BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
X
G
30
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TV CONFREGISTI CAPITA DRACONIS

DEMONSTRATIONVM SYMBOLORVM VERÆ, ET FALSÆ RELIGIONIS ADVERSVS

præcipuos, ac vigentes Catholicæ Religionis hoſtes, Atheiſtas, Iudæos, Hæreticos, præſertim Lutheranos, & Caluiniſtas.

Tomus Secundus.

TRES LIBROS COMPLECTENS aduersùs Hæreticos.

AVCTORE

F. ZACHARIA BOVERIO Salutienſi, Ordinis minorum Sancti Franciſci Congregationis Capuccinorum, Theologo.

Nunc primùm in lucem prodit, duobus tum locorum S. Scripturæ, tum rerum magis inſignium Indicibus illuſtratus.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

S. ZACHARIAS

S. FRANCISCVS

LVGDVNI
SVMPTIBVS HORATII CARDON
MDCXVII

Digitized by Google

Approbationes Theologorum, qui hoc Opus examinarunt.

EGo Don Michael à Neapoli Ordinis S. Benedicti Caſinenſis legi tres libros *Demonſtrationum Symbolorum veræ, & falſæ Religionis aduerſus Hæreticos, auctore R. P. F. Zacharia Bouerio Salutienſi Ordinis Cappucinorum*; & nihil inueni, quod ſit contra Catholicam fidem: & denique contra ea, quæ à Regulis de impreſsione librorum præſcribuntur in Indice librorum prohibitorum, immò dignos cenſeo ob eorũ eruditionem, vt poſsint publicè typis dari. In cuius rei fidem me ſubſcripſi. Datum Romæ in domo noſtra S. Caliſti transtiberina. die 6. Octobris 1615.

Don Michael A Neapoli.

APPROBATIO.

EGo F. Albertvs Diolaitus Mantuanæ Congregationis ordinis Carmelitarum Procurator generalis & ſacræ Theologiæ Doctor Bononienſis Collegiatus, legi, & diligenter inſpexi *Demonſtrationes Symbolorum veræ, & falſæ Religionis contra Hæreticos R. P. Zachariæ Bouerij Salutienſis ordinis Cappucinorum D. Franciſci*, & in eis nihil reperi, quod ſit contra fidem Catholicam, aut Eccleſiæ ſanctæ ſacra dogmata, aut contra bonos mores, aut contra Regulas Indicis: immò dignas cenſui, vt poſsint typis mandari. In cuius fidem hoc propria manu ſcripſi, & ſubſcripſi. Die 14. Octobris Romæ in Carmelo D. Chryſogoni 1615.

F. Albertvs.

APPROBATIO.

QVA potui diligentiâ, & obſeruatione perlegi tres libros *Demonſtrationum Symbolorum aduerſus noſtra tempeſtatis Hæreticos R. P. F. Zachariæ Bouerij S. Theologiæ Profeſſoris, Ordinis S. Franciſci Cappucinorum*: nihilque (quoad cõſequi poſſum) in eis reperitur vel repugnãs, vel inconſonũ fidei, doctrinæue Catholicæ, aut bonis moribus. In fidẽ præſentem dedi, & ſubſcripſi. Romæ in Conuentu Tranſpontinæ Ordinis Carmelitarum. Die 8. Octobris 1615.

F. Angelvs Palativs S. Theologiæ D. Tranſpontinæ Regens.

APPROBATIO.

LVstravi, & examinaui Opus, cuius titulus eſt, *Demonſtrationes Symbolorum veræ, & falſæ Religionis aduerſus noſtræ tempeſtatis Hæreticos, auctore R. P. F. Zacharia Salutienſi Ordinis Cappucinorum S. Franciſci*: in quo nihil ſanæ doctrinæ, vel bonis moribus repugnans, immò multa vtilia in confutationem modernarum hæreſum, & fidei Catholicæ propugnationem inueni. Romæ datum in Hoſpitio S. Mariæ ſuper Mineruam. Die 12. menſis Octobris 1615.

F. Cosmas Morselles S. Theologiæ magiſter
ſtudij Prædicatorum Coloniæ Regens.

APPROBATIO.

EGo F. Hieronymvs de Caſali maiori Ordinis Min. Conuent. Conſultor ſancti Officij Romæ, legi, & diligentia, qua potui, conſideraui contenta in præſenti Opere *Demonſtrationum Symbolorum aduerſus Hæreticos*: neque in iis aliquid reperi Catholicæ doctrinæ, aut moribus repugnans. Datum Romæ in Cœnobio noſtro SS. Apoſtolorum, die 5. Octobris 1615.

F. Hieronymvs Conſultor.

Approbationes Theologorum, qui de mandato admodùm Reuerendi Patris Generalis totius Ordinis Cappucinorum opus examinarunt.

OPvs hoc cui titulus, *De Demonſtrationibus Symbolorum veræ, & falſæ Religionis contra Hæreticos admodùm P. Zachariæ Salutienſis Ordinis Cappucinorum*, iubente Reuerendiſſimo Patre noſtro eiuſdem Ordinis Generali; Ego F. Theodorvs Bergomensis eiuſdem inſtituti profeſſus, & ſacræ Theologiæ lector, vidi diligenter, & perattentè legi, & totum Catholicum reperi, & mira eruditione, & rerum pulcherrimarum varietate contextum deprehendi, vt periucundum, ac mirum in modum vtile omnibus fore exiſtimem, ſi in lucem prodeat, & in omnium manibus verſetur. Datum Mediolani in noſtro Monaſterio Conceptionis B. Virginis, die 2. Octobris 1614.

F. Theodorvs Bergomensis.

ã 2

APPROBATIO.

EGO F. POLICARPVS à Parma Ordinis Min. Cappucinorum nuncupatorum. De mandato Reuerendiſſimi P. Patris Pauli à Ceſena totius Ordinis noſtri Generalis, legi, & attentè percurri *tres libros Demonſtrationum Symbolorum vera, & falſa Religionis aduerſus noſtra tempeſtatis Hareticos, auctore R. P. Zacharia Bouerio Salutienſi eiuſdem Ordinis noſtri Theologia Profeſſore*: vniuerſáque in eis comperi non ſolùm veræ fidei, & orthodoxæ Religioni, nec non optimis moribus conſona; ſed etiam mira pietate, ac eruditione referta. Quapropter illos prælo digniſſimos iudico. Datum in Conuentu noſtro Argentæ Cal. Iunij anno 1615.

F. POLICARPVS A PARMA.

Facultas admodùm R. P. Generalis pro Impreſſione operis.

OPVS *Demonſtrationum Symbolorum vera, & falſa Religionis aduersùs noſtri temporis Hareticos à Patre F. Zacharia Bouerio Salutienſi noſtri Ordinis Concionatore in tres libros diſtributum*, & à F. THEODORO BERGOMENSE ſacræ Theologiæ Lectore, nec non à P. F. Policarpo Parmenſi Concionatore de mandato noſtro reuiſum, & approbatum, & dignum quod in lucem prodeat, ad communem vtilitatem iudicatum, tenore præſentium typis mandari concedimus, obtenta in primis eorum, ad quos ſpectat, licentia iuxta ſacroſancti Tridentini Conc. decreta, & ſeruatis omnibus ſeruandis. In quorum fidem, &c. Datum in loco noſtro Sancti Bonauenturæ, Romæ die 28. Iunij 1615.

F. PAVLVS A CESENA.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIVS DEVILLE in ſacra Theologia Magiſter; In ſancti Pauli huiuſce Ciuitatis Canonicus, atque in hac Lugdunenſi Diœceſi à Domino D. Dionyſio Simone de Marquemont Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Archiepiſcopo librorum Cenſor deſignatus; fidem facimus, nos has *Demonſtrationes Symbolorum veræ, & falsæ Religionis aduersùs Lutheranos, & Caluinianos, auctore F. Zacharia Bouerio Salutienſi*, &c. euoluiſſe; nihilque in iis à fide Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ Eccleſiæ alienum, ſed omnia ſanctis Patribus, & Doctoribus ſacris conſona, atque ſingulari ingenij dexteritate, & eruditione elaborata inueniſſe. Lugduni apud ſanctum Paulum Cal. Octob. 1616.

DEVILLE.

R. D. D. Thomæ de Meſchatin la Faye, huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus, & Camerarius Eccleſiæ Lugdunenſis, & Vicarius Generalis in Archiepiſcopatu Lugdunenſi: Opus inſcriptum, *Demonſtrationes Symbolorum veræ, & falſæ Religionis aduerſus Lutheriſtas, & Caluiniſtas, auctore F. Zacharia Bouerio Salutienſi*, &c. vt in lucem edatur facultatem concedo. Lugduni 3. Octobris 1616.

MESCHATIN LA FAYE.

Summa Priuilegij à Chriſtianiſſimo Galliarum Rege conceſſi.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate ſancitum eſt, atque patentibus Literis cautum, ne quis in Regno ſuo, aliiſve locis ditioni ſuæ ſubiectis, intra proximos annos decem, à die impreſſionis primæ inchoandos, ac numerandos excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, & ratione conetur librum, qui inſcribitur, *Demonſtrationes Symbolorum veræ, & falſæ Religionis aduersùs noſtræ tempeſtatis Hæreticos, auctore F. Zacharia Bouerio Salutienſi*, &c. præter HORATIVM CARDON Bibliopolam Lugdunenſem, aut illos, quibus ipſemet conceſſerit. Prohibitum inſuper eâdem auctoritate Regiâ omnibus ſuis ſubditis, eundem librum extra Regni ſui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac inſtigare ſine conſenſu dicti HORATII CARDON: Idque omne, ſub confiſcatione librorum, aliiſque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expreſſis. Datum Turonibus die 19. Aprilis 1616.

De mandato Regis.

Signatum.

BERRVYER.

AVCTO

AVCTORVM IN HOC SECVNDO TOMO CITATORVM DVPLEX INDEX.

Primus tam profanos, quàm ſacros Scriptores complectitur: alter verè Hebræos, & Hæreticos, vel ſuſpectos fidei auctores comprehendit.

A

Abbas Vrſpergenſis.
Abdias Liberinus.
Addo Vienuenſis.
Adelmanus.
Albertus Grautzius.
Albertus Pighius.
Albertus Stadenſis.
Alexander Aphrodiſæus.
Algerus.
Almanius.
Albiuus.
Alcuinus.
Alphonſus à Caſtro.
Alphonſus Salmeron.
S. Ambroſius.
Ambroſius Ansbertus.
Ambroſius Catharinus.
Amphilochius.
Anaſtaſius Bibliothecarius.
Audreas Muſculus.
Andreas Carolſtadius.
Andreas Vega.
Angelomus.
Angradus Monachus.
Anſelmus Cantuarienſis.
Anſelmus Laodmenſis.
S. Anſelmus.
Anſelmus Monachus.
S. Antonius.
Aquila Synopenſis.
Archidianus.
Arias Moutanus.
Aiiſteas.
Arethas.
Ariſtoteles.
Arnobius Romanus.
Arnoldus Humon.
Arnulphus Luxouienſis.
Aſclepius.
S. Athanaſius.
Auerroës.
S. Auguſtinus.
Auguſtinus Triumphus.
Auguſtinus Fortunius.
Auguſtinus Marloratus.

S. Baſilius.
Baſilius Seleucius.
Beda.
Beliſſation Niſſenus Archiepiſcopus.
S. Bernardinus.
Bernardiuus Iuſtinianus.
S. Bernardus.
Beino Augrenſis.
S. Boëtius Seuerinus Martyr.
S. Bonauentura.
Bozius.
Bonifacius Caietanus.
Bredembachius.
S. Bruno Carthuſianus.

B

Carolus Molinæus.
Carolus Sigonius.
Carolus Bouius.
Cæſar Baronius.
Cæſarius Heſterbachius.
Cæſarius Arelatenſis.
Cerealis.
Chriſtophorus Marcellus.
Clemeus Romauus.
Clemens Alexandrinus.
S. Cyprianus.
Concilium Niceuum.
Con. Conſtantinopolitanum.
Conc. Epheſinum.
Con. Chalcedonenſe.
Con. Lateranenſe.
Cou. Lugdu.
Con Vienenſe.
Con. Florentinum.
Cou. Tridentinum.
Conc. Toletanum.
Con. Vuormatienſe.
Conc. Ancyranum.
Con. Laodicenſe.
Con. Carthaginenſe.
Conc. Aurelianenſe.
Conc. Turonenſe.
Con. Bracarenſe.
Conc. Valentinum.
Conc. Senonenſe.
Conc. Arauſicanum.
Con. Moguntinum.
Con. Rhemenſe.
Con. Pariſienſe.
Con. Agatenſe.
Con. Verneuſe.
Con. Meldenſe.
Con. Triburienſe.
Con. Cab·lonenſe.
Con. Ferratienſe.
Con. Hiſpalenſe.
Con. Carpentoractenſe.
Cou. Geruudenſe.
Con. Vncenſe.
Con. Oxouienſe.
Con. Naunetenſe.
Cun. Eliberinium.
Conradus Schluſſelburgus.
Cornelius Ianſenus.
S. Cyrillus Hieroſolymitanus.
S. Cyrillus Alexandrinus.

D

Didymus Alexandrinus.
Dionyſius Caſſius Nicæus.
S Diouyſius Areopagita.
Diouyſius Carthuſianus.
Dominicus à Soto.
Dorotheus Tyrius.

E

Edinerus Auglus.
Ednardus Aoglus.
Egeſippus.
Elias Cretenſis.
S. Ephrem.
S. Epiphanius.
Ericus Altiſſodorenſis.
Elias Abbas.
S. Eucherius Lugdunenſis.
S. Eugenius Carthaginenſis.
Eulogius Patriarcha Alexandrinus.
Euodius.
Euſebius Emiſſenus.
Euſebius Alexandrinus.
Euthymius.

F

Florentius Vuigornienſis.

Franciſcus Suarez.
Franciſcus Turrianus.
Franciſcus Titelmanus,
Franciſcus Stankarus.
Freculphus Lexouienſis.
S.Fulgentius.

G

Gabriel Angelus,
Gabriel Brelius.
Gabriel Vaſquez.
Gaudentius.
Gelaſius.
Genebrardus.
Gennadius Scholarius,
Georgius Presbyter.
Georgius Pachimerius.
Germanus Conſtātinopolitanus,
Gratianus.
S.Gregorius Nazianzenus,
S.Gregorius Nicenus.
Gregorius Magnus.
Gregorius Turonenſis.
Gregorius Boëtius
Gregorius Neocæſarienſis
Goffridus Viterbienſis.
Gotmundus.
Guilielmus Pariſienſis,
Guilielmus Dorandus.
Guilielmus Aluerus.
Guilielmus Tyrus.
Guilielmus Ocham.

H

Haymo.
Henricus Vicus.
Hermanus Contractus,
Herodotus.
Hierocles,
S. Hieronymus,
Hieronymus Rubus.
S.Hilarius.
Hincmarus Remenſis.
Homerus,
Honorius Auguſtodunenſis.
Horatius.
Hormiſda
Hothgerus Epiſcopus Leodieſis.
Hugo Cardinalis.
Hugo Etherianus,
Hugo Floriacenſis.
S Hyppolitus.

I

Iacobus Midelinus.
Iacobus Rex Angliæ.
Iacobus Vitriacus.
Iamblicus.
S.Ignatius.
Ignatius Nicenus.
Ignatius Conſtantinopolitanus.
Innocentius primus.
Innocentius tertius.
Iodocus Coccius.
Ioachimus Abbas.
S.Ioannes Chryſoſtomus.
S.Ioannes Damaſcenus.
Ioannes Hus.
Ioannes Gerſon.
Ioannes à Torrecremata,
Ioannes Caſſianus.
Ioannes Scotus.
Ioannes Monachus,
Ioannes Antonius Flaminius Forocornelienſis,
Ioannes Micrologus,
Ioannes Franciſcus Binus.
Ioannes Baptiſta Dertonenſis,
Ioannes Petrus Guiſſanus,
Ioannes Longinus.
Ioan. Vaſæus
Ioan. Schuſtz,
Ioan.Moſchus.
Ioan. Naucherus,
Ioan. Auentinus,
Ioan.Ecchius,
Ioan.Bunderius,
Ioan.Coclæus.
Ionas Abbas,
Ioſephus Iudæus,
S.Irenæus.
S.Iſidorus.
Iſidorus Peluſiota,
Iſocrates.
S. Iuo Carnotenſis.
S.Iuſtinus Martyr.
Iuſtinianus,

L

Lactantius.
Laurentius Iuſtinianus,
Lambertus Scafnaburgenſis,
Landulphus Sagax.
Lanoius.
Leo Magnus.
Leontius,
Lucanus,
Ludolphus Carthuſianus,
Lucianus Martyr.
Lucifer Calaritanus.
Ludouicus Lanatherus,
Lupus Ferrarienſis.
Luitprandus Longobardorum rex.

M

Marcus Tullius Cicero.
Marcus Epheſius,
Marcus Aurelius Grattalola.
Marcus Antonius Sabellicus,
Marianus Scotus,
Marinus Siculus.
Marſilius Ficinus,
Martialis.
Martinus Ignatius Franciſcanus.
Martinus Polonus,
Matthæus Vuerſmonaſterienſis,
Matthæus Pariſius,
S.Maximus Taurinenſis.
Maximianus Epiſcopus Conſtantinopolitanus.
Melchiades.
Melchior Canus.
Melito Sardenſis.
Michaël Medina,
Michaël Syngenus.
Molanus.

N

Nicolaus Sanderus.
Nicolaus Cuſſanus.
Nicolaus Panormitanus.
Nicolaus Metonenſis,
Nicol. Eymericus.
Nicolaus Cabaſilas,
Nicephorus Caliſtus.
Nicephorus Philoſophus.
Nicopolus,

O

Octauianus de Martinis.
Odo Cameracenſis,
Oecumenius.
Oleaſter.
Optatus Mileuitanus.
Origenes.
Otho Friſingenſis.
Ouidius.

P

Palladius.
Panodius.
Paſchalis.
Paulus Eberus.
Paulus Oroſius.
Paulus Diaconus.
Paulus Borgenſis,
Paulinus Nolanus.
Paulinus Aquileienſis,
S.Petrus Chryſologus,
Petrus Diaconus.
Petrus Alexandrinus,
Petrus Calcearius.
Petrus Recordatus Monachus Caſſinenſis.
Petrus Damianus.
Petrus Soto,
Petrus Cluniacenſis.
Petrus Lombardus.
Peucerus.
Philaſtrius.
Philippus Presbyter.
Philo Iudæus.
Philo Carpathius.
Plinius.
Plutarchus.
Polycrates Epheſius.
Potho Prumienſis.
Primatus Prateolus.
Proclus.
Proſper.
Pythagoras.

R

Rabanus Maurus.
Ranulphus.
Raphaël Volateranus.
Regino Prumienſis.
Remigius.
Rempertus Epiſcopus Brixienſis.
Richardus de ſancto Victore.
Robertus Bellarminus,
Rodericus Toletanus.
Rodulphus Ardens.

Roge

Rogerus Benedictinus.
Rufinus.
Rupertus Abbas.

S

Samaritanus Circumciſus.
Samonas Gazæus.
Sanderus.
Sedulus.
Seneca.
Sergius Cyprius.
Seuerus Sulpitius.
Sigebertus.
Syluanus Razzius.
Syluinus Antoricanus Cardinalis.
Symmachus Samaritanus.
Simon Maiolus.
Siricius.
Sixtus Senenſis.
Sleidanus.
Smaragdus Abbas.
Socrates.
Sophonius.
Sozomenus.
Stanislaus Hoſius.
Stephanus Mauritaniæ Epiſcopus.
Stephanus Cremonenſis.
Stephanus Alberſtadenſis.

T

Teleſphorus.
Tertullianus.
Theodoretus.
Theodotus Dorſchius.
Theodorus Balſamon.
Theophylactus.
S. Thomas.
Thomas Bozius.
Thomas Stapletonus.
Thomas Vualdenſis.
Thomas Cantipratenſis.
Thomas Argentinenſis.
Tichonius.
Titus Liuius.
Titus Boſtrenſis.
Trithemius.

V

Victor Vticenſis.
Vincentius Lyrinenſis.
Vincentius Burgundius.
Vuolfgangus Muſculus.

Z

Zabazabo Ethiops.
Zacharias Chryſopolitanus.
Zeno Veronenſis.
Zonaras.

INDEX

Digitized by Google

INDEX SECVNDVS, QVI TAM HEBRÆOS, QVAM HÆRETICOS, VEL SVSPECTÆ fidei auctores complectitur.

A

H.A Mſdolphus.
H.Antonius Faius.

B

R. Barrachias.
H. Ballcus.
H. Bernardinus Ochinus.
H. Bernardus Luthzemburgus.
H. Brentius.
H. Bucerus.
H.Buchananus.

C

R. Cahana.
H.Caluinoturciſmus.
H.Chamerius.
H.Chemnitins.
H.Chriſtianus Francus.
H.Chriſtophorus Irenæus.

D

H.Daniel Toſſanus.

E

H. Eraſmus.

F

H. Franciſcus Croyius.
Franciſcus Pucius.

G

H. Gerlathius.
H.Georgius Blandratra.
H.Georgius Maior.
H.Guilielmus Witakerus.

H

H.Henricus Bullingerus.
H.Henticus Buntingus.
H.Huſſo.

I

H.Ioannes à Laſco.
H.Ioannes Caluinus.
H.Ioannes Leonardus.
H.Ioannes Somerus.
H.Ioannes Vuiclefus.
H.Ioannes Gazonouius.
H.Ioſias Smilerus.
H.Iſaac Cheironius.
R. Iudas.

K

H. Kemnitius.
H.Knoxius.

L

H. Lambertus Danæus.
R. Leui.
H. Liber Smalchaldicus.
H.Lucas Leſſius.

M

H.Marbacchius.
H.Martinus Lutherus.
H.Martinus Chromerus.
H.Martinus Dreſſerus.
H.Matthias Illyricus.
H Michaël Seruetus.
H. Mortonius.
R.Moſes Hadarſan.

N

H.Neotericus.
H.Nicolaus Galaſius.
H.Nicolaus Selneccerus.
H.Nicolaus Hemmigius.

O

H.Oecolampadius.

P

H.Papus.
H.Petrus Carolus.
H.Petrus Martyr.
H.Petrus Viretus.
H.Philippus de Mornay.
H.Philippus Melanchon.

R

H.Rodulphus Gualtherius.

S

H. Sadeel.
R.Salomun.
H.Smidelinus.
H.Spina.
H Snenchfeldius.
H. Suræus.

T

H.Theodorus Beza.
H.Theodorus Bibliander.
H. Tilmanus Heshuſius.

V

H.Valentinus Crotoaldus.
H.Valentinus Gentilis.
H.Weſtphalus.
H.Witakerus.

Z

H.Zuuinglius.

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ
QVÆ IN PRIMO SECVNDI TOMI
Demonſtrationum Symbolorum veræ, & falſæ Religionis libro citantur, & explicantur.

Numerus paginam indicat, litera c. columnam deſignat.

EX GENESI.

Cap. 1. *Faciamus hominem ad imaginem noſtram.* Locus iſte explicatur. 13.col.1
Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Locus iſte explicatur. 13.col.1
2. *Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* 382.col.1
4. *Iſte cæpit inuocare nomen Domini.* Explicatur. 173.col.1
9. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.* 276.c.2
11. *Ecce vnus eſt populus, & vnum eſt labium omnibus; cæperúntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis donec eas opere compleant. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* 221.c.1
12. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi; faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi*, &c. 79.col.2
Egreſſus eſt itaque Abraham, ſicut præceperat ei Dominus. 79.col.2
In te benedicentur omnes cognationes terræ. 84.c.2
17. *Maſculus cuius præputij caro circuncisa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo; quia pactum meum irritum fecit.* 213.c.1
24. *Et incuruaui verticem, & adoraui.* Explicatur. 21.c.2
28. *Verè Dominus eſt in loco ſancto iſto, & ego neſciebam.* 332.c.1
41. *Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantùm Regni ſolio te præcedam.* 153.c.1
48. *Procidit in faciem ſuam.* 21.col.2
50. *Obſecro, vt obliuiſcaris ſcelerum fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ quam exercuerunt in te.* 62.c.1

EX EXODO.

Cap. 3. *Ne appropies huc, ſolue calceamenta de pedibus tuis; locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt.* 332.c.1
4. *Non credent mihi, neque audient vocem meam: ſed dicent, non apparuit tibi Dominus.* 352.c.2
8. *Digitus Dei eſt hic.* 337.col.2
14. *Et ſcient Ægyptij, quia ego ſum Dominus; cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus eius.* 348.c.1
Timuit populus Dominum, & crediderunt Domino. 85.c.1
18. *Sedit Moyſes vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperam.* 126.c.1
28. *Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum de medio filiorum Iſraël, vt Sacerdotio fungatur mihi.* 296. col. 2. & 312.col.1
29. *Oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur.* 312.col.2
30. *Aaron, & filios eius vnges, ſanctificabíſque eos, vt Sacerdotio fungantur mihi.* 310.c.2
33. *Eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram.* Explicatur. 35.col.2
Poſteriora mea videbis; faciem autem meam videre non poteris. Locus iſte explicatur. 12.c.2

EX NVMERIS.

Cap. 3. *Applica tribum Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron Sacerdotis, vt miniſtrent ei, & excubent, & obſeruent quid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonij, & cuſtodiant vaſa tabernaculi, ſeruientes in miniſterio eius.* 175.c.2
Aaron autem, & filios eius conſtitues ſuper cultum Sacerdotij. Externus qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur. 310.col.2
11. *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint, ac magiſtri, & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, faciéſque ibi ſtare tecum, vt deſcendam, & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris.* 289.col.2. & 322.col.2
Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia grauis eſt mihi. 164.c.2
27. *Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc, & poſſit exire, & intrare ante eos; ne ſit populus Domini ſicut oues abſque paſtore.* 156.c.1

EX DEVTERONOMIO.

Cap. 1. *Noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri murmuraſtis in tabernaculis veſtris.* 85.c.1
Non poſſum ſolus ſuſtinere vos, quia Dominus Deus veſter multiplicauit vos. 164.c.2
3. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, vt poſſis dicere. Quis noſtrûm*, &c. 66.c.1
4. *Non addetis ad verbum, quod ego loquor vobis, nec auferetis ex eo.* 247.c.1
7. *Quin potiùs hæc facietis eis. Aras eorum ſubuertite, & ſculptilia comburite, quia populus ſanctus es Domino Deo tuo.* 337.c.2
9. *Contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non credidiſtis ei, neque vocem audire voluiſtis.* 85.c.1
10. *Faciéſque arcam ligneam, & ſcribam in tabulis verba, quæ fuerunt in his, quas antè confregiſti; ponéſque eas in arca.* 236.c.1
17. *Qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.* 176.c.1
Venies ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæréſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. 150.col.1

ẽ Cum

Digitized by Google

Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eam, habitabiſque in illa, & dixeris: conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes: eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. 156.col.1
Maledictus qui transfert terminos proximi ſui. 249.col.1
2v. *Dominus ſolus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus.* 167.col.1
31. *Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans.* 160.col.2
32. *Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.* 216.col.2

EX I. REGVM.

Cap. 1. *Vſquequò tu luges Saül cùm ego proiecerim eum?* 6 1.col.1
2. *Peccaui Domino. Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.* 112.col.1
Quicunque glorificauerit me, glorificabo eum, & qui contemnent me, erunt ignobiles. 341.col.2
8. *Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* 181. col.2
Conſtitue nobis Regem, vt iudices nos, ſicut & vniuerſa habent nationes. 146.col.2

EX II. REGVM.

Cap. 7. *Stabiliam thronum Regni eius vſque in ſempiternum.* 391.col.2

EX III REGVM.

Cap. 9. *Elegi, & ſanctificaui domum iſtam, vt ſit nomen meum ibi cunctis diebus.* 366.col.2
15. *Eò quòd feciſſet Dauid rectum coram oculis Domini, & non declinaſſet ab omnibus, quæ præceperat ei cunctis diebus vitæ ſuæ, excepto ſermone Vriæ Hethæi.* 75.col.2

EX IV. REGVM.

Cap. 5. *Verè ſcio quòd non ſit alius Deus in vniuerſa terra, niſi tantùm in Iſrael.* 361.col.1
20. *Memento Domine quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto.* 73.col.2

EX II. PARALIP.

Cap. 7. *Elegi, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum.* 332.col.1
19. *Amaſias autem Sacerdos, & Pontifex veſter in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porrò Zabadias omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis inter cognationem & cognationem: vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de cæremoniis, de iuſtificationibus, oſtendite eis, vt non peccent in Dominum.* 263.col.1
20. *Credite Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis.* 85.col.1
26. *Non eſt tui officij, Ozia, vt adoleat in cenſum Domino, ſed Sacerdotum, id eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſterium: egredere de ſanctuario.* 310. col.2

EX LIBRO PSALMORVM.

Pſal. 2. *Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* 152.col.1
Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. 56. col.1
4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* 11.col.2
8. *Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax.* 237.col.2
11. *Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.* 231.col.1
14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua.* 340.col.1
17. *Tenebroſa aqua in nubibus aeris.* 254.col.2
18. *In Sole poſuit tabernaculum ſuum.* 374. col. 1. & 386. col.2
Lex Domini immaculata, conuertens animas, teſtimonium Domini fidele. 237.col.1. & 238.col.2
Memor fui nocte nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam. 75.col.2
Conſtitues eos principes ſuper omnem terram. 290.col.2
Teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Explicatur. 76.col.2
21. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* 22.col.2
22. *Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.* Confutatur mala expoſitio Caluini. 100.col.2
23. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo: hic accipiet benedictionem à Domino.*] 340.col.1
25. *Domine dilexi decorem domus tuæ.* 164.col.1
30. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te.* 56.col.1
32. *Beata gens cuius Dominus Deus eius, populus quem elegit in hæreditatem ſibi.* Confutatur mala expoſitio Caluini. 100.col.2
33. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum.* 359.col.1
39. *Et ſtatuit ſupra petram pedes meos. In petra exaltauit me.* 368.col.2
40. *Etenim homo pacis meæ, in quo ſperaui, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* 61.col.2
43. *Deus auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annunciauerunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum.* 283. col.2
Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circumdata varietate. 336.col.2
44. *Conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* 165.col.2
45. *Deus in medio eius non commouebitur.* 368.col.1
47. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri in monte ſancto eius, fundatur exultatione vniuerſæ terræ.* 374.col.1
49. *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua.* 22.col.2
61. *Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* 74.col.1
71. *Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine, vſque ad terminos orbis terrarum: coram illo procident Æthiopes, & inimici eius terram lingent. Reges Tharſis, & inſulæ munera offerent. Reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes ſeruient ei.* 152.col.1
Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. 17. col.1
72. *Quàm bonus Iſraël Deus his qui recto ſunt corde!* Confutatur mala interpretatio Caluini. 99.col.2
76. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* 21.col.2
Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus. Confutatur mala interpretatio Caluini. 99.col.2
79. *Vineam de Ægypto tranſtuliſti, eieciſti gentes, & plantaſti eam.* 379.col.2
80. *Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & thronum eius ſicut dies cœli.* 366.col.2
84. *Et ſuper ſanctos ſuos, & in eos, qui conuertuntur ad cor.* 337.col.1
85. *Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum.* 337. col.1
86. *Fundamenta eius in montibus ſanctis.* 165.col.1
Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. 154.col.1

87. *Et ſicut Luna perfecta in æternum, & teſtis in cœlo fidelis.* 274.col.1
Non accedet ad te malum, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo. 342.col.2
90. *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* 24.col.2
92. *Domum tuam decet ſanctitudo in longitudine dierum.* Explicatur. 334.c.2
102. *His qui ſeruant teſtamentum eius, & memores ſunt mandatorum eius ad faciendum ea.* 237.col.2
118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* 238.c.2
Et leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi. 337.c.2
119. *Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* 73.col.2

EX PROVERBIIS.

Cap. 8. *Per me Reges regnant.* 149.col.1
16. *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* 36. col.1
Quomodo ſi naſcatur ſpina in manu temulenti. 257.col.2
22. *Non tranſgredieris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui.* 249.c.1
30. *Iuſti ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis prauum quid, neque peruerſum: recti ſunt intelligentibus, &c.* 238. col.1

EX CANTICO CANTIC.

Cap. 1. *Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum.* 335.col.2
2. *Dilectus meus mihi, & ego illi.* 382.col.2
Vna eſt columba perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, genitrici ſuæ electa. 7.col.1
3. *Tenui eum, nec dimittam.* 381.c.1
4. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* 336.col.2
6. *Quæ eſt iſta quæ progreditur, &c. Terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* 154.col.1
8. *Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Explicatur. 366.col.1

EX SAPIENTIA.

Cap.7. *Nec comparaui illi lapidem pretioſum; quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius.* 247.col.2

EX ECCLESIASTICO.

Cap. 1. *Initium ſapientiæ timor Domini, & cum fidelibus in vulua concreatus eſt, cum electis fœminis graditur, & cum iuſtis, & fidelibus agnoſcitur.* 56.col.2
Timor Domini expellit peccatum; nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. 56.col.2
Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium. 56.col.2
5. *Ne dicas, miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* 98.col.2
7. *Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum.* 340.col.2
8. *Non prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis; quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dabis reſponſum.* 217.col.2
9. *Qui citò credit, leuis corde eſt.* 355.col.1
Sunt iuſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo, vtrùm amore, an odio dignus ſit, ſed omnia in futurum ſeruantur incerta. 54.col.2
17. *Verba ſapientum ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt à paſtore vno.* 275.col.1
27. *Si non in timore Domini tenueris te inſtanter, citò ſubuertetur domus tua.* 56.col.2
Qui denudat arcana, amici fidem perdet. 39.col.2
44. *Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruauit legem excelſi.* 75. col.2
48. *In vita ſua fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt.* 344.col.1
49. *Ioſeph qui factus eſt homo, princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, ſtabilimentum populi, & oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetauerunt.* 344. col.1

EX ISAIA.

Cap.2. *Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur ſuper omnes colles, & fluent ad eum omnes gentes.* Explicatur. 164. col.1
Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa à facie timoris Domini, & à gloria maieſtatis eius. Et introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis Domini, & à gloria maieſtatis eius. 164.col.1
3. *Popule meus, qui te beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant.* 112.col.2
5. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmet ipſis prudentes.* 259.col.1
6. *Omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, & dicent. Hi ſunt ſemen cui benedixit Dominus.* 335.col.2
9. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius: multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis.* 152.col.1
11. *Et erit fides cingulum lumborum eius.* 52.col.1
19. *Et ciuitas Solis vocabitur vna.* 154.col.1
26. *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion, Saluator ponetur in ea, murus, & antemurale.* 368.col.1
28. *Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum, qui crediderit in eum non confundetur.* Locus iſte explicatur. 30.col.1.& 36.col.1.& 2
29. *Et erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: lege librum iſtum, & reſpondebit. Non poſſum, ſignatus eſt enim.* 237. col. 1.& 254.col.2
32. *Et erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium, & ſecuritas vſque in ſempiternum, & ſedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.* 340.col.2
33. *Reſpice Sion ciuitatem ſolemnitatis noſtræ, oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur claui eius in ſempiternum, & funiculi eius non rumpentur.* 378.col.2
35. *Et erit ibi ſemita, & via, & via ſancta vocabitur, non tranſibit per eam pollutus; & hæc erit vobis directa via, ita vt ſtulti non errent per eam.* 393.col.2
45. *Quia mihi curuabitur omne genu.* 21.col.2
46. *Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis, & comparaſtis me, & feciſtis ſimilem?* 231.col.1
51. *Attendite ad petram vnde exciſi eſtis.* 164.col.1
54. *Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam iaſpidem propugnacula tua.* Explicatur. 367.col.1
58. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum.* 32.col.1
59. *Cùm venerit Sion Redemptor, & eis qui redeunt ex iniquitate in Iacob, dicit Dominus. Hoc fœdus meum cum eis dicit Dominus: ſpiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis ſeminis tui, & ore ſeminis ſeminis tui, dicit Dominus, à modo, & vſque in ſempiternum.* 384.col.1
60. *Surge, illuminare Ieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt; quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos; ſuper te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, & ambulabunt gentes in lumine tuo.* 360.col.1

EX IEREMIA.

Cap. 1. *Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & columnam ferream, & in murum æneum ſuper omnem terram,*&c. *Bellabunt aduerſum te, & non præualebunt, quia ego tecum ſum, ait Dominus, vt liberem te.* 367.col.1

3. *Dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia, & doctrina.* 174.col.2

Non docebit amplius vnuſquiſque proximum ſuum, dicens, cognoſce Dominum, omnes enim cognoſcent me à minimo vſque ad maximum eorum. 241.col.1

6. *State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.* 224.col.1

7. *Ædificauerunt excelſa Tophet, quæ eſt in valle filij Ennon, vt incenderent filios ſuos, & filias ſuas igni, quæ non præcepi, nec cogitaui in corde meo.* 90.col.1

12. *Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam: conculcauerunt partem meam, dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis, poſuerunt eam in diſſipationem.* 168.col.1

26. *Ite ad domum meam in Silo, de qua dixi: & erit nomen meum ibi, & videte quid fecerim ei propter peccata populi mei.* 280.col.1

EX EZECHIELE.

Cap. 1. *Quocunque ibat ſpiritus, illuc eunte ſpiritu, & rotæ pariter eleuabantur ſequentes eum, ſpiritus enim vitæ erat in rotis.* 182.col.1

3. *Si conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit, & fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo; ipſe morietur.* Locus iſte explicatur. 65.col.2

13. *Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident,* &c. *Vident vana, & diuinant mendacium dicentes, ait Dominus, cum Dominus non miſerit eos, & perſeuerauerunt confirmare ſermonem: nunquid non viſionem caſſam vidiſtis, & diuinationem mendacem locuti eſtis, & dicitis, ait Dominus?* 259.col.2

18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium, & iuſtitiam: ipſe animam ſuam viuificabit.* 46.col.1

34. *Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas, ſicut viſitat paſtor gregem ſuum in die, quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum: ſic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerant in die nubis, & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris.* Explicatur. 160.col.1. & 162.col.1. & 196.col.1

Suſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum David. 153.col.2

Quod perierat, requiram, & quod abiectum erat, reducam, & quod confractum fuerat, alligabo, & quod infirmum fuerat, conſolidabo. 162.col.1

Nonne greges à paſtoribus paſcuntur? 132.col.2

37. *Ecce ego aſſumam filios Iſrael de medio nationum, ad quas abierunt, & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum ſuam. & faciam eos in gentem vnam in terra in montibus Iſrael: & Rex vnus erit omnibus imperans, & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo Regna,* &c. *Seruus meus David Rex ſuper eos, & paſtor vnus erit omnium eorum.* Explicatur. 152.col.2

EX DANIELE.

Cap. 2. *In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & conſumet vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum.* 365.col.1. & 392. col.2

3. *Omnis populus, & tribus, & lingua, quæcunque fuerit locuta blaſphemiam contra Deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius vaſtetur: neque enim eſt alius Deus qui poſſit ita ſaluare.* 361.col.1

4. *Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia: magna arbor, & fortis, & proceritas eius contingens cœlum. Aſpectus illius erat vſque ad terminos vniuerſæ terræ.* 214.col.2

7. *Poteſtas eius, poteſtas æterna, & regnum quod non corrumpetur.* 252.col.1

12. *Tu Daniel claude ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum, plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.* 254.col.1

EX OSEA.

Cap. 1. *Congregabuntur filij Iuda, & filij Iſrael pariter, & ponent ſibimet caput vnum, & aſcendent de terra.* 161. col.2

2. *Et ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego Dominus.* 90. col.1

3. *Poſt hæc reuertentur filij Iſrael, & quærent Dominum Deum ſuum, & David regem ſuum.* Explicatur. 162.col.2

Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. 130.col.1

10. *Diuiſum enim eſt cor eorum: nunc interibunt.* 223.col.2

EX IOEL.

Cap. 2. *Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* 71.col.1

Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat? 112.col.1

EX IONA.

Cap. 3. *Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus?* 112.col.1

EX ABACVCH.

Cap. 1. *Siquidem ego Dominus, & non mutor.* 231.col.1

Iuſtus autem in fide ſua viuet. 52.col.1

EX ZACHARIA.

Cap. 2. *Ego ero ei murus ignis in circuitu, & in gloria in medio illius.* 367.col.2

EX MALACHIA.

Cap. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam & legem requirent de ore eius.* 150.col.1

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ
EX NOVO TESTAMENTO.

EX MATTHÆO.

CAP. 3. *Permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* 373.col.1
5. *Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* 15.col.1
Non veni ſoluere legem, ſed implere. 75.col.2
Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona. & glorificent patrem veſtrum, qui in cælis eſt. 335.col.2
6. *Cùm oraueritis, dicite, Pater noſter qui es in cælis, &c.* 134.col.1
Deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſuper petram. 367.col.1
Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. 278.col.2
Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulſate, & aperietur vobis. 23.c.1
Multi mihi dicent in illa die: nónne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, &c. Non omnis qui dixerit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum cælorum. 72.col.1
Sic omnis arbor bona bonos fructus facit: mala autem arbor malos fructus facit. 334.col.1
Neque enim colligunt de ſpinis vuas, aut de tribulis ficus. ibid. col.2
8. *Dico autem vobis, quia multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum.* 161.col.2
Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. 90.col.2
Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael, &c. Ego veniam. & curabo eum. 90.col.1
Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic vade, & vadit, &c. 90.col.2
9. *Creditis quia hoc poſſum facere vobis? Vtique Domine.* 97 col.1
Dicebat enim intra ſe, ſi tetigero tantùm veſtimentum eius, ſalua ero. 97.col.1
At Ieſus conuerſus, & videns eam, dixit: confide filia, fides tua te ſaluam fecit. 97.col.1
11. *Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Euntes renunciate Ioanni, quæ audiſtis & vidiſtis, cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt.* 361.col.2
Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue. 66.col.1
12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ.* 175.col.1
Si Sathanas Sathanam eiicit, quomodo ſtabit Regnum eius? 343.col.1
Omne enim regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur. 130. col.1
13. *Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis. Ager autem eſt mundus, bonum verò ſemen hi ſunt filij regni, Zizania autem filij ſunt nequam, inimicus autem qui ſeminauit ea eſt diabolus: meſſis verò conſummatio ſæculi, meſſores autem Angeli ſunt.* 383.col.1
Domine nónne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? vnde ergo habet Zizania? 373.col.1
Ne fortè colligentes Zizania, eradicetis ſimul cum eis triticum, ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem. 383.col.1
Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. 73. col.1.
Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt. 231.col.2
Elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt. 73. col.1
14. *Quis putas eſt fidelis ſeruus, ac prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore?* 167.col.2
15. *Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cæleſtis, eradicabitur.* 390.col.2
Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè eſt à me. 63.col.2
16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Explicatur. 327.col.2.332.col.2.368.col.1
Filius enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique iuxta opera ſua. 74. col.2
17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti huic, tollere, & mittere in mare, amen dico vobis, fiet vobis.* 345.col.1
18. *Vbi duo, aut tres congregati in nomine meo fuerint, illic in medio eorum ſum.* Explicatur. 198. col. 1. & 232. col.2
Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. 179. col.2
Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus. 263.c.2. 332.col.2. & 373.col.2
19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* 39.c.2
20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* 74.col.2
22. *Hoc eſt maximum, & primum mandatum: Diliges Dominum Deum tuum.* 15.col.2
Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? 373.col.2
Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. 141.c.2
23. *Vnus eſt enim magiſter veſter, omnes autem vos fratres eſtis.* 385.c.2
Statuet oues quidem à dextris, hædos autem à ſiniſtris. 373. col.2
Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, omnia quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite; ſecundùm verò opera eorum nolite facere. 295.c.2
25. *Nouiſſimè veniunt & reliquæ virgines dicentes, Domine, Domine aperi nobis: at ille reſpondens ait. Amen dico vobis, neſcio vos.* 72.c.2
Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c. 74.col.2
Surgent Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ. 278.col.2

Digitized by Google

Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur. Locus iſte explicatur. 72.col.1.
26. *Amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter abneges noſſe me.* 171.col.1
Accipite, & comedite. Hoc eſt corpus meum. 22.col.1
Et progreſſus puſillum procidit in faciem ſuam. 22.col.1
28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* 188.col.2. & 240.col.1

EX MARCO.

Cap.1. *Pœnitemini, & credite Euangelio.* 85.col.2
3. *Aſcendit in montem Ieſus, & vocat ad ſe quos voluit ipſe, & fecit vt duodecim eſſent cum illo, & mitteret eos prædicare.* 296.col.2
6. *Et vngebant oleo multos ægros.* 316.col.1
7. *O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.* 97.col.2
8. *Vade retrò me Satana: non enim ſapis quæ Dei ſunt; ſed quæ ſunt hominum.* 199.col.2
9. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* 85.col.2
Si oculus tuus ſcandalizat te, eiice eum. 257.col.2
16. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ.* 44.col.1
26. *Illi profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* 352.col.1. & 363.col.2
Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit, &c. 59.col.2

EX LUCA.

Cap. 1. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* 85.col.2
Erant iuſti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela. 75.col.2
5. *Quorum fidem vt vidit, dixit. Homo, remittuntur tibi peccata tua.* 95.col.2
6. *Et cùm dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit.* 176.col.1
8. *Nam quod ſuper petram, hi ſunt qui cum gaudio ſuſcipiunt verbum, & hi radices non habent, ſed ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* 66.col.2
9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retrò aptus eſt regno Dei.* 257.col.2
Qui erubuerit me, & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet. 63.col.2
10. *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* 181.col.2. & 190.col.2. & 195.col.1
Porrò vnum eſt neceſſarium. Locus iſte explicatur. 32.col.1.
11. *Omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.* 37.col.1
Nemo lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio, ſed ſupra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant. 393.col.2
Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. 387.col.1
12. *Nolite timere puſillus grex, complacuit enim patri veſtro dare vobis regnum.* 167.col.2
16. *Habent Moyſem, & Prophetas, audiant illos.* 351.col.1
17. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, diceretis huic arbori moro, eradicare, & tranſplantare in mare, & obediet vobis.* 60.col.1
18. *Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent: vnus Phariſæus, & alter publicanus*, &c. *Amen dico vobis, quia receſſit hic iuſtificatus ab illo.* 73.col.1
Oportet ſemper orare, & nunquam deficere. 23.col.1
19. *Ecce dimidium bonorum meorum Domine do pauperibus & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum.* 73.col.1
Hodie ſalus domui huic facta eſt, eo quòd & ipſe ſit filius Abrahæ. 73.col.1
22. *Simon, Simon ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Explicatur. 385.col.1
Ego autem in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat. 163.col.1
Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent in eos, benefici vocantur. 140.col.2. & 144.col.1
Domine ecce duo gladij hic. 149.col.2
24. *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas.* 184.col.1

EX IOANNE.

Cap. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: hic eſt de quo dicebam. Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei.* Locus iſte explicatur. 361.col.2
Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius, vel *in nomen eius.* 101.col.2
Et verbum caro factum eſt. 264.col.2
2. *Hoc fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galilææ, & manifeſtauit gloriam ſuam, & crediderunt in eum diſcipuli eius.* Locus iſte explicatur. 86.col.1
Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malignis. Explicatur. 123.col.2
3. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam*, &c. *Qui credit in eum non iudicatur*, &c. 86.col.1 & 101.col.1
Rabbi ſcimus, quia à Deo veniſti magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis niſi fuerit Deus cum eo. 342.col.1
Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis. 175.col.1
Hoc facite in meam commemorationem. 312.col.1
Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnum Dei. 376.col.1
4. *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt, quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum.* 352.col.2
Niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis. 353.col.1
5. *Ego habeo teſtimonium maius Ioanne: opera enim quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia pater miſit me.* 361.col.2 & 363.col.2
Scrutamini Scripturas; illæ enim ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. 238.col.2
Procedent qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala, in reſurrectionem iudicij. 74.col.2
6. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille*, &c. *Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus Filius Dei.* 71.col.1
Omnis qui audit à patre meo, & didicit, venit ad me. 118.col.1
Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. 40.col.1
Verba vitæ æternæ habes; & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei. 101.col.2
Hæc eſt voluntas patris mei, vt omnis, qui videt filium, & credit in eum habeat vitam æternam. 86.col.2
7. *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me Patris.* 183.col.2
8. *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.* 75.col.1

Vos ex

Digitized by Google

Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere. 372.col.1

Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. 112.col.1

9. *Credis in filium Dei? Quis eſt Domine, vt credā in eum? Et vidiſti eum, & qui loquitur tecum ipſe eſt.* 87.col.1

10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* 100.col.1

Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. 191.col.1.& 210.col.1.& 219.col.1.& 228.col.1

17. *Nunc cognouerunt quia omnia, quæ dediſti mihi abs te ſunt; quia verba quæ dediſti mihi, dedi eis; & rogo Pater, vt ſicut nos vnum ſumus, ita & ipſi nobiſcum vnum ſint.* 32.col.1

Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. 86.col.2

Ego charitatem quam dediſti mihi, dedi eis; vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum. 154.col.2

18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent.* 144.col.2

19. *Et inclinato capite tradidit ſpiritum.* 22.c.1

20. *Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus Chriſtus eſt filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* Locus iſte explicatur. 86.col.2

Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, &c. 183.col.2

Ego elegi vos de mundo, & poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. 390.col.1

Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. 275.col.1.& 283.col.2

Stetit Ieſus in medio diſcipulorum ſuorum, & dixit eis, pax vobis. 163.col.1

21. *Paſce oues meas.* Explicatur. 34.col.2

Sunt & alia multa, quæ fecit Ieſus; quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros. 267.col.2

EX ACTIS APOSTOLORVM.

Cap.1. *Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, & Matthiam, & orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas.* 298.c.1

Viri fratres oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus. 199.col.2

Et eritis mihi teſtes in Ieruſalem & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. 171.col.2

3. *Et in fide nominis eius, hunc quem vos vidiſtis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem in conſpectu omnium veſtrum.* 94.col.1

4. *Conuenerunt enim verè in ciuitate iſta aduerſus puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti.* 275.col.1

Non eſt in aliquo alio ſalus, neque enim eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. 49.col.1

Omnium credentium erat cor vnum, & anima vna. 115.col.1.& 149.col.2.& 335.c.1

5. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* 355.col.2.& 369.col.1

6. *Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine faciebat ſigna, & prodigia magna in populo.* 346.col.1

Et elegerūt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſancto, & Philippum, &c. *& orantes impoſuerunt eis manus.* 298.colum.1

Conſiderate fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. 134.col.2

Conuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum dixerunt. Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Locus iſte explicatur, & elucidatur. 190.col.1

Inueni Dauid filium Ieſſe ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. 75.col.2

8. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? ſi credis ex toto corde, licet. Credo filium Dei Ieſum eſſe.* 87.col.2

Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. 276.col.1

Simon Petre diligis me plus his? Paſce oues meas. 166.col.1.& 206.col.1

Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus Paſtor. 116.col.2.& 167.col.1.& 170.col.1

Opera, quæ ego facio in nomine patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me, &c. *ſi non facio opera patris mei: nolite credere mihi ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.* 344.col.2.& 352.col.1.& 361.c.2

11. *Prophetauit quòd Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente; ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.* 154.col.2

Pater gratias ago tibi, quia audiſti me: ego autem ſciebam, quia ſemper me audis; ſed propter populū qui circunſtat, dixi, vt credant, quia tu me miſiſti. 87.col.1

Vtique Domine, ego credidi quia tu es Chriſtus filius Dei viui qui in hunc mundum veniſti. 10.col.2

Ego ſum paſtor bonus, bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. 170.col.2

Omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. 86.col.2.& 95.col.2

12. *Multi ex principibus crediderunt in eum: ſed non confitebantur, dilexerunt enim magis gloriam hominum quàm gloriam Dei.* 71.col.1

Et cùm tanta ſigna feciſſet coram eis, non poterant credere, &c. *Propterea non poterant, quia iterum dixit Eſaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur.* 83.col.1

Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo Eccleſiam meam. 145.col.1.& 152.col.2.& 285.col.1

13. *Ego ſcio quos elegerim.* 371.col.2

Vos vocatis me magiſter, & Domine, & benedicitis; ſum etenim. 161.col.2

Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. 178.c.2

14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* 20.col.1

Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis vt glorificetur pater in filio. 345.c.1.& 359.c.1

Philippe, qui videt me, videt & patrem meum: nō credis quia ego in patre, & pater in me eſt? 17.c.1

Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis. 188.col.2.& 200.col.1.& 210.col.1.& 241.col.1.& 281.col.2.& 379.col.2

Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ad patrem vado. 345.col.1.& 346.1

Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. 188.col.2.& 210. [illegible] 241.col.1

15. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit,* [illegible] *non haberent.* [illegible]

Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui [illegible] *fructum afferatis.* 162. [illegible]

Vos amici mei eritis, ſi feceritis quæ præcipio [illegible]

Si non veniſſem, & loquutus fuiſſem eis, [illegible] *non haberent.* 49.col.2

Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. [illegible] *quæcunque accepi à patre meo, nota feci vobis.* 62.col.2

16. *Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis,* [illegible] *vos omnem veritatem.* 188.col.2.& 200.col.1.& 21[illegible] 1.& 241.col.1.

Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. 112.col.1

Cùm multi credidiſſent, etiam ipſe Simon credidit. 333.col.1

10. *Præcepit nobis populo prædicare, & teſtificari, quia ipſe eſt,* qui

qui cõſtitutus eſt à Deo iudex viuorũ,& mortuorũ. 194.c.2

Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibẽt remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius. 79.col.2

Quomodo vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute. 275. col.1.

12. Pro Petro oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia. 23. col. 1

13. Notum igitur ſit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari, in hoc omnis, qui credit iuſtificatur. 103.col.1

Vobis primum oportebat euangelizare verbum Dei; ſed quoniam repelliſtis illud, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes. 82.col.1

Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt, quoniam hãc Deus adimpleuit filiis veſtris reſuſcitans Ieſum. 87.col.2

Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. 292.col.1.& 292.c.1

Inueni hominem ſecundum cor meum Dauid filium Ieſſe, qui faciet omnes voluntates meas. 62.col.1

14. Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus commendauerunt eos Domino in quem crediderunt. 314.col.1

15. Conueneruntque Apoſtoli, & ſeniores videre de verbo hoc. 199.col.2

Fide purificans corda eorum. 46. col.2

Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris. 191.col.2.& 213.col.1

17. In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus. Explicatur. 8.col.2. & 13.col.1

20. Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi, & ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe. 260. col.1

Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. 176.col.2. & 284. col.1.& 291.col.2

EX EPIST. AD ROMANOS.

Cap.1. Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primum, & Græco. 102.col.2

Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptum eſt. Iuſtus ex fide viuit. Explicatur. 101.col.2

Inuiſibilia ſiquidem Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas. 12. col.1.

Paulus ſeruus Ieſu Chriſti vocatus Apoſtolus, ſegregatus in euangelium Dei, quod antè promiſerat per Prophetas. 298. col.1

Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos, id eſt, ſimul conſolari in vobis per eam, quæ inuicem eſt, fidem veſtram, atque meam. 267.col.2

[illegible] qui ſunt Romæ, dilectis Dei, vocatis ſanctis. 337. [illegible]

[illegible] enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores [illegible] iuſtificabuntur. 75.col.1

[illegible] ati per gratiam ipſius per redemptionem quæ [illegible] Ieſu, &c. 49.col.2

[illegible] Abraham Deo, & deputatum eſt illi ad iuſtitiam: [illegible] operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam [illegible] ſecundum debitum. Ei verò qui non operatur, credenti [illegible] in eum qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam. Locus iſte explicatur. 45 col.2. 78. & 79. & 83. col.2

Non eſt [illegible] ſcriptum tantùm propter [illegible], quia reputatum [illegible] ad iuſtitiam, ſed & propter nos, quibus reputabitur [illegible] qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, &c. 84.c.2

Qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium, &c. In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, &c. Locus iſte explicatur. 80.col.1.& 84.col.1

6. Conſepulti enim ſumus cum illo in Baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. 311.c.1

7. Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legem in mẽbris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. 339.col.2

Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum, ſic pugno, non quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. 339.col.2

8. Certus ſum, quòd neque mors, neque vita, neq; Angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura poterunt nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Locus iſte explicatur. 57.col.1

9. Neque qui ſemen Abrahæ ſunt, omnes filii; ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Id eſt, non qui filii carnis, ii filii Dei, ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine. 161. colum.2

Non omnes qui ex Iſraël ſunt, ii ſunt Iſraëlitæ. 161.col.2

Si Deus pro nobis quis contra nos? &c. Spe ſalui facti ſumus; &c. In his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos. 57.col.1

Optabam enim & ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem. Locus iſte explicatur. 57.col.1

10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? & quomodo prædicabunt niſi mittantur? 191.col.1.& 193.col.2.& 277.col.1.& 304.col.2. & 350.col.2

Corde enim creditur ad iuſtitiam. 46.col.2

Quia ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris. 61.col.2

11. Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curuauerũt genua ſua ante Baal. 334.c.2

12. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra. 153.col 2

Neceſſitatibus ſanctorum communicantes. Explicatur. 333. col.2.

13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. 149.col.1

14. Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. 89.col.2

15. Sic prædicaui non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem. 165.col.1

16. Rogo autem vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis. 116.col.2. & 117.c 2

21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. 332.c.1

Nunc igitur proficiſcar in Ieruſalem miniſtrare ſanctis. Explicatur. 333.col.2

EX I. AD CORINTH.

Cap.1. Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata, ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia. 213.col.2.& 222.col.1

Et ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. 247.c 1

Significatũ eſt mihi de vobis fratres mei, ab his qui ſunt Cloës, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quod vnuſquiſque veſtrum dicit. Ego [illegible] Pauli; ego autem Apollo, ego verò Cephæ; ego autem Chriſti. Diuiſus eſt Chriſtus? [illegible]

Et ego cùm veniſſem ad vos fratres veni non in ſublimitate ſermonis [illegible] ſapientiæ [illegible] vobis teſtimonium Chriſti.

Chriſto. 147.c.1

Paulus vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei, & Soſthenes frater Eccleſia Dei que eſt Corinthi ſanctificatis in Chriſto Ieſu vocatis ſanctis. 373.col 2

Videte ne in vobis ſint ſchiſmata. 155.col 2

2\. *Animalis enim homo non percipit ea, que Dei ſunt.* 125.c.2

Que Dei ſunt, nemo cognouit, niſi ſpiritus Dei. 196.c.1

3\. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, niſi quod poſitum eſt, Ieſus Chriſtus.* 369.col.1

Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. 277.col.1

Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi. 356.col.2

Vt ſapiens Architectus fundamentum poſui. 165.col 2

Nunquid egemus commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis? Epiſtola noſtra vos eſtis ſcripta in cordibus noſtris. 335.col.1

4\. *Habentes eundem ſpiritum fidei.* 221.col.2

In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui. 304.c.2

Sic nos exiſtimet homo, vt Dei miniſtros, & diſpenſatores myſteriorum Dei. 308.col.2

Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui autem iudicat me, Dominus eſt. 55.col.1

Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. 178 c.2

5\. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat.* 373.col.2

Et non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtri, qui hoc opus fecit, &c. Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? 150.col.2

6\. *Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum.* 133.col.1

Qui autem adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt. 33.col.1

Frater cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles. 310.col.2

Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis. 337.col.2

7\. *Si qua mulier virum habet infidelem, &c. ſanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem.* 111.col.1

9\. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte cũ aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* 55.col.1

10\. *Nolo vos ignorare fratres, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt: & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati in nube, & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus.* 310.col.2

Quoniam vnus panis, & vnũ corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane, & de vno calice participamus. 40.col.1

Omnia in figura contingebant illis. 175.col.2

11\. *Primum quidem conuenientibus vobis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo; nam & oportet hæreſes eſſe, vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant.* 197.col.2

Laudo vos fratres, quòd per omnia memores mei eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta tenetis. 267.col.1

12\. *Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto.* 72.col.1

Alij enim per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alij fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituũ, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum. 218.col.2.& 251.col.1.& 261.c.1.& 357.col.2

Cùm gentes eſſetis, ad ſimulacra muta prout ducebamini euntes. 110.col.2

Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum. 261.col.1.& 291.col.1

Etenim in vno ſpiritu, omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus. 32.col.2.& 40.c.1

Nunquid omnes Apoſtoli, nunquid omnes Prophetæ, nunquid omnes doctores. 242.col.1.& 261.col.2.& 319.col.2.

Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult. 33.col.2

13\. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, &c.* 60.col.1.

Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc. 52.col 1

Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate. 194 col 1

14\. *Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus: prophetia autem non infidelibus, ſed fidelibus.* 181.colum.1

Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & cæteri diiudicent, quod ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat. 193.col.2

15\. *Notum facio vobis fratres Euangelium, quod prædicaui vobis, & quod accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſaluamini, qua ratione prædicauerim vobis, ſi tenetis: niſi fruſtra credidiſtis, &c.* 88.col.1

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. 49.col.2

Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra. 91.col.2

EX II. AD CORINTH.

Cap.1. *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, cum omnibus ſanctis, qui ſunt in vniuerſa Achaia.* 337.col.1

Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni vltra Corinthum: non quia dominemur fidei veſtræ: ſed adiutores ſumus gaudij veſtri. 193.c.2

Qui vnxit nos Deus, qui & ſignauit nos, dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. 275.col.1

Salutant nos omnes ſancti. 337.col.1

2\. *Sed ipſi in nobiſmet ipſis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus fidentes in nobis; ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit, in quem ſperamus; quoniam & adhuc eripiet.* 57.col.1

3\. *Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum.* 57.col.2

Habẽtes eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt. Credidi propter quòd locutus ſum. 111.col.1

4\. *Deus huius ſæculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti.* 181.col.1

5\. *Per fidem enim ambulamus non per ſpeciem.* 94.col.1

6\. *Quæ pars fideli cum infideli?* 111.col.1

10\. *Spem habentes creſcente fide veſtra, ſecundum regulam noſtram in vobis abundanter magnificare.* 268.col.2

11\. *Ipſe enim Sathanas transfigurat ſe in Angelum lucis; non eſt ergo magnum ſi miniſtri eius transfigurentur, velut miniſtri iuſtitiæ.* 260.col.1

12\. *Signa Apoſtolatus noſtri facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis, & prodigiis, & virtutibus.* 352.col.2

EX EPIST. AD GALATAS.

Cap.1. *Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in aliud Euangelium: quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt cõuertere Euangelium Chriſti.* 119.col.1

Licèt nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis præterquã quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. 98.c.2.& 104 col.2.& 183.col.2

Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum patrem, qui ſuſcitauit eum à mortuis. 275.col.2

2\. *Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Ieroſolymã cum Barnaba, aſſumpto & Tito; aſcendi autem ſecundum reuelationem, & contuli cum illis Euangelium quod prædico in gentibus.* 190.col.1

3\. *Prius quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto Ieſu, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides,* &c. Explicatur. 92.col.2

Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. 310.col.2

Omnes enim filÿ Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu. 88.col.1
4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* 249.col. 2
5. *Nam in Chriſto Ieſu neque circuncìſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.* 58.col 2
Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratia excidiſtis. 66.col.2
Quòd ſi inuicem mordetis, & comeditis; videte ne inuicem conſumamini. 155.col.2
Caro enim concupiſcit aduersùs ſpiritum, ſpiritus autem aduersùs carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcumque vultis, illa faciatis. 339.col.1

EX EPIST. AD EPHESIOS.

Cap.1. *Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti omnibus ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu.* 338.col.2
Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cœleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius, in charitate. 333.2
Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam. 31.col.2
2. *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum*, &c. *vt duos condat in ſemetipſo, in vnum nouum hominem faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem.* 162.col.2
Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. 165.col.1. & 367.2
Gratia enim ſaluati eſtis per fidem (& hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt) non ex operibus ne quis glorietur. 46.col.2
3. *In quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius.* 52.col. 2
Vt innoteſcat principatibus, ac poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. 184.col.1
Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. 21.col.1
In charitate radicati, & fundati. 25.col.1
Orantes Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris. 119. col. 2
4. *Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum in aſtutia ad circumuentionem erroris.* 91.col.2
Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterÿ, in ædificationem corporis Chriſti donec occurramus omnes in vnitatem fidei. 184.col.2.& 186.col.1.& 275.c.1.& 276. col.2.& 292.col.1.& 302.col.2.& 323 col.1.& 328.col. 2. & 367.col.2.& 292.col.2
Vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, neque rugam. 331.c.2
Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo qui eſt caput Chriſtus, &c. 46.col.2
Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, &c. *donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filÿ Dei.* 91. col.2
Chriſti caput eſt, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundum operationem in menſura cuiuſque membri, augmentum corporis facit. 287.col.2
5. *Mundãs eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam*, &c. 90.col.1
Fructus autem lucis eſt in omni bonitate. & iuſtitia, & veritate, probantes quid beneplacitum eſt Deo. 334.col.2
Eſtote imitatores Dei, ſicut filÿ chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. 338.col.1
Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. 38.col.1
16. *Non eſt nobis colluctatio aduersùs carnem, & ſanguinem, ſed aduersùs principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* 341.col.1
Cum timore, & tremore veſtram ſalutem operamini. 55. col.1. 56.col.2.

EX EPIST. AD PHILIP.

Cap.1. *Tantùm dignè Euangelio Chriſti conuerſamini, vt ſiue cùm venero, & videro vos, ſiue abſens audiam de vobis quia ſtatis in vno ſpiritu vnanimes collaborantes fidei Euangelÿ.* 97.col.2
2. *Implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes vnanimes idipſum ſentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.* 223.col.2
Itaq; fratres mei chariſſimi, & deſideratiſſimi, gaudium meũ, & corona mea ſic ſtate in Domino chariſſimi. Euodium rogo, & Syntichen deprecor idipſum ſapere in Domino. 223. col.2

EX EPIST. AD COLOSS.

Cap.1. *Gratias agimus Deo, & Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti ſemper pro vobis orantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu, & dilectionem, quam habetis in ſanctos omnes propter eam ſpem, quæ repoſita eſt vobis in cœlis, quam audiſtis in verbo veritatis Euangelÿ quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mundo eſt, fructificat.* 97.c.2
Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. 152.col.2
Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles. 114.col.2
2. *Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chriſtum Dominum, in ipſo ambulate*, &c. 96.col.2
3. *Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, modeſtiam.* Explicatur. 333. col.2
4. *Orationi inſtate.* 23.col.1

EX I. AD THESSAL.

Cap.1. *Euãgelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantũ, ſed in virtute, & Spiritu ſancto, & in plenitudine multa.* 352. col.2.& 363.col.2
2. *Fiduciam habuimus in Deo noſtro loqui ad vos Euangelium Dei in multa ſollicitudine.* 97.col.2
Memores enim ſatis eſtis fratres laboris mei, & fatigationis: nocte, ac die operantes, ne quem veſtrûm grauaremus, prædicauimus vobis Euangelium Dei. 98. col.1
Cùm accepiſtis à nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud, non vt verbum hominum, ſed ſicut eſt verè, verbum Dei. 190.col.2
3. *Miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in Euangelium Chriſti ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra, vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis.* 98.col.1
Et ego amplius non ſuſtinens miſi, ad cognoſcendum fidem veſtram, ne fortè tentauerit vos is, qui tentat: & inanis fiat labor veſter. 98.c.1
5. *Sine intermiſſione orate.* 23.col.1

EX II. AD THESSAL.

Cap.1. *In flamma ignis dantis vindictam in iis, qui non nouerunt Deum, & non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti*, &c. 98.col.1
2. *Cuius erit aduentus ſecundum operationem Sathanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigÿs mendacibus.* 347.c.1
State, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. 219.col.1.& 267.c.1.& 269. col.1

EX I. AD TIMOTH.

Cap.1. *Quam quidam repellantes, circa fidem naufragauerunt.* 67.col.1
2. *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* 23.col.1
Tu ergo, fili mi, confortare in gratia, quæ in Chriſto Ieſu, & quæ

que audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei ſunt & alios docere. 219.col.1

Vt quietam, & tranquillam vitam agamus. 141.col.1

Qui autem bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirẽt, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu. 57.c.2

Vt ſcias quomodo te oporteat ambulare in domo Domini, quæ eſt Eccleſia Dei viui. 154.col.1

Semper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. 120.col.2

4. *Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum.* 67.col.2

Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. 76.col.2

6. *O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Explicatur. 120. col. 1.

Certa bonum certamen fidei; apprehende vitam æternam in qua vocatus es. 94.c.2

Radix omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide. 68.c.1

Gratia data eſt nobis in Chriſto ante tempora ſecularia. 49.c.2

EX II. AD TIMOTHEVM.

Cap. 1. *Commonefacio te, vt reſuſcites gratiã, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* 299.col.1

2. *Ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, reſurrectionem eſſe iam factam dicentes, & ſubuerterunt quorumdam fidem.* 68.col.1. & 93.col.2

3. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docẽdum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* 238.col.2

4. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* 94.col.2

EX EPIST. AD TITVM.

Cap. 1. *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* 303.col.1. & 305.col.2. & 314.col.2

Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil eſt mundum. 111.col.1

3. *Hæreticum hominem poſt vnam, aut ſecundam correptionẽ deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cum ſit proprio iudicio condẽnatus.* 243.col.1. & 260. colum.1

EX EPIST. AD HEBRÆOS.

Cap. 1. *Multifariam, multiſque modis loquutus eſt Deus patribus in prophetis.* 278.col.2

2. *Conteſtante Deo ſignis, & portentis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecundum ſuam voluntatem.* Explicatur. 351.col.2

3. *Quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriam ſpei vſque ad finem firmam retineamus.* 52.col.2

4. *Timeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius exiſtimetur aliquis ex nobis deeſſe.* 55.col.1

Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus. 238.col.2

Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. 32. 32.col.1

Adeamus ergo cum fiducia ad thronum Dei. 52.col.2. & 57. col.2

5. *Ita & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, vt fieret Pontifex, ſed is, qui dixerat illi, filius meus es tu: ego hodie genui te, ſicut & alibi dixit. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* 296.col.2

Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. 309.col.1

Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. 312.col.2

6. *Nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum ad deſtructionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit,* &c. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* 311. col.1

Fortiſſimum ſolatium habemus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis. 24.col.2

7. *Talis decebat vt nobis eſſet Pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cælis factus.* 311.col.2

9. *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius, & perfectius tabernaculum.* 286.col.1

10. *Vmbram habens Lex futurorum, nõ ipſam imaginem rerum.* 175.col.1

Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti. 57.col.2

11. *Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* 45.col.1

Vnus Deus, vna fides, &c. *Fides eſt ſperandarũ ſubſtantia rerum,* &c. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,* &c. 51.col.1

Fide qui vocatur Abraham, obediuit in locum ire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit neſciens quò iret. 80. col.1

Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum. 52.c.1. & 53. col.1. & 93.col.2

Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas reſpicientes. 50.c.1

12. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,* &c. 60.col.1

Curramus ad propoſitum nobis certamen aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum. 121.col.1

13. *Mementote Præpoſitorum veſtrorum, qui vobis loquuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.* 336.col.1

Deus autem pacis qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. 162.col.2

Obedite Præpoſitis veſtris, ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. 150.col.2

EX EPIST. IACOBI.

Cap. 1. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.* 316.col.1

Voluntariè enim genuit nos verbo vitæ, vt eſſemus initium aliquod creaturæ eius. 274.col.1

Religio munda, & immaculata apud Deum, & patrem, hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorũ, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo. 334.c.2

Dæmones credunt, & contremiſcunt. 63.c.2

2. *Abraham pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt offerens filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt.* Locus iſte explicatur. 80.col.1

Quicumque autem legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus. 117.col.1

Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantum 60.col.2

Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt. 61.col.2

Vis autem ſcire ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt. ibid..col.1

Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eũ? 60.c.2

EX

EX I. PETRI.

Cap. 1. In timore incolatus veſtri tempore cõuerſamini. 55.c.1

Propterea ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij, perfectè ſperate in eam, quæ offertur vobis gratiam, &c. & ipſi in omni cõuerſatione ſancti ſitis, quoniam ſcriptum eſt. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. 338.col.1

2. Vos autem genus electum, Regale Sacerdotium, &c. 313.c.1

Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis, &c. Deum timete, Regem honorificate. 141.c.2

Et ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctũ, offerre ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo. 312.col.2. & 318.col.2

Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus. 76.col.2

3. Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis, vt & ſi qui nõ credunt verbo, per mulierum conuerſationem ſine verbo lucrifiant, cõſiderantes in timore caſtam conuerſationem veſtram. 334. col. 2

EX II. PETRI.

Cap. 1. Vos autem curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, &c. Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione. 338.col.1

Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed ſpiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines. 231. col.1. & 238.col.2.

Hoc primùm intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. 251.col.2

Satagite fratres, vt per bona opera veſtra certam faciatis vocationem, atque electionem veſtram. 55.col.2

2. In vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum, qui emit eos Dominum negant; ſuperinducentes ſibi celerem perditionem, & multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur. 260.col.1

Sicut chariſſimus frater noſter Paulus ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem. 254. col. 2. & 260.col.1

Obſecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam, vt in eo quòd detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſiderantes glorificent Deum in die viſitationis. 335.col.1

5. Omnis qui credit, quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt. 88.col.1

Hæc eſt victoria quæ vincit mundum, fides noſtra. 51.col.1. Explicatur hic locus. 94.col.2

EX I. IOANNIS.

Cap. 1. Hoc eſt enim mandatum, vt quemadmodum audiſtis ab initio, in eo ambuletis: quoniam multi ſeductores exierunt in mundum. 120.col.2

Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis; nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. 68.col.2

Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. 55.col.1

2. Non neceſſe eſt, vt aliquis vos doceat, ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum eſt. 241.col.1

Qui autẽ ſeruat verba eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt. 20.col.1

3. Qui non diligit, manet in morte. 88.col.2

Teſtimoniũ Dei habet in ſe, qui credit in filium Dei. 241.col.2

Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. 113.col.2

5. Hæc eſt enim charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt. 66.col.1

Hæc ſcribo vobis vt ſciatis, quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei. 89.col.1

9. Chariſſimi nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſunt. 112.col.1. & 260.col.1

Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Locus iſte explicatur. 56.col.2

Omnis ſpiritus, qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt. 88.col.2

Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. 15.c.2. & 20.col.1. & 88.col.2

EX EPISTOLA IVDÆ.

Superædificantes voſmetipſos ſanctiſſimæ fidei noſtræ in ſpiritu ſancto orantes. 99.col.1

Deprecans ſupercertari ſemel traditæ ſanctis fidei. 121.col.1

Voſmetipſos in dilectione Dei ſeruate, expectantes miſericordiã Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. 99.col.1

EX APOCALYP.

Cap. 1. Ego principium, & finis, α. & ω, primus & nouiſſimus. 16.col.2

Qui habet aures audiendi, audiat. 255.col.1

Qui eſt fidelis, primogenitus mortuorum, & Princeps Regum terræ. 179.col.2

2. Tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. 94.col.2

Qui vicerit, dabo illi poteſtatem regere gentes. 21.col.2

3. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis. 340.col.1

4. Et ecce ſedes poſita erat in cœlo, & ſupra ſedem ſedens, & in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos viginti quatuor ſeniores ſedentes amicti ſtolis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ. 290.c.2

5. Et vidi in dextera ſedentis ſupra thronum librum ſcriptum intus, & foris, ſignatũ ſigillis ſeptem. Explicatur. 236.c.2

13. Agnus qui occiſus eſt ab origine mundi. 40.c.2

20. Erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti eius. Explicatur. 313.c.1

21. Ciuitas illa non eget Sole, ſed claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt Agnus. 386.col.2

Vidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem. 154.col.1

Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina Apoſtolorum Agni. 165.col.1

Veni, & oſtendam tibi ſponſam vxorem Agni. 382.col.1

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus & habitabit cum eis, & ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus. 367.c.1. & 386.col.2

Et oſtendit mihi ciuitatem ſanctam Ieruſalem, deſcendentem de cœlo à Deo, habentem charitatem Dei. 331.col.1

22. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto, & ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ de ciuitate ſancta, de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto. 248. col.1

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ
QVÆ IN SECVNDO SECVNDI TOMI Demonſtrationum Symbolorum veræ, & falſæ Religionis libro citantur, & explicantur.

Numerus prior paginam, poſterior columnam deſignat.

EX GENESI.

Cap. 1. *Terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi.* 468.1
Germinet terra herbam virentē. 468.2
Luminare maius, vt præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti. 468.2
Faciamus hominem ad imaginem noſtram. 479.1
2. *Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* 469.1
Adæ verò non inueniebat adiutorium ſimile ſibi. ibid.1
Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea. 469.1
Præcepitque ei dicens. Ex omni ligno paradiſi comede. De ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comederis. 284.1
3. *Adam vbi es?* 291.2
Et cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulātis in paradiſo ad auram poſt meridiem. 369.1
Quia audiſti vocem vxoris tuæ, maledicta terra in opere tuo. 307.1
Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios. ibid.2
Serpens decepit me. 384.2
Ipſa conteret caput tuum. 469.1
Sub viri poteſtate eris. ibid.2
4. *Poſſedi hominem per Deum.* 470.2
Rurſuſque peperit fratrem eius Abel: fuit autem Abel paſtor ouium. 472.1
Quoniam occidi virum in vulnus meum. 472.1
Iſte cœpit inuocare nomen Domini. ibid.1
Vbi eſt Abel frater tuus? 291.2
Nónne ſi bene egeris, recipies, ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? 103.1.460.2
Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. 332.1
6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternū.* 472.2
Repleta eſt terra iniquitate. 472.2
Fac tibi arcam de lignis leuigatis. 473.1
7. *Te enim vidi iuſtum coram me.* 383.2
14. *Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi.* 192.2
15. *Noli timere Abraham. Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* 333.2
17. *Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo.* 109.1
Ego ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te. 113.2.386.1
18. *Si inueni gratiam in oculis tuis.* 204.1
21. *Poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos.* 191.2
31. *Ego ſum Deus Bethel.* 445.1
42. *Cùmque adoraſſent eum fratres ſui, & agnouiſſet eos* 367.1
44. *Ego propriè ſeruus tuus ſum, qui in meam hunc recepi fidem.* 266.1
45. *Non veſtro conſilio; ſed Dei voluntate huc miſſus ſum.* 24.2
48. *Inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham, & Iſaac.* 367.1.473.1
Angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris iſtis. 246.2.445.2
49. *Quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.* 473.2
In conſilium eorum non veniat anima mea, & in cœtu illorum non ſit gloria mea. 473.2
Catulus leonis Iuda ad prædam fili aſcendiſti; requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna. 473.2
Iſſachar aſinus fortis, accubans inter terminos. 474.1
Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu. ibid.1
Inde paſtor egreſſus eſt lapis Iſraël. ibid.2
Donec veniret deſiderium collium æternorum; fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos. 474.2
Ligans ad vineam pullum ſuum, & ad vitem fili mi aſinam. 413.1
Iuda te laudabunt fratres tui, adorabunt te filij patris tui. 367.1.473.2

EX EXODO.

Cap. 1. *Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit illis domos.* 364.1
3. *Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.* 373.2
Ego ſum qui ſum: ſic dices filij Iſraël, qui eſt, miſit me ad vos. 47.1
Ego ſum Dominus Deus tuus. 445.1
7. *Et indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna, & oſtenta mea in terra Ægypti.* 21.1
12. *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino.* 190.1
Dies prima erit prima ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis. 190.1
Immolabitque hœdum multitudo filiorum Iſraël ad veſperam Paſcha. 191.1
Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam per diē in columna nubis. 445.1
15. *Ecce Deus meus, & glorificabo eum.* 475.1
19. *Veniam ad te in caligine nubis.* 445.1
Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus veſtris. 378.1
Hoc eſt, quod facies in altari, agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter. 195.2
20. *Ego ſum Dominus Deus tuus, non habebis deos alienos coram me.* 61.1
Non facies tibi ſculptile. 373.2.475.1
Non adorabis ea, neque coles. 475.1
22. *Diis non detrahes.* ibid.1
23. *Non adorabis Deos eorum, neque coles eos, non facies opera eorum, ſed deſtrues eos, & confringes ſtatuas eorum.* 475.1
32. *Ego autem in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum.* 307.2
Recordare Abraham, Iſaac, & Iacob ſeruorum tuorum. 249.1
Dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos. 61.2
34. *Qui aufers iniquitatem & ſcelera, atque peccata, &c. Vt auferas iniquitates noſtras, atque peccata, nóſque poſſideas.* 188.1

Aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas, lucóſque ſuccinde. 475.1

EX LIBRO LEVITIC.

Cap. 19. *Non iurabis in nomine meo mendaciter, etiam pollues nomen Dei tui.* 478.1
Sabbatha mea cuſtodito. 475.2
Sed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. 475.2
Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. 475.2
23. *Et vocabitis hanc diem celeberrimam, ac ſanctiſsimam.* 290.1
Sunt ergo feriæ Domini ſanctæ. 373.2
25. *Et clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis propitiationis tempore in vniuerſa terra veſtra,&c.* 309.1
26. *Si ambulaueritis ex aduerſo mihi.* 476.2
Et ſimulacra confringam. 476.2
Ponam tabernaculum meum in medio veſtri, & non abiiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, vóſque eritis populus meus. 113.2

EX LIBRO NVMER.

Cap. 2. *Iratúſque eſt furor Domini valdè.* 61.2
5. *Vir, ſiue mulier, cùm fecerint, ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum.* 191.2
11. *Vocauitque nomen loci illius incenſio: eò quòd incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini.* 442.1
14. *Dimitte obſecro peccatum populi huius, ſecundùm magnitudinem miſericordiæ tuæ.* 311.2
16. *Agnum vnum facies manè.* 195.2

EX LIBRO DEVTERONOMII.

Cap. 4. *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in Horeb de medio ignis: ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem.* 369.2
Non addetis ad verbum, quod ego loquor vobis. 176.2
7. *Ita vt diſperdat eos, & vltrà non differat, protinus reſtituẽs eis quod merentur.* 333.2
10. *Et nunc Iſraël, quid Dominus Deus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis eius?* 179.1
27. *Maledictus vir, qui facit ſculptile, & conflatile.* 477.1
28. *Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias, & facias omnia mandata eius, &c. venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ.* 98.2.385.1
30. *Teſtes inuoco hodie cœlum, & terram, quòd propoſuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum.* 179.1
Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul ſitum, nec in cœlo ſitum, vt poſſis dicere, quis noſtrûm valet ad cœlum aſcendere, &c. 380.2
32. *Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate, iuſtus, & rectus.* 16.1
Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt, quia prouocauerunt eum filii ſui, & filiæ. 103.2
Immolauerunt dæmoniis, & non Deo, diis quos ignorabant. Deum qui te genuit, dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui. 347.1
Videbit quòd infirmata ſit manus: clauſi quoque defecerunt, reſiduique conſumpti ſunt. 477.1
33. *Et in dextera eius ignea lex.* ibid. 2
Dilexit populos, omnes ſancti in manu illius ſunt, & qui appropinquant pedibus eius accipient de doctrina illius. ibid. 2
Erit apud rectiſſimum Rex. 477.2
Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero. ibid. 2
Manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor contra aduerſarios erit. 478.1
Benedic Domine fortitudini eius. 488.1
Ferrum, & æs calceamentum eius. ibid. 1
23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* 257.2
Benedictio illius, qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem Nazaræi inter fratres ſuos. 257.2

EX LIBRO IOSVE.

Cap. 5. *Fac tibi cultros lapideos, & fecit tibi cultros lapideos.* 478.2
Hæc autem cauſa eſt ſecundæ circumciſionis, omnis populus, qui egreſſus eſt de Ægypto generis maſculini, vniuerſi bellatores viri mortui ſunt in deſerto. 478.2

EX LIBRO IVDICVM.

Cap. 1. *Vocatúmque eſt nomẽ vrbis, Horma, id eſt, anathema.* 442.1
5. *Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit.* 479.1
20. *Pro ſcelere quod merentur.* 333.2
Vt poſſimus pugnare contra Beniamin, & reddere ei ſecundũ ſtultitiam quam fecerunt in Iſraël. 333.1

EX I. REGVM.

Cap. 2. *Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino.* 480.1
Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. 479.2
Porrò filii Heli filii Belial, neſcientes Dominum, neque officium Sacerdotum ad populum: ſed quicunque immolaſſet victimam, veniebat puer ſacerdotis dum coquerentur carnes, &c. 479.2
7. *Clamauit Samuel ad Dominum pro Iſraël, & exaudiuit eum Dominus.* 311.2
8. *Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* 344.2
16. *Receſſit ſpiritus Dei à Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino.* 105.1.106.2 305.2

EX II. REGVM.

Cap. 12. *Tranſtulit quoque Dominus peccatum tuum. Veruntamen filius, qui natus eſt tibi morietur.* 307.2
16. *Dominus præcepit ei, vt malediceret.* 19.1
22. *Et ero perfectus cum eo.* 480.1
23. *Spiritus Domini locutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meam. Dixit Deus Iſraël mihi, locutus eſt fortis Iſraël dominator hominum.* 90.2

EX III. REGVM.

Cap. 11. *Cúmque eſſet iam ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos.* 225.1
Inclinauit ſe Berſabee, & adorauit Regem. 367.1
18. *Ego faciam bouem alterum.* 195.2
21. *Cum audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite, &c.* 312.2

EX IV. REGVM.

Cap. 5. *Pater ſi rem grandem dixiſſet tibi propheta, certè facere debueras, quantò magis, quia nunc dixit tibi, lauare, & mundaberis?* 304.2
18. *Ante altare hoc adorabitis in Ieruſalem.* 191.2
21. *Et erexit aras Baal, & fecit lucos ſicut fecerat Achab Rex Iſraël; & adorauit omnem militiam cœli, & coluit eam.* 225.1

EX I. PARALIPOMENON.

Cap. 17. *Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* 225.1
21. *Igitur cùm venerit Dauid ad Ornan, conſpexit eum Ornã, & adorauit eum pronus in terram.* 367.1

EX II. PARALIPOMENON.

Cap. 6. *Quicunque orauerit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo,*

tuo, id eſt, de cælis, & propitiare. 62.1
7. Oculi quoque mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit: elegi enim & ſanctificaui locum iſtum. 273.2
19. Iram quidem Domini merebaris, ſed bona opera inuenta ſunt in te. 333.2
34. Vt ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & iuſtificationes eius in toto corde ſuo. 480.2

EX LIBRO TOBIÆ.

Cap. 4. Quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. 311.2
5. Vnde te habemus bone iuuenis? 444.2
12. Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, vt tentatio probaret te. 380.1
Eleemoſyna à morte liberat: & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit inuenire miſericordiam, & vitam æternam. 112.1
Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſynas magis, quàm theſauros auri recondere. ibid.
Etenim ſacramentum Regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei reuelare, & confiteri, honorificum eſt. 445.1

EX LIBRO IVDITH.

Cap. 8. Quia patiens Dominus eſt, in hoc ipſo pœniteamus, & indulgentiam eius fuſis lacrymis poſtulemus. 222.2
16. Sibi ſeruiet omnis creatura, quoniam dixiſti, & facta ſunt, miſiſti ſpiritum tuum, & ædificauit. 444.1

EX LIBRO ESTHER.

Cap. 16. Non nobis, ſed Deo reddente ei, quod meruit. 333.2

EX LIBRO IOB.

Cap. 1. Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, iuſtus ac timens Deum, & recedens à malo? 95.1
Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt. 19.1
Et adhuc retinens innocentiam. 480.2
Percuſſit Iob vlcere peſſimo. ibid.2
3. Occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. ibid.2
4. Nunquid homo Dei comparatione iuſtificabitur? 215.1
Et in Angelis ſuis reperit prauitatem. 481.1
Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. 345.1
6. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui. 333.2
Aut poteſt aliquis guſtare quod guſtatum affert mortem. 481.1
Quæ prius nolebat tangere anima mea, nũc præ anguſtia cibi mei ſunt. ibid.2
Vt affligens me dolore non parcat. 481.2
7. Militia eſt vita hominis ſuper terram. 99.2
9. Verè ſcio quòd ita ſit, & quòd non iuſtificabitur homo compoſitus Deo. 215.1
Si repentè interroget, quis reſpondebit ei? Quantus ergo ſum ego, vt reſpondeam ei, & loquar verbis meis cum eo, quò etiamſi habuero quippiam iuſtum: non reſpondebo, ſed meũ iudicem deprecabor. 95.1
Et fulſerint velut mundiſsimæ manus meæ. 482.1
Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me, ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit, etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. 95.1
Verebar omnia opera mea ſciens quòd non parceres delinquenti. 95.1.481.2
10. Tædet animam meam vitæ meæ. 482.1
Inſtauras teſtes tuos contra me. ibid.
Manus tuæ fecerunt me. 368.2
11. Multo minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua. 333.2
14. Quis dabit mundum ab immundo, non vnus? ibid.
Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea. 482.2
Tu quidem greſſus meos dinumeraſti; ſed parce peccatis meis. 482.2
21. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis. 481.1
22. Eleuabis ad Deum faciem tuam, rogabis eum, & exaudiet te. 62.1
29. Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. 296.1
34. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias ſingulorum reſtituet eis. 330.2

EX LIBRO PSALMORVM.

Cap. 1. Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit. ibid.
2. Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. 99.1
Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo. 40.2
4. Dominus exaudiet me, cùm clamauero ad eum. 62.1
5. Odiſti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium, virum ſanguinum, & doloſum abominabitur Dominus. 223.1
Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos. 106.1
Adorabo ad templum ſanctum tuum. 273.2
Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. 16.1
7. Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me. 365.2
14. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui reſtitues hæreditatem meam mihi. 324.1
17. Dolores inferni circumdederunt me. 89.2
Et retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. 365.2
18. Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. 35.1
Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. 94.2.217.1
Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. 471.2
Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus. 62.1
19. Tecum principium in die virtutis tuæ, in ſplendoribus ſanctorum, ex vtero ante Luciferum genui te. 42.2
21. Deus, Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti. 88.1
Vota mea reddam in conſpectu timentium eum. 257.2
Aperuerunt ſuper me os ſuum ſicut leo rapiens, & rugiens. 395.2
In te proiectus ſum ex vtero. 73.2
24. Dulcis, & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via. 292.1
25. Iudica me Domine, quoniam ego in innocentia ingreſſus ſum. 365.2
27. Ex voluntate mea confitebor ei. 324.2
28. Adorate Dominum omnes ſancti eius. 91.2
29. Ego dixi: in abundantia mea non mouebor in æternum. 97.1
31. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum. Explicatur. 211.2
Dixi, cõfitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei. 189.1.237.1
Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi. 292.1
Guſtate, & videte quoniam bonus, & ſuauis eſt Dominus. ibid.
32. Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. 92.2
33. Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. 217.1.
36. Saluabit eos, quia ſperauerunt in eo. 223.1
Iuſtus cùm ceciderit, non collidetur. 231.2
Qui dat eſcam omni carni. 394.1
37. Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. 305.1

38. In meditatione mea exardeſcet ignis. 234.1
39. Holocauſtum pro peccato non poſtulaſti. Tunc dixi, ecce venio. 87.1
43. Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui. 368.2
Declinaſti ſemitas noſtras à via tua. 21.2
44. Eructauit cor meum verbum bonum. 43.1
49. Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. 249.2
Et redde altiſſimo vota tua. 257.2
Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. 188.2
50. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. 237.1
Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci. 100.1
Auerte faciem tuam à peccatis meis. 212.1
53. Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum eſt. 324.2
61. Et tu reddes vnicuique iuxta opera ſua. 98.2.330.2
65. Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti. 73.2
Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea. 257.2
Omnis terra adoret te, & pſallat tibi 91.2
66. Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. 99.1. 106.2
68. Obſcurentur oculi eorum, ne videant: & dorſum eorum ſemper incurua. 331.1
74. Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. ibid.
75. Vouete, & reddite Domino Deo veſtro. 257.2
77. Conuerſi ſunt in arcum prauum. 332.1
78. Vſquequo Domine iraſceris in finem? 61.2
84. Conuerte nos Deus ſalutaris noſter. 321.2
Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ, operuiſti omnia peccata eorum. 212.1
88. Et quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita. 368.2
94. Venite, adoremus, & procidamus ante Deum. 91.2
98. Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. 373.1
98. In columna nubis loquebatur ad eos. 445.1
103. Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciē terræ. 92.2
Omnia in ſapientia feciſti. 53.1
Quis loquitur potentias Domini? 7.1
104. Confitemini Domino, & inuocate nomen eius. 249.2
Expandit nubem in protectionem eorum. 445.1
105. Et operuit aqua tribulantes eos, vnus ex eis non remanſit. 184.1
Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent in ſeruos ſuos. 21.2
109. Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. 48.1
110. Os meum aperui, & attraxi ſpiritum. 305.1
Memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors, & miſerator Dominus eſcam dedit timentibus ſe. 396.1
113. Simulacra gentium, argentum, & aurum opera manuum hominum, os habent, & non loquentur. 374.1
115. Omnis homo mendax. 227.1.131.2
118. Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. 237.2
Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mādata tua. 364.2
Et non dominetur mei omnis iniuſtitia. 471.2
Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum. 179.2
131. Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius. 273.2. 273.1
136. Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea. 339.2
140. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. 245.1
141. Educ de cuſtodia animam meam. 472.2
142. Non intres in iudicio cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. 213.1
144. Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis. 7.1

EX LIBRO PROVERBIORVM.

Cap. 8. Ego diligentes me diligo. 223.2
10. Odium ſuſcitat rixas, & vniuerſa delicta operit charitas. 212.1
11. Vocaui, & renuiſtis. 221.2
12. Qui quod nouit loquitur, index iuſtitiæ eſt. 293.2
14. Timor Domini fons vitæ. 224.1
15. Abominatio eſt Domino via impij, qui ſequitur iuſtitiam diligitur ab eo. 223.2
Et odio ſunt Deo impius, & impietas eius. 16.1
In abundanti iuſtitia fortitudo multa, & impij radicitùs de terra peribunt. 486.2
Infernus, & perditio coram Domino. ibid.
16. Initium viæ bonæ facere iuſtitiam: accepta eſt autem apud Deum, magis quàm immolare hoſtias. 486.2
Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed Domini eſt dirigere greſſus eius. 180.1
Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium. 471.1
17. Ne glorieris in craſtinum ignorans quid ſuperuentura pariet dies. 216.1
20. Quis poteſt dicere, mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? 94.2
A Domino diriguntur greſſus viri. 180.1
24. Septies in die cadit iuſtus. 106.1.231.2
Qui ſperat in Domino, ſanabitur. 224.1
28. Qui abſcondit ſcelera ſua non dirigetur: qui autē confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. 292.1
30. Omnis ſermo Dei ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe. 93.1
Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum. 486.2

EX CANTICO CANTICORVM.

Cap. 2. Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. 368.2
8. Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt vt mors dilectio, dura ſicut infernus æmulatio. 89.2
Lampades eius lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non potuerūt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. 234.1

EX SAPIENTIA.

Cap. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. 92.2
Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, & corripietur à ſuperueniente iniquitate. 233.1
Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo, probata autem virtus corripit inſipienses: quoniam in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. 106.2
3. Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos. 334.2
5. Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum. 333.2
10. Hæc illum qui primùm formatus eſt à Deo pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo. 228.1
Et reddidit iuſtis mercedem laborum ſuorum. 330.2. 333.2
Diligis omnia Domine, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti. 223.1
13. Appellauerunt Deos opera manuum hominum, aurum, & argentum, artis inuentionem. 374.1
Non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine anima eſt. 374.1
14. Odio ſunt Deo impius & impietas eius. 213.2

EX LIBRO ECCLESIASTICI.

Cap. 1. Timor Domini expellit peccatum. 235.1
Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. 364.2
2. Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. 99.2

3. Ignem

Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis. 312.1
4 Non confundaris confiteri peccata tua. 292.1
Non confundaris pro anima tua dicere verum: eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam, & gratiam. 305.1
De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adiicias peccatum ſupra peccatum & ne dicas, miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. 94.2.217.1
5. Si quid voviſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voveris, redde. 257.1
11. Ante hominem vita & mors, bonum, & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. 103.1. 179.1
12. Altiſſimus odio habet peccatores. 123.2
15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui. 179.1
Appoſuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. 179.1
17. Ante mortem confitere: à mortuo, quaſi nihil perit confeſſio. Confiteberis vivens, vivus & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus illius. 292.1
18. Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum. 333.2
Ne impediaris orare ſemper. 365.2
27. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos probatio tribulationis. 380.1

EX ISAIA.

Cap. 1. Quomodo facta eſt meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam. 103.2
Filios enutriui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. 103.2
Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis; dereliquerunt Dominum. 103.2
Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd ſi nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos. 179.1.185.1
Quia os Domini locutum eſt 368.2
Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, &c. ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, velut nix dealbabuntur; & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. 208.2
4. Cui ſimilem feciſtis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? 369.2
5. Ideo iratus eſt furor Domini in populum ſuum. 61.2
Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam. 339.1
6. Auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. 188.1
11. Oliuam vberem, pulchram fructiferam, ſpecioſam vocauit Dominus nomen tuum. 101.2
Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini. 76.1
14. Ego primus, & ego nouiſſimus. 59.1
26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine. 180.1. 238.1
27. Idcirco ſuper hoc dimittetur iniquitas domui Iacob, & iſte omnis fructus, vt auferatur peccatum eius. 188.1
28. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis 334.1
29. Quoniam miſcuit vobis Dominus ſpiritum ſoporis, claudet oculos veſtros. 21.1
30. Væ filij deſertores, dicit Dominus, vt faceretis conſilium, & non ex me, vt adderetis peccatum ſuper peccatum. 105.2
33. Populus qui habitabat in ea, auferetur ab eo iniquitas. 88.1
40. Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur, ecce merces eius cum eo. 333.2
43. Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris. 304.2
Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo iniquitates tuas propter me. 188.2
44. Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulam peccata tua. ibid.
46. Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis? & comparaſtis me, & ſimilem feciſtis? 369.2
50. Quis eſt hic liber repudij matris veſtræ, quo dimiſi eam? aut quis eſt creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus veſtris vendidi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram. 105.1
52. Mundamini, qui fertis vaſa Domini. 373.1
53. Domine quis credidit auditui noſtro, & brachium Domini cui reuelatum eſt? 368.2
Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam declinauit, & poſuit Dominus in eo iniquitates omnium noſtrûm. 86.1
Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, cuius liuore ſanati ſumus. 86.1.395.2
Oblatus eſt quia ipſe voluit. 87.1
Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & coram tondente ſe obmutuit. 88.2
Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. 383.1
Generationem eius quis enarrabit? 45.1
Vidimus eum nouiſſimum virorum. 50.1
Iuſtificabit ipſe ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. 205.1
55. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus. 71.2
58. Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, &c. tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te. Explicatur. 208.2
Si abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum, & loqui quod non prodeſt, &c. Orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies, & requiem dabit tibi Dominus ſemper. 209.1
59. Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum. 106.2
61. Spiritus Domini ſuper me, eò quòd vnxerit me, ad annunciandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam. 308.2
63. Quare errare nos feciſti de viis, indurasti cor noſtrum ne timeremus te? 21.2
64. Et facti ſumus vt immundus omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. 123.1. 321.1
65. Inuentus ſum à non quærentibus me, palàm apparui his, qui me non interrogabant. 341.2

EX HIEREMIA

Cap. 2. Clamabunt ad me, & non exaudiam eos. 62.1
Quid inuenerunt in me patres veſtri iniquitatis, quia receſſerunt à me? 104.1
Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & portæ eius deſolamini vehementer. Duo enim mala fecit populus meus. Dereliquerunt me fontem aquæ viuæ. 104.1
Nunquid ſolitudo factus ſum Iſraëli, aut terra ſerotina? quare ergo dixit populus meus, receſſimus, non veniemus vltrà ad te. 104.2
Quid niteris bonam oſtendere viam tuam, ad quærendam dilectionem, &c. Et dixiſti abſque peccato, & innocens ego ſum, & propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eò quòd dixeris: Non peccaui. 104.1
Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum, & amarum eſt dereliquiſſe te Dominum Deum tuum. 104.2

Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus. 104.2

Quomodo dicis, non ſum polluta, poſt Baalim non ambulaui? vide vias tuas in conualle, ſcito quid feceris. 104.2

A ſæculo confregiſti iugum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti, non ſeruiam. 380.2

3 *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamẽ reuertere ad me.* 221.2

Conuertimini filij reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras. 222.2

Reuertere auerſatrix Iſraël, ait Dominus, & non auertam faciem meam à vobis, quia ſanctus ego ſum, dicit Dominus, & non iraſcar in perpetuum. 105.1

Frons meretricis mulieris facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere: ergo ſaltem amodò voca me. pater meus, dux virginitatis mea tu es, nunquid iraſceris in perpetuum, aut perſeuerabis in finem? 105.2

4. *Non eſt auerſa ira furoris Domini.* 61.2

Filij inſipientes ſunt, & vecordes, ſapientes ſunt, vt faciant mala. 103.2

8. *Quare ergo auerſus eſt populus iſte auerſione contentioſa, apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti?* 107.2

10. *Non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt ambulet, & dirigat greſſus ſuos.* 180.1

11. *Mane conſurgens conteſtatus ſum, & dixi. Audite vocem meã, & non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam, &c.* 188.1

13. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* 183.1

17. *Recedentes à te in terra ſcribentur.* 461.2

18. *Dorſum, & non faciem oſtendam eis.* 368.2

19. *Ædificauerunt excelſa Baalim ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baalim, quæ non præcepi, nec locutus ſum.* 18.1

23. *Ecce ego ad prophetas ſomniantes mendacium, ait Dominus, qui narrauerunt ea, & ſeduxerunt populum meum in mendacio ſuo, cùm ego non miſiſſem eos, nec mandaſſem eis.* 339.1

Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum: Dominus iuſtus noſter. 215.1

Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos, viſionem cordis ſui loquuntur: non de ore Domini 265.2

35. *Pro eo, quòd obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feciſtis vniuerſa, quæ præcepit vobis, propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël. Nõ deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* 259.1

36 *Reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima, & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.* 222.2.237.1

EX EZECHIA.

Cap.3. *Si annunciaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab impietate ſua, & à via ſua mala, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur: ſed etſi conuerſus iuſtus a iuſtitia ſua fuerit, & fecerit iniquitatem, in peccato ſuo morietur, & non erunt in memoria iuſtitiæ eius quas fecit.* ibid.

8. *Cùm clamauerint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.* 62.1

13. *Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident, vident vana, & diuinant mendacium dicentes, ait Dominus, cùm Dominus non miſerit eos, & perſeuerauerunt confirmare ſermonem* 265.1.339.1

18. *Iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper eum.* 189.1.207.2

Anima quæ peccauerit, ipſa morietur; filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. 107.2.210.1.234.2

Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, in montibus non comederit, & oculos ſuos non leuauerit ad idola domus Iſraël, & vxorẽ proximi ſui non violauerit. In præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatem, hic iuſtus eſt, vita viuet, ait Dominus Deus. 207.2

Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur. Explicatur. 108.1.363.1

Et cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iudiciũ, & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit. 108.2

Si autem auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatẽ, nunquid viuet? 103.1.105.1

Quia filius iudicium, & iuſtitiam operatus eſt, omnia præcepta mea cuſtodiuit, & fecit illa, vita viuet. 365.2

20. *Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea oſtendi eis, quæ faciens homo viuet in eis.* 365.2

33. *Et cùm receſſerit impius ab impietate ſua, feceritque iudicium, & iuſtitiam, vita viuet.* 189.1

34. *Et diſperſæ ſunt oues meæ, eò quòd non eſſet paſtor, & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt. Errauerunt greges mei in cunctis montibus.* 338.1

EX DANIELE.

Cap.4. *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum.* 312.1

Ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. 232.2

5. *Bibebant, & laudabant deos ſuos aureos, & argenteos.* 374.1

7. *Et capilli capitis eius, quaſi lana munda.* 368.2

9. *Vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatũ, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna.* 188.2

11. *Vade Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatique ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus præfinitum.* 457.1

EX OSEA.

Cap.7. *Aegyptum inuocabant, ad Aſſyrios abierunt.* 367.1

10. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ.* 335.1

13. *Perditio tua Iſraël, tantummodò in me auxilium tuum.* 18.1

EX IOEL.

Cap.2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu.* 221.2.312.1.363.1

2. *Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* 194.2

5. *Vocaſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.* 247.1

EX MICHEA.

Cap.1. *Ab ortu enim Solis vſque ad occaſum magnum nomẽ meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* 191.1

Ponam Samariam quaſi aceruum lapidum in agro, cùm plãtatur vinea, & detraham in vallem lapides eius & fundamenta eius reuelabo. 340.1

EX HABACVC.

Cap.1. *Mundi ſunt oculi tui, vt non videant mala, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.* 25.1

Vſquequo Domine clamabo, & non exaudies. 62.1

EX ZACHARIA.

Cap.1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* 231.2

9. *Lapides ſancti eleuabuntur ſuper terram eius.* 375.2

Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam. 188.2

Et auferam iniquitatem terræ illius in die vna. 188.2

10. *Diuini viderunt mendacium, & ſomniatores locuti ſunt fruſtra, vanè conſolabantur: idcirco abducti ſunt quaſi grex, affligentur, quia non eſt eis paſtor.* 338.2

EX II. MACHABÆORVM.

Cap.15. *Hic eſt Ieremias propheta Dei, qui multum orat pro populo, & ſancta ciuitate Ieruſalem.* 240.1

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ EX NOVO TESTAMENTO.

IN MATTHÆO.

Cap. 1. IOSEPH fili David noli timere accipere Mariam coniugem tuam. 462.1.
Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. 86.1
3. *Potens eſt autem Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* 7.2
Permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igni inextinguibili. 220.2
Omnis arbor, quæ non facit bonum fructum excidetur, & in ignem mittetur. 229.2.132.2
4. *Non tentabis Dominum Deum tuum. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies.* 37.2
5. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino.* 256.1
Diligite inimicos veſtros, benefacite iis qui oderunt vos. 256.1
Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. 256.1
Qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium, ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe ei & alteram. 256.1
Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. 160.2
Nolite iurare per cælum, quia thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius. 373.2
Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cælo. 333.2
6. *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum.* 256.1
Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem patris mei. Explicatur. 72.2
Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. 361.2
Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. 284.2
7. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, ipſe intrabit in regnum cælorum.* 99.1.223.2
Omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor malos fructus facit. 233.1
Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere. 233.2
Deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſupra petram. 340.1
Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem. 106.2
Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium. ibid.
8. *Ite, oſtendite vos Sacerdotibus.* 296.2
Multi venient ab oriente, & occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum. 78.1
9. *Vt autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralitico, &c.* 293.2
Glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. 293.2
Confide fili, remittuntur tibi peccata tua 213.1
Venient autem dies cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. 284.2
10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, non peram in via, neque duas tunicas.* 257.1
Timete eum, qui poteſt, & corpus & animam perdere in gehennam. 99.1
Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. 227.2
11. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* 380.2
13. *Tunc fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno patris eorum.* 233.2
14. *Pater omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc à me.* 7.2
15. *Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam; intra in gaudium Domini tui.* 334.2
Hypocritæ bene propheſauit de vobis Iſaias, populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. 382.1
16. *Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* 292.2.317.2.340.1.487.2
Theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur. 334.2
Si quis vult venire poſt me, abneget ſemet ipſum, & tollat crucem ſuam. 271.2
Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. 98.2.237.2.326.1
Amen dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. 339.2.362.2
Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius. 98.1. & 238.1
Tu es Chriſtus filius Dei viui. 65.1
18. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælis.* 293.1
Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. 164.1.172.2.175.2.341.1
19. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* 261.2.270.2
Sunt Eunuchi, qui ſe ipſos caſtrauerunt propter regnum cælorum: qui poteſt capere capiat. Explicatur. 264.1
Non omnes capiunt verbum iſtud. 487.2
Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. 271.1
Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 270.1
Omnis qui reliquerit domum vel fratres propter nomen meum centuplum accipiet, &c. 160.2.138.1.261.2.270.1.328.1
Nemo bonus niſi ſolus Deus. 38.1
Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ. & erunt duo in carne vna. 284.2.
20. *Ite & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit dabo vobis.* ibid.
Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit illos in vineam ſuam. 330.1

Voca operarios, & redde illis mercedem. 238.1.330.1
21. *Domus mea domus orationis vocabitur.* 273.2
22. *Quid vobis videtur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei. Dauid. Ait illis: quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum: dicens, dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis?* 42.2.48.1.56.1
In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo. 365.1
23. *Quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite.* 466.2
Qui ſe humiliat, exaltabitur. 470.2
Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt à ſanguine Abel iuſti vſque ad ſanguinem Zachariæ. 383.2
Volui congregare filios tuos, & noluiſti. 221.2
24. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* 98.2
Ab arbore autem fici diſcite parabolam. 82.2
Surgent enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia. 488.1
25. *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c.* 238.2.
Eſto conſentiens aduerſario tuo citò dum es in via cum eo: ne forte tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. 308.2
Cùm autem venerit filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. & congregabuntur ante eum omnes gentes. 84.1
Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur. 234.1
26. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* 191.1.195.1 388.1.398.2
Hic eſt calix noui teſtamenti in ſanguine meo, qui pro vobis effundetur. 195.1.388.1.398.2
Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte. 84.2
Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. 84.2
Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti. 488.1
Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei. 84.1
Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet. 195.2
28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.* 35.2.38.1.93.2.163.2.231.2. 295.1
Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. 362.2
Data eſt mihi omnis poteſtas. 40.2.56.2

EX MARCO.

Cap. 1. *Pœnitemini, & credite Euangelio.* 237.1.488.2
Et protinus relictis retibus ſecuti ſunt eum. 261.2
Egrediebatur ad eum omnis Iudææ Regio, & Ieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo confitentes peccata ſua. 292.1
4. *Sine parabolis non loquebatur eis: ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia.* 403.1
6. *Et præcepit ne quid tollerent in via, niſi virgam tantùm, non peram, non panem, neque in zona æs, ſed calceatos ſandaliis.* 488.2
Et euntes prædicabant vt pœnitentiam agerent. 489.1
10. *Nemo bonus niſi ſolus Deus.* 19.2
14. *Et manducantibus illis accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: ſumite, hoc eſt corpus meum. &c.* 398.2
Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Tecum paratus ſum, & in carcerem, & in mortem ire. 97.1
Et cœpit tædere, & pauere, & mœſtus eſſe. 84.1.87.1
16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* 111.1. 114.2.169.1
Dominus quidem Ieſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedet à dextris Dei. 56.1
Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. [illegible]
Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. 295.1

EX LVCA.

Cap. 1. *Erant iuſti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela.* [illegible].2
Vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iuſtorum parare Domino plebem perfectam. 489.2
Et miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. 489.2
Et ipſe erat annuens illis, & permanſit mutus. ibid.
Ad virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph. 490.1
Aue gratia plena Dominus tecum. 490.2
In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris. 466.2
Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius. 314.1
2. *Puer Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.* Explicatur. 77.1
3. *Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur.* 232.2
5. *Et ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* 261.2
6. *Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.* 313.2
Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa. 334.1
7. *Remittuntur tibi peccata tua.* 189.1
9. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retrò aptus eſt regno Dei.* 262.1
10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & proximum tuum ſicut te ipſum.* 326.1.328.1
Qui vos ſpernit, me ſpernit. 344.1
11. *Si vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter cæleſtis?* 214.2
12. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam; facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, &c.* 334.2
13. *Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis.* 106.2
Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua. Et venit quærens fructum in illa, & non inuenit; dixit autem ad cultorem vineæ. Ecce anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: ſuccide ergo illam, vt quid etiam terram occupat? 83.1
Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. 83.1.
Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur? 234.1
Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. 111.1
14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* 264.1. 278.2
Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus. 261.2
16. *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam.* 147.1
Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. 105.1
17. *Nunquid gratiam habet ſeruo illi, quia fecit, quæ ei imperauerat? Non puto. Sic & vos cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite: ſerui inutiles ſumus.* Explicatur. 33.1
18. *Magiſter bone quid faciens vitam æternam poſſidebo? mandata noſti, non occides.* 380.2
Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia die reſurget. 84.1
Oportet orare, & nunquam deficere. 248.2
21. *Et factus in agonia prolixiùs orabat. Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* 84

19. Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates. 334.2
22. Dico enim vobis, quòd non bibam de hoc genimine vitis donec regnum Dei veniat. 415.2
Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem. 398.2.462.1
24. Et cognouerunt eum in fractione panis. 404.2
Vos autem ſedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. 106.1
Quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me. 435.1
27. Cùm hæc omnia feceritis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus. 238.1

EX IOANNE.

Cap. 1. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Explicatur. 48.2
Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. 101.1
Verbum caro factum eſt. Explicatur. 68.1
Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti à patre, plenum gratia, & veritatis. 75.2
Cùm eſſes ſub ficu vidi te. 82.2
Deum nemo vidit vnquam, vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. ibid.
De plenitudine eius nos omnes accepimus. 76.2
Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 88.2
2. Quid mihi, & tibi mulier? 491.1
3. Si terrena dixi vobis, & non creditis; quomodo ſi dixero vobis cæleſtia, credetis? Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis, qui eſt in cælo. Explicatur. 72.1.
Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur, non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius. 76.2
Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret. 65.1
Oportet vos naſci denuò. 112.2
Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei. 110.1.114.2
Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. 84.2
4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius. 87.2
Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt patrem in ſpiritu, & veritate. 191.2
Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus vbi adorare oportet. 191.2
Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare. 91.2
Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur pater in filio. 382.2
Abierant enim in ciuitatem, vt cibos emerent. 257.1
5. Procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala, in reſurrectionem iudicij. 98.2.237.2
Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam. 256.1
Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. 55.1
Ego ſum vitis vera, & pater meus agricola eſt, omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. 229.2
Sicut Pater habet vitam à ſe ipſo: ſic dedit filio vitam habere à ſemetipſo. 43.1
Propterea magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat Sabbathum, ſed & patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. 54.2
Quæcunque pater fecerit, & hæc filius ſimiliter facit: ſicut pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. 54.2
6. Non quia patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit patrem. 73.1
Ego viuo propter patrem. 43.1
Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. 107.1
Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. 295.2
Sciebat ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum. 78.1
Nemo poteſt venire ad me niſi pater qui miſit me, traxerit illum. 321.2
Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. 195.1.383.1
Qui manducat me viuet propter me. 195.2
Ego ſum panis vitæ: patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, &c. 394.1
Quomodo poteſt hic carnem ſuam dare ad manducandum? Amen, amen dico vobis, &c. 396.2
Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. 192.1.195.1 295.2. Hoc facite in meam commemorationem. 195.2. 394.1
7. Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi priùs audierit ab eo, & cognouerit quid faciat? 296.1
Quomodo hic literas ſcit cùm non didicerit? 215.2
Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me patris. 71.2
Quod ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur. 71.2
Et ego ſcio eum quia ab ipſo ſum. 43.2
8. Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. 471.2
Sicut docuit me pater, hæc loquor. 43.2
Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere. Cùm loquitur mendacium ex proprijs loquitur. 25.2
Amen, amen dico; vobis ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum. 84.1
Antequam Abraham fieret, ego ſum. 65.2
Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus dicens. Ego ſum lux mundi. 461.2
10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, hoc mandatum accepi à patre meo. 87.2.159.2
Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam à me ipſo. 87.2
Ego, & pater vnum ſumus. 52.2.65.1
Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis. 84.1.98.1. 331.2
Ego cognoſco oues meas, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.
11. Omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. 382.2
Pater gratias ego tibi, quoniam audiſti me, ego autem ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter populum qui circunſtat dixi, vt credant quia tu me miſiſti. 84.2
12. Vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit. 73.1
Et erant quidam Gentiles, qui venerant, vt adorarent in die feſto. 191.2
Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. 22.1.25.2
13. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dilexi vos. 231.2
Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. 285.1
Qui vos ſpernit, me ſpernit, qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me. 172.2.176.2
Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea. 98.2
Ego ſcio quos elegerim. 98.1
14. Vado parare vobis locum, & ſi abiero, & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. 84.2
Si diligeretis me, gauderetis vtique quia vado ad patrem. 84.1
Qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifeſto ei me ipſum. 223.2
14. Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus

diliget eum,& ad eum veniemus,& manſionem apud eum faciemus. 223.2
Non creditis quia ego in Patre,& Pater in me eſt; & Pater in me manens,ipſe facit opera. Explicatur. 59.2
Pater maior me eſt. 169.1
Rogabo Patrem,& alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum Spiritus veritatis. Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo,ille vos docebit omnia. 35.2
Si diligitis me,mandata mea ſeruate. 232.1
In domo Patris mei manſiones multæ ſunt. 315.2
Creditis in Deum,& in me credite. 65.1.92.1
Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem. 232.1.256.1
15. Poſui vos vt eatis,& fructum afferatis. 232.2
Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis. 237.2
Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis,qui à Patre procedit. 35.2.
Vt quodcunque petieritis patrem in nomine meo, det vobis 382.2
Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea. 223.2
16. Omnia quæcunque habet Pater,mea ſunt. 54.2.65.1.184.1
Modicum etiam non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia ad Patrem vado. 84.1
Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. 174.2
Vſque modò non petiſtis quicquam in nomine meo: petite & accipietis,vt gaudium veſtrum ſit plenum. 382.2
Nunc ſcimus, quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi,vt quis te interroget. 78.2
17. Hæc eſt vita æterna,vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. 84.1
Pater quos dediſti mihi,volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum. 73.1
Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus. 71.2
18. Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, ſin autem bene,quid me cædis? 257.1
19. Clarifica me Pater claritate,quam habui antequàm mundus fieret. 51.2
20. Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu Diſcipulorum ſuorum, quæ non ſcripta ſunt in libro hoc. 174.2
Dominus meus,& Deus meus. 49.2
Hæc cùm dixiſſet,inſufflauit, & dixit eis. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. 294.1.389.2.296.2. 299.1
21. Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui conſcribendi ſunt libros. 174.2
Simon Ioannis diligis me plus his? Paſce oues meas. 317.2. 338.1

EX ACTIBVS APOSTOLORVM.

Cap. 1. Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius. 105.1
Epiſcopatum eius accipiat alter. 492.1
Tu Domine,qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum,accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus,de quo cecidit Iudas. 92.2.492.2
Erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu. 493.1
Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam, & enumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis. 493.2
2 Nam definito conſilio, & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interemiſtis. 19.1
Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti. 164.1
Quem Deus ſuſcitauit à mortuis ſolutis doloribus inferni. 89.2
Baptizetur vnuſquiſque veſtrùm in remiſſionem peccatorum veſtrorum. 182.2
Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis. 404.2.420.2
Non derelinques animam meam in inferno. 494.1
Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil vltrà imponere vobis oneris. 164.1
3. Petrus autem, & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. 494.1
Pœnitemini igitur,& conuertimini,vt deleantur peccata veſtra. 188.2.224.1.235.1.363.1
4. Conuenerunt verè in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Iſraël, facere quæ manus tua,& conſilium tuum decreuerunt fieri. 19.1
Multitudinis autem credentium erat cor vnum,& anima vna, nec quiſquam eorum,quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat,ſed erant illis omnia communia. 258.1
Neque enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo nos oporteat ſaluos fieri. 113.1
Et eritis mihi teſtes in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. 164.1
5. Anania cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto,& fraudare de pretio agri? 262.2
Nonne manens tibi manebat,& venundatum in tua erat poteſtate? 262.2
Ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. 89.1
Vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. 494.2
6 Factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos,eò quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. 280.1
7. Dura ceruice,& incircumciſis cordibus vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis,ſicut patres veſtri,& vos. 223.2
8. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua,& roga Deū ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. 122.2
10. Surge Petre,occide, & manduca; abſit à me Domine: nunquam enim manducaui omne commune, & immundum. Quod Deus purificauit,tu commune ne dixeris. 116.1
Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius. 150.1.303.1
12. Calcea te caligas tuas. 489.1
13. Miniſtrantibus autem illis Domino,& ieiunantibus,dixit Spiritus ſanctus,ſegregate mihi Saulum, & Barnabam in opus,ad quod aſſumpſi eos. 93.1.494.2
Vobis oportebat loqui primùm verbum Dei;ſed quoniam repellitis illud,& indignos vos iudicatis æternæ vitæ,ecce conuertimur ad gentes. 223.2
15. Paulus verò electo Sila profectus eſt,traditus gratiæ Dei à fratribus: perambulabat autem Syriam, & Ciliciam confirmans Eccleſias. 464.2
17. Genus ergo cùm ſimus Dei,non eſt exiſtimandum auro, vel argento,aut lapide artis ſculpturæ, & cogitationis hominum diuinum eſſe ſimile. 369.2
In quo viuimus,mouemur,& ſumus. 47.1
19. Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos. Explicatur. 296.2
20. Attendite vobis,& vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. 49.2.65.1
Vna autem Sabbathi cùm conueniſſemus ad frangendum panem. 410.2
Feſtinabat,vt ſi quomodo poſſet Pentecoſtem agere Ieroſolymis. 188.2
23. Percutiet te Deus, paries dealbate. 257.1

EX EPIST. AD ROMANOS.

Cap. 1. Gratia vobis,& pax. 204.2
Reuelatur ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iuſtitia detinent. 105.1.189.1.305.2
Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur,ſempiterna quoque virtus eius; & diuinitas. 495.2
Propterea tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immundi

munditiam. Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt facerent ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate. 21.1

2. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum: ſed factores legis iuſtificabuntur.* 209.1.223.2.381.1.165.1

Qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius, iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam. 330.2.365.2

An ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei. 20.2.123.2

3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum.* 151.2.205.2.222.1.337.1

Qui abominaris idola ſacrilegium facis? 495.2

Si igitur præputium iuſtitias legis cuſtodiat. ibid.2

Vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo. ibid.2

Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. 467.1

Nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? 266.2

Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. 109.2

4. *Non enim per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini eius, vt hæres eſſet mundi, ſed per iuſtitiam fidei.* 386.1

Ei autem, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam. 222.1

Ei qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum. 334.1

5. *Per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi.* 109.2

Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. 94.1.102.2.110.1

Nam iudicium quidem ex vno delicto in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. 184.2

Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. 186.1

Regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem etiam in eos, qui non peccauerunt. 493.2

Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita & per omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. 109.2

Si enim vnius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit. 58.1.60.2

Si enim cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius. 58.2

Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis. 107.1

6. *Stipendia autem peccati mors: gratia autem Dei vita æterna.* 323.1

Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. 223.2.236.1.365.2

An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem: vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. 111.2

8. *Qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Explicatur. 61.1.63.1

Certus ſum, quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei. 96.2

Quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. 50.1

Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater: ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei. Explicatur. 100.1.324.1.496.2

Vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus. 496.1

Exiſtimo enim, quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam. 496.2

Spes autem, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat: ſi autem quod non videmus, ſperamus; per patientiam expectamus. 74.2

9. *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* 180.1.323.2

An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? 21.1.28.1

Si Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum. 28.1.& 32.1

10. *Quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* 224.1

Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt. 91.2.92.1

Diues in omnes, qui inuocant illum. 249.2

Dices ergo, fracti ſunt rami, vt ego inſerar. bene: propter incredulitatem fracti ſunt, tu autem fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time. 101.2

11. *Vide bonitatem, & ſeueritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem, in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.* 101.1

Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? 322.2

Quis enim nouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? 98.1

Si gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. 222.1

12. *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* 471.1

13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo.* 259.1

Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. 98.2

Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. 496.2

Carnis curam ne feceritis in deſideriis. 467.1

Qui manducat, non manducantē non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. 290.1

Alius iudicat diem inter diem, alius autem iudicat omnem diem, vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Explicatur. 290.2

15. *Vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in gentibus ſanctificans Euangelium Dei.* 496.2

Obſecro vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt adiuuetis me in orationibus veſtris ad Deum. 249.1.250.1

Obſeruate eos, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis. Huiuſcemodi enim Chriſto Domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri. 165.1

EX EPIST I. AD CORINTH.

Cap. 1. *Significatum eſt enim mihi de vobis, fratres, ab iis, qui ſunt Chloës, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quod vnuſquiſque veſtrûm dicit,* &c. 344.1

Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt pro nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. 215.1

2. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum.* 326.1.328.1

Laudo vos, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta mea tenetis. 174.2

3. *Neſcitis, quia templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis.* 91.1

Omnia

Omnia veſtra ſunt, vos autem Christi. 467.2
Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit mercedem accipiet. 334.1
Cùm venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, ex parte enim credimus. 74.2.145.2
4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui enim iudicat me Dominus eſt.* 95.2.217.1
Quis enim te diſcernit? Quid habes quod non accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? 322.2
Puto quòd Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit tanquam morti deſtinatos. 314.2
Vſque in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus; & laboramus operantes manibus noſtris. 314.2
5. *Per fidem ambulamus, non per ſpeciem.* 74.1
Deus erat in Christo mundum reconcilians ſibi. 59.2
6. *Quæ enim eſt participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial?* 107.1
An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? 92.1
Empti eſtis pretio magno. 237.1
Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini noſtri Ieſu Christi, & in ſpiritu Dei noſtri. 184.2.386.2
7. *Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere.* 255.2
De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. 255.2
Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem. Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. 215.2
Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt mundi. 108.1.391.2
Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem. 462.2
Mulier ſubiecta eſt viro quanto tempore vir eius viuit. 479.1
Qui iungit virginem ſuam, bene facit, & qui non iungit, meliùs facit. 271.1
8. *Si quis autem diligit Deum, hic cognitus eſt ab eo.* 365.2
9. *Illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* 334.1
Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum; ſic pugno, non quaſi aërem verberans: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar 226.1.287.2
Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circunducendi, ſicut cæteri Apoſtoli, & fratres Domini? Explicatur. 279.2.497.1
Nunquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi. 279. 279.2
Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam? 279.2
Si volens ego hoc, mercedem habeo, ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. 325.1
10. *Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt, &c.* 387.1.397.1
Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Christi idipſum ſapiatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata; ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia. 343.2
Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus, qui de vno pane participamus. 421.2
Calix benedictionis cui benedicimus, nónne communicatio ſanguinis Christi eſt? 404.2
Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. 409.2
Qui ſtat, videat ne cadat. 98.2.216.1
Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini. 421.1.422.1
11. *Dominus Ieſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem & gratias agens fregit, & dixit. Accipite, & manducate. Hoc eſt corpus meum quod pro vobis tradetur.* 398.2
Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis. ibid.
Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. 174.2
Nunc autem multa quidem membra, vnum autem corpus, non poteſt autem corpus dicere manus, opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus; non eſtis mihi neceſſarij. 313.2
In vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus. 343.2
13. *Charitas omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* 327.2
Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. 319.1
Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum. 223.2.227.1.326.1.365.2
15. *Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus?* 493.2
Quotidie morior fratres propter veſtram ſalutem. 482.1
Cùm ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe filius ſubiectus illi erit. Explicatur. 40.1.48.1.57.2.
Gratia autem Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit. 463.1
Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt; vt quid baptizantur pro illis? 497.1
Plus omnibus laboraui: non autem ego, ſed gratia Dei mecum. 221.2.322.2.323.2
Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. 109.2.112.2.184.2.186.2.303.1
16. *Gratia Domini noſtri Ieſu Christi, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis.* 38.1
Confortamini, omnia veſtra in charitate fiant. 327.2
Manebo Epheſi vſque ad Pentecoſten. 288.2

EX II. AD CORINTHIOS.

Cap. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* 218.2
2. *Propter quod obſecro vos, vt confirmetis in illum charitatem.* 498.1
Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos, in perſona Christi. 317.1.498.1
Non enim ſumus ſicut plurimi adulterantes verbum Dei. 498.2
3. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* 321.2.322.2
4. *Habentes igitur eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt.* 130.1
5. *Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt.* 109.2
Dedit nobis miniſterium reconciliationis. 298.1
Et poſuit in nobis verbum reconciliationis. 298.1
7. *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* 89.1
Nos autem habentes promiſſiones chariſſimi, emundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Domini. 216.1
8. *In præſenti veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat.* 313.1
9. *Hoc autem dico, qui parcè ſeminat, parcè & metet.* 335.1
Multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ. 236.1
10. *Non enim qui ſe ipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.* 99.1.217.1

EX EPIST. AD GALAT.

Cap. 1. *Miror quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi in aliud Euangelium.* 498.2
Quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Christi. 499.1
Modo enim hominibus ſuadeo, an Deo? 499.1
Continuò non acquieui carni, & ſanguini. 500.1
Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præter quàm quod euangelizamus vobis, anathema ſit, ſicut prædixi.

dixımus,& nunc iterum dico. 165.1
3. Itaque non eſt ſeruus, ſed filius, quod ſi filius,& hæres per Deum. 324.1.326.1
Quicunque in Chriſto baptizati eſtis,Chriſtum induiſtis.110.2.112.2
Omnes filij Dei eſtis per fidem,quæ eſt in Chriſto Ieſu. 101.1
4. Nunc autem cùm cognoueritis Deum; imò cogniti ſitis à Deo,quomodo conuertimini iterum ad infirma,& egena elementa,quibus denuò ſeruire vultis? 190.2
Dies obſeruatis,& menſes, & tempora,& annos.Explicatur. 289.290.2
6. Qui parcè ſeminat,parcè,& metet, & qui ſeminat in benedictionibus,de benedictionibus & metet. 236.2.335.1
Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes. 98.2.238.2

EX EPIST. AD EPHES.

Cap. 1. Qui prædeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo. 205.1
Deus operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ. Explicatur. 22.1.31.1
Vt eſſemus ſancti,& immaculati in conſpectu eius. 500.2
Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem,& virtutem, & dominationem,& omne nomen, quod nominatur, non ſolum in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. 63.1
Et ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius. 341.1
Signati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ. 324.1
2. Vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gloriæ ſuæ. 315.2
3. Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo,& latitudo,& ſublimitas, & profundum,ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei. 50.1.327.1
Gratia enim ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt,non ex operibus,ne quis glorietur. 206.1.222.1.312.2
Deus qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam charitatem ſuam,qua dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis. 205.2.254.2
Eramus & nos natura filij iræ,ſicut & cæteri. 26.2.109.2
5. Flecto genua mea ad patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur,vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per ſpiritum eius in interiori homine. 35.2.171.1
Vt innoteſcat principatibus, & poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei. 128.1.364.1
4. Solliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus ſpiritus,ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. 345.2
Quod autem aſcendit,quid eſt,niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ? 72.2
Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt,in iuſtitia,& ſanctificatione veritatis. 202.1.222.1.223.2.237.2
Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. 73.1
Vnus Deus,vna fides,vnum Baptiſma. 112.2.210.1
5. Eſtote ergo imitatores Dei,ſicut filij chariſſimi.260.1.327.2
Chriſtus dilexit Eccleſiam,& ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret. 387.2
Hoc autem ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator,aut immundus,aut auarus,quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti,& Dei. 99.1.105.2
Sacramentum hoc magnum eſt,ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia. 389.2.505.2
6. Non ad oculum ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſeruientes, ſicut Domino, & non hominibus. 260.1

EX EPIST. AD PHILIP.

Cap. 1 Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, perficit vſque in diem Chriſti Ieſu. 321.2
Vt probetis potiora, vt ſitis ſynceri, & ſine offenſa in diem Chriſti. 501.1
2. Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: Explicatur. 54.2.65.1
Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. 56.2.72.2.259.2
Dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. 40.2.56.2
In nomine Ieſu omne genu flectatur. 171.383.2
Cum metu, & tremore ſalutem veſtram operamini. 217.1.237.2
Deus eſt enim, qui operatur in vobis velle,& perficere pro bona voluntate. 180.1
Sed etſi immolor ſupra ſacrificium, & obſequium fidei veſtræ. 501.2
4. Adiuua illas,quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente,& cæteris adiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ. 312.2.399.1

EX EPIST. AD COLOS.

Cap. 1. Gratias agentes Deo Patri,qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine. 315.2
Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea. 313.1.315.2.501.2
In quo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. 50.1
Pacificans per ſanguinem crucis eius,ſiue quæ in cœlis,ſiue quæ in terris ſunt. 59.2
In ipſo condita ſunt vniuerſa in cœlis, & in terra viſibilia,ſiue throni,ſiue dominationes,ſiue principatus,ſiue poteſtates,omnia per ipſum,& in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſiſtunt. 52.1
Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare.75.2.76.2
2. Circumciſi eſtis circumciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti: conſepulti ei in baptiſmo,in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei. 111.2.184.2
Conuiuificauit cum illo donans vobis omnia delicta,delens quod aduerſum nos erat chirographum decreti. 151.2.501.1
Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes decernitis? 501.2
Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam ſecundùm traditionem hominum ſecundùm elementa mundi. 467.2
3. Super omnia charitatem habete,quod eſt vinculum perfectionis. 235.2.227.2

EX I. AD THESSAL.

Cap. 4. Hæc enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra,vt abſtineatis vos à fornicatione,vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore,non ex paſſione deſiderij. 28.2.467.2.503.1
4. Itaque qui hæc ſpernit,non hominem ſpernit,ſed Deū. 344.2

EX II. AD THESSAL.

Cap. 1. Vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini. 354.2

EX II. AD TIMOTH.

Cap. 1. Vt milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidā repellentes,circa fidē naufragauerunt:ex quibus eſt Hymenæus,& Alexander. 102.1

Soli

Soli Deo honor, & gloria. 38.1

2. Vnus Deus, & vnus mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro multis. Explicatur. 58.1.150.1

3. Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum. Explicatur. 278.2

Vt ſcias quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis. 362.2

4. Pietas ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. 311.2

Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Explicatur. 287.1

5. Adoleſcentiores viduas deuita, cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. 365.2

6. O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. 345.1

EX II. AD TIMOTH.

Cap. 1. Admoneo te vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. 389.2

2. Et ſermo eorum vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe iam factam, & ſubuerterunt quorundam fidem. 103.1

Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus. 282.2

Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. 99.2

3. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia. 170.1

Ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. 103.2

4. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. 238.2.311.2.330.2.366.1

EX EPIST. AD TITVM.

Cap. 1. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, &c. hoſpitalem, benignum, ſobrium, caſtum, ſanctum, continentem. 278.2

2. Qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem. 383.1

3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius heredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ. 111.1.201.1

Hæreticum hominem poſt vnam, aut ſecundam correptionem deuita ſciens, quia ſubuerſus eſt. 342.1

EX EPIST. AD HEBRÆOS.

Cap. 1. Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis? 324.1

Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius. Explicatur. 32.1

Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis. 93.1

2. Debuit fratribus per omnia ſimilari, vt miſericors fieret. Explicatur. 82.1

4. Timeamus ergo ne fortè relicta pollicitatione introëundi in requiem eius, exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe. 99.1

5. Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his quæ ſunt ad Deum vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. 192.2

Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum & in alio loco dicit. Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. 192.2

6. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiā donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam. 21.1.106.1

7. Et alij quidem plures facti ſunt Sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere. Hic autem eò quòd maneat in æternum ſempiternum habet Sacerdotium, vnde & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. 61.1.63.193.2

Talis enim decebat, vt eſſet nobis Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum priùs Sacerdotes pro delictis ſuis hoſtias offerre, deinde pro populo. 61.1

8. Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis, ſanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fecit Deus, & non homo. 40.2

9. Repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hereditatis. 324.1

Et omnia penè in ſanguine ſecundùm legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. 304.1.417.2

Et ideo noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. 302.2

10. Quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit? 333.2

Ideo ingrediens mundum dicit. Hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi. 87.1

11. Credere enim oportet accedentem ad Deum. 92.1

Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum; argumentum non apparentium. 363.1

12. Recogitate eum, qui talem ſuſtinet à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem. 89.2

13. Obedite prepoſitis veſtris, & ſubiacete eis. 239.1.260.1

EX EPIST. IACOBI.

Cap. 1. Omne gaudium exiſtimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis. 380.1

Omne donum, & omne bonum perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre luminum. 381.1

Accipite coronā vitæ, quam repromiſit Deus diligentib ſe. 311.2

2. Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum? 227.1.237.2

Vis ſcire homo inanis, quia fides ſine operibus otioſa eſt? Abraham Pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt? 223.2.236.1

Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm. 209.2.363.1.365.1

Rahab meretrix nónne ex operibus iuſtificata eſt? 209.2

5. Confitemini alterutrum peccata veſtra. 298.1

Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum; vngentes eum oleo in nomine Domini, &c. 389.2

Orate pro inuicem, vt ſaluemini. 250.1

Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorū. 312.2

EX I. PETRI.

Cap. 1. Electis ſecundùm præſcientiam Dei Patris in ſanctificationem ſpiritus, in obedientiam, & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti. 35.2

In timore incolatus veſtri tempore conuerſamini. 99.1

Non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti. 257.1.383.2

2. Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. 88.2

EX II. PETRI.

Cap. 1. *Non enim doctas fabulas ſequuti notam facimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, & præſentiam: ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo patre honorem, & gloriam voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui,ipſum audite.* 71.1

Dabo autem operã, & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam faciatis. 240.2

Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines. 93.2

Satagite vt per bona opera veſtra certam faciatis vocationem, atque electionem veſtram. 97.2.226.1.237.2 365.1

EX I. IOANNIS.

Cap. 1. *Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* 298.2

Quod fuit ab initio, quod vidimus, & manus noſtra contrectauerunt de verbo vitæ, annunciamus vobis. 71.1

Sanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato. 151.2

Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. 227.1.231.2

2. *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* 285.1

3. *Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte.* 229.2

In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit. 50.1

Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum. 218.2

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus. 235.2

Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus. Qui facit peccatum ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen illius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. Explicatur. 105.2

Hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: ſed ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris. 104.2.106.1

4. *Perfecta charitas foras mittit timorem.* 211.2

Fratres nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint. 167.1

Deus charitas eſt, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. 235.2.366.1

Vos ex Deo eſtis, & vicistis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, quàm qui in mundo. 106.1

5. *Quoniam tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* 35.2. 38.1.466.1

Et ſcimus quia filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in vero filio eius: hic eſt verus Deus, & vita æterna. 49.2

EX II. IOANNIS.

Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed mercedem plenam accipiatis. 334.1

EX EPIST. IVDÆ APOST.

Subintroierunt enim quidam homines, qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium impij, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam. 28.1

EX APOCALYPSI.

Cap. 1. *Ego ſum primus, & nouiſſimus; & ego ſum Alpha, & Omega, principium, & finis.* 50.1

Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. 151.2

2. *Et alius Angelus ſtetit ante altare habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei.* 60.2

Nomen habes quod viuas, ſed mortuus es. 107.1

Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua. 238.2

Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. 98.1. 334.1

3. *Tene quod habes, & nemo accipiat coronam tuam.* 334.2. 98.2

Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. 334.2

Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum. 221.2

5. *Et cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.* 240.2

6. *Donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut & illi.* 246.2

8. *Data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum.* 240.2

Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum. 240.2

9. *Et vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi, & aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aer de fumo putei.* 33.1

Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ. 337.1

Et habebant ſuper ſe Regem Angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè Abadon, Græcè autem Apollion, Latinè habens nomen exterminans. ibid.

11. *Aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum, puſillis, & magnis.* 330.2.334.1

13. *Quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.* 303.1

18. *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum.* 305.2

22. *Qui iuſtus eſt iuſtificetur adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc.* 236.1

Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua. 330.2.334.1

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVÆ
IN TERTIO SECVNDI TOMI LIBRO
Demonſtrationum Symbolorum veræ, & falſæ
Religionis contra huius tempeſtatis
Hæreticos citantur, &
explicantur.

Prior numerus paginam; poſterior columnam indicat.

EX GENESI.

Cap. 3. INIMICITIAS *ponam inter te, & mulierem, ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.* 36.2
4. *Dixitque Cain ad Abel fratrem ſuum. Egrediamur foras.* 187.1
6. *Videns autem Dominus, quòd multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio hominis intenta eſſet ad malum omni tempore.* Explicatur. 18..1
8. *Menſe ſecundo, ſeptimo, & vigeſimo die menſis arefacta eſt terra.* 187.2
27. *Seruiant tibi populi, & adorent te tribus.* Explicatur. 141.1
41. *In terra tota Ægypti erat fames.* Explicatur. 187.2
45. *Beniamin verò dedit trecentos argenteos, cum quinque ſtolis optimis; tantundem pecuniæ, & veſtium mittens patri ſuo.* 187.2
49. *Adorent te filij patris tui.* Explicatur. 141.1

EX LIBRO EXODI.

Cap. 7. *Et conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta tuus.* Explicatur. 143.1
12. *Si latet fur, dominus domus applicabitur ad Deos, & iurabit, quòd non extenderit manum in rem proximi ſui.* Explicatur. 143.1
Dijs non detrahes, & Principi populi tui non maledices. Explicatur. 143.1

EX LIBRO NVMERORVM.

Cap. 36. *Ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſraël de tribu in tribum: omnes enim viri ducent vxores de tribu, & cognatione ſua, & cuncta fœmina de eadem tribu maritos accipient, vt hæreditas permaneat in familiis.* Explicatur. 187.2

EX LIBRO DEVTERONOMII.

Cap. 17. *Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis moriatur homo ille.* 38.1.196.2

EX LIB. II. REGVM.

Cap. 7. *In tempore illo vocabunt Ieruſalem ſolium Domini, & congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine Domini in Ieruſalem.* 256.2

EX I. PARALIPOMENON.

Cap. 11. *Tu paſces populum meum Iſraël.* 85.1

EX LIBRO PSALMORVM.

Pſal. 2 *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius,* &c. 259.1
Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. 35.2.85.1
11. *Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ purgatum ſeptuplum.* 176.1
18. *In omnem terram exiuit ſonus eorum.* 188.2
21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* 188.2
22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit.* 85.1
29. *Qui regis Iſraël intende, qui deducis velut ouem Ioſeph.* 85.1
44. *Conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* 36.1
47. *Sicut audiuimus ſic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei noſtri, Deus fundauit eam in æternum.* 251.1
49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* 241.2
61. *Tu reddes vnicuique ſecundùm opera ſua.* 187.1
71. *Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* 73.1
77. *Et ædificabit ſicut vnicornis ſanctificium ſuum in terra, quam fundauit in ſæcula.* 251.2
Et ſuſtulit eum de gregibus ouium, de poſt fœtantes accepit eum, paſcere Iacob ſeruum ſuum, & Iſraël hæreditatem ſuam. 85.1
81. *Ego dixi: Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Explicatur. 143.1
88. *Vſque in æternum præparabo ſemen tuum, & ædificabo in generatione, & generationem ſedem tuam.* 193.1
98. *Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius.* 100.2
104. *Conſtituit eum dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ.* 96.2
109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Virgam virtutis tuæ,* &c. 259.1
150. *Laudate Dominum in ſanctis eius.* 21.2

EX LIBRO PROVERBIORVM.

Cap. 1. *Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ.* 47.2
8. *Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* 41.1.45.2
11. *Vbi multa conſilia, ibi ſalus.* 115.1

EX

EX CANTIGO CANTICORVM.

Cap.4. Veni Auſter, & perfla hortum meum, & fluant aromata. 2.1

6. Vna eſt columba mea, vna eſt perfecta mea, vna eſt matris ſuæ, electa genitrici ſuæ. 48.2

EX LIBRO ECCLESIASTICI.

Cap.50. Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, & quaſi Luna perfecta in diebus ſuis lucet, & quaſi Sol refulgens, ſic ille effulſit in templo Dei. 223.1

EX ISAIA.

Cap.9. Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iuſtitia, amodò, & vſque in ſempiternum. 214.2.258.1

22. Dabo clauem domus Dauid ſuper humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat, & figam illum paxillum in loco fideli, & erit in ſolium gloriæ domus eius. 35.1.84.1

26. Incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatem ſublimem humiliabit vſque ad terram, detrahet eam vſque ad puluerem, & calcabit eam pes, pedes pauperis, greſſus egenorũ. Explicatur. 143.1

29. Timuerunt me mandato hominis, & doctrinis. Ecce ego addam. Explicatur. 41.1

33. Dominus enim iudex noſter, Dominus legifer noſter, Dominus Rex noſter, ipſe ſaluabit nos. 45.2

59. Cùm venerit Sion Redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob. Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus: Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore eius non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus, amodò, & vſque in ſempiternum. 62.1

60. Surge, illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos, ſuper te autẽ orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & vide, omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi, filij tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent. 19.2

61. Erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltrà Sol tuus, & Luna tua non minuetur, quia erit tibi Dominus in lucem ſempiternam. 260.1

EX IEREMIA.

Cap.1. Ecce conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. 5.1

4. Ingreſſi ſunt ardua, & aſcenderunt rupes. 77.2

EX EZECHIA.

Cap.34. Quod infirmum fuit non conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſanaſtis: quod confractum eſt, non alligaſtis, & quod abiectum eſt, non reduxiſtis, & quod perierat non quæſiſtis, ſed cum auctoritate imperabatis eis, & cum potentia. 87.1

40. Et octo gradus erant, quibus aſcendebatur per eam. 1.c.1

EX DANIELE.

Cap.2. Suſcitabit Deus cæli Regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur. 258.1

4. Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordiis pauperum. Explicatur. 187.1

7. Et ſermones contra excelſum loquetur, & ſanctos altiſſimi conteret. 140.2

11. Et eleuabitur & magnificabitur aduersùs omnem Deum, & aduersùs Deum deorum loquetur magnifica. ibid.2

12. A tempore cùm ablatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationem, dies mille ducenti nonaginta. 137.2

EX OSEA.

Cap.2. Et ſponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio. 215.2.247.1

EX MICHEA.

Cap.1. Paſce populum tuum in virga tua. 85.1

5. Suſcitabimus ſuper eum ſeptem paſtores, & octo primates homines, & paſcent terram Aſſur in gladio, & terram Nembrot in lanceis. 85.1

EX I. MACHABÆORVM.

Cap.3. Et expanderunt libros legis, de quibus ſcrutabantur gẽtes ſimilitudinem ſimulacrorum ſuorum. 153.2

Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam & inanem fallaciam ſecundum traditionem hominum. 46.2
3. *Super omnia autem hac charitatem habete, quæ eſt vinculum perfectionis.* 215.2
Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in qua & vocati eſtis in vno corpore. 15.1
Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam ſupportantes inuicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & Dominus donauit vobis, ita & vos. 215.2

EX I. AD THESSAL.

Cap. 3. *Confidimus in Domino de vobis, quoniam quæ præcipimus facitis.* 36.2
Si quis non obedierit verbo noſtro per Epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini illi. 36.2
4. *Scitis quæ præcepta dederim vobis.* 36.2

EX II. AD THESSAL.

Cap. 1. *Niſi venerit diſceſſio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis.* 135.2
Tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui. 136.2
Nam myſterium iam operatur iniquitatis. 12.2
Qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur. 134.2.140.2

EX I. AD TIMOTHEVM.

Cap. 1. *Finis autem præcepti eſt charitas.* 219.1
3. *Vt ſcias quomodo te oporteat ambulare in domo Dei, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis.* 5.2
5. *Aduerſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, vel tribus teſtibus.* 36.2

EX II. AD TIMOTHEVM.

Cap. 3. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* 139.1
4. *Prædica verbum, inſta opportunè, importunè, argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina.* 208.2

EX EPIST. AD TITVM.

Cap. 1. *Vt potens ſit exhortari in doctrina ſana.* 208.2
3. *Huius rei gratiâ reliquite Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* 209.1

EX EPIST. AD HEBRÆOS.

Cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* 132.1
Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt Pontifex fieret, appellatus à Deo Pontifex ſecundum ordinem Melchiſedech. 132.1
6. *Ieſus ſecundùm ordinem Melchiſedech Pontifex factus in æternum.* 131.2
11. *Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.* 18.1
13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete illis: ipſi enim peruigilant pro animabus veſtris quaſi rationem Deo reddituri.* 36.1.138.2

EX EPIST. IACOBI.

Cap. 1. *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrē hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* 21.1
4. *Vnus enim eſt legiſlator, & iudex, qui poteſt perdere, & ſaluare.* 45.1

EX I. PETRI.

Cap. 2. *Ecce pono in Sion lapidem ſummum, angularem, electum, pretioſum, & qui crediderit in eum, non confundetur.* 78.1
5. *Seniores ergo, qui in vobis ſunt, obſecro conſenior, &c. paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coact[illegible]* 206.1
Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta. Explicatur. 88.1.145.2

EX II. PETRI.

Cap. 1. *Satagite vt per bona opera certam veſtram vocationē, & electionem faciatis.* 186.2
Neque enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. 139.1

EX I. IOAN.

Cap. 2. *Nunc Antichriſti multi facti ſunt.* 12.2
Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. 168.1
Quis eſt mendax, niſi qui negat Ieſum eſſe Chriſtum, & hic eſt Antichriſtus. 139.2.140.1

EX APOCALYPSI.

Cap. 1. *Habeo claues mortis, & inferni.* 35.1
3. *Hæc dicit ſanctus, & verus, qui habet clauem Dauid, qui claudit, & nemo aperit, qui aperit, & nemo claudit.* ibid.
11. *Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus eſt.* Explicatur. 146.1
12. *Mulier amicta Sole, & Luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. Et draco ſtetit ante mulierem; & perſecutus eſt mulierem.* 26.1
13. *Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum.* 140.2
Et data eſt ei poteſtas facere menſes quadraginta duos. 157.2
Quinque ceciderunt, vnus eſt, & alius nondum venit, & cum venerit oportet illum breue tempus manere. Explicatur. 144.2.
19. *Et ipſe reget eos in virga ferrea.* 35.2
21. *Vidi ciuitatem ſanctam, Ieruſalem nouam deſcendentem à Deo, paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo.* 257.1
22. *Merces mea mecum eſt reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.* 187.1

Finis Indicum locorum ſacræ Scripturæ ſecundi Tomi.

DEMONSTRATIONVM SYMBOLORVM VERÆ, ET FALSÆ RELIGIONIS ADVERSVS

noſtræ tempeſtatis Hæreticos, præſertim Lutheranos, & Caluiniſtas.

LIBER PRIMVS.

Digitized by Google

INDEX DEMONSTRATIONVM, ET ARTICVLORVM HVIVS PRIMI LIBRI ADVERSVS HÆRETICOS.

Demonſtratio Prolegomena de diſtinctione,& numero Symbolorum.

Demonſtratio prima generalis, de vnitate Religionis.

ART. I. AN vera Religio ſit hominibus neceſſaria?
II. Vnde ſit orta Religio.
III. Quiſnam ſit Religionis ſcopus.
IV. An Religio aliquos actus habeat quibus ſeipſam exerat.
V. An præter actus aliqua ad Religionem pertineant.
VI. Vnde Religionis, pro vt ſtatus eſt, vnitas petenda ſit.
VII. Et poſtremus, Num vera Religio debeat eſſe vna.

Demonſtratio ſecunda generalis ſecundi ſymboli contra Hæreticos.

De vnitate fidei.

ART. I. Eſt,fidem cuilibet eſſe ad ſalutem neceſſariam.
II. Veram fidem non eſſe fiduciam de Dei benignitate conceptam.
III. Veram fidem poſſe aliquando eſſe informem.
IV. Fidem ſemel habitam poſſe amitti.
V. Fidem ſolam non iuſtificare.
VI. Fidem non eſſe ſimplicem notitiam credendorum.
VII. Veram fidem eſſe aſſenſum ad omnia, quæ Deus credenda reuelauit, demonſtratur primò ex vocabulo(credendi.)
VIII. Idem demonſtratur ſecundò ex voce fidei.
IX. Idem demonſtratur tertiò ex Scripturis, quæ præter hanc nullam fidem agnoſcunt.
X. Idem demonſtratur quartò ex Scripturis quæ fidei iuſtificationem tribuunt.
XI. Idem demonſtratur quintò ex conſenſu Patrum,& Conciliorum.
XII. Idem demonſtratur ſextò rationibus.
XIII. Veram fidem vnam tantùm debere eſſe, demonſtratur primùm ex ipſius vniuerſitate.
XIV. Idem demonſtratur ſecundò ex ipſius integritate.
XV. Idem demonſtratur ex ipſius integritate, & conſenſu.

Demonſtratio tertia generalis tertij ſymboli contra Hæreticos.

De vnitate capitis viſibilis à Chriſto inſtituti.

ART. I. An vera Religio aliquo capite cõſtare debeat.
II. Refellitur primus error aduerſariorum aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Dimocraticam, ſeu popularem.
III. Refellitur ſecundus error aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Dimocraticam Monarchia & Ariſtocratia commixtam.
IV. Refellitur error aſſerentium Eccleſiæ gubernatiõnẽ eſſe Ariſtocraticã Dimocratia mixtam.
V. Refellitur quartus error Anglocaluiniſtarum aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe penes ſæcularem Principem.
VI. Explicatur Catholica ſententia, & veræ Religionis Monarchia demonſtratur.
VII. Demonſtratur an ſufficiat veræ Religioni caput ipſi inuiſibiliter præeſſe.
VIII. Præter inuiſibile caput aliud quoque viſibile in Eccleſia præeſſe debere demonſtratur primò ex Scripturis.
IX. Demonſtratur ſecundò vnitas capitis viſibilis ex veteris Eccleſiæ ſenſu.
X. Demonſtratur tertiò vnitas capitis viſibilis rationibus.
XI. Demonſtratur vnitatẽ capitis viſibilis à Chriſto inſtituti,eſſe veræ Religionis ſymbolum.

Demonſtratio quarta generalis quarti ſymboli contra Hæreticos.

De vnitate doctrinæ fidei.

ART. I. Erit, vndenam vnitas doctrinæ fidei ſit petẽda.
II. De conſenſu Eccleſiæ circa doctrinam fidei, vbi primùm quæritur. An ſit neceſſarius.
III. An ſit infallibilis veritatis.
IV. An ſit conſenſus Dei.
V. An ſit iudex controuerſiarum fidei.
VI. An ſit conditio veræ fidei.
VII. An ſit regula fidei.
VIII. De conſenſu Conciliorum circa doctrinam fidei, vbi primùm quæritur, an fuerit à Deo inſtitutus.
IX. An ſit vtilis, vel neceſſarius.
X. An ſummus Pontifex abſque Concilio dogmata fidei definire poſſit.

X I. An Con

XI. An Concilium ſit ſupra Pontificem.
XII. An conſenſus Concilij ſecloſo Pontifice ſit infallibilis veritatis.
XIII. An conſenſus Concilij accedente Pontificis conſenſu cenſeri debeat infallibilis.
XIV. An conſenſus Concilij ſimul cum Pontificis conſenſu certam, ac indubitatam fidem faciat de doctrina fidei.
XV. De conſenſu Patrum in doctrina fidei, vbi vbi quæritur, quam fidei certitudinem inducat.
XVI. De conſenſu Patrum circa traditiones.
XVII. An vniuerſalis conſenſus in doctrina fidei ſit veræ Religionis ſymbolum, demonſtratur primò ex Scripturis.
XVIII. Demonſtratur idem ex Patribus.
XIX. Idem demonſtratur rationibus.

Demonſtratio quinta generalis quinti ſymboli aduersùs Hæreticos.

De vnitate Scripturæ.

Art. I. Vnde Scripturæ vnitas petenda ſit.
II. An aliquis conſenſus Eccleſiæ eſſe debeat circa Canonicam Scripturam.
III. Quæ Scriptura Canonica cenſenda ſit.
IV. Quis ſit perfectus Scripturarum Canon totius Eccleſiæ conſenſu receptus.
V. Quæ ſit integritas partium Scripturæ.
VI. An vna eſſe debeat Scripturarum editio Eccleſiæ conſenſu recepta.
VII. An editio Scripturarum ab Eccleſia recepta, pro Canonica Scriptura habenda ſit.
VIII. De ſenſibus, & interpretatione Scripturarum.
IX. An ius interpretandi Scripturas omnibus competat.
X. An conſenſus Eccleſiæ in Scripturarum interpretatione neceſſariò ſequendus ſit.
XI. De conſenſu Eccleſiæ circa Apoſtolicas traditiones.

Demonſtratio ſexta generalis ſexti ſymboli aduersùs Hæreticos.

De ſucceſſione viſibili.

Art. I. Eſt. An aliqua Paſtorum ſucceſſio in Eccleſia inſtituta ſit de iure diuino.
II. Refelluntur obiectiones aduerſariorum aduersùs Eccleſiaſticam ſucceſſionem.
III. An Pontificis ſucceſſio ſit neceſſaria.
IV. De Cardinalium ſucceſſione.
V. De Epiſcoporum ſucceſſione.
VI. De legitimo Epiſcoporum ſucceſſionis modo.
VII. Eſt, in quo ſoluuntur obiecta aduerſariorum.
VIII. De preſbyterorum ſucceſſione.
IX. An omnes in æquali poteſtate ſuccedant.
XI. An ex hac perpetua ſucceſſione vera Religio certò agnoſcatur.

Demonſtratio ſeptima generalis ſeptimi ſymboli aduersùs Hæreticos.

De ſanctimoniæ ſplendore, & miraculorum maieſtate.

Art. I. An morum ſanctimonia ad veram Religionem demonſtrandam ſit neceſſaria.
II. Quænam vitæ ſanctimonia veram Religionem demonſtret.
III. An miracula à ſanctis exhibita certa ſint teſtimonia veræ Religionis.
IV. De natura, vſu, & fine miraculorum; & an veræ Religionis certam fidem faciant.
V. An miracula ad miſſionem extraordinariam approbandam ſint neceſſaria.
VI. An miracula ad miſſionem ordinariam illuſtrandam ſint vtilia.

Demonſtratio octaua generalis octaui ſymboli aduersùs Hæreticos.

De perpetua veræ Religionis ſtabilitate.

Art. I. Eſt, an vera Religio potuerit aliquando deficere.
II. Refellitur aduerſariorum error, cùm aiunt Eccleſiam viſibilem defeciſſe.
III. Num vera Religio potuerit interrumpi.
IV. Num poſſit errare in fide.
V. Num poſſit reformari, aut inſtaorari.

PROLO

PROLOGVS IN TRES POSTERIORES LIBROS ADVERSVS HÆRETICOS.

TERTIO, ac poſtremo tandem bello Hæreticos aggredior, illoſq; potiſſimùm, qui hac noſtra ætate Hæreſum feraciſſima, ac tot ſectariorum partu infauſta Galliam, Germaniam, Angliam, Poloniam, ac pleraſq; alias nobiliores Chriſtiani Orbis plagas ſectarum multitudine cõſciderunt, ac colluuie labefactarunt. Hi namque cùm veram Religionem nunquam aut agnouerint, aut didicerint; eò temeritatis dilabuntur, vt veræ ſibi Religionis titulum vſurpare audeant; eumq; à Catholica, & Romana Religione ſummo ſtudio, ac vi auellere conentur, cui vni ſummo ac Diuino iure deberi omnibus exploratum eſſe debet. Quapropter hîc nobis pro vera Religione decertandum eſt; atque huc omnem laborem, ac diligentiam meritò conferendam duximus, vt veræ Religionis nomen, locus, ac poſſeſſio tandem ab iniuſta Hæreticorum vſurpatione vindicetur: quod his tribus poſtremis libris præſtare nitimur. In primo enim velut cæterorum baſi, ac fundamento veræ Religionis naturam, ac vultum propriis, innatiſque ſibi ſymbolis conſpicuum, ac velut delineatum quibuſlibet animo contemplandum proponimus. In ſecundo verò Hæreticorum, & præſertim Lutheranorũ, ac Caluinianorum ſectas, quæ maximè in Orbe graſſantur, ad propoſita ſymbola prouocamus, examinamúſque; vt inde nihil apud ipſos veræ Religionis ſupereſſe diſcant; ex quo ipſius nomen, ac poſſeſſionem aliquo iure ſibi deberi exiſtiment. In tertia denique Romanæ Eccleſiæ Religionem perpendimus, cui cùm vniuerſa veræ Religionis ſymbola, non tantùm accommoda, ſed exactiſſima quaque ratione quadrare videamus: huic vni duntaxat veræ Religionis titulum, nomen, locum, poſſeſſionem, Deo, hominibúſque agentibus deberi iudicamus.

Digitized by Google

DEMONSTRATIO PROLEGOMENA.

De diſtinctione, & numero ſymbolorum.

DEMONSTRATIONES veræ Religionis ex propriis, ac genuinis ipſius ſymbolis, auctore Deo Opt. Max. aduerſus Hæreticos auſpicaturus, ab ipſa ſymbolorũ natura, diſtinctione, ac numero mihi inchoandum cenſeo. Id enim maximè neceſſarium eſt, vt quoniam ſymbolorum aciem aduerſus veræ Religionis hoſtes inſtruimus; primùm quæ, & quot ipſius ſymbola ſint, noo ignoremus. Quapropter Demonſtrationem hanc velut prolegomenam præmittendam duxi, vt ea tanquam Dauidica turris firmiſſimis propugnaculis munita, arma nobis ad pugnandum miniſtret: & cùm ea velut primo conflictu fuſum hoſtem aſpexerimus, certum nobis victoriæ triumphum à Deo paratum expectemus.

PRINCIPIO igitur ſymbola ad veram Religionem declarandam neceſſaria eſſe, in ipſo operis veſtibulo ea potiſſimũ ratione, demõſtrauimus, quòd cũ totius Chriſtianæ veritatis cardo in eo præſertim verſetur; vt quæ vera, quæ falſa Religio ſit, innoteſcat: neque alibi periculoſiùs vnquam, quàm in vera Religione indaganda homines errare ſoleant, qua ignorata ipſam quoq; ſalutis viam ignorari neceſſe eſt. Ea ſanè (ſecluſa Dei reuelatione) haud ſecus, quàm per ſymbola quędam agnoſci poteſt, quæ tanquam Religionis proprietates ab ea prorſus inſeparabiles, veram eſſe oſtendunt.

HINC enim priſci illi fidei noſtræ Patres, ac ſatores in eo ſummoperè elaborarunt, vt certa ſymbola inſtituerent, quibus veram Religionem non obſcurè nobis agnoſcendam traderent. Quare Apoſtoli in Symbolo fidei, duo illius ſymbola nobis exararunt, ſanctam, & Catholicam Eccleſiam nuncupantes. Quibus Patres Cõſtantinopolitani Concilij duo alia addiderunt, vt ea faciliùs agnoſci valeret; cùm vnam, & Apoſtolicam appellarunt.

VERVM enimuerò cũ hæc ſymbola nõnullis poſterioribus obſcuriora viderentur, atque id ſua obſcuritate parere, vt iis (violenter tamẽ tortis, ac miſerè dilapidatis) ipſi quoque Hæretici ad ſuas ſectas, ac ſynagogas cõfirmandas abuterentur: his haud malè cõſultum fuit, breuem hunc ſymbolorum numerũ copioſiùs extẽdere, & aliis additis veram Religionem clariùs explicatam tradere. Inter quos eſt Nicolaus Sanderus, qui lib. 8. de viſibili Monarchia c. 5. ſex ſymbola veræ Religionis enumerat. Primum eſt, illius altitudo & ſublimitas. Secundum, illius ſplendor & claritas, Tertium, ipſius latitudo & immenſitas. Quartum, eiuſdem ſucceſſio & perpetuitas. Quintum, eius vnitas & conſenſio. Sextũ, ac poſtremũ, inuicta illius fides & conſtantia.

Nicol. Sanderus lib. 8. de viſibili Monarchia.

VNDECIM aſſignat Michaël Medina lib. 2. de recta fide, quæ ſunt. Futurorum euentuũ prænunciatio. Noui, ac veteris Teſtamẽti cõcordia. Sacrorum virorum, qui Scripturas Eccleſiæ tradiderũt, auctoritas. Exacta ſanctorũ Patrum diligentia pro orthodoxa Religione, ac doctrina tuenda. Optima Catholicæ Religionis argumenta. Infracta Chriſtianæ Religionis aduersùs hoſtes conſtantia. Vera miracula. Ethnicorum, ac Sibyllarum de Chriſtiana Religione teſtimonia. Diuinæ prouidentię ratio in Catholicam Religionem. Infœliciſſimi exitus hoſtium Chriſtianę Religionis. Catholicæ tandem Religionis inter Hæreſes propagatio.

Michaël Med. lib. 2. de recta fide.

QVINDECIM ſtatuit Robertus Bellarminus tom. 1. de notis Eccleſ. lib. 4. Quorum primum eſt, Catholici nomẽ. Secundum, Eccleſiæ antiquitas. Tertium, duratio diuturna nũquam interrupta. Quartum, amplitudo ſeu multitudo credentium. Quintum, ſucceſſio Epiſcoporum. Sextum, conſpiratio in doctrina cum antiqua Eccleſia. Septimũ, vnio mẽbrorum inter ſe, & cum capite. Octauum, ſanctitas doctrinæ. Nonũ, efficacia doctrinæ. Decimum, ſanctitas vitæ. Vndecimum, gloria Miraculorum. Duodecimũ, lumẽ Propheticum. Decimumtertium, confeſſio aduerſariorum. Decimumquartum, infœlix exitus illorum, qui Eccleſiam oppugnarunt. Decimumquintum, fœlicitas temporalis Eccleſiæ propugnatoribus collata.

Bellar. tom. 1. de notis Eccl. lib. 4.

RECENTIOR Thomas Bozius centum ſymbo-

Thomas Bozius.

ſymbola enumerat quæ apud illum tribus tomis comprehenſa videri poſſunt.

ILLVD verò prætereundum non eſt, quòd & ipſi Hæretici ſimiatum inſtar, quæ cū bruta, non homines ſint, hominum tamen actus imitari ſtudent; vt veram ſibi Religionem aliquo (licèt ementito) titulo vẽdicent, ſua quoque ſibi ſymbola vſurpant. Nam Lutherus in lib. de Conciliis & Eccleſia ſeptem veræ Eccleſiæ notas proponit. Prima eſt, vera & incorrupta Euangelij prædicatio. Secunda, legitima Baptiſmi adminiſtratio. Tertia, legitimus Euchariſtiæ vſus. Quarta, legitimus vſus clauium. Quinta, legitima electio Miniſtrorũ. Sexta, oratio publica & Pſalmodia, & cathechiſmus lingua, quę ab omnibus intelligatur. Septima, puſillanimitas, terrores externi, contemptus, paupertas, vt habeantur ab hominibus Hæretici, cacodæmones, catharmata.

Lutherus lib. de Concilits.

IOANNES Caluinus Inſtitut. libr. 4. c. 1. §. 9. duas tantùm recipit veræ Religionis notas. Sinceram videlicet verbi Dei prædicationem, & rectum Sacramentorum vſum.

Caluinus Inſtit. lib. 4. cap. 1.

CENTVRIATORES cent. prima libr. 1. cap. 4. duas alias his addunt, perſeuerantiam in confeſſione fidei, & obedientiam erga verbi Miniſtros, quatenus verbum miniſtrant.

PHILIPPVS de Mornay lib. de veritate Chriſtianæ Religionis Gallicè conſcripto, cap. 20. tres veræ Religionis notas agnoſcit. Prima eſt, veri Dei cultus. Secunda, quòd hic cultus à verbo Dei reguletur. Tertia, quòd per illum cultum homines Deo reconcilientur.

Philip. de Mornay de verit. Chriſtiana Religionis c. 20.

ISAAC Cheironus in pſeudocatholica reſponſione ad Perſani admonitiones ad ſecundam admonitionem de notis, tres notas à prioribus minimè diuerſas catholicæ Religionis ſibi fingit. Prima eſt, Chriſti mera doctrina. Secunda, traditio mera Sacramentorum Chriſti. Tertia, adminiſtratio eorundem mera.

Iſaac Cheironus ad Perſani admonitiones.

CONTRA priores illas Lutheri, Caluini, ac Centuriatorum notas fusè ſcribunt Thomas Stapletonus in principiis fidei controu. 1. q. 4. art. 5. Michaël Med. de recta fid. libr. 7. & Bellarm. tom. 1. lib. 4. de notis Eccleſ. c. 2. Poſteriorum verò Hæreticorum notæ ferè in priores incidunt: quò fit, vt à nobis breuiùs confutandæ ſint.

Thomas Stapletonus in principiis fidei. Mich. Med. de recta fide. Bellarm. tom. 1. lib. 4. de notis Eccl. c. 2.

AC primò Lutherus, Caluinus, Centuriatores, & Cheironus in eo conueniunt, quòd veram verbi Dei doctrinam, ac prædicationem veræ Religionis ſymbolum conſtituunt: in quo haud mirum eſt illos vno conſenſu aberraſſe; nam qui veram Religionẽ ignorant, facilè viam, qua ad illam itur, non agnoſcunt; ac per deuia & ignota itinera incedunt; at vera Religio trito ac notiſſimo itinere quærẽda

A eſt, quo inueniri queat. Porro minus ignotũ eſt iter, quod ſibi aduerſarij ad Religionẽ indagãdam in vera verbi Dei doctrina, ac prædicatione ſubſternunt. Eo enim nunquam ad illam ipſos pertingere opus eſt. Quid enim vera verbi Dei prædicatione ignotius? quæ non minoribus ſymbolis, quibus agnoſci poſſit, quàm vera Religio, indiget? Planè ſi vera eſt Ariſtotelis ſententia, communem omnibus eam intelligendi vim innatam eſſe, vt ignota per ea quæ notiora ſunt, intelligãt: quo pacto ea vera Religionis nota eſſe poteſt, quæ vera Religione aut ignotior, aut æquè ac illa

B obſcura eſt?

DICANT (ſi vera fateri velint) quot ad veram verbi Dei prædicationem cognoſcendã neceſſaria ſint, quot priùs diſcutienda. Principio verbum ipſum expendendum eſt, num legitimum, an adulterinum ſit, tum verbi interpretatio: tum Patrum conſenſus, demum Eccleſię definitio exploranda eſt. En quot ſigna, ac teſtimonia vera verbi Dei prædicatio exigit, quibus ſanè efficitur, vt priùs vera Religio, quàm vera verbi Dei prædicatio obuia nobis ſit. Quapropter veram Religionem potiùs veræ prædicationis teſtẽ, ac matrẽ agno-

C ſcere deberent, cùm non Scripturæ Religionem, ſed Religio Scripturas pepererit: quã veram prædicationem veræ Religionis notam prædicare. Quis enim neſciat priorem fuiſſe Religionem, poſteriorem Scripturam? cui nõ exploratum eſt, veram Religionem, tot tempora ac hominum ætates abſque Scripturis pertranſiſſe, nunquam tamen ſine vero Dei cultu extitiſſe? Planè cũ vera Religio tunc vigeret, cùm nullum adhuc Dei verbum ſcriptum erat, à quo vera prædicatio probari poſſet: ſanè conſtat veram Religionem eo tempore ex vera verbi Dei prædicatione non po-

D tuiſſe demonſtrari: cùm autem tunc vera verbi prædicatio non deeſſet; vnde illa vim, ac demonſtrationem præterquàm ex vera Religione ſibi vendicare potuit? Quod autem vera tunc Religio, cùm ſine Dei verbo ſcripto eſſet, Diuino iure ſibi vendicauit, vt de vera prædicatione iudicaret, cur id illi modò denegandùm eſt? cũ eadem prorſus auctoritate nunc, qua antea prædita ſit, teſte Paulo, qui 1. ad Timot. 4. Eccleſiam columnam, ac firmamentum veritatis appellat; à qua omnis, tum fidei, tum Scripturarum, tum Euãgelicæ prædicationis veritas pẽdere debet. Errant igitur,

1. Timot. 4.

E qui veram Religionem à vera verbi Dei prædicatione demonſtrari poſſe exiſtimant.

POSTREMO, ſi ab aduerſariis quærimus, quãnam verbi Dei prædicationem veram eſſe cẽſeant: protinus reſpondẽt: eam dũtaxat prædicationẽ veram eſſe, quę nihil pręter ſcriptũ, & expreſſum Dei verbũ hominibus perſuadet. At miſeri ſuomet iaculo ſeipſos confodiũt: nam ſi ea tantũ vera prædicatio eſt, quæ

A 2 præter

præter expreſſum Dei verbum nihil docet: cur ipſi Dominicum diem tanquam feſtum obſeruandum prædicant, quem nulla Scriptura, aut Dei verbum colendum præcipit? Cur Apoſtolicum ſymbolum tanquam fidei regulam ab Apoſtolis traditam, amplexandū docent, quod nullibi in Scripturis exaratum reperiunt? Quid Baptiſmum paruulorum approbant, ac hominibus prædicant: de quo nec verbum Scriptura profert; ac pleraque alia, de quibus fuſiùs in poſterum agemus, cæcos populos docent, quæ Scripturę penitus ignorãt? Planè ſi ita eſt: nec ipſorum verbi Dei prædicatio vera cenſenda eſt, nec vera Religio; cū id doceant, ac prædicent, quod in ſcripto Dei verbo non reperiunt. At quamuis id illis facilè concedi debeat, verã ſcilicet apud eos verbi Dei prædicationem exulare: illud tamen abſque ſcelere negari non poteſt (quod aliàs explicabimus) quin aliquid præter expreſſum Dei verbum ad veram Dei verbi prædicationem pertineat: præſertim cùm vera verbi Dei prędicatio omne expreſſum Dei verbum tot ſæculis præceſſerit.

QVID? ſi Apoſtoli minimè Scripturas exaraſſent, aut ſtatim poſt Apoſtolorum tẽpora Scripturæ omnes caſu aliquo periiſſent; num ſimul cū iis vera verbi Dei prædicatio occubuiſſet, aut nulla amplius in orbe fides, ſeu Religio, quę ex vera prædicatione oritur, extitiſſet? An non traditū Dei verbū tunc ad veram verbi Dei prędicationẽ ſatis fuiſſet? Certè nimis rigidè, vel vt meliùs dicã, infideliter de vera Dei verbi prædicatione ſentiunt aduerſarij, cùm eam Scripturis, quæ caſu aliquo perire poſſunt, violenter alligant: cùm iis nec Apoſtoli fidei noſtrę ſatores, nec primæua illa Eccleſia ſub Apoſtolis nata, quę verbali Apoſtolorum, ac aliorum Diſcipulorum prædicatione abſq; Scripturis contenta fuit, vnquam alligare auſi fuerint.

HANC igitur ſolam, ac veram tantummodò eſſe verbi Dei prædicationem, quã obtendunt: priùs illos demonſtrare opus fuit, quàm ex ea veram Religionem oſtendere: cùm verò id demonſtrare minimè valeant; neque ab omnibus probatum ſit, quin potiùs à nobis iuſtè improbetur; inde ſanè conſtat eam verę Religionis ſymbolum eſſe non poſſe, quod omnibus notum eſſe debet.

VENIO ad ſecundum ſymbolum, in quo omnes ferè enumerati Hæretici conueniunt: illud eſt verus Sacramentorum vſus. Id planè (ni fallor) horum Hæreticorum conſilium eſt, vt ea maximè ſymbola ſibi eligãt, quæ ad veram Religionem cognoſcendã viam præcludãt, & iis ſibi & aliis labyrinthū aſtruãt, à quo nemo facilè ſeipſum explicare queat, vt ad verã Religionem pertingat. Verū Sacramentorum vſum tantū in vera Religione exiſtere nemo dubitat: cū ea dũtaxat verorum Sacra-

A mentorum cuſtos ſit, ac depoſitaria; at quis diſſitas de vero Sacramentorū vſu opiniones hinc inde exortas hactenus conciliare potuit? Itáne deſipiunt, vt ex nata controuerſia, quæ maiori contentione exagitari ſolet, æquè antiquam controuerſiam ſe concordare exiſtiment? Exerant priùs quæ, & quot vera Sacramenta ſint, ac quis legitimus eorum ſit vſus; hæc enim priùs explorata eſſe debẽt, ac deinde ex eo veram Religionẽ demonſtrent. Planè ſi de Sacramentorum numero agitur, cūctis perſpicuum eſt, eam adhuc inter nos & aduerſarios litem agitari, quot Sacramenta à B Deo inſtituta ſint: neque ſolùm hæc inter Catholicos & Hæreticos; ſed inter ipſos quoque ſectarios lis dum controuertitur: nam licèt ij Sacramenta fateantur, mirum tamen eſt, quã inter ſe diuerſa ſentiant, dum quidam vnum, alij duo, alij tria, alij quinque, plerique mutilata, nonnulli media tantùm Sacramenta recipiũt. Si verò de legitimo illorum vſu quæſtio ſit: cui dubium eſt, quamque ſectam, verū Sacramẽtorum vſum atque adminiſtrationẽ ſibi arripere? hinc enim tot rixæ, bella, ſeditiones, diſſidia, ac ſanguine conſperſæ contentiones, quales in Germania videntur, inter ſe- C ctarios exortæ ſunt, dum quiſque verum Sacramẽtorum vſum, cæterorum damnato, penes ſuam ſectam reſidere digladiatur; quò fit, vt priùs illis elaborandum ſit, vt inter ſe de numero, & vſu Sacramentorum conueniant, veràmque Religionem ab his tenebris vendicent, quàm hoc illi incertum & needum exploratum ſymbolum aſſignent.

DICENT fortè illum verum tantummodò Sacramentorum vſum eſſe, qui vel à Scripturis præſcriptus habetur, vel iiſdem eſt cōſentaneus; ac tantùm abeſt, vt dubitationem tollant, quòd eã potiùs augent: quis enim ex D ſectariis, qui inter ſe de vſu Sacramẽtorum pugnant, Scripturás non recipiat? quis contẽnat? quis non adeò illas magnifacit, vt ex his verum Sacramentorum vſum, & adminiſtrationem ſe haurire exiſtimet? quo ſanè fit, vt dum hoc ſymbolo veram Religionem inuoluunt, non modò quæ vera Religio ſit, nō demonſtrent, ſed illam æternis tenebris ſepeliãt. At mihi Hæreticorum ſtudiū aſſequi videor, illud eſſe, vt cum duntaxat Sacramentorum vſum ſibi proponant; ac legitimum eſſe ſibi perſuadeant, quem non Scripturę, ſed propria cuiuſque ſententia dictat, ac probat: nam dum E quiſque Scripturas ad ſuum ſenſum rapit, id planè efficit, vt Sacramẽtorū vſum nõ à Scripturis, ſed ex proprio ingenij ſenſu pẽdere velit, atque is cuiq; ſit verus Sacramẽtorū vſus, qui ex propria ſententia, ac praua Scripturarū interpretatione ſibi legitimum ſtatuit. Hinc aduerſarij efficiunt, vt illum veram Religionẽ hoc ſymbolo ſibi vſurpare putant, ipſi ſe à vera Religione magis abeſſe declarent, & pro-

priam ſectam ad ſupremum diſcrimen rapiant: dum illam & à Chriſti inſtitutione remotam,& nullo legitimo ſymbolo munitam oſtendunt.

SED æquum eſt,vt cæteras Lutheri notas breuiter perſtringamus Quid amabò ſtultius quàm publicam orationem, & Pſalmodiam veræ Religionis notam conſtituere?quaſi verò hanc Iudæi maiori obſeruantia non præſtēt,quàm Lutherani:quaſi publicam orationem,& Pſalmodiam ipſi quoque Arriani (vt teſtis eſt Socrates lib.6.c.8.)religioſè non colerēt:& quotidie in Germania & Gallia Huſſitæ, Vuicleffiſtæ, Anabaptiſtæ, Caluiniſtæ, quos Lutherani tanquam Hęreticos damnãt, non ſibi adhibeant? Quid indignius,quã externas cruces,puſillanimitates, terrores, prauas de fide ſuſpiciones,veræ Religionis ſymbola ſtatuere; cùm hæc ſceleſtos, ac flagitioſos homines,atque à vera fide alienos, vt plurimùm exagitare ſoleant?Quot enim facinoroſos nebulones quotidie mœroribus confici,conſcientia torqueri, pœnarum terroribus concuti, animo deſtitui, ad ſupplicia duci, crucibus affigi cernimus?qui cùm vel infideles,vel Hæretici ſint,ad veram Religionẽ minimè pertinent. Quot etiam apud infideles hæc eadem patiuntur, apud quos vera Religio nõ eſt? Certè cũ hæc verę Religionis ſymbola ſtatuit, id efficit, vt nec fidelis ab infideli ſecerni, neque vera Religio à ſectis dignoſci valeat; & eò tandem rem perduci neceſſe,vt cùm vbique cruces,vbique puſillanimitates,vbique terrores, ac malæ ſuſpiciones vigeant,vbique etiam vera Religio viuat:atq; eò tandem fiat, vt nihil diſtet Chriſtianus à Turca,fidelis ab Hæretico,Iudæus à Catholico. Hæc verò quàm abſurda ſint,quiſque facilè iudicare poteſt.

Socrates lib.6 c.8.

DVÆ verò illæ Centuriatorum notæ ita exiles ſunt,vt facili negotio refellantur. Nam quis illam fidei vſque ad mortem confeſſionem,quam primo loco ſtatuũt,tam falſæ,quã veræ Religioni communem eſſe non agnoſcat?Siquidem exploratum eſt,pleroſque tam ex Iudæis, quàm ex Hæreticis fidem ſuam, quam ſibi veram proponunt,mordicùs vſque ad mortem tenere,ac pro ea vitam profundere, quod de Meſſalianis Hæreticis Epiphan. Hæreſ. 80.& de Montaniſtis tradit Euſeb.lib. 3.c.18.qui Martyres ſuos iactabant. Accedat, quòd non magis nota eſt veræ fidei confeſſio, quàm illius prædicatio: quam ignotam eſſe diximus. Cùm igitur ea obſcura ſit, quomodo ea veræ Religionis ſymbolum eſſe poteſt?

Epiph. Hæreſ. 80. Euſeb. lib. 3. c.18.

ALTERA verò nota,quam in obedientia verbi Miniſtris exhibẽda ſtatuunt;eadem facilitate reiicitur. Nã cũ per verbi Miniſtros, quatenus ſcilicet verbum miniſtrant, veram tantùm verbi prædicationem intelligãt, quæ ab Eccleſiæ Miniſtris traditur. Obediẽtia verò iis exhibenda ſit ipſa obedientia fidei, neque hoc ſymbolo aliud ſibi velint, quàm fidem,ac obedientiam veræ verbi Dei prædicationi præſtandam eſſe.Quis fidei obedientiam,quæ adeò ignota eſt,atque ipſa fides, ac Religio,veræ Religionis ſymbolum eſſe credat? Certè cùm priùs vera Religio, ac fides inuenienda ſit, ac illius veritas approbanda; quàm illi vlla obedientia exhibenda ſit;conſtat proculdubio,fidei obedientiam, quæ veram Religionis agnitionem ſequi debet,illius ſymbolum eſſe non poſſe.

SVPEREST, vt tres illas Philippi de Mornay notas,quibus ſibi mirum in modum applaudit; breuiter examinemus. Prima eſt. Cultus vero Deo exhibitus:ita fit, vt ex Philippi ſententia, illa tantùm vera Religio cenſenda ſit, quæ vero Deo cultum defert. Quis hoc ignorat Philippe? quis hanc veræ Religionis naturam eſſe nõ agnoſcat?Quid enim aliud Religio præ ſe fert, quàm cultum vero Deo exhibendum? En egregiam veræ Religionis notam à Philippi ingenio excogitatam:quænam?Religio ipſa. O præclarum hominis ingenium;ſymbolum quærimus externum, quo vera Religio à cunctis agnoſci poſſit,atque à falſa diſcerni:Philippus verò internam nobis Religionis naturam pro ſymbolo aperit. Quis vnquam huiuſmodi aſſignandæ notæ modum prætetquàm Philippus excogitaſſet?Religio(inquit)eſt Religionis nota.Planè ſi quis rationẽ,qua Petrus à Paulo dignoſci poſſit,à Philippo quæſiſſet:num hac præclara Demonſtratione vſus eſſet, vt ipſum, hominẽ,aut rationale animal eſſe diceret? An non meritò à pueris ipſis Logicæ artis tyronibus exſibilaretur, cùm Petri cognoſcendi ratio non à natura, quæ inuiſibilis eſt, ſed ab externis accidentibus petenda ſit Iam nouimus Philippe,Religionem eſſe; nouimus etiam quid Religio ſit; nulla de hoc quæſtio agitatur: at quæ vera Religio ſit, quáue nota à falſa diſcerni poſſit, quærimus. En quæſtionis ſtatus: cultum vero Deo exhibere illius notam eſſe doces. Quid inſulſius? quaſi nõ hæc Religionis natura ſit,non ſymbolum: quaſi non hæc principij petitio ſit, quam nobis pro ſymbolo obtrudit.

Philip de Mornay.

VERVM quid in ſecunda nota dicat audiamus. *Vera*(inquit)*Religionis nota eſt cultũ vero Deo iuxta Dei verbum exhibere*:nõ ſymbolum variat,nec à primo recedit, ſed illud tantummodò addit,vt cultus Deo exhibendus à ſolo Dei verbo reguletur. Hîc commune Hæreticorum ingenium perſpicere licet, qui vt ſacras & Apoſtolicas traditiones ſupprimant, & Eccleſiaſticas ſanctiones omnino expungant, verbum Dei ſcriptum extollunt, Scripturas magnificant, nec vllum Dei verbum præter ſcriptum agnoſcere volunt, non quòd illud

illud ex animo colant, ſed vt Scripturarum A teſtimoniis impiè deprauatis errores ſuos cõtegant, ac tanquam ſacrum Dei verbum imperitæ plebi credendos proponant.

Qvid ais Philippe? Dei cultum à ſcripto Dei verbo regulatum veræ Religionis ſymbolum conſtituis? An ignoras, quod & Hæretici Dei cultum è Scripturarum malè intellectarum regula depromptum ſibi proponunt? quid ſi veræ Religionis ſymbolum illud conſtituant, qua tandem ratione vera Religio ab Hęreticorum ſectis tibi vindicanda erit? Vides quàm hoc à veris ſymbolis lõgiſſimè diſtet. Itáne imperitus es, vt veram B Religionem hac olim regula nunquam vſam fuiſſe ignores; cùm nullum adhuc eſſet verbum Dei ſcriptum, nec tamen verus Dei cultus deeſſet? Sanè cùm vera Scripturarum interpretatio, à qua verus Dei cultus ducitur, non cuilibet nota ſit, ſed illa ab Eccleſia fidelibus aperiri debeat, cui Saluator hoc donum contulit, vt intelligeret Scripturas: qua ratione veræ Religionis ſymbolum in vero Dei cultu à Scripturis præſcripto collocandum cenſes?

Tertivm Philippi ſymbolũ prætereo, quod in eo vult conſiſtere, vt cultus iſte ho- C minem Deo reconciliet, cùm nec ſymboli quidem ſpeciem præ ſe ferat, ſed vel agnitæ Religionis opus ſit; ſi de vero cultu, qui per Sacramenta, fidem, ſpem & charitatem Deo exhibetur, dictum accipiat; vel potiùs Hæreticum illum errorem redoleat, quo Dei cultum in ſola fidei iuſtificatione collocat, quem aliàs confutabimus.

His igitur Aduerſariorum ſymbolis meritò reiectis; ſupereſt, vt legitima veræ Religionis ſymbola ſtatuamus. Illos ſanè dignos exiſtimauerim, quibus plurimùm debeamus, qui veram Religionem Apoſtolicis illis ſymbolis delitescentem, ac velut ſubobſcuram pleniùs ac fuſiùs illuſtrarunt. Verùm cùm eò ſymbolorum numerum iam excreuiſſe videamus: vt multorum animos multitudine potiùs obruant, plerosq; etiam tanta ſymbolorum multitudo tædio ac moleſtia afficiat, neque in hac ſymbolorum affluentia Religionis ſplendori, ac vtilitati omnino conſultum ſit: cùm pleraque ex his exilia, alia minùs grauia ſe offerant: quo ſanè efficitur, vt cæterorũ auctoritas apud aduerſarios minui quodammodo videatur. Idcircò ſymbola à nobis proponenda, ita numero ac pondere compenſare voluimus, vt non breuiora ſint, quàm veræ Religionis vtilitas poſcat: nec vberiora, ne legentium animos defatigent, aut faſtidium pariant: ſed illis, quæ minùs grauia, ac neceſſaria viſa ſunt, reiectis: quæ tum ab Apoſtolis, tum à Patribus grauiora accepimus; octo veræ Religionis ſymbola ſtatuimus, quæ ſunt.

Vnitas {
- I. Religionis.
- II. Fidei.
- III. Capitis viſibilis à Chriſto inſtituti.
- IV. Doctrinæ.
- V. Scripturæ.
- VI. Succeſſionis.

}

- VII. Vitæ ſanctimonia & miraculorum maieſtas.
- VIII. Perpetua Religionis ſtabilitas.

Qvæ tribus hiſce libris Deo fauente demonſtranda erunt.

DEMON

DEMONSTRATIO
PRIMA GENERALIS
PRIMI SYMBOLI
contra Hæreticos.

De vnitate Religionis.

Præfatiuncula.

FELICISSIMÆ, *ac diuinæ illius ſponſæ laudes tametſi adeò copioſè ſacro illo ſuo Epithalamio Salomon decantauerit, vt illuſtriſſimas vndique ad eam prædicandam colligeret; vniuerſas tamen hac vna complecti viſus eſt; quòd ea vnica, & ſola ex millibus electa ſibi videretur.* Vna (*inquit*) eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, genitrici ſuæ electa: *quod ſanè maximo myſterio non vacat, nam vix celebratiſſimæ huius ſponſæ nomen, ac coniugium altiùs intuemur: mox vera Religio, velut ornatiſſima Dei ſponſa fide illi coniuncta nobis contemplandã ſe offert: cuius licèt innumeri vndique laudum cumuli erumpant, hos tamen hoc vno encomio diuina planè vox cunctos comprehendit; quòd hæc velut cæleſtis columba, vnica eſt, & ex tot concubinis ſectis, quæ paſſim ſub Religionis titulo per Orbem vagantur, electa, ac ſola Deo copulata eſt. De qua meritò Cyprianus de vnitate Eccleſiæ id pronunciauit.* Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.

Cant. 1.

Cyp. de vnitate Eccleſ.

Quapropter de hoc primo ſymbolo ſeptem explicanda, ac demonſtranda ſunt.

Primum, Veram Religionem eſſe hominibus neceſſariam.

Secundum, Vnde ſit orta Religio.

Tertium, Quiſnam ſit Religionis ſcopus.

Quartum, An Religio aliquos actus habeat, quibus ſeipſam exerat.

Quintum, An præter actus aliqua ad Religionem pertineant.

Sextum, Vnde Religionis, prout ſtatus eſt, vnitas petenda ſit.

Septimum, & poſtremum; Num vera Religio debeat eſſe vna.

Quæ omnia ſuo ordine diſtinctè explicabuntur.

An vera Religio ſit neceſſaria.

ARTICVLVS PRIMVS.

VERAM Religionem hominibus A neceſſariam eſſe, qua Deum qui ſupremus omnium rerum auctor & opifex eſt, venerari diſcant, ita cunctis exploratum eſt; vt fruſtrà conditum eſſe hominem, quem nullum Religionis vinculum Deo deuinctum teneat; ipſa naturæ vox non obſcurè teſtetur. Cùm enim nobis à natura vnius, ac ſupremi numinis cognitio inſita ſit; planè illud ipſum occulta quadam, ac rationali naturæ vi colere docemur & pellimur, à quo vitæ exordium nos accepiſſe intelligimus. Hinc non malè quidam arbitrati ſunt, hominem à cæteris animantibus non tam ratione, ac oratione, quàm Religione diſtare; quod olim cecinit Ouidius:

Ouid lib 1. Metam.

Pronaq́; cum ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cœlúmque tueri
Iuſsit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Quamobrem non modò impia: ſed & à ratione diſſentanea illorum ſententia exiſtimanda eſt, qui Religionem hominibus coæuam, atque ab ipſa hominum conſtitutione illis congenitam, velut non neceſſariam è medio tollunt; quod ſanè adeò ingens nefas exiſtimari debet, perinde, ac ſi Deum ipſum, qui totius Religionis fundamentum eſt, à rerum natura expellerent. Fruſtra enim Deum eſſe crederent, quem nulla Religione colendum putarent.

Porrò ſi neceſſarium id cũctis videtur eſſe, vt Deum vnum ſupremũ colant, ac venerentur: neq; vlla vnquam gens tam fera, támque immanis fuit, quæ ſimul ac præſtautiſſimam Dei naturã, rerum omnium dominã, ac moderatricem didicerit, colendam non ſenſerit. Habet enim (teſte Tull. 1. de Nat. Deor.) venerationẽ iuſtam quicquid excellit: inde facilè Religionis neceſſitas ſe extollit: quæ vel ipſa nominis pronunciatione manifeſta fit. Nam ſiue Religionem à relegendo, vel reeligendo, vt placet D. Iſid. lib. 10. Etymol. c. 17. dictum exiſtiment, ea ratione, quòd hominũ vita non ſolùm à cæteris Religione ſelecta, atq; eò deſtinata videatur, vt quæ ad diuinum cultum pertinent, ſumma diligentia, ac ſtudio pertractet, ac quodammodo relegat: verùm etiam vt homines ſeipſos ad Deum libera voluntate, pióque, ac religioſo mentis impulſu reeligendum, deuinctos eſſe intelligãt, à quo pernicioſa negligentia diſceſſerunt. Siue potiùs, vt ſentit D. Aug. lib. de vera Relig. c. 55. à religando Religio ducta videatur; eò maximè quòd occulta quadam naturæ vi hominũ animos diuinis obſequiis mancipet, ac naturali ſeruitute religet. Duplex enim vinculum agnoſcimus, quo tanquam Dei mancipia diuinæ ſeruituti adſtringimur, ac religamur: vnum quidem naturę, alterum virtutis: A natura quidem nobis inſitũ eſt Deum colere, quem innati luminis ductu ſupremum omnium moderatorem percipimus: ſed quoniam ſæpè accidit, vt ſoluto, ac violato naturæ vinculo, vel in falſos idolorum cultus, & inanes errorum ſuperſtitiones, vel ad proprias animi cupiditates, quas nobis Deos conſtituimus, non ſemel dilabamur Alterum virtutis vinculum ſupereſt, quod nos iterum ad Diuinam ſeruitutem compellit, & quodammodo religat. In his non obſcurè Religionis neceſſitas ſeſe nobis declarat, quæ ſola efficit, vt neceſſarium Dei cultum, ac venerationem in nobis proſequamur.

Tull. 1. de Nat. Deor.

Iſid. lib 10. Etym c. 17.

D. Aug l. de vera Relig c. 55.

AT non ſatis eſt Religionis neceſſitatem à ſolo nomine auſpicari. Diligentiùs res ipſa inſpicienda eſt. Principio id omnibus compertum eſſe cõſtat, qui inſculptam de Deo, vel à natura, vel à fide animo cognitionem gerunt, Deum ſupremum rerum omnium auctorem, atque opificem eſſe; per quem omnia creata exiſtunt, viuunt, mouentur; cùm ab ipſo res vniuerſæ, eſſe, virtutem, & operationem nanciſcantur, vt ait Paul. Actor. 17. *In ipſo viuimus, mouemur, & ſumus.* Inde fit, vt cùm hominem cunctis animãtibus præſtantiorem condiderit, vtpote qui ratione præditus ſit, & omnium perfectiones, quas in cæteris rebus ſparſim diſſeminatas conſpicimus, in ſe vno collectas habeat. Eſſe namque inſenſibiliũ, plantarum vegetationem, brutorum ſenſum, Angelorum denique intelligentiam veluti propriam ſibi vendicat: quare & veteres illi Philoſophi μικρόκοσμον appellarunt, id eſt, *paruum mundum* Cùm enim illi tres mundos tradidiſſent: primum quidem ſummum, auguſtiſſimum, quem illis intellectualem, nobis Angelicum mos eſt appellare, medium cœleſtem, infimum denique ſublunarem. Hominem quartum mundum eſſe dixerunt, in quo cæterorum omnium ſint ſimulachra: quandoquidem in eo eſt corpus elementare, quod tertium mundum complectitur, ſpiritus cœleſtis, qui medio reſpondet: demum adeſt illi ratio & mens Angelica, quæ primum mundum continet. Hinc barbarus ille non barbarè, ſed prudentiſſimè id de homine pronunciauit, rem prorſus admirabilem eſſe, eò quòd non modò animalium princeps, & rationis, ac mentis ſplendore, ſit veluti naturæ totius interpres: ſed in Prothei modum deſultoria quadam poteſtate ſeſe in quiduis ſubinde transformet. Quare & Pythagoras rerum omnium menſuras homini tribuit, vtputà qui ſenſibus ſenſibilia, Intellectu intelligibilia metiretur. Æquum ſanè fuit, vt ſingulari, ac perfectiori quodam modo quàm cætera bruta Deum coleret, quò & præſtantiorem naturæ ſtatum, & collata ſibi diuinitùs dona profiteretur.

Act. 17.

Pythagoras.

QVAPROPTER cùm ob id homo conditus ſit, vt rerum omnium quæ in Orbe verſantur, quendam veluti epilogum præ ſe ferat: ſatis exploratum eſſe debet, naturæ eum legibus obſtringi, vt qui vniuerſitatis rerum vices gerat, ſui rerùmque omnium nomine communem Deum opificem & agnoſcat, & colat; ac pro omnibus ſeruitutis debitæ tributum perſoluat; atque ita res omnes quæ ob ſingularis naturæ imbecillitatem, ac imperfectionem eò attingere non valebant, vt ſupremum Deo cultum (vt par eſt) exhiberent; id in homine perfectiſſimè aſſequerentur: in quo & altiſſimam Dei maieſtatem omnium Dominam, & creatoris omnipotentiam teſtarentur.

HINC neceſſariò datam eſſe homini Religionem priſci omnes Philoſophi cõſentiũt, quæ homines ad neceſſarium Deo cultum præſtandum, ad quem ipſa naturæ lege tenentur.

Tull. de inuentione. nentur, compelleret. Quamobrem eam Tullius de inuentione inter moralis iuſtitiæ partes enumerat, quem etiam ſequitur Macrob. lib. 1. in ſomn. Scipion. c. 8. Cùm enim iuſtitiæ munus ſit ius ſuum cuique tribuere: ſanè non immeritò Religionem iuſtitiæ aſſignant, quæ hominē ad exſoluendū debitum Deo cultum impellit. Neque ab his ſancti Patres, ac Theologi diſſentiunt: nam D. Auguſt. lib. de vera Relig. & D. Thom. 2. 2. q. 81. quos poſtea cæteri omnes Theologi ſequuti ſunt, Religionem definiunt, virtutem quandam eſſe, qua debitus honor, ac cultus Deo exhibetur, tanquam primo rerum omnium principio, ac fini.

Macrob. — Act. 17. — D. Aug. de vera Relig. D. Tho. 2. 2. q. 81.

A

B

Ex his primum non obſcurè, & antiquiſſimum eſſe Religionis nomen, & Religionem homini neceſſariam eſſe colligimus. At verò ego fortaſſe non temerè exiſtimaum, nunquam à Deo condendum fuiſſe hominem, niſi Diuinę Religionis in ſe munus exerceret; quod ſanè non fruſtra mihi perſuadeo. Hominem enim tametſi rerum omnium, quę nobiſcum verſantur, Dominum ac rectorem Dei maieſtas effecerit: illum tamen eo ſeruitutis iure ſibi ſubiecit, vt non alium quàm perpetuum ſibi ſeruum eſſe voluerit. Id enim & ſuprema illa Dei maieſtas, cui omnia ſubiecta eſſe debent, & ipſa hominis conditio poſtulat, quæ cùm à Dei opificio profecta ſit, atque ab eo pendeat, ipſa natura clamante Deo ſubiecta eſſe debet. Quod ſubtiliſſimè elicit D. Auguſt. in Pſ. 70. Con. 2. cùm de præcepto Adæ à Deo iniuncto differit his verbis. *Nam ſi ita fortaſſe diſputaret Adamus. Si bona eſt arbor, quare non tango? ſi mala, quid facit in Paradiſo? Reſponderet Deus, bona eſt arbor, nolo tangas, quare? quia ego Dominus ſum, tu ſeruus; hac tota cauſa eſt.* Hac Aug. ratione conſtat, quòd vel hac ſola imperij ratione, Deus & communem in omnes homines iuriſdictionem exercere voluit, & hominem ipſa naturæ lege ſibi ſubiectum eſſe debere oſtendit. Quod etiam proſequitur de Gen. ad lit. lib. 8. cap. 6. vbi hominum vitam ad Dei nutum componendam eodem ſeruitutis iure docet. *Quare* (inquit) *vt illuc redeamus, certum hoc eſſe oportet, ſi homines in officio eſſe velint, ita ſeipſos inſtituere debere, vt tota eorum vita ex Deo pendeat, & quaſi ex eius imperio, ac ductu ſuſpenſa, ac religata ſit. Itaque attenti ſint ad omnes eius nutus, ſicut oculi ſeruorum*, vt dicitur in Pſal. 122. *in manibus dominorum ſuorum; & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, &c.*

D. Aug. in Pſ. 70. Con. 2. — Pythagoras. — D. Gen. ad lit. lib. 8. c. 6. — Pſal. 122.

C

D

E

Homo igitur cùm hac ratione à Deo conditus ſit, vt illius ſeruus ſit, ac debita illi obſequia præſtet: an non fruſtra à Deo conditus fuiſſet, niſi perpetuum ſe Dei ſeruum profiteretur? Cùm verò ipſa Religio ſit, qua ſola naturalis hęc Deo ſeruitus exhibetur. Hinc ſanè fateri cogimur hominem ad Religionem erga Deum exercendam potiſſimùm creatum eſſe; qua ſublata nec ipſe homo conditus eſſet; præſertim cùm nefas ſit naturam aliquam à Deo vel conditam, vel condendam exiſtimare, quæ à Diuinæ ſeruitutis, ac obedientiæ lege libera eſſe queat.

Altera ratio eſt, quòd cùm Deum aliquem in Orbe eſſe ita neceſſarium ſit, vt eo ſublato omnem funditus rerum naturā corruere neceſſe ſit, neque mūdus ipſe ſine Deo conſtare poſſit, qui non alia ratione, quàm Dei nutu, ac gubernatione ſubſiſtit: profectò & id ſequi oportet, vt aliqua Religio eſſe debeat, hominum mentibus infixa: quæ hunc ipſum agnoſcere, agnitum verò & colere, & venerari doceat: neque ea vnquam interire, aut ab homine auferri poſſit, quippe quam ipſa natura in ſupremo animi apice profundè inſculpſerit. Is enim eſt naturæ ordo (quem ipſa rerum vniuerſitas docet) vt aliàs demonſtratum fuit, vt per rerum conditarum progeniem, quam oculis intuemur, ad inuiſibilem omnium Patrem nobis viam ſternamus. At quis eſt adeò rationis expers, qui ei, quem Patrem, ac Dominum agnoſcit, parendum non ſentiat? Si enim is Dominus, ac Pater eſt, quo pacto debitus illi eſt denegandus honos? ſi omnium opifex: quo ſeruitutis iure eidem ſubiici non adſtringimur? Demum cùm Deus ſit, nullum profectò ſubiectionis genus eſſe debet, nullus cultus, nulla Religio, qua eundem proſequi non teneamur. Inde fit, quòd ante Deum genua flectimus: inde diuinis illius legibus paremus: inde gratias illi exhibemus, cùm vniuerſa illius dona eſſe ſentimus: inde rerum primitias ei velut rerum omnium auctori ſoluimus: inde calamitatibus preſſi, illius opem efflagitamus: inde in quibuſcunque arduis aggrediendis ab eo auſpicamur: inde quotidiana ſacrificia, inde pſalmodiæ: inde vota, inde contritionis gemitus, ſi fortè ab eo aliqua culpa diuellimur. Tandem quæcunque apud homines ad Deum colendum paſſim vſurpari cernimus, cuncta ab vna hac Religionis lege emanant, quæ cùm ab hominis natura proficiſcatur, atque eidem altè inſculpta maneat: eò fit, vt tam neceſſaria homini Religio, quàm ipſa natura ſit.

Sed aliam ex Auguſtino rationem proſequamur: Is in libro de vera Relig. ſtatim in ipſo exordio, idcirco neceſſariam hominibus Religionem eſſe docet, quòd ea ſola via ſit, quæ ad Deum beatámque vitam capeſcendam ducit: neque id fruſtra ab Auguſtino aſſeritur. Etenim hominem ad diuiniorē quandam, ac beatiorem vitam poſt hanc obtinendam conditum eſſe, omnium Philoſophorum, ac Theologorum conſenſus affirmat: ſi verò qua via ad eam acceſſus illi patere poſſit, ab iis quærimus: ſolam Religionem nominant; ſiquidem ea ſola Deum Opt. Max. colimus, qui

D. Aug. de vera Relig.

qui totius beatæ vitæ fons eſt, & origo: quod & apud Ethnicos ſummoperè celebratum *Aſcle. c. vlt.* fuit, nam Aſclepius c. vlt. ſolam ad Deum perueniendi viam pietatem, ac Religionem eſſe *Plato in Epinom.* ait, cum Dei cognitione coniunctam; & Plato in Epinomide, hominis felicitatem, ac beatam vitam in eo ſitam eſſe dixit, vt Deo ſimilis fieret: hanc verò ſimilitudinem non aliter poſſe adipiſci, quàm ſi iuſtus, & ſanctus fiat: at qua via iuſtitiam, ac ſanctimoniam aſſequi valeat? *Religione* (inquit) *qua maius nihil eſſe humano generi nemo perſuaſerit.*

Ariſtot. Ariſtoteles quoque, licèt parum pius, nec ipſe alia ad Deum via, quàm Religione B incedendum eſſe docet *Lib. de Rep.* in lib. de Repub. cùm de iis agit, quæ ſunt in ciuitate & Republ. neceſſaria: vbi cùm primùm alimenta recenſuiſſet, tum artes, deinde arma, ac copiam aliquam pecuniarum; poſtremò Dei cultum velut omnium maximè neceſſarium conſtituit, qui in *1. Ethic. 1. de cœlo.* Religione poſitus eſt. Idem Ethic. 5. & 1. de cœlo à natura inſitum eſſe ait, Diis ſacrificare; *Auerroës.* neque ab eo diſſentit Auerroës illius interpres, tametſi impius; cùm in primo de cœlo ait, homines naturaliter teneri, vt Deum orationibus, ac ſacrificiis colant: quo planè nihil aliud aſſerunt, quàm homini neceſſariam eſſe C Religionem, qua Deum debito cultu proſe*Alex. Aphr. de prouid.* quantur. Cuius cauſam reddit Alexander Aphrod. de prouidẽtia. *Quandoquidem* (inquit) *in pietate erga Deum tota noſtra beatitudo poſita eſt, neque alia via, quàm Religione, ac pietate Deum ſummum bonum promereri poſſumus.*

Hierocl. cõt. Atheiſtas c. 1. HOC ipſum confirmat Hierocles contra Atheiſtas, cap. 1. cùm Religionem omniũ virtutum Ducem ſtatuit, qua ad Deum ferimur. *Omnium* (inquit) *virtutum princeps, & Dux eſt pietas, cauſam diuinam reſpiciens in eámque relata.* Pietatem extenſo nomine Religionem D appellat: nec fruſtra Ducem illam, ac Principem virtutum vocat: quandoquidem nulla virtus, nulla fortitudo, nulla prudentia, nulla æquitas, nulla temperantia eſt, quæ ad beatam vitam ducat, ſi Religionem ad Deum ducem non habeat. Hæc enim virtutum parens eſt, quæ ſola, vt iuſtos, ac veros Dei cultores præſtat, & veris animum virtutibus imbuit: ita ſola via eſt, qua ad Deum, ac beatam vitam pergimus. Hinc idem Hierocles cap. 5. Religionem deſcribens ait: *Religio eſt Dei obedientia omnium virtutum mater, & omnium vitiorum inobe*dientia. *Iamblicus de myſteriis Ægypt. c. 45.* Quamobrem Iamblicus de myſteriis E Ægyp. cap. 45. illam citra controuerſiam ſolam ad beatitudinem viam eſſe decernit. *Suſpicaris* (ait) *ne fortè alia quadam ad beatitudinem præter Religionem, ac diuinum cultum via lateat, & quænam iſta potiſſimùm ſit, interrogas: ſed profectò in Diis bonorum omnium eſſentia, perfectióque continetur, ac prima poteſtas. Primum bonorum illic eſt principium.*

Tull. 1. lib. de legib. HINC Tullius 1. de legib. admirabili verborum ſplendore Religionem ita commendat, vt nihil humano generi magis neceſſarium ad beatam vitam aſſequendam, nihil illi Religione beatius accidere poſſe rectè exiſtimet; qua ſola tutiſſimum ad Deum aditus patefit. *Nam cùm animus* (inquit) *cognitis, perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiáque diſceſſerit, voluptatémque ſicut labem aliquam dedecoris oppreſſerit; omnémque mortis, doloriſque timorem effugerit; ſocietatémque carnis eiecerit; tum ſuis omnibúſque natura coniunctis ſuos duxerit: cultúmque Deorum, & puram Religionem ſuſceperit, & exacuerit illam, vt oculorum, ſic ingenij aciem, ad bona diligenda, & reiicienda contraria, quæ virtus ex prouidendo eſt appellata prudentia: quid eo dici, aut excogitari poteſt beatius?* En quibus verbis Tullius Religionis apparatum, quo comitatu ad Deum incedere debet, piè admodum aperit. V[illegible]ſiquidem, ac perfecta Religio, quæ ad Deum ducit, mundi cupiditates horret; immoderatã carnis curam abiicit; effrænes animi motus compeſcit; voluptates velut animi tabem fugit; opes contemnit; mortalia ſpernit; atque huc omnis illius ſcopus defixus eſt, vt hominem omnium virtutum ſectatorem, omnium vitiorum hoſtem efficiat; quò liberiùs omnem illius in Deum amorem, ac ſtudium transferat; atque hac tandem via beatum præſtet.

DENIQVE hoc illud eſt, quod Chriſtiana vbique Religio profitetur, quod ſacrarum literarum oracula decernunt: quod Euangelica prædicatio vbique diſſeminata docet: cùm totius Chriſtianæ legis ſummam in eo ſitam eſſe declarat, vt Deũ charitate proſequamur, de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta, vt ait Paul. 1. ad Timoth. 1. Hic enim eſt *1. Timoth. 1.* verus Dei cultus, ac Religio perfecta (teſte Auguſtino) cùm Deus fide, ſpe, ac charitate *Auguſt.* colitur.

Ex his perſpectum eſt, homini tam neceſſariam eſſe Religionem ad beatam vitam adipiſcendam, quàm ipſa beata vita neceſſaria eſt, quò tandem perfectus homo tranquillo ſuo fine fruatur. Quòd ſi diligentiùs, ac curioſiùs quiſpiam inquirat, quæ vera Religiõ cenſenda ſit, qua ſola duce ad Deum vti debeat, quo in loco quærenda ſit, id ab Auguſt. *Aug. lib. de vera Relig. c. 5.* lib. 1. de vera Relig. cap. 5. addiſcet. *Vera Religio* (inquit) *neque in confuſione Paganorum, neque in purgamentis Hæreticorum, neque in languore Schiſmaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærenda eſt: ſed apud eos ſolos, qui Chriſtiani, Catholici & Orthodoxi nominantur.* Sed quoniam de hac toto hoc volumine partim [illegible] actum, partim agendum eſt, ad Religionis originem indagandam progre[illegible] dimur. [illegible] Vnde

Unde ſit orta Religio.

ARTICVLVS II.

VERÆ autem Religionis originem indagantes, illam à Deo primùm petere oportet, à quo omnis Religio pendet, ac initium auſpicatur. Is enim cùm primùm rationis, ac ſapientiæ hominem participem condidit, in eo veræ Religionis, ac pietatis ſemen inſeruit, quod nullo vnquam tempore, aut vi, neque ipſa morte ab animo deleri quidem poſſe voluit: quare Lactantius de falſa ſap.c. 10. ex ipſa humani corporis figura ad cœlum erecta, animum etiam Religione imbutum homini datum eſſe non immeritò colligit. *Nam quid eſt* (inquit) *cur iidem ipſi diſputent, eò dirigendam eſſe mentem, quò vultus erectus eſt? Si enim nobis cœlum ſpectandum eſt, ad nihil aliud vtique, quàm ob Religionem; ſi Religio tollatur, nulla nobis ratio cum cœlo eſt.* Atque ita ſola Religione à Deo accepta hominem brutis præcellere arbitratur: neque minùs inditam eſſe homini Religionem, quàm Dei ipſius notitiam docet. Qua ratione vtitur etiam Marſilius Ficinus lib. de Chriſtiana Religione cap. 1. *Singulas* (inquit) *generis humani dotes, videmus in beſtiis quibuſdam, ſaltem ſecundùm quandam ſimilitudinem, excepta Religione, aliquando apparere: nulla bruta præ ſe ferunt Religionis indicium: vt propria nobis ſit mentis in Deum cœli Regem erectio, ſicut corporis in cœlum erectio propria, cultúſque diuinus ita ferme hominibus naturalis, quemadmodum equis hinnitus, canibúſve latratus.* Neque ab his diſſentit Plato in Protagora; vbi inter animi diuinitatis indicia illud refert, quòd ſolus animus in terris, tanquam ſortis diuinæ particeps, ob cognationem quandam Deum agnoſcit, tanquam auctorem inuocat, amat vt Patrem, veneratur vt Regem, timet vt Dominum.

Lact. de falſ. ſap. c. 10.

Marſil. Fic. l. de Chriſt. Relig. c. 1.

Plato in Protag.

ATQVE hæc ita eſſe ipſa experientia teſte probat Plutarchus aduerſùs Colotem, vbi Religionem non ſolùm in omnium gentium legibus maximum eſſe ait; ſed naturæ quoque ipſius præceptũ agnoſcit. *Quamobrem* (inquit) *& Lycurgus Lacedæmonios, & Numa Romanos, & Ion antiquus Athenienſes, & Deucalio Græcos ferè vniuerſos diis conſecrauerunt, votis, ſacramentis, vaticiniis, hominibúſque eos ob ſpem, ac metum diis deditos obnoxióſque reddentes. Et ſi terras obeas, inuenire poſſis vrbes mœnibus, literis, Regibus, domibus, opibus, numiſmate carentes, Gymnaſiorum & theatrorum neſcias. Vrbem templis Diíſque carentem; quæ precibus, iureiurando, oraculis non vtatur, non bonorum cauſa ſacrificet, non mala ſacris auertere nitatur; nemo vnquam vidit.* Denique ſicut animorum in terris nulla origo eſt, ſed à Deo conditos, ac corporibus infuſos credimus: idem prorſus de Religione opus eſt ſentire, quæ cùm in animo velut diuinum quiddam indita ſit, quo à belluis diſtamus, eam velut cum animo genitam, à Deo ortum duxiſſe conſtat.

Plutarchus aduerſùs Colotem.

PORRO, qua ratione ea in homine eluceat, quibúſve principiis ſeipſam exerat: nunc accuratiùs perpẽdendum eſt. Duo igitur ſunt in homine Religionis principia; vnum ab intellectu, alterum à volũtate manans. quæ quidem ſunt duo homini à Deo collata beneficia. Primum fuit, quod humanæ naturæ diuinum quoddam lumen indidit; quo & cœleſtia contemplari, & ex rerum conditarum veſtigiis Deum ipſum latentem intueri poſſet: neque id fruſtra. Cùm enim Deus ſit ens quoddam ſpiritualiſſimum, infinitum, incomprehenſibilis, ac inaſpectabilis naturæ; illum imbecillis natura nullo modo attingere potuiſſet, niſi humano intellectui ſeipſum aliquo modo aſpectabilem reddidiſſet: quocirca naturæ humanæ vim quandam cognitiuam indidit, quam naturale lumen appellant, quæ hominem & ad cœleſtium contemplationem aptum, & diuinæ cognitionis participem reddidit.

NEQVE id vetẽres illos Philoſophos latuit, qui ſolo hoc naturalis luminis adminiculo freti, Deum eſſe cognouerunt; quibus ſuffragatur Ariſtoteles, cùm inter immediata principia, quę naturali lumine nota ſunt, hoc vnũ, nempe Deum eſſe connumerat, ſuperuacaneúmque exiſtimat illum, aut in diſcrimen adducere, aut aliqua ratione probare, cùm ipſa communi hominis ratiocinatione per ſe obuium ſit. Solem enim lucere quis dubitet, aut niuem albeſcere? hæc quidem improbari nõ poſſunt, cùm à ſenſu percipiantur: Deũ autem eſſe, ita naturali lumine notum eſt, vt nec dubitare quidẽ homini fas ſit. Hinc nulla vnquam gens, aut natio tam fera, tamque barbara fuit, quæ omni prorſus diuinitatis ſenſu caruerit: Deúmque eſſe, dictante natura non ſenſerit. Quamobrem Regius vates hoc inſigne diuinæ liberalitatis donum eſſe agnoſcit, cùm diuinum hoc lumen, quo in Dei cognitionẽ vocamur, in ſuprema animi parte recõditum eſſe voluit. *Signatum* (inquit) *eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine;* &c. Atque ita neceſſarium, quod niſi à Deo humanis mentibus impreſſum, ac veluti inſculptum eſſet, cæca illæ omnino, ac tenebroſa caligine inuoluerentur.

Ariſtoteles.

Pſalm. 4.

At quamuis hæc naturalis luminis irradiatio hominem in Dei cognitione conſtituat, ac viam ad Religionem ſternat: haud tamen priores illas, atque æternas de Deo veritates adminiſtrat. Quomodo enim intima illa Diuinæ maieſtatis arcana ſuis facultatibus mens noſtra attingere valeret, quæ (teſte Ariſtotele) tanta cæcitate laborat, vt haud ſecus, quàm veſpertilionis oculus ad manifeſtiſſima naturæ

Ariſtoteles.

[Iob.36.] turæ cæcutiat: cùm enim clamet Iob.36. *Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram*, &c. quis poterit ſcrutari vias eius? quis incomprehenſibilem illius naturam, abſtruſiſſimáque conſilia ſe intellectu aſſequi poſſe ſperet; quæ omnem humanæ mentis intelligentiam excedunt; quæ cùm ab humanis cogitationibus remota ſint, nec percipi poſſunt, nec ea à nobis inueſtigari fas eſt? [A]

QVAMOBREM non immeritò Moyſi diuinam faciem videre poſtulanti reſpondit [Exod.33.] Deus. *Poſteriora mea videbis, faciem autem meam videre nõ poteris.* Cùm enim Dei facies incomprehenſibilẽ Dei naturã vniuerſis inaſpectabilem præ ſe ferat, [B] Dei verò poſteriora viſibilem rerum conditarum ordinem omnium oculis in poſteriori ipſa creatione expoſitum indicent: illa cùm Seraphim alis vndique obuelata ſit, vt refert Eſaias, atque arcanas, ac priores illas de Deo cognitiones recondat, videri, aut comprehendi nullo modo poteſt; niſi mens altiori, ac præſtantiori fidei lumine illuſtretur: hæc verò cùm omnium aſpectibus pateant, naturaliter in Dei cognitionem ferunt: cùm in his naturæ lumen Dei quodammodo terga cernit, ac diuinam illius exiſtentiam contemplatur. [C]

SOLEM ſi recta oraculorum acie intueamur, tenebras oculis offundere quis ignorat? at ſi obliquo illius in Lunam, aut ſtellas reflexo lumine vtamur; facilè, ac inoffenſo oculo ipſum licebit contemplari: maxima quidem hominis præſtantia eſt à Deo Optim. Max. illius naturæ collata, quòd ipſo naturæ lumine Deum contemplari poteſt. At cùm is lucem habitet inacceſſibilem, iuxta Paulum, ſanè nemo vnquam in eum defixa oculorum acie conſpicere eſt auſus, quin ab ingenti illius maieſtatis fulgore, ac pondere opprimeretur. Id igitur naturæ lumen homini [D] confert, vt per res conditas, in quibus reflexa Dei cognitio tanquam obtuſo lumine collucet, tutus illi, ac facilis ad Deum acceſſus [Rom.1.] eſſe poſſit. *Inuiſibilia ſiquidem Dei* (ait Paulus) *per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur; ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas.* Nemo enim ignorat Philoſophos omnes naturali hoc lumine illuſtratos, multa de Deo ſubtiliſſimè diſſeruiſſe, ac per creaturarum veſtigia, tanquam per gradus quoſdam ad Dei cognitionem conſcendiſſe. Sed quoniam de his fuſiùs egimus in primo libro cõtra Atheiſtas: hæc tantùm breuiter attigimus, quæ [B] diuini in nos inditi luminis teſtimonia eſſent: in quo primum Religionis principium, ac velut ſemen ſitùm eſſe homines agnoſcant; ſine quo nulla prorſus Religio, aut haberi, aut nominari poſſet. Illud verò naturæ à Deo collatum fuiſſe exiſtimandum eſt, ne homines hoc tam neceſſario Religionis beneficio priuarentur.

[A] ALTERVM verò Religionis principium, ac beneficium à Deo in homines collatum fuit: cùm huic naturæ lumini vis quędam Dei appetitiua adiuncta fuit, qua in Deum feratur. Hæc verò cùm in ſupremo animi apice ſita ſit, id efficit; vt hominem hac naturæ luce Dei cognitionem edoctum, & ad cœleſtia contemplanda aptum, ſecreta quadam vi, ac cœleſti propenſione ad Deum pellat: atque eò fit, vt humana mens nullo vnquam tempore quieſcat, quouſque ad optimum peruenerit, quo fruatur. Quod ipſa primum Philoſophica ratio perſuadet. Bonũ enim eſt (teſte [B] Ariſt.) quod appetunt omnia. Quod ſanè ſapientiſſimè dictum fuit: nam vt res cæteras omittam, quibus materię tantùm, aut naturæ, non rationis appetitus dominatur; ea ſanè eſt hominis natura, quòd nunquam præterquàm in bonum appetitu rationali feratur: neque enim exiſtimandum eſt hominis naturã cùm bona à Deo condita ſit, per ſe ad malum tendere; quod ad portionem ſuperiorem ſpectat: malum enim cum ſit à natura diſſentaneum, obiici quidem animo; appeti autem nullo modo poteſt; licèt interdum hominis mens boni ſpecie decepta malum amplectatur, quod per [C] ſe appetibile nunquam eſſet. At illud certiſſimum eſt; bonum antiquum eſſe voluntatis obiectum, cui perpetuò inhæret. Atque adeò homini proprium eſſe in bonum ferri, vt ſi naturæ ſuæ etiam poſt contractam peccati corruptionem relinquatur, ſemper ad bonum appetitu rationali rapiatur. Nam, tametſi poſt culpæ contagium, in hominis natura peccati fomes relictus ſit, quo ad malum prouocatur; cùm tamen in ea naturalia integra remanſerint, quibus naturaliter quoad portionem ſuperiorem (vt dictum eſt) ad bonum inſtruitur, tum peccati fomes velut accidens extrãneum [D] ita portioni ſuperiori additus ſit, vt tamen rationalem hominis partem non componat; ſanè dubitandum non eſt, quin primus in homine actus quoad portionem ſuperiorem attinet; is ſit quo ad bonum ducitur.

QVOD cùm ita ſit: hominis animum in quocunque bono ſibi oblato quieſcere minimè exiſtimandum eſt; cùm ſemper appetitus ad melius, ac perfectius bonum tendat; quod ipſa natura docet, quæ cùm in infantibus oriatur, in pueris adoleſcit, in iuuenibus roboratur, in ſenibus tandem ſenſu fit perfecta, ſempérque ad ampliora bona tendit. Hoc [B] ipſum in opum acquiſitione, aut voluptatum oblectatione cernimus, in quibus appetitus quibuſlibet adiunctis opibus, aut voluptatibus nunquã quieſcit, ſed ampliora ſemper quærit. Sic animus hoc appetitu tanquam acutiſſimo ſtimulo agitatus, cùm in hiſce infimis bonis quieſcere nequeat, ſemper ad potiora bona ſe extendit, & irrequieto motu ad Deum, velut ſummum, ac optimum bonum

Digitized by Google

bonum anhelat; in quo omnium bonotum ſummam ſitam eſſe agnoſcit. Quod egregiè docet D. Auguſt. cùm ait. *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te.* Nam quemadmodum linea, quæ à centro proficiſcitur, & in circunferentiam ſe extendit, ſemper ad centrum teudit, in quo ſiſtit, ac quieſcit. Ita hominis animus, qui à primo conditore velut centro per creationis lineam profectus eſt; naturali appetitu ad Deum velut centrum fertut, vt in ipſo tandem quieſcat.

Auguſt.

HINC diuinus ille vates cùm hominis formationem aperiret Gen. 1. *Et inſpirauit* (ait) *in faciem eius ſpiraculum vitæ.* Quo ſpiraculo id homini collatum eſſe teſtatur D. Athanaſius libr. de anima & mente, vt ad ſuperna tenderet, & ad Deum velut centrum appetitu raperetur. *Hæc inſpiratio* (inquit) *animam in homine fabricata eſt rationalem, & intelligentem: quapropter ductu intellectus imaginatur ſuperna, & quæ illic ſunt quærit, appetit & deſiderat, quoniam illinc habet creationem ſuam.* En igitur quò naturaliter hominis animus ſpectat. Nam cùm is ratione, ac intelligentia idcirco præditus ſit, vt res diuinas intelligat, ac Deum ipſum agnoſcat, ad eum etiam appetitu rapitur, atque ex hac Dei inſufflatione id ſortitur, vt ſeipſum naturaliter ad ſuum principium transferat.

Gen. 1.
D. Atha. lib. de anim. & mente.

QVOD ipſa quoque conditi hominis natura teſtatur. Hominem namque ad Dei imaginem conditum eſſe nemo ignorat, qui Deum Gen. 1. dixiſſe meminit. *Faciamus hominem ad imaginem noſtram.* At quorſum hæc ſpectat imago in homine inſculpta; quàm vt animi in Deum propenſionem nobis inſitam eſſe declaret? Imago namque quæ ab homine in obiectum ſpeculum redundat, ita in ſuum prototypum fertur, vt ab eo diuelli nunquam cupiat. Ea enim cùm eſſe, motum, ac propriam imaginis vitam ab illo accipiat, atque ab eo diuulſa intereat: ita proculdubio tota ab eo pendet; vt ſi ratione, ac appetitu prædita eſſet, ipſa tota ad hominem tenderet, & ad ſui prototypi formam ſe componeret. En quorſum Dei imago in homine elucet: nam cùm ſumma hominis perfectio, ac natura ita à Deo pendeat, vt ab eo eſſe, vitam, motum, & quæcunque ad naturæ ſtatum, ac perfectionem pertinent, acceperit; & abſque illius virtute nullo pacto poſſit conſiſtere. *In eo quippe* (vt ait Paulus) *viuimus, mouemur, & ſumus:* qua Dei virtute ſublata; protinus tota hominis natura corrueret: ſanè haud dubium eſt, quin ſuopte naturæ appetitu ad Deum feratur: atque id ſibi naturæ inditum agnoſcat; vt quandiu homo eſt, ac Dei imago, inſtar imaginis ad ſuum prototypum duci, ac naturali propenſione ipſum colere quodammodo cogatur.

Geneſ. 1.
Act. 17.

SED quid pluribus opus eſt argumentis; cùm humanum genus ad hunc vnum finem Deus condiderit (vt ait Auguſtinus) vt ſummum bonum intelligeret, intelligendo amatet, amando poſſideret, poſſidendo frueretur: planè ad illius ſuauiſſimam prouidentiam pertinuit, quæ omnia ſuauiter diſpônit, talem ei tribuere naturam, quæ cùm ſola per ſe ad illud ſummum, & ineffabile bonum conſequendum moueri non poſſet, diuina quadam propenſione, tanquam cœleſti quodam ſtimulo excitata, ad illud impelleretur. Equidem neceſſarium fuit ei, qui ad propoſitum naturæ finem aſſequendum pergit, cognitiuam quandam lucem ineſſe, cuius ductu, ac conſilio vteretur, quæque illum quid amplectendum, ſequendúmque; quid contrà fugiendum, reſpuendúmque eſſet, doceret: at homini non ſatis erat hac luce potiri, niſi Dei, ac diuinorum appetitus illi datus fuiſſet, à quo in finem ſuum duceretur. Sicut enim nullius culpæ eſſet, hominem à fine ſuo deflectere quem ignoraret: ita fortè nec vitio illi dandum eſſet, ſi eundem aſſequi non poſſet, ad quem nullo naturæ ſtimulo pelleretur.

Auguſt.

PORRO dubitandum non eſt, quin is nobis abundè ſuppeditatus fuerit: cùm id reliquis naturis inditum eſſe videamus, in quibus vel ſola materia, vel ſenſus dominatur, vt naturæ appetitu ad proprios fines ferantur. Igni enim vt ſuperiora appetat, qui illi finis præſtitutus eſt, leuitas data eſt. Terræ contra vt ad centrum ſuum pergat, grauitas à natura inſita eſt. Idémque in cæteris tam animatis quàm inanimatis rebus videre licet: quas cùm ad finem ſuum aſſequendum abundè inſtructas ornatáſque cernamus: planè neceſſe eſt copioſiùs homini collatam eſſe facultatem, qua finem ſuum conſequi valeat; cùm is natura omnium præſtantiſſimus ſit, & ad præſtantiſſimum finem progenitus. Huc ſpectat præclara illa ſanctiſſimi viri Abbatis Iſaac apud Caſſianum Collat. 9. cap. 4. ſententia. *Vt enim pluuia* (inquit) *niſi aqua, aut humore aliquo craſſiore ſuperfuſa fuerit, vel exiguo flatu in aëra extollitur; ſic animus hominis, vtpote ſpiritus naturalem habet inſitam leuitatem; quæ niſi vitiis curiſque mundanis aggrauetur; ad ſuperna facilè effertur, & humilia faſtidiens ad cœleſtia euolat.*

Iſaac Abba. Caſſ. Collat. 9. c. 4.

HÆC igitur ſunt Religionis principia, quibus ea velut duplici fundamento innititur: his parentibus orta eſt, atque his pedibus in hominem ingreditur. Cùm enim in diuino Religionis cultu prior intellectus eſſe debeat, quo in Dei cognitione illuſtramur: ſine quo Deus nec agnoſci, nec coli poteſt, illi primum Religionis initium

tribuimus: à voluntate verò, ac ratione cùm id nobis præſtetur, quòd cœleſti illa propenſione ad Dei cultum feramur: inde perfectam Religionis naturam vtroque principio conſiſtentem colligimus. Cùm & mente Deum rerum omnium auctorem conſpicimus, & eundem voluntate, ac pio cultu amplectimur.

Quiſnam ſit proprius Religionis ſcopus.

ARTICVLVS III.

HACTENVS Religionis neceſſitatem, ac originem aperuimus. Nunc quis illius proprius finis, ac ſcopus ſit, inquirendum eſt. Fruſtra autem Religionem hominibus datam non eſſe, cùm multa nobis teſtentur, tum maxime ipſa diuinæ prouidentiæ regula declarat, quæ cùm nihil in rerum natura otioſum eſſe patiatur; ſed cuique rei proprium finem præſcribat; homini potiſſimùm, quem cæterorum motum, ac menſuram eſſe voluit, Religionem ducem dedit, vt per eam optimum finem ſuum aſſequi poſſet. Duplex autem in Religione finis conſideratur. Primus ac immediatus Religionis finis, eſt ipſa diuina ſeruitus, ad quam omnes Religionis actus tendunt. Proprius enim Religionis ſcopus eſt, hominem Religioſum, ac Dei ſeruum efficere: nam cùm Religionis, quæ diſtributiuæ Iuſtitiæ pars eſt, proprium munus ſit verum Deo cultum tribuere; eò ſanè Religio omnes neruos intendit, vt perfecta ſeruitute, quæ omnem Dei cultum complectitur, Deo homines ſobiiciat.

PORRO exploratum eſt hominem non ſolùm naturæ; verùm etiam iuſtitiæ legibus ad Deum colendum multis titulis deuinctum eſſe. Inter quos is primum locum obtinet, quòd à Deo conditus eſt: quò fit, vt cùm Dei ſit quicquid habet, immò quidquid eſt, ea illum lege natum, ac conditum eſſe fateri opus ſit, vt Deo omni ſtudio, ac diligentia inſeruiat; & ſummum illud, ac infinitum numen Dominum ſe habere ſentiat, à quo habet, vt ſit. Hinc liquidò colligimus præclarum hunc eſſe Religionis finem; vt totos nos ad eius beneplacitum componat: mores, vitam, actus ſingulos, cunctóſque animi motus ipſius voluntati accommodet, colere illum, ac venerari doceat, ac tandem omnino ex eo pendere moneat, cuius ipſo conditionis iure tota ſumus.

Plat in Phædone. QVOD egregiè probat Plato in Phædone, cùm hominem inter Dei poſſeſſiones connumerat: indéque nemini licere colligit ſi-

A biipſi necem inferre. *Nam tu quoque* (ait) *ſi aliquod ex tuis mancipiis ſeipſum perimeret, cùm id conceſſu tuo non feciſſet, nónne indignareris?* quo Platonis dicto nihil ſapientius dici poterat: quid enim magis rationi conſentaneum eſt, quàm vt res poſſeſſa non ſuipſius, ſed ſui poſſeſſoris ſit?

PLERAQVE apud homines rerum habendarum iura repetiuntur, vt donationis, emptionis, permutationis aliorúmque, quibus in eorum dominium res cedere ſolent: at quæ vnquam iuſtior, aut grauior cauſa fuit, rem aliquam poſſidendi, quàm illius produ-

B ctio? Sculptor enim, qui ſtatuam elaborat: pictor, qui imaginem depingit, illius operis omni iure, ac lege domini efficiuntur; quamuis externam formam duntaxat, ac ſolam faciem rebus inducant. An non multo magis Deus ipſe, qui non ſuperficiem tantùm, ſed ipſam rerum profundam, ac intimam eſſentiam vi creationis attingit, earum poſſeſſor euadet? Quòd ſi in Dei poſſeſſiones naturæ lege tranſimus: ſanè noſtri non ſumus, vt ait Auguſt. tract. 29. in Ioan. *Quid tam non tuum* (inquit) *quàm tu, ſi quod es, alienius es?* *Aug. tract. 29. in Ioan.* Cùm verò non noſtri, ſed Dei ſimus: æquum

C ſanè eſt, vt quæcunque in nobis ſunt, aut à nobis manant; non noſtra, ſed Dei eſſe dicamus; atque adeò nos ipſos Dei eſſe exiſtimemus, vt corpus, ſenſus, mentem, animum à Deo idcirco accepiſſe credamus; vt omnia à nobis in Dei cultum transferantur. Quod aptiſſimis verbis declarat Laurentius Iuſtin. lib. de obedientia cap. 5. *Clamat* (inquit) *innata ratio, vt quiſque ſe illi ſubiiciat; à quo habet, vt ſit. Humana ſiquidem natura cùm à Deo ſit condita, & per eundem actualiter in eſſe ſubſiſtat; ex neceſſario quodam iuſtitiæ, & æquitatis iure mandatis ſui obligatur auctoris: nam etſi* *Laurent. Iuſtin. lib. de obed. c. 5.*

D *innumera ſint homini prærogata beneficia, quibus ad famulandum Deo aſtringitur; ex hoc ſolo quod ab illo habet eſſe, vſque ad mortem ei obtemperare tenetur. Nam quo pacto poteſt humana natura optimo conditori ſuo creationis beneficium gratitudine rependere; niſi ſeipſum totum in illius cultum, ac venerationem effundat?* Hæc ille. Ita fit, vt vel hoc ſolo creationis iure, quo à Deo conditi ſumus ſi innumera alia non ſupereſſent, meritò nos Religio ad Dei cultum impelleret: vt præclarè etiam annotauit Lactantius lib. 4. Inſtitut. cap. 16. *Hac enim* (inquit) *conditione gignimur, vt generanti nos Deo* *Lactant. l. 4. diuin. Inſtit. c. 16.*

E *iuſta, & debita obſequia præbeamus: hunc ſolum nouerimus, hunc ſequamur; hoc vinculo pietatis obſtricti Deo, & religati ſimus; vnde ipſa Religio nomen accepit.*

HVIC ſecunda adſtipulatur ratio, quæ ex Dei imagine in nobis expreſſa ducitur. Quid enim æquius eſſe poteſt, quàm vt imago illi ſimillima efficiatur, quem ſuæ vitæ

auctorem.

auctorem, ac prototypum agnoſcit? Planè nulla potior Religio exiſtimari debet, nullus cultus Deo acceptior, quàm vt illi ſimillimos nos exhibeamus, à quo naturæ ſimilitudinem accepimus: hoc enim perfectiſsimum in homine eſt, quod illum ad totius perfectionis apicem vehit, præſtantiſsimóque ſeruitutis genere Deo ſubiicit. Porrò cùm variæ apud Patres de hac imaginis ſimilitudine ſententiæ habeantur: placet tamen præ cæteris D. Auguſt. ſententia 14. de Trinit. quam ſequitur D.Thom.p.p. quæſt.94. art.4. qui illam in perfecta Dei imitatione reponendam cenſent: de hac enim ait Paulus. *Imitatores Dei eſtote, ſicut & ego Chriſti*: hæc quippe Dei imitatio cùm hominem Deo ſimillimum præbet: tum legitimum, ac perfectum ipſius cultorem efficit.

[*D. Aug. 14. de Trinit. S Thom. p.p. q.93. art.4. Ad Epheſ.5.*]

At verò cùm de Dei imitatione agimus, haud exiſtimandum eſt illum in iis, quæ ad diuinitatis iura pertinent, imitandum eſſe, cùm illa Deo propria ſint, quæ ipſum à creaturis ſecernunt. Ea igitur Dei imitatio duntaxat homini conuenit, quæ animum virtutibus perficit, ac Deo ſimillimum præſtat. Huic enim imitationi incumbere non ſolùm Chriſtianæ Religionis teſtimonium eſt, ſed etiam finis, ac ſcopus, ad quem contendendum eſſe Chriſtus ipſe docet Matth.5. cùm ait: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*, quibus verbis ad Dei perfectionem non æquis gradibus poſſidendam, ſed tantùm ſimilitudine imitandam animamur.

[*Matth.5.*]

Cæterum quamuis Deus Opt. Max. infinitas, & numero, & perfectione imitandorum in ſeipſo rationes contineat: in eo tamen potiſſimùm illius imitatio viget, quòd cùm is intellectu, ac voluntate polleat, quibus ſeipſum perfectiſſimè, & agnoſcit, & diligit; perfectiſſimum quoque nobis in his tum intellectus, tum voluntatis actibus imitationis gradum conſtituit. Siquidem intellectu Deum imitamur; cùm eo in Dei cognitionem ferimur, eodémque intellectu fidem, & ſuperinfuſam Dei cognitionem recipimus; qua nihil homini ad deferendum Deo cultum, aut vtilius, aut magis neceſſarium eſſe poteſt: voluntate verò cùm in Dei dilectionem inflammamur; quæ totius perfectionis ſumma eſt, & compendium. Porrò in his tametſi fides adeò illis neceſſaria ſit, qui ad perfectam Dei imitationem anhelant, vt ſine ea dilectio haberi non poſſit: fides enim dilectionis pronuba eſt, & (vt Auguſtinus ait) inuiſa quidem diligere poſſumus, incognita nequaquam. Præſtantiſſima tamen, ac perfecta Dei imitatio, qua illius ſimilitudinem acquirimus, potiſſimùm in dilectionis actu, quo Deo coniungimur, ſita eſt; quod Chriſtus ipſe teſtatus eſt, cùm totam legis diuinæ ſummam, quæ perfectam Dei imitationem complectitur; in maximo illo, ac inuiolabili dilectionis præcepto concluſit. *Hoc eſt maximum, & primum mandatum, diliges Dominum Deum tuum*, &c. Neque id mirum videri debet, cùm ea hominem perfectiſſima ratione Deo ſubdat, ac eidem ſimillimum efficiat.

[*Auguſt.*]

Nam licèt timore quandoque homines Deo ſubiiciantur, ea tamen haud perfecta ſubiectio eſt, cùm is violentam quodammodo, ac coactam ſeruitutem pariat, quæ Deo haud omnino grata eſſe ſolet. Dilectio verò ſpontaneam, ac voluntariam ſubiectionem gignit. Quis enim vnquam obſequium ſibi timore ſolo exhibitum magnifecit; quod non ex voluntario animi motu, ſed vel coacto, vel minùs libero proficiſceretur? Quis verò vel minimum ſeruitutis genus vnquam paruipendit, quod ipſa animi beneuolentia detulerit? Equidem dilectioni haud ſat eſt hominem Deo quoquo modo ſubiectum reddere: ſed illum intimè Deo copulat, iucundiſsimóque, ac perfectiſsimo ſeruitutis genere eidem ſubiicit; quod Ioannes illis verbis declarat. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Hæc quippe perfectiſſima Deo ſubiectio eſt, hæc præſtantiſſima ipſius imitatio, cùm omnis ab animo diſſimilitudo fugatur, quæ illum minùs ſimilem Deo reddit, aut impedit quominus totus ſe ad Dei beneplacitum componat: neque enim exiſtimandum eſt diuinæ charitatis vinculum, ita hominem Deo familiarem reddere, vt illius iugum, ac ſubiectionem ab animo excutiat. Deum enim perfecta charitas ſemper Dominum agnoſcit, atque hominem adeò ante Diuinam maieſtatem deiicit, vt ex illius aſpectu ſemper humiliorem reddat: ita vt nouas ſemper ſeruitutis cauſas inquirat, quibus illum arctiùs Deo ſubiiciat: verùm vt omnem à Diuina ſeruitute imperfectionem expellat, eam non timoris ſeruilis funibus alligat, ſed præſtantiſſimo dilectionis vinculo ita perfectum reddit; vt in ea maximè Dei imago eluceat. Inde facilè conſtat, hominem ad hanc Dei imaginem conditum eò omnes neruos intendere debere, vt perfectiſſimam hanc fidei, & dilectionis ſimilitudinem, ac Dei imitationem aſſequatur, quæ totius veræ Religionis eſt finis.

[*1. Ioan. 4.*]

Tertia quoque eſt non vulgaris. Homini idcirco datam eſſe Religionem, quòd ad Deum colendum conditus ſit, & hic illi ſit præſtitutus finis. Fruſtra namque conditum eſſe hominem nemini ſuſpicari licet: cùm ſapiētis ſit omnia in ſuos fines ordinare: quis verò dubitare audeat, quin Deus ſapiētiſſimus ſingulas rerum naturas ad proprios fines direxerit? quod naturalis rerum ordo de-

clarat: quò enim cœlorum curſus ſpectat? quò Solis quotidianus ortus, & interitus? quo Lunæ menſtruæ viciſſitudines? quò Planetarum influentiæ, quàm vt variam rerum productionem efficiant, & rebus humanis inſeruiant? hîc enim finis illis præſcriptus eſt. Plantas quoque, ac cætera vegetabilia propter animalia facta eſſe docet Ariſtoteles 1. Polit. 5. animalia verò propter hominem. Demum inſeriores, ac imperfectiores naturas nobiliorum, ac meliorum gratia conditas eſſe, eiſque ad vſum ſubiectas eſſe conſtat, vt facilè perſpici queat, omnia in ſuos fines eſſe ordinata.

Ariſt. 1. Polit. 5.

QVOD ſi vel ſenſus ipſi nos admonent, nullam quamuis exiguam, ac tenuem rerum naturam ſuo fine ſibi à Deo præſtituto carere: qualem tandem faciemus hominem præſtantiſſima natura præditum? An fruſtra conditum eſſe exiſtimabimus; aut vulgarem illi finem eſſe præſcriptum? Planè eò maior, ac præſtantior hominis finis eſſe debet, quàm cæterarum rerum: quò excellentiori natura, quàm reliqua omnia præditus eſt; quæ cùm intelligentiæ, & rationis capax ſit, qua Deum agnoſcere poteſt, præſtantiſſimæ illius naturæ æquum fuit præſtantiſſimum finem aſſignari: nempe Deum ipſum Optim. Max. ad quem ſolum, tum agnoſcendum, tum colendum tenderet. Finis namque cùm ſit optimum rei, ad eum rem ordinari neceſſe eſt, vt optima fiat. Res autem ad finem ordinari non poteſt, niſi per aliqua media, quæ ipſam ad finem ducant. Deus ergo cùm ſit hominis finis, quem nullo pacto abſque mediis attingere poteſt, is ad eum Religione tanquam medio potiſſimo ducitur: quò fit, vt ipſe hominis finis, ac humanæ naturæ conditio ipſum ad Dei cultum impellat.

QVOD etiam duplici ratione demonſtrare poſſumus, vna ex parte Dei, altera ex parte noſtri deſumpta. Primùm igitur, vt à Deo ipſo exordiamur. Id ſtatuendum eſt, ac certa fide tenendum, Deum vniuerſa propter ſeipſum feciſſe, quod ipſæ ſacræ literæ teſtantur: nam Salomon Prou. 16. *Vniuerſa* (inquit) *propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Cui & ipſa ratio apertè ſuffragatur. Cùm enim Deus rerum vniuerſarum ſit finis, planè rationi conſentaneum non eſt, quòd is ſeipſum extra ſe dirigat, aut alium quàm ſeipſum ſibi finē conſtituat: ne ſicut diuerſos vltimos fines, ita etiā multiplicia principia aſſerere videamur. Nam vltimus finis idem eſt, quod primum principium, vt teſtatur Ioan. Apoc. 1. *Ego principium, & finis; α, & ω. primus, & nouiſſimus.* Quòd ſi alius eſſet Dei, ac rerum finis, gemina etiam eſſent rerum principia: cùm verò, tam à ratione, quàm à fide alienum ſit, principia multiplicia ponere, ita etiam fines multiplicari, abſurdum eſt: quò fit, vt Deus non

Prou. 16.

Apoc. 1.

A alium ſuarum actionum, quàm ſeipſum finem habeat.

PRÆTEREA ignobiliora ad nobiliſſima, infima ad ſuprema, imperfecta ad perfectiſſima; partem denique ad totum ordinari debere nemo dubitat. Deus ergo cùm maximum, ſupremum, perfectiſſimum, ac totum quoddam ſit, in quod res omnes tendunt; profectò fieri non poteſt, quòd res aliquas in alium, quàm in ſeipſum ordinet, vt tandem res omnes ad eum tanquam vltimum finem proficiſcantur, à quo tanquam à primo rerum principio manauerant. B Cùm igitur res omnes Deum vltimum finem agnoſcant: neque præter res aliquid ſit, hinc conſtat Deum operationum ſuarum præter ſeipſum finem alium habere non poſſe.

AT animaduertendum eſt, duplicem eſſe modum, quo res à Deo manare dicuntur. Primus quidem perfectiſſimus eſt, & incomprehenſibilis: qualis eſt diuinarum perſonarum emanatio: in quibus cùm nulla ſit naturarum diſtinctio; ſed vna & eadem prorſus ſit emanantis perſonæ, ac principij natura, ac ſubſtantia; finis quidem ordinatio nulla C eſſe poteſt; ſed tantùm quidam originis ordo, vt ait Cyrill. lib. 1. in Ioan. cap. 1. *Filius* (inquit) *in Patre, & ex Patre eſt, non profluens foras, ſed aut quaſi è Sole ſplendor, aut quaſi ab igne inſita caliditas: ſicut quæ ab iſtis profluunt, ſimul cum illis ſunt vnde profluunt, ac ſemper vnde fluant, oſtendunt: ſic in vnigenito intelligendum eſt, ex Patre enim eſſe intelligitur, ſed in Patre etiam creditur.* Quod autem Cyrillus de filio docet, id quoque de Spiritu ſancto ſentiendum eſt, cuius natura à Patris, ac Filij natura non diſtat; à quibus tanquam ab vnico principio manat.

Cyrill. lib 1. in Ioan. c. 1.

D ALTERVM verò emanationis genus eſt, quo res creatæ à Deo manant: quod quidem primo longè minùs excellens eſt, in quo cùm diſtincta prorſus ſit natura, ac præſtantia conditoris, & rei conditæ; vera finis ordinatio ineſt, qua res condita ad Deum conditorem tanquam effectus ad cauſam, pars ad totum, perfectibile ad ſuum perfectiuum debet ordinari. Hominem ergò cùm hoc modo à Deo conditum eſſe perſpicuum ſit, opus eſt ad ipſum ordinari. Hæc autem ordinatio potiſſimùm in ſubiectione quadam, atque animi demiſſione conſiſtit, qua Deum E tanquam vltimum ſuum finem, ac principium agnoſcit, colit, veneratur, atque ad ipſum ſe ſuáque omnia refert. Quapropter manifeſtum eſt hominem hac finis ordinatione ad Dei venerationem, ac Religionem teneri.

ALTERA quoque ratione, ſcilicet ex parte noſtri, rem ipſam demonſtrare licet. Hominem namque non ſibi, ſed Deo natum

eſſe

eſſe ipſa naturalis, atque innata animo intelligentia declarat. Duplicem enim rerum ordinem docet D. Auguſt. de doct. Chriſtiana lib. 1. cap. 3. Alterum, quibus non vtendum, ſed fruendum eſt, vt fine; alterum, quibus non fruendum, ſed vtendum eſt, vt medius ad finem. Atque hic duplex rerum ordo ita diſpoſitus eſt, vt ſumma peruerſitas ſit, frui vtendis, & vti fruendis. Frui namque ſolo bono increato licet, in quo tanquam in fine quieſcere ipſa natura dictat. Vti autem non niſi bono creato fas eſt, quo ad finem conſequendum tanquam medio vtimur. Homo igitur quandoquidem ex illarum rerum genere eſt, quibus tantùm vti fas eſt: ſi propter ſeipſum eſſet, vtique ſeipſo vt fine frueretur: atque ita fieret, vt rerum ordo peruerteretur; cùm enim is commutabile tantùm bonum ſit, bono incommutabili poſthabito ſibiipſi inhæreret, ac ordine peruerſo in ſeipſo quieſceret; in quo ſummam peruerſitatem eſſe ex Auguſtino diximus. Quòd ſi commutabile bonum tantum propter incommutabile eſt; atque ad illud ordinari debet: ſanè perſpicuum eſt hominem non propter ſe, ſed propter Deum, qui incommutabile bonum eſt, conditum eſſe: vnitum vt eum vera Religione colat, ac veneretur.

Aug. de doct. Christ. lib. 1. c. 3.

Cyrill. lib. 1. in Ioan. c. 4.

QVOD egregiè Dauid iumenti ſimilitudine declarat, cùm ait Pſalm. 72. *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.* Nemo ignorat iumentum non propter ſeipſum naſci, ſed propter hominem: ita enim Dei prouidentia decreuit, vt is ſolus inter animantia dominaretur piſcibus maris, volucribus cœli, ac beſtiis terræ, ac omnia illius pedibus ſubiicerentur. Boues ſiquidem multo labore nobis terram ſubiicere, nulla ſua vtilitate cernimus. Equos verò vel oneribus ferendis, aut vectandis, aliquando curſu, interdum paſſu nobis deſeruire: canum quoque ſolertiam tum agilitatem noſtram eſſe, tam in cuſtodiendo, quàm in venando videmus. Quid ergo mirum ſi hominem non ſui cauſa, ſed Dei gratia conditum eſſe, naſci, viuere dicimus; cùm ſicut illa homini, ita homo tanquam iumentum Deo ſubiici debeat; quò fit, vt maiori quo poteſt cultu, ac veneratione Deum proſequi debeat: ac meminiſſe, ſe non alium, quàm Dei iumentum natum eſſe; atque ipſa ſuæ conditionis natura adſtringi; vt vniuerſas tum corporis, tum animi potentias, motus, cogitationes, appetitus, dicta, facta, denique ſeipſum totum non ad ſe, ſed ad diuinam ſeruitutem transferat. Huc enim ſpectat primus Religionis finis.

Pſalm. 72.

PORRO alter Religionis finis eſt ipſa æternæ fœlicitatis comparatio: qui tametſi haud immediatus ſit Religionis finis, cùm tamen ea ſedulò curat, quæ ad Dei cultum, ac venerationem pertinent; his viam nobis ad perpetuam fœlicitatem ſternit. Propterea namque Religio Dei cultum, ac venerationem docet, vt reddita Deo ſeruitute, quæ ei ex iuſtitia debetur, æterna nobis præmia comparemus. Neque enim dubitandum eſt, quin Religio, qua ad Dei ſeruitutem accedimus, tanquam omnium bonorum fundamentum, non ſolùm hominem ad beatitudinem tanquam ſupremum ſuum finem, aſſequendam ducat; ſed & opem præſtet, vt eò faciliùs ſupernaturalem naturæ finem aſſequi poſſit, quò magis familiare, ac ſibi coniunctum huius virtutis adminiculum experitur.

EST enim ſummum, & altiſſimum hominis bonum, in quo illius finis poſitus eſt, atque adeò ab eo remotum, vt per ſeipſum illud aſſequi non valeat ſine alicuius virtutis adiumento, & id quidem non ſolùm poſt naturæ corruptelam, ſed etiam in primo illo hominis ſtatu, in quo maximè innocentiæ donũ humanæ naturæ à Deo collatum vigebat. Deus enim (vt diximus) cùm ſupremus ſit hominis finis, quem ab homine infinitis gradibus diſtare exploratum eſt; quibus tandem pedibus hominem ad illum conſcendere poſſe credendum eſt? infiniti quippe ad finitum, vt nulla proportio; ita nec vlla coniunctio eſſe poteſt. Supernaturalia etiam cùm naturalibus longe excellentiora ſint, atque ab iis remotiſſima: ſanè naturaliter comprehendi non poſſunt. Quapropter cùm infinitus, ac ſupernaturalis ſit hominis finis, ipſum naturæ imbecillitas attingere nullo modo poterat. Hinc enim D. Paulus Deum inacceſſibilem lucem inhabitare dicit: quandoquidem diuina illa, ac ſupereminens beatitudinis lux, in qua ſummum hominis bonum repoſitum eſt, ita naturæ inacceſſibilis eſt, vt ad eam imbecillis homo ſeipſo pertingere nullo modo queat. Quid igitur? an fruſtra homini propoſitum eſſe finem exiſtimabimus, quem nulla vi aſſequi poſſit? Id procul à Dei ſapientia abſit: enimuerò cùm vehiculo opus eſſet, quo ad infinitum, ac inacceſſibile illud bonum duceremur: data nobis à Deo Religio eſt, & animo inſculpta, qua tanquam vehiculo ad Deum vteremur: vt qui natura infirmi, ac imbecilles ſumus, ipſius adminiculo freti, ac Deo ſeruitute coniuncti beati tandem efficeremur. Religionis ſiquidem virtus cùm animum à vana ſuperſtitione abducat, pietate imbuat, virtutibus quæ verùm Dei cultorem decent, exerceat; & tandem ea ſummopere curet, quæ ad Dei cultum prouocant, ſine quibus nemo vnquam beatam vitam adeptus eſt; planè ad Deum, diuináque illa præmia capeſcenda diſponit, auget, conſeruat: & cùm perfecta abſque charitate

Religio eſſe non poſſit, tandem intromittit. En igitur quorſum data fuit homini Religio. Primùm, vt perfectum Deo cultum diuina ſeruitute exhiberet, deinde vt ipſo cultu Dei maieſtati exhibito, Deum, diuináque præmia promereretur.

De actibus Religionis.

ARTICVLVS IV.

INSTITVTAM igitur de Religione Demonſtrationem proſequentes, poſtquam illius ortum, principia, & quorſum inſtituta ſit, declarauimus; quæ Religionis priora ſunt. Nunc ad poſteriora ipſa conuertimur; in quibus ipſius naturam perſpicere, ac expendere æquum eſt; vt neminem, quæ vera Religio ſit, latere poſſit. Poſteriores autem ſunt actus qui à Religione fluunt, quorum cognitio cùm ad veræ Religionis naturam agnoſcendam vtilis ſit, tum maximè ad ea, quæ dicenda ſunt nobis neceſſaria erit.

DVBITARI autem à nemine ſolet, an Religio ſuis actibus conſtet, quibus ſeipſam declaret. Nam cùm Religio ea ſit, qua ad Dei cultum, ac venerationem allicimur, ipſa ſuis actibus ſpoliari non poteſt: cùm iis veluti membris ornatam, ac integram ſe exhibeat, quæ ſi mutilari contingeret; iam nullum, aut Dei cultui, aut Religioni locus ſupereſſet.

DVO igitur actuum genera ad Religionem pertinent. Quidam enim actus in anima ſunt, alij extra animam: vel vt alij dicunt, quidam interiores; alij exteriores ſunt, quibus perfecta ſe Religio præbet. Neque fruſtra; hominis enim natura duplici parte conſtat, anima ſcilicet, & corpore, quorum cùm Deo tributariam ſe eſſe ſentiat; vtrunque ad Dei cultum, ne fruſtra illa accepiſſe videatur, religiosè impellere debet.

AT hìc non aſpernandum bellum cum veræ Religionis hoſtibus mihi ineundum ſentio, cùm eorum alij externis reiectis, interiores tantùm actus recipiant, alij externos duntaxat approbantes, internos exulare cogant. *Agonich.* Agonichitæ namque Hæretici (teſte *Damaſcen. Hæreſ. 91.* Damaſceno Hæreſi 91.) in orantibus exteriorem genuflexionem, manuum eleuationem, pectoris tunſiones, ac cæteros Religionis *Ioan. Calu. de reform. Eccleſ.* actus improbabant. Quos Ioan. Caluinus ſecutus eſt de reformanda Eccleſia; vbi geſtus; geſticulationes, & ceremonias ſacerdotum ſacrificantium hiſtrionicos luſus appel- *Idem ad cap. 22. Act.* lat. Idem ad cap. 22. Actor. exorciſmos energumenorum, & catechumenorum, exſufflationes, quæ in Baptiſmo adhiberi ſolent, ac cæteras ſacras ceremonias, quæ ad Dei cultum ornandum pertinent, apertè damnat.

A Eaſdem Beza epi. 8. hiſtrionicas ineptias vo- *Beza epiſt. 8* cat. Brentius in Catechiſmo, Magdeburgen- *Brentius Magdeburg.* ſes cent. 3. cap. 10. in Tertulliano; quos etiam imitantur Caluiniſtæ, ſignum crucis, quod in gloriam crucis Chriſti à fidelibus frequentari ſolet, magiæ inſimulant; denique noſtri temporis Hæretici omnem ferè externũ Dei cultum tollũt. Internos verò Religionis actus ita extenuant, vt vix aliquos ex illis ſuſcipiãt. Votum namque, quod inter præcipuos Religionis actus enumeratur, abolent: ita Luthe- *Lutherus de capt. Babil.* rus de captiuitate Babylonica, & de votis Monaſticis. Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 13. §. 7. & *Calu. lib. 4. Inſt. c. 13 §. 7.* B Philippus Melanchton diſput. 16. de iureiu- *Melancht. diſput. 16.* rando orationem, ac deuotionem de medio *Vuicleuſiſt.* tollunt. Vuicleufiſtæ (teſte Thoma Vualdenſi tom. 3. cap. 1. & 2.) & manifeſtum eſt ex articulo 26. Vuicleuſi Conſtantiæ damnato, vbi ita aiebat; Oratio præſciti nihil valet. Lu- *Lutherus.* therus ſermone de Aſcenſione Domini conſtanter affirmat, iuſtum etiam orando peccare: quò fit, vt cùm omnes fermè Religionis actus opprimant, omnem etiam cum iis Religionem euertant.

NOS verò, vt Religionem ab interitu vindicemus, vtroſque Religioni actus, tam ex- C ternos, quàm internos, quibus integra conſtare poſſit; non quidem exactè & ad amuſſim, quandoquidem de ſingulis aliis locis propria Demonſtratio inſtituenda eſt, ſed perfunctoriè, tribuendos eſſe demonſtrabimus. Ac primùm ij refellendi ſunt, qui externum Religioni cultum adimunt, ac inutilem, & ſuperſtitioſum iudicant: quos communibus primùm rationibus; deinde propriis oppugnabimus.

MAGNA planè iis incumbit ſollicitudo, qui externum Dei cultum damnant, ne præclara Dei opera calumniari, ac velut ſuper- D uacanea inſimulare videantur. Nam quorſum Deus ſapientiſſimus animo corpus hoc erectum, ac ſublime cœlum ſpectans coaptaſſet: corpori verò tot organa; caput, oculos, os, linguam, manus, pedes, & reliquos ſenſus dediſſet; ſi hæc Dei cultui prorſus inutilia in viles tantummodò, ac infimos vſus, vtputà ſomnum, conuiuia, deambulationes, luſus, colloquia, ac cætera huiuſmodi transferenda eſſent? an non illud fruſtra eſſe, ac ſuo fine carere cenſendum eſt, quod ad Dei cultum, aut agendum, aut augendum non eſt inſtitutum? Sanè præclarum hoc Dei opi- E ficium, quod in humano corpore elucet, illos velut inane, ac ſuperuacaneum inficiari neceſſe eſt, qui exteriorem Dei cultum ab eo auferunt.

DICANT quæſo; num corpus inſtrumentum animi ſit, ac illius adminiſtrum? Anima enim quandiu corpori coniuncta eſt, quemadmodũ externo ſenſuum adminiculo indiget, quo ad rerum cognitionem feratur, ita

Digitized by Google

Beza epiſt. 3. *Brentius Magdeburg.*

ita abſque eo ad externas actiones prodire nequaquã poteſt:ſed quid opus eſt, vt animus ad corporis actiones ſe cõferat? quorſum iſta medijs ſenſibus operatio? quis illius finis? Si id ad ſolã animi oblectationem, aut corporis neceſſitatem transferant:ſanè errant, cùm hic vltimus animi finis eſſe non poſſit. Dei enim lege cautum eſt, ne animus aut in aliqua, quæ extra Deum ſit, cupiditate quieſcat; aut quæ carnis ſunt, nimio deſiderio curet; aut in iis finem ſupremum conſtituat. Deus igitur cùm omnium tam internorum, quàm externorũ animi actuum finis eſſe debeat:aut fruſtra eſſe externas animi operationes exiſtimandum erit, quæ in Deum non tendant; aut ſi fruſtra eſſe non debent, omnes in Dei cultum ferri debere fatendum eſt: quare non inutiles, ſed neceſſarias iudicabimus.

Lutherus de capt. Babyl. *Calu. lib. 4. Inſt. c. 13 §. 7. Melancht. diſput. 16. Vuesteusſ.* *Lutherus.*

ALIAM quoque rationem aggrediamur. Animum in internis Religionis actibus exerceri honeſtum quidẽ putamus:at in his præcisè tantùm inſiſtere, nec vnquam ad exteriores actus progredi, nulli vnquam laudabile fuit: quin etiam vitioſum creditur. Religio namque cùm fidem, & charitatem velut præuias virtutes complectatur, ſine quibus perfecta, ac Deo grata eſſe non poteſt: quis eas internos tantùm actus habere, aut Euangelicus, aut Euangelicæ legis peritus ſentire vnquam auſus eſt; cùm illas haud tarò per exteriores actus ſeipſas declarare neceſſe ſit?

ET vt à fide exemplum proponamus. Credit quiſpiam in Chriſtum, is Chriſtianus ac fidelis eſt: at num ad ſalutem comparandam ſatis eſt credulitas; iis præſertim qui poſt Baptiſmum diu viuunt? Haud equidem: fidem enim quæ in animo latet, per exteriora legis opera manifeſtam exhibere debent: mortua namque eſt fides, & omnino ſepulta, quæ in animo otioſa iacet, nec vnquam in Dei cultu per corpus ſe exercet, aut quippiam per dilectionem operatur. Ita teſtatur Apoſtolus Iacobus. *Quid proderit fratres mei, ſi fidem dicat quis ſe habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides ſaluare eum? fides ſi nõ habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Fides ergo externum opus habere debet, quod illam nutantem confirmet, iacentem erigat, & mortuæ neceſſariam vitam inſpiret: quod idem Apoſtolus exemplo pauperis immediatè confirmat, vt externum opus neceſſarium eſſe indicet. *Iacob. 2.*

ITA planè Religio, ſi externis actibus careat, quis non mortuam, extinctam, ac ſepultã exiſtimet? Motus enim qui in anima ſunt, non niſi per externos actus cognoſci poſſunt: quòd ſi aut fides, aut Religio internis tantùm actibus moueatur: quis erit, qui illam in animo vigere putet? quare neceſſe erit tam fidẽ, quam Religionem ſaltem in hominum exiſtimatione perire. Porrò vbinam euaneſcet illa Saluatoris ſententia apud Matthæum c. 5. *Videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt?* quæ exteriorem Dei cultum in hominum oculis alendum præcipit: neque enim dubitandum eſt, quin opus omne, quod ad Dei glorificationem tendit, ad Dei cultum ac Religionem pertineat. *Matth. 5.*

ATQVI parum eſſet Religionem externis actibus exutam, veluti diſſectis membris, tantùm ſecundùm exiſtimationem, & exteriorẽ faciem emori: at reuera (quod peius eſt) apud Deum fides illa, ac Religio perit; quæ nulla, (cùm opus eſt) externi cultus ſubſtãtia ac ſpiritu fulcitur. Nam quo pacto fidem aut Religionem viuere exiſtimamus, quæ Deo nec grata, nec accepta eſt? Vera namque vita tantùm illa eſt, qua apud Deum viuitur: grata autem Deo, aut accepta eſſe non poteſt illa aut fidei, aut Religionis oblatio: quæ interemptis operibus ſine operum vita mortua eſt.

NAM quemadmodum hominem tunc vita defunctum eſſe iudicamus, cùm nullum in eo exterioris, ac naturalis pulſus motũ percipimus. Et quamuis hominis adhuc formam detineat, mortuum tamen hominem, & cadauer appellamus. Ita fides, ac Religio cùm externo operũ motu ſpoliantur, tametſi fidei, ac Religionis adhuc imaginem gerant, & priſtinum nõmen non amittant; reuera tamen apud Deum mortuæ exiſtimantur, quandoquidem neceſſaria Diuinæ gratiæ vita priuãtur. *Corde enim*, ait Paulus (vt de fide loquar) *creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Iuſtitiæ quidem non omnis, ſed illius, quę ad fidem ſpectat, opus eſt credere, ac ſupremæ veritati aſſentiri: at hoc non perfectæ iuſtitiæ opus eſt, ſed iuſtitiæ illius, quæ ex fide eſt, quæ perfectę iuſtitiæ initium quoddã tantummodò eſſe agnoſcitur: quapropter hanc iuſtitiam Paulus ad ſalutem ſolam non ſufficere docet, cùm addit. *Ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Perfecta enim iuſtitia, quæ ad ſalutem ducit, internos, & externos actus complectitur; ac iis veluti ſpiritu, & corpore integratur. Corporis munus ipſi interni actus obeunt, in quo tot membrorum diſtinctiones cernũtur, quot credibilia nobis amplexanda ſeſe offerunt. Spiritum verò externa charitatis opera adminiſtrant. His & Religio conſtare debet, vt viua, atque perfecta dici poſſit: nam ſi illi horum alterum deſit, imperfecta, & altero pede claudicans; demum ſpiritũ orbata, ac emortua iure cenſeri poterit. *Ad Rom. 10.*

VERVM & hoc ipſum argumentum circa charitatis virtutem proſequamur, quã Religioni neceſſariam eſſe diximus, vt Deo grata eſſe poſſit. Quis charitatem, quæ ſaluti tantoperè neceſſaria eſt, vt ſine ea vita æterna comparari nullo modo queat, tantùm in animo latentem, & nullis ſe externis actibus ſignificantem, cùm res poſtulat, veram eſſe

cenſeat? Sanè æquum eſt, hoc ipſum de charitate, ac de fide ſentire: quòd ſi fides intercæptis operibus mortua eſſe dicitur, quàtò magis ipſa charitas, cui incumbit opera fidei administrare, ſi operum cultu vacet fatua, ac mortua credenda eſt? præſertim cùm hoc
Ioan.14. Chriſti teſtimonio apud Io. 14. ratum ſit, vbi inquit, *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit.* Et Io. epiſt. 1. cap. 2. *Qui autem ſeruat verba*
1. Ioan 2. *eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt.* Eſt qui dicat, diligo Deum. At hoc incertum eſt, adhuc in diſcrimē verſatur, probatione indiget ex Chriſti ſententia: quonam argumento exiſtens in animo charitas demonſtrari valet? nullo ſanè, præterquàm practico operum ſyllogiſmo, nimirum ſi Dei ſermonem ſeruet: ſi non verbo tantùm, ſed opere, & veritate Deū
Gregor. hom 30 in Euāg. diligat. *Probatio enim dilectionis*, ait Gregorius, *exhibitio eſt operis.* Dei igitur mandata ſeruare, pauperes alere, nudos contegere, peregrinos colligere, cæteráque tam ſpiritualia, quā corporalia charitatis opera præſtare, hæc perfectæ charitatis ſigna, ac teſtimonia ſunt, quæ ſi inutilia, ac ſuperuacanea, aut minùs neceſſaria eſſe dixerint, inutilem quoque legis obſeruationem, ſupernacanea legis Euangelicæ opera, neque vllam nobis de iis in futuro iudicio rationem ineundam eſſe ſibi facile perſuadebunt. Demum Chriſtum aut luſiſſe, aut mentitum fuiſſe: cùm legis præcepta velut vitæ æternæ neceſſaria, tam ſæpe nobis inculcauit; atque Euangelium ſemlem fabulam potiùs, aut commentum, quàm ſacrum Dei verbum eſſe, eadem impietate credent: à quibus cùm Chriſtianę aures omnino abhorreant, hæc non inutilia, ſed neceſſaria eſſe cēſenda ſunt. Quæ cùm ita ſint; qua ratione à vera perfectáque Religione, quæ cum charitate coniuncta eſt, atque adeò homini neceſſaria; vt ſine illa ſalutem cōſequi nemo queat, externum cultum detrahere audent: cùm eo ſublato non modò mutilam, ac informem reddi, ſed & omnino interire neceſſe ſit?

POSTREMO ab ipſo Religionis nomine inquirendum eſt, an ea ſine externis actibus poſſit conſiſtere? Religionem iuxta D. Auguſtinū, & communiorem ſententiam à religando dictam eſſe ſuperiùs annuimus, eo quòd hominem, à Dei iugo rupto naturæ vinculo fugientem, quaſi ſecundo vinculo Deo religaret. At cùm proprium hoc charitatis munus ſit Deo hominem colligare. Charitas enim perfectionis vinculum à Paulo nominatur. Præterea charitas illa eſt, quæ hominem ob culpam à Deo alienum, ac longè diſtantem Deo conciliat, ac in illius amplexum trahit. Demum charitas virtus illa eſt, ſi Ioanni (vt par eſt) credimus, quæ mutuam cohabitationem Deo, ac homini præſtat: qua maior colligatio aut reperiri, aut excogitari
1. Io. 4. non poteſt. *Deus enim charitas eſt*, ait Ioan. *&* A *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* dubitari poſſet, quomodo Religio hominem Deo coniungere, ac religare valeat.

AT facilè huius dubitationis nodus ſoluitur: nam & charitatis, & Religionis proprium munus eſt, hominem Deo coniungere, id tamen diuerſa ratione præſtant. Charitas enim cùm per ſe in Deum tanquam in obiectum feratur, immediatè ac per dilectionis modum, hominem cum Deo connectit. Religio verò quoniam circa ea tantùm verſatur, quæ ad Dei cultum pertinent: nos quidem Deo religat, non tamen
B immediatè; ſed cùm omnia illa complectatur, quibus Deus coli poteſt, à quibus nec ipſa charitas excluditur: mediis omnibus Diuini cultus actibus, inter quos & ipſe charitatis actus extenſo Religionis nomine enumerari poteſt, nos Deo coniungit. Hinc primùm colligimus, Religionem abſque cultu non poſſe ſubſiſtere: tum quia cultum tanquam proprium obiectum intuetur: tum etiam quia nos mediante cultu Deo connectit.

AT profectò hæc coniunctio, aut colligatio ſolis internis actibus perfici non poteſt; cùm id propriè ad charitatis habitum
C ſpectet: in quo internus dilectionis actus præcipuus eſt, ad quem etiam reliqui omnes exteriores ordinantur: quò fit, vt interno hoc charitatis actu animus Deo immediatè vniatur. At non ita de Religione ſentiendum eſt, in qua externi actus primum locum obtinent; iiſque quodammodo interni famulantur. Deuotio namque, quæ inter internos Religionis actus collocatur, cùm promptam dicat voluntatem exequendi quicquid ad Diuinum cultum pertinet; haud propter ſe, ſed propter exteriores Religionis actus eſſe
D dicitur: nimirum vt promptiùs, ac alacriùs quiſque Deo oblationes, ac ſacrificia offerat: cæteráque Diuini cultus exteriora opera exerceat.

AT ſi quis inſiſtat, internos actus potiores, ac præſtantiores eſſe, quàm externos: id tametſi in cæteris verum eſſe agnoſcamus: in Religionis tamen actibus (veluti in ſacrificio altaris, ac in Sacramentorum adminiſtratione) omnino negamus: cùm nobilior, ac præſtantior ſit Sacramentorum actio exterior, ob rei nobilitatem ac excellentiam, quæ in Sacramento continetur, vel in eo exhibetur, quàm ipſa interna mentis deuotio, quæ ad illam dignè
E perficiendam referri debet. In Religione igitur primùm externos actus conſideramus velut nobiliores, ad quos internos referri decet: cùm præſertim Religio circa externum cultum verſetur. Quamobrem aut Hæretici erroris, aut craſſæ, ac ſupinæ ignorantiæ vitium eſt, externos cultus

cultus à Religione velut inotiles abſcindere, A cùm his potiſſimùm Religio innitatur.

SED iam propriis rationibus rem proſequamur. Mirum eſt, quàm apertum Religionis hoſtem ſe exhibeat Caluinus; cùm adorationem, quæ per genuflexionem Deo exhibetur, impiè deridet, ac Hæretico ore hiſtrionicum geſtum appellat: cùm tam veteris, quã Noui Teſtamenti Scripturæ genuflexionem, ac corporis demiſſionem; quæ Deo fit, inter Diuinæ adorationis teſtimonia collocent, ac legitimũ Religionis actũ agnoſcãt. Nã 3. Reg. 8. Salomõ vtroq; genu in terrã fixo Deũ precatur. Idem habetur 2. Paralipom. 6. Eſdræ 1. B cap. 9. idem Eſdras in ſacrificio veſpertino curuat genua ante Dominum, & manus in cœlum expandit. Daniel. 6. ter in die flectebat genua ſua, & adorabat. Actorum 7. Stephanus poſitis genibus pro lapidantibus orat. Et 21. Paulus poſitis genibus in littore orauit. Idem ad Epheſ. 3. *Huius rei gratia* (inquit) *flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.* En quã apertè Scripturæ hoc Diuinæ adorationis genus, quod per geniculationem exercetur, probant: quod tamen improbat Caluinus, vt ſeipſum non tam Religionis, quàm Scripturarum hoſtem declaret.

3. Reg. 3. *2. Paralip. 6.* *Eſdra 1. c. 9.* *Dan. 6.* *Actor. 7. 21.* *Ad Epheſ. 3.*

C

SED quoniam de adoratione agimus, quæ primum inter externos Religionis actus locũ obtinet. De ea illud primum ſtatuendum eſt: eam eſſe actum profundiſſimæ reuerentiæ, quam Deo ob altiſſimam ipſius maieſtatem rerum omnium Dominam exhibemus: hæc verò cùm à tota hominis natura fluere debeat; partim ad internos, partim ad externos Religionis actus pertinet. Neque enim fas eſt, aliquam hominis partem à Diuina adoratione liberam fieri; cùm vtraque hominis pars vnius Dei Diuinitatẽ conteſtari debeat. Quapropter D. Io. Damaſcenus de fid. Orthod. D lib. 4. c. 13. *Quia* (inquit) *ex viſibili, & inuiſibili natura conſtamus; duplici quoque adorationis genere rerum omnium parentem afficimus.*

Io. Damaſc. de fid. lib. 4. c. 13.

SED quoniam hoc adorationis nomen plerumque tam in ſacris literis, quàm apud Patres, non ſolùm ad Deum: ſed etiam ad creaturas extenditur. Idcircò ne hominum mentes cæca, aut erroris, aut ignorantiæ caligine ita inuoluerentur, vt quod Dei ſolius eſt, creaturæ tribuendum putarent: prudentiſſimo ſanè cõſilio factum eſt, vt vocabula quædam à Patribus inuenirentur, quæ multiplicẽ E hanc adorationem Deo, ac creaturis debitam diſtinguerẽt; ac diſtinctã nobis ſignificarent, quæ quamuis magis accommoda, quàm propria ſint: vſu tamen antiquiſſimo, ac vetuſtate ad nos delata; atque ab Eccleſia comprobata, vim propriam ſignificandi acceperunt.

PRIMA quidem adorationis ſpecies, quæ Dei tantummodò propria eſt, Latriæ adoratio appellatur. Ita eam nominat D. Aug. lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 1. & lib. cont. Fauſt. Manich. c. 21. & lib. 1. de Trinit. cap. 1. D. Iſidorus libr. 8. Etymolog. cap. vlt: Beda in Luc 4. & alij. Quæ tam internum, quã externum ſupremæ adorationis actum comprehendit: quibus Deo ad conteſtandam illius Diuinitatem profundiſſimè ſubijcimur.

Aug. *Iſidor.* *Beda.*

ALTERA verò adorationis ſpecies, quæ creaturis communis eſt, duplici nomine appellari ſolet, Duliæ nimirum, ac Hyperduliæ: nam cùm inter homines quidam dignitatis ordo reperiatur, quo alij alios virtute, ac ſanctitatis dignitate antecellunt; ſicut in his duplex ordo à Patribus conſtituitur, ita diuerſus honoris, atque humanæ adorationis gradus tribuitur. Qui enim virtutum, ac ſanctimoniæ laude præ cæteris vulgaribus hominibus claruerunt: his Duliæ honos, ſeu humana adoratio debetur. Dulia enim ſeruitutem apud Latinos ſonat, quæ honorem dominij iis tribuit, quibus defertur. Hæc autem ſanctis deferri conſueuit, qui eximia virtutum, ac ſanctitatis gloria iam regnum cœleſte adepti ſunt, & poteſtatis titulo dominium in nos exercent. Iuxta illud Io. Apoc. 2. *Qui vicerit, dabo illi poteſtatem regere gentes.*

Apoc. 2.

ALII præterea ſunt, qui longè excellentiori ſanctitatis gradu creaturas omnes antecellunt, illi nimirum, qui coniunctiſſimam cũ Deo affinitatem habent, quos altiùs venerari decet, nempe Hyperduliæ adoratione, quæ quidẽ adorationis humanæ genus eſt, Latria longè inferius, eminentius autem Dulia: quæ ſanctis reliquis defertur. Hac autem ſacram Chriſti humanitatem, vel humanam Chriſti naturam, quatenus à Diuina ſeiuncta conſideratur, ac Deiparam Mariam Virginem proſequimur.

VERVM ad primam Latriæ adorationem, quæ Religionis actus eſt, redeamus. Hæc præter genuflexionẽ alios etiam exteriores actus diſtinctos continet, qui apud Hebræos quatuor verbis declarari ſolent. Primum verbum eſt קוד *Cadad*, quod apud nos ſonat *caput inclinare, aut ceruicem flectere*, quod eſt primum adorationis ſignum, vt habetur Gen. 24. *Et incuruaui verticem, & adoraui.* Secundum verbum eſt כרע *Carang*, quod idem eſt apud Latinos, quod *genuflectere.* Ita legitur apud Eſaiam. c. 45. *Quia mihi curuabitur omne genu.* תכרע. Tertium verbum eſt ברך *Barac*, quod eſt *corpus inclinare*, vt Gen. 41. *Et clamabant ante eũ, inclinare, aut genuflecte.* אברך. Quartum verbum tandem eſt שחה *ſcachah*, quod idem eſt apud nos, ac toto corpore humi procumbere: ita habetur Gen. 48. *procidit in faciem ſuam.* Ioſue 5. *Et proſtrauit ſe Ioſue in faciem ſuam ſuper terram* וישתחו *veiſchetachou.* Hæc igitur apud Hebræos quatuor externæ adorationis ſigna conſpiciebantur, nempe capitis demiſſio, genuflexio, corporis inclinatio, & humi proſtratio, quæ non

Gen. 24. *Iſa. 45.* *Gen. 41.* *Gen. 48.* *Ioſue 5.*

non à veteri tantùm, ſed & à noua Euangelij A lege accepta, ac comprobata, atque ab ipſo legis inſtitutore Chriſto reipſa Deo exhibita fuêre. Primam capitis demiſſionem in Cruce exercuit, eo ſanè tempore, quo morti proximus, cùm iam alterum externæ adorationis actum Patri offerre non poſſet, antequā animam in illius ſinum efflaret, tanquam extrema adoratione extremum diem clauſurus, caput inclinauit, vt habetur Ioannis cap. 19. *Et inclinato capite tradidit ſpiritum.* Genuflexionem verò apud Luc. 22. apertè teſtatam habemus: cùm ab Apoſtolis auulſus, quantùm eſt iactus lapidis, poſitis genibus orabat. Corporis demum inclinationem, & proſtrationem teſtatur Matt. 26. cùm oraturum Dominum referens ait. *Et progreſſus puſillum procidit in faciem ſuam;* quo verbo vtrumque adorationis actum complectitur. Hæc idcircò de adoratione tam interna, quàm externa diximus: vt addiſcāt fideles, Deum quidē interno potiſſimùm adorationis actu delectari. Externos autem actus non eſſe cultus inutiles, vt falsò cum Caluino mentiuntur Hæretici, ſed neceſſarios, ac Deo gratos.

Ioan. 19.
Luc. 22.
Matt. 26.

Alii præter adorationem inter externos Religionis actus enumerantur. Purà, ſacrificium, quod rei exterioris oblatio eſt, in ſignū reuerentiæ ac ſubiectionis Deo facta. In veteri quidem legis ſtatu, plures ſacrificiorum formæ inſtitutæ erant; quibus Deus colebatur, quæ ad vnum Crucis ſacrificium ſignificandum tendebant: at poſt expletum Crucis ſacrificium, hoc tantùm Euangelicæ legi relictum eſt, quod ex Chriſti inſtitutione in Miſſa peragitur: in quo tametſi idem Chriſti corpus, ac ſanguis, quę olim in Cruce oblata fuerunt in ſacrificium, pręſentia Deo offerantur: hoc tamen ſacrificium non cruento, ſed incruento modo, ſub ſpeciebus panis, & vini in Miſſa peragitur, quod cruētè in Cruce oblatum fuerat: vt & Aaronica cruenta ſacrificia finem acciperent, & nouum ſecundùm ordinem Melchiſedech, tum ſacrificium, tum Sacerdotium, quod Chriſto promiſſum fuerat, Chriſtianis exurgeret. Hāc ſacrificij formam Chriſtus in Cœna inſtituit, cùm poſt eſum Agni, qui in veſpere Paſchatis, tum immolabatur, tum comedebatur, vt patet Exod. 12. ſtatim ſeipſum manducandum præbuit illis verbis. *Accipite, & comedite, Hoc eſt corpus meum,* vt in quarto lib. 4. fuſiùs demonſtrabimus.

Exod. 12.

Porro ſi ſacrificij appellationem latiùs extendimus, ad illud omnia corporalis macerationis opera, velut ieiunia, vigiliæ, ciborū abſtinentia, continentia carnis, peregrinationes, carnis caſtigationes, Martyrium, quæ Dei cauſa fiunt, ac ſuſtinētur, reduci poſſunt. Eleemoſynę item, primitiarum, ac decimarū oblationes: demum omnium virtutum actus, quibus alicuius rei Deo oblatio fit, ſacrificij appellationem ſortiuntur, ex ſententia D. Aug. 10. de Ciuit. Dei, vbi docet, verum ſacrificium eſſe omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo: ac proinde ad Religionis actus pertinent.

Aug. lib. 10. de Ciu. Dei.

Est præterea Iuramentum, quod eſt inuocatio Diuini teſtimonij in veritatis alicuius confirmationem ad proteſtandam Dei omniſcientiam. Quod ſanè ab antiquis non niſi grauiſſima de cauſa exigi conſueuerat, vt patet Gen. 47. & Num. 30. vbi agitur de lege iuramenti: eſt & Adiuratio, quę Diuini nominis, aut alicuius rei ſacræ inuocatio eſt, in reuerentiam Dei facta, ad aliquid piè obtinendum: ita Abraham Gen. 24. ſeruum adiurauit, & Num. 5. Sacerdos ex Dei præcepto mulierem adulterij accuſatam adiurabat. Poſtremò eſt ipſa laus, & Pſalmodia, qua Dei Maieſtatem, vel publicè, vel priuatè ore laudamus; quam vbique Scripturæ commendant. Ex his primùm conſtat, quàm impiè tam Caluinus, quā cæteri externos aliquos ex his, quos ſuprà enumerauimus Religionis cultus damnent, cùm vniuerſi ad tuendam in hominibus Religionem pertineant.

Gen. 42.
Num. 30.
Gen. 24.
Num. 5.

Qvod autem ad interiores actus ſpectat; Lutherus, Caluinus, ac eorum ſectatores eadē impietate, votum, quod inter potiſſimos, ac internos Religionis actus collocari ſolet; reſecant. Id namque cùm deliberata animi promiſſio ſit, ex voluntatis propoſito Deo facta, ad illius cultum augendum; proculdubio ad Religionem pertinet. Hæreſiarchæ verò, vt liberiùs in proprias cupiditates abeundi ſuis viam ſternant, & vitiis fręna laxent, hominē nullo apud Deum voto adſtringi poſſe oblatrant; qui apertè à Scripturis reprehenduntur, quæ vota honeſta, & rectè fieri, & reddi oportere vbique prædicant. Legant Hæretici c. 6. Numerorum & 15. & 21. præſertim verò 30. vbi voti reddendi lex præſcribitur: nec in toto hoc capite præterquàm de voto, ac iuramento agitur: quod pluribus locis quoque confirmat Dauid Pſal. 21. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* Pſal. 49. *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua.* Pſ. 76. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* Hæc ſiquidem, ac plura teſtimonia Scripturarum, quæ huc afferri poſſent, Hæreticorum impietatem detegunt, qui Deum hoc honore ſpoliant, qui ex piis hominum ſtudiis, ac promiſſis illi accedere ſolet.

Num. 6. 15. 21. & 30.
Pſal. 21.
Pſal. 49.
Pſal. 76.

Cæterùm cùm orando hominem peccare aiunt, præclariſſimum Chriſtianæ Religionis actum, qui ab oratione emanat, quo mente ad Deum aſcendimus, & reuerentiam, ac animi ſubiectionem Deo exhibemus, vel omnino euertunt, vel ſaltem impiè labefactant: in quo maximam tum Deo, tum Diuinis Scripturis iniuriam irrogant; quæ piam vbique orationem à nobis efflagitant. Nam Chriſtus

ſemper

(Aug. lib. de Ciu. Dei) (Luc. 18.) ſemper orandum eſſe docet Luc. 18. *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* (Matt. 7.) Item Matth. 7. homines ad orandum allicit. *Petite* (inquit) *& accipietis; quærite, & inuenietis; pulſate, & aperietur vobis.* Prętereа Matt. 6. docet diſcipulos orare. (Matt. 6.) *Cùm oraueritis, dicite, Pater noſter, qui es in cælis,* &c. D. Paul. ad Coloſſ. 4. *Orationi inſtate.* (Ad Coloſſ. 4.) (1. Theſſal. 5.) 1. ad Theſſal. 5. *Sine intermiſſione orate.* (Actor. 12.) Actorum 12. *Pro Petro oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia.* Quòd ſi oratio peccatum eſſet, quomodo Chriſtus ad peccatum alliceret; aut Paulus peccandum præciperet? (Gen. 48.) (Num. 30.)

PRÆTEREA cùm oratio iuxta Damaſcenum, ſit aſcenſus mentis in Deum, quo Deum auctorem omnium bonorũ agnoſcimus, ac ſummam illi reuerentiam, ac ſeruitutem nos debere conteſtamur: quis id peccatũ ſuſpicari audeat, quo Deus ſummoperè colitur? (Gen. 14.) (Num. 5.) Sed hoc proprium eſt Hæreticorum fermẽtum, qui iuſtum in omni bono opere peccare dicunt; vt bona opera omnia è medio tollant. Porrò qui Scripturas venerantur, vt par eſt; & non Hæretica impietate, ſed fideli Religione pertractant, orationem inter præcipuos, ac nobiliores Religionis actus collocatam agnoſcunt: cui D. Paulus nõnullas partes aſſignat 1. ad Timoth. 2. (1. Timoth. 2.) nimirum obſecrationem, orationem, ſeu contemplationẽ, poſtulationem, & gratiarum actionẽ. Ibi enim ita ait. *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus.* Quas ita declarat D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 17. (D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 17.) Quòd obſecratio tũc eſt cùm per ſacra conteſtatio fit, veluti cùm per Chriſti Natiuitatem, Circunciſionẽ, Baptiſmum, Paſſionem, mortem, & cætera humanitatis illius myſteria Deum obſecramus. Oratio cùm primum mente ad Deum ſcandimus, ac illius Maieſtatem animo reuoluimus, vnde contemplatio in anima oritur. (Num. 6. 15. 21. & 30.) Poſtulatio eſt alicuius piæ rei petitio, quæ vel narratione proponitur, vel ſupplicatione inſinuatur; qualis eſt, quæ à nobis fieri ſolet, cùm Deo ingruentem aliquam neceſſitatem aperimus; (Pſal. 21.) vel ab eo auxilium expreſsè poſtulamus. (Pſal. 49.) Demum gratiarum actio tunc in animo conſurgit, cùm vel Sanctorum gloriam, vel (Pſal. 76.) Dei beneficia grato animo reuoluimus, ac pro iis immenſas Deo laudes, ac gratiarum actiones rependimus; qua tandem fit, vt ad potiora beneficia, à Deo accipienda habiles reddamur.

POSTREMO inter internos Religionis actus Deuotio etiam enumeratur, quę promptitudinem quandam võlũtatis inſinuat, qua ad omnia, quæ ad cultum Dei pertinent, religioſè exequenda excitamur. Hos igitur internos Religionis actus, qui vel omnes, vel aliquos à Religione abſcindũt, vel Religionem interimunt, vel membratim diſcerpunt; cum interior cultus ita exteriorem alat, vt illum Deo acceptum efficiat. Quapropter fatuum omnino, ac iniucundum Deo cultum exhibent, qui interni cultus ſapore abdicato, externum tantùm Deo offerunt. Vera ergo, perfecta, & omnibus numeris abſoluta Religio ea eſt, quæ non in partes diſciſſum, aut dilaceratum; ſed tam internum, quàm externum cultum integrum Deo exhibet.

De pertinentibus ad Religionem.

ARTICVLVS V.

PORRO cùm tam latè, ac diffuſè Religio pateat, vt omnem Dei cultum, ac venerationem complecti videatur, illud non immeritò hîc examinandum ſe offert, num plura, quàm quæ de actibus hactenus à nobis explicata ſunt, ad Religionẽ pertineant? Equidem placet, nonnulla præter actus ad Religionẽ ſpectare. Sunt enim præter actus quædam Religioni ita adiacentia, vt ſi quis ea ab ipſa auellere contendat; non modò conſiſtentiam vllam, aut profectum Religio habitura ſit, ſed cum iis, & Religionem ſimul auelli oporteat. Horum autem quædam priora, quędam Religione poſteriora ſunt. Priora illa dicimus, quæ Religionem tam nobilitate, quàm tempore antecedunt: in quibus præcipuum locum obtinet fides, ſubinde ſpes, poſtremũ ipſa charitas. Poſteriora verò quæ Religionẽ conſequuntur, ſunt ea, quæ ad perfectam legis obſeruantiam faciunt, ſiue impedimenta tantùm remoueant, ſiue aliquid apponant; qualia ſunt Cœlibatus, Monaſticæ vitæ diſciplina, mundi contemptus, rerum temporaliũ abdicatio, Sacramentorum vſus, imaginum cultus, Sanctorum inuocatio, Eccleſiæ obedientia. Demum ea omnia, quibus Religio, ac Dei cultus, aut fouetur, aut amplificatur; ſiue ea ad fidem, ſiue ad charitatem ſpectaueant; hæc omnia tanquam poſteriora ad Religionem referimus.

SED ad priora redeamus. Inter ea quæ Religioni fundamentum præſtant; Fides prima eſt: ſine qua nulla prorſus Religio eſſe poteſt: ſed omnia ſuperſtitionibus labefactari neceſſe eſt: quomodo enim aliqua in Deum Religio eſſe poteſt, quæ verum Deum ignorat, quem colere debeat? Fidem igitur primũ in homine collocari opus eſt, qua Deũ agnoſcat: atque inde poſtea Religio erumpet, quæ hunc colere doceat. Quare nõ immeritò Apoſtolus, (Heb. 11.) fidem rerum ſperandarum ſubſtãtiam appellat, ea potiſſimùm ratione; vt ait Chryſoſtomus, (Chryſoſtom.) quòd ſicut ſubſtantia accidentium fundamentum eſt, ſine quo ea nullatenus poſſunt ſubſiſtere, ita ſperabilia niſi fidei fundamento, ac ſubſtantiæ fulciãtur, prorſus interire oportet. Nam quo pacto ſperare aliquid à Deo valent, qui vel quid ſperare debeant, igno

ignorant, aut quæ illis ſpetanda eſſent, non A
credunt? quòd ſi boni alicuius adipiſcendi, tũ
ſpes, tum fides, omnino ablata fuerit, quo tan-
dem modo illud aut diligi, aut expeti poſſe
exiſtimamus? Eorum enim quæ aut incogni-
ta, aut extra ſpem ſunt, diligendi omnis in-
terclufa eſt via. Iam verò ſi & ſperandorum
fides, & expetendorum ſpes, & inuiſibilium
bonorum amor interiit, quæ tandem ſuper-
erit Religioni vita? ſanè cùm his innitatur Re-
ligio, eam ſimul cum his expirare neceſſe eſt.

Euſeb. Emiſſ. de ſymbolo.
QVAMOBREM rectè Euſebius Emiſſe-
nus de ſymbolo, fidem lumen animæ, oſtium
vitæ, & fundamentum ſaluris æternæ appel- B
lat. Ea enim eſt, quæ animam Dei cognitione
imbuit, ac Diuina æternæ veritatis luce per-
fundit, vnde Religio in animo oritur: neque
vlli exiſtimandum eſt, hominem vnquam ab
humanæ cæcitatis tenebris emergere, & ad
ſupernarum rerum contemplationem euo-
lare, ac tandem Deum vera Religione colere
poſſe, niſi priùs cœleſti, ac Diuino hoc fidei
lumine illuſtretur. Nam quemadmodum cũ
à principio tenebræ abyſſi faciem occuparẽt,
& omnia cæca caligine inuoluerentur, primã
lucem Deus condidit, qua repentè tenebra-
rum illud teterrimum chaos effugatum, in C
clariſſimum diem illuxit. Ita Diuinam hanc
fidei lucem à Deo Opt. Max. in hominũ mẽ-
tibus infundi opus fuit, vt ea quaſi prima luce
reſperſæ, & à ſuperſtitionum tenebris vendi-
carentur, & veræ Religionis lumine perfun-
derentur. Ea eſt, quæ æternæ vitę interclufam
ianuam nobis patefacit, cùm prima omnium
virtutum ſit, quæ ad Dei gratiam comparan-
dam, quæ omnis veræ vitæ exordium eſt, viã
Heb. 11. aperiat, teſte Paulo ad Hebr. c. 11. *Sine fide im-
poſſibile eſt placere Deo*: atque adeò neceſſaria ſit,
vt ab ea totius noſtræ iuſtificationis initium
Chryſoſtom. pendeat: quapropter egregiè D. Io. Chryſo- D
ſtomus de fide, ſpe, & charitate: fidem iuſtitię
originem, & ſanctitatis caput vocat: quando-
quidẽ nemo ſine fide, aut iuſtificationis gra-
tiam, aut aliquem ſanctitatis gradum attinge-
re poteſt. Ea tandem eſt, in qua prima ſalutis
noſtræ fundamenta iaciuntur: Diuinum enim
illud tum ſpei, tum charitatis ædificium, quo
ad cœleſtem beatitudinem aſcendimus, nul-
lo certè alio præterquàm fidei fundamento
innititur. Spe quidẽ ad Diuina promiſſa, tan-
quã viui parietes erigimur. Charitate in Dei,
& proximi dilectione dilatamur: at quo pacto
vllum aut ſpei, aut charitatis ædificium ſtare E
poterit, ſi nullum illi fidei fundamentum ſub-
ſternatur, cùm iis quæ aut ſperamus, aut dili-
gimus, fides neceſſarium fundamentum ad-
miniſtret?

HINC facilè intelligimus, quàm neceſſa-
ria ſit Religioni fides, quæ ſicut cæterarum
virtutum, ita & Religionis fundamentum eſt,
quam ita alit, fouet, conſeruat, vt ſine ipſa
Religio eſſe non poſſit.

SED iam ad alterum Religionis funda-
mentum accedamus. Religionem in ſpe pro-
miſſorum Dei fundari, nemo eſt qui dubitet:
qui homines ad Deum colendum ſumma il-
lius liberalitate inductos eſſe non ignorat.
Hinc Paulus ad Heb. c. 11. ait, *Accedentẽ ad Deũ* *Heb. 11.*
*oportere credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remu-
nerator.* Diuinus enim cultus cùm multa aſpe-
ta contineat, quibus humana infirmitas defa-
tigatur: ſi omni prorſus mercedis ſpe careret,
planè aut nullos, aut raros cultores offende-
ret; præſertim cùm homini naturaliſſimũ ſit,
præmij alicuius intuitu moueri: quapropter
non ſine maximo Dei conſilio, ac prouiden-
tia actum eſt, vt ad leuandos labores, Diuinũ
quoque cultum accuratiùs, ac religioſiùs ex-
ſoluendum, nobis æternorum ſpes, tanquam
pia Religionis nutrix effulgeret: qua ſanè fit,
vt non parum Dei honor, & cultus augeatur.
Spe namque cùm ad Dei cultum homines
alliciuntur, ſeipſos ſuóſque labores maximè
Diuinæ largitati fidunt, à qua ſe certiſſimè
præmia conſequuturos ſperant; quæ cùm
nec oculis cernant, nec ſenſibus percipiant, eo
ſanè non mediocriter, Dei gloria, ac excellen-
tia extollitur.

REVERA namque magnoperè Dei be-
nignitatem commendat quiſquis in ipſo om-
nem ſuam ſpem tutam repoſitam habet. Si
enim eximiæ virtutis teſtimonium eſſe cre-
ditur, cùm hoſtis hoſtem in ſuam fidem reci-
pit, quoties periculis aliunde vrgentibus ad
illius tutelam confugit: & tunc quidẽ is ma-
ximo ſe honore affectum exiſtimat, cùm de
ſe hoſtem ita bene ſentire intelligit, vt tutò ſe
illius patrocinio cõmittat: quid nobis de im-
menſa illa Dei bonitate ſentire fas eſt? quo
honore illum affici exiſtimabimus, qua læti-
tia (vt ita dicam) perfundi, cùm nos ipſos to-
tos, non quidem hoſtes, ſed filios ingruenti-
bus calamitatibus, aut humanis laboribus de-
fatigatos illi tutò credimus; ac promiſſa præ-
mia nos ab eo accepturos ſperamus? Id ipſe-
met profectò declarat Pſal. 90. *Quoniam* (in- *Pſal. 90.*
quit) *in me ſperauit, liberabo eum, protegam eum,
quoniam cognouit nomen meum.*

QVAMOBREM illam non immeritò D.
Paulus ad Hebr. 6. ſolatij Anchoram tutam, *Heb. 6.*
ac firmam appellat. *Fortiſſimum* (inquit) *ſolatiũ
habemus, qui confugimus ad tenendam propoſitam
ſpem, quam ſicut Anchoram habemus animæ tutam,
ac firmam, & incedentem vſque ad interiora vela-
minis.* Nauim nobis proponamus ante oculos
inter ſpumoſos maris vortices, furentibus vn-
dique ventis huc, atque illuc exagitatam: &
inter medios ſcopulos impulſam maximo in
diſcrimine verſari: cùm nulla alia eſt ſpes ſa-
lutis, hæc vna reliqua eſt, vt anchoram nautæ
profundiſſimè iaciant, cuius pondere retinea-
tur, ne in incertos fluctus, aut circumiacen-

tes

tes ſcopulos illidenda rapiatur.

Plvrimis ſanè, quicunque Diuino cultui incumbimus, tempeſtatum procellis diuexamur; quæ tum nobis à domeſtico, ac inteſtino carnis bello, tum à graſſante vndique,& Dæmonum,& hominum malitia excitantur:vt facilè ignorari poſſit, quo modo inter tot tumultuantes interniorum, externorúmque bellorum turbines Religio tuta eſſe poſſit:at fortiſſimum, ac præclarum in his ſolatium eſt, ad ſpei Anchoram tutam, ac firmam confugere. Hac enim ſpe tanquam ſacra Anchora firmamur, ac ſolidamur:ne aut à circunſidentibus rerum aduerſarum ſcopulis illidamur,aut in vaſtos vitiorum gurgites abſorbendi rapiamur: nàm quibus firma eſt, ac ſtabilis hæc ſpei Anchora, iis ſemper tuta eſt Religio. Hac ſpe vſque ad interiora velaminis incedimus. Cuncta namque,quæ de futura beatitudine, ac cœleſtium bonorum copia fides ſub ænigmate pollicetur, ac credenda proponit; ſpes apprehendit, & non qualia ſub ænigmate proponuntur;ſed qualia reuera futura ſunt, ſperat. Hac demum ſpe tāquam vnico laborum ſolatio iuuatur, quiſquis inter huius ſæculi ærumnas in Dei cultu laborat, bonis operis inſudat, ac Religioni amplificandæ omni ſtudio operam nauat: cùm poſt hæc Religionis præmia ſe aſſequuturum ſperat.

Heb. 11.

Postremvm ſupereſt Religionis fundamentum; ipſa nimirum charitas, quæ tam Religioni, quàm cæteris virtutibus ſupremam perfectionem affert;quò fit,vt virtutum forma dicatur, ea potiſſimùm ratione, quòd omnium virtutum actus in finem vltimum ducat, ſplendorem iis conferat, Deo gratos præſtet,& tandem virtutes ipſas in eſſe perfecto virtutum conſtituat: quare nec Religio, nec Chriſtiana,ac vera ſimpliciter virtus vlla cenſenda eſt, quæ ſibi coniunctam charitatis formam non habet.Hinc charitas à D.Paulo totius Chriſtianæ Religionis radix, & fundamentum nuncupatur.*In charitate* (inquit)*radicati, & fundati.* Cùm enim duo ſint, à quibus omnis Dei cultus, ac vniuerſa legis iuſtitia pendet, nimirum duplex illud dilectionis præceptum Dei, & proximi; huc enim tam Religio,quàm fides, ſpes, cæterarúmque virtutum actus tanquam in finem reſpiciunt: planè nulli dubium eſt charitatem horũ omnium tanquam radicem, ac parentem eſſe; à qua vniuerſa, tum præceptorum ſtirps, tum virtutum proles, ac germen erumpit. Quapropter D.Greg.hom.27.ſuper Euang.*Vt enim* (inquit)*multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex vna charitate generantur* Rami ſiquidem qui à radice oriuntur, vita indigent,qua conſeruari poſſint:eam verò cùm in ſeipſis conſiſtentem non habeant, ea in eos à

Ad Ephes. 3.

Greg. hom. 27. in Euāg.

A radice proficiſcitur.Sic virtutum Chriſtianarum germina, quæ à charitate vim, ac præſtātiam naneiſci debent,cùm aliunde vitam ſibi comparare nequeant,ea illis à charitate debet manare:quò fit,vt ea tantùm Chriſtiana virtus appellari poſſit, quæ charitati coniuncta eſt:quam ſi ab ea ſeparari contingat, protinus vel ad vitam inutilis eſt, vel in vitiũ degenerat. Viua enim fides ſi à charitate ſeiuncta ſit, in mortuam tranſit, ſpes in præſumptionem euadit,ſanctitas in hypocriſim, deuotio in ſimulationem, Religio Deo iniucunda exiſtit, cultus inuſus. Demum quicquid venuſtatis, decoris, ac perfectionis in virtute

B erat, vel deforme redditur, vel in vitium ſe extollit.

Vna igitur charitas eſt, quæ cùm cæterarum virtutum, tum maximè Religionis eſt parens:illius enim non ſolùm tuendæ & alendæ; ſed etiam augendæ, ac perficiendæ illi munus incumbit: quò fit, vt Religio charitatis tutelæ à Deo Opt. Max. commiſſa ſit; vt illius potiſſima cura ſit Religionem tueri, ne vitiis, ac prauis animi cupiditatibus labefactata, tandem penitus obruatur. Quot

C enim pericula Religionem inuadunt: quot bella in eam à tartareis hoſtibus parantur, quæ niſi inuicto charitatis patrocinio diſſiparentur, extremam Religioni cladem inferrent?

Illvd profectò eſt charitatis ſtudium, quo non tam Religionem tuetur,quàm etiam alit, & amplificat, dum in dies noua Deum colendi ſtudia, nouam ſanctimoniam tanquam cœleſtia quędam pabula Religioni adminiſtrat:iis vera charitatis alumna alitur, iis referta ardentes cultus, atque igneſa animi deſideria Deo eructat: neque id charitati ſatis eſt,noua ſemper cultorum ſobole per or-

D bem longè latéque diſperſa, quam fides, ac dilectionis ardor Chriſto parit, perpetua Religioni incrementa præſtat. Demum hæc Religionem velut primogenitam Diuinis virtutum ornamentis excolit, tum hominum,tum ſuperûm oculis præſtantiſſimam exhibet, Deo gratiſſimam reddit, omnem denique cœleſtem illum ſplendorem, quem è cœlo delapſa ſecum tulit, Religioni confert: quò fit, vt Religione charitati coniuncta nihil inter homines aut ſanctius, aut admirabilius excogitari poſſit.Hæc ſunt charitatis munera, quibus Religionem ornat, dum eam & tue-

E tur,& alit,& auget, & perfectiſſimam, & planè cœleſtem reddit.

Ex his conſtat,tum fidem,tum ſpem,tum charitatem,tanquam priora illius fundamenta,ad Religionem ſpectare.

Qvod ad poſteriora attinet,cùm Religionem ita latè diffuſam doceat Auguſtinus, vt omne illud opus comprehendat, quo ſan-

ćta ſocietate inhæremus Deo: inde fit, vt non ſolùm fide, ſpe,& charitate in Dei amicitiam feramur; ſed omnes veræ virtutes tanquam harum adminiculæ eò tendant, vt hominem ab humanis extollant, ac Deo coniungant: omnium etiam virtutum actus tanquam poſteriores ad Religionem partim ornandam, partim amplificandam pertineant: vbi nobis plurimæ virtutes, innumerique virtutum actus recenſendi eſſent, quos prudentiſſimo lectoris iudicio indaganda relinquimus. Neque ij ſolùm ita pertinere cenſendi ſunt, quos elicitos appellamus, qui à propria duntaxat virtutis natura manant: ſed illi etiam qui ex voluntatis imperio erumpunt, qui idcirco imperati nuncupantur: hi namque omnes quamuis Religione poſteriores ſint, eò tendunt, vt perfectiorem Religionis cultum reddant, & arctiori Religionis vinculo nos Deo religent.

Svnt & alia poſteriora, quæ magis ad Religionis ſtatum, quàm virtutem ſpectant; qualia ſunt, quæ de ſacrorum librorum cenſura, Scripturarum interpretatione, ſanctionibus Eccleſiæ, Romani Pontificis auctoritate, Conciliorum vi & efficacia, Canonum diſpoſitione, & eorum quæ circa fidem, aut mores ſunt determinationibus feruntur: quibus veræ Religionis ſtatus tanquam neceſſariis fundamentis innititur: de quibus præſtante Deo Opt. Max. ſuo loco diſputabimus, vt veræ atque perfectæ Religionis imaginem poſteris relinquamus.

De Religione prout eſt ſtatus, & vnde illius vnitas petenda ſit.

Articvlvs VI.

Hactenvs de Religionis virtute diſſeruimus. Nunc quoniam iam communis Hæreticorum vſus obtinuit, vt Religionis nomen non ad virtutem duntaxat, ſed ad publicum aliquem hominum ſtatum declarandum tranſlatum ſit, in quo vera Religionis virtus maximè, ac ſola vigeat: quam nominis tranſlationem idcirco in hoc opere ſequuti ſumus, vt dum communi Religionis nomini, quod paſſim Hæretici ad ſuæ Eccleſiæ ſtatum ſignificandum vſurpant, annuimus: faciliùs veram Religionem ab illorum ſuperſtitione vindicemus. Idcirco de ea modò agendum eſt, ac primùm quæ illius natura ſit, explicandum.

Religionem igitur, prout ſtatus eſt, ita deſcribendam cenſemus, vt illa ſit Status fidelium ſub vno cultu legitimè inſtituto vero Deo ſeruiens: hinc nonnullas aſſertiones ad declarandam veræ Religionis

A naturam, ac vnitatem colligimus.

Prima aſſertio. *Religio quatenus eſt ſtatus, à Religionis virtute differt.* Religio enim vt virtus eſt, eſt forma quædam abſtracta, & vniuerſalis, quæ cuilibet naturæ rationali ſub Deo conuenire poteſt. Quatenus verò ſtatum inſinuat, aliquam naturam concernit, in qua tanquam in ſubiecto concreta exiſtat. Ita fit, vt inter hæc ea differentia verſetur, quæ eſt inter abſtractum & concretum; vel inter qualitatem per ſe abſque ſubiecto conſideratam, vel ſubiecto inhærentem. Quapropter cùm de Religione, prout ſtatus eſt, agimus, B eam hominum cœtum Religionis virtute informatum eſſe dicimus, cui Religionis virtus tanquam propria illius forma inhæret. Quo ſenſu & apud Catholicos virorum, aut mulierum congregationes, qui Diuino cultui, ſub diuerſis Sanctorum inſtitutis incumbunt, Religiones appellantur. Hinc elicitur.

Secvnda aſſertio. *Religio, prout ſtatus eſt, differt ab Eccleſia tantùm ratione formæ, non ratione materiæ.* Aſſertio ſecundùm vtramque partem declaratur: nam in quolibet ſtatu eſt reperire materiam, & formam. Materia eſt ipſe hominum cœtus: forma verò eſt ipſa, aut C virtus aut vitium, quæ illi cœtui inhærent: quod exemplo manifeſtum fit. Nam in Chriſtianorum ſtatu primùm eſt ipſa hominum multitudo, quę materiæ locum obtinet, tum Chriſtiana fides, qua illi Chriſtiani appellantur, quæ ſe habet vt forma: ita etiam Hæreticorum ſtatus hominum, ac mulierum colluuiem velut materiam, Hæreſim verò, qua & Hæretici dicuntur, tanquam formam agnoſcit. Quare cùm Religionem ab Eccleſia forma tenus, non materia diſtingui affirmamus; eundem hominum, ac mulierum cœtum ſub vtraque contineri aſſeri- D mus: formam verò virtutis in his tantùm variari. Nam Religionis ſtatus Religionis virtutem ſibi velut adiunctam formam habet, à qua Religio nuncupatur. Eccleſia verò tametſi eundem hominum cœtum comprehendat, eum tamen fide imbutum eſſe præ ſe fert. Eccleſia enim fidelium cœtus dicitur. Quamobrem cùm fides, & Religio diuerſæ virtutes ſint, ac diſtinctos actus habeant, ac proinde diuerſo modo informent: hinc diuerſa informandi ratione Religionem ab Eccleſia diſtingui exploratum eſt: licèt reipſa idem ſint, ſi ad ſubiectum homi- E num cœtum referantur: quò fit, vt ſæpiſſimè apud Patres Religio, & Eccleſia pro eodem ſumantur, vt conſtat ex Auguſtino lib. de vera Religione, vbi frequenter Religionem pro Eccleſia, Eccleſiam pro Religione vſurpat.

Auguſtinus.

Tertia aſſertio. *Religio, prout eſt ſtatus, ſupponit cœtum hominum fide iam imbutum.*

tum. Quæ aſſertio probatur multipliciter. Primò, fidei virtus cùm per ſe cæteros habitus in anima antecellat; Religione etiam prior eſſe debet. Finis enim priùs in mente eſſe debet, quàm ea quæ ad finem ſunt: quapropter cùm fidei obiectum ſit ipſe vltimus finis, qui eſt Deus Opt. Max. credendo enim rectà in Deum ferimur: vnde & fides virtus Theologica dicta eſt, quaſi cum Deo ſermocinationem habens. Religionis verò virtus, cùm virtus moralis ſit, & circa ea tantùm verſetur, quæ ſunt ad finem, nimirum ipſum cultum, qui Deo exhibendus eſt: planè fides prior eſſe debet, quæ propiùs finem attingit, quàm Religio, quæ ea tantùm curat, quæ ad ipſum finem aſſequendum pertinent.

Confirmatvr: nam Dei cognitio, quam per fidem adipiſcimur, ex ipſo naturali potentiarum ordine omnes voluntatis actus antecedit, qui ad ipſum tendunt: quapropter cùm Religio ad voluntatem, fides ad intellectum potiſſimùm ſpectet; conſtat fidem in animo Religione priorem eſſe debere, ac proinde à Religione ſupponi.

Secvndo exploratum eſt Religionem à fide pendere, ac conſequenter fidem ſupponere: nam cùm voluntas ita ab intellectu pendeat, vt nunquam (vt docet Ariſt.) niſi in præcognitum feratur: inde fit, vt Religio, quæ habitus eſt in voluntate exiſtens, à fide, quæ Dei cognitionem per intellectus actum adminiſtrat, omnino proficiſcatur.

Tertia ratio. Nemo ignorat, Fidem eſſe Religionis fundamentum, quandoquidem illi ita innixa eſt, vt ſine vera ea Religio nulla eſſe poſſit. Nam quemadmodum poſitis fundamentis ſuperædificata moles facilè integra ſubſiſtit, quæ iis ſublatis proculdubio ruit. Ita quandiu fides in homine eluceſcit, quæ illi innititur Religio ſalua poteſt conſiſtere: at ſi fidei fundamentum corruat, totum ſimul Religionis ædificium interire neceſſe eſt; cùm eo careat, quo fulcitur. Quæ enim abſque fide Religio eſſe valet, quę Deum verum ignorat, cui cultum exhibere debet?

His quarta ratio accedat; quòd ipſa experientia probatum eſt, Religionem non tam fide conſeruari, quàm effici ac cauſari. Animus enim qui Dei cognitionem fidei adminiculo adeptus eſt; ac ſummam illam Dei maieſtatem agnoſcit; cùm Deum infinita excellentia præditum, ac rerum omnium auctorem, atque ob id honore digniſſimum ſcit; ipſa fide ad Religionem inſtruitur: eámque à fide in ſeipſo genitam eſſe experitur: ita fit, vt fides Religionem pariat, genita autem Religio fidem velut parentem agnoſcat: ac foueat: quapropter haud immeritò Reli-
A gionem (quatenus ſtatus eſt Religionis virtuti innixus) fidelium cœtum eſſe diximus, cùm nulla Religio eſſe poſſit, quæ fidem tanquam fundamentum non ſupponat.

Assertio quarta. *Vera Religio vnum duntaxat ſtatum, ac vnum cultum, vnde illius integra vnitas exoritur, agnoſcit.* Quam aſſertionem latiùs inferiùs probabimus, cùm de Religionis vnitate agemus: quapropter multis omiſſis, quæ ibi in huius rei confirmationem afferenda ſunt; hic tantùm dicimus, Religionem cùm vnius Dei fidem proteſtetur, eam neceſſariò ſtatus, ac cultus vnitatem
B requirere, quæ fidei vnitatem, à qua orta eſt, non diſcindat. Fidem enim vnam eſſe, ob vnicum rerum omnium principium, quod Deus eſt, teſtatur Paulus ad Epheſ. 4: *Epheſ. 4.*
Vnus Deus, vna fides. Quapropter cùm Religio ratione huius vnici principij, à quo rerum creatio, ac gubernatio profecta eſt, Deo cultum exhibeat; ipſum quoque ſtatum, ac cultum non multiplicem, aut ſub multiplici ratione, aut obiecto; ſed vnum duntaxat præſtat.

Neqve obſtat quod Religio multiplices actus ſibi vendicet, quibus Deum Opt.
C Max. colit: quæ cultus vnitatem tollere videntur. Adoratio enim votum, oratio, ſacrificium, & alia quibus Religio ad Deum colendum vti ſolet, cùm inter ſe genere differant, iis facilè quis cultus vnitatem diſſecari credat. At hæc profectò illius vnitatem non minuunt: neque enim vnitas cultus ab actuum diuerſitate, aut multiplicitate venanda eſt: ſed ab ipſa ratione, qua cultus Deo exhibetur, quę eſt ipſa Dei excellentia, ad quam hæc omnis Religioſorum actuum multitudo tendit, quæ cùm vnica ſit, ipſum quoque cultum vnicum efficit.

D Altera quoque ratione cultus vnitas colligitur, nempe ab ipſa cultus vniuerſalitate: nam ſicut fides vna à D. Paulo appellatur; non ea tantùm ratione, qua vnus habitus eſt à reliquis diſtinctus: verùm multò magis, quia vna in omnibus eſt, eadémque in vniuerſis fidelibus repetitur. Ita & cultus vnitatem ab ipſa vniuerſalitate licèt perpendere, cùm in omnibus vnus cultus, eadémque Religio ſub eadem ratione viget: hæc enim potior vnitas eſt, quæ ex cultus vniformitate exoritur, quàm quæ ex habitus ſingularitate emanat: atque hæc ve-
E ræ Religioni (vt ſtatus eſt) ita coniuncta eſt, vt non minùs quàm ipſa fidei vnitas neceſſaria eſſe videatur: nam cùm illa fidei vnitas veros fideles declaret; hæc veros Dei cultores reddit: quapropter ſicut Eccleſia fidei vnitate conſtituitur, ita vera Religio hac cultus vnitate ſtabilitur. Igitur veræ Religioni neceſſaria eſt vnitas cultus.

Assertio quinta. *Vera Religio cultu*

legitimè inſtituto cōſtare debet. Aſſertio in- A de perſpicua eſt, quòd complures cultus ab hominibus, ſiue (vt veriùs dicam) à Dæmone veræ Religionis hoſte excogitatos habemus, qui & inanes ſunt, & à vera Religione plurimùm diſtantes: quales ſunt, qui vel olim falſis idolorum ſimulachris exhibebantur, vel hodie à maleficis, aut ab Hæreticis, ac infidelibus impia ſuperſtitione exercentur: quò fit, vt cultus, quem vera Religio complectitur, legitimè inſtitutus eſſe debeat. Porrò ea legitima inſtitutio cenſeri debet, quæ vel à Deo, vel ab Eccleſia, quæ Diuinæ voluntatis interpres eſt, aliqua certa lege præſcribitur. Deus enim B cùm ſolus hominum conditor ſit, ad eum quidem ſolum ſpectat decernere, quo cultu, quáve Religione coli velit: attamen non omnes Regio more per ſeipſum obſeruãdos cultus decernit: nam cùm Regum mos ſit, alia quidem quæ maioris ponderis ſunt, ſibi ſtatuenda reſeruare, cætera verò Miniſtris collata illis auctoritate committere: ita Deus quoſdam grauiores cultus, cuiuſmodi erant apud Hebræos legalia ſacrificia, tum circuncſio, nunc verò apud Catholicos nouæ legis Sacramenta, Euchariſtiæ ſacrificium, oratio, ac reliqua huiuſmodi, per ſeipſum ſtatuit: cætera C verò leuiora, qualia ſunt cæremoniæ Sacramentorum adminiſtrationi adhibẽdæ, luminum vſus: campanarum pulſatio, Sacerdotalium indumentorum diſtinctio, quamplures tum Sacerdotum, tum Leuitarum functiones, & id genus alia, quæ leuiora ſunt: per Miniſtros à ſe delectos decernit, quibus & auctoritatem decernendi confert, & mentem ad ea peragenda, ac perficienda, quæ ad Dei cultum pertinent, illuſtrat. Quod etiam in rerum moderatione fieri videmus: quædam enim quæ præſtantiora, ac immortalia ſunt, qualis eſt hominis ſpiritus, Deus per ſeipſum illumi- D nat: ac illi ſolus illabitur: cætera verò quę corporalia ſunt, & interitui obnoxia tanquam leuiora, ſecundis rerum cauſis committit; quibus & influentias, & virtutes tribuit, vt in ea agere poſſint. Ritè ergo, ac legitimè cultus ille inſtitutus cenſendus eſt, & veræ Religioni proprius; cuius vel ipſe Deus per ſe auctor extiterit, vel quem per legitimos à ſe delectos Miniſtros Eccleſiæ præſcripſerit.

E t hoc intereſt inter cultum legitimè inſtitutum, & alium non legitimè inſtitutum: quòd ille tanquam verus cultus ad veram Religionem refertur: quò fit, vt culto- E res ipſos veros Dei cultores exhibeat. Hic verò cùm ad ſuperſtitionem tendat, nec verus cultus dici poteſt; nec veros Dei, ſed dæmonis cultores efficit. Hinc elicitur

Assertio ſexta. *Vera Religio non quemuis, aut ſub quocunque cultu, ſed verum tantummodo Deum colit, quem legitimo cultu proſequitur.* Quæ aſſertio ex eo conſtat, quòd omnis virtus, quæ aliò hominem, quàm ad veri Dei, aut cognitionem, aut cultum dirigit, non virtus, ſed deordinatio quædam dicenda eſt: cùm eò virtus omnis ſpectare debeat, vt docet D. Thomas, vt hominem aliquo bono perficiat. Cùm autem manifeſtum ſit perfectionem omnem in fine poſitam eſſe, & eò magis vel minùs à rebus perfectionis participari, quò longiùs, aut propiùs ad finem accedunt: ea verò non animum perficere, ſed magis labefactare, ac inficere cenſenda ſint, quæ hominem à fine abſtrahunt. Hinc Religio cùm primum inter morales virtutes, idcircò locum ſibi vendicet, quod ad finem reliquis propiùs accedere videatur: ea ſanè non niſi verum Deum ſub eo cultu colere docet, qui ad Deum promerendum legitimè inſtitutus ſit. Ex quibus facilè colligi poteſt, qua ratione dixerimus, veram Religionem eſſe fidelium ſtatum ſub vno cultu legitimè inſtituto, vero Deo ſeruientem. Nam quòd primò ſtatum diximus, eo à Religione prout virtus eſt, ſecernitur. Quòd fidelium ſubiunximus, id declarat veram Religionem à fide pendere. Quibus cùm præterea illud annectimus (ſub vno cultu) ad illud ſpectat, quod diximus veram Religionem, prout ſtatus eſt, tum ab Eccleſia differre, quę fidem in ſuo cœtu expetit: tum cultus vnitate regi, ac ſuſtentari, quæ Deum vniuerſaliter ſub vnica ratione colit. Cùm verò cultum hunc legitimè inſtitutum eſſe volumus, veram tunc Religionem ab humanis, ac diabolicis ſuperſtitionibus vendicamus, quæ legitimè inſtitutæ non ſunt. Tandem cùm Religionis ſtatum vero Deo ſeruientem, ac obſequentem concludimus; hoc veræ Religionis cultum ab idolorum ſimulachris ſecernimus.

An vera Religio debeat eſſe vna.

Articvlvs VII.

Demonſtratur primò ex Scripturis.

Perniciosissimvs error olim inuaſus hac noſtra tempeſtate, omnium, ſi quæ alia fuit, Hæreſum feraciſſima, paſſim per quorundam animos, ac ora ſerpit, qui cùm ſemel à vera Religione exciderint, eò temeritatis progreſſi ſunt, vt docere audeant, licere homini baptizato impunè quamcunque voluerit Religionem amplecti, & in quacunque ſecta ſub Religionis titulo per orbem vagante, Ethnica, Turcica, Iudaica, Lutherana, Caluiniana, Zuuinghana & aliis, quæ innumeræ in Orbe graſſantur, ſalutem conſequi poſſe.

Hvic

Caluin. Inſt. lib. 4. c. 1. §. 12. & c. 2. § 12.

HVIC errori anſam præbuit Caluinus Inſt. lib. 4. c. 1. §. 12. tum cap. 2. §. 12. cùm docuit Eccleſiæ Dei tem & titulum non deperdi, dummodò in præcipuis fidei capitibus non ſit diſcrimen inter aliquas Eccleſias: rum exempli cauſa illud profert. Quòd ſi vna Eccleſia credit animas Sanctorum beatas eſſe ante diem iudicij, alia autem nòn credat, id tamen non obſtare, quominùs ſint ambæ Eccleſiæ Dei.

Theod Beza in Iconibus.

THEODORVS Beza Caluinum ſequutus, eundē errorē non obſcurè profitetur in Iconibus: vbi vniuerſos penè horum temporum Hæreſiarchas, atque cuiuſlibet ſectæ Hæreticos, paſſim per omnes Europæ partes extremo ſupplicio affectos, velut Chriſti Martyres commendat, ac prædicat.

B

Paulus Eberus in Annal. Eccl.

PAVLVS Eberus Vuittembergenſis Miniſter in Annalibus Eccleſiaſticis ab eo conflatis hunc errorem fouet, cùm Ioann. Vuicleſum, Ioann. Hus, atque alios noſtræ tempeſtatis ſectarios: atque ipſos impuriſſimos Vualdenſes tanquam veros Dei ſeruos promiſcuè laudat: ita vt non vereatur hos poſtremos Euangelicorum huius temporis Auroram appellare.

Philip Mornay tract. de Eccleſ. c. 11.

C

PHILIPPVS de Motnay in tract. de Eccleſia, c. 11. acerrimus eſt huius erroris defenſor. Ibi enim ſcribit Ioann. Hus, Lutherum, Zuuinglium, Oecolampadium, Bucerū, Capitonem, Petrum Martyrem, legitimos & ordinarios fuiſſe Paſtores Eccleſiæ, verámque, ac puram Euangelicam doctrinam inſtauraſſe, qui tamen inter ſe in fidei doctrina, ac præcipuis dogmatibus diſcreparunt.

Auct libelli.

NEOTERICVS quidam Auctor libelli, qui inſcribitur; *Reſponſio ad Arnoldum Martinum*; qui liber Geneuæ excuſſus fuit anno 1602. ac Antonio Faio tribuitur; cunctas ſectas, licèt inter ſe doctrina, ac Religione diſcordes, quæ per Gallias & Germaniam curſitant (noſtra Romana Eccleſia excepta) approbat, ac velut amicas complectitur: quam ſententiam etiam amplectuntur Daniel Chamierus, & Iſaac Cheironus aduerſus Porſanū. Ex qua non obſcurè colligitur eos ſentire, quod cuique liceat quamcunque ſectam modò Chriſtus teneatur, pro vera Religione habere.

D

Chamierus Iſaac Cheiron.

Ant. Faius in Enchirid. diſp. 24. c. 22.

AT luculentiùs Antonius Faius id aperuit in Enchiridio ab ipſo edito, anno 1605. vbi habet hæc verba. *Notandum eſt etiam in Eccleſia vitia quædam poſſe obrepere, vel in Sacramentorum adminiſtratione, vel etiam in doctrina; nec tamen deſinere eſſe Eccleſiam: modò fundamentum retineatur, quod eſt Chriſtus, ſeu ſalus per Chriſtum.* Hæc ille diſp. 54. conc. 22. Ex quo conſtat, id Faio ſufficere, quòd in Chriſtum credat, tametſi cæteros fidei articulos non teneret, ac Religionem, ac ſectam ſæpe mutaret.

E

PLVRES alios referre poſſem, qui in hūc errorem conſpirarunt. At ne quis exiſtimet ſingularium hoc duntaxat hominum placitum eſſe, non communem: afferam quæ cōmuni Caluiniſtarum conſenſu recepta ſunt: atque in primis Calendarium Geneuenſe, quod tum Catechiſmis, tum Bibliis affixum vbique curſitat: in quo Ioannem Hus, Martirum Lutherum, Bucerum, Caluinum, tanquā veros, ac fideles Dei ſeruos, ac Apoſtolos celebrant: ex quo id neceſſariò colligitur, quòd quiſque quamlibet ex Huſſitarum, Lutheranorum, Buceritarum, ac Caluiniſtarum ſectis tutò amplecti poſſit, cùm eorum quilibet verus Dei ſeruus, ac Doctor pietatis, iuxta illorum ſententiam, extiterit.

Calendariū Geneuenſe.

AT præclarius adhuc argumentum huius deteſtabilis libertatis ex confeſſione Heluetica habemus, quæ Tiguri habetur impreſſa anno 1565. quę quidem confeſſio olim compacta fuit ex communi conſenſu Miniſtrorum qui erant Tiguri, Bernæ, Scaphuſij, Sāgalli, Curiæ Rethorum, Millhuſij, Biennæ, Geneuæ, Neocomi & aliorum in Polonia, Hungaria, & Scotia degentium; in cuius libelli præfatione ſic ſcribunt. *Colligent itaque & illud, nos à ſanctis Chriſti Eccleſiis Germaniæ, Galliæ, Angliæ, aliarúmque in orbe Chriſtiano nationum, nefario non ſeiungere ſchiſmate, atque abrumpere: ſed cum ipſis omnibus, & ſingulis in hac confeſſa veritate Chriſtiana probè conſentire, ipſáſque charitate ſincera complecti.* Quid amplius hac confeſſione volunt; quàm vt vnicuique liberum ſit, vnamquamq; ſectā Chriſti nomine, ac fide cohoneſtatam, pro libito ſequi; ac cunctas, quārumlibet fide, ac doctrina diſſitas, velut veras Religiones ſincera charitate amplectí, ac cum eiſdem communicare?

Confeſſio Heluetica in præf.

ATQVE hi quidem, tametſi iuxta fidem per tot ſectas conciſam, plures Religiones in orbe ſtatuant; nullam tamen Religionem extra Chriſtum, ac illius fidem collocant: quam tamen impietatem nuper Franciſcus Pucius, Filidinus libro de Chriſti Saluatoris efficacitate impiè Orbi propinauit; qui non anxiè diſcutiendam fidei rationem eſſe: ſed in quocunque homine, aut muliere ea erga Deum reperiatur, ſiue ij Turcæ, ſiue Iudæi, ſiue Chriſtiani ſint, eam ad ſalutem ſufficere docuit: qui error ante paucos annos Geneuæ mihi obiectus fuit, cùm ibi de re Catholica priuatam cum nonnullis diſputationem haberem, Porrò hoc errore imbutos homines, haud aliò tendere exiſtimo, quàm vt omnem protſus Religionis ſtatum euertant, & ecferem, ac expeditam ſibi ad Atheiſmum viam ſternant. Quare omni ſtudio nobis elaborandum eſt, vt impiam hanc, ac peſtiferam opinionem primùm Scripturarum teſtimoniis, tum Patrum auctoritatibus, demum rationibus ab hominum animis propulſemus.

Franciſcus P. Filid. de Chriſti Saluat. efficacit.

VERAM igitur Religionem non multi-

 plicem

plicem, ſed vnam tantùm eſſe ipſa Diuinarum Scripturarum oracula apertiſſimè demonſtrant. Atque vt à Propheticis teſtimonijs auſpicemur, præcipuum inter Hebræos vatem Eſaiam audiamus. *Ecce ego* (inquit Deus Iſa. 28.) *mitto in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, pretioſum, in fundamento fundatum, qui crediderit in eum non confundetur.* Cuius vaticinij verba tametſi plurimi ad Chriſtum referant, qui idcircò etiam à Regio vate lapis angularis appellatur, ab ædificantibus quidem Iudæis reprobatus, in caput verò anguli à Deo conſtitutus, vt iuxta D. Paulum faceret vtraque vnum, & in eandem fidem, ac Religionem tam Hebræorum, quàm Gentilium populum conflaret: qui ſanè ſenſus ex doctiſſimorum auctorum ſententia grauis eſt. Hunc tamen locum D. Petrus epiſt. 1. cap. 2. ad ipſum Religionis ſtatum videtur deflectere, in fide Chriſti fundatum: nam cùm is fideles in eo Religionis ſtatu, qui verbo Domini fundatus eſt, ſine dolo, aut ſimulatione, aut malitia, aut inuidia ſtabiles permanere, & creſcere hortatetur: hunc Religionis ſtatum primum lapidem appellat, in quo Religionis ſoliditas ac ſtabilitas declaratur, tum ſummum, in quo excellentia, tum angularem in quo amplitudo: tum electum, in quo ſanctitas: tum pretioſum, in quo eminentia: tum in fundamento fundatum, in quo ipſa Diuina inſtitutio; & ex his omnibus collecta vnitas ſignificatur. *In quo* (ait) *& ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis.* Atque hunc Religionis ſtatum idcircò omnibus amplectendum decernit, quòd is genus electum, Regale Sacerdotium, gentem ſanctam, populum acquiſitionis contineat, quem Deus à ſuperſtitionum tenebris, atque errorum caligine vindicatum in ſuum admirabile lumen euexit.

Iſa. 28.

1 Pet. 2.

A B C D

H V E C planè Diuinæ D. Petri expoſitioni fauent mirificè ipſa Saluatoris verba apud Matth. 16. cùm eundem Petrum alloquens ait. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Eccleſiam diximus in eandem rem cum Religione conſpirare, tametſi ſola formalitate differant. Quæ igitur cēſenda eſt Eccleſiæ ædificatio, quam hic Chriſtus apud Matt. annuit? haud alia ſanè, quàm ipſa veræ Religionis tum origo, tum propagatio.

Matt. 16.

Æ D I F I C A T I O N I enim duo inſunt, Primum ædificij aſſurgentis origo, tum ipſa in parietes extenſio. Religio verò cùm ædificatur, tunc primùm oritur, deinceps in ingentem ſe extendit fidelium cultorum multitudinem, qui (vt ait D. Petrus) tanquam lapides viui ſuperædificantur: ex quibus tandem Eccleſiæ, ac veræ Religionis domus ſpiritualis extruitur. Huic Eccleſiæ domui cùm neceſſe ſit fundamentum deſeruire, ac lapidem ſupponi, ne corruat: illum Chriſtus aſſignat, cùm ait: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Hæc enim petra Petri fides, ac Religio eſt, quæ in Petro velut in Eccleſiæ capite poſt Chriſtum reſidet. In qua (teſte Paulo) omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino. Atque hic ille idem lapis eſt, de quo agit Eſaias, in ſuperiori teſtimonio: *Ecce ego pono in Sion lapidem,* &c.

Q V O D ſi quis quærat, qua ratione Eccleſiam in vera Religione tanquam in lapide fundatam eſſe dicamus: ea ſufficiat, quòd abſque Religione vera Eccleſia conſiſtere non poteſt: quò fit, vt quamuis fides ſit formalis ratio, qua Eccleſia ſubſiſtit, cùm tamen fides Eccleſiæ ſemper coniuncta ſit, & ab ea nunquam diuelli poſſit: inde fit, vt ipſa quoque Religio Eccleſiæ fundamentum ſibi vendicet. Hunc igitur quem Iſaias lapidem ſummum, angularem, electum, pretioſum, in fundamento fundatum appellat, eundem Chriſtus petram Eccleſiæ vocat: cùm verò is non multiplex, ſed vnicus tantùm ſit, eo declaratur, veram Religionem ex Dei inſtitutione non multiplicem, ſed Diuina quadam vnitate conſtare.

H A N C veræ Religionis vnitatem non obſcurè nobis teſtatam reliquit D. Paulus ad Epheſios ſcribens 4. cap. *Solliciti* (inquit) *ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ: vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus & Pater omnium.* En quàm luculenter D. Paulus his verbis Religionis vnitatem aperit: quam tum ex fidei, tum ſpiritus, tum Baptiſmatis, tum Dei vnitate colligit: neque enim intelligi poteſt, qua ratione aut ſpiritus, aut fidei, aut Baptiſmatis, aut Dei & Patris omnium vnitas ſeruetur, ſi vna non eſt omnium vocatio, vna vocationis ſpes, vna Religio, quæ æternæ beatitudinis in nobis ſpem alat. Nam quo pacto fieri poteſt, vt vnus eorum ſpiritus eſſe credatur, qui diſpari cultu diſſidentes Religionem inter ſe digladiantur. Illis profectò accidere æquum, quod Corinthiis adhuc Neophytis, & Chriſtianæ Religionis imperitis, olim accidiſſe refert Paul. 1. Corint. 1. *Significatum eſt mihi* (ait) *de vobis fratres mei, ab his, qui ſunt Chloes, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quod vnuſquiſque veſtrùm dicit: Ego quidem ſum Pauli; ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Chriſti. Diuiſus eſt Chriſtus?* Cùm enim Paulus Religionis contentiones dirimere vellet, primùm vnicum Chriſtum conſtituit; deinde vnitatem Baptiſmi ab vnius Chriſti virtute proficiſci docet; atque inde poſtremò vnam fidelium Religionem duntaxat eſſe concludit; quæ haud ſecùs, quàm Chriſtus ipſe, vna ac indiuiſa eſſe debet: quam

Ad Epheſ. 4.

1. Cor. 1.

E

ij ſoli diſcindunt, qui veram Religionem à ſe abiicerunt, aut illam velut Corinthij adhuc rudes ignorant.

NEQVE enim ab hac re prorſus alienũ eſt, quod huic noſtris tẽporibus apud aduerſarios accidit. Nam cùm nonnulli Religionem ita inter ſe diſpertiantur, vt ſacra ac neceſſaria illius vnitate diſciſſa, eò maiorem partem Religionis vendicare quiſque ſibi putet, quò inſigniorem errorum magiſtrum ſortitus fuerit: id profectò accidere opus eſt, vt hic quidem Lutheri, ille Caluini, alter Zuinglij, alius Philippi, non pauci Oecolampadij ſe eſſe iactent; quos D. Paulus acriter obiurgat dicens, *Nunquid diuiſus eſt Chriſtus?* nunquid diuiſa Chriſti Religio? Si vera Chriſti Religio eſt, quomodo in tot ſectiones, ac fruſta diſciſſa integra permanere valet? Si vnus omnibus ſpiritus ineſſe debet; quo pacto tot diſſidiis diſrumpitur? Si vnus eſt Deus, & Pater omnium, quare non idem omnibus cultus, eadémque Religio? Planè in tot ſciſſuris, nulla non dicam Religio, ſed nec vlla animi tranquillitas haberi poteſt. Quamobrem cùm Deus non diſſenſionis, ſed pacis auctor exiſtat, quem nec iurgiis delectari, nec diſſidiis coli certum eſt: apud illos quidem nullam Religionem eſſe credendum eſt, qui Religionem in fruſta ſecant, ac plures Religiones æquè veras, ac legitimas eſſe contendunt; cùm vera Religio ſacra hac vnitate conſiſtere debeat.

Ad Epheſ. 4.

Rom. 12.

SED eundem Paulum ad Rom. 12. ſcribentem audiamus. *Sicut* (ait) *in vno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra.* Aptiſſima, & maximè accommoda ſimilitudine Religionis vnitatem Paulus declarat. Quis enim noſtram hanc humani corporis tam multiplicem membrorum varietatem ſecum contemplatur, tantam quoque actuum diuerſitatẽ ab iis proficiſci, tum alia, atque alia munera ſingula membra obire; qui cùm nihil altiùs ſpeculetur, ſtatim diſcrepantia inter ſe membra bellum inire, actus nulla ratione moderari, tandem diſſidiis omnia conturbari non exiſtimet? At cùm membra vniuerſa in vnum corpus coaleſcere, actus omnes vna virtute regi, ac denique totum corpus vno ſpiritu gubernari ſapienter animaduertit: tunc quidem mirum in modum vna illa varietate delectari, ac ſummi opificis ſapientiam illum admirari cernimus.

1. Cor. 12.

HOC ipſum in veræ Religionis corpore contemplari licet: in quo cùm maximam fidelium velut membrorum multitudinem, intueamur, varia etiam Religioſi cultus genera, ac diſtinctam munerum diſpenſationem ſpectemus, facilè illud vel ſententiis A diſcindi, vel diuerſis fidelium ſtudiis conturbari: denique ipſa varietate parum ſibi conſtare credimus; quò fit, vt plerique nihil à Religione alienum agere ſe putent, ſi eam in ſectas diuidant: quos tamen æquum eſſet rem paulo accuratiùs perpendere: nam cùm vera Religio ea eſſe debeat, quæ ſub Chriſto capite vnum corpus eſt, ex omnibus fidelium cultorum membris compactum, eam potiùs hac munerum varietate, ali atque augeri, exiſtimandum eſt, vt docet Paulus hoc loco: cùm Eccleſiæ alios quidem Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios au- B tem Paſtores & Doctores ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti à Deo datos eſſe dicit: præſertim cùm Religionis corpus alia vnitate, quàm multarum rerum inuicem conſpirantium coagmentatione conſtare non poſſit.

CVM igitur tota Religio vnum corpus ſit, & multi (teſte Paulo) vnum corpus ſimus in Chriſto; planè de Religione malè ſentiunt, qui illam vel in partes diſſectam, ac dilaceratam eſſe volunt, vel eandem in multa corpora diuidi poſſe credunt. Eam ſiqui- C dem cùm in fruſta concidunt, in illam crudeliùs (quàm par eſt) deſæuiunt, ac ipſam tandem interimunt. Cùm verò multa Religionis corpora conſtituunt, adeò monſtruoſam Religionem efficiunt; vt ipſum quoque Chriſtum in monſtrum degeneraſſe ſibi perſuadeant. Nam cùm totius veræ Religionis caput Chriſtus à Paulo aſſeratur. *Ipſum dedit* (inquit) *caput ſuper omnem Eccleſiam*; ſi plures Eccleſiæ, ac Religiones credantur, plura etiam Religionum corpora multiplicari neceſſe eſt; atque inde alterum ſequi oportet; nimirum, aut aliquod Religionis cor- D pus ſine capite permanere; vnum ſiquidem tantùm eſt caput, quod pluribus corporibus aptari non poteſt: cùm verò Religio abſque capite eſſe non poſſit: planè conſtat illud Religionis corpus monſtruoſæ cuiuſdam molis potiùs, quàm Religionis formam præ ſe ferre. Aut Chriſtum, qui vnicum caput eſt, pleraque ſibi Religionis corpora inter ſe diſtincta coaceruare. Quod verò horribilius monſtrum excogitari poſſet, quàm vnicum caput pluribus corporibus præeſſe, ac multa corpora ſub vno capite moueri? Supereſt igitur, quòd ſi vnum caput vni dun- E taxat corpori coaptari naturæ ipſi conſentaneum ſit, vnum quoque Religionis corpus tantummodò vni capiti Chriſto copulari credamus.

Epheſ. 1.

ATQVE huius rei cauſam reddit idem Paulus ad Rom. ſcribens cap. 15. *Vt vnanimes* (inquit) *& vno ore honorificemus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Hæc enim eſt perfecta, & Deo gratiſſima laus, quæ ex vno

Rom. 15.

Religioſæ

Religioſę multitudinis ore, atque animo proficiſcitur. Nec vllus Deo acceptior cultus eſſe poteſt, quàm qui ex concordi omnium voluntate, ac Religione illi defertur: ea ſiquidem eſt Dei natura, vt ſummoperè rerum vnitate delectetur. Quam ob rē factum eſt, vt ab vno omne genus hominum propagaret, hominem quoque, quamuis ex anima, & corpore compoſitū, ac multis membrorum diſtinctionibus ornatum condiderit; ex iis tamen vnum fieri voluit; an non is membra cuiuſlibet animantis, ſenſus, viſcera, & omnes illius partes, quibus conſtat, in animalis vnitatem ita compulit; vt ſi vnitatis patiatur diuortium, animal eſſe non poſſit? Lapis, arbor, planta, leo, omniſque rerum natura, quæ à Deo condita eſt, in vnitatem quandam ſolidata fuit, qua ſublata, nec lapis, nec arbor, nec planta, nec leo, nec vlla alia natura ſubſiſteret. Quid? an non Deus charitatem, qua illi adhærentes vnus ſpiritus cum eo efficimur, obnixè à nobis efflagitat; ac fraternam dilectionem, & animorum conſenſum præcipit? Quorſum diuini verbi incarnationem fieri inſtituit, ac eam orbi declarari voluit; niſi vt prædeſtinationis filios, qui diſperſi erant, congregaret in vnum? demum cùm omnes ad diuinæ vnitatis ſacramentum transferre Chriſtus ſua oratione cupit, apud Ioan. 17. *Rogo Pater, vt ſicut nos vnum ſumus; ita & ipſi nobiſcum vnum ſint*, quid aliud efficit, quàm quòd vnitate ſummopere ſe delectari indicat? quò fit, vt rectè D. Auguſt. lib. de vera Relig. rerum vnitatem Dei veſtigium eſſe tradat.

Ioan. 17. — *Aug. de vera Relig.*

SED quid plura? à multiplicitate, in qua plurima animi perturbatio eſt, ita Deus abhorret, vt eam tanquam ſuperuacaneam, & à perfecto Religionis ſtatu diſtrahentem, aſpernandam, immò vitandam doceat apud Luc. c. 10. cùm Maꝛtham alloquens ait: *Martha, Martha ſollicita es, & turbaris erga plurima.* Neq; enim alia ratione peccatum vitandum eſſe præcepit, quàm quod vnitatem diſcindit, ac diuiſionem à ſummo bono in ſeipſo complectitur id teſtante Eſa. 58. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum.* Quamobrem D. Auguſt. de lib. Arbit. peccatum appellauit auerſionem ab incommutabili bono. Vnitatē verò, cui ſūma tranquillitas ineſt, Chriſtus ita commendat, vt velut ſanctam, ac omnino neceſſariam amplectendam ſuadeat. *Porrò* (ait) *vnum eſt neceſſarium*, vnum ſiquidem illud omnino neceſſarium eſt, quod nos in fidei, ac Religionis vnitatem cogit, quod cor vnum, & animā vnam, & os vnum omnibus credentibus adminiſtrat, quibus eodem ſenſu, ac eadem Religione Deum colār, ac honorificent: de qua vnitate Act. 4. legitur. *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* Tunc enim in omnibus credentibus eſt

Luc. 10. — *Iſa. 58.* — *Auguſt.* — *Act. 4.*

A idem cor, & eadem anima, cùm iuxta Paul. 1. Corinth. 1. omnes perfecti ſunt in eodem ſenſu, & in eadem ſententia: cùm idem in Religione ſapiunt, idem ſentiunt, vnum meditantur, vno ſpiritu Deum colunt, ac venerantur, vna Religione fouentur, vno ore Deum honorificant. *1. Cor. 1.*

AT qui vnam Religionem reſpuunt, qui plures æquè optimas docent, quo (obſecro) ore Deum honorificant? vno: abſit, vnaquæque enim Religio os ſuum habet, quo cultum ſuum extollat, quo cæremonias laudet, quo ſeipſam apud homines magnificet, quo Deo B tādem obmurmuret. Tot igitur ora, quot Religiones eſſe neceſſe eſt; quæ cùm inter ſe, tam nomine, quàm re, ac inſtitutione diſcrepent: non concentum, ſed murmur, ac ſtrepitum Deo edunt.

MEMINI me aliquando populum vel timore perterritum, vel inſolito alicuius rei ſucceſſu perculſum acclamantem audiuiſſe; cui cùm ea tantùm vocum ratio inſeruiret, quam ipſe inæqualis cuiuſque animi impetus pellebat; nihil præter confuſum, & infauſtum ſonitum reddere compellebatur. Huic ſimillimum eſt tot ſectarum, quæ modò apud nos C vigent, murmur: nam cùm hæ nulla, aut fidei, aut doctrinæ, aut cultus vnitate ſibi reſpondeant, ſed quod proprij ſpiritus, ac ſententiæ impetus miniſtrat, id tantummodò confuſum paſſim, ac conciſum diſſonantium dogmatum murmur eructent; illos Deo potiùs obmurmurare, quàm ipſum, aut honore, aut laude proſequi cenſendum eſt. Quare id certum, atque exploratum ſit, vnam tantummodò, atque veram Religionem eſſe, quæ vno ore Deum, & honorificat, & colit.

IAM verò alterum eiuſdem Pauli teſtimonium proſequamur quod habetur. 1. Cor. 12. D quo euidentiſſimè hæc Religionis vnitas demonſtratur. *Etenim* (inquit) *in vno ſpiritu, omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi, & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Iam diximus corpus vnum, vnam Religionem ſignificare, in qua multa fidelium membra mutua coniunctione ad Dei cultum integrandum diſpoſita videmus: ſed cùm tam multa ſint inter ſe tum loco, tum ſitu, tum operatione diſſita; quo tandem vinculo ea in vnum cogi exiſtimamus? non alio ſanè, quàm diuino ſpiritu. Plurima namque, ac diuerſa in vno corpore, tum E membra, tum membrorum operationes conſpiciuntur, quibus cùm diuerſus omnino ſit operationis modus, vna tamen omnibus ineſt operationis ratio; quæ ab vno ſpiritu fluit. Id etiam in myſtico Religionis corpore intelligendum eſt. Cùm enim vniuerſi in vnum corpus compacti, vnius corporis religioſi formam aſſequuti ſimus; quo pacto eandem in diuinis rebus, & rectè operandi normam, *1. Cor. 12.*

ac

ac ſanctè adminiſtrandi gratiam, quæ tantopere Deo placet, nos retinere poſſe ſpectamus, niſi vno illius ſpiritu regamur? Habet corpus ſpiritum ſuum, quo ſeipſum tuetur; quo Duce, ac magiſtro operatur; quo impellente cunctos membrorum motus ad vnum ſibi propoſitum finem dirigit. Habet & vera Religio ſpiritum ſuum, quo Eccleſiæ corpus tuetur, auget, viuificat; quo regitur, quo inſtruitur, quo ad ſuperna extollitur, quo inferioribus proſpicit, quo cultus cæremoniáſque Deo exhibet; quo tandem ſe ſuóſque cultores in Deum transfert.

A

PORRO quomodo afficeretur corpus, ſi plures illi ſpiritus præeſſent, ac multos Rectores haberet? cuinam illi parendum eſſet, cuius imperio obtemperandum, cùm diuerſa ac repugnantia imperarent; ac quiſque à corpore obedientiam exigeret? quibus tunc motibus corpus quateretur, quibus affectibus diſcinderetur animus; cùm inter ſe diuerſa vellent, ac ſentirent? Quis tandem finis propoſitus eſſet, cùm quiſque ſpirituum ad finem propriũ corpus rapetet? Planè haud dubium eſt, quin ſeditionibus, ac inteſtinis bellis hominis Reſpublica diſcinderetur; ac vi & violentia vniuerſa inuoluerentur.

B

HOC ipſum in Religione euenire neceſſe eſt, ſi plures Religionum ſpiritus dominentur: nam cùm vnuſquiſque ſibi veræ Religionis ſceptrum vſurpare contendat, quiſque principatum ambiat, quiſque ſenſu ſuo abundare velit, quiſque proprias leges ferat, quiſque cultus ſuos à cæteris diſſidentes inſtituere, cæremonias docere, diuerſa dogmata condere, Religionis diſciplinas tradere, præſumat. Cui tandem obtemperandum erit? quis ordo ſeruandus? cùm diſcrepantem quiſque, & aduerſam Religionem vi expellat, veræ Religionis Imperium ſibi rapiat: & vi potiùs, quàm ratione cuncta ad ſe violenter trahat. Porrò in tanta hac ſpirituum varietate, ac bello quomodo poteſt vera Religio ſalua conſiſtere? immò quis in his vllam Religionem agnoſcat?

SED quid multis verbis opus eſt; Deo profectò adhærere non poteſt, qui vno Religionis ſpiritu non ducitur hoc atteſtante Paulo 1. Cor. 6. *Qui autem adhæret Domino* (inquit) *vnus ſpiritus eſt.* Deo enim eò magis appropinquamus, quò propiùs ad vnitatem accedimus. Vna eſt fides, quæ Deum vnum nobis agnoſcendum præbet, vnica Euangelij veritas, cui potiſſimùm fides innititur. Vna Eccleſia, quæ velut caſta virgo vni viro Chriſto deſponſata eſt, & omnium credentium eſt mater. Cur non & vnicam Religionem, & vnum ſpiritum veræ Religionis Rectorem, ac magiſtrum eſſe oporteat, ad quem vniuerſa Religionis munera velut in vnum collecta referri neceſſe ſit; dicente Paulo 1. Corinth. 12. *Hæc autem omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult.* Quis ſpiritum hunc diſcindere audeat? cuius tam ſollicitè vnitatem ſeruare Paulus admonet ad Epheſ. 4. *Solliciti* (inquit) *ſeruare vnitatem ſpiritus.* Cùm igitur vnus tantùm ſit ſpiritus, vnicum etiam veræ Religionis corpus eſſe debet, quod hoc ſpiritu regatur, ne verus Dei cultus diſſidiis dilabatur.

1. Cor. 1. — 1. Cor. 11. — 1. Cor. 6. — 1. Cor. 12. — Epheſ. 4.

Demonſtratur ſecundò teſtimoniis Patrum.

ARTICVLVS VIII.

OMNIVM Orthodoxorum Patrũ conſtantiſſima ſententia, atque vnanimitotius Chriſtianæ Eccleſiæ conſenſione receptum eſt; vnam fuiſſe à prima orbis natiuitate veram Dei Religionem, extra quam ſicut Deus nec colitur, nec adoratur; ita nemini præter illam ad ſalutem aditus patere poteſt: quod in Apoſtolorum ſymbolo velut de fide in primis ſancitum fuit; in quo Eccleſia vna credenda proponitur, quæ ſicut fide, ita Religione Deo coniuncta eſt. Non plures, aut multiplices Eccleſias, ac Religiones Apoſtoli docuerunt, ſed vnam duntaxat, ac vniuerſalem Dei Religionem, non certo loco, aut regione, aut gente, aut populo, aut denique tempore circunſcriptam, ſed orbem vniuerſum, omnia tempora, omnes hominum ætates ambientem certa fide credendam propoſuerunt; ne vnquam illius vnitas diſcinderetur.

C

HOC ſanctorum Apoſtolorum decretum cùm adeò Chriſtianæ Reipublicæ neceſſarium eſſet, vt ab eo Religionis veritas penderet; ne id vllo vnquam tempore Hæreticorum calumniis labefactari poſſet: ſacrũ Conſtantinopolitanum generale Conc. 1. apertiùs declarauit; cùm vnam Eccleſiam, atque vnam Eccleſiæ fidem, ac Religionem eredendam eſſe edicto ſanxit. *Credo* (ait) *vnam, ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam.* Quod poſtea quoque confirmatum fuit in Conc. Lateranenſi generali ſub Innocent. 3. Patrum 1215. his verbis quæ habentur cap. 1. *Vna verò eſt fidelium vniuerſalis Eccleſia, extra quam nullus omnino ſaluatur.* Idem affirmat vniuerſitas Pariſienſis epiſt. directa ad Ioan. 23. pro ceſſione Papatus facienda, vt allegatur ſeſſ. 6. Concilij Conſtantienſis. Et Concil. Senon. decret. 1. vbi ita legitur. *Eadem quoque vnica eſt domus Raab, qua concluſi euadunt exterminium vrbis Hierico, neque ancipitem ſentiunt gladium, in exitum hoſtium fidei, & Eccleſiæ exertum. Vna igitur ſancta & infallibilis Eccleſia, quæ nec à charitate decidere poteſt, nec ab orthodoxa fide deuiare.*

D

E

Conc. Conſtant. 1. in ſymb. — Conc. Lateran. c. 1. — Vniuerſitas Pariſienſ. — Conc. Senon. decret. 1.

PORRO Patres, qui hunc articulum aſſeruerunt, ita copioſiſſimi reperiuntur, vt vix dinumerari

merati queant, ex quibus nonnullos tantùm hîc ad impietatem hanc euertendam commemorabimus.

Ignatius. PRIMVS Ignatius martyr epiſt. ad Epheſios ex vnitate ſacrificiorum, veræ Religionis vnitatem demonſtrat. *Nemo* (inquit) *oberret, niſi quis intra altare ſit, fraudatur pane Dei: nam ſi vnius atque alterius oratio tantam vim habet, vt Chriſtus inter eos conſiſtat; quantò magis & Epiſcopi, & totius Eccleſiæ oratio conſonans? Qui igitur ab his ſeiunctus eſt, nec conuenit in cœtu ſacrificiorum, & Eccleſia, & primogenitis deſcriptis in cœlo, lupus eſt ſub ouis pelle; mitem præ ſe ferens formam.* Hoc loco D. Ignatius cœtum ſacrificiorum pro ipſo hominum cœtu, qui in altaris ſacrificio incruento conſentiunt, procul dubio vſurpat. Quod enim eſt Chriſtianorum altare; præter id in quo caro & ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini incruentè immolatur? Aut quis ſacrificiorum eſt cœtus, præter vnum hoc altaris ſacrificium, quod vniuerſa tum legis naturæ, tum ſcriptæ ſacrificia velut compendio colligit, ac complectitur? in quo vera tantùm Catholicorum Religio conſpirat. Ab hoc Catholicorum cœtu, ab hac Religione, ſi quis diſſitus fuerit, ſi quis extra illam immaculatum agnum comederit, lupus eſt ouina pelle contectus, prophanus eſt, hoſtis eſt Religionis, non alumnus; nec vlla illi ſalus expectanda eſt, quandiu ab hac vera Catholicorum

Auguſt. Religione ſeiunctus fuerit. Nam vt D. Aug. ait de fide ad Pet. cap. 39. *Omni homini, qui Eccleſiæ non tenet vnitatem: neque Baptiſmus, neque eleemoſyna, quamlibet copioſa; neque mors pro Chriſti nomine ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem, quandiu in eo Hæretica, vel ſchiſmatica prauitas perſeuerat, quæ ducit ad mortem.*

Tertull. TERTVLLIANVS verò ex doctrinæ vnitate, quæ vna vbique eſſe debet, Eccleſiæ, ac Religionis vnitatem colligit lib. 1. de præſcript. aduerſ. Hæret. *Apoſtoli* (inquit) *apud vnamquamque ciuitatem Eccleſias condiderunt, à quibus traducem fidei, & ſemina doctrinæ cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, & quotidie mutuantur, vt Eccleſiæ fiant, ac per hoc & ipſæ Apoſtolicæ deputantur, vt ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum: omne genus ad originem ſuam cenſeatur, neceſſe eſt. Itaque tot, ac tantæ Eccleſiæ vnam eſſe illam ab Apoſtolis primam, ex qua omnes, ſic omnes primæ, omnes Apoſtolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem.*

Epiph. HANC rationem velut potiſſimam tradit Epiphan. lib. 1. cont. Hæreſ. tom. 2. Hæreſi 31. contra Gnoſticos, vbi ex prædicationis, & fidei vnitate, Catholicæ Religionis vnitatem probat, his verbis. *Hanc prædicationem, & hanc fidem Eccleſia adepta per totum mundum diſperſa diligenter conſeruat, quaſi vnam domum inhabitans, & ſimiliter his credit, velut vnam animam, & idem cor habens, & conſonè hæc prædicat & docet, & tradit, velut vno ore prædita: nam linguæ in mundo diſſimiles ſunt, verùm virtus traditionis*

A *vna, & eadem eſt.* Quæ ſanè ratio grauiſſima eſt, quandoquidem doctrinæ vnitas ea potiſſimùm eſt, qua innumera, ac diuerſa veræ Religionis membra locorum, ac temporum diſtantia diſſita, in Religionis vnitatem confluunt.

Cæterùm Cyprian. lib. 1. epiſtolarum ep. 6. ad Magnum: ex ordine, & connexione membrorum ad vnum Eccleſiæ caput, vnam veram Religionem eſſe oſtendit. *Eccleſia* (ait) *vna eſt, vt Cant. 4. & 6. demonſtratur, quæ vna & intus eſſe, & foris non poteſt. Si enim apud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, & qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſſit, & quem præter ſacerdotij honorem, martyrio quoque Dominus glorificauit. Nouatianus in Eccleſia non eſt, nec Epiſcopus computari poteſt, qui Euangelica & Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens à ſeipſo ordinatus eſt. Habere namque, aut tenere Eccleſiam nullo modo poteſt, qui ordinatus in Eccleſia non eſt.* Quam rationem idem proſequitur de vnitate Eccleſiæ. *Vt vnitatem* (inquit) *manifeſtaret, vnam cathedram conſtituit: & vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit,* &c. *Primatus Petro datur, vt vna Chriſti Eccleſia, & cathedra vna monſtretur.* Eandem quoque rationem tradunt Optatus Mileuit. cont. Donatiſtas lib. 2. D. Hieron. lib. 1. adu. Iouin. cap. 14. Ambroſius, Auguſtinus, & alij. Cyprian. Cant. 4. & 6.

B

C

ATQVE hæc potiſſima ratio videtur, qua vera Religio vna eſſe dicatur. Nam cùm vera Religio neceſſariò viſibilis eſſe debeat, quæ viſibilia fidelium membra ſibi coniuncta habet, ac veluti quoddam magnum corpus ſit (vt eã Paulus appellat) in quo viſibiles membrorum functiones diſtinctæ cernuntur, ſanè perfecta illius vnitas haberi non poteſt, niſi cuncta illius membra ad vnum viſibile caput

D ordinentur, atque ab eo pendeant velut rectore: quam vnitatem Chriſtus apertè inſtituit, cùm vnum Petrum totius veræ Religionis Rectorem, ac Paſtorem inſtituit, illis verbis. *Paſce oues meas.* Quod olim quoque Ezechiel prædixerat c. 37. cùm ait. *Hæc dicit Dominus Deus: ecce ego aſſumã filios Iſraël de medio nationum, ad quas abierunt, & congregabo eos vndique, & faciam eos in gentem vnam, & Rex vnus erit omnibus imperans, & non erunt vltrà duæ gentes; neque diuidentur amplius in duo regna, & ſeruus meus Dauid Rex ſuper eos, & paſtor vnus erit omnium eorum.* Quod teſtimonium fuſiùs à nobis alio loco explicabitur. Ioan. 21. Ezech. c. 37.

E

ALTERA quoque ratione vtitur idem Cyprianus ad hanc veræ Religionis vnitatem confirmandam, quam ducit ex D. Paulo ad Epheſ. 5. vbi Eccleſiam Chriſti ſponſam appellat non habentem maculam neque rugam. *Adulterari* (inquit) *non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt & pudica, vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Hæc nos* Cyprian. Epheſ. 5.

Deo

Digitized by Google

Deo ſeruat, hæc filios regno, quos generauit, aſſignat. Quiſquis ab Eccleſia ſegregatus adulteræ iungitur, à promiſſis Eccleſiæ ſeparatur: nec pertinet ad Chriſti præmia, qui relinquit Eccleſiam Chriſti: alienus eſt, profanus eſt, hoſtis eſt. Habere iam non poteſt Dominum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem. Vides vnam Chriſti ſponſam, vnicam Religionem Chriſto copulatam, de qua olim prædixerat Oſeas cap. 2. *Et ſponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus, & ſponſabo te mihi in fide.* Hanc rationem latiùs ediſſerit Origenes homil. 2. in Cant. Canticorum.

Oſeæ c. 2.

Orig.

PORRO idem Origenes hom. 3. in Ioſue ex figura domus Raab, quæ ſola ab excidio vrbis Hiericho ſalua permanſit, extra quam omnes interempti ſunt: Religionis vnitatem probat, extra quam qui inuentus fuerit, damnatur. *Si quis ergo* (ait) *ſaluari vult, veniat in hanc domum, huius quæ quondam meretrix fuit, etiam ſi de illo populo vult aliquis ſaluari, ad hanc domum veniat, vt ſalutem conſequi poßit: ad hanc veniat domum, in qua Chriſti ſanguis in ſigno redemptionis eſt, &c. Nemo ergo ſibi perſuadeat, nemo ſemetipſum decipiat, extra hanc domum, id eſt, extra Eccleſiam nemo ſaluatur.*

Baſil.

D. Baſilius oratione in Mamantem martyrem veræ Religionis vnitatem cum vnica tunica Chriſti inconſutili confert. *Iudæorum* (inquit) *eſt in partes ſcindi: Eccleſia verò Dei tunicam inconſutilem deſuper contextam adepta, quæ à militibus ne ſcinderetur conſeruata eſt, Chriſtúmque induta veſtimentum illius ne ſcindat.* Eadem metaphora quoque vſus eſt Hieronymus epi. 57. ad Damaſum, vbi etiam alias ad hanc vnitatem ſignificandam tum vineæ, tum fontis ſignati, tum horti concluſi ſimilitudines adiungit. *Quoniam* (inquit) *vetuſto Oriens inter ſe populorum furore colliſus indiſcuſſam Domini tunicam, & deſuper textam, minutatim per fruſta diſcerpit; & Chriſti vineam exterminant vulpes: vt inter lacus contritos, qui aquam non habent, difficilè vbi fons ſignatus, & hortus ille concluſus ſit, poßit intelligi: ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendam, &c.*

Hieron.

CÆTERVM idem Hieron. epiſt. ad Euandrum ex vno Chriſto capite; ex vna veritatis regula; ex vno fidei, ſpei, & charitatis obiecto; ex vno Sacramentorum vſu; ex vno denique cultu vnam verámque Religionem euincit. *Non alia* (inquit) *Romanæ vrbis Eccleſia, alia totius orbis exiſtimanda eſt. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Perſia, & Oriens in India, & omnes nationes Chriſtianæ, quantumuis barbara antea extiterint, vna ſunt Eccleſia: vnum enim Chriſtum adorant, vnam obſeruant regulam veritatis; omnes idem credunt, ſperant, amant; eadem tenent Sacramenta, eoſdem etiam Religionis perneceſſarios ritus colunt.*

Auguſt.

D. Auguſt. ex ipſo (Catholici) nomine, vnam eſſe Religionem demonſtrat lib. de vtilitate credendi cap. 1. *Vna* (inquit) *eſt Catholica Eccleſia, cui hæreſes aliæ diuerſa nomina imponunt, cùm ipſæ ſingulæ propriis vocabulis, quæ negare non audeant, appellentur.* Et lib. de vera Relig. cap. 5. *Religio* (inquit) *neque in confuſione Paganorum, neque in purgamentis Hæreticorum, neque in languore ſchiſmaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærenda eſt: ſed apud eos ſolos, qui Chriſtiani, Catholici, & Orthodoxi nominantur.* Et ſerm. 131. & 181. de Tẽpore. *Ideo* (ait) *in ſymbolo dicimus: Credo vnam Eccleſiam, id eſt, orbe diffuſam: quia diuerſorum Hæreticorum Eccleſiæ ideò Catholicæ non dicuntur, eo quòd per loca, & per ſuas quæque prouincias continentur. Hæc verò ab ortu Solis vſque ad occaſum vnius fidei ſplendore diffunditur.* Poſtremò de vera Relig. cap. 7. *Tenenda* (inquit) *eſt nobis Chriſtiana Religio, & eius Eccleſiæ communicatio, quæ Catholica eſt, & Catholica nominatur non ſolùm à ſuis, verùm etiam ab inimicis.*

Lactant.

CVM Auguſtino conſentit Lactant. lib. 4. cap. 30. vbi ex Catholici nomine vnam, ac veram Religionem agnoſcit. *Cùm enim Phryges* (ait) *aut Nouatiani, aut Marcionitæ, aut Anthropiani, ſeu quilibet alij nominantur, Chriſtiani eſſe deſierunt, qui Chriſti nomine amiſſo humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Eccleſia eſt, quæ verum cultum retinet. Hic eſt fons veritatis, hoc eſt domicilium fidei, hoc templum Dei: quod ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ, ac ſalutis æternæ alienus eſt.* Quid pro veræ Religionis vnitate, aut luculentius, aut verius dici potuit; quàm eã tantùm vnam, ac veram Religionem aſſerere, quæ cultus vnitatem retinet, quæ vnius veritatis fontem aperit; quæ vnius fidei domicilium pandit; quæ in vnius, ac ſummæ Dei maieſtatis templum conſecrata eſt; quæ vnius æternæ ſalutis adipiſcendæ aditum patefacit; quæ tandem Catholicæ nomen meretur? Hæc enim propria veræ Religionis officia ſunt: neque vlla vera Religio exiſtimanda eſt, quæ hæc cultoribus ſuis non defert.

QVOD ſi quis plures Religiones conſtitueret, is ſanè cultus vnitatem diſcinderet, fidei ſimplicitatem diuideret, Diuinæ vnitatis ſacramentum violaret, Deum multiplicaret, ac ipſum cœleſte præmium in tot fruſta, quot Religiones eſſent, diſſecaret: atque his tandem fieret, vt & veritatis fontem exſiccari, fidei domicilium ruere, Dei templum pollui, Diuinam maieſtatem ſolui, æterna præmia perire, & ipſam Religionem tandem interire opus eſſet. Vna igitur tantùm vera Religio eſt, quæ tum Religio, tum Eccleſia appellatur.

Exod. 33. Gregor.

PORRO D. Gregorius egregiè ex illo loco Exod. 33. *Eſt locus apud me, & ſtabis ſupra petram.* Eccleſiaſticæ Religionis vnitatẽ deducit lib. 7. epiſt. 53. ad Secundinum ita ſcribens. *Quis eſt locus, qui non ſit in Deo, cùm cuncta ab ipſo,*

ipſo, quæ creata ſunt, contineantur? Sed tamen eſt locus apud eum, videlicet ſancta Eccleſiæ vnitas, in qua ſuper petram ſtatur, dum confeßionis eius ſoliditas humiliter tenetur. Tunc videbis poſteriora mea. In petra enim, id eſt, in ſancta Eccleſia ſtantes, Dei poſteriora videmus; quando iam ea, quæ in fine promiſſa ſunt cæleſtis patriæ gaudia contemplamur. Vides quàm præclarè huic loco reſpondeat teſtimonium illud Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ex quo Religionis vnitatem collegimus.

Beda. NEC minùs præclarè Beda veræ Religionis vnitatem in fractione panis, quæ habètur Luc. 24. (Luc. 24.) myſticè contineri docet lib. 6. Comment. in Lucam cap. 92. *Certè* (inquit) *myſterij cauſa factum eſt, vt duobus diſcipulis in illo alia oſtenderetur effigies; & ſic eum non niſi in fractione panis agnoſcerent. Nequaquam ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt, id eſt, Eccleſiæ, cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apoſtolus dicens, vnus panis, vnum corpus multi ſumus, vt cùm eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoſcerent eum.*

Theod. HIS accedat Theodoretus, qui expoſitione in Pſalm. 47. veræ Religionis vnitatem ex dogmatum conſonantia colligit. Exponens C enim illud. *Deus in domibus eius cognoſcetur*, ita ſcribit: *Vna quidem per totum orbem atque mare. Propterea orantes dicimus. Pro ſancta, & vnica, Catholica, & Apoſtolica Eccleſia, à finibus vſquè ad fines terræ. Rurſus diuiſa eſt ipſa per ciuitates, & oppida, & agros, quas diuinum oraculum domos nuncupauit: quemadmodum qualibet ciuitas intus habet domos, à ſe inuicem diuiſas; & vna tamen ciuitas nominatur: ſic infinita & innumerabiles ſunt Eccleſiæ in inſulis, & in continenti: communiter autem omnes in vnam rediguntur ob conſonantiam veterum dogmatum.* Quibus Theodoreti verbis trita illa, ac vulgata aduerſariorum obie- D ctio diluitur, qui plures nobis in Scripturis Eccleſias commemoratas obiiciũt: nam Paul. ad Rom. (Rom. 16.) ſcribens cap. 16. *Salutant* (inquit) *vos omnes Eccleſiæ Chriſti.* (Apoc. 1.) Ioannes Apoc. 1. ad ſeptem Eccleſias ſcribit: Lucas in Actib. Apoſt, cap, 24. (Act. 14.) Presbyteros per ſingulas Eccleſias à Barnaba, & Paulo conſtitutos eſſe memorat: at his facilè occurritur. Cùm enim Eccleſia Dei longè latéque per totum orbem diffuſa ſit, nec vna, aut loci, aut ciuitatis anguſtia ſit concluſa, inde pleroſque Epiſcopos, ac Rectores ad fideles tum fide, tum moribus inſtruendos, ac confirmandos in ſingulis vrbibus con- E ſtitui opus fuit; ne Dominicus grex, aut diuini verbi pabulo careret, aut Sacramentorum egeſtate conficeretur. Hinc quilibet fidelium cœtus ſub proprio Epiſcopo, aut Rectore congregatus Eccleſiæ particularis nomen ſortitus eſt: quòd ſi cũctas huiuſcemodi Eccleſias, ac fidelium cœtus cum ſuis Epiſcopis, ac Rectoribus, ſub vno capite ſimul col- A lectas intelligant: planè vnam duntaxat Catholicam, ac vniuerſalem Eccleſiam animo concipient, quæ cæterarum omnium mater eſt, ac velut vtero vniuerſas complectitur, quæ vnum tantùm caput agnoſcit, quæ vna fide contenta eſt, quæ vnica Religione viget, ac veluti Dei ciuitas plures particularium Eccleſiarum domos continet.

QVAPROPTER æquum eſt agnoſcere, Apoſtolos, ac Scriptores ſacros, Eccleſias interdum ſub multitudinis numero vſurpare, cùm non de vniuerſali, ſed de ſingularibus tantùm Eccleſiis agunt. At exploratum eſt, B quoties de vniuerſali Eccleſia mentionem faciunt; ab iis vnam ſemper appellari, vt patet ex Matt. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam*, (Matth. 16.) & ex Paulo ad Epheſ. 5. *vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, neque rugam.* (Epheſ. 5.) Et eodem capite: *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, vt eam ſanctificaret.*

NEQVE tamen exiſtimandum eſt, ob numeroſam particularium Eccleſiarum multitudinem, in quibus varij diuini cultus ritus exercentur, Religionis vnitatem diſſecari: quandoquidem vniuerſa illa cultuum proles C ab vna Religione velut fœcunda parente gignitur, vt præclarè docet Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. (Cyprian. de vnit. Eccl.) *Quomodo* (inquit) *Solis multi radij, ſed lumen vnum, & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum: & cùm de fonte vno plurimi riui defluunt; numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copia largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore, diuiſionem lucis vnitas non capit. Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit. A fonte præcide riuum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit; vnum tamen lumen eſt, quod vbique diſ-* D *funditur, nec vnitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latiùs expandit, vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater, fœcunditatis ſucceßibus copioſa illius fœtu naſcimur, illius lacte nutrimur, ſpiritu eius animamur.*

EN quia ratione vera Religio vna dici valet, tametſi tantam tum particularium Eccleſiarum, tum fidelium multiplicitatem contineat: nam cùm veræ Religionis vnitas non ex perſonarum, aut locorum vnitate pendeat; neque enim ſi vniuerſæ Eccleſiæ, ac fideles in vnum locum confluerent, E vnam hanc Religionem, qualem intelligere æquum eſt, efficerent; cùm pari modo & aceruus lapidum in vnum locum congeſtus vnus dici poſſet: abſurdum verò omnino cenſendum eſt, ita veræ Religionis diſſolutam eſſe compagem, vt maiori hac vnitate non fulciatur: quare aliunde veræ Religionis vnitas accerſenda eſt, nimirum ab ipſa tum fidei, tum capitis, tum doctrinæ, tum dogmatum,

gmatum, tum ſacrificiorum, tum cultuum vnitate: hæc enim vnitas veram Religionem peperit, fouit, pauit, auxit, ac denique perfectam atque inconcuſſam reddidit; quandoquidem in hac vnitatis petra ſolidata fuit dicente Domino: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

Matth. 16.

Paulus Oroſius.

HINC Paulus Oroſius, vir vtique magnæ inter Latinos auctoritatis lib. 7. cap. 33. *Vnus Deus* (inquit) *vnam fidem tradidit, vnam Eccleſiam toto orbe diffudit. Hanc aſpicit, hanc diligit, hanc defendit: quolibet ſe quiſquis nomine tegat, ſi huic non ſociatur, alienus eſt; ſi hanc impugnat, inimicus eſt.* Primùm quidem ex Dei vnitate veræ Religionis vnitatem commendat; quaſi id neceſſariò ſequatur (quod ſanè veriſſimum eſt) quòd ſi vnus eſt Deus, vna tantùm conſequenter ſit fides, vna Eccleſia, vna Religio: quòd ſi plures Deos aſſerere idololatriæ ingens crimen eſt; ſi fidei vnitatem infringere, infidelitatis ſcelus eſſe agnoſcitur: quomodo qui plures, aut Eccleſias, aut Religiooes ſibi effingit, hæreſis ac impietatis vitio vacare cenſebitur? Deinde quid Deus vni veræ Religioni præſtet, declarat: ſiquidem eam ita diligit, ac tuetur, vt non ſolùm illi aſſociatos familiares, ac oeceſſarios ſuos efficiat; ac diſiunctos, bonis omnibus expoliatos à Dei amicitia expellat: ſed etiam ipſam Religionem vera Dei fide, ac cognitione imbutam, in Dei poſſeſſione collocat, ſuperis amabilem præſtat: denique ita ſuo præſidio firmam, ac ſtabilem reddit, vt oullum crudelitatis genus timeat, nullis perſecutionibus ſuccumbat, & facilius ſit totam orbis compagem diſſolui, quàm vnam hanc Religionem perire, vt præclarè annotauit Leo Magnus ſerm. 1. in Natali Ap. Petr. & Paul. cap. 6. *Nullo* (ait) *crudelitatis genere deſtrui poteſt Sacramento crucis Chriſti fundata Religio.*

Leo Magnus.

POSTREMO hanc veræ Religionis vnitatem Clemens Alex. libr. 7. Strom. vnitatis Sacrameoto concludit dicens. *Quia Deus vnus eſt, & vnus Dominus; idcirco etiam id quod valde pretioſum eſt, quia eſt vnum, laudatur, cùm ſit imitatio quædam eius principij vnius. Huius itaque natura vnius, vna Eccleſia concluditur., quam in multas partes diſſecare conantur Hæreſes.* Vnitatis tantam eſſe amplitudinem, ac excelleotiam, vt ex ea rerum perfectio, ac ſtabilitas pendeat, exploratum eſt; cùm res omnes & maiorem perfectionem conſequantur, quò magis ad vnum tendunt: rerum eoim naturas vnitate conſeruari, diſſolutione corrumpi nemo ignorat. Hinc non obſcurè Clemens veræ Religionis præſtantiam, ac ſtabilitatem ex illius vnitate euincit. Eteoim certum eſt, ſi plures Religiones in orbe eſſeot, cùm inter ſe diſſitæ eſſent, diſſolui aliquando oportere. Irrefragabilis enim ſtat Domini ſententia. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.* Philoſophis quoque notum eſt, virtutem vnitam fortiorem eſſe, diſperſam verò debiliorem; quò fit, vt vnitati fortitudo, multiplicitati infirmitas inſit. Quamobrem cùm vera Religio perpetuò ſtabilis eſſe debeat, planè vnam illam tantùm eſſe opus eſt. Hæretici verò cùm veram Religionem non vnam, ſed in multas partes diſſectam volunt, eò tendunt, vt omnem prorſus Religionem interimant.

Clem. Alex.

Luc. 11.

HINC apertè colligimus, quòd ſicut vnitas veræ Religionis Sacramentum eſt, ita falſæ Religionis multiplicitas eſt indicium; atque inde fit, vt vera Religio vnitatis ſymbolo à falſa dignoſcatur. Qui igitur veram Religionem addiſcere volunt, illius prius voitatem compertam habeant: fieri eoim nequit, vt in pluribus diſſidentibus ſectis vera Religio reperiri poſſit, vt teſtatur Iuſtinus oratione ad Gẽtiles his verbis. *Qui verò tutum fuerit, viri Græci, eos qui ſe ſaluos eſſe cupiunt, exiſtimare ab illis ſe Religionem veram addiſcere poſſe, qui perſuadere ſibi nequeunt, ne inter ſe diſſideant, néue alius ſentẽtia ſua ab alio diuerſus eſſe appareat?*

Iuſtinus.

QVAPROPTER (vt omnia breuiter perſtringam) ſi fidei articulo obſtringimur, nimirum vnam, ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam credere: vt habet ſymbolum Conſtantinopolitanũ, & de pœn. diſtinct. 6. cap. 1. §. laboret. Quod etiam definitum eſt de ſumm. Trin. & fid. Cathol. cap. Firmiter: quibus vniuerſus Patrum conſenſus ſubſcripſit. Ita fateri neceſſe eſt vnam tantùm eſſe veram, ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Religionem, quæ ſola Deum colit, Eccleſiam tuetur, & veros fideles, ſanctos, Catholicos, & Apoſtolicos cultores præſtat.

Symb. Conſtant.

De ſumm. Trin. & fid. Cath. cap. firmiter.

Demonſtratur tertiò rationibus.

ARTICVLVS IX.

IAM verò, vt veræ Religionis vnitas clarius perſpecta ſit, eadem quoque rationibus proſequẽda eſt. Principiò ad confirmandum veræ Religionis vnitatẽ, Dei ipſius vnitas irrefragabilis nobis ſeſe offert, qui cùm ſimplex, ac indiuiſibilis ſit, ipſam quoque Religionem ſimplicem, ac indiuiſibilem efficit. Quæ ratio inde potiſſimùm vim ſortitur, quod cùm Deus vnus, ac ſimpliciſſimus ſit; vnica tantùm illius cognitio, quæ ex ſuperinfuſa ab eo fide oritur, in animo eſſe debet; quæ primã Religioni viam ſternat. Hanc autem ſingularis quædam, ac intima animi in Deum propenſio, à Deo ipſo manans comitatur, qua velut ſtimulo hominis animus excitatur, & in Deum velut vltimum

finem propellitur, quæ duo Religioni vitam, A ac principium tribuunt. Prima quidem Dei cognitio animum ad Religionem diſponit, cùm Deum velut obiectum maximè colendum demonſtrat: propenſio verò fide, ac Dei cognitione imbuta, illum occulta vi ad Deum colendum trahit. Cùm igitur vna tantùm Dei cognitio ſit, quæ per vnicam fidem habetur, vna propenſio, qua in vnum Deum tanquam finem vltimum ferimur: quo pacto Religio ipſa, quæ ex his oritur, multiplex eſſe poteſt? Nam ſi plures Religiones eſſent, planè fateri cogeremur, etiam plures Dei cognitiones, ac propenſiones nobis ineſſe, B ex quibus illæ proficiſcerentur. Iam quid prohiberet tot Deos venerari, quot tùm fides, tum propenſiones in animo vigerent? quod vel ſuſpicari maximè à ratione diſſentaneum eſt.

Et quidem illud certiſſimum eſt, vnica propenſione nos in vnum vltimum finem duci; quòd ſi plures fines vltimi conſtituerentur, cùm quiſque ſua propenſione in animo vigeat, ac propriam quiſque ſibi vendicet, ſanè tot in animo propenſiones eſſe, quot fines, neceſſe eſt. Quapropter cùm finis vltimus vnus tantùm ſit, qui eſt Deus ipſe Opt. Max. vnica etiam propenſione à nobis expeti, C vnica fide apprehendi, ac proinde vnica tantùm Religione à nobis coli debet. Quæ ratio eſt D. Auguſtini contra Creſconium libro 1. capit. 29. *Vnus enim Deus* (ait) *vna fides, vnum Baptiſma, vna incorrupta Catholica Eccleſia, non in qua ſola vnus Deus colitur, ſed in qua ſola vnus Deus piè colitur.*

Augu. contra Creſc.

Secvnda ratio deſumitur ab vno Chriſto, qui cùm vnius veræ Religionis auctor ſit, & inſtitutor, vna duntaxat, ac vera Religione colitur. Id verò ex eo potiſſimùm deducimus: quòd Chriſtus Eccleſiæ, tum ſponſus, tum caput à D. Paulo nuncupatur: D quò fit, vt Eccleſia, ac vera Religio conſequenter vna Chriſti ſponſa, ac vnum Chriſti corpus eſſe debeat. Quemadmodum igitur Eua illa, quæ Adæ coniugio copulata fuit, omnium naturali vita viuentium parens effecta eſt; ita vt ſi cunctos Euæ filios diuina virtus in vnũ cogeret, vnam eam proculdubio omnium matrem agnoſcerent. Ita vera Religio cùm vnica ſit Chriſti ſponſa, illi fidei coniugio copulata iuxta illud Oſeæ 3. *Deſponſabo te mihi in fide:* de quo coniugio Paulus ad Epheſ. 5. agens ait: *Sacramentum hoc magnum eſt; ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia,* E omnium fidelium, vera, ac ſpirituali fidei vita viuentium mater cenſenda eſt. Quicunque igitur ab vno Chriſto Religionis ſponſo Baptiſmatis lauacro geniti ſunt, ij ad vnam hanc Religionem pertinent; hæc omnes alit, fouet, tuetur: ſi qui ab hac vna Religione ſeiuncti ſunt, quocunque nomine cenſeantur, Chriſti filij eſſe non poſſunt; ſiquidem ex vna Chriſti ſponſa geniti non ſunt, neque illam

Oſeæ 3.
Ad Epheſ. 5.

matrem agnoſcunt. Atque huc ſpectat, quod ait Cyprianus de ſimplicitate Præl. *Adulterari non poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica: vnam domum nouit, vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit. Hæc nos Deo ſeruat; hæc filios regno quos generauit, aſſignat. Quiſquis ab Eccleſia ſegregatus adulteræ iungitur, à promiſſis Eccleſiæ ſeparatur, nec pertinet ad Chriſti præmia, qui relinquit Eccleſiam Chriſti: alienus eſt, prophanus eſt, hoſtis eſt: habere iam non poteſt Dominum Patrem, qui Eccleſiam non habet matrem.* Cui elegantiſſimè Auguſt. in Pſalm. 57. reſpondet his verbis. *In ventre enim Eccleſiæ veritas manet, quiſquis ab hoc ventre ſeparatus fuerit, neceſſe eſt, vt falſa loquatur: neceſſe eſt, inquam, vt falſa loquatur, quiſquis aut concipi noluit, aut quem conceptum mater excuſſit.* Chriſtus igitur cùm vnus ſit, atque Eccleſiæ ſponſus, vnica etiam vera Religio eſſe debet Chriſti ſponſa, vnica quoque Religionis proles, quæ ex Chriſto eſt genita.

Cyprianus.
Aug. in Pſal. 57.

Alteram rationis huius partem ſubminiſtrat; quòd Chriſtum non modò vnum ſponſum, ſed & vnum veræ Religionis caput agnoſcimus ex D. Paulo ad Epheſ. 4. vbi de Chriſto capite diſſerens ita monet. *Creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis; ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit.* Plurimæ quidem, ac diuerſæ inter ſe membrorum ſectiones cernuntur: at cùm omnes in vnum corpus confluere, omnes vnum caput agnoſcere videmus; iam non in multis membris diſcrepantiam, ſed corporis vnitatem coniunctiſſimam admiramur. Ita ſanè cùm multa fidelium membra inter ſe, tum loco, tum perſonalitate diſtincta videmus: abſit, vt eorum aliqua in diſtinctas Religiones, aut Eccleſias ſegregari exiſtimemus. Cuncta enim ſimul vnum Religionis corpus conſtituunt, vnum Chriſtum caput inuiſibile agnoſcunt; quare cùm vnico corpori, ac capiti omnia fidelium membra coaleſcant; planè conſtat, quotquot fideles ſub Chriſto capite congregantur, omnes vno tantùm Religionis corpore contineri. Hanc rationem annuit D. Auguſt. in Pſalmum 60. enarrans illud. *Exaudi Deus deprecationem meam, intende voci orationis meæ. In Chriſto autem* (ait) *nos omnes vnus homo, quia huius vnius hominis caput eſt in cælo, & membra adhuc laborant in terra; & quia laborant, videte quid dicant. Exaudi Deus deprecationem meam, intende voci orationis meæ; quis dicit? quaſi vnus: vide ſi vnus. A finibus terræ ad te clamaui. Iã ergo non vnus; ſed ideò vnus, quia Chriſtus vnus, cuius omnes membra ſumus: nam quis vnus homo clamat à finibus terræ? non clamat à finibus terræ niſi hæreditas illa, de qua dictũ eſt ipſi Filio Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſſionem tuam*

Ad Epheſ. 4.
Auguſtinus.

terra

terminos terræ. Hæc ergo Chriſti poſſeſſio, hæc Chriſti hæreditas, hoc Chriſti corpus, hæc Chriſti Eccleſia, hæc vnitas, quæ nos ſumus, clamat à finibus terræ.

TERTIA ratio ex fidei vnitate deducitur. Vna enim fides rectè vnam Religionem concludit. Cùm enim ex Apoſtolo conſtet nos vnica fide ad vnum Deum accedere: *Ad Epheſ.4.* *Vnus Deus* (inquit) *& vna fides*, inde neceſſariò colligimus, Deum vnica Religione coli oportere. Fides enim idcirco vna eſſe debet, quandoquidem vnum Deum obiectum habet, atque vnum credit: igitur & Religio vna eſſe debet, vt vnum Deum colat. Accedat, quòd (vt aliàs diximus) fides Religionem parit, neque enim Religio abſque fide eſſe poſſet. Dum enim fide Deum apprehendimus, ac ſummam illius excellentiam admiramur rerum omnium opificem; inde Religio in animo exoritur, cùm ipſa fide Deum colendum addiſcimus. Cùm igitur fidem Religio ſequi debeat, & qualem Deum fides demonſtrat, hunc Religio colat, ac veneretur; planè ſi vna eſt tantummodò fides, quæ ex vno Deo proficiſcitur, eodem modo & vna Religio cenſeri debet; quæ ex vna fide oritur: quò fit, vt ea tantùm vera Religio cenſenda ſit, quæ vna fide, per omnia Religionis membra diffuſa in Deum credit, ac vnica Religione eundem colit. Quæ ratio eſt eiuſdem *Auguſt.* Auguſtini enarrat. in Pſalmum 85. *Gentes in vno* (ait) *vna ipſa eſt vnitas. Quomodo enim Eccleſia, & Eccleſiæ, illa Eccleſia, quæ Eccleſia, ſic illa gens, quæ gentes. Antea gentes, multæ gentes, modò vna gens. Quare vna gens? quia vna fides, quia vna ſpes, quia vna charitas, quia vna expectatio.*

QVARTA ratio ex vnitate beatitudinis elicitur, quæ eſt veræ Religionis præmium; vnica eſt beatitudo, quæ vnica Dei viſione, tum fruitione, tum poſſeſſione concluditur; quibus veræ Religionis alumni, tam quoad fidei, quàm ſpei, & charitatis meritum remunerantur; quæ omnia ad Religionem pertinent; fide namque fundatur Religio, ſpe roboratur, charitate tandem augetur, ac perficitur. Cùm igitur vna tantùm ſit viſio, vna fruitio, vna poſſeſſio, quæ Religionis præmia ſunt, quibus vnica beatitudo conſiſtit: conſtat ſanè vnam tantùm eſſe Religionem, quæ ad vnam illam beatitudinem ducit. Quomodo enim plures Religiones eſſe poſſent, vbi vna tantùm eſt fides, quæ vnam viſionē tanquam mercedē reſpicit? aut quis Religionem in vna fide multiplicem eſſe poſſe vnquam ſenſit? cùm id impoſſibile ſit (vt demonſtratum eſt, & fuſiùs in ſequentis ſymboli Demonſtratione explicabitur) quò fit, vt nec ſub vnica viſione ea multiplicari queat; niſi Deus ipſe, qui eſt vnicum tam fidei, quàm viſionis obiectum, atque ipſa obiectiua beatitudo, multiplicatus impiè crederetur. Idem de fruitione, ac poſſeſſione, quæ ſpei, ac charitati reſpondent, ſentire æquum eſt, quæ cùm nullo modo eadem ratione pluriſicari poſſint, vnam tantummodò Religionem eſſe docent.

QVINTA ratio eſt ipſa diuinæ legis vnitas. Vnica enim eſt lex, cuius obſeruatione ad cœleſtem beatitudinem transferimur, teſte Domino apud Matth.c.19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* *Matth.19.* Cùm verò vnica lex vnicam tantùm Religionem complectatur; quæ ea duce ad vnum Deum colendum fertur, hanc vnam tantùm doceat, hanc profiteatur, nec alia vera Religio eſſe poſſit, quàm ea vna, quæ Dei lege præſcribitur. An non Dei legem feraliter dilacerant, aut præter vnam Dei legem, alias quoque impiè agnoſcendas, ac obſeruandas volunt, qui plures, præter vnam hanc Dei lege contentam, Religiones conſtituunt? Planè cùm vna fides ad Deum agnoſcendum ſufficiat, vna ſpes, qua illius promiſſis conſtantiſſimè inhærere, vna charitas, qua ipſum perfectè diligere poſſimus, ſatis ſit; cur non & vna Religio ex diuinæ legis præſcripto inſtituta ad Deum colēdum ſufficere debet? Quæ cùm ita ſint, impiè plures Religiones ſub vna Dei lege contineri poſſe credunt, qui vnam Dei legem veræ Religionis ducem, ac magiſtram eſſe non ignorant.

SEXTA ratio ex ipſa cultus vnitate colligitur. Si enim quæratur, quæ ſit ratio, quæ homines ad Dei cultum impellat; ea vnica tantummodò agnoſcitur, ſumma nimirum Dei excellentia, quæ animo obiecta homines ad Dei venerationem pellicit, ac compellit. Vnica igitur Deum colendi ratio cùm nobis ex Dei excellentia inſit: quo pacto intelligere poſſunt, ea plures Religiones conſtitui? Id enim perſpectum eſt, rem quamlibet vna ratione tantùm ſubſiſtere, qua in propria vnitate conſtituitur; atque eas ita adæquatè ſe inuicem complecti, vt neque ratio rem ſuam excedere valeat, neque res vltra præſcriptos rationis ſuæ terminos poſſit erumpere.

ID exemplo clarius fiet. Quota ratione ſubſiſtere hominem exiſtimamus? vnica ſanè: nempe rationalitate. Hæc enim hominem in eſſe hominis conſtituit, atque à cæteris animātibus ſecernit. Quid igitur hæc ratio? num plures præter hominis ſpeciē conſtituit? haud ſanè; quandoquidem ea ita hominis naturam complectitur, vt ab ea ipſa quoque contineatur: quò fit, vt illam excedere, aut ab illa excedi minimè queat. Quare qui multas hominum ſpecies conſtituere vellet, multas quoque rationes illi inueſtigare opus eſſet, quibus vnaquæque ſubſiſteret.

Ita quoque de Religione cenſendum eſt; quam vnica tantùm ratione, Dei nimirū excellentia, ob quam ei cultus defertur, ſubſiſtere diximus: hæc enim Dei colendi ratio ita Religionem complectitur, ac viciſſim ab ea

comprehenditur; vt neque ea vera Religio eſſe poſſit, quæ à ſumma Dei excellentia ad ipſius cultum non impellitur; atque hac ratione in Religionis ſolio collocatur: neque alterius diuinæ excellentiæ ratio excogitari valeat, quæ vnius Religionis parens eſſe poſſit: cùm hæc vna totam Dei eſſentiam comprehendat. Ita fit, vt qui plures Religiones eſſe volunt, eos plures Dei colendi rationes, ac plura principia inueſtigare opus ſit;& præter vnam ac ſummam Dei excellentiam, alias tum excellentias, tum Diuinitates æquè ſummas conſtituant; quibus plures illas Religiones inniti credant. Hi quidem plures errorum abyſſos inuenient, in quas incidant; vnam tamen ſi ad hominum ſenſum redeant, diuini cultus rationem reperient, ac vnam ſummam Dei excellentiam, à qua vna tantùm Religio oritur.

SEPTIMA ratio deſumitur ex vnitate Sacramentorum: vſus enim & finis Sacramentorum idcirco inſtitutus eſt, atque eò tendit, vt homines in eandem fidem, eundémque Dei cultum colligat; ac vniuerſa Eccleſiæ membra; quæ inter ſe diſtincta ſunt, in vnum Religionis cultum connectat: quod apertè docet Apoſtolus primùm ex Sacramento Baptiſmi ad Gal. 3. *Quicunque in Chriſto baptiZati eſtis, Chriſtum induiſtis*: vt inde pateat, vniuerſos per baptiſmum in vna Chriſti fide, ac Religione colligari: & apertiùs 1. Cor. 12. id declarat, cùm ait: *Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi.* Tum ex Sacramento Euchariſtiæ, cuius vſu, ac virtute, fideles tum inter ſe, tum cum Chriſto vnum fiunt. *Quoniam* (inquit) *vnus panis, & vnum corpus multi ſumus omnes, qui de vno pane, & de vno calice participamus*: cui ſuffragantur & illa Chriſti verba apud Ioan. c. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*: Quod de cæteris etiam Sacramentis ſtatuendum eſt, quæ (vt ait Aug. lib. de vet. Relig. cap. 17.) àd continendam in vnum Chriſtiani populi ſocietatem inſtituta ſunt. Quaptopter ſicut veteris illius Eccleſiæ ſtatus quibuſdam Sacramentis in vna Religione continebatur, ita noui populi ſocietatem (vt teſtis eſt idem Auguſt. epiſt. 118. c. 1.) Deus per Sacramenta colligauit, ne dilaberetur. Quid plura? in nullum vnquam Religionis ſeu verum, ſeu falſum nomen (vt idem Auguſt. teſtatur lib. 19. cap. 11. cont. Fauſtum) coagulari homines potuerunt, niſi aliquo ſignaculorum, ac Sacramentorum viſibilium conſortio, ne diffluerent, colligarentur: ita fit, vt inde veræ Religionis vnitas perſpicuè declaretur, cùm in vnam omnes Sacramentorum diuinorum communionem conſpirant.

Ad Gal. 3. *1. Cor. 12.* *1. Cor. 10.* *Ioan. 6.* *Auguſtinus.*

DECIMAOCTAVA ratio ex vnitate ſacrificiorum oritur. Nulli enim dubium eſt, ſacrificium inter præcipuos externos Religionis actus collocari, atque inde Religionis vnitatem erumpere; cùm omnia Eccleſiæ membra in eandem ſacrificiorum Religionem coëunt. Hinc vnam à prima ipſa hominum conſtitutione duntaxat Religionem viguiſſe non obſcurè colligimus, cùm vniuerſos vtriuſque teſtamenti fideles in vnam ſacrificij vnitatem conſpiraſſe intelligimus. Nam etſi plures ſacrificiorum formæ, tum apud legis naturæ Patres, tum apud Hebræos inſtitutæ eſſent, cùm tamen ad vnum Chriſti ſacrificium, quod in cruce complendum erat, ſignificandum tenderent; eandem prorſus ſacrificij rem omnia continebant, ipſum nimirum Chriſti corpus; quod omnes ſub diuerſis ſacrificiorum ſignis immolabant, vnde expiandorum peccatorum vim tandem obtinebant. Hinc enim Ioannes Apoc. 13. Chriſtum ab origine mundi immolatum affirmat. *Agnus* (inquit) *qui occiſus eſt ab origine mundi.* Et Paulus 1. Cor. 10. omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaſſe, & omnes eundem potum ſpiritualem bibiſſe, conſequente eos petra, petram autem fuiſſe Chriſtum, explicat. Demum Auguſtinus paſſim de ciuit. Dei lib. 10. cap. 5. & 20. cuncta veterum Patrum ſacrificia huius vnici ſalutaris Chriſti ſacrificij figuratiua fuiſſe docet. *Cuius rei* (ait cap. 20.) *Sacramentum quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium, quæ cùm ipſius capitis corpus ſit, ſeipſam per ipſum diſcit offerre. Huius veri ſacrificij multiplicia, variáque ſigna erant ſacrificia priſca ſanctorum, cùm hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multùm commendaretur.*

Apoc. 13. *1. Cor. 10.* *Auguſtinus.*

PORRO ſicut priſcæ legis ſacrificia affuturum aliquando crucis ſacrificium ſub variis pecorum, & armentorum ſignis prænunciabant: ita nouæ legis ſacrificium idem ſub panis, & vini ſpeciebus; in quibus ipſum Chriſti corpus, ac ſanguis reipſa præſentia ſunt, præteritum commemorat. Neque enim decebat Chriſti præſentiam, vti à veterum ſacrificiis, ita etiam ab Euchariſtico aliquando ſubtrahi. Veterum enim ſacrificia idcirco Chriſtum tantummodò figurabant, quòd præſentem illum habere non poſſent, cùm is necdum carnem ex virgine ſumpſiſſet, ac corpus, quod ab iis contineri poſſet, haberet. At cùm iam modò Chriſtus aduenerit, nec vllus peracto iam Crucis ſacrificio figuræ locus ampliùs eſſe poſſit, præſens in Euchariſtico ſacrificio eſſe voluit, ne Iudæorum more adhuc futurum illum homines expectarent: ſed præteriti ſacrificij incruenta ipſius præſentis immolatione memoriam celebrarent, vt præclarè docet D. Auguſt. lib. 20. cont. Fauſtum c. 18. *Hebræi* (inquit) *in victimis pecorum, quas offerebant Deo, multis & variis modis, ſicut re tanta dignum*

Auguſtinus.

dignum erat, prophetiam celebrabant futuræ victimæ, quam Chriſtus obtulit: unde iam Chriſtiani peracti eius ſacrificij memoriam celebrant ſacroſancta oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Domini. Ita fit, vt cùm in eandem ſacrificij vnitatem, tam veteris, quàm nouæ legis ſacrificia conſpirent: inde neceſſariò Religionis vnitas erumpat.

NONA ratio eſt ipſa connexio membrorum ad inuicem, & ad vnum viſibile caput, ex qua propriiſſima veræ Religionis vnitas exoritur. Quæ ratio primùm affertur à D. Paulo, qui de veræ Religionis vnitate agens, ſæpiſſimè illam humano corpori ſub capite B

Rom. 12. *1. Cor. 12.* *Ad Coloſſ. 2.*

conſtituto comparat, vt patet Rom. 12. & 1. Cor. 12. & ad Coloſſ. 2. vbi ita ait. *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentum Dei.* Religio ſiquidem eſt quaſi corpus quoddam heterogeneum, quod ex membris & capite conſtat, quæ inter ſe ita arctiſſimè coniuncta ſunt, vt nec membra à capite, nec caput à membris ſeparari queant; ſi ſalua, ac ſarta tecta illius vnitas eſſe debeat. Neque enim membra niſi C inter ſe cohæreant vnum corpus conſtituunt: neque corpus integrum ſine capite eſſe poteſt: quò fit, vt ad perfectam Religionis, quæ myſticum, ac perfectum quoddam corpus eſt, vnitatem conſtituendam; primùm fidelium vnio, ac ſocietas inter ſe, in eodem Religionis cultu, ac mutua in commune bonum, ac in vnum finem coniunctione, tum eorundem ſub vno viſibili capite, quod totius Religioſi corporis curam gerat, connexio neceſſaria ſit. Quam vnitatem Chriſtus inſtituit, cùm vni Petro vniuerſos fideles ſubiecit, illa voce

Ioan. 21.

Ioan. 21. *Paſce oues meas* quibus verbis, D fidelium gregem ſibi, & cum vno viſibili paſtore vnitum eſſe debere declarauit. Quapropter Cyprianus Eccleſiam haud aliud eſſe cenſet, quàm gregem ſuo paſtori vnitum.

Caietanus. *Albert. Pighius.*

Hanc rationem fusè explicant Caietanus in Comment. in 2. 2. quæſt. 30. artic. 1. & Albertus Pigluus Eccleſ. Hierarch. c. 2.

DECIMA ratio: vera Religio idcirco vna eſt, quia bonos & malos, dummodò Dei fide

Matth. 13 *Matth. 3.* *2. Timoth. 2.*

imbuti ſint, complectitur: quare Matth. 13. ſagenæ comparatur, quæ bonos, ac malos piſces continet. Item Matth. 3. cum area confertur, in qua triticum & paleæ ſimul com- E mixtæ inueniuntur. Præterea cap. 22. conuiuio comparatur, ad quod boni & mali accedunt. Paulus quoque 2. ad Timoth. 2. illam magnæ domui ſimilem dicit, in qua ſunt vaſa aurea, & argentea, & lignea, & fictilia quædam in gloriam, quædam in contumeliam. Ex quibus perſpicuũ fit, vnam eſſe dun-

A taxat Religionem, in qua tametſi bonis mali permixti ſint, fidei tamen & cultus in iis vnitas aſſeruatur.

VNDECIMA ratio eſt, quam ipſa Religionis natura ſuppeditat. Religio namque cùm totius Religiouis, prout corpus conſideratur, vnica forma ſit, qua illa ſubſiſtit, ſanè ſecundùm ſpeciem plurificari minimè poteſt. Quis enim Philoſophorum plures, aut iuſtitias, aut prudentias, aut temperantias, aut fortitudines ſpecie differentes eſſe ſenſit? Aut quis Theologorum plurimos tum fidei, tum ſpei, tum charitatis habitus ſpe- B cie diſtinctos exiſtere affirmauit? Ab hoc enim ratio ipſa diſſentit, quæ vni generi plures quidem ſpecies ſubiicit, plures verò ſpecies ſub vna ſpecie contineri haud patitur. Porrò Religionis habitus cùm vnica ſpecies ſit, qua Religionis ſtatus formaliter conſtituitur, quis eum ſecundùm ſpeciem multiplicari poſſe credat? Duobus enim modis aliquid multiplicari poſſe intelligimus, vel ſecundùm aliquid ſui, vel ſecundùm ſe totum. Primo quidem modo Religionem multiplicari nihil prohibet, quandoquidem quod ea vel ſecundùm actus, vel quoad ſubiecta C multiplicari contingit: id non tam Religioni officit, quàm illius perfectionem auget. Altero verò modo, Religionem quoad ſe totam multiplicari, omnino impoſſibile videri debet, cùm ea vnica ſpecies ſit, ſub iuſtitiæ genere contenta, quæ in alias plurificari non poteſt. Quamobrem cùm plures Religionis habitus ſpecie differẽtes reperiri non poſſint, inde conſtat plures Religionis ſtatus eſſe non poſſe. cùm vna tantùm ſpecifica ratio ſit, quæ vnicum Religionis ſtatum conſtituit.

DVODECIMA ratio, quæ Religionis vnitatem euincit, eſt ipſa perpetua Religio- D nis ſtabilitas, de qua nonnulla ſuperiùs diximus, & fusè aliàs tractabimus. Vnitatem namque ſtabilitatis ſymbolum eſſe apud omnes exploratum eſt; quare Plato in Politicis

Plato.

vnius dominationem bonis inſtructam legibus, multorum adminiſtratione potiorem cenſet. *Multiplex enim imperium*, vt ait Euſebius Cæſar. oratione de laud. Conſtant.

Euſeb. Cæſa.

quod ex hominibus honore, & ſenſu paribus conſtat, quódque cum monarchia ex aduerſo pugnat; confuſionis, ac ſeditionis potiùs, quàm imperij nomen meretur. Hinc eſt illud Vlyſſis apud Homerum ad Græcos carmen:

Homerus.

E *Non bene regnabunt multi, Rex vnicus eſto.*

Quòd ſi huius rei cauſam expetimus, ea eſt, quam nuper attulimus; quòd ſicut omnia quæ ſunt, vnitate conſtant; ita omnia vnitate conſeruantur: quò fit, vt quæque res ita pro ſua vnitate pugnet, vt ſui diuiſionem, ex qua ſui diſſolutio oritur, quoad fieri poteſt effugiat. Quapropter cùm

vera Religio perpetuò firma, ac ſtabilis eſſe A debeat, non in plures diſciſſam, ſed vnicam inter homines eſſe neceſſe eſt.

Sed quid pluribus argumentis opus eſt? Planè, cùm quæ ſit vera Religio inquirimus; atque in ea demonſtranda omni ſtudio elaboramus; an non ſatis exploratum eſt, eam vnam tantùm eſſe? Cùm enim in tanta ſectarum varietate omnes ſibi veram Religionem vſurpare contendant: an non eo apertè indicant, vnam tantùm eſſe diuinam Religionem, cui omnino adhærendum ſit, eámque omni ſtudio quærere, ac tenere nos oporteat? Fruſtra etiam in vera Religione in- B daganda tot Patres, ac Doctores antiquiſſimi multùm laboris, ac operis inſumpſiſſent; ſi quælibet ſuperſtitio, quæ Religionis nomen vendirat, tanquam vera Religio agnoſcenda eſſet. Inde enim ſequi opus eſſet, vt ipſæ Hæreſes, quæ paſſim ſub Religionis nomine graſſantur, veræ Religiones cenſeri poſſent.

Qvid verò magis Chriſtiano nomine indignum, quàm ſectis, ac Hæreſibus ita veræ Religionis nomen imponere, vt quiſque in ea, quam ſibi fingit ſuperſtitione ſalutem conſequatur? Quòd ſi alterius altera eſt fides, ſi diſcrepantia dogmata, ſi cultus omnino varius, ac diuerſus, quo pacto vtraque Religio ad ſalutem via eſſe poteſt? ſi quod vna affirmat, altera negat; quod vna amplectitur, altera anathematizat: quod hæc imperat, illa prohibet; quo pacto vtriſque fidei veritas, à qua totius ſalutis baſis, ac fundamentum pendet, ineſſe poteſt? Quemadmodum igitur vna duntaxat fides eſt, ſine qua neminem vnquam Deo placuiſſe conſtat: ita & vna tantùm Religio eſſe debet, quæ cùm veros Dei cultores efficiat, ea ſola ad ſalutem homines proficiſci oportet.

DEMON

DEMONSTRATIO
SECVNDA GENERALIS
SECVNDI SYMBOLI

contra Hæreticos.

De vnitate Fidei.

Præfatiuncula.

QVOD hyeme vndoſo mari, *ait D. Hilarius ad Conſtantium Auguſtum lib. 2.* obſeruari à nauigantibus maximè tutum eſt, vt naufragio deſæuiente in portum ex quo ſoluerant, reuertantur. *Haud ſecus qui inter tot fidei naufragia, ac innumeras penè ſectarum procellas, quibus omnis ad ſalutē via intercluſa eſt, vel perpetuæ mortis occaſum timent, vel æternæ vitæ capeſcendæ ſumantem igniculum adhuc animo conceptum fouent, iis tutiſſimum eſt, ſi modò ſalui fieri velint, vt ad primam fidei vnitatem, qua vera, atque Apoſtolica Religio immota ſubſiſtit, vnde exceſſerant, velut ad portum redeant: quam propterea in hac Demonſtratione nonnullis articulis illis declarare aggredior. Quorum*

Primus eſt, Fidem cuilibet eſſe ad ſalutem neceſſariam.

Secundus, Veram fidem non eſſe fiduciam de Dei benignitate conceptam.

Tertius, Veram fidem poſſe aliquando eſſe informem.

Quartus, Fidem ſemel habitam poſſe amitti.

Quintus, Fidem ſolam non iuſtificare.

Sextus, Fidem non eſſe ſimplicem notitiam credendorum.

Septimus, Veram fidem eſſe aſſenſum ad omnia, quæ Deus credenda reuelauit. Demonſtratur primò ex vocabulo credendi.

Octauus, Idem demonſtratur ſecundò ex voce Fidei.

Nonus, Idem demonſtratur tertiò ex Scripturis, quæ præter hanc nullam fidem agnoſcunt.

Decimus, Idem demonſtratur quartò ex Scripturis, quæ fidei iuſtificationem tribuunt.

Vndecimus, Idem demonſtratur quintò ex conſenſu Patrum & Conciliorum.

Duodecimus, Idem demonſtratur ſextò rationibus.

Decimustertius, Veram fidem vnam tantùm eſſe debere demonſtratur primùm ex ipſius vniuerſalitate.

Decimusquartus, Idem demonſtratur ſecundò ex ipſius integritate.

Decimusquintus, Idem demonſtratur ex ipſius integritate, & conſenſu.

Fidem eſſe omnibus ad ſalutem neceſſariam.

ARTICVLVS PRIMVS.

FIDEM omnibus ſæculis coæuam, ac Diuino præcepto in orbe diſſeminatam, cùm primis ad ſalutem comparandam neceſſariam eſſe, A nemini ignotum eſſe arbitror, qui aliquem in orbe Deum agnoſcendum eſſe ſentit. Quicunque enim vel ante Chriſtum antiquum illum legis ſtatum incoluerunt, vel

Digitized by Google

poſt Chriſtum Euangelicæ legis ſectatores haberi voluerunt, ac fidem in Baptiſmo hauſtam retinere aliquando profeſſi ſunt: id vniuerſi proculdubio velut certiſſimum ſibi ſtatuerunt fidem cùm primis ad ſalutem neceſſariam eſſe. Quamobrem nulla hac in re, niſi leuis, ac exigua nobis cum aduerſariis eſt colluctatio. Vix enim vnus eſt Zuuinglus, qui in expoſitione fidei Chriſtianæ tom. 2. art. 12. de vita æterna. Item de peccato originali ad Vrbanũ Regium tom. 2. fol. 118. videtur ſentire Socratem, Ariſtidem, Numã Pompilium, Camillum, Catones, Scipiones, Senecã, & quotquot inter Gentiles extiterunt, ſine fide ſalutem eſſe adeptos. Vel etiam alter Eraſmus, qui in Commentariis in Tuſcul. quæſt. Ciceronem ſine fide ſalutem aſſequutum eſſe credit. Qui ſanè cùm ita ſentiunt, eò ſe cæteris prioribus Hæreticis peiores eſſe declarant; quòd fidei dogmatibus ab orbe pulſis, nec ipſam fidem hominibus neceſſariam relinquunt. Etenim cùm nemo vnquã Hæreticorum, qui nomina ſaltem Chriſto dederunt, fidem ita parui pendere auſus ſit, vt ea ad ſalutem adipiſcẽdam homines potiſſimùm indigere non ſenſerit: hanc illi ita conſtuptare audent, vt nec hominibus quidem vtilem, aut neceſſariam eſſe cenſeant, perinde ac ſine fide, ac tãdem ſine Deo cunctis ad vitam æternam aditus patere poſſet. Miror ſanè quomodo tanta hæc impietas in eorum mentes incidere potuerit, qui ſe Deum, ac Chriſtum colere profitentur, vt fidem ab hominum ſalute arceant. Niſi fortè (quod magis arbitror) in errorem illos prolapſos fuiſſe credamus, vt ſuperſtitioſam illam Deorum fidem ipſis ad ſalutem ſufficere exiſtimauerint; vt ſic ſaltem omni eos fide carere haud cenſerent. Qui error licèt ea ratione minùs intolerabilis quodammodo eſſe videatur, quòd omnem fidem prorſus non euertit: attamen haud ſumma impietate vacat, quòd ita veram Dei fidem proſternit, vt vanæ ſimulachrorum ſuperſtitioni, quæ fidei nomen non meretur, ſalutis efficientiam tribuat.

Zuuinglius. Eraſmus.

H i c igitur Diuinis atque humanis teſtimoniis veræ fidei neceſſitas, ſine qua nemo vnquam ſalutem adipiſci potuit, demonſtrãda eſt: quibus Hęretica hęc impietas, ne altiùs vnquam ſe erigat, proſternatur.

P o r r o in ipſo veſtibulo nobis occurrit irrefragabile Saluatoris oraculum apud Marcum capite 16. vbi apertiſſimis verbis fidei neceſſitatem declarat, vt nullus omnino aduerſariis dubitationi locus relictus eſſe videatur. *Euntes* (inquit) ***in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.*** Duplici Chriſtus hoc loco argumento veræ fidei neceſſitatem demonſtrat. Primum eſt, cùm verę fidei tantũmodò,

Marc. 16.

ac Baptiſmo ſalutem pollicetur: quod ſanè haud ita intelligendum eſt, quaſi ſola fides, ac Baptiſmus ad ſalutem comparandã ſatis ſint: Adultis enim poſt fidem, & Baptiſmum etiã operum iuſtitia, ac mandatorum obſeruatio proculdubio neceſſaria eſt: ſine qua fides ipſa velut exanimis iacet: atque ita locum hunc interpretatur D. Aug. Serm. 11. de verbis Domini. *Qui crediderit* (inquit) *& baptizatus fuerit, ſaluus erit. Non vtique intelligimus eo modo credẽtem, quo & dæmones credunt, & contremiſcunt, nec in eo numero baptizatos, in quo Simon Magus baptizari potuit, ſed ſaluus eſſe non potuit: ſed quoſdam intuebatur in ea ſcilicet fide conſtitutos, quæ Apoſtolo diſtinguente per dilectionem operatur.* Eodem modo exponit Euthymius ad c. 16. Marc. *Qui crediderit* (ait) *& baptizatus fuerit, ſaluus erit: ſi ea quæ fidei ſunt, per Baptiſmum ſuſcepta demonſtrauerit: illa verò ſunt operatio mandatorum Dei, atque ſui ipſius cuſtodia.*

Auguſtinus. Euthymius.

S e d propterea Chriſtus fidei ſalutẽ tribuit, vt fidei neceſſitatem inſinuet, ſine qua nemo ſalutem conſequi poteſt: nam vt Ignatius ait in epiſt. ad Smirnenſes. *Nemo erret, niſi crediderit Ieſum Chriſtum in carne conuerſatum, & crucem illius confeſſus fuerit, non aſſequetur vitam æternam.* Et Lactantius Inſtit lib 4. cap. 19. *Nulla ſpes alia* (inquit) *conſequendæ immortalitatis homini datur, niſi crediderit in eum.* Quare haud fruſtra Apoſtolici ſymboli caput fidem hanc velut totius humanę ſalutis fundamentum continet, cùm fidem in Deum profitetur, *Credo in Deum.*

Ignatius. Lactantius. Symb. Apoſt.

A l t e r v m argumentum, quo fidei neceſſitas probatur, eſt, cùm iis Chriſtus æternum exitium minatur, qui ſine fide deceſſerint. *Qui verò non crediderit* (inquit) *condemnabitur.* Hæc enim prioris argumenti amplificatio eſt, quæ fidei neceſſitatem ita perſtringit; vt non modo ſolis perfectæ fidei alumnis cœleſtem vitam promittat: verùm etiam cunctos, qui vel alienam fidem ſibi aſciſcunt, vel hac fide carent, à ſpe vitæ æternæ penitus excludat. Quapropter Origenes lib. 1. in Iob. ita de fide loquitur. *Sicut credenti* (inquit) *omnia ſunt poſſibilia, vt ſaluetur, & refrigerium inueniat apud eum, cui credidit: ſic non credenti nihil eſt poſſibile, neque vt ſaluus fiat, neque vt refrigerium inueniat, neque vt introeat.*

Origenes.

A t verò aliquibus videri poſſet; paruulos poſt Baptiſmum hinc decedentes, ſine fide ſaluari cùm fidei actum ante rationis vſum elicere non potuerint. At meminerint ij, paruulos tametſi fidei actu careant, haud tamen omni fide deſtitutos eſſe: nã cũ ſuſcepto Baptiſmate inter fideles, ac viua Eccleſiæ mẽbra annumerentur; perſpicuum eſt, id abſq; fide fieri non poſſe. Porrò etſi actualis Eccleſiæ, ac patentum fides illis carentis ſuffragetur, quòd Baptiſmi capaces eſſe valeant, haud tamẽ exiſtimandũ eſt, eos ſola Eccleſiæ, aut parẽtum, nõ propria fide ſaluari, ſi paulò pòſt illos mori

contin

Digitized by Google

contingat: quandoquidem habitualem fidem A in Baptiſmo ſibi à Deo animo infuſam accipiunt, cuius donç tandem ſalutem conſequuntur: vt conſtat ex Conc. Trid. ſeſſ.6.c.7. vbi definit in Baptiſmo cum remiſſione peccatorum fidem, ſpem, & charitatem in hominem infundi. Quam ſententiam defendunt Thom.3.p.q.69.art.6. Scotus, Durandus, Gabriel, ac cæteri ferè omnes in 3.diſt.23.

Heb.11. ALIVD æquè illuſtre teſtimonium eſt D.Pauli ad Hebræos 11. vbi fidei neceſſitatē apertiſſimis verbis exaggerat. *Sine fide autem* (inquit) *impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.* B Vbi etiam multorum Sanctorum catalogum recenſet, qui niſi fide imbuti fuiſſent, nunquam Deo placuiſſent. *Alcuinus.* Quis enim (vt ait Alcuinus lib.1.de Trin.c.2.) ad veram beatitudinem peruenire ſe poſſe credat, niſi Deo placeat? quis item Deo vnquam placere potuit niſi per fidem? nam cùm fides ea ſit, qua velut fundamento, ac radice in Dei filios per charitatem adoptamur, vt *Ioan.1.* ait Io.1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius:* nemo ſanè abſque illa regni cœleſtis hæreditatem ſperare poteſt, cùm eo filiatio- C nis iure ſpolietur, quo ſolo hæredis ſibi nomē valet acquirere. *Fulgentius.* Quare D.Fulgent.de fid.ad Petrum in Prologo. *Gaudeo* (inquit) *quòd pro vera fide, ſine vllo perfidia vitio cuſtodienda ſollicitudinem geris, ſine qua nulla poteſt prodeſſe, immò nec eſſe cõuerſio: Apoſtolica quippe dicit auctoritas, ſine fide impoſſibile eſt placere Deo: fides namque bonorũ omnium eſt fundamentum: fides eſt humana ſalutis initium: ſine hac nemo ad filiorum Dei numerum poteſt peruenire, quia ſine ipſa, nec in hoc ſeculo quiſquam iuſtificationis gratiam conſequitur, nec in futuro vitam poſſidebit æternam: & ſi quis hic non ambulauerit per fidem, non perueniet ad ſpeciem: ſine* D *fide omnis labor hominis vacuus eſt.*

NEQVE hoc Pauli teſtimonium grauiſſima ratione vacat. Nam cùm fides prima virtus ſit, qua ad Deum tendimus, quaq; in Dei cognitione inſtruimur, vt ei per dilectionem placere poſſimus: inde ſanè exploratum eſt, neminem ſine illa ad Deum poſſe pertingere, aut illius dilectionem aſſequi, qua tandem *Auguſtinus.* illi placere queat: vnde D. Auguſt.de fide ad Pet. *Tale* (inquit) *eſt, vt ſine vera fide quiſque velit per contemptum ſæculi Deo placere, quale ſi quis tendens in patriam relinquat itineris rectitudinem, &* E *improuidus ſectetur errorem, quo non ad beatam ciuitatem perueniat, ſed in præcipitium cadat.*

HINC à ſanctis Patribus fides interdum animæ lampas, non rarò ianua ſalutis, ſæpiſſimè totius beatitudinis fundamentum appellatur, vt illius nobis neceſſitatem inſinuēt: cùm abſque illa Deum nemo aut agnoſcere, aut illi gratus eſſe, aut tandē bonis cœleſtibus *Eucherius.* potiri vnquam potuit. Ita Eucherius Lugdun.hom.2.de ſymbolo, de fide diſſerit. *Fides* (ait) *Religionis Catholicæ, lumen eſt animæ, oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ. Quicunque hac derelicta, velut peſſimum ducem proprium ſequitur intellectum: quicunque per ſapientiæ ſuæ ſenſum, ad myſteriorum cæleſtium ſe putat poſſe peruenire ſecretum: hic facit, quomodo ſi abſque fundamento ædificet domum, aut ſi prætermiſſo oſtio velit intrare per tectum: vel ſi nocte ſine lumine inferat greſſum: totum ſe clauſis oculis vrgeat in profundum. Hanc ergo fidem velut magnam lampadem Chriſtus aduenient errantibus viam monſtraturus exhibuit, per quam poſſit Deus ignotus requiri, quæſitus credi, creditus inueniri.*

POSTREMO id omnibus exploratum eſt, ſola Dei gratia hominem Deo gratum fieri; neque aliam nobis ad eam comparandam viam ſupereſſe, quàm vt Deum charitate amplectamur. At quis, obſecro, Deum vnquam amare potuit, quem nunquam agnouerit? *Firmiſſimè enim nouimus*, ait D. Aug.lib. 10. de Trinit. cap. 1. *amari niſi cognitum non poſſe.* Quòd ſi fide duntaxat Deum agnoſcimus; neceſſaria igitur maximè fides erit, vt agnitum diligere: ac dilecto chari, ac grati eſſe valeamus.

ATQVE hæc potiſſima huius fidei neceſſitatis ratio eſt, quam hîc quoque Paulus inſinuat, cùm ſubdit. *Credere enim oportet accedentē ad Deum quia eſt*, &c. Cùm enim poſt acceptam fidem plurimç nobis ad Deum promerēdum viæ relictæ ſint: eſt enim ſpes, eſt charitas, eſt Religio, ſunt etiam pleraque, ac innumera virtutum genera, quæ nos Deo magis connectunt: vna tamen fides eſt, quæ primum ad Deum acceſſum præſtat, quæ cæteras omnes velut viæ dux anteit; ſine qua nulla ſpes, nulla chatitas, nulla Religio, nulla virtus denique ad Deum poteſt accedere. Quādoquidē (vt ait Ruffinus in explicatione ſymboli) *Auguſtinus.* *Nec nauem quis ingreditur, ac liquido, ac profundo vitam committit elemento, niſi ſe priùs credat poſſe ſaluari: nec agricola ſemina ſulcis obruit, & pro frugibus ſpargit in terram, niſi crediderit venturos imbres, affuturum quoque Solis teporem, quibus terra confota ſegetem multiplicata fruge, ac ventis ſpirantibus nutriat. Nihil deniq; eſt, quod in vita geri poſſit, niſi credulitas antè præceſſerit. Quid ergo mirum ſi accedentes ad Deum credere nos primò omnium profitemur: cùm ſine hoc nec ipſa exigi poſſit vita communis?*

ALTERVM quoque celebre D. Pauli teſtimonium eſt in epiſt. ad Rom. 4. quod ex *Rom.4.* Gen.15. deſumpſit. *Credidit* (inquit) *Abraham Deo, & deputatum eſt illi ad iuſtitiam: ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundùm gratiam, ſed ſecundùm debitum. Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam.* Quo teſtimonio Paulus ita fidei neceſſitatem commendat: vt ab ea duntaxat, nõ ex operibus iuſtificationis

effica

Digitized by Google

efficaciam in omnes credẽtes profectam eſſe doceat: quod de prima hominis iuſtificatione intelligendum eſt, qua aliquis ex impio fit iuſtus. Duplex enim in homine iuſtificatio cõſideratur. Prima eſt, cùm peccator ex impio fit iuſtus, ac Deo reconciliatur, de qua legitur Ezechielis 18. *Cũ auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium, & iuſtitiam: ipſe animam ſuam viuificabit.* Altera verò iuſtificatio eſt, cùm quis ex iuſto fit iuſtior, de qua Io. Apoc. 22. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Hoc loco Paulus non de ſecunda, ſed de prima hominis iuſtificatione agit, vt ex ipſa litera apertum eſt. Agit enim de illa iuſtificatione, qua iuſtificatur impius. *Credenti* (inquit) *in eum, qui iuſtificat impium, fides eius reputatur ad iuſtitiam.* Neque mirum videri debet fidẽ ſolã, non opera primã hanc iuſtificationẽ efficere (de fide autem perfecta loquor, quæ charitati coniuncta eſt) cùm enim opera omnia, quæ vel fidem, vel iuſtificationem hanc præcedunt, Deo ſint inuiſa, nulla profectò illis virtus ineſſe poteſt, quæ homini primã iuſtificationis gratiã promereri poſſit. Nam (vt ait Aug. in Pſal. 31.) *Si iuſtificatur impius, ex impio fit iuſtus: ſi ex impio fit iuſtus, quæ ſunt opera impiorum? Iactet etiam impius opera ſua, & dicat, do pauperibus: nihil alicui aufero; vxorem alienam nõ concupiſco; non quẽquam occido. Hæc omnia dicat: quaro vtrùm pius ſit, an impius? Et quomodo ſum impius* (inquit) *iſta faciens? Quomodo illi, de quibus dictũ eſt. Et ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori: Ecce quomodo impius eſt?* Et epiſt. 106. Bonifacio cõtra Pelagianos. *Antequam* (ait) *gratia iuſtificetur, id eſt, iuſtus efficiatur; quid eſt impius, niſi impius?* Quò fit, vt omnino ſine legis operibus quilibet primam iuſtitiam conſequatur: quod latè proſequitur idem Aug. loco ſuprà citato, tum in Pſal. 67. vbi hæc addit. *Sine bonorum operum meritis per fidem iuſtificatur impius, ſicut dicit Apoſtolus, Credenti in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam.* Quod etiam confirmat D. Ambroſ. lib. 9. epiſt. 71. his verbis: *Nemo glorietur in operibus, quia nemo factis ſuis iuſtificatur, ſed quia iuſtus eſt, donatum habet, quia poſt lauacrum iuſtificatus eſt.*

Ezechiel. 18. — Apoc. 22. — Auguſtinus. — Ambroſius. — Auct. Com. in ep. Pauli.

AVCTOR verò Commentar. in epiſtolas Pauli apud Ambroſium locum hũc Pauli ad Gentilium iuſtificationem refert, qui nullis præcedentibus legis operibus ſola Chriſti fide iuſtificati ſunt: *Sine operibus* (inquit) *legis credenti impio, hoc eſt, Gentili credenti in Chriſtum reputatur fides eius ad iuſtitiam, ſicut Abrahæ:* qui ſenſus videtur huic loco magis proprius, cùm hæc Pauli argumentatio eò tendat, vt fidem Chriſti legis antiquæ operibus anteferat: quo probet, non ex Circumciſione, atque aliis cæremonialibus legis operibus, ſed ex fide Chriſti homines iuſtificari.

ATTAMEN ſiue de Gentilibus, ſiue de fidelibus impiis locus intelligatur; manifeſtũ A eſt, Paulum non de ſecunda, ſed de prima tãtùm iuſtificatione loqui: cui fides adeò neceſſaria eſt, vt nulla cùm ea omnino legis opera, ad illam efficiendam concurrant.

NEQVE fruſtra locum hunc Pauli de prima iuſtificatione intelligendum dixi: nam eſt de ſecunda iuſtificatione agitur, qua iuſtus fit iuſtior; omnibus præterquã Hæreticis exploratum eſt, ad eam non ſolam fidem ſatis eſſe; ſed opera neceſſariò exigi, quibus iuſtitia augeri poſſit: iuxta illud Pauli ad Epheſ. 4. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo, qui eſt caput Chriſtus;* B *ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.* (Ad Epheſ. 4.)

PORRO cùm Paulus primæ iuſtificationis efficientiam fidei (vt radici & fundamento, non vt formali cauſæ, quæ alia à fide eſt,) tribuit, maximè illius neceſſitatem extollit; qua fit, vt non ſolùm ab ea ſalutis initium pendeat, cùm ſine illa nec ipſa ſecunda hominis iuſtificatio eſſe poſſit: ſed in prima quoque iuſtificatione (ſi tamen viua, ac perfecta ſit) C hominem Deo conciliet, ac iuſtum reddat. Quamobrem D. Paulus frequenter fidei iuſtitiam tribuit, vt ad Rom. 4. ad Philipp. 3. ad Galat. 3. quæ loca proculdubio ad primam iuſtificationem referenda ſunt. Atque huc etiã reuocari debent vniuerſa illa Scripturarum teſtimonia, quæ fidei, vel emundationem, vel iuſtitiam, vel vitam, vel ſalutem conferunt: velut illa Actorum 15. *Fide purificans corda eorum* Rom. 10. *Corde enim creditur ad iuſtitiam.* Ad Epheſ. 2. *Gratia enim ſaluati eſtis per fidem (& hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt) non ex operibus, ne quis glorietur.* Io. 3. *Vt omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quæ fidei D neceſſitatem ita teſtatam relinquunt: vt nulla non modò peccatorum remiſſio, aut iuſtitia; ſed nec ſalus, nec vita ea ſublata homini reliqua eſſe poſſit. (Actor. 15. Rom. 10. Ad Ephe. 2. Ioan. 3.)

QVAMOBREM plura prætereo Scripturarum, ac Patrum teſtimonia, ob id potiſſimùm; quòd res adeò per ſe clara ſit, ac perſpicua; vt mirum planè videatur, quomodo tam aperta veritas aliquos ſibi aduerſarios eſſe patiatur. Attamen ex his quæ diximus ſatis perſpectum eſſe arbitror, quàm impiè in Dei fidem deſæuierint, tum Zuuinglius, tum Eraſmus, cùm Gentiles illos ſine fide ſalutem E conſequutos eſſe ſentiunt.

AT duplex hîc nodus nobis ſoluendus ſe offert. Cùm enim plurimos conſtet prima illa Orbis tempeſtate, quę vel legem præceſſerat, vel cum lege fuerat, piè, ac ſanctè vixiſſe; ac demũ ſalutẽ cõſequutos fuiſſe, quibus nulla videbatur præſcripta fides; ſed ſola naturæ lex illis ad ſalutem ſe viç ducem præbebat: neque pauci fortè hac noſtra tẽpeſtate ſint, ad quos

Euan

Euangelij fama nondum peruenit, qui cùm naturæ legem ſequãtur: haud æquum videtur eos à Deo ſine ſalute relinqui, cùm à fide inuincibili ignorantia excuſentur. Hos ſi ſaluos eſſe volumus, conſtat ſine fide olim ſalutem illos adeptos fuiſſe, ac eandem nunc ſine fide hos adipiſci: vnde tandem elici poſſit, fidem non omnino ad ſalutem eſſe neceſſariam.

[ad Ephes. 4.] PRIOR hic nodus primùm explicandus eſt, antequam alterũ proponamus. Et quidẽ, vt rem ſolidè, ac breuiter perſtringamus: toto cœlo aberrant, qui priſcos illos prioris æui homines, quos in naturæ lege Sanctos oſtendimus, nulla fide ductos exiſtimãt. Neque enim (vt putant) naturæ lex vnquam fidẽ expunxit, licèt quodammodo occultam, ac implicitam tradiderit: nam vt interim taceam, quod aliàs demõſtrauimus, ipſam ſcilicet, naturæ legem tãquam Diuinitatis magiſtram ad vnius Dei per ſe fidem impellere: ipſa profectò fidei traditio, quæ ab Adamo in totam illam ætatem defluxerat, apertè teſtatur eandem in pios illius ætatis viros incolumem permeaſſe; quod ipſa Scripturarum oracula non obſcurè tradunt; cùm iis Diuini nominis inuocationem, oblationes, externa ſacrificia, quæ fidei teſtimonia ſunt, tribuunt. Neque ſecus cenſendũ eſt de iis, qui inter Gentiles cum Moyſi lege extiterunt; qui tametſi eam legem non colerent, neque Hebræorum fidei, aut cæremoniis omnino ſubiecti eſſent: ea quippe fides pleraque complectebatur, quæ ad Hebræos tantùm, non ad alios orbis populos ſpectabãt: [Hebr. 11. Rom. 10. ad Ephes. 2.] haud tamen credendum eſt illos ſine fide vixiſſe. Vixit enim eo tempore inter Gentiles mirabilis planè, ac ſanctiſſimus vir Iob patria Idumæus, [Iob. 1.] quem nemo fide caruiſſe dixerit, cùm in ipſo ſuæ hiſtoriæ limine, vir rectus, probus, ac timens Deum à Moyſe, vel à quocunque alio qui illius libri ſcriptor extitit, deſcribatur; qui in toto terrarũ orbe neminem Diuino teſtimonio ſibi fide, ac ſanctimonia ſimilem habuit. Cum ipſo & plures alios Deo charos inter Gẽtes extitiſſe veriſimile eſt (teſte Aug. de Ciu. Dei 18. c. 47.) [Auguſtinus.] vbi ait Diuinitùs eſſe prouiſum, vt ex vno Iob ſciremus etiã per alias gentes eſſe potuiſſe, qui ſecundùm Deum vixerint pertinentes ad ſpiritalẽ Hieruſalem: qui tamen ſine fide non fuerint, licèt Iudæorum legem aut ignorauerint, aut minimè coluerint: quæ idcirco Gentibus propoſita non erat, ſed ſoli Iudæorum populo, vt ea Patrum promiſſiones confirmarentur, quæ illis de futuro Meſſia ex eorum ſemine naſcituro datæ fuerant. Quapropter de his Paulus ad Rom. 2. ita ſcribit. [Rom. 2.] *Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt: eiuſmodi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis.*

CONSTAT igitur primùm quotquot in legis naturæ ſtatu ſalutis ſpem adepti ſunt, vera, prout illius temporis ſtatus exigebat, fide non caruiſſe.

AT grauior de iis difficultas emergit, qui poſt diſſeminatum Euangelium illud ignorantes, Euangelio non credunt, & Chriſtianam fidem, quæ ad eos nõ peruenit, nec dum amplexi ſunt: an ipſis ea fides, quam ex naturæ tantùm riuulis hauriunt, nulla Chriſtianæ fidei, quam inuincibiliter ignorant, habita ratione, ad ſalutem ſatis eſſe poſſit? Id enim iam velut exploratum ſtatuimus, non omni eos fide carere. Quidam enim Catholici Doctores, inter quos eſt Sotus lib. 2. de nat. & gratia cap. 11. & Vega in expoſit. 6. ſeſſ. conc. Trid. lib. 6. c. 20. [Sotus. Vega.] videntur ſentire, eos qui Chriſtianæ fidei inuincibili ignorantia laborant, abſque vllo actu fidei ſupernaturalis poſſe iuſtificari, ac ſalutem conſequi.

DVPLICEM namque hi fidem ſtatuunt, vnam quidem, quæ ex puro naturæ lumine nullo ſupernaturali dono addito in animo oritur; qua fit, vt & Deum eſſe, & eundem bonorum remuneratorem exiſtere naturaliter credat. Alterã verò, quæ ex ſupernaturali Dei dono nobis infunditur, qua Deo aliquid ſupra naturæ vires reuelanti credere iubemur. Hanc propriam Iudæorum aliquando fuiſſe volunt; quibus ſeipſum Deus per Prophetas, ac per legem reuelauerat: à quibus cùm multa, quæ tum ad ipſius Diuinitatem, tum ad Trinitatis myſterium, ac futurum Meſſiam pertinebant, tametſi implicitè credenda accepiſſent, quæ naturę vires excederent, ſupernaturali fidei habitu ad ea capeſcenda indigebant.

ATQVE eandem modò eſſe Chriſtianorum fidem affirmant, quibus altiſſimũ Trinitatis myſterium, verbi Incarnatio, ac cætera Chriſtianæ fidei myſteria, quæ prioribus illis temporibus obſcurè tantummodò, ac implicitè tradebantur, nunc apertè credenda proponuntur, quam illis tantùm præceptam eſſe volunt, qui Chriſtianæ fidei prædicationem fama aliqua perceperunt.

ILLAM verò fidem, tam priora illa legis naturæ tempora, quibus nihil à Deo peculiariter reuelatum erat; quàm poſteriora, quæ Euangelij prædicationem ignorant, ita permeare contendunt; vt eam duntaxat tam ad iuſtificationem, quàm ad ſalutem ſatis eſſe ſentiãt: ea potiſſimùm ratione freti, quòd naturæ lex Dei cognitionem ad iuſtificationem neceſſariam adminiſtret: tametſi non negent neceſſarium ſemper fuiſſe ſupernaturale Dei auxilium, quo voluntas ad iuſtificationem moueatur: quam Dei opus ſupra naturam eſſe agnoſcunt. Quam opinionem tradunt fuiſſe D. Thomæ in epiſt. Paul. ad Rom. c. 2.

AT neque D. Thomas hoc vnquam ſenſit, neque ex illius verbis id aſſequi valent; cùm

cùm ibi nullo modo dicat, Gentiles de quibus erat ſermo, ſola naturali fide eum ſupernaturali Dei auxilio eſſe iuſtificatos: ſed id tantùm doceat, Gẽtiles ſcilicet, per lumen rationis id aſſequutos fuiſſe, vt quod lex naturalis præciperet, videre poſſent: cæterùm ad ea quæ lex naturalis imperaret præſtanda, ſupernaturalem gratiam neceſſariam fuiſſe. At ſanè aliud eſt naturæ lumine naturalia legis præcepta agnoſcere; aliud naturali fide iuſtificari: neque enim ſola credendorum agnitio fidem efficere poterat, quæ homines iuſtificaret: ſed certus aſſenſus præter agnitionem neceſſarius erat, quo crederent, quæcunque lex naturalis credenda præciperet; qui ſanè abſque cœleſti, ac ſupernaturali Dei dono haberi non poterat. Fatetur D. Thomas homines illos naturæ lumine, eorum, quæ credenda tunc eſſent, agnitionem adeptos fuiſſe: at cùm fides magis in aſſenſu, quã in agnitione poſita ſit (vt paulò pòſt demonſtrabimus) ab eáque iuſtificatio pendeat, ad eam comparandam naturæ vires non ſufficere, ſed ſupernaturale fidei infuſæ donum, quo tandem iuſtificari poſſent, neceſſarium fuiſſe affirmat.

QVOD ipſa quoque ratio perſuadet. Cõſtat enim primum illum fidei ſtatum, quem illi fidei naturalis appellant, nullo vnquam tempore ab altero ſtatu fidei reuelatæ fuiſſe diſiunctum; neque tempore legis naturæ homines minùs ſupernaturali Dei auxilio, quo crederent, iudiguiſſe; quam nunc quoque indigeant: cùm eadem prorſus fuerit omnium temporũm fides; illa ſiquidem tempora quæ ante Chriſtum fuerunt, fidem implicitam continebant; noſtra verò explicitam, vt ſtatim explicabimus.

QVAMOBREM quod hi Doctores obtendunt, naturæ legem ſufficientem, ac neceſſariam Dei cognitionem homini præſtare, quæ cum ſupernaturali Dei auxilio hominis voluntatẽ adiuuãte ad iuſtificationẽ ſufficiat, falsò id quidẽ ſibi perſuadent; cùm ad iuſtificationẽ nõ tantũ requiratur Dei cognitio, vt auctor naturæ eſt, quã ſolam lex naturæ ſuppeditat; ſed neceſſaria quoque eiuſdem cognitio ſit, vt auctor eſt gratiæ, ad quã lex naturæ per ſe abſque Dei ope nõ poteſt pertingere: quò fit, vt tam in ſtatu legis naturæ, quam in ſtatu legis gratiæ, omnino fides ſupernaturalis neceſſaria eſſet. Quod etiam colligitur ex definitione Concilij Trident. [Concil. Trid.] ſeſſ. 6. can. 3. vbi ſic habetur definitum. *Si quis dixerit abſque præueniente Spiritus ſancti inſpiratione, & adiutorio hominem poſſe credere, ſperare, diligere, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, Anathema ſit.* Quod ſi abſque Dei adiutorio nemo poteſt credere, palàm fit, neceſſarium eſſe auxilium ſupernaturale ad actum credendi; ac conſequenter fidem ſu-

A pernaturalem, ac infuſam ad iuſtificationem quouis tempore neceſſariò exigi. Quæ ſententia eſt expreſsè D. Thomæ 1. 2. q. 113. art. 4. atque eadem eſt D. Aug. lib. de Prædeſt. ſanct. c. 2. 5. & 10. Item Concilij Arauſic. 2. can. 5. & 6. & 7. Concil. Mileuit. can. 4. [S. Thomas. S. Auguſtinus. Conc. Arauſic. 2. Conc. Mileu.]

QVAPROPTER ad propoſitam difficultatem dico primò, ſi qui fortè ſint, quibus nondum prædicatum ſit Chriſti Euangeliũ, & Chriſtianæ fidei penitus ſint ignari; illos ſola illa naturali fide è naturæ fontibus hauſta nullo modo aut iuſtificari, aut ſaluari poſſe. Primùm quidem ea ratione, quòd ea ad iuſtificationem B neminem ſufficienter diſponat, quæ cùm opus ſupernaturale ſit, medium etiã ſupernaturale requirit: tum etiam quod nimis periculoſum eſt naturæ tantùm tribuere, vt ab ea ſalutis initium expectandũ ſit: quod Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 8. & communiter Patres [Conc. Trid.] fidei ſupernaturali tribuunt. Quòd ſi naturali Dei cognitione tantùm præuia iuſtificaremur; neque fides eſſet donum Dei, quam naturę viribus aſſequeremur: neque iuſtificationis, ac ſalutis noſtræ exordium à Deo expectandum eſſet, quod natura ipſa nobis miniſtraret: quibus recta fides repugnare videtur. C Nam cùm Paulus ad Epheſ. 2. dicat. *Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt;* [Ad Epheſ. 2.] apertè fidem donum Dei eſſe pronunciat; vnde illis ſalus contigit, qui illam nõ ex naturali cognitione, ſed ex ſupernaturali Dei lumine accipiũt. Illud verò magis confirmat, quòd ſalutẽ, quæ ex fide & gratia oritur, non ex nobis proficiſci affirmat, ſed ex Deo: quo certè fatetur ſalutis noſtræ initium non à nobis, aut à natura; ſed à Deo eſſe quærendũ: ac propterea fidem, quæ totius iuſtificationis, ac ſalutis communi Patrum conſenſu fundamentum eſt, non à naturali, aut acquiſita Dei D cognitione, ſed à ſupernaturali Dei auxilio proficiſci debere.

HOC totum docet Aug. tom. 7. de nat. & [Auguſtinus.] gratia cont. Pelagian. his verbis. *Sed antequam vſque ad fines totius orbis terræ prædicatio ipſa perueniat: quoniam non deſunt adhuc vltimæ gentes, licèt (vt perhibetur) pauciſſimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum: quid faciet humana natura, vel quid fecit, quæ vel ante non audierat hoc futurum, vel adhuc non comperit factum, niſi credendo in Deum, qui fecit cœlum & terram, à quo & ſe factam naturaliter ſentit, & rectè viuendo eius impleat voluntatem, nulla fide Paſſionis Chriſti, & Reſurrectio-* E *nis imbuta? Quod ſi fieri potuit, aut poteſt: hoc & ego dico, quod de lege dixit Apoſtolus: Ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Si enim hoc ille dixit de lege, quã accepit gens vna Iudæorum, quantò iuſtius dicitur de lege naturæ, quam accepit vniuerſum genus humanum. Si per naturam iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: ſi autem non gratis Chriſtus mortuus eſt: ergo omnis humana natura iuſtificari, & redimi ab ira Dei iuſtiſſima, hoc eſt, vindicta nullo modo*

Digitized by Google

S. Thomæ. S. Auguſtinus. Conc. Arauſic 2. Conc. Milen.

poteſt, niſi per fidem & Sacramentũ ſanguinis Chriſti. Hæc Auguſtinus. Quapropter Sotus in noua impreſſione Lugdunenſi; poſtquam primam ſententiam retractauit, hanc Auguſtino, ac cæteris Theologis communem tanquam magis Catholicam, ac fidei conſentaneam amplectitur.

Dico ſecundò, illos qui à fide, inuincibili prorſus ignorantia excuſantur, non omnino à Deo ſine auxilio relinqui, quominùs ad ſupernaturalem fidem pertingere, iuſtificari, ac demum ſalutem conſequi poſſint. Cùm enim ad Dei prouidentiam pertineat, non ſolùm vt auctor naturæ eſt, in naturæ neceſſariis non deficere; ſed vt auctor eſt gratiæ, quæ ad ſalutem ſpectant, miniſtrare; pia, ac optima ſententia eſt credere, quòd ſicut Deus nemini cum ſupernaturali Dei auxilio facienti quod in ſe eſt, non denegat gratiam, qua tandem iuſtificari poſſit: ita nec fidem, quæ gratiam aut præcedit, aut comitatur. Quapropter ſi qui ſunt, qui Chriſtianam fidem ignorantes; Diuina ope præuenti, in naturæ lege inculpatam vitam ducant, quod ſanè abſque ſupernaturali Dei auxilio præſtare nequeunt, ac naturalis legis, quoad ab ipſis fieri poteſt; præcepta ſeruent: iis Dei benignitas, ac prouidentia haud maiori auxilio deerit; quos vel hominum, vel Angelorum miniſterio, vel certè per ſeipſum cœleſtis luminis infuſione ſupernaturali fidei radio, quoad fidei Chriſtianæ Sacramenta percipienda euehantur illuſtrabit: quod olim nonnullis accidiſſe ex Scripturis exploratum eſt, quos Deus quandoque per Angelos, interdum per homines; demum per ſeipſum, vbi fides quærenda eſſet, admonuit. Inter hos olim fuit Cornelius Centurio, qui vt habetur Actor. 10. ab Angelo viſu admonitus fuit, vt Petrum ſibi fidei magiſtrum accerſeret. Tum Actor. 8. legimus, Philippum ad Eunuchum Æthiopem à Spiritu ſancto miſſum fuiſſe, qui illum in fide inſtrueret. Immò ipſe Dominus Actor. 9. Saulum indiſcreta legis æmulatione Dei Eccleſiam perſequentem per ſeipſum ad fidem perducere voluit. Quæ ſententia eſt D. Thom. 2. 2. quæſt. 2. artic 7. D. Bonauent. in 3. diſt. 25. art. 1. quæſt. 3. Alexand. Aleſ. Albert. Magiſtri ſent. Marſilij, Gabrielis, & aliorum.

Conc. Trid. Ad Ephe. Actor. 10. Actor. 8. Actor. 9.

Porro alter nodus de Chriſtiana fide nobis ſupereſt explicandus. An ſcilicet Chriſtiana fides non ſolùm poſt Chriſtum, ſed etiam ante Chriſti aduentum ad ſalutem neceſſaria fuerit? Ratio autem dubitandi eſt: nam cùm poſt Adæ peccatum in omnes tranſfuſum, Chriſti meritum ad illud expiandum neceſſarium fuerit; neceſſaria quoque illius fides videtur hominibus fuiſſe; qua mediante iuſtificari poſſent. Illud tandem plurima Scripturarum teſtimonia confirmant. Nam Act. 4. legitur. *Non eſt in aliquo alio ſalus, neque enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Item 1. Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* 2. ad Timoth. 1. *Gratia data eſt nobis in Chriſto ante tempora ſæcularia:* & ad Rom. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit propitiatorem, per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum.* Cùm verò in omnes tam prioris quàm poſterioris ſæculi homines, ſalus, ac iuſtificatio non niſi ex Chriſti ſanguine proficiſcatur: planè intelligi nequit, quomodo illis Chriſti merita prodeſſe valerent, niſi aliqua illius fide tenerentur, per quam ipſa illis applicari poſſent: vt poſtrema Pauli auctoritas ad Rom. apertè videtur concludere. *Quē* (inquit) *propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius propter remiſſionem præcedẽtium delictorum.*

Actor. 4. 1. Cor. 15. 2. Tim. 1. Rom. 3.

At illud aduerſari videtur, quòd cùm nulla publica Chriſtianæ fidei profeſſio ante Chriſtum fieret, nec aliqua lege Chriſti fides præciperetur: planè ad eam homines teneri haud æquum videbatur; cùm illius cognitionem nondum eſſent aſſequuti. Accedat quòd cùm omnium credendorum fides lege Moyſi contineretur, ea nihil apertè de Chriſto credendum proponebat: vnde conſtat Iudæos ad Chriſti fidem, tunc ſaltem adſtringi non potuiſſe, cùm ea illis præcepta non erat: quibus videntur fauere illa Chriſti verba apud Ioannem 15. *Si non veniſſem, & loquutus fuiſſem eis, peccatum non haberent.* Quòd ſi tunc primũ Iudæi in fide peccauerunt, cùm Chriſti fidẽ poſt illius aduentum, atque explicationem reſpuerunt: ſequitur ſanè, vt ante Chriſti aduentum non peccarint, ſi illius fidem, nec dum explicatam non amplecterentur.

Ioan. 15.

Iam verò vt nodus tandem explicetur. Dico primò ante Chriſtum ad iuſtificationem, ac ſalutem conſequendam neceſſariam fuiſſe fidem implicitam mediatoris: atq; hoc probãt omnia illa Scripturarum teſtimonia nobis allata; neque aliò ſpectat illud Ioannis Apoc. 13. vbi Chriſtus dicitur Agnus, qui occiſus eſt ab origine mundi: quandoquidem, quicunque olim ab ipſo mundi exordio iuſtificati ſunt, hanc ſibi iuſtificationis gratiam ex Chriſti venturi ſanguine, ac fide ſuut adepti, perinde, ac ſi is ab initio pro iis mortem ſubiiſſet.

Apoc 13.

Hanc aſſertionem velut Catholicam tuetur D. Aug. paſſim Hypognoſt. libr. 3. *Fide* (inquit) *non alia, niſi qua nunc eſt, ſalui facti ſunt omnes Sancti, qui ab exordio vſque ad finem mundi, ſalui facti, faciendique ſunt:* & in Pſal. 104. *Nemo quiſquam præter iſtam fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, ſiue ante eius Incarnationem, ſiue poſtea reconciliatus eſt Deo.* Vide eundem epiſt. 97. & libr. 1. de gratia Chriſti & pecc. Origin. c. 7. 8. 9. 38. 39. 40. & lib. 2. c. 24. 25. 26. & libr. 3. cont. duas epiſt. Pelag. cap. 4.

Auguſtinus.

EANDEM confirmant Leo Magnus ſerm. 14. de Paſſione Domini c.2. his verbis; *Vna fides iuſtificat vniuerſorum temporum Sanctos, & ad eandem ſpem fidelium pertinet, quicquid per Mediatorem Dei, & hominum Ieſum Chriſtum, vel nos contuemur factum, vel Patres noſtri adoptauêre faciendum.* Et D. Proſper ad capitula Gallorum reſponſ. 8. *Nec alia gratia* (ait) *nec alia fide quemquam hominum, ſiue ante legem, ſiue legis tempore iuſtificatum eſſe credendum eſt, quàm hac eadem, per quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, in fine ſæculorum venit quærere, & ſaluare quod perierat.* Quæ omnia tam Patrum quàm Scripturarum teſtimonia de fide implicita intelligi debent; quæ idcircò cuilibet neceſſaria erat, quòd ea tum ex Patrũ traditione, vt in ſtatu legis naturæ, tũ ex Dei reuelatione, ac Prophetarum vocibus, ſicut in lege veteri (implicitè tamen) tradita, ac præcepta eſſet. Quò ſpectat illud Pauli ad Hebræos 11. vbi poſtquam multos antiquos Patres enumerauit, qui Mediatoris fidem implicitam aſſequuti fuerant; demum ait. *Iuxta fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus; ſed à longè eas reſpicientes.* Quibus verbis apertè illorum fidem implicitam fuiſſe inſinuat.

Hebræos 11.

B

C

DICO ſecundò, fidem Chriſti explicitam ante Chriſti Aduentum nulli fuiſſe ſimpliciter neceſſariam, præterquàm iis, quibus explicitè à Deo reuelata erat. Prima huius aſſertionis pars eſt Auguſt. lib. 19. cont. Fauſtum c. 14. D. Thom. 2 2. q. 2. artic. 7. quæ etiam cõmunis eſt Scholaſticorum in 3. diſt. 25. cui ſuffragantur rationes vltimo loco adductæ, quæ id ſolùm probant, neminem ante Chriſtum ad explicitam illius fidem adſtrictum fuiſſe: nam cùm præceptum fidei modum ipſum fidei neceſſariò ſequi debeat; certum eſt Chriſti fidem ante illius aduentum implicitè tantùm, non explicitè traditam fuiſſe: quò fit, vt prioris illius ſtatus homines ad implicitam duntaxat, non explicitam Chriſti fidem tenerentur.

S. Auguſtinus.

D

SECVNDA aſſertionis pars clara eſt: nàm ſi Deus cuipiam in lege aut naturali, aut ſcripta conſtituto Chriſti fidem explicitè reuelaſſet, haud dubium eſt, quin is ei explicitè credere teneretur; cùm præceptum de fide explicita à Deo accepiſſet: hac enim ratione poſt Chriſtum Chriſtiani omnes ad explicitam Chriſti fidem tenentur, quandoquidem illis explicitè tradita eſt. Hanc igitur fidem de Chriſto explicitam inſigniores illos Patriarchas, ac Prophetas accepiſſe tradit D Thomas 2. 2. q. 1. art. 7. quò fit, vt explicitam quoque de Chriſto fidem habere tenerentur Ex his facilè colligi poteſt aduerſus Zuuinglium & Eraſmũ, quã neceſſaria quaque Orbis tempeſtate ad hominum ſalutem Chriſti fides fuerit: ſine qua nec Socrates, nec Ariſtides, nec Numa Pompilius, nec Camilli, neq; Catones, neq; Scipiones vllam vnquã ſalutẽ conſequi potuerunt.

E

D. Thomas

A

Veram fidem non eſſe fiduciam ſpecialem de Dei benignitate conceptam.

ARTICVLVS II.

NVNC ſecundo loco examinãdum eſt, quænam ſit veræ fidei natura, quam tũ iuſtificationi, tum ſaluti neceſſariã eſſe diximus. Omnes ferè huius tẽporis ſectarij triplicem fidẽ diſtinguũt. Vnã hiſtoricam ſeu credendorum, qua omnia credunt, quæ à ſacris literis traduntur: alteram miraculorum, cuius virtute miracula fiunt: tertiã deniq; quã promiſſorũ vocãt, qua veros fideles tantũ iuſtificari cõtẽdunt. Porrò eã promiſſorũ appellãt, quandoquidẽ eam ſolã Dei promiſſiones videlicet peccatorum remiſſionẽ, iuſtitiæ Chriſti imputationẽ, gratiam ac beatitudinẽ attingere docẽt, atq; hanc veram duntaxat fidem, cæteras fidei laruãs eſſe contendunt: hęc Caluinus expreſsè tradit lib. 3. Inſt. c. 2. §. 9. Lutherus ſerm. Domin. 2. & alij ſectarij. Quapropter illi veram fidẽ ſtatuũt eſſe fiduciam, qua certiſſimè ſibi perſuadere debeant, Chriſti iuſtitiã ſibi tum ad iuſtificationem, tum ad ſalutẽ imputari. Lutherus enim in ſerm. Domin. 2. quadrag. ita fidem definit. *Fides eſt certa, altiſſimeq́ animo inſidens Diuinæ bonitatis, & gratiæ per verbũ Dei cognita, atque manifeſta fiducia* Centuriatores Cẽt. 1. lib. 1. c. 4. col. 113. *Fides* (inquiũt) *eſt fiducia miſericordiæ propter Chriſtũ.* Io. Caluin. lib. 3. Inſtit. c. 2. §. 7. *Fides* (ait) *eſt Diuinæ erga nos beneuolentiæ firma, certaq́ cognitio, quæ gratuitæ in Chriſto promiſſionis veritate fundata, per ſpiritũ Sãctum, & reuelatur mentibus noſtris, & cordibus obſignatur*: vbi licet fidem per notitiam definiat, alibi tamẽ ſæpè eã fiduciã, ac certam perſuaſionẽ appellat, vt ibidẽ §. 16. vbi ait: *Verè fidelis nõ eſt, niſi qui ſolida perſuaſione Deũ ſibi propitium, beneuolumq́ Patrẽ eſſe perſuaſus, de eius benignitate omnia ſibi pollicetur.* Et apertè §. 15. nomen fidei ſæpe pro fiducia vſurpari contendit.

Caluinus. Lutherus.

Lutherus.

Centuriatores.

Io. Caluinus.

QVAPROPTER ex hac fidei natura ita ab ipſis compacta, nonnulla Hæretica dogmata eliciuntur. Primum eſt, fidem, qua in Deum ac Chriſtum credimus, ac cætera, quæ de fide credẽda ſunt, amplectimur; nõ eſſe verã fidẽ, ſed vel abuſiuã, vel fidei tantũ vmbrã, ac imaginẽ, ac proinde fidei nomine indignam eſſe, Hoc habet expreſsè Calu. Inſt, lib. 3. c. 2. §. 10. Secundum. Veram fidem nunquam poſſe eſſe informem Caluinus ibidem parag. octauo. Tertium. Sola hac fide hominem apud Deum perfectè iuſtificari. Caluinus ibidem cap. 11. §. 19. & 20. Lutherus ad cap. 2. ad Galat. & de libertate Chriſtiana. Melanchton in locis communibus Editione prima.

Digitized by Google

Quartum. Veram fidem nunquam poſſe in homine interire, ob id quòd ea ſola prædeſtinatorum ſit. Caluinus ibidem c.2.§.12.& 28. A

AT inter Catholicos Doctores conſtat hanc eſſe Hæreticorum fiduciam, quæ cum veræ, ac Catholicæ fidei natura nihil prorſus commune habet; vt patet ex definitione Cõcilij Trid. ſeſſ.6. Canone 12. Quapropter ea ſolidis Scripturarum, ac Patrum demonſtrationibus, quoad omnes partes expungenda eſt, vt veram, atque Apoſtolicam fidem ab illorum erroribus vindicatam ſtatuamus: id verò nonnullis aſſertionibus præſtabimus.

Conc. Trid.

PRIMA aſſertio. *Fidei diſtinctio, in fidem* B *hiſtoricam, ſeu dogmaticam, miraculorum, & promiſſorum, malè ab aduerſariis aſſignatur.* Primò, quia hæc diſtinctio Scripturis eſt inuiſa, quæ vnicam tantummodò fidem docent: nam quamuis fidei vox, non ſemper vno, ac eodem ſenſu apud ſacras literas vſurpetur: quandoque enim fides pro conſtantia; interdum pro fidelitate, nonnunquam pro promiſſione aut voto ſumitur. Attamen vbi de vera fide in Deum agitur, nullibi Scripturæ fidẽ tripartitam memorant, neq; fidẽ miraculorum ab hiſtorica, neq; hiſtoricã à fide pro- C miſſorum: neq; fidẽ promiſſorũ à miraculorũ, aut hiſtorica fide ſecernunt, ſed vnam vbiq; prædicant, quæ dogmatica eſt, cui & miracula tribuuntur; & ſi viua fuerit, Dei promiſſiones deferuntur. Ita Paulus ad Epheſ. 4. vnam tantùm fidem fidelibus inculcat. *Vnus Deus* (inquit) *vna fides.* Hebræorum cap. 11. vnam tantùm fidem definit, cùm ait, *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum*, &c. atque eodem capite, vni tantùm fidei dogmaticæ, & miraculorum gratiam, & promiſſorum adeptionem adſcribit, cùm ait. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora Leonum, extinxe-* D *runt impetum ignis*, &c. Petrus vnam fidem prædicat epiſt.2.cap.1. cùm eam virtutibus, ac bonis operibus ornandam docet, *Miniſtrate in fide veſtra virtutem*, &c. Ioannes non multis, ſed vni tantùm fidei mundi victoriam pollicetur epiſt.1. cap.5. *Hæc eſt victoria* (inquit) *quæ vincit mundum fides noſtra.* Denique Scripturis inauditum eſt, quicquid de triplici fide ab aduerſariis aſſeritur. Malè igitur ab illis diſtinctio huiuſmodi aſſignatur.

Caluin. Luther. — Luther. — Centuriatores. — Io. Caluinus. — Heb. 11. — 2. Pet. 1.

SECVNDO, hæc fidei diſtinctio omnino Patribus eſt ignota. Nullus enim tot ſan- E ctorum Patrum, qui vel antiquiſſimis Eccleſiæ temporibus floruerunt, vel propiùs à nobis abfuerunt, huius fidei diſtinctionis, qualis à ſectariis confingitur, vnquam meminit: ſed cuncti potiùs vno ore dogmaticam fidem, qualis à Catholica Eccleſia colitur, vnam ac ſolam veram eſſe tradunt, vt fuſiùs poſthac demonſtrabimus: quod ſanè egregium aduersùs ſectarios teſtimonium eſt, hanc fidei diſtinctionem Eccleſiæ quidem ſemper ignotam fuiſſe, ab ipſis verò recenter tantummodò excogitatam: ac proinde temerè inuectam fuiſſe.

TERTIO, Concilia omnia tam Generalia, quàm Regionalia, aut Prouincialia, quæ in Eccleſia celebrata ſunt, huiuſmodi diſtinctionem reprobant. Ea enim in Confeſſione fidei, quæ in ipſo Conciliorum initio ſemper ab omnibus fit, vnam tantùm fidem colendam eſſe ſtatuunt, nempe dogmaticam, qualis ab Apoſtolis tradita fuit: cuius rei teſtes ſunt ſymbolum Nicenum, Conſtantinopolitanum, cæteráque omnia ſymbola ab aliis Conciliis compacta, quæ apud nos extant.

Conc. Nicenum. Conc. Conſtant.

POSTREMO, hæc diſtinctio cum ipſa fide, ac ratione pugnat. Fidem enim dilacerat, ac velut in fruſta concidit, cùm credendorum fidem à vera fide diſſecat, ac inter fidei laruas collocat; dum promiſſorum fidem à miraculorum fide diſſuit, ac ſolitariam ſtatuit: dum miraculorum fidem per ſe abſque vera fide ſtare poſſe affirmat. Denique dum ſpecialẽ fidem, quę longè à Scripturis exulat, in vera fidei ſede cæteris eiectis collocat.

AT demũ cum ratione bellũ gerit, quandoquidem naturalis ipſa ratio, quæ vnũ Deum eſſe dictat, vnã quoq; dũtaxat fidẽ, quę vnum Deũ reſpicit, eſſe perſuadet: errãtémq; animũ corrigit, ne alteram in intellectu, alteram in voluntate fidem collocet: cùm ad voluntatem non fides; ſed ſpes, ac charitas potiſſimùm pertineat: vera autem fides in intellectu verſetur. Prohibet quoque ratio, ne quæ à Deo reuelata ſunt; ac credenda proponuntur, ad falſam fidem, vel fidei laruam reſtringantur: præſertim cùm ad hæc animis inſinuanda vniuerſæ penè ſacrarum literarum paginæ neruos ſuos tendant: denique ratio ipſa vrget vnicum eſſe fidei obiectum, quod eſt ipſa ſuprema veritas; non bonitas, quæ eſt obiectum charitatis, aut liberalitas, quæ eſt obiectum ſpei: igitur vna duntaxat debet eſſe fides credendorum, quæ ſupremę veritati innitatur, atque in ea quieſcat.

SECVNDA aſſertio. *Vera fides non eſt fiducia ſpecialis de Dei benignitate concepta, qua certò quis ſibi Deum propitium credat.* Quæ aſſertio commune omnibus noſtræ tempeſtatis Hæreticis dogma confodit. In qua demonſtranda hic ordo ſeruandus erit, vt primùm ex ipſo fidei nomine, deinde ex fidei definitione à Paulo allata, tum aliis Scripturarum teſtimoniis; demum Patrum auctoritatibus, ac rationibus ex iis depromptis vanam hanc, ac inanem fiduciam eſſe, quam pro fide aduerſarij paſſim vſurpant, demonſtremus.

INPRIMIS Lutherum, Caluinum, ac cæteros aduerſarios, qui fiduciam pro vera

Digitized by Google

fide nobis obtrudűt, nimis malè habet, quòd A ipſa fidei vox, qua vera fides in Scripturis inſinuari ſolet, ita à fiducia diſtincta eſt; quòd non modò diuerſas res, ſed diuerſa quoque nomina vtraque apud ſacras literas ſortiatur: quò fit, vt non tam ineptè, quàm præpoſterè aduerſarij fidem cum fiducia confundant: quod primùm ex ipſo Hebræo nomine oſtendimus. Conſtat enim fidem apud Hebræos אמונה *Emunah* appellari, à verbo (האמין *Heemin*) quod credere ſignificat, vt patet apud

Iſa. 11. Iſai cap. 11. *Et erit fides cingulum lumborum eius*,

Oſe. 2. Hebraicè *Emunah*. Item Oſeæ c. 2. *Deſponſabo*

Habach. 2. *te mihi in fide*, ibi *Beemunah*. Item Habachuch B 2. *Iuſtus autem in fide ſua viuet*, ibi legitur *Beemunah*. Demũ quoties in Scripturis fidei nomen occurrit hoc vocabulo אמונה *Emunah* exprimitur. At fiducia diuerſo nomine ab Hebræis מבטח *Mibtach*, ſeu בטחון *Bittachon* occupatur à verbo Kal (בטח *Batach*) quod eſt *confidere, fiduciam habere*. Ita legitur 2. Reg. 18. ſuper quem fiduciam habuiſti (*Batachetta*) Iob 11. Et fiduciam habebis, quia eſt ſpes (*Batachetta*.) Et paſſim vbicunque Latina editio fiduciam oſtendit, Hebraica מבטח *Mibtach*, ſeu בטחון *Bittachon* habet.

HINC primùm perſpectum eſt vocem C (*Emunah*) quo nomine vera fides in Scripturis ſemper appellari ſolet, apud Hebræos, non ſolùm diuerſum nomen ab altera voce (*Mibtach*, ſeu *Bittachon*) quę fiduciam ſonant, ſed diuerſam quoque ex ipſa radice ſignificationem ſibi vendicare. Cùm enim (*Heemin*) quod eſt credere, à quo *Emunah*, id eſt, fides manat, à (*Batach*) quod eſt confidere, à quo (*Bittachon*) id eſt, fiducia proficiſcitur, plurimùm diſtet: ſanè nemini dubium eſt, fidem, tum nomine, tum re à fiducia differre.

HOC certè velint nolint, fateri coguntur D aduerſarij, fidẽ qua in Deum ſe credere profitentur, nunquam in Hebræis exemplaribus *Bittachon* ſeu *Mibtach*, ſed ſemper *Emunah* appellari: quod cùm negare non poſſint, cur has voces *Emunach*, *&* *Bittachon* ſeu *Mibtach*, ita cõfundunt, vt fiduciam, quæ à fide longè diſtat, pro fide nobis callidè ſupponant?

Hoc ipſum ex Græco exemplari licet colligere: vbi vox quæ rectã fidem, qualis à Scripturis deſcribi ſolet, ſignificat, πίστις *piſtis* dicitur. Eo namque nomine paſſim vtuntur Scripturæ, cùm veram in Deum fidem indicare volunt, quod nullo modo negare valent aduerſarij, ea ſi quidem voce vtitur Paulus ad E

Heb. 11. Heb. 11. cùm veram fidem definiens, ait. *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum*, ibi ha-

1. Cor 13. betur, πίστις *piſtis*. Item 1. Cor. 13. *Nunc autẽ manẽt fides, ſpes, charitas, tria hæc*, Græcè πίστις, ἐλπὶς,

Ad Epheſ. 2. ἀγάπη. Ad Epheſ. 2. *Gratia enim ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis*, Græcè διὰ τῆς πίστεως.

Ad Coloſſ. 1. Ad Coloſſ. 1. *Audientes fidem veſtram in Chri-*

Philip. 1. *ſtum Ieſum*, πίστιν ὑμῶν. Ad Philip. 1. *Collaborãtes* A *fidei Euãgelij τῇ πίστει*. Quę ſanè teſtimonia prę terquàm de vera fide, qualis à D. Paulo commendatur, intelligi non poſſunt; neque alio vnquam Paulus ad veram fidem explicandam vocabulo vtitur.

AT cùm fiduciam, vel in Deum, vel in homines inſinuat, iam non πίστεως, vocabulũ, ſed παῤῥησίας pronunciat, vt perſpicuum eſt, tum ex teſtimoniis quæ citat Caluinus ad Eph. 3. Ad Epheſ. 3.

In quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidẽtia per fidem eius: & ad Heb. 3. *Quæ domus ſumus nos* Heb. 3.

ſi fiduciam & gloriam ſpei, vſque ad finem firmam retineamus: & c. 4. *Adeamus ergo cum fiducia ad* c. 4.

B *thronum gratiæ*. Nam vbique legitur παῤῥησία, non πίστις: vnde perſpicuum eſt Scripturas nũquam fidem cum fiducia confundere: ac propterea Caluinum, Lutherum, ac cæteros aduerſarios apertè cum Scripturis pugnare, cùm fiduciã pro vera, ac Catholica fide obtrudűt.

NEQVE illorum effugium valet, qui rectam fidem ad πίστις vocabulum velut commune referunt, ad παῤῥησίαν verò tanquam ad ſpeciale: nam ſi ita eſſet, cùm ipſi rectam fidem in fiducia collocent, id eos fateri opus eſſet, nihil prorſus inter πίστιν & παῤῥησίαν eſſe diſcriminis, quibus tamen tota, nedum C Scriptura, ſed nominum etymologia reclamat, quæ maximum inter hæc vocabula diſcrimen agnoſcit: cùm πίστις à πιστεύω, quod *credere* ſignificat, ortum ducat, παῤῥησία verò potiùs confidentiam, fiduciam, ſecuritatem, libertatem indicẽdo indicet, vnde παῤῥησιαστὴς appellatur, qui procaciter, ac liberè loquitur, vt habetur Act. 4. vbi legitur. Da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν. Quòd ſi fides ad fiduciam referri deberet; cur Scripturæ, cùm veram fidem nominant, πίστεως potiùs, quam παῤῥησίας voce vterentur? cùm verò illæ ſem- D per πίστεως, nũquam παῤῥησίας ad verã fidem indicandam nomen vſurpent; inde apertè conſtat, fidem ex Scripturis nunquam pro fiducia ſumendam eſſe.

TANDEM ex ipſa fiduciæ natura manifeſtum eſt, quàm impudenter aduerſarij veræ fidei fiduciæ nomen imponant, atque à propria ſede auellant. Fiducia namque virtus eſt, ſub ſpe conſtituta, qua ſpes ipſa roboratur: ſpes enim cùm ad ſuprema atque altiora bona feratur, quàm ipſæ naturæ vires adipiſci queãt; fiducia indiget, cuius præſidio roboretur, quáque bona illa ex Dei liberalitate promiſſa certiſſimè ſe aſſequuturam confidat. E Quapropter aduerſarij cùm fidem ad fiduciã transferunt, neque aliam fidem præter hanc fiduciam eſſe volunt, primùm quidem omnẽ fidem exulare cogunt, neque eam homini ad cœleſte regnum capeſcendum neceſſariam ducunt: quo ſanè in eorum numerum ſeipſos adigunt, qui ſine fide quemlibet ſaluari credunt, quos ſuperiori Demonſtratione confutauimus.

Digitized by Google

tauimus. Tum ſolam ſpem duntaxat extollunt: quò fit, vt tacitè Paulum, ac totam Scripturã accuſent, qui præter ſpem, fidem quoq; cũ primis ad ſalutẽ neceſſariam eſſe docent.

At verò ne ſolo nomine, ac leuiori pugna aduerſariorum fidem aggredi videamur, iam ex ipſa veræ fidei natura, quam tradit D. Paul. ad Heb. c. 11. quàm inanis hæc Hæreticorum fiducia ſit, demonſtremus. *Eſt autem fides* (ait Paulus) *ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.* Duplicem hic D. Paulus veræ fidei naturam eſſe declarat, quam à vana Hæreticorum fiducia ſecernit. Prima eſt, quòd vera fides eſt rerum ſperandarum ſubſtantia; quid verò ſubſtantiæ nomine intelligat, ipſa Græca vox ὑπόστασις magis explicat, quæ ſignificat baſim, fundamentum, ſubſiſtentiam: quaſi id inſinuare velit, fidem eſſe, quæ ſpei ſubſiſtentiam, ac fundamentum tribuit, ſine qua nec ipſa rerum expectandarum ſpes valet conſiſtere: quod ipſa Græca ſcholia confirmant, quæ locum ita exponunt. *Quoniam quæ ſpe ſubſiſtunt, ſentiri nequeunt, vt quæ interim præſentia non ſunt; fides eſſentia quadam ipſorum eſt, & ſubſtantia, efficiens vt ſint, & quodammodo præſentia fiant, eo quòd credat ea eſſe.* Quapropter D. Chryſoſtom. hom. 21. in epiſt. ad Heb. eandem expoſitionem confirmans, *Quoniam* (inquit) *ea quæ ſunt in ſpe, ſine ſubſtantia ſunt, fides tribuit eis ſubſtantiam.* Quid enim ſperas, niſi quod futurum eſt? At futura cùm nondum ſint, ſubſtantiam non habent; quòd fides iis quodammodo ſubſtantiam, ac fundamentum præbet: nam cùm ea certiſſimè futura eſſe credit, ea velut præſentia cernit, ſpes verò hac fide velut fundamento ſuffulta, eadem ſperat. Quare gloſa hoc loco ſubſtantiam (fundamẽtum) exponit ea ratione, quòd ſicut ſubſtantia accidentium fundamentum eſt, ita fides res ſperandas, quę tanquam accidentia per ſe ſtare nequeunt, velut fundamentum regat, ac ſuſtineat.

Heb. 11.

Ad Epheſ. 3.

Heb. 3.

c. 4.

Græca ſcholia.

Chryſoſtomus.

Hinc quæ ſit prima veræ fidei natura, ex Paulo apertè colligimus eam eſſe, vt primùm ſpem, ac fiduciam in animo præcedat: nam ſi fundamentum domus ædificationem neceſſariò antecedit: ita fides quæ tum ſpei, tum fiduciæ fundamentum præſtat, eaſdem in animo anteire debet. Deinde quòd illi tam ſpes, quàm fiducia, quæ ſpei indiuidua comes eſt, tanquam fundamento innituntur, qua etiam fulciri, debent nec ornant: quò fit, vt ſi ſpes, aut fiducia à fide ſeiunctæ ſint, illæ prorſus inanes cenſeri debeant, immò nec eſſe poſſint, cùm nullo fidei fundamento innitantur.

Atque inde duo elicimus. Primum, veram fidem omnino à fiducia diſtinctam eſſe; nec pro ea vnquàm vſurpari poſſe, cùm illa prior, hæc poſterior in animo ſit. Illa hanc vt

A fundamentum regat, ne corruat, hæc ſine illa eſſe non poſſit. Illa ſine fiducia per ſe ſtare queat, hæc ſine fide, nec quidem animo cogitari valeat. Alterum, vanam omnino, ac inanem, immo nullam eſſe hanc aduerſariorum fiduciam, quam pro fide obtrendunt; cùm nullum illi veræ fidei fundamentum ſupponant, quod credulitatem miniſtret, ſine qua nec ipſa fiducia, aut ſpes, quæ fiduciam parit, eſſe poſſunt: quò fit, vt eam vndique ruere neceſſe ſit.

Alteram fidei naturam D. Paulus explicat: cùm docet fidem eſſe argumentum

B rerum non apparentium: vbi illud prætereundum non eſt in Græco exemplari haberi ἔλεγχος, quod non tam argumentum, quàm Demonſtrationem, ac conuictionem ſignificat: vt rectè notat D. Thomas hoc loco, qui vim huius dictionis (argumentum) perpendens, ait *argumentum* hic dici, quaſi *arguens mentem.* Quare D. Aug. in Enchirid. c. 8. ita legit. *Fides eſt conuictio rerum, quæ non videntur.*

S. Thomas.

Auguſtinus.

Neque fruſtra D. Paulus fidem rerum inuiſibilium demonſtrationem, quod certiſſimum argumenti genus eſt, appellat. Cùm

C enim duplex ſit rerum Demonſtratio, vna rerum humanarum, altera Diuinarum. illa quidem cùm circa res humanas, ac nobis familiares verſetur, per humanas duntaxar, ac naturales rerum cauſas ſit, vnde & naturalis Demonſtrationis nomen ſibi vendicat. Hæc verò cùm ad Diuinas res, quæ humanarum, ac ſenſibilium rerum metas excedunt, ſeſe extollat, Diuinum tantummodò teſtimonium exigit; quo fides in animo excitatur: atque inde fidei demonſtratio dicitur, quandoquidem adeò Diuino teſtimonio certa eſt, vt res Diuinæ, ac inuiſibiles hac fidei

D Demonſtratione munitæ, tam certæ credantur, quàm ſi naturalium, ac ſenſibilium cauſarum aſſignatione demonſtratæ eſſent: immò tantò certiùs animo adhærent, quantò qualibet humana Demonſtratione certius eſt Diuinum teſtimonium, quo illa innititur: quò fit, vt Diuinum hoc Demonſtrationis genus, quod ex fide eſt, aliud humanum, quod humanis rationibus cõpingitur, longè ſuperet: cùm verius, ac ſolidiùs, quàm illud humanum intellectum conuincat, ac veritati ſubiiciat.

Nam quòd Deus ſit vnus, quòd ſit Trinus, quòd omnia ex nihilo condiderit, quòd

E verbum caro ſit factum, quòd Chriſtus ex Virgine ortus ſit: hæc quidẽ, & alia fidei dogmata, quæ nec ſenſu percipi, nec ratione vlla probari poſsũt, cũ Diuino, vel Scripturarũ, vel ſacrarũ traditionũ teſtimonio probata intellectui credẽda obiiciũtur, ea velut certiſſima, ac probatiſſima animus amplectitur: & Diuina auctoritate cõuictus, iis tã certa fide fixus, ac immotus adhæret; vt nec ab ipſa humana

ratione,ſi quæ fortè cum iis pugnat, ab ea dimoueri queat. Hinc certiſſima fidei demonſtratio oritur,quæ hoc loco à D.Paulo deſcribitur, cùm ait, Fidem eſſe argumentum rerum non apparentium.

HIS poſitis facilè intelligitur ex hac veræ fidei natura,quam hic Paulus deſcribit,veram fidem nihil prorſus cum fiducia, quam aduerſarij veram fidem eſſe contendunt, cõmune aliquid habere: nam cùm Paulus veram fidem Demonſtrationem, & argumentum appellat:illam proculdubio in intellectu, tanquam in ſubiecto collocat: quis enim dubitare queat,quin Demonſtratio,& argumẽtum ad intellectum pertineant, à quo omnis, rum cognitio,tum ratiocinatio fluit? Præterea cùm fidem rerum nõ apparentium argumentum nuncupat; cui dubium eſſe poteſt, quin res inuiſibiles,veræ fidei in ratione cognitionis,& aſſenſus obiectum eſſe doceat?

AT quodnam obſecro fiduciæ argumentum eſſe poteſt,quo res inuiſibiles demõſtret? aut quomodo res inuiſibiles in ratione cognitionis, & aſſenſus fiduciæ obiectum eſſe poſſunt:cùm ea non ad rerum demonſtrationem,aut notitiam, ſed ad illarum tantũ adeptionem tendat?Neque enim fiducia eſſe poteſt præterquàm alicuius rei conſequendæ, quæ ſperatur: quò fit, vt fiducia ſpem velut pediſſequa ſequatur:ſpes verò cùm in ea tantùm feratur, quæ iam certa fide apprehenſa ſunt,fide poſterior eſt; quamobrem inde perſpicuum eſt,fiduciam,qua aduerſarij certiſſimè ſibi omnia de Dei benignitate pollicentur, tam longè à vera fide diſtare, quàm ipſa ſpes: ita vt nihil prorſus ad veram fidem, de qua hic Paulus agit,pertineat.

Caluinus. AT hic Caluinus anguis inſtar callidè ſe in nodos voluit, ac Pauli verba ſubdolè ad ſuum ſenſum torquet.Nam cùm primum nomen(ſubſtantia,vel *ὑπόστασις*) quo Paulus vtitur ad fidei naturam declarandam,nobiſcum fundamentum, ſeu fulcrum interpretarus eſſet, ſtatim illius ſenſum inuertens (ait) *(Ac ſi diceret fidem ipſam certam quandam eſſe, ac ſecuram poſſeßionem eorum, quæ nobis à Deo promiſſa ſunt.)* Fatetúrque haud ſibi diſplicuiſſe, ſi quis *ὑπόστασιν* pro fiducia accipere maluiſſet,quod tamen ipſe nimis apertæ falſitaris pudore correptus dicere non audet. O verſipellem Scripturarum corruptorem,quid fundamento cum poſſeſſione commune eſſe poteſt; vt cùm fidem rerum ſperandarum fundamentum, ac fulcrum eſſe faſſus fuerit; quaſi fundamentum nihil à poſſeſſione diſtet, eandem certam, ac ſecuram rerum ſperabilium poſſeſſionem eſſe affirmet? At quis vnquam ita inſaniuit,vt domus fundamentum,ipſius poſſeſſionem eſſe dixerit? Planè ſi fundamentum, cui pia mens innititur, vt res inuiſibiles ſibi promiſſas ſperet, eſt ipſa rerum pro-

A miſſarum poſſeſſio; quid fruſtra Paulus illarum ſpem, ac expectationem huic fundamento ſuperſtruendam monet? quid ſpei, quid charitatis ædificatione opus eſt, ſi fidei fundamentum ad certam promiſſorum poſſeſſionem aſſequendam ſatis eſt?

ITANE ſtupidus eſt Caluinus, vt cùm Paulus fidem rerum ſperandarum fundamẽtum eſſe dixerit, atque id ipſe cum Paulo affirmauerit; nihil omnino rerum poſſeſſionis fidei relictum eſſe non agnoſcat;quin etiam apertè videat fidem tam à rerum promiſſarum poſſeſſione abeſſe, quàm rei fundamen- B tum ab ipſius perfectione abeſt. Tres enim velut gradus ſtatuit D.Paulus,quibus ad perfectam bonorum promiſſorum poſſeſſionem ſcandimus: ſupremum gradum charitati tribuit,qua Deum, ac cœleſtia bona diligimus; medium ſpei, qua eadem expectamus; infimum verò,ac remotiorem fidei,qua illa duntaxat agnoſcimus: nulla iis certa, ac ſecura, promiſſorum bonorum poſſeſſio promiſſa eſt:ſed omnes tantummodò ad eam tendunt, quam tandem in patria aſſequuntur. At licèt omnes ad eam bonorum poſſeſſionem ferantur, diuerſo tamen gradu incedunt. Charitas C enim propiùs ad eam accedit, ſpes longiùs abeſt,fides verò longiſſimè ab ea diſtat. Charitas quippe dilectione ea quodammodo amplectitur: ſpes illa expectat, fides verò quaſi remotiſſima eatantùm credit: quò fit, vt cùm Paulus fidẽ rerum ſperandarum fundamentum vocat, tantùm abſit, vt ipſi rerum promiſſarum poſſeſſionem tribuat, vt eam in infimo,ac remotiſſimo gradu collocet,quo ad rerum cœleſtium poſſeſſionem conſcenditur.

CÆTERVM quòd Caluino non diſpliceat ſubſtantiam vel *ὑπόστασιν* pro fiducia ex- D poni; haud ſanè mirandum eſt; cùm ita hoc nomine delectetur,vt nec ſibi diſplicear omnia Scripturarum loca euertere, dummodò hanc ſuam fiduciam in fidei ſede conſtituat.

IAM verò in eo aduerſarij maximè delinquunt,atque à tota Scriptura aberrant, quòd veræ fidei naturam in certa animi perſuaſione reponunt;qua Deum ſibi propitium,beneuolúmque Patrem certò pollicentur. Quid enim magis Scriptura damnat,ac maiori ſtudio,à fidelium opinione auellere conatur;quã ſtultam hanc,ac temerariam animi certitudinẽ, qua ſe indubitatò in Dei gratia cõſtituros E eſſe credant? quæ potiùs animi præſumptio, quàm fiducia cenſenda eſt: nam Eccleſiaſtici cap. 5. legitur, *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu, neque adiicias peccatum ſupra peccatum: & ne dicas; miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* Eccleſiaſt. præterea c.9. ſic habetur. *Sũt iuſti,atque ſapiẽtes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo, vtrũ amore, an odio dignus ſit, ſed omnia in futurũ ſeruan*

Eccleſiaſt. 5.
Eccleſiaſt. 9.

Hebr.4. ſeruātur incerta. Paulus ad Heb.4. *Timeamus ergo* (inquit) *ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiē eius, exiſtimetur aliquis ex nobis deeſſe.* Item 1.Cor.4. 1.Cor.4. *Nihil enim mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, qui autem iudicat me, Dominus eſt.* Cap.9. Item cap.9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauero, ipſe reprobus efficiar.* Epheſ.6. Ad Epheſ.6. *Cum timore, & tremore veſtram ſalutem operamini.* 1.Pet.1. Petr.1.ep.cap.1. *In timore incolatus veſtri tempore conuerſamini.* Hæc & alia quamplurima teſtimonia, quæ paſſim in Scripturis leguntur, quis non videat, quàm apertè temerariam illam ſalutis certitudinem, in qua fidem ſuam aduerſarij collocant, expungat?

NAM ſi nemo ſe ab omni ſceleris macula purum exiſtimare debet, id atteſtante Ioanne 1.Ioan.1. epiſt.1. cap.1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quis omnem peccati metum excutere audeat? ſi nullus Dei odium, vel amorem ſibi certò polliceri poteſt, quomodo aduerſarij gratiæ certitudinem ſua fiducia ſibi arrogare non verentur? Si ex D. Pauli teſtimonio timendum omnibus eſt, ne diuinis pollicitationibus deſint: quid indubitatam illarum poſſeſſionem ſe ſua fiducia ſibi comparaſſe iactāt? Si Paulus nullius ſceleris ſibi conſcius, ob diſtrictiſſimum Dei iudicium adhuc diuinam iram timet; ſi carnem ſuam caſtigationibus domat, ne in ſpiritum inſoleſcens illum fortè reprobum efficiat. Si Iob, licèt iuſtus, ſemper Dei timore exagitabatur; neque omnino tam operum, quàm fidei iuſtitiæ confidebat, cùm Deum iudicem ſeueriſſimum non ignoraret. Si Petrus pauidos noſdum viuimus eſſe vult: quid vana ſua fiducia Caluinus omnem ab animo ſalutis metum excutere iubet?

HIS innumera Patrum teſtimonia ſuffragantur, ex quibus nonnulla duntaxat afferre ſufficiat; quandoquidem de hoc Hæretico dogmate fuſiùs in ſequenti libro acturi ſumus. Orig.hom.22.tom.1. *Noli* (inquit) *teipſum præ quoquam iuſtificare; ne quo pacto fiat, vt per tuam ipſius ſententiam iuſtificatus, diuina ſententia condemneris. Non iudico meipſum* (inquit Paulus) *nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum; qui enim iudicat me, Dominus eſt.* Quid Origenes. Origeni reſpondebunt aduerſarij, qui ſeipſos fiducia ſua iuſtificatos certò ſibi perſuadent, neque à ſua iuſtificatione excidere poſſe exiſtimant, quaſi nullum lapſum timere debeāt? Quod cum Origene reprobat D. Baſil.lib. de vera virgin. ad Let. Milit. epiſt. tom.2. *Si Angeli* (inquit) *quoque corruerunt, multò magis qui Angelis pares euaſerunt, lapſum timere debent.*

Hieron. IDEM docet D. Hieronym. epiſt. ad Fab. tom.3. *Veniſti ad Eccleſiam* (inquit) *aſcendiſti ad montem pulcherrimum, vides ibi multos virtutis tuæ ſocios: noli altum ſapere, ſed time. Qui ſtare* A *videtur, videat ne cadat. Timor virtutum cuſtos eſt, ſecuritas ad lapſum facilis.* Videant aduerſarij ex Hieronymo quàm labilem ſalutis ſecuritatem ſibi ex ſua fiducia comparauerint, quæ ipſis indubitatum lapſum parit.

DISERTE quoque Chryſoſt.hom.15.ad pop.Antioch. tandem ſalutis incertitudinem proſequitur his verbis. Chryſoſt. *Etenim multa nobis munitione opus eſt, quia multæ ſunt vndique inſidiæ, Salomone dicente. Agnoſce quòd in medio laqueorum tranſis, & ſuper propugnacula vrbium ambulas. Si enim vnus tantùm, aut duo laquei forent, facilior eſſet cuſtodia. Nunc autem iſtorum multitu-* B *dinem oſtendere volens, ait Salomon: agnoſce, quòd in medio laqueorum tranſis: vnde donec laqueus contritus ſit, timendum eſt ſemper.* Ea cauſa eſt ob quam iis maximè timendum eſt, qui de parta iam ſalutis ſecuritate ſibi applaudūt. Nam cùm vbique laquei, vbique pericula tum ex dæmonum inſidiis, tum ex domeſtico carnis bello ſeſe offerant; num ſoli Lutherani, ac Caluiniſtæ inter hæc tuti incedunt, neque aduerſarij rabiem experiuntur? qui (vt ait D.Petr. epiſt.1.c.5.) *Circuit, quærens quem deuoret*, 1.Pet.5. contra quem cuilibet decertandum eſt, vt gloriæ coronam, ac promiſſorum bonorum C poſſeſſionem ferat; qui ſanè haud rarò de nobis triumphat, cùm leuem, ac temerariam illius ſecuritatem nobis pollicemur.

CÆTERVM D.Gregor.lib.7.Mor. cap.3. Gregor. exponens verba illa Iob.6. *Et terrores Domini militant contra me.* Salutarem hunc ſalutis metum iuſtis, atque electis proprium, ac legitimum eſſe docet. *Iuſtorum* (inquit) *mens non ſolùm perpendit, quod tolerat; ſed etiam pauet, quod reſtat. Videt qualia in hac vita patitur, metuit ne poſt hanc grauiora patiatur. Luget, quia in huius cæcitatis exilio à paradiſi gaudiis cecidit, timet ne cùm exilium relinquitur, mors æterna ſubſequatur. Iam* D *ergo ſententiam tolerat in pœna: ſed minas adhuc venturi iudicii formidat ex culpa. Hinc Pſalmiſta* Pſalm.87. *ait In me tranſierunt iræ tuæ; & terrores tui conturbauerunt me.*

QVOD ſi, vt aſſerunt aduerſarij, fiducia illa vnumquemque de ſua ſalute certum redderet; an non fruſtra Deus fidelibus ſupplicia proponeret, iuſtos iudicio terreret, ne vnquam à iuſtitia decidant, & in culpas labantur, ac tandem ab eo ad inferorum ſupplicia detrudantur? Planè incertam eſſe apud omnes ſalutem hinc fateri coguntur; cùm omnibus vitam & mortem propoſitam eſſe au- E diūt, vt aut vitam, aut mortem ſibi eligant. Quapropter grauiſſimè D.Petr.epiſt.2.cap.1. 2.Pet.1. *Satagite* (inquit) *fratres, vt per bona opera veſtram certam faciatis vocationem, atque electionem veſtram.* Nam licèt cuiuſque electio ex Dei propoſito certa ſit: nouit enim Dominus qui ſunt eius; ſua tamen cuique electio incerta eſt, quandiu hîc viuit; niſi eam per fidem, ac bonorum operum perſeuerantiam certam efficiat;

Digitized by Google

ficiat; quam cùm ſibi nullus certò promittere audeat, hinc ſalubris in omnes ſalutis timor effunditur; quò humiliores, ac diuinis obſequiis promptiores reddantur.

Bernardus. QVOD melliflué tradit D.Bernard.ſerm. 54. in Cant. his verbis. *In veritate didici* (ait) *nihil æquè efficax eſſe ad gratiam promerendam, retinendam, recuperandam; quàm ſi omni tempore coram Deo inueniaris non altum ſapere, ſed timere. Beatus homo qui ſemper eſt pauidus. Time ergo cùm arriſerit gratia, time cùm abierit, timecùm denuo reuertetur, & hoc eſt ſemper pauidum eſſe.*

HÆC igitur Patrum teſtimonia, quæ
B ſemper nos ſalutis pauidos eſſe iubent, quid aliud clamant, præterquàm vanam, ac inanem, immò temerariam, ac inſolentem eſſe hanc aduerſariorum fiduciam, qua ſalutem ac bona omnia certò ſibi adeſſe credunt?

NEQVE quicquam nos mouere debet, quod obiicit Caluinus, hoc metu animum perculſum nunquam bene de Dei benignitate ſentire; ſed velut diffidentia, ac deſperatione oppreſſum continuò iactati; nuſquam enim Scripturas, aut Patres ſalutari hoc timore imbutos animos, in diffidentiæ, aut deſperationis ſalo verſari dicentes
C vnquam audiuimus, cùm potiùs hoc timore, qui ſanctorum eſt, animum ſolari prædi-
Pſalm.2. cent. Prædicat enim Dauid Pſalm.2. ſeruiendum eſſe Domino in timore, & cum tremore eidem exultandum. At quo pacto cum tremore Deo exultare animus poteſt; niſi tremor ita cum exultatione ſit coniunctus, vt ſolatij, ac exultationis tremor potiùs, quàm mœſtitiæ, ac formidinis ſit nuncupandus? Idem præterea cùm in Dei timore ſummam ſe iucunditatem experiri dicat. *Lætetur cor meum, vt timeat nomen tuum.* Quid obmurmurat Caluinus, hoc timore velut carni-
D fice animam ad deſperationem vſque iugu-
Pſalm 30. larí? Præterea cùm Pſal. 30. maximum Deum timentibus cœleſtium deliciarum cumulum paratum eſſe affirmet illis verbis. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te!* quis non videat nulla pium animum hoc timore ornatum deſperatione obrui: ſed potiùs inter delicias verſari?

AT ſi quiſpiam ſcire expetat, quo pacto timor hic cum iucunditate ſimul eſſe poſſit;
Auguſtinus. Auguſtinum audiat hunc prophetæ locum ita explicantem. *Ergo* (inquit) *timor in iucunditate eſt. Et quomodo iucunditas ſi timor? nónne timor amarus ſolet eſſe? Erit ergo aliquando iucunditas ſine timore: modò iucunditas cum timore: nondum eſt enim perfecta iucunditas, nec perfecta ſecuritas. Si nulla iucunditas, deficimus; ſi plena ſecuritas, malè exultamus. Ergo & iucunditatem aſpergat, & timorem incutiat, vt de dulcedine iucunditatis perducat nos ad ſedem ſecuritatis. Dando timorem non nos faciat malè exulta-*
Pſalm.2. *re, & recedere de via. Ideò ſicut dicit Pſalm. Ser-*
A *uite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Sic & Apoſtolus Paulus dicit, Cum timore, &* *Ad Epheſ.6.*
tremore veſtram ſalutem operamini. Vides ſancti timoris iucunditatem, quomodo animum ſoletur: vides etiam quàm malè exultent aduerſarij, qui cùm nondum ad ſecuritatem peruenerint, de inani ſecuritate ſibi applaudunt.

OBIICIENT fortè illud Apoſtoli Ioan- *1.Ioan.4.*
nis epiſt. 1. cap. 4. *Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem.* At facilè ſoluitur: eſt enim geminus timor, ſeruorum, & filiorum: ſeruorum timor, non in iucunditate, ſed in mœſtitia eſt; quandoquidem
B à charitate non manat: quapropter hunc perfecta charitas excludit, cùm filios Dei efficit. At filiorum timor cùm à charitate proficiſcatur, cum charitate etiam permanet; neque ab illa excluditur, ſed potiùs ab ea alitur, atque augetur. Huc enim timore Deum Patrem velut filij timemus, ne ab eo ſeparemur. Hoc anima velut ſponſa à Chriſto auelli metuit. Hoc timore imbutus animus nihil de Dei benignitate præſumit, ſed ſe ſuáque omnia illius diſpoſitioni relinquit. Hic timor animo lætitiam, atque exultationem parit iuxta illud Eccleſiaſtici 1. *Timor* *Eccleſ.1.*
C *Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium.* Timor hic veram in iuſtis ſpem, ac gloriationem alit, vt ait idem Eccleſiaſticus. *Timor Domini gloria, & gloriatio, & corona exultationis*; quandoquidem omnem inanem fiduciam, ac præſumptionem expellit. Hoc timore correptus animus Deum quidem ſibi beneuolum Patrem eſſe credit; ſed iudicem quoque reformidat. Nam etſi Deum iis beneuolum Patrem eſſe non ignoret, qui perfectam filiorum obedientiam illi exhibent: cùm tamen multis ſe inobedientiæ maculis fœdatum ſentiat, eo ſe fi-
D lij nomine indignum iudicat. Nec tamen hoc timore proſternitur, vt putat Caluinus; ſed magis confirmatur, vt eo diſcat ſeipſum ſub potenti manu Dei humiliare: ne vanis fiduciæ, ac præſumptionis pennis ſe ante Deum extollat: vt ait idem Eccleſiaſt. cap. 27. *Si non in timore Domini tenueris te inſtanter,* *Eccleſ.27.*
citò ſubuertetur domus tua. Neque enim qui ſine hoc timore eſt, vana ſuipſius præſumptione vacat; qua fit, vt ante Deum iuſtus eſſe non poſſit, cùm ſe iuſtum eſſe præſumat. Id apertè teſtatur Scriptura Eccleſiaſt. 1. *Eccleſ.1.*
E *Timor Domini expellit peccatum; nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.* Denique hunc timorem, quo nihil altum de noſtra ſalute ſapere, ſed eam non deſperantes, aut diffidentes, ſed bene ſperantes à Dei miſericordia expectare diſcimus, idem Eccleſiaſticus docet eſſe totius veræ ſapientiæ, & iuſtitiæ initium; hic enim qui iuſtos generat, alit, fouet, confirmat, ac illorum proprius eſt comes. *Initium* (inquit) *ſapientiæ timor Domini,*

& cum

& tum fidelibus in vulua concreatus eſt, cum electis fœminis graditur, & cum iuſtis, & fidelibus agnoſcitur. Hinc patet quàm impiè Caluinus ſanctum hunc timorem ſuggillet, velut veræ fidei pernicioſum, cùm illius præclarum ornamentum ſit.

A t vrget Caluinus ex illo loco Pauli ad Rom.8. fidem indubiæ ſalutis certitudini inniti. Locus eſt. *Certus ſum, quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque inſtantia, neque futura poterunt nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* At quis Paulum hîc de fidei certitudine loqui exiſtimet? quis id ex his verbis colligat? vbinam fidei hîc mentio fit? num dixit Paulus ſe id fide certum habere, quòd à Dei dilectione nunquam auellendus ſit? Quid ſi hoc Deo ſibi reuelante didicit; num ad communem ſuam, ac aliorum fidem referri debet? An non potiùs perfectè diligentis hæc verba ſunt, quemadmodum & illa ad Rom.9. *Optabam enim & ego ipſe anathema eſſe pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem*, quæ perfectæ charitatis deſiderium potiùs, qua à Deo nunqoam ſeparari optabat, quàm neceſſariam certitudinem declarent.

Rom.8. *Rom.9.*

C r e d i d e r i m profectò Pauli mentem tam longè, cùm hæc diceret, à fidei intuitu abfuiſſe, quàm ipſa illius verba aliena ſunt, in quibus nulla prorſus de fide mentio fit. Neque enim in toto illo capite Paulus aliud moliri viſus eſt; quàm quòd Romanos inſtruit, vt ingruentibus martyriis totam ſpem in Dei ope collocent, quam certò expectare debent: hac enim ſpe munitos certiſſimè de tyrannis eos triumphaturos pollicetur; in quo ſeipſum illis exemplum præſtat. Quod vel leuiter inſpicienti patet: nam ſæpius in eo capite, non fidei, ſed ſpei robur illis commendat; quo ſe munitc debeãt aduersùs ingruentes perſecutionum procellas. *Si Deus* (inquit) *pro nobis quis contra nos?* Item, *ſpe ſalui facti ſumus.* Item, *in his omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.* Et aliis huiuſmodi ſpei argumentis vtitur, quibus Romanos ad Dei auxilium certò ſperandum corroborat: quò futurum pollicetur, vt ſicut ipſe eodem fretus, certus eſt, quòd neque mortis comminationes, neque vitæ iactura, neque aëreæ dæmonum poteſtates, neque præſentium pœnarum terror, neque futurarum timor valent eum à Chriſti charitate diuellere: ita & ipſi, ſi in Dei tantùm auxilio ſperent, neque tribulationes, neque anguſtias, neque fames, neque nuditates, neque pericula, neque perſequutiones, neque martyria demum timeant.

H æ c Apoſtolus apertè non fidei naturæ, ſed ſpei virtuti tribuit, cuius officium eſt, animã in aduerſis roborare, vt alibi docet idem Apoſtolus 2. Cor.2. *Sed ipſi* (inquit) *in nobiſmetipſis reſponſum mortis habuimus, vt non ſimus fidentes in nobis; ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit; in quem ſperamus; quoniam & adhuc eripiet.*

2.Cor.2.

A t hîc rurſus aduerſariorum inſidias patimur. Nam Caluinus vt fiduciam ſuam in fidei ſolio conſtituat, aliud ſibi effugium ex illo Pauli loco ad Heb.4.quærit, in quo Apoſtolus ait, *Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, vt miſericordiam conſequamur*: vbi fiduciam pro vera, ac neceſſaria fide ab Apoſtolo vſurpari contendit. At quare Caluinus tam multa alia Pauli loca non commemorat, in quibus de fiducia agitur? veluti illud ad Heb. 10. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti.* 2. Cor.3. *Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum ad Deum*; ad Epheſ.3. *In quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius.* 1. Timoth. 3. *Qui autem bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Hæc & alia Pauli loca proculdubio cum primo illo vi, ac ſignificatione conſpirant, quæ ſi ad veram, neceſſariam, ac iuſtificantem (vt ipſi vocant) fidem torquere velint, profectò quid Paulo reſpondeant oon habebunt, qui his locis ſæpe fiduciam à fide diſtinguit, vt patet ex loco illo ad Epheſ. 3. & alio 1. ad Timoth. 3. quæ paulò antè citauimus, in quibus Paulus apertè fidem à fiducia ſeparat.

Hebr.10. *2.Cor.3.* *Ad Epheſ.3.* *1.Timot.3.*

N a m cùm Paulus ait. *In quo habemus fiduciam, & acceſſum in confidentia per fidem eius.* ſanè vel rudis quilibet Grammaticus, qui orationem conſtruere nouerit, agnoſcet, illud tantummodò Paulum docere, quòd fiducia ex confidentia; confidentia ex fide gignatur; fidem verò eam eſſe, per quam acceſſum habemus ad Deum: quod nos quoque veriſſimum eſſe cum Paulo fatemur. Ex fide enim tanquam Chriſtianæ perfectionis fundamento, cùm cæteræ virtutes initium ſumant, tum maximè iis cum fide coniunctis, nobis ad Deum præſtatur acceſſus, ac fidentiùs fiducia, ac cõfidentia ſtipati audemus nos in conſpectu Dei ſiſtere, quàm ſi ſola, ac nuda fide eidem præſentaremur. Quapropter cùm Paulus hîc fidem ita à fiducia diſtinguit, vt eam ab illa pendere doceat, manifeſtum eſt etiam in hoc teſtimonio nobis à Caluino obiecto, Paulo aliud fidem, aliud fiduciam videri, ac proinde malè has à Caluino, ac cęteris aduerſariis confundi.

H i n c tandem colligimus, cùm aduerſarij fidem in fiducia, quæ ad ſpei habitum pertinet, repoſitam eſſe volunt: id demum efficere, vt omnem ſpem, ac fiduciam è medio tollant. Nam ſi nulla ſpei fiducia eſt, qua ſperata à Deo ſe aſſequi poſſe confidat: quid eam ſpem appellamus, aut aliquam illi virtutem tribuimus, quæ incerta ſemper in diffidentiæ ſolo fluctuat? Rurſus ſi ſpem à fiducia auellimus: quid eſt quod ſe fiducia conſequuturam confidat,

confidat, quòd nec ſpes ſperate auſit. Fiduciam igitur ſpei inhærere opus eſt, vt inanis non ſit: ſpes item ſine fiducia eſſe non poteſt, vt Dei promiſſiones referat. Neque ergo ſine fiducia ſpes, aut ſine ſpe fiducia integra eſſe valet: quò fit, vt cùm aduerſarij fiduciam à ſpe diuellunt, vt fidei tribuant, vel ſpem obtrunceot, quam ſine fiducia ſtatuũt, vel fiduciam inanem confingant, quam ſine ſpe fidei aſcribunt, vel tandẽ fidem, ſpem, ac fiduciam ſimul in vnam naturã confundant, vt omnem prorſus fidem, ſpem, ac fiduciam euertant.

Aſſertio ſecunda.

Vera fides interdum poteſt eſſe informis.

ARTICVLVS III.

[Caluinus.] IOANNES Caluinus acerrimus veræ fidei hoſtis Inſtit. lib. 3. cap. 2. §. 8. antiquam fidei diſtinctionem, in forma tam & informem à Patribus traditam, qua fides à charitate diſtinguitur; ac ſibi ipſi interdum relinquitur; ita hoſtiliter, ac rabidè inſectatur, vt modò ineptam, modò nugatoriam, interdum imperitam oblatret: neque aliam ad id rationem tutiorem ſibi accerſit, quàm quòd ipſe fidem hac natura conſtare affirmat, vt Chriſtum charitate, ac pia animi affectione cõplectatur: ita vt ea fidei nomine apud Caluinum digna non ſit; quæ cum Chriſti cognitione ſimul ſpiritus ſanctificationem non apprehendit: aut aliquo vel minimo momento à pio affectu diſtrahitur. Ne verò ab hac fidei natura ita à ſe conſtituta facilè deturbetur, ſuppetias ſibi à D. Paulo quærit, qui ad Rom. *[Rom. 10.]* 10. ait. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Præterea argumento id probare nititur, quod eo loco ita format: fides in Chriſti notitia ſita eſt, Chriſtus niſi cùm ſpiritus ſui ſanctificatione cognoſci non poteſt: conſequitur ergo fidem à pio affectu nullo modo eſſe diſtrahendam.

AT certè mirandum non eſt orthodoxas fidei diſtinctiones à Scripturis traditas, atque ab antiquis Patribus vſurpatas, velut nugatorias, ac ineptas à Caluino ſuggillari: cùm is neque ipſi Apoſtolicæ fidei parcat, quæ tot ſæculis ante Caluinum, & aſſeclas, Caluiniſticam hanc fidei naturam ignorauit. Quòd verò ad Patres attinet, antiquum legitimum eſt Caluino, immodeſtè Patres conuitiis inceſſere: atque eatenus eorum ſententias recipere, quoad diſtracto ſenſu eas ſuis erroribus accommodet: quare haud mirum eſt, illum in hac fidei diſtinctione, quæ illius fidem eneruat, Patribus obſtrepere, quaſi ea veram fidem diſcerpant. At profectò non vera fides, ſed falſa Caluini, & aduerſariorum fiducia hac diſtinctione proſternitur. Nam cùm ea
A veram fidem etiam in reprobis, ac peccaroribus reperiri poſſe docet; illorum ſanè fiduciam iugulat, quam nullibi abſque ſpiritus ſanctificatione conſiſtere poſſe affirmant.

Nos igitur hanc orthodoxam, & Catholicam aſſertionem tam aduersùs Caluinum, quàm Lutherum, ac cæteros ſectarios, qui in eodem errore conſpirant, ſtatuimus, quæ eſt.

VERA *fides quandoque poteſt eſſe informis.* Principio igitur declarandum eſt, quæ fides formata, quæve informis eſſe dicatur. Fidem eam formatam dicimus, quę charitati ita coniuncta eſt, vt ab ea formam, ac vitæ ornamen-
B tum accipiat; informem verò, quæ à charitate ſeiuncta nudam tantùm, ac informem fidei naturam retinet; atque ea vita priuatur, qua fides viua appellari ſolet, ita fit, vt fides acceſſione charitatis in Deum formetur, receſſione verò informis relinquatur.

ID manifeſtè ex Scripturis probatur. Nam cùm Paulus ad Galatas ſcribens cap. 5. eam tantùm fidem commendat, quæ per dilectionem operatur; apertè duplicem fidei ſtatum inſinuat; vnum quidem fidei, quam otioſam eſſe annuit, à charitatis opere ſemotam, alterum fidei operoſæ, quæ per charitatis, ac dile-
C ctionis impulſum operatur. *Nam* (inquit) *in* *[Ad Gal. 5.]* *Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Prima eſt impiorum fides, qui cùm à Deo vitæ, ac morum improbitate longè abſint, eundem tamen fide apprehendunt; quæ quoniam à charitate ſemota eſt, illis ad vitam ęternã eſt inutilis. Altera fides eſt iuſtorum, qui Deo non tam fide, quàm dilectione, ac charitate inhærent, atque inde Patres, ac Theologi fidei diſtinctionem in formatam, & informem decerpſerunt: neque tamen exiſtimandum eſt, in his fidem ita diuerſam eſ-
D ſe, vt ob id quòd illa informis, hæc formata dicatur, duplex fidei natura diſtinguatur. Vna enim, atque eadem eſt fidei natura, quæ vtrique tam formatæ, quàm informi ſubſternitur. Cùm enim charitatis forma ad intrinſecam fidei conſtitutionem non pertineat, vt conſtat ex Paulo 1. Cor. 13. vbi fidem à charitate *[1. Cor 13.]* diſtinguit; inde fit, vt neque ea accedente quippiam eſſentiale fidei addatur; neque recedente quicquam auferatur: ſed idem numero fidei habitus in animo remaneat, tam cùm charitatis acceſſu formatur, quàm cùm illius receſſu informis redditur. Atque hunc
E eſſe ſenſum horum verborum Pauli explicat *[Auguſtinus.]* D. Auguſt. lib. 15. de Trinit. cap. 18. *Sine charitate* (inquit) *quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non prodeſſe: propter quod & Apoſtolus Paulus. In Chriſto* (inquit) *Ieſu neque circumciſio, neque præputium aliquid valet, ſed fides quæ per dilectionem operatur, ſic eam diſcernens ab ea fide, qua dæmones credunt, & contremiſcunt.*

AT alium Pauli locum lubet expendere, qui

1.Cor.13. qui habetur 1.Cor.13. quem Caluinus nobis eripere nititur. Vbi Paulus de charitatis præſtantia agens; ita eam ſupra fidem extollit, vt fidem ipſam, quæ virtutum omnium fundamentum eſt, à charitate ſeiunctam nihil homini prodeſſe apertiſſimè doceat. *Si habuero* (inquit) *omnem fidem, ita vt montes transferam: charitatem autem nō habuero, nihil ſum.* Quomodo apertiùs fidem formatam, ac informem inſinuare poterat; quàm cùm fidem à charitate interdum diuelli poſſe declarat? vnde illud ſequi neceſſe eſt, vt fides charitati annexa, formata dicatur, à charitate verò diuulſa, informis relinquatur.

B At Caluino haud placet hic Paulinus ſenſus: idcirco aliò eum rapere conatur. Id enim perſuadere nititur, fidem hanc, de qua Paulus agit, non eam fidem eſſe, qua vel in Deum credimus; vel (vt ipſe loquitur) Dei promiſſiones apprehendimus: ſed Dei ſingulare quoddam tantùm donum eſſe à fide ſeparatum, quo edendorum miraculorum facultas confertur; quod cùm impiis etiam communicari poſſit, ſicut & cætera dona gratis data; inde elicit illud à charitate poſſe ſeparari.

C Ego verò exiſtimauerim, Caluinum veræ fide odio potiùs, quàm errore, aut ignorantia in hanc impietatem dilapſum fuiſſe, vt fidem miraculorum à vera, ac Catholica fide diuelli poſſe ſentiat: immò ſine omni vera fide exiſtere; quod maximè notandum eſt in ſententia Caluini, & aduerſariorum; cùm enim is cum cæteris ſectariis veram eam tantùm fidem eſſe velit, quæ cum charitate eſt coniuncta; vt apertiſſimè conſtat ex his, quæ ſuperiùs ex lib. 3. Inſtit. cap. 2. §. 8. allata ſunt: quò fit, vt idem ſit Caluino, & aduerſariis ſine fide, atque ſine charitate eſſe: neque is charitatē exiſtimet poſſe ſine fide exiſtere, quam ex ipſa fide docet neceſſariò generari; inde D manifeſtum eſt, quoties is fidem miraculorum, vel diſtinctum à fide Dei donum eſſe vult, vel à charitate ſeparatum in impiis reperiri poſſe agnoſcit, toties illam ſine vera fide in impiis collocare; quos nulla vera fide teneri exiſtimat, vt patet ex eodem lib. cap. 2. §. 16. quò fit, vt ipſos infideles hoc miraculorum edendorum dono pollere poſſe ſentiat.

At quis vnquam niſi infenſiſſimus veræ fidei hoſtis, id fieri poſſe contenderet, quod Caluinus velut exploratum docet? Cùm enim miracula in veræ fidei confirmationem fiant, E quis præterquam veræ, ac Catholicæ fidei miraculorum edendorum poteſtatem factam eſſe ſentiat, niſi veram fidē extremo odio proſequatur? En quibus ſe laqueis aduerſarij miſerè implicant, dum fidem miraculorum à vera fide diſiunctam docent. Illos ſiquidem eò incidere oportet, vt extra veram, ac Catholicam fidē vera fieri miracula exiſtiment; quod A ſanè ſummam illorum impietatē redarguit; quandoquidem hac ratione Deum, & mendacem, & fallacem conſtituunt; qui veris miraculis falſam fidem, ac ſuperſtitionem confirmet, ac miſeros homines decipiat: quod dictu quidem horrendum eſt. Quòd ſi eò impietatis prolabi nolunt, certè illos fateri neceſſe eſt fidem miraculorum nullatenus à vera fide differre: quò fit, vt cùm Paulus de fide miraculorum loquitur, de vera, ac Catholica fide agat.

Errant profectò aduerſarij cùm miraculorum fidem donum aliquod à vera fide ſe- B parabile eſſe volunt, & apertè cum Scripturis pugnant, quæ miraculorum actum non alteri habituali dono, quicquid de actuali auxilio ſit, à vera fide diſtincto aſcribūt, quod ſanè exploratū eſt ex illo Marc. loco c. vlt. vbi Chriſtus de credentium fide agens Apoſtolos ita alloquitur. *Signa autem eos qui crediderunt, hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquētur nouis, ſerpentes tollent, & ſi mortiferū quid biberint, non eis nocebit, ſuper ægros,* &c. Hic cùm nullatenus dubitari poſſit, quin Chriſtus de illa fide agat, quæ veros credentes, ac fideles præſtat; quámque in iis neceſſariò exige- C bat, qui miracula patraturi erant; quo pacto aduerſarij eam à vera fide diuelli poſſe credunt? Porrò quòd hæc fides nullum ſingulare donum habituale etiam cum fide cōiunctum, ſpecie tamen diſtinctum inſinuaret: id potiſſimùm certiores facit, quod Chriſtus ſigna illa, ac miracula non ab aliquo ſingulari dono, aut aliunde, quàm ab ipſa credētium fide proficiſci declarat. *Signa* (inquit) *eos, qui crediderint, hæc ſequentur.* Marc.vlt.

Neque nos vllatenus mouere debet, quòd modò hæc ſigna credentium fidem paſſim ſequi non videmus; vnde quis ſuſpicari D poſſet, ea non à fide, ſed à ſingulari dono quodam profecta fuiſſe, quod nunc à fidelibus ſublatum eſt: in quibus tamen fides integra manet. Huic enim obiectioni reſpondeo; duplici id de cauſa contingere. Primò, quia non omnes Chriſtiani id fidei faſtigium aſſequuti ſunt, qua miracula præſtare valeāt: in fide namque excellentiores quoſdam gradus agnoſcere oportet; ad quos vbi fides peruenit, miraculorum poteſtatem habet, vt perſpicuum eſt ex Luc. capite 17. quem locum mox expendemus.

E Altera quoque cauſa eſt: nā ſemper miracula edere minimè fidei datum eſt: cùm miracula ſemper neceſſaria nō ſint, ſed iuxta tēporum, ac locorum exigētiam à Deo diſpenſentur: id tamen ex Chriſti ſententia certiſſimum eſt; quoties vera miracula fiunt, ea à vera duntaxat fide exoriri, neque ea vnquam niſi veram fidem ſequi, quò fit, vt non ſingulare aliquod donum, ſed vera duntaxat credentium fides ſit, quæ miracula exhibet. Nam Apoſtolus

toto

toto capite duodecimo ad Hebræos de vera fide diſputat; cui tamen miraculorum actus aſcribit, cùm ait. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerũt ora Leonum, extinxerunt impetum ignis,* &c. (*Hebr.11.*) Videat Caluinus eãdem fidem, quæ charitati coniuncta operatur iuſtitiam, ac Dei promiſſiones adipiſcitur, obturare ora Leonũ vt in Daniele; extinguere impetum ignis, vt in tribus pueris in fornacem Nabuchodonoſoris imperio iniectis; effugare aciem gladij, velut in Machabæis, ac alia ingentia miracula patrare: vera igitur fides illa erat, non donum à vera fide diſtinctum.

B

ID etiam confirmatur ex teſtimonio Chriſti apud Luc. 17. (*Luc.17.*) vbi Apoſtolis ab ipſo petentibus, vt illis fidem adaugeret, reſpondet his verbis. *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro; eradicare, & transplantare in mare, & obediet vobis.* Igitur miraculorum patratio, non altera fides, aut donum à vera fide ſeparabile dici poteſt; ſed ſignum duntaxat auctæ, & excellentis fidei; quæ cùm ſupremum, ac excellentiſſimum gradum aſſequuta eſt, miracula efficit.

C

DENIQVE id declarat Apoſtolus hoc teſtimonio à nobis allato; (*1.Cor.13.*) cùm enim ait. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero* &c. his verbis apertè fidem veram à vera charitate diſtinguit, tanquam diſtinctos virtutum habitus; ac præterea fidei gradus aſſignat; qui voce illa *omnem* ſignificantur; quaſi diceret: ſi habuero omnem gradum fidei, quæ miracula poſſit efficere, charitatem autem non habuero, nihil mihi illa fides confert. Quod inter alios docet D. Auguſt. de Bapt. cont. Donatiſtas lib. 1. cap. 8. vbi locum hunc Pauli non de ſingulari dono, ſed de ipſa vera fide explicat. Nam vbi Pauli teſtimonium protulit, ſtatim ſubiicit. *Si quis*

D

adducatur ad medicum, in aliqua neceſſaria parte corporis graui vulnere ſauciatus: ſi dixerit medicus, moritur inde, niſi curetur: non opinor illi, qui adduxerunt eum, ita deſipiant, vt conſideratis atque numeratis cæteris eius membris ſanis, reſpondeant medico, (*Auguſtinus.*) *& dicant. Ergóne iſta ſana tot membra non valent ad eius vitam; & illud vnum vulneratum valet ad eius mortem? non vtique hoc dicunt, ſed curandum offerunt: medicum rogant, vt etiam illa, quæ ſana ſunt, curet: ſed vni illi loco medicinam inſtanter adhibeat, vnde mors etiam cæteris ſanis imminet, & niſi ſanitur, adueniet. Quid ergo prodeſt*

E

homini vel ſana fides, vel ſanum fortaſſe ſolum fidei Sacramentum, vbi lethali vulnere ſchiſmatis perempta eſt ſanitas charitatis, per cuius ſolius interemptionem etiam illa integra trahuntur ad mortem? Idem habet lib. de fid. & operib. c. 4. Vnde (inquit) fidem quę quibuſdã ſufficere ad ſalutem videtur, ita nihil prodeſſe aſſeuerat, vt dicat, ſi habuero omnem fidem, &c. Hoc ipſum docent D. Hieron. Comment. in Matth. lib. 2. (*Hieronym.*)

A

cap. 13. tom. 6. Chryſoſt. ſerm. de Anathemate (*Chryſoſt.*) tom. 5. Anſel. in epiſt. ad Cor cap. 13. (*Anſelmus.*) Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. (*Cyprianus.*) D. Baſilius in regulis (*Baſilius.*) breuioribus interrogat. 179. qui omnes ex hoc Pauli teſtimonio non obſcurè probant, fidem nonnunquam poſſe eſſe informem.

CÆTERVM apertiſſimum quoque huius rei teſtimonium profert Matth. cap 7. vbi Chriſtus fidem à charitate ſecernit, ac informem à Regno cœlorum excludit. (*Matth.7.*) *Non omnis* (inquit) *qui dixerit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: ſed qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.*

B

Quid illa eſt diuini nominis inuocatio, ſi Paulo credimus, præterquàm expreſſa fidei profeſſio? *Quomodo inuocabunt* (inquit) (*Rom.10.*) *in quem non crediderunt?* Qui igitur Deum inuocant, Domine, Domine, rectam ſe fidem habere profitentur. Quod etiam adnotauit Chryſoſtomus hom. 13. in Ioan. (*Chryſoſt.*) *Num in de ergo* (inquit) *ſatis eſt ad vitam æternam in Chriſtum credere? Minimè, non enim omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit,* &c. Et Auguſt. de ſalutaribus docum. cap. 27. (*Auguſtinus.*) eodem modo explicat. *Nihil prodeſt* (ait) *Chriſtianum ſe reſpondere verbis, & factis negare, dum corruptus eſt mente, &*

C

ſpiritu: de talibus in Euangelio ipſa veritas dicit. Non omnis qui dicit mihi; Domine, Domine, &c. Cùm igitur Chriſtus duplicem hominum ſtatum inſinuet, vnum eorum, qui fidem abſque legis obſeruantia tenent; alterum illorum, qui cum fide Dei voluntatem implent, ſanè compertum eſt, duplicem in iis fidei ſtatum collocari; illum quidem informem, qui veram charitatem excludit; hunc formatum, qui Dei dilectionem ſibi coniunctam habet. Atque ita hunc locum intelligit Cyrillus Alex. lib. 10. in Ioan. cap. 18. (*Cyrill. Alex.*) vbi ita ſcribit. *Qui verbis nudis Chriſtum confitentur, ſed mandatorum obſeruatione,*

D

id eſt, charitate ad perfectionem non confirmantur, quamuis Chriſto fide inhæreant, in eaq; hac ratione maneant; verba tamen eius non habent. Non obliti quidem illi prædicationis Euangelicæ; ſed illecebris voluptatum capti, ſpiritus gratiam abiiciunt; de quibus Saluator ait. Non omnis qui dicit mihi, &c.

ILLVSTRISSIMVS quoque ad Caluiniſtarum, ac Lutheranorum impietatem detegendam eſt ille Iacobi Apoſt. locus cap. 2. (*Iacob.c.2.*) vbi ait. *Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat; nunquid poterit fides ſaluare eum?* Certè hinc exploratum eſt; Apoſtolum fidem aliquam abſque legis

E

operibus ſtatuere, quæ homines ſaluare nequeat. Quænam verò erit eiuſmodi fides? ea eſt, quam nos informem dicimus; quam etiam idem Apoſtolus paulò pòſt eodem ſenſu mortuam appellat, hoc eſt, charitatis vita expoliatam. *Fides* (ait) *ſine operibus mortua eſt*: neque enim aliud eſt nobis fidem informem dicere, quàm ſi mortuam appellaremus. Cùm enim charitas quandiu fidem informat, eandem

viuificet;

viuificet: ita eùm eandem informare deſinit, mortuam relinquit: vt teſtatur Aug. ad c. 6. Ioan. *Magna quidem eſt fides* (inquit) *ſed nihil prodeſt, ſi non habeat charitatem. Fide ſiquidem membra Chriſti, & Eccleſiæ efficimur; viua autem membra ſola efficit charitas.* *Auguſtinus.*

At hic quoque Gallicus mus, quid rodat, diligenter quærit. Nam cùm in apertiſſimis Apoſtoli verbis nihil rodendum inueniat: antiquo errore fidem mordet, tanquam vera fides non ſit, de qua hîc agit Apoſtolus, ſed tantùm fidei imago: at quo id argumento coniiciat, riſu & cachinno potiùs, quàm explicatione dignum eſt. *Non dicit* (inquit) Inſtit. libr. 3. cap. 17. §. 11. *Si fidem quis habeat, ſine operibus; ſed ſi iactet ſe habere.* Id enim Caluinus fortiſſimi argumenti loco ducit, quòd Apoſtolus non abſolutè, ſed ex opinione dixerit. *Si quis dicat fidem ſe habere:* vnde non veram, ſed falſam, ac ſimulatam eam fidem eſſe concludit; quæ ſine operibus iactatur. Quòd ſi Apoſtolus abſolutè dixiſſet. *Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis habeat, opera autem non habeat?* tum Caluino Iacobum de vera fide loquutum fuiſſe exploratum eſſet. *Caluinus.*

An non id riſu dignum eſt, quòd ridicula prorſus ratione tenter Caluinus veram fidem, in qua tota Apoſtoli ratiocinatio fundata eſt, ab hoc teſtimonio ſubripere, ac tanquam falſam inſimulare; vt ea euerſa ſimul etiam tota Apoſtoli demonſtratio corruat? Cùm enim Apoſtolus homines non tantùm fide, ſed legis operibus præſertim iuſtificari, demonſtrare vellet: profectò opus fuit, vt opera quibus homo iuſtificatur, cum vera fide compararet. Nam ſi cum falſa fide contuliſſet, nullam vim habuiſſet Apoſtoli demonſtratio; quandoquidem qui fide homines iuſtificari contendebant, cùm veram fidem iactarent, facilè Apoſtolo conceſſiſſent, neminem falſa fide iuſtificari: quò fit, vt neceſſariò Apoſtolus veram fidem operibus opponere debeat; vt non tantùm fide vera, ſed potiùs charitatis operibus formata homines iuſtificandos eſſe doceret. *Cyrill. Alex.*

Hic igitur Caluiniſtis noſtræ controuerſiæ ſtatus ſit, vt ſi Iacobum non de exiſtimata, aut iactata (vt aiunt) fide, ſed de vera fide abſolutè hic egiſſe manifeſtum ſit, cauſæ iacturam non inuiti patiantur. Planè non illos longè, ſed ad ipſum Iacobum prouoco. Num de iactata fide agebat Apoſtolus, cùm hoc eodem capite de fide non ex aliorum, ſed ex propria ſentẽtia diſſerens ait. *Vis autem ſcire ô homo inanis, quoniam fides ſine operibus mortua eſt? Abraham Pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt?* vbi pluribus argumentis probat hominem non ex fide, ſed ex operibus iuſtificari. Cui verò dubium eſſe poteſt, quin hic Apoſtolus de vera ac Chriſtiana fide agat? Præſertim cùm inde concluſionem eliciat. *Videtis, quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.* Nam ſi ea fides, de qua hîc agit Apoſtolus, ad iuſtificationem concurrit, profectò non de falſa, aut iactata; ſed de vera fide ſermo eſt. Tandem cùm ex Apoſtolica doctrina concludit. *Sicut enim corpus ſine ſpiritu mortuum eſt; ita & fides ſine operibus mortua eſt*, apertè declarat, ſe non ad aliorum mentem de fide loqui; neque aliam, quàm veram, ac Catholicam fidem vſurpare, quam ſine operibus mortuam eſſe, nec ad iuſtificationem ſufficere autumat. Atque vt eam ſine charitate informem eſſe poſſe oſtendat, eam corpori ſimilem eſſe dicit; ſicut enim corpus ſpiritu recedente haud deſinit eſſe corpus; ſed idem prorſus remanet, tametſi priùs viuum, poſtea mortuum ſit: ita fides charitatis, qua priùs informabatur, receſſu informis quidem manet, ac mortua: eadem tamen ſemper fides in animo remanet; licèt modò formata, modò informis exiſtat. *Iacob. 2.*

Concedant igitur aduerſarij his teſtimoniis conuicti; Fidem interdum informem manere. Iam verò quid Caluini argumentum initio propoſitum valeat, licet colligere. *Fides* (inquit) *in Chriſti notitia ſita eſt.* Rectè quidem: at meliùs, ſi cum notitia mentis aſſenſum copulaſſet: tunc enim perfectam fidei naturam explicaſſet. Pergat. *At Chriſtus niſi cum ſpiritus ſanctificatione cognoſci nequit.* Quis hoc Caluino concedat, cùm apertiſſimè, tum ex Scripturis, tum ipſa experientia falſum eſſe deprehendatur? Si quidem ex Scripturis manifeſtum eſt, complures fideles extitiſſe, quorum vberrima paſſim in iis exempla occurrunt, qui cùm Deum nouiſſent, & veram fidem profeſſi fuiſſent, ea necdum relicta in vitia præcipites ſe dedêre, quibus Dei notitia nullam ſpiritus ſanctificationem contulit.

Atqve inter hos primus eſt Adam protoplaſtes, quem fidelem fuiſſe nemo dubitat, cùm de eo Eccleſiaſt. 7. legatur. *Solummodo hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum; & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus.* At quomodo ſine recta fide is rectus eſſe poterat, cùm prima rectitudinis regula fides ſit? At illum tam miſerè lapſum (Scriptura teſte) nemo ignorat, vt non tantùm ſibi, ſed etiam nobis diuinam iram meruerit. Is planè Deum fide nouerat, quem tamen dum peccaret, pio affectu non complectebatur. Poſt illũ Caim filius natu maior rectã fidem habuit, quam illius munera Deo oblata teſtantur, qui cùm impias manus fratris cæde fœdaſſet, non fidem, qua pollebat, ſed pietatem, ac ſanctificationem amiſit. De illo ſiquidem Ioannes 1. Epiſt. cap. 3. ait. *Non ſicut Caim, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum.* *Eccleſ. 7.* *1. Ioan. 3.*

A Vides Ioannem Caim non reprehendere, quòd ex infideli eſſet, ſed tantùm ex maligno; neque fidem illius, ſed maligna illius opera redarguere. *Quoniam* (inquit) *opera eius maligna erant.* Lamech impius fuit, tametſi fidelis eſſe non deſiit. Fideles quoque proculdubio & ipſi filij Iacob extitêre, qui iniquo pretio Ioſeph Iſmaëlitis vendiderũt: cùm verò de eorum fide dubitandum nõ ſit, quos Deus in tribuum capita erexit, quibus vera fides olim ſeruata fuit: ita neque maximum illorum ſcelus eſt diſſimulandum, quod ipſimet palàm Ioſepho faſſi ſunt his verbis. *Gen. 50.* *Obſecro, vt obliuiſcaris ſcelerum fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ, quam exercuerunt in te.* B Vbi verò ſcelus & malitia eſt, inde pium in Deum affectum, ac ſpiritus ſanctificationem exulare opus eſt.

SED quid in ſingulis moror? Fuit Saül olim teſte Scriptura 1. Reg. 9. *1. Reg. 9.* electus, & bonus, & non erat de filiis Iſrael melior illo; quem poſtea multis ſceleribus contaminatum à Dei ſpiritu derelictum fuiſſe Scriptura teſtatur cap. 19. *Cap. 19.* *Vſquequò tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum?* vbi non Dei notitia, ſed Spiritus ſanctificatione illum tantùm priuatum fuiſſe conſtat. C Cuius vice ab immundo ſpiritu exagitari cœpit.

QVIS verò aut iuſtior, aut fidelior vnquam fuit ipſo Dauide? quem Dei teſtimonio ita celebratum legimus, vt de illo à Deo dictum fuerit. *Act. 13.* *Inueni hominem ſecundùm cor meum David filium Ieſſe, qui faciet omnes voluntates meas.* Quem tamen, & adulterij, & homicidij crimine irretitum aliquando à charitate, non tamen à fide excidiſſe nemo ignorat. Quomodo enim is Deum non nouerat, quem ſui delicti vindicem timebat? At cùm eo ſe ſcelere contaminaſſet, profectò nudam illam fidem, ac Dei notitiam D nullum illi pium in Deum affectum, aut Spiritus ſanctificationem attuliſſe exploratum eſt.

HÆC quidem ante Chriſtum exempla, cùm antiqua illa Iudæorum fides adhuc illuſtris eſſet, referre libuit; at poſt Chriſtum innumera vndique exempla emergunt eorum, qui cùm vitiis animum contaminatum geſſerint, atque iis à ſe Dei gratiam expulerint; integrum tamen in fide ſeruauerint; & cùm Dei notitiam non amiſerint, à Spiritus tamen ſanctificatione exciderunt.

E QVIS Iudam Apoſtolum Deum nunquam agnouiſſe, nec verè fidelem fuiſſe audeat aſſerere? cùm is à Chriſto ad Apoſtolatus munus aſſumptus fuerit; atque ab eo fidei prædicandæ officium acceperit; quod niſi fidelis fuiſſet, haud vnquam illi à Domino commiſſum eſſet: neque enim tam indignè de Chriſti ſapientia ſentiendum eſt, vt infidelem veræ fidei Miniſtrum accerſere voluerit; cùm eo & vera fides, & ipſa Chriſti exiſtimatio periclitari poſſet. Quod etiam Dauid teſtatum reliquit Pſal. 40. *Pſal. 40.* cùm de Iuda agens, illum hominem pacis appellat. *Etenim* (inquit) *homo pacis meæ, in quo ſperaui, magnificauit ſuper me ſupplantationem*; vbi eo nomine Chriſti amicum oſtendere voluit: ſed apertiùs Chriſtus apud Ioan. 15. *Ioan 15.* cum diſcipulis agens, inter quos erat Iudas, id declarauit, cùm ait. *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos. Omnia enim quæcunque accepi à Patre meo, nota feci vobis.* Vides Iudam propterea Chriſti amicum vocari, quòd perfectam Dei notitiam, quam fide habere poterat, adeptus eſſet. Quapropter D. Hieronym. *S. Hieron.* in Comment. in Matth. lib. 1. cap. 8. eum multa ſigna patraſſe affirmat; & in Comment. in Nahum cap. 3. illum ad Chriſti ouile pertinuiſſe his verbis tradit. *Denique Iudas de ouili Chriſti fuit, & raptus à leone ſuſpendio ſuffocatus eſt.* Obſeruat quoque D. Auguſt. tom. 2. fol. 283. *S. Auguſt.* Iudam etiam poſt proditionem Chriſti animo conceptam à Chriſto ad Sacramenta corporis, & ſanguinis ſui admiſſum fuiſſe, quod apertum teſtimonium fuit, in eo integram poſt peccatum fidem remanſiſſe. At illum tum à Dei charitate, tùm ab omni Spiritus ſanctificatione eiectum fuiſſe, tam ipſa proditio, quàm deſperationis ſuſpendium declarauit.

POST Iudam nobis ſe offert Petrus Apoſtolorum princeps, cuius fides ita Chriſti oratione munita fuit, vt neque Chriſti negatione ea corruerit, eodem Chriſto atteſtante apud Luc. 22. *Luc. 22.* *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua*: quam ſententiam tuentur quamplurimi Patres, inter quos ſunt D. Aug. *S. Auguſt.* lib. cont. mendac. cap. 6. Theophyl. in Luc. 22. *Theophyl.* Leo Papa ſerm. 6. de paſſ. Domini, *S. Leo Papa.* Gregorius, *S. Gregor.* Beda, *Beda.* & alij, qui exteriorem tantùm fidei confeſſionem, non internum fidei habitum in Petro defeciſſe docent. At omnes vno conſenſu illum grauiſſimè peccaſſe, atque ab interna Spiritus ſanctificatione ita excidiſſe tradunt, vt ad eam non niſi copioſiſſimo lacrymarum imbre, quo præteriti delicti maculas elueret, redire potuerit.

FIDELES quoque fuerunt Ananias & Saphira coniuges, qui empti agri pretium Petri Apoſtoli pedibus obtulerunt, *Act. 5.* qui cùm ob fraudati pretij crimen in Spiritum ſanctum mentientes peccaſſent, ſimul etiam Spiritus ſanctificationem amiſerunt, ob idque repentina morte mulctati ſunt.

AT quid pluribus moror? ſceleſtus ille nefando inceſtus crimine irretitus, inter fideles erat, qui cùm Chriſtum agnoſceret, maculatum tamen ſpiritum gerebat, quem idcirco Paulus 1. Corinth. 5. *1. Cor. 5.* ſatanæ tradendum cenſet in interitum carnis. Plurimos etiam Paulus inter fideles deflet, quos inimicos crucis

Chriſti

Digitized by Google

Chriſti appellat; multos fornicatores, auaros, fures, homicidas, quos à regno Dei arcet, fideles commemorat: qui tametſi Chriſtum fide agnoſcerent, ac Chriſtianam fidem profiterentur, nulla ſpiritus ſanctificatione prædíti in ſordibus iacerent.

CVM igitur tot fuerint, ac ſint: qui ſarta tecta fide Deum agnoſcunt, factis autem negant: quo pacto Caluinus cum ea fide, quæ omnino informis eſt, & à charitate ſeiuncta, ſpiritus ſanctificationem coniungit, quæ ſine charitate eſſe non poteſt? Hos ſi (vt garrit Beza) nunquam verè crediſſe, aut Chriſtum agnouiſſe dicant, ſanè cum aperta ipſa Scripturarum veritate pugnant, quæ hos aliquando iuſtos fuiſſe tradit, ac proinde fideles, vt patet de Saül, de Dauid, de Petro, & aliis, ex quibus etiam plerique nunc cœleſti beatitudine donati ſunt; qui cùm aliquando peccatores fuerint, ſimul iuſti eſſe non potuerunt. Vnde conſtat in iis tunc quidem fidem extitiſſe, ſed informem.

Rom. 10.

SVPEREST vt locum illum Pauli ad Rom. 10. quo Caluinus ita innititur, ac ſibi amicum perſuadet, vt eum ad litem finiendam ſibi ſatis eſſe iactet, ab illius calumniis vendicemus. *Corde creditur ad iuſtitiam*, inquit Paulus: ergo (infert Caluinus) aſſenſus, qui veram fidem gignit, cordis eſt magis, quàm cerebri; & affectus magis, quàm intelligentiæ. Hic primùm Caluini inconſtantiam lubet inſpicere, qui priùs fidem in Chriſti notitia ſitam eſſe dixerat, notitiam verò hanc à ſpiritus ſanctificatione ſeiunctam eſſe non poſſe. Nunc verò fidem à mentis notitia, atque intelligentia expungit, vt ad cordis affectum transferat. Quis Protheus Caluino mutabilior?

AT verò vt clariùs intelligatur, quæ ſit Caluini, atque aduerſariorum mens in huius loci interpretatione. Cùm Caluinus ex his Apoſtoli verbis; aſſenſum, quo vera fides gignitur, ad cordis affectum pertinere contendit: eam huius loci interpretationem ſtatuit; vt eam veram tantùm fidem eſſe decernat, quæ pio cordis affectu Deum, velut beneuolum Patrem, amplectitur; quam mox vera iuſtitia ſequitur, tanquam affectuoſæ huius fidei proles: quapropter inde concludit, fidem nunquam poſſe eſſe informem: cùm charitatem, ac proinde iuſtitiam ſemper ſibi coniunctam habeat.

AT certè perperam Caluinus locum hunc Pauli ita exponit, vt ſuam cordis fiduciam pro vera fide propinet, cùm huic expoſitioni tota Scriptura aduerſetur; atque ipſe Pauli locus contra illam reclamet. Nam quando Caluinus ex hoc Pauli teſtimonio veram fidem ita in certa cordis perſuaſione, qua quiſque Deum ſibi propitium credit, repoſitam eſſe vult; vt nequaquam ad creden- A dorum fidem ſpectet; planè apertè cum eodem Paulo pugnat, qui in eodem capite priùs veram fidem in reſurrectionis fide collocauerat. Recolamus ſuperiora illius verba, quæ hęc immediatè antecedunt. *Quia* (inquit) *ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Nulli ſanè dubium eſt, reſurrectionis myſterium ſicut & cætera, quæ à Chriſto expleta ſunt, ad fidem credendorum pertinere, quam vt Apoſtolus veram fidem eſſe doceat, mox illi ſalutem pollicetur; hac tamen conditione, vt ea à fidelibus B corde credatur, & ore non negetur. Huius autem conditionis cauſam ſtatim reddens, immediatè ſubiicit. *Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

IAM hîc aduerſarij cum Caluino in anguſtias rediguntur, vt fateri cogantur fidem credendorum, cui Paulus ſalutem defert; veram eſſe fidem, non tantùm inanem fidei vmbram (vt garrit Caluinus) cùm illam ſalutis fundamentum, ac principium agnoſcat.

PORRO expendamus, quid ea conditio velit, quam Apoſtolus huic credendorum fidei velut neceſſariam apponit (de hac enim C eum tantùm agere hoc loco manifeſtum eſt.) Duplex hoc loco præceptum (vt patet) iis qui veram fidei iuſtitiam aſſequi volunt, impoſitum agnoſcere debemus. Primum eſt, vt quilibet ex corde, non ſimulato animo credat, aut coacto. Plerique enim emẽtita fide Chriſtum ore fatentur, qui corde ab eo longiùs abſunt, quod olim Hebræis incredulis Chriſtus obiecit apud Matth. 15. *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Quidam etiam coactè credunt, qui factorum euidentia conuicti; non ſponte, ſed coactè credunt myſteria fidei, de quibus Iacob. 1. D *Dæmones credunt, & contremiſcunt.* Hi cùm fidem à corde & à voluntate excludant, fidei meritum nullo vnquam tempore aſſequi valent: quapropter vt fidem cordis, non oris tantùm ad iuſtitiam prodeſſe doceat, ait Paulus. *Corde enim creditur ad iuſtitiam.* Nam vt Auguſt. in Ioan. tract. 26. ait. *Si quis confiteatur quòd non credat, non propriè confeſſus debet vocari. Nam confiteri eſt dicere, quod habet in corde. Quòd ſi aliud in corde, aliud in ore, iam nõ confeſſio.*

Matth. 15.
Iacob. 1.
Auguſtinus.

ALTERVM præceptum eſt, vt fidem ore confiteatur, cùm fidei præceptum vrget. Viget autem fidei præceptum, cùm vel fidei E periculum ſubeſt, niſi defendatur; vel publica de fide ſit interrogatio. Quid enim iuuat occluſam animo fidem geſtare, ſi eam (cùm res poſtulat) ante homines profiteri erubeſcimus? *Qui erubuerit me, & ſermones meos*, ait Chriſtus Lucæ 9. *hunc filius hominis erubeſcet.* Quare Apoſtolus addit. *Ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Fides igitur oris cum cordis fide coniuncta eſſe debet; vt vera, &

Luc. 9

Digitized by Google

integra fides eſſe poſſit, tunc enim & cordis fides ad iuſtitiam proderit, & oris confeſſio ſalutem miniſtrabit, ſi vtraque in homine ſit. Nam ſicut ſalus à iuſtitia pendet, neque ab ea diuelli vllo modo poteſt; ita oris confeſſio à cordis fide proficiſci debet, neque ab ea vllo vnquam tempore ſeparari. Ex quo apertè conſtar hîc Paulum de credendorum fide agere, quam quilibet & corde retinere,& ore profiteri tenetur.

Chryſoſt. ATQVE hanc eſſe germanam huius loci expoſitionem teſtatur Chryſoſt. hom. 25. in cap.9. Matth. *Quoniam* (inquit) *qui coram hominibus non confitetur, non prodeſt ei aliquid, quòd* B *in corde credit in Chriſtum: quia qui ore denegat, non poteſt fieri, vt in corde credat. Radix enim confeſſionis fides eſt cordis, confeſſio autem fructus eſt fidei. Sicut ergo quandiu radix eſt viua, neceſſe eſt, vt aut ramos producat, aut folia: ſi autem non produxerit, ſine dubio intelligis, quòd radix eius in terra ſiccata eſt. Sic quandiu fides cordis integra eſt, ſemper germinat confeſſionem in ore. Si autem confeſſio non fuerit oris, intellige ſine dubio, quia fides cordis eius iam antè ſiccata eſt. Sic enim dicit Apoſtolus. Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem. Ergo nec valet confeſſio oris ſine fide cordis; nec fides cordis ſine con-* C *feſſione oris.*

HOC igitur duplici præcepto veram fidem in homine conſtare Paulus docet, quam non in certa illa animi perſuaſione de Dei benignitate,cui iuſtitiam Caluinus affigit, de qua nec verbum quidem hîc Paulus profert: ſed in fide credendorum collocat, quod ipſa Pauli verba declarant. Neque enim ait Paulus: Si confitearis in ore tuo Chriſtum tibi eſſe propitium, & in corde tuo credideris, quòd Deus tibi beneuolus Pater ſit, ac te ſaluum faciat, ſaluus eris. Hæc enim fides Caluini eſt, de qua nihil meminit Paulus: D ſed credendorum tantùm fidem tenendam proponit. *Si confitearis* (inquit) *in ore tuo Dominum Ieſum*, id eſt, illius nomen ante homines non negaueris. *Et in corde tuo credideris, quòd Deus illum ſuſcitauit à mortuis*: ac in fide illius reſurrectionis non hæſitaueris: hac fide, quæ credendorum, non promiſſorum eſt, ſalutis initia aſſequeris. Atque hæc eſt Catholicorum fides, quam nos quoque cum Paulo prædicamus.

IAM verò hîc opus eſt Caluini interpretationem euaneſcere, quam huic Pauli loco accõmodat: cùm cordis credulitatem,quam E Paulus ad reſurrectionis, & aliorum credendorum fidem transfert: ad cæcam illam, ac ſtultam perſuaſionem nullo Scripturarum præſidio munitam, pertrahere nititur. Quæ, obſecro, viri in peruertendis Scripturis audacia! id ſi æqua lance aduerſarij perpenderent, atque æquo iure nobiſcum agerent, haud dubium eſt, quin à falſa hac ac ina- A ni Caluini fiducia recederent.

DICANT obſecro, ſi idem eſt prorſus, *corde credere*, vt vult Caluinus, ac indubitanter Deum ſibi benignum perſuadere? Corde credidit Saül:corde credidit Iudas:corde credidit & Simon Magus,de quo Scriptura Act. 8.ait. *Cùm verò credidiſſent Philippo euangelizanti* Act. 8. *de regno Dei, in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri, ac mulieres. Tunc Simon & ipſe credidit, & cùm baptizatus eſſet, adhærebat Philippo.* Crediderunt & hi omnes, quos ſuprà enumerauimus, qui tamen à Dei beneuolentia eiecti ſunt. Quid? ſi corde credat impius, quandiu B ſtuprum, adulterium, vel aliud ſcelus exercet, an vera erit huiuſmodi perſuaſio, qua ſe iuſtificatum credit? Quid plura? credant damnati, credant dæmones, atque hac Caluiniana, ac Lutherana fide Deum ſibi beneuolum eſſe perſuadeant, neque enim ab ijs animi perſuaſio tollenda eſt: num æternas illas inferni pœnas tandem euadere poterunt, & fidei iuſtitiam ſibi comparare?

QVID quæſo ſtultius cogitari poteſt, quàm credere ſola cordis perſuaſione, iuſtitiam, pietatem, ſanctimoniam, Dei gratiam denique poſſe comparari.? Planè ſi ſo- C la perſuaſione fit, vt alicuius rei effectus attingi poſſit, cur non liceat pauperi ſe diuitem perſuadere, vt ex miſera illa rerum omnium inopia tandem emergat? Cur non mechanicus quilibet artifex Regem eſſe ſibi perſuadeat; vt mox ad regni faſtigium euolet? Infœlix omnino perſuaſio, quæ cùm vana ſit, ac inanis hominem magis infœlicem reddit. Quòd ſi apud homines ſola perſuaſio efficere non poteſt, vt caduca hæc & infima fortunæ bona quis aſſequi valeat, itáne eò dementiæ miſeri tum Caluiniſtæ, tum Lutherani prolabuntur, vt maiora illa, ac ſu- D prema Dei bona, quæ non niſi improbo labore comparantur, ſola cordis perſuaſione ſe aſſequi poſſe credant?

AT fortè dicent Paulum iuſtitiam cum cordis credulitate coniungere. *Corde* (inquit) *creditur ad iuſtitiam.* An non & idem Paulus ſalutem cum oris confeſſione componit? At ſi quis ore tenus,non corde Chriſtum confiteatur, num id illi ad ſalutem conſequendam ſatis eſſe credendum eſt, cùm ea confeſſio ad hypocriſim potiùs, quàm ad fidem pertineat? Ita etiam cordis credulitas, ſi ſola fuerit, veram iuſtitiam nunquam E pariet, vt ſuprà ex Auguſtino & Chryſoſtomo oſtendimus. Non ergo is Apoſtolicorum verborum ſenſus eſt, vt iuſtitiam cum cordis credulitate, & ſalutem cum oris confeſſione ita neceſſariò coniungat, vt cordis credulitas abſque iuſtitia, & oris confeſſio abſque ſalute interdum eſſe non poſſit: ſed magis id demonſtrare contendit Apoſtolus, veram iuſtitiam ſublata cordis fide nullibi conſiſtere:

conſiſtere : & ſine fidei confeſſione cùm opus eſt, neminem ſalutem conſequi poſſe, ac propterea ſicut oris confeſſio dux eſt ad ſalutem : ita cordis fidem ad iuſtitiam viam ſternere.

Aſſertio tertia.

Vera fides non eſt indelebilis; ſed ſemel habita poteſt amitti.

ARTICVLVS IV.

Caluinus. HÆc aſſertio eſt tam contra Lutherum, quàm contra Caluinum, qui lib. 3. Inſtitut. cap. 2. §. 12. docet, quòd quantumuis exigua ſit, ac debilis in electis fides, quia tamen Spiritus Dei certa illis arrha eſt, ac ſigillum ſuæ adoptionis; nunquam ex eorum cordibus deleri poteſt eius ſculptura, quod etiam confirmat §. 28. & in capite 13. Beza. Matth. 5. 20. quem ſequitur Beza Confeſſ. punct. 4. artic. 50. ac cæteri Caluiniſtæ: qui error inter cæteros Caluini errores adeò craſſus, & ſupinus eſt, vt omni ſacrarum literarum, Patrúmque præſidio penitus deſtitutus, nec apparens quidem in Scripturis, vel Patribus teſtimonium ſibi vendicet, quo ſe ipſum tueatur, cùm è regione in eum innumera vndique tum Scripturarum, tum ſanctorum Patrum ora reclament.

Hieronym. VERVM, quia (vt ait Hieronymus in epiſt. ad Tit.) *Sine Scripturarum auctoritate garrulitas Hæreticorum non haberet fidem; niſi viderentur peruerſam doctrinam Scripturarum teſtimoniis roborare.* Caluinus ne apertè cum Scripturis pugnare videatur, neque vlla omnino ratione inniti, qua id aſſerat; ad prædeſtinationis donum confugit, quod certum, ac indelebile in electis nobiſcum agnoſcit. Hac prædeſtinationis certitudine fretus, cùm electos certiſſimè ſalutem conſequuturos ſciat, neq; eam aliter illos adipiſci poſſe nouerit, quàm vt vera fide, ac iuſtitia ad eam ſeipſos diſponant; hinc ille fidem, in qua perfectam iuſtitiam collocat, in electis perpetuam, ac prorſus indelebilem conſtituit. Rurſus circulo vſus, perinde, ac ſi fides & electio eadem prorſus via incederent: cùm fidem electorum duntaxat donum eſſe ſibi perſuadeat, veram fidem idcirco contendit tantùm in electis reperiri. Atque eò vocat illud Ioan. 10. Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.*

PROBANDA igitur eſt hæc Catholica A aſſertio, vt tota hæc monſtruoſa fidei indelebilis machina, quam ſuis conſtruxit Caluinus, tandem ruat. Deinde quàm malè Caluinus hoc Ioannis teſtimonio vtatur, breuiter aperiemus.

AMPLISSIMA nobis ex Scripturis ad eam probandam teſtimonia ſuppetunt, ex quibus nonnulla duntaxat, vt inſtitutæ breuitati conſulamus, proferenda erunt. Primùm Ezech. 3. ita legitur. Ezech. 3. *Si conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit, & fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo; ipſe morietur:* & capite 18. *Cum auerterit ſe iuſtus à iuſtitia, & fe-* Cap. 18. B *cerit iniquitatem, morietur in illa.* Exploratum eſt, tum apud Lutherum, tum apud Caluinum, neminem iuſtum appellari poſſe, niſi qui ſpeciali hoc fidei dono præditus eſt; quod etiam apud Catholicos compertum eſt, qui fidem totius Chriſtianæ iuſtitiæ initium eſſe definitum habent ex Concilio Moguntino capite 1. Conc. Moguntinum. Hoc verò inter Catholicos, & Hæreticos intereſt, quòd hi totam iuſtificationis cauſam in fidem referunt, illi verò fidem iuſtificationis tantummodò fundamentum agnoſcunt, ſine qua nemo iuſtus eſſe valet. Hinc argumento ab aduerſa- C riorum iuſtitia petito illos inuadimus; quod ſanè euadere nequeunt. Cùm enim nulla, tum apud Lutherum, tum apud Caluinum vera iuſtitia ſit, niſi quæ à fide manat, & cum fidei dono ita coniuncta eſt, vt ab ea nullatenus ſeparari queat, ex quo conſtat, ſublata ſtultitia, fidei donum interire; neque fidem cuiquam ineſſe poſſe, in quo iuſtitia extincta ſit; præſertim cùm neque fides abſque iuſtitia; neque iuſtitia abſque ea fide poſſit conſiſtere: certè perſpicuum eſt ex hoc Ezechielis teſtimonio, iuſtitiam in iuſto interire poſſe; ea præſertim ratione, quam D hic Vates aſſignat, quòd ſcilicet iuſtus ſeipſum à iuſtitia auertere queat, & in iniquitate mori. Igitur pereunte iuſtitia ſemel habitum fidei donum, quod iuſtitiæ coniunctiſſimum eſt, perire neceſſe eſt.

QVO hic aduerſarij confugient? En præclaram Caluini fugam, qui apertiſſimo Inſtit. lib. 3. cap. 14. §. 10. argumento conuictus necdum ab errore recedit; ſed quandam legis iuſtitiam confingit hominibus impoſſibilem; de qua Prophetam his locis agere autumat: perinde ac ſi illorum verborum ſenſus eſſet. Si iuſtus à legis iuſtitia, quæ illi penitus impoſſibilis E eſt, receſſerit: ipſe in ſua iniuſtitia morietur, niſi eidem fidei iuſtitia ſuccurrat. Abyſſus abyſſum inuocat; error errorem ad ſui ruinam accerſit. En quot errorum monſtra ad vnum hunc errorem defendendum confluunt. Primùm namque duplicem in homine iuſtitiam confingit, vnam quæ à fide, alteram quæ à lege manat, poſtea in eam impietatem deſcendit, vt impoſſibilem legis obſer-

uantiam eſſe doceat, ex qua illius iuſtitia oriri debet: demum perpetuam fidei iuſtitiam tribuit, quo ſanè nihil in Scripturas inſolentius excogitari poteſt.

Et quidem quàm inſulſa ſit hæc Caluini diſtinctio, dum legis iuſtitiam à fidei iuſtitia diſiungit, ac velut duplicem in homine iuſtitiam conſtituit, hoc vno facilè deprehenditur: quòd ſi in aliquo homine vtraque iuſtitia eſſet, quod ſaltem diuina virtute hominem roborante fieri poſſe fateri debent, & reuera vtramque in Chriſto agnoſcere debent, in quo & perfectam legis obſeruantiam, & integram fidei iuſtitiam (licèt impiè, cùm is iam comprehenſor, ac beatus, quoad animam ſpectat, nulla fide, ſed clara Dei viſione potiretur) reponunt; duplex quoque in homine iuſtificatio collocanda eſſet; vna, qua ex fide; altera, qua ex lege iuſtus fieret: quòd ſi earum altera illi deeſſet, ſimul & iuſtus, & iniuſtus exiſteret: nam ſi extincta legis iuſtitia, ſola fidei iuſtitia in eo incolumis ſupereſſet; ea quidem iuſtitia iuſtus eſſet, iniuſtus verò, quia legis iuſtitia priuaretur.

Quàm verò impiè ſentiat, cùm impoſſibilem hominibus legis obſeruantiam eſſe contendit, ex qua vera iuſtitia manat, apertè ipſa Scriptura declarat, quæ vbique legis obſeruantiam imperat, ac velut facilem hominibus proponit. Cuius rei vberrima ſunt in Scripturis teſtimonia. Nam Deuteron. 30. facilem eſſe mandatorum Dei obſeruantiam

Deut. 30.

teſtatur Moyſes his verbis. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in cælo ſitum, vt poßis dicere. Quis noſtrûm valet ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opère compleamus? Neque trans mare poſitum, vt cauſeris & dicas. Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos vſque deferre, vt poßimus audire, & facere, quod præceptum eſt? ſed iuxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.* Quæ omnia diuinorum præceptorum ſuauitatem, ac facilitatem inſinuant, quod etiam Chriſtus confirmat apud Matth.

Matth. 11.

cap. 11. cùm ait. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue:* Chriſti namque iugum fuit ipſa Euangelica lex, qua ſibi orbem ſubegit. Onus verò ipſa mandata, quæ ſanè adeò leuia ſunt, vt hominem ſuaptè natura grauem, ac deorſum ad ima tendentem in ſublime extollant, atque ad cœleſtia aſſequenda leuem efficiant.

1. Ioan. 5.

Hinc Ioannes epiſt. 1. cap. 5. *Hæc eſt enim* (inquit) *charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus; & mandata eius grauia non ſunt.* Quòd ſi Dei mandata (teſte Apoſtolo) non ſunt grauia, quomodo ea Caluinus hominibus impoſſibilia perſuadet?

At ſi Caluinus accuratè loca hæc Ezechielis expendiſſet: perſpexiſſet profectò his conficti huius commenti falſitatem luculentiùs aperiri. Neque enim Vates iuſtitiam aliquam homini impoſſibilem proponit, quam is adipiſci non poſſit; ſed quam iam adeptus fuerit; id enim apertè declarat, cùm ait. *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua*, non quam nondum aſſequutus fuerit; neque enim ab ea auerti poterat; ſed quam antea ſibi acquiſiuit, ac ſuam perfecta legis obſeruantia effecit. Quod etiam paulò pòſt clariùs exponit, cùm inquit. *Omnes iuſtitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.* Quòd ſi iuſtitias fecerat, quibus iuſtus meritò appellari deberet, non igitur de impoſſibili; ſed de iam facta iuſtitia Vatem agere exploratum eſt. Ex quo perſpicuum fit, quàm friuolum, ac ridiculum ſit aduerſariorum commentum de iuſtitia legis impoſſibili: ex quo tandem monſtruoſum illud dogma de perpetua iuſtitia fidei compingunt, quod infra refellendum erit.

Alterum teſtimonium ad homines habetur expreſſum à Paulo ad Galat. cap. 5. vbi Apoſtolus Galatas reprehendit, quòd antiquæ legis ritus cum fide Chriſti ad iuſtitiam conſequendam neceſſarios eſſe ducerent. *Euacuati eſtis* (inquit) *à Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratia excidiſtis.* Nam cùm idem prorſus aduerſariis ſit gratia, atque iuſtitia; Chriſtus, ac Chriſti fides: vt patet ex Caluino paſſim; ſanè inficiari nequeunt aduerſarij, idem quoque eſſe à gratia, atque à iuſtitia excidere: & nihil intereſſe an dicant à Chriſto, vel à Chriſti fide euacuari. Quapropter cùm Galatas, qui priùs fideles fuerant, Paulus tum à iuſtitia excidiſſe, tùm à Chriſti fide euacuatos pronunciet idcirco, quòd antiquæ legis iuſtificationem ſibi adſciſcerẽt. Manifeſtũ eſt fidem ſemel habitam poſſe amitti, ac proinde illius ſculpturam in animo non eſſe indelebilem. Neque certè ſuſpicari poſſunt Galatas verè fideles non fuiſſe: nam qui (teſte Apoſtolo) à Chriſto, & à gratia exciderant, ſanè opus erat, vt priùs verè in Chriſto & gratia fuiſſent.

Galat. 5.

Sed iam propria teſtimonia adhibeamus. Lucæ 8. Chriſtus de varia diuini verbi efficacia, & credentium differentia agens, ait. *Nam quod ſuper petram: hi ſunt, qui cum gaudio ſuſcipiunt verbum, & hi radices non habent, ſed ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Iam ab aduerſariis percontari lubet: an ij qui verbum fidei in corde receperunt, verè fideles ſint, & veram fidem habeant. Si id negent, profectò tam à Chriſto, quàm à Paulo mendacij arguuntur. Ait enim Chriſtus eos ad tempus credere; at credere eſt fidem habere, & cùm verum fidei verbum percipiunt, nemo iure eos calumniari poteſt, quin verè credant; ac vero ſuſcepto verbo veram fidem hauriant.

Luc. 8.

Paulus

Paulus verò docet fidem ex auditu, auditum autem per verbum Chriſti in animo concipi: quò fit, vt verum verbum Chriſti in corde ſuſceptum veram fidem pariat. Id igitur fateri opus habent, eos de quibus hîc agit Chriſtus, qui cum gaudio ſuſcipiunt verbum, verè fideles eſſe, ac fidem recipere, niſi apertū Scripturis bellum indicere velint. At hi (inquit Chriſtus) exorta perſequutione à fide recedunt. Quid hîc aduerſarij effutient? quò effugere poterunt, quominùs veræ fidei donum in animo interire poſſe credant?

Inſtit. lib. 3. c. 2. §. 5.

IAM illud inane Caluini & aduerſariorum effugium euaneſcit, cùm in his ſimulatam tātùm fidem collocant: quomodo enim illi fidem ſimulare poſſunt, qui auidè & cum gaudio verbum Dei ſuſcipiunt? hæc prorſus inter ſe diſcrepant ſimulatè, atque auidè fidem ſuſcipere. Qui enim ſimulatè credunt, tātùm abeſt, vt cum auiditate verbum ſuſcipiant, vt nec ipſum vllo modo attingant. At verò qui fidem cum gaudio ſuſcipiunt, ipſo cordis gaudio declarant, ſe veram fidem ex animo amplecti. Quòd ſi Caluinus id contendit ſine Scripturis ſibi vendicare, vt idem ſit credere, ac ſimulatè credere: hoc perpendant æqui Iudices, videántque an Caluino credendum ſit; cùm eò ſe hæc illius impietas extendat, vt & Abrahæ, ac cæterorum Patriarcharum, atque etiam Apoſtolorum, ac demum omnium fidelium, quos credidiſſe Scriptura commemorat, fidem vel in diſcrimen adducat, vel neceſſariò perimat: ſiquidem hac ratione velut falſa, ac ſimulata ſuggillari poſſet. Id igitur cùm ex Scriptura fixum ſit, quoſdam ita credidiſſe, vt auidè, & cum gaudio fidei verbum ſuſceperint, à quo poſtea dilapſi fuerint: certè nullus aduerſariis tergiuerſationi locus relinquitur, quominùs fateri debeant, ſemel habitam fidem quandoque amitti poſſe.

COPIOSISSIMA verò apud Paulum extant huius rei teſtimonia; nam 1. ad Timoth. 1. bonam conſcientiam Paulus Timotheo commendat. *Quam quidam* (inquit) *repellentes, circa fidem naufragauerunt.* Non diſplicet Caluino hoc loco conſcientiam bonam Arcæ comparari, in qua fides cuſtodiatur, quę ſanè ſimilitudo nec nobis inuiſa eſſet, niſi commodiùs huic loco, vbi de naufragio agitur, nauis metaphora aptari poſſet, quæ fidei merces tueatur: verùm quicquid de hac ſimilitudine opinari poſſit; illud placet ſummoperè, quòd Caluinus hoc Pauli teſtimonio conuictus, cùm non habeat vnde effugere valeat, Paulo tandem, ac nobis dextram porrigit, & ad Catholicam ſententiam conuolat, cùm docet Inſtit. lib. 3. c. 2. §. 12. multos à bonæ conſcientiæ arca excidentes, circa fidem naufragium feciſſe. Neque enim arbitror illum hoc naufragium aliter, quàm fidei iacturam interpre-

1. Timoth. 1.

A tari poſſe; cùm ea ſit naufragij natura, vt eo ſimul cum naui vniuerſæ merces pereant. Profligata igitur bona conſcientia, quæ veræ fidei cuſtos eſſe ſolet: facilè etiam fides, quæ in ea tuta ſedet ad naufragiū rapitur: nam quāquam ſimul átque bona conſcientia repellitur, fidei iactura haud ſtatim ſequatur; hanc tamen Apoſtolus viam eſſe annuit, qua homines impij ad fidei naufragium quàm facillimè properant, cùm ſcilicet in omne flagitiorum genus tam auidè feruntur, vt Deum à ſe, & à ſua conſcientia excutiant.

B CÆTERVM cùm hanc fidem ad ſimulatam illam Caluinus referre non poſſit, de qua antè egerat: cùm ea fides ſimul cum bona cōſcientia cōſiſtere nequeat: neq; enim exiſtimo Caluinū ita apertè inſanire, vt bonā conſciētiam, quæ ſine recta fide eſſe non poteſt, fictæ, ac ſimulatæ fidei cuſtodem eſſe velit: cùm id neque ratio, neque ipſa fidei natura patiatur, quam is ſolam bonæ conſcientiæ, ac iuſtitiæ parentem eſſe contendit: profectò neceſſe eſt aduerſarios cum Caluino tandem vel inuitos noſtræ veritati cedere, & inuicto Pauli teſtimonio (reluctantia licèt) colla ſubmittere. Tāta
C eſt enim veritatis vis, vt ad ſe etiam inuitos pertrahat: vel ſi id præſtare renuunt, ipſum Caluinum cenſuris poſt mortem flagellent, ac Hæreſis damnent, qui illorum fide violata, eam aliquando perire poſſe aſſerere auſus fuerit.

ALTER ad id demonſtrandū Pauli locus expreſſus habetur 1. ad Timoth. 4. vbi Diuino ſpiritu afflatus futuras hæreſes prænuntiat his verbis. *Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum.* Quid hîc Paulo reſpondere poſſunt aduerſarij? Quis ab eo loco vnquam diſceſſit,
D in quo priùs nō fuerit? plurimos prædicit Paulus à fide diſceſſuros: at quomodo ij à fide diſcedere potuerunt, niſi antea in fide eſſent? Num hic Caluinus cum aduerſariis ad ſimulatam illam reproborum fidem, (quam nobis obiicere conſueuit) velut ad aſylum confugiet? Planè illis à Paulo ad eam aditus intercluditur: cùm illos à vera, nō ficta fide diſceſſuros, & ad hæreticas, ac diabolicas doctrinas declinaturos affirmat. Quis enim fidem illum habere dicat, qui eam ſimulatam gerit? num qui Regem ſimulat, Rex eſt? aut qui ſe fidelem ſimulat, fidelis cenſeri debet? Simula-
E ta enim fides, non fides, ſed vel hypocriſis, vel ſuperſtitio appellari debet. Quomodo ergo Paulus illos à fide diſceſſuros eſſe diceret, ſi non de vera, ſed de ficta tantùm fide intelligeret? quæ nec fides eſt, neq; in Scripturis fides appellari ſolet: ſiquidē exploratū eſt, Scripturas, cùm fidem ſimpliciter nominant; nunquam aliam præterquàm veram fidem inſinuare, niſi apertè, aut fictam, aut

1. Timoth. 4.

Digitized by Google

ſimulatam illam eſſe declarent: quò fit, vt cùm Paulus aliquorum à fide diſceſſionem futuram pronunciet, neceſſariò locus de vera fide intelligi debeat.

Atqve illud magis confirmat, quòd iſtos aſſerit ſpiritibus erroris, ac Dæmoniorum doctrinis, quæ non niſi hæreſes ſunt, eſſe implicandos: quaſi diceret à fide in Hæreſim prolapſuros: nam quo pacto in errores & Hæreſim ij prolabi valent, qui nunquam vera fide imbuti ſunt? cùm hæreſis ſit error in fide, & nunquam niſi à fide velut à ligno tinea exoriatur. Certè neque Paulus adeò illorum caſum velut miſerum deploraret, B ſi à vera fide caſuri non eſſent: quin contrà potiùs de illorum profectu illi gaudendum eſſet, cùm à falſa, ac ſimulata fide caderent, quod illis ſummoperè vtile eſſet, cùm nemo à ſimulata, ac falſa fide, niſi fœliciori caſu in veram ſcandat, excidere valeat. Neque eos illo caſu in errores prolapſos diceret, niſi antea in fidei veritate ſtetiſſent. Cùm igitur D. Paulus fidem à qua iſti diſceſſuri ſunt, ſpiritibus errorum & dęmoniorum doctrinis, ac tandem Hæreſibus opponat: manifeſtum eſt, eum de vera fide, quæ erroribus atque hæreſibus contraria eſt, proculdubio C agere.

1. Tim 6. Idem præterea ad Timoth. 1. cap. 6. quibuſdam eueniſſe narrat, quos mundi cupiditatibus ſeductus à fide erraniſſe affirmat. *Radix* (inquit) *omnium malorum cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide.* Si illos à fide erraſſe conſtat, ergo priùs in fide gradiebantur. Neque enim fieri poteſt, vt fidei viam relinquerent, qui nondum per eam incedere cœperant: ſed eò à mundi cupiditatibus Paulus raptos eſſe dicit, (quod ſæpè fieri videmus) vt à recto fidei itinere tandem deflexerint: vt rectè hunc locum D explicat D. Ioann. Chryſoſtomus hom. 17. in epiſt. 1. ad Timoth. *Pulchrè inquit Apoſtolus* (his verbis) *quòd errauerunt à fide. Non enim ſinit cupiditas iter aſpicere, oculos in ſe attrahens, & ſenſim ſubducens. Sicut enim cùm quis recto itinere gradiens, ſi in aliud aliquid intendat animum, pergit quidem, ſed ſæpè dum neſcit, vrbem illam pertranſit, ad quam properabat, ita fermè & in cupiditate contingit.* [Chryſoſtomus.]

2. Tim. 2. Porro cùm alibi Paulus 2. ad Timoth. 2. dicat nonnullos à veritate excidiſſe, & quorundam fidem fuiſſe ſubuerſam. *Ex quibus* (inquit) *eſt Hymeneus & Philetus, qui à* E *veritate exciderunt dicentes reſurrectionem eſſe iam factam, & ſubuerterunt quorundam fidem.* Sanè exploratum eſt, tam in his, qui à fidei veritate exciderunt, quàm quibus fides ſubuerſa eſt, fidem indebilem non fuiſſe, quæ ſubuerti potuit, neque huic loco Caluini commentum de ſimulata fide accommodari poteſt, cùm hîc apertè Paulus de fidei ve- A ritate loquatur, quam non in aduerſariorum fiducia, ſed in fide reſurrectionis collocat, in qua cùm Hymeneus & Philetus aberrauerint, atque eorum perſuaſione nonnulli in eorum errorem inciderint, illos quidem à fidei veritate excidiſſe, hos fidei veræ iacturam paſſus eſſe teſtatur.

Sed in re tam perſpicua tædet ſanè diutiùs immorari. An non Paulus apertiſſimè [1. Cor. 11.] prædicat oportere Hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant? At quomodo Hæreſes eſſe poſſunt ſi nullus à fide excidat? Neque enim hæreſes aliunde (teſte D. Aug. de Ciu. [Auguſtinus.] B Dei lib. 21. c. 25.) quã ab Eccleſia, in qua vera fides viget, vnquam profectæ ſunt. Quod etiã teſtatur Ioannes Apoſtolus epiſt. 1. c. 2. cùm [1. Ioan 2.] de Hæreticis, quos Antichriſtos nominat, ita ait. *Ex nobis prodierunt, ſed non erant ex nobis, nam ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum.* Quem locum Tertul de pręſcript. Hęret his verbis illuſtrat. [Tertullianus.] *Hæc eſt inſtitutio* (inquit) *non dico iam, quæ futuras hæreſes pronuntiabat; ſed de qua hæreſes prodierunt: ſed non fuerunt ex illa, ex quo factæ ſunt aduerſus illam. Etiam de oliuæ nucleo mitis, & opimæ, & neceſſaria aſper oleaſter exoritur. Etiam de papauere ficu gratiſſima, & ſua-* C *uiſſima ventoſa & vana caprificus exurgit. Ita & hæreſes de noſtro fructificauerunt, non noſtræ, degeneres veritatis grano, & mendacio ſylueſtres.*

Demvm nulla hæreſis eſſet, ſi nullus à vera fide diſcederet. Hac enim intentione Diabolum Hæreſes excogitaſſe, vt veram fidem ab hominibus excuteret, tradit Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. [Cyprianus.] *Videns* (inquit) *Diabolus idola derelicta, & per nimium credentium populum, ſedes ſuas ac templa deſerta; excogitauit nouam fraudem, vt ſub ipſo Chriſtiani nominis titulo fallat incautos, hæreſes inuenit, & ſchiſmata,* D *quibus ſubuerteret fidem, veritatem corrumperet, ſcinderet vnitatem.*

Qvod ipſi quoque aduerſarij velint nolint fateri coguntur, ſi fidei, ac Religionis reformatores haberi volunt. Cùm enim veram fidem ab Apoſtolis per orbem diſſeminatam, ac multis poſtea ſæculis in Eccleſia integram conſeruatam, demum corruiſſe affirmant, cuius ſe reformatores iactant; profectò eam non in Deo, aut in Angelis, qui fidei expertes ſunt, ſed in hominibus corruiſſe fateri debent. Quid igitur nunc docent eam interire non poſſe? Id quidem primùm ſibi ipſis perſua- E dere debent, eam nunquam interiiſſe, atque inde oſtendere, eam interire non poſſe. At ſi illa nunquam interiit; ſanè æquum eſt, vt ipſi reformationis iuri cedant, cùm integra ſemper, ac ſarta tecta fides, ac Religio reformatione non egeat; tum ſe falſos incorruptæ fidei, ac Religionis reformatores prodant. Quòd ſi corruptæ fidei reformatores haberi volunt, ſaltem id rationi non denegent

fidem

fidem aliquando corruptam fuiſſe, neque illam ita in piorum cordibus inſculptam eſſe, vt deleri non poſſit.

Sᴇᴅ illud quoque apertè hunc aduerſariorum errorem coarguit, quòd baptizatos infantes vera fide imbutos, atque inter Eccleſiæ membra collocatos eſſe docent, neque Hæreticorum filios ab hac Baptiſmi ſanctificatione arcent, vt paret ex Caluino Inſtit. lib. 4. c. 2. §. 11. qui Catholicorum, quos Hæreticorum loco ducit, Baptiſmum verum eſſe cēſet, ac vim perfecti Baptiſmi retinere dicit. Cū igitur in ea fide, quam ſibi in Baptiſmo collatam acceperunt, quáque Eccleſiæ inſiti ſunt, tandiu Hæreticorum baptizati infantes perſeuerent, quoad adulti hæreſim hauriant, cur tunc ſaltem à vera fide illos excidere non exiſtimant, cùm fidei donum, quod illis in Baptiſmo collatum eſt, amittunt?

Caluin. Inſt. lib. 4. c. 2. §. 11.

Cæᴛᴇʀᴠᴍ ſi vniuerſa, quæ hoc confirmant exempla, vellemus percurrere: tot profectò nobis obuia forent, quot Hæreticos vel Scriptura recenſet, vel Chriſti Eccleſia intra 1616. annos paſſa eſt, qui ferè innumeri extiterunt. Vnum duntaxat Simonis Magi exemplum, quod Caluinus impugnat, referre lubet, qui Actorum 8. & credidiſſe, & baptizatus fuiſſe fertur. *Tunc Simon & ipſe credidit, & cùm baptizatus fuiſſet, adhærebat Philippo.* Qui tamen paulò poſt à fide diſceſſit. Quid hîc pertractat Caluinus? Scio equidem illum ad antiquum aſylum confugere: & obſoletam, ac toties reprobatam illam ſimulatam reproborum fidem Simoni affigere; vt nunquam illū verè credidiſſe dicat. At ſi ita eſt, cùm tot Samaritanos cum Simone crediſſe, ac baptizatos fuiſſe Lucas recenſeat; num omnes ſimulatè crediderunt, aut eorum nullus veram fidem aſſequutus eſt? Omnes enim æquè crediſſe, ac baptizatos fuiſſe Scriptura narrat: id ſi temerè aduerſarij affirment: mox illos Lucas apertè reprehendit, qui illos omnes ex Apoſtolicarum manuum impoſitione Spiritum ſanctum accepiſſe tradit. Quomodo cū ſimulata illorum fide ſimul habitare potuit Spiritus ſanctus? qui (teſte Salomone Sap. 1.) diſciplinæ effugit fictum. Quòd ſi hos verè crediſſe fateri coguntur, cùm eodem modo Simonem Lucas crediſſe dicat, cur non & eadem ratione illum verè, & non fictè crediſſe exiſtimandum erit?

Actor. 8. *Inſtit. lib. 3. c. 2. §. 10.* *Sap. 1.*

Aᴛ (inquit Caluinus) ille infidelitatē ſuam paulò poſt prodidit. Fallitur Caluinus, non is primam infidelitatem prodidit, ſed à fide prima excidit; at id malè audit Caluinus: quapropter ſequutam infidelitatem prioris inanis fidei teſtimonium fuiſſe credit. Nos id iuſtè negamus: qoo tandem teſtimonio illud euincet? non alio ſanè, quàm ſolo Caluiniano dogmate, quo ſibi perſuadet, eam tantùm eſſe veræ fidei naturam, vt nunquam intereat.

A Bellus homo, ſeu potiùs belluinus homo, qui ſibi potiùs, quàm Scripturis credendum mauult, atque illud ſibi pro probato aſſumit, in quo eſt quæſtionis ſtatus. Aduerſarios ipſos æquos iudices appello, ſi nō Lucæ potiùs, quā Caluino fidem adhiberi velint. Videant igitur quàm malè Caluinus ſuſceptam cauſam defenderit, qui in ipſa neceſſaria probatione deficit: quò fit, vt ipſo iure à cauſæ iuſtitia expelli debeat.

Cæᴛᴇʀᴠᴍ quòd ad teſtimonium attinet, quod ex Io. 10. mendicat Caluinus, vt fidem in electis indelebilē aſtruat, ita à re propoſita alienum eſt, vt mirum ſit, qua fronte illud ſibi Caluinus vendicare audeat. Fatentur equidem Catholici omnes ex hoc Ioannis teſtimonio immobile eſſe electis prędeſtinationis donum, quibus Deus ante mundi conſtitutionem regnum, ac gloriam parauit; neque vlla vnquam Diaboli potentia effici poſſe, vt quas ſibi ab æterno oues elegit, hæ à Chriſti ſinu violentor ereptæ ad æternum interitum vllo vnquam tempore rapi poſſint, atque huc Ioannis hoc teſtimonium ſpectare haud inuiti omnes aſſentimur: cùm hæc totius orthodoxæ Eccleſiæ, ac Sanctorum Patrum communis ſit doctrina.

Ioan. 10.

Sᴇᴅ cùm Caluinus inde perſuadere nititur fidem, ac cum ea iuſtitiam in electis perire non poſſe, ea ratione, quòd illi indignum videatur, prædeſtinationis donum à fidei, ac iuſtitiæ dono ſeparari; & eos qui à Deo ad perpetuas gloriæ coronas electi ſunt, fidei qua Dei electionem conſequuntur, iacturam pati poſſe; ſanè nimis delicatus eſt Caluinus, cuius guſtui nō ſapiunt, immò indigna vidētur, quæ Scripturæ non tam indigna non iudicant, quàm ſapida commendant. Cur Caluino indignum videri debet, aut inſipidum, quod ex ipſo Dei ore profectum eſt, ſi quidē hactenus ex Scripturis, quę Dei oracula ſunt, demonſtrauimus, tam fidem, quàm iuſtitiam in electis poſſe interire, licèt vtramque tandem ex Dei benignitate recipiāt? Sed Caluino ea indigna videntur, quæ maioris perfectionis ſunt, ac magis Dei Maieſtatem commendant, & illuſtriùs Diuinæ ſapientiæ (quā attingere nunquam potuit Caluinus) ac bonitatis teſtimonium præ ſe ferunt. Sapiētiæ quidem, quæ inter tot proprios, ac oppoſitos liberi arbitrij motus ſuauiter electorum mentes ad prædeſtinationis finem trahit. Tum benignitatis, cùm inter innumera peccatorum naufragia, quibus haud raro ipſas fidei merces profundunt, illis prædeſtinationis donum fixum atque incolume ſeruat.

Hɪɴᴄ patet nihil ad fidei, vel iuſtitiæ immobilitatem Ioannis teſtimonium pertinere, cùm ibi de electionis certitudine tantū agat, qua tandem & æternum interitum euadere, & vita æterna frui electis datum eſt.

Sᴠɴᴛ

A

SVNT qui hunc locum exponant de præſenti ouiũ iuſtitia: ita vt oues ſuas Chriſtus dicat nunquã de manu ſua rapiendas, aut in æternum perituras, quandiu ſcilicet oues erũt, & in ouium ſimplicitate ſeipſas continuerint. Quæ expoſitio non eſt aſpernanda, licèt altera ſit communior.

AT vitioſo nimis Caluinus circulo vtitur cùm ex electionis certitudine fidem electorum tantùm propriam eſſe concludit, hoc argumento quod ex illius dictis elicitur:

Donum prædeſtinationis eſt proprium electorum,
Fides ſemper eſt cum dono prædeſtinationis.
Fides ergo ſemper eſt electorum propria.

B

Nam ſi aliquando Caluinus minorem ſui argumenti probaſſet. Fidem ſcilicet, ſemper eſſe cum prædeſtinationis dono; & electionis & fidei dona inuicem conuerti, ac ſeipſa inferre: nonnihil hoc argumento ſibi vendicaret: ſed cùm temerè id contra Scripturas, ac Patres proferat (vt hactenus demonſtratum fuit) neque vlla id ratione euincat, mirari deſinant aduerſarij, ſi falſam Caluini argumentationem cum ſua indelebili fide, velut ancillam cum ſub libero eiicimus.

C

Aſſertio quarta.

Vera fides ſola non iuſtificat.

ARTICVLVS V.

ASSERTIO eſt illuſtris aduerſus Caluinum, Lutherum, & vniuerſos noſtræ tempeſtatis Hæreticos, qui vno conſenſu veræ fidei, quam ſolam promiſſorum eſſe volũt, totam iuſtificationis cauſam aſcribunt. In hoc tamen (ne vnquam à veritatis hoſtibus litem abeſſe contingat) inter ſe diſſentiunt; quod Lutherus, Brentius, ac illorum aſſeclæ, ita ſola fide formaliter hominem iuſtificari contendunt, vt eam ſolam iuſtitiam eſſe velint, qua iuſtus fit; ita vt omnem ab ea charitatem excludant, qua neminem poſſe iuſtificari affirmant; ob id potiſſimùm, quòd charitas ſit opus legis, ex qua nullus iuſtificari poteſt. Ait enim lex: diliges Dominum Deum tuum.

Luth in c. 2. ad Galat. Brent. in Catech. poſt explicat. ſymboli.

D

EX aduerſo Caluinus, Philippus Melanchton, Bucerus ita iuſtificationis cauſam in ſola fide collocant, vt charitatẽ, & pium mentis affectum in fide agnoſcant, quæ à fide inſeparabilia eſſe volunt: nec tamen his quemquam formaliter velut à iuſtitia inhærente iuſtificari credunt, ſed totam hominis iuſtitiã in Chriſti iuſtitia repoſitam volunt, quam ſibi per fidem illam imputari docent, & qua credunt ſibi peccata remitti: ſed quaqua via pergant, parum intereſt, cùm illud certiſſimum ſit, omnes à recto fidei itinere longiſſimè aberrare, neque veræ fidei naturam agnoſcere.

Io Calu. in Antid. Cõc. ad can 11. ſeſſ. 6. & Inſtit. lib. 3. c. 2. §. 8. Bucer in explicat. libri à Cæſare oblati circa art. de iuſtific. Melãchton. in loc. communib. tit. de oper. bonis.

VT verò illam agnoſcant, propoſita illis aſſertio probanda eſt. Fidem ſcilicet ſolam non iuſtificare, ſiue ad eam formalem, ſiue relatiuam iuſtificationis cauſam referant.

PRIMVM argumentum deſumitur ab illa particula (ſola) quam aduerſarij vbique fidei apponunt, cùm de iuſtificatione agunt. Argumentum eſt à tota Scriptura, quæ nullibi particulam illam exprimit: quò fit, vt ea tãtùm ex aduerſariorum licentia addita ſit: cùm verò nihil omnino Scripturis addendum ſit, quod illarum ſenſum diſtrahat: atque iis Diuinę maledictionis pœna immineat, qui quicquam Scripturis addunt, vel ab iis minuunt: ipſis primo loco à Deo anathema dicimus, qui addititias nobis Scripturas ſupponunt.

RVRSVS cùm ex eorum ſententia id ſolum de fide tenendum ſit, quod expreſsè in Scripturis continetur, ſuo ſanè teſtimonio euincuntur, neminem ex fide credere debere, homines fide ſola iuſtificari; cùm nulla Scriptura dicat ſolam fidem iuſtificare. Etenim longè inter ſe hæ propoſitiones diſtant. Credimus hominem fide iuſtificari, & ſola fide iuſtificari. Prior enim propoſitio cætera media ad iuſtificationem neceſſaria non excludit, qualia ſunt ſpes, charitas, legis obſeruantia, poſterior cùm dictionem illam excluſiuam contineat, prorſus omnes alias diſpoſitiones, ac media tollit, ac ſolam fidem iuſtificationi relinquit. Illa Catholicorum omnium communis eſt, hæc Hęreticorum propria.

NEQVE illorum effugium ſatis tutum eſt, qui dicunt; expreſsè quidem in Scripturis illam particulam non haberi; id tamen ex Scripturis neceſſariò elici, quæ docent hominem ex fide, non ex operibus legis iuſtificari, aut gratis per fidem iuſtificationem conſequi, quod in idem recidit: quæ teſtimonia habentur apud D. Paul. ad Rom. 3. & 5. Id enim potiùs ex contradicendi libidine, quàm ex propria animi ſententia illos arbitror dicere: cũ illis exploratum ſit, Paulum iis locis per legis opera, vel ipſam veteris legis obſeruationem, quæ Chriſti aduentu abroganda erat, accipere: vt rectè explicat Sedulius ad cap. 3. ad Rom. his verbis. *Sine quibus operibus legis Apoſtolus iuſtificari hominem per fidem dixiſſe credendus eſt, ſcilicet circuncifionis & Sabbathi, & cæterorum huiuſmodi, non abſque iuſtitia operibus, de quibus B. Iacobus dicit. Fides ſine operibus mortua eſt.* *Sedulius.* *Iacob. 2.*

E

Vel ipſa opera, quæ primam iuſtificationem antecedunt, vt docet Auguſtinus lib. de prædeſtin. ſanct. c. 7. cùm ait. *Ex fide ideò dicit Apoſtolus iuſtificari hominem, non ex operibus; quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iuſtè viuitur.* Per fidem verò ipſam Euangelij doctrinam intelligere: quod ipſe Paulus indicat ad Rom. 3. cũ inter legem factorũ, & legem fidei diſtinguit, *Rom. 3.*

vbi

vbi certum eſt, tam lege factorum vetus illud Teſtamentum quàm lege fidei, Euangelicam legem ſignificari: ex quo ſequitur D. Paulum non omnia legis opera à iuſtificatione arcere; ſed ea tantùm, quæ neceſſaria non erant; vel quæ primam hominis iuſtificationem ſequi, non præcedere debent.

Qvod ſi dictum Pauli ad cuncta legis opera extendere volunt; caueant ne dum fidem velut ſolam iuſtificationis cauſam magnificare ſtudent, illam omnino à iuſtificatione expellant. Cùm enim fides primum, ac nobiliſſimum legis opus ſit, quod à Deo præcipitur; vt conſtat ex Io. c. 6. *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eũ, quem miſit ille*, &c. qui eò totũ ſuũ Euangelium ſpectare dicit, vt Chriſti fides in hominũ cordibus inſeratur. *Hæc autem* (inquit) *ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus eſt Chriſtus filius Dei*. Si omne legis opus à iuſtificatione excludunt; reliquum eſt, vt & ipſam fidem à iuſtificatione expellant: & quemlibet abſque fide iuſtificatum credant. [Ioan 6.]

At illud tandem illis ſufficiat, diuerſa hec prorſus inter ſe eſſe. Sola fide hominem iuſtificari, & abſque operibus iuſtificari: nam qui ſola fide hominem iuſtificari volunt, non tam legis, quàm gratiæ opera, demum quicquid fides non eſt, à iuſtificatione excludunt. Qui verò ex Paulo fidem ſine legis operibus iuſtificare concedunt: vel illa tantùm veteris legis opera, quæ neceſſaria non ſunt, expungunt; vel ſaltem ſpem, ac charitatem, quę omnem legis obſeruantiam complectitur, à fide non excludunt: vel tandem de ijs legis operibus intelligunt, quæ primam iuſtificationem antecedunt; vt hinc perſpicuum ſit nullo modo fidem ſolam iuſtificare: cùm & ea fides quam prima iuſtificatio comitatur, à ſpe, & charitate ſeiuncta eſſe non debeat.

Secvndvm argumentum ex his Scripturæ locis colligitur, quæ fidem in ijs eſſe affirmant, quos nec iuſtificatos, nec ſalutem cõſequutos eſſe tradunt: nam ſi qui ſunt, quos Scriptura doceat ex accepta fide iuſtificationis, aut ſalutis donum aſſequutos non fuiſſe; certum erit ex Scriptura ſolam fidem non iuſtificare. Copioſiora autem ſunt huiuſmodi loca, quàm hic omnia inſeri debeant: quapropter nonnulla tantùm ex his explicabimus.

Primvs locus eſt apud Ioan. 12. vbi de Principibus nonnullis Iudæorum agens, ait, *Multi ex Principibus crediderunt in eum: ſed non confitebantur. Dilexerunt enim magis gloriam hominum quàm gloriam Dei*. His verbis Io. teſtatur hos Iudæorum Principes Chriſti fidem accepiſſe, nec tamen ex fide iuſtificatos fuiſſe, eò quòd Chriſtum confiteri erubeſcerent: & hominum potiùs quàm Dei gloriam affectarent: neque hanc culpã aduerſarij in ipſam fidem reijcere debent, quaſi ea fides vera non fuerit: cùm vera fides animo retineri poſſit, tametſi illam aliquis verbis non confiteatur: nam quamquam expreſſa oris confeſſio, cùm res poſtulat, ad iuſtificationem neceſſaria ſit, ſine qua fides iuſtificare non poteſt: ea tamen ad fidei naturam non pertinet, quæ vel in ſolo aſſenſu ad omnia credenda, iuxta Catholicorum ſententiam, vel in ſola perſuaſione Diuinæ benignitatis, qua ſe iuſtificatos credant, iuxta aduerſarios repoſita eſt. *Corde enim creditur ad iuſtitiam*, ait D. Paulus; conceptam ergo Chriſti fidem Principes hi mente retinebant, cùm crediduſſent; at fidei iuſtificationem aſſequi non poterant, cùm neceſſaria charitate carerent: & conceptam fidem (quod opus erat) publicè propter hominum exiſtimationem profiteri, ac Deum glorificare vererentur. [Ioan. 12.] [Rom. 10.]

Scio Caluinum hanc Principum fidem velut ſimulatam calumniaturum (vt ſolet) verùm vt verbum ipſum credendi taceam, quo ad eorum fidem explicandam hoc loco Euãgeliſta vtitur; quod cum alijs Euangeliſtarum locis collatum veram fidem inſinuat, (vt ſæpè diximus) maiorem Caluino D. Auguſtinum huius loci expoſitorem habemus; qui tract. 53. in Ioannem hos Principes verè crediduſſe docet. *Videte* (inquit) *quemadmodum notauerit Euangeliſta, & improbauerit quoſdam, quos tamen in eum credidiſſe dixit, qui in hoc ingreſſu fidei, ſi proficerent, amorem quoque humanæ gloriæ proficiẽdo ſuperarent*. Fidem igitur teſte Auguſtino hi Principes ingreſſi fuerant, tametſi in fidei iuſtificatione non profecerint. Idem tract. 54. hos ipſos inter credentes enumerat, & eam fidẽ illis tribuit, qua ij præditi erant, qui apertè Chriſtum confitebantur. Quapropter nulli dubium eſſe debet, hos Principes verè crediſſe, tametſi ea fide iuſtificati non fuerint: ex quo tandem perſpectum eſt, neminem ſola fide iuſtificari. [Auguſtinus.]

Secvndvs locus eſt Matt. 7. vbi Chriſtus de nonnullis fidelibus agens, ait, *Multi mihi dicent in illa die: nonne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiecimus, & virtutes multas fecimus? quibus confitebor, quia nunquam noui vos, diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem*. Hos verè fideles fuiſſe textus ipſe apertè declarat, alioqui quomodo ſine fide Prophetiæ ſpiritu excellerent, dæmones eijcerent, ac in nomine Chriſti miracula patrarent? Nam licèt prophetauerint aliquando infideles, non tamen in nomine Chriſti, ſed dæmonis prophetauerunt. Quòd ſi vnus Balaam (vt legitur Numer. 23.) qui infidelis erat, prophetaſſe videtur, ea non Balaam, ſed Angeli Prophetia fuit, à quo perterritus fuit, ne ſecus, quàm quod ab eo illi præſcriptum erat, prædiceret. Cæterùm quis vnquam niſi fidelis, aut dæmones ab obſeſſis corporibus, in nomine Chriſti eiecit, aut miracula edidit? nam licèt [Matt. 7.] [Num. 23.]

hæc

Digitized by Google

hæc gratuita dona ſint, quæ neceſſariò bonum, ac iuſtum hominem nõ efficiunt, ſi quidem
Auguſtinus. teſte D. Auguſt. tract. 7. in c. 4. Epiſt. 1. Io. tom. 9. habere prophetiam & malus poteſt; habere nomen Chriſti & malus poteſt, id eſt, Chriſtianus vocari, & malus poteſt, quibus etiam & dæmones eiicere, & virtutes operari & alia gratuita Dei dona ſubiicere poſſumus: at hæc ſine fide habere nemo poteſt, cùm hæc niſi fide ſuppoſita in nomine Chriſti exerceri non poſſint.

PORRO, ſi hi qui fidẽ habuerunt, ob eorum ſcelera à Chriſti regno eiecti ſunt; quomodo ſola fide hominem iuſtificari contendunt; cùm ea ſola ſalutem conſequi non poſſit? nam cùm iuſtificatio ſalutem ita præcedat, vt ei neceſſariò coniuncta ſit: atque ab ea viciſſim ſalus pendeat: cõſtat certè neminem à ſalute excidere poſſe, quin priùs propriæ iuſtificationis iacturam fecerit: ac proinde cùm fides his ſalutem conferre non potuerit, quos à Deo reprobatos fuiſſe conſtat; nec ipſam iuſtificationem, quæ ſalutem neceſſariò præcedit, conferre poſſe.

TERTIVS locus huic ſimilis habetur eo-
Matt. 7. dem cap. 7. *Non omnis, qui dixerit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.* Ij dicunt C Chriſto Domine, Domine, qui Chriſti fidem non tam corde, quàm ore profitẽtur, id enim Diuini nominis inuocationem continet, quæ inter præcipuos veræ Religionis actus annumerari ſolet. Hinc Paulus hanc Diuini nominis inuocationem Spiritui ſancto, velut fidei
1. Cor. 12. auctori tribuit. *Nemo* (inquit) *poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto.* Quapropter ea non niſi à vera fide emanare poteſt, teſte Ioë-
Ioël. 2. le cap. 2. dicente. *Omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* Neque enim ex Dei inuocatione quis ſalutem conſequi poſſet, niſi in eum crederet, quem inuocaret: quò fit, vt D non incommodè vates hoc loco Diuini nominis inuocationem pro vera fide vſurpauerit; quod perfectè Chriſti dicto reſpondet, cũ
Marc. 16. ait Marc. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Vt hinc perſpicuum ſit veram Diuini nominis inuocationem ita eſſe cum vera fide coniunctam, vt vnam pro altera haud rarò vſurpari contingat.

QVOD cùm ita ſit, qua ratione euincunt, omnes ſola fide iuſtificari; cùm ex Chriſti teſtimonio exploratum ſit; multos, qui Diuini nominis inuocationem cum fide coniunctam habent, regnum cœleſte haud ingreſſuros? E quos ſi ſola fides perpetuò iuſtificare potuiſſet, profectò nullo modo eos Chriſtus à regno
Auguſtinus. expelleret. Quod Auguſtinus confirmat lib. de catechizandis rudibus tom. 4. vbi poſtquam multa Chriſtianorum ſcelera enumerauit. *Et aliquando* (inquit) *fortaſſe grauiora facere homines non ignoras, quos noſti appellari Chriſtianos, ſed ſi hoc animo ad Eccleſiam veniſti, vt quaſi*

A *ſecurus talia facias; multum erras, nec tibi proderit nomen Chriſti, cùm cœperit ille ſeueriſſimus iudex, qui prius dignatus eſt miſericordiſſimè ſubuenire. Prædixit enim iſta; & ait in Euangelio; Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum.*

QVARTVS locus non abſimilis legitur Matt. 25. vbi Chriſtus aſſumpta Parabola de Matt. 25. virginibus prudentibus, & fatuis; illis qui lãpades ardentes gerebant, intra cœli ianuam receptis, cæteras velut ignotas à ſpõſi nuptiis expulſas docet. *Nouiſſimè* (inquit) *veniunt, & reliquæ virgines dicentes; Domine, Domine aperi no-* B *bis: at ille reſpondens ait. Amen dico vobis, neſcio vos.* Quem locum exponens D. Gregor. hom. Gregorius. 12. in Euang. Regnum cœlorum Eccleſiam interpretatur, in qua licèt omnes fideles ſint, in ea tamen mali bonis admixti reperiuntur, ac propterea decem virginibus, tum prudentibus, tum fatuis, fidelium multitudinem docet ſignificari. Atque illud magis confirmat, quòd vniuerſæ virgines illæ ſuas lampades habent, quibus obuiam Chriſto procedunt; quibus vniuſcuiuſque fidem inſinuari tradit Eſaias Abbas oratione 25. neque enim ſine Eſaias Abb. fidei lampade quiſquam ad cœleſtes nuptias C properat, aut Chriſto obuiam procedit, ſed qui lampades ſine oleo extinctas ferunt, fidẽ quidem ſe habere declarant, ſed ſine operibus mortuam, vt explicat Origenes tract. 32. Origenes. in Matt. *Qui profitentur quidem* (inquit) *fidem in Ieſum, non autem præparant ſe bonis operibus ad ſalutem; aſſimilantur virginibus fatuis.*

IAM ab aduerſariis quæro, num ſola fides iuſtificare poſſit, quæ fatuis virginibus, quę fide ſola Chriſto obuiã procedere auſæ ſunt, haud ita prodeſſe potuit, vt cœleſtem illis ianuam aperiret? Garrient fortè cum Caluino lampades vacuas fidem inanem credendo-D rum duntaxat indicare, quæ iuſtificatione vacat. At quid Matthæo reſpondent, qui fatuas virgines, nõ vacuas, ſed ardẽtes atque ornatas priùs lãpades habuiſſe affirmat? quod ex ipſo textu colligitur. Sic enim fatuæ virgines, prudentes alloquuntur. *Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguuntur.* Ergo priùs cũ ad ſponſi occurſum ſeipſas paraſſent, oleo ornatas, atque ardentes gerebant; quæ ob morã ſponſi oleo conſumpto extinguebantur. Neque enim alia de cauſa fatuæ appellantur, quã quòd imprudenter oleum tunc ſibi deficere paſſæ ſunt, ac lampades extingui, cùm ad ſpõ-E ſi aduentum ardentes geſtare debebant. Concedant igitur, vel hos, quos Chriſtus virginibus fatuis comparat, aliquando veram fidem habuiſſe, à qua poſtea deciderint, quod cum ipſorum doctrina pugnat, quæ fidem indelebilem in hominibus ſtatuit (vt in ſuperiori aſſertione vidimus:) vel hos veram fidem incolumem vſque ad ſponſi aduentum ſeruaſſe: neque vanam aut inanem eſſe credendorum

fidem:

Digitized by Google

fidem: ſed tunc nobis ad iuſtificationem non prodeſſe, cùm eam operum oleo, ac legis obſeruantia vacuam gerimus.

PLVRIMA huiuſmodi teſtimonia huc vocare poſſem, quæ malos & bonos ſub vna Eccleſia, ac vna fide collectos; hos cœleſti gloria donatos; illos è regno eiectos teſtantur; qualia ſunt, quæ leguntur Matth. 13. de agro, vbi *Matt. 13.* ſimul ſunt triticum, & zizania, de quibus id tandem paterfamilias decernit. *Colligite primùm zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum.* De ſagena miſſa in mare, & ex omni genere piſcium congregante, ex quibus *elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt.* Et apud Ioannem cap. 15. de palmite ferente, *Io. 15.* & non ferente fructum, primum purgat agricola, alterum in ignem mittit. Conſtat autem vniuerſa hæc teſtimonia, fidelium multitudinem ſub vna Eccleſia comprehenſam, diuerſis metaphoris annuere; qui cùm omnes vna fide præditi ſint, haud tamen omnes vnam ſalutem conſequuntur; quam tamen neceſſariò adipiſcerentur, ſi ſola fides ad iuſtificationem ſufficeret. Quapropter Eſaias Abb. oratione 25. *Eſaias Abb.* *Niſi quis* (inquit) *Domini Ieſu actionem imitetur, reprobus eſt, & ſponſa eius eſſe nequit. Et virgines omnes parauerunt lampades ſuas, ſed quæ non habebant opera, reiecta ſunt. Zizania ſimul cum tritico creuerunt, ſed cùm meſſis adueniſſet, ligata ſunt, & in ignem proiecta. Palmites, qui fructum non tulerunt, in ignem proiecti ſunt. Omnes ſe credere profitentur, ſed qui bona non habent opera, eiiciuntur foras.*

ATQVE vt his tandem teſtimoniis, quæ ſub hoc argumento militant contra aduerſarios, finem imponamus: extremus pro omnibus locus ille illuſtriſſimus ſufficiat, qui extat Luc. 18. de Phariſæo, & Publicano, quorum *Luc. 18.* vnus iuſtificatus, alter iniuſtificatus recedit. *Duo homines aſcenderũt in tẽplum, vt orarent: vnus Phariſæus, & alter Publicanus, &c. Amen dico vobis, quia receſſit hic iuſtificatus ab illo.* Certum eſt, vtrumque tam Phariſæum, quàm Publicanũ fidelem fuiſſe: ſiquidem ambo Iudæi erant, tametſi hic Publicanus appellaretur, quòd publica quæſtus negotia atque vſuras exercerct; quæ Iudæis lege vetita erant, quod ex Zachæo compertum eſt, qui cùm Publicanus eſſet, atque ad eum Chriſtus diuertiſſet, ſceleris pœnitẽtia ductus, dixit ad Ieſum. *Ecce dimidiũ bonorum meorum Domine do pauperibus: & ſi quid* *Luc. 19.* *aliquem defraudaui, reddo quadruplum.* Quòd verò & is Iudæus eſſet vera fide imbutus, ex ipſo Chriſti teſtimonio manifeſtum eſt, cùm ait. *Hodie ſalus domui huic facta eſt, eo quòd & ipſe ſit filius Abrahæ.* Quid igitur eſt, quòd iis eadem fide ante Deum orantibus, alter ob humilitatem, ac pœnitentiã iuſtificatur; alter ob animi tumorem iniuſtificatus recedit? Si in vtriſque fides erat iuſtificans, quomodo Publicanus

A iuſtificatur, Phariſæus non iuſtificatur? Si ſola fides ad iuſtificationem ſat eſt; cur Phariſæus ſua fidei iuſtificatione expoliatur? *Phariſæus,* inquit Euthymius in hunc locum, *qui ſe adeò* *Euthym.* *iuſtificauerat, à Deo condemnatus eſt, Publicanus qui ſeſe adeò condemnauerat, à Deo iuſtificatus eſt.*

AVDIO quid obmurmurent aduerſarij, *Inſtit. lib. 3. c. 11. §. 7.* præſertim Caluinus. Phariſæum, ſcilicet, eo quòd in operibus ſuis confideret, iuſtitiam non eſſe aſſequutum: Publicanum autem, qui opera nõ habebat, fide ſola iuſtificatum fuiſſe. At hæ ſunt aduerſariorum ineptiæ, quas nullo pretio, ac teſtimonio venditant. Nam B (vt de operum neceſſitate taceam, de qua alibi agemus) perperam Caluinus ad deſtruendam operum iuſtitiã, & ſolius fidei iuſtificationem ſtatuendam hoc teſtimonium corrumpit. Neque enim reprobatur Phariſæus, quòd operum iuſtitiam haberet, aut iis ſe iuſtum eſſe humiliter confideret, alioquin Paulum reprobari opus erat, cũ 2. ad Cor. 1. ſcri- *2. Cor. 1.* bens diceret. *Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quòd in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc mundo?* Reprobandus etiam erat Dauid cùm manſuetu- C dinem ſuam ante Deum ſiſteret. Pſal. 131. *Me-* *Pſalm. 131.* *mento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius.* Reprobari etiam debuit Ezechias, cùm inculpatam vitam, quam priùs duxerat Domino obtulit. 4. Reg. 20. *Memento Domine, quo-* *4. Reg. 20.* *modo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto*: cuius tamen orationem ſtatim à Deo exauditam fuiſſe Scriptura teſtatur. Cùm verò hi reprobati non fuerint, conſtat ſanè neque Phariſæum ex oblata operum iuſtitia reprobatum fuiſſe, quam non ſibi, ſed Deo tanquam illius donum acceptam ferebat.

CVR autem is iniuſtificatus receſſerit, vel D ea cauſa fuit, quòd operum ſuorum iuſtitia tumidus, in ea adeò ſibi placeret, vt alios præ ſe contemneret. Hanc cauſam primus retulit Euangeliſta, qui idcirco hanc à Chriſto aſſumptam parabolam fuiſſe dicit; vt eorum ſuperbiam retunderet, qui ſe cæteris præferebant. *Dixit* (inquit Lucas) *ad quoſdam, qui in ſe confidebant tanquam iuſti, & aſpernabantur cæteros, parabolam hanc:* quam poſtea ex Euangelio deſumptam declarat D. Aug. ſerm. 36. de ver- *Auguſtinus.* bis Domini. *Publicano* (inquit) *iam eſurienti, ac ſitienti iuſtitiam Phariſæus ſe velut inſultans præferre geſtiebat.* Et Epiſt. 86. ad Caſulan. *Non ideo* E *Phariſæus damnatur, quia bis in ſabbatho ieiunabat, ſed quia ſuper Publicanum ſe tumidus extollebat.*

SECVNDA etiam cauſa fuit, ſuperba operum confidentia. Is enim magna opera ſua exiſtimabat, atque in iis adeò confidebat: vt (teſte Auguſtino) eorum iam plenitudine ſaturatus, nihil ſibi addi ad iuſtitiam peteret; magiſque ſua illa opera, quàm Dei gra-

tiam, qua illa eadem præſtiterat, exiſtimaret. A

Extrema tandem cauſa fuit, quòd is vanè operum ſuorum iuſtitiam iactaret, quā nō apud Deum, ſed apud homines iuſtus haberi vellet: quam rationem indicat Aug. de pecc. Merit. & Rem. lib. 2. c. 5. *Auguſtinus.* *Quære* (inquit) *in verbis eius, quid rogauerit Deum, & nihil inuenies. Aſcendit orare, noluit Deum rogare, ſed ſe laudare.* Quapropter haud mirum eſt, ſi à vera iuſtitia excidit: non quidem ob operum iuſtitiam (vt obgannit Caluinus) ſed ob tumidam, ac vanam illorum præſumptionem.

At verò neque Publicanum ſola fide idcirco iuſtificatum fuiſſe credendum eſt, quòd nulla opera ad iuſtificationē attulerit. Is enim B licèt Phariſæi opera non tulerit, quibus ſeipſum iuſtum declaret; meliora tamen, ac ſolidiora, quibus ad primam iuſtificationem pertingere poſſet, ſecum geſſit. Geſſit namque in animo conceptum Dei timorem, quo propiùs ad Deum accedere verebatur. *Publicanus* (inquit Lucas) *à longè ſtans.* Geſſit humilitatis virtutem. *Neque oculos audebat in cælum leuare.* Tulit pœnitentiam, qua remittuntur peccata. *Percutiebat pectus ſuum dicens, Domine propitius eſto mihi peccatori.* Tulit ſpem, qua ſibi peccata remittenda ſperaret; neque enim ora- C turus acceſſiſſet, niſi quæ oraret, ſe impetraturum ſperaret. Tulit charitatē, qua ob Deum offenſum ſua peccata deflebat: quæ omnia etſi minùs integra, inchoata tamen ad illius iuſtificationem, velut præuiæ diſpoſitiones viam ſternebant: vt ea deinde cùm iuſtificatus eſſet, ex Dei dono perfecta acciperet. Vides Publicanum non nudam fidem; ſed tot virtutum operibus ſtipatam, atque ornatam ad iuſtificationem attuliſſe. Hæc verò non tam in Publicani, quàm cæterorum iuſtificatione neceſſaria eſſe docet Auguſt. Epiſt. 105. *Auguſtinus.* his verbis. *Neque ab illo quod originaliter contra-* D *hitur; neque ab illis, quæ vnuſquiſque in vita propria mala congregat, quiſquam liberatur, & iuſtificatur, niſi gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, non ſolùm remiſſione peccatorum: ſed priùs inſpiratione fidei, & timoris Dei, impertito ſalubriter orationis affectu, & effectu, donec ſanat omnes languores noſtros.* Ex quibus perſpicuum eſt falli aduerſarios, cùm hominem ſola fide iuſtificari credunt.

Tertivm argumentum ex illis Scripturæ locis conflatur; quæ docent neminem ſola fide, ſed etiam operibus iuſtificari; quæ teſtimonia huic loco propriiſſima ſunt, atque E adeò copioſa; vt vbique in Scripturis obuia ſint, ſi quis eas vel ſemel candidè intueri velit.

Primvm teſtimonium eſt, apud Dauidem *Pſal. 61.* Pſal. 61. *Semel loquutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia, quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* Videant hunc primùm aduerſarij, Dauidem non fidei: ſed operibus iuſtificationem, ac mercedem promiſſam teſtari; quem locum confirmant pleraque alia Scripturæ loca, vt ille Matt. 16. *Matt. 16.* *Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui, cum Angelis ſuis: & tunc reddet vnicuique iuxta opera ſua,* & c. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* *cap 20.* *cap. 25.* Item cap. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare,* &c. Io. c. 5. *Ioan. 5.* *Procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Paulus ad Rom. 2. *Rom 2.* *Reddet vnicuique ſecundùm opera eius, iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & reſurrectionem quærunt, vitam æternam.*

Qvæ omnia loca probant Deum in iuſtificatione impij, non tam fidei, quàm operum rationem habere. Cùm enim à fidelibus in iudicio opera, non fidem exigere debeat, quibus ſalutis mercedem pollicetur; atq; eos à Dei regno expellēdos eſſe affirmet, qui operum iuſtitia caruerint; ſanè perſpicuum eſt, fidem nullo modo abſque operibus iuſtificare poſſe; atque adeò hominis iuſtificationi opera neceſſaria eſſe, vt ſine his iuſtificatio; quæ via ad ſalutem eſt, haberi nullo modo queat. Quapropter Origenes ad c. 2. Epiſt. ad Rom. *Origenes.* *Nunc inquiramus,* inquit, *de iuſto Dei iudicio, in quo reddet vnicuique ſecundùm opera ſua. Et primò quidem excidantur Hæretici, qui dicunt animarum naturas bonas, vel malas: & audiant, quia non pro natura cuique Deus, ſed pro operibus ſuis reddit. Secundo in loco ædificentur fideles: ne putent ſibi hoc ſolum ſufficere poſſe, quòd credunt: ſed ſciant iuſtum iudicium Dei reddere, vnicuique ſecundùm opera ſua.* Et poſt pauca. *Alterum namque ſine altero reprobatur: quia & fides ſine operibus mortua dicitur, & ex operibus ſine fide nemo iuſtificatur. Sic ergo (vt ego arbitror) dictum Propheticum conuenienter* *Ezechiel. 44.* *aptabitur fidelium populo, quibus dicitur. Omnis alienigena, qui eſt in vobis in medio domus Iſraël incircumciſus corde, & incircumciſus carne, non introibit in ſancta mea. Hoc eſt nimirum, quod & Dominus in Euangelio dicit.* *Ioan. 14.* *Ioan. 12.* *Qui credit in me, mandata mea cuſtodit: & iterum. Qui audit verba mea, & facit ea, & iterum. Quid dicitis mihi Domine, Domine, &c. Vides ergo vbique fidem cum operibus iungi, & opera ſociari cum fide.* Hæc Origenes.

Cvi ſuffragatur quod ſcribit Aug. lib. *Auguſtinus.* de vera Innocentia cap. 292. *Debetur* (inquit) *merces bonis operibus ſi fiant: ſed gratia, quæ non debetur, præcedit, vt fiant.* Quod Auguſt. dictum refertur in Conc. Arauſicano can. 18. *Conc. Arauſic.* Atque vt ſolam fidem abſque operibus, neque iuſtificare, neque ſalutem conferre poſſe doceat; vtraque ſimul connectit in Serm. 162. de *Auguſtinus.* Temp. *Deus* (inquit) *pro meritis fidei, atque bonorum operum, dabit fidelibus ſuis regnum cælorum.*

At quamuis omnia hæc loca ſuperiùs enu-

merata

merata id apertè demonſtrent. Attamen ad aduerſarios conuincendos præclariſſimus eſt is, quem vltimo loco ex Paulo ad Rom. 2. attulimus: ibi enim Paulus iis vitam æternam reddendam eſſe teſtatur, qui per bona opera gloriam ſibi, honorem, ac beatam immortalitatem quærunt. Ita enim hunc locum interpretantur Chryſoſtomus, Theophylactus & Origenes: cui interpretationi reſpondēt ipſa verba Græca, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον. Ex quibus conſtat articulum τοῖς annecti debere cum voce, ζητοῦσι, inter quæ includuntur hæc alia verba (*Per patientiam, aut ſuſtinentiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem.*) Conuincuntur igitur aduerſarij priùs iuſtificationem, deinde glorificationem operibus quærendam eſſe. Iuſtificatio namque eſt glorificationis inchoatio, vt docet S. Fulgent. in lib. 1. ad Monimum cap. 10. *Cùm Deus* (inquit) *vitam æternam donat, opus ſuum, quod inchoauit iuſtificans impium, perficit, glorificans iuſtum:* quò fit, vt cùm glorificationem operibus tribuit, eadem quoque iuſtificationi neceſſaria eſſe concludat: ex quo tandem colligitur; Fidem ſolam abſque operibus non iuſtificare.

Rom. 2. *Chryſoſtomus. Theophylactus. Origenes.* *Fulgentius.*

SECVNDVM teſtimonium ex iis Scripturæ locis deſumitur, quæ vitam æternam legis obſeruatoribus pollicentur, quæ copioſiſſima extant. Pſalm. 102. *His qui ſeruant teſtamentum eius, & memores ſunt mandatorum eius ad faciendum ea, Dominus in cælo parauit ſedem ſuam, & regnum ipſius omnibus dominabitur.* Matt. 7. *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui fecerit voluntatem Patris mei,* &c. Item c. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Io. 15. *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis:* & priùs cap. 8. *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.* Et complura alia; quæ neceſſaria legis opera, tum ad ſalutem, ac vitam æternam comparandam: tum ad ſecundam hominis iuſtificationem exigi demonſtrant.

Pſalm. 102. *Matt. 7.* *cap. 19.* *Ioan. 15. & 8.*

AT egregium eſt illud Pauli teſtimonium ad Rom. 2. vbi ait. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Ex quo luce clariùs conſtat, Paulum non ſoli fidei (vt aduerſarij contendunt) ſed legis operibus, fide ſuppoſita, iuſtificationem tribuere, ſed mirum eſt, quàm miſerè Caluinus in hoc Pauli teſtimonio peruertendo ſe torqueat: quibus artibus apertum illius ſenſum labefactare tentet, quot mendacia congerat, vt vnũ ſaltem pro veritate propinet. Nàm Inſti. lib. 3. c. 17. §. 13. vt hunc locum euadat; imprimis legis iuſtitiam velut impoſſibilem ab vniuerſis excutit; hac fretus ratione, quòd nõdum probatum ſit, operibus nos iuſtificari, niſi vnum aliquem proponamus, qui legem impleuerit. Quid? ſi nõ vnum, ſed innumeros ſtatuamus, qui legẽ impleuerunt: an nõ æquum eſt, eum ſuæ cauſæ iuſtitiam deſerere? Num Chriſtus legem non impleuit? qui apud Matth. 5. dicit. *Non veni ſoluere legem, ſed implere.* Num Maria Virgo Chriſti Mater? Num Apoſtoli? Num Prophetæ? Num Martyres? Num hi quos Sanctos nominamus legem non impleuerunt? cùm Scriptura doceat neminem, præſertim adultum niſi per mandatorum obſeruantiam æternam vitam ingredi poſſe. Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata;* & iis duntaxat Dei regnum patere, qui Diuinam voluntatem, quæ in lege expreſſa eſt, explent. Quis inobedientiam Abrahæ inurat, cùm de illo Eccleſiaſtici 44. ita legatur. *Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non eſt inuentus ſimilis illi, qui conſeruauit legem excelſi?* Quis Dauidem legis tranſgreſſionis inſimulet, de quo Deus ipſe teſtimonium tulit Act. 7. *Inueni Dauid filium Ieſſe ſecundùm cor meum, qui faciet omnes voluntates meas?* Quem etiam perfectum fuiſſe legis obſeruatorem (excepta Vriæ nece, ac cũ Berſabea adulterio) teſtatur Scriptura 3. Reg. 15. *Eo* (inquit) *quòd feciſſet Dauid rectum coram oculis Domini, & non declinaſſet ab omnibus, quæ præceperat ei cũctis diebus vitæ ſuæ, excepto ſermone Vriæ Hethæi.* Atq; ipſe de ſe affirmat Pſal. 118. *Memor fui nocte nominis tui Domine, & cuſtodiui legem tuam.* Quis Ezechiam, Ioſiam, ac plerosque Reges Iſraël Diuinæ legis inobſeruatores fuiſſe dicat; quos Scripturæ in mandatis Domini ambulaſſe commemorant? Quis Zachariam, & Elizabeth legem nõ obſeruaſſe calumniari audeat, cùm de iis Luc. cap. 1. aſſerat; *Erant iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & iuſtificationibus Domini ſine querela?*

Rom. 2. *Caluinus.* *Matt. 5.* *Matt. 19.* *Eccleſ. 44.* *Act. 7.* *3. Reg. 15.* *Pſal. 118.* *Luc. 1.*

DENIQVE quotquot Scriptura iuſtos fuiſſe tradit (qui ſanè penè innumerabiles exiſtũt) hos omnes perfectos fuiſſe legis obſeruatores, ex ipſa Scriptura perſpicuum eſt; quæ eos duntaxat iuſtos nominat, qui perfectam legi obedientiam præſtiterunt. Ita enim teſtatur Ezechiel. c. 18. *Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, in montibus non comederit, & oculos ſuos non leuauerit ad idola domus Iſraël, & vxorem proximi ſui non violauerit, & ad mulierem menſtruatam non acceſſerit, & hominem non contriſtauerit, pignus debitori reddiderit: per vim nihil rapuerit: panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſtimento, & ad vſuram non commodauerit, & amplius non acceperit: ab iniquitate auerterit manum ſuam: & iudicium verum fecerit, inter virum, & virum; in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatem, hic iuſtus eſt: vita viuet, ait Dominus Deus.*

Ezechiel. 18

EN quot Caluino perfectos legis obſeruatores, vnius loco, quẽ tantũ à nobis exigebat, obiicimus; vt tãdem calumniari deſinat. legis iuſtitiã hominibus impoſſibilẽ eſſe, & diſcant aduerſarij apertum eſſe Caluini in Scripturas

mendacium; cùm neminem ex operibus, ſed A ſola fide iuſtificari docet. Quapropter iuſtiùs nos in Caluinum inſurgimus, atque huc aduerſarios prouocamus, qui operum iuſtitiam Caluiniana hac ratione euertere credunt; quòd impoſſibilis ſit legis obſeruantia, vt tandem vel ex Paulo, vel ex Euangelio, vel ex tota lege teſtimonium proferant, quo legis impoſſibilitatem probent.

En ſolidam Caluini Demonſtrationem, quam ridiculo hoc argumento ex ipſius verbis compacto præſtat §. 15.

Iuſtitia legis (inquit) *in operum perfectione ſita eſt,* B
Nemo iactare ſe poteſt per opera legi ſatisfeciſſe:
Nulla ergo eſt à lege iuſtitia.

Egregius Sophiſta, qui vt nullam eſſe legis iuſtitiam concludat, alienum à concluſione medium aſſumit: nam quamuis id Caluino daremus, neminem per opera legi ſatisfeciſſe. An legis ob id neceſſariò iuſtitia tollitur, tametſi hactenus nullus legis iuſtitiam aſſequutus eſſet? nunquid non ſua legi iuſtitia remanet, qua iuſtificare queat? Quid? ſi in poſterũ aliquis ſit, qui legi ſatisfaciat; num præterita legis inobſeruantia illius iuſtitiam euacuat? Quid? ſi Diuina virtus id alicui præſtet, vt legi ſatisfaciat; num à lege nulla iuſtitia erit? C Certè ſi Caluinus ita abſolutè legis iuſtitiam è medio tollere geſtiebat: tria illi velut probatiſſima pro medio in eo argumento aſſumenda erant. Primum, nullam in lege eſſe iuſtitiam, quæ iuſtificare poſſit, ſed eam vanam prorſus, ac inutilem eſſe. Secũdum, ſi aliquam legis iuſtitiam agnoſcit, Deum nemini conferre poſſe, vt legi ſatisfaciat, ac illius iuſtitiam conſequatur. Tertium, hominem, neque ipſo Diuinæ gratiæ auxilio fretum, Dei legi vllo modo parere poſſe.

Primvm quidem impium eſt ſentire, cùm

Rom. 1.

Diuina Euangelij lex teſte Paulo ad Rom. 1. D *Virtus Dei ſit in ſalutem omni credenti, Iudæo primùm, & Græco. Iuſtitia enim Dei in ea reuelatur:* ac tantæ virtutis ſit, vt animas iuſtificare queat, atque ad Deum conuertat, vt teſtatur Dauid

Pſal. 18.

Pſal. 18. *Lex Domini* (inquit) *immaculata, conuertens animas, teſtimonium Domini fidele ſapientiam præſtans paruulis.* Secundũ blaſphemum, quandoquidem Dei virtutem, ac poteſtatem eneruat, quæ cũ nullis terminis concluſa ſit, cuilibet cõferre poteſt, vt perfectè legi ſatisfaciat. Tertium iniurium, ac peſtiferum, cùm hominem ea poteſtate ſpoliat, quòd nec ipſa Dei ope adiuto vllum opus bonum omnino illi E perficiendum relinquit: quo profectò omne opus bonum deſtruit, ac vniuerſis ſceleribus lacernam aperit. Quòd ſi Caluinus legi quidẽ ſuam iuſtitiã defert, qua iuſtificare poſſet; ſed eam ab hominibus haberi non poſſe iudicat, eo quòd impoſſibilis illis ſit legis obſeruatio; ſanè præter vitium, quod in Dei ſapientiam inuehit, quo illam commaculari opus eſt, ſi leges hominibus præſcribat, quæ nullo modo obſeruari valeant: maculam quoque Diuinæ ipſi gratiæ inurit, cùm eam ad perfectam legis obſeruantiam haud ſatis eſſe contendit. Hæc ad Caluini argumentum: nam ſuprà demonſtratũ fuit, falſam eſſe illam Caluini minorẽ: ac innumeros extitiſſe, qui Diuino præſidio ſuffulti, per opera legi ſatisfecerunt: quare integra D. Pauli ſententia manet, non auditores legis, ſed factores apud Deum iuſtificari: ex quo ſequitur hominem non ſola fide iuſtificationem aſſequi.

Tertivm teſtimonium eſt eiuſdem Pauli priore ad Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; Charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Quo loco, vt priùs ex Auguſtino diximus, teſtatur quidẽ Apoſtolus fidẽ ſine charitate poſſe in homine cõſiſtere: at ſine charitate hominẽ iuſtificare non poſſe: quod idem Auguſtinus etiam confirmat in tract. 10. in epiſt. Io. 1. *Multi dicũt* (ait) *Credo, ſed fides ſine operibus non ſaluat. Opus autem fidei ipſa dilectio eſt, dicente Apoſtolo, & fides quæ per dilectionem operatur.* Cùm igitur Paulus hoc loco fidem ſine charitate nihil prodeſſe docet, primùm quidẽ in charitate omnem legis obſeruantiam includit, vt explicat D. Hieronymus in Comment. in epiſt. ad Gal. c. 5. his verbis. *Si ergo omne mandatum recapitulatur in eo, quod dictum eſt, diliges proximum tuum tanquam te; fides autem per charitatem operata valet plurimùm; manifeſtum eſt, operationem fidei per charitatem plenitudinẽ mandatorum omnium continere, deinde fidem abſque legis obſeruantia hominẽ iuſtificare non poſſe declarat.*

1. Cor. 13.

Hieronymus.

Qvartvm teſtimonium eſt 1. ad Timoth. 4. *Pietas* (inquit) *ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.* An non hìc apertè Paulus, tum iuſtificationem, tum ſalutem ab vniuerſa legis obſeruantia pendere dicit? Quid pietas? an non omnes, tum Religionis, tum legis actus complectitur; ſicut impietas omnes excludit? nam quẽadmodum ij in ſacris literis impij appellari ſolent, qui Diuinæ legis contemptores ſunt: ita pij illi vocantur, qui piè ſecundùm Dei legem viuunt: quò fit, vt ſæpè pius pro iuſto, ac pietas pro iuſtitia in Scripturis accipiatur: vt manifeſtum eſt Machab 2. c. 12. *Et quia conſiderabat, quòd ij, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam.* Vbi pietas pro iuſtitia vſurpatur: & alibi frequenter: vt etiam hìc apud Paulum.

1. Tim. 4.

2. Mach. 12.

Porro cùm Paulus præſentis, ac futuræ vitæ pollicitationem, pietati, quę legis obſeruãtiam complectitur, factam eſſe declarat; planè duplicem homini vitam expectandam eſſe inſinuat; præſentem quidem à gratia per iuſtificationem, de qua Petrus Epiſt. 1. cap. 2. *Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: vt peccatis mortui, iuſtitiæ viuamus.* Alteram verò futuram à gloria, quæ vita æterna

1. Pet. 2.

nuncu

Digitized by Google

nuncupatur: atque hinc tandem manifeſtum eſt, hominem non à ſola fide, ſed ſimul à pietate, ac legis obſeruantia iuſtificationem præſtolari debere.

CÆTERVM ſi nulla alia huic probationi teſtimonia ſuppeterent; vnum illud Iacobi Epiſt. cap. 2. pro omnibus abundè ſufficeret: vbi ita apertè, ita luculenter, ita grauiter aduerſariorum errorem conuincit, vt mirum ſit, quo pacto hiſcere audeant, atq; apertiſſimæ veritati repugnare. Sic enim Iacobus ait. *Quid proderit fratres mei, ſi fidem dicat quis ſe habere, opera autem non habeat; nunquid fides poterit ſaluare eum? Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.* Quid contra Lutheranorum, ac Caluiniſtarum fidem iuſtificantem luculentiùs dici poterat ab Apoſtolo? num horum verborum ſenſus haud ita clarus eſt, ac obuius cuilibet, vel rudi Grãmatico: vt aliquã vel leuẽ difficultatem patiatur?

Iacob. 2.

AT Caluinus nodum in ſcirpo quærit: nam vt hoc Iacobi teſtimonium, quo maximè angitur, euadere poſſit, duplici nos hoc loco paralogiſmo laborare affirmat: vno, in verbo fidei, altero, in iuſtificationis vocabulo. Contendit enim Apoſtolum non de vera, ſed de vani fidei opinione procul à vera fide aberrante, agere: ſed hanc Caluini calumniam ſuperiùs abſterſimus: vbi Apoſtolũ de vera, non de exiſtimata fide loqui demõſtrauimus: quapropter huic euaſioni primũ vix aditũ interclusimus: ac primum iniuſtum nobis Paralogiſmũ deterſimus. Alter verò Paralogiſmus, quem nobis ex verbo iuſtificationis affigit, eſt, quòd ipſe tradit iuſtificationis vocabulũ non ita ab Apoſtolo vſurpari, quaſi eo iuſtus quiſpiam fiat; ſed quo iuſtus tantummodò declaretur: quò fit, vt iuſtificare apud Caluinum non aliud ſit, quàm iuſtum declarare. Id verò ex oppoſita (vt putat.) Pauli doctrina confirmare nititur, qui ad Rom. 4. docet neminem ex legis operibus iuſtificari, vbi alio ſenſu Paulum, alio Iacobum iuſtificationis vocem vſurpare contendit: Paulum quidem propriè, ac velut efficienter, vt ipſum iuſtificationis vocabulum ſonat; quod eſt iuſtum facere: Iacobum verò impropriè, ac declaratiuè, vt iuſtitiæ tantùm in animo degentis declarationem inſinuat. Nam ſi in eadem ſignificatione vterque iuſtificationis vocabulum vſurparet, inter ſe ex Caluini ſententia diſſentirent.

Caluinus Inſtit lib. 3. c. 17 §. 11. & 12.

AT profectò Caluinus is eſt, qui velut vtroque oculo cæcus à tota veritate diſſentit: neque enim aut Paulus à Iacobo, aut Iacobus à Paulo, ſed Paulus, & Iacobus à Caluino in iuſtificationis appellatione diſſentiunt: cùm iuſtificationis verbum, tam apud Iacobum, quàm apud Paulum eodem ſenſu propriè accipiatur: neque apud illos diuerſimodè vſurpetur. Vbiq; enim tam apud Paulum, quàm apud Iacobum iuſtificari dicuntur, qui fidei, ac legis iuſtitia iuſti efficiuntur. De Paulo vltrò id concedit Caluinus. De Iacobo ex ipſo textu apertum eſt: vbi fidem nihil prodeſſe, ac mortuam eſſe; neque quemquam ſaluari poſſe, ſi à legis operibus ſeiuncta ſit, diſertè docet; ex quo conſtat, eum non ſolam, iuſtificationis vocabulo, iuſtitiæ declarationem, ſed ipſam iuſtitiæ efficientiam deferre, cùm ait. *Videtis, quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.*

PRÆTEREA ſi Iacobus iuſtificationem pro iuſtitiæ declaratione tantùm vſurparet, cùm is fidei quoque iuſtificationem tribuat, vt ex illis verbis conſtat (*Et non ex fide tantùm*) ſequeretur fidem non propriè iuſtificare, ſed iuſtum tantùm oſtendere, ac declarare; quod Caluini ſententiam oppugnat, qui propriam iuſtificandi vim fidei aſcribit, vt notum eſt.

DENIQVE in ſuæ cauſæ defenſionem nihil aliud nobis obiicit Caluinus, quàm quòd Iacobus præpoſterè citaſſet illud ex Moyſe. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, &c. Si de iuſtitiæ declaratione non intelligeret, vbi quoddam ſibi abſurdum cõfingit, nempe quòd effectus eſſet prior ſua cauſa, ita enim ratiocinatur. *Si abſurdum eſt, effectum eſſe ſua cauſa priorẽ, aut falsò teſtatur Moyſes eo loco, imputatam fuiſſe Abrahæ fidem in iuſtitiam, aut ex ea quam in Iſaac offerendo præſtitit obedientia iuſtitiam non fuit promeritus: nondum concepto Iſmaele, qui iam adoleuerat, antequam Iſaac naſceretur, fide ſua iuſtificatus fuit Abraham: quomodo igitur dicemus obedientia diù poſt ſequuta iuſtitiam ſibi comparaſſe? quare aut perperam ordinem inuertit Iacobus (quod cogitare eſt nefas) aut iuſtificatum noluit dicere, quaſi promeritus ſit vt iuſtus cenſeretur. Quid ergo? certè de iuſtitia declaratione, non autem imputatione ipſum loqui apparet.*

Caluinus.

VERVM haud difficile eſt Iacobũ à Caluini calumnia vendicare, ac totã hanc ſuam ratiocinationẽ planè inſulſam euertere, qua nititur hunc Iacobi locum è Catholicorũ manibus eripere. Quare id primò notandũ eſt, totã huius rei quæſtionem, & controuerſiam, quæ videtur inter Paulum & Iacobum exoriri, dum Paulus Abraham nõ ex operibus legis ſed ex fide iuſtificatũ fuiſſe docet, Iacobus verò eũdem ex operibus iuſtificatum tradit, non à iuſtificationis vocabulo: ſed ab æquiuocatione, quæ ſub operũ verbo latet, indubiè proficiſci. Paulus enim de legis veteris operibus agit, quæ neminem perfectè iuſtificare poterant; quapropter vt legis ipſius imbecillitatem declararet, & iuſtificationẽ non à lege, ſed à fide Chriſti expectandam doceret, Abrahę exemplũ proponit, quem ante legem ſine Circũciſione iuſtificatũ tradit, cùm Dei promiſſione de Iſaac ſibi facta perfecta fide acquieuit, ex quo naſciturum Meſſiam credidit, vnde &

Scripturę teſtimonium adducit. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.*

Irenæus. HANC interpretationem tradit Irenæus lib. 4. adu. Hæreſes cap. 30. his verbis. *Quia*, inquit, *per Circuncisionem & Sabbatha non iuſtificabatur homo! ſed in ſignum data ſunt populo, oſtendit quòd ipſe Abraham ſine Circunciſione, & ſine obſeruatione Sabbathorum credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Quam ſententiam (Gloſſa ord.) ſequuntur multi Patres, & gloſſa ordinaria in illud Rom. 3. *Quia ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro. Secundùm* (inquit) *ceremonialia intellige, non moralia, quæ vtique iuſtificant, & in Euangelio conſummãtur.* Idem ſentiunt Lyranus (B) (Lyranus. Caietanus. Epiſcopus Litterenſis.) in cap. 2. Epiſt. Iacobi. Caietanus in cap. 4. ad Rom. Epiſcopus Litterenſis, & alij plerique.

IACOBVS verò non de Moſaicæ, ſed de Euangelicæ legis operibus loquitur, cùm hominem ex operibus iuſtificari affirmat: illa quidem antiquatæ legis opera, quoniam inutilia erant, Paulus à iuſtificatione arcet, nec iis hominem iuſtificari poſſe contendit: hæc verò cùm neceſſaria ſint, Iacobus ita cum fide coniungit, vt neminem abſq; iis iuſtificationem aſſequi valere decernat.

(C) QVOMODO verò Iacobus Abraham in exemplum adducat, quem ex operibus iuſtificatum dicit, eo quòd filium immolare iubente Deo non dubitauerit: & qua ratione illud Geneſeos teſtimonium afferat, quod ad Abrahæ fidem, non ad illius opera videtur ſpectare. *Credidit Abraham Deo*, &c. mihi quidem primùm dicendum videtur locum hunc Gen. ſicut & cætera Scripturarum loca, quæ de fide agunt, non de nuda, ac mortua fide intelligẽda eſſe, ſed de fide, quæ operibus coniuncta eſt, & per dilectionem operatur: atque hoc ſenſu Iacobus hoc teſtimoniũm profert (vt ex illius verbis patet) vt fidẽ (D) Abrahæ non nudam, ſed operibus coniunctã proponat. *Vides* (inquit) *quomodo fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt?* Et poſt hæc ſtatim teſtimonium producit. *Et ſuppleta eſt Scriptura dicens; credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* His enim verbis apertè conſtat Iacobũ haud aliter locũ hunc intelligere, quã de fide operibus cõiuncta, ac per dilectionem operante: vnde tandem concludit, quòd ſicut Abraham non nuda fide, aut informi; ſed per charitatem operante iuſtificatus fuit, ita neminem ſola fide vnquam iuſtificandum eſſe tradit.

(E) NEQVE D. Paulus alio ſenſu eodem teſtimonio vtitur, cùm Abraham non ex operibus Legis, ſed ex fide iuſtificatum docet: nã cùm vbique ſentiat, fidem ſine charitate, quæ vniuerſa Euangelicæ legis opera complectitur, non prodeſſe; planè à ſeipſo diſcreparet, ſi ea fide Abraham iuſtificatũ eſſe diceret, quæ nullis moralibus legis operibus coniuncta eſſet; cùm exploratum ſit (vt ſuperiùs demon- (A) ſtratum fuit) fidem à charitate ſeiunctam cùm mortua ſit, neminem viuificare poſſe.

NEQVE verò ratione vacat, quod vterque & Paulus, & Iacobus Abrahę exemplum ſibi vẽdicarint, ex quo alter fidem, alter opera commendat. Cũ enim Abraham ex vtriuſque Apoſtoli ſententia, tam ex fide, quàm ex operibus iuſtificatus fuerit, ab vtroque in exemplum proponitur. Paulus quidem, cùm aduerſus Iudęos, qui ſolam legis iuſtitiam extollebant, Christi fidem, à qua antiquatę illius legis iuſtitia vim hauſerat, velut præſtantiorẽ demonſtrare vellet: Abraham profert ante (B) Circunciſionem, & cætera legis opera ex fide iuſtificatum. At qua fide? non ea certè quę moralia, ac neceſſaria legis opera excluderet: ſed quæ cæremonialia illa tantummodò à iuſtificatione arceret: de his enim operibus ibi tantùm agit, vt ex Irenæo & aliis probatum fuit. Paulus igitur fidem non à moralibus, ſed à cæremonialibus legis operibus tantùm ſeiunctam iuſtificare docet.

IACOBVS verò, vt contra Hæreticos iam ſuo tempore excitatos (vt teſtatur D. Aug. de fid. & oper. cap. 14.) oſtendat ſola Chriſti fi- (Auguſtinus.) (C) de abſque Euangelicæ legis operibus neminem poſſe iuſtificari, Abrahæ viciſſim fidem obedientiæ coniunctam in exemplum vocat: vt eum non nuda fide; ſed fide, quæ cum moralibus legis operibus coniuncta fuit, iuſtificatum declararet.

SED vrget Caluinus, opus illud obedientiæ, quo Abraham Iſaac Deo immolandum obtulit, multò ea fide, ex qua Moyſes ait, Abraham iuſtificatũ fuiſſe, poſteriùs extitiſſe: neque ex eo probari poſſe Abraham verè ex operibus iuſtificationem fuiſſe aſſequutum: cùm ante illud obedientiæ opus ſola fide, de Iſaac promiſſione concepta à Scriptura iu- (D) ſtificatus dicatur, vnde infert vel Iacobum præpoſterè illud Geneſeos teſtimonium citaſſe, vel iuſtificationem operum, de qua agit Iacobus, de iuſtitiæ tantùm declaratione intelligendam eſſe.

AT Caluino reſpondet D. Aug. præfat. in (Auguſtinus.) Pſ. 31. lib. de fid. & operib. cap. 14. in lib. 83. qu. 16. & in quæſt. ad Dulcidium q. 1. quem ſequuti ſunt Patres Trident. Conc. ſeſſ. 6. c. 8. & 10. Robertus Bellarm. de iuſtificat. lib. 4. c. 18. (Rob. Bellar. Scaynus.) Scaynus in c. 4. epiſt. ad Rom. & alij quamplures: neque Iacobum præpoſterè teſtimonium citaſſe, neque iuſtificationem, de qua agit Ia- (E) cobus, à vera iuſtificatione, quam ipſe quoq; Paulus tradit, diſtare. Quapropter duplicem iuſtificationem diſtinguit. Prima eſt, qua quiſpiam ex impio fit iuſtus: ſecũda, qua iuſtus iuſtitiæ incrementũ percipit, ac iuſtior efficitur.

APOSTOLVM de prima Abrahæ iuſtificatione agere, cùm primùm in Dei gratiam receptus eſt; ipſa litera inſinuat, quæ ibi ad Roman. 4. id præſertim probare contendit: (Rom. 4.)

Abraham

Abraham non ex operibus, ſed ex fide iuſtificatum fuiſſe. Eò enim prima illa capitis verba tendunt. *Si enim Abraham ex operibus iuſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud Deum. Quid enim dicit Scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* At certum eſt opera à prima tantummodò iuſtificatione excludi, non à ſecunda; cùm ſecunda iuſtificatio ſine operibus eſſe non poſſit: neque enim ex iuſto quiſpiam iuſtior fieri poteſt; niſi ampliora opera accedant, quæ illius iuſtitiam augeant. A

Id verò multò magis Paulum de prima Abrahæ iuſtificatione agere declarat, quòd ſtatim ſubdit. *Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiā.* Quibus verbis apertè ſe de prima impij iuſtificatione loqui indicat, cui non opera tanquam merita, ſed fides, velut radix, ac fundamentum famulatur: hæc enim poſteriora verba priora illa explicant, quæ de Abrahæ iuſtificatione fecerat: quò fit, vt ex his facilè teſtatum relinquat, ſe de prima, non ſecunda Abrahæ iuſtificatione egiſſe. B

Qvod cùm ita ſit: ſanè cogimur teſtimonium illud Geneſis à Paulo allatum. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam* de prima Abrahæ iuſtificatione exponere. Niſi illud præpoſterè à Paulo citatum (quod abſit) credere velimus: nam cùm Paulus propterea eo teſtimonio vtatur, vt primam Abrahæ iuſtificationem, qua primùm in Dei gratiam receptus eſt, non ex operibus, ſed ex fide, qua Dei promiſſioni credidit, emanaſſe probaret: ſanè ineptè (vt videtur) illud vſurparet, ſi ſecundæ, non primæ iuſtificationi accommodaret. C

Qvamobrem illorum ſententia non ſatis mihi probatur, qui dicunt Paulum vſum eſſe exemplo Abrahæ: non vt ſignificaret Abrahamum tunc primùm iuſtificatum fuiſſe à peccatis: ſed vt oſtenderet, non iuſtificari impium ex operibus ſine fide, & gratia Dei factis: ſed ex fide, & gratia Dei: ac propterea teſtimonium à Scripturis petiiſſe, quod ad ſecundam, non primam Abrahæ iuſtificationem ſpectabat: mens enim Pauli toto illo capite, ac ſequenti, ac etiam priori, fuit de prima impij iuſtificatione differere, vt ſuperiùs probatum fuit ex Auguſtino, & Tridentino Concilio: quò fit, vt Abrahæ exemplum præterquàm ad primæ iuſtificationis confirmationem adducere non potuerit. Verba deinde adeò perſpicuè pro prima Abrahæ iuſtificatione clamant (vt ſuprà declaratum fuit) vt ad ſecundam nullo modo trahi poſſe videantur: nam cùm ea (vt notum eſt) opera omnino ab Abrahæ iuſtificatione expellant, ac fidem illi tantùm accerſant: quo pacto ex iis colligi poteſt; Abrahamum ex fide & operibus ſecundò iuſtificatum fuiſſe? D

Verum hic nodus ſupereſt explicandus: quomodo teſtimonium illud Geneſis à Paulo allatum primę Abrahæ iuſtificationi aptari valeat? Nam tametſi Anſelmus in Comment. ad cap. 4. ad Rom. ſentiat tunc primùm iuſtificatum fuiſſe Abrahamum à peccatis, cùm Deo ſibi Iſaac filium promittenti credidit: durum tamen videtur credere Abrahamum non antè fuiſſe iuſtificatum, quàm filij promiſſionem fide amplecteretur: cùm prius egregiam Deo obedientiam præſtitiſſet, cùm aras Deo erexiſſet, cùm ſæpiùs Deum adoraſſet, ac cum Deo familiariter collocutus fuiſſet.

Qvapropter hoc teſtimonium. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*, non ad ſingularem illum actum fidei, quo filij Iſaac promiſſionem complexus eſt, perſtringimus: ſed potiùs primam illam fidem reſpicere credimus: qua futuri Meſſiæ ex ſuo ſemine naſcituri pollicitationem ſibi à Deo factam apprehendit, qua primùm iuſtificatum fuiſſe hîc Paulus inſinuat. Eam verò promiſſionem tunc primùm accepit, antequam de Vr Chaldæorum egrederetur, cùm Gen. 12. à Deo audiuit. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi: faciámque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, eriſque benedictus: benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi: atque in te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ.* Cui promiſſioni Abraham ſe crediſſe teſtatus eſt, cùm ſtatim Dei præcepto obtemperauit, vt ibidem Scriptura affirmat, cùm ait. *Egreſſus eſt itaque Abraham, ſicut præceperat ei Dominus.* Atque hac fide iuſtificatum fuiſſe Abrahamum à peccatis teſtatur Auguſt. in Pſalm. 31. vbi exponens propoſitum teſtimonium Geneſis, ait. *Ergo ex fide iuſtificatus eſt Abraham, & ſi opera non præceſſerunt, tamen ſecuta ſunt.* Vbi certum eſt Auguſtinum de hac Abrahæ fide intelligere, quam nulla adhuc opera præceſſerant, ac proinde ipſum hoc Geneſis teſtimonium de prima Abrahæ fide exponere, non autem de altero actu fidei, quo Deo Iſaac ſibi promittenti credidit, cùm iam plurima, atque egregia Abrahæ opera præceſſiſſent. (Gen. 12.) (Auguſtinus.)

Illud etiam confirmat Abrahamum primo hoc fidei actu iuſtificatum fuiſſe, quandoquidem hæc fides fuit de Chriſto venturo, à quo is edoctus fuerat, peccatorum remiſſionem, ac gratiæ benedictionem ab omnibus expectandam eſſe illis verbis. *In te benedicentur vniuerſæ cognationes terræ.* Neque enim alia præterquàm Chriſti fide vllus vnquam iuſtificari potuit, vt teſtis eſt Petrus Act. 10. *Huic omnes (ait) Prophetæ teſtimonium perhibent remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius.* Et cap. 4. *Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus, in* E (Act. 10.) (Cap. 4.)

(Auguſtinus.) (Auguſtinus.) (Rob. Ioh. Sagarus.)

quo oportet nos ſaluos fieri. Atque inde Paulus tantopere hanc fidem in Abrahamo extollit ad Hebr. 11. vt dixerit. *Fide qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit neſciens quò iret.* Cùm igitur Abraham (ſicut etiam cæteri prioris illius æui Patres) hac fide tantùm iuſtificatus fuerit: ſanè fateri opus eſt, hoc teſtimonium Geneſis, quod Paulus ad confirmandam primam Abrahæ iuſtificationẽ ſibi acceſſit (vt probatum fuit) quam nulla adhuc opera præceſſerant, ad priorem hunc fidei actum potiſſimùm reſpicere, quo primùm is iuſtificatus fuit.

Hebr. 11.

NEQVE obſtat quòd Geneſ. 15. dicatur, quòd tunc credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, poſtquam audiuit à Deo Iſaac ex ſe naſciturum, ac ſemen ſuum ſicut ſtellas cœli, & arenam maris eſſe multiplicandum. A quo etiam non diſſentit Paulus hoc loco, vbi hunc fidei Abrahæ actum commemorat his verbis. *Qui contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum gentium; ſecundum quod dictum eſt ei, ſic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli, & arena maris: & non infirmatus eſt fide; nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cùm iam ferè centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ. In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad iuititiam.* Nam eadem promiſſio priùs Abrahæ facta fuerat capite 12. cùm illi Deus pollicitus fuit, facturum ipſum in gentem magnam, & in ſemine ſuo vniuerſas terræ cognationes eſſe benedicendas, atque hanc promiſſionem Abrahæ fides iam ſequuta fuerat, ex qua iuſtitiam ſibi comparauerat: hinc Paulus hanc non promiſſionem ſimpliciter, ſed repromiſſionem appellat, quaſi ſecundam, ac denuò iteratam promiſſionem. *In repromiſſione* (ait) *non hæſitauit diffidentia:* neque cum hac repromiſſione primam Abrahæ fidem coniungit, quaſi priùs non crediderit, ſed prioris tantùm fidei conſtantiam commendat: id enim indicant verba illa. *Et non infirmatus eſt fide*, id eſt, primam fidem firmam retinuit. *Non hæſitauit diffidentia*, id eſt, in accepta fide dubius non fuit: *ſed confortatus eſt fide*, id eſt, validiorem tunc ſuam fidem declarauit. Quapropter cùm dicitur, hanc fidem illi reputatam eſſe ad iuſtitiam: quandoquidem eadem fuit promiſſio, quæ priùs Abrahæ facta, & quæ deinde iterum confirmata fuit, quam vna Abrahæ fides complexa eſt: perſpicuum eſt tam Paulum, quàm Moyſem priorem tantùm fidem, qua is iuſtificationem adeptus eſt, reſpexiſſe; tametſi poſteriores eiuſdem fidei actus commemorent, tanquam inſignes prioris fidei declaratores.

A ATQVE hanc ſententiam veriſſimam mihi eſſe perſuadeo, tanquam cum Pauli mente, ac verbis per omnia concordem, ac maximè tam ad Catholicos inſtruendos, quàm ad Hæreticos refellendos accommodatam. Nam quòd ad Catholicos attinet: cùm inter eos conſtet Paulum hoc loco de prima impij iuſtificatione agere, quæ ſine operibus fit (vt explicatum fuit) quæ iuſtificationem tanquam illius merita præcedant; ac propterea Abrahæ exẽplum produxerit abſque operibus iuſtificari, quo opera à prima iuſtificatione expelleret; hinc facilè agno-
B ſcimus teſtimoniũ illud Geneſis à Paulo allatum primæ tantùmmodò Abrahæ iuſtificationi deſeruire. Quod illud magis confirmat, quòd Paulus illud ipſum teſtimonium ad cæteros omnes impios extendit, quos fide, ac gratia Chriſti tantùm iuſtificari affirmat ſub finem capitis his verbis. *Non eſt autem ſcriptum tantùm propter ipſum, quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam, ſed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum à mortuis.* Quod profectò omnem dubitationem tollit, quin hoc teſtimonium de prima iuſtificatione explica-
C ri debeat.

QVOD verò ad Hæreticos ſpectat, ea planè conuincuntur, neque præpoſteram eſſe, tum apud Paulum, tum apud Iacobum huius teſtimonij vſurpationem: neque iuſtificationem ex operibus, de qua Iacobus agit, iuſtitiæ tantummodò declarationem eſſe: etenim Paulum teſtimonium illud ad primæ iuſtificationis declarationem attuliſſe hactenus demonſtrauimus. Iacobum verò eodem teſtimonio vſum eſſe, non ad primam, ſed ad ſecundam iuſtificationem confirmandam, inde explora-
D tum eſt; quòd opera Abrahæ commemorat, cùm ait. *Abraham nónne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac filium ſuum ſuper altare?* At qua ratione teſtimonium primæ iuſtificationis ſecundæ iuſtificationi accommodet, Caluino ignotum eſt. Diſcat igitur Iacobum ita hoc teſtimonium ſecundæ iuſtificationi aptare, vt doceat Abraham nunquam ſecunda iuſtificatione iuſtiorem effici potuiſſe, niſi prima iuſtificatione priùs fide iuſtificatus fuiſſet, ac proinde cùm primæ iuſtificationi fides aliquo modo ſufficiat, quatenus ſcilicet opera an-
E te fidem neminem, aut iuſtificare, aut ad iuſtificationem diſponere valent: licèt neceſſariò fidem præſertim in adultis comitentur, qui abſque ſpei, ac charitatis actu minimè iuſtificantur; ſecundæ tamen qua iuſtitia augetur, nequaquam ſufficere, ſed eum fide ipſa quoque opera neceſſaria eſſe declarat, ac propterea ſubdit. *Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides*

fides conſummata eſt. Et ſuppleta eſt Scriptura dicens. Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. At quomodo ſuppleta eſt Scriptura? Ea profectò ratione impleta, aut ſuppleta eſt, quòd Abraham primam fidem,quæ illi ad primam iuſtificationem reputata fuit, cùm operibus (obediendo ſcilicet,ac offerendo Iſaac filium ſuum ſuper altare) ad ampliorem ſibi iuſtificationem comparandam coniunxit.

Iacobvm igitur non de prima, ſed de ſecunda tantùm Abrahæ iuſtificatione agere certum eſt: nam, vt ex ipſa Iacobi litera patet, is de Abraham loquitur, quatenus iam Deo crediderat, & primæ iuſtificationis fides illi ad iuſtitiam computata fuerat,quem poſtea ad acceptam iuſtitiam augēdam,obedientiam, ac alia opera præſtitiſſe ait. Ita enim ſcribit Iacobus. *Abraham Pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt* (quod de ſecunda iuſtificatione intelligendum eſt) *offerens filium ſuum ſuper altare? vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides conſummata eſt.* Fidem enim Abrahæ ſequuta ſunt opera, quæ illius iuſtitiam auxerunt: atque hæc Iacobus tam Abrahæ, quàm cæteris omnibus neceſſaria eſſe docet,vt iis acceptam in prima iuſtificatione Dei gratiam conſeruent, atque augeant: quæ ſi à fide ſemota ſint, mox integra iuſtificationis forma euertitur: nec fides ſola ad iuſtificationem ſufficit, cùm hæc iuſtificatio ex fide,& operibus conſtet, atque ab his conſummetur,ac perficiatur.

Damvs igitur Caluino, quòd Abraham primùm ex fide iuſtificatus fuerit (vt ſuprà dictum fuit) abſque vllis legis operibus, quæ iuſtificationem primam præceſſerint: damus etiam Abrahæ obedientiam, cùm filium immolandum obtulit, ipſa prima Abrahæ iuſtificatione poſteriorem fuiſſe: at non damus, Abrahamum etiam in prima iuſtificatione ita ſola fide iuſtificatum fuiſſe, vt ſolam, ac nudam fidem abſque ſpe, charitate, ac legis obſeruantia voto concepta ad iuſtificationem attulerit; cùm ſine his (vt ſæpe ex Paulo probatum eſt) nemo iuſtificari queat. Neque damus Iacobum præpoſterè illud Gen. teſtimonium citaſſe, ex quo probare non poſſet Abrahamum ex operibus iuſtificatum fuiſſe: cùm ob id ab eo adductum fuerit,vt oſtenderet Abrahamum, qui prima iuſtificatione ex fide iuſtificatus fuerat; ita ſecundò ex obedientiæ opere iuſtificatum eſſe, vt primam quoque fidei iuſtificationem præſupponeret: ſine qua nulla operum iuſtitia prodeſt: quò fit, vt ex eo optimè demonſtret ſecundam Abrahæ iuſtificationem ex prima illius fide, ac poſterioribus operibus conſtare: ita vt priori illius fide ſuppoſita, ex poſteriori obedientia Abraham iuſtitiæ augmentum fuerit promeritus.

A Rvit igitur cum declaratiua illa Caluini iuſtificatione tota eius ratiocinatio: quā nulla nec Scripturarum auctoritate, nec Patrum teſtimonio munitam exhibet. Quæ etiam ſi rectè perpendatur, potiùs Caluini, ac aduerſariorum, quàm noſtram ſententiam oppugnat. Nam ſi non de vera iuſtificatione, ſed de illius tantummodò declaratione Iacobi verba exponenda volunt. Eſto; quomodo Abrahæ fidem exponent cooperari operibus illius, quod apertè docet Apoſtolus? ſanè id non aliter exponere valent, quàm quòd fides ad iuſtitiæ illius declarationem cum operibus
B concurrat: opera enim cum fide non iuſtificare,ſed iuſtificatum oſtēdere aduerſarij cùm Caluino ſentiunt. Quid igitur fide Abraham tantùm iuſtificatum credunt? cùm(ſi illis credimus) ex Iacobo id tantùm habeant, Abrahamum ex fide, iuſtitiæ tantùm declarationem accepiſſe: vnde igitur Abrahæ iuſtitiam conſtituent? Rurſus cùm Iacobus hominem non tantùm fide, ſed etiam operibus iuſtificandum tradit: cùm vtique tam fidei, quàm operibus iuſtificationem tribuat, ſi iuſtificationem pro iuſtitiæ declaratione vſurpat,cer-
C tè opus eſt Caluinum fateri, fidem non propriè, ſed declaratiuè tantùm iuſtificare,id eſt, iuſtum oſtendere. Quod igitur erit illud,quo hominem propriè iuſtificari ſentiat, cùm nec fides, nec opera propriè iuſtitiam conficiant?

Ex his perſpicuum eſt falſam,ac commentitiam eſſe Caluini interpretationem, quam huic loco adhibet, quæ nec cum Iacobo, nec cum ſeipſo conſentit. Quapropter integrum Iacobi teſtimonium aduerſus ſectarios manet, ſolam fidem ad iuſtificationem non ſufficere.

Bellarm. de iuſtificat. libr. 1. quinque *Rob. Bellar*
D aliis argumentis fusè,ac doctè hanc materiam proſequitur. Primum eſt, quòd iuſtificatio etiam aliis virtutibus à fide tribuitur,vt timori,ſpei, dilectioni: ſecundum, quòd fides ſine his virtutibus non iuſtificat: tertium,quia nulla cauſa reddi poteſt, cur fides ſola iuſtificet: quartum, quia fides impetrando,promerendo, atque inchoando iuſtificat: quintum, quia cauſa formalis iuſtificationis non eſt fides,quæ apud illum quinque capitibus exagitata videri poſſunt. Hæc verò noſtræ aſſertioni ſat ſint.

E *Refellitur Caluini calumnia, & demonſtratur fidem non eſſe ſimplicem notitiam credendorum.*

Articvlvs VI.

His igitur aduerſariorum erroribus expulſis, ſupereſt demonſtrandum, quæ ſit veræ fidei natura, quam ex Scripturarum, & Patrum

Digitized by Google

& Patrum conſenſu in illarum duntaxat re- A rum aſſenſu collocanda cenſemus, quæ Deus vel per ſe, vel per Eccleſiam reuelauit. Porrò ad hoc probandum ſex argumenta ex ipſa Scriptura, & Patribus deprompta à nobis colligenda erunt, quæ hoc ipſum apertiſſimè demonſtrant. Primum erit ex ipſo credendi vocabulo, quod Scripturæ ad veram fidem declarandam vſurpant. Secundum ex nomine fidei. Tertium, ex eo quòd præter credendorum fidem nulla alia vera fides in Scripturis agnoſcitur. Quartum ex Scripturis, quæ iuſtificationis initium ſoli credendorum fidei deferunt. Quintum ex Patrum, ac Conciliorum B conſenſu. Sextum, & poſtremum ex rationibus conflabitur.

Caluinus. HIC autem imprimis expellenda eſt, quædam Caluini calumnia, qui ſæpe lib. 3. Inſtit. cap. 2. ſimplicem notitiam Catholicorum fidei tribuit: quaſi nobis ad fidē ſatis ſit Deum, & quæ in verbo Dei continentur, agnoſcere, neque vltrà noſtram fidem proficere. At Catholici ſimplicem hanc credendorum agnitionem intellectui tantùm obiectam, nunquam fidei nomine dignam exiſtimauerunt; quippe quæ nec fides dici poſſit, quæ præter notitiam in ipſa nominis etymologia mentis C etiam aſſenſum includit: neque à Catholicis vnquam fides ſit appellata; quod ſanè probare debuit Caluinus, antequam hanc noſtræ fidei calumniam inureret. Hinc diſcant aduerſarij, quàm auidè Caluinus clàm fallere cupiat, qui palàm ita egregiè mentitur.

FIDES igitur, quæ Catholicorum eſt, non in ſola intellectus notitia, quæ tametſi neceſſaria ſit, ea tamen ſola non ſufficit, ſed etiam in duplici, tum intellectus, tum voluntatis actu conſtituitur. Nam ſi ſola credendorum notitia fidem efficeret, quid vetaret infidelem, qui omnēm legis Chriſtianæ notitiam D ſine aſſenſu haberet, fidelem ac Chriſtianum vocari? Equidem Philoſophi illi, quibus teſte Paulo, quod notum erat Dei, manifeſtum factum eſt, etſi Deum agnouerint, haud tamen eundem fide complexi ſunt, cùm ſicut Deum non glorificauerint. Quòd ſi verbi notitia ad fidem ſatis eſſet; planè quicunque verbum audiunt, fidem reciperent. Cùm verò id plurimi reſpuant, qui ſponte in infidelitate degunt, vti Iudæis olim obiecit D. Paul. Act.

Act. 13. 13. *Vobis primùm oportebat euangelizare verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.* E Igitur præter intellectus notitiam, eiuſdē etiā aſſenſus ad fidem requiritur. Quamobrem fides in Scripturis per credendi vocabulum inſinuatur; & fideles ſæpe credentes appellantur; in quo non tantùm rei notitia, ſed intellectus etiam cōſenſus indicatur. Qui enim credit Deum eſſe non ſola terminorum cognitione contentus eſt, ſed huic quoque propoſitioni, *Deus eſt*, conſtanter aſſentit.

DVPLEX ſiquidem in intellectu actus perpenditur. Primus eſt ſimplex ipſa rerum apprehenſio, qua intellectus primam, ac nudam rerum cognitionem aſſequitur, quę cùm ſimplex ſit; tam à veritate, quàm à falſitate, quæ ex intellectus compoſitione manat, eſt immunis. Hac cognitione ſi fides conſtitueretur, profectò nec vera, nec falſa dicenda eſſet, ac proinde nec fides eſſe poſſet, quæ neceſſariò vera eſſe debet.

ALTER porrò actus ad intellectus iudicium, & aſſenſum ſpectat; quo res cùm rebus componit, & ex iis quæ verę, quæ falſę ſint, iudicat; atque ab hoc credendi actus emanat; cùm has quidem veras, illas falſas eſſe ſibi certiſſimè perſuadet. Nam vt ait Auguſt. de ſpiritu & litera c. 31. *Quid eſt credere, niſi conſentire verum eſſe quod dicitur?* Id apertè docet Paulus Hebr. 11. cùm ait. *Accedentem ad Deum, oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator.* Neque enim Paulus in eo fidem conſtituit, vt nouerimus Deum eſſe, ſed huic notitiæ firmum quoque mentis aſſenſum adiungit, vt eandem eſſe conſtantiſſimè credamus. Ita etiam cùm Marc. 16. Chriſtus ait. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: non ſimplicem credendorum notitiam fidei aſcribit, ſed aſſenſum quoque ad fidem neceſſarium eſſe declarat. Denum quoties in Deum credere nos Scripturæ iubent, toties cum intellectus notitia mentis aſſenſum à nobis poſtulant, quo veritati à Deo reuelatæ firmiſſimè aſſentiamur.

Auguſtinus. Hebr. 11. Marc. 16

HVIC etiam & pius voluntatis affectus accedere debet, ſine quo ipſe intellectus perfectè, & vt oportet, diuinæ veritati aſſentiri non poteſt: nam cùm fides pleraque, quæ naturali rationi repugnare videntur, reuera tamen non repugnant, & totum naturale lumen excedentia, abſque illorum euidentia credenda proponat; certè nunquam intellectus iis aſſentiri perfectè, certiſſiméq; & vt opus eſt, poſſet, niſi adeſſet voluntatis imperium, à quo intellectus in obſequium fidei captiuaretur. Intellectus namque nulli præterquàm naturali naturaliterque cognitæ à ſe per lumen euidēs veritati certiſſimè aſſentiri poteſt, niſi à voluntate ea quoque amplecti cogatur, quæ naturaliter intelligere non poteſt.

NAM id quoque exploratum eſt, ad fidem humanam conciliandam aſſenſum intellectus non ſufficere, vt credat aliquod enunciatum eſſe verum, ſed præter eum, neceſſarium quoque eſſe affectum voluntatis, vt velit credere. Multò magis id in fide diuina conſtituenda aſſerendum eſt, cùm voluntas alioqui malè affecta poſſit à veritate ab intellectu cognita diſcrepare, quod pleriſque Hæreticis ipſo vſu, ac experientia euenire perſpectum eſt, qui etſi Catholicæ Religionis veritatem

veritatem agnoſcant, tamen aduerſus illam odio veritatis decertant.

IGITVR manifeſtum eſt, pium voluntatis affectum neceſſarium eſſe, vt intellectus reuelatę à Deo veritati perfectè aſſentiat. Id verò demonſtrari facilè poteſt ex Ioan. 12. vbi Iudæorum infidelitatem his verbis reprehendit. *Et cùm tanta ſigna feciſſet coram eis, non poterant credere*: quem locum ita explicat Auguſt. *Non poterant credere, quia nolebant.* Confirmatur Auguſtini explicatio ab eodem Ioan. eo capite vbi ait. *Propterea non poterant, quia iterum dixit Eſaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur.* vbi apertè Ioannes eorum infidelitatis cauſam partim in intellectus cæcitatem, partim in voluntatis obdurationem reiicit, vt oſtenderet illos, vtroque tam intellectus quàm voluntatis affectu carere, ex quo fidei impoſſibilitas neceſſariò ſequeretur.

Ioan. 12. *Auguſt.* *Ioan. 12.*

HOC ipſum Patres affirmant. Nam Aug. tract. 26. in Ioan. explicans verba illa. *Nemo poteſt venire ad me*, &c. *Credere* (inquit) *non poteſt homo niſi volens*, quod etiam confirmat lib. 1. ad Simplician. quæſt. 2. circa med. & lib. 1. contra duas ep. Pelagij c. 19. & ep. 105. Id quoque docent Gaudentius in tract. 6. de Exodo. *Itaque* (ait) *ſi voluntatis fides poteſt eos filios lucis efficere, hoc quod tenebrarum filij ſunt, vitium eſt voluntatis, non naturæ.*

Auguſtinus. *Gaudentius.*

CYRILLVS Hieroſ. in Procatecheſi. *Caue* (inquit) *ne ſit cognomen tantùm fidelis, infidelis autem voluntas: nihil aliud à nobis requirit, præter voluntatem bonam: ne dicas quomodo mea delebuntur peccata? ego affirmo tibi, quòd credendo, & volendo.* Ex quo conſtat, quòd fides vtroque actu, & intellectus & volũtatis cõſtare debet.

Cyrill. Hier.

CHRYSOSTOMVS in cap. 13. ad Hebr. homil. 34. idem confirmat his verbis. *Nam Abraham poſtquam ſuum ad Deum intendit deſiderium, perfectámque & integram exhibuit voluntatem, quanam re alia opus habuit? nulla: ſed credidit Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam.*

Chryſoſt.

ID confirmatur ex Conc. Arauſic. cap. 5. in quo definitum habetur, initium fidei, quo in Deum credimus, qui iuſtificat impium, dari nobis per Spiritus ſancti inſpirationem, corrigentem voluntatem noſtram, ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem. Idem habetur in Conc. Toleti 4. c. 55. relato à Gratian. in cap. de Iudæis diſt. 45. Et in Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. vbi dicitur, diſponi homines ad iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe, quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt.

Conc. Arauſ. *Conc. Tolet. 4.* *Gratian. c. de Iud. diſt. 45.* *Conc. Trid.*

POSTREMO vna ſufficiat D. Auguſtini ratio lib. de ſpiritu, & lit. cap. 31. *Vide nunc* (ait) *vtrum quiſque credat, ſi noluerit; aut non credat ſi voluerit: quod ſi abſurdum eſt. Quid eſt enim credere, niſi conſentire verum eſſe quod dicitur? Conſenſio autem vtique volentis eſt, profectò fides in poteſtate eſt.* Quo argumento Auguſt. probat fidem ita eſſe in intellectus, ac voluntatis poteſtate ſitam, vt neceſſariò vtriuſque aſſenſum requirat, ſine quo nemo vnquam, aut credidit, aut fidem habuit.

Auguſtinus.

EX hic luce clariùs perſpicuum eſt, Caluinum falsò Catholicis impingere, quòd fidem in ſola credendorum notitia ſitam eſſe doceant.

Veram fidem eſſe aſſenſum ad omnia, quæ Deus credenda reuelauit, demonſtratur primò ex vocabulo
Credendi.

ARTICVLVS VII.

EXPVLSA igitur Caluiniana calumnia, nunc veræ fidei Demonſtrationem aggredimur, quam in aſſenſu certo, atque firmiſſimo omnium credendorum collocauimus: quod quidem modò probare contendimus. Porrò ad hanc probationem primum nobis ea Scripturarum claſſis argumentum ſuppeditat, quæ verbum, *credendi*, tum ad veram fidem, tum ad reuelatorũ aſſenſum pertinere affirmant. Cùm enim Scriptura, *credendi* vocabulo, quo veram fidem inſinuat ad reuelatorum fidem declarandam vtatur, planè manifeſtum eſt, eam ex Scripturis veram eſſe fidem, quæ reuelatorum aſſenſui innititur. Sed quoniam hæc Scripturarum teſtimonia adeò copioſa ſunt, vt vniuerſa recenſeri non poſſint: nonnulla duntaxat ex vtroque teſtamento hîc producenda erunt, ex quibus facilè tota cæterorum veritas haberi poterit.

AB eo igitur primùm exordiri libet, quod maximè nobis aduerſarij obiiciunt, quod habetur Geneſ. 15. quo etiam Paulus vtitur ad Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Fidem hanc Abrahæ, quam hoc loco Moyſes inſinuat fuiſſe veram, ac (vt aduerſariorum voce vtar) iuſtificantem, primùm ex Paulo exploratum eſt; qui hoc teſtimonio vtitur, vt probet fidem abſque Circunciſione iuſtificare. Id etiam conſtat ex ipſa aduerſariorum ſententia, qui nihil hoc teſtimonio firmius ſe habere putant, ad probandum fidem ſolam abſq; operibus iuſtificare. Quare diligenter inſpiciendum eſt, quænam huiuſcemodi Abrahæ fides fuerit: credendorumne, an promiſſorum? An Abraham alicui veritati à Deo reuelatæ aſſenſum præbuerit, quem aſſenſum, fidem Scriptura nominet; qua etiam iuſtificari meruerit: an aliam fidem ab ea conceperit?

Gen. 15. *Rom. 4.*

PLANE ſuperuacaneum arbitror ab alio, quàm à Paulo huius nodi ſolutionem quærere,

rere, idcirco hunc iudicem nobiſcum aduerſarij ſtatuant, cuius ſententia noſtra tandem lis dirimatur. A Quid hac fide Abraham crediderit, aperit Paulus his verbis. *Qui contra ſpē in ſpem credidit, vt fieret pater multorum gentium, ſecundùm quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli, & tanquam arena maris, & non eſt infirmatus in fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cùm iam ferè eſſet centum annorum, & emortuam vuluam Saræ. In repromiſſione etiam non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide: dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt facere: ideò reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Si rectè, atque vt ipſa textus veritas poſtulat, B hæc Pauli verba expendantur: nullam in his præterquàm de credendorum fide mentionem fieri exploratum erit. Meeum aduerſarij locum examinent.

CREDIDIT Abraham Deo ſibi reuelanti, cùm iam decrepitæ eſſet ætatis, ac centeſimum ferè annum attingeret, ex Sara quæ ſterilis erat, ſe gignere poſſe filios, atque eò vſque ſemen ſuum numero propagandum eſſe, vt ipſas cœli ſtellas, & maris arenas multitudine coæquare poſſet. Id inſinuat Paulus primis verbis. C Id autē ad reuelatorum, quam Catholici profitentur, fidem ſpectare quis ignorat? qua certè ea omnia ſibi conſtantiſſimè credenda, ac indubitanter tenenda proponunt, quæ Deus vel præſentia, aut præterita reuelauerit, vel futura prædixerit, tametſi humanæ menti difficilia, atque etiam impoſſibilia videantur. Quamobrem, vt ait Oecumenius: *Ex Abraha fides maximè enituit, cùm contra ſpem in ſpem credidit, hoc eſt, promiſſionibus credidit, quæ complectebantur res admodum creditu difficiles, ſi humanam ſpectes cogitationem: contra ſpem* (inquit) *humanam, ſola ſpe in Deum roboratus ſub ſpe* (ait) *in Deum, præter ſpem propriæ naturæ, ſub ſpe potentia eius, qui promiſerat.* D

Oecumen.

PORRO cùm Abraham contra ſpem in ſpem futuræ prolis erectus eſt, ac Deo ſibi ſeminis multiplicationem reuelanti toto animo credidit, cui dubium eſſe poteſt, quin Abrahæ fides, qua iuſtificatus dicitur, ad reuelatorum, non ad promiſſorum, qualem ſibi aduerſarij confingunt, fidem pertineat? Duplex enim eſſe poteſt promiſſorum fides: altera, qua diuinis promiſſis credimus, altera qua Dei benignitatem nobis certò promittimus. Prima Catholicorum eſt, neque à credendorum, aut reuelatorum fide diſtat. E Altera eſt aduerſariorum, qui ea fide omnia ſibi de Dei benignitate pollicētur. Credidit igitur Abraham Deo filium Iſaac ſibi promittenti, nec vllo modo in ea fide hæſitauit, quod ad credendorum fidem non ambiguè ſpectat.

AT longè præclarior (ſi Auguſtino credimus) in eo Abrahæ fides emicat, quandoquidem illis Dei verbis promiſſam ſibi filij Dei ex eius ſemine incarnationem, & Chriſtiani populi ſuo ſemine inſerendi multiplicationem, ac demum diffundendam in vniuerſum humanum genus benedictionem generosè credidit. Ita teſtatur Auguſt. lib. 16. de Ciuit. Dei. *Iſaac* (inquit) *contra naturam humanæ generationis promiſſus, in ſignum fuit, Dei filium contra humanam rationem naſciturum ex homine, filioſq́; hominum per ſpem regenerationis ex peccatoribus filios Dei, ex mortalibus immortales generandos.* Quæ Auguſtini ſententia ex eo confirmatur, quòd antea Deus Abrahæ filij ſui incarnationem illis verbis reuelauerat, quæ leguntur c. 12. *In te benedicentur omnes cognationes terræ.* Hic verò cùm filium Iſaac Abrahæ pollicetur, ac ingentem ſeminis ſui propagationē repetit: Chriſtum apertè ex eo naſciturum promittit, quæ omnia cùm Abraham certiſſima fide amplexus fuerit, ea fide, quæ tantùm credendorum eſt, iuſtificatus pronunciatur.

Auguſtinus. Gen. 12.

POSTREMO totam hanc Pauli explicationem, non aliò quàm ad credendorum fidem in Abraham commendandam tendere: extrema illius verba declarant, quibus ait. *In repromiſſione etiam non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo, pleniſſimè ſciens, quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt facere.* Quem locum ita explicat Oecumenius. *In repromiſſione Dei* (ait) *nam operum demonſtratio non erat, ſed nuda verba. Non hæſitauit incredulitate, hoc eſt, non vacillauit, non dubitauit, roboratus eſt fide, oſtendit multo labore, ac virtute animi fidem dirigi: ſed quonam pacto roboratus? Dedit gloriam Deo: hoc eſt, non curioſè ſcrutatus, quomodo poſſibile eſſet hoc fieri, ſed ſtatim credidit, Deúmque collaudauit, tanquam beneficij auctorem, ac ſi iam dediſſet, quod erat pollicitus*: quæ omnia ad reuelatorum tantùm, vt patet, non aliam fidem ſpectant.

Oecumen.

ATQVI perſpicere lubet, quàm perſpicuè Paulus hanc credendorum fidem, quæ perfecta in Abrahamo fuit, ad Chriſtianos extendat, eáque vniuerſos iuſtificari doceat. *Non eſt autem* (inquit) *ſcriptum tantùm propter ipſum, quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam: ſed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.* An negare poterunt aduerſarij hanc credendorum fidem eſſe, qua credimus Deum ſuſcitare Ieſum Chriſtū à mortuis? Porrò ſi hæc fides nobis, qui Chriſti reſurrectionem credimus, ita ad iuſtitiam imputari debet, ſicut ſua fides Abrahæ, quomodo alia præterquàm credendorum fide iuſtificari hominem cenſent? Videant igitur aduerſarij Paulum pro noſtra reuelatorum fide, tanquam pro ſola vera, atque orthodoxa ſententiam ferre, quare in poſterum ſe à ſua promiſſorum fide deiectos eſſe ſentiant.

Rom. 4.

CÆTE

CÆTERVM innumera ferè ex veteri teſtamento ad hoc probandum teſtimonia obijciuntur: in quo exploratum eſt toties reuelatorum fidem commendari, quoties diuinum aliquod credendi præceptum datur, vt patet

Exod. 14. Exod. 14. vbi dicitur. *Timuit populus Dominum, & crediderunt Domino.* Ibi enim de fide reuelatorum agitur; vbi populus Dei omnipotentiam in Pharaonis exercitum demonſtratam

Gloſ. interl. credit. Atque ita hunc locum illuſtrat Gloſſa interlinearis. *Cuius* (inquit) *iam probauerant potentiam, fidem in promiſſo intellexerunt.* Crediderunt enim poſſe Deum in promiſſam terram illos introducere, qui Pharaonis exercitum in mare demergere potuerat. Atque hanc veram fuiſſe fidem nemo ignorat.

2. Parap. 20. PRÆTEREA 2. Paralip. 20. Ioſaphat ad fidem populum hortatur his verbis. *Credite Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis.* planè dubitandum non eſt, quin is de ea fide loquatur, quæ hominem iuſtificare poteſt, cùm ea contendat Hebræos tutos reddere: at quis eam credendorum fuiſſe ignorat, cùm ea Dei omnipotentiam, ac promiſſa reſpiceret? Eadem

Iudith 14. fides traditur Iudith 14. his verbis. *Tunc Achior videns virtutem, quam fecerat Deus Iſrael, relicto gentilitatis ritu credidit Deo, & circumcidit carnem præputij ſui.* Viderat Achior potentiam Dei, & credidit omnipotentem. En reuelatorum fidem, qua Achior iuſtificatus fuit, & accepta Circúciſione in Dei populum annumeratus.

ILLVD quoque perſpicuum eſt, quoties in veteri teſtamento incredulitas reprobatur, toties de ſola reuelatorum infidelitate mentionem fieri: neque aliam propriè infidelitatem damnari, quàm eam quæ credendorum fidem euertit. Moyſes enim Deut. 1. de vera in-

Deut. 1. fidelitate, quæ veræ fidei opponitur agit, cùm populo exprobrans ait. *Noluiſtis aſcendere, ſed increduli ad ſermonem Domini Dei noſtri, murmuraſtis in tabernaculis veſtris.* An inficiari poſſunt aduerſarij ſermonem Domini eſſe fidem reuelatorum obiectum; eos verò qui increduli, ac infideles erga Deum extiterunt, reuelatorum tantùm fidem abiecisse? Igitur reuelatorum fides ſola vera eſt, cuius abiectio incredulum, ac infidelem efficit.

Deut. 9. HVIC ſimile eſt, quod legitur cap. 9. *Contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non credidiſtis ei, neque vocem audire voluiſtis.* Hi certè Dei imperium contemnunt, qui ipſum per fidem in cordibus eorum regnare nolunt. Vera etenim fides quaſi vinculum eſt, quo Deo alligamur, ac illius ſerui efficimur, quapropter ij à ſeipſis Dei iugum excutiunt, ac vinculum confringunt, qui fidem à ſuis cordibus expellunt. Hoc enim ſenſu intelligenda ſunt verba

Hierem. 2. Hierem. cap. 2. *A ſæculo confregiſti iugum meum, & dixiſti, non ſeruiam.* At qua ratione probat Moſes expulſam eſſe ab eorum cordibus fidem? *Quia* (ait) *non credidiſtis ei, neque vocem eius*

A *audire voluiſtis.* Et, ſiquidem cauſale eſt, & pro (quia) vſurpatur: vt plerũque fit in Scripturis, quod patet Luc. 1. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui:* vbi (&) cauſale eſt, & cauſam reddit, cur Maria inter mulieres benedicta dicatur, nimirum quia benedictus fructus ventris ſui, & alibi paſſim. Hæc igitur cauſa eſt, cur ij fidem veram expulerint, quia his, quæ Deus illis per Prophetas reuelauit, credere noluerant. Vnde conſtat fidem veram, cui vera infidelitas opponitur, eſſe tantùm reuelatorum.

ID etiam confirmat Hierem. c. 5. *Poſui* (inquit) *arenam terminum mari, præceptum ſempiternum, quod non præteribit, & commouebuntur, & non poterunt, & intumeſcent fluctus eius, & non tranſibunt illud. Populo autem huic factum eſt cor incredulum, & exaſperans. Receſſerunt, & abierunt.* Certè ex rerum ordine ad diuinæ omnipotentiæ fidem, quæ circa reuelatas veritates verſatur, hi pertrahi debuerunt, vt ex maris præcepto Deum omnipotentem crederent, ſed quia fidem diuinæ omnipotentiæ necdum amplexi erant, idcirco corde incredulos, ac infideles appellat, vt pateat veram fidem tantùm circa reuelata verſari.

C VENIO ad Euangelij teſtimonia, quæ apertiùs adhuc hoc ipſum demonſtrant. Marci 1. Christus Dominus Iudæis veram fidem *Marc. 1.* ſaluti neceſſariam, ac iuſtificantem prædicans, ait. *Pœnitemini, & credite Euangelio.* Quibus verbis duo infidelibus ad fidem accedentibus neceſſaria præcipit, præteritorum nimirum criminum pœnitentiam, & fidem Euangelij. Pœnitentia namque quædam ad iuſtificationem, & ſalutem diſpoſitio eſt, ſine qua fides hominem præſertim adultum iuſtificare nequit; fides verò pœnitentiæ, & contritioni adiuncta perfectè impium hominem Baptiſmo ſaltem in voto, cùm aliter haberi non poteſt, intercedente iuſtificat. Quæ verò hæc fides ſit, declarat Chriſtus, eam eſſe, qua Euangelio credimus. At quid eſt Euangelio credere, præterquàm omnia, quæ in Euangelio credenda præcipiuntur, certiſſimo mentis aſſenſu complecti? Euangelium quippe Dei omnipotentiam, ſapientiam, bonitatem, perſonarum diuinarum Trinitatem, Filij Dei incarnationem, paſſionem, mortem, reſurrectionem, atque alia fidei myſteria credenda proponit, quibus reuelatorum duntaxat fides continetur. Ea igitur vera duntaxat, ac perfecta fides eſt, qua Euangelicæ doctrinæ à Chriſto reuelatæ credimus.

ET ne quis id in diſcrimen adducat: huic fidei ſalutem pollicetur c. 9. *Qui crediderit* (inquit) *& baptizatus fuerit, ſaluus erit:* vnde neceſſariò colligitur Chriſtum non de alia præterquàm de fide iuſtificãte agere, cùm eã hominẽ ſaluari doceat, quã tamẽ in Euãgelicæ doctrinæ aſſenſu collocat. Id verò magis confirmat,

quod non eredentem damnationi ſubiicit. A *Qui verò* (inquit) *non crediderit, condemnabitur.* Quapropter apertum eſt eam ſolam veram fidem eſſe, quæ tum damoationem ſoluit, rum ſalutem hominibus comparat, quod de viua fide intelligendum eſt.

Ioan.2. ACCEDAT & Ioan.eap.2.qui de diſeipulorum fide agens, eam ex Chriſti miraculo conceptam fuiſſe dieit. *Hoc*(inquit)*fecit initium ſignorum Ieſus in Cana Galileæ,& manifeſtauit gloriam ſuam,& crediderunt in eum diſcipuli eius*: D. *Auguſtinus.* Aug.lib.2. de Conſenſ.Euang.e.5.tom.4.ſentit Diſcipulos ante hoc ſignum in Chtiſtum nondum credidiſſe, quod ſanè rationi conſentaneum eſt:neque enim diſeipuli illius adhue diuinitatem oouerant,quam nullo adhue ſigno perceperant;neque ipſe Chtiſtus palàm eam ipſis declarauerat; quod ipſa Seripturæ B verba teſtantur. *Et manifeſtauit gloriam ſuam*, *Gloſſa interl.* quæ verba exponens Gloſſa interlinearis ait, *latentem diuinitatem ſigno prodidit.*

IAM ab aduerſariis quæro.Num hæc Diſcipulorum fides, quam tunc primũ de Chriſti diuinitate conceptam animo genuerunt, iuſtificans fuerit?ſanè id infieiari non audent, cùm(teſte Auguſtino loco ſuperiùs citato(ea fide Chriſti diſcipuli eſſe meruerint;ae Chriſtum induerint; quod eertè aſſequi non poterant, niſi veram, ae iuſtificantem Chriſti fidem hauſiſſeot, quæ ſola veros Chriſti diſci- C pulos, ac filios efficit,vt docet idem Ioan.e.1. *Ioan.1.* *Quotquot autem receperunt eum,dedit eis poteſtatem filios Dei fieri,iis qui credunt in nomine eius*.Porrò exploratum eſt, hane fidem,qua Chriſti diuinitas illis credita fuit, noo promiſſorum, ſed credendorum tantùm fuiſſe, cùm ea Chriſtum Dei filium tantùm eſſe crediderint: atque eo miraeulo illius diuinitatem animo cooceperint.

Ioan.3. RVRSVS hoc ipſum eonfirmat Ioan.c.3. D cùm teferens colloquium Chriſti cum Nicodemo,ait:*Sic Deus dilexit mũdum,vt filium ſuum vnigenitum daret,vt omnis qui credit in illum, non pereat; ſed habeat vitam æternam,* &c. *Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit,iam iudicatus eſt, quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.* Quod teſtimonium eo lubentiùs exagitandum amplector,quòd eo etiam abutuntur aduerſarij,vt ſuam ipſorum fiduciam aſtruãt. In quo illud primùm eommune cum aduerſariis habemus hoe loco de vera,ae iuſtificante fide tantùm mentionem fieri; quod ipſi apertè fatentur, cùm hoc teſtimooium ad E ſuam fiduciam confirmandam transferunt; qua vniuerſos iuſtificari contenduot, qui Chriſti fidem animo hauriunt.

TOTA igitur huius loci controuerſia in eo ſita eſt,vt quid ſit in Chriſtum eredere, intelligatur.Si enim in Chriſtũ eredere nihil aliud eſt,quàm Chriſti iuſtitiam fide apprehendere: vineunt ipſi. Si verò hac in Chriſtum credulitate nullam illius iuſtitiæ apprehenſionem hoc loco,ſed ſolam illius diuinitatis fidẽ præcipi demonſtratum fuerit; ſanè æquum erit, vt victi ipſi veritati cedant.Vt verò ipſo iudice eauſæ finem expectemus, quo auctore litem conteſtati ſumus, controuerſiam apertè idem Ioannes dirimit cap.20. vbi de hac ipſa *Ioan.20.* Chriſti fide agens, quæ vitam æteroam credentibus pręſtat.*Hæc autẽ*(inquit)*ſcripta ſunt,vt credatis quia Ieſus Chriſtus eſt filius Dei, & vt credentes vitã habeatis in nomine eius.* En apertè ex Ioannis ſententia,quid ſit in Chriſtum credere,vnde nobis æterna vita expectanda ſit;non aliud ſanè, quàm Chriſti diuinitatem, ac humanitatem ex animo fateri. Num fortè dixit Ioannes.Hæc ſeripta ſunt,vt credatis,quia Ieſu Chriſti iuſtitia vobis per fidem imputatur? non equidem: ſed quia Ieſus Chriſtus eſt Filius Dei:non is ſpecialem fiduciam,ſed reuelatorum fidem veram eſſe ptoouneiat,eui vitam æternam pollicetur.

AN hie locus oon ſufficit?eandem ſententiam aliis quoque locis confirmari audiant, legant cap.17.eiuſdem Ioannis.*Hæc eſt*(inquit) *vita æterna,vt cognoſcant te ſolum Deum verum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Vbinam obſecro vnquam Chriſtus dixit, vt apprehendant ſibi Deum ptopitiũ, aut Chriſti iuſtitiam ſibi imputatam? nullibi profectò. Sed fidem veram, ex qua vita æterna hominibus oritur, in Dei, ae Chriſti eognitione ſiſtit, qua vniuerſa ſe credere profiteotur, quæ de eo in Scripturis traduntur. *Vt cognoſcant* (inquit) *te ſolum Deum verum,& quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

PERLEGANT idem caput non loogè à primo teſtimonio, vbi Chriſtus de vera diſcipulorũ fide apud Patrem exultat. *Nunc cognouerũt*(ait) *quia omnia,quæ dediſti mihi,abs te ſunt; quia verba quæ dediſti mihi,dedi eis;& ipſi acceperũt,& cognouerunt verè, quia à te exiui; & crediderunt quia tu me miſiſti.* Cùm Chriſtus hoc loco veram diſcipulorum fidem apud Patrem eommendet, mirum ſanè eſt, quòd nee verbum de aduerſariorum fiducia, qua Chriſti iuſtitiã ſibi imputari volunt,ptoferat: ſed ſolam tantùm diuinitatis,ae humanitatis fidem, quam eognitione,ac firmo mẽtis aſſenſu hauſerãt,cõmemoret. Ex quo apertè Ioan.ſentẽtia cõfirmatur; quòd in Chriſtũ credere,nõ aliud ſit, quã reuelatas de illo veritates certo aſſẽſu tenere, ae proinde vera fides tantùm ſit reuelatorum.

NEQVE hoc caput ſufficiat,caput 6.perluſtrent, vbi id etiã apertiſſimis verbis declarat. *Ioan 6.* *Hæc eſt*(inquit) *voluntas Patris mei,vt omnis, qui videt Filium,& credit in eũ, habeat vitã æternam.* En quid eſt in Chriſtũ credere? eſt enim eredere ipſum eſſe Dei Filium, quod etiam c.11. *Ioan.11.* confirmat cùm Martham alloquens ait.*Omnis qui viuit,& credit in me, non morietur in æternum.* Cùm verò hoc ipſum percõtaretur à Martha, num crederet? illa hane fidem apertè profeſſa eſt.

eſt. *Vtique Domine ego credidi, quia tu es Chriſtus* A *Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.* vbi liquidò apparet Chriſtum non aliam à Martha fidem exegiſſe, quàm quòd illum æternæ vitæ auctorem, ac datorẽ crederet: neq; Martham aliam præterquàm Chriſti diuinitatis fi-
Ioan.10. dem profeſſam fuiſſe, qua credidit Chriſtum non tam temporalem, quàm æternam fratri vitam conferre poſſe. Vt hine perſpectum ſit, in Chriſtum credere, non eſſe illius iuſtitiam apprehendere, ſed quæ de ipſo credenda ſunt, conſtantiſſimè profiteri.

POSTREMO hoc ipſum confirmat c.9. vbi Chriſtus cæcum natũ, quem paulò antè à cæ- B
Ioan.9. citate liberauerat, in fide inſtruens. *Credis* (inquit) *in filiũ Dei?* cui cùm ille reſpondiſſet, *Quis eſt Domine, vt credam in eum?* ſtatim Chriſtus. *Et vidiſti eum* (ait) *& qui loquitur tecũ ipſe eſt.* Quod audiẽs cæcus, ſtatim genibus prouolutus, ſupplex Chriſtum adorauit, dicens. *Credo Domine.* An non hoc facto apertè declarauit, quid tunc crediderit? Credidit enim quod tunc Chriſtus ab eo exigebat, nimirum ipſum eſſe filiũ Dei, quod ipſa adoratione indicauit. Nũ Chriſtus cùm hunc cæcum in fide inſtruere vellet, illi credendum propoſuit ſuam illi iuſtitiam imputari, vel vt Deum ſibi propitium crederet? C Id tamẽ fieri opus erat, ſi ea ſola vera, ac iuſtificans fides cenſenda eſſet. Sed cùm cæco tantùm Chriſti diuinitas credẽda propoſita fuerit, qua iuſtificaretur: inde perſpicuum eſt ſolam credendorum fidem veram eſſe, neq; aliò cùm in Chriſtum credere dicimur, fidem noſtram, præterquàm ad reuelatorum fidem reſpicere. Denique quoties Chriſtus à credentibus fidem poſtulauit, exploratiſſimum eſt, id tantummodò voluiſſe, vt crederent ſe à Deo hominum redemptorem miſſum fuiſſe, vt patet, cùm Lazarum excitaturus his verbis ad
Ioan.11. Patrem orauit, vt habetur Ioan.11. *Pater gratias* D *ago tibi, quia audiſti me: ego autem ſciebam, quia ſemper me audis; ſed propter populum, qui circunſtat, dixi; vt credant, quia tu me miſiſti.* Atque adeò hac fide contentus fuit, vt præter eam nullam vnquam ab hominibus exquiſierit: neque aliam Apoſtolis prædicandam præce-
1.Ioan.4. perit, vt teſtatur Ioan. epiſt. 1. c.4. *Et nos vidimus, & teſtificamur, quoniam Pater miſit Filiũ ſuum Saluatorem mundi. Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo.* Quid elatius pro reuelatorum fide effari
Ioan.6. poterat Apoſtolus; quàm cùm eidem Dei gratiam, ac iuſtificationem tribuit? An non E hæc eſt Apoſtolica fides, quæ Deo locum in hominum mentibus parat?

ACCIPIANT igitur aduerſarij candidam, ac tot teſtimoniis probatam Ioannis ſenten-
Ioan.11. tiam, neque inuiti illius iudicio colla ſubmittant, fateantúrque ſolam eam veram, ac iuſtificantem fidem eſſe, quæ veritatibus à Deo reuelatis conſtantiſſimè adhæret.

VERVM ad alia teſtimonia tranſeamus. Præclariſſimus eſt Pauli locus Act.13. qui poſtquam longa concione Chriſtum Iudæis Antiochenis euangelizauit, ac multa de Chriſti aduentu, morte, reſurrectione, ac redemptione diſſeruit, vt hac fide, non alia homines iuſtificandos eſſe doceret, tandem concludit.
In hoc omnis qui credit, iuſtificatur. Planè non Act.13.
aliam ab iis Paulus fidem exigebat, niſi quam prædicauerat. Iis verò tantummodò annunciauerat, vt crederent Chriſtum eſſe Meſſiam in lege promiſſum, quod apertè illis verbis indicat. *Et nos vobis annunciamus eam, quæ ad Patres noſtros repromiſſio facta eſt, quoniam hanc Deus adimpleuit filiis veſtris reſuſcitans Ieſum:* ac præterea illius ſanguine delenda eſſe hominum peccata, vt patet ex poſterioribus verbis. *Notum igitur ſit vobis fratres, quia per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur ab omnibus, in quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari.* Tandem hac fide docet vniuerſos iuſtificari. *In hoc* (ait) *omnis qui credit, iuſtificatur.* Vbinã hîc de fiducia, quam aduerſarij veram fidem obtẽdunt eſt ſermo? Credendum Paulus præcipit peccatorum remiſſionem per ſolum Chriſtum fieri; quis id negare audeat? etenim eũ Pater pro omnium peccatis propitiatorẽ poſuit, vt omnium peccata deleret. At vbi credendum Paulus iubet, ſola in Chriſtum fiducia, qua ſibi perſuadeant ſibi remiſſa eſſe peccata, mox peccata deleri; aut veram, ac iuſtificantem eam fidem eſſe, qua nobis remiſſa peccata eſſe credamus? Non ita docet Paulus, ſed fidem tantùm reuelatorum proponit, quæ iuſtificationis initium eſſe debeat; ac cum charitate coniuncta integram iuſtificationem efficiat.

DICANT obſecro, an alia quàm reuelatorum fide Eunuchus ille Æthiops iuſtificatus fuerit, cui cùm Actorum 8. Philippus Act.8.
ex Eſaiæ verbis Chriſtum euangelizaſſet, ac fidem veram in Chriſtum expoſuiſſet: tandem interrogante Eunucho. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* reſpondente verò Philippo: *ſi credis ex toto corde, licet.* Statim Eunuchus integram fidem profeſſus, ait. *Credo filium Dei Ieſum eſſe,* mox baptiſmum cum fide iuſtificatus accepit. Quid hîc obiicere poſſunt aduerſarij? Credit Eunuchus ex animo, atque ſuam fidem prodit, cùm credit Ieſum eſſe filium Dei. Contentus eſt Philippus hac fide, nullam vlteriùs requirit, Baptiſmum confert, atque hac ſola fide cum Baptiſmo coniuncta Eunuchus iuſtificatur. Quid luculentius afferri poteſt, quo reuelatorum fides vera eſſe probetur?

EODEM capite Samaritæ verbum Dei recipiunt; credunt Philippo euangelizanti illis Chriſtum; fidem diuinitatis hauriunt; baptizantur viri, ac mulieres ſola hac reuelatorum fide imbuti: nec verbum quidem de

aduerſariorum fiducia, qua Chriſti iuſtitiam ſibi promittat, audiunt: mox in veræ fidei teſtimonium, Spiritum ſanctum accipiunt.

5. Cor. 15. EXPENDANT quæſo aduerſarij diſcurſum Pauli 1. ad Cor. 15. ex quo tandem diſcent, quid Paulus fidelibus credendum proponat, vnde iuſtificari debeant. *Notum* (inquit) *facio vobis fratres Euangelium, quod prædicaui vobis, & quod accepiſtis, in quo & ſtatis, per quod & ſaluamini, qua ratione prædicauerim vobis, ſi tenetis: niſi fruſtra credidiſtis. Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecundum Scripturas: & quia ſepultus eſt; & quia reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas: & quia viſus eſt Cephæ, & poſt hæc vndecim*, &c. Hæc eſt Pauli fides, quam nobis ſua prædicatione reliquit, qua is primùm iuſtificatus eſt, ac eandem ad ſalutem conſequendam, non aliam neceſſariam eſſe docuit: niſi fruſtra quis credere velit. Falluntur certè aduerſarij, non aliam fidem vnquam Paulus excogitauit, nec vllam vnquam aliam docuit, quàm quæ apud Euangelicam doctrinam ſita eſt, qua fidei myſteria nobis credenda proponuntur.

1. Cor. 4. ATQVE huc ſpectat, quod idem Paulus 1. Cor. 4. teſtatur, ſe fideles per Euangelium genuiſſe: quid Euangelium, præterquàm fidem Euangelio adhibitam indicat, qua filij Dei efficimur, quáque in nouum hominem fidelium quilibet recreatur? Iam ſi hæc Euangelij fides ea eſt, quæ filios Deo generat, cui dubium eſſe poterit, veram fidem totã in Euangelicæ doctrinæ, ac diuini verbi certo aſſenſu contineri? Quò fit; vt ad Epheſ. ſcribens

Ad Epheſ. 1. cap. 1. ipſum Dei verbum tanquam fidei obiectum, ac parentem, Euangelium ſalutis nuncupet: cuius auditu cùm fideles fidem concipiunt, Spiritus ſancti dono iuſtificantur. *In quo* (inquit) *& vos cùm audiſſetis verbum veritatis, Euangelium ſalutis veſtræ, in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius.* Videant aduerſarij fidem veram ex auditu reuelatæ veritatis concipi, qua credentes in pignus æternæ hæreditatis à Spiritu ſancto obſignantur, cùm iis ſupernaturalis fidei donum infunditur.

1. Ioan. 5. SED hoc ipſum demonſtremus ex Ioan. epiſt. 1. cap. 5. *Omnis qui credit* (ait Ioan.) *quoniam Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt.* Ex Deo naſci iuxta Oecumenium, Auguſtinum, & cæteros Patres eſt per fidem in Deum regenerari; fide enim in filios Dei adoptamur, & Dei hæredes efficimur, vt ait Paul. ad Gal.

Ad Gal. 3. 3. *Omnes enim filij Dei eſtis per fidem in Chriſto*

Iacob. 1. *Ieſu.* Hinc Iacobus in epiſt. cap. 1. affirmat nos voluntariè à Deo genitos verbo veritatis, id eſt, Euangelica fide, ac doctrina Euangelij, vt

Gloſſa. exponit Gloſſa interlinealis, vt ſimus initium A aliquod creaturæ eius. Diuina quippe hæc natiuitas fide inchoatur, ſpe augetur, charitate perficitur. Porrò quænam hæc fides ſit, quæ nos in Dei filios transfert; qui etiam hac fide dignus cenſeatur, declarat Ioannes eum eſſe, qui credit Ieſum eſſe Chriſtum, id eſt, vnctum, ac Meſſiam à Deo miſſum: hoc fidei ſpiritu qui præditus eſt, Deum Patrem habet, vt antea cap. 4. dixerat. *Omnis ſpiritus qui confitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt.* Vides nullam aliam præter hanc fidem ad Dei filiationem, ac iuſtificationem requiri. 1. Ioan. 4.

QVAMOBREM expendendum quoque B eſt, quòd idem Ioannes hoc cap. 4. prius declarauerat. *Quiſquis* (inquit) *confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo.* Nemo in Deo manere poteſt, ac viciſſim Dei domicilium fieri, niſi fidem in animo iuſtificantem acceperit, ea ſiquidem viua (vt par eſt) ac charitate formata (vt Petrus ait) diuinæ efficimur conſortes naturæ, & (teſte Paulo) vnum ſumus in Chriſto, & Chriſtus habitat in cordibus noſtris, vt iam non nobis ipſis, ſed Deo viuamus.

AT nunc inſpiciendum eſt, quis hanc fidem acceperit, quiſve ea ita iuſtificatus C fuerit, vt per eam Deo dignus ſit. Id Ioannes declarat. *Quiſquis* (inquit) *confeſſus fuerit, quoniam Ieſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo.* En integra, en iuſtificans Chriſti fides, cui aliam adiungere maximum nefas exiſtimari debet. Qui enim credit Ieſum eſſe Filium Dei, credit & Patrem, à quo Filius genitus eſt, credit Spiritum ſanctum, qui ab vtroque procedit, credit Baptiſmum, quo in illius mortem conſepelimur; credit Euangelium, quod in nomine eius prædicatur; credit Eccleſiam, quam ipſe Filius ædificauit. Hæc omnia veluti corrolaria, primam illam D fidem Filij Dei ſequuntur.

AT ne quis exiſtimet ſolitariam tantùm, ac mortuam fidem hanc nobis cum Deo conſanguinitatẽ tribuere; ſtatim addit Apoſtolus. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Vides id tribui charitati, quod prius fidei aſcriptum fuerat, at qua ratione? neque enim charitas ſola abſque fide quemquam iuſtificare poteſt: cùm ſine fide impoſſibile ſit placere Deo. Fides quoque ſi ſolitaria ſine charitate ſit, quonam modo hominem iuſtificare poteſt; cùm charitas ſit vinculum perE fectionis, & ſine dilectione Dei nemo animæ vitam conſequi valeat? vt idem Ioan. cap. 3. teſtatur. *Qui non diligit manet in morte.* 1. Ioan. 3.
Cùm igitur charitas vinculum ſit, quo Deo cõiungimur, id inſinuare voluit Apoſtolus, ea duntaxat fide homines iuſtificari, quæ charitatem comitem habet; quod rectè adnotauit Didymus Alex. antiquiſſimus Pater, ſcribens Didymus Alex.
in hunc Ioannis locum. *In Euangelijs* (inquit)

legitur.

legitur. Quiſquis confeſſus fuerit me, & ego confitebor eum, quo intellectu hæc quoque dicenda ſunt, non enim Deus permanet in eo, qui voce tantummodo confitetur, quia Ieſus eſt Filius Dei, & operibus eum negat. Quapropter hæc confeſſio oportet, vt coniuncta ſit rectis dogmatibus, & bonis operibus. Sic enim quilibet Filium Dei confitendo Ieſum, in Deo per participationis eius modum manebit, vt & Deus qui participatur, in eo permaneat. A

PERLEGANT candidè aduerſarij totum illud 4. & 5. caput, & ſententias ſententiis contexant, inde enim apertè diſcent, Ioanni non aliam fidem fuiſſe præter eam, quam nos B in Filij diuinitate, ac cæteris veritatibus à Deo reuelatis ſitam eſſe docemus.

1. Ioan. 5. QVOD ipſe tandem Ioannes concludit eodem cap. 5. cùm ait. *Hæc ſcribo vobis, vt ſciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filij Dei.* Certè ſcribendi Euangelij, vt ait D. Hilar. lib. 6. de Trinit. non aliam Ioannes protulit cauſam, quàm vt omnes crederent Ieſum eſſe Chriſtum Filium Dei: atque hæc fides eſt, quæ ab Apoſtolis in orbe diſſeminata fuit, hac ſola totus orbis inſtructus eſt: hæc dæmonum ſimulachra euertit. Hæc Chriſtianum orbem effecit: cùm primùm C is Chriſtum Filium Dei eſſe credidit. Huc omnes Pauli labores ſpectare viſi ſunt, vt prædicaret Iudæis, atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Hoc ſolo ſpiritu fidei agitatus Synagogas ingrediens, prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt Filius Dei, hanc Petrus, hanc Iacobus, hanc Ioannes, hanc cæteri Apoſtoli, non aliam docuerunt. Hanc Matthæus, Marcus, Lucas, ſcriptis exararunt. Denique hanc fidem quotquot hactenus rectè credere viſi ſunt, ſolam orthodoxam, & Apoſtolicam agnouerunt: quæ ſi perfecta ſit, vi- D ua, ac per dilectionem operans, procul dubio vitam æternam credentibus confert. Quamobrem liceat mihi aduerſarios Hieronymi verbis compellare. *Quiſquis es* (Caluiniſta, aut Lutherane) *aſſertor nouorum dogmatum, ac nouæ fidei, quæſo te, vt parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apoſtolorum ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris, quod ante neſciuimus? Cur profers in medium, quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? vſque ad hanc diem ſine iſta fide mundus Chriſtianus fuit.*

Hilarius.

QVAPROPTER hanc aduerſarij (ſi veri credentes haberi volunt) fiducia illa, quę Scri- E pturis ignota eſt, ac temerariam potiùs animo ſecuritatem, quàm fidem, ac pietatem gigni treiecta, fidem pio, ac religioſo animo excipiant, charitate, ac dilectione operoſam efficiant: vt tandem veræ fidei præmium, quod in Dei viſione ſitum eſt, adipiſcantur.

Idem demonſtratur ſecundò ex voce Fidei.

ARTICVLVS VIII.

SECVNDVM argumentũ à *Fidei* nomine colligitur, quod in Scripturis ſemper pro vera fide vſurpatur, niſi ſecùs accipiendũ ipſa Scriptura indicet. Nã etſi fidei vox in plures ſignificationes diſpertiatur: & quandoque humanam fidẽ inſinuet, quam alicuius verbis adhibemus; interdum conſtantiam, quam in promiſſis ſeruandis ſibi ipſis exhibent homines, quas ſignificationes Tullius 1. Offic. videtur amplexus cùm fidem ita definit. *Fides eſt dictorum, conuentorúmque conſtantia, & veritas* atque vtraſque Scripturæ exprimunt. Primùm Eccleſ. 27. *Qui denudat arcana, amici fidem perdet.* Secundùm Matth. 14. *Modicæ fidei quare dubitaſti?* vbi fides pro conſtantia ſumitur. Nonnunquam etiam pro fidelitate accipiatur; vt Eſther 6. *Quid pro hac fide præmij, ac honoris accepit?* Aliquando verò conſcientiam diiudicãtem quid bonum, & quid malum ſit, annuat: quo ſenſu Apoſtolus ad Rom. 14. videtur illud accipere. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Sæpe etiam pro ipſis credendis vſurpetur, vt Act. 24. *Audiuit ab eo fidem, quæ eſt in Dominum Ieſum.* Attamen cùm de fide, qua in Deum ferimur, Scripturæ agunt; ſemper fidei nomen ad veram, ac iuſtificantem fidem referunt. Cùm verò Scripturæ *Fidei* nomen non ad aliud, quàm ad habitum mentis, quo diuinæ veritati reuelatæ aſſentimur, transferre ſoleant, hinc neceſſariò contra aduerſarios concludimus, veram fidem non aliunde, quàm à certo mentis aſſenſu, quo credenda omnia complectimur, exoriri.

M. Tullius.

Eccleſ. 27.

Matth. 14.

Eſther 6.

Rom. 14.

CVM verò vix pagina in Scripturis occurrat, in qua huiuſmodi teſtimonia expendenda non offerantur, haud nobis propoſitum eſt vniuerſa referre: ſed aliqua duntaxat, vt ex iis veræ fidei cupidi, ad alia, quæ illis à Scripturis abundè ſuppeditantur, properare queant.

PRIMVM teſtimonium eſt Hierem. 7. vbi Deus Iudæorum infidelitatem pandens, quæ veræ fidei interitum ſequuta fuerat, eam non aliunde, quàm ex diuini verbi, cui non credebant, contemptu emanaſſe declarat. *Et loqueris* (inquit) *ad eos omnia verba hæc, & non audient te, & vocabis eos, & non reſpondebunt tibi, & dices ad eos. Hæc eſt gens, quæ non audiuit vocem Domini Dei ſui, nec recepit diſciplinam, periit fides, & ablata eſt de ore eorum.* Sanè dubitare non poſſunt aduerſarij, quin Vates hoc loco de vera fide agat: cùm paulò pòſt huius fidei interitum declarans, cauſam in damnatum dæmonum cultum, cui ſe addixerant, quíque veræ, ac reuelatæ fidei opponitur, reiiciat. *Ædificauerunt* (inquit) *ex-*

celſa Tophet, quæ eſt in valle filij Ennon, vt incenderent filios ſuos, & filias ſuas igni, quæ non præcepi, nec cogitaui in corde meo. Quòd ſi in horum cordibus vera fides perierat, ac illius confeſſio de ore eorum ſublata erat: neque alia cauſa fuit, quàm quòd Deo verum cultum reuelanti credere noluerunt, an non inde apertum eſt, quòd ſi diſſenſus ad ea, quæ ad verum cultum pertinere Deus reuelauit, veram infidelitatem parit: contrà aſſenſus ad eadem, veram fidem conſtituat? Conſtat igitur ex hoc loco Hieremiæ veram fidem eſſe aſſenſum ad ea, quę Deus credenda reuelauit.

Oſea 2. SECVNDVM teſtim. eſt Oſeæ 2. *Et ſponſabo te mihi in fide, & ſcies quia ego Dominus:* quod teſtimonium penè vniuerſi Patres de fide Eccleſiæ interpretantur. Vt Auguſt. lib. 83. quæſt. & ſerm. 59. & epiſt. 120. c. 32. Procop. in Gen. D. Hieron. in Comment. in Eſa. 62. & in Oſeam 2. vbi etiam habet hæc verba. *Nouiſſimè* (inquit) *venit Filius Dei Dominus Ieſus, quo crucifixo, & à mortuis reſurgente, deſponſatur nequaquam in legis iuſtitia, ſed in fide, & gratia Euangelij, vt cùm cognouerit vnigenitum, cognoſcat & Patrem.* Idem habet & in Comment. in Matth. 9. & Theophylactus Comment. in hunc locum.

Auguſtinus. Procopius. Hieronym. Theophyl.

AT qua fide credendum eſt Chriſtum ſibi Eccleſiam deſponſaſſe? planè non alia præter eam, quam vnuſquiſque in Baptiſmo confitetur, cùm membrum Chriſti efficitur. Ea ſiquidem eſt, qua Chriſtus Eccleſiam, teſte Paulo ad Epheſ. 5. ſanctificauit; *mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam.* Quod Aug. confirmat ſerm. 35. de temp. his verbis. *Vbi inuenitur ſponſa illa, quæ Chriſto ſocianda erat? vbi, niſi ad aquam? niſi Eccleſia ad aquam Baptiſmatis veniſſet, Chriſto ſociata non eſſet.* At certum eſt fidei profeſſionem, quam in Baptiſmo quiſque exhibet, non aliam eſſe, quàm quæ in Symbolo continetur, etiam iuxta aduerſariorum ritum, qui nullam in infantium Baptiſmo à parẽtibus prætterquàm ſymboli fidem exquirunt, neque vllam prorſus illius fiduciæ, quam ſolam ſibi fidem ſtatuunt, mentionem faciunt, vt ex eorum formulario conſtat. Quapropter cùm ea tantummodò credendorum ſit, inde conſtat veram fidem, qua Deo coniungimur, ac deſponſamur, ſolam credendorum eſſe.

Epheſ. 5. Auguſtinus.

Matth. 8. TERTIVM teſtimonium eſt Matth. 8. vbi fidem Cẽturionis Dominum ita extuliſſe legitur, vt de illa dixerit. *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael:* & ne cuiquam dubitandi locus relinquatur, quin is de vera, ac iuſtificãte fide loquatur: mox ſubiungit, Gentilium multitudinem ab omnibus Orbis plagis confluentem, hac fide imbutam, cum Abrahã, ac cæteris Patriarchis in regno cœlorum conceſſuram: Hebræorum verò populum hac fide deſtitutum in Tartareas tenebras eiiciendum. At certè ex ipſo textu perſpicuũ eſt, fidem Centurionis non aliò quàm in Chriſti diuinitatem, ac omnipotentiam reſpexiſſe. Cùm enim is Dominũ pro pueri ſui incolumitate rogaret, annuente illi Domino, ac dicente. *Ego veniã & curabo eum:* mox Centurio nimio tantæ maieſtatis timore correptus, cùm Deum illum eſſe crederet, illius diuinitatem illis verbis fatetur. *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Tum præclarum diuinæ illius omnipotentiæ teſtimonium fert, cùm ſubiungit. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, vade, & vadit, & ſeruo meo, fac hoc, & facit:* quaſi inſinuare vellet, tam illi facile eſſe puero languenti ſolo verbo ſalutem reſtituere, quàm ſibi facillimum eſt, aliquid ſeruis ſuis imperare. Fidem verò diuinitatis, atque omnipotentiæ quis inter credenda enumerari non ſciat? Ex quo apertè concludimus eam tantùm veram fidem eſſe, quæ in credendas veritates fertur.

QVARTVM teſtimonium eſt apud Luc. cap. 22. vbi rogat Chriſtus Patrem pro fide Petri, ne aliquando tota deficiat. *Ego autem* (inquit) *rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Nonnulli locum hunc ita exponunt, vt Chriſtum pro fide totius Eccleſię rogaſſe ſentiant, quam docent in fide Petri contineri: alij verò locum ad ſingularem Petri fidem referunt, quem hac Chriſti oratione ita munitum fuiſſe volunt, vt penitus à fide lapſus non fuerit. Vtraque verò ſententia in eo conſentit quòd hîc Chriſtum de propria Petri fide agere agnoſcit. At ſiue in ea vniuerſalis Eccleſiæ fides contineatur, ſiue tantùm ſingularis Petri fides inſinuetur: id certum eſt, hîc tantùm de vera, ac iuſtificante fide agi.

Luc. 22. O. Aug. in q. vet. teſta. quaſt. 25. D. Bern. ep. 190. ad Innoc.

SIVE igitur de vniuerſali Eccleſiæ fide locum accipiant, nulli dubium eſt, eam non aliam prætterquàm credendorum eſſe, vt ſuprà probauimus. Neque enim Eccleſia alia quàm credendorum fide ad Chriſtum vocata fuit, atque eidem in Baptiſmo deſponſata. Eadem quoque cùm per fidem filios Chriſto generat, non aliam in Baptiſmo, quàm dogmaticam, ac credendorum fidem illis amplectendam proponit, quò fit, vt cùm Chriſtus pro Eccleſiæ fide rogat, nullam aliam præter dogmaticam veram fidem eſſe teſtetur. Si verò de ſpeciali Petri fide locum intelligere malint; videant priùs aduerſarij qualis fuerit Petri caſus, atque inde ex eo pro qua fide Chriſtus, rogauerit, credendorúmne, an promiſſorum facilè agnoſcent.

NEGAVIT ter Petrus ſe noſſe Chriſtum, vt textus ipſe declarat: tametſi id verbis tantummodò præſtiterit: eo tamen Petri fides periclitabatur, iam enim in verbis labi incepe

Digitized by Google

inceperat, oratione Chriſti indiguit, ne corde etiam laberetur, ac ſic tota corrueret, ac deficeret: quapropter mox orationis Chriſti illi præſidium adfuit, quo fretus fidem altè in animo retinuit, tametſi ore negauerit. Petrus quidem infidelitatis ſignum ore prætulit, quo etiam vera animi fides labefactari potuiſſet, niſi protinus illi Dei auxilium adfuiſſet; quod illi Chriſti oratione collatum fuit, ne infidelitatem, quam ore prodiderat, corde amplecteretur. En pro qua fide Chriſtus rogauit: pro ea nimirum quæ Deum, & noſſe, & colere profitetur. Hæc verò non promiſſorum, ſed credendorum eſt, vt cuique perſpectum eſſe poteſt.

Rom. 8. SED quintum Pauli teſtimonium audiamus ſcribentis ad Rom. c. 8. *Hoc eſt verbum fidei* (ait) *quod prædicamus: quòd ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quia Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Num inficiari poterunt aduerſarij, eam veram fidem eſſe, quam Paulus prædicabat, cui etiam certam ſalutem pollicebatur? num ita inſanient, vt Paulum fidei tantùm laruam fidelibus amplectendam propoſuiſſe, ac veram fidem ignoraſſe dicant? Quòd ſi veram fidem Paulus prædicabat, quodnam illud verbum fidei erat, quod à Paulo diſſeminabatur? An illud fortè erat, quo Chriſti iuſtitia, velut noſtra apprehenditur? profectò nec illius quidem meminit: id enim Paulo ignotum erat. Quod igitur fidei verbum illud fuit? Illud planè quod ibi commemorat. *Si confitearis in ore tuo Dominum Ieſum, & in corde tuo credideris, quia Deus ſuſcitauit illum à mortuis.* En fidem quam Paulus prædicabat, quæ Ieſum Chriſtum Deum eſſe credit, quæ illum à mortuis reſurrexiſſe confitetur, quæ denique quod corde credit, ore confitetur: huic vitam æternam mercedem pollicetur. Quo ſanè Paulus veræ fidei, & laudem, & mercedem complectitur. Quæ enim Chriſtianæ fidei maior laus, ac commendatio eſſe poteſt, quàm quòd ſupremæ veritati tantùm innixa, quem mortuum audit, ſuſcitatum credit? Id declarat D. Auguſt. in Pſal. 102. *Non enim, inquit, laus fidei Chriſtianorum eſt, quia credunt mortuum Chriſtum, ſed quia credunt reſurrexiſſe Chriſtum; nam & mortuum Paganus credit, hoc tibi pro crimine obiicit, quia mortuum credidiſti; quæ igitur laus tua? credere reſurrexiſſe Chriſtum, & ſperare te reſurrecturum eſſe per Chriſtum. Hæc eſt laus fidei.* (Auguſtinus.)

MERCEDEM verò explicat cùm hac fide nos ſalutem conſequuturos affirmat, vt idem Auguſtinus docet lib. 2. de Trinit. his verbis. (Auguſtinus.) *Meritum fidei noſtræ reſurrectio Domini eſt: nam mortuũ eſſe illam carnem in cruce paſſionibus etiam inimici eius credidit: ſed reſurrexiſſe nõ credũt. Quod firmiſſimè credentes tanquã de petra ſoliditate contuemur: vnde certa ſpe adoptionẽ expectamus, redẽptionẽ corporis noſtri, quia hoc in mẽbris Chriſti ſperamus, quod perfectũ eſſe in capite noſtro cognoſcimus.*

Hæc igitur eſt Pauli fides, quam nobis ſua prædicatione teſtatam reliquit: iudicent aduerſarij ipſi, an ea promiſſorum, an credendorum ſit? quæ ad reſurrectionis tantùm fidem refertur, tanquam potiſſimũ totius fidei cardinem: in quo cętera credẽda verſantur. Hinc 1. Cor. 15. ita in reſurrectionis articulo fidem ſtatuit, vt eo ſublato veram fidem corruere (1. Cor. 15.) dicat. *Si Chriſtus* (ait) *non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt fides noſtra.* Quòd ſi reſurrectionis articulus ad fidei ſubſtantiam pertinet: quod ex eo perſpicuum eſt, quòd eo ſublato fides inanis manet, ac conſtituto non amplius inanis: ſed plena, ac ſolida euadit: inde exploratũ eſt, fidem, quæ tam reſurrectionis articulo, quam cæteris fidei myſteriis innititur, haud vanam, ac inanem, aut fidei laruam, ſed veram, ac ſtabilem eſſe.

SEXTO teſtimonio hoc ipſum Paulus confirmat ad Epheſ. ſcribens cap. 4. vbi veræ fidei (Ad Epheſ. 4.) vnitatem commendat his verbis. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, &c. donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei.* Quid hac fidei vnitate, quam tantopere laudat Paulus inſinuare velit, paulo pòſt declarat, cùm ſubiicit. *Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in aſtutia ad circumuentionem erroris.* Fidei vnitatem Paulus in eo ſitam eſſe docet, vt vnam eandémque fidei doctrinam quis immobiliter accipiat, neque variis doctrinis (vt alibi Paulus) abduci ſe ſinat. Quod ex hoc loco docet Hieron. in Commentariis. (Hieronymus.) *Quia* (inquit) *multi venti doctrinarum ſunt, & flatu eorum fluctibus excitatis, huc atque illuc homines incerto curſu, & vario feruntur errore: vnde omni ſtudio laborandum primum in fides occurrere vnitatem.* Quam ſententiam etiam confirmat Theophylactus in hunc locum ſcribens. (Theophylactus.) *Eunſque, ait, operari oportet omnes, qui dona acceperunt, & ædificare, & laborare donec perueniamus ad vnitatem fidei: hoc eſt, vſque dum demonſtremus omnes vnam, & eandem fidem habere, neque dogmatibus differre: neque quoad vitam ſectis quibuſdam inter nos diſſidere. Tunc enim vera eſt fidei vnitas, & vnio, cùm agnoſcimus filium Dei: quando & in doctrina rectam ſententiam habuerimus, & charitatis vinculum ſeruauerimus.* Cùm ergo vera fides ex Paulo in dogmatum conſenſione ſtatuatur; qua ſublata protinus veræ fidei vnitas, qua fides ipſa ſubſiſtit, ſubuertitur: palàm eſt veram fidem non promiſſorum, qualem ſibi aduerſarij fingunt, ſed dogmaticam eſſe.

QVO ſenſu idem 1. Cor. 1. fideles admonet, (1. Cor. 1.) vt idipſum dicant omnes, neq; inter eos fidei ſchiſmata vigeant, ſed ſint perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia. Quod etiam confirmat 2. Cor. 4. vbi vult omnes habere eundẽ (2. Cor. 4.) ſpiritũ fidei, vt omnes vno ore Deum honorificent: neque aliud Paulus hac fidei conſen-

Digitized by Google

ſione videtur ſignificare, quã vt in fidei dogmatibus nemo ab alio diſcrepet, ſed integram quiſque omnium dogmatum fidem amplectatur. Quod etiam Petrus inſinuat Epiſt. 1. c. 1. cùm omnes hortatur in fide vnanimes permanere.

1.Pet.1.

Ad Gal.3. A T illuſtre eſt octauum teſtimonium eiuſdem Pauli ad Gal. 3. vbi fidem Abrahæ, qua is iuſtificatus fuit, velut veræ fidei exemplar cunctis imitandum proponit, vt ex ea veram iuſtificationem concipiant, hæc illius verba ſunt. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Cognoſcite ergo, quia qui ex fide ſunt, hi ſunt filij Abrahæ. Prouidens autẽ Scriptura, quia ex fide iuſtificat gentes Deus, prænunciauit Abrahæ, quia benedicentur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.*

I A M antea demonſtrauimus, quænam fuerit Abrahæ fides, quæ illi ad iuſtitiam reputata fuit, quam etiam veri Abrahæ imitatores ſequi debeant. Eam quippe fuiſſe diximus, quòd cùm penè iam ſenio confectus eſſet, credidit non modò ex ſe gignendum eſſe Iſaac: verùm multò magis ex illius ſemine naſciturum eſſe Meſſiam, qui in orbem benedictionem ſuàm effunderet; quod hic Paulus apertè confirmat; cùm Gentilium iuſtificationem ex fide illius promiſſionis, quæ Abrahæ primùm facta fuit, cùm illi dictum eſt. *Benedicentur in te omnes gentes*, cui omnium primus Abraham conſtantiſſimè credidit, qua etiam iuſtificatus fuit, vt inde gentium populus iuſtificandus crederetur, omnino pendere docet. Hæc igitur fuit Abrahæ fides, quæ non tam in Iſaac promiſſionem, quàm in futuri Meſſiæ incarnationem, & aduentum reſpiciebat: quam certè velint, nolint, fateri coguntur aduerſarij hîc ex Paulo apertiſſimè declarari.

P O R R O hæc fides tam longè ab aduerſariorum fiducia abeſt, qua Deum propitium ſibi fingunt, quàm propè ad credendorum fidem attinet: quandoquidem res ipſa loquitur, eam totam in futuri Meſſiæ Diuinitatis, ac humanitatis fide poſitam eſſe, qua poſtea vniuerſum orbem intercedente Baptiſmo iuſtificatum fuiſſe nemo dubitat. Quapropter cùm hi tantùm ex Paulo Abrahæ fidem, ac benedictionem ſibi iuſtè vendicẽt, qui Abrahæ fidei veſtigia ſectantur: tum iuſtiſſimè ab ea aduerſarij arceri debent, atque inter Abrahæ fidelis filios nequaquam annumerari, qui aliam, quàm antiquam Abrahæ fidem ſequentes, nouam, ac Patribus inauditam ſibi fingunt.

Ad Gal. 3. A L I V D nonum æquè illuſtre teſtimoniũ ſequitur eodem c. 3. in quo fidem à lege diſtinguit. Et legem idcirco fide priorem fuiſſe oſtendit, quòd lex ad Chriſti fidem tanquam Pędagogus duceret, in qua tandem finem acceptura erat, atque inde concludit omnes per A fidem, non per legem iuſtificari. *Priùs* (inquit) *quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex Pædagogus noſter fuit in Chriſto Ieſu, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub Pædagogo. Omnes enim filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

C E L E B R I S eſt locus hic Pauli contra aduerſarios, qui quoties in Epiſtolis Pauli legis nomen offendunt, de morali lege exponunt, neque vllam niſi explicitam fidẽ agnoſcunt. At hîc apertè illos Paulus coarguit. B Primò, cùm ait, nos priùs ſub lege cuſtoditos, ac ea velut quadam Pædagogia in Chriſti fide, quæ reuelanda erat, inſtructos fuiſſe. Denique fidei aduentu hunc legis Pædagogum eiectum eſſe. Quis enim hîc apertè non videat Paulum de veteris illius legis Pędagogia, quę à cæremonialibus legis pręceptis proficiſcebatur, diſertè agere; quæ idcirco Hebræo populo data fuerant, vt in eo futuri aliquando Meſſiæ fidem aleret? Neque enim arbitror aduerſarios ita inſanire velle, vt totam legem Chriſti aduentu abrogatam fuiſſe cõ- C tendant, cùm apertè Chriſtus teſtetur (quod ad moralem legem attinet) ſe idcirco veniſſe, vt omnem legis iuſtitiam impleret. Quapropter cùm Paulus homines à legis Pędagogia Chriſti fide liberatos eſſe docet, profectò exploratum eſt, eum non omnem legis ſtatum abiicere ſed eum duntaxat, qui ad Chriſtum ducebat, cuius aduentu is finem accipere debuit, nimirum cæremonialia illa præcepta, quæ in Chriſtum reſpiciebant, cuius opera Chriſti fidei opponit, atque illius aduentu iam ceſſaſſe declarat.

S E D ad propoſitam probationem accedamus. Libenter ab aduerſariis quærerem, quæ- D nam ſit hæc fides, quæ priùs non erat, ac poſteriùs reuelanda fuit, in qua homines concluſi erant, quę ſuo aduentu legem eiecit, qua tandem homines iuſtificandi erant. Nam cũ iuſtificatio à fide pendeat, ſi nulla cum lege fuit fides, nullus ergo eo tempore, quo lex vigebat, iuſtificatus fuit; quid ergo Abraham iuſtificatus legitur? quid Iſaac? quid Iacob? quid Moyſes? quid Samuel? quid Dauid? quid Prophetæ? vnde illis iuſtificatio orta fuit? niſi Caluinum audirem Inſtit. lib. 3. c. 2. § 2. omnẽ Caluinus. implicitam fidem hoſtiliter inſequentem, nullam præter explicitam agnoſcere: atqui E Caluinum ad hunc Pauli locum prouoco, quid hîc Paulo reſpondet, qui priùs fidem nõ fuiſſe affirmat, ſi non fuit ante Chriſti aduentum, quomodo explicita erat? ſi poſtea reuelanda fuit, quomodo iam reuelata erat? An fortè id caliũniæ Paulo impinget, vt fidẽ quã Paulus omnes iuſtificari docet, is verã fidem non eſſe ſentiat? Ita ſanè adeò in Paulum modeſtus eſt Caluinus, vt neque Apoſtolicæ auctori

tati parcat. Is enim cùm fidem non in ignoratione, ſed in cognitione ſitam eſſe dixiſſet, non ea fide iuſtificandos eſſe cenſet, quæ futurum Chriſtum reſpiceret, neque vllam tametſi implicitam Chriſti fidem ante illius aduentum eſſe vult, ſaltem hoc loco, ſed omnem iuſtificationis vim ad eam fiduciam transfert, qua quiſque ſibi Deum propitium eſſe credit, quam tamen in Chriſti reconciliatione ſitam docet.

SED quæ iſthæc inſania eſt? num Chriſti reconciliatio apprehendi valet, ſi nulla de Chriſto fides præcedat? implicitam fidem negar Caluinus, & fiduciam ſuam ſine fide iuſtificantem conſtituit, quo nihil abſurdius excogitari poteſt.

QVAPROPTER Caluinum fateri neceſſe eſt, ante Chriſti aduentum Chriſti fidem quodammodo præluxiſſe, non quidem explicitè, cùm id ad Euãgelij tempus ſpectaret, ſed implicitè, ac ſubobſcurè, quod inſinuat Paulus, cùm ait; homines ſub lege priùs cuſtodiri cõcluſos, in eam fidem, quæ reuelanda erat. Lex enim cùm Chriſto grauida eſſet, illius fidem velut in vtero occluſam geſtabat, quam deinceps ſuo tempore paritura erat: nimirum cũ veniſſet plenitudo temporis, in qua Dei Verbo in carne apparente fidei Chriſtianę partus erumperet, ac proinde quicunque ſub ea legis cuſtodia erant, velut vtero concluſam Chriſti fidem concipiebãt, quod etiam idem Paulus clariùs explicat 1. Cor. 10. *Patres* (inquit) *omnes ſub nube fuerunt, omnes mare tranſierunt, omnes per Moyſen baptiZati ſunt, in nube, & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt: Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra: Petra autem erat Chriſtus.* Quæ verba explicans Aug. tract. 45. in Io. c. 10. *Mare rubrum* (inquit) *ſignificat Baptiſmum, Moyſes ductor per mare rubrum ſignificat Chriſtum, populus tranſiens ſignificat fideles. Mors Aegyptiorum ſignificat abolitionem peccatorum. In ſignis diuerſis eadem fides.* Et ibidem. *Ante aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo humilis venit in carne, præceſſerant iuſti, ſic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit, tempora variata ſunt, non fides.* Ex his patet cõtra Caluinum verba Pauli, cùm ait; priuſquam veniret fides, de fide explicita intelligenda eſſe; cùm etiam ante Chriſtum Chriſti fides, licèt implicita, præfulgeret: in qua, vt ait Auguſt. in Pſalm. 36. *Omnes quotquot iuſti ab initio extiterunt, ſanati ſunt.*

1. Cor. 10.

Auguſtinus.

VIDEANT igitur aduerſarij, ſi modò oculos aperire voluerint, non alia tam nõnquàm antiquos illos Patres fide iuſtificatos fuiſſe, quàm ea quæ Chriſtum; ac Chriſtianæ fidei myſteria pio mentis aſſenſu proſequitur.

ACCEDAT & decimum teſtimonium, quod ex pleriſque locis 1. & 2. ad Timot. conflatur, vbi multos à fide excidiſſe ſcribit. c. 1. num. 1. *Quam quidam*, inquit, *repellentes, circa fidem naufragauerunt.* Eadem Epiſt. c. 4. *Diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum.* cap. 6. *Circa fidem exciderunt.* Et Epiſt. 2. c. 2. *Sermo eorum, vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe iam factam, & ſubuerterunt quorundam fidem.* His locis Apoſtolum de vera fide agere, nemo iure dubitare queat, cùm huic fidei Hæreſes, atque errores opponat, at qua ratione hos à fide decidiſſe narrat? Num propterea, quòd ſibi Deum propitium eſſe, haud ſibi certò perſuaſerint; aut certam illam de Dei benignitate fiduciam non conceperint? Minimè profectò, ſed quòd veram dogmatum credendorum fidem deſeruerint: id enim explicat Apoſtolus de Hymenæo & Phileto; quos idcircò à veritate excidiſſe, & quorundam fidem ſubuertiſſe affirmat, quòd reſurrectionem iam factam eſſe docerẽt; præter id quod fides dogmatica credendum iubet. Hinc & Hæreticum hominem in fide ſubuerſum appellat ad Tit. 3. cùm tamen is Hæreticus tantùm cenſendus ſit, teſte Aug. de Ciu. Dei libr. 18. c. 52. qui fidei dogmata diſcerpit. *Qui ergo* (inquit Aug.) *in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, prauúmque ſapiunt, ſi correpti, vt ſanum rectúmque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuáque peſtifera, ac mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, Hæretici fiunt.* Patet igitur ex hoc Apoſtoli teſtimonio, veram fidem, quæ hæreſi opponitur, ſolam dogmaticam eſſe, ac proinde falſam, ac commentitiam eſſe ſectariorum fiduciam, quam pro vera fide venditant.

1. Tim. 1.

2. Tim. 2.

Ad Tit. 3.

Auguſtinus.

VNDECIMVM teſtimonium exerit idẽ Paulus ad Hebræos 11. vbi veram fidem definiẽs *Eſt autem* (inquit) *fides ſperandarum ſubſtantia rerum argumentum non apparentium.* In qua definitione duas fidei proprietates explicat Apoſtolus, quibus veræ fidei naturam declarat, vt ſuperiùs expoſuimus. Prima eſt, quòd fides eſt ſubſtantia rerum, quæ ſperantur. Ea enim quę in poſterum futura ſperantur, per fidem in animo ſubſiſtunt, ac fundantur: quare gloſſa interlinearis ſubſtantiam fundamentum exponit. Altera eſt, quòd fides eſt argumentum, ac velut Demonſtratio eorum, quæ non apparent: quæ enim nondum ſunt, vel necdum à nobis poſſidentur, fide ſolùm conſpiciuntur. Quare Aug. ſerm. 29. de verbis Apoſtoli. *Initium bonæ vitæ* (ait) *cui etiam vita æterna debetur, recta fides: credere quod nondum vides, cuius fidei merces eſt videre, quod credis.* Et Theodoret. in hunc locum. *Ea quæ non videntur*, ait, *per fidem videmus, & ad eorum, quæ ſperantur contemplationem, fides nobis oculus efficitur, & oſtendit tanquam ſubſiſtentia, ea quæ nondum facta ſunt.*

Heb. 11.

Auguſtinus.

Theodoretus

HINC primùm elicimus cum D. Aug. in Enchirid. c. 7. & 8. fidem à ſpe eſſe diſtinctam: nam

Auguſtinus.

nam fide aliquid credimus, quod non ſperamus. *Eſt enim*, ait Auguſtinus, *fides & malarum rerum, & bonarum, quia & bona creduntur, & mala. Eſt etiam fides, & præteritarum rerum, præſentium, & futurarum: credimus enim mortuum Chriſtum, qui præteriit: credimus ſedere ad dexteram Patris, quod nunc eſt, credimus venturum ad iudicium, quod futurum eſt: item fides, & ſuarum rerum eſt, & alienarum. Spes autem non niſi bonarum rerum eſt, nec niſi futurarum, & ad eam pertinentium, quæ earum ſpem gerere perhibetur. Quæ cùm ita ſint, diſtinguenda erit fides à ſpe, ſicut vocabulo, ita & rationabili differentia.* Hæc Auguſtinus.

N E Q V E fruſtra id diximus, nam cùm aduerſarij fidem ſuam in fiducia collocent, quæ ad ſpei virturem pertinet, primùm quidem eam à vera fide excludimus, quam hîc Paulus definit, cùm ea tantùm ſpei quædam particula ſit, quam etiam corrumpunt, cùm præſentis iuſtitiæ illi apprehenſionem aſſignant, quam potiùs futuræ aſſignare deberent.

I D præterea ex duplici illa fidei proprietate à Paulo deſcripta colligimus; veræ fidei naturam partim ex aſſenſu, partim ex credibilium cognitione conſtare: nam cùm fidem ſubſtantiam, ac fundamentum rerum ſperandarum appellat; fixum, ac immobilem iis aſſenſum accedere debere inſinuat, quę fides ſpei ſperanda offert. Cùm verò eandem argumentum, ac demonſtrationem rerum nō apparentiū vocat, apertè certā credibiliū cognitionē, quæ fidem comitari debet, exponit: quò fit, vt iuncta ſimul vtraque proprietas fidem veram conſtituat, qualem Catholici definiunt; cùm dicunt, Fidem eſſe firmum, ac certum mentis aſſenſum ad omnia credibilia, ex intuitu primæ veritatis, non qualem ſectarij ſuis propinant, qui eam in certa Diuinę beneuolentiæ perſuaſione collocant.

H V C etiam ſpectat, quod idem Apoſtolus
1.Cor.5. 2.Cor.5. affirmat; nos quandiu hic viuimus, non per rerum præſentiam, ſed per inuiſibilium fidem ad Deum tendere. *Per fidem enim ambulamus* (ait) *non per ſpeciem.* Nam cùm fides vera, ad futura inuiſibilia tendat, quandiu ad ea non pertingimus, per fidem ambulamus; quę (ęnigmaticam, ac ſubobſcuram licèt) certam nobis illorum cognitionem miniſtrat, quibus beata viſione perſpectis, iam non fides, ſed viſio ipſa nuncupabitur. Ex quo patet aduerſariorum fiduciam, quæ circa præſentia tantùm verſatur, neque fidem eſſe, neq; beata illa viſione vnquam eſſe conſummandam.

P L V R A alia teſtimonia omitto, veluti
Act.3. Actorum 3. vbi in veræ fidei confirmationem claudus ille, qui ad ſpecioſam portam templi ſedebat, protinus ad iuſſum Petri, ac Ioannis membrorum ſoliditatem accipit. *Et in fide* (inquit Petrus) *nominis eius, hunc quem vos vidiſtis, & noſtis, confirmauit no-*
A *men eius, & fides quæ per eum eſt, dedit integram ſanitatem in conſpectu omnium veſtrûm.* Vbi manifeſtum eſt, de ea fide mentionem fieri, quâ Chriſtum Filium Dei eſſe prædicabant. Præterea Actorum 13. 20. 24. Paulus fidem Act.13.20.24.
Chriſti, tum Sergio Paulo, tum Felici, tum Iudæis, atque Gentilibus prædicabat, quæ tota vt ex iis locis perſpicuū eſt, in Chriſti Diuinitate, ac cæteris fidei myſteriis continebatur. Item Ioannis Apoc. 2. vbi Angelo Pergami Io. Apoc.2.
Eccleſiæ ſcribitur. *Tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam.* Neque dubitandum eſt, quin hîc de Catholicæ fidei veritate ſermo
B habeatur. Nam cùm negatio ad alicuius rei veritatem, aut falſitatem pertineat: inde apertum eſt, fidem negari non poſſe, niſi aliqua fidei veritas, quæ credenda eſt, negetur, quò fit, vt Pergamenſis Eccleſia idcirco fidem non negaſſe dicatur, quòd vniuerſas Chriſtianę fidei veritates conſtantiſſimè teneret.

P R Æ T E R E O etiam multa ex Petro, & Iacobo, & Iuda loca, quæ hoc ipſum clariſſimè demonſtrant. Duodecimum, ac extremum duntaxat ex Ioan. Epiſt. 1. cap. 5. teſti- 1.Io.5.
monium supereſt explicandum, quod ſanè ita apertum eſt, vt illud vnum ad aduerſa-
C riorum fiduciam proſternendam, ac veram & Catholicam fidem declarandam ſufficiat. *Hæc eſt* (inquit Ioan.) *victoria, quæ vincit mundum, fides noſtra. Quis eſt autem, qui vincit mundum, niſi qui credit, quoniam Ieſus eſt filius Dei?* Si mundi, qui vniuerſos pios perſequitur, ac Chriſtum ipſum odio habet, victoria fidei ſeruata eſt: ea profectò alia præterquàm vera fides eſſe non poteſt, cùm per eam vitæ quoque coronam aſſequamur: dummodò ea vſque ad vltimum ſpiritum ſeruata, bonum fidei certamen cum vniuerſis ſalutis noſtræ aduerſariis ineamus. Id enim Paulus Timo- 1.Tim.6.
D theo ſuo literis inculcat. *Certa bonum certamen fidei; apprehende vitam æternam, in qua vocatus es.* Et ipſe de ſeipſo aiebat. *Bonum certa-* 2.Tim.4.
men certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Vera igitur, ac Catholica fides eſt, quam nobis his verbis Ioannes commendat. Neque enim vacua, & inanis fidei vmbra, quæ fidei nihil ſolidum habet æſtuantes perſecutionum procellas ita ſuſtinere poſſet, vt inter eas immota conſiſteret, ac tandem mundi victrix euaderet.

N V N C expendamus quænam illa fides
E ſit, cui triumphus canitur. Certent aduerſarij, & iuſtitiæ palmam ſuæ fiduciæ deferant, quaſi iam Chriſtum cum corona comprehēdat, ac ſibi imputatæ iuſtitiæ perſuaſionis funibus ita deuinctum alligent, vt nunquam inde in perpetuum ſoluant. Planè nihil apud Ioannē proficiunt, qui facilè omnia alterius fidei vincula cōfringit, vt captiuum Chriſtum ſoluat; dum iis duntaxat fidei victoriā adiudicat, qui

credunt

credunt, quia Ieſus eſt filius Dei; in quo (vt ſuperiùs declarauimus) tota Chriſti fides, velùt compendio perſtringitur, atque ea dogmatica tantum eſſe declaratur.

Hæc Apoſtolica fides eſt, cui mundi tropha debētur. *Hæc eſt victoria* (inquit Didymus Alex.) *quæ vincit ſæculum, id eſt, fides, quam habemus credentes Ieſum eſſe eum, qui prophetatus eſt Chriſtus.* Fruſtrà aduerſarij fiduciam ſuam aduerſus Apoſtolicam fidem extollunt, cùm ea facilè in aduerſis ſuccumbat; & eo ipſo quòd Apoſtolica non eſt, nec Dei voce fundata, ad victricem, ac laureatam fidem pertingere nunquam valeat: ſed inanis prorſus, ac vacua eſſe deprehendatur. Didymus Alex.

Qvapropter omni alia fide longè à Chriſtiana Religione pulſa, ea ſola vera fides habenda eſt, quæ Deo, ac Chriſto ita perfectiſſimo ſenſu adhæret, vt quæ ille credenda reuelauit, credat; quæ ſequenda vult, ſequatur; quę verò refellenda iubet, refellat; cui ſi vera in Deum dilectio, vitæ innocentia, ac morum probitas comes adiūcta fuerit: eam & iuſtitiæ coronam, & ſalutis triumphum, demum gloriæ palmam conſequi haud dubium erit.

Idem demonſtratur tertiò ex Scripturis, quę præter fidem reuelatorum nullam eſſe agnoſcunt.

Articvlvs IX.

Seqvitvr tertium argumentum ex iis Scripturarum locis decerptum, quibus aſtruitur nullam aliam præter reuelatorum fidem à Scripturis probari. Id verò nobis in primis velut certum ſtatuendū eſt, eam fidem veram duntaxat à Scripturis commēdari, ad quam miracula ſequuta ſunt, ac ſequutura eſſent, ſi exigerentur. Quod ex Marci cap. vltimo exploratum eſt, vbi credentibus miracula in veræ fidei teſtimonium patrandi facultas traditur. *Signa autem eos, qui crediderint* (ita ibi legitur) *hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, ſerpentes tollent; & ſi mortiferum, quid biberint, non eis nocebit; ſuper ægros manus imponent, & bene habebunt.* Iis namque vera Chriſti fides, primū à falſa ſimulachrorum ſuperſtitione, tum à reprobata Iudæorum Religione olim vindicata fuit, atque eiſdem nunc quoque quotidie ab Hæreſibus ſecernitur. Cùm enim miracula à Deo tantummodò, ac Dei virtute fieri queant; quoties ea in fidei teſtimonium vocantur; conſtat ſanè toties eam veram fidem à Deo probari, quæ Diuino hoc teſtimonio vtitur. Quamobrem cùm nunquam in alterius, quàm in reuelatorum fidei teſtimonium ſigna patrata ſint: nulli dubium eſſe debet, quin ſola hæc fides vera ſit, cui Diuinum teſtimonium patrocinatur. Marc. vlt.

Plvrima ex Scripturis loca enumerari poſſunt, quæ paſſim teſtantur ſigna in huius fidei confirmationem edita eſſe: nā Matt. 8. cùm Centurio pro pueri ſanitate Chriſtum rogaret, ſéq; indignum exiſtimaret, qui Chriſtum tecto reciperet, cùm illum ſolius verbi virtute puerum ab infirmitate liberare poſſe crederet: protinus Chriſtus fidem illius admirans ait. *Non inueni tantam fidem in Iſrael,* &c. *Et dixit Centurioni, vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi.* Quid credidit Centurio? certè ſi Hieronymo in Comment. in hunc locum par eſt credere; latentem in Chriſto credidit Diuinitatem, cui tā facile eſſe ſibi perſuaſum habuit, verbo ſolo infirmitates pellere, quàm ſibi ſeruis imperare. *Intra corporis tegmen* (ait) *latentem Diuinitatem videbat, ſciens non id ſibi profuturum, quod etiam ab incredulis videbatur, ſed id quod latebat intrinſecus.* Quapropter haud mirum fuit, ſi Chriſtus fidem illius, quæ à Gentili haud expectari poſſe videbatur, admiratus eſt. *Miratus eſt enim* (vt idem Hieron. ait) *quòd videt Centurionem ſuam intelligere maieſtatem.* Atque vt illius fidem non tantùm ſua admiratione, ac verbis, ſed facto etiam veram eſſe declararet; mox in teſtimonium illius, curationis ſignum præſtitit. *Vade*, inquit, *& ſicut credidiſti, fiat tibi.* Credidit Chriſti Diuinitatem, quæ ad noſtram reuelatorum fidem ſpectat, & fidei veræ teſtimonium miraculum accepit. Matt. 8. Hieronymus.

Lvc. 5. cùm nonnulli Paralyticum in lecto iacentem per tegulas ante Chriſtum ſanandum ſubmiſiſſent; ait Lucas. *Quorum fidem vt vidit, dixit. Homo remittuntur tibi peccata tua.* Quam fidem in his Dominus contemplatus fuerat? fidem profectò omnipotentiæ, qua Chriſtum ita omnipotentem credebant, vt vel contactu, vel ſolo aſpectu ægrum ſanare poſſet. Quo factum eſt, vt ſtatim hanc fidem, quæ (vt patet) credendorum eſt, curationis ſignum ſequutum fuerit, vt eam veram fidem eſſe probaret. Luc. 5.

Ioannis 11. cùm Marthæ fratris Lazari mortem deflenti Dominus dixiſſet. *Ego ſum reſurrectio, & vita; qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit, viuet; & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum:* interrogaſſétq; Martham. *Credis hoc?* cui illa. *Vtique Domine ego credidi, quia tu es Chriſtus filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.* Quam fidē à Martha poſtulauit Chriſtus; niſi vt ipſum Deum crederet, cui ſoli cōpetit mortuorum eſſe vitam, & reſurrectionē, & viuentes ab æterna mortis plaga liberare? Hanc fidem cùm Martha confeſſa eſſet, celeberrimum illud quatriduani ſuſcitati miraculum in tantæ fidei teſtimonium erupit; vt admirando illo Dei teſtimonio probaretur haud vacuam, ac inanem eam fidem eſſe, ſed ſolam plenam prorſus, ac perfectam, quæ filij Diuinitatem, ac Maieſtatem credit. Ioan. 11.

AT ſcio, quò effugere quærant aduerſarij. Fatentur ſiquidem hanc fidei profeſſionem, qua credenda amplectimur, veram, ac neceſſariam eſſe: ſine qua vera illa (vt aiunt) beneuolentiæ fides nequeat conſiſtere: quapropter hanc ea non minus egere volunt, quàm fructus viua arboris radice indigeat, qua produci queat. Fidem enim beuolentię ad omnes verbi Dei partes reſpectum habere volunt: nunquam tamen ipſam conſiſtere affirmant; donec ad gratuitam promiſſionem peruenerit, ac firmam Diuinæ erga nos beneuolentiæ perſuaſionem amplexa fuerit. Hæc murmurat Caluin: Inſt. lib. 3. cap. 2. §. 30. & 31.

Caluinus.

VERVM Caluinus paucis verbis, & cũ Scripturis & cũ ſeipſo apertè pugnat. Nã imprimis ab eo percõtor; nũ fides credẽdorũ à fide beneuolẽtiæ diſtet necne? ſi nõ diſtat, cur ipſam per ſe conſiſtere non poſſe affirmat? ac præterea beneuolentiæ fidei iuſtificationem tribuit, quam à credendorum fide expellit? at certum eſt, ex Caluini ſententia diſtare, vt cõſtat ex cap. 2. §. 9. & 10. vbi credendorum fidem, non verã fidẽ, ſed fidei tantũ vmbrã appellat, ac ex alijs pleriſque locis paſſim colligitur. Si diſtat, cùm vtriuſque fidei confeſſio vera, ac neceſſaria ſit ex illius ſententia, profectò non vnicam is, ſed duplicem fidem ſtatuit, æquè veram, ac hominibus ad ſalutem neceſſariam, quo apertè cum Paulo, ac cæteris Scripturis pugnat, quæ vnicam tantùm fidem neceſſariam docent: ita Paulus ad Epheſ. 4. *Vnus Dominus, vna fides.*

Epheſ. 4.

NEQVE euadere poteſt, ſi dicat, fidem beneuolentiæ ad omnia credenda, tanquam ad fundamẽtum referri: nam cùm huiuſmodi fundamentum peculiarem fidem ſibi apud homines vendicet, qua verum eſſe credatur: profectò non eadem, & credendorum, & Diuinæ beneuolentiæ, quæ illis ſuperſtruitur, fides eſſe poteſt; ſed duplicem fidem illum ſtatuere oportet, vnam quidem, qua Dei verbo credat; alteram, qua poſt creditum verbum, Diuinam beneuolentiam ſibi certò adeſſe ſtatuat. Sic ſemper duplex fides erumpit, altera ab altera ſpecie diſtincta.

PRÆTEREA ſi à Caluino quærimus, an ſua beneuolentiæ fides ex ſolo verbi Dei auditu concipiatur, id confeſtim negat, vt ibi apertè docet. & alibi §. 6. ea potiſſimum ratione, quòd fides ex auditu concepta ſit tantùm baſis, qua vera fides fulcitur, ac ſuſtinetur, ac velut ſpeculum in quo hæc Deum intuetur. At oppoſitum de vera fide Scripturę docent, quæ veram fidem ex auditu concipi, hunc autem per verbum Chriſti fieri apertè declarãt: quod docet Paulus ad Rom. 10. vbi fidei cõparãdæ ordinis gradus aſſignat, primùm ipsũ Dei verbum, deinde ipſius verbi Miniſtrum, ac Prædicatorem, poſtea legitimam Prædicatoris miſſionem, deinceps ipſam Diuini

Rom. 10.

A verbi prædicationem: vnde tandem concludit. *Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Neque is vllam aliam Caluini fidem ſuperædificatam agnoſcit. Vana igitur eſt Caluini fides, quam in Dei beneuolentia collocat, cùm ipſis Apoſtolicis verbis repugnet. Quod etiam ſuperiori particula fusè demonſtrauimus ex alijs Scripturis, quæ fidem ex verbo Dei conceptam veram fidem eſſe docent.

AT demonſtremus etiam Caluinum in ſeipſum pugnare. Id ſanè apertum eſt, cùm veram fidem, cum ad verbi Dei partes reſpe-
B ctum habere vult, quem fructus ad viuam arboris radicem habet, cùm enim fructus quãdiu in arbore eſt, pars arboris ſit, ſicut & radix; neque arboris pars alterius, aut diſſimilis, ſed eiuſdem prorſus naturæ ſit, atque ipſa arbor: inde ſequitur creditum Dei verbum, quod à Caluino viuæ radici comparatur, à veræ fidei fructu non ita eſſe debere natura diſſimilem, quin & illud vera fides appellari debeat. Cùm igitur vna ſit fidei arbor, ac vna fidei natura: planè Caluinus ſeipſum iugulat, dum credendorum fidem, velut ſolam fidei laruam, & vmbram à veræ fidei natura arcet,
C vt ſuã beneuolentiæ fidẽ extollat: vnde tandẽ illud colligere liceat: vel beneuolentiæ fidem ad credendorũ fidei naturã referendam eſſe, vel nullam prorſus eſſe beneuolentiæ fidem, quæ à radicali fide disiuncta eſt, quam ſolam veram Paulus eſſe tradit ad Coloſſ. 2. *Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chriſtum, Dominum, in ipſo ambulate, radicati, & ſuperædificati in ipſo, & confirmati fide. ſicut & didiciſtis.*

ATTAMEN ſolidè Caluino reſpondemus, nunquam in vanæ, ac inanis fidei teſtimonium à Deo miraculum editum fuiſſe, ſed tantùm in veræ, ac perfectæ fidei confirma-
D tionem, quod ipſa, tum fides, tum ratio dictat. Nam ſi Deum veracem eſſe credunt, id planè illos de eo ſentire oportet, quod nihil vanum, ac inane ſuo teſtimonio comprobet. Si ſapientiſſimum non negant, fateri coguntur nunquam fruſtra illum ſigna oſtendere. Iam quid tot Diuina ſigna quibus olim ſola Euãgelij, ac credendorum fides munita fuit, orbi profuiſſent; ſi iis non vera, & perfecta; ſed inanis duntaxat fidei vmbra tradita, ac confirmata fuiſſet? cur homines potiùs Diuino teſtimonio deceptos, quàm cõfirmatos in fide, credere liceret; cùm quiſque veram illam, ac
E perfectam fidem eſſe credat, quam miraculo tanquam Diuino ſigillo obſignatam videt? Sed cùm omnis homo mendax ſit, Deus autem verax: falli homines potiùs, ac præſertim Caluiniſtas, ac Lutheranos in ſua fiducia cõſtituenda ęquum eſt exiſtimare; quàm Deum ſuo teſtimonio quemquam fallere, & inanem potiùs, ac vacuam fidei laruam eſſe illorum fiduciam credẽdum eſt, quæ nullo Dei teſtimonio,

Digitized by Google

monio, ac miraculo vnquam munita fuit, quã credendorum fidem fidei nomine indignam aſſerere, quæ tot ſignis, ac prodigiis confirmata fidei nomen, & auctoritatem ſibi ex Diuino teſtimonio vendicauit.

DENIQVE vt aduerſariis os obſtruamus; quò aperta tandem veritate obmuteſcant. Hinc veram, ac perfectam credibilium fidem eſſe abundè probamus, quòd eam non tam miraculis confirmatam, quàm ad extorquenda à Deo miracula potentem Scriptura eſſe teſtatur, quò fit, vt ea ſola fides à Chriſto exigeretur, vt quælibet pro homine miracula patraret, vt exploratum eſt ex multis Scripturæ locis.

Marc. vlt. MARCI vltimo cùm Dominus ad Euangelium diſſeminandum Apoſtolos per orbem mitteret, dixit. *Qui crediderit*, quod ad Euangelij fidem referri debet, *& baptizatus fuerit*; quod ad fidei dogmata ſpectat; *ſaluus erit*, huic tantùm fidei ſalutem pollicetur. *Qui verò non crediderit, condemnabitur*. Ex quo cunctos hac fide carentes æternæ damnationis reos ſtatuit. Quid verò his annectat, audiamus. *Signa autem eos, qui crediderint, hæc ſequentur, in nomine meo dæmonia eiicient*, &c. Vides nullam præterquàm dogmaticam Euangelicæ doctrinæ fidem, tum ad ſalutem, tum ad miracula vocati.

Matth. 9. MATT. 9. cùm Dominus à cæcis lumen ab eo poſtulantibus peteret. *Creditis quia hoc poſſum facere vobis?* Cùm illi reſpondiſſent: *Vtique Domine.* Non aliam fidem, præter illam, quam de illius Diuinitate, ac omnipotentia conceperant, ab illis exigit; ſed ea ſola contentus curationis beneficium miraculo impendit; ac illud integrè illorum fidei aſcribit dicens. *Secundùm fidem veſtram fiat vobis.*

MATTHÆVS eodem c. mulierẽ, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, ſola fide, quæ Chriſti omnipotentiam reſpiciebat, à ſanguinis fluxu miraculosè curatam fuiſſe narrat. *Dicebat enim* (inquit) *intra ſe, ſi tetigero tantùm veſtimentum eius, ſalua ero.* Mox eam fidem incolumitas ſequuta eſt, quam ab ea duntaxat, non alia fide profectam fuiſſe Chriſtus ipſe teſtatur illis verbis. *At Ieſus conuerſus, & videns eam, dixit. Confide filia, fides tua te ſaluam fecit.* Quid fiduciam ſuam aduerſarij pro vera fide iactant? En mulierem omnipotentiæ Chriſti fide ſaluatam; à qua Chriſtus non aliam, quàm in ea fide conſtantiam poſcit.

Marc. 7. MARCVS c. 7. Syrophæniſſam hac fide de Chriſti duntaxat omnipotentia concepta, filiæ à dæmone obſeſſæ liberationem impetraſſe teſtatur. Cùm enim illa Chriſtum tanquam Diuina natura, ac omnipotentia præditum adoraſſet, ac ſupplicibus palmis illius opem pro filia efflagitaſſet; & canis appellationis iniuriam paſſa, nec dum à ſua fide receſſiſſet, ſtatim à Chriſto audiuit: *O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.* Num Chriſtus ab ea Caluini, & aduerſariorum fiduciam extorſit, vt filiæ liberationem impenderet?

ID tandem aduerſarij ex Scripturis, velut certiſſimum ſibi ſtatuant, nullam in iis præterquàm de credendorum fide (cùm de vera fide agitur) mentionem fieri. Quam enim Paulus præterquàm Euangelij fidem docet? cùm ad Philip. 1. ſcribens nihil magis, quàm Euangelij fidem illis commẽdat, monetque vt in ea diſſeminanda laborent. *Tantùm* (inquit) *dignè Euangelio Chriſti conuerſamini, vt ſiue cùm venero, & videro vos, ſiue abſens audiam de vobis, quia ſtatis in vno ſpiritu, vnanimes collaborantes fidei Euangelij.* *Philip. 1.* Quibus verbis potuit Paulus magis Euangelicam fidem, tanquam veram, ac Chriſtianam commendare, quàm cùm in ea ſola diſſeminanda, ac tuenda omnes hortatur collaborare: neque dubitandum eſt, eam Euangelij fidem à Paulo vocari, quæ ex credito Euangelio in animo relinquitur.

Coloſſ. 1. EANDEM Euangelicam fidem, non aliam apud Coloſſ. cap. 1. laudat, ac pro ea Deo gratias agit. *Gratias* (inquit) *agimus Deo, & Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti ſemper pro vobis orantes, audientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu; & dilectionem, quam habetis in Sanctos omnes, propter eam ſpem, quæ repoſita eſt vobis in cælis, quam audiſtis in verbo veritatis Euangelij, quod peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo mundo eſt, & fructificat*; &c. Vbinam Apoſtolus aduerſariorum fiduciam laudat, aut pro ea gratias agit, quaſi illa omnes de ſalute tutos eſſe credat; quæ nullo Euangelij loco conſiſtit; ſed à toto Euangelio expellitur? Agnoſcant igitur fidem ex credito Euangelio conceptam, ac firmo aſſenſu animo inhærentem ſolam eſſe, quæ ab Apoſtolo commendatur; atque eidem ſpem futurorum bonorum inniti: quò fit, vt nihil magis Apoſtolus ſollicitè curaret, quàm eam fidelium pectoribus inſerere.

1. Teſſal. 2. QVOD 1. Theſſalon. 2. teſtatur, cùm ait. *Fiduciam habuimus in Deo noſtro loqui ad vos Euangelium Dei, in multa ſollicitudine.* En quò vera fiducia deſeruire debet: vt ſcilicet verum Chriſti Euangelium nullò timore diſſeminetur; & vera Chriſti fides vbique inter infideles excreſcat; fiducia fidem velut pediſſequa ſequatur, non tanquam Domina præcedat: idcircò enim fiduciam Apoſtolus Euangelio, ac fidei Euangelij ſubiicit, vt diſcant aduerſarij illam ſupra Euangelicorum dogmatum fidem non extollere. Paulus verò haud fruſtra adeò anxiè, ac ſollicitè Euangelicæ prædicationi incumbebat: nam cùm fidem ex au-

ditu, auditum verò per verbum Chriſti, A & Euangelium comparari non ignoraret: propterea in Euangelij prædicatione laborabat, vt ea fidem in hominum mentibus pareret, quam certè non vacuam aut inanem, ſed perfectam, ac iuſtificantem, ſi viua foret, agnoſcebat.

NEQVE enim Paulus tot labores in prædicando Euangelio perpeſſus eſſet, vt ibidem teſtatur his verbis. *Memores enim facti eſtis fratres laboris mei, & fatigationis: nocte, ac die operantes, ne quem veſtrum grauaremus, prædicauimus vobis Euangelium Dei.* Neque tot vincula pro B Euangelio ſubiiſſet, tot perſecutionum æſtus vltrò pertuliſſet, vt interdum illum etiam viuere tæderet, dummodò acceptum Euangelium diſſeminaret: ſi ex Euangelij credulitate vana duntaxat, ac inanis, non perfecta fides in animum manaret. Tandem quorſum in Euangelij fide diſſeminanda tantùm temporis, ac ſollicitudinis inſumpſiſſet, ſi alia perfectior hominibus prædicanda extitiſſet?

GRAVI perſequutione ingruente mittit Paulus Timotheum Theſſalonicam, tanquam Euangelij Miniſtrum, vt fideles in accepta Euangelij fide confirmet: vt ipſe teſta- C

1. Theſſal. 3. tur ad Theſſalonic. ſcribens cap. 3. *Miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & Miniſtrum Dei in Euangelium Chriſti ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra, vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis.* At quænam illæ fides erat: in qua à Timotheo confirmandi erant? in ea ſanè tantùm Euangelij fide, cuius ille erat Miniſter. Neque enim aliam præterquàm Euangelij fidem Paulus illis prædicauerat, à quo paulò ante multa ſignorum maieſtate ornatum Euangelium acceperant.

HANC fidem non aliam Apoſtolus ſollicitè curabat, pro hac ſedulus inuigilabat, ne D ea apud illos in aliquo fidei dogmate corrueret. Demum in ea tuenda omnem operam, ac ſtudium conferebat, vt eodem c. 3. declarat his verbis. *Et ego amplius non ſuſtinens mibi, ad cognoſcendam fidem veſtram, ne fortè tentauerit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor veſter.*

QVAMOBREM malè ſibi applaudunt aduerſarij, cùm ſuæ fiduciæ, quæ ad Euangelium non pertinet, Euangelicæ fidei nomen imponunt. Vbinam Paulus fiduciam, qua Deum ſibi propitium quiſque perſuadet, Euangelij fidem vnquam appellauit? quando E pro illa diſſeminanda, ac tuenda vnquã laborauit? Quas perſecutionũ procellas? quos turbines? quos metus, aut pugnas ab hominibus hæc fiducia olim vnquam paſſa fuit, à quibus Apoſtolica opera ſubleuari indigeret? præſertim cũ ea vitiis amica ſit, atque adeò cuilibet facinoroſo facillima, vt potiùs difficillimũ ſit ab ea homines cõpeſcere, vt ſalutifero timore à vitiis deterreantur, quàm vltrò ad eam currentibus ſtimulos addere: quò fit, vt cũ nullo labore, hæc Diuinæ beneuolentiæ fiducia cõparari poſſit; nulliſq; hominum periculis, aut dæmonum inſidiis in animo ſubiaceat: ob id præſertim, quòd dæmonem ipſum Doctorẽ, ac promotorem habet, qui inſidam hanc ſecuritatem ſceleratorum mentibus inſtillat, ne ſalubri flagitiorum ſuorum timore, ac pœnitentia concutiatur. Cuius rei teſtis eſt Eccleſiaſticus c. 5. qui ab ea ſummoperè fugiẽdum monet. *Ne dicas (ait) miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* Nulla etiam Apoſtolica ſollicitudine indigeat, niſi vt ea ab hominum mentibus eradicetur. *Eccleſiaſt. 5.*

ET quidem cùm in id tota Pauli ſollicitudo intenderet, vt Euangelicam credendorum fidem ab Hæreticorum, ac dæmonum inſidiis tueretur, tum maximè in omnem aliam prætenſam fidem inuehitur, cùm ad Galatas ſcribit 1. cap. vbi cunctis anathema dicit, qui aliam, quàm Euangelij fidem prædicant. *Licèt nos* (inquit) *aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Caueant igitur ſibi aduerſarij à Pauli anathemate, qui aliam quàm Euangelij dogmaticam fidem diſſeminant: caueant etiam quicunque aliam, quàm Euangelij fidem audiunt: nam ſi qui ſunt, qui ſe Angelos, Prophetas, Apoſtolos à Deo miſſos iactent, quibus propoſitum ſit illos in aliam, quàm Euangelij fidem transferre, id exploratiſſimum habeant, hos non alios eſſe; quàm fidei perturbatores, ac depopulatores, qui Chriſti Euangelium ſubuertere conantur. Quapropter his velut Tartareis Angelis; pſeudoprophetis; pſeudoapoſtolis, à ſatana miſſis liceat libere cum Paulo anathema dicere, ciuitatibus pellere, à publicæ rei adminiſtratione arcere, poſt vnam vel alteram correptionem deuitare: neque iis valedicere. *Qui enim eis valedicit*, vt ait Iacobus, *communicat operibus eorum malignis.* Illos tandem; niſi reſipiſcant, fas ſit velut peſtifera zizania, ac inutilia ſarmenta ferro, ignéque exterminare, ne totum Eccleſiæ corpus corrumpant. *Ad Galat. 1.*

NAM cùm hæc Euangelij fides non ab hominibus, ſed à Deo profecta ſit, vt Paulus eodem capite declarat, cùm ait, ſe non ab homine illam didiciſſe, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti accepiſſe. Planè qui eam in aliam fidem commutant, Chriſti Euangelium deſtruunt, Apoſtolicam fidem ſubuertunt, tantùm vt in ſua fide glorientur.

ATQVE hæc cauſa eſt cur Paulus adeò in eos inuehatur, qui Euangelio non obediunt, vt eos 2. Theſſalon. 1. æterni ignis reos eſſe decernat. *In flamma ignis* (inquit) *dantis vindictam iis, qui non nouerunt Deum, &* *2. Theſſal. 1.*

non

non obediunt Euangelio Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius. Et certè ij Euangelio non obediunt, qui Euangelicam fidem Apoſtolico labore diſſeminatam, velut vanam, ac inanem conculcant; vt in aliam Euãgelio ignotam diſtrahant: quò fit, vt meritò comminatas ab Apoſtolo pœnas pertimeſcere debeant. Quòd ſi ſuam fiduciam aduerſarij Euangelica credendorum fide perfectiorem eſſe velint, cui noſtra hæc cõparata inanis fidei vmbra potiùs, quàm fides exiſtimanda ſit; mirum ſanè videri debet, cur illius aliquando Paulus non meminerit, aut Euangelicam fidem illa ſilentio pręterita ſolam ſemper extulerit? denique cùm illa perfectiot ſit, cur ſaltem quoties Euangelicam fidem commendat, cum ea ſimul non copulet? At apud Paulum aduerſariorum fiducia ſilentio ſepulta eſt, vt eam nihil cum Apoſtolica fide commune habere tandem diſcant, & eam Paulo ignotam fuiſſe ſciant, qui Euangelicæ tantùm, non alterius fidei obedientiam nobis commendat.

QVAMOBREM aduerſariis haud aſpernandum eſt Iudæ Apoſtoli conſilium, qui eodem Apoſtolico ſpiritu, quo Paulus Euangelicam fidem docuerat, huic ſoli inſiſtendum, ac pro ea ad extremum vſque ſpiritum decertãdum hortatur. *Deprecor*, inquit, *ſupercertari ſemel traditæ Sanctis fidei.* Non pro alia fide certandum Iudas admonet, quàm pro ea, quæ ſemel Sanctis tradita fuit, quę ſanctiſſimos illos Patriarchas, Prophetas, ac Apoſtolos ſatores habuit: nam cùm vnica tantùm fides ſit, quæ & antiquos Patres, & Chriſtianos complectitur: atque eadem Euãgelij veritas, quæ nobis aperta eſt, illis implicitam fidem miniſtrauerit, haud immeritò ſolam hanc fidem ſeruari, ac pro ea decertati iubet, quæ ſociam ſibi addi nunquam paſſa eſt.

Iud. in Epiſt.

QVARE huic ſanctiſſimæ fidei, omni alia fide velut ſpuria reiecta, omnes ſuperædificare monet, vt ea in ipſis radicata, & fundata ſtabiles ab ea nunquam diuellantur. *Superædificantes* (inquit) *voſmetipſos ſanctiſſimæ fidei noſtræ, in Spiritu ſancto orantes.* En quãti Apoſtolus Euangelicam fidem faciat cùm in ea ſola nos velut viuos lapides conſtrui, ac ædificari vult, vt in Dei templum aſſurgamus? Qua etiam cum Dei dilectione coniuncta nobis æternæ vitæ coronam pollicetur. *Voſmetipſos* (inquit) *in dilectione Dei ſeruate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam.*

HIS igitur teſtimoniis, pluribus aliis ommiſſis, demonſtratum ſit; aliam præter Euangelicam credibilium fidem in Eccleſia tolerari non debere: cùm aliam præter hanc Scripturæ, non agnoſcant; immò, quacunque alia in Chriſtianum orbem inuecta, tum Eccleſiam, tum fidei vnitatem lacerari contingat.

PORRO Caluinus, vt ſuam beneuolentiæ fidem hominibus perſuadeat, magna exantlat promiſſa, plurima Scripturarum teſtimonia pollicetur, quibus fidem ſuam ædificet; immobilem, inexpugnabilem promittit Inſtitut. lib. 3. cap. 2. §. 28. & 29. Iam verò promiſſa teſtimonia expendamus; quàm leuem, ac ridiculam probationem efficiant, ac labile fidei ſuæ ædificium reddant.

Caluinus.

PRIMVM teſtimonium deſumit ex Pſal. 79. vbi Dauid Dominum rogat. *Oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.* Quod ita explicat. *In Diuina beneuolentia, quam reſpicere dicitur fides, intelligimus ſalutis, ac vitæ æternæ poſſeſſionem obtineri.* Digna ſanè Caluino interpretatio, quæ tam à Dauidico ſenſu aliena eſt, quàm ſua illa fiducia, quam hac interpretatione ædificat, à vera, ac Apoſtolica fide abeſt. Diuinam beneuolentiam primam, ac potiſſimam ſalutis noſtræ cauſam eſſe nemo eſt qui ignoret; hoc Hieremias; hoc Iſaias; hoc Petrus; hoc Paulus; hoc tota Scriptura docet; nec Dauid ſolus tanquam huius rei teſtis rogandus erat, ſed integra Scriptura: ſed quid fidei cum Dei beneuolentia commune eſt? Id de fide, non de Dei beneuolentia à Dauide dictum eſſe Caluino probandum fuit. At fides (inquit) Dei beneuolentiam reſpicit: hic eſt controuerſiæ ſtatus; hoc probandum eſt; at vnde id ex hoc Dauidis teſtimonio probat, cùm nullibi hîc fides audiatur: ſed hæc Caluini additio eſt, quam Dauid ignorat. Facile eſt Caluino teſtimonia ex Scripturis producere, quæ non Scripturarum, ſed proprium ipſius ſenſum eloqui cogat. Itáne corruptus homo Scripturas impunè additionibus corrumpit, vt inter pura veritatis mella, mixta erroris venena incautis propinet? Tollat Caluinus ab hoc teſtimonio quod ſuum eſt, & nihil ad ſe Dauidis teſtimonium pertinere apertum erit.

Pſal. 79.

SECVNDVM teſtimonium exerit ex Pſalm. 72. vbi Dauid Diuinam benignitatẽ erga iuſtos extollit. *Quàm bonus* (inquit) *Iſraël Deus his, qui recto ſunt corde?* Caluinus verò locum ita exponit. *Canit Dauid* (ait) *Diuinam bonitatem, dum in pio corde ſentitur, vita ipſa eſſe ſuauiorem, & optabiliorem.* Quis hunc Caluini ſenſum nõ admiratur adeò à Dauidis litera alienum, vt vix aliquid cum ea commune habeat? Quid aliud hoc teſtimonio Dauid inſinuat, quàm Dei bonitatem in iuſtos, ac Sanctos affluere? vndenam Caluinus illum pij cordis de Dei bonitate ſenſum vita ipſa optabiliorem, ex hoc teſtimonio confingit; cùm hic tantũ Dauid Dei benignitatem in Sanctos cõmendet? An idẽ eſt Caluino Deũ iuſtis eſſe bonũ, atq; vnũquemq; pio corde de Dei benignitate ita ſẽtire debere, vt ſibi bonus ſit, ac fauſta omnia ſibi de Dei bonitate polliceatur? an hæc ſenſu

Pſal. 72.

ioret ſe cohærent? At ſi id minùs Dauidis, A magis tamen Caluiui ſenſui conſentaneum eſt, cui non Scripturarum ſenſui propriam ſententiam ſubiicere, ſed Scripturas ad proprium ſenſum velint, nolint, torquere propoſitum eſt. Ita ſit, vt Scripturas (vt ait Hilarius de Hæreticis ad Conſtantium Auguſtum) ſine ſenſu loquatur, fidem ſine fide prætendat. Neque enim Scripturę in legendo ſunt, ſed in intelligendo.

Hilarius.

Sed eſto, valeat Caluini ſenſus: Dei bonitas dũ in pio corde ſentitur, omni vita ſit ſuauior, & optabilior, vndenam hoc teſtimonio probat fidem in Dei beneuolentiam reſpicere, cũ B nec verbum quidẽ de fide audiatur? ſed hæc eſt H.ereticorum natura, vt notat Ambroſius in c. 5. ad Rom. *Quòd quia propria auctoritate vti non poſſunt, ad victoriam verba legis adulterant, vt ſenſum ſuum quaſi verba legis afferant, vt non ratio, ſed authoritas præſcribere videatur.* Nihil ergo ad rem hoc teſtimonium facit.

Ambroſius.

Tertium teſtimonium promit ex Epiſt. ad Rom. c. 8. *Quis ergo nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an nuditas, an periculum, an perſecutio, an gladius?* Item: *Certus ſum enim quia neque mors, neque vita,* &c. Quem locum ita explicat Caluinus. *Paulus* (inquit) *res* C *omnes aduerſas accumulans, gloriatur tamen per illas nos ab amore Dei non diſiungi.* Sed nec locus hunc ſenſum fert, cùm ea certitudo, quam Paulus his verbis præ ſe fert, nõ omnium, ſed Pauli tantũ fuerit. neque enim ait. *Certi ſumus,* ſed *certus ſum.* Quod fortè ad aliquã reuelationẽ Paulo à Deo factã referri poterat: neq; ita Patres exponunt. Duplicẽ enim locus explanationẽ patitur. Chryſoſt. & Theophylact. in hũc locũ charitatẽ Dei, de qua hîc agit Apoſtolus, de dilectione interpretantur, qua Deus nos diligit, à qua nulla vi poſſumus ſeparari, quandoquidem nulla potentia ſupra Deũ eſt, D quæ illius erga nos charitatem extinguere queat. Diligit enim Deus omnia quæ fecit, neq; ab illius charitate etiã mali ſeparari poſſunt, qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Auguſtinus verò lib. de Corrept. & gratia c. 7. & alij, de ea charitate intelligunt, qua nos diligimus Deum. Neq; tamẽ vllo modo Caluino fauẽt: nam Caluinus de fidei certitudine intelligit, qua quiſq; ſe in Dei charitate per fidẽ ita manere ſibi ipſi perſuadere certò debet, vt ab ea diuelli nunquam poſſit. Auguſtinus verò oon ad fidei, ſed ad Prædeſtinationis certitudinẽ E Pauli verba refert: qua certus eſt Dei electos nullis aduerſis à finali Dei charitate ſeparandos eſſe: quo ſenſu etiam accipienda ſunt illa Domini verba apud Ioannem c. 10. *Oues meæ vocem meã audiũt, & ego cognoſco eas, & ſequũtur me, & ego vitã æternã do eis: & nõ peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.*

Caluinus Inſt. lib. 3. c. 2. §. 28.

Chryſoſt. Theophyl.

Auguſtinus.

Ioan. 10.

Neqve tamen exiſtimandum eſt, etiam electos ad tempus non poſſe ſeparari à charitate Dei, quaſi iã in bono confirmati ſint, aut voluntatem aptam ad peccandũ non habeãt: ſed idcirco non poterunt ſepari à charitate Dei; quia ex dono prædeſtinationis tandem in charitate decedent: quod tamen prædeſtinationis donum ita cuiq; incertum eſt, vt nemo niſi Deo reuelante certus eſſe poſſit, ſe de numero prædeſtinatorum eſſe, vt docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 12.

Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 12.

Dvo igitur Caluino priùs probanda erant, antequã hoc ſibi Pauli teſtimonium arriperet. Primum, quẽlibet, qui Chriſtianam fidẽ profitetur, aut Deum propitium ſibi eſſe credit, eſſe de prædeſtinatorum numero; quod Scriptura vbique impugnat. Alterum, id ſibi ex fide adeò certum eſſe debere, vt nullo modo de eo dubitare fas ſit: cuius nullibi Scripturæ meminerunt. Nuſquam enim vel in Symbolo Apoſtolorum, vel in tota Scriptura legimus, fidei pręcepto nobis credendũ propoſitũ eſſe: vt quiſque ſeipſum de numero prædeſtinatorum eſſe credat. Nam ſi ita eſſet, certus fuiſſet Apoſtolus ex fide omnes Romanos ad quos ſcribebat, fuiſſe prædeſtinatos. Quis verò ita deſipiat, vt id Paulum ſibi fide ſtatuiſſe credat; præſertim cùm iuxta Caluini ſententiam alterius fides nemini nota eſſe poſſit?

At certè, ſi mea poſtularetur ſententia, exiſtimarem Paulũ hoc loco perfectæ charitatis naturam deſcribere, quæ cũ perfecta eſt, nullas tribulationes, nulla aduerſa metuit: ſed omnia ſuffert, omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Porrò ad eam Romanos hortatur, vt iuſti, ac electi Dei euadere queãt, quib⁹ omnia cooperãtur in bonũ: qua profectò ſi præditi fuerint, certũ ſe Apoſtolus eſſe dicit, quòd neq; mors, neq; vita, neq; Principatus, neque poteſtates, neque hominũ, aut dæmonum vis illos à charitate Chriſti poterit auellere. At quoquo modo locus hic Pauli exponatur, de fide nullum eſt verbum, quod Caluini ſenſui faueat: vt ex ipſis verbis Apoſtoli exploratum eſt.

Qvartvm teſtimoniũ elicit ex Pſ. 22. vbi ait Dauid. *Si ambulauero in medio vmbræ mortis,* *Pſal. 22.* *non timebo mala, quoniam tu mecum es. Dauid* (inquit Caluinus) *cunctis terroribus, qui nos conturbant, opponit ſolum Dei fauorem.* Iam tędet hominis iſtius teſtimoniis reſpondere: adeò à propoſito aberrant. Dauid ita in Dei ope ſperat, vt in ipſis mortis periculis deſperare nolit, vbinam de fide mentio?

Postremvm teſtim. (vt his nugis tandem finem imponam) colligit ex Pſ. 32. cùm Dauid Hebræum populum commẽdat, eo quòd inter cæteros orbis populos à Deo ſibi in populum electus fuerit. *Pſal. 32.* *Beata gens, cuius Dominus Deus eius, populus quem elegit in hæreditatem ſibi.* En Caluini expoſitionem. *Sentimus,* inquit, *ſemper animos noſtros vacillare, niſi Dei gratia contenti pacem ſuam in ea quærant, & penitus in-*

fixum

fixum habeat, quod dicitur in Pſal. beata gens, &c. At quid hoc Caluini commentum cum Dauidis verbis? Beatam acclamat Dauid gentem illam, quæ Dominum fide, ſpe, & charitate poſſidet; tum populum, quem Deus ab errorum tenebris vendicatum recto cultu ſibi copulauit. Vbinam beneuolentiæ fides? vbi illa certa mentis perſuaſio de Dei benignitate, quam hoc teſtimonio Caluinus ædificare nititur? An non tam longè ab hoc teſtimonio, quàm ab ipſa rei veritate abſunt? Sed hęc de tertio argumento ſatis.

Idem demonſtratur quartò ex Scripturis, quæ fidei iuſtificationem tribuunt.

ARTICVLVS X.

SVPEREST quartum ex Scripturis argumentum explicandum, quod ex fidei iuſtificatione colligitur. Cùm enim Scripturæ vbiq; Euangelicā reuelatorum fidē iuſtificare doceāt, neq; alteri vnquā fidei initiū, ac fundamentum iuſtificationis tribuāt: profectò vel hac ſola ratione vera illa, ac perfecta eſſe declaratur: quod etiam ex ipſa aduerſariorum confeſſione conſtat, qui eam ſolam veram fidem eſſe cenſent, cui tum iuſtificatio; tum ſalus à Scripturis aſcribitur, tametſi eam ſuæ fiduciæ aſcribant.

ET licèt plurima huiuſmodi teſtimonia ſuperiùs prolata ſint, quia tamen modò alteri probationi deſeruiunt, non importunè hic reuocanda erunt.

PRINCIPIO igitur quòd dogmaticæ tantùm fidei iuſtificationis initium (ſic enim fidē iuſtificare Scripturæ intelligunt) à Diuinis literis tributum ſit: inde primùm exploratum eſt, quòd dogmatica fides fuit, qoa Abraham filium Dei ex ſuo ſemine naſciturum olim credidiſſe legitur: qui tamen ea iuſtificatus fuit, vt Scripturæ tradunt Gen. 15. & ad Rom. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.* Sola igitur dogmatica reuelatorum fides vera eſt & perfecta. *Gen 15. Rom. 4.*

FIDES dogmatica fuit Euangelij fides, quam Dominus per orbem diſſeminari iuſſit, vt tradit Marcus cap. 16. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ*; cui tamen & iuſtificatio, & ſalus promittitur. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* *Marc. 16.*

FIDES fuit dogmatica, quam Dominus Nicodemum docuit, cùm Io. 3. dixit. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret.* Ea ſiquidem, & Dei dilectionem erga homines, & Verbi incarnationem & filij Diuinitatem illi credendam propoſuit: qua mox homines iuſtificari, ac ſalutem conſequi docet, cùm ſubiicit. *Vt omnis, qui credit in illum, non pereat; ſed habeat vitam æternam.* *Ioan. 3.*

FIDES fuit dogmatica, quam Chriſtus ad Patrem orans nobis colendam tradit Io. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deū, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Quæ etiam iuſtificās fuit, cùm illi vitam æternam annectit. Nam vt Aug. ait tract. 12. in Io. tom. 9. *Nihil aliud eſt iudicium, ac æterna damnatio, quàm non cognoſcere, & non credere in filium Dei, ſicut nihil aliud eſt beatitudo, & vita; niſi credere, & cognoſcere filium Dei: vnde dicitur, hæc eſt vita æterna vt cognoſcant*, &c. *Ioan. 17.* *Auguſtinus.*

FIDES fuit dogmatica, quam Martha profeſſa fuit Io. 11 cùm dixit. *Vtique Domine, ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mūdum veniſti.* Ibi enim credidit Chriſtum eſſe Deum omnipotentem, qui & mortuos ad vitam reuocare, & viuos ab æterna morte liberare poſſet: atque eandem iuſtificantem demonſtrat, cùm ita credentibus Chriſtus pollicetur. *Qui credit in me, non morietur in æternum.* *Ioan. 11.*

FIDES fuit dogmatica, quam Chriſtus in parabola ſeminantis aperuit Luc. 8. cùm ait. *Semen eſt verbum Dei, quod autem ſecus viam, hi ſunt qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant.* Ea namque totius Euangelicæ doctrinæ fides inſinuatur, quæ cuilibet credenti neceſſaria eſt vt vitę fructum ferat. Hæc autem fides apertè à Chriſto iuſtificans eſſe affirmatur, cùm aſſerit Dei verbo credentes, abſque alia fide ſaluos fieri; quod ſanè fieri non poſſet, niſi priùs ab eadem iuſtificarentur. *Luc. 8.*

FIDES fuit dogmatica, quam Io. cap. 1 fidelibus propoſuit his verbis. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri iis, qui credunt in nomine eius, vel in nomen eius.* Græcè enim habetur τὸ ὄνομα αὐτοῦ, *in nomen eius.* Credere enim in nomen eius, eſt credere Chriſtum eſſe filium Dei, ac hominum mediatorem; & nomen habere ſuper omne nomen, in quo omne genu flectatur; neque aliud eſſe nomen, ſub cœlo datum hominibus, in quo nos oporteat ſaluos fieri. Hoc quippe eſt in nomen eius credere; vt adnotauit Toletus in cap. 1. Io. quæ omnia ad dogmaticam fidem ſpectant. Vbi ſimul etiam ea iuſtificans oſtenditur, cùm iis qui Chriſtum, ac illius fidem recipiunt, datur facultas filios Dei fieri, per hanc fidem regenerari, ac in Dei filios adoptari, quæ ſine iuſtificationis gratia fieri nequeunt. *Ioan. 1.* *Toletus.*

FIDES fuit dogmatica, quam Petrus apud Ioann. 6. pro ſe, ac toto Apoſtolorum collegio profeſſus eſt, cùm Domino dixit. *Verba vitæ æternæ habes; & nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Vbi apertè propriam, ac cæterorum Apoſtolorum fidem, quæ non inanis, ſed vera *Ioan 6.*

fuit, in Chriſti verbis, ac Diuinitatis fide collocat, quam dogmaticam eſſe nemo ignorat: ſed cur vitam æternam Euangelicis Chriſti verbis copulaſſet, niſi credidiſſet, ea fide, quam ex auditu, & verbo Chriſti conceperant, iuſtificationem, ac vitam æternam conſequi poſſe?

Ioan. 20. FIDES dogmatica erat, quam Ioannes c. 20. ex toto ſuo Euangelio colligebat dicens. *Hæc autem ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus eſt filius Dei* Huc enim ſpectauit Ioãnes, cùm Euangelium ſcriberet, neque alium ſibi finem propoſuit, quàm vt crederẽt omnes Ieſum eſſe Dei *Hieronym.* Filium, vt notat Hieron. in catalogo ſcriptorum Eccleſiaſt. vbi tradit idcirco Ioannem ſuum Euangelium ſcripſiſſe, vt contra Cherinthum, atque alios Hæreticos, ac præſertim Ebionitas, qui Chriſtum ante Mariam fuiſſe negabant, illius Diuinitatem declararet. Atq; eandem iuſtificantem eſſe ſcribit, cùm ait. *Et vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* Neque enim per fidẽ credentes ſalutem aſſequerentur, niſi iuſtitiæ priùs initium ex fide acciperent, qua poſtea ſalui eſſe poſſent.

PAVLVS quoque non aliam, quàm dogmaticam fidem vnquam prædicauit, vt ipſemet teſtatur ad Rom. 10. *Rom. 10.* cùm vniuerſam fidei prędicationem velut compendio colligẽs ait. *Hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus: Quòd ſi confitearis in ore tuo Dominum Ieſum; & in corde tuo credideris, quia Deus illum ſuſcitauit à mortuis, ſaluus eris.* Quo teſtimonio etiam apertè eidẽ fidei iuſtificationem tribuit, cùm ei ſalutis efficientiam pollicetur. Et quidem ex hoc illuſtri Pauli teſtimonio nõ obſcurè colligimus, quoties Paulus de fide loquitur, atque ei iuſtificationem confert, toties dogmaticam fidem, velut iuſtificantem proponere. Neque enim ſibi conſtaret Paulus (quod aduertere debent aduerſarij) ſi aliquando aliam præter dogmaticam fidem prędicaret, cùm hic apertè teſtetur ſe nunquam in alio, quàm in huius fidei verbo laborare.

1. Cor. 1. QVOD etiam confirmat 1. Cor. 1. his verbis. *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixũ, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam; ipſis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam:* & c. 2. *Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.* En quam fidem Paulus prædicabat, en quam fidem ſciebat. Eam nimirum, quæ Chriſti Diuinitatem, humanitatem, crucifixionem, mortem, reſurrectionem reſpiciebat. Hæc illi fides familiaris erat, quã ex Euangelica Chriſti doctrina hauſerat. Porrò omnem aliam fidem, quæ ex his Euangelicis veritatibus non conſtat, omnino ignorabat, hanc velut iuſtificationis initia præbentem hominibus commendabat: neque ſine ea quemquam iuſtificari poſſe docuit ad Rom. 3. & 4. ad Galat. 2. 3. & 5. cùm hominem

A ex fide iuſtificatum affirmat.

CÆTERVM & ea fides iuſtificans fuit de qua ipſe Paul. ad Rom. 1. loquitur his verbis. *Rom. 1.* *Virtus enim Dei eſt in ſalutem omni credenti, Iudæo primùm, & Græco.* Nam cùm cæteris non credentibus virtus Dei potiùs ad vltionem ſit; credenti, ad ſalutem cedit: ex quo manifeſtum eſt, credentes per credibilium fidem ſaltem initialiter iuſtificari. Quod aliis etiam ſequentibus verbis confirmat, cùm ait. *Iuſtitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidem, ſicut ſcriptum eſt, iuſtus ex fide viuit.* Cùm enim iuſtitia Dei apud Paulum ſit iuſtitia fidei, vt ſentiunt B Ambroſius, & Haimo, quæ gratis hominem per Baptiſmum iuſtificat. In ea enim tota hominis iuſtificatio à Deo iuſtificante pendet, cui nulla prorſus præcedentia opera iuſta, quę impium comitari, in eóve reperiri nequeunt, ſuffragantur: ac propterea Dei iuſtitia appellatur, tanquam à ſolo Deo profecta, ac per Chriſti merita nobis collata. Hac igitur iuſtitia homo iuſtificatur, cùm in eo ex fide in fidem reuelatur. Qui locus diuerſimodè à multis exponitur.

Ambroſius. D. Ambroſius namque vult iuſtitiam Dei C reuelari ex fide in fidem, cùm à fide Dei promittentis tranſit ad fidem hominis, qui credit ei. Vel ex fide in fidem, propter omnes fidei partes quarum vnaquæque fides eſt: vel ex fide veteris Teſtamenti, vbi vnus Deus credebatur, in fidem noui, vbi Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus creditur.

Haimo. HAIMO exponit ex fide primi aduentus in fidem ſecundi, & ex fide primæ reſurrectionis in fidem ſecundæ.

Primaſius. PRIMASIVS explicat ex fide prædicatorum, in fidem populorum, ex fide ſeminantium, in fidem metentium.

Auguſtinus. D. Auguſt. libro quæſtion. Euangelicarum D ita explanat. *Ex fide verborum quibus credimus, quod non videmus, in fidem rerum, quæ credita obtinemus.* Quæ expoſitiones licèt veræ ſint, ac graues, tamen locus iſte ſecus videtur exponendus. Nam cùm hîc de hominis iuſtificatione agatur; hæc iuxta duplicem illius ſtatum bifariam illi poteſt contingere. Vel enim extra fidem eſt, & ad Baptiſmum accedit. Hinc prima homini ex fide iuſtificatio oritur, ad qoam quibuſdam gradibus aſcendit. Priùs enim infidelis ex auditu Euangelij fidem quandam acquiſitam in animo concipit, qua ad Baptiſmum dirigitur: E in quo deinde infuſum Dei donum à Deo accipit. Prima quidem fides cùm imperfecta ſit, & quodammodo humana, iuſtificatum non efficit, donec ad fidem infuſam peruenerit: qua tandem comite ſpe, ac charitate perfectè iuſtificatur. Atque ita iuſtitia Dei, quæ ex fide eſt, ex fide acqoiſita in fidem infuſam ad iuſtificationem proficit.

SECVNDVS hominis ſtatus eſt, cùm quiſpiam fidelis exiſtens, culpa aliqua lethali irretitus extra Dei gratiam manet. Hic proculdubio iuſtificatione indiget, quò denuò in Dei gratiam recipiatur, ac iuſtus fiat. Certum quidem eſt, illum ob culpam tantùm à fide non excidere, cùm integram credendorum fidem retineat. Neque etiam iuxta aduerſariorum ſententiam, qui neminem ob culpam fidei dono ſpoliant, ſed in electis fidem immobilem ſtatuunt; is tamen à charitate excidit, quæ fidem formatam efficit. Ita fit, vt impius à fide formata excidat, & in fidem informem incidat.

QVANDO igitur per pœnitentiæ Sacramentum, ac gratiæ infuſionem, quæ iuſtitia Dei eſt, qua iuſti efficimur, rurſus impius iuſtificatur; hoc gradu ad iuſtificationem pergit: nam ex fide informi ad formatam fidem remeat. His itaque modis Dei iuſtitia ex fide, in fidem homini iuſtificato reuelatur. Quibus tandem concluditur fidem ſolam dogmaticam eſſe, quæ hominis iuſtificationi ſubſternitur.

Ambroſius. NEQVE tandem prætermittendus eſt locus ille Actor. 13. vbi Paulus fidem Hebræis prædicans ea illis peccatorum remiſſionem *Act. 13.* pollicebatur. *Notum igitur* (inquit) *ſit vobis (viri fratres) quia per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuiſtis in lege Moyſi iuſtificari, in hoc omnis qui credit, iuſtificatur.* Si vera in Deum fides (vt aduerſariis placet) eſt Deum propitium ſibi credere, qua ſola homo iuſtificari poteſt. Cùm eadem & olim Hebræorũ, & Chriſtianorum (vt fusè ſuperiùs ex Irenæo, Auguſtino, atque etiam ex Paulo demonſtrauimus) fides omnino ſit. *Haimo.* *Primaſius.* *Auguſtinus.* Neque id aduerſarij negare valeant, niſi fidem, quæ vna ſemper eſſe debet, diſcerpere velint; ac Pauli teſtimonium reiicere, qui vnũ Deum, ac vnam fidem prædicat, cur eadem fides non potuit Hebræos olim, qui ſub Moyſi lege militabant, quemadmodum & Chriſtianos, qui Euangelio credunt, iuſtificare? Quam nobis cauſam afferent, qua maiorem nunc fidei efficaciam tribuant, quàm olim aſcripſerint? ſi olim iuſtificare non potuit, quomodo eadem nunc iuſtificare dicitur? Si ad Chriſti aduentum confugiant, quo perfecta homini iuſtitia reſtituta fuit, is ad credendorum fidem pertinet, qua iuſtificari hominem negant, ſi crucis ſacrificium, ſi ſanguinis diuini effuſionem, ſi Chriſti nunc peractam pro nobis mediationem allegent, hæc omnia ſimul hominem iuſtificare nequeũt, cùm ad fidem reuelatorum ſpectent, quæ omnino ab ipſis inanis, ac iuſtificatione vacua cenſetur. Quid ergo nunc fidei iuſtificationem deferunt, quam olim (niſi cum Paulo pugnare velint) ab ea expellere cogebantur?

PLANE illos opus eſt fateri, cùm Paulus peccatorum remiſſionem, ac iuſtificationem tantùm Euangelicæ fidei tribuit, quæ idcirco Hebræo populo perfecta negabatur, quod crucis myſterium, ac reſurrectionis Sacramentum expectaret, veram illum fidem duntaxat in dogmatica fide, quam olim Hebræus expectabat, ac modò Chriſtianus colit, conſtituere.

PLVRIMA tum ex Paulo, tum ex Ioanne teſtimonia ſupereſſent explicanda, ſed cùm ea in primo argumento fusè explicata fuerint, eò lectorem remittimus, atque huic argumento finem imponimus.

Idem demonſtratur quintò ex Patrum, ac Conciliorum conſenſu.

ARTICVLVS XI.

POST Scripturarum teſtimonia, quibus hactenus oſtendimus, veram fidem eſſe aſſenſum ad omnia, quæ Deus credenda reuelauit; eadem nunc aſſertio probanda eſt quinto argumento, ex Conciliorum, & Patrum conſenſione deprompto.

ATQVE vt à Conciliis exordiar, quorum teſte Auguſt. epiſt. 118. ad Ianuar. eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, ad ea, quæ ſunt Chriſtianæ fidei, decernenda; ipſa namque Spiritus ſancti præſentiam adeſſe teſtantur, *Auguſtinus.* quo illuſtrante ſicut vera fides in orbe ſata fuit, ita eo Eccleſiam docente, quæ vera ſit, declaratur, ac omnis erroris, ac falſitatis caligo depellitur: quod Apoſtoli in primo illo Ieroſolymitano Concilio apertiſſimis verbis explicarunt, in quo dogmate de Circunciſione pulſo, & promulgato fidei decreto, illis verbis ad Eccleſias reſcripſerunt. *Viſum eſt Spiritu ſancto, & nobis.*

ID igitur in primis omnibus exploratum eſt, qui Chriſtianam fidem in Baptiſmo profeſſi ſunt; ſacrum Symbolum, quod omnium Apoſtolorum conſenſu compilatum fuit, veram atque integram fidem homini ad ſalutem neceſſariam continere. In eo ſiquidem ab Apoſtolis totius Chriſtianæ fidei ſummam concluſam fuiſſe tradit Clemens Romanus *Clem. Rom.* epiſt. 1. his verbis. *Chriſto itaque reſurgente, & aſcendente in cœlũ, miſſo ſancto Spiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſiti Symbolum, quod fidelis nunc tenet Eccleſia, vnuſquiſque quod ſentit dicendo, condiderunt, vt diſcedentes ab inuicem hanc regulam per omnes gentes prædicarent: ſummam ergo totius fidei Catholicæ recenſentes, in qua & integritas credulitatis oſtenditur; & vnius Dei omnipotentis, id eſt, ſanctæ Trinitatis æqualitas declaratur, & myſterium incarnationis filij Dei, qui pro ſalute humani generis à Patre de cælo deſcendens, de virgine naſci dignatus eſt; quóque ordine, vel quando mortem pertulerit, quomodo*

ſepultus ſurrexerit, &c. *ſic docuerunt.*

Auguſtinus. IDEM docet Auguſt.lib.de fide & Symb. cap.1.& ſer.119.de temp.vbi Symbolũ Apoſtolorum complexam fidei regulam appellat. Eadem quoque appellationę illud nuncupant Tertull. Chryſoſt. Hieronym. Tertull.de velãdis Virgin.c.1. Chryſoſt.hom. 1.in Symb.Apoſt.Hieron.verò ep.61.ad Pammach.c.9.Symbolum indicium fidei vocat,in quo omne Chriſtiani dogmatis Sacramẽtum concluditur. Ambroſ. Ambroſ.ſerm.38. Apoſtolicum Symbolum clauem nominat, quæ veram fidem occludit, ac credentibus reſerat. *Duodecim enim*(inquit) *Apoſtolorum Symbolo fides ſancta concepta eſt: qui velut periti artifices in vnum conue-* B *nientes, clauem ſuo Conciliõ conflauerunt. Clauem enim quandam ipſum Symbolum dixerim, per quod reſerantur diaboli tenebræ, vt lux Chriſti adueniat: aperiuntur conſcientiæ clauſa peccata, vt iuſtitia fulgeant opera manifeſta.*

Caluinus. QVOD ipſe quoque Caluinus negare non audet cùm Inſt.lib.2.c.16.§.18.illud Chriſtianæ fidei ſummã eſſe fatetur. In quo obiter & mendacij leuitatem,& veritatis vim licet perpendere. Nam cùm Caluin.lib.3.c.2. expreſsè fidem illam impugnet, quæ Euangelicæ hiſtoriæ innititur, ac eam frequenter inanem fidei vmbram, ac fidei nomine indignam cenſeat; C hic in ea fidei ſummam poſitam eſſe fatetur, non alia, vt arbitror, ratione, quàm vt ſua inconſtantia oſtendat, quanta ſit veritatis vis, quæ ab vna parte preſſa, ab altera ſe attollit, quanta etiam ſit mendacij leuitas, quod vix ab ore elapſum tanta inconſtantia rapitur, vt ſui immemor protinus ſibi ipſi vim inſerat: quare non immeritò dixit ille, mendacem oportere eſſe memorem.

CALVINVS igitur graui antiquitatis mole, ac magno veterum ſcriptorum, ac Conciliorum conſenſu preſſus; quod omnium calculis receptum, atque ab ipſa prima Eccleſiæ D origine, adeóque ab ipſo Apoſtolorum ſæculo inſtar publicę cõfeſſionis(vt ipſe loquitur)vim obtinuit: cùm negare non poſſet, inconſtãtiæ plagam accipere maluit, atque errori aliquantiſper cedere, quàm nimis aperta temeritate totã doctrinæ ſuæ ſummã in diſcrimẽ vocare.

AT omiſſa Caluini inconſtantia; hinc profectò elicimus dogmaticã fidem ſolã veram, ac perfectam eſſe. Nam cùm Apoſtolicum Symbolũ, quod totius Chriſtianæ fidei ſumma, iudicium, regula, ac clauis eſt, nullã præterquàm dogmaticam fidem contineat: ſanè apertum eſt, primùm quidem hanc ſolã Apo- E ſtolorum fidem fuiſſe, quam à Chriſto acceperunt; tum hanc ſolam ab ipſis per orbẽ fuiſſe diſſeminatam. Demum nullam aliam, tum Apoſtolorum tempore, tum ſucceſſiuè in Eccleſia viguiſſe. Quod ita certũ eſt, vt nefas ſit aliter ſentire. Nam ſi legitimis Epiſcoporum Conciliis ea fides adhibẽda eſt, vt quæ ipſa legitimè decreuerint, veluti à Spiritu ſãctoprofecta nefas ſit impugnare; quid de Apoſtolorum Concilio ſentiendum erit; in quo fidei Symbolum ita ab his ſanctiſſimæq; fidei Patribus conſcriptum eſt, ac definitum, vt nulla præter illud fidei regula in Eccleſia ſuſcipienda ſit? num ſumma impietate vacare credendum eſt; quod alteram fidei regulam huic quiſpiam audeat accerſere? conteſtante præſertim D.Paulo ad Gal.1. *Licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizauerit, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Galat 1. Temerè igitur aduerſarij aliam fidem præter dogmaticam, quæ ab Apoſtolis euangelizata fuit, in Eccleſiam intrudunt, cùm eo ſe Apoſtolicæ fidei, ac poteſtatis perduelles declarent.

POST hoc primum Apoſtolicum Concilium, in quo vera fides exarata fuit; pleraq; alia Concilia, tum Generalia, tum Nationalia celebrata ſunt, quæ ſummo ſẽper honore Apoſtolicum hoc fidei Symbolum acceperunt. Quod etiam propter inſurgentes hæreſes, ac emergentia dubia interdũ fuſiùs explicarunt.

IN his fuit Nicenum primum generale Cõcilium, nunquam ſatis à Patribus celebratum. Nicena Synod. primum generale. Cuius fidem D.Athanaſius ita miris laudibus extollit, vt nullam præter eam Synodum videatur agnoſcere; eo quòd omniũ Hæreſeon profligatarum, ac maximè Arrianæ inſignem triumphum reuexerit. De hac Nicena Synodo Cyrillus Alexandr. epiſt. ad Anaſtaſium Cyrillus. Alexandrum, &c. ita ſcribit. *Apoſtolorum veſtigia ſequi ſtatuerunt celeberrimi Patres, qui vniuerſale & venerabile fidei decreuerunt Symbolum, in Nicæa olim congregati: quibus ſanè & ipſe Chriſtus aſſedit, qui dixit. Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, illic ſum in medio eorum Nam quòd præſederit inuiſibiliter ſancta & magna illi Synodo, quomodo ambigeretur? Baſis enim quædam, & fundamentum immotum & inconcuſſum per vniuerſum orbem iactum eſt, ſyncera irreprehenſibiliſque fidei confeſſio. Adhæc quo pacto abfuiſſet Chriſtus: quandoquidem ipſe eſt iuxta ſapientiſſimam Pauli vocem fundamentum? Ea propter expoſitam ab illis, ac determinatam fidem ſeruarunt inculpati etiam hi, qui eos ſequuti ſunt, ſancti Patres.*

IN hoc igitur primo Oecumenico, ac generali Concilio, Apoſtolicum fidei Symbolum, quo eouſque Eccleſia tanquã veræ fidei regula vſa fuerat, declaratum atque expoſitum fuit, vt conſtat ex fidei formula in Concilio edita, quę incipit. *Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentẽ omnium viſibiliũ, & inuiſibilium factorem.* &c. quæ habetur in 1.tom.Conc. neq; alia pręter eã fides Catholica, aut agnita, aut recepta fuit. Quod teſtatur ipſa ex Græco vaticano narratio Niceno Symbolo præfixa, in qua ita habetur. *Quæ autem fidei erant orthodoxa, concorditer omnes Epiſcopi comprehenſim breuibus verbis complectentes, propter fidelis populorum multitudinis ſimplicitatem, ita ſcripto expoſue*

Digitized by Google

expoſuerunt Catholicæ fidei Symbolũ: quo recitato, ſubiicit. *Hac eſt fides, quã expoſuerũt Niceni ſancti noſtri Patres orthodoxi Epiſcopi.* Deinde de Conſtantino agens ait. *Rex autem Conſtantinus poſt expoſitionem rectæ, atque Apoſtolicæ fidei à Spiritu ſancto per trecentos ſanctos Patres, quaſi ore vno promulgata, & ab omnibus comprobatæ, qui ad ſanctam illam fidei auditionem concurrerant, expanſis manibus, & vultu in cælum ad Deum intenſo, ipſum Dominum omnium noſtrum Saluatorem, & benefactorem clariſſimis verbis laudauit, quòd deſideratum ei Epiſcoporum conſenſum, & eorundem circa rectam, & ſalutarem fidem concordiam firmauerit.*

Nicephorus.

ATQVE vt ea vera, ac integra fides eſſe probaretur, quæ in hoc Concilio definita fuerat, lubet ex Nicephoro lib. 8. hiſt. Eccleſ. c. 23. miraculum in illius confirmationem à Deo Opt. Max. editũ referre. *Ceterùm* (inquit) *quod in ſubſcriptione ſancti Symboli inſigne accidit miraculum, id non intempeſtiuum fuerit commemorare. Priuſquam acta ſynodi perficerentur, euenit; vt duo Epiſcopi è vita antè diſceſſerint, quàm profeſſionis fidei ſcripto annotationem ſubſcriptionémque ſuam appoſuiſſent. At reliqua Patrum turba ad communem ſepulturæ, ac dormitionis locum venêre, & monumento illorum aſſiſtentes ſcriptúmque in manibus habentes, tanquam ad viuentes, & audientes. Bonum certamen, dixerunt diui Patres nobiſcum decertaſtis, curſum peregiſtis, fidem ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis, quod à nobis eſt actum: quoniam nunc nullo poſito obſtaculo, Trinitatis ſplendore illuſtrati clariùs id perſpicitis, peropus eſt, vos nobiſcum libello ſubſcribere. Hac illi dixêre. Et libellum obſignatum ad tumulum depoſuêre, noctémque totam inſomnem egêre. Poſtridie ad eum locum redière, ſigna inuiolata inuenêre, & libello explicato ſubſcriptiones illorum reliquis inſertas cognouêre recentes adhuc in hac verba conceptas. Chryſantus, & Maſonius, qui cum Patribus omnibus in ſancta prima Oecumenica Nicena Synodo conſenſimus, quamuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.* Cùm verò conſtet non aliam præter dogmaticam fidem ab Apoſtolis acceptam à Nicena Synodo agnitam, ac definitam fuiſſe; inde etiam exploratum eſt, eo miraculo non aliam, quàm dogmaticam fidem à Deo confirmatam extitiſſe.

Conc. Conſtant. generale.

NICENVM Concilium generale Conſtantinopolitanũ Concilium ſequutum fuit centum, & quinquaginta Epiſcoporum conſenſione elaboratum; in quo illud primùm ſtatutum fuit, vt conſtat ex primo cap. vt fides in Nicena Synodo expoſita integra, ac ſarta recta eſſet: atque in eo denuò proclamata fuit fides Symboli Apoſtolici, nonnullis declarationibus aucta, propter hæreſes Macedonij, Apollinaris, & Magni, nec vlla vnquam prætérquàm de dogmatica, ac Apoſtolica fide in eo mentio fit. De fide promiſſorum, aut beneuolentiæ nec verbum prolatum.

Conc. Epheſ. generale.

POST hoc celebratum eſt tertium generale Concilium Epheſinum (vt interim Prouincialia, ac Nationalia taceam, quæ inter hęc coacta fuerunt, quæ non aliam, quàm Generalium Conciliorum fidem profeſſa ſunt, in quo iterum Nycenæ Synodi fides acclamata, ducentorum Patrum conſenſu recepta fuit; & ob Neſtorianam Hæreſim, quæ callidè ſub Deiparæ nominis impugnatione, Chriſtum purum hominem eſſe affirmabat, appellationem Deiparæ, ac θεοτόκου verè, ac propriè in matrem Virginem conuenire decretum fuit. Nihil verò in eo, quod non ad dogmaticã fidem ſpectaret definitum legimus, de beneuolentiæ fide nulla prorſus mentio.

Concil. Calc.

SEQVITVR quartum generale Concil. Calcedonenſe ſexcentorum triginta Epiſcoporum ſub Leone Papa, in quo trium priorum Conciliorũ fides grauiſſimè confirmata fuit: quod ex 1. & 2. definitione eiuſdẽ Concilij, quæ habetur tom. 2. Concil. in fin. action. 5. exploratum eſt: vbi circa finem ſecundæ definitionis hoc decretum legitur. *His igitur cum omni vndique diligentia, & ſollicitudine à nobis formatis, definiuit ſãcta & Oecumenica Synodus aliam fidem nemini licere proferre ἤγουν, vel conſcribere, vel componere, vel ſapere, vel docere aliter. Audentes autem, vel componere fidem alteram ἤγουν, vel producere, vel docere, vel tradere aliud Symbolum, volentibus conuerti ex gentilitate, vel Iudaiſmo, vel Hæreſi quacunque: hos, ſiquidem Epiſcopi fuerint, vel clerici; alienos eſſe Epiſcopos ab Epiſcopatu, & clericos à clericatu; ſi autem Monachi, vel laici fuerint, anathematizari.* Hinc apertiſſimè addiſcere poſſunt aduerſarij aliud nunquam fuiſſe his Conciliis propoſitum, quàm vt dogmaticam fidem traderent, quandoquidem omnem aliam fidem, tam ſeuerè anathemate feriunt.

Gregorius.

QVATVOR hæc Concilia, in quibus tota Chriſtianæ fidei veritas explicata eſt; Eccleſia adeò ſemper venerata fuit, vt ea tanquam quatuor Eccleſiaſtica Euangelia acceperit: cuius rei teſtis eſt Gregorius lib. 1. epiſt. 24. ad Patriarchas Conſtantinopolitanum, & Alexandrinum, &c. vbi ita ſcribit, *Sicut ſancti Euangelij quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere, & venerari me fateor. Nicenum ſcilicet, in quo peruerſum Arrij dogma deſtruitur. Conſtantinopolitanum quoque, in quo Eunomij, & Macedonij error conuincitur. Epheſinum etiam primum, in quo Neſtorij impietas iudicatur. Calcedonenſe verò, in quo Eutychetis, Dioſcoriq́ prauitas reprobatur: tota deuotione complector: integerrima approbatione cuſtodio: quia in his velut in quadrato lapide ſancta fidei ſtructura conſurgit.* Denique Concil. Tolet. 3. eam his 4. Conciliis auctoritatem defert, vt cunctis anathema dicat, qui illorum non tam decreta contemnunt, quàm qui alia Concilia horum fidei conſona non recipiunt.

Conc. Tolet 3.

Caluinus.

AB his neque ipſe Caluinus, licèt acerri-

mus

mus Conciliorum hoſtis,diſſentit. Nam Inſtit.lib.4. cap.9. §.1. id de illis Synodis ſentit, vt dicat ſe priſcas has Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplecti, reuereríque, vt ſacroſanctas,quantùm attinet ad fidei dogmata,cùm nihil præterquàm puram, ac natiuam Scripturæ interpretationem contineant, quam ſancti Patres ſpirituali prudentia,ad frangendos Religionis hoſtes, qui tunc emerſerant, accommodarunt. A

AT mirum eſt quomodo Caluinus, qui omnem dogmaticam fidem velut inanem fidei vmbram impugnat,hæc Concilia tãquam veræ fidei promptuaria veneretur:cùm in his nulla niſi dogmatica fides explicetur, ac definiatur; immò ab his omnis ab ea aliena fides anathematizetur? At hæc(vt diximus)eſt veritatis vis, quæ olei inſtar licèt preſſa ſe attollit. Caluino certè animus ad impietatem non deeſt: ſed ipſa ſe impietas ſæpiſſimè confodit, vt inuita veritati locum relinquat. B

PORRO cætera omnia Concilia tam Generalia, quàm Regionalia, ac Prouincialia, quæ poſt hæc quatuor celebrata ſunt, tametſi ob emergentes Hæreſum cauſas, his nonnullas fidei declarationes addiderint: eorum tamen fidei normam ita ſequuta ſunt, vt ab iis nec latum vnguem vnquam receſſerint:quod ex ipſis fidei confeſſionibus ipſis Conciliis affixis exploratum eſt;in quibus cùm præter dogmaticam fidem nihil omnino fidei traditum ſit; conſtat ſanè præter hanc nullam fidem in Eccleſia eſſe recipiendam, ac proinde fidem beneuolentiæ velut ſpuriam, ac Conciliis inauditam eſſe expellendam. C

CÆTERVM quòd ad Patres ſpectat,hãc illis tantummodò fidem agnitam fuiſſe, quæ nobis ex credibiliũ aſſenſu relinquitur, vnus pro omnibus ſuperioris æui Patribus Athanaſius ſufficere deberet: qui in Symbolo, quod Athanaſij nuncupatur, totam Catholicæ fidei normam complectens, nullius præterquàm dogmaticæ fidei meminit. *Quicunque* (inquit)*vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat Catholicam fidem*, &c. *fides autem Catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate,& Trinitatem in vnitate veneremur:* & poſt omnia fidei dogmata breuiter explicata, rurſum concludit. *Hæc eſt fides Catholica, quam niſi quiſque fideliter, firmitérque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.* D Athanaſ.

IAM ſi præter dogmatum fidem alia beneuolentiæ fides velut præſtantior ſaluti adhibenda eſſet:cur eam Athanaſius tam profundo ſilentio præteriiſſet, cùm integram fidem ad ſalutem neceſſariam explicandam ſuſcepiſſet, vt nec verbum quidem de illa protulerit? E

QVID Irenæus? an non toto ſui operis volumine veram fidem contra Hæreticos demonſtrandam aſſumit? qui tamen totus in ſola dogmatum fide ſtabilienda immergitur, cùm in beneuolentiæ fide, vel leuiter attingenda prorſus nullus exiſtat. Irenæus.

CYPRIANVS libro tum aduerſus Hæreticos, tum in expoſitione Symboli Apoſtolorum veram, ac perfectam fidem tradit, nullam verò de fide beneuolentiæ mentionem facit. Cyprianus.

CYRILLVS Alexand. geminum librum de recta fide conſcripſit,alterum ad Theodoſium, alterum ad Reginas: in quibus cùm ſolam dogmatum fidem, iuxta Apoſtolorum Symbolum, ac priorum Conciliorum doctrinam explicandam ſuſcipiat, nihil interea de beneuolentiæ fide meminit. Cyrill. Alex.

GREGORIVS Nazianzenus in tractatu de fide Nicena. Baſilius in oratione de confeſſione fidei.Chryſoſt. in duabus homilijs de Symbolo. Ruffinus in explicatione Symboli. Euſebius Emiſſenus in gemina homilia de Symbolo, Catholicam fidem grauiſſimè exponunt, atque eam perfectiſſimè tradunt, cùm illis ex profeſſo propoſitum ſit de perfecta fide agere; ac ea omnia docere, quæ ad Chriſtianam fidem attinent: ſed cùm hi nihil præter fidei dogmata ad perfectam fidẽ conſtituendam adferant, & in iis fidei iuſtificationem ſitam eſſe contendant, neque beneuolentiæ fidem vnquam commemorent:planè nulla aduerſariis præterquàm dogmatica fides quærenda eſt. Greg. Naz. Baſilius. Chryſoſt. Ruffinus. Euſeb. Emiſ.

AVGVSTINVS etiam lib.de fide & Symb. altero de fide & operibus, & paſſim; vt ſui moris eſt, veræ fidei naturam ſæpiſſimè aperit: neque quicquam omittit,quod ad fideles in perfecta fide inſtruendos neceſſarium ſit: quod etiam Auguſtini aſſeclæ Proſper, & Fulgentius exactiſſimè præſtant: ille quidem in lib. primo de vita contemplatiua c.18. alter in libro de fide ad Petrum. Atque hi quidem cùm integra volumina de dogmatica fide exarauerint, quam ſolam neceſſariam eſſe docent: mirum ſanè aduerſariis videri debet, quòd de beneuolentiæ fide nec ſyllabam exprimant. Auguſtinus. Proſper. Fulgentius.

AT verò ne id gratis dixiſſe videamur, licèt Patrum ſcripta id per ſe loquantur, nonnulla Patrum teſtimonia lubet referre.

MARTIALIS Apoſtolicus vir,qui Apoſtolorum temporibus proximus fuit,epiſt. ad Burdegal.cap.9. ita de fide ſcribit. *Ex hac charitate, qua illuxit in cordibus veſtris per fidem,qua in mortem Domini credidiſtis, conſeruabitur in vobis æterna beatitudo*: quibus verbis clariſſimè Apoſtolicus vir iuſtificationem dogmaticæ fidei tribuit, præter quam aliam iuſtificantem non agnoſcit. Martialis.

TERTVLL. lib. de veland. Virg. fidei regulam

gulam deſcribens. *Regula*(inquit)*fidei vna omnino eſt ſola, immobilis, & irreformabilis. Credendi ſcilicet in vnum Deum omnipotentem, mundi conditorem, & filium eius Ieſum Chriſtum*, &c. *Hac lege fidei manente, cætera iam diſciplinæ, & conuerſationis admittunt nouitatem correctionis, operante ſcilicet, & proficiente vſque in finem gratia Dei.* Videant à Tertulliano dogmaticam fidem ſolam, ac immobilem fidei regulam appellari. Quòd ſi hęc veræ fidei regula eſt, igitur beneuolentiæ fides, quæ ab hac regula exorbitat, extra veræ fidei regulam eſt.

Cyprian.

CYPRIANVS lib. de duplici martyrio veram Fidem ſolam eam eſſe ſentit, quæ in martyrio ſeruatur. *Fides* (inquit) *eſt, quæ pugnat & ſuperat in martyribus: nec quiſquam defecit in tormentis niſi fidei defectu.* Et deinceps explicans quænam ſit hæc fides, quæ coronam martyribus parit, eam eſſe dicit, quæ idololatriæ aduerſatur. *Ingeramus* (inquit) *illorum animis, & infigamus, quàm horrendum crimen ſit omnis idololatria.*

Cyprianus.

NEQVE quemquam mouere debet, quòd eodem lib. ac eadem pagina affirmat Cyprianus, in Deum non credere, qui non in eo ſolo collocat totius felicitatis ſuæ fiduciam, quo dicto videtur aduerſariorum fiduciæ fauere. At Cyprianus longè ab aduerſariorum fiducia diſtat: declarat enim confeſtim, quid his verbis intelligere voluerit: nimirum fidem, quæ aliò quàm in Deum ſpem, ac voluptatem collocat, ad ſalutem non prodeſſe. Statim enim poſt illa verba ſubdit: *nec vnum habet Deum, ac Dominum qui per ſcortationem, per luxum, & auaritiam ſatanæ facit imperata: nec illi ſoli ſeruit, qui ſeruit ventri, qui deditus eſt huic mundo, qui totus in prauo poſitus eſt. Ethnici putant plures eſſe Deos, ex hoc tibi videris perfectus Chriſtianus, quòd perſuaſum habes vnum eſſe Deum: quid magni facis? Idem credunt Iudæi, qui quotidie blaſphemant filium Dei in ſynagogis ſuis. Idem credunt dæmones & contremiſcunt. Si verè credis in Deum, crede iuſtum & veracem, Iuſtum in remunerandis piis, & puniendis impiis, veracem in promiſſis. Crede non eſſe ſpem ſalutis niſi per filium eius, quem pro nobis omnibus tradidit in mortem; crede nihil accidere mali poſſe iis, qui ſe totos illius voluntati tradiderunt, & in illo perſeuerant. Hoc eſt credere in Deum Patrem, hoc eſt credere in filium eius: hoc eſt credere in Spiritum ſanctum vnum Deum, & Eccleſiam ſanctam myſticum Chriſti corpus*, &c. Ex quo apertum eſt, Cyprianum id tantùm aſſerere voluiſſe, fidem ſolam ſi ab inculpata vita ſeiuncta ſit, ad ſalutem non ſufficere, neque ea ſola quemquam perfecti Chriſtiani ſibi nomen arrogare debere, cùm Chriſtiani hominis perfectio in eo ſita ſit, quòd Deo perfectè ſeruiat: quod ſanè aduerſarios magis ſuggillat, qui ſoli fidei pulſa vitæ renouatione omnem iuſtificationem aſcribunt.

D. Irenæus adu. Hæreſ. Valent. cap. 2. quæ

A vera Eccleſiæ fides cenſenda ſit, his verbis aperit. *Eccleſia* (inquit) *per vniuerſum orbem vſque ad fines terræ ſeminata, & ab Apoſtolis, & à diſcipulis eorum accepit eam fidem, quæ eſt in vnum Deum Patrem omnipotentem*: & cap. 3. *Hanc prædicationem cùm acceperit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Eccleſia & quidem per vniuerſum mundum diſſeminata diligenter cuſtodit, quaſi vnam domum inhabitans.* Quo planè inſinuare vult ſe nullam aliam, quam credendorum cum tota Eccleſia fidem agnoſcere.

Auguſtinus.

VENIO ad Auguſtinum qui in lib. imperfecto de Gen. ad literam, perfectam Chriſtia-

B næ fidei formam tradens, ita ait. *Et quoniam multi Hæretici ad ſuam ſententiam, quæ præter fidem eſt Catholicæ diſciplinæ, expoſitionem diuinarum Scripturarum trahere conſueuerunt: ante tractationem huius libri Catholica fides explicanda eſt. Eſt autem hæc Deum Patrem omnipotentem vniuerſam creaturam feciſſe, atque conſtituiſſe per filium ſuum vnigenitum*; & deinceps totam rerum creationem proſequitur, nullius alterius fidei prorſus facta mentione.

IDEM docet in ſerm. 194. qui eſt de fide Catholica his verbis. *Rogo, & admoneo vos fratres chariſſimi, vt quicunque vult ſaluus eſſe, fi-*

C *dem rectam, ac Catholicam diſcat. Ita ergo oportet vnicuique obſeruare; vt credat Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum.* Tum poſteaquam totum Symbolum expoſuit, ac mandatorum obſeruatione obſignauit, tandem concludit. *Si hæc, quæ ſuggeſſi fratres implere volueritis, remiſſionem peccatorum promerebimini, & vitam æternam.* En Auguſtinum apertum aduerſariorum hoſtem, cùm dogmaticæ, non beneuolentiæ fidei remiſſionem peccatorum aſcribit.

Leo Magnus.

DENIQVE vt Patribus finem imponamus. Leo Magnus ſerm. 4. de Epiphan. cap. 3. quæ vera ſit fides iuſtificans, apertiſſimè de-

D clarat his verbis. *Hoc eſt* (inquit) *quod iuſtificat impios, hoc eſt quod ex peccatoribus facit ſanctos. Si in vno eodémque Domino Ieſu Chriſto, & vera Deitas, & vera credatur humanitas.*

QVÒ fit, vt non ſatis demirari nequeam Caluini, atque aduerſariorum in veram Chriſti fidem odium: quam cùm ex tot Scripturarum Conciliorum, ac Patrum teſtimoniis in fidei dogmatibus ſitam eſſe didicerint, eam tamen ita calumniari audent, vt vanam, ac inanē vociferentur: perinde, ac ſi vana illa fides eſſet, qua Deum vel Creatorem, vel omnipotentem, vel vnum, vel trinum credunt,

E qua etiam in Chriſtum credentes Chriſtianum nomen profitentur.

Idem demonſtratur ſeptimò, ac poſtremò rationibus.

ARTICVLVS XII.

ACCEDANT poſtremò rationes, partim ab ipſis aduerſariis, partim à fidei

ſubſtantia

ſubſtantia decerptæ, quæ reuelatorum fidem veram eſſe demonſtrant.

Compendium Chriſtianæ Relig.

PRIMA ratio ab ipſis Caluiniſtis petitur, qui in compendio totius Chriſtianæ Religionis ab ipſis Gallicè conſcripto, ac Geneuæ impreſſo anno Domini 1579. ita quærunt à puero. *Redde igitur rationem tuæ fidei; ac primùm, quam Chriſtianæ fidei confeſſionem exhibes?* Reſp. *Eam ipſam, quam Eccleſia profitetur in Prophetarum, ac Apoſtolorum doctrina fundatam, quæ in Symbolo continetur.* Interrog. *Tenes illam vulgari idiomate.* Reſp. *Teneo ex Dei munere.* Interrog. *Recita illam ſonora voce.* Reſp. *Credo in Deum Patrem omnipotentem*, &c.

Ex hoc loco duplici aduerſus illos argumento inſurgimus. Primum eſt, quòd cùm ex illorum confeſſione exploratum ſit; Apoſtolicum Symbolum nihil aliud eſſe, prræterquàm veræ, ac Chriſtianæ fidei confeſſionem: id etiam neceſſariò fateri debent (quod inde per ſe conſequitur) veram, ac Chriſtianam fidem in Symbolo contineri; neque enim excogitari poteſt, vt quiſpiam Symbolum Apoſtolorum recitans, veram, ac neceſſariam fidem profiteatur, quæ eodem Symbolo non contineatur, cùm ibi non alia ab eo fidei confeſſio fiat, quàm quæ ex Symboli verbis colligitur. Cùm autem vera fides vna tantùm ſit, ſi eam quæ in Symbolo ſit, integram veræ fidei confeſſionem eſſe docent; id etiam ſentire debet, aliam fidem non eſſe, præter eam quæ à Symbolo præſcribitur: niſi velint duplicem fidem æquè veram conſtituere, quod Scripturis repugnat, ac fidei veritatem euertit. Cùm igitur fides, quam in Symbolo profitentur, tota dogmatica ſit, neque vllam præterquàm credendorum fidem contineat: conſtat ex ipſorum confeſſione nullam aliam veram fidem eſſe præter dogmaticam.

ALTERVM argumentum eſt, quòd cùm ex ipſorum doctrina perſpicuum ſit, eam ſolam Chriſtianam, ac neceſſariam fidem cenſendam eſſe, quam in Prophetarum, ac Apoſtolorum doctrina fundatā in Symbolo confitentur: neque aliud de Chriſtiana fide ſentiendum ſit, quàm quòd ea ſola, vera, ac iuſtificans ſit; quandoquidem ea Chriſtiani, ac filij Dei efficimur, vt in ſecunda interrogatione declarant, vbi his verbis interrogant. *Quis eſt Chriſtianus cenſendus?* Reſp. *Is ſolus, qui per fidem in Ieſum Chriſtum, Spiritum ſanctum accepit tanquam Dei filius:* inde manifeſtè concluditur, quòd cùm fides, quæ in Prophetarum, ac Apoſtolorum doctrina fundatur, ac in Symbolo exaratur, tantùm dogmatica ſit, hæc ſola vera, ac iuſtificans ab ipſis agnoſci debeat.

HANC concluſionem fortiùs demōſtrant ſequenti interrogatione. Nam vbi puer integrum Symbolum Apoſtolicū recitauit, quærunt. *Credis hac te Eccleſiæ fide ſaluandum?* Reſp.

A *Credo, & quidem certiſſimè, ſi illam ego ipſe habeam.* En quàm diſertè aduerſarij pro dogmatica noſtra fide concludunt, cùm illi ſalutē aſcribunt? Nam cùm eam ſolam ita commēdant, vt ſalutem, ac iuſtificationem illi tribuant, ſanè hoc ipſo veram, ac iuſtificantem ſolam eſſe tradunt. Cùm verò dogmatica fides iuſtificans ſit; fruſtra aliam fidem quærunt, qua iuſtificari hominem ſentiant. Ex his tandem concludimus dogmaticam fidem ſolam, ac verā eſſe, quæ ex eorum ſententia ſola Eccleſiæ propria eſt, & verbo Domini fundata.

Beza in Catechiſmo.

EANDEM rationem confirmat Theodo-
B rus Beza in breuiori Catechiſmo Gallico Geneuæ impreſſo anno 1580. ſect. 1. interrogat. vlt. vbi ita interrogatur puer. *Age, produc tua fidei articulos.* Puer. *Credo in Deum Patrem*, &c. Conſtat autem illos eſſe fidei articulos, ex quibus omnibus ſimul collectis, veluti quibuſdam membris integrum, ac perfectum fidei corpus conſtituitur. Cùm igitur in Apoſtolico fidei Symbolo vniuerſi articuli ad dogmaticam reuelatorum fidem tendant; neque alteram omnino fidem reſpiciant: inde exploratum eſt vniuerſum fidei corpus ex ſolis credibilibus eſſe compactum, neque aliam
C præter hanc fidem quæri oportere.

TERTIO hoc ipſum facilè demonſtrari poteſt ex ipſo titulo libello illi inſcripto, quem ipſi aduerſarij confeſſionem fidei nuncupant: vbi tametſi eo ſe inconſtantiſſimos prodant, quòd modò plures, modò pauciores fidei articulos credendos proponunt; quos etiam non ſemel immutarunt (vt res ipſa clamitat) tamen in eo ſibi conſtant, quòd ferè omnes illius fidei articulos in credendorum fide conſtituunt. Quòd ſi ea fides vana, ac inanis, ac fidei prorſus nomine indigna eſt, cur eam fidei nomine exornant? Certè ij aut
D veram, aut inanem fidem ſe tradere profitentur: ſi ea inanis eſt, ſanè ipſo titulo ſe inanem fidem colere profitentur; ſi vera, ergo vera fides eſt, quæ ex credibilium fide aſſurgit.

SI obiiciant inter hos fidei articulos, quos in fidei confeſſione recenſent, fidem quoque beneuolentiæ expreſsè tradi, quæ plena atque perfecta eſt: adhuc in peius ruunt. Nam duplicem inde fidem iuſtificantem ſtatuunt, à quo tota Scriptura abhorret; quæ vnicam tantùm fidem iuſtificantem docet: tum propter vnitatem habitus, qui vnus in animo eſſe
E debet, tum propter vnitatem obiecti, quod eſt ipſa ſuprema veritas, quæ in plures diſcindi non poteſt. Primùm enim dogmaticæ fidei iuſtificationem deferunt; vt viſum eſt prioribus argumentis, tum ex compendio, tum ex Catechiſmo Bezæ deductis, vbi dogmatica fide imbutos docent, & filios Dei effici, & vitam æternam conſequi; quæ ſine iuſtificatione haberi non poſſunt. Cùm verò eidem beneuolentiæ

neuolentiæ fidem addunt, quam iuſtificantem aſſerunt, planè geminam fidem iuſtificantem conſtituunt, quod totam Chriſtianæ fidei doctrinam euertit.

Caluinus. Confirmatvr; nam vtraque fides etiam ex Caluini ſententia Inſtit. lib. 3. cap. 2. §. 30. idem obiectum habet, quod eſt ipſa ſuprema Dei veritas; fidei verò iuſtificatio inde oritur, quòd ſupremam veritatem reſpicit, quæ nũquam fallax eſt in promiſſis. Cùm igitur vtraque fides vera ſit, eo quòd vtraque in ſupremam Dei veritatem reſpiciat, atq; idem obiectum apprehendat: vtraque etiam neceſſariò iuſtificare debet: qua enim ratione vna iuſtificaret, altera non; cùm hoc ipſo quòd fides vera eſt, iuſtificandi vim ex ipſo obiecto ſibi vendicet: ita fit, vt euadere nequeant aduerſarij, quin duplicem fidem iuſtificantem ſtatuant. Quod ſi nec illis cogitare fas eſt, igitur vel fidei confeſſionis titulum abradant, vel credendorum fidem ſolam veram, ac iuſtificantem eſſe fateantur.

Accedat poſtrema ratio ab ipſis petita, quòd quoties de dogmatica fide agũt, ſemper fidem abſolutè appellant, quod paſſim apud Catechiſmos, compendia, inſtructiones, confeſſiones ab illis conflatas legimus. Id verò iis non aliunde euenit, quàm ab antiquæ veritatis vſu, à qua tametſi receſſerint, nomen tamen adhuc retinent: nam licèt antiquam fidem violauerint, & veræ fidei ſubſtantiam immutauerint, eò tamen vel ipſis inuitis plerunque lingua labitur, quò prius veritas ferebatur: inde fit, vt cùm antequam à fide excidiſſent, tum ex Scripturis, tum ex Eccleſia, tum ex Patribus reuelatorum veram fidem didiciſſent; eandem nunc verbis retineant, quamuis mente ab ea longè abſint: ac omni ſtudio eam opprimere conentur. Ex quo tandem colligitur, ſolam dogmaticam fidem veram eſſe, quam ex antiqua veritate ipſi quoque aduerſarij fidem eſſe fatentur, niſi (vt ſæpe dictum eſt) fidem in fruſta diſpertiri malint.

Venio ad rationes ex ipſa fidei natura depromptas. Prima eſt, quòd ea vera tantùm fides cenſenda eſt, in quam Hæreſis inſurgit. Id enim exploratum eſt, Hæreſim omnem non aliam quàm veram fidem oppugnare: quod primùm ex ipſo Hæreſis etymo declaratur, quod tradit D. Hieronym. lib. 3. comment. in epiſt ad Galat. cap. 5. *Αἵρεσις* (ait) *Græcè ab electione dicitur, quòd ſibi ſcilicet vnuſquiſque eligat diſciplinam, quam putat eſſe meliorem: quicunque igitur aliter Scripturam intelligit, quàm ſenſus Spiritus ſancti flagitat, quo conſcripta eſt, licèt de Eccleſia non receſſerit, tamen Hæreticus appellari poteſt.* Idem ferè habet in epiſt. ad Tit. cap. 3. *Hieronym.*

Tertull. Sed ante Hieronymum id docuit Tertullianus lib. de Præſcript. aduerſ. Hæret. *Hæreſes* (inquit) *dictæ ſunt Græca voce ex interpretatione electionis, qua quis ſiue ad inſtituendas, ſiue ad ſuſcipiendas eas vtitur, ideo & ſibi damnatum dixit Hæreticum epiſt. ad Titum, quia in quo damnatur, ſibi eligit.* Eandem etymologiam adfert Clem. Alex. lib. 7. Strom. non longè à fine, & lib. 8. his verbis. *Hæreſis igitur id ex ſua etymologia habet, vt fixa propriæ opinioni, ac Scripturarum interpretationi potiùs, quàm Eccleſiæ inhæreat, atque inde à fide excidat, cùm errorem pertinacem in fidem inuehit.* *Clem. Alex.*

Deinde ex ipſa Hæreſis definitione id apertiùs liquet; quæ ab Auguſt. traditur lib. 18. de Ciuit. Dei c. 51. his verbis. *Qui ergo in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, prauumq́; ſapiunt; ſi correpti, vt ſanum rectumq́; ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuáque peſtifera, ac mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, Hæretici fiunt.* Inde Theologi Hæreſis deſcriptionem hauſerunt, cùm aiunt, eſſe errorem in intellectu circa fidem, & pertinaciam in voluntate. *Auguſtinus.*

Deniqve certum eſt, Hæreſim omnem contra veram fidei doctrinam inſurgere, vt teſtis eſt Tertull de Præſcrip. Hæret. his verbis. *Vnde enim extranei, & inimici Apoſtolis Hæretici, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſque de ſuo arbitrio aduerſus Apoſtolos, aut protulit, aut recepit?* Et in initio lib. de Hæreſibus agens. *Non oportet* (ait) *nos mirari ſuper Hæreſes iſtas, ſiue quia ſunt: futuræ enim prænunciabantur, ſiue quia fidem quorundam ſubuertunt; ad hoc enim ſunt, vt fides habendo tentationem, haberet etiam probationem.* Et infrà. *Proinde Hæreſes ad languorem, & interitum fidei productas ſi expaueſcimus, hoc eas poſſe: prius eſt, vt expaueſcamus hoc eas eſſe, quæ dum ſunt, habent poſſe, & dum poſſunt, habent eſſe.* Hæc Tertull. Quare nulli dubium eſt, quin ea vera, ac ſola fides cenſenda ſit, quæ ab Hæreſibus oppugnatur. Quod parabola tritici, ac zizaniorum Chriſtus ipſe inſinuat. Nam exorto veræ fidei tritico venit Hæreticus homo, & ſuperſeminat Hæreſum zizania, quibus fidei triticum ſuffocare ſtudet. *Tertull.* *Matth. 13.*

Qvod cùm ita ſit; certè manifeſtum eſt, Hæreſes omnes non cum alia, quàm cum dogmatica reuelatorum fide bellum gerere, vt ipſa Hæreſum præteritarum ſeries demonſtrat, quam Auguſtinus, Epiphanius, Damaſcenus, Philaſtrius, Alphonſus à Caſtro, & alij texuerunt: quò fit, vt hoc ſolo argumento pluſquam probatum ſit, eam veram tantùm fidem exiſtimandam eſſe, quæ Hæreſibus eſt inimica, & quamuis innumeris Hæreticorum machinis impetita fuerit, Euangelicæ tamen doctrinæ veritatem perpetuò cuſtodiuit.

Atqve illud profectò ſumma admiratione dignũ aduerſariis videri debet, quòd cùm Hæreſes veram fidem impugnent: nulla tamen vnquam cõtra aduerſariorum fidem inſurrexerit, quod ſanè perſpectius eſt, quàm id

negare valeant aduerſarij. Nam ſi vniuerſas Hæreſes percurrant, nullam certè, nec minimam inuenient, quæ vel eminùs aduerſariorum fiduciȩ bellum indixerit, quod ſanè apertiſſimum ſignum eſt, eam vel nuperam, ac heſternam eſſe fidem, quã præteritorum ſæculorum Hæreſes ignorauerint: vel inanem, quam hæreſes contempſerint, vel potiùs nullam, cùm illi Hæreſum prælia indici non deberent.

Auguſtinus.

Secvnda ratio ex ipſius fidei etymo elicitur, quam D. Aug. tradit ſerm. 14. de verb. Apoſtoli, vbi ait, fidelem dici à fide, fidem à credẽdo: & tract. 40. in Ioan. *Quid eſt* (inquit) *fides, niſi credere quod non vides?* Præterea lib. 4. de Ciuit. Dei c. 20. fidei naturã deſcribens. *Fides* (ait) *eſt, cui primum & maximum officium eſt, vt in verum Deum credatur.* Quem etiam ſequitur Cyrillus Alex. lib. 11. in Ioan. c. 16. explicans illa verba. *Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant, &c. Fides* (ait) *quid aliud eſt, quàm vera de Deo cognitio? Per fidem enim cognitio fit. Teſtatur id Eſa. dicens. Si enim non credit is, non intelligetis.* Vbi Cyrillus fidem in cognitione non tamen nudæ, aut ſpeculatiua tãtum, quæ tum à veritate, tum à falſitate abſtrahat, aut opinatiua, quæ ſit cum formidine oppoſiti: ſed in cognitione cum aſſenſu certo collocat. Quod etiam confirmat alter Cyrillus Ieroſol. Catech. 5. illumin. cùm ait. *Oculus omnem illuminans conſcientiam eſt fides, & intelligentiam efficiens.*

Cyrill. Alex.

Cyrill. Ieroſ.

Ex his igitur apertum eſt; Fidem primò, ac principaliter ad intellectum pertinere, quo vniuerſa à Deo reuelata vera eſſe credimus, ac certo aſſenſu complectimur. Cùm igitur fidei natura id tantùm aſſequamur, vt quæ à Deo reuelata ſunt, vera eſſe credamus: quonam modo aduerſarij fidem in Dei beneuolentiam, quam noſtram eſſe volunt, ferri poſſe exiſtimant; cùm ea nihil verum eſſe decernant, quod credant: ſed Dei tantùm beneuolentiam ſibi vſurpent, quod inter credenda nuſquam refertur. Conſtat igitur veram illam fidem tantummodò agnoſci debere, quȩ cuncta, quæ à Deo reuelata ſunt, firma credulitate proſequitur.

Epheſ. 4.

Tertia ratio. Vera fides vna tantùm eſſe debet; teſte Paulo ad Epheſ. 4. *Vnus Dominus, vna fides*, cum quo etiam tota Scriptura conſpirat (vt infrà demonſtrabimus): ſed fides quæ circa reuelatas Dei veritates verſatur, procul dubio vera eſt: vt patet ex Symbolo Apoſtolorum, atque ex tota Scriptura: cùm ea fidei myſteria diuinitus reuelata, quibus nihil omnino falſum ſubeſſe poteſt, nobis credenda proponat: quod etiam ex ipſorum aduerſariorum conſenſu manifeſtum eſt, qui hanc veræ fidei confeſſionem eſſe docent, atque eam publicè profitentur. Reſtat igitur, quòd hæc fides, cùm omnium conſenſu vera ſit, vnica etiam ex Apoſtolica A doctrina eſſe debeat: quò fit, vt aliam huic fidem annectere, non tam ab Apoſtolica doctrina, quàm ab ipſa Chriſtiani nominis profeſſione diſſentaneum ſit; qua Deum vnum, ac vnam duntaxat fidem veram eſſe fatemur.

Leo Magnus.

Auguſtinus.

Qvarta ratio. Fides Catholica ſola vera, ac perfecta fides eſt, quæ veros fideles efficit, ac iis iuſtificationem tribuit, vt teſtatur Leo primus epiſt. 81. ad Monachos Paleſt. his verbis. *Vna eſt vera, ſingularis, perfecta, inuiolabilis, Catholica fides; cui nihil addi, nihil minui poteſt* Et Auguſt. ſer. 1. de verb. Apoſtoli. *Nullæ* (inquit) *ſunt maiores diuitiæ, nulli theſauri,* B *nulli honores, nulla mundi huius maior ſubſtantia, quàm eſt fides Catholica, quæ peccatores homines ſaluat, cæcos illuminat, infirmos curat, Catechumenos baptizat, fideles iuſtificat, pœnitentes reparat, iuſtos augmentat, martyres coronat, viduas, & coniugales caſto pudore conſeruat, clericos ordinat, ſacerdotes conſecrat, regnis cæleſtibus præparat, in æterna hæreditate cum Angelis ſanctis communicat.*

Athanaſ.

At conſtat Catholicam fidem aliam non eſſe præter fidem dogmaticam credendorum, vt ex eodem Auguſt. diſcere licet ſerm. de temp. 194. & ex Athanaſio in Symbolo, C cùm ait. *Fides autem Catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate*, &c. Demum vniuerſi Patres, ac Concilia hanc fidem credendorum Catholicam fidem eſſe definiunt. Patet igitur dogmaticam fidem ſolam veram, ac perfectam fidem eſſe.

Qvinta ratio. Ea tantùm fides vera apud Scripturas prædicatur, cui vera infidelitas ex diametro opponitur. Sed fidei dogmaticæ, non beneuolentiæ vera infidelitas apud Scripturas ex diametro opponitur. Ea igitur tantummodò, non beneuolentiæ fides vera apud Scripturas prædicatur.

D Maior per ſe clara eſt ex oppoſitorum diſciplina, quæ eadem eſſe debet. Cùm enim oppoſita ſe inuicem à ſubiecto expellant: ſi vera fides à vera infidelitate expellitur: ergo vera fides eſt, quæ veræ infidelitati opponitur.

1. Cor. 6.

Minor verò apertè ex Scripturis probatur: quæ vbique veram infidelitatem dogmaticæ fidei tantummodò opponunt: nam Paulus 1. Cor. 6. Corinthios redarguens, quòd ſæcularia iudicia apud infideles agitarent, eo nomine Gentiles vocat. *Frater* (inquit) *cum fratre iudicio contendit, & hoc apud infideles.* At cùm Gentiles ij, tum à Paulo, tum à Scripturis E appellarentur, qui veri Dei, aut Chriſti diuinitatem ignorantes Deorum ſimulachris immolabant: de quibus 1. Cor. 12. *Cùm gentes eſſetis, ad ſimulachra muta prout ducebamini euntes*, &c. Nec aliam ipſi, quàm dogmaticam fidem, quæ in Chriſti diuinitatem reſpiciebat, perſequerentur: inde ſanè conſtat ſolam dogmaticam fidem à Paulo veram prædicari; cùm ei duntaxat veram infidelitatem opponi.

Hvivs

Hvivsmodi teſtimonia apud Paulum copioſa ſunt. 1. ad Cor. 7. *Si qua mulier virum habet infidelem*, &c. *ſanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem.* Rurſum cap. 14. *Itaque linguæ in ſignum ſunt non fidelibus, ſed infidelibus: Prophetia autem non infidelibus, ſed fidelibus.* 2. Cor. 4. *Deus huius ſæculi excæcauit mentes infidelium, vt non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Chriſti.* Item cap. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus*, &c. *Aut quæ pars fideli cum infideli?* Ad Tit. 1. *Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil eſt mundum.* Et ne aduerſarij calumniam his teſtimoniis patare valeant, quaſi Paulus de iis infidelibus agat, qui beneuolentiæ fidem ignorant; mox cauſam reddit, cur infidelibus nihil mundum ſit: quia ſcilicet peruerſam erga Deum, ac Chriſti fidei myſteria mentem gerunt, & quamuis Deum agnoſcant, non tamen ſicut Deum glorificant; ſed potiùs factis negant, & à recta illius fide ſeipſos ſecernunt. *Inquinata (ait) ſunt eorum & mens, & conſcientia. Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant, cùm ſint abominati, & incredibiles.* Hæc poſtrema verba ita vertit Syrus interpres. *Cùm ſint execrandi & dicto non audientes.* Hæc verò non ad beneuolentiæ (vt perſpicuum eſt) ſed ad dogmaticam fidem pertinent, qua Paulus veros infideles carere tradit, vt dogmatum fidem veram tantùm eſſe doceat, quæ veram infidelitatem expellit.

Sexta ratio. Eccleſiam idcirco vnam eſſe, quòd omnia Eccleſiæ membra in vnam fidei vnitatem conſpirent, antiqua eſt tum Scripturarum, tum Patrum fides. Id enim teſtatur Oſeas cap. 2. cùm Eccleſiam Chriſto in fide deſponſandam prædicit. *Deſponſabo* (inquit) *te mihi in fide.* Et D. Paulus Fidem Eccleſiæ ſpiritum appellat 2. Cor. 4. qua cuncta Eccleſiæ membra in vnum corpus compaginantur. *Habentes* (inquit) *eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi, propter quod locutus ſum.* Propterea enim vnum omnibus ſymbolum datum eſſe, quod omnes profiterentur, docet Ambroſius ſerm. 38. quo tanquam vna, ac certa fidei regula vniuerſi fideles vterentur. At ſi cum reuelatorum fide, quam veram, ac Catholicam eſſe demonſtrauimus, beneuolentiæ fides coniungeretur, diſcerpta fidei vnitate, haud dubium eſt, quin ipſa Eccleſiæ vnitas dilaceraretur. Quapropter vt vnica, ac incorrupta Eccleſia Chriſto ſeruetur, vna tantùm reuelatorum fides in Eccleſia agnoſcenda eſt, qua ipſius vnitas conſeruatur.

Septima ratio ad impoſſibile ducit. Demus Caluino, Luthero, ac illorum aſſeclis fidem promiſſorum, ac beneuolentiæ veram tantùm fidem eſſe, fidem verò credendorum tantummodò fidei vmbram, vel fidei nomine indignam exiſtere. An non æquum eſt, veræ fidei eum honoris, ac præeminĕtiæ locum

A tribui, vt ipſa ſola abſque ea, quæ fidei tantùm vmbra eſt, quæque ad veræ fidei lucem, haud ſecus quàm vmbra ad Solis ſplĕdorem, euaneſcere debet, poſſit conſiſtere? Excludatur igitur ab homine aliquo credendorum fides; ſola in animo ſtet fides promiſſorum. Iam ab iis percontor, num huiuſmodi, qui credendorum fidem, aut ignorat, aut à ſeipſo expellit, vera fide prædirus ſit, qua verè fidelis, ac Chriſtianus appellari queat. Si hunc verè fidelem eſſe ſentiant: profectò aduerſus Scripturā, ſeipſos, ac rationem ipſam pugnāt. Primò aduerſus Scripturam bellū gerunt, quę

B neminem fidelem eſſe docet, niſi Dei omnipotentiam, ſapientiam, bonitatem, perſonarum Trinitatem, Chriſti Diuinitatem, Aduentum, Incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionem, atque alia Chriſtianæ fidei myſteria ex animo credat. Secundò aduerſus ſeipſos pugnant, nam in compendio Chriſtianæ Religionis in quo pueros inſtruunt, in ſecunda interrogatione (vti ſuperiùs diximus) à puero quærit Catechiſta. *Quis eſt Chriſtianus cenſendus?* Cui reſpondit puer: *Is ſolus, qui per fidem in Ieſum Chriſtum Spiritum ſanctum accepit.* Nullus igitur ex ipſorum ſententia Chriſtianus

C cenſendus eſt, qui Chriſtianæ fidei myſteria cum Baptiſmo non ſuſceperit. Poſtremò rationem ipſam oppugnant: cùm vera fide eum præditum eſſe volunt, qui vel filij Dei diuinitatem cum Arrio, vel Trinitatem cum Manichæo, vel Spiritum ſanctum cum Macedonio, vel Chriſti carnem cum Eutychete, vel Incarnationem, Paſſionem, Reſurrectionem, Aſcenſionem, ac demum cætera Chriſtianæ fidei Sacramenta cum Gentilibus conuellet: nam vt Diui Pauli verbis vtar, *Quæ pars fideli cum infidele?* aut quomodo is Chriſtianus, aut fidelis exiſtimandus eſt, qui Chri-

D ſtianæ fidei dogmata oppugnat? Igitur impoſſibile eſt huiuſmodi veræ fidei compotem eſſe, aut fidelem nuncupari: cùm hac ipſa ratione, quòd Chriſtum, ac fidem contemnit, à vera fide alienus cenſendus ſit.

Qvod ſi hunc à vera fide excludant; iam nobiſcum ſentiant fidem promiſſorum veram fidem non eſſe, cùm neque per ſe ſola poſſit ſubſiſtere, neque fidelem hominem efficere.

Postremo, ad dogmaticam reuelatorum fidem verā declarandam illud ſufficiat, quod ſuperiùs demonſtrauimus: nimirum ad-

E uerſariorum fiduciam veram fidem non eſſe, nec fidei nomine dignam: quod aliis quoque rationibus poſt multas ſuperiùs allatas, euincimus: nam cùm illa fiducia ſpecialis quædam fides ſit, qua quiſque ſpecialiter ſibi remiſſa peccata, ac imputatam Chriſti iuſtitiam eſſe credit; ea profectò abſque ſpeciali reuelatione haberi non poteſt. Si enim ea vniuerſalis eſſet, ac vniuerſaliter Dei verbo traderetur,

Le: Magno.

Augustinus.

Athanas.

2. Cor. 4.

Compendium Chriſtianæ Relig.

1. Cor. 6.

pios ac in lege doctos viros non lateret; cùm tamen certum ſit eam ſanctos Prophetas, ac inſignes viros latuiſſe, qui cùm Dei promiſſiones, quæ in lege explicatæ erant, non ignorarent, attamen peccata ſibi remiſſa eſſe ignorabant.
1.Reg.12. Quod in primis Dauid teſtatur, cùm poſt peccatum, vt habetur 1.Reg.12. à Nathan correptus ait. *Peccaui Domino.* qui peccatum ſibi remiſſum eſſe ignoraſſet, niſi à Nathan de illius remiſſione certior factus fuiſſet illis verbis. *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum.*

Id quoque confirmat Ioël cap.2. cùm populum Hebræum ad pœnitentiam prouocās, ſpe quidem remiſſionis peccatorum illum ſolatur, at indubitatam illius certitudinem nimimè pollicetur: ſed potiùs dubiam exprimit,
Ioël.2. cùm ait. *Quis ſcit, ſi conuertatur & ignoſcat?* Eandem
Iona 3. incertitudinem Ionæ 3. Niniuitæ ad Deum conuerſi explicāt, cùm aiunt. *Quis ſcit, ſi cōuertatur, & ignoſcat Deus, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus?* Atque id paſſim
Act.8. Scripturæ noui teſtamēti docent. Nam Act.8. Petrus Simonem magū ad pœnitētiam hortatur illis verbis. *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Videant Apoſtolum ignorare, an delictum Simoni condonaretur; quòd ſi id cōmuni fide certū fuiſſet, quomodo id Apoſtolus, ac Prophetæ, quos ſuperiùs recēſuimus ignoraſſent; aut incertū habuiſſent? Igitur eam ſpeciali reuelationi inniti opus eſt.

At quis ignorat ſpeciales reuelationes à Scriptura improbari, donec legitimæ probatæ
1.Ioan.4. fuerint? Audiant Ioan. ep. 1. c. 4. *Chariſſimi nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo*
2.Cor.11. *ſunt.* Audiant Paulum 2.Cor.11. docentem ſatanam ſeipſum transfigurare in Angelum lucis, vt falſis reuelationibus incautos decipiat. Aduerſariorum itaque fiducia, vera fides eſſe non poteſt, quæ ſpeciales reuelationes exigit, nullo teſtimonio probatas.

Ad hæc fides vera idcirco vna à D.Paulo potiſſimùm aſſeritur, quòd credibilia contineat, quæ ſunt omnibus communia: etenim fidei rationem euertit, quod aliquod credibile ita vni ſpeciale ſit, vt alteri notum eſſe non poſſit: nā tametſi credibilia ſpecialia ſint, de iis tamen non ſpecialis, ſed communis habetur fides. Sed fides aduerſariorum non eſt communis, ſed ſpecialis; quandoquidē ſpecialia credibilia complectitur, quæ ita vni ſpecialiter nota ſunt, vt alteri ignota eſſe oporteat. Id patet: nam hoc credibile. *Luthero remiſſa ſunt peccata*, non æquè omnibus notum eſt: id quidem Luthero ex ſua fide certum eſt; at illud cæteris eſt ignotum. Nam etſi iuxta aduerſariorum ſententiam vnuſquiſque de ſuorum peccatorū remiſſione certus eſſe debeat: de aliorum tamē remiſſione nullus certus eſſe poteſt. Etenim ſi cuique certum eſſet Luthero remiſſa eſſe peccata, aut Caluinū Dei ſpiritu

A prædditū eſſe, ea certitudo vel ex rei euidentia, vel ex diuina reuelatione eidem contingeret: non ex rei euidentia (vt notum eſt) neq; enim hæc propoſitio. Caluinus Dei ſpiritu prēditus eſt, euidēs eſt, ſicut hæc. Bis duo ſunt quatuor; aut, totum eſt maius ſua parte. Neq; ex diuina reuelatione, aut ſpeciali, aut communi: nā ſpecialis reuelatio probari debet, igitur certitudinem gignere non poteſt; & cùm ſpecialis ſit, ad communem fidem non pertinet: communis autem reuelatio nulla huiuſmodi eſt, quæ de aliorum iuſtitia certitudinem in cuiuſque animo pariat: atque inde conſtat huius arti-
B culi fidem, neque communem, neque omnibus notam eſſe, ſed cunctis æquè ignotam.

Qvapropter cùm hæc fides ſpecialis neque vna, neque cōmunis ſit; ſed pro hominum diuerſitate, ac multiplicatione varia, ac multiplex agnoſcatur: planè qui eā veram eſſe affirmant, cùm expreſſo Dei verbo pugnant, à quo vna tantùm, ac communis fides traditur.

Hæc fides præterea, quæ cuique fideli remiſſionem peccatorum, ac beatitudinē certò pollicetur, à Scriptura tanquā fallax reproba-
tur. Nā Iſa. c. 3. falſos, ac mēdaces illos Prophe- Iſa.3.
tas grauiter reprehendit, qui Hebrēum popu-
C lum beatum acclamabant. *Popule meus* (ait) *qui te beatum dicunt ipſi te decipiūt, & viam greſſuum tuorum diſſipant.* Arrigant aures aduerſarij, qui certam iuſtificationē, qua nihil beatius homini in hac vita poteſt accidere, ſuis promittūt; qui prædeſtinatos cunctos promiſcuè fideles acclamant, qui vitam æternam, ac beatitudinem vltrò ſuis ita pollicentur, vt ipſis nulla ratione eripi valeat: atq; ipſos ſe eſſe agnoſcant, qui populum decipiunt; & dum ſalutarē metum, quo bene operandi ſtudium alitur, ex hominum animis excutiunt, viam greſſuum illorum diſſipant, ac omnium bonorum per-
D niciem in eos inuehunt.

Nam hæc fides ſpecialis actus contradictorios, ac ſibi inuicē repugnantes ſimul continet. Continet enim hominē ſimul & impiū, & iuſtum; & iuſtificatum, & non iuſtificatum credi debere. Statuamus enim hîc hominē ex his, qui inter eos fideles habētur, vel fornicarium, vel homicidā, vel altero lethali crimine irretitum. Credat hic, cùm adhuc peccandi in animo voluntatē alit, remiſſa ſibi eſſe peccata (quandoquidem neceſſarium eſſe credunt illius fidei actú, vt quis iuſtificationē aſſequatur) percontor, an ea fide is iuſtificatus euaſe-
E tit, necne? Si non iuſtificatum ſentiant, fruſtra fidei iuſtificationem tribuunt, quæ impium iuſtificare non potuerit.

Qvod ſi impium eo fidei actu iuſtificatum credunt, profectò in apertiſſimum contradictionis, ac repugnantiæ nodum incidūt, à quo nullo modo ſe explicare poſſunt. Cùm enim is, non tam ex Scripturis, quàm ex communi omnium conſenſu, verè, ac formaliter impius

eſſe

eſſe euincatur, qui viuam impietatẽ in animo gerit, qui prudẽs, ac ſciens Dei iuſſa contemnit, ac multorum criminũ maculis, quorum necdũ vlla pœnitentia tangitur, labefactatum animum geſtat. Quis hunc iuſtum eſſe credat, quem iniquũ omnes Scripturæ clamant? Clamat enim Ioan. ep. 1. c. 3. *Qui facit iuſtitiã, iuſtus eſt; ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt; quoniam ab initio diabolus peccat.* Clamat Chriſtus apud Ioan. 8. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*, & ibid. *Vos ex patre diabolo eſtis, quia deſideria patris veſtri vultis perficere.* Clamat Paul. 1. Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis ſeruiẽtes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubisores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poßidebunt.* Clamat denique tota Scriptura ex ore Pauli 2. Cor. 6. *Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?*

1. Ioan. 3. *Ioan. 8.* *1. Cor. 6.* *2. Cor. 6.*

CVM verò aduerſarij huiuſmodi fide iuſtificatum credere teneantur: quis non videat eos non tam Scripturis, quàm ſibi ipſis apertè contradicere; qui cùm illum huiuſmodi ſceleribus contaminatũ impium iudicent, eundem tamẽ, iis adhuc animo, ac libidine infixum, iuſtificatum credunt? Cùm igitur vera fides cõtradictoria, ac ſibi ipſi repugnantia non contineat, conſtat aduerſariorum fiduciam, qua ſibi remiſſa eſſe peccata ex Dei beneuolentia certò credunt, veram fidem non eſſe. Ex quo tandem relinquitur dogmaticam reuelatorum fidem, quæ nullas huiuſmodi implicationes patitur, velut Catholicam, ac orthodoxam ſolam veram fidem eſſe.

Veram fidem vnam eſſe debere, demonſtratur primùm ex ipſius vniuerſalitate.

ARTICVLVS XIII.

SVPEREST, vt potiſſimã, atque huic demonſtrationi propriam, veræ fidei naturã explicemus; quæ ex neceſſaria atque intrinſeca illius vnitate manat; quæ tametſi ex apertiſſimis ſacrarum Scripturarum oraculis ita perſpicua appareat, vt ſuperuacaneum eſſe videatur eam in quæſtionẽ reuocare. Attamen quoniã viſu carentibus lux etiam ipſa probãda eſt, quæ perfectè cernentibus ſe ipſa perſpecta ſit: cùm adeò deploranda ſit huiuſce noſtræ tempeſtatis calamitas, vt in pleriſque non tam fidei lumen extinctum, quàm voluntas in errore pertinax ſit: quò fit, vt non tam cæcitate, quàm animi peruerſitate laborent, qua veritatem ipſam etiam agnitam oppugnant. Quapropter tanquam diuino hoc fidei lumine orbatis partim ignoſcendum eſt; nec prætermittendum, quin veritatem ipſam aliàs luculentiſſimã omnibus, quibus fieri poteſt, modis, ipſis demõſtremus; vt in eam oculos intendant, & illius ſplendore illuſtrati ab errore tandem abſcedant. Et ſiquidem animi peruerſitate pugnare voluerint, veritatem noſtram ita firmiſſimè munitam inueniant, vt licèt eam oppugnare nunquam deſinant, expugnare tamen nunquam poſſint.

ADVERSARII omnes in eo conſentiũt, quòd in vera Eccleſia huiuſmodi fides ſit, quæ etiam errores contineat; atque in ea fœnum & ſtipulas, næuos & maculas veræ doctrinæ aſperſas velut fundamento ſuperædificari haud indignum exiſtimant: vt patet ex Caluino Inſtitut. lib. 3. cap. 2. §. 31. quo ſanè apertè illius vnitatem ſcindunt. Deinde diſſenſiones circa fidem nihil veræ fidei officere docent, vt habetur in Confeſſ. Heluetica cap. 17. & id Beza defendit in libello contra Brentium, ac omnium maximè Iacobus Smidellinus contra Staphylum: cùm tamen nihil iis magis veræ fidei vnitatem diſcerpat.

Caluinus. *Confeſſ. Heluetica.* *Beza.* *Iacobus Smidellinus.*

QVAPROPTER vt iis veræ fidei ſimplicem, atque incorruptam vnitatem demonſtremus; eam primùm ex illius vniuerſalitate, tum ex integritate; poſtremò ex illius perpetuitate, atque antiquitate colligemus, quæ demonſtrationum genera partim ex Scripturis, partim ex Patribus deprompſimus. Cùm enim ea fidei vnitas aſſignanda ſit, quæ adeò Religioni neceſſaria ſit, vt ſine illa vera Religio eſſe non poſſit: hæc porrò eſt, quæ ex quadam vel temporum, vel locorum, vel perſonarum conſenſione pendet; quam tradit Vincentius Lyrinenſis aduerſ. prophan. Hæreſum nouit. Cùm ait; in Eccleſia Catholica magnopere curandum eſſe, vt id teneamus, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt. Si quid ab hac fidei conſenſione alienum videtur, protinus fidei vnitatem ſcindere. Ita fit, vt fides illa duntaxat verè, ac propriè vna cenſenda ſit, quæ vniuerſalis, quæ integra, quæ antiqua, ac perpetua eſſe agnoſcitur. Hæc autem ſicut legitima vnius fidei teſtimonia ſunt, ita etiam veræ Religionis ſymbola eſſe euincuntur.

Vincentius Lyrinenſis.

PRIMVM igitur fides, quæ vna eſt, ac vnam Religionem declarat; vniuerſalis eſſe debet, ex quo etiam Catholica nuncupari ſolet: eo quòd omnium gentium, omnis ſexus, omnis conditionis hominum, qui veram fidem profitentur, eſſe debeat. Quæ enim aut vnius tantùm gentis, aut populi conſenſu tenetur, aut loci alicuius anguſtia concluſa eſt; non fides, ſed aut opinio, aut ſecta appellari debet. Fides enim cùm vnam tantùm veritatem reſpiciat, quæ ab vno Deo eſt; vna etiam omnibus, quibus verus Deus ignotus non eſt, ineſſe debet. Quod Paulus inſinuat in epiſt. ad Epheſ. capite 4. cùm ait.

Ad Epheſ. 4.

Sollicit ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis; vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ, vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma; vnus Deus, & Pater omnium qui eſt ſuper omnes. Id diuina vnitas proprium ſibi vendicat: vt quemadmodum vnus eſt Deus, qui fidei obiectum eſt, nec in plures diſpertiri poteſt, ita & vna tantùm ſit fides, qua vnus duntaxat Deus credatur. Etenim ſicut vnus Deus totam fidei latitudinem implet, ſic & vna fides vno Deo contenta eſt. Quapropter cùm prima veritas cui fides incumbit, vna tantùm ſit, quæ tamen vniuerſas veritates complectitur: ita fidem vnam duntaxat eſſe neceſſe eſt, quæ ab omnibus æquè teneatur.

Atqve inde Paulus ſollicitè mandat vnitatem ſpiritus ab omnibus ſeruari. Nam qui in vnum corpus ſub Chriſto compacti ſunt, atq; in vnam vocationis ſpem in Eccleſia coadunantur; id potiſſimùm curare debent, vt vno fidei ſpiritu regantur, & idem Paulus declarat 2. ad Cor. 4. [2. Cor. 4.] *Habentes* (inquit) *eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi, propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur.* Quibus verbis Apoſtolus apertè hãc fidei vnitatẽ commẽdat, quæ ex vniuerſalitate oritur. Vbi enim aut maior, aut perfectior multorum vnio reperiri poteſt, quàm in his quibus vnus ſpiritus pręeſt? Id in humano corpore contemplari licet: in quo cùm plura mẽbra inter ſe, & loco, & poſitione diſtincta ſint; ea tamen ita inter ſe coniuncta videmus, vt vno tantùm ſpiritus imperio regantur, & vno ſpiritu viuant: quòd ſi eorũ aliquod ab hoc vno ſpiritu abſcedere contingat, ſtatim omni ſpe vitæ priuatũ areſcit, ac à cæteris præſcinditur.

Id Paulus & in Religionis ſtatu euenire demonſtrat. Cùm enim vera Religio maximum quoddam corpus ſit, vt alibi ex eodem Paulo conſtat, in quo multa fidelium membra ſimul compacta cernuntur; vaſto huic corpori non alius ſpiritus præſidet, quam ipſa fides, in qua vniuerſos fideles colligari, ac colligi opus eſt, & ab eodem omnes fidei ſpiritu gubernari; vt viua Religionis membra appellari poſſint. Quapropter ſi qui ſunt, qui ab vno hoc fidei ſpiritu ſeipſos diuellere contendant; iis neceſſe eſt, velut areſacta membra à vera Religione præſcindi, & omni æternæ vitæ ſpe exutos in perpetuum interitum incidere.

[Ad Coloſſ. 2.] Sed eundem ad Coloſſ. 2. ſcribentem audiamus, vbi hanc fidei vnitatem mirificè extollit. *Sicut ergo* (inquit) *accepiſtis Ieſum Chriſtum Dominum, in ipſo ambulate; radicati, & ſuperædificati in ipſo, & confirmati in fide, ſicut & didiciſtis.* Duplici argumento hic Paulus neceſſariam hanc fidei vniuerſalitatem probat. Primum ab arboris ſimilitudine ducitur. Nam cùm arborem aliquam in vberem ramorum propagationem interdum excreſcere videamus; quid illud eſt, quod tantam, ac tam diſtinctam ramorum multitudinem alit, fouet, conſeruat, atque in vnam arborem coagmentat, ne aliquando aut diſſoluatur, aut intereat? nõ aliud planè, quàm quod iis vna ineſt radix, à qua vna in omnes ramos vita diffunditur.

Hinc non immeritò Paulus veram Religionem arbori comparat, ei præſertim de qua apud Danielem 4. legitur. *Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia: magna arbor, & fortis & proceritas eius contingens cœlum. Aſpectus illius erat vſque ad terminos vniuerſæ terræ.* [Daniel. 4.] Quis enim veræ Religionis ſtatum defixo contemplationis oculo intuetur, qui altiſſimam illius proceritatem, ſpe vſque in cœlum ſublatam, ingentémque fideliũ propaginem charitate toto orbe diffuſam non demiretur? At ſi inquirat quiſpiam, quo pacto tanta fidelium multitudo vna duntaxat Religione contineri, ac foueri queat; ſtatim ad vnam fidem confugimus, quæ velut totius Religionis radix cunctos fideles in ſpem vitæ æternæ alit. Hæc tametſi corpore diſtinctos, animo tamen coniunctiſſimos reddit, ac vnos cum Chriſto efficit. Hęc vnam Eccleſiam fidelium ramorum vbertate fœcundam præſtat. Hæc veram Religionem in orbe ſtatuit. Hæc tandem viuos veræ Religioni ramos miniſtrat, dum ſingulis primam vitæ rationem, qua ab infidelitatis ſepulchro excitantur, impertit. Quapropter profundiſſimè nos in fidei vnitate radicari monet Apoſtolus; nec vnquam ab vnius fidei radice recedere, vt veræ Religionis alumni eſſe agnoſcamur; & ab ea, quæ neceſſaria eſt, fidei vnitate tanquam degeneres rami nunquam præcidamur.

Altero quoque argumento fidei vniuerſalitatem verę Religioni neceſſariam confirmat: cùm addit, *Et ſuperædificati in ipſo, & confirmati in fide*, quod etiam repetit ad Coloſſ. 1. *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles.* [Ad Coloſſ. 1.] Enimuerò cùm in fide nos Paulus ſuperædificari, ac fundari debere monet, fidẽ procul dubio totius ſuperædificãdæ molis fundamẽtum eſſe decernit. Domus namque cùm à fundamẽtis erigitur, in plurimos, tum lapides, tum parietes ſe extendit, quibus tandem perfecta conſurgit: at ſi in tanta lapidum, ac parietum diſtinctione ſibi cohærere, & firma, ac ſtabilis eſſe debet, illi fundamento opus eſt, à quo tota domus conſtructio fulciatur.

Certe nemo ignorat veræ Religionis ſtatum, ac Chriſtianam Eccleſiam, domũ Dei appellari maximè ipſo D. Paulo teſte 1. ad Tim. 3. *Vt ſcias* (inquit) *quomodo te oporteat ambulare in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui.* [1. Tim. 3.] Hæc fidelium multitudine conſtruitur, qui tanquam lapides viui in ea ſuperædificantur, ex quibus tandem domus ſpiritualis erigitur. At quomodo hæc veræ Religionis domus, tanta

Digitized by Google

tanta fidelium mole vndique exurgente, firma, ac immobilis eſſe poſſet; niſi ei vnum omnium fundamentum, à quo tota fulciretur, ipſa nimirum fidei vnitas ſubſterneretur; qua totius Eccleſiæ augmentatio fieret, qua etiam illius vnitas indiſſolubilis, & veritas inconcuſſa demonſtraretur?

Iudas in Ep. QVOD luculentiùs declarat Iudas Apoſtolus in ſua Canonica dicens. *Vos autem chariſſimi superædificate voſmetipſos ſanctiſſimæ veſtræ fidei in Spiritu ſancto* En Religionis ædificationem vnius fidei fundaméto ſuperpoſitam. Cur autem Iudas Spiritum ſanctum fidei ſuperaddat, occulto ſenſu non vacat: nam cùm omnis, tam vnitas, quàm veritas à Spiritu ſancto ſit, ſicut fidei vnitatem à Spiritu ſancto nos accipere intelligimus; ita vbicunque fidei vnitas reperitur, ibi veritatem à Spiritu ſancto eſſe haud dubitãdum eſt: quapropter nos ipſos fidei ſuperędificare hortatur Apoſtolus, ne quando in nobis fidei vnitas diſſoluatur, atque ab hac fidei vnitate, quæ à Spiritu ſancto eſt, nunquam dimoueri contingat; quo tandem fiat, vt veritate conuulſa in ſectas, ac Hæreſes diſpertiamur.

1. Cor. 12. ID verò vt manifeſtius fiat, lubet aliam D. Pauli rationem proſequi, quã tradit 1. Cor. 12. *Etenim* (inquit) *in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi; & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* Vides multorum in vna fidei vnitate concordiam. Baptiſmum enim ſicut Sacramentorum, ita veræ, ac infuſæ fidei ianuam eſſe perſpicuum eſt; ſicubi namque fides reperitur, eam à Baptiſmo exordiri neceſſe eſt, dicente Domino apud Matt. 28 *Euntes docete omnes gẽtes baptizantes eos in nomine Patris, &c.* *Matt. 28.* Baptiſmus verò cùm vnus omnium ſit, haud dubium eſt, quòd in cuius nomine omnes baptizamur, eius fidem etiam vniuerſi amplectimur; quò fit, vt cùm vna, ac indiuiſa ſit fides, quam omnes in Baptiſmo profitentur, ea quoque vnum, ac indiuiſum Religionis corpus conſtituatur. At qua id ratione fiat, declarat Apoſtolus id non fieri, niſi in vno Spiritu ſancto, qui totius vnitatis, ac veritatis fons eſt. Hoc enim flante, vna omnibus fides inſpiratur, atque illud tantùm veræ Religionis corpus à Spiritu ſancto compactũ agnoſcitur, quod vnam duntaxat fidem omnibus communem amplectitur.

Irenæus. HOC ipſum quoque non obſcurè Patres confirmant. Nam Irenæus lib. 1. cap. 3. de neceſſaria fidei vniuerſalitate agens, qua fidei vnitas conſtituitur. *Hanc* (ait) *prædicationem cùm acceperit, & hanc fidem, quemadmodum prædiximus, Eccleſia, & quidem in vniuerſum mundum diſſeminata, diligenter cuſtodit; & credit iis, videlicet quaſi vnam habens animam, & vnum cor; ei conſonanter hoc prædicat. Et docet, & tradit, quaſi vnum poſſidens os.* Quid amplius in veræ

A fidei commendationem ab Irenæo dici potuit, quàm quòd eam ita vniuerſalem decernit, vt vna in omnium fidelium animis elucẽs, quaſi cor vnum, & animam vnam conſtituere videatur: & ſi eam verbis declarare opus ſit, ita omnium conſentanea ſit prædicatio, vt eandem prorſus diſtantiſſimæ regiones, ac remotiſſimi orbis populi, quaſi vno ore proloqui videantur?

ITA enim qui excellentem multorum coniunctionem exarare volunt, hoc vnitatis ſymbolo vti ſolent: vt ex Actibus Apoſt. perſpicuum eſt: vbi Lucas mutuam fidelium, tũc *Actor. 4.* B in naſcente Eccleſia, tum fidem, tum charitatem enarrans. *Omnium credentium* (inquit) *erat cor vnum, & anima vna.* Qua ſanè nulla maior coniunctio eſſe poteſt. Ita planè vera fides cũ in vniuerſalis Eccleſiæ corpore diſſeminata, longè latéque diffuſa ſit, adeò tamen vna eſſe debet, vt cunctos fideles in vnum fidei ſpiritũ adducat, vnam iis in fidei rebus mentem, vnũ ſenſum, vnam intelligentiam tribuat: vnum denique veræ Religionis corpus vna tantùm fidei anima conſiſtentem conſtituat.

QVOD etiam idem Irenæus inducendo *Irenæus.* C confirmat. *Nam etſi* (inquit) *in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadem eſt: & neque hæ, quæ in Germania ſunt, fundatæ Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt; neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente: neque hæ quæ in Aegypto, neq; hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt conſtitutæ: ſed ſicut Sol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus, & idem eſt; ſic & lumen, & prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad agnitionem veritatis venire* Et poſt pauca. *Cùm enim vna, & eadem fides ſit, neque is qui multùm de ea poteſt dicere, ita vt volumus amplius, neque is qui minus, demonſtrat* Denique c. 4. concludit veram & Catholicam Eccleſiam illam eſſe, quæ D vnam, ac vniuerſalem fidem retinet.

QVARE nunquam ſatis mirandum eſt, aduerſarios, qui veri fideles haberi volunt, ita hanc fidei vniuerſalis vnitatem diſcerpere, vt in tot eam fruſtra diſſecare non dubitẽt, quot Hæreſum auctores, ac errorum capita ſe inuicem oppugnantia colunt: immò quot diſſitas in fide opiniones, atque altercationes inter ſe nutriunt. Quod ſuo tempore deplorabat Hilarius cont Conſtant. *Periculoſum* (inquit) *nobis admodũ, atque etiã miſerabile eſt, tot nunc fides exiſtere, quot volũtates: & nobis tot doctrinas eſſe quot* *Hilarius.* E *mores: & tot cauſas blaſphemiæ pullulare, quot vitia ſunt: dum aut ita fides ſcribuntur, vt volumus; aut intelliguntur: & cùm ſecundùm vnum Deum, & vnum Dominum; & vnum Baptiſma etiam fides vna ſit; excidimus ab ea fide, quæ vna eſt: & dum plures ſiunt, ad id cœperunt eſſe, vt nulla ſit.* Quæ profectò concluſio Hilario digna eſt. Fides enim cùm iis, quæ vna prima veritas dictat, firmiſſimè adhæreat, eáq; tanquam vnica ad

credendum ratione vtatur, in plures diuidi nõ poteſt: veritas enim, cui aſſentimur, vna eſt: ea autem eſt intellectus natura, vt vni veritati vno tantùm modo aſſentiri valeat: fides igitur quæ in intellectus aſſenſu poſita eſt, ab eo vnitatem accipit; quò fit, vt cùm aſſenſus vnus ſit, fidem etiam aut vnam eſſe opus ſit, aut interire. Hinc colligimus aduerſarios, qui verã fidem diſſenſionibus, ac iurgiis dilacerati poſſe contendunt, atque in ea næuos, ac maculas ſtatuunt, fidem omnem deſtruere.

AT verò vniuerſalis Eccleſia, ac Catholica Religio, cunctis in fide diſſidiis longè ablegatis, eam tãtùm fidem profiteri debet, quæ vniuerſalis eſt, atque omnibus vna. Certiſſima enim veræ fidei regula eſt, ex qua potiſſimùm Religionis veritas petenda eſt, quam ſuperiùs ex Vincentio Lyrinenſi retulimus, vt ſcilicet in ipſa Catholica Eccleſia id teneatur, quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditũ eſt. Hic verę fidei clauus defixus eſt: hinc per ſe quiſque nullo diſcrimine cognoſcere poteſt, quali fidei, aut Religionis vinculo teneatur. At quærent fortaſſe quonam pacto id fiat, audiant eundẽ docentem. *Sed hoc* (inquit) *ita demum fiet, ſi ſequamur vniuerſitatem, antiquitatem, conſenſionem.* Sed quomodo tãdem vniuerſitas ſequenda erit? *Si hanc* (inquit) *vnam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia.*

Vincentius Lyrinenſis.

HIS tandem ipſa ratio accedat ab Eccleſiæ vnitate petita. Eccleſia namque ſi latè illius appellationem accipimus, multorum in vnum collectionem inſinuat. At ſi Eccleſiam Dei appellamus: tunc fidelium multitudinem fide collectam intelligimus, quæ cũ toto orbe diffuſa ſit, Catholica nuncupatur. Duo igitur in Dei Eccleſia conſideranda ſunt: vnitas ſcilicet, & multitudo. Multitudo ad Eccleſiæ membra ſpectat, vnitas ad fidem: multitudine enim Eccleſia longè latéque diſperſa eſt, fide autem vnita. Vtrumque verò declaramus cũ Eccleſiam vniuerſalem, ac Catholicã nominamus: eo enim vocabulo, quod vtrumq; ex ſuo etymo complectitur (Vniuerſale enim dicitur; quod cũ vnum ſit, vbiq; verſatur.) Eccleſiæ tum vnitas, tum multitudo explicatur. Ita fit, vt vniuerſalis Eccleſia, quamuis & fidelium multitudine, & locorum ſpatijs diſſita ſit, fide tamen vna tantùm appareat. Quod cõfirmat Chryſoſt. hom. 1. in 1. ad Cor in explicatione illorum verborum. *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi*, vbi ita ſcribit, *Eccleſiam Dei appellat, vt oſtendat, in vnum eam redigi oportere. Nam ſi Dei eſt: non Corinthi ſolùm, ſed vniuerſi orbis Eccleſia. Nomen enim Eccleſiæ non ſeparationem, ſed vnitatem & collectionem ſignificat.*

Chryſoſtomus.

CVM igitur hæc duo ad Eccleſiam Dei cõſtituendam neceſſaria ſint, vnitas ſcilicet, ac multitudo fidelium ſub vna fide collecta. Cõſtat ſanè Eccleſiam vnam eſſe nõ poſſe, quin etiam vniuerſalis ſit: nam quę vniuerſalis non eſt, nec vna, nec vbique diffuſa eſt; ſed particularis tantùm agnoſcitur: quæ verò particularis eſt, ab aliis diſpertita eſt, diſciſſa, ac multiplex; quod etiam de fide ſentiendũ eſt: nam cùm fides ea ſit, quæ Eccleſiæ vnitatem parit; & fidelium multitudinem, & locorum, & Gẽtium diuerſitate diſtinctam, in vnũ Eccleſiæ corpus compingit: quo pacto ea vna appellari poſſet, quæ toti Eccleſiæ vniuerſalis nõ eſſet? Dum enim gens aliqua, ac natio peculiarem ſibi fidẽ accerſit, ea ab vniuerſali abſcedit, quę cæteris cõmunis eſt, ac fidem diſcindit. Quapropter ſi aliqua eiuſmodi fides reperiatur, quæ ab vniuerſali diſſentiat, cùm ea particularis ſit, & ab alia ſeiũcta; diſpertitam, ac multiplicem fidem efficit, Eccleſiæ vnitatem diſſoluit, quæ ab vna fide pendet; vniuerſalitatẽ deſtruit, quæ omnes ſub vna fide colligit. Poſtremò totam Eccleſiã, ac Religionem euertit, cùm fidei vnitatem euellit, qua vera Eccleſia, velut fundamento ſubſiſtit.

EX his Iacobi Smidellini, confeſſionis Heluericæ, & aliorum ſectatiorum impietas facilè detegitur: maximè verò Theodori Bezæ, cùm in prima Epiſtola Theologica ad Andream Dutium Caluiniſtam, qui ſecum de innumeris in fidei doctrina diſſenſionibus, quæ apud ipſos erant, conqueſtus fuerat, nihil aliud reſpondet, pręterquàm non magnoperè curandum eſſe, ſi diſſenſiones in fide vigeant, dummodò Chriſtus teneatur; quandoquidem iuxta Apoſtolum ad Epheſ. 4. nondum omnes in fidei vnitatem, ac agnitionem filij Dei occurrerunt. Hoc modo impius homo Scripturarum teſtimonio abutitur, vt fidei vnitatem corrumpat; cùm tamen vbique Apoſtolus diſſenſiones in fide ac offendicula cauere moneat, vt Rom. 16. vbi ita mandat. *Rogo autem vos, fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis.* Tum 1. Cor. 1. eos redarguit, qui in fide ſchiſmata excitabant. *Obſecro* (inquit) *vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia.* Et hanc fidei vnitatem, quam Apoſtolus loco à Beza citato nondum præſentem, ſed futuram pollicetur, non ad præſentem fidelium ſtatum, ſed ad futuram infidelium conuerſionem pertinere cuilibet perſpectum ſit, de qua Saluator ipſe apud Ioannem prædixerat, his verbis. *Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.*

Beza. *Rom. 16.* *1. Cor. 1.* *Ioan. 10.*

Sed aduerſus hunc ſectariorum errorum fuſiùs adhuc in poſterum agemus.

Idem

Idem demonſtratur ſecundò ex ipſius integritate.

ARTICVLVS XIV.

PORRO quamuis fidei vniuerſalitas, de qua modò egimus, ad declarandam veræ fidei vnitatem plurimùm valeat: vera tamen fides ita integra eſſe debet, vt non in aliquo conueniat, in altero diſſideat, nam quæ variis opinionibus, ac ſtudiis diſcinditur, aut in aliquo dogmate à communi fide diſſentit; B non vna fides, nec integra cenſenda eſt, tametſi in cæteris non diſſentiat; nec ex ea vera Religio à falſa dignoſci poteſt: quin etiam veræ Religioni, quæ vnica tantùm, eàque integra fide conſtare debet, fidei diſſenſiones, atque errorum næui ita obſunt, vt iis non ſolùm labefactari, ſed etiam funditus euerti illam contingat.

VERVM ad fidei integritatem haud ſat eſt, vt fides omnibus ſuis partibus conſtet, ac tota teneatur. Sed omnibus præterea temporum differentiis vna, & eadem eſſe debet, nũquam aut corrupta, aut interrupta: hæc enim C perfecta integritas eſt, quæ fidei vnitatem cõfert. Hæc vnam Eccleſiam tuetur: hæc veram Religionem ab Hæreticorum ſectis ſecernit, dum iis integram fidem iiſdem ſemper dogmatibus inſtitutam, ac nullo vnquam tempore violatam obiicimus.

PRIMVM igitur integra fides, in qua perfecta vnitas affulgere debet; cunctis ſuis partibus cõſtet, neceſſe eſt; ne quid ad ipſius perfectionem deſit, quo clauda efficiatur. Clauda autem efficitur, cùm aliqua fidei veritas, quæ illius membrum eſt, ab ea mutilatur; atq; ita fidei dogmata amplectimur, vt aliquid ab ea D reiiciamus. Hoc planè eſt fidem obtruncare, ac illius vnitatem proſcindere. Iis quibus talis fides eſt, nec integra, nec vera, nec vna, immò nec fides eſſe poteſt, cùm ſua vnitate, ac integritate careat.

Iacob. 2. QVOD ex D. Iacobo primùm demonſtrari poteſt. Is enim ait c. 2. *Quicũq; autẽ legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omniũ reus.* Proponit Apoſtolus hominem vniuerſis legis mandatis incumbentem, qui ſi cæteris ſeruatis vnicum tantùm mandatum ſoluat, protinus totius legis tranſgreſſor conſtituitur, ac vniuerſæ legis præuaricationis debitor eſt: at- E que ea cauſa eſt, quòd ad perfectam iuſtitiam conſequendam integra legis obſeruatio neceſſaria ſit. Bonum enim conſtat ex integra cauſa; quòd ſi in aliquod vitium offendimus, iam bonum illud eſſe non poteſt, cùm aliqua cauſa deficiat. Malũ verò cùm ex vna tãtùm cauſa deficiente oriatur, hinc tota iuſtitia labefactatur, ac iuſtitia eſſe deſinit, cùm bo- A ni integritatem amittit.

EXEMPLO id magis manifeſtum fiet. Sanitas plurimis concurrentibus cauſis efficitur: ſiquidem opus eſt ab ægroto, vel bilim, vel pituitam, vel cæterorum humorum exorbitantiam purgari, ac morbi cauſam remoueri; deinde prædominantes humores ad iuſtitiæ pondus temperari; huic ſuccedere debet naturæ corroboratio; huic virium reſtauratio: ex his ſi vna tantummodò deſit, ſanitas haberi non poteſt. Eodem planè modo de animæ valetudine ſentimus, quam Deus in perfecta legis obſeruatione repoſitam eſſe voluit. Omnium quippe mandatorum obſeruantia integra cauſa eſt, quæ in nobis animi valetudinem tuetur: at ſi ab eorum vel vno tantùm nos recedere contingat, ſtatim in culpæ morbum prolabimur, qua animæ valetudo deperditur.

ITA nos quoque de fide ratiocinari æquũ eſt, quam ſi integram, ac perfectam eſſe volumus, perfecto omnium credendorum dogmatum numero eã cõſtare neceſſe eſt; quòd ſi ab iis vnum duntaxat auferre contingat, protinus totius fidei iactura ſequitur.

QVAMOBREM D. Paulus eos ſummoperè euitari iubet, qui diſſenſiones, ac offendicula in fide excitant, quibus fidei integritas dilaceratur. Ita ait ad Rom. 16. *Rogo autem vos, fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones & offendicula, præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt: & declinate ab illis.* Rom. 16. Nec fruſtra Paulus duabus hiſce viis fidei integritatem corrumpi admonet, primùm diſſenſionibus, deinde offendiculis. Qui enim præter fidei doctrinam, quam acceperunt, in ea diſſenſiones, ac bella cient; ſi proculdubio fidem perturbant, ac in dubiũ reuocant: dubia autem, ac perturbata fides quomodo integra eſſe poteſt, cùm conſtanti illa veritate careat, quæ fidem non tam integram, quàm certam in animo efficit? Ij verò offendicula in fide ponunt, qui aliquod fidei dogma præter communem Eccleſiæ doctrinam, vel addunt, vel minuunt, vel corrumpunt, vel in aliud mutant: in quod imprudentiores homines impingentes protinus à tota fide excidunt; de quibus priùs Iacobus dixerat. *Qui autem offenderit in vno, factus eſt omnium reus.* Iacob. 2. Atque hi cùm in illo vno fidei dogmate offendiculum ſtatuant, haud dubium eſt, quin fidei integritatem corrumpant, ac veram Religionem ſimul cum fide interimant.

ID enim exploratiſſimum eſt, veram Religionem in integra, ac perfecta duntaxat fide fundari: quod hac ratione potiſſimùm conſtat, quòd fides lumen quoddam eſt nobis à Deo immiſſum, ac inſpiratum; quo illuſtrante in veri Dei cognitionem pertingimus. Deus namque cùm ſupernaturale quoddam ens ſit, quod omnem ingenij noſtri aciem, ac vniuerſam hominis ſcientiam ſuperat; adeóque inac

inaceeſſibile,vt eò mens humana naturali tã- A tùm lumine illuſtrata pertingere non valeat. Eo fit, vt quiſque Deo indigeat, quo Magiſtro, ac Doctore veram, ac perfectam ipſius cognitionẽ addiſcat. Huc enim ſpectat, quod *Ioan. 6.* Chriſtus apud Ioann. 6. ait. *Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me*: & illud. *Et erunt omnes docibiles Dei*. Hæc porrò diſciplina, cùm nulli ſenſui ſubiaceat, à quo illius euidentia nobis aperiri queat: fide magis, quàm demonſtratione aliqua ad eam adipiſcendam opus eſt: vt ſcilicet Deo docenti perfectè credamus. Addiſcẽtem namque (teſte Philoſopho) oportet credere. B Paulus etiam hoc ipſum cõfirmat ad Hebræos c. 11. *Heb. 11.* *Accedentem ad Deum oportet credere*. Atque inde integra, ac perfecta fides oritur, cùm vniuerſa, quæ Deus vel per Scripturas, vel per Eccleſiam docet, integra amplectimur. Nam qui nonnullis reiectis cætera amplectuntur; ij quidem apertè profitentur ſe Deo perfectè non credere, cùm verò Deo omnino non credant, profectò nec Deũ perfectè agnoſcũt (cùm Dei cognitio potiſſimùm à fide ſit) & fidei integritatem dilacerant. Dilacerata autem ac diſſecata fide, quomodo integra Religio poteſt conſiſtere, quæ C fidei fundamento innititur?

CVM enim vera Religio ea ſit, qua verum Deum, tanquam rerum omnium auctorem, ac finem ſummo, ac debito cultu proſequimur: quo pacto nos id præſtare poſſe credimus, niſi perfecta, ac integra illius cognitio, quam integra fides adminiſtrat, obuia nobis illuxerit? Hinc enim tot falſæ Religiones ortæ ſunt, dum non verum ſed quem ſibi ipſis animo fingunt, Deum venerantur: quò fit, vt vera Religio integra fide conſtare debeat. Eàpropter Paulus ab iis ſummo ſtudio cauendum imperat, qui diſſenſiones, ac offendicula in fidei doctrina ſtatuunt, cùm iis propoſitum D ſit, cum fidei vnitate veram quoque Religionem ſubuertere.

Auguſtinus. HINC D. Aug. lib. 1. de vera Relig. cap. 5. veram Religionem apud eos tantùm quærẽdam eſſe docet, qui fidei integritatis cuſtodes ſunt. *Vera Religio* (inquit) *neque in confuſione Paganorum, neque in purgamentis Hæreticorum, neque in langore ſchiſmaticorum, neque in cæcitate Iudæorum quærenda eſt, ſed apud eos ſolos, qui Chriſtiani, Catholici & orthodoxi nominantur, id eſt, integritatis cuſtodes*. Vbi ex Auguſtino conſtat, non omnes qui Chriſtiani nominis ſibi gloriam vſurpant, integritatis cuſtodes eſſe; ſed eos tantũ, E qui vnam, ac Catholicam fidem, integram nulla diſſenſione, aut mutatione cuſtodiunt. Quod etiam confirmat de Symbolo lib. 1. c. 5. *Non inſultent* (inquit) *Hæretici per partes conciſi, non ſe extollant, qui dicunt, ecce hîc eſt Chriſtus, ecce illîc. Qui dicit, ecce hîc, ecce illîc, ad partes inducit. Vnitatem promiſit Deus, Reges in vnum collecti ſunt, non per ſchiſmata diſſipati ſunt*.

A MVNITISSIMA eſt hæc D. Aug. ratio: nam ſi aut hîc, aut illîc eſt Chriſtus, ſi partitæ ſunt in fide opiniones, ſi hîc negatur Chriſtus, illîc aſſeritur, quomodo vna fides eſſe poteſt, quæ per tot partes diſſecatur?

ID quoque facilè euincit D. Thom. 2. 2. *S. Thomas.* q. 5. artic. 3. hac ratione: Species cuiuſlibet habitus depẽdet ex formali ratione obiecti, qua ſublata ſpecies habitus remanere non poteſt. Conſtat autem formale obiectum fidei eſſe primam veritatem, quatenus per Scripturas ſacras, ac doctrinam Eccleſię, quę à prima veritate manat, declaratur. B Quò fit, vt qui ab aliquo fidei dogmate, quod in Scripturis continetur, vel ab Eccleſiæ doctrina recedit, quæ infallibilis eſt, ac Diuina fidei regula, tam in proponendo, quàm explicãdo quæ ad veram fidem ſpectant; is ſtatim fidei habitu ſpolietur: non ea ratione duntaxat, quòd à formali fidei obiecto, quod eſt ipſa prima veritas, diſſentit: ſed etiã quia modum ab Eccleſia præſcriptum, quo fidei dogmata amplecti debet, contemnit: inde fit, vt cùm primæ veritati quoad aliquem fidei articulum, non credat, ſed alium amplectatur, alium reiiciat; neque C Eccleſiæ canonem infallibilem fidei regulam agnoſcat: ſed proprium duntaxat ſpiritum ſequatur, ab eo tandem manifeſto fidei naufragio in infidelitatem, ac Hæreſim ducatur.

NAM ſi mortale peccatum, quod charitati opponitur, ipſam charitatem in homine perimit: ſanè haud ſecus de incredulitate, quę fidei contraria eſt, ſentiendum erit; quæ tametſi vnum duntaxat fidei dogmà excludat, totam tamẽ fidem corrumpit, quæ poſt vnius dogmatis incredulitatem in animo integra remanere non poteſt.

ALTERA quoque fidei integritas, quæ illius vnitatem ſummoperè auget, ea eſt, quæ D fidem quibuſcunque hominum ætatibus, ac temporibus incolumem, vnam, integram, ac perpetuam ſeruat. Ea enim eſt, quam Deus Opt. Max. Eccleſiæ ſuæ in veræ fidei ſymbolum, ac perpetui patrocinij teſtimonium, fœdere ſempiterno ſe collaturum promiſit; cùm per os Iſaiæ 59. ait. *Cùm venerit Sion redemptor,* *Iſa. 59.* *& eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit Dominus, hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea, quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, dicit Dominus à modò, & vſque in ſempiternum*. Manifeſtè hæc Dei Patris ad Filium verba E ſunt, vt exponit Procopius, qui ex Sion venturus erat Redemptor, cui velut iuramento *Procopius.* pollicetur, ſe inuiolabile fœdus cum ſuo ſemine, Eccleſia videlicet ab eo fide regeneranda, feriturum. Hęc autem eſt fœderis promiſſio: quòd Spiritus Domini perpetuus Eccleſiæ comes, ac Doctor eſſe debeat, eam perpetuò illuſtrare, atque ipſi quemadmodum ſpiritus corpori ſemper præſidere, ne aliqua

vnquam

vnquam fidei macula labefactetur, neque in rebus ad ſalutem neceſſariis decipi poſſit, iſq; eadem Dei verba, eandem fidem, eãdem doctrinam, eadem dogmata, quæ à Chriſti ore prolata ſunt, in Eccleſia perpetua, atque incorrupta ſeruet: ita vt ipſa fidei doctrina, quã Eccleſia à Chriſto ſemel accepit, nunquam ab ea auferenda ſit, ſed integram, ac nullo vnquam tempore interruptã cuſtodire debeat.

Hæc Dei promiſſa ſunt, quæ Lutherani, ac Caluiniſtæ nulla vi infringere valent. Peculiare hoc quippe vera ac Catholica fides ex Dei benignitate ſibi vendicat, vt nullo vnquã tempore tota poſſit corruere; ſed integra, atq; incorrupta in Eccleſia permaneat, quod teſtatur ipſemet Chriſtus Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Neque enim exiſtimandum eſt Dominum Petri perſonam duntaxat alloqui, vt D. Bernardo placet ſerm. 190. ad Innocent. ſed in Petro Eccleſię fidem, quæ in eo velut in capite aſſeruanda erat, intuebatur, quam nunquam prorſus aut euertendam, aut interrumpendam fore pollicetur. Quod etiam confirmat apud Matt. c. 16. cùm ait. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Sed de hac fidei æternitate fuſiùs agemus in demonſtratione vltimi ſymboli.

Luc. 22.

S. Bernardus.

Matth. 16.

Cæterum hanc fidei integritatem, & incorruptionem, ad ipſius tã vnitatem, quàm veritatem pertinere docet Paulus ad Galat. ſcribens c. 1. *Miror*, inquit, *quòd ſic tam citò trãsferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti, in aliud Euangelium: quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti. Sed licèt nos, aut Angelus de cælo, euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Planè ſi hæc Pauli verba grauiter perpendimus, iis ita ſeriò vnius traditæ fidei perpetuitas, ac integritas credẽda imperatur, vt nulli vnquam ſub anathematis, ac infidelitatis pœna illam, aut infringere, aut immutare liceat: quò fit, vt ea ſola fides illius teſtimonio vera ſit, quæ nunquam immutata, aut corrupta, ſed integra perpetua; atque incorrupta huc uſque perducta eſt.

Ad Galat. 1.

Qvod grauiſſimis verbis confirmat D. Ambroſ. ad cap. 11. Lucæ. *Fides* (inquit) *Iudaicæ plebis ſe impugnat, & impugnando diuiditur, diuidendo diſſoluitur, & ideò regnum Eccleſiæ manebit in æternum quia indiuidua fides corpus eſt vnum.* His verbis Ambroſius validiſſimo ſanè argumento perpetuam Eccleſiæ durationem ex fidei perpetuitate, atq; incorruptione demonſtrat. Nam cùm exploratum ſit, Eccleſiã ex quo fundata eſt, perpetuò vſque ad orbis interitum duraturam fore: ita atteſtante Domino Matth. cap. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Quæ verba non niſi veræ Eccleſiæ dicta eſſe poſſunt, cùm in

S. Ambroſius.

Matth. vlt.

A ea tantùm Chriſtus reperiatur; ſi percontetur quiſpiam, quid perennem Eccleſiam, ac perpetuò ſtabilem efficiat: eam vim Ambroſius fidei tum integritati, tum perpetuitati tribuit. Nam quemadmodum fides, quæ integra, ac perpetua non eſt, ſeipſam impugnat, tum illius vnitas diſcrepantibus ſententiis diſcinditur; quæ autem ſeipſam impugnat, etiam ſeipſam diuidit; neque enim fides inter pugnãtia dogmata, vnica, ac indiuiſa poteſt conſiſtere: quæ verò diuiſa eſt, vna eſſe non poteſt, quare ſeipſa diſſolui eam neceſſe eſt. Hinc neceſſariò fidei corruptioni Eccleſiæ diſſolutio B ſuccedit, quæ per ſe ſine fide ſtare non poteſt. Ita è regione fides, quæ integra eſt, & incorrupta, Eccleſiam perpetuò incolumem, ac ſuperſtitem declarat.

Idem ſentit D. Greg. ad Pſal. 5. Pœnitent. *Terra* (inquit) *dicta eſt Eccleſia, tum quia in meſſe fidelium populorum ſpiritali fœcunditate exuberat: tum quia in ſoliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perſeuerat.*

S. Gregorius.

Sed quid pluribus opus eſt? quod vnum, & idem eſt, integrum ſemper fuiſſe oportet: quòd ſi aut corruptum, aut immutatum aliquando fuerit, iam non idem eſt, ſed al- C terum; quòd ſi alterum; duo ergo ſunt, non vnum. Domum enim ſi corruere contigerit, quamuis denuò extructa fuerit, haud vnam ſemper extitiſſe iudicamus, quandoquidem prior illa corrupta eſt; & eadem cum poſteriori eſſe non poteſt. Arbor quoque ſi ſemel præciſa fuerit, licèt altera ex ſemine pullullet, vna appellari non poteſt, cùm non eadem, ſed alia prorſus ſit.

Ita fidem veluti præclaram domum intuemur in fidelium cordibus extructam, in qua cum Chriſto vniuerſa Eccleſia habitat, teſte Paulo ad Epheſ. 3. vbi ait. *Orantes Chriſtũ* D *habitare per fidem in cordibus veſtris.* Quæ cùm ſemel ab ipſo mundi exordio à fundamentis, erecta fuerit, atque in Chriſto aucta, ſemper integra, ac firma perſeuerare debet: quòd ſi eã corruere poſſe credimus, profectò malè de neceſſaria illius vnitate ſentimus, quam eo caſu diſcerpimus: neque enim ea vna dici poſſet, quamuis denuò inſtaurata eſſet; cùm integra ſemper non fuerit.

Ad Eph. 3.

Eandem velut excelſam arborem contemplamur vſque ad cœli verticẽ pertingentem, quę Dei verbo plantata, paſſim in immẽſas propagines, ac ramos mirificè excreſcit, E cùm per totum orbem diffuſa à fideliũ multitudine colitur. Ab hac quamuis plerique rami præciſi fuerint, ij nempe qui in Hæreſim prolapſi ſunt: ipſa tamen fidei arbor in Chriſto fixa, vna, ac integra ſemper manere debet: nam ſi ea ſemel corrupta, aut præciſa eſſet, licèt denuò germinaſſet, eadem tamen nec vna appellari poſſet, cùm primam vnitatem amiſerit, quę illius exciſione corrupta eſt. Quamobrem

obrem eùm vna, ac integra perpetuò eſſe debeat, perpetuò etiam incorruptam ad extremum vſque orbis interitum permanere oportet.

Idem demonſtratur tertiò ex ipſius antiquitate, & conſenſu.

ARTICVLVS XV.

VERA igitur fides cùm vniuerſalis, ac integra eſſe debeat, ſummoperè cauendum eſt, ne ea alia nobis ſit, quàm quæ antiquitus à Chriſto, & ab Apoſtolis tradita eſt. Hoc enim firmiſſimum, & inexpugnabile eſt, tum vnius fidei, tum veræ Religionis ſymbolum. Plurimis namque contingit, vt nouæ quadam Religionis ſpecie decepti, antiquam & Apoſtolicam fidem immutarint, quos in fide naufragium paſſos eſſe certiſſimum eſt, quod olim Paulus nonnullis accidiſſe ait 1. ad Timoth. 6. his verbis. *O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Quibus verbis Apoſtolus ita fidei antiquitatem laudat, vt in ea duntaxat veram fidem, ac veram Religionem quærendam eſſe doceat.

1. Tim. 6.

AT ne quis exiſtimet nos hæc Pauli verba violenter ad ſenſum noſtrum petrahere, audiendus eſt Vincentius Lyrinenſis antiquiſſimus Pater, qui adu. Hæreſes cap. 27. mirè locum iſtum ad Pauli mêtem exaggerat. *O Timothee* (inquit) *depoſitum cuſtodi, deuitans prophanas vocum nouitates. (O) exclamatio iſta, & præſcientiæ eſt pariter, & charitatis: præuidebat enim futuros, quos etiam prædolebat errores. Quis eſt hodie Timotheus, niſi vel vniuerſa Eccleſia; vel ſpecialiter totum corpus præpoſitorum, qui integram Diuini cultus ſcientiam, vel habere ipſi debent, vel aliis infundere? Quid eſt, depoſitum cuſtodi? Cuſtodi (inquit) propter fures, propter inimicos, ne dormientibus hominibus ſuperſeminent Zizania ſuper illud tritici bonum ſemen, quod ſeminauerat filius hominis in agro ſuo. Depoſitum (inquit) cuſtodi. Quid eſt depoſitum? id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod à te inuentum: quod accepiſti, non quod excogitaſti: rē non ingenij, ſed doctrinæ: non vſurpationis priuatæ, ſed publicæ traditionis: rem ad te perductam, non à te prolatam: in qua non auctor debes eſſe, ſed cuſtos: non inſtitutor, ſed ſectator: non ducens, ſed ſequens. Depoſitum (inquit) cuſtodi, Catholicæ fidei talentum inuiolatum illibatúmque conſerua. Quod tibi creditum eſt, hoc penes te maneat, hoc à te tradatur. Aurum accepiſti; aurum redde: nolo mihi pro aliis alia ſubiicias: nolo pro auro, aut impudenter plumbum, aut fraudulenter æramenta ſupponas: nolo auri ſpeciem, ſed naturam planè. O Timothee, ô Sacerdos, ô tractator, ô Doctor, ſi te Diuinum munus idoneum fecerit ingenio, exercitatione, doctrina: eſto ſpiritalis tabernaculi Bezeleel; pretioſas Diuini dogmatis gemmas exculpe: fideliter coapta: adorna ſapienter: adiice ſplendorem; gratiam, venuſtatem. Intelligatur te exponente illuſtrius, quod antea obſcurius credebatur. Per te poſteritas intellectum gratuletur, quod antè vetuſtas non intellectum venerabatur: eadem tamen, quæ didiciſti, ita doce, vt cùm dicas nouè, non tamen dicas noua.* Hactenus ille eleganter.

Vincentius Lyrinenſis.

QVÆ verò ſint prophanæ illæ vocum nouitates, quas deuitandas monet Apoſtolus, idem proſequitur c. 33. *Prophanas* (inquit) *vocum nouitates. Quid eſt prophanas? quæ nihil habent ſacri, nihil religioſi: ab Eccleſiæ penetralibus, quæ eſt templū Dei penitus extraneas. Prophanas* (ait) *vocū nouitates. Vocū, id eſt, dogmatū, rerum, ſententiarum nouitates, quæ ſunt vetuſtati, quæ antiquitati cōtrariæ.* Has igitur quaſi viperā, quaſi ſcorpionem, quaſi Baſiliſcū euitandas eſſe monet, ne nos, nō modò tactu, ſed etiā viſu afflatúq; percutiant: neque enim vlla vnquam Hæreſis ebulliuit, quæ bellum antiquæ fidei non indixerit. Nemo vnquā hæreſim inſtituit, niſi qui ſe priùs ab antiqua Eccleſiæ fide diſſuerit. Demum (vt idem Lyrinēſis ait) hoc apud omnes ferè hæreſes quaſi ſolemne eſt, atque legitimum: vt ſemper profanis nouitatibus gaudeant, antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ à fide naufragent.

ID namque Hæreticis commune eſt, vt ſemper ſcientiam promittant, at ea falſi nominis eſt, quandoquidem pro ſcientia errorē, pro luce tenebras, pro Chriſto Antichriſtum propinant, vt notat D. Hier. in Pſal. 5. *Verè* (inquit) *inſidiatur os Hæreticorum omnibus, quos decipit, nunquam claudūt, ſed ſemper aperiūt os ſuum: aliud in corde tenent, aliud in ſermone pollicentur: pietatem loquuntur, & occultant Antichriſtum: ſciūt enim quòd nemo poſſit induci, ſi proferant Antichriſtum; lucem proferunt, vt celent tenebras: & per lucem ducant ad tenebras.* Hæc quippe eſt falſi nominis ſcientia, qua Hæretici incautos decipiunt, gloriantes ſe Dei ſciētiam habere. *Semper diſcentes* (vt ait Paulus 2. ad Timoth. 3.) *& nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.* Ea ſiquidem nouam neſcio quam, ignotámque doctrinam pollicentur, quam tota antiquitas ignorauit. Quare haud mirum eſt, ſi à fide excidunt, quæ cùm vna eſſe debeat, nullo pacto ab antiqua diſſentire poteſt.

S. Hieron. — *2. Tim. 3.*

PORRO hoc antiquum fuiſſe Apoſtolorum dogma, vt nulla prætetquàm antiqua ab ipſis tradita fides vera agnoſceretur, teſtis eſt Io. Epiſt. 2. cap. 1. his verbis. *Hoc eſt enim mandatum, vt quemadmodum audiſtis ab initio, in eo ambuletis: quoniam multi ſeductores exierunt in mundum.* Videant aduerſarij non noſtrum, ſed Apoſtolicum decretum eſſe, vt in antiqua, quæ ſemel tradita eſt, fide perſiſtant. Neque alicui vnquam præterquàm trito, atque anti-

2. Ioan. 1.

quo

quo fidei intinere incedere liceat. Cùm enim multi ſeductores, atque Hæretici paſſim nunc repetiantur, qui nouam fidem, ac doctrinam venditant. quaſi ea cœleſtis eſſet, ac recenter ſibi à Deo reuelata: quos pulchrè olim deſcripſit Vincentius Lyrinenſis aduerſus Hæreſes c. 26. diſertiſſimis verbis. *Audias enim* (inquit) *quoſdam ipſorum dicere. Venite inſipientes, & miſeri, qui vulgò Catholici vocitamini, & diſcite fidem verum, quam præter nos nullus intelligit: quæ multis antè ſæculis latuit: nuper verò reuelata, & oſtenſa eſt: ſed diſcite furtim, atque ſecretim: delectabit enim vos. Item cùm didiceritis, latenter docete, ne mundus audiat, ne Eccleſia ſciat: paucis namque conceſſum eſt, tanti myſterij capere ſecretum. Nónne hæc verba ſunt illius meretricis, quæ apud Salomonis Prouerbia vocat ad ſe prætereuntes viam, qui dirigunt iter ſuum? Qui eſt (inquit) veſtrûm inſipientiſſimus, diuertat ad me. Inopes autem ſenſu exhortatur dicens. Panes occultos libēter attingite, & aquam dulcē furtim bibite.* Planè hoc ſigno illos agnoſcas, quòd homines ab antiqua fide, ac Religione retrahant, quam ab initio audierunt, vt nouam veteribus inauditam perſuadeant. Atque hi cùm Apoſtolicum præceptum infringere, atque immutatæ fidei, ac temeratæ Religionis piaculum nō pertimeſcant; haud dubium ſanè, quòd ipſo quoq; Apoſtolico Pauli anathemate feriuntur, qui iis omnibus anathema dicit, qui aliud pręterquàm quòd olim euangelizatum eſt, annunciant. Cùm enim aliam fidem aliámque doctrinam, præter eam, quæ ſemel ab Apoſtolis tradita eſt, diſſeminant; profectò fidem diſſecant, ac illius vnitatem ſcindunt. Ex quo tandem fit, vt fidem ipſam ab orbe cum Christo expellant.

Vincentius Lyrinenſis.

Prou. 9.

HOC Apoſtolorum decretum confirmat Iudas Apoſtolus in ſua Canonica, vbi fidei antiquitatem, tanquam vnius, ac veræ fidei teſtimonium inuiolatam ſeruari, ac pro ea ſtrenuè pugnare hortatur. *Deprecans* (inquit) *ſupercertari ſemel traditæ Sanctis fidei.* Nullis laboribus parcendum, omnia molienda docet Apoſtolus, vt antiqua fides ſalua, ac ſarta tecta teneatur: nō enim multiplicē fidem Deus reuelat, qui vnius tantùm fidei auctor eſt, vt teſtatur Paulus ad Heb. 12. cùm ait. *Curramus ad propoſitum nobis certamen aſpicientes in auctorem fidei, & conſummatorem Ieſum.* Sed quam ſemel Eccleſiæ ſuæ tradidit, hanc nec augeri, nec minui, nec immutari vnquam vult; ſed eandem perpetuò tueri, ac conſeruari iubet. Quapropter cùm noua quædam alterius fidei illuminatio, quorundam animos ad antiquæ fidei reformationem extollit, hæc nullo modo à Deo; ſed ab eo qui ſe in Angelum lucis transfigurat, proficiſci cenſenda eſt; cùm nouitatem doceat, antiquitatem expellat, vnitatem ſcindat, fidem ac Religionem euertat, quæ ſub vnius fidei vexillo cum ſectis pugnat.

Iudas in Epiſt.

Heb. 12.

A EX Patribus certè conſtat apertè, eam ſemper antiquę fidei venerationem habitam eſſe, vt ea ſola fides vera habita fuerit, quæ fidele antiquitatis ſymbolum ſibi vendicaret. Nam Tertullianus libro quarto aduerſ. Marcion. Antiquitatem veræ fidei iudicem appellat. *Ego meum* (inquit) *Euangelium dico verum, Marcion ſuum. Ego Marcionis affirmo adulterum, ille meum. Quis inter nos determinabit, niſi temporis ratio et præſcribens auctoritatem, quod antiquius reperietur: & ei præiudicās vitiationem, quod poſterius reuincitur? In quantum enim falſum corruptio eſt veri, in tantum neceſſe eſt, præcedat veritas falſum.* B

Tertullianus.

QVAM valida ſit hæc Tertulliani ratio, ex eo euincitur, quòd qui de alicuius rei poſſeſſione contendunt, cùm nulla certa ratio haberi poteſt, qua quiſpiam illam proprio iure poſſideat, tunc ad vnum antiquitatis ius, ac vetuſtiſſimam præſcriptionem recurrendum eſt, atque inquirendum, quis prior illam poſſederit, huic enim rem deberi leges præſcribunt l. 3. C. de ſeruitutib. & aqua l. ſi quis diuturno vſu §. de acquirend. poſſ.

ITA etiam in controuerſiis fidei ſentiendum: nam quoties cum Hæreticis de fide cō- C trouerſia oritur, quandoquidem Eccleſiam iudicem non agnoſcunt, ad ipſa antiquitatis iura recurrendum eſt, quid de ea vetus Eccleſia ſenſerit: ea enim cùm integram, ac illibatam fidem nacta fuerit, illius ſententia ad litem dirimendam omnino expectanda eſt. Conſtat enim Apoſtolos, atque antiquiſſimas Eccleſias non errasse, quapropter cùm vera fides in ea antiquitate præluxerit, proculdubio poſterioris veritas ab ea petenda eſt.

QVO argumento olim quoque vſus eſt D. Irenæus lib. 3. c. 4. *Quid enim* (inquit) *& ſi cui* D *de aliqua modica quæſtione diſceptatio eſſet, nónne oporteret in antiquiſſimas recurrere Eccleſias, in quibus Apoſtoli conuerſati ſunt: & ab eis de præſenti quæſtione ſumere, quod certum, & liquidum eſt?*

Irenæus.

EANDEM rationē proſequitur diſertè Tertullianus de præſcript. Hæreticorū aſſumpta parabola de bono, ac malo ſemine. *Sed ab exceſſu* (inquit) *reuertar ad principalitatem veritati, & poſterioritatem mendacitati deputandam, ex illius quoque parabolæ patrocinio, quæ bonum ſemen frumenti à Domino ſeminatū primò conſtituit. Auenarū, aut ſterilis fœni adulteriū ab inimico diabolo, poſtea ſuperducit, propriè enim doctrinarū diſtinctio-* E *nē figurat, quia & alibi verbū Dei ſeminis ſimilitudo eſt. Ita ex ipſo ordine manifeſtatur, id eſſe Dominicū, & verū, quod ſit prius traditum: id antē extraneum, & falſum, quod ſit poſterius immiſſum. Ea ſententia manebit aduerſus poſteriores quaſque hæreſes, quibus nulla conſtantia de conſcientia competit, ad defendēdam ſibi veritatem.* Certè cùm Dominicus ager priùs bono ſemine refertus fuerit, quā inimici hominis inuidia zizania ſuperſeminata ſint;

Tertullianus.

perſpicuum eſt bonum,ac verum ſemen præceſſiſſe;cui poſtea zizaniorum malignitas permixta fuit. Priùs igitur, quod bonum,ac verũ eſt præceſſit, deinde quod mendax, & malignum. Certum ſit igitur veram,ac legitimam fidem,quæ bono ſemini comparatur,hæreſes omnes præceſſiſſe, & omnibus antiquiorem eſſe. Quid vero tutius eſſe poteſt,cùm aliqua de fide diſceptatio oritur, quàm primam, & antiquam fidem, ac veritatem conſulere, cui nulla mendacij ſuſpicio ineſſe poteſt?

Auguſtinus.

HVIVS certè argumenti efficacia adeò magna eſt, & apud veritatis cupidos, ac ſtudioſos tantùm valet,vt ex eo D. Auguſt. priùs Manichæorum Hæreſis ſectator Catholicæ Religionis fidem veram eſſe ſibi perſuaſerit. Quod lib. de vtilit. credendi ad Honoratum Donatiſtam ſcribens teſtatur his verbis. *Edam tibi* (inquit) *vt poſſum, cuiuſmodi via vſus fuerim, cùm eo animo quærerem veram Religionẽ,quã nunc expoſui eſſe quærendam. Vt enim à vobis trans mare abſceſſi,iam cunctabundus,atque heſitans,quid mihi tenendum,quid dimittendum eſſet:quæ mihi cũctatio in dies maior oboriebatur, ex quo illum hominem,cuius nobis aduentus (vt noſti) ad explicanda omnia,quæ nos mouebant,quaſi de cœlo promittebatur,audiui. Denique excepta quadam eloquentia talem quales cæteros eſſe cognoui. Rationem mecum ipſe habui,magnamq́; deliberationem iam in Italia conſtitutus:nec non vtrũ manere in illa ſecta,in quã me incidiſſe pœnitebat:ſed quonã modo verum inueniendum eſſet, in cuius amorẽ ſuſpiria mea,nulli meliùs, quàm tibi nota ſunt. Sæpe mihi videbatur non poſſe inueniri, magniq́; fluctus cogitationum mearum in Academicorũ ſuffragiũ ferebãtur. Sæpe rurſus intuẽs, quantum poteram, mentem humanam, tam viuacẽ, tam ſagacẽ,tam perſpicacẽ,non putabã latere veritatem,niſi quòd in ea quærẽdi modus lateret;eundemq́; ipſum modum ab aliqua Diuina auctoritate eſſe ſumendum. Reſtabat quærere, quænam illa eſſet auctoritas,cùm in tantis diſſenſionibus ſe quiſque illã traditurum polliceretur. Occurrebat igitur inexplicabilis ſylua, cui demum inſeri multum pigebat. Atque inter hæc ſine vlla requie cupiditate reperiendi verum animus agitabatur:diſſuebam me tamen magis magiſque ab iſtis,quos iã deſerere propoſueram. Reſtabat autem aliud nihil in tantis periculis,quàm vt Diuinam prouidentiam lacrymoſis, ac miſerabilibus vocibus,vt opem mihi ferret,deprecarer. Atque id ſedulò faciebam. Etiam ferè me commouerunt nonnullæ diſputationes Mediolanenſis Epiſcopi,vt non ſine ſpe aliqua ex ipſo veteri Teſtamento multa quærere cuperem,quæ,vt ſcis,malè nobis cõmendata execrabamur. Decreuerámque tandiu eſſe Cathecumenus in Eccleſia, cui traditus à parentibus eram, donec aut inuenirem,quod vellem, aut mihi perſuaderem non eſſe quærendum. Opportuniſſimum ergo tunc me, ac valde docilem inuenire poſſet,qui poſſet docere. Hoc ergo modo,& ſimili animæ tuæ cura ſit. Diu quoq; te affectum vides,& ſi iã ſatis tibi iactatus videris,finémque huiuſmodi laboribus vis imponere: ſequere* A *viam Catholicæ diſciplinæ, quæ ab ipſo Chriſto per Apoſtolos ad nos vſque manauit, & abhinc ad poſteros manatura eſt.*

QVÆ ratio ſi Auguſtinum adeò permouit, vt ab impia Manichæorum ſecta ad verã Catholicæ, & antiquæ diſciplinæ fidẽ amplexãdam tranſtulerit:hanc diligenter perpendant, quicunque nouæ fidei, ac Religionis ſectatores ſeſe iactãt, & ſibi ipſis exemplo Auguſtini meliùs conſulant,vt relicta recentiori doctrina,quæ cum tota antiquitate pugnat, ac verã fidem diſcerpit, antiquiſſimam fidem, quæ à Chriſto, & Apoſtolis eorúmq; ſucceſſoribus B continua ſerie, ac veluti perpetuo quodam ductu, vna ad nos vſque peducta eſt, tutò amplectantur.

ID enim exploratiſſimũ eſt,antiquitatẽ fidele quoddã veritatis depoſitariũ eſſe, penes quod vera fides perpetuò cuſtoditur; vnde etiã illius vnitas perpenditur:nã queadmodũ cũ de aliquo tranſumpto dubitamus,an id fideliter, ac idẽ redditum ſit, illud ad primum exemplar cõponimus: atq; inde ex eorũ collatione,an illud fidele,ac legitimum ſit,agnoſcimus. Hoc planè modo fidei tũ vnitas, tum veritas perpendenda eſt. Dubitatur fortè an C eadem ſit fides, quæ nunc apud Catholicos colitur,atq; ea,quæ tum ab Apoſtolis,tum ab Apoſtolicis viris tradita eſt:quænam hic ratio ineunda eſt?num ſatis erit ad Scripturas confugere,atq; inde Apoſtolicam fidẽ explorare? haud ſanè:cũ enim Scripturæ paſſim pleriſq; difficultatibus reſperſæ ſint,quę dubia potiùs in fide excitare,quàm expellere valẽt;ac prætcrea multa de fide obſeruãda ſermone tenus Apoſtoli tradiderint, quæ ſcriptis conſignata nõ ſunt,à ſolis Scripturis perfecta fides haberi non poteſt. Optimũ igitur eſt,vt fidem noſtrã cũ antiqua cõferamus;quæ veriſſimũ,ac inte- D meratum eſt fidei exẽplar. Vide quid antiqua fides tradiderit,inquire quid antiquiſſimę Eccleſiæ ab Apoſtolis inſtitutę de fide ſenſerint. Reuolue Sanctorũ,atq; antiquorũ Patrum fidẽ,quã ſuis ſcriptis exararũt. Recole,quid antiquiſſimi Patres, Ignatius, Dionyſius Areopagita,Polycarpus,Irenæus,Iuſtinus,Cyprianus,Clemens,Cyrillus,Auguſtinus, Ambroſius,Hieronymus,& alij innumeri, qui prima Eccleſiæ tẽpora ſcriptis exornarũt,ac veræ fidei ſatores extiterũt,de fide ſcripſerint. Antiquiſſimas Conciliorũ ſanctiones, canones,fidei regulas,accuratè perpẽde:deniq; quid anti- E qua fides amplexata fuerit,amplectere:quod reiecerit,reijce. Ita demũ fidem tuam intuere, ſi cũ illa conſentiat,ſi in omnibus cum ea cõſpirantem reperias. Vnam tuam,ac veram fidem agnoſce:at ſi in aliquo diſcrepantem inueneris,aut immutatam:planè non eſt cur de fide aut Religione glorieris, cùm ex eo duntaxat,quod cum antiquo exemplari non conuenit,falſa,ac multiplex eſſe deprehendatur.

Digitized by Google

A Qvid obſecro de ea fide ſentiendum eſſet,cuius finis medio,medium fini,vtrumque autẽ principio opponeretur, præterquàm illã inteſtino bello feruentem cõtra ſeipſam pugnare,ac ſeipſam diſperdere?Ea planè eſt Hæreticorum fides,quæ cum antiqua pugnat; cũ enim ea primæuæ, ac originariæ fidei tanquã capiti, ac principio ſuo aduerſetur; ac ſecum litibus,ac iurgiis contendat:ita vt media fides vltimæ fidei non reſpondeat, & extrema priorem non recipiat:quid hoc planè eſt,pręterquàm fidem in ſeipſam pugnare, ac pugnantem diſcerpi,ac diſſecari?Hæc autem fides,quo pacto vna appellari poteſt,quæ in tot fruſta dilaceratur?

B Postremo quàm efficax ſit, hoc antiquitatis argumentum,ad veram fidem declarandam,idem Dominus indicat Matt. 11. nã cùm Ioannes Baptiſta legatione ad Chriſtum miſſa ab eo ſciſcitaretur. *Tu es,qui venturus es, an alium expectamus?* id illi à Chriſto tantùm reſponſum fuiſſe accipimus. *Euntes renunciate Ioanni,quæ audiſtis,& vidiſtis Cæci vident, claudi ambulant,leproſi mundantur,ſurdi audiunt, mortui reſurgunt,pauperes euangelizantur.* Planè aliena à Ioannis interrogatione Chriſti reſponſio videbatur. Quid enim ſi cæci vident, ſi claudi ambulant,ſi leproſi mundantur? Num Ioannis legationi reſponſum fuit?ita planè,& quidem abundè: illum ſiquidem ad antiquam Prophetarum fidem,& oracula prouocat. Nã cùm ea omnia Meſſiam præſtiturum eſſe antiquus Eſaias vaticinatus fuiſſet, cap. 35. ſeipſum ad antiquum illud oraculum examinandum præbet. En quomodo ad probandã vnius Meſſię maieſtatem ad fidele antiquitatis teſtimonium Chriſtus confugit? *Euntes* (inquit) *renunciate Ioanni, quæ audiſtis.* Si quidem ea ſolùm,quæ audita,quæ accepta,quæ tradita ſunt,renunciare debemus, non quæ nuper excogitata. *Tutiſſimum nobis eſt*, ait Hilarius ad Conſtantium Aug.lib.2. *primam & ſolam Euãgelicam fidem confeſſam in Baptiſmate intellectámque retinere:nec demutare:quod ſolum acceptum,atque auditum habeo, bene credere.* Sola antiqua fides tuta, ſola Euangelica, ſola Apoſtolica eſt: ſiquidem veritatis,quæ tantùm ab antiquitate manat, ſigillo munita eſt. Contrà omnis fidei nouitas profana eſt, ſacrilega eſt, blaſphema eſt, ac propterea ſummoperè vitanda.

Matt.11. Eſai.35. Hilarius.

Denique vt huic Demonſtrationi finẽ imponamus;cùm tam ſeriò Paulus Timotheo ſuo cauendas eſſe profanas illas vocum nouitates inculcat;eo ſanè demonſtrat,Hęreſim omnẽ in nouitate fundari,nouitate ali, nouitate augeri, neque aliquid niſi nouitium, ac nuperum in ſe continere:quò fit,vt nihil magis pertimeſcendum ſit, nihil magis vitandũ, nihil magis execrandum,ac reiiciendum,quã profana hæc fidei nouitas, quam noſtri temporis Nouatores paſſim pro vera, & antiqua fide venditant.

Et quidem hi Nouatores quomodo vitandi ſint, docet Io.Epiſt.2. (In Epiſt.2.) *Si quis* (inquit) *venit ad vos,& hanc doctrinam non affert: nolite recipere eũ in domũ,nec Aue ei dixeritis: qui enim dicit illi Aue,communicat operibus eius malignis.* En quam diſtrictè Apoſtolus prohibet cum Nouatoribus iſtis vllum amicitiæ fœdus inire.Si eorum aliquis (inquit) hanc doctrinam non affert: quam doctrinã Catholicæ ſc.fidei, vniuerſalem, vnam, eandémque per ſingulas ætates, ac tempora diſſeminatam:ac per ætatum ſucceſſiones incorrupta veritatis traditione ad nos vſque perlatam,ſi huiuſmodi,aut hoſpes, aut aduena,ad eos declinauerit,quamuis amicus,ac neceſſarius,licèt affinis, ſobrinus, aut frater carnalis,ac pater ſit Nolite (inquit) recipere illum in domum. Omni hoſpitalitatis iure, ac beneficio careat : immò nec Aue ei dixeritis.Quaſi vipera,aut ſcorpio,aut Baſiliſcus omni illius familiaritate cõtempta, vitetur,fugiatur:cùm nihil aliud quàm venenum in ore ferat,quo beatorum Patrum fidem,aut totam, aut certè magna ex parte labefactat, antiquam Apoſtolicam fidem euertit;tot Sãctorum, qui olim ſanctimonia floruerunt,tot continentium,tot virginum,tot Sacerdotum, tot Epiſcoporum fidem ſuggillat:tot cõfeſſorum millia,tot pœnitentium turmas,tot martyrum caſtra,tantam Catholicorum populorum multitudinem, tot inſulas, tot prouincias,tot regna, totum poſtremò terrarum orbem,iam Catholicę fidei doctrina imbutum, tanto ſæculorum ordine veram fidem ignoraſſe, malè credidiſſe,ac malè docuiſſe ſentit, quis hæc antiquæ, ac veræ fidei venena eſſe non iudicet; quæ Nouatores incautis tametſi occultè propinant?Vera igitur fides cùm vna tantum eſſe debeat,vniuerſalis, integra,antiqua tantum eſto.

C D

Digitized by Google

DEMONSTRATIO
TERTIA GENERALIS
TERTII SYMBOLI.

contra Hæreticos.

De vnitate Capitis viſibilis à Chriſto inſtituti.

Præfatiuncula.

QVI *humanum corpus ita à Deo Opt. Max. diſpoſitum cernunt, vt optimo illud, ac Monarchico imperio regi, & in cuncta illius membra, vnum caput viſibile principatum gerere animaduertant: ij ſanè præclarum Religioſæ, atque Eccleſiaſticæ Monarchiæ ſimulachrum ſibi ante oculos poſitum agnoſcere debent. Etenim cùm vera Religio (Apoſtolo teſte) myſtici cuiuſdam corporis, quod ex fidelium multitudine velut membris compactum eſt, imaginem præ ſe ferat; æquum ſanè fuit, vt ipſa quoque Monarchicum regimen ita à Deo ſibi collatum vendicaret; vt vnum caput tantummodò omnibus perſpicuum, ac viſibile à Chriſto inſtitutum, ſub Chriſto ſibi præſidere pateretur: ne ſi plura capita imperarent, vel eo capite viſibili careret, quod totius corporis Dux, & ornamentum eſſe ſolet, ea monſtri potiùs, quàm veræ Religionis formam oculis ſpectandam obiiceret. Id nobis in hac tertia, Demonſtratione per aliquot articulos diſtributum explicandum erit. In qua demonſtrabitur*

Primò, An vera Religio aliquo capite conſtare debeat.

Secundò, Refellitur primus error aduerſariorum aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Dimocraticam, ſeu popularem.

Tertiò, Refellitur ſecundus error aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Dimocraticam, Monarchia, & Ariſtocratia commixtam.

Quartò, Refellitur tertius error aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Ariſtocraticam, Dimocratia mixtam.

Quintò; Refellitur quartus error Anglocaluiniſtarum aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe penes ſecularem Principem.

Sextò, Explicatur Catholica ſententia, & veræ Religionis Monarchia demonſtratur.

Septimò, Demonſtratur an ſufficiat veræ Religionis caput ipſi inuiſibiliter præeſſe.

Octauò Præter inuiſibile caput, aliud quoque viſibile in Eccleſia præeſſe debere, demonſtratur primò ex Scripturis.

Nonò, Demonſtratur ſecundò vnitas capitis viſibilis, ex veteris Eccleſiæ ſenſu.

Decimò, Demonſtratur tertiò vnitas capitis viſibilis, rationibus.

Vndecimò, Demonſtratur vnitatem Capitis viſibilis à Chriſto inſtituti, eſſe veræ Religionis ſymbolum.

An vera

An vera Religio aliquo Capite conſtare debeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVi Chriſtianam Rempublicam breui funditus euerſam, ac proſtratam vellent, ij Religionem in partes diſſectam nullo capite, ac moderatore conſiſtentem, velut acephalam ſtatuunt: neque vllo pacto fieri poſſe credunt, vt vnus aliquis inter homines ſit, qui Eccleſiaſticarum rerum ſummæ vniuerſæ præeſſe valeat: ſed Deo ita omnia committēda volunt, vt eum ſolum ſibi eſſe fingant, qui huic oneri ſubeundo par eſſe poſſit. Id affirmant Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 6. §. 8. 9. & 10. Beza in Confeſſ. fid. Apolog. Eccleſ. Angliæ. c. 5. art. 5.

HINC duplex nobis quæſtio ſoluenda proponitur. Prima, num præter Deum caput aliquod in vera Religione inſtitui poſſit, à quo ritè Eccleſia adminiſtrari queat? Altera, num huiuſcemodi caput ſub Deo inſtitutum rectè, ac neceſſariò in vera Religione collocari debeat? Vtriuſque quæſtionis nodus ordine, quo propoſitus eſt, erit explicandus.

QVOD ad primum quæſtionis nodum pertinet, mirum profectò eſt, quàm improbè, quàm impudenter, quàm denique infideliter aduerſarij Dei omnipotentiam in diſcrimen vocent, immò quàm impiè opprimāt, ac proſternant. Quò enim hæc illorum aſſertio ſpectat, qua affirmant, fieri non poſſe, vt quiſpiā à Deo toti Eccleſiæ præfici poſſit, quàm vt infinitam Dei virtutem eneruent, atque extenuent? quaſi illa eò vſque imbecillis ſit, vt eam homini virtutem conferre nequeat, quæ Eccleſię ritè adminiſtrandæ ſufficiat. At quis id vnquam cenſuit, niſi qui omninò in Deum impius à vera Chriſti fide defecerit, & Antichriſti ſpiritu exagitatus fuerit?

CERTE (vt Theologis notum eſt) nihil eſt, quod Dei omnipotentiam effugiat, niſi quod Diuinam perfectionem minuit. Diuina etenim virtus cùm ad Dei excellentiam illuſtrandam tendat, ab iis tantùm abhorret, quæ cum ea aliquo modo pugnant. quò fit, vt ea tantùm Deo impoſſibilia eſſe rectè iudicentur, quę ſi efficerentur, Diuinam excellentiam euerterent. Cùm igitur in propoſita quæſtione nihil ſit, quod cum ſumma Dei perfectione pugnet. Planè ſi Deus efficere non poteſt, vt vnus homo toti Eccleſiæ velut caput præſideat, vel id Deus, ob potentiæ imbecillitatem efficere omninò non valet: vel hominis imbecillitas tanto effectui impar eſſe creditur. Primum ſanè non tam ineptè, quàm impiè dictum eſſe conſtat. Quæ enim
A cauſa eſt, quòd eò vſq; Diuina virtus pertingere nequeat, vt hominem totius Eccleſiæ adminiſtrationi præficere poſſit? Planè cùm ea res leuis admodum, & exigua ſit, neque infinita Dei virtute egeat, ſi ea Dei omnipotentiam excelli volunt, non eſt cur ab ea maiora opera effluxiſſe credant. Maius ſiquidem, ac Diuinius opus fuit rerum ex nihilo creatio, Orbis diſpoſitio, ſingularis, atque admirabilis, quam in ſingulas quaſque res exercet, prouidentia. Hæc enim cùm infinitā quādam Dei virtutem ſibi coniunctam habeant, longè excellentiora ſunt, quàm hominis
B vnius ad vniuerſam Eccleſiam adminiſtrandam inſtitutio, quæ nec infinitā, nec ampliorem Dei potentiam exigit, quàm quæ in quotidiana ſecundarum cauſarum conſtitutione ab eo manat. Quòd ſi illa, quæ fide tantummodò conſpiciuntur, à Diuina virtute effluxiſſe non inuiti fatētur; qua ratione hoc, quod oculis quotidie effici cernunt, Diuinæ omnipotentiæ, quaſi imbecillior ſit, audent ſubtrahere? Cæterū ſi Deo poſſibile eſt quicquid humana mens rectè cogitare poteſt, id ſanè hominis mens rectè, ac prudēter ſibi perſuadere poteſt, non tam Eccleſiam, quàm orbem
C vniuerſum alicuius hominis ſapientia gubernari. Cur igitur impij homines ita Dei omnipotentiam minuunt, vt quod fas eſt homini abſque errore intelligere, illud à ſumma Dei potentia excludant? Sed cùm Hæreticorum mens adeò peruerſa ſit, vt iam non hominum, ſed pecudum ſit; haud mirum, quòd ad Dei omnipotentiam capiendam non poſſit pertingere. *Animalis enim homo*, ait Paulus, *non percipit ea, quæ Dei ſunt.* 1.Cor.2.

ILLI verò qui huius rei impoſſibilitatem non ad Dei, ſed ad hominis imbecillitatem referunt, minùs quidem in Deum ſe gerunt;
D at certè ineptiſſimè ratiocinantur, cùm exiſtimant hominem vnum ea ratione totam Eccleſiam regere non poſſe, quòd is tantæ ſapiētiæ capax eſſe non poſſit, vt toti populo Chriſtiano ſufficiat: ij enim dupliciter errant. Primū quidē, quòd Diuinā virtutē his terminis occludere volūt, vt hominē tanta ſapiētiæ luce imbuere nequeat, quæ toti Eccleſiæ regēdæ ſufficiat: in quo aduerſus Dei omnipotentiā grauiſſimè delinquūt, cui nihil non obuiū eſſe valet, niſi quod Dei maieſtatem minuit: quòd ſi hominem ad hunc mentis ſtatum attollere non poteſt, vt vniuerſam Eccleſiam
E regat; eum planè ſuo iure priuari opus eſt, quo hominem, atq; vniuerſas res conditas ſummo imperio ſibi ſubiicit, atq; ad nutū componit.

DEINDE hominis naturæ apertè detrectant.

Digitized by Google

Nemo enim ignorat hominem ad Dei imaginem conditum ea naturæ perfectione excellere poſſe, vt omnes ſapientiæ riuulos (ipſo tantummodò inexhauſto fonte excepto, qui Dei proprius eſt) in ſeipſo excipere valeat. Cũ verò minori in Eccleſia adminiſtrãda ſapiẽtia opus ſit. Poſſet enim Deus ſicut plures orbes, ſic & plures orbiũ Eccleſias inſtituere, aut Eccleſiã in immẽſum protẽdere, atq; vni homini regẽdam committere, in quo ſanè amplior in eo ſapiẽtia exigeretur: cur adeò imperfectum atque anguſtæ mentis hominem ſtatuunt, vt huic oneri ſubeundo Diuina ipſa virtute agente nullo pacto parem eſſe exiſtiment?

B

Potvit Deus vnico Solis globo eam lucis affluentiam conferre, vt vniuerſas orbis plagas, Regna, Ciuitates, Prouincias, domos, tuguria, rimulas illuſtrare queat. Quis Solem vnquam tantæ lucis capacem credidiſſet, niſi id quotidiana experientia doceret? Cur igitur hominem tanta Diuinæ ſapientię luce præditum eſſe poſſe negant, vt Chriſtianum orbẽ ſua ſapientia regere haud poſſe autument?

At fruſtra Deum impotentiæ, ac hominẽ imbecillitatis inſimulant, cùm id Deus reipſa in Iudaicæ ſynagogæ adminiſtratione præſtiterit: neque enim inficiari valent aduerſarij, quin Moyſi à Deo tantùm ſapientiæ ſpiritus collatum fuerit, vt ſolus ipſe vaſtam illam Eccleſiæ multitudinem regeret: cùm Scriptura dicat Exod. 18. *Sedit Moyſes, vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperum.* An non poſt Moyſen ſummus Sacerdos, qui in Hebræo populo principabatur, totius Eccleſiæ præfecturam exercebat? Quid? an non eadem de regno atque Eccleſia cauſa agitur? Porrò ſi ampliſſimo Regno, ac Imperio adminiſtrãdo Rex, ac Imperator ſatis eſt; immò totius orbis Imperio regendo vnus Alexãder Macedo, aut alter Auguſtus olim par fuit, licèt nec gratiæ ſpiritum, nec fidei donum accepiſſent; an nõ calumnioſè agunt, qui Eccleſiam licèt toto orbe diſperſam, ab vno ſingulari homine, præſertim Diuini Spiritus dono illuſtrato gubernari non poſſe affirmant?

Exod. 18.

C

D

At, dicent fortè, non æquum eſſe vtriuſque poteſtatis adminiſtrandæ modum: ſæcularis namque poteſtas humanis duntaxat legibus, ad ſui adminiſtrationem indiget, quò fit, vt ea ab homine perfectè exerceri poſſit. Eccleſiaſtica verò poteſtas Diuinis potiſſimũ inſtitutis, ac reuelationibus vtitur, quæ à Deo pendent, quapropter ea non ab homine, ſed à ſolo Deo ritè adminiſtrari valet. At ſi hæc ratio ponderis aliquid ſibi vendicat id profectò concludit; Eccleſiam non ab hominum, ſed à Dei legibus eſſe regẽdam. Quis id vnquam negauit? verùm adeò ignari ſunt, vt hominum adminiſtratione in Eccleſia opus eſſe ignorent; qui Diuinas leges populis præſcribant, atque eos in legis obſeruantia contineant? Planè ſi Eccleſia ſolius Dei, non hominum adminiſtrationi committenda eſt, quid fruſtra Ariſtocraticum regimen in Eccleſia, velut optimum extollunt; quod optimatum eſt? Quid homines ad Eccleſiæ adminiſtrationem aſciſcunt? cur Paſtores in Eccleſia neceſſarios eſſe docent; cùm de partibus, ac de toto æqua ſit habenda ratio: Nam ſi vni homini interdicta eſt Eccleſiæ adminiſtratio ea ratione, quòd Eccleſia Diuinis tantùm legibus regatur, cur eadem pluribus regenda committitur; cùm eadem Diuinarum legum miniſtratio, quam ad Deum tantummodò non ad homines pertinere volunt, æquè pluribus, atq; vni denegata ſit? Hinc patet quàm ineptè philoſophentur aduerſarij, dum aſſerunt fieri non poſſe, vt vera Religio capite aliquo conſtet, à quo regatur: cùm ipſi multa capita, ac tot quot Eccleſiarum paſtores ab iis creari ſolent, in Eccleſia adminiſtranda conſtituant.

At toto cœlo aberrant aduerſarij, cùm nouis quibuſdam reuelationibus Eccleſiam regi exiſtimant, quibus velut noua Dei luce opus ſit ad Eccleſiam gubernandam: nam cùm vera Religio ſemel à Chriſto, & ab Apoſtolis perfectè inſtructa fuerit in iis, quæ ad fidei miniſtrationem ſpectant, ea modò non ad nouas, ſed ad antiquas Scripturarum reuelationes, atque Apoſtolicas traditiones confugit, ex quibus perfectam gubernationis formam exhaurit; quò fit, vt Chriſtiana Reſpub. haud ſecus, quàm temporale aliquod regnum, præſcriptis (licèt Diuinis) ſuæ gubernationis legibus vtatur, quibus ab homine ritè adminiſtrari queat, cui tamen Chriſtum, velut ſupremum, ac inuiſibile caput ſpiritu ſuo præeſſe non dubitamus. Ex quo id tandem nunc primùm concludimus, aliquod præter Deum caput in Eccleſia poſſe inſtitui, quod illius adminiſtrationi incumbat.

Solvto itaque hoc prioris quæſtionis nodo; alter ac præcipuus ſoluẽdus ſeſe offert. An ſcilicet, in vera Religione caput aliquod præter Chriſtum collocari debeat. Nam cùm probatum fuerit, id non eſſe impoſſibile, quod tamen aduerſarij contendunt: ſaltem inconueniens videri poterat, alterum caput cum Chriſto connectere, ne iniuria Chriſto irrogaretur, qui Eccleſiæ caput à Deo conſtitutus eſt teſte Paulo ad Epheſ. 1. Atque hac ratione vtitur Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 6. §. 9. vt viſibile Eccleſię caput impugnet. Inſignem (inquit) iniuriam Chriſto faciunt cùm eo prætextu volunt hominem vnum præeſſe Eccleſiæ vniuerſæ, quia hæc capite carere nõ poſſit. At certè ipſe potiùs Caluinus, ac reliqui, qui hoc ipſum dicunt, ac ſentiunt, atrocẽ Chriſto noſtro iniuriam inferũt, cùm eo prætextu, quòd vnus homo præeſſe Eccleſiæ vniuerſæ non poſſit, Chriſti conſtitutionem conuellunt; atque

E

Caluinus.

que hac ratione, quòd caput Chriſtũ habeat, Eccleſiam omni viſibili capite deſtitutam volunt: quaſi id non apertè falſiſſimum ſit, atque ab ipſa Chriſti doctrina alienum.

Ioan. 21.
Ad Epheſ. 4.

QVOD in primis Chriſti ipſius teſtimonio probatur, qui apud Ioan. 21. Petrum totius Eccleſiæ Paſtorem, ac Rectorem præfecit, illis verbis. *Paſce oues meas*, &c. *Paſce agnos meos.* Tum Paulus ſcribẽs ad Epheſ. 4. veram Religionem præclaro ſimulachro humano corpori ſimilem eſſe affirmat; in quo caput principari, cætera verò membra capiti ſubiici intuemur. Porrò licèt Chriſtus perpetuum, ac nobiliſſimum Eccleſiæ caput ſit, ex quo (vt inquit Paulus) totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate: is quidem inuiſibiliter præeſt, ac velut ſpirituale quoddam caput, ſpiritualia dona, ac virtutes in Eccleſiæ corpus influit: alterum tamen vicarium caput ſub Chriſto in Eccleſia inſtitui opus fuit, cuius auctoritate Eccleſiæ corpus quod viſibile eſt, viſibiliter regeretur. Cùm igitur vera Religio tanquam magnum, ac illuſtre quoddam corpus ſit, ex fidelium multitudine compactum; an non monſtruoſa appareret, ſi viſibili capite, quod totius corporis dux eſſe debet, obtruncaretur?

Hieronym.

CÆTERVM ſicut inter corporis membra diſſidium iure timeri poſſet, niſi ea capitis alicuius præſidentis imperio ſubiicerentur, à quo ad propria munera obeunda impellerentur. Planè haud ſecus Religioni contingeret, ſi capite, quo Religionis membra velut duce gubernari, atque in officio contineri debent, careret. Id ex D. Hieronymo manifeſtum eſt, qui aduerſus Iouinianum ſcribens cap. 14. propterea vnum in Eccleſia caput neceſſarium eſſe docet, *vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio.*

Horatius.

ETENIM plerunque accidere ſolet, quòd Rege ſublato in Regno perturbatio oritur: exercitus quoque poſt amiſſum Ducem ſæpenumero in partes diſſoluitur; idémque gregi haud rarò euenire cernimus, quem huc, atque illuc diſperſum videmus, cùm nullus illi Paſtor præeſt, cuius imperio obtemperet. Ea enim eſt multitudinis natura, quòd niſi præſcripta aliqua vnitatis regula contineatur, quę ad vnum compellat: ſemper ad diuiſionem tendat, & à ſeipſa dilabatur: quò fit, vt ſatis opportunè vates ille popularẽ multitudinem nullo capite conſiſtentem, belluam multorum capitum vocitet, cùm eam in tot ſententias diſcindi, quot in ea capita ſunt non ſemel expertum ſit: niſi vnius imperio coërceatur, aut vnius ſenſui inhæreat, cui parere neceſſe ſit.

ITA ſanè veræ Religioni accidere neceſſe

A eſt, ſi ſuo capite careat: nam cùm multæ in fide controuerſiæ in dies oriri poſſint, quas conciliari, vel propulſari æquum eſt: quid imprudentius, quàm has imperitæ multitudini decidendas committere; quæ eò magis plerunque proprio ſenſu abundat, ac propriæ ſententiæ pertinax inhæret, quò imperitior eſt, & ad hæc pertractanda ineptior? ſed num ſat erit doctiſſimis viris eas diluendas relinquere? Haud planè: nam cùm omnes ingenio polleant, omnéſque pro ſua, quàm potiorem exiſtimant, ſententia pugnent; Scripturarúmque afferant teſtimonia, & Patrum ex-
B poſitiones ſibi accommodent: nec facilè ab ea parte, quam veriorem putant, deterreri poſſint; quid ſi inter ſe de fidei doctrina pugnẽt; quis componendis definiendiſque rebus modus erit? Sanè aut integras, aut grauiores in fide controuerſias, ac quæſtiones in dies vigere opus eſt, ac velut in diſſono aliquo choro diſcordes planè voces audiri: niſi in his præſidis alicuius valeat auctoritas, cuius iudicium pugnantes, ac diſcordes de fide opiniones conciliet, & in ſuo ſenſu pertinaces ſua auctoritate coërceat. Lato namque iudicio ab eo capite, quod Dei dono, in his quæ ad fidem ſpe-
C ctant, ab omni prorſus erroris ſuſpicione alienum eſt, mox ſublatæ difficultates, mox ſedati opinionum fluctus, mox denique omnis ſchiſmatis occaſio abſcinditur.

NEQVE id mirum aduerſariis videri debet, cùm ex Chriſti inſtitutione tanta ſit huius capitis auctoritas; vt præter illud, quod ab illo vno decretum, ac ſancitum fuerit, nihil, aut ſequi, aut amplecti cuiquam liceat: & ſiquidem in veteri lege ijs mortis pœna impoſita erat, qui ſuperbè nimis, ac proteruè Sacerdotis imperio obtemperare noluiſſent: ſic qui temerè huius Vicarij capitis imperio ob-
D ſtrepunt, atque in his, quæ ad fidem ſpectant, ſeipſos illius definitioni ſubiicere nolunt; hi quidem non ſolùm æternæ mortis ſupplicium haud effugere valent: verùm eo ipſo Heretici, ac ſarmenta ab Eccleſia præciſa cenſeri debent. Nam, vt ait Cyprianus lib. 1 epiſt. 3. *Neque enim aliunde Hæreſes obortæ ſunt, aut natæ ſchiſmata, quàm inde quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur: nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundùm magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum Sacerdotum collegium quicquam moueret.* Quare cùm illud ſo-
E lenne, legitimum, ſempiternúmque Hæreticis ſit Eccleſiæ præſidem impugnare; hinc aduerſarij ſeipſos Hæreticos (teſte Cypriano) declarant, cùm ab Eccleſiæ capite deſciſcunt, atque eidem obtemperare renuunt: quod idem Cyprianus confirmat lib. 4. epiſt. 9. *Vnde enim* (inquit) *ſchiſmata, & Hæreſes obortæ ſunt, niſi quòd Epiſcopus, qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur: &*

Cyprianus.

homo dignatione Dei honoratus ab indignis hominibus iudicatur.

Porro quod olim Cyprianus ſcripſit, nunc apud eos, qui Religionem, vel potiùs ſectam ſine capite colunt, factum ipſi oculis noſtris cernimus. Nam cùm inter eos nullum caput conſtitutum ſit, haud mirum, quòd omnes principari velint: quò fit, vt tot iam capita ſint, quot Hæreſum Magiſtri exurgunt. Hinc Lutherus, hinc Melãhcton, hinc Oſiander, hinc Caluinus; hinc quotquot inſigniores errorum Magiſtri feruntur, ſuarum ſectarum Principes appellari voluerunt.

Cæterum vnius capitis præter Chriſtum conſtitutionem ipſe Eccleſiæ ordo poſtulat, qui ad vnitatem tendit. Nam cùm diuino, atque Apoſtolico teſtimonio Eccleſia vna tantùm eſſe debeat; Eccleſiæ verò vnitas potiſſimùm à capitis vnitate pendeat, quis abſciſſo capite Eccleſiam diſcindi non videat, neque integram permanere poſſe, quæ ſuo capite orbata eſt, haud ſecus, quàm humanum corpus obtruncata ceruice; truncum, ac deforme redditur? Certè multitudinis ea natura eſt, vt ſeipſa dilabatur niſi ab aliquo vno in vnitate contineatur. Eccleſia verò cùm perpetuò firma, ac ſtabilis futura ſit, qua ratione id aſſequeretur, niſi perfecto aliquo, conſummatóque ordine ſub vnius Paſtoris imperio, ac cura firma permaneret? *Caluinus.* Quod Caluinus ipſe non negat cùm Inſtit lib. 4. cap 6. hac ratione vnum ſummum Pontificem Hebræo populo datum affirmat, vt is in vnitate contineretur. *Debuit enim* (ait) *vnus populus Iudæorum, obſeſſus circumcirca ab idololatris, habere vnum ſummum Pontificem, qui omnes in vnitate contineret, ne varijs Religionibus diſtraheretur.* Cùm igitur (ipſo Caluino teſte) veræ Religionis vnitas ita neceſſaria ſit, vt ad eam tuendam Deus olim Iudaicæ ſynagogæ, tametſi ipſemet illius dux & caput exiſteret, vnum ſummum Pontificem præficere neceſſarium duxerit. Quid, an non eadē modò eſt neceſſaria vnitas? an nō par neceſſitas vrget? ſi tunc temporis veræ Religioni caput vnum neceſſarium erat, ne ea varijs ſuperſtitionibus diſtraheretur; quid nunc in Chriſtiana Religione, quæ inter Iudæorum, Mahometiſtarum, ac Hæreticorū ſectas verſatur, ſuperuacaneum eſſe iudicant vnum caput inſtitui; à quo vniuerſi in veræ Religionis vnitate contineãtur; cùm eò magis capite indigeat, quò à pluribus, ac grauioribus fidei hoſtibus circumcirca obſidetur?

Postremo, caput aliquod in vera Religione neceſſariū eſſe, declarat præſcriptus ipſe à natura ordo, qui in rebus omnibus, tametſi ratione carentibus, conſpicitur. Natura enim cuncta animantia capite conſtare voluit, quo regantur, gubernentur, ac velut duce ad proprias quodque operationes obeundas inſtruatur; ne cæco quodã impetu in præceps rapia-

A tur; atque ab eo ad cætera corporis membra tuenda virtus fluat. Propterea etiam ſolo ipſo naturæ ductu apes, & grues, & pleraq; alia animantia caput ſibi conſtituunt: grex ſuum paſtorem ſequitur; domus ſuo fundamēto innititur; nauis vno moderatore gubernatur: Regnum ſuū habet Regem: Reſpublica Ducem; denique ipſa, tum naturæ, tum rectæ adminiſtrationis vox clamat, in vnaquaq; hominum ſocietate caput aliquod inſtitui debere, ne in partes diſſecta tandem dilabatur. Quòd ſi ad tuendum humanæ ſocietatis vinculū, cùm de humanis rebus tantùm agitur, ductore omni-

B no opus eſt: an is in Religione, vbi de Eccleſia, ac fide conſeruanda, ac diuinis rebus tuendis res eſt; quæ eò faciliùs dilabuntur, quò grauiores, ac difficiliores pugnas ab inferorū hoſtibus patiūtur, ſuperfluus omnino iudicabitur? Hinc D. Chryſ. in c. 13. ep. ad Hebr. hom. 34. explicãs verba illa. *Obedite prepoſitis veſtris. Magiſtratum* (inquit) *ducemq́, & rectorem non habere malum eſt, & eſt argumentum multarum calamitatum, & principium defectus ordinis, & perturbationis, & confuſionis. Nam ſicut ſi chori choriphæum, & ducem ſuſtuleris, non erit amplius chorus modo congruus, & ordinatus: & ſi à phalange exercitus*

C *amoueris Imperatorem, non erit amplius numeroſa, & ordinata acies; & ſi nauigio ademeris gubernatorem, nauim demerges. Ita etiam ſi à grege paſtorem abſtuleris, omnia euertiſti, & deleuiſti.*

Refellitur primus error aduerſariorum aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Dimocraticam, ſeu popularem.

Articvlvs II.

Adversarii omnes; vt diſciſſo multorū regimine Chriſtianã Remp. dilacerent, & faciliùs Babylonē ſuam

D conſtruant; velut agmine facto Eccleſiaſticam Monarchiam vno impetu aggrediuntur, & quam ipſo naturali, politico, ac diuino iure in orbe ſancitam eſſe non ignorant, omni iure violato non tam beſtiali, quàm proprio Hæreticorum furore in vera Religione diſcerpunt. Hi verò tametſi omnes ad vnam Eccleſiæ Monarchiam debellandam conſpirent, in partes tamen diſſecti (vt proprium Hæreticorū eſt) non parum inter ſe diſſident, quęnã eſſe debeat Eccleſiæ adminiſtratio. Quidã enim Dimocraticã tãtùm eſſe volūt, ac popularem, id eſt, toti Chriſtiano populo commiſſam: ita

E ſentiūt Proteſtantes, ſeu Lutherani, ac præſertim Illyric. in ſer. ſac. lit. vbi Politiam Eccleſiæ *Illyricus.* nō aliud eſſe vult, quã ordinatam quandã Dimocratiam. Alij verò proteſtãtium ex Dimocratia, Ariſtocratia, & Monarchia mixtã, magis tamē Dimocraticã eſſe cōtendūt: Io. Caluinus ex Ariſtocratia, & Dimocratia tēperatam *Caluinus.* eſſe docet. Tãdē Anglocaluiniſtę, vt regię cu- *Anglocaluiniſtæ.* piditati ſatisfaciãt, Eccleſiaſticę gubernationis

ſummam

Digitized by Google

ſummam ad ſæcularem principis poteſtatem transferunt. Hæ verò ſententiæ, cùm eò tendant, vt vnum Eccleſiæ præſidem à Chriſto inſtitutũ oppugnent, & à ſua ſede pellant, non tam ſententiæ, quàm apertiſſimi errores cenſeri debent, qui eo, quo propoſiti ſunt, ordine diluentur.

PRIMVS error eſt eorum, qui Democratiam, id eſt, popularem gubernationem in Eccleſia ſtatuunt. Quod gubernationis genus Eccleſiaſticæ Reip. omnino incommodum, ac pernicioſum eſſe nonnullis rationibus euincimus. Prima eſt, quòd Democratia ſeu popularis gubernatio inter cætera gubernationum genera deterrimum ab omnibus exiſtimatur, vt ex multorum Philoſophorum ſententia notum eſt. *Homerus.* Homerus enim Iliad. 2. diſciſſum in multos Imperium damnat his verbis:

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω,
εἷς βασιλεύς.

Haud bona res multi Domini: Rex vnicus eſto,
Et Dominus.

Plato. Plato in Politico, vltra medium, multorum adminiſtrationẽ omnibus in rebus debilem, atque infirmam eſſe docet. Et in Axiocho, neminem beatum eſſe poſſe ait, qui vulgi viuat arbitrio, tametſi ei faueat, atque plaudat. *Ariſtoteles.* Ariſtot. 12. Metaph. *Entia* (inquit) *nolunt diſponi malè, nec bona pluralitas principatuum, vnus ergo Princeps*: & lib. Ethic. cap. 10. ex tribus illis, quas ibi recenſet regiminum formis, Democratiam velut peſſimam reſpuit. *Plutarchus.* Plutarchus de tribus Reip. generibus, Monarchia, Democratia, & Oligarchia agens, in hãc ſententiam propendet, vt Democratiam, non tam inutile, quàm pernicioſum adminiſtrationis genus eſſe credat. *Lucanus.* Lucanus quoque lib. 1. in multorum principatum inuehitur, hoc carmine:

Nulla fides (inquit) *regni ſociis, omniſque poteſtas*
Impatiens conſortis erit.

Cyprianus. Id verò ex Catholicis Patribus cõfirmat Cyprianus de idolorum vanitate his verbis. *Quando vnquam regni ſocietas, aut cum fide cœpit, aut ſine cruore deſiit? Sic Thebanorũ germanitas rupta, & permanens rogis diſſidentibus etiam in morte diſcordia; & Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri excepit hoſpitium. Pompeius & Cæſar affines fuerunt, nec tamen neceſſitudinis fœdus in æmula poteſtate tenuerunt.* Cui aſſentit *Iuſtinus.* Iuſtinus Mart. orat. exhortatoria ad Gẽtiles, vbi allato Homeri teſtimonio, de quo ſuprà egimus, ſubiicit. *Eiuſdem ille non bonum eſſe regimen multorum, ſed è diuerſo malum reipſa oſtendere conſtitutum habens, eam ob cauſam bella illorum propter multitudinem, & prælia, & factiones, & mutuas inſidias paſſim commemorat.* Idem *Athanaſ.* ſentit D. Athanaſius oratione cont. idola, vbi principantium multitudinem cum Deorum multitudine comparat, atque inde optimè concludit his verbis. *Vt enim diximus multitudinem numinum nullitatem eſſe numinum, ita quoque neceſſum eſt multitudinem Principum id efficere, vt nullus eſſe Princeps videatur.* His tandem ſubſcribit Theodoretus lib. 3. de Angelis. *Theodoret.* *Defectum* (inquit) *Principatus, & multitudinem, vt rem maximè noxiam accuſamus.* Hinc fit ex omnium penè ſententia, vt Democraticum gubernandi genus deterrimum, ac labile exiſtimari ſoleat: quapropter cùm vera Religio, quæ præclarum eſt Chriſti Regnum, non niſi optima regiminis forma gubernari debeat; illud maximè ab illa arcendum eſt, quod eam aliquando labilem, & caducam præſtat: neque enim credibile eſt, Chriſtum ſapientiſſimum in Eccleſia adminiſtranda, præſtantiori omiſſo, illud gubernationis genus elegiſſe, quod cæterorum pernicioſiſſimum omnium calculis indicatur.

SECVNDA ratio eſt, quòd ipſa experientia teſtatur, Democratiam fere ſemper in tumultum, ac ſeditionem degenerare: quod Caluinus non inuitus fatetur; *Caluinus.* cùm ait, facilem quidem eſſe lapſum à Regno in tyrannidem, ſed facillimum à dominatione populari in ſeditionem: ſed præclariùs, ac grauiùs D. Ioan. Chryſoſt. hom. 2. in Ioan. *Chryſoſt.* popularem dominationem maris vorticibus inter ſe tumultuantibus, atque huc illuc incerto curſu agitatis comparat, in quo omnia perturbationibus plena, confuſa omnia conſpiciuntur. *Si enim* (inquit) *ab eodem magiſtratu, quid populus ſit, percontaberis: quiddam* (inquit) *tumultus, perturbationiſq́; plenum, è ſtultitia maiori ex parte conſtans, atque compoſitum, temerè ad inſtar fluctuum maris varia, & pugnante ſententia ſæpenumero iactatum.* Hęc Chryſoſt. Iam ſi popularis ipſe ſtatus ſuaptè natura adeò tumultuoſus, ac perturbationibus plenus eſt, & ad ſeditionem ita procliuis, vt contrariis, ac pugnantibus ferè ſemper ſtudiis diſcindatur: quò fit, vt Poetæ dicere licuerit;

Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus. *Virgilius.*

Quid de populari adminiſtratione dicendum erit, quàm ſeditioſam, quàm inconſtantem euadere opus eſt? Si cùm ſubeſt populus, ac Magiſtratus imperat, vix à tumultu cohiberi poteſt, quid faciet bellua hæc multorum capitum, ſi ad regni ſolium aſcendat, ac Magiſtratui imperet? quàm miſeri cenſendi erunt, qui belluino huic regimini ſubiiciuntur? Hinc non immeritò concludit idem Chryſoſt. *Qui igitur ſub eiuſmodi Domini ſeruitio premitur, nonne omnium eſt ſanè miſerrimus?*

NEQVE id ſolus ſentit Chryſoſtomus: ſed quotquot ante Chryſoſtomum de vera Eccleſiæ adminiſtratione ſcripſerunt, Democratiam hac ratione à vera Religione expulerũt: ex quibus duos tantùm ſufficiat teſtes exhibere, Euſebium, & Athanaſium. Primus

Euſebius

Euſeb.Caſa. Euſebius de laudib.Conſtant.de Dimocratia, & Ariſtocratia diſſerens. *Multiplex* (inquit) *imperium, quod ex hominibus honore, & ſenſu paribus conſtat, quòdque cum Monarchia ex aduerſo pugnat, confuſionis, ac ſeditionis potiùs, quàm Imperij nomen meretur.* *Athanaſ.* Alter Athanaſius oratione contra idola, ex vno rerum principio docet multorum regimen ipſo naturæ ordine eſſe pernicioſum. *Non enim* (inquit) *ſi plures eſſent rerum naturæ Principes, ſeruaretur eiuſmodi vniuerſitatis ordo, ſed omnia confuſa, & inordinata forent, propter multos iſtos, cùm vnuſquiſque omnia ad ſuum arbitrium traheret, & cum alieno dipugnaret.*

Cvm igitur Dimocraticum regimen ea ratione, qua tumultuoſum, ac perturbationibus plenum ſeſe offert, diuturnum eſſe non poſſit, ſed (teſte ipſo Saluatore) ad exitium, ac diſſolutionem tendat; *Matth. 12.* *Omne enim regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Planè id veræ religioni congruere non poteſt, quæ fixa, & immobilis, tranquilla gubernatione ad extremum vſque orbis interitum produci debet: neque id æternam Dei ſapientiam deceret, vt ſeditioſum, ac tumultuoſum adminiſtrationis genus, à quo & ipſæ prophanæ Reſpublicæ, atque ipſa natura abhorrent, in vera Religione inſtitueret, quam optimo gubernationis genere opus eſt muniri: quapropter longè id à vera Religione expellendum eſt.

Tertia ratio eſt, quòd popularis ſtatus minimè aptus, ac idoneus ſit ad regendum ob innatas ſibi ignorantiæ tenebras, quibus illi diſcere potiùs, ac obtemperare, quàm aut docere, aut imperare competit. Nemo autem dubitare poteſt, ei cui Eccleſiæ gubernacula committi debent, docendi munus incumbere, nec quemquam ritè Dei populum gubernare poſſe, qui ea ſcientia præditus non ſit, qua ſubditum ſibi populum inſtruere valeat: præſertim cùm recta docendi ratio ita cum Eccleſiaſtica poteſtate coniuncta ſit, vt nullus ritè Eccleſiæ paſtor eligatur, qui commiſſas ſibi oues Dei verbo paſcere, & Eccleſiam optima doctrina inſtituere non nouerit: *Oſe. 4.* dicente Domino apud Oſe. 4. *Quia tu ſciētiam repuliſti; repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi:* nā & in profanis Regnorū, ac Rerumpub. adminiſtrationibus, is optimus gubernandi modus cenſetur, qui ex literarum diſciplina conſtat, vnde optima conſilia fluunt. In Eccleſiaſtica autem gubernatione is nō tantùm optimus, ſed quàm maximè neceſſarius creditur, ſine quo nullum Eccleſiæ regimen eſſe poteſt, atque is eſt, qui à Deo olim inſtitutus legitur apud Hierem. capite 3. *Hierem. 4.* *Dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia & doctrina.* Quapropter Chriſtus cùm Petrum Eccleſiaſticæ gubernationi præfecit, eidem mandauit, *Paſce oues meas.* Quo (Paſcendi) verbo oſtendere voluit, cuiuſmodi eſſe debeat Eccleſiaſtica gubernatio; nimirum ita cum doctrina coniuncta, vt Chriſtianus populus & poteſtate regatur, & tamen ouium inſtar doctrinæ pabulis alatur.

At quænam poteſt rudi, ac imperitæ multitudini ineſſe doctrina, qua Dei populum inſtruat; quæ neque literas plerunque didicit, neque ſacra volumina perlegit? Quomodo ea Dei Eccleſiam paſcere poterit, quæ legum diuinarum ſæpe ignara nulla docendi facultate prædita eſt? Quo pacto, obſecro, plebs ad Eccleſiæ gubernacula ſedebit, quæ quid rectum, quid iniquum ſit, aliis neſciat præſcribere? Certè is ad regendam Dei Eccleſiam idoneus eſſe non poteſt, qui neque ſe, neque oues paſcere nouit. Quanta, obſecro, pompa, quo ſplendore videres tabernarios, coquos, ſcurras, opifices, coriarios, ſedentarios, ac reliquos infimæ conditionis homines ad Eccleſiæ regimen ſedere, & de cauſis Epiſcoporum, ac Eccleſiaſticis dogmatibus cognoſcere, ac iudicare; doctos verò audire, & ſuſpicere? Illud certè malum tunc Eccleſiæ contingeret quod longè antea Salomon Sapientiæ ſpiritu præuunciauerat Eccleſiaſtis 10. cùm ait. *Eccleſ. 10.* *Eſt malum, quod vidi ſub ſole, quaſi per errorem egrediens à facie Principis: poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites ſedere deorſum.* Quid verò vulgo, ac imperita multitudine ſtultius, cui nihil ſapiens eſſe poteſt (teſte Auguſt. de vtilit. cred lib. 2.) *Auguſtinus.* quàm vt ſapientibus obtemperent, & nunquam ſuo iudicio vitam degant? Cùm igitur populus in Eccleſiæ ſolio collocatur, quid efficitur, præterquàm quòd ſtultus ad ſublimem dignitatem erigitur? quò ſanè nihil peius, atque Eccleſiaſticæ adminiſtrationi pernicioſius accidere poteſt: hinc enim innumeræ perturbationes, tum hæreſes, & tandem omnium malorum ſeges in Eccleſiam inueheretur.

Deniqve aduerſariis, qui populare Eccleſiæ regimen eſſe volunt, id meritò reſponderi poſſet, quod olim Anacharſis Philoſophus teſte Plutarcho in Solone Athenienſibus reſpondit: is enim cùm Athenienſium concioni interfuiſſet, qui populari gubernatione vtebantur: vidiſſetque grauiſſimos viros in hanc illámve partem diſperſos perſuadere: populum verò iudicare, ac decernere; ad Solonem ait, admirari ſe viros ſapientes apud Græcos loqui, & ſtultos iudicare. Quòd ſi ipſi Eccleſiaſticam gubernationem adhuc Dimocraticam eſſe contendunt, ſanè effugere nequeunt, quin iis fateri opus ſit, ſuam ipſorum Eccleſiam à ſtultis deterrima omnium gubernatione regi.

Neqve ſeipſos excuſare valent, ſi dicant doctos, ac idoneos viros ad Eccleſiæ adminiſtrationem à populo eligi: quandoquidem

tunc

Digitized by Google

tunc non Dimocratica, aut popularis; ſed potiùs Ariſtocratica eſſet Eccleſiæ gubernatio. Pellant igitur Dimocratiam, neceſſe eſt, ſi Ariſtocratiam ſtatuere volunt, aut ſaltem ex Ariſtocratia, & Dimocratia regimen temperent, quod etiam paulo infrà refellemus.

QVARTA ratio. Nullis Scripturarum teſtimoniis, nullis Patrum ſententiis diſcimus populare regimen à Chriſto in Eccleſia inſtitutum fuiſſe: quod ex eo apertè confirmatur, quòd neque Hebræorum ſynagoga vnquam hoc regimine vſa fuit: neque Chriſti, aut Apoſtolorum temporibus, plebs vnquam iudiciariam ſibi in Eccleſia ſedē vendicauit. Quæri igitur poſſet ab aduerſariis: an tempus aliquod proferre valeant, in quo popularis hæc gubernatio in tota Eccleſia viguerit, & communis alicuius cauſæ cognitio, aut iudicium, ad totum populum Chriſtianum dilatum fuerit? Fueritne vnquam locus, vbi plebs Chriſtiana pro tribunali ſederit, & de Eccleſiaſticis cauſis iudicauerit, per quæ ſuam hanc iuriſdictionem in totius corporis myſtici Chriſti gubernatione orbi teſtatam reliquerit? Exerant ſi quod habent teſtimonium, quo tempore, quo ſæculo, quo Imperatore abhinc mille ſexcentis & amplius annis, poſtquam Eccleſia fundata fuit, Chriſtianus populus ad ſummum hoc Tribunal peruenerit? Quòd ſi nihil tale vnquam actum fuiſſe legunt; fruſtra ſanè ab iis prætexitur, populare regimen à Chriſto in vera Religione fuiſſe inſtitutum.

NEQVE obiicere valent in Conciliis generalibus vniuerſam Eccleſiam repræſentari, atque hac ratione plebem Chriſtianam ſi non per ſe, ſaltem per Epiſcopos de Eccleſiaſticis rebus iudicare. Nam ad Concilia non populus, ſed Epiſcopi vocantur, vt patet ex Euſeb. de vita Conſtant. lib. 3. cap. 6. & Ruffino lib. 1. cap. 1. vbi de maximo Cōcilio Niceno à Conſtantino cōuocato agunt. Epiſcopus verò non tanquam populi legatus, ſed tanquam Paſtor, ac iudex populi in Concilio ſedet: neque ſuffragia populi, aut plebis nomine fert: verum proprio iure tanquam iudex in populū Chriſtianum ſententiam profert: quò fit, vt cùm Generale Concilium totam Eccleſiam repræſentare dicitur, non ita intelligendum ſit, quaſi Epiſcopi, qui in Concilio ſedent, plebis iuriſdictionem repræſentent, aut plebis nomine ſuffragia ferant: cùm neque à plebe ad Concilium miſſi ſint, neque ab ea aliquo modo pendeant, cui diuino ipſo iure præſunt; ſed idcirco Eccleſiam repræſentar, quia Epiſcopos congregatos continet, qui cùm ſint Paſtores Eccleſiæ, per eoſdem Eccleſia ſubſiſtit, ac proinde Eccleſiam ipſam repræſentant. Cùm igitur Chriſtiana plebs nullum olim in Eccleſiæ gubernatione ius conſequuta fuerit, conſtat Dimocratiam

Euſebius. Cæſar. Ruffinus.

A nunquam in Eccleſia à Chriſto fuiſſe inſtitutam.

PORRO hanc rationem proſequamur. Si penes populum ſumma Eccleſiaſticæ poteſtatis diuino iure repoſita eſſet; an non Chriſtus populo, non Petro paſcendas oues, ac regendam Eccleſiam commiſiſſet? Quid Eccleſiæ (Paulo teſte) Paſtores, Prophetas, Euangeliſtas, Doctores, Epiſcopos in conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij dediſſet? quid iis Eccleſiæ curam Deus demādaſſet? vt idem Apoſtolus teſtatur Act. 20. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus*
B *poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei.* Nam ſi Epiſcoporum munus à Spiritu ſancto ad Eccleſiam regendam inſtitutum fuit, qua ratione eam poteſtatem populo tribuunt?

Ad Epheſ. 4.
Act. 20.

DICENT fortè, populum, cùm per ſe nequeat Rectoris officio fungi, eam prouinciam per Epiſcopos à ſe electos adminiſtrare: At certè falluntur: neque enim probare poſſunt aduerſatij Epiſcopos, Pauli, ac cæterorum Apoſtolorum tempeſtate, à populo vnquam electos, ac conſecratos fuiſſe, aut per Eccleſias ab eo conſtitutos: cùm paſſim legant 2. Timoth. 1. ad Tit. 1. Timotheum, ac
C Titum à Paulo manuum impoſitione, Epiſcopos conſecratos fuiſſe, atque in ſuis Eccleſiis conſtitutos. Quòd ſi plebi ea poteſtas à Chriſto collata fuerat, cur hi à plebe Epiſcopatum minimè acceperunt? Cùm verò à plebe nullum vnquam Apoſtolorum tempore, vel in nouo teſtamento Epiſcopum ordinatum fuiſſe reperiant: conſtat ſanè id ius penes populum minimè reponendum eſſe.

PRÆTEREA in populari gubernatione id fieri ſolet, vt qui Magiſtratum gerunt, non ſolùm ex populi conſenſu conſtituantur, verùm etiam pro eiuſdem populi arbitratu re-
D moueri poſſit? At id in Chriſti Eccleſia nunquam viſum, aut auditum fuit, vt populus pro ſuo arbitratu Paſtorem ſiue Epiſcopum à ſuo officio remouere, aut deturbare potuerit. Quod ſi id aliquando Regum, vel Imperatorum tyrannide factum fuit: id vis non ius ſibi rapuit: quod ſanè non leue argumentum eſt, gubernationem Eccleſiæ ad regimen populare non ſpectare.

CÆTERVM ſi Eccleſia à Deo ſuper Epiſcopos, ac Paſtores conſtituta eſt, ad quos illius munus ſpectat: vt ex Apoſtolo docuimus quomodo hanc poteſtatem in plebem transfe-
E runt: cui magis ex Chriſti præcepto regi, quàm regere competit? nam ſi plebs ipſa regit, quos tandem reget? non quidem Paſtores ſuos, quibus Eccleſiæ regendæ cura demandata eſt à Spiritu ſancto: nullum igitur reget, vel certè ſeipſam reget: atqui ſeipſam regere non poteſt, cùm ob id potiſſimùm paſtores plebi dati ſint, vt eam regant, & gubernent. Præterea ſi plebs, quæ in gregis ordine

dine ſcipſam contrinere debet, ea eſt quæ pa- A
ſcit, ac regit, vbiuam erit grex, qui paſci de-
bet? quorſum erunt paſtores à Deo inſtituti,
ſi nullus eſt grex, qui ab iis regi poſſit? Hæc
ſi abſurda, arque ab ipſa ratione aliena om-
nino videntur; reſtat, vt Ecclcſiæ adminiſtra-
tionem penes populum reſidere nullo modo
ſentiant.

Cyprianus. Q v o d apertè tradit Cyprianus, qui à pri-
mis illis Eccleſiæ ſæculis floruit lib. 5. epiſt. 6.
ad lapſos. *Dominus noſter* (ait): *cuius præcepta me-
tuere, & obſeruare debemus: Epiſcopi honorem &
Eccleſiæ ſua rationem diſponens in Euangelio lo-
quitur, & dicit Petro Ego dico tibi, quia tu es Petrus,* B
&c. *Et portæ inferi non vincent eam. Inde per tem-
porum, & ſucceſſionum vices Epiſcoporum ordina-
tio, & Eccleſia ratio decurrit; vt Eccleſia ſuper Epi-
ſcopos conſtituatur: & omnis actus Eccleſiæ per eoſ-
dem præpoſitos gubernetur.* Videant ex Cypriano
Eccleſiaſticæ poteſtatis ius non in plebem, ſed
in Epiſcopos ipſo diuino iure eſſe collatum.
Ignatius. Inde Ignatius ad Magneſianos epiſt. 3. ait Epi-
ſcopum non ab homine, ſed à Deo promotio-
Auguſtinus. nem habere: neque repugnat Auguſt. cùm in
expoſit. Pſal. 44. dixit Eccleſiam conſtituiſſe
Epiſcopos in ſedibus Apoſtolorum, quod
etiam cõfirmare videtur in lib de doct. Chri- C
ſtiana cap. 14. & de agone Chriſtiano. Ex quo
elicere poſſent aduerſarij populum Chriſtia-
num cõſtituendi Epiſcopos ius ſaltem ex Ec-
cleſiæ traditione ſibi vendicare: at Auguſt. Ec-
cleſiæ nomine non populum, ſed Eccleſiæ
Prælatos intelligit (vt diximus) qui Eccleſiam
repræſentant, ea ratione, quam nuper attigit
Cyprianus ſuprà citato teſtimonio, quòd Ec-
cleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur.

P r æ t e r e a cùm in Eccleſia nihil ſit
Ignatius. maius Epiſcopo (vt docet Ignatius epiſt. ad
Smirnenſes) ſi penes vniuerſitatem eſſet pote-
ſtas, ſanè ipſa vniuerſitas eſſet maior Epiſco- D
po, neque Epiſcopo obtemperare teneretur;
quin potiùs Epiſcopus vniuerſitati ſubiici de-
beret quod apertè refellit Paulus, qui Epiſco-
pos Eccleſiæ rectores à Deo conſtitutos eſſe
declarat.

P o s t r e m a ratio conflatur ex plurimis
vitiis, ac incommodis, quæ ſequerentur; ſi Ec-
cleſiaſtica poteſtas penes popularem ſtatum
reſideret. Nam proteſtantes dum omnem Ec-
cleſiæ gubernationẽ plebi deferũt, maximam
tum Chriſto, tum Apoſtolis iniuriam inferũt.
Nam ſi totius Chriſtianæ Religionis regimen
ipſo diuino iure ad populum ſpectat, primùm E
quidem Chriſtum ſua poteſtate ſpoliant: nam
quo iure Chriſtus ſibi Eccleſiæ principatum
arripuit, ſi is antiquo, ac diuino iure populo
collatus fuit? Qua poteſtate Apoſtolos atque
alios Eccleſiæ Miniſtros ſine populi ſuffragiis
eligere potuit? Certè cùm Chriſtus Apoſtolos
& ſeptuaginta duos, & omnes Eccleſiæ Magi-
ſtratus non explorato populi conſenſu ſua au-
ctoritate inſtituerit, aut tacitè Chriſtũ accu-
ſant, quòd toti Eccleſiæ collatum à Deo ius
violauerit, ac ſibi vſurpauerit; aut aliã illi Ec-
cleſiam affigant, oportet; quam is dum in terris
ageret, non inſtituerit. Nam quemadmodum
teſte Ariſt. 3. Polit. c. 2. mutata adminiſtratio- *Ariſtoteles.*
nis forma, non poteſt eadem Ciuitas, ac Reſp.
quæ priùs fuit, manere. Ita cùm vera Religio
Chriſti Ciuitas, & Reſpublica ſit: ſi Inſtitutum
à Chriſto regimen in ea variari cõtingat, pro-
fectò & ipſam Religionem mutari neceſſe eſt,
neque eandem eſſe, quæ olim ab eo admini-
ſtrata fuit. Hoc rectè perpendant aduerſarij,
qui inſtitutam à Chriſto Eccleſiæ guberna-
tionẽ impugnant, & velint, nolint, à vera, quæ
à Chriſto fundata fuit, Religione ſe decidiſſe
cognoſcant.

D i c e n t fortè Chriſtum diuina auctori-
tate præditum fuiſſe, ac propterea dum viue-
ret, ſupremum in Eccleſia ius exercuiſſe: ſed
poſt Chriſtum ſummam hanc poteſtatẽ nulli
præterquàm toti Eccleſiæ fuiſſe traditam. At
inanis eſt fuga: nam ſi Chriſtus adhuc in terris
agens, cùm perpetuum, ac futurum Eccleſiæ
regimẽ inſtitueret, ſolus ipſe Eccleſiam admi-
niſtrauit, & quæ neceſſaria erant, diſpoſuit: at-
que è viuis exceſſurus nõ populum, ſed vnum
Petrum vniuerſæ Eccleſiç præfecit: quo pacto
poſtea populus Eccleſiç gubernationẽ à nullo
ſibi delatam vendicare potuit? Quapropter in
ea prorſus adminiſtrationis forma vera Reli-
gio permanere debuit, quam à Chriſto inſti-
tutore accepit.

A t demus illis Chriſtum ſingulari priuile-
gio Eccleſiam adminiſtraſſe, atque Apoſtoli-
cum Magiſtratum, dum viueret, inſtituiſſe: an
non ea regiminis forma ſequenda erat, quæ
primùm à Chriſto præſcripta fuit? quis aliam
regiminis formam in Eccleſiam inducere vn-
quã præſumere debuit? Certè ſi Chriſtus di-
uina poteſtate præditus fuit, ac diuinũ ius cõ-
dere potuit (quod nulli dubitare fas eſt) cùm
ipſe Eccleſiaſticum regimẽ ita diſpoſuerit, vt
Petrum, non populum ſibi ſucceſſorem ele-
gerit, atque id ſolum Eccleſiæ regimen ſum-
mo, ac diuino iure orbi ſancitum reliquerit.
Quo iure poſt Chriſtum populus Eccleſiæ
tribunal ſibi vſurpauit?

D e n i q v e ſi Eccleſiæ poteſtas à Chriſto
in plebem effluxiſſet, certè apud plebem eſſet
ſumma rerum cognitio, ac regendi poteſtas.
Plebis ergo primò eſſet præſidere: at ſi præſi-
det plebs, cuinam præſidebit? non ſibi, quãdo-
quidem nihil in ſeipſum agit, aut ad ſeipſum
refertur: paſtoribus igitur præſidebit. At quæ
rerum confuſio erit, ſi grex paſtori præſit, pa-
ſtores gregi ſubiiciãtur: an non omniũ rerum
ordo inuertetur? Sed audiant, quid clamet
Ezech. *Nónne greges à paſtoribus paſcuntur?* Cùm
igitur paſtorum munus ex Chriſti inſtituto ſit
regere, præeſſe, docere; plebis verò, velut gre-

gis

gis regi ſubijci, ac dicere. Agnoſcant ſectarij Eccleſiaſticum regimen nullo modo Dimocraticum eſſe.

Refellitur ſecundus error aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Dimocraticam, Monarchica, ac Ariſtocratica commixtam.

ARTICVLVS III.

Proteſtātes. PROTESTANTIVM quidam ſolius Dimocratiæ naufragium communi totius orbis voce indictum pertimeſcentes, in aliam Syrtim incidunt; & Eccleſiæ regimen Dimocraticum quidem eſſe volunt, non tamen purum, ſed mixtum ex omnibus regiminum formis, Monarchia ſcilicet & Ariſtocratia, ſeu Oligarchia; atque ita ordinatum, vt habeat ſuum Regem Chriſtum, & ſuam Ariſtocratiam doctorum, ac optimatum. Atque ita mixtum hoc gubernationis genus in ſuas claſſes diſtinguunt, vt primas Dimocratiæ deferant. Quem errorem inter alios defendit Mathias Flaccus Illyricus in lib. de ſer. Math. 18. ſacrarum literarum fretus illo teſtimonio Matth. 18. vbi Chriſtus iubet, eum, qui neque corrigentem fratrem, neque duos vel tres teſtes audierit, Eccleſiæ denunciari.

AT Illyrico, ac cæteris Proteſtantibus illud ſtatutum eſt, vt mixta hac regiminum confuſione, diuinum ius confundant, & inſtitutā à Chriſto adminiſtrationem ab Eccleſia expellant. Vnde enim probare poteſt Illyricus, ac cæteri Proteſtantes plebem Apoſtolicum munus ita cum Epiſcopis diuino iure commune habuiſſe, vt cum iis ad Eccleſiæ adminiſtrationem aliquando acceſſita fuerit. Planè ſi de Ciuilibus cauſis agitur, Paulus non plebe, ſed certis iudicibus illarum cognitionem committi iubet 1. Cor. 6. *Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit iudicare inter fratrem ſuum*: quod ſi Paulus à Ciuilibus iudiciis, quæ minora ſunt, populum arcet; quantò minùs illi ſpiritualia iudicia, & Eccleſiaſticas cauſas, quæ grauiora ſunt, permitteret? cùm enim eorum plebs prorſus ignara ſit, quæ ad legum diuinarum rationem, ac rectam iudicandi formam ſpectant, ſanè ad ea pertractanda nullo modo idonea eſſe poteſt.

1. Cor. 6.

DICANT num Petrus plebis conſenſum expectauerit, cùm Ananiam, ac Saphitam violati voti reos morte mulctauit? Quid Paulus, cùm Corinthium illum inceſtuoſum excōmunicauit, ac Sathanę tradidit, num populi conſilium adhibuit, aut eam poteſtatem plebi commiſſam eſſe agnouit? Cùm item Timotheo mandat, ne aduersùs Presbyterum accuſationem, niſi ſub duobus, vel tribus teſtibus accipiat; quòd nemini manum

A citò imponat, vt Sacerdotio in Eccleſia fungatur. Tito verò, vt ea, quæ neceſſaria erant, in Eccleſia Cretenſi diſponeret, num illis populum adiunxit, à quo ad ea peragenda facultatem neceſſariò obtinerent?

NEQVE obſtat, quòd populum quandoque ad Epiſcoporum electionem ſuffragia tuliſſe dicant; ex quo Eccleſiæ regimen Dimocraticū fuiſſe colligūt ex Ariſtocratico mixtum: nam ij primùm examinandi ſunt, quid ſuffragiorum nomine inſinuari intelligant? quódue ſuffragiorum genus plebs in Epiſcoporum electione præſtiterit? Primùm qui- B dem certum eſt, ſuffragij nomen ita latè ſe extēdere, vt quodlibet fauoris genus in alium collatum inſinuet, ſiue id voto, vel conſenſu expromptum fuerit, aut voce, vel ſcripto in alterius gratiam à nobis declaratum fuerit, cuius electioni fauemus, & aſſentimur; quamuis illud electioni neceſſarium non ſit: quale olim in creandis Magiſtratibus à populo, & iudicibus tabella ſignificabatur.

PORRO haud inficior; plebem olim in Epiſcoporum electione ſuffragia tuliſſe; quod & nunc obſeruari quoque videmus. Neque enim fas eſt conſecrandum Epiſcopum præ- C terquàm in conſpectu totius populi, ac loco publico, ordinari; vbi populo ſuus etiam locus conceditur, vel aſſentiendi ordinationi, ſi aſſumendum in Epiſcopum tali dignitate dignum exiſtimauerit; vel diſſentiendi, ſi crimen aliquod habet, quod in eum obiiciat; quo illū Epiſcopatu indignum ſentiat. At verò hoc populi ſuffragium, & aſſenſus, ſicut olim; ita & nunc nullam omnino iuris neceſſitatem affert, ita quòd non explorato populi conſenſu Epiſcopus nullo modo ordinari queat, aut populus ad Epiſcoporum electionem diuino iure vocatus ſit: quandoquidem D populus hoc ſuffragiorum genus, non niſi ex decoro, & congruentia quadam accepit, vt eorum vita, ac doctrina, qui ad Epiſcopatum promouendi eſſent, publicè examinaretur; & plebs eos ſtudioſiùs amaret, ac ſuſpiceret, quos omnium calculis ea dignitate digniſſimos inueniret: nunquam enim plebs cùm in Epiſcoporum, aut Presbyterorum ordinatione ſuffragia tulit, vnquam aut conſilium dedit, aut quicquam quod ad electionis ius pertineret, ſibi arrogare auſa fuit. Sed annuētibus ſibi Eccleſiæ præſulibus eo contenta fuit, vt teſtimonium de eligendorum probi- E tate publicè ferret.

ID apertè manifeſtū eſt ex Clemente lib. 8. Clem. Rom. Cōſtit. Apoſtolicarū c. 2. vbi ex Apoſtolorum inſtitutione manaſſe declarat, vt plebs de Epiſcoporum probitate, vel improbitate teſtimoniū ferret. *Primus igitur (ait) ego Petrus dico, Epiſcopū ordinari debere (vt ſuprà ſimul omnes cōſtituimus) ex omni parte reprehēſione carentem, ab omni populo dilectū; quo nominato, & approbato conueniēs populus*

M cum

cum collegio Presbyterorum, & Epiſcopis, qui adſunt in die Dominico, præcipuus ex omnibus interroget Presbyteros & plebem, an is ſit quem petunt in Rectorem; quibus annuentibus iterum interroget, num omnes teſtificentur eum dignum eſſe hac magna, & illuſtri gubernatione. Deinde an pietatem erga Deum coluerit; erga homines iuſta ſeruauerit, domum ſuam rectè adminiſtrauerit; ſine reprehenſione vitam inſtituerit: atque omnibus ſimul ex veritate, non ex coniectura teſtificantibus, talem eum eſſe veluti coram iudice Deo, & Chriſto præſente, nimirum etiam Spiritu ſancto, atque omnibus ſanctis & adminiſtratoriis ſpiritibus. Tertiò iterum interrogentur, an verè dignus ſit Sacerdotio: vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum: hiſq; tertio aſſentientibus illum dignum eſſe, ab omnibus aſſenſus petatur, quem prompto animo præſtantes audiantur: ſilentióque imperato vnus ex primis Epiſcopis, &c. Vides ea ratione tantùm conſenſum à populo exquiri, vt probata eligendi vita omnibus perſpecta ſit; ne ad tantam dignitatem indignus eligatur. Plebis igitur ſuffragium in electione Epiſcoporum eſt eorundem commendatio, vt tradit idem Clemens lib. 2. Apoſt. Conſt. cap. 1. his verbis. *Quòd ſi in paruа parœcia grandior natu aliquis non reperitur, qui teſtimonio probatus, & ſapiens in Epiſcopum conſtitui poßit. Iuuenis verò ibi eſt, teſtimonium habens eorum, qui cum eo vixerunt, Epiſcopatus munere dignum illum eſſe, in manſuetudine, & modeſtia ſenectutem præ ſe ferens, & probatus talium teſtimonio commendetur, is conſtituatur in pace.*

Clem. Rom.

A T Q V E huc ſpectat quod ait Cyprianus lib. 1. epiſt. 4. *Plebs* (inquit) *obſequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet, nec ſe ad ſacrilegi Sacerdotis ſacrificia miſcere, cum ipſa maximè habeat poteſtatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recuſandi.* At cuiuſmodi ſit hæc populi poteſtas, ſtatim declarat. *Quod & ipſum videmus de diuina auctoritate deſcendere, vt Sacerdos plebe præſente ſub oculis omnium deligatur, & dignus, atque idoneus publico iudicio, ac teſtimonio comprobetur:* quo ſanè declarare voluit Cyprianus, iudicium quidem, ac ius electionis ad Eccleſiæ præſules ſpectaſſe: populo verò tantùm de eligendorum vita teſtimonium ferre licuiſſe: quod paulò infrà apertiſſimè docet. *Propter quod* (ait) *diligenter de traditione diuina, & Apoſtolica obſeruatione tenendum eſt, & ſeruandum, quod apud nos quoque, & ferè per Prouincias vniuerſas tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui præpoſitus ordinatur, Epiſcopi eiuſdem Prouinciæ proximi quique conueniant, & Epiſcopus deligatur plebe præſente, quæ ſingulorum vitam pleniſſimè nouit: & vniuſcuiuſque actum de eius conuerſatione perſpexit: quod & apud nos factum videmus in Sabini collegæ noſtri ordinatione, vt de vniuerſæ fraternitatis ſuffragio, & de Epiſcoporum, qui in præſentia conuenerant, quique de eo, ad vos literas fecerant, iudicio, Epiſcopatus ei deferreretur, & manus ei in locum Baſilidis imponeretur.* Vides ſuffragia clero, ac populo; iudicia verò Epiſcopis tantummodò tribui.

Cyprianus.

Q V O D nunc quoque in Eccleſia fieri ſolitum conſpicimus, vt qui ſolemni vita, vel presbyteri, vel Epiſcopi conſecrandi ſunt, non niſi in publica populi frequentia conſecrentur: vt cuique liberum ſit de illorum vita teſtimonium proferre.

S E D quid Patrum teſtimonio opus eſt, cùm id ipſum diuina hiſtoria apertè doceat Actor. 6. vbi cùm Apoſtoli ſeptem Diaconos ad miniſterij opus deſtinare vellent; eam conſiderationem multitudini permiſerunt. *Conſiderate* (inquiunt Apoſtoli) *fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus.* At qua ratione conſiderationem multitudini permiſerint, ea eſt, vt teſtimonium de illorum probitate ferrent. *Boni* (inquiunt) *teſtimonij ſeptem*, eò vſque populus ex Apoſtolorum indulgentia peruenit: neque tamen Apoſtoli ad id ita lege aliqua cogebãtur, vt ab eo abſtinere nequaquam poſſent: ſed Apoſtolicæ benignitatis illud exemplum fuit, quod tota deinde Eccleſia Apoſtolicæ perfectionis hæres haud ſegniter fuit imitata. At vlteriùs progredi populo non eſt datum. Conſtitutio ſolis Apoſtolis reſeruata fuit. Plebi quidem permiſſum eſt eligendorum dignitatem, vel indignitatem conſideratione proſequi; & ſi quæ fuerint in eligendis crimina detegere, vel merita extollere: nec non illi permiſſum eſt, eos quos dignos iudicat, proponere. At propoſitos eligere, conſtituere, conſecrare; non populi, ſed Apoſtolicorum virorum ius eſt, penes quos manet Eccleſiaſtica poteſtas, vt conſtat ex Concilio Laodiceno Can. 13. & allegat Gratianus diſtinct. 63. cap. Non eſt. *Non eſt permittendum turbis electiones eorum facere, qui ſunt ad Sacerdotium prouehendi.*

Actor. 6. *Conc. Laod.* *Gratianus.*

Q V A P R O P T E R perperam Proteſtantes locum illum Matth. 18. *Dic Eccleſiæ*; ad populare iudicium detorquent, cùm teſte Diuo Ioanne Chryſoſtomo homil. 61. in Matth. id de foro, ac Magiſtratu Eccleſiaſtico dictum ſit, qui apud Eccleſiæ Præſules reſidet. Ita enim explicat locum hunc *Dic Eccleſiæ. Dic* (ait) *Eccleſiæ Præſulibus, & præſidentibus: hi enim Eccleſiam repræſentant.* Immò & ipſe locus ſeipſum declarat: nam ſtatim Chriſtus ad Apoſtolos, quos Eccleſiæ præſules conſtituerat, ſermonem conuertens ait. *Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque* &c. Eo perſpicuè declarans nomen Eccleſiæ ad Apoſtolos, atq; eorũ ſucceſſores, qui Eccleſiæ præſũt,

Chryſoſtom.

non

non ad plebem referendum eſſe.

Cæterum maxima abſurda hunc Proteſtantium errorem ſequuntur. Nam ſi Eccleſiæ regimen ita Dimocraticum eſt, vt habeat ſuum Regem Chriſtum, & ſuam Ariſtocratiam Doctorum, & præcipuorum membrorum Eccleſiæ: certè illud maximum abſurdum ſequi neceſſe eſt; vt tantùm plebs, quantùm Chriſtus in Eccleſiæ adminiſtratione poteſtatis habeat; immò plus valeat plebs, quàm Chriſtus: nam cùm dominium à potiori denominandum ſit: ſi dominium eſt Dimocraticum, ergo totius regiminis forma præcipuè penes populum eſt, & non penes Chriſtum; tametſi aliquid in eo poſſit Chriſtus. Nam quemadmodum regimen Monarchicum non illud tantummodò eſt, vbi Optimates, vel plebs nihil omninò poſſunt; verùm vbi aliquid poſſunt, ſed plus illis Rex. Et ſicut Ariſtocraticum illud non ſolummodò eſt, in quo ſoli Optimates poſſunt, & nihil plebs: ſed etiam in quo Optimates, & plebs poſſunt; ſed magis Optimates. Ita ſi regimen ſit Dimocraticum, licèt ex Monarchico, & Ariſtocratico mixta ſit; neceſſe eſt, altero duorum modorum eſſe: nempe aut quia ſolus populus poteſt, & nullo modo Optimates, & Rex: aut certè quia vnà cum populo poſſunt Optimates, & Rex: ſed populus magis. Cùm ergo Proteſtantes affirment Eccleſiaſticum regimen eſſe Dimocraticum Monarchia, ac Ariſtocratia permixtum; neceſſe eſt eos fateri, aut Chriſtum cum paſtoribus nihil in Eccleſia poſſe, ſed ſolum populum: aut poſſe quidem, ſed non ita, ſicut populus. Quid in Chriſtum hoc contumelioſius proferri poteſt?

Denique ſi Illyrici, ac Proteſtantium ſententia rectè perpendatur: non mixtum, aut ordinatum, ſed confuſum prorſus adminiſtrationis genus ab iis conſtitutum cernimus. Quid enim inuiſibili adminiſtrationi cum viſibili, quæ prorſus diſſimiles ſunt, ac diuerſi generis commune eſſe poteſt, vt ſimul in vnam adminiſtrationem coëant? Nam Chriſtum quidem inuiſibili; populum verò, ac optimates viſibili gubernatione præeſſe volunt, ac cùm hæ diuerſa propemodum gubernationum genera ſibi vendicent; certè nihil inter ſe commune habere poſſunt, quo ad ſpecificam vnitatem pertrahantur: quapropter alterum accidere neceſſe eſt: vel vt duplicem in Eccleſia adminiſtrationem conſtituant: vnam inuiſibilem, quæ à Chriſto inuiſibili fluat: alteram viſibilem, quæ ad populum, ac optimates pertineat, atque hæc partim Ariſtocratica, partim Dimocratica ſit; ſicque Eccleſiæ regimen diſpertiantur, vt partim vibiſibilem, partim inuiſibilem confingant. Vel ſi ſimul vtramque adminiſtratioñe viſibilem & inuiſibilem commiſceri volunt, vtramque etiam confundant.

Qvod ſi obiiciant, eandem à nobis geminam in Eccleſia adminiſtrationem conſtitui; cùm primùm inuiſibilem in ea Chriſti tanquam primarij capitis; viſibilem quoque paſtorum, ac optimatum gubernationem ponimus. Fatemur quidem lubentiſſimè Chriſtum inuiſibiliter Eccleſiam ſuam regere: at longè ab eorum ſententia diſtamus. Primùm quòd illi Chriſti Monarchiam inuiſibilem tanquam quoddam adminiſtrationis genus ab Ariſtocratia, & Dimocratia ſeparatum in Eccleſia ſtatuunt. Nos verò inuiſibilem Chriſti Monarchiam haud ita in Eccleſia ſtatuimus; quaſi à viſibili Vicarij capitis Monarchia diſtincta ſit: ſed in ea ita effulgentem agnoſcimus, vt vna ſit inuiſibilis Chriſti, & viſibilis Pontificis Monarchia. Deinde illi Chriſti Monarchiam inuiſibilem velut Eccleſiaſtici regiminis membrum per ſe conſiſtens, cum viſibili Ariſtocratiæ, & Dimocratiæ regimine coniungunt; quò fit, vt ex inuiſibili, & viſibili gubernatione tanquam diſtinctis membris, ac per ſe ſubſiſtentibus, vnam viſibilem gubernationem conſtruant. Nos verò id fieri poſſe negamus. Primò, quia Chriſti Monarchia inuiſibilis, ex illorum ſententia non poteſt eſſe membrum per ſe ſubſiſtens gubernationis; cùm nullum habeat inſtrumentum, per quod operetur; ac proinde nec opus viſibile, per quod Eccleſiam, quæ viſibilis eſt, adminiſtrare queat. Neque ſibi effingere poſſunt inuiſibilem Chriſti Monarchiam per Ariſtocratiam, ac Dimocratiam velut per inſtrumentum agere: nam tunc non eſſet membrum gubernationis per ſe ſubſiſtens, ſed in alio, nempe in Ariſtocratia, & Dimocratia. Secundò, quia ex inuiſibili, & viſibili ſi nulla ſit actuum ſubordinatio, non poteſt fieri aliquid viſibile, quod tamen obtendunt aduerſarij: ſubordinatio verò nulla eſſe poteſt, vbi diſtincta membra per ſe ſubſiſtentia proprium opus requirunt. Quapropter nos inuiſibilem Chriſti Monarchiam haud per ſe ſeorſum ſubſiſtentem ſtatuimus, tanquam diſtinctum Eccleſiaſticę gubernationis membrum; ſed ita cum Pontificis Monarchia coniungimus, vt vna ſit vtriuſque gubernatio ſibi inuicem ſubordinata; & Monarchia Pontificis ſit eadem Monarchia Chriſti: quò fit, vt nullo modo ex inuiſibili, & viſibili tanquam diſtinctis membris viſibilem aliquam gubernationem effingamus. Poſtremò illi inuiſibilem Chriſti Monarchiam non ſolùm viſibili populi Dimocratiæ ſubiiciunt, in quo rectus ordo inuerſus conſpicitur; ſed etiam omnis poteſtatis illam expertem efficiunt, cùm nihil illi tribuunt, quo poteſtatem ſuam in Eccleſiæ adminiſtratione decla-

rare valeat. Conſtat autem omne gubernationis genus, cùm annexam ſibi poteſtatem gerat, per eam gubernandi ius ſibi proprium exarare debere. Dimocratia enim ius ſuum in populi ſuffragiis exerit. Ariſtocratia in Magiſtratus reſcriptis. At Chriſti Monarchia cùm inuiſibilis ſit, certè vnde in quotidiana Eccleſiæ adminiſtratione poteſtatem ſuam exerat, non habet: cùm ſubiectum nullum ſibi vendicet, in quo poteſtatem ſuam exerceat: quò fit, vt ea proprium, ac diſtinctum Eccleſiaſticæ adminiſtrationis genus conſtituere nequeat. Nos verò qui Chriſti Monarchiam à viſibilis capitis Monarchia non diſtinguimus, Monarchicham Chriſti poteſtatem in viſibili Pontificis poteſtate exaratam agnoſcimus; & inuiſibilem Chriſtum in viſibili capite quodammodo viſibilem cernimus: quò fit, vt quoties Pontificis poteſtatem in adminiſtranda Eccleſia oculis ipſis intuemur, aut animo reuoluimus, toties inuiſibilem Chriſti poteſtatem in viſibili Vicario tanquam viſibiliter apparentem admiremur. Ex his patet confuſum hoc gubernationis genus malè à Proteſtantibus in Eccleſia poni.

Refellitur tertius error aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe Ariſtocraticam Dimocratia mixtam.

Articvlvs IV.

IOannes Caluinus infenſiſſimus Eccleſiaſticæ Monarchiæ hoſtis, cùm populare regimen facillimè ad ſeditionem vergere animaduerteret; neque fieri poſſe, vt nihil per leuitatem, ac mala ſtudia, vel per tumultum in multitudine peccetur, Eccleſiam Dimocratiæ, ac populari gubernationi quidem committere non eſt auſus: ſed tertium ſibi, ac ſuis effinxit adminiſtrationis modum, mixtum ſcilicet ex Ariſtocratico, & Dimocratico. In hoc verò à priori Proteſtantium errore diſſentit, primùm quòd Caluinus omnem Monarchiam excludit; quam illi cum cæteris regiminum formis miſcent: deinde quòd Proteſtantes Eccleſiæ gubernationem Dimocraticam magis, quàm Ariſtocraticam eſſe volunt, licèt optimatum etiam Ariſtocratiam non excludant: Caluinus verò, & illius aſſeclæ, ita ex Ariſtocratico, & Dimocratico mixtum Eccleſiæ regimen eſſe docent, vt primas partes Ariſtocratiæ deferant, ſecundas Dimocratiæ. Id tradit expreſsè Caluinus lib. 4. Inſtitut. capite 20. §.8. his verbis. *Equidem ſi in ſe conſiderentur tres illæ, quas ponunt Philoſophi, regiminis formæ; minimè negauerim, vel Ariſtocraticam, vel temperatum ex ipſa & Politia ſtatum aliis omnibus longè antecellere*: cùm paulò antè cap.6. §.9. Monarchiam omnino ab Eccleſiæ gubernatione expuliſſet.

Caluinus.

At Caluinus ſi ſibi ſoli ſapere non decreuiſſet, didiciſſet profectò mixtionem non ex peioribus, ſed ex melioribus faciendam eſſe; & cùm mixtam vellet ex pluribus formis gubernationem, æquum profectò erat, vt eas ſimul miſcendas eligeret, quæ non tam communi aliorum ſententia, quàm ſua, meliores, ac minùs vitio obnoxiæ habentur. Is enim tametſi regnum ad tyrannidem procliue eſſe affirmet: faciliùs quoque optimatum poteſtatem in paucorum factionem degenerare: facillimum tamen eſſe ait, popularem gubernationem in ſeditionem mutari: quò fit, vt minùs præclaram, ac magis vitio obnoxiam popularem gubernationem cæteris omnibus eſſe apertè ſentiat. Debuit igitur Ariſtocratiam cum Monarchia potiùs, quàm cum Dimocratia componere, & mixtam ex regia, & optimatum poteſtate potiùs, quàm ex populi, & optimatum deteriorem gubernationem in Eccleſia collocare.

Atqui ita ſentiat Caluinus: ſanè tota via aberrat, dum Eccleſiaſticum regimen optimatibus, ac populo nullo capitis vinculo colligatis committit. Atque ea prima ratio ſit, quam nuper attigimus: quòd ſicut pôpularis ſtatus facilè ad tumultum declinat; ita facillimè optimatum regimen in factiones dilabitur, niſi ab aliquo capite prohibeatur. Neque enim vlla certa pacis, ac tranquillitatis, vel in Republica, vel in Eccleſia ſpes haberi poteſt; vbi abſoluta multorum adminiſtratio viget, qui eò difficiliùs in publicam vtilitatem conſpirant, quò faciliùs, ac frequentiùs ad propria quiſque commoda, atque excellentiam inhiat. Cùm igitur ea ſit multitudinis natura, vt ſemper ad multiplicitatem tendat, ac in plura diſpertiatur: ea maximè optimatum eſſe agnoſcitur, vt factiones generet: quapropter vbi rerum ſumma penes optimates repoſita eſt, ibi frequenter ſchiſmata oriri, odia, conſpirationes, diſſidia, atque inde factiones erumpere conſpiciuntur; dum quiſque alteri præſtare ſtudet: quiſque ad rerum ſummam adſpirat: atque vt principatum tandem inuadat, maiorem ſibi turbam conciliat, quæ ſuis conſpirationibus faueat: Denique nihil diuturnum eſſe poteſt, vbi capitum multitudo ex æquo dominatur. Atque huc ſpectat illud Homericum. *Multos imperitare malum eſt*: ac illa omnia priſcorum teſtimonia, quæ ſuperiùs attulimus, cùm de Dimocratia ageremus, non magis Dimocratiam, quam Ariſtocratiam damnant. Quòd ſi à profana Republica ea gubernationis forma arceri maximè debet, quæ frequentiores diſſenſiones, Homerus.

ac

ac diſſidia parit, ne diſſoluta tandem dilabatur: profectò multò magis cauendum eſt, ne in Chriſtianam Religionem, quæ ſpirituale eſt Chriſti Regnum, in quo pax ſumma eſſe debet, illud adminiſtrationis genus inuehatur, quod ſuaptè natura ſchiſmata, ac diſſenſiones generat, quibus tandem Eccleſiæ vnitas diſcindi poſſit.

1.Cor.1. NEQVE ab hoc diſſentit D. Paul. 1. Corinth. 1. cùm Corinthios admonet, vt idipſum dicant omnes, & non ſint in eis ſchiſmata. Certè cùm Paulus ſollicitè prouideri admonet, ne ſchiſmata in Eccleſiam irrumpant, maximè regimen illud ab Eccleſia expellendum docet, quod factioſum, & diſſenſionibus grauidum in ſchiſmata deſinit. Nam cùm Eccleſia perpetuò ſtabilis, ac firma eſſe debeat, ea proculdubio adminiſtratione eget, quæ illam perpetuò incolumem rueatur. At conſtat multorum regimen per ſe ad factiones, ac ſciſſuras tendere: neque diuturnum eſſe poſſe, quod in multos diſpertitum nullo vnitatis vinculo colligatur. Abſolutum igitur multorum regimen, velut Eccleſiæ pernicioſum neceſſe eſt ab ea remoueri.

SECVNDA ratio eſt. Quòd ſi Eccleſia à ſolis Epiſcopis regeretur, maximè Hæreſes vigerent, quæ cùm partes quædam ac factiones Eccleſiæ ſint, ad quas optimates ſuoptè vitio feruntur; nihil magis pertimeſcendum eſſet, quàm Eccleſiam tandem Hæreſibus diſſolui. Id conſtat apertiſſima ratione: nam Hæreſes vt plurimùm non à plebeis, ac rudioribus vulgi hominibus, qui nulla, vel exigua ſcientia prædìti ſunt; ſed ex iis potiſſimùm emanant, qui doctrina, ac ſcientia præclariores habentur: nam vt Plato ait. *Magna vitia non niſi à magnis ingeniis erumpunt*: atque hi ſæpiſſimè Epiſcopi eſſe ſolent: immò vix vllas vnquam Hæreſes in Eccleſia ortas agnoſcimus, præterquàm vel ab Epiſcopis, vel ab his, qui Eccleſiaſtica aliqua dignitate ſuffulti cæteris doctrina præcelluerunt: quod experientia teſte didicimus. Neſtorius enim, Paulus Samoſatenus, Dioſcorus, Macedonius, Lucifer, Epiſcopi fuerunt, Arrius, Nouatus, Presbyteri, Nicolaus Diaconus, Eutyches, Abbas.

Plato.

PORRO ſi ab Epiſcopis totius Eccleſiaſticæ rei ſumma penderet: quid ſi ab vno, vel pluribus Hæreſis erumperet: num ſat eſſet (quod Centuriatores aiunt) à cæteris Epiſcopis admoneri? An tam facilè ob aliorum admonitionem hos à ſententia receſſuros eſſe credendum eſt, qui ſe cæteris (quod Hæreticorum proprium eſt) doctrina, ac iudicio præſtare exiſtimant? Quis erit contentionum finis; ſi res ad commune cæterorum Epiſcoporum iudicium decidenda referatur; cùm plures ex Epiſcopis ſint Hæreſis fautores, qui ex æquo in Eccleſia dominantur? an non opus erit Eccleſiam in factiones diſſolui: atque interea Hæreſim nullo prohibente in Eccleſia graſſari?

AT quid ſi Hæreſis aperta non ſit; neque facilè Epiſcoporum ſententia condemnari poſſit, quis Epiſcopos Hæreſis condemnabit? Conciliúmne? at quis Epiſcopos ad Concilium coget, qui cùm pari omnes poteſtate prædìti ſint, eorum nemo inuitus ad Concilium cogi: nemo Concilij decretis ſubiici ipſo poteſtatis iure tenetur? Quis Concilio præſidebit? quis res in Concilio pertractandas ſuo ordine diſponet? Quis Epiſcopis ab errore recedere præcipiet? Quis pœnas ſtatuet iis, qui ſupremum ius ex æquo in Eccleſiam habent? Sanè id eos fateri neceſſe eſt, nullum omnino Cõcilio ius in Epiſcopos relictum eſſe, cùm omnes pari poteſtate polleant, ac proinde exortas aliquando ab Epiſcopis Hæreſes nullo modo trucidari poſſe.

AT eſto: ius aliquod Concilium habeat, quis conuocandi Concilij modus erit? quis Concilium indicet? cùm nemo ſit, qui iuriſdictionem in cæteros Epiſcopos exerceat? an ex omnibus orbis terræ partibus Epiſcopi, ac Presbyteri (quos Epiſcopis pares aduerſarij eſſe volunt) tot locorum interuallis diſſiti ad Concilium confluent? Ciuitatis quidem, ac Regni optimates, cùm certò numero contineantur, ad Ciuitatis, ac Regni factiones reprimendas facilè conuolare poſſunt. At cùm innumeri ferè ſint Epiſcopi, Doctores, Paſtores, Presbyteri, neque certo numero comprehendantur, quomodo ad hæreſim cohibendam conuocati poſſunt, cùm intereà graſſante Hæreſi recta Eccleſiæ fides intereat? Planè aduerſarij negare non poſſunt hunc Eccleſiæ ſtatum maximè idoneum eſſe ad Hæreſes fouendas.

ADDE, quòd ſi Patres, qui Concilio intereſſunt, in fidei dogmate definiendo aliquando inter ſe diſſentiant; qua tandem ratione conuenient, cùm nullus inter eos maior ſit, cuius iudicio omnes proprias ſententias ſubijciant? Certè ſicut in qualibet particulari Eccleſia ſi omnes æqualis poteſtatis eſſent Religionis pax, ac vnitas diſcinderetur: ita multo magis ſi in Catholica Eccleſia omnes Epiſcopi ex æquo poteſtatem obtinerent, illius pax, ac vnitas euaneſceret. Hæc vitia, quæ multorum adminiſtrationem comitantur, à vera Religione reſecari opus eſt: quò fit, vt ab ea multorum adminiſtratio, quæ huiuſmodi vitia parit, arceri debeat.

TERTIA ratio. Quæri poſſet ab aduerſariis, quoſnam in optimatum numero in Eccleſia collocent, quibus potiſſimùm ſupremam poteſtatem deferant? Fatetur Caluinus, inter Eccleſiæ optimates olim apud antiquam Eccleſiam Diaconos, Presby-

teros, Epiſcopos, Metropolitas, Patriarchas A connumeratos fuiſſe. In priuata verò ſua Eccleſia hos tantùm enumerat vigiles, ſcilicet Diaconos, Seniores, Doctores, verbi Miniſtros, Moderatores. Iis enim peculiarẽ quandam in Eccleſiæ adminiſtratione curam, ac munus aſſignat. At quis in his ordinem quendam, ac diſtinctos ſuperioritatis, ac inferioritatis gradus eſſe non percipiat, quos ab Ariſtocratia expelli neceſſe eſt? Nam olim in antiqua illa Eccleſiæ facie (quod nunc quoq; in Catholica Eccleſia obſeruari conſpicimus) ita ordinata erat Eccleſiaſtica Hierarchia, vt minor Diaconus, maior eſſet Presbyter: Presby- B tero ſuperior eſſet Epiſcopus. Pluribus Epiſcopis Metropolita præeſſet; ac tandem multis Metropolitis Patriarcha præcelleret; quod ipſe quoque Caluinus, vel ſaltem inuitus fatetur, licèt ordinem alio detorqueat. At niſi Catholicæ Eccleſiæ odio Caluinus omnino prohibitus fuiſſet, quominus vlteriùs progredi poſſet; agnouiſſet profectò ex eiuſdem veteris Eccleſiæ teſtimonio his omnibus vnum ſummum Pontificem præfuiſſe, in quo tandem Eccleſiæ Hierarchia metam ſuam attingeret.

At ſi in priuatam illius Eccleſiam oculos C defigimus, ordinem quidem (licèt peruerſum) animaduertimus: nam in ſuarum ſynodorum cõſeſſu Vigiles, Seniores, Diaconi infimum conſeſſus gradum tenent: medium Miniſtri, ac Doctores: ſupremum vnus occupat Moderator, qui vniuerſæ Synodo præeſt: at vbinam hîc Ariſtocratia viget, quæ æquales conſeſſus, ac parem omnino poteſtatem poſtulat? Ariſtocratiam velut præſtantius gubernationis genus Eccleſiaſtico regimini aptum verbis vrgent, cùm tamen Monarchiam in ipſis Synodis, vbi de Eccleſiæ adminiſtratione agitur, reipſa colant, & am- D plectantur; non alia (vt arbitror) de cauſa, quàm quòd impellente ipſa veritatis vi, Monarchiam velut præſtantiorem, ac ſalubriorem gubernationem Eccleſiaſtico regimini idoneam, Ariſtocratiæ præferunt.

Nec ſatisfit ſi dicant, id politiæ duntaxat cauſâ fieri; nullum tamen Dominium inter eos exerceri; nam ſi nullum inter eos Dominium agnoſcitur, qua ratione diſpar inter eos conſeſſus cernitur? quo iure Moderator toti Synodo præeſt, ac illam moderatur? Cur eidem Moderatoris nomen tribuitur, quod præcellentiam ſolo nomine præfert? quid E omnes illius dicto parent? Quare is ptimum conſeſſum, ac honoris gradum in Synodo ſibi vendicat? Quid eſt, quòd illius potiſſimùm in controuerſiis dirimendis iudicium expectatur? Demum quid ab illo tota Synodi concluſio pendet? An non hæc Monarchiam, ac vnius dominium potiùs, quàm Ariſtocratiam præferunt?

At in ſola Synodo (dicent) non alibi præeſt: quid intereſt an alibi dominium exerceat? iam ſatis eſt, quòd in Synodo, vbi Eccleſiæ negotium geritur, ac potiſſimùm illius adminiſtratio enitet, Monarchiam exerceat; vt nullam apud illos Ariſtocratiæ gubernationem eſſe euincamus. Huc verò hæc ratio ſpectat, vt palàm fit aduerſarios, vel oretenus Eccleſiæ Monarchiam impugnare: vel non ſatis inter eos conſtare, qua regiminis forma in Eccleſiæ adminiſtratione illis vtendum ſit.

Verum demus, nonnullam apud illos Ariſtocratiæ ſpeciem ſaltem extra Synodum verſari: iam in eam Syrtim incidunt, vt fateri cogantur, vel nullam apud ſe eſſe vniuerſalem Eccleſiæ adminiſtrationem; quod illos ex aduerſo oppugnat, qui illam in Ariſtocratia conſtituunt: vel nullos eſſe particularium Eccleſiarum Epiſcopos, ac paſtores; quod non tam ab Apoſtolica fide alienum, quæ ſingulos Epiſcopos ſingulis Eccleſiis præficit, vt manifeſtum eſt de Tito, ac Timotheo, quorum alterum Cretæ, Epheſi alterum Paulus Epiſcopum conſtituit: quàm à communi ipſorum vſu diſſentaneum eſſe conſpicimus. Id verò ita euincimus. Epiſcopi ac paſtores, quibus ſingularis alicuius Eccleſiæ cura demandata eſt, hi vel ius in cæteras Eccleſias exercere poſſunt: vel ſi non poſſunt, id ius ſibi negatur: ſi eo iure potiuntur, vt in cæteris Eccleſiis æquè, ac in ſuis Epiſcopalia, ac paſtoralia iura exercere valeant; cùm vniuerſis Eccleſiis vniuerſi Epiſcopi præſint, & quilibet paſtor in quamlibet Eccleſiam, haud ſecus quàm ſi propria eſſet, paſtorale ius exerceat: iam nulla eſt propria alicuius Epiſcopi, aut paſtoris Eccleſia, nec vllus propriæ Eccleſiæ Epiſcopus, aut paſtor appellari poteſt: quælibet enim Eccleſia cuilibet Epiſcoporum iuri ſubiacet; & quilibet paſtor iure proprio quamlibet Epiſcopi Eccleſiam regere poteſt: ita fit, vt nullus omnino ſit propriæ Eccleſiæ paſtor, aut Epiſcopus.

Si verò id iuris in cæteras Eccleſias Epiſcopis, ac paſtoribus negatur: ſed quiſque propria tantùm Eccleſia contentus eſſe debet: id planè eueniet, vt nullum omnino ſit vniuerſale Eccleſiæ regimen. Nam cùm nemini ius in alterius Eccleſiam permittatur, fieri opus eſt; vt quiſque propriæ duntaxat Eccleſiæ adminiſtrationi incumbat: neque ad vniuerſale totius Eccleſiæ regimen ſeipſum poſſit extendere: quò fit, vt ſingulari duntaxat ſingularum Eccleſiarum regimine conſtructo, vniuerſale Eccleſiæ regimen quod totius Eccleſiæ ſtatum reſpicit, funditus euertatur.

Falluntur autem, dum arbitrantur vniuerſali Eccleſię regimini Epiſcoporũ Cõ-

ciliis

cilĳs prouiſura iri; cùm plurima ad vniuerſale Eccleſiæ regimen pertineant, quæ Epiſcoporũ Concilia, quæ rarò ac difficilè cogi poſſunt; præſertim vbi nullius authoritas vrget, expectare nequeunt; qualia ſunt Presbyterorum, ac Epiſcoporum quotidiana iudicia, emergentes in doctrina fidei controuerſiæ, & alia quamplurima, quæ quotidiano iudice indigent. Præterea cùm ſicut Eccleſiarum, ita Epiſcoporum diſtincta ſint iura, ac par omnium poteſtas: quis toti concilio eam poteſtatem tribuit, vt de Paſtorum differentiis iudicare valeat? quis Paſtorum, aut Epiſcoporũ iuri ſuo, præſertim in propriæ cauſæ iactura, cedere velit? Quapropter nullus publicæ adminiſtrationi locus eſſe poteſt, vbi nulla eſt publica, ac vniuerſalis in omnes Eccleſias, ac Epiſcopos ordinaria alicuius auctoritas, quæ vni tantùm totius Eccleſiæ Præſidi poteſt competere.

Qvarta ratio eſt; quòd adeò infirma, ac vitioſa eſt Ariſtocrarica gubernatio, quòd tametſi ea potiſſimùm tanquam præſtantior à Caluino aſſeratur, eadem tamen ab eodem non obſcurè negetur. Aſſerit namque Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 20. §. 8. Ariſtocratiam Dimocratia admixtam in Eccleſia cæteris omnibus gubernationibus præcellere. Tum eodem libro c. 69. § 13. hanc communem Eccleſiæ poteſtatem Concilĳs, ſeu prouincialibus, ſeu generalibus defert. *Nos* (inquit) *libenter concedimus, ſi quo de dogmate incidat diſceptatio, nullũ eſſe, nec melius, nec certius remedium, quã ſi verorum Epiſcoporum Synodus conueniat: vbi cõtrouerſum dogma excutiatur.* Mox tanquam illũ dicti pœniteat, à ſententia recedit, negátque certum, ac verum eſſe, quod Synodus de cõtrouerſo dogmate decreuerit. *Hoc perpetuum* (ait) *eſſe nego, quòd certa ſit, ac vera Scripturæ interpretatio, quæ Concilĳ ſuffragiis recepta fuerit:* atque eam rationem reddit; *nam dum conſiderantur, ac perpenduntur ſententiæ, meliorem partem à maiori vinci ſæpius neceſſe eſt: atque inde multas impias ſententias proferri.* En quam ſincerè Caluinus fatetur in ſua Eccleſiaſtica Ariſtocratia factiones vigere.

Caluinus.

Sed cùm iuxta aduerſariorum ſententiam in Concilĳs dũtaxat, in quibus fidei dogmata diſcutiuntur difficilia Scripturarum loca explicantur; exortæ de fide quæſtiones reſecantur: & quicquid vel in fide controuerſum, vel in moribus corrigendum; vel etiam in Eccleſia reformandum obuium ſit, communi totius Eccleſiæ ſenſu iudicandum eſt, vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratio vigeat: nam extra Concilium priuatum tantummodò, ac particulare propriæ Eccleſiæ, cuique apud illos regimen incumbit (vt dictum eſt) ſi ea Conciliis poteſtas adimitur: vt nihil verum, ac certum, tam in fidei dogmatibus definiendis, quàm in controuerſiis iudicandis neceſſariò ſtatuere poſſint: neque ſi quando hæreſis vrgeat de exorta in fide controuerſia, quis legitimus ſit Scripturæ ſenſus iudicare valent: iam certè nullam in Eccleſia certam, ac cõmunem adminiſtrationem eſſe apertum erit: quæ lites dirimat, quæ controuerſias cõciliet, quæ Hæreſibus ſeſe opponat: quamobrem reliquum erit, vt Eccleſia mutuis diſſenſionibus conciſa, ac nullo prohibente hæreſibus dilaniata citò intereat: nam vbi nihil certum, ac verum eſt; ſed omnia incerta, ac ſuſpecta: ea ſanè adminiſtratio vera, ac legitima eſſe non poteſt: quæ autem vera, ac legitima non eſt, neque adminiſtratio appellari debet: quapropter neque Ariſtocraticum, neque ex Ariſtocratico, & Dimocratico mixtum Eccleſiæ regimen eſſe neceſſe eſt; cùm nullum prorſus verum eſſe euincatur.

Qvinta ratio. Cùm aduerſarĳ, tam pertinaciter Ariſtocratiam in Eccleſia vrgeant, miror cur Chriſtum ſupremum Eccleſiæ caput eſſe doceant, quod ad Monarchiam pertinet: nam perſpicuum eſt, quòd ſi Chriſtus ſummus ſit Eccleſiæ rector, ac gubernator: Eccleſiæ regimen non Ariſtocraticum, ſed Monarchicum eſſe oporteat: ac proinde ſuam ipſorum Ariſtocratiã perire neceſſe eſt. Quòd ſi eam omnino vrgere volunt: certè opus eſt, vt Chriſtum ab Eccleſiæ gubernatione expellãt, & Eccleſiam ſuo capite Chriſto orbatam ſolis Epiſcopis cum populo relinquant: quod non tam à veritate, quàm à fide diſſentaneum eſſe nemo ignorat, cùm Paulus ad Epheſ. 1. dicat Chriſtum conſtitutum eſſe caput ſuper omnem Eccleſiam. Si id de viſibili Eccleſiæ gubernatione dictum velint, cur igitur veram Eccleſiam inuiſibilem conſtituut? Conſtat autem nos de verę Eccleſię adminiſtratione agere, quam ſi inuiſibilem ſtatuunt: fruſtra illi viſibilem Ariſtocratiam decernunt, cùm inuiſibilis Eccleſia non niſi inuiſibiliter regi poſſit.

Epheſ. 1.

Postrema tandem ratio ſit, quòd nullibi in Euangelio legitur, aut ex Scripturis, vel à maioribus traditum habetur, Eccleſiæ regimen eſſe Ariſtocraticum Dimocratico admixtum; quale ſibi fingunt Aduerſarĳ: nam quod ad Scripturarũ teſtimonia attinet, nuſquam legitur, tam in veteri Scriptura, quàm in nouo teſtamento in Eccleſia à Deo inſtitutam eſſe, vel ſolam Ariſtocratiã, vel Ariſtocratiam Dimocratiæ adiunctam. Nam neque ſynagoga vnquam hoc regimine vſa fuit: neque Chriſtus ſolis Epiſcopis vniuerſalem Eccleſię gubernationem commiſit; ſed priuatas, ac ſingulares Eccleſias duntaxat cuique tribuit Ita teſtatur D. Paulus Actorum 20 *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Iubentur Epiſcopi præeſſe gregi, non omni; ſed ei duntaxat, ad quem regendum à Spiritu

Act. 20.

ſancto ſunt poſiti: illum autem vniuerſum curare tenentur; ne quippiam in aliqua parte negligentiùs agatur. Hac ratione Paulus Titũ Cretæ, non Epheſi, Timotheum Epheſi, non Cretæ Epiſcopos reliquit, vt quiſque ſuo, non alterius gregi præeſſet: cùm autem de toto, ac vniuerſali regimine Eccleſiæ in nouo teſtamento agitur: id Petro committitur, cùm illi à Chriſto dicitur. *Ioan. 21.* *Paſce agnos meos, &c. Paſce oues meas.* Is enim vniuerſæ Eccleſiaſticæ adminiſtrationis onus in ſe ſuſcepit, qui à Chriſto audit. *Matt. 16.* *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

PRIVS igitur Caluinus cum aduerſariis perſpicua Scripturæ verba præferre debuerunt, quæ rem apertè declararent, quàm ipſi propriam ſententiam de Ariſtocratico Eccleſiæ regimine proprio cerebro confictam, nulla Scripturarum, aut Patrum auctoritate roboratam contra ius Diuinum nobis propinarent.

NAM quòd illa Saluatoris verba apud Mat. 18. pro ſe citat, cùm præcipitur incorrigibilẽ Eccleſiæ denunciari. *Dic Eccleſiæ.* Quem locũ de Eccleſiæ Præſulibus iuxta Chryſoſtomum explicauimus, nihil prorſus illis fauent, quin potiùs illos oppugnant: nam neque ea verba C de vniuerſis Præſulibus Eccleſię intelligenda ſunt: ſecus in cuiuſlibet hominis incorrigibilis delicto Concilium ex omnibus Eccleſiæ Epiſcopis conuocandũ eſſet: quapropter conſtat ea de qualibet tantùm priuata Eccleſia intelligenda eſſe, in qua ſtatuti iudices ſedent ad cauſas fidelium iudicandas: cùm priuata quæque Epiſcopi Eccleſia, cui non plures, ſed vnus tantùm præeſt Epiſcopus, vel Paſtor; nõ Ariſtocratico, ſed Monarchico potiùs regimine gubernetur: inde fit, vt non tam eo Chriſti teſtimonio ſuam Ariſtocratiam conſtituant: ſed potiùs ſi rectè argumentari velint, eam in D communi Eccleſiæ adminiſtratione tenendam eſſe regiminis formam concludere debeant, quæ in qualibet priuata Eccleſiæ gubernatione ſeruatur, quam Monarchicam eſſe nemo ignorat.

Reiicitur quartus error Anglocaluiniſtarum aſſerentium Eccleſiæ gubernationem eſſe penes ſæcularem Principem.

ARTICVLVS V.

ANGLOCALVINISTÆ, qui id nomen idcirco ſortiti ſunt, quòd veterem, & antiquam Angliæ Religionẽ cum Caluiniana ſecta miſcuerunt, nouum, ac ſæculis inauditum gubernationis genus in Eccleſia nuper excogitarunt: quam cùm ſuperiores Regiminum formas ab omnibus fermè damnatas viderent; nec poſſe Eccleſiam ſubſiſtere, A quæ nulla Monarchica gubernatione in vnitate cõtineretur; Monarchiam Eccleſiæ in ſæcularẽ Principem tranſtulerunt: & ſacram, ac Diuinam adminiſtrationẽ, quæ olim à Chriſto in Petro inſtituta, nullo nunquam tẽpore apud ſacros homines verſata fuit, ita cũ profano, ac humano Principatu miſcuerunt, vt nihil iã ſacro Eccleſiæ regimini præterquàm profanum, ac humanum reliquerint.

HIC error paſſim, ac veluti quibuſdam gradibus in Chriſtianum orbem aſcendit, donec tandem in Anglia ſub Henrico 8. Anglię Rege ad perfectũ impietatis excreuit. Primùm B enim nonnulli, qui politicum potiùs, quàm Chriſtianum ſtatũ profitebãtur, eam terreno Principi dignitatẽ detulerũt; vt eũ in ſuo Regno ſine vlla exceptione, quouis Eccleſiaſtico magiſtratu maiorem prædicauerint: atque inde illis inferre licuit, eum ob quodlibet graue delictum in Eccleſia perpetratum nullius Eccleſiaſtici Magiſtratus ſententiæ ſubiectũm eſſe.

ALII paulò vlteriùs progreſſi, ita Regiam dignitatem efferre auſi ſunt, vt ad quaſdam Eccleſiaſticas cauſas Regio iure cognoſcendas, ac iudicandas extenderint. Demum eò C Anglocaluiniſtarũ temeritas euaſit, vt Anglię Regẽ totius Anglicanæ & Hybernicæ Eccleſiæ ſummũ caput immediatè ſub Chriſto cõſtituerint, & iudicẽ in omnibus cauſis, tã ſæcularibus, quàm Eccleſiaſticis appellauerint.

NOBIS igitur triceps hic Cerbereus error, qui paſſim per alias Chriſtiani orbis oras ſerpit, nõ quidem graui, ſed leui tantùm mucrone, vt miſeræ horum tẽporum conditioni nõnihil demus, inuadendus eſt, vt verã Chriſti Religionem ab illius faucibus vendicemus. Primùm igitur qui Regiam poteſtatem Eccleſiaſticæ dignitati præferre audent, ij D proculdubio vtriuſque, & originem, & naturam ignorant. Quis enim neſciat Regiam poteſtatem, tametſi iuſta, ac legitima ſit, tamen non immediatè, ſed per interiectum ius Gentium à Deo effluere? vnde nec ante diluuium, nec poſt vſque ad Nemrodum vlla vnquam Regiæ poteſtatis mentio facta reperitur: ex quo apparet, eã priùs apud Gentes vſu receptam, quàm in populo Dei inſtitutam fuiſſe. Atque huc ſpectat, quòd Iudæi tantùm poſt aliquot ſæcula Samuelem conuenientes dixerunt. *Conſtitue nobis Regem, vt iudicet* *1. Reg. 8.* *nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes.* Quod ipſe E quoque Chriſtus inſinuat Lucæ 22. cùm ait. *Luc. 22.* *Reges Gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent in eos, benefici vocantur.* Quo ſanè videtur annuere Regni ius à Gentibus inchoaſſe; tum à Gentibus ad Dei populum tranſlatum fuiſſe. At Eccleſiaſtica poteſtas ante omnem ſæcularis Regni poteſtatem à Deo immediatè inſtituta fuit: quapropter eò præſtantior exiſtimari debet,

quo

quo & origine alteram antecellit, & inſtitutione ea nobilior eſt: quod & ipſe vtriuſque poteſtatis vſus, ac finis declarant. Nam Regiæ poteſtatis vſus idcirco inſtitutus eſſe videtur, vt quietam, ac tranquillam vitam homines agant. vt notat D. Paulus 1. Timoth. 2. vbi nos iubet orare pro Regibus, & iis qui in ſublimitate poſiti ſunt. *Vt quietam* (inquit) *ac tranquillam vitam agamus.* Finis igitur ciuilis poteſtatis hanc tantummodò vitam attingit. At Eccleſiaſtica poteſtas vlteriùs ad futuram vitam tendit: illius quippe vſus, ac finis eſt, homines ad ſuperna præmia diſponere: dum illos pios, & temperatos, ac Diuinis legibus obſequentes eſſe iubet; & ea in hominibus vitia cohibet, quæ lex ciuilis nullo modo attingit. Quapropter malè de Eccleſiaſtica poteſtate ſentiunt, qui eam Regia poteſtate inferiorẽ eſſe cenſent, cùm illa prior ex Diuina inſtitutione effluxerit: hæc iure gentiũ, & ex populorum conſenſu tantùm introducta fuerit. Porrò ſi res Diuinas humanis longè antecellere credimus; ſanè nemo eſt, qui in Eccleſiaſtica poteſtate Diuinum quid latere non agnoſcat. Nam ſi ad Ethnicos paululum diuertere licet; licèt Deum verum ignorarent, tamen ex quo ſemel aliquid Diuinum in iis hominibus, qui ad ſacra peragenda conſtituti erãt, mẽte cõcepiſſent; omnes ſuis Sacerdotibus obtemperabãt, & eorum arbitrio parebãt, ac ſi omnes illorum regerentur imperio. Nam de Ægyptiis teſtatur Ælian. Var. hiſt. lib. 14. c. 34. non alios apud eos iudices extitiſſe, prætetquàm Sacerdotes. *Iudices* (inquit) *apud Ægyptios iidem quondã fuerunt, qui & Sacerdotes: in his princeps erat ſententiæ maximus natu, & in omnes ſtatuendi ius habebat.* De Æthiopibus ſcribit Strabo Geog. lib. 17. olim apud eos ſummam poteſtatem penes Sacerdotes fuiſſe, tantæque auctoritatis extitiſſe, vt nonnunquam miſſo nuncio mortem Regi imperarent, ac ei alium ſufficerẽt. Narrat etiam Cæſar. in Comment. de bello Gallicò lib. 6. Druidas apud Gallos ſummam poteſtatem obtinuiſſe his verbis. *Magno hi ſunt apud eos honore: nam ferè de omnibus controuerſiis publicis priuatiſque conſtituunt: & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate, ſi de finibus controuerſia eſt, iidem diſcernunt, præmium pœnáſque conſtituunt.* De Magis Perſarum quid attinet dicere, cùm Agathias hiſtor. lib. 2. teſtetur illos tãto in honore apud Perſas habitos fuiſſe, vt publica omnia illorũ conſilio adminiſtrarentur; neque aliquid legitimum foret, quod Magorum nõ eſſet ſententia cõfirmatum? Denium perſpicuum eſt, quanti Romana Reſpub. Tullio teſte, Augures fecerit, quibus id ius collatum erat, vt à ſummis Imperiis, ac poteſtatibus comitia tollerent: concilia, vel inſtituta dimitterent, vel habita reſcinderent. Id verò piè, ac Religioſè Barbaræ gentes præſtabant, eò quòd in ſacris

1. Tim. 2.
Ælianus Varro.
Strabo.
Iulius Cæſ.
M. Tull. 2. eſt. de leg.

A hominibus, qui Diuina ex munere tractarent, Diuinum quidpiam, natura ipſa teſte, ſuſpicerent.

Qvod autem ipſum naturæ ius cunctos ferè orbis populos docuit, id Diuina lex Hebræo populo data clarius perfectiuſque declarauit, cùm ſummo Pontifici ſummum ius, tam in Ciuilibus, quàm in Eccleſiaſticis cauſis detulit, vt patet in Moyſe, Aarũ, Eleazaro, Samuele, quibus ſumma rerum omnium à Deo collata erat. Quod Regij iuris profeſſoribus, ac Politicis noſtrę tempeſtatis maximè B notãdum eſt, qui Regiam poteſtatẽ Eccleſiaſticæ præferũt. Diſcãt igitur Eccleſiaſticã poteſtatẽ primũ ex Dei inſtitutione, ita cum ciuili coniunctam fuiſſe, vt vtraque in vno Põtifice reſideret, cùm tamen illa velut præſtantior, ac præcipua præcederet, hæc velut acceſſoria ſequeretur: atque vtraque hæc poteſtas tandiu in ſummis Pontificibus enituit, quoad populus à Samuele Regẽ peteret. Tunc enim duplex hæc poteſtas, quæ priùs in Pontifice integra manebat, quodammodo diſpertita fuit: ciuilis ad terrenum Regem tranſlata eſt; Eccleſiaſtica verò apud Pontificem manſit: ita fit, vt Reges Ciuilem poteſtatem, quam in C ſuis Regnis exercent, quodammodo à Pontificibus agnoſcere debeant, quibus ipſo Diuino iure collata fuerat. Hinc manifeſtum eſt Eccleſiaſticam poteſtatem, non tam ſuapte origine, ac natura, quàm ex ipſa Dei inſtitutione qualibet Regia, ac ciuili poteſtate maiorem eſſe: quod inde colligi poteſt; nam etſi Hebręus populus ex Dei conniuentia potiùs, quàm inſtitutione Reges habere cœperit, iidẽ tamẽ Reges ſummo Pontifici ſubiecti erant, qui ſuo arbitrio moderabatur magnum illud Concilium ſeptuaginta duorum ſeniorum, quod Sanhedrim dicebatur, ad quod ſpecta- D bat de lege Rege ac Propheta iudicare, vt teſtatur Philo lib. 2. de Temp.

Detvr igitur Regiæ maieſtati ius ſuum, cùm Chriſtus ipſe dicat. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.* Paulus quoque Regibus reddendum eſſe vectigal, & tributum monet Heb. c. 13. Quod ipſe quoque Petrus docet, cùm fidelibus ſuadet ſubditos fieri Principibus. *Subditi* (inquit) *eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſiue Regi, quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis.* Et infrà, *Deum timete, Regem honorificate.* Ea enim ad publicam Chriſtiani orbis quietem gladium defert. At verò Eccle- E ſiaſticam poteſtatem longè illi præſtare, ac Chriſti Sacerdotes Regibus, ac Principibus præcellere, inde addiſcant omnes, quòd hi ſedulò ad animarum bonum inuigilant. *Quaſi rationem* (vt ait Paulus ad Heb. c. 13.) *pro animabus noſtris reddituri.*

Agnoscant Reges ſe laicos eſſe, ac non niſi inter laicos annumerari; quos ſacris Miniſtris non præferri, ſed ſubiici oportet.

Vnde

Philo Iudæus.
Matt. 22.
Heb. 13.
1. Pet. 2.
Heb. 13.

Chryſoſtom.

vnde Chryſoſt. In Mat. hom. 53. *Si Dux quiſpiā, ſi Conſul ipſe ſi qui diademate ornatur, indignè adeat; cohibe, & coërce: maiorem tu illo poteſtatem habes.* Planè ſicut anima præſtat corpori, ſic fieri neceſſe eſt, vt Politicum principatum, qui Chriſtianæ Reip. velut corpus eſt, Eccleſiaſtica poteſtas, velut anima antecellat, ac velut Paſtor ouem ſibi ſubiiciat, quod egregiè declarat Gregorius Nazianzenus oratione ad ciues Nazianzenos, & Præfectum iraſcentem; vbi his verbis Regium Præfectum adoritur. *An me liberè loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque poteſtati meæ meiſque ſubſelliis lex Chriſti ſubiecit. Imperium enim quoque nos ipſi gerimus, addo etiam præſtantius, & perfectius: niſi verò æquū eſt ſpiritum carni faſces ſubmittere, & cæleſtia terrenis cedere: ſed non dubito quin hanc dicendi libertatem in meliorem partem accepturus ſis, vtpote ſacri mei gregis ouis ſacra, magnique Paſtoris alumna.* Videant quo gradu, ac diſcrimine Imperialis, ac Regia poteſtas à Pontificali diſtēt, ſi res æquo, non tyrannico iure expendenda eſt. Hoc ipſum eleganter explicat D. Io. Chryſoſtomus de verbis Iſaiæ hom 4. *Alij* (inquit) *ſunt termini Regni, alij Sacerdotij. Hoc regnum illo maius eſt. Neque enim ex his, quæ videntur, hic declaratur Rex; neque è gemmis illi affixis; neque ex auro, quo amictus eſt, debet æſtimari Rex. Ille quidem ea quæ ſunt in terris ſortitus erat adminiſtranda; cæterum Sacerdotij ius è ſupernis deſcendit. Quacūque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata, & in cælo. Regi ea, quæ hic ſunt, mihi cæleſtia: mihi cùm dico, Sacerdotem intelligo* Denique concludit. *Maior hic Principatus: propterea Rex caput ſubmittit manui Sacerdotis.*

Gregorius Nazianzenus.

QVAPROPTER etiam cognoſcere debēt, cum eſſe ſtatum Chriſtianorum Regum, ac Principum omnium, qui ab infidelitate ad Chriſtum conuerſi intra Eccleſiæ gremium recepti ſunt: vt Eccleſiæ filij ſint, non Patres: oues non Paſtores: ac proinde, ſi quādo Deo, ac Dei populo datam fidē fregerint, ac ſummo omnium Chriſtianorum Patri, ac Paſtori in his, quæ ad Deum ſpectant obedire contempſerint: ab eodem cenſuris, atque Eccleſiaſticis pœnis coërceri poſſe nouerint.

Ex his igitur obiter collectis conſtat, quid de primo hoc errore ſentiendum ſit, quē pij, ac Chriſtiani Principes nunquam non execrati ſunt: qui nulla re magis delectati ſunt, quàm ſe humillimos Eccleſiæ filios declarare, ac ſeipſos, liberos, ac totum Regnum ſummi Pontificis pedibus ſubiicere: ac denique in Apoſtolicæ ſedis communione, ac obediētia perſeuerare: non ita tamē, vt ſuum ſibi Regnum integrum non maneat; ac ciuilis poteſtas, quę Principum in proprios ſubditos propria eſt, in vllo ab Eccleſiaſtica dignitate diminutionem patiatur: neq; enim Regale Sacerdotium à Chriſto inſtitutum Regnū politicum ſuſtulit, aut Iudiciariā poteſtatē Regibus (in ſæculares tamen duntaxat ſibi ſubiectos) collatam ademit: ſed illi Eccleſiæ mēbra eſſe; non capita admonentur, vt velut membra ſuo capiti pareant, & ſe illius correctioni, ſi fortè deliquerint, obnoxios eſſe certò ſciant.

SECVNDVS error illorum fuit, qui Reges in cauſis Eccleſiaſticis proprios iudices eſſe exiſtimarunt: atque hi quidem omnem iuris ordinem euertunt, dum Regibus illud iudicandi ius tribuunt, quo ipſi Eccleſiæ poteſtati ſubiecti eſſe debent. Cùm enim Reges, ac Principes, qui Chriſto nomen dederunt, inter Eccleſiæ membra numerentur, eos potiùs capiti, atque Eccleſiaſticæ poteſtati quæ in Eccleſia ſuprema eſt, ſubiici, atque ab ea iudicari oportet, quàm aliquod in iis iudicium ferre, quæ ciuilis poteſtatis metas excedunt.

DIXIMVS certè ex Nanzianzeno, & Chryſoſtomo Ciuilis poteſtatis metas eò vſque peruenire, vt corpora tantùm attingant: ac propterea id inter Ciuilem, & Eccleſiaſticam poteſtatem intereſſe docuimus, quòd illa velut corpus, hæc tanquam ſpiritus integrum, ac perfectum Chriſtianæ Reipublicæ imperium relinquant. Ciuilis enim poteſtas, quæ ad corpus ſpectant, potiſſimùm curat; vtpote cuius finis tantùm ſit, temporariam ciuium pacem modis omnibus tueri. Eccleſiaſtica verò velut præſtantior ad animorum ſalutem tendit, ac potiora bona, quæ apud Deū repoſita ſunt, ſibi propoſita habet. Porrò ſicut ipſe naturæ ordo poſtular, vt corporis operationes animę potiùs ſubiici, quàm præeſſe debeant: & quamuis anima corporis actiones non impediat: ſpiritus tamen functiones in hominis imperio principem locum teneant: ita planè fieri decet, vt vtraque poteſtas, & Eccleſiaſtica, & ciuilis eum ordinem inter ſe habeant: vt Eccleſiaſtica primùm velut ſpiritus, ita Ciuilem poteſtatem velut præſtantior antecedat, vt nullo modo illius functiones impediat, aut propriis illius operationibus ſeſe immiſceat: ſed tamen eaſdem ad proprij finis conſequutionem dirigat. Ciuilis verò poteſtas, velut caro ſpiritui, Eccleſiaſticæ poteſtati ſubiectam ſe exhibeat, & ab ea in his, quæ ad Deum ſpectant, quid agendum ſit, exquirat: nec nō eam ſibi ſuperiorem agnoſcat. Quid obſecro? an non ipſa ratio prohibet, vt caro animæ dominetur? An non rerum ordo inuerteretur, ſi filius in patrem ſententiam ferret, pater diſciplinam à filio ſuſciperet: ſi diſcipulus doceret, Doctor addiſceret: ſi non oues à Paſtore, ſed Paſtor ab ouibus paſceretur: ſi membra caput ſibi ſubiicerent, caput à membris penderet? Ita fieri neceſſe eſt, ſi ciuilis poteſtas imperet, Eccleſiaſtica pareat. Hæc ſanè, atque alia abſurdiora in Eccleſiam inuehunt, qui Regibus de rebus fidei decernere,

nere, de Eccleſiaſticis cauſis iudicare, & Ciuilem poteſtatem in ſacros viros, quibus ex Dei inſtitutione velut filij, ac oues ſubeſſe debent, extendere, ius efficiunt.

Postremo ab his quæro, qui Regiam poteſtatem adeò extollunt, vt Regem in Eccleſiaſticis cauſis iudicem eſſe velint; quiſnam ei iudiciariam hãc poteſtatem detulerit? quis iudicem in iis conſtituerit? quis illius imperio Eccleſiaſticum populum ſubiecerit? Nam cũ Regis iuriſdictio in proprios duntaxat ſubiectos ſe extendat, ſi Eccleſiaſtica plebs, nullo iure illi ſubiecta fuerit; palàm erit, eum tyrannidem potiùs, quàm rectum dominium in ipſum exercere, quoties eam ſibi ſubiicere affectat.

Hæc igitur de Eccleſiaſticis cauſis iudicandi poteſtas, ſi aliquo iure Regi permiſſa eſt, eam ſanè opus eſt, vel iure naturæ, vel iure gentium, vel Ciuili, vel tandem Diuino ei collatam eſſe. Certum verò eſt res Eccleſiaſticas, neque iuri naturæ, vel iuri gentium, neque Ciuili ſubiectas eſſe; cùm illæ hæc iura in immenſum excedant. Neque enim ius naturale, quod primum, ac maximum eſt, ad fidei iudicia vnquam peruenire potuit, cùm ea, quę fidei ſunt, non à natura, ſed à Deo fluant, atq; naturæ vires, quamplurimùm excellant. Naturale quidem ius ad ea tantũmodò, quæ naturalia ſunt, & naturalem inter ſe ordinẽ habent, ſeſe extendit: hoc iure filius patri ſubiectus eſt, & homo Deo, velut ſupremo auctori, ac opifici ſubiici debet: at verò quæ fidei, ac Religionis ſunt, non naturæ ordinem, ſed Diuinas tantùm leges reſpiciunt: quò fit, vt iuri naturæ minimè ſubiecta eſſe poſſint. Quomodo enim naturæ ius de incarnationis myſterio, de Virginis partu, de vnitate eſſentiæ, ac Trinitate Diuinarum perſonarum, ſi quæ in his cõtrouerſia oriretur, iudicare poſſet, quæ omnem humanæ, ac naturalis intelligentiæ modum excedunt? De iure gentium, ac Ciuili planè exploratũ eſt; hæc iura nullam Regi poteſtatẽ tribuere poſſe in ea, quæ iiſdẽ iuribus nõ ſunt ſubiecta, neque intra illorum ambitum continentur. Addo quòd neque ius gentium, neque Ciuile, quę ab hominibus ortum duxerunt, fidei cauſas amplectuntur: aut in Eccleſiaſticos viros ſe extẽdunt: cùm neutrum cum fide cœperit, aut à Chriſtiana Republica ortum duxerit, à qua hanc iudicandi poteſtatem acceperit.

Præterea de iis, quæ Dei ſunt, nulla humana poteſtas ſecus diſponere poteſt, quã quòd Deus ipſe diſpoſuerit: inde fit, vt cùm tam ius gentium, quàm Ciuile humana prorſus iura ſint; de cauſis fidei, quę ad Deum ſpectant, ac Dei potiſſimùm reuelationibus innituntur, atque aliis Eccleſiaſticis iudiciis, quæ ſacras Deo perſonas attingũt, quas inter ſuas poſſeſſiones Deus connumerat, vt conſtat

A Num. 3. *Eruntque Leuitæ mei*, quod etiam teſtatur per os Dauid. *Nolite tangere Chriſtos meos.* omnino cognoſcere non valeant; ſed hæc ad ſupremum, ac ſingulare quoddam ius ſpectent, quod Deus ſibi velut proprium reliquit. Cùm verò Reges hanc de rebus Eccleſiaſticis iudicandi poteſtatem, neque ex iure naturæ, neque ex iure gentium, neque Ciuili ſibi vnquam acquiſierint; num eam fortè ſibi ex Diuino iure vendicarunt? neque id ſanè. Nunquam enim ius Diuinum aliam Regibus poteſtatem adiunxit, quàm quæ olim ex iure gentium illis relicta fuerat: vt ſcilicet B Ciuilibus iudiciis præſint; vt dentur Cæſari, quæ ſunt Cæſaris: vt iis tributa, ac vectigalia ſoluantur: vt tam Regi, quàm Ducibus à Deo miſſis, in his ad quę humanũ ſpectãt imperiũ, obtemperetur. Hæc enim partim Matthæus 22. partim Paulus 1. Tim. 2. partim Petrus 1. Epiſt. cap. 2. de Regum poteſtate tradunt; de cauſis verò Eccleſiaſticis iudicandis nec verbum quidem depromunt. Eam verò poteſtatem Chriſtus apertiſſimè Eccleſiæ Magiſtratui velut propriam, non Regibus, aut Politicis Magiſtratibus tribuit; cùm ligandi ſoluẽdique poteſtatem Apoſtolis tantùm contu- C lit, quæ ſine iudicio ritè nunquam exerceri poteſt. Cùm igitur nullum ius Eccleſiaſticas cauſas Regibus ſubiiciat, conſtat ſanè eas nõ Regio, ſed Eccleſiaſtico tantummodò foro eſſe ſubiectas: ac proinde vim, ac tyrannidem in Eccleſiam exercere, qui eas ſibi iniuſtè rapere contendunt.

[Margin: Num. Pſal. Matt. 1. Tim. 1. Pet.]

Svperest tertius error Anglocaluiniſtarũ proprius, qui ſummam totius Eccleſiaſticæ gubernationis in Angliæ Regem referunt, atque eum ſummum Anglicanæ Eccleſiæ caput immediatè ſub Chriſto prædicant, ac iudicem in omnibus, tam Eccleſiaſticis, D quàm ciuilibus cauſis conſtituunt: quem errorem paulò fuſiùs refellemus. Primùm quidem Scripturarum oraculis, deinde Patrum teſtimoniis: demum rationibus; quibus demonſtrabimus Eccleſiaſticum regimen nullo modo penes ſecularem Principem eſſe debere.

In primis igitur Hebræorum Synagoga, quæ typus atque vmbra fuit Chriſtianæ Eccleſiæ, nuſquam ſæcularium Principum adminiſtrationi legitur fuiſſe ſubiecta, ſed iis tantummodò, qui ex Leuitico genere Pontifices electi fuiſſent, atque ad id munus Diui- E no miniſterio conſecrari paruiſſe certum eſt. Id perſpicuum eſt ex Scripturis: nam primus Aaron, ac deinde ceteri Pontifices, qui Synagogæ præſidebant, ex Leuitico tantùm genere, ac tribu Sacerdotali aſſumebantur: vt habetur Num. 3. & Deut. 17. quibus cùm ſupremum, ac ſpirituale ius in Synagogam à Deo collatum eſſet, Diuina lege ſancitum erat, vt in his, quæ ad fidem, ac Religionẽ ſpectarent,

iis vniuerſi parerent. Ita enim habetur Deut. A
Deuter. 17. 17. *Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.* Neque id tantùm pro eo tempore verum fuit, quo temporalis Regni poteſtas Pôtificiæ dignitate coniuncta fuit, & Pontifices Regni ſceptro potiebantur: ſed tunc quoque cùm auulſa à Pontificibus Regia poteſtate, ſola iis Eccleſiaſtica auctoritas relicta fuit. Ii enim ſemper diſtinctam à Regibus in Synagoga ſpiritualẽ poteſtatẽ Diuino iure ſibi vendicarũt: ac Regibus quidem temporalia Regni iura ſeruata ſunt: Pontificium verò ius ad eam Regni partem ſeſe extendit, B quæ ad ſpiritualem in fide, ac Religione tuenda adminiſtrationem pertineret: quod habetur expreſſum 2. Paralip. 19.
2. Paralip. 19. his verbis. *Amaſias autem Sacerdos, & Pontifex veſter in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit: porrò Zabadias filius Iſmael, qui eſt Dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad Regis officia pertinent.*

PORRÒ ſi Hebræorum Synagoga adeò integrum, ac diſtinctum à Deo ſpiritualem Principatum obtinuit, vt nulli vnquam Regũ fas fuerit impunè factum illud ſibi ius arrogare: C an minoris dignitatis erit hodie Chriſti Eccleſia, quàm Iudæorum Synagoga; vt ſuo Pontificio iure omnino careat, & cuique profano Principi licebit impunè ſe ſacris functionibus immiſcere; & Diuinum illum principatum inuadere; quem non terrenis Regibus, ſed Eccleſiaſticis tantùm viris à Deo delatum eſſe conſtat?

CERTE cùm Ozias ſeipſum Diuinis miniſteriis intrudere, ac Pontificale munus in adolendo incenſo temerè ſibi vſurpare auſus eſſet, ab Azaria Pontifice primùm conſtanter
2. Paralip. 26. prohibitus fuit, vt legitur 2. Paralip. 26. qui ad Sacerdotale, non ad Regium officium pertinere dixit, D ſacris ſe ingerere. *Non eſt* (inquit) *tui officij Ozia adolere incenſum Domino; ſed Sacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſterium, egredere de Sanctuario.* Cúmque adhuc ille in inſania perſiſteret; ſtatim lepra percuſſus Diuinam in ſe ipſo ob rei temeritatem vltionem expertus eſt. *Statim* (inquit Scriptura) *orta eſt lepra in fronte eius, & Sacerdotes feſtinatò expulerunt eum.* Vt eo ſaltem ſigno Reges addiſcant, non ad ſacra, atque Eccleſiaſtica, ſed ad temporalia tantùm Regni iura adminiſtranda ſe eſſe vocatos: agnoſcantque, E quàm periculoſum ſit Pontificiæ dignitati vltrò ſe ingerere: quam nemo vnquam vel temerè contempſit, vel impiè eſt aggreſſus, qui Diuinam in ſe vindictam non ſenſerit.

PRÆTEREA cùm Dominus apud Luc.
Luc. 22. c. 22. Apoſtolos doceret, quiſnam eſſet Eccleſiaſticæ poteſtatis exercendę modus, illis verbis. *Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem exercent in eos benefici vocantur,* &c. oſtẽderétque Eccleſiaſticam poteſtatem non Regum ſuperbia, ſed humilitate eſſe exercendã: an non diſtinctum à Regali poteſtate Eccleſiaſticum ius in Eccleſia aſſeruari demõſtrat; quod non ſuperba dominatione (vt apud terrenos Reges fieri ſolet) ſed Chriſtiana duntaxat charitate humiliter adminiſtrari debet? Quis Eccleſiaſticã poteſtatem profano Principi à Deo collatam vnquam ſibi perſuadeat: cùm hoc loco Dominus Apoſtolos, quos ſacros orbis Principes decernebat, Apoſtolicæ auctoritatis admoneret; & eam illis regiminis formam præſcriberet, quæ à profana temporalium Regum adminiſtratione ſeiũcta eſſet? Cùm igitur diſtinctum à Regibus exercẽdę poteſtatis modum, ac formam Apoſtolis, qui Eccleſiæ Præſules creandi erant, Chriſtus præfiniret: planè dubitandum non eſt, quin & ipſam Eccleſiaſticam poteſtatem à profana diſtinctam inſtituerit; cui non Reges, ſed Apoſtolorum ſucceſſores præeſſe debeant.

HVC ſpectat, quod Io. 18. legitur à Chriſto prolatum. *Regnum meum non eſt de hoc mundo: ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtique decertarent.* *Ioan. 18.* Certè nemo pius, ac fidelis inficiari poteſt, totam Eccleſiaſticæ poteſtatis plenitudinem in Chriſto repoſitam fuiſſe, cùm ipſum Deus, vt teſtatur Paulus, conſtituerit caput ſuper omnem Eccleſiam. Quid eſt igitur, quòd is Regnum ſuum de *Ad Epheſ. 1.* hoc mundo eſſe negat? præterquàm, quòd diſtinctum à mundano Regno ſe ſpirituale, ac Eccleſiaſticum regnum, quod è cœlo illi collatum fuerat, poſſidere indicat? Nam licèt tẽporalis etiam Regni iura à Patre obtinuiſſet, ea tamen exercere minimè voluit, vt docent Cyrillus lib. 4. in Eſa. c. 41. Hilar. in Pſal. 2. Aug. tract. 115. in Io. Non igitur omnem Chriſtus Regni poteſtatem à ſe abiicit, ſed eam tantũmodò, quæ de mundo eſt: qualem mundani Reges in ſubditos exercere ſolẽt: nam ſi omne dominium à ſe repelleret, fruſtra dixiſſet Ioan. 13. *Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis: ſum etenim.* *Ioan. 13.* Quo loco ſe Dominũ apertè fatetur: at Dominus eſſe non poſſet, niſi aliquod dominiũ penes ſe haberet, quod aliquando exercere poſſet: illam ergo Regni formam nequaquam ſibi Chriſtus vendicat, quæ militum copiis ſtipatur, quæ miniſtrorũ caterua premitur; quæ opibus, ac rerum omnium temporalium abundãtia exuberat: quæ tandem Regum imperium ſuperba dominatione præ ſe fert; qualem in mundanis Regibus deſcripſerat. Illud igitur Regnum ſibi à Deo collatum, ſuis ſucceſſoribus reliquit, quod Chriſtiana humilitate ſuffultum à mũdano luxu quàm longiſſimè abeſt; nec temporalem in mundo, ſed ſpiritualem tantùm in Eccleſia adminiſtrationem exercet.

QVAMOBREM qui Eccleſiaſticum Regnum

gnum tãquam ſibi à Chriſto immediatè collatum vſurpare audẽt; cùm temporales Principes ſint, dicant, quo iure Chriſto ſuccedant, qui temporale Regnum, aut rarò, aut nunquam exercuit? proferant, ſi quod habent ex Scripturis teſtimonium, quo hæc illis poteſtas à Chriſto collata fuerit: cùm vni Petro *Ioan. 21.* dictum nouerimus. *Simon Petre amas me? Paſce oues meas.* Quibus verbis vni Petro, ac illius ſucceſſoribus ſpirituale Eccleſiæ regnum adminiſtrandum contulit. Quapropter, qui in mundo Reges dominantur, ſciant profectò Chriſti regnum, quod apud Romanum Pontificem certa ſucceſſione ſeruatur, à Regali poteſtate ipſo Diuino iure liberum eſſe, ac nullo modo ad eos pertinere: quocirca Regiam cupiditatem ab Eccleſiaſtica iuriſdictione compeſcant: ſecus nouerint profectò ſe Chriſti Regnũ inuadere: ac proinde duriſſimam ſibi tanquam ſui regni inuaſoribus Chriſti vltionem imminere.

CERTE Paulus cùm Eccleſiaſticam Hierarchiam deſcriberet 1. Cor. 12. *1. Cor. 12.* *Et quoſdam quidem* (ait) *poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores*, &c. Nũquid (vt optimè notat Damaſcenus) *Damaſcenus oratione ſecunda pro imaginibus.* inter hoc Reges annumerat, vel primo loco collocat, vt ſummum, vel ſaltem aliquem in Eccleſiæ adminiſtratione locum habeant? ſanè nec meminit quidem: quo proculdubio demonſtrat ſæculi Principibus nullam prorſus in Eccleſiæ gubernatione ſedem eſſe relictam: ſed primo loco Apoſtolos ſtatuit, vt illos primùm, deinde quicunque Apoſtolica poteſtate illis ſuccederent, ſolos ac veros eſſe Eccleſiæ Rectores annueret.

CÆTERVM cùm Chriſtus D. Petro dixit. *Ioan. 21.* *Paſce oues meas*: ac illi militantis Eccleſiæ claues tradidit, & ſupremum Eccleſiæ Paſtorem inſtituit: ac illis verbis. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, *Ioan. 21.* ſuper illum Eccleſiam ſe conſtructurum eſſe promiſit: num Rex Petrus erat, vt ea in omnes Reges Eccleſiæ Præfectura transfunderetur? num quempiam Regum Chriſtus acceſſiuit, cui Pontificale munus committeret? Apoſtolus erat Petrus, vir Eccleſiaſticus, ac Deo ſacer; huic, non terreno Regi Eccleſiaſtici Regni clauem credidit. Id nobis concedant Reges: non Regem, ſed Apoſtolorum Principem, Eccleſiaſticum virum, Dominum ad Pontificatum, ac ſupremam Eccleſiæ adminiſtrationem vocaſſe: quo addiſcant, eos non ad Eccleſiaſticam, ſed ad ſæcularem tantùm poteſtatem vocari. Quòd ſi id nobis condonare nolint, ſaltem id Scripturarum oraculis concedant, quæ hoc ipſum, vt vidimus, apertiſſimè teſtantur.

HIS Patrum teſtimonia lubet annectere. Hi enim velut vno ore Reges ab Eccleſiaſtica adminiſtratione arcent. Nam Ignatius *Ignatius.*

A primùm in epiſt. ad Trallianos, vbi Petri ſucceſſorem legitimum primum Linum, poſtea Anacletum, deinde Clementem recenſuit. *Qui igitur* (ait) *his inobediens fuerit, atheus & impius omnino eſt, & Chriſtum improbans, ac eius ordinationem imminuens.* Videant ex Chriſti ordinatione procedere, quòd Pontifices, non Reges in Eccleſiaſtica ditione imperent.

ORIGENES lib. 5. in epiſt. ad Rom. cap. 6. *Origenes.* ſummã Eccleſiaſticæ gubernationis D. Petro, non ſæculi Principibus cõmiſſam teſtatur. *Petro* (inquit) *cùm ſumma rerum de paſcendis ouibus traderetur, & ſuper ipſum velut ſuper terram* B *fundaretur Eccleſia*, &c.

ATHANASIVS epiſt ad ſolitariam vitam *Athanaſ.* degentes in Conſtantium Imperatorem inuehitur, qui aliquam poteſtatem in Eccleſia ſibi vſurpare contendebat his verbis. *Quando à condito æuo auditum eſt? Quando iudicium Eccleſiæ auctoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum eſt? Plurimæ antehac Synodi fuère: multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neque Patres huiuſmodi res Principi perſuadere conati ſunt; nec Princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſè præbuit*, &c. Et infrà. *Quis videns eum* C (Conſtantium) *Principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere iudiciis Eccleſiaſticis: non meritò dicat, illum eam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt?* Hæc Athanaſius. Quòd ſi Athanaſio hoc de Conſtantio dicere licuit, qui vix aliquam ſibi partem Eccleſiaſticæ poteſtatis vſurpabat: quid de Rege Angliæ nobis dicendum erit, qui ſeipſum totius Anglicanæ Eccleſiæ ſummum caput ſub Chriſto immediatè conſtitutum appellat, ac iudicem in omnibus Eccleſiaſticis cauſis ſeipſum venditat; ac demum totius Eccleſiaſticæ poteſtatis ius in ſeipſum transfert? An non meritò (quod illius pace D dictum ſit) quis ſuſpicari poſſet abominationem ſtare in loco ſancto, cùm profanum Regem in Eccleſia ad illius gubernacula ſedentem, ac ſupremum illius ius ſibi vſurpantem intuetur?

EADEM dicendi libertate Hoſius Epiſcopus *Hoſius.* apud Athanaſium epiſtola ad Conſtantium vſus, eundem monet his verbis. *Deſine quæſo, & memineris te mortalem eſſe; reformida diem iudicij: ſerua te in illam diem purum: ne te miſceas Eccleſiaſticis: neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs ea à nobis diſce. Tibi Deus Imperium commiſit: nobis quæ ſunt Eccleſiæ concre*E*dit: Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ: ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens magno crimine obnoxius fias. De te ſcriptum, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo: neque fas eſt nobis in terris Imperium tenere: neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes ô Imperator.* Hic Conſtantius Hæreticus fuit Arrianus, Conſtantini 2. filius,

Digitized by Google

qui cum fratre Conſtante Imperium geſſit: vt hinc addiſcant Eccleſiaſticæ poteſtatis inuaſores nunquam Catholicos Principes, ſed tantùm Hæreticos id nefas aggreſſos fuiſſe: vt ſacrum Chriſti principatum inuaderent. Quapropter noſſe debent, qui ſupremam in Eccleſia auctoritatem præter ius arripere audent, quæ Dei ſunt, eos proculdubio rapere, ac prædari, ac proinde raptorum, ac prædonum pœnas ſe aliquando ſaltem apud inferos exoluturos. Neque enim Regibus Eccleſia commiſſa eſt, ſed Sacerdotibus, quibus etiam Reges parere neceſſe eſt: quapropter ſua regni ſede contenti eſſe debent, neque ſacrum Sacerdotij regnum aggredi, nam vt Chryſoſt. ait hom. 4. de verbis Eſa. *Alij ſunt termini regni, alij termini Sacerdotij: hoc regnum illo maius eſt* Quòd ſi Sacerdotalis, ac Pontificia dignitas Regiam antecellit: vtpote, quæ non humana, ſed Diuina curat: eáque à Deo ſolis Sacerdotibus collata eſt, planè ingenti ſe Reges ſcelere obſtringunt, qui eam ſibi temerè vſurpant.

Chryſoſtom.

Ambroſius.

QVAMOBREM D. Ambroſium audiant Epiſt. 33. ad Valentinianum. *Noli (inquit) te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ Diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: ſed ſi vis diutiùs imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt, quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari, ad Imperatorem palatia pertinent: ad Sacerdotem Eccleſiæ. Publicorum tibi mœnium ius conceſſum eſt, non ſacrorum.* Quocirca cùm nihil omnino iuris in Eccleſiaſtica adminiſtratione Regibus concedatur, quibus tantummodò Regia facultas permittitur, iis Diuino iure cautum eſt, vt ab illa prorſus abſtineant.

Ioannes Damaſcenus.

QVOD præclarè etiam docet Damaſcenus oratione ſecunda de Imaginibus. *Regum (ait) partes non ſunt, vt Eccleſiæ leges præſcribant. Conſidera enim quid Dei Apoſtolus dicit. Et quoſdam quidem in Eccleſia poſuit, primùm Apoſtolos, deinde Prophetas, tum Paſtores, ac Doctores: ad Eccleſiæ conſtitutionem non adhibuit Reges,* &c. Quapropter id fixum, ac ſtabile ſit; Regum ciuilem tantùm adminiſtrationem eſſe, Eccleſiaſticam verò adminiſtrationem ad Eccleſiæ Paſtores tantùm pertinere.

Clemens Rom.

Ignatius.

ATQVE hanc fuiſſe Apoſtolorum doctrinam teſtatur Clemens Petri diſcipulus libr. 2. Conſtit. Apoſt. cap. 20. vbi laicis omnibus interdicitur Sacerdotale aliquod munus in Eccleſia exercere. Eandem confirmat Ignatius Apoſtolorum diſcipulus apud Ioan. Dried. tom. 4. cap. 9. *Nemo* (inquit) *præter Epiſcopum aliquid agat eorum, quæ ad Eccleſiam pertinent.* Et epiſt. ad Smirnenſes. *Nec Epiſcopo* (ait) *quiſquam maior in Eccleſia, qui Deo conſecratus eſt pro totius mundi ſalute.* Vt verò doceat longè præſtare Sacerdotum dignitatem ipſa regia poteſtate, ſubiungit. *Si enim cenſebitur pœna dignus, qui aduerſus Regem inſurgit, vt qui violet bonas legum conſtitutiones: quantò putatis grauiori ſubiacebit ſupplicio, qui ſine Epiſcopo quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? Sacerdotium enim eſt omnium bonorum, quæ ſunt in hominibus apex.* Videat igitur Anglorum Rex, qui maiorem ſe quolibet Epiſcopo, ac ſupremum Anglicanæ Eccleſiæ caput appellat, quàm apertè Apoſtolicam doctrinam oppugnet.

Lutherus.

Caluinus.

DEMVM hic error ita ab omnibus damnatur; vt nec ipſi Hæreſum Patres Lutherus, ac Caluinus, in quorum verba Anglia iuraſſe videtur, eum ſuſtinere queant. Nam Lutherus cont. artic. Louanienſes exclamat, non eſſe Regum aut Principum partes, etiam veram doctrinam confirmare: ſed ei ſubiici, ac ſeruire. Caluinus verò apertiùs cap. 2. in Amos in ipſum Regem Angliæ inuehitur his verbis. *Qui in initio tantoperè extulerunt Henricum Regem Angliæ, certè fuerunt homines inconſiderati: dederunt illi ſummam omnium poteſtatem, & hoc me ſemper grauiter vulnerauit. Erant enim blaſphemi, cùm vocarent ipſum ſummum caput Eccleſiæ ſub Chriſto.*

HIS tamen nonnulla Chriſtianorum Principum exempla iubet ſubtexere, qui Eccleſiaſticam dignitatem adeò ſuſpexerunt, vt eam, & ſuperiorem ſibi agnouerint, & ſeipſos illi velut Diuinæ ſubiecerint; inde fiet, vt qui ſacris Scripturarum oraculis, & Apoſtolica Sanctorum Patrum doctrina ab Eccleſiaſticæ poteſtatis vſurpatione deterreri non poſſunt, Principum ſaltem, qui illis dignitate affines extiterunt, exemplis reuocentur.

Conſtantinus Magnus.

Nicephorus Calixtus.

IN primis Conſtantinus Magnus, qui vt multarum virtutum laude præclarus fuit: ita cunctis Chriſtianis Principibus imitanda Chriſtianæ pietatis exempla reliquit, adeò ſemper Pontificiam dignitatem eſt veneratus; vt ad Syluestrum Papam ſcribens eundem tanquam Chriſti Vicarium, & Imperiali dignitate maiorem agnoſcat. De quo etiam illud præclarum teſtimonium imperialis humilitatis erga Epiſcopos commemorat Nicephorus Calixtus lib. 8. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 16. cui cùm plurimæ aduerſus Epiſcopos querelæ, ab iis, qui cum eis acres inimicitias gerebant, oblatæ eſſent; pius Imperator ſtatuto die libellos eos omnes in manibus tenens. *Hæ* (inquit) *querelæ, & accuſationes magno illi iudici decidendæ remittuntur, ſtatutúmque tempus extremi iudicij ſit dies, cui iudici occulta etiam manifeſta ſunt. Mihi quidem homini errori obnoxio nefas eſſe videtur Eccleſiaſticorum virorum accuſationes recipere, & audire. Neque enim omnino conuenire puto Dei Miniſtros tales ſe præſtare debere, vt vel à me, vel ab alio iudicentur.*

Valentinianus.

VALENTINIANVS 3. Epiſt. ad Theodoſium Imp. quæ extat in Conc. Chalcedon. Romano Pontifici tanquam ſupremo

Eccle

Google

Eccleſiæ capiti, ac Sacerdotum Principi iudiciorum Eccleſiaſticorum ius ſpectare palàm fatetur his verbis. *Debemus* (inquit) *dignitatem propriæ venerationis B. Petro Apoſtolo intemeratam, & in noſtris temporibus conſeruare, quatenus Beatiſſimus Romanæ Ciuitatis Epiſcopus, cui Principatum Sacerdotij ſuper omnes antiquitas contulit, locum habeat, & facultatem de fide, & Sacerdotibus iudicare Domine Sanctiſſime Pater, & venerabilis Imperator.*

Martianus & Valentinianus.

MARTIANVS item, ac Valentinianus Epiſt. ad Leonem PP. Eccleſiaſticum Principatum non ſibi, ſed Diuino iure Pontificibus deberi agnoſcunt. *Vnde* (aiunt) *pro reuerenda, & Catholica Religione Chriſtianæ fidei, cuius auxilijs virtutem noſtræ potentiæ confidimus gubernari, Tuam Sanctitatem principatum in Epiſcopatu Diuinæ fidei poſſidentem ſacris literis in principio iuſtum credimus alloquendam.*

Galla Placidia.

HOC ipſum teſtatur Galla Placidia Imperatrix Epiſt. ad Pulcheriam Auguſt. *Vt omnibus* (inquit) *integris permanentibus, ad Apoſtolicæ ſedis, in qua primus Apoſtolorum B. Petrus, qui etiam claues Regni cælorum accipiens Sacerdotij Principatum tenuit, Epiſcopatus cauſa mittatur. Debemus enim primatum in omnibus immortali conuerſationi tribuere, quæ totum mundum propriæ virtutis dominatione compleuit, & noſtro Imperio orbem gubernandum, ſeruandúmque commiſit.* En quàm præclarè de Pontificia Romanæ Eccleſiæ dignitate hæc pia Imperatrix ſenſit. Primùm enim Romanam ſedem Apoſtolicæ poteſtatis hæredem ſuper omnes Regum ſedes principatum obtinere declarat. Deinde eandem iudicem eſſe debere in cauſis Epiſcoporum contendit. Poſtea Eccleſiaſticam poteſtatem à Diuina poteſtate deſcendere, atque eandem eam eſſe poteſtatem, quam immortalis Deus humana carne indutus in Eccleſia exercuit, non obſcurè fatetur. Denique Primatum Romano Pontifici Diuino iure attributum, à terrenis Regibus, ac Principibus ita agnoſci debere teſtatur, vt ab eo Regnorum conſeruationem, ac diuturnitatem pendere dicat.

Iuſtinianus.

HAC etiam pietate ductus Iuſtinianus Imperator Epiſt. ad Ioannem Papam, quæ habetur in Cod. de ſumm. Trin. & fid. Cat. non Imperatores, non Reges, ſed Romanum Pontificem affirmat eſſe omnium Eccleſiarum caput. *Nec enim patimur* (inquit) *quicquam, quod ad Eccleſiarum ſtatum pertinet, quamuis manifeſtum, & indubitatum ſit, quod mouetur; vt non etiam veſtræ innoteſcat Sanctitati, quæ caput eſt omnium Sanctarum Eccleſiarum.* Idem confirmat in Epiſt. ad eundem Ioannem, quæ habetur in principio Authenticæ.

Baſilius Imp.

AT præclariſſima ſunt, quæ Baſilius Imperator de hac re verba fecit in 8. Synodo generali præſidentibus legatis Apoſtolicæ ſedis, quæ habentur in oratione eiuſdem ad Synodum habita. *Laicis* (inquit) *nullo modo licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonem mouere, neque penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali ſynodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare, & quærere Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum eſt, qui regiminis officium ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ſoluendi, qui ligandi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas, & cæleſtes adepti ſunt claues: non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantacunque enim Religionis, & ſapientiæ laicus exiſtat: vel etiam ſi vniuerſa virtute interius polleat: donec laicus eſt, ouis vocari non deſinit. Rurſus Epiſcopus quantacunque ſit irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & verbum veritatis rectè prædicanerit; Paſtoris vocationis, & dignitatis damna non patietur. Quæ ergo nobis ratio eſt, in ordine ouium conſtitutis, &c.* En quàm candidè pius, ac fidelis Imperator cœleſtes Eccleſiaſticæ poteſtatis claues non ſibi, ſed Pontifici commiſſas fatetur; quàm humiliter ſe in ouium, non Paſtorum ordine conſtituit: quàm reuerenter ſolis Eccleſiæ Paſtoribus, non ſibi Eccleſiaſtica iudicia defert. An non is, ac cæteri, quos ſuperiùs recenſuimus Imperatores maiori, atque ampliori, quàm Rex Angliæ poteſtate, in orbe excelluerunt; quam tamen Eccleſiaſticæ poteſtati velut Diuinæ ſubiecerunt?

QVOD ſi ab Imperatoribus ad Reges lubet deſcendere; planè ſicut nullus vnquam Chriſtianus Imperator eò progredi auſus eſt, vt ſummam ſibi in Eccleſia poteſtatem arriperet, ita nullus Catholicus Rex vnquam fuit, qui ſeipſum Pontificiæ dignitati, velut paternæ, ac paſtorali non ſubmiſerit, quod vel paucorum lubet exemplis demonſtrare, cæteris vltrò ſilentio præteritis.

LVITPRANDVS Longobardorum Rex legibus à ſe latis tit. 23. §. 5. illud ſanxit, tenendum Papam vrbis Romæ in omni mundo caput eſſe Eccleſiarum Dei, & Sacerdotum.

LOTHARIVS Rex ad Adrianum 2. Pap. ſcribens Romanum Pontificem Principem Paſtorum vocat, atque eidem Pontificiam poteſtatem velut propriam defert.

LEO Rex Armeniorum Epiſt. ad Innoc. 3. Papam vniuerſalis Eccleſiæ Paſtorem appellat. *Gloria* (inquit) *& honor omnipotenti Deo, qui vos tantum, ac talem Paſtorem Eccleſiæ ſuæ præeſſe voluit.*

REGINALDVS Rex Inſularum epiſt. ad Honorium tertium, illum Eccleſiæ ſupremum Paſtorem ſalutat.

CAROLVS Rex Siciliæ Epiſt. ad Clem. 4. eundem illi titulum tribuit.

LVDOVICVS Rex Francorum epiſto-

lam ad Alexand. Papam ita inſcribit. *Domi-
no ſuo, & Patri ſanctiſſimo Alexandro, Ludoui-
cus Francorum Rex ſalutem, & debitam reueren-
tiam.*

VLADISLAVS Rex Poloniæ epiſt. ad
Ioan.22. deuotum, ac ſubiectum ſe illius fi-
lium profitetur.

LAOISLAVS Rex Vngariæ,& Bohemiæ
oratione Romæ habita ad Nicolaum V. Pont.
eum inter mortales Dei vicem gerere,& Ro-
manam ſedem omnium eminentiſſimam de-
clamat.

SIGISMVNOVS Rex Poloniæ epiſt. ad
Conc. Lateran. obedientiam Romanæ Ec-
cleſiæ præſtat his verbis. *Deſignamus oratores
noſtros, dantes illis poteſtatem coram ſanctitate
Leonis X PP. comparendi, ibidémque obedientiam
iuxta maiorum meorum conſuetudinem praſtandi,
& recognoſcendi, eundem eſſe verum, vnicum, &
indubitatum Pontificem, & Dominici gregis Pa-
ſtorem.* Vnde cunſtat eandem ſemper ſuiſſe
omnium Polonorum Regum, qui hunc præ-
ceſſerunt pietatem,ac erga ſummum Pontifi-
cem obedientiam.

SED & ipſi Angliæ Reges eximiam hanc
in Rom. Pontifi. pietatem, ac obedientiam
non ſemel literis profeſſi ſunt. Nam primus
Eduardus Rex Angliæ epiſt. ad Nicolaum 2.
PP. hac ſuam piam epiſtolam inſcriptione
exornat. *Summo vniuerſalis Eccleſia Patri Ni-
colao, Eduardus gratia Dei Anglorum Rex debi-
tam, & ſubiectionem, & obedientiam*, &c. atque
ab eo petit, quædam à prioribus Pontifici-
bus ſibi indulta priuilegia confirmari, quo
magis Eccleſiaſticam poteſtatem corrobo-
rat, quam in ſummo Pontifice ſitam agno-
ſcebat.

ALTER Eduardus epiſt. ad Bonifacium
VIII. Pontificiam auctoritatem ita colit, vt
eam multis ſæculis proſperã conſeruari optet.
Quædam Angliæ Regina, cuius epiſtola ex-
tat inter Epiſtolas Petri Bleſenſis epiſt. 144.
præclarè de Romani Pontificis auctoritate
ſenſit his verbis. *Gentes diuulſæ, populi lacerati,
Prouinciæ deſolata, & generaliter tota Occidenta-
lis Eccleſia confecta lamentis in ſpiritu contrito, &
humiliato; ſupplicant vobis, quem conſtituit Deus
ſuper gentes, & Regna, in omni plenitudine pote-
ſtatis.*

COMITES prætetea,ac Barones Angliæ
epiſt. ad Bonifacium VIII. illum vniuerſalis
Eccleſiæ ſummum Pontificem, cuius ſe de-
uotos filios proteſtantur, appellant: at-
que ab eo depoſcunt iura, libertates, con-
ſuetudines, leges à prioribus Pontificibus
impetratas Regem pacificè poſſidere per-
mittat.

TANDEM Henricus VIII. quandiu Ca-
tholicam fidem coluit acerrimus Catholicæ
poteſtatis cõtra Lutherum propugnator fuit:
ex quo hęc pauca verba decerpſimus, quæ ha-
A bentur in aſſertione 7. Sacramentorum ad-
uerſus Lutherum art. 2. *Negare Lutherus non
poteſt, quin omnis Eccleſia fidelium ſacroſanctam
ſedem Romanam velut matrem, primatúmque reco-
gnoſcat, ac veneretur: quacunque ſaltem, neque lo-
corum diſtantia, neque periculis interiacentibus pro-
hibetur acceſſu. Quamquam ſi vera dicunt, qui ex
India quoque veniunt huc Indi etiam ipſi tot terra-
rum, tot marium, tot ſolitudinum plagis disiuncti,
Romano tamen Pontifici ſe ſubmittunt. Ergo ſi tan-
tam, & tam latè fuſam poteſtatem, neque Dei iuſſu
Pontifex, neque hominum voluntate conſequutus
eſt: ſed ſua ſibi vi vendicauit: dicat velim Lutherus
B quando in tantæ ditionis erupit poſſeſſionem: num
poteſt obſcurum initium eſſe tam immenſa poten-
tia, præſertim ſi intra hominum memoriam nata ſit?
quòd ſi rem dixerit vnam fortaſſe, aut duas æta-
tes ſuperare, in memoriam nobis rem redigat ex
hiſtoriis: alioqui ſi tam vetuſta ſit, vt rei etiam
tanta obliterata ſit origo: legibus omnino cautum
eſſe cognoſcat, vt cuius ius omnem hominum me-
moriam ita ſupergreditur, vt ſcire non poſſit cu-
iuſmodi habuerit initium, cenſeatur habuiſſe legiti-
mum: vetitúmque eſſe conſtat omnium conſenſu gen-
tium, ne quæ diu manſerunt immota, moueantur.*
Atque alia plurima lectione digna de anti-
C qua Romanę ſedis poteſtate ex hiſtoriis com-
memorat, quæ ſi attentè modò D. Iacobus,
qui nunc temporis in Anglia regnat, can-
didè perlegeret, antiquam maiorum ſuo-
rum pietatem, atque in Romanam ſedem
obſeruantiam, quaſi digito demonſtratam,
conſpiceret: haud poſt tot Imperatorum,
ac Regum totius orbis exempla, quibus per-
moueri debet, ſolus Romani Pontificis au-
ctoritatem ſperneret: & Eccleſiaſticam po-
teſtatem illi Diuino iure collatam ſibi nullo
iure arriperet.

HINC planè colligimus, Angliam quan-
D diu ſchiſmate, ac Hæreſi non laborauit,
nunquam Eccleſiæ poteſtatem ita ſibi vſur-
paſſe, vt ſupremum Eccleſiæ caput Regem
ſuum eſſe diceret; ſed vnius Romani Pon-
tificis auctoritatem in omnes Reges, ac
Principes Chriſtianos diffuſam, & agnouit,
& coluit: ſed poſteaquam primùm ſchiſ-
mate, deinde Hæreſibus dilaniari cœpit; eò
dilapſa eſt, vt nihil iam antiquæ, atque
auitæ pietatis, ac Religionis integrum re-
tinuerit.

RESTAT iam, vt nonnullis rationibus
demonſtremus nullum mundanis Principi-
E bus in Eccleſiam ius competere.

PRIMA ratio ſit. Ius gentium iuri Diui-
no ſubiectum eſſe debet, non econtrà: cùm
hoc illo multò ſublimius, ac eminentius ſit.
Illud enim ab homine, hoc ab ipſo Deo ma-
nat: illud hominum conſenſu conſtitutum
fuit: hoc Dei lege ſancitum: quapropter nulli
dubiũ eſt, iura omnia iuri Diuino cedere de-
bere, à quo ius omne legitimũ eſſe agnoſcitur:
inde

inde fit, vt quæ iure gentium tantùm conſtituta ſunt, nihil non modò iuris habere poſſint in ea, quæ à iure Diuino manant, ſed ab illis pendere, atque illis ſubiici neceſſe ſit. At Regum poteſtas tantummodò iure gentiũ conſtituta eſt. Nam ſi aliquo Diuino iure ſancita eſſet, ea nulla poſſet hominum lege mutari: cùm tamen pleraque regna in Rempublicam verſa, multos etiam Reges à regni ſede depoſitos, ac tãdẽ quàmplurima imperia in orbe extincta, ac ſolo hominũ arbitrio mutata eſſe conſtet. Et licèt Politica Regum poteſtas à Deo velut legitimè inſtituta confirmata fuerit: atque idcirco ab eo profecta eſſe dicatur, vt patet ex D. Paulo Rom. 13. *Non eſt poteſtas niſi à Deo*, & Prou. 8. *Per me Reges regnant.* Id tamen certum eſt, eam non niſi per ius gentium, aut ciuile ad Reges deſcendere, ac medio hominum conſenſu à Deo proficiſci: quò fit, vt humano duntaxat iure inſtituta eſſe cenſenda ſint. Pontificis verò auctoritas, quam in Eccleſia exercet, non ab hominibus, ſed à Deo inſtitutionem habet: vt ſuperiùs probatum fuit: quamobrem Regis poteſtas, cùm prorſus humana ſit, in Eccleſiaſticum ius, quod Diuinum eſt, ac Diuino iure ad Pontificem ſpectat, extendi non poteſt.

Rom. 13. Prou. 8.

Secvnda ratio. Princeps Chriſtianus à Pontifice vngitur, conſecratur, benedicitur, quod ex antiqua Scripturarum traditione obſeruatum fuit. Nam primo Reg. 10. Samuël tollens lenticulam olei Saülem vnxit in Regem Iſraël, ac deinde Dauidem. Qui mos ad Chriſtianam Eccleſiam ex Apoſtolorum traditione tranſmiſſus eſt. Videmus enim ita à principio obſeruatum, vt Chriſtiani Reges à Pontifice, vel Epiſcopo inungantur, conſecrẽtur, atque ab eodem benedicantur, antequam ad Regni gubernacula accedant At ſine contradictione (ita ſcribit Paulus ad Heb. 7.) *Quod minus eſt, à meliore benedicitur.* Neque ſolui poteſt Scriptura. Maior igitur eſt Pontifex Rege, ac Pontificia auctoritas Regis poteſtatem præcellit: quò fit, vt eam ſibi terrenus Rex Regni iure vendicare non poſſit.

1. Reg. 10.

Heb. 7.

Tertia ratio. Si ad mundanum Regem Eccleſiæ poteſtas, ac Pontificium ius pertineret: is ea omnia munera obire, & exercere poſſet, quæ ab Eccleſiaſticis exercẽtur. Qui enim eſt in exercitu Imperator, is & Tribuni, & Cẽturionis, ſi libet, locum, ac officium ſibi vendicare valet. Ita Epiſcopus, & Presbyteri, & Diaconi munus ſibi aſſumere valet, ac rectè exercere. Sed quis vnquam Regem, aut Principem inter Chriſtianos Pontificalia munera obeuntem aut vidit, aut audiuit; ita vt publicè more Sacerdotum ſacra adminiſtrauerit; Baptiſmum in Eccleſia contulerit; Euchariſtiam confecerit; ac populo adminiſtrauerit, ac cætera omnia, quæ ad Epi-A ſcopos, ac Sacerdotes pertinent, præſtiterit? Id ſanè ſi nunquam viſum fuit, ac nulla conſuetudine acceptum, quin etiam ipſa Dei lege prohibitum habetur, vt in Ozia patet; cui incenſum in templo adolere interdictum fuit: planè non video, qua ratione, aut quo iure profanis Regibus in Eccleſiam vlla poteſtas competat.

Qvarta ratio. Mulieribus in Eccleſia ſedere, ac docere, pueris item imperare Apoſtolico præcepto vetitum eſt, vt patet 1. Cor. 14. & ad Galat. 4. mulier namque ob ſexus imbecillitatem, quem magis ſubeſſe, quàm B præeſſe decet: puer ob iudicij, ac ratiocinationis defectum ab Eccleſiaſtica adminiſtratione arcentur. At ſi Eccleſiaſticum ius ad Reges ſpectaret: cùm tam mulier, quàm puer Regni hæredes eſſe poſſint, vt apud pleraſque nationes vſu venit: nam Athalia, & Alexandra in Iudæa regnauerunt, Semiramis in Ægypto, Thomiris in Scythia ſceptrum geſſit, & Ioas anno ſeptimo regnare cœpit: neque vlla lex obſtat, quominus puer extincto patre ad Regni imperium vocari poſſit: planè id in Eccleſia non rarò accideret, vt mulier ad Eccleſiæ gubernacula ſederet, doceC ret, ſacras res adminiſtraret, Sacramenta conferret: puer quoque qui necdum ſui compos exiſtit, de Epiſcoporum cauſis iudicaret, Epiſcopos conſtitueret: & cætera Eccleſiaſtica munera obiret, à quibus non ſolùm perſonæ indignitate verùm & ætatis inhabilitate prohiberetur, quod ab Apoſtolica doctrina apertè diſſentaneum eſt.

1. Cor. 14. Ad Gala. 4.

Qvinta ratio ſit. Eccleſiaſtica poteſtas duplici parte conſtat, doctrina nimirum, & iuriſdictione. Hæc enim gemina eſt illa Clauium vis, qua ſoluitur, ac ligatur, ſoluitur doctrina, ligatur iuriſdictione, doctrina fidei D ſoluitur infidelitas, Hæreſis ac eadem ſoluuntur peccata, cùm ea homines ad ſalutem reuocantur. Eccleſiaſtica iuriſdictione cunctus Chriſtianus populus Eccleſiæ legibus deuincitur. Hi duo illi Eccleſiaſticæ poteſtatis gladij, de quibus Luc. 22. *Domine ecce duo gladij, hic* quibus mali terrentur, ac boni proteguntur, ac Dominicus grex à truculenta luporum furentium rabie defenditur. Quapropter iis tantummodò Eccleſiæ gubernacula commiſſa ſunt, quibus non ſolùm ius dicendi, ſed & docendi munus à Chriſto iniunctum fuit. Sed Apoſtolis duntaxat, ac eorum E ſucceſſoribus, non Regibus, verbi euangelizandi officium à Chriſto collatum legimus Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes*, &c. & Marc. 16. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Qua igitur ratione niſi tyrannicè, Reges, ac Principes Eccleſiaſticam ſibi auctoritatem vſurpare audent, qui nec Apoſtolis ſuccedunt, nec Apoſtolicum munus à Chriſto obeundum ſuſceperunt?

Matth. 16.

Luc. 22.

Matth. 28.

Marc. 16.

Hoſius. Ambroſius.

SEXTA ratio. Iudicium de doctrina fidei, quæ potiſſima eſt Eccleſiaſticæ poteſtatis pars, Chriſtianis Principibus nunquam creditum fuit: nec Eccleſia id vnquam Principibus tribuit: quin etiam nonnullis Imperatoribus id ſibi iniuſtè arrogantibus conſtanter ſeſe oppoſuit, vt perſpicuum eſt ex verbis Hoſij ſanctiſſimi Epiſcopi, qui Niceno 1. Cõc. interfuit: à quo cùm Conſtantius Imperator efflagitaret, vt Athanaſius, velut Hæreticus ab Epiſcopatu deponeretur; reſpondit. *Ne te miſceas, Imperator, rebus Eccleſiaſticis neq; nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs ea à nobis diſce.* Et Ambroſius à Valentiniano Iuniore accerſitus, vt cum Auxentio Hæretico de fide coram ipſo diſputaret, reſpondit, vt habetur Epiſt. 32. *Si vel Scripturarum ſeriem Diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt, qui abnuat in cauſa fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare?* Ex quo Ambroſij teſtimonio addiſcimus, antiquam, tum Scripturarum, tum Eccleſiæ fidem eſſe, vt nullus ſæcularis Princeps iudicio de doctrina fidei ſeſe immiſceat; quod Eccleſiæ Præſulibus duntaxat à Deo collatũ eſt. Ita enim teſtatur Malach 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiũt ſcientiã, & legẽ requirẽt de ore eius.* Idem præcipit Deus Deut. 17. *Venies ad Sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore; quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem.* Quę cũ ita ſint, noua planè ac inaudita Principum tyrannis exiſtimanda eſt, qui hanc ſibi poteſtatem de rebus fidei iudicandi violenter vſurpant.

Malach. 2. Deut. 17.

SEPTIMA tandem, ac poſtrema ratio eſt. Quòd Rex omnis, ac ſæcularis Princeps ſunt in ordine ouium, non Paſtorum in Chriſtiana Republica. Ouium autem eſt paſci, ac regi à Paſtoribus, non Paſtoribus præeſſe: igitur nulla Regibus, ac ſæculi Principibus in Eccleſiaſticum ouile poteſtas, aut iuriſdictio eſſe poteſt: patet antecedens, primò ex Scripturis. Nam cùm Ioan. 21. Chriſtus Petrum, non Regem, ſed Apoſtolum, & Eccleſiaſticum virum, Eccleſiaſtici Gregis Paſtorem inſtituit; atque vniuerſos fideles illi velut oues ſubiecit: planè & ipſos Reges, ac Principes, qui inter fideles haberi volunt, in ouium numero conſtituit, quas Petro paſcendas tradidit. Secundò, ex antiqua Eccleſiæ traditione id certum eſt, quæ Reges, ac Imperatores Epiſcopis ſemper ſubiectos fuiſſe teſtatur: quapropter hac poteſtate fretus Gregorius Nazianzenus oratione ad ſubditos timore perculſos, & Imperatorem iraſcentem, ſic Imperatorem affatur. *Scio te eſſe ouem mei gregis*, &c. Et Valentinianus Imperator (vt teſtatur Paulus Diaconus lib. 12.) cum Epiſcopis de electione Epiſcopi Mediolanenſis agens, ait. *Talem eligite, cui & nos, qui gubernamus Imperium, ſincerè capita noſtra ſubmittamus.* Minor, ac concluſio per ſe nota eſt. Nam quæ ouis eſt, Paſtori ſubiecta eſſe debet, ac illi obtemperare. Ita iubet Paulus ad Heb. 13. ſcribens. *Obedite* (inquit) *præpoſitis veſtris: ipſi enim peruigilãt, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Hinc Irenæus lib. 1. cap. 43. *Eis* (inquit) *qui in Eccleſia ſunt Presbyteris obaudire oportet, qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis.* Neque vlli mirum eſſe debet Epiſcopos ab Irænео Presbyteros appellari, nam vt teſtatur Theodoretus in Com. 1. ad Tim. 3. olim Epiſcopi, & Apoſtoli, & Presbyteri vocabantur. Ex his igitur patet Regum partes (ſi Chriſti oues eſſe velint) eas eſſe, vt Eccleſiaſticis Paſtoribus ſubſint non præſint

Ioan. 21. Heb. 13. Irenæus.

CÆTERVM ſi Reges ſe oues eſſe ægrè ferant, ac Luporum more Eccleſiaſticam poteſtatem inuadant: ſciant profectò eam poteſtatem Põtifici totius Eccleſię Paſtori à Chriſto eſſe collatã, quę vero Paſtori aduerſus Lupos Gregis vaſtatores ipſo naturali iure permiſſa eſt: nimirum, vt Lupos à grege arceant. Id enim poſtulat commiſſa ſibi à Chriſto Dominici Gregis cura, qua Eccleſiæ conſeruationi ſedulò inuigilare debet, vt Lupos gregem inuadentes expellat, ac modis omnibus Eccleſiaſticæ Reip. vtilitati, atque incolumitati conſulat. Præſtat namq; Principẽ è grege expelli, quàm gregem totum corruere: quod Paulus ipſe cõfirmat 1. Cor. 5. cũ inceſtuoſum hominẽ toti Eccleſiæ pernicioſum de medio tollendũ eſſe iudicauit. *Et non magis* (inquit) *luctũ habuiſtis, vt tollatur de medio veſtri, qui hoc opus fecit*, &c. *Neſcitis, quia modicum fermentũ totã maſſam corrũpit?* Idcirco enim Chriſtiani Principes obedientiam Romanæ Eccleſiæ, ac fidei Catholicæ iurant: vt conſtat ex formula coronationis Principũ à multis ſæculis vſu accepta: nec non in Clementinis lib. 2. tit. 9. de iureiurando, & diſt. 69. cap. *Tibi Domino*, vt ſi fortè ab ea deficiant, Pontificia virga plecti poſſint.

1. Cor. 5.

Explicatur Catholica ſententia, & probatur Monarchia Eccleſiæ.

ARTICVLVS VI.

RESTAT iam Catholica ſentẽtia explicanda, quæ verã Religionem non alia, pręterquã Monarchica gubernatione, tanquã à Chriſto inſtituta regi debere, velut certiſſimũ ſtatuit. Huius autẽ prima ratio eſt, quã cõmunis omnium cõſenſus ſuppeditat, Monarchiã nimirũ inter alia duo gubernationũ genera, Ariſtocratiã ſcilicet, & Dimocratiã, velut præſtantiſſimã principẽ locũ tenere, quod imprimis inſtitutus ipſe à natura ordo declarat, quæ cũ nihil malè adminiſtrari velit: Monarchiam quodammodo in rebus ipſis inſtituit: id primùm in plantis, & arboribus facilè perſpici poteſt, in quibus primũ aliquod, atq; vnicum poſuit, à quo tota arboris vis, ac vita pendet. Cùm enim arbor tametſi procera in immen

immenſam ſe ramorum propaginem extendat: mirum tamen eſt, quomodo illa vnica tantùm radice, quæ in arbore velut principatum gerit, alatur, ac conſeruetur, ex qua tandem ſinguli arboris rami velut à capite virtutem, ac vegetationem nanciſcuntur.

HOC ipſum in animantibus intueri licet, in quibus miro ſanè modo vnius principatus viget, ipſo naturæ ordine inſtitutus: quæ tametſi rationis expertia, ipſa tamen naturæ regula freta: ducem, ac Regem ſibi præponunt, quem ſequantur; cuius etiam imperio ſe ſubdunt. Ita enim apes vnum ſibi Regem conſtituunt, ad cuius nutum cunctæ mouentur, atque eo quieſcente quieſcunt. Grues, ac pleraque auium genera ſola ipſa natura dictante vnius ſibi principatum ponunt, ac quaſi Monarchiam colunt: vt hinc primùm exploratum ſit, Monarchicum regimen velut optimum, ac præſtantiſſimum ab ipſa natura fuiſſe inſtitutum.

PORRO illuſtrior eſt ipſa Dei inſtitutio, à quo Monarchica hæc regiminis forma profecta eſt. Is enim cùm cœli, terræ, hominum, ac rerum omnium conditor ſit, cuncta Monarchico Imperio regi voluit. Cœleſtia corpora plura eſſe nemo ignorat, quæ nulla quiete mouētur ab Occidente in Orientem: iis tamen vnicum, ac ſuperiorem orbem, primum ſcilicet mobile, tanquam Monarcham præfecit, cuius motui vniuerſa obtemperent, ab Oriente in Occidētem ſequantur, & quoquò ille motum declinauerit, hæc velut principem perpetuò comitentur.

QVOT ſapientiſſimus conditor cœlo luminaria fixit? quot ſydera partim fixa, partim errantia condidit, quibus vnum ſupremum luminare, Solem videlicet, velut omnium Principem, ac Monarcham præeſſe iuſſit, qui ampliſſima ſua magnitudine, ac poteſtate (vt ait Plinius) nec temporum modò, terrarúmque, ſed ſyderum etiam ipſorum, cœlique Rector luminis ſui diuitias tanquam munificus Princeps cæteris quoque ſyderibus fœneraret? *Plinius.*

QVID? quòd neque à tot elementorum formis, quæ pugnantem inter ſe naturam circumferre videntur, Deus vnius Principatum abſtulit: cùm ignem, quem in ſublimè elatum in Lunæ concauo velut cœleſti throno ſedere iuſſit, ſupremum omnium collocauit: vniuerſáque ſua amplitudine ambire, ac tanquam Monarcham cæteris elementis natura, ac virtute præſtare voluit.

AT præclariſſima eſt illa Monarchiæ forma, quam in hominis natura Deus ſapientiſſimus inſtituit: nam vix hominem anima, & corpore præditum condidit, mox vbique Monarhiæ ius in eo affulgere voluit: vt optimum illud eſſe ſignificaret. Corpus enim ita à rerum opifice diſpoſitū cernimus, vt non alio,

A quàm Monarchico imperio regatur. Eminet caput inter cætera corporis membra, velut dux, ac Imperator, ac humanā Monarchiā in omnia corporis mēbra exercet: ſtāt ſub capite membra velut capiti ſubiecta, nec illius vnquam imperio reſiſtere audent: ſed citiùs dicto parent, tanquam Monarchiam illius ſuſpicientes. In animo verò præclarum Monarchiæ ſpecimen elucet; quandoquidem cùm tam multæ, ac diſtinctæ vires in animo ſint: vna tamen voluntas omnium imperium ſibi vendicat, ac cunctas tum corporis, tum animi potentias velut Monarcha ſuæ ditioni ſubii-B cit: denique cùm tam innumerabiles, ac propè infinitæ piſcium, auium, animalium, ac rerum cæterarum ſpecies à Deo conditæ ſint, vniuerſas tamen hominis imperio ſubiecit: quo ſanè efficit, vt minùs nobis dubitare liceat, quin Monarchicum regimen inter omnes regiminum formas, tanquam à Deo inſtitutum, optimum, ac potiſſimum ſit.

POSTREMO id ex communi hominum opinione confirmatur, qui magis Monarchiam, quàm aut Ariſtocratiam, aut Dimocratiam, id eſt, vel multorum, vel omnium Principatum commendant: de qua ſententia C plura diximus in primo articulo. Hîc tamen ad Monarchiæ confirmationem nonnulla addenda ſunt, quæ propriè huic probationi inſeruiunt. Hanc ſententiā poſt Homerū tuentur Herod. lib. 3. *Propoſitu* (inquit) *tribus ſtatibus, & his omnibus optimis, vt optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus: inter hac multùm antecellere vnius imperiū ſētio.* Euripides in Andromache Act. 2. Iſocrates in Nicocle, vbi ex omnium ſapientum ore Monarchiā cæteris regiminū formis velut preſtantiorē præponit. *Monarchia* (ait) *principem locum præſtantiſſimi quique deferunt* Plato verò in Politico vltra medium, D vnius dominationem bonis inſtructā legibus, velut inter cætera adminiſtrationum genera optimam, miris laudibus effert, quem poſtea Platonici omnes ſequuti ſunt. Neque ab eo diſcrepat Demoſthenes Olynthiaca prima de Philippo, vbi ad res bellicas celeriter, & tempeſtiuè conficiendas vnius regimen multùm valere ſcribit.

Homerus. Herodotus. Euripides. Iſocrates. Plato. Demoſt.

PORRO Ariſtoteles Peripateticorū Princeps apertè pro hac ſententia pugnat lib. 12. Philoſophiæ. *Natura* (inquit) *res malè adminiſtrare non vult, & multorum Principatus, ac dominatus non eſt vtilis, vnus ergo ſit Princeps*: quem E deinde imitatus eſt Liuius Decad. 1. libr. 4. Seneca libr. 1. de beneficiis cap. 20. Plutarchus de tribus Reipub. generibus. Plinius natur. Hiſtor. lib. 11. cap. 5. Dion. Caſſius Nicæus Romanæ Hiſt. lib. 44. & alij plerique. Ex quibus liquidò conſtat, omnium ferè Philoſophorum ſententia Monarchiam reliquas omnes gubernationum formas longè antecellere. Cùm igitur vera Religio tanquā ſpirituale

Ariſtoteles. Titus Liuius. Seneca. Plutarchus. Plinius. Dion. Caſſ.

Chriſti regnum, vna, ac præſtantiſſima à A Deo inſtituta ſit; neque minùs ea optima, ac præſtantiſſima gubernatione egeat, quàm quodlibet aliud temporale Regnum; atque illi Chriſtus proculdubio optima quæque contulerit: planè dubitandum non eſt, quin in ea Monarchicum regimen velut optimum inſtituerit.

SECVNDA ratio ſumitur ex Scripturis Prophetarum, quę vni Chriſto ampliſſimum, velut totius orbis Monarchæ Eccleſiæ imperium pollicentur: id inter alios Regius vates

Pſal. 2.

ſcribit Pſ 2. cùm Patrem ita filium alloquen- B tem in ſpiritu audit. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Qui locus iuxta communem Pa-

Tertullian. Euſeb. Cæſ. Theodoret.

trum expoſitionem Tertul. aduerſus Iudæos, & lib. 3. contra Marc. Euſeb. Cæſar. Theodor. de Eccleſia Gentium intelligitur, quam Chriſtus tanquam propriam hæreditatem proprio ſanguine partam à Patre accepit; cuius etiam ipſe Rex, & caput à Deo conſtitutus dicitur in eodem Pſalmo. Quod etiam confirmat Pſ.

Pſal. 71.

71. vbi de Chriſti imperio agens, iuxta communem expoſitorum ſententiam, illud his C verbis deſcribit. *Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum: coram illo procident Aethiopes, & inimici eius terram lingent: Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerent: Reges Arabum, & Saba dona adducent, & adorabunt eum omnes Reges terræ: omnes gentes ſeruient ei.* Quæ verba, præſertim extrema ita propriè Chriſto conueniunt, vt neque Salomoni, vt quidam ex Rabbinis exponere conati ſunt, neque alij cuiquam vlla ratione congruere poſſint: ſolum enim Chriſtum velut totius orbis Monarcham cuncti Reges, ac D Principes adorauerunt, atque vniuerſæ orbis nationes Regem, ac Dominum agnouerunt; quamprimùm fide per totum orbem Apoſtolico ore diſſeminata, colla Chriſto ſubdiderunt, eidémque nomen fidémque dederunt.

Iſa. 9.

DE hoc Chriſti imperio, ac Monarchia agit Iſai. cap. 9. cùm ait. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius: multiplicabitur eius imperium, & pacis eius non erit finis.* In quo teſtimonio aliàs obſeruauimus ם *mem* illam clauſam in principio dictionis םרבה *marbe*, quæ apud Hebræos nunquam niſi in fine dictionis ap- E poni ſolet, ampliſſimæ, atque æternæ Chriſti Monarchiæ myſterium abſcondere.

Daniel. c. 2.

POSTREMO Daniel, quo tempore perpetua hæc Chriſti Monarchia conſurgere deberet, aperriſſimis verbis declarat cap. 2. cùm ait. *In diebus Regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli Regnum, quod non diſſipabitur, & conteret omnia Regna hæc.* Et cap. 7. huius Chriſtianæ Monarchiæ ſtabilitatem, ac æternitatem demonſtrans. *Poteſtas eius* (inquit) *poteſtas æterna, quæ non auferetur, & Regnum, quod non corrumpetur.*

Quæ teſtimonia alibi fusè declarauimus de nulla, præterquàm de Chriſti Monarchia intelligi poſſe. Cùm verò Chriſtus nunquam temporale regnum, quod raró, aut nunquam à ſuperbia, ac luxu alienum eſſe ſolet, obtinuiſſe legatur: certum eſt de ſpirituali Eccleſiæ Regno vniuerſa Prophetarum oracula exponenda eſſe, vt fusè explicauimus in lib. contra Iudæos. Quod etiam apertè Paulus declarat epiſt. ad Epheſ. cap. 1. vbi non aliam, *Ad Epheſ. 1.* præterquàm ſpiritualem Eccleſiæ Monarchiam Chriſto defert. *Ipſum* (inquit) *dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus eius.* Et ad Coloſſ. *Ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ.* Atque *Ad Coloſſ. 1.* hæc omnium, qui Chriſtianam Religionem profitentur, communis eſt fides, à qua nec ipſi aduerſarij diſſentiunt.

HINC ſecundum argumentum efficaciſſimum depromimus. Nam cùm Deus ipſe, à quo tantùm abeſt, vt aliquid malè diſpoſitum ſuſpicari liceat: quòd omnia non niſi optimè ab eo agi credendum eſt, Eccleſiæ Principatum ad Monarchicum vnius regimen tranſtulerit: optimum planè illud eſſe exiſtimandum eſt, quod aut immutari, aut violari nefas ſit, cùm Deum auctorem, ac inſtitutorem habeat. Quò fit, vt cùm primum in quolibet genere (iuxta Philoſophi ſententiam) cæterorum metrum, ac menſura ſit: ſiquidem Eccleſiæ Monarchia à Deo primùm in Chriſto illius capite inſtituta fuit; certè eadem regiminis forma, tanquam à Deo inſtituta, in poſterioris ætatis Eccleſia retineri debuit, ac in cæteros Chriſti ſucceſſores, qui vicaria illius poteſtate in Eccleſiæ moderatione funguntur, vna illius auctoritas emanare. Inde eſt, quòd Petro, qui primus poſt Chriſtum tanquam illius ſucceſſor ab eo Eccleſiam gubernandam ſuſcepit, dictum fuit Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Et tibi dabo claues Regni cælorum, & quodcunque ligaueris*, &c. *Matth. 16.* Quibus verbis ſumma totius Eccleſiaſticæ poteſtatis, Eccleſiæ adminiſtrationi neceſſaria, quæ apud Chriſtum reſidebat, Petro promittitur; quæ deinceps illi à Chriſto collata fuit Ioan. *Ioan. 21.* 21. cùm totius Eccleſiæ Paſtor, ac Monarcha creatus fuit illis verbis. *Simō Ioannis diligis me plus his? paſce oues meas.* Sed quoniam de hac Petri Monarchia, quam Hæretici oppugnant, aliàs agendum erit, ad Eccleſiæ Monarchiam probandam redeo.

TERTIA ratio ſumitur ex teſtimonio Ezechielis 37. quo celebre de Eccleſia vaticinium profert. *Ezech. c. 37.* *Ecce ego* (inquit) *aſſumam filios Iſraël de medio nationum, ad quas abierant, & congregabo eos vndique, & adducam eos ad humum ſuam, & faciam eos in gentem vnam in terra, in montibus Iſraël: & Rex vnus erit omnibus imperans; & non erunt vltrà duæ gentes, nec diuidentur ampliùs in duo Regna.* Et poſt pauca. *Seruus*

meus

meus Dauid Rex ſuper eos, & Paſtor vnus erit omnium eorum. Planè dubitandum non eſt, quin hoc vaticinium de Chriſti Eccleſia intelligi debeat, quæ ex Gentibus aliquando colligenda erat: quandoquidem illud antiquiſſimi quique Patres, ac Expoſitores ita exponendum cenſent. D. Hieronym. in Comment. Theodoretus, Pintus, & alij. Hoc igitur teſtimonio vates, quale futurum ſit Chriſtianæ Religionis regimen, & quomodo ea adminiſtranda ſit, deſcribit: poſtquàm Gentium vocationem primis verbis inſinuauit. *Rex* (inquit) *erit omnibus imperans*: quandoquidem cùm vna ſit Eccleſia ex Gentibus collecta, atque vnum Chriſti regnum, quod in plura diſſipari non poteſt: hinc efficitur, vt vnus quoque duntaxat Rex eſſe debeat omnibus imperans; ac Paſtor vnus, qui vniuerſo Dominico gregi præſit: ne ſi plures, aut Reges, aut Paſtores fuerint, diſciſſum Regnum, ac diſſipatus Chriſti grex eſſe credatur. Id igitur tametſi ad Chriſti Monarchiam potiſſimùm referatur, qui primus, ac præcipuus eſt Eccleſiæ Monarcha, ad perpetuam tamen adminiſtrationis formã, qua Eccleſia ad extremum vſq; orbis interitum vti debet, extendendum eſſe nullatenus dubitari poteſt: cùm hic potiſſimùm de Eccleſia mentio fiat, & illius gubernationis modus à vate deſcribatur.

NEQVE enim mihi negari cupio, quod paſſim in temporalis regni adminiſtratione fieri cernimus: quin Rex ſæpe omnerò Primario alicui viro, quem Proregem conſtituit, totius Regni adminiſtrationem credat. Hoc planè modo Ioſeph annulum à Pharaone Rege Ægypti accepit, ac totius Regni ab eo Prorex creatus eſt; vt legitur Geneſ. 41. *Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantùm Regni ſolio te præcedam.* Porrò hæc eſt Pontificis tanquam Vicarij capitis, ac ſucceſſoris in Eccleſia auctoritas. Nam cùm illum Chriſtus Dominum domus ſuæ, ac omnis poſſeſſionis ſuę, quæ Eccleſia eſt, Principem conſtituerit; hoic cunctus Chriſtianus populus in iis, quæ tum ad fidem, tum ad Eccleſiæ adminiſtrationem ſpectant, obtemperare debet: quem vno tantùm Regni ſolio Chriſtus præcedit: quandoquidem primum gradum in Eccleſiaſtica Monarchia Chriſtus obtinet, ſecundùm Pontifex: ille velut Rex, hic tanquam Prorex, ille Eccleſiæ Monarcha, hic Promonarcha: Chriſtus velut omnium caput: Pontifex velut omnium ſub Chriſto procaput; neque enim Pontifici Chriſti ſucceſſori ita Monarchicam hanc poteſtatem tradimus: aut illum ita Eccleſiæ caput conſtituimus; vt primatum hunc, aut proprio, aut hæreditario iure quæſitum, velut proprium in Eccleſia ſibi vendicet, aut ita Eccleſiæ dominum efficimus, vt nullum aliud ſibi præeſſe caput agnoſcat: quandoquidem nõ abſolutã, ſed vicariam tantùm Pontifex poteſtatem habet ſibi à Chriſto collatam: atque ita Eccleſiæ caput ſeipſum agnoſcit, vt tyrannis inter homines maiorem, aut certè parem non habeat, ſupremum tamen in cœlis caput Chriſtum tam Eccleſiæ, quàm ſibi præſidere non dubitet: quod extremis illis verbis quodammodo inſinuare voluit vates, vbi inter Regem, & Paſtorem videtur diſtinguere. *Seruus* (inquit) *meus Dauid Rex ſuper eos, & paſtor vnus erit omnium eorum.* Iampridem diem ſuum Dauid obierat, neque alius Dauid vnquam apud Iſraëlem regnaſſe legitur: quò fit, vt de Chriſto, & Regno Eccleſiæ neceſſariò locus iſte exponi debeat, quem vates Dauid appellat, id eſt, dilectum Patri: iuxta Patris oraculum in monte auditum. *Hic eſt filius meus dilectus.* Quo nomine etiam Meſſiam ſuperiùs c. 34. nuncupauerat: cùm ait. *Suſcitabo ſuper eas paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid.* Chriſtum igitur Regem vocat Ezechiel tanquam verum, & abſolutum Eccleſiæ Dominum, ad quem Redemptionis iure poteſtas in Eccleſiam ſpectat: cùm verò alterum cum Chriſto paſtorem commemorat, haud à Prophetæ mente alienum eſſe arbitror, ſi ipſum Pontificem Petri ſucceſſorem intelligamus, cui in perſona Petri oues ſuas paſcendas Dominus commiſit illis verbis. *Paſce oues meas.* Quę iuxta Diui Bernardi ſententiam de conſiderat. ad Eugen. PP. lib. 3. cap. 8. cuiq; Pontifici dicta ſunt. Coſtat igitur quoquo modo huius Prophetæ verba ſiue ad Chriſtum, ſiue ad Pontifices Chriſti ſucceſſores referantur, iis futuram, ac perpetuam Chriſtianæ Religionis adminiſtrationem ſub vno Rege, ac ſub vnius paſtoris Principatu Monarchicam declarari.

QVARTA ratio elicitur ex D. Paulo, qui ad Rom. ſcribens cap. 12. Eccleſiam humano corpori ſimilem eſſe docet. *Sicut enim* (inquit) *in vno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto: ſinguli autem alter alterius membra.* Conſtat autem humanum corpus, tametſi in plura membra diſpertiatur, vnico tamen duntaxat capitis imperio ſubijci. Quid enim ſi plurima capitum multitudo exurgeret, aut multa in eo capita prociparentur: an non illud monſtri potiùs, quàm humani corporis effigiem oculis obiiceret? Ita planè de vera Religione cenſendum eſt: nam cùm vera Religio corporis humani rectè diſpoſiti imaginem gerat: ea quoque Monarchicum regimen à Deo ſibi collatum vendicare debet: quapropter vnum duntaxat caput eam agnoſcere, ac vnius Principatui ſubiici opus eſt: ne ſi plura capita imperent, diſciſſa Monarchia, Chriſtiana Religio monſtri potiùs

Gen. 41.

Matth. 17.

Bernardus.

Rom. 12.

potiùs, quàm veræ Religionis ſpeciem præ ſe ferat.

QVINTA ratio colligitur ex vnitate Eccleſiæ. Omnes enim vnam tantùm Eccleſiam eſſe credunt: vt patet ex fide Symboli Apoſtolici, quam Chriſtiani vniuerſi profitentur. *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam*, cui declaratiuam illam particulam addidit Concil. Conſtantinop. (vnam.) Hanc Eccleſiæ vnitatem præterea multæ metaphoræ ex Scripturis tam veteris, quàm noui teſtamenti depromptæ non obſcurè confirmant. Nam Salomon in Cant. 6. Eccleſiam comparat acici ordinatæ. *Quæ eſt iſta quæ progreditur*, &c. *terribilis vt caſtrorum acies ordinata?* Dauid Pſalm. 86. ciuitati. *Glorioſa dicta ſunt de te Ciuitas Dei*, qua metaphora vtuntur etiam Iſa. 19. qui Eccleſiam Ciuitatem Solis appellat. *Et Ciuitas Solis vocabitur vna*, & Ioan. Apocal. 21. *Vidi Ciuitatem ſanctam Hieruſalem*, &c. Daniel Regnum vocat cap. 2. *In diebus illis ſuſcitabit Deus cœli Regnum, quod non diſſipabitur.* Paulus domum Domini 1. ad Timoth. 3. *Vt ſcias, quomodo te oporteat ambulare in domo Domini, quæ eſt Eccleſia Dei viui.* Paulus item ad Epheſ. 5. ſponſæ comparat. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Ioannes 10. ouile nuncupat. *Et fiet vnum ouile, & vnus Paſtor.*

Conc. Conſtantinop.
Cant. 6.
Pſalm. 86.
Eſa. 19.
Apoc. 21.
Dan. 2.
1. Tim. 3.
ad Epheſ. 5.
Ioan. 10.

CONSTAT autem hanc Eccleſiæ vnitatem potiſſimùm à capitis vnitate proficiſci. Eccleſiam namque vnam idcirco potiſſimùm appellari perſpicuum eſt, quòd ordinis vnitatem contineat: qua vniuerſa Eccleſiæ membra ita inter ſe diſpoſita, ac ſubordinata ſunt: vt quaſi quibuſdam gradibus ad vnum ſupremum caput conſcendant; in quo tandem Eccleſiæ vnitas terminatur, ac perficitur: inde fit, vt tum corpus, tum acies, tum Ciuitas, tum Regnum, tum domus, tum ouile, tum ſponſa nuncupetur, in quibus hanc ordinis vnitatem ad aliquod primum intueri licet. Siquidem vnum corpus ad vnum caput ordinatur. Vna Ciuitas vnius etiam gubernatoris imperio ſubiicitur, vna acies vno Imperatore eget. Vnum Regnum vni Regi ſubditur. Vni domui vnus paterfamilias præeſſe debet. Vnum ouile vnius paſtoris vigilantia cuſtodiri opus eſt. Denique ſi ſponſa eſt, vni ſponſo inhærere debet. Ex quibus ſanè neceſſariò infertur Eccleſiam ab vno tantùm adminiſtrari debere, vt illius vnitas conſeruari queat.

SEXTA ratio fluit ab ipſa vnitatis natura, quæ perfectiſſima, ac nobiliſſima eſt; in ea ſiquidem Pythagoras, ac Pythagorici rerum omnium perfectionem, columen, ac faſtigium collocarunt: cùm ab ea res omnes velut à primo principio proficiſci, ordinari, contineri, impleri, atque in eam tandem refluere, ac conuerti haud malè exiſtimarint:

A nam cùm Deum vnitati ſimillimum, immò ipſam ſummam vnitatem eſſe dixerunt, per quam res quæque conſiſtunt, ac perpetuò quodam circulo ad Deum ipſum, à quo, & in quo ſunt, viuunt, mouentur, tandem reuoluuntur; tunc ſanè excellentiſſimam vnitatis naturam non obſcurè agnoſcendam nobis propoſuerunt. Hinc Plato in Timæo vim illam altricem, ac viuificatricem rerum, quæ à Deo fluit, non alio quàm vnitatis nomine ſignificari voluit: ea quidem ratione, quòd ab ea omnia tuta, ac integra conſeruarentur: nam quæ ab ea longiùs recedunt, ſta-
B tim corruptioni, ac diſſolutioni obnoxia redduntur.

NEQVE tamen exiſtimandum eſt, antiquos Philoſophos, eam tantùm vnitatem nobis commendatam relinquere, quæ ex plurium concordia oritur: ſed eam potiſſimùm extollunt, quæ rebus principium, ac conſeruationem tribuit. Quapropter cum Pythagoras tres mundos poſuiſſet, Angelicum, Pythagoras.
Sphæricum, & hunc terreſtrem, quem incolimus; atque inter eos eam eſſe harmoniam, ac concentum demonſtraſſet; perinde ac ſi non plures, ſed vnus tantùm mundus eſſet, mox
C eorum conſeruationem ab vna prima, ac ſuprema rerum omnium cauſa pendere docuit; qua efficitur, vt infimus hic, ac terreſtris mũdus orbiũ cœleſtium virtute alatur: Sphæricus ab Angelis motoribus gubernetur: his autem omnibus ſuprema quædam cauſa præſidet, cuius virtute vniuerſa ſunt, ac conſeruantur. Neque à Pythagora Ariſtoteles Ariſtoteles.
diſſentit; quandoquidem lib. 2. Metaph. cap. vltim. totius vniuerſi vitam & conſeruationem primæ cauſæ vnitati tribuit; & cœleſtium orbium motus, vnde vita rebus omnibus ineſt, ab vno primo, ac ſupremo motore
D proficiſci non immeritò tradit. Quod etiam præclarè confirmat Ioannes c. 11. cùm diuinæ Ioan. 11.
Chriſti incarnationis, ac mortis non aliam cauſam aſſignat, quàm vt hanc ordinis vnitatem, quæ ab vno principio continetur, atque ad vnum ſupremum tendit, nobis commendatã relinqueret. *Prophetauit* (inquit) *quòd Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente; ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum*: nimirum in vnam Eccleſiam, ſub vnius primarij capitis Monarchia conſtitutam. Hæc enim illa perfecta vnitas eſt, quam oratione ſua Chriſtus Ioan. 17. perpetuam, ſtabilémque Ioan. 17.
E in Eccleſia firmauit, cùm ait. *Ego claritatẽ, quam dediſti mihi, dedi eis; vt ſint vnũ, ſicut & nos vnum ſumus: Ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.* Diuinæ vnitatis exemplum proponit, vt nos ad perfectam hanc ordinis vnitatem mordicus tenendam prouocet: nam tametſi in diuinis nullus ſit ſubiectionis ordo, quo vna perſona alteri ſubijciatur: eſt tamen ordo originis, ac emanationis: quò fit, vt

tertia

tertia Spiritus ſancti perſona cùm à Patre, A ac Filio actiua ſpiratione producatur, ab his tanquam ab vnico principio quodammodo pendeat. Filius verò cùm non a ſeipſo, ſed à Patre generetur, ad eum velut generationis ſuæ principium refertur: his ſuprema eminet Patris perſona velut omnium principium, non quidem dignitate maior, ſed in ratione principij prima, ad quam cæteras omnes referri æquum eſt.

En diuinæ vnitatis myſterium, ad cuius exemplum Chriſtus Eccleſiam ſuā compoſitam eſſe voluit; vt ſcilicet in ea hęc vnitas ordinis eluceret, qua cuncta Eccleſiæ membra B ad vnum principium, ac ſupremum Eccleſiæ caput ordinantur. *Vt ſint* (inquit) *conſummati in vnum*: tunc enim fideles in vnum conſummantur, cùm vnum ſibi præeſſe Eccleſiæ Præſidem, ac Paſtorem agnoſcunt; in quo Eccleſiaſticæ hierarchiæ ordo terminatur. Ex ipſa igitur vnitatis perfectione, potior Monarchia Eccleſiæ demonſtratur.

Septima ratio colligitur ab oppoſitis regiminum formis, Ariſtocratia ſcilicet, & Dimocratia; quæ imperfectiſſimæ omnium ſententia iudicantur ob duas potiſſimùm cauſas. Prima eſt capitum imperantium multitudo; quæ, vt ſentit Ariſtoteles libro 8. Ethic. capite 10. peſſimum Reipublicæ genus conſtituit, ac labile: ægrè enim populus multorum moribus, ac plurium imperantium ſententiæ ſeſe accommodat; præſertim cùm diuerſæ ſint hominum voluntates, ac ſtudia, ac proinde cùm plures imperant facilè & moribus, & voluntate diſſident: quapropter ſapientiſſimè Chriſtus Matth. 6. aiebat, neminem pluribus dominis æquè ſeruire poſſe. Quòd ſi illud optimum, ac præſtantiſſimum gubernationis genus meritò cenſetur, quod diuturnam, ac ſemper incolumem Rempublicam efficit: id ſanè neque D Ariſtocratia, neque Dimocratia præſtant. Etenim in Ariſtocratia, in qua pauci Rempub. adminiſtrant: in qua optimates regnant, in qua diuites dominantur: in qua Magiſtratus à cenſus æſtimatione ciuibus tribuuntur: in qua potior generis nobilitati, minor virtuti locus relinquitur: in qua ſæpe diues, non probus, non integer gubernationi præficitur; & quò magis honore, pecuniis, & cenſibus augentur, eò magis vilis virtus habetur: certè ea Reſpublica (ſi Platoni credimus 8. lib. de Repub.) neque diuturna, neque tuta eſſe poteſt. E Sæpe enim accidit, vt dum plebs diuites ſolos, ac optimates ad Magiſtratum videt vocari, nullam pauperum rationem haberi: illos vt diuitias alant, ac delicioſè viuant à ſe pecunias extorquere, patrimonia occupare: eò plerunque populus concitetur, vt violenter in optimates irrumpat; atque inde ſequatur illius Reip. corruptio.

Ariſtoteles.

Matth. 6.

Plato.

At neque melior, aut tutior eſt Dimocratica gubernatio, in qua populus imperat, ſapientes parent, ac omnia imperiti, atque audacis populi arbitrio creduntur. Id planè certum eſt populari multitudine nihil, aut inſipientius, aut inſolentius eſſe; quæ ad res agendas ſine conſilio præceps ruit, inſtar rapidi fluminis, & non ſecus quàm beſtia multorum capitum difficilè ad rectum componitur, quippe quæ neque rectum edocta ſit, neque honeſtum nouerit: denique cùm populus incertus, vagus, & inconſtans ſit, labilem quoque & inconſtantem Rempublicam reddit. Hæc verò damna, quæ hos Rerumpub. ſtatus comitantur, non aliunde, quàm ex capitum principantium multitudine oriuntur.

Altera cauſa eſt, quòd tam Ariſtocratia, quàm Dimocratia in affine vitium facilè dilabuntur, nempe in ſeditionem, ac plebeiam inſaniam: nam quemadmodum ferrum rubigo corrodit, ac vermiculi, ac teredones ligno perniciem adferunt: ita vt quamuis nulla externa damna patiantur, ab iſtis tamen, quæ illis agnata ſunt, abſumantur; hoc pacto Reſpublicas his gubernatio- C nibus inſtitutas, neceſſariò ſeditionibus, ac cladibus tanquam agnata ſibi malitia agitari, corrodi, ac tandem corrumpi, ac diſſolui neceſſe eſt. Nemo enim Dominicam ſententiam ignorat; omne Regnum in ſeipſum diuiſum deſolandum: & plurium principatum, cùm diuiſus ſit, ſine factionibus, ac ſeditionibus eſſe non poſſe, quibus tandem diſcindatur.

Porro Eccleſiæ regimen cùm perfectiſſimum eſſe debeat, velut à Deo inſtitutum; maximè ab his gubernationum formis, quæ imperfectiſſimæ ſunt, alienum eſſe debet: neque enim vera Religio, quæ perpetuò firma, ac ſtabilis eſſe debet, eas gubernationum formas pati poteſt, quæ diuiſiones, ac diſſenſiones ſuaptè natura pariunt; quibus ea diſſolui poſſit: quapropter Paulus eas ſummopere vitandas in Eccleſia monet 1. Corinth. 1. *Videte ne in vobis ſint ſchiſmata*, & capite 11. *Audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo*: & ad Galat. 5. *Quòd ſi inuicem mordetis, & comeditis; videte ne inuicem conſumamini*: ea enim eſt diuiſionis natura, vt ad diſſolutionem tendat. Quare cùm capitum multitudo eò magis diuiſa ſit, quò longiùs ab vnitate recedit: inde perſpicuum fit, veram Religionem non Ariſtocratica, aut Dimocratica gubernatione, quæ cùm capitum multitudinem amplectuntur, ſeipſis ad diſſolutionem properant, eſſe regendam: ſed præſtantiſſimum gubernationis genus in ea ponendam eſſe, nempe Monarchicum; quod ſanè eò excellentius cæteris omnibus regiminum formis declaratur, quò

1. Cor. 1.

Cap. 11.

ad Galat. 5.

quò à diuiſione, ac animorum diſſenſione longiùs abeſt, quæ Rebuſpublicis viam ad interitum parant.

Et quod ſolidum huius rei fundamentum videtur; nunquam Deus, qui poteſtatis largitor eſt, atque Eccleſiæ inſtitutor, Dimocratiam, aut Ariſtocratiam in Eccleſia inſtituit: ſed eam ſola Monarchia tegi voluit: nam cùm in Iudæorum ſynagoga, quæ olim vera Eccleſia fuit, vtramque & Ariſtocratiam, & Dimocratiam conſtituere potuiſſet, tamen noluit: ſed omnia vnius Moyſis voluntati, tanquam ſupremi Monarchæ imperio commiſit, ac ipſum totius Eccleſiæ Principem eſſe voluit. Subinde Moyſes moriturus, ne populus in Ariſtocratiam, vel Dimocratiam difflueret, cùm hanc D. Opt. Max. eſſe voluntatem cerneret, vt inſtitutam ab ipſo Monarchiam in Eccleſia ſeruaret; ita Deum deprecatus eſt, *Num. 17.* vt habetur Num. c. 27. *Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc, & poſſit exire, & intrare ante eos: ne ſit populus Domini ſicut oues abſque paſtore.* Cùm etiam futurum Deus præuideret, vt longè poſt adeptam terræ promiſſæ poſſeſſionem, egeret populus noua adminiſtrationis forma, Eccleſiæ gubernationem non ad Ariſtocratiam, aut Dimocratiam tranſtulit: ſed inſtitutam Monarchiam in Regum ſucceſſione ſeruari voluit, vt legitur *Deuter. 17.* Deureron. 17. *Cùm ingreſſus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & poſſederis eã, habitabiſq; in illa, & dixeris: conſtituam ſuper me Regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes: eum conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.*

Neque Chriſtus omnium reſtitutor, Eccleſiæ adminiſtrationem vnquàm in Ariſtocratiam, aut Dimocratiam diſcidit: neque enim populo docendi, aut ligandi, aut ſoluendi, aut quoquo modo regendi Eccleſiam poteſtatem dedit: neque Apoſtolis, qui Eccleſiæ optimates iure cenſeri debebant, promiſcuè aut claues regni cœlorum, quo Eccleſiam ſignificare voluit, tradidit; aut paſcendas omnibus oues commiſit; ſed vni dũtaxat Petro totius Eccleſiæ ſummam credidit; quem idcirco vnicum Eccleſiæ paſtorem eſſe voluit: vt Monarchiam priùs à Deo inſtitutam in Eccleſia ſeruandam relinqueret.

Denique octaua, ac poſtrema ratio ex veteris Eccleſiæ vnanimi conſenſu elicitur. Quotquot enim olim orthodoxam fidem profeſſi ſunt, & integra veteris Eccleſiæ dogmata ab ipſis Apoſtolorum temporibus hauſta nobis protulerunt: omnes vnius præſidis Monarchiam in Eccleſia à Chriſto inſtitutam docuerunt. Cyprianus de vnitate Eccleſiæ hoc fusè, ac egregiè proſequitur. *Vt vnitatem* (inquit) *Chriſtus manifeſtaret, vnam cathedram conſtituit, & vnitatis eiuſdem originem*

A *ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit.* Non eam Eccleſiæ vnitatem, qua ab vna charitate profluit, qua Eccleſiæ membra inter ſe mutuò copulantur (vt falsò exiſtimant aduerſarij) nobis hoc loco Cyprianus commendat: ſed eam, qua vnum alteri ſubordinatur, donec ad vnum aliquod primum deueniatur, cui cætera omnia ſubiecta ſint, quod totius vnitatis vinculum, ac origo ſit, quæ ordinis vnitas nuncupatur. Hanc vnitatem Cyprianus ita Eccleſiæ neceſſariam eſſe docet, vt quiſquis ab ea recedit, protinus extra Eccleſiam fiat, ac Hæreticus cenſeri debeat. *Vnde* B *enim*, inquit libro 4. epiſtola 9. *ſchiſmata, & hæreſes obortæ ſunt, & oriuntur, niſi quòd Epiſcopus, qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur? & homo dignatione Dei honoratus ab indignis hominibus iudicatur?* En quàm apertè Cyprianus explicat, ſe de illa *Cyprianus.* vnitate agere, quæ omnia Eccleſiæ membra ſub vnius Epiſcopi, totius Eccleſiæ præſidis Monarchia ſubiecta concludit. Quid violenter Cyprianum ad ſolam charitatis vnitatem rapere conantur? Quid vnam cathedram, quę vnius in Eccleſia magiſterium complectitur; à Chriſto inſtitutam diceret? Quid Eccleſiæ C vnitati originem ab vno incipientem præſcriberet, ſi ſola charitatis non ordinis ratio haberetur? Denique cùm hanc Eccleſiæ vnitatem à Chriſto ita diſpoſitam eſſe docet, vt ab vno Petro incipiat; cui dubitandum eſt, quin ea ordinis, non charitatis vnitas cenſeri debeat, quæ veram Ecelesię Monarchiam parit? Quapropter ſicut Eccleſiæ vnitas ex eo potiſſimùm declaratur; quòd vni ſupremo capiti adhæret, à quo vnitatis principium fluit: ita ea ſola, ac vera Chriſti Religio (eodem Cypriano teſte lib. de vnitate Eccleſiæ) agnoſcenda eſt, quæ vnius legitimi Præſidis Mo- D narchiam perpetuò ſibi coniunctam ſeruat. *Primatus* (inquit) *Petro datur, vt vna Chriſti Eccleſia, & vna cathedra monſtretur.*

Hoc ipſum docet Cornelius Cypriano *Cornel. Pap.* contemporaneus, atque ei amiciſſimus epiſt. ad eundem Cyprianum de Confeſſoribus ad vnitatem regreſſis. Vbi illorum confeſſionis verba refert. *Nos, inquiunt, Cornelium Epiſcopum ſanctiſſima Catholica Eccleſia electum à Deo omnipotenti, & Chriſto Domino noſtro ſcimus:* & poſt pauca. *Nec enim ignoramus vnum Deum eſſe, & vnum Chriſtum eſſe Dominum, quem confeſſi ſumus, vnum Spiritum ſanctum,* E *vnum Epiſcopum in Catholica Eccleſia eſſe debere.* Agnoſcant hinc aduerſarij, quæ fuerit veteris Eccleſiæ fides, cùm vnam Eccleſiam crederent, quandoquidem in ea ordinis vnitatem ita agnoſcebant; vt haud ſecus quàm vnius Dei, vnius Chriſti, ac vnius Spiritus ſancti, vnius quoque viſibilis Eccleſiæ capitis fidem profiterentur.

Hæc fuit etiam omnium poſteriorum fides.

fides. Nam Optatus, qui Auguſtini temporibus floruit, hanc ordinis vnitatem ſemper ab omnibus in Eccleſia ſeruatam eſſe teſtatur, vt vnus Eccleſiæ Paſtor, ac Monarcha præeſſet, qui Petri legitimus ſucceſſor eſſet. *In vna* (inquit) *Petri Cathedra vnitas ab omnibus ſeruatur*, ita ſcribit lib. 2.

Optatus.

Auguſt.

AVGVSTINVS etiam ipſe hinc veram Chriſti Eccleſiã ſe agnoſcere, atq; in ea teneri profitetur, quòd in ea vnum, ac ſupremum caput cernat, quod legitima ſucceſſione Petro ſuccedat: ita colligit cont. ep. fundamenti cap. 4. *Multa ſunt* (inquit) *quæ me iuſtiſſimè tenent in Eccleſia Catholica gremio: tenet conſenſio populorum & gentium*, &c. *tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli vſque ad præſentem Epiſcopatum ſucceſſio Sacerdotum.* B Et epiſt. 165. Pontificum Romanorum ordinem vſque ad Innocentium ab ipſo Petro cœptum recenſet, ex quo Catholicæ Eccleſiæ vnitatem demonſtrat.

INDE etiam Iren. lib. 3. c. 3. veram Chriſti Religionem, ac doctrinam colligit, cùm vnã principalem Cathedram, ac primariam ſedem, in qua vnus Petri ſucceſſor toti Eccleſiæ præſidet, in Eccleſia eſſe repoſitam agnoſcit. Sed quoniam de hoc plura teſtimonia inferiùs adducentur; ex his colligiſſe ſufficiat, C quàm conſtans, ac perpetua in Eccleſiæ Monarchia tuenda fuerit veteris Eccleſiæ cum hac noſtra conſpiratio.

An ſufficiat veræ Religionis Caput illi inuiſibiliter præeſſe.

ARTICVLVS VII.

HACTENVS Monarchiam vnius ſupremi capitis prælatione conſtitutam, D Eccleſiæ neceſſariam eſſe demonſtrauimus. Nũc examinandum ſupereſt, quale hoc caput eſſe debeat, viſibiléne, an inuiſibile? Lutherani, & Caluiniſtæ tametſi in aſſignanda certa Eccleſiaſtici regiminis forma non parum inter ſe diſſideant: in hoc tamen omnes conueniunt, Chriſtum Dominum vnicum eſſe, ac inuiſibile totius Eccleſiæ caput: hanc verò inuiſibilem Chriſti gubernationem Eccleſiæ ita abundè ſufficere volunt: vt non modò ſuperuacaneum exiſtiment, aliam viſibilis capitis in ea adminiſtrationem conſtituere: verùm E & maximam Chriſto contumeliam irrogari doceãt, ſi aliud vel cum Chriſto, vel ſub Chriſto Eccleſiæ caput eſſe credatur. Hunc errorem docẽt Lutherus in captiuit. Babylonica. Philippus Melãchton de poteſtate Papæ, ſeu de regno Chriſti. Ioan. Caluinus lib. 4. Inſtit. cap 6. §. 9. Magdeburgenſes in fine cuiuſlibet Centuriæ hac ratione Romani Pontificis primatum inuadũt. Qui error priùs fuit Wicleffi c. 27. & Ioannis Hus referente Cochleo.

Lutherus.
Philipp Melanchton.
Io. Caluinus.
Magdeburg.

Vuicleffus.
Ioan. Hus.

AT Catholici omnes ita Chriſtum totius Eccleſiæ caput, ac inuiſibilem illius in Eccleſia gubernationem fatentur, vt aliud quoque ſub Chriſto viſibile, ac miniſteriale caput, à quo viſibile Eccleſiæ regimen adminiſtrari queat, neceſſarium eſſe ducunt. Duo igitur demonſtranda erunt, quæ duobus hiſce articulis abſoluemus. Primum, an ſuppoſita hac capitis vnitate, quam nuper in Eccleſia neceſſariam eſſe docuimus, ſatis ſit hoc caput Eccleſiæ inuiſibiliter præeſſe. Alterum, an præter Chriſtum neceſſe ſit aliud viſibile caput in Eccleſia ponere.

IAM quòd ad primum attinet in hoc articulo examinandum. Certè ſi in præſentem Eccleſiæ ſtatum, quæ nunc apud nos in terris verſatur, qui cùm ex his fidelibus velut partibus compactus ſit, qui viſibiliter adhuc cum hoſte dimicant, prorſus viſibilis eſſe debet, oculos defigimus: nulla nobis ratione perſuadere poſſumus, vt in viſibili Eccleſiæ corpore, cui non tantùm inuiſibilis, ſed perſpicua etiam gubernationis forma neceſſaria eſt, illud duntaxat caput præeſſe ſufficiat, quod nulli viſibile eſt, & inuiſibilem tãtummodò adminiſtrationem exercet. Nam & ipſe inuiſibilis Deus, tametſi vt primus opifex, ita ſupremus ſit omnium gubernator: quia tamen viſibilem præſentiã ſuam hominibus non exhibet, hominum miniſterium & quaſi vicariam operam adhibet, vt hominum Rempublicam adminiſtret. Idcirco per homines Reges creat, Imperatores eligit, Magiſtratus inſtituit, quibus deinde, velut inſtrumentis vtitur, vt proprium opus peragat, & eorum miniſterio orbem vniuerſum regat, ac moderetur.

POTVISSET quidem Deus vel per ſeipſum abſque hominum adminiculo, vel etiam per Angelos orbem adminiſtrare: at id minimè hominum ſtatum decebat, qui viſibili præfectura indiget: neque diuinæ Maieſtati par eſſe videbatur, vt ipſa ſeipſam hominibus viſibilem exhiberet: atque his quid ſequendum, quid fugiendum, quid amplectendum, quid reſpuendum eſſet, ipſa proponeret. Satius fuit Deum hominum miniſterio vti: primùm quidem, vt ſuam erga nos humanitatem declararet, dum non terribilem vel ſuum, vel Angelorum aſpectum nobis offert intuendum: ſed homines, & genere, & aſpectu nobis affines præeſſe iubet, qui diuina apud nos legatione funguntur: qui diuinæ nobis ſint voluntatis interpretes: qui illius tandem perſonam, ac maieſtatem referant. Deinde vt homines diſcant, qua reuerentia Deum proſequi debeant; cùm Regibus, ac Ducibus, qui naturæ conditione cæteris hominibus pares ſunt, eam obedientiam, ac obſeruantiam præbeut,

quæ omnium exactiſſima exiſtimatur, tãdem A eò tendit regum viſibile hoc in orbe adminiſtrando miniſterium, vt homines hoc viſibilis miniſterij vinculo conſtricti mutuam inter ſe vnitatem meliùs foueant; dum vnico capiti, cuius aſpectu, ac gubernatione fruuntur, omnes cohærent; & Deo penitus adhærere diſcant, dum ei capiti connecti ſciunt, quod Dei vice ſibi præſidere agnoſcunt.

Hoc plane modo, & ratione Chriſtus glorioſus Eccleſiam, ac totum Chriſtianum orbem, cuius caput eſt, adminiſtrat. Cùm enim is inuiſibilis ſit, & viſibilem præſentiã (vt olim cùm apud nos degeret) fidelibus ſuis amplius B non exhibeat: planè opus fuit illum (vt Diuini moris eſt) hominum miniſterio vti; ac Paſtorem ſui loco ſufficere, cuius vicaria opera ad Eccleſiam regendam ſibi inſtitueret; vt inuiſibilis ipſe in Paſtore viſibili viſibiliter quodammodo Eccleſiam gubernaret. Fateor equidem Chriſtum, ſolo Spiritu ſuo, quo vniuerſa agitat, totum corpus Eccleſiæ regere poſſe: fateor quoque nõ inuitus ſpiritu Chriſti totam Eccleſiam ita inuiſibiliter gubernari, vt ab eo potior illius adminiſtratio expectanda ſit; at manifeſtè nego ſolam inuiſibilem adminiſtrationem ad Eccleſiæ, quæ vi- C ſibilis eſt, gubernationem ſufficere: & Chriſto in cœlum aſſumpto alia ratione à Spiritu Chriſti, quàm hominum miniſterio Eccleſiam miniſtrari: nam ſi in orbe adminiſtrando, Deus hominum miniſterio vtitur, vt viſibiles naturas viſibili modo adminiſtret: num Eccleſiæ, quæ viſibilis eſt, inuiſibilem gubernationem ſat eſſe arbitrabimur?

Id quidem certum eſt, abſque inuiſibili Chriſti adminiſtratione Eccleſiam non poſſe ſubſiſtere: ſiquidem ea eſt, qua tum fides, tum ſpes, tum charitas in hominum mentibus generatur, quæ ſolus Chriſti Spiritus in interio- D re homine operatur: quapropter eam Eccleſię neceſſariam eſſe Chriſtus ipſe teſtatus eſt, Matt.vlt. cùm Matt. vlt. c. in cœlum aſcendens, ait. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* At verò cùm viſibilis, & externa ſit Eccleſiæ facies: & pleraque tã ad fidem, quàm ſpem, ac charitatem in Eccleſia, tum gignendam, tum conſeruandam viſibilia media neceſſaria ſint: ſiquidem ad fidem cõcipiendam neceſſaria eſt eiuſdem fidei prædicatio, Scripturarum teſtimonium, Eccleſiæ traditio: nam vt ait Paulus. *Fid's ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Præterea ad iu- E ſtificationem comparandam, à qua viua ſpes, ac charitas pendent, neceſſarium eſt ſacrum Baptiſma, quo peccata delentur: quod quidem ſi Eccleſiæ deſit, iam nullus ei relinquitur Diuinæ charitatis promerendæ modus, cùm Dominus ipſe id apertè teſtetur *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Sanè perſpicuum eſt, viſibilem quoque, & externam in Eccleſia adminiſtrationem requiri; quæ ſi abſit, inuiſibilem quoque adminiſtrationem corruere neceſſe eſt. Quamobrem Chriſtus, dum mortalis inter nos verſaretur, tametſi ſpiritu ſuo Eccleſiam inuiſibiliter adminiſtraret: tamen vt viſibile quoque regimen neceſſarium eſſe demonſtraret; viſibilem principatum in Eccleſia erexit; ac viſibiliter ipſe Eccleſiam regere voluit, velut primus Eccleſiæ Monarcha: atque hinc diſceſſurus viſibilem, atque externum hunc principatum ad Petrum tranſtulit, vt ab eo in omnes illius ſucceſſores ſtabilis, ac perpetuus manaret: quocirca malè de Eccleſiaſtica gubernatione ſentiũt, qui Chriſti Eccleſiam alia ratione gubernandam eſſe credunt, quàm quomodo ab ipſo, dum inter homines verſaretur, gubernata eſt, ac verbo ſuo gubernandam reliquit.

EQVIDEM ſi Chriſtus nunquam ſeipſum viſibile Eccleſiæ caput exhibuiſſet, neque inter homines velut communis omnium Paſtor viſus eſſet: ſed ſolo ſpiritu Eccleſiam tantùm inuiſibiliter gubernaſſet: profectò dubitare poſſent aduerſarij, num & idem nunc in Eccleſia fieri opus eſſet: præſertim ſi nullum vnquam Eccleſia adminiſtratorẽ pręter Chriſti ſpiritum habuiſſet. Porrò cùm non tantùm ſpiritu, ſed & carne viſibili Chriſtus Eccleſiam rexerit: atque in ea viſibilis Paſtoris officium obierit; nec non plurima, quæ ad externam Eccleſiæ adminiſtrationem pertinẽt, inſtituerit: denique viſibilem ſucceſſorem ſibi elegerit: planè dubitandum non eſt, quin præter inuiſibilem Chriſti adminiſtrationem, viſibilis quoque alterius capitis gubernatio exigatur. Quapropter credendum eſt, Deum Patrem ita filij ſui carnem dilexiſſe, vt ſi nulla alia ratio ſupereſſet, ob illius tamen cārnis reuerentiam, quæ viſibilem in Eccleſia principatum geſſit, viſibilem alterius hominis carnem, velut electum inſtrumentum ſpiritu Chriſti donatum nunquam excitare deſinat, quod velut Chriſti ſuffraganeum caput viſibiliter Eccleſiam gubernet.

His accedat & alia ratio. Nam ſi Apoſtolorum, ac Diſcipulorum dignitas, quæ adeò neceſſaria minimè videbatur, ne prorſus interiret, ſucceſſores Epiſcopos, ac Presbyteros in Eccleſia reperit: neque ipſi aduerſarij ita inuiſibilem Chriſti ſpiritum ſufficere arbitrati ſunt, quin viſibiles Epiſcopos, ac Paſtores, qui Apoſtolis ſuccederent, in Eccleſia neceſſarios eſſe docerent: num Chriſti digniſſimum Principatum, qui adeò Eccleſiæ neceſſarius fuit, vt abſque illo ea fundari minimè poſſet: atteſtante ipſo Domino. *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam*, periiſſe funditus exiſtimabimus; ita vt nullum omnino ſucceſſorem ſibi vendicet? nec non inuiſibilem Chriſti ſpiritum ad Eccleſiam Matt.16.

regen

regendam ita ſufficere arbitramur, vt nullo viſibili ſucceſſore opus ſit; in quo & Spiritus Chriſti, & ſacer illius Principatus reſideat?

Ex his apertè colligo, quòd ſi ſola inuiſibilis Chriſti gubernatio Eccleſiæ ſat eſſet, atque alterius viſibilis capitis omnis adminiſtratio ſuperuacanea foret, fruſtra is viſibilem Pontificatum in Eccleſia geſſiſſet, quod Eccleſiæ neceſſarium non erat: fruſtra Apoſtolos ad Eccleſiam regendam vocaſſet; fruſtra diſcipulos ad orbis conuerſionem deſtinaſſet; fruſtra fidei prædicationem inſtituiſſet; fruſtra Sacramenta adminiſtraſſet; ac cætera Pontificalia munera obiiſſet, quæ non niſi à viſibili Paſtore, viſibiliter exerceri valent: fruſtra etiã Scripturas, quæ viſibiles ſunt, nobis velut potiſſimas fidei regulas per Apoſtolos, ac Apoſtolicorũ virorum manus reliquiſſet: cùm verò hæc omnia Chriſtus, qui ſumma Patris ſapientia eſt, fruſtra non egerit: conſtat ſanè non inuiſibilem tantummodò, ſed viſibilem quoque adminiſtrationem Eccleſiæ neceſſariam eſſe, quam à viſibili, ac ſuccedente ſibi Pontifice exerceri velit.

At præterea ab aduerſariis quæro; An viſibilis Chriſti Pontificatus, quo ſemel functus eſt, funditus cum Chriſto ſit euerſus; an potiùs cum eo in cœlum ſublatus? ſi omnino periiſſe dicant; planè ſummam iniuriam Chriſto faciunt, qui periturum aliquid, atque inane illum in Eccleſia geſſiſſe credunt, præſertim cùm Apoſtolo teſte, omnis Chriſti actio noſtra ſit inſtructio, & quæcunque à Chriſto facta leguntur, vel ad doctrinam, vel ad exemplum duci oporteat: & ſi quidẽ Chriſti Pontificatus ad doctrinam non pertinebit, id ſanè ad exemplum, ac imitationem trahi opus fuit. Quòd ſi in cœlum cum Chriſto ſubuectum ſentiant: iam quid ille Eccleſiæ, quæ viſibilis eſt, ac viſibili adminiſtratione indiget, prodeſſe poſſet? vel igitur Chriſtus ſuperuacaneum in cœlis Pontificatum gereret, quod neceſſarium non eſſet; vel inutile, quod Eccleſiæ non prodeſſet. Vtrunque abſurdum, ac Chriſto iniurium cenſeri debet.

Christvs igitur ſicut viſibilẽ aliquando in in Eccleſia Principatum geſſit, vt Eccleſiã viſibiliter adminiſtraret; ita nunc eundẽ Principatũ in Eccleſiã neceſſarium eſſe dicimus; ne inane aliquid, aut ſuperuacaneũ Chriſti operibus affingamus: ſed cùm is Principatus ſui aſpectũ, quem olim dũ in terris ageret, viſibilem exhibuit, à nobis abſtulerit; eum quidem per cœleſtes gratiarum influxus inuiſibili modo Eccleſiam adminiſtrare non dubitamus: at id nequaquã Eccleſiæ ſufficere credimus; niſi ei viſibilem etiam Põtificem ſubſtituamus; in quo is viſibiliter quodammodo Eccleſiã adminiſtret, ac ſpiritualia dona, quibus inuiſibilis Eccleſiæ gubernatio ab eo peragitur, velut in legitimo ſucceſſore quieſcant, quorum

A ope, ac adminiculo & ipſa viſibilis adminiſtratio rectè exerceri poſſit.

Qvod ſi fortè dicant, inuiſibilẽ hunc ſpiritualis gratiæ influxum, qui à Chriſto capite fluit, in Epiſcopos, ac Paſtores diffluere, qui ad Eccleſiæ adminiſtrationem vocati ſunt; ita vt ij ſoli duntaxat abſque Pontifice ad Eccleſiæ gubernationem ſufficiãt; eo planè modo, quo Spiritus ſanctus generalibus conciliis præeſſe creditur; quibus idcirco nullus in fide error aſcribi poteſt. Primùm quidẽ, quod ad Concilia attinet, iis Spiritum ſanctum prȩſidere, ac nulli erroris maculæ obnoxia eſſe ea cõditio-
B ne amplectimur, ſi legitimè Pontificis auctoritate cõgregata, ac peracta fuerint; ac vnus illis ſupremus, ac legitimus Paſtor vice Chriſti præſideat; cui Spiritus Chriſti in decernendis fidei rebus collatus eſt, à quo deinde in vniuerſos Cõcilij Patres indelebilis fidei, ac morum, cui recta Eccleſiæ gubernatio innititur, veritas redundet. Nam & Scriptura teſtatur olim Deum de Spiritu ſancto, qui in Moyſe Dei populi Principe copioſus erat, citra vllum Moyſi præiudicium accepiſſe, ac ſeptuaginta iudicibus communicaſſe. En quomodo ipſe Deus non aliũ ſeptuaginta iudicibus ſpiritum
C diſpertitur, quàm qui priùs Moyſi pleniſſimè collatus fuerat: ita vt ij quaſi ex Moyſi plenitudine Spiritum ſanctum acciperẽt: quo ſanè edocemur, priùs in Pontificem Chriſtiani populi Rectorẽ Spiritus Chriſti plenitudinẽ diffundi, quȩ deinceps in legitimũ Conciliũ diffluit. Apoſtoli quoque dum Chriſto Eccleſiæ Pontificatum in terris gerente fruerẽtur, non aliũde, quàm ab ipſo fidei, ac Eccleſiaſticæ adminiſtrationis ſpiritũ hauſerunt: quapropter Chriſtus ipſe, cùm Petrũ Eccleſiæ Rectorem inſtitueret, in eo perennem fidem obſignauit, vt reliqui Eccleſiæ Miniſtri, ac Paſtores inde
D veram Eccleſiȩ gubernationem ſumerent, vbi nulla fidei, ac veritatis ruina timeretur: cùm ait. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Luc. 22. Ita enim B. Bern. locum hunc explicat ep. 190. ad Innoc. Pap. Bernard. *Dignum* (inquit) *namque arbitror ibi potiſſimùm reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum: hæc quippe huius prærogatiua ſedis: cui enim alteri aliquando dictum eſt; Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua? ergo quod ſequitur à Petri ſucceſſore exigitur. Et tu aliquando cõuerſus confirma fratres tuos.* Cæterùm cùm Spiritus Chriſti, quo Eccleſia tantùm rectè gubernari
E poteſt, non niſi in vicario illius capite reſideat, atque inde in cætera Eccleſiæ membra diffundatur: ſanè fruſtra aduerſarij illum Epiſcopis, ac Paſtoribus abſque Pontifice datum eſſe credunt: ac illos tanquam Spiritu Chriſti donatos ad Eccleſiæ adminiſtrationem ſine Pontifice vocant,: cùm nulla abſque Pontifice vera adminiſtratio in Eccleſia eſſe poſſit.

Demonſtratur præter inuiſibile caput aliud quoque viſibile in Eccleſia ſub Chriſto ponendum eſſe ex Scripturis.

ARTICVLVS VIII.

RESTAT tandem celeberrima illa quæſtio examināda, quæ maximè inter Catholicos, ac noſtræ tempeſtatis Hæreticos agitari ſolet. Num præter Chriſtum, qui inuiſibile Eccleſiæ caput ab omnibus aſtruitur, aliud viſibile in Eccleſia neceſſariò ponendum ſit? Aduerſarij omnes neruos intendunt, vt hoc viſibile caput quoquomodo ſub Chriſto conſtituatur, ab Eccleſia expellant, ac nullum præter Chriſtum agnoſcendum eſſe perſuadeant. Noſtri contrà Scripturarum telis, Patrum teſtimoniis, Eccleſiæ veteris traditionibus, argumentis, ac demum ipſo Dei decreto pro viſibili capite aduerſus illos pugnant. Nos pro veritate duntaxat pugnabimus, & Catholicorum ſententiam veram, atque orthodoxam eſſe demonſtrabimus. Primùm ex Scripturarum oraculis, tum Patrum, ac veteris Eccleſiæ teſtimoniis, deinde Conciliorum auctoritatibus: demum rationibus ab ipſa Scriptura depromptis.

PRIMVM quod ad Scripturarum teſtimonia ſpectat, præter ea quæ in ſexto articulo allata ſunt, celebre eſt Micheæ vaticinium c. 2. vbi non modò ex Chriſtianorū Doctorum, ſed etiam ex Chaldæorum, & veterum Hebræorum ſententia, quorum verba refert Petrus Galat. lib. 8. Arcan. cat. fid. cap. 23. de Eccleſia agitur. Porrò illius verba ita incipiunt. *Congregatione congregabo Iacob totum in vnum, conducam reliquias Iſraël pariter: ponam illum tanquam gregem in ouili, quaſi pecus in medio caulatum, tumultuabuntur à multitudine hominum* Hæc de Eccleſiæ Chriſtianæ vocatione, & amplitudine ſine dubio exponenda ſunt, vt præclarè docet D. Hieron. in hūc locum. Iacob enim & Iſraël vtrunque, & Hebræum, & Gentilem populum deſignant, ex quo Eccleſia colligenda erat. Hic verò id imprimis obſeruandum eſt, vatem vt Chriſti & Apoſtolorum diligentiam in Eccleſia colligenda declararet, nota apud Hebræos phraſi vſum eſſe. *Congregatione congregabo Iacob totum in vnum, conducam reliquias Iſraël pariter.* Perinde ac ſi diceret. Plenè, exactè, diligentiſſimè congregabo; nihil omnino diſperſum relinquam, quod non congregem: quod apud Ezech. cap. 34. adhuc diligentiùs expreſſum habemus, cùm legitur. *Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas, ſicut viſitat Paſtor gregem ſuum in die, quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum: ſic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerant in die nubis, & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris* Deinde vt maximam fore multitudinem indicet eorum, qui ad Chriſti Eccleſiam confluxuri erant. *Tumultuabuntur* (inquit) *à multitudine hominum:* non vt confuſionē inſinuet, ſed vt maximam tantummodò populorum multitudinē oſtendat, qui ad Chriſtianam Eccleſiam vocandi erāt. Tumultus enim vox plurimorum eſt iuxta D. Hieron. Mox addit vates. *Aſcendet enim pandēs iter ante eos, diuident, & tranſibunt portam, & egredientur per eam* Hæc partim de Chriſto, partim de Eccleſia dicta ſunt: aſcendit enim Chriſtus in cœlum, cùm ad Patrem rediit; pādens fidelibus iter, quo ad cœleſtia regna capeſcenda euolare poſſent. Ita enim teſtatur Moyſes Deut. 32. *Sicut aquila prouocans ad volandū pullos ſuos, & ſuper eos volitans*: ſequuntur autē fideles, quaſi pulli rationales Chriſti fidē, & charitatem ſectantes. Hæc enim porta eſt, per quā illis ad cœlū tranſitus patet. Atq; ita hunc locū exponit D. Tho. 3. p. q. 57. art. 6. At verò quid poſt Chriſti Aſcēſionem factum fuerit, ſtatim declarat cùm ſubdit. *Et tranſibit Rex eorū coram eis, & Dominus in capite eorum.* Regem à regendo dictum eſſe nemo ignorat: ita vt is Rex rectè appellari poſſit, cui aliorum regendorum cura, ac auctoritas incumbit: quamuis nūc ex hominum vſu, ac vſurpatione, nomē hoc Regis ad eos tantùm ſpectet, qui magnam populorum copiam obtinent, in eoſq; abſolutū ius exercent: olim verò præſertim apud Hebræos, hæc etiā ſummis Sacerdotibus dignitas collata erat, qui & Reges dici poterāt; vt de Moyſe perſpicuum eſt, qui ſummus Sacerdos fuit: de Melchiſedech Rege Salem, qui & ipſe Sacerdos erat Dei altiſſimi; de Iuda Machabæo, Ionatha, Simone, qui cùm Sacerdotio fungerētur, Regis etiā ius exercebant. De Chriſto nemo dubitat, quin à Prophetis Rex nūcupetur. Ita Dauid Pſal. 2. & 71. Dan. 2. Zachar. 9. Petrus verò ep. 1. c. 2. Chriſti Sacerdotiū, ac Pontificatum, quod ad ſucceſſores tranſiit, regio titulo exornat, dum Regale Sacerdotium appellat. Regis ergo nomine certū ſit eos omnes dignos cenſeri, qui ſupremum ius, aut ſpirituale, aut temporale in alios exercent.

DVOS igitur Micheas hoc loco præſides in Eccleſia futuros eſſe prænunciat, ſeu potiùs vnū ſub altero conſtitutum. Vnum quidē Regem appellat, qui cotā Eccleſia, ac tota fideliū multitudine graditur. Alterum, Dominū, qui in capite Eccleſiæ ſedet. Ille tanquam viſibile Eccleſiæ caput, ita ante omnium aſpectū verſatur, vt Eccleſiā viſibiliter adminiſtret: hic idcirco in capite cōſtituitur, vt in hoc viſibili capite ipſe Eccleſię inuiſibiliter præſit: hic Chriſtus eſt, ille Pontifex, qui tametſi Chriſti ſucceſſor ſit, ac viſibile Eccleſiæ caput, ad quē viſibilis Eccleſiæ adminiſtratio pertinet: atq; inde Sacerdotes ordinet, Epiſcopos conſtituat, cauſas Eccleſiaſticas iudicet, animarum ſaluti prouideat, ac totius Eccleſiæ viſibilē curā gerat, Dominus tamen Eccleſiæ nō vocatur: ſed Paſtor, prorex, ac Rex ſub Chriſto conſtitutus.

A tus. *Rex* (inquit vates) *trãſibit corã eis.* At Chriſtus in capite collocatur, ac Dominus à vate appellatur. *Et Dominus in capite eorum* Nec immeritò, cùm is ſolus Eccleſię Dominus cẽſendus ſit, qui Eccleſiam ſanguine ſuo comparauit; & primum, ac abſolutum dominij ius in eam, velut in hæreditatem acquiſiuit; quod & Ioan.13. ipſe teſtatus eſt cùm Apoſtolis dixit. *Vos vocatis me magiſter, & Domine; & bene dicitis: ſum etenim.* Hunc igitur, ac ſupremum Dominum Eccleſia ſibi præeſſe agnoſcit, licèt inuiſibilis ſit; à quo in omnia ipſius membra cœleſtis, ac inuiſibilis gratiæ vitam ſibi emanare ſentit.

B NEQVE tamen exiſtimandũ eſt, nos, aut Eccleſiam bicipitem efficere, ac duo capita, vnum viſibile, alterum inuiſibile in ea conſtituere, aut Chriſti Regnũ, quod illi integrum eſſe debet, aliquo modo proſcindere: vnicum enim dũtaxat, ac ſupremum in Eccleſia caput agnoſcimus, Chriſtum nimirum, de quo Paulus Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccle-* Epheſ.1. *ſiam* Neque illius Regnum proſcindimus; ſed vnum, ac integrum Eccleſię Imperium Chriſto manet, cui tamen viſibile caput ſubſtituimus, tanquam vicarium, ac ſuffraganeum; in quo omnis Chriſti poteſtas, quæ Eccleſiæ adminiſtrãdæ neceſſaria eſt, reſidet. C Etenim perſpicuum eſt, quandocunque vnum ab altero pendet, ea nõ duo, ſed vnum tantùm cenſeri: nam nec propterea duos in Regno Reges eſſe iudicamus, quòd in eo Prorex imperet; ſed vnũ tantùm, cùm hic à Regis auctoritate pendeat. Deũ quoque, eo quòd plurimos in orbe Reges conſtituat, haud tamen diuiſum cũ his Imperiũ gerere exiſtimamus: cùm ſolus omnium Rex, ac conditor ſit; & iure proprio vniuerſos ſibi Reges ſubiiciat. Hoc pacto nec in Eccleſia duplex ius, aut dominiũ conſtituitur, cuius partem vnam Chriſtus, alterã Pontifex D ſibi vẽdicet, ob id quòd præter Chriſtum caput quoque viſibile in Eccleſia præſit: ſed omnium Chriſto poteſtatem deferimus, quæ illi Matth.11. à Patre tradita fuit, cùm ait. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo* Hinc etiã Rex Regum, & Dominus dominantiũ à Ioanne appellatur. Quapropter haud fruſtrà vates ait; *Dominus in capite eorum.* Neque enim Põtifex ſine Chriſto caput Eccleſię creditur, aut Chriſtus ſine Pontifice viſibilem Eccleſiæ gubernationẽ exercet; ſed Dominus in capite, Chriſtus in Pontifice, caput in capite neceſſariò agnoſci debet: non quidem vt duo capita exurgant, quibus E Eccleſiæ Regnũ diuidi, aut corpus diſcindi contingat: ſed vt vnum tantummodò caput abſolutum, ac ſupremum agnoſcatur, quod vates Dominum appellat, alterum ſub illo miniſteriale credatur, quod toti Eccleſiæ perſpicuum ſit, ac viſibile coram ipſa incedat. Conſtat igitur primùm ex hoc Micheæ vaticinio, præter Chriſtum aliud quoque viſibile caput in Eccleſia ſtatuendum eſſe.

A ALTERVM æquè illuſtre vaticinium eſt Oſeæ 1. vbi ita legitur. *Congregabuntur filij Iuda, & filij Iſraël pariter. & ponent ſibimet caput vnum, & aſcendent de terra* Si de Hebræo populo hæc Oſeæ verba quis explicare velit: ſanè nunquam impleta fuiſſe reperiet, præſertim cùm poſt regnum Iudæorum diſciſſum, illud nunquam deinceps inſtauratum fuerit: maximè verò poſt Oſeam, qui in regno Ezechiæ prope Iudaici regni interitum prophetauit; poſt quem vix ſex in Iuda Reges ſuperfuerunt: inter quos neminem legimus extitiſſe, qui omnibus duodecim tribubus ſolus imperauerit, B vt Prophetę verba indicant. Quapropter alio modo interpretanda eſſe hæc vaticinij verba docet D. Aug. lib. 18. de Ciu Dei cap. 28. & lib. 22. cont. Fauſt. c. 89. quem ſequitur Lyranus, & multi ex recentioribus: nimirum vt per Iudam, & Iſraëlem, duos illos populos, in quos vniuerſus terrarum orbis olim diuiſus erat, intelligamus, Iudæum nempe, ac Gentilem. Iudæos quidem filios Iuda appellat: gentes autem ad Chriſtum conuerſas nomine Iſraëlis inſinuat: quod etiã indicat Paulus ad Rom. c. 9. ſcribens, cùm ait. *Non omnes, qui ex Iſraël ſunt, ij ſunt Iſraëlitæ.* C Vbi duplex Iſraëlitarum genus diſtinguit, vnum quidem carnale, quod à Iacobo, aut Iſraële per carnalem propagationem traducitur: alterum ſpirituale, quod cùm Iſraëlis fidem ſectetur, ſpiritu potiùs quàm carne ab eo ſe genitum eſſe teſtatur: quod idem Paulus apertiùs declarat, cùm ait paulò poſt. *Neque qui ſemen Abrahæ ſunt, omnes filij; ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen.* Quæ verba ipſemet clariùs exponens. *Id eſt* (inquit) *non qui filij carnis, ij filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Quapropter ij veri Iudæi, ac Iſraëlitę tantùm cenſendi ſunt, qui ſpiritus potiùs, quàm carnis propagatio- D ne à Chriſto, qui per illud Iſaac ſemen ſignificatur, originem ducunt.

Oſea 1.

Auguſtinus.

Rom 9.

DE his igitur Oſeas prænunciat in vnum fore congregandos: in vnum ſcilicet corpus Chriſti myſticum, atque in vnam Eccleſiam, hoc enim illud eſt Chriſti vaticinium, quod apud Matth. exaratum legimus cap. 8. cùm de futura Eccleſia agens ait. *Dico autem vobis, quia multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum.* A quo nec ipſe Paulus diſſentit, cùm de vtriuſque populi, Iudaici nimirum, ac Gentilis vocatione E ad Epheſ. ſcribens capite ſecundo. *Ipſe* (inquit) *eſt pax noſtra, qui fecit vtraque vnum, &c. vt duos condat in ſemetipſo, in vnum nouum hominem faciens pacem, & reconciliet ambos in vno corpore Deo per crucem.*

Matt.8.

Epheſ.2.

QVOD verò magis propoſitum noſtrum vrget; illud eſt, quod ſequitur. *Et ponent* (inquit Vates) *ſibimet caput vnum.* Planè non ignoro hoc ferè ab omnibus de Chriſto exponi, quẽ

Paulus caput Eccleſiæ à Deo conſtitutum eſſe docet ad Epheſ. 1. *Ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam.* At ſi verba Prophetæ expendimus, quibus ait; hos populos, quos Eccleſiam vnam eſſe diximus, ſub vno Chriſto capite collectam (neque enim Eccleſia Chriſtiana appellari poteſt, quę Chriſtũ caput non agnoſcit) poſtquã ſimul collecti fuerint, ac ſub vna fide nomina Chriſto dederint; ſibimet caput vnum poſituros: videntur profectò ea non de Chriſto, ſed de alio capite poſt Chriſtum exponẽda eſſe. Quorſum enim Eccleſia iam à Chriſto in fide collecta, vt vates inſinuat, cùm ait. *Congregabuntur filij Iuda, & filij Iſrael pariter* (pręſertim cùm nõ à ſeipſis, ſed à Chriſto illos cõgregari opus fuerit, ad quem ſpectat fidem infundere, atq; ad Eccleſiæ ouile vocare) ipſũ Chriſtum ſibimet in caput eligeret? cùm non Eccleſia Chriſtum, ſed Chriſtus Eccleſiam elegerit: vt ipſe teſtatur Ioan. 15. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos:* quod etiam Paulus confirmat ad Epheſ. ſcribens c. 5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret; mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, &c.* Ac prætereа idem Paulus cùm de Chriſto capite agit, non ab Eccleſia, ſed à Deo conſtitutum eſſe affirmat. Ipſu dedit caput (inquit) ſuper omnẽ Eccleſiam: quò fit, vt nõ niſi impropriè hæc vaticinij verba ad Chriſtũ referri valeãt.

Ad Epheſ. 1. · *Ioan. 15.* · *Epheſ. 5.*

Q V O D N A M igitur illud caput erit, quod futuræ Eccleſiæ electioni committendum eſſe vates pronunciat? non aliud ſanè quàm viſibile Eccleſiæ caput; quod poſt Chriſtum aliquando à tota Eccleſia, vel ab iis, quibus ex Eccleſiæ conſenſu hæc facultas collata eſt, vrgente ipſa Dei inſtitutione, eligendum erat. Hoc caput Eccleſia, Chriſto iubẽte, poſt Chriſtũ ſibi ponit, eligit, ſtatuit: quod cũ Chriſti poteſtate fungatur, Chriſti ipſius pręſentiam Eccleſiæ adeſſe teſtatur.

H I S accedat & inſignis illa Ezechielis prædictio, quæ legitur c. 34. vbi poſtquam multa Deus de gentium vocatione futura prædixit illis verbis. *Ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas, ſicut viſitat paſtor gregem ſuum in die, quando fuerit in medio ouium ſuarum diſſipatarum: ſic viſitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerant, in die nubis, & caliginis. Et educam eas de populis, & congregabo eas de terris.* Et infrà. *Quod perierat, requiram; & quod abiectum erat, reducam; & quod confractum fuerat, alligabo; & quod infirmum fuerat, conſolidabo:* quibus verbis Eccleſiam aliquando ex Gentiũ diſperſione colligendã prædicit. Deniq; de Eccleſiæ Paſtore agẽs, ita inquit. *Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem ego autem Dominus ero eis in Deum, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. Ego Dominus locutus ſum.*

Ezech. 34.

A T R I A in his verbis Prophetæ, in quibus de Eccleſiæ Paſtore agitur, maximè expẽdenda ſunt; primum quòd vnus Paſtor duntaxat Eccleſię promittitur: ſecundum quòd hic Paſtore Dauid; tertium & poſtremum, quòd Deus hunc Dauidem bis diuerſimodè appellat: primò Paſtorem, deinde Principem: quaſi duplicem hũc eſſe Dauidem inſinuet, vtrumque tamen Eccleſiæ caput. Primum quidem nulla conditione teneri vult: alterum verò in medio Eccleſiæ omnium aſpectui expoſitum futurum pronunciat.

Q V O D ad primum, nulli dubium eſt, verba B illa eſſe Dei Patris, qui Chriſtum Eccleſiæ Paſtorem pollicetur: ſiquidem ipſe Chriſtus ſe Paſtorem eſſe teſtatur apud Ioan. 11. *Ego ſum Paſtor bonus, &c.* & Paul. ad Heb. 13. Chriſtum magnum Paſtorem vocat. *Deus autem pacis* (ait) *qui eduxit de mortuis Paſtorem magnum ouium in ſanguine teſtamenti æterni Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum.* Porrò, quòd vnum tantùm Paſtorem commemorat, eo indicat, vnum tantùm in Eccleſia caput eſſe debere, vt vni Eccleſiæ corpori reſpondeat.

Ioan. 11. · *Hebr. 13.*

C Æ T E R V M cùm hunc ipſum Paſtorem Dauidis appellatione nuncupat, haud exiſti- C mãdum eſt, vatem de illo Dauid filio Ieſſe, ac Salòmonis patre mentionem facere, cùm is iampridem è vita exceſſiſſet; ſed tropicè de Chriſto agere exploratũ eſt, quem Dauidem propterea appellat, tum quia Chriſtus Dauid filius futurus erat, & ſæpe patris nomen filio tribuitur; atque ita cenſet tranſlatio Chaldaica, quæ locum illum Oſe. 3. huic affinem. *Poſt hæc reuertentur filij Iſrael, & quærẽt Dominũ Deum ſuũ, & Dauid Regem ſuum* ita interpretatur. *Poſt hæc reuertentur filij Iſraelis, & quærent cultum Dei ſui, & obedient Meſſiæ filio Dauid Regi ſuo.* Tum etiam ob ſingularẽ Dauid erga Dei populum D pietatẽ, quam cùm ſæpiſſimè declarauit, tum maximè, cùm aduersùs Goliam nulla ſalutis ſuæ habita ratione pro Dei populo pugnauit; in quo eximium pij, ac præclari Paſtoris ſpecimen oſtendit: quę ſanè ratio mihi inter alias potior videtur, ob id præſertim, quòd in Scripturis Chriſtus nunquam Dauid appelletur, niſi cùm de Paſtorali illius munere agitur.

Oſe. 3.

R E S T A T tertiũ explicandũ, quod ad rem magis attinet, cur ſcilicet bis Dauid hoc loco, ac diuerſa ratione à vate repetatur. Mirum ſanè eſt, cùm Scripturæ nihil omnino ſuperuacaneum contineant: cur bis Dauidẽ, atq; vt E nonnullis videri poſſet, nulla ratione, aut neceſſitate nominet: cur item quaſi duæ Dauidis perſonæ forent, vnum Paſtorem, alterũ Principem nuncupet. Demum cur poſtremò Dauidi eam conditionẽ apponat, quòd Princeps in medio Eccleſiæ degat. Certè omnibus exploratum eſt, nihil in Scripturis ſuperuacaneum, aut fruſtratorium eſſe: ſed omnia quo afflata ſunt, Dei Spiritu digna eſſe; ſed his pro-

fectò futuram Eccleſiæ gubernationem, qua- A lis poſtea in Eccleſia exercenda erat, ſub vno inuiſibilis, ac viſibilis capitis imperio, inſinuare, ac velut delineare voluit.

PRIMVM quidem ita locum hunc interpretandum ſentio, vt vates ſub vnius Dauidis nomine, ac gemina illius appellatione, duplicem quidem Paſtoris perſonam; vnum tamen duntaxat pij paſtoris munus, ac poteſtatem declaret. Duplicem perſonam intelligo, vnam Chriſti primi, ac ſupremi Eccleſiæ Paſtoris, ſed inuiſibilis, & iam in cœlo triumphantis perſonam, Pontificis alteram in terris Vicaria Chriſti poteſtate fruentis. Idcirco B enim Dauidis appellatio geminatur, vt duplex quodammodo Dauid, ac Paſtor in Eccleſia agnoſcatur, à quo partim viſibilis, partim inuiſibilis Eccleſiæ gubernatio peragatur: Chriſtus inuiſibilem, Pontifex viſibilem principatum gerat: at vnum vtrique Dauidis nomen inſeruit: quandoquidem vna eſt vtriuſque capitis poteſtas, vnus principatus, vnum Imperium, perinde ac ſi vnus eſſet Dauid, ac Eccleſiæ Paſtor: quandoquidem Pontifex Chriſto ſubordinatur; neque enim (vt ſæpe diximus) alius in Eccleſia Pontificatus conſtitutus agnoſcitur, quàm qui à Chriſto C olim geſtus fuit: neque alia poteſtas, quàm quæ olim Chriſti fuit, atque ab eo Petro collata: neq; Pontifex aliud, aut diuiſum à Chriſto in Eccleſiam imperium ſibi vẽdicat, quàm quod Chriſti Domini proprium eſſe agnoſcit, cuius ille Vicaria poteſtate fungitur: inde fit, vt vterque, tam Chriſtus, quàm Pontifex vno nomine Dauid nuncupetur, vt Principatus vnus vtriuſque eſſe demonſtretur.

NEQVE verò huius Principatus vnitatem ſcindit, quòd hic Dauid modò Paſtor, modò Princeps à vate deſcribatur. Id enim idcirco dictum fuit, vt vtramque, & tempo- D ralem, & ſpiritualem poteſtatem Eccleſiaſtico Principi non repugnare perſpicuum ſit: qua & ſpirituales, & temporales Eccleſiæ hoſtes vtraque manu, atque vtroque gladio debellare valeat.

ID verò tantummodò inter eos intereſt, quòd primùm Dauid vates Paſtorem, abſque vlla loci conditione eſſe meminit. Alterum verò in medio Eccleſiæ habitaturum pollicetur: atque hoc illud eſt, quod nos metirò contra aduerſarios vrgemus, qui viſibilem Paſtorem omnibus, quibus poſſunt, modis ab Eccleſia expellunt: quid eſt in medio Eccleſiæ E aſtare; præterquàm omnibus perſpicuum, ac viſibilem eſſe? Ita Chriſtus, cùm viſibilis inter diſcipulos maneat, ait. *Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat.* Rurſus cùm poſt reſurrectionem, rediuiuum, ac viſibilẽ Apoſtolorum conſpectui ſeipſum ſiſteret. *Stetit Ieſus* (inquit Io. 20.) *in medio diſcipulorum ſuorum, & dixit eis, pax vobis.* Quò fit, vt nulli prorſus

Luc. 22.

Ioan 20.

dubitandum ſit: quin hac loquendi forma vates viſibilem aliquem Paſtorem deſignare voluerit, qui in medio fidelium appareat, ac ſe omnibus conſpicuum reddat. Cùm igitur Chriſtus ſupremus, ac perpetuus Eccleſię Paſtor eſſe deberet: nec tamen perpetuò viſibilis eſſe poſſet: inde Chriſto alium Paſtorem ſufficì opus fuit, qui omnibus viſibilis totius Eccleſię curam gereret, ac inuiſibilem Chriſtum Vicaria poteſtate referret: atque hoc ſolum inter Chriſtum & Pontificem diſcrimen verſatur: ſi quidem Chriſtus ſupremus eſt Eccleſiæ Paſtor: Pontifex non ſupremus reſpectu Chriſti, ſed tantùm Vicarius: tametſi cæteris Paſtoribus comparatus ſupremus iure nuncupetur, Chriſtus inuiſibilis, Pontifex viſibilis, Chriſtus in cœlo; Pontifex in medio Eccleſiæ, Chriſtus inuiſibiliter Eccleſiam regit, ac moderatur: Pontifex eandem viſibiliter adminiſtrat.

VERVM ad ſolidiora, ac præclariora Euãgelij teſtimonia accedamus. Cùm Dominus de Eccleſiæ ædificatione ageret Matt. 16. Petro dixit. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Perſpicua eſt hæc domus extruẽdæ metaphora, in qua cumprimis fundamentum neceſſarium eſt, cui tota ædificij moles inniti debeat. Id etiam manifeſtum eſt, petrã, de qua hic agit Chriſtus; Eccleſiæ fundamentum ſignificare. Porrò neminem latet, id eſſe ędificio fundamentum, quod eſt caput corpori, quod Ciuitati Rector, quod Regno Rex, quod paterfamilias domui, ita vt in hac Eccleſiæ petra, ac fundamento illius Paſtor, ac caput deſignetur. Quapropter omiſſa controuerſia, quæ de Petro hoc loco agitari ſolet, num ea petra ſit, de qua agit Chriſtus: in quo aduerſarij à nobis diſſentiunt: id tantummodò inquirendum proponimus: quonam modo hoc Eccleſiæ fundamentum intelligendum ſit.

Matt 16.

DVPLEX enim fundamenti genus reperiri ex ipſo vſu perſpicuum eſt, vnum quidem ædificio intrinſecum, quod ex magnis lapidibus ſimul extructis, ac coaleſcentibus aſſurgit: à quo prima domus initia ſumit: de quo vulgò communis videtur eſſe dicendi modus: id enim iam vſus obtinuit, vt fundamenta iacere dicamur, cum huiuſmodi lapides prægrandes domui conſtituendæ ſubſternimus; licèt propriè fundamentum non ſit. Porrò alterum eſt, domus fundamentum extrinſecum, à quo totius domus ſoliditas pendet: illud nimirum, quod toti extruendæ moli ſubſternitur, ac extructam ſuſtinet; quod cùm firmiſſimum, ac ſolidiſſimum eſſe debeat, hoc propriè domus fundamentum appellatur.

SVNT igitur, qui petram hanc, de qua hic Chriſtus agit, intrinſecum fundamentum intelligant; communis tamen ſententia, ac

verior meo iudicio eſt, petram hanc non fundamentum intrinſecum, quod primum extruitur, ſed rupem illam ſignificare, ſuper quam domus ædificatur: atque hoc ſenſu petra ab Iſaia accipitur cap. 2. cùm ait. *Ingredere in petram, & abſcondere in foſſa humo.* & eodem cap. *Introibit in ſpeluncas petrarum*: & c. 51. *Attendite ad petram vnde exciſi eſtis.* Quapropter petra hoc loco, non primos ipſius ædificationis lapides ſignificat, ſed ipſam rupem, ſuper quam ipſi lapides ædificantur. Atque id confirmat, quòd cùm Dominus de ſolidiſſimo fundamento agat, quo Eccleſia perpetuò ſtabilis, ac firma permanere debet, quod ſequentia verba indicant. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Planè certum eſt eam non de primo, ac intrinſeco fundamento, quod facilè labi poteſt, ac per ſe exile eſt, niſi alterius fundamenti præſidio roboretur: ſed de extrinſeco, quo Eccleſiæ domus fixa, & immota redditur, petram hanc intelligere.

Iſai. cap. 2. & 51.

HVIC ſententiæ, quæ vt communior, ita verior eſt, fauet Iſai. cap. 2. vbi de Eccleſiæ futura extructione agens. *Et erit* (inquit) *in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur ſuper omnes colles, & fluent ad eam omnes gentes.* Idem prorſus apud Micheam legitur. *Et erit in nouiſſimo dierum, erit mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ſublimis ſuper colles, & fluent ad eam populi.* Iam nulli non exploratum eſt domum Dei Eccleſiam appellari: Ita eam appellat Paul. 1. ad Timoth. 3. *Vt ſcias quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui.* Ita Dauid Pſal. 25. *Domine dilexi decorem domus tuæ.* Ædificandá igitur in nouiſſimis diebus nimirum in diebus Meſſiæ Eccleſiam vates prænunciarat vbi? aut quo fundamento? In monte. *Et erit* (inquiunt) *mons domus Domini*, id eſt, mons, in quo velut fundamento, domus Domini, ſcilicet Eccleſia extruenda eſt. Cùm ergo in monte ædificandam Eccleſiam eſſe dicunt; non obſcurè Eccleſię fundamentum extrinſecum eſſe volunt; vt illam perpetuò ſtabilem, ac firmam demonſtrent. Cæterùm hoc fundamentum, quod vterque Propheta montem nuncupat, Chriſtus in hoc teſtimonio petram appellat, tanquam ſolidiſſimam rupem, in quam nulla inferorum vis vnquam præualere queat. Igitur manifeſtum eſt, petram, de qua agit Chriſtus hoc loco, non intrinſecum, ſed extrinſecum tantùm Eccleſiæ fundamentum ſignificari.

Iſa. c. 2. *Miche. 4.* *1. Timoth. 3.*

QVOD etiam parabola illa domus, quæ legitur Matth. 7. non obſcurè declarat: vbi ſapiens Architectus domum ſuam ſapienter ſupra firmam petram conſtruit; quæ irruentes imbres non timet, nec ventorum impetu proſternitur. Inſipiens verò ædificium arenæ fundamento ſuperimponit, quod fluxum eſt, ac facilè dilabitur: ibi enim Chriſtus duo fundamenta adinuicem comparat; petram videlicet, & arenam, quæ proculdubio extrinſeca tantùm domus fundamenta ſunt.

Matth. 7.

HIS poſitis, quatuor circa hoc Eccleſiæ fundamentum diligenter expendenda ſunt, quæ viſibilis capitis in Eccleſia neceſſitatem declarant. Primùm eſt ipſius fundamenti natura: illud enim ædificio fundamentum præſtat, quod corpori caput, quod exercitui dux, quod populo Rex: cùm enim hoc fundamentum totam ædificij molem regat, ac ſuſtineat: inde eo Eccleſiæ caput, ac paſtorem ſignificari exploratũ eſt. Quod ipſe Moyſes Num. 11. declarauit, qui cùm eſſet totius Iſraëlitici populi dux, quaſi inſinuare vellet idem prorſus eſſe ducem eſſe, ac fundamentum. *Non poſſum* (inquit) *ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia grauis eſt mihi.* Hoc ipſum habetur Deuter. 1. *Non poſſum ſolus ſuſtinere vos, quia Dominus Deus veſter multiplicauit vos*: videbatur enim ſibi cùm principatum in eo populo gereret, totius populi molem, quaſi fundamentum ſuſtinere, ac regere.

Numer. 11. *Deuteron.*

SECVNDÒ obſeruandum eſt, fundamentum hoc extrinſecum eſſe, ac perſpicibile, vt ſuperiùs demonſtratum fuit: id verò indicat Eccleſiæ caput, de quo hîc agit Chriſtus, viſibile, ac perſpicuum eſſe debere. Extrinſeca namque viſibilia ſunt, & oculis perſpiciuntur: quæ autem intrinſeca ſunt, non ſic noſtris obtutibus patent: neque id fruſtrà: Eccleſia enim cùm viſibilis ſit, ac viſibili fidelium, qui velut lapides viui in domum ſpiritualem ſuperſtruuntur, ædificatione conſtet: planè viſibili quoque fundamento indiget, à quo tota regatur. Inuiſibile enim fundamentum potiùs ad eam Eccleſiæ partem ſpectat, quæ in cœlo inuiſibilis eſt, ac triumphans: quocirca Chriſtus fundamentum hoc petram, ſeu rupem appellat, & ſuper eam ſe ædificaturum Eccleſiam pollicetur: vt eò demonſtret, Eccleſiam ſine viſibili capite eſſe non poſſe, cùm ea illi veluti fundamento inniti debeat.

TERTIÒ expendendum eſt, fundamentum illud extrinſecum, quod viſibile caput Eccleſiæ eſſe declarauimus, vnicum tantummodò eſſe non multiplicem: nam cùm Dominus ſuper petram Eccleſiam ſe ædificaturum promittit; non plures, ſed vnam tantùm petram aſſignat. *Super hanc petram* (ait) *ædificabo Eccleſiam meam.* Hoc ipſum & Iſaias, & Micheas affirmant; cùm non plures, ſed vnum tantùm dicunt eſſe montem domus Domini. Quid verò hoc indicet, manifeſtum eſt hoc ſymbolo demonſtrari; vnum duntaxat viſibile caput Eccleſiæ eſſe debere, ex quo vera tum Eccleſia, tũ Religio dignoſcitur: etenim cum falſa Religio vna non ſit: ſed in plures ſectas diſciſſa appareat; vno tantùm capite conſtare non poteſt: ſed eam tot capita habere

bere opus eſt;quot hæreſum,ac ſectarum auctores, ac magiſtros ſibi vendicat: quò fit, vt huius fundamenti vnitas illi nullatenus deſeruiat,quam ſemper vera Religio comitem habuit: atque ea ſe veram eſſe cunctis oſtendit.

QVARTO denique obſeruandum eſt, hoc Eccleſiæ fundamẽtum,quod petrã Chriſtus appellat, non fruſtra ab Iſaia montem in vertice montium conſtitutum nuncupari. Id enim graui myſterio non vacat:nam montiũ nomine in ſacris literis ſæpè Apoſtolos ſignificari teſtatur Dauid Pſal.86. *Pſalm.86.* vbi de Eccleſiæ ædificatione, & fidelium propagatione per B Apoſtolos facienda agens,ait. *Fundamenta eius in montibus ſanctis*. Cõueniunt ſiquidem vniuerſi penè expoſitores;Dauid hoc Pſalmo de Chriſtianæ Eccleſiæ initiis vaticinium texere. Porrò quinam hi montes ſint, ſuper quos ſtruendam Eccleſiam vates præcinit,explicat *Apo.21.* D.Io.Apoc.21. vbi hos eſſe Apoſtolos docet. *Et murus*(inquit) *ciuitatis habens fundamẽta duodecim, & in ipſis duodecim nomina Apoſtolorum agni*.Deinde ſingula fundamenta recenſet,ac vnicuique montem gemmeum aſſignat. *Fundamentum primum*(ait) *Iaſpis, ſecũdum Sapphirus, tertium Calcedonius, quartũ Smaragdus*. Deinde C cæteros enumerat, quouſque ad duodecimũ peruenerit. At quamuis Apoſtoli omnes mõtes gemmei ſint: vnus tamen eſt mons in capite montium, ſuper quem extructa eſt Eccleſia: vnus Petrus,vnus Pontifex; vnum veræ Religionis viſibile caput, qui cæteros dignitate, ac poteſtate longè antecellit; à quo demum vniuerſa Eccleſia regitur, ac gubernatur.

QVAMQVAM verò Apoſtoli omnes Eccleſiæ fundamenta nuncupentur tam à Io. loco citato,quàm à D.Paulo ad Epheſ.2. *Epheſ.2.* vbi nos ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophe- D tarum ſuperædificatos affirmat: ij tamen diuerſa ratione à Petro Eccleſiæ fundamenta dicuntur. Primùm namque Apoſtoli omnes Eccleſiæ fundamenta appellantur communi quadam ratione, ſcilicet propter doctrinam à Deo reuelatam,cui Eccleſiæ fides,veluti fundamento innititur, quam ſicut omnes Apoſtoli à Chriſto ſibi traditam acceperunt, ita ex æquo orbi communicauêre, atque Eccleſiam hoc modo fundauêre.Hac ratione Paulus ad Epheſ.2. Apoſtolos fundamenta appellat, cùm ait. *Epheſ.2.* *Superædificati ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum;ipſo ſummo angulari* E *lapide Chriſto Ieſu*. Deinde ratione fundationis particularium Eccleſiarum:cùm enim ſinguli Apoſtoli ſingulas Eccleſias fundauerint;ex quibus tandem tota Eccleſiæ fundatio abſoluta eſt;inde meritò Apoſtoli Eccleſiæ fundamẽta nũcupãtur, quod annuere videtur Paulus ad Rom.15 *Rom.15.* *Sic prædicaui*(inquit)*non vbi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentũ* A *ædificarem*. Poſtremò ratione etiam gubernationis: ſiquidem vniuerſis Apoſtolis ſpirituale totius orbis regimen in ſolidum creditum fuit,ac Rectores vniuerſi à Chriſto conſtituti ſunt:vt olim Dauid prædixerat. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram*. *Pſalm.44.* Attamen hanc poteſtatem Apoſtoli in ordine ad vnum caput, ac veluti delegatam acceperunt: quod apertè tradit D Hieronymus lib.1.cont.Iouinianum. *Hieronym.* *Licèt* (inquit) *ſuper omnes Apoſtolos ex æquo Eccleſiæ fortitudo ſolidetur:tamen propterea inter duodecim vnus eligitur, vt capite cõſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio*. Quod Cyprianus de vni- *Cyprianus.* B tate Eccleſiæ prior docuerat his verbis. *Et quamuis*,ait, *Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat: tamen vt vnitatem manifeſtaret;vnam cathedram conſtituit,& vnitatis eiuſdem originem ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit*. Et poſt pauca. *Primatus Petro datur,vt vna Chriſti Eccleſia,& cathedra vna mõſtretur*. Quibus verbis id apertè Cyprianus inſinuat, vnam Eccleſiam demonſtrari nõ poſſe niſi vnum viſibile caput appareat, quod Petri primatum in Eccleſia gerat. Petrus igitur,& qui Petri ſucceſſor eſt, mons eſt in vertice montiũ à Deo cõſtitutus; in quo domus C Domini fundata eſt. Quamobrẽ licèt Chriſtus Apoſtolos omnes tanquam Eccleſiæ ſuæ fundamẽta præſentes cerneret,ad vnũ tamen Petrum conuerſus, ait. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Quaſi id annuere vellet. Petrum montem eſſe in vertice montium,cunctis Apoſtolis ſuperiorem; quem non communi, ſed ſingulari quodam modo Eccleſiæ fundamentum conſtituere decreuerat.

AT hic nodus quidam reſtat explicandus: quo pacto Petrus fundamentum Eccleſiæ eſſe dicatur,cùm Paulus dicat. *Fundamen-* *1.Cor.3.* D *tum aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod poſitũ eſt,quod eſt Chriſtus*. Ex quo videtur elici poſſe, Chriſtum in hoc teſtimonio Matthæi cùm de petra loquitur,ſuper quam ædificanda erat Eccleſia, de ſeipſo intelligere, vt contendit Caluinus: verùm hic nodus facilè ſoluitur. Scripturæ enim cùm nomen fundamenti nõ tantùm Chriſto,ſed etiam Apoſtolis tribuũt; abſque dubio duplex fundamentum diſtinguũt: Apoſtoli namque idcirco Eccleſiæ fundamenta nuncupantur,quia fundauerunt Eccleſiam in fide,& doctrina Chriſti, quemadmodum ait Paulus 1.Cor.3. *Vt ſapiens Archite-* *1.Cor.3.* E *ctus fundamentum poſui*. Quod etiam tradit B. Ignatius epiſt. 5. *Ignatius.* *Vna eſt Eccleſia* (inquit) *quam fundauerunt S. Apoſtoli in ſanguine Chriſti propriis ſudoribus, & laboribus*. Petrus verò ſingulari quodam modo (vt diximus) Eccleſiæ fundamentũ dicitur,quia ſupremus Rector,ac Gubernator Eccleſiæ à Chriſto inſtitutus eſt. At Chriſtus fundamentum Eccleſiæ appellatur, non ſolùm quia primarium ſit illius caput, ac rector;

ſed ea gubernatio cuiq; Regno tribuenda eſt, quæ illius propria eſſe agnoſcitur. Ita ſanè par eſt in Eccleſia, quæ Chriſti regnum eſt, fieri: debet enim illa ſuum Regem habere, ſibi & natura, & conditione ſimilem. Humanum eſt Regnum ex fidelium hominum multitudine collectum, homo debet eſſe, qui illud regat, ac moderetur: viſibile eſt regnū, viſibilis quoque ſui Regis aſpectu frui debet, qui viſibilem in Eccleſia adminiſtrationem exerceat: nec tamen ob id inuiſibilem Dei, ac Chriſti gubernationem velut non neceſſariam expellimus; cùm abſque illa Eccleſiæ regnum neque rectè adminiſtrari, neque ſtabile, aut diuturnum eſſe poſſit: ſed eam gubernationem, quæ viſibili Eccleſię regno propria, ac velut affinis eſt, neceſſariò retinendam dicimus; atq; eos iure aduerſarios reprehendimus, qui viſibile caput, quo viſibilis Eccleſia neceſſariò ſubſiſtere debet, ab illius adminiſtratione expellūt.

Cant. 6.

RVRSVS apud Salomonem Cantic. 6. Eccleſia bene ordinato exercitui comparatur. *Quæ eſt iſta* (inquit Salomon) *quæ progreditur, quaſi aurora conſurgens; pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata?* At quando vnquam aut ordinatus exercitus, aut bene inſtructa acies ſine Imperatore viſa fuit; aut ad bellum proceſſit? quis in bello gerendo ordo eſſe poſſet, ſi nullus eſſet in exercitu dux, à quo belli ſignum expectandum eſſet? id approbat Beatus Hiero. epiſt. 4. in 1. ad Timoth. *In quamuis grandi exercitu* (ait) *vnius ſignum expectatur.* At non ſatis eſt; hunc Imperatorē inuiſibiliter præeſſe: is.n. & viſibilis, qui ab omnibus videri poſſit, & cunctis conſpicuus eſſe debet, vt vniuerſos ad pugnam prouocet. Eccleſia igitur, quæ propterea militans appellatur, quòd inſtar aciei optimè inſtructæ, non tam aduerſus dęmonum turmas, quàm Hæreticorum phalangas certat, quo pacto inuiſibili tantū Imperatore contenta erit? aut qua ratione viſibili duce, ac principe carere poterit; quo hortante, ac docente ad fidei, ac ſalutis certamen properet? Num obſecro, inuiſibilem ducem magno, ac viſibili exercitui ſufficere exiſtimabimus; quem viſibili vnius Imperio terreri, ac regi opus eſt? in quo cùm plurima, quę ad neceſſariam illius adminiſtrationem ſpectant, ab vno diſponi, ac ſanciri oporteat ducis præſentia quàm maximè neceſſaria eſt. Equidem Deus inuiſibilis Hebræo populo dux fuit, cùm gentes illas Ethęorum, Cethæorum, Phereſæorum, Iebuſæorum, Chananęorum, quæ promiſſionis regiones occupabant, ferro deleret. Ita teſtatur Moyſes Deuter. 20. *Dominus* (inquit) *ſolus dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus.* Nec tamen ipſe ſolus ſufficere voluit: ſed Moyſem, ac Ioſue viſibiles in populo principes, ac belli duces inſtituit, qui efferas illas gentes aggrederentur, ac tandem extinguerent.

Hieronym.

Deuter. 20.

CHRISTVS inuiſibilis Eccleſiæ dux eſt, & caput, quis hoc negat? At num ſolus ipſe vult ſufficere? num ſolus inuiſibiliter præeſſe? num ſolus Epiſcopos creare, ac Preſbyteros per ciuitates inſtituere? num inuiſibilis fidei dogmata declarare? num inuiſibilis emergentes in fide controuerſias dirimere? num inuiſibilis de Eccleſiaſticis cauſis iudicare? num ſolus, ac inuiſibilis, quæ ad mores ſpectant, decernere? num ſolus fideles ad vitiorum pugnas hortari? Hæc equidem Chriſtus, qui inuiſibilis eſt, ſolus efficere non vult, abſq; alterius viſibilis capitis miniſterio; quò fit, vt viſibili prorſus ductore opus ſit, qui ordinatam hanc Eccleſiæ aciem inſtruat, componat, ac moderetur.

1. Timoth. 3.

HIS accedat, quòd Eccleſiam Paulus 1. ad Timoth. 3. vocat domum Dei. *Vt ſcias* (inquit) *quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui.* At ſi Eccleſia domus Dei eſt; certè ita ordinata eſſe debet, vt in ea nihil confuſum, aut incompoſitum conſpici queat. Quomodo verò ea ordinata eſſe poſſet, ſi nullus Dei familiæ præeſſet; nullus in ea à Deo conſtitutus eſſet, cui totius domus regendæ, ac alendæ cura incumberet? Eſt quidem id diuinæ domui cùm primis neceſſarium, vt vnius œconomiæ ſubdita ſit; hoc Chriſto ipſo atteſtante apud Matth. cap. 14. *Quis putas eſt fidelis ſeruus, ac prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore?*

Matth. 14.

TERRENA quippe Dei familia eſt ipſe fidelium cœtus, qui recepta fide inter Dei filios reputantur, ac filiorum locum in Eccleſia obtinent, quibus vnus loco Domini fidelis ſeruus, ac prudens præeſſe debet à Chriſto inſtitutus, qui illis ſpirituales cibos diſtribuat. At non ſatis eſt terrenæ Dei familiæ aliquem præpoſitum eſſe; niſi is quoque viſibilis ſit, ac toti familiæ conſpicuus, cuius imperio tota familia pareat: nam ſi inuiſibilis eſſet, nec domus curam gerere, nec quæ familiæ neceſſaria ſunt, prouidere valeret. Quomodo enim is qui inuiſibilis eſt, Dei verbo familiam alere; fidei dubia tollere; exortas controuerſias reſcindere; cuique propria munera diſtinguere; & ſi qui fortè ſunt in familia diſcoli, diſciplina coërcere poteſt? Hæc planè cùm ad viſibilem Eccleſiaſticæ domus adminiſtrationem pertineant, haud ſanè præterquàm à viſibili illius præfecto præſtari poſſunt.

POSTREMO Eccleſia omnium manifeſtiſſima ſimilitudine grex à Domino vocatur, Luc. 12. *Nolite* (inquit) *timere puſillus grex, complacuit enim Patri veſtro dare vobis regnum.* Item Ioan. 11. *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere; & fiet vnum ouile & vnus paſtor.* Demum cùm Dominus Petro regendam Eccleſiam committeret, dixit.

Luc. 12.

Ioann. 11.

Paſce

Ioan.21. *Paſce oues meas.* At quando grex vnus vnquam A appellari potuit, cui vnus non præſit Paſtor toti gregi conſpicuus; cuius voce, ac imperio oues obtemperare debeãt? Neque enim infiſciari poſſunt aduerſarij, quin Hebræus populus Deum Paſtorem inuiſibilem haberet, cũ veram adhuc illius fidem coleret; cuius tamẽ *Matt.9.* Chriſtus miſertus legitur, atque oues appellauit non habentes Paſtorem: quo ſanè annuere voluit, præter inuiſibilem, alium quoque viſibilem Paſtorem Eccleſię neceſſarium eſſe. Et quidem aduerſarij, qui nullo viſibili Paſtore freti pluribus Paſtoribus, ac Epiſcopis oues paſcendas tradunt: hoc ipſo ſanè cõuin- B cuntur eos Chriſti gregem diſpergere: nam quo plures Paſtores, eo ſublato, qui ſupremus, ac viſibilis eſſe debet, in Eccleſia conſtituunt, eo gregem in plures partes ſcindunt, ac diſſipant. Quapropter cùm Eccleſia vna ſit, quod Apoſtolico teſtimonio omnes didicimus, ac fatemur; atque ea vnum Chriſti ouile, ac vnus grex eſſe debeat: illi profectò vnus, ac ſupremus, ac viſibilis Paſtor præeſſe debet, quem Eccleſia videat, cuius etiam imperio ſeipſam ſubiiciat. Cùm igitur aduerſarij vno, ac ſupremo viſibili Paſtore ſublato Eccleſiam multis Paſtoribus committunt, planè nihil C aliud efficiunt, quàm quòd Chriſti gregem qui vnus eſſe debet, in plures diſpertiunt: vnã Eccleſiam in multas diuidunt: ac denique veram Chriſti Eccleſiam demoliuntur: quod *Hierem. cap.12.* olim teſtatus eſt Hierem.cap.12. *Paſtores multi* (inquit) *demoliti ſunt vineam meam; conculcauerũt partem meam, dederunt portionem meam deſiderabilem in deſertum ſolitudinis; poſuerunt eam in diſſipationem.* Quandoquidem illud omnibus perſpectum eſt, vbi plures Paſtores æquè primi, ac ſupremi in Eccleſia eſſe incipiunt; mox Eccleſiæ deuaſtationem, ac interitum ſequi; nam cùm multi ſint, atque Eccleſiam inter ſe D diſpertiant; eò ſanè magis Chriſti partem cõculcant, quò auidiùs maiorem, quiſq; Eccleſię partem ſibi arripere optat: cùm verò ea minùs curent, quæ ad publicam Eccleſiæ vtilitatem conferunt; eò ſanè fit, vt Eccleſia, quæ Chriſti portio eſt deſiderabilis, peſſimè adminiſtrata in deſertum ſolitudinis cedat: ac verò Paſtore deſtituta tandem diſſipata intereat.

Videat igitur Dominicus grex vnicum ante ſe gradientem Paſtorem, cuius ductum ſequatur. Habeat Eccleſiaſtica domus fidelem œconomum à Domino conſtitutũ, qui ipſius curam gerat. Cernat Chriſtianus E exercitus præſentem ſibi Ducem, quo adhortante, ac impellente ſigna cum Tartareis hoſtibus conferat. Gaudeat tandem Chriſti regnum, & Eccleſiæ Monarchia inuiſibili Chriſti ſui imperio; atque illi cum primis ſubiecta ſit: attamen cum eo quoque Proregis, ac Protomonarchæ ab ipſo inſtituti poteſtatem ſuſpiciat. Denique Eccleſia vnum ſibi præeſſe Põ- A tificem agnoſcat, qui viſibili pro Chriſto munere fungatur, vt grex vnus, domus vna, exercitus vnus, regnum vnum, Monarchia vna, atque Eccleſia vna eſſe poſſit: tum libenter plures Epiſcopos, ac Paſtores tanquam in partem ſollicitudinis vocatos in Eccleſia collocabimus: dummodò & ipſi vni ſupremo Epiſcopo, ac Paſtori ſubeſſe non abnuant. Seruemus in primo, ac viſibili Paſtore gregis Eccleſiaſtici vnitatem; tum fidentè ob gregis immenſitatem toto orbe dilatatam, gregis huius particulas ſingulis Epiſcopis curandas aſſignabimus.

B

Demonſtratur ſecundò vnitas Capitis viſibilis ex veteris Eccleſiæ conſenſu.

Articvlvs IX.

Iam quid vetus Eccleſia de viſibili Eccleſiæ capite olim ſenſerit, antiquorum Patrum teſtimoniis expẽdere lubet. Hi enim cùm antiquam illam Eccleſiæ faciem aſpexerint, quæ propiùs ab Apoſtolorum tempo- C ribus abfuit, iure etiam Apoſtolicæ veritatis hæredes cenſeri debent, quibus in hac parte integra fides adhibenda ſit: nam & Caluinus ipſe, qui Catholicorum dogmata inſequitur, id primæ quingentorum annorum Eccleſiæ defert, vt in ea ſanam Apoſtolorum doctrinã incolumem ſeruatam fuiſſe teſtetur.

Hic primus ex antiquæ Eccleſiæ Patribus obuius nobis fit B. Ignatius Apoſtolorum di- *Ignatius.* ſcipulus, qui cùm pleriſque locis Petrum totius Eccleſiæ caput viſibile à Chriſto inſtitutum eſſe doceat; tum maximè in Epiſtola ad Trallianos poſtquam Petri principatum ad D Linum, Anacletum, ac tandem Clementem tanquam legitimos illius ſucceſſores tranſmiſſum fuiſſe tradidit, vt oſtendat hanc viſibilium capitum ſucceſſionem in Eccleſia à Chriſto ordinatam fuiſſe, ait. *Qui igitur his inobediens fuerit, Atheus, & impius omnino eſt, & Chriſtum improbans, ac eius ordinationem imminuens.* Clemens verò, qui Petri auditor fuit, at- *Clemens Rom.* que Apoſtolicam illius doctrinam hauſit: viſibilem vnius principatum in Petro Apoſtolorum omnium vertice à Chriſto in Eccleſia collatum eſſe teſtatur Epiſt. 1. ad Iacobum Fratrem Domini his verbis. *Simon Petrus veræ* E *fidei merito, & integræ prædicationis obtentu fundamentum eſſe Eccleſiæ definitus eſt.* At ne dubiũ otiri poſſet, an Petrus ea ratione tantummodò, qua & cæteri Apoſtoli Eccleſiæ fundamenta dicuntur, fundamenti nomen ſibi tributum vendicauerit: addit infrà Petrum idcirco fundamenti nomen aſſequutum fuiſſe, quòd vnius viſibilis capitis principatum in Eccleſia geſſerit. *Nec inter ipſos Apoſtolos,* inquit,

inquit,*par inſtitutio fuit,ſed vnus omnibus præfuit.* A

Cyprianus. Post hos Cyprianus,qui ſecūdo poſt Chriſtum ſæculo floruit,hanc viſibilis capitis vnitatem velut à Chriſto inſtitutā tradit,his verbis, in lib. de vnitate Eccleſiæ. *Quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parē tribuat poteſtatem, & dicat, ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum ſanctū:ſi cui remiſeritis peccata, remittentur; cui retinueritis, retinebuntur: tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnam cathedram inſtituit,& vnitatis euiſdem originem ab vno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit.* Quod teſtimonium Cypriani tametſi à nobis ſuperiùs allatum ſit,fuſiùs tamen modò explicandum eſt. B

Ecclesiæ vnitatem multis argumētis probauerat Cyprianus: at cùm illā à capitis vnitate velut potiſſima ratione demonſtraret velletvtique illi Hæretici obiicere poterant, parem à Domino auctoritatē Apoſtolis traditā fuiſſe:ac propterea Eccleſiā nulla viſibilis capitis vnitate teneri. At Cyprianus,vt hunc errorem,qui à poſterioribus Hæreticis excitandus erat,ſacro gladio confodiat;Eccleſiæ vnitatem ita à Domino in viſibilis capitis vnitate fundatam eſſe docet, vt ea ſublata nulla iam Eccleſiæ vnitas reliqua eſſe poſſit. Fatetur quidem parē Apoſtolis auctoritatē à Chriſto collatā fuiſſe;tamē ad vnitatē Eccleſiæ declarandā,quæ nō niſi ab vno capite viſibili fluere poteſt, eā ab vno capite neceſſariò inchoari, ac deriuari Diuina auctoritate demonſtrat.

At hîc ex verbis Cypriani non parua oritur quæſtio:quonam modo intelligendum ſit parem Petro, & Apoſtolis auctoritatem à Domino fuiſſe collatam:cùm tamen vnū omniū caput Petrum conſtitutū eſſe dicat,à quo hęc ipſa auctoritas in cæteros manat. Notanda eſt Theologorum diſtinctio, quā Cyprianum nō ignoraſſe credimus. Nimirū Chriſtum duplicem Apoſtolis poteſtatē communicaſſe. Pri- D mam ordinis: alteram iuriſdictionis. Ordinis quidē poteſtas æquè omnibus Apoſtolis collata fuit, cùm vniuerſi à Chriſto Sacerdotes creari, atq; omnes indelebili illo Diuinæ auctoritatis charactere inſigniti ſunt;quo æquale ius ligādi, atq; ſoluendi,remittēdi peccata, ac retinendi:cōficiendi Sacramenta, atq; adminiſtrandi à Chriſto acceperunt. At iuriſdictionis poteſtas nō omnibus eadē tradita fuit. Cęteris quidem Apoſtolis Chriſtus ęqualem, ac ampliſſimam poteſtatē, certis tamē limitibus cōprehenſam cōtulit:Petro verò ſummā; ac illimitatā tribuit. Neq; enim omnibus A- E poſtolis dictum fuit,vobis dabo claues regni cœlorum:ſed Petro dūtaxat;*Tibi dabo claues regni cœlorū.* Acceperūt quidem claues Apoſtoli, ſed nō totius regni cœlorū:quo iuxta B. Gregorij ſententiā Eccleſia intelligitur:ſed particularium duntaxat Eccleſiarū:tametſi in omnes delegatam auctoritatē poſſent extēdere: Petrus tamē ad totius Eccleſiæ adminiſtratio-

A nē claues à Chriſto recipit; neq; delegata,ſed ordinaria poteſtate in omnes Eccleſias fertur. Illi quidē,in partē auctoritatis aſſumūtur, qui in partē ſolicitudinis vocātur;hic verò ad totam poteſtatis plenitudinē eligitur;cui totius Dominici gregis cura demādatur. Neq; enim cæteris Apoſtolis,ſed Petro duntaxat à Chriſto dicitur.*Paſce oues meas.* Demum ſi Apoſtoli plenitudinem poteſtatis (vt nonnullis placet) ſortiti ſunt;eam ſanè nō alio modo,quàm ſub Petro ſibi vendicarunt: neq; eam perpetuam, ac diuturnam, ſed cùm ipſis extinguendam acceperunt. At Petrus eam poteſtatis pleni- B tudinem Chriſti dono accepit; quæ tantùm Chriſto ſubeſſet,& perpetuam,atque ordinariā in legitimo Pontifice ſucceſſionē haberet.

Hinc Albertus Mag.in c.16.Matt.cū verba illa exponeret. *Tibi dabo claues regni,*&c. cenſet Petro ſoli poteſtatis plenitudinem eſſe collatā, cæteris autem tantùm per partes præſtitā. *Non quòd Petrus*(inquit)*ſingulariter acceperit claues: ſed quia in vnitate ordinis Eccleſia vnus eſt, qui accipit in plenitudine poteſtatis, qui eſt ſucceſſor Petri, & Petrus in poteſtate: alij autem in eadem vnitate accipiunt in parte poteſtatis,icò quod vocantur in partem ſollicitudinis.* Quapropter in Ec- C cleſia Catholica, quæ Apoſtolorum eſt hæres, duplicem huius poteſtatis diſtinctionem legitimè obſeruari perſpicimus; vt æqualis quidem omnibus Sacerdotibus ordinis poteſtas inſit, nec maiorem (ſi de hac ſola agimus) Pontifex ſibi vendicet, quàm quæ cuilibet Sacerdoti propria eſt. At verò nōn ita de iuriſdictionis poteſtate ſentiendum eſt; quæ cùm propria ad ſupremū Eccleſiæ adminiſtratorem ex Chriſti inſtitutione pertineat: plena,ac tota apud eum repoſita eſt;à quo deinceps in Epiſcopos; ac Parochos tanquam in partem ſollicitudinis vocatos diſpertita manat. Quam doctrinam tradit Iulius primus in epiſt.1.ad Epiſcop.Oriental. *Connexio*(inquit)*totius corporis vnam ſanitatem, vnam pulchritudinē facit, & hæc quidem connexio totius operis vnanimitatem requirit:ſed præcipuè exigit concordiam Sacerdotum: quibus etſi dignitas communis non eſt, tamen ordo generalis eſt:quoniam, & inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis, & cùm omnium par eſſet electio,vni tamen datum eſt,vt cæteris præemineret: de qua forma orta eſt Epiſcoporum quædam diſtinctio, & magna ordinatione prouiſum, ne omnia ſibi omnes vendicarent.* Ex his igitur perſpicuum E eſt, quo pacto intelligat Cyprianus, parem Apoſtolis auctoritatem collatam fuiſſe,nempe in ordine ad vnum caput viſibile.

Albertus Mag.

Iulius primus.

Sed eundē Cyprianū audiamus lib.1.epiſt. 6. ad Magnum de viſibili paſtore differentē. *Et idcirco*(ait)*Dominus inſinuās nobis vnitatem de Diuina auctoritate venientē,ponit, & dicit. Ego & Pater vnū ſumus:ad quā vnitatē redigens Eccleſiam ſuā denuò dicit:& erunt vnus grex;& vnus Paſtor.* *Cyprianus.*

A Dixerat Dominus Ioã. 10. duo apud ſe ouilia eſſe, in quibus duo populi continerentur; Iudæus nimirũ & Gentilis; quæ tandẽ ſemel in vnum ouile ſe adducturũ, ac vnum duntaxat Paſtorem illi præfecturũ pollicetur. *Alias oues*
Ioan.10. (inquit)*habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere; & fiet vnũ ouile, & vnus Paſtor.* Quid per ouile Chriſtus intelligat, explicat Cyprianus; Eccleſiã nimirũ ſignificari ex Iudęis, & Gẽtibus collectã. *Eccleſiã* (ait) *in ouibus conſiderãs.* Ouiũ verò Paſtor ipsũ Eccleſię præſulẽ ſignat. Porrò ex hoc Ioannis loco ita arguit Cyprianus. Chriſtus cũ vnã ex multis fideliũ ouibus Eccleſiã colligendã prædiceret;
B vt illius vnitatem nobis teſtatã relinquat, vni Eccleſiæ ouili vnũ Paſtorẽ ſe præfecturũ promittit: igitur ea tum veræ Eccleſiæ vnitas poſt Chriſtũ cenſenda eſt, quę ſub vno viſibili Paſtore vniuersũ fideliũ gregẽ cõgregat: atq; vni viſibili capiti totũ Eccleſiæ corpus connectit.

QVAM argumenti vim idẽ Cyprianus proſequitur lib. 1. epiſt. 3. vbi Eccleſię vnitatẽ hinc primò diſciſſam, & omniũ hæreſum, ac ſchiſmatum ſeminariũ inde in Eccleſiã inuectum fuiſſe docet; quòd viſibile Eccleſiæ caput à nonnullis ſuperba temeritate reiicitur. *Neque enim*(inquit)*aliunde nata ſunt ſchiſmata, & orta*
C *hæreſes, quã quòd Sacerdoti Dei non obtẽperatur; nec vnus in Eccleſia ad tẽpus Sacerdos, & ad tẽpus Iudex vice Chriſti cogitatur.* Arrigant aures aduerſarij, qui nullum in Eccleſia viſibile caput Chriſto ſuffectũ eſſe volũt: atq; ex Cypriano diſcant, vnũ in Eccleſia ſupremũ Sacerdotẽ legitima ſucceſſione defluentem agnoſci debere: atq; eundẽ Eccleſiæ iudicẽ, ac Chriſti Vicarium à Deo eſſe conſtitutũ, cui obtẽperare debent, ſi intra Eccleſiæ vnitatẽ cõtineri volunt. Quod etiam idẽ Sanctus paucis mutatis repetit lib. 4. epiſt. 9. *Vnde enim*(inquit)*ſchiſmata, & hæreſes*
D *obortæ ſunt, & oriũtur, niſi quòd Epiſcopus, qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorũdã præſumptione contemnitur; & homo dignatione Dei honoratus ab indignis hominibus iudicatur?* Videant Põtificis hoſtes, quã apertè, quã grauiter, quã conſtãter Cyprianus, qui vix ſecundo poſt Chriſtũ ſæculo claruit, vnius viſibilis Põtificis in Eccleſia dignitatẽ extollat: atq; adeò illius primarũ ex Diuina inſtitutione profectũ cómendet; vt inde omniũ hæreſũ capita ebullire agnoſcat, cùm viſibile hoc in Eccleſia caput non agnoſcitur. Neq; id ſanè fruſtrà: nam cũ viſibile caput primum ſit Eccleſiaſticæ vnitatis funda-
E mentũ (vt ex Cypriano liquet) à quo tota poſt Chriſtũ Chriſtianæ diſciplinæ veritas pẽdet; planè conſtat eo abiecto nihil, tũ vnitatis, tũ veritatis Eccleſię relinqui. At ſublata vnitate, ac veritate Eccleſiæ, quiſnam veræ Religioni, aut Chriſtianę fidei locus reliquus eſſe poteſt? Planè opus eſt, Eccleſiã velut ſubtracto fundamento ruere, & cum ea veram Religionem, ac fidei veritatem ſimul interire, atque inde

A Eccleſiam in diuerſa ſectarum, ac hæreſum monſtra degenerare.

NEQVE verò id nos anxios reddat, quòd Chriſtus ſeipſum apud Ioãnem Eccleſiæ Paſtorẽ pronunciet; *Ego ſum*(inquit)*Paſtor bonus,* Ioan.10.
bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Ac nõnulli teſtimonium illud nuper citatum de vno ouili, & vno Paſtore, quaſi de Chriſto dictum exponant. Quandoquidem (vt ſæpè dictũ fuit) libentiſſimè accipimus, ac fatemur, Chriſtũ olim cùm viſibilis inter nos verſaretur; ſolũ, ac ſupremum Eccleſiæ fuiſſe Paſtorem; neq; etiã modò, cùm iam inuiſibilis eſt, à
B paſtorali Eccleſiæ cura (inuiſibili tamẽ) excludimus; ſed primum, ac ſupremum Paſtorem agnoſcimus, tametſi inuiſibilem. Id verò viſibiles ſibi ſuccedentes Paſtores nõ tollit: cùm iis tantummodò Vicariã in Dominico grege adminiſtrãdo poteſtatem collatã tribuamus. Etenim Chriſto ab humanis exẽpto, ac iã inuiſibili facto, Diuinæ illius, tum prouidentiæ, tum ſingulari in Eccleſiam beneuolentiæ cõgruum fuit; vt in perpetua viſibilium Paſtorũ, qui illius imaginẽ gererent, ſucceſſione ſuam illi præſentiam ſeruaret; vt illi fruſtra dictum non eſſet. *Ecce ego vobiſcum ſum, vſque ad cõſum-*
C *mationẽ ſæculi.* Quamobrẽ teſtimonium illud Ioannis. *Et fiet vnum ouile, & vnus Paſtor;* non Ioan.10.
tam de Chriſto, quàm de ſuccedente ſibi Paſtore intelligendum eſt, vt illud exponit Cyprianus hoc loco, & plerique alij.

HIS accedat Pacianus tertij ſæculi Pater Pacianus.
grauiſſimus, qui epiſt. 1. ad Sympronianum Euangelico teſtimonio hanc viſibilis capitis vnitatem in Eccleſia à Chriſto inſtitutã fuiſſe confirmat. *Ad Petrum*(inquit)*loquutus eſt Dominus, ad vnum ideo, vt vnitatem fundaret ex vno: mox idipſum in commune præcipiens qualiter tamen ad Petrum incipit. Et ego dico tibi*(inquit)*quia*
D *tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam.* Pulchram ſanè, ac tacitam Pacianus Hæreticis quæſtionem mouet, quaſi illos ita interpellare velit. Quid muſitas Hæretice? Quid fraudem in Euangelica verba paras? Quemnam Dominum alloquutum fuiſſe arbitraris, cùm diceret; *Tu es Petrus, & ſuper,* &c. Libenter (vt opinor) Petrum alloquutum negares: atqui nimis vrgent verba perſpicua; negare non potes, diſſimulare nõ audes. Ad Petrũ igitur loquutus eſt Dominus: nimis enim clara ſunt verba. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus,* &c. At qua ratione obſecro, cùm omnes Apo-
E ſtoli adeſſent, nõ omnes alloquitur; ſed vnum Petrũ duntaxat? cõtendes fortè Chriſtũ Apoſtolos omnes in Petro allocutũ fuiſſe. At hæc nimis aperta inſania eſt: quandoquidem tãta verborum inculcatio, quæ ſoli Petro cõuenire poteſt, omnem prorſus ambiguitatẽ tollit. Nam primò ait. *Beatus es Simon.* Nomine proprio illum appellat: ſed ne aliqua in nomine fallacia oriri poſſit, Patris nomen adiungit;

Bartona,

Bariona, id eſt, filius Ionæ: ſequitur deinde. *Et
ego dico tibi.* Non cæteris, ſed tibi: nam cũ om-
nes alloquitur; vel numerum pluralem expri-
mit, vel ſaltẽ ex verborũ ſenſu conijci poteſt,
nũ verba illa pluribus accommodari queant.
Quędã enim Domini verba doctrinam, vel
præceptũ præ ſe ferũt; quæ ſuaptè virtute ſeſe
ad omnes extendũt; qualia ſunt, cũ Philippũ
alloquẽs, ait. *Philippe, qui videt me, videt & Patrẽ
meũ; nõ credis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt?*
Neque enim tunc Philippũ tantũmodò allo-
quutũ fuiſſe cõſtat; quãuis in eum verba diri-
geret: ſed in Philippo, quotquot aut præſentes
aderant, aut fideles futuri erãt, in fide Diuini-
tatis ſuæ inſtruit. Quædam verò ita ſingulari-
ter dicta ſunt, vt nullo modo ad plures referri
poſſint: veluti, quę ſingularẽ perſonæ alicuius,
aut infirmitatem, aut excellentiam attingunt:
quemadmodum cũ Dominus Petro futurum
ſui caſum prædixit illis verbis. *Amen dico tibi,
non cãtabit gallus, donec ter abneges noſſe me.* Id nõ
ad cæteros Apoſtolos, ſed ad Petrũ duntaxat
referri debet: hoc pacto cũ Petri excellẽtiam,
ac futurum primatũ in Eccleſia prænunciãs,
ait. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper,* &c.
cùm peculariter hæc verba Petro dicta ſint,
nullo modo ad reliquos tranferri poſſunt.

VNVM igitur Petrũ alloquitur: at quorſum
vnum tantummodo? cur non plures, aut om-
nes Apoſtolos? ſi cauſa quęratur. Ea eſt, reſpõ-
det Pacianus, quod idcircò vnum tantũ allo-
quitur, vt vnitatẽ fundaret ex vno: vt ſcilicet,
vnitatem veræ Religionis ex vnius capitis vi-
ſibilis conſtitutione profectã demonſtraret.
Vides Eccleſię fundamentum non aliud eſſe,
quàm Capitis viſibilis vnitatẽ: viſibilis enim
Petrus perpetuam viſibilium capitum in Ec-
cleſia ſucceſſionẽ declarat. Nam tametſi veræ
Religionis vnitas (vt in prima Demonſtratio-
ne primi Symboli explicauimus) ex multis
colligi poſſit, ea tamen potiſſimùm à viſibilis
capitis vnitate depromitur, ſine qua nulla
prorſus Eccleſiæ vnitas eſſe poteſt: nunquam
enim melius vnũ Eccleſiæ corpus eſſe agno-
ſcimus, quàm cùm vnum illi viſibile caput,
cui vniuerſa Eccleſiæ membra ſubijciuntur,
præeſſe cernimus. Veræ igitur Religionis vni-
tas, quoniã tunc potiſſimùm elucet, cùm ſub
vno viſibili capite vniuerſa illius membra cõ-
gregantur: hinc Pacianus grauiſſimè docet,
Petrum eo conſilio à Chriſto totius Eccleſiæ
caput viſibile conſtitutũ fuiſſe, vt ab eo velut
omniũ viſibiliũ capitũ, quę illi ſucceſſura erãt,
Coryphæo, Eccleſia ſuã vnitatẽ auſpicaretur.

Hieronym. AT D. Hieronymum audiamus lib. 1. adu. Io-
uin. c. 14. vbi vnus capitis viſibilem in Eccleſia
principatum tanquam ex Diuina inſtitutione
profectũ, apertiſſimis verbis cõfirmat. *At dicis*
(inquit) *ſuper petrã fundatur Eccleſia, licèt idipſum
alio in loco, ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cũcti claues
Regni cælorum accipiant, & ex æquo ſuper illos Ec-*

A *cleſiæ fortitudo ſolidetur; tamen propterea inter duo-
decim vnus eligitur; vt capite conſtituto ſchiſmatis
tollatur occaſio.* Hæc Hieronymi verba ma-
gnum aduerſarijs negotium faceſſunt: tam
enim apertè pro viſibili capite contra illos
pugnant, tam ſolidè diuino teſtimonio euin-
cunt: tam denique perſpicuè, quo ſenſu ver-
ba illa Chriſti ſæpe prolata, *Tu es Petrus*, &c.
accipienda ſint, declarant: vt iam nihil ad hu-
ius cauſæ definitionem ampliùs expetendum
videatur: quapropter omnes neruos inten-
dunt, vt ea ad ſenſum ſuum detorqueant: qua-
ſi nihil aliud Hieronymi verba præ ſe ferant,
B quàm quòd iis annuit, verba illa Chriſti ad
Petrum, *Tu es Petrus, & ſuper*, &c. ad omnes
promiſcuè Apoſtolos pertinere: at certè toto
cœlo aberrant. Non enim ait Hieronymus
verba illa ad omnes Apoſtolos referẽda eſſe,
tanquam non Petro ſoli, ſed omnibus ſimul
Apoſtolis in Petri perſona dicta ſint: ſed quid
Petro cum cæteris Apoſtolis commune ſit ex
aliis Scripturæ locis exponit: quid verò nõ cõ-
mune ſit ex hoc loco depromit. Cõmune qui-
dem omnibus eſſe dicit, vt quemadmodũ Pe-
trus, ita & cæteri Apoſtoli Eccleſiæ fundamẽ-
ta dicantur; ea ratione, quòd æquè Eccleſiam
C plantauerint; æquè Euangelium per orbẽ diſ-
ſeminauerint; æquè omnibus dictũ ſit. *Et eritis* *Act. 1.*
*mihi teſtes in Ieruſalẽ, & in omni Iudæa, & Samaria,
& vſque ad vltimũ terræ.* & alibi. *Euntes docete om-* *Matth. 28.*
nes gẽtes: id ex his, & aliis Scripturæ locis Hie-
ron. ſe collegiſſe affirmat: at commune non
eſt, quod his Chriſtus de Petro pronũciat: ne-
que enim cõmune eſt omnes primã eſſe Ec-
cleſiæ petram; omnes ſupremos Eccleſiæ Re-
ctores exiſtere; omnes in tota plenitudine po-
teſtatis claues Regni cœlorũ accipere, omnes
denique Petros eſſe; in quo Dei Eccleſia tan-
quam in capite ędificata, perpetua capitũ ſuc-
D ceſſione vſq; ad orbis interitũ perueniat. Hoc
Petro tantùm peculiare eſſe cõtendit Hieron.
hoc verba illa Chriſti. *Tu es Petrus*, &c. præ ſe
ferre manifeſtè declarat, cùm ait. *Propterea in-
ter duodecim vnus eligitur, vt capite conſtituto ſchiſ-
matis tollatur occaſio.* Atq; vtinam hæc Hieron.
verba aduerſarij vti à Hieron. dicta ſunt, cãdi-
dè intelligerẽt, ſibi namq; (vt olim Iouiniano)
non obſcurè dicta eſſe agnoſcerent; qui cùm
Petrum inter duodecim à Chriſto electũ, ac
Eccleſiæ viſibile caput conſtitutum eſſe au-
diunt: cùm maximè diuinã in Petro viſibiliũ
capitũ inſtitutionẽ addiſcere deberẽt: tamen
E adhuc ſchiſmate perpetuo cũ Petro, ac illius
ſucceſſoribus nimis infideliter bellum gerũt.

ATQVE hæc Hieron. verba lubet accuratiùs
expendere. *Vt capite* (inquit) *conſtituto ſchiſmatis
tollatur occaſio.* Si capite viſibili in Eccleſia con-
ſtituto (de hoc enim loquitur Hieron.) ſchiſ-
ma tollitur, igitur capite hoc non conſtituto
ſchiſma in Religione alitur. Valet argumen-
tum à contrariis, quorum eadem debet eſſe

 diſci

A diſciplina. Quid verò Chriſti Eccleſiam, & cũ ea veram Religionẽ magis deſtruit, quã ſchiſmata in ea graſſantia? Schiſma enim cũ nihil aliud ſit, quã quædã vnitatis diuiſio: ab eo Eccleſiæ vnitatẽ diſcindi manifeſtũ eſt: at vnitate ab Eccleſia ſublata, quidnã Eccleſiæ integrum, immò reliquũ eſſe poteſt? idcirco namque Eccleſia eſt, quia vna eſt: quòd ſi vnitatẽ ab Eccleſia ſeparas, prorſus Eccleſiam tollis; quæ nõ niſi vnitate conſiſtit: neque enim alia Eccleſia nobis in ſymbolo credẽda proponitur, quã ea, quę vna eſt. Porrò ſi perfectio omnis ab vnitate proficiſcitur, & ad vnitatẽ terminatur, qua fit, vt Deus vnus tantũ ſit, fides B vna, mediator vnus, beatitudo vna; quandoquidẽ in his ſumma perfectio eſt: quæ autem ab vno recedunt, & ad multa tendũt, cũ inter ſe diſpertita ſint, imperfecta cenſentur. Quis Eccleſiã à Domino inſtitutam, in his præſertim, quæ ipſius inſtitutionẽ attingunt, perfectiſſimã, & glorioſam eſſe non ſentiat; nõ habentẽ maculã, neq; rugã: (vt teſtatur Paulus.) Quapropter ne vlla vnquã imperfectionis labe, quæ illius gloriã diminuere poſſit, illã fœdari cõtingeret; ita Deus Opt. Max. illius vnitatem communiuit, vt in perpetua capitis viſibilis vnitate fundatã eſſe voluerit: atq; hæc C illa vnitas eſt, quã Chriſtus primùm in Petro inſtituit, ac deinde in cæteris illius ſucceſſoribus perpetuam eſſe iuſſit; à qua vera Religio ſuam vnitatem mutuaret: quamobrem haud mirum eſt, hanc nobis his verbis à Hieronymo commendari; ſiquidem ea illius natura eſt, vt capite viſibili conſtituto, omnem non tam imperfectionis, quàm exitialis ſchiſmatis culam ab Eccleſia abſtergat.

Cæterum innumera hic Patrũ veterum teſtimonia afferri poſſent, quæ Diuinam vnius capitis viſibilis in Eccleſia inſtitutionẽ teſtãtur. Vniuerſi namq; Patres, qui de Petro lo- D quuntur, viſibilem illi in Eccleſia ſub Chriſto principatũ deferunt, de quo alibi diſſerẽdum erit: ac propterea illuc Patrum teſtimonia diſcutienda referimus. Qui verò de Romano Pontifice ſcripſerunt, cuncti illum legitimum Eccleſiæ caput, ac Petri ſucceſſorem eſſe docent. Ex quibus eſt Irenæus lib. 3. c. 3. Athanaſius epiſt. ad Marcũ Papã, & ad Fœlicẽ 2. Baſilius epiſt. ad Pontificem Romanum. Grego. Nazianz. oratione 52. quæ eſt epiſt ad Cledoniũ. Io Chryſoſt. epiſt. ad Innoc. Pap. Cyrillus Alex. epiſt. ad Cœleſtinum PP. Cyprian. epiſt. 55. & 67. ad Stephan. Pap. Ambroſ. epiſt. 81. ad E Syricium, & ad c. 3. prioris ad Timot. Optatus lib. 2. adu. Parmœnian. Hieronym. epiſt. 57. ad Damaſum PP. Aug. epiſt. 165. Quibus accedant Concilia; Nicenum 1. in Canonibus ex Arabico tranſlatis Can. 39. Conc. Sardicenſe c. 4. Epheſiuum epiſt. ad Cœleſtinum Papam. Calcedonenſe Act. 16 relatione ad B. Papam Leonẽ de omnibus geſtis generaliter. Synodus Romana ſub Syluestro, c. 20. Conc. Toletan. 1. ſub finẽ aſſertionis fidei. Conc. Afric. c. 35. Conc. Mileuit. epiſt. ad Innoc. Pap. Conc. Carthag. epiſt. ad Inno. PP. Synodus Romana 3 ſub Symmacho, & 4. c. 3. Conc. Braccarẽſe 1. c. 23. quorum teſtimonia in 3. lib. aduerſus Hæreticos explicabimus. Hæc igitur omnia tã Patrũ, quã Conciliorũ teſtimonia, neceſſariam vnius capitis viſibilis in Eccleſia inſtitutionem à Chriſto profectã, teſtatã relinquũt.

Irenæus. Athanaſius. Baſilius. Nazianzenus. Chryſoſtom. Cyrillus Alex. Cyprianus. Ambroſius. Optatus. Hieronym. Auguſtinus. Conc. Nicen. 1. Conc. Sardicenſe. Conc. Epheſin. Synodus Rom. Synod Tolet. Conc. African. Conc. Mileuit. Conc. Carthag. Conc. Rom. Conc. Braccar.

Demonſtratur tertiò vnitas Capitis viſibilis rationibus, tum ex Scripturis, tum ex Patribus depromptis.

Articvlvs X.

Nvnc poſtremò rationibus hoc ipſum demonſtrandũ eſt. Sit igitur prima ratio. Eccleſia Chriſti eadem ſemper fuit, tã ſub Patriarchis, quã ſub Chriſto, cùm vna ſemper fuerit omniũ temporũ fides, qua Chriſti Eccleſia ab initio cõſtituta fuit, quod apertè docet Aug. tract. 45. in Io. c. 10. *Ante aduentũ Domini noſtri Ieſu Chriſti* (ait) *quo humilis venit in carne, præceſſerunt iuſti; ſic in eum credẽtes venturũ, quomodo nos credimus in eum, qui venit: tẽpora va-* C *riata ſunt, non fides: quia & ipſa verba pro tempore variantur, cũ variè declinantur: alium ſonum habet venturus eſt; alium habet, venit; mutatus eſt ſonus, venturus eſt; & venit: eadem tamen fides vtroſque coniungit, & eos qui venturum eſſe, & eum qui veniſſe crediderunt.* Sed tempore Patriarcharum, Eccleſia ſemper vnum viſibile caput habuit: quod ex ipſa Patriarcharum ſerie manifeſtũ eſt. Primus namque Adam orientem Eccleſiam haud ſecus, quã illius Pater, ac Dux Deũ cognoſcere, timere, & colere docuit; pręcepta dedit; in fide venturi Meſſiæ inſtruxit; ſacrificiorum ritus inſtituit, quid agendum, quidve D fugiendũ eſſet ſuis præcepit, & quandiu vixit primam illam Eccleſiam velut Sacerdos, ac Propheta rexit. Siquidem Adamum, & Sacerdotem, & Prophetam fuiſſe teſtantur inter alios Moſes Barcepha de Paradiſo par. 1. c. 28. his verbis. *Auxit* (inquit) *Adamum Deus Sacerdotij munere, nam fuiſſe Sacerdotem ex Dauidis pſalmiſtæ verbis cognoſcitur, qui veluti loquentem Adamum cum Deo inducens ait. Finxiſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam; Sacerdotium enim manuum impoſitione confertur.* Præterea ſacrificiorum libatio, quæ ad ſolos Sacerdotes ex officio ſpectabat, Adamum Sacerdotem fuiſſe con- E firmat: quandoquidem omnium primus ſacrificium obtulit. Epiphanius Prophetam fuiſſe docet. *Adam* (inquit) *nouit Deum Patrem, & Filium, & Spiritũ ſanctum Propheta enim erat, neque circumciſionem habens, neque ſimulachra colens; ſed Chriſtianiſmi formam oſtendens.* Hoc ipſum tradit Moſes Barcepha loco citato. Adamus ergo quoad vixit, ſcilicet 930. annis viſibilis fuit Eccleſiæ Monarcha.

Auguſtinus. Moſes Barcepha. Epiphanius.

Defvn

Digitized by Google

DEFVNCTO Adamo Seth in eius locum, ac dignitatem ſucceſſit, quæ iure ad Caim tāquam natu maiorem pertinebat: ſed cùm fraternæ cædis ſanguine, naturæ, ac conſanguinitatis iura violaſſet, ſuo ſe primigeniorum, ac Sacerdotij iure expoliauit: neq; enim æquum erat, ſanguinarium hominem Eccleſiæ præeſſe, qui ſuo ſcelere ſe ea poteſtate indignum effecerat. Seth ergo, quem pro Abele à Caim interempto Adam accepit, debitam Abeli dignitatem ſubſtitutione acquiſiuit, qui cùm optimus ſemper fuerit, & nemo tunc in populo Dei illo maior exiſteret, Sacerdotij munere functus, quoad vixit poſt Adamum patrem annis nimirum 120. Eccleſiam tanquam viſibile caput gubernauit. De quo Ioſephus lib. 1. antiquit. cap. 2. his verbis agit. *Seth* (ait) *vbi eò ætatis venit, vt iam quod rectum eſt, diſcernere valeret, virtutis ſtudio ſe totum dedidit, & cùm vir optimus euaſiſſet, etiam nepotes ſuos ſimiles poſt ſe reliquit, qui quoniam erant omnes bona indole præditi, & patriam abſque ſeditione incolebant, in perpetua felicitate vitam exegerunt.*

Ioſephus.

SVBLATO Seth, Enos, ad Eccleſiæ Monarchiam aſſumitur, de cuius Sacerdotio apertè loquitur Scriptura Gen. 4. *Iſte* (inquit) *cæpit inuocare nomen Domini*: neq; tamen hæc verba ita accipiēda ſunt; quaſi ante Enos nemo Deum inuocauerit: quādoquidem & Adam, & Abel, & Seth, & plerique alij Deum priùs inuocauerant; cùm ſacrificia offerrent, vt ex Scriptura manifeſtum eſt: neque veriſimile eſt, tēpore Enos tantummodò veram Religionem ortam eſſe. Pagninus, ſicut etiam olim Aquila, locum ita vertit. *Tunc cæptum eſt inuocare nomen Domini*. Paraphraſis Chaldaica lectionem huius loci lōgè diuerſam format. Sic enim legit. *Tunc in diebus eius inceperunt filij hominum, vt non orarent in nomine Domini.* Id fortè contigit ob diuerſam ſignificationem vocis Hebrææ הוחל *huchal*, quæ, vt apertiſſim . Scripturarum teſtimoniis demōſtrat Oleaſter, trinam ſignificationem patitur. Primùm enim ſignificat polluere, ſeu profanare, tum accidere, demum incipere. Paraphraſis primā, reliqui vltimam ſignificationem amplexi ſunt: cunctę tamen ſi accuratè expendantur, Enos Sacerdotiū commendant. Nam cùm tempore Enos idolorum cultus inceperit, ac Deorum ſimulachra erecta ſint: quod indicare voluit Chaldæus Paraphraſtes, cùm ait, homines tunc incepiſſe non orare, ſeu profanare, ſeu polluere nomen Domini; quæ profanatio idolorum erectione, ac inuocatione proculdubio peracta eſt; Enos iſte velut Sacerdos, ac populi Dei Princeps, cœpit inuocare nomen Domini: dum vel publicam diuini nominis inuocationē inſtituit: ac certos ritus, ac ceremonias homines docuit, quibus ad Deum laudandum vterentur: vel quia vnius Dei fidem, quæ ſimulachrorum cultu iam opprimebatur, velut Dei

Gen. 4.

A præco publicè hominibus prædicauit, ac Dei cultum iam tunc dilabentem reſtituit. Vel tandem quia primus homines velut Eccleſiæ Paſtor publicè ad Deum laudandum collegit. Quoquomodo igitur id accipiatur, manifeſtum eſt illum teſtimonio Scripturæ, & Sacerdotio functū eſſe, & Eccleſiā per 98. annos viſibiliter adminiſtraſſe: ſub quo illud memorabile eueniſſe Scriptura refert, quòd ſcilicet vera Religio à falſa diſcerni cœpit; id quod Scriptura ſub filiorum Dei, & filiorum hominum appellatione declarat: quod magis prædicta confirmat: ſiquidem filij hominum
B ij appellati ſunt, qui vero Dei cultu derelicto ad idola defluxerunt: at verò filiorum Dei nuncupatione hi intelliguntur, qui ab Enos in vera Religione, ac Dei cultu continebantur.

ENOS ſucceſſit Cainā, qui 90. ann. primatū in populo Dei velut primogenitus Enos, ac Sacerdos obtinuit: id enim Patriarchis illis ex Dei inſtitutionē, traditione accepta legitimū fuit, vt Sacerdotij ius in primogenitos tārum reſideret. Hunc Malaleel quintus Eccleſiæ Dei Monarcha ſequutus eſt, & 45. annis Eccleſiæ viſibiliter præfuit. Sextus acceſſit Iared, ſeptimus Mathuſalem, qui defuncto Iared ad
C ipſum vſque diluuij annum 234. annis Eccleſiæ Monarchiam rexit.

OCTAVVS fuit Noë, de quo ampliſſimum teſtimonium profert Petrus Epiſt. 2. c. 2. *Originali mundo* (ait) *non pepercit, ſed octauum Noë iuſtitiæ præconem cuſtodiuit.* Duæ verò hic dubitationes diluendæ ſeſe offerunt. Prima, qua ratione Lamech, & Enoch inter Eccleſiæ Monarchas à D. Petro non enumerentur, præſertim cùm Enoch vir ſanctiſſimus fuerit, & ob eximiam viri ſanctitatem in terreſtrem Paradiſum tranſlatus fuerit. Lamech verò pater fuerit Noë: ſed his ſilentio præ-
D teritis Apoſtolus octauum Noë inter Eccleſiæ Monarchas, ac Dei præcones locum tribuat? Huic dubitationi facilè reſpondetur: vtrumque patre adhuc ſuperſtite deceſſiſſe. Etenim Enoch ante patris obitum tranſlatus fuit. Lamech verò quinquennio antequam Mathuſalem eius pater è vita migraret, diem ſuum obiit.

2. Pet. 2.

SECVNDA verò dubitatio ex verbis D. Petri oritur, qua ratione Noë octauus iuſtitiæ præco nuncupetur: cùm centum quinquaginta, & eò plures ſancti viri præceſſerint; qui iuſtitiæ, ac beatæ vitæ præcones
E eſſe potuerunt. Quòd ſi generationis ſeries requiritur; decimus, non octauus poſt Adam collocandus eſſet. Hoc valde interpretes torquet: inter quos Ambroſius Catarinus cenſet, vel aliquam hiſtoriam nos latere, quam Petrus nouerit, in qua octauus demonſtretur: vel hoc ad illas ſeptem animas, quæ ſimul cum eo in arca erant referri debere. Sed neutrum Catarini dictum probatur: primum non

ad.nodum docto homine dignum eſt, cùm A ad occultas rationes, aut ignotas hiſtorias, confugit: cùm eo modo alia quoque Scripturarum loca, quæ obſcuritatem aliquam pariuntur, exponi poſſent: neque hæc ratio hîc locum vllum habere poteſt, cùm Scriptura vniuerſas Adami vſque ad Noë generationes diſtinguat: nulla igitur noua hiſtoria quærenda eſt, cùm generationum ſeries ex Scriptura perſpicua ſit. Alterum quoque minùs rationi conſentaneum videtur: cùm inter octo illas animas, quæ in arca erant, Cham, qui impius erat, recenſeretur; quem iuſtitiæ præconem appellare haud æquum videtur: B & cùm inter has animas fœminæ non paucæ eſſent, quo pacto illæ in Eccleſia Dei præcones eſſe dicuntur; quibus ipſo naturæ iure nõ docere, ſed diſcere magis competit: Deniq; cur Noë octauus, nõ potiùs primus appellãdus eſſet, cùm ipſe omnium, qui erant in arca, caput eſſet, ac rector? Dicendum igitur Noë octauum iuſtitiæ præconem extitiſſe; quandoquidem inter Sacerdotes, & Patriarchas, qui primum illum Eccleſię ſtatum rexerũt: octauus fuit. Nam tametſi plures præter enumeratos ſanctiſſimi viri præceſſerint, qui vitæ ſanctimonia excelluerunt: ij tamen non publici, ac ex proprio C munere veræ Religionis præcones fuerũt: ſed ex priuato dũtaxat pietatis zelo Deũ colere, vitia fugere, virtutes ſectari perſuadebant. At Noë publicus fuit iuſtitiæ præco, quia Sacerdotio in Eccleſia functus eſt, & octauum fuit Eccleſiæ caput viſibile. 1. Adam. 2. Seth. 3. Enos. 4. Cainam. 5. Malaleel. 6. Iared. 7. Mathuſalem. 8. Noë.

Noe itaque ab humanis ſublato, Sacerdotij, ac Pontificatus ſedes ad Sem tranſiuit, tãquam primogenitum; quam vſq; ad Iſaac filiũ Abrahæ protraxit, annis ſcilicet poſt Noë
Hieronym. 120. vt ſentit D. Hieronymus in quæſt. D Hebraicis in Geneſ. Hebræos eiuſdem opinionis referens. Quẽ etiam tradit fuiſſe celebratiſſimũ illum Melchiſedech Regem Salem, quẽ Scriptura Sacerdotẽ Dei altiſſimi fuiſſe cõmemorat. *Aiunt Hebræi* (inquit) *Melchiſedech eſſe Sem filiũ Noe, & ſupputantes annos vitæ ipſius oſtẽdunt eum ad Iſaac vſque veniſſe; omnéſque primogenitos Noe, donec Sacerdotio fungeretur Aarõ fuiſſe Pontifices.* Alcuinus quoq; in quæſtionibus in
Alcuinus. Geneſ. eandẽ ſententiam referens addit præterea Hebræos ſentire hæc fuiſſe primogenita, quę vendidit Eſau Iacob, nimirũ ipſum ius Sacerdotij. E Verùm quicquid ſit de Melchiſedech, certũ eſt Eccleſiã hactenus à domo Seth Monarchas, ac Pontifices viſibiles accepiſſe: ſed cũ iam ad domum Abrahę Eccleſiæ Monarchiam Deus transferre cõſtituiſſet: quippe cui Meſſiæ ex eius ſemine naſcituri promiſſio facienda erat; prima Eccleſiæ Monarchia in Sem expirauit: nec vllus amplius de domo Sẽ Sacerdotio functus eſt. Secũda verò Monarchia in Abrahã à Deo inſtituta fuit, cuius Abrahã ipſe primus extitit viſibilis Monarcha.

Neqve obſtat quòd Sem adhuc ſuperſtes eſſet, tametſi ipſe Abrahã 36. annos ante Sẽ obierit: neq; enim propterea duos Eccleſiæ Monarchas fateri coguntur: nã cũ Eccleſia tũc nouis legibus gubernanda, & quodammodo renouanda eſſet: mox vt Circunciſionis præceptũ Abrahæ datũ eſt, & in eo futuri Meſſiæ ex illius ſemine naſcituri promiſſio obſignata fuit; ſtatim primus ille Eccleſiæ ſtatus cũ ſuo capite antiquatus fuit: quod etiam Synagogæ accidiſſe perſpicimus, cũ extremis illius tẽporibus Chriſtianæ Eccleſiæ ſtatus pullulare inciperet: nã etſi Caiphas in ſynagoga, quæ tũc vera erat Eccleſia, Pontifex pręſideret, lata tamẽ Euãgelij lege, qua deinceps vera Eccleſia gubernanda erat, & veteri illo teſtamento abrogato, protinus ſepulta eſt ſynagoga cũ ſuo Pontifice: tum in Chriſtiana Eccleſia Chriſti Pontificatus erectus eſt, in quo Chriſtus ipſe appellatus à Deo Pontifex (vt ait Paulus) ſecundùm ordinem Melchiſedech, primus om- *Ad Heb. 5.* niũ ſedit, & Eccleſiã viſibiliter adminiſtrauit.

Secvnda ergo Monarchia ab Abraham inchoata ad Iſaac deſcendit, ab Iſaac ad Iacob deuoluta fuit, tametſi is minor eſſet natu Eſau: qui cũ primogenita Iacob vendidiſſet, à iure, tùm primogenituræ, tum Sacerdotij excidit: quare occulto Dei conſilio factum eſt, vt illo eiecto ad Iacob Pontificatus dignitas trãsferretur. Iacob duodecim liberi fuerunt, inter quos Ruben primogenitus fuit, qui ob maculatũ patris ſtratũ, vt habetur Gen. 49. à Sacer- *Gen. 49.* dotio deiectus eſt: in cuius ſortẽ Leui ſucceſſit. Poſt hunc Caath: poſt Caath Amrã, pater Moyſis, & Aaronis: quo tẽpore educto Iſraële ab Ægypto, Moyſes totius Eccleſiæ Princeps fuit, ſed cũ is grauiſſimũ onus ferre nõ poſſet, eo poſtulante Aaron Pontifex à Deo inſtitutus fuit, Moyſe tamen, quoad vixit, temporalem Principatum tenente, & tanquam Domini Propheta etiam in Diuinis, quid agendum eſſet, Dei nomine præcipiente.

Cvm igitur prima illa Eccleſiæ ætas, ac infantia, quę Patriarcharũ tẽpora cõplexa eſt: in qua, & ipſa Chriſti fides, licèt implicita, viguit: cõtinuata, ac nunquã interrupta ſerie viſibiles ſemper ſibi prę eſſe Pręſules agnouerit, & optimo hoc regimine vſa fuerit: qua ratione cũ eadẽ modò Eccleſia ſit, quæ priùs erat, tẽpore, nõ fide diſtincta, mutatã regiminis formam exiſtimabimus; ita vt ea viſibili capite, quod cæteris Eccleſiæ tẽporibus ſemper neceſſariũ fuit, omnino careat? Planè ſi poſteriora Eccleſiæ tempora prioribus reſpõdere debent: neq; fas eſt illud Eccleſiæ regimen mutare, quod ſemel à Deo inſtitutum eſt; ac per vniuerſa Eccleſiæ tempora hactenus tranſfuſum: certè opus eſt Eccleſiam modò (vt antea conſueuerat) etiam viſibilis capitis gubernatione

natione frui,& antiquum tegimen retinere.

Secvnda ratio. Status Chriſtianæ Eccleſiæ teſpondere debet ſtatui legis Moſaicæ, non ſolùm quia eadem ſit vtriuſque temporis Eccleſia: ſed etiam quòd antiqua illa Hebræorum ſynagoga diſtinctũ Chriſtianæ Eccleſiæ typum gereret: id enim docet Paulus *Hebr.10.* ad Heb.10.ſcribens. *Vmbram*(inquit)*habens lex* *1 Cor.10.* *futurorum,non ipſam imaginem rerum.* Et 1.Cor. 10. *Omnia in figuris contingebant illis.* Rurſus ad *Hebr.9.* Hebr.cap.9. Tabernaculum illud antiquum ſynagogæ, victimas, ſacrificia, Sacerdotium, omnia ad noui teſtamenti veritatem teuocat; quod etiam cõfirmat Chriſtus ipſe cùm apud *Ioan.6.* Ioannem 6. Manna ad figuram Euchariſtiæ *Matth.12.* trahit, apud Matth.12. Ionam triduo in cœti viſceribus incluſum mortem, ſepulturam, ac poſt tres dies reſurrectionem ſuam figuraſſe teſtatur. *Sicut fuit Ionas in ventre cœti tribus diebus,& tribus noctibus,ſic erit filius hominis in corde* *Ioan.3.* *terræ*, &c. Apud Ioan.3 ſerpentem æneum in ſtipite erectum ſeipſum cruci affixum interpretatur. *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto,ita exaltari oportet filium hominis*,&c. Denique totius veteris legis ſtatum typicum,ac figuratiuum fuiſſe noui teſtamenti docet diſertiſſi- *Origenes.* mis verbis Origen.hom.10.in Leuit. *Sicut*(inquit) *ij, quibus artificium eſt,ſigna ex ære facere,& ſtatuas fundere, antequam verum opus æris producant,aut argẽti, vel auri,figmentum priùs luti ad ſimilitudinem futuræ imaginis formant, non quòd figmentum neceſſarium ſit, ſed vſquequò opus, quod principale eſt,expleatur: cùm autem fuerit effectum opus,propter quod figmentum luti fuerat formatum, vſus eius vltrà non requiritur.Tale aliquid intellige etiam in iis, quæ in typo,& figura futurorum in lege vel ſcripta,vel geſta ſunt.Venit enim ipſe artifex,& auctor omnium,& legem quæ vmbram habebat futurorum bonorum tranſtulit ad ipſam imaginem rerum,deleta eſt terrena Hieruſalem,vbi cæleſtis apparuit. In templo non remanſit lapis ſuper lapidem,ex quo verum templum Dei facta eſt caro Chriſti. Ex quo venit verus Pontifex Chriſtus, nuſquam eſt illi Pontifex prior: venit verus agnus, qui ſeipſum obtulit hoſtiam Deo:cuncta illa antiqua ſacrificia velut pro tempore poſita ceſſauerunt, veluti formæ fuerunt è luto fictæ, per quas veritatis exprimebantur imagines.* Quæ ſententia eſt communis omni- *Cyrillus.* bus Patribus. D.Cyrill. lib.8.cont Iulianum, & in dialogo de adoratione, & cultu in ſpiri- *Auguſtinus.* tu,& veritate lib.1. Auguſt. in quæſtionib. in *Greg.Mag.* Exod.lib.2.quæſt.144. Gregor. Moral.lib.28. *Theophylact.* capite 27.Theophylact.& aliis. Quapropter à ſynagoga ad Eccleſiam, tanquam à typo ad veritatem ritè inferre licet, vt toties infert Paulus in epiſt.ad Hebræos,& 1.ad Cor.

Synagoga igitur, quæ typum Chriſtianæ Religionis gerebat, ita optimo hoc, & ordinatiſſimo adminiſtrationis genere vtebatur, vt quamuis inuiſibilis Deus velut ſummum, ac inuiſibile caput ſynagogæ præſ- A ſet, aliud tamen viſibile caput à Deo inſtitutum haberet, quo viſibiliter gubernaretur; cui etiam vniuerſi velut Dei vices gerenti parerent, potiſſimùm in his, quæ ad Dei cultum, ac Religionem ſpectarent. Porrò in ea pulcherrimi ordinis forma conſpici poterat,qua diſtinctis quibuſdam gradibus ad ſupremum, ac viſibile illud ſynagogæ caput conſcendebatur.

Principio quidem Deus Optim.Max. cùm in Hebræa ſynagoga ſummum Pontificatum inſtituere vellet; tribum Leui à reli- B quis vndecim tribubus diſtinctam elegit, quæ ſibi in tabernaculo deſeruiret: neque ex aliis tribubus quiſquam huic muneri fungendo ſeipſum aſciſcere audebat. Ita ſcribitur Numer. 3. *Applica tribum Leui, & fac ſtare* *Num.3.* *in conſpectu Aaron Sacerdotis, vt miniſtrent ei, & excubent, & obſeruent quidquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonij, & cuſtodiant vaſa tabernaculi,ſeruientes in miniſterio eius,* & infrà. *Externus, qui ad miniſtrandum acceſſerit, morietur.*

Hanc deinde in tres ordines ſeu gradus diſtinxit; infimum ſcil. mediũ, ac ſupremum. C Infimus gradus Leuitarum erat, qui cùm diuerſa munera obirent, in tres claſſes digeſti erant. Primę claſſis caput erat Heliſaphan, qui omnibus filiis Caath præſidebat, quorũ tum canendi, tum legendi officium erat, iis etiam commiſſum erat; arcam, menſam, candelabrum, altaria,& vaſa ſanctuarij, in quibus miniſtrabatur: velamina, cunctámque huiuſmodi ſupellectilem cuſtodire. Porrò in ſecunda claſſe ſub capite Heliaſaph ij erant, qui excubias in tabernaculo fœderis obſeruabant, ipſumque tabernaculum, opertimentum, tentoria, cortinas atrij,& quæcunq; ad ritũ altaris pertinebant diligentiſſimè curabãt. Denique D tertia claſſis erat filiorũ Merari ſub Duce Suriel: quorũ munus erat ſollicitè cuſtodire tabulas tabernaculi, veſtes, columnas, ac earum baſes, cæteráque quæ ad tabernaculi ædificationem pertinebant. Hæc Leuitarum officia erant ſuis quæque claſſibus diſtincta.

Medivs verò ordo Sacerdotes continebat; qui ex munere ſibi commiſſo incenſum, & panes propoſitionis Domino offerebant: ac propterea illorum manus ſacro oleo inungebantur, ac lino puriſſimo induebantur, cùm Sacerdotio coram Domino fungerentur.

Svpremvs tandẽ ordo vno tantùm ſum- E mo Sacerdote, ac Pontifice concludebatur; ad quem benedictiones, ſacrificationes, ac conſecrationes ſpectabant: quapropter huius non tantùm palmas, ſed & caput Deus oleo inungi mandauerat; vt omniũ illum eſſe caput oſtenderet. Hic auro, & purpura induebatur: nullius prætetquàm Dei iudicio ſubiiciebatur. Hic vnus tãdem nulla appellatione interpoſita in iis, quæ ad legẽ, cæremonias, ac ſacrũ

rerum ſtatum pertinebant, in omnes iudicium ferebat, vt habetur Deuter. 17. (Deuter. 17.) *Qui ſuperbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo; ex decreto iudicis morietur homo ille.* Quæ omnia ne quiſpiam ex hominum inſtitutione proficiſci arbitraretur; Dei imperio fiebant, vt futurorum Hæreticorum in Eccleſiaſticos viros, ac præſertim in ſupremum Pontificem, & Eccleſiæ caput calumniæ proſternerentur.

IAM verò cùm à ſynagoga ad Eccleſiam inferre liceat (vt ſuprà demonſtratum eſt) ſanè æquum fuit, vt triplex hic ordo, qui in ſynagogæ adminiſtratione Deo inſtitutore vigebat; in Eccleſia Chriſtiana aſſeruaretur: vt Eccleſia ſynagogæ (vt par eſt) reſponderet. Et quidem primo loco Eccleſiaſticos viros ab vniuerſa plebe à Deo ſelectos, ſacris initiatos, diuinis rebus pertractandis conſecratos, ac demum Dei ſeruituti mancipatos eſſe non ex hominum conſilio, ſed ex Dei ipſius electione ac opere, ipſe Chriſtus teſtatur apud Ioan. 15. (Ioan. 15) *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos vt eatis, & fructum afferatis*: & paulò pòſt. *Sed ego elegi vos de mundo.* Item Luc. 6. (Luc. 6.) *Et cùm dies* (inquit) *factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit.* Inter quos ne minùs Eccleſiæ, quàm ſynagogæ tribuatur, diſtincti gradus Deo auctore conſtituti conſpiciuntur. Quorum infimus in Eccleſiæ Hierarchia eorum eſt, qui tum minoribus, tum ſacris ordinibus initiati (Sacerdotio excepto) velut in tres claſſes digeſti diſpertitum munus in altaris obſequio obeunt. Ac primi quidem minora, quæ ad altare pertinent, veluti libros, candelabra, fontes, luminaria, Eccleſiæ cruces, campanas, Sacerdotalia ornamenta, ac cætera huiuſmodi curant, tum ne quid altaris miniſterium impedire queat, diligentiſſimè cauent; atque hos tùm Acolythos, tũ Lectores, tum Exorciſtas, tum Oſtiarios appellamus. At ſecundi gradus homines paulò ſacratiora attingunt: iis namque vt vaſa ſacra, pallas, calices, purificatorios linteos, corporalia, quæ altaris miniſterio inſeruire debent, diligentiſſimè cuſtodiant, ac miniſtrent, commiſſum eſt. Tertij poſtremò eminentiores, Dei Euangelium in Eccleſia legere, prædicare, Sacerdoti ſacrificanti aſſiſtere, miniſtrare, ipſúmque Dominicum corpus, ſi quando opus fuerit, infirmis diſtribuere, ex munere ſibi proprium habent. His tribus miniſtrorum claſſibus ſic optimè in Eccleſia diſpoſitis infimus hic ordo velut ſtipatus incedit.

MEDIVS verò ordo eſt Sacerdotum, qui nobiliſſimum, ac præſtantiſſimum munus in Eccleſia exercent: ad eos ſiquidem ſpectat, hoſtiam illam mundam, & incruentam, qua hominum peccata expiantur; carnem nimirum, & ſanguinem Chriſti Deo in ſacrificium offerre; pro populo orare; inter Deum, & homines mediatores exiſtere; inter lepram, & lepram iudicare, hoc eſt, peccata diſtinguere, ac pœnitentes à peccatis abſoluere; Sacramenta adminiſtrare, quibus idcirco ad hæc ritè peragenda manus ſacro oleo iunguntur, ac conſecrantur. Quis hæc ad primum diuinæ illius inſtitutionis exemplar optimè compoſita eſſe non videat?

SVPEREST, vt ſupremo illi ſynagogæ ordini, in quo ſummus Sacerdos cæteris eminebat, ſuprema in Eccleſiæ Hierarchia poteſtas reſpondeat, quæ apud vnũ Pontificem, ac viſibile Eccleſię caput reſideat. Ille quidẽ cùm homo eſſet viſibiliter ſynagogam adminiſtrabat: quid igitur cauſæ eſt, cur nos noſtræ Eccleſiæ caput, quem hominem eſſe decet, viſibiliter Eccleſiam regere non arbitremur?

NEC eſt, quod fruſtrà clamitent aduerſarij ſynagogam vno tantùm Pontifice contentam fuiſſe: nos autem plures Pontifices aggregare; Epiſcopos videlicet, Archiepiſcopos, Patriarchas, ac demum Papam: quandoquidem ſynagogæ cùm anguſta eſſet, ac vnum duntaxat populum contineret, vnicum etiam templum, ac vnicum altare ſatis erat: nec Pontificiam dignitatem in plures, aut Epiſcopos, aut Archiepiſcopos diſpertiri opus erat. At Eccleſia cùm per vniuerſum orbem dilatata cunctos orbis terrarum populos complectatur: & iam felix illud Malachiæ Prophetæ cap. 1. (Malach. 1.) tempus aduenerit, cùm vbique Domino ſacrificatur, ac in omni loco illi offertur oblatio munda: ob eam cauſam & templa, & altaria, & Sacerdotes, ac Epiſcopos multiplicati opus fuit: & ipſa penè innumera fidelium multitudo poſtulat, vt Pontificale onus, quod vni nimis graue, ac intolerabile eſſet, multis cooperatoribus diuidatur, ac plures Epiſcopi, & Archiepiſcopi, ac Patriarchę nõ ſine Dei cõſilio in partem ſollicitudinis vocẽtur: quò meliùs Eccleſiaſticæ res adminiſtrari queant. Hoc enim ipſum Dominũ præſtitiſſe teſtatur Anacletus Papa: (Anacletus) nã tametſi ipſe ſummus Pontifex, ac ſupremũ Eccleſiæ caput eſſet, ſibi tamen Apoſtolos coniunxit, & Epiſcopos inſtituit, vt Euangelium per Iudæam diſſeminarent: atque iis etiam ſeptuaginta duos diſcipulos addidit, quos Sacerdotes inunxit, vt ſimul Eccleſiaſticæ rei curæ incumberent. Quod Apoſtoli deinde velut à Chriſto inſtructi, in Eccleſia præſtiterunt, cùm Epiſcopos ad Eccleſię regimen vocarunt, quod Spiritu ſancto auctore factum eſſe teſtatur Paulus Actor. 20. (Actor. 20.) cùm Epiſcopos alloquens ait. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.*

SED quoniam inter Epiſcopos nonnullæ interdum quæſtiones oriri ſolent, ac pleraque nonnunquam emergunt, quæ vel publicam,

vel

vel priuatam aliquorum Epiſcopatuum vtilitatem minuere videtur: inde Archiepiſcoporum dignitas in Eccleſia ritè inſtituta fuit; qui Epiſcoporum ſuæ Metropolis lites dirimerent, ſynodos Prouinciales conuocarent: & ſi quid ad publicam Prouinciæ, ac Metropolis adminiſtrationem, aut vtilitatem conferre iudicarent, ſua auctoritate prouiderent. Porrò ob eandem cauſam ſuper multos Archiepiſcopos Patriarchæ conſtituuntur: ita fit, vt multorum præſulum vigilantia Eccleſiaſticæ res meliùs adminiſtrentur, & dum plurima confuſionum capita præciduntur, Chriſtiana Reſpublica maiora indies, ac præclariora incrementa percipiat.

HIS tamen omnibus certum eſt vnum ſummum Pontificem præeſſe, cui totius Eccleſiæ regendæ onus incumbit, cuius illud proprium munus eſſe agnoſcitur, vt in Domini vineam operarios mittat: vt qui ſolus tanto gregi non ſufficit, ad paſcendas Dominicas oues alios ſibi Paſtores aſciſcat; vt ſubiectos ſibi Paſtores ad munus ſuum diligenter obeundum compellat: vt denique locum, ac vicem Chriſti in Eccleſia gerat: hęc enim Chriſtus inſtituit, & obſeruanda in Eccleſia tradidit, cùm Petrum Apoſtolorum collegio præfecit: ac oues ſuas, quibus rerum omnium Eccleſiaſticarum ſumma continetur, illi paſcendas commiſit.

Lutherus in captiui Babyl. c. de ordine.

HINC perſpicuum eſſe poteſt, quàm ineptè, nedum infideliter ſenſerit Lutherus, dum Chriſtianos omnes nulla laicorum, & Eccleſiaſticorum habita ratione æqualiter Sacerdotes eſſe cenſet. Quorſum enim ſi omnes Sacerdotes eſſent, ac omnes Deo ſacri, Chriſtus Apoſtolos elegiſſet? quorſum ex tanta fidelium multitudine ſeptuaginta duos duntaxat diſcipulos Apoſtolis adiunxiſſet? Certè cùm Deus Eccleſiæ typum tam ordinatè diſpoſuerit: ita ſynagogam ancillam ornauerit: ita illius templi Sacerdotes, præclaris priuilegiis, ac donis cohoneſtauerit, qui armenta tãtùm ſacrificabant, ac veri Sacerdotij dũtaxat præcurſores erãt, vt eos ab vniuerſa plebe ſacra vnctione, ac miniſterio diſtinxerit. Itáne altiſſimam Dei ſapientiam calumniari audent, vt minùs Eccleſiæ, quàm illius typo tributum eſſe arbitrentur? Itáne Eccleſiam ſponſam, quam ſibi Chriſtus in charitate perpetua copulauit, tanquam alienam præcipuo ornamento, ſacro videlicet Sacerdotio, expoliatam à Chriſto relictam fuiſſe ſuſpicari poterunt? Itáne Sacerdotes illos, qui auguſtiſſimum illud ſacrificium corporis, & ſanguinis Filij Dei in altari Deo Optim. Maxim. offerre, ac tremenda illa myſteria perficere debent, quo ſolo (vt Chryſoſtomus ait) Angelis ſuperiores euadunt, nulla nota à plebeis hominibus ſemotos, nullo ſingulari prę cæteris priuilegio donatos, nullo diſcrimine inter reli-

A quum vulgus promiſcuè connumeratos eſſe exiſtiment? Nunquam in corruptibili illa Synagoga præterquàm Sacerdotibus ſacros propoſitionis panes contingere, ac incenſum offerre licuit: quò fit, vt Ozias Rex, qui id ſibi muneris temerè arripere voluit, confeſtim lepra percuſſus fuerit. Balthaſari quoque temulento in vaſis templi vina tantummodò ſuis conuiuis propinare adeò exitiale fuit, vt is repentè diuinam vltionem ſenſerit. Quid illi in Eccleſia, quæ Chriſti ſanguine ſanctificata admirabili, ac tremenda Sacramentorum maieſtate fulget, omnibus ad altare accedere, omnibus ſacra vaſa pertrectare, omnibus Sacramenta adminiſtrare, omnibus incenſum offerre, omnibus Euchariſtiam conficere, omnibus Chriſti ſanguinem ſub vini ſpecie latitantem promiſcuè haurire licere arbitrantur? Quid ſi imperitus, ſi ſtolidus, ſi furioſus, ſi infans fuerit; num hi Sacerdotio fungi valent; cùm vel infirmitate, vel imbecillitate prohibeantur. Iam verò ſi in Baptiſmi regeneratione (vt aiunt) omnes æquè Sacerdotes fiunt, cur non & mulieres Sacerdotiſſæ; cùm & ipſę regenerentur, ac in Baptiſmo Chriſtum induant? Quiſnam erit populus, cui à Sacerdote benedicatur, ſi omnes Sacerdotes?

ADMIRABILI itaque Dei conſilio actũ eſt, vt quemadmodum omnes Sacerdotes eſſe haud cõuenit, ſed quoſdam quidem Deus ad Sacerdotium elegerit, alios laicos eſſe voluerit, vt ſacra à profanis diſtinguerentur: ita Sacerdotes omnes ſupremum ius in Eccleſia obtinere non debeant, cùm id vni tantùm Sacerdoti, ac Pontifici, qui Chriſto ſuccedit, & Eccleſiam tanquam viſibile caput regit, atque adminiſtrat, à Chriſto collatum ſit; ne veritas à figura diſſentanea ſit, & Eccleſia quæ Synagogam, velut corpus vmbram ſequuta eſt; ab antiquo illo, ac typico ſuiipſius ſtatu non diſſideat.

AT fruſtra nititur Caluinus oſtendere, quod vni nationi fuit vtile, in vniuerſum orbem extendi non debere: etenim qua ratione vtile fuiſſe fatetur Hebræo populo vnũ Pontificem habere, eadem prorſus Chriſtiano populo vtiliſſimum eſſe fateri debet. Quænam iſthæc ratio fuit, quam pro populo Hebræo affert Caluinus? *Quia* (inquit) *vndique ab idololatris ſepti erant Iudæi, ne Religionum varietate diſtraherentur, cultus ſui ſedem in medio terræ ſinu Deus collocauit: illic vnum Antiſtitem præfecit, quem omnes reſpicerent, quò meliùs in vnitate continerentur.* At quis non videat hanc eadem cauſam pro Eccleſia aduersùs Caluinũ pugnare? Cùm enim Chriſtiana Eccleſia vndique, tũ à Mauris, Tartaris, Turcis, Sarracenis, tum ab Hæreticis obſideatur: quidni vtiliſſimum erit, vt vnus illi præficiatur Antiſtes? Vtile Caluino viſum fuit in Hebræo populo vnum, ac viſibilem Pontificem inſtitui, vt haberet populus

Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 6. §. 2.

in

in quem teſpiceret, atque in vnitate contineretur. An non & eadem ytilitas pro Chriſtiano populo loquitur, qui quò copioſior eſt, & numero, & amplitudine Iſraëliticum populum excedit, eò magis vno ac viſibili Pontifice indiget, vt in eum velut caput reſpiciat,* & quaſi vinculo in fidei, ac religionis vnitate contineatut. Sed quid eſt, quòd Caluinus, qui olim in Hebræo populo Pontificem conſpicuum bene præfuiſſe docet, modò in Chriſtiana Ecclcſia ſenrenriam mutar, ac inuiſibilem tantummodò Pontificem bene præſidere prædicar? Quæri igitur à Caluino poſſet, qua ratione id Synagogæ vtile fuerit, Eccleſiæ verò inutile futurum eſſet: An ignorat eandem Eccleſiam eſſe Synagogam, & quæ nunc poſt Chriſtum apud nos viget, vt ſæpè demonſtratum fuit: illa tãtùm prior, hæc poſterior eiuſdem Eccleſiæ pars. Non Eccleſia, ſed Eccleſię ſtatus tantummodò mutarus eſt: nam quæ priùs ſub veteri teſtamento verſabatur, nunc eo antiquato ſub nouo collocata eſt.

Porro ſi Caluinus fatetur vtile aliquando fuiſſe in priori Eccleſia ex Dei inſtituto vnum, ac viſibilem Pontificem præeſſe: cur eidem Eccleſiæ modò eundem prodeſſe negar, immò & obeſſe ſentit? Probet Caluinus antiquam hanc Dei inſtitutionem de vno Pontifice io Eccleſia eligendo immutatam fuiſſe, ac protinus ei manus porrigimus: at verò cùm non tam immutatam, quàm apertè dicto Chriſti confirmatam, & ampliſſimis verbis velut renouatam habeamus Ioann.21. ſanè nullus ampliùs Caluinianæ calumniæ videtur relictus eſſe locus.

Amplior (fortè dicet) modò Chriſtiana Eccleſia eſt, quàm antea ſub Moyſe fuerit, cùm illa vnũ duntaxar populũ contineret, hæc orbẽ vniuerſum complectatur, ac proinde huic vnus antiſtes non ſufficit. Si hoc Caluini argumentum vim aliquam ſibi vendicat, id rantùm concludit, ob maiorem populi Chriſtiani multitudinem, plures in Eccleſia Epiſcopos, ac Paſtores neceſſarios eſſe, quàm olim in Syoagoga fuerint. Nihil verò vnum ſummum Pontificem attingit: cuius auctoritas tam in plures, quàm in paucos ex diuioa inſtitutiooe extenditur: nam ſiue plures, ſiue pauciores oues in Eccleſia ſint, is omnibus præeſſe debet, cui omnium cura credita eſt: cuique à Chriſto dictum fuit. *Paſce oues meas.* Atqui nobis reſpondeat Caluinus: num ſolus Pontifex olim apud Hebræos nullo adiutore totam Synagogam adminiſtraret? nónne in ſingulis vrbibus erant Synagogę, quibus vnus Pontificis nomine Præfectus erat? Quid ſi Hebræus populus totum orbem occupaſſet, num plures Pontifices creaſſet? An non eo ſolo, qui ſibi ex Dei inſtitutione obtigiſſet, contẽtus fuiſſet: Hęc ſanè ita manifeſta ſunt,

A vt ea Caluinus, aut illius aſſeclæ nulla ratione labefactare queant.

Sit igitur Eccleſia toto orbe diffuſa, planè nihil obſtat, quominus in ea vnus Pontifex Chriſti oomine præeſſe debeat: quando non ſolus ipſe omnium Eccleſiarum ſollicitudinem ad ſe trahit: ſed pluribus Epiſcopis, qui in ſingulis vrbibus ad particulares Eccleſias regendas conſtituti ſunt, partem ſollicitudinis mandat. Pluribus verò Epiſcopis, quò exortæ difficultates faciliùs diſſolui queant, vnum Archiepiſcopum præponit, atque his Patriarcham, vt grauiora ipſe iudicia, ac fidei B negotia ſacro ſibi adiuncto illuſtriſſimorum Cardinalium ſenatu maturiùs expedire valeat.

At certè iuſtiùs nos in Caluinum hoc ipſius argumẽtum retorquere poſſumus: nam ſi Synagogæ, quæ vnius tantùm Paleſtinæ angulo concluſa erat, vtile fuit vnum Antiſtitem ſibi præfectum habere, in quem reſpiceret: ne Religionum varietare, quibus circumſepta erat, diſtraheretur: aonon Caluinianus populus ita anguſtus eſt, vt vix vnam Angliæ inſulam, nec integram; pauca oppidula in Gallia, pauciora in Germania occu- C pet? Quid? oon idem illi periculum imminet, ne in varias Religiones diſtrahatur, cùm vndique Catholicorum Eccleſiam infenſam habeat; vndique Zuuinglianorum, Anabaptiſtarum, Lutheranorum, qui ſe illius hoſtes profitentur, non modò ſectis obſideatur, verùm etiam armis oppetatur? Cur non & ipſi hac ratione ducti vtile iudicant, vnum ſibi antiſtitem viſibilem præeſſe, in quem omnes reſpiciant? Aur cur potiùs vnum viſibilem Pontificem à Chriſto inſtitutum, & toti Eccleſiæ diuina auctoritare præfectum non ſuſpiciunt; ne in varios errorum anfra- D ctus præcipites ferantur?

Tertia ratio. Status Chriſtianæ Eccleſiæ, quæ nunc eſt, à ſuo exemplari diſſentire non debet. Id verò omnibus exploratum eſt, Chriſtum nobis à Deo Patre datum eſſe, vt omnium* exemplar fieret, & in eo quid ſequendum, quid fugiendum, quid aſpernandum, quídve imitandum eſſet, contemplari liceret. *Exemplũ enim dedi vobis* (ait ipſe Io. 13.) *vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Ioann.13. Tum Paulus 1.Cor.4. *Imitatores mei eſtote* (inquir) *ſicut & ego Chriſti.* 1.Cor.4. Ea igitur Eccleſiæ regendæ forma ſequenda eſt, quæ ſub Chriſto E inſtituta fuit: at certè conſtat Eccleſiam ſub Chriſto eam regiminis formam ab ipſo inſtitutam ſibi vendicaſſe, vt vnum caput viſibile haberet, à quo tota Eccleſia gubernaretur: id manifeſtũ eſt, nam Chriſtus ipſe tum Monarcha, tum viſibile Eccleſiæ caput extitit: qui cùm è viuis excederet, vt hanc gubernationis formam confirmatam relinqueret, viſibilem ſibi ſucceſſorem D.Petrum inſtituit. Iam

cui

cui fas erit abſq; crimine à diuino illo exemplari recedere; vt vel vnum viſibile caput ab Eccleſiæ corpore præſcindere audeat, vel plura capita abſque vllo viſibili in Eccleſia regnare contendat?

QVARTA ratio. Ab ipſa Eccleſiæ partitione deſumitur: ſiquidem manifeſtum eſt Eccleſiam, tametſi vna ſit, duplici tamen parte conſtare, vna quidem inuiſibili, quam triumphantem, ac glorioſam appellamus, altera viſibili, quæ militans à Patribus nuncupatur. Prima iam ad Chriſtum collecta eſt, ac in cœlis regnat: ſecūda verò adhuc à Domino peregrinatur, & cum hoſte pugnat. Porrò illa quæ in cœlis eſt, viſibile caput habet, quo fruitur, & in quod reſpicit, nempe ipſum Chriſtum, qui tametſi nobis inuiſibilis ſit, cœleſti illi tamen Eccleſiæ eſt conſpicuus. De illa ſiquidem inquit Ioannes Apoc.21. *Ciuitas illa non eget Sole, neque Luna, vt luceant in ea: nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt Agnus.* Cur igitur hæc noſtra, quæ viſibilis eſt, ſolo inuiſibili capite contenta erit; cùm non tam inuiſibili, quàm viſibili adminiſtratione egeat? Multa ſanè in Eccleſia inuiſibilis capitis præſidium requirunt: vtpote illuminari, à dæmonum inſidiis inuiſibiliter liberari, in fide confirmari, ſpe, charitateque augeri; ac cæteris virtutibus fidelium mentes exornari, quæ omnia ab vno Chriſti ſpiritu, quo Eccleſia inuiſibiliter regitur, proficiſci nemo dubitat: hæc ſi ab Eccleſia tollantur, nulli dubium eſt, quin eam ruere neceſſe ſit, cùm his potiſſimùm illa ſubſiſtat: inde fit, vt Chriſtum eſſe inuiſibile Eccleſiæ caput nemo iure inficiari queat. Sed cùm plurima quoque in ea ſint, quibus viſibilis capitis adminiſtratio neceſſaria eſt: quis enim Epiſcoporum electionem, ordinationem Sacerdotum, Sacramentorum adminiſtrationem, munerum Eccleſiaſticorum diſtinctionem, Prædicatorū miſſionem, dubiorum ſolutionem, Scripturarum interpretationem, fidei declarationem, cauſarum Eccleſiaſticarum cognitionem, & pleraque alia ad viſibilem Eccleſiæ gubernationem pertinere non ſentiat? Neque enim Chriſtus ſemper è cœlo nos alloqui; aut dubia quę circa fidem, ac Scripturas verſantur, declarare; aut Prædicatores ad diſſeminandum Dei verbum, vt olim cùm viſibilis eſſet, per orbem deſtinare: aut Sacerdotes, vel Epiſcopos inſtituere, ac plura huiuſmodi efficere vult, quæ ad viſibilem Eccleſiæ ſtatū attinent: cùm ea neque Chriſtum, qui modò inuiſibilis eſt, præſtare deceat, neque fidei, quæ non viſis innititur, id vtile ſit; hinc perſpicuum ſit, vnum viſibile caput ſub Chriſto inuiſibili in Eccleſia inſtitui debere, cui viſibilium adminiſtratio credita ſit.

Apoc.21.

Caluinus.

NEQVE hic quicquam nobis officit Caluinus, cùm Inſtitut.lib.4.cap.7.§.9. clamat in-

A ſignem iniuriam Chriſto fieri, dum vnum Eccleſiæ vniuerſæ hominem præeſſe volumus, qui caput Eccleſiæ nuncupetur: cùm Eccleſia vnicum caput Chriſtum agnoſcat. At quis negat Caluine Eccleſiæ caput eſſe Chriſtum? Eſt quidem vnicum, ac præcipuum, & ſi vis, ſolum ac abſolutum, quid ampliùs efflagitas? Is enim ſolus abſolutum in Eccleſia principatum obtinet, atque inuiſibiliter regnat. Quid fruſtra in Chriſti principatu nobis perſuadēdo laboras? id obuiis vlnis excipimus, ac fideliùs, quàm à nobis poſtulas, amplectimur. At

B nullum aliud ſub Chriſto caput in Eccleſia agnoſcendum vis? id impiè nimis: quid enim obſtat, quominus Chriſto viſibile caput ſubrogetur, quo Eccleſia ad viſibilem adminiſtrationem vtatur? Num propterea Regnum Chriſti inuaditur, quòd ei Prorex per omnia illi ſubiectus ſubſtituitur? Eſt quidem caput Eccleſiæ Chriſtus, quis negat? at cùm is corpore abſens ab Eccleſia ſit, ſolo ſpiritu præſens, quis iniuriam Chriſto irrogari exiſtimet, quòd miniſteriale, ac ſuffraganeum caput, quod viſibile ſit, ſub eo in terris collocatur? Num propterea Chriſti maieſtas minuitur,

C quòd in ſubiecto ſibi Pontifice honoretur? Fallit ſanè Caluinum argutia ſua, cùm arguit. Si Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, igitur iniuria Chriſto fit, ſi aliud ſub Chriſto caput in Eccleſia conſtituatur: nam eodem modo, & mihi inferre licebit. Si Chriſtus eſt Rex totius orbis, vt teſtatur ipſemet apud Matth.28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra:* igitur iniuria Chriſto fit, ſi alius in orbe Rex agnoſcatur: ſi Chriſtus eſt Princeps, vt docet Ioan. Apoc.1. *Qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorū, & Princeps Regum terræ,* ergo in Chriſti cōtumeliam cedit, quòd alius præter Chriſtum in Regno Princeps nominetur. An non

Matth.28.

Apoc 1.

D eò hæc Caluini argumentatio tendit, vt omnem non tam Eccleſiaſticæ poteſtati, quàm Regibus, ac Magiſtratibus auctoritatem, ac obedientiam adimat? Sit igitur Rex Chriſtus; id non tollit, quin etiam Rex Hiſpaniarum ſit Philippus. Gallorum Ludouicus ſit Princeps; neq; propterea iniuria Chriſto fit, quòd etiam Carolus Emanuel Princeps Pedemontij nuncupetur. Ita planè, etſi Chriſtus ſupremum ſit Eccleſię caput, immò ſolum & abſolutum, ſiquidem ſolus ipſe eſt Eccleſiæ Dominus: quia tamen viſibili præſentia inter nos non habitat, nihil prorſus illius maieſtatem lædit,

E quod Paulus V. Pontifex Maxim. viſibile ſub Chriſto Eccleſię caput aſſeratur, cùm is Chriſto comparatus non caput, ſed procaput, ac Chriſti tantummodò Vicarius appellari debeat, cuius vicaria opera Chriſtus ad Eccleſiæ moderationem vtitur. Quapropter ſi nulla terreno Regi iniuria illata cēſetur, quòd Prorex aliquis in regno Regiæ poteſtati ſubſtituatur, cui rerum ſumma commiſſa ſit; quid obla

oblatrat Caluinus, nos inſignem Inlutiam Chriſto itrogare, cùm in Eccleſię regno Pontificem viſibili Chriſti Imperio velut proregem ſubrogamus?

Postrema ratio ex multis rationibus conflatur. Idcirco namque viſibile caput in Eccleſia neceſſarium eſſe aſſeritur. Primò, vt Eccleſia militans à triumphãte non diſſideat: quòd ſi triumphans cùm inuiſibilis ſit, inuiſibili Monarcha fruitur, militans quoque, quæ viſibilis eſt, viſibili capite, ac Monarcha potiri debet. Secundò, vt Eccleſia militans ſecum ipſa non diſſentiat; ſed eandem in toto, ſicut in partibus regiminis formam ſeruet: nam ſi ſingulis Epiſcopatibus ſinguli Epiſcopi præſunt; cur non in tota militante Eccleſia vnus Pontifex eſſe debet; qui cunctis Epiſcopis præſit? Tertiò, vt ſtatus Eccleſiæ non pugnet cum Doctrina Chriſti, & Apoſtolorum, quæ Eccleſiam, regnum, domum, ouile, corpus, appellat, quibus apertè inſinuatur, vnum in Eccleſia viſibilem Regem, patrem-familias, Paſtorem, caput eſſe debere. Quartò, vt externa Eccleſiæ vnitas vno capite externo, ac viſibili colligata conſeruetur. Nam cùm duplex ſit quodammodo Eccleſiæ vnitas, interna & externa. Interna quidem fit per fidem, & charitatem; neque enim Eccleſia vna intrinſecè eſſe poteſt, quæ fidei vnitate non conſtat. Externa verò ordinis eſt, quæ fluit ab vnitate capitis viſibilis. Inde enim Eccleſia vna eſſe agnoſcitur, cùm vniuerſa Eccleſiæ membra ad vnitatem capitis reducuntur: quapropter cùm hæc externa Eccleſiæ vnitas ſine vnitate capitis viſibilis eſſe non poſſit. Inde vnum caput viſibile in Eccleſia neceſſarium eſſe colligimus. Quintò, vt aliquis ſupremus in Eccleſia iudex ſit, qui inferiorum Epiſcoporum peccata puniat, ac ſchiſmata, ſi quæ in Religione oriuntur, compeſcat. Sextò, vt perſpicuum ſit, quæ Concilia ſint legitimè congregata, quæ non. Poſtremò, vt Scripturæ quæ de primatu Petri apertè loquuntur, vim atque auctoritatem ſuam (vt par eſt) obtineant.

Demonſtratur vnitatem Capitis viſibilis à Chriſto inſtituti eſſe veræ Religionis ſymbolum.

Articvlvs XI.

Iam ex his quæ dicta ſunt, ſatis ſuperque exploratum eſſe poteſt, vnum caput viſibile ita cum vera Religione coniunctum eſſe, vt abſque illo vera Religio conſiſtere nullo modo queat. Quòd in primis illud demonſtrat, quod ab omnibus velut commune principium (iis exceptis qui plures Religiones ęquè veras conſtituunt) conceſſum aſſumitur, vnam ſcilicet eſſe veram Religio-
A nem, ac veram Eccleſiam: quod adeò extra controuerſiam eſt, vt inter fidei principia, quę nobis in Symbolo credenda proponũtur, non obſcurè annumeretur. Porrò cùm duplex veræ Religionis vnitas conſtituatur (vti ſuperiùs docuimus) vna quidem interna, quæ ab intrinſeca fidei vnitate manat, ac ea intrinſecè ſubſiſtit. Altera externa, quæ ab vno viſibili capite legitimè in Eccleſia conſtituto fluit: ad quod vniuerſa veræ Religionis membra ordinantur. Hinc duplex ad hoc demonſtrandum argumentum elicimus.

Primvm eſt: ſi fidei vnitas veræ Religio-
B ni tantopere neceſſaria eſt, vt ſine ipſa vera Religio nulla eſſe poſſit, quod in ſecunda Demonſtratione fusè explicatum fuit, certum eſt ad fidei, tum vnitatem, tum incolumitatem tuendam nihil magis neceſſarium eſſe, quàm vt vnum viſibile caput in Eccleſia conſtituatur, quo auctore variæ fidei doctrinæ cohibeantur, Hæreſes pellantur, Concilia conuocentur, quod tandem Chriſtianæ Reip. concordiæ inuigilet, ac cunctos in fidei vnitate contineat: nam vt Hieronymus ait cont. Io- S.Hieron.
uin. cap. 14. *Propterea inter duodecim vnus eligitur; vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio:*
C neque enim aliter fidei vnitas retineri poteſt, quàm cùm illi veræ Religionis capiti copulamur, cui à Domino dictum fuit. *Tu autem aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Quæ verba explicans D. Bern. ep. 190. ad Innocent. Pap. S.Bernard.
In eo (inquit) *planè Petri impletis vicẽ, cuius tenetis & ſedem. ſi veſtra admonitione corda in fide fluctuantia confirmatis: ſi veſtra auctoritate conteritis fidei corruptores.*

At neque minùs illud neceſſarium eſt, ad ipſam fidei incolumitatem tuendam: etenim manifeſtum eſt, viſibilem hunc in Eccleſia Præſidem idcirco neceſſariò exigi, quòd is
D ſpeciali quodam dono ſibi à Chriſto collato, ita perpetuus ſit veræ, & integræ fidei cuſtos, vt ab eo velut à diuino quodam promptuario vera fides continuò petenda ſit. Quamobrem ſi vera Religio vniuerſa fidei damna euitare, ac perpetua fidei incolumitate frui cupit: planè opus eſt, vt perpetuò huic capiti adhæreat, neque vlla vi ab eo ſeparari ſe ſinat. Nam vt præclarè ait D. Hieronym. epiſt. 57. ad Dama- Hieron.
ſum PP. *Non noui Vitalem, Meletium reſpuo, Paulinum ignoro: quicunque tecum non colligit, ſpargit.* Tum Bernardus loco ſuprà citato. *Oportet* (ait) Bernard.
ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque, ac
E *ſcandala emergentia in regno Dei, ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror, ibi potiſſimùm reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum.*

Alterum argumentum eſt: quòd cùm vera Religio, non intrinſeca tantummodò, ſed etiam extrinſeca vnitate conſtare debeat, qua facilè ab Hæreticorum ſectis, quæ paſſim in Eccleſia vagantur, dignoſci queat: ea non

ſecus,

ſecus, quàm ab vnius capitis viſibilis, quod in vera Religione omnibus loco Chriſti præſideat, haberi poteſt. Id verò cum ſuperioribus articulis Scripturarum, Patrum, Conciliorum teſtimoniis latè proſequuti fuerimus; id tantùm dicendum ſupereſt, quòd ſi veram Religionem talem eſſe volumus, quæ videri & agnoſci poſſit; neceſſe eſt, vt viſibilem hanc vnius capitis Monarchiam ſtatuamus, qua illa ab omnibus vna, ac vera perſpici valeat: quod ſuperiùs ex præclara illa D. Cypriani ſententia teſtatum reliquimus, cùm ait. *Hoc erant vtique cæteri, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi honoris, ac poteſtatis: ſed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccleſia vna monſtretur.* Et eodem lib. *Vt vnitatem* (inquit) *manifeſtaret, vnam cathedram inſtituit, & vnitatis eiuſdem originem ab vno incipiētem ſua auctoritate diſpoſuit.* Ex quo planè conſtat, veram Religionem ſemper hoc ſymbolum vnitatis capitis viſibilis velut proprium ſibi vendicaſſe, quo ad ſeipſam veram, ac legitimam declarandam vteretur.

Cyprianus de vnitate Eccleſ.

HIS accedat, quòd vera Religio vaſtum quoddā corpus eſt (vt ait Paulus) ex omnium fidelium Religione ſibi cohærentium multitudine collectum: quapropter ſicut in viſibili membrorum multitudine nihil tam naturale eſt, quàm vt viſibile aliquod caput præſideat, quod totius corporis dux ſit: atque inde corpus humanum perfectum agnoſcitur, cùm omnia corporis mēbra ſuo capiti connectuntur. Ita vera Religio, quādiu viſibilis eſt, nulla re magis vera, ac perfecta agnoſcitur, quàm cùm ſuum viſibile caput habet, quod velut ducem fidelium multitudo ſequatur. Nam (vt Cyprianus ait lib. de vnit. Eccleſię.) *Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumē eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit, & profluentes largiter riuos latiùs expandit, vnum tamen caput eſt, & origo vna,* &c. Qui igitur ab hoc capite diſcedit, ſine capite eſt, & inter vera fidelium membra, aut Chriſti corpus recenſeri non debet. Qui huius capitis lucem deſerit, & ab eo illuminari refugit, inter tenebras verſatur; cæcus eſt, neque veræ Religionis luce potitur, aut illius cognitionem vllo modo poteſt adipiſci. Hinc Maximianus Epiſcopus Conſtantinop. *Omnes* (inquit) *fines terræ, qui Dominum ſincerè receperunt, & vbique terrarum Catholici veram fidem confitentes, in poteſtatem Romanorum Pontificum tanquam in Solem reſpiciunt, & ex ipſa lumen Catholicæ, & Apoſtolicæ Religionis recipiunt.* Quamobrem ſicut veræ Religioni nihil magis neceſſarium eſt, quàm vt vno viſibili capite fruatur, quo in fide integra, ac perfecta

Cyprianus.

Maximianus Epiſcopus Conſtantinop.

A poſſit conſiſtere: ita nulla res magis ad illius veritatem nobis declarandam confert: ea enim velut præclariſſimo ſymbolo vera Religio omnibus nota, ac perſpicua redditur.

NAM ſi Rex vnus regnum vnum indicat: vnus paterfamilias vnius domus familiam à cæteris diſcernit: vnicus Dux vnicum exercitum demonſtrat: vnus Paſtor vnum gregem inſinuat. Certè cùm Deus Opt. Max. veram Religionem hiſce rebus comparari voluit, eo apertè oſtendit hoc ſatis apto, ac præclaro ſymbolo illam perſpicuam fieri; cùm illud viſibile caput ſibi præeſſe agnoſcit, quod ad B eam in vnitate continendam, ab ipſo inſtitutum eſt.

POSTREMO cùm ipſa Dei inſtitutio ampliſſimus teſtis ſit, quæ vera, quæve falſa Religio cenſenda ſit; profectò fruſtra de hac re diſceptatio mouetur. Cùm enim vera Religio ita à Deo ab ipſo mundi exordio diſpoſita fuerit (vt ſuperius demonſtratum fuit) vt in ea vnum viſibile caput ſemper præeſſe deberet, illúdque expreſſis verbis tam in veteri teſtamento, quàm in Euangelio Deus inſtituerit, (vt ſæpe probatum fuit) ſanè certo certius eſt, C eam duntaxat veram Religionem habendam eſſe, quæ Dei inſtitutioni innixa, vni ac viſibili ſuo Paſtori copulatur, ac ſubiicitur: atque hoc perpetuo ſymbolo ſe à Deo profectam eſſe teſtatur. Nam cùm teſte Cypriano ea vera duntaxat Religio cenſenda ſit, quæ velut grex ſuo Paſtori eſt vnita; contrà eam Religionem velut falſam, ac ſpuriam reiiciendam eſſe cōſtat; quæ ſimul cum Dei inſtituto vnius ſupremi, ac viſibilis Paſtoris legitimè vocati poteſtatem contemnit: nam cùm is diuinam Chriſti perſonam, ac auctoritatem gerat, qui illum abiiciunt, planè Chriſtum ipſum expellunt. Huc enim ſpectaut, quæ olim Chriſtus D Apoſtolis dixit. *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quoties enim is ſuperba, ac infideli temeritate contemnitur, profectò non ipſe, ſed Chriſtus contemnitur, & abiicitur: quod etiam indicāt verba illa Dei ad Samuelem. *Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.* Cùm enim Samuel Dei nomine in Hebræo populo regnaret, ac Dei poteſtatem præ ſe ferret: cùm primùm populus Samuele abiecto alium Regem more aliarum gentium petiit, protinus audiuit ſe non Samuelem, ſed Deum, cuius perſonam gerebat, à ſe expuliſſe. Quod ipſis aduerſariis accidit, qui cùm viſibile Religionis caput à E Domino inſtitutum, à quo Chriſti perſonam geri certum eſt, à ſe abiiciant; planè non illud, ſed Chriſtum ipſum, ne ſuper eos regnet, abiiciunt: quò fit, vt Chriſto à ſe abiecto nihil prorſus illis veræ Religionis relictum ſit.

Q DEMON

DEMONSTRATIO QVARTA GENERALIS QVARTI SYMBOLI.

contra Hæreticos.

De vnitate doctrinæ fidei.

Præfatiuncula.

QVARTVM *iam veræ Religionis ſymbolum demonſtrare aggredior, quod in orthodoxa doctrinæ vnitate, ac perpetuo Eccleſiæ, ac Patrum conſenſu collocandum admirabilis ille, ac concors rotarum motus apud Ezechielem non obſcurè inſinuat: nam cùm iis vnus vitæ ſpiritus ineſſet, à quo regebantur; omnes ſimul cum animalibus, quæ rotis præſidebant, & mouebantur, & quieſcebant: atque ita fiebat, vt quocunque raperet* Ezech.1. *ſpiritus, eò pariter & rotæ ſequerentur.* Quocunque ibat ſpiritus *(ita legitur Ezech.1.)* illuc eunte ſpiritu, & rotæ pariter eleuabantur ſequentes eum. Spiritus enim vitæ Gregorius. erat in rotis. *Et quidem D. Gregorij ſententia eſt in expoſit. Ezech. lib. 1. Hom. 3. animalibus ſacros Scriptores, & Euangeliſtas ſignificari. Rotas verò non abs re ſanctos Patres, ac Doctores intelligimus, qui ſacram Apoſtolorum doctrinam ita ſequuntur, vt ab ijs nullatenus diuellantur: ſed quæ ab iis tradita ſunt, tradent, quæ damnata ſunt, damnant. Denique quid in orthodoxa doctrina ſequendum, quid reiiciendum ſit, iis inhærentes addiſcant, quo fit, vt conſono prorſus doctrinæ greſſu, tam cum illis, quàm inter ſe conſentiant. Id verò præſtat vnus ſpiritus vitæ, qui cunctis è cœlo præeſt, vel (vt legit Pagninus) ſpiritus animalis, id eſt, Agni Ieſu Chriſti, à quo vniuerſi reguntur, quique in omnibus concordem omnino doctrinam, ac parem in rebus fidei conſenſum parit. Quapropter in hoc Symbolo 20. articulos demonſtrabimus.*

Primus erit, Undenam vnitas doctrinæ fidei ſit petenda.

Secundus, De conſenſu Eccleſiæ circa doctrinam fidei, vbi primùm quæritur. An ſit neceſſarius.

Tertius, An ſit infallibilis veritatis.

Quartus, An ſit conſenſus Dei.

Quintus, An ſit iudex controuerſiarum fidei.

Sextus, An ſit conditio veræ fidei.

Septimus, An ſit regula fidei.

Octauus, De conſenſu Conciliorum circa doctrinam fidei, vbi primùm quæritur, an fuerit à Deo inſtitutus.

Nonus, An ſit vtilis, vel neceſſarius.

Decimus, An ſummus Pontifex poſſit abſque Concilio fidei dogmata definire.

Undecimus, An Concilium ſit ſupra Pontificem.

Duodecimus, An conſenſus Concilij ſecluſo Pontifice ſit infallibilis veritatis.

Decimustertius, An conſenſus Concilij accedente Pontificis conſenſu cenſeri debeat infallibilis veritatis.

Decimusquartus, An conſenſus Concilij ſimul cum Pontificis conſenſu certam, ac indubitatam fidem faciat de doctrina fidei.

Decimus

Decimusquintus, De conſenſu Patrum in doctrina fidei: vbi quæritur, quam fidei certitudinem inducat.

Decimusſextus, De conſenſu Patrum circa traditiones.

Decimusſeptimus, An vniuerſalis conſenſus in doctrina fidei ſit veræ Religionis ſymbolum. Demonſtratur primò ex Scripturis.

Decimusoctauus, Demonſtratur idem ex Patribus.

Decimusnonus, Idem demonſtratur rationibus.

Vndenam vnitas doctrinæ fidei ſit petenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

CVM multa ſint diſciplinarum genera, quibus hominis mens natalibus quibuſdam tenebris demerſa, velut ſuffuſa luce illuſtratur, ac tanquam rudis quædam tabella aſſiduo ſtudio, ac labore expolitur: in his ſuprema, ac Diuina fidei doctrina, inſtar Solis emicat, qua humanus animus, quaſi cœleſti quodam lumine imbutus, ab infidelium, atque Hæreticorum tenebris vindicatur: atque adeò Diuini huius luminis virtute à terrenis extollitur, vt ad ipſa Dei profunda, ac inuiſibilia inueſtiganda pertingat. Illud quidem doctrinæ genus, quod humanum eſt, ac humano ſtudio comparatur, cùm ad cæteros humanarum artium profeſſores pertineat, haud quaquam in quæſtionem cadit: neque illius vnitas nobis vllo modo exploranda proponitur: cùm ea tam multiplex ſit, quàm ſunt ipſæ rerum naturæ, quæ nobis cognoſcendæ obiiciuntur: quā ob cauſam eo omiſſo, de fidei doctrina, quæ ad Theologum ſpectat, nobis tantùm agendum eſt. At neque omnem Theologorum doctrinam amplectimur. Quamuis enim Theologica ſcientia circa fidei doctrinā verſetur: haud tamen cuncta, quæ à Theologo tractantur, neceſſariò ad fidem pertinēt; cùm multa inter Theologos ſint cōtrouerſa: multa etiam quotidie in quæſtionē cadant, quæ nullatenus ad neceſſariam fidei doctrinam ſpectant: qualia ſunt, quæ vel morum inſtitutionem, vel caſuum, quæ ad conſciētiam ſpectant, deciſiones, vel quoquomodo ſpeculatiuam ſcientiam attingunt: quapropter ea quoque Theologiæ parte, quæ non neceſſariam fidei doctrinam continet, à noſtro inſtituto expulſa, eam ſolam amplectimur, quę de neceſſaria fidei doctrina agit: & qua vnitate ea contineri debeat, explicandum aggredimur.

SCHOLASTICI Doctores, qui de neceſſaria doctrinæ fidei vnitate agūt, eā multis modis venari ſolent, tum ab obiecto, tum à fine, tum à concluſione, atque aliis modis. At nos omiſſis, quæ ad facultatis Theologicæ ornamentum potiùs, quàm ad ſolidam doctrinæ A fidei probationem pertinent; neceſſariam hanc vnitatē ex triplici fonte haurimus. Primùm ex vnitate originis, ſecundò ex vnitate conſenſus, poſtremò ex vnitate finis.

PRIMO quidem ex vnitate originis neceſſariam hanc ſacræ doctrinæ vnitatem venamur: quandoquidem eam vnam, ac ſolam fidei doctrinā eſſe ſtatuimus, quæ ab vno Deo originē ducit: nam (vt Cyprianus docet) *Cyprianus.* quemadmodum multi arboris rami, tametſi plures ſint: quia tamen ex vna radice pullulant, vnam arborem efficiunt: ac multi Solis radij, quamuis in plura loca diffundantur, B eo tamen, quòd vniuerſi ab vno Sole fluunt, vnum cum Sole eſſe exiſtimantur. Ita proculdubio ea fidei doctrina vna cenſeri debet, quę tametſi in plures dogmatum ramos ſeſe extendat, ab vna tamen diuinæ veritatis radice oritur, & licèt per totum orbem, ac vaſta terrarum ſpatia diſperſa ſit, ab vno tamē diuinæ ſapiētiæ Sole profecta agnoſcitur. Hinc Paulus fatetur ſe non ab hominibus; ſed à Deo Euangeliū accepiſſe, vt originariam illius vnitatem indicaret. Tum Petr. ep. 2. c. 1. *Non enim* *2. Pet. 1.* (inquit) *voluntate humana allata eſt aliquando Prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirāte loquuti ſunt ſancti* C *Dei homines.* Quamobrē D. Paul. nō hominibus tantùm, ſed & Angelis ipſis anathema dicit, qui aliā fidei doctrinā, quàm eā quam à Deo acceperūt, euāgelizant. *Sed licèt nos, aut Angelus* *Ad Gala. 1.* *de cælo euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit.* Fides enim cùm de genere earum rerum ſit, quæ ſolum Deum auctorem habent (fides ſiquidē ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti) eáque hominū cordibus diuinitus infundatur: planè à nemine doceri poteſt, præterquàm ab eo, qui eā à Deo didicerit: ac propterea Chriſtus cùm de fide diſcipulorum apud Patrem in oratione D ageret Ioan. 17. *Verba* (inquit) *quæ dediſti mi-* *Ioan. 17.* *hi, dedi eis; & ipſi acceperunt, & cognouerunt verè, quia à te exiui; & crediderunt, quia tu me miſiſti.* Denique vt omnem fidei doctrinam à Deo profectam oſtenderet, palàm profitetur Ioan. 7. *Mea doctrina non eſt mea, ſed* *Ioan. 7.* *eius qui miſit me Patris:* vt hine addiſcere liceat, quancumque veram fidei doctrinam,

ſiue ea à Prophetis, ſiue ab Apoſtolis, ſiue ab Eccleſia, ſiue à Patribus tradita ſit; non ab hominibus, ſed à Deo tantummodò proficiſci: quò fit, vt quamuis articulorum, ac dogmatum multitudinem præ ſe ferat, quia tamen tota à Deo eſt, vna Dei doctrina iure nuncupetur.

Altera, ac neceſſaria doctrinæ fidei vnitas eſt; quæ ſanctorum Patrum, Conciliorum, ac demum totius Eccleſiæ conſenſu tenetur: neque enim cuilibet, qui profanā doctrinam pro fidei dogmate venditat, ſtatim credendum eſt, cùm ea ratione Hęreſes in Eccleſiam ſerpant: quæcunque enim doctrina à communi Patrum, & Eccleſiæ ſenſu diſſita eſt, non vna, neque à Deo profecta; ſed multiplex, ac profana eſſe credenda eſt: quamobrem vera fidei doctrina ad communem totius Eccleſiæ conſenſum, velut ad Lydium lapidem examinari debet: atque ea demum vera, ac vna cenſenda, quæ per omnia cum Patrum, & Eccleſiæ doctrina conſpirat. Quæ vnitas adeò neceſſaria eſt, vt ea velut ſolido argumento D. Paulus vtatur ad veram fidei doctrinam demonſtrandam 1. Cor. 1. cùm ait. *Idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata; ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia.* 1.Cor.1.

Hvivs autem rei ea potiſſima cauſa eſt, quòd plerumque Scriptura, cui potiſſimùm fidei doctrina eſt innixa, multiplici ſenſu laborat; nec cuilibet facile patere poteſt, quis verus, ac germanus, quiſve ſpurius, aut adulterinus illius ſenſus cenſendus ſit: quapropter ſingulari Dei beneficio Eccleſiæ collatum fuit, vt quæ Chriſti ſpiritu vbique regitur, verum quoque Scripturarum ſenſum aperiat: id enim habetur Luc. 24. *Tunc aperuit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas*: quod non ad ſolos Apoſtolos, ſed ad totam Eccleſiam, quæ in Apoſtolis erat, referendum eſt; per quam multiformis Dei ſapientia (vt ait Paulus ad Epheſ. 3.) quæ in Scripturarum potiſſimùm arcanis ſenſibus eniter, non tam hominibus, quàm Angelis declaratur: *Vt innoteſcat* (inquit) *principatibus, ac poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.* Luc.24. Epheſ.3.

Nec tamen veram hanc Scripturarum intelligentiam ita Eccleſiæ membratim diſcerptæ collatam eſſe putamus, vt vnumquodque Eccleſiæ membrum eam ſibi ſeorſim vſurpare valeat, vt aduerſarij ſentiunt: quod ſanè non tam à fide, quàm ab ipſa ratione alienum, ac prorſus ridiculum eſt; cùm inde neceſſariò ſequeretur, & Hæreſes in Eccleſia nunquam oriri poſſe: quod reprobat Apoſtolus; cùm ait; oportere Hæreſes eſſe. Et vnumquemque fidelium etiam ſacrarum literarum prorſus ignarum de verò Scripturarum ſenſu tam apud ſe, quàm apud Eccle- 1.Cor.11.

A ſiam definite poſſe: quod riſu potiùs quàm vlla fide dignum exiſtimari debet. Sed eam toti Eccleſiæ duntaxat collectiuè ſumptæ aſſeruatam dicimus.

Qvapropter Eccleſiam tunc veram tantummodò Scripturarum intelligentiam accipere, & verum, ac legitimum Scripturarum ſenſum tradere credimus; cùm in eo communis Patrum, Conciliorum, ac Theologorum, ac præſertim ſummi Pontificis, qui ſolus etiam ſufficere poteſt, conſenſus conſpirat. Hac enim de cauſa Apoſtolus 1. ad Timoth. 3. Eccleſiam columnam, ac firma- 1.Tim.3.
B mentum veritatis appellat. Inde fit, vt ſi aliqua fidei doctrina diſſeminetur, quæ à communi Eccleſiæ ſenſu ſeiuncta ſit, ac varietatem circunferat, ab ea prorſus abſtinendum ſit, vt docet Paulus ad Hebr. 13. Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci, cùm ea neque vera eſſe poſſit, neque neceſſaria hac vnitate contineatur.

Postrema vnitas, quæ fidei doctrinæ neceſſaria eſt, ea eſt, qua ad vnum finem à Deo conſtitutum tendit. Idcirco enim & muſicorum conſenſus, tametſi ex pluribus hominum vocibus, organis, ac inſtrumen-
C torum varietate compactus ſit, quandoquidem ad vnam harmoniam tendit, vnus concentus appellatur. Tum Philoſophiæ præcepta, licèt multa ſint, quia tamen omnia ad Philoſophum inſtituendum conſpirant, atque hunc ſibi finem vendicant, vna Philoſophia nuncupatur. Hoc pacto veræ fidei doctrina, quandoquidem vnum ſibi à Deo præſtitutum finem agnoſcit, inde vna rectè nominatur.

Cæterum quis fidei doctrinæ finis à Deo præſcriptus ſit, docet Paulus ad Epheſ. 4. cùm eum in Eccleſiæ ædificatione repo- Epheſ.4.
D nit. *Ipſe* (inquit) *dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas: alios autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſtery, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatem fidei.* Huc Paulus Apoſtolos, huc Prophetas, huc Euangeliſtas, huc Paſtores & Doctores à Deo miſſos, huc totam fidei doctrinam ab illis traditam ſpectare dicit, vt vnam Eccleſiam ædificent, atque ad fidei vnitatem ducant.

Porro cùm hic ſit huius doctrinæ finis à Deo inſtitutus: planè exploratum erit,
E eam fidei doctrinam, quæ eò per ſeipſam tendit, vt Eccleſiam ædificet, mores componat, pietatem doceat, fidem gignat, ſpem foueat; charitatem inflammet, virtutes exerceat, & fidei vnitatem, quæ Eccleſiæ ædificationi omnino neceſſaria eſt, tueatur; ſolam neceſſaria hac vnitate contineri. Ex his perſpicuum eſſe poteſt, quæ fidei doctrinæ vnitas patrocinari debeat: vt ex ea

vera

vera Religio à falſa dignoſci queat. Vera enim fidei doctrina primùm vna origine eſſe debet, vt non ab hominibus inuenta, aut ab humano ingenio excogitata, ſed ab vno Deo parta, ac tradita ſit: quo diuinum ſibi nomen vendicare, & fidele diuinæ volũtatis teſtimonium hominibus eſſe poſſit. Debet eſſe vna conſenſu, vt vniuerſos fideles ad fidei vnitatẽ colligat: ne ſi in ſectas diſciſſa fuerit, cùm ea ſimul & fides intereat. Debet poſtremò vna eſſe, fine ſibi à Deo præſcripto: ne vana prorſus, ac inanis appateat, ſed diuinam ex Dei inſtitutione Eccleſiæ ædificandæ, tum ſalutis conferendæ virtutem ſortiatur.

C**ÆTERVM** hæ tres fidei doctrinæ vnitates ita ſibi cohærent, atque inter ſe vinculo copulantur, vt ſeipſas viciſſim conſequantur: neque vna ab alia ſeparari poſſit. Diuina ſiquidem origo Eccleſiæ conſenſum parit, conſenſus Eccleſię diuinam originem probat. Ruſſus finis, qui eſt Eccleſiæ ædificatio, & fidelium ſalus primò diuinam originem oſtẽdit; neque enim præterquàm à diuina virtute fidei doctrinæ indita, aut Eccleſia ædificari, aut homines ſalutem conſequi valent. Is deinde Eccleſiæ cõſenſui innititur, ſine quo nulla eſſet Eccleſiæ ædificatio, ſed potius interitus. Finẽ denique hunc, & diuina fidei doctrinæ origo, & Eccleſiæ in ea conſenſus ſibi neceſſariò parãt; dum ad ſpiritualem Chriſtianæ Reip. ſtructuram, ac fidelium ſalutem viam ſternunt. In his quoniam prima, ac poſtrema vnitas adeò Hęreticorum calumniis exagitari ſolent: vt quæque ſecta doctrinæ ſuæ diuinã originem, tum Eccleſiæ ędificationem, ac hominum ſalutem tribuat: atque hæ non niſi difficilè, ac prolixo labore ob Hæreſum improbitatem, quæ diuina quæque ſibi arripiunt, oſtendi poſſint. Media vnitas adeò à calumniis libera eſt, ac oculis conſpicua, vt ab ea, tum veræ fidei doctrina, tum cæteræ illius vnitates, quàm facillimè demonſtrentur. Quapropter ea à nobis tantummodò demonſtranda erit: neque enim fieri vllo modo poſſe credo, vt qui veri appetitu ducuntur: vbi primùm communem totius Eccleſię conſenſum in vnam fidei doctrinam conſpirare aſpexerint, eum vnius vel alterius opinioni non anteponant: quin potiùs hæc vnanimi, ac conſtanti omnium temporum conſpiratione perſpecta, primùm quidem ad cæterarum vnitatum cognitionem pertingant, quibus vera fidei doctrina conſiſtit: tum veram eam eſſe Religionem, ac ſolam agnoſcant, cui præclaram hanc vnitatem prælucere conſpexerint.

S**ED** quoniam, quæ nunc dicta ſunt, demonſtratione indigent: cùm ex Eccleſiæ, tum Conciliorum, tum Patrum conſenſu, vnam ac veram fidei doctrinam oſtendere propoſitum ſit: primo loco de Eccleſiæ conſenſu agemus.

A

De conſenſu Eccleſiæ circa doctrinam fidei, vbi primùm quæritur, an ſit neceſſarius.

ARTICVLVS II.

CVM igitur de Eccleſiæ cõſenſu agendum ſit, à quo neceſſaria doctrinæ fidei vnitas pendet, ac demonſtratur. Primùm, quid ſit ipſe conſenſus Eccleſiæ, & qualis eſſe debeat, explicandum eſt. Nonnulli enim Eccleſiæ conſenſum eum eſſe arbitran-
B tur, qui ex pluribus, vel etiam ex omnibus Eccleſiæ Patribus, qui olim in aliquo fidei dogmate priuatim, vel publicè cõſenſerunt, colligitur. Alij Eccleſiæ cõſenſum ita interpretãtur, vt is tantùm ſit, in quo omnium orthodoxorum Doctorum nunc vigentium ſentẽtia, citra vllã Eccleſiæ determinationẽ cùm antiqua conſpirat. Nos verò vtrumque conſenſum quamquam optimum, & Eccleſiæ vtiliſſimũ eſſe iudicemus (vt poſtea declarabimus) à neutro tamen neceſſariam fidei doctrinam conſtitui credimus, quamuis temeritate, ac
C interdum etiam errore non vacet, ſi quis vel vtrumque, vel alterum tantummodò propria, ac ſingulari ſua ſentẽtia violare audeat. Quapropter illum tantummodò (quod ad rem noſtram attinet) Eccleſiæ conſenſum ſtatuimus, qui à publica Eccleſiæ auctoritate fluens, certum aliquid fide ab omnibus credendum, & amplectendum tradit: ſiue illud Pontifex maximus per ſe, ſiue vnà cum Concilio Epiſcoporum, & Cardinalium tenendum determinauerit; ab hoc enim conſenſu duntaxat certa fidei doctrina oritur. Verùm in his quoniam nonnulla ſunt, quibus declaratione opus eſt, quò res tota faciliùs intelligatur, eam
D nunnullis concluſionibus explicabimus; quibus ſingulos quoſque articulos aſſignabimus.

P**RIMA** concluſio. *Conſenſus Eccleſiæ definientis doctrinam fidei neceſſariò à Deo fuit inſtitutus.* Huius concluſionis ratio partim deſumitur ex parte Dei, partim ex parte noſtri: partim denique ex parte ipſius doctrinæ. Si cauſam ex parte Dei venamur; conſtat ſanè auctoritatem ad declaranda fidei dogmata Eccleſiæ à Deo eſſe collatam, quod ex multis Scripturæ locis probari poteſt. Primùm Matci vltimo, vbi Eccleſiæ Paſtoribus, ac præſuli- *Marc. vlt.* bus, quæ fidei ſunt, docendi poteſtatem tra-
E dit illis verbis. *Euntes docete omnes gentes*: neque audiendus eſt Witakerus, qui ſolis Apoſtolis, non eorum ſucceſſoribus id dictum fuiſſe ineptè cauillatur, neque vllum in Eccleſia docendæ fidei Magiſterium agnoſcit: nam præter innumera Scripturæ loca, vbi aliis ab Apoſtolis docendi munus iniunctum fuiſſe legitur: Paulus enim tum Timotheo, tum Tito euangelizandæ fidei, ſanam

doctrinam docendi,arguendi,obſecrandi, in-
crepandi in omni patientia & doctrina mu-
nus demandat: ipſa Paſtorum,ac doctorum in
Eccleſia inſtitutio à Chriſto primùm,tum ab
Apoſtolis profecta apertè declarat, hanc do-
cendæ fidei poteſtatẽ in Eccleſia relictã fuiſſe.
Nam ſi ſolis Apoſtolis,nõ Eccleſiæ id dictum
fuiſſet, planè docendi munus cum Apoſtolis
extinctũ eſſet:neq; Eccleſia Paſtores, ac Do-
ctores haberet, quod nec ipſe Witakerus (vt
arbitror) admitteret, niſi ſeipſum oppugnare
vellet, qui dicendi ſibi officium vſurpat: nec
non omnes ſuæ ſectæ Miniſtros carpere, qui
nulla Chriſti, aut Apoſtolorum inſtitutione
freti, vltrò docendæ, ac prædicandæ fidei ſibi
poteſtatem arriperent.

At neque exiſtimandũ eſt,ea Chriſti verba
ita ad vnumquemq; fideliũ pertinere,vt cuiq;
liceat promiſcuè docẽdi munus ſibi in Eccle-
ſia aſſumere; cùm id tantummodò legitimis
Paſtoribus,ac Doctoribus collatũ fuerit, qui
ab Eccleſia ad id munus deſtinantur: alioqui
fruſtra dixiſſet Paulus Paſtores,& Doctores in
Eccleſia poſitos eſſe in opus miniſterij ad ędi-
ficationẽ corporis Chriſti: nec quemquam id
honoris,aut facultatis ſibi aſſumere debere,niſi
qui legitimè tãquã Aarõ à Deo fuerit vocatus.

Restat igitur hac Chriſti voce eam Ec-
cleſiæ poteſtatem collatã fuiſſe,qua fidei ma-
giſtra fieret,& vbique, quæ ad rectã fidei do-
ctrinam pertinẽt,doceret: à qua quidem vni-
uerſi,quid in fide ſequendum, quid cauẽdum
eſſet,addiſcerẽt. At quomodo illa fidei magi-
ſtra eſſe poſſet,ſi ea Magiſterij auctoritate nõ
polleret,qua illa,quę fidei ſunt,declarare poſ-
ſet? Conſtat ſiquidẽ hoc eſſe Magiſtri munus,
vt quæ obſcura ſunt,declaret;inuoluta expli-
cet;& ſi quæ ambigua fortè obuia fiũt,diſtin-
guat:id Eccleſiæ,quæ fidei Magiſtra à Deo in-
ſtituta fuit,denegari non debet: cùm id priori
Synagogæ ampliſſimè cõceſſum fuerit,cui de
lege,ac illius præceptis iudicare facultas erat;
Exod.18. Deut.17. Philo. vt habetur Exod.18.& Deut.c.17.idq; confir-
mat Philo Iudæus de temporibus, qui magno
illo Concilio Sanhedrim eam poteſtatẽ dela-
tam eſſe refert, vt de lege, de Rege, de Pro-
pheta iudicare poſſet. Cùm igitur Eccleſia Sy-
nagoga deterior non ſit:ſi Synagoga hac iudi-
candæ fidei poteſtate ſibi à Deo collata vſa
fuit: cur ea Eccleſia Chriſti vti non debet?
quamobrem cùm ea docendæ fidei à Chriſto
poteſtatem acceperit, indubiè credẽdum eſt,
illam etiam explicandæ, declarandæ, diiudi-
candæ, diſtinguendæ fidei,ſi quæ vel implici-
ta, vel obſcura, vel ambigua in fidei doctrina
fortè occurrunt, accepiſſe.

Id enim & Dei prouidentiæ maximè con-
ſentaneum eſt, ad quam ſpectat media, tũ ad
veritatem fidei, tum ad ſalutem aſſequẽdam
neceſſaria ſuppeditare:nam cùm pleraq; Scri-
pturarum loca ob multiplicẽ Scripturarũ ſcu-
A ſum explicatione egeãt;atq; inde ſæpe in fide
dubia oriri ſoleãt:malè hominum ſaluti, quæ
fidei certitudini tanquã fundamento potiſſi-
mũ innititur,à Deo proſpectũ eſſet:ſi nulla in
his decernendis,ac vera fidei doctrina diſcer-
nenda Eccleſiæ poteſtas data eſſet: nam tunc
quidem facillimum eſſet errorem, ac Hære-
ſim pro vera fidei doctrina in Eccleſiã coli:
& ſi quæ Hæreſis,quæ vt plurimùm ex dubia
Scripturarum interpretatione oritur, veram
fidei doctrinam inuaderet,ea certa fidei veri-
tate extingui non poſſet;quandoquidem ne-
que Chriſtus è cœlo, neque Angeli nos ſem-
B per alloqui volunt,aut fidei dubia tollere. At-
que inde lata cunctis Hæreſum monſtris via
in Eccleſiam pateficeret,quæ nulla ratione in-
tercludi poſſet. Quapropter optimè à Deo
prouiſum fuit,vt penes hunc Eccleſiæ cõſen-
ſum, auctoritas quædam fidei magiſtra repo-
ſita eſſet,quæ & fidei dubia tollere,& de vera
fidei doctrina iudicare, declarare, decernere
ex Diuina inſtitutione valeret: quò faciliùs,ac
commodiùs de qualibet fidei quæſtione pro-
poſita;quę pars orthodoxa tenenda ſit,quæve
ſit vera fidei doctrina, fideles omnes poſſint
cognoſcere.

C Secundo idem probari poteſt ex D. Paulo
ad Epheſ. 4. vbi gradus in Eccleſia à Chriſto Epheſ.4.
inſtitutos deſcribẽs,ait. *Et ipſe dedit quidẽ quoſ-
dã Apoſtolos, quoſdã Prophetas,quoſdã Euãgeliſtas,
quoſdã Paſtores, & Doctores, ad conſummationem
ſanctorũ.* Tot gradus in Eccleſia Paulus diſtin-
guit,quot ſunt,qui docendi munus à Deo ac-
ceperũt:in his cũ Doctores in Eccleſia à Deo
cõſtitutos eſſe affirmet,eò ſanè ſpectat,vt ve-
ram fidei doctrinam, quæ ab iis tradenda eſt,
perpetuam fore pronunciet: quandoquidem
illis nũquam Eccleſia carere debet: hoc quo-
que fatetur Caluinus Inſtit. lib. 4.c.3.§.4. vbi Caluinus.
D Paſtores, & Doctores ordinarium ex Chriſti
inſtitutione in Eccleſia munus obtinuiſſe do-
cet. At neque aliquis ſuſpicari debet Paulum
hoc loco promiſcuè veros,ac Hæreticos Do-
ctores annuere voluiſſe:quaſi nũquam in Ec-
cleſia, aut veri, aut falſi Doctores defuturi
ſint:ſiquidẽ nunquam illud addidiſſet,eos ni-
mirum poſitos eſſe ad conſummationẽ San-
ctorum,in opus Chriſtiani miniſterij,vel in ę-
dificationẽ corporis Chriſti:neque enim Hæ-
retici Doctores vel ad conſummationẽ San-
ctorum,vel ad opus Chriſtiani miniſterij, vel
ad Eccleſiæ ædificationem dantur, cùm ij
E potiùs ad ſubuerſionem Sanctorum, ad mi-
niſterij detrimẽtum, tandẽ ad Eccleſiæ euer-
ſionem tendant. Illud verò hoc apertè cõfir-
mat,cùm ait;Paſtores, ac Doctores in Eccle-
ſia poſitos eſſe, quouſque omnes in fidei vni-
tatem occurrãt: nam cùm perfecta hæc fide-
lium vnitas præterquàm in cœlo, vel ſaltẽ in
ipſo orbis occaſu haberi nõ poſſit,cũ erit vnũ
ouile, & vnus Paſtor, & cõbuſtis zizaniis in-
teger,

Digitized by Google

teger, ac purus Eccleſiæ ager Domino ſeruabitur: ſi euſq; veri Doctores in Eccleſia permanere debēt, quouſq; reſecatis ab Eccleſiæ regno omnium errorum, ac hęreſum ſcandalis, ipſum Chriſtus Deo Patri reſtituat; planè certum eſt, veram fidei doctrinam nullo vnquam tempore in Orbe perituram.

Cvm igitur Doctores à Deo ob id in Eccleſia conſtituti ſint, vt quæ rectæ fidei ſunt, doceant: iique perpetuò in Eccleſia permanere debeant; inde manifeſtum eſt, hanc docendi poteſtatem, quæ ex Dei ordinatione in Eccleſia ſita eſt, irrefragabilem eſſe totius fidei magiſtram, eámque de vera fidei doctrina ita perfectè iudicare poſſe, vt nemini fas ſit, niſi ei, qui impiè Pauli doctrinam redarguere velit, de illius iudicio, ac ſententia dubitare: neque enim ea penes vnius, aut alterius Eccleſiæ Doctoris, qui facilè in errorem labi poteſt, ſententiā ſita eſt; ſed apud eū Eccleſiæ conſenſum reſidet, cui ea à Deo poteſtas collata eſt, vt & perpetuos fidei Doctores generet, & totius veræ fidei doctrinæ ſit mater.

Demonstratvr id ſecundo loco ratione ex parte noſtri deſumpta; quæ duplici fundamento innititur. Primum eſt, quòd humana mens natalitiis quibuſdam tenebris obcæcata, haud rarò tum ob naturæ infirmitatem, tum ob maieſtatem, ac dignitatem rerum diuinarum, quæ creduntur; quæ ipſas naturæ vires longè ſuperant, in ipſo fidei lumine caligat: neque per ſe neceſſariam fidei doctrinam perueſtigare valet: quo plerunque fit, vt in ipſa etiam fidei doctrina diuinitus reuelata nodos inueniat, ac facillimè hallucinetur, atque inde in hæreſes incidat. Quamobrem hac ratione primùm opus fuit, vt aliquis in Eccleſia à Deo conſenſus inſtitueretur, cuius ſententia omnem erroris caliginem depelleret, hæreſes confoderet, ac veram fidei doctrinam ab humanis tenebris vendicaret. Hac de cauſa D. Auguſt. tract. 35. in Ioan. Epiſcopos in Concilio congregatos fidei lucernas vocat. *Ecce* (inquit) *lucernæ perhibent teſtimonium diei propter infirmitatem noſtram, quia d ei claritatem tolerare, & videre non poſſumus. Nam & nos ipſi cùm Chriſtiani ſimus in comparatione quidem infidelium lux iam ſumus, & filij lucis; tamen in comparatione illius lucis, ad quam venturi ſumus, adhuc nox eſt etiam dies, in qua ſumus.*

Auguſtin.

Secvndvm fundamentum eſt ipſa humanæ mentis temeritas, ac effrænis illa ipſa inueſtigandi libido, quæ humanum ſenſum antecellunt; qua plerunque fit, vt temerarij homines ipſa etiam fidei profunda, quæ ſibi Dei ſapientia propria reſeruauit, ſola ingenij acie perſcrutari audeant: immò eò lubentiùs iis ſe intrudant, quò ea à communiori hominum ſenſu remotiora ſunt; eo vt videtur duntaxat conſilio, vt ipſi ſoli ſapere videantur: quod omnibus ferè Hæreticis contingit, qui dum ſibi ſapere ſtudent, & fidei principia nimio, ac temerario auſu perueſtigare volunt, à vera fidei doctrina miſerè decidunt; vt præclarè docet Diuus Greg. lib. 20. Moral. cap. 8. *Omnes hæretici* (inquit) *dum in ſacro eloquio plus ſecreta Dei ſtudent perſcrutari, quam capiunt: fame ſua ſteriles fiunt: neque enim ea quærunt, ex quibus ſemetipſos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate diſponant: patientiam ſeruent; longanimitatem exhibeant: ſed ea ſolummodo, quæ eos doctos, atque loquaces demonſtrent. Illa ſcire appetunt, ex quibus ſingulariter eruditi videantur.* Quam ob cauſam publicum quendam conſenſum totius fidei magiſtrum in Eccleſia à Deo parari oportuit, quo & humanæ mentis temeritas ſobria fidei inueſtigatione compeſceretur, & ſana fidei doctrina illius magiſterio alligata certa determinatione comprehenderetur. Vide de hac re D. Aug. præclarè diſputantem lib. de vtilit. cred. cap. 10. & q. Euangel. libro ſecundo, quæſtione 40. Ex his igitur conflatur integra ratio: nam partim ob naturæ imbecillitatem, qua ſæpè nobis contingit in fidei doctrina falli; partim ad coërcendam hominum petulantiam, ne temerè in fidei doctrinam irruant: tandem ad hæreſes ab Eccleſia cohibendas, neceſſe fuit conſenſum quendam magiſtrum, ac iudicem doctrinæ fidei à Deo in Eccleſia conſtitui; ne diuina ipſa fidei doctrina aliquando dilaberetur.

Gregorius.

Auguſtin.

Demonstratvr hoc ipſum vltimo argumento ab ipſa fidei doctrina petito: nam ſiue fidei doctrinam iuxta communem aduerſariorum ſententiam eam tantummodò eſſe accipiamus, quæ ſacris, ac canonicis duntaxat Scripturarum libris continetur: ſiue ex Catholicorum ſenſu, ea omnia complecti ſentiamus, quæ ex verbo Dei, non tam ſcripto, quàm non ſcripto, ac tacito fluunt: quoquomodo fidei doctrinam intelligant aduerſarij, Eccleſiæ conſenſum illi neceſſarium eſſe fateri coguntur: nam ſi totam fidei doctrinam ſacris tantùm, ac canonicis libris contineri velint: ab iis quæro vndenam libris, quos canonicos cenſent, ſacra illa auctoritas acceſſerit, qua canonici, ac ſacri eſſe credantur? Profectò negare non poſſunt canonicā Scripturā adeò ſibi non ſufficere, vt vllam ſibi in Eccleſia auctoritatem, aut fidem vendicare valeat, niſi Eccleſię conſenſus accedat. Quod in primis ex ipſa ſacrorum voluminum diſtinctione, ac definitione perſpicuū eſt. Cùm enim Scriptura ſibi ipſi teſtimonium ferre non poſſit, quòd canonica ſit, ac legitimum verbum Dei contineat: ſiquidem negante quopiam vel epiſtolas Pauli, vel Euangelium Lucæ, nihil ex Scriptura afferri poteſt, quo demonſtrari poſſit, eos eſſe tum Pauli, tum

Lucæ libros: neceſſariò conſenſus Eccleſiæ A accedere debet, quo maniſeſtum fiat, illud eſſe legitimum Dei verbum à Paulo, vel Luca exaratum: vt præclarè docet Auguſt. in epiſt. cont. fundam. Manich. c. 4. illis verbis. *Euangelio ego non crederem, niſi commoueret me auctoritas Eccleſiæ.* *Auguſtinus*

Neqve aduerſariorum effugium valet, cũ aiunt Scripturam ſacram, vel alia ſcriptura, vel analogia ad Scripturam ſacram demonſtrati: nam quid ſi noua Hæreſis excitaretur, quæ legem, Prophetas, Euangeliſtas, ac ferè vniuerſos veteris, ac noui Teſtamenti libros, B velut Apocryphos, ac profanos reiiceret (quæ olim Cerdonitarum, ac Marcioniſtarum hæreſis fuit) quomodo ex Scripturarũ analogia illis probari poſſet ſacrorum voluminum veritas? Præterea quo pacto integer Scripturæ liber, velut Epiſtola Pauli ad Hebræos, quam Arriani, velut adulterinam, ac ſuppoſititiã reiiciebant, teſte Epiphanio hæreſi 69. aut Apocalypſis Ioannis, quam olim Cerdon, ac Marcion ſpernebant, referente Tertulliano de Præſcriptionibus c. 51. & cont. Marcion. lib. 4. c. 5. ab alia Scriptura analogicè demonſtrari poſſet, niſi Eccleſiæ conſenſus accederet? Itaque cùm Scripturarum fides in neceſſaria fi- C dei doctrina collocari debeat, eáque à Scripturis habéri non poſſit: ſanè exploratum eſt, Eccleſiæ conſenſum optimè, ac neceſſariò à Deo inſtitutum eſſe, ne potiſſimũ fidei dogma, à quo maxima fidei doctrinę pars pẽdet, omnino interire contingeret, dum nullo Dei teſtimonio innititur, quo illud ab interitu vindicari poſſit.

Deniqve hoc idem ipſa Scripturarum obſcuritas, atque ambiguitas apertè demonſtrat. Cùm enim ſcriptura ob illius maieſtatem pleriſque in locis nodis, ac difficultatibus laboret, neq; facilè à quolibet etiã ſacra- D rũ literarũ profeſſore enodari queat: profectò tali interprete indiget, qui ſanum, ac genuinũ illius ſenſum eruat, ac fidelibus ſequẽdum proponat: id autem priuati hominis, qui falli, ac fallere poteſt, cuique nullum ius in cæteros competit, interpretatione fieri non debet. Igitur neceſſe fuit publicum hunc Eccleſiæ conſenſum à Deo in magiſterium erigi; quo & Scripturarum, tum obſcuritas, tum ambiguitas tolleretur, & vera fidei doctrina ex germano ſacrarum literarum ſenſu depromptą agnoſceretur.

Porro ſi fidei doctrinã non modò ex ver- E bo Dei ſcripto; ſed etiam ex nõ ſcripto, atque Apoſtolicis traditionibus meliùs cũ Catholicis colligendam ſentiant: cùm Apoſtolicæ traditiones ab Eccleſia, tanquam à Diuino, ac diuite quodam penu exhauriantur: in quod Apoſtoli pleraque ad fidem pertinentia nullo ſcripto tradita contulerunt: cui dubium eſſe poteſt, quin ad fidei doctrinam ex his hauſtã A Eccleſiæ conſenſus neceſſariò exigatur? Ex his patet prima concluſio.

Concluſio ſecunda.

Eccleſiæ conſenſus in doctrina fidei eſt infallibilis veritatis.

Articvlvs III.

Adversvs hanc concluſionem obſtrepunt Lutherus de Miſſa priuata, Caluinus in Matt. 28. 20. & Inſtit. lib. 4. c. 1. §. 12. ac poſt eos Lutheriſtæ, & Caluiniſtæ omnes: qui Eccleſiam in rebus fidei decernendis errare poſſe autumant. At hæc Catholica cõcluſio aduerſus illos immota maneat, quam nonnullis Scripturarum, ac Patrum teſtimoniis demonſtramus. Primùm ipſa Diuina inſtitutio, à quo ipſe Eccleſiæ conſenſus habet, vt ſit infallibilis, id apertè probat. Etenim Eccleſiã doceri à Spiritu ſancto, apertè teſtatur Chriſtus Ioan. 14. *Ego* (inquit) *rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis.* At Spiritu ſancto præſente, & Eccleſiam ſemper inhabitante, ac C veritatem ſuggerente, quomodo ea, aut falli, aut fallere poteſt: cùm propterea illi datus ſit, vt ea ſola infallibilem ſententiam in rebus fidei obtineret? quod etiam paulò poſt confirmat, cùm ait. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo ille vos docebit omnia* Et c. 16. *Cùm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem* Verba hæc non tantùm Apoſtolis, ſed vniuerſis Eccleſiæ Paſtoribus, ac Doctoribus, quoties in declaranda fidei doctrina cum Pontifice conueniunt, dicta eſſe, declarant extrema illa prioris teſtimonij verba. *Vt maneat vobiſcum in æternũ.* Ne- D que enim Apoſtoli, qui breui tempore Martyrio ad Chriſtum colligendi erant, in Eccleſia perpetuis temporibus permanere poterant, vt cum eis Spiritus veritatis in æternum maneret. Igitur ad Eccleſiam illa verba pertinent, quæ perpetua, ac firma vſque ad extremum orbis interitum eſſe debet: huic cùm Chriſtus Spiritum ſanctum perpetuum Magiſtrum, ac Doctorem polliceatur, hinc vera, ac firma noſtra concluſio manet, Eccleſię ſcilicet cõſenſum in rebus fidei prorſus infallibilem eſſe. Nam cùm Spiritus ſanctus ſit Doctor infallibilis Eccleſiæ, Eccleſia verò nihil doceat, niſi E quæ prius à Spiritu ſancto edocta fuerit: inde perſpicuum eſt, omnem fidei doctrinam, quã Eccleſiæ conſenſus docet, quandoquidem ea ab infallibili Doctore manat, omninò eſſe infallibilem. Hac enim ratione Dominus cùm Eccleſiam totius orbis magiſtram conſtitueret illis verbis. *Euntes docete omnes gentes*, vt infallibilẽ illius in tradenda fidei doctrina conſenſum explicaret, protinus addit. *Ecce ego vobiſcum*

Lutherus. *Caluinus.* *Ioan. 14.* *Ioan. c. 16.*

Digitized by Google

biſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi: quaſi A eo annuere vellet, Eccleſiæ doctrinam ita eſſe cum Diuina veritate coniunctam, vt docenti Eccleſiæ Chriſti ſpiritus perpetuò adſit.

Osea 2. Matt. 16. Huc ſpectat, quod Oſeæ c.2. Eccleſia dicitur deſponſata in fide in ſempiternum: atque eadē Matt.16. aſſeritur ita ſuper petram fundata, vt nulla inferorum vis eam vnquam debellare queat: quæ duo teſtimonia Eccleſiam, non tam in fide perpetuò incolumem, quàm in fidei doctrina tradenda infallibilem magiſtram fore indicant. Cùm enim Eccleſia ſempiterno fidei vinculo Deo ſit colligata, neque ea vnquam vlla dæmonum vi à fidei veritate B declinare poſſit, perſpicuum eſt, id fieri non poſſe, niſi ipſe Eccleſiæ conſenſus, qui ex mutua Paſtorum, ac Epiſcoporum, ad quos ſpectat fidei doctrinam tradere, cum Pontifice conſpiratione conficitur, in ipſa fidei doctrina ſtabilis, ac prorſus infallibilis exiſtat.

1.Tim.3. Ad Ephes.4. Qvo etiā vocari poſſunt illa Pauli teſtimonia 1.ad Timoth.3. cùm Eccleſiam vocat columnam, ac firmamentū veritatis: ad Eph.4. cùm Paſtores, & Doctores in Eccleſia poſitos eſſe affirmat, donec occurramus omnes in vnitatem fidei: iis enim apertè docet, Eccleſiā in vera fidei doctrina perpetuò immobilem eſſe: quod ita intelligendum eſt, quod tametſi aliqua Eccleſiæ pars hæreſi pereat: immò ex his, qui priùs inter Eccleſiæ Paſtores, ac Doctores cenſebantur, nonnulli à fide excidant: vnanimi tamen cæterorum, qui cum Eccleſię capite conueniunt, conſenſui id tributum ſit, vt perpetuam fidei veritatem doceat. Eccleſia igitur, quæ veros Doctores (Paulo teſte) ſemper eſt habitura, perpetuum quoque, ac infallibile de vera fidei doctrina iudicium ſibi iure vendicat.

Accedat, quòd Eccleſiæ conſenſus eſt indubitatum veritatis teſtimonium à Deo in- D ſtitutum, quod ipſe Chriſtus teſtatur Actorū 1. cùm Eccleſiam in Apoſtolis alloquēs dixit. Eritis mihi teſtes in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. Nam (quicquid garriat Witakerus) inde conſtat, hoc non tātum Apoſtolis, ſed Eccleſiæ Paſtoribus, qui Apoſtolis ſucceſſuri erant, & quotquot docēdi, ac prædicandi munus in Eccleſia obituri erant, dictū fuiſſe: cum apud Scripturas prædicare, ac teſtificari pro eodem ſumantur, vt apertum eſt Act.10. vbi Petrus ad Gentiles concionem habēs, ait, Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui E conſtitutus eſt à Deo Index viuorū, & mortuorum. Cùm igitur prædicationis præceptū ad Apoſtolorum ſucceſſores, & Eccleſiam tranſierit, cui dubium eſſe poteſt, quin & teſtificandi munus ad Eccleſiam tranſlatum ſit: quod cùm ita ſit; quoties quiſpiam à Deo Diuinę alicuius veritatis teſtis aſſumitur, quis negare audeat illum integrum omnino, ac infallibilem teſtem eſſe oportere: ac de illius teſtimonio nulli vnquam fas eſſe dubitare? Quapropter cùm Deus vnanimem Eccleſiæ conſenſum tanquam veræ doctrinæ fidei teſtem elegerit, manifeſtum eſt, illum in vera fidei doctrina tradenda omnino certum eſſe, ac infallibilem.

Postremo id ſuauiſſima Dei prouidentia exigebat, quæ cùm in rebus humanis fixam quandam, ac immotam potentiam ſtatuerit, quæ rerum ſpecies ſtato ordine perpetuò incolumes ſeruat: qua fit, vt homo nunquam in Leonem, aut bouem degeneret, ſed nullo nunquam tempore in humana ſpecie rationalis permaneat: ne vnquam humanum genus euaneſcat; ita profectò in Eccleſiæ adminiſtratione fieri opus fuit, vt ſcilicet ſtabilis quædam ac immota in Eccleſia poteſtas à Deo inſtitueretur, quæ Chriſti fidem vndique ab infidelium, ac Hæreticorum ſectis oppugnatam infallibili veritatis iudicio confirmaret, ac perpetuò integram, ac ſartam tectā ſeruaret: ne quando fidem in Hæreſim degenerare, ac fidelium genus in Eccleſia, ac demum ipſam Eccleſiam perire contingeret.

Aug. de util. cred. cap. 16. Quæ ratio eſt D. Auguſtini lib. de vtil. cred. C c.16. vbi ita ſcribit. *Quandiu intelligere ſyncera non poſſumus, auctoritate quidem decipi miſerum eſt, ſed certè miſerius non moueri. Si enim Dei prouidentia non præſidet rebus humanis, nihil eſt de Religione ſatagendum. Sin verò, & ſpecies rerum omnium, quam profectò ex aliquo veriſsima pulchritudinis fonte manare credēdum eſt: & interiori neſcio qua conſcientia Deum quærendum, Deòque ſeruiendum, meliores quoſque animos, quaſi publicè priuatimque hortatur: non eſt deſperandum ab eodem ipſo Deo auctoritatem aliquam conſtitutam, qua velut gradu certo innitentes attollamur in Deum.*

Calvinus. Lvbet hic aliam rationem addere ex Caluino depromptam Inſtitut. libr. 4. cap. 8. § 15. quamuis ea non Caluini ſit, ſed totius Scripturæ: eam tamen Caluino damus, vt videant omnes, ipſam Catholicam veritatem, etiam ex ipſorum aduerſariorum confeſſione triumphantem erumpere. Is enim ita ſcribit loco citato. *Quid enim tandem obtinebunt, niſi non ſpernendum Eccleſiæ conſenſum, qua nunquam niſi in veritatem verbi Dei conſentit?* An non id nobis ſatis eſt, quod à Caluino obtinemus; Eccleſiam nimirum nunquam niſi in veritatem verbi Dei conſentire? cùm inde neceſſariò euincamus, Eccleſiæ conſenſum, tam in controuerſiis fidei dirimendis, quàm in fidei doctrina tradenda omnino eſſe infallibile, neque eam errare poſſe, quæ ſemper fidei veritati eſt alligata.

Tertia

Digitized by Google

Tertia concluſio.

Eccleſiæ conſenſus, quandoquidem eſt conſenſus ipſius Dei; idcirco doctrina fidei, quæ ab hoc conſenſu Eccleſiæ, exprimitur à Deo proculdubio manat.

ARTICVLVS IV.

QVAMQVAM Deus ad homines in fide inſtruẽdos variis mediis vti potuerit, illud tamẽ vnicũ, ac perpetuum eſſe voluit, vt homines nõ per ſeipſum, neq; per Angelorũ miniſterium, ſed per homines ipſos doceret. B Cuius rei cõplures, ac nõ aſpernãdę ſunt cauſæ. Hoc enim modo primũ hominũ dignitatatem altiùs extollere, ac cõmmẽdare voluit, dũ non Angelos, ſed homines eligit, qui pro ſe apud homines legatione fũgãtur, qui vicariã operã Deo præſtẽt, qui diuinæ voluntatis ſint interpretes, qui deniq; Dei perſonã inter homines referãt. Deinde vt arctiorẽ inter homines beneuolentiã conciliaret, illos inter ſe ita colligari voluit, vt vnus inter eos paſtor conſtitueretur, qui reliquos doceret, ac operã ſuã in cæterorũ vtilitatẽ impenderet; reliqui cõmunẽ velut ex Patris ore diſciplinã exci- C perẽt: neq; .n. firmius tuẽdæ inter homines vnitatis vinculũ eſſe poterat, quã vt ſalutis, ac vitæ æternæ doctrinã apud homines deponeret, quò ſalutẽ, ac Dei dona homines velut ex hominum manibus acciperent. Demum hoc Dei ſapientię opus fuit, quo hominum ſuperbiam contundere, & illorum animos ad humilitatem, atque obedientiam aſſuefacere illi viſum fuit, dũ homines illis ſimiles Dei ore loqui, ac doctrinæ leges diuina auctoritate præſcribere ſibi audiunt: cęteri verò illius decreta tãquam ſacra oracula reuerenter excipere, & cuſtodire iubentur. Hic igitur com- D munis, ac ordinarius fuit docendi modus, vt
Hebr. 1. manifeſtũ eſt ex D. Paulo ad Heb. 1. *Multifariam* (inquit) *multiſque modis olim Deus loquens*
2. Cor. 2. *Patribus in Prophetis, nouiſſimè locutus eſt nobis in filio*: & 2. Cor. 2. *Non enim ſumus ſicut plurimi adulterãtes verbũ Dei, ſed ex ſynceritate ſicut ex Deo, & coram Deo in Chriſto loquimur*: tum c. 5. *Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.*

HINC noſtræ concluſionis probationẽ elicimus: nam cũ modus docẽtis Dei ſit homines per hominũ miniſteriũ docere; id alia ratione fieri non poteſt, quàm per Eccleſiã, quã E Deus verę fidei magiſtrã, ac velut depoſitariã eſſe voluit, vt ex ea velut ex diuite quodam penu, quiſq; verę fidei doctrinam haurire valeat. Quod nec ipſi aduerſarij negant, licèt in modũ Prothei in varias mox ſe formas trãſ-
Caluinus. ferãt: nã Calu. Inſt. l. 4. c. 8. ita de Eccleſia ſcribit. *Eſt enim* (inquit) *noſtra omniũ mater, penes quã gratiæ ſuæ theſauros depoſitos eſſe voluit Dominus;*

A *quo & eius fide conſeruentur, & per eius miniſteriũ diſpenſentur.* Et infrà addit. *Quod ergo nõ extin-*
guitur in mũdo veritas, ſed ſalua perſtat, id fit, quòd *Melanthon.*
fidam habet cuſtodem Eccleſiam. Cũ eo etiã cõſẽtit Melãcthõ in locis com. de Eccleſia. *Vult. n. Deus* (inquit) *in Eccleſia eſſe miniſteriũ vocis; quare audienda eſt Eccleſia vt doctrix.* &c. Id verò Paulus apertè docet, cùm in Eccleſia paſtores à Deo in opus miniſterij inſtitutos eſſe affirmat, vt ſcilicet per verę fidei doctrinã, ac prędicationẽ myſticũ Eccleſiæ corpus ædificent. Ex quo illud neceſſariò colligimus, quòd quoties Eccleſia in aliqua fidei doctrina con- B ſentit, eidẽ proculdubio Dei conſenſus accedat, atq; adeò is Dei conſenſus habendus ſit, vt nemini fas ſit illi quoquo modo pertinaciter obſiſtere.

HVC ſpectat quod Chriſtus Luc. 10. ait. *Luc. 10.*
Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit. Quorſũ. n. id Chriſtus de Eccleſia pronũciaſſet, niſi Eccleſię docẽtis verbũ eſſet ipſum verbũ Dei per Eccleſiã loquẽtis? id. n. do et
Paul. 1. ad Theſ. 2. *Cùm accepiſtis* (inquit) *à nobis* *1. Theſſ. 2.*
verbũ auditus Dei, accepiſtis illud, non vt verbum hominũ; ſed ſicut verè eſt, verbũ Dei. Porrò ſi quiſpiã Paulũ docentẽ audiens ab eo percontatus C fuiſſet: quo pacto cùm homo eſſet, Dei verbũ velut ſibi propriũ vſurparet. Reſpondiſſet equidem; ſe Euangelium non ab homine, ſed à Deo accepiſſe, cuius ipſe prędicator exiſteret. At qua conditione Euangelium à Deo accepit? ea ſanè, vt Euangelium ſuum cum cæteris Apoſtolis conferret: atque eo teſtimonio illud à Deo profectum eſſe probaret: id enim à Deo reuelante ſibi iniunctum fuiſ-
ſe teſtatur ad Galat. 2. *Deinde* (inquit) *poſt an-* *Galat. 2.*
nos quatuordecim iterum aſcendi Ieroſolymam cum Bernaba, aſſumpto & Tito; aſcendi autem ſecundùm reuelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod D *prædico in gentibus.* Id autem non alia ratione factum credimus, quàm vt eo Eccleſiæ teſtimonio, ac conſenſu, cui Paulus Euangelium ſuum ſubiecit, probaretur; illud firmum Dei propoſitum eſſe, vt eam duntaxat veram fidei doctrinam eſſe approbet, quam Eccleſiæ conſenſus obſignauerit, ſi quæ verò nullo Eccleſiæ conſenſu recepta in Chriſtianum orbem obrepſerit, protinus velut ſpuriam, ac profanam repudiandam decernat.

QVAMOBREM fruſtrà Caluin. Inſt. lib. 4. c. *Caluinus.*
8. §. 2. 3. 4. & Philippus Melancthõ in repetit. *Melanthon.*
Confeſſ. Aug. ac communiter aduerſarij huius noſtræ tempeſtatis omnes vires conſumunt, vt Eccleſiæ poteſtatem circa doctrinã fidei ſub Scripturarũ ordine redigãt, quaſi Eccleſia à Scripturis, nõ Scripturæ ab Eccleſia pendeant: & Eccleſia ita Scripturis ſit alligata, vt nihil omninò extra illas poſſit docere: id enim manifeſto Dei verbo repugnat, quod eã poteſtatẽ Eccleſiæ confert, vt de vero Euangelio, ac vera fidei doctrina iudicare poſſit,

poſſit, vt probatum eſt ex Paulo: nam tametſi A id lubenter amplectimur, Eccleſiã nihil, quod ad fidei doctrinam ſpectat, extra Dei verbum docere poſſe, ac propterea Dei verbo ſubiectam eſſe. Illud tamen omnino improbamus, Dei verbum ſola Scriptura contineri: nam (vt fuſiùs poſthac demonſtrabimus) neque omne Dei verbum intra Scripturarum anguſtias occluditur, cùm multa ab Apoſtolis, quæ à Chriſto, vel dicta, vel acta ſunt, ſolo ſermone abſq; ſcripto tradita fuerint; ac plura deinde Chriſtus, quæ inter grauiora Chriſtianæ fidei myſteria recenſentur, Eccleſiæ declaraturus eſſet, vt ipſemet Chriſtus teſta- B
Ioan.16. tur Io. c. 16. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Plurimas quoque Spiritus ſanctus poſt Chriſtum fidei veritates Eccleſiam docturus eſſet, quibus illam paulatim inſtruit, nec vnquam erudire deſinet, donec illam ad perfectum adduxerit: quæ tamen nulla Scriptura continentur: at neque Diuini verbi auctoritas, præterquàm ab Eccleſiæ cõſenſu ad nos manat: nam tametſi in Dei verbo, cùm primum ab Eccleſia agnitum eſt, ac receptum, nihil aliud quærendum ſit, præterquam auctoritas Dei docentis, à quo tota illius virtus pendet: neque Eccleſia de illo am- C plius iudicare audeat, niſi (ſi fortè opus ſit) de illius ſenſu, ac interpretatione: attamen quandiu ab Eccleſia non eſt receptum; neque an legitimum Dei verbum ſit, agnoſcitur: ab Eccleſia illud examinari opus eſt, neque aliter, quàm illius conſenſu recipi debet: ita fit, vt verbo Dei agnito, & Eccleſiæ conſenſu recepto, Eccleſia omnino ſubiecta ſit: non agnito verò, ac nondum recepto non modò ſubiecta nõ ſit, quin potiùs illud ſibi ſubiicere debeat.

DENIQVE Eccleſiæ conſenſum Paulus ita extollit, vt non tam Dei cõſenſum, quàm Dei verbum eſſe dicat: & eam ſolam veram D eſſe fidem doceat, quæ ab eo proficiſcitur: ita
Rom.10. enim ad Rom. 10. his verbis ſcribit. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? & quomodo prædicabunt niſi mittantur? Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Hoc loco Paulus fidei concipiendæ ordinem deſcribit: ac primo loco fidei auditum neceſſarium eſſe ſtatuit. *Quomodo* (inquit) *credent ei, quem non audierunt?* Secundò Doctoris neceſſitatem proponit. *Quomodo audient ſine prædicante?* Tertiò poteſtatem aliquam in Eccleſia inſtitutam eſſe declarat, ad quam ſpectat Prædicatores, ac Doctores ad E docendum mittere, non quę ipſi excogitauerint, ſed quæ ab Eccleſia didicerint. *Et quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Quartò fidem nõ ex ſingulari Dei reuelatione, vel vnius ſententia, ſed ex eorum auditu, qui illam ab Eccleſię conſenſu didicerunt, addiſcendam eſſe concludit. *Ergo fides ex auditu*, quod maximè expédere debent aduerſarij. Eo namq; Paulus an-

nuere vult, non proprium cuiuſque ſpiritum, ſed vnanimem Eccleſiæ conſenſum eſſe Magiſtrum, ac Doctorem fidei. Poſtremò huic auditui, qui ab Eccleſiæ conſenſu manat, non humanum, ſed diuinum verbum perpetuò coniunctum eſſe docet. *Auditus autem* (inquit) *per verbum Chriſti.* Quò fit, vt quicquid Eccleſiæ conſenſus docet, illud proculdubio Chriſti verbum cenſendum ſit: neque alia, aut Dei reuelatio, aut miracula à fidelibus ad illud cõfirmandum expectanda ſint, vt docet Theophylactus poſt Chryſoſtomum in hunc locũ Theophyl.
Pauli his verbis. *Quia enim Iudæi nullo non tempore ſignum quærebant, ac reſurrectionis aſpectum ipſum, inquit, fides eſt ex auditu. Atque vltra hunc auditum non oportet inquirere quicquam aliud: nec enim auditus ſiue ſermo eſt verborum, quæ ſimpliciter dicuntur, ſed verborum Dei. Quocirca ſi admiranda quæris, adeòque miracula cen ex Deo ſint; crede verbis, quæ ex Deo proferuntur.*

QVO ſenſu etiam accipienda ſunt illa verba Actor. 15. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris.* Nã eùm ibi Apo- Act. 15.
ſtoli conuocata Eccleſia de fidei dogmate pertractarent: num ſcilicet circuncidendi eſſent fideles, qui ex Gentibus ad Chriſtũ conuerſi fuerant: decreto ſuper ea re habito, vnanimi Eccleſię conſenſu definitum fuit, ne circuncisionis onus amplius fidelibus imponeretur: ac vbique Gentibus reſcriptum fuit illis verbis. *Viſum eſt Spiritu ſancto, & nobis, nihil vltra*, &c. Vbi primùm illud maximè notandũ eſt, Apoſtolos nõ aliter, quã per Eccleſiæ cõſenſum de fidei doctrina decreuiſſe, licèt per ſe tanquam fidei præceptores à Chriſto inſtituti id præſtare potuiſſent. Alterũ verò, quod propiùs rem noſtram attingit, eſt, quòd Apoſtoli huius decreti verba, quæ à toto Eccleſiæ conſenſu prolata ſunt, Spiritus ſancti verba eſſe definiunt. *Viſum eſt* (aiunt) *Spiritui ſancto, & nobis.* Quo præclaro teſtimonio ſanè manifeſtum fit Eccleſiæ conſenſum in decernenda doctrina fidei, non tam cõſenſum Dei, quàm ipſius verbum cenſeri debere.

Concluſio quarta.

Conſenſus Eccleſiæ eſt Iudex omnium controuerſiarum fidei.

ARTICVLVS V.

DE hac concluſione, quæ varios ab aduerſariis impetus patitur, fuſiùs in poſterum agemus: nunc tantùm leuiter illius probatio attingenda eſt. Omnes enim cõtrouerſiæ, quæ circa fidei doctrinã oriti poſſunt; vel ad Scripturas, vel ad traditiones pertinẽt. Hi enim velut gemini poli ſunt, quibus tota Chriſtiana fides innititur, verbum ſcriptum ſcilicet, & non ſcriptum. In verbo ſcripto, id quidem cõtingere poteſt, duobus modis, primo, ſi

Marginal notes (left): Ioa. 19. — 1. Theſ. — Gala. — Caluin. Melanch.

mu, ſi de ipſa Scriptura, vel parte dubitetur, ſitne ſacra, aut nõ ſacra; deinde ſi de illius sẽſu, ac interpretatione lis agitetur, quod ad traditiones, ac non ſcriptum verbum ſpectat; illud ab aduerſariis agitari ſolet, an illud hominum potiùs, quàm Dei verbum haberi debeat.

Sive ergo de Scripturis, ſiue de traditionibus controuerſia agatur; ea certè prçterquàm Eccleſiæ cõſenſu dirimi non poteſt. Nam inprimis cũ de Scriptura, aut illius parte dubitatio ſe offert, num ea Canonica habenda ſit; an non? perſpicuũ eſt, hanc controuerſiam nõ à Scriptura, de cuius auctoritate agitur; ſed aliunde, nempe à ſolo Eccleſiæ conſenſu poſſe definiri? falſum enim eſt, quod aduerſarij ſibi pro effugio arripiunt, cùm dicunt Scripturam à Scriptura probari, num vera, aut falſa ſit. Hoc enim probationis genus, neque vniuerſale eſt, neq; tutum. Nam quamuis aliqua Scripturæ pars fortè ab alia probari poſſit, ea nimirum, quæ priùs ſcripta eſt, ab ea, quæ poſteriùs ſcripta, & ab Eccleſia recepta fuit; veluti, qui Prophetas negaret, poſſet ab Euangelio conuinci: vel cũ aliqua Scriptura, alterius Scripturæ, de qua dubitatur, mẽtionem facit. Attamẽ cùm multo plures Scripturæ ſint, de quibus nulla omnino in cæteris Scripturis mentio fit: hæ nullo modo ab aliis Scripturis demonſtrari poſſunt; quocirca eas neceſſe eſt ab Eccleſiæ cõſenſu Canonicas iudicari. Præterea neq; tuta illorum fuga eſt, qui Scripturam per analogiam, ac comparationẽ ad aliã Scripturã agnoſcẽdam eſſe tradũt. Fidẽ enim in maximum diſcrimen adducunt, qui fidei doctrinam vnius, aut alterius iudicio examinandã relinquũt. Quid? num vnius tantũ ſententiæ deferendum erit, vt de Scripturis ex analogia ad alias Scripturas ſolus iudicare queat? num ſingulari illius iudicio ſtandum erit, qui propria fretus ſententia Scripturam aliquam, vel ſacram approbauerit, vel profanam reiecerit? vndenã priuato homini hæc in publica fidei doctrina decernenda auctoritas eſſe poteſt? Certè cũ publica fides ſit, ea non niſi publica auctoritate definiri debet: quamobrem ſi fieri poſſe annuimus, vt aliqua Scripturæ pars per analogiam ad aliam Scripturã ſacra agnoſci, ac decerni poſſit: id non alia cõditione admittimus, quã vt id communi Eccleſiæ conſenſu fiat, ad quem pertinet de vera fidei doctrina cognoſcere, ac iudicare.

Id verò adhuc magis manifeſtum fit, cùm de Scripturarũ ſenſu agitur. Cùm enim Scriptura ſui ſenſus interpres, aut iudex eſſe non poſſit; plurima verò Scripturarum loca, adeò difficilia ſe offerant, vt ab aliis Scripturis nullo modo patiantur interpretari; ac tunc præſertim, quando cum Hæreticis agitur, qui illa Scripturarum loca, velut amica ad ſuum ſenſum detorquẽt. Si de aliquo Scripturarũ ſenſu cõtrouerſia agitetur; quo pacto ea reſcindi

A poteſt, niſi ad Eccleſiæ conſenſum confugiatur, à quo quid Catholicè de ea fidei doctrina ſentiendum ſit, tutum habeatur?

Denique ſi de traditionum auctoritate quçſtio moueatur, tametſi illç à Scripturis, quç non ſcriptum Dei verbum æquè, ac ſcriptum nobis cõmendant, in genere auctoritatẽ nanciſcantur, cũ tamẽ de iis ſeorſim lis cõtrouertitur, ea nullo modo à Scripturis lis terminari poteſt (vt perſpicuum eſt) nam ſi de Dominico die obſeruando, de pueris rationis vſu carentibus baptizandis, de perpetua Virginis Mariæ virginitate, atque aliis huiuſmodi traditionibus quæſtio moueatur, vndenã illa ex Scripturis ſolui poteſt, quæ huiuſmodi traditiones non attingunt? quare opus eſt illius determinationem ab Eccleſiæ conſenſu petere, qui omnium Diuinarum traditionum cuſtos, ac iudex eſt agnoſcendus. Igitur quæcunque lis in fidei doctrina moueatur, ea vel mediatè, vel immediatè Eccleſiæ conſenſum, ac ſententiam, vt definiri queat, neceſſariò exigit.

Quapropter non tam ineptè, quàm impudenter Caluinus Catholicæ Eccleſiæ iudicium in dirimendis fidei controuerſiis tyrannidis, ac effrænis licentiæ inſimulat, cùm Inſt. *Caluinus.* C libr.4.c.8.§.9. ita ſcribit. *Paulus certè Corinthiis ordinatus erat à Domino Apoſtolus; fides tamen eorũ dominari ſe negat. Quis tam dominium ſibi arrogare audeat; quod ſibi non competere teſtatur Apoſtolus? quòd ſi hanc docendi licentiam agnouiſſet, nunquàm hanc diſciplinam tradidiſſet Corinthiis; vt loquentibus duobus, vel tribus, cæteri diiudicarẽt.* Cui etiã aſſentitur Philippus Melanchtõ in locis cõmunibus de Eccleſia, vbi ait. *Quis igitur erit iudex, quando de Scripturæ ſententia diſſenſio oritur? Ipſum verbum Dei eſt iudex, & accedit confeſſio veræ Eccleſiæ.* *Philippus Melãchton.* Tum deinde ſubdit. *Hoc diſcrimen conſiderandum eſt, non contemnamus docentem Ec-* D *cleſiam; & tamen iudicem eſſe ſciamus verbum Dei: ita in vtramque partem caueantur incommoda; videlicet ne tyrannis prauæ conſuetudinis ſtabiliatur; nec tamẽ laxetur frænum audacibus ingeniis, quæ ſi non audiant Eccleſiam veram, fingunt opiniones, quæ nulla habent teſtimonia vllius temporis in Eccleſia, vt noſtro tempore fecerunt,* &c.

Plane poſterior hic Melanchton, licèt verbum Dei controuerſiarum fidei iudicem cõſtituat, Eccleſiæ tamen conſenſum neceſſariò exigendum putat, qui Diuini verbi iudicium exprimat: ne in maximum illud diſcrimẽ Eccleſia adducatur, quo frænum audacibus in- E geniis ad nouas, ac inutiles opiniones effingendas laxetur, ſi nullum ſit publicum Eccleſiæ iudicium, quod priuatas cuiuſque ſententias examinet. Porrò licèt in eo errauerit, quòd ſolum Dei ſcriptum verbum cõtrouerſiarum iudicem agnoſcit: in hoc tamẽ meliùs Caluino ſentit, quòd Diuini verbi iudicium non particulari cuiuſlibet opinioni ſubiecit, ſed Eccleſiæ duntaxat publicæ ſententiç examinandum

minādum reliquit: quod perinde eſt, ac ſi verbo Dei iudici Eccleſiā aſſeſſorem adiunxiſſet.

At prior Caluinus omnē ab Eccleſia poteſtatem adimit, qua de fidei controuerſiis ſiue cū verbo, ſiue ſine verbo iudicare poſſit, vt patet ex toto illo §. 9. vbi ſoli verbo duntaxat, nulla Eccleſiæ ratione habita iudicio ſtādum eſſe docet. Quòd ſi quis Caluinum interrogaſſet ad quem ſpectet verbi (quandoquidem illud mutū eſt) de fidei controuerſia iudicium tanquàm illius interpretem pronunciare, ita tum vt Eccleſiæ iudicium euertat, ad priuatas reuelationes cōfugit, quibus vnumquemque fidelium à Spiritu ſancto illuſtrari docet, vt perſpicuum eſt ex §. 11. eiuſdem capitis, & libri: cum quo etiam conſpirat confeſſio fidei Caluinianorum art. 4.

Calu. Verùm hic lubet Caluini inconſtantiam prodere nam cùm vbique priuatas cuiuſlibet reuelationes verbi interpretes, ac proinde cōtrouerſiarū iudices conſtituat, quod ſanè omnib^9 obſeruandum eſt. Hoc tamen teſtimonio ſuperius allato, omnem tum ab Eccleſia, tum etiam à quolibet particulari homine licentiā tollit, ne exortas in fide controuerſias omninò terminare valeat: cùm neminem illud ſibi in fidem dominiū arrogare debere affirmet, vt de fidei controuerſiis quicquam decernere audeat: nam ſi eo illos tantū ab hac poteſtate deterrere voluiſſet, qui hoc de cōtrouerſiis definiendis iudiciū abſque Dei verbo ſibi arripiunt, profectò Paulum ſaltem, qui ipſius verbi præco, ac interpres erat, ab ea nō prohibuiſſet: cùm verò ipſum quoq; ab hac poteſtate expellat: inde exploratum eſt ex Caluini ſententia, neminem, aut cum verbo, aut ſine verbo fidei controuerſias dirimere poſſe: quod cum altera ſui ipſius ſententia pugnat.

Attamen quàm perperam is Pauli loca illa exponat, quæ pro ſe citat, manifeſtum eſt: nā primus locus, in quo Paulus ita ſcribit 2. Cor. 1. *Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni vltra Corinthum: non quia dominemur fidei veſtræ: ſed adiutores ſumus gaudij veſtri.* (2. Cor. 1.) Tantùm abeſt, vt Caluini ſenſū patiatur, quòd ex Patrum ſententia ita intelligendus eſt: nā cū ſuperiori epiſtola Apoſtolus ſeueriùs Corinthios increpaſſet, ac duriùs iis ſcripſiſſet. *Quid vultis, in virga veniam ad vos?* Modò cum eis mitiùs agit, ac illos quodammodo demulcet. Apoſtolicā priùs poteſtatē exerit, cum ait. *Nō veni vltra Corinthum parcēs vobis.* Parcere enim dominātis eſt ac illius qui alterū puniendi ius habet, quod diligenter adnotare deberēt aduerſarii, qui omnem coactiuam poteſtatem ab Eccleſia auferūt, quam tamen Paulus exercuit. At ne videretur ab iis quaſi pro imperio fidē exigere: ita vt illos quaſi nolentes ad fidem, & Eccleſiæ obedientiam velit perducere, ideò ſubdit. *Non quia dominamur fidei veſtræ,* id eſt, non quia ad fidem vos per dominium, ac imperiū cogimus: vt enim Ambroſio, Anſelmo, Theophylacto explicat Chryſoſtomus his verbis. (Ambroſius. Anſelm. Theophyl. Chryſoſt.) *Quoniam enim ſermo erat velut magnam oſtentantis poteſtatem, nam parcit qui illos in quos habet & puniendi poteſtatem ... quódque videbatur aſperius adumbrans ait non quòd dominemur fidei veſtræ, hoc eſt, non per hoc dixi, me vobis parcentem non veniſſe, quòd dominer vobis: nec dixit vobis, ſed fidei, quod ſimul & mitius, & verius. Nam quiuis nolens credere, quis habet cogendi ius?*

At meliùs (mea ſententia) Pauli ſenſum attingunt Hieronymus, & Theodoretus in Cō-

A mentaris in hunc locum, qui hunc eſſe ſenſum verborum Pauli affirmant, vt iis perſuadere velit, non eos idcirco ad fidem perduxiſſe, vt ſub fidei nomine, ac prætextu liberè in eos imperium exerceret: ſed eam poteſtatem ſibi à Deo traditam eſſe affirmat infrà cap. 13.

Sed vnde habet Caluinus, vt Eccleſia dogmata definiendo, & exortas in fide controuerſias terminando, fidei dominium ſibi arripiat? Neque enim illa quaſi pro ſuo iure fidē hominibus imperat aut credendi neceſſitatē imponit, quin potiùs neminē niſi ſponte credentem amplectitur: neque fidei, aut Religionis prætextu liberum in fideles imperiū exercet, aut ſibi fas eſſe putat, quicquid in mentem

B venerit, fidelibus credendum proponere: cùm auctoritate illi diuinitus conceſſa, tantummodò inter vera, & falſa fidei dogmata diſcernat, & non nouam fidem cudat, ſed quæ in fide obſcura ſunt, ac velut implicita explicet, ac declaret.

Porrò alter locus, quē ſibi arripit Caluinus ex 1. Cor. 14. *Prophetæ autē duo, aut tres dicant, & cæteri diiudicent, quòd ſi alij reuelatum fuerit ſedenti, prior taceat;* non tam pro illo, quàm contra illum pugnat. Nam cùm inde cōcludit, Deum his verbis omnem hominum auctoritatem Dei verbo ſubiecisse: certè fallitur, cùm verborū ipſe textus aliud inſinuet, nimirum ipſum Dei verbum Eccleſiæ iudicio ſubiici debere. Cùm (1. Cor. 14.)

C enim Prophetas duos, aut tres dicere iubet, ac cæteros diiudicare: planè ipſum Dei verbum, quod Prophetis reuelatum fuit, Eccleſiæ iudicio examinandum reliquit, num verum, ac legitimum ſit; ac illi veri Prophetæ, non falſi diuinatores cenſendi ſint: ita locum hunc exponit Chryſoſtomus. *Cæteri diiudicent, diligenter (inquit) animaduertant, atque diſpiciant, ne quid ſubſit fraudis, aut doli.* (Chryſoſt.) Quò fit, vt Prophetæ illi cùm ſuſpectum Prophetiæ donum ſibi vendicarent, ſectariorum, ac quorumcunque, qui nouum aliquod dogma in Eccleſiam inuchūt, typum gerant: quos ab Eccleſia diiudicari oportet, ne falſum Euangelium aut prophetiam pro vera fidei doctrina vendītent.

D

Quinta concluſio.

Conſenſus Eccleſiæ eſt conditio veræ, & orthodoxæ fidei.

ARTICVLVS VI.

HÆc concluſio, quæ cōmuni impietate ab aduerſariis impugnatur, partim ex his, quæ hactenus dicta ſunt, perſpecta eſt. Diximus enim in prima, tertia, & quarta concluſione, conſenſum Eccleſiæ omnino neceſſarium eſſe ad veram fidei doctrinā declarandam. Nam quāquam diuina auctoritas ad fidei myſteria hominibus perſuadēda princi-

E pē locum teneat, ea tamē abſq. Eccleſiæ teſtimonio nulli quicquā vnqu. in ordinatiè perſuadet: non equidē quòd diuina auctoritas, à qua fides ortum habet ab Eccleſia pēdeat: ſed quòd ea hominib. minùs euidēs ſit: quò fit, vt Eccleſiæ teſtimonio indigeat, quò euidēs fiat.

QVOD Paulus apertè exponit, dum Ro. 10. ait. *Quomodo credent ei, quē non audierunt? quomodo autē audient ſine prædicāte? quomodo verò prædicabūt, niſi mittātur? Ergo fides ex auditu.* Quòd ſi ita eſt, vt null^9 fidē in Deum cōcipiat, niſi præceſſerit auditus, qui (Rom. 10.)

per vocem docentis Eccleſiæ fit; planè conſtat ad fidem neceſſarium eſſe Eccleſiæ cōſenſum: ex quo tandem illud neceſſariò colligimus, quòd ſi vera fidei doctrina abſque Eccleſiæ cōſenſu, à quo vera eſſe decernitur, haberi nō poteſt, ipſe conſenſus Eccleſiæ ſit cōditio, ſine qua vera fidei doctrina agnoſci non poteſt.

Id præterea adhuc clariùs exponimus. Etenim cùm Paulus nullam homini ad credendum viā extra Eccleſiæ magiſterium reliquit: id profectò inſinuare voluit, fidei myſteria altiora eſſe, quàm ab humana mente ſine vllo Doctore cōprehendi valeāt; ac proinde cùm ex Ariſtotele lib. 1. Phyſ. c. 1. inſita nobis à natura ſit via, vt è notioribus nobis, magiſq; *Ariſtoteles.* manifeſtis ad notiora naturæ, magiſque manifeſta proficiſcamur. Hinc Deum Eccleſiæ auctoritatem ac magiſterium inter homines inſtituiſſe docet, vt cùm illud notiſſimū ſit, ipſa fidei dogmata, quæ ex ſe obſcuriora ſunt, clariora proponeret, ac credenda præſcriberet.

Qvod ſanè perinde eſt, ac ſi argumento ab effectu, ac à poſteriori ſumpto veræ fidei doctrinam demōſtraret: nam cùm duplex ſit Demonſtrationis genus: vnum quidē à priori; & per cauſam. Alterū à poſteriori, ac per effectū: nonnulli quidem à priori, ac per ipſam cauſæ inſpectionē fidei myſteria cognoſcunt. Huiuſmodi ſunt beatorum animæ, ac fœlices illæ Angelorum mentes, quæ vniuerſa fidei ſacramenta in Deo ipſo contemplantur. Alij verò ſunt, quibus cauſam ipſam inſpicere nondum datū eſt, qui fidei myſteria adhuc ſub ænigmate percipiunt: de quibus ait Paul. 1. Cor. 13 *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* *1. Cor. 13.* His demōſtratione aliqua opus eſt, quæ à poſteriori, velut ab effectu, de vera fidei doctrina illos certiores reddat. Hanc demonſtrationem Eccleſia, quæ fide ipſa poſterior eſt, cùm ab ea pendeat, fidelibus adminiſtrat: quò fit, vt nemo pro hoc ſtatu ordinariè veræ fidei demōſtrationē aſſequi valeat, niſi eam à docēte Eccleſia didicerit: nam licèt Prophetæ & Apoſtoli, quibus fidei myſteria reuelata fuerunt, fidem nō ab hominib', ſed à Deo acceperint: id tamē illis ſingulare fuit, quòd fidei euidentiam, ac demōſtrationē à Deo tantùm hauſerunt: attamen cùm Dei reuelatio, nec omnibus ſit facta, nec per Scripturas cunctis euidens ſit. Hinc Eccleſiæ magiſterium neceſſariū fuiſſe Apoſtolus docet, à quo fideles tanquam à poſteriori, ac per effectum veram fidem addiſcerent. Nam ſi fides ex auditu, auditus autē per verbum Chriſti; poteſt quidem aliquod eſſe verum verbum Chriſti at illud credi non poteſt, antequam illud credendum verū vebū Eccleſia docuerit. Nam fides ex auditu Eccleſiæ concipi debet.

Etenim Eccleſiæ munus eſt, verum Dei verbum, at fidem examinare, ac demum ſua auctoritate fidelibus credendum proponere. Nam cùm Dei reuelatio, per quam veluti per cauſam fides demonſtratur, non ſit omnibus euidens, id Eccleſiæ approbatione, ac magiſterio fit, vt ea euidens fiat quò fit, vt non priùs fideles aliquam fidei doctrinā tutò amplecti poſſint, quàm per Eccleſiæ approbationem velut per effectum de Diuina reuelatione certi facti fuerint.

Eccleſia quidem dum fidei doctrinam approbat, haud mutat, vel auget, aut minuit: ſed quæ obſcura erat, illuſtrem reddit; quemadmodū lumen obiectos colores neque mu-

A tat, neque plures, aut pauciores efficit: ſed illos tantùm priùs ſub vmbra latentes, cōſpicibiles reddit, qui ſine lumine videri non potuiſſent. Hoc planè modo Eccleſia dum verā fidei doctrinam à falſa diſcernit, dum fidei cōtrouerſias dirimit; dum Catholicū aliquod dogma credendum proponit; non nouam fidem cudit, non veterem fidem auget, non variat, non minuit: ſed eandem quæ priùs aut obſcura latebat, aut ignota erat, illuſtrat; ac hominibus credibilem præſtat; quæ ſine Eccleſiæ auctoritate ſemper obſcura, ac ignota latuiſſet.

Qvapropter id certum ſit, veram fidei doctrinam haberi non poſſe, niſi ea ex voce docentis Eccleſiæ hauriatur. Hic enim proprius & antiquus eſt Dei docentis modus, qui
B cum per ſe homines nolit docere, illos per Eccleſiam inſtruit. Idcirco enim Moyſes & Prophetæ, ad Synagogam in fide inſtruēdam dati ſunt: & Chriſtus Apoſtolos, ac Doctores in Eccleſia inſtituit, vt per ipſos orbē vniuerſum Dei fide imbutum Chriſtianum efficeret. *Euntes* (ait) *docete omnes gentes*, &c. Cùm igitur Eccleſiæ docentis vox, ſit ipſe conſenſus Eccleſiæ in vna fidei doctrina cōſpirans, quo velut miniſtro Deus vtitur, ad veram fidei doctrinam in orbe diſſeminandam; conſtat ſanè veram fidei doctrinam, non alia conditione veram agnoſci, quàm quòd ex Eccleſiæ conſenſu, tāquam ex Dei docentis voce proficiſcitur.

C Qvod inde magis perſpicuum fit: nam vera fidei doctrina non aliunde, quā ab Eccleſiæ cōſenſu ſuę veritatis teſtimoniū accipit. Hoc enim Eccleſiam à Deo mandatum accepiſſe, vt de vera fidei doctrina teſtetur, exclamat Petrus Act. 10. *Præcepit* (inquit) *nobis populo prædicare, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum, & mortuorum.* *Act. 10.* Porrò licèt in ciuilibus cauſis, vbi teſtimonium ſæpe dubium examinari, ac probari debet, teſtis à iudice differat: tamen in cauſa fidei, in qua teſtis ita omni exceptione eſt maior, vt à Deo aſſumptus, ac probatus exiſtat: idem poteſt eſſe, & teſtis, & iudex; diuerſa tamen ratione. Eccleſia namque cùm de diuina fidei doctrina teſtimoniū
D fert, tametſi ita omni exceptione maior, & à Deo probatus teſtis ſit, vt nefas ſit de ea dubitare: illud tamen ſuo duntaxat nomine profert, quo teſtis eſt. Cùm verò de fidei doctrina iudicat, iam non ea ratione qua teſtis eſt, ſed qua iudicandi poteſtatem à Deo accepit, Dei nomīne ſententiam dicit: quò fit, vt tunc teſtis perſona depoſita, iudicis perſonā induat, atque ex Dei auctoritate de vera fidei doctrina iudicet. Niſi fortè quis dicere malit, teſtimonium de doctrina fidei eſſe ipſum iudiciū Dei per Eccleſiam prolatum: ita vt quicquid illa teſtificādo pronunciauerit, Deus iudican-
E do comprobet; atque idem ſit Eccleſiæ teſtimonium, & Dei iudicium.

Igitvr Eccleſiæ conſenſus à Deo in verę fidei teſtem, ac iudicem aſſumptus, eam auctoritatem ſibi vendicat, vt nulla fidei doctrina in orbem Chriſtianum inuehi, aut diuinam auctoritatem ſibi arrogare valeat, quæ priùs illius teſtimonio, ac iudicio comprobata non fuerit. Nam exploratum eſt, quod Aug. ait lib. *Auguſtin.* de vtilit. cred. c. 11. *Quod intelligimus aliquid, debemus rationi: quod credimus, auctoritati.* Quapropter cùm aliunde fidei doctrina addiſci nequeat, præterquàm à Dei docentis auctoritate, ea verò non niſi ex Eccleſiæ conſenſu, cuius

ipſe

ipſe ſolus teſtis eſſe poteſt, agnoſcatur: inde omnibus perſuaſum eſſe debet, illum etiam tanquam neceſſariam veræ fidei conditionem exigi, ſine quo vera fidei doctrina haberi non poſſet.

Sexta concluſio.

Conſenſus Eccleſiæ eſt regula certiſſima veræ fidei.

ARTICVLVS VII.

HÆc concluſio primùm declaranda eſt, deinde probanda. Nullus inter Catholicos dubitauit vnquam, ſitne Deus primaria totius fidei regula: cùm enim apud omnes in confeſſo ſit, Deum eſſe Chriſtianæ fidei cauſam, obiectum, & finem: nemini quoque vnquam dubium fuit, quin is primaria, ac ſuprema fidei regula eſſet, quæ dogmatum veritatem efficeret, à qua omnes pendere oporteat. Neque enim veritas, qua Deum vnum eſſe credimus, ab alia fidei regula pendet, præterquàm ab ipſo Deo, qui id nobis credendum præcipit. Qui cùm ſit auctor fidei, veritatem, atque auctoritatem per ſe fidei dogmatibus miniſtrat, quam vniuerſos velut regulam ſequi, ac ſuſpicere neceſſe eſt. Quapropter cùm de primaria fidei regula agimus, eam cuncti ſummæ Dei auctoritati (vt par eſt) tribuimus.

ALTERA porrò, ac ſecunda eſt fidei regula, quæ fidei veritatem non efficit, ſed fidei dogmata diſcutit, examinat; vera, ac legitima à ſpuriis diſcernit, ſyncera proponit, dubia exponit, controuerſa diſſoluit. Hæc penes Catholicum Eccleſiæ cōſenſum repoſita eſt; in quo Apoſtolus columnam & firmamentum veritatis ſitum eſſe docuit, & quem audiendum, ac ſequendum eſſe Saluator ipſe præſcripſit, dum ait Lucæ c. 10. *Qui vos audit, me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Fidei veritas, ac perſuaſio primę quidem regulæ innititur: ſiquidem propter diuinam auctoritatem fidem in Deum amplectimur: at fidei notitia ab altera regula, ideſt, Catholica Eccleſia manat: ita enim teſtatur Paulus Ro. 10. cùm ait, Fidem ex auditu cōcipi, auditum autem fieri per verbum Chriſti, vbi verbum Chriſti tanquàm primariam regulam fidei cōmemorat, qua ad credendū compellimur: deinde ipſum auditum, ideſt, docentis Eccleſiæ vocem, ac conſenſum tanquam ſecundariam regulam proponit, quæ veræ fidei notitiam nobis inſinuare debet: ita ſit, vt cùm ſyncerā fidei doctrinam non aliter, quàm per Catholicæ Eccleſiæ vocem, ac conſenſum addiſcere nemo poſſit, illum meritò certiſſimam veræ fidei regulam eſſe ſtatuamus.

Luc. 10.

Rom. 10.

QVOD ſanè multis modis probare poſſumus. Primùm, ex ipſa Scripturarum traditione, tum approbatione. Conſtat enim Scripturam nunquā pro vero Dei verbo à fidelibus habitam, aut receptam fuiſſe, donec Eccleſiæ conſenſus acceſſerit, à quo ea tanquàm legitimum Dei verbum approbata fuerit. Nam tametſi Scripturarum veritas nō ab Eccleſiæ auctoritate, ſed à ſolo Deo pendeat (vt alibi diximus) à quo habet, vt diuina ſit; attamen diuina agnoſci non poteſt, niſi ex Eccleſię iudicio tāquā diuina probata, ac recepta fuerit. Principē quidem locum in Scripturarū traditione Deus obtinet: at ſecundarius poſt Deū Eccleſiæ denegari, neque poteſt, neq; debet.

NAM quemadmodum in hominis generatione fit, vt Deus tametſi principaliter hominis cauſa exiſtat, ſecūdam tamen cauſam, quæ eſt parētū actio, nō expellat, ſine qua nec liberorū procreatio haberetur: hoc ſanè pacto etſi Deus tanquam Scripturarum auctor, magis, ac perfectiùs, quàm Eccleſia Scripturas ipſas à ſe profectas diuinas eſſe teſtetur, quatenus ſcilicet illarū veritas non ab Eccleſia, ſed à Deo ortū habet: verūtamē ad hominē perfectè in fide regenerandū ſola Dei auctoritas haud ſatis eſt, quæ hominibus ſine teſtimonio ignota eſſe ſolet: ſed Eccleſię quoq; cōſenſus tanquā ſecūda cauſa neceſſariò exigitur, à quo diuina Scripturarū veritas perſpecta fiat. Quapropter qui ſine Eccleſiæ teſtimonio, ac iudicio Scripturas velut diuinas recipi, ac verā fidē ab iis generari volūt, perinde eſt, ac ſi hominē abſq; parētibus generari poſſe exiſtiment: cùm Dei verbū ità ad Eccleſiæ iudiciū alligatum ſit, quàm proles ad maternum vterum, ex quo in lucem prodit.

Caluinus.

HINC Caluini impudentiā eruncamus, cùm Inſtit. lib. 1. c. 7. §. 2. ait. *Quod de poteſtate approbādæ Scripturæ docent, prudēs omitto; vbi cceri enim in eum modum Dei oracula hominum cenſuræ, vt ideò rata ſint, quia placuerint hominibus, blaſphemia indigna eſt.* En callidum maledicētiæ genus Caluino propriū, quo pro argumento vtitur. Quis vnquam (Caluine) Dei oracula, quę Dei vera, ac legitima eſſe agnoſcūtur, hominū cenſuræ ſubiicienda eſſe docuit? Quis ea idcirco rata eſſe Catholicorum vnquam ſenſit, quia hominibus placuerint? tua hæc calūnia eſt, ne dicā blaſphemia. Dei oracula, quæ vera Dei eſſe deprehenduntur diuino (vt par eſt) honore proſequimur; neque ea nobis, ſed illis nos ipſos ſubiicimus: verùm quandiu ſuſpecta ſunt, non hominum quorumcunque (vt tu ipſe impiè) ſed Eccleſiæ tantummodò, quę à Deo auctoritatem inter homines nacta eſt, cenſuræ, ac iudicio ſubiecta eſſe meritò credimus. Cæterùm nec ideo probata Dei oracula rata habemus, aut habenda decernimus, quia ea hominibus placuerint: ſed potiùs quia poſt grauiſſimū Eccleſiæ iudicium, Dei eſſe deprehenduntur, ac diuina iudicantur. Hæc Catholicorum doctrina eſt, quam verborum ſalebris, ac verſutiis labefactas.

VERVM quòd idem Caluinus ibidem affirmat, veras Scripturas ab interiori tantummodò Spiritus ſancti teſtificatione fidelibus innoteſcere, in ſequenti libro falſum eſſe demonſtrabimus. Cùm igitur abſque Eccleſiæ conſenſu certa Scripturarũ veritas, quæ veræ fidei eſt parẽs; haberi non poſſit: inde perſpicuum eſt, ab eo fidei regulam petendam eſſe.

Hoc ipſum quoque ex vera Scripturarum interpretatione, qua fidei controuerſiæ tolluntur, ac vera fidei doctrina à falſa ſecernitur, non obſcurè euincimus. Nam cùm (iuxta Hieron. in Comm. ad Gal. 1.) Euangelium non in verbis Scripturarũ, ſed in ſenſu, nec in ſuperficie, ſed in medulla; nec in ſermonum foliis, ſed in radice rationis ſit. Nemo profectò quantumuis doctiſſimus, ac in Scripturarum lectione exercitatiſſimus, verum ſe Scripturarum ſenſum aſſequutum fuiſſe ſibi certò perſuadere poteſt, donec illum ad Eccleſiæ conſenſum examinauerit: ea præſertim ratione; quòd ad ſacram Scripturam rectè exponendam, non hominis, ſed Dei ſpiritu opus ſit, vt teſtatur Paulus 1. Cor. 2. *Quæ Dei ſunt* (inquit) *nemo cognouit, niſi Spiritus Dei.* Atque id confirmat ipſe Chriſtus Lucæ 24. cùm Diſcipulis ſenſum aperuit, vt intelligerent Scriptutas. Id verò certum eſt, Dei ſpiritum non vnumquemque promiſcuè docere, quis ſit verus Scripturæ ſenſus; quod ipſa ſectariorum diſſidia apertè declarant, quibus in grauiſſimis fidei rebus inter ſe conflictant: neque id alia ratione illis accidit, quàm quòd illorum quiſque propiam in fide ſententiam, ac Scripturarum ſenſum ſibi arripit, quo à cæteris diſcrepat: quòd ſi Dei ſpiritus vnumquemque de vera Scripturarum intelligentia inſtrueret, iam nulla inter eos de fidei dogmatibus diſſenſio eſſet; immò neque vllæ Hæreſes in Eccleſia graſſarentur.

Hieronym. — 1. Cor. 2. — Luc. 24.

QVAMOBREM citra vllam dubitationem aſſerendum eſt; Dei ſpiritum, à quo vera Scripturarum intelligentia, ac conſequenter vera fidei doctrina manat, Eccleſiæ tantummodò datum eſſe, vt ea verum Scripturarum ſenſum diſcernat, ac fidelibus proponat; quod Apoſtoli in Symbolo docent, cùm Eccleſiam ſanctam credendam præcipiunt. Si enim ſancta eſt Eccleſia, profectò Dei ſpiritum Ducem, ac habitatorem habet, à quo veram Scripturarum intelligentiam, ac veram fidem, ſine qua ſancta eſſe non poteſt, addiſcat. Hinc Eccleſiæ duntaxat in definiendis fidei controuerſiis auctoritatem collatam agnoſcimus, quam aliquando Caluinus negare minimè auſus eſt Inſt. lib. 4. c. 8. cùm ait: *Prima ad Corinthios 14. capitulo hanc rationem præſcribit Paulus: nam cùm ſingulis Eccleſiis attribuat diiudicationem; oſtendit, quis in grauioribus cauſis ſit ordo: nempe vt Eccleſia vniuerſa communem cognitionem ſuſcipiant.* Licèt paulò pòſt incõſtantiam ſuam pandens, idipſum quod priùs dixerat, euertat. Eandem tamen ſententiam confirmat alibi, cùm ait. *Equidem non inficior, qua ſumus ignorantia circumſepti, quàm plura nobis implicita nunc ſint.* Et infrà. *In quibus ipſis nihil magis expediat, quàm iudicium ſuſpendere; animum autem obfirmare: ad tenendam cum Eccleſia vnitatem.* At quid eſt in obſcuris dogmatibus iudicium ſuſpendere; animum autem obfirmare ad tenendam cum Eccleſia vnitatem, præterquàm in controuerſiis fidei diſſoluendis Eccleſiæ conſenſum ſequi, & ad eum veluti ad certiſſimam regulam fidei dogmata exigere?

Caluinus.

VERVM quicquid ſit de Caluino, qui vbique inconſtantem ſe prodit. Certum eſt antiquorum Patrum hunc fuiſſe conſtantem ſententiam, vt Eccleſiam tam in Scripturis exponendis, quàm in controuerſiis fidei dirimendis velut certiſſimam ſibi regulam proponerent. De ea ſiquidem Clemẽs Alexand. Strom. li. 7. ita ſcribit. *Cæterùm recta ſunt omnia, inquit Scriptura, coram iis qui intelligunt; hoc eſt, iis qui ab ipſo declaratam Scripturarum expoſitionem ex Eccleſiaſtica regula accipientes conſeruant. Regula autem Eccleſiaſtica eſt conſenſus, & conſenſio legis, & Prophetarum conuenienter teſtamento, quod traditur per Domini aduentum.* Quibus verbis Clemens Eccleſiaſticum conſenſum æquiparat conſenſui legis & Prophetarum; vt indicet eum ita ſacrum & irrefragabile eſſe, ac ſi ex ipſa lege & Prophetis compactus eſſet. Id etiã confirmat Auguſt. de Doctrin. Chriſtiana lib. 3. c. 2. his verbis. *Sed cùm verba propria faciunt ambiguam Scripturam: primò prouidendum eſt, ne malè diſtinxerimus, aut pronunciauerimus. Cũ ergo adhibita intentione certum eſſe prouiderit, quomodo diſtinguendum, aut quomodo pronunciandum ſit, conſulat regulam fidei; quam de Scripturarum planioribus locis, & Eccleſia auctoritate percepit.* Videant aduerſarij Auguſtinum ſimul cum Dei verbo Eccleſiæ auctoritatem ad perfectam fidei regulam ſtatuendam cõiungere; ex quo addiſcere deberẽt, verbum Dei ſine Eccleſiæ auctoritate, ac conſenſu, neque dirimẽdarum controuerſiarum eſſe iudicem, neque exponendorum dogmatum regulam: ſed tunc tãtummodò rectè Scripturarum ſenſum exponi, ac obſcura fidei dogmata illuſtrari, cũ Eccleſiæ conſenſus, qui nunquam (vt Caluinus ipſe fatetur) à Dei verbo eſt ſeiunctus, pro vera, ac certa fidei regula colitur.

Clem. Alex. — Auguſt.

Id quoque demonſtrari poteſt ex D. Paulo ad Philippenſ. 3. vbi omnes fidei regulas ad hanc veluti certiſſimam reuocat. *Veruntamen* (inquit) *ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus, & in eadem permaneamus regula. Imitatores mei eſtote fratres, & obſeruate eos, qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram.* En quid de Eccleſiæ conſenſu ſentit Paulus.

Eò

A Eò enim peruenire, vt idem omnes ſapiant, idem doceant, atque in eadem fidei doctrina permaneant; Apoſtolus fidei regulam appellat, ac Apoſtolicam formam; à qua paululùm aberrare, non tam periculoſum, quàm fidei maximè pernicioſum eſſe ſentit: neque enim aliud eſt Paulo, idem ſapere omnes, quàm propriam ſententiam in fidei doctrina cum communi Eccleſiæ ſententia, ac conſenſu aſſociare. Quod inde exploratum eſt; nam & idem Paulus hæreſes haud aliunde oriri exiſtimat, quàm à proprio ſenſu, à communi Eccleſiæ ſententia diſcordi, quem ſibi quiſque in fidei doctrina ſingulariter ſequendum

B 1.Cor.11. proponit. Ita docet 1. Cor. 11. his verbis. *Primùm quidem conuenientibus vobis in Eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo; nam & oportet hæreſes eſſe, vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant.* Vides quàm apertè Apoſtolus ſciſſuras in doctrina fidei ab Eccleſię conſenſu diſſutas hæreſes vocat. Quapropter ad

Rom. 16. Romanos ſcribens c. 16. illos grauiſſimè monet, vt ab iis quàm diligentiſſimè caueant, qui diſſenſiones in fidei doctrina, & offendicula præter communẽ Eccleſiæ doctrinã ponunt. *Rogo autem* (ait) *vos fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinã, quam*

C *vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis.* Neque fruſtrà Paulus ab iis declinandũ monet, quandoquidem eo ipſo, quòd à communi Eccleſiæ ſenſu, à quo veræ fidei teſtimonium, ac iudicium manat, pertinaciter diſcrepant; protinus in hæreſeos barathrum incidunt, vt egregiè

Tertullian. docet Tertullianus de præſcript. Hæret. *Nobis verò* (inquit) *nihil ex noſtro arbitrio indulgere licet, ſed neque eligere, quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit. Apoſtolos Domini habemus auctores, qui ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerũt; ſed acceptam à Chriſto diſciplinam fideliter*

D *nationibus aſſignarunt: itaque etiamſi Angelus de cælo aliter euãgelizaret, anathema diceretur à nobis.* Tum ibidem. *Vnde enim extranei, & inimici Apoſtolis hæretici, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſque de ſuo arbitrio, aut protulit, aut*

Hieronym. *recepit?* Hieronymus quoque in ep. ad Galat. hæreſim ideo dictã affirmat, quòd vnuſquiſque eam ſibi diſciplinam eligit, quam putat communi eſſe meliorem. Quapropter ſicut hæreſis eo potiſſimùm ſigno agnoſcitur, cùm ab ea fidei doctrina, quæ communi Eccleſiæ conſenſu recepta eſt, ſingulari ſenſu diſſidet: ita ea vera, ac certiſſima fidei regula cenſenda eſt; cùm cuiuſque ſententia

E in nullo à communi Eccleſiæ conſenſu di-

Athanaſius. ſcordat, ita docet D. Athanaſ. oratione in dictum illud: *Omnia mihi ſunt tradita à Patre. Hæc eſt vera doctrina* (inquit) *hoc eſt verũ ſignum, argumentumque quod ita iſta inter ſe conſentiunt, neque diſſident, vel inter ſe vel inter Patres.*

Vincentius Lyrinenſis. Hinc Vincentius Lyrinenſis adu. Hæreſes c. 40. ita diſertè ſanctum hunc, ac Catholicum Eccleſiæ conſenſum extollit, vt illius contemptores, Hæreticos, ac Dei contemptores pronunciet. *Beatorum Patrum ſanctum, catholicúmque conſenſum ne quis ſibi temerè fortè contemnendum arbitretur, ait in 1. ad Cor. Apoſtolus. Et quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, quorum ipſe vnus erat: ſecundò Prophetas, qualem in actibus Apoſtolorum legimus Agabũ: tertiò. Doctores, &c. Hos ergo in Eccleſia Dei diuinitus per tempora, & loca diſpenſatos, quiſquis in ſenſu Catholici dogmatis vnum aliquid in Chriſto ſentientes cõtempſerit, non hominem contemnit, ſed Deum: à quorum veridica vnitate ne quis diſcrepet, impenſiùs obteſtatur idem Apoſtolus dicens: Obſecro autem vos fratres, vt idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata; ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia. Quòd ſi quis ab eorum ſententiæ communione deſciuerit; audiet illud eiuſdẽ Apoſtoli; non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis: id eſt, non eius, qui à conſentienti vnitate defecerit, ſed eorum, qui in conſentiendi pace permanſerint.*

Prætereа ea eſt certiſſima Regula fidei quę nunquam à fide ſinit aberrare: ſed Eccleſiaſticus conſenſus, quoties cum Pontifice de doctrina fidei aliquid decernit, nunquam errorem docet, quo in fide aberrare contingat: alioqui illæ inferi portæ, quas errores, ac Hæreſes Patres interpretantur, quibus nullus vnquam ex Chriſti dono triumphus in Eccleſiã eſſe debet, in Eccleſiam præualerent: neque immobili fidei (vt olim Chriſtus pollicit° eſt) Eccleſia inniteretur, ſi aliquãdo in errores, ac Hęreſes dilaberetur. Demũ Eccleſiæ domus, quæ perpetuò in fidei veritate firma, ac conſtans à Luca deſcribitur, tũ à Paulo colũna, ac firmamentum veritatis appellatur, prorſus labilis eſſet: neq; ingruentium Hæreſum impetus, ac procellas, aut ſuſtinere, aut ſuperare diceretur, ſed iis tandem oppreſſa rueret, ſi interdum à fide aberraret: atque inde fieret, vt Chriſtus, qui ad extremũ vſque orbis interitum cũ Eccleſia ſe manſurum eſſe dixit, Eccleſię domo penitus euerſa, tandẽ à nobis recederet; quæ cum expreſſo Dei verbo apertè pugnant. Cùm itaq; perſpicuum ſit, Eccleſiæ conſenſum ita à Spiritu ſancto perpetuò regi, vt eo duce, ac magiſtro nunquam in errorem labi poſſit; inde conſtat ab eo certiſſimam fidei regulam eſſe petendam.

Accedat denique, quòd cùm Eccleſia ſit indiſſolubile Chriſti corpus, quod nullo vnquam tempore à Chriſto capite ſeparari debet: omnino fateri opus eſt, illud nunquam ita à Chriſto deſeri poſſe, vt à vera Chriſti fide, ac doctrina aliquando decidat. Eccleſia namque tandiu Chriſti corpus eſſe dicitur, quoad vera fide eidem connectitur: quòd ſi vel ſemel eam à fide labi contingat, protinus ea Chriſti corpus eſſe deſinit, neque Chriſto capite potitur, cùm nulla ei fidei colligatione iungatur. Cùm igitur Eccleſiæ

R 3 Chriſto

Digitized by Google

Chriſto ſemper coniuncta eſſe debeat, conſequens eſt, vt ab eo etiam perpetuò in fidei doctrina illuſtretur. Verùm vt Eccleſia perpetuam Chriſti fidem aſſequatur, haud opus eſt, vnumquemque fidelium ſingulari quadam in vera fidei doctrina diſcernenda Chriſti luce perfundi; cùm ſatis ſit hanc iis lucem perpetuò communicari, qui fidei Doctores in Eccleſia à Deo cõſtituti ſunt, quib⁹ id commiſſum eſt, vt cæteros in fide inſtruãt. Hinc facilè colligimus, Eccleſiæ conſenſum, qui ex Paſtorum, & eorum duntaxat, qui cæteros ex officio docere debent, ſentẽtia compingitur, ita à Chriſti ſpiritu in vera fidei doctrina tradenda perpetuò illuſtrari, vt nullo vnquam tempore ab ea decidere valeat: quò fit, vt perpetuus veritatis dux, ac certiſſima fidei regula cenſeri debeat.

Postremò lubet ratione ex aduerſariorum ſtatu petita idipſum demonſtrare. Nam cùm omnes ſectarij purum Dei verbũ ſibi adeſſe clamitent, ac eaſdem Scripturas recipiant, quid eſt quòd inter Lutheranos, & Caluiniſtas tot in rebus fidei diſſidia vigent, vt nullis vnquam aut colloquiis, aut Synodis ſedari potuerint? tot etiam in ſectas tum Lutheranos, tum Caluiniſtas ſectos videmus: vt totam Germaniam, & Angliam innumeris penè ſectis conciſam oculis ipſis perſpicere liceat? Quid eſt, quòd inter has ſectas, tot ſibi inuicem repugnantes ſententiæ non conciliantur, ac doctrinarum bella tandem finem non accipiunt? id equidem ex Scripturis non accidit, cùm eas pari conſenſu recipiant. Id igitur inde certiſſimè euenire opus eſt, quòd varium Scripturarum ſenſum quiſque ſibi vendicat, neque illum ab vno Eccleſiæ conſenſu venatur. Cùm verò diuinam Scripturam prætérita Eccleſiæ Regula quique pro ſuo arbitrio interpretantur, certè nihil aliud efficiunt, quàm quòd ipſum Dei verbum deprauant, ac hæreſi inſeruire cogunt: vt præclarè docet Auguſtinus de Gen. lib. 7. cap. 9. *Auguſtin.* Neque enim (inquit) non omnes Hæretici Scripturas Catholicas legunt: nec ob aliud ſunt Hæretici, niſi quòd eas non rectè intelligentes ſuas falſas opiniones contra earum veritatem peruicaciter aſſerunt.

Ex his igitur perſpicuum eſt; Eccleſiæ conſenſum, quandoquidem ad veram fidei doctrinam declarandam à Deo neceſſariò inſtitutus eſt, atque adeò infallibilis agnoſcitur; vt & Dei ipſius conſenſus eſſe ritè iudicetur, & omnium controuerſiarum fidei iudex incorruptus habeatur, ſine quo vera fides, neque agnoſci, neque à falſa diſcerni poteſt: vnde tandem certiſſima doctrinæ fidei conditio, ac regula conſtituitur: ita Catholicæ doctrinæ vnitati neceſſarium, ac quodammodo connaturalem eſſe, vt eo ſublato ea nullo loco poſſit conſiſtere. Et cùm vera

A Religio huic orthodoxę doctrinæ vnitati potiſſimùm incumbat, conſtat ea è medio expuncta, veram Religionem protinus corruere.

De conſenſu Conciliorum circa doctrinam fidei, vbi quæritur primùm, an ſit à Deo inſtitutus.

Articvlvs VIII.

Secvnda huius Demonſtrationis pars eſt de conſenſu Conciliorum, quę B legitimè congregata de neceſſaria fidei doctrina aliquid decernunt. Porrò etſi ea quæ hactenus de Eccleſiæ conſenſu dicta ſunt, etiam ad Conciliorum auctoritatem, ac conſenſum transferri poſſint: illud tamen inter Eccleſiæ conſenſum, de quo modò egimus, & conſenſum Conciliorum, de quo in poſterum acturi ſumus, intereſt; quòd Eccleſiæ conſenſum tantùm ſub generali quadam ratione ſumptum conſiderauimus, ſiue is à ſolo Pontifice, quatenus Eccleſiæ Doctor, ac magiſter eſt ſub Chriſto conſtitutus; ſiue à Pontifice cum conſilio Cardinalium, & ali- C quorum Epiſcoporum extra Concilium, ſiue à Concilio ſimul cum Pontifice manaret. Modò verò ad propriam Conciliorum rationem rem perſtringimus, & eum Conciliorum conſenſum nunc expendendum proponimus, qui ad legitimam Concilij naturã declarandam eſt neceſſarius, ex quo vera fidei doctrinæ vnitas fluit. Sed quoniã plura ſunt, quæ ad veram Conciliorum naturam explicandam neceſſaria videntur, ea diſtinctis propoſitionibus proſequemur.

Prima propoſitio. *Conciliorum celebrandorum ratio, atque inſtitutio à Deo manat.* Huius D propoſitionis habemus apertum hoſtem, ac impugnatorem Lutherum, qui ad c. 15. Act. Apoſt. in diuinam Conciliorum inſtitutionem ita inuehitur. *Spiritus Sanctus non Conciliis, ſed ſolùm Chriſtianorum quos nouit, cordibus ſe adeſſe velle promiſit.* Et poſt pauca. *Incerta ſunt Concilia; neque fidendum eſt illis: nullum enim purum vnquam fuit, quin fidei aliquid addiderit, vel detraxerit.* Io. Caluinus parum à Luthero diſtat: nam Inſtit. lib. 4. cap. 9. §. 2. ex Scripturis nullum pro Conciliis teſtimonium afferri *Luther.* *Io. Caluin.* E docet, præter illud Matth. 18. *Vbi duo, aut tres congregati in nomine meo fuerint, illic in medio eorum ſum. Verùm id* (inquit) *nihilo minùs in particularem quemuis cœtum competit, quàm in Concilium vniuerſale.* *Matt. 18.* His verò cum veram fidei doctrinam oppugnare propoſitum fuerit, quid mirum, quòd diuinarum inſtitutionum, ac Conciliorum pręſertim, quibus vera fidei doctrina traditur, apertos ſe hoſtes exhibeant? Quapropter aduerſus illos probanda eſt propoſitio.

Falli

FALLITVR certè craſſo errore Caluinus, cùm nullum in Scripturis locum ſe offendiſſe ait, in quo diuinum aliquod pro conciliis celebrandis teſtimonium proferatur, præter illud. *Vbi duo, aut tres congregati fuerint*, &c. Atque ita huius teſtimonij auctoritatem diminuere conatur, vt de quolibet priuato cœtu dictum eſſe affirmet. Nam vt interim omittam hoc teſtimonio pleroſque Patres vſos eſſe ad probandum Concilia generalia ex diuina inſtitutione pendere. Nam Concil. Chalcedon. in epiſt. ad Leonem, ſexta Synodus act. 17. Cœleſtinus I. ep. 7. ad Synodum Epheſinam. Concil. Tolet. III. in principio. Alexand. epiſt. ad Anaſtaſium Alexandrum, &c. Ioannes Damaſcenus oratione prima de imaginibus, & plerique alij hunc locum ad id confirmandum vſurpant. Adeóne non modò mentis, verùm & corporalium luminum Caluinus cæcitate laborat, vt rem omnibus in Scripturis perſpicuam non cernat? Quid? an ignorat Caluinus ſimul ac Synagoga Pontifices habere cœpit, ſeniorum Concilium ſimul à Deo inſtitutum accepiſſe? quod vt teſtatur Philo lib. de temporibus de lege, de Rege, de Prophetis iudicandi ius haberet: id verò magnum illud erat Concilium Sanhedrim à Iudæis vocitatum, vt teſtis eſt Burgenſis, ad quod omnes legis difficultates, ac fidei dubia referebantur: de quo legitur Num. 11. Moyſi à Deo mandatum. *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſraël, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint, ac Magiſtri: & duces eos ad oſtium tabernaculi teſtimonij, faciéſque eos ſtare tecum, vt deſcendam, & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, & tradam eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris.* De hoc quoque Concilio intelligenda ſunt verba illa Deuter. 17. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium perſpexeris*, &c. *Surge, & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus.* Et infrà. *Et facies quæcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & ſequeris ſententias eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Hoc igitur Concilium ita à Deo inſtitutum, vt illius decreta inuiolabilem ſibi in rebus fidei auctoritatem vendicarent: tamdiu apud Synagogam incolume permanſit, quo vſque ad Chriſtum perueniret, quo tempore ob Chriſti necem ab eo patratam, atque ob ſummam illius infidelitatem in Conciliabulum degenerauit; & non multo pòſt ab Herode ingenti Sacerdotum ac Pontificum ſtrage deletum fuit.

Conc. Chalcedon. *Sexta Synodus.* *Cœleſtin. I.* *Conc. Tolet. III.* *Cyrill. Alex.* *Io. Damaſc.*

Philo.

Paul. Burgenſis.

Num. 11.

Deuter. 17.

SED quoniam aduerſarij minoris (etſi impiè) quæ veteris legis ſunt, velut antiquata faciunt, venio ad nouæ legis teſtimonia. Cùm Chriſtus de ſumma rerum cum ſuis agens, Apoſtolorum Concilium conuocaſſet, rogaſſetque; *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* An non legitimum illud Concilium fuit, A à Chriſto inſtitutum? at Caluini oculi caligant, velut alterius Heli, neque Scripturas quæ lucernæ Domini ſunt, videre poteſt: adhæc cùm Chriſtus de imminente ſibi paſſione Diſcipulos vellet certiores facere, Marc. 8. nónne duodecim Concilium congregauit; ac cum illis futuræ necis ſacramentum contulit; cui cùm aſſentire nollet Petrus, ipſe protinus redarguit: *Vade retro me Satana: non enim ſapis quæ ſunt Dei, ſed quæ ſunt hominum.*

Marc. 8.

QVOD ſi à Chriſto ad Apoſtolos deſcendimus: num aliunde, quam ex diuina inſtitutione profectum eſſe credimus, quòd ij plerá- B que Concilia celebrauerint? Prima ſiquidem Synodus ab iis celebrata ea fuit, quæ habetur Actorum 1. cùm Petrus conuocato Concilio electionē duodecimi Apoſtoli propoſuit illis verbis. *Viri fratres oportet impleri Scripturā, quam prædixit Spiritus ſanctus*, &c. Secunda deinde Synodus ab Apoſtolis conuocata fuit Actorum 6. in qua Diaconorum electio decreta fuit. Ita enim legitur, *Conuocantes autem duodecim multitudinem Diſcipulorum dixerunt. Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis: conſiderate ergo fratres viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem*, &c. Tertia Synodus C collecta fuit Ieroſolymis ab Apoſtolis ad definiendam fidei doctrinam, quæ de circunciſionis præcepto circumferebatur; in qua determinatum fuit, ne Gentiles ad circunciſionem cogerentur, de qua ita habetur Actorum 15. *Conueneruntq́; Apoſtoli, & ſeniores videre de verbo hoc.* Huius Cōcilij meminit Synodus Conſtantinop. II. collat. 8. in concluſione trium capitulorum his verbis. *Licèt* (inquit) *Spiritus ſancti gratia, & circa ſingulos Apoſtolos abundaret, & non indigerent alieno conſilio, ad ea quæ agenda erant; non tamen aliter voluerunt de eo, quod mouebatur, ſi oporteret gentes circun-* D *cidi, definire; priuſquam communiter congregati, diuinarum Scripturarum teſtimoniis vnuſquiſque ſua dicta confirmaret: vnde communiter de eo ſententiam protulerunt, ad Gentes ſcribentes. Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil aliud imponere vobis oneris, præterquàm neceſſario, vt abſtineatis ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.*

Actor. 1.

Actor. 6.

Act. 15.

Synod. Conſtantinop. II.

QVAPROPTER nimis apertè inſanit Lutherus, cùm Spiritum ſanctum nullis Conciliis adeſſe vult, tanquam nuſquam id promiſerit. Quæſo, an non huic Ieroſolymitano E Concilio Spiritus ſanctus adfuit? mentiuntur Apoſtoli, ſi quæ in eo Concilio decreta ſunt, à Spiritu ſancto minimè profecta exiſtimantur; cùm id affirment Apoſtoli præclaris verbis, *Viſum* (aiunt) *eſt Spiritui ſancto, & nobis.* En maximam hominis temeritatem, cui pro minimo eſt, vt proprium errorem ſtatuat, Apoſtolicam doctrinam conuellere: num & id fortè nobis negabit Lutherus; Spiritu ſancto plenos fuiſſe Apoſtolos, cùm hæc dicerent,

ac decernerent? num & illud inficiabitur, A- A poſtolos non proprio, ſed Chriſti nomine, atq; à Spiritu ſancto edoctos loquutos fuiſſe? Hæc ſi irridet Lutherus, reliquum eſt, vt & ipſas Scripturas irrideat, quæ Apoſtolis Doctorem, ac Magiſtrum Spiritum ſanctum pollicentur, Ioan. 14. (Ioan. 14.) *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum, vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit; & in vobis erit.* Item eodem cap. *Paracletus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis om-* B *nia, quæcunque dixero vobis.* (Ioan. c. 16.) Tum cap. 16. *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Cur & ipſis Apoſtolicis ſcriptis nõ valedicit, cũ ea non alia conditione inter Canonicas Scripturas annumerentur, quã quòd à Spiritu ſancto profecta eſſe creduntur? Porrò ſi tam Apoſtolica ſcripta, quàm Apoſtolici huius Cõcilij decreta à Spiritu ſancto emanaſſe conſtat; planè nimis infideliter ſe gerit Lutherus, cùm nullum legitimis Conciliis Spiritum ſanctum Doctorem relinquit; præſertim cùm non pro Ieroſolymitano tantùm Concilio; verùm & pro quibuſlibet aliis le- C gitimè congregatis, Apoſtoli hoc teſtimonium ferant, quibus Spiritus ſancti præſentiam adeſſe teſtantur. Non igitur incerta ſunt Concilia, aut incertam veritatem continent (vt impius ille garrit) cùm ea à Spiritu ſancto regantur, neque vllam aliam, quàm Spiritus ſancti doctrinam fidelibus tradant: aut non fidendum illis eſt, præterquàm ei, qui Spiritum ſanctum Doctorem habere renuit, vt dæmoniorum doctrinas propinet: ſed hæc Luthero ſufficiant.

QVARTVM Concilium in Aſia celebratum fuit, Paulo illud indicente, vt legitur D (Actor. 20.) Actor. 20. vbi Paulus à Mileto Epheſum mittens per nuncios Aſiæ Epiſcopos, ac maiores natu vocauit, ac paſcendi gregis Dominici formam illis præſcripſit. Porrò hoc Concilium tantùm Prouinciale fuit, cùm Aſiæ Eccleſiis tantùm indictum fuerit. Extremum tandem Concilium ab Apoſtolis celebratum (Actor. 21.) fuit Ieroſolymis, vt habetur Acto. 21. cui Paulus interfuit, ac compulſus fuit, ob ſcandalum tollendum, ſeipſum more Iudæorum purificare. De hoc Concilio ita legitur: *Sequenti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omneſque collecti ſunt ſeniores, &c.* E

CVM igitur Apoſtoli Concilia celebrauerint, neque hi propria ſententia, ſed ex Dei conſilio id præſtiterint, nullus iure dubitare poteſt, quin Conciliorum celebrandorum ratio ex ipſa diuina inſtitutione fluat. Quod (Clem. Rom.) ipſe Canon. 3. Apoſtol. qui apud Clementem legitur, apertè confirmat, quo bis in anno Prouincialia Concilia congregari, ac fidei doctrinam examinari decernitur his verbis. *Bis* (inquit) *in anno Epiſcoporum Concilia celebrentur, & inter ſe inuicem dogmata pietatis explorent, & emergentes Eccleſiaſticas contentiones amoueant: ſemel quidem ſeptimana quarta Pentecoſtes: ſecunda verò duodecima die menſis Hyperberethei, id eſt, Octobris.*

Conciliorum conſenſus an ſit vtilis, vel neceſſarius.

ARTICVLVS IX.

SECVNDA propoſitio. Concilia in Eccleſia celebrari nõ modò vtiliſſimum, ſed etiam aliquo modo neceſſarium eſt. Primùm quod ad illorum vtilitatem ſpectat; plurimæ ex Conciliorum celebratione Eccleſiæ vtilitates accedunt. Prima eſt, quòd diligentiùs morum reformationi inſiſtitur; cùm abuſus, & vitia, quæ ſæpè in Eccleſiam irrepunt, Conciliorum ſanctionibus tolluntur. Id enim ſtatuit fieri Concil. Aruernenſe (Cõc. Aruer.) 1. ſub Vigil. quod citat Iuo lib. 4. Decretorum. Secunda, quòd celeriùs Epiſcoporum cauſæ iudicantur; & ſi quæ in Eccleſiæ contentiones vigent, ſuauiùs dirimuntur. Ita decernit Concilium Nicenum primùm ſub Syluestro (Conc. Nic. I.) can. 5. Tertia, quòd maturiùs Eccleſiaſtica dogmata diſcutiuntur, vt teſtatur Capreolus (Cap. Carth.) Carthaginẽſis epiſt. ad Synod. Epheſ. Quarta, quòd ipſæ Apoſtolicæ traditiones feliciùs cuſtodiuntur; vt tradit D. Auguſt. epiſt. 118. (Auguſtin.) ad Ianuarium c. 3. Tandem, quod caput eſt, dubia in fide emergentia in iis faciliùs enodantur, & ipſa fidei doctrina perfectiùs explicatur, cùm vnanimis ille, ac ſacer conuentus in Chriſti nomine congregatus, Spiritu ſancto vndique afflatus; vel per ſacram, ac germanam Scripturarum interpretationem, vel per diuinarum Traditionum auctoritatem, quarum Eccleſia eſt cuſtos, de rebus fidei decernit, errores obtruncat, hæreſes confodit, & veram fidei doctrinam, abterſis hæreſum maculis puram fidelibus cuſtodiendam tradit: hac enim ratione Concilia potiſſimùm celebrari teſtantur præclarè Epiſcopi Antiochæ, Piſidiæ, Seleuciæ, Theodoſiopolis, &c. epiſt. ad Leonem primũ Imper. quæ eſt ad calcem Halcedonenſis Synodi, ex qua hæc pauca verba decerpſimus. *Notum eſt ſapientibus vniuerſis, quia niſi diuerſis, diuerſiſque temporibus hæreſes exortæ fuiſſent, nequaquam opus eſſet conſilio ſpiritualium medicorum: nam vbi infirmitas, illic opus eſt ſine dubio medicina. Et quemadmodum æulis dudum ægrotantibus, & cautè, & competenter à medicis, qui tunc inuenti fuerint, curatis: ſi rurſus contingat aliquem viſceribus fortè dolere, quicunquè poſteà reperti fuerint, non deſinunt adhibere medicinam: ita hæretica infirmitate temporibus diuerſis*

uerſis exorta, mirum non eſt, ſi à piiſſimis temporum quorumcunque principibus, Deo amantiſſimi Epiſcopi pro imminenti cura conuocati medicina utilia remedia porrexerunt.

QVOD profectò negari non poteſt Eccleſiæ ſemper vtiliſſimum fuiſſe, ne puriſſima fidei doctrina, vel minima vnquam erroris macula reſpergeretur. Id quoque ab antiquis Eccleſiæ Patribus olim ſemper obſeruatum fuit, cùm hæreſis Eccleſiam inuaderet. Quod in graui illa controuerſia de Hæreticis rebaptizandis, quæ olim in Eccleſia exagitata fuit, factum fuiſſe teſtatur D. Auguſtinus lib. 1. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 7. quam etiam ſine generali Concilio nunquam extinctam fuiſſe tradit his verbis. *Quæſtionis huius obſcuritas prioribus Eccleſiæ temporibus ante ſchiſma Donati, magnos viros, & magna charitate præditos Patres Epiſcopos ita inter ſe compulit, ſalua pace, diſceptare, & fluctuare, vt diu Conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diuerſa ſtatuta mutauerint: donec plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrimè ſanciebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur.* Atque idem repetit cap. 18. tum lib. 2. cap. 4. Immò & religioſiſſimi quique Imperatores, quibus veræ Religionis ac fidei tuendæ ſtudium ſummopere curæ erat, cùm ſanam fidei doctrinam ab Hæreticis peſſundari, ac nonnullis tenebris obuolui cernerent; vltrò Concilia petebant, vt ea ratione fidei incolumitati prouideretur. Hac enim de cauſa Conſtantinus Magnus primum Nicenum Concilium 318. Epiſcoporum annuente ſibi Syluestro ad Arrij impietatem condemnandam collegit. Poſt Conſtantinum Theodoſius ſenior aduerſus Macedonium Concilium in regia vrbe ex 150. Patribus collectum cogi curauit. Poſt hunc Iunior quoque Theodoſius Epheſinam primam Synodum à Cœleſtino primo obtinuit, vt Neſtorij hæreſim confoderet, atque vt alia Concilia omittam, quæ aduerſus graſſantem aliquam hæreſim coacta ſunt diuerſis Eccleſiæ temporibus. Iuſtinianus Imp. in epiſt. ad Patres Conſtantinopol. Concilij ſecundi, quod eo petente ad pleraſque hæreſes fundendas celebratum fuit: quæ epiſtola lecta fuit collat. 1. eiuſdem Concilij, de hac Conciliorum vtilitate his verbis ſcribit. *Semper ſtudium fuit Orthodoxis, & pijs Imperatoribus Patribus noſtris pro tempore exortas hæreſes per congregationem religioſiſſimorum amputare, & recta fide ſincerè prædicata, in pace ſanctam Dei Eccleſiam cuſtodire.* Quod ipſum quoque generale Concil. Conſtantin. II. confirmat collat. 8. *Sed & ſancti Patres* (inquit) *qui per tempora in ſanctis quatuor Concilijs conuenerunt, antiquis exemplis vtentes, communiter de exortis hæreſibus, & quæſtionibus diſpoſuerunt, certo conſtituto; quod in communibus diſputationibus, quæ ex vtraque parte diſcutienda ſunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacij.*

S. Auguſt.

Iuſtinianus Imp.

Concil. Conſtant. II.

HIS igitur ac alijs innumeris ex Conciliorum celebratione Eccleſia commodis, atque vtilitatibus perfruitur. At ſi rem profundiùs intuemur, non modò vtilis, ſed apprimè neceſſaria Conciliorum celebratio eſſe cernitur. Cui enim ignotum eſſe poteſt, id cùm primis in Eccleſia neceſſarium eſſe, vt vera, ac neceſſaria fidei doctrina inter fideles ſeruetur, qua ſublata ipſa tum fides, tum Religio pereat, neceſſe eſt? At quando vnquam vera fidei doctrina aut meliùs, aut grauiùs ab Hæreticorum telis vindicatur, quàm cùm tot grauiſſimorum ac doctiſſimorū Patrum, qui in Concilio ſedent, conſenſu diſcuſſa; totius Orbis Chriſtiani, cuius in generali Cōcilio conſenſus elucet, decreto, oppoſitis erroribus damnatis, vera eſſe probatur?

CERTE negari non poteſt, quin nonnulla interdum ex Hæreticorum lacunis in populos monſtruoſa dogmata latenter irrepant, quæ quò magis veræ doctrinæ vultum præ ſe ferunt, eò atrociores ſunt Chriſtianæ fidei ac Religionis peſtes: quorum virus niſi ſumma diligentia curetur, facilè reliquum Eccleſiæ corpus inficit. Atque hæc quidem Pontifex etſi vel per ſe, vel aliquorum conſilio adhibito Pontificio gladio reſecare valeat, ſi tamen ea funditus extirpare, ac radicitus euellere cupit, id ſanè haud meliùs præſtare valet, quàm coacto publico ac generali Patrum Concilio, in quo tot ſenteñtijs damnatum dogma velut tot telis perimatur. Huc enim Conciliorum celebrationem neceſſariò reſpicere docet ſecūdum Turonenſe Concilium ſub Pelagio primo, vbi in Præfatione ita ſcribitur. *Neceſſe eſt vigilantiſſimè prouidere, vt quicquid ab antiquis Patribus ſtatutum, de tramite canonico quarundam perſonarum temeritate cernitur imminutum, reuocandum ſit ad ſtatum priſtinum; vt poſſint malè admiſſa corrigi, & non admittenda damnari.* Quod etiam diſertiſſimis verbis explicat Concilium Foroiulienſe ſtatim in initio. *Quinimò* (ait) *propter confluentiam gerendarum rerum, confuſaque negotia, quæ crebriùs litis de radice ſpinoſis cauſarum emergere aculeis conſueuit: ac per hoc pullulantia Dominici ruris triticea meſſis virentia ſata adhuc, vt ita dixerim, intra ſtipulæ thecam, ſpiritualium fructuum turgentibus ſpicis, necdum in flauentes culmos, aureas erumpentes ariſtas; necdum ſterilium zizaniorum manipulis in vno faſce ignitis funibus colligatis, vltricibus traditi in pabulum flammis; vmbroſis nihilominus ſuffugare falſitatum rhamnculis moliuntur. Qua de re talia, & huiuſcemodi peſtifero de virgulto frutecta gliſcentia plurimorum nimirum venerabilium fratrum, qui agrum curiæ cœleſtis patroni ſumma ſollicitudinis cura excolere ſunt deputati radicitùs: neceſſarium fore proſpectum eſt, vt linguarum falcibus detruncata marceſcant: quatenus ſæpius cenſura magiſterio nequitia*

Concil. Turon. II.

Concil Foroiulienſe.

nequitiæ reſciſſis ramuſculis, ipſa quandoque radicum materies veneni infuſione vitiata funditus euellatur.

PLERVMQVE verò ſcandala ex mutuis Epiſcoporum diſſenſionibus in populo oriuntur, quæ amputari neceſſe eſt, vt neceſſaria ac mutua in Eccleſia vnitas, ac concordia ſeruetur. Sæpe etiam Eccleſiaſticæ ſanctiones, & priorum Conciliorum decreta Epiſcoporum incuria negliguntur; quæ renouari opus eſt, ne penitus in contemptum ruant: atque his publica Concilij auctoritate, ac Synodica conſtitutione grauiùs, ac perfectiùs proſpicitur. Has cauſas commemorat Gregorius Mag. epiſt. ad Æcherium Lugdun. Epiſcopum ordine 110. lib 7. Regiſt. *Ne qua* (ait) *inter fratres diſſenſio: ne qua inter præpoſitos, & ſubiectos ſint fomenta diſcordiæ, in vnum conuenire Sacerdotes neceſſe eſt, vt & de incidentibus cauſis diſceptatio: & ſit ſalubris de Eccleſiaſtica obſeruatione collatio: quatenus dum per hoc, & præterita corriguntur, & regulam futura ſuſcipiunt.*

Greg. Mag.

POSTREMO ex ipſo Conciliorum fine, ob quem illa celebrari ſolent, facilè illorum neceſſitas declaratur. Porrò is Conciliorum finis eſſe agnoſcitur, vt publica ac Orthodoxa fides ſarta tecta ſeruetur, & Eccleſia bonis moribus inſtruatur. Siquidem in Conciliis, vt teſtantur Ludouicus, & Lotharius in epiſt. liminari, quæ eſt ante Pariſienſe III. Concilium. *Tractare, quærere, & cum Dei adiutorio definire debent Epiſcopi de cauſis ad Religionem Chriſtianam, & eorum curam pertinentibus, quid à Principibus, ac reliquo populo, vel ita vt diuina auctoritas docet, aut aliter teneatur: vel quid inde ex parte, vel ex toto dimiſſum ſit, vt non teneatur. Deinde quid in ipſorum, qui paſtores populi conſtituti ſunt, moribus, conuerſatione, & actibus inueniri poſſit, quod diuinæ regulæ, atque auctoritati non concordet: ſimúlque inueniant, quæ occaſiones in vtroque ordine id eff. cerint, vt à recto tramite deuiatum ſit. Et quicquid de his cauſis inuentum fuerit, faciant ſolerti cura cuſtodiri.* Hæc piiſſimi Imperatores.

DENIQVE vt Tributienſe Concilium docet, congregantur in Synodo Patres ad reſecandum omnem palmitem inutilem, ad extirpandam cuiuſlibet hæreſcos radicem, ad tollendam ſchiſmatis occaſionem, ad corrigenda clericorum vitia, ad præcauenda populorum ſcandala, breuiter ad reformandos mores, & ſtatus non modò clericorum, ſed & laicorum. Hæc verò quàm Chriſtianæ Reip. neceſſaria ſint, quilibet facilè iudicare poteſt. Neque tamen hac Conciliorum neceſſitate Pontificum ſupremæ auctoritati quicquam derogari volumus; quaſi is ſine Concilio fidei dogmata, ac alia quæ ad neceſſariam vel fidei doctrinam, vel morum correctionem pertinent, determinare non va-

Concil. Tribur.

A leat. Quare tertiam propoſitionem annectimus.

An ſummus Pontifex poſſit abſque Concilio fidei dogmata definire.

ARTICVLVS X.

TERTIA propoſitio. *Pontifex maximus ſine Concilio poteſt fidei dogmata declarare, ac de iis decernere: quamuis id ſæpe non præſtet, niſi coacto Concilio (fidei neceſſitate admodum non vrgente.)* Bipartita eſt propoſitio: B & quoad vtramque partem probanda. Primùm quod ad Pontificis poteſtatem attinet, Nemo in dubium reuocare poteſt, quin Petrus à Chriſto ſummus Pontifex electus, ac conſecratus fuerit, niſi qui Euangelio iniuriam irrogare, ac ſanctos Patres mendacij criminari velit, qui Petrum hactenus Apoſtolorum Principem, & vniuerſalis Eccleſiæ Paſtorem docuerunt. Id verò cùm paſſim Patres teſtatum relinquant, etiam pari ac communi ſententia Pontificem B. Petri ſucceſſorem, ac Chriſti Vicarium in Eccleſia relictum eſſe affirmant Cuius rei ampliſſimi teſtes ſunt. C Irenæus lib. 3. c. 3. Concil. Nicenum I. in canonibus ex Arabico tranſlatis cau. 39. Cyprianus epiſt. 55 Hieronymus epiſt. 57. ad Damaſum. Auguſt. epiſt. 165. vbi Petri ſucceſſionem in Pontifices transfuſam vſque ad Anaſtaſium longo ordine recenſet. Athanaſius epiſt. ad Marcum Papam; & alij quamplures. Pontifex igitur cùm ſit ſucceſſor Petri (vt alias fuſiùs probabitur) Petro verò, non Concilio, paſcendi gregis poteſtas à Chriſto tradita ſit: neque enim Concilio, ſed Petro dictũ fuit. *Paſce oues meas,* Hinc exploratum eſt, non ad Concilium, ſed ad Ponti- D ficem id munus propriè ſpectare; vt neceſſaria fidei pabula Chriſtiano populo adminiſtret: nam ſicut Paſtoris titulo, id Petro, ac illius ſucceſſoribus collatum fuit, vt ſuprema Eccleſiæ gubernacula tenerent: ita cùm gregem paſcere iubentur, docendi, ac de vera fidei doctrina iudicandi poteſtas illis traditur; vt ſcilicet ea veræ doctrinæ pabula Chriſtianæ plebi adminiſtrent, quæ Chriſti ouibus maximè congruunt. Atque inde hæc ratio colligitur, quòd ſi illius eſt fidei dogmata declarare, cuius eſt ſuprema poſt Chriſtum au- E ctoritate populum docere: cùm ſuprema hæc poteſtas tantummodò penes Romanũ Pontificem reſideat, non penes vllum Concilium etiam vniuerſale. Igitur ſolius erit Pontificis abſque Concilio fidei dogmata explicare.

S. Irenæus. Conc. Nyc. S. Cyprian. S. Hieronym. S. Auguſt. S. Athanaſ.

CONFIRMATVR hæc ratio multis argumentis. Primum argumentum eſt; quia Conciliorum auctoritas pendet ab auctoritate Pontificis, velut à capite: ergo poteſt Pontifex ſine Concilio, quæ fidei ſunt, decernere.

Quæ

Digitized by Google

Leo 1. ep. 4. Quæ ratio eſt Leonis 1. Papæ, vt habetur in cap. *Ita Dominus*. diſt. 19. *Huius muneris ſacramentum* (ait) *ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo, quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet: vt exortem ſe mi[n]iſterij intelligeret eſſe diuini, qui auſus fuerit à ſoliditate petræ diſcedere.* Secundum, quia Concilia congregari non poſſunt abſque aſſenſu Pontificis, cùm ſit paſtor Eccleſiæ, ad quem illius regimen ſpectat. Igitur Concilium ita ſubditur Pontifici, vt

B poſſit Põtifex ſine Concilio ſtatuere de rebus fidei, ac emergentia dubia declarare: quod *Nic. Synod. Synod. Alex.* patet ex decreto 1. Nicenæ Synodi, cuius meminit Synodus Alexandrina ſcribens ad Fœlicem Papam his verbis. *Scimus in Nicena magna Synodo 318. Epiſcoporum ab omnibus eſſe concorditer roboratum: non debere abſque Romani Pontificis ſententia Concilia celebrari; neque Epiſcopos condemnari:* cui ſubſcribũt ferè vniuerſi Patres, quorum teſtimonia apud Gratianum extant diſt. 17. per totum.

NEQVE aliquid ponderis habet aduerſariorum calumnia, qui probare nituntur Concilia olim ab Imperatoribus conuocari ſolita

C fuiſſe: ex quo arguunt, ius conuocandorum Cõciliorum ad Reges, ac ſeculares principes ſpectare. Nuſquam enim apud Hiſtoriographos reperient Imperatores, modò Catholici, non Hæretici extiterint, abſque Romani Pontificis aſſenſu Cõcilium legitimum conuocaſſe. Plurimi quidem ex iis, cùm Religioſiſſimi eſſent: & ſummoperè quæ Chriſtianæ Religionis erant, curarẽt; cùm Eccleſiam aliqua hęreſi infeſtari cernerẽt, vel ſponte Concilia à Romanis Pontificibus petebant: vel ab ipſis cõuocanda, ſi quando Concilij locus eorum ditioni ſubiiceretur, ita ſua auctoritate

D communiebant, vt liberam poteſtatem Pontifici facerent in ea vrbe Concilium celebrandi: immò verò, & ſeipſos Concilij fautores, ac propugnatores exhiberent; quò fit, vt ſeipſos potiùs Pontificię auctoritatis miniſtros, quàm riuales, ac dominos præberent: at hi Concilia ſuo nomine minimè congregabant: ſed vel poſtulante, vel annuente Pontifice ea cogenda curabant. Id ex multis Synodorum teſtimoniis, ac Imperatorũ reſcriptis *Sext. Synod.* apertè conſtat: vnde in c. ſexta Synodus. diſt. 16. ſic habetur. *Sexta Synodus vniuerſalis Conſtantinopoli celebrata eſt, & Græco ſermone cõſcri-*

E *pta temporibus Papæ Agathonis, exequẽte piiſſimo Principe Conſtantino.* De Nicena Synodo, quã à Conſtantino Magno congregatam eſſe dicunt: item de Conſtantinopolitana prima, de Chalcedonenſi, quas tum à Theodoſio, tum à Martiano abſque aſſenſu Pontificis collectas eſſe opponunt: mera ſunt mendacia. Nam acta 6. Synodi act. 18. & Damaſus

A in Pontificali, teſtantur Nicenum Concilium Syluestri iuſſu celebratum fuiſſe. Præterea Conſtantinop. 1. teſte Theodoreto lib. 5. Hiſtor. c. 9. non à Theodoſio; ſed à Damaſo conuocatũ fuit: neq; aliud præſtitit Theodoſius, quàm quòd Damaſi epiſtolam, qua Concilium indicebatur, ad Epiſcopos miſit. Denique Chalcedonenſe Concilium non à Martiano, ſed à Leone coactum fuit: vt patet ex epiſtola Martiani ad Leonem 1 in qua petit à Leone, vt omnia, quæ ad Concilium pertinent, ſua auctoritate definiat.

CVR verò Imperatorum conſenſus non-

B nunquam ad Concilia celebranda à Pontificibus exquireretur, ea optima cauſa fuit: quòd cùm Imperatores toto ferè orbe imperarent, & Concilia in iis regionibus, quæ Imperatoribus ſubiectæ erant, ſæpè celebrari ſolerent, æquum ſanè erat, vt ea abſque Imperatorum licentia non fierent: præſertim cùm ex toto orbe conuentus fieret: id enim politicæ gubernationis ratio exigebat.

TERTIVM argumentum. Quia Conciliorum decreta nullum robur habent, niſi ſint à Pontifice approbata. Igitur Pontificis auctoritas in decernendis rebus fidei, non ita

C pendet à Concilio, quin ſine Concilio valeat aliquid de fide tenendum ſtatuere; quandoquidem iudex eſt Concilij, ac ſine Concilio ſtatuere poteſt, num decreta Concilij ſint legitima, vel infirma? Id ex antiquiſſimo vſu conſtat. Nam & Nicenum Concilium (vt te- *Conc. Nic.* ſtantur illius acta in epiſt. ad Syluestrum ſcripta) à Syluestro petit, quæcunque in eo ſtatuta ſunt, ſua auctoritate confirmari. Idem & ex Epheſina Synodo liquet, vt habetur in eius geſtis, cuius confirmationem Theodoſius Iunior à Cœleſtino I. petiit, & accepit. Patres item Chalcedonenſis Concilij ad Leo- *Chalc. Conc.*

D nem pro Concilij confirmatione ſcribunt, vt patet ex epiſt. eiuſdem Concilij ad eundem Leonem. Idem Leo petente Conſtant. ſextã Synodum confirmauit. Qui mos etiam ad omnes poſterorũ Conciliorum Patres tranſmiſſus eſt: quibus ea communis ſententia fuit, vt nihil vnquam in Conciliis ratum eſſe exiſtimauerint, niſi quod Romani Pontificis auctoritate firmatum eſſet. Ex quo elicimus penes Pontificem ſolam, ac ſupremam de rebus fidei definiendi poteſtatem ſitam eſſe: quamuis ille nunquam niſi ſumma diligentia adhibita in cauſis fidei definiendis procedat.

E HINC illorum apertus error euincitur, qui ſupremam, ac immediatam à Deo Conciliis auctoritatem collatam eſſe exiſtimant, tanquam ſupremo controuerſiarũ omnium Iudici: nam cùm nullibi apud ſacras literas id ſcriptum legatur: illæ verò ſummam omnium rerum tantummodò ad Pontificem referant, cui totius Eccleſiaſticæ gubernationis, ac ſcientiæ claues à Chriſto elargitas affirmant: planè

planè ignoto, qua ratione id ſibi perſuadeant: A ſi enim hæc Conciliis poteſtas à Deo data eſſet, quid cauſæ foret, quòd tot generalia Concilia hactenus ab ipſa Eccleſiæ infantia in orbe celebrata, tam humiliter decreta ſua Pontifici ſubiicerent, atque ab eo confirmationem expoſcerent? Planè negari non poteſt, quin ſi generalia Concilia ſupremam hanc poteſtatem ſtatuendi, definiendi, ſententiandi, ac de rebus fidei, ac morum decernendi à Deo tantùm ſibi collatam agnoſcerent; cùm primùm eam ſibi à Põtifice manare profeſſa ſunt, diuinum ipſum ius violauerint, ac proinde errauerint, cùm in alium collatam tantùm ſi- B bi à Deo auctoritatem transferrent. Quòd ſi errare potuerunt, quomodo ea ſupremam infallibilis veritatis regulam ſibi vendicant?

CÆTERVM, quod obiiciunt aduerſarij Conciliorum confirmationẽ à Romano Pontifice petitam tantummodò priuatam fuiſſe, ſicut & aliorum Epiſcoporum, qui idcirco Conciliorum decretis ſubſcribebant, vt omnia communi conſilio acta eſſe probarent; aperta calumnia eſt, quę duplici ratione euincitur: prima, quia Concilia, quæ confirmationem a Romano Antiſtite poſtulabant, eò ſpectabant, vt legitima ab omnibus iudicaren- C tur, & eorum decreta vim in Eccleſia naneiſcerentur: quod perſpicuum eſt ex 6. actione Synodi Chalcedonenſis, & ex cap. Regula, diſt. 17. & ex cap. Bene. diſtinct. 96. Gelaſius quoque in epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ, quæ allegatur à Gratiano de conſecrat. diſt. 4. cap. Confidimus. ac Leo II. epiſt. ad Conſtantinum 4. Imperat. pro ſexta generali Synodo hoc idem confirmant. Tandem Adrianus I. epiſt. ad Conſtantinum, & Irenem matrem, quæ lecta eſt in ſecunda Nicena Synodo act. 1. id apertè fatetur his verbis. *Romana Eccleſia, quæ ſemper & tenuit, & retinet principatũ, vnam- D quamque Synodum & ſua auctoritate confirmat, & continua moderatione cuſtodit.* Altera ratio eſt, quòd ſi confirmatio à Pontifice petita tantùm priuata eſſet, recuſante Pontifice, non minùs rata eſſent Concilia, cùm in eo cæteri Epiſcopi conſpirarent, quàm ſi iis Pontifex annueret. At plurima Concilia idcirco reprobata, ac damnata cernimus; quòd hãc à Pontifice confirmationẽ nõ acceperint: igitur ea non priuata, velut cęterorum Epiſcoporũ, ſed publica, velut ſupremi capitis, cui ius in Concilium competit, cenſeri debet: ſed hæc ratio nũc fuſiùs explicabitur in quarto argumẽto. E

Synod. Chalcedonenſ.
Gelaſ. Pap.
Leo II.
Adrianus I.

QVARTVM argumentum ex ſuprema Pontificis poteſtate deſumitur. Põtifex namque Conciliorum decreta circa fidei dogmata, & corrigere, & damnare poteſt. Igitur non indiget Concilio ad fidei dogmata declaranda. Patet conſequentia: nam ſi Pontifex ſolus abſque Concilio poteſt Cõcilij decreta circa fidem infringere, ergo ſolus abſque Concilio A valet de fide decernere. Porrò quòd is poſſit Conciliorum decreta infirmare, atque ipſa Concilia ſpuria, ac illegitima declarare: apertum eſt primùm ex ſuprema, & Vicaria Chriſti poteſtate, qua Pontifex toti Eccleſiæ præſidet, cui cùm tota Eccleſia velut Chriſto ſubiecta ſit, ſine quo Cõcilia ritè congregari non poſſunt; ſanè liquet, quòd ſi aliqua minùs legitimè congregata fuerint, dãnare, & illorum decreta irritare propria auctoritate valeat. Deinde hoc ipſum res ipſa clamitat: nã pleraque Concilia, quæ generalia putabantur, hac ratione à Pontificibus reprobata legimus: ſi- B quidem & Epheſina ſecunda Synodus, quam generalẽ appellant, à Leone Magno damnata fuit. Item Ariminenſe Conciliũ ſub Conſtantio, & Synodus Cõſtantin. ſub Michaele, & alia Conſtantinop. ſub Leone Iſaurico; alia etiam ſub Conſtantino Copronymo, eodem modo à Pontificibus reprobata fuerunt. Præter hæc, Sardicẽſe, Syrmienſe, Quiniſextum, Francofordiẽſe, Conſtantienſe, Baſileenſe, & alia nõnulla celebrata ſunt, quæ partim damnata, partim confirmata Pontificum auctoritate legũtur. Denique id perſpicuè pronũciat Nicolaus primus ep. ad Michaelem Imperat. C circa medium. *Romana Eccleſia* (inquit) *collecta Cõcilia ſua auctoritate firmat, ſua moderatione cuſtodit: vnde quædam eorum, quia conſenſum Rom. Põtificis non habuerũt, valetudinẽ perdiderunt.* Ex his patet Pontificẽ non ita Cõciliis ſubdi, vt ſine Cõcilio fidei dogmata declarare nequeat.

Nicolaus primus.

QVOD verò id non præſtet Pontifex, niſi fidei periculum vrgeat, quæ eſt ſecunda pars noſtræ propoſitionis. Primùm id ipſa rei grauitas expoſcit: quę ſanè tanta eſt, vt ad nouam aliquam in fide exortam controuerſiam dirimendam, maxima adhibita diligẽtia Pontifex procedere debeat, vt ea ritè, & perfectè exa- D minetur. Ac tunc maxima diligẽtia adhiberi creditur: cùm ad rem fidei examinandã Pontifex Patrum generale Concilium ſecum adhibet, cui Chriſtus Spiritũ ſanctũ magiſtrum veritatiſque doctorẽ pollicetur. Id cõfirmatur Apoſtolorũ exemplo. Hi namque tametſi ita cumulatè Spiritus ſancti dona accepiſſent, vt quæ ad veræ fidei doctrinã ſpectarent, nullo alio doctore perfectiſſimè cognoſcerẽt: nihilominus cùm de circumcidẽdis Gẽtilibus orta eſſet in Eccleſia quęſtio; nõ ſecus, quàm adhibito Cõcilio eã determinandã eſſe exiſtimarunt. Quod à Pontificibus, qui Petri ſucceſſo- E res ſunt, obſeruari æquũ eſt, ne in grauioribus fidei rebus definiendis minori diligẽtia, quàm par eſt, ſola ſua auctoritate properent: ſed potiùs vel generali Cõcilio (ſi nullum fidei periculum immineat) rem exactè diſcutiendã tradant; vel ſi viget periculum, doctiſſimos ſiue ex Cardinalium numero, ſiue aliunde ſibi viros accerſat, qui ſecum de quæſtione, quid ſequendum, aut reſpuendum ſit, iudicent.

POSTRE

Postremo id antiquiſſimus Pontificum vſus confirmat, qui nunquam, vel ratò de vlla fidei controuerſia ſoli iudicarunt, niſi vel Epiſcoporum coacto Concilio: vel doctiſſimorũ, ſi quando caſus vrgeret, habito conſenſu. Atque id ea ratione Eccleſiæ magis vtile fuit, quòd ea fidei definitio vniuerſali Eccleſię voce conclamata, cuius imaginem gerit Concilium generale, auidiùs ab omnibus excipiatur: & quæ publico multorum cõſenſu terminata ſunt, minùs aduerſariorum calumniis ſint obnoxia. Denique quòd vniuerſalis Concilij, quod cum Pontifice conſpirat, decreta, velut à Spiritu ſancto profecta omnino irrefragabilia cenſeantur.

Hinc factum eſt, vt vix vnquam prætterquàm in generalibus Conciliis fidei controuerſiæ definitæ ſint, vt exploratũ eſt. Nam in Nicena 1. Synodo filij Cõſubſtantialitas aduerſus Arrium determinata fuit. Cõſtantinopolitana Synodus pulſo errore Macedonij Spiritus ſancti Diuinitatẽ confirmauit. Epheſino Concilio definita fuit cõtrouerſia de vna Chriſti perſona, & duabus naturis; & profligata eſt impietas Neſtorij. Per Chalcedonẽſe Conciliũ lis de vtraq; Chriſti natura obtruncata fuit, Eutychete dãnato. Altera generalis Synodus Cõſtantinop. coacta fuit, in qua Origenis errores dãnati fuêre. Tertia Synodus generalis Conſtantinop. ſtatuit duas in Chriſto voluntates agnoſci debere: eorum Hæreſi reiecta, qui vnam tantùm in eo voluntatem aſſerebant. Deniq; vt cætera Concilia taceã, quotquot Hæreſes in Eccleſia interẽptę ſunt, vniuerſæ ferè à Pontificibus ſacrorum Conciliorum gladio iugulatæ fuerunt. Neque tamen his dictis quicquam Concilio extra Pontificem tribuimus, vt ex ſequenti propoſitione patebit.

An Concilium ſit ſupra Pontificem.

Articvlvs XI.

Qvarta propoſitio. *Auctoritas Concilij generalis non eſt ſupra Pontificem, ſed tota ab eo pendet.* Declaranda eſt propoſitio. Nam vt optimè notat Thomas Stapletonus lib. Principiorum fidei controu. 6. quæſt. 3. artic. 5. comparatio inter Papam, & Concilium variis modis à variis inſtituitur. [*Thomas Staplet.*] Quidam enim Concilij auctoritatem ita cum Pontificia comparant, vt velint Concilium legitimè à Pontifice congregatum, quoad plenam rerum definiendarum auctoritatem Papa ſuperius eſſe: ita vt eo etiam contradicente valeat controuerſias fidei definire, canones conſtituere, iuriſdictionem circa Eccleſiaſticam diſciplinam exercere, atque ea omnia præſtare, quæ Pontifex abſq; Concilio poſſet efficere. Quæ opinio olim à Patribus Cõcilij Piſani in dubiũ vocata fuit, [*Concil. Piſanum.*] cùm Eccleſia ob duorum Pontificum ſedes, ſcilicet Gregorij XII. & Benedicti XIII. ſchiſmate laboraret. Deinde rurſus hæc controuerſia ſuſcitata fuit in Concilio Conſtantienſi, [*Conc. Conſtantienſ.*] cùm Ioannes 23. clàm à Concilio diſceſſiſſet. Tum paulò poſt tempore Concilij Baſileẽſis [*Concil. Baſileenſ.*] ab inferis excitata, quam tamen defendit Nicolaus Cuſanus [*Nicolaus Cuſanus.*] de concord. Cathol. lib. 2. c. 17. Hæc opinio eo fundamento nititur; quòd crederet generali Concilio, tanquam vniuerſam Eccleſiam Catholicam repræſentanti, hanc poteſtatem immediatè à Deo fuiſſe collatam: ex illis verbis Matth. 18. *Dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus.* Id patet ex verbis Conſtantienſis Concilij ab Eccleſia reprobatis. [*Conc. Conſtantienſ.*] *Hæc ſancta Synodus declarat, quòd ipſa in Spiritu ſancto legitimè congregata Concilium generale faciens, & Eccleſiam Catholicam repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cuiuſcunque ſtatus, aut dignitatis etiamſi Papalis exiſtat obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, & dicti ſchiſmatis extirpationem, & reformationem dictæ Eccleſiæ in capite, & membris.* Eadem verba repetita habentur in Concilio Baſileenſi Actione 2. & 18. quæ pari ratione reiecta ſunt.

Alii verò Pontificiam poteſtatem ita cum Conciliorum auctoritate conferunt, vt Pontificis poteſtatem vnam tantùm eſſe ab inferioribus poteſtatibus diſtinctam ſibi perſuadeant: ſed in Concilio generali omnes poteſtates contineri, eo quòd vniuerſalem Eccleſiam repræſentet, quæ omnes complectitur: ac propterea Concilium ſupra Papam eſſe ſentiunt, ſicut totum integrale eſt maius ſua parte. Hanc ſententiam defendit Io. Gerſon [*Io. Gerſon.*] in tractatu de poteſtate Eccleſiaſtica, & de auferibilitate ſponſi.

Alii ferè eodem modo Concilium ſupra Papam eſſe opinantur, quòd Papam ſingulis quidem perſonis, & Eccleſiis præeſſe exiſtiment: non tamen omnibus ſimul collectis: atque inde in Concilium nullum ius habere, ſed potiùs ei ſubiici oportere credunt.

Denique qui Eccleſiaſticam poteſtatem primò, ac immediatè Eccleſiæ collatam eſſe volunt: ij proculdubio Concilium ſupra Pontificem collocant. Quapropter cùm in hac propoſitione aſſerimus, Concilium generale non eſſe ſupra Pontificem, ſed à Pontificis auctoritate pendere, his omnibus bellum indicimus, qui quoquomodo Concilij generalis auctoritatem ſupra Pontificis poteſtatem extollũt. Porrò licet hęc propoſitio olim ingruente aliquo ſchiſmate, à pluribus fuerit impugnata: hodie tamen adeò omnium conſenſu recepta eſt, vt nemini ſecus ſentire liceat: quò fit, vt ſatis tutus illius

Digitized by Google

probationi nobis locus relictus ſit: nec niſi aduerſus ſchiſmaticos, vel Hæreticos in ea tuēda nobis hodie agendum ſit: tametſi Gerſonem, ac alios antiquiores huius erroris Patronos, qui propriam ſententiam Eccleſiæ iudicio ſubiecerūt, à ſchiſmatis culpa excuſemus.

Hvivs igitur propoſitionis veritas primùm à Scripturis petenda eſt, quæ Petrum à Chriſto totius Eccleſiæ Paſtorem conſtitutum eſſe affirmant: vt legitur Io. 10. *Simon Ioannis diligis me plus his? paſce oues meas.* Ex quo illud neceſſariò conſequitur, Pontificem, qui Petro ſuccędit, eandem in totā Eccleſiam à Chriſto poteſtatem habere. At Concilium eſt tota Eccleſia repręſentatiuè: igitur Pontifex ex Chriſti inſtitutione habet poteſtatē in Concilium, non econtrà. At obiiciūt aduerſarij Pontificē quidem velut Paſtorem præſidere toti Eccleſię diſtributiuè, id eſt, ſingulis perſonis, ac partibus Eccleſiæ, non tamē collectiuè, id eſt, Eccleſiæ ſimul in Concilio generali collectæ: at qua ratione, aut teſtimonio id aſtruunt? vnde ex Scripturis habent, quòd Pontificis ius, ac poteſtas tantùm in Eccleſiam diſperſam, non collectam ſeſe extendat?

Ioan. 10.

Certe Eccleſia corpus eſt (vt inquit Paulus) cuius vniuerſi fideles, tam Epiſcopi, quā laici ſunt membra: his vnus Pōtifex, velut caput præeſt; quis ita inſaniat, vt caput ſingulis tantùm quibuſque membris, ſeorſim diſpoſitis, nō omnibus ſimul collectis præſidere ſentiat? Planè hoc nimis friuolum eſt, nam quēadmodum Epiſcopus Paſtor eſt ſuæ diœceſis. Archiepiſcopus ſuæ Prouincię, Patriarcha ſui Patriarchatus, nō ſolùm diſtributiuè, ac ſeorſim ſingularum perſonarum, & Eccleſiarum ſui iuris; ſed etiam collectiuè: ſiquidem illos fateri opus eſt, Epiſcopum ſuæ Epiſcopali Synodo velut caput pręeſſe; Metropolitam Prouinciali, atque eodem modo Patriarcham Patriarchali Concilio præſidere: ita Pontifex cū totius Eccleſiæ Diuina auctoritate Paſtor agnoſcatur, atque ei totus orbis Epiſcopatus loco cedat: non ſolùm ſingulis Eccleſiæ ouibus, ac ſeorſim, ſed toti etiam Gregi ſimul in Concilio collecto præeſſe debet: ergo erit ſupra generale Concilium; haud ſecus, quàm inferiores Epiſcopi ſuis Conciliis præſunt.

Præterea cùm Dominus dixit Petro, vt legitur Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabò Eccleſiam meam.* Tunc ex communi Patrum conſenſu totius Eccleſiæ principatus Petro, ac Pontificibus Petri ſucceſſoribus promiſſus fuit. At Princeps toto ſuo regno, non tam ſeorſim diuiſo, quàm coniunctim collecto maior eſt (vt notum eſt) igitur Pontifex toto Concilio, in quo Eccleſiæ tegnum concluditur, maior agnoſci debet.

Matt. 16.

Hinc aliud argumentum elicimus. Nam cùm vna ſit Chriſti Eccleſia, ſuper Petrū Domini voce fundata (vt Cypriani verbis vtar) A quam Pontifex Petri ſucceſſor regendam accepit: neque ea magis vna ſit, cùm ſeorſim diſperſa eſt, quàm cùm ſimul in Concilio eſt collecta; quoquomodo Eccleſia nominetur, planè conſtat eam Pontifici eſſe ſubiectam: ac propterea Concilium neceſſariò Pontifici ſubiici debere.

Porro ex vtroque teſtimonio ita arguimus. Monarchiā his locis in Eccleſia à Chriſto inſtitutam fuiſſe, vox eſt omnium Patrū, ac Conciliorum, quam in Pontificibus perpetuò in Eccleſia ſeruari opus eſt: at ſi generale Concilium ſupra Pontificem auctoritatē ex- B tenderet, ſaltem eo tempore, quo Concilium celebraretur, & quoties illud celebrari contingeret, toties Eccleſię Monarchia deficeret: atque in Ariſtocratiam degeneraret: quod cū Diuina inſtitutione pugnat: quamobrem vt Monarchia à Chriſto inſtituta ſarta tecta ſeruetur, neque vllo vnquam tempore deficiat, fateri opus eſt, Concilium Pontifici, non Pontificem Concilio ſubdi oportere.

Præterea ex illis verbis, quibus Chriſtus Petrum ſingillatim affatus eſt Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua. Tu autem aliquando conuerſus confirma fratres tuos;* vniuerſi C Patres optimè deducunt, priuilegium infallibilis veritatis in definiendis fidei rebus, non Concilio, ſed Pontifici à Chriſto collatum eſſe; & cùm perſonale ſit, ad ſolos Pontifices tranſire: ac proinde legitima Concilia à Pontifice, qui integræ, ac infallibilis veritatis cuſtos eſt, confirmari oportere; quod perpetuo, atque antiquiſſimo vſu in Eccleſia receptum fuiſſe notum eſt, ex quo tandem conuincimus, quòd ſi Pontificum eſt, ex Chriſti inſtitutione confirmare Concilia, & quæ illis viſa fuerint reprobare: planè eadem auctoritate illorum erit Conciliis præeſſe, ac ea ſibi ſubiicere, D non econuerſo.

Luc. 22.

Cæterum hęc veritas Conciliorū, ac Patrū adhuc teſtimoniis roboratur. Ac inprimis Cōcilium Sueſſanū nō eſt auſum in Marcellinū Pontificē qui ex timore thus idolis adoleuerat, ac poſtea Martyr glorioſus extitit; ſententiam dicere: ſed illis verbis vſum eſt. *Tuo tenore, non noſtro iudicio iudica: nam prima ſedes à nemine iudicatur.* Quòd ſi Pōtifex à nemine iudicatur: igitur nec à Concilio poterit iudicari. Idem tradūt Patres Concilij Rom. ſub Syluestro vlt. Can. vbi ita legitur. *Nemo iudicabit primam ſedē.* Idē colligitur ex Cōcilio Chalcedo- E neuſi ſub Leone Act. 3. in quo Dioſcorus Patriarcha Conſtātinop cū tota Epheſina Synodo 2. damnatur: cùm ob alias cauſas, tum potiſſimū, quia ſummum Pontificem damnare auſus fuerat. Hoc ipſum habetur ex Romano altero Concilio ſub Adriano ſecundo, cuius verba refert octaua Synodus Act. 7. hoc modo. *Romanorum Pontificum ſedem de omnium Eccleſiarum præſulibus iudicaſſe legimus: de ea verò*

Conc. Sueſſanum in fine Concil.

Conc. Roma.

Conc. Chalcedon.

Conc. Rom. ſub Adriano. Synodus oct.

quem

quenquam iudicaſſe non legimus. Idipſum fatetur Lateranenſe Conciliũ vltimum ſub Leone X. ſeſſ. 11. vbi propoſita decreta à Conſtantienſi, ac Baſileenſi Concilio edita reprobat. *Solum* (inquit) *Romanum Pontificem tanquam ſuper omnia Cõcilia auctoritatem habentem, Conciliorum facendorum, transferendorum, ac diſſoluendorum, plenum ius, ac poteſtatem habens nedum ex ſacra Scriptura teſtimonio, dictis ſanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum, ſed & propria eorundem Conciliorum confeſſione manifeſtè conſtat.* Tandem vt Conciliis finem imponamus; Florentinum Concilium ſub Eugenio Quarto ſeſſion. ſeptima hoc ipſum diſertè ab vniuerſis tenendum ſtatuit, priorum Conciliorum decreta renouat, & oppoſitam ſententiam velut temerariam, ac erroneam explodit.

Cõc. Later. *Cõc. Florẽt.*

Id etiam plurima Patrum teſtimonia cõfirmant, Leo Magn. epiſt. 84. ad Anaſtaſium. Gelaſius epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ, vbi habet hæc verba. *Cuncta per mũdum nouit Eccleſia, quòd ſacroſancta Romana ſedes fas habeat de omnibus iudicandi: nec cuique liceat de eius iudicare iudicio.* Nicolaus Primus eandem ſemper Eccleſię fuiſſe ſententiam tradit epiſt. ad Michaëlem. Idem confirmant D. Gregor. lib. 9. epiſt. 39. Paſchalis, vt habetur cap. Significaſti, extra de electione. Innocentius 3. ſer. 2. de cõſecratione Pontificis, ac pleriq; alij Patres.

Leo Magn. *Gelaſius.* *Nicol. Prim.* *S. Gregorius.* *Paſchalis.* *Innocent. 3.*

Postremo ipſa ratio à Scripturis deſumpta maximè vrget. Conſtat enim Papam eſſe Chriſti Vicarium ex ipſo teſtimonio Ioan. 10. quod ſuprà retulimus. Cùm ſit legitimus Petri ſucceſſor, quem in Eccleſiæ gubernatione Chriſto ſuffectum eſſe nemo ignorat. Tum etiam ex omnium Patrum ſententia, vt aliàs demonſtrabimus, id maximè Catholicis exploratum eſt. Porrò ſi Chriſti auctoritas non penderet à Concilio ſi adhuc viueret, ſed omni Concilio maior eſſet: eadem ratione & Pontificis auctoritas, quæ ipſius Chriſti Vicaria eſt, à Concilio pendere non debet, ſed toti Concilio debet eſſe ſuperior, cùm Pontifex non alia in Eccleſia, præterquàm Chriſti poteſtate fungatur.

Ioann. 10.

Præterea Concilium ad membra Eccleſiæ pertinet, non ad caput, quod ex ipſa vi nominis conijcitur: Concilium enim generale omnium Eccleſiæ membrorum congregationem indicat, atq; hoc modo totius Eccleſiæ imaginem gerit. Pontifex verò cùm huius Eccleſiaſtici corporis ſit caput, toti corpori præeſſe debet; nec inter cætera corporis mẽbra, quaſi gregale aliquod mẽbrũ collocari debet, æqua cõditione cũ cæteris ſubiectũ: cũ ita in Eccleſię corpore cõſtitutus ſit, vt velut caput illi præſideat. At verò à nemine vnquam receptum fuit, vt membra, quæ capiti ſubiecta eſſe debent, ſibi caput ſubiiciant: cùm potiùs caput ipſo iure in membra ius exercere debeat. Hoc pacto generale Concilium, cùm Eccleſiæ membra tantummodò contineat, Pontificem caput ſibi agnoſcere debet, cui ſubiectum ſit: à quo ſi latum vnguem abſceſſerit, protinus Eccleſiam Acephalam, ac ſine ſuo capite conſtituit.

Accedat, quòd ſinguli Epiſcopi, ac Patres, qui in Concilio congregantur, ante congregationem oues erant Pontifici ſubiectæ. Igitur & poſtquam collecti ſunt, inter oues annumerari debent: quòd ſi id negant, dicant, qua ratione ouium naturam mutauerint, & ad paſtorum ius euolauerint, cùm nullibi id Scriptura affirmet; & antiquiſſimus Eccleſiæ vſus, ac conſenſus cum illorum oppoſita ſententia pugnet? Aut quodnam illis nouum ius, aut collectio magis, quàm diſgregatio acquiſierit, quod illos ſupremi Eccleſiæ paſtoris iudices effecerit? Nimis enim friuolum eſt præſidium, quod ex illo Matthæi 18. teſtimonio ſibi quærunt. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.* Neque enim ibi appellatione Eccleſiæ vniuerſale Concilium intelligendum eſt, ſed particularis cuiuſque Eccleſiæ præſul, vel magiſtratus; cùm ibi de fraterna correptione agatur, præcipiatúrque vt peccans frater, primùm ſecretò corripiatur: deinde vnus, vel alter ad correptionem teſtis adhibeatur: quos ſi audire negligat, tunc Eccleſiæ denuncietur: id eſt, præpoſito, qui Eccleſiam repræſentat. Quis hic vniuerſale Concilium intelligat nomine Eccleſiæ inſinuari? cùm de quotidiana fratris correptione, quam pro lethifero quoque delicto frequenter in die interdum fieri opus eſt, mentio fiat? Num quotidie generale Concilium conuocari poteſt; aut in vnum aliquem locum confluere totius Orbis Epiſcopi; vt à quolibet fraterni delicti correctore adiri poſſint? Porrò cùm Eccleſiæ præſul, cui delinquens frater ſubiectus eſt, hoc loco adeundus præcipitur; quis in iudicio petendo ordo obſeruandus ſit, annuitur. Nam ſubditus ſuo Epiſcopo denunciari debet. Epiſcopus verò ſi pertinaciter delinquat, ſuo Metropolitæ eſt deferendus. Metropolita delicti ſui Patriarcham iudicem habet, Patriarcha ſummo Pontifici, ſi incorrigibilis ſit, eſt denunciandus. Pontifex verò ſi peccet, à Deo iudicium expectare debet, cùm nemini in Eccleſia ſubſit, atque is eſt iudicij Eccleſiaſtici ordo in Eccleſia inſtitutus, quem nulli vnquam permittere licuit: neque enim vnquã Capitulo facultas data fuit, vt in Epiſcopum animaduerteret: neque Epiſcopis ſuffraganeis, vt Metropolitam iudicarent: aut Metropolitis, vt in Patriarcham ius dicerent. Ita neque Patriarchis, aut generali Concilio fas vnquam fuit, Pontificem ſuo iudicio

Matth. 18.

ſubmittere: ita intelligenda ſunt Chriſti verba, cùm ait: *Dic Eccleſiæ.*

Anno, quòd Conciliũ generale eſt velut Senatus Epiſcoporum ſummo Pontifici adiunctus; cui Pontifex grauiores cauſas definiendas committit: neque nouus hic Senatus erigitur, cùm Concilium conuocatur. Sed Epiſcopi velut Senatores diuerſis locis conſtituti, iubente Pontifice in vnum confluunt, vt maturiùs definiendas cauſas diſcutiant: quò fit, vt Epiſcopi eundem omnino dignitatis gradum obtineant ad Concilium vocati, quē antea obtinebant, antequam ad Concilium vocarentur: at Senatus à Principe inſtitutus, ſiue is diuiſus ſit, ſiue collectus, non eſt maior ipſo Principe; ſed ipſi ſemper eſt ſubiectus: hoc pacto Concilium Epiſcoporum, cùm ſit Senatus Pontificis à Chriſto inſtitutus, non debet eſſe maior Pontifice, ſed illi ſubiici.

Postremo ſi Concilium eſſet ſupra Pontificem, pleraque incommoda ſequerentur. Grex enim ipſo Paſtore maior eſſet. Familia Oeconomum poteſtate præcelleret. Filij in patrem naturale, ac debitum ius exercerent: ſponſa ſponſum imperio regeret; ſubditi Domino imperarent, quæ adeò cum ipſo iure naturali pugnant; vt nulla ratione defendi queant. Conſtat enim Pontificem à Chriſto totius Chriſtiani gregis Paſtorem conſtitutum eſſe, Eccleſiaſticæ familiæ Oeconomum, omnium fidelium Patrem, Eccleſiæ ſponſum; ac totius Chriſtianæ Reip. Dominum, ac Principem: de quo illud Dauidis dici poteſt. *Conſtituit eum Dominum domus ſuæ, & Principem omnis poſſeſſionis ſuæ.* Quò fit, vt non tam contra diuinum, quàm ipſum naturale ius pugnent, qui Concilium, ac totam Eccleſiam (Pontifice excepto) quæ tum grex, tum familia, tum filij, tum ſponſa, tum ſubditi in Scripturis nuncupantur, Pontifici anteponunt.

Qvod ad Concilia attinet, quæ oppoſitam ſententiam docent; Piſanum imprimis nihil circa huiuſmodi ſententiam determinauit. Conſtantienſe quidem definiuit generale Concilium eſſe ſupra Papam: ſed eam conditionem apponit, ſi ſchiſma Eccleſiam perturbet, vt notum eſt ex verbis Concilij ſuprà relatis: neque id incommodum videri debet, neque quicquam Catholicæ ſententiæ officit: nam ſchiſmate regnante, cùm ignoratur, quis ſit verus Pontifex; ignoratus Pontifex pro non Pontifice habendus eſt, quapropter generale Concilium poteſt tunc in dubios Pontifices ſententiam ferre, ac vno amoto, alterum verum, ac legitimum Pontificem declarare: hoc pacto Papalis dignitas dubia, ſcilicet, ac ignorata Concilij auctoritati ſubijcitur: quemadmodum id quoque de Scriptura ſentimus, quæ quandiu dubiæ au-

A ctoritatis eſt, & num diuina ſit, ignoratur; Eccleſiæ iudicio ſubmittitur: cuius ſententia certa iudicari debet. Porrò tunc quidem credendum eſt, Concilio in hoc iudicio ferendo Dei poteſtatem adeſſe, licèt ea extraordinaria ſit: neque facilè ex Scripturis haberi poſſit, niſi fortè ex conſenſu Eccleſiæ: ſicut fit, cùm ſede vacante ſacrum Cardinalium collegium aliquid circa Eccleſiæ adminiſtrationem decernit: tunc enim Apoſtolica ſedes Pontifice vacare cenſetur, cùm dubium Pontificem habet, ac verũ ignorat. Hæc creditur fuiſſe Conſtantienſis Concilij definitio, quæ
B ex illius verbis colligitur, cùm ait. *Cui quilibet cuiuſcunque ſtatus, aut dignitatis, etiamſi Papalis exiſtat obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidē, & dicti ſchiſmatis extirpationem:* alij tamen reſpondent, hoc decretum à Martino V. qui cętera illius Cōcilij decreta Conciliariter facta, id eſt, adhibito Concilij examine confirmauit, minimè confirmatum fuiſſe, cùm illud ſine vllo Concilij examine factum fuiſſe conſtet. Videant, quid de hac re ſcribant Io. à Turre Cremata lib. 2. c. 104. Sanderus de viſib. Monar. lib. 7. Bellarm. de Conc. auct. lib.
C 2. c. 19.

Nec eſt, quòd Baſileenſe Concilium opponant, quod ſeſſ. 33. tanquam de fide credendum proponit, Concilium eſſe ſupra Papam: nam Concilium iſtud, tametſi legitimè inchoatum fuerit, tandem in Conciliabulum degenerauit; ſimul ac Pontifici obedire noluit: quamobrem reprobatum fuit, primùm ab Eugenio Papa, vt patet ex eodem Concilio ſeſſ. 38. deinde à Leone X. in Concilio Lateranenſi vltimo ſeſſ. 22. Tandem à tota Eccleſia decretum illud præſertim de Concilio ſupra Papam velut irritum, ac nullius ponderis habitum fuit: cùm ea Eugenium
D 4. à Concilio Baſileenſi depoſitum, pro vero Pontifice agnouerit. Hinc oritur quinta propoſitio.

An conſenſus Concilij ſecluſo Pontifice ſit infallibilis veritatis.

Articvlvs XII.

QVINTA propoſitio. *Conſenſus Concilij ſecluſo Pontifice, non habet infallibilem auctoritatem definiendi de rebus fidei.*
E Propoſitio ferè ex ſuperioribus nota eſt: cùm diximus Concilia tantummodò ex Pontificum confirmatione ſibi robur acquirere; id verò clariùs demonſtrat, quòd nonnulla Cōcilia etiam generalia, hoc ipſo, quòd à Pontificis regula, vel inſtructione receſſerũt, in fide erraſſe leguntur. In his eſt Antiochen. Conciliũ ann. Dom. 335. celebratum, in quo dānatus eſt Athan. & Arriana hæreſis proclamata fuit, *Conc. Antioch.*

fuit, vt refert Socrates lib. 2. cap. 5. & Sozome- A
Cõc. Mediol. nus lib. 3. cap. 5. Secundum fuit Mediolanẽſe
pluſquam 300. Epiſcoporum tempore Con-
ſtantij, quod ad Arrianiſmum declinauit, te-
ſtę Ruffino lib. 10. cap. 20. Tertium fuit Ari-
Conc. Arim. minenſe 600. Epiſcoporum ſub eodem Con-
ſtantio, in quo Filij conſubſtantialitas expu-
gnata fuit, & ſublatũ nomen ὁμοούσιος. Quar-
Cõc. Ephe. 2. tum fuit Epheſinum ſecundum ſub Theo-
doſio iuniore, in quo confirmata fuit Hæreſis
Eutychetis, teſte Euagrio libr. 1. cap. 9. & 10.
Conc. Conſt. Syn. 6. Conſt. Quintum fuit Conſtantinopolitanum ſub
Leone Iſauro, & ſextum ſub Conſtantino
Copronymo, in quibus decretum fuit abo- B
lendas eſſe Chriſti, ac Sanctorum imagines:
vt teſtatur Paulus Diaconus lib. 21. & 22.
rerum Romanarum. Septimum fuit Piſa-
Piſan. Conc. num, quod à ſchiſmaticis quibuſdam Car-
dinalibus aduerſus Iulium II. congregatum
fuit Piſis, agente Imperatore, ac Rege Galliæ;
in quo dubitatum fuit, an Concilium eſſet
ſupra Papam, vt ſuperiùs expoſuimus. Octa-
Conc. Conſtantienſe. uum fuit Conſtantienſe Patrum ferè mille
inchoatum ſub Ioanne 23. ſed cùm Ioannes
clàm à Concilio receſſiſſet, neque illius de-
creta approbaſſet, lapſum videtur Conci-
lium in eo præſertim, quod ſtatuit Conci- C
lium eſſe ſupra Papam: tametſi nonnulli be-
nigniùs decretum illud exponant: vt viſum
fuit in ſuperiori propoſitione. Nonum fuit
Conc. Baſil. Baſileenſe celebratum anno 1431. in quo de-
poſitus fuit Eugenius quartus legitimus Pon-
tifex à Pontificatu, & proclamata Concilij
auctoritas ſupra Papam: & pleraque in eo
Concilio decreta edita ſunt, quæ poſtea à La-
teranenſi Concilio vltimo, & Florentino re-
probata fuére. Hæc & alia nonulla Concilia,
quandoquidem abſque Põtifice res fidei de-
finiendi poteſtatem ſibi vltrò arripere auſa
ſunt, haud mirum, quòd in errorem lapſa fue- D
rint, quãdo illius præſidio deſtituta fuére, qui
cùm rectæ, ac ſynceræ fidei doctrinam Diui-
na hęreditate poſſideat, infallibilem rectè de-
finiendi poteſtatem Concilijs tribuit; vt te-
Paſchalis. ſtatur Paſchalis extrà de elect. c. Significaſti,
cùm ait. *Omnia Concilia per Eccleſia Romana au-
ctoritatem, & facta ſunt, & robur acceperunt.* Quod
dictum confirmat D. Bernardus epiſt. 190. ad
Eugenium Pap. *Oportet* (inquit) *ad veſtrum re-
ferre Apoſtolatum pericula quaque, & ſcandala re-
gni Dei, & ea præſertim, quæ de fide contingunt. Di-
gnum namque arbitror, ibi potiſſimùm reſarciri
damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum.* E
*Hæc quippe huius prærogatiua ſedis. Cui enim alteri
aliquando dictum eſt. Ego pro te rogaui Petre, vt
non deficiat fides tua? ergo quod ſequitur à Petri
ſucceſſore exigitur. Et tu aliquãdo cõuerſus confirma
fratres tuos.* Cũ igitur Concilia mediante Pon-
tifice de rebus fidei decernendi à Deo pote-
ſtatem accipiant: planè manifeſtum eſt, ea
excluſo Pontifice, nullum neque robur, ne-
que infallibilitatem in cauſis fidei determi-
nandis ſibi vendicare poſſe.

His accedat, quòd ſi conſenſus Concilij
ſine aſſenſu Pontificis ad fidei dogmata de-
terminanda ſufficeret, ſequeretur Concilium
immediatè à Chriſto clauium poteſtatem ac-
cepiſſe, ac proinde Pontificem ei neceſſariò
ſubiici debere; quod ſuprà improbatum fuit:
neque enim Concilio, ſed Petro duntaxat tã
ſcientiæ, quàm poteſtatis claues à Chriſto
traditæ leguntur. Id præterea apertè ipſi iuri
diuino videtur aduerſari: nam præter ea, quæ
ſuperiùs dicta ſunt; manifeſtum eſt ex Sym-
bolo Apoſtolorum vnam tantummodò eſſe
Eccleſiam, quæ ad vnitatem capitis, in quo
ſuprema Eccleſiæ poteſtas, ac velut magiſte-
rium reſidet, neceſſariò reduci debet: nam
vt ait Cyprianus lib. 1. epiſt. 8. *Deus vnus eſt, &* *Cyprianus.*
*Chriſtus vnus, & vna Eccleſia, & cathedra vna ſu-
per Petrum Domini voce fundata.* Quòd ſi alia
cathedra, aut ſuprema poteſtas in Concilio
collocaretur, quæ à Pontificis poteſtate non
manaret, manifeſtè Eccleſiæ vnitas ſcinde-
retur, quæ vt duo capita, ita & duplicem po-
teſtatem ferre non poteſt: cùm vnum tan-
tùm corpus ſit. Quamobrem qui Concilio
immediatam poteſtatem, ac ſupremam à
Chriſto collatam eſſe volunt; planè mirabi-
le, ac inſolitum perſuadere optant: vt ſcilicet
vel caput à membris pendeat, & membra
capiti præſideant, quod nec ipſa natura fert:
aut caput ſimul cum membris præſideat; at
quis tunc ſubiicietur, cùm omnes pręſideant;
aut membra ſine capite dominentur? an non
Eccleſiæ corpus, quod à Concilio repræſen-
tatur, eò deuenire opus eſt, vt ſit velut exer-
citus ſine Imperatore, Regnũ abſque Rege,
familia abſque patre, Reſpublica abſque du-
ce, grex ſine paſtore? Atque id tandem effi-
ciunt, vt omnem corporis Eccleſiaſtici cum
capite colligationem diſſoluant; Eccleſiæ ve-
ritatem dilacerent, & Eccleſiam ſola mem-
brorum aggregatione nullo capite conſiſten-
tem eſſe venditent, quibus apertè repugnat
Cyprianus, qui Eccleſiam gregem appellat
ſuo paſtori vnitam. Inde ſextam propoſitio-
nem elicimus.

*An conſenſus Concilij accedente Pontificis
conſenſu ſit infallibilis in doctri-
na fidei.*

ARTICVLVS XIII.

SEXTA propoſitio. *Conſenſus Concilij
in decretis fidei à Pontifice approbatus, eſt
infallibilis veritatis.* Quæ propoſitio ex
prioris propoſitionis fundamẽto elicitur: hu-
ius propoſitionis probationem fusè proſe-
quuti ſumus art. 3. 4. 5. & 6. cùm de conſenſu
Eccleſiæ ageremus, quam hìc repetere non

eſt opus: ſiquidem conſenſus Concilij cum Pontifice conſpirans, eſt ipſe conſenſus Eccleſiæ, cuius decreta potiſſimùm circa fidem irrefragabilia habentur: quapropter videnda ſunt teſtimonia, quæ ibi tum ex Scripturis, tum ex Patribus collegimus, & rationes, quas ad huius rei confirmationem attulimus.

SED quoniam Hæretici huius temporis. *Lutherus.* Lutherus in lib. de Conciliis artic. 28. & 29. *Caluinus.* Caluinus lib. 4. Inſtitut. cap. 9. §. 11. & paſſim. *Ioan. Somerus.* Ioannes Somerus aduerſùs Petrum Carolum lib. 2. cap. 3. nullam legitimis Conciliis infallibilem in rebus fidei decernendis veritatem relinquunt; ſed quantumlibet pura ac legitima fuerint, plurimis errorum næuis adhuc laboraſſe latrant; placet illos vna, vel altera ratione confodere. Nam legitimis Conciliis, vel ſpiritum adeſſe credunt, vel negant: ſi credunt, *Caluinus.* vt fatetur Caluinus Inſtitut. lib. 4. c. 9. §. 1. his verbis. *Porrò hoc eſt Christi ius, vt Conciliis omnibus præſideat, nec ſocium habeat hominem in iſta dignitate.* Quomodo præſente, immò præſidente Conciliis, ac ea moderante, ac docente Chriſti ſpiritu, in decernenda fidei doctrina Concilia labi poſſunt? Infallibilis ſiquidem eſt Chriſti ſpiritus, & cùm ſe Conciliorum ducem, ac moderatorem infallibilem præſtat: planè dubitandum non eſt, quin totius Concilij conſenſum in decernendis rebus fidei ita diſponat, vt omnino infallibilem reddat. Hæc ſanè clariora ſunt, quàm vt ampliori demonſtratione egeant.

SI negant: profectò ab ipſis Scripturis apertè mendacij, ac impietatis redarguuntur, quæ Spiritum ſanctum Eccleſiæ legitimè in Concilio congregatæ Doctorem pollicentur: *Ioan. 14.* vt patet ex teſtimoniis Ioannis cap. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis,* &c. *Cap. 16.* & cap. 16. *Cùm venerit ſpiritus ille veritatis, Act. 15.* *docebit vos omnem veritatem* Et Actorum 15. apertè teſtatur Scriptura Spiritum ſanctum Conciliis adeſſe, cùm in Concilio Ieroſolymis coacto Apoſtoli illis verbis vſi ſunt. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris,* &c.

PORRO, ſi quæ Concilia legitima cenſenda ſint, percontentur. Ea vniuerſorum Patrum conſenſu legitima Concilia iudicantur, quæ à legitimo Eccleſiæ præſide congregata, ab eodem confirmata exiſtunt, vt perſpicuum *Synodus Nicena.* eſt ex Nicena 1. Synodo, quæ vt Iulius primus teſtatur epiſt. ad Orientales Epiſcopos, qui eidem Synodo interfuit: ſtatuit, non debere præter ſententiam Romani Pontificis vllo modo Concilia celebrari. At præclarè *Pelagius.* Pelagius 2. epiſt. 1. ad Epiſcopos, qui Conſtantinopolim cum Ioanne Conſtantinopolitano Epiſcopo ad Concilium conuenerant, declarat, nullam vnquam Synodum ratam

A fuiſſe, quæ Apoſtolicæ auctoritatis præſidio munita non fuerit. Hæc ſunt illius verba. *Relatum eſt ad Apoſtolicam ſedem, Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum vniuerſalem ſe ſcribere, vóſque ex hac ſua præſumptione ad Synodum conuocare generalem, cùm generalium Synodorum conuocandi auctoritas Apoſtolicæ ſedi B. Petri ſingulari priuilegio ſit tradita: & nulla vnquam Synodus rata legatur, quæ Apoſtolica auctoritate non fuerit fulta.* Hic Pelagius Gregorij Magni in Apoſtolica ſede prædeceſſor fuit. Denique nulla Concilia vnquam pro legitimis habita fuiſſe, quæ à Romano Pontifi-

B ce confirmata non fuerint, teſtatur Adrianus 1. Epiſt. ad Conſtantinum, & Irenem *Adrianus.* matrem, quæ lecta eſt actione 1. ſecundæ Nicenæ Synodi. *Romana Eccleſia* (ait) *quæ ſemper, & tenuit, & retinet principatum vnamquamque Synodum, & ſua auctoritate confirmat, & continua moderatione cuſtodit.* Hinc pleraque Concilia, quandoquidem à Pontificibus confirmata non ſunt, inter illegitima collocantur, de quibus ſuperius egimus.

LEGITIMA igitur Concilia cùm ea tantum ſint, quæ à ſummo Pontifice approbantur: quoties Pontifex Concilij alicu-

C ius decreta ſua auctoritate firmat, conſtat Concilium illud infallibilem omnino veritatem docere; tum ob intimam Spiritus Chriſti præſentiã, ac Diuini Spiritus Magiſterium infallibile, quod Concilio præſidet. Tũ quia Pontifex, qui eſt ſucceſſor Petri in iudicio fidei errare non poteſt: cùm ei fidei indefectibilitas, quoad fratrum confirmationem à Chriſto collata ſit. Si enim Pontificem errare contingeret, tota ſimul Eccleſia, quæ illi ſubdita eſt, ac eũ magiſtrũ ſequitur, cùm eo in errorem laberetur: nec vlla fidei certitudo prorſus in Eccleſia relicta eſſet: ex

D quo tandem accideret, vt quamplurimæ Hæreſes, quæ à ſolo Pontifice abſque Concilio obtruncatæ ſunt, velut Manichæorum, Marcioniſtarum, Sabellianorum, Nouatianorum, Donatiſtarum, Pelagianorum, Luciferianorum, Iouiniani, Vigilantij, Heluidij rurſus reuiuiſcerent, ac in iudicium reuocarentur.

CVM igitur Pontificis conſenſus in iudicio fidei ſit infallibilis, quoties is Concilio, vel generali, vel Prouinciali, vel etiam Epiſcopali accedit, id planè efficit; vt vnanimis ille Patrum conſenſus

E Pontificis approbatione munitus, omnino infallibilis habeatur. Siquidem is totius Eccleſiæ eſt conſenſus, quem nefas eſt arbitrari in fide errare poſſe, vt teſtis eſt D. Auguſtinus de Baptiſmo contra Donatiſtas libr. 7. cap. 73. vbi aurea illa verba pro- *S. Auguſtin.* fert. *Nobis tutum eſt in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico regionali Concilio cepta, nullo plenario Concilio*

cilio terminata ſunt: id autem fiducia ſecura vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti, vniuerſalis Eccleſia conſenſione roboratum eſt. Hæc præclarè Aug. Cuius ea ratio aſſignari poteſt, quam nuper annuimus, quòd Concilium à Pontifice approbatum Spiritum ſanctum ducem, ac magiſtrum habet; quò fit, vt illius decreta velut diuina Spiritus ſancti oracula, ac infallibiles veritates cenſeri debeant.

Confirmatvr hæc ratio: nam Conciliorum decreta, quibus hactenus præcipuas hæreſes damnatas legimus, ita ab Eccleſia recepta ſunt, vt de iis dubitare nemo audeat, B ſed velut infallibiles fidei regulæ ab omnibus, ac etiam ab ipſis aduerſariis habeantur. Ita Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 9. §. 8. priſcas illas Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam 1. Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutādis erroribus habitæ ſunt, libenter amplecti, atque vt ſacroſanctas ſe reuereri profitetur. *Nihil enim continent* (inquit) *quàm puram, & natiuam Scripturæ interpretationem, quam ſancti Patres ſpirituali prudentia ad frangendos Religionis hoſtes, qui tunc emerſerant, accommodarūt.* Si in his Cōcilia errare potuiſſent, ſanè dubium eſſet, an hæreſes illæ iuſtè C condemnatæ fuiſſent, ac pro hæreſibus habendæ eſſent: hinc fieret, vt hæreſes vniuerſæ, quæ ſemel generalium Conciliorum gladio trucidatæ ſunt, denuò reuiuiſcerent, & via ad omnium Conciliorum euerſionem pateſieret. Demum ſi Conciliorum auctoritas in dubium reuocatur, omnis omninò nobis aditus intercluditur, quo certam de controuerſis olim fidei dogmatibus veritatem explorare poſſumus.

Caluinus.

Accedat & alia ratio. Eccleſiam ob id potiſſimùm, quòd à Spiritu ſancto regitur, in his, quæ ad fidem pertinent, errare non poſ- D ſe, non modò Scripturarum auctoritas prædicat, quæ Matthæi 16. cap. Eccleſiam cunctis inferorum portis, id eſt, erroribus, atque hæreſibus, vt exponunt Hieronymus, Theophylactus, & alij Patres; ſuperiorem ſemper fore clamant. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Et perpetuum illi fidei magiſtrum Spiritū ſanctū pollicentur Ioan. 14. & 16. ſed hoc ipſum etiā ipſi aduerſarij fateri cogūtur, ac præſertim Caluinus, qui Inſtit. lib. 4. c. 8. §. 15. Eccleſiam nunquam in fide errare poſſe affirmat, eò quòd nunquam niſi in veritatem E conſentiat; & eodem c. Eccleſiam veritatis, ac fidei cuſtodem appellat.

Matth. 16.

Cvm verò generale Concilium cum Pontifice vniuerſam Eccleſiam repræſentet, qui huiuſmodi Concilij definitioni non acquieſcunt, & quæ ab illo ſancita ſunt, velut incertæ veritatis in dubium reuocant: profectò Eccleſiam Catholicam non credunt, qualem Chriſtus in Orbe inſtituit, vt nullo vnquam tempore, niſi in veritatem conſentire poſſit: neque Spiritui ſancto per os Eccleſiæ loquenti certam fidem adhibent; cùm denuò de iis diſceptare volunt, quæ ſemel ab eo per Eccleſiam rectè conſtituta ſunt: quò fit, vt neque Chriſtiani, aut Catholici haberi debeant: ſed cùm Eccleſiam non audiant, iuxta Chriſti præceptum, habendi ſunt tanquam Ethnici, aut Publicani.

Matth. 18.

Hinc tales non immeritò Leo Magnus ingratos appellat, & cum Adam præuaricatore comparat epiſt. 78. his verbis. *Quæ patefacta ſunt quærere, quæ perfecta ſunt retractare; & quæ definita ſunt conuellere, quid aliud eſt, quàm de adeptis gratiam non referre? & ad interdictæ arboris cibum improbos appetitus mortifere cupiditatis extendere?* Ex his conſtat Conciliorum ſanctiones in doctrina fidei, quoties illis Pontificis conſenſus accedit, errori obnoxias eſſe non poſſe, ſed infallibilem prorſus veritatem continere: quod in ſequenti propoſitione adhuc fuſiùs illuſtrabimus.

Leo Magn.

An conſenſus Concilij cum Pontifice certam fidem faciat de doctrina fidei.

Articvlvs XIV.

Septima, ac extrema propoſitio eſt. *Conſenſus Concilij à Pontifice approbatus certam, ac indubitatam fidem facit de doctrina fidei, atque illius vnitate.* Quod ad doctrinæ fidei certitudinem ſpectat, planè ex his, quæ diximus ſatis exploratum eſt, fidei certitudinem ex certa definientis auctoritate potiſſimùm pendere, quæ cùm ſit infallibilis, vt demonſtratum eſt, nulli dubium eſt, quin ei quoque infallibilem certitudinem pariat.

At præter ea, quæ in ſuperiori articulo dicta ſunt, quæ ad huius propoſitionis probationem ſpectant, certè in ea demonſtranda totius Orbis conſenſus, ac naturalis ipſa ratio conſpirant, quæ ad noſtræ tempeſtatis ſectarios fundendos ſatis eſſe deberent. Nunquam enim cuiquam permiſſum fuiſſe legimus, in aliquod generalis Concilij (non itidem Prouincialis) decretum, velut dubium inquirere, aut quæ ſemel in eo diſcuſſa, ac definita ſunt, denuò examinare, aut in dubitationem vocare. Quod vel ex Chalcedonēſi Concilio perſpectum eſſe poteſt, in quo cùm Nicenæ primæ Synodi decreta nonnulli ad examen reuocare vellent: nulla ratione illis permiſſum fuit; quin etiam mox ſancta Synodus exclamauit. *Si quis retractat, anathema ſit. Si quis ſuper iſta requirit, anathema ſit. Maledictus qui addit; Maledictus qui aufert; Maledictus qui innouat;* vt ſcribit Sozomenus lib. 4. cap. 17.

Sozomenus.

Hinc Valentinianus, ac ipſius Collega

Martianus Imperatores ſeueriſſimo edicto A ſanxerunt, ne quis Synodi Chalcedonenſis decreta impunè in dubium reuocaret, ſed rata, ac firma ab omnibus haberentur, his verbis. *Ceſſet igitur tam profana contentio: nam verè impius, atque ſacrilegus eſt, qui poſt tot Sacerdotum ſententiam opinioni ſuæ aliquid tractandum relinquit. Extrema quippe dementia eſt, in medio, & perſpicuo die commentitium lumen inquirere: quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid vlterius diſcutit, mendacium quærit. Nemo itaque vel clericus, vel militaris, vel alterius cuiuſlibet conditionis de fide Chriſtiana publicè turbis adunatis, & aduenientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tu-* B *multus, & perfidiæ occaſionem requirens. Nam iniuriam facit iudicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata, ac rectè diſpoſita reuoluere, & publicè diſputare contendit; cùm ea quæ nunc de fide Chriſtiana ſtatuta ſunt iuxta Apoſtolicas expoſitiones, & ſtatuta ſanctorum Patrum trecentorum decem & octo, & centum quinquaginta definita eſſe noſcuntur. Nam in contemptores huius legis pœna non deerit, quia non ſolùm contra fidem bene compoſitam veniunt; ſed etiam cum Iudæis & Paganis ex huiuſmodi certamine profanant veneranda myſteria.* Hæc pij Imperatores. Atque eodem modo, ac iiſdem ferè verbis vtitur Martianus ad Palla- C dium ſcribens, vt habetur in Codice Iuſtiniani, & in altero edicto ad Conſtantinopolitanos.

Leo Magn. CVR verò Eccleſia ſemper generalium Conciliorum auctoritatem tam magni fecerit, vt irrefragabilem iudicauerit, ea cauſa eſt, quam Leo Magnus explicat epiſt. 78. quod in legitimis Conciliis à Pontifice approbatis Spiritus ſanctus infallibili veritate præſideat: quò fit, vt illorũ decreta Dei potiùs quàm hominum decreta cenſenda ſint. Ita enim ſcribit. *Prænoſcat pietas veſtra, venerabilis Imperator, hos quos ſpondeo dirigendos, non ad* D *confligendum cum hoſtibus fidei, nec ad certandum contra illos à Sede Apoſtolica profecturos: quia de rebus, & apud Nicæam, & apud Chalcedonem, ſicut Deo placuit, definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam dubia, & infirma ſint, quæ tanta per Spiritum ſanctum fixit auctoritas.*

ALTERAM quoque cauſam reddit Gelaſius in epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ, quã nos quoq; in priori articulo attigimus: nã ſi generalibus Conciliis nulla certa veritas ſuffragaretur, nullũ Eccleſiæ aduerſus graſsãtes hæreſes præſidium relictũ eſſet, quo illas perimere, ac extinguere poſſet. *Patres* (ait) *noſtri Catholici* E *docti Pontifices in vnaquaque hæreſi, quolibet tempore ſuſcitata, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica, & Apoſtolica ſecundùm Scripturarum tramitem, prædicationémque maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps, firmúmque conſtare: nec in eadem hac cauſa denuò, quæ præfixa fuerant, retractari qualibet recentiori præſumptione permiſerunt: ſapientiſ-* A *ſimè prouidentes, quoniam ſi decreta ſalubriter cuiq; liceret iterare, nullum prorſus contra ſingulos errores ſtabile perſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper iiſdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur.*

HINC primam rationem contra aduerſarios colligimus: nam ſi Conciliorum generalium, quæ olim pro hæreſibus extirpandis, ac fidei dogmatibus definiendis celebrata ſunt, decreta cuique licet reſcindere, vel in dubium reuocare: quænam obſecro omnium rerum in Religione perturbatio erit? quæ diuinarum rerum confuſio; dum nihil certum, B nihil ſtabile, nihil tutum amplectendum in fide relictum eſt? quid Chriſtiana Religione mutabilius? quid illius fide incertius; cùm ea quæ ſemel conſtituta ſunt, poſtea damnentur? Certè omnis ſemper quærendæ, nullus vnquam inueniendæ fidei locus erit: ita vt de Chriſtianis illud Pauli meritò dici poſſet 2. Timoth. 3. *Semper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.* 2. Timoth. 3. Denique in cæca, ac obſcura quadam perpetuæ inquiſitionis abyſſo res fidei verſari opus eſſet, vt præclarè docet Athanaſius Apologet. 2. Athanaſ. *Quæ nunc* (inquit) *à tot, ac talibus Epiſcopis probata ſunt,* C *ac decreta, claréque demonſtrata, ſuperuacaneum eſſe denuò reuocare in iudicium, nemo non confitebitur: ne ſi nunc quoque examinentur, & denuò iudicentur, ac rurſus examinentur, atque iterum in infinitum exeat iſta curioſitas.*

ALTERA quoq; ratione idipſum euincimus. De Regis hominis edicto, quod ad publicam Regni vtilitatẽ latum eſt, vbi ſemel pronunciatum fuit, nemini ſanè licet impunè diſputare, aut in examen illud adducere: ſed vniuerſos eidem parere oportet. Iam nunc dicant aduerſarij, num fas ſit de Spiritus ſancti decreto, quod per os Eccleſiæ in legitimo gene- D rali Concilio prolatum eſt, nullo diſcrimine diſceptare, ac velut ſuſpectæ veritatis illud in dubium vocare? In hoc planè ingens læſæ Maieſtatis crimen aduerſarij incidunt, cùm legitimis Conciliis generalibus in definiendis fidei rebus incertam, ac proinde denuò examinandam veritatem tribuunt. Agnoſcant igitur aduerſarij legitimis Conciliis œcumenicis adeò infallibilẽ ex Spiritus ſancti præſentia veritatem adeſſe, vt certam, ac indubitatam de rebus fidei fidem faciant.

NEQVE Caluini reſtrictio ad rem pertinet, qui hanc propoſitionem ita limitat: Si E Concilium ex verbo Dei de fide definiat; nam id ſuperuacaneum eſt à Concillis quærere, an ex verbo Dei definiant: cùm vniuerſæ fidei definitiones, quæ à Conciliis manant, non niſi ex verbo Dei vim, atque efficaciam ſortiantur: quò fit, vt iure optimo illæ verbi Dei appellationem ſibi vẽdicent: nam & Dei verbum citra controuerſiam cenſendum eſt, quod Nicenum Concilium contra Arriũ de

Con

Conſubſtantialitate Filij definiuit. Dei verbum quoque credendum eſt, quod in Conſtantinopolitano Concilio de Spiritus ſancti diuinitate determinatum eſt contra Macedonium: denique quotquot fidei definitiones à Cõcilijs hauſtæ ſunt, omnes ex Dei verbo petitæ ſunt, atq; inde diuini verbi nuncupatione cohoneſtatæ ſunt, vt nefas ſit de his haud ſecus, quàm de diuino verbo dubitare: neque enim fas vnquam fuit aliquid præter Dei verbum de fide definire, cùm fidei obiectũ ſit ipſa diuina veritas hominibus reuelata: fruſtrà ergo Caluinus Cõcilia ad Dei verbum prouocat, cùm ea Dei verbum ſibi magiſtrum ſupponant.

At hallucinatur Caluinus, cùm omnium Conciliorum decreta ad ſcriptum Dei verbum examinanda reuocat: cui enim non exploratum eſt vniuerſa Conciliorum decreta circa fidei controuerſias potiſſimùm verſari; quæ vt plurimùm ex incerto, ac ſubobſcuro Scripturarum ſenſu ortum ducunt? Porrò ſi Caluinus inuolutum, ac latentem Scripturarum ſenſũ ab ipſis Scripturis examinandũ cenſet: quiſnam erit veritatis agnoſcẽdæ modus? Nam cùm lis de Scripturæ incerta interpretatione agatur, atque ea ad iudicium prouocetur, quis eam in propria cauſa iudicem eſſe ſentiat? quòd ſi ea ſui ſenſus (vt notum eſt) iudex eſſe non poteſt, neque eam, qua laborat, obſcuritatem, ac incertitudinem tollere haud valet: ſanè alio, ac viuo iudice opus eſt, qui diuina auctoritate fretus, de ipſa verbi ſcripti obſcuritate, ac incertitudine iudicare, ac decernere valeat. Porrò hæc legitimis Concilijs auctoritas à Deo collata eſt, vt in ambiguo Scripturarum ſenſu, quis verus, ac legitimus ſit, declarẽt: & ex eo quid de fide amplectendum ſit, decernant: neque neceſſe eſt (vt opinatur Caluinus) eam ſcripti verbi interpretationem ex ipſo ſcripto verbo manare, cùm id tantùm ſufficiat, quòd ea cum ſcripto verbo non pugnet. Id Apoſtolorum exemplo confirmare licet; hi enim cùm adhibito ſeniorum Concilio de expreſſo Circunciſionis præcepto, quod legitur Gen. 17. his verbis conceptum. *Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo; quia pactum meum irritum fecit*; inter ſe conferrent: num illi Gentiles ſubijci deberent; ſtatuerunt tandem nullatenus ab iis obſeruandum fore, atque eam legis interpretationem non ex vllo Dei verbo ſcripto, ſed ex Concilij auctoritate expromptam fidelibus ſequendam tradiderunt: quam tamen à Spiritu ſancto dictatam fuiſſe nemo dubitat: cùm ibi dicatur. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.*

Gen. 17.

Iam verò quod ad doctrinæ fidei vnitatem ſpectat, quæ eſt altera pars propoſitionis; ea ex Conciliorũ conſenſu ita manifeſta eſt, A vt facilè quiſq; intelligere queat, non alia ratione legitima Concilia congregari, quàm vt pulſis hæreſibus, quæ fidem dilacerant, vna ac integra fides ab omnibus cuſtodiatur: atq; eam in Concilijs perfectè doctrinæ vnitatem ſeruari, cuius formam tradit D. Paul. 1. Cor. 1. *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata; ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia.* Cùm.n. Concilium vniuerſam Eccleſiam repræſentet: inde fit, vt Conciliorũ decreta ſint ipſius Eccleſiæ decreta: quæ ſanè tunc perfectam in eodẽ ſenſu, & in eadẽ B ſcientia fidei vnitatem continent, cum vnanimi tot Patrũ conſenſu, ac vno totius Concilij ore idem fidei decretum pronunciatur: atque hæc quidẽ plurimorũ vnius Concilij Patrũ in fidei doctrina cõſentiẽtiũ vnitas adeò perſpicua eſt, vt ſi vniuerſa Cõcilia, quę hactenus legitimè celebrata ſunt, inuicẽ conferant, adeò in vna fidei doctrina ſimul conſpirare agnoſcant, vt nulla omninò in tot decretis ſchiſmata reperiantur, quæ doctrinæ vnitatẽ ſcindant: ſed vno prorſus conſenſu, perinde ac ſi vnum tantùm Conciliũ, ac vna Concilij vox foret, idem ſemper ſenſerint, idem ſapuerint, C idem decreuerint.

1. Cor. 1.

De conſenſu Patrũ in doctrina fidei, de quo quæritur, quam fidei certitudinẽ inducat.

ARTICVLVS XV.

SVPEREST, vt Patrũ cõſenſũ in doctrina fidei, quo ſanè non mediocriter eiuſdem doctrinæ vnitas cõmendatur, breuiter iuxta noſtri inſtituti rationem explicemus. Hi enim cùm vitæ ſanctimonia, ac doctrina in ſacris literis, ac fidei dogmatibus explicandis inſignes præfulſerint, dum D cunctos in eandem fidei doctrinam, ac Scripturarum interpretationem admirando planè modo conſpiraſſe cernimus, eo ſanè vnanimis illorum conſenſus ad perfectam doctrinæ fidei vnitatem declarandam illuſtrior ſe offert: atque eò inſignior teſtis agnoſcitur: quò ij velut proceres in Chriſtiana Religione poſt Prophetas Apoſtolos, Euangeliſtas cẽſentur; ac fidei Patres, ac Doctores à Chriſto inſtituti ſunt, vt ait Paulus ad Epheſios 4. vt integrę fidei doctrina corporis Chriſti ædi- E ficationi operam nauent, ac ſanę veritatis cuſtodia Sanctorum conſummationem foueant, ac perficiant.

Epheſ. 4.

Id verò cùm de Patrum conſenſu agimus, admonendum duximus, nos de eo conſenſu minimè pertractare, qui ab Epiſcopis, qui Eccleſiæ Patres appellantur, in aliquo Concilio, vel Epiſcopali, vel Regionali, vel Generali exprimitur, cùm de eo ſuperiùs actum fuerit: neque de paucorum in aliqua Theologica doctrina, quæ ad fidem non

non pertinet conſenſione agere: ſed cum Patrum conſenſum modò pertractandum amplectimur, qui omnium, vel ferè omnium Patrum ſiue antiquorum, ſiue recentiorum in doctrina fidei ſeriò ab iis pertractata, & dogmaticè, atque aſſertiuè ſcripta vnanimem, ac conſtantem ſententiam complectitur: nam pleraque interdum Patres obiter, ac perfunctoriè ſcribunt; & cùm alteri quæſtioni elucidandæ potiſſimùm animum intendant, minùs integrè, quæ ad alteram quæſtionem pertinent, attingunt; vnde plerunque aduerſarij in illos calumniæ anſam arripiunt: quapropter eorum tantùm à Patribus modò conſenſum exquirimus, quæ ab iis ſeriò, ac dogmaticè aliquando pertractata ſunt, ex quibus certa, ac conſtans eorũ ſentẽtia agnoſcitur. Quid igitur vnanimis hic Patrum conſenſus doctrinæ fidei vnitati conferat, nonnullis aſſertionibus declarabimus.

Assertio prima. *Conſenſus Patrum in aliqua doctrina fidei, quandiu illa ab Eccleſia in Canonem nondum eſt redacta, tametſi fidei certitudinem non inducat, certam tamen veritatem aſtruit, cui contradicere temerarium eſt.* Prima aſſertionis pars, quòd ſcilicet huiuſmodi conſenſus non ſit certus de fide, declaratur. Nam vt aliquid certum de fide ſtatuatur, neceſſaria eſt auctoritas infallibilis ipſo diuino iure inſtituta; quæ ſicut errare non poteſt, ita vim habeat ſtatuendi aliquid de fide. Hæc auctoritas penes Pontificem immediatè reſidet: per Pontificem verò mediatè in Eccleſiam, aut Concilium manat, cui ius definiendi de doctrina fidei à Pontifice communicatur, dum ſimul cum Pontifice de cauſa fidei iudicat.

Hic tamen diligenter cauendum eſt, ne dum Pontifici in cauſa fidei iudicij auctoritatem tribuimus, quis facilè ſuſpicetur, nos Pontificis, aut Cõcilij auctoritatem ita extendere, vt nouos fidei articulos condat, ac credendos præſcribat; id enim ſolis Apoſtolis auctoritatis collatum fuit, quibus nouæ reuelationes tum à Chriſto, tum à Spiritu ſancto fiebant: hi enim cùm ſpeciali legatione fungerentur, ac nouam fidem in Orbe plantarent; tanquam primi Orbis magiſtri, præclaram hanc à Chriſto auctoritatem acceperunt: vt nouæ Eccleſiæ nouas fidei leges præſcriberent. Modò verò Eccleſia cùm in neceſſariis fidei dogmatibus abundè ab Apoſtolis inſtructa fuerit, neq; ea nouis reuelationibus vtatur, ſed in antiquis permaneat, nõ nouos fidei articulos cõdit, aut cõdere valet: ſed traditos fidei articulos reſpectu credẽtiũ, vel ſua auctoritate cõfirmat, & fidelibus credendos conſignat, vel ſi quæ dubia circa illos emergunt, vel Pontificia auctoritate, vel Cõciliorum legitimorum conſenſione diſſoluit: ita fit, vt quæcunque ſiue Pontifex priuatè, ſiue Concilium cum Pontifice ſolemniter

A de fide eſſe definiunt, cùm ab auctoritate infallibili fluant, fidei certitudinem inducant.

At verò non ſic Patrum conſenſus: is enim quandoquidẽ auctoritatẽ infallibilẽ ſibi coniunctam non habet, quæ fidei doctrinam ſua poteſtate aut confirmando, aut declarando definire valeat, neceſſariã fidei doctrinæ certitudinem non inducit. Quod exemplo confirmari poteſt: nam antequam ab Eccleſia receptum, ac in fidei Canonem relatum eſſet, Baptiſmum infantibus prodeſſe, qui neque propter ætatem adhuc credere poſſunt, neque ad interrogationes reſpondere: quantũ-B libet Patres in hoc fidei dogmate vniuerſi concederent: illorum tamen conſenſus nunquam fidei regulam aſſequutus eſt, neque fidei certitudinem dogmati tribuit: donec Eccleſia, cui ſuprema, ac infallibilis eſt, in doctrina fidei declaranda auctoritas, ita eſſe de fide tenendum ſanciuit: tunc enim primò fidei certitudinem dogma illud accepit. Hoc ſenſu intelligendus eſt Diuus Auguſtinus cùm *Auguſtin.* ait. *Quod intelligimus nos debere rationi, quod credimus auctoritati*, Scilicet vel Scripturæ, ſi ea clara ac perſpicua ſit, & ab Eccleſia recepta: vel Eccleſiæ, ſi ea confirmatione, aut interpre-C tatione indigeat. Duplici enim hoc fundamento fidei doctrina innititur, Scriptura ſcilicet, & Eccleſiæ auctoritate. Scriptura Canonica prima eſt totius doctrinæ fidei baſis; quandoquidem ea eſt ipſum Dei verbum nobis reuelatum, quod vbi agnitum eſt, ac receptum diuinam ita auctoritatem ſibi vendicat, vt nec latum vnguem ab ea recedere liceat: ſed quoniam ea plerunque ſubobſcura, ac inuoluta eſt: nec facilè à quoque quis verus, ac neceſſarius illius ſenſus ſit, agnoſci poteſt; ex quo ſæpè accidit fidei doctrinam in diſcrimẽ vocari: ac præterea tacitæ quædam diuini D verbi traditiones extant, nullo ſcripto ab Apoſtolis conſignatæ, quæ parem ſibi cum Scripturis auctoritatem vendicant: neque enim minùs tacito Dei verbo, quàm ſcripto credendum eſt, cùm vtrunque Dei verbum ſit, cuius Eccleſia fideliſſima eſt cuſtos.

Hinc alterum fidei doctrinæ fundamentum ſtatuitur: nempe ipſa Eccleſię auctoritas, à qua neceſſariam fidei doctrinæ definitionẽ, tam in Scripturarum interpretatione, quàm in ſacrarum traditionum veritate petere ne-E ceſſe eſt: quamobrem ad eam D. Auguſt. omnem fidei certitudinem refert, cùm ait in ep. *Auguſtin.* contra fundam. Manich. c. 4. *Euangelio non crederem, niſi moneret me auctoritas Eccleſiæ*, & de Baptiſmo contra Donatiſt. *Illud autem fiducia ſecura vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt.*

Denique hæc ratio pro omnibus ſufficere debet. Quòd ſi vniuerſi Patres in aliquo fidei dogmate conſpirarent, ſolus autem Pontifex

tifex diſſentiret, ac oppoſitum de fide eſſe decerneret, fidei veritas penes Pontificem, non apud Patrum conſenſum eſſet: neque in eo ſequendus eſſet Patrum cõſenſus, eùm Pontificis, qui errare non poteſt, definitioni acquieſcendum eſſet. Huius rei imago quondam viſa fuit apud Africanos Epiſcopos, qui auctore primùm Agrippino, deinde Cypriano dogma de iterando Hæreticorum Baptiſmo excitarunt: neque defuerunt Patres, qui noui dogmatis patrocinium ſuſciperent: nam vt teſtatur Vincentius Lyrinenſis, aduerſus Hæreſes; tanta vis ingenij adſuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus adſertorum numerus: tanta veriſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula: ſed planè nouo, ac malo more intellecta, vt omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur. Poſtremò collectũ eſt Concilium Africanum, dogma in eo decretum fuit: quis omnibus Epiſcopis reſtitit? Solus Stephanus Papa, ac Apoſtolicæ ſedis Antiſtes: is enim in Epiſtola, quæ tũc ad Africam miſſa eſt, his verbis ſanxit. *Nihil nouandum, niſi quod traditum eſt*: quæ ſententia adeò præualuit, atque id ſupra cunctos Africanos Patres obtinuit, vt decretum illud de rebaptizando omnium conſenſu approbatum, ea voce velut iaculo confoſſum ceſſerit, interierit, euanuerit. Ex quo perſpicuum fit, Patrum conſenſum, ſecluſo Pontifice, nullam non modò fidei, ſed nec veritatis certitudinem inuehere: ſed de hoc cõſenſu modò non agimus, qui potiùs ad Concilium ſpectat: ſed idcirco hoc exemplo vſi ſumus, vt ſolum Patrum conſenſum ſiue in Concilio, ſiue extra Concilium de vllo fidei dogmate nihil certi, aut infallibilis de fide ſtatuere poſſe, certum ſit: nam cùm ſolus Patrum conſenſus in Concilio, vbi maximè illius auctoritas viget, nihil in definiendis fidei rebus obtineat: ſanè multò minùs id extra Concilium obtinere poterit. Id igitur fixum, ac immotum ſit: Patrum conſenſum, quoties alicui fidei doctrinæ accedit, quæ nulla Eccleſiæ definitione recepta eſt, nullam ei fidei certitudinem addere, cùm certitudo ac infallibilitas in decernenda doctrina fidei, non Patrum cõſenſum, ſed ſolum Pontificem, vel Concilium cum Pontifice comitetur.

Vincent. Lyrinenſ.

CÆTERVM licèt Patrum conſenſus per ſe neceſſariam fidei doctrinam non efficiat, nulli tamen dubitare licet, quin is certam illius veritatem aſtruat, quoties à Pontifice non diſſentit, quæ altera eſt noſtræ propoſitionis pars. Id enim docet Paulus ad Epheſ. 4. cùm Paſtores, ac Doctores in Eccleſia poſitos eſſe affirmat, ad Eccleſiæ ædificationem conſummandam. Et quidem negari non poteſt, quin tunc Eccleſiam ædificẽt, cùm fidei veritatem docent. At quo veriori teſtimonio probare valent ſe fidei veritatem docere, quàm

Epheſ. 4.

A cùm vnanimi conſenſu Scripturas intelligũt: eandem velut vno ore depromptam Scripturarum interpretationem edunt, idem ſapiunt, idem dicunt, idem prædicant, idem fidelibus cuſtodiendum tradunt? Planè quoties ij in rebus fidei conſentiunt, certam de iis quæ aſtruunt, proculdubio veritatem docent, vt teſtatur Vincentius Lyrin. aduerſ. Hæreſes his verbis. *Quicquid vel omnes, vel plures, vno eodémque ſenſu manifeſtè, frequenter, perſeueranter, velut quodam conſentiente ſibi Magiſtrorum Concilio accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratóque habeatur.*

Vincent. Lyrinenſ.

B AD hæc conſenſus Patrum in doctrina fidei eſt regula Eccleſiæ, non quidem neceſſaria, ſed congrua, qua in fidei definitionibus vti ſolet: vt conſtat ex pluribus Conciliis, nam de Epheſina 1. Synodo generali affirmat Vincentius Lyrinenſ. nihil in ea de fide ſtatutum fuiſſe, niſi quod priùs Patrum conſenſus docuiſſet. *Concilio enim Epheſino* (ait) *diuinitus placuit, nihil aliud poſteris credendum decernere, niſi quod ſacra ſibi conſentiens ſanctorum Patrum tenuiſſet antiquitas.* In Concil. Conſtantinopolitano ita legitur Act. 12. *Omnino neceſſe eſt, non ſolùm ſecundùm ſenſum ſequi ſanctorum Pa-*
C *trum dogmata, ſed eiſdem vocibus vti cum illis, nihilq́ penitus innouare.* Ita quoque Synodus Chalcedonenſis gen. 4. docet in hæc verba. *Sequentes igitur ſanctos Patres docemus*, &c. Eadem regula vtitur & 6. Synodus generalis Act. 4. & 10. vbi Macharium Hæreticum, ex Patrum teſtimoniis habendum decernit. Idem præſtat & Nicena Synodus Act. 7. *Sanctorum* (inquit) *Patrum doctrinæ inſiſtentes definimus.* Demum ferè omnia Concilia haud ſecus, quàm ex conſentientibus Patrum teſtimoniis fidei quæſtiones determinant. Vnde perſpicuum eſt, Patrum conſenſum eam
D ſibi apud Eccleſiam ſemper auctoritatem conciliaſſe, vt non ſecus de illo, quàm de certa quadam veritatis regula iudicauerit. Erit igitur Patrum conſenſus hac ſecunda ratione quoad veritatem certiſſimus.

Concil. Conſtantinop.

Conc. Chalcedonenſe.

6. Synodus gener.

Synodus Nicena 2.

ACCEDAT, quòd Patrum conſenſus non aliam præterquàm antiquam, ac communem Eccleſiæ fidem docet, quam veriſſimam eſſe nemo dubitat. Idcirco enim Athanaſius in libello de decretis Nicenæ Synodi, Arrianos ad Patres prouocat, tanquam antiquæ tum fidei, tum veritatis cuſtodes, his verbis. *Ecce nos demonſtrauimus iſtiuſmodi ſen-*
E *tentiam à Patribus ad Patres, quaſi per manus traditam eſſe: vos autem noui Iudæi, ac diſcipuli Caiphæ, quos verborum veſtrorum Patres, ac maiores demonſtrabitis?* Auguſtinus verò ita veram exiſtimat eſſe fidei doctrinam ex ſolo veterum Patrum conſenſu depromptam, vt cont. Iulian. Pelagian. lib. 1. cap. 2. non aliud ſuæ fidei præſidium, præter Patrum cõſenſum quærat. Hinc in ea verba fideliſſima irrumpit.

S. Athanaſ.

S. Auguſt.

Quod

Quod credunt (inquit) *Patres, credo quod tenent, teneo, quod docent, doceo; quod prædicant, prædi-
co: iſtis cede, & mihi cedes: acquieſce iſtis, & quie-
ſcis à me:* atque huius rei cauſam reddit lib. 2.
prope finem. *Quod enim* (inquit) *inuenerunt in
Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt,
quod à Patribus acceperunt, hoc filiis tradide-
runt.*

DENIQVE quotquot Catholici, ac or-
thodoxi Doctores Eccleſiæ in profligandis
hæreſibus egregiam operam nauarunt, hi Pa-
trum priorum conſenſu velut inuictiſſimo te-
lo vſi ſunt, quo & hæreſes confoderent, &
fidei veritates confirmarent. Id præſtitit D. B
S. Baſilius. Baſilius contra Eunomium lib. 1. Cyrillus
S. Cyrillus. Synod. Alex. ac Synodus Alexand. cont. Neſtorium, Sy-
Synod. Trullenſ. nodus Trullenſis can. 8. Hieronymus aduerſ.
Luciferianos Dialogi cap. 4. Auguſt. contra
D. Hieron. Fauſtum lib. 11. cap. 2. & cont. Iulian. Pelag.
S. Auguſt.
S. Ambroſ. lib. 2. cap 1. Ambroſius de fide lib. 3. cap. 7. At-
que hanc in indaganda fidei veritate tutiſſi-
Vincent. Lyrinenſ. mam regulam eſſe docet Vincent. Lyrinenſ.
aduerſ. Hæreſ. his verbis. *Itaque cùm primùm
mali cuiuſque erroris putredo erumpere cœperit, &
ad defenſionem ſui quædam ſacræ legis verba fura-
ri, eáque fallaciter, ac fraudulenter exponere: ſta-
tim interpretando Canoni maiorum ſententiæ con- C
greganda ſunt, quibus illud, quodcunque exurget,
nouitium, ideóque profanum, & abſque vlla amba-
ge prodatur, & ſine vlla retractatione damnetur.*
Demum iſtam certam ex Patrum conſenſu
veritatem oriri docet, vt quæ illi vno eodém-
que ſenſu conſtanter, ac manifeſtè aſſeuera-
uerint, velut profecta ex vna, conſentientéque ſibi ſacrorum magiſtrorum ſchola, à Spi-
ritu ſancto illuſtrata, firma, ratáque haberi
velit.

ASSERTIO ſecunda. *Conſenſus Patrum in
doctrina fidei cum Eccleſia, eſt ipſe conſenſus Eccleſiæ,
ac proinde fidei certitudinem parit.* Aſſertio vide- D
tur ſatis per ſe nota. Nam licèt Patrum con-
ſenſus, quandiu ab Eccleſia in canonem non
eſt redactus, Eccleſiæ conſenſus propriè ap-
pellari non debeat, eo ſenſu, quo hactenus Ec-
cleſiæ conſenſum expoſuimus; quem ex cer-
ta Pontificis, ſiue cum Concilio, ſiue abſque
Concilio, adhibito aliquorum ſeniorum con-
ſilio, definitione collegimus; quandoquidem
ad res fidei definiendas nullam à Deo aucto-
ritatem ſibi vendicat: ac propterea veritatis
tantummodò, non fidei teſtis appellari de-
beat: attamen cùm eo Eccleſia in decernen-
da fidei doctrina vtitur, atque eundem ſua po- E
teſtate ad fidei Canonem extollit: vel quo-
quomodo cum Eccleſiæ Canone conſpirat:
nulli dubium eſt, quin eam ex Eccleſiæ defi-
nitione auctoritatem aſſequatur, quod & Ec-
cleſiæ conſenſus dici, & neceſſariam fidei cer-
titudinem parere valeat: quò fit, vt cùm ma-
ximæ temeritati imputãdum ſit, ſi quis ipſum
Patrum cõſenſum per ſe ſumptum impugnet,

A quem potiùs ſuſpicere, & amplecti decet: non
tam temeritatis, quàm Hæreſeos indicium
proferant, qui eidem Eccleſiæ decreto muni-
to obſtrepere audent: neque enim tunc ſolùm
Patrum conſenſum, quod nec vlli fas eſt, con-
temnunt: ſed ipſam Eccleſiæ auctoritatem,
quod hæreticum eſt, parui pendunt. Quare
Vincentium Lyrin. audiant aduersùs huiuſ- *Vincent. Lyrinenſ.*
modi exclamantem, lib. adu. hæreſes. *Hos ergo*
(inquit) *in Eccleſia Dei diuinitus per tempora di-
ſpẽſatos, quiſquis in ſenſu Catholici dogmatis vnum
aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit: non homi-
nem contemnit ſed Deum: à quorum veridica veri-
B tate ne quis diſcrepet, impenſiùs idem teſtatur Apo-
ſtolus dicens. Obſecro autem vos fratres, vt idipſum
dicatis omnes: Quòd ſi quis ab eorum ſententia com-
muniane deſciuerit, audiet illud eiuſdem Apoſtoli:
non eſt Deus diſſenſionis, ſed pacis, id eſt, non eſt qui
à conſentiente vnitate defecerit, ſed eorum, qui in
conſentiendi pace permanſerint.*

ASSERTIO tertia. *Conſenſus Patrum con-
ſentientium in doctrina fidei cum Eccleſia, eſt ipſa fi-
dei doctrina.* Hæc aſſertio ex priori manat, ac vt
prior nota eſt. Nam tametſi ex ſolo Patrum
conſenſu nulla fidei doctrina ſtatuatur: cùm
& Scripturarum interpretatio, & diuinarum
C traditionum veritas, ex quibus fidei doctri-
na oritur, non ex Patrum conſenſu, ſed ex Ec-
cleſiæ iudicio, atque auctoritate examinari &
approbari debeat. Id tamen certum eſt: cùm
aliqua Patrum inter ſe conſentientium do-
ctrina cum Eccleſiæ doctrina conſpirat, & ab
eadem in fidei doctrinam aſſumitur, eam
procuIdubio inter cætera fidei dogmata,
quæ fidei certitudinem pariunt, eſſe recen-
ſendam.

ASSERTIO quarta. *Patrum conſenſum in
doctrina fidei nondum ab Eccleſia in Canonem rece-
pta contemnere temerarium eſt, & errori proximum.*
D Nam præter ea, quæ in prima aſſertione di-
cta ſunt, quæ ad huius probationem ſpe-
ctant; demonſtratur hæc aſſertio primùm
ex Scripturis. Nam Deuter. 32. Deus Patres, *Deut. 32.*
ac maiores interrogandos, ac conſulendos
iubet. *Interroga* (inquit) *Patrem tuum, & an-
nunciabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi.* Quod
ipſe quoque Regius Pſaltes velut ex Dei
mandato ſibi traditum, obſeruaſſe ait, atque
à Patribus didiciſſe Pſalm. 43. *Deus* (inquit) *Pſalm. 43.*
*auribus noſtris audiuimus, Patres noſtri annuncia-
uerunt nobis.* At quid opus illis fuit, Patres,
ac maiores interrogare, ac ab eis præterito-
rum veritatem ſciſcitari? quorſum Deus id
E illis mandat? nónne Scripturas habebant?
nónne quæ illis ad doctrinam neceſſaria erãt,
Scripturæ abundè ſuppeditare poterãt? Quid
Patrum, quid maiorum dictis opus fuit?
Scripturas interrogent, quæ annunciabunt;
ad Scripturas, non ad Patres confugiant, qui-
bus inſtrui poſſint. Hoc modo & nos ad-
uerſarij à Patrum conſenſu explorando reuo-
cant.

Digitized by Google

cant. At Dei mandatum vrget, quod Parres interrogādos iubet, cui potiùs, quàm aut Luthero, aut Zuinglio, aut Caluino obſequendum eſt. At num fruſtrà à Deo ad Patres prouocamur? non ita: maximo enim Dei conſilio fit, vt non tantùm Scripturæ, ſed ipſe quoque Patrum conſenſus explorari iubeatur. Patrum enim conſenſus veritatem, quam vel Scriptura non continet, vel certè omnino habet recōditam, nobis ſubminiſtrat: Scriptura enim ipſa non manifeſtat per ſe, quo ſpiritu, humanóne, vel diuino conſcripta fuerit? canonicáne, an apocrypha cenſeri debeat? & cùm hanc veritatem non contineat, vel certè non pandat, planè neque eam fideles docere poteſt. Quis igitur hāc veritatem docet? quis Scripturas canonicas eſſe decernit? quis apocryphas à canonicis diſtinguit? planè is eſt Patrum cōſenſus Apoſtolicis traditionibus conſignatus, & Eccleſiæ auctoritate communitus. Ij namque aut Scripturas ab Apoſtolis acceperunt, aut non ſcriptas traditiones ab iis didicerunt, aut antiquiſſimas Eccleſias ab Apoſtolis fundatas coluerunt: à quibus Apoſtolicarum traditionum veritatem hauſerunt.

ATQVE vt aliquo exemplo vtamur, proferat quiſpiam Matthæi, aut Lucæ Euangelium: Epiſtolas tum Petri, tum Pauli: atque eas canonicas Scripturas eſſe affirmet, ac proinde fidem illis adhibendam præcipiat: reluctor ipſe, cùm hotum prorſus ignarus ſim: neque ea veritas ſatis mihi cōſtet, teſtimonium huius veritatis exquiro, fidem huius rei mihi fieri poſtulo: num is ad Scripturas ipſas confugiet, aut teſtimonium ab iis expoſcet, cùm huius veritatis fortè expertes ſint, nec ſibi illo teſtimonio ſuffragari poſſint? minimè quidem: quod erit in hac re conſilium? ad Apoſtolicam mox traditionem ſe conferet: optimum quidem, ac prorſus neceſſarium. At id non ſufficit. Vlteriùs enim huius traditionis fidem rectè efflagitat: neque enim traditio vlla abſque tradente eſſe poteſt, quis tandem huius Apoſtolicæ traditionis teſtis erit? non alius ſanè niſi Patrum conſenſus, & antiquus Eccleſiæ vſus. En quomodo antiquos Patres adire compellitur, vnanimē illorum conſenſum profert: Eccleſiæ ſanctiones, ac definitiones depromit: iis ſiquidē teſtimoniis Scripturarum fides munitur. Inde fit, vt ſanctorum Patrum conſenſus eam nos veritatem doceat, quam Scripturæ non ſubminiſtrant: atque eam in Eccleſia vim & auctoritatem ſibi vendicet, quòd Scripturis quodammodo diuinam poteſtatē tribuat: nam tametſi Scripturæ, quæ diuinæ agnoſcuntur, Deum ſolum auctorem habeant, neque ad diuinam veritatem in eis contentam declarandam vllo hominum teſtimonio egeant, cùm illud tantùm noſſe ſufficiat, Deum dixiſſe: attamen id Deum dixiſſe non facilè credendum

A eſt, niſi priùs diligentiſſimè exploretur, ſi res ita ſe habeat: plerumque enim accidere poteſt, vt ſub ementita diuini verbi ſpecie, falſæ Scripturæ circunferantur, quæ errores ac hæreſes inauris propinent: vt olim factum agnoſcimus, cùm Bartholomæi, tum Barnabæ Euangelia pro veris venditarentur: de iis ſiquidem apud Ezechielem 13. legitur. *Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes, ait Dominus; cùm Dominus non miſerit eos. Nunquid non viſionem caſſam vidiſtis, & diuinationem mendacem locuti eſtis; & dicitis, ait Dominus, cùm ego non ſim loquutus?* Quamobrem ad Ezechiel.13.
B hanc Scripturarum fidem demonſtrandam, Patrum teſtimonio, antiquiſſimarum Eccleſiarum traditione, ac demum totius Eccleſiæ Catholicæ conſenſu, ac definitione opus eſt.

SCRIPTVRA quoque quoties, tum ob illius maieſtatem, tum propter hæreticorum impugnationem non ſatis apertè declarat, quo ſenſu accipienda ſit, ſi ſenſus veritatem ab ipſa Scriptura petimus: ſanè id nitimur, vt perpetuam illi obſcuritatem ſeruemus: quapropter neceſſe eſt ad Patrum conſenſum confugere, & ab eo, quid verum, ac legiti-
C mum ſit, quærere. Ita fit, vt neque vlla Scriptura canonis vim habere; aut Scripturarum interpretatio legitima cenſeri ſoleat: quæ priùs Patrum conſenſione roborata non fuerit: quod vbi aſſequuta eſt, vnam quidem veritatem, quæ à Spiritu ſancto eſt, Scripturæ nanciſcuntur: at plures veritates priùs ex Patrum conſentientibus teſtimoniis proculdubio manarunt. Aut enim fidem ipſam Scripturarum ab Apoſtolis acceperunt, aut ab iis Scripturarum difficillimarum intelligentiam hauſerunt: aut traditiones aliquas ceu tacitum Dei verbum didicerunt: quibus fi-
D dei ac Religionis veritas velut primo fundamento firmata, tandem Eccleſiæ totius conſenſu ac decreto ſtabilitur. Has nobis vtilitates confert ſanctorum Patrum conſenſus: quam ob cauſam non fruſtrà Patres Deus interrogari præcipit, ſed vt ab iis antiquam fidem ac Religionem, ſacrorum voluminum veritatem, verum Scripturarum ſenſum, ritus ſacros, diuinas traditiones, ac denique fidei normam audiamus. Ex quo tandem colligimus, nimis temerarium eſſe, qui vnanimem
E huiuſmodi Patrum conſenſum ſpernit, ad quem nos Deus ſuo verbo prouocat.

IO etiam confirmat Salomon Eccleſiaſt. 8. *Non te prætereat* (inquit) *narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à Patribus ſuis: quoniam ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dabis reſponſum.* Nam cùm ſatis ſupérque exploratum ſit, pleraque cognitu difficillima in Scripturis paſſim ſeſe offerre, quæ non omnium intellectui obuia ſunt, ſed quæ altiorem intelligētiam, ac profundio- Eccleſiaſt.8.

T tem

rem poſcant ſenſum, quam ipſe literæ cortex præ ſe ferat. Cuius rei nonnullæ rationes à Patribus afferuntur.

Clemens Alexand.

PRIMA quidem, vt ait Clemens Alex. lib. 2. Stromaton cap. 7. vt diligenter inquiramus, & ſemper vigilemus in inueniendis ſalutaribus orationibus. Deinde, vt ait D. Baſil.

Baſilius.

proœmio in Iſaiam, in Scripturis voluit Deus eſſe obſcuritatem ad humanæ mentis vtilitatem. Primùm vt iis occupata à deterioribus auocetur. Deinde quòd quæ labore parata ſunt, ea neſcio quo pacto magis amátur: quæque longo tempore contingunt, diutiùs permanent. Porrò quæ facilè parantur, his non perinde auidè fruimur: negligitur enim rerum obuiarum copia, neque vlla cuſtodia dignas ducit, qui poſſidet: præclaram quoque addit Athanaſius de verbi Dei Incarnatione:

Athanaſius.

Ad Scripturarum (inquit) *indaginem, verùmque intellectum opus eſt vita proba; animo puro, & virtute, quæ ſecundùm Christum eſt: vt mens per eius tramitem decurrens, ea quæ expetit, adipiſci poßit, quatenus fas eſt humanam naturam diuina intelligere: nam ſine pura mente, & ſanctorum imitatione nemo comprehendit ſanctorum verba.* Hęc Athanaſius. Quapropter haud mirum eſt aduerſarios nũquam ad verum Scripturarum ſenſum pertingere, cùm tã ab animi puritate, quàm à vera Christi fide ac Religione abſint. D. Auguſtinus verò de doctrina Chriſtiana lib. 2. c. 6. aliam rationem aſſignat.

D. Auguſt.

Ita obſcurè (inquit) *quædam dicta ſunt, vt denſiſſimam caliginem obducant: quod totum diuinitus prouiſum eſſe non dubito, ad edomandam labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandum: cum facilè inueſtigata plerumque vileſcant.* Egregiè quoque Petrus Chryſologus pertractãs illud: *Propoſuit illis parabolam,* ſerm. 96 *Sicut in lapide* (inquit) *friget ignis, latet ignis in ferro, ipſe tamen ignis ferri ac lapidis colliſione flammatur: ſic obſcurum verbum verbi ac ſenſus collatione reſplẽdet.* Alias quoque rationes proſequitur Rodulphus Ardens in cõmuni Apoſtolorum.

D. Petrus Chryſolog.

Rodulphus Ard.

Sanè tribus de cauſis (inquit) *Dominus in Scripturis ſua myſteria ſigillauit. Prima, quia voluit ea inimicis ſuis abſcondi, & ſolis amicis, eiuſque familiaribus reſerari. Secunda eſt, quòd in Scripturarum profunditate voluit nos exerceri, & mereri. Tertia, vt ſicut editionem, ita quoque reuelationem ſacra Scriptura ſuo nomini reſeruaret: ne quis de humano ingenio in ea ſe iactaret: ſed ad eam intelligendam diuinam opem flagitaret.*

HIS & vnam addere lubet. Idcirco namque Deus Scripturas nonnullis obſcuritatibus inuoluit, ne omnium ſit Scripturarum interpretatio. Etenim, vt ait Chryſoſt. hom. 44. in c. 23. Matth. oper. imperf. voluit Deus alios eſſe Doctores, alios eſſe Diſcipulos. Nam ſicut ad varietatis pulchritudinem, qua hominum vita reſperſa eſt, pertinet officiorũ per-

Chryſoſtom.

A mutatio, qua alter alterius opera indigens, dum quiſque omnia præſtare non poteſt, mutuam ſibi ipſis homines viciſſitudinem rependant. Ita etiam æquum fuit in Eccleſia munerum functiones ita diſtingui; vt quidam Apoſtoli, quidam Euangeliſtæ, alij Paſtores, alij Doctores ſint cœleſtium myſteriorũ diſpenſatores, vt teſtatur Paul. ad Epheſ. 4. vt Chriſti Eccleſia gratiarum, ac miniſtrationum tanquam multa varietate venuſta; vberrimos Spiritus ſancti latices ex ſe emanare percipiat. *Alij enim* (vt inquit Paul. 1. Cor. 12.) *per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alij* B *ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum; alij fides in eodem Spiritu, alij gratia ſanitatum in vno Spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ſermonum.*

Epheſ. 4.

1. Cor. 12.

QVAPROPTER vt eò redeat, vnde noſtra defluxit oratio; hos quibus diuinorum eloquiorum interpretatio commiſſa eſt, tanquam ſeniores ac Apoſtolicos viros ſequi oportet, ab his ſacrarum litterarum intelligentia petenda eſt, qui vel naſcentis Eccleſiæ fidem perſpexerunt, vel eam ab antiquiſſimis C Patribus hauſtam didicerunt. Hos obſeruare, hos ſuſpicere, his obtemperare decet, quos tanquam fidei Magiſtros, atque orthodoxos Patres Eccleſia ſemper venerata eſt. Ad illos ſiquando vel in Scripturis nodus, vel in fide controuerſia, vel in Religione quæſtio incidat, tanquam ad veræ fidei Doctores, ac teſtes omnia referenda ſunt, & eorum conſentiens, ac conſtans doctrina tutò amplectenda. Ita enim ſuadet antiquiſſimusPrucopius præfat. in Gen. *Si quis* (inquit) *locus ſe offert obſcurior, quàm vt hunc ingenij tui vires aſſequi valeant, aut Patres tibi conſulendi ſunt, aut* D *ſcientiarum Deus precibus fatigandus eſt.* Atque idem definit VI. Synodus generalis can. 19. *Si ad Scripturas* (ait) *pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, non eam aliter interpretentur Epiſcopi, quàm quomodo Eccleſiæ luminaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt.* Iiſdem ferè verbis vtitur Synodus Trullenſ. can. 19.

Procopius.

Sexta Synodus gen.

Synod. Trullenſ.

PRÆTEREVNDA ergo non eſt, aut aſpernanda ſeniorum Patrum, de iis quæ vel ad Scripturarum interpretationem, vel fidem, E ac Religionem pertinẽt, fidelis atque antiqua narratio: ſed ea potiùs obuiis vlnis amplectenda, ac cuſtodienda ſunt, quæcunque concordi ſententia ad nos tranſmiſerunt: ſiquidem & ab his verum Scripturarum intellectum addiſcimus, & ſæuiente hæreſum procella, cùm id temporis neceſſitas poſtulat, præclaro hoc Patrum cõſenſu, veluti diuina quadam voce, hæreticis pro vera fidei doctrina reſpõdemus, ac nouitias illorum hæreſes proſternimus. Ex his conſtat non tam temerarium iudicandum eſſe, verùm etiam erroneum rectè cenſeri,

ſeri, qui Sanctorum Patrum antiquum & vnanimẽ conſenſum in doctrina fidei velut hominum doctrinam contemnit, cùm reuera ea hominum tantummodò doctrina cenſenda nõ ſit, quam audire & obſeruare Deus præcipit, & ſequendam legitima Concilia præſcribunt.

De conſenſu Patrum circa traditiones.

ARTICVLVS XVI.

MVLTA fuiſſe ab Apoſtolis verbo tenus Eccleſiæ tradita, quæ nullo ſcripto exarata fuêre, communis eſt Eccleſiæ fides, à qua nec ipſa Scriptura diſcrepat, nam de huiuſmodi traditionibus Chriſtus apud Io. 16. agens, ita inquit. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Pleraque dixerat Chriſtus plurima Apoſtolos docuerat, quæ Euangeliſtæ literis exararunt. At plura rurſum dicturus erat, quæ nunquam ſcriptis exaranda erant, ſed eorum mentibus Spiritu ſancto dictãte randem inſcribi deberẽt: ea præſertim, quę vel ad Eccleſię regimen, vel ad Sacramẽtorum adminiſtrationem, vel ad Euangelij prædicationem, vel ad orandi methodũ pertinerent; vt iis non ſcripto, ſed verbo Eccleſiã inſtruerent. Pleraque etiam Paulus verbo tenus Eccleſiam Theſſal. ſe docuiſſe affirmat, quę fidelibus obſeruanda commendat 2. ad Theſſ. 2. *State* (inquit) *& tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* Harum traditionum vis cùm tanta ſit, vt parem ſibi cum ſcripto Dei verbo auctoritatem ſibi vendicet (vt aliàs demõſtrabimus) atque ex his non ſecùs, quàm ex ſcripto Dei verbo fidei doctrina comparetur, eas in Eccleſia diligentiſſimè cuſtodiri opus fuit. Porrò ſi qui harũ traditionum cuſtodes, ac teſtes fuerint, inquirimus. Planè non alios, quàm ipſos antiquos Patres oſtendimus, quibus ea ſemper ſtrenua ſollicitudo fuit, ✱ ait Aug. lib. 2. cont. Iulian. Pelag. vt quod in Eccleſia inuenerunt, diligentiſſimè tenendo cuſtodirent; quod didicerunt, hoc tantùm docerent, quod à Patribus acceperunt, hoc filiis traderent: & Apoſtolicas traditiones, quas vel ipſi ab Apoſtolis didicerant, vel à Patribus per manus traditas acceperant, ab Hæreticorum moribus fideliſſimè defenderent.

NEQVE id diuino teſtimonio vacat. Nam D. Paulus 1. ad Timot. ſcribens c. 2. his verbis per Epiſtolam illum alloquitur. *Tu ergo fili mi confortare in gratia, quæ eſt in Chriſto Ieſu, & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei ſunt & alios docere.* Quibus verbis docet Apoſtolus, non tantùm traditiones Apoſtolicas, velut tacitum Dei verbum in Eccleſia retinendas eſſe, verùm etiam Patrum conſenſum, ceu fi-

Ioan. 16.
2. Theſſ. 2.
Auguſt.
1. Tim. 2.

A deliſſimum illarum veritatis teſtem, ac fidei cuſtodem exquirendum eſſe: ſiquidem ea in Eccleſia commendari, ac fideles doceri Paulus mandat, quæ ab ipſo audita ſunt, non quæ adamuſſim ſcripta, aut literis exarata. *Quæ audiſti à me* (inquit) pleraque enim ſcripſit Apoſtolus ad fideles, tum in fide, tum moribus inſtruendos, ac confirmandos: ex quibus extant Epiſtolæ ad complures Eccleſias: pleraque etiam verbo tenus docuit, inſtituit, diſpoſuit, quæ æquè in Eccleſia retineri, & à fidelibus obſeruari debent: ea verò non vnius aut alte-
B rius teſtimonio, ſed multis teſtibus, hoc eſt, multorum Patrum conſenſui teſtanda committit. *Per multos teſtes* (inquit) *hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erũt & alios docere.* Quod ſanè diligenter obſeruandum eſt, ne vni aut alteri traditionem clamanti, ſtatim credamus: ſed accuratiſſimè traditio examinanda eſt, tum plurimis, hiſque idoneis teſtibus roboranda: at qui idonei teſtes erunt, quibus teſtandarum traditionum auctoritas data ſit? Hi planè ſunt antiquiſſimi Patres, qui eas vel ab Apoſtolis audierũt, vel ab Apoſtolicis viris ſibi commendatas receperunt: quorum conſenſus cùm in qualibet fidei contro-
C uerſia explicanda maximè ſpectandus ſit, tum præſertim in Apoſtolicis traditionibus confirmandis emicet. Et quidem tanta illorum auctoritas eſt, vt ex hoc Pauli loco colligere licet, vt non alios Paulus fidei teſtes adhibeat; nec quidquam à fidelibus in Eccleſia recipi velit, quàm quod Patrum ac doctorum conſenſus ac teſtimonium approbauerit.

HINC factum eſſe credimus, vt Eccleſia tum à Dei Spiritu, tũ à D. Paulo edocta, eam tantùm fidem ac doctrinam ſibi ſequendam propoſuerit, quàm Patrũ teſtimoniis confirmatam agnouit: quod vniuerſi quoque Pa-
D tres docuere: nam D. Baſilius ep. 60. *Fidem autem* (ait) *neque recentiorem ab aliis conſcriptam acceptamus: neque ipſi mentis noſtræ fœtus aliis obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba. ſed quæ à ſanctis Patribus edocti ſumus, ea rogantibus nos annunciamus.* Quod etiã de Baſilio & Gregorio Nazianzeno ſcribit Ruffinus lib. 2. hiſtor. c. 9. *Ambo* (inquit) *nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo collegæ, per annos tredecim omnium Græcorum ſæcularium libris remotis, ſolis diuinæ Scripturæ voluminibus operam dabant, earúmque intelligentiam non ex propria præſum-*
E *ptione; ſed ex maiorum ſcriptis, & auctoritate ſequebantur; quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſſione intelligendo regulam ſuſcepiſſe conſtabat.*

PRÆTEREA Honorius & Theodoſius Imperatores, vt habetur in l. 2. Cod. Theodoſius; eam ſanctis Patribus venerationem deferunt, vt quæ ipſi antiquitus in Eccleſia docuerunt, ea immota eſſe iubeant. *Ea* (inquiunt) *quæ circa Catholicam fidem, vel ordinauit antiquitas, vel parentum noſtrorum auctoritas religioſa con-*

Baſilius.
Ruffinus.
Honorius & Theodoſius.

ſtituit, nouella ſuperſtitione remota integra, & inuiolata cuſtodiri præcipimus.

Proclus Cõſtantinop.

IDEM ſuadet Proclus Conſtantinop. ep. ad Armenios, vbi illos præcipuè in Patrum doctrina confirmat. *State igitur* (ait) *in vno ſpiritu vnanimes collaborantes fidei Euangelij, & in nullo terreamini ab aduerſariis cuſtodientes traditiones, quas accepiſtis ſiue à ſanctis & beatiſſimis Patribus, qui apud Niceam fidem promulgaſſe noſcuntur, ſiue à ſanctis, ac venerandis Baſilio, Gregorio, ac reliquis eadem ſentientibus.*

Ioan. Caſſianus.

IO. Caſſianus collat. 21. cap. 12. Patrum ſcita mordicus cuſtodiri docet. *Oportet* (inquit) *nos Patrum auctoritati, conſuetudinique maiorum, vſque ad noſtrum tempus, per tantam annorum ſeriem protelata, etiam non percepta ratione cedere: cùmque vt antiquitus tradita eſt, ingi obſeruantia ac reuerentia cuſtodire.*

Cyrill. Alexandr.

PORRO Cyrillus Alexand. lib. Apologetico qui extat Tom. 1. Concil. certum Catholici hominis ſignum in eo poſitum eſſe affirmat vt Patrum concordes ſententias ſequatur. *Mens humana* (ait) *licèt nonnunquam propter amorem ſui, ſi à recta via egrediatur, & à veris dogmatibus abducentem habeat motionem, fermè ſemper grauatur, & formidat ſuarum cogitationum abſurditatem definire: cùm ſe correxerit, & obiter labores ſcrutata fuerit ſanctorum Patrum, qui præ omnibus in rectitudine & certitudine dogmatum celebrantur; ſuam rectè fidem explorabit: omnes enim quibus integrum cor eſt, illorum ſententias ſequi non detrectat; quia ipſi Apoſtolica & Euangelica traditione ſuam mentem cùm impleuerint; & ex ſacris Scripturis ſermonem in fide rectum ac inculpatum pronunciarint, mundi fuère luminaria ſermonem vitæ continentia.* Quod Cyrilli conſilium aduerſarij tutò amplecti deberent, vt ex Patrum fide ac doctrina, veram fidem ac doctrinam addiſcerent.

QVOD etiam idem Cyrillus confirmat epiſtola ad Neſtorium, vbi à Patribus veræ fidei ac doctrinæ normam ſumendam eſſe docet. *Ad hoc autem præſtandum* (ait) *plurimùm contulerit, ſi in ſanctorum Patrum ſcripta fortè incidentes, quàm maximè illos facere ſtudeamus: iterúmque, atque iterum, an ad præſcriptam ab illis fidei normam viuamus, explorantes: omnéſque noſtras cogitationes rectis illorum, inculpatíſque ſententiis ſcitè conformare ſatagentes.*

Hormiſda.

CÆTERVM Hormiſda Patrum conſenſum tam in traditionibus, quàm in alia doctrina fidei veritatis fundamentum appellat. Epiſt. 67. ad Poſſeſſorem. *Fixa* (inquit) *ſunt à Patribus, quæ fideles ſectari debeant inſtituta, ſiue interpretatio, ſeu prædicatio, ſeu verbum pro populi ædificatione compoſitum,* &c. *Vnum eſt fundamentum, extra quod qualibet fabrica, ſi conſurgit, infirma eſt: ſuper illud quiſquis ſuperædificat, ſeu vilia, ſeu pretioſa conſideret. Errat autem is, qui à via, quam Patrum electio monſtrauit, exorbitat.*

Synodus Lateran.

A POSTREMO Synodus Lateranenſis I. ſecretario ſeu conſultat. 5. hanc pro Patribus definitionẽ tulit. *Dogmata* (inquit) *& ſermones ſanctorum Patrum vno corde, & ore vnanimiter, ac conſonanter omnes firmamus: nihil addentes, nihil ſubtrahentes ex his, quæ ab ipſis tradita ſunt nobis: ſicq́ credimus ſicut Patres crediderunt: ita prædicamus, quomodo docuerunt.* Quibus, & aliis quamplurimis, quæ huc vocari poſſent, Conciliorum decretis, perſpicuum fit, quantùm apud omnes Catholicos ſemper auctoritatis ſibi vendicauerit Patrum in traditionum doctrina conſenſus, quem B tanquam veritatis ducem, ac fidei regulam Eccleſia ita ſemper amplexata eſt: vt ſi quem ab ea vel latum vnguem declinare intelligat, mox ſuſpectum habere incipiat.

NEQVE id ſanè immeritò: nam primùm quidem ob ſpectandam illorum in Eccleſia dignitatem eam ſibi auctoritatem conciliarunt. Nam cùm omnes aut Epiſcopi, aut Sacerdotes in Eccleſia fuerint eximia ſanctimonia præditi, quæcunque de rebus fidei ſiue ex Scripturis, ſiue ex Apoſtolicis traditionibus deprompta, ex docendi inſtituto tradiderunt; ea non tam à maioribus tradita; C quàm etiam ex Epiſcopali chariſmate, ac Sacerdotali auctoritate, quibus docendi munus in Eccleſia exercent, profecta fuiſſe credendum eſt: quò fit, vt communis illorum conſenſus ſupernaturali Dei lumine perfuſus, tanquam veritatis dux agnoſci debeat, quem fideles, qui veræ fidei ac Religionis doctrinam addiſcere cupiunt, ſequantur. Nam tot Epiſcopos, ac Patres errare potuiſſe manifeſtè falſum eſſe euincit Paulus; qui Paſtores, & Doctores in Eccleſia à Deo perpetuò conſtitutos eſſe docet; vt vera fidei doctrina Eccleſiam ædificent. Hinc D. Aug. cont. Iulian.

Auguſtinus.

D lib. 2. *Iſti* (inquit) *Epiſcopi ſunt, docti, graues, ſancti, in quibus inuenire non potes, quod ſpernas:* ac tandem concludit: *Talibus Eccleſia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus creuit.*

HIS accedat & ſecunda ratio. Nam quæcunque ſancti Patres vnanimiter docuerunt, ea ex Eccleſiæ fide, in qua tunc velut Epiſcopi præerant, vel tanquam Sacerdotes miniſtrabant, decerpſerunt: adeò vt non tam propriæ, quàm communis illius fidei teſtes ſe E eſſe profitentur, quæ tunc in Eccleſia colebatur. Hoc enim argumẽto vtitur Aug. cont. Iulian. lib. 1. Nã vbi quamplurimos antiquos Patres protuliſſet. *Hoc* (inquit) *probauimus Catholicorum auctoritate ſanctorum. Tales quippe ac tanti viri ſecũdùm Catholicam fidem, quæ vbique toto orbe diffunditur, hæc vera eſſe confirmant.*

Auguſtinus.

DENIQVE Patrum auctoritatem in Traditionibus explicandis, ac docendis neceſſariam efficit totius Eccleſiæ Catholicæ iudicium; quæ illos ſemper tanquam verarum

Apoſtolicarum traditionum cuſtodes, ac Magiſtros venerata eſt: vnde Hieronym. epiſt. 28. ad Lucinium, *Traditiones Eccleſiaſticas* (inquit) *quæ fidei non officiunt, ita obſeruandæ, vt à maioribus traditæ ſunt.* Quaſi id annuere voluerit Hieronym. has ſolas traditiones velut legitimas fidei non officere, quæ à maioribus traditæ ſunt: ſi quæ verò ſe offerant, quæ à maioribus traditæ nō fuerint, eas velut fidei peſtes eſſe reiiciendas. Poſtremò Auguſtinus epiſt. 86. ad Caſulanum totius Eccleſiæ nomine pro huiuſmodi Patrum conſenſu ſententiam dicit: *In his rebus* (ait) *in quibus nihil certè ſtatuit Scriptura, mos populi Dei, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt.* Atque hæc de Patrum conſenſu.

Hieronym. *Auguſtin.*

Demonſtratur, vniuerſalem conſenſum in doctrina fidei eſſe vera Religionis ſymbolum, primò ex Scripturis.

ARTICVLVS XVII.

HActenus veræ, & Orthodoxæ doctrinæ fidei veritatem, in perpetuo ac conſono tum Eccleſiæ, tum Patrum conſenſu collocauimus: nunc explicandum ſupereſt, quo pacto ex hac doctrinæ vnitate ita diſpoſita vera Catholicorum Religio agnoſci debeat. Et quidem cùm nullo vnquam tempore fidei veritas, ac Religio adeò infirma ac dubia eſſe ſoleat: quàm cùm inter eos, qui fidei ac Religionis Patres eſſe cenſentur, quorum auctoritas tum fidei, tum Religioni plurimùm confert; mutua in fidei rebus diſſidia vigent. Planè nulla aut luculentior veritas, aut tutior Religionis ſtatus exiſtimari debet, quàm qui reciproca, ac perpetua horum conſenſione munitur, quod primùm ex Scripturis, deinde ex Patribus, poſtremò rationibus demonſtrabimus.

HVIVS rei typum (vt à ſacra pagina exordiar) impia illius Babelicæ molis ſtructura declarat, de qua ita legitur Gen 11. *Ecce vnus eſt populus, & vnum eſt labium omnibus; cœperuntque hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant. Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* (*Gen. 11.*)

PRIMVM quidem tunc veram Religionem in orbe floruiſſe nemo ignorat, cùm terra omnis labij vnius eſſet, cùm vna eſſet omnibus fides, vna omnium doctrina, vnum omnes in fide ſentirēt, vnum dicerent, vnum loquerentur. *Multitudinis credentium*, fertur Actorum 4. *erat cor vnū, & anima vna.* (*Act. 4.*) Vnum quippe cor quid niſi eundem ſenſum ſignificat? quid anima vna, niſi eandem fidem ac

A Religionem declarat? *Habentes* (inquit Paulus 2. ad Cor. 4.) *eundem Spiritum fidei.* (*2. Cor. 4.*) Vnus ergo erat populus, vnum omnium labium, quandoquidem vnius omnes fidei ac Religionis alumni dicebantur, eadem prorſus ſentientes, eadem docentes, eadem prædicantes, eadem fidelibus tradentes. Nondum è latebris eruperant Marcioniſtæ, Donatiſtæ, Manichæi, Arriani, Lutherani, Caluiniſtæ; nondum ſectarum confuſio orta fuerat, vna vbique Catholica vigebat Eccleſia: at vix hæc Cham maledicti ſoboles, non tam inani, quàm impia cupiditate flagrans, ſectarum B inquam Tartarea progenies, iniquam hæreſeos molem velut alteram Babel extollere curauit, atque omnes haud ſecus quàm olim Gigantes conati ſunt imponere Pelion Oſſæ; errores erroribus accumulare, & aduerſus Dei Maieſtatem pugnare auſi ſunt, ſtatim linguarum ac doctrinarum confuſio orta fuit.

EN quot Hæreſiarchæ nouam ſibi ciuitatem extruere, nouas Religiones excitare, nouas Eccleſias ædificare cœperunt. Donatus in Aphrica olim ſuā Eccleſiā conſtruxit. Arrius C in Italia propriam erexit. Suam quoque Lutherus in Germania conſtruit, Caluinus ſuam apud Gallos poſſidet. At quid tum? num opus ad perfectum duxerunt? minimè quidem: nam ſummo Dei conſilio factum eſt, vt protinus inter illos linguarum confuſio, dogmatum diſcordia, doctrinarum ſeditio orta fuerit, vt neque alij alios, quæ loquuntur, intelligant; atque eò fidei diſſidium peruenerit, vt alij alios carpant, alij alios accuſent, alij alios oppugnent, alij alios damnent, quò ſanè fit, vt nemini aut certa veritas, aut ſtabilis fides, aut tuta Religio eſſe poſſit.

D QVAPROPTER ad veram Religionem inueſtigandam omnibus conſultum eſſe debet, vt hac via incedant, vt ſi quam fortè Religionem in ſectas diſciſſam, à Patrum conſenſu ſeiunctā, atque ab antiquorum ſcitis diſcrepantem eſſe videant, tanquam degenerem, ac ſpuriam, ac ipſo Religionis nomine indignam, ceu alteram Babelicam molem agnoſcant. Eam verò, quam per omnia Sanctorum dictis concordem, vno omnium antiquorum ore prædicatam, antiquitate ſuffultam, vniuerſitate doctrinæ obſignatam E conſpexerint, velut ſacram ac diuinam amplectantur. Nam, vt ait Beda in cap. 5. Marci. *Bene in Babylonis conſtructione linguarum vnitas per ſpiritum ſuperbiæ ſciſſa, in Ieroſolyma eſt per gratiam ſancti Spiritus linguarum varietas adunata, & in illa confuſio, hac viſio pacis interpretatur; quia videlicet electos in pluribus linguis, & gentibus vna fides, ac pietas toto orbe pacificandos confirmat: reprobos autem plures ſectæ, quàm lingua diſſociando confundunt.*

CÆTERVM hanc doctrinæ vnitatem, ex

vniuerſali conſenſu collectam, non obſcurè Paulus veræ Religionis ſymbolum agnoſcit, [1.Cor. 10.] cùm 1. ad Corinth. c. 10. ſcribens, eam ita impensè fidelibus commendat, cùm ait: *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, idipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata, ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadē ſcientia.* Planè cùm multa ſint, quæ veram Religionem demonſtrant. Eſt enim ipſa Religionis vnitas, eſt fidei integritas, eſt capitis eminentia, eſt morum ſanctimonia, eſt Epiſcoporum ſucceſſio, eſt miraculorum maieſtas; ſunt denique illa omnia, quæ Eccleſiam perpetuò firmam, ac ſtabilem declarant: at ſi vnico telo cunctas hæreticorum ſectas confodere, ac veram Religionem hominibus pandere optamus; en Pauli conſilium: vniuerſalem antiquorum omnium in doctrina fidei cum Eccleſia conſenſum proferamus: demonſtremúſque priſcos illos Patres, tam in dogmatum ſenſu, quàm in Scripturarum ſcientia nobis coniunctiſſimos eſſe; eadem nobiſcum ſemper docuiſſe, eadem nobiſcum prædicaſſe: neque vnquam nobiſcum doctrinarum ſchiſmate laboraſſe, aut opinionum varietate à nobis diſtractos fuiſſe. Hoc enim tanquam certo fundamento vera fides, ac Religio ſtatuirur. Hoc ſymbolo demonſtratur, hoc falſa Religio à vera dignoſcitur. Neque enim ita obnixè Paulus à fidelibus peteret, vt à doctrinarum ſchiſmatibus omnino abſtinerent, eundem ſenſum, ac ſcientiam in rebus fidei amplecterentur, quæ non niſi ab vnica veritate emanare queunt: in hiſque ſummam Chriſtianæ fidei perfectionem requirendam diceret: niſi vel hoc vnico teſtimonio veram Religionem à ſectis diſcernendam cenſeret.

At ipſa hꝛc Pauli verba paulo accuratiùs expendamus. *Obſecro vos fratres* (ait) *per nomen Domini Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes*, &c. Tria hîc nobis Paulus commendat, quibus hunc, de quo agimus, doctrinæ conſenſum veræ Religioni neceſſarium eſſe declarat: primum eſt, quod non fruſtrà per Chriſtum, ac ipſius nomen fideles orat, & obteſtatur; vt idipſum dicant omnes: nam cùm fide cōpertum ſit, vnum eſſe Chriſtum veræ Religionis auctorem, vnúmque ipſius nomen, in quo (teſte Petro) omnes homines oportet ſaluos fieri: atque hinc vnam duntaxat fidem in Chriſto fundatam, ac vnam Religionem; quæ in ipſius nomine per orbem vniuerſum diffuſa colitur, omnes fateri debeant: planè conſequens eſt, vt vnum dicant omnes, qui ſub hac vna fide, ac Religione Deo militant. Dicant, inquam, doceant, credant, prædicent, fateantur.

At quæ dicenda ſunt? non quæ qoiſque ex proprij cerebri ſomniis excogitauit: ſed A quæ priùs ſancti Patres dixerunt, docuerunt, prædicarunt. Hoc enim eſt idipſum dicere: nam quo pacto idipſum dicere poſſunt ij, quos proprij ſpiritus ſenſus in diuerſa rapit? qui fidei doctrinam non ex antiquorum ſenſu, ſed ex propria ſententia venantur? qui non aliorū, ſed propriam fidem aſtruūt? qui Scripturas non ex ſanctorum Patrum traditione, ſed ex proprij capitis ſomniis interpretantur? hæc quidem Religionis non vnitatem, ſed multiplicitatem oſtendunt. Quare ſummopere cauendum eſt; ne ſub aliquo pietatis nomine aliud præterquàm quod ab B vnanimi Eccleſiæ, ac Patrum conſenſu traditum eſt, fideles ſibi ſequendum proponant: neque enim aliud quàm quod fide à Patribus accepimus; aut amplectendum, aut poſteris commendandum nobis præcipitur ab Apoſtolo, cùm omnes obteſtatur, vt idipſum dicant omnes.

At non ſatis eſt idipſum dicere, ac docere: niſi etiam illud ipſum ſentiant, in quo omnes conſentiunt; maximè enim periculoſum eſt, nouum aliquid in Religione præter antiquos ſentire: adeò vt ſi noui quidpiam, aut ſingulare in fide ſe offerat, quod C Patribus ignotum fuerit, iure illud ſuſpectum haberi debeat: quicquid autem antiquum, & ab omnibus acceptum, abſque vllo diſcrimine tutò amplectendum ſit. Neque enim fruſtrà D. Paulus adeò ab ipſarum vocum, nedum rerum nouitatibus abhorreret; vt Timotheo ſuo illas omnino fugiendas, ac cauendas præciperet: niſi has ipſas nouitates tanquam fidei, ac Religionis peſtes corruptiſſimas haberet: quapropter iis quibus vera Religio ſequēda propoſita eſt, id imprimis commendatum, ac ſancitum eſſe debet, *Ne quid nouum.* Nam qua ratione nouum quidpiam D præter reliquos ſentiunt, ea proculdubio à cæteris diſſentiunt: ſolus igitur qui præter omnium conſenſum nouum, ac ſingulare aliquid ſentit, cùm ab omnibus diſſentiat, vnitatem ſenſus non retinet, quem tantopere Paulus efflagitat, vt in eo Religionis perfectionem repoſitam habeat. *Perfecti* (inquit) *in eodem ſenſu.*

Postremo ſcientiæ vnitatem Paulus commendat cùm ait: *Et in eadem ſcientia.* Quaſi id dicere voluerit, cùm maximè fidelibus cauendum ſit, ne aliud doceant, aliud prædicent, aliud loquantur, quàm quæ E Spiritu ſancto afflati loquuti ſunt ſancti Dei homines. Inſuper ne aliud in fide, ac Religione ſentiant, quàm quod fide Patrū, ac populorum conſenſione firmatum eſt. Id imprimis ſummopere cauere debent: ne etiam vel aliud ſciant, quàm quod ab omnibus ſcitum eſt: hinc enim plurimæ non tam inutiles, quàm pernicioſæ quæſtiones exortæ ſunt, quæ Dei Eccleſiam perturbarunt; dū ſciendi ſtudio, ac libidine

Digitized by Google

libidine quiſq; Patribus incognita cognoſcere, noua inueſtigare, vt noui alicuius auctor haberi poſſit, ac ſingularia addiſcere optat. Hinc & ipſæ hæreſes exortæ ſunt, dum ſuo quiſque ingenio fretus, non alio, quàm proprio ſenſu, quæ fidei ſunt, intelligit: intellectis blanditur, ac tanquam è cælo ſibi delata admiratur: ſcita ſua alienis anteponit: quæ ſibi ſingularia ſunt, tanquam fidei dogmata ſtatuit: quibus tandem fidem, ac Religionem tanquam Cimeriis tenebris diu ſepultam, ſolus ab erroribus vindicare, ſolus collapſam erigere, ſolus illuſtrare, ſolus reformare ſe arbitratur. Quo ſanè quid veræ, ac Catholicæ Religioni pernicioſius accidere poſſit, ignoro: nam quemadmodum vniuerſalis conſenſus vnitate in doctrina fidei Religio vera conſeruatur, augetur, illuſtratur: ita proculdubio doctrinarum ſingularitate, ac diſiunctione diſcerpitur, ac corrumpitur. Quamobrem veræ Religionis alumnis id imprimis commendatum ſit, vt præter antiquorum Patrum ſcita nihil aliud ſciant, ab vniuerſorum ſenſu nunquam recedant, ſingulares in fide opiniones non tam ſuſpectas habeant, quàm diligentiſſimè caueant, ac citiſſimè abiiciant: demum ſummo ſtudio vnius, ac vniuerſalis doctrinæ perpetui cultores exiſtant. His namque ſymbolis D. Paulus veram fidem, ac Religionem velut delineatam demonſtrat.

Philipp. 2. HÆC verò, vt fidelium animis profundiùs inſculpta maneant, idem Paulus ad Philipp. 2. ſcribens rurſus inculcat his verbis. *Implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes idipſum ſentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.* Totam gaudij ſui ſummam in eo Paulus repoſitam habet, vt fideles idem ſapiant, vnanimes ſint, eadem ſemper ſentientes, demum vt nullo vnquam doctrinarum ſchiſmate, ac contentione diſſidióve agitentur. Nam quis Pauli gaudium leuitatis inſimulare audeat? quis non illud à Spiritu ſancto proficiſci arbitretur? Planè cùm grauiſſimus, ac ſanctiſſimus vir illud ita obnixè expleri cupiat, quis non magnum quippiam in eo deliteſcere animaduertat? Grauiſſima profectò res agitur, cùm de Religionis vita, ac conſeruatione res eſt: cuius iactura adeò deploranda eſt, vt omnium rerum iacturam antecellat. Contrà verò quid ſuauius, ac deſiderabilius accidere poteſt, quàm cùm veram Religionem felicia in dies incrementa percipere cernimus? atque eos conſtantiſſimos eſſe, ac perfectiſſimis armis munitos videmus, qui Religionem ab interitu vindicare, atque incolumem ſeruare debent? Porrò hoc eſſe Pauli gaudium apertè illius verba teſtantur, quæ etiam paulò pòſt repetit, vt ea altiùs eorum mentibus inſcribat. *Itaque fratres*

A *mei chariſſimi, & deſideratiſſimi, gaudium meum, & corona mea, ſic ſtate in Domino chariſſimi, Euodium rogo, & Syntichea deprecor, idipſum ſapere in Domino.* En quibus verbis Apoſtolus fideles ad hanc doctrinæ vnitatem allicit? En quo armorum genere omnes aduerſus Religionis hoſtes communit? Namque idipſum ſapere, vnanimes in eadem fidei doctrina permanere, idem ſemper cum antiquis ſentire, vniuerſalem conſenſum tenere, tela ſunt, quibus hoſtes confodimus, Religionē tuemur, & tandē orthodoxam fidem ab Hæreſi vindicamus. Nunquam enim faciliùs de veræ Religionis B hoſtibus triumphamus, quàm cùm prolato antiquo Catholicorum Patrum teſtimonio, eadem nos cum illis ſapere, ſentire, docere profitemur: nunquam veriùs Hæreſim, ac ſuperſtitionem detegimus, quàm cùm eā cum primæuę Religionis fide, quę in antiquiſſimis Eccleſiis, ex ipſorum quoque aduerſariorum teſtimonio, integra erat, pugnare oſtendimus. Nunquam apertiùs veram Religionem demonſtramus, quàm quoties illam cum ea Religione conferimus, quæ tum Apoſtolorum, tum ſanctiſſimorum hominum tempeſtate vigebat, ac collatam conſpirare oſtendimus. C Demum nunquam tutiùs Catholicæ Religionis fidem aduerſus Hęreſum paſſim graſſantium rabiem munimus, quàm ſi vnanimē in doctrina fidei conſenſum, ſacrarū Scripturarum oraculis ſuffultum, Patrum teſtimonio probatum, antiquiſſimarum Eccleſiarum traditione roboratum, Eccleſię, ac Conciliorum ſanctionibus firmatum proferamus. His ſiquidem ſymbolis vera tum fides, tum Religio velut digito demonſtratur.

NOVERINT igitur nouitatis potiùs quàm veritatis ſectatores, ſi ab antiquorum ſacro conſenſu, ac doctrina recedant, iam D non eos (vt docet Paulus) idem, ſed diuerſa ſapere: non vnanimes eſſe, ſed pluranimes; non idipſum ſentirē, ſed apertè diſſentire. Illos tandem omnia contentionibus, ac diſſidiis, quæ non aliunde quàm ab inanis gloriæ appetitu oriuntur, inuoluere, ac perturbare: quò fit, vt celeriùs ad interitum properent. *Diuiſum enim eſt cor eorum* (inquit Oſeas 10.) *nunc interibunt.* Oſee 10.

NAM quemadmodum cor, quandiu integrum permanet, hominis incolumitatem fouet; quòd ſi in plures partes diſpertiri con- E tigerit, protinus ad interitum ducit. Non ſecus Religioni accidit: in ea ſi quidem quandiu vna doctrinæ pax, vnus ſenſus viget, neque in his, quæ ad fidem ſpectant, alter ab altero diſcrepat, ſed omnes inuicem inter ſe, & cū antiquitate cōſpirāt: profectò nulli dubiū eſſe poteſt, quin hoc cōſenſu tāquam veræ fidei nutritio vniuerſū Religionis corp⁹ incolume ſeruetur. At vix in fidei doctrinā ſchiſmata irrūpunt, doctrinarū diſſenſiones, dog-

matum bella, immortalia cum antiqua fide diſſidia Religionis arcem occupant, mox veluti diſrupto, ac conciſo corde, fides ad interitum rapitur; ſectæ in veræ Religionis locũ ſuccedũt, mendacium veritatem expellit, vera fidei doctrina iugulatur, ac tandem vera Religio expirat.

Neqve ſecus euenire poteſt, cùm Dei ſententia ratum ſit. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Quòd ſi quotidiana experiẽtia admonet, tunc maximè regna, ac imperia florere, cùm pacis, ac concordiæ bono potiuntur; vniuerſi namque tunc ad publicam regni vtilitatẽ conſpirant; & eò celeriùs ad occaſum properare, cùm ciuilibus, ac inteſtinis bellis diſcinduntur. Hoc ipſum & in Religionis ſtatu licèt intueri, in quo dum fidei pax mutuo fidei conſenſu, ac doctrinæ concordia foueri conſpicitur; ſumma Chriſtianis rebus tranquillitas exoritur, & Religionis ſplendor ſupernæ veritatis luce affulgente per orbem longè lateque diffunditur: quòd ſi eam fidei altercationibus, doctrinarum iurgiis, dogmatum diſſidiis diuexari, ac lacerari contingat: mox velut offuſis tenebris Religionis ſplẽdorem euaneſcere, veritatem exulare, fidem obtrũcari, ſacrúmque Religionis regnum velut in partes diſſectum deſolari, ac tandem ruere neceſſe eſt.

Qvare antiquorum Patrũ is ſemper mos fuit, ſi quæ aliquãdo de fide quæſtio oriretur, antiquiſſimas Eccleſias conſulere, & ab his quid receptũ, quid reiectum, quid amplexatũ, quid dãnatum eſſet, accuratè perquirere, ne vnquã ſacra hæc doctrinæ vnitas violaretur.

Hierem. 6. Qvòd etiam conſpicuis verbis Deus per os Hierem. 6. nobis agendum præcipit, cũ ait. *State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.* Certè cùm ſemitas antiquas, & vias bonas Deus nos indagare iubeat, per quas nobis incedendum ſit: quæ illæ ſint, priùs inueſtigandũ eſt. Quæ igitur erunt viæ bonæ, ac ſemitæ antiquæ, quæ iter nobis tutũ præſtant? Eæ ſanè ſunt per quas olim antiqua Eccleſia, quæ propiùs à Chriſto abfuit, inceſſit. Antiquorũ ſcilicet Patrum doctrina, Apoſtolicæ traditiones, Eccleſiæ in difiniendis fidei rebus cõſenſus, & auctoritas: legitimæ Scripturarum interpretationes à maioribus traditæ, priſca fidei dogmata maximè Patrum antiquorum conſenſu recepta, quæ pari diligẽtia, ac ſtudio apud nos retineri, ac poſteris trãſmitti debẽt. In his ergo fixos, ac immobiles ſtare nos De⁹ iubet; ne variis, ac peregrinis doctrinis ceu deuiis abduci; aut tãquam paruulos fluctuãtes omni vento doctrinæ nos circumferri aliquando accidat.

Svnt enim, qui noua quadam doctrinæ ſpecie tanquã è cœlo dilapſa, ac ſibi diuinitus reuelata curioſos, ac nouitatis ſtudioſos ca-

A ptẽt; imperitos, ac rudes in ſui admirationem rapiãt: dum facilem illis ad cœlum per carnis delicias, ac nullius damnationis metũ viam ſternunt, quæ olim Apoſtolis, ac Patribus prorſus ignota fuit: at verò illud maneat alta mente repoſtũ, quòd ſi Angelus è cœlo aliud doceat, aliud euangelizet, aliud prædicet præterquã quod ab antiquis Patribus, apud quos illibata fidei veritas hoſpitabatur, edoctum, euangelizatum, prædicatũ fuit, anathema ſit.

Idcircò ſummopere illis obſeruandum eſt, qui fidei, ac Religionis veritatem inquirunt, vt ſollicitè interrogent ſemitas an-
B tiquas, ac in iis viam bonam agnuſcant. Etenim illa via bona eſt, per quam tot ſæculis Sanctos illos fidei Patres, ac magiſtros ambulaſſe conſpicimus: via illa bona eſt, quam illi vnanimes docuerunt, quã ſemper mordicùs tenuerũt, quàm ſollicitè nobis ſeruãdam præceperunt, quã ſanguine fuſo tot Martyres velut obſignatã nobis reliquerunt: quam tot confeſſorum, ac virginũ millia miraculis demonſtrarunt: hæc inquam via bona eſt, recta; nullius erroris obliquitati obnoxia, per quã omnes tutò incedere debẽt, Deo ac ipſa Scriptura teſte. *Hæc eſt via, ambulate in ea.*

C

Demonſtratur ſecundò ex Patribus.

Articvlvs XVIII.

Nvnc tem Patrum teſtimoniis proſequamur. Iuſtin. Martyr q 4. ad Orthodoxos, non aliunde verã Religionem à ſectis diſcernit, quàm ex dogmatũ diuerſitate, qua ſectæ inter ſe pugnant, ac pugnando verã Religionem oſtendũt: quæ ſola doctrinæ vnitatẽ docet. *Nunc cùm damnent* (inquit) *Hæretici alij alios, ob opinionũ diſſenſiones, perſpicuum eſt omnes* *Iuſtinus.*
D *horum Hæreſes occaſionẽ habuiſſe ex ambitione, & mutua inuidia Hæreſiarcharum; propter quam cauſam lupi graues ab Apoſtolo nominati ſunt: immò fidem noſtram, dum ſibi aduerſantur, affirmant.* Illud planè mirabile dictu, quòd ſimulatque in arcem Religionis hæreſis irrumpit, mox doctrinæ diuerſitas tanquam pediſſequa, ac indiuidua comes ſubſequuta eſt: neque enim vlla vnquam hæreſis fuit, quæ ſibi Anteſignanam fidei diſcrepantiam non haberet: id facilè per vniuerſas hæreſes, quæ paſſim in Eccleſia à
E temporibus Apoſtolorum ad noſtra hæc vſque tempora graſſatæ ſunt, incedenti exploratum eſt; quibus id ſemper proprium, ac legitimum fuit, vt doctrinarum varietate inter ſe digladiarentur: nam ſi in fide omnes conſpirarent: ſi apud Hæreticos eodem ſenſu Scripturæ intelligerentur, quo ab antiquis expoſitæ ſunt. Si doctrinarum diſſidia, quibus & inter ſe, & cum antiquitate pugnant, penitus tollerentur: planè hæreſes omnes exularent; & vera Religio fidelis doctrinæ

vnitate

vnitate illuſtrata vbique niteret : ſed cùm nouitatis ſtudio nimiùm propriæ ſententiæ applaudere, cùm alus ſingulari aliqua fidei doctrina præcellere, cùm antiquorum Patrum doctrinam carpere, & cum tota antiquitate bellum gerere incipiunt : mox hæreſis oritur, non alus quàm his parentibus progenita.

Cæterum ſi percontetur quiſpiam, vnde hæc doctrinarum varietas in Hæreticis originem ducat : in promptu cauſa eſt. Ea enim (vt ait Iuſtinus) ex ſola animi tum petulantia, tum ambitione, ac demum ex mutua inuidia ortũ ducit : his namque Tartarea hæc Hæreſum fornax flammis ſuccenditur, atque his gradibus ad perfectum excreſcit. Primùm enim ſuperbia, ac animi tumor ligna parat : hinc ambitio ignem admouet, poſtea inuidia fornacem inflammat. Demum ardet fornax rerum omnium concupiſcentia ſuccenſa, ex qua denſiſſimus, ac nigerrimus hæreſum, ac doctrinarum fumus extollitur.

Cyprian. lib. 3. Ep. 9. Est enim Hæreticis (ſi Cypriano credimus) ingenita quædam mira animi petulantia, ac tumor : quo omnibus ſcita ſua præferunt, nemini cedunt, vniuerſis obſiſtunt: hic autem adeò inſanam atque effrenem in eis propriæ excellentiæ cupiditatem parit, vt nihil intactum ſinant, quò præ cæteris videri, alios antecellere, omnibus tandem petitiores exiſtimari poſſint : quò fit, vt Scripturas nouis, ac inauditis ſenſibus corrumpant, ex his noua dogmata confingant: ignotas doctrinas excogitent, quò ſingulares haberi valeant, vt optimè notat Irenæus lib. 1. cap. 18. his verbis. *Irenæus.* *Cùm autem diſcrepant ad inuicem, & doctrina, & traditione, & qui recentiores eorum agnoſcuntur, affectant per ſingulos dies noui aliquid adinuenire, & fructificare, quod nunquam quiſquam excogitauit.* At cùm alios longè erudiriores videant : hinc tertius inuidiæ fons erumpit, vnde obmurmurationes, detractiones, conuitia hauriunt, quibus multis modis aduerſarios ſibi in doctrina proſequuntur : quapropter haud mirum quòd lupi graues ab Apoſtolo nuncupentur, quandoquidem luporum more, mutua inuidia exagitati ſeipſos dilaniant, atque diſcerpunt; mutuis ſe conuitiis excipiunt, orbem infamatoriis libellis complent, quibus ſeipſos petunt, mordent, dilacerant, vt in ſequenti libro explicabimus. Quod ſanè non parum Catholicæ Religionis veritatem confirmat, quæ omnem huiuſcemodi doctrinarum diuerſitatem condemnat. Atque eò tandem fit, vt cùm Hæreticorum ſectæ ex hac doctrinarum diuerſitate velut certiſſimo ſigno potiſſimùm agnoſcantur : inde cunctis exploratum ſit, eam duntaxat veram eſſe Religionem, quæ cùm doctrinæ vnitatem hæreditario iure poſſideat, perpetuum cum doctrinarum diſſidio bellum gerit.

Hinc Tertullianus de præſcriptionibus adu. Hæret. hac nota hæreſum ſectas à vera Religione ſecernit cap. 37. *Tertullian.* *Vnde autem* (ait) *extranei, & inimici Apoſtolis Hæretici, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſque de ſuo arbitrio aduerſus Apoſtolos, aut protulit, aut recepit? Illîc igitur & Scripturarum adulteratio deputanda eſt, vbi diuerſitas inuenitur doctrinæ.* Tum cap. 42. *Mentior* (inquit) *ſi non etiam à regulis ſuis variant inter ſe, dum vnuſquiſque proinde ſuo arbitrio modulatur, quæ accepit; quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille, qui tradidit. Denique penitus inſpectæ hæreſes omnes, in multis cum auctoribus ſuis diſſentientes deprehenduntur.* Vides ex ſola diuerſitate doctrinę Hæreticos deprehendi; neque aliud præterquàm propriam capitis ſententiam in doctrina fidei à communi diſcordem hæreticum efficere; atque Hæreticum gignere : nam ſi rem æqua lance perpendimus; cùm omnibus hæreſum magiſtris propoſitum ſit, vt adulterata Scripturarum veritate abortiuas doctrinas ex proprij ingenij fœtu hominibus effundãt: cur non idem & eorum ſectatoribus præſtare liceat, quibus idem inconſtans hæreſum ſpiritus præeſt? Si Luthero, ſi Caluino tũ aduerſus Sacramenta, tum Romanam Eccleſiam pro ſua impietate nõnulla excogitaſſe licuit; cur non & eodem vertiginis ſpiritu exagitante, pleraque alia illorum poſteris excogitare fas erit; cùm iis nec eadem mens, nec idem animus, præterquàm in oppugnanda veritate inſit: nec facilè proprij ingenij libido coërceri poſſit, præſertim cùm effrenata aduerſus veritatem cupiditate ruit? quare nec mirum eſt illos, in diuerſa à præceptoribus rapi; & ſæpe eos tum Lutherum, tum Caluinum non tam abiicere, quàm erroris inſimulare, ac non rarò eos ſibi moleſtos, ac infenſos pati, quos ſollicitos ſuę cauſę patronos priùs ſibi adhibebant.

His addo, quòd proprium fœtum vnuſquiſque magis, quàm alienum lambit : quare cùm hæreſes omnes (vt ſuperiùs diximus) ex animi petulantia progignantur; ſuam quiſque hæreticorum doctrinam tueri, ſuam defendere, ſuam propagare ſtudet : quo fit vt alienam accuſare, damnare, oppugnare non deſinat : hinc doctrinarum varietas exoritur, quæ ſicut ſectas conſtituit, ita oppoſitam Religionem, quæ doctrinæ vnitate conſtat, veram eſſe demonſtrat.

De hac ſectarum nota, quæ ex doctrinarum diſcordia conſurgit, præclarè etiam loquitur D. Athan. Orat. 1. cont. Arrian. *Athanaſius.* *Illud* (inquit) *quoque prorſus admirabile, omnes quotquot ſunt hæreſes, in fingendo diuerſa, pugnantia adferre : nec alibi niſi in falſitate ſibi inuicem conſentire, & copulari : neque id mirum, cùm vnum*

habeant

habeant auctorem, qui ipſis vbilibet mendacia aſſeminat.

Huius rei figuram geſſiſſe non immeritò Auguſt. in Pſalm. octogeſimum exiſtimat, quòd Samſon vulpium caudas, non capita ſimul colligaſſe legitur Iudic. decimo quinto. Hæretici nãq; cùm doloſi, fraudulenti, ac deceptores ſint, meritò vulpibus comparantur, de quibus etiam in Cant. c. 2. dicitur. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliũtur vineas.* Hi tamen non in capite, aut in ore, ſed in cauda duntaxat colligatur: nam cùm perpetuo doctrinarum diſſidio laborent, in eo tamen vniuerſi ſunt concordes, quòd veram Eccleſiam

B ſemper demoliri ſtudenr. Cæterùm tritum eſt illud adagium. *Mendacem oportet eſſe memorem.* Sæpe enim accidit, vt dum priorum obliuiſcitur, vltima primis non reſpondeant, & dum quicquam principio aſſeuerauerit, immemor deinceps primum fundamentum euertat. Plurima ſiquidem mendacia accumulari opus eſt, vt vnicum mendacium ſtatuant, quæ cùm ſibi inuicem conſtare nequeant, hoc vel vnico ſigno illud produnt, quòd in plurimas contradictiones erumpunt. Hoc apud Hæreticos quotidie licet intueri, qui cùm mendacia pro ve-

C ritate diſſeminent, eáque miris mendaciorum fucis obtegere nitantur, vt veritates eſſe oſtendant: mox tamen ea aperta mendacia eſſe deprehenduntur, ſimulárque doctrinarum varietate, ac dogmatum inteſtino diſſidio ſuam inconſtantiam produnt.

Synod. Nicæ. IN huius rei confirmationem libet Nicenam primam Synodum referre, quæ in decretis contra hæreſim Arrianam; ita de Hæreticis loquitur apud Athanaſium *Homines* (inquit) *ſunt tales, quales Diuus Iacobus duplices corde, & inſtabiles in omnibus viis ſuis appellat: nunquam vnam, eandémque ſententiam, ſed*

D *alias aliam fouentes, dictáque ſua nunc laude, nunc vituperio proſequuntur: vt quod iam probarint, è veſtigio damnent.* Denique legitimum cunctis hæreſibus hoc eſſe agnoſcitur,

Irenæus. vt monet Irenæus libro primo capite quinto, vt ſeipſas per repugnantes ſententias, ac doctrinæ inconſtantiam manifeſtent.

PORRO vera Religio omnem doctrinarum varietatem ſemper deteſtata fuit: neque aliam præterquàm vnam communi Eccleſię, ac Patrum conſenſu traditam doctrinam agnouit: à qua tandem præclara veræ, & Apo-

E ſtolicæ Religionis teſtimonia accipit. Au-

Synod. Nicæ. diant igitur aduerſarij ab eadem Nicena Synodo, ibidem apud Athanaſium, vbinam vera Religio quærenda ſit. *Eſt enim ibi* (inquit) *vt Patres tradiderunt, vera diſciplina, ac magiſterij argumentum, vbi eadem confitentur, nec à ſe inuicem, nec à maioribus diſſentiunt. Qui igitur hoc animo non ſunt; mali potiùs, quàm veri præceptores appellari debent.* Neque id fruſtrà do-

A cet ſancta Synodus, vel Athanaſius ex verbis Synodi: vera namque diſciplina non apud eos quærenda eſt, quibus omnia incerta ſunt; quique grauiora fidei dogmata perpetuis contradictionibus inuoluunt: fidei enim doctrina, non incerta, non ambigua, non diſſidiis iactata, non obſcura: ſed certiſſima, ac luculentiſſima fidelibus proponi debet, vt veros, ac legitimos fideles efficiat: neque enim dubia fides, veræ fidei nomen meretur, cùm infidelitati ſit proxima; nec veros fideles præſtat, qui certæ, non dubiæ fidei inniti debent. Quamobrem illìc tantùm

B veram doctrinam, ac verum doctrinæ magiſterium quærere oportet, vbi eadem, certaq; fidei doctrina hoſpitatur: atque eadem fidei profeſſio à maiorum conſenſu non diſcrepat. Qui verò ab hac regula diſſentiunt, à fidei, ac Religionis proculdubio veritate recedunt; & mendacij potiùs, quàm veritatis magiſtri appellari debent.

His ſubſcribit Athanaſius oratione in dictum illud. *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Hæc eſt vera doctrina* (inquit) *hoc eſt verum ſignum, argumentúmque, quod ita iſta inter ſe conſentiunt: neque diſſident vel inter ſe, vel inter* Athanaſ.

C *Patres*: & infrà. *Sancti contrà inter ſe conſonant, nec diſſident vnquam: neque enim controuerſias habent in iis, quæ vel proferunt, vel erudiunt, nam etſi temporibus diſtent, in id tamen omnes contendunt.* Profectò apud Hæreticos nimis feliciter ageretur, ſi ad obtundendam fidei veritatem, inter ſe vnanimes, ac in omnibus concordes eſſent: neque enim facilè eorum impietas redargui, aut hæreſis detegi valeret, ſi doctrinæ per omnia conſenſu tegerentur. At cùm id omnino fieri nõn poſſit; quippe quòd omnis Hæreticorum ſcopus ſit, ab antiquorum ſenſu recedere, & noua anti-

D quis ſuperinducere, tunc fallaces eſſe deprehenduntur, cùm primùm inter ſe, & cum maioribus doctrinarum varietate pugnant.

HVIVS autem rei cauſam ab Hilario addiſcere libet, libro ſeptimo de Trinitate. *Cùm à Domino* (inquit) *Eccleſia inſtituta, & ab Apoſtolis confirmata, vna omnium ſit: ex qua ſe diuerſarum impietatum furor abſciderit: nec negari poteſt, ex vitio malæ intelligentiæ, fidei extitiſſe diſſidium, dum quod legitur, ſenſui potiùs coaptatur, quàm lectioni ſenſus obtemperat.* En potiſſima hæreſum omnium origo: cùm non ſenſus Scripturis, ſed Scripturæ ſenſui Hilarius.

E proprio deſeruiunt. Hæreticis quippe illud commune eſt, vt vera, germanáque Scripturarum intelligentia poſthabita, Scripturas in varios, ac nouos ſenſus diſtrahant; in quibus dum mirè ſibi placent, paulatim à vera fide decidunt; hinc Scripturarum bella, hinc fidei diſſidia erumpunt, dum variis interpretationibus verba legis adulterant, & antiquam fidem inuer-

tere

tere non deſinunt: dum quod humanum eſt,
pro diuino haberi volunt. Quod egregiè do-
Origenes. cet Origenes hom. 29. in Matth. *Dicet* (in-
quit) *qui ſeducere voluerit, & defendere contraria*
veritati. Ecce hic eſt Chriſtus, demonſtrans verbi
gratiâ hunc Euangelij locum. Alterius autem er-
roris auctor dicit. Ecce hic Chriſtus, afferens exem-
pli gratiâ alterum textum, qui defendere videtur
illius mendacij verbum, quod propoſuit vindicare,
& ſic ex lege, & Prophetis, & Apoſtolis profert
vnuſquiſque, quæ mendacium illud defendere vi-
dentur. Non ergo Scripturarum vitio tribuē-
dum eſt, quòd ex his hæreſes naſcantur; ſed
B prauæ (vt Hilarius docet) Hæreticorum intel-
ligentiæ: dum non ſe Scripturis, ſed ſuis erro-
ribus fouendis Scripturas accommodant: vt
aliàs monuit Auguſt. cont. Fauſtum lib. 32. c.
Auguſtin. 19. vbi Hæreticos alloquens. *Videtis* (inquit)
id vos agere, vt omnis de medio Scripturarum au-
feratur auctoritas, & ſuus cuique animus auctor ſit,
quid in quaque Scriptura probet, quid improbet: id
eſt, vt non auctoritati Scripturarum ſubiiciatur ad
fidem: ſed ſibi Scripturas ipſe ſubiiciat. Quare Ori-
genis in hac re conſilium obuiis vlnis ample-
ctēdum eſt: *Quoties* (inquit loco ſuprà citato)
Canonicas proferunt Scripturas, quibus omnis Chri-
C. *ſtianus conſentit, & credit, dicere videntur: Ecce in*
domibus eſt verbum veritatis: ſed nos illis credere
non debemus, nec exire à prima & Eccleſiaſtica tra-
ditione: nec aliter credere, niſi quemadmodum per
ſucceſſionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis. Hæc
igitur tuta, ac certiſſima via eſt, quæ nobis
per doctrinæ vnitatem Eccleſiæ, ac Patrum
conſenſu comparatam, veram, ac diuinam
Religionem aperit.

Auguſtin. Sed iam Auguſtinum audiamus, quibus
vinculis in Catholica Religione teneretur. Is
enim in Epiſtola, quam vocant fundamentū,
contra Manich. *Multa ſunt* (inquit) *quæ me in*
D *gremio Catholicæ Eccleſiæ iuſtiſſimè tenent. Tenet*
conſenſio populorum, atque gentium: atque alia
plura vincula commemorat, quæ tametſi illū
Catholicæ Eccleſiæ arctiſſimè coniunge-
rent, primum tamen, ac velut cæterorum an-
teſignanum, populorum, ac gentium in eadē
fidei doctrina conſenſum primo loco collo-
cat. Cùm igitur in ea tantùm Eccleſia Au-
guſtinus vir æquè ſanctiſſimus, ac eruditiſſi-
mus, ſe ligari delectatur; quæ communi hoc
doctrinæ conſenſu fouetur, eo ſanè demon-
E ſtrat, eam duntaxat veram Religionem eſſe
in qua vniuerſalis hæc conſenſio viget. Hoc
quippe fortiſſimum eſt vinculum, quo Reli-
gionem ſuam ſibi Chriſtus deuinxit, atque
aliis cognoſcendam præbet.

Quod ipſe quoque antiquus Doctor
Vincentius Liryneuſ. Vincentius Liryn. teſtatur lib. adu. Hæreſ. c. 3.
cùm ita ſcribit. *In ipſa Catholica Eccleſia magno-*
pere curādum eſt, vt id teneamus, quod ab omnibus
creditum eſt: hoc eſt enim verè propriéque Catholicū,
quod ipſa vis nominis ratióque declarat, quæ omnia
A *verè vniuerſaliter comprehendit: ſed hæc ita demum*
fit, ſi ſequamur vniuerſitatem, antiquitatem, conſen-
ſionem. Doctrinæ vnitatē, qua nihil in Catho-
lica Religione magis neceſſarium eſſe docet,
Lirynēſis ex triplici vnitate colligi: prima lo-
corum, ſecunda temporum, poſtrema perſo-
narum: id enim indicant vniuerſitas, antiqui-
tas, & conſenſio: quæ omnia in Catholici no-
mine contineri affirmat. Porrò hæc triplex
vnitas veram, ac Catholicam doctrinæ vnita-
tem demonſtrat. Prima nāque vnitas eſt, quæ
veram, ac orthodoxam doctrinam vbique lo-
corū, ac toto orbe diffuſam, vno ſenſu, ac vna
B fidei confeſſione ab omnibus receptam com-
plectitur: inde perſpicuum fit, ſectarū doctri-
nas, quę in angulis latent, quæue tot fides va-
riant, quot locorum diſſita ſpatia ſibi vendi-
cant, nulla vnitate contineri. Altera verò ita
Catholicam doctrinam, per omnia tempora,
vnam tuetur; vt inter varia annorum curricu-
la, ac temporum viciſſitudines, eandem ſem-
per, ac immobilem præſtet: cui nouitiæ, ac
nuper inuentæ doctrinæ penitus aduerſātur.
Poſtrema verò vnitas Catholicam doctrinā,
ita cum antiqua orthodoxorum omnium Pa-
trum, qui olim in Eccleſia floruerunt, doctri-
C. na conciliat; vt nihil præter vnanimem illorū
cum Eccleſia conſenſum, quem olim in do-
ctrina fidei explicarunt, nobis ſequendum re-
linquat, & ab eo nōquam recedendū eſſe de-
cernat. Demum publicum hoc verę Religio-
nis decretum eſt, vt nihil credatur, niſi quod
ab omnibus creditum eſt: ſi quid autem aut
nouum, ac inauditum antiquis, aut ab hoc
conſenſu diſſentaneum ſe offert, illi protinus
anathema dicit. His vnitatibus tanquam fir-
miſſimis præſidiis vera doctrina munitur: his
aduerſus Hæreticorum ſectas decertat, his
hoſtibus ſe inexpugnabilem reddit. His deni-
D que velut præclariſſimo ſymbolo vera Reli-
gio, proſtratis hæreſum ſectis, ſe toti orbi
conſpicuam præbet.

Demonſtratur idem tertiò
Rationibus.

ARTICVLVS XIX.

Semper errantium fluctuant pedes, Hieronym. ad cap. 6. Ezech.
(vt Hieronymi verbis vtar) nec ſunt
E ſolida veſtigia, quæ contra veritatem ſunt:
cùm enim ſemel à recta, & Regia Religionis
via declinare cœperint; in varios quidem er-
rorum anfractus incidunt; errandi tamen fi-
nem nullum vnquam faciunt. Quod ſanè iis
accidit, qui ſe ab vna, ac Catholica doctri-
na diuellunt: illorum ſiquidem fluctuantia
corda, cùm huc illuc omni doctrinæ vento
circunferantur, iis non ſolùm inſtabiles greſ-
ſus præſtant, ſed nec vllum quidem, quod fir-
mum, ac ſolidum ſit, veritatis veſtigium
agnoſcen

agnoſcendum relinquunt: non ſecus quàm qui per vndoſos maris vortices iter faciunt, quibus nihil vnquam aut tutum, aut ſtabile eſt; hos Apoſtolus fluctus feri maris appellat, diſcrepantium doctrinarum proprias confuſiones deſpumantes, ac ſydera errantia, quibus tandiu tenebrarum fidei, atque errorum procella reſeruatur, donec in Eccleſiæ orbe fixa, atque ab ea illuminata, ab errore tandem reuocentur. Denique hi ſunt, qui deuia quærunt, contrariis ſemper doctrinarum ſtudiis quatiuntur, opiniones ſemper opinionibus intexunt, errores erroribus accumulant: & ſæpè veteribus reiectis, quibus antea delectabantur, nouis ſibi ſententiis complacent. Ita fit, vt dum ſacram doctrinæ vnitatem ſcindunt, veritati nullum locum relinquant, fidem euertant, & tandem à vera Religione prorſus aberrent. Hæc autem etſi luce clariùs hactenus demonſtrata ſint, eadem tamen adhuc rationibus, vt perſpicibiliora ſint, oſtendimus.

Iudas Apoſtolus.

HIC primò in veſtibulo, antequam vlteriùs progrediamur, admonendum duxi cùm doctrinæ vnitatem, velut veræ Religioni neceſſariam, & apertiſſimum illius ſymbolum, tot teſtimoniis celebramus: nos neque de omni Eccleſiæ doctrina agere, neque eam doctrinæ vnitatem, aut teſtimoniis, aut rationibus proſequi, quæ ex perfectioribus ipſius doctrinæ gradibus plerunque colligitur. Neque enim hæc doctrinæ vnitas ita veræ Religioni coniuncta eſt, vt ſi Catholicę doctrinæ gradus toti ſimul non ſint, aut aliqua ex parte minuantur, protinus vera Religio intereat, oportet. Quandoquidem & ipſa fidei doctrina ſuum profectum, ſuum augmentum habet, quo augetur, amplificatur, & in dies ſuperna illuminatione clarior euadit. Fruſtra namque Chriſtus dixiſſet. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò,* &c. *Spiritus ſanctus docebit vos omnem veritatem,* &c. ſi Dei Religio ſapientia, ac diuinarum rerum ſcientia non creſceret. Etenim vera Religio (D. Paulo teſte) corpus quoddam myſticum eſt, ac ſpirituale; quò fit, vt corporum quoque naturam imitetur. Porrò ſi corporum natura ea eſt, vt annorũ proceſſu, ac temporum diuturnitate grandiora, ac perfectiora fiant, donec proprios numeros abſoluant, & abſolutam generis perfectionem attingant: iis quippè gradibus noſtra ſe corpora attollunt: vt parua primùm lactentium membra: maiora, ac perfectiora iuuenum ſint, perfectiſſima verò, quæ æui maturioris ætate ſuccreſcunt. Ita etiam veræ Religionis corpus decet has perfectionum leges ſequi, vt maioribus labentibus annorum curriculis, illud Doctore Deo magis diuinorum ſcientia augeatur, illuſtretur, amplificetur, conſolidetur, donec in virum perfectum creſcat, & men-

A ſuram perfectæ ætatis in gloriæ plenitudine aſſequatur.

QVARE nec abſurdum videri debet, quòd aliquando vera Religio quædam ignorauerit, quæ poſtea Deo magiſtro didicerit: de quibuſdam dubitauerit, quædam adhuc indeterminata reliquerit. Hæc enim communis via eſt, qua corporum natura ab imperfecto ad perfectum graditur: ſiquidem ad ſpiritualem veræ Religionis profectum pertinet, vt tanquam Dei diſcipula ſapientia, ac doctrina in dies proficiat.

AT neque de ea doctrinæ parte agimus, B quæ tametſi ad veram Chriſti Religionem pertineat, fidei tamen cauſam non attingit. Res enim quæ pertractari ſolent apud Theologos, trifariam diuidi poſſunt: quædam enim tantùm ad ſpeculatiuam ſcientiam ſpectant, quales ſunt Philoſophiæ, ac Theologiæ contemplationes. Quædam ad morum inſtitutionem, vt caſuum, ac peccatorum diſtinctiones, ac deciſiones, quæ ad conſcientiæ inſtructionem, ac practicam Theologiã pertinent: reliqua verò circa fidei doctrinã verſantur. Quod ad primum, ac ſecundũ rerum genus attinet; cùm diuerſa propemodum ſint C hominũ ingenia, aliud alio perſpicacius, quibus non eadem vis intelligendi ineſt: eorum vnicuique ſemper quod placuit, ſpeculari licuit, dummodò intra fidei terminos ſe contineat. Cùm etiam difficillimi, ac penè inextricabiles caſus in dies ſe offerãt, quibus humanarũ rerũ, ac animorũ ſtatus ſubiicitur, eorũq; cognitio omniũ deeſt difficillima ſit, quippe quæ ob accidentiũ, mediorum, ac circunſtantiarum, quæ neceſſariò agnoſci debẽt, varietatem, ac multitudinem vix comprehendi queant; Doctorum induſtriæ, ac ſagacitati omnino relictum eſt, vt in iis quibus diligen- D tiſſima inueſtigatione opus eſt, conſilia, ac ſententias ſuas proferant: inde plerumque fit, vt ij quorum aut cognoſcendi ratio, aut acumen ingenij, aut apprehenſionis vis diuerſa eſt, diuerſa quoque ab aliis ſentiant, opinẽtur, doceant. Optimo namque Dei conſilio id factum eſſe credimus: vt pleraque tũ ad acuendæ hominũ ingenia, tum ad prudentiam exercendam, in Eccleſia relinquãtur nullo Canone definita; vt ea labore magis, ac ſolertia quærantur quàm certa aliqua Eccleſiæ definitione concludantur.

AT quamuis in hoc duplici rerum ge- E nere controuerſias nonnullas vera Religio patiatur: quippè quæ ex iis nullo detrimento, aut incommodo afficitur; ſed potiùs in ſapientia exercetur. In iis tamen quæ ad fidei doctrinam aliquo modo pertinent: nullo vnquam tempore aut dubia, aut diſſidia tolerauit. Nam ſi quæ interdum quæſtio de fide orta fuit, illam è veſtigio diſſoluit, reſecauit, ſententiam tulit, dubia expulit:

maxi

maximúmque iacturæ genus eſſe duxit, fidei A doctrinam in diſcrimen vocari, aut incertam relinqui, quandoquidem, *Vnus Deus* (inquit Paulus) *& vna fides*, qua non in incertum currimus, ſed pro illius certitudine vſque ad ſanguinem pugnamus. Huius fidei vnitas ea eſt, quæ doctrinæ, qua fulciri debet, vnitatem parit: ſine qua nec ipſa fides vna eſſe poſſet. Hac doctrinæ vnitate ſuffulta Religio, illud tantummodò, quod Patrum fide ſatum eſt, filiorum induſtriæ excolendum, non immutandum dedit. Et cùm nefas exiſtimauerit diuerſitatem in fide quærere, nunquam ab eo, quod ſemel accepit, aut nouum, aut diuer- B ſum protulit. Nam quamuis fas ſit ſemel tradita excurari, limari, politi: nefas tamen mutari, detruncari, mutilari. *Accipiant* (vt docet Lirynenſis) *priſca illa cæleſtis Philoſophiæ dogmata lucem, euidentiam, diſtinctionem, tamen retinere neceſſe eſt plenitudinem: integritatem, proprietatem.*

Vincent. Lirynenſ. adu. Hæreſ. c.28.

NAM ſicut humana corpora incrementum quidem accipiunt, dum illa prouectior ætas ad maturitatem ducit, vnde & annorum diuturnitate grandiora fiunt: eadem tamen quæ erant, permanent: ita vt iidem ſint ſenes, qui adoleſcentes fuerunt, eadémque C prorſus ſint ſenum membra, quæ fuerant paruulorum. Immutent licèt ſtatum, habitum, quantitatem; vnam tamen eandémque naturam, ac ſubſtantiam retinent. Eodem pacto & multo feliciùs veræ fidei doctrina annorum ſpatiis ſuccreſcit, amplificatur, dilucidatur; non tamen ſubſtantiam mutat: & quamuis annoſa ſit, ac grandæua, eadem tamen dogmatum membra ſibi adeſſe ſentit, quæ paruula geſtabat. Demum vniuerſis partium ſuarum menſuris, quaſi membris, ac ſenſibus diſpoſita, vna, integra, ac perfecta, tam paruula, quàm grandæva ap- D paret.

NAM ſi monſtruoſum videretur, humanam alicuius hominis ſpeciem in aliam non ſui generis ſpeciem immutari, aut alia membra prioribus adnecti, aut quidpiam, quod ad eſſentialem illius conſtitutionem pertinet, deperdi. Ita etiam Chriſtianæ Religionis corpus deforme prorſus, ac monſtruoſum appareret, ſi eam, qua ſemel imbutum fuit, doctrinæ formam, ac veritatem, aut immutaret, aut amitteret.

HINC prima ratio ſe extollit, quæ ex pleriſque incommodis colligitur, quæ vndique erumperent, ſi vera Religio hac doctri- E næ vnitate expoliaretur. Nam vt ab ipſa Religione exordiar: nihil eſt tam humano generi neceſſarium, quàm vt illud certa quadam Religione ducatur, qua in veri Dei cultum excitetur, atque inſtruatur: quod ita perſpicuum eſt, vt non alia de cauſa priſcos illos ſimulachrorum, ac inanium Deorum cultores deridendos exiſtimemus, quam quòd incerta, ac fallaci quadam Religione ducti cultum non vero Deo, ſed idolis, ac ſimulachris exhiberent. Ita Iudæos, ita Mahometicæ legis ſectatores, ita Hæreticos idcirco cœcos eſſe exiſtimamus, quòd falſa quadam Religionis ſpecie decepti, veram Religionem, ac cum ea verum Deum ignorent: etenim quibus incerta eſt Religio, Deus quoque ipſe incertus ſit, neceſſe eſt: cùm non priùs veram Religionem ignorari contingat, quàm Deum ipſum Religionis auctorem.

IAM verò ſi variæ, ac propemodum diuerſæ in fide doctrinæ circunferuntur, cuinam certa fides, aut Religio eſſe poterit? Conſtat enim ex doctrinarum diſcordia fidei incertitudinem oriri, neque inter pugnantia dogmata certam fidem haberi poſſe: ſed cui certa fides non eſt, quomodo poteſt eſſe certa Religio, quæ fide potiſſimùm gignitur, fide alitur, fide augetur? Reſtat igitur, vt quiſquis doctrinarum varietatem colit, eò tendat, vt nullam fidem, nullam Religionem; nullum denique Deum colat: quò fit, vt parum ab idololatris, Iudæis, aut Mahometanis diſtet.

PORRO hæc doctrinarum diuerſitas, non tam incertam Religionem præſtat, quàm etiam diſſectam, ac multiplicem reddit: nam cùm varia, ac repugnantia doceat, profectò Religionem in tot fruſta diſſecat, quot ſunt pugnantes inter ſe fidei doctrinæ, quot diſpares cultus, quot diſſidentes cathedræ. At quid abſurdius excogitari poteſt, quàm plures in mundo Religiones ſtatuere, quæ Deorum pluritatem in orbem Chriſtianum inuehant: nam cùm diuinæ vnitati ipſa Religionis vnitas ita reſpondeat, vt vnus Deus, vna tantùm Religione contentus ſit, qua colatur: planè diſſecta Religione, ac in plures diſpertita, ipſum quoque Deum diſſecari, ac in plures diuidi neceſſe eſt: quo tandem efficitur, vt non tam omnis vera Religio, quàm Deus ipſe è mundo tollatur.

HIS tertium accedit incommodum, fidei nimirum, quæ vitam veræ Religioni præſtat, perplexa omnino, ac ſuſpecta veritas. Nam quo pacto iis fides ab omni erroris ſuſpicione vacare, aut tuta in animo eſſe poteſt, qui diſcordi, ac irreconciliabili doctrinarum bello quotidie ſe agitari cernunt? Tanta equidem fidei ſimplicitas eſſe debet, tantus ſplendor, tanta puritas, vt omnem penitus duplicitatem abiiciat; omnem erroris ſuſpicionem, ac caliginem abſtergat: omnem denique inconſtantiæ labem à ſe quàm longiſſimè expellat. Iam qualis ex doctrinarum diuerſitate fidei ſimplicitas relinquatur, inde perſpici poteſt; quòd

illa maximè ſimplicitati aduerſatur: nam vbi doctrinarum, qua fides docetur, repugnantia locum occupat: inde fidei ſimplicitatem expelli, & exulare opus eſt: at cùm ſimplicitas à fide diuellitur, tanquam euulſa radice, mox ipſa fides areſcit. Hinc pretioſa illa fidei lux, qua in ſupernatum veritatum cognitionem illuminamur, qua rerum diuinarum diſciplinam aſſequimur: qua tandem filij Dei ob iuſtificationis fundamentum, quod ea præſtat, efficimur, tanquam ſuffuſa caligine obtenebratur, ſimulátque fides ob doctrinarum diſſidium ſuſpecta habetur. Poſtremò candidiſſima illa fidei puritas, quæ tot ſanctorum ſtolas dealbauit, tot martyrũ myriades inter innumeros tormentorum aceruos conſtantiſſimos reddidit, quæ potiùs emori vult, quàm leui inconſtantiæ labe fœdari, quo pacto in tanta doctrinarum fidei inconſtantia ſalua, ac incolumis eſſe poteſt?

A GE, ſi fidei perſecutio ingruit, ſi bellum fidelibus indicitur, in quo aut deteſtanda fides, aut vita martyrio obtruncanda ſit: qua quæſo animi conſtantia pro ea fide, quæ adhuc inconſtantia laborat, quæ inter inſtabiles doctrinarum procellas adhuc fluctuat; quæque hoc ſolo titulo incertiſſima, ac leuiſſima eſt, martyrium ſubire quis audeat? Pro fide (inquis) ſanguinem fundo. At obſecro, pro qua fide ſanguinem fundis? multiplex enim tibi fides obiicitur: fides enim quæ doctrinarum varietate diuiſa eſt, non vna eſt, ſed duplex. Vnam ſiquidem efficit amicum dogma, quod tu ipſe conflas: alteram Patrum conſenſus, quem reſpuis: ſi pro altera pugnas, ergo aliam reprobas. Et fortè pro ea fide pugnas, quæ non fides, ſed error, ac Hæreſis appellanda erit; & eam reprobas, quæ vera fides habenda ſit: fruſtra igitur pro incerta fide vitam profundis: cùm nec vllius te fidei præmium expectet. Fides igitur cùm ita doctrinæ coniuncta ſit, vt ab ea neceſſariam ſibi vnitatem, ac veritatem accipiat, ſanè manifeſtum eſt, eam ita doctrinæ velut parentis conditionem ſequi, vt ſi ea ob varietatis inconſtantiam ſuſpecta ſit, fidei quoque veritas ſuſpicione non careat.

H INC quartum Religioni ob doctrinarum inconſtantiam oritur incommodum; nempe ipſius veritatis exilium, quod ex dogmatum bello illi indicitur. Siquidem exploratum eſt, eos qui veritatem ſeriò inquirunt, apud illos duntaxat eam ſibi aſſequendam proponere, quos certam ſibi tradituros non ignorant. Eapropter cùm alicuius artis, aut diſciplinæ capeſcendæ ſtudio ferimur; illius facultatis peritiores conſulimus, vt ab iis citra vllam dubitationem, quæ ex ignorantia plerumque oriri ſolet, ea perfectè nobis tradatur. Ea nimirum eſt veritatis natura, vt non niſi certa, ac perfecta haberi queat: quæ

A enim ſine dubitatione non eſt, ſuſpecta veritas cenſetur. Quæ cùm ita ſint, doctrinarum inter ſe pugnantium bello graſſante: magiſtris ipſis, ac ducibus non tam opinionum diſcordia, quàm inteſtino odio flagrantibus: rebus denique fidei tam incertis, quomodo certa, ac perſpicua fidei veritas eſſe poteſt?

A T parum eſſet ſectas ipſas pugnantibus ſententiis inter ſe digladiari: modò in grauioribus fidei rebus vnaquæque ſibi ipſi conſtaret: ſed cùm adeò inſtabiles ſint, vt quæque vix probata reprobet, ædificata diruat, & quæ aliquando placere viſa ſunt: mox diſplicere B incipiant: ſanè ab iis quàm longiſſimè veritas exulet, oportet. Hinc illud de Lutheranis præclarè dictum à Georgio quondam Saxoniæ Duce commemoratur. Scire ſe quidem quid vicini ſui Wittembergenſes hoc anno crederent, quid verò in proximo ſequenti anno credituri eſſent, ignorare.

Gregor. Saxonia Dux.

Q VINTVM hîc ſe offert Religionis incommodum. Nam doctrinarum diſſenſionem ipſa quoque animorum diuiſio comitatur, quam inter ſectarios, præſertim infernali fabro, ardente, ac teterrimo flatu, tanquam in ſubiectas prunas exſufflante, vſque adeò C efferuere cernimus; vt Vatiniano ſe inuicem pluſquam odio proſequantur: atque ita omnem modum excedunt, vt flagrantibus vndique odiis ad arma ſe conferant, factiones ſuſcitent, ac omni Religione expulſa, ciuilibus, ac inteſtinis præliis ſe inuicem perimant, iugulent, perdant, domos, ac familias funditus euertant, ac pro ſecta tuenda nimis perditè nullum non horrendum facinus perpetrent. Res apud Germanos perſpicua eſt. Hac animorum diuiſione, quæ ex diſſectarum doctrinarum diſcordia oritur, quis non videat, omnem prorſus Chriſtianam iuſtitiam peri- D re, pietatem corruere, Religionem funditus euerti, ita vt facilius ſit apud Barbaros, ac à fide remotiſſimos, quàm apud huiuſmodi viros Religionis ſpeciem reperire?

P OSTREMO doctrinarum diſſenſum Catholicæ, & orthodoxæ Eccleſię occaſus ſequitur. Eccleſia enim cùm vna ſit, non tam populorum, ac gentium vocatione, aut animorum coniunctione, quàm fidei, ac Religionis vnitate, doctrinarũ proculdubio diſſidiis dilaceratur. Neque enim quemquã ignorare exiſtimo, Eccleſiæ vnitatem potiſſimùm à fidei vnitate petendam eſſe, quæ vnum corpus fideliũ ſub E vno capite compactum iuſtituit: at cùm fidei vnitas doctrinarũ contentione diſcinditur, ac diſſecatur; qualis tãdem Eccleſia erit? an non eam diſsipari, ac interire opus eſt? Quãobrem cùm Eccleſiam ſuam Chriſtus firmiſſimã, ac immobilem conſtruere vellet, Patrem rogauit: vt nullo vnquam tẽpore capitis illius fides deficeret, à quo perpetuò in totũ Eccleſię corpus emanaturam ſciebat. *Ego* (inquit) *rogaui pro*

te

Digitized by Google

Luc. 22. *te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Neque enim ignorabat ſapientiſſimus artifex, fidem, intrinſecum fundamentum, & vnitatem Eccleſiæ præbere; qua aut extiucta, aut dilacerata Eccleſiæ interitus ſtatim immineret. Hæc igitur, & alia pleraque, quæ huc vocari poſſent, incommoda, quibus non modò veram Religionem ob doctrinarum diſſonantiam affici, verùm & Hæreticorum ſectas velut digito demonſtrari videmus, efficaciſſimum ſanè argumentum præſtant, doctrinæ vnitatem, & conſenſum, quo vera Religio alitur, & augetur, illius præclarum ſymbolum eſſe.

SECVNDVM argumentum ex Scripturis deſumitur, quæ Deum, tam fidei, quàm illius doctrinæ auctorem demonſtrant, quod imprimis copioſè docet D. Paulus ad Hebræos ſcribens cap. 12. Heb.c.12. *Curramus* (inquit) *ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in auctorem fidei & conſummatorem Ieſum.* Item 2. ad Timot. 3. 2.Tim.3. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum*, &c. 2.Pet.1. D. Petrus epiſt. 2. cap. 1. *Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Pſalm.11. Præterea Dauid Pſalm. 11. de fidei doctrina agens. *Eloquia Domini* (inquit) *eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum*: Pſalm.18. tum Pſalm. 18. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, teſtimonium Domini fidele*, &c. Quod cùm ita certiſſimum apud omnes fideles ſit, vt nemini ſecus ſentire liceat: quis vnius tantùm fidei Deum auctorem eſſe non exiſtimet, cùm (teſte Paulo) vnus Deus tantùm ſit, & vna fides? Vna igitur cùm ſit fides, & vnus Deus fidei auctor, vnam etiam fidei doctrinam eſſe oportet, quę fidem doceat. Deus namque qui fidei eſt Doctor, non diſſona, aut diſcrepantia docet, cùm pacis, non diſſenſionis Deus ſit: neque plures fides in orbe inſtituit, quæ plures, ac diſcordes doctrinas ad ſui diſciplinam exigant. Nefas autem eſt Deum, aut leuem, aut mutabilem exiſtimare, cui noua aliqua circa fidei doctrinam ſuccedat ſententia, vt quæ priùs placuerãt, modò illi diſplicere incipiant: & quam ſemel, tum fidem, tum fidei doctrinam fidelibus ſeruandam propoſuit: eã mutata ſententia Habac.1. in alteram commutet. *Siquidem ego Dominus* (ait Habac. 1.) *& non mutor.* Hinc non fruſtra de his nouarum doctrinarum auctoribus, ac ſectatoribus conqueritur Deus verbis Prophetæ. Iſa.40. *Cui* (inquit) *aſſimilaſtis me, & adequaſtis, & comparaſtis me, & feciſtis ſimilem?* Nulli enim dubium eſt, quin ſumma diuino nomini, ac ſupremo illi, ac ſapientiſſimo opifici iniuria fiat, cùm illum cum leuiſſimis, ac imperfectiſſimis hominibus comparant; & quem natura immutabilem, & nullis vitiis obnoxium eſſe credunt, tacitè, aut obliuioſum, aut parum ſibi conſtantem exiſtimant, quæ cùm imperfectiſſimorum hominum ſigna ſint, ea à Deo, qui perfectiſſimus eſt, quàm longiſſimè arceri debent. Quapropter cùm omnino immutabilis, ac perfectiſſimus ſit, qui fidei auctor, & magiſter eſt Deus, vnam quoque, ac immobilem fidei doctrinam ab eo profectam fuiſſe exiſtimare debent: atq; adeò immutabilem, vt cœlum, & terram priùs in alienam ſpeciem tranſire facilius ſit, quàm ex illius doctrina quicquam vnquam immutari. Ita enim teſtatur Matt. 13. *Cœlum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.* Matt.13.

TERTIA accedat probatio à Religione ipſa, quæ cùm multiplex eſſe non poſſit (vt primo ſymbolo probatũ fuit) doctrinæ quoque multiplicitatem, ac varietatem perpetuò abiicit. Doctrinarum namque fidei inconſtãtia, ac pluralitas, Religionum pluralitatem parit: neque vna poteſt eſſe Religionis ſpecies, quam doctrinarum multiformitas in varias mutat: vna etenim Religio, vna tantùm doctrina contenta eſt; hac illius veritas declaratur, illuſtratur, oſtenditur: quò fit, vt non priùs diſiunctarum doctrinarum multitudo erumpat, quàm Religionis veritas expellatur. Nam quemadmodum Sol, dum vnica luce vniuerſum orbẽ perfundit, ea vnus eſſe agnoſcitur: quæ ſi ſecundũ ſpeciem multiplicara, à priori diuerſam ſe oſtenderet, iã non vnum, ſed multos Soles conſtitueret. Ita Religio cùm Solis inſtar, vnicam duntaxat doctrinæ lucem, ac naturam ſuſcipiat, qua vniuerſum orbem Chriſtianum colluſtrat: planè ea ſecundùm naturam multiplicari non valet, quin & ipſa Religio diſiuncta, atque à prima diuerſa ſeſe offerat.

ID autem clariùs ex quarta ratione, quæ ex ipſius Religionis fine depromitur, innoteſcit. Finis enim Religionis vnus eſt, nempe Deum legitimè colere, qui proculdubio haberi non poteſt, quandiu variis, ac diſſentientibus dogmatibus Religio diſcinditur. Nam Deum fide potiſſimùm, tanquam cæterarum virtutum fundamento, ac duce coli certiſſimum eſt. Statuatur igitur aliquod fidei dogma, quo Deus coli iubeatur; veluti Deum in Euchariſtiæ ſacramento adorandum. Hic iam offeruntur alij alia ſentientes, diuerſi diuerſa opinantes. Lutherus vnum docet, Caluinus à Luthero diſiunctiſſimus fide cum illo pugnat, inter hos etiam, tum Lutheri, tum Caluini aſſeclas videmus diuerſa à magiſtris ſentire, & quidam quidem vno modo fidem ſuam aſtruunt, alij ab his ſententia diſſident. An non apertiſſimum eſt in hac doctrinarum pugna Deum ſuo cultu fruſtrari; & Religionis finem diſcrepantibus vndique ſententiis diſtrahi?

QVOD etiam quinta ratio demonſtrat, quæ ex ipſo Religionis fundamento elicitur. Præcipuum namque, & vnicum totius Chri-

A ſtianæ Religionis fundamentum fides agnoſcitur: quod Paulus teſtatur ad Hebr. 11. dum eam rerum ſperandarum ſubſtantiam, ac fundamentum appellat. Et ad Coloſſ. 1. dum eam ſtabilitatem, ac fundamentum Chriſtiani hominis nuncupat. *Si tamen* (inquit) *in fide permanetis fundati, & ſtabiles.* Hinc neceſſariò colligimus, vnam duntaxat fidei doctrinam agnoſcẽdam eſſe, quæ ſicut vnã fidem, ita & vnum fundamẽtum Religioni ſubſternat: ſiue enim vix natam Religionem contẽplamur; ſiue iam auctam, ac toto orbe diffuſam cernimus, ea ſemper vnius doctrinæ fidei fundamento innititur: vnum docuit, vnum docet, vnum in B poſterum ſemper doctura eſt: quandoquidem in diſſimiles ſententias vna illius fides diſcerpi non patitur.

Hebr. 11.

Coloſſ. 1.

QVOD nec ipſa quoque humana ratio fert: nam ſi opinionum varietate fides fluctuat, & oppoſiti formidine quatitur; iam nõ fides, ſed opinio dici debet: neque enim ea fidei nomine digna cenſenda eſt, quæ diſcrepantium doctrinarum turbine agitur: cùm inter varias fidei doctrinas nulla fides incolumis eſſe queat: etenim ſicut variç doctrinç, ita variæ fides amplectendæ proponũtur, quarũ alteram veram, alteram falſam eſſe opus eſt. Harum cum pri- C ma, noua ſuccedẽre reiicitur, antiqua quidem ſepelitur, noua autẽ cùm ſuſpicionis labe non careat, iam ad ſepulchrum ducitur. Porrò ſi diuerſarum, ac pugnantium inter ſe doctrinarum patrocinium amplecti voluntiam non vni (vt notum eſt) ſed multiplici fidei patrocinantur: ſed cùm multiplex fides eſſe non poſſit: inde conſtat, eos erroris potiùs, ac apertæ Hæreſis, quã verç fidei, ac Religionis, quæ vna duntaxat fide ſubſiſtit, patronos ſe oſtendere.

SED hoc ipſum ſexta ratione à Scriptura ipſa demonſtremus; quæ cùm diuino ſpiritu afflata fuerit, à contrariis, ac diſcrepantibus D ſenſibus prorſus abhorret: neque enim Scripturis, Deus, qui illarum auctor eſt, diſcordes indidit ſenſus, vt ab iis quiſque pro arbitrio diuerſas intelligẽtias carpat. Vnus eſt Spiritus ſanctus Scripturarũ veritatis auctor. Vno intelligentiæ ſpiritu ad fidem, tum ſtatuendam, tum confirmandam Scripturæ nobis traditæ ſunt, vnus tandem Scripturarum ſenſus vnam fidem, ac Religionem docuit: nõ igitur diſpari, ſed eodem prorſus ſpiritu, quo illæ conditæ ſunt, omnibus legẽdæ, ac intelligendç proponuntur. Quòd ſi dicat quiſpiam, diuinum hunc Scripturarum ſenſum non rarò à nobis E ignorari; nec facilè ab vnoquoq; percipi poſſe. Eſto: ad Eccleſiæ tunc promptuaria recurrat; ad ſanctos, atque antiquos Patres confugiat, qui diuinarum Scripturarum ſenſum ab Apoſtolis traditum, vnanimi conſenſu ad nos vſque detulerunt: Eccleſiaſticã non propriam ſententiam conſulat, quæ interpretandarum Scripturarum auctoritate pollet; & ab his quis A verus Scripturarum ſenſus ſit, addiſcat. Hinc enim doctrinç vnitas manare agnoſcitur, quæ veræ ac ſacræ Religionis eſt index.

POSTREMA ratio ab ipſa veritatis natura fluit, quæ cum diſcordi doctrina perpetuum bellum gerit. Siquidem veritas multiplex eſſe nõ poteſt: ſed quemadmodum vnus ſpiritus eſt, qui veritatis eſt auctor; ita verum, quod ab illo docetur, nõ niſi vnum ſit, oportet. Quis enim vnquam inter diſſidentes ſententias, & doctrinarum prælia certam veritatem agnouit? Veritas igitur vna eſt, quæ nõ in opinionum diſſidiis, ſed in doctrinæ pace, ac B conſenſu quçrenda eſt, quod ſuperiùs ex Paulo teſtatum reliquimus 1. Cor. 10. vbi nos perfectos in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia eſſe iubet. Et Hebr. 13. vbi monet, ne variis, ac peregrinis doctrinis nos abduci ſinamus. Pax enim & conſenſus in doctrina fidei, præterquàm à Spiritu ſancto, qui Deus pacis eſt, proficiſci non poteſt: quò fit, vt veritatẽ ſibi coniunctiſſimam, ac amiciſſimam habeat. Porrò doctrinarum iurgia, vel ea ſola ratione, quòd ab humano ſpiritu profecta intelliguntur, non veritatem, quæ vnitatis, ac pacis amica eſt, ſed errores, ac Hæreſes fouent. Vnde enim tot er- C rorum nebulæ, tot Hæreſum turbines clariſſimum veræ Religionis cœlum Gallis, Germanis, Anglis, Scotis, Polonis perturbarunt? niſi quòd fidei pax, ac ſerenus ille Patrum conſenſus diſcrepantium dogmatum ceu ventorum pugna, penè ſublatus cernitur? nec non veræ Religionis vnitas doctrinarum turmis impetitur, dilaceratur, proſternitur? Commune quippe eſt cũctis Hæreſum ſectis, vt in Religionis bello naſcantur, mutuis diſſidiis alantur, ac creſcant, pace verò dilabantur. At quo magis mutuis diſſenſionibus agitantur, eò longiùs à veritate abſcedũt. Inconcuſſa enim D & conſtans eſt Chriſti ſententia. *Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*: nam, vt inquit Cyprianus de vnit. Eccleſ. *Vnanimitatem priùs poſuit concordiam pacis ante præmiſit: vt conueniat nobis fideliter, firmitérque docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſia, & cum vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo, vel tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab eius Euangelio ſeparari? non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt: Et cùm Hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſint, dum conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt; veritatis caput atque originem reliquerunt.* Hæc Cyprianus. Qui E igitur veritatis, ac veræ Religionis ſectatores haberi volunt, Eccleſiæ conſenſum, ac auctoritatem venerentur, antiquorum Patrum conſenſionem non ſpernant, ſacras atque Apoſtolicas traditiones ſequantur, & ex his conflatam doctrinæ vnitatem, ſibi ad veram tum fidem, tum Religionem comparandam, neceſſariam eſſe perſuadeant.

1. Cor. 10.

Hebr. 13.

Matt. 18.

DEMON

DEMONSTRATIO
QVINTA GENERALIS
QVINTI SYMBOLI
aduerſus Hæreticos.

De vnitate Scripturæ.

Præfatiuncula.

ADMIRANDA *libri illius, altiſſima immortalis Dei dextera intus, & foris conſcripti, viſio, quæ & Scripturæ excellentia, & ſigillorum magnitudine, & multitudine, ac tandem auida totius orbis expectatione, ita Ioannis* Apo. 5. *animum occupauerat, vt cùm neminem inter tot hominum millia, quos circum circa ſtantes aſpiciebat, illius aſpectu dignum reperiri cerneret, magnos ex illius rei mærore lacrymarum imbres funderet, ac vberiores fudiſſet: niſi Agno illo ſacro accedente, ac diuinis conſpectibus apparente, tum libri ſignacula ſoluente: magnus vbique tam Angelorum, quàm hominũ exultantium ſonitus, ac concentus auditus fuiſſet: ad quinti ſymboli Demõſtrationem, in quo de vnitate Scripturæ agimus, viam ſternit. Nam cùm liber omniũ ferè expoſitorum conſenſu, Dei verbum ſignificet: principio quidem intus, & foris conſcriptus cernitur; quo duplex Dei verbi natura inſinuatur. Quoddam enim eſt verbum Dei tacitum, velut intus ſcriptum. Alterum expreſſum, tanquam foris exaratum. Tacitum intus per Diuinarum traditionum Sacramenta latet. Expreſſum foris per ſacrarum Scripturarum volumina explicatur. Utrumque verò tam expreſſum, quàm tacitum Dei verbum, immortalis Dei manu conſcriptum ab ipſo manat.*

At illud certè admirandum librum ita ſigillis concluſum fuiſſe, vt ſolum expreſſum Dei verbum foras appareret, tacitum intus ſigillis occluderetur, & cùm cuilibet externum verbum foris ſcriptum legere facultas eſſet; nulli tamen datum eſſet, ad internum intus reconditum verbum pertingere; niſi vbi Agnus in cruce occiſus ſignacula ſoluiſſet. Signacula quippe argumenta infidelitatis ſunt, quæ integrum Dei verbum Hæreticis occludunt: neque eos ad taciti verbi myſteria pertingere ſinunt: atque inde illud velut ignorantes negant. Atqui integer eſt liber intus & foris conſcriptus, integrum verbum ex Scripturis, & ſacris traditionibus compactum. Quapropter ſi integrum addiſcere cupiunt: ad Agnum occiſum confugiant, ad Chriſtum immolatum properent, à quo ſibi infidelitatis ſignacula aperiri petant. At ſi vbi Agnus occiſus ſit, vbi degat, agnoſcere expetunt; ſciant profectò eum non alibi commorari, neque alibi ab eis quærendum eſſe, quàm in ea Eccleſia, ac Religione, in qua quotidie incruento ſacrificio in altari immolatur: ibi enim occiſus viuit, librum aperit, ſigillos ſoluit, ac integrum, ac perfectum Dei verbum fidelibus pandit.

Poſtremò illud obſeruandum eſt, quòd liber ille vnus à Ioanne deſcribitur: quandoquidem vna debet eſſe Canonica Scriptura, vno conſenſu ab omnibus recepta, vna Scripturarum editio ab Eccleſia tradita, vna earum interpretatio communi Eccleſiæ conſenſu elaborata: nam ſi in his aliquod diſſidium viget, iam non vnus, ſed multiplex erit Scripturarum liber: quæ omnia fuſius aliquot particulis explicanda erunt.

Prima, Unde Scripturæ vnitas petenda ſit.

Secunda, An aliquis conſenſus Eccleſiæ eſſe debeat circa Canonicam Scripturam.

Tertia, Quæ Scriptura Canonica cenſenda ſit.
Quarta, Quis ſit perfectus Scripturarum Canon totius Eccleſiæ conſenſu receptus.
Quinta, Quæ ſit integritas partium Scripturæ.
Sexta, An vna eſſe debeat Scripturarum editio Eccleſiæ conſenſu recepta.
Septima, An editio Scripturarum ab Eccleſia recepta pro Canonica Scriptura habenda ſit.
Octaua, De ſenſibus, & interpretatione Scripturarum.
Nona, An ius interpretandi Scripturas omnibus competat.
Decima, An conſenſus Eccleſiæ in Scripturarum interpretatione neceſſariò ſequendus ſit.
Vndecima, De conſenſu Eccleſiæ circa Apoſtolicas traditiones.

Vnde Scripturarum vnitas petenda ſit.

ARTICVLVS PRIMVS.

QVEMADMODVM Scri-
ptura diuina, quæ diui-
nam auctoritatem in Ec-
cleſia adepta eſt, certius
nihil apud Chriſtianos
homines eſſe debet. Eſt
enim, vt ait Apoſtolus 2.
Timoth. 3. diuinitus inſpirata. Et cùm Dei
ipſius verbum ſit, profectò non tam certa eſſe
debent, quæ auribus audiuntur, aut oculis
cernuntur, aut manibus contrectantur, quàm
illa, quæ in Scripturis habentur. Denique ea
eſt, quæ veræ fidei, ac Religioni potiſſimum
fundamentum præſtat: in qua nihil omnino
addere, nihil imminuere, nihil immutare di-
uina ipſa lege cautum eſt. Ita etiam nihil ea in
Eccleſia notius, aut perſpectius ſit, oportet:
neque enim fas eſt, aut Scripturam, quæ vera
ſit, ignorari; aut integram non teneri, ne
ipſam quoque fidem, ac Religionem, aut in-
certam, aut ſanè in partes diſſectam habè-
ri contingat. Sed ea ita vna, ac conſtans om-
nibus eſſe debet: vt ſicut eandem fidem, ita
omnes eandem, ac integram Scripturarum
vnitatem teneant.

PORRÒ Scripturam ſacram pleroſque li-
bros, ac librorum partes continere; in iiſque
multa, quæ ad diuerſam, tum credendorum,
tum agendorum, tum etiam ſciendorum ra-
tionem pertinent, pertractari, omnibus com-
pertum eſt: quæ cùm ſuaptè natura, ita in-
ter ſe diſſecta, ac diſpertita ſint, vt nulla ra-
tione inuicem copulari valeant, aut in vnum
ſenſum confluere: fruſtra hanc illi vnitatem
conciliare, aut in ea quærenda elaborare ni-
timur: cùm neque haberi poſſit, neque ea
maiorem quàm cuilibet humanæ ſcripturæ,
commendationem afferat. Illam itaque Scri-
pturis ſacris (quæ humanas tantò magis ex-
cellunt, quantò hominum voce maius, &
excellentius eſt ipſum Dei verbum) vnita-
tem neceſſariò comparandam duximus, quæ
& Scripturam ipſam veræ Religioni magis
A commendatam præſtet, & ex ea Religio am-
pliorem dignitatem, ac ſplendorem aſſe-
quatur.

HANC verò ex quadruplici vnitate colle-
ctam, ac velut cõpactam proponimus. Prima
vnitas eſt, quæ ex Canonicorũ voluminũ de-
terminatione, ac cõſenſu oritur, quæ ſanè po-
tiſſima vnitas eſt, à qua cæteræ pendent. Alia
eſt, quæ ex partium Scripturæ integritate
conſtat. Tertia penes ſacrorum voluminum
editionem, ac tranſlationem ſita eſt. Poſtre-
ma verò in vnanimi Scripturarum interpre-
B tatione collocatur: in qua tum Patrum, tum
Eccleſiæ iudicium conſpirat. Porrò his vnita-
tibus ita Scripturæ vnitas conſtituitur, vt ea-
rum aliqua ſublata, Scriptura neque vna, ne-
que integra eſſe poſſit: ac proinde fides, ac
Religio, quæ eidem innituntur, proculdubiò
dilabantur.

HVIVS rei confirmatio ab ipſa humani
corporis vnitate peti poteſt. Etenim quemad-
modum humanum corpus quadrifariam re-
ferri poteſt. Primò, ad ſeipſum totum, ac tunc
vnum, ac perfectum eſſe exiſtimatur, cùm
omnibus ſuis membris conſtat, quibus hu-
C manum corpus conſtituitur. Secundò, ad ipſa
membra, & ſingulorum membrorum partes.
Tunc verò perfectam vnitatem aſſequitur,
cùm nulla ex parte truncum, aut imminu-
tum cernitur. Tertiò, ad ipſam corporis fi-
guram, quæ cunctas illius dimenſiones com-
plectitur. Vnum autem, ac perfectum cor-
pus eſſe dicitur, cùm eandem figuram, eaſ-
dem longitudinis, latitudinis, ac profundi-
tatis dimenſiones ſemper retinet. Tandem
cùm eadem omnino natura, atque eiſdem
qualitatibus, quibus antea præditum erat
corpus conſtare perſpicimus, vnum planè
D atque idem corpus eſſe ſtatim rectè iudi-
camus.

HOC ſanè pacto, & quadruplicem nos
in Scripturis ſacris vnitatem venamur. Prima
quidem vnitas eſt, quæ totum Scripturæ cor-
pus

pus reſpicit,& quidem tunc verum,ac perfe-ctum Scripturæ corpus eſſe arbitramur, cùm perfectum ſacrorum voluminum Canonem, velut membra, quibus integrum efficitur, continere cernimus. Hæc vnitas adeò Scripturis neceſſaria eſt, vt ea ſublata Scripturæ corpus monſtruoſum potiùs, quàm diuinum eſſe credatur.

Secvnda ad ſingulas librorum Canonicorum partes attinet, quas ita integras eſſe oportet, vt nihil in his truncum,aut mutilatum conſpici poſſit,quo neceſſaria illius vnitas diſcindatur: hac .n. vnitate diſciſſa, Scripturæ diuinæ membra deformia redduntur: haud ſecus quàm humanum corpus, vel naſo obtruncato, vel digito, vel aure abſciſſa.

Tertia vnitas perfectum Scripturæ corpus cum ſua editione,veluti cum propria, ac naturali illius figura coniungit: in qua cùm nihil diuerſum, nihil non naturale apparere debeat;tunc profectò Scripturæ corpus vnũ, ac perfectum cenſetur, cùm editiones omnes tanquam Scripturæ dimenſiones inter ſe, & cum exemplari in vnam authenticam editionem coaleſcunt: grauiter namque Scripturam vulnerant,ac velut lethaliter ſauciant, qui diſſentientibus editionibus illius veritatem dilacerant.

Qvarta tandem vnitas ex Scripturarum interpretatione manat;quæ vna,ac communis eſſe debet: cùm enim perſpicuum ſit, tunc maximè inteſtinum bellum Scripturis indici, ac illarum pacem,ac vnitatem diſcindi, cùm varia, ac degeneri interpretatione, quæ Scripturarum ſenſum à gemina illius natura diſtrahit, velut aliena veſte indutæ deprauantur: equidem perfecta Scripturarum vnitas retinetur, cùm vna, & eadem literalis expoſitio omniũ cõſenſu recepta,perfectè cum Eccleſiæ interpretatione conſpirat:nam de myſtica expoſitione nulli dubiũ eſt, quin ea,ſalua, ac ſarta tecta literalis ſenſus vnitate variari ac pro maiori cuiuſq; pietate, ac Scripturarũ ſtudio diuerſa proponi poſſit. Quod olim ab Auguſtino,Ambroſio,Chryſoſtomo, Baſilio,Gregorio,atq;aliis inſignis eruditionis viris factum eſſe; & idem quotidie apud nos à piis hominibus Scripturarum expoſitoribus præſtari cernimus.

Neqve id fruſtrà: nam cùm omnium Prophetarum ſcripta in Chriſtum olim ventorum,& in præſentis Eccleſiæ ſtatum reſpicerent, inde Allegoricus ſenſus erumpere cœpit,quo plerunque vtitur Paulus in epiſt. ad Galat. & ad Hebr. vbi ſanguinem Chriſti cum vitulı ſanguine comparat: Melchiſedechi Sacerdotium cum Sacerdotio Chriſti, & templum Ieroſolymitanum, & vniuerſa, quæ ibi à Sacerdotibus fiebant, allegoricè ad Euangelicæ legis ſtatum transfert: hoc enim ſenſu velut vmbra ad Chriſtum manuducimur. Cùm verò geminus ſit Chriſtiani Regni ſtatus, vnus militantium in hac vita, alter triumphantium in cœlo; hinc alium quoque geminum ex Scripturis ſenſum elicimus. Primus ad militantium hominum mores inſtituendos, ac ſpiritualibus armis inſtruendos pertinet, qui Tropologicus, ſeu Moralis nuncupatur; quem abundè Scripturæ ſuppeditant: de quo legendus eſt Gregor. in Moralibus. Alterum ad explicandas vtcunque Sanctorum iam in cœlo triumphantium coronas, ac præclara præmia, Scripturis coaptamus, quem Anagogicum appellant,quo ſæpè vtitur Auguſtinus: ſed de his Scripturæ ſenſibus fuſiùs inferiùs agemus.

Harvm igitur myſticarum interpretationum, quæ fidei doctrinam non attingunt, facultas,piis hominum ſtudiis relinquitur, vt eam ſibi quiſque ex his Scripturæ interpretationem magis eligat, componat, immutet: quam tum agendæ pietati magis aptam, tum ad hominum vitam probis moribus excolendam magis profuturam duxerit. At verò ſecus de literali interpretatione ſentiendum eſt, quæ cùm cæterarum omnium baſis, ac fundamentum ſit, ex qua duntaxat veræ fidei doctrina ortum habet, vna, ac firma eſſe debet. Hæc itaque quadripertita vnitas, ſola integram, ac perfectam Scripturis vnitatem præſtat, quæ Religionis veritati adeò neceſſaria eſt, vt non immeritò in ea præcipuum veræ Religionis ſymbolum collocetur.

An aliquis totius Eccleſiæ conſenſus eſſe debeat, circa Canonicam Scripturam.

Articvlvs XI.

Vnvm, ac certum ſacrarum Scripturarum Canonem totius Eccleſiæ conſenſu vbique receptum eſſe debere,ipſa fidei ratio ita conſtanter omnibus perſuadet, vt nemo eam fidem, ac Religionem veram,aut certam eſſe exiſtimet,quæ nulla certa,ac præfixa ſacrarum literarum lege teneatur: neque enim vnquam ſine maximo fidei detrimento quiſquam certum Scripturarum fundamentum ignorare potuit, cùm eo ignorato non modò diuinarum Scripturarum auctoritas in diſcrimen vocetur, ſed ipſa quoque fidei,ac Chriſtianæ Religionis dignitas, quæ à Canonicis Scripturis potiſſimùm pendet, in exitiũ rapiatur:neque.n.quenquã latere exiſtimo, niſi Chriſtianam fidem prorſus ignotet; ſacras literas potiſſimam fidei regulam nobis à Deo relictam fuiſſe, vt ab iis quid credendum ſit, addiſceremus.

Cvivs rei teſtis eſt ipſa Scriptura Ioſue 1. vbi Moyſes ſucceſſorem ſibi Ioſue in Dei doctrina inſtruens. *Non recedat* (inquit) *volumen*

lumen legis huius ab ore tuo; ſed meditaberis in eo A *diebus, ac noctibus, vt cuſtodias, & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo.* Cùm tam multa Ægyptij tunc ſapientia præditi eſſent,& plurima, tum Cadmi, tum Orphei, tum Muſæi, Lini, Dyctis Cretenſis, Daretis Phrygij, aliorúmque qui ſcientia cæteros præcellere videbantur, volumina per orbem volitarent; quæ ſanè Moyſi ignota non erant, qui omni Ægyptiorum ſcietia inſtructus erat,quid eſt,quòd horum nullum Moyſes Ioſue commendat; ſed ſolum duntaxat legis volumen ei cuſtodiendum tradit: illudque diu noctúque ſibi ante oculos verſari iubet? Cùm etiam non vnum B tantùm, ſed plures legis libros Moyſes exaraſſet,quos Geneſi, Exodo, Leuitico,Numerorum libro, ac Deuteronomio complexus fuerat;quid cauſæ fuit, quòd vnum duntaxat legis volumen appellat? Hæc ſanè myſterio non vacant; neque enim alia ratione factum eſſe credimus, quòd Moyſes ſolum illi legis ſacræ volumen commēdatum reliquerit; quã vt ſacras, ac Diuinas literas à profanis ſecernendas eſſe declararet: eáſq; præcæteris, quæ aliquo modo ſuſpectæ forent, ſumma veneratione proſequendas eſſe: ac præterea cùm tot legis volumina vnum duntaxat volumen C appellat;eo ſignificare voluit;Scripturam non ſolùm vno, ac determinato ſacrorum librorum numero comprehendi debere; ſed eam duntaxat recipiendam eſſe,quæ vno,ac communi omnium conſenſu approbata, canonica eſſe iudicatur.

Qvod etiam priſcum illud Dei mandatum inſinuat Deut 10.quo Moyſi præcipitur, vt volumen legis intra arcam teſtamēti claudat. *Faciéſque arcam ligneam, & ſcribam in tabulis verba,quæ fuerunt in his, quas antè confregiſti:ponéſque eas in arca.* Tria in hoc teſtimonio nobis expendenda ſe offerunt.Primum,quòd Deus D immortalis manu propria in marmoreis tabulis,quod ab hominibus expetit, conſcribit: quòd ſi huius rei cauſa quæritur,non aliã eſſe exiſtimauerim,quàm Deum hoc facto declarare voluiſſe, Diuinas Scripturas,quibus nobis,quid ſequendum, quid fugiendum, quid amplectendum, quid aſpernandum ſit,præſcribitur;nō hominum,ſed Dei opus eſſe,ipſo Diuino digito,id eſt,ſpiritu exaratas, neq; inter homines genitas, ſed è cœlo dilapſas: nec tandem ex hominum ingeniis profectas, ſed à Deo non quidem in tabulis lapideis, ſed (vt E D.Pauli verbis vtar)in tabulis cordis carnalibus conſcriptas, ac Sanctorum mentibus inſpiratas fuiſſe.

Deuter. 10.

Porro quod ſecundo loco ſe offert obſeruatione dignum, illud eſt, Deum non innumeras, aut ignotas tabulas, ſed duas dūtaxat,ac notiſſimas ſibi ad Diuinas res conſcribendas elegiſſe. Poterat certè Deus innumera nobis mandata proponere, quæ infinitis propemodum tabulis inſcriberentur, ſed cùm ea humana imbecillitas ferre non poſſet, duplici tantummodò tabula vniuerſam decem mandatorum legem concluſit; eáque notiſſima eſſe voluit, ea potiſſimùm (vt arbitror) de cauſa, vt diuina volumina non incerta, aut indefinita, aut obſcurè tradita, ſed certiſſima, notiſſima,ac definito quodam numero comprehenſa eſſe debere, non obſcurè intelligeremus. Cùm enim Scriptura potiſſima ſit fidei noſtræ regula, ea ſanè nota, ac certa eſſe debet:ne ſi ignota, aut incerta fuerit, quæ nobis fides ſequenda ſit, omnino ignoremus.

Postremvm verò expendendum eſt. Sacra illa Dei verba, certis tabulis inſculpta, non cuilibet tractanda tradita eſſe, ſed Deo ipſo iubente in ſacra illa arca occluſa fuiſſe: quo graui myſterio Deus teſtatum voluit, quid circa Diuinarum Scripturarum cuſtodiam fieri decreuerit. Primùm namque verã, ac integram Scripturam in ſacra Eccleſiæ arca tantummodò reperiri, ac cuſtodiri mandat: neque enim extra Eccleſiæ arcam vera Scriptura inueniri poteſt, nam ſi qua eſſe videtur,ea non integra, aut incolumis: ſed vel trunca,vel mutila, vel adulterata, vel corrupta legitur. Denique nunquam, aut tuta, aut tota eſt,niſi quæ intra veræ Religionis arcam concluditur. Deinde eo admonet Deus, ad veram Eccleſiam tantummodò pertinere, de Scripturis,quæ vera, quæ falſa, quæ legitima, quæve adulterata ſit,agnoſcere. Ea enim ſola veræ, ac legitimæ Scripturæ fidelis eſt cuſtos; quò fit,vt non niſi puram, ac ſimplicem Diuini verbi veritatem, quam à Deo ſibi commiſſam accepit,fidelibus tradere poſſit. Demum vera Religio hoc Diuinæ auctoritatis teſtimonium ſibi vendicat, qua ſibi collatum agnoſcit,vt de Scripturis cōcludere,definire, decernere valeat,quæ ex illis apocryphæ,quæ canonicæ habendæ ſint:id enim Diuinum illud præceptum indicat,quo Diuina ſcriptura arca claudenda, definienda, circunſcribenda traditur.

Hvc etiam ſpectat, quod de libro illo ſignato apud Io.legitur Apoc.5. *Et vidi*(inquit) *in dextera ſedentis ſupra thronum librum ſcriptum intus, & foris, ſignatum ſigillis ſeptem.* Librum iſtum ſacram,ac Canonicam eſſe Scripturam interpretantur Origen. hom.12. ſuper Exod. & hom.14.ſuper Ezechiel.D.Hilarius in prologo ſuper Pſalmos.Euſeb.Cæſar libr.8. Demonſt.Euang.cap.2.D.Hieron.in cap.22.Eſa. Beda,Primaſius,Rupertus, Richardus de Sãcto Victore,Aosbertus,Pānonius,Hugo Cardinalis in hunc locum:ac proinde vnus à Ioãne eſſe perhibetur; vt ſacrorum voluminum vnitatem,ac certitudinem ſymbolo quodam præ ſe ferat. At cur ſcriptus ſit intus & foris, Beda,& Ansbertus, ad duplex teſtamentum

Apoc. 5. *Origenes.* *Hilarius.* *Euſeb. Caſ.* *Hieronym.* *Beda.* *Primaſius.* *Rupertus.* *Richardus Vict.* *Ambroſius Ansbert.* *Pannonius.* *Hugo Card.*

id referunt, ac vetus foris ob literæ planiciem ſcriptum; nouum verò intus per profunda Euangelij myſteria exaratum ferſit. Alij verò, vt Rupertus, Pannonius, ac Ioachimus Abb. hoc ad duplicem Scripturarum ſenſum ſpectate contendunt, videlicet, literalem, ac myſticum. Alij intus ſcriptum eſſe volunt ad ſpiritualium, ac perfectorum exercitationem; foris verò ad ſimplicium, & imperfectorum eruditionem. Nos ſuperius ad vtrumque Dei verbum ſcriptum, & tacitum referendum duximus.

Ioachimus Abb.

CÆTERVM cur ſigillis ſeptem ſignatus apparuerit, hoc ad ſeptenariam Scripturarum obſcuritatem pertinere docet Hugo Cardinalis. Prima eſt, ſententiarum profunditas, ſecunda, ſenſuum multiplicitas, tertia, figurarũ varietas, quarta, rerum Diuinarum incomprehenſibilitas, quinta, myſteriorum obſcuritas, ſexta, Tropologiarum latens ſuauitas, ſeptima denique irrefragabilis veritas, quæ omnia in Scripturis, abſque illorum euidentia continentur: quod etiam videtur confirmare locus ille Iſaiæ 29. *Et erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: lege librum iſtum: & reſpondebit. Non poſſum, ſignatus eſt enim.*

Iſa. 29.

PORRO quod Diuinus ille liber in cœlo viſus fuerit in dextera Dei cõſiſtere, hoc maximè declarat cœleſtem prorſus, ac Diuinam eſſe Scripturam: atque idcirco inter Dei manus verſari, quòd illius digito conſcripta fuerit, ac ſacrorum hominum mentibus inſpirata.

SED vt propiùs propoſitam rem attingamus. Quid eſt, quod liber Agno aperiendus traditur, atque is vix librum aperuit, quòd ſimul vno ore vniuerſa Sanctorum multitudo illi fauſta acclamat? Chriſtum illo Agno ſignificari, & eundem eſſe totius Eccleſiæ caput à Deo inſtitutum nemo ignorat. Ad hæc circunſtans Sanctorum multitudo, ſacrum Eccleſiæ conſeſſum, vel in generali Concilio, vel extra Concilium ſummo Pontifici Chriſti Vicario adſiſtentem indicat: modò ſi de Scriptura iudicium ferendum ſit, num canonica cenſenda ſit, vel inter apocryphas reijcienda, quid agendum ſit, hoc inſinuat. Primùm enim ſi Deum imitari volumus, ſacrarum Scripturarum liber ſummo Pontifici Agni Vicario tradendus eſt, qui diligentiſſimè illum ſcrutari debeat, perlegere, reuoluere, doctiſſimis viris diſcutiendum præbere: vniuerſos libros, capita, particulas, loca, ſenſus perluſtrare, quo accuratiſſimè perlecto, eum Pontifex fidelibus aperiat, ac legendum tradat. Quem verò Agni ſucceſſor Diuina prorſus auctoritate fretus, Scripturarum librum aperuerit, tot, non pluribus voluminibus cõprehenſum, tot capitibus exaratum, ſuis denique integris particulis diſtinctum, cui com-

A munis omnium Patrum conſenſus acclamauerit: ea proculdubiò ſacra, ac ſola canonica Scriptura cenſeatur. Hoc enim ius Eccleſia à Deo accepit, vt ſacrorum voluminum index eſſe poſſit. Hæc illius dignitas eſt, quòd cognoſcendi, diſcernendi, aperiendi Scripturas poteſtatem à Deo ſibi collatam agnoſcit, cognoſcendi quidem, quæ ad illarum veritatem pertinent; diſcernẽdi ne qua fraus, aut adulteratio, aut falſitas ſeſe illis immiſceat, aperiẽdi tandem, quæ ad illius ſenſum, ac intelligẽtiam ſpectant. Hoc denique eſt Patrum iudicium Pontificiæ poteſtati adiunctum, quorũ

B vnanimis conſenſus Scripturas iudicat, volumina præſcribit, ſacra in Canonem recipit, apocrypha à Canonicis diſcernit: & ſi qua fortè in Scripturis controuerſia oritur, mox quid certum, quid incertum, quid Canonicum, quid hagiographum ſit, acclamat: atque ita Scripturarum auctoritati inuigilat, vt nunquam Canonicas Scripturas, ſine honore eſſe ferat, ſed certum ſacrorum librorum canonem ſemper fidelibus aperiat, quò fidem ſuam certò, ac tutò tueri queant.

QVOD non ſemel profitetur Aug. tum cont. Fauſtum lib. 13. c. 5. & lib. 23. cap. 9 tum

Auguſtinus.

C lib. 1. de doct. Chriſtiana c. 8. tum ſerm. 191. de tempore, vbi certum ſacrorum voluminũ numerum Eccleſiæ conſenſu traditum agnoſcit his verbis. *Nouum, & vetus teſtamentum recipimus, in illo librorum numero, quem ſanctæ Eccleſiæ tradit auctoritas.* Vnde conſtat Scripturas nunquam abſque certo librorum numero, qui Canonici ab omnibus haberentur, ab Eccleſia relictas fuiſſe: cùm inde prima Scripturarum vnitas, quæ tum fidei, tum veræ Religioni tuendæ ſummoperè neceſſaria eſt, emergat.

D ID autem, & nonnullæ rationes confirmãt. Prima eſt, quòd Diuinas Scripturas æquum eſt, à cæteris omnibus ſecerni, quæ aut profanæ, aut Diuinæ non ſunt, illæ namque cùm à Deo dictante profectæ ſint, tum ad fidem, ac veram Religionem ſtabiliendam, tum etiã ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda Diuinam auctoritatem nanciſcuntur; ac reliquas omnes, quæ aut humanæ aut ſæpe ab hominibus ad excolendas ſtudiorum mentes excogitatæ ſunt, antecellunt: nam cùm hæ terrenam tantùm prudentiam doceant: illæ cœleſti, ac Diuina ſapientia animos imbuunt. Hæ fabulis, atque erroribus plerumque reſperſæ tene-

E bras magis, quàm lucem hominum mentibus offundunt: illæ ſupernæ veritatis luce humanos animos illuſtrant. His tandem, quæ apud homines natæ ſunt, quos plerumque falli cõtingit, teſte Dauid Pſalm. 81. *Ego dixi in exceſſu meo, omnis homo mendax*: aut apertus error, aut inuoluta falſitas, aut ſaltem ſemper ſuſpecta veritas eſt. Illis verò quandoquidem à Deo dilapſæ ſunt, tanquam veriſſima, ac integra Diuinæ

Pſalm. 81.

Diuinæ veritatis teſtimonia: nullus error, aut A falſitatis caligo; ſed perpetua, ac integra ſemper veritatis lux affulget. Ita Prouerb. 30. teſtatur Deus. *Iuſti* (inquit) *ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis prauum quid, neque peruerſum; recti ſunt intelligentibus, & æqui inuenientibus ſcientiã*: & Regius Pſalmograph. Pſ. 18. *Lex* (inquit) *Domini immaculata conuertens animas: teſtimonium Domini fidele ſapientiã præſtans paruulis.*

HAS igitur Scripturas, quibus amplior honor, ac reuerentia debetur, tanquam præſtantiores, ac nobiliores à reliquarum Scripturarum vulgo ſegregari æquum eſt: quòd ſanè præſtari non poteſt, niſi certo librorum B numero diſtinctæ agnoſcantur.

ALTERA quoq; ratio tum à Regio Propheta, tum à D. Paulo nobis ſubminiſtratur: Dauid enim, vt diximus, Scripturas fidele Dei teſtimonium appellat, quæ apertam illius tum voluntatis, tum beneuolentiæ ſignificationem teſtantur: eò fit, vt cùm ab his potiſſima fidei ratio expectanda ſit, & quid cuique credendum, quid agendum ſit, ex his quiſque explorare debeat, vt diuinæ voluntati ſatisfaciat: hæ ſanè non obſcuræ, aut incertæ fidelibus proponi debent: ſed certiſſimæ, ac Sole clariores: ne aliquis in his, quæ C ad diuinam voluntatem, ac veritatem ſpectant dubitationis nodus relinquatur. Paulus verò cùm ſacras literas Dei teſtamentum ſcriptis conſignatum appellat ad Hebr. 8. & 9. illud ſanè authenticum, omnibus notiſſimum, ac certo librorum, ac capitum numero diſtinctum eſſe declarat, vt æternæ ſalutis hæreditati, quæ ab illo nobis ſubminiſtratur, nulla fraus, aut dolus pateat. Hebr. 8. 9.

NEQVE interea illam rationem omittendam cenſeo, quæ ex antiquiſſimo veræ Religionis vſu fluit: ſiquidem exploratum eſt, veram Religionem certum ſemper ſacro- D rum librorum numerum fidelibus præſcriptum agnouiſſe, quo ſe aduerſus fidei, ac Religionis hoſtes protegerent: nam quamquam de nonnullis codicibus olim ſapienter dubitauerit, num legitimi, ac ſacri cenſendi eſſent? ac propterea rem aliquo tempore diligentiſſimè explorauerit: hoc quidem ſingularem illius ſapientiam commendat, quæ in tam graui negotio ad iudicium non feſtinat, ſed rem tantam ſummo conſilio, ac prudentia examinat. Attamen id certum eſt, eam nullo vnquam tempore de certo aliquo Canonicorum voluminum delectu dubitaſſe, E cui conſtantiſſimè omnibus adhærendum eſſet, vt ex ipſa temporum inductione ſatis perſpicuum eſt.

Quænam Scriptura Canonica cenſenda ſit.

ARTICVLVS III.

SCRIPTVRAS aliquas ab hominibus tantummodò conſcriptas, nonnullas Deo docente hominum mentibus inſpiratas, ac tandem certis codicibus exaratas fuiſſe nemo ignorat, qui Chriſtianam Religionem diuinis potiſſimùm literis declarari exploratum habet. Has verò ea ratione diuinum ſibi nomen vendicaſſe, quòd Deo auctore, ac dictante conſcriptæ fuerint, teſtatur Diuus Petrus epiſt. 2. c. 1. cùm ait. *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando Prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* 2. Petr. 1. Quò fit, vt cùm Scriptura diuina expreſſum ſit Dei ipſius verbum, vt docet Paulus ad Hebr. 1. *Multifariam, multíſque modis loquens Deus Patribus in Prophetis*, &c. ſummam apud omnes fideles auctoritatem ſibi meritò conciliet: nam cùm ea Deus Opt. Max. ſeipſum, animique ſui placita hominibus aperiat, primùm quidem grauiſſimo, ac prorſus irrefragabili teſtimonio in neceſſariam Dei cognitionem erudimur, ita docente Chriſto apud Ioannem cap. 5. *Scrutamini Scripturas; illæ enim ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.* Hebr. 1. Ioan. 5. Deinde verò ab eadem ad illius gratiſſimam voluntatem explendam allicimur, dum æterna præmia nos poſt obitum expectare iubet, teſte Pſalmographo Pſal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* Pſalm. 118. Poſtremò tandem ſummam ex ea vtilitatem aſſequimur. Ea ſiquidem eſt, qua potiſſimùm in Dei fidem illuſtramur, qua in ſpem vitæ æternæ alimur, qua Deum diligere, ac colere docemur: qua tandem ſcelerum arguimur, aberrantes corripimur, iuſtitiam addiſcimus, vt perfectam Chriſtiani hominis laudẽ aſſequamur, vt docet Diuus Paulus 2. ad Timoth. 3. *Omnis Scriptura* (inquit) *diuinitus inſpirata vtilis eſt ad ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in Iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* 2. Timoth. 3. Quæ omnia Scriptura ob id potiſſimùm præſtat, quòd ipſum Dei verbum eſt, viuum, efficax, penetrabile, quod idem Paulus affirmat ad Hebr. 4. *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus.* Hebr. 4. Quamobrem ea diuinum ſibi nomen vendicauit, ne vnquam aut ab hominibus excogitatam, aut ab humano ingenio allatam ſuſpicaremur.

SED quoniam non omnis Scripturæ liber, qui Dei nomine circunfertur, diuinus ſtatim habendus eſt, hinc nobis inueſtigandum eſt, qua ratione Canonica Scriptura à non Canonica diſcerni valeat, quibúſve notis internoſcatur. Porrò in hac re illorum, qui Reipub. priſca interdum monumenta explorant, exemplum imitandum eſt, qui cùm fortè in antiquam, ac grauem Scripturam inciderint, vnde maxima Reip. vtilitas accedere poteſt, inde illius validitatem probant, cùm vel publico Tabellionis ſigno, vel Reipu-

blicæ

blicæ ſigillo munitam viderint.

ITA cùm inter antiqua Chriſtianæ Reip. monumenta, quæ nobis diligenter exploranda ſunt, grauiſſima nobis Diuinarum Scripturarum auctoritas ſeſe offert, ſi ex iis, quæ paſſim circunferuntur, quæ ſacra, ac Dei nomine digna Scriptura iudicãda ſit, certè agnoſcere volumus: id non alia ratione nobis inueſtigare opus eſt, quàm vt publicum Eccleſiæ teſtimonium, & approbationem ſpectemus: nam quæ communi, ac publico totius Eccleſiæ conſenſu, velut regio ſigillo munita fuerit, ea proculdubio ſacræ, ac canonicæ Scripturæ vim, atque auctoritatem ſibi comparat: quàm verò à communi Patrum, & Eccleſiæ conſenſu nunquam approbatam agnouerint, velut publico Eccleſiæ ſigillo deſtitutam, à Canonicis Scripturis certò eliminandam ſciant. Neque enim alio argumento D. Aug. cont. Fauſtum libr. 11. cap. 5. Canonicos libros ab Apocryphis diſtinguit. *Diſtincta* (inquit) *eſt à poſteriorum libris excellentia Canonicæ auctoritatis veteris, & noui Teſtamenti, quæ Apoſtolorum confirmata temporibus, per ſucceſsionem Epiſcoporum, & propagationes Eccleſiarum, tanquã in ſede quadam ſublimiter conſtituta eſt, cui ſeruiat omnis fidelis, & pius intellectus.* Et libr. 13. cap. 5. *Noſtrorum* (inquit) *librorum auctoritas, tot gentium conſenſione per ſucceſsiones Apoſtolorum, Epiſcoporum, Conciliorúmque roborata vobis (ô Manichæi) aduerſa eſt.* Tandem lib. 23. c. 6. hoc ipſum pluribus confirmat. Neque Marcion à Tertulliano, neque Valentinus ab Irenæo, qui veras Scripturas negantes adulterinas proferebant, alia quàm hac traditionis Eccleſiaſticæ ratione proſtrati ſunt. Quos ſequutus Origenes, teſte Euſeb. lib. 6. Hiſtor. c. 18. *Ex traditione* (inquit) *didici de quatuor Euangeliis, quòd hæc abſque vlla contradictione ſuſcipi debent ab omnibus, qui ſub cœlo ſunt, Dei Eccleſiis: ita enim tradiderunt Patres.* Huic rationi patrocinatur Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 4. *Has* (inquit) *tandem ſtudioſè meditare Scripturas, quas in Eccleſia confidenter legimus: multo prudentiores te, & religioſiores te fuerunt Apoſtoli, & primi Epiſcopi veritatis duces, qui nobis eas tradiderunt: tu itaque cùm ſis filius Eccleſiæ, non tranſgrediaris illius terminos.*

Auguſtinus.

Tertullian. libr. contr. Marci. Irenæus lib. adu. Hæreſ.

Origenes.

Cyrillus.

QVAMOBREM illud certiſſimum eſſe debet, ſacrarum Scripturarum Canonem non alio, quàm Eccleſiæ teſtimonio probari poſſe: nam quemadmodum veteris Teſtamẽti codices ſola Synagogæ traditione à poſterioris ſæculi Hebræis, qui Moyſem nõ viderãt, nec libros legis, qui in latere arcæ cuſtodiebantur, cùm arca ipſa iam Chaldæorum igne antea conſumpta fuiſſet, aſpexerant; pro Canonicis habiti ſunt; quos etiam, & nos partim eadem traditione freti Canonicos iudicamus. Planè eadem ratione, & eos noui Teſtamenti libros Canonicos iudicare debemus; quos (vt ait Aug. cont Fauſtum lib 18. cap. 4) non hominum eorum ſolùm, qui nunc Chriſtiani nuncupantur, ſed eorum etiam, qui ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ad hoc vſque tempus certa ſucceſſionum ſerie Eccleſia Canonicos comprobauit: nam vt optimè idem Aug. cõt. Fauſtum lib. 23. infert. Si temporum ſibi ſuccedentium conteſtatio continua id Hyppocratis, Platonis, Ariſtotelis, Ciceronis libris contulit, vt inde certò nouerint homines eorum eſſe volumina, quæ eorum nomine circunferuntur: cur id Chriſti Eccleſia, ac tam multorum Patrum cõcordia, qui ab ipſis Eccleſię incunabulis ſibi inuicem ſucceſſerunt, obtinere non poterunt; vt Apoſtolorum ſcripta fideliſſimè, ad poſteros traiicere, ac de ipſis incorruptè teſtari valeant?

Auguſtinus.

Auguſtinus.

CVI obſecro fides adhibenda erit, ſi ea Eccleſiæ, quæ fideliſſima Apoſtolicæ doctrinæ, ac Diuinarum Scripturarum cuſtos eſt, denegatur? Quis Canonicas Scripturas ſuo iudicio eſſe decernet? quis apocryphas à ſacris diſtinguet? quis Euangeliis fidem adhibendam eſſe præſcribet; ſi Patrum conſenſus, & Eccleſiæ auctoritas, velut ſuperuacanea reiicitur? Num Auguſtini ſententia ignoratur, qui fidem idcirco Euangelio ſe habere affirmat, quod ad eam Eccleſiæ auctoritate moueatur?

AT grauiſſimum tandem huic tametſi apertè veritati patrocinatur Concilij Senonenſis Decretum 4. in quo ita ſancitur. *Magna profectò fuit, ſempérque futura eſt Scripturæ ſacræ auctoritas: in qua nihil falſum, nihil otioſum eſſe poſsit. Quoniam verò omnes, tam Hæretici, quàm impij ſchiſmatici ſolent de Scriptura ſuos errores proferre: nullus enim tam deploratus vnquam ſurrexit Hæreticus, qui non ſuum errorem Scriptura tueri conaretur. Nulla tam abſurda, tam impudens hæreſis, quæ non ſacris vtcunque fulciatur eloquiis, ſed corruptis, & à genuino ſenſu deprauatis. Immò verò ſi quis literæ corticem tantùm ſuo fretus ingenio percurrat, ſi penitiſsimos ſenſus cum Eccleſiaſticis interpretibus non penetret, vix vnquam confutabitur Hæreticorum verſutia (vt ait Tertullian. lib. de Præſc. adu. Hæretic.) Obortis igitur de fide diſsidiis fruſtra ſæpe Scriptura conſulitur; niſi Eccleſiæ certa, & infallibilis litem dirimat auctoritas, quæ Canonicum librum ab apocrypho, Catholicum ſenſum ab Hæretico, germanum ab adulterino diſcernat, &c.* Et infrà. *In annumerandis igitur Canonicæ Scripturæ libris, qui præſcriptum Eccleſiæ vſum, & auctoritatem non ſequitur, ſacrum Concil. Carthag. 3. Innocentij, & Gelaſij decreta, & denique definitum à Sanctis his Patribus librorum Catalogum reſpuit, aut in exponendis Scripturis, non paſcit hædos ſuos iuxta tabernacula Paſtorum; ſed fodit ſibi ciſternas diſsipatas, quæ continere non valent aquas: & ſpretis Orthodoxorum Patrum veſtigiis proprij ſpiritus iudicium ſequitur: is velut ſchiſmaticus, & hæreſum omnium incentor, & fautor à tanta temeritate reprimatur.*

Concil. Senonenſe.

INDE

Caluinus. Vuitaker.

INDE conſtat non ram ſchiſmaticorum, quàm proprium Hęrericornm eam,tum Caluini, tum Witakeri eſſe vocem, qua vociferantur ſe Canonicos libros, non tantùm propter Eccleſiæ auctoritatem,immò multo magis ob internum ſpiritus ſancti teſtimonium ſacros agnoſcere. Schiſmaticorum quidem vox eſt, qua Eccleſiæ auctoritatem oppugnant.Hæreticorum verò,quia relicto tot orthodoxorum Patrum, ac Conciliorum conſenſu,quo tot ſæculis Eccleſiæ fides communita fuit,ac omnibus fidei regulis poſthabitis, ſoli ſuo Spiritui rem committendam eſſe volunt. At Hæreticorum omnia inſulſa, omnia ridicula ſunt, cùm enim vertiginoſo ſpiritu huc illuc agitati, ea prorſus ignorent, de quibus aut affirmant,aut negant,facilè in varios repugnantium inter ſe doctrinarum anfractus labuntur. Quis enim Catholicorum internum ſpiritus ſancti teſtimonium, modò is non vnius, ſed omnium ſit, in definiendis pręſertim fidei rebus vnquam,aut reſpuit,aut reſpuere potuit? Quis etiam de Eccleſia vnquam tam malè ſenſit, vt eam nullo Dei ſpiritu regi exiſtimet;cùm id tum Caluinus,tum Witakerus non inuiti fateantur? Immò verò Witakerus lib.de ſcript.auct.e.t. id conſtanter ſuſtineat Eccleſiam ita Diuino Spiritu illuſtrari,vt in Scripturarũ approbatione,agnitione,receptione, promulgatione nunquam, aut falli, aut fallere queat. Hæc enim illius ſunt verba. *Non negamus ad Eccleſiam pertinere, vt Scripturas approbet,agnoſcat,recipiat, promulget, atque commendet ſuis omnibus: & hoc teſtimonium eſſe verum, atque ab omnibus ſuſcipi oportere dicimus*. Cùm igitur Eccleſiæ teſtimonium verũ, & à Spiritu ſancto profectum eſſe dicant; cur illi paulò poſt per ſe credendum eſſe negant; atque Eccleſiam proprio Diuini ſpiritus teſtimonio carere volunt? quaſi Eccleſiæ auctoritas ita ſibi ſoli innitatur, vt cùm Dei ſpiritu nihil prorſus cõmune habeat:atq; ea in Canonicis libris decernendis,ſua,non Dei auctoritate,ac teſtimonio fulciatur Quòd ſi Eccleſię teſtimonium in Scripturis approbandis,agnoſcendis,recipiendis, promulgandis ita verum eſſe exiſtimarunt, vt ab omnibus ſequendum eſſe ſentiant, cùm id non niſi à Spiritu ſancto profectum eſſe credant; quid eſt, quod mox hoc illi teſtimonium tanquam,vel ſuperuacaneum vel non neceſſarium eripiunt?

Calu.Inſtit. lib.4.c.8. Vuitak. de ſcrip.auct. q.3.

IIS certè, qui vel Eccleſiam incolumem eſſe volunt, vel aliqua vera Eccleſia ſe contineri exiſtimant,fateri opus eſt,eam nullo vnquam tẽpore à Chriſti ſpiritu deſeri, id præſertim atteſtante Chriſto. *Ecce ego vobiſcũ ſum vſque ad conſummationẽ ſæculi*.Sed eam ita ſemper à Chriſto illuſtrari, vt quæcunque illa vel circa Canonicos libros, vel alia fidei dogmata decreuerit,non niſi Chriſto auctore profecta eſſe certò ſibi perſuadere debeant. Id aliquando faſſus eſt Witakerus,cũ meliore Spiritu duceretur,at vix inuaſit eum ſpiritus nequam, ſtatim Eccleſiam Diuino teſtimonio ſpoliare cœpit, quaſi nullo Dei ſpiritu ducta, ſuſpecta ſemper in fidei rebus definiendis, veritate laboret.

Matt. vlt.c.

Vuitakerus.

AT ni fallor aduerſariorum ſententiã mihi aſſequi videor,cùm de interno Spiritus teſtimonio loquuntur,quod neceſſarium autumant, hos nimirum communem ſpiritus teſtimonium, quod à tota Eccleſia manat,in tradendis Canonicis Scripturis,non omnino expungere:ſed eum vel non ſufficere exſtimant, niſi priuatum etiã vniuſcuiuſq; in iis recipiẽdis cum eo cõiungant:vel ſingulare cuiuſque teſtimoniũ publico Eccleſiæ teſtimonio anteferunt.Sic enim tradit Caluin.lib. 1.Inſtit.c. 8 §.13 vbi poſtquam Patrum conſtantiſſimũ cõſenſum, tot Sanctorum Martyrum ſanguine munitũ recenſuit;tandẽ ſubiungit. *Sed quæ* (inquit) *non ſatis per ſe valeant ad firmam illi fidẽ cõparandam,donec eius reuerentiã cæleſtis Pater ſuo illîc nomini patefacto omni cõtrouerſia eximit. Quare tum verè demum ad ſaluificam Dei cognitionem Scriptura ſatisfaciet, vbi interiori Spiritus ſancti perſuaſione fundata fuerit eius certitudo*.Idem docent Caluiniſtæ in confeſſione fidei, articul. 4 Gullielmus Witak.loco ſuprà citato.

Caluinus.

Caluiniſtæ in confeſſ. fid.

Vuitakerus

VERVM hæc propria Hæreticorũ vox agnoſcẽda eſt, qui communi impetu in Eccleſiam irruunt,& illius,quoad poſſunt, auctoritatem eneruant, vt eam ſibi ipſis augeant. At qui ſe magiſtros vẽditant, tam inepti ſunt, ac ſtupidi,vt apertè non videant primũ, nunquã priuato alicui homini Chriſtum ſpiritus ſui præſentiam pollicitum fuiſſe(vno Petro excepto, cuius fidem ad publicum Eccleſiæ bonũ perpetuò ſui Spiritus præſidio muniendam promiſit)ad iudiciũ de fidei rebus ferendum, ſed publico tantummodò Eccleſiæ conſeſſui eũ reſeruaſſe.Perlegãt Scripturas,audiẽt quidem Apoſtolis dictum apud Matt.18.*Si Eccleſiã non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus,& publicanus. Amẽ dico vobis,quæcũque alligaueritis ſuper terram, erũt ligata,& in cælo,& quæcunque ſolueritis ſuper terram,erunt ſoluta,& in cælo. Amen dico vobis,ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram,de omni re quãcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt Vbi enim ſunt duo,vel tres congregati in nomine meo,ibi ſum in medio eorũ*. Sed hîc apertè Chriſtus de Eccleſia agit, de poteſtate pluribus ſimul collata,de multorum conſenſu,de pluriũ congregatione.Denique iudicãdi de quibuſcunque fidei cauſis iis tantùm poteſtatẽ tradit,qui Doctores in Eccleſia conſtituũtur,qui ſimul legitimè in Chriſti nomine congregantur, qui ſibi inuicem in iudicio conſentiunt: his duntaxat ſuo Spiritu adeſſe teſtatur. De priuato ſpiritus teſtimonio nec verbum quidem profert.

Matt.18.

AVDIENT apud eundem Mat.28. Chriſtum Apoſto

Matt.28.

Digitized by Google

Apoſtolis perpetuam ſui Spiritus præſentiam pollicentem. *Ecce ego vobiſcũ ſum vſque ad conſummat onẽ ſæculi.* Sed eam nemini priuato, ac ſeorſim promittit, ſed omnibus coniunctim, quatenus ſcil. omnes Eccleſię Paſtores, in quibus Eccleſia cõſiſtit, repræſentabaut. Audient
Ioan.14. Io. c. 14. *Ego rogabo Patrẽ, & alium paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ, Spiritũ veritatis,* & infrà *Paracletus Spiritus ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcunq; dixero vobis.* Et c. 16. *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Non hunc, vel illum: nõ ſolũ Caluinum, aut Witakerum docturus eſt Spiritus ſanctus, ſed veram Eccleſiã, quæ tunc in Apoſtolis florebat, & quæ eadẽ vſque ad orbis occaſum incolumis permanere debebat.
Auguſtinus. Hinc pulchrè D. Aug. Deũ appellãs lib. Confeſſ. *Veritas* (inquit) *nec tua, nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omnium noſtrûm: quos ad eius cõmunionem publicè vocas, terribiliter admonens nos, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea.*

Act.15. AVDIENT Act. 15. Apoſtolos cũ de re fidei agitur, rẽ ad Eccleſiã referre, ac decreto à tota Eccleſia profecto, apertè teſtari S. Spiritũ illius auctorem fuiſſe. *Viſum eſt Spiritu S. & nobis.* Nulla priuati cuiuſq; ſpiritus teſtimonij prorſus fit mẽtio: audiẽt tandẽ, vt plura alia teſti-
1.Tim.3. monia omittam, Paulũ 1. ad Tim. 3. nõ ſingulare cuiuſq; teſtimoniũ, tã in Scriptutarũ veritate indagãda, quã in cæteris fidei rebus iudicãdis requirere; ſed Eccleſiæ dũtaxat conſenſum ita cõmendare, vt eã ſolũ columnam, ac firmamentũ veritatis eſſe dicat. *Vt ſcias* (inquit) *quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis.* Quid igitur Scripturarum certitudinem ab interna, ac priuata ſpiritus perſuaſione expectant: cùm priuatum hoc ſpiritus teſtimonium Scripturæ prorſus ignorent?

1.Ioan.2. NAM quod obiiciũt ex prima Io. c. 2. *Nõ neceſſe eſt, vt aliquis vos doceat, ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verũ eſt.* Id Eccleſię magiſteriũ non tollit, nec priuato quicquã alicuius ſpiritui tribuit, ſed filiorũ noui Teſtamẽti tantũ priuilegiũ indicat. Docet enim Ioannes ampliorem Spiritus S. abundantiam Eccleſiæ Chriſti, quã Synagogæ collatam fuiſſe, à qua noui Teſtamẽti filij explicatiorẽ fidẽ, ac rerũ veritatem poſſunt addiſcere: ita vt nullo amplius Doctore indigeãt. qui Chriſti fidẽ ſemel profeſſi ſunt, vt Chriſtũ ex implicitis veteris Teſtamẽti vmbris, ac figuris agnoſcant: ſed à Spiritus S. vnctione, quæ in ipſis per infuſum fidei donũ operatur, abundè in illius cognitione inſtructi ſunt Quem ſenſum etiã habet
Iſa.54. Iſa. cap. 54. cùm ait vniuerſos filios Iſraël ali-
Hierem.31. quãdo fore edoctos à Domino. Et Hierem. 31. ad quẽ ſpectare videtur hic Ioannis locus, ita enim ait. *Non docebit amplius vnuſquiſque proximum ſuũ dicens, cognoſce Dominũ; omnes enim co-*
A *gnoſcent me à minimo, vſque ad maximum eorum.* Neque enim hæc loca Eccleſiæ docentis magiſteriũ auferunt, cũ nec ipſa fides, abſq; Eccleſiæ magiſterio haberi queat: ſed ita eos à Domino edoctos eſſe intelligẽdũ eſt, vt priùs Eccleſiã docentem audiãt: neq; alia cõditione omnes Deum agnoſcent, niſi priùs Deum per Doctores docentem auſcultauerint. Alioqui fruſtra Apoſtolos Deus, velut fidei magiſtros per orbem deſtinaſſet, & Paulus ad Eph. Ephes.4.
4. Doctores in Eccleſia conſtitutos eſſe diceret, niſi ab iis omnes, quæ fidei ſunt, addiſcere oporteret. Cũ igitur Ioãnes ait vnumquemq;
B fideliũ, nullo alio Doctore, præterquã Spiritus ſancti vnctione docendũ eſſe de omnibus; eodẽ modo exponẽdus eſt: vnus enim eſt omniũ ſenſus: neq; enim aliud Ioãnes, quã aut Iſaias, aut Hieremias, his verbis præ ſe fert; nimirũ Chriſtianæ fidei profeſſoribus præclariſſimã Chriſti fidem, ad perfectã Di cognitionẽ cõparandam ita abundè ſufficere, vt nullo alio, quã ipſa Spiritus S. vnctione, per ipſum fidei donum operante, ad eam Magiſtro indigeãt.

VIDEANT igitur aduerſarij nullum ſibi ex Scripturis ſolidũ teſtimonium ſuppetere, quo priuatum in iudicio fidei teſtimonium verũ
C eſſe probẽt. Nã riſu potiùs, quàm diſcuſſione dignum eſt, quod Brentius in prolegomenis Brentius.
ex illo Ioannis loco Epiſt. 1. c. 3. ad ſui præſi- 1.Ioan.3.
dium vocat. *Teſtimonium Dei habet in ſe, qui credit in filium Dei.* Quis enim negat Chriſti fidem Diuinam cognitionem in vnoquoque fideli teſtari? adeò quòd nemo in Chriſtum credere valeat, niſi hoc teſtimonium in animo gerat, quòd Deum agnoſcit: id enim Ioannis verba apertè loquuntur: ſed quid hoc ad fidei iudicia ſpectat? Vbi enim affirmat Ioannes, omnem qui credit in Chriſtum, teſtimonium Dei in ſeipſo habere ad iudicia in fide ferenda,
D aut ad Scripturas Canonicas diſtinguẽdas? Si hoc Dei teſtimonium, quoquò volunt, rapiunt: cur eadem ratione, & quilibet Chriſtianus, hoc fretus Dei teſtimonio, aut Prophetæ, aut Apoſtoli, aut Paſtoris, aut Doctoris, in Eccleſia officium ſibi vſurpare non valeat? Cùm enim credat in Chriſtum, & teſtimoniũ Dei in ſe gerat, ſicut eo de Scripturis Canonicis iudicare poteſt, ex aduerſariorum ſententia; cur non eodem, & prophetare, & Apoſtolicũ munus agere, & Paſtoris, & Doctoris in Eccleſia officio fungi: immò & toti Eccleſiæ præeſſe poterit? cũ hæc ad eandem poteſtatẽ
E ſpectent, & quilibet hoc Dei teſtimonium, ad cæteras huius poteſtatis partes, haud ſecus, quàm ad hanc transferre poſſit? Quod ſi ita eſt, iam neceſſe erit omnes in Eccleſia eſſe Prophetas, omnes Apoſtolos, omnes Paſtores, omnes Doctores, omnes tandẽ præeſſe, ac principatum in Eccleſia gerere: at quæ rebus confuſio, quis tumultus, qualis perturbatio orietur? At vnus ad eorum ſententiam falſi-

X tatis,

Digitized by Google

tatis, ac erroris redarguendam Paulus ſuffi-ciat 1.Cor.12.vbi ita in eos clamat. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ?nunquid omnes Doctores?*

1.Cor.12.

At hi præterea nimis impiè agunt, cùm Chriſti ſpiritum,quo tota Eccleſia regitur, ac gubernatur,ad Scripturas diiudicandas, abſque ſingulari cuiuſque teſtimonio non ſufficere autumant. Dicant, num Eccleſiam à Chriſto doceri exiſtimēt,cuius vox(ipſo Witakero teſte,omnino à fidelibus audienda ſit? quam etiam Caluinus non ſemel fateri cogitur, optimum, ac perpetuum rectæ viæ Ducē Spiritū ſanctum habere: hæc enim illius verba ſunt Inſtit. lib. 4.c. 8. §.13. *Sic etiam earum, quas habet promiſſionum amplitudine confiſa habebit,vnde fid.m ſuam præclarè ſuſtineat:vt nihil addubitet,Spiritum ſanctum ſibi ſemper adeſſe optimū rectæ viæ Ducem.* Deinde §.15.ita Eccleſiæ cōſenſum extollit,vt nunquam niſi in veritatem conſentite,nihilque niſi ex verbo Dei pronūciare doceat. Hæc cùm ita ſint,ſi Spiritus ſanctus ita perpetuò Eccleſiā illuſtrat, vt ea abſque vlla erroris ſuſpicione, quid de Canonicis Scripturis ſentiendum ſit, docere poſſit: quid priuato iam opus eſt Spiritus teſtimonio;cùm publico Eccleſię teſtimonio vniuerſi fideles credere debeant?

Caluinus.

Id certè inficiari nequeunt, ſolis Eccleſiæ Paſtoribus ouium Dominicarum curam demandatam fuiſſe, atque iis duntaxat idcirco Spiritus ſācti chariſmata data eſſe,vt perfectè docendi munus obirēt: illis demum propterea docendi munus iniūctum fuiſſe, vt ex eorum auditu omnes fidem concipere deberēt: hæc ſanè ita ex Paulo nota ſunt, vt nec vlla demonſtratione indigeant. Idcirco enim Paulus fidem ait ex auditu,auditum autē à verbo Chriſti pēdere: atque ob eam cauſam Eccleſiæ Doctores, Paſtores, Apoſtolos condonatos fuiſſe, vt Eccleſiæ corpus,quod ex fidelibus compactum eſſe debet,verbi prædicatione ædificarent. Iam ſi fidem nemo concipere valet, neque Eccleſiæ copulari, niſi Eccleſiæ docenti credat: primùm quidem ea ita Diuini ſpiritus teſtimonio munita eſſe debet, vt non niſi vera docere poſſit,tum verò adeò illius magiſterium irrefragabile videri debet, vt ſola docentis Spiritus in ea auctoritas à fidei diſcipulo ſpectanda ſit. Quid ergo fruſtra priuatum Spiritus teſtimoniū ſibi confingūt? quid illud à diſcipulo, velut neceſſarium exquirunt: cùm vniuerſale Eccleſiæ teſtimonium,Dei ſpiritu munitum, quod ab vniuerſis ſuſpiciendum eſt, eam ſibi ſuo magiſterio auctoritatem iuſtè vendicet?

Nam ſi id cæterarum artium tyronibus ante omnia præceptum eſt, vt doceti credāt. *Ad diſcentē enim*(ait Ariſt.)*oportet credere.* Neque his permiſſum eſt,vt proprio quiſque ingenio fretus traditas ſibi diſciplinæ regulas,ac præ-

Ariſtoteles.

A cepta examinet,iudicet,carpat: quid de fidei diſciplina ſentiēdum eſt,quæ ex Eccleſiæ docentis auditu concipi debet?an eam tūdi cuique fidei diſcipulo priuato ſpiritu diſcutiendam,examinandam, iudicandam fas erit cōmittere;vt is priùs fidei iudex, quàm diſcipulus eſſe debeat? An non potiùs quiſque publico Eccleſiæ teſtimonio,quod in veritatē ſemper cōſentit, & cùm ab infallibili Chriſti ſpiritu fluat,infallibiliter ſemper ex verbo Chriſti de fide pronunciat, ſenſum ſuum accommodare debet,quā priuatum ſibi Chriſti ſpiritum, aut teſtimoniū nullo teſtimonio quæ-

B rere;quo de Scripturarum veritate temerè iudicare præſumat? Cùm præſertim inter fideles pleríque rudes, ac literarum penitus ignari habeātur, quales eſſe ſolent, qui mechanicis artibus, aut aliorū ſeruituti, ac miniſterio inſudant,qui cùm nec literarū apices didicerint,neq; Scripturas norint,ridiculum potiùs, quàm homine dignum videtur,ab huiuſmodi aliquod de Scripturis iudicium exigere. Quis enim abſque riſu à ruſtico,cui nihil aliud curę eſt, quàm vt in excolēdis agris ſeipſum exerceat,aut ab ignara muliere,de Canonicorum voluminū integritate iudicium expectet: qui

C etiam ſi Canonica volumina ſint,ignorāt. Nū hos ita neceſſaria alicuius interni ſpiritus perſuaſione duci exiſtimandū eſt, vt eo docente orta de ſacrorū voluminū controuerſia ab his certò dirimi queat? Quid ſi ſingulares ſpiritus inter ſe,vel ab Eccleſię Spiritu diſcreparēt:ad cuius tandē ſpiritus iudiciū confugiendū eſſet? Sanè tertiū quoddā ſpiritus iudicialis genus in Eccleſia inſtituendū eſſet,quod à nullo diſcrepare poſſet,cuius tribunal adeò venerādum eſſet,vt in eo lites omnes cōponerentur: ſecus res ad immortalia bella,quadam neceſſitate trahi oporteret: at cuius erit hic ſpiri-

D tus;cū neq; Eccleſię communis,neq; proprius ſingulorū ſit? Planè nullius eſſe cēſendus eſt, quamobrē nullū eſſe ſingularē in vnoquoq; ſpiritum ſacrarū literarū iudicē fateri neceſſe eſt. Quòd ſi rudes, ac imperitos homines,qui ad iudiciū de Scripturis ferendū penitus ſua conditione inhabiles ſunt, omnino fieri opus eſt, vt illarū veritatem à Paſtoribus addiſcāt, & quodammodo ab eorū ſpiritu pendeāt: ſanè multo magis æquum eſt,nos à cōmuni totius Eccleſiæ Spiritu, qui proculdubio Chriſti eſt pendere;atque ita illius teſtimonio credere, vt omne interni, ac ſingularis Spiritus

E teſtimonium ignoremus:neque enim alio diſtincti hoc cuiuſque ſpiritus teſtimoniū tendit,quā vt vnū Chriſti Spiritū,qui toti Eccleſiæ indiuiſibiliter præeſt, in plures diſcerpat, atq; vnumquemque à vera Eccleſia diuellat.

Neque tamen interea diſſentio, ſacrorum voluminū fidē internū S. Spiritus donū in vnoquoq; requirere, quo eidē firmiſſimè aſſētiat, id enim cœleſte fidei donū à Deo infuſū nobis

nobis inter cætera præſtat, vt traditam ab Eccleſia fidem conſtantiſſimè teneamus: at donum illud hauſtam ab Eccleſia fidem ſequitur, non præcedit, nec niſi poſt Eccleſiæ teſtimonium in animo receptum nobis infunditur: cùm Eccleſiæ teſtimonium medium à Deo ordinatum ſit, quo fidei donum hominibus conferre ſtatuit. A

Hæc quidem ad communem aduerſariorum, nedum Caluini, ac Witakeri errorem refellendum ſufficerent. His tamen vnica, ac poſtrema ratio accedat. Quòd ſi fidelium quilibet interno ſpiritus teſtimonio præditus eſt, quo certiſſimè tam de Canonicorum voluminum veritate, quàm de cæteris fidei quæſtionibus iudicare valet: id enim conſtanter aſſerunt aduerſarij. *Brentius.* Brentius in prologomenis, Melanchton in locis communibus, *Caluinus.* Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 8. & paſſim: quonam tandem modo à fidelibus Hæreſes erumpunt? aut ij fidem deſerere poſſunt, qui priuato ſpiritus teſtimonio intus illuſtrantur? Cùm enim conſtet neminem Hæreticum fieri, niſi qui priùs ab Eccleſia, cuius fidem aliquando amplexus fuerat, deſciuerit: vt de Hymeneo, & Phyleto teſtatur Paulus eos idcirco in Hæreſim incidiſſe, quòd à fide excidiſſent: atque id certiſſimum ſit, veri ſpiritus teſtimonium vbicunque ſit, neminem fallere poſſe: ſi illi à fide exciderunt, & quotidie plurimos in Hæreſes prolabi videmus: certè fateri neceſſe eſt: neminem priuaro ſpiritus teſtimonio, velut certo, ac vero credere debere, quod quandoque, ac ſæpiſſimè ad Hæreſes pellit: neque vllum certum fidei teſtimonium à priuato cuiuſque ſpiritu haberi poſſe.

Qvin etiam illud addo ex D. Paulo neminem Hæreticum vnquam fieri, niſi qui proprij ſpiritus præſumptione iudicium ſibi in fidei rebus arrogat. Nam cùm is Hæreticum hominem vitandum iubet, non aliam ſubuerſionis illius cauſam affert, quàm quòd proprium iudicium ſibi in fide decernenda ſequendum ſtatuit, quod Eccleſiæ ſubiicere deberet. *Ad Tit. 3.* *Hæreticum hominem* (inquit ad Tit. 3.) *poſt vnam aut ſecundam correptionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio iudicio condemnatus:* Videant aduerſarij (teſte Paulo) Hæreticos non alia re cõdemnari, aut à fide excidere, quàm ex proprio ſpiritus iudicio, quod ſibi præ cæteris ſequendum ſtatuunt. Quod cùm ſingulare, ac legitimum Hæretici hominis ſignum ſit: illud ex aduerſo proprium Catholicorum agnoſcitur, quòd proprio, ac ſingulari ſuo iudicio contempto, omnino ab Eccleſiæ teſtimonio pendent, & quicquid illa tam circa Canonicam Scripturam, quàm reliquas fidei controuerſias iudicauerit, fixum, ac certiſſimum tenent.

Quis ſit perfectus ſacrarum Scripturarum Canon, totius Eccleſiæ conſenſu receptus.

Articvlvs IV.

Orthodoxi Patres, qui de Scripturarum veritate nobis aliqua tradiderũt; cùm in hoc maximè vniuerſi conſenſerint, vt certo Canonicorum librorum numero Scriptuтas cõtinendas eſſe duxerint, tũ in eo magnoperè elaborarũt, vt apocrypha volumina à Canonicis diſtinguerẽt: quod imprimis ipſi Apoſtoli præſtitêre teſte Clemente Petri diſcipulo in Canonibus Apoſtolorum, Can. 84. *Clemens Rom.* vbi ſacrorum librorum catalogũ texit; cuius etiam paſſim meminit Dionyſ. Areop. Eccleſ. *Dionyſ. Areop.* Hierarch. c. 1. Poſtea Laodicenum Concilium *Conc. Laodicenum.* eandem operam nauauit can. 59. vbi ita decernit. *Nõ oportet ab Idiotis Pſalmos compoſitos, & vulgares in Eccleſiis dici, neque libros, qui ſunt extra Canonem legere, niſi ſolos Canonicos, noui & veteris Teſtamenti.* Quos poſtea explicat. Hos ſequuti ſunt Patres, qui tertio Carthaginenſi *Conc. Carthag. 3.* Concilio interfuerunt, in quo id ſtatutũ habetur c. 47. *Item placuit, vt præter Scripturas Canonicas nihil in Eccleſia legatur, ſub nomine Diuinarum Scripturarũ.* Mox verò ſtatuit, quæ Scriptura pro Canonica habenda ſit. Idem docet D. Aug. de Doct. Chriſtiana lib. 2. c. 8. *Totus canon* (inquit) *Scripturarum his cõtinetur libris*, quos *Auguſtinus.* deinde enumerat. Hoc ipſum tradit Innocentius I. Epiſtola ad Exuperium Tholoſanum *Innocent. I.* c. 7. *Qui verò libri* (ait) *recipiantur in Canone Sanctarum Scripturarum, breuis annexus oſtendit.* Id etiam definit Gelaſius Papa cum 70. Epiſcopis tomo 2. Conc. in Decretis, vbi ita legitur. *Gelaſius.* *Ordo librorum veteris Teſtamenti, quem ſancta, & Catholica Romana ſuſcipit, & veneratur Eccleſia, digeſtus à Gelaſio Papa cum 70. Epiſcopis, Geneſis*, &c. Idem docent Rabanus Maurus de Inſtit. Cleri lib. 2. c. 53. Smaragdus Abb. ad c. 9. Reg. D. *Rabanus.* *Smaragdus Abb.* Benedicti. Concil. Toletanum 1. in Confeſſ. *Conc. Tolet. I.* ſuæ fidei, ad calcem: vbi illud definit, contra Priſcillianiſtas. *Si quis dixerit, vel crediderit alias Scripturas, præter quas Eccleſia Catholica recipit, in auctoritate habendas, vel venerandas eſſe, anathema ſit.* Denique Concilium Trid. ſeſſ. 4. idem *Conc. Trid.* decernit. In hoc verò nulla nobis cum Hæreticis, qui Scripturas recipiunt, eſt diſceptatio; cùm & ipſi certum ſacrorum librorum numerum, à quibus fidei confirmatio petenda ſit, ſibi præfixum habeant.

At verò non parua diſceptatio eſt, quinam Canonici libri cenſendi ſint; quiſve ſit perfectus ſacrorum librorum Canon: nam illi quidem nõnullos, quos Catholica Eccleſia ſacros agnoſcit, inter apocryphos reiiciunt,

A inter quos annumerant libros Baruch, Tobiam, Iudith, Eccleſiaſticum, Sapiẽtiam, Machabæorum duos libros, quos libro 2. ab eorum calumniis vindicabimus, cùm de Scripturarum corruptionibus agemus: ſed quoniã de his, ac aliis nonnullis Eccleſia olim dubitaſſe videtur. *Melito Sardenſ.* Nam Melito Sardẽſis apud Euſeb. libr. 4. c. 25. recenſens veteris Teſtamenti libros, nõ meminit librorum Eſther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Eccleſiaſtici, Machabæorum.

Origenes. Origenes apud eundem Euſeb. lib. 6. c. 19. in catalogo Scripturarum; nullam mentionem facit Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Baruch & expreſsè dicit, extra numerum Canonicorũ eſſe libros Machabæorum.

Conc. Laodicenſ. CONCILIVM Laodicenſe Can. 60. in catalogo Scripturarum, non recenſet libros Eſther, Baruch, Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Eccleſiaſtici, Machabæorum, & Apocalypſim Ioannis.

Cyrillus Ieroſol. CYRILLVS Ieroſolymitanus Catecheſi 4. vbi ſacras Scripturas recenſet, Tobiam, Iudith, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæorum libros, Ioannis Apoc. conſultò præterit.

Gregor. Nazianz. GREGORIVS Nazianzenus de veris, & germanis ſacræ Scripturæ libris, eodem modo omittit libros Eſther, Iudith, Tobiæ, Sapientię, Eccleſiaſtici, Baruch, Machabæorum, & Apocalypſim.

Amphiloch. AMPHILOCHIVS ad Seleucum de ſacræ Scripturæ libris, eoſdem libros ſilentio præterit, & de Apocalypſi ſubiungit. *Aſt Apocalypſim Ioannis aliqui his inſeruut rurſus; ſed longè plurimi adulterinam dicunt,*

Hieronym. HIERONYMVS in Prologo galeato Canonicos veteris Teſtamenti libros referens. *Igitur* (ſubdit) *Sapiẽtia, quæ vulgò Salomonis inſcribitur: & Ieſu filij Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor non ſunt in Canone. Machabæorum librum primum Hebraicum reperi, ſecundus Græcus eſt.*

ANTIQVOS quoque olim dubitaſſe de Epiſtola Pauli ad Hebræos, de Epiſtola Iacobi, de Epiſtola Iudæ, de ſecunda Petri, de ſecunda, & tertia Ioannis teſtantur Euſebius *Euſeb. Cæſ. Hieronym.* Eccleſ. Hiſt. libr. 3. & D. Hieronymus de viris illuſtribus. Hinc aduerſarij falsò Eccleſiam calumniantur, quòd maiorem, quàm fas ſit, auctoritatem ſibi arripuerit, cùm non ſacros, ac apocryphos libros, pro ſacris, ac Diuinis haberi iubet. Quapropter hîc nobis aduerſariis reſpondendum eſt. Sciant igitur aduerſarij Eccleſiam, cùm omnem fidem, tanquam communis omnium Magiſtra, fideles doceat, ita aliquos Scripturę libros, vt Canonicos approbare, alios vt aprocryphos reiicere; vt neq; illos ex nõ Diuinis Diuinos efficiat, neq; hos ex Diuinis inter apocryphos detrudat. Etenim, vt Scripturę liber ſacer, ac Diuinus ſit, atque inde Diuinã inter Canonicos libros dignitatem, ac veritatem ſibi vẽdicet, id ab Eccleſia non habet, ſed à S. Spiritu qui illius libri auctor eſt, ac eam illi ſua maieſtate auctoritatem comparat neq; enim Eccleſiam ea poteſtate vnquam præditam fuiſſe credimus; vt humanum librũ, qui reuera Diuinus non eſt, ita Canonicum ſtatuere valeat, vt Diuinã illi apud fideles auctoritatem conciliet: Abſit: Eccleſia enim ſuæ poteſtatis proprios terminos præſcriptos habet, quibus contenta eſt: neque è regione Diuinis libris eã auctoritatẽ adimere poteſt, vt ſua poteſtate inter apocryphos, ac humanos cõſtituat: ſed hoc in definienda ſacrorum librorum veritate, ordine incedit, vt primùm ſacros libros, qui vel olim B in Eccleſia pro ſacris habiti ſunt, vel qui dubiæ fidei aliquando extiterunt, illorum veritate diligentiſſimè priùs explorata, ac cognita, ita ſua auctoritate approbat, confirmat, Diuinos declarat, vt pro ſacris, ac Canonicis à fidelibus haberi velit: ita fit, vt Eccleſiaſtica approbatio, nullam ſacris libris maiorẽ, quàm antea à Deo ſibi vendicarant, dignitatem cõferat; ſed iis tantùm priſtinam dignitatem tribuat, & quos ob dubiam illorum veritatem priùs inter apocryphos iacere conſpexerat, ad propriam maieſtatem erigat. Alios verò, quos certò humanos, ac Diuino nomine indignos C deprehendit, omnino à Diuinis, ac Canonicis expungat, reliquos tandem, quos nec prorſus humanos agnoſcit, nec ita certò Diuinos eſſe nouit, vt de iis aliquid certum adhuc ſtatuerit, illos dubię fidei eſſe patiatur, nec tamen inter Canonicos collocet.

PORRO cùm hos dubios eſſe finit, non ita apocryphos decernit (vt falsò aduerſarij exiſtimant) vt profanos eſſe decernat, ita vt hi poſtea nunquam inter Canonicos computari valeant: nam cùm inter primi generis apocryphos minimè recenſeantur; quos cùm ſemel Eccleſia reiecerit, ac à Diuinis excluD ſerit, nunquam deinceps inter Canonicos enumerat, ſed in ſecundo duntaxat apocryphorum genere ſtatuantur, de quibus tantùm dubitat Eccleſia, ac iudicium ſuſpendit: ſanè nihil impedit, quominùs in Canonem, ſi quando Eccleſiæ ampliori Diuino Spiritu illuſtratæ viſum fuerit, recipi valeant. Eccleſia ſiquidem inſtar Lunæ ſemper ampliori Spiritus ſancti lumine proficit, & per temporum ſucceſſionem multa illi à Chriſti Spiritu ſuggeruntur, quæ poſtea decernit, vt vera ſit Chriſti promiſſio apud Ioann. 16. *Ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia,* *Ioan. 16.* E *quæcunque dixero vobis.* Atque hinc factum eſt, vt non ſimul, neque ſemel totus, ac integer ſacrarum Scripturarum Canon traditus fuerit: ſed paulatim per temporum incrementa augeatur: donec tandem ad perfectum pertingat: quapropter duplicem in ſacrorum librorum Canone ordinem agnoſcimus, nõnullos. n. Protocanonici, alij Deuterocanonici ſunt. Protocanonicos vocâmus, id eſt, primò Ca

mò Canonicos, qui ſtatim à primo Eccleſiæ ortu nullo diſcrepāte, omniū orthodoxorum Patrum cōſenſu in Canonē recepti ſunt. Illos verò Deuterocanonicos appellamus, qui non ſtatim, ſed paulatim ab Eccleſia copioſiùs à Chriſto illuſtrata inter Canonicos redacti ſunt, quaſi poſteriores Canonicos.

IAM verò Patres, quos ſuprà citauimus, Melito, Origenes, Concilium Laodicenſe, Cyrillus, Naziãzenus, Amphilochius, & Hieronymus, quòd nonnullos veteris Scripturæ libros prætererint, ea cauſa fuit, quòd Protocanonicos tantū libros, qui ſua ætate ferebantur, deſcriberent: qui pro Canonicis habebātur. Hi ſiquidē omnes Patres prima Eccleſiæ ætate ante quingenteſimum annum vixerunt, illis ſcilicet temporibus, quibus Eccleſia de iis libris necdum aliquid certi definierat: quapropter haud mirū eſt, hos Patres de his libris, quos Eccleſia nondum canone dignos iudicauerat, nullam cùm de Canonicis libris agunt, mentionē facere: id enim ſapientiſſimè præſtiterunt; cū eo facto apertè inſinuauerint, ſe non alios Scripturæ libros in Canonē recipere, quā quos Eccleſiæ conſenſus recipiēdos decreuiſſet. Hinc factū eſt, vt Tobiæ, Iudith, Sapientiæ, Baruch, Eccleſiaſtici, Eſther, Machabæorum nō meminerint, cū ij inter Deuterocanonicos recenſeantur, quos poſtea Eccleſia inter Canonicos recepit.

FALSA igitur aduerſariorum calumnia excuſſa: ſupereſt, vt apocryphis, tam primi, quàm ſecūdi generis voluminibus vtcunq; enumeratis, quis ſit perfectus ſacrorum librorum Canon communi totius Eccleſiæ conſenſu receptus, explicemus.

Clemens I. INTER primi generis apocryphos, quos Eccleſia omnino à Diuinis expulit, Clemens I. lib. 6. cōſtitutionum Apoſt. c. 16. refert libros quoſdam Moyſis, Enoch, Adæ, Iſaię, Dauidis, Heliæ, ac trium Patriarcharum nomine conſcriptos; quos pernicioſos, ac veritati infeſtos vocat. Gelaſius. Gelaſius primo Concilio Romæ habito 70. Epiſcoporum, plurimos huiuſmodi apocryphos libros enumerat, quos refert Gratianus in Decretis diſt. 15. capit. Sancta Romana Nempe

Itinerarium nomine Petri Apoſtoli.
Actus nomine Andreæ Apoſtoli.
Actus nomine Thomæ Apoſtoli.
Actus nomine Philippi.
Euangelium nomine Thaddæi Apoſtoli.
Euangelium nomine Matthiæ Apoſtoli.
Euangelium nomine Petri Apoſtoli.
Euangelium nomine Iacobi minoris.
Euangelium nomine Barnabæ.
Euangelium nomine Thomæ.
Euangelium nomine Bartholomæi.
Euangelium nomine Andreæ.
Liber de infantia Saluatoris.
Liber de Natiu. Saluat. & de Maria, & obſtetrice.
Liber de filiabus Adæ Geneſeos.
Liber qui appellatur Actus Teclæ, & Pauli Apoſt.
Liber Prouerbiorum, qui ab Hæreticis cōſcriptus, & S. Sixti nomine prænotatus eſt.
Reuelatio, quæ appellatur Pauli Apoſtoli.
Reuelatio, quæ appellatur Thomæ Apoſtoli.
Reuelatio, quæ appellatur Stephani.
Liber, qui appellatur Tranſitus, ſeu aſſumptio Sanctæ Mariæ.
Liber, qui appellatur Pœnitentia Adæ.
Liber, qui appellatur Teſtamentum Iob.
Liber, qui appellatur Pœnitētia Iannis, & Mābre.
Liber, qui appellatur Sortes Apoſtolorum.
Epiſtola Ieſu ad Abagarum Regem.
Epiſtola Abagari ad Ieſum.
Scriptura, quæ appellatur Cōtradictio Salomonis.

His addi poſſunt, Apocalypſis Petri, de qua agit Euſebius lib. 6. c. 11. Euſeb. Cæſ.

Euangelium ſecundum Hebræos.
Epiſtola Barnabæ.
Acta Pauli.
Liber peregrinationum Pauli.

Et alij quamplures, de quibus conſulendi ſunt Sixtus Senenſis Biblioth. lib. 2. in Præfatione, & Poſſeuinus lib. 1. Biblioth. c. 18. Sixtus Senenſ. Poſſeuinus.

Hos libros Eccleſia velut ſuppoſititios à ſacrorum librorum Canone ita expulit, vt inter Canonicos, nullo vnquam tempore computari velit; quandoquidem, vt ait Euſeb. lib. 3. c. 19. nullus vnquam ſcriptor Eccleſiaſticus tam ex veteribus, quàm etiam ex recentioribus illorum teſtimoniis vſus perhibetur. Euſeb Cæſ.

CÆTERVM ij quos inter ſecūdi generis apocryphos Eccleſia recēſet, ac dubię auctoritatis eſſe ſinit, ſunt Oratio Manaſſes, liber 3. & 4. Eſdræ, Appendix libri Eſther, Appendix libri Iob, liber 3. & 4. Machabæorum, acceſſio ad Pſalterium, additamentum ad lib. Eccleſiaſtici, Præfatiuncula in Lamentationes Hieremiæ. Liber Hermæ diſcipuli B. Pauli, qui Paſtor inſcribitur, quandoquidem à multis antiquiſſimis Patribus Clemente, Irenæo, Origene, Athanaſio, Euſebio, Hieronymo citatur, ac commendatur.

QVI verò olim dubiæ auctoritatis extiterunt, ac paulatim deinceps in ſacrorum voluminum Catalogum ab Eccleſia recepti ſunt, ex veteri quidem Teſtamento ſunt liber Eſther, Iudith, Tobiæ, Baruch, Epiſtola Hieremiæ, Sapientia Salomonis, Eccleſiaſticus, Oratio Azarię, Hymnus trium puerorum, Suſannæ Hiſtoria, Hiſtoria de Dracone Belis, duo primi Machabæorum libri.

Ex nouo, caput vltimum Marci, Lucæ Hiſtoria de ſudore Chriſti, narratio de muliere adultera, quæ habetur apud Io. cap. 8. D. Pauli Epiſtola ad Hebræos, Epiſtola Iacobi, Petri Epiſt. 2. Ioānis vtraq; Epiſtola, Iudæ Epiſtola, Apocalypſis Ioānis. Hinc facilè agnoſcimus, cur olim diuerſi ſacrorum librorum Canones editi fuerint, in quibus vel nulla horū volu- Ioan. c. 8.

minū,vel tantùm aliquorū mētio fieret: nā vt A antiquum Hebræorū Canonem omittam,cui non adeò Chriſtianorum Eccleſia inſiſtit, vt vt illos idcirco inter Canonicos recipiendos non eſſe decerneret, quòd illi à Synagoga olim diuini approbati non fuerint:cùm Chriſtiana Eccleſia ad ſacros libros à profanis diſcernendos ampliori, quàm Synagoga Dei lumine prædita ſit: idcirco Eccleſia de his iudicium diſtulit; quòd hos non ab omnibus probari cerneret:ſed re diligentiſſimè examinata, ac ſuperno præſertim lumine affulgente, eos tandem diuinos agnouit, ac inter Canonicos cenſeri voluit. B

Neqve licet inferre: ante Eccleſiæ definitionem, & tot ſæculorum conſenſum, de aliquibus Scripturæ libris dubitare; &eos inter apocryphos referre licuit; ergo & idē modò licet: nam licuit olim diſputare, an etiam ij qui ex Gentibus ad Chriſtum conuerſi fuiſſent,eſſent circuncidendi. An Sabbatha,Neomeniæ, purificationes, ac alij Iudaicæ Religionis ritus ſeruandi eſſent, de quibus modò diſputare non licet. Multæ præterea poſterioribus ſæculis de Deo, de Sacramentis, de gratia, de fide, de puerorum Baptiſmo quæſtiones olim ſubortæ ſunt, de quibus tunc C in vtramque partem diſceptare licuit: ſed poſtquam vtriuſque partis argumentis ſatis ſupérque diſcuſſis, Eccleſia ſuper his ſententiam tulit, nulli ampliùs de his dubitandi facultas tribuitur.

Porro quis tandem perfectus Scripturarum Canon habendus ſit, iam abhinc mille ducentis annis ſanxit apertiſſimis verbis Concil. Carthagin. 3. cui B. Auguſtinus interfuit. *Sunt autem* (inquit) *Canonicæ Scripturæ, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum lib. 4. Paralipomenon lib. 2. Iob, Pſalterium Dauidicum,* D *Salomonis libri 5. libri duodecim Prophetarum. Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Tobias, Iudith, Eſther, Eſdræ lib. 2. Machabæorum lib. 2. Noui autem Teſtamenti Euangeliorum lib 4. Actorum Apoſt. liber vnus, Pauli Apoſtoli epiſt. 13. eiuſdem ad Hebræos vna, Petri Apoſtoli duæ, Ioannis Apoſtoli tres, Iudæ Apoſtoli vna. Iacobi vna, Apocalypſis Ioannis liber vnus.* Huic Concilio cunctis poſterioribus ſæculis vniuerſa Eccleſia in enumerandis Canonicis libris ſemper cōſenſit. Hunc verò ſacrotum librorum Canonem docet Auguſt. de doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 8. Concilium Hypponenſe can. 30. Innocentius I. epiſt. 3. E ad Exuperium capite 7. Concil. Toletan. 1. in confeſſione fidei. Concilium Romanum ſub Gelaſio I cuius decreta extant confirmata à Concilio generali Lateranenſi ſub Innocent. 3. quem denique grauiſſimo fidei decreto proſequitur ſacrum, ac generale Trident. Concil. ſeſſ. 4.

Conc. Carthag. 3.

Auguſtinus.

Conc. Hypp. Innocent. 1. Cōc. Tolet. 1. Conc. Rom.

Conc. Trid.

Qvæ igitur hactenus dicta ſunt de ſacrorum voluminum numero,eò tendunt,vt hoc certo,ac perfecto Canonicorum librorum ordine,non aucto, aut diminuto,veram, ac primam Scripturarum vnitatem neceſſariò cōſtare omnes agnoſcant: atque inde addiſcant, eam tantùm veram Religionem eſſe,quæ Diuinas Scripturas non mutilas,aut truncas,ſed integras, ac perfectas, vtpote propria, ac neceſſaria hac vnitate præditas,retinet.

Quænam ſit vera, ac neceſſaria integritas partium ſacræ Scripturæ.

Articvlvs V.

Secvnda Diuinarum Scripturarum vnitas, quæ veræ Religioni neceſſaria eſt, ex integritate partiū ipſius Scripturæ oritur. Cùm enim poſt traditum ſacrorum voluminum Canonem, vera Religio ſine perfecta Scripturarum fide, qua potiſſimùm duce ad Dei cultum vtitur, permanere nō poſſit; eam ſanè perfectam habere non poteſt, ſi abſoluta omnium ſuarum partium, qua vna, ac perfecta redditur,integritate non polleat. Quapropter vt perfectam, ac omnibus numeris abſolutam Scripturis vnitatem relinquamus,ſingulas partes, quibus illæ omnino carere nequeunt,iis aſſignari neceſſe eſt.

Itaqve Canonicæ Scripturæ partes quadrifariam referri poſſunt. Primùm ad aliquos Scripturæ libros,ex quibus ipſa tota integratur: deinde ad nōnulla ipſorū librorum capita,quę integrum,ac abſolutum librū reddunt;tum ad ſententias, quæ integrum ſenſum conficiunt;demum ad verba,quæ ſentētiis deſeruiunt; vt ex his verus ſenſus elici queat.His omnibus vera,ac perfecta Scripturæ Diuinæ vnitas debet coaleſcere;ne illi Canonicus aliquis liber, aut libro caput, aut capiti ſententia, aut ſententiæ verbum penitus deſit.

Iam quod ad libros attinet, qui Canonicæ Scripturæ præcipuæ, ac illuſtriores partes ſunt, illos tum ex Carthaginenſi 3. Concilio, tum ex Tridentina Synodo modò enumerauimus, quos idcirco haud opus eſt repetere. Venio ad capita, ac particulas quorundam Canonicorum librorum, quibus aduerſarij inſultant tanquam apocryphis. Ea ſunt ex Daniele, Hymnus trium puerorum, oratio Azariæ, Hiſtoria Suſannæ, & interfectio Draconis. Ex Ioanne,Hiſtoria mulieris adulteræ,quæ hic annuiſſe ſufficiat: nam ſecundo libro fuſiùs illorum probationem proſequomur,reiectis aduerſariorum calumniis.

Postremo quod ad ſententias, & verba, vel ipſam verborum ordinatam ſeriē ſpectat, quæ aduerſarij, aut obtruncarunt,aut immutarunt, aut præpoſtera tranſpoſitione peruerterunt,

Digitized by Google

terunt, vt ſuos ſibi ſenſus componant: de his ibidem agemus, vbi de Scripturarum corruptionibus demonſtratio inſtituetur. Supereſt, vt quàm hæc Scripturæ vnitas, quæ ex omnium partium illius integritate conſurgit, veręq; Religioni neceſſaria ſit, paucis verbis explicemus.

DEVS Opt. Max. cui maximè Religionis patrocinium incumbit: non vſque adeò hanc Scripturarum vnitatem commendaret, atque ita ad amuſſim integram conſeruari vellet, vt ab iis nec verbum quidem aut addendum, aut minuendum præciperet, niſi Religionis veritatem ab ea potiſſimùm pendere, ſignificare vellet. *Non addetis* (inquit Deut. 4.) *ad verbum, quod ego loquor vobis, nec auferetis ex eo.* An nõ ſummæ temeritati aſcribendum eſſet, ſi obſcurus quidam, ac infimus homuncio, id ſibi auctoritatis temerè vſurparet, vt regium edictum corrigere, carpere, immutare, atque in eo quippiam aut addere, aut minuere auderet? An non tantum crimen læſæ Maieſtatis pœna expiandum eſſet? planè non minori, quàm ſacrilegij, ne dum temeritatis crimine illum irretiri opus eſt, qui id ſibi ius in Scripturas arrogare audet, vt diuinis verbis aliquid addere, aut minuere, vel ea obtruncare, aut immutare, ac veluti nouus Diuinarum rerum Cenſor, ea corrigere tanquam imperfecta velit. Quale hoc facinus exiſtimandum eſt, quod ſola læſæ diuinæ Maieſtatis pœna expiari poteſt?

Deut. 4.

Non addetis (inquit) hoc ad eos pertinet, qui cùm Ciceroniani magis, quàm Chriſtiani haberi velint, rudem, ac ſimplicem diuinarum literarum ſtylum cùm damnare non audeant, velut nauſeabundi humanis, ac phaleratis verbis exornare affectant; quo plerunque ſenſus immutant, vel ſaltem obtundunt, quod ſanè graui crimine non vacat, cùm aut imperfectam Dei ſapientiam exiſtiment, quæ humana arte indigeat, aut ignaram, quam hominum ſapientia, ac eloquentia excoli neceſſe ſit. At hi diuinam ſententiam pertimeſcant, quæ huius mundi ſapientiam, ad ſtultitiam reuocat: & D. Paulum audiant, nihil magis in Dei verbo, quàm hominum ſapientiam abhorrentem. 1. Cor. 2. *Et ego* (inquit) *cùm veniſſem ad vos fratres, veni nõ in ſublimitate ſermonis aut ſapientia, annuncians, vobis teſtimonium Chriſti,* &c. & infrà. *Et ſermo meus, & prædicatio mea, non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis, vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.*

1. Cor. 2.

II planè ignorant, verbi Dei virtutẽ plerunque ſub rudi, ac inculto literæ indumento latere, & quò minùs verborum lenocinio, ac eloquentiæ luxu aures demulcet, eò magis ſpiritus efficacia ima cordis penetrare, qui Scripturas velut incultas, & obſcura veſte indutas elegantioribus verbis exornare ſtudent: neque illius vim perſpectam habent, qua fit, vt non immeritò Theſauro in agro abſcondito comparentur. Nam cùm agri ſuperficies inculta videatur, ac tellus ruſtica; attamen effoſſa tellus, mox aurum, argentum, gemmas elargitur, quæ ſub inculto illius habitu latebant. Ita diuinarum Scripturarum facies rudi ſtylo compacta, nullis orationum fucis conſperſa, nullis verborum cicinnis compta, nullis deniq; rethorum coloribus depicta, rudis, & inculta nobis ſeſe offert; verùm ſi arrepto Eccleſiæ ligone, Patrum interpretationibus, altè ſacram illam Scripturarum humum effoderimus, ac delitescentem ſenſum ſcrutati fuerimus, mox aurum, argentum, gemmæ, ingens videlicet ſapientiæ cœleſtis theſaurus erumpet, qui ſub ſordido, ac rudi illo ſtylo latebat.

ILLVD ſanè in verbo Dei contemplari licet, quod in nonnullis gemmis conſpicimus. Quædam enim gemmarum genera reperiuntur, quæ ex ſe ita pretioſæ naſcuntur, vt nullo omninò opificis artificio egeãt, quales margaritæ eſſe ſolent, quæ cæteris gemmis auro, & argento cælatis, nullum præterquàm naturæ ſibi ornamentum aſſumunt, ſatis ſuperque ſibi pro ornatu ſufficere exiſtimantes, quòd innatum ſibi ſplendorem retinent. Id in Dei verbo perſpicuum fit, quod cùm ſuapte natura ita pretioſum ſit, vt omnes gemmas, margaritas, vniuerſóſque Orbis theſauros excellentia longè antecellat, vt teſtatur Salomon Sap. 7. *Nec comparaui illi lapidem pretioſum: quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius.* Ea potiſſimùm ratione, quòd à Deo, non ab hominibus ſplendorem, ac nobilitatem ſortitur: id non humanam ſapientiam, aut ſermonis elegantiam, ad ſui pompam requirit, at ſua dignitas abundè ſibi ad ornatum ſufficit. Et vt omnia vnico verbo complectar. Verbum Dei eſt, id ſibi ſat eſt: quicquid illi extraneum additur, illo vilius, ac ignobilius eſt; quapropter D. Paulus non ſermonis ſublimitatem, ac elegantiam, aut hominum ſapientiam, quę perſuaſibilibus humanæ eloquentiæ verbis potiſſimùm innititur, in Dei verbo aut conſcribendo, aut diſſeminando quærendam docet; ſed internam potiùs virtutem ſpectandam commendat. Demum qui ſacrum verbum humanis verbis exornant, id proculdubio efficiunt, vt quod diuinum eſt, ab eo tollant, ac ſeparent, & humana verba pro ſacris, ac diuinis haberi velint, quod omninò Deus prohibet eùm ait. *Non addetis ad verbũ, quod ego loquor vobis,* &c.

Sap. 7.

HOC tandem aduerſarios noſtros perſtringit, qui vt Scripturarum ſenſum obtundant,

dant, & ad ſuos errores fouendos pertrahant, A extranea verba ſacris immiſcent, ſententias nouis additionibus corrumpunt, ſenſus peruertunt, nouum os Scripturis confingunt, & ea plerunque effari cogunt, quæ antea ignorarunt, quod nullo dubio grauiſſimum, ac proprium Hæreticorum crimen agnoſcitur. Eo enim rem perducunt, vt pro diuinis humana, pro ſacris profana, pro veritate Hæreſim colendam velint. Ita fit, vt quæ priùs tanquam ſacra Dei monumenta excipiebantur, mox impia hominum inuenta eſſe incipiant, & quæ priùs Deo inſpirante conſcripta venerabamur, poſtea humani, ac Hæretici ſpiritus B afflatu corrupta aſpernemur.

Nihil igitur Scripturis addendum, nihil etiam auferendum, ne diuini verbi corruptores potiùs, quàm cultores habeamur: paris enim periculi eſt, ſi quis à Scripturis verbum, ac ſententiam detrahat, perinde, ac ſi addat: vtrunque enim ad illius corruptionem tendit: quod Hæretici Scripturarum potiùs odio, quàm aut leuitate, aut animi inconſtantia ducti moliuntur: vix enim contra ſe Dei verbum pugnare animaduertunt, mox in illud conſpirant, ſæuiunt, illud obtruncant, mutilant, ſenſus peruertunt, ſpiritum interimunt, C veram intelligentiam ſepeliunt, & apertam Hæreſim Scripturam pronunciare cogunt, quò fit, vt inualeſcente hac diuini verbi corruptela, veritas à Scripturis exulet, fides intereat, iuguletur Religio, & dum verbum diuinum tanquam certiſſimam fidei regulam ſequi arbitramur, erroris magiſtram amplectamur.

Hinc grauiſſimas, ac ſupremas ſacrorum voluminum corruptoribus Ioānes pœnas minatur Apoc. cap. 22. *Si quis* (inquit) *appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas ſcriptas in libro iſto, & ſi quis diminuerit de verbis libri prophetiæ huius, auferet Deus partem eius de libro vitæ, de ciuitate ſancta, de his quæ ſcripta ſunt in libro iſto.* His verbis Ioannes futuros aliquando in Eccleſia Hæreticos inſinuat, qui ſacras Scripturas adulterarent, atque ad eas corrumpendas quædam adiicerent, quædam etiam auferrent: quod cùm paſſim hac noſtra tempeſtate ab Hæreticis fieri videamus: haud dubium eſt, quin ad eos præſertim terribile hoc Dei iudicium ſpectet: neque illud iis tantùm imminet, qui ſentētias integras corrumpunt, ſed iis etiam, qui verba vel apponunt, vel adimunt, cùm eo æquè Scripturarum vnitas dilaceretur, quæ tam verborum, quàm ſententiarum integritate conſtare debet. Eò namque verba neceſſaria ſunt, vt ſententias componant, ſententiæ verò, vt ſenſus exprimant, at parum refert, num ſententias, aut verba corrumpant, quando aliquo corrupto verbo, totius ſententiæ ſenſus obruitur. Immutato verò ſententiæ ſenſu, quid diuinum Scripturis ſupereſſe poteſt? planè nihil; quandoquidem ea docere, & proloqui iubentur, quæ vel humanus ſenſus dictat, vel diabolica fraus ſuggerit, vel tandem quicquid in fidei, ac Religionis perniciem Hæreticus animus confingit: vnde tandem ſacra, ac neceſſaria Scripturarum vnitas ruit, cui potiſſimùm tum fides, tum vera Religio innititur.

Apoc. 22.

Hinc ſancti Patres hanc Scripturarum vnitatem propterea acerrimè defendūt, quòd ea fidelis diuinarum Scripturarum cuſtos ab omnibus habeatur, ea illarum integritatem ſeruet, ea diuinos ſenſus tueatur, nec vllam profanam nouitatem ſacris literis ſeſe immiſcere patiatur: ea Hęreſum virus à Chriſti corpore expellat, ea Hæreticorum fraudes, ac verſutias detegat; ea tandem eſt, quæ Hæreticis maximè infenſa eſt, eorúmque vel in fidem, vel in Religionem conatus potiſſimùm frangit. Nam, vt optimè teſtatur Tertull. lib. de præſcrip. aduerſ. Hæreticos. *Eò prolabuntur Hæreticorum præſumptiones, vt nolint agnoſcere ea, per quæ reuincuntur, quaſdámque idcirco Scripturas non recipere; & ſi quas recipiunt, adiectionibus & detractionibus ad ſui inſtituti mentem interuertere non dubitant.* Hæc Tertull. quod etiam Irenæus lib. 3. aduerſ. Hæreſes. Origen. in 2. cap. epiſt. ad Rom. Cyprianus lib. de vnit. Eccleſiæ. D. Auguſt. lib. 7. de Gen ad lit. Vincentius Lirynenſis de profana Hæreſum nouitate præclarè adnotarunt. Ea enim eſt Hæreticorum mens & natura, vt cùm pondere, & auctoritate grauiſſima Scripturarū ſe premi ſentiunt, & in ſuis nihilominùs erroribus perſiſtunt, cò per contradicendi libidinem impudentiæ veniant, vt Scripturarum quædam loca peruertant, ſententias mutilent, verba corrodant. Quod de Marcione teſtatur multis in locis Tertullianus, quòd ad Hæreſes ſuas aſtruendas plura in ſacris literis deleret, D præſertim libro de carne Chriſti cap. 7. *His opinor* (inquit) *conſiliis tot originalia inſtrumenta Chriſti delere Marcion auſus eſt, ne caro eius probaretur.* Quare & apertè eandem Marcionem lib. adu. ipſum cap. Murem Ponticum appellat, Euangelium corrodentem. *Nihil* (inquit) *tam barbarum, ac triſte apud Pontum; quàm quòd illic Marcion natus eſt. Iam & beſtiis illius barbarie importunior Marcion. Quis enim tam caſtrator carnis caſtor, quàm qui nuptias abſtulit? quis tam Comeſſor Mus Ponticus, quàm qui Euangelia corroſit?* Quandoque etiam vt ſenſus interuertant, extra Scripturas de ſuo E adiiciunt: quòd de Marcione idem Tertull. docet lib. 7. de carne Chriſti cap. 7: *Non recipio* (inquit) *quod extra Scripturas de tuo infers.*

Tertullian.

S. Irenæus.

S. Cyprian.

S. Auguſt.

Vincent. Lirynenſ.

Tertullian.

Quod etiam confirmat D. Ambroſius in epiſt. ad Rom. cap. 5. *Hæreticus* (inquit) *verba legis adulteras, vt non ratio, ſed auctoritas præſcribere videatur. Conſtat autem quoſdam Latinos olim de veteribus Græcis tranſlatos codices, quos incorruptos ſimplicitas temporum ſeruauit, & probat.*

S. Ambroſ.

Poſtquam

A *Poſtquam autem à concordia animis diſſidentibus, & Hæreticis perturbantibus torqueri quæſtiones cæperunt: multa immutata ſunt ad ſenſum humanum, vt hoc contineretur in literis, quod homini videretur.* Hæc Ambroſ. ex quo colligimus nullam veræ Religionis vnquam atrociorem eſſe luem, quàm cùm Scripturæ iuxta proprij ingenij placita immutantur, obtruncantur, diſtrahuntur, ac diuino ſenſu exutæ adiectionibus, ac mutilationibus caſtigatæ humanum prorſus ſenſum induunt: inde enim fit, vt non Dei, ſed hominum verbum contineant, ac proferant.

B At verò præter ea, quæ tum ex Scripturis, tum ex Patribus ad neceſſariam hanc Scripturæ vnitatem confirmanda attulimus: nonnullæ etiam rationes afferri poſſunt, quæ hoc ipſum nobis certò perſuadent.

Prima ratio eſt, ipſa diuini verbi reuerentia (quam ſuperiùs attigimus) quæ cùm omnibus diuinis rebus debeatur, tum maximè ſacris literis, quibus apertè nobis Dei verbum reuelatur, præſtanda eſt: quò fit, vt maximum nefas exiſtimari debeat, ſi quis illas vel leuiter violare, audeat: immò læſæ maieſtatis crimen incurrant, qui nefario auſu eas, aut detractionibus diſcerpere, aut additioni- C bus temerare præſumpſerint. Nam ſi Regiis literis eam reuerentiam exhibendam credimus, vt nemini impunè, vel minimum illarum apicem violare liceat: quantùm diuinis literis, quibus ea vis atque auctoritas, innata eſt, vt immortalis Regis nobis mentem explicent, ac legem præſcribant, reuerentiæ exhibendę eſt: cùm illū non ab homine, ſed à Deo profectæ ſint? An non ſolus rerum tam diuinarum timor ita hominum mentes concutere deberet, vt non modò ab earum violentia illos abſtinere cogat: ſed maximo quoque metu afficiat, ſi eas minùs grauiter, ac ſanctè D pertractare audeant.

Hvic & altera ratio accedat. Nam ſi in lege is à Deo maledictus pronunciatur, qui terminos ſibi à Patribus præſcriptos tranſgreditur, aut mutat. Ita enim legitur Prou. 22. *Non transgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt Patres tui*, & Deut. 27. *Maledictus, qui transfert terminos proximi ſui.* Neque is humanarum legum ſupplicium effugit, qui falcem in meſſem alienam immittit. Cui maledicto, cuiue ſupplicio eum ſubiacere æquum eſt, qui vltra præfixos ſibi à Deo terminos erumpens, temerè in diuini verbi correctionem, ac refor- E mationem irruit, & impia diſſeminandi erroris libidine concitatus, cenſuræ falcem, aut addendo, aut minuendo in ſacram diuinarum Scripturarum meſſem exercet? Equidem non humanum eſt Dei verbum, ſed diuinum, nec apud homines Dei ſapientia, quæ in diuinarum Scripturarum ſerie continetur, nata eſt; verùm è cœlo dilapſa: quare maximè deplorandum eſt eò temeritatis plerumque homines deuenire, vt diuinum verbum, perinde ac ſi humanum foret, pertractare, quin etiam corrigere, ac caſtigare non vereantur.

Prou. 22.
Deut. 27.

His tertiam rationem addo; non minoris eſſe crudelitatis genus in Scripturas deſæuire, quod proculdubio ij præſtant, qui Scripturas violenter obtruncant, quàm ſi in Chriſtum ipſum deſæuiant. Vtrumque enim tam Chriſtus quàm Scriptura Dei verbū appellatur, Chriſtus internū, Scriptura externū, Chriſtus verbum ab intellectu Patris genitum; Scriptura verbum ab ore Dei prolatum: & quemadmodum verbum mentis internum per externum oris verbum exprimitur: ita internum Dei verbum à Dei mente progenitum, per externum Scripturarum verbum demonſtratur. Quare ſi illud Iudæorum facinus atrociſſimum ab omnibus iudicatur, qui in aſſumptam diuini verbi humanitatem irruentes, diuinum ipſum verbum quodammodo perimere viſi ſunt; nulli ſanè dubium eſt ingenti eos facinore conſtringi, qui in ſcriptum Dei verbum furentes, Scripturas feriunt, mutilant, obtruncant, illis ſpiritum adimunt, ac tot ſcripturicidia perpetrant, quot verba ex Scripturis detrahunt, quot ſententias interſecant, quot ſenſus immutant, quot denique Scripturarum loca deprauant.

Et quod his horribilius eſt, Chriſtum crudeliſſimè interimunt, quoties Scripturas mutilant: cùm enim Scripturæ Chriſtum infidelium cordibus pariant, vt inquit Paulus ad Galat. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis*; qui Scripturas obtruncant, cùm ſpiritualem illis ſenſum adimant, quo Chriſtus infidelium cordibus generatur, planè Chriſtum ipſum interimunt, & in fidelium mentibus genitum obtruncant. *Ad Galat. 4.*

Postremo hoc crudelitatis genus non tam in Scripturas, & Chriſtum deſæuit; quàm etiam in fidem ipſam, quæ totius Religionis fundamentum eſt, debacchatur: nam cùm vniuerſa Scripturę verba, ac ſententiæ, quibus Scripturarum ſenſus innititur, fidei quædam parentes ſint, nec quiſpiam verbum, vel ſententiam ab his detrahere queat, niſi cum his & fidei partem mutilet: hinc perſpicuum eſt, toties fidem, quæ vna eſſe debet, ac integra, obtruncari; quoties verbum, aut ſententia, qua fidei ſenſus immutatur, à Scripturis detrahitur. At expuncta fide, quænam Religio nobis ſupereſſe poteſt? Quapropter cùm ad fidei, ac Religionis tutelam hæc Scripturarum vnitas ſummoperè neceſſaria ſit: eam tantummodò fidem, ac Religionem veram cenſendam eſſe concludimus, quæ hac Scripturarum vnitate continetur.

***

An

Digitized by Google

An vna debeat eſſe Scripturarum editio totius Eccleſiæ conſenſu recepta.

ARTICVLVS VI.

VENIO ad tertiam diuinarum Scripturarum vnitatem, quæ ex vna illarum editione, vno, ac communi totius Eccleſiæ conſenſu concepta pendet. Hic verò maxima inter nos, & aduerſarios diſceptatio oritur: nam cùm ſacræ literæ partim Hebræo, partim Græco, partim Latino idiomate exaratæ fuerint: nam totum vetus teſtamentum B nullo diſcrepãte Hebraicè conſcriptum fuit, tametſi à 70. Interpretibus Græcè poſtea redditum fuerit, tempore Ptolemæi: de nouo teſtamento tradit Hieronymus in præfatione in Euangeliſtas ad Damaſum, excepto Matthæi Euangelio, totum Græcum eſſe. Marcus verò Euangelium ſuum Romæ Latinè ſcripſit, vt teſtatur Damaſus de vita Sancti Petri, Origenes lib. 1. Comment. in Matth. Hieronym. de viris illuſtribus, Euſeb. lib. 6. Hiſt. cap. 18. quod quidem Euangelium ipſemet poſtea Græcum reddidit. Illi omni editione repudiata, ad exemplaria C tantum confugiendum eſſe volunt, atque adeò præter illa, nullam authenticam editionem accipiunt, vt ſi quando fortè ad Scripturas prouocentur, ad originarios fontes tantummodò recurrendum eſſe velint. Neque tamen ipſi idcirco ſuas editiones damnant, quas tum Latino, tum Gallico, tum Italico, tum Germanico idiomate ſcriptas circumferunt: ſed iis velut authenticis, non ita inſiſtendum docent, vt ad confirmanda fidei dogmata ab iis ſolidum, ac ſtabile argumentum peti poſſit, quod ex ſolis Archetypis Scripturis deſumi poſſe contendunt, vt D apertè profitentur Auctores verſionis Tigurinæ in Præf. Bib. his verbis. *Liberè, & ingenuè fatemur, Scripturarum auctoritatem inuiolabilem, & oportere, & debere eſſe in Eccleſia: quiſquis enim has deprauat, inuertit, mutat, aut detruncat, contumeliam facit Spiritui ſancto maximam: verùm hic addimus eam maieſtatem in ipſis eſſe fontibus: nam verſio ſemper fuit libera: neque enim probari poterit Chriſti Eccleſiam vlli vnquam certæ tranſlationi fuiſſe alligatam.* quam ſententiã vno conſenſu omnes aduerſarij defendũt.

Hieronym. Damaſus. Origenes. Hieronym. Euſeb. Cæſ.

Auctor. verſionis Tig.

AT quo conſilio id præſtent, facilè perſpectum eſſe poteſt, neque enim eò tendunt, E vt debitam ſacris Scripturarum fontibus reuerentiam exhibeant: ſed cùm ex Hebræi potiſſimùm idiomatis fœcunditate, plures, ac diuerſæ interpretationes hauriri poſſint, vnde verſionum incertitudo oritur: inde anſam arripiunt, vt hac incertitudine freti, tanquam nullo textu alligati, ampla ſpacia percurrant, quò liberiùs plures ac arbitrarios

A Scripturis ſenſus affigere, ac editiones componere valeant: vt ſic tandem varia, ac multiplici ſcripturarũ editione errores ſuos contegere, ac pro Scripturarum veritate aliis propinare queant: nam cùm ex his plures magiſtros ſe eſſe venditent, qui maiorem idiomatum peritiam ſe aſſequutos iactant: inde quiſque transferendarum Scripturarum pro libidine ius, ac licentiam ſibi arrogat, vt Scriptura pluribus verſionibus diſciſſa tanquam bilinguis, ac trilinguis incertam prorſus veritatem ſibi concilier.

AT nos contrà, diuinarum Scripturarum vnitatem, ſine qua nec fides, nec ipſa Religio poteſt conſiſtere, nunquam meliùs conſeruari, ac tutiùs defendi credimus, quàm cùm vna Scripturarum editio vnanimi Eccleſiæ conſenſu approbata, velut authentica cunctis amplectenda proponitur.

MVLTAS quidem olim tam veteris, quàm noui Teſtamẽti editiones partim Græcas, partim Latinas extitiſſe exploratum eſt. Græcæ quidem verſiones octo, vel nouem enumerantur. Prima fuit 70. ſeniorum, qui 300. circiter annis ante Chriſtum vixerunt: hi enim iuſſu Ptolemæi Philadelphi in Ægypto imperantis, Regni eius anno 17. (vt Epiphanius cenſet) primam ſacrarũ Scripturarum tranſlationem ex Hebræo ſermone in Græcum confecerunt, de qua Ariſteas ad Philocratem librum edidit; de hac etiam agunt Philo Iudæus de vita Moyſi lib. 2. cap. 9. & Ioſephus Iudæus lib. 12. Antiquit. cap. 2. Secunda fuit Aquilæ Synopenſis ſub Adriani imperij annum duodecimum. Tertia, Simmachi Samaritani circuncisi ſub Seuero. Quarta Theodotionis Epheſij anno poſt Chriſtum 200. Quinta, ſub Caracalla ab Origene in dolio Iericho incerto auctore reperta eſt. Sexta, Nicopoli apud Actium ſub Alexandro Mammeæ ab eodem Origene in doliis inuenta fuit. Septima fuit eiuſdem Origenis, qui licèt nouam editionem non confecerit, tamen ſeptuag. interpretum verſionem emendauit, quæ ab Hebræis corrupta videbatur, & Theodotionis aliqua immiſcuit. Octaua fuit Luciani martyris, qui ſub Diocletiano pro fide certauit: hic prioribus editionibus cum Hebraico fonte collatis verſionem edidit, quæ poſtea vulgata dicta fuit teſte Diuo Hieronymo. Nona fuit ipſa Lxx. Interpretum editio ab Heſychio emendata, qua olim (vt teſtis eſt Hieronymus) Ægyptus, & Alexandria vtebantur. Hæc de Græcis editionibus.

Lxx. Interp. Ariſteas. Philo Iud. Ioſep. Iud. Aquila. Symmach. Samaritan. Theodotio. Origenes. Lucia. Mar.

LATINÆ verò tam veteris, quàm noui Teſtamenti editiones, quamuis penè innumeræ eſſent, ac fortè tot circumferrentur, quot erant codices, vt teſtatur Diuus Hieronymus in præfatione Euangeliorum, & D. Auguſt. de doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 11. inter

inter eas tamen vulgata editio, quæ & antiqua, & Itala à Patribus appellatur, principem ſemper locum tenuit. At Hieronymus, & Auguſtinus idcirco tam multiplices Scripturarum editiones olim ægrè ferebant, quòd eas Eccleſiæ pernicioſas eſſe iudicarent: nec non apertè viderent verſionum multiplicitatem præcipuam eſſe Hæreſum matrem. Quapropter ſacra Tridentina Synodus, cùm ob verſionum paſſim hoc tempore volitãtium multitudinem Scripturarum veritatem obnubilari, ac fidem quodammodo in diſcrimẽ adduci cerneret, ex iis tam multis priuatis editionibus, quæ hactenus conſcriptæ ſunt, quæ meliores, ac ſacris exemplaribus magis inhærentes viſæ ſunt, diligentiſſimè perſpectis, Eccleſiæ auctoritate ſuffulta, qua de vero ſenſu, & interpretatione Scripturarum, non tam ex collato ſibi Spiritus ſancti dono, de quo Paulus 1. Cor. 12. *Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, &c. alij interpretatio ſermonum*, quàm ex condonata ſibi poteſtate, iudicare poteſt: vnicam editionem inſtituit, quam pro authentica, ac publica Eccleſia editione haberi voluit, vt habetur ſeſſ. 4. cap 2. his verbis. *Inſuper eadem ſacroſancta Synodus conſiderans non parum vtilitatis accedere poſſe Eccleſiæ Dei, ſi ex omnibus Latinis editionibus, quæ circunferuntur ſacrorum librorum, quænam pro authentica habenda ſit, innoteſcat, ſtatuit, & declarat; vt hæc ipſa vetus, ac vulgata editio, quæ longo tot ſæculorum vſu in ipſa Eccleſia probata eſt, in publicis lectionibus, prædicationibus, & expoſitionibus pro authentica habeatur: & vt nemo illam reiicere quouis prætextu audeat; vel præſumat.* Id verò quàm ſapientiſſimè à Synodo decretum fuerit, nonnullis rationibus demonſtrare lubet.

Hieronym. Auguſtinus. Synod. Trid. 1. Cor. 12.

PRIMA ratio eſt, quòd vnica Scripturarum editione Eccleſiæ vnitas ſeruatur: hac enim potiſſimùm ratione Hæreticorum ſectas, idcirco à vera Religione diſſectas, nulla illius vnitate contineri cernimus, quòd hanc Scripturarum vnitatem, quæ ex vna illarum traductione manat, non retineant: ſed Scripturas pro libito in diuerſas verſiones, ac interpretationes rapiant, quæ à communi ſenſu diſcordant. Id enim (vt diximus) omnibus exploratum eſt; Hæreticos nulli certæ, ac conſtanti Scripturarum editioni ſeipſos ſubiugare velle: quò liberiùs earum ſenſum, quaquà velint, pertrahant: atque vnicuique liceat pro arbitrio Scripturas ad eum ſenſum transferre, quem ad ſuos errores confirmandos ſibi magis accommodari videt: demum cùm aliquo Catholico ſenſu premuntur, ad alium ſenſum transfugere valeant. At in Eccleſia Dei non ita fieri decet, in qua cùm ſumma vnitas eſſe debeat, ſummus etiam in Scripturarum intelligentia conſenſus vigeat, neceſſe eſt; quandoquidem eo velut certo ſymbolo à cæteris Satanæ Synagogis diſcernitur. Quòd

A ſi inter nos, qui veram Dei Religionem colere profitemur, Scripturarum diſſidia vigent; ſi cuique pro animi ſui libidine Scripturas interpretari licet, & eam ſibi rectam verſionem præfigere, quam non communis Eccleſiæ ſenſus, ſed propria ingenij fœcunditas dictat; quid inter nos, & Hæreticos intererit? quibus ſemper illud legitimum fuiſſe agnoſcitur, inter ſe decertare, propriæ ſententiæ inhærere, & aliorum ſcitis proprios ſenſus anteponere: cùm tamen id D. Petro teſte expreſsè prohibeatur. *Hoc primùm* (inquit epiſt. 2. cap. 1.) *intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria*
B *interpretatione non fit.* Nec tamen interea antiquum Eccleſiæ vſum damnamus, cùm nulla adhuc ab Eccleſia authẽtica editio ſequenda propoſita eſſet. Nam vulgatam antiquam quandam editionem velut communem Eccleſia olim coluit, quam cæteris omnibus prætulit, cuius rei teſtis eſt D. Hieronymus in cap. 49. Iſaiæ, qui eam vulgatam, ac communem appellat. Hanc verò D. Auguſt. lib. 2. de doct. Chriſtiana cap. 14. Italam vocat, ac cæteris omnibus ſuo tempore præſtantiorem fuiſſe reſtatur: eò quòd verborum eſſet tenacior, cum perſpicuitate ſententiæ. Hac vſi
C fuerunt ante Auguſtinum, & Hieronymum Latini quique antiquiſſimi Patres, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus; & alij illius ſæculi Apoſtolici Patres.

2. Pet. 1. Hieronym. Auguſtinus.

HÆC ergo editio, licèt tunc nullo Canone recepta eſſet, adeò tamen in Eccleſia valuit, vt Sophronius vir eruditiſſimus, nõ à Latinis modò, ſed etiam Græcis probari affirmet libr. 1. de diu. off. cap. 12. & ea apud Latinos tanquam communi vſi ſunt Ambroſius, Gregorius, Iſidorus, Remigius, Beda, Rabanus, Haimo, Anſelmus, Bernardus, Rupertus, Albertus, Thomas, Bonauentura, cæterique om-
D nes, qui ante Concilij Tridentini tempora in Eccleſia floruerunt. Quare nulli ſuſpicari licet, ante hæc tempora aliquod verſionum diſſidium in Eccleſia extitiſſe, cùm vniuerſus penè Eccleſiæ conſenſus in hac editione, quæ Apoſtolica cenſebatur, conſpiraret.

Sophronius.

SECVNDA ratio: vnica in Eccleſia editio authentica idcirco neceſſaria iudicatur, ne confuſio in Scripturas inducatur, dum innumeræ tranſlationes palàm circunferuntur, & quæ potior, aut verior ſit, ignoratur. Iam, ſi libet, talem Eccleſię ſtatum nobis animo proponamus, vt cuique iuxta propriam idioma-
E tum peritiã Scripturarum interpretationem edere liceat; vberrimum, & fœcundiſſimum eſſe Hebraicæ linguæ fontem nemo ignorat, in qua ſæpenumero ſola dictio, plures, ac diſparatos ſenſus includit. Afferatur exempli gratia verbum רנן *ranan*, quod explicat clamare fortiter, ſiue id fiat cantando, ſiue lugendo, ſiue prædicando, ſiue orando, ſiue laudando, ſiue præconizando. Vnica igitur hæc dictio

dictio ſignificat clamare, canere, exultare, lugere, prædicare, præconizare, laudare, orare. [*Iob. 38.*] Transferet quiſpiam illud Iob 38. *cùm me laudarent ſimul aſtra matutina.* Hebraicè ברן *beran*, iuxta eum ſenſum, qui ſibi magis arridet, *clamarent*. Alius contrà transferet, *orarent*. Tertius vtroque non contentus, alteri verſioni magis adhærebit, ac vertet, *lugerent*, Quartus diſparatum ſenſum magis eliget, ac transferet, *exultarent*. Quintus alteram verbi interpretationem amplectendam cēſebit, ac leget, *prædicarent*. Sextus *canerent*. Septimus *laudarent*. Hæc typis excudantur, volumina omnino inter ſeſe diſſentanea erunt: quod enim de vno duntaxat verbo exemplificauimus, id ad cætera referri debet. Iam quæſo quænam his literis pararetur confuſio? quæ diſſenſio; cùm tot editiones inter ſe pugnarent; neque ſatis perſpectū foret, quæ ex illis velut potior ſequenda eſſet? Planè non pugnat ſecum ipſum Dei verbum, ſed hominum interpretatio, quæ niſi certa quadam editione ab Eccleſia præſcripta cohibeatur, cum hominum interpretatione collidirur. Quapropter Scripturis vtiliſſimum fuit, præſcriptam Scripturatum editionem in Eccleſia inſtitui, ne verus Scripturarum ſenſus pluribus interpretationibus dilabatur.

Tertia ratio: nihil magis cauendum eſt in Eccleſia, quàm ne Scripturarum veritas in diſcrimen vocetur: ex qua fides ſtabilitur, alitur, augetur. Quòd ſi eam aut minui, aut labefactari contingat: mox fides, atque ipſa Religio magnum in periculū adducitur. Quam verò apertè pluribus interpretationibus Scripturarum veritas eneruetur, teſtatur D. Hieronymus præfat. in Ioſue, qui hoc ſuo tempore vitium in Eccleſiam irrepſiſſe conqueritur. [*Hieronym.*] *Apud Latinos* (inquit) *tot ſunt exemplaria, quot codices, cùm vnuſquiſque pro arbitrio ſuo vel addiderit, vel ſubtraxerit, quod ei viſum eſt*: quod tametſi ex ardentiore fidei zelo, ac animi pietate, qua fidelibus populis ſacrarum literarum lectionis auidis ſatisfacere optabant, vt plurimùm accideret. Nemo tamen exiſtimet hanc ſcribendi licentiam ab Auguſtino, aut Hieronymo probari; quin potiùs ab eodem Hieronymo eadem præfatione carpitur, tanquam ſacrarum literarum veritati parū amica. *Vtique*, inquit, *non poteſt verum eſſe quod diſſonat.* Nam quò plures in varios ſenſus, ac editiones ſacram Scripturam diſtrahunt, eò maior in Scripturis diſſonantia oritur: etenim quemadmodum, tunc maximè in Scripturis conſonantia viget, cùm editiones omnes in vnam editionem conſpirant. Ita è regione diſſonantia erumpit, cùm diſcrepantes inter ſe editiones, non eandem Scripturarum intelligentiam docent. At vbi eſt diſſonantia ſenſus, inde veritas exulare cogitur: quandoquidem, quod verum eſt (vt ait Hieronymus) ſibi ſemper eſt conſonum: quò fit, vt veritate à Scripturis ſublata, eæ nec ſacræ, nec Diuinæ exiſtimādæ ſint. *Sermo enim tuus* (ait Chriſtus Patrem alloquens) *veritas eſt.* [*Ioan. 17.*] Scripturis igitur ſupremum interitum minantur, qui liberam transferendatum Scripturatum licentiam hominibus indulgent.

Qvarta ratio: cùm hactenus probatum ſit, pluribus translationibus Scripturarum veritatem nō parum minui, ac labefactari, haud difficile erit demonſtrare, ex his errorem aliquando in fidem induci poſſe, vt error tādem pro fide colatur. Propouamus hominem aliquem Hæreticum ex Hebræis, vel Græcis fontibus verſionem adulteram, vt plerunque accidit, haurire, qua Catholicū aliquod dogma oppugnet: cùm vnicuique liceat pro modulo ſuo Scripturas transferre, quis eum vel temeritatis, vel erroris arguere poterit? quis verſionem illam damnare audeat, quam ex ipſis fontibus, iuxta ſententiæ ſuæ placitum decerpſit? ei ſiquidem licere debet, quod cæteris omnibus. At verò quod peius eſt; ſi Catholicorum quempiam Hebræum, vel Græcum idioma (vt ſæpiſſimè euenit) ignorare contingat; illud autem calleat occultus Hæreticus: ad hunc quidem Scripturas transferre ſpectat, illum autem credere oportet. Quid ſi errorem pro veritate obtrudat; num illum refellere poterit, qui linguarum ignatus eſt, nec vllam communē editionem habet, quam opponat? Planè horum alterum fieri neceſſe eſt; vt aut nullam fidem adhibeat, cuius tamen diffidentiæ nulla illi ſuppetit ratio demonſtranda: aut certè credat; atque inde Hæreſim pro veritate hauriat.

Qvinta ratio: vniuerſa Eccleſia Catholica id ſemper magnoperè curauit, vt nulla prorſus fidei incertitudo immiſceretur. Nam cùm fides Diuini verbi auctoritati innitatur, proculdubio certiſſima eſſe debet: non tantū cùm Deum auctorem fidei, aut ipſum Diuinum verbum ſpectamus, quibus nullum poteſt ſubeſſe falſum: verùm & cū nos ipſos inſpicimus, qui Diuinæ auctoritati certiſſimè credere debemus. At ſi dubitatio in ipſum Diuinum verbum, à quo fidei certitudo emanat, verſionum multitudine inuehitur: quomodo fides certa eſſe poterit? aut hominum animis fixa, ac immobilis inhæretere? Haud dubium eſt, talem in animo fidem concipi, qualem ipſum Dei verbum concipiendam dictat: hoc autem maximum incommodum parit, ſi cuique Scripturas transferendi publicum ius tribuatur; nec vlla certa Scripturarū editio propoſita ſit. Ea ſiquidem, quæ ex diuerſa Scripturarum verſione, præſertim in his, quæ circa fidem verſantur, cōtrouerſia emergit: proculdubio fidei incertitudinem gignit. Porrò incerta fides cùm proprio, ac innato ſibi certitudinis robore ſpoliatur, fidei nomine indigna eſt, ſed opinio potiùs, quàm fides

nuncu

A nuncupari debet. Hinc tandem fit, vt æqua multarum verſionum auctoritate in Eccleſia vigente, fides ipſa ad interitum properet.

Postrema tandem ratio inde potiſſimùm colligitur, quòd ſicut vna fides, ita & vna duntaxat Scriptura in Eccleſia recipi debet. Vnam autem Scripturam, non quaſi vno volumine comprehenſam intelligimus: ſed illius vnitatem ab vna communi editione, & ab vno Eccleſiæ iudicio venandam ducimus: quare Scripturam tunc vnam eſſe credimus, cùm vno modo ab Eccleſia exponitur; vna editione promulgatur: vno denique omnium conſenſu excipitur. Hæc igitur vnitas vera, B ac propria Scripturarum agnoſci debet, quæ illarum veritatem tuetur, fidem ſeruat, & diuini verbi certiſſima eſt cuſtos: qua ſublata nihil in Scripturis certum, aut Canonicum eſſe poteſt. Quapropter ſummopere cauendum eſt, ne ea variis editionibus vniuſcuiuſque arbitrio excogitatis dilaceretur: quod ſanè fieri non poteſt, niſi cæteris priuatæ auctoritati relictis, vna tantummodò editio ab Eccleſia in Canonem recepta integra, incolumis, publica perpetuò in Eccleſia ſeruetur.

De auctoritate huius editionis, an ea pro authentica, ac Canonica in Eccleſia habenda ſit.

C

ARTICVLVS VII.

Alterum ſupereſt explicãdum, quod ad huius editionis auctoritatem pertinet, quam neceſſariam hactenus demonſtrauimus. An vnica hæc editio ab Eccleſia velut authentica ſub Canonem recipi debeat? Hoc loco inter ſe, & nobiſcum pugnant Lutherani, & Caluiniſtæ. Primùm quidem inter ſe. Nam Lutherani verſionem qui- D dem aliquam authenticam in Eccleſia admittunt; ſed eam tantummodò eſſe volunt, quæ à Luthero conficta eſt. Id habetur ex decreto quodam Lipſenſi, cui Philippus Melanchton, Pomeranus, Maior, ac alij permulti inſigniores Luthericolę ſubſcripſerũt, apud Staphylum in tertio topico prædicamẽto Lutheranæ Theologiæ. Caluiniſtæ contrà nullam authenticam verſionem in Eccleſia haberi volunt; ſed omnes fidei quæſtiones ad originaria exemplaria terminandas referunt. Id expreſsè tradit Caluinus in antidoto Concilij Trident. vbi contendit nulla recta ratione, E aut iudicio factum eſſe, vt ex tot Scripturarum interpretationibus, vnica in Eccleſia locum obtinuerit, quem ſequuti ſunt Georgius Maior præfat. in Pſalm. & Tilmannus Heſhuſius in lib. de ſexcentis erroribus Pontificiorum tit. 1. expreſſiùs verò id docent Tigurini Miniſtri in præfat. Bibliorum. Nobiſcum deinde pugnant, dum communem,

Philip. Melanchton. Pomeranus. Maior.

Caluinus.

Georgius Maior. Tilmannus Heſhuſius. Tigurini.

ac vulgatum editionem, quam velut authenticam Eccleſia probat, omnes vno impetu damnant. Quòd ad vulgatæ editionis auctoritatem attinet, de illa poſtremo libro agemus. Hic locus poſtulat, vt aduersùs Caluinum, & aſſeclas, qui omnem authenticam editionem oppugnant, huius dignitatem, ac auctoritatẽ in Eccleſia neceſſariam eſſe tueamur, quod paucis rationibus demõſtrabimus.

Prima ratio perſpicuo illi, ac vulgato axiomati innititur, quo Scriptura ſacra potiſſima fidei regula ab omnibus aſſeritur: in quo etiam nobiſcum aduerſarij cõſentiunt: quamuis aliquo modo diſſentiant, dum extra illam nullam aliam fidei regulam agnoſcunt, quam tamen etiam in verbo Dei non ſcripto ſitam agnoſcere deberent, de qua inferiùs agemus. Cùm igitur id tam nobis, quàm aduerſariis acceptum ſit, Scripturam nimirum eſſe fidei regulam: illud quoque acceptiſſimum eſſe debet: regulam hanc ita certam eſſe debere, vt nulli omnino dubitationi locum relinquat. Quod cùm ita ſit, inde neceſſariò colligimus; editionem illam, quæ Scripturam ſacram cunctis fidei regulam præſcribit, non dubiam, aut cauillationi obnoxiam proponi debere: ſed certo Canone velut certiſſimam, fideliſſimam, ac irrefragabilem ab Eccleſia eſſe comprehendendam.

Hvic ſecunda ratio adſtipulatur. Nam ex publica huius editionis auctoritate, multæ errorum, ac Hæreſum occaſiones præſcinduntur. Cùm enim Hæretici (vt à Cyrillo ſcriptum legimus) de Scriptura diuinitus inſpirata ſui colligant erroris ſemina: id ſanè non aliunde accidit, quàm quòd ea, quæ ab Apoſtolis ſcripta ſunt bene (vt Auguſtini verbis vtar) intelligunt non bene, & quæ à Spiritu ſancto rectè dicta ſunt, praua interpretatione corrumpunt. Quod etiam alios quampluri mos piæ alioqui mentis viros in errorem pertraxit, dum ingenio ſuo plus æquo indulgentes, Scripturarum verba ad alios ſenſus, quàm eo quo conditæ ſunt, transferunt. Cui ſanè non aſpernando malo vnico hoc duntaxat remedio occurritur; ſi reliquis poſthabitis vna tantùm editio Scripturarum ab Eccleſia in Canonem recipiatur.

Cyrillus.

Cvi & tertia ratio accedat. Id omnino neceſſarium ab omnibus iudicari, quoties vel fidei demonſtrandæ, vel Hæretici cuiuſdam dogmatis improbandi neceſſitas ingruit, quod Scripturarum authoritate refelli debeat, vt firmum ex aliqua Scripturarum editione argumentum depromatur, quæ fontes ipſos ſenſuum copia exuberantes ſiſtat, atque ad vnum eúmque genuinum ſenſum conſtringat (vt ſuperiùs dictum fuit.) Ad hoc verò neceſſaria eſt irrefragabilis alicuius Scripturæ auctoritas, qua tanquam firmiſſimo, ac ſtabili fundamento indubitata

fidei veritas demonſtrari queat. At profectò A ea haberi non poteſt, quandiu Scriptura in in varias editiones diſſecatur. Quare certam aliquam editionem publicam, authenticam, totius Eccleſiæ conſenſu, & auctoritate munitam eſſe oportet, quæ omnem à Scriptura dubitationem, & nodum tollat, quo fidei veritas demonſtrari, & exortæ Hæreſes expelli queant.

His & quarta ratio addenda eſt. Nam experimento certo didicimus pleroſque Catholicæ Religionis hoſtes, id potiſſimùm enixos fuiſſe, vt Scripturæ verba, aut addendo, aut ſubtrahendo, aut immutando, & B pleraque immiſcendo, quæ ad Scripturæ rationem non pertinent, deprauarent: vt ad eos ſenſus, quos ſibi conſtituunt, inuitas Scripturas pertraherent. Quod facili negotio præſtare poſſunt, cùm non multi ſint, qui Græcam linguam probè calleant, pauciſſimi qui Hebraicam teneant, aut profiteantur. Quapropter eò res deduci poſſet, vt tandem Scripturarum veritas Hæreticorum corruptionibus interiret. Ita igitur prouidendum fuit Scripturarum incolumitati, vt ea nunquam minui, ant corrumpi poſſet: & ſi originarios codices, tum ob aduerſariorum malignita- C tem, tum ob linguæ imperitiam fortè deprauari contingeret, illæ ſemper integræ, ac ſartæ tectæ ſeruentur. At certè perſpicuum eſt, Scripturarum integritati nullo modo tutiùs prouiſum iri, quàm ſi vnica, ac communi ſenſu recepta authentica editio in Eccleſia ſeruetur.

Qvinta denique, ac poſtrema ratio ea eſt, quam ſuperiùs attigimus: nam cùm Scripturarum vnitas, tum fidei, tum Religioni, tum ipſi Scripturarum auctoritati adeò neceſſaria ſit, vt ea ſublata, omnem tum fidem, tum Religionem, tum diuini verbi veritatem, D ac auctoritatem ruere, demum omnia peſſum ire neceſſe ſit: idcirco cum primis curandum eſt, vt ea ita ſalua, ac ſarta tecta maneat, vt nec in minimo, aut violetur, aut in diſcrimen vocetur. Quamobrem firma, ac perpetua lege rectè à ſacroſancta Tridentina Synodo ſtatutum fuit, vt Scripturarum editio, quæ Eccleſiæ totius iudicio approbata, ac velut authentica recepta fuit; ſtabilis ac inuiolata perpetuò maneat, nec vlli vnquam, aut ſub verioris editionis prætextu, aut veritatis Hebraicæ, ac Græcæ ſpecie illam immutare liceat.

De ſenſibus, & interpretatione Scripturarum.

ARTICVLVS VIII.

Divinarvm Scripturarum ſenſum, ob illius præſtantiam, ita à Deo auctore diſpoſitum fuiſſe; vt non omnibus facilè obuius fiat, ſed multis paſſim obſcuritatibus inuolutus, tanquam excellenti Dei ſapientia indutus nobis ſeſe offerat, atque inde fideli interpretatione egeat, apertè ipſa ſacrarum literarum veritas teſtatur. Nam de veteri quidem teſtamento apertum eſt Iſaiæ teſtimonium capite 29. *Erit* (inquit) *vobis viſio* Iſa.29. *omnium, ſicut verba libri ſignati, quem cùm dederint ſcienti literas, dicent: lege iſtum, & respondebit, non poſſum: ſignatus eſt enim.* Quem locum Origenes homil. 13. in Numer. de legis vete- Origenes. ris obſcuritate interpretatur, vbi etiam alium Dauid locũ adductum eodem ſenſu explicat, quem ex Pſ. 78. deſumit. *Aenigma* (inquit) *dici-* Pſalm.78. *tur ſermo figuratus. Aenigmatiſtæ ergo dicuntur, qui figuratè loquuntur. Et quis eſt alius, qui in figura loquutus ſit, niſi lex, & Propheta? Audi enim quomodo Dauid dicit. Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio ſæculi. Sed & Eſaias quia ænigmata ſunt, quæ ſcripſit, hoc modo declarat. Et erunt vobis* (inquit) *verba libri huius, ſicut verba libri ſignati. Signatus autem dicitur liber, pro eo quòd figuris perplexus eſt, & ænigmatibus inuolutus.*

Idem prætetea inſinuat Dauid Pſalm. 17. Pſalm.17. cùm ait. *Tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Neque enim alio modo hoc teſtimonium Gregorius Gregorius. homil. 6. in Ezechiel. exponit, quàm de Scripturarum veteris teſtamenti obſcuritate. *Tenebroſa* (inquit) *aqua in nubibus aëris, quia obſcura eſt ſcientia in Prophetis.* Cui etiam ſubſcribit Rupertus Abb. ad cap. 5. Amos. *Hæc idcirco di-* Rupertus. *cimus* (ait) *ne vobis mirum videatur, quòd hic Amos, & Prophetæ cæteri tam obſcurè loquuti ſunt, iuxta illud Pſalmi. Tenebroſa aqua in nubibus aëris, id eſt, occulta ſcientia in Prophetis.*

Daniel verò cap. 12. id expreſsè tradit, Dan.12. cui illud ab Angelo dictum legitur. *Tu Daniel claude ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus ſtatutum; plurimi pertranſibunt, & multiplex erit ſcientia.* Quo teſtimonio nulli dubium eſt, Angelum illius Vaticinij obſcuritatem ſignificare voluiſſe.

Porro multa in nouo teſtamento paſſim difficilia ſeſe offerre, teſtatur imprimis D. Petrus epiſt. 2. cap. 3. his verbis. *Sicut &* 2.Pet.3. *chariſſimus frater noſter Paulus ſecundùm datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.* E Hoc D. Petri teſtimonium de obſcuritatibus, quibus paſſim D. Pauli epiſt. reſperſæ ſunt, proſequitur Irenæus lib. 3. adu. Irenæus. Hæreſ. capite 7. *Ideo* (inquit) *Paulus obſcurus eſt, quoniam hyperbatis frequenter vtitur, propter velocitatem ſermonum, & propter impetum, qui in ipſo eſt ſpiritus*: quod etiam con- Origenes. firmat Origenes in præfat. ep. ad Rom. *Obſcurus* (inquit) *eſt Paulus, quòd elocutionibus interdum confuſis,*

confuſit, & minimè explicatis vtitur.

Cæterum ſi id de Pauli epiſtolis, quæ licèt ſubobſcurum, planiorem tamen ſenſum habent, Petrus ita ſentit, quid de Ioannis Apocalypſi iudicandum erit, de qua ipſe Ioannes non ſemel teſtimonium profert. *Apoc.1.* *Qui habet* (inquit) *aures audiendi, audiat*, id eſt, qui ſpiritum intelligentiæ aſſequutus eſt, intelligat. Nam intelligentiæ dono is proculdubio pollere debet, qui Propheticam hâc Ioannis narrationem, quæ ſummis obſcuritatibus referta eſt, intellectu aſſequi cupit. De ea ſiquidem *Dion. Alex.* Dionyſius Alexandrinus, antiquiſſimus Pater, de Apocalypſi Ioannis contra Nepotem, B hanc ſententiam tulit. *De Apocalypſi* (ait) *hanc mecum concipio opinionem, longè abſtruſiorem eſſe in illa materiam, quàm mens mea facilè conſequi queat, & ſingulis propè ſententiis ſenſum quendam myſterii inuolutum, & valde admirabilem deliteſcere planè exiſtimo. Et quamquam eum ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quendam reconditiorem verbis ipſis incluſum: atque iſtas res non propria ratione metior, ac pondero; ſed fidei potiùs tribuo; & altiores diuinioréſque profectò arbitror, quàm quas ipſe vllo pacto cogitatione comprehendere valeam.*

Denique multa in Euangeliis reperiri, C quæ non facilè à quolibet percipi queant, teſtatur ipſemet Chriſtus, qui cùm ſub Eunuchorum nomine, qui ſeipſos propter regnum Dei caſtrauêre: caſtitatis, ac cœlibatus conſilium hominibus perſuadere vellet, eùm id obſcuriùs exprimeret, quàm à quolibet intelligi poſſet, *Matth.19.* addidit Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt*, tum paulò pòſt, *Qui poteſt capere, capiat*: quo ſanè dicto annuere voluit, rem illam pleriſque obſcuram futuram eſſe; neque omnibus eum ſenſum patefaciendum eſſe, Hæreticis nimirum, qui cœlibatus conſilium à Chriſto nunquam D profectum fuiſſe aliquando affirmare deberent. Innumeræ præterea metaphoræ, ac parabolæ, quæ paſſim apud Euangeliſtas obuiæ fiunt, Scripturas obſcuras eſſe apertiſſimè declarant. *Act.17.* Hinc Actorum 17. id de Theſſalonicenſibus fertur, quòd ſuſcepiſſent verbum cum omni auiditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent. At quid eſt ſcrutari Scripturas; niſi occultum illarum ſenſum interpretatione eruere? ſcrutari enim dicimur, vel quod abſconditum, & obſcurum, vel quod altè defoſſum eſt, *Chryſoſt.* vt exponit Chryſoſt. homil. 40. in Ioan. E in ea verba: *Scrutamini Scripturas. Non dixit* (inquit) *legite, ſed ſcrutamini, quia oportet profundiùs effodere, vt quæ altè deliteſcunt, inuenire poſſimus: non enim rem in ſuperficie, & in promptu poſitam effodimus: ſed quæ tanquam theſaurus profundè reconditur.* Cui etiam alludit illud *Iob.28.* Iob. 28. *Trahitur* (inquit) *ſapientia de occultis.* Qui igitur ſcrutabantur Scripturas, ad in-A timos vſque illatum ſenſus penetrabant, & ſapientiam fidei velut abſconditum theſaurum ſinceræ interpretationis ligone effodiebant.

Porro hanc Scripturarum obſcuritatem, non modò ipſa ſacrarum literarum profunditas per ſe declarat, ſed & vniuerſi Patres agnoſcunt, ac velut vno ore nobis teſtatam relinquunt. Nam D. Ambroſius de Propheticis Scripturis agens ſerm. 8 in Pſalm. 118. *S. Ambroſ.* *Multa* (ait) *eſt obſcuritas in Scripturis propheticis: ſed manu quadam mentis tuæ Scripturarum ianuam pulſes, & ea quæ ſunt occulta, diligenter examines, B paulatim incipies rationem colligere dictorum.* Hinc acerrimè in eos inuehitur, qui ſibi facilem omnium Scripturarum intelligentiam arrogant, in Pſalm. 118. ſcribens ſerm. 10. explicans illa verba Prophetæ. *Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. Si Propheta* (ait) *intellectum dari ſibi poſtulat, quis tam arrogans, qui profiteatur in ſua poteſtate eſſe intelligentiam?*

S. Hieronym. D. Hieronymus cùm egregiam operam in Scripturarum interpretatione nauaſſet; eam de omnibus ferè Scripturarum libris ſententiam tulit, plurimis ac maximis difficultatibus refertos eſſe: epiſt. 103. ad Paulinum preſ-C byterum de omnibus Scripturæ Diuinæ libris c. 7. *Iſaiam* (inquit) *Hieremiam, Ezechielem, & Danielem quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Ezechiel principium, & finem habet tantis obſcuritatibus inuoluta, vt apud Hebræos iſtæ partes, cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur. Iacobus, Petrus, Ioannes, Iudas, ſeptem Epiſtolas ediderunt, tam myſticas, quàm ſuccinctas, & breues pariter, & longas, breues in verbis, longas in ſententiis: vt rarus ſit, qui non in earum cæcutiat lectione. Apocalypſis Ioannis tot habet ſacramenta, quot verba.* De Epiſtola Pauli ad Rom. Epiſt. 150. ad Hedibiam ita ſcribit. *Omnis quidem ad D Romanos Epiſtola interpretatione indiget: & tantis obſcuritatibus inuoluta eſt, vt ad intelligendam eam Spiritus ſancti indigeamus auxilio, qui per Apoſtolum hæc ipſa dictauit.* Is denique de vniuerſis, tam Euangeliſtarum, quàm cæterorum Apoſtolorum ſcriptis ita ſentit epiſt. 13. ad Paulinum de Inſtitut. Monachi c. 4. *Hoc autem velamen* (inquit) *non ſolùm in facie Moyſi; ſed & in Euangeliſtis, & Apoſtolis poſitum eſt. Turbis Saluator in parabolis loquebatur, & conteſtans myſticum eſſe quod dicebatur, aiebat: Qui habet aures audiendi, audiat.*

S. Auguſtin. D. Aug. de vera Relig. c. 17. de hac eadem E Scripturarum obſcuritate differens, ait. *Si in Scriptura ſacra tantùm eſſent, quæ facillimè intelliguntur, nec ſtudioſè quæreretur, nec ſuauiter inueniretur veritas.* Atque idem multa ſe in Scripturis ignorare palàm fateri nõ veretur epiſt. 119. ad Ianuar. cap. 21. *Tantùm abſum* (ait) *ab eo quod putaſti nihil me latere, vt nihil in epiſtola tua legerim triſtius, quia & apertiſſimè falſum eſt: & miror quia hoc te latet, quòd non*

ſolum in aliis innumerabilibus rebus, multa me latent, ſed in ipſis ſcilicet Scripturis multo neſciã plura, quàm ſciam. Quid igitur tam inſolenter aduerſarij ſe iactant omnes Scripturas intelligere, neque vllum in Scripturis modum reperiri, qui facilè à quolibet diſſolui non valeat? cùm Auguſtinus omnium penè ſcientiarum eruditiſſimus, cui nec quiſquam facilè cõparari queat, hoc ipſum tam ingenuè fateatur, ſe multo plura in Scripturis ignorare, quàm tenere?

Origenes. VERVM Origenem audiant, ante Auguſtinum idipſum liberè pronunciantem hom. 27. in Num. *Quamuis enim* (inquit) *ſi diligentius requiramus, in Euangelij lectione, vbi Apoſtolica doctrina, in quibus delectari videris, quanta ſunt, quæ te latent, ſi diſcutias, & perſcruteris mandata Domini? quòd ſi ea quæ obſcura videntur, & difficilia, refugienda ſunt, protinus & vitanda; inuenies etiam in illis, in quibus valdè confidis, tam multa obſcura & difficilia, vt ſi hanc ſententiam teneas, ſit tibi etiam inde recedendum.*

S. Io. Chryſ. HINC rectè Chryſoſt. hom. 44 in cap. 23. Matth. operis imperf. docet Scripturas idcirco difficiles eſſe; non quidem, vt fidelium mẽtes perterreant, aut à Scripturarum ſtudio reuocent; ſed potiùs, vt fideli labore quærantur. *Ergo* (inquit) *non ſunt Scripturæ clauſæ, ſed obſcuræ quidem, vt cum labore inueniantur, non autem clauſæ, vt nullo modo inueniantur.* Cuius ſententiæ ſubſcribit Iſidorus de ſummo bono lib. 1. cap. 18. *Ideo* (inquit) *in libris ſanctis quædam obſcura, quædam aperta reperiuntur, vt intellectus lectoris, & ſtudium augeatur. Nam ſi cuncta paterent, ſtatim intellecta vileſcerent: rurſus ſi cuncta clauſa exiſterent, confeſtim diffidentiam gignerent. Ne ergo de obſcuris deſperatio fiat, ea quæ manifeſta ſunt, ſatiant: & ne de intellectis faſtidium exiſtat, ea quæ clauſa ſunt, deſiderium excitant.* Plures huius obſcuritatis cauſas ex Patribus collegimus, quas ſuperiori ſymbolo recenſuimus.

S. Iſidorus.

Lutherus. HINC facilè perſpicuum eſt, quàm ineptè tum Lutherus Præfatione in aſſertiones articulorum à Leone X. damnatorum; tum

Brentius. Brentius in prolegomenis contra Petrum à Soto (quibus omnes Caluiniſtæ conſentiunt) inſulsè garriant, cùm Scripturam per ſe certiſſimam, facillimam, apertiſſimam, ſuiipſius interpretem, omnia probantem, iudicantem, illuminantem (hæc enim Lutheri verba ſunt loco citato) vociferantur; atque ita apertam clamant, vt rudi cuique figulo abſque interprete exponendam committere non erubeſcant: at eo ipſo quòd eam clariſſimam iactant, ab illius intelligentia quamplurimùm diſtant: nec mirum, cùm illi haud ſecus, quàm Æſopici canes externam tantummodò Scripturarum ſuperficiem lambentes, ad illius profunda non pertingant.

AT dicant, velim inſulſi hi Scripturarum ſcioli; ſi res omnes Scripturæ clariſſima (vt aiunt) in luce verſantur: quid eſt, quòd tot, ac tam innumeras Hæreſum caligines pepererunt? Neque enim ſi Auguſtino credimus, alia Hæreſum ſcaturigo eſſe agnoſcitur, quàm Scriptura non bene intellecta: *Neque enim* (inquit in tract. ſup. Ioan. 18.) *nata ſunt Hæreſes, & quædam dogmata peruerſitatis, illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia: niſi dum Scripturæ bonæ intelliguntur non bene: & quod in eis non bene intelligitur, etiam temerè, & audacter aſſeritur.* Hæreſes omnes, ſi placet, inductione percurrant, agnoſcent profectò, eas non aliunde, quàm ex praua Scripturarum intelligentia, tanquam ex mala parente ortas eſſe. Cuius rei teſtis ampliſſimus eſt Hilarius ad Conſtantium Auguſtum. *Memento* (ait) *neminem Hæreticorum eſſe, qui ſe nunc non ſecundùm Scripturas prædicare ea, quibus blaſphemat, mentiatur. Hinc enim Marcellus verbum Dei cùm legit, neſcit. Hinc Photinus hominem Ieſum Chriſtum cùm loquitur, ignorat. Hinc & Sabellius, dum quòd ego & Pater vnum ſumus, non intelligit, ſine Deo Patre, & ſine Deo filio eſt. Hinc & Montanus per inſanas fæminas ſuas paracletum alium defendit: hinc & Manichæus, & Marcion legem odit: quia litera occidit, & mundi Princeps Diabolus eſt. Omnes Scripturas ſine ſenſu loquuntur, fidem ſine fide prætendunt. Scripturæ enim non in legendo ſunt, ſed in intelligendo.* S. Auguſt. S. Hilarius.

EX his igitur perſpectum eſt, Scripturas plerisque obſcuritatibus, ac perplexitatibus ita obuolutas eſſe, vt ſana, ac fideli interpretatione indigeant. Huius autem obſcuritatis tametſi plures cauſæ ſint, potiſſima tamen eſt multiplex illarum ſenſus. Cùm enim rectè Salom. Sap. 7. ſpiritus intelligentiæ ſanctus, vnicus, ac multiplex ſit, atque eodem ſpiritu factum ſit, vt ait Auguſt. de Doct. Chriſtiana capite 27. vt idem Scripturæ locus multis ſit ſenſibus fœcundus; planè certum eſt, quo amplior eſt Scripturarum fœcunditas, ac in plures ſeſe ſenſus extendit, eo genuinum ſenſum obſcuriorem, & Scripturæ interpretationem difficiliorem reddi. Sap. 7. Auguſtinus.

PORRO quadruplicem in Scripturis ſenſum Theologi ex Patribus obſeruant. Hiſtoricum ſcilicet vel literalem, Allegoricum, Anagogicum, ac Tropologicum. Quæ ſenſuum genera elicit D. Hieronymus ex Salomone Prou. 22. *Ecce* (ait Salomon) *deſcripſi eam tripliciter in cogitationibus, & ſcientia, vt oſtenderem tibi firmitatem, & eloquia veritatis*; quæ verba ita interpretatur D. Hieronym. in Amos 4. *En triplicem intelligentiam Scripturarum, de qua nobis præceptum eſt, vt deſcribamus eam tripliciter in cordibus noſtris in vnius diei ſententiam coarctantes. Debemus enim Scripturam ſanctam ſecundùm literam intelligere, facientes in* S. Hieronym. Prou. 22.

ethica

ethica quæcunque præcepta ſunt, ſecundò iuxta allegoriam, id eſt, intelligentiam ſpiritualem, tertiò ſecundùm futurorum beatitudinem. Hæc Hieron. qui quartū ſenſum (Tropologicum nimirum) ſub Allegorico, quem ſpiritualem vocat, complectitur: quam diſtinctionem tradit quoque D. Auguſt. ad Honoratum.

S. Auguſt.

NEQVE hæc ſenſuum diſtinctio ſacrarum literarum auctoritate deſtituitur. Nam multiplicē eſſe Catholicæ Scripturæ ſenſum, præter eum qui prima fronte occurrit, ex Apoſtolo cōſtat. Paulus enim ad Galat. 4. ſcribēs Iſmaëlē ancillæ filium Hebręum populū ſub veteris legis iugo ſeruientem, Iſaac verò liberæ filium, populum noui teſtamenti à legis ſeruitute liberum, ac Chriſti libertate donatum ſignificare docet: vbi fidelibus ſub allegorico ſenſu, quid factum ſit, explicat. Ibi etiam quid fidelibus agendum, quid fugiendum ſit ſub eadem allegoria declarat, cùm velut liberæ filios ſtare iubet, neque iterum ſeruitutis iugo contineri, quod ad Moralem, ac Tropologicum ſenſum pertinet. Denique cùm illam, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, quàm omni ex parte liberam, ac felicem acclamat, fideles expectare mandat: proculdubio anagogicum ſenſum indicat, quaſi ad ſuperna ducentem. Sic facilè deprehendimus, quod (Auguſtino teſte) priùs docuimus, ſub eiſdem ſacræ Scripturæ verbis varios, ac multiplices ſenſus contineri.

Ad Galat. 4.

CÆTERVM, vt de his Scripturæ ſenſibus nonnulla ſingillatim (breuiter tamen, ac noſtro more) dicamus; literalem ſenſum inter hos Principem eſſe, ac cæterorum velut baſim, ac fundamentum, quo iacto hi ſtant, conuulſo corruunt, docet Chryſoſt. procem. in Pſalmos. *Non enim* (inquit) *aduerſatur hiſtoria ſublimiori contemplationi: ſed contrà ea eſt baſis & fundamentum altiorum intelligentiarum*, quod etiam confirmat Gregor. in Euang. homil. 40. *In verbis ſancti eloquij* (ait) *fratres chariſſimi priùs ſeruanda eſt veritas hiſtoriæ, poſtmodum requirenda ſpiritalis intelligentia allegoriæ. Tunc namque allegoriæ fructus carpitur, cùm priùs per hiſtoriam in veritatis radice ſolidatur.* Quapropter id imprimis diligentiſſimè curandum eſt, vt literalis ſenſus integer, ac perſpectus habeatur, ex quo tantummodò ſolidæ ad determinandas fidei controuerſias probationes manare debent. Neque eum literalem ſenſum duntaxat appellandum cenſeo, quem propria verborum ſignificatio deſignat, aut grammaticali conſtructioni affixus eſt: quo in errore nonnulli verſantur, qui nullum in Scripturis literalem ſenſum agnoſcunt; quàm quem ipſe literæ cortex præſcribit: qui ſanè plurimùm hallucinantur: cùm inde ſequeretur plurima Scripturarum loca, immò integra librorum ſacrorum capita, atque adeò integros libros literali ſenſu carere. Nam Cantici Canticorum A verba; niſi obſcœnum ſenſum Spiritui ſancto illius libri auctori aſcribere velimus, ferè omnia tranſlata ſunt: neque vllus in iis literæ ſenſus agnoſcendus eſt, qui certè agnoſci deberet, ſi grammaticalis tantùm ſenſus ſpectandus eſſet. Pleraque etiam paſſim alibi in Scripturis loca ſeſe offerunt, quæ nullo huiuſmodi literali ſenſu fruerentur, velut Prouerb. 16. *Quomodo ſi naſcatur ſpina in manu temulenti.* Item Luc. 9. *Nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei.* Illud præterea Marc. 9. *Si oculus tuus tuus ſcandalizat te, eiice eum*, & alia quamplura, quæ cùm vel imB poſſibilia ſint, vel minimè fieri deceat, literalem ſenſum habere non poſſunt. Quare eum literalem ſenſum Scripturis neceſſarium eſſe definimus, quem præcipuè Spiritus ſanctus Scripturarum auctor in iis obtendit: ſiue is Metaphoricus, ſiue Allegoricus, ſiue Tropologicus ſit. Plerunque enim contingit literalem ſenſum à Spiritu ſancto intentum allegoricum eſſe: qualis eſt, qui à Paulo ſub Iſaac, & Iſmaëlis, Saræ, & Agar metaphora traditur, quibus literaliter Hebræus, ac Chriſtianus populus, vetus ac nouum teſtamentum (vt diximus) exprimitur. Id teſtatur Hieronym. in C Abacuchc 3. his verbis. *Quòd ſi quis dixit allegoriæ clauſus es retibus, & tropologiam hiſtoriæ miſcuiſti, audiat non ſemper metaphoram hiſtoriæ allegoriam conſonare, quia frequenter hiſtoria ipſa metaphoricè texitur.* Et Origen. hom. 3. in Pſal. 36. explicans illud. *Quoniam brachia peccatorum conterentur. Quomodo poteſt* (inquit) *hoc ſecundùm literam ſtare, etiam ſi aliquis vim facere conetur per imperitiam? ſunt multa in Scripturis ita poſita, quæ etiam eum, qui valde brutus eſt, & ſtertit, mouere poſſunt, immò cogere, vt neceſſe habeat litera derelicta ad intellectum conſcendere ſpiritualem.* Huc ſpectat quod Paulus ait 2. CoD rinth. 3. literam occidere, ſpiritum autem viuificare. Neque enim ibi Paulus verum, ac neceſſarium literalem ſenſum damnat, aut ſpiritualem tantùm commendat, vt docet Auguſtinus in hunc locum; ſed eum literæ ſonum, ac intelligentiam velut occidentem vitare iubet, quæ cum literali ſenſu à Spiritu ſancto intento pugnat. Quoties enim ſpiritualis ſenſus proximè à Spiritu ſancto in Scriptura intenditur, ſi quis verborum tantùm ſonum litera conceptum ſequatur, occidentem proculdubio literam ſequitur, quæ plerumque in peccata, ac manifeſtas hæreſes E pellit, vt docet Gregotius Nyſſenus de vita Moyſis, his verbis. *Hic qui omnino literæ ſeruit, rerum ipſarum conſequentia corruptibilem eſſe Deum opinari compellitur, eſt autem Deus incorruptibilis omnino, atque immortalis: non eſt ergo vbique ſequenda litera.* Quod etiam confirmant D. Hieronym. in epiſt. ad Galat. cap. 4. & Aug. lib. de mendacio, & Cyrillus Alexand. cont. Iulian. lib. 9.

Chryſoſt. Gregorius. Prou. 16. Luc. 9. Marc. 9. Hieronym. Origenes. 2. Cor. 3. Greg. Nyſſenus. Hieronym. Auguſtinus. Cyrill. Alex.

Ex his duplicem quodammodo literalem A ſenſum eſſe colligimus. Vnum quidem, qui literę ſono tantùm affigitur, neque altius quicquam, quàm quod grammaticali ſenſu exprimitur, intelligendum præſtat. Alterum quem Deus Scripturæ auctor, vel ſub literæ cortice altiùs inueſtigandum proponit, vel in ipſa literę facie expendendum offert. Prior quidem interdum verax, ac legitimus, quandóque mendax agnoſcitur: veracem illum tunc fatemur, cùm Deum in eum ſpectantem auctorem habere cernimus: at mendax euincitur, cùm longè ab interno ſenſu abſcedit, in quem potiſſimùm Dei volũtas reſpicit: ita fit, vt nec B ſemper vt verax ſequẽdus ſit, neq; vt mẽdax ſemper ſit aſpernandus: cùm interdum verus, interdum fallax eſſe poſſit. Poſterior verò ſemper verus, ac legitimus eſt; immò nec vllus præter hunc literalis ſenſus in Eccleſia eſt agnoſcendus; quandoquidem is ſemper cum Spiritus ſancti mente, quæ vnica, ac certa Scripturarum interpretandarum regula eſſe debet, legitimè conſpirat: quapropter cùm de literali ſenſu Scripturis neceſſario agitur, hic proculdubio intelligi debet, qui à Spiritus ſancti propoſito, ac intentione manat, vt docẽt D. Aug. in 2. Cor. c. 3. D. Athanaſ. in ſerm. C in illud, profecti in Pagum. &c. Chryſoſtom. in proœm. in Pſalmos, & ad Gal. cap. 1. vbi inter alia hæc habet verba. *Non enim oportet verba nuda expendere, alioqui multa conſequentur obſcuritates, neque conuenit ſermonem per ſe nudum examinare, ſed obſeruare mentem ſcribentis.* Hiero. in epiſt. ad Galat. c. 5.

Auguſtinus. Athanaſius. Chryſoſtom. Hieronym.

Cæterum præter literalem ſenſum, ſunt etiam Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus ſiue moralis; de quibus ſuperiùs diſſeruimus: atq; hi quidẽ vtiles ſunt, ac fidelibus omnibus ſalutares, vtpote, qui eo vel ad ſupernarum rerum deſiderium, vel ad Diuina- D rum rerum contemplationem, vel etiam ad morũ correctionem, ac meliorem vitę inſtitutionem alliciuntur: ita fit, vt cùm multiplex ſit Scripturarum ſenſus, multiplex quoque earum interpretatio eſſe poſſit. Illud tamẽ inter literalem, & cæteras, quæ myſticæ dicuntur interpretationes intereſt, quòd hę quidem (vt diximus) vtiles ſunt, illa neceſſaria; ex his pietas augetur, ex illa fides aſtruitur, ac confirmatur. Hæ denique neceſſarium Scripturæ ſenſum nõ efficiunt: neq; ex his ſolida probatio ad confirmandam fidem educi valet. Illa verò, & neceſſarium ſenſum reddit, à quo E nec latum vnguem declinare licet, & firma, ac ſolida ad fidei confirmationem argumenta præbet. Quamobrem hanc duntaxat literalem, ac neceſſariam Scripturarum interpretationem proſequemur.

***

An ius interpretandi Scripturas ad omnes æquè ſpectet.

Articvlvs IX.

Qvæstio hæc grauiſſima eſt inter Catholicos, & vniuerſos penè non tam noſtri temporis, quàm omnium etiam priorum tempeſtatum Hæreticos, ex qua vna omnes ferè fidei controuerſiæ pẽdent. Nam cùm id exploratum ſit (vt ex Auguſtino probauimus) hæreſes vniuerſas ex Scripturis non bene intellectis potiſſimùm emergere: neque enim vlla vnquam Hæreſis fuit, cui Chriſtus ex Scripturis agnitus fuerit, quæ non ſimulatque orta eſt, ex praua Scripturarum intelligentia præſidium ſibi quæreret. Nam, vt ait Clemens Alex. Strom. lib. 3. *Vnaquæque Hæreſis Scripturam habet qua ſibi conuenienter aſſeritur.* Et Auguſt. de Geneſ. lib. 7. cap. 9. *Neque enim non omnes Hæretici Scripturas Catholicas legunt, nec ob aliud ſunt Hæretici, niſi quòd eas non rectè intelligentes ſuas falſas opiniones contra earum veritatem pertinaciter aſſerant.* Atque inde proculdubio cunctę fidei controuerſię erumpunt, dum propriam quiſque Scripturarum interpretationem pro ſuo arbitrio effingit, ac pro vera fidei doctrina haberi vult.

Lvthervs & Caluinus omnium huiuſce noſtræ tempeſtatis Hæreſum Anteſignani (vt antiquiores Hæreticos omittã) cùm Scripturam per ſe facillimam, & apertiſſimam affirment, ſi quando illam ob vocum ambiguitatem nonnulla obſcuritate ſuffuſam fatentur: mox fidelium quemque interna Spiritus ſancti luce ita illuſtrari docent, vt ab ea veram omnium interpretationẽ velut magiſtra addiſcant. Ita docet Caluinus Inſtit. libr. 1. c. 8. *Caluinus.*

Nos verò, & quicunque nobiſcum ſacram, & orthodoxam Scripturarum fidem profitẽtur, id pro conſtantiſſimo aſſerimus. Neceſſariam Scripturarum interpretationẽ, à qua noſtræ fidei certitudo exoritur, à priuato cuiuſque ſpiritu proficiſci non debere: quin etiam indignum iudicamus, atque ipſis diuinis legibus contrarium, vt id ſibi iuris quiſque in Eccleſia à nullo ſibi collatum arroget, vt Scripturas propria ſententia interpretari audeat.

Qvod in primis damnat Sapiens Prouerb. 3. cùm apertè prohibet, ne quiſquam propriæ prudentiæ innitatur, neque apud ſemetipſum ſapiens ſit. *Ne innitaris* (ait) *prudentiæ tuæ, ne ſis ſapiens apud temetipſum.* Hæc enim eſt Hæreticorum ſapientia, qua ſoli ſapere volunt; & communem cum aliis ſententiam ſequi, ſapientia indignum exiſtiment. Hi cùm omnibus prudentiores, ac ſapientiores haberi velint, haud verentur antiquas Scripturarum interpretationes, communi ſanctorum Patrum ſenſu compactas, *Prou. 3.*

velut,

velut nimis vulgares reiicere, vt proprias A apud ſemetipſos ſtatuant: nec vllum intelligentiæ ſpiritum Patribus præluxiſſe putant; ſed totum prudentiæ, ac ſapientiæ fontem in exponendis Scripturis in ſe effluxiſſe ſibi perſuadent: ac propterea verum Scripturarum ſenſum ſibi ipſis duntaxat priuatim è cœlo delatum iactant.

Iſai. 5. AN non hi ſunt, quibus grauiter Deus per Iſaiam cap. 5. comminatur; cùm ait. *Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes.* Quid enim eſt ſapientem in propriis oculis eſſe, aut coram ſeipſo prudentem; prætcrquàm nullum præ ſe B prudentiorem, aut ſapientiorem exiſtimare, cuius ſententiæ propriam ſubiicere debeat? vel eam ſibi prudentiam, ac ſapientiam, in diuinis præſertim Scripturis intelligendis, arrogare; quæ nulli neque Eccleſiæ, neque alterius cenſuræ ſubiecta ſit? Quamobrem qui verum Scripturarum ſenſum inueſtigare volunt, id imprimis cauere debent, ne propriæ prudentiæ, ac intelligentiæ innitantur, néve

Rom. 12. vt moneat Paul. Rom. 12. prudentes ſint apud ſemetipſos: cùm hæc illa carnis prudentia ſit, quæ Deo eſt inimica: ſed neceſſarios Scriptu- C rarum ſenſus non à ſeipſis, ſed ex Patrum, & Eccleſiæ interpretatione colligant.

2. Petr. 2. HANC priuatam Scripturarum interpretationem ipſe quoque Petrus epiſt. 2. cap. 1. à Deo vetitam eſſe pronunciat. *Scientes* (inquit) *quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.* Expendenda eſt vox illa (*Scientes*) quaſi diceret: tam firmum, ac certum id eſſe debet, vt diuino, & Apoſtolico decreto omnino cautũ eſſe ſciãt, ne vllus Propheticus ſermo, nulla Scriptura propria, ac priuata interpretatione Scripturæ ius, ac auctoritatem ſibi vendicet. Cuius rei ea cauſa aſſignari poteſt: nam Scripturæ ſacræ diuino D tantùm ſuggerente Spiritu exaratæ ſunt; ita eodem, non proprio, aut priuato ſpiritu aſpirante explicari debent: ne ieiunas, ſiccas, ac humanas potiùs, quã diuinas interpretationes cogamur amplecti, quæ Scripturarum lucem obnubilent, ac earum puritatem labefactent; quod ij proculdubio moliuntur, qui priuato auſu ad Scripturas interpretandas ſe conferunt. Atque hunc eſſe horum verborum B. Petri germanum ſenſum, vt Scripturas priuatæ interpretationi nullo modo ſub-

Beda. dat, docet Beda hoc loco. *Qui* (inquit) *Prophetarum verba attendentes bene vtique faciunt,* E *vt per hæc lucem habere poſſint ſcientiæ: hoc primùm intelligere debent, quia nullus Prophetarum ſanctorum propria ſui interpretatione populis dogmata vitæ prædicarit, ſed quæ à Domino didicerat, hæc ſuis auditoribus agenda commendabat: quæq; in ſecreto cœleſtia arcana perceperat, hæc ſimpliciter vel loquendo, vel ſcribendo Dei plebi tradebat: & non ſicut gentium diuini, qui quæ ipſi de corde ſuo finxerant, hæc turbis deceptorum, quaſi diuini oraculi conſulta præferebant. Igitur quemadmodum Prophetæ non ſua propria, ſed Dei verba ſcribebant, tradebant, prædicabant: ita & lector eorum non ſua propria interpretatione poteſt vti, ne à ſenſu veritatis exorbitet.* Hæc Beda, qui idcirco paulò infrà ſubdit. *Hæc ideo dicimus, ne quis ad libitum ſuum Scripturas exponere audeat.* Sciant igitur qui Scripturas proprio ſpiritu ducti interpretari affectant, iis diuinorum potiùs, quàm Interpretum nomen quadrare, cùm non Dei, ſed proprij animi placita tanquam diuina oracula, ſuis deceptorum turbis propinent.

IDEM præterea ex pluribus Scripturæ locis demonſtratur, quæ priuato ſpiritui falſas, ac mendaces interpretationes tribuunt. Ac in primis præclarum eſt teſtimoniũ Ezechielis 13. *Væ* (inquit) *Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident.* Et poſt Ezech. 13. pauca. *Vident vana, & diuinant mendacium dicentes, ait Dominus, cùm Dominus non miſerit eos, & perſeuerarunt confirmare ſermonem: nunquid non viſionem caſſam vidiſtis; & diuinationem mendacẽ loquuti eſtis? & dicitis, ait Dominus,* &c. Cùm ex aduerſariorum ſententia, cuique fidelium datus ſit ſpiritus Scripturarum, ac diuinæ intelligentiæ interpres: atque hi Prophetæ, de quibus hîc apud Ezechielem Deus conqueritur, fideles proculdubio eſſent, ac Iſraëlitæ, alioqui nullam ipſis fidem populus adhibuiſſet: certè aduerſarij negare non poſſunt, hoc ſpiritu & illos præditos fuiſſe. Qui igitur fieri potuit, vt illi hoc ſpiritu imbuti falſa, ac mendacia diuinarent, ac caſſas diuini verbi interpretationes populo proponerent? Sanè id miraculum aduerſariis videri debet, qui diuinas, ac ſacras veritates huic priuato ſpiritui aſcribunt: at ſi paululùm ab hoc errore deflectant; videbunt profectò idcirco hunc proprium, ac priuatum ſpiritum à Deo condemnari, quòd homini ſemper falſas Scripturarum interpretationes, ſeu potiùs diuinationes ſuggerat, & vnumquemque ad mendacia pertrahat.

NEQVE excipere poſſunt, ibi de Prophetis agi, qui ſacra Dei verba Deo afflante concipere debent; hîc verò tantùm de diuini verbi interpretatione mentionem fieri, quam haud neceſſe eſt cum Prophetiæ dono coniunctam eſſe: ac propterea diuerſam eſſe vtrorumque rationem. At certè falluntur: nam cùm literalis, ac neceſſaria Scripturarum interpretatio etiam Dei verbum cenſendum ſit, ſicut ipſa Scriptura: ei enim pariter Dei veritas ſuffragatur; ſanè perſpicuum eſt non alio, quàm Dei ſpiritu tam ad Scripturarum conſtitutionem, quàm ad illarum literalem à Spiritu ſancto intentam interpretationem opus eſſe: quò fit, vt cum proprium Spiritum, tanquam cum Diuino

pugnanrem, Deus in Prophetis Scripturarum conditoribus damnauerit, eundem quoque in earum interpretibus damnandum præſcribat.

Act. 20. Idem confirmat Paulus Actorum 20. *Ego ſcio* (inquit) *quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi: & ex vobis ipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe.* *2. Cor. 11.* Ac prætcrea 2. Cor. 11. *Ipſe enim Sathanas transfigurat ſe in Angelum lucis; non eſt ergo magnum, ſi miniſtri eius transfigurentur, velut miniſtri iuſtitiæ.* *2. Pet. 2.* Id quoque aſſerit Petrus Epiſt. 2. cap. 2. *In vobis erunt Magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eũ, qui emit eos, Dominum negant: ſuperinducentes ſibi celerem perditionem, & multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur.* *Cap. 3.* Tum cap. 3. *Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus Epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas.* *1. Ioan. 4.* Item 1. Io. 4. *Nolite* (inquit) *omni ſpiritui credere: ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint.* His teſtimoniis aperriſſimè conſtat vnumquemque à priuato ſpiritu in iis, quæ tam ad fidem, quã ad Scripturarum interpretationem ſpectant, quàm facillimè decipi poſſe: cùm plerique ex his ipſis, qui fide donati fuerunt, tum mendaces fidei magiſtri, tum peruerſi Doctores, tum falſi iuſtitiæ miniſtri, tum Scripturarum corruptores, ac deprauatores aſſerantur, quod inde proculdubio proficiſci opus eſt, quòd proprio, ac priuato ſpiritu Scripturas pertractare, ac interpretari audent.

ad Tit. 3. His lubet alterum D. Pauli teſtimonium illuſtriſſimum ſubnectere. Is enim ad Titum ſcribens cap. 3. non alio argumento Hæreticũ hominem agnoſcendum tradit, quàm quòd is proprio iudicio, tam in Scripturarum interpretatione, quàm in cæteris fidei rebus duntaxat innititur. *Hæreticum* (inquit) *hominem poſt primam, vel ſecundã correptionẽ deuita, ſciens, quia huiuſmodi ſubuerſus eſt: cùm ſit proprio iudicio condemnatus.* Nemo ignorat Hæreticum hominem tunc primùm in fide ſubuerſum eſſe, cùm antiquæ fidei arcem, ac communem Eccleſiæ doctrinam noua Scripturarum interpretatione in ſeipſo euertit: at quænam huius rei ſit cauſa, non omnes agnoſcunt: ſubuerſum quidem vident, ſed ſubuerſionis ratio non æquè omnibus nota eſt. Hanc indicat Paulus, non aliam eſſe, quàm proprium Hæretici iudicium, quo in Scripturis interpretandis, ac rebus fidei definiendis potiſſimùm fruitur: atque hoc ſigno Hæreticum agnoſcendum tradit.

Donatiſtæ. Auguſtinus. Quod ſanè ita eſſe ipſa Hæreticorum natura declarat. Nam de Donatiſtis id teſtatur D. Auguſtinus de Baptiſmo cont. Donatiſt. lib. 2. cap. 5. *Nimis amando*, inquit, *ſententiam ſuam, vel inuidendo melioribus, vſque ad præcidendæ communionis, & condendi ſchiſmatis, vel hæreſis ſacrilegium peruenère diabolica præſumptione.* *Seueriani. Euſeb. Cæſ.* De Seuerianis tradit Euſeb. Hiſtor. Eccleſ. lib. 4. c. 27. quòd ſacrarum Scripturarum ſenſus pro ſuo arbitratu interpretarentur. *Pelagiani. Auguſtinus.* De Pelagianis idem docet Aug. lib. de nat. & grat. c. 42. quòd Scripturas omnes ſecundùm priuatos ſenſus legerent. *Clemens Alex.* Denique hanc eſſe omnium Hæreticorum naturam, vt Scripturas ad priuatas duntaxat ſuas opiniones trahant, teſtatur apertè Clemens Alexan. lib. 7. Strom. *Quamquam ij* (inquit) *qui Hæreſes ſectantur, audeant vti Propheticis Scripturis: tamẽ primùm neque omnibus vtuntur, neque integrè, &c. Sed quæ ambiguè dicta ſunt eligentes, transferunt illa in priuatas opiniones ſuas.* *Hieronym.* Cui etiam ſuffragatur D. Hieron. ad Paulin. epiſt. 2. vbi de Hæreticis ita ſcribit. *Quicquid dixerint, legem Dei putant, nec ſcire dignantur, quid Prophetæ, quid Apoſtoli ſenſerint: ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit, & non vitioſiſſimum docendi genus deprauare ſententias, & ad voluntatem ſuam Scripturam trahere pugnantem.* *Ambroſius.* Quare D. Amb. in ſupracitatum D. Pauli teſtimonium ſcribens ait. *Hæretici hi ſunt, qui per verba legis legem impugnant; proprium enim ſenſum verbis aſtruunt legis, vt prauitatem mentis ſuæ legis auctoritate commendent.*

Qvamobrem ſi aduerſarij tantoperè Hæreticorum titulo nuncupari ægrè ferunt, id illis imprimis propoſitum eſſe debet, vt Apoſtolicum hoc Hæretici ſignum à ſe abdicent, & in Scripturis interpretandis nũquam priuatum, ſed publicum tantùm Eccleſiæ ſpiritum ducem habeant. *Cyrillus Alexand.* Quod profectò non meum, ſed Cyrilli Alex. eſt conſilium lib. 2. Theſau. cap. 3. vbi ita illis ſuadet. *Probè facerent Hæretici omnes, ſi vndique ſtuderent verum Scripturarum ſenſum venari, nec ad voluntatem ſuam omnia vertere.* Is autem ex omnium Patrum ſententia verus Scripturarum ſenſus eſt, vt ſequenti articulo demonſtrabimus, quem non priuatus, ſed publicus Eccleſiæ conſenſus docet.

Clemens Rom. Postremo hæc communis eſt omnium Patrum doctrina, vt nunquam priuato ſpiritu interpretanda ſit. Id enim docet Clemens lib. 10. recognit. his verbis. *Obſeruandum eſt, vt lex Dei cũ legitur, non ſecundũ proprij ingenij intelligentiam legatur. Sunt enim multa verba in Scripturis Diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi vnuſquiſque ſponte præſumpſit: ſed fieri non oportet.* En quàm apertè Clemens in Scripturarum explanatione propriam intelligentiam à priuato ſpiritu manantem condemnat, non alia ſanè ratione, quàm quòd cũ pleraque in Scripturis ambiguum ſenſum gignant, facilè quiſque à priuato ſpiritu falli poteſt, ſi eam interpretationem ſibi eligat, quæ ſuo magis, quã Eccleſiæ ſenſui accommodata ſit;

Digitized by Google

fit; nec Propheticum, ac Apoſtolicum ſpiritum, quo Scripturæ exaratæ ſunt, ſed proprium duntaxat ſequatur.

Vincent. Liryn. HINC Vincentius Lirynenſis lib. aduer. Hæreſ. illos, qui ſingularem ſpiritus reuelationem in Scripturis exponendis extra communem Eccleſiæ ſibi arrogant, ita Apoſtolicis verbis prouocat. *Et ne quis* (inquit) *prætermiſsis cæteris ſe ſolum audiri, ſibi ſoli credi arrogaret,paulò poſt ait. An à vobis verbum Dei proceſsit, aut in vos ſolos deuenit? Et ne hoc quaſi perfunctoriè acciperetur,adiecit. Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, id eſt, ſpiritualium rerum magiſter, ſummo ſtudio æqualitatis, & vnitatis cultor exiſtat, vt ſcilicet neque opiniones ſuas cæteris præferat, & ab vniuerſorum ſenſibus non recedat.* Neque id ſanè immeritò. Hinc enim omnium Hæreſum *Tertullian.* ſeminarium effluxiſſe docet Tertull. de Præſcript. *Vnde*, inquit, *Hæretici inimici, & extranei Apoſtolis, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſque de ſuo arbitrio aduerſus Apoſtolos, aut protulit, aut recepit?*

QVOD & ipſa ratio non obſcurè dictat. Nam ſi omnibus Scripturarum interpretatio æquè competeret, fruſtra D. Paulus inter diſtincta Spiritus ſancti chariſmata, quæ non omnibus, ſed paucis duntaxat iuxta Diuinæ voluntatis decretum data ſunt, Diuinorũ ſermonum interpretationem reponeret, cùm ait *1. Cor. 12.* 1. Cor. 12. *Alij quidem per ſpiritum datur ſermo Sapientiæ: alij autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu: alij genera linguarum: alij interpretatio ſermonum.* Ex quo liquidò conſtat, non omnibus hæc Spiritus ſancti dona æquè congruere, ſed cùm diuerſa ſint gratiarum, ac miniſtrationum genera, ea quoque diſtinctis perſonarum generibus ad Eccleſiæ ædificationem communicari.

ETENIM quemadmodum in humano corpore (vt D. Pauli verbis, ac ſimilitudine vtar) multa membra diuerſos actus habent, eandémque non omnibus operationem congruere cernimus; ſed aliam oculus, aliam lingua, aliam manus, aliam pes ſibi propriá vindicant. Ita ſapientiſſimus Deus ad Eccleſiaſtici corporis coagmentationem nobiliora quædam membra elegit, quibus diuerſa propemodum munera obeunda contulit. *1. Cor. 12.* *Et quoſdam quidem* (ait D. Paulus) *poſuit Deus in Eccleſia, primũ Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum.* Quòd ſi in his (vt explotatum eſt) diuerſa electio eſt, ac munerum diſtinctio: quis ſingulis omnia æquè conuenire exiſtimet? quis omnes Apoſtolos eſſe dicat? quis omnes Prophetas eſſe cenſeat? quis omnes Doctores nuncupet? quis omnibus gratiam curationum, aut linguarum donum collatum eſſe putet? Quis tandem omnibus

A ſermonum, ac Scripturarum interpretationem tribuat? *Nunquid omnes Apoſtoli* (inquit Paulus) *nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?* *1. Cor. 12.* Hinc perſpicuum eſt, quã grauiter aduerſarij in Apoſtolicam doctrinam peccent, cùm cuique ius in Scripturarum interpretatione tribuunt; quod Paulus nonnullis duntaxat Chriſti ſpiritu donatis collatũ eſſe docet. Hos verò primos illos naſcentis Eccleſiæ Patres fuiſſe conſtat, qui Diuino planè ſpiritu afflati veram, ac germa-
B nam in his, quæ tum ad ſerendam, tum ad cõfirmandam in hominibus fidem ſpectãt, Scripturarum interpretationem nobis tradiderunt, quæ communi deinceps Eccleſiæ conſenſu probata fuit.

ACCEDAT, quòd Scripturatum interpretatio, præſertim in his, quæ ad fidei doctrinam pertinent, ita certa eſſe debet, vt nullam prorſus fidei dubitationem relinquat. Fides namque, cùm ſit certiſſimus quidam aſſenſus ad ea, quæ à Deo reuelata ſunt: ſi aliqua dubitatio ab eo animum ſuſpendat, quominùs certò, ac perfectè alicui fidei articulo aſ-
C ſentiri queat. Ea profectò dubitatio fidem eneruat, quandoquidem dubius in fide inter infideles cenſetur. Vt igitur fides certiſſima ſit, planè opus eſt, vt Scripturarum interpretatio, ex qua vera fidei doctrina proficiſcitur, omni prorſus incertitudine careat. At quis priuatam alicuius interpretationem à priuato ſpiritu profectam, ita certam eſſe ſentiat, vt omnem prorſus opinionis dubitationem tollat: cùm alter, qui eodem interpretandarum Scripturarum iure ſe potiri exiſtimat, illam repudiare poſſit?

VTAMVR exemplo: Caluinus locum il-
D lum Matt. 26. *Hoc eſt corpus meum*, ita interpretatur. *Hoc eſt tropicè corpus meum.* *Matt. 26.* Hæc eſt priuata illius, ac omnium Caluiniſtarum interpretatio, quę ad grauiſſimum fidei ſacramentum pertinet. Quæro igitur num hæc Caluini interpretatio ita certa exiſtimanda ſit, vt nullũ in fide dubium eſſe patiatur? quis hoc audeat aſſerere, immò quis incertiſſimam non iudicet, cùm illam Lutherus, quem ille velut illuſtriſſimum hominem Spiritu Chriſti donatum veneratur, apertiſſimè repudiet, ac diuerſo modo interpretetur; nimirum? *Hoc eſt verè corpus meum*; ita vt non tropicè, vt Cal-
E uinus exponit, ſed realiter corpus Chriſti in Euchariſtia contineri doceat: ita fit, vt hæc interpretationum diuerſitas, non tam incertam, quàm diuerſam Caluiniſtarum, ac Lutheranorum fidem efficiat. Id autem perſpicuum eſt, non aliunde, quàm à priuata cuiuſque Scripturarum interpretatione originem ducere.

AT præterea ſi priuatæ cuiuſque interpretationi

Digitized by Google

tationi acquieſcendum eſſet, neq. alia, quàm ea, quæ à proprio ſpiritu proficiſcitur, Scripturarum interpretatio quærenda eſſet: illud ſanè grauiſſimum incommodum ſequeretur: quòd vniuerſæ hæreſes, quæ hactenus in Ecclesia iugulatæ ſunt, iterum rediuiuæ redirent: neque enim illæ aliunde exortæ ſunt, vt

Auguſtin.

docet Auguſtinus Confeſſ. lib. 12. c. 25. quàm quòd quiſque Hæreticorum priuatam ſententiam à proprio ſpiritu hauſtam communi Eccleſię ſententię antepoſuit: nam dum quiſque veritatem vult habere priuatam; quam toti fidelium ſocietati voluit Deus eſſe communem, ea certiſſimè priuatur: & dum ſuum eſſe vult, quod omnium eſt, à veritate ad mendacium propellitur. Quid verò prohibet eos, qui proprij ſpiritus interpretationem velut legitimam ſibi arrogant, ſub nouæ reuelationis prætextu antiqua illa Hæreticorum dogmata, iam olim ab Eccleſia confoſſa, ad vitam reuocare? qua ratione illis occurri poſſet, qui antiquam Scripturæ interpretationem iam olim ab Eccleſia damnatam, ſibi à Spiritu ſancto priuatè reuelaram affirmarent? Quis antiquas illas hæreſes noua hac priuati ſpiritus reuelatione iterum pullulantes reſecare poſſet?

Certe ſi hæreticum hoc dogma de priuatæ interpretationis auctoritate priſcis illis Eccleſiæ Patribus Clementi, Origeni, Cyrillo, Athanaſio, Auguſtino, Hieronymo, Baſilio, Gregorio nõ adeò inuiſum fuiſſet, vt illud omni conatu expugnaſſent: nunquam profectò de antiquis hęreſibus trophęa retuliſſent. At cùm primùm illa hæreſum putredo erumpere cœpit, & ad defenſionem ſui non ſolùm ſacra Scripturarum verba furari; ſed ea fallaciter proprio ſpiritu exponere aggreſſæ ſunt: ſtatim profanam hanc proprij ſpiritus præſumptionem ſua ſe nouitate attollentem, prolato Eccleſiæ conſenſu cum ea pugnante, proſtrauêre. Id certè Patres ſemper ſummopere curarunt, vt omnia qua fide à Patribus ſuſcepta forent, eadem fide filiis conſignarentur: noſq; Religionem, non quà vellemus ducere, ſed potiùs, quà illa duceret, ſequi oportere docuerunt, intelligentes id eſſe proprium Chriſtianæ modeſtiæ, & grauitatis teſtimonium, non ſua poſteris tradere, ſed à maioribus accepta ſeruare.

Postremo ea Scripturarum interpretatio, qua fides in hominum animis ſtabilitur; ita firma, ac irrefragabilis eſſe debet, ac ipſa fides; adeò vt vniuerſi fideles illam duntaxat amplecti teneantur: fides enim cùm ſub præcepto cadat, ea quoque ſub præceptum ducit, ſine quibus ea eſſe non poteſt; cuiuſmodi eſt Scripturarum interpretatio, ex qua fidei veritas exoritur. At quis vnquam ita inſaniat, vt priuatæ vnius interpretationi, ita Eccleſiam totam alligari debere exiſtimet, vt ab ea neceſſariò illius fides pendeat? Quid enim ſi plures illi vni interpretationes contradicant? cuinam illarum Eccleſia alliganda erit? aut quæ erit Eccleſiæ fides, cùm plures interpretationes inter ſeſe mutuò collidunt? ſanè vel nulla illarum amplectenda erit: vndè Eccleſiam omni fide carere opus ſit: vel alteri tantummodò erit acquieſcendum: at qua ratione ea vera agnoſcenda erit; cùm vnaquæque à Spiritu ſancto profecta credatur? ſic incertam eſſe Eccleſiæ fidem neceſſe eſt, vel omnibus tandem (tametſi diuerſis) æquè credendum erit: quod poſtremò Eccleſiæ fidem diſcindit, ac in tot fruſta ſecat, quot diuerſæ interpretationes exiſtunt. Sed cùm fides multiplicantur (teſte Hilario) ob id plures eſſe incipiunt, vt nulla prorſus fides ſit.

Neqve eò effugere valent, quòd eam tantùm interpretationem ſequendam eſſe dicant, quæ magis Scripturarum veritati reſpondet: nam cùm Scripturarum veritas à Spiritu ſancto fluat, ſi cuiuſque interpretatio ex interna ſpiritus reuelatione ſit, cui dubium exoriri poteſt, quin ea veritati Scripturarum conſona ſit? quod cùm ita ſit, eò tandem rem deuenire opus eſt, vt varię, ac diſcrepantes Scripturarũ interpretationes velut à diuino ſpiritu profectę, ab Eccleſia coli debeant; vnde fidei non tam incertitudo, quàm occaſus oriatur. Quod ſi id illis indignum videtur: diſcant igitur nullam priuatam interpretationem, ea ratione, qua priuata eſt, ac vniuſcuiuſque propria, à Dei ſpiritu manare.

An interpretatio Scripturarum neceſſariò petenda ſit à conſenſu Eccleſiæ.

Articvlvs X.

Expvlsa igitur Scripturarum interpretatione, quæ à priuato ſpiritu tanqua verę fidei, ac Religionis peſte, atque vniuerſarũ hęreſum ſeminario, ac parente progignitur: reſtat demonſtrandum, literalem, ac neceſſariam ſacrorum voluminum interpretationem, à qua fides exordium ſumit, ab Eccleſię conſenſu eſſe petendam.

Hic verò antequam ad propoſitam Demonſtrationem accedam, admonere lubet; cùm de Eccleſiæ conſenſu agitur, non eundem ſemper eſſe Eccleſiæ conſenſum, ac is, qui Patribus tribuitur, licèt frequenter præſertim in rebus fidei vterque pro eodem ſumatur: Patres enim cùm in aliqua doctrina fidei conſentiunt, licèt certum, ac indubitatum haberi debeat, quod eo conſenſu affirmatur; haud tamen ex eo conſenſu præciſè Eccleſiaſticum aliquod dogma aſſurgit, vt propterea hæreſis crimen incurrat, qui aliqua

ratione

ratione fretus eidem contradixetit; tametſi ſuperbiæ,ac remeritaris notam non effugiar, imò etiam erroris. Nam vt ait Vincent. Lirynenſ. aduerſ. Hæreſ. *Doctores in Eccleſia Dei diuinitus per tempora, & loca diſpenſatos, quiſquis in ſenſu Catholici dogmatis, vnum aliquid in Chriſto ſentientes contempſerit,non hominem contemnit, ſed Deum.* Eccleſia verò eùm aliquid communi ſenſu circa fidem declarat, cùm id Diuina auctoritate præſtet, vniuerſos ita ſuo decreto obſtringit, vt non niſi Hæreticum eſſe poſſit, quod contra illud affertur. Ita fit, vt vnanimis Patrũ interpretatio, vt teſtis eſt Thom. Vuald. in doctrin. fid. lib. 2. art. 2. c. 23. ſub pœna tantùm eraſſæ contumaciæ, Eeclefiæ verò ſub pœna perfidiæ ſequenda ſit.

Vincent. Liryn.

Thomas Vualdenſ.

A t negari non poteſt, Patrum, & Eccleſiæ conſenſum ſæpe pro eodem ſumi, cùm Patrum conſenſus, præſertim in rebus fidei, nunquam ab Eccleſia diſſentiat: Ecelefia verò in decernendis fidei rebus, ferè ſemper à Patrũ conſenſu auſpicetur, vt aliàs viſum fuit; quò fit, vt ſæpenumero Patrum conſenſus tanquam lex, ac regula fidei commendetur, quod tunc accidit, eùm Parrum conſenſus cum Eccleſiæ conſenſu conſpirans, ab eadem in fidei regulam recipirur.

N v n c ad propoſitam Demonſtrationem venio. Pleraque olim apud Hebræos ram circa legem, quàm ceremonias, ac iudicialia præcepta dubia irrepſiſſe, quæ explicatione indigerent, manifeſtum eſt ex Deut. c. 17. vbi de his dubiis lex vniuerſalis ſancitur. Quid verò in his Diuina lex caueret, apertum eſt 2. Paralip. cap. 19. vbi eadem lex quaſi epilogo concluditur, his verbis. *Omnem cauſam, quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, qui habitant in vrbibus ſuis, inter cognationem, & cognationem; vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de ceremoniis, de iuſtificationibus: oſtendite eis, vt non peccent in Dominum. Amaſias autem Sacerdos in his, quæ ad Deum pertinent, præſidebit.* Hine perſpicuum eſt, omne de dubiis fidei rebus iudicium ex Dei præcepro, ad Sacerdotes olim delatum eſſe. Iam ſi runc ex priuata ſpirirus reuelatione quiſq; addiſcere poterat, quid in vnaquaque legis controuerſia legitimum eſſet: quid Sacerdotum iudicio opus erar, qui de legis quæſtionibus decernerent: an nõ proprium cuiuſque iudicium ad dubia legis interpretanda ſaris erat? Ar ibi iubetur de legis controuerſiis Sacerdotum ſententiam expectari: ex quo ſanè perſpicuum fit, non à priuato ſpiritu; aut à ſingulari cuiuſque ſententia; ſed vel à Pontifice totius Eeclefiæ perſonam gerenre, vel à Conciliis Epiſcoporum, in quibus maximè Eccleſiaſticus conſenſus viget, Scripturarum interpretationem, ac fidei definitiones petendas eſſe.

Deut. 17.

1. Paralip. 19.

Q v o d in nouo quoque teſtamènro Chriſtus obſeruare voluit, cùm Marth 18. iubet in publicis criminibus Eccleſiæ iudicium adiri. *Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Eccleſiæ: ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus.* At quod grauius, aut pernicioſus ipſa Hæreſi crimen excogitari poreſt, quod ex varia, ac praua Scriprurarum interpretatione oriri ſolet? Porrò ſi Chriſtus in cæteris criminibus, quæ vel fidelibus ſcandalum pariunt, vel peccandi anſam cæteris præbent, ad Eccleſiæ tribunal confugiendum eſſe, arque ab eo iudicium expectari mandat; an non multò magis illud mandaſſe credendum eſt; cùm Hæreſis crimen, quod ex praua Scripturarum interpretatione erumpit, publicam Eccleſiæ fidem inuadit? Equidem nõ tam conſultum, quàm præceptum omnibus eſſe debet, vr Eccleſiam iudicem, ac magiſtram audiant (niſi inter Ethnicos, ac ſchiſmaticos deputari velint) quid de Scripturarum interpretatione iudicet, vt omnibus eam eſſe Hæreſim exploratum ſit, quæ Eccleſiæ iudicium refellit.

Matth. 18.

A t præclarum huius rei teſtimonium extat Actorum 15. vbi cùm grauiſſima orta eſſet quæſtio de Circunciſione ſeruanda, ac ceteris Moſaïcæ legis ritibus, qui in lege præſcripri erant; an ij à Gentibus reneri deberent, necne: ac propterea de legis interpretatione ageretur. Quæro, quid tunc egerinr Apoſtoli? *Conuenerunt* (inquit Lucas) *Apoſtoli, & Seniores videre de verbo hoc.* Iam ſi vnaquæque legis interpretatio priuaro cuique ſpiritui commirtenda eſſet; quid vtique opus erat Apoſtolis Chriſti ſpiritu cumulatiſſimè donatis, ſimul eum Senioribus conuenire, tum diligentiſſimè inter ſe de ea re diſquirete? An nõ illis, ac Seniorum ſingulis interna, ac priuata ſpiritus reuelatio abſque cærerorum conſilio ſat erat, ad eruendam veram, ac legitimam legis interpretationem? Ar verò Apoſtoli, ſi rectè aduerſarij perſpicerenr, ac rem candidè (vt par eſt) expenderenr, hoc facto illos edoctos volunt, veram legis interpretarionem non à priuato cuiuſque ſpiriru, ſed à communi Eccleſiæ conſenſu, cui infallibilis veritas coniuncta eſt, ac Diuinus ſpiritus inſidet, quærendam eſſe. Et quamuis quilibet Apoſtolorum ob acceptam ſpirirus plenirudinem, quid de illa Seripturæ interpretatione ſentiendum eſſet, non ignoraret: eam tamen non niſi in publico conſeſſu, ac communi conſenſu tradere voluerunr, vt eo declararent tandiu priuaram Scripturarum inrerpretationem ſuſpectam eſſe debere, quoad publico Eccleſiæ conſenſu comprobata fuerit.

Act. 15.

I n Apoſtoli Epiſtola ad Gentiles miſſa confirmarunt: nam ſimul ac res in Concilio diſcuſſa, ac examinata fuit, & legis interpretatio omnium conſenſu determinata: mox eam legis inrerpretationem, ac fidei decretum à Spiritu ſancto profectum fuiſſe docuerunt. *Viſum eſt* (aiunt) *Spiritus ſancto, & nobis.*

Non

non mihi, non Iacobo, non Ioanni, non vni ex his, qui in Concilio ſedebant: ſed nobis omnibus inquam ſimul collectis, vt Spiritum ſanctum, non priuatæ vnius ſententiæ, ſed publico tantummodò omnium conſenſui adeſſe aduerſarij addiſcant: quod enim à priuata cuiuſque ſententia fluit, id à proprio ſpiritu tantũmodò manat: quod verò totius Eccleſię ore decernitur, id proculdubio à Spiritu ſancto profectum creditur.

ATQVE inde factum eſt, vt Eccleſia ſtatim poſt ipſa Apoſtolorum tempora, tam in extirpatione Hęreſum ſemine, quàm in decernendis grauioribus fidei rebus, Apoſtolico hoc exemplo vſa fuerit, vt quoties graue aliquid, aut dubium, vel in Scripturarum interpretatione, vel in legis quæſtionibus occurreret, id ſtatim vel ad Pontificem, à quo Eccleſiaſtica, tum auctoritas, tum veritas manat; vel ad Concilium referret: vnde Hæreticorum doctrinæ, ex praua Scripturarum interpretatione aſſurgentes, velut iaculo confoderentur.

Sabellius. NAM cùm Sabellius vnam tantùm in Trinitate perſonam poneret, ea Scripturarum interpretatione fretus, quòd illæ vnum duntaxat Deum credendum proponerent, eam impietatem vera ſacrorum locorum intelligentia oblata, Sixtus 2. ab Eccleſia reiecit. *Sixtus 1.*

Manichæi. CVM barbarus Manes, vnde Manichæi propagati ſunt, orthodoxam de vera Christi humanitate ſententiam impugnans, Perſica venena (vt ait Euſebius) orbi propinaret, *Euſeb. Eccl. Hiſt. lib. 7. c. 31.* decerptis quibuſdam Scripturæ locis, quæ praua interpretatione corrupta ad ſui erroris præſidium vocabat: eam barbariem Fœlix primus, *Fœlix 1.* ac cæteri deinde Põtifices, haud alia ratione, quàm obiectis catholicis Scripturarum explicationibus, compeſcuerunt.

Arriani. CVM Arriana Hæreſis filium Deo Patri æqualem, & conſubſtantialem negando, luem ſuam corruptis Scripturarum interpretationibus contegeret. *Synodus Nicen. 1.* Primùm Nicena Synodus ſub Syluestro, deinde Romana ſub Iulio, vera ac germana Scripturarum intelligentia tradita, peſtem illam ab Eccleſia expulerunt.

Macedoniani. CVM Macedoniana Hæreſis, quæ (vt ait Damaſus) *Damaſus.* ex Arriana ſtirpe profecta, nõ perfidiam mutauit, ſed nomẽ: ex mala illius loci intelligentia. *Ioan. 15.* *Spiritus, quem ego mittam vobis à Patre*, impiè Spiritum ſanctum Deum eſſe negaret, non aliter, quàm ex maiorum traditione explicato loco, *Conc. Conſtantinop. 1.* Concilium Conſtantinopolitanum 1. Hæreſim extinxit.

Neſtorius. CVM à Neſtoriana Hæreſi, quæ admirabili vtriuſque naturæ in vnitate ſuppoſiti nexu diſſoluto, nonnullis Scripturarum malè expoſitis teſtimoniis ſibi adhibitis, duas in Christo perſonas aſſerebat, orbis fidei incendium paſſus eſſet; illud tandem Epheſina Synodus, *Synodus Epheſ.* non alio, quàm effuſo rectæ Scripturarum intelligentiæ imbre extinxit.

Eutychiani. EVTYCHIANA lues, dum vnam tantùm in Christo naturam, ex illo Ioannis loco potiſſimùm. *Ioan. 1.* *Et verbum caro factum eſt*, impiè colligens, peſtifero dogmate totum Christianum orbem inuaderet; protinus à Chalcedonenſi *Conc. Chalcedon.* Concilio Scriptura iuxta Catholicum Eccleſiæ ſenſum expoſita, velut graui antidoto pulſa fuit.

SED quoniam omnia huiuſmodi exempla ſingillatim perſequi nimis longum eſſet. Nam & Petri Antiocheni Archiepiſcopi *Petrus Antioch.* hæreſis commemoranda eſſet, qui in impio illo Triſagio Trinitatem crucifixam aſſerebat, quam catholica Scripturarum interpretatione V. Conſtantinopolitana Synodus exulare *Synod. Conſtantin. V.* coëgit. Priſcillianiſtæ *Priſcillianiſtæ.* quoque, qui neque Christum verum fuiſſe hominem credebant, & pleraque alia impia dogmata ex Scripturis malè intellectis diſſeminant, huc vocandi eſſent: quorum temeritatem Concil. Braccarenſe 1. *Conc. Braccar. 1.* ſacrarum literarum Catholicis expoſitionibus compreſſit. Huc etiam Monothelitæ, *Monothelitæ.* qui vnam tantùm voluntatem Diuinam videlicet, ac vnam Dei virilem operationem in Christo prædicabant, ſuo Scripturarũ pręſidio freti, accerſendi eſſent: quos ſexta Synodus Conſtant. *Synod. Conſtantin. VI.* Catholicarum interpretationum gladio iugulauit. Denique huc cogenda eſſet 7. Synodus, Nicena 2. quæ Iconomachos, *Iconomachi. Synod. Nicen. 2.* ſacrarum imaginum, ac Sanctarum reliquiarum contemptores, grauiſſimis Scripturarum interpretationibus ad communem, ac Catholicum Eccleſiæ conſenſum examinatis conuicit. Id certè exploratum eſt (Auguſtino teſte) quotquot hæreſes extiterunt, nõ aliunde quàm ex Scripturis non bene intellectis eſſe progenitas, neque eas alia via, quàm grauiſſimis Scripturarum interpretationibus ex publico totius Eccleſiæ conſenſu hauſtis, exploſas fuiſſe.

Auguſtinus. QVAMOBREM D. Auguſt. ab Eccleſiæ conſenſu omnes neceſſarias Scripturarum interpretationes, ac fidei definitiones venandas docet lib. 7. cont. Donatiſt. c. 53. *Nobis* (inquit) *tutum eſt, in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ, quæ nullo in Catholico Regionali Concilio cœpta, nullo plenario Concilio terminata ſunt: id autem fiducia ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione Domini Dei noſtri, & Saluatoris Ieſu Christi vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratum eſt.* Quam doctrinam Auguſtinus à prioribus Patribus Clemente, Tertulliano, Irenæo, Cypriano traditam accepit, qui Scripturas non proprio ingenio pertractandas, ſed iuxta eum ſenſum explicandas docent, quem communis Patrum, atque Eccleſiæ conſenſus tenet. Id enim Clemens ipſe D. Petri diſcipulus *Clem. Rom.* agendum præſcribit lib. 10. Recognitionum,

vbi

Digitized by Google

vbi poſtquam docuit Scripturam, non iuxta A proprij ingenij intelligentiam legendam eſſe mox addit. *Et ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere Scripturarum, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat.* Quibus verbis apertè ad Patrum, & Eccleſiæ conſenſum Scripturarum interpretationem reuocat.

Conc. Conſtantin. 6.

PORRO hanc Scripturarum interpretandarum rationem docet Concil. generale 6. Conſtantinop. 3. can. 19. *Si ad Scripturam* (inquit) *pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter Prædicatores interpretentur, quàm* B *quomodo Eccleſiæ luminaria, & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt: & maiorem ex his laudem aſſequentur, quàm ſi quæ à ſe dicuntur, componant: ne dum quando ad id hæſitant, ab eo quod conuenit, excidant.* Cui decreto reſpondet etiam Canon. 34. Concilij Meldenſis his verbis. *In exponendis vel prædicandis Diuinis Scripturis, Sanctorum, Catholicorum, & probatiſſimorum Patrum ſenſum quiſque ſequatur, in quorum ſcriptis, vt beatus dicit Hieronymus, fidei veritas non vacillet.* Neque dubitandum eſt, hanc tutiſſimam eſſe regulam, quam quiſque vel in dogmate controuerſo, vel in ſoluendis Scripturarum nodis ſolam amplecti, & ſequi neceſſariò de- C beat; vt ſcilicet ad Eccleſiæ magiſterium cōfugiat, & ex eo quid in Scripturarum explicatione ſequendum, quid fugiendum ſit, addiſcat. Cùm enim Eccleſia omnibus fidei Magiſtra à Deo inſtituta ſit, planè ab ea ſola, quid adulterum, quidve legitimum in fide cēſendum ſit, addiſcere oportet: vt inde Hæreſes propelli, ac recta fides cōſeruari queāt, vt egregiè olim diſſeruit Belliſſarion Nicenus Archiepiſcopus, in Concilio generali Florentino, oratione habita ad confratres ſuos Orientales. *Quoties* (ait) *neceſſitas ingruit, & ſi* D *aliqua oritur hæreſis, quod imbecillitate humani ingenij ſæpenumero inter mortales euenit, debet Eccleſia Dei vno in loco congregata de rebus dubiis iudicare, ac ſecundùm præcepta Diuinæ legis, & ſanctorum Patrum, quos iam vt ſacrarum literarum Doctores approbauit; communi omnium conſenſu ſententiam ferre: & per hunc modum fidem Chriſtianam augere: obuiam eundo hæreſibus, procul ab Eccleſia Dei eas fugando.*

Conc. Meldenſe.

Nicenus Belliſſarion Archiepiſcopus.

Conc. Senonenſ.

LVCVLENTISSIME verò hanc regulam docet Concil. Senonēſe Decreto 4. vbi de iudicio Eccleſiæ, in Scripturis approbandis, vel interpretandis ita decernit. *Magna* E *profectò fuit, ſempérque futura eſt Scripturæ ſacræ auctoritas; in qua nihil falſum, nihil otioſum eſſe poſſit. Quoniam verò omnes tam Hæretici, quàm impij ſchiſmatici ſolent de Scriptura ſuos errores proferre. Nullus enim tam deploratus quondam ſurrexit Hæreticus, qui non ſuum errorem Scriptura tueri conaretur: nulla tam abſurda, tam impudens hæreſis, quæ non ſacris* A *vtcumque ſulciatur eloquiis; ſed corruptis, & à genuino ſenſu deprauatis. Immò verò ſi quis literæ corticem tantùm ſuo fretus ingenio percurrat: ſi penitiſſimos ſenſus cum Eccleſiaſticis interpretibus non penetret, vix vnquam confutabitur Hæreticorum verſutia, vt ait Tertullianus libro de Præſc. aduerſ. Hæretic. Obortis igitur de fide diſſidiis fruſtra ſæpe Scriptura conſulitur, niſi Eccleſiæ certa, & infallibilis litem dirimat auctoritas, quæ Canonicum librum ab apocrypho, Catholicum ſenſum ab Hæretico, germanum ab adulterino diſcernat. Hac nempe velut internuncia Patrum, ac ſacrorum Conciliorum orga-* B *nis Spiritus ſanctus docet nos omnia, ſine quorum auſpiciis, qui Scripturæ ſacræ ſenſum habere ſe iactant, non intelligunt, quæ leguntur, neque de quibus affirment; ſed videntes non vident, & audientes non audiunt. In annumerandis itaque Canonicæ Scripturæ libris, qui præſcriptum Eccleſiæ vſum, & auctoritatem non ſequitur, ſacrum Carthoginenſe Conc. 3. Innocentij, & Gelaſij decreta, & denique definitum à Sanctis Patribus librorum catalogum reſpuit, aut in exponendis Scripturis non paſcit hædos ſuos iuxta tabernacula Paſtorum: ſed fodit ſibi ciſternas diſſipatas, quæ continere non* C *valent aquas: & ſpretis orthodoxorum Patrum veſtigiis, proprij Spiritus iudicium ſequitur: is velut ſchiſmaticus, & hæreſum omnium inuentor, & fautor à tanta temeritate reprimatur.*

QVAM doctrinam Canone etiam proſequuntur facultas Louanienſis articul. 21. & 22. ac Pariſienſis articul. decimooctauo, & decimonono, his verbis. *Tenetur quilibet Chriſtianus firmiter credere, vnam eſſe in terris vniuerſalem Eccleſiam, viſibilem, in fide, & moribus errare non valentem; cui omnes fideles in his quæ ſunt fidei, & morum obedire aſtringuntur: quòd ſi quid in Scripturis ſacris controuerſiæ, aut dubij* D *oriatur, ad perfectam Eccleſiam definire ſpectat, & determinare.*

Facultas Louanienſis. Facultas Pariſienſis.

ID etiam apertè confirmat Chriſtus apud Matth. cap. vltimo, cùm docendæ fidei munus Apoſtolis, qui omnium Eccleſiæ Paſtorum, qui poſtea futuri erant, imaginem referebant, illis verbis contulit. *Euntes docete omnes gentes.* Quid gentes tunc docturi erant Apoſtoli? quidve modò Eccleſia Apoſtolorum hæres infideles docere debet? planè id potiſſimùm, quod in Scripturis continetur: at quomodo ea collato ſibi munere fungi poteſt, niſi Scripturas, velut Magi- E ſtra interpretetur, ac verum illarum ſenſum aperiat? Conſtat igitur, cùm Chriſtus Eccleſiam orbi magiſtram dedit, primùm quidem verum illi Scripturarum ſenſum aperuiſſe, vt patet Lucæ vigeſimoquarto, vbi in Apoſtolos inſufflans dedit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas, deinde vniuerſos fideles hac lege Eccleſiæ aſtrinxiſſe: vt ab ea veram fidei doctrinam, ac

Matt. c. vlt.

Luc. 24.

germanam Scripturarum intelligentiam addiſcerent;& ab ea duntaxat petendam agnoſcerent.

His tandem duplex ratio accedat. Nam dubia,quæ circa Scripturarum interpretationem oriri ſolent, cùm à priuata interpretatione orta fuerint, publicum, non priuatum iudicium efflagitant; vt ad illud vndique in fidei controuerſiis recurri poſſit: neque enim iudex priuatam, ſed publicam perſonam gerere debet, cùm publica iudicandi poteſtate præditus ſit. At ſi cuique priuato homini de Scripturæ interpretatione ſententiam ferre datum eſſet; vbinam publicum iudicium B eſſet? quænam veri iudicij forma in Eccleſia ſeruaretur, cùm nullus publicus eſſet iudex, cuius iudicium in fidei quæſtionibus expectandum eſſet; ſed quilibet gregalis homo priuatum apud ſe iudicium exerceret? Orta quoq; de fide quæſtione,quis priuato iudicio acquieſcere vellet? Adde, quòd ſi inter tot priuatos iudices,in definienda recta Scripturarum interpretatione lis oriatur; quis iudex erit,cuius iudicio ſtandum ſit?ſiquidem nullus eſt,qui publicum, ac ſupremum inter eos iudicium exerceat, ac litem dirimat: planè opus erit immortalia in fide iurgia enu- C triri: quòd ſi hæc aduerſariis nimis incommoda videntur; reſtat, vt priuato illo ſingularium perſonarum iudicio expulſo; vnum publicum in omnibus, tum fidei, tum Scripturarum controuerſiis, iudicium apud vniuerſalem Eccleſiæ conſenſum ſitum eſſe agnoſcant.

Postrema tandem ratio ſit,quam fuſiùs ſequenti articulo proſequemur. Quòd verus ſacrarum Scripturarum ſenſus in Eccleſia tantummodò aſſeruatur. Nam ſi olim ipſi Synagogæ, quæ tum dignitate, tum gratia multò,quàm Eccleſia noſtra inferior fuit, D vera legis interpretatio à Moyſe tradita fuit, vt ipſi Iudæi affirmant, & hoc ipſum fatetur D.Hilarius in Pſalm. 2. his verbis. *Idem Moyſes, quamuis veteris Teſtamenti verba in literis condidiſſet, tamen ſeparatim quædam ex occultis legis ſecretiora myſteria 70. ſenioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat: cuius doctrinæ etiam Dominus in Euangeliis meminit, dicens. Super Catedram* (inquit) *Moyſi ſederunt Scribæ,& Phariſæi, omnia*, &c. *Doctrina ergo horum in poſterum, ab ipſo ſcriptore legis accepta, in hoc Seniorum, & numero, & officio conſeruata eſt.* Hæc Hilarius. Æquiſſimum profectò fuit, vt E cui traditæ, ac concreditæ ſunt ipſæ Scripturæ,eidem quoque vnà verus, ac genuinus illarum ſenſus, tum ad hæreſes confutandas, tum ad neceſſaria fidei dogmata confirmanda traderetur. Porrò ſi penes Eccleſiam tantummodò eſt verus Scripturarum ſenſus; inde omnibus perſpectum eſt, non à priuato cuiuſque ſpiritu,ſed ab Eccleſiæ con- A ſenſu ſacrarum Scripturarum interpretationem eſſe petendam.

Hilarius.

De conſenſu Eccleſiæ circa Apoſtolicas traditiones.

Articvlvs XI.

QVandoqvidem Diuinus ille liber, qui præ Dei manibus verſabatur, quem ſacram Scripturam principio, ex Doctorum ſententia expoſuimus, non ſolùm externam faciem,ac ſuperficiem ſcripto conſignatam omnium oculis obiiciebat, qua expreſſum Dei verbum,velut omnibus conſpicuum ſignificari diximus: verùm & intus conſcriptus internos characteres Dei ſpiritu exaratos celabat, quod tacitum Dei verbum,non palàm ſcripto exaratum, ſed velut occultum, ac mentium ſigillis occluſum,ſola Patrum traditione ad nos tranſmiſſum indicat:vtrumque verò intra vnius libri, Diuini videlicet verbi vnitatem continebatur:in de Deo ipſo velut Doctore, ac magiſtro addiſcimus; neceſſariæ Scripturarum vnitati Diuinarum quoque traditionum legem annectendam eſſe; vt ex his tandem vera, ac perfecta Religio in perfecto Dei verbo fundata demonſtrari valeat.

Hic tamen mirum eſt, quàm apertos, ac truces nobis ſe hoſtes exhibeant aduerſarij, cùm de ſacrarum traditionum virtute, ac maieſtate agimus: quàmque profanorum murium inſtar internum hoc Dei verbum, viua Dei voce nobis traditum corrodere, ac delere geſtiant. Nam Lutherus Germanorũ Hæreticorum Patriarcha, tum aduerſus Regem Angliæ, tum in Commentariis in epiſt. ad Galatas; tam canino dente in illud inuehitur, vt omnibus, qui in Eccleſia aliud præterquàm Scripturam, aut docent, aut audiunt, Anathema dicat:quem poſtea ſequuta eſt tota Zuinglianorum turma; tametſi Lutheranis inimica. *Lutherus.*

Calvinvs quoque totius Galliæ peſtis, non tam famelico, quàm rabido ore illud ipſum aggreditur Inſtitut. libro quarto, cap 10. §. 13. 14. 15. 16. 17. vbi ſacras Eccleſiæ traditiones variis modis lacerat, illo propoſito axiomate non tam Luthero, quàm reliquis Hæreticis communi. Nihil præter ſcriptum Dei verbum ab Apoſtolis in Eccleſia fuiſſe relictum. *Iam verò*(inquit) *referre ad Apoſtolos traditionum originem, quibus hactenus oppreſſa eſt Eccleſia, mera fuit impoſtura*: & poſt pauca. *Nec garriant pleraque eorum placita vſu, & moribus recepta fuiſſe, quæ ſcriptis tradita non fuerunt.* Hæc habet §. 18. Deniquè lib. 4. c. 8. §. 8. *Eſto igitur*, inquit, *hoc firmum axioma, non aliud eſſe Dei verbum, cui detur in* *Calvinus.*

Eccleſia

Eccleſia locus, quàm quod lege primùm & Prophetis, deinde ſcriptis Apoſtolicis continetur. Quapropter Hæreticum Caluini, & aliorum axioma, oppoſitis nonnullis Catholicis axiomatibus eſt proſternendum.

Axioma primum. *Præter Scripturam, neceſſe eſt dari viuum aliquod Dei verbum, ad ſalutem neceſſarium, nulla Scriptura explicatum, quod traditio nuncupatur.* Plura ſuperiùs de Eccleſiæ traditionibus dicta ſunt, cùm de Patrũ conſenſu ageremus, hìc tamen nonnulla addenda ſunt, ac illuſtranda. Aliquam fidei doctrinam, non ſcripto, ſed verbo tenus, quam idcirco viuum Dei verbum appellamus, ab Apoſtolis traditam, & ad nos vſque traditione Patrũ tranſmiſſam, quæ altiora Dei myſteria contineret, pleraque Scripturarum oracula teſtantur. Ac primùm quidem

2.Theſſ.2. D. Paulus id apertè docet 2. ad Theſſalon. 2. *State* (inquit) *& tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.*

Chryſoſt. Quæ verba pertractans D. Ioan. Chryſoſt. in hunc locum. *Hinc patet* (inquit) *quòd non omnia per epiſtolam tradiderunt, ſed multa etiam ſine literis, eadem verò fide digna ſunt, tam iſta quàm illa: itaque traditionem quoque Eccleſiæ fide dignam putamus. Traditio eſt, nihil quæras amplius.* En quàm præclaris verbis Chryſoſtomus tanquam fidelis D. Pauli interpres illius nobis ſenſum aperit. *State*, inquit Paulus, quaſi diceret, videte ne excidatis à traditionibus, quas didiciſtis; neque ab iis vlla ratione vos diuelli patiamini: nam qui ſine traditionibus ſe ſtare poſſe exiſtimat, ad caſum properat: niſi enim Apoſtolicis traditionibus fixi, ac immobiles hæreatis, profectò in fide ſtare non poteritis. *Et tenete*, nunquam è manibus vobis excidant, mordicus arripite, nemo ſub humanæ, ac ignotæ doctrinæ prætextu diuinas traditiones Eccleſiæ conſignatas, vobis eripiat; ſed eas ſummo ſtudio, ac diligentia ſeruate; tenete, inquam, ne vnquam vel animo decidant, vel incuria negligantur. Neque enim vlli dubitandum eſt,

Oecumen. vt ait Oecumenius in hunc locum, explicans hæc verba Pauli; quin quæ ſine ſcripto, & ſcriptis tradiderunt Apoſtoli, vtraque digna ſint, quæ ſeruentur. Eodem modo hunc Pauli locum explicat Synodus 8. generalis can. 1. & Theophyl.

Synod. gen. 8. Theophylact.

Præterea idem Paulus hoc ipſum confirmat ad Corinthios ſcribens 1. epiſt. cap. 11. *Laudo* (inquit) *vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta, tenetis.* Quem locum de traditionibus Apoſtolicis exponit Epiphanius Hæreſ. 61. *Oportet* (inquit) *& traditione vti; non enim omnia à diuina Scriptura poſſunt accipi. Quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt; quemadmodum dicit ſanctus Apoſtolus; ſicut tradidi vobis, & alibi. Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſiis:* quem ſenſum etiam proſequitur Ioannes Damaſcenus capite 17. de imaginibus. *Quòd autem Apoſtol*, ait, *quampluríma nullo ſacræ Scripturæ loco prodita nobis tradiderint, his verbis teſtatur ille Gentium Apoſtolus. State igitur fratres, & tenete traditiones, &c. & ad Corinthios ſcribens. Laudo vos fratres, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſi ut tradidi vobis, traditiones tenetis.* Porrò ſi Apoſtolus eos laudat, qui ore tenus nullo ſcripto illis ab eo præcepta ſeruabant, qua ratione nos aduerſarij damnant, qui ore tenus ab Apoſtolis tradita, ac nobis ab Eccleſia conſignata cuſtodimus? An non hinc apertè, cùm Apoſtolo ſe pugnare, atque Apoſtolicam doctrinam dilacerare oſtendunt, cùm ea vituperare, ac damnare audent, quæ Apoſtolico ore laudata ſunt? Idem præterea docet 1. Timot. 6. cùm Timotheo depoſitum cuſtodiendum tradit. *O Timothee*, ait, *depoſitum meum cuſtodi.* Quale autem illud depoſitum ſit, declarat Clemens Alex. lib. 7. Strom: ipſam nimirum eſſe traditionem. *Cognitio* (inquit) *quæ datur ex traditione per Dei gratiam, veluti depoſitum quoddam committitur iis, qui ſeipſos doctrina dignos exhibuerint: ex qua eluceſcit charitatis dignitas ex luce in lucem.*

1.Cor.11. — Epiphanius. — Ioan. Damaſcenus.

Accedat quoque locus ille Pauli ad Rom. 1. vbi ita ſcribit. *Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos, id eſt, ſimul conſolari in vobis per eam, quæ inuicem eſt, fidem veſtram, atque meam.* Quibus verbis Apoſtolus aliquid illis viua voce ſe traditurum inſinuat, quod ſcriptis non exarauerat. Nam ſi Paulus vniuerſa ſcripto verbo exaraſſet, quid illi opus erat aliquid ipſis viua voce tradere? Voluit igitur Paulus per vocis traditionem ſupplere, quod Scripturæ deerat, ac eorum dogmatum veritatem ore tenus, non ſcripto verbo, illis explicare, quæ illos in fide magis, ac magis confirmare poſſent. Atque ita hunc locum Apoſtoli illuſtrat Clemens Alexand. Strom. libro quinto, his verbis. Cognitionis ædificium in Epiſtola quoque ad Romanos tacitè ſignificans, inquit. Deſidero enim videre vos, vt aliquod donum vobis impertiat ſpirituale, vt vos confirmemini. Non poterant apertè literis ſcribi eiuſmodi dona.

Rom. 1. — Clemens Alexand.

Postremò ad aduerſariis quæro, num Euangeliſtæ aliquid de Chriſto ſcribendum prætermiſerint? Id ſi negant, apertè à Ioanne redarguuntur, qui capit. vigeſimoprimo ita ſcribit. *Sunt, & alia multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Si affirmant, cur etiam fateri non debent, pleraque viua voce tantummodò, non ſcripto, ab Apoſtolis

Ioan. 21.

tradita fuiſſe, quæ ad fidei dogmata pertinerent?

Dionyſius Areop. CÆTERVM vniuerſi Patres in hoc Catholico axiomate conſpirant Dionyſius Areopag. de Eccleſ. Hierarch. cap. 1. teſtatur Apoſtolos ſumma illa, & superſubſtantialia partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus ſuis (iuxta quod ſacræ definiunt leges) nobis tradidiſſe.

Irenæus. IRENÆVS lib. 3. c. 3. præclarè de traditionibus Apoſtolicis paſſim agit his verbis. *Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam, in Eccleſia adeſt perſpicere omnibus, qui vera velint audire.* Tum cap. 4. *Quid autem ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Eccleſias?*

B

Origenes. ORIGENES quoque paſſim Eccleſiaſticas traditiones defendit hom. 5. ſuper Num. tract. 29. in Matth. ad cap. 6. epiſt. ad Rom. Item proœmio in lib. 1. de Principiis, vbi Catholicum illud axioma contra aduerſarios profert. *Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione.*

Baſilius. PORRO D. Baſilius copioſiſſimus, ac acerrimus eſt Apoſtolicarum traditionum propugnator, tum lib. 1. cont. Eunomiũ, tum epiſt. 60. & 61. præſertim verò in lib. de Spiritu ſancto c. 27. vbi ita de traditionibus diſſerit. *Dogmata, quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita: quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione, in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus.* Tum hom. 28. contra Sabellium, Arrium, & Anomœos, ita aduerſarios ad traditiones prouocat. *At ne Spiritum ſanctum à Patre, & Filio ſepares, abſterreat te Dominica traditio: Dominus ita docuit, Apoſtoli prædicarunt, Patres obſeruauerunt, Martyres confirmarunt: ſatis tibi ſit, vt dicas, quemadmodum edoctus es.*

C

D

Euſeb. Cæſ. EANDEM traditionum Apoſtolicarum doctrinam tuetur Euſeb. Cæſar. Demonſtr. Euang. libr. 1. cap. 8. his verbis. *Quæcunque à Chriſto quaſi ſapientioribus, & magis ſpiritualibus præcepta fuerant, illa iis tantùm, quos capaces eſſe eorum intellexerunt, ſine ſcripto Apoſtoli tradiderunt.*

S. Ambroſ. S. Hieron. S. Auguſtin. PRO ea pugnant D. Ambroſ. epiſt. 83. Hieron. epiſt. 28. ad Lucinium, Auguſtinus de Baptiſmo cont. Donatiſtas lib. 4. cap. 24. vbi præclara illa regula aduerſariorum impietatem proſternit *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur.* Et de conſenſu Euangeliſt. lib. 1. cap. 1. Euangeliſtas in exſcribendo Euangelio magna ex parte traditionem ſequutos eſſe ſcribit his verbis. *Apoſtoli non ſolùm ea, quæ ex ore Chriſti audita, vel ab illo ſub oculis ſuis operata, dicta, & facta meminerant: verùm etiam quæ*

E

A *priuſquam illi per diſcipulatum adhæſerant, in eius natiuitate, vel infantia, vel pueritia Diuinitus geſta, & digna memoria ſiue ab ipſo, ſiue à parentibus eius, ſiue à quibuſlibet aliis certiſſimis indiciis, & fideliſſimis teſtimoniis requirere, & cognoſcere potuerunt, impoſito ſibi euangelizandi munere generi humano annunciare curarunt.*

Conc. Nicen. TANDEM Concilium Nicenum, cui ſe tum Lutherus, tum Caluinus ſponte ſubiiciunt, pro Apoſtolicis, ac Eccleſiaſticis traditionibus ita definit Act. 1. *Qui doctrinas Sanctorum Patrum, & traditionem Catholicæ Eccleſiæ contemnit, Anathema ſit.* Hinc meritò Lutherani, ac Caluiniſtæ Diuino anathemate feriuntur, qui Apoſtolicas traditiones non ſolùm contemnunt, ſed omnibus, quibus poſſunt, viis opprimunt, ac diſcerpunt.

POSTREMO multa fidei dogmata ab Eccleſia recepta eſſe, quæ nulla Scriptura continentur, ex ipſa inductione manifeſtum eſt: nam quòd aliquos Canonicos Scripturarum libros eſſe de fide credimus, non Scriptura, ſed Eccleſiæ traditio efficit. Quòd Symbolum fidei Apoſtolicam doctrinam eſſe fatemur: cùm in eo nonnulla ſint, quæ omnino Scriptura reticet, veluti deſcenſum Chriſti ad inferos, Sanctam Eccleſiam Catholicam credendam. Item Sanctorum communionem; hæc non Scripturis, ſed traditionum Apoſtolicarum fidei debemus; quòd infantibus, qui propriæ fidei actu carent, Baptiſmum adminiſtramus: quòd Dominicũ diẽ pro Sabbatho colimus, & plura alia, quæ tum Tertull. lib. de Corona Militis, tum Baſilius in lib. de Spiritu ſancto c. 27. commemorant, ſanè exploratum eſt, horum dogmatum fidem non ex Scripturis, ſed ex Eccleſiæ traditione ad nos profectam eſſe. Hæc pro primo axiomate ſufficiant. *Tertullian. Baſilius.*

AXIOMA ſecundum. *Traditio, quæ non ſcriptum Dei verbum dicitur, æquè ab omnibus fide excipienda eſt, ac ipſum verbum ſcriptum.* Huius axiomatis veritas inde pendet, quòd omne, ac ſolum Dei verbum, quoquomodo illud habeatur, ſiue ſcripto exaratum, ſiue voce traditum, veræ fidei regula agnoſci debet, vt docet Tertull. de Præſcript. cap. 87. *Tertullian.* *Illis* (ait) *veritatem adiudicat, quicunque in ea regula incedunt, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo tradidit.* Hinc D. Paulus vniuerſam doctrinam, quam vel ſcripto, vel voce tradiderat, fidei regulã vocat 2. Cor 10. *2. Cor. 10.* *Spẽ habentes* (ait) *creſcẽte fide veſtra, ſecundũ regulã noſtram in vobis abundãter magnificare.* Neq; enim alia doctrina, quæ Dei non ſit, ad fidei regulã reuocari poteſt, cũ ea hominũ eſſe conuincatur, quę ſuapte natura nõ eſt infallibilis, neq; Deũ auctorẽ habeat, qui ſolus fidei obiectũ eſſe debet: ſiue igitur Deus ſcripto, ſiue tantũ viua voce,

tradi

traditione nobis conſignata loquatur, cùm A vtrumque Dei verbum ſit, pari auctoritate præditum, æquè à nobis fidei regula haberi debet. Quod ipſe Paulus nõ obſcurè affirmat *2. Theſſal. 2.* 2. Teſſal. 2. vbi ſub eadem fidei regula traditiones, & ſcriptum verbum comprehendit. *Tenete* (inquit) *traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per Epiſtolam.* Hoc ipſum & præclarè ſentiunt Patres. *Baſilius.* Baſilius de Spiritu ſancto c. 27. *Dogmata* (inquit) *quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus è doctrina ſcripto prodita, quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione in myſterio, id eſt, in occulto tradita recepimus: quorum vtraque parem vim habent ad pietatem.* B D. Ioann. *Chryſoſtom.* Chryſoſt. in 2. Theſſal. oratione 4. *Non omnia,* inquit, *per Epiſtolam tradiderunt, ſed multa etiam ſine ſcriptis, & ea quoque ſunt fide digna.* *Tertullian.* Tertullianus poſtquam multas huiuſmodi Eccleſiæ traditiones, nullo ſcripto exaratas, recenſuit, de Præſcript. addit. *His exemplis renuntiatum erit, poſſe etiam non ſcriptam traditionem in obſeruatione defendi.* *Hieronym.* Idem docet Hieron. adu. Luciferian. cap. 4. *Etiamſi Scripturæ* (ait) *auctoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret, nam & multa alia, quæ per traditionem in Eccleſiis obſeruãtur, auctoritatẽ ſibi ſcriptæ legis vſurpauerunt.* C His conſentit D. Aug. epiſt. *Auguſtinus.* 86. ad Caſulanum. *In his rebus* (inquit) *de quibus nihil certò ſtatuit Scriptura, mos populi Dei, vel inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt.* Denique idem decernit ſub pœna anathematis Nicena *Synod. Nicena.* Synodus 2. Act. 7. *Fatemur* (inquit) *vnanimes nos Eccleſiaſticas traditiones ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes, & decretas retinere velle* (& poſt pauca) *ſi quis traditionem Eccleſiæ, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentem non curauerit, Anathema.*

Axioma tertium. *Catholica, & Apoſtolica traditio tam in Eccleſia neceſſaria eſt, quàm Scriptura.* Id fusè multis rationibus demonſtrandũ eſt, quas paſſim ſequentibus axiomatibus D explicabimus. Nũc verò prima ratio ſit, quòd Catholici Patres vniuerſas ferè Hæreſes, non ſolis Scripturis, ſed traditione etiam iugularunt: id inducenti perſpicuum eſt. Neq; enim *Origenes.* Origenes alio iaculo Celſum Hæreticum cõfodit, quàm Eccleſiaſtica traditione. *Nos* (inquit tract. 20. in Matt.) *illis credere non debemus, nec exire à prima, & Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſſionem Eccleſiæ Dei tradiderunt nobis.* *Athanaſius.* Athanaſius quoque non alio argumento Arrianos inuadit, in Decretis Synodi Nicenæ contra Euſebium, præterquàm illibata Patrum traditione. E *Ecce* (inquit) *nos quidem ex Patribus ad Patres per manus traditam fuiſſe hanc ſententiã demonſtrauimus: vos autem ò noui Iudæi, & Caiphæ filij, quos tandem nominum veſtrorum poteſtis oſtẽdere progenitores?* Sic *Baſilius.* D Baſilius Eunomium ſola traditione confutat lib 1. cont. Eunomium. *Quid tu narras?* (ait) *non dabimus plus antiquitati, nõ reuerebimur Chriſtianorum multitudinem: tam eorum qui ſunt, quàm* A *eorum qui fuerunt, ex quo Euangelium prædicatum eſt? Nullam rationem dignitatis eorum faciemus, qui omni ſpirituali gratia claruerunt?* Eadem ratione, & Sabellium, Arriũ, & Anomæos proſternit hom. 28. aduer. eoſdem. Sic Nazianzenus hoc *Nazianzenus.* argumentum contra ſui temporis Hæreticos vibrat lib. 2. de Theologia. *Vt alia* (inquit) *præſidia omittamus; nobis ſufficere debet, quod abhorret hinc Eccleſiæ noſtræ doctrina.* Cyprianum, qui ex *Cyprianus.* antiqua Eccleſiæ doctrina paruulorũ Baptiſmum in octauum diem non differendum docuit, commendat Auguſtinus de pecc. mot. & *Auguſtinus.* remiſſ. lib. 3. c. 5. B *Vides* (ait) *quanta fiducia ex antiqua, & indubitata fidei regula vir tantus iſta loquatur.* Hoc etiã argumento Epiphanius Arrianos *Epiphanius.* confutat hæreſi 69. *Reſpondete nobis* (inquit) *Arrij diſcipuli. Ingenitum dicimus ſimul omnes Patrẽ, & increatum, & admirabilis eſt dictio ſcilicet, vbi ergo eſt dictio hæc ſcripta, oſtendite. Nec enim lex dicit, neque Propheta, neque Apoſtoli: ſi itaque piè dicimus dictionem non ſcriptam; eſtq; recepta, dum pro gloria Dei dicitur; quis nos reprehenderit, etiamſi non eſſet vox coëſſentialis ſcripta?* Eodem telo D. Hieronym. Luciferianos aggreditur cap. 4. *Hieronym.* *Etiamſi,* inquit, *Scripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti* C *obtineret.* Cæterùm Auguſtinus nihil frequen- *Auguſtinus.* tiùs, quàm Eccleſiaſticas traditiones Hæreticis obiectat, contra Donatiſt. lib. 7 c. 53. cont. Fauſtum Manich. libr. 11. c. 2. cont. Iulianum Pelagianum lib. 2. c. 1. contra Creſconiũ Grãmaticum c. 33. vbi de Baptiſmo Hæreticorũ ita diſſerit. *Quamuis huius rei certum de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas.* Tãdem lib. de Hæreſibus poſtquam omnes hæreſes enumerauit; hoc ſolo gladio D eas trucidandas docet. *Quid contra iſta* (inquit) *ſentiat Catholica Eccleſia, ſuperfluè quæritur, cùm propter hoc ſcire ſufficiat, eam contra iſta ſentire, nec aliquid horum quemquam in fide recipere.*

Postremo vniuerſa Concilia, quæ aduerſus Hæreſes celebrata fuêre, hac præcipuè argumentandi ratione vſa ſunt, neque alia via citiùs hæreſes extinxerunt, quàm inuiolata Patrum traditione illis obiecta; ſic Romana Synodus ſub Fabiano, vel Cornelio Nouatianam hæreſim iugulauit. Antiochena Paulum Samoſatenum, Nicena Arrium, Gangrenſis Euſtachium, Conſtantino- E politana 1. Macedonium. Aquileienſis Palladium; & Secundianum, Telenſis Iouinianum, Mileuitana Pelagium, Epheſina Neſtorium, Chalcedonenſis Eutychianos, Braccarenſis Priſcillianiſtas. Nicena 2. Iconomachos: vt hinc primùm addiſcere liceat, quàm neceſſaria, tum ad fidem confirmandam, tum ad profligandas Hæreſes ſemper in Eccleſia fuerit Apoſtolica traditio.

Axioma quartum. *Traditionis vis, & auctoritas ea eſt, quòd Scripturam condere, ac eam nobis certam tradere potuit.* Id omnibus perſpectũ eſt, qui traditionem Scripturâ antiquiorem eſſe non ignorant. Vix enim in Adam & Eua orta eſt Eccleſia, mox cum ea, & traditio cœpit: ſcilicet viuum Dei verbum nullo ſcripto conſignatum, nam & lex Diuina de fructu ligni vetiti non guſtando, ſine ſcripto lata fuit, & præceptum de operãdo, viua tantummodo Dei voce Adæ datum legitur. Abhinc vſque ad Moyſem, cùm ampliùs quàm trium millium annorum ſpatium effluxerit, iuxta ſententiam 70. interpretum, quã Auguſtinus ſequitur, eo tempore Eccleſia ſola ſemper traditione vſa fuit: cùm nec dũ Scriptura aliqua Canonica eſſet, nec Dei leges, ac præcepta ſcripto exarata forent: quæ primus Moyſes poſt tot annorum centurias literis mandauit: interim verò Eccleſia, non aliud, quàm viuum Dei verbum, per manus Patriarcharum traditione acceptum, ſibi ad ſalutem neceſſarium agnouit: cuius tanta erat auctoritas, vt ſolum ad fidei regulam fidelibus ſufficeret. Porrò Moyſes cùm primùm à Deo ſacras Scripturas exarandi mandatum accepit, haud alia in ſacra hiſtoria (Geneſis præſertim) deſcribenda Scriptura vſus fuit, quàm Patrũ traditione, ab eo diligentiſſimè cõquiſita; quã & Dei ſpiritus illum perfectè edocuit: ita fit, vt prior Patriarcharum traditio, ſacrarum hiſtoriarum, quarum veritatem Moyſes propriis oculis non aſpexerat, quodam modo parens fuerit: atque eas orbi ſcriptas tradiderit.

Qvod ad reliquos veteris Teſtamenti libros attinet, iis exceptis, qui à Moyſe conſcripti ſunt; certum eſt eos non niſi poſt longam temporum ſeriem, ac traditionis præſcriptionem exaratos fuiſſe: ita vt illorum auctor traditio dici poſſit.

At neque id in noui Teſtamenti voluminibus negandum eſt. Neque enim ea priùs conſcripta ſunt, quàm Apoſtoli orbe peragrato, Euangeliũ multis in locis prędicauerint, ac plerique orbis populi Euangelij fidem receperint. Id ſanè certum eſt, plerosq; annos poſt Chriſti reſurrectionem effluxiſſe (Apoſtolis in Diuini verbi prædicatione præſertim laborantibus) in quibus, nec verbum quidem adhuc Euangeliorũ fuerat literis mandatũ: cùm non niſi poſt decem, & amplius annos poſt Chriſti Aſcenſionem, quo tempore Apoſtolorũ prædicatio vigere cœpit, Matthæus primus omnium Euangelium ſcripſerit, cuius rei non alios teſtes, quàm ipſos aduerſarios volumus. Id enim aſſerunt Geneuenſiũ Annales, & Illyricus in Centuriis. Interea magna pars orbis, ſola traditione Euangelij, nulla ſcripto credidit, ac Chriſtiana facta eſt. Porrò antequam libri omnes noui teſtamenti conſcriberentur, plures annos effluxiſſe exploratum

Annales Geneuenſ. Illyricus.

A eſt: nam ab Euangelio Matthæi vſque ad Euangelium Ioannis, qui omnium poſtremus ſcripſit, quinquaginta circiter anni interceſſerunt, cæteri enim omnes intermedio tempore ſcripſerunt. Nam ipſis Geneuenſium Annalibus teſtibus Paulus viginti quinque annorum ſpatio, antequam ſcriberet, prædicauit: nam primam epiſtolam ad Rom. ſcripſit anno Domini 58. primam ad Corinthios anno Domini 80. ſecundam ad Cor. anno 61. cùm eſſet in vinculis: anno 80. propriam ad Galatas exarauit; eodem anno ad Epheſios, & Philippenſes: anno 83. ad Co-
B loſſenſes, & ad Philemonem: anno 89. ad Timotheum, & hoc ipſo anno ſcripſit ad Hebræos ex Italia: quo tempore etiam Actus Apoſtolorum à Luca conſcripti ſunt.

His addo, quòd cùm Apoſtoli epiſtolas quaſdam in Europam, alias in Aſiam, hanc Latinis, illam Græcis, aliam Hebræis deſtinauerint: antequam Apoſtolicæ hæ Scripturæ in vnum noui teſtamenti volumen redigerentur, atque ab omnibus Chriſti fidelibus pro Canonicis haberentur, ampliùs quàm 300. anni effluxêre: cùm enim de nonnullis Scripturæ libris ab aliquibus dubi-
C taretur, num verè ab Apoſtolis conſcripti eſſent, nonnullas etiam horum librorum partes in dubium reuocarentur: ſiquidem de epiſtola Pauli ad Hebræos, de ſecunda Petri, de epiſtola Iacobi, de ſecunda & tertia epiſtola, & Apocalypſi Ioannis olim dubitatum fuit: vt teſtes ſunt Euſeb. libro 3. Hiſtor. Eccleſ. cap. 3. Epiphanius in Anchorato, Athanaſius ad Trophylum, Hieronymus in epiſt. ad Dardanum, Auguſt. libr. 3. de conſenſ. Euang. Ruffinus libr. 3. Hiſtor. cap. 23. Res tandem abſoluta fuit in Concil. Carthag. 3. ac Catalogus Canonicorum li-
D brorum publica Eccleſiæ lege promulgatus, circa annum Domini 398. cuius Concilij decreta, quandoquidem tantùm prouincialia erant, ab Epheſino primo generali Concilio, quod eſt tertium generale, tum à quarta Synodo generali confirmata fuêre circa annum Domini 470. ita factum fuit, vt florentiſſima illa naſcentis Eccleſiæ tempora, in quibus maximè fidei ardor æſtuabat; partim ſine ſcripto verbo, partim ſine integra Scritura veram fidem coluerit: ex quo perſpicuum ſit, Eccleſiam priùs traditione, quàm ſcripto Dei verbo vſam fuiſſe.

Euſeb. Cæſ. Epiphanius. Athanaſius. Hieronym. Auguſtinus. Ruffinus.

E At certè ſi Auguſtino credimus, Euangeliſtæ in ſcribendis Euangeliis magna ex parte traditionem ſequuti ſunt, vt ſuperiùs ex illius teſtimonio decerpto è libro de conſenſu Euangel. 1. cap. 1. oſtendimus. Quod cùm ita ſit, id profectò traditioni deferendum eſt, vt ab ea velut parente, genita quodammodo Euangelia eſſe credamus.

Axioma quintum. *Traditio Eccleſiaſtica*

Scri

Scripturas legitimas ab adulterinis diſcernit, ac diſcretas integras conſeruat. Axioma notiſſimum eſt. Quis enim olim Synagogã docuit Moyſi libros, ac cæteras diuinas Scripturas ab Apocryphis diſcernere? Planè ſola Patrum traditio, qua de ſacrorũ librorũ veritate certiores fiebant. Quis etiam poſt tot annorum centurias, quibus Apoſtoli Scripturas conſcripſerunt, & Eccleſiæ tradiderunt, huiuſce noſtræ tempeſtatis fideles inſtruere poteſt, vera eſſe Euangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Ioannis, quæ in Eccleſia leguntur; alia verò quæ ſub nomine Petri, Andreæ, Thomæ, Bartholomæi, Nicodemi, & aliorum ſuppoſititia eſſe, & apocrypha? Profectò id ſola Eccleſiæ traditio illis præſtat, quæ vera Apoſtolorum ſcripta primis illis Eccleſiæ Patribus tradita ad nos fideliſſimè tranſmiſit, ac vera eſſe docuit.

NEC quicquam Caluini reſponſio obtinet, cùm Inſtit. lib. 1. cap. 7. §. 2. ait veram Scripturam id à ſeipſa habere, vt ſeipſam à falſa diſcernat: vti album à nigro, & amarum à dulci. Color enim, & ſapor idcirco ſponte à ſenſibus percipiuntur, quia diuerſimodè ſenſus afficiunt. At Scriptura non ſic intellectum, ac iudicium mouet, præſertim rudiorum, qui Scripturarum apices, nedum ſenſum non agnoſcunt, vt inde veras à falſis diſcernere valeant: neque ex eruditiorum animos ita inſtruere valent, vt ab iis omnem prorſus erroris dubitationem tollant: cùm in Scripturarum iudicio plurimos Hæreticos, qui ſingulari eruditione præditi fuerunt, hactenus hallucinatos fuiſſe exploratũ ſit: quò fit, vt diuinarum literarum ſapor non idem omnibus ſit: igitur non Scripturæ ſed Eccleſiaſtica traditio rectè de Scripturarum colore, & ſapore iudicat. Quapropter Irenæus Eccleſiam vocat amplum quoddam, & diues depoſitorium, in quod Apoſtoli omnia, quæ ſunt veritatis pleniſſimè contulerunt, vt omnis ex ea potum vitæ ſumat. Hinc celebratiſſimum volitat illud Auguſtini teſtimonium cont. epiſt. fund. c. 4. quo ſe profitetur Euangelio non credere, niſi illum Eccleſiæ auctoritas commoueret: quo ſanè non aliò tendit, quàm vt eam Eccleſiaſticæ traditioni vim, atque auctoritatem innatam eſſe doceat, vt veras, ac diuinas Scripturas à falſis, ac ſuppoſititiis ſecernere valeat.

Iren. l. 3. c. 1.

Auguſtin.

NEC quiſquam ſibi temerè in animum inducat, Scriptura adueniente huiuſmodi Eccleſiæ traditionem abrogatam fuiſſe: nam ſicut hæc Eccleſiæ traditio Scripturam quodammodo genuit, ac nutrit, ita perpetuò hanc illi maieſtatem ſartam tectam ſeruat: neque Scriptura abſque ſupremo ſui diſcrimine illa aliquando priuari poteſt. Siquidem hæreſi aliqua diuinarum Scripturarum aciem inuadente, niſi

A Eccleſiæ traditio illis ſuppetias ferat, non habent, vnde ſeipſas tueantur. Scriptura igitur ſuperueniens traditionem non abrogat, ſed velut fideliſſimam cuſtodem ſibi adhibet.

AXIOMA ſextum. *Traditio Eccleſiaſtica Scripturas declarat, ac verum illarum ſenſum aperit.* Catholici huius axiomatis declarationem ſuperiori articulo leuiter attigimus, quam modò paulò fuſiùs proſequemur. Id igitur imprimis omnibus compertum eſſe debet, Deum per Eccleſiam, ſcilicet per ora Prophetarum, & Apoſtolorũ, Eccleſiæ quædam membra, & cardines, velut per inſtru-

B mentum, ac ſecundam cauſam, ſacras Scripturas condidiſſe: idcirco Paulus ad Hebr. ſcribens, multifariam, multiſque modis Deum in Prophetis locutum ſibi tradit: & ad Epheſ. 2. nos ſuperædificatos affirmat ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum; quandoquidem ab his fidei doctrinam accepimus, quæ Scripturis potiſſimùm declaratur. Porrò ſicut Deus id munus Eccleſiam in Prophetis, ac Apoſtolis obire voluit, vt Dei nomine Scripturas conderet: ita perpetuam Scripturarum interpretem inſtituit, illam eo priuilegio muniens, vt nul-

Hebr. 1.

Epheſ. 2.

C lo vnquã tempore à vero illarum ſenſu aberrare poſſet. Hæc ſanè clariora ſunt, quàm vt Demõſtratione indigeant: nam & Apoſtolis Chriſtus ſenſum aperuit, vt intelligerẽt Scripturas, vt legitur Luc. 24. & Ioan. 16 Spiritus veritatis promittitur, qui Eccleſiam nunquã à vero Scripturarum ſenſu aberrare ſinat.

Luc. 24.

PRÆTEREA cùm Eccleſia non tantùm condendi Scripturas in Apoſtolis, verùm & docendi, ac prædicandi poteſtatem acceperit, vt patet Matth. vltimo. *Docete omnes gentes.* Eam ſanè, & interpretandi Scripturas poteſtate præditam fuiſſe oportet, cùm doce-

Matth. vlt.

D re non aliud ſit, quàm declarare, ac interpretari. Ita Philippus interpretando Scripturas Chriſtum Eunucho euangelizauit: neque enim vllo modo probabile eſt, Eccleſiam illarum Scripturarum cuſtodem eſſe, quarum intelligentia ſibi ignota ſint: cùm præſertim Scripturæ propter Eccleſiam, non Eccleſia propter Scripturas conditæ ſint: & quæcunque ſcripta ſunt, ad illius doctrinam ſcripta ſint. Quod ſanè ſi non eſſet, fruſtrà Diuus Paulus Eccleſiam fidelium matrem, columnam, ac firmamentum veritatis appellaſſet, quæ Scripturarum vero ſenſum ignorato fa-

1. Timoth. 3.

E cilè in veritate cæſpitare, atque in errorem prolabi poſſet.

ID verò ſiue Eccleſia etiam poſt Apoſtolos ex Dei liberalitate, proprio munere ſibi collatum acceperit: quod ſanè veriſſimũ eſt, neq; ab vllo negari poteſt, tũ ob teſtimonia ſuperiùs allata, quæ ad Eccleſiam etiam poſt Apoſtolos pertinent: tũ ob id quòd Chriſtus perpetuò ſe illi affuturum ſpondet; neq; enim

alio perpetua hæc Chriſti præſentia tendit, A quàm vt ſubminiſtrato vero Scripturarũ ſenſu Eccleſiam in omnes ætates in veritate ſartam tectam ſeruet. Quòd ſi id verum non eſſet, iã nõ poſſet Eccleſia pias, & Catholicas interpretationes ſuo iudicio approbare, impias, ac Hæreticas damnare, ac vero Scripturarum ſenſu detecto, falſa Hæreticorum dogmata à Chriſtiano orbe expellere: tandem Eccleſiam aliquando ſine Chriſto eſſe oporteret: atque ante orbis occaſum occũbere. Quam doctrinam vniuerſi Patres conſtantiſſimè tuentur, vt aliàs fusè explicauimus. Siue id Eccleſia ab Apoſtolis acceperit, qui (vt ait Irenæus) omnia B quæ ſunt veritatis, pleniſſimè in Eccleſiã contulerunt. Hoc ſanè certiſſimum eſt, quòd ſicut Eccleſia viuẽtibus adhuc Apoſtolis, per ipſorum manus conſignatas ſibi Scripturas accepit, ita ab ipſis veram illarum intelligentiam didicit, quam velut promptuario repoſitam diligentiſſimè cuſtodit. Quæ doctrina eſt grauiſſimorum Patrum, Tertulliani de præſcript. Hæret. vbi illis ſolis veritatem adiudicat, quicunque in ea regula incedunt, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto receperunt. Quam etiam prior Dionyſ. Areop. de cœleſt. Hierarch. c. 1. tradiderat his verbis. *Ad ſanctiſ-* C *ſimarum Scripturarum intelligentias, prout illas à Patribus accepimus, contuendas pro viribus pergamus.* Vides Apoſtolicum virum, nõ alia via ad Scripturarum intelligentiã pergere, quàm ex Apoſtolorum traditione. Quam etiam confirmat Clemens 1. illi coæuus recognit. lib. 10. *Oportet ab eo* (inquit) *intelligentiam diſcere Scripturarum, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat.* Hanc quoque Orig. commendat in Leuit. hom. 7. ita ſcribens. *Mihi autem ſicut Deo, & Domino noſtro Ieſu Chriſto; ita & Apoſtolis eius adhærere bonum eſt, & ex diuinis Scripturis ſecundum ipſorum traditionem intelligentiã ca-* D *pere.* Eandem docet Aug. ep. 59. ad quæſt. Paulini. *In Scripturis ſanctis interpretãdis* (ait) *etſi multa dici poſſint, quæ improbanda non ſunt; tamen in his eligendum, quod omnis, vel penè omnis frequentat Eccleſia:* quæ omnia fuſiùs ſuperiùs explicauimus, cùm de Eccleſiæ, & Patrum conſenſu ageremus. Ex his igitur conſtat verũ Scripturarum ſenſum, ac declarationem non aliũde, quàm ab Eccleſiæ traditione petendam eſſe.

Tertullian. *Dion. Areop.* *Clem. Rom.* *Origenes.* *Auguſtinus.*

Axioma ſeptimum. *Traditio Eccleſiæ data fuit in ſupplementum Scripturæ.* Huius axiomatis veritas partim ex ſuperioribus declarata, ac probata fuit, partim modò explicabitur. Mul- E ta enim nobis credenda proponi, quæ nulla Scriptura teſte probari poſsũt; nec ipſi aduerſarij negare audent: nam ceſſatio ſabbathi, ac in Dominicum diem mutatio: omnimoda legalium abrogatio, cùm Paulus ipſe coactus fit ſeipſum ante templi ingreſſum purificare more Iudæorum: Paſchatis, ac Pẽtecoſtes nõ iuxta Hebræorum, ſed Chriſtianorum morẽ celebratio. Symbolum Apoſtolorũ credere; perpetuam Deiparæ virginitatem fateri; Canonicos Scripturæ libros à profanis diſcernere; in forma Baptiſmi illa verba apponere. *Ego te baptizo.* Infantes in fide Eccleſiæ baptizare; Hæreticorum Trinitatem non negantiũ Baptiſmum legitimum iudicare, Euchariſtiam fidelibus tradere; matrimonium coram Sacerdote, aut miniſtro celebrare; & ſimilia, quę & ipſi aduerſarij acceptant, nullam ex Scripturis (explicitè ſaltem) auctoritatẽ ſibi vendicant: quæ tamen viua Eccleſiæ voce tantùm ſibi tradita, ac traditione illis commiſſa cuſtodiũt: an non in his Eccleſiæ traditio Scripturam ſupplet? Hinc Tertull. de corona militis poſtquam de Euchariſtiæ vſu, de Baptiſmi ritu, de oblationibus pro defunctis, de non ieiunando in die Dominico, de crucis ſignaculo multa cõmemorauit; addit. *Harum, & huiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſeruatrix.*

Tertullian.

Cæterum cùm Scriptura mortuus, ac mutus quidam codex ſit, qui verum ſui ſenſum indicare nõ poteſt: ac propterea Eccleſiæ traditione indigeat (vt ſuprà demõſtrauimus) quæ veram illius intelligentiam declaret, & à falſa diſcernat. Nam vt rectè in Comment. ad Galatas docet S. Hieron. vera Euãgelicæ legis vis, non in mortuis literarum notis, ſed in ſenſu, non in verborum ſuperficie, ſed in medulla intelligentiæ; non in ſermonum foliis, ſed in radice rationis ſita eſt: inde facilè perſpici poteſt, Scripturam ſine Eccleſiæ traditione imperfectam eſſe, cùm ſeipſam declarare nequeat; hanc verò Scripturæ imperfectionem ab Eccleſiæ traditione tolli, ac ſuppleri exploratum eſt, cùm ex ea verũ ſenſum ad fidelium mentes inſtruẽdas profert: denique, vt omnia vnico verbo perſtringam, qui traditiones Eccleſiæ, tanquam parui ponderis, vtpote nullo ſcripto exaratas cõtemnunt, id ſibi certò perſuadeãt, vt rectè ſentit D. Baſil. in lib. de Spiritu ſancto c. 27. & 29. ſe Scripturis ſacris vim adimere, Apoſtolicã intelligentiam auferre, & Euangelium ad nudũ nomen cõtrahere. Hæc illius verba ſunt, *Nam ſi conſuetudines* (inquit) *& traditiones, tanquã non multùm habentes momenti, conemur reiicere, quòd ſcripto proditæ non ſunt: neceſſe erit multa dãnare, multa reiicere, improbare multa, multa abolere, plura tollere, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur, & continentur. Immò* E *ipſam fidei prædicationẽ, totámque Religionis Chriſtianæ formam, ad exiguas, & tenues rerũ anguſtias, & ad nudum nomen redigere, & contrahere.*

Hieronym. *Baſilius.*

Ex his igitur patet aduersùs Caluinum, ac cæteros ſectarios, quàm impiè factas ipſi Eccleſiæ traditiones oppugnent, quæ omnium tum Scripturarum, tum orbis conſenſu diuinam verbi non ſcripti auctoritatem in Eccleſia ſibi vendicant.

DEMON

DEMONSTRATIO
SEXTA GENERALIS
SEXTI SYMBOLI
aduerſus Hæreticos.

De ſucceßione viſibili.

Præfatiuncula.

QVOD *in temporalium regnorum ſucceſſione fieri ſolere compertum eſt, vt qui regni ſucceſſores haberi volunt, antiquam è regia ſtirpe originem per Auorum, Abauorum, Tritauorum, ac aliorum maiorum lineam nunquam interruptam oſtendant; quo ſanè probationis genere nullum inter homines ſincerius, & ad perſuadendum vehementius exiſtimari ſolet: ita vt omnem prorſus ab hominum mentibus falſi ſuſpicionem abſtergat. Id in vera Religione, quæ humanum eſt Chriſti regnum, fieri æquum eſt: nam cùm multi ſint, qui veræ Religionis hæredes, ac ſucceſſores haberi volunt: ea verò tantummodò vera Religio ſit, quæ à Chriſto in Apoſtolis fundata, Apoſtolica meruit appellari; ſiquidem recto æquitatis iure contenditur, ea illis ſummo iure adiudicari debet, qui legitima, non tam doctrinæ, quàm Pontificum, ac cæterorum Eccleſiæ miniſtrorum ſucceſſione, nunquam interrupta, quam vera doctrina ſemper comitata fuit, ab Apoſtolis originem ſe duxiſſe demonſtrant. Qui verò ab hac ſucceßione diſtant, eùm omni hæreditario iure expolientur, Chriſtiani regni potiùs inuaſores, quàm hæredes appellari debent. Quapropter, vt omnibus, atque ipſis aduerſariis (ſi modò vera audire velint) exploratum ſit, quænam ſucceſſio veræ Religionis ſymbolum agnoſci debeat: id nonnullis articulis (Deo fauente) explicabimus.*

Primus eſt, An aliqua paſtorum ſucceſſio in Eccleſia inſtituta ſit de iure diuino.
Secundus, Refelluntur obiectiones aduerſariorum aduerſus Eccleſiaſticam ſucceſſionem.
Tertius, An Pontificis ſucceſſio ſit neceſſaria.
Quartus, De Cardinalium ſucceſſione.
Quintus, De Epiſcoporum ſucceſſione.
Sextus, De legitimo Epiſcoporum ſucceſſionis modo.
Septimus, Soluuntur obiecta aduerſariorum.
Octauus, De Presbyterorum ſucceſione.
Nonus, An omnes in æquali poteſtate ſuccedant.
Decimus, An ex hac perpetua ſucceſione vera Religio certò agnoſcatur.

An aliqua ſucceſio in Eccleſia à Deo ſit inſtituta.

ARTICVLVS PRIMVS.

IN hoc ſymbolo explicando, magnum (vt D. Pauli verbis vtar) nobis oſtium apertum eſt, ad veram tum fidem, tum Religionem demonſtrandam: ſed aduerſarij multi. Nam quò magis exploratum eſt, ex certa Pontificum, A ac reliquorum Eccleſiæ paſtorum ſucceſſione, verum, certúmque diuinæ, & Apoſtolicæ Religionis teſtimonium haberi: eò acriùs veræ Religionis aduerſarij vndique in eam ſe armant, fremunt, deſæuiunt, nullum non lapidem mouent, omnia moliuntur, excogitãt,

mentiun

mentiuntur; omnes demum conatus, omnes neruos intendunt, vt eam penitus conuellãt. Denique quotquot hactenus cum vera Religione pugnare viſi ſunt, ab hac ſucceſſione ita omnino abhorrent, vt nec nomen quidem ipſum ferre poſſint: ita olim Donatiſtæ illam acerrimè oppugnarunt, vt Optatus lib. 4. & D. Auguſt hæreſi 96. referunt. Eandem impetebant Luciferiani (teſte Hieronymo cont. Luciferian. c. 1) Tandem hac noſtra tempeſtate acriter in eam inuehuntur Martinus Lutherus in colloquiis, Muſculus in locis communibus. Brentius in prolegom. Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 2. §. 2. Iſaac quidam Cheironios in reſpõſ. ad Purſani admonit. Omnes denique gregarim Lutherani, & Caluiniſtæ velut agmine facto in eam irruunt. Nos verò Apoſtolicam ſucceſſionem in Eccleſia ab ipſo Deo inſtitutam, qua vera Religio ab Hereticorum ſectis dignoſci poſſit; primùm demonſtrabimus.

Donatiſta.

Mart. Luth. And. Muſc. Brentius. Caluinus. Iſaac Cheir.

Principio igitur, qui veram, ac legitimam Eccleſiæ ſucceſſionem agnoſcere volunt, duo ſibi perſuadere debent. Primum, eam non ex carne, & ſanguine, quemadmodum in terrenorum Regum ſucceſſione fit; ſed ex legitima Miniſtrorum Eccleſiæ vocatione, electione, ordinatione explorari debere: neque eam locorum, aut perſonarum eſſe; ſed legitimæ præſertim, ac Apoſtolicæ auctoritatis: Eccleſia namque cùm fide potiſſimùm genita ſit, vt docet Iacobus cap. 1. *Voluntario enim genuit nos verbo vitæ, vt eſſemus initium aliquod creaturæ eius*; non carnaliter, ſed ſpiritualiter propagari debet, nec generis, ſed fidei propagatione debet excreſcere. Alterum, veram, ac legitimam ſucceſſionem, quam veræ Religionis ſymbolum eſſe dicimus; nunquam à vera fide, ac doctrina eſſe disiunctam, ſed eam ita comitari, vt nunquam legitima ſucceſſio abſque vera doctrina eſſe poſſit, neque vera doctrina ſine legitima ſucceſſione poſſit conſiſtere: quemadmodum nec Sol abſque radiis, neque radij abſque Sole eſſe valent.

Iac. 1.

Hinc neceſſariò colligimus, perpetuam in Eccleſia paſtorum ſucceſſionem à Deo inſtitui oportere, ne fides, ac vera doctrina, qua Eccleſia propagari debet, aliquando interiret: cùm enim fides ex auditu percipienda ſit, neq; ea ab aliis, quàm à veris, ac legitimis paſtoribus prædicari debeat, planè conſtat eam abſque legitima paſtorum ſucceſſione, qui fidem perpetuò in Eccleſia doceant, nunquam aut eſſe, aut propagari poſſe: ea enim eſt veræ, ac legitimæ ſucceſſionis Eccleſiaſticæ natura, vt veram ſemper fidem in Eccleſia nutriat.

Quod olim Deus per Oſeam cap. 2. Propheticis verbis indicauit, cùm Eccleſiam, quam futuram ſibi coniugem prædixit, ſempiterno fidei vinculo ita ſibi copulandam ſpondet, vt nullo vnquam tempore ab eo diuelli queat. *Sponſabo* (inquit) *te mihi in ſempiternum, ſponſabo te mihi in fide.* Quòd ſi matrimonij vinculum, quod ſempiternum eſſe debet, diſſolui non poteſt; profectò nuptiæ, quæ Chriſtum cum Eccleſia ſpirituali connubio coniungunt, cùm perpetuum vinculum ſecum habeant, perpetua quoque fide, quæ nullis vnquam temporibus labilis ſit, celebrari debent. At verò cùm fides per ſe labilis ſit, & ob humani cordis imbecillitatem, quod ſuomet pondere ad ima deflectitur, neque niſi ægrè ad cœleſtia, quò fides ſpectat, trahi poteſt; facilè ad interitum ruat. Hinc perpetua legitimorum paſtorum in Eccleſia ſucceſſione opus fuit, qui Chriſto ab humanis ſublato (quandoquidem is præſens doctor adeſſe non poteſt, à quo & fidei ſacramenta, & emergentium dubiorum veritatem addiſcat) fidem, qua Eccleſia Chriſto copulatur, perpetuò incolumem, ac intemeratam ſeruent, vt æternum inter eos coniugium eſſe poſſit.

Oſeæ 2.

Eapropter Deus Ieremiæ 3. hos illi paſtores pollicetur, qui perpetuam in ea fidem foueant. *Dabo* (inquit) *vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia, & doctrina.* Paſtores iuxta cor ſuum, ſibi gratos, ac placitos illos Deus appellat, quos ipſe largitur, qui non vltrò ad Eccleſiæ gubernacula currunt, ac nullo deferente paſtoratus rapiunt, ſed à Deo legitimè vocantur; qui legitima ſucceſſione Epiſcopatus adminiſtrant, qui ſcientia potiùs, id eſt fide (quæ vt exponit Lyranus idcirco ſcientia dicitur propter aſſenſus certitudinem) quàm vaniloquio Eccleſiæ coniugium fouent: qui vera doctrinæ pabula cũ vitę ſanctimonia coniuncta, Chriſtianis ouibus adminiſtrant. Qui denique veri ſunt Eccleſiæ paſtores, ac pronubi: quos Deus ad tuendum Eccleſiæ, & Chriſti coniugium per tempora, ac loca diſpenſat.

Ierem. 3.

Cæterum perpetuam hanc paſtorum in Eccleſia futuram ſucceſſionem declarat Iſaias c. 33. vbi poſtquam Eccleſiam ciuitati illi Sion opulentæ, ac tabernaculo immobili his verbis comparauit. *Reſpice Sion ciuitatem ſolennitatis noſtræ, oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam. Tabernaculum quod nequaquam transferri poterit.* Quæ verba de Chriſti Eccleſia dicta eſſe ſentiunt Procopius, Auguſtinus, & Theodoretus; protinus addit. *Nec auferentur claui eius in ſempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur.* Quid porrò clauorum, ac funiculorũ appellatione vates indicet, explicat Theod. hoc loco, vbi Apoſtolicos viros, ac Eccleſiæ paſtores his clauis, ac funiculis vult ſignificari, quibus tuendæ, ac conſeruandæ Eccleſiæ cura à Deo commiſſa eſt: quid enim claui profunde defixi,

Iſai. 33.

Procopius. Auguſtin. Theodoret.

fixi,quid funiculi efficiunt:præterquàm quòd A tabernaculum ſtabile, & immotum reddunt? ita Paſtores, ac Doctores dum Catholica, & orthodoxa doctrina Eccleſiæ tabernaculum muniunt,clauorum,ac funiculorum inſtar,illius fidem perpetuam, ac immobilem præſtant. *Quemadmodum*(ait Theodoretus) *tabernaculorum claui in terram adacti ſtabile faciunt tabernaculum, fixum, & firmum. Sic illi impendentes vitam corporis Eccleſia, & habentes corpora in terram abdita, animas in ſedibus beatorum apud ſuperos ſuis humeris Eccleſiam habent innixam, firmam, & ſtabilem: funibus ſimiles ſunt, ex clauis vſque ad tabernaculum pertingentibus; horum ſanctorum doctrina ſalubres, per quas inuicta manet fidelium fides.* Hunc ipſum ſenſum apertè tradit Salomon Eccleſ. 17. *Verba ſapientum*(ait)*ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum conſilium data ſunt à Paſtore vno.* Hos igitur clauos, ac funiculos nunquam ab Eccleſiæ tabernaculo idcirco euellẽdos, aut diſrumpendos vates affirmat, vt perpetuam in Eccleſia Paſtorum ſucceſſionem à Deo inſtitutam eſſe demonſtret.

Theodoret.

Eccleſ.17.

B

AT luculentiùs D. Paulus de perpetua hac Paſtorum ſucceſſione à Deo inſtituta agit ad Epheſ. 4. his verbis. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, aliòs autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei.* Accuratè perpendẽda ſunt verba hęc D. Pauli. Primùm enim ait,Chriſtum dediſſe Eccleſiæ Paſtores, & Doctores, non ait Paſtores à ſeipſis, vel à populo ad euangelizandi munus deſtinatos eſſe,ſed à Chriſto: igitur à Chriſto Paſtorum ſucceſſio in Eccleſia inſtituta fuit, atque eodem planè modo, quo & Apoſtolos, & Prophetas, & Euangeliſtas ad ſua munera accerſit. Quòd ſi quis fortè quærat, quomodo Chriſtus Apoſtolos miſerit, ipſum audiat. *Sicut miſit me* (inquit Ioan. 20.) *Pater, & ego mitto vos.* Non alio igitur modo Chriſtus Apoſtolos miſit, quàm quo ipſe à Patre miſſus eſt. Porrò Chriſtus cùm in mundum mittendus eſſet, à Patre, vnctus fuit, vt teſtantur Act. Apoſt. cap. 4. *Conuenerunt enim verè in ciuitate iſta aduerſus puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti.* Tum cap. 10. quonam modo hæc vnctio peracta fuerit, declaratur. *Quomodo* (inquit Lucas) *vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute.* Denique hæc vnctio non alia fuit, quàm legitima ordinatio, qua ad Meſſiæ munus à Patre vocatus fuit. Quapropter eodem modo cùm Apoſtolos ad Apoſtolatus officium obeundum elegit, legitimè vnxit; atque ad id munus ordinauit. Atque hoc ſenſu ait Diuus Paul. 2. Cor. 1. ſe à Deo Apoſtolum vnctum fuiſſe, atque ſignatum. *Qui* (inquit) *vnxit nos Deus, qui & ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in*

Epheſ.4.

C

D

Ioan.20.

Act.4.

Cap.10.

E

2.Cor.1.

cordibus noſtris: quod deinceps explicat cap. 3. cùm ait. *Qui idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti.* Fuſiùs verò in epiſt. ad Galatas hoc ipſum declarat, in ipſo initio epiſtolæ, cùm ait. *Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum Patrem, qui ſuſcitauit eum à mortuis.* Hinc tandem ſequitur, quòd cùm Paſtores eodem planè modo, quo Apoſtoli miſſi fuerunt, & ipſi mittendi ſint, non niſi à Chriſto legitima ordinatione, quæ ſucceſſionis ſeriem demonſtrat, ad Apoſtolicum munus eligi debeant. Cùm verò Chriſtus id per ſeipſum modò non præſtet, ſanè perſpicuum eſt, hanc Paſtorum ordinationem ab iis tantùm perfici debere, qui vel Chriſti perſonam gerunt, vel illius poteſtatem in Eccleſia exercent, quales ſunt Pontifices, ac Epiſcopi.

Cap.3.

Galat.1.

ID confirmat Paulus ad Rom. 10. *Quomodo* (inquit) *prædicabunt, niſi mittantur?* Ex quo elicitur apertè, neminem Prædicatoris, aut Paſtoris munus ſibi aſſumere debere, niſi legitimè mittatur: at cùm legitimè mitti nemo poſſit, niſi ab eo, qui à Chriſto mittendi poteſtatem accepit: inde hoc primùm neceſſariò concludimus ex Paulo, auctoritatem quandam in Eccleſia à Chriſto inſtitutam eſſe, quæ Paſtorum creandorum, ac mittendorum poteſtatem habeat, quam non promiſcuè in vulgo: ſed in Eccleſiæ Paſtoribus repoſitam eſſe voluit, cùm ait. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c. alios autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, &c.* Deinde eos duntaxat veros, atque Apoſtolicos Paſtores eſſe agnoſcendos, qui legitima ſucceſſione, quæ per ſacram ordinationem, velut ſpiritualem propagationem fit, Apoſtolis ſuccedunt.

Rom.10.

HINC facilè perſpici poteſt, quàm à D. Pauli doctrina diſſentanea ſit aduerſariorum ſententia, qui ſacrorum Miniſtrorum electionem ad profanum populum referunt: quo ſanè non paruam ſacris rebus contumeliam irrogant, cùm eo profanum populi ſtatum ſacris Eccleſiæ Miniſtris, ac Paſtoribus meliorem, ac præſtantiorem iudicant, ac id iuris, atque auctoritatis à Deo nunquam eidem delatum conferunt, quo Paſtores ad Eccleſiæ miniſterium mittere valeant. Quapropter omni legitima ſucceſſione eos priuari æquum eſt, cùm nulla Apoſtolica ordinatione, ad Apoſtolica munera ſeipſos intrudant, ac proinde fruſtra à Chriſto, ad Euangelica officia ſe vocatos iactent, cùm nullum ſuæ vocationis teſtimonium ex legitima ordinatione proferre valeant. Sed ad Paulum redeo.

SECVNDO Paulus his verbis docet, huic Paſtorum ſucceſſioni, quæ perpetua in Eccleſia eſſe debet, veram fidei doctrinam ſemper fore coniunctam. Cùm enim Paulus affirmet, Paſtores, ac Doctores à Chriſto in opus

mitti

miniſterij, ad ædificationem corporis Chriſti Eccleſiæ eſſe datos: quod certè maximè perpendendum eſt. Quandoquidem Chriſti corpus, quod eſt Eccleſia, non niſi vera fidei doctrina ædificatur: hinc liquidò colligimus, veram fidei doctrinam penes Eccleſiæ Paſtores, qui legitimè in ea ſuccedunt, ſemper repoſitam fore.

Ex quo apertus Caluini error euincitur, cùm ait; nec veritatem ſemper in ſinu Paſtorum ali, nec Eccleſiæ incolumitatem ab eorum ſtatu pendere. Vnde enim habet Caluinus, quòd Chriſtus quales quales Paſtores & Doctores Eccleſiæ daturus ſit, cùm (Apoſtolo teſte) idoneos ſe tantùm illi daturum promiſerit, qui Eccleſiam vera fide ædificare valeant? *Caluinus.* An non audit Caluinus Eccleſiç ædificationem à Paſtoribus, ac Doctoribus pendere? an non id Apoſtolus apertè docet, cùm ait, Paſtores, & Doctores à Chriſto datos eſſe in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti? quid aliud eſt Paſtores à Chriſto dari in opus miniſterij, quàm Paſtores idoneos Eccleſiæ dandos eſſe, ac tales qui iuxta Chriſti promiſſionem ad ſinceram fidem docendam, ac reuincendas, & obtruncandas Hæreſes apti ſint? Quid eſt, eos datos eſſe in ædificationem corporis Chriſti; præterquàm quòd Chriſti Eccleſia, quæ velut corpus fidelium membris vſque ad ſæculi finem ſuccreſcere debet, ac ædificari, non alios quàm Paſtores perpetuos ædificatores habere debet? ita vt nullo vnquam tempore in Eccleſia idonei Paſtores deeſſe debeant, qui eam vera fidei doctrina perpetuò ædificent, ac tandiu eos in Eccleſia ſuſcitari oporteat, quandiu Eccleſiæ ædificatio in orbe conſurget.

NAM quemadmodum Deus Opt. Max. eam à principio viuentibus corporibus vim indidit, quæ illa ad augmentum compelleret, D ac tandem iuxta genus ſuum ad perfectum adduceret: qua ſublata res fruſtra conditæ viderentur, cùm ſuæ perfectionis metas non attingerent: num eam corpori ſuo myſtico, quod eſt Eccleſia, denegaſſe exiſtimandum eſt; vt idoneos Paſtores diuinæ illius virtutis miniſtros, qua Eccleſia augetur, amplificatur, ædificatur, donec ad perfectum creſcat: eidem perpetuò non contulerit? Fatemur ſiquidem Eccleſiam diuina præſertim virtute ædificari. Fides namque quæ Eccleſiæ corpori augmentum præſtat, à Deo, non ab homine manat: præterea Paſtorum, ac Miniſtrorum E ordinatio, à quibus Eccleſiæ filij generantur, non humana eſt, ſed diuina: nam ſicut illos quos Eccleſia baptizat, non homo, ſed Chriſtus baptizat, ac iis fidem infundit: ita Paſtores, quos Eccleſia ordinat, nō homo, ſed Chriſtus ordinat, homo quidem per miniſterium baptizat, ac ordinat, Chriſtus verò per poteſtatem, ac gratiæ infuſionem: at verò explo-

A tatum eſt, Chriſtum ſemper Paſtorum miniſterio, ad Eccleſiæ ædificationem vti; quibus eam virtutem à principio conferendam ſtatuit, qua & legitimos filios Eccleſiæ generare, & Eccleſiam vera fidei doctrina alere, ac propagare, atque ea demum, quæ ad myſtici ſui corporis ædificationem neceſſaria ſunt, præſtare poſſent.

QVID? an non gratiæ promiſſio, quæ Eccleſiæ à Chriſto facta fuit, de idoneis Paſtoribus ad ſui ædificationem eidem prouidendis, longè efficacior eſſe debet, quàm quæ de hominis naturali propagatione olim facta legitur Gen. 9. B cùm Deus dixit. *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram?* *Gen. 9.* Quòd ſi ea Dei voce adeò immota, ac ſtabilis permanet, vt orbi nunquam homines defuturi ſint, qui illum noua ſemper hominum propagatione ædificent; quid obgannit Caluinus, maiori, ac grauiori erga Eccleſiam Dei promiſſione extante, veros ac legitimos Paſtores aliquando in Eccleſia deficere poſſe, qui illius ædificationi incumbant; ac in eis veram fidem, ac doctrinæ veritatem, qua potiſſimùm Eccleſia regitur, ac ædificatur, perire poſſe? Planè, ſi qui ſemel dixit, *Creſcite, & multi-* C *plicamini, & replete terram*; perpetuam hominum propagationem in orbe futuram ſtatuit: an non idem, de quo ait Apoſtolus. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.* *Epheſ. 4.* Eccleſiam hoc decreto perpetuò à Paſtoribus, ac Doctoribus vera fide, ac doctrina ædificandam ſanxit?

DENIQVE cùm fixa Dei ordinatione dies perpetuò in orbe perſeuerent; cùm cœlum micantium ſyderum fulgoribus nunquam deſtituatur: cur dubitandum eſt, quòd ſuprema illa Dei maieſtas, perpetua legitimorum Paſtorum ſucceſſione, tanquam cœleſti luce Chriſtianum orbem non illuſtret; ac nitidiſſimum Eccleſiæ cœlum, vera ſacrorum doctorum prædicatione, velut cœleſtium aſtrorum ſplendore inocciduo non coronet?

ID quidem verum eſt, hanc Dei promiſſionem de veris Paſtoribus, ac Doctoribus Eccleſiæ factam, non in ſingulis Epiſcopis, ac Paſtoribus impleri (quod non Dei promittentis defectu, ſed hominis ordinati culpa accidit) ea tamen in perpetua Paſtorum ſucceſſione ſemper eſt efficax, ac vim ex Dei decreto ſortitur, quo (Paulo teſte) *poſuit in Eccleſia Paſtores, & Doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, &c.*

DOCET tertiò D Paulus hoc teſtimonio, quò hæc Paſtorū in Eccleſia ſucceſſio tendat. *Ad conſummationem* (nempe) *ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.* Eò

voca

vocatos atque inſtitutos à Deo fuiſſe Paſtores declarat, vt fideles fide corroborentur, & infideles ad fidem pertrahãtur. Hæc enim eſt conſummatio Sanctorum, & opus miniſterij, ad quod potiſſimùm Eccleſiæ Paſtores electi ſunt. Demum ſupremo omnium fine ad Eccleſiæ ædificationem datos affirmat, vt Eccleſiam fideli doctrina, ac vitæ ſanctimonia ædificent, & tum ad fidei, tum ad charitatis augmentum, ac perfectionem ducant.

Postremo perpetuam hanc in Eccleſia Paſtorum ſucceſſionem futuram indicat, cùm addit. *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in* B

Theophylact. *menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Siue enim cũ Theophylacto, ac Græcis ſcholiis, hæc de perfecta fide, & abſoluta Chriſti notitia, qua-

Auguſtinus. Theodoret. lis in hac vita haberi poteſt, intelligamus; ſiue cum Auguſtino libr. 22. de Ciuit. Dei, & Theodoreto, in hunc locum, de perfectione fidei, quam electi in futura vita ex clara Dei viſione conſequentur, hæc dicta interpretemur: id certum eſt; non priùs omnes, qui ad Chriſti corpus pertinent, in vnam fidem cõfluere debere, donec electorum numerus impleatur: quod ſanè tunc fieri opus eſt, cùm C ſupremus iudicij dies aduenerit: quapropter his verbis Paulus inſinuat, tandiu legitimam Paſtorum ſucceſſionem in Eccleſia permanſuram, quoad vniuerſi fideles in ea fidei vnitate, qua inter ſe coniuncti ſunt, Chriſto ad iudicium venienti tandem occurrant.

Hinc Matth. 13. Chriſtus Eccleſiam agro comparat, in quo veræ fidei doctrinæ ſemen, vſque ad Meſſem, id eſt, vſque ad futurum Dei iudicium excreſcere iubetur: at fidei ſemen in Eccleſia exoriri nõ poteſt, niſi à Paſtoribus ſeminetur, quibus verbi Dei diſ- D ſeminandi munus iniunctum eſt, neque illud excreſcere vſque ad Meſſem valet, niſi per-

1.Cor.3. petua operariorum, Paſtorum ſcilicet, ac Doctorum diligentia excolatur, ac irrigetur. Hinc Paulus aiebat. *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.* Itaque perpetuam in Eccleſia Paſtorum ſucceſſionem, non quomodolibet, ſed à Deo legitima ordinatione inſtitutam eſſe neceſſe eſt, qui Eccleſiæ agrum excolant, & fidelium Meſſem curent: quandoquidem non ad alium præterquàm ad Dominum Meſſis pertinet operarios ad Meſſem curandam deſtinare. *Rogate* E (inquit Chriſtus) *Dominum Meſſis, vt mittat operarios in Meſſem ſuam.*

Sed illud eiuſdem Pauli teſtimonium ad Rom. 10. quod nuper attigimus, paulò diligentiùs expendamus. *Quomodo*, ait Paulus, *credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Quibus verbis Apo- A ſtolus quatuor nobis maximè perpendenda inſinuat.

Primvm, ex diuina ordinatione proficiſci, quòd nemo Dei verbum prædicet, aut cæteros docendi munus in Eccleſia ſibi vſurpet, niſi ab Eccleſia publica, ac perſpicua vocatione, quæ ad Eccleſiæ magiſtratum ſpectat, vocatus fuerit: id enim indicant poſtrema illa verba, *Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Quo telo Apoſtolus aduerſarios confodit, qui nulla ordinaria vocatione freti, docendi munus ſibi arripiunt: cùm verò extraordinariam vocationem ſibi acceſſunt, ac nullo eam teſtimonio confirmatam proferunt: id præſtant, vt eam tam aliis quibuſcunque Hæreticis, quàm ſibi communem efficiant; ex quo planè ſe Hæreticos declarant: cùm hac extraordinaria vocatione ſe vocatos iactant, quam Hæretici omnes ſibi prætexunt.

Secvndvm, verbi Dei auditores ordinariis tantùm concionatoribus, ac Paſtoribus alligatos eſſe: ita vt ab extraordinariis omnino cauere debeant: quod Paulus apertè docet illis verbis. *Quomodo autem audient ſine prædicante?* ſcilicet, ab Eccleſia miſſo, vt ſtatim declarat, eùm ſubdit. *Quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Ex quo Caluini aſtus detegitur, qui vt hunc Pauli locum euadat, Inſtitut. libro 4. explicans verba illa Pauli ad Epheſ. 4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos*, &c. *His verbis* (inquit) *cùm illud oſtendit hominum miniſterium, quo Deus in gubernanda Eccleſia vtitur, præcipuum eſſe neruum, quo fideles in vno corpore cohæreant; tum verò etiam indicat, non aliter incolumem ſeruari Eccleſiam poſſe, quàm ſi his præſidiis fulciatur, in quibus ſalutem eius reponere Domino placuit.* Non enim ait, Epiſcoporum, aut Paſtorum, *ſed hominum miniſterium, præcipuum eſſe neruum*, &c. vt ordinariam Paſtorum ſucceſſionem eneruet. At cum eo pugnat Paulus, qui non hominum ſimpliciter, ſed hominum vocatorum, Paſtorum ſcilicet ordinariorum miniſterium Eccleſiæ neceſſarium eſſe affirmat, neque enim ait Paulus. Quinam prædicabunt, niſi homines? vt Caluinus obtendit; ſed, *Quomodo prædicabunt, niſi mittantur?* Ex quo tandem id ſecundò colligimus, prædicationem, cui in Eccleſia habenda eſt fides, non eſſe cuiuſuis hominis, ſed hominis ritè vocati ad Paſtoris, aut Doctoris munus.

Tertivm, Paſtoribus, ac Doctoribus ab Eccleſia ritè vocatis, ac miſſis, non quidem in ſingulari, ſed in communi veram, ac ſinceram fidem perpetuò alligari: ſiquidem Paulus eiſdem veram fidem, ac fidei magiſterium aſſignat, cùm ait. *Ergo fides ex auditu*; ſcilicet eorum, qui prædicant, cùm miſſi fuerint. Id enim ex diuina ordinatione

manat, vt ſicut Baptiſmo remiſſio peccatorum, ita & ordinationi Eccleſiaſticorum Miniſtrorum, ac Paſtorum ſucceſſioni, veræ ac ſinceræ fidei prædicatio promiſſa ſit. Quod ſanè fieri opus erat, ne vera fides aliquando in Eccleſia corrueret, & Eccleſiæ ædificatio intercideret: neque enim Epiſcoporum naturæ tribuimus, aut hominum viribus, aut ingenio aſcribimus, quòd in perpetua illorum ſucceſſione ſana, ac integra fides ſemper ſeruetur: ſed Dei gratiæ donum agnoſcimus, qui diuinam hanc promiſſionem cum perpetui Epiſcopatus munere coniunxit.

B

QVARTVM denique, perpetuam ex Dei promiſſione Paſtorum, ac Doctorum in Eccleſia ſucceſſionem fore, qui veram fidē doceant, ac prædicent Id apertè teſtatur Paulus cùm ait. *Quomodo audient ſine prædicante?* Nam ſi Eccleſiæ fides ex auditu prædicantium Paſtorum pendet, igitur Paſtores veram fidem prædicantes perpetuò in Eccleſia eſſe debent, ne Eccleſiæ fides intereat. Atque adeò neceſſarij ſunt, vt ſine iis Eccleſia eſſe non poſſit.

C

ID confirmari poteſt exemplo: nam quemadmodum hominem, aut euulſis oculis videre, aut præciſa lingua effari poſſe nemo exiſtimat; oculi quoque ſi à corpore ſeparati exiſtant, aut lingua præciſa proprium munus exequi non poſſunt. Ita ſanè de Eccleſia ſentiendum eſt, quæ cùm Chriſti corpus ſit, in ea Paſtores, ac Epiſcopi, oculorum, ac linguarum officio funguntur: at quo pacto Eccleſia ſine Paſtoribus, ac Doctoribus, aut veram fidem docere, aut ea, quæ ad fidem pertinent, agnoſcere valet? Paſtores quoque ſi ab Eccleſiæ communione ſeparati fuerint, quo modo ſinceram fidem vel perſpicere, vel docere poſſunt; cùm nemo (Apoſtolo teſte) ſine prædicante credat? nemo niſi ab Eccleſia vocatus ritè prædicet? hinc certiſſimo argumento euincimus, Catholicam Eccleſiam ſine perpetua Paſtorum, ac Doctorum ſucceſſione eſſe non poſſe; neque Epiſcoporum ſucceſſionem à Catholica Eccleſia ſeiunctam poſſe conſiſtere: ſed vbi Eccleſia, ibi perpetuam Epiſcoporum ſucceſſionem: & vbi perpetua Paſtorum ſucceſſio, ibi Eccleſiam eſſe conſtantiſsimè credendum eſt, vt præclarè docet Cyprianus libro 4. epiſt. 9. *Illi* (inquit) *ſunt Eccleſia, & plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens, vnde ſcire debes, Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo, & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe; & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quoſdam communicare ſe credunt; cùm Eccleſia Catholica, quæ vna eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa; ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata.*

D

Cyprianus.

E

A

ID quoque non obſcurè probari poteſt ex verbis Chriſti apud Matthæum cap. 28. *Euntes ergo* (ait) *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; docentes eos ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis: & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* His etenim verbis Chriſtus perpetuum præſentiæ ſuæ præſidium, non ſolis diſcipulis, qui tunc aderant, ac breui conſumpti ſunt; ſed quotquot illis in docendi munere legitima ordinatione ſucceſſuri erant, pollicetur. Ex quo teſtimonio duo potiſſimùm elicimus. Primum nunquam in Eccleſia defuturos Paſtores, & Doctores, quibus Chriſtus dicat. *Euntes docete omnes gentes,* &c. Alterum, iis ſemper Chriſti Spiritum adfuturum, vt vera ſemper doceant, vt verum ſemper illud ſit, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus,* &c.

Matth. 28.

CERTE Chriſtus cùm legitimos Eccleſiæ Paſtores à ſpuriis, quos falſos Prophetas appellat, diſcerneret, non alio ſigno eos agnoſcendos tradit, quàm à legitimæ ſucceſſionis ſymbolo. *Attendite* (inquit) *à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Nota diligenter falſos Prophetas, ac Paſtores diuino Chriſti oraculo ex defectu legitimæ miſſionis, vocationis, electionis, ordinationis, quibus vera ſucceſſio conſtat, primùm ac potiſſimùm deprehendi. *Veniunt* (inquit Chriſtus) *ad vos*, non miſſi, ſed à ſeipſis currentes; non vocati à Deo tanquam Aaron, ſed ſuamet temeritate ſeipſos Eccleſiæ miniſterio intrudentes; non electi, ſed vltrò Paſtorum munus ſibi arrogantes; non ordinati, ſed ſeſe temerè ſacris functionibus immiſcentes. *Surgent* (inquit alibi Chriſtus) *Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ*, non Deo, non Chriſto excitante, vocante, impellente; ſed Satanæ ſpiritu impulſi, correpti, exagitati, vt fidei tritico Hæreſum zizania ſuperſeminent, vt in errorem inducant, ſi fieri poſſet, etiam electos. Hi ſiquidem ſunt, qui ſub ouina pelle lupum contegunt; hos Pſeudochriſtos, Pſeudoprophetas, ac Pſeudopaſtores iure appellare licet, quandoquidem & Chriſti doctrinam euertunt, & Eccleſiam omnibus, quibus poſſunt, viis conantur proſternere. Hinc non immeritò Clemens 1. in conſtitutionibus Apoſtolicis lib. 6. capite 13. ait. *Obteſtantes, vt ab eis fugerent, qui nomine Chriſti, & Moyſis, Chriſtum, & Moyſem oppugnarēt, & pelle ouis lupū tegerent. Hi enim ſunt Pſeudochriſti, & Pſeudoapoſtoli, & Pſeudoprophetæ, ſeductores, & corruptores, partes vulpium & vinearum, quæ vites depreſſas, & in terram ſparſas habent: denaſtatores, quorum opera, & ſtudio multorum*

Matth. 7.

Matth. 24.

Clem. Rom.

Digitized by Google

multorum charitas refrigeſcet. Hos tandem non Paſtores, ſed lupos vocat Ambroſius lib.7. in Luc. c.10. *Nónne lupis Hæreticis comparandi ſunt, qui inſidiantur ouibus Chriſti, fremunt circa caulas nocturno magis tempore, quàm diurno? Semper enim perfidis nox eſt, qui lucem Chriſti ſua interpretationis nebulis obducere, & quantum in ipſis eſt, fuſcare conantur.* En quo ſigno Pſeudopaſtores à legitimis Eccleſiæ Paſtoribus dignoſci debent. Qui enim à nullo ordinati ab hac legitima ſucceſsione abſunt, hos velut Pſeudoprophetas, ac Pſeudopaſtores cauendos Dominus præcipit. — Ambroſ.

QVAM doctrinam ex ipſis diuinis fontibus hauſtam tradunt vniuerſi Patres, Tertullianus de præſcriptionibus aduerſ. Hæret. ex Apoſtolica ſucceſsione Hæreticos præſcribit c.32. *Si qua audent* (inquit) *ſe interſerere ætati Apoſtolicæ, vt ideo videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt; poſſumus dicere: edant ergo origines ſuarum Eccleſiarum: euoluant ordinem ſuorum Epiſcoporum, ità per ſucceſsiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel ex Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerint, habuerit auctorem, & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt.* — Tertullian.

IRENÆVS ex hac ſucceſsione, quibus Paſtoribus obtemperandum ſit, oſtendit lib. 4. cap. 42. *Quapropter* (ait) *eis, qui ſunt in Eccleſia, Presbyteris obaudire oportet, his qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, ſicut oſtendimus: qui cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma veritatis certum acceperunt: reliquos verò, qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, & quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi Hæreticos, & malæ ſententiæ.* En quàm præclarè Irenæus legitimam ſucceſsionem ſemper cum vera fidei doctrina coniunctam docet: neque vllibi veram doctrinam abſque ſucceſsione eſſe poſſe agnoſcit: ita vt legitima ſucceſsio veram doctrinam gignat, vera autem doctrina Apoſtolicam ſucceſsionem oſtendat. — Irenæus.

HIERONYMVS cont. Lucifer. cap.9. illam tantùm veram Eccleſiam eſſe affirmat, in qua Apoſtolica hæc ſucceſsio viget. *In illa Eccleſia* (inquit) *permanendum eſt, quæ ab Apoſtolis fundata vſque ad hanc diem durat.* — Hieronym.

AVGVSTINVS paſsim, ac copioſè hanc doctrinam tradit, tum in epiſt. cont. fund. Man. tum in Pſalm. 44. vbi explicans locum illum Pſalmi. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij*, inde legitimam hanc Paſtorum in Eccleſia propagationem elicit, his verbis. *Quid eſt* (inquit) *pro patribus tuis nati ſunt tibi filij? Patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt, tibi conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi, qui ſunt per totum mundum, vnde nati ſunt? ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & illos conſtituit in ſedibus Patrum: non ergo te putes deſertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos, per quos nata es, de prole tua tibi creuit paternitas.* En quomodo Auguſtinus perpetuam Pontificum, ac Epiſcoporum, qui Chriſti ſpiritu, & Eccleſiæ ordinatione generantur, propagationem à Deo in Eccleſia inſtitutam eſſe docet. — Auguſtinus.

HOC ipſum diſertè docent Optatus lib.3. cont. Parmenian. Epiphan. Hæreſi 27. Athanaſ. oratione ſecunda cont. Arrianos, & in quæſtionibus ad Antiochum quæſt. 44. Cyprianus lib.1. ep.6. & alij Patres. — Optatus. Epiphanius. Athanaſ. Cyprianus.

Diluuntur obiecta aduerſariorum.

ARTICVLVS II.

PORRO aduerſarij, cùm nec Deum, qui per Scripturas loquitur, nec homines Apoſtolicos huius veritatis teſtes reuereantur, legitimam hanc Paſtorum ſucceſsionem ab Apoſtolis inchoatam furiosè impetunt. Ioan. Caluinus Inſtit. lib.4. cap.2. §. 2. cùm locorum ſucceſsionem impugnaſſet, omnem ſimul ſe Eccleſiaſticam Paſtorum ſucceſsionem euertiſſe iactat. Ait enim. *Cur non Aphricam citent, & Aegyptum, & totam Aſiam: nempe quia in omnibus illis regionibus deſiit ſacra hæc Epiſcoporum ſucceſsio, cuius beneficio ſe Eccleſias retinuiſſe gloriantur.* At certè Canis Caluinicus muſcam hoc loco venatus eſt. Siquidem exiſtimat nos Epiſcoporum ſucceſsionem ita vni, vel alteri loco alligare; vt ſi in iis locis ſingularis illa Epiſcoporum ſeries interrumpatur; mox tota Epiſcoporum ſucceſsio ruat: fallitur Caluinus; neque enim ita à Chriſto, & à Patribus didicimus neceſſariam ſucceſsionem ſtatuere, vt priuatis quibuſdam Epiſcopatibus eam alligare cogamur: quinimò etiamſi omnes Epiſcopatus corruerent, & ab infidelibus ita occuparentur, vt nulla prorſus Epiſcopis ſedes relicta eſſet, haud tamen ipſa ſucceſsio deſiiſſe crederetur: cùm ea non locorum, ſed perſonarum ſit; neque loca, ſed ordinatio veram ſucceſsionem præſtet. Planè malè de Eccleſiaſtica hac ſucceſsione ageretur, ſi ea inter certas locorum anguſtias intercluderetur; quandoquidem, nec noui Epiſcopatus poſt Apoſtolos erigi potuiſſent, cùm tamen tot erectos fuiſſe conſtet; & qui erecti fuiſſent, ad hanc legitimam ſucceſsionem non pertinerent. Fruſtra igitur nobis Africæ, Ægypti, Aſiæ, ac demum totius Græciæ defectum obiectat, quaſi id nos credamus Chriſtum his orbis partibus ſimul cum ſucceſsione Epiſcoporum perpetuam etiam fidem pollicitum fuiſſe. — Caluinus.

IAM verò ita aperta eſt hæc Caluini calumnia, vt nec eam longiùs refellere opus ſit.

 Atqui

Digitized by Google

Atqui inſignem Caluini inſcitiam cogor detegere. Obiicit nobis ille, Epiſcopos in his regionibus omnino defeciſſe, ob occupata ab infidelibus regna: quid tum? num idcirco ibi vera Epiſcoporum ſucceſſio deſiit? An non Epiſcopi à Pontifice perpetuò creantur, qui illarum Eccleſiarum titulo potiantur; tametſi iis ob infidelium tyrannidem, ſuo ibi munere fungi interdictum ſit? Cùm Petrus, cùm Paulus, cùm tot poſt hos Apoſtolos, Pontifices Romæ agerent, an non illis decreto Principum cautum erat, ne quidquam de Chriſtiana profeſſione publicè tractarent, aut Epiſcopi officio fungerentur; num propterea ibi Pontificum ſucceſſio eſſe deſiit? Eccleſiæ (fateor) ab infidelibus occupatæ ſuis Epiſcopis non fruuntur, id licèt non ſine arcano Dei iudicio factum ſit, adhuc tamen ſuperſtes ibi Epiſcoporum ſucceſſio viget: qui ſi minùs loco, magis tamen loci titulo iis Eccleſiis præſunt. Hæc quoad Caluinum ſatis.

Philippus de Mornay. Post Caluinum Philippus quidam de Mornay Gallus noſtri temporis Caluiniſta, nonnulla partim ex Luthero, Brentio, Muſculo, partim ex Caluino, & aliis aduerſus hanc Paſtorum ſucceſſionem argumenta colligit in tract. de Eccleſia cap. 3. quæ breuiter proponemus, ac refellemus.

Primvm argumentum eſt Caluini, quod modò confutauimus, præterquàm quòd illud addit, quòd Papa non ſemper Romæ ſedit: ſed aliquando Auinione in Galliis, ergo loci ſucceſſio non eſt neceſſaria.

Secvndvm: loci ſucceſſio nihil facit ad doctrinæ veritatem, patet id exemplo templi Ieroſolymitani, quod deſtructum eſt, & domus Silo, quæ à Deo repudiata fuit, de qua Hierem. 26. *Ite ad domum meam in Silo, ubi habitauit nomen meum ibi, & videte quid fecerim ei propter peccata populi mei.* *Hierem. 26.* Igitur non loci, ſed doctrinæ ſucceſſio requirenda eſt.

Tertivm: Armeni, Æthiopes, Græci omnes ſuarum Eccleſiarum origines antiquas oſtendunt, qui tamen ſunt vel Hæretici, vel ſchiſmatici.

Qvartvm: Patres docent loci ſucceſſionem nihil prodeſſe: vox enim Hieronymi *Hieronym.* eſt in decretis diſt. 40. Non eſt. *Non ſunt filij ſanctorum, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum*, & D. Bernardi in Concil. *Bernardus.* Rhemenſi: *quid prodeſt ſi Canonicè eligantur, & non Canonicè viuant?* Cypriani epiſt. 4. *Plebs obſequens præceptis Dominicis à peccatore præpoſito ſeparare ſe debet.* *Cyprianus.* Idem docet Irenæus libro 4. cap. 44. *Irenæus.*

Hæc quatuor argumenta, quandoquidem locorum ſucceſſionem impugnant, nullum nobis negotium faciunt; neque enim locorum (vt diximus, ſed perſonarũ ſucceſſio præcipuè

A ſertim in priuatis Epiſcopis inſpicienda eſt, quapropter facilè illis damus locorũ ſucceſſionẽ in Epiſcopis non eſſe omnino neceſſariã; tametſi ea in Eccleſia, quoad fieri poteſt, ſeruari debeat. Illud verò quod de Pontificis ſucceſſione attingit, quam loco non vult eſſe alligatam, ea inductione, quòd Romanus Põtifex aliquando Romæ, interdũ Auenioni ſedit; planè diuerſum eſt: neque enim eadẽ ratio Pontificis, & Epiſcoporũ ſucceſſionẽ cõprehendit. Nam Epiſcoporum ſucceſſionem certo loco alligatam non eſſe, propterea aſſentior, quòd nulli priuato Epiſcopo Diuino
B iure aliqua ſedes deſtinata fuerit, quæ neceſſariò ad ſucceſſores tranſeat: ſed locorum conſtitutio, ac Epiſcopalium ſedium erectio tota à Pontifice pendeat: quò fit, vt Pontifex nouum Epiſcopatum erigere, & antiquum iuſtis de cauſis mutare poſſit.

At Pontifex cùm ſingulari Dei iuſſu Romanum Epiſcopatũ adierit, vt teſtatur Marcellus 1. epiſt. ad Antiochenos, neque niſi ex ſingulari Dei mandato, vel ſaltẽ ex cauſa illũ mutare valeat, ita Romano Epiſcopatui alligatur, vt idẽ, & orbis, & vrbis Epiſcopus eſſe debeat. Quam ob cauſam hallucinatur Phi-
C lippus, cùm Pontificẽ exiſtimat ſedẽ, ac titulum aliquando mutaſſe, eũ prius Romæ, poſtea Auenioni ſedit: neque enim tunc ſedem, aut titulum, ſed locũ duntaxat mutauit: neq; cũ Auenioni ſederet, propterea Auenionẽſis, ſed Romanus Epiſcopus appellabatur: haud ſecus, quàm cùm nuper Ferrariæ Clemens 8. moraretur, haud Romani Epiſcopi titulũ in Ferrarienſem mutauit. Sedit igitur Auenioni, atque vt orbis Epiſcopus ibi ditionem ſuã in Eccleſias exercuit, cùm tamẽ Romani Epiſcopi appellationem nunquam dimiſerit.

Porro alio argumento perſonarum ſuc-
D ceſſionem oppugnat. *Eccleſia*, inquit, *vera doctrina, nõ perſonis innititur, igitur perſonarum ſucceſſio non poteſt eſſe vera Eccleſiæ nota.* Antecedẽs probatur. Nero enim ſucceſſit Auguſto, & Cõmodus Marco Aurelio, & Manaſſes Ezechiæ, & quamplures in Eccleſia Romana Põtifices mali extitêre, qui tamen bonis ſucceſſerunt: quòd ſi perſonarum ſucceſſioni, non ſanè doctrinæ Eccleſia inniteretur; poſſet Eccleſia ex infidelibus, & Hæreticis tantũmodo cõſtare, qui verã fidei doctrinã nõ profitẽtur. Quare Tertullianus de Præſcr. Hæret. cũ ait, *Tertullian.* cõnſanguinitatẽ doctrinæ requiri: & Irenæus *Irenæus.*
E lib. 4. c. 42. cũ ait, illis Presbyteris obaudiendũ eſſe, qui chariſma veritatis acceperũt, ad purã doctrinã neceſſariã Eccleſię notam referunt.

Egregivs ſanè ſophiſta, cũ à vera doctrina probationẽ petere deberet, à morib⁹ venatur. Quid quæſo morũ probitati, vel improbitati cũ doctrinę veritate, aut falſitate cõmune eſſe põt: Bono Samueli ſucceſſit in regno Iſraëlitico malus Saül; nũ is propterea Hæreticus,

aut

A aut infidelis fuit? Num verã Eccleſiæ ſucceſſionem proſcindit, quòd malus bono ſuccedat, ſi is in fide integer maneat? Planè ſi ita eſt, quòd morum corruptionem veræ doctrinæ interitus ſequatur: ſanè de Caluiniana Religione actum eſt: fateatur Philippus, neceſſe eſt, iugulatam apud Caluinum, & Caluiniſtas eſſe veram fidei doctrinam, vbi tam aperta morum improbitas vbique ſpectanda ſe offert.

Qvid ais Philippe, Eccleſiam vera tantùm doctrina nõ perſonis internoſci? ſi rudes, ſi ignaros, ſi vulgares homines, ac plebeos ad Eccleſiam tantùm accerſeres, id fortè ſuſpica- B remur. Nam cùm huiuſmodi in Eccleſia nulla ſucceſſione teneãtur, nõ eſſet cur in Eccleſia ſucceſſio quærenda eſſet: ſed cùm non tantùm rudes, ac gregales homines, ſed etiam Paſtores in Eccleſia à Deo conſtituti ſint, ex quibus propterea Eccleſiaſtica ſucceſſio ortũ habet, quòd hi perpetuò veram doctrinam fidelibus populis tradere, ac in Eccleſia cuſtodire debeant: inde non ſolam doctrinam ad Eccleſiæ notam ſufficere, ſed priùs Paſtorũ ſucceſſionem, à quibus vera doctrina petẽda eſt, neceſſariam dicimus. *Tertullian.* Id docent Tertullianus & Irenæus his locis, quos Philippus perperã ſibi C vendicat. Nam Tertullianus cùm doctrinæ conſanguinitatem cum Apoſtolica doctrina commendat, id docet, quod vniuerſa Eccleſia Catholica cõtra Caluiniſtas docet: nimirum, eam ſolam doctrinam in Eccleſia veram cenſendam eſſe, quæ per omnia cum antiqua doctrina conſpirat, & Apoſtolicæ doctrinæ conſanguinea eſt. At quæ ea ſit, ibidẽ aperit, cùm ait, eam Apoſtolicam doctrinam cenſeri, quæ ad nos vſque per legitimos Eccleſiarum Apoſtolicarũ Paſtores delata eſt. *Quid* (inquit) *Apoſtoli prædicauerint, & hic præſcribam non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apo-* D *ſtoli condiderunt.* Ex quo tandem infert, omnes illas doctrinas velut ſuſpectas reſpui debere, quæ vel cum antiquitate pugnant, vel cum ea doctrina non conſpirant, quæ ab Eccleſiæ Paſtoribus tradita eſt. *Si* (inquit) *hæc ita ſunt, conſtat omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus, & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præiudicandam, quæ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum.*

Vides Philippe Tertullianum, quem tuæ cauſæ primum tibi Patronum aſciueras, apertè tibi aduerſari, neque eum vnquam Calui- E niſtico more ſenſiſſe, ſola doctrina veram Eccleſiam agnoſci; ſed potiùs veram doctrinam legitima Paſtorum ſucceſſione probari: ita vt priùs legitima Paſtorum ſucceſſio quærenda ſit, tum ex ea vera doctrina exploranda, vt ex his tandem vera Eccleſia, velut certiſſimo ſymbolo deprehendi queat.

At neque illi magis fauet Irenęus, quin potiùs miror, qua fronte illum proferat, cũ apertiſſimè cum ipſo pugnet. *Irenæus.* Hæc Irenæi verba ſunt, quæ ille citat. *Quapropter eis, qui ſunt in Eccleſia, Presbyteris obaudire oportet, his qui ſucceſſionẽ habent ab Apoſtolis, ſicut oſtẽdimus; qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certũ ſecundùm placitum Patris acceperunt. Reliquos verò, qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, & quocunque loco colliguntur, ſuſpectos habere, vel quaſi Hæreticos, vel malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes, & elatos, & ſibi placentes.* Quid magis his verbis Irenæus commendat, quàm legitimam in Eccleſia Paſtorum ſucceſſionem; ex qua certum veræ doctrinæ chariſma defluere præclarè agnoſcit? Quibus verbis euidentiùs tum Philippi, tum Caluiniſtarum, ac Lutheranorum ſententiam proſternere potuiſſet, quàm quòd eos docet ſuſpectos, ac Hęreticos habendos eſſe, qui veram doctrinam aliunde, quàm à legitima Paſtorum ſucceſſione deſumunt? id planè eſt, ac ſi apertè diceret, veram Eccleſiæ doctrinam ad Paſtorum ſucceſsionem examinandã eſſe, ac propterea priùs legitimã Paſtorum ſucceſſionem tanquam veræ doctrinæ traducem, ac magiſtram quæri oportere, quàm ipſam doctrinam; quæ tandiu ſuſpecta eſſe debet, donec ab Eccleſiaſtica ſucceſsione probetur. Ex his patet verborum Irenæi ſenſus.

At certè exiſtimo tam Philippum, quàm cæteros aduerſarios falli, dum arbitrantur nos Paſtorum ſucceſsionẽ à vera doctrina ſeiungere, ac ſeiunctam verę Religionis ſymbolum ſtatuere: quaſi Paſtorum ſucceſsio per ſe abſq; vera doctrina conſiſtat, aut veram Eccleſiam demonſtrare ſufficiat. At addiſcãt, quæ ſit Catholicorum ſententia. Id enim Catholici aſſerunt, legitimam Paſtorũ ſucceſsionem in Eccleſia nunquã omnino à vera doctrina diuelli poſſe: id enim ſępe pollicitus eſt Chriſtus, cùm diſcipulos alloquens, quos Paſtores Eccleſiæ conſtituerat, quique vniuerſos Eccleſiæ præſules repræſentabãt, ait Ioan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium paracletũ dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis.* &c. & infrà, *Paracletus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* *Ioan. 14.* Item Matth. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* *Matth. 28.* Quapropter cùm eam inter certiſsimas veræ Religionis notas reponimus, nunquam à vera doctrina ſecernimus. Neque tamen id ita accipi æquum eſt, quaſi nullus Eccleſiæ Paſtor à vera doctrina poſsit excidere; cùm pleroſque decidiſſe compertum ſit: id tamen conſtanter aſſerimus, Paſtores nunquam ſimul omnes poſſe à fide deficere, & ſi qui fortè à fide deſiſcunt, non ampliùs Eccleſiæ Paſtores, ſed hoſtes potiùs cenſendos eſſe. Quamobrem eam duntaxat legitimam Paſtorum ſucceſsionem agnoſcimus, qua legitimè ordinati, vnam eandémque cum Apoſtolis orthodoxam doctrinam ſeruant.

A ATQVE hanc Paſtorum ſucceſſionem, non veram doctrinam, licèt ea ſemper cum vera doctrina coniuncta ſit, veræ Religionis ſymbolum ſtatuimus; ea ratione, quòd ſucceſſio ſit prior, ac notior vera doctrina, ſicut inſtrumentum eſt prius ſuo effectu, vt tuba eſt prior ſono, truncus folijs, floribus, ac fructibus prior agnoſcitur. Eccleſia enim nullo modo abſque Paſtoribus veris, & legitimis poteſt conſiſtere: quod apertè docet Paulus, cùm Rom. 10. ait fidem ex auditu concipi.

Rom. 10. *Fides enim ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti: ſed quomodo audient ſine prædicante? & quomodo prædicabunt niſi mittantur?* Præcedat B ergo auditus fidem, quæ veram doctrinã cõplectitur, auditum prædicatio; prædicationẽ miſſio, miſſionem verò legitima Paſtorum electio, & ordinatio, vt ſuperiùs diximus. Hinc manifeſtum eſt, quòd cùm de vera doctrina plerumque dubitare contingat, nulla certior via ſit ad illius veritatem inueſtigandam, quàm eam ab Epiſcoporum, ac Pontificum ſucceſſione, quæ veræ doctrinæ hæres eſt, quærere. Hac enim ratione Tertullianus de Præſcript. veram doctrinam aduerſus ſui

Tertullian. temporis Hæreticos venatur. *Apoſtoli* (inquit) *Eccleſias apud vnamquamque ciuitatem condiderunt,* C *à quibus traducem fidei, & ſemina doctrinæ exinde cæteræ Eccleſiæ mutuatæ ſunt.*

QVAMOBREM ruit illa Philippi conſequẽtia; quòd ſi ex perſonarum ſucceſſione, non ex doctrina vera Religio agnoſceretur, ſequeretur Eccleſiam ex infidelibus componi poſſe, dummodò ibi perſonarum ſucceſſio ſeruaretur. Ruit, inquam, hoc malè elaboratũ conſequẽs: quandoquidem nec perſonarum ſucceſſio, qualis illa eſt, quæ in Eccleſia à Deo inſtituta fuit, & quam nuper deſcripſimus, ſine vera doctrina eſſe poteſt: neque vera doctrina aliunde, quàm per os Paſtorũ legitimè D ſibi ſuccedentiũ eloqui vllo modo valet. Ita fit, vt Paſtorum ſucceſſio perpetua ſit veræ doctrinæ parens, & vera doctrina illius ſit quodãmodo Diuina quædã, ac legitima proles; quæ Diuino ſpiritu cõcepta, nullos nõ tã abortus timet, quàm perpetua propagatione excreſcit. *Donec*, vt ait Paulus, *occurramus omnes in vnitatem fidei, in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Chriſti.*

Cheironius. RESTAT, vt Iſaac Cheironij argumentum proponamus, examinemúſque, an fortè Philippo acutior, ac perſpicacior ſophiſtes fuerit. Is reſponſione ad Porſani admonitiones: qui E libet Geneuæ impreſſus fuit anno 1600. cap. de ſucceſſione, huiuſmodi contra Eccleſiaſticam perſonarum ſucceſſionem argumentum mouet. Nota, vel ſignum Eccleſiæ, vel eſſentiale eſt, vel accidentarium: nõ accidẽtarium: nam accidentarium ſignum cœpit eſſe, quia tempus fuit, quando non erat; & ab aliquo accepit initium, & incrementum: igitur A eſſentiale eſſe debet. Hoc eſt Cheironij fundamentum, ex quo poſtea tricipitis argumenti ſui monſtrum parit, quod ſtatim aperiemus. At reuera nimis labile, ac arenoſum fundamentum ſternis Cheironi, cui quicquid ſuperſtruxeris, labi aliquando neceſſe ſit. Signum Eccleſiæ non accidentarium, ſed eſſentiale, ac intrinſecum eſſe vis. Nouum prorſus, ac inauditum audio: ſed tuum eſt, ac tuorum nouis ſemper propoſitionibus, ac ignotis ludere. At ego antiquum oppono. Antiquum eſt Cheironi, quòd ſignum, quo res aliqua agnoſci debet, notius ſimpliciter eſſe debet ipſa re; B quid eſt ipſa re? ipſa ſcilicet natura, ac eſſentia rei. Noſtin' vnquam familiarem tuum Philippum? vnde noſti? an non ex aliquo ſignõ, quo illum à cæteris diſcernis? Age, ſignum illud eſſentiale, an accidentale eſſe debet? Certè pluſquam lynceis oculis te præditum eſſe oportet, ſi indiuidualem, ac eſſentialem ipſius differentiam, qua à cæteris perſonis diſcernitur, ſolus perſuaſiſſe te exiſtimas: quæ hactenus omnibus ignota fuit. Quis mortalium id vnquam præter Cheironium ſibi arripuit, vt rerum eſſentias perfectè cognoſcat? cùm teſte Philoſopho 2. Me- Ariſt. 2. Metaph. C taph. ſicut oculus noctuæ ad lumen Solis, ita intellectus noſter ſe habeat ad manifeſtiſſima naturæ. Cùm igitur Philippum noſti: atque à cæteris, qui tibi familiares non ſunt, ſecernis, non per intrinſecum, ac eſſentiale ſignum, ſed per extrinſeca, ac notiora accidentia noſti, quæ oculis ſpectanda ſe offerunt; vel ex vultus diuerſitate, vel ex figura, vel ex coloribus, lineamentis, ac cæteris accidentariis ſignis. Qua igitur ratione, cùm de extrinſeco, ac viſibili veræ Religionis ſigno agitur, quo à falſa dignoſci queat, ad eſſentiale, ac intrinſecum ſignum confugis; niſi eò D ſpectes, vt omnia veræ Religionis ſigna, quibus illa agnoſci poſſit, è medio tollas?

AT accidentarium ſignum (ait) cœpit eſſe, quia tempus fuit, quando non erat. Adhuc noua doces, & adhuc laberis Cheironi: an ignoras, quòd calor, quo ignis agnoſcitur, ipſi igni accidens eſt? Quis tamen vnquam ſenſit tempus fuiſſe, quando calor in igne non erat? Homini accidens eſt, eſſe riſibilem, eſſe quantum, eſſe qualem, nec tamen homo vnquam fuit abſque riſibilitate, aut quantitate, aut qualitate. An ita rudis es, vt in ipſis Dialecticis rudimentis labores; cùm ipſi tyro- E nes, qui vix ſupremis labiis Logicalia fundamenta deguſtarunt, non ignorent accidentium aliqua eſſe propria, alia communia, alia ſeparabilia, alia inſeparabilia? Quò fit, vt cùm ex his quodlibet ad aliquid ſignificandum aſſumptum fuerit, accidẽtarium ſignum ſit; quamobrem cùm veræ Eccleſiæ ſignum, eò quòd inſeparabiliter eam comitari debeat, accidentarium eſſe non poſſe autumas, nimis

apertè

apertè hallucinaris. Quòd ſi addiſcere vis quale ſit, ac eſſe debeat veræ Religionis ſignum. Dico illud accidentarium eſſe debere, non quidem vt communium, ac ſeparabilium accidentium more, illud aliquando ab ea ſeparari poſſit, aut eo vera Religio carere vnquam valeat, ſed illi ita proprium, ac inſeparabile eſſe agnoſcimus, vt ipſam quoque veræ Religionis naturam comitetur. En quo fundamento inniteris Cheironi, quod facillimè ex ſe ipſo ruit.

Iam argumentum illius tricorne expendamus. Primum argumenti caput eſt. Legitimum veræ Religionis ſignum cum ea debet naſci, & inchoari: ſed ſignum hoc ſucceſſionis non eſt natum cum vera Religione, neque cum illa inchoatum fuit. Id patet, quia Eccleſia naſcens nullam habuit huiuſmodi ſucceſſionem. Probatur: nam tempore Apoſtolorum inter ipſa Eccleſiæ initia (vt teſtis eſt Rabanus Maurus in epiſt. ad Regembaldum) omnibus conceſſum erat euangelizare, & baptizare, & Scripturas in Eccleſia explanare. At ſi omnes euangelizabant, baptizabant, & Scripturas explanabant, ſucceſſio nulla erat: tot ferè mendacia hîc congerit Cheironius, quot verba profert. Quis craſſa hac, & tam ſupina argumentatione præter Cheironium vnquam vſus fuiſſet? Itáne concludis Cheironi, nulla in naſcenti Eccleſia ſucceſſio viguit, quia omnes euangelizabant, omnes baptizabant, omnes Scripturas interpretabantur: quid inde inferre vis? Certè, vt nullos tunc in Eccleſia paſtores fuiſſe: vel omnes æquè extitiſſe paſtores. En quomodo Cheironius araneæ inſtar venenum ex Patrum floribus colligit. Rabanus copioſum Spiritus ſancti munus fidelibus infuſum inter illa Eccleſiæ initia, eo teſtimonio explicat, quo fiebat, vt plerique dono linguarum accepto, alij Chriſtum prædicarent, alij Scripturas interpretarentur. Id Rabanus illis verbis inſinuat: falſum enim eſt, omnes dona linguarum accepiſſe, aut Scripturarum interpretationis munere præditos fuiſſe: cùm id apertè refellat Paulus 1. Cor. 12. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?* Rabanus igitur omnes tunc euangelizaſſe ait, quibus id munus ab Apoſtolis commiſſum erat: omnes Scripturas interpretabantur, qui hoc ipſum donum à Spiritu ſancto acceperant. Omnes denique populum docebant, quotquot huic muneri idoneos Apoſtoli, per manus impoſitionem, ad diuerſa Orbis loca deſtinaſſent: vt manifeſtū eſt in Actis Apoſtolorum cap. 13. de Saulo, & Barnaba; qui à paſtoribus Antiochenæ Eccleſiæ diuino iuſſu, ad hæc munera obeunda per ma-

Rabanus.

A nus impoſitionem dimiſſi ſunt.

Sed quid horum obſecro ſucceſſionem aut minuit, aut tollit? Num propterea nulla eſt in Eccleſia ſucceſſio, quia multi ſunt verbi miniſtri; multi Doctores; multi paſtores? immò inde te potiùs decebat Cheironi inferre, veram tunc fuiſſe in Eccleſia ſucceſſionem: cùm ibi legitima ſucceſſio agnoſcatur, vbi paſtores, ac Doctores legitimè ordinantur, ac mittūtur: vt inter Eccleſiæ initia factū eſt: nam & ſeptem Diaconi ab Apoſtolis ordinati ſunt, Petrus Clementem Epiſcopum inſtituit, Paulus Timotheum, ac Titum: il-
B lum Epheſi, hunc Cretæ: ac deinde per totam Aſiam Epiſcopos, ac Preſbyteros diſtribuit. Vides ſucceſſionem in ipſis Eccleſiæ primordiis floruiſſe.

At quid moror? Si Eccleſiaſticam Paſtorum ſucceſſionem tollere cupiebat Cheironius, planè alio argumento illi probandum erat, nullos tunc fuiſſe in Eccleſia Paſtores: nam vbi legitimi in Eccleſia Paſtores exiſtūt, ibi veram ſucceſſionem eſſe neceſſe eſt: quæ non niſi ſublatis Paſtoribus auferri poteſt. At quæ eſſet Cheironij inſania, ſi Apoſtolos, qui tunc in Eccleſia erant, & Eccleſiam
C regebāt, Paſtores fuiſſe negaret? quod ſi ij Paſtores erant; planè non argumēto, ſed aperta inſania agit Cheironius, cùm nullam tunc in Eccleſia Paſtorum ſucceſsionem fuiſſe autumat. Primò igitur hoc argumenti capite exciſo, ad ſecundum venio.

Secundum argumenti caput eſt. *Quod non doctrina Eccleſiæ, ſed auctoritate perſonarum introductum eſt, vim notæ perpetuæ obtinere non poteſt. Talis eſt ſucceſsio, quæ ex perſonarum auctoritate tantùm vitam habet, non ex doctrina Eccleſiæ: vt patet ex teſtimonio Tertulliani, qui in exhortat. ad Caſtit. ait: differentiam inter ordi-*
D *nem, & plebem conſtituit Eccleſiæ auctoritas.* Vir iſte, vt Paſtorum ſucceſſionem euertat, qua ſe premi animaduertit, vniuerſa confundit, & naufragantium more, quæcunque obuia illi fiunt, tam quæ ad rem, quam quæ non ad rem faciunt, manu arripit: immò, inſanorum inſtar, dum aliis interitum ſe parare exiſtimat, propriam ſibi necem molitur. Succeſsio, inquit, introducta eſt in Eccleſia ex auctoritate perſonarum. Adhuc velut rudi, ac ignaro illi termini explicandi ſunt, & quid ſucceſsionis nomine ſignificetur, docendum: diſcat igitur duo in
E ſucceſsione includi; Paſtorum auctoritatem, & ordinationem: quodnam horum perſonarum auctoritate inſtitutum eſt? num Paſtorū auctoritas? ſi id affirmat, videat ne totam Euangeliorum veritatem peruertat: an non Chriſtus Apoſtolos Paſtores inſtituit, illis verbis. *Sicut miſit me pater, & ego mitto vos?* an non iis auctoritatem Paſtorum contulit, cùm ait. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram,*

erunt ligata & in cælo,& quæcūque ſolueritis, &c. A
Ioan.10. *Qui vos audit, me audit,& qui vos ſpernit, me ſpernit*. Paulum nunquámne legit docentem Paſtores in Eccleſia à Deo conſtitutos eſſe ad
Ephe.4. Epheſ. 4. *Et quoſdam quidem dedit Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſto-*
Act.20. *res,& Doctores*, &c. Et Actorum 20. eundem teſtantem Epiſcopos à Spiritu ſancto ad Eccleſię regimen delectos eſſe? *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Quòd ſi Paſtores à Deo inſtitutos eſſe non recuſas: iam non eſt, cur Paſtorum ordinationem hominum inuentum eſſe accuſes, aut à Deo B profectam eſſe dubites; præſertim cùm Paulus dicat, neminem honorem ſibi aſſumere debere, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron:& ex Scripturis exploratum ſit, Paulum per manus impoſitionem Timotheum, ac Titum Epiſcopos ordinaſſe;& cæteros Apoſtolos multos vbique Epiſcopos eadem manuum impoſitione creaſſe. Denique ſicut à Deo legitima Paſtorum inſtitutio profecta agnoſcitur, ſic & legitima ordinatio, ſine qua ipſa inſtitutio eſſe non poteſt. Ex his igitur cùm legitima Paſtorum ſucceſſio conſtet, cùm vtrumque à Diuina auctoritate emanet, fruſtra hęc hominum auctoritate incerta eſſe obiectas.

AT quid Tertullianus: Docet (inquit) differentiam inter ordinem,& plebem Eccleſiæ auctoritate conſtitutam fuiſſe, at Tertullia-
Tertullian. num audiamus. *Differentiam* (inquit Tertull.) *inter ordinem, & plebem conſtituit Eccleſiæ auctoritas, & honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus à Deo*. Primùm quidem Tertullianus hoc loco non agit de differentia ordinis Eccleſiaſtici, quatenus à plebe per ordinationem diſtinguitur, ſed de differentia conſeſſus Sacerdotum, ac plebis in Eccleſia, vt apertum eſt ex D poſtremis illis verbis, quæ priora declarant. *Et honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus à Deo*. Tum etiam per alia, quæ hæc immediatè ſequuntur, addit enim: *vbi Eccleſiaſtici ordinis eſt conſeſſus, & offert, & tingit Sacerdos, qui eſt ibi ſolus*. Nam cùm de ordinatione agit, eum honorem non ab Eccleſiæ auctoritate pendere, ſed Dei ſanctificatione Sacerdotibus collatum eſſe apertè tradit. *Et honor* (inquit) *ſanctificatus à Deo*. Porrò Eccleſiaſticum conſeſſum ordinis Sacerdotalis,& plebis, vt ſcilicet Sacerdotes ſuperiorem, plebs inferiorem in Eccleſia locū teneat: nemo ab ipſa Eccleſia di- E ſpoſitum eſſe dubitat, cùm illius ſit, proprium cuique locum tribuere. Hic igitur verborum Tertulliani germanus (vt arbitror) eſt ſenſus, vt conſeſſus Eccleſiaſtici gradus diſpoſitionem inter ordinem Sacerdotalem, & plebem Eccleſiæ auctoritati tribuat. Honorem verò ordinationis ad Dei ſanctificationem referat.

ALIVM quoque ſenſum hæc Tertulliani verba ferre poſſunt, eúmque legitimum: nimirum, quòd duo ſint, quæ differentiam inter Paſtores, & plebem conſtituunt, nempe Eccleſiæ auctoritas,& honor à Deo inſtitutus, honor quidem, ac dignitas Paſtorum à Deo ſanctificata, ac inſtituta ſunt, qua plebi ſuperiores eſſent, ac eidem præeſſent: hæc verò dignitas à Deo inſtituta, Eccleſiæ auctoritate confirmata fuit, ac per differentiam conſeſſus declarata.

VIDES Cheironi, te tuæ cauſæ ex Tertulliano propriā necem accerſere, ac tecum pugnare Tertullianum, quem tibi Patronum adhibueras: neque enim aliud his verbis præ ſe fert Tertullianus, cùm ait honorē, qui per ordinatum conſeſſum Paſtoribus defertur, à Deo eſſe ſanctificatum: præterquàm quòd Paſtorum legitimè ordinatorum ſucceſſio, ac conſeſſus idcirco toti Eccleſię venerabilis eſt, quòd ea non ex hominum, ſed ex Dei inſtitutione, ac ſanctificatione manat.

SED tertium argumenti cornu expendamus. *Sed & maius* (inquit Cheironius) *argumentum moueo, cuius auctor etiam mihi Tertullianus: immò ipſe Chriſtus*. Maiora polliceris, Chei- C roni, expecto, nam minima, ac leuiſſima ſunt, quæ hactenus protuliſti: atque vtinam huius maioris argumenti is, qui ſe frequenter Chriſtum, & Angelum lucis ſimulat, auctor tibi non eſſet.

ECCLESIÆ (ait) *illius, cuius nullus ordinis Eccleſiaſtici cōſeſſus eſt, nulla ſucceſſio eſſe poteſt: ſed vbi tres* (ait ibi Tertullianus) *Eccleſia eſt, licet laici. Si verò abs te quærerem notam illius triperſonalis Eccleſiæ, ſucceſſionem non poſſes dare, laici enim omnes*. Hactenus illius verba ſunt. Expectabam, quid tumidi Cheironij montes maius parerent, at maius fateor mendacium pepererunt, maius item tum impietatis, tum imperitiæ ſignum eructarūt, quæ riſum potiùs, quam admirationem pariant. Quid eſt Cheironi? vix Tertullianum Eccleſiæ conſeſſum docentem protuliſti, mox eundem illum negantem obiectas: ſic inuitum illum ſibi ipſi contradicere cogis: at ſi ſecum ipſe pugnat, quo pacto eū tibi patrocinari putas? En maius,& apertius Cheironij mēdacium. *Vbi tres, ait Tertullianus, ibi Eccleſia eſt, licet laici*. Sed non totam ibi Eccleſiam eſſe dicit, nō perfectam, non integram. Malè igitur Tertullianum tractas, ac nobis obijcis: ſed Tertulliano omiſſo, rem ipſam expendamus. Triperſonalem Eccleſiam ex ſolis laicis conſtitutam nobis offert Cheironius, hoc caſu propoſito: Si tota Eccleſia periret, tribus tantùm laicis in ea veris fidelibus relictis; vbinam ſucceſſio eſſet, cùm ij tres laici ſint, nō Paſtores, quibus ſucceſſio debetur? Quis huius argumenti acumen nō admiretur? quo priùs Paſtorum ſucceſſio ſublata ſupponitur, tū poſtea arguitur: vbinam

vbinam eſt ſucceſſio? At cur potiùs Cheironi Eccleſiam totam non expellis, vt liberiùs inde inferas, nulla Eccleſiam ſucceſſione teneri? maxima hæc tua impietas eſt, qua Scripturarum veritatem euertis: dum Eccleſiam Paſtoribus ſpolias: hac impietate aduerſus Paulum pugnas, qui Paſtores à Deo datos eſſe affirmat, vſque ad orbis interitum, & conſummationem ſanctorum. Hanc ipſam in Chriſtum extendis, qui Apoſtolis, qui vniuerſorum Eccleſiæ Paſtorum imaginem gerebant, ſe perpetuò vſque ad ſupremum orbis occaſum adeſſe pollicitus eſt. *Ecce*, inquit, *ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſaculi.* Iam ſi Apoſtoli, atq; adeò ipſe Chriſtus perpetuos Eccleſiæ Paſtores pollicentur, vt nunquam defuturos affirment, túnc ita impiè Eccleſiam proſternis, vt omnes ab ea Paſtores auelli poſſe contẽdas? an non hac impietate, & Deum mendacem tibi fingis, mentitum Paulum, ac Spiritum ſanctum Scripturarum auctorem, vel inconſtantem, vel promiſſæ fidei fractorem tibi perſuades?

QVAPROPTER impium, ac impoſſibile nobis obiicis Cheironi, cùm laicalem tantùm Eccleſiam nobis conſtituis: non quidem quòd ipſa rei natura facto repugnet, ſed quòd ipſa Diuinarum promiſſionum ſtabilitas factum omnino tollat: quare minimè hãc Eccleſiam accipimus: immò verò illi cum tota Scriptura anathema dicimus. At verò lubet argumentum in Cheironium retorquere, qui veræ Eccleſiæ notam in veræ doctrinæ vſu conſtituit: nam ab illo quæro: ſi daretur illa triperſonalis Eccleſia, quæ laicorum imperitorum eſſet, apud quos nullus eſſet veræ doctrinæ vſus: quiſnam illam ex vera doctrina Eccleſiam eſſe agnoſceret? vides Cheironi, dum nimis lynceus, atque acutus videri vis, te tibi maiores tenebras offundere: quibus, & tua ſymbola ſepelis.

DISCE igitur, cùm Eccleſiam ſuis ſymbolis demonſtramus, nos non Eccleſiæ partem, non imperfectam, non mutilam; ſed totam, integram, perfectam, omnibus ſuis partibus conſtantem, qualis à Scripturis deſcribitur, oſtendere: quæ ſanè tunc integra, ac perfecta eſt, cùm ſuis Paſtoribus conſtat.

An ſucceſſio Pontificis ſit neceſſaria.

ARTICVLVS III.

BEATVM Petrum à Chriſto Opt. Max. totius Eccleſiæ Pontificatũ aſſequutũ fuiſſe triplici illo præſertim oraculo Matt. 16. (Matth. 16.) *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, tum eodem cap. cùm ait. *Et tibi dabo claues Regni cælorum. Quod cumque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum, & in cælis.* Et tandem Ioan. 21. (Ioan. 21.) *Simon Ioannis diligis me plus his? Domine, tu ſcis, quia amo te. Paſce oues meas*, aliàs fusè demonſtrauimus, cùm de vnitate capitis viſibilis diſceptaremus. Hoc igitur ſuppoſito tanquam certo, ac indubitato, modò demonſtrandum ſupereſt, ſupremam hanc Petri in Eccleſia poteſtatem, ac Pontificatum minimè cum Petro extinctum fuiſſe; ſed ad ſucceſſores neceſſariò tranſiiſſe, ac proinde Pontificum ſucceſſionem in Eccleſia non tantùm neceſſariam, verùm etiam ipſo diuino iure inſtitutam fuiſſe.

PRIMVM igitur huius rei teſtimonium eſt, antiquiſſima ipſa Pontificum inſtitutio, quæ non ab hominibus; ſed à Deo in Eccleſia introducta fuit: nam cùm primùm in Adam Eccleſia inchoata fuit, exinde Pontificum ſucceſſio effluere cœpit: nam quamuis ab ineunte illa Eccleſiæ ætate, Pontificũ nomen priſcis illis Patribus ignotum eſſet, quippe qui ſolo Patrum, ac Maiorum nomine contenti erant, vt ſatis apertè Scriptura teſtatur Deut. 32. (Deut. 32.) *Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi, Maiores tuos, & dicent tibi*, tum Dauid Pſal. 43. (Pſal. 43.) *Deus auribus noſtris audiuimus, Patres noſtri annunciauerunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum*, &c. Attamen nulli fas eſt dubitare, rem, & munus Pontificum Patriarchas illos obiiſſe, cùm & oblationes Deo offerrent, & victimas immolarent; & legales benedictiones liberis impertirent; demum, quæ Sacerdotalis muneris erant, ſupremo iure exercerent: quod Pontificium ius continuata ſucceſſionis ſerie annuente Deo in primogenitos transfundebatur. At verò trãſlata ab Ægypto in Palæſtinã Synagoga; cùm legem, ac cæremoniales ritus Hebræus populus à Deo accepiſſet; tunc qui primatum Sacerdotij in Eccleſia gerebant, primùm Pontifices ſunt appellati, ſic dicti (vt ait Sceuola) (Sceuola.) à poſſe, & facere: eò quòd omnia, quæ ad ſacra pertinerent, facere poſſent: & illius ſcitis ſacra omnia, tam priuata, quàm publica, ac ſacrorum hominum congregationes ſubiicerentur. Horum nunquam interpolata ſucceſſio, vſque ad Chriſtum tranſmiſſa fuit, quorum integer catalogus, & nulla ex parte corruptus, hactenus extat apud Ioſephum (Ioſephus. Iud.) antiquit. lib. 20. c 8. & de bello Iudaico lib. 1. & ſequentibus ſparſim, quem auctor ille accuratè conſcripſit, vnà cum Hiſtoriis Iudæorum, habita cuiuſque ſucceſſionis ratione: vnde conſtat Pontificum ſucceſſionem iam olim in Patriarchis inchoatã, apud Hebræos ſummam ex Dei inſtitutione, quæ clarior tunc emicuit, auctoritatem eſſe adeptam.

CVM verò ad Chriſti tempora Hebræorum Synagoga perueniſſet, noua ſibi ſuccedente Chriſti Eccleſia, noua quoque Chriſtianorum Pontificum ſeries à Deo inſtituta cœpit. Ac primus in hac Põtificis ſede Chriſtus Opt. Max. Dei filius, Pontifex à Patre

collo

Pſ. 160. *Heb. 9.*

collocatur; ita atteſtante Pſalmographo. *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.* & Paulo ad Hebræos 9. *Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per amplius, & perfectius tabernaculum,* &c. Qui electo Petro ſuæ ſedis ſucceſſore, perpetuam, ac nunquam interruptam Pontificum ſucceſſionem in Eccleſia eſſe voluit. A

Synod. Nicena. Synod Conſtantin.

HVIVS rei fidem ex ipſo Symbolo Nicenæ, ac Conſtantinopolitanæ Synodi accipere lubet. quas D. Auguſt. paſſim; immò ipſimet aduerſarij, vnà cum duabus aliis Epheſina, & Chalcedonenſi abſque vlla exceptione recipiunt. Hæ ſiquidem Eccleſiam Apoſtolicam credendam proponunt; ea ratione, quòd ea ab Apoſtolis fundata, eam fidem, ac Religionem non caſu, aut fortuna; ſed legitima Pontificum ſucceſſione, ac veluti hæreditatio iure poſſideat, quam Chriſtus Apoſtolis tradidit, quam etiam Eccleſia ſub Apoſtolis conſtituta ab eiſdem accepit. B

NAM quo pacto Eccleſia Apoſtolica appellari poſſet, niſi ea ab Apoſtolis, præſertim à Petro Apoſtolorum vertice, per legitimam ſucceſſionis lineam originem duceret? Hanc enim nunquam interpolatam Pontificum C ſucceſſionem declarat Chriſtus illis verbis.

Matt. 16.

Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam Neque enim illa verba ad Petrum duntaxat referri poſſunt, quãdoquidem vno Petro è medio ſublato, Eccleſia deſiſſet, nec illorum ſententia ſatisfacit, qui Petri fidem his verbis à Chriſto Eccleſiæ fundamentum appellari contendunt nã licèt Petrus (vt alibi dicemus) ratione fidei fundamentum Eccleſiæ dici meruerit: attamen qui Chriſti verba perpendit, non fidei, ſed Petro dictum audit, Super te ædificabo Eccleſiam meam: ita hæc verba exponunt Chryſoſt. hom. 83. in Matth. D Tertullianus de Pudicitia c. 21. & Hieron. ad c. 16. Matt. atq; alij plerique ita locum intelligunt: quò fit, vt non tam in ratione virtutis, quàm in ratione capitis, ac regiminis Petrus Eccleſiæ fundamentum dici debeat; vt etiam ſequentia verba demonſtrant: illicò enim addit Chriſtus. *Et tibi dabo claues regni cælorũ.* Iis enim clauibus, quibus Eccleſiæ poteſtas inſinuatur, indicat Chriſtus, non aliam ædificandæ in Petro Eccleſię rationem ſibi fuiſſe, quã vt ſummum illi Eccleſiæ Pontificatũ deferret. Porrò ſi Petro, nõ ſucceſſoribus ſuprema hæc Eccleſiæ gubernãdæ poteſtas tradita eſ- E ſet: eo cum ſua fide extincto, quodnã Eccleſiæ fundamẽtum reliquum eſſet? Petri fides, fortè dicent: quæ incolumis in Eccleſia viuit. At hæc non illius generis fundamentum eſt, quod Eccleſię pręſit, ſed alterius omnino, cui potiùs Eccleſia inniti debet: quapropter adhuc Eccleſiã in capite collabi neceſſe eſſet, ac illius ædificationẽ ceſſare, ac demũ interire.

Chryſoſtom. Tertullian Hieronym

Sergius Cyp.

A QVAMOBREM de perpetuo Petri ſucceſſore hæc Chriſti verba intelligenda eſſe teſtantur Sergius Cyprius, qui 650. anno floruit epiſt. ad Theodorum Pap his verbis. *Firmamentum à Deo fixum, firmum, & immobile, atque tituli formam lucidiſſimam fidei veſtram Apoſtolicam ſedem conſtituit. O ſacer vertex, Chriſtus Deus noſter: Tu es enim ſicut veraciter diuinũ pronunciat verbum, Petrus, & ſuper fundamentum tuum Eccleſiæ columnæ confirmata ſunt, tibi & claues Regni cælorum commiſit, atque ligare & ſoluere poteſtatiuè, quæ in terra, & quæ in cælis ſunt, promulgauit.*

Ignat. Epiſc. Conſtantin.

B IDEM fatetur Ignatius Conſtantinopolitanus epiſt. ad Nicolaum, quæ habetur Act. 3. octauæ Synodi his verbis. *Propter quæ dixit Petro magno, & ſummo Apoſtolorum. Tu es Petrus, & ſuper hanc,* &c. *Tales enim beatas voces non ſecundùm quandam vtique ſortem Apoſtolorum Principi ſolùm conſcripſit, & definiuit: ſed per eum ad omnes, qui poſt illum, ſecundùm illum efferendi erunt ſummi Paſtores, & diuiniſſimi ſacrique Pontifices ſeuioris Romæ tranſmiſit.*

Siud Patr. Neſtorian.

HOC ipſum profitentur Neſtoriani in Seleucia Parthorum, epiſt. ad Pontificem Romanum pro Patriarcha initiando Siud, ſiue C Salaka Patriarcha Neſtorianorũ in profeſſione fidei. Demum Gabriel Patriarcha Alexandrinus epiſt. ad Clem. VIII. Pontificem Maximum, cui hic titulus inſcriptus fuit. *Humilis Gabriel Dei gratia famulus ſedis ſcilicet Marci in vrbe Alexand. Aegyptiacæ,* &c. *ſalutem impertitur, atque oſculum offert ſpirituale Patri domino Patrum Patri, Patriarcharum Principi, tertiodecimo Apoſtolorum glorioſi Domini noſtri Ieſu Chriſti, & quinto ſanctorum Euangeliſtarum, & ſancti Petri Apoſtoli ſucceſſori, Petri fidei ſuper eius cathedra in magna Roma ſedenti, cui data eſt à Deo poteſtas ligandi, atque ſoluendi, cuius mentio* D *fit in Euangelio cùm dicit. Tibi, ô Petre, dedi claues Regni cælorum: Tu enim loco eius conſtitutus, & ſucceſſor es ſuper terram, Pater noſter, & Dominus noſter, atque corona capitis noſtri Dominus Papa Clemens VIII.* Ex his conſtat ex vniuerſali penè omnium conſenſu hæc Chriſti verba. *Tu es Petrus,* &c. ad ſingulos Petri ſucceſſores referri debere, quorum legitimam ſucceſsionem Chriſtus his verbis cõplectebatur.

Gab. Pat. Alex.

Ioan 21. *Barnard.*

HANC Pontificum ſucceſsionem à Chriſto inſtitutam docent verba ipſa Saluatoris Ioan. 21. *Paſce oues meas*, quæ non Petro ſingulariter dicta; ſed ſingulis Pontificibus Pe- E tri ſucceſſoribus congruere, tradit D. Bernardus de Conſid. ad Eugenium PP. lib. 3. c. 8. *Age* (inquit) *indagemus adhuc diligentiùs, quis ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei: quis es? Sacerdos magnus, ſummus Pontifex, tu princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noë, Patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate*

Aaron,

Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Tu es cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem, & alij cœli ianitores, & gregum Paſtores: ſed tu tãtò glorioſius, quantò & differentius vtrumque præ cæteris nomen hæreditaſti: habent illi ſibi aſsignatos greges, ſinguli ſingulos: tibi vniuerſi crediti, vni vnus, nec modò ouium, ſed & Paſtorum, tu vnus omnium Paſtor. Vnde id probem quæris? ex verbo Domini: Cui enim non dico Epiſcoporum, ſed etiam Apoſtolorum ſic abſolutè, & indiſcretè totæ commiſſæ ſunt oues? Si me amas Petre, paſce oues meas. Hæc Bernardus.

B Qvo o etiam cognata ratio ſuadet. Nam Chriſtus Petrum ordinarium Eccleſiæ Paſtorem inſtituit: quod inde manifeſtum eſt, quia Eccleſia ſemper eſt ouile Chriſti, idcirco ordinario ſemper Paſtore indiget: ſed quę ordinaria ſuot, tandiu perpetua eſſe oportet, quandiu ipſa rei neceſſitas exigit. Cùm igitur Eccleſia tanquam Dominicus Grex ſemper Paſtore indigeat: perpetuus verò Paſtor eſſe non poſſit, niſi perpetua, ac ordinaria ſit Pontificum ſucceſſio: hinc perſpicuum eſt, perpetuam Pontificum ſucceſſionem in Eccleſia, velut neceſſariam, à Chriſto fuiſſe inſtitutam. Vide Chryſoſtomum lib. 2. de Sacerdotio, optimè de hac re diſſerentem.

Chryſoſtom.

C Præterea ſi Clauium poteſtas, qua & ſoluere, & ligare, & mandatas ſibi oues paſcere, Petro commiſſum fuit, cum Petro expiraſſet; quandoquidem hoc ipſum de poteſtate cæteris Apoſtolis collata ſentiendum eſt, nulla omnino in Eccleſia poteſtas relicta eſſet. Cur igitur alios præter Apoſtolos Paſtores nominamus? Quid Timotheum, quid Titum, quid Linum, Cletum, Clementem, ac cæteros Epiſcopos, ac Pontifices cõmemoramus; quib⁹ nullũ aut Epiſcopale, aut Pontificiũ ius in Eccleſiam eſſet? vnde nobis D poſt hos, tot Eccleſiarũ Epiſcopi, ac Paſtores? Ignatius Antiochiæ, Polycarpus Smirnenſiũ, Ireneus Lugdunenſium, Cyprianus Carthagineſiũ, Athanaſius Alexandrinorum, Chryſoſtomus Cõſtantinopolitanorum, Auguſtinus Hipponenſiũ, & alij penè innumeri, quos Eccleſia Epiſcopos veneratur, Epiſcopi nomẽ reliquerũt. Quo tandè iure Lutherani, ac Caluiniſtę Paſtorum munus ſibi vendicant, ſi tota Eccleſiæ poteſtas cũ ipſis Apoſtolis extincta eſt? Planè nimis iniquo iure ſe Eccleſiarum Paſtores vendicant, ſi nulla in Eccleſia Paſtorum ſucceſſio ordinaria inſtituta eſt. E Porrò licèt iis iniquum ſemper ius ſit, cùm Eccleſiaſtica ſucceſſione careant; Petro tamen ita clauium poteſtas tradita eſt, ac paſcendi Dominici gregis cura demandata, vt illud etiam ius ad illius legitimos ſucceſſores transmigrauerit.

Hinc cùm Petro ſingulari priuilegio dictum ſit: *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat*

Luc. 22.

A *fides tua.* Quo Pontificale indeficientis fidei priuilegium inſinuatur: protinus additur. *Cõfirma fratres tuos.* Haud alia (vt arbitror) ratione, quàm vt Petrum, ad publicam Eccleſiæ confirmationem perpetuò in docenda fide integrũ fore declararet. At certè nulli dubiũ eſt, quin Eccleſia ſemper hac confirmatione indigeat, cùm fides, qua ſingula Eccleſiæ mẽbra ſubſiſtũt, labilis ſit, & facilè diffluat: quãobrem Chriſtus, vt Eccleſiæ fidei conſuleret, perpetuum nobis Petrum fidei confirmatorem reliquit; non quidem perſona, ſed poteſtate; Pontificem nimirum, qui Petri priuilegio, atque auctoritate munitus, alterius Petri inſtar confirmandorum fratrum curam ſibi demandatam habet: quod ſanè fieri nullo modo poſſet, niſi perpetua in Eccleſia Pontificum ſucceſſio ſeruaretur, qui Petro legitimè ſuccederent.

His & alia ratio accedat, quòd duplicem inter alios finem agnoſcimus, propter quem Chriſtus Eccleſiæ Pontificatum Petro contulit. Primus eſt, vt ipſe in Eccleſia præſens, ac quodammodo viſibilis in viſibili Pontifice ſemper eſſet, cui omnes tanquam præſenti Chriſto obtemperare deberent. Cùm enim Chriſtus, qui viſibilem olim in Eccleſia Pontificatum geſſit, Pontifex tamen in cœlo eſſe non deſinat, tameſi inuiſibilis: idcirco viſibilem ſibi Pontificem ſubrogare voluit, vt in eo vniuerſi, quaſi viſibilem illius præſentiam contemplarentur: & dum Pontificem vicaria Chriſti poteſtate in Eccleſia fulgentem cernunt, velut præſentem illius poteſtatem ſuſpicerent. Alter quoque finis fuit, vt Eccleſiam ſuam in maxima, quoad fieri poſſet, vnitate contineret: vnitas verò tunc maxima, ac perfecta agnoſcitur, cùm vniuerſa Eccleſiæ membra, nõ tam inter ſe, quàm ſub vno omnium capite Chriſti Vicario, ac ſucceſſore, atque inde Chriſto ipſi connectuntur: quam vnitatem docet D. Paulus ad Epheſ. 4. vbi Eccleſiam humani corporis membris comparat, quæ tunc ſummam, ac perfectam vnitatem nanciſcuntur, cùm omnia ſub vno capite colligantur. *Chriſtus* (inquit Paulus) *caput eſt, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam ſubminiſtrationis ſecundùm operationem in menſura cuiuſque membri, augmẽtum corporis facit.* Nec obſtat, quòd Paulus Chriſtum, non Pontificem caput Eccleſiæ appellat: cui vniuerſa illius membra connecti debeant: nam quemadmodum in Rege Prorex continetur, nec priùs Regis imperio ſubiicimur, ac illi voluntate coniongimur, quã Proregi nos ſubiectos eſſe agnoſcamus. Ita in Chriſto capite etiam Pontifex, qui miniſteriale caput eſt, intelligitur, neque vllus Chriſto coniungi valet, niſi priùs Pontifici ſe ſubditum fateatur. Quapropter ſatis fuit, Paulo Chriſtum, tanquam ſupremum caput fideli

Epheſ. 4.

Digitized by Google

fidelibus proponere, ne fortè aliquis Pontificem primum, ac abſolutum caput in Eccleſia eſſe ſuſpicaretur. Sed quod Paulus myſterio ſubticuit, id palàm Cyprianus profitetur, primò quidem in libro de vnitate Eccleſiæ, vbi vnitatem Eccleſiæ cum Chriſto capite, ab vnitate eiuſdem cum Pontifice exorſam docet. *Vt vnitatem* (inquit) *Chriſtus manifeſtaret, vnam cathedram conſtituit, & vnitatis eiuſdem originem ab vno Petro incipientem ſua auctoritate diſpoſuit.* Tum etiam lib. 1. epiſt. 8. vbi etiam tacitè Caluini argumento occurrit, quod habet Inſtit. lib. 4. cap. 6. §. 10 his verbis. *Cur in illa commendatione vnitatis, poſtquam dixerat, vnum corpus, vnum ſpiritum, vnam ſpem vocationis, vnum Deũ, vnam fidem, vnum Baptiſma, non etiam continuò addidit vnum ſummum Pontificem, qui Eccleſiam in vnitate contineat?* Cui reſpondet Cyprianus. *Deus vnus eſt, & Chriſtus vnus, & vna Eccleſia, & cathedra vna ſuper Petrum Domini voce fundata*: quaſi id cum Caluino diſceptans annuere vellet. Quid Caluine Paulo detrectas, quòd vnum Pontificem addiderit? Si vnum Eccleſiæ corpus viſibile credidiſſes, agnouiſſes profectò, illud ſine capite viſibili eſſe non poſſe: ſi vnum ſpiritum didiciſſes, eundem quoque didiciſſes, non niſi per viſibile caput in viſibilia membra defluere: ſi vnam ſpem vocationis tenu[illegible]ſſes, ea cunctas Eccleſiæ oues ſub vno viſibili Paſtore à Chriſto inſtituto congregatas ad vitam æternam vocari non negares; ſi vnum Deum agnoſceres, ſupremum illius miniſtrum non abiiceres: ſi vnam fidem coleres, ea tibi Petro, ac Pontificibus, quibus ligandi, ac ſoluendi poteſtas tradita eſt, obtemperandum dictaret. Demũ ſi vnum Baptiſma agnoſceres, in eo te vnam Eccleſiam, ac vnum viſibilem Eccleſiæ Præſidem Pontificem crediſſe, meminiſſe deberes. Idcirco non addidit Paulus vnũ ſummum Pontificem, cùm in his omnibus occluſus contineretur.

Porro hi fines perpetuò in Eccleſia militant, vt manifeſtum eſt: neque enim modò Eccleſia minùs, quàm antea Chriſti præſentia, quæ in viſibili Pontifice exhibetur, indiget: neque eam minori, quàm olim capitis vnitate contineri opus eſt: quò fit, vt eadem finis neceſſitate manente, eadem ſemper media integra ſubſiſtant, & tam Eccleſiæ neceſſaria ſit perpetua Pontificum ſucceſſio, quàm ipſa Chriſti præſentia, ac perpetua vnitas in Eccleſia ab omnibus neceſſaria agnoſcitur.

Hanc igitur perpetuam, ac nunquam interruptam Pontificum ſucceſſionem, ſatis (vt arbitror) demonſtratum eſt; Deo inſtitutore in Eccleſia collocatam fuiſſe; ea potiſſimùm ratione, vt ea tantummodò vera Eccleſia, tum antiqua fides, atque auita Apoſtolorum Religio eſſe agnoſceretur, quæ à Petro legitima Pontificũ ſucceſſione ad nos vſq; periata, iure ſibi Apoſtolicum nomen vendicaret.

De neceſſaria Cardinalium ſucceſſione.

Articvlvs IV.

Poſt diuinam Pontificum ſucceſſionem, ſequitur explicandum, quo iure quáve ratione Cardinalium ſucceſſio, qui illuſtriſſima poſt Pontificem in Eccleſia dignitate fulgent, inſtituta ſit. Ac primùm quidem in ipſo veſtibulo inter aduerſarios nobis occurrit Caluinus, qui lib. 4. Inſtit. c. 7. §. 30. Cardinalitiam dignitatem quadrupliciter inſequitur: primò enim nomen, deinde munus ac officium, tertiò dignitatem, quartò auctoritatem conatur euertere: nam in primis Cardinalium nomen ante Gregorij tempora Eccleſiæ penitus ignotum fuiſſe dicit. *Apud ſuperioris ſaculi Scriptores* (inquit) *nomen hoc non reperio.* Id verò eo conſilio præſtat, vt omnem Cardinalitiam dignitatem à diuina Chriſti inſtitutione expungat. Secundò, vt Cardinalium ſtatum ab Eccleſia expellat, Cardinalitium munus, ac nomen omnibus Epiſcopis indiſtinctè tribuit. *Vt in ſumma* (ait) *nihil aliud ſit Sacerdos Cardinalis, quàm Epiſcopus.* Tertiò Cardinalem Epiſcopo minorem olim ſemper fuiſſe tradit. *Video tamen* (ait) *fuiſſe tunc Epiſcopis minores, quos nunc longè antecellunt.* Poſtremò, vt omnem prorſus auctoritatẽ Cardinalibus eripiat, iis nihil omnino veri, ac legitimi muneris in Eccleſia relinquit. *Verùm* (inquit) *qualeſcunque fuerint olim, quando nihil habent veri, ac legitimi in Eccleſia muneris, fucum duntaxat, ac inanem laruam retinent.*

Sed hîc obiter in paucis his Caluini verbis totidem apertas contradictiones inſinuare lubet, vt qua ſe inconſtantia mendacium prodat, cunctis manifeſtum ſit. Primùm Epiſcopos omnes Cardinales eſſe apertè docet, quod tamen mox recãtat, cùm ait: Cardinales Epiſcopis eſſe inferiores. Deinde Cardinalibus Epiſcoporũ officium in Eccleſia tribuit; qui tamẽ poſtremò ait, Cardinalib⁹ nullũ verũ, ac legitimum eſſe in Eccleſia munus. Placet etiam tertiã contradictionem ſubnectere: vbicũq; .n. de Epiſcoporũ, ac Preſbyterorũ differentia agit, pares illos poteſtate omnino efficit. Hîc diſertè Presbyteros tam Romanæ Eccleſiæ, quàm cæterarũ Eccleſiarum Epiſcopis velut inferiores ſubiicit. *Hîc certè Romana Eccleſia Presbyterum* (ait) *ab aliis minimè diſcernit, ſed omnes ex æquo poſtponit Epiſcopis, idq; eo vſq; fuit obſeruatũ, vt in Concilio Carthaginẽſi cùm duo adeſſent Legati Romanæ ſedis, vnus Epiſcopus, ſecundus Presbyter, hic in vltimum locũ reiectus fuerit*: neq; id referẽdo, ſed probãdo aſſumit, vt Cardinales Epiſcopis inferiores eſſe confirmet.

confirmet. Quartum addit illuſtriſſimus Bellarminus tom. 1. Controu. 4. gener. lib. 1. c. de Cardinalibus. Nam Caluinus primùm miratur Cardinalium tam repentinam amplitudinem. *Neſcio (inquit) qui factum ſit, vt ita ſubitò in tantam amplitudinem emerſerint*: tum paulò pòſt; *nunc adeò mutata ſors eſt, vt facti ſint Regum, ac Cæſarum cognati.* Mox verò vertiginoſo contradictionis ſpiritu arreptus, viles ac contemptibiles in Eccleſia eſſe tradit. *Implent (inquit) in illis oportuit, quod de talibus ait Malachias. Vos receßiſtis de via, & offendere feciſtis in lege plurimos: propterea ecce ego dedi vos contemptibiles, & viles omni populo.* Si ad ſummum dignitatis, atq; amplitudinis faſtigiũ creuerunt (vt inde optimè colligit Bellarminus) quomodo viles, ac contẽptibiles in Eccleſia dici poſſunt?

Bellarmin.

SED vt Caluino, ac cæteris aduerſariis, quibus Cardinalitia, ſicut & Pontificia dignitas inuiſa eſt, occurramus; duo explicanda ſunt. Primum, Cardinalium inſtitutio, ſecũdum, eorũ in Eccleſia dignitas, ac officiũ.

QVOD ad inſtitutionem pertinet; non ſatis Caluini impudẽtiam demiror, qui Cardinalium nomen ante Gregorij tempora in Eccleſia ignotum fuiſſe tradit; cùm ante illa tempora notiſſimum fuiſſe conſtet, primũ ex Concilio Rom. 2. ſub Symmacho, qui vno ſæculo Gregorium præceſſit, vbi tam Presbyteri, quàm Diaconi Cardinales Concilio ſubſcribũt. Rurſus in Romano tertio ſub eodem Symmacho nominantur, vbi c. 6. Cardinalibus prohibetur Eccleſiæ ſuæ bona, & poſſeſſiones alienare. Ante Symmachum Cardinalium mentionem facit Conc. Rom. 1. ſub Syluestro, qui Symmacho, altero ſæculo prior fuit. Floruit enim Syluester in Pontificatu circa annum Domini 314. in quo Concilio ita ſtatuitur. *Non damnabitur Presbyter Cardinalis niſi 44. teſtibus.* Ante Syluestrum Stephanus primus, qui Pontificatu functus fuit anno Domini 255. appoſito nomine Cardinales commemorat, vt patet ex Gratiano diſt. 79. c. Oportebat. *Oportebat (ait) vt ſacroſancta Romana Eccleſia, iuxta quod à B. Petro, & eius ſucceſſoribus inſtitutum eſt, ritè ordinaretur, vt in Apoſtolatus culmen vnus de Cardinalibus Presbyteris, aut Diaconibus conſecraretur.* Hinc craſſiſſimum Caluini mẽdacium apertiſſimè detegitur, qui ante Gregorij tempora inauditum fuiſſe Cardinalis nomen auſus eſt aſſerere, quod tamen tribus antè ſæculis Eccleſiæ familiare erat. Præterea ex hac Stephani 1. auctoritate poſtremò relata colligitur, quòd quamuis ante hunc Stephanum fortè Cardinalium nomen non legatur, illorum tamen inſtitutio ab Apoſtolis profecta fuerit. Cùm enim in ea affirmetur, id Eccleſiam à D. Petro accepiſſe, vt decenrius vnus ex Cardinalibus in Pontificem eligeretur, ſanè conſequens eſt, vt Cardinalium dignitas iam ab ipſis Apoſtolorum temporibus inſtituta eſſet: tametſi fortè nondum Cardinalis nomen tunc vſurparetur. Enimuerò, vt colligit Polydorus Virgilius lib. 4. de rerum inuẽtoribus cap. 9. Cardinalium inſtitutio à temporibus Apoſtolorum exorſa eſt, licèt Cardinalium nomen tunc expreſſum non fuerit, niſi ſub nomine Presbyterorum, vel Diaconorum Romanæ Eccleſiæ.

Conc. Roma. 2. — Conc. Rom. 3. — Conc. Rom. 1. — Stephan. 1. — Polydorus Virgilius

PORRO Apoſtolos id à Spiritu ſancto accepiſſe, vt Senatum quendam Seniorum inſtituerent, qui Pontifici in grauioribus Eccleſiæ negotiis ſedulò aſſiſterent; ſatis Scripturis conſentaneũ videtur. Id enim & Moyſem olim Deo ipſo iubente præſtitiſſe exploratum eſt, Num. 11. Is enim cùm grauiſſimo populi onere olim premeretur, neque ſolus tam ingens populi iudicandi pondus ſuſtinere poſſet; Deum ſibi imperantem audiuit. *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint, ac magiſtri, & duces eos ad oſtium tabernaculi fœderis, facieſque ibi ſtare tecum, vt deſcendam, & loquar tibi, & auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris.* Hoc ipſum & Apoſtolos vel ex Christi mandato, antequam in cœlum aſcenderet, ſibi impoſitum: vel à Spiritu ſancto edoctos, præſtitiſſe credendum eſt; qui cùm grauiſſimum totius Eccleſiæ pondus vnius Pontificis humeris incumbere non ignorarẽt, quod ſanè tantò grauius erat, quantò Eccleſia per totum orbem longè latéque diffuſa, vnius populi Synagogam latitudine, & amplitudine præcellebat: quò faciliùs non tam priuato Pontificis commodo, quàm publicæ otius Eccleſiæ vtilitati prouiderẽt, partim ex antiqua, partim ex noua Dei inſtitutione illuſtriſſimum Seniorum Eccleſiæ Patrum collegium, velut alterum Sanhedrim erexerunt, quod poſt Apoſtolos Patres Cardinalium idcirco nomine appellarunt; quòd hi velut ſolidiſſimi, validiſſimique Eccleſiæ cardines, ſanioribus conſiliis Chriſtianũ populum vnà cum Pontifice moderarentur. Quamquã & aliã huius appellationis cauſam aſſignat Polydorus Virgilius eodem loco: is enim ſentit eam nuncupationem ab Eccleſiis, ac Diaconiis quibuſdã Romæ principalibus ortã fuiſſe; quas velut cæterarum cardines Euariſtus primus in titulos erexit, ac Romanæ Eccleſię Presbyteris, ac Diaconibus diuiſit: quos titulos Cardinales non multò pòſt Marcellus primus certo numero limitauit, decreto ſtatuẽs, ne quintũ, ac vigeſimũ numerũ excederent. Atq; eò velut ad Diœceſes quaſdã confluebãt, quotquot ex Gẽtibus ad Baptiſmum veniebãt: hinc Cardinales illos ſolos appellatos fuiſſe cẽſet, qui his titulis præerant: quam ſententiam etiam amplectitur illuſtriſſimus Bellarminus tom. 1. Controu. 4. gen. lib. 1. de

Numer. 11. — Polyder. Virgil. — Robert. Bellarmin.

Cardinalib. vbi probat Cardinalis nomẽ primùm loco impoſitum fuiſſe, tum à loco ad perſonas deriuatum: idque confirmat ex Cõcilio Meldenſ. c. 54. vbi de titulis Cardinalibus mentio fit, & ex Ioan. Diacono in vita S. Gregorij lib. 3. c. 11. vbi ait. *Cardinales violenter in Parochiis ordinatos forenſibus in priſtinum cardinem Gregorius reuocabat, id eſt, in Cardinalem titulum.* Atque hanc ſententiam, vt communiorem, ita veriorem exiſtimo: tametſi nec inficier, illos ita etiam appellari ſolitos, quòd inter alios principales, ac illuſtriores in Eccleſia ſint, quorum conſilio, ac prudentia tota Eccleſia regitur, ac gubernatur.

Conc. Meldenſ.
Io. Diacon.

CVM igitur Cardinalium inſtitutio Apoſtolica ſit, nemini dubium eſſe poteſt, quin eorum ſucceſſio à Chriſto ordinata fuerit: vt hi ſcilicet Apoſtolis (vt ſentit Claudius Pariſienſis in ſuo tractatu de origine Cardinalatus) in ea muneris dignitate ſuccederent, qua Petro in orbis totius regimine coadiutores erant. Triplicem enim ſtatum Apoſtolos ſortitos fuiſſe, ex eorum actis manifeſtè conſtat. Primùm namque cœleſti vocatione ad Chriſtum adducti, quæ Eccleſiæ erant, Chriſto auctore, & magiſtro, ſedulò curabant. Chriſto verò in cœlum ſublato, cùm Eccleſiaſticarum rerum ſumma Petro, velut vniuerſalis Eccleſiæ Paſtori commiſſa eſſet: alterum ſtatus gradum nacti ſunt: quandoquidem, antequam latiſſima orbis ſpatia peragrarent; Petro velut Eccleſiæ cardines aſſiſtentes, cum eo Eccleſiæ regimini aſſiduè incumbebant, atque eidem muneri etiam ab eo disiuncti ſedulò inuigilabant. Demum cũ impellente ſpiritu, ac vrgente Chriſti mandato, quiſque ad eas orbis plagas Chriſti fide imbuendas ſe contuliſſet, quæ data ſorte illi obtigerant: protinus ſingulari illarum cura oneratus, quæ ſuæ prouinciæ erant, excogitare cœpit: huic triplici Apoſtolorum ſtatui, partim Cardinales, partim Epiſcopi ſuccedunt. Primo, & ſecundo Cardinales egregiè reſpondent: cùm enim eorum conſilio vniuerſa ferè, ac grauiora Eccleſiæ negotia tractentur, atque hi ita ſummo Pontifici aſſideant, vt non ſolùm omnem induſtriam, omniáque ſtudia ad Eccleſiæ ſplendorem conferant: verùm & eorum ſententiam in ancipiti rerum ſtatu ſummus Pontifex expectet; haud dubium eſt, quin primi, & ſecundi Apoſtolorum ſtatus officia ab ipſis honorificè gerantur: quare dubitandum non eſt eos ſucceſſione à Chriſto inſtituta legitimè Apoſtolis ſuccedere.

Claudius Pariſienſis.

HINC igitur Cardinalitia dignitas primas, ex Diuina inſtitutione poſt Pontificem, ſedes accepit. Neque Caluino mirum videri debet, quòd ea in tantam amplitudinẽ emerſerit: quandoquidẽ, & Dei inſtitutio, & Hierarchicus ipſe Eccleſiæ ordo id poſcebat, vt Pontifex, qui ſupremum ius in Eccleſia exercet, ſacrum ſibi Cardinalium Senatum adiunctum haberet: quorum ope, & conſilio in Eccleſia adminiſtranda vteretur: vt dum reliqui Epiſcopi Apoſtolorum in tertio ſtatu ſucceſſores proprio gregi paſcendo incumbunt, hi ſummo Pontifici grauiſſimè ad Eccleſiæ gubernacula laboranti propiùs aſſiſterent, neque vnquã ab illius latere diſcederẽt.

QVO ſanè haud incommodè deduci poſſunt illa Ioan. Apoc. 4. viſionis verba. *Et ecce* (inquit) *ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens, & in circuitu ſedis ſedilia viginti quatuor, & ſuper thronos viginti quatuor ſeniores ſedentes, amicti ſtolis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.* Cùm enim Eccleſia militans non ineptè cœlo comparetur, tum ob fidei ſerenitatem, tum ob ſpei altitudinem, qua ad cœleſtia pertingit, tum ob ardentes, ac inflammatos charitatis ignes, quibus in Deum tendit: demum ob perpetuũ veritatis ſplendorem, quo feliciter illuſtratur, vt exponit S. Greg. hom. 12. in Euang. Prima quidẽ ſedes, quæ in hoc Eccleſiaſtici cœli faſtigio erecta conſpicitur, Pontificij throni typum gerit, in quo Põtifex ſummus Chriſti vicarius Dei loco ſedet. Porrò in circuitu huius throni Cardinales, tanquam ſeniores, ac Pontificis à latere Conſiliarij, proxima poſt illum dignitate affulgentes proprias ſedes ſibi vendicant. Quam ob cauſam Leo 9. ep. cont. Michaëlem Conſtantinop. & Leonem Ætidanum Epiſcopos capite 10. teſtatur Conſtantinum Magnum Pontifici, ac Cardinalibus Imperialia ornamenta conceſſiſſe his verbis. *Inde factum eſt* (inquit) *vt Conſtantinus Magnus conceſſerit ſummo Pontifici omnia imperialia ornamenta, coronam, mithram, lorum, ſceptrum, & omnem Imperialis poteſtatis gloriam: & omnibus Cardinalibus Reuerendiſſimis ſacroſanctæ Rom. Eccleſiæ ſeruientibus illud culmen ſingularis potentiæ, ac præcellentiæ tribuit, cuius Senatus videtur gloria adornari, id eſt, patritios, atque conſules effici: nec non & cæteris dignitatibus Imperialibus decorari, quibus vſque in præſens tam ſummus Pontifex, quàm Cardinales priuilegiis perfruuntur.*

Apoc. 4.
S. Gregor.
Leo 9.

QVAMOBREM non fruſtra Cardinales amicti ſtolis, ac diademate coronati deſcribuntur. Hoc enim non tam Imperiali, quàm diuino priuilegio freti, Eccleſiæ Principes iuxta Propheticum vaticinium conſtituuntur. *Conſtitues eos* (inquit Dauid) *Principes ſuper omnem terram*: hinc & purpurati incedunt, & Epiſcopos dignitate antecellunt: nam licèt Epiſcopus, quoad ordinis conferendi poteſtatem, maior ſit Cardinali tantùm Diacono, aut Presbytero. Poteſt enim Epiſcopus Presbyteros ordinare, baptizatos confirmare, atque alia Epiſcopalia munia obire, quæ Cardinalis non Epiſcopus exercere non valet. Tum etiam

Pſalm. 18.

quoad

Digitized by Google

quoad iuriſdictionem, quam in proprio Epiſcopatu exercet, quæ certè maior eſt, quàm Cardinaliũ iuriſdictio in proprio titulo, quæ illa amplior non eſt, quam habet quilibet Parochus Epiſcopo ſubiectus in propria Parochia. Verùm enimuerò, quia ſoli Cardinales ad id munus electi ſunt, vt in vniuerſali Eccleſiæ regimine Pontificem adiuuent, neque vllum alicuius ponderis negotium ſine eorum conſilio à Pontifice in Eccleſia geritur: immò & ab ipſis Epiſcopi iudicantur, vt notat Eugenius 4 in epiſt. ad Archiepiſc. Cátuar. & D. Bernard. lib. 4. de conſiderat. ad Eugeu. PP Hinc Cardinales, & loci, & dignitatis excellentia Epiſcopos antecellunt.

Eugenius 4. Bernardus.

CÆTERVM quod ad Cardinalium munus ſpectat, quod in Eccleſia exercent, hactenus de eo nonnihil attigimus. Primum enim ac potiſſimum (vt diximus) illorum munus eſt, Pontificem in Eccleſia regenda conſilio, & induſtria adiuuare. Hoc enim Cardinalis ab Epiſcopo munere differt. Nam Epiſcopo propriæ Eccleſiæ, ac Diœceſis tantummodò cura demãdata eſt: nec ij Põtifici præterquã in generali Cõcilio aſſiſtũt. Cardinalibus verò nõ vnius, vel alterius Eccleſiæ, ſed omniũ Eccleſiarũ ſollicitudo, ad Pontificis leuamen ex officio incũbit, qui quotidianã Põtifici in tota Eccleſia adminiſtranda operã adhibent. Hinc D. Bernardus lib. 4. de cõſiderat. ad Eugen. Pap. de Cardinalibus agens. *Veniamus* (inquit) *ad collaterales, & coadiutores tuos: hi ſeduli tui, hi intimi tui.* Quo titulo etiam Conſtantinus, & Cõcilium Baſileenſe Cardinales proſequitur, dum illos Pontificis cõſules, ac collaterales appellant, vt ſuperiùs dictum fuit.

S. Bernard.

ALTERVM quoq; Cardinalium munus eſt, ſummum Pontificem eligere, quod quidẽ ſiue ex delegata aliqua poteſtate, aut humano priuilegio, ſiue ex Apoſtolica inſtitutione acceperint, planè ita illis propriũ eſt, vt Epiſcopis etiam in Concilio cõgregatis nullum ius eſſe videatur Pontificis eligendi, niſi Cardinalium conſenſus adſit: quod res ipſa loquitur. Nam in Conc. Romano ſub Nicolao 2. c. 2. & vlt. quod allegat Gratiau. diſt. 79. cap. Si quis. omnis Papæ electio, quę à Cardinalibus nõ fit, irrita declaratur. *Si quis* (inquit) *pecunia, vel gratia humana, aut populari tumultu Apoſtolica ſedi ſine concordi, & canonica electione Cardinalium eius Eccleſiæ, ac deinde ſequentium Clericorum Religioſorum inthronizatur: non Papa, vel Apoſtolicus, ſed Apoſtaticus habeatur: liceátque Cardinalibus, & aliis Clericis Deum timentibus, & aliis inuaſorem illum anathematizare, & humano Concilio à ſede Apoſtolica pellere.* Et in Concilio Lateranenſi, vbi Epiſcopi conuenerant, Iulio ſecundo è viuis ſublato, nõ Epiſcopi, aut Cõcilium, ſed ſoli Cardinales Leonem X. Pontificem creant, nec Concilio, nec Epiſcopis reclamantibus: quod ſanè apertum

Conc. Rom.

Conc. Later.

A eſt teſtimoniũ, ius eligendi Pontificẽ Cardinalibus eſſe proprium, & peculiare: nam ſi ex D. Petri, & ſucceſſorum inſtitutione manat, vt ex Cardinalibus, qui Pontifices creandi ſunt, aſſumantur (vt ſuperiùs ex Stephano 1. probatũ fuit) ęquum ſanè fuit, vt eodem Apoſtolico iure Cardinales Pontificis electores eſſent.

CÆTERVM multa, quæ de forma electionis ſummi Pontificis à Cardinalibus obſeruãda, de iuramento, quo Cardinales exiſtentes in conclaui debent adſtringi, de victu Cardinalium in Conclaui, de iuramento, quod illi B Pontifici electo præſtare debent, cùm noſtri inſtituti operis non ſit declarare, ea peti poſſunt, partim ex Conc. Conſtantienſi ſeſſ. 40. partim ex Conſtitutione Clementis 6.

POSTREMO, quæ ſint Cardinalium munera, declarat iuramentum, ac profeſſio Cardinalium, cùm ad Cardinalitiam dignitatem à Pontifice promouentur: cuius profeſſionis forma habetur in Cõcil. Baſileenſi his verbis concepta. *Ego N. nuper aſſumptus in Sancta Rom. Eccleſ. Cardinalem, ab hac hora in antea ero fidelis B. Petro, vniuerſalique, ac Romanæ Eccleſiæ, ac ſummo Pontifici, eiúſque ſucceſſoribus Canonicè intran-* C *tibus: laborabo fideliter pro defenſione fidei Catholicæ, extirpationéque Hæreſum, & errorum, ac ſchiſmatum, reformatione morũ, ac pace in populo Chriſtiano. In alienationibus rerum, ac bonorum Eccleſiæ Romanæ, aut aliarum Eccleſiarum, & beneficiorum quorumcunque non conſentiam, niſi in caſibus à iure permiſſis; & pro alienatis ab Eccleſia Romana recuperandis pro poſſe operam dabo. Non conſulam quicquam ſummo Pontifici: nec ſubſcribam me, niſi ſecundum Deum, & conſcientiam meam: quæ mihi per ſedem Apoſtolicam commiſſa fuerint, fideliter exequar, cultum Diuinum in Eccleſia tituli mei, & eius bona conſeruabo. ſic me Deus adiuuet,* &c.

Conc. Baſileenſ.

D ATQVE hinc tres illi poſtremi Caluini errores initio propoſiti apertè refelluntur: primus quidem, quo Cardinalium munus, ac nomen ab Epiſcopali officio, ac titulo nòn differre contendit: quod planè ſicut antehac inauditum fuit, ita à Caluino impiè ad Diuina munera in Eccleſia euertenda excogitatũ agnoſcitur; præſertim cùm nullo id auctore, aut teſtimonio probet. Porrò is error apertè confutatus fuit, cùm Cardinalitiam dignitatem, eo ab Epiſcopali differre Patrum teſtimoniis demonſtrauimus, quòd hæc propriæ duntaxat Eccleſiæ curæ incumbat, illa verò E in vniuerſalis Eccleſię adminiſtrationem ſeſe extendat. Repellitur deinde ſecundus error, quo Cardinales Epiſcopis inferiores audet aſſerere: cũ ex his, quæ diximus, apertè conſtet, illos eò longè Epiſcopos dignitate antecellere, quò vniuerſalis Eccleſiæ adminiſtratio, vnius Diœceſis curæ præfertur. Ex his tandem poſtremus impudentiſſimus illius error exploditur, dum nullum Cardinalibus

in Eccleſia legitimum munus obeundum relinquit: ſiquidem præſtantiora, & excellentiora Eccleſiæ munera (vt viſum fuit) illis poſt Pontificem ipſo Diuino iure Apoſtolis commiſſa creduntur.

QVAPROPTER, vt quæ Diuinæ, ac illuſtriſſimæ huius ſucceſſionis ornamēta ſint, paucis verbis peſtringam. Sciant profectò illuſtriſſimi Cardinales ſe eminentiori Apoſtolorum ſtatui, ac dignitati ſuccedere, ac propterea mundi cardines, orbis vniuerſi Iudices, Eccleſiæ Principes non immeritò appellari.

De neceſſaria Epiſcoporum ſucceſſione.

ARTICVLVS V.

CÆTERVM ad veræ Religionis ſymbolum demouſtrandum, legitimā quoque Epiſcoporum ſucceſſionem pertinere ita certum eſt, vt nulla vnquam vera Religio eſſe potuerit, quæ Paſtoribus, aut Epiſcopis careret, quibus alendi gregis cura demandata eſſet. Quare non immeritò Cyprianus libr. 4. Epiſt. 9. Eccleſiam plebem Epiſcopo adunatam appellat, & Hieronymus contra Luciferian. *Eccleſia* (inquit) *non eſt, quæ non habet Sacerdotes.* Nec vlli vnquam dubium fuit, quin Epiſcoporum ſucceſſio, tanquam veræ Religionis ſymbolum, in Eccleſia à Deo inſtituta fuerit: cùm & Epiſcopos à Chriſto ordinatos, & ad Eccleſiæ adminiſtrationem à Spiritu ſancto vocatos eſſe, ex ſacris literis apertiſſimè conſtet.

Cyprianus. Hieronym.

1.Cor 12. ID enim teſtatur Paulus 1.Cor.12. *Et quoſdam quidem* (ait) *poſuit in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes*, &c. & ad Eph.4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum*, &c.

Epheſ.4.

NAM quemadmodum in regni adminiſtratione fieri ſolet, vt ad diſpertiēdas rerum curas, Rex Magiſtratum inſtituat, cuius ope, & conſilio totum deinde Reipublicæ corpus regitur, quod quidem non ad vnius, aut alterius Senatoris vitam vſque definiri oportet: ſed diuturnum, ac perenne perpetua Senatorum, ac Prætorū ſucceſſione eſſe debet. Hoc ſanè pacto myſticum, ac ſpirituale Eccleſiæ regnum Deus adminiſtrat: in quo cùm Pontificem velut Regem conſtituerit, penes quē ſupremum Eccleſiæ ius, ac rerum omnium ſummam reſidere voluit, ad illius labores ſubleuandos Magiſtratum illi perpetuū adiunxit. Ille quidem primùm ex Apoſtolis, Prophetis, Euāgeliſtis, Paſtoribus, ac Epiſcopis inter ipſa Eccleſiæ initia collectus fuit, cùm omnibus Eccleſia adhuc patuula egeret: at ea iam adulta, ac per orbem longè lateque dilatata, ſolus Epiſcoporum, ac Paſtorum ſenatus relictus eſt, qui in partem ſollicitudinis vocati, dum propriis Eccleſiis ſibi à Pontifice commiſſis quiſque curandis incumbit, omnes quaſi diſpertito labore, communis Eccleſiæ adminiſtrationi operam nauant. Huius verò ſacri Magiſtratus inſtitutio, quandoquidē non ad priuatā cuiuſquā vtilitatē reſpicit, ſed ad cōmune Eccleſię bonum, ad conſummationē videlicet, ac perfectionē iuſtorū, qui ad vitā prælecti ſunt, ordinatur: idcirco non tēporalis, aut perēptoria cēſenda eſt: ſed Epiſcopos propterea in opus miniſterij, & ſollicitudinis partē vocatos eſſe eredēdū eſt, vt perpetua, ac perēni illorū ſucceſſione, Eccleſiæ corpus nunquam corrumpendū ædificaretur; quouſque in virum perfectum tranſeat, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti; quæ in cœleſti patria, Eccleſia ad Chriſtū collecta, expectātur. Quo ſanè Pauli teſtimonio clarè conſtat, ipſam Apoſtolicam functionem, ac euangelizandi, paſcendi, ac docendi poteſtatem, quę ad Epiſcopos deuoluta eſt, cum ipſis, qui tum temporis erant, Apoſtolis, Paſtoribus, & Doctoribus minimè expiraſſe: cùm necdum Sanctorum conſummatio perfecta eſſet, nec corporis Chriſti ædificatio perfectam periodum attigiſſet; ſed immortali Epiſcoporum ſucceſſione, vſque ad orbis interitum protrahendam eſſe.

VERVM illuſtriori teſtimonio idem Paulus Epiſcoporum ſucceſſionem à Deo inſtitutam confirmat Actorum 20. *Attendite* (inquit) *vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiā Dei.* Act.20. Planè ſi quis à Paulo percontatus fuerit, quis Epiſcopos ad regendā Dei Eccleſiam paſſim per orbem conſtituerit: eum apertè docentem audit, hunc eſſe Spiritum ſanctum, quādoquidem illius eſt chariſmata diuidere, ac Eccleſiaſticas functiones ſingulis diſtribuere, atque Eccleſiæ ſplendori, ac vtilitati proſpicere. Hac enim de cauſa orantibus diſcipulis, qui Antiochiæ morabantur, dixit Spiritus ſanctus (vt legitur Actorum 13.) *Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi illos.* Act.13. Quale verò illud opus fuerit, ad quod illi Spiritu ſancto euocati fuerant, conſtat profectò illud Apoſtolicum, ac Epiſcopale munus fuiſſe, quod non niſi à Spiritu ſancto proficiſci æquum fuit, vt ab eodem Epiſcoporum, quo Pontificum ſucceſſio profecta, intelligeretur.

AT ne longiùs euagemur, idē eſſe Epiſcopale, & Apoſtolicū munus ex ipſo Diuinarū Scripturarū teſtimonio perſpicuum eſt: nam cùm Petrus de alio in locum Iudæ, qui ab Apoſtolatu defecerat, ſubrogando, ad coronam illam fratrum ferè centum viginti concionem haberet (vt habetur Actorum 1.) Act.1.

illa Pſalmi auctoritate vſus eſt. *Et Epiſcopatum eius accipiat alter:* quo apertè demonſtrat, eandem eſſe & Apoſtolicam, & Epiſcopalem dignitatem: quò fit, vt cùm Matthias in Iudæ Epiſcopatum ſuffectus eſt, æquè Epiſcopus, ac Apoſtolus dici potuerit. Nam tametſi Epiſcopalis dignitas, ob Apoſtolatus excellentiam, ampliorem in Apoſtolis poteſtatem nacta eſſet: quàm eam, quam modò poſt Apoſtolos Epiſcopi exercent, idem tamen munus, & Epiſcopalis functio, quæ nunc Epiſcoporum eſt, prius Apoſtolorum fuit, in ipſis à Chriſto inſtituta, vt diſertè docet D. Auguſt. lib. 2. quæſt. vet. & nou. teſtam. quæſt. 97. *Nemo ignorat* (inquit) *Epiſcopos Saluatorem Eccleſiis inſtituiſſe. Ipſe enim priuſquam cœlos aſcenderet, imponens manum Apoſtolis, inſtituit eos Epiſcopos, & ordinauit.* Quod etiam ex ipſo nominis etymo facilè demonſtrari poteſt. Epiſcopi enim nomen (vt docet Auguſt. lib. 19. de Ciuit. Dei cap. 19.) Græcum eſt, atque inde deductum, quòd ille qui præficitur, eis quibus præficitur, ſuperintendit, curam ſcilicet eorum gerens, ἐπὶ quippe (ſuper) σκοπὸς verò intentio dicitur: vnde ἐπισκοπεῖν aliud non ſignificat, præterquàm ſuperintendere. Eandem etymologiam tradunt D. Hieronymus tom. 2. Epiſtolarum epiſt. ad Euagrium, & D. Ambroſius lib. de dignitate Sacerdotali cap. 6. *Quid aliud* (inquit) *interpretatur Epiſcopus niſi ſuperinſpector?* Portò hoc proprium Apoſtolorum munus fuiſſe, vt Chriſtianis rebus ſuperintenderent, ac velut orbis Paſtores, Chriſtianarum ouium curam gererent, paſſim Scripturæ tradunt, & hactenus non ſemel demonſtrauimus; tum ex Matthæi vlt. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos,* &c. tum Marc. vlt. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ,* vbi vniuerſum hominum genus variis ſuperſtitionibus confractum doctrina, ac prædicatione inſtaurandum illis tradit: quò fit, vt Epiſcopi tam nomen, quàm munus Apoſtolis conueniret.

Auguſtinus. — Auguſtinus. — Hieronym. — Ambroſius. — Matth. vlt. — Marc. vlt.

Cvm igitur apud omnes in cōfeſſo ſit, Epiſcopalem dignitatem à Chriſto Domino in Apoſtolis inſtitutam eſſe; certè negari nō poteſt, quin Epiſcoporū ſucceſſio, quæ primùm in Apoſtolis exorta, deinde in Epiſcopos Apoſtolorum ſucceſſores defluxit, diuinam originē ſibi vendicauerit. Quod non obſcurè Petrus ipſe Act. 1. declarat, nam cùm ibi ait, à Spiritu ſancto decretum eſſe, vt Epiſcopatum Iudæ accipiat alter; planè hoc ipſo demonſtrat, Epiſcopatus dignitatem ipſo diuino iure in alterum transfundi debere, ac proinde Epiſcoporum ſucceſſionem à Dei inſtitutione proficiſci. Et quidem id fateri opus eſt: nam cùm D. Paulus Timotheū Epheſi, Titū Cretæ Epiſcopos ordinauit, quo iure hanc illis dignitatem contuliſſet, niſi Apoſtolicam

Actorum 1.

A Epiſcoporum ſucceſſionem, ipſo Diuino iure inſtitutam agnouiſſet?

Id verò præclarè affirmant antiquiſſimi Patres. Clemens 1. epiſt. ad Iacobum fratrem Domini hoc Petrum docuiſſe tradit his verbis. *Epiſcopos ergo vicem Apoſtolorum gerere, Dominum docuiſſe, & reliquorum diſcipulorum vicem tenere inſinuabat Petrus,* &c. Idem docet Anacletus 1. Epiſt. 2. ad Epiſcopos Italiæ circa medium, & Epiſt. 3. D. etiam Hieronymus ad Marcellam ſcribens. *Apud nos* (inquit) *Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent.* Et ad Heliodorum Epiſt. 1. *Abſit* (inquit) *vt de iis quicquam*
B *ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.* Idem ſentit D. Auguſt. in Pſalm. 44. explanans verba illa. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij. Patres,* inquit, *miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi.* Poſtremò Irenæus hanc ſucceſſionem diſertè explicat libro tertio, cap. tertio, vbi ita ſcribit. *Ab Apoſtolis conſtitutos eſſe in Eccleſiis Epiſcopos, quos & ſucceſſores relinquebant, ſuum ipſorum locum, & magiſterium illis tradentes, ideòque omnia fidei myſteria illis patefacientes, vt in omnibus perfecti, & irreprehenſibiles eſſent.* Hinc igi-
C tur perfectè colligimus, Epiſcopos veros eſſe Apoſtolorum ſucceſſores, atque eorum ſucceſſionem in Eccleſia Diuino iure eſſe inſtitutam.

Clem. Rom. — Anacletus. — Hieronym. — Auguſtinus. — Irenæus.

Hic tamen, ne ordo Apoſtolicæ huius ſucceſſionis confundatur, tria notanda ſunt. Primum, Apoſtolos quandam poteſtatem ſibi propriam, ac extraordinariam à Chriſto accepiſſe, quæ ad Epiſcopos ſucceſſores minimè transfundi debuit. Apoſtoli namque tametſi Petrum ſibi, ac toti Eccleſiæ prælatū à Chriſto inſtitutum agnoſcerent; tamen cū extraordinaria pro Chriſto legatione fungerentur, vniuerſas orbis Eccleſias ſibi ſubie-
D ctas habebant: quò fit, vt in omnes Apoſtolicum ius exercere poſſent. Hæc igitur poteſtas, quandoquidem merè Apoſtolica erat, ac Apoſtolis ſpecialiter delegata, cum Apoſtolis extincta eſt, neque ad Epiſcopos ſucceſſores tranſiit. Quod etiam fatetur Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 3. §. 4. vbi verba illa Pauli ad Eph. 4. pertractans. *Et ipſe dedit quidem in Eccleſia quoſdam Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios Euāgeliſtas, alios Paſtores, & Doctores.* Eos omnes, præter Paſtores, & Doctores, quos ordinarium munus in Eccleſia habere ſentit, cum
E ſuo munere expiraſſe docet, quod etiam confitetur Beza Confeſſ. fid. c. 5. ſect. 24.

Caluinus. — Beza.

Secvndo expēdi debet; Cardinales, & Epiſcopos nō æquè Apoſtolis ſuccedere: nā cùm triplex in Apoſtolis ſtatus diſtinguatur, vt præcedēti articulo explicuimus, Cardinaliū ſucceſſio primū, & ſecundū ſibi vēdicat, cū ij Pōtifici aſſiſtant, & cū eo vniuerſalis Eccleſię curam gerant. Poſtremus tantū Epiſcoporum

eſt. Cùm enim Apoſtoli ſinguli ſingulas prouincias, quæ ſibi ſorte obtigerant, curandas ſuſcepiſſent, eo Epiſcopale munus Epiſcopis ſibi ſucceſſoribus imitandum reliquerunt, vt inde Epiſcopi agnoſcerẽt, ſe Apoſtolico munere fungi, cùm reiectis temporalium rerum curis, ſedulò proprio gregi curando inuigilant.

Tertivm denique, quod aduerſarios maximè vrget, obſeruandum eſt, Epiſcopos non in ſola ordinis, vt reliqui Sacerdotes, ſed etiam iuriſdictionis poteſtate Apoſtolis ſuccedere. Ordinis verò poteſtatem eã dicimus qua corpus & ſanguinem Chriſti conficere, B adminiſtrare, à peccatis abſoluere, atque alia Sacramenta conferre valent; ac prærerea docendi, ac prædicandi poreſtatem habent: quæ illis cum cæteris Sacerdotibus communia ſunt. At iuriſdictionis poteſtas ea eſt, qua Epiſcopus ſucceſſione à Presbytero differt. Ea enim Epiſcopus propriam Diœceſim viſitandi, Presbyteros corrigendi, ac alia Paſtoralia, ac Epiſcopalia munera obeundi, proprium ius Apoſtolica ſucceſſione ſibi comparat. Quæ ſanè præſtãtiora ſunt, quàm vt ea ſimplex Sacerdos, nulla Epiſcopali dignitate C præditus, efficere queat. Hæc ex Diuinis literis perſpicua ſunt: nam & Paulus Tito Epiſcopo mandat, vt ea, quæ deſunt, corrigat, & conſtituat per ciuitates Presbyteros, & alibi Timotheum admonet, vt nemini citò manũ ad illius ordinationem imponat; neque aliquam aduerſus Presbyterum, niſi ſub duobus, vel tribus teſtibus, accuſationem recipiat, vt hinc addiſcere liceat, Epiſcoporum ſucceſſionem in Eccleſia Presbyterorum ſucceſſione præſtantiorem eſſe; vt poſtea fuſiùs declarabimus in ſolutionibus ad argumenta aduerſariorum.

Ad Tit. 1.
Ad Tim.

D Hinc Clemens primus Conſtit Apoſtolicarum libr. 2. c. 26. Epiſcoporum ſucceſſionem ob vtramque, & ordinis, & iuriſdictionis adeptam poreſtatem præſtantiſſimam colligit, his verbis. *Qui Epiſcopus eſt, hic eſt miniſter verbi, ſcientiæ cuſtos, mediator Dei, & veſtrûm in his, quæ ad Deum colendum pertinent: hic eſt Magiſter pietatis, & Religionis: hic eſt ſecundum Deum Pater veſter, qui vos per aquam & Spiritum ſanctum in adoptionem regenerauit: hic Princeps, & Dux veſter, hic veſter Rex, & præfectus: hic poſt Deum terrenus Deus, qui honore veſtro frui debet. Epiſcopus igitur vobis præſideat, vt dignitate Dei E cohoneſtatus, qua Clerum ſub poteſtate ſua tenet, & toti populo præeſt* Quod etiam præclarè confirmat Cyprianus lib. 5. Epiſt. 6. *Inde* (inquit) *per temporum, & ſucceſſionum vices Epiſcoporum ordinatio, & Eccleſiæ ratio decurrit, vt Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur, & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur.*

Clemens I.
Cyprianus.

Postremo, quod ſit Epiſcoporum in Eccleſia munus, ac officiũ partim ex his, quę A hactenus dicta ſunt, non obſcurè percipi poteſt, partim illud vberiùs explicat Concil. Aquiſgranenſe 1. cap. 9. vbi allegat Iſidorum lib. 7. de officiis Eccleſiaſt. c. 6. *Epiſcopi* (ait) *ſpeciale officium eſt, Scripturas legere, percurrere canones, exẽmpla Sanctorum imitari: vigiliis, ieiuniis, orationibus incumbere: cum fratribus habere pacem: nec quemquam ex membris ſuis diſcerpere, nullum damnare niſi comprobatum: nullum excommunicare niſi diſcuſſum: qui que ita humilitate pariter, & auctoritate præſtabit, vt nec per nimiam humilitatem ſuam ſubditorum vitia conualeſcere faciat: nec per immoderatam auctoritatem ſeueritatis poteſtatem exerceat: ſed tantò cautiùs erga ſibi commiſſos agat, quantò duriùs à Chriſto iudicari formidat.* Hæc quidem partim ad priuatam Epiſcopi, partim ad publicam gregis vtilitatem ſpectant: ſed ea quæ Clemens 1. libr. 2. conſtit. Apoſtol. cap. 21. prior tradit, proprium Epiſcopi, in grege adminiſtrando munus attingunt. *De omnibus*, inquit, *Epiſcope ſollicitus eſto: ne quis propter te ſcandalum paſſus pereat. Laicus enim de ſolo eſt ſollicitus, tu autem de omnibus, vt qui maius ius habes, & grauius ſuſtines pondus, ſcriptum eſt enim, & dixit Dominus ad Moyſem, & Aaron, accipietis peccata Sacerdotij: quare tãquam de pluribus rationem redditurus, de omnibus curam ſuſcipe: ac ſanum quidem conſerua: peccãtem caſtiga, & ieiunio afflictum releua: & ingemiſcentem recipe, omni Eccleſia pro illo rogante, manúque impoſita permitte deinde eum eſſe in ouili. Somnolentos autem, & inertes conuerte, confirma, hortare, cura, ſciens quanta merces tibi parata ſit, cùm hæc facis: quemadmodum contrà, quantum periculum tibi immineat, ſi hæc negligas. Inquit enim de negligentibus populum Epiſcopis Ezechiel: Væ Paſtoribus Iſraël, quoniam paſcebant ſemetipſos.* Ex his patet ſacram Epiſcoporum ſucceſſionem velut Diuino iure inſtitutam in Eccleſia neceſſariam eſſe, vt ea vera Dei Religio agnoſci poſſit.

Concil. Aquiſgran.
Clemens I.

De legitimo Epiſcoporum ſucceſſionis modo.

Articvlvs VI.

Restat de vera, ac legitima huius Apoſtolicæ ſucceſſionis forma inueſtigandum, quonam modo ſcilicet Epiſcopi Apoſtolis in Epiſcopali dignitate ſuccedant: in hoc enim non minima controuerſia eſt inter nos, & aduerſarios; nam Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 5. §. 13. & 14. ex flagitioſa Epiſcoporum noſtrorum vita, ac ignorãtia, quæ in ipſis obtendit, nullam apud nos eſſe legitimam Epiſcoporum ſucceſſionem, neque ſucceſſionis modum colligit: ita enim ſcribit. Dicant igitur qua ratione velint haberi Epiſcopum. qui nullam officij partem minimo digito,

Caluinus.

vel

Beza. vel in ſpecie ſaltem attingit; quem Theodorus Beza facunda quadam, ne dicam canina, mordacitate imitatus eſt in Confeſſ. fid. c. 7. ſect. 12. Eandem maledicentiam amplificat Philippus de Mornay. Philippus de Mornay lib. de Eccleſia cap. vlt. Lutherus. quam etiam auctore Luthero lib. cui titulus inſcribitur. Aduerſus falsò nominatum ordinem Epiſcoporum Lutherani omnes nobis obiectant. Neque alio potiori ad Epiſcoporum ſucceſſionem euellendam argumento vtuntur.

Nos verò, cùm Epiſcoporum ſucceſſionem hactenus à Deo in Eccleſia inſtitutam, ac collocatam eſſe oſtenderimus (nondum enim Rom. Eccleſiæ Epiſcoporum ſucceſsionem attingimus, quæ vltimo libro examinanda erit) legitimum quoque, ac Apoſtolicum huius ſucceſsionis modū nequaquam ſublatum eſſe: ſed perpetuò in vera Chriſti Eccleſia ſeruari; nonnullis aſſertionibus, quibus tota res meliùs explicari queat, in hoc articulo demonſtrabimus.

Sit igitur prima aſſertio contra aduerſarios. *Epiſcoporum ſucceſſio nullis ipſorum vitiis, aut criminibus, modò aduerſus fidem non militent, aut impediri, aut auferri poteſt.* Huius aſſertionis probationem ſi à Caluino petere liceret, ita disertum, & acerrimum illius patronum, ac propugnatorē perſpiceremus, vt vix aliud præter ea, quæ Inſtit. lib. 4. cap. 1. §. 13. & ſequentibus ad illius veritatem demonſtrandam colligit, afferri poſſe videatur. Ibi enim longa diſputatione contra Anabaptiſtas tuetur, malos homines flagitiis ſuis Eccleſiaſticam dignitatem non tollere, id crebris Scripturarum teſtimoniis confirmat, Prophetas allegat, Iſaiam, Hieremiam, Ioël, Abacuch, qui Eccleſiæ Hieroſolymitanæ morbos deplorabant, vbi furta, rapinæ, perfidiæ, cædes, & ſimilia ſcelera graſſabantur: qui tamen propterea nec nouam ſibi Eccleſiam erigebant, nec ab aliis Sacerdotibus ſacrificia exigebant, cùm apud eos Dominum verbum ſuum depoſuiſſe, & cæremonias inſtituiſſe, quibus ab iis coleretur, non ignorarent; Matth. 13. Matthæum citat, qui Eccleſiam ex bonis & malis permixtam docet, ex retis parabola, piſcium omne genus colligentis; ex agri comparatione, qui bona fruge conſita, zizaniis inimici fraude inficitur. Demum ex areæ ſimilitudine, in qua ſic collectum eſt triticum, vt ſub palea deliteſcat.

Pavlvm præterea ſibi teſtem acceſſit, qui Corinthios, apud quos feruebant contentiones, ſectæ, æmulationes, habendi cupiditates, apud quos etiā proſcindebatur Pauli nomen, idcirco non repudiat, quòd miniſterium verbi, & Sacramentorum vſus à Paſtoribus, licèt ſceleſtis illis impertitus, apud Auguſtinus. eos maneret. Auguſtinum affert lib. 3. cont. Parmenianum cap. 2. ita conſulentem, vt miſericorditer corripiant, quod poſſunt; quod non poſſunt, patienter ferant; & cum dilectione gemant, atque lugeant, neminem autem ob id ab Eccleſiaſtico officio ſibi iniuncto expellant. Id quoque plurimis conſiliis adhibitis ſuadet. Denique palàm fatetur §. 19. Paſtorum, ac Epiſcoporum vita, neque piam conſcientiam lædi, nec ſalutaria Eccleſiæ myſteria impediri. *Fixum igitur* (inquit) *vtrumque iſtorum maneat, nihil excuſationis cum habere, qui externam Eccleſia communionēm ſponte deſerit: vbi Dei verbum prædicatur, & Sacramenta adminiſtrantur: deinde nihil obſtare, vel paucorum, vel multorum vitia, quominùs illic ritè cæremoniis à Deo inſtitutis fidem noſtram profiteamur: quia nec alterius ſiue Paſtoris, ſiue priuati indignitate læditur pia conſcientia, nec minùs pura ſunt, ac ſalutaria myſteria homini ſancto & recto, quia ſimul ab impuris attrectentur.* Eadem docent Lutherani in Auguſtana Cōfeſsione, & in Apologia eiuſdem art. 8. & 14. Certè nihil hac doctrina ſalubrius ab aduerſariis dici poterat, ſi in ea fixi permanerent: ſed cùm mox ſuam inconſtantiam prodant, & quæ vix bene dixerant, continuò pugnantibus malè dictis euertant, non eſt cur ipſa quoque illorum bene dicta magni faciamus, aut iis quicquam debeamus.

Assertionem noſtram, qua ipſi premuntur, approbat ipſe Chriſtus apud Matth. 23. cùm ait. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi; omnia ergo quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite; ſecundùm verò opera eorum nolite facere.* Matth. 23. Grauiſsimo ſanè argumento hic aduerſarios vrgeo. Deus cathedræ Moyſi legitimam auctoritatem, ac ſucceſsionem vſque ad Chriſti aduentum ſeruauit; neque tamen id impedire potuit deſperata illa Phariſæorum impietas, & quæ tunc paſsim in Scribis regnabat diſſoluta viuendi licentia: vnde id, niſi quia ſciebat deprauatis Paſtoribus nequaquam cathedræ, ac dignitatis poteſtatem minui? Qua igitur ratione Apoſtolorum cathedram, quæ in Epiſcopis perpetua ſucceſſione in Eccleſia conſeruari debet, deleti credendum eſt, ſi eam interdum corruptis Epiſcoporum moribus labefactari contingat? *Super cathedram Moyſi* (ait Chriſtus) *ſederunt Scribæ, & Phariſæi*: ergo adhuc integra erat cathedra, adhuc incolumis ſucceſsio poſt tot annorum centurias, neque, tametſi tot Scribarum, & Phariſæorum criminibus maculata, vnquam defierat: quin etiam eam Chriſtus venerari iubet, ac ſuſpici. *Omnia* (inquit) *quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite.* Cur igitur Apoſtolorum cathedra deſiit, falſis plerunque criminibus ab aduerſariis impetita? cur Epiſcoporum ſucceſsionem Caluiniſtæ, ac Lutherani è medio ſublatam volunt, quam eos potiùs venerari deceret? Audiant Auguſt. Auguſtinus. contra literas Petiliani; immò aduerſus illos

diſpurantem lib.3.cap. 51. *Quare* (inquit) *appellas cathedram peſtilentiæ, cathedram Apoſtolicam; ſi propter homines, quos putas legem loqui, & non facere; nunquid Dominus Ieſus Chriſtus propter Phariſæos, de quibus ait: Dicunt enim, & non faciunt, cathedræ in qua ſedebant, vllam facit iniuriam? nónne illam cathedram Moyſi commendauit, & illos ſeruato cathedræ honore redarguit? ait enim; ſuper cathedram Moyſi ſedent, quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite, dicunt enim, & non faciunt. Hæc ſi cogitaretis, non propter homines, quos infamatis, blaſphemaretis cathedram Apoſtolicam, cui non communicatis.* Hactenus Auguſtinus. A

Ezech. 34. PRÆTEREA cùm Deus per Ezechielem cap. 34. de malis Paſtoribus conquereretur, ac diceret. *Væ Paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos, nónne greges à paſtoribus paſcuntur?* Et infrà. *Ecce ego ſuper Paſtores requiram gregem meum de manu eorum, ecce ego ipſe requiram oues meas, & viſitabo eas.* Et infrà. *Ego paſcam oues meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus.* Num Paſtores, ac legitimam Paſtorum ſucceſſionem è Synagoga ſuſtulit? Hæc verba fuſiùs proſequens Auguſt. lib. de Paſtor. cap. 10. (Auguſtin.) *Quomodo* (ait) *auertit Deus Paſtores malos, vt non paſcant oues ipſius? Certè dum de talibus dicit quæ dicunt facite; tanquam diceret, mea dicũt, ſua faciunt: cùm ergo facitis quæ dicunt, ego vos paſco: mea enim dicunt, & non faciunt; & quomodo dicunt ea quæ ſunt Dei? quia velint, nolint Paſtores, vt ad lac, & lanam perueniant verba Dei dicturi ſunt.* Certè ſi ob morum corruptionem Paſtores ab officio expungerentur: Chriſtus veritatis Magiſter illos de iuſtitiæ regula declinantes cauendos præciperet. Verùm tantùm abeſt; quòd eos à paſtorali munere arceat, quòd potiùs eiſdem parere, ac obtemperare iubet. *Omnia* (inquit) *quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite.*

HVIC aſſertioni aſſentiunt vniuerſi Patres. (Cyprianus.) D Cyprianus lib. 4. epiſt 9. vbi tacitè aduerſariorum illationi reſpondet. Cùm enim ij Eccleſiam propter indignos Epiſcopos Epiſcoporum ſucceſſione priuari volunt, eo ipſo incertos in Eccleſia Epiſcopos, ac Paſtores collocant, cùm incertum, ac ignotum ſit, quinam digni haberi debeant. Ita igitur ait Cyprianus. *Credere quòd incerti ſunt, qui ordinantur Sacerdotes in Eccleſia Dei, quid eſt aliud credere, quàm quòd non à Deo, nec per Deũ Sacerdotes eius in Eccleſia conſtituuntur: hoc eſt autem in Deum non credere, hoc eſt, rebellem aduerſus Chriſtum, & eius Euangelium exiſtere.*

AT Caluinus pro ſua Hæreticorum licentia, cùm Reges otio torpentes, ac malè Regnum adminiſtrantes, à Regni ſede haud propterea expellendos ſentiat: ſed Regis honorem nihilominus, ac titulum eos retinere iudicet. Epiſcopos, ſi quando otio vacent, ab Epiſcopatus gradu deiectos contendit: quaſi

A verò Dei mandatum de Republica, ac Regno ritè adminiſtrando, non æquè Reges alliget, ac Epiſcopos de paſcendis ouibus præceptum à Chriſto præſcriptum.

HOC ipſum contra aduerſarios tuetur D. Ambroſius ſuper Pſal. 39. (Ambroſius.) *Alia* (inquit) *ſunt verba delictorum, alia ſacramenta ſalutis. Non præiudicant verba virtuti, ſuis viribus ſubſiſtit, à diuina fulcitur: homo auditur, Deus in operibus cognoſcitur.* Chryſoſtom. hom. 2. in 2. ad Timoth. (Chryſoſtom.) Hieronymus, Gregorius, & alij, (Hieronym. Gregorius.) qui idcircò huic Catholicę noſtræ aſſertioni ſubſcribunt, quòd diuinam inſtitutionem hominum vitiis tolli non poſſe ſentiant: B cùm enim Epiſcopalis, ac Pontificia dignitas inter gratuita Spiritus ſancti dona à Paulo annumeretur, quæ hominem nec meliorem, nec deteriorem reddunt. neque aliquo modo iuſtum efficiunt; planè conſtat eam ſine hominis iuſtitia eſſe poſſe: vt patet de Caipha, qui tametſi ſcelestus eſſet, haud tamen idcirco Pontifex eſſe deſiit, aut Pontificio iure priuatus eſt: quinimò de illo teſtatur Ioan. 11. (Ioann. 11.) quòd cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit; vt eo oſtenderet Epiſcopale, ac Pontificium ius etiã in impiis manere: vnde exclamat Chryſoſtomus (Chryſoſtom.) C hom. 64. in Ioann. *Vides quanta ſit Pontificalis poteſtatis virtus. Ou tantùm gratia, non etiam ſceleſtum cor attingit.* Ex his patet prima aſſertio.

ASSERTIO ſecunda. *Ad legitimam Epiſcoporum ſucceſſionem primùm neceſſaria eſt Eccleſiæ vocatio* Id docet Paulus Heb. 5. (Hebr. 5.) *Nemo* (inquit) *ſibi vſurpat honorem, ſed qui vocatur à Deo, quemadmodum & Aaron* Neq; enim Aaron ſeipſum Pontificali muneri iniecit, aut Moyſi perſuaſit, vt eum Pontificia dignitate exornaret: ſed cùm liber ab ea cupiditate eſſet, Deum ſe vocantem atque his verbis D Moyſi mandantem audiuit. (Exod. 28.) *Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum de medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungatur mihi.* Quare (inquit Paulus eodem loco) *ita & Chriſtus non ſemetipſum glorificauit, vt fieret Pontifex, ſed is, qui dixerat illi, filius meus es tu ego hodie genui te, ſicut & alibi dicit. Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Porrò ſi Chriſtus ſupremus Eccleſiæ Paſtor, ac Dominus, qui Pontificale ius in Eccleſia proprij ſanguinis profuſione adeptus fuerat, hunc honorem ſibi iuſto titulo debitum, nullo pacto ſibi arripiendum putauit, E quò vſque à Patre vocatus, ab eo Pontifex conſtitueretur; an id aliis licebit?

QVOD & Apoſtolorum excmplo confirmari poteſt: ij namque non niſi poſtquam à Chriſto vocati ſunt, Apoſtolicum, ac Epiſcopale munus ſibi vendicarunt. *Aſcendit* (inquit Marc. 3.) (Marc. 3.) *in montem Ieſus, & vocat ad ſe, quos voluit ipſe, & fecit vt duodecim eſſent cum illo, & mitteret eos prædicare.* Quibus verbis tria ad Epiſcopũ conſtituendum requiſita Euangeliſta

Digitized by Google

geliſta commemorat, primum quidem eſt vocatio, cùm ait. *Et vocat ad ſe, quos voluit,* hæc enim prima eſt. Prius namque neceſſe eſt vocari eũ, qui Epiſcopus creari debet, & hoc quidem primùm à Deo, qui omnium corda nouit, & ſcit quos elegerit, in quo quiſque ſeipſum diligenter explorare debet, ne ſub diuinæ vocationis prætextu propria commoda, ac vtilitates quærat. Cùm enim Spiritus ſanctus Saulum, & Barnabam ad
Act. 13. Apoſtolicum munus vocaſſet illis verbis: *Segregate mihi Saulum, & Barnarbam in opus ad quod aſſumpſi illos,* ambo orationi vacabant,
B neque aliud præter Dei gloriam, ac orbis ſalutem in animo verſabant: atque eo ſe diuina vocatione dignos præſtiterunt. Poſtea verò ab iis vocari debent, qui Eccleſiæ adminiſtrationem gerunt, vt idonei tantummodò, & tanto miniſterio digni ad id munus eligantur. Alterum eſt ordinatio, cùm addit. *Et fecit, vt duodecim eſſent cum illo,* id eſt, ordinauit, conſecrauit, conſtituit Apoſtolos, ac Epiſcopos creauit: quæ quidem ordinatio (vt mox videbitur) cum primis neceſſaria eſt, vt ea quis Epiſcopus dici poſſit. Poſtremum eſt miſſio, cùm ait, *& mitteret eos prædicare:*
C in qua quidem miſſione Epiſcoporum poteſtas, ac iuriſdictio includitur.

VOCATIO igitur, quæ ordine prima eſt, præcedere debet, ſine qua nemo ſalubriter Epiſcopus ordinatur, qui enim vltrò Eccleſiaſticis dignitatibus ſe intrudunt: & ad Epiſcopatus ſumma animi cupiditate inhiant, quos interdum etiam hominum fauore aucupantur, ſanè eo ipſo à diuina vocatione ſe omnino alienos eſſe oſtendunt: immò & Chriſtianorum fæces ſe eſſe declarant, cùm abſque vllo probitatis, ac ſcientiæ teſtimonio, in ſublimes Eccleſiæ thronos, quos ſanctiores viri pertimeſcunt, euehi affectent:
D quibus accommodari poteſt illud Hierem.
Hierem. 23. 23. *Ego non mittebam eos, & ipſi currebant.* Hos
Greg. Naz. Gregorius Nazianzenus oratione in laudem D. Baſilij miſerè deplorat, tanquam ſuis cupiditatibus Eccleſiæ ſtatum labefactantes. *Nunc autem* (inquit) *periculum eſt, ne ordo in toto Chriſtianiſmo ſanctiſſimus, in toto Chriſtianiſmo maximè ſit ridiculus: non enim virtute magis, quàm malitia, & fraude Sacerdotij dignitas paratur: nec meliores, ac digniores, ſed potentiores thronis inſident.*

NEC tamen hi, ſi quando ab Eccleſia vocantur, ac ritè ordinati ad Epiſcopatus
E accedunt, tanquam à diuina vocatione extorres, aut aſpernandi, aut repudiandi ſunt: cùm & Saluator in malis Paſtoribus regi-
Matth. 23. men, ac iuriſdictionem probauerit. *Omnia* (inquit) *quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite.* Nam quèmadmodum temporalis Princeps, qui commoda & pacem populis ſuis tuetur, nullatenus ab eis refellendus eſt, tametſi aut luxui, aut cæteris cupiditatibus indulgeat: ita qui Epiſcopi ab Eccleſia ritè ordinati ſunt, cùm ea ordinatione Eccleſiæ Principes conſtituantur: ſi populum ſibi ſubiectum in his, quæ muneris ſui ſunt, inſtituant, & debita iura officij erga eos impendant: nec per manifeſtas Hæreſes, aut nefanda vitia ſini, in quem Epiſcopi ordinati ſunt, præiudicent, quamuis non omnino inculpatæ vitæ eſſe videantur, vel tolerandi ſunt, vel Eccleſiæ denunciandi, vt mores corrigant. Hi igitur, quamuis internam Dei vocationem non habeant, quandoquidem externa Eccleſiæ vocatione ad Epiſcopatus accedunt, legitimam adhuc Epiſcoporum ſucceſſionem retinent. Neque enim morum corruptio (ſi quæ fortè eſt) Eccleſiaſticorum munerum interitum ſecum affert, ſi integra fides adſit: iſta ſuperiùs probauimus.

ASSERTIO tertia, *legitimam Epiſcoporum ſucceſſionem electio Eccleſiaſtica neceſſariò debet præcedere.* Hoc loco non agimus de nominatione, aut præſentatione Epiſcoporum, quæ multis retrò ſæculis, atque etiam hac noſtra tempeſtate nonnullis Principibus, ob beneficia in Eccleſiam collata, conceſſa legimus. Neque de conſenſu, ac approbatione populi in electione Epiſcopi, qui mos olim ſeruabatur in ſolemni populi conuentu, vt qui in Epiſcopum eligendus erat, publica populi approbatione, ſi idoneus eſſet, examinaretur; vt teſtis eſt Cyprianus lib. 1. Cyprianus.
epiſt. 3. *Ex diuina* (inquit) *auctoritate deſcendit, vt Sacerdos plebe præſente ſub omnium oculis deligatur, & dignus, atque idoneus publico iudicio comprobetur:* quare ita conſtitutum habetur in Concil. Carthag. *Non fuit fruſtra à Patribus* Conc. Carth.
inſtitutum, vt de electione eorum, qui ad regimen altaris adhibendi ſunt, conſulatur & populus, quia de vita & moribus præſentandi, quod nonnunquam ignoratur à pluribus, ſcitur à paucis: quam etiam conſuetudinem hodie Eccleſia retinet, tametſi non ita ſolemniter populum ad ſuffragia conuocet, tum ob diœceſum amplitudinem, qua commodè fieri non poſſet, vt tot locorum populi in vnum locum confluerent: tum ad euitandum populi tumultum: quapropter ſatis viſum fuit, vt vnus totius populi nomine ad Epiſcopi electionem ſuffragia ferret: hæc ſiquidem electionem tantùm præcedunt, ſed electionem de qua agimus, non attingunt. Cùm enim hæ præuiæ tantummodò quædam diſpoſitiones ſint, quò electio maturiùs, ac honeſtiùs fiat; ea porrò electio Canonica eſt, quæ ab Eccleſiaſtico Magiſtratu, hac poteſtate prædito perficitur, quæ quidem Apoſtolicæ Epiſcoporum ſucceſſioni ita neceſſaria agnoſcitur, vt eam neceſſariò præcedere debeat.

HVIVS electionis formam nobis Chriſtus tradidit apud Luc. c. 6. vbi antequã duo- Luc. 6.
decim

decim Apoſtolos ordinaret, illos priùs elegiſſe legitur. A *Et cùm dies factus eſſet* (ait) *vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit.* Priùs vocauit, vt Epiſcopis præſcriberet, ne ante Dei, & Eccleſiæ vocationem ſeipſos in Epiſcopatus intruderent. Deinde elegit, quò poſt vocationem neceſſariam eſſe Eccleſiæ electionem oſtenderet. Hanc verò electionem confirmat Ioan. 15. eùm ait: *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis, & fructum afferatis* Hinc D. Paulus ad Rom. c. 1. ſcribens, ſe à Deo priùs vocatum Apoſtolum, poſtea ad Apoſtolicum munus electum, ac ſegregatum dicit. B *Paulus* (inquit) *ſeruus Ieſu Chriſti vocatus Apoſtolus, ſegregatus in Euangelium Dei, quod antè promiſerat per Prophetas*, &c. Porrò huius electionis formam Eccleſia à Chriſto accepit, ac in Epiſcopis creandis obſeruauit, vt perſpicuum eſt Act. 1. vbi cùm Apoſtoli de altero Apoſtolo in Iudæ locum ſufficiendo agerent, ita legitur. *Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt iuſtus, & Matthiam; & orantes dixerunt. Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt* C *Iudas.* Hoc ipſum & in ordinatione Diaconorum Apoſtolos obſeruaſſe, exploratum eſt Act. 6. vbi Apoſtoli ſeptem illos Diaconos priùs eligunt, ac poſtea per manus impoſitionem ad id munus ordinant. *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſancto, & Philippum*, &c. *& orantes impoſuerunt eis manus.* Atque inde perſpectum eſt, Epiſcoporum electionem primùm ex diuina inſtitutione pendere: tum eam non laicis magiſtratibus, aut populo: ſed Apoſtolicis tantùm viris Eccleſiæ præſulibus eſſe commiſſam. D Hanc enim poteſtatem Apoſtolos tantùm inter Eccleſiæ initia exercuiſſe legimus: Paulus enim Timotheum, ac Titum Epiſcopos eligit, atque is Timotheo mandat, vt conſtituat per ciuitates Presbyteros: neque id Apoſtolos abſque expreſſo Chriſti mandato, aut Spiritus ſancti ductu præſtitiſſe eredendum eſt. Quapropter velut ex diuina ordinatione traditum, pleraque ſacra Concilia ſtatuunt, ne Epiſcoporum, aut Clericorum electio turbis vllo modo permittatur. Sic Laodic. Conc. can. 13. allegatum à Gratiano diſt. 63. cap. Non eſt. *Non eſt* (inquit) *permittendum turbis electiones eorum facere, qui* E *ſunt ad Sacerdotium prouehendi.* Idem ſtatuit Concil. Nicen. 2. can. 3. his verbis. *Si quis Epiſcopus ſæcularibus magiſtratibus vſus per eos Eccleſiam obtinuerit, deponatur, & ſegregetur: oportet enim eum, qui eſt promouendus ad Epiſcopatum ab Epiſcopis eligi.* Denique Conc. 4. Conſtantinop. quod eſt 8. generale can. 20. *Sancta* (inquit) *& vniuerſalis Synodus definit; neminem*

Ioan. 15. *Rom. 1.* *Act. 1.* *Act. 6.* *Cõc. Laodic.* *Conc. Nic. 2.* *Concil. Conſtantinop. 4.*

A *laicorum Principum, vel potentum ſemet inſerere debere electioni vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitani, aut cuiuſlibet Epiſcopi: præſertim cùm nullam in talibus poteſtatem quemlibet potentum, vel cæterorum laicorum habere conueniat: ſed potiùs ſilere, ac attendere ſibi, vſquequò regulariter à collegio Eccleſiæ ſuſcipiat finem electio futuri Pontificis.*

Nec obſtat, quòd aliquando Imperatores, præſertim Græci, Pontificum electioni ità ſeſe immiſcuerint, vt illi Imperiale decretum interponerent: immò plerumque niſi grãdem pecuniam accepiſſent, illos creari B nollent: quandoquidem illud Imperatorum violentia, ac tyrannide factum eſſe perſpicuum eſt ex Gregor. in Comment. in Pſal. 4. pœnit. Cæterùm etſi hi Principes, hac vi in Epiſcoporum, ac Pontificũ electione vterentur, nihil tamen electionem impediebat, quominùs libera illius poteſtas ab Eccleſiæ præſulibus exerceretur. *Gregorius.*

Ex his apertè conſtat, quàm inanes, ac friuolæ ſint aduerſariorum rationes, quibus Epiſcoporum electionem, variè tamen, ac inconſtanter impugnant Nam Caluinus Inſtit. lib. 4. cap. 3. §. 18. quem ſequitur Beza in C Confeſſ. fid. cap. 5. ſect. 28. Brentius in prolegomenis, & Muſculus in locis communibus, vbi ſemel id ſibi perſuaſit, Eccleſias omnes Antichriſti tyrannide eſſe oppreſſas, id facilè ſtatuit ordinariam Epiſcoporũ electionem ab Eccleſia defeciſſe, atque extraordinariam, ac immediatam tãtummodò à Deo profectam ſufficere. At hæc eſt Antichriſti vox, qua aiunt totum orbem penitus defeciſſe, ac propterea nouos Apoſtolos, nouos Euangeliſtas, nouos Epiſcopos, nouum deniquè Chriſtum excitandũ fuiſſe. Quid hoc eſt, præterquàm Antichriſtum prædicare, ac D illius miniſtros ſe gerere? Hoc quippe argumento olim aduerſus Marcionem & Valentinum vſus eſt Tertullianus in præſcript. *Probent* (inquit) *ſe nouos Apoſtolos eſſe: dicant iterum Chriſtum deſcendiſſe, iterum docuiſſe, iterum crucifixum*, &c. *Caluinus.* *Tertullian.*

At verò hac ſententia non contentus Caluinus, alteram ſibi pugnantem adhibet, qua ordinariam quidem in Eccleſia miniſtrorum electionem eſſe agnoſcit; ſed eam tantùm Apoſtolicam, ac à veteri Eccleſia vſu receptam eſſe docet, quæ non ſolum à magiſtratu, ſed à tota plebe per omnium, vel E ſaltem plurium ſuffragia fit: id acerrimè defendit Inſtit. lib. 4. cap. 3. §. 15. Quæ ſententia, quàm apertè cum Apoſtolorum inſtitutione, & antiqua Eccleſiæ doctrina pugnet, ex his quæ diximus, ſatis manifeſtum eſt. Quam etiam hac vna ratione impiam euincimus. Nam poteſtas eligendi miniſtros Eccleſiæ, eſt ſupernaturalis, ac merè ſpiritualis: ergo non poteſt à ciuili auctoritate conferri.

Ante

Antecedens probatur tripliciter. Primò, quia A hæc poteſtas confertur modo, & via ſupernaturali, ipſa videlicet donorum Dei collatione: quæ quidem non à Deo, naturæ lege mediante, velut omnis poteſtatis auctore proficiſcuntur: verùm nulla naturæ lege mediante, ſed Sacramento quodam à Deo inſtituto; per ſe, ac immediatè à Deo manant; quò fit, vt ipſa quoque poteſtas ſupernaturalis ſit. Secundò, quia huius poteſtatis obiectum, quod eſt animæ ſalus, excedit naturæ terminos; ac proinde eſt ſupernaturale. Tertiò, ac poſtremò, quia huius poteſtatis finis, ac vſus eſt, homines ad ſupernaturalia bona, B non naturali, ſed ſupernaturali via perducere. Ex his omnibus elicitur, Eccleſiaſticam poteſtatem eligendi miniſtros eſſe ſupernaturalem, ac merè ſpiritualem. Contra verò ciuilis magiſtratus, aut populi poteſtas, naturalis eſt, ac de iure gentium introducta, tametſi illo mediante, à Deo quoque ordinata ſit, neque internum animarum ſtatum; ſed externum tantùm corporis commodum, ac vtilitatem ſpectat: quò fit, vt toto genere ab Eccleſiaſtica poteſtate differat: inde rectè concludimus, neque ad populum, neque ad magiſtratum vllo modo Epiſcopotum electionem, quæ ſupernaturalis poteſtas eſt, pertinere. C

ASSERTIO quarta. *Epiſcopos electos, vt Apoſtolica ſucceſſione fruantur, neceſſe eſt ab Eccleſia ordinari.* Chriſtus enim electos Apoſtolos Epiſcopos ordinauit, cùm illis ligandi, & ſol-
Matth.18. uendi poteſtatem tradidit. *Quæcunque* (inquit) *ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis, & quæcunque ſolueritis*, &c. tunc enim proprium Epiſcopale munus illis contulit, vt ſentit D.
Auguſtin. Aug. lib. 2. quæſt. vet. & noui teſt. quæſt. 97. quod etiam probari poteſt ex illis verbis
Luc.6. Luc. 6. *Et elegit duodecim ex his, quos & Apoſtolos nominauit*, id eſt, ordinauit: ea enim nominatione illis Apoſtolatum contulit. Hinc D Apoſtoli à Chriſto edocti cùm regendam Eccleſiam ſuſcepiſſent, electos Epiſcopos per manuum impoſitionem, qua ordinis Sacramentum ſignificabatur, ad Epiſcopale munus ordinabant: vt de Timotheo, & Tito perſpicuum eſt, qui à Paulo per manuum impoſitionem Epiſcopi ordinati ſunt. *Commone-*
2.Timoth.1. *facio te* (inquit Paulus 2. Timoth. 1. *vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuũ mearum.* Neq; vllus vnquam Epiſcopali munere ante hanc ordinationem legitimè in Eccleſia functus fuit. Cuius rei teſtes ſunt Saulus, & Barnabas: qui rametſi ad Apoſtolicũ, & Epiſcopale munus à Deo vocati eſſent; nõ priùs tamen eam poteſtatem ſibi vendicarunt, quàm per manus impoſitionem, Antiochiæ Epiſcopi ordinati eſſent: vt habetur
Act.13. Actor. 13. *Segregate* (ait Spirit. S.) *mihi Saulum, & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi illos.* Iam illos Spiritus S. ad Euangelicum opus aſſumpſerat, iam ad Epiſcopatum vocauerat, quos tamen ad Eccleſiæ ordinationem mittit, nec priùs eo miniſterio illos fungi vult, quàm ab Eccleſia ſegregati, atque ad id munus ordinati fuerint, quapropter ſubditur. *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt illos.*

IN quo ſanè maximam Eccleſiaſticæ ordinationis dignitatem licet conſpicere: nuſquam enim ante hoc tempus legimus Paulũ, aut Barnabam pro Apoſtolis habitos fuiſſe: quod etiam non leui argumento probari poteſt: nam cùm Lucas eodem capite Prophetas, & Doctores Antiochiæ commorantes enumeret, inter eos Barnabam, & Saulum non inter Apoſtolos recenſet, immò Saulum vltimo loco collocat, quod ſanè nunquam feciſſet, ſi Paulus ante illud tempus, inter Apoſtolos habitus fuiſſet; præſertim cùm Paulus 1. Cor. 12. Eccleſiaſticam Hierarchiam deſcribens Apoſtolos omnium primos in ſuperiori gradu collocet. *Et poſuit quoſdam quidem in Eccleſia: primùm Apoſtolos, ſecundò Prophetas*, &c. Atque inde neceſſariò colligimus, quòd cùm hi, qui inter Orbis Apoſtolos locum ſortiti ſunt, non priùs Apoſtolicum, ac Epiſcopale munus aſſequuti fuerint, quàm ab Eccleſia ordinationem ſuſceperint; ſanè exploratum eſt, hanc quoque in aliis ordinationem requiri. 1.Cor.12.

NEQVE dubitandum eſt, communem hanc eſſe Scripturæ phraſim, vt Epiſcoporum ordinatio per manuum impoſitionem paſſim explicetur. Cuius rei teſtis eſt Iſidorus de officiis cap. 6. relatus in Concil. Aquiſgranenſi cap. 1. *Quòd verò* (inquit) *per impoſitionem manus à præceſſoribus Dei Sacerdotibus Epiſcopi ordinantur, antiqua eſt inſtitutio. Iſaac autem Patriarcha ſanctus ponens manum ſuper caput Iacob benedixit ei; ſimiliter & Iacob filiis ſuis benedictionem dedit: ſed & Moyſes ſuper caput Ioſue manum ſuam imponens, dedit ei ſpiritum virtutis, & ducatus in populo Iſraël: ſic & ſuperimpletor legis, & Prophetarum Dominus noſter Ieſus Chriſtus per manus impoſitionem Apoſtolos benedixit ſicut in Euangelio Lucæ ſcriptum eſt, & in Actibus Apoſtolorum ex precepto ſancti Spiritus Paulo, & Barnabæ ab Apoſtolis manus impoſita eſt in Epiſcopatum, & ſic miſſi ſunt ad euangelizandum.* Iſidorus

CÆTERVM neceſſariam eſſe huiuſmodi ordinationem ab Eccleſia collatam, ſine E qua nullus Epiſcopus legitimè appellari queat, Patrum inſtituta declarant, qui modum Epiſcoporum ordinationi præſcribunt: nam Clem. 1. Can. 1. Apoſt. *Epiſcopus* (inquit) *à duobus, vel tribus ordinetur Epiſcopis*: idem repetit lib. 3. Conſtit. Apoſtol. cap. 20. Hoc ipſum ſtatuit Anacletus epiſtola ſecunda. *Non minus* (inquit) *quàm à tribus Epiſcopis, reliquiſque omnibus aſſenſum præbentibus, vllatenus Epiſcopus* Clem.Rom. Anacletus.

ſcopus ordinatur; quod ex Apoſtolica traditione profectum eſſe tradit. Damaſus Damaſus de Chorepiſcopis epiſt.4. nullum Epiſcopum agnoſcit, qui à tribus Epiſcopis non fuerit conſecratus. *Quòd enim* (inquit) *Epiſcopi non ſint, qui minus quàm à tribus ſunt ordinati Epiſcopis, omnibus patet, quoniam (vt bene noſtis) prohibitum eſt à ſanctis Patribus, vt qui ab vno, vel à duobus ſunt ordinati Epiſcopis, nec nominentur Epiſcopi; ſi nomen non habent, qualiter officium habebunt?*

Conc. Nicen. 1. Concil. Carthag. 2. Concil. Carthag. 3. Concil. Carthag. 4. Conc. Afric. Porrò ex Conciliis hoc decernit Concil. Nicenum primum can. 4. Concil. Carthag. 2. c. 12. Conc. Carthag. 3. cap. 39. Conc. Carthag. 4. cap. 2. Concil. Africanum ſub Bonifacio 1. can. 16. idem decretum renouat his verbis. *Statuimus, vt ſecundum formam antiquam non minus quàm tres ordinent Epiſcopum, excepta ea prouincia, qua paucos habet Epiſcopos.* Hinc Concilium Rhegienſe ſub Theodoſio, & Valentiniano Canone primo eo quòd duo temerè præſumpſerant in partibus Galliæ Epiſcopum ordinare, illos grauiter corripit; atque ita definit. *Itaque ordinationem quam canones irritam definiunt, nos quoque vacuandam eſſe cenſuimus, in qua prætermiſſa trium præſentia, nec expetitis comprouincialium literis, Metropolitani quoque voluntate neglecta, prorſus nihil quod Epiſcopum faceret, oſtenſum eſt.* Quod etiam confirmat Concil. Tolet. 4. can. 18. Conc. Tolet.

Qvare non ſatis demirari poſſum aduerſariorum impudentiam, qui nulla Dei vocatione acceerſiti, aut Eccleſiaſtica electione, & ordinatione promoti, Paſtorum, ac Epiſcoporum nomen ſibi vſurpant. Equidem de his Cyprianus ait lib. de vnit. Eccleſiæ. Cyprianus. *Hi ſunt, qui ſe vltrò apud temerarios conuenas ſine diuina diſpenſatione præficiunt; qui ſe præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituunt: qui nemine Epiſcopatum dante, Epiſcopi ſibi nomen aſſumunt, quos deſignat in Pſalmis Spiritus ſanctus ſedentes in peſtilentiæ cathedra, peſtes & lues fidei, ſerpentis ore fallentes.* Atque hoc ipſum de aduerſariis dici poteſt, quod de Nouatiano idem Cyprianus affirmabat lib. 1. epiſt 6. ad Magnum. *Nouatianus* (inquit) *in Eccleſia non eſt, neque Epiſcopus computari poteſt, qui Apoſtolica traditione contempta nemini ſuccedens à ſemetipſo ordinatus eſt.*

Assertio quinta. *Epiſcopi legitimè ordinari non poſſunt abſque Romani Pontificis aſſenſu.* Quæ aſſertio licèt nonnullis incerta videatur, mihi tamen certiſſima eſt, ac nullo diſcrimine aſſerenda: immò oppoſitam ſententiam, velut nullo Scripturarum teſtimonio muniram, aut Conciliorum auctoritate roboratam, nullo modo ferendam exiſtimo.

Porro, vt quæ mihi hanc aſſertionem certiſſimam reddunt, aperiam. Illud primum ſtatuo, quod nemo fidelis, ac Catholicus iure inficiari queat; Petro totius Eccleſiaſticæ

A administrationis claues à Chriſto collatas fuiſſe, ac ſupremum Eccleſiæ Paſtorem conſtitutum: vt patet ex illis verbis Matth. 16. Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, quodcunque ſolueris*, &c. tum ex aliis Ioan. 21. Ioan. 21. *Simon Petre diligis me plus his? paſce oues meas*: ac proinde Romanum Pontificem Petri ſucceſſorem, eandem prorſus, ac ſupremam in Eccleſia poteſtatem obtinere. Hinc illud quoque certiſſimum cuique eſſe debet, Pontifici ob hanc clauium poteſtatem illi abſolutè commiſſam, Eccleſiam ita ſubiectam eſſe, vt quæcunque ad Eccleſiæ adminiſtrationem pertinent, B ab eo neceſſariò pendere debeant: id enim Catholica Eccleſia ſemper profeſſa eſt, & vniuerſi orthodoxi Patres agnouerũt. Hoc Alexander 1. teſtatur epiſt. 1. Alexand. 1. *Relatum eſt* (inquit) *ad huius ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis apicem, cui ſummarum diſpoſitiones cauſarum, & omnium negotia Eccleſiarum ab ipſo Domino tradita ſunt, quaſi ad caput ipſo dicente: Tu es Petrus, & ſuper*, &c. Hoc ipſum & Dionyſius docet epiſt. 2. Dionyſ. PP. *Olim* (inquit) *& ab initio tantam percepimus à B. Petro Apoſtolorum principe fiduciam, vt habeamus auctoritatem vniuerſali Eccleſia, auxiliante Domino, ſubuenire, & quicquid nociuum eſt, auctoritate* C *Apoſtolica corrigere, & emendare.* Hinc D. Bernard. de Conſid. ad Eugen. lib. 3. cap. 8. Bernardus. *Alij* (inquit) *in partem ſollicitudinis, tu in plenitudinem poteſtatis vocatus es. Aliorum poteſtas certis arctatur limitibus, tua extenditur & in ipſos, qui poteſtatem ſuper alios acceperunt.* Et epiſt. 131. de Pontifice agens. *Poteſt* (inquit) *ſi vtile iudicauerit, nouos ordinare Epiſcopatus, vbi hactenus non fuerunt: poteſt eos, qui ſunt, alios deprimere, alios ſubleuare, prout ratio ſibi dictauerit.* Id tãdem antiqua Eccleſię fide receptum eſt, omnem Eccleſiæ adminiſtrationem ita ad Pontificem pertinere, vt nihil in Eccleſia ſine Pontifice D peragi debeat, vt ait D. Ignatius epiſtola ad Ignatius. Smirnenſes. *Sine Epiſcopo* (ait) *nemo quicquam faciat eorum, quæ ad Eccleſiam pertinent.* Et Dionyſ. Dion. Areop. Areop. de Eccleſ. Hierarch. cap. 5. eam eſſe Pontificalis poteſtatis dignitatem agnoſcit, vt per omnes Eccleſiæ ſtatus operetur. *Pontificalis ordinis virtus* (ait) *in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, & per omnes ſacros ordines operatur propria Hierarchia myſteria.*

His accuratè perſpectis, iam perſpicuum eſt, Epiſcoporum ordinationem, quæ inter grauiſſima Eccleſiæ negotia collocari debet, abſque Romani Pontificis aſſenſu, aut man- E dato, ad quem omnia Eccleſiæ negotia referenda ſunt, perfici non poſſe; neque Epiſcopis vllo iure licere, Pontifice inconſulto, Epiſcopum ordinare. Nec oppoſitæ ſententiæ fauet, quòd Epiſcopi Apoſtolis ſuccedant, quibus Epiſcopos inſtituere licebat, nullo Petri explorato aſſenſu: cùm verò id Apoſtolis ex diuina poteſtate illis collata liceret, idem nunc quoque Epiſcopis Apoſtolorum

ſucceſſo

ſucceſſoribus licere exiſtimant. Nam(vt his reſpondeam) ſi Petri auctoritatem, ac Pontificium ius etiam in ipſa Eccleſia mordicùs tueri velimus, neque ipſos Apoſtolos dicimus, inconſulto Petro quemquam Epiſcopum ordinaſſe: cùm ij liberam à Petro, priuſquam ad diuerſas mundi plagas ſe conferrent, ordinandorum Epiſcoporum facultatem obtinuiſſent: licèt enim à Chriſto Epiſcopi ordinati eſſent; ius tamen creandorum Epiſcoporum à Chriſto illis collatum fuiſſe nullæ Scripturæ apertè pronunciant: quò fit, vt illud à D. Petro eos accepiſſe credendum ſit. Quòd ſi (vt nonnullis placet) id ſentire malumus, hanc creandorum Epiſcoporum poteſtatem Apoſtolis ipſo diuino iure traditam fuiſſe, ita vt inconſulto Petro Epiſcopos ordinare poſſent: planè affirmamus iuxta communem ſententiam: hanc poteſtatem Apoſtolis collatam, in Eccleſia non ordinariam, ſed extraordinariam fuiſſe: ac proinde cùm extraordinaria tantùm eſſet, cum ipſis Apoſtolis expiraſſe, ordinariam verò duntaxat, legitima ſucceſsione Epiſcopis relictam eſſe. Porrò ſi nulla Apoſtoli extraordinaria poteſtate, ad id præditi fuiſſent; haud dubium quin ea ordinaria Apoſtolorum poteſtas fuiſſet, vt in Epiſcopis eligendis priùs Petri conſenſum exploraſſent, quod modò Epiſcopis, qui in ordinaria tantùm poteſtate Apoſtolis ſuccedunt, omnino fieri neceſſe eſt: vt neminem Epiſcopum inconſulto Pontifice conſecrent.

ATQVE inde apertè colligimus Epiſcopis ius conſecrandorum Epiſcoporum, non diuinum, ſed tantùm poſitiuum eſſe; licet ipſa conſecratio ab Epiſcopis perficienda, ab Apoſtolico iure profecta videatur. Id ipſa experientia ſæpius declarauit: nam ſi quando Pontifice inconſulto Epiſcopus quiſpiam ordinatus fuit: mox huiuſmodi ordinatio caſſa, & irrita ab omnibus habita fuit. Hac enim ratione Gregorius, Maximum qui ſe in Salonitanæ Ciuitatis Epiſcopatum, Papa, ac eius reſponſalibus irrequiſitis intruſerat: ab Epiſcopatu depoſuit, ac irritam illius ordinationem declarauit, vt videre licet apud Gratian. diſtinct. 63. cap. 24. & lib. 4. Regeſt. epiſt. 34. *Gratianus.*

CÆTERVM ordinandorum Epiſcoporum facultatem à Romano Pontifice expectandam eſſe, nec Epiſcopum abſque illius cõſenſu ordinari poſſe: expreſsè tradit Conc. Telenſe ex ep. 4. Siricij 1. Romæ conſcripta ad Africanos Epiſcopos, & allegatur à Gratiano diſt. 64. cap. Extrà. his verbis. *Extra conſcientiam ſedis Apoſtolicæ, hoc eſt, primatis nemo audeat ordinare. Integrum enim iudicium eſt, quod plurimorum ſententiam conſequatur.* Præterea Nicolaus 1. Lotharium regem deterret, ne inconſulto Romano Pontifice Epiſcopum in *Conc. Teliſe.* *Nicolaus 1.*

A Treuerenſi Ciuitate, & Agripina Colonia conſecrari permittat. *Relatum* (inquit) *eſt nobis, quod quicunque ad Epiſcopatum in regno tuo prouehendus eſt, non niſi fauentem tibi permittas eligi. Idcirco Apoſtolica auctoritate, ſub diuini iudicij atteſtatione iniungimus, vt in Treuerenſi vrbe, & in Agripina Colonia nullum eligi patiaris, antequam relatum ſuper hoc noſtro Apoſtolatui ſiat.* Hoc ipſum B. Gregorius Beneuento Epiſcopo mandat, vt habetur in Regeſt. lib. 2. ep. 19. vt quicunque Epiſcopus conſecrandus erit, ad eum ante illius conſecrationem tranſmittatur. *Epiſcopus* (ait) *dum fuerit poſtulatus, cum ſolemnitate decreti, ſubſcriptionibus omnium roboratî: & dilectionis tuæ teſtimonio literarum ad nos ſacrandus occurrat.* Atque idem Gregorius Ioanni Subdiacono vt habetur lib. 6. Indict. 11. epiſt. 30. hoc ita apertè tradit, vt nullus dubitationi locus eſſe poſſit. *Quantò* (inquit) *Apoſtolica ſedes (Deo auctore) cunctis prælata eſſe conſtat Eccleſiis: tantò inter multiplices curas, & illa nos valdè ſollicitat, vbi ad conſecrandum Antiſtitem noſtrum expectatur arbitrium.* Ita quoque Leo 9. epiſt. 4. ad Petrum Antiochenum Epiſcopum, mandat, vt nullus inthronizetur Epiſcopus, priuſquam à ſummo Pontifice confirmatus fuerit: ſicque euidentiſſimè conſtat, nullum Epiſcopum legitimè abſque Romani Pontificis aſſenſu conſecrari poſſe. *Gregorius.* *Leo 9.*

NEQVE obſtat, quòd tam multi extent apud antiquos canones modi, quibus Epiſcopi aſſumebantur. Quandoque enim à Clero, & populo Ciuitatis ſimul conſpirantibus, Epiſcopi eligebantur: qui modus in vſu fuit Chryſoſtomi, Ambroſij, Auguſtini, Leonis, ac Gregorij temporibus, vt ex Nicephoro, Caliſto, & aliis ſacrarum Hiſtoriarum ſcriptoribus patet: interdum verò ab Imperatoribus ſolis, vel cum Clero, ac populo, qui mos in Romano Pontifice creando à Iuſtiniano ſeniore incepit, & vſque ad Conſtantinum 4. qui iuri ſuorum prædeceſſorum in hac parte ceſſit, ſeruatus eſt. Rurſus autem ab Adriano 1. ius hoc Carolo Magno, & à Leone 8. Otthoni Imperatori conceſſum legitur: vt patet ex Gratiano diſtinct. 63. Canon. Adrianus, & can. in Synodo. Aliquando etiam mos fuit, vt ſoli Canonici Epiſcopum eligerent, qui in aliquibus Germaniæ partibus adhuc viget. Demum Canones omnes antiqui Primati conſecrandorum Epiſcoporum ius tribuunt, vt manifeſtum eſt ex Concil. Carthag. 2. can. 12. ex Concil. Rhegienſi can. 1. & Concil. Tarraconenſi can. 15. Item Concil. Chalcedon. generale 4. Act. 11. Leo 1. epiſt. 51. Hilarius 1. epiſt. 1. ad Aſcanium idem ſanciunt. Hinc enim nonnulla difficultas oriri poſſet, quo pacto huius aſſertionis, noſtræ doctrina cum antiquo iure concordet: quam tamen breuiter diſtinctione quadam adhibi- *Concil. Carthag. 2.* *Concil. Rheg.* *Conc. Tarracon.* *Conc. Chalcedon.* *Leo 1.* *Hilarius 1.*

Cc ta ſolui

ta ſoluimus. Nam in Epiſcoporum ordinatione quinque vt plurimum concurrunt, poſtulatio, nimirum, electio, aſſenſus, confirmatio, & ordinatio, ſeu conſecratio. Poſtulatio ad populum pertinet, cùm Epiſcopũ aliquem ſibi dari poſcit, à qua non admodùm etiam diſtat ea, quæ nunc à Regibus, ac Principibus obtinetur, quæ nominatio ſeu præſentatio nuncupatur; quamuis aliquantulùm differant poſtulatio, & nominatio. Nam poſtulatio, quædam ſimplex populi petitio eſt, nullo priuilegio roborata, quæ cùm nulli iuri inhæreat, ſi quando viſum fuerit, à Pontifice refelli poteſt. Nominatio verò, cùm nunquam ſine Pontificis priuilegio eſſe ſoleat, eo ſtante abſque cauſa à Pontifice non reiicitur, cùm Princeps eo priuilegio ius ſibi in ea nominatione acquiſierit.

Electio verò ad Clerum tantummodò ſpectat, quæ olim cum ſolemnitate decreti omnium ſubſcriptionibus roborati fieri ſolebat. Quam diſtinctionem indicat B. Greg. in Regiſt. lib. 2. epiſt. 19. & refertur à Gratiano diſtinct. 61. can. Epiſcopus.

Gregorius. Gratianus.

Aſſensvs verò ad Metropolitanum ſpectat, ſine quo Epiſcopus ritè conſecrari non poteſt, vt ſuperiùs demonſtrauimus. Confirmatio denique ad Pontificem pertinet, qui populi poſtulatione audita, ac Cleri electione perſpecta, tum Metropolitani aſſenſu explorato, vti rectè illi viſum fuerit, electionem, vel confirmat, vel reprobat. Qui ſi propoſitam electionem confirmauerit, tumdemum ordinatio comprouincialibus Epiſcopis demandatur: nunc verò Romanæ curiæ ſtylus illud ſapientiſſimè addidit, vt Epiſcopus ante conſecrationem diſtricto examini ſubiaceat. Atque hæc poſtrema diſtinctio habetur ex Concil. Lateran cap. 29. quæ conſtitutio extat, extrà de electione, & electi poteſt: atque hac diſtinctione plurima in antiquo iure conciliantur, quæ vel ſibi, vel iuri nouo aduerſari videatur: nam iu antiquis Canonibus, ſæpe electionis, & ordinationis termini confunduntur; ita vt ordinatio quandoque electio nuncupetur, & è conuerſo: ita etiam poſtulatio ſæpe electio appellatur: quò fit, vt aduerſarij falsò exiſtimauerint Epiſcoporum electionem, & ordinationem ad populum, aut Imperatores aliquando ſpectaſſe: cùm tamen in id omnia iura reclament: quapropter quæ Ambroſij, & Chryſoſtomi tempeſtate circa Epiſcopos, vel à populo, vel à Clero ſimul cum populo facta ſunt; vel ſola populi poſtulatio fuit, vel Cleri electio, quæ ordinationis ſubſtantiam non attingunt: ius verò Imperatoribus in ſummo Pontifice creando conceſſum, non fuit eligendi Pontificem, aut quoquomodo illius electioni ſeſe immiſcendi, ſed tantùm, vt electioni Pontificis aſſenſum præberent, illis ex priuilegio facultas data fuit: ſi quid prætereà in Pontificum electione Imperatores ſibi vſurparunt, id prorſus tyrannicum fuit.

Conc. Lateran.

Hoc igitur certiſſimum ſit, abſque Pontificis aſſenſu nunquam Epiſcopum legitimè ordinari potuiſſe; cùm ad ſolum Pontificem iure diuino pertineat: vt vel ipſe Epiſcopum eligat, vel eligendi modum præſcribat, vt rectè probat Illuſtriſsimus Bellarminus tom. 1. Controu. 5. de clericis lib. 1. cap. 8. cui illud poſtremò adiicio: Concilium Tridenr. eos ſolos Epiſcopos legitimos aſſerere, ac pro talibus habendos decernere, qui Romani Pontificis auctoritate ad Epiſcopatum aſſumuntur, vt habetur ſeſſ. 23. canon. 8.

Bellarmin. Conc. Trid.

Assertio ſexta. *Epiſcopi legitimè ordinati Apoſtolis ſuccedunt.* Hæc aſſertio à prioribus manat. Nam cùm hactenus dictum ſit, ad veram Epiſcoporum ſucceſsionem quatuor neceſſariò requiri; primum, Vocationem, qua à Deo, & ab Eccleſia vocari debent, ſecundum, Electionem, quæ vel à Clero, vel ab ipſo Pontifice, nullo modo à populo, vel à magiſtratu fit, tertium, Confirmationem, quæ ad ſolum Pontificem velut totius Eccleſiæ caput, ac Paſtorum paſtorem ſpectat. Poſtremum, Ordinationem, quam à tribus Epiſcopis ex Apoſtolorum inſtitutione perfici opus eſt. His ſimul concurrentibus, nemini dubium eſſe debet, quin Epiſcopi ita legitimè ordinati Apoſtolis ſuccedant. Cùm enim Chriſtus antequam è viuis excederet, perfectam, ac neceſſariam Eccleſiæ adminiſtrationem inſtituerit; eam ſanè tunc in Eccleſia ſacrorum Miniſtrorum ſobolem excitauit, quæ & ſola ad Eccleſiæ gubernationem ſufficeret, & perpetua ſucceſſione, ad extremum vſque Eccleſiæ periodum propagari deberet: id enim luculenter Paulus teſtatur ad Epheſ. 4. ſcribens. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei:* ex quo illud manifeſtè deducitur, nullum eſſe in Eccleſia Miniſtrorum genus, quod ab antiquo illo ſtipite à Chriſto inſtituto, per ſacram ſucceſsionis lineam originem non duxerit. Quod cùm ita ſit, nemo ſanè inficiari poteſt, Epiſcoporum ſobolem (vt alias omittam) quæ ab ipſis Apoſtolorum temporibus exorta eſt, dummodò veram ordinationis Apoſtolicæ lineã retineat, legitimè Apoſtolis ſuccedere: atque adeò Apoſtolos ordinatos à ſe Epiſcopos ſibi ſucceſſores agnouiſſe, vt in eos omnes ordinariæ poteſtatis ius, velut in ſucceſſores, ac poteſtatis hęredes trãsferrent, vt

Epheſ. 4.

Ad Tit. 1. vt ex Paulo ad Tit. 1. colligimus. *Huius rei gratia* (inquit) *reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi*; quæ Pauli diſpoſitio planè alia non erat, quàm eiuſdem, qua ipſe fruebatur, Epiſcopalis poteſtatis velut in ſucceſſorem collatio: vt inde perſpectum eſſet, Epiſcopos, quoties ritè ab Eccleſia ordinati ſunt, legitimè Apoſtolis ſuccedere. Quod olim ſanctorum Patrum antiquitas non obſcurè Cyprianus. teſtata fuit: nam Cyprianus lib. 4. epiſt. 9. Eccleſiæ præpoſitos omnes Eccleſiæ ordinatione Apoſtolis ſuccedere docet; quod etiam Euſeb. PP. confirmat Euſebius Papa epiſt. 3. *Manus* (inquit) *impoſitionis Sacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus: nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quàm ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur peractum eſſe: neque ab aliis, quàm ab illis, qui eorum locum tenent, vnquam perfici poteſt, aut fieri* Damaſus. *debet*. Idem tradit Damaſus ep. 4. de Chore-Auguſtinus. piſcopis. Auguſtinus hanc quoque Apoſtolorum ſucceſſionem in Epiſcopis ſeruatam docet in Pſalm. 44. *Quid eſt* (ait) *pro Patribus tuis nati ſunt tibi filÿ? Patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filÿ nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi*. Hoc ipſum apertè profitetur Iſidorus de Eccleſiaſt. off. lib. 2. cap. 5. *Apoſtolis* (inquit) *decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum*. Idem repetit lib. 7. originum cap. 12. Quam Rupertus. ſucceſſionem etiam tuentur Rupertus de di-Gulielm. Pariſienſ. uin. off. lib. 1. cap. 27. Gullielmus Pariſienſis S. Bonauent. de Sacramento ordinis cap. 13. D. Bonauen-Auguſtinus Triumphus. tura in lib. 4. ſent. diſt. 25. quæſt. 1. Auguſtinus Triumphus de poteſt. Eccleſiaſt. quæſt. Ludolphus Carthuſ. 93. art. 1. Ludolphus Carthuſian. vitæ Chriſti part. 1. cap. 32. Poſtremò generale Concil. Conc. Trid. Trident. ſeſſ. 23. cap. 4. Epiſcopos inter Apoſtolorum ſucceſſores collocat. *Proinde* (inquit) *ſancta Synodus declarat, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & poſitos, ſicut idem ait Apoſtolus, à Spiritu ſancto regere Eccleſiam Dei.*

HINC perſpicuum eſt eos, qui Apoſtolica hac ſucceſſione carent, quoquo nomine ſiue Epiſcoporum, ſiue Paſtorum, aut Miniſtrorum nomine nuncupantur, non veros, ac legitimos eſſe Eccleſiæ Paſtores, ac Miniſtros, cùm nulla Eccleſiæ ordinatione Apoſtolis ſuccedant, ſed potiùs fures eſſe, ac latrones: quippe qui non per oſtium in Domini caulam ingrediuntur, nec iuxta formam à Deo præſcriptam legitima ordinatione fruuntur: ſed aliunde in Eccleſiæ Miniſterium irrumpunt. Nam cùm certum ſit in Eccleſia eſſe fures, ac latrones: oportet enim Hæreſes eſſe, inquit Paulus, quę gregem mactent, & perdant, ac ſimul veros Paſtores, qui ouium curam gerunt: haud facilè alia ratione hi ab illis diſcerni valent, quàm quòd hi per Eccleſiæ oſtium, quod legitima ſucceſſione aperitur, ad Epiſcopalem dignitatem aſcendunt, illi verò nulla Apoſtolica ſucceſſione aſſumpti, clàm in Domini gregem irrumpunt, & nemine ſibi Epiſcopatum deferente, Epiſcopi, ac Paſtoris nomen, ac officium ſibi vſurpant.

Soluuntur obiecta aduerſariorum.

ARTICVLVS VII.

CALVINVS, cùm ſe, ſuóſque Epiſcopos nulla Dei vocatione ad Epiſcopatum accerſitos, nulla Eccleſiæ ordinatione electos, nulla denique legitima ſucceſſione in Apoſtolorum ſedibus conſtitutos cerneret, aduersùs Epiſcoporum perpetuam ſucceſſionem inſurgit, ac eam omnino ſublatam demonſtrare nititur Inſtitut. lib. 4. cap. 5. vbi Caluinus. inter alia, hæc habet. *Hoc conſtat à centum annis, vix centeſimum quemque fuiſſe electum, qui ſacra doctrina aliquid teneret: ſi de moribus fiat cenſura, paucos, aut propemodùm nullos reperiemus, quos non indignos veteres canones iudicaſſent: ſi hæc vera ſunt, nulla hodie neque diuino, neque Eccleſiaſtico iure canonica electio in toto Papatu ſupereſt.* Hanc quidem calumniam fuſiùs in tertio libro refellemus, cùm de Romanæ Eccleſiæ Epiſcopis agemus. Nunc illius tantùm impudentiam aperire ſufficiat.

CERTE qui fidei patrimoniũ profligauit, ac veritatis ſedem aperto bello oppugnare contendit, haud mirum eſt, quòd ad id mendaciorum aciem inſtruat: neque erubeſcat apertas calumnias pro ſolidis argumentis vendirare. Quid magis à vero alienum eſt, quàm quòd pro vero ſibi ſtatuit Caluinus? Caluinus. *Hoc conſtat* (inquit) *à centum annis, vix centeſimum quemque fuiſſe electum, qui ſacra doctrinæ aliquid teneret?* Immò hoc conſtat à centum annis, vix centeſimum quemque fuiſſe electum, qui ſacram doctrinam egregiè non teneret: vti latè in tertio libro conſtabit, vbi eruditiſſimorum Epiſcoporum, qui ipſa Caluini tempeſtate in Theologica facultate, ac re ſacra clariſſimi floruerunt, leuiter numerum attingemus: vbi etiam ſecundam calumniam, quam de moribus Epiſcoporum mouet, exeutiemus: obiecta multorum vitæ probitate, qui inter illius temporis Epiſcopos enumerantur. Ex quo geminam, ac manifeſtam hominis impudentiam animaduertere licet, qui dummodò Romanæ Eccleſiæ Epiſcopos in omnium odium inducat, illum tam apertè mentiri non pudet.

SED quid ex his inferat, expendamus. *Si*

hæc (inquit) *vera ſunt, nulla hodie, neque diuino, neque Eccleſiaſtico iure, canonica electio in toto Papatu ſupereſt.* Malè Caluinus ex hypotheſi arguit, quandoquidem priori exiſtente falſa: conſequens eſt, vt & ipſa conſequentia falſa ſit; negamus vera eſſe, quæ de Epiſcoporum moribus corruptis, ac inſcitia tu ipſe excogitaſti: quonam hæc concluſio abibit? non aliò ſanè, præterquàm in idem mendacium, à quo progenita fuerat.

VERVM vt melius Caluini celebris ignorantia prodatur: demus Caluino maiorem illam hypotheticam eſſe veram: fuerint Epiſcopi ſacrarum literarum ignari; fuerint moribus corrupti; num propterea Canonica electio in toto Papatu periit? Equidem, quòd Epiſcopus, qui proprium gregem ſcientia, ac doctrina paſcere debet; ea potiſſimùm ſcire debeat, quæ ad Epiſcopale munus obeundum neceſſaria ſunt, non inficior. Id enim veterum Pontificum Canones ſanciunt: attamen quòd omnes in Theologica peritia verſatiſſimi eſſe debeant, quando ea potiſſimùm, quæ iuris Canonici ſunt, tenent; quibus gregẽ ritè adminiſtrare queant; neque diuina lex, neque veteres Canones imperant. Quapropter nihil impedit, quominùs hi rectè, ac legitimè in Epiſcopos eligi valeant: tales vniuerſos penè Romanæ Eccleſiæ Epiſcopos fuiſſe, etiam tempore Caluini declarat ipſa Romanæ Eccleſiæ praxis, quæ eunctos ad Epiſcopatus onus ſubuehendos priùs examini ſubiiciebat: vt teſtatur Tridentina Synodus ſeſſ. 22. cap. 2. Neque arbitror Caluinum, ita egregiè mentiri velle, vt omnes Epiſcopos ſacrarũ literarum protſus ignaros velit aſſerere: quò fit, vt Epiſcopi, quamuis ea ſacrarum literarum peritia præditi non ſint, quæ illos perfectos Theologos præſtet: dummodò ea ſcientia polleant, qua ad alios docendos idonei ſint, rectè eligi queant.

Synod. Trid.

QVOD verò ad mores Epiſcoporum eligendorum attinet. Ea tantùm Epiſcopi electio iuxta Canones irrita eſt, qui publicam, ac manifeſtam morum corruptionem ſecum ad Epiſcopatum defert: quæ ſcandalum in populo parere ſuaptè natura valet; quòd ſi quis priuata quædam vitia occultè geſtat, quæ paucis nota ſunt, iis præſertim ad quos ſpectat electio: nec ob ea à quopiam denunciatur: planè nulla ratio fert, quòd huiuſmodi iure ad Epiſcopatum eligi non poſſit, ſi reliqua huic oneri ſubeundo requiſita habeat. At Caluinus virulenti ſcorpionis inſtar, ex floribus, vnde mel colligere deberet, venenum ſuggit, ac Epiſcoporum vitam, excogitatis criminibus labefactare conatur, vt eos in ſuorum odium adducat: quod ſanè proprium Hæreticorum eſt, vt optimè notat. Auguſt. ep. 137. ad Hipponenſes his verbis. *Hæretici non habendo quod in cauſa ſuæ diuiſionis defendant, non niſi hominum crimina colligere affectant; & ea ipſa plurima falſiſſimè iactant, vt cùm ipſam diuinæ Scripturæ veritatem, qua vbique diffuſa Chriſti Eccleſia commendatur criminari, & obſcurare non poſſunt; homines per quos prædicatur, adducant in odium, de quibus effingere quicquid in mentem venerit, poſſint.*

Auguſtinus.

RVRSVS idem Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 2. §. 2. hanc ipſam Epiſcoporum ſucceſſionem aggreditur, his verbis. *Perpetua Epiſcoporum ſucceſſione cõſeruatam fuiſſe Eccleſiam, ne intercideret. Commemorant, quanti hanc ſucceſſionem fecerint Irenæus, Auguſtinus, & alij. Quam friuola ſint iſta, & planè ludicra,* &c. Cui etiã in hac impietate coniunctus eſt Melanchton, qui in locis de de Eccleſia ita ſcribit. *Quare cùm hæc nomina audis, ſucceſſio ordinaria, poteſtas interpretationis, poteſtas ferendarum legum; ſcias inſidias veræ doctrinæ ſtrui, & quæri prætextus ad ſtabiliendos errores in Eccleſia.*

Caluinus.

NON tam à fuſtibus, quibus cæduntur, canes ſibi cauent, quàm aduerſarij à legitima, ac perpetua Epiſcoporum ſucceſſione, atque Eccleſiæ poteſtate ſibi aufugiendum putant, cùm ab iis nimis aſperè torquentur. At profectò neque friuola, neque ludicra eſt Epiſcoporum ſucceſſio in Eccleſia continuata, niſi friuolum, ac ludicrum ipſum Dei verbum velint aſſerere, quod hoc ipſum tradit. Quid enim Paulus apertiùs docet, quàm legitimam, ac nunquam perituram Paſtorum ſucceſſionem in Eccleſia, tum 1. Cor. 12. tum etiam ad Epheſ. 4. cùm ait, Chriſtum dediſſe Eccleſiæ Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, vſquequò omnes occurramus in vnitatem fidei? Quid luculentius tradit, quàm ab iis conſeruãdam, atque ædificandam fore Eccleſiam, cùm ait, hos in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti in Eccleſia poſitos eſſe? nũ inficiari poteſt Caluinus, Epiſcoporũ ſucceſſione Eccleſiam propagari, quod Paulus ipſe teſtatur Rom. 10. cùm ait. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicante?* Certè non modò friuola, ac ludicra, ſed etiam impia nobis perſuadere conatur Caluinus, cùm ſublatam, vel non neceſſariam Epiſcoporum ſucceſſionem in Eccleſia eſſe affirmat.

1. Cor. 12. Epheſ. 4.

Rom. 10.

DICAT, num res ludicra exiſtimanda eſſet, ſi quis hominẽ abſq; parentibus naſci, aut ſteriles, atque à generandi officio vacantes procreare, aliis perſuadere vellet; hoc ipſum ſanè, ac magis ridiculum à nobis extorquere nititur Caluinus; cùm Eccleſiam abſque Epiſcopis ſpiritualiter propagari docet: nam cùm Paulus 1. Corinth. 4. id affirmet. *In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui*, ac Matthæi vlt. Chriſtus diſcipulis præcipiat, *Euntes docete omnes gentes*, &c. Neque vllus

1. Cor. 4.

fidelis

fidelis ordinariè ſine prædicante credat: nullus quoq; ſincerè prædicet, niſi qui à Catholica Eccleſia legitimè eſt vocatus, ac miſſus: quo pacto Eccleſiam ſine Epiſcopis conſeruari, aut propagari putat, cùm ij eo ipſo, quòd ab Eccleſia ad Epiſcopatum promouentur, prædicandi, & Eccleſiæ propagandæ ab eadem munus accipiant? Illud ſanè perinde eſt, ac ſi hominem abſque progenitoribus naſci exiſtimaret. Hinc igitur perſpicuum eſt, eos duntaxat inſidias vetæ Apoſtolorum doctrinæ ſtruere, ac prætextu ad ſtabiliendos ſuos errores in Eccleſia quærere, qui ordinariam Epiſcoporum ſucceſſionem ab Eccleſia conuellunt.

CÆTERVM ex his, quæ hactenus de Epiſcoporum munere, ac dignitate diſſeruimus, manifeſtè proditur alter aduerſariorum error, qui Epiſcopi nomen, ac officium cum Presbyteris commune eſſe volunt, neque maiorem dignitatem Epiſcopum, quàm Presbyterum in Eccleſia obtinere exiſtimãt. (Aërius.) Quam Hæreſim primùm Aërius Armenus Presbyter teſte Epiphan. Hæreſi 75. & Aug. de Hæreſibus cap. 53. in Eccleſia docuit, ea ratione impulſus, vt tradit eodem loco Auguſtinus, quòd non potuerit Epiſcopus ordinari, quam poſtea amplexus eſt Ioannes Wiclefus Trialogo 4. (Ioan. Wiclefus. Lutherus.) Atque eandem nunc tuentur Lutherus in captiuitate Babylonica c. de ordinis Sacramento: & aduerſùs falsò nominatum ordinem Epiſcoporum: Philippus Melanchton in ſecunda editione locorum communium fol. 91. (Philip. Melanchton. Ioan. Caluinus.) Ioan. Caluinus libro 4. Inſtit. cap. 4. §. 2. cuius hæc ſunt verba. *Quibus docendi munus iniunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros. Illi ex ſuo numero in ſingulis ciuitatibus, vnum eligebant, cui ſpecialiter dabant titulum Epiſcopi, ne ex æqualitate, vt fieri ſolet, diſſidia naſcerentur: neque tamen ſic honore & dignitate ſuperior erat Epiſcopus, vt dominium in collegas haberet: ſed quas partes habet Conſul in Senatu, vt referat de negotiis conſulendo, monendo, hortãdo, aliis præſit auctoritate ſua, totam actionem regat, & quod decretum cõmuni conſilio fuerit, exequatur: id muneris ſuſtinebat Epiſcopus in Presbyterorũ cœtu: atq; idipſum pro temporũ neceſſitate fuiſſe humano conſenſu inductum fatentur ipſi veteres.*

QVOT hic verba Caluinus profert, tot ferè mendacia componit. Ait enim imprimis hos omnes Presbyteros olim appellatos fuiſſe, quibus docendi, ac prædicandi munus iniunctum fuiſſet. At docuit, & prędicauit Stephanus, vt habetur Act. 6. quem tamen non Presbyterum, ſed Leuitam, ac Diaconũ tantùm Scripturæ commemorant. Docebant Diaconi Philippenſes, ad quos Paulus epiſtolam dirigit, atque eos hortatur, vt collaborent omnes fidei Euangelij. Docuit Eunuchum Philippus Diaconus, qui Presbyter tamen non erat: falſum eſt igitur ſolis

A Presbyteris docendi, ac prædicandi munus demandatum fuiſſe.

ADDIT præterea, Presbyteros olim ſolitos fuiſſe, Epiſcopum in ſingulis Ciuitatibus eligere, cùm tamen oppoſitum conſtet ex Paulo ad Tit. 1. vbi eidem mandat, vt conſtituat per Ciuitates Presbyteros: nõ igitur Presbyteri Epiſcopũ, ſed Epiſcopus Presbyteros eligebat, ac per ſingulas Ciuitates cõſtituebat.

HIS & aliud mendacium adiungit, cùm ait; Epiſcopum nullam in cæteros Presbyteros dominij iuriſdictionem vnquam obtinuiſſe; ſed eum tantùm honoris gradum
B inter Presbyteros ſibi vendicaſſe, quem habet Conſul in Senatu; vt ſcilicet cæterorum decreta exequatur: cuius tamen oppoſitum docet Paulus ad Tim. epiſt. 1. c. 5. & alibi, vt mox videbimus. (1. Tim. 5.)

TANDEM Epiſcopalem dignitatem hominum duntaxat conſenſu, ac conſuetudine in Eccleſiam inuectam, allatis quibuſdam veterum Patrum dictis malè expoſitis conatur aſtruere; quæ tamen ſuo ſenſui reddita, oppoſitum potiùs affirmant.

CÆTERVM, vt ad propoſitam Hæreſim reuertamur, quam primùm in Aërio Eccleſia
C damnauit, ac nouiſſimè in Luthero, ac Caluino, ac cæteris huius tempeſtatis Hæreticis Conciliũ Trident. œcumenicũ anathematizat. ſeſſ. 23. cap. 4. & can. 7. (Conc. Trid.) Certè Epiſcopos Presbyteris maiores eſſe, ipſa Diuina Inſtitutio apertè declarat; quæ Epiſcopis, nõ ecõtrà, munus creandi Presbyteros tribuit. Id exploratũ eſt ex Paul. 1. Tim. 5. (1. Tim. 5.) ibi enim Paulus Timotheum Epiſcopum à ſe conſtitutum monet, vt manum vlli citò nõ imponat: id eſt (vt exponit D. Hieronym.) (Hieronym.) nullũ Presbyterũ inconſideratè abſq; debito vitæ examine ordinet, quam expoſitionẽ etiam huic loco adhibet Leo primus epiſt. 87. ad Epiſcopos Africanos c. 1. (Leo Mag.)
D *Quid eſt (inquit) citò manus imponere, niſi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam diſciplinæ, Sacerdotalem honorem tribuere?* Eodem modo hunc locum explicat Theodoretus. (Theodoret.) *Manus, inquit, citò nemini impoſueris; oportet enim prius examinare vitam eius, qui ordinatur.*

ID ipſum confirmat idem Paulus cùm Tito Epiſcopo mandat, vt conſtituat per Ciuitates Presbyteros. Ita enim habet ad Tit. 1. (Ad Tit. 1.) *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per Ciuitates Presbyteros.* At Presbyteros conſtituere, eſt ordinare, licèt
E etiam de locorum conſtitutione locus intelligi poſſit: attamen id magis videtur annuere Paulus, vt Titũ iubeat Presbyteros in ſingulis vrbibus ordinare: ac ordinatos paſſim per loca cõſtituere: neq; enim tãta erat Presbyterorũ in Creta multitudo, præſertim inter illa Eccleſiæ primordia, quę centũ vrbibus, quib⁹ tũc ea inſula munita erat, abſq; noua Presby-

Digitized by Google

Epiphanius. terorũ ordinatione ſufficeret. Quare Epiph. Hæreſ.75.cont. Aerianos Epiſcoporũ ordinẽ, Presbyterorum generatorem appellat. *Epiſcoporum* (inquit) *ordo Patrum generator eſt. Patres enim generat Eccleſiæ. Presbyterorum verò non potens generare Patres per lauacri regenerationem ge-* *Clemens 1.* *nerat filios Eccleſiæ*, quod prior Clemens 1. docuerat Can.2. Apoſt. *Presbyter* (inquit) *ab vno Epiſcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.* Inde Conc. Antiochenum can.9. monet Epiſcopos, *vt ordinent Presbyteros, & Diaconos, & vnaquaque cum iudicio tractent.* Quòd ſi ſolis Epiſcopis Presbyteros ordinandi, ac benedicendi poteſtas à Deo collata eſt, cùm iuxta Paulum minor ſemper à maiori benedicatur, quis tam inſanus, ac ſtupidus eſt, qui Epiſcopos ipſa Dei inſtitutione Presbyteris maiores eſſe non ſentiat; cùm ab Epiſcopis Presbyteri, non econtrà benedicantur, ac ordi- *Ambroſius.* nentur? Hinc eſt illud D. Ambr. dictum in c. 2. prioris ad Timoth. *Omnis Epiſcopus Presbyter eſt, non tamen omnis Presbyter Epiſcopus*; cuius ratio ea eſt, quòd omnis Epiſcopus idcirco Presbyter eſt, quia ex Presbyteris ad Epiſcopatum aſſumitur; at nõ econuerſo omnis Presbyter Epiſcopus eſt, propter Epiſcopalis muneris dignitatem, qua Presbyterum antecellit. Atque hinc craſſiſſimum Caluini mendacium aperitur, qui Epiſcopum olim à compresbyteris eligi, ac Epiſcopum nomine tantùm, non re nominari ſolere autumat; cùm Epiſcopos olim non à Presbyteris, ſed ab Epiſcopis tribus ſaltẽ ordinari debere Apoſtoli- *Anacletus.* ca lege ſancitum fuerit, vt ex Anacleto ep.2. *Conc. Nicen.* & ex Concil. Niceno 1. can.4. & aliis Canonibus conſtat, vt aliàs viſum fuit.

AT non modò hac ordinis conferendi poteſtate, ac pluribus aliis Epiſcopalibus muneribus, quæ ad Epiſcopos, non ad Presbyteros ipſis Canonũ antiquorũ ſanctionibus ſpectant, velut chriſma conficiendi, infantes conſignandi, altaria erigendi, Baſilicas con- *Cõc. Tolet. 1.* ſecrandi, ac ſimilia, quæ tum Conc. Tolet. 1. *Cõc. Hiſpal.* cap. 20. tum Hiſpalenſe cap. 7. ſolis Epiſcopis tribuunt; Epiſcopi Presbyteris præſtant: ſed etiã ipſa iuriſdictione, quæ ab ipſis Apoſtolorum temporibus Epiſcopis legitima fuit (vt inferiùs demonſtrabimus) qua etiam Epiſcopus in Eccleſia Principis nomen aſſequu- *Clemens 1.* tus eſt, vt docet Clemens 1. Conſtitut. Apoſtolicarum lib.2. cap.26. *Qui Epiſcopus eſt* (ait) *hic eſt miniſter verbi, ſcientiæ cuſtos, mediator Dei & veſtrùm*, &c. *hic princeps & dux veſter, hic veſter Rex, & præfectus.* Quod etiam affirmat D. *Ambroſius.* Ambroſ. in cap. 4. Epheſ. *In Epiſcopo* (inquit) *omnes ordines ſunt, quia primus Sacerdos eſt: hoc eſt Princeps Sacerdotum.*

Hieronym. AT obiicit Caluinus Hieronymi teſtimonium ex Comment. 1. capitis ad Titum, vbi videtur innuere Presbyteros Epiſcopis eſſe pares, & ex Eccleſiæ conſuetudine potiùs, quàm ex diuina ordinatione factũ, vt multis Presbyteris vnus præeſſet Epiſcopus. Hæc illius ſunt verba. *Idem eſt Presbyter, qui Epiſcopus, & antequam Diaboli inſtinctu ſtudia in Religione fierent, & diceretur in populis. Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ, communi Presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur: poſtquã verò vnuſquiſque eos, quos baptizauerat, ſuos putabat eſſe, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, vt vnus de Presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur.* Et paulò infrà. *Sicut ergo Presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine, ei qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita Epiſcopi nouerint, ſe magis conſuetudine, quàm diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe maiores, & in commune debere Eccleſiam regi.* Eadem repetit libro de ſeptem gradibus Eccleſiæ ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum: quo teſtimonio olim quoque freti ſunt Waldenſes ad Epiſcopatus dignitatem euertendam.

MIRUM eſt quomodo plerique Catholici Doctores hoc teſtimonio premantur; quãque in Hieronymi ſententia explicanda torqueantur, vt illum ab Aërij errore vindicent. At fruſtra, meo iudicio, in hoc laborant, cùm Hieronymi ſententia eò tantùm ſpectet, vt Epiſcopalem iuriſdictionem in certos Presbyteros ab Eccleſiaſtico iure duntaxat manare ſentiat, quæ ſententia Catholica eſt, nec ab vllo Catholico damnatur. Cùm enim (vt ſuperiùs dictum fuit) duplex ſit in Epiſcopo poteſtas, quædam quę eſt Epiſcopalis ordinis propria; altera iuriſdictionis: prima quidem quæ ordinis Epiſcopalis eſt, qua ſcilicet Presbyteros ordinare, chriſma conficere, infantes cõſignare, altaria erigere, Baſilicas cõſecrare, ac ſimilia poteſt, ex ipſa vi ordinationis, tum ex diuina auctoritate in Epiſcopum fluit: neque Hieronymus Epiſcopum hac poteſtate Presbytero maiorem eſſe negat; quin hoc ipſum vbique fatetur, præſertim eodem lib. de ſeptem gradibus Eccleſiæ ad Ruſticum, vbi de ſeptimo Epiſcoporum ordine agens, ita inquit. *Septimus autem in his diſpoſitioni-* *Hieronym.* *bus Epiſcopalis ordo eſt, & qui primus & perfectus in cunctis eſt: qui omnipotentiæ Dei, & in Chriſto donatur, ex quo proceſſus omnium gloriarum, & plenitudo eſt virtutum, ex quo omnia, in quo omnia: ipſe enim ordinat Sacerdotes, ipſe Leuitas, ipſe Subdiaconos, ipſe Lectores, ipſe Oſtiarios, ipſe Foſſarios: ipſe arundinem tenens metitur Hieruſalem, ipſe fabricæ Dei præeſt.* Quid de Epiſcopi dignitate honorificẽtius ab Hieronymo dici potuit, aut opportunius; quo Lutheranos, ac Caluiniſtas confoderet, qui Epiſcopo ſolum nomen, ac laruã nulla ſolida auctoritate conſtantẽ relinquunt? Idẽ præterea ep. ad Euagrium, Epiſcopum ordinis poteſtate Presbytero maiorẽ eſſe apertè pronunciat. *Quid facit* (inquit) *Epiſcopus excepta ordinatione,*

tione, quod non faciat etiam Presbyter. Idē repetit A Epiſt.48. ad Sabinianum Diaconum c.5. vbi ſatis apertè declarat, Epiſcopum ſaltem hac ordinis poteſtate Presbytero, ipſo Diuino iure præſtare.

QVOD verò ad iuriſdictionis poteſtatem attinet, qua Epiſcopus Presbyteris præeſſe, de cauſis Clericorum iudicare, Presbyteros per ſingula loca conſtituere, leges præſcribere ſolet; & alia, quæ magis ad ſuæ Eccleſiæ gubernationem, & externum forum, quàm ad ſpirituale pertinent, præſtare poteſt: hæc tametſi à Deo ita in Eccleſia ordinata ſit, vt ea Epiſcopi frui debeant, vt ex Matt.18. colligi- B tur; vbi ſecreta admonitione coram duobus, vel tribus teſtibus correptum, nec audientem Dominus Eccleſiæ denuntiari iubet: id eſt, Eccleſiæ præſuli (vt exponit Chryſoſtomus) vt Epiſcopi iudicio flagitioſus ille ſubiiciatur. Res enim cùm ſemper, vel ad ſummum Pontificem, vel ad Eccleſiam in Concilio congregatam deferri non poſſit, ſanè opus eſt, in ſingulis Epiſcopis eſſe poteſtatem iudicãdi, quæ ad iuriſdictionem ſpectat: verũ enimuerò, quia hæc poteſtas exteriorem Eccleſiæ gubernationem reſpicit, quæ ſummo Pontifici ob illius poteſtatis plenitudinem tota C commiſſa eſt; ea ita illius arbitrio relicta eſt: vt eam Pontifex in Epiſcopos extendere, cõtrahere, minuere, certis limitibus præfinire, penitus auferre, demum quæcunque ſibi pro Eccleſiæ vtilitate, circa eam decernere viſum fuerit, proculdubio, valeat. Hinc Epiſcoporum iuriſdictionem à Deo quidem ita in Eccleſia ordinatam agnoſcimus, vt ea Eccleſia omnino carere non poſſit: at illam non niſi ab Eccleſia in Epiſcopos manare non negamus.

HÆC Hieronymi ſententia eſt, ex intimis illius verborum ſenſibus deprompta: nec aliũ D aduerſarij ſibi confingere valent horum verborum ſenſum: vbique enim de ſola iuriſdictionis poteſtate agit, & cùm ad ſchiſmata euitanda in toto orbe decretum eſſe ait, vt vnus de Presbyteris Epiſcopus crearetur, qui cæteris præeſſet, & cùm ex Eccleſiæ conſuetudine magis, quàm ex Domioicę diſpoſitionis veritate proceſſiſſe ait, vt Epiſcopi Presbyteris maiores eſſent: neque nos ab Eccleſię decreto magis, quàm à Dei diſpoſitione profectum inficiamur, vt Epiſcopi in Presbyteros ius exerceant, quandoquidem Epiſcopalis iuriſdictionis poteſtas ab Eccleſia manat E in Epiſcopos: qua Presbyteris anteferuntur, ac ius illis dicũt, quod apprimè indicat Hieronymus, cùm ait, Presbyteros ex Eccleſiæ conſuetudine Epiſcopis eſſe ſubiectos; ea enim ſubiectione, quæ ad iuriſdictionem pertinet, apertè Hieronymus demonſtrat, ſe de Epiſcoporum tantùm iuriſdictione agere, qua Presbyteris præferuntur.

QVARE Hieronymus nihil non modò Catholicæ ſententiæ officit, ſed vbique nobiſcum ſentit, neq; eo ſeipſos aduerſarij munire debent, cùm is potiùs aduerſus illorum impietatem pugnet. At licèt Hieronymi verba id ſonarent, quod aduerſarij volunt, nimirum Presbyteros olim fuiſſe Epiſcopis pares: attamen quando ſecus ex approbata Eccleſiæ conſuetudine, is optimè decretum eſſe cenſet, vt ſcilicet ad euellenda ſchiſmatum ſemina Epiſcopi Presbyteris ſint maiores: nõ tam illis prodeſt Hieronymus, quo ſe obregunt, quàm ab illius modeſtia, ac pietate illorum impudentia, ac impietas damnatur; quæ in eo mirificè ſe prodit, quòd illi Eccleſiæ auctoritatem, ac conſuetudinem toto orbe receptam Hæreticorum more contemnunt, quam is pio animo ſuſpicit, ac veneratur.

De neceſſaria Presbyterorum ſucceſſione.

ARTICVLVS VIII.

RESTAT poſtremo loco Presbyterorum ſucceſſio explicanda, quam plerique Hæreticorum à vera Religione conantur auellere. Lutherus (vt antiquiores taceã) *Lutherus.* vt omnem Presbyterorum ordinem, ac ſucceſſionem facilè conuellat, omnes Chriſtianos docet in Baptiſmo Sacerdotes fieri. Ita enim ſcribit ad Senatum Pragenſem. *Sacerdos in nouo Teſtamento non fit, ſed naſcitur; non ordinatur, ſed creatur, naſcitur autem in Baptiſmo, ſuntque prorſus omnes Chriſtiani Sacerdotes.* Idem ſcribit in captiu. Babylon. c. de ordine.

IOANNES Caluinus in Sacerdotiũ Catholicorum inuehitur Epiſt. 190. his verbis. *Io.Caluin.* *Totum Sacerdotium Papiſticum non ſolum impia eſt veri myſterij profanatio, ſed execrabilis in Chriſtum contumelia.* Tum Inſtit. lib.2. c.15. §.6. huius rationem reddit, quandoquidem nullum vult eſſe Sacerdotem præter Chriſtum. *Summa tamen* (ait) *huc redit, non niſi in Chriſtum competere Sacerdotij honorem.* Mox conuerſo telo in ſeipſum pugnãs, omnes Sacerdotes affirmat. *Iam* (inquit) *Sacerdotis perſonam ſuſtinet, non modò vt æterna reconciliationis lege Patrem nobis fauentem, ac propitium reddat, ſed etiam vt nos aſciſcat in ſocietatem tanti honoris. Nam qui in nobis polluti ſumus, in ipſo tamen Sacerdotes offerimus nos, & omnia noſtra Deo.* Hæc ille.

QVAPROPTER tria nobis demonſtranda erunt. Primum, non omnibus æquè Sacerdotij dignitatem competere, ſed nonnullis duntaxat perſonis à Deo vocatis, atque ad id munus legitimè ordinatis. Secundum, quodnam ſit horum Presbyterorum in Eccleſia munus, ac dignitas. Tertium, ac poſtremum, Presbyterorũ ordinem, ac ſucceſ-

ſionem in Eccleſia à Chriſto inſtitutam eſſe, vt in ea perpetuò vigeret, quæ nonnullis Catholicis propoſitionibus explicabimus.

PRIMA propoſitio. *Chriſtus tametſi ſit ſupremus Sacerdos in Eccleſia non tamen eſt ſolus Sacerdos.* In prima huius propoſitionis particula, qua aſſerimus Chriſtum eſſe ſupremum Sacerdotem, omnes aduerſarij nobiſcum conueniunt: id enim manifeſtum eſt ex Pſal. *Pſal. 110.* 110. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*; quem locum aſſumit D. *Hebr. 7.* Paulus ad Hebræos 7. vt probet, Chriſti ſacerdotium etiamnum perpetuum eſſe. *Chriſtus autem* (inquit) *eo quòd maneat in æternum, perpetuum habet ſacerdotium, vnde & ſaluare in perpetuum poteſt, accedentes per ſemetipſum ad Deum.* Quo loco Paulus apertè demonſtrat ex eo, quòd Chriſtus viuens in æternũ, æterno fungitur ſacerdotio; idcirco perpetuum eſſe Sacerdotem, nec illi deeſſe, quæ in cœlo Patri offerat: ibi enim aſſiduè per Eccleſiæ Sacerdotes ſeipſum incruentam hoſtiam Patri offert, vt idem Paulus priori capite docuerat illis verbis. *Vbi præcurſor pro nobis introiuit Ieſus ſecundùm ordinem Melchiſedech, Pontifex factus in æternum.*

PORRO in ſecunda particula diſſentiunt, vt dictum fuit: nam Caluinus tum loco citato tum Inſtit. lib. 4. c. 18. §. 1. nullum præter Chriſtum Sacerdotem eſſe contendit: immò inſigni illos iniuria Chriſtum afficere docet, qui cum eo alios Sacerdotes aſciſcunt: ea idcirco nobis probanda eſt. Primum argumentum deſumi poteſt ex ipſo Caluino, qui Chriſtum idcirco Sacerdotis perſonam ſuſtinere ait, vt non modò homines Deo reconciliet; verùm multò magis, vt cum ipſo omnes Sacerdotes efficiat: quòd ſi omnes Sacerdotes ſunt ex Caluino, ergo Chriſtus non eſt ſolus Sacerdos. Cæterum hoc argumentum tantùm contra Caluinum ex conceſſis valeat: falſum enim eſt omnes Chriſtianos Sacerdotes eſſe, vt infrà demonſtrabimus.

SECVNDVM argumentum deſumitur ex Scripturis: Chriſtus enim Apoſtolos Sa- *Ioann. 20.* cerdotes inſtituit. Ioan. 20. cùm illis remittendi peccata poteſtatem contulit. *Hoc cùm dixiſſet* (ait) *inſufflauit, & dicit eis. Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*: inde enim Apoſtolos Sacerdotes à Chriſto or- *Hyſichius.* dinatos fuiſſe colligit Hyſichius in Leuitic. lib. 1. cap. 4. *Non idonei ſumus* (ait) *peccata nobiſmetipſis dimittere, Chriſtus autem pro nobis propitiationem perfecit: vnde & eius voce Sacerdotes in Eccleſiam, vt pote eius officium ſubeuntes, quibus in perſona Apoſtolorum dicebat. Quorum dimiſeritis peccata, dimiſſa ſunt, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Atq; ex eodem loco Cyrillus, Chryſoſtomus, Theophylactus, Euthymius, & rurſus Chryſoſtomus in 3. lib. *Chryſoſtom. Ambroſius.* de ſacerdotio, & D. Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 2. colligunt Sacerdotes eſſe in Eccleſia, qui peccata dimittant. *Vide* (inquit Theophylactus) *Sacerdotum dignitatem, quòd diuina ſit, non humana: Dei enim eſt remittere peccata.* Cùm igitur Chriſtus Apoſtolos Sacerdotes ordinauerit, & Sacerdotes in Eccleſia ſint, non igitur Chriſtus eſt ſolus Sacerdos.

HOC argumentum confirmat D. Paulus 1. Cor. 4. cùm ſe non tantùm Dei mini- *1. Cor. 4.* ſtrum, ſed etiam myſteriorum Dei diſpenſatorem appellat. *Sic nos* (ait) *exiſtimet homo, vt Dei miniſtros, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Dei quippe myſteria ea ſunt, quæ à Sacerdote tractari, ac diſpenſari ſolent, velut Euchariſtiam conficere, Baptiſmũ conferre, à peccatis abſoluere, de quibus Chryſoſtomus lib. 3. de ſacerdot. ita inquit. *Etenim qui terram incolunt, atque in ea verſantur, iis commiſſum eſt, vt ea, quæ in cœlis ſunt, diſpenſent.* Porrò hæc myſteriorum cœleſtium diſpenſatio Sacer- dotibus credita eſt, vt ait Iſidorus de offic. *Iſidorus.* lib. 2. cap. 7. his verbis. *Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate Græci Presbyteros vocant: his enim ſicut Epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt: præſunt enim Eccleſiis Chriſti, & in confectione diuina corporis, & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt.* Quamobrem cùm Paulus ſe diſpenſatorem myſteriorum Dei vocat, proculdubio Sacerdotem ſe eſſe inſinuat, nec tamen vllam ſe putat Chriſto iniuriam irrogare, aut Chriſti ſacerdotium euertere.

PRÆTEREA ex eodem Paulo ad Heb. 6. vbi ait. *Præcurſor pro nobis introiuit Ieſus, ſecũdũ ordinem Melchiſedech, Pontifex factus in æternum*: duplici argumento colligimus; Sacerdotum multiplicationem in Eccleſia non modò Chriſti ſacerdotio non infenſam, ſed potiùs neceſſariam eſſe. Primum argumentum eſt à Pontificis nomine: Pontifex enim is dicitur, qui ſupremam inter Sacerdotes dignitatem obtinet: inde namque apud Hebræos ij ſoli Pontifices appellabantur, quibus Sacerdotum turba parebat (vt notum eſt) cùm id paſſim in veteris Teſtamenti codicibus perlegatur: nam Iudith 15. de *Iudith 15.* Ioachim Pontifice legitur. *Ioachim autem ſummus Pontifex de Ieruſalem venit in Bethuliam cum vniuerſis Presbyteris ſuis, vt videret Iudith.* Ac propterea alio nomine etiam ſummus Sacerdos dicebatur, quaſi ſummo inter Sacerdotes gradu præcellens: ita fit, vt inter Pontificem, & Sacerdotes relatio quædam mutua conſtituta videatur, velut inter Patrem, & filios; inter ſuperiorem, & inferiores; vt nec Sacerdotes ſine Pontifice, nec Pontifex abſque Sacerdotibus eſſe poſſe videatur. Paulus igitur cùm Chriſtum Pontificem appellat, ſine dubio ex ipſa vi nominis

Digitized by Google

nis ſuos illi Sacerdotes aſciſcit, quibus Pontifex dici poſſit. Neque obiicere valent aduerſarij, Chriſtum extremum fuiſſe Pontificem ſecundum ordinem Aaron, cuius ordinis prorſus antiquati ſunt Sacerdotes: nam Paulus Chriſtum, non ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech Pontificem nuncupat. Porrò licet Chriſtus etiam ſecundùm ordinem Aaron Pontifex fuerit, cùm ſeipſum Patri ſacrificium in cruce obtulit, quo Aaroniticum Sacerdotium deleuit, ſeu potius compleuit. Attamen potiſſimum illius Sacerdotium fuit ſecundũ ordinem Melchiſedech, cuius à Deo Pontifex perpetuus creatus fuit, in quod Aaroniticum prius illud Sacerdotium tranſtulit, vt ipſemet Paulus teſtatur eodem capite. *Si ergo* (ait) *conſummatio per Sacerdotium Leuiticum erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit, ſecundum ordinem Melchiſedech, alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici? Tranſlato enim Sacerdotio neceſſe eſt, vt & legis tranſlatio fiat.* Quapropter neceſſe fuit, illi alios quoque Sacerdotes, ſecundum ordinem Melchiſedech, quorum Pontifex eſſet, aſſignari. Non igitur Chriſtus eſt ſolus Sacerdos.

Alterum argumentum deſumitur ex appoſita particula. *In æternum*, qua Paulus poſt Dauid Chriſti Sacerdotium non temporale, inſtar illius prioris, ſed perpetuum, ac æternum eſſe docet, cuius illum perpetuum Pontificem deſignat. Hinc ita argumentum deducimus, Chriſtus eſt Pontifex in æternum ſecũdum ordinem Melchiſedech, igitur perpetuos habet Sacerdotes ſibi ſubiectos: conſequentia nota eſt ex priori argumento. Nam ſi is ſolus Pontifex eſt, qui ſub ſe habet Sacerdotes, profectò ſi is æternus Pontifex eſt, æternos habeat Sacerdotes, neceſſe eſt: ſed præterea alia id ratione probatur. Nam æternitas Sacerdotij, ac Pontificatus Chriſti abſque Sacerdotibus non poteſt conſiſtere: etenim cùm Sacerdotium, ac ſacrificium ita inter ſe coniuncta ſint, vt Sacerdotium nullibi, abſque ſacrificio reperiri queat: inde enim apud Græcos Sacerdos θύτης dicitur, à θύειν, quod eſt ſacrificare, vnde θύσια ſacrificium: & apud Latinos Sacerdos dicitur, quaſi ſacra dans, id eſt, ſacrificia offerẽs: vt docet Anſelmus in Epiſt. ad Heb. c. 5. quod etiam aduerſarij non negant, cùm in ſua verſione gallica Bibliorum, vbicunque Sacerdotis nomen offendunt, vertunt, *Sacrificateur*. Id tandẽ confirmatur ex Paulo ad Heb. 5. vbi de Pontificis officio agens, ita ait. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis*, &c. Notanda eſt vniuerſalis illa affirmatiua, *omnis Pontifex*, quæ æquiualet huic. Nullus Pontifex conſtituitur, quin offerat dona, & ſacrificia, quod etiam c. 8. confirmat, cùm ait. *Omnis Pontifex conſtituitur ad offerenda munera, & hoſtias*, tum paulò poſt, de Chriſto agens. *Neceſſe eſt* (inquit) *& hunc habere aliquid, quod offerat.* Si Chriſtus Pontifex, ac Sacerdos appellari debet, planè opus eſt, vt ſacrificium pro peccatis offerat: at verò cùm is modò per ſe ſacrificium nõ offerat, illi Sacerdotes aſcire neceſſe eſt, per quos is æternum Pontificis munus implere queat.

Heb. 5.

Qvod ſi dicant, Chriſtum in cœlo ſacrificium crucis Patri ſemper offerre, ac proinde non eſſe abſque ſacrificio; neq; aliis, quàm ſeipſo Sacerdotibus indigere. His obſtat primùm, locus: nam ibi tantum locus ſacrificij, & expiationis peccatorum eſſe debet, vbi peccata ipſa perpetrantur: ſed in cœlo non perpetrantur facinora, ſed tantùm in terra, igitur tantummodò in terra non in cœlo ſacrificia offeruntur.

Obstat etiam tempus, nam ſi Chriſtus in cœlis Patri ſacrificiũ Crucis ſemper offerret, vtique ſemper haberet ipſum ſacrificium præſens: neque enim fieri poteſt, vt actu ſacrificator ſit, & ipſum ſacrificium præſens nõ habeat. At quomodo Chriſtus in cœlo crucis ſacrificium præſens habere poteſt; cùm iampridem actio ſacrificij tranſierit? Dicent fortè Chriſtum in cœlo habere crucis ſacrificium præſens, quatenus præteritam illius ſacrificij actionem Patri, velut præſentem offert: at hæc non eſt verè ſacrificium offerre: hoc enim pacto, omnes Sancti, ac mulieres in cœlo exiſtentes, cùm ad Deum erga homines placandum crucis ſacrificium Deo offerunt, Sacerdotes dici poſſent. Tria enim ad ſacrificij ſubſtantiam pertinent. Primùm, vt res ex profana fiat ſacra: ſecundum, quòd res ſacra in ſacrificium Deo offeratur; ita vt tũc ſacra fiat, cùm offertur; tertium, quòd conſummetur: Chriſtus verò in cœlo nihil habet, quod ex profano fiat ſacrum, totũ enim ſacrum eſt, cùm priùs Deo in ſacrificij crucis oblatione ſacratum fuerit, quapropter nec rem ſacrificio ſacrãdam Patri offerre poteſt. Denique ibi nulla rei ſacrificio immolatæ conſumptio eſt, nec eſſe poteſt, cùm res, quæ immolari deberet, quæ eſt caro Chriſti, vtpote glorioſa conſummati non poſſit, inde rectè colligimus Chriſtum in cœlo ſacrificium non offerre. Cùm igitur Chriſtus Sacerdos eſſe non poſſit, niſi ſacrificium aliquo modo offerat, cùm per ſe id efficere non poſſit, ſanè conſtat id eum non alia ratione, quàm per Sacerdotes præſtare, ac propterea Sacerdotes illi tribui debere. Ita hunc locum explicat Oecumenius in Epiſt. ad Heb. cap. 5. his verbis. *Non ad ipſam tantum, quæ à Deo ſemel facta eſt, oſtiam, & oblationem dixit in æternum: ſed ad noſtri temporis Sacerdotes inſpiciens, per quos Chriſtus, & ſacrificat, & ſacrificatur: quique eis in myſtico*

Oecumenius.

myſtico illo conuiuio,ac cœna, Sacerdotij huius tradidit formulam. Eandem quoque explicationem adhibet Anſelmus in epiſt.ad Hebr.c.5. *Tu es Sacerdos,inquit, id eſt,ſacra dans per te, & per tuos in æternum.* Plurima omitto Patrum teſtimonia, quæ Sacerdotes citra Chriſti contumeliam in Eccleſia eſſe clamant, res enim ita clara eſt,vt vel ipſis cœcis perſpicua eſſe poſſit.

Anſelmus.

SECVNDA propoſitio. *In Eccleſia,quicunque baptizati ſunt,non omnes ſunt Sacerdotes.* Quę propoſitio expreſſè cum Lutheranorum, ac Caluiniſtarum doctrina pugnat. Ac primam huius rei probationem à priori Caluini doctrina, quam ſuperiori propoſitione impugnauimus,petere lubet. Ibi enim cùm Caluinus affirmet neminem præter Chriſtum Sacerdotem eſſe, planè ſeipſum euertit, cùm deinceps omnes Sacerdotes eſſe contendit: ſed cùm prior doctrina velut falſa à nobis reiecta fuerit; extremus quoque,ac oppoſitus illi error facilè leuitatis conuincitur.

PRIMVM ab ipſo orbis conſenſu. Neque enim vlla vnquã natio ita cõmune habuit Sacerdotiũ,vt ſine diſcrimine omnes Sacerdotis officio fungi pateretur. Quis enim omnes apud Ægyptios Sacerdotes, omnes apud Indos Gymnoſophiſtas; omnes apud Perſas Magos;omnes apud Gallos Druidas: omnes apud Romanos Flamines;omnes apud Turcas Sanctones (his enim nominibus olim Sacerdotes appellarunt) vnquam eſſe exiſtimauit? Certè priſcorum Philoſophorũ, qui olim homines ſapientia antecellebant,ea communis ſemper ſententia fuit, vt Sacerdotes à communi plebe quamplurimùm diſtare debere,ac ſummo pręcæteris honore colendos eſſe ducerent: neque enim(inquit Ariſt.lib.7. Polit. c.9.) agricola, neque artifex,neque vilium exercitiorum quiſque Sacerdos eſt deputandus: honos namque Diis eſt à ciuibus impendendus. Plato etiam Sacerdotes ita à populo diſtinguit lib.16.qui eſt de regno: vt eos maiori charitate oportere abũdare affirmet,propter eorum, quæ tractant magnitudinem. Cicero,& Valerius plurima de Sacerdotum Religione ab antiquis magno in pretio habita ſcribunt Neque olim apud Ægyptios, ob ſingularem illorum in Sacerdotes venerationem licebat Regem,abſque Sacerdotio imperare. Demum hic vniuerſi orbis ſemper conſenſus fuit, ac omnium ſæculorum ſententia, vt cùm Deum cum primis ſacris quibuſdam ritibus colendum eſſe ducerent;ſacros etiam quoſdam homines à cõmuni plebe delectos conſtituerent,qui ſacrificia offerrent;reſponſa in incerto rerum ſtatu redderent,populo benedicerent,atque alia quæ ad cultum Deorum pertinerent, ſacra peragerent: quamobrem cùm totius orbis conſenſus,quaſi quædam naturæ vox ſit,planè aduerſarij ipſum naturæ ordinem euertunt,cùm omnibus promiſcuè Sacerdotij dignitatem conferunt.

Ariſtoteles. *Plato.* *Tullius. Valerius Max.*

SECVNDO ex veteris Synagogæ teſtimonio hic error refellitur. Nemo enim ignorat antiquæ Synagogę Sacerdotes ita Dei inſtitutione à reliqua plebe ſeparatos fuiſſe, vt proprium munus,à quo reliquum vulgus arcebatur, in templo exercerẽt;ſic enim Exod. 30 præceptum legitur. *Aaron, & filios eius vnges,ſanctificabiſque eos,vt Sacerdotio fungantur mihi.* & Num.3. *Aaron autem,& filios eius conſtitues ſuper cultum Sacerdotij. Externus,qui ad miniſtrandum acceſſerit,morietur.* Hinc Saül Iſraëliti populi Rex,inter alias cauſas,ob id à Deo reprobatus legitur,quòd holocauſtum offerre temerè præſumpſit,cùm Sacerdos non eſſet:nec impunè Ozias,tametſi præpotẽs Rex, incenſum Domino in templo adolere auſus eſt,quod Sacerdotum munus erat, quandoquidem ſtatim lepra à Deo percuſſus de tẽplo eiectus eſt,illis Azariæ verbis ſeuerè correptus. *Non eſt tui officij,ô Ozia, vt adoleas incenſum Domino,ſed Sacerdotum,id eſt,filiorum Aaron,qui conſecrati ſunt ad huiuſmodi miniſterium: egredere de ſanctuario.* Quòd ſi Regi, Sacerdotij ſibi ius arripere non licuit, quantò magis cæteris profanis hominibus,qui Leuitici generis non erant, id nunquam licuiſſe credendum eſt? Quid igitur aduerſarij garriunt,omnes æquè Sacerdotes inſtitutos eſſe?

Exod. 30. *Num. 3.* *2. Paral. 26.*

SCIO quid obmurmurent. Hoc nimirum, non Synagogæ, ſed Eccleſiæ Chriſti priuilegium eſſe,vt omnes quotquot Baptiſmo tincti ſunt,Sacerdotes exiſtant;ac Sacerdotij ſocietatem cum Chriſto nanciſcantur. At ſi ab ipſis quęrimus,qua ratione id Baptiſmus nobis conferat: hæc illorum communis vox eſt, homines Baptiſmo Chriſti participes effici, ac Chriſtum induere, iuxta illud Pauli ad Gal.3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*: ac proinde Sacerdotes effici. At ſi Chriſtum induere eſt Sacerdotem fieri: certè illos fateri opus eſt, quotquot in antiquo illo Synagogæ ſtatu veram fidem coluerunt, Sacerdotes extitiſſe; cùm & ipſi Chriſtum,tametſi vẽturum,induerint; & in Chriſto baptizati ſint, teſte Paulo 1. Cor. 10. vbi affirmat, priſcos omnes illos Patres, qui ſub veteri lege continebantur, Chriſti fidem, tametſi ſub figurarum inuolucris,coluiſſe. *Nolo*(inquit) *vos ignorare fratres, quoniam Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari: & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt,& omnes eundem potum ſpiritalem biberunt: bibebant autẽ de ſpiritali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus.* Cùm igitur eadẽ Chriſti fides, & priſcos illos Synagogæ homines,& Chriſtianos,illos quidem implicita, hos explicita Chriſto coniunxerit, ac Chriſti

Galat. 3. *1. Cor. 10.*

parti

participes effecerit; profectò nulla ratio eſt, cur hoc Chriſtianæ Eccleſiæ magis, quàm Synagogæ priuilegium tribuant, vt eo Chriſtianos tantummodò, non Hebræos omnes Sacerdotes conſtituant. Quòd ſi omnes per Baptiſmum Sacerdotes fiunt, quid mulieres Sacerdotiſſas appellare prohibet, quę Baptiſmum acceperunt?

A

At certè falluntur aduerſarij, cùm Baptiſmo omnes Sacerdotes fieri ſibi perſuadent: Baptiſmo enim mortis, ac meritorum Chriſti tantùm participes efficimur, quibus in nouum hominem reſurgimus, vt idem Apoſtolus teſtatur ad Romanos 6. *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, vt quemodo Christus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Atque inde Chriſtum induimus, cùm per fidem, ac charitatem in Chriſto viuimus: non autem ſacerdotij Chriſti ſocij efficimur, cùm Sacerdotium Chriſti nihil prorſus cum Baptiſmo commune habeat; præter id quòd Baptiſmus ſacerdotij Chriſti effectus eſſe agnoſcitur. Cùm verò ſacerdotium Chriſti tam à Baptiſmo diſtet, quàm cauſa à ſuo effectu recedit: idque ſolùm nobis Baptiſmo conferatur, quòd ipſam Baptiſmi efficientiam conſequitur, ſcilicet peccatorum remiſſio; inde exploratum eſt, Chriſti ſacerdotium in Baptiſmo communicari non poſſe, cùm illud Baptiſmi cauſa, non effectus ſit. Neque enim Paulum vnquam dixiſſe commemorant, Baptiſmo nobis Chriſti Sacerdotium conferri, aut participes eius Sacerdotij fieri. Malè igitur hoc Eccleſiæ priuilegium ſonat, quod nulla diuina, aut Apoſtolica lege collatum habetur.

Rom. 6.

B

C

Alia m huius priuilegij cauſam aſsignat Caluinus. Ait enim Chriſtum idcirco Sacerdotis perſonam geſsiſſe, vt nos in ſui Sacerdotij ſocietatem aſciteret: at certè mirum eſt, quòd Paulus, qui in Epiſtola ad Hebræos, in deſcribẽdo Chriſti Sacerdotio, ac illius fine tam copioſus eſt, præſertim 9. capite, vbi Chriſti Sacerdotium eò tendere docet, vt homines Deo reconciliet. *Nunc autem*, inquit, *ſemel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit:* & paulò infrà. *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata* Nunquam tamen huius finis meminit, quem nobis Caluinus commemorat, vt ſcilicet nos in partem ſui Sacerdotij vocaret. At ſicut hic finis Apoſtolo ignotus fuit: ita Eccleſia ab Apoſtolis edocta hunc finem ignorat, cùm nullam præter Apoſtolicam doctrinam recipiat At mirot, cùm Chriſti Sacerdotium ita cum Regno coniunctum ſit, vt ab eo nullatenus diuelli poſſit: vnde Petrus Chriſti Sacerdotium regale appellat. Cur Caluinus omnes Chriſtianos Reges quoque eſſe non ſentiat? Accedat,

D

Heb. 9.

E

quòd ſi Chriſti Sacerdotium eò ſpectabat, vt omnes Chriſti fide imbutos Sacerdotes conſtitueret: cur tam pauci apud Hebræos Aaronitico Sacerdotio fungebantur, quod Chriſtiani Sacerdotij typum gerebat: nam ſi æquum eſt figuram veritati reſpondere, quemadmodum vni Chriſto vnus Pontifex reſpõdebat (vt teſtatur Paulus) ita fieri opus erat, vt omnibus in Chriſtiana Eccleſia, Sacerdotij honore inſignitis, omnes etiam in Synagoga Sacerdotio fungerẽtur. Euaneſcit igitur friuolum hoc Eccleſiæ priuilegium, ſola Lutheranorum, ac Caluiniſtarum mẽte compactum, ex quo integrum noſtrum argumentum manet.

Tertio ex comparatione Eccleſiæ, & Synagogæ hic error exploditur. Cùm enim Chriſti Eccleſia nulla ex parte inferior ſit Synagoga; ſi illa ſacros Sacerdotes diuinorum munerum functores, à plebe diſtinctos, inunctos, ac præſtantiori quadam dignitate fulgentes tantùm ſibi aſciuit; cur hæc ſacrorum Sacerdotum ornamẽto expoliata, viris ęquè, ac mulieribus, pueris, ac infantibus, ſanis, atque inſanis, dignis, & indignis, rudibus, ac imperitis: demum profanæ plebi, ac multitudini nullo diſcrimine ſacrum Sacerdotij munus obeundũ deferet? Immò cùm Chriſti Sacerdotium tantò Hebræorum Sacerdotio præſtantius & eminentius ſit, quantò veritatis lux ipſam figurarum noctem antecellit; an non iis Sacerdotibus nitere debet, qui quò præſtantiori munere funguntur, eò puriores, ac ſacratiores, & à communi plebe remotiores eſſe debent, vt eo puriùs, ac honeſtiùs diuinioribus, ac ſanctioribus rebus vacare poſsint? Id enim in omnibus Sacerdotibus, ac Pontificibus fieri æquum eſt; quod D. Paulus in Chriſto perfectum eſſe docet ad Hebr. 7. *Talis enim* (inquit) *decebat, vt nobis eſſet Pontifex ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus.* Quòd ſi priſcis illis Gentilium Sacerdotibus, ſacra agentibus exclamare licebat; *Procul ò procul eſte profani.* Si apud veterem Synagogam diuina lege cautum erat, ne externus, & qui Sacerdos non erat, ad altaris miniſterium accederet, vt perfectiùs, ac honeſtiùs diuinæ res miniſtrari poſſent: cur Eccleſia Chriſti profanos, externos, ac nullo Sacerdotij honore præſtantes, ad ius Sacerdotij vocare credenda eſt.

Hebr. 7.

Qvarto idem reiicitur ex ipſo Sacerdotis nomine. Dicitur enim Sacerdos, quaſi ſacra dans, vt notat Rabanus de vniuerſo lib. 4. c. 5. ex quo duo elicimus. Primum, laicis nullo modo Sacerdotium conuenire; cùm ij ſacra non dent, neque iis datum ſit ſacris ſeſe immiſcere; immò ipſo antiquo iure id illis vetitum ſit. Nam Clemens 1. libr. 3. Conſtit. Apoſt. c. 10. narrat ſic ab Apoſtolis ſtatutum fuiſſe.

Clemens 1.

Digitized by Google

fuiſſe. *Neque laicos concedimus, aliquod Sacerdotale munus exercere, velut: ſacrificium, Baptiſmum, manuum impoſitionem, vel benedictionem magnam, ſiue paruam. Non enim ſibi quis ſumit honorem, ſed qui vocatur à Deo, & per Epiſcopi manus datur hæc dignitas: & qui ad eam promotus non eſt, ſed eam ſibi vſurpat, Oziæ pœnam ſuſtinebit.* Hinc Sozomenus lib. 7. Eccleſ. Hiſt. c. 24. & Theodoretus lib. 5. Hiſt. Eccleſ. c. 18. D. Ambroſium Imperatori, ſe in loca Sacerdotum ingerenti, ita dixiſſe ferunt. *Adyta templi ſacta, o Imperator, ſolis peruia eſſe Sacerdotibus; cæteris verò vniuerſis impervia: nec licere cuiquam ea contingere, quare egreditor, cùmque cæteris in commune cōſiſtito. Purpura enim Imperatores, non item Sacerdotes facit.* [Sozomenus. Theodoret.]

Quapropter Cōcil. generale 6. quod eſt Cōſtantinop. 3. can. 58. laicos à Diuinis miniſteriis omnino arcet. [Conc. Gen. 6.] *Nemo eorum* (inquit) *qui ſunt in ordine laicorum, Diuina ſibi myſteria impertiat.* Concil. Turonenſe 3. ingreſſum in ſanctuarium laicis interdicit, can. 4. [Conc. Turon. 3.] *Laici ſecus altare, quo ſancta myſteria celebrantur, inter clericos, tam ad Vigilias, quàm ad Miſſas ſtare penitus non præſumant.* Atque idem decretum renouat Cōc. Colonienſ. 3. partis 3. cap. 31. [Conc. Colon. 3.] Ex quo primùm conſtat, nō omnes Sacerdotes eſſe, cùm Laici Sacerdotio fungi prohibeantur. Alterum eſt; quòd qui ſacra attrectare, ac aliis miniſtrare debent, eos excellētiori vitæ forma, ac nobiliori virtutum ſplendore plebi præſtare decet, vt ſacris rebus Diuinus honor habeatur. At ſi cuncti Sacerdotes ſunt, & rudis quilibet, ac gregalis homo id muneris ſibi vſurpat, quiſnam Diuinis rebus honos exhibetur? cùm digni, ac indigni promiſcuè eas adminiſtrent? an non contumelia Deo irrogatur, cū indigni rerum ſacrarum adminiſtri ei adhibentur? Propterea Origen. hom. 6. ſuper Leuit. docet Sacerdotem populo præſtantiorem eſſe debere. [Origenes.] *Requiritur* (inquit) *in ordinando Sacerdote, & præſentia populi, vt ſciant omnes, & certi ſint, quia qui præſtantior eſt ex omni populo, qui doctior, qui ſanctior, qui in omni virtute, eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium.* Præterea ſi omnes in Eccleſia Sacerdotes ſunt, ſi omnes ſacra dant, quæ erit plebs, quæ ſacra non det, ſed tantùm accipiat? Igitur non omnes Sacerdotes, ſed aliquos tantùm eſſe oportet, quibus ſacrorum adminiſtratio commiſſa ſit.

QVINTO hunc errorem apertè Diuinæ Scripturæ damnant, nam cùm Apoſtolis dūtaxat Dominus (vt habetur Io. 20.) remittendorum peccatorum poteſtatem contulerit. [Ioan. 20.] *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis*, &c. Cùm iis tantùm ius ligandi, atque ſoluendi tradiderit. Matt 18. [Matt. 18.] *Quæcunque alligaueritis ſuper terram*, &c. cùm iis ſolis conficiendæ Euchariſtiæ facultatem tribuerit Luc. 22. [Luc. 22.] *Hoc facite in meam commemorationem.* Denique cùm illis tantummodò docendi munus demandauerit Matt. vlt. [Matt. 28.] *Euntes docete omnes gētes.* Planè conſtat eos duntaxat, non omnes, Sacerdotes à Chriſto ordinatos fuiſſe, quibus Diuina hæc myſteria credita ſunt. Cæterùm cū hoc ius tantùm in Apoſtolorum ſucceſſores, qui Sacerdotes in Eccleſia ordinantur, tranſlatum fuerit, vt teſtis eſt D. Amb. lib. de Pœnit. cap. 2. [Ambroſius.] *Ius* (inquit) *ligandi, atque ſoluendi ſolis Sacerdotibus permiſſum eſt* Nemini dubium eſt: non omnes in Eccleſia eſſe Sacerdotes, ſed eos tantùm, quibus legitima ordinatione horum myſteriorum adminiſtrandorum munus collatum eſt.

DEINDE ne temerè quilibet Sacerdotij dignitatem inuaderet, monet D. Paulus Heb. 5. [Heb. 5.] *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.* Ex quo habemus eos tantùm in Eccleſia Sacerdotes eſſe, qui imprimis à Deo vocātur, atque à populo ſegregantur: ita namque vocatus, ac ſegregatus fuit Aarō, cùm Moyſi dictum fuit Exod. 28. [Exod. 28.] *Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum, cum filiis ſuis de medio filiorū Iſraël, vt Sacerdotio fungantur mihi.* Deinde ab Eccleſiæ Præſulibus legitimè ordinantur: ſic enim & conſecratus fuit Aaron, vt legitur Exod. 29. [Exod. 29.] *Oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atque hoc ritu conſecrabitur.* Neq; enim vllus in Eccleſia Presbyter, aut Sacerdos eſſe poteſt, qui legitimè ab Epiſcopo ordinatus non fuerit, vt docet Dionyſ. Areop. de Eccleſ. Hierarch. cap. 5. p. 1. [Dionyſ. Areop.] *Ne ipſe quidem* (inquit) *Sacerdos erit, niſi Pontificalibus officiis ad hoc fuerit promotus*; quod etiam confirmat Anacletus Epiſt. 2. [Anacletus.] *Sacerdotes, inquit, à proprio ordinentur Epiſcopo, ita vt ciues, & alij Sacerdotes aſſenſum præbeant, & ieiunantes ordinationem celebrent* Idem ſtatuitur in in Conc. Niceno 1. can. 60. ex Arabico, & Carthag. 4. c. 3. [Conc. Nicen. 1. Conc. Carthag. 4.] Cùm igitur Sacerdos à proprio Epiſcopo, iuxta antiquorum Canonum decreta ordinari debeat, quis omnes Chriſtianos à proprio Epiſcopo ordinatos? quis omnes ſacro oleo inunctos, atque ad Sacerdotale munus electos cenſeat?

PATRVM clariſſima teſtimonia prætereo, quæ aduerſariis haud ignota ſunt, quibus hæc Lutheranorum, ac Caluiniſtarum doctrina prorſus exploditur.

VENIO ad aduerſariorum argumenta, quibus ſuum errorem confirmant. Tria potiſſimùm Scripturarum loca nobis aduerſarij obiiciunt, ex quibus ſua argumēta depromunt. Primus eſt 1. Pet. 2. [1. Pet. 2.] *Et ipſi* (inquit) *tanquam lapides viui, ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum.* Ex quo ita arguit Lutherus. Petrus docet omnes fideles in Sacerdotium ſanctum ædificari, igitur omnes fideles ſunt Sacerdotes: conſequentia patet. Nam in Sacerdotium ædificari, eſt Sacerdotem fieri.

SECVNDVS locus eſt apud eundem Pet. eodem

Digitized by Google

eodem cap. paulò infrà. *Vos autem genus electum, Regale Sacerdotium, gens ſancta*, &c. Ex quo ſecundò ita arguit. Chriſtianus populus eſt genus à Deo electum, regale Sacerdotium, igitur ex Dei electione, ac inſtitutione omnes Chriſtiani ſunt Sacerdotes.

Apoc.5. TERTIVS locus eſt Io. Apoc. 5. *Et feciſti* (inquit) *nos Deo noſtro regnum, & Sacerdotes.*

Apoc.20. Cui etiam & illud additur Apoc. 20. *Erũt Sacerdotes Dei, & Chriſti eius.* Ex quibus hoc argumentum conſtant. Chriſtus ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione Chriſtianos Sacerdotes fecit, ergo omnes Chriſtiani Sacerdotes ex Chriſti inſtitutione exiſtunt. Hęc illorum potiſſima argumenta ſunt, quæ vt leuia ſunt, ita facilè diſſoluuntur. Porrò ad eorum ſolutionem, non alio auctore opus eſt, quàm ipſis Apoſtolis, quorum hæc loca ſunt. Quid ait Petrus? nos ſuperædificari Sacerdotium ſanctum: atque inde infert Lutherus, omnes Chriſtianos Sacerdotes eſſe; optimè quidem, ſi de ſpiritali, ac myſtico Sacerdotio intelligeret; ſed cùm de proprio Sacerdotio verba Petri interpretetur, malè arguit. Quæret, quo teſtimonio id probem: planè eiuſdem Petri, verùm ex verbis, quæ ille mutis inſtar extremo loco corroſit. Cut non integram Lutherus Petri ſententiam protulit, quæ hoc ipſum illi probaſſet? En integer locus. *Tanquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis, Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias acceptabiles Deo*, &c. Luthero poſtrema hæc verba moleſta erant, quandoquidem promiſcuum Sacerdotium ſuum euertebant, ac propterea alto ſilentio ſepelit.

AN negare poteſt Lutherus tale eſſe Chriſtianorum Sacerdotium, quod hoc loco à D. Petro aſſeritur, quales ſunt hoſtiæ, quæ in eo immolantur. At Petrus ſpirituales tantum hoſtias huic Sacerdotio tribuit. *Offerre* (inquit) *ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo.* Igitur ſpirituale tantùm Sacerdotium hoc eſſe opus eſt, quod ſpirituales tantùm victimas offert. Quo ſenſu etiam alter eiuſdem Petri locus, quem paulò pòſt ſubiicit, accipiendus eſt, cùm ait: fideles eſſe genus electum, ac regale Sacerdotium: atque eodem, & reliqua Ioannis teſtimonia exponenda ſunt: cùm omnes à Chriſto Sacerdotes factos eſſe affirmat. Dicat enim Lutherus, ſi omnes Chriſtiani ex his Petri, & Ioannis teſtimoniis propriè Sacerdotes inſtitutos eſſe colligit, cur non etiam propriè reges eſſe affirmat? Vterque enim & regnum, & Sacerdotium ſimul connectit. *Regale Sacerdotium.* Petrus. *Feciſti nos Deo noſtro regnum, & Sacerdotes:* ait Ioannes. At num ita Lutherus deſipiet, vt omnes Reges propriè eſſe dicat: cùm neque omnes Reges eſſe, neque multos imperare, ſed multò plures ſubditos, quàm Reges eſſe inter Chriſtianos perſpicuum ſit? Quòd ſi Chriſtianos idcirco Reges appellare vult, quod ſub Chriſto Rege ſpiritualiter militent, ac illi ſubiiciantur, cui ſubiici regnare eſt: cur non eadẽ ratione etiam Sacerdotes nuncupari exiſtimat, vt ſcilicet non Eccleſiaſtica ordinatione Sacerdotio fungantur, ſed vel Deo ſpiritualiter ſeſe in holocauſtũ offerant; & carnis concupiſcentias, atque animi cupiditates ſpiritus gladio ſacrificent, vel vt D. Auguſt. exponit lib. 20. de Ciu. Dei c. 10. ideo Sacerdotes vocentur, quia Chriſti, qui ſupremus Sacerdos eſt, ſint ſpiritualia membra *Non vtique* (inquit Auguſt.) *de ſolis Epiſcopis, & Presbyteris dictum eſt, qui propriè iam vocantur in Eccleſia Dei Sacerdotes; ſed ſicut omnes Chriſtianos dicimus propter myſticum chriſma: ſic omnes Sacerdotes, quoniam ſunt membra vnius Sacerdotis, de quibus Apoſtolus Petrus. Gens* (inquit) *ſancta, regale Sacerdotium.* Ita etiam hæc loca de ſpirituali Chriſtianorum Sacerdotio interpretantur Ambroſius lib. 4. de Sacram. cap. 1. Hieronymus cont. Lucifer. Chryſoſt. hom. 16. in Matt. Baſilius de Baptiſmo q. 8. Rabanus de Sacram. Altaris c. 24. & Beda in hunc locum Petri.

Auguſtinus. S. Ambroſ. S. Hieron. S. Chryſoſt. S. Baſilius. Rabanus. Beda.

AT quamuis hoc ſenſu omnes Chriſtiani, Sacerdotes ſpirituales dicantur: id tamen nullo modo Sacerdotalem ordinem, ac dignitatem minuit, quæ non omnibus, ſed nõnullis dũtaxat ſelectis hominibus ad eam Eccleſiæ miniſterio vocatis, & ordinatis cõfertur, quibus & proprium Sacerdotum munus exercere, & diſtinctum à plebe gradum obtinere, ipſa Dei inſtitutione collatum eſt: quò fit, vt his tantummodò propriè Sacerdotis nomen conueniat, qui hoc in Eccleſia publico munere perfunguntur.

DENIQVE illud in hoc aduerſariorum errore planè intolerabile eſt, quòd pueros, fœminas, cæcos, dementes, furioſos, dummodò baptizati ſint, omnes Sacerdotes eſſe volunt. Egregium ſanè Sacerdotium, cuius muneri obeundo pares ſunt infantes, qui necdum quale ſit Sacerdotum munus, aut quid ipſum Sacerdotium ſit, agnoſcunt. Indoctæ mulieres, quibus à Paulo nihil magis, quàm loqui, docere, ac multò magis Sacerdotale munus in Eccleſia exercere interdicitur. Cæci, qui ab ipſa vmbra veri Sacerdotij olim apud Iſraëliticum populum arcebantur: amentes, furioſi, qui Sacerdotio prorſus indigni cenſentur. Cur non & bruta animalia accerſis Luthere, vt hoc tuo Sacerdotio fungantur? At profectò neque ea omnino reſpuit: nam cùm is totam vim ad culpam delendam fidei aſcribat: inde deducit, nihil omnino referre, an abſolutionis Miniſter ſit vir, aut fœmina, aut puer, ac propterea docet, puerum æquè bene, vt Papam abſoluere. At ſi à Luthero percontetur quiſpiam: Si pœnitens à Pſitacho audiret. Ego te abſoluo, & is illi conſtantiſſimè crederet,

an is eſſet abſolutus, necne? Certè iuxta Lutheri doctrinam ſe abſolutum credere debet, quandoquidem tota abſolutionis vis pendet à fide, non ab homine. Igitur à quocunque audiat, Ego te abſoluo, & credat, is abſolutus proculdubio erit. Abſolutio verò cùm à nullo præterquàm à Sacerdote iure impendatur: ipſe quoque Pſitachus erit Luthero Sacerdos, ne bruta ipſa tanto Lutheri Sacerdotio deſint.

Act. 14.
Nicena Synod.
Conc. Neoceſar.
Conc. Carthag. 4.
Conc. Agat.
Conc. Tolet. 4.
Conc. Bracear. 3.
Clemens 1.

TERTIA propoſitio. *Sacerdotes in Eccleſia tantùm ſunt homines electi, atque ad Sacerdotale munus ab Epiſcopis ſpecialiter ordinati.* Huius rei plurima, tum ex Scripturis, tum ex Patribus, tum ex Concilijs ſuppetere poſſunt teſtimonia. Nam Actorum 14. legitur de ordinatione Presbyterorum. *Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias Presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt.* Extant præterea Canones Nicenæ Synodi primæ 60. ex Arabico. Concilij Neocæſareenſis, can. 11. Trullenſ. can. 14. Conc. Carthag. 4. cap. 3. Agathenſ. c. 17. Toletan. 4. c. 20. Braccarenſis 3. cap. 3. & aliorum Conciliorum, de quibus ſequenti propoſitione agemus. Vnicum hic duntaxat Clementis 1. teſtimonium expendere lubet, qui Conſtitut. Apoſtolicarum lib. 8. cap. 52. ita ſcribit. *Non omnino omnis qui credit, continuò Sacerdos eſt, & Pontificium conſequitur honorem. Poſt autem aſſumptionem Chriſti, nos oblato ſecundùm eius ordinationem ſacrificio puro, & incruento, conſtituimus Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos proſpicientes periculum impendens his, qui ordinationem perturbant: arripientes ſibi dignitates non commiſſas, & tyrannicè ſibi vendicantes ea, quorum non habent poteſtatem, & irritant Spiritum ſanctum, cuius teſtimonium euertunt.*

IAM hîc aduerſarios obteſtor, vt ſingula Clementis verba mecum euoluant, iis enim non modò illorum errorem proſterni, quo omnes Sacerdotes eſſe volunt, verùm & perfidiam apertè declarari perſpicient, qua ſacris, ac electis à Deo hominibus Sacerdotij honorem eripiunt. Imprimis cùm baptizatos, quoſcunque Sacerdotes eſſe docent, ſanè apertè illos Apoſtolicus vir erroris redarguit, cùm ait; non omnem, qui credit, continuò Sacerdotem eſſe. Præterea cùm ſacrificio altaris incruento pleno ore detrahunt, cuius oblationem, quæ Sacerdotis propria eſt, velut Chriſto contumelioſam conuellunt. En quàm apertè Clementis ex perſona Petri loquẽtis teſtimonio impietatis accuſantur. En Chriſti ordinationem. En ſacrificium incruentum. En oblationem à Chriſto inſtitutã. En Epiſcopos, ac Presbyteros ſpecialiter ad id munus electos. *Nos* (inquit) *oblato ſecundũ eius ordinationẽ ſacrificio puro, & incruento, conſtituimus Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos.* At qui ſunt, qui legitimam Sacerdotum ordinationem perturbant? Planè aduerſarij, qui vt ſacrum Sacerdotium electis ab Eccleſia hominibus collatum proſternãt, omnes promiſcuè Sacerdotes eſſe autumant: hi nimirum Sacerdotij dignitatem à nemine ſibi collatam arripiunt, & quam nulla Dei vox, aut Eccleſiæ ordinatio Sacerdotij illis poteſtatem contulit, quaſi per vim, ac tyrannicè inuadunt. Hi tandem ſunt, qui Scripturarum teſtimonia ſiniſtra interpretatione, vt ſuo errori faueant, ad ſe indignè compellunt, quò acerbiùs Spiritum ſanctum Scripturarum auctorem irritent. Hæc omnia vir Apoſtolicus ad amuſſim prædixit, cùm ait. *Proſpicientes periculum impendens his qui ordinationem perturbant, arripientes ſibi dignitates non, &c.* Quapropter audiant aduerſarij, quid tandem Apoſtolorum diſcipulus concludat. *Dicimus ergo* (inquit) *neminem ſibi arripere debere Sacerdotalem honorem, ſed vel à Deo eſſe accipiendum, quod fecit Melchiſedech, & Iob, vel à Pontifice, vt Aaron accepit à Moyſe.* Ex his perſpicuum eſt, non omnes æquè Sacerdotes eſſe, neque omnibus promiſcuè Sacerdotij ius competere, ſed eos duntaxat propriè Sacerdotes appellari, qui à plebe ſemoti, legitima Epiſcoporum ordinatione Sacerdotij dignitatem in Eccleſia obtinuerint.

Ioan. 20.
1. Cor. 4.

QVARTA propoſitio. *Presbyterorum ordo, ac dignitas in Eccleſia à Chriſto eſt inſtituta.* Huius propoſitionis veritas partim ſuperiùs demonſtrata fuit in prima propoſitione: vbi in ſecundo argumento probauimus Apoſtolos à Chriſto Sacerdotes ordinatos fuiſſe; tum illis verbis Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum, &c.* tum ex Paulo 1. Corinth. 4. vbi Paulus cùm ſe Dei miniſtrum, ac diuinorum myſteriorum diſpenſatorem appellat, Presbyterum ſe profitetur. Cùm igitur Chriſtus Apoſtolos Presbyteros inſtituerit, perſpicuum eſt hoc primo argumento Presbyterorum ordinem à Chriſto in Eccleſia inſtitutum eſſe.

Act. 14.
Ad Tit. 1.

PORRO ſecundum argumentum eſt. Apoſtolos poſt Chriſti Aſcenſionem non ſolùm Presbyteros ordinaſſe, vt conſtat ex Actibus Apoſtolorũ de Paulo & Barnaba, de quibus ait Lucas. *Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias Presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino, in quem crediderunt*; ſed etiam à ſe conſtitutis Epiſcopis ordinandorum Presbyterorum poteſtatem contuliſſe, quod ſanè exploratum eſt: nam Paulus Tito Cretenſi Epiſcopo mandat, vt Presbyteros per ſingulas Ciuitates ordinet: ita habetur ad Tit. 1. *Huius rei gratia* (inquit) *reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per Ciuitates Presbyteros, ſicut ego diſpoſui tibi.* Ac præterea Timotheum Epheſiorum Epiſco-

pum monet, vt nemini citò manum imponat, quod de Presbyterorum ordinatione dictum eſſe, ſuperiùs ex ſententia D.Hieronym.ad cap.18. Iſa. Leonis 1. Epiſt.87. ad Epiſcopos Africanos cap. 1. & Theodoreti in eum locum explicauimus. At certum eſt Apoſtolos nunquam id ſibi ius in Presbyterorum ordinatione arripuiſſe, niſi illud ex Diuina Chriſti inſtitutione profectum accepiſſent.

Hieronym. Leo Mag. Theodoret.

TERTIVM argumentum eſt ex conſenſu Eccleſiæ. Eccleſia enim id ſemper certum, ac firmum habuit Presbyterorum ordinem à Chriſto inſtitutum fuiſſe, atque id contra Hæreticos cōſtantiſſimè defendit, vt docent vetuſtiſſimi Patres. Nam Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio. *Sacerdotium* (inquit) *in terra quidem peragitur: ſed in rerum cæleſtiū claſſem ordinémque referēdum eſt: atque id perquàm meritò: quippe non mortalis quiſquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, ſed Deus ipſe ordinem huiuſmodi diſpoſuit, qui mortalibus hominibus etiā nunc in carne manentibus auctor fuit, vt Angelorum miniſterium animo conciperent.* Sed Chryſoſtomo antiquior Ambroſius lib. de dignitate Sacerdotali c.4. Presbyterorum ordinem ex Diuina inſtitutione, ac gratia manare diſertè docet. *Quis dat* (inquit) *frater Epiſcopalem gratiam? Deus an homo? reſpondes ſine dubio, Deus: ſed tamen per hominem dat Deus: homo imponit manus: Deus largitur gratiam: Sacerdos imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextra. Epiſcopus initiat ordinem, & Deus tribuit dignitatem.* Verùm vtroque prior Dionyſius Areop. de Eccleſ. Hierarch. cap. 1. hoc apertè contra aduerſarios docet, his verbis. *Sacerdotij quidem noſtri functionem ſanctiſſime fili Timothee, auguſtioris eſſe, ac Diuinæ, & diuinitus indultæ ſcientiæ, actionîſque, & perfectionis, his qui ſacratioris doctrinæ inſtitutionem ex Sacerdotalibus myſteriis traditionibus acceperunt, de ſanctarum Scripturarum maieſtate neceſſariò demonſtrare inſtitui.* Hinc & ipſe antiquiſſimus Ignatius Epiſtola ad Smirnenſes, Sacerdotij dignitatem, non humanam, ſed Diuinam velut à Deo manantem eſſe ſentit. *Sacerdotium* (ait) *eſt omnium bonorum, quæ in hominibus ſunt apex, qui aduerſus illud furit, non hominem ignominia afficit, ſed Deum & Chriſtum Ieſum primogenitum, qui natura ſolus eſt ſummus Sacerdos Patris.* Plurima etiam Concilia hunc Eccleſiæ conſenſum teſtantur, quæ Presbyterorum ordinem à Deo profectum agnoſcunt. Immò cùm nullum Concilium ſit, cui id indubitatum non fuerit, eorum teſtimonia conſultò omittimus.

Chryſoſtom. Ambroſius. Dionyſius Areop. Ignatius.

QVINTA propoſitio. *Presbyterorum munus in Eccleſia non eſt tantùm docere, ſed etiam Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti conficere, à peccatis abſoluere, atque alia munia obire.* Propoſitio eſt contra Caluinum qui Inſtitut.

A libro 4. cap.4. §. 2. Presbyterorum officium ad ſolum docendi munus reuocat. Nos id quidem non negamus inter alia hoc quoque docendi munus Presbytero commiſſum eſſe. Id enim ex pleriſque Euangelicæ Hiſtoriæ locis colligere licet. Primùm enim Chriſtus Sacerdotibus, Apoſtolis nimirum, ac diſcipulis, quos Sacerdotes ordinauerat, docendi munus iniunxit Marci vltimo, cùm ait. *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Tum Matth. vltim. *Euntes docete omnes gentes*: ij namque cùm animarum Paſtores à Deo conſtituti ſint, ac B proprij gregis paſcendi curam ſibi demandatam acceperint, illorum præcipuè munus eſt, doctrinæ, ac rectæ fidei pabula illi adminiſtrare, quibus in vitam æternam alatur: atque hoc proprium Presbyterorum officium eſſe docet Clemens 1. libro ſecundo Conſtitut. Apoſt. cap. 30. *Presbyteri* (ait) *in formam Apoſtolorum à vobis cenſeantur; Magiſtri ſint ſcientiæ Dei: quoniam Dominus nos mittens dicebat. Euntes docete omnes gentes.* Idem affirmat Leo primus Epiſt. 62. ad Maximum cap. ſexto. *Illud* (inquit) *quoque dilectionem tuam conuenit præcauere, vt* C *præter eos, qui ſunt Domini Sacerdotes, nullus ſibi ius docendi, aut prædicandi audeat vendicare: ſiue ſit ille Monachus, ſiue laicus, qui alicuius ſcientiæ nomine glorietur: quia etſi optandum eſt, vt omnes Eccleſiæ filij, quæ recta, & ſana ſunt, ſapiant, non tamen permittendum eſt, vt quiſquam extra Sacerdotalem ordinem conſtitutus gradum ſibi Prædicatoris aſſumat.* Atque idem docet Cyrillus Alex. de recta in Deum fide ad Reginas Comm. 2.

Marc. vlt. Matth. 28. Clemens 1. Leo Pap. Cyrillus.

AT præter hoc alterū Presbyterorum munus agnoſcimus, nempe Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti conficere: quod D tunc Saluator ſolis Sacerdotibus obeundum detulit, cùm panis, ac vini ſubſtantia in corpus, ac ſanguinem ſuum conuerſa, Apoſtolis duntaxat, quos Sacerdotes conſtituebat, id faciendum præcepit illis verbis. *Hoc facite in meam commemorationem.* Ita teſtatur Iuſtinus ad Antoninum pium Apolog. 2. *Non enim* (inquit) *vt communem panem, & communem potum iſta ſumimus: ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus eſt Chriſtus Saluator noſter, & carnem, & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eundem modum etiam eam, in qua per preces verbi eius ab ipſo profecti gratiæ actæ ſunt, ali-* E *moniam, vnde ſanguis, & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Ieſu carnem, & ſanguinem eſſe edocti ſumus. Nam Apoſtoli in Commentariis à ſe ſcriptis, quæ Euangelia vocantur, ita tradiderunt præcepiſſe ſibi Ieſum. Eum enim pane accepto, cùm gratias egiſſet, dixiſſe. Hoc facite in mei recordationem. Hoc eſt corpus meum. Et poculo ſimiliter accepto, & gratiis actis, dixiſſe. Hic eſt ſanguis meus.* Hæc

Luc. 22. Iuſtinus.

Dd 2 Iuſti

Iuſtinus. Id verò munus ſolis Sacerdoti- A bus commiſſum docet Conc. Nicenum (Conc. Nicen. 1.) primum lib. 3. cap. de Diuina menſa. *Iterum* (inquit) *etiam hic ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem, & poculum; ſed attollentes mentem fide intelligamus ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum, & pretioſum ipſius corpus, & ſanguinem nos verè ſumentes, credere hæc eſſe noſtræ Reſurrectionis ſymbola.* Porrò duplex hoc Sacerdotum munus commemorat Conc. Aquiſgranenſe (Conc. Aquiſgranenſe.) 2. c. 5. *Presbyterorum* (ait) *qui ſunt Eccleſiæ Chriſti, & in confectione Diuini corporis, & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt,* B *miniſterium eſſe videtur, vt in doctrina præſint populis, & in officio prædicandi.*

TERTIVM Presbyterorum munus eſt à peccatis abſoluere: quod ſanè tūc illis à Chriſto collatum fuit, cùm Apoſtolis ait. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum,* &c. Quæ poteſtas ad Sacerdotes tranſiit, qui Apoſtolorum in hoc munere ſucceſſores fuerūt, vt notat Iſychius (Iſychius.) lib. 1. in Leuit. c. 4. & lib. 6. cap. 22. *Non* (inquit) *qualiſcunque dignitas Sacerdotij eſt: huic enim ſorte datum eſt, vt mediator ſit inter Deum, & homines, & per hunc genus noſtrum Creatori reconciliatur.* C *In lingua Sacerdotum, nexus & abſolutio peccatorum noſtrorum conſiſtit.* Quæ ſanè dignitas tanta eſt, vt eam neque antiquæ legis Sacerdotes, neque ipſi Angeli vnquam ſibi vendicare auſi fuerint; ea tamen ex profuſa Dei benignitate, ac ſingulari Chriſti meritorum virtute Chriſtianis Sacerdotibus collata eſt, vt admiratione planè dignum ſit, tanta eos dignitate pollere, vt Diuinum quodammodo tribunal in terris conſtituant, à quo Dei iudicium pendeat. Ita enim de hoc præclaro Sacerdotum munere egregiè diſſerit Chryſoſtomus (Chryſoſtom.) hom. 5. de verbis Iſa. *Vide Dominum,* &c. *A terra* (inquit) *iudicandi principalem auctoritatem ſumit cælum. Nam Iudex ſedet in terra: Dominus ſequitur ſeruum, & quicquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in ſupernis comprobat.* De hoc Presbyteri munere fuſiùs in ſecundo libro agemus. D

QVARTVM Presbyterorum munus eſt, baptizare, & Extremæ vnctionis, ac matrimonij Sacramenta fidelibus miniſtrare, quod Chriſtus ipſe Apoſtolis, quorum in hac parte Sacerdotes officio fungūtur, gerendū præcepit. partim illis verbis Matt. vlt. (Matt. 28.) cùm illos ad prędicandum, & baptizandum miſit. *Euntes docete omnes gentes, baptizātes eos,* &c. E partim Marc. 6. (Marc. 6.) cùm Apoſtolos iubet oleo infirmos inungere. *Et vngebant* (inquit) *oleo multos ægros.* Idem Iacobus (Iacob. 5.) Apoſtolus pręcipit c. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.* Tandem Io. 2. Chriſtus in Cana Galileæ ad benedicendas nuptias diſcipulos duxit. Porrò hęc A eſſe propria Presbyterorum munia, ex ipſis Apoſtolicis conſtitutionibus addiſcere licet, quas Clemens Petri diſcipulus collegit. Nam lib. 3. Cōſt. Apoſt. c. 20. baptizandi munus (Clem. Rom.) ſolis Presbyteris commiſſum eſſe docet. *Sed,* inquit, *Presbyterum tantùm docere, offerre, baptizare, benedicere populo iubemus.* Quòd ſi illud aliis Clericis, nō Sacerdotibus, ac etiam laicis cōceſſum legitur, id ita intelligi debet, ſi nullus adſit Sacerdos, qui ex proprio munere Baptiſmum cōferre valeat, vt docet Iſidorus de offic. Eccl. lib. 2. c. 24. (Iſidorus.) his verbis. *Cōſtat Baptiſma ſolis Sacerdotibus eſſe traditum, eiúſque myſterium* B *nec ipſis Diaconibus explere eſt licitum, abſque Epiſcopis, vel Presbyteris, niſi illis procul abſentibus vltima languoris cogat neceſſitas: quod & laicis fidelibus plerūque permittitur, ne quiſquam ſine remedio ſalutari de ſæculo euocetur.* Idem quoque tradit D. Aug. ad Fortunatū. (Auguſtinus.) Cęterùm Extremę vnctionis Sacramentum à ſolis Presbyteris miniſtrādum eſſe teſtatur Euthymius (Euthymius.) in c. 6. Marci, vbi ita ſcribit. *De vnctione olei ſolus Marcus loquitur. Admonet autem, & hoc Iacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua catholica dicens. Aegrotat quis inter vos, aſciſcat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini.* Deni- C que Diuus Ambroſius, (Ambroſius.) nuptiarum benedictionem ſolis Presbyteris reſeruatam tradit Epiſt. 70. *Cùm coniugium* (ait) *velamine Sacerdotali, & benedictione ſanctificari oporteat, quomodo par eſt coniugium dici, vbi non eſt fidei concordia?*

AT verò præter hæc, pleraq; alia Sacerdotibus officia iniuncta ſunt: veluti Hymnos, ac Pſalmos in Eccleſia canere, preces ad Deum pro populo fundere, peccantes corrigere. (Hieronym.) *Nam qui Sacerdos eſt*, ait D. Hieronym. in c. 2. Malach. *& non corripit delinquentes, Sacerdotis officium præterit.* Animarum præterea ſaluti in- D cumbere, virtutum ſplendore, ac vitæ ſanctimonia cæteris prælucere. *Sacerdotis enim animum,* ait Chryſoſtom. (Chryſoſtom.) lib. 6. de Sacerdotio. *Solaribus radiis puriorem eſſe oportet:* & paulò infrà. *Cùm autem ille, & Spiritum ſanctum inuocauerit, ſacrificiúmque illud reuerentia pleniſſimum perfecerit, communi omnium Domino manibus aſſiduè pertractato: quæro ex te quoto illum in ordine collocabimus? quantam autem ab eo integritatem exigemus? quantam Religionem? Conſidera enim quales manus illas adminiſtrantes eſſe oporteat, qualem linguam, quæ verba illa effundat: quæ denique re non puriorem, ſanctioréme ve eſſe conuenit animam* E *quæ tantum illum, támque dignum Spiritum receperit?*

EX his quale ſit Presbyterorum in Eccleſia munus, quantáve dignitas perſpicuum eſt, quam D. Io. Chryſoſt. mirè proſequitur libris de Sacerdotio, ac potiſſimùm tertio, tom. 5.

POSTREMA propoſitio. *Presbyterorum ſucceſſio in Eccleſia de iure diuino eſt inſtituta, ac*

proinde

proinde neceſſaria. Nonnulli Presbyterorum A ſucceſſionem ad filios Aaron referunt; inter quos eſt Iſidorus de officiis Eccleſ. lib. 2. cap. 7. *Presbyterorum ordo* (inquit) *exordium ſumpſit* Iſidorus. *à filiis Aaron: qui enim Sacerdotes vocabantur in veteri teſtamento, hi ſunt qui nunc appellantur Presbyteri.* Horum verò ſententia ita intelligenda eſt, vt Presbyterorum ſucceſſionem ad filios Aaron, non quoad inſtitutionem, ſed tantùm, quoad figuram referant: Presbyterorum namque inſtitutio (vt ſuperiùs demonſtratum fuit) à Chriſto profecta eſt. Alij Presbyteros ſeptuaginta duobus diſcipulis ſuccedere docent, quorum ſententiam ſequitur Illuſtriſſimus Bellarmin. tom. 1. lib. 4. Bellarmin. c. 25. de Rom. Pont. quam ſententiã docent Clem. 1. epiſt. 1. & Anacletus epiſt. 2. & 3. at- Clemens I. Anacletus. tamen ſi verum eſt, quod ibi aſſerit Bellarminus, nimirum diſcipulos illos non fuiſſe Presbyteros, nec vllum ordinem à Chriſto accepiſſe: planè non video quomodo illis Presbyteri ſuccedant: niſi, vt ibi ait Bellarminus, eos tantùm per ſimilitudinem ſuccedere dicamus: quo pacto etiam Clemens & Anacletus aiunt, Presbyteros diſcipulorum typum in Eccleſia gerere: quod ſanè ita intelligi debet, vt Presbyteros non propriè diſcipulorum officio ſuccedere credamus: cùm C diſcipuli nullum præterquàm docendi munus à Chriſto acceperint: ſed ſicut diſcipuli Apoſtolis comparati, inferiorem dignitatis gradum obtinebant: ita Presbyteri Epiſcoporum comparatione minorem in Eccleſia dignitatem ſibi vendicēt. Hoc planè annuere voluit Anacletus, cùm ait: Videntes autem ipſi Apoſtoli meſſem eſſe multam, & operarios paucos, rogauerunt Dominum meſſis, vt mitteret operarios in meſſem ſuam. Inde electi ſunt ab eis 70. diſcipuli, quorum typum gerunt Presbyteri. Conſtat namque ve- D ram ſucceſſionem Presbyterorum miniſterij eſſe debere: quòd ſi diſcipuli Sacerdotes non fuerunt: nec Sacerdotij miniſterio in Eccleſia functi ſunt, nihil profectò ſupereſt, in quo Presbyteros illis verè, ac propriè ſuccedere credamus.

POSTREMA tandem aliorum ſententia eſt; Presbyteros Apoſtolis in eo munere ſuccedere, quo Sacerdotes à Chriſto inſtituti fuerunt. Apoſtolos enim triplici munere in Eccleſia functos fuiſſe exploratum eſt, primùm Sacerdotali, cùm docerent, baptizarent, Euchariſtiam conficerent, Miſſas cele- E brarent, ac Sacramenta conferrent. Deinde Epiſcopali, quod potiſſimùm in Presbyterorum ordinatione enituit. Demũ Apoſtolico, quo per totum orbẽ prædicare, Eccleſias fundare, Epiſcopos cõſecrare, ſacros libros conſcribere, & alia huiuſmodi, quæ Apoſtolicam auctoritatẽ comitabantur, præſtare poterant. Apoſtolicũ munus cùm extraordinariè Apoſtolis collatum fuiſſet, nullos ſucceſſores habuit; neq; enim poſt eos alij in Eccleſia Apoſtoli ſurrexerũt: quibus hoc munus tribuendum eſſet; quò fit, vt cum ipſis Apoſtolis expirauerit. At in Epiſcopali officio Epiſcopi ſucceſſerunt vt ſuperiùs demonſtratum fuit, quibus eadem Epiſcopalis auctoritas, quæ olim in Apoſtolis à Chriſto inſtituta fuit, legitima conſecratione communicatur. Tandem in Sacerdotali munere illis Presbyteri ſuccedunt; quandoquidem hoc ipſum munus, quod Apoſtolis à Chriſto iniunctum fuit, cùm illos Sacerdotes inſtituit, ad Pres- B byteros velut in hac parte Apoſtolorum ſucceſſores tranſiit.

HANC ſententiam, quam ego veriorem exiſtimo, antiquiſſimi Patres docent. Clemens lib. 2. Conſt. Apoſt. cap. 28. eam ex- Clemens I. preſsè tradit his verbis. *Presbyteris* (inquit) *ſi aſſiduè in ſtudio docendi verbum Dei laborauerint, ſeponatur dupla etiam portio in gratiam Apoſtolorum Chriſti, quorum locum tenent.* Eandem confirmat Irenæus libr. 4. cap. 43. *Quapropter* Irenæus. (inquit) *eis, qui in Eccleſia ſunt, Presbyteris obaudire oportet, his qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis.* D. Hieronym. Epiſt. 1. ad Heliodorum, Hieronym. ita de Apoſtolica Presbyterorum ſucceſſione ſcribit cap. 7. *Abſit inquam, vt de Clericis quicquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos, & nos Chriſtiani ſumus.* Iſychius in Leuit. Iſychius. lib. 1. c. 4. Germanus Conſtantinop. in Theo- Germanus Conſt. ria, & alij hanc ſententiam defendunt. Quæ hac ratione confirmari poteſt. Nam cùm omnibus exploratum ſit, Chriſtum Dominum tunc primùm Sacerdotalem dignitatem inſtituiſſe, cùm Apoſtolos Sacerdotes ordinauit: ſanè conſtat Presbyterorum ſucceſſionem non aliunde, quàm ab ipſis Apoſtolis petendam eſſe, à quibus eorum munus, ac dignitas exorſa eſt: quò fit, vt Presbyteri idcirco Apoſtolorum ſucceſſores dicantur, quòd iis legitima Eccleſię ordinatione in Sacerdotali ordine, ac officio ſuccedant.

HINC facilè noſtræ propoſitionis veritatem aſſequimur. Nam cùm probatum fuerit, Presbyterorum ordinem à Chriſto inſtitutum eſſe, & Sacerdotale munus, quod ſemel Apoſtolis commiſſum fuit, ad Presbyteros tranſlatum fuiſſe: inde apertè colligimus; Presbyterorum ſucceſſionem, tunc primum ex Apoſtolis propagandam à Chriſto in Eccleſia inſtitutam fuiſſe; cùm clauium poteſtatem, qua vniuerſa ligare, ac ſoluere, & quæ opus eſſent, Eccleſiæ prouidere poſſent, Apoſtolis contulit: qui eam poteſtatem deinceps, Deo annuente, in Epiſcopos ſibi ſucceſſores transfuderunt. Neque enim exiſtimandum eſt, alia ratione, præterquàm Dei ordinatione factum eſſe, vt poſt Domini Aſcenſionem Apoſtoli Epiſco-

pos per orbem çonſtituerent, ac illis Sacer- A dotum ordinandorum ius conferrent. Eò namque ſpectabat, vt tam Epiſcoporum, quàm Presbyterorum ſucceſſio in Eccleſia perpetuò aſſeruaretur.

Hinc impudentiſſimum Caluini ſcelus aperitur, non tam noſtro, quàm inferni igne expiandum, cùm verum, ac ſacrum Eccleſiæ Sacerdotiũ Chriſto auctore inſtitutum, impiam, ac execrabilem myſteriorum profanationem appellat: at quo auctore, quáve ratione id probat? non alia ſanè, quàm maximo concepto in Sacerdotes odio: neque id mirum, cùm Caluino id ſemper legitimum B ſit, vt quod nullo teſte probare poteſt, Caluinicis conuiciis, ac blaſphemiis inſectetur. Errat Caluinus; non Papiſticum nos (vt ferociter oblatrat) Sacerdotium colimus, ſed Chriſtianum; neque Papam, ſed Chriſtum noſtri Sacerdotij auctorem agnoſcimus: quare fruſtra ſæua odia Caluiniſtæ in illud deſpumant.

An omnes ſuccedant in æquali Poteſtate.

Articvlvs IX.

Ecclesiasticam Hierarchiam ex ſupremis, mediis, ac infimis Pontificum, Epiſcoporum, ac Presbyterorum ordinibus contextam, atque ita à Deo inſtitutam, vt perpetua, & nunquam interpolata ſucceſſione, vſque ad extremum orbis interitum incedere debeat, hactenus demonſtrauimus; & quid vnicuique ordini proprium ſit, quo ordine, qua dignitate, & quibus ſuccedat non obſcurè (vt puto) declarauimus. Reſtat iam, vt quem poteſtatis gradum quilibet ordo in Eccleſiaſtica Hierarchia ſibi vendicet, maioremne, an æqualem, aut minorem; qua lege, quáve diſpoſitione ordinentur, paulò accuratiùs expendamus.

Ac primùm ipſe Hierarchiæ ordo poſtulat, vt cùm varij, ac diſtincti ordines in ea collocati ſint, quibus diuerſa munera conueniunt, non idem ſit omnibus gradus, aut poteſtas: ſed vt ait Dionyſius de cœleſti (*Dionyſ. Areopag.*) Hierarchia cap. 3. ſicut in cœleſti Hierarchia id inter Angelicos ordines diſcretum eſt, vt alij purgentur, alij purgent: quidam luce doctrinæ illuſtrentur, nonnulli illuſtrent, & aliqui perficiantur, alij perficiant. Ita in Eccleſiaſtica Hierarchia fieri opus eſt, vt diſcreti ſint ordinum gradus, & inter ſe ita poteſtate differant, vt alij præſint, alij ſubiiciantur: neque omnes idem munus exerceant, ſed quiſque impoſitum ſibi opus peragat: nam (vt docet Paulus) Chriſtus in Eccleſia (*Ephes. 4.*) primùm Apoſtolos, deinde Prophetas, tertiò

A Euangeliſtas, poſtremò Paſtores, & Doctores collocauit: vt in his ordo quidam connexus conſpiceretur, quo totum Eccleſiæ corpus ad perfectam ſui ædificationem tenderet. Quapropter Eccleſiam ſuam Chriſtus domus ædificationi comparauit. *Super hanc* (*Matt. 16.*) *petram* (ait) *ædificabo Eccleſiam meam.* Nec non Petrus 1. Epiſt. 2. *Et ipſi tanquam lapides viui ſu-* (*1 Epiſt. 2.*) *perædificamini domus ſpiritualis:* in quo Eccleſiaſticorum graduum ordinem, ac diſtinctionem innuere volunt.

Nam in ædificanda domo neceſſe eſt lapides ita ordinari, vt alij quidem cæteris B grandiores in fundamento ſubſternantur, alij medium, alij ſupremum locum teneant: neque enim aliter domus ædificari poſſet, niſi hac ordinis diſpoſitione conſtaret. Ita in Eccleſiæ ædificatione à Deo ſapientiſſimè diſpoſitum videmus, vt quidam ſupremum in Eccleſia locum ex Dei inſtitutione ſibi vendicent, alij medio, alij infimo loco conſiſtant; cuncti verò in vnam Eccleſiæ ædificationem conſpirant. Neque enim tanta fidelium multitudo, quæ in Eccleſia longè latéque diffuſa, collecta conſpicitur, alia ratione conſeruari, ac ſubſiſtere poſſet: vnde præclarè C Gregorius libr. 4. indict. 131. Epiſt. 52. *Ad* (*Gregorius.*) *hoc* (inquit) *Diuinæ diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos, & ordines conſtituit eſſe diſtinctos: vt dum reuerentiam minores prioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vniuerſa concordia fieret ex diuerſitate contextio: & rectè officiorum gereretur adminiſtratio ſingulorum. Neque enim vniuerſitas alia poterat ratione ſubſiſtere, niſi huiuſmodi magnus differentiæ ordo ſeruaretur.*

Qvamobrem Deus Optimus Maximus ſicut in vniuerſi regimine, hac ordinum diſtinctione, ac diſpoſitione vſus D eſt, cùm excellentiores, ac vniuerſales quaſdam cauſas, tanquam rerum omnium ſublunarium principia, cæteris prælatas eſſe voluit: medias item, quæ acceptas à ſuperioribus virtutes infimis communicarent: infimas tandem, quæ vtriſque ſubiectæ, ab iis propriam virtutem mutuarent. Quis enim Solem, & aſtra, vniuerſales, ac eminentiores cauſas eſſe non agnoſcat; quæ cùm in proxima elementa influunt, veluti in medias cauſas agunt: Media verò elementa illorum virtute imbuta, ceu mediæ cauſæ infima elementa mouent, ac iis ſuam E vim indunt, quibus tandem rerum ordo diſponitur, ac conſeruatur. Illud ipſum in Eccleſiæ conſtitutione ſeruari voluit, vt in ea ordinum gradus, nulla perturbatione diſtincti cernerentur; vnde multiplex munerum differentia manaret: & ſummi Opificis ſapientia in iis præclarè ſeſe contemplandam offerret. Nihil eſt enim, quod Principis ſapientiam adeò manifeſtè commendet, quàm

Reipu

Digitized by Google

Reipublicæ ab eo inſtitutæ ordo, ac diſpoſitio.

NAM quemadmodum natura eo admirabilis conſpicitur, quòd in corpore humano ſingulis membris ſingula munera deſignauit, his quidem præſtantiora, illis humiliora, ac imbecilliora. Ita ſupremus naturæ auctor ſe admirabiliſſimum præbuit, cùm in Eccleſia adminiſtranda eam munerum, & officiorum diſtributionem eſſe voluit, quæ nullum perturbationi locum relinqueret. Quæ enim vel maior perturbatio, vel perniciosior in humano corpore confuſio excogitari poſſet, quàm ſi omnia ſimul membra viderent, nullum incederet, omnia incederent, nullum audiret; omnia audirent, nullum videret: omnia vel manus, vel auris, vel pes, vel lingua eſſent, vel, quod peius eſt, ad vnum omnia hæc munera ſimul ſpectarent, & in eo tumultuarentur. Sanè peius aliquid Eccleſiæ accideret, ſi omnes æquè ad Apoſtolicum munus accerſerentur, omnes eundem prophetandi ſpiritum haberent, omnes docerent, nullus addiſceret, omnes iudicarent, nullus iudicium ſubiret, omnes Sacerdotes eſſent, nullus laicus, omnes Paſtores, nullus ouis eſſet. Demum eadem Spiritus ſancti dona ita omnibus æquè diſtribuerentur, vt omnes Apoſtoli, omnes Prophetæ, omnes Euangeliſtæ, omnes Paſtores, omnes Doctores exiſterent.

HOC peruerſum adminiſtrationis genus, à quo natura ipſa abhorret, D. Paulus longè ab Eccleſia expellit cùm 1. Corinth. 12. ait. *Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?* Ob id ſapientiſſimus Deus cùm primum Eccleſiam inſtituit, ita munerum functiones ſingulis diſtribuit, vt vni quidem Pontifici maximo rerum ſummam, ac totius Eccleſiaſticæ adminiſtrationis gubernacula commiſerit; vt perfectus Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, quæ à Monarchia incipit, ordo ſeruaretur. Porrò ſecundo gradu Epiſcopos conſtituit, quibus ſingularum Eccleſiarum curam demandauit, vt Pontificis ſollicitudinem minuerent, ac onus ſubleuarent. Poſtremum gradum Presbyteris tribuit (neque enim de minoribus ordinum gradibus mentio fit, quandoquidem ad vnum Presbyteratus ordinem tendunt) quos docendæ, ac regendæ multitudini ſub Epiſcopis præeſſe voluit. Plebi verò perpetuam cunctis Eccleſiæ ordinibus ſubiectionem, ac reuerentiam indixit, vt hac munerum, ac ordinum varietate Eccleſiam perpetuò ædificaret.

QVAMOBREM B. Ignatius ſacram hanc Eccleſiæ Hierarchiam ex Epiſcopis, & Presbyteris ſub vno Pontifice erectam deſcribēs epiſt. 2. ad Trallianos, ait. *Quid enim ille eſt Epiſcopus, niſi qui principatum omnem, & poteſtatem ſupra omnes obtinet, vt obtinere homo poteſt, qui eſt pro viribus Chriſti Dei imitator?* Nota hîc Ignatium de Pontifice agere, quem Epiſcopum antonomaſticè appellat, ſub quo etiam cæteros Epiſcopos comprehendit, perinde, ac ſi diceret, eſſe Epiſcopum Epiſcoporum: addit præterea. *Quid verò Presbyterium niſi collegium ſacrum, Conſiliarij, ac Conſeſſores Epiſcopi? quid iterum Diaconi, niſi imitatores Angelicarum virtutum, & miniſtrantes miniſterium purum, & immaculatum? Qui igitur ijs inobediens fuerit, atheus, & impius omnino fuerit, & Chriſtum improbans, ac eius ordinationem imminuens.*

PORRO hæc idcirco præmiſimus propter aduerſarios, qui Dei ſapientia contempta, quæ ſacra hac rerum varietate delectatur, vniuerſa ſingulis tribuunt, Eccleſiaſtica munera cōfundunt, & præclaram Eccleſiæ Hierarchiam, diuino hoc conſilio inſtitutam, ſuis deliriis euertunt. Quapropter hoc veluti fundamento conſtituto, aduerſus illos nonnullis concluſionibus, quò res tota diſtinctiùs explicari poſſit, pugnabimus.

PRIMA concluſio. *Summus Pontifex, Patriarchæ, Metropolitæ, Epiſcopi, Parochi, omnes in iuriſdictionis poteſtate Apoſtolis ſuccedunt.* Hac concluſione aduerſarios perſtringimus, qui nullam iuriſdictionis poteſtatem Eccleſiæ Paſtoribus relinquunt Ita Caluinus Inſtitut. lib. 4. cap. 7. & eodem lib. cap. 4. §. 2. 3. & 4. Sed quoniam de vniuſcuiuſque iuriſdictione agendum eſt poſterioribus concluſionibus, vbi declarabitur quæ cuique iuriſdictionis poteſtas competat, ſufficiat id vnico argumento demonſtrare, ſiquidem exploratum eſſe arbitror, quicunque ad Eccleſiæ gubernationem à Deo vocati ſunt, iis iuriſdictionem aliquam competere, vt non ſolùm potentes ſint exhortari in doctrina ſana (vt ait Paulus) ſed etiam eos, qui contradicunt, arguere: neque enim Eccleſia rectè gubernari poſſet, ſi nullam coactiuam poteſtatem haberet, qua & impios cenſuris coërcere, & emergentes cauſas iudicare valeret. At certum eſt, quòd ſummus Pontifex, Patriarchæ, Metropolitani, Epiſcopi, Parochi, ac vniuerſi Eccleſiæ Paſtores ad illius gubernationem à Deo vocati ſunt, vt ſuperiùs probatum fuit, & apertè confirmatur ex Paulo, qui Epheſ. 4. Paſtores à Chriſto in Eccleſia poſitos eſſe affirmat ad ædificationem corporis Chriſti, id eſt Eccleſiæ, Eccleſiæ verò ædificatio gubernatione perficitur. Tandem id expreſsè Chriſtus docet cùm Eccleſiaſticum tribunal ex Paſtoribus collectum in Eccleſia erigit, Matt. cap. 18. atque ad illud Eccleſiæ iudicia referenda eſſe iubet. *Si te non audierit* (inquit) *dic Eccleſiæ*, id eſt, præſulibus Eccleſiæ (vt exponit Chryſoſtomus.) Cùm igitur hi ſint Eccle-

ſiæ præſules, nulli dubium eſſe debet, quin in iuriſdictionis poteſtate Apoſtolis ſuccedant.

Illvd tamen admonendum eſt, quòd etſi omnes legitimè iu hac poteſtate Apoſtolis ſuccedant, non tamen omnes eodem modo ſuccedunt: quidam enim immediatè, alij mediatè tantùm ſuccedunr, ſolus Pontifex immediatè in hac Iuriſdictionis poteſtate Petro ſuccedit, quandoquidem ab eo totam poteſtatis plenitudinem illi à Chriſto collatam accipit: reliqui verò mediatè ad huius poteſtatis partem aſſumuntur, quatenus ſcilicet ea illis à Pontifice communicatur: neque enim exiſtimandum eſt, extraordinariam poteſtatem, quæ cæteris Apoſtolis à Domino collata fuerat (vna Petri excepta) ad illorum ſucceſſores tranſmeaſſe: nã cùm ordinaria non eſſet, illud quoddam perſonale Apoſtolorum priuilegium fuit, quod minimè ad illorum ſucceſſores peruenire, ac extendi debuit. Quapropter ſi aliquam Iuriſdictionis poteſtatem Epiſcopi, ac reliqui Paſtores in Eccleſia ſibi vendicant, non à reliquis Apoſtolis, ſed à Petro duntaxat, cuius ordinaria poteſtas erat, expectare debent. Cùm verò ea tota in Pontificem illius ſucceſſorem effluxerit: hinc perſpicuum eſt, eam illis mediatè à Pontifice conferri.

Secvnda concluſio. *Pontifex Maximus Patriarcha, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri; ſi in his, quæ Sacerdotalis ordinis ſunt, inter ſe comparentur, in æquali ordinis poteſtate ſuccedunt.* Hæc concluſio idcirco priori annexa fuit, vt quid Eccleſiæ Paſtores inter ſe commune, quid diſcretum habeant, innoteſcat. Communis ſiquidem omnibus eſt ordinis dignitas, quæ nullam inter eos differentiam, ac diſcretionem eſſe patitur, vt docet D. Hieron epiſt. (*S. Hieronym.*) ad Euagrium. *Eiuſdem meriti* (inquit) *& eiuſdẽ Sacerdotij cuiuſcunq; loci Epiſcopus, & quiuis Presbyter eſt.* & D. Ambroſius ad cap. 3. prioris ad (*S. Ambroſ.*) Cor. *Epiſcopi, & Presbyteri* (ait) *vna ordinatio eſt: vterque enim Sacerdos eſt.* Idem docet Iſidorus (*S. Iſidorus.*) de offic. Eccleſiaſt. lib. 2. cap 7. *Presbyteri* (inquit) *interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate Græci Presbyteros vocant: his enim ſicut Epiſcopis diſpenſatio myſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt enim Eccleſiæ Chriſti, & in confectione diuina corporis, & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt.* Huius autem rei ea ratio aſſignari poteſt: quòd ordinis poteſtas non ſuſcipit magis, & minùs, neq; ea in Petro maior fuit, quàm in cæteris Apoſtolis: ſed ea omnes pares inter ſe fuerunt, vt teſtis eſt Cyprianus de vnitate (*Cyprianus.*) Eccleſ. *Et quamuis* (inquit) *Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem parem poteſtatem tribuat, & dicat. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum ſanctum, ſi cui remiſeritis peccata, remittentur illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur.* Conſtat enim ex allato Matthæi teſtimoniu il-

A lum de ſola ordinis poteſtate loqui. Quò fit, vt eadem poteſtas æqualis quuque omnibus Apoſtolorum ſucceſſuribus relicta fuerit: hinc cuncti eadem conficiendæ Euchariſtiæ auctoritate præditi ſunt: omnes æquè baptizandi, abſoluendi, infirmos inungendi, nuptias benedicendi, & ea omnia, quæ ad ordinis adminiſtrationem ſpectant, pręſtandi poteſtatem acceperunt: nec maiorem Pontifex, quàm quilibet Sacerdos hanc ſibi vſurpare valet, cùm omnes immediatè in hac ordinis poteſtate Apoſtolis ſuccedant. Dico in ordinis poteſtate: nam actus, aut execu-
B tio poteſtatis, cùm ſæpiſſimè ad Iuriſdictionis poteſtatem pertineat, non ęquè omnibus conuenit (vt infrà declarabitur) ſicut etiam nec par in cunctis eſt illa Iuriſdictionis pars, quæ circa peccatorum abſolutionem verſatur: quandoquidem caſus aliqui ſuperioribus ordinibus reſeruantur, à quibus nefas eſt inferiores iis inconſultis, abſoluere. His exceptis par eſt omninò in Pontifice, Patriarcha, Metropolita, Epiſcopo, ac Parocho ordinis poteſtas: nam poteſtas, quæ Epiſcopalem dignitatem comitatur, qua Epiſcopus
C Presbyterum antecellit, cuiuſmodi eſt Preſbyteros ordinandi, Chriſma conficiendi, &c. de qua ſuperiùs egimus, non eſt propriè ordinis, ſed dignitatis: tametſi ex ipſa Epiſcopali ordinatione fluat.

Tertia concluſio. *Summus Pontifex ſuccedit in tota plenitudine poteſtatis, ac propterea in poteſtate iuriſdictionis vniuerſos Eccleſiæ ordines antecellit.* Huius rei duplex ratio aſſignari poteſt. Prima ratio eſt, quòd Pontifex ſuccedit Petro, qui cùm reliquorum Apoſtolorum caput eſſet, ac illos iuriſdictionis poteſtate antecelleret: vtpote qui iuriſdictionem in cæteros Apoſtolos à Chriſto acceperat,
D eandem in Pontificem ſibi ſucceſſorem trãſmiſit. Altera ratio eſt, quòd ſolus Pontifex immediatè Petro ſuccedit, cui vni Chriſtus totam Eccleſiaſticam poteſtatem contulit: cæteri verò ordines mediatè tantùm ſuccedunt; quò fit, vt Pontifex ſolus ſuccedat in tota, ac integra poteſtate iuriſdictionis, non Epiſcopi, ac cæteri ordines, qui cùm mediatè tantùm ſuccedant, iuriſdictionis poteſtatem à Pontifice expectare debent.

Confirmatvr hæc ratio primò: nam poteſtas gregis paſcendi, ac gubernandi, quę Petro à Chriſto collata fuit, illis verbis. *Petre* (*Ioann. 21.*)
E *amas me? Paſce oues meas*; ad omnem Eccleſiaſticam iuriſdictionem per totum orbem ſe extendit: nec quiſquam cuiuſuis gradus, aut ordinis à Petri cura excipi poteſt: dummodò inter Chriſti oues computetur. At hæc poteſtas tota ad Pontificem Petri ſucceſſorẽ tranſlata eſt, vt aliàs probatum fuit. Igitur Pontifex totã poteſtatẽ iuriſdictionis in omnes Eccleſiæ ordines immediatè obtinet.

Con

CONFIRMATVR ſecundò: nam ad
Pontificem pertinet Conciliorum indictio,
Conc. Nic. 1. vt conſtat ex can. 20. Concil. Niceni 1. vbi
ſancitur, non debere præter ſententiam Ro-
mani Pontificis Concilia celebrari, quem ca-
Socrates nonem citat Socrates lib. 2. cap. 5. & eundem
Iulius 1. refert Iulius 1. in epiſt. 1. ad Orientales. Hoc
Marcell. PP. ipſum Marcellus Papa in epiſt. decretali, af-
firmat ab Apoſtolis fuiſſe decretum, & re-
Iuo. fert Iuo 4. pat. cap. 240. Præterea ad eundem
Pontificem ſpectat Conciliorum confirma-
Conc. Chalc. tio, adeò vt in Concil. Chalcedon. Act. 1. ac-
cuſatus fuerit Dioſcorus Alexandrinus Pa-
triarcha, quòd abſque auctoritate ſedis Apo- B
ſtolicæ Synodum auſus eſt congregare, nulla
aut indictione, aut confirmatione à Romano
Pontifice expectata. *Quod nunquam* (inquit)
ritè factum eſt, nec ritè facere licuit. Quod etiam
Iuſtinianus. confirmat Iuſtinianus Conſtit. nouell. 131.
Nulla vnquam (ait) *Synodus legitur rata, quæ ab
Apoſtolica Petri ſede non fuerit fulta.* Hinc tam
generalium, quàm prouincialium Synodo-
rum Patres, earum confirmationem à Ponti-
fice petere ſemper conſueuerunt, vt patet de
Nicen. 1. quæ à Sylueſtro confirmari petiit
Conſtantinop. generale primum à Damaſo. C
Epheſinũ generale à Cœleſtino, Chalcedo-
nenſe generale à Leone 1. demum quotquot
hactenus legitima Concilia celebrata ſunt, à
Pontifice confirmationem obtinuerunt. At-
que ob eam cauſam Antiochenum Concil.
190. Epiſcoporum, & Ariminenſe 300. &
Baſileenſe, ac pleraque alia nullius auctorita-
tis extiterunt, eò quòd à Pontifice confirma-
ta non fuerint. Cùm igitur ad Pontificem
ſpectet Concilia indicere, indicta confirma-
re, & quæ in eis acta ſunt, ſua auctoritate ro-
borare, quandoquidem generalia Concilia
vniuerſam Eccleſiam repræſentant, inde per- D
ſpicuum eſt, ſupremam iuriſdictionis pote-
ſtatem in Pontifice reſidere.

CONFIRMATVR tertiò, ſiquidem ad
Pontificem licet ex toto orbe appellare in
Anacletus. cauſis Eccleſiaſticis. Id teſtatur Anacletus
epiſt. 1. ab Apoſtolis ſtatutum fuiſſe, & con-
Conc. Nicen. firmatur ex can. 19. Concilij Niceni 1. vbi
ita ſancitur. *Epiſcopi, qui in quibuſdam grauiori-
bus pulſantur, vel criminantur cauſis, quoties ne-
ceſſe fuerit liberè Apoſtolicam appellent ſedem.* Hic
canon eſt ex iis qui citantur à Iulio 1. epiſt. 2. E
Socrates. ad Orient. quam epiſtolam citant Socrates
Sozomenus. *Theodoret.* lib. 2. cap. 13. Sozomenus lib. 3. c. 9. Theodot.
lib. 2. c. 4. atque hic Iulius Sylueſtro 1. ſub quo
Nicenum Conc. celebratum fuit, medio ta-
men Marco ſucceſſit. Porrò ne quis hunc
Canonem ſuppoſitum ſuſpicetur; idem de-
cretum habetur in eodem Concilio cap. 20.
Conc. Sardi- vbi ita decernitur. *Nemo iudicabit primam ſe-*
cenſe. *dem, quoniam omnes ſedes à prima ſede iuſtitiam*
Conc. Chal- *deſiderant temperari.* Idem ſtatuit Conc. Sardi-
cedon. *Fœlix 2.* cenſe can. 7. & Chalcedon. cau. 9. Fœlix 2. in

A ep. ad Conc. Ægyptiorum. Innocent. 1. ep. 29.
ad Concil. Mileuit. Damaſus in epiſt. ad tria *Damaſus.*
Africana Concilia.

QVOD etiam res ipſa loquitur. Plerique
enim Epiſcopi olim à ſuis ſedibus pulſi Ro-
manum Pontificem appellarunt, inter quos
fuit Brictius Turonenſis Epiſcopus D. Mar-
tini in Epiſcopatu ſucceſſor, teſte Gregorio *Gregor. Tu-*
Turonenſ. de rebus Francorum lib. 10. c. 30. *ronenſ.*
Athanaſius quoque ab Alexandrino Epiſco-
patu Arrianorum factione pulſus, ad Iulium
Papam confugit, vt narrat Theodoretus lib. *Theodoret.*
2. c. 4. & eſt apud Socratem lib. 2. cap. 11. Ioan- *Socrates.*
B nes Chryſoſt. iniuſtè ab Epiſcopatu eiectus,
Innocentium 1. appellauit, vt teſtis eſt Pal-
ladius in vita Ioan. Chryſoſt. Sozomenus *Palladius.*
lib. 8. cap. 29. & Nicephorus lib. 13. cap. 32. *Sozomenus.* *Nicephorus.*
Flauianus etiam Conſtantinop. Epiſcopus in
Pſeudoſynodo Epheſina iniuſtè damnatus,
Leonem Papam legatione miſſa appellauit,
& patet ex epiſt. Valentinian. Imp. ad Theo-
doſium 2. Demum plerique alij, qui apud So-
cratem, Sozomenum, Theodoretum videri
poſſunt, Romanum Pontificem appellarunt.
At certè nemo ignorat ius audiendarum ap-
C pellationum, ex toto orbe, ad ſupremam tan-
tùm auctoritatem, ac iuriſdictionis poteſta-
tem ſpectare.

CONFIRMATVR quartò. Ad Pontifi-
cem namque ſpectat Epiſcopos, Archiepiſco-
pos, ac Patriarchas eligere: quod ſanè ma-
ximum argumentum eſt, penes illum ſum-
mã totius Eccleſiaſticæ poteſtatis eſſe. Cùm
enim ſingulis Epiſcopis particularium Eccle-
ſiarum gubernatio commiſſa ſit, vt omnes
totam Eccleſiam per partes gubernent. : ſi
nullus Epiſcopus iure eligitur, niſi ex aucto-
ritate Pontificis; ſanè conſtat ſummum in
D Eccleſiam ius apud Pontificem eſſe, quo ſeſe
in omnes Eccleſiæ rectores extendit. Hoc
autem ius ex diuina auctoritate Põtifici col-
latum eſſe, quatenus eſt ſucceſſor Petri, patet
primùm ex verbis Chriſti. *Paſce oues meas.* *Ioan. 21.*
Nam perſpicuum eſt, abſque Paſtoris con-
ſenſu nihil, quod ad gregis curam, ac admi-
niſtrationem pertineat, à quopiam agi opor-
tere. At Epiſcoporum electio ad Chriſtiani
gregis adminiſtrationem ſpectat, nemo igi-
tur Epiſcopus abſque Pontificis, totius Ec-
E cleſiæ Paſtoris aſſenſu eligi debet.

CONFIRMATVR ex ipſo antiquiſſimo
vſu Eccleſiæ, quo receptum eſt, vt nullus
Epiſcopus, aut Metropolitanus, aut Patriar-
cha inconſulto Pontifice conſecretur. Hinc
Gregor. in Regeſt. lib. 4. epiſt. 34. conqueritur *Gregorius.*
Epiſcopum in Salonitana Ciuitate, me ne-
ſciente ordinatum fuiſſe præter antiquiſſi-
mam Eccleſiæ conſuetudinem. *Salonitanæ*
(inquit) *Ciuitatis Epiſcopus me, ac reſponſa-
li meo neſciente ordinatus eſt, & facta res eſt,
quæ ſub nullis anterioribus Principibus euenit.*

Præterea

Digitized by Google

Concil. Conſtant. 1. Præterea Patres Concil. Conſtantinop. 1. generalis, cùm Nectarium, Flauianum, ac Cyrillum Patriarchas elegiſſent, in epiſt. Synodica ad Damaſum, petunt à Pontifice factam electionem confirmari. Denique hoc ipſum probatur ex cap. Quis neſciat 11. diſtinct. vbi id apertè traditur, his verbis. *Quis neſciat, aut non aduertat, id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc vſque cuſtoditur ab omnibus, debere ſeruari; nec ſuperduci, aut introduci aliquid, quod auctoritatem debeat generalem aliunde accipere, vel exemplum: præſertim cùm ſit manifeſtum in omnem Italiam, & Galliam, Hiſpaniam, & Aphricam, atque Siciliam, inſulaſq; interiacentes, nullũ inſtituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ſucceſſores eius inſtituerunt Sacerdotes.* Ex quibus patet Pontificem vniuerſos Epiſcopos, Metropolitas, Patriarchas, Iuriſdictionis poteſtate antecellere.

QVARTA concluſio. *Epiſcopi, Archiepiſcopi, Patriarchæ, Iuriſdictionis poteſtatem non ab Apoſtolis, ſed à Pontifice accipiunt.* Hanc concluſionem ad maiorem præcedentis declarationem annectimus, quam nonnullis rationibus probamus.

PRIMA ratio eſt. Quòd in qualibet Hierarchia neceſſaria eſt ordinum dependentia *Dion. Areop.* (vt docet Dionyſ. de cœleſt. Hierarch. cap. 3.) id patet in cœleſti Hierarchia, in qua diuinæ lucis radij ab ipſo Deo immediatè in ſuperiores creaturas defluunt, inde ad inferiores perueniunt. Ita in Eccleſiaſtica Hierarchia, quæ ad cœleſtis exemplar inſtituta eſt, teſte Dionyſio de Eccleſiaſt. Hierarchia c. 6. fieri æquum eſt; vt ſcilicet ab vno Eccleſiæ capite diuinæ poteſtatis radij, qui in eo pleniſſimè elucent, primùm in Patriarchas, dein in Metropolitanos, inde in Epiſcopos, poſtremò in Parochos deriuent.

Cyprianus. HINC Cyprianus de vnit. Eccleſ. Eccleſiam tum Soli, tum arbori, tum fonti comparat. *Quomodo* (inquit) *Solis multi radij, ſed lumen vnum: & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum: & cùm de fonte vno plurimi riui defluunt, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copiæ largitate: vnitas tamen ſeruatur in origine,* &c. *Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa per orbem totum radios ſuos porrigit; vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur, ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit: profluentes largiter riuos latiùs expandit, vnum tamen caput eſt, & origo vna.* Vides Cyprianum apertè totam poteſtatis plenitudinem in vno capite, ac Pontifice collocare: & ab ea in cæteros Eccleſiarum præſules velut radios, tum ramos, tum riuos defluentem agnoſcere: ita vt, ij non aliundè iuriſdictionis poteſtatem, quàm à Pontifice accipiant, qui Solis, arboris, ac ſcaturiginis inſtar eam omnibus impertit.

HVC ſpectat, quod Exod. 18. ac Num. 11. *Exod. 18.* Moyſi ægrè ferenti tãtę multitudinis curam, Dominus permiſit, vt nonnullos ex populo electos viros, ſecum ad plebis adminiſtrationem acciret. Quinimò ait Deus. *Auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi.* *Num. 11.* Equidem cùm multò amplior, ac auguſtior ſit Chriſti Eccleſia per orbem longè latéque diffuſa, quàm olim Synagoga fuerit, quæ vix vnius populi anguſtiis, ac Palęſtinæ plaga continebatur: atque adeò Chriſtianus populus præ Hebræo copioſus ſit, vt illum ſolus Pontifex adminiſtrare nequeat: ſi id Synagogæ Pontifici conceſſum fuit, vt ſeniores ex populo, ac prudentiores ſecum iudices adhiberet: cur amplioris Chriſtianæ Eccleſiæ Pontifici id negari debet, vt Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, Presbyteros velut ſeniores ſibi Eccleſiaſticarum cauſarum iudices aſcire non valeat, quibus iuriſdictionis in ſingulas Eccleſias poteſtatem tribuat?

AT illud planè admirabile, quòd cùm Deus Optim. Max. electis illis Hebræorum iudicibus hauſtum abundè ſpiritum elargiri poſſet, illum tamen à Moyſi ſpiritu exhaurire voluit, quo apertè inſinuare voluit, poteſtatem qua illi ad gubernandum populum vtebantur, non niſi à Moyſis poteſtate pendere: perinde, ac ſi Moyſis ſpiritus illis eam poteſtatis vitam tribueret. Quod certè in Eccleſia fieri conſentaneum fuit, vt gubernatiua Epiſcoporum poteſtas à Pontificis poteſtate profecta agnoſceretur, ac veluti quædam pars Pontificiæ poteſtatis (ea tamen ſalua ſemper, ac integra Pontifici relicta) ad Epiſcopos manaret.

HVIC ſecunda ratio patrocinatur. Nam cùm Eccleſia Monarchicum adminiſtrationis genus à Deo acceperit, in quo totius iuriſdictionis poteſtas ab vno ad diſtinctos magiſtratuum, iudicum, ac præfectorum ordines diffunditur: inde fit, vt quicquid in Epiſcopos, Archiepiſcopos, Patriarchas, poteſtatis, ac iuriſdictionis diffunditur, id à Pontificis, qui eſt Eccleſiæ Monarcha, poteſtate manare cenſendum ſit.

DENIQVE id probatur ex cap. Ita Dominus. diſtinct. 9. vbi ita habetur. *Huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum primo principaliter collocaret; vt ab ipſo quaſi quodam capite, dona ſua velut in corpus omne diffunderet* Quod etiam confirmat Leo Papa ſerm. 3. ſuæ ordinationis, his verbis. *Leo Papa.* *Magnum & mirabile Petro conſortium potentiæ ſuæ tribuit diuina dignatio, vt ſi quid commune cum eo cæteris voluit Principibus, nunquam niſi per illum dedit, quicquid aliis non negauit.*

NEQVE ſanè leuia ſequerentur incõmoda, ſi iuriſ

ſi iuriſdictionis poteſtas, quæ in Epiſcopis eſt, non à Pontifice, ſed à Chriſto immediatè in eos flueret: nam primùm, neque tota poteſtatis plenitudo in Pontifice eſſet, cùm Epiſcoporum poteſtas Chriſto tãtùm, non Pontifici ſubiiceretur; neque Pontifex eſſet Orbis Paſtor, cùm Epiſcopi illi ſubiecti non eſſent: quod Chriſti teſtimonium impugnat, qui vniuerſam Eccleſiam Pontificis poteſtati ſubiicit, illis verbis. *Paſce oues meas.* Prætereà ſi Epiſcopi iuriſdictionis poteſtatẽ à Chriſto immediatè acciperent, aliud ſequeretur incommodum; quòd Pontifex circa Epiſcoporum iuriſdictionem nihil omnino immutare poſſet, cùm is contra ius diuinum nihil poſſit, atque inde fieret, vt neque Epiſcopos eligere, neque electos confirmare, neque de illorum cauſis cognoſcere, neque flagitioſos deponere, neque nouos Epiſcopatus erigere, neque erectos, ſi quando opus fuerit, diuidere, neque diœceſes extendere, quæ omnia iuri Canonico antiquiſſimo repugnant, vt patet 16. quæſt. 1. cap. Et temporis, & Extra. de tranſlatione Epiſcoporum cap. 1. & 16. quæſt. cap. Fœlix, & cap. Præcipimus. Vnde tandem apertè colligimus Parochorum, Epiſcoporum, Metropolitanorum, Patriarcharum iuriſdictionem non eſſe immediatè à Chriſto, ſed à Pontifice profectam.

QVINTA concluſio. *Epiſcoporum iuriſdictio, quãuis immediatè à Pontifice fluat, ea tamen à Deo eſt inſtituta.* Concluſio nota eſt primùm ex Paul. ad Eph. 4. [Epheſ. 4.] *Et ipſe dedit* (ait) *quoſdã quidem Apoſtolos, quoſdã Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Christi.* Tum Act. 20. [Act. 20.] *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Quibus teſtimoniis apertè declarat, Epiſcoporum iuriſdictionem in Eccleſia diuino iure eſſe inſtitutam: nam cùm Eccleſiæ regimen ad iuriſdictionem pertineat, neq; illud ſine iuriſdictione exerceri non poſſit, ſi Paſtores, ac Epiſcopi à Spiritu ſancto ad Eccleſiæ gubernacula conſtituti ſunt: quis inficiari poteſt, illorum regimen, ac iuriſdictionem in Eccleſia à Deo ita eſſe ordinatam, vt ea omnino tolli non poſſit?

HANC Epiſcoporum iuriſdictionem confirmat idem Paulus ad Titum 1. [Ad Tit. 1.] ſcribens, vbi Tito Cretenſi Epiſcopo ius corrigendi, ac conſtituendi per ciuitates Presbyteros, Apoſtolica auctoritate confert: Presbyteros enim in vrbibus conſtituere, beneficia conferre, Parochias diſtinguere, cuique ſuos vrbium fines ſtatuere ad iuriſdictionem pertinẽt, vt manifeſtum eſt. Eandem iuriſdictionis poteſtatem Timotheo tribuit 1. Tim. 5. [1. Tim. 5.] cùm illi de Presbyterorum cauſis iudicare facultatem præbet. *Aduerſus Presbyterũ accuſationem noli recipere niſi ſub duobus, vel tribus teſtibus.* Quod etiã decreto confirmat Concilium Chalcedonenſe can. 9. [Conc. Chalc.] *Si quis Clericus* (inquit) *habet cum Clerico litem, aut negotium proprium, Epiſcopum ne relinquat, & ad ſæcularia iudicia non excurrat: ſed cauſam prius ad proprium Epiſcopum agat: vel de Epiſcopi ſententia apud eos, quos vtraque pars elegerit iudicium agitetur.* Idem ſtatuit Conc. Rom. 2. ſub Syluestro c. 16. Carthag. 3. cap. 9. Veneticum cap. 9 Agathenſ. cap. 32. Epaunenſe cap. 11. [Cõc. Rom. 2. Conc. Carth. Conc. Venet. Conc. Agat. Cõc. Epaun.] Quæ Conciliorũ decreta piiſſimus Iuſtinianus edicto cõmunit, vt habetur in Authent. Conſt. 123.

CÆTERVM Clemens 1. Epiſt. 1. ad Iacobum [Clemens 1.] fratrem Domini referens vltima verba Petri ait. *Volebat Petrus nullum Presbyterum in alicuius Epiſcopi parrochia aliquid agere debere abſque eius permiſſu: ſed & cunctos Presbyteros proprius Epiſcopis in omnibus abſque mora obedientes, inſtituente Domino, eſſe debere docebat.* Quod etiã epiſt. 3. Presbyteris præcipit: atque idem decreto proſequitur Pius 1. [Pius 1.] epiſt. 2. ad Epiſcopos Italiæ, quod decretum allegatur à Gratiano cauſ. 2 quæſt. 1. c. Si quis Sacerdotum.

IGNATIVS prætereà Epiſcoporum iuriſdictionem inſinuat in epiſt. ad Smirnenſes. *Honora Deum* (inquit) *vt omnium auctorem, Epiſcopum verò vt Principem Sacerdotum, imaginem Dei referentem:* ac proptereà Epiſcoporum ſedes altiùs in Eccleſia erigi ſolere, vt Epiſcopalem iuriſdictionem ſignificent, indicat Vrbanus I. [Vrban. I.] epiſt. 1. cap. 4. *Quòd ſedes* (inquit) *in Epiſcoporum Eccleſiis excelſa conſtitutæ, ac præparata inueniuntur, vt thronus: ſpeculationem, & poteſtatem iudicandi, & ſoluendi, atque ligandi à Domino ſibi datam materiam docent.*

DENIQVE Epiſcopis, ſummam Eccleſiaſtici regiminis, ſub Pontifice, diuino iure collatam eſſe docet Cyprianus [Cyprianus.] epiſt. 27. his verbis. *Dominus noſter* (inquit) *cuius præcepta metuere, & obſeruare debemus; Epiſcopi honorem, & Eccleſiæ ſuæ rationem diſponens in Euangelio loquitur, & dicit, Petro. Ego dico tibi, quia tu es Petrus,* &c. *Inde per temporum, & ſucceſſionũ vices Epiſcoporum ordinatio, & Eccleſiæ ratio decurrit, vt Eccleſia ſuper Epiſcopos conſtituatur, & omnis actus Eccleſiæ per eoſdem præpoſitos gubernetur.* Ex quibus perſpicuum eſt Epiſcoporum iuriſdictionem in Eccleſia à Deo inſtitutam eſſe.

AT verò, an ea immediatè à Chriſto in Epiſcopos fluat; notãda eſt diſtinctio, quam tradit D. Thom. [D. Thomas.] in prim. diſt. 12. quæſt. 1. art. 3. & 3. contra Gentes cap. 70. duplicem eſſe cauſam immediatam: quædam enim immediata dicitur, immediatione virtutis, cùm ſcilicet prima virtus ab ea in effectũ proficiſcitur: qua ratione prima cauſa omnia immediatè operatur; cùm rebus omnibus agendi virtutem impertit, & cum omnibus agit. Altera verò immediata appellatur immediatione ſuppoſiti: cùm ſcilicet nullum inter cauſam,

ſam, & effectum ſuppoſitum mediat. Primo modo Epiſcoporum iuriſdictio fluit immediatè à Chriſto: is enim per ſe, ac immediatè Epiſcopotum iuriſdictionem inſtituit; cùm Epiſcopos, ac Paſtores in Eccleſia eſſe voluit, qui ad illius gubernacula ſederent, & ſummam iuriſdictionis poteſtatem Pontifici contulit, vt eam in Epiſcopos diſtribueret; quæ diſtributio in genere non ab humano, ſed à diuino prorſus iure profecta cenſeri debet: quò fit, vt eam Pontifex penitus auferre non poſſit: neque enim Pontifex prohibere poteſt, ne Epiſcopi vlli omnino conſecrentur, aut conſecrato Epiſcopo eam iuriſdictionis poteſtatem ſaltem in genere ſubtrahere poteſt, quæ ſuæ Eccleſiæ regendæ neceſſaria ſit. Poteſtas enim ſuprema non ad deſtructionem, ſed ad Eccleſiæ ædificationem Pontifici eſt collata. Secundo modo Epiſcoporum iuriſdictio eſt immediatè à ſummo Pontifice. Is enim à Deo velut totius Eccleſiaſticæ poteſtatis depoſitarius conſtitutus eſt, à quo Epiſcopi, ac reliqui Eccleſiæ Paſtores propriam iuriſdictionis poteſtatem mutuare debent.

HAVD ſecus, quàm ſi Rex Proregem in remotiſſima quadam Prouincia inſtitueret, cui totam Regiam poteſtatem creandorum, & amouendorum Magiſtratuum, ac cæterorum miniſtrorum committeret. Hi quidem Magiſtratus, ac miniſtri à Prorege inſtituti poteſtatis virtutem immediatè à Rege profectam acciperent, à quo & ipſa Proregis auctoritas pendet: at à Prorege id muneris, ac poteſtatis immediatè ſortiuntur, cùm ab eo regia poteſtate, quæ illi commiſſa eſt, creantur. Hoc planè modo Epiſcoporum iutiſdictionem à Chriſto quidem totius orbis Monarcha, quòd ad primum virtutis influxum ſpectat, oriri dicimus, à quo omnis ſpiritualis poteſtas manat. At verò Pontifex, cùm in vaſta hac Eccleſiæ Prouincia Prorex à Chriſto conſtitutus fuerit, cui totam Regiæ poteſtatis plenitudinem ad Epiſcopos, ac cæteros Eccleſiæ Paſtores creandos contulit: is velut Eccleſiaſticę poteſtatis diſpenſator, ſingulis Epiſcopis ſuas iuriſdictionis partes aſſignat, & ſi opus fuerit, mutat, minuit, auget, tollit: ita fit, vt Epiſcoporum iuriſdictio, & Chriſtum auctorem, & Pontificem immediatum diſpenſatorem habeat.

SEXTA concluſio. *Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri non ſuccedunt in æquali poteſtate iuriſdictionis: ſed alij in maiori, alij in minori.* Id enim Hierarchicus ordo in Eccleſia à Domino conſtitutus poſtulat; in quo diuiſiones gratiarum, miniſtrationum, ac operationum (teſte Paulo 1. Cor. 12.) ab vno Spiritu, ac Domino profectæ cerni debent. Hac enim officiorum, ac munerum varietate, ac diuerſorum graduum diſpenſatione, quæ in Patriarchis, Metropolitis, Epiſcopis, Presbyteris conſpicitur, Eccleſia planè admirabilis redditur. Neque dubitandum eſt, hos ordinum gradus, ab ipſis Apoſtolis in ipſo Eccleſiæ exordio inſtitutos fuiſſe. Id ex Apoſtolicis Canonibus conſtat, vbi ſæpiſſimè fit mentio de diſtinctione Presbyteri, & Epiſcopi; præter teſtimonia, quæ ſuperiùs ex Paulo attulimus, hæc diſtinctio habetur can. 15. vbi Presbyter prohibetur ab vna parochia in aliam migrare, præter voluntatem Epiſcopi; & can. 31. *Presbyter qui audet ſeorſum colligere relicto Epiſcopo;* deponitur; tandem luculentiſſimè Clemens Rom. ep. 1. ad Iacobum; quam epiſtolam ab aduerſariorum calumniis eruditè vendicat Franciſcus Turrianus pro ep. Pontif. lib. 2. cap. 13. Anacletus quoque epiſt. 3. hanc diſtinctionem docent: Epiſcoporum, ac Metropolitanorum differentiæ meminit Canon 34. Apoſtolorum, in quo iubetur, ne Epiſcopus abſque Primatis, ſeu Metropolitæ ſententia quicquam ſingulare, aut excellens agat, id eſt (vt exponit Zonaras in ſcholiis ibidem) nihil agere, quod Eccleſiæ ſtatum communem reſpiciat, cuiuſmodi ſunt dogmaticarum quæſtionum definitiones. Metropolitanorum & Patriarcharum diſtinctionem rradit apertè Concil. Nicenum 1. can. 6. & 7. quos vetuſto Eccleſiæ more docet Epiſcopis ſuperiores eſſe: idem memorat Conc. Antiochenum can. 9. Quare nulli dubitandum eſt, quin hæc graduum Eccleſiaſticorum diſtinctio ab ipſa Apoſtolica traditione emanet.

Clemens 1.

Conc. Nicen.

Conc. Antiochenum.

CÆTERVM quomodo inter ſe iuriſdictionis poteſtate diſtinguantur. Certum eſt imprimis Parochorum ordinē in ſubiectum tantùm ſibi populum iuriſdictionem ſibi vēdicare, cùm primùm ſibi regendus traditur. Hinc enim Polycarpus ep. ad Philippenſes, iubet illos ſubiectos eſſe Presbyteris. *Subiecti* (inquit) *eſtote Presbyteris, ſicut Deo & Chriſto.* Et Gregorius Niſſenus oratione in eos, qui alios acerbiùs iudicant, Presbyteros populi gubernatores appellat. *Sacerdos eſt aliquis* (ait) *populiq́; regendi munus ſortitus eſt, priuatorum caſus commiſereatur, memineritque ſe quamuis dignitate præſtet ijs, quos gubernat, & regit, naturam tamen eandem habere.* Porrò hęc Presbyterorum iuriſdictio in eo conſiſtit, quòd homines à peccatis abſoluere, Sacramenta illis adminiſtrare, peccantes ex officio corrigere, publicos peccatores ab altari arcere valeat. Quapropter Chryſoſt. hom. 83. in Matth. *Siue quis* (inquit) *dux militiæ ſit, ſiue præfectus, ſiue Princeps diademate coronatus, indignè autem accedat, prohibe, maiorem illo poteſtatem habes.*

Polycarpus.

Greg. Nyſſen.

EPISCOPI verò ampliori, quàm Presbyteri iuriſdictionis poteſtate præditi ſunt. Hi enim duplicem poteſtatem in ipſos Presbyteros exercent. Prima eſt poteſtas ordinis

conferen

conferendi, qua Epiſcopus Presbyteros ante- A
cellit. Item Epiſcopus confirmationis Sacramentum adminiſtrar, quod Presbytero non licet. Caſus prærerea ſibi abſoluendos reſeruat, à quibus Presbyter ius abſoluendi non habet. Altera poteſtas eſt, iuris in Presbyteros dicendi. Epiſcopi namque legitimi Iudices ſunt in cauſis Presbyterorum, ac Cleti-
1. Tim. 5. cotum, vt docet Paul. 1. Tim. 5. & confitmat
Conc. Chalc. Conc. Chalced. can. 9. Ex his patet Presbyteros in minoti iuriſdictionis poteſtate, quàm Epiſcopos ſuccedere.

Episcopi verò ſicut Presbyteris poteſtate præcellunt, ita Archiepiſcopis ſeu Me- B
tropolitanis (hæc enim nomina idem officium ſonant) iuriſdictione inferiores ſunt. Nam primò Epiſcopis ius tantùm eſt in ſuo Epiſcopatu, neque vltrà poteſtatem extende-
Can. Apoſt. tevalent: vt cautum eſt can. 39. Apoſt. & ha-
Conc. Carth. 1. betut decretum in Conc. Catthag 1. can. 10.
Conc. Sardi cenſ. & in Concil. Sardicenſ. cánon. 14. & tandem hoc ipſum ſtatuit Concil. Trident. ſeſſ. 6.
Conc. Trid. capite 5. ſed Archiepiſcopi viſitationis ius habent in Epiſcopos ſibi ſubiectos: quam
Conc. Valentin. 3. ob cauſam decretum eſt in Concil. Valent. 3. can. 19. vt Mettópolitani Epiſcopos viſitent.

Secvndo, non licet Epiſcopis ſine Metropolitani conſenſu in dubiis fidei aliquid decernere; id enim prohibet expreſsè can. 14.
Concil. Antiochen. Apoſt. & Conc. Antiochen. can. 9. vt ſuprà attigimus.

Tertio, Epiſcopus non debet ordinari, aur conſecrari inconſulro Metropolitano,
Cõc. Arelat. vt habetut ſtatutum in Conc. Arelat. can. 37.
Conc. Carth. 2. Catthag. 2. can. 12. atque hoc ipſum tepetit
Conc. Chalc. Concil. Chalcedonenſ. gen. 4. act. 11. in cauſa Baſſiani Epheſini Epiſcopi, qui inconſulto Metropolitano fuerat ordiuatus. Id tan-
Conc. Tarracon. dem habetut in Concil. Tarracon. can. 15. D
quod allegatur à Gratiano cauſa 65. capite Si quis.

Qvarto, Metropolitanus habet vſum Pallij, quod ſignum eſt plenitudinis poteſtatis, ac iuriſdictionis, quam Archiepiſcopus in ſuffraganeos ſibi Epiſcopos habet, vt do-
Alcuinus. cet Alcuinus de diuin. off. cap. 38. de veſtim. *Pallium* (inquit) *nihil aliud eſt, niſi diſcretio inter Archiepiſcopum, & eius ſuffraganeos.* Idem
Amalarius. tradir Amalarius de Eccleſ. off. lib. 2. cap. 23.
Innoc. 3. Quapropter Innoc. 3. myſt. Miſſæ lib. 1. cap. 3. cauet, ne Archiepiſcopus ante receptum ab Apoſtolica Sede pallium, Epiſcopos conſecret. *Dicitur autem* (inquit) *pallium plenitudo* E
Pontificalis officij, quoniam in ipſo, & cum ipſo confertur Pontificalis officij plenitudo: nam antequam Metropolitanus pallio decoretur, non debet Clericos ordinare, Pontifices conſecrare, vel Eccleſias dedicare, nec Archiepiſcopus appellari.

Qvinto, Metropolitano fas eſt, Con- A
cilia Prouincialia conuocate, ad quæ ſuffraganei Epiſcopi conuenire tenentut, vt ha-
betur ſtatutum in Concil. Antiocheno can. Conc. Antioch.
20. & Arelat. can. 6. & 37. Cõc. Arelat.

Postremo, Epiſcopis præceptum eſt, vt Metropolitanis obediant. Ira præcipit
Concil. Vernenſe can. 2. *Statuimus* (inquit) *vt* Concil. Vernenſe.
Epiſcopi cæteri ipſis Metropolitanis in omnibus ſecundùm canonicam inſtitutionem obediant; quod
iterum repetit can. 4. Idem iubet Conc. Mel- Concil. Meldenſe.
denſe can. 31. quod ſanè apertum argumentum eſt, Metropolitanos maiotem, quàm Epiſcopos iuriſdictionis poteſtatem eſſe na-
B ctos. Id tandem ipſum Archiepiſcopi nomen declarat, quod ſonat Princeps Epiſcoporum.

Deniqve Patriatchis ipſo iute ampliſſima ſub Pontifice iutiſdictionis poteſtas ſuper Epiſcopos, ac Metropolitanos collata
eſt; quorum poteſtatem tradit Anicetus 1. Anicetus 1.
epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliarum, quam allegar Gratian. diſtinct. 99. cap. Nulli. & eo prior
Anacletus 1. epiſt. 2. & 3. vbi ita Patriarchas Anacletus.
à Metropolitanis diſtinguit. *Epiſcoporum* (inquit) *ordo vnus eſt, licèt ſint Primates illi, qui primas ciuitates tenent, qui & in quibuſdam locis*
C *Patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem qui in Metropoli à B. Petro Apoſtolo, ordinante Domino, & à prædeceſſore noſtro ſancto Clemente, ſeu à nobis conſtituti ſunt, non omnes Primates, ſeu Patriarchæ eſſe poſſunt: ſed illæ vrbes, quæ præfatis, ac priſcis temporibus primatum tenuère, Patriarcharum, aut Primatum nomine fruantur. Reliqua verò Metropoles Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorum, & non Patriarcharum, aut Primatum vtantur no-*
minibus. Idem tradunt Stephanus 1. epiſt. 2. Stephanus 1.
ad omnes Epiſcopos, & Fœlix 2. in Concil. Fœlix 2.
Rom. can. 12.

His igitur Apoſtolico iure petmiſſum eſt,
D vt Epiſcoporum, & Metropolitanorum cauſas iudicent; appellationes, quæ ab Epiſcopis à Metropolitano ad eos fiunt, audiant; vt
conſtat ex Decreto Bonifacij 1. quod alle- Bonifacius 1.
gat Grat. cauſa 6. quæſt. 4. cap. Si intet. *Si inter Epiſcopos* (inquit) *eiuſdem Concilij dubitatio emerſerit de Eccleſiaſtico iure, & de aliis negotiis: primùm Metropolitanus eorum cum aliis quibuſdam in Cõcilio conſiderans rem, diiudicet: & ſi non acquieſcat vtraque pars iudicatis: tunc Primas illius regionis inter ipſos audiat, & quod Canonibus & legibus conſentaneum ſit, hoc definiat; & nulla pars valeat calculo eius contradicere.*

Ad hæc, & ius habet Concilia celebran-
E di, quibus Metropolitani intereſſe tenentur,
vt decterum eſt in Conc. 8. generali can. 17. Conc. gen. 8.
necnon & ipſos Metropolitanos, qui vel Epiſcopos ſua auaritia opprimũt, vel iis Archiepiſcopalia munera committũt, pœnis vſque ad depoſitionem mulctare valenr, iuxta de-
cretum Concil. gen. 8. can. 9. & 14. Prætetea Conc. gen. 8.

Ee Metto

A Metropolitanis diſtrictè præcipitur Patriarchis, ſeu Primatibus ſubditos eſſe. Ita generale Cōc. 8. ſupra memoratum can. 17. *Quiſquis ergo* (ait) *Metropolitanorum proprium Patriarcham contempſerit, & vocatione eius, quæ ſiue ad vnum, & ſolum, ſiue ad plures, ſiue ad omnes ſit, abſque validiſſima ægrotatione, vel Paganorum incurſu non obedierit: & per totos duos menſes, poſt notitiam vocationis, ad proprium venire Patriarcham minimè feſtinauerit: vel ſi quocunque modo latitare, aut non cognoſcere nuncium ab illo miſſum tentauerit, ſegregetur. Si verò inter vnum annum eandem contumaciam, & inobedientiam demonſtrauerit, deponatur omnimodè, & ab omni Sacerdotali operatione* B *decidat, atque à dignitate, & honore, qui Metropolitanis conuenit, propellatur. Is autem, qui huic definitioni non obediet, Anathema ſit.*

Conc. Lateran.

POSTREMO Patriarcharum dignitatem ſuper Metropolitanos euectam diſertè proſequitur Concil. Lateranenſe generaliſſimum ſub Innocentio 3. cui interfuerunt Patres num. 1215. can. 5. cuius hæc verba ſunt. *Antiqua Patriarchalium ſedium priuilegia renouantes, ſacra vniuerſali Synodo approbante ſancimus, vt poſt Romanam Eccleſiam, quæ diſponente Domino, ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, vtpote mater vniuerſorum Chri-* C *ſti fidelium, & magiſtra. Cōſtantinopolitana primū, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Ieroſolymitana quartum locum obtineant ſeruata cuilibet propria dignittate: ita quòd poſtquam eorum Antiſtites à Romano Pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officij Pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis, & obedientiæ iuramento, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem Canonicam, & pro Romana Eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem: Dominicæ verò crucis vexillum ante ſe faciant vbique deferri, niſi in vrbe Romana, & vbicunque ſummus Pōtifex præſens extiterit, vel eius Legatus* D *vtens inſignis Apoſtolicæ dignitatis. In omnibus autem prouinciis eorum iuriſdictioni ſubiectis, ad eos, cùm neceſſe fuerit, prouocetur, ſaluis appellationibus ad Sedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.* Hinc perſpicuum eſt, Patriarcharum ſucceſſionem in Eccleſia maiori præ Metropolitanis, ac Epiſcopis, atque ampliori poteſtate fulgere. Porrò hos omnes diſtinctos poteſtatum gradus ab vna poteſtatis plenitudine, quæ in Pontifice reſidet, veluti riuulos defluere nulli dubium eſt: quibus Eccleſiaſtica Hierarchia (Dei ſapientia illuſtrante) perfecta tandem, ac ordinatiſſima conſpicitur.

* * *

An ex perpetua hac ordinum Eccleſiaſticorum ſucceſſione vera Religio demonſtretur.

ARTICVLVS X.

PERPETVAM, ac nunquam interruptam Eccleſiaſticorum præſulum, Pōtificum præſertim, ſucceſſionem in Eccleſia à Chriſto inſtitutam fuiſſe, ob eam potiſſimùm cauſam, vt in ea perpetua, ac nunquam interrupta Religio vera aſſeruaretur, atque ab Hæreticorum ſectis, quæ nullam Apoſtolicam ſucceſſionem ſibi vendicant, diſcerni poſſet; ipſa imprimis communis hominum ratiocinatio declarat. Qui enim antiquam generis nobilitatem iactant, & regio Gallorum putà, aut Hiſpaniarum Regum ſanguine cenſeri volunt, quò faciliùs fidem ſibi apud homines acquirant, ij genealogiam texunt, & per maiorum lineam aſcendentes, originem ſuam euoluunt, quoviſque ad originis ſtipitem perueniant, qui aut Gallorum, aut Hiſpaniarum ſceptro potitus fuerit. Hoc demonſtrationis genere paſſim & ipſa Scriptura vſa fuit: nam Ruth 4. cùm illius libri ſcriptor demonſtrare vellet Dauid à Phares originem duxiſſe, totam Phares vſque ad Dauid poſteritatem reuoluit: atque idem præſtat auctor libri Eſther cap. 2. cùm Mardochæum è ſtirpe Iemini oriundum oſtendit; ſiquidem omnem Mardochæi vſque ad Iemini proſapiam enumerat: denique Matthæus cùm Chriſtum Dominum ex Abrahæ ſemine progenitum demonſtrat, non alia demonſtratione vtitur, quàm quòd exactè Chriſti genealogiam ab Abraham inchoatam, & per omnes Abrahæ poſteros vſque ad Chriſtum decurrentem, recenſet. Adeò enim hoc teſtimonium certum eſt, vt cæteris omnibus probationum generibus, etiam in ciuili iure apud forenſes præcellat.

Ruth 4.

Eſther 2.

HOC pacto veram Religionem demonſtrari opus eſt: nam cùm apud omnes certum, ac indubitatum ſit, eam tantummodò veram Religionem habendam eſſe, quæ ab Apoſtolis tradita Apoſtolicæ nomen ſibi meritò comparauit; nemo ſanè Apoſtolicam Religionem ſibi vendicare debet, niſi E illius originem à Chriſto primùm, tum ab Apoſtolis inchoatam, ac inde per ſuccedaneam Pontificum, ac Epiſcoporum lineam ad nos vſque propagatam, quaſi contextam genealogiam demonſtret.

ET quidem quantùm hoc teſtimonium valuerit apud veteres, declarat Ioſeph. Antiquit. lib. 13. c. 6. hoc exemplo. Nā cùm inter Iudæos,

Ioſeph. Iud.

Iudæos, & Samaritas de Ieroſolymitano, ac Garizitano templo orta eſſet ſeditio, quodnam eorum legitimum foret. *Dum Iudæi* (inquit) *contendunt iuxta Moyſi præſcripta Ieroſolymorum templum eſſe legitimum; Samaritæ verò Garizitanum; prouocatum eſt ad Regem* (nempe Alexandrum Magnum) *& amicorum eius conſeſſum, vt ab eis cauſa audiretur, & qui vtriuſque partis cauſidici ſuccumberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cum Theodoſio; Ieroſolymitanis Iudæis Andronicus Meſſalami filius, iurauerúntque per Deum & Regem, quòd ex lege probationes allaturi eſſent, & rogauerunt Regem, vt necaret eum, qui iuſiurandum non ſeruaſſe deprehenderetur. Itaque Rex multis amicis in conſilium adhibitis, conſedit cauſam auditurus. Iudæi verò, qui Alexandriam habitabāt, valdè erant ſolliciti pro defenſione iurium Ieroſolymitani templi, ægrè ferentes antiquiſſimi, & nobiliſſimi templi auctoritatem in diſcrimen vocari. Sed cùm Sabbæus, & Theodoſius conceſſiſſent Andronico, vt prior diceret; orſus ex lege approbare eius ſanctitatem, & Religionem, oſtendens per continuam Pontificum ſucceſſionem Sacerdotij vſque ad ſua tempora propagationem, & ab omnibus Aſiæ Regibus maieſtatem eius loci honoratam donariis: Garizitani verò, ac ſi omnino nullum eſſet, nunquam ab eis habitam rationem: his, & talibus rationibus perſuaſit Regi, vt decerneret Ieroſolymitanum eſſe ex ſententia Moyſis conditum; Sabbæum verò, ac Theodoſium addiceret ſupplicio.* Hæc ille. Quo ſanè exemplo liquidò conſtat, ſapientiſſimi Regis, ac optimatum de re tanta, ex ſola legitima Pontificum ſucceſſione prolatum iudicium, atque ea ratione Iudæis cauſam adiudicatam, aduerſus Schiſmaticos, & Hæreticos in exēplum perpetuò manere: cùm cuiuſlibet hominis rationis compotis iudicio certum, exploratúmque ſit; illìc veram, ac legitimam tantùm Religionem eſſe, vbi Pontificum ſucceſſio ab eius exordio eſt legitimè conſeruata.

Tertullian. Hoc argumento Tertullianus de præſcrip. Hæret. cap. 32. ſectarios prouocat, vt veram Eccleſiam, quam ſibi haud ſecus, quàm noſtra tempeſtate Lutherani, ac Caluiniani arrogabant, penes ſe eſſe demonſtrarent. *Si quæ audēt* (inquit) *ſe interſerere Apoſtolicæ ætati, vt ideò videantur ab Apoſtolis tradita, quia ſub Apoſtolis fuerunt, poſſumus dicere. Edant ergo origines ſuarum Eccleſiarum, euoluant ordinem ſuorum Epiſcoporum; ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem.* *Optatus.* Quo etiam argumento vtitur Optatus cont. Donatiſtas lib. 2. *Veſtræ* (inquit) *Cathedræ originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare.*

Alterum huius rei argumentum eſt, quòd Pontificum ſucceſſio in vera Religione perpetua eſſe debet: igitur ex ea vera Religio certiſſimè colligitur. Antecedens probatur: nam huiuſmodi ſucceſſio à Deo inſtituta fuit, vt ſuperiùs demonſtratum eſt, primò ex verbis Chriſti apud Matth. c. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram,* &c. *Matth. 16.* quæ (vt oſtendimus) non tantùm ad Petrum, ſed ad omnes quoque Pontifices Petri ſucceſſores referri debent, ne Eccleſiam cum Petro periiſſe credamus: ſecundò ex illis verbis Ioan. 21. *Petre amas me? paſce oues meas*: *Ioan. 21.* quæ ad ſingulos Petri ſucceſſores pertinent, vt ſuprà annotauimus ex D. Bernardo; tertiò probatur inductione: nam ſi Synagoga perpetua Pontificum ſucceſsione potita fuit, quæ antiquiſſimam Religionem illi à Moyſe traditam aduerſus Samaritas defendit, cur in hac parte Eccleſia minor Synagoga eſſe debet, vt Pontificum ſucceſsione deſtituta ſit, qua ſeipſam, verámque Religionem aduerſus Hæreticos tueri poſsit?

Tertium argumentum eſt, quòd vera fides, ac Religio penes Pontifices duntaxat neceſſariò ſtabilis, ac perpetua eſſe debet: quapropter perpetua illorum ſucceſſione indubiè declaratur. Antecedens certum eſt ex verbis Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, tu autem aliquando conuerſus confirma fratres tuos*: *Luc. 22.* vbi Chriſtus non tam pro Petri, quàm Pontificum, quos in Petro ſpectabat, fide orauit, vt nunquam laberetur. Idem habetur apud Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* *Matth. 16.* Siue enim hanc Petram iuxta communiorem Patrum expoſitionem, Petrum intelligamus, ſiue Petri fidem; certum eſt, eam nunquam ab inferorum portis, quas errores, ac hæreſes Patres interpretantur, expugnandam fore: ſed perpetuò incolumem in Petro, qui in Pontifice ſucceſſore viuit, ſeruandam eſſe. Ex quo perſpicuum eſt, Pontificum fidem, quatenus ſcilicet Pontifices ſunt, & Eccleſiæ magiſtri; Hæreſeon labe nunquam Eccleſiam labefactare poſſe. Nam tametſi, vt homines ſunt, humani aliquid pati, ac etiam errare poſſint, cùm tamen Pontificis perſonam gerunt, & Eccleſiæ Doctores, ac Magiſtros ſe præbent, id ex Dei priuilegio ſibi vendicant, vt quæ veræ fidei ſunt, ſemper doceant, nec vnquam à vera fidei doctrina exorbitare valeant: quod poſthac fuſiùs explicandum erit. Cùm igitur perſpicuum ſit veram fidem, ac Religionem cùm in aliis labi poſſit, apud Pontifices duntaxat neceſſariò conſeruari. Planè conſtat eorum ſucceſsione veram Religionem, quàm apertiſsimè demonſtrari; ita vt non modò credendum ſit veram Religionem tandiu in Eccleſia conſeruari debere, quandiu Pontificum ſucceſsio propaganda eſt: verùm etiam eam tantummodò veram fidem, ac Religionem eſſe, quæ cum Pontificum ſucceſſione diffunditur.

A

His accedat quartum argum. Nam Pontificum ſucceſſio neceſſaria eſt ad veram Religionem demonſtrandam, igitur vera Religio per illam neceſſariò demonſtratur. Probatur aſſumptum: Eccleſia namque, aut vera Religio ſine Pontifice nulla eſt, quemadmodum corpus abſque capite integrum eſſe non poteſt. Domus etiam abſque fundamento conſiſtere nullo modo valet: quod autem eſt caput corpori, ac domui fundamentum, illud eſt Pontifex Eccleſiæ, vt aliàs probatum fuit. Quamobrem Cyprianus Eccleſiam vocat plebem ſuo Sacerdoti adunatam, & gregem ſuo Paſtori vnitum. Cùm ergo Eccleſia abſque Pontifice eſſe nequeat, vera autem Religio tantummodò in vera Eccleſia ſit: planè fieri opus eſt, vt aut nulla Religio ſit, nulla ſubſiſtente Eccleſia, aut ſi vera Religio eſſe debet, ea in vera Eccleſia repoſita ſit, quæ cùm ad ſeipſam tuendam Pontificum ſucceſſione, velut fundamento, ac capite neceſſariò indigeat, perſpicuum eſt hac Pōtificum ſucceſſione veram tum Eccleſiam, tum Religionem declarari.

B

Svperest vltimum argumentum, quod ex neceſſaria, tum Euangelicę doctrinæ, tum etiam Catholicæ fidei veritate, ac ſinceritate colligitur. Etenim citra controuerſiam eſſe debet, quod alias probauimus, atque ex aduerſariorum, præſertim Caluini ſententia ſtatuimus, Eccleſiam ex Dei dono nunquam niſi in vera fidei doctrina, ac veritate poſſe conſentire: ac proinde veram, ac ſinceram Euangelij doctrinam in ea perpetuò propagandam fore. Quod cùm ita ſit, primùm quidem exploratum eſt, Eccleſiæ fidem ex Euangelica doctrina, ac ſacrorum voluminum veritate potiſſimùm pendere, ſiquidem ab his quid credendum, quid reſpuēdum ſit, inſtruimur. At cùm nec Apoſtolos viderimus, qui ſacram hanc Euangeliorum doctrinam tradiderunt, neque Euangelicorum voluminum nobis veritas ab ipſis probata ſit: qua ratione Euāgeliorum veritatem, & cum ea veram fidē nos aſſequutos eſſe credimus, niſi ea duntaxat, quòd cum Pontificum ſucceſſione ea ad nos veritas tranſmiſſa eſt? Quandoquidem Linus, qui poſt Petrum ſedit, acceptam à Petro Euangelicorum voluminum veritatem Cleto ſucceſſori reliquit: eáque veritas apud cæteros Pontifices cuſtodita perpetua Pontificum ſucceſſione ad nos vſque delata eſt: quo ſanè conſtat, non tam Euangeliorum, ac reliquorum ſacrorum voluminum ſinceritatem, ſed cum ea etiam fidem, ac veram Religionem, quæ ab iis pendet, ex Pontificum ſucceſſione non obſcurè demonſtrari.

C

Accedat, quòd vbi eſt legitima Pontificum, & Epiſcoporum ſucceſſio, ibi duntaxat viget Apoſtolica doctrina, ibi tantùm eſt ſincera fides, vera, vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia: vbi non eſt, ibi neque Apoſtolica doctrina, nec ſincera fides, nec vera Chriſti Eccleſia: ſed horribilis tantùm Satanæ Synagoga reperitur. Quis enim ignorat Apoſtolicam doctrinam in ea tantùm Eccleſia eſſe poſſe, vbi perpetua Pontificum, ac Epiſcoporum, qui eam ab Apoſtolis acceperunt, ſucceſſione conſeruatur; ac velut per manus poſteris traditur? Hinc Irenæus lib. 4. cap. 43. iis tantùm Epiſcopis obaudire monet, qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis, qui cum ſucceſsione Epiſcopatus chariſma veritatis certum acceperunt. *Irenæus.*

Cæterum cùm vera fides, ac Religio ex Apoſtolica tantùm doctrina ortum habeat, nemóque Apoſtolicam doctrinam aliis tradere nouerit, niſi qui Apoſtolis ſuccedens, cum ſucceſsione certum veritatis chariſma acceperit, atque ab Eccleſia vocatus, Apoſtolicæ doctrinæ diſſeminandæ munus ſibi iniunctum habuerit: certè fruſtra veram fidem, ac Religionem quærunt, qui eam alibi, quàm in legitima Pontificum, ac Epiſcoporum ſucceſsione inueniendam putant: præſertim cùm ea idcirco in Eccleſia à Deo ordinata ſit, vt Eccleſiam perenni, ac ſincera fidei doctrina ædificet, vt teſtatur Paulus ad Epheſ. 4. cùm ait. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.* *Ad Epheſ. 4.*

D

Deniqve ibi tantùm veram eſſe Chriſti Eccleſiam, ac Religionem, vbi perpetua Paſtorū ſucceſsio elucet: id præſertim declarat, quòd ex ipſo Dei decreto, ex hoc Pauli teſtimonio deſumpto, vera Eccleſia abſque legitima Pontificum, & Epiſcoporum ſucceſsione eſſe non poteſt, vti aliàs oſtendimus: quò fit, vt vbi perennis Epiſcoporum ſucceſsio effulget, ibi eſſe Catholicæ Eccleſiæ domiciliū proculdubio credendum ſit: vt præclarè docet Cypr. lib. 4. ep. 9. vbi Eccleſiam eſſe definit, plebē ſuo Sacerdoti adunatam, & Paſtori ſuo gregem adhęrentem: tum addit. *Ad extremum ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo; & ſi qui cum Epiſcopo non ſint, in Eccleſia non eſſe; & fruſtra ſibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes, obrepunt: cùm Eccleſia, quæ Catholica vna eſt, ſciſſa non ſit, neque diuiſa; ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata.* *Cyprianus.*

E

Ex quo tandem id colligimus, nullam non modò eſſe apud Caluinianos, & Lutheranos Eccleſiam, quæ Epiſcoporum, & Sacerdotum ſucceſsione deſtituta eſt; verùm etiam eſſe Satanæ Synagogam, in qua non Pontifex, non Epiſcopus, non Sacerdos ſedet; ſed Satanas ipſe eſt Pontifex, ipſe Epiſcopus, ipſe Sacerdos; quandoquidem eius nullum

nullum eſt maius ſtudium, quàm Eccleſiæ A vnitatem, ac inconſutilem tunicam Chriſti diſcerpere: vt Eccleſiæ præpoſito ſublato,ac Epiſcopis longè pulſis, atrociùs atque violentiùs circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Quod nunc quoque per membra ſua(vt Cyprianus docet)Satanas efficere conatur.

PORRO ſymbolum iſtud integræ,ac perpetuæ ſucceſſionis, vniuerſi Patres ita obuiis vlnis exceperunt,vt eo ſemper ad veram Religionem à ſectis diſcernendam cum primis Tertullian. vſi fuerint. Tertullianus de præſcript.Hæret. illud aduerſus Hæreticos vſurpat. *Omne genus* (ait) *ad originem ſuam cenſeatur neceſſe eſt.* B *Itaque tot, ac tantæ Eccleſiæ, vna eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes; ſic omnes primæ, & omnes Apoſtolicæ, dum vnam omnes probant vnitatem.*

CERTE communis, atque irrefragabilis ratio ea eſt, ac Dialecticis non ignota, vt qui ſingulare aliquod ens demonſtrare volunt, iis neceſſe ſit omnia illius ſingularis principia, ſpecies, differentias, genera euoluere: vtputà qui Socratem entis natura præditum vellet oſtendere, primùm hominem eſſe demonſtraret, tum animal, tum animatum corpus, tum ſubſtantiam,quouſ- C que ad ens deueniret,à quo omnium entium poſteritas, tanquam à principio, oritur. Id ſanè ab iis, qui veram Religionem demonſtrare volunt, præſtari opus eſt: vt illius genus per ſuccedentium ſibi Pontificum ſeriem ad primam originem cenſeant, quouſque ad Apoſtolicam Religionem perueniãt, quæ omnium mater eſt,& origo,ex qua omnis poſterior Eccleſia Apoſtolica dicitur.

NAM quod ad particulares Eccleſias ſpectat, tametſi certum ſit eas Apoſtolicas appellari, quæ ab Apoſtolis olim fundatæ ſunt, Tertullian. à quibus traducem fidei (vt Tertullianus ait) D & ſemina doctrinæ cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, vt Eccleſiæ fierent. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut Smirnenſium Eccleſia habet Polycarpum, à Ioanne collocatum, Alexandria Marcum, Hieroſolyma Iacobum: his tamen Apoſtolicum nomen haud ita præcisè conuenit, vt aliæ Eccleſiæ Apoſtolicæ appellari prohibeantur,quæ nullum ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris auctorem ſuum proferunt: quippe multò illis poſteriores. Quæ denique quotidie eriguntur, & in poſterùm conſurgent, non minùs Apoſtolicæ E cenſeri debent, cùm Apoſtolica auctoritate quæ in Pontifice reſidet, erectæ ſint,& in eadem Apoſtolica fide conſpirent, ac demum doctrinæ conſanguinitate ſub vnius Pontificis obedientia, cum cæteris Apoſtolicis Eccleſiis coniunctæ ſint. *Per hoc enim* (ait Tertullianus) *& ipſæ Apoſtolicæ deputantur, vt ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum.*

AT hîc de vniuerſali Eccleſia agimus, quam cùm hoc Apoſtolico nomine exornare, eóque ab iis, quæ Apoſtolicæ non ſunt, diſtinguere cupimus: id ſecus fieri non poteſt, quàm vt ad Pontificum ſucceſſionem confugiamus; quam cùm nunquam interruptam fuiſſe oſtendimus, ac caput ipſum legitimum Petri ſucceſſorem demonſtramus, facilè veram, & Apoſtolicam eſſe concludimus.

HINC antiquiſſimus Pater Irenæus lib. 4.hanc Pontificum ſucceſſionem ita magni facit,vt veræ fidei, ac Religionis agnitionem ab ea pendere exiſtimet. *Agnitio vera* (inquit) Irenæus. *eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſiæ ſtatus in vniuerſo mundo, & charactere corporis Chriſti ſecundùm ſucceſſiones Epiſcoporum, quibus illi eam, quæ in vnoquoque loco eſt, Eccleſiam tradiderunt; quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita.* Quibus obſecro verbotum ornamentis poterat Irenæus Eccleſiaſticam ſucceſſionem magis illuſtrare, quàm cùm eam, veram fidei, ac Religionis agnitionem,& corporis Chriſti characterem appellat: vnaquæque enim fides, ac Religio, ſiue vera, ſiue falſa ſit,ſuam faciem gerit,qua agnoſcatur. At plerunque accidit falſam Religionem ſimulata ſanctitatis ſpecie, veræ,ac legitimæ Religionis ſpeciem præ ſe ferre: at eam mox fictam eſſe deprehendimus, cùm in hanc Pontificum ſucceſſionem oculos cõiicimus. Quam idcirco etiam corporis Chriſti, id eſt, Eccleſiæ characterem nominat: quod ſignum, aut ſymbolum ſuum ſonat. Nam quemadmodum beſtia illa horribilis,vt legitur Apocalyp. 13. Apoc.13. characterem ſuum ſuis adoratoribus impertiebatur, quò ſuos eſſe agnoſceret: ita quoq; Eccleſia Chriſti ſpõſa characterem ſuum habet,quo veros fideles ſignat. Illa quidem tot capitum bellua falſam Religionem indicat, quæ tot capita exerit, quot diſſidentes ſectas, ac doctrinarum capita attollit. Hæc adoratores ſuos charactere ſuo inſignit, hoc illos agoſcit,hoc illos omnibus manifeſtos reddit: at quis huius beſtiæ character eſt? is planè, quòd nihil antiquum,nihil ſibi legitimę ſucceſſionis relictum habeat. Demum hęc characteris inſcriptio eſt,vt nemini ſuccedant.

AT vera Religio huic oppoſitum characterem habet, quo ſeipſam, ac vniuerſos ſibi coniunctos declarat, quòd ſcilicet nihil, niſi quod Pontificum ſucceſſione antiquum, ac Apoſtolicum eſt,agnoſcit.

HOC ſigno Auguſtinus veram Religio- Auguſtinus. nem,ac Catholicam Eccleſiã agnouit, agnitam reperit, ac repertam conſtantiſſimè tenuit:vt ipſemet teſtatur cont. Epiſt. Manich. cap. quarto. *Multa* (inquit) *ſunt, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſſimè tenent. Tenet conſenſio populorum, atque gentium: tenet auctoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, ve-*

Digitized by Google

tuſtate formata. Tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus poſt Reſurrectionem commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum Sacerdotum ſucceſsio. Peto ab aduerſariis, vt mecum Auguſtini mentem expendant. Manichæus erat Auguſtinus, & ab Eccleſia ſeiunctus; quænam vera Religio eſſet, aſſiduè quærebat. Attamen cogitationum fluctibus vndique exagitatus animus, quò ſe verteret, aut vbi veram Eccleſiam, ac Religionem quæreret, ignotabat. Plurimæ illi ſectæ, quæ Eccleſiæ imaginem gererent, ſeſe amplexandæ offerebant, iam enim in Manichæorum ſectam, in qua eatenus vixerat, ac B edoctus fuerat, illum incidiſſe pœnitebat; quid tandem illum ad Eccleſiam Catholicam compulit? quo ſymbolo illam veram Eccleſiam, ac Religionem eſſe agnouit? Plurimis ſanè: at illud poſtremum, ac potiſſimum fuit, quòd in ea Pontificum ſibi inuicem ſuccedentium, nunquam interruptam ſeriem à Petro exorſam aſſeruari perſpexit. Tanta quippe huic ſucceſſioni vis ad Religionis veritatem demonſtrandam ineſt, vt & ab illa exerrantes reuocare poſſit, & in ea incedentes ab omni erroris ſuſpicione tutos ſibi vendicet.

Origenes. QVOD etiam egregiè explicat Origenes in procem. lib. 1. Periarchon. *Cùm* (inquit) *multi ſint, qui ſe putant ſentire, quæ Chriſti ſunt, & nonnulli eorum diuerſa à prioribus ſentiant: ſeruetur verò Eccleſiaſtica prædicatio per ſucceſsionis ordinem ab Apoſtolis tradita, & vſque ad præſens in Eccleſiis permanens.* Quibus verbis Origenes aduerſarios tacitè coarguit, qui non ſucceſ- A ſionem, ſed veram doctrinam veræ Religionis ſymbolum conſtituunt. At Origenes eam tantùm veram doctrinam agnoſcendam docet, quæ per ſucceſſionis ſeriem ab Apoſtolis profecta, hactenus in Eccleſia aſſeruatur. Et quidem cùm tam multæ doctrinæ ſint, quæ ab aduerſariis circunferuntur, miram pietatis ſpeciem præ ſe ferentes; Chriſti merita attollentes; vnius duntaxat Dei adorationem celebrantes, fidei præmia exaltantes, Scripturarum vim præ omnibus efferentes: quæ ratio eſt, cùr eas tantoperè vera Eccleſia execretur? Ea ſanè, quod cùm nihil prorſus cum antiquis commune habeant, ab Apoſtolicæ ſucceſſionis ordine hoc ipſo ſe abhorrere declarant.

PORRO ea cauſa eſt, cur in fidei doctrina tantoperè antiquitatem exquirimus, ac recentes doctrinas velut veræ fidei peſtes procul abiicimus: nam quæ cum antiqua Pontificum ſucceſſione doctrina ad nos perlata eſt, vera, ac Apoſtolica iure ab omnibus cenſetur: eas verò, quæ ab horum ſucceſſione procul abſunt, non ab Apoſtolis traditas, ſed Apoſtolicæ diſciplinæ extorres meritò exiſtimamus. Quod etiam æquum eſt nos de C Religione ſentire: vt ſcilicet ea nobis tantùm Religio tanquam vera & Apoſtolica commendetur, quæ cum Pontificum ſucceſſione certum Apoſtolicæ veritatis teſtimonium ſibi vendicat: ea verò omnis quocunque nomine nuncupetur, quæ ab hac Apoſtolica ſucceſſione diſtat, velut Apoſtolis inaudita, ac inuiſa, à toto Chriſtiano orbe expellatur.

DEMON

DEMONSTRATIO
SEPTIMA GENERALIS
SEPTIMI SYMBOLI
aduerſus Hæreticos.

De ſanctimoniæ ſplendore, & miraculorum maieſtate.

Præfatiuncula.

INCLYTA *illa ciuitas, quam cæleſtibus vndique fulgoribus irradiatam, è ſupremo cælorum vertice, ſumma totius orbis exultatione, ad homines delapſam Ioannes Apoc.21. conſpexit; non fruſtra ſingulari ſanctimonia illuſtrata, ac Dei claritate* Apoc.21. *circunfuſa, omnium oculis viſa eſt.* Et oſtendit mihi (*inquit*) ciuitatem ſanctam Ieruſalem, deſcendentem de cœlo à Deo, habentem claritatem Dei: *cùm ea velut Chriſtianæ Religionis typus, à Deo inſtituta Eccleſiæ, quæ vndique ſanctimoniæ fulgore, ac miraculorum gloria illuſtris nobis ſeſe offert, ex grauiſſimorum Patrum ſententia imaginem referret: atque eo factum eſt, vt eam D. Paulus non tam ſanctam, ac immaculatam, quàm etiam glorioſam prædicauerit Epheſ.4.* vt exhiberet (*inquit*) ſibi glorioſam Eccle- Epheſ.4. ſiam, non habentem maculam, neque rugam. *Quapropter ne tantum, ac tam ſingulare veræ Religioni teſtimonium deſit, quod ex illius ſanctimonia, ac miraculorum gloria manat, nonnulla ad hoc ſymbolum illuſtrandum (Deo opitulante) explicabimus.*

Primum, An morum ſanctimonia ad veram Religionem demonſtrandam ſit neceſſaria.
Secundum, Quænam vitæ ſanctimonia veram Religionem demonſtret.
Tertium, An miracula à Sanctis exhibita, certa ſint teſtimonia veræ ſanctitatis.
Quartum, De natura, vſu, & fine miraculorum; & an ea veræ Religionis certam fidem faciant.
Quintum, An miracula ad miſſionem extraordinariam approbandam ſint neceſſaria.
Sextum, An miracula ad miſſionem ordinariam illuſtrandam ſint vtilia.

An morum ſanctimonia ad veram Religionem demonſtrandam ſit neceſſaria.

ARTICVLVS PRIMVS.

APOSTOLIS, quibus à principio Chriſtianæ Religionis cura à Chriſto Domino demandata fuit, id imprimis propoſitum fuit, vt certis quibuſdam notis, velut lineis depictam nobis illius imaginem oſtenderent: qua illam, & à ſectarum ſuper- A ſtitionibus, quæ ſeipſas plerunque falſa illius veſte contegunt, diſcernere; atque eam certo ſigno agnoſcere, ac tutò amplecti poſſemus; quocirca inter illuſtriora illius ſymbola, ſanctimoniam primo loco, velut præclariſſimũ, omníque exceptione maius collocarũt: quod ex ipſo fidei Symbolo conſtat, vbi ſanctam omnibus illam credendam propoſuerunt. *Credo ſanctam Eccleſiam*, vt hoc ſanctimoniæ

Digitized by Google

ſigno, veluti certiſsimo teſtimonio munitam, nobis probatam reliquerant. Quapropter id tam inter Catholicos, quàm noſtrę tēpeſtatis Hæreticos certum eſſe debet, atque indubitatum, nec vlli calumniæ obnoxium; cùm & ipſi Apoſtolicū Symbolum nobiſcum ſe profiteri dicant, & ſanctam Eccleſiā nullo diſcrimine affirment. Caluinus Inſtit. lib. 4. cap. 1. §. 13 17.

A

Verum vnde hæc Eccleſiæ ſanctitas oriatur, qua ratione agnoſci poſsit, & quo ſenſu Apoſtoli Eccleſiam ſanctam pronunciauerint, non omnes eodē modo exponunt: nam inter Catholicos (vt à nobis exordiar) nonnulli Eccleſiæ ſanctimoniam, ad Deum in ea habitantē referunt; qua ratione & templum ſanctum dicitur, in quo Deus habitat, iuxta illud 2. Paralip. 7. *Elegi, & ſanctificaui locum iſtum, vt ſit nomen meum ibi in ſempiternum.* Nec non locus ſanctus appellatur, qui Dei præſentia illuſtratur, vt Moyſi olim teſtatus eſt Deus; cùm è rubo illum alloqueretur. Exod. 3. *Ne* (inquit) *appropies huc, ſolue calceamenta de pedibus tuis: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.* Quapropter cùm Eccleſia Dei domicilium ſit, vt teſtatur Ioannes ſe à voce illa diuinitùs allata audiuiſſe. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis:* cùm etiā Dei locus ſit, iuxta Iacob Patriarchę vaticiniū Geneſ. 28. *Verè Dominus eſt in loco ſancto iſto, & ego neſciebam,* meritò etiam ſancta dicitur.

B

2. Paralip. 7. *Exod. 3.* *Io. Apoc. 21.* *Gen. 28.*

Alii Eccleſiam ſanctam eſſe affirmant, ob Chriſti capitis ſanctimoniam. Cùm enim corporis ſanctimonia à capite oriatur, à quo piæ cogitationes, cœleſtium contemplationes, virtutum ſtudia proficiſcuntur, quibus corpus ipſum ſanctum redditur: inde Eccleſiam ſanctam dici volunt, à Chriſti capitis ſanctimonia, qui cùm Sanctus Sanctorū ſit, Eccleſiam ſuam velut corpus ſanctificat: cui illud Chriſti dictum Ioan. 17. videtur congruere. *Pro eis ego ſanctifico meipſum.*

C D

Alii verò Eccleſiæ ſanctitatem ad Baptiſmum, & aliâ Sacramenta referunt, quibus Eccleſia fideles ſanctificat: qua ratione ab Optato Mileu. lib. 2. contr. Parmenian. dicitur, Eccleſiam vnam eſſe, cuius ſanctitas de Sacramentis colligitur, non de ſuperbia perſonarum ponderatur.

Optatus.

Cæterum Lutherus, Caluinus, ac cęteri ſectarij multò aliter de Eccleſiæ ſanctitate ſentiunt: nam Lutherus in libro de ſeruo arbitrio, Caluinus Inſtit. lib. 4. cap. 1. §. 2. & 3. Eccleſiam idcirco ſanctam dici volunt, quòd ex ſolis electis, ac prædeſtinatis conſtet: Caluinus enim duplicem Eccleſiam conſtituit, vnam ſanctam, Catholicam, inuiſibilem, quæ ſoli Deo nota eſt, quámque audire oportet, ac credere: atque eā eſſe dicit, quam in Symbolo profitemur. Alteram, quæ bonos, & malos, iuſtos, ac hypocritas continet: quæ externa, viſibilis, militans eſt, ad quam veræ Eccleſiæ encomia non pertinent, cùm ea errare poſsit, ac Regnum Antichriſti fieri. Hæc omnia Caluinus loco citato affirmat. Quem errorē apertè Scriptura refellit. Nam de vera Eccleſia loquitur Chriſtus Matt. 16. cùm ait. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam:* ſed hæc illa met Eccleſia eſt, in qua ſoluuntur, ac ligantur peccata, ſoluuntur electis, qui pœnitentiam agunt, ligantur reprobis, qui impœnitentes decedunt. Igitur vera Eccleſia non tantùm electos, ac prædeſtinatos, ſed etiam reprobos complectitur. Item vera Eccleſia eſt, de qua ait Paulus 1. Timot. 3. *vt ſcias, quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viuentis, columna, & firmamentum veritatis:* ſed de illa idem Paulus 2. Tim. 2. pronunciat. *In magna domo quædam ſunt vaſa in honorem, quædam in contumeliam.* Igitur non eſt ſancta propter ſolos electos. Rurſus vera Chriſti Eccleſia eſt, de qua agit Chriſtus Matt. 18. cùm ait. *Dic Eccleſiæ,* ſed in ea futuros aliquos eſſe prædixit, qui cùm Eccleſiam audituri non ſint, pro Ethnicis, ac Publicanis haberi debeant, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.* Pleraque alia Scripturarum teſtimonia prætereo, quæ veram Eccleſiam iuſtis, ac reprobis permixtam eſſe docent, quæ idcirco ſancta appellari non poteſt, quòd tantùm prædeſtinatorum ſit.

Lutherus. *Caluinus.* E *Matth. 16.* *1. Timoth. 3.* *2 Tim. 2.* *Matth. 18.*

Venio ad Patres, qui vno ore hunc aduerſariorum errorem damnant: nam Hier. Dialogo cont. Luciferian. *Arca Noë* (inquit) *Eccleſiæ typus fuit, vt in illa omnium animalium genera: ita & in hac vniuerſarum, & gentium, & morum homines ſunt, vt ibi Pardus & hædi, lupus & agnus: ita & hic iuſti & peccatores, id eſt, vaſa aurea, & argentea, cum ligneis, & fictilibus commorantur.* D. verò Auguſt. ita copioſus eſt in hoc explicando, ac tam multa contra hunc errorē aduerſus Donatiſtas diſputat, vt facilè videri poſsit, eum non tam Donatiſtarum, quàm Lutheranorum, & Caluiniſtarum impietatem perſequi: quare in Pſalmum 11. ex vno, atque eodem fidei ſemine procreatos, enutritos, confirmatos, bonos æquè ac malos; paleæ, ac tritici ſimilitudine in Eccleſia eſſe docet. *Appropinquat* (inquit) *palea tritico, quod de vno ſemine exit, quod in vno agro radicatur, quod vna pluuia nutrit.* Tum lib. 4. cont. Donatiſt. cap. 10. docet Eccleſiæ ſanctitatem, quæ ex Sacramentis manat, non pollui, ſi quando in ea mali Sacerdotes, ac ſacrorum adminiſtratores reperiantur: quos tamen nūc ſimul permixtos in iudicio ſeparandos affirmat: cuius rei ea cauſa à Patribus aſſignatur, quòd fides, non iuſtitia homines Eccleſiæ copulet, ac proinde eos, qui in Eccleſia ſunt, non iuſtos, aut ſanctos, ſed fideles nuncupāt: neq; enim Patres vnquam Eccleſiam iuſto-

Hieronym. *Auguſtin.*

rum,

Digitized by Google

tum, aut Sanctorum congregationem eſſe definierunt, quod ſoli aduerſarij ita definire audent) ſed fidelium cætum appellarūt: quapropter, & iuſtos, & iniuſtos ab ea contineri, & mixtam paleam tritico in Eccleſiæ area, & quædam vaſa in honorem, quædam in cōtumeliam in magna hac Eccleſiæ domo poſita eſſe docent. Neque ſola Auguſtini ſententia eſt, nō minùs ad Eccleſiam pertinere eos, qui ſpiritum Chriſti habent, quo ſancti ſunt, quam qui Antichriſti, ac diaboli ſpiritu obſidentur, quo mali ſunt; ſiue ij Dei verbum annuncient, ſiue peccata remittant, ſiue Baptiſmum conferant, ſiue reliqua Sacramenta adminiſtrent, aut aliquod Eccleſiæ miniſterium exerceant: ſed antiqua Eccleſiæ doctrina in eo tota cum Auguſtino conſpirat, quòd vnam tantùm Eccleſiam ex Apoſtolorum Symbolo eſſe credit, quam bonis, ac malis vſque ad iudicium repleri docet.

Aug. lib. 7. de Bap. cont. Donat. c. 13. PORRO ſi Auguſtinus viſus eſt aliquando Eccleſiam Prædeſtinatorum ſoli Deo cognitam ſtatuere, id non ad præſentem Eccleſiæ ſtatum retulit; ſed ad prædeſtinatorum numerum, quem ſoli Deo cognitū eſſe nullus Catholicorum inficiatur: ſed hunc numerum aduerſariis Eccleſiam appellare non licet, tametſi ſit nobilior Eccleſiæ pars; cùm Eccleſia, quæ nobis ex Apoſtolorum doctrina credenda proponitur, ex reprobis, & electis conſtet: neque alteram Eccleſiam ab hac diſtinctam fas ſit agnoſcere: quin etiam Auguſtinus, ne plus æquo ſibi aduerſarij ex ſuis dictis aſſumerent, cùm eam ſine macula Donatiſtis commendauit, id, quo ſenſu intellexerit, declarat lib. 2. retract. c. 18. non ita accipiendum eſſe, quaſi iam Eccleſia talis ſit; ſed quòd iam præparatur, vt ſit. Tandem quomodo mali in Eccleſia ſint, explicat tract. 3. in Can. Ioan. *Mali* (inquit) *Chriſtiani ſic ſunt in corpore Chriſti, vt mali humores.* — Auguſtinus.

TANDEM ipſa ratio contra eos pugnat: nam ſi vera Eccleſia tantum Sanctorum, ac Prædeſtinatorum eſſet, planè de eodem contradictoria affirmarentur. Dauid namque quandiu homicidij, ac adulterij crimine obſtrictus fuit, ſanctus non erat, quem tamen prædeſtinatum fuiſſe nemo ignorat, erat igitur in Eccleſia, quia erat prædeſtinatus: non erat in Eccleſia, quia non erat ſanctus, ſed peccator. Erat ergo, & non erat in Eccleſia. Simon Magus, & ipſe cùm credidiſſet, erat in Eccleſia: id nemo inficiari poteſt, cùm id Scriptura Act. 8. expreſsè teſtetur. *Cùm multi credidiſſent* (ait) *etiam ipſe Simon credidit.* At eum non fuiſſe de Prædeſtinatorum numero; infelix illius exitus declarat. Fuit igitur, & non fuit in Eccleſia. Innumera huiuſmodi exempla proferri poſſent, quæ falſam aduerſariorum ſententiam demonſtrant: nec idcircò Eccleſiam ſanctā appellari, quòd ea ex ſanctis — Act. 8.

tantum, ac prædeſtinatis collecta ſit, apertè conuincitur.

SED iis prætermiſſis, eam tandem Eccleſiæ ſanctitatem explicemus, quæ perpetua veræ Religionis nota agnoſci debet. Eccleſia igitur dicitur ſancta. Primùm, quòd quicunque ſancti ſunt, non niſi in Eccleſia ſancti ſunt, deinde quòd viros ſemper habuerit ſanctimonia illuſtres, ac propterea à potiori, ac nobiliori ſui parte ſancta meretur appellari. Nam etſi qui in ea ſancti ſunt, nondum perfectæ ſanctitatis apicem attigerint, (qui error fuit veterum Hæreticorum, qui affirmabant propter perfectionem virtutum, veros fideles deificari, quos diſertè confutat Auguſt. in lib. de natura, & grat. contra duas Epiſt. Pelagian. libr. 3.) iis tamen ſufficit, vt ad perfectam ſanctitatem, qualis in hac vita haberi poteſt obnixè tendant. Hanc Eccleſiæ ſanctitatem inſinuat D. Paulus frequenter, tum præſertim ad Rom. 12. vbi ait. *Neceſſitatibus Sanctorum communicantes*, & c. 15. *Nunc igitur proficiſcar in Ieruſalem miniſtrare Sanctis* & ad Epheſ. 1. *Omnibus Sanctis, qui ſunt Epheſi*, & eodem cap. *Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus, in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus Sancti, & immaculati in conſpectu eius in charitate.* Item ad Coloſſ. 3. *Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam*, &c. His omnibus locis eos ſanctos appellat, qui ſeipſos Chriſtianis virtutibus exercerent, propriæ ſanctificationi inſiſtebant. De hac quoque latè diſputat D. Auguſt. cont. Donatiſtas poſt collationem c. 20. & Epiſt. 48. ad Vincentium. Vbi Eccleſiam à fidelium ſanctitate, velut totum à nobiliori parte denominari affirmat. — Auguſtinus. — Rom. 12. c. 15. — Epheſ. 1. — Coloſſ. 3.

HÆC igitur vitæ ſanctimonia, quandoquidem ea veram Religionē euincit, ac præclarè demonſtrat: præterquàm in vera Religione reperiri non poteſt: nam etſi in Eccleſia peccata ſint, in ea tamen vera etiam ſanctitas elucet, quæ nullibi extra Eccleſiam inuenitur. Vnde Auctor operis imperfecti in Matt. 25. *In Eccleſia Chriſti* (ait) *inueniuntur quidem Epiſcopi boni, & peccatores, in hæreſibus autem nemo inuenitur omnino rectus, ſed omnes perverſi: quia in auro quidem inuenitur ſcoria, & ſordes, in ſordibus autem non inuenitur aurum.* Quod ipſi quoque rationi conſentaneum eſt; quæ enim ſanctitas ineſſe poteſt iis, qui à Chriſto deſciſcunt, & à Catholicæ Religionis, ac fidei communione ſeparātur, ſine qua nemo omnino ſalutem conſequi valet? Planè ieiunare Hæretici poſſunt, eleemoſynas pauperibus elargiri, preces fundere, Pſalmos decantare, atque alia virtutum opera quælibet exercere, quibus ſanctimoniam ſimulare valeant: ſed ea vera ſanctimonia eſſe non poteſt, quæ à fide eſt ſeiuncta: id teſtatur Auguſt. de fid. ad Pet. — Auctor oper. imperfecti. — Auguſtinus.

Pet.c.39. *Firmiſſimè tene* (inquit) *& nullatenus* A
dubites quemlibet Hæreticum, vel ſchiſmaticum in
nomine Patris, & Fily, & Spiritus ſancti baptiza-
tum, ſi Eccleſiæ Catholica non fuerit aggregatus,
quantaſcunque eleemoſynas fecerit: & ſi pro Chriſti
nomine etiam ſanguinem fuderit, nullatenus poſſe
ſaluari. Omni enim homini, qui Eccleſiæ Catholicæ
non tenet vnitatem, neque Baptiſmus, neque elee-
moſyna quamlibet copioſa, neque mors pro Chriſti
nomine ſuſcepta proficere poterit ad ſalutem, quan-
diu in eo hæretica, vel ſchiſmatica prauitas perſeue-
rat, quæ ducit ad mortem.

Hoc igitur cùm firmum, ac indubitatum
ſit, veram ſanctimoniam, præterquàm in ve- B
ra Religione reperiri non poſſe. Illud etiam
maximè exploratum eſſe debet: veram Reli-
gionem nunquam hoc ſanctimoniæ teſtimo-
nio carere poſſe, quo ſeipſam à ſectarum lat-
uis, quæ ſanctitatis tantùm ſpeciem obiiciũt,
agnoſcendam præbeat; ac ob id ſanctam po-
tiſſimùm in Apoſtolico Symbolo nuncupati.
Quod cùm ita ſit, ſanè perſpicuum eſt, vitæ
ac morum ſanctimoniam ad veram Religio-
nem declarandam quamplurimùm condu-
cere, atque adeò certum illius teſtimonium
efficere, vt vbicunque vitæ ſanctimoniam re-
periri contingat, ibi vera Religio ſit, opor- C
teat.

Psal.92. QVOD ſanctiſſimus Dauid præclarè inſi-
nuat Pſalm.92. cùm nullo alio, præterquàm
ſanctitatis ſigno domum Dei agnoſcendam
tradit. *Domum tuam* (inquit) *decet ſanctitudo in*
longitudine dierum Neque enim alia eſt domus
Dei, quàm vera Religio, in qua Deus Optim.
Maxim. habitat. colitur, adoratur. Porrò ſi
quis hanc Dei domum agnoſcere, atque à
domo Belial diſcernere voluerit, in ſancti-
moniæ ſignum oculos intendat; perpendát-
que, an in ea viros virtutibus excellentes, ac
ſanctitate illuſtres cõſpiciat, qui Chriſti Do- D
mini imitatione fulgeant; quibus parum ſit
præceptorum obſeruationi incumbere: niſi
etiam ardentiori ſtudio ad perfectioris vitæ
normam, ac excellentiorem conſiliorum viã,
in qua perfecta Dei imitatio viget, ſeipſos
transferant, hoc ſymbolo vera Dei Religio
quærenda eſt. Hoc enim velut coccineo li-
gno, quo olim domus Raab fidelis à Iudæis
agnita fuit, vera Religio à cæteris ſectis, quæ
nec fideles, nec legitimæ Dei domus ſunt,
dignoſcitur.

HVC ſpectat, quod ait Chriſtus apud
Matt.7. Matth 7. *Sic omnis arbor bona bonos fructus fa-* E
cit: mala autem arbor malos fructus facit. Nam qua
ratione bonam, ac domeſticam arborem ſolo
fructu à ſylueſtri dignoſcimus, atque eam
bonam duntaxat, & vtilem iudicamus, quæ
dulces, ac ſapidos fructus gignit, quos ſylue-
ſtris omninò ferre non poteſt. Eadem planè
veram, ac legitimam Religionem à falſis ſe-
cernimus. Cùm enim veræ Religionis fructus

ipſa ſanctimonia ſit, omni virtutum genere
referta, vt teſtatur Paul. ad Epheſ.5. *Fructus au-* Ephes.5.
tem lucis (ait) *eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & ve-*
ritate, probantes quid beneplacitum eſt Deo. Sicubi
eam vberem exoriri, & excreſcere videri-
mus, protinus optimam ibi veræ Religionis
arborem ſatam eſſe exiſtimamus: neque ea
nos exiſtimatio fallit, cùm nulla ſectarum
planta, vtpote ſylueſtris, huiuſmodi veræ
ſanctimoniæ fructus germinare valeat. *Neque*
enim (vt ait Chriſtus loco citato) *colligunt de*
ſpinis vuas, aut de tribulis ficus. Quapropter ſi-
cut ea bonæ arboris certa probatio eſt, cùm
ea fructus ſuauitatem reddit: ita certiſſimum
illud veræ Religionis argumentum cenſeri
debet, cùm ex ea vberes ſanctimoniæ fructus
exurgunt. Hoc enim teſtimonio B. Iacobus Iacobus 1.
Religionem veram eſſe probat, cùm ait. *Reli-*
gio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem
hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione
eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.
Hi enim ſunt veræ Religionis, velut Domi-
nicæ arboris fructus, qui eam hominibus cõ-
ſpicuam reddunt, quibus etiam nunquã om-
nino deſtituitur. Nam tametſi in Religione
multi ſint quorum corruptiſſimi mores pio-
rum maximè conuerſationem offendunt,
nunquam tamen Deus ita perfectis ſuis cul-
toribus deſtituitur, vt nullos omnino ſibi re-
linquat, quorum ſanctimonia tanquam Di-
uina quadam luce veram Religionẽ illuſtret:
atque à malis, ac flagitioſis hominibus inu-
ſtas Eccleſiæ maculas abſtergat, quod ipſa
Scriptura exemplo confirmat, nam. cùm He-
bræo populo toto (vt videbatur) in idolola-
triam delapſo, Elias apud Deum conque-
reretur, ſe ex tanta Hebræorum multitudine
ſolum Dei cultorem relictum eſſe; audiuit à
Deo, vt teſtatur Paul Rom.11. *Reliqui mihi ſe-* Rom 11.
ptem millia virorum, qui non curuauerunt genua
ſua ante Baal Id nunc quoque in vera Reli-
gione præſtat. Nouit enim Dominus, qui ſunt
eius, & quos ab ipſa orbis conſtitutione ad
veram Religionem ſuo quoque tempore il-
luſtrandam Sanctos elegerit, ob id potiſſi-
mùm, vt vera Religio, velut Diuinum quod-
dam germen, nullo vnquam tempore ſuis
fructibus, quibus agnoſci poſſit, expolietur.

CÆTERVM vitæ ſanctimoniam ad ve-
ram Religionem ducem eſſe affirmat D. Pe-
trus Epiſt.1.c.3. his verbis. *Mulieres* (inquit) 1.Pet 3.
ſubditæ ſint viris ſuis, vt & ſi qui nõ credũt verbo,
per mulierum conuerſationem ſine verbo lucrifiant,
conſiderantes in timore caſtam conuerſationem ve-
ſtram. Tanta enim eſt virtutis, ac ſanctimoniæ
vis, vt ſæpenumero, qui Dei verbo, ac ipſis
Diuinæ omnipotentiæ ſignis, ad fidem, ac
Religionem minimè adduci poſſunt: hac ſo-
la perſpecta, atque altè animo cõcepta quo-
dammodo impellantur, vt nomina, ac fidem
Chriſto dent. Neque enim eam ſibi fidem
non

Digitized by Google

A non tectam perſuadere poſſunt, quæ cum morum grauitate, & ſanctimonia coniuncta eſt; tum vitæ perfectionem, ac virtutum excellentiam docet: quod idem Petrus prius

1.Petr.2. 1. c.2.docuerat,illis verbis. *Obſecro vos tanquã aduenas, & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis,quæ militant aduerſus animam, conuerſationem veſtram inter gentes habentes bonam, vt in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus,ex bonis operibus vos conſiderantes, glorificent Deum in die viſitationis*: mirum enim eſt quàm liberis hominum animis præclara virtutum exempla altè inhæreant, atque ad eorum,qui his præditi ſunt,Religionem ſectandam mentem accendant.

B

1.Cor. 3. In quoque confirmat D. Paulus 1.Cor. 3.cùm ait. *Nunquid egemus commendatiis epiſtolis ad vos,aut ex vobis? Epiſtola noſtra vos eſtis ſcripta in cordibus noſtris,quæ ſcitur, ac legitur ab omnibus hominibus,manifeſtati,quòd epiſtola eſtis Chriſti,miniſtrata à nobis,& ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui*. En quomodo Paulus ſanctam Diſcipulorum vitam,epiſtolã Chriſti commendatitiam appellat, cuius vis ita omniũ animos peruadit, vt ea perſpecta vix ipſo verbo ad veram tum fidem, tum Religionem addiſcendam indigeant, cùm in ea recta fides,ac Religio ſciri,ac legi poſſit:quare idem Paulus hoc teſtimonium maximè

C

Ad Tit. 1. Tito cap. 1.commendat,dicens *In omnibus teipſum exemplum præbe bonorum operum,in doctrina, in integritate,in grauitate: verbum ſanum, & irreprehenſibile,vt is,qui ex aduerſo eſt, vereatur, nullum habens malum dicere de nobis*.Cùm enim qui infideles ſunt, irreprehenſibilem, atque inculpatam fidelium vitam ante oculos ſibi poſitam vident: mox velut quodam mentis timore perculſi,diuinum quoddam in animo concipiunt, quod minimè contemnendum putant, quo tandem ſibi perſuadent, eorum Religionem ſibi tutò amplexandã eſſe, quorum vitam tot præclaris virtutum ornamentis illuſtratam cernunt.

D

Atque id illud eſt, quod Chriſtus ad Patrem orans pro fidelibus petiit, vt ſcilicet ſecum omnes vnum eſſent, ac ſanctiſſimam ipſius vitam perfecta imitatione referrent, quò ad illius fidem,ac Religionem vniuerſos

Ioan.17. pellicerent. *Oro Pater* (ait) *vt ſint vnum, ſicut ego & tu vnum ſumus,vt credat mundus, quia tu me miſiſti*. Id ſanè ſi à fidelibus efficeretur, & omnes charitatis,ac cæterarum virtutũ vinculo Chriſto connecti,ac vnum cum eo eſſe contenderent, planè toti Orbi eſſent admirationi,atque illud Iſai.61.in eis perſpici poſſet, cùm dicitur. *Omnes,qui viderint eos,cognoſcent illos,& dicent. Hi ſunt ſemen, cui benedixit Dominus*.Hac enim potiſſimùm ratione olim, cùm eximia illa in fidelibus morum ſanctimonia eluceret,de qua Actor.2. dicitur. *Multitudinis credentium erat cor vnum,& anima vna.* Iſai.6. Act.2.

E

Tanta infidelium multitudo fidem amplexabatur: cùm enim Chriſti bonus odor eſſent in omni loco, & longè,latéque per Orbem vitæ ſanctimoniam efflarent, haud mirum, quòd tot animarum errantium velut adoleſcentularum chori,ob ſuauiſſimos illorum odores ad Chriſtum properarent: ita vt dicere poſſent illud Cant. 1. *Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum*. Cant.1.

Hoc Chriſtianorum exemplo permotus Iulianus ille Apoſtata infenſiſſimus Chriſtianæ Religionis hoſtis, vt idolorum cultum augeret, idolorum Sacerdotibus curandum præcepit, vt gentes virtutes colerent, vt teſtatur Sozomenus libro quinto capit. 10. & Baron. Annal. tomo 4. anno 362. vt hinc facilè cuiq; addiſcere liceat,nulla alia re veram Religionem magis declarari, quàm ſi plures in ea homines ſint vitæ ſanctimonia præſtantes. Sozom. Baron.

Atque id non vulgaris ſane ratio perſuadet:cùm.n.omnibus exploratum ſit,veræ Religionis ſtatum non ſolùm fidei doctrina,ſed etiam charitate,ac omnium virtutum excellentia perfectiſſimum eſſe; quippe qui exactam,ac perfectam Chriſti imitationem contineat; in qua omnium tam humanarum, quàm diuinarum virtutum genera emicant. Planè tunc is verus, ac perfectus agnoſcitur; cùm viros perfectos Chriſti imitatores parit, omni virtutum genere inſignes, qui perfectiſſimam Chriſti ſanctimoniam inter homines referant: nam quemadmodum ſpeculum ea ratione lucidum, ac perfectum probatur,cùm obiectam hominis,vel alterius rei figuram inſpicientibus veram, ac naturalem reddit.Eo planè modo Religio tunc maximè vera, ac perfecta probatur, cùm perfectas Chriſti imagines, viros ſcilicet pietate, ac sãctimonia illuſtres,in quibus perfecta Chriſti imitatio fulget, ex ſe gignit.

Tandem præclaram vitæ ſanctimoniam, atque eam potiſſimùm in qua perfecta Chriſti imitatio elucet,illuſtre veræ Religionis Symbolum eſſe docet ipſe Chriſtus Matth. 5.cùm ait. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt*. Iam antea perfectos ſui imitatores Chriſtus Soli comparauerat. *Vos eſtis* (inquit) *lux mundi*;nec fruſtrà: nam voluntaria paupertas, rerum temporalium abdicatio, ſuiipſius abnegatio,cœlibatus, & alia quamplurima, quibus perfectam Chriſti imitationem homines aſſequũtur, illos mundi Soles conſtituunt, quibus illud à Deo collatum eſt,vt lucem, ac ſplendorem veræ Religioni conferant: quapropter additur. *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt*. Etenim veræ Religionis lux errantib. affulget, ſimularque Matth.5.

hæc

hæc perfectionis opera cõſpiciunt: hæc enim A ſunt, quæ rectam fidem commendant, hæc veram Religionem hominibus indicant, hęc Deum agnoſcendum, ac glorificandum præſtant.

Heb. 13. HINC Paulus aiebat Heb. 13. *Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis loquuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.* Id enim habent Sanctorum exempla, vt homines primùm ad ſui admirationem, deinde imitationem rapiãt, haud ſecus, quàm virgæ illæ amygdalinæ, quas Iacob

Gen. 30. ante oculos gregum olim poſuit. Gen. 30. ex quarum aſpectu oues concipiebant, de qui-

Gregorius. B bus Gregorius 21. Mor. c. 1. ita ſcribit. *Has bene Iacob in aqua canalibus poſuit; quia & Redemptor noſter in libris eas ſacræ ſcientiæ, quibus nos intrinſecus infundimur, fixit. Has & aſpicientes arietes cum ouibus coeunt, quia rationales noſtri ſpiritus, dum in earum intentione defixi ſunt, ſingulis quibuſque actionibus permiſcentur, vt tales fœtus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident, & diuerſum colorem proles boni operis habeat.*

QVOD etiam imaginis ſimilitudine explicat Baſilius epiſt. 1. ad Gregorium. *Quemadmodum*, inquit, *pictores cùm imaginem ex imagine pingunt, exemplar identidem reſpectantes, lineamenta eius transferre conantur magno ſtudio ad ſuum opificium: ita qui ſeſe meditatur omnibus numeris virtutis abſolutum reddere, veluti ſimulachra quædam ſpirantia, ad actuoſas Sanctorum vitas aſpicere oportet, probáque opera illorum ſua imitando facere.*

AT qui in præclaram Sanctorum vitam omni virtutum genere inſtructam oculos iniiciunt, ac eam ſibi imitandam proponunt, profectò id imprimis ſibi certò perſuadent, veram illorum fidem, ac Religionem eſſe, quæ tot virtutum ornamenta præfert.

Origenes. QVAPROPTER Origenes lib. 1. in c. 1. Iob, Sanctos cœli luminaria appellat. *Sicut* (inquit) *cœli luminaria, ac ſydera in firmamento cœli à Deo collocata, cunctis indeſinenter, quæ ſub cœlo ſunt, fulgent: atque omnibus, quæ ſuper terram ſunt, per tempora, & tempora, per generationes, & generationes mirabiliter relucent, ſic & Sanctorum virtutis inſignia, atque beatiſſimi eorum agones omnibus in perpetuum ſingulariter fulgent, omnibus in æternum bonorum formam tribuunt, omnibus ſub Sole pietatis exemplum oſtendunt. Quòd autem ſyderibus, atq; luminaribus comparentur omnes Sancti, demonſtrat Apoſtolus dicens. Stella differt à ſtella in claritate, &c.*

Dan. 12. Matt. 13. PORRO, ſi ab Apoſtolo, ac paſſim à Daniele c. 12. atque etiam à Domino apud Mat. 13. Sancti ſyderibus comparantur, ſupereſt, vt Eccleſia cœlum ſit, in qua Sancti ipſi virtutum ſplendore emicant ex quo id apertè colligimus, eam tantummodò veram Eccleſiam eſſe, quæ præclara Sanctorum vita, velut cœleſti quadam luce illuminatur.

HINC Hieronymus in Epiſt. ad Pammachium, veram Eccleſiam veſti Ioſeph polymitæ comparat, quæ variis Sanctorum virtutibus depicta eſt: tum etiam Reginæ, de qua dicitur Pſal. 44. *Aſtitit Regina à dextris tuis, in veſtitu deaurato, circundata varietate.* Vbi veſtis varietatẽ Sanctorum vitam variis ſanctimoniæ gradibus exornatam interpretatur. Demum in cap. 38. Iob. Eccleſiam diuerſis illis ſeruorum ordinibus, qui Salomoni miniſtrabant, ſimilem demonſtrat, quos tantoperè Sabæorum Regina admirata fuit: vbi varios Sanctorum ordines, ac gradus his verbis explicat. *Hanc officiorum varietatem contextam eſſe per diuerſas in toto mundo Eccleſias, per quas alibi coniugati, alibi continentes, alibi virgines: hi per eleemoſynas, illi per alienationem omnium facultatum, illi per crucem, & mortificationem terrenarum cupiditatum, illi per ſcientiã Scripturarum multiplicibus S. ſpiritus gratiis, velut diuerſis coloribus Chriſti corpus exornant.* Hieronym. Pſal. 44.

C DENIQVE, ne Eccleſiã fruſtra ſancta eſſe credatur, neceſſe eſt, vt in eam cuncta Spiritus ſancti dona, ac vniuerſi Chriſtianarum virtutum riuuli, quibus vndique ſacræ literæ ſcatent, perpetuò defluant, quæ quidem in pluribus perfectioris vitæ ordinibus, ac præſtantiſſimis viris, omnium virtutum laude claris præſertim enitere debent: vt in his ſe ſanctam eſſe declaret, ac talem, quam Chriſtus Sanctus Sanctorum ſibi ſpõſam elegerit. Quare Gregorius Eccleſiam cũ turri Dauid confert, de qua Cant. 4. *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis. Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Mille enim clypeis, ac omni armatura fortium Eccleſia munita eſt, quandoquidem omnium virtutum genera in ea col- D locata ſunt, quibus vniuerſi ſeipſos aduerſus Tartareos hoſtes, ac proprias animi cupiditates munire valent. *Mille* (inquit) *clypei pendent, omnis armatura fortium. Ibi enim inuenimus cuiuſlibet, quod quærimus munimen virtutis.* Cant. 4. Gregorius.

QVARE illud firmum, ac ſtabile ſit, vbi præſtantiſſima hæc Religionis opera vigent; vbi perfecta Chriſti imitatio paſſim in viris, ac mulieribus conſpicitur; vbi ex his illuſtris quædam vitæ ſanctimonia enitet, ibi proculdubio veram Religionem eſſe quærendam. E Contrà verò omnem inde Religionis veritatem aufugere, certo certius eſſe debet, vnde omnis Chriſti imitatio exulat, & perfectiora Religionis opera, impia nouorum dogmatum perſecutione fugantur.

Quænam

Digitized by Google

Quænam ſanctimonia veram Religionem demonſtret.

ARTICVLVS II.

DEVM Opt.Max. eam veræ Religionis
ſollicitudinem gerere,vt nullo vnquam
tempore Sanctorum , ac perfectorum homi-
num patrocinio orbatam , ac deſtitutam re-
linquat , quò ſeipſam aduerſus paſſim graſ-
ſantes Hęreticorum ſectas tueri poſſit,ex his,
quæ diximus, exploratum eſt. Sed quoniam
aduerſarij , quibus vera ſanctitas prorſus aut
inuiſa,aut ignota eſt,totam Chriſtiani homi-
nis excellentiã,ac ſanctimoniam in fide col-
locant ; neque vllum præter eam diuinarum
virtutum ornamentum neceſſarium eſſe du-
cunt.Ita enim docet Lutherus de ſeruo arbi-
Lutherus. trio contra Eraſmum. *A nobis*(inquit)*qui nega-*
mus,ſanctimonia , & miracula exigi non debent:
Caluinus. quod etiam Caluinus aſſerit Inſtit. lib. 3.cap.
13.§.4. *Ergo*(inquit) *aut pereat nobis iuſtitia ne-*
ceſſe eſt ; aut ne veniant in conſiderationem opera,
ſed ſola fidei locum habeat ; cuius iſthac natura eſt,
aures arrigere, oculos claudere ; hoc eſt,vni promiſ-
ſioni intentam eſſe , cogitationem auertere ab omni
hominis dignitate, vel merito. At rectè ſua fides
Caluino oculos clauſit , ne veram ſanctimo-
niam cerneret. Idcirco quænam vera ſancti-
monia ſit,quæ ad verę Religionis teſtimoniũ
exigitur, & vbi ea quærenda ſit,aperiendum:

PRINCIPIO quidem haud inficior,fi-
deles olim Sanctorum nomẽ,tam apud Pau-
lum , quàm etiam apud veteres obtinuiſſe.
Nam ante Paulum Dauid Pſal.84.ſanctos fi-
Pſal.14. deles appellat. *Et ſuper Sanctos ſuos* (inquit) *&*
Pſal. 15. *ſuper eos, qui conuertuntur ad cor.* & Pſal. 85. ſe-
ipſum ſanctum vocat. *Cuſtodi animam meam,*
quoniam ſanctus ſum. Paulus verò paſſim fide-
Rom.1. les Sanctos nuncupat. ad Rom. 1. *Omnibus,*
qui ſunt Romæ , dilectis Dei,vocatis Sanctis , tum
c.16. cap. 16. *Salutate Philalogum , &c. & omnes qui*
2.Cor.1. *cum eis ſunt Sancti.* Item 2.Cor. 1. *Eccleſiæ Dei,*
quæ eſt Corinthi cum omnibus Sanctis , qui ſunt in
c.13. *vniuerſa Achaia.* & cap. 13. *Salutant vos omnes*
Sancti. Demum quoties Paulus de fidelibus
agit,toties ferè Sanctos nominat. Quid verò
hæc ſanctitas, tam apud Prophetas, quam
apud Paulum inſinuet , facile eſt agnoſcere.
Nam fideles à Prophetis primùm ſancti nũ-
cupati ſunt , non eo ſanctitatis genere , quo
perfecti homines Deo grati exiſtũt; ſed quòd
fide à pollutis ſimulacrorum cultoribus di-
ſtent , atque ea verum Deum , quem cæteri
populi ignorabant, agnoſcerent; qua ratione
etiam ſe filios Sanctorum appellabant,vt To-
Tob.18. biæ 18. *Filij Sanctorum ſumus.* Hanc appella-
Deut.7. tionem Deus confirmat Deuter. 7. vbi He-
bræis præcipit , ne vllum fœdus cum Genti-
A bus ineant. *Quin potiùs*(ait) *hæc facietis eis. Aras*
eorum ſubuertite,& ſculptilia comburite,quia popu-
lus ſanctus es Domino Deo tuo. Quare hæc fidei
ſanctitas nihil illis prẹter id conferebat,quòd
in Dei populum computabantur ; cùm alio-
qui ſatis ex ipſa Scriptura conſtet , non in
pluribus eorum beneplacitum fuiſſe Deo,
immò eorum quamplurimos eidem fuiſſe
inuiſos.

QVID verò D.Paulus hac fidei ſanctitate
fidelibus tribuat , manifeſtum eſt ex eodem
Epheſ.5.cùm ait. *Chriſtus dilexit Eccleſiam , &* *Epheſ.5.*
ſemetipſum tradidit pro ea , vt illam ſanctificaret,
B *mundans lauacro aquæ in verbo vitæ.* Nam cùm
Paulus hac ratione Eccleſiam ſanctam eſſe
affirmet , quòd ea Chriſti ſanguine lota , ac
Baptiſmi lauacro ſanctificata fuerit ; haud
dubium eſt,idem eum de Eccleſiæ membris,
fidelibus nimirum,ſentire; cùm Eccleſia non
niſi in ipſis membris conſiſtat: vt eos hac ra-
tione Sanctos cenſeat , quòd Chriſti ſangui-
ne ſanctificati fuerunt:quò fit,vt fidei ſancti-
tas Paulo nihil aliud ſit , quàm ſanctificatio è
Baptiſmo profecta:neque alia ratione fideles
Sanctos eſſe doceat,quàm quòd peccatorum
maculas vel à parentibus origine traductas,
C vel propria voluntate contractas , Baptiſmo
ſanctificati expiauerint:atque hunc eſſe Pau-
li ſenſum ipſemet declarat 1. Cor. 6. nam *1.Cor.6.*
cùm grauiora eorum crimina , quæ ante Ba-
ptiſmum commiſerant , commemoraſſet. *Et*
hæc quidem fuiſtis(ait)*ſed abluti eſtis,ſed ſanctifi-*
cati eſtis. Vnde conſtat apertè idem eſſe Paulo
(quod ad rem pertinet)ſanctum,ac Baptiſmo
ſanctificatum.

QVOD etiam docet Aug. in Pſal.85. *Et au-* *Auguſtinus.*
debo (inquit) *ego dicere, quoniam ſanctus ſum. Si*
ſanctus ille tanquam ſanctificans,& nullo ſancti fi-
cante indigens,ſuperbus,& mendax.Si autem ſan-
D *ctificatus ſecundũ id,quod dictum eſt. Sancti eſtote,*
quoniam ego ſanctus ſum. Audeat & corpus Chri-
ſti;audeat,& vnus ille homo clamans à finibus ter-
ræ cum capite ſuo , & ſub capite ſuo dicere, ſanctus
ſum.Accepi enim gratiam Sanctitatis, gratiam Ba-
ptiſmi , & remiſſionis peccatorum. Dicat & vnuſ-
quiſque fidelium Deo,ſanctus ſum,quia ſanctificaſti
me,quia accepi,non quia habui, quia tu dediſti, non
quia ego merui. Quo ſenſu Chryſoſtom. quoq; *Chryſoſtom.*
ait hom.10.in Epiſt.ad Heb.*Omnis fidelis ſan-*
ctus eſt, ſecundùm quod fidelis eſt,ſanctificationem
enim fides facit,&c.Fides enim cùm totius ſan-
E ctificationis initiũ ſit , ac velut omniũ virtu-
tum radix,haud mirum eſt fideles ex ea San-
ctos nuncupari,cùm ſæpe in Scripturis cauſę
ab effectibus cognomentum trahant;vt patet
cùm operatio manus appellatur, Pſal.118.*Et* *Pſalm. 118.*
leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, &
Dei opus digitus vocatur,vt Exod. 8. *Digitus* *Exod.8.*
Dei eſt hic.

CÆTERVM hæc ſanctitas, quæ ex fide ori-
tur , haud ſatis eſt ad perfectam veræ Reli-

gionis ſanctimoniam declarandam. Perfecta A namque ſanctimonia non tantùm intellectum, ſed etiam voluntatem perficit: quapropter haud ſola fidei integritate, quæ ad intellectum ſpectat, coonteota eſt; ſed virtutum etiam cumulum exigit, quo torus homo illuſtretur, ac omnino perfectus reddatur. Hanc enim totius vitæ, noo ſolius fidei perfectionem Chriſtus Dominus à diſcipulis poſtulauit, cùm ait Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Matth. 5. Dei enim perfectio non ex fide, ſed ex virtutum eminentia pendet, quam nos pro modulo noſtro ſequi, ac imitari iubet. Petrus quoque Epiſt. 1. cap. B 1. Pet. 1. 1. oon fidei tantùm, ſed morum potiſſimùm ſanctimoniam à Chriſtianis exigebat, cùm diceret. *Propterea ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrij, perfecti, ſperate in eã, quæ offertur vobis, gratiã in reuelationẽ Ieſu Chriſti, quaſi filij obedientiæ, non configurati prioribus ignorantiæ veſtræ deſiderijs, ſed ſecundum eum, qui vocauit vos ſanctum, & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis, quoniam ſcriptum eſt. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum.* Petrus certè fidelibus ſcribebat, qui iam Chriſti fide imbuti erant, ac Baptiſmo ſanctificati fuerant: quibus tamen non fidei ſanctitatem commendat, quaſi ea illis ad vitę C perfectionem, ac ſalutem conſequendam ſatis ſit: ſed ea prætermiſſa, illos ex Dei præcepto ad excellentiorem ſanctitatis gradum prouocat, quò Dei imitatores fiant; hunc illis aſſequendum proponit, huic omni ſtudio incumbere rogat: atque eum tandem in ſancta conuerſatione ſitum eſſe docet, quæ omnium virtutum cumulum, ac perfectam legis obſeruationem complectitur, vt idem Apoſtolus fuſiùs explicat Epiſt. 2. cap. 1. his verbis. *Vos autem curam omnem ſubinferentes,* 2. Pet. 1. *miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia autem abſtinentiam, in abſti-* D *nentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem.* En præclara virtutum ornameota, quibus hominum conuerſatio poſt Baptiſmum excellere debet, vt ſancti eſſe, & dici poſſint: quàm verò hæc neceſſaria ſint his, qui fidem ſuſceperunt, protinus declarat. *Hæc enim* (inquit) *ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione, cui enim non præſtò ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tentans.* Videant aduerſarij, quàm apertè Apoſtolus illos vacuos, ac ſine fructu coram Deo E ſiſtat, qui ſolam fidei virtutem, uulla vitæ, ac morum ſanctimonia exornatam iactãt: adeò vt illos cæcos ac manu tentantes eſſe ſentiat.

H o c ipſum confirmat D. Paulus, cùm ad Epheſios ſcribẽs c. 5. illos ad Dei imitationẽ hortatur. *Eſtote* (inquit) *imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.* Si

A nulla Epheſij prætcrquàm fidei ſanctimonia indigebant, ij ſanè fideles erant, ad quos ſcribit Paulus, quod ex ipſo epiſtolæ titulo exploratum eſt, qui ita inſcribitur. *Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu;* cur igitur Apoſtolus illos ad Dei imitationem compellit? cur Chriſti dilectionem, qua ad eum imitandum accendantur, propooit? cur ad præſtantiorem vitæ ſanctimoniam ſuo etiam exemplo prouocat? cùm ait: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* 1. Cor. 11. Certè cùm non fi- 1. Cor. 11. dei, ſed dilectionis, ac cæterarum virtutum, B quibus Dei imitatio perficitur, illis perfectionem ſuadet, eo ſanè demonſtrat, aliam in Chriſtiano homine præterquàm fidei excellentiorem ſanctimooiam requiri, quæ in omnium virtutum, præſertim verò dilectionis, ac charitatis perfectione ſita eſt.

Cæterum ſi ſola fides ſanctos, quales vera Religio poſtulat, efficeret; nou modò ea, quæ hactenus ex Scripturis teſtimonia protulimus, quibus non tam fidei, quàm vitæ ſanctimonia commendatur, ſuperuacanea eſſent: ſed fruſtrà etiam tam præcepta, quibus à vitiis compeſcimur, quàm conſilia, qui- C bus ad Chriſti imitationem pellimur, nobis data eſſent. Vniuerſi etiã, qui ad bene, honeſtéque viuendum ſtimuli ex ſacris Scripturis adhibentur, præmia, comminationes, pœnæ, prorſus fruſtratoriæ res eſſent, ac è ſacris literis eradẽdæ, vt lata, & aperta ad furta, libidines, adulteria, ſacrilegia, & atrocia quæq; crimina perpetranda via ſterneretur. Nam quæ ad euadendũ latibula, quærit Caluinus, illius impietatẽ magis augent, cùm fidem nou vult eſſe operibus vacuam. Imò fidem hoc ipſo operibus vacuam conſtituit, cùm in hominis iuſtificatione, fidei tantùm, non propriæ iuſti- D tiæ rationem vult haberi, & eam fidei excellentiam tribuit, vt omnẽ iuſtitiam petire neceſſe ſit, vt ſola fides locũ habeat. Id quidem Caluinus negare non poteſt, quin iis qui vitæ ſanctimoniam à Chriſtiana Religione expellũt, neque aliud præter fidẽ ſaluti ſibi neceſſarium eſſe ducũt; liber ſit ad omnia vitia aceſſus: nam cùm ij fidei tantùm iuſtitiam ad Religionis perfectionem accerſant, & Religionem quidem in fide ſtatuant, morum verò, ac vitæ renouationi, ac ſanctimoniæ nihil relinquant, quid planè aliud agunt, quàm quòd omnem omnem ſanctimoniam iugu- E lant, virtutes perimunt, vitiorum Lernam hominibus aperiunt, quò liberiùs in omne ſcelus præcipites ſe dedant?

V e r a m igitur, ac perfectam ſanctimoniã, nõ ex fide tantùm, ſed ex perfectioris vitę inſtitutione oriri, præter ipſa diuinarum Scripturarum oracula vetuſtiſſimi quoq; Patres affirmãt: nã Iuſtinus oratione ad Antoninum Iuſtinus. Prim. *Nos* (inquit) *immortales eos duntaxat fieri*

ſcimus, qui ſanctè per virtutem ad imitationem Dei viuunt, torqueri autem igne æterno eos, qui iniuſtè abſque reſipiſcentia ætatem tranſigunt, credimus. Quibus verbis Iuſtinus non fidei tantùm iuſtitiæ, ſed potiùs ſanctæ vitæ exercitationi immortalitatem illam beatam tribuendam cenſet.

Macharius Ægyptius. ID quoque Machatius Ægyptius hom. 27. diſertè docet, cùm ait. *Non ſtatim* (inquit) *vt quis audiuit verbum Dei, quamprimùm ſit bonæ partis: ſi enim audiendo ſimul efficeretur partis bonæ, nequaquam extitiſſent certamina, & bellorum occaſiones, aut curſus: ſed ſine labore, modò audiſſet, perueniſſet ad quietem, ac menſuram perfectam. At non ita res ſe habet. Tollis enim hominis voluntatem, dum hoc inquis, & negas repugnantem facultatem eſſe, quæ luctatur cum animo. Nos autem dicimus, eum qui verbum audit, venire in compunctionem, deinde per diſpenſationem ſubducente ſe gratia ad vtilitatem hominis, in exercitationem, & diſciplinam militarem ingredi, tum luctari, & inire certamen aduerſus Satanam, ac multo curſu, pugnáque reportata victoria Chriſtianum fieri.* Tota hæc Macharij doctrina D. Pauli ſententiæ inhæret, quam tradit 2. Tim.
2.Tim.2. 2. illis verbis. *Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu, &c. Nam & qui certat in agone, non coronatur, niſi legitimè certauerit.* Quibus verbis perfectã Chriſtiani hominis excellentiam in eo ſitam eſſe docet, vt omniũ virtutũ exercitatione ad gloriæ coronam perueniat. Quòd ſi tota coronæ regni cœleſtis adipiſcendæ ſumma in eo poſita eſſet, vt fidei quiſque integritatem teneret; quodnam Chriſtianis bellum indiceretur? quibus cum hoſtibus nobis pugna ineunda eſſet, in qua tanto labore, tantáque vi nobis tam ſtrenuè decertandum ſit, vt non niſi à legitimè pugnantibus victoriæ corona expectanda ſit? Fidei certamen obiiciunt, at nimis leue certamen eſt, ſi nullum præter id aliud agnoſcãt, cuius triumpho ſatis ſit credere. Immò nullum prorſus certamen eſt, cùm nihil lubentiùs Tartarei hoſtes cuilibet perſuadere, ac homines auidiùs amplecti ſoleant, quàm eam fidem, quæ illos remiſſionis peccatorum, ac diuinæ gratiæ certos reddat: grauius nobis certamen imminet, in quo nos maximè exercitatos vult D. Pau-
Galat.5. lus ad Gal. 5. *Caro enim* (ait) *concupiſcit aduerſus Spiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem: hæc enim ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcunque vultis illa faciatis.* En generale, ac inteſtinum bellum, quod vniuerſis Chriſtianis poſt Baptiſmum indicitur, in quo maxima virtutum exercitatione opus eſt, ac legitimo certamine, vt quiſque ſpiritu deſideria carnis, quæ militant aduerſus animam, cohibeat: ac illorum victoriam aſſequatur. Neque ſibi de fide blandiantur aduerſarij: nam Catholica Pauli ſententia manet; Chriſti eſſe non poſſe, qui carnem ſuam cum vitiis, ac concu-

A piſcentiis non crucifixerunt, neque vitę ęternæ vſura illos poſſe frui, qui ſpiritu facta carnis non mortificant.

HÆC porrò illa grauiſſima pugna eſt, quam Paulus ipſe aliquando expertus fuit, cùm diceret Rom. 7. *Condelector enim legi* *Rom.7.* *Dei ſecundùm interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Hæc quippe eò difficilior pugna eſt, quo magis, & domeſticos patitur hoſtes, & ad carnis ſuæ curam, quam nemo vnquam odio habuit, quiſ-
B que ſuapte natura propenſior eſt. Quò fit, vt non niſi ſummo, ac improbiſſimo labore, ieiuniis, vigiliis, carnis caſtigatione, ac omnium virtutum ſtudio, & exercitio de ea victoria compatari poſſit. Quod Pauli exemplo manifeſtum fit, qui cùm in hanc fidei palęſtram deſcendiſſet, ſimul ac certare cœpit. *Ego igitur* (ait) *ſic curro, non quaſi in incertum; ſic pugno, non quaſi aërem verberans, ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem rediga, ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* Hinc igitur vera, ac perfecta vitæ ſanctimonia oritur, cùm caro aſſiduo virtutum, ac orationum
C ſtudio ſpiritui ſubiicitur Spiritus autem dilectionis incendio in Deum transfertur; vt iam cum Paulo homo non ſibi, ſed Chriſto viuat; ac illius imaginem altè impreſſam in animo circunferat, vt idem Macharius lib. de virginitate air. *Cupis* (inquit) *eſſe caſtum, & immaculatum templum Dei, imaginem eius in corde tuo ſemper habeto. Imaginem inquam, non colorum varietate in ligno aliáve materia deformatam; verùm illam, quæ per bona opera, vt ieiunia, vigilias, honeſtas actiones, continentiam, & orationes mirabili quodam modo purè, ingiterque depingitur in anima.*

D HIS omnibus aſſentit D. Ioan. Chryſo- *Chryſoſtom.* ſtom. hom. 9. in Ioan. *Ad animæ* (inquit) *puritatem ſeruandam non ſatis eſt baptizari duntaxat, & credere: ſed ſi perpetuò ea frui munditia, & pulchritudine volumus; dignam ſe vitam exhibere oportet.* Et paucis interiectis addit. *Nolumus fidem nobis ad ſalutem ſatis eſſe exiſtimare: nã niſi vitam purã exhibuerimus, & hac cœleſti vocatione digna nos induerimus veſtimenta, quibus ad nuptias admittamur, nihil nos eripiet, quin eodẽ, quo miſer ille afficiamur ſupplicio.* Neq; fruſtrà Chryſoſtomus hac Chriſti parabola vtitur, quandoquidem fides, quædam Dei vox
E eſt, quæ ad cœleſtes nuptias vocat; verùm vitæ ſanctimonia ornamenta adminiſtrat, ac quaſi veſtibus ornat, quibus nos his nuptiis dignos præſtat.

QVAPROPTER Dauid non nudum hominem, aut ſola fide contectum, ſed præclariſſimis ſanctimoniæ veſtibus ornatum eſſe iubet, qui ad cœleſte Dei tabernaculum accedere vult: ita enim ſcribit Pſalmo 14.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam, qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua. nec fecit proximo ſuo malum, &c. Atque idem repetit Pſalmo 23. cùm ait. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo: hic accipiet benedictionem à Domino*, &c. En quàm eximia vitæ ornamenta illos comitari debent, qui coram Deo verè ſancti haberi volunt: ac cœleſtem ipſius benedictionem adipiſci. Ex quo ſanè perſpici poteſt, quàm miſerè aduerſarij decipiantur, dum Chriſtiani hominis ſanctimoniam in ſola fidei iuſtitia repoſitam eſſe volunt.

SED quoniam varij ſunt huius ſanctitatis gradus, quibus ad perfectam, ac omnibus numeris abſolutam ſanctimoniam ſcanditur, quiſnam veræ Religioni, quæ inter mortales verſatur, proprius, ac legitimus ſit, nonnihil attingere oportet. Primus ſanctimoniæ gradus eſt, cùm homo effrenes carnis, ac animi motus virtutum ſtudio, ac exercitio ita domitos, ac ſub rationis imperio ſubactos tenet, vt licèt ab iis impugnetur, nunquam tamen, aut raró deuictus ſuccumbat: ſed ab omni vitiorum labe liber animus inuicta puritate fruatur. Hunc gradum indicat Regius vates Pſal. 14. cùm ait. *Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiã.* Altior gradus eſt perfectior cordis munditia, cùm ſcil. animus ita ab omni vitiorum turpitudine eſt immunis; vt nec vitiorum motus ſentiat, nec immoderato paſſionum æſtu cõcitetur. De hoc gradu agit idem Pſal. 23. cùm ait. *Innocens manibus, & mundo corde.* Supremus tandem gradus, eſt immaculata omnino cordis puritas, quæ nulli labi ſubiecta eſt, adeò vt nihil immundum, aut maculatum, nihil non purum, aut ſanctum ad eam accedere valeat; quò fit, vt ad vllam ſcelerum maculam contrahendam mens amplius adduci non poſſit. De quo ait Ioan. Apoc. 3. *Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimentis albis.*

HORVM graduum diſtinctionem inſinuat Dionyſius libro de Diu. Nom. cap. 12. cùm ſanctitatem eſſe dixit ab omni immunditia liberam, & perfectam, & omnino immaculatam munditiam. Libera enim munditia primum ſanctitatis gradum præſtat; perfecta ſecundum: at omnino immaculata tertium, ac ſupremum obtinet: nec fruſtrà Dionyſius ſanctimoniam in munditia collocat, quandoquidem, vt aurum plumbi. vel alterius cuiuſlibet metalli commixtione ſordeſcit, neque prius in priſtinum fulgorem aſſurgit, quoad ignis virtute purgatus à fæcibus ſeparetur. Ita profectò animus dum ex terrenarum rerum complexu velut

Dionyſ. Areop.

A admixtis fæcibus ſordeſcit, non priùs veræ ſanctitatis metam attingit, quàm ſeipſum ab iis, quæ petitura ſunt, abſtrahens, & ab omnibus rerum corporearum cupiditatibus liber, mundum ſe in Dei complexu conſtituat.

PORRO hi tres gradus à Dionyſio deſcripti triplicem hominum ſtatum perficiunt. Nam vt à ſupremo exordiar; hic beatorum mentes exornat, qui natura iam integrè ſanata, atque ad omne bonum procliui, nullo amplius ad malum ſtimulo propelluntur; ſed tam internis, quàm B externis hoſtibus debellatis, quibuſcum illis ad tuendam mentis munditiam confligendum fuit, ſumma animi puritate, ac ſanctimonia, quietis, ac ſempiternis illis ſedibus perfruntur. His immaculata omnino munditia, ac perfecta ſanctitas comes eſt, ad quos nulla peccati immunditia, nulla mali contagio poteſt accedere; de quibus illud Dauidicum canitur. *Non accedet ad te malum, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo.* *Pſal. 90.* Tanta enim illis poſt triumphum eſt ſanctæ mentis ſecuritas, tantæ ſanctimoniæ opes, ac tam opulenta in ſanctimonia quies, vt C nullo non modò bellorum ſtrepitu perturbari valeat, ſed ita illis pacificè inſideat; vt ipſum perfectæ iuſtitiæ opus, quod in cœlo exhibent, ipſa pax eſſe videatur: & ſanctimoniæ cultus, quo Deum Optimum Maximum colunt, perpetuo curarum, ac perturbationum ſilentio obſideatur. Quapropter de illis ait Iſa. 32. *Et erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ ſilentium, & ſecuritas vſque in ſempiternum: & ſedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.* *Iſai. 32.*

MEDIVS verò ſanctitatis gradus, inte- D græ, ac inſtitutæ naturæ olim ornamentum fuit, quo primi illi parentes, cùm originalis iuſtitię dono ſibi à Dei benignitate collato fruerentur, aliquando potiti ſunt: hunc verò ſanctimoniæ gradum perfectiſſimum fuiſſe, inde colligi poteſt, quòd hi eum vitæ ſtatum colebant, qui nefariis cupiditatibus liber, rectus, egregiis animi dotibus exornatus, ac demum beato proximus à Deo conditus fuerat: vt teſtatur Salomon Eccleſ. 7. *Solummodò* (ait) *hoc inueni, quòd fecerit Deus hominem rectum*, &c. *Eccleſiaſt. 7.* Hæc enim rectitu- E do, vtpote à Deo profecta, in homine ita perfecta fuit, vt omnem naturæ corruptionem, atque ad malum propenſionem abiiceret, & omnes virtutum choros ſecum accerſeret, vt totus homo iuſtitia compoſitus ſeipſum dignè ante Dei maieſtatem ſiſteret.

PORRO infimus ſanctitatis gradus propriè ad militantem Eccleſiæ ſtatum pertinet. Is enim tametſi ab omni immunditia liber ſit, neque

neque ſcelerum fœditate contaminetur: quin A etiam vitioſos omnes animi motus voluntatis imperio compeſcat; ac mentis maculas, quibus ex quotidiano imperfectionum puluere ſordeſcit, ſtudioſè abſtergat: is tamen etiamnum & pro munditia pugnat, & inſurgentes concupiſcentiæ faces licèt extinguat, tamen perpetitur: & nefarios tam externorum, quàm internorum hoſtium impetus, quamuis retundat, ſuſtinet: quò fit, vt perpetuam cum ſanctitatis hoſtibus militiam exerceat, & perfectæ ſanctimoniæ triumphum dum in carne militat, nondum obtineat. Hac enim ratione Iob vitam hominis B militiam vocat, qua ſancti homines quotidie cũ ſpirituali hoſte confligantur. Et Paulus bellum piis omnibus indictum clamat, cùm ait Epheſ. 6. *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed aduerſus Principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum; contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus.* Demum quandiu mortalem hominem circumferimus, tandiu cum eo bellum gerimus. Quare Origenes hom. 5. ſup. cap. 4. & 5. Ioſue ita ſcribit. *Nouum tibi videbitur, quod dicturus ſum, ſed tamen verum eſt. Præter temetipſum extrinſecus nihil requiras: intra te eſt prœ-* C *lium, quod geſturus es: intrinſecus eſt mala ædificatio, quæ ſubruenda eſt. Hoſtis tuus de tuo corde procedit: non mea vox iſta, ſed Chriſti eſt dicentis. De corde procedunt cogitationes malæ, adulteria, homicidia, &c. Vide qualis, & quantus exercitus hoſtium de tuo corde procedit aduerſum te. Iſti nobis prima ſtrage proſternendi ſunt: horum ſi ſubruere mœnia; ipſoſque ad interneciones cedere poterimus; ita vt non relinquamus ex eis, qui renunciet, vel reſpiret; tunc nobis per Ieſum dabitur illa requies, vt vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua requieſcat, cùm non ſit tam qui exterreat filios Iſrael.*

Iob 7.

Epheſ. 6.

Origenes.

HINC cùm Eccleſia militans tota in hoſtium certamine verſetur, & nullus, dum viuitur, cuiquam ſecuritati, ac coronæ ſatis tutus ſit locus: inde etiam Chriſtianæ ſanctimoniæ faſtigium in eo potiſſimùm ſitum eſſe cum Paulo agnoſcimus, vt in fide, ac charitate radicati, & fundati, abnegantes impietatem, & ſæcularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo, expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.

Ad Tit. 3.

An miracula à Sanctis exhibita, certa ſint teſtimonia veræ ſanctitatis.

ARTICVLVS III.

IAM verò Chriſtianam ſanctimoniã, de qua hactenus diſſeruimus, nõ nudam, aut Philoſophicã, ac nullo prorſus Dei teſtimonio munitam proponimus: ſed ſuis miraculorum copiis ſtipatam oſtendimus. Nam cùm vera ſanctimonia homines in perfectum Dei cultum transferat: atque is perfectus Dei cultus cenſeatur, cùm fide, ſpe, charitate, ac omnium virtutum præſentia colitur: quò magis ea in Deum ſe attollit, eò amplius ipſa Diuina luce perfunditur, ac illuſtratur: quò plerunque fit, vt ad eam declarãdam, atque hominibus cõmendandam Deus cœleſtia miraculorum teſtimonia exhibeat, vt his homines permoti ad eam ſectandam eò ardentiori ſtudio ferantur; neque vllis aut bellorum difficultatibus, aut animi inertia ſe vinci permittant: quò ſe magis non humanis, ſed Diuinis planè ſtimulis excitari perſpiciũt: atq; inde certam futuræ gloriæ promiſſionem expectent, cùm ſe nõ ementitam, ſed Diuinam, tum Religionis, tum ſanctimoniæ veritatẽ Diuinis teſtimoniis probatã amplecti certò ſciunt. Huc enim ſpectat, quod ait Deus 1. Reg. 2. *Quicunq; glorificauerit me, glorificabo eũ, & qui contẽnent me, erũt ignobiles.* Id enim eſt Diuinæ erga Sãctos beneuolẽtiæ opus, vt eos non modò cœlo, verùm, & in orbe claros efficiat, qui ſe totos in Dei gloriã effuderunt. 1. Reg. 2.

NEQVE enim dubium eſſe poteſt, quin Deus plerumque ad declarãdam aliquorum ſanctimoniam etiam nunc dum hic viuunt, vel ad illorum poſt deceſſum, gloriam hominibus explicandam, ſigna, ac miracula patrare ſolcat: nam & Helias adhuc ſuperſtes plurima Dei virtute ſigna patrauit, & Eliſęus hac vita defunctus, nedum viuens, miraculis à Deo illuſtratus fuit, vt Regum teſtantur Hiſtoriæ. Cæterùm in Eccleſia crebriora apud ſacros Hiſtoricos miracula facta legimus: quorum ampliſſimos cathalogos de- D ſcribunt Gregorius Turonenſis, Beda, Paulus Diaconus, Ioannes Caſſianus, Petrus Damianus, Simeon Metaphraſtes, & alii: nec non quotidiana nos in dies oculis fieri conſpicimus, tam à viuentibus notæ ſanctitatis viris, quàm ad Sanctorum tumulos, vt D. Auguſtinus ſuo tempore ad Martyrum memorias creberrima facta eſſe teſtatur Retract. libro primo, his verbis. *Sed non ſic accipiendum eſt, quod dixi, vt nunc in Chriſti nomine fieri miracula nulla credantur: nam ego ipſe, quando librum iſtum ſcripſi, ad Mediolanenſium corpora Martyrum in eadem Ciuita-* E *te cæcum illuminatum fuiſſe iam noueram, & alia nonnulla: qualia tam multa etiam iſtis temporibus fiunt, vt nec omnia cognoſcere, nec ea, quæ cognoſcimus, enumerare poſſimus.* Eodem modo Chryſoſtomus cont. Gent. ingentia ad Babilę Martyris tumulũ patrata miracula recenſet: neque ea noſtræ huic tempeſtati deſunt, quæ Deus ad Sanctorum gloriam declarandam exhibet, cùm innumera quotidie,

Auguſtinus.

Chryſoſtom.

quotidie, ac illuſtriſſima, tum Mediolani ad D. Caroli Borromei ſepulchrum, tum Romæ ad Sanctæ Franciſcæ reliquias, ac aliis pleriſque locis Deus ſigna operetur: quæ eò potiſſimùm tendunt, vt eorum, dum viuerent, præclaram ſanctimoniam, ac illuſtrem deinde in cœlo gloriam teſtentur.

Cum igitur Deus Optim. Maxim. ad quorundam inſignium virorum ſanctimoniam, ac merita ſignificanda, ſigna exhibet, cui dubium eſſe poteſt, quin ea certam illius fidem efficiant? Præclarum ſanè huius rei eſt Nicodemi teſtimonium à Chriſto probatum, quod legitur Ioann. 3. (Ioan. 3.) *Rabbi* (inquit) *ſcimus, quia à Deo veniſti magiſter: nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* Miracula enim quæ à Deo per hominem fiunt, proculdubio Dei præſentiam indicant. Nam quamuis ea, quæ Sancti viuentes exhibent, quis interdum calumniari poſſit, quo modo Phariſæi Chriſti miracula prauè interpretabantur: ea tamen, quæ poſt mortem, vel ad ſepulchri pulueres, vel ad reliquiarum contactum, vel ad illorum ſolam inuocationem pio animo fiunt, cùm Deum tantummodò auctorem habere poſſint, atque ea ad illuſtrandam illorum ſanctimoniam, ac gloriam duntaxat exhibeantur, ea iure inficiari nemo poteſt. Nam ſi hi peccatores fuiſſent, ac Deo inuiſi, quomodo Deus ad illorũ inuocationem miracula ederet, quorum aut fides ſuperſtitioſa, aut vita ſibi prorſus inuiſa fuiſſet? Neque enim ſcelerũ (quod abſit) approbator eſt Deus, qui impios, ac omnem impietatem odit; neque tam ingentia, ac frequentia ſigna ad illorum ſepulchra oſtenderet, quibus ſummum (quantùm homini tribui fas eſt) illis honorem conciliat, niſi ſumma eos beneuolentia apud ſe complecteretur, quos mundo miraculis illuſtres reddit. Neque tandem id vitæ genus, quod tot Diuinis miraculis commendat, hominibus ſequẽdum proponeret, niſi eo velut optimo ſummoperè delectaretur: quò fit, vt cùm miracula, quæ in Sanctorum vitæ commendationem fiunt, Dei quædam clariſſima teſtimonia ſint, quibus eòrum fidem, pietatem, ac ſanctimoniam nobis teſtatam relinquit, ſanè improbiſſimi animi ſignum eſt, ea diabolica cenſura corrigere, aut in diſcrimen adducere.

Atque eò magis improbè agunt, quò ea velut dæmonum præſtigias calumniari nõ deſinunt, quod conuitij genus & ipſi Gentiles in Chriſti Martyres iactabant, cùm eos miraculis à Deo illuſtratos cernerent: quod etiam poſt Gentiles Arriani Hæretici, ac Wiclefuiſtæ præſtabant, quoties illis miracula obiiciebantur. At tametſi facillimum ſit, dæmonum præſtigias à veris, ac Diuinis miraculis ſecernere (vt infrà demonſtrabimus) eo

A tamen maximè ſe in Dei prouidentiam, quæ tum res Eccleſiæ, tum ea, quæ ad verum Dei cultum pertinent, Diuino conſilio gubernat, contumelioſos ſe præbent; cùm id de Dei prouidentia ſentiunt, vt vel inculpatam Sanctorum vitam dæmonum præſtigiis in hominum mentibus cõfirmari exiſtimant (neque enim Deus ad cultum ſuum hominibus inſinuandum dæmonum opera indiget, aut eos publicæ alicuius veritatis teſtes eſſe patitur: cùm eò quòd ſæpiſſimè fallunt, ipſam veritatem ſuſpectam reddant, quod etiam à dæmonum natura prorſus alienum eſt, qui B Sanctorum gloriam potiùs opprimere, quàm prædicare, aut præſtigiis aſtruere ſtudent.) Vel Eccleſiam ſuam in ſacra Martyrum, ac reliquorum Sanctorum veneratione occupatam (quæ Diuina propemodum res eſt) falſis miraculis publicè à dæmone illudi ſinat; quod non tam Diuinam ipſam prouidentiæ legem tollit, quę Eccleſię potiſſimùm adminiſtrationi incumbit: ſed ipſam quoque inuiolabilem Chriſti promiſſionem irritam præſtat, qua Eccleſiam aduerſus inferorum portas, ac dæmonum inſidias cœleſti præſidio communitam reliquit.

C Quamobrem certum illud, ac indubitatum eſſe debet, miracula quæ à Sanctis Diuina illis virtute accedente fiunt, vel ad Sanctorum tumulos eorum inuocatione exhibentur, nulla dæmonis arte confingi poſſe: ſed ea à ſolo Deo præſtari, tanquam illuſtriora quædam Diuinæ præſentiæ, ac beneuolentiæ teſtimonia, quibus præclaram lectiſſimorum amicorum ſuorum, aut ſanctimoniam commendat, aut merita, ac illuſtrem, qua in cœlo fruuntur, gloriam declarat, vt teſtatur D. Auguſt. ſerm. 36. qui eſt de ſancto (Auguſtinus.) Vincentio. *Quid* (inquit) *agit Deus mira opera* D *faciendo circa Sanctorum corpora defunctorum, niſi teſtimonium perhibet, ſibi non perire, quod moritur, vt & hinc intelligatur in quali honore habeat animas occiſorum, quando caro exanimis tanto effectu Diuinitatis ornatur. Sicut enim de membris Eccleſiæ loquens Apoſtolus ſimilitudinem adhibuit de membris corporis noſtri, quoniam quæ honeſta ſunt noſtra, his abundantiorem honorem circundamus. Ita prouidentia Creatoris cadaueribus Martyrum tam præclara miraculorum teſtimonia præſtando exanguibus hominum reliquiis circumponit, & quum è vita migranti tanquam deforme iam remanet: ibi euidentius præſens vitæ* E *dator apparet.* Id confirmat D. Gregorius (Gregorius.) libro 2. Dialog. cap. 28. vbi cùm varia miracula commemorauit, quæ Sancti Diuina virtute ſuo ſæculo àpud Italos fecerant; id tandem ſtatuit. *Ibi* (inquit) *in ſuis corporibus Sancti Martyres iacent, dubium Petre non eſt, quòd multa valeant ſigna demonſtrare, ſicut & faciunt, & pura mente quærentibus innumera miracula oſtendunt.* Videant aduer

Digitized by Google

aduerſarij Diuũ Gregorium non ad dæmonum præſtigias, ſed ad ipſos Sanctos diuina ſcilicet in illis virtute operante miracula, quę ad illorum ſepulturas fiunt, referre. D. Ambroſius quoque in paſſione B Agnetis martyris, dum ad eius Mauſolæum plurima ſigna, ac virtutes patratas refert, nullum diabolicis præſtigiis in iis locum relinquit. Neque ab eo diſſentit Chryſoſtomus, qui in ſermone B. Babilæ ita ſcribit. *Verùm vt Deus miſericorditer multas ſalutis occaſiones præſtat: ita cum aliis hanc nobis parauit, vt Sanctorum reliquiæ nos ad virtutem excitent, cùm illas veneramur. Etenim poſt concionandi munus, tumbæ ſolus aſpectus plurimùm* B *iuuat, loculis etiam illis adſtantes eorum virtutem ſentiunt.* Hæc ille. Quòd ſi miracula, quæ ad Martyrum loculos fiunt, à dæmone proficiſcerentur, qua ratione ad virtutem, ac pietatem excitarent, cùm proprium illorum munus ſit, omnem ab animis pietatem excutere?

Ambroſ.

Chryſoſt.

SED illud omnem prorſus dubitationem tollit, quòd ipſi dæmones humana corpora vexãtes ad Sanctorum tumulos torquentur, profligantur, pelluntur; huius rei poſt quotidiana exempla, quæ nobis conſpicienda ſe C offerunt, teſtis eſt Chryſoſt. hom. 66. ad pop. Antioch. qui hanc Sanctorum reliquiis virtutem tribuit. *Oſſa* (inquit) *Sanctorum hanc habent poteſtatem: dæmones enim ſiſtunt, & torquẽt, & vinctos ab illis ſoluunt ſæuiſſimis vinculis Et cinis, & oſſa, & fauillæ inuiſibiles illas poteſtates dilaniant.* Num id dæmonum artibus tribuendum eſt, vt ad diuini nominis inuocationem, ac Sanctorum ſuffragia è corporibus eiiciantur? num dæmonum fraudi aſcribi poteſt, vt ſe Martyrum, ac piorum hominum, qui vel ſanguinem pro Chriſto fuderunt, vel vitam omni virtutum genere ornatam traduxerũt, D cineribus, aut oſſibus cruciari, atque expelli ſimulent; cùm eo maximè Dei honorem, cuius ipſi infenſiſſimi hoſtes ſunt, augeant; ac homines illorum exemplo ad pietatem alliciant? Audiant quid D. Ambroſ. dicat tract. 3. de SS. Geruaſ. & Prothaſio. *Audiui* (inquit) *multa componi: hoc nemo vnquam fingere potuit, vt dæmonium eſſe ſe ſimularet. Quid illud quòd ita agitari eos videmus, quibus manus imponitur, vbi locus fraudi eſt? vbi ſuſpicio ſimulandi?*

Chryſoſt.

Ambroſ.

AT planè Phariſaicum illud eſt, quod aduerſarij reſpondent: non Deum, aut Martyres, ſed Satanam alterum Satanam eiicere: E nam quo conſilio id agerent, cùm nihil inde ſibi commodi, aut voluptatis acquirant? nam cùm illi Dei honorem maximè opprimere ſtudeant: inde potiùs Diuinæ Maieſtati ſplendor, & maior Sanctorum gloriæ cumulus accederet.

ATQVE huc ſpectat, quod Chriſtus Phariſæis huiuſmodi virtutes in eo calumniantibus reſpondit. *Si Satanas* (inquit) *Satanam* A *eiicit, quomodo ſtabit Regnum eius?* Quo telo, & nos aduerſarios aggredimur; nam cùm Satanæ regnum ſuos Imperij fines in malos duntaxat extendat, & improbam inter ſe nefarij illi ſpiritus concordiam ſeruent, quò & ſe in hac ditione tueri, & latiùs Imperij terminos dilatare valeant, quo pacto Satanæ regnum integrum ſtare, aut diutiùs permanere poſſet; ſi ad Sanctorum corpora, quæ præclariſſima Spiritus ſancti organa fuêre, pietatem, ac ſanctimoniam vndiq; redolentia mutuò ſe è corporibus pellerent, vt eorum honori conſulerent, quaſi eò teſtari vellent, illo- B rum ſanctimoniam tanta apud Deum virtute præditam eſſe, vt dæmones illorum corporum præſentiam ferre nequeant. An non tenebroſus ille Principatus prorſus dilaberetur; cùm eo homines potiùs ad Sanctorum pietatem, ac virtutes ſectandas allicerentur, & ad vitia debellanda, quibus ſe Satanæ Imperium tuetur, armarentur?

Matth. 12.

QVARE hanc eſſe antiquam Hæreticorum perfidiam, vt Sanctorum miracula calumniis opprimant, teſtatur D. Amb. tract. 3. de SS. Geruaſ. & Prothaſ. tom. 3. *Quid aliud* C (inquit) *hoc biduo, niſi verbum Dei intimo eructaſtis affectu, & ſcientiam nos habere fidei probauiſtis? Cui tamen celebritati noſtræ, qui ſolent, inuident: & quia celebritatem noſtram inuidis animis referre non poſſunt, tantùm celebritates oderunt, atque in tantùm amentiæ prodeunt, vt negent Martyrum merita, quorum opera etiam dæmones confitentur. Siquidem tanta eſt incredulorum perfidia, vt tolerabilior ſit diaboli plerumque confeſſio. Dicebat enim diabolus. Ieſu fili Dei viui, quid veniſti ante tempus torquere nos? & cùm hæc audirent Iudæi, ipſi tamen Dei filium denegabunt. Et nunc audiſtis clamãtes dæmones, & confitentes Martyribus, quòd* D *pœnas ferre non poſſint, dicentes; quid veniſtis, vt nos tam grauiter deleatis? Et Arriani dicunt, non iſti Martyres, nec diabolum torquere poſſunt, nec aliquem liberare: cùm tormenta dæmonum ipſorum voce probentur: & beneficia martyrum remediis ſanatorum, & abſolutorum indiciis declarentur: negant cæcum illuminatum, ſed ille ſanatum ſe non negat, ideo dicit, video, qui non videbam: ille dicit; cæcus eſſe deſij, & probat facto, iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt.*

Ambroſius.

HAC tota verborum ſerie nihil Ambroſius præterquàm Arrianorũ perfidiam dam- E nat, quorum olim id proprium fuit, Sanctorum miraculis detrahere: ſed cùm Lutherani, & Caluiniſtæ Arrianæ perfidiæ ſeipſos hæredes inſtituant: haud ſanè mirum ſi illos etiam tacitè ſuggillat: ac nos ſuo exemplo ad eorum impietatem damnandam prouocat, nec fruſtra. Nam cùm hi Sanctorum miracula audiant toto orbe reſonantia, cùm dæmones vociferantes intelligant, ſe ab obſeſſis corporibus eorum virtute fugari: cùm eorum ſanctimoniam miraculis à Deo con-

teſtatam non ignorent; adhuc tamen incre- A duli, quod negare non audent, calumniis labefactare non deſinunt: neque aliqua Dei virtute, aut miraculo adduci poſſunt, vt illorum fidem, ac innocentiam amplexentur, quos tot cœleſtibus teſtimoniis à Deo celebrari conſpiciunt.

PORRÒ illud certiſsimū eſt, miracula, quæ ad Sanctorū inuocationem fiunt, eò tendere, vt illorum fidem, ac eximiam ſanctimoniam Deo acceptam eſſe demonſtrent: vt notat

Greg. Turo. Gregorius Turon. lib. de ſanct. Mart. cap. 49. vbi non alia ratione factum eſſe ait, vt prodigia, ac virtutes quotidie ad Sanctorum me- B morias patrentur, quàm vt celebrem illorum fidem, ac vitæ ſanctimoniam oſtendant: hac enim ratione & in Scripturis legimus mortuum ex ſolo contactu reliquiarum Heliſæi ſuſcitatum fuiſſe: quo facto Deus oſtendere voluit, quantæ Prophetæ illius merita apud Deum auctoritatis eſſent, & quàm præclara fides, ac vitæ ſanctimonia illum vſque ad tumulum comitatæ fuerint, cùm eam oſsibus Prophetæ intra ſepulchrum occluſis virtutem affixit, vt mortuum ſuſcitare potuerint: id enim in ipſius ſanctitatis argumentum aſ- C

Eccleſ. 48. ſumitur Eccleſiaſt. 48. *In vita ſua* (ait) *fecit monſtra, & in morte mirabilia operatus eſt.* Idem de

Epiphanius. Hieronym. Iſidorus. Hieremiæ ſepulchro, quod apud Ægyptios eſt, tradunt antiquiſsimi Patres, Epiphanius, Iſidorus, & Hieronymus; eam ſcilicet virtutem Deum illius pulueribus contuliſſe, vt aſpidum morſibus mederetur: atque inde factum eſſe, vt Ægyptij illius ſepulchrum ſumma Religione colerent: id verò & Prophetæ dignitatem, ac ſanctimoniam, qua olim Deo placuit, & Dei erga illum beneuolentiam declarat: vt hinc homines illos probatos Dei amicos eſſe indubiè crederent, quos priùs vitę ſanctimonia in orbe claros, D deinde cœleſti miraculorum teſtimonio à Deo illuſtratos viderent.

HOC enim argumento Ioſeph Iacob Patriarchæ filius ſanctus à Scriptura probatur

Eccleſ. 49. Eccleſ. 49. *Ioſeph* (ait) *qui factus eſt homo, princeps fratrum, firmamentum generis, rector fratrū, ſtabilimentum populi, & oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetauerunt.* En miraculi argumentum, quo illuſtris Ioſeph ſanctitas demonſtratur: quia ſcilicet oſſa eius poſt mortem prophetauerunt, id eſt, Prophetam oſtēderunt, vt Patres plerique exponunt.

DENIQVE Chriſtus, vt ſeipſum ſan- E ctum, ac Dei filium declararet, haud alio, quàm ſignorum teſtimonio vſus eſt, cùm velum templi in morte diuiſit, cùm terræ motum excitauit, cùm petras ſcidit, cùm monumenta aperuit, cùm Orbem vniuerſum tenebris inuoluit: hinc enim factum eſt, vt Centurio cùm tantis orbem prodigiis in illius morte concuti videret, protinus ad illius fidem aſſurrexerit, ac ſanctum, & Dei filium agnouerit, atque inde Hieron. lib. 4. Comm. *Hieronym.* in Math. *Quanquam* (inquit) *homo ſit, qui crucifixus eſt, qui ſepultus, qui clauſus in tumulo, quē lapis oppoſitus cohibet; tamen quæ foris aguntur, oſtendunt filium Dei, Sol fugiens, tenebræ ingruentes, terra commota, velum ſciſſum, ſaxa dirupta, mortui ſuſcitati, Angelorum miniſteria, quæ & ab initio natiuitatis eius probabant*, &c. Atque idem Chriſtus cùm à Iudæis fidem exquireret, vt filium Dei ſe eſſe crederent, hoc potiſſimùm argumento illos prouocabat apud Ioannem cap. 10. *Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me*; & infrà. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.*

PORRO, hoc Chriſti exemplo Catholica Eccleſia ſapientiſſimè inſtructa eos potiſſimùm in Sanctorum numerum refert, ac Eccleſiaſtico honore dignos cenſet, quorum anteactę vitę ſanctimoniam Deus Opt. Max. diuinis miraculis, tanquam cœleſti teſtimonio munitam oſtendit. Hinc tandem liquidò colligimus miracula, quæ ad Sanctorum inuocationem à Deo exhibentur, non dæmonum præſtigias, aut efficaces illuſiones eſſe (vt aduerſarij calumniantur) ſed certiſſima eſſe Dei teſtimonia, ac velut cœleſtes quaſdam atteſtationes, quæ Sanctorum vitam virtutibus, ac ſanctimonia præclaram nobis commendant.

De natura, fine, & vſu miraculorum.

ARTICVLVS IV.

SED quoniam Hæreticis cum primis illud familiare eſt, vniuerſa, quæ ad veræ Religionis profectum conducunt, impio ore ſubſannare: quò fit, vt Gentilium, ac Paganorum more Sanctorum miracula, quæ creberrimè ad illorum ſepulchra etiamnum fieri conſpicimus, Magicis artibus, vel Sathanæ efficacibus illuſionibus aſcribant, & nihil iis diuinitatis ineſſe impiè blaſphemēt. Quapropter vt ea, quæ hactenus docuimus luce ipſa clariora fiant: & aduerſariorum error, quo vera miracula obruere conantur, omnium oculis pateat. Primùm, quæ ſit verorum miraculorum natura, & quibus notis à falſis dæmonū præſtigiis dignoſci queant, expendendum erit: in hoc enim tota Calui- *Caluinus.* ni impietas verſatur; cùm ait in Præfat. Inſtit. *Et meminiſſe nos docet ſua eſſe ſathanæ miracula, quæ tametſi præſtigiæ ſunt, magis, quàm veræ virtutes: ſunt tamen eiuſmodi, quæ imprudentes, & imperitos deludant. Magi, & incantatores miraculis ſemper clarueruut. Idololatriam miracula ſtupenda aluerunt, quæ tamen non magorum, neque idololatrarum ſuperſtitionem nobis approbant.* Atq;

hoc

hoc olim ariete vulgi ſimplicitatem concutiebant Donatiſtæ, quòd miraculis pollerent. Idem ergo nunc noſtris aduerſariis reſpondemus, quod tunc Donatiſtis Auguſtinus. Dominum contra hos mirabiliarios cautos nos feciſſe cùm prædixit venturos Pſeudoprophetas, qui ſignis mendacibus, variiſque prodigiis in errorem electos (ſi fieri poſſet) inducant. Hæc Caluinus, qui paulo antè dixerat, vera miracula ex fine, & vſu miraculorum eſſe examinanda.

A T verò in primis Caluinum, ac Caluiniſtas deceret meminiſſe, ſicut ſuas Satanæ præſtigias, ita Deo ſua vera eſſe miracula; quæ ſi penitus conuellant, aut in diſcrimen adducant, iis neceſſe eſt totam Scripturarum veritatem euertere, & diuinam edendorum miraculorum poteſtatem inter ipſa Eccleſiæ initia credentibus elargitam, qua dæmonia eiicere, linguis proloqui, ſerpentes tollere, mortifera quæque innocuè guſtare; ægros incolumitati reſtituere, illis datum erat; protſus è medio tollere. Neque ea tantummodò ſigna, quæ primo illo Eccleſiæ ſtatui conſerebant, Deo aſcribi debent; ſed plurima alia longè illis maiora, ac præſtantiora, quæ poſtea ſe facturum promiſit, tum ad declarandum fidei meritum, ac excellentiam, vt patet Matth. 17. cùm diſcipulis ait. *Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, & dixeritis monti huic, tollere, & mittere in mare, amen dico vobis, fiet vobis*: tum etiam ad confirmandam Eccleſiæ fidem, veluti cùm dixit Ioan. 14. *Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ad Patrem vado.* Demum ad illuſtrandas Sanctorum virtutes, vt eodem cap. *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, vt glorificetur Pater in filio.*

Matth. 17.

Ioan. 14.

E X quo illud primùm perſpicuum ſit, Dei miracula minimè inter naſcentis Eccleſiæ anguſtias occludenda eſſe, ſed ad vniuerſa illius tempora eſſe dilatanda: cùm ſemper & piorum fides, & Eccleſiæ confirmatio, & iuſtorum ſanctimonia, quæ in orbe perpetua eſſe debent, miraculorum teſtimonio indigeant. Quapropter impiè nimis, ac infideliter cum Deo agit Caluinus, cùm vniuerſa miracula, quæ modò, vel olim Deus in Eccleſia vel per ſeipſum, vel per Sanctos præſtitit, ad examen vocat, tanquam dubia ſint, imò Satanæ illuſiones appellat.

V E R V M (inquit Caluinus) *Magi & incantatores miraculis ſemper claruerunt, idololatriam miracula ſtupenda aluerūt.* En quomodo in Deū debacchatur Caluinus, cùm miracula, quæ ſolius Dei propria ſunt, Magis, incantatoribus, idololatris attribuit? Sua impietas Caluinum fallit: nam Magi, ac incantatores non miraculis, ſed diabolicis præſtigiis, quę miracula minimè appellari debent, orbem obtenebrarunt. Idololatriam non miracula ſtupenda, ſed ſtupidæ dæmonum illuſiones aluerunt: ſed à propriis nominibus ſibi cauet Caluinus: nam ſi iis vſus fuiſſet, minimè ex eo conſequentiam, quam optabat, aſſequutus fuiſſet: at quæ tandem iſthæc conſequentia eſt? *Quæ tamen* (ait) *nec magorum, nec idololatrarum ſuperſtitionem nobis approbant.* Scis Caluine, cur magorum, ac idololatrarum illuſiones eorum ſuperſtitionem nobis minimè approbarunt? quia præſtigiæ erant, non vera miracula: ſed is à præſtigiarum nomine abſtinet, ne falſa, ac impia illius ratiocinatio facilè detegatur, ac miraculi vocem vſurpat, vt eo faciliùs vera miracula in dubium reuocet, ac cum dæmonum præſtigiis inuoluat.

E X P L I C E M V S Caluini argumentationem; vt id manifeſtius fiat. Magorum (inquit) & idololatrarum præſtigiæ, magiæ, ac idololatriæ ſuperſtitionem nunquam nobis approbare potuerunt. Igitur miracula veram Eccleſiam nobis approbare non poſſunt. Hęc planè legitima eſt illius ratiocinatio (vt notum eſt.) Iam æquos iudices appello, vt quid de hac conſequentia ſentiendum ſit, iudicent, quam apertè falſam res ipſa clamitat: nam præſtigiæ cùm à dæmone ſint; quamnam vim ad magorum, & idololatrarum ſuperſtitionem nobis perſuadendam habere poſſunt? non ſic miracula, quæ ex ipſo Dei teſtimonio, cuius virtute fiunt, vim ad Eccleſiæ fidem nobis approbandam, nanciſcuntur. At Caluinus, vt huius argumentationis turpitudinem euadat, callidè cauet à præſtigiarum nomine, quo illius vis obtunditur, & miraculi appellatione vtitur, vt faciliùs imprudentes, ac imperitos deludat, qui miraculorum naturam, ac diuinitatem ignorant: at eo magis ſuam impietatem prodit, cùm omnem miraculorum vim, quibus olim Deus veram Religionis fidem conteſtatus eſt, ac in dies confirmat, ac illuſtrat; prorſus è medio tollit. Quapropter quæ vera miracula cenſenda ſint, & quibus notis à præſtigiis diſcerni poſſint, ex ipſo miraculi nomine, ac natura aperiendum eſt.

M I R A C V L V M igitur, vt ex verbis D. Auguſtini colligimus, eſt aliquid arduum excedens facultatem totius naturæ creatæ, ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, veritatis, aut virtutis ad vtilitatem Eccleſiæ factum, quæ definitio eſt etiam D. Thom. prima primæ q. 105. art. 7. Ex qua quatuor ad veram miraculorum naturam declarandam neceſſaria eliciuntur. *Aug. de Ciuit. Dei lib. 21. c. 7.* *D. Thomas.*

P R I M V M ad veri miraculi rationem ſpectat, vt accidat præter ordinarium, ac conſuetum rerum ordinem: quò fit, vt mundi huius creatio, conſeruatio, animarum productio, atque in tenella infantium corpora infuſio, licèt omnem naturæ vim ſuperent, miracula dici non poſſint; cùm naturæ ordinem

nem ſequantur, vel ſaltem præter illum non fiant: quare opus eſt, miraculum omne non modò naturæ conditæ vim, ſed etiam ordinem excellere.

Secvndvm ſolius Dei eſt miracula facere: nam cùm miraculum illud tantummodò fit, quod præter ordinem creatæ naturæ efficitur; naturæ autem ordo nulli creaturæ, ſed ſoli Deo, qui naturæ auctor eſt, ſubiiciatur: quo ſanè fit, vt quicquid à quacunque creatura propria virtute efficitur, cùm ea virtus tota natura minor ſit, præter ordinem naturæ eſſe non poſſit, ac proinde nec miraculum appellari debeat. Nam quantauis Angeli, aut dæmones virtute polleant, cùm & ipſi intra naturæ ordinem includantur, ſupra naturam propria virtute ferri non poſſunt, quapropter licèt ardua, ac inſolita, quæ hominibus mirabilia videntur, ex occulta naturæ vi moliri poſſint, ea tamen miracula dici non debent, cùm naturæ, tametſi occultum, ordinem ſequantur; inde fit, vt ſolus Deus, qui naturæ ordinem condidit, ac ſolus moderatur, miracula, quæ illum excedunt, poſſit efficere.

Id tamen negandum non eſt, quamuis penes Deum dunraxat primaria miraculorum poteſtas maneat, ea tamen Angelis, ac ſanctis viris abſque diuinæ poteſtatis præiudicio attribui: vel quòd Deus illa ad eorum preces efficiat, vel quoniam in ipſis cùm eduntur, ſancti aliquod miniſterium præſtãt, vt rectè adnotauit D. Thom. prima parte q. 110. cui adſtipulatur illud D. Auguſt. dictum lib 22. de Ciuit. Dei cap. 10. *Faciunt iſta Martyres, vel potiùs Deus, vel orantibus, vel cooperantibus eis. vt fides illa proficiat, qua eos non Deos eſſe noſtros, ſed vnum Deum nobiſcum habere credamus.* Quod etiam confirmat in expoſitione Pſalm. 76. *Tu verè magnus Deus* (inquit) *faciens mirabilia in corpore, in anima ſolus faciens: fecit & Moyſes, ſed non ſolus, fecit & Elias fecit & Eliſæus, fecerunt & Apoſtoli, ſed nullus eorum ſolus. illi cùm facerent, tu cum eis. Tu quando feciſti, illi non tecum.* Ad Deum igitur quæcunque à Sanctis miracula fiunt, referri debent, qui ſolus miraculorum eſt auctor, licèt illis etiã Scriptura quandoque tribuat, vt Ioan. 14. *Amen dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet:* & Act. 6 de Stephano legitur. *Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine, faciebat ſigna, & prodigia magna in populo.* Hoc etiam dicendi modo, & veteres Patres ſæpius vſi ſunt. Clemens lib. 11. Conſtit. Apoſt. cap. 80. Gregor. Nazianz. oratione in Iulianum. Chryſoſt. hom. in 7. Machab. Gregorius Mag. lib. 2. dialog. c. 28. & alij.

S. Thomas.
S. Auguſt.
Ioan. 14.
Act. 6.
Clemens 1.
Gregor. Nazianz.
Chryſoſtom.
Gregorius.

Porro notandum eſt; tria miraculorum genera diſtingui; ſupremum, medium, & infimum. Supremum in cauſis ipſis efficitur: cùm ſcilicet vel aliqua cauſarum

A vniuerſalium à conſueto operationis ordine ſuſpenditur, vel alteratur: velut cùm ad Ioſue imperium olim Sol in medio curſu fixus, ac immobilis ſtetit; atque in horologio Ezechiæ decem gradibus retroceſſit: vel cùm quælibet alia cauſa ita à propria actione ſuſpenditur, vt eadem cauſa præſente, omnino effectus tollatur. Id fit, vel cùm ſeſe duo corpora diuina virtute ita inuicem penetrãt, vt nullum illorum locum ſuæ quãtitati proprium, ac commenſuratum occupet: nam cùm loci occupatio, ac impletio proprius quantitatis, quæ corporibus ineſt, effectus ſit,
B quoties Dei virtute operante corpora locum non occupant, quantitati ſuus effectus tollitur, atque ea præſente nulla ei cauſatio remanet. Vel cùm vnum corpus plura loca occupat; quod ſanè fieri non poſſet, niſi Dei virtus eluceret in cauſa, vt ſcilicet corpore non multiplicato loca multiplicentur, quæ relatiuè velut effectus ad corporis menſuram referuntur. Atque hoc ſupremum miraculorum genus tum maximè in Chriſti ortu, & Euchariſtiæ Sacramento, quæ pari miraculo contendunt, enituit: cùm is intemerata pror-
C ſus Mariæ virginitate, ac virginalibus clauſtris ex illius vtero exiſit, ac idem corpus ſub Euchariſticis ſpeciebus, nulla ad locum extenſione habita, integrum, ac perfectum manet, ac ſarta tecta corporis vnitate in pluribus locis, vbi ſunt ſpecies, Sacramentaliter reperitur. Quod ſanè miraculorum genus ita arduum eſt, vt vix humano ingenio percipi queat: quò fit vt illud Hæretici, qui Dei opera, non niſi propria humani ingenij menſura metiuntur, cùm intelligere nequeant, totò conatu aggrediantur, ac Deo prorſus impoſſibile eſſe exiſtiment. At illos meminiſſe
D decet, Deum maiorem eſſe corde noſtro, neque diuinam virtutem humano more metiendam eſſe.

Altervm, ac medium miraculorum genus, non tam circa cauſas, quàm circa effectus, ac ſubiecta verſatur: ac tunc quidem locum habet, cùm effectus naturæ omnino impoſſibiles; vtpote qui omnem naturalium cauſarum facultatem excedunt, diuina virtute fiunt. Quales ſunt cæcorum illuminationes, ac mortuorum ſuſcitationes, quæ naturaliter fieri non poſſunt. Naturaliter enim
E à priuatione ad habitum non datur regreſſus, iuxta Philoſophum: neque eò naturæ vires pertingere poſſunt, vt vel ſublatum cæcis viſum, aut illis à natura negatum reſtituant: vel defuncta corpora ad vitam reuocent: hoc enim ſolius diuinæ omnipotentiæ opus eſt, quæ ſicut vitam hominibus tribuit, eadem virtute reſtituere poteſt.

Infimvm tandem, ac poſtremum eſt, quod naturæ modum tantummodò excedit. Vis enim naturæ poteſt quidem nubilum, vel

ſerenum

ſetenum aërem efficere, tempeſtates commouete, morbos curare, in his tamen neceſſe eſt, vt modum, ac ordinem ſeruet: nihil enim natura vel in momento, vel ſine diſpoſitione agit: actus ſiquidem actiuorum iuxra Philoſophum non ſunt niſi in patienre bene diſpoſito: quapropter cùm morbos curat, cùm tempeſtates excitat, cùm nubilum, vel ſerenum aërem præbet; ad hæc præſtanda proceſſu temporis, ac rerum diſpoſitione indiget. At ſi in momento ſerenus aër in nubes, pluuiáſque cogeretur: vel grauiter ſaucio vulnus ſtatim ita curaretur, vt nullum cicatricis veſtigium remaneret; vel longa febri laborans protinus ita ſanaretur, vt expulſa febri ſimul corporis vigor reſtauraretur: id non naturæ, ſed illius auctoris potentiæ aſcribendum eſſet, qui nulli naturæ ordini, ac modo alligatur.

Tertiò, elicitur maximum eſſe diſcrimen inter vera, & falſa miracula: vera enim miracula Deum ſolum auctorem habent, qui (teſte Pſalte) facit mirabilia magna ſolus: ſiue .n. Deus aliquid operando naturę ordinē immutet, & præter naturam aliquid moliatut: ſiue ſupra naturam feratur, quò naturalis virtus pertingere nullo modo valet: ſiue naturæ modum excedat, & præter naturæ morem operetur: quæ tria omnem miraculoſæ operationis modū comprehēdunt: in iis ſanè diuina virtus conſpicua fit, cùm ea præſtat, quæ omnem naturę vim, ac facultatem excellunt. At verò falſa miracula, quæ potiùs præſtigiæ nuncupari debent, cacodæmone auctore fiunt, diabolicis, ac fanaticis hominibus ſibi miniſtris ad id obſequentibus. Hi namq; vel per fallaces illuſiones, ac præſtigias, quibus ita hominum aſpectus fallunt; vt frequenter, quæ non ſunt, illis appareant, vel pet occultiſſimas rerum cauſas hominibus præſertim rudibus ignotas, quibus ita operantur, vt ipsū naturæ ordinem immutare videantut. Quales olim fuerunt magi Pharaonis, Simon magus, Apollonius Thianneus: qualia denique ſub mundi finem Antichriſtus, Pſeudochtiſti, & Pſeudoprophetæ Sathanæ arte paſſim hominibus exhibebunt; de quibus ait Paulus

2.Theſſal.2. 2.Theſſalon.2. *Cu us erit aduentus ſecundū operationē Sathanæ in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus.* Quare falsò ſibi miraculorum nomen vſurpant.

Solent quippe dæmones, vt externam miraculorum ſpeciem hominum oculis obiiciant, per magos, incantatores, lamias, veneficas, augures, hauruſpices, interpretes ſōniorum, chiromāticos, geomanticos, hydromanticos, & cæterorum diuinantium colluuiem res occultas pandere, per ceteas, aut ligneas, aut plumbeas ſtatuas proloqui, ita vt illæ videantur viuere, moueri, & alia vitę munia obire: quandoque etiam mortua defunctorum cadauera ante oculos ſtatuunt, ac ſi viua eſſent; haud verò etiam per aëris vacuū equitum turmas, atmatas acies, tubarū clangores, cruenta bella conſpicienda exhibent. Perſæpè verò laura conuiuia, muſicorū concentus, choreantium ludos, nemora arboribus conſira, limpidiſſimos fontes, atque id genus multa contemplanda præbent; quæ hominum mentes in eam admirationem rapiunt, vt ea miracula eſſe credant; quæ proculdubio pręſtigię ſunt, nulla rei veritate, ſed ſola apparentia conſiſtentes, quibus hominū ſenſus illudunt. Plerunque etiam dæmones morbos in homines immittunt, vt eorum curatione, quam ſtatim vel ex remotione cauſæ, vel ex occulta naturalium rerum, velut herbarum, ac lapillorum vi, quam exactiſſimè norunt, adhibent, miraculorum ſibi famā apud imperitos vendicent. Demum quæcunque dæmones ſiue per naturalem magiam, ſiue per pręſtigias, ac ſenſuum illuſiones operantur, tantùm à veris mitaculis diſtant, vt nihil omninò commune cum illis habeant.

Hæretici quoque ſua fingunt miracula, vel dæmonum, vel magorum, quibus perſæpè familiares ſunt, arte elaborata, quæ tamen haud vera miracula, ſed vel præſtigiæ, vel magicæ incanrationes cenſeri debent. Inter hos olim fuerunt Donatiſtæ (teſte Auguſtino tractatu 14. in Ioannem) qui huiuſmodi ſigna, ac præſtigias dæmonum arte fabrefactas oſtentabant, vt fidem ſibi apud homines conciliarent. Porrò contra hos mirabiliarios Auguſtinus Dominum nos cautos feciſſe affirmat, ne Hæreticorum, qui Eccleſiæ vnitatem non tenent, pręſtigias, vera miracula eſſe credamus: ſic enim ibi ſcribit. *Nemo ergo vobis fabulas vendat, & Pontius fecit miraculum, & Donatus orauit, & reſpondit ei Deus de cælo. Primò aut falluntur, aut fallunt. Poſtremò fac illum montes transferre: Charitatem autem (inquit) non habeam, nihil ſum. Videamus vtrùm habuerit charitatem. Crederem, ſi non diuiſiſſet vnitatem: nam & contra iſtos (vt ſic loquar) mirabiliarios cautum me fecit Deus meus dicens: In nouiſſimis temporibus exurgent Pſeudophetæ, facientes ſigna, & portenta, vt in errorem inducant (ſi fieri poteſt) etiam electos. Et infrà addit: Teneamus ergo vnitatem, fratres mei, præter vnitatem, & qui facit miracula, nihil eſt.* Videant Caluinicolæ, contra quos mirabiliarios Auguſtinus poſt Chriſtum cautos nos eſſe iubet: contra eos nimirum, qui cùm Eccleſię vnitatem non teneant, cùm ſectulas inſtituant, quibus Eccleſiæ vnitatem proſcindunt, cùm ab Eccleſiæ communione defecerint, miracula ſibi arrogare audent. His ſi miracula oſtentent, non magis credendum eſt, quàm ſi dæmon ipſe, aut exploratus magus illa efficeret: cùm vera miracula eſſe non poſſint, ſed dæmonum præſtigiæ cenſendę ſint: talia enim & Anti-

chriſtus

Auguſtin

Digitized by Google

chriſtus, & Pſeudochriſti, ac Pſeudoprophetæ, quos Chriſtus præcauendos mandat, ſigna exhibere debent, quæ non vera miracula, ſed prodigia mendacia (vt Paulus teſtatur 2. Theſſal 2.) futura ſunt, quibus illius tempeſtatis homines decipiendi erunt.

Cæterum quænam ſint vera miracula, facilè ex ipſo miraculorum fine, & vſu colligimus, quod poſtremo loco expendendum eſt. Primus enim miraculorum finis eſt Dei gloria: neque enim miracula, quæ per omnes hominũ ætates edita ſunt, aliò quàm ad Dei gloriam ſpectant. Nam cùm ex doctrina Auguſtini de Ciuit. Dei lib. 21. cap. 17. [D. Auguſt.] quam ſequitur D. Thom. prima parte q. 105. [D. Thomas.] certum ſit, in rebus miris ſummam credendi rationem eſſe potentiam facientis; quoties Deus per aliquod miraculum potentiam ſuam hominibus declarat, perſpicuum eſt eo magnopere Deum glorificari velle, ac propterea illa diuinæ virtutis, ac gloriæ illuſtres quaſdã eſſe patefactiones; quod Exod. [Exod. 14.] 14. Deus ipſe declarat, cùm ingenti illo miraculo in mari rubro patrato, mox quò illud tenderet, aperuit illis verbis. *Et ſcient* (inquit) *Aegyptij, quia ego ſum Dominus; cùm glorificatus fuero in Pharaone, & in curribus, atque in equitibus eius.* [Ioan. 2.] Et Chriſtus Ioan. 2. cùm in nuptiis aquam in vinũ mutaſſet. *Hoc initium* (ait Euãgeliſta) *ſignorum fecit Ieſus, & manifeſtauit gloriam ſuam*; neque alium finem Chriſtus, cùm cæcum illum natum ſanaſſet, ſibi præſcripſiſſe videtur, quàm Dei gloriam. *Neque hic* (inquit) *neque parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.* [Auguſtinus.] Quamobrem D. Auguſt. lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 12. inde falſa miracula ea eſſe colligit, quæ ad Dei gloriam, aut illius cultum minimè reſpiciunt. *Quia* (inquit) *tanta, & talia geruntur his artibus, vt vniuerſum modum humanæ facultatis excedant: quid reſtat, niſi vt ea, quæ mirificè tanquam diuinitus prædici, vel fieri videntur: nec tamen ad vnius Dei cultum referuntur: cui ſimpliciter inhærere (fatentibus quoque Platonicis, & per multa teſtantibus) ſolum beatificum bonum eſt, malignorum dæmonum ludibria, & ſeductoria impedimenta, quæ vera pietate cauenda ſunt, prudenter intelligantur.*

Secundus miraculorum finis, ac vſus eſt diuini cultus commendatio. Vera namque miracula verum Dei cultum, ac Religionem commendant. Hinc tot miracula inter ipſa Eccleſiæ exordia, tum ab Apoſtolis, tum à cæteris fidelibus ideirco patrata ſunt, vt iis Chriſti fides, ac Religio Gẽtilibus commendaretur: neque vanum eum cultum eſſe ſibi perſuaderent, quem tot ſignis cœleſtibus confirmari cernerent. Porrò hinc Auguſti- [Auguſtinus.] nus verorum miraculorum naturam agnoſcendam docet lib. de Ciuit. Dei cap. 12. *Porrò autem* (ait) *quæcunque miracula ſiue per Angelos, ſiue quocunque modo ita diuinitus fiunt, vt Dei vnius, in quo ſolo beata vita eſt, cultum Religionémque commendent, ea verè ab eis, vel per eos, qui nos ſecundùm veritatem pietatémque diligunt, fieri ipſo Deo in illis operante credendum eſt.* Hæc Auguſt. Quomodo enim vera miracula aliò, quàm ad verum Dei cultum, ac Religionem ducere poſſunt, cùm eam prorſus fidem, ac Religionem teſtentur, quam Apoſtoli, quam Martyres, quam Sancti ex hac vita decedentes coluerunt, vt egregiè docet idem Auguſt. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 9. *Cui* (inquit) *niſi huic fidei atteſtantur iſta miracula, in qua prædicatur Chriſtus reſurrexiſſe in carne, & in cælum aſcendiſſe cum carne? nam & ipſi Martyres huius fidei Martyres, id eſt, huius fidei teſtes fuerunt: huic fidei teſtimonium perhibentes mundum inimiciſſimum, & crudeliſſimum pertulerunt, eumq́; non repugnando, ſed moriendo vicerunt. Pro iſta fide mortui ſunt, qui hæc à Domino impetrare poſſunt, propter cuius nomen occiſi ſunt. Pro hac fide præceſſit eorum mira patientia, vt in his miraculis tanta iſta potẽtia ſequeretur.* Et paulò infrà. *Siue enim Deus ipſe per ſeipſum miro modo, quo res temporales operatur æternus, ſiue per ſuos miniſtros iſta faciat: & eadem ipſa, quæ per miniſtros facit: ſiue quædam faciat etiam per Martyrum ſpiritus, ſicut per homines adhuc in corpore conſtitutos: ſiue omnia iſta per Angelos, quibus inuiſibiliter, immutabiliter, & incorporaliter imperat, operetur, vt quæ per Martyres fieri dicuntur, eis orantibus tantùm, & impetrantibus, non etiam operantibus fiunt: ſiue alia fiant iſtis, alia illis modis, qui nullo modo comprehendi à mortalibus poſſunt, et tamen atteſtantur hæc fidei, in qua carnis in æternum reſurrectio prædicatur.* Atque inde nobis cum Auguſtino contra aduerſarios licet concludere, quoties in Catholica Eccleſia ad Sãctorum tumulos Deus vel per ſeipſum immediatè, vel per Sanctos miracula operatur, toties eximia noſtræ fidei, ac Religionis teſtimonia proferri, vt nulli præterea de illius veritate, aut Catholicorum dogmatum fide fas ſit ampliùs dubitare.

Tertius miraculorum finis, ac vſus eſt hominum vtilitas. Habent enim hoc proprium Dei miracula, vt præter mirum quod exteriùs exhibent, vtilitates in hominum mentibus quàm plurimas moliantur. Quapropter hac ratione Chryſoſtomus vera mi- [Chryſoſtom.] racula à falſis diſcernit homil. 29. in Matth. oper. imperf. *Adhuc* (ait) *conſidera virtutes, quas fecit, vtiles ſunt, aut inutiles: vtiles ſunt, quæ mirabiliter fiunt, & ad ſalutem proficiunt, vtputà infirmos ſanare, & alia huiuſmodi, quæ fecit Chriſtus. Vacua autem ſunt, quæ admirationem quidem videntibus, vtilitatem nullam afferunt, vtputà volare per aërem; ſicut diabolus hortabatur Chriſtum: ſtatuas facere ambulare, aut commiſceri flammæ, & non comburi; qualia fecit Simon; nam plena opera ex Deo ſunt, quia & ipſe plenus eſt: vacua autem opera ex diabolo, ſicut & ipſe vacuus eſt, & vanus.*

Nam

Nam quòd quædam mirabilia ſunt ex Deo, quædam ex diabolo, demonſtrat Nicodemus. Non enim dixit, nemo facit ſigna niſi ſit Deus: ſed nemo facit hæc ſigna, quæ facis, niſi ſit Deus cum illo. Hæc Chryſoſt.

Hinc ſignorum patrandorum virtus primùm Apoſtolis data fuit, vt ea ad infidelium vtilitatem vterentur, & homines vano ſimulacrorum cultui addictos, ab idolorũ ſuperſtitione reuocatos, ad Chriſtianã fidem pertraherent & ſi quos fortè ſola verbi prædicatio mouere non poſſet, id miraculorum potẽtia obtineret. Quare & Apoſtolus ait. Signa data eſſe infidelibus, & Clemẽs 1. hoc ipſum confirmat lib. 8. conſt. Apoſt. cap. 1. *Chariſmata* (ait) *ſeu virtus operandi miracula primùm nobis Apoſtolis conceſſa ſunt, cùm Euangelium omni creaturæ prædicaturi eſſemus, deinde ijs qui per nos crediderunt, ſunt collata neceſſario: non ad eorum, qui illa exercent vtilitatem, ſed ad infidelium perſuaſionem, vt quos oratio flectere non potuit, commoueat prodigiorum potentia.* Ea enim eſt miraculorum virtus, cùm in ſanæ doctrinæ teſtimonium accedit, vt omnem prorſus de illius veritate dubitationem tollat: ac velut cœleſtis quædam perſuaſio ſit, quæ id doctrinæ genus tutò nobis amplexandũ tradit. Quamobrem Aug. quæſt. adu. Paganos. *Vt ad fidem* (inquit) *Dei accederemus vnius, & Filium incarnatum, & crucifixum crederemus; non verbis ſuaſum eſt nobis, ſed rebus. Videmus enim mortuos excitatos, leproſos mundatos, cæcis natis oculos reſtitutos, dæmonia eiecta, & ſimul omnes infirmitates curatas. Nunc quando ſtulti fuiſſe iudicemur, cùm nudis verbis credidimus, aut cùm rebus? Sine dubio enim res ante verba ſunt, quippe cùm ad res ſignificandas inuenta ſunt: ſi ergo traditioni humanæ nulla ſuadente virtute, quæ ad illudendas hominum mentes inuenta eſt, fidem dedimus, quantò magis huic, quam diuina, & deifica omnium ſigna, quæ Deum inuocant, conteſtantur.*

1. Cor. 14.
Clemens 1.
Auguſtinus.

Cvm igitur vel ad antiquam Eccleſiæ fidem contra exortas Hæreſes confirmadam, vel ad Sanctorum merita illuſtranda miracula exhibentur; nulli dubium eſſe poteſt, quin ea à Deo proficiſcantur, cùm in publicã Eccleſiæ vtilitatem cedant: quò fit, vt ex Auguſtini ſententia, ſtulti omnino tum Lutherani, tum Caluiniſtæ iudicãdi ſint, qui ea fidei doctrina, ac Religione poſthabita, quam tot diuina, ac deifica miracula proteſtantur, nudis Caluini, ac Lutheri verbis, quæ ad illudendas hominum mentes compoſita ſunt, nulla ſignorum ſuadente ratione, fidem adhibent.

Deniqve ea tantummodò miracula vera exiſtimanda ſunt, quæ ex ſententia Eccleſiæ vera, ac diuina iudicantur. Cùm enim falſa miracula ab imperitis, ac ignaris quandoque pro veris proclamari ſoleant; maximè ad Eccleſiæ præſules ſpectat de veris, ac falſis miraculis iudicare, ac ſummo ſtudio maximáque diligentia in iis examinandis adhibita, vera à falſis diſcernere. Quapropter in Concil. Senonſ. c. 49. ita decretum legitur. *Ex multorum fide relationum didicimus, ſimplicem populum aliquando leui aſſertione miraculorum, ad vnum & alterum locum populariter concurriſſe, candelas & alia vota obtuliſſe. Vt igitur credulæ ſimplicitati nobis commiſſæ plebis conſulamus, & nouis impudentibúſque hominum mente corruptorum ad quæſtum occaſionibus obuiemus: ſacro approbante Prouinciali Concilio diſtrictè prohibemus, ne quis poſthac miraculum de nouo factum prætendat: néve intra, aut extra Eccleſiam, titulum, capellam, aut altare prætextu noui miraculi erigat: aut populi concurſum in miraculi gratiam, & venerationem recipiat: niſi priùs loci Epiſcopus de negotio quid ſentiendum, tenendúmque ſit, cauſa cognita decreuerit.* Quod decretum confirmat Conc. Trid. ſeſſ. 25.

Cõc. Senonſ.
Conc. Trid.

Cæterum hanc poteſtatem iudicandi de veris, ac falſis miraculis Eccleſię collatam eſſe nemo iure dubitare poteſt, qui Eccleſiaſticam poteſtatem in omnem Eccleſiæ gubernationem ſe extendere non ignorat; quare cùm inter maiora, ac grauiora Eccleſiæ negotia illud meritò collocetur, vt legitima Eccleſiæ miracula integra, ac ſarta tecta ſeruentur, néve vlla diabolica fraus per falſa miracula in Eccleſiam irrepat: inde exploratum eſt, iudicium de veris, ac falſis miraculis ad Eccleſiam ſpectare.

Itaqve ex his facilè colligi poteſt, quæ ſint falſa miracula, ac dæmonum præſtigiæ. Quæ enim naturali (licèt occulta) naturæ vi fieri poſſũt, quę aliò, quàm ad illuſtrandũ Dei nomen tendunt; quæ antiquam Eccleſiæ fidem, ac Religionem oppugnant, quæ ſolam admirationem, aut delectationẽ vtilitate vacuam hominibus pariunt; quæ in nullam Eccleſiæ vtilitatem, ſed potiùs in perniciẽ cedunt: quæ ob quæſtum ſibi conciliandum fiunt: quæ nullum condignum finem ſibi præſtiturum habent: quæ tandem nullo Eccleſiæ iudicio probata, miraculorũ nomen ſibi vendicãt: ea tametſi rerum ordinẽ viderẽtur inuertere, & quantumuis cœleſtia appareant, nullo modo inter vera miracula collocanda ſunt, ſed vel magica figmenta, vel dæmonum præſtigias Satanica arte fabrefactas, iudicamus.

At certè parum videtur Caluino Dei miracula euertere, ac ea cum dęmonũ pręſtigiis confundere, niſi etiam Dei Eccleſiam cõuelleret, ac cum damnatis olim Hęreticorum ſectis compararet: ait enim, hoc olim ariete vulgi ſimplicitatem à Donatiſtis concuſſam, quod miraculis pollerent. *Idem ergo* (inquit) *nunc noſtris aduerſariis reſpondemus, quod tunc Donatiſtis Auguſtinus. Dominum contra hos mirabiliarios cautos feciſſe.* Quid Caluine? num Donatiſtas olim Hæreticos fuiſſe cenſes, quibus Auguſtinum opponis? quibus eos miraculis enituiſſe credis? veríſne an falſis? ſi

vera eorum cenſes fuiſſe miracula, certè Deũ tibi mendacem fingis, qui veris miraculis dãnatam hæreſim, ac ſuperſtitionẽ ſuo teſtimonio approbauerit: ſi falſa fuiſſe exiſtimas, cur eos miraculis valuiſſe affirmas, cùm tantum dæmonum præſtigiis vterentur: aut cur ea cũ noſtris comparas, quę vera miracula eſſe Auguſtinus affirmat? Iam verò ſi Auguſtinum teſtem vocas, & illius ſententiam in Donatiſtas profers; planè negare non potes, Auguſtinum tunc Donatiſtas mirabiliarios idcirco appellaſſe, quòd falſa miracula iactarent, & præſtigias pro veris miraculis venditarent, quod Hęreticorum propriũ eſt: at noſter erat tunc Auguſtinus, cùm hæc aduersùs Donatiſtas diceret; Catholicus erat; & Catholicã, ac Romanam Religionem colebat, atque ob id in Hæreticorum præſtigias inuehebatur, à quibus Romana Eccleſia ſemper abhorruit. At quando vnquã Auguſtinus vera Catholicæ Eccleſiæ miracula damnauit, cùm paſſim vera Sanctorum miracula recenſeat, ac commendet, tanquam Diuina verę fidei teſtimonia? Cur & illum horum miraculorum teſtẽ non adhibes: ſi illius teſtimonium in Dooatiſtas accipis, & Hæreticarum præſtigiarum condemnatorem laudas? cur verorum miraculorum, quæ paſſim in Catholica Eccleſia ſuo tempore facta eſſe cõmemorat, patronũ nõ approbas? Sed is Hęreticorum mos eſt, vt veritatem ſemper diſcerpant, neque aliquid vnquam tam ex Scripruris, quàm ex Patribus integrum proferant, quò ex ſimulata veritatis ſpecie meodacium confingant: Hæreſis namque (vt ait Tertull. adu. Praxeam) ex veritate accipit, quod mendacium ſtruat. *Tertullian.*

An miracula ad extraordinariam Miſſionem approbandam ſint neceſſaria.

ARTICVLVS V.

COMMVNIS aduerſariorum ſentẽtia eſt, collapſa ob Antichriſti tyrannidẽ Eccleſia ordinariam Miniſtrorũ Miſſionem interiiſſe, & extraordinariam à Deo immediatè excitatã fuiſſe: quem errorem tradũt Caluin. Inſt. lib. 4. c. 3. Beza in confeſſ. fid. c. 5. ſect. 28. Brẽtius in Prologemenis, & Muſculus in locis communibus. *Caluinus.* *Brentius.* Porrò ordinariam Miſſionem eam vocant, quæ ſemel à Deo cooſtituta Eccleſia ab hominibus vocantibus, atque ad verbi mioiſteriũ mittentibus fit. Extraordioariam verò, quæ non ab hominibus, ſed à Deo immediatè, nullo Eccleſiæ ordine ſeruato, proficiſcitur. Quapropter ſeipſos à Deo extraordinariè ad Eccleſiæ reformationem miſſos docent, cùm omnes vbique terrarum Eccleſiæ extinctæ iacerent: ita vani, ac inflati homines ſeipſos oſtentantes infirmã plebem deludũt, vt ſe nouos Apoſtolos à Deo excitatos fuiſſe credat. Id verò quàm vitioſè iactẽt,

A in ſequenti Demonſtratione explicabimus.

NVNC quòd ad extraordinaria miſſionem attinet: tametſi ea multis argumentis impugnari poſſet, atque eo præſertim, quòd falſo fundamẽto innititur, cùm illam ex totius Eccleſię defectione ortam cenſent: nam vt infrà probabitur, Eccleſia ex Chriſti promiſſiooe perpetuò ſtabilis, ac incõcuſſa eſſe debet, quò fit, vt nullus illius occaſus formidandus ſit. At verò vnicũ ex D. Aug. de Bapt. cont. Donatiſtas lib. 2. c. 7. argumeorũ deprompmum ſufficiat. *Auguſtinus.* Nam vbi Donatiſtas extraordinariã hãc vocationem, quam nunc quoq; Lutherani, ac

B Caluiniſtæ ſibi arripiunt, velut omniũ Hæreticorum Aſylum, ſibi vſorpãtes offendit, protinus hoc illos argumento inuadit. Si tempore Cypriani malorum communione Eccleſia cõtaminabatur; iã tunc perierat Eccleſia: non erat ergo vnde propagaremini. Quod Aug. argumẽtum cùm validiſſimũ ſit, paulò accuratiùs explicandum eſt. Certũ enim eſt ex D. Paul. nullam extra Eccleſiam miniſtrorũ vocationẽ eſſe poſſe. *Quomodo* (inquit ad Rom. 10.) *inuocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient ſine prædicãte? quomodo verò prædica-* *Rom. 10.*

C *bunt niſi mittãtur?* Ex qua Pauli ratiocinatione apertiſſimè cõſtat omnẽ Miniſtrorũ miſſionem nõ extra Eccleſiæ fidem, ſed in ipſa Eccleſia fieri debere, vbi mittendos ad fidẽ Eccleſiæ reuocat. At extincta omnino Eccleſia, ac penitus ſublata, quiſnã Eccleſiæ locus, aut ſinus ſupereſt, vnde aliqui extraordinariè ad miniſterium vocentur? planè nullus: ſublata enim Eccleſia, nulla fides ſuperſtes manet; vnde miſſio extraordinaria excitari poſſit. Ex quo perſpicuum eſt, poſita omnium Eccleſiarum defectione, nullã ampliùs in Eccleſia extraordinariam miſſionem eſſe poſſe. Atque

D hoc argumento etiam vſus eſt D. Hilarius in lib. de Synod. cont. Arrianos circa finem libri. Hieron. in Dialog. cont. Luciferian. & Socrates Hiſtor. Eccleſ. lib. 2. cap. 32. *Hilarius.* *Hieronym.* *Socrates.*

QVOD ſi dicant, non omnino extinctam fuiſſe Eccleſiam, ſed magna tantùm ex parte dirutam; alter planè inextricabilis nodus illis ſoluendus ſe offert: neque enim vlla ratio eſt, cur extraordinariam vocationem à Deo ſibi vendicẽt, cùm ab iis Eccleſiis, quæ ſuperfuerunt, ordinariã potuerint accipere, quod vel inuitus Caluinus fatetur Inſtit. lib. 4 c. 8. §. 12. cùm in Eccleſia veram verbi Dei pręd1icationem ſemper aſſeruatã fuiſſe tradit his verbis.

E *Eccleſiam eſſe columnam, ac firmamentum veritatis. Quid autem aliud ſibi volunt hæc verba, quàm in Eccleſia conſeruari veritatẽ prædicationis?* *Caluinus.* Quòd ſi veritas prædicationis in Eccleſia ſemper cõſeruata fuit, quid extraordinaria Miniſtrorum miſſione opus fuit; cùm veræ prædicationis regulã Miniſtri ordioariè ab Eccleſia accipere potuerint, atq; ab ea ordinariè mitti?

præſer

præſertim cùm Caluinus ipſe apertè fateatur eodem libro,hoc extraordinarium munus in Eccleſiis ritè conſtitutis locum non habere. Quod ſi ita eſt, certè temerè ſibi extraordinarium munus vſurpant,cùm ordinarium ab iis Eccleſiis ritè conſtitutis habere potuerint. Adhæc extraordinaria miſſio abſque noua reuelatione, ac nouis Apoſtolis excitari non potuit: at noua reuelatio Eccleſiæ veram fidem prædicanti neceſſaria non eſt, ipſo Caluino teſte, qui loco ſuprà citato ita ſcribit. *Nec ideo vlla in parte deſtituitur Eccleſia,quia ſemper habeat, quantum ſatis ſit.* Cùm igitur ordinaria Spiritus ſancti lux ad ſinceram fidem conſeruandam Eccleſiæ ſatis ſit, quid nouas reuelationes, ac nouos Apoſtolos Eccleſiæ datos autumant? aut quid Eccleſiam extraordinariis miniſtris indigere ſentiunt,cui ordinarios ſatis eſſe docent?

PLANE his qui ſe Apoſtolos iactant, reſpondendum eſt,quod Auguſtinus olim Manichæis reſpondit cont.epiſt.fund.cap.5.*Certè* (inquit)*ſic incipit, Manichæus Apoſtolus Ieſu Chriſti,*&c. *Non credo iſtum eſſe Apoſtolum Chriſti.* Ita Caluino,cùm loco ſuprà citato ait, *Quanquam non nego,quin Apoſtolos quoque poſtea,vel ſaltē eorū loco Euāgeliſtas excitarit Deus, vt noſtro tēpore factum eſt,*&c. Negamus Caluinū, aut Lutherū fuiſſe Apoſtolos,aut Euāgeliſtas à Deo excitatos,aut Eccleſiā nouis Apoſtolis,aut Euangeliſtis indigere: meminerint profectò, cùm diues ille epulo,ab Abrahā quæreret Luc.16. vt extraordinarios miniſtros ad viuentes fratres mitteret,qui eos à vitiis reuocarēt,potiùs ab Abrahā audiiſſe.*Habent Moyſen,& Prophetas,audiāt illos.*Habuit ſemel Chriſti Eccleſia Apoſtolos, habuit Euangeliſtas à Chriſto excitatos, qui fidem ſufficienter explicarunt: non nouis Apoſtolis, aut Euangeliſtis opus eſt; antiquos audiant, audiant Eccleſiam docentem:qui enim Eccleſiam docentem non audiunt,non noui Apoſtoli,aut Euangeliſtæ; ſed Ethnici, ac Hæretici habeantur: id enim Chriſti lex ſanxit. *Si autem Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus,& Publicanus.* Itaque firmum Auguſtini argumentum manet,nulla ex parte huiuſmodi extraordinariæ miſſionis propagationem oriri poſſe.

Auguſtinus.

Luc.16.

Matth.18.

SED quoniam eam ſibi aduerſarij omnino arrogare volunt, iurène,vel iniuria,ipſi viderint:iam expendendum eſt,num ea ſine vllo Dei teſtimonio ab omnibus velut legitima agnoſci debeat, an aliquo teſtimonio egeat, quo extraordinariè miſſi, ſuæ miſſionis homines certiores faciāt? Id modo ab aduerſariis exquirimus. Vt enim hoc illis demus, à quo certè ſe excuſare non valent, eos non recens Euangelium cudere,ſed in antiquo perſiſtere:attamen hoc vno,quod nouam Chriſtianæ Religioni formam inducere, & extinctum vbique Euangelium ad Apoſtolicam

A regulam reuocare: demum quòd ad intermortuam Eccleſiam ruſus in orbe excitandā,velut nouos Apoſtolos, ſe extraordinariè à Deo miſſos eſſe profitentur: maximo hoc iure ab illis miraculorum teſtimonium exigimus, vt credamus, cum iis renatum fuiſſe Euangelium, & tandiu ſepultam fuiſſe Eccleſiam,donec eorum Apoſtolatu reuixit.

EQVIDEM illud ſemper Dei Opt.Max. conſiliū fuiſſe in Eccleſia adminiſtranda,vt ſi quando extraordinariū cultum ſibi exhiberi vellet,aut aliàs inauditā doctrinā recipi,nunquam id abſque ſolemni miraculorum atte-
B ſtatione effecerit,ſacrarū Scripturarum volumina teſtantur:nā vt ab antiquis exordiar,cū nouā Circūciſionis doctrinam prioribus ſæculis inauditā, in orbem introducere voluit, id ſanè non abq; miraculis præſtitit,quæ circa Abraham patrem Circūciſionis contigerūt.Huc enim ſpectat Iſaac ex ſterili procreatio:huc ſeminis illius adeò in immenſū multiplicatio, huc omnium gentium benedictio Abrahæ ſemini promiſſa:huc illæ frequentes Dei alloquutiones, huc Angelorum appari-
C tiones Abrahæ factæ, quæ doctrinam illam à Deo profectam eſſe conteſtabantur. Ad hæc cùm filiis Iſraël nouos Religionis ritus,peculiarem legem,nouum Sacerdotium, ſingularia ſacrificia,inauditas denique cæremonias, cuiuſmodi Patres eorum non acceperāt,perſuadere vellet; an non innumera,tum in deſerto, tum in monte Sinai, ac ingentia miracula edidit, quibus ea non humano ingenio parta,ſed Deo docēte inſtituta eſſe teſtaretur?

POSTREMO cùm veteri Sacerdotio trāſlato, lege,ac cæremoniis abrogatis,noui Sacerdotij formam,legem,ſacrificia, cæremonias ſub Chriſto condidit:quis vberiora, ac ampliora
D miracula adiecta eſſe nō videat, quæ nouam Chriſti doctrinā,ac inauditam Apoſtolorum prædicationē,non ex hominibus,ſed ex Deo eſſe comprobarēt? Ita affirmat Paul.Hebr.2. *Cōteſtante Deo*(inquit)*ſignis,& portētis, & variis virtutibus, & Spiritus ſancti diſtributionibus ſecūdum ſuam voluntatem. Signis*(inquit Paulus)quæ ſcilicet ſupra naturā ſunt,vt docet D.Thom. hoc loco, qualia ſunt cæcorum illuminatio, mortuorū ſuſcitatio,quæ naturæ vim, ac poteſtatem excedunt.*Portentis* præterea,quæ(vt idem explicat)contra naturam fiunt.Ea enim
E contra naturā fieri perhibentur, quæ aut naturæ ordinē peruertunt,aut contra illius præſcripta aliquid moliuntur:hinc ventorum rabiē verbo coërcere,intumeſcentes maris fluctus cōpeſcere:venenis ne noceant, vim adimere,& alia id genus ſimilia,quæ naturę vim inferunt,hæc proculdubio cōtra naturā ſunt, ac portenta vocantur. *Variis* etiam *virtutibus*; quæ etſi ſecundùm naturam ſint ſecundùm ſubſtantiam facti , tamen naturæ modum non obſeruant, vt morborum in-

Hebr.2.

S.Thomas.

Gg 2 ſtantaneæ

ſtantaneæ curationes, quæ à natura quidem fieri poſſunt; non tamen ſtatim, aut ſolius verbi virtute. *Spiritus ſancti* demum *diſtributionibus*, quo diſtribuente fideles inter Eccleſiæ initia ignotis ſibi prorſus linguis loquebantur, futura prædicebant, ac nulla dicendi peritia, nullóve literarum ſtudio exculti de cœleſtibus, ac diuinis rebus diſſerebant. Hæc ſigna, hæc portenta, hæ virtutes; hæc Spiritus ſancti mira omnino chariſmata ſunt, quibus potentiſſimus Deus Apoſtolos à ſe miſſos conteſtabatur: ita vt nullū miraculorū genus omitteret, quo Apoſtolicā doctrinam velut è cœlo delapſam, ac diuinā eſſe oſtēderet.

Marc. vlt. HINC Marc. vlt. cùm Dominus Apoſtolos ad erudiēdos in fide Chriſtiana populos, per orbis terrarum climata diuiſiſſet. *Illi* (inquit) *profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Noua quippe doctrina, nouo Dei teſtimonio indigebat, vt illi fides conciliaretur: neque enim eam vnquam à Deo profectam homines crediſſent, niſi ea miraculis velut Dei ſigillo munita fuiſſet. Quod & apud homines fieri perſpicuum eſt. Nam Rege per literas, aut nuncios nouum aliquid præcipiente, non ſtatim illud Primates populo obſeruandum proponunt, priuſquam aut Regio ſigillo literas munitas aſpexerint, aut nūcium ex Regiis ſtemmatibus à Rege miſſum probauerint. Ita planè cùm noui Teſtamenti doctrina Dei iuſſu hominibus credēnda proponeretur, haud ſecus quàm diuino miraculorum ſigillo communitam eſſe voluit, vt illam hoc teſtimonio orbis à Deo profectam eſſe exiſtimaret. Hoc enim teſtimonio & ipſe

Ioan. 10. Chriſtus vſus eſt Ioan. 10. cùm ſe Dei Filium à Patre miſſum hominibus perſuadere voluit. *Opera* (inquit) *quæ ego facio in nomine Patris mei, illa teſtimonium perhibent de me.* Fidem ſuam Chriſtus non abſque miraculorum teſtimonio reliquit, ſed operibus, ac miraculis comprobatam hominibus amplectendam propoſuit: vt hoc ſaltem admonerentur fideles non facilè iis credendum eſſe, qui noua quædam, ac peregrina dogmata, atque antiquis inaudita proferunt, cùm nullo diuinorum operum, ac miraculorum ſigillo munita oſtendūt: ſicut enim perfidi, ac nimis obſtinati animi ſignū eſt, nulla diuinorū ſignorum, quæ in alicuius doctrinæ confirmationem à Deo patrantur, maieſtate moueri: ita proculdubio leuiſſimi eſt, abſque vllo perſpicuo Dei teſtimonio, aut priſcā fidē immutare, aut immutatā amplecti. Nam cùm fides de earū rerū genere ſit, quæ à Deo reuelāte proficiſcuntur: non ſtatim ſimul, ac dixerit quiſpiam, aliquid ſibi à Deo de Religione mutāda reuelatum eſſe, credendum eſt: cùm diabolus ſæpenumero ad decipiendos homines Angelum lucis ſe eſſe ſimulet: quare iuxta Ioannis doctrinam priùs ſpiritus probandus eſt. *Nolite*, inquit Ioannes, *omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint, quoniam multi Pſeudoprophetæ exierunt in mundum.* At quo pacto ſpiritus probandi ſunt ex Deo eſſe: ne fortè pro Dei ſpiritu nobis Pſeudoprophetarum ſpiritum loqui contingat? non alio ſanè modo, quàm ſi Dei teſtimonium ferant, ſi in dictorum, ac reuelatorum confirmationem vera miracula exhibeant, quæ cùm non niſi à Dei virtute proficiſcantur, Religionem Diuino hoc teſtimonio probatam nobis tutò amplexandam tradunt. 1. Ioan. 4.

ITA Moyſes, cùm populum de Ægyptiaca ſeruitute educturus, illuc ad filios Iſraël à Deo mittendus eſſet, ita Deum affatus eſt. *Non credent mihi, neque audient vocem meam: ſed dicent, non apparuit tibi Dominus.* Ea enim eſt humani animi conditio, vt cùm humanis rebus haud facilè abſque naturali aliqua rationum demōſtratione credat: Diuinis, ac ſupernaturalibus nunquam niſi Diuino, ac ſupernaturali teſtimonio fulciantur, acquieſcat: quamobrem Deus Moyſi ad fidem illi apud populum conciliandam miraculorum poteſtatem contulit, vt ex iis Dei mittentis auctoritas agnoſceretur. Exod. 4.

CÆTERUM cùm Apoſtoli, quos extraordinariè à Deo excitatos eſſe nemo ignorat, nouam Euangelij doctrinam orbi perſuaderēt, quando aut ea cœleſtis doctrina agnita fuit, aut ij tanquam veri, ac legitimi Chriſti Apoſtoli abſque miraculorum teſtimonio recepti ſunt? Audiant Paulum 1. Theſſal. 1. id ſolidè affirmantem. *Euangelium noſtrum* (ait) *non fuit ad vos in ſermone tantum, ſed in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa.* Quis Apoſtolorum vnquā fuit, qui cùm ſe à Deo miſſum profiteretur, Apoſtolatus ſui ſigna crebra prodigiorū, ac miraculorū operatione nō præſtiterit? hoc ipſo Paulo atteſtante 2. Cor. 12. *Signa Apoſtolatus noſtri facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis, & prodigiis, & virtutibus.* 1. Theſſal. 1. 2. Cor. 12.

QVAPROPTER non ſatis demirari queo imprudētium hominum illorum leuitatem, ne dicam excordiam, qui hoc tempore non tantùm nouas doctrinas Eccleſiæ inauditas, nouam Religionem, nouam fidem citra vllam miraculorum atteſtationem ſuſcipiunt: verùm & illarum diſſeminatores, vel potiùs ſomniatores, quos toto Chriſtiano orbe expellere deberent, tanquam Apoſtolos, ac Apoſtolicos viros à Deo miſſos, nullo prorſus Dei teſtimonio celebratos colunt, venerantur, ſuſpiciunt, atque admirabūdi ab illorum ore pendent.

NEQVE ab hac ſententia Patres vllo vnquā tempore diſſentire viſi ſunt, qui ad nouā, aut fidem, aut fidei, ac Religionis reformationē, neceſſariam ſemper fuiſſe miraculorum probationē docuerunt. Cuius rei teſtis imprimis eſt

Ambroſius. eſt Ambroſ. in epiſt. ad Rom. 1. exponens illud. *Per quem accepimus gratiam,* &c. *Teſtis enim* (inquit) *doctrina virtus eſt, vt quia quod prædicatur, incredibile mundo eſt, geſtis fieret credibile.* Fidem namque de eorum genere eſſe, quæ omnem humanum ſenſum rranſcendunt, ac diuina tantùm reuelatione ſubſiſtunt, exploratum eſt: idcitco ea, quæ à fide credenda proponuntut, cùm nulla humana ratione demonſtrari poſſint, humano intellectui ptotſus incredibilia videntur: quò fit, vt benigniſſimus Deus, quò faciliùs homines ad ctedendum, & ad fidei myſteria capeſſenda alliciantur, plerunque virtutes, ac miracula operetur; quæ tum cœleſtis doctrinæ, tum diuinæ fidei ſupernaturales teſtes ſunt, quibus homines allecti iam non inctedibilia exiſtimant, quæ Deo teſte approbari conſpiciunt. Ea enim eſt miraculorum virtus, vt quæ humano ſenſui penitus obſcuta videntur, miraculotũ luce mox conſpicibilia fiant.

QVAMOBREM Dominus cùm in monte ſatis prolixè, quæ fidei erant, diſcipulos, ac cæteras turbas docuiſſet: mox ſignum adhibuit, cùm leptoſum mundauit, neque id caſu, aut nullo conſilio factum eſt: cauſam *Hieronym.* enim huius miraculi D. Hieronymus in 8. c. Matth. ad doctrinæ ſuæ probationem refert. *Rectè* (inquit) *poſt prædicationem, atque doctrinam ſigni offertur occaſio, vt per virtutum miracula præteritus apud audientes ſermo firmetur.* Ea ſiquidem eſt hominum conditio, vt minùs verbis, plus miraculis tribuant: quò fit, vt ſi quando nouam aliquam doctrinam ſibi proponi audiant, à quantumlibet eximio, ac notæ ſanctitatis viro, tardiùs ad credendum ferantur, cùm nullo Dei teſtimonio ad id ſe perſtringi cernunt. At verò quàm lubenter accipiant, ſi eam fidei doctrinam, quæ verbis explicatur, cœleſti aliquo ſigno confirmari *Ioan. 4.* aſpiciant: teſtis eſt ipſe Chriſtus Ioan. 4. *Niſi* (inquit) *ſigna, & prodigia videritis, non creditis:* quod tametſi in iis imbecillis, ac infirmæ fidei ſignum ſit, qui plurima iam pattata miracula conſpexerunt, aut quibus antiqua ſatis ſupérque ſufficere debent, cùm nihil nouum accipiant, ſed in antiqua fide tot Apoſtolorum ſignis confitmata permaneant. Iis tamen, quibus aut noua fides, aut noua dogmata ab antiquis diuerſa, noua Scripturarum interpretatione allata, credenda offeruntut, minimè anriqua ſigna ſufficiunt, cùm ad ea nequicquam pertineant, ſed cùm ex iis noua fidei doctrina aſtruatur, nouis etiam miraculis, ac ſignis confirmari debet.

Beda. HINC venerabilis Beda lib 3. in Luc. c. 7. *Conceſſa* (inquit) *primò poteſtate ſignorum, miſit prædicare regnum Dei, vt promiſſorum magnitudine atteſtetur etiam magnitudo factorum, fidémque verbis daret virtus oſtenſa, & noua facerent, qui noua prædicarent.* Nam quis florente mundo, exuberante rerum opulentia, & humanarum deliciarum copia, quæ homines plerunque pecudibus ſimiles efficiunt, vndique affluente; aliam, ac meliorem vitam crederet? quis viſibilibus inuiſibilia, ac ignota præponeret? quis altiſſima fidei myſteria, quæ nobis credeuda proponuntur, animo conciperet? Arduum ſanè erat, hæc hominibus perſuadere, niſi ardua, ac penè incredibilis res, manifeſtis, ac mitabilioribus ſignis comprobata fuiſſet.

ITA quippe ait Gregot. hom. 4. in Euang. *Gregorius.* *Ad hoc viſibilia miracula corruſcant, vt corda videntium, ad fidem inuiſibilium pertrahant: vt per hoc quod mirum foris agitur, hoc quod intus eſt, longè mirabilius eſſe ſentiatur.* Eapropter in exotdio Eccleſiæ, vt Gentilium animi tertenis voluptatibus implicati ad inuiſibilium fidem aſſurgerent, & Eccleſia fidelium multitudine excreſceret, mitacula paſſim exhibita fuēre. Hæc autem ſigna, quæ in ipſis Eccleſiæ incuuabulis neceſſaria erant, vt homines ad fidem ducerent: ſi fortè noua fides, aut doctrina perſuaderi incipiat, quæ nunquam olim Patribus agnita fuerit: haud ſanè minori neceſſitate requirenda ſunt ab iis, qui illius ſatores exiſtimari volunt, vt ei tutò credi poſſit.

ATQVE hîc vehementius illos obiurgare liceat, qui ab antiqua Apoſtolotum fide, tot ſignorum teſtimoniis cõfirmata, adeò feſtinãter, ac ſtolidè ſe proripi, & ad nouas doctrinas Eccleſiæ ignotas adduci ſinunt; quæ ſolo nouitatis nomine illis meritò ſuſpectæ eſſe debent: cùm nec à Deo teſtimonium habeant: nec vlla miraculorum atteſtatione roboratas cernãt. Quid? itáne imprudenter, ac oſcitanter in grauiſſimis fidei rebus incedendum eſt, vt recentem, ac penè natam fidem, & adhuc inter obſcænos partus ſanguines volutatam, nulla Dei obſtetricante manu eductam, nulla miraculotum nobilitate ornatam, nullo cœleſti teſtimonio agnitam, ignati homines tam cupidè, támque exultantes excipiant, quaſi iam iam è cœlo delapſa eſſet; cùm potiùs hoc ſigno ab inferis excitatam agnoſcere deberent? Itáne antiquam Religionem tot diuinis otaculis fundatam, ac ſtabilitã paruipendunt, vt garrulorum quorundam, ac leuiſſimorum hominum nuper exortas doctrinas, ne vno quidẽ legitimo Dei teſtimonio ptobatas, tantæ, ac tot grauiſſimorum, ac ſanctiſſimorum Patrum fidei anteferant? O mira hominum leuitas! An non *Ad Galat. 1.* Paulum audiunt, quàm grauiter, quàm ſeuerè, quàm vehementer in eos inuehatur, qui nulla Dei auctoritate commoti fidem primam in aliam doctrinam transferunt? *Miror* (inquit) *quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiã Chriſti in aliud Euangelium.* En quantopere extimeſcendũ eſt immutatæ

Gg 3 fidei,

fidei, ac temeratæ Religionis piaculum. At certè ſi rem accuratiùs expendant, in eãdem Pauli ſententiam incident, vt non aliunde id proficiſci exiſtiment, quàm quòd ſunt aliqui (fratres) qui vos conturbant, ac peruertere volunt Euangelium Chriſti, vt primam in vobis fidem, ac Religionem irritam faciant: ſed ab huiuſmodi hominibus cauete.

His poſtremò nonnullæ rationes accedant, quæ ad nouam fidem, ac doctrinam perſuadendam neceſſaria eſſe miracula confirmant. Prima ratio ſit. Hominem cùm partim viſibili, partim inuiſibili natura conſtet, hanc in intelligendo regulam ſequi certum eſt; vt ad inuiſibilium cognitionem, non niſi per viſibilia trahatur. Ita enim teſtatur Paulus ad Rom. 2. *Inuiſibilia Dei* (inquit) *per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Hoc enim pacto Deum ex rerum opificio cognoſcimus, & ea quæ ab oculis noſtris remotiſſima ſunt (teſte Philoſopho) per phantaſmata ſpeculamur. Nam cùm ad inuiſibilia mẽs noſtra corporis mole depreſſa, ac veluti concorporea ſeipſa ferri non queat, adiacentium ſibi viſibiliũ miniſterio indiget, quibus ad ea ſubleuetur, ac veluti manu ducatur. Cũ igitur ea, quæ fidei ſubiiciuntur, omnino inuiſibilia ſint, & humanum conſpectum effugiant, haud facilè fide comprehendi valeut, niſi aliqua viſibilium ſignorum demonſtratione fulciantur, quibus ad inuiſibilium fidem animus erigatur. Quæ ratio ex Auguſtino deprompta eſt, qui libro 10. de Ciuit. Dei cap. 12. ita ſcribit. *Quapropter Deus, qui fecit viſibilia, cælum & terram, non dedignatur facere viſibilia miracula in cælo, vel in terra, quibus ad ſe inuiſibilem colendum excitet animum adhuc viſibilibus deditum.*

Rom. 2.

Auguſtinus.

Secvnda ratio. Ad ea, quæ ſupernaturalia ſunt, decet hominem per ſupernaturales effectus adduci. Fini namq; media proportionari debent: neque enim id nos vnquam naturaliter aſſequi poſſe ſperamus, quod ſupernaturale eſt, ac omnem naturæ modum excedit. Idcirco namque homini ſupernaturale gratiæ donum confertur, vt qui per ſeipſum ſupernaturalia præmia conſequi non poteſt, illius adminiculo, ad ea capeſſenda vteretur. Inde fit, vt cùm ea, quæ homini credenda proponuntur, ſupernaturalia ſint, quò tenaciùs, ac conſtantiùs illorum fides animo inhæreat, neceſſaria ſit quædam miraculorum ſupernaturalium adminiſtratio, quæ hominis mentem ad fidei perfectionem diſponat. Id confirmat Greg. hom. 26. in Euang. *Vt enim* (inquit) *ad fidem creſceret multitudo credentium, miraculis fuerat nutrienda, quia & nos cùm arbuſta plantamus, tandiu eis aquam infundimus, quouſque ea in terra iam coaluiſſe videamus.*

Gregorius.

Tertia ratio. Cùm ea quæ ſunt fidei ſupra naturalem rationem efferantur, ſanè meliùs, & aptiùs probari non poſſunt, quàm per virtutes, ac teſtimonia, quæ omnem rationem naturalem excedant, cuiuſmodi ſunt miracula. Nam ſi quis mirum aliquid contra naturæ ordinem euenturum prædiceret, putà aut retrogradationem Solis, aut Lunæ receſſum, ac è veſtigio in huius rei probationem mortuum ad vitam reuocaret; ſanè hoc ipſo nos ad credendum compelleret, certiſſimè illud euenturum fore: neque enim aptiùs id nobis perſuadere poſſet. Ob hanc igitur cauſam in Chriſtiana Religione miracula neceſſaria fuiſſe iudicamus, vt fidem, quæ ſupra rationem naturalem eleuatur; ſigna & miracula, quæ rationem, ac naturam excellunt, conteſtarentur: cùm alioqui animus naturali rationi aſſuetus, ægrè ad eam amplexandam traheretur, immò & fidei ſine cœleſti teſtimonio repugnaret.

Qvarta ratio. Ad fidem in homine excitandam tria concurrunt, vt docet D. Thomas 2. 2. q. 6. Primum, cauſa ſuperior, nempe Deus fidei reuelator. Secundum, cauſa interior, nimirum homo aſſentiens. Tertium, cauſa exterior, videlicet miraculorum patratio. Ea namque quæ fidei ſunt, rationem, ac hominis captum ſuperant; quò fit, vt in hominis contemplationem nõ cadant; ſed Deo reuelante indigeant. Porrò hęc Dei reuelatio non ſufficit, niſi adſit pius ad credẽdum animus: neque enim Deus ad aſſentiendum cogit, aut vi aliqua ad fidem perſuadendam vtitur; atque ita intelligendus eſt D. Aug. cùm ait; Fidem eſſe in credentium voluntate, non vt Pelagius aliquando aſſeruit, initium fidei eſſe ex nobis; quandoquidem cùm fidei aſſentientes ſupra naturam eleuentur, hoc nobis ex ſupernaturali tãtùm principio, internùs voluntatem noſtram mouente, manare opus eſt: quare in Tolet. Concil. diſt. 45. de Iudæis dicitur. *Sicut homo proprij arbitrij voluntate periit, ſic vocante ſe gratia Dei propriæ mentis conuerſione quiſque credendo ſaluatur.* His tamen tertia accedit cauſa, ipſa ſcilicet miraculorum auctoritas, quæ idcirco neceſſaria eſt, quòd ea animus ad diuina capeſſenda æger, ad aſſentiendum promptus efficitur.

D. Thomas.

Auguſtinus.

Conc. Tolet.

His quintã addimus rationem ex ipſo miraculorum fine hauſtam. Nam cùm ex Auguſt. conſtet miracula à Deo tantùm fieri, vel ad ipſius gloriam declarandam, & ob publicam Eccleſiæ vtilitatẽ (vt ſuprà dictum fuit) quid quæſo, aut Deo glorioſius, aut homini optabilius contingẽre poteſt, quàm vt Dei maieſtatem, gloriam, potentiam, virtutem, excellentiſſimamque illius naturam, quæ per vera miracula nobis innoteſcit, homines agnoſcant? Quid hac Dei cognitione pretioſius; ſine qua hominem ſuo fine fruſtrari,

ac

ac brutis animantibus ſimilem effici neceſſe eſt? quam ſanè qui Diuinis miraculis eſt inſtructus, perfectam aſſequi poteſt. Quid verò Eccleſiæ, aut vtilius, aut commodius accidere vnquam potuit, quàm vt Deus veris miraculis fidem alioqui in hominum mentibus nutantem publicè confirmet? Certè ſi fidem Eccleſiæ neceſſariam eſſe exiſtimamus, quis ſigna, & miracula, quę fidei veritatem, ac Diuinitatem nobis approbant, neceſſariam eſſe non cenſeat?

Accedat ſexta ratio. Credendi leuitas, nō ſolùm ab hominibus, ſed etiam à Deo reprobatur, ipſa Scriptura teſte Eccleſiaſtici c. 19. *Qui citò credit, leuis corde eſt.* In humanis quidem rebus nimia credulitas leuis, ac imbecillis animi ſignum eſt; in Diuinis verò temeritate non vacat: cùm ſine ſufficienti teſtimonio hominibus Diuina annuntiantibus credendum non ſit: ex ea enim Hæreſes frequenter in populos erumpunt, & Diuina veritas ob leuem credulitatem neglecta, temerè deſeritur. Quapropter Deus neminē abſque ſufficienti teſtimonio ad credēdum adſtringit: quod ipſe Chriſtus teſtatur apud Ioannem cap. 15. *Si opera, ait, non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Hoc enim extraordinarium teſtimonium fuit, quod Chriſtus ad ſuæ doctrinæ confirmationem ſibi adhibuit. Et quamuis quòd ad Chriſti perſonam attinet, Iudæi Chriſto prædicante etiam ſine miraculis credere tenerentur. Cuius rei rationem reddit Toletus in c. 4. Ioann. Annot. 27. Nam Chriſtus cùm ſimul, & Deus, & homo eſſet, prædicando, ac docendo, non tantùm corporis aures, ac ſenſus mouebat, verùm & Diuino motu interiùs corda ad credendum excitabat; ita vt qui audiebant, neceſſarium ad credēdum auxilium haberent: attamen vt ſuo exemplo declararet, neminem abſque ſufficienti teſtimonio Diuini verbi diſſeminandi munus extraordinariè ſibi arripere debere: ac nullos huiuſmodi Miniſtros extraordinarios, atque heteroclitos abſque Diuino teſtimonio à populis eſſe recipiendos, ſigna ac miracula in extraordinariæ ſuæ miſſionis teſtificationem prodidit.

Eccleſiaſt. 19.

Ioan. 15.

Toletus.

Cvm igitur pij, ac probi viri ſine Diuino miraculorum reſtimonio verbi Miniſtris extraordinariè excitatis minimè credere teneantur; impij verò ſine iuſto Dei teſtimonio non credentes, incredulitatis iuſtam excuſationem habeant: ideircò ne pij temerè credant, aut impij legitimam ſuæ incredulitati excuſationem prætexant: neceſſe eſt, vt qui Miniſtri extraordinarij haberi volunt, legitimum Diuinorum miraculorum ſuę extraordinariæ miſſioni teſtimonium reddant.

Postrema tandem, ac potiſſima ratio eſt; idcirco neceſſaria eſſe miracula, vt per

A ea legitimum Dei verbum à non legitimo diſcerni poſſit. Quicunque enim nouam fidem, ac Religionem hominibus perſuadere volunt, iis neceſſe eſt, eam ex Dei verbo amplexandam proponere: ſiue illius originē repetamus, cùm primùm ab Apoſtolis in orbe prædicata fuit, ſiue cùm ea extincta (vt aduerſarij contendunt) denuò inſtauranda erat. Apoſtoli enim cùm ex Chriſti præcepto fidem per orbem diſſeminandam ſuſcepiſſent, id planè non alia, quàm Diuini verbi auctoritate præſtabant: quocirca Petrus, & Apoſtoli, cùm illis à Magiſtratibus templi fidei prædi-

B catio interdiceretur, reſponderunt, vt habetur Act. 5. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Neque vllus Hæreticorum vnquam fuit, qui cùm fidei, ac Religionis inſtaurationem ſibi aſcriberet, nullo Scripturarum teſtimonio adhibito ſibi tātùm credi poſtularet: teſtis eſt Hilarius ad Conſtantium Auguſtū. *Memento tamen* (ait) *neminem Hæreticorum eſſe, qui ſe nunc non ſecundum Scripturas prædicare ea, quibus blaſphemat, mentiatur.* Porrò vtroque tēpore miracula ad fidem perſuadendam neceſſaria eſſe perſpicuū eſt; Apoſtolis, imprimis cùm totus in Chriſtianam fidem orbis

C reluctaretur, nec Dei verbum eſſe crederet, quod ab illis diſſeminabatur, fidei verbum miraculorum teſtimonio illuſtrati opus fuit: vt eo fidem Dei verbo compararent.

Act. 5.

Hilarius.

Annon eadem fidei, ac Religionis inſtauratoribus neceſſitas imminet, cùm primùm mortuam fidē, & ab hominum animis auulſam, tediuiuam orbi inferre obtendunt? ita planè. Nam cùm ex noua tantummodò Scripturarum interpretatione, tanquam ex Dei verbo fidei ſuæ inſtaurationem excutiant; certè quiſquis ſanæ mentis iudicio præditus eſt, nouæ ac inauditę illi Scripturarum inter-

D pretationi reluctatur, nec eam Dei verbum eſſe facilè ſibi perſuadet, præſertim cùm à maiorum conſenſu diſcrepet, donec meliori teſtimonio eam illi perſuadeat. Quid illis in hoc fidei conflictu agendū ſupereſt? ad quod teſtimonium confugient, quo eam Scripturarum interpretationem legitimum Dei verbum eſſe certo perſuadeant? Planè nullum aliud præterquàm Apoſtolicum miraculorum reſtimonium illis ad ſuæ cauſæ defenſionem ſupereſt. Nam cùm hæc fidei controuerſia nulla alia ratione dirimi poſſit, nec alio reſtimonio legitimum Dei verbum à

E falſo diſcerni poſſit: hoc teſtimonium meritò ab aduerſariis exquirimus, quod cùm hactenus proferre non potuerint, meritò ſanè fidei, ac Religionis inſtaurationem ab ipſis confictam omnibus exſibilandam proponimus.

An miracula ad miſſionem ordinariam illuſtrandam ſint vtilia.

ARTICVLVS VI.

HÆRETICI, quibus ea ratione miracula inuiſa ſunt, quòd non Diuinam, ſed humanam tantùm, ſeu potiùs tartaream Satanæ Religionem colunt, cui Diuina omnia teſtimonia deſunt: cùm ſe Diuino miraculorum ſuffragio deſtitutos videant, ea nobis etiam ſuffurari contendunt: quò fit, vt ea non ſolùm ab extraordinaria Miniſtrorum Eccleſiæ miſſione, cui omni iure debentur, auellant, ſed ordinariæ quoque ſuperuacanea eſſe doceant: quem errorem tradit Caluinus in Præfat. Inſtitut. Magdeburgenſes in ſingulis centuriis, vbi Sanctorum miracula inuadunt. Hi verò D. Auguſtinum patronum ſibi acceſſunt, qui lib. de vera Relig. cap. 25. dixit aliquando. *Accepimus maiores noſtros eo gradu, quo à temporalibus ad æterna conſcendebatur, viſibilia miracula (non enim aliter poterant) ſequutos eſſe, per quos id actum eſt, vt neceſſaria iam poſteris non eſſent. Cùm enim Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa, atque fundata ſit, nec miracula illa in noſtra vſque tempora durare permiſſa ſunt, ne animus ſemper viſibilia quæreret: ac eorum conſuetudine humanum genus frigeſceret: nec iam nobis dubium eſſe debet, iis eſſe credendum, qui cùm ea prædicarent (quæ pauci aſſequuntur) ſe tamen ſequendos, tot prodigiis populis perſuadere potuerunt.* Hæc Auguſtinus. ex quo tandem deducunt, omnia miracula, poſt prima illa Apoſtolorum, Eccleſiæ ſuperuacanea eſſe; cùm verò nihil in Eccleſia à Deo ſuperuacaneum geratur, ea prorſus nulla eſſe, quæ in Catholicorum Eccleſia venditantur, ac conſequenter Dæmonum præſtigias euincere conantur.

Caluinus. Magdeburg. Auguſtinus.

AT miror, cur patronum ſibi Auguſtinum quærant, cùm potiùs hoſtem formidare deberent; neque enim Auguſtinus vel nulla, vel inutilia nunc in Eccleſia miracula eſſe indicat; ſed tantùm non neceſſaria eſſe docet: neque etiam vniuerſa non neceſſaria eſſe affirmat, ſed frequentia illa duntaxat, quæ ab Apoſtolis inter ipſa Eccleſiæ initia ad Chriſti Diuinitatem hominibus perſuadendam, fiebant. Quis Catholicorum id non cum Auguſtino fateatur? Quis priora illa miracula adeò vberrima, quæ naſcentem Eccleſiam, velut Domini agrum irrigabant, quò fœcundiores fidelium partus ederet, modò Eccleſia iam per totum orbem diffuſa, ac Chriſti fide vbique terrarum explicata neceſſaria eſſe exiſtimauit? Certè id omnes Catholici affirmant.

A PVER enim cùm primùm ambulare incipit, vehiculum ingreditur, eóq; adiuuatur, quo huc, atque illuc ferri poſſit. At ſi adultus homo ipſum vehiculum ingrederetur, non tam adiumento, quàm impedimento illi foret, quominus iter expeditiùs proſequeretur: ſic cùm paruula eſſet Eccleſia, miraculorum vehiculo indigebat, quò fides in hominum mentes incederet, ac per totum orbem diffundi valeret: ita Paulus 1. Cor. 3. teneris illis fidelibus tanquam paruulis miracula, velut lac propinabat, quibus fidem haurirent. *Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi.* At modò cùm adulta ſit Eccleſia non amplius priorum ſignorum vehiculo indiget, quo ad fidem feratur; neque illa in noſtra vſque tempora (vt Auguſtinus ait) durare permiſſa ſunt, ne animus ſemper, velut infantium lac viſibilia quæreret, ac eorum frequentia, & conſuetudine in fide meritò frigeſceret: quapropter ea ab adulta iam Eccleſia minimè neceſſariò exigenda ſunt.

1. Cor. 3.

B

AT ſi quiſpiam ab Auguſtino percontaretur, num ea intermortuæ, ac denuò renaſcenti Eccleſiæ neceſſaria ſint, id procul-

C dubio affirmaret: cùm renaſcens Eccleſia adhuc infans, ac paruula ſit, nec dum per totum orbem ſit diffuſa, quò fit, vt vehiculo illo adhuc illi opus ſit, ac lacte, non ſolido tibo: ab iis igitur duntaxat neceſſariò miracula poſtulanda ſunt, qui renaſcentem, ac paruulam Eccleſiam nuper ſe excitaſſe iactant: cui priſca illa Apoſtolorum miracula penitus antiquata ſunt. At nos, qui priorem, ac grandæuam Eccleſiam incolimus, quæ Apoſtolorum miraculis olim cumulatè fundata, ac confirmata fuit: modò quidem miracula minimè neceſſaria eſſe cum

D Auguſtino ſentimus; cùm fides altas in Chriſtianorum mentibus radices egerit: at inutilia eſſe, quæ quotidie in Eccleſia fiunt, omnino negamus. Cùm ea cùm ad veram Religionem aduersùs Hæreticos confirmandam, tum ad ordinariam miſſionem, quæ ab Eccleſia manat, illuſtrandam, quamplurimùm ſint proficua.

PORRO hanc eſſe Diui Auguſtini ſententiam, ipſemet Auguſtinus, vt omnem anſam aduerſariis calumniandi auferret, explicat Retract. libr. 1. cap. 13. *Verum hoc qui-*

Auguſtinus.

E *dem eſt* (ait) *non enim huc uſque, cùm manus imponitur baptizatis, Spiritus ſanctus illis ſic datur, vt linguis loquantur omnium gentium: nec nunc ad vmbram tranſeuntium prædicatorum Chriſti infirmi ſanantur: & ſi qua talia facta ſunt, quæ poſtea ceſſaſſe manifeſtum eſt; ſed non ſic accipiendum eſt, quod dixi; vt nunc in Chriſti nomine fieri miracula nulla credantur: nam ego ipſe quando librum iſtum ſcripſi, ad Mediolanenſium corpora Martyrum in eadem ciuitate cæ-*

cum

cum illuminatum fuiſſe iampridem nouerant, & A
alia nonnulla, qualia tam multa etiam iſtis temporibus fiunt, vt neque omnia cognoſcere, neque cognita enumerare poſſimus. Videant igitur aduerſarij, quàm perperam Auguſtinum citent, qui apertè cum illis pugnat. *Auguſtin.* Cæterùm cùm Auguſtini temporibus Eccleſia iam per Orbem diffuſa, nulla amplius ad credendum miracula neceſſaria eſſent, quò tot ſigna, quæ ab eo commemorantur ſua tempeſtate accidiſſe, ſpectaſſe credendum eſt? num ea quis ſuperuacanea, ac inutilia audeat aſſerere? aut Deum quicquam fruſtrà operati cenſendum eſt? Certè aduerſarios in his anguſtiis verſari neceſſe eſt, vt vel antiquam Auguſtini, B Ambroſij, Chryſoſtomi, ac cæterorum Hiſtoriographorum, qui de ſuorum temporum miraculis ſcripſerunt, fidem conuellant; quo ſanè ſe toti antiquitati iniurios reddunt, quibus illud reſponderi poſſet, quod olim Auguſtinus Gentilibus negantibus noſtrorum miraculorum hiſtorias reſpondit lib. 10. de Ciuit. Dei cap. 18. *Auguſtin.* *An dicet aliquis, iſta falſa eſſe miracula, nec fuiſſe facta, ſed mendaciter ſcripta? Quiſquis hoc dicit, negat omnino vllis literis eſſe credendũ.* Vel ſanè fateri coguntur illa ſapientiſſimo Dei conſilio miracula fieri, vt ad Eccleſiæ fidem tum confirmandam, aduersùs Hæreticorum errores, tum illuſtrandam, vt à nefariis ſectis diſcerni poſſit, vtilia eſſe decernat: vt hinc tandem perſpicuum ſit, eos tantùm legitimè à Deo miſſos eſſe, qui in ea Religione, & Eccleſia degunt, quæ diuino miraculorum teſtimonio fulget.

A T ſatis mirari nequeo, aduerſarios, qui nihil affirmandum, nihil negandum eſſe, niſi Scriptura teſte tam obnixè defendunt, vt nihil niſi purum Dei verbum in decernendis rebus fidei recipi velint, cùm miracula, quæ ipſa Scriptura teſte probata accepimus, iam D nunc in Eccleſia finem accepiſſe contendũt, nullum prorſus ex Scripturis ad id probandum teſtimonium proferre: an non grauiſſima res eſt de qua agitur, quæ Scripturarum confirmationem iure expetat? Planè cùm antiquum Dei teſtimonium à Scripturis confirmatum, cui olim Eccleſia innixa fuit, iam modò omninò euerſum, atque antiquatum oſtendere volunt, quid eſt, quòd ſententiam ſuam diuino aliquo teſtimonio non roborant; quò iis tutò credi poſſit? Si vniuerſas, quæ in Chriſtiana Religione emergunt, quæſtiones ſolo Bibliorum textu dirimendas eſſe E docent; vnde nobis Biblicum textum exerunt, quo definitum eſſe colligant admirabilior hæc Dei opera ceſſaſſe? Certè cùm nulla Scriptura teſte probari poſſint miracula iampridem in Eccleſia expiraſſe; hic illorum fidem exquirimus, agnoſcántq; nullam nos ipſis iniuriam irrogare, ſi ex eorum ſententia calumniatores illos euincimus, qui in ſuſcepta cauſæ defenſione deficiunt.

S E D quoniam id nobis nunquam propoſitum fuit, vt falſa aduerſariorum ſententia veram noſtram euincamus: veritati enim ſua teſtimonia non deſunt, quibus ea perſpicua ſit: neque nos adeò incertam cauſam defendimus, quæ ob rationum egeſtatem falſæ aduerſariorum ſententiæ patrocinio egeat. Certè ex Auguſtino, quem ſibi Patronum elegerant, apertè demõſtrauimus, priora illa tantùm miracula, quæ Eccleſiæ ortum comitata ſunt, expiraſſe: neq; ea modò poſt Eccleſiæ propagationem neceſſaria eſſe: ſed quid tum? ſi nulla omnino miracula neceſſaria ſint (vt hoc illis demus, quod fortè optimo iure illis negari poſſet, cùm nonnullæ Orbis partes adhuc Euangelium ignorent, quibus nulla omnino ad illas Chriſti fide imbuendas neceſſaria eſſe miracula effari non auderem) num idcirco omnia miracula expirarunt? Omnium quidem neceſſitas, ſed non omnium vtilitas in Eccleſia expirauit: niſi in eam ſententiam fortè incidant, vt nihil vtile eſſe velint, niſi quod neceſſarium, quæ meritò ab omnibus ſapientibus reprobatur: cùm pleraque tum Deus, C tum natura vtilia moliantur, quæ minimè neceſſaria ſunt: nam inter vtilia corporis bona, quæ neceſſaria non ſunt, opes, pulchritudo, voluptates, honores, rerum copia annumerantur. Præterea & inter animi bona, totum temporalium abdicatio, carnis afflictiones, voluntaria abſtinentia, cœlibatus, ſubiectio ſpontanea vtilia quidem ſunt, ac perfectiora virtutum opera; ad ea tamen nulla neceſſitate aſtringimur. Cùm igitur rei vtilitas à neceſſitate diſiuncta ſit, perſpicuum eſt, miraculorum neceſſitate ſublata, eorum vtilitatem non interire, ſed in Eccleſia adhuc ſuperſtitem manere poſſe, quod ſanè res ipſa loquitur: nam miracula, quæ paſſim fiunt in Eccleſia, cùm neceſſaria non ſint, eidem tamen vtilia eſſe nemo ignorat.

E X his igitur primùm diſcant aduerſarij, miracula, quæ ad Eccleſiæ propagationem olim neceſſaria fuerunt, ſola ceſſaſſe, quæ verò fidelium vtilitati, ac conſolationi conferunt, perpetua in Eccleſia eſſe debere. *Matth. 17.* Id affirmat Chriſtus ipſe, tum Matth. 17. cùm fidei etiam inſtar grani ſinapis exiguæ magna quæque miracula pollicetur. *Ioann. 15.* Tum Ioan. 15. cùm ad vniuerſa obtinenda, quæ ab eo petierint, diuino iureiurando fideles certiſſimos reddit. *1. Cor. 12.* At apertè id Paulus teſtatur 1. Cor. 12. cùm inter Spiritus ſancti chariſmata, quę Eccleſiæ perpetuò à Deo collata ſunt, miraculorum donum enumerat. *Alij quidem* (ait) *per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, alij operatio virtutum.* Quare ſi ſapientiæ, ac ſcien

ſcientiæ ſermo,ſi fides ex Spiritus ſancti dono Eccleſiã perpetuò comitari debet: quidni & gratia ſanitatum,& operario virtutum hoc ipſum aſſequi debent; quæ ab eodem ſpiritu manant? Neque obſtat, quòd Paulus inter hæc linguarum donum recenſeat, quod nũc videtur in Eccleſia expiraſſe: nam tametſi illud carens ceſſauerit, quòd ad Gentilium vocationem, ad quam olim inſtitutum fuerat, amplius neceſſarium non eſt. Id tamen etiam nũc perfectiùs in Eccleſia manet, cùm Eccleſia per totum orbem diffuſa omnium populorum linguis loquitur, atque eodem Dei Spiritu operante,Chriſti fidem omnium linguis prædicat,cùm vbique fideles ſint,qui Chriſtianam Religionem colunt.

Cæterum miraculorum donum perpetuò in Eccleſia multis de cauſis aſſeruari iam antea demonſtratum fuit, cùm de miraculorum fine ageremus. Quædam enim tantùm ad Dei gloriam tendunt,qualia ſunt, quæ illius Diuinitatem, vel potentiam hominibus inſinuant. Hac ratione Deus tot ſigna in Ægypto patrauit, vt in iis ſeipſum glorificaret,ac Deum oſtenderet (vt aliàs dictum fuit) quamobrem cùm Dei gloria, ac maieſtas ſemper in Eccleſia affulgere debeat; atque eam non ſemel, vel dæmonum præſtigiis,vel hominum impietate proſcindi,ac labefactari contingat, ea etiam perpetuo Diuinorum miraculorum ſplendore indiget, quo reſarciatur,ac illuſtretur.

Qvædam verò ad fidei, ac Religionis commendationem fiunt, vt iis infideles, ac Hæretici ad veræ Religionis ſinum reuocentur. Atque hac ratione Paulus ait, ſigna data eſſe infidelibus. Nã cùm hac via olim Deus Gentiles à ſimulachrorum cultu ad fidem vocauerit, eadem planè, & Hæreticos à fide aberrantes ab erroribus reuocare ſolet, vt quos ſana Scripturarum interpretatio,atque Eccleſiæ doctrina ad veram,rum fidem, tum Religionem pertrahere non valent, ſaltem Diuina miracula compellant.Hinc cùm hæreſes, quandiu Eccleſia ſoſpes erit, illam comitari debeant,vt teſtis eſt Paulus 1.Cor.11. *Oportet & hæreſes eſſe*,&c.Neque vnquam Hæreticorum zizania ab Eccleſiæ agro, ad extremam vſque orbis meſſem auellenda ſint, planè conſtat miracula in Eccleſia nunquam defutura eſſe, quibus hæreſes à vera Chriſti doctrina diſcerni poſſint, & Hæretici ad veram Eccleſiæ fidem reuocari.

1.Cor.11.

Alia quoque miracula ad Sanctorum, tum pietatem,tum gloriam illuſtrãdam quotidie patrantur, quæ idcirco perpetuo in Eccleſia eſſe debent,quòd ea perpetua, ac nunquam defutura piorum virorum ſanctimonia exornanda ſit, vt auctor eſt Paulus ad Epheſ.4. *Et quoſdam quidem dedit*, &c. *in conſummationem Sanctorum*,&c.

Epheſ.4.

A Præterea, & ad fideles in ea fide,ac Religione ſtabiliendos, ac confirmandos, quam ab initio acceperunt, miracula nunc quoque ſæpe à Deo exhiberi exploratum eſt; præſertim cùm Hæreſum tempeſtas ingruit, qua imbecilles frequẽter commoueri ſolẽt, & multorum naufragium formidatur. Hinc enim factum eſt, vt non pauca ad Crucis ſignaculum;plura ad ſacrarum imaginum cultum; plurima ad Sanctorum inuocationem; innumera ad Euchariſtiæ Sacramentum in dies miracula cernantur;vt fideles in ea dogmatum fide,eò magis fixi, ac ſtabiles conſi-B ſtant,quò acriùs ab Hæreticis eam oppugnari vident.Atque huc ſpectat, quod ſcribit D. Diuus Ambroſius ſerm.91. de SS.Geruaſ. & Prot. *Quæro hic vtrùm mihi an Sanctis Martyribus inuideant?ſi mihi, nunquid à me aliquæ virtutes fiunt?nunquid meo opere,meo nomine?cur igitur mihi inuident,quod meum non eſt? Si Martyribus (reſtat enim vt ſi mihi non inuideant, Martyribus inuidere videantur) oſtendant alterius fidei fuiſſe Martyres, quàm ipſi credunt: non enim aliter eorum operibus inuiderent,niſi fidem in iis fuiſſe eam quam non habent,iudicarent. Fidem illam maiorum traditione firmatam, quam Dæmones ipſi negare* C *non poſſunt,ſed Arriani negant.* Videant ex Ambroſio Martyrum miracula eò tendere, vt homines in ea fide confirment, quam Martyres coluiſſe non ignorant; atque eam ſemper Hæreticorum fuiſſe naturam,vt miraculis inuideant.

Ambroſius.

At ſi Ambroſius illud iuſtiſſimè Arrianis exprobat, quos à Martyrum fide idcirco extraneos eſſe iudicat, quòd illorum miracula inficiarentur:neque enim(vt optimè idẽ ratiocinatur) Arriani Martyrum miracula inficiarentur, ſi eandem cum ipſis fidem colerent, quæ illorum miraculis confirmaretur. D Quis nos improbitatis accuſet, ſi Lutheranos,ac Caluiniſtas à vera Martyrum,ac Sanctorum fide,ac Religione extorres eſſe dicamus, qui tot Diuinorum miraculorum, quibus ſuam fidem magis, ac magis nobis teſtatam relinquunt, apertos ſe hoſtes profitẽtur.

Fateor quidem,hæc miracula,quę vel ad fidei confirmationem, vel ad Sanctorum gloriam declarandam fiunt, non adeò neceſſaria eſſe, vt ſine iis Eccleſia tuta eſſe non poſſet: at ea omnino è medio propterea eſſe tollenda,quòd neceſſaria non ſint,apertè nego: cùm & Eccleſiæ ſummopere vtilia, ac E quodammodo etiam neceſſaria eſſe ſoleant, tum ad imbecilles in vera fidei doctrina confirmandos,tum etiam ad Hæreticos ab erroribus reuocandos. Quid? an Dei potentiam, ac benignitatem intra ſolius neceſſitatis terminos occludere volunt;vt tunc tantummodo miracula exhibeat, cùm neceſſaria ſunt, nullo modò cùm vtilia?Quòd ſi plurimas in mortalium ſolatium, duntaxat Deus rerum naturas

naturas condidit, pleraque etiam delectabilia tuetur, quamplurima vtilia, quæ hominibus minimè neceſſaria ſunt, vt in rerum adminiſtratione magnificentiſſimus, ac liberaliſſimus appateat: quid in Eccleſię gubernatione illum præſtare cenſendum eſt? An non omnes illius bonitatis, ac benignitatis theſauros ibi effundi æquum eſt, vnde ampliſſimam diuinæ maieſtatis, ac gloriæ manifeſtationem expectat?

Hinc tot ad fidelium duntaxat conſolationem miracula patrata legimus. Ioſue Solem in medio cœlo conſiſtere iuſſit, vt inchoatam de hoſtibus victoriam proſequeretur. Nubes diurno tempore Iſraëlitico populo ad illius tantùm ſolatium ſe comitem in deſerto præbuit. Petrus Tabitham iam vita defunctam in pauperum leuamen à mortuis excitauit: neque vlli dubium eſſe poteſt, Dei benignitatem, quæ nullis terminis comprehenditur, plerunque etiam vltrò non rogatam in amicorum conſolationem potentiam ſuam copioſè effundere, quod olim Heliſæo declaratum fuit, cùm obſeſſa à Rege Syriæ ciuitate Dothan, cuius tunc incola erat, circunſtantibus vndiq; hoſtium copiis, & Prophetæ vim inferre conantibus; Deus equites, ac igneos currus in Heliſæi circuitum immiſit, ac hoſtium phalangas illius verbo cœcitate percuſſit. Quòd verò in Heliſæi gratiam Deus ſemel præſtitit, id frequentiſſimè modò Chriſtus erga amicos ſuos declarat, quibus vel ſæpiſſimè apparet, vel Angelos, ac ſanctos conſolatores mittit, vel cœleſtes citharœdos, quò defatigatos illorum animos recreet, è cœlo deſtinat: ac miranda quæque ad illorum vota operatur, ac ne pluribus immoremur; nullam eorum petitionem vacuam, nullum irritum votum eſſe patitur, vt veriſſimum eſſe probet, quod olim prænunciauit Dauid. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum*, ac præterea. *Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.* Et quod ipſe pollicitus eſt Io. 16. cùm ait. *Amen, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Cùm igitur iuſti, qui Dei voluntatem norunt, atq; exactè perficiunt, cuncta ſe obtinere confidant, quæ à Deo poſtulāt; ſanè parum intereſt, an ea neceſſaria ſint, vel tantùm vtilia; an magna ſint, vel parua; cùm nullo diſcrimine Deus ad eorum ſuffragia miracula efficiat.

Pſalm. 33.

Ioann. 16.

Postremò ad ordinariam Eccleſiæ miſſionem approbandam maximè miracula prodeſſe, tam ob graſſantes hæreſes, quæ illam ſibi arrogare ſtudent, quàm propter ampliorem veræ Religionis demonſtrationem, nemo iure negare poteſt: nam licèt conſtituta ſemel Eccleſia, ac legitima miniſtrorum propagatione ſibi inuicem ſuccedente, haud opus ſit aliud miraculorū teſtimoniū exquirere, prę ter antiqua illa Chriſti, & Apoſtolorum miracula, quibus olim Eccleſia fundata fuit, ac Euangelica doctrina, nec non legitima Miniſtrorum miſſio conteſtata: cùm tamen hæreſes vndiq; ingruunt, ac veram Eccleſiam ſub Religionis prætextu (quoad fieri poteſt) deuaſtant: tunc miracula ad vacillantes in fide confirmandos, ac frigidos fidelium animos ardentiori fidei zelo inflammandos, vtiliſſima iudicantur. Hunc ſiquidem antiquum Dei morem eſſe obſeruatum fuit, vt cùm aduersùs præcipua quædam fidei dogmata bellum ab Hæreticis intentaretur; is ingentia ſemper ſigna demonſtrauerit, quibus & collabeſcentes animos erigeret, & antiquam fidem in hominum mentibus nutantem confirmaret: quibus tandem ordinariam Eccleſiæ miſsionem velut legitimam, ac nullo vnquam prætextu immutandam ab inani, ac temerario ſectarum curſu diſcerneret.

Impugnabant quondam Ambroſij, & Auguſtini tempeſtate, tam Arriani, quàm cæteri illius temporis Hæretici Eccleſiaſticum dogma de veneratione Sanctorū, quos nunc quoque Lutherani, ac Caluiniſtæ imitantur. Quid Deus? Latentia diu Sanctorum Martyrum Geruaſij, & Prothaſij corpora Ambroſio reuelat; quæri iubet, locum indicat. Humo altè defoſſa corpora ſummo prodigio velut recenti ſanguine perfuſa, ac rubicunda cunctis apparent, ac tot, támque ingentia ad illorum inuocationem ſigna patrantur, vt hæreſis penitus extingui potuiſſet; ſi Hæreticorum animi Dæmonibus ipſis obſtinatiores illis credere nō renuiſſent. Audiant quid Ambroſius tomo 3. tractat. 3. de Sanctis Geruaſio, & Prothaſio ſcripſerit. *Cedit Diabolus plagis* (ait) *& adhuc cedere neſciunt Arriani, quanta perpeſsi ſunt, & quemadmodum Pharao malis ſuis indurantur: Dicebat diabolus* (*vt ſcriptum legimus*) *ſcio te qui ſis: tu es Filius* Dei *viui.* Dicebant *Iudæi. Neſcimus quis ſit.* Dicebant *hodie, & ſuperiori die, vel nocte dæmones. Scimus quia Martyres eſtis. Et Arriani dicunt, neſcimus, nolumus intelligere, nolumus credere.* Dicunt *Martyribus* Dæmones. *Veniſtis perdere nos. Arriani dicunt. Non ſunt* Dæmonum *vera tormenta, ſed ficta, & compoſita ludibria. Quid illud, quòd ita agitari eos videmus, quibus manus imponitur? vbi locus fraudi eſt? vbi ſuſpicio ſimulandi? Sed non ego ad ſuffragium Martyrum vſurpo vocem Dæmoniorum. Beneficiis ſuis ſacra paſsio comprobetur. Habet Iudices, ſed purgatos: habet teſtes, ſed abſolutos. Melior vox eſt, quam ſanitas loquitur eorū, qui debiles aduenerunt: melior vox eſt, quam ſanguis emittit: habet enim ſanguis vocem canoram, quæ de terris ad cælum peruenit.* Hæc, & alia diſertè Ambroſius, quem ſequutus Auguſtin. lib. 1. Retract. cap. 13. horum miraculorum

Ambroſius.

Auguſtinus.

reſtem

Digitized by Google

teſtem ſe declarat. Hæc autē haud aliò tendere viſa ſunt, quàm vt ſacrum dogma cui Hæretici inſultabant, altiùs in fidelium animis confirmaretur: iiſque miraculis probaretur illos legitimè à Deo velut fidei teſtes miſſos fuiſſe, ac proinde eorum fidem, ac Religionem tutò amplectendam fore, qui Sanctorum venerationem velut ſacram amplecterentur, & quorum dogmata tot miraculorum teſtimonia illuſtrarent.

Gregorius.

ILLVD namque eſt veri miraculi munus teſte Greg. hom. 15. ſuper Ezechiel. vt nullo modo otioſum ſit, ſed ſemper veram fidem, ac Religionem teſtetur: lubeat ipſum audire. B *Hi itaque* (inquit) *quàm vera de Deo dixerint, teſtantur miracula; quia talia per illum non facerent, niſi vera de illo narrarent. Et quàm pij, quàm humiles, quàm benigni extiterint, eorum teſtantur operationes. Si igitur de fide tentamur, quam ex illorum prædicatione concepimus, loquentium miracula conſpicimus; & in fide, quam ab eis accepimus, confirmamur: quid ergo illorum miracula, niſi ipſa ſunt noſtra propugnacula?*

IAM verò quòd ad vnum hoc Catholicū dogma de veneratione, ac inuocatione Sanctorum confirmandum, Deus miracula exhibuit; hinc planè diſcimus, eum pleraq; alia, C tum ad imaginum cultum, tum ad Euchariſtiæ Sacramentum, tum ad crucis ſignaculū, ac alia dogmata, quæ ab Hæreticis impugnātur, confirmanda ſæpiſſimè patraſſe: quæ noſtra hac etiam tempeſtate, iiſdem tum à Luthero, tum à Caluino hęreſibus denuò ab inferis excitatis, frequentiſſima ſunt, vt tertio libro demonſtrabimus.

ACCEDAT, quòd his etiam miraculis vera Religio in dies illuſtrior redditur, & aduerſùs Hæreticorum ſectas magis quotidie roboratur, Deo Opt. Max. è cœlo contra eas miraculis pugnāte. Et quidem inter alia, quæ D veram Religionem homini perſpicuam reddunt, & Catholicum animum in auita, ac orthodoxa fide confirmant, haud poſtremum eſt miraculorum maieſtas; vt olim Auguſtinus docuit cont. Epiſt. fundam. cap. 4. *Multa ſunt* (inquit) *quæ me iuſtiſſimè tenent in Eccleſiæ Catholicæ gremio: tenet conſenſio populorum, & gentiū: tenet auctoritas miraculis inchoata:* illius quippe fulgore adeò vera Religio illuſtratur, vt illi aptiſſimè accommodata videantur Iſaiæ verba c. 60. *Surge, illuminare Ieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt; quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos;* E *ſuper te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur, & ambulabunt gentes in lumine tuo.* Quàm enim perſpicuè his verbis Eſaias veram Chriſti Eccleſiam, miraculorum vndiq; luce affulgētem deſcripſerit, nullo teſte opus eſt iis, qui Patrum teſtimonio Eccleſiam hîc à vate Ieruſalem nuncupari non ignorant, (vt alias oſtendimus) qui hîc & ſurgentem

Iſai. 60.

A Eccleſiæ infantiam, & prouectiorē illius ſtatum miraculorum gloria nitentem ſignificari volunt. Quæ enim illuſtrior Ieruſalem, quàm ea, quam non ex calce, & lapidibus, ſed auro & gemmis compactam, nimirum ex hominibus Diuino lauacro ablutis collectam, è cœlo deſcendentem Ioannes aſpexit. Apoc. 21. Hanc Chriſti Eccleſiam eſſe, hac veram fidelium Religionem inſinuare, ex communiori Catholicorum ſentētia ſuperiùs oſtendimus: neq; enim ſi de ſuperna Ieruſalem ageretur, deſcendentem; ſed potiùs aſcendentem dixiſſet Apoſtolus: neque ea vxor Agni eſſe B diceretur, quæ iuxta Pauli ſententiam, militantem potiùs, quàm triumphantem Eccleſiam indicat: demum cùm apud Prophetas de noua Ieruſalem ædificanda ſit mentio, ea communiter à Patribus ad Eccleſiam militantem transfertur.

Gloſ. interlin.
Gloſ. ordin.
Lyranus.
Apoc. 21.

ILLVMINATVR igitur hæc noua Ieruſalem; illuſtratur vera Chriſti Religio nouæ lucis aduentu: Chriſtus ſiquidem vera illius lux eſt, ac indeficiens lucerna, quæ illuminat omnem hominem venientem in hūc mundum, & perpetua fide, ac veritate Eccleſiam ſponſam illuſtrat: quò ſit, vt gloria Do- C mini, gloria miraculorum, qua Dei gloria hominibus panditur. qua illius maieſtas, virtus, Diuinitas glorioſè extollitur, qua tandem Deus inter homines glorioſus redditur, velut cœleſte ornamentum, ac Diuinum quoddam monile, illi à ſponſo Chriſto donatum, ſuper illam effulgeat.

SED quid eſt, quòd tenebræ terras operiunt, & caligine populi circumuoluuntur, cū ſola Ieruſalem hac Domini gloria in ea rutilante fulgeat, id planè affatu, non tam mirabile, quàm miſerabile eſt: quandoquidem tot ſectas hæreſum tenebris ſepultas, tot populos D errorum caligine reſperſos oculis (haud ſanè ſiccis) intuemur, quibus nec vnica miraculi lux apparet, quæ & veræ fidei certiores facere, atque in ea tutos, ac confirmatos reddere valeat. Cùm tamen hæc miraculorum Domini gloria, hic ſupernorum ſignorum fulgor adeò Catholicam Religionem impleat, rapiat, illuſtret, abſorbeat; vt non ſecus, quàm Ieſſe regio (Ægypto denſiſſimis vndique tenebris vallata) eo populi Dei ſedes eſſe agnoſcebatur, quòd ſola clariſſima luce perfunderetur. Ita vera, ac Catholica Religio inde perſpicua fiat, atque hi duntaxat ad Dei popu- E lum pertinere agnoſcantur, qui cæteris tenebrarum caligine obtectis inter clariſſimos miraculorum ſplendores verſantur.

PORRO id tam certum, tamque firmum apud omnes Catholicos fuit, vt Richardus Victorinus lib. 1. de Trinit. cap. 2. feruentiori ſpiritus libertate fretus eò progrediatur, vt dicat. *Domine ſi error eſt, quod credimus, à te decepti ſumus; iſta enim in nobis iis ſignis, & prodigiis*

Richard. Victor.

confir

confirmata ſunt, quæ non niſi à te fieri potuerunt. A Mira planè feruidi animi libertas, quæ non aliunde, quàm ab ampliſſimo huius veritatis fonte oriri putanda eſt. Tam enim efficax illa perſuaſio eſt, quæ ex veris miraculis oritur, vt nemo eam fidem, ac Religionem amplecti formidet, quam Diuinis hiſce teſtimoniis confirmatam intuetur. Quod Scripturarum exemplis demonſtrati poteſt. Nam Naaman ille Gentilis, qui grauiſſima lepra laborabat, cùm primùm ſe ab Eliſæo diuinitùs ſanatum aſpexit, ad Deum mox conuerſus. 4.Reg.5. *Verè ſcio* (ait) *quòd non ſit alius Deus in vniuerſa terra, niſi tantùm in Iſraël.* Quo facto etiam Eliſæo ſpopondit ſe nulli niſi Deo B Iſraël deinceps ſacra ſacturum, quamuis ad id vſque tempus Diuinis honoribus ſuorum maiorum idola proſequutus fuiſſet, quæ mira animi mutatio ab vno tantummodò miraculo habuit initium.

Præterea cùm Dei populus in ſumma quadam animi peruerſitate, ac morum prauitate verſaretur, vt etiam Baal Diuinum exhiberet honorem; ſanctiſſimus Elias bouem in fruſta conciſum, ac ſuper ingentem ſtruem lignorum in altari collocatum, cùm tanta aquarum copia perfudiſſet, vt & C ligna, & altare, & ſacrificium aquis vndique circundaretur; ac Propheta orante ignis deſcendiſſet de cœlo, & voraſſet holocauſtum, & ligna, & lapides, ipſum quoque puluerem, & aquam, quæ erat in aquæductu lambiſſet. Eo miraculo conſpecto protinus populus cecidit in faciem ſuam, vt habetur 3.Reg.18. 3.Reg.18.& ait, *Dominus ipſe eſt Deus.* Atque illud miraculum nullis aliis rationibus, aut perſuaſionibus adhibitis ſatis fuit ad illorum animos à falſo Deorum cultu ad veram Dei Religionem reuocandos.

Nec inſigne illud miraculum prætereundum eſt, in Babylonica fornace à Deo Optim. Maxim. editum: quod ſanè ita efficax fuit, vt cùm iniquus Rex tres pueros in fornacem immiſſos, nequaquam lædi, ac ab exurgentibus flammis comburi aſpexiſſet, mox ad Dei fidem conſcenderit, & Diuinis literis atteſtantibus ita edixerit. Daniel.3. *Omnis populus, & tribus, & lingua, quæcunque fuerit loquuta blaſphemiam contra Deum Sydrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat; & domus eius vaſtetur: neque enim eſt alius Deus; qui poſſit ita ſaluare.* Tantæ quippe virtutis vnum illud miraculum fuit, vt infidelem Regis animum E immutare, atque ad Dei fidem transferre potuerit.

Denique hoc antiquum ſemper Dei conſilium fuit, vt non modò veram fidem, ac Religionem miraculis nobis teſtatam relinqueret; ſed etiam miniſtros à ſe legitimè miſſos hoc cœleſti teſtimonio probaret: vt perſpicuum eſt Matth. 11. cùm Ioannes legatos diſcipulos ad Chriſtum deſtinaſſet, vt ab eo num Meſſias eſſet, ſciſcitarentur; illis verbis. *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Matt.11. illos ad miraculorum teſtimoniũ prouocat. *Euntes* (inquit) *renunciate Ioanni, quæ audiſtis, & vidiſtis, cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt.* Neque enim alia præterquàm miraculorum lingua Chriſtus ſe à Deo Meſſiam, ac humani generis Redemptorem miſſum eſſe teſtari voluit, vt nullatenus de ipſius miſſione dubitarent, quam tot ſignis teſtibus approbatam viderent.

Ad hæc cùm Ioannes præclariſſimum illud de Chriſto teſtimonium tuliſſet. Ioan.1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mũdi: hic eſt de quo dicebam. Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Quod tametſi à Propheta, ac pluſquam Propheta, tum viro ſanctiſſimo, ac omni exceptione maiori profectum eſſet, quod integram de illo fidem facere poſſet, Chriſtus tamen illi miraculorum teſtimonium prætulit. Ioan.5. *Ego* (inquit) *habeo teſtimonium maius Ioanne: opera enim, quæ dedit mihi Pater, vt perficiam ea, ipſa opera, quæ ego facio, ipſa teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.* Neque id ſanè fruſtra: nam cùm homines lingua, ac verborum ſtrepitu teſtimonium proferre ſoleant, id Deus miraculorum ſigno præſtat, quibus cùm tanquam lingua vtatur ad fidei, ac legitimæ miſſionis veritatem confirmandam, nulli dubium eſt, iis tanto ampliorem fidem adhibendam eſſe, quantò magis Diuinam teſtificationem nobis perſpectam reddunt.

Hac etiam ratione proteruos, ac infideles Iudæorum animos prouocat Ioan. 10. Ioan.10. *Si non facio* (inquit) *opera Patris mei, nolite credere mihi:* D *ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite.* Nulla enim ratione tergiuerſari poſſunt, aut fidem recuſare ij, quibus aut in oculis miraculorum luce fides illuſtratur, aut ab iis illuſtratam audiunt, qui teſtes omni exceptione maiores ab omnibus habentur. Nam ſicut imbecillis, ac leuioris animi notam ij effugere non valent, qui cùm in grauiſſimis fidei rebus verſentur, quę ſummum conſilium expetunt, nullo Dei teſtimonio freti nouatoribus facilè credunt: ita ſummum ſuperbiæ, ac infidelitatis genus illorum eſſe exiſtimandum eſt, qui cùm fidem clariſſimis miraculorum atteſtationibus comprobatam aut viderint, aut audierint, illam tamen proteruo nimis animi ſenſu, ac efferata in Deum perfidia impugnare ſtudent. Adeò namque efficax Dei verbum eſt verum miraculum, vt eo viſo, aut audito, protinus bene affectus animus ad credendum aſſurgat; neque vlla ratione iis repugnare audeat, quæ cœleſti teſtimonio confirmari cernit.

Auguſtinus. Hinc Auguſt. lib. 22. de Ciu. Dei cap.7. *Concurrebant* (inquit) *oſtenſa virtutum, & perſuadebatur veritas noua conſuetudini, non contraria rationi, donec orbis terræ, qui perſequebatur furore, proſequeretur fide.* Duo ſiquidem concurrere debent, vt fidei, ac Religionis veritas hominibus perſuaderi poſſit; & ſignorum oſtenſio,& animus piè affectus. Vera etenim ſigna Diuinæ virtutis operantis indicia ſunt, quæ cùm fallere non poſſint, aut mendacio adſtipulari,fidei,ac Religionis veritatẽ indubitanter affirmant. Atqui ea ſola per ſe ad perſuadendum non ſufficiunt, ſi deſit animus piè affectus.Signa enim vidit Nabuchodonoſor; maiora, atque ampliora vidit Pharao: ille quidem in ipſis Deum & agnoſcit, & glorificat,hic verò illis deterior, ac infidelior efficitur. At quæ huius diuerſitatis cauſa eſſe poteſt, vt ſigna vni ad fidem proſint, alteri verò perfidiam augeant? Equidem eam ſolam agnoſcimus, quòd cùm ille animum piè affectum gereret, oblata ſigna non renuit:hic contrà cùm animo malè afficeretur, ſignis aduerſari cœpit,ac fidei mẽtem occludit: quò fit, vt ſigna quidem fidei, ac Religionis veritatem affirmare, animum autem immutare non poſſint, ſi erga fidem malè affectus fuerit. His tamen ſimul concurrentibus fidei, ac Religionis veritatem perſuadere haud difficile erit: præſertim cùm tanta ſit miraculorum vis, vt & ipſos quandoque rebelles animos in ſui admirationem allectos, ad fidem compellat. Nam cùm illud certiſſimum ſit, hominem ratione præditum naturaliter ea, quæ veritatis ſunt, ſectari; atque eidem cùm primùm perſpecta eſt,aſſentiri:quonam illuſtriori modo veritatem ipſam conſequi poteſt,quàm cùm Deum ipſum, qui nec falli, nec fallere poteſt, veritatis teſtem habet? Quò fit, vt fides illa efficaciori teſtimonio non indigeat, quæ miraculorum auctoritati innixa non ab hominibus, ſed à Deo veritatis ſuæ teſtimonium ſortitur. quę ratio eſt D.Tho.in Ioan.5.lect.2. S. Thomas.

Ex his igitur,quæ hactenus ſatis fusè diſſeruimus,non obſcurè colligimus; vera miracula ad ordinariam Eccleſiæ miſſionem perſuadendam iis tantùm neceſſaria eſſe, qui eam cum Eccleſia penitus interiiſſe ſentiunt. Hi enim cùm nullam Eccleſiam præter eam agnoſcant, quam à ſeipſis denuò excitatam volunt: atque omnem prioris Eccleſiæ fidem excuſſerint, profectò ordinariam quoque illius miſſionem conuellunt: quò fit, vt cùm extra veram Eccleſiam ſint, ac inter infideles reputentur, miraculis indigeant, quibus & ad veræ Eccleſiæ fidem, ac Religionem reducantur,& nullam præter antiquam,& ordinariam Catholicæ Eccleſię legitimam miſſionem eſſe credant; iis verò, qui Catholicam fidem, ac Religionem pro- A fitentur, quibus ordinaria miſſio duntaxat legitima agnita eſt; miracula quidem vtiliſſima ſunt, non vt nouam illius fidem ex iis concipiant; ſed vt antiquam ab iis conceptam tenaciùs retineant, tum etiam ob cæteras rationes, quas ſuperiùs deduximus.

Hæc tamen, quæ de miraculorum tum neceſſitate, tum vtilitate hactenus diximus, non ita accipienda ſunt, quaſi Catholica fides, ac Religio miraculis adeò innixa ſit, vt propter ea duntaxat amplexanda credatur. Fides enim ſupremæ tantùm veritati innititur; cuius fulgore adeò illuſtratur, vt B omni alio teſtimonio poſthabito ea ſola ad credendum feratur. Viſus enim,vt ait Philoſophus non tendit in colorem niſi per lumen, quo illuſtrante ea, quæ colorata ſunt, intuetur. Ita ſe habet fides,quæ cùm virtus Theologica ſit, qua duce ad credendum ferimur, eam lumine primæ veritatis illuſtrari opus eſt, cuius reuelationi per ſe ante omnia aſſentiatur: quò fit, vt miracula abſolutè neceſſaria non ſint, cùm ad fidem formandam prima per ſe veritas ſufficiat.

Sed quemadmodum lippis oculis, quæ diſtantia perſpicere non valent, facilè con- C ſpicilia cõdonamus,quò perſpicaciores fiant: ita iis, quibus & infirma fides, & imbecillis mens ad credendum ſegnior eſt, Deus miracula exhibet, vt iis tanquam conſpicillorum adminiculo freti, faciliùs ad fidem aſſurgant: & eò proniores ad credendum reddantur; quò fidem ſuam diuinis miraculis approbari vident, quæ cùm Dei tantùm virtute fiant, in iis diuinum numen venerari, ac ab iis probatæ fidei acquieſcere diſcunt.

Iam quid Caluino,ac cæteris aduerſariis reſpondendum ſit, cùm nobis Paulum dicentem opponunt. Signa data ſunt infideli- 1.Cor.14. D bus, non fidelibus, ex his quæ diximus perſpicuum eſt.Stat quidem Pauli ſententia omnino inconcuſſa, ſi ſignorum neceſſitatem ſpectemus, quibus ad fidem tunc infideles pertrahendi erant: vix enim abſque miraculis totus orbis ſimulachrorum cultui deditus Chriſti fidem accepiſſet,vt annuit S.Auguſt. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. his verbis. *Cur* (inquiunt) *nunc illa miracula, quæ prædicatis facta eſſe, non fiunt? poſſem quidem dicere, neceſſaria fuiſſe priuſquam crederet mundus, ad hoc vt crederet mundus.* S. Auguſtin. Cui etiam ipſa ratio ſuffragatur: qui enim ad ſupernaturalem fidem addu- E cendi erant,ſanè haud faciliùs ad eam impelli poterãt,quàm per ſupernaturalẽ ſignorum oſtenſionẽ.Signa ergo neceſſariò infidelibus data eſſe docet Paulus, vt Euangelio crẽderent:non autem fidelibus. Hi enim cùm fide imbuti eſſent,ſignis,quibus crederẽt,nõ indigebãt. At ſi ſignorum vtilitatem inſpicimus, nuſquã Paulum docẽtem proferent, ſigna fidelibus minimè prodeſſe. Vtiliſſima quippe, tum

Digitized by Google

tum ad fidei confirmationem aduerſùs ingruentes Hæreſes, tum ad Sanctorum gloriam hominibus declarandam, tum ad veram Religionem illuſtrandam ea eſſe declarauimus.

SED eſto; ſigna ſint infidelium: nihil fidelibus proſint, quid tum? num propterea ab Eccleſia expungi debent? an non perpetuis Hæreſibus, quibus veræ fidei bellum indicitur, Eccleſiam exagitari docet Paulus? Iam ſi ad infideles conuertendos miracula neceſſaria eſſe non negant, cur ea Hæreticis, qui inter infideles computantur, ſubtrahunt, quibus ſanè neceſſaria ſunt, vt ad fidem reuocari poſſint?

VERVM illud addo. Etſi miracula nec fidelibus prodeſſent, nec vllus omnino infidelis, aut Hæreticus in orbe exiſteret, quorum vocationi neceſſariò deſeruirent, adhuc ea minimè ab Eccleſia expellenda eſſent. Quid enim ſi Deus per ea ab hominibus glorificari velit: neque enim in miraculorum opere ſoli ſpectandi ſunt ij, quibus miracula fiunt, aut quorum vtilitati inſeruiunt: ſed magis ipſa operantis virtus, quæ ſe nobis in miraculoſo opere ſuſpiciendam præbet, vt hinc ad Dei potentiam extollendam mentem erigamus. Quo argumento olim vſus eſt Hieronymus contr. Vigilantium Epiſt. 2. tom. 2. *Argumentatur* (ait) *contra ſigna, atque virtutes, quæ in Baſilicis fiunt, & dicit incredulis eas prodeſſe, non credentibus: quaſi nunc hoc quæratur, quibus fiant: & non qua virtute fiant. Eſto, ſigna ſint infidelium, qui quoniam ſermone, & doctrina credere noluerunt, ſignis adducantur ad fidem; &* Dominus *incredulis ſigna faciebat: & tamen* Domini *non idcirco ſuggillanda ſunt ſigna, quia illi infideles erant: ſed maiori admirationi erant, quia tantæ fuerunt potentiæ; vt etiam mentes diuerſiſſimas edomarent, & ad fidem cogerent. Itaque nullo mihi dicas, ſigna infidelium ſunt: ſed reſponde, quomodo in viliſſimo puluere, & fauilla neſcio qua, tanta ſit ſignorum virtutúmque præſentia?* Hieronym.

EN quomodo hoc argumento Hieronymus noſtros etiam aduerſarios perſtringit, vt eos fateri cogat, miracula in Eccleſia necdum expiraſſe, ſed tandiu in ea eſſe permanſura, quandiu ipſa Dei virtus, ac maieſtas, quæ ſola miraculorum opifex eſt, in Eccleſia commendanda erit: quod ſanè perpetuò fieri debet. Quòd ſi Hieronymo Lutheranus, aut Caluiniſta reluctetur, planè horrendum eſt, qua cenſura illos dignos eſſe iudicet, poſterioribus verbis. *Sentio* (inquit) *ſentio infeliciſſime mortalium, quid doleas, quid timeas, ſpiritus eſt immundus, qui te cogit hæc ſcribere. Sæpe hoc viliſſimo tortus eſt puluere: immò hodiéque torquetur, & qui in te plagas diſſimulat, in cæteris confitetur; niſi fortè in morem Gentilium, impiorúmque Porphyrij, & Eunomij, has præſtigias dæmonum eſſe confingas, & non verè clamare dæmones, ſed ſua ſimulare tormenta. Do conſilium, ingredere baſilicas Martyrum, & aliquando purgaberis: inuenies ibi multos ſocios, & nequaquam cereis Martyrum, quæ tibi diſplicent, ſed flammis inuiſibilibus combureris; & tunc fateberis, quod nunc negas.* Iam verò cùm aduerſarij Vigilantij, Porphyrij, Eunomij, ac Gentilium in calumniandis miraculis partes tueantur, placeat illis Hieronymi conſilium, vt ſic ſaltem Diuinæ virtutis miracula in ſeipſis agnoſcant.

ALTERA quoque ratione, perpetuam miraculorum gloriam Eccleſiæ promiſſam oppugnant, quòd ea videlicet veram fidem indicare nequeant, cùm Dæmon & ſuas præſtigias exerat Dei miraculis ſimillimas, quibus falſam fidem hominibus perſuadere valet. Hæc eorũ potiſſima ratio eſt, qua aduerſus miracula pugnant. At illa vana prorſus, ac ridicula eſt, quam vnico hoc argumento deludimus: nam ſi miracula certa veritatis teſtimonia eſſe non poſſunt, idcircò, quia Sathan & ſuas præſtigias proferat, iam ab eis quæro, quomodo Chriſti, ac Apoſtolorum miracula certam Chriſtianæ Religionis orbi fidem fecerint? An non æquum erat homines hoc timore, quòd etiam præſtigiæ à dæmonibus fierent, ita à fide deterreri; vt miracula, quæ tum à Chriſto, tum ab Apoſtolis in illius confirmationem exhibebantur, meritò dæmonum præſtigias eſſe ſuſpicarentur? Neque enim tunc Sathan ſuis præſtigiis carebat, cùm vbique mortalium genus oraculis deluderet, aut minùs ad fallendum verſipellis erat. Et tamen credidiſſe orbem diuino miraculorum teſtimonio permotum, & Chriſti fidem, eo teſtimonio munitam, nullo timore amplexatum fuiſſe didicimus, idque adeò conſtanter, vt vix hauſta fide plerique vitam pro ea profundere non pertimeſcerent. Quid quæſo illos adeò in fide certos, ac intrepidos præſtitit, præterquàm quòd ea Dei miracula non dæmonum præſtigias eſſe agnouerunt? Quapropter Chriſtus vera miracula tanquam certa, ac irrefragabilia fidei teſtimonia commendat Ioan. 5. *Opera* (inquit) *quæ ego facio teſtimonium perhibent de me.* Et Marcus ita Euangelium ſuum concludit. *Illi autem profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Quo ſanè innuere voluit, illi fidei, ac doctrinæ robur, ac firmitatem, non ab hominibus accedere, ſed è cœlo à Deo delabi, quam cœleſtia ſigna ſubſequerentur. Quod etiam Paulus declarat 1. Theſſalon. 1. vbi cùm indicare vellet Euangelicæ doctrinæ fidem non ab hominibus, ſed à Deo teſtimonium accepiſſe: ait. *Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantùm;*

Ioan. 5.

Marc. vlt.

1. Theſſ. 1.

ſed in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa. Et rurſus 1.Cor.2. *Sermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis.* Si quidem æquum erat, vt rerum Diuinarum veritas Diuinis etiam ſignis, ac teſtimoniis comprobaretur, vt ij tantùm veri Apoſtoli, ac veræ & cœleſtis doctrinæ ſatores eſſe comprobarentur, qui cœleſtibus miraculis ſuam prædicationem munirent. Cùm igitur Chriſtus verorum miraculorum teſtimonium ad fidem optimum, ac certiſſimum eſſe duxerit: fruſtra nobis aduerſarij dæmonum præſtigias opponunt, cùm facillimè vera miracula à dæmonum præſtigiis diſcerni queant; vt ſuperiùs demonſtrauimus. Vera autem miracula ſemel perſpecta, atque ab Eccleſia approbata certam veræ Religionis fidem faciant.

1.Cor.2.

HINC tandem elicimus, non ſolùm ad ordinariam Eccleſiæ miſſionem illuſtran-
A dam vtilia eſſe miracula; ſed quoties ea à Deo nobis in Eccleſia exhibentur, toties veram illius fidem, ac Religionem declarari: nam ſiue in teſtimonium doctrinæ orthodoxæ fiant, quandoquidem ea fidei, & Eccleſiæ fundamentum eſt, nulli dubium eſt, quin iis vera fides, atque Eccleſia manifeſtè probetur. Siue in teſtimonium ſanctitatis exhibeantur, tunc quoque veritas fidei, ac Religionis, in qua Sancti verſantur, non obſcurè oſtenditur. Demum cùm ad fidelium duntaxat conſolationem, ac petentium fidem patrentur; cùm ipſa fides per miracu-
B la à Deo probetur, neque ea præter quàm in vera Religione haberi poſſit, ſanè perſpectum eſt, iis veram Religionem demonſtrari: ac proptetea miraculorum maieſtatem, nec non vitæ ſanctimoniam miraculis illuſtratam, certum eſſe veræ Religionis ſymbolum.

DEMON

DEMONSTRATIO
OCTAVA GENERALIS
OCTAVI SYMBOLI
aduerſùs Hæreticos.

De perpetua vera Religionis ſtabilitate.

Præfatiuncula.

INTER *alia inclytæ, ac cœleſtis illius Ciuitatis ornamenta, quibus ea ab Agno velut glorioſa illius ſponſa honorificentiſſimè cumulata à Ioanne deſcribitur; tametſi auro vndique coruſcaret, ac cœleſtibus Agni ſplendoribus vndequaque perfunderetur: illud tamen præclariſſimum fuit, quòd ea gemmeis, ac ſolidiſſimis fundamentis innixa perpetuam ſibi ſtabilitatem vendicabat. Quod ſanè veræ Religionis ſtabilem omnino, ac perpetuum ſtatum indicat. Nam cùm vera Religio (teſte Paulo) indiſſolubili coniugij fœdere Chriſto coniuncta ſit, atque ab eo quamplurima ornamenta acceperit, quibus ab adulterinis ſectis tanquam glorioſa, ac illuſtris Chriſti ſponſa dignoſci poteſt: illud tamen ſingulare, ac præclarum Chriſtus illi contulit, quòd eam in Apoſtolica petra fundatam perpetua fide, ac ſtabilitate ſemper incolumem, ac conſtantem eſſe voluit. Quod nonnullis articulis explicandum aggredimur.*

Primus eſt, An vera Religio potuerit aliquando deficere.

Secundus, Refellitur aduerſariorum error, cùm aiunt Eccleſiam viſibilem defeciſſe.

Tertius, Num vera Religio potuerit interrumpi.

Quartus, Num poſſit errare in fide.

Quintus, Num poſſit reformari, aut inſtaurari.

An vera Religio potuerit aliquando deficere.

ARTICVLVS PRIMVS.

CHRISTIANAM Religionem à primo ſui exordio ſtabilem in orbe fundandam fore, atque ad extremum vſque orbis occaſum nunquam lapſuram; præclaro imprimis vaticinio prænunciat Daniel cap. 2. his verbis. *In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem, & conſumet vniuerſa regna hæc, & ipſum ſtabit in ætern-* Daniel. 2.

A *num.* Regnum hoc de Chriſti Eccleſia intelligendum eſſe communis eſt Patrum ſententia. Origenis hom. 30. in Luc. Hieronymi in Commentar. in primum cap. Eccleſiaſtis, & in cap. 21. Ezech. & in cap. 27. Matth. Auguſtini tractat. 51. in Ioann. & tractat. 117. tum in libr. 83. quæſt. Gregor. Nyſſeni in libro de oratione, Epiphanij, libr. 1. contr. Hæreſ. Fini Adriani cap. 10. libr. 5. Flagelli Iudæorum, & aliorum. Chriſti enim Eccleſia, quæ eſt temporale Chriſti regnum, poſt illas Aſſyriorum, Medorum, ac Perſarum Græcorum, ac Ro- Origenes. Hieronym. Auguſtinus. Greg. Nyſſ. Firmus Adr.

manorum

manorum Monarchias ſuſcitata fuit. Quod A tamen non ita accipiendum eſt, quaſi Eccleſia Dei à Chriſti duntaxat temporibus orrum duxerit. Vera enim Eccleſia ſicut in primo homine genita fuit, ita in omnes, qui veri Dei cultores extiterunt, nunquã intertupta ſeipſam transfudit. Quòd igitur poſt Regna illa ſuſcitatutum ſe Deus Eccleſiæ regnum pollicetur, id ad Chriſti Eccleſiam referendum eſt, quæ ab eo poſt præfixa illa à Deo tempora inſtituta fuit. Ea ſiquidẽ Iſa.c.9. Chriſti regnum fuit, de quo Iſaias, *Multiplicabitur eius imperium*: & Dauid Pſal 71. Pſal.71. *Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque* B *ad terminos orbis terrarum.* De quo etiam agit Luc.1. Gabriel Archangelus apud Lucam c.1. *Et regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Atque in eo Chriſtus tunc regnare cœpit, cùm profuſo ſanguine, per fidem, ac Baptiſmum emundauit ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum: cùm gentem ſanctam, genus electum, regale Sacerdotium, populũ acquiſitionis, in quo per fidem regnaret, ſibi aſciuit, cùm ſemetipſum pro Eccleſia tradidit, ac eã ſibi glorioſam exhibuit. Demũ tunc Eccleſia Chriſti regnum eſſe cœpit, cùm illum tanquam ſponſum è C virginali thalamo procedentem ſuſcepit, cũ caput agnouit, cùm fide proſequuta eſt. Hoc igitur florentiſſimum Eccleſię regnum Deus Filio ſuo ſuſcitauit, cùm deiectis, ac ſubuerſis omnibus idolorum cultibus, in quibus olim dæmones regnabant, ipſum ſuper omnem Epheſ.1. Eccleſiam caput conſtituit: ac Gentes illi in Iſai.2. hæreditatem copulauit.

NEQVE fruſtra Daniel iſtud Eccleſiæ regnum à Deo ſuſcitandum fore prædixit. Dormiebat quippe Chriſti Eccleſia, cùm dẽſis figurarum tenebris vndique vallata, graui antiquæ legis ſopore oppreſſa detineretur: D quod ipſamet Eccleſia Spiritu ſancto auctore Cant.5. in Canticis declarat, cùm ait. *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Nam quamuis Eccleſia intrinſecus in dilecti expectatione quodammodo vigilaret, extrinſecus tamẽ figuratum caligine perfuſa, vt quæ necdum ad Euangelij lucem peruenerat, tandiu in carnalium pollicitatione obdormiuit, donec ad eam excitandam dilectus per laborum, atque ęrumnarum perpeſſiones, ac denique per crucis ſtrepitum accederet, ſub qua tandem excitata eſt Gentium Eccleſia: quod non obſcurè ipſe ſponſus viciſſim in Canticis affimat, cùm E Cant.8. ait. *Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Nam ſub crucis arbore, ſub qua ſenior Iudęorum Synagoga Dei fidem violauit, ac Meſſiam ſponſum repulit, Eccleſia Gentium ſuſcitata fuit.

AT quale hoc Chriſti regnũ eſſe debeat, quàm firmum, quàm ſtabile, quàm diuturnũ, luculentiſſiis verbis indicat Daniel, cùm illud in æternum nunquam diſſipandum eſſe A tradit, cùm æternum fore prænuntiat. Siquidem Eccleſiæ regnum adeò firmum, ac perpetuum eſſe debet, vt nulla vnquam vi corrumpendum, nulla annorũ diuturnitate immutandum ſit: atque adeò nulli temporum mutationi, ſicut cætera regna ſubiectum eſſe debeat, vt etiam reliquis omnibus idololatrarum regnis conſumptis, hoc ſolũm fixum, atque æternum in orbe futurum ſit.

CÆTERVM quid poſt Danielem de hac Eccleſiæ Regni ſtabilitate dicat Archangelus apud Lucam 1. audiamus. *Et dabit* (inquit) Luc.1. B *illi Dominus Deus ſedem* Dauid *Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Eccleſiam quam Daniel ad perpetuã illius ſtabilitatem declarandam, regnum æternum, ac nunquam diſſipandum appellauerat; hanc Archangelus, vt illius æternam ſoliditatem inſinuet, domum Iacob, eámque perpetuam, ac immobilem regni ſedem vocat. Certè nemo adeò rudis eſt, vt exiſtimet domum hanc Iacob carnaliter intelligendam eſſe, quaſi in ea Chriſtus temporalis regni ſceptrum obtenturus, aut in Hebræo populo regni ſedẽ collocaturus eſſet. Id apertè C Chriſtus recuſauit. *Regnum meum* (inquit Io. Ioan.18. 18.) *nõ eſt de hoc mundo.* Sed ſpiritualiter ita Archangeli verba interpretanda ſunt, vt domum Iacob fidelium Eccleſiam, quæ Iacob fidem, ac Religionem imitatur, eſſe credamus. Cùm enim Paulus affirmet, non omnes qui ex carne ſunt, eos eſſe Iſraëlitas, ſed qui ex ſpiritu: ita nec ea tantùm domus Iacob cenſenda eſt, quæ Iacob ſecundùm carnem agnoſcit, aut in Iacob familia computatur, ſed ea domus Iacob magis appellanda eſt, quæ ex ſpirituali illius ſemine orta eſt. Hæc vna Chriſti Eccleſia eſt, in qua Iacob D tum fides, tum pietas, tum Religio elucet: quò fit, vt quotquot fideles ſunt, ad hanc Iacob domum pertineant.

IN hac igitur domo, in hac Eccleſia Chriſtum perpetuò regnaturum eſſe ait Gabriel. *Et regnabit* (inquit) *in domo Iacob in æternum.* Quandoquidem hanc ſibi Chriſtus Eccleſiæ domum elegit, hanc proprio ſanguine ſanctificauit. *Elegi* (inquit) *& ſanctificaui domum iſtam, vt ſit nomen meum ibi cunctis diebus.* 3.Reg.9. Hanc ſibi in ſpiritualem regni ſedem accepit, quæ nullo vnquam tempore mutari deberet, iuxta propheticum E dictum Pſalm. 80. *Et ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & thronum eius ſicut dies cœli.* Pſal.80. Hanc ſibi in tabernaculum inter homines elegit, quod nunquam ſe relicturum promiſit. *Ponam* (inquit) *tabernaculum meum in medio veſtri, & ero Deus veſter, & vos eritis mihi in populum, & non abiiciet vos vltrà anima mea.* Leuit.26. Quod etiam confirmat vox illa è cœlo allata Apocalyp. 21. cùm de Ieruſalem Apoc.21.

illa

illa de cœlo deſcendente, qua Eccleſia ex communi Patrum ſenrentia ſignificatur, dictum fuit, *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipſi populus eius erunt, & ipſe Deus cum eis erit eorum Deus.*

HVIVS tandem Eccleſiaſticæ domus conſtantiam, ac perpetuũ robur deſcribit Matthæus cap. 7. (Matth. 7.) *Deſcendit* (inquit) *pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſuper petram.* Ingruentibus namque Tyrannorum turbinibus, ſæua debacchante hæreſum tempeſtate, exurgentibus vndique perſecutionum procellis, quàm firma, & conſtans B ſemper Eccleſia perſtiterit, nulli ignotum eſt. Vnde Procopius (Procopius.) ad c. 33. Iſa. *Veteris* (inquit) *Ieruſalem, quæ toties olim expugnata ſit, tabernacula ceciderunt: at noua ciuitas, quia ſuper petram ſtat, ipſis perſecutionum temporibus immobilis permanet. Neque enim portæ inferi aduersùs eam præualebunt, quæ nullo imbrium impetu, nullo fluniorum, nullo ventorum denique, cùm ſupra firmam petram fundata ſit, ceciderit.* De hac etiam domo ait Beda (Beda.) in Prouerb. Salom. lib. 2. cap. 15. *Domus Chriſti, id eſt, Eccleſia plurimam habet fortitudinem, ita vt pluuia, ventis, fluminibus tenta-* C *tionum frequentiorum nequaquam poßit dirui:* quò fit, vt non incongruè illud Hieremiæ (Hierem. 1.) illi accommodari videatur; *Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum ſuper omnem terram,* &c. *Bellabunt aduersùm te, & non præualebunt, quia ego tecum ſum, ait Dominus, vt liberem te.* Bellauit quippe Nero aduersùs Eccleſiam, bellauit Domitianus, bellauit Diocletianus, atque alij Chriſtianæ fidei perſequutores. Bellarunt quoque Marcioniſtæ, Donatiſtæ, Manichæi, Arriani, cæteríque Hæreſiarchæ, atque omnes in Eccleſiam conatus exerucrunt: at nun- D quam præualuiſſe certum eſt; ex quo Tertulliano (Tertull. Apologetico c. 50.) dicere licuit. *Quotidie metimur à vobis, & quotidie plures efficimur,* vt ex eo ſaltem conijcere liceat, quàm firma, ac inconcuſſa ſit Ecceleſiæ domus, quæ tot ingruentium perſequutionum impetu non tam proſtrata vnquam fuerit, quin potiùs illuſtrior euaſerit.

QVOD etiam præclaro vaticinio proſequitur Iſaias (Iſaiæ 54.) cap. 54. vbi de Eccleſia ad literam agit. *Ecce ego* (inquit) *ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam* E *iaſpidẽ propugnacula tua.* Quem locum D. Hierouymus de Eccleſię firmitate exponendum docet. Nam quod ait per ordinem lapides ſuos ſe eſſe ſtraturum, hoc ad Eccleſiæ ædificationem referendum eſſe inſinuat Petrus 1. epiſt. 2. (1. Pet. 2.) cùm ait. *Et ipſe lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis.* Siquidem cęteræ domus cùm materiales, ac terreſtres ſint, mortuo lapide conſtruuntur. At Eccleſia eùm domus ſpiritualis ſit, ſpirituali ædificatione conA ſtruenda erat, vt iam ei non inſenſibilia, ac inanimata ſaxa; ſed viui, ac fide animati lapides inſeruirent. Et hi quidem non confusè, ſed ordinatiſſimè, quiſque gradu ſuo, ac miniſterio diſpoſiti eſſe debent: nam vt ait Paulus ad Epheſ. 4. (Epheſ. 4.) *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſtery, in ædificationem corporis Chriſti.* At quæ tandem ſit huius Eccleſiaſtici ædificij firmitas, id ex illius fundamentis colligendum relinquit, cùm illud in ſapphiris ſe fundaturũ pollice- B tur. *Et fundabo te* (inquit) *in ſapphiris.* Quæ enim Eccleſiæ ruina imminere poteſt, quæ in ſapphiris fundata, gemmeis, ac ſolidiſſimis fundamentis innititur? ſapphirus enim, teſte Plinio lib. 8. cap. 37. (Plinius.) gemmæ duriſſimum genus eſt, cœleſtis coloris, timorem expellens.

QVOSNAM verò ſapphiros hos eſſe dixerimus in Eccleſiæ fundamentis iactos, niſi Apoſtolos, & Prophetas; id atteſtante Paulo Epheſ. 2. (Epheſ. 2.) *Superædificati* (inquit) *ſupra fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum?* His enim C ſapphitinis fundamentis Eccleſia erecta fuit, his fulcitur, his omnino inconcuſſa redditur, quos cœleſtes homiues, ac velut è cœlo delapſos Patres, & Doctores, quorum doctrina illa fundata eſt, ſemper agnouit.

AT quamuis hæc Eccleſiæ fundamenta ita ſolida ſint, vt ad eam perpetuò tuendam abundè ſufficiant: attamen vt eam Deus omnino hoſtibus inexpugnabilem fore indicet, propugnacula adhibet iaſpidea. *Et ponam* (inquit) *iaſpidem propugnacula tua.* Quid iaſpide firmius, ſi Plinio credimus lib. 8. cap 88. (Plinius.) cui non modò bæc à natura vis ineſt, vt ter- D rorem expellat, ac homines tutos faciat, verùm etiam vt igneam vim colore ſuo præ ſe ferat? Iam modò Eccleſiæ arcem tutò aduersùs hoſtes conſiſtere quis ignotat, cùm eam non modò firmiſſimis, verùm etiam igneis propugnaculis munitam videt?

NEQVE verò id Scripturarum teſtimonio vacat. His namque prorſus conſona ſunt, quæ Deus Eccleſiæ ſpoponderat Zachar. 2. (Zachar. 2.) illis verbis. *Ego ero ei murus ignis in circuitu, & in gloria in medio illius.* Ea ignea propugnacula, quibus ſuam Deus tuetur Eccleſiam, non E humana quidem, aut Angelica, ſed planè diuina, quandoquidem Deus ſeipſum Eccleſiæ propugnaculum exhibet, vt eam omnino inconcuſſam, & inexpugnabilem reddat. Nam cùm idcirco mutis, ac propugnaculis arces muniantur, ne graſſantium hoſtium furotibus pateant: quò fit, vt priùs in expugnandis propugnaculis eos maximè laborare neceſſe ſit, quàm violenter arcem ipſam conſequi valeant. Quis Eccleſiæ arcem expugnari, aut dirui poſſe credat, quam vndique

Digitized by Google

Deus ipſe,qui inexpugnabilis eſt,circumuallat,ac veluti muro, ac propugnaculo tuetur?

Iſai. cap. 26. De hac quippe arce prædixerat olim Iſa. cap. 26. *Vrbs fortitudinis noſtræ Sion,Saluator ponetur in ea,murus,& antemurale* Iam nemo Eccleſiam,vrbem fortiſſimam,ac inexpugnabilem eſſe,dubitare poteſt, cùm in ea Deus illius dux,& Saluator,tanquam murus, & antemurale conſiſtat, ex quo fieri opus eſt, vt nulla vnquam inimicorum tela, nullæ Hæreticorum fraudes, nullæ Dæmonum inſidiæ,nulla deniq; ſęuientium perſequutorum rabies ita deuaſtare queant,quin fixa omninò, ac perpetuò immota permaneat.

Id verò tametſi ſatis ſupérque ad Eccleſiam perpetuò tuendam ſufficiat; abundè tamen, vt ab ea omnem prorſus timorem excutiat,ſeipſum illi propugnatorem pollicetur. *Et ero* (inquit) *in gloria in medio eius.* Quid enim eſt Deum in medio Eccleſiæ conſiſtere; quàm quòd pro ea aduersùs hoſtes ſe dimicaturum ſpondet? neque enim aliud eſt Deum in Eccleſia glorioſum exiſtere, quàm eum protectionis ſuæ illi beneficia impendere, eam præſentia ſua munire, vires illi ad pugnandum ſuppeditare, & cœleſtis gratiæ influxum,quo ſpiritualem vitam in ea perpetuò tuetur, nunquam denegare. Nam cùm Eccleſia ſpirituale quoddam corpus ſit (teſte Paulo) ac vita indigeat,qua conſeruetur;eam illi à medio, vbi ſedes eſt cordis, proficiſci opus eſt. Hoc ergo mediũ cordis inſtar Deus ſibi vendicat, vt circumadiacentibus Eccleſiæ membris proſpicere queat,vt illius vitam perpetuò incolumen feruet: & ſi qua interdum corruptorum hominum, velut humorũ malorum in eam procella deſæuiat, protinus illius virtute ſedetur. Hoc quippe Dei præſentia Eccleſiæ præſtat,vt ſicut ipſe immobilis, ac inexpugnabilis eſt; ita illam immobilem,ac inexpugnabilem reddat.

Pſal. 45. Qvapropter Regius Propheta de hac immobili Dei præſentia, quam Eccleſiæ exhibet agens Pſal. 45. ait. *Deus in medio eius non commouebitur.* Immobili namque permanente columna,cui tota domus innititur,ipſa quoque domus integra, atque immota conſiſtit. Deus igitur cùm Eccleſiæ, quæ diuina planè domus eſt,ipſi ſoli innixa;columna ſolidiſſima ſit, nunquam dilapſura, ſiquidem in medio eius ſemper immobilis conſiſtere debet,hoc planè indicat,Eccleſiam nulla vnquam vi diruendam eſſe: ſed perpetuò immobilem,ac inconcuſſam eſſe debere.

Matth. 16. His (vt breuitati conſulam) vnicum,ac celebre Chriſti teſtimonium apud Matth. c. 16. addimus,vbi Petrum alloquens ait. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam.* Quo ſanè ita luculenter perpetuam Eccleſię ſtabilitatem demonſtrat, vt iam nullus dubitationi amplius locus relictus eſſe videatur. Attamen vt inſigne hoc Chriſti teſtimonium euidentiùs pateat,paulò accuratiùs expendendum eſt.

Dvplici Chriſtus hoc loco argumento vtitur ad perpetuam Eccleſię conſtantiam demonſtrandam. Primò,cùm ait Eccleſiam ſuper petram ædificari;ſecundò,cùm affirmat portas inferi nullum prorſus aduersùs illam triumphum obtinere debere. Quod ad primum attinet,quid per petram hanc Chriſtus intelligat,varia eſt Hæreticorum, ac Catholicorum ſententia. Lutherus lib. de poteſtate Papæ,& Centuriatores lib. 1. cent. 1. petram, de qua hic agit Chriſtus, fidem abſolutè intelligunt. Caluinus lib. 4. cap. 6. §. 6. petram, Chriſtum interpretatur: vtraque verò horum ſententia falſa eſt,ac meritò ab omnibus Catholicis reijcitur: nam prima ſententia Lutheri,de fide abſolutè ſumpta,ex illo pronomine (*hanc*) apertè erroris conuincitur: neque enim illud pronomen (*hanc*) quod ad petram proximè nominatam neceſſariò referri debet, patitur, vt per petram fides abſolutè intelligatur: niſi fortè fidem Petri hîc intelligendam velit,in qua velut in capite conſtituta Eccleſia fundanda erat; quæ ſententia eſt aliquorum Patrum: at hoc omninò à Lutheri mente alienum eſt. Altera Caluini vana potiùs eſt,ac ridicula, licèt ſibi Auguſtinum Patronum vendicet,qui tract. vlt. in Io. Item ſerm. 13. de verbis Domini,& lib. 1. Retract. cap. 21. videtur aſſerere ſuper Chriſtum ædificatam Eccleſiam dici debere: nam qua ratione Chriſtus verba illa ad Petrũ præmiſiſſet. Et ego dico tibi. tu es Petrus,atque immediatè pronomen illud adiungeret. *Et ſuper hanc petram*, quod ad priorem petram, de qua priùs locutus fuerat,referendum eſt,vbi Petrum ad petrã alluſiuè tranſtulerat? Quòd ad Auguſtinum attinet,cùm is Chriſtũ hanc eſſe petram his locis indicat,minimè literalem huius loci expoſitionem proſequitur: ſed id tantùm annuit, Chriſtũ verè dici poſſe,ac eſſe Eccleſię petram,ac fundamentum, quod nemo Catholicorum inficiatur.

Lutherus. Centuriatores. Caluinus.

Qvapropter his Hæreticorum ſententiis reiectis, prima Catholicorum ſententia eſt; per petram hîc robur, ac ſoliditatem ſignificari: Scripturæ enim petram nonnunquam in hoc ſenſu accipiunt, vt in Pſal. 39. *Et ſtatuit ſupra petram pedes meos.* Item *In petra exaltauit me.* Quibus verbis nihil aliud videtur Vates ſignificare,quàm ſe poſitum in loco tuto,ac firmo. Cùm igitur Chriſtus affirmat ſuper petram Eccleſiam eſſe ædificandam, hoc intelligi voluit, Eccleſiam ſuper firmum,immobiléque fundamentum eſſe ædificandam. Porrò hæc ſententia,etſi vera dicat,non tamen explicat,quæ ſit hæc petra, ac fundamentum,neque oppoſitionem effugit, quæ

Pſalm. 39. Ioan. Fero in Matth. lib. 3. c. 16.

quæ ex illo pronomine (*hanc*) exoritur, quod ſingulare aliquod fundamentum indicat: imò cùm omne ſingulare fundamentum ab Eccleſia auellat, ea minùs ſoliditatis ſibi vendicat.

ALTERA ſententia eſt, vt per petram hanc Petrus ipſe intelligatur, in quo Gẽtium Eccleſia erat ædificanda, non quidem tanquam primario fundamento, quod ſoli Chriſto tribuendum eſt, iuxta Pauli teſtimonium 1. Corinth. 3. *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, niſi quod poſitum eſt, Ieſus Chriſtus*; ſed tanquam ſecundario, quod in Chriſto conſtructum totius Eccleſiaſtici ædificij molem B erat recturus; quod ſanè aliud non eſt, quàm quòd Petrum ideirco Eccleſiæ petram, ac fundamentum appellant, quòd illi torius Eccleſiæ regimen à Chriſto collatum fuerit, & illius caput conſtitutus ſit. Huic ſententiæ non parum fauet nomen Cephas, quod Syriaca lingua petram ſonat. Hæc autem verba Syriacè à Domino prolata eſſe obſeruat Bellarm. tom. 1. cont. de Rom. Pont. lib. 1. cap. 10 & Cæſar Baronius tom. 1. Annal. ita vt Syriacè legatur. *Tu es Cephas, & ſuper hanc Cepham*, &c. Quod poſtea Latinus Interpres reddidit, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram*, &c. C Eò quòd magis vox maſculina viro conueniat, cùm tamen verè Syriaca lingua pronuntiauerit Chriſtus, *Tu es Petra.* Eo planè modo, quo & Gallicè eadem vox idem ſonat. Cùm dicitur, *Tu es Pierre, & ſur ceſte pierre*, &c.

QVOD ſi aliquis obiiciat, Petrum nimis labile fundamentum eſſe, vt in eo adeò firma, & ſtabilis Eccleſia ædificari queat, vt portæ inferi aduersùs eam præualere non poſſint: venti enim ancillarum flantes Petrum ſubuerterunt, & eum non cœleſtia, ſed terrena ſapientem meritò Chriſtus Satanam vocat, cùm illi ad Crucem properanti obſi- D ſtere vellet. His dupliciter reſpondent. Primùm, Petro ante Chriſti Reſurrectionem, ac Spiritus ſancti plenitudinem, Eccleſiæ gubernationem, ob quam illius fundamentum dicitur, non fuiſſe commiſſam: ſed tunc tantùm Eccleſiæ fundamentum conſtitutum eſſe, cùm Magiſtratuum, ac Tyrannorum procellas in ſe irruentes ſperneret, ac diceret.

Act. 5. *Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus*; ſiquidem tunc ea Spiritus ſancti virtute firmatus fuit, vt nullatenus à fide dimoueri poſſet.

SECVNDO reſpondent, Petrum non vt E priuatum hominem, ſed vt Eccleſiæ Paſtorem conſiderandum eſſe, neque tãquam Petrum, ſed tanquam fidei petram Eccleſiæ fundamẽtum nuncupari. Neque enim Chriſtus in Petro, vt Petrus eſt, ac ſingularis perſona, ſed in Petro, vt in capite, ac petra in fide inconcuſſa Eccleſiam ædificandam eſſe dixit.

A HÆC ſententia eſt omnium Patrum communiſſima. D. Ambroſ. in hymno. Origen. tom. 5. in Exod. Athanaſij epiſt. ad Fœlicem. Baſilij lib. 2. cont. Eunomium. Gregor. Nazianzeni in oratione de moderatione ſeruanda in diſputationibus. Epiphanij in Anchorato. Chryſoſtomi hom. 55. in Matth. Cyrill. lib. 2. cap. 2. in Ioan. Porrò inter Latinos eam ſequitur Tertull. lib. de præſcript. Hilarius in cap. 16. Matth. Hieronym. in cap. 16. Matth. Auguſt. in Pſalm. cont. partem Donati, licèt de ea poſtea videatur dubitaſſe lib. 1. Retract. c. 21. Maximus ſerm. 1. de SS. Petro, & Paulo. B Leo 1. ſerm. 2. de Anniuerſario Aſſumptionis ſuæ ad Pontif. Gregor. lib. 6. epiſt. 37. ad Eulogium.

Ambroſius. Origenes. Athanaſ. Baſilius. Nazianz. Epiphan. Chryſoſtom. Cyrillus. Tertullian. Hilarius. Hieronym. Auguſtinus. Maximus. Leo Magn. Gregorius.

POSTREMA ſententia eſt, per hanc petram, de qua hîc agit Chriſtus, ſtabilem, ac inconcuſſam Petri fidem ſignificari, in qua Eccleſia ædificata eſt. Hæc autem ſententia parum à priori diſtat, quæ Petrum Eccleſiæ fundamentum agnoſcit: Patres enim qui illam ſententiam defendunt, Petrum ratione fidei Eccleſiæ petram, ac fundamentum appellant, vt manifeſtum eſt ex Clemente 1. ep. 1. ad Iacobum. *Simon Petrus* (inquit) *veræ fi-* C *dei merito, & integræ prædicationis obtentu, fundamentum Eccleſiæ eſſe definitus eſt.* Hæc verò Petri fidem Eccleſiæ fundamentum aſſerit: at parum intereſt, an Petrum ratione fidei, an fidem Petri, quæ in Petri ſucceſſoribus integra, ac perpetua perſeuerat, Eccleſiæ fundamentum eſſe dicamus: nam in idem ferè recidunt; ſiue enim dicamus fidem Petri, ſiue Petrum cum fide, ſemper in id recidimus, vt Petrum fidelem, Eccleſiæ fundamentum ſtatuamus.

Clem. Rom.

PORRO hæc ſententia maximè à Lutheranorum errore diſcrepat. Illi enim fidem D non in Petro, ſed abſolutè Eccleſiæ fundamentum conſtituunt: ita vt in quocunque fideli ſit, in ea fundatam Eccleſiam eſſe velint, quod ſanè falſum eſt (vt oſtendimus) fides enim cuiuſque hominis, cùm labilis ſit, Eccleſiæ fundamentum minimè nuncupari poteſt. Hæc verò ſententia fidem tantùm in Petro collocat, in quo eam Eccleſiæ fundamentum eſſe agnoſcit, ob eam potiſſimùm cauſam, quòd ea in Petro omnino indelebilis ſit, ac perpetua, ita ſit, vt Petrus cum ſua fide indelebili, aut Petrus perpetuò fidelis hoc loco à Chriſto Eccleſiæ fundamentum E nuncupetur. Hanc ſententiam ita explicatam docẽt grauiſſimi Patres Chryſoſt. ſerm. 26. de Pentecoſte. Cyrillus lib. 4. dialog. de Trinit. vbi ita ſcribit. *Petram* (inquit) *opinor per agnominationem aliud nihil, quàm inconcuſſam & firmiſſimam diſcipuli fidem vocauit; in qua Eccleſia Chriſti ita fundata, & firmata eſſet, vt non laberetur, & eſſet inexpugnabilis inferorum portis in perpetuum manens.* Cyprian. lib. 1. epiſt. 3.

Chryſoſtom. Cyrillus. Cyprianus.

Orige

Origenes. Hilarius. Ambroſius. Hieronym. Auguſtinus. Theophyl. Origenes hom. 1. in Matth. Hilarius can. 16. Ambroſ. in 6. cap. Luc. Hieronym. in Matth. cap. 7. Auguſt. Ioan. 21. Theophyl. in cap. 16. Matth. Atque hac ratione facilè calumnias his Patribus ab aduerſariis illatas abſtergimus, qui falsò illorum patrocinio fulti fidem abſolutè hoc loco Eccleſiæ fundamentum à Chriſto conſtitutum affirmant. Ex his perſpicere licet, quàm ſolidè Eccleſia fundata ſit, cùm ſuper eam petram conſtructa aſſeritur, quæ ſua indelebili fide eam perpetuò ſtabilem, ac indelebilem præſtat.

Altero quoque argumento perpetuam Eccleſiæ conſtantiam Chriſtus proſequitur, cùm ait. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſùs eam.* *Theophyl.* Siue enim Theophylactum audiamus, qui portas inferi temporales perſequutores interpretatur, qui animas ad inferos detrudunt; *Hieronym.* ſiue Hieronymum, qui peccata, & vitia his ſignificari exiſtimat, quæ inferorum barathrum aperiunt, *Gregorius.* ſiue cum Greg. in Pſalm. 7. pœnit. Hæreſes intelligamus, quibus homines rectà ad tartara ducuntur. *Epiphanius.* Siue cum Epiphanio in Anchorato, Hæreſiarchas ipſos eſſe dicamus, qui fidem è medio tollentes cœlum hominibus occludunt, & Auerni fores patefaciunt. Siue tandem omnes diaboli machinas, munitiones, artes, inſidias, potentiam hæ portæ inferorum indicent, quibus Dæmones Eccleſiam oppugnant. Inde luculenter inexpugnabile Eccleſiæ robur, ac perpetuam ſtabilitatem elicimus: nam vel ad petram, vel ad Eccleſiam hæc verba referantur, parum attinet; ſiquidem à petra illa Eccleſiæ fortitudo oritur: qua fit, vt in Eccleſiam nulla vis, nulla virtus, nulla hominum, aut dæmonum poteſtas præualere vnqnam poſſit. Hæc enim Apoſtolica petra eſt, quæ Dæmonum potentiam conterit, quæ hominum poteſtatem eneruat, quæ omnium hoſtium conatus inanes reddit; quæ tandem Eccleſiam fortiſſimam, ac æuis omnibus inexpugnabilẽ vſque in finem eſt ſeruatura.

Refellitur aduerſariorum error, cùm aiunt, Eccleſiam ſolam viſibilem defeciſſe.

ARTICVLVS II.

IAM quid aduerſarij contra propoſitam, ac tot Scripturarum oraculis probatam veritatem obſtrepant, audiamus. *Lutherus.* Lutherus de abroganda miſſa priuata, nullam omnino vult eſſe Eccleſiam viſibilem; ſed totam viſibilem Eccleſiam defeciſſe docet ipſis Apoſtolis adhuc viuentibus, in colloquiis Latinis tom. 2. cap. de Patribus. Et de abroganda Miſſa priuata, ita ait: Quis nobis Eccleſiam monſtrabit, cùm ſit occulta in ſpiritu, & tantùm credatur? ſicut dicitur. Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.

A

IOAN. Caluinus pugnantibus ſecum ſententiis non nos, ſed ſeipſum aggreditur. *Caluinus.* Nam Inſtitut. lib. 4. cap. 2. §. 1. abſolutè veram Religionem in orbe periiſſe docet his verbis. *Simul ac in arcem Religionis mendacium irrupit, ſumma neceſſaria doctrina inuerſa eſt, Sacramentorum vſus corruit, certè Eccleſiæ interitus conſequitur, perinde atque de vita hominis actum eſt, iugulo transfixo, vel præcordiis lethaliter ſauciatis.* At quonam tempore mendacium in arcem Religionis irruperit, declarat reſponſione ad Sadoletum. *Palàm* (inquit) *eſt, conſpicuúmque eru-* B *ditis ſimul & indoctis, proſtratum fuiſſe Chriſti Regnum, cùm erectus eſt Pontificis Romani principatus.* Et infrà. *Sublata fidei iuſtificantis cognitione, & Chriſti gloria extincta eſt, & abolita Religio, & Eccleſia deſtructa, & ſpes ſalutis euerſa.*

Cvi addere lubet Faium modernum Caluiniſtam, *Antonius Faius.* ac in Geneuenſi ſede Bezæ ſucceſſorem, qui in Enchiridio diſput. 65. conc. 83. 84. 85. 86. 87. talia de Eccleſia axiomata ſtatuit. *Puriſſima fuit* (inquit) *Eccleſia poſt Aſcenſionem Chriſti in cœlum ſuſcepti, Spiritu ſancto Apoſtolos illuſtrante, Apoſtolis autem è mundo* C *ſublatis, ſuperſtitiones* ἐθελοθρησκεῖαι *variæ paulatim ſeſe inſinuarunt, vſque adeò, vt Auguſtinus queratur, multa quæ in diuinis literis celeberrima ſunt, non curari; multíſque præſumptionibus plena omnia epiſt. 159. cap. 19. Ab eo autem tempore ſic mutata ſunt omnia, vt vera Eccleſia proſtrata, & diruta in parietinis, ac ruderibus quodammodo taceat.* Hæc Faius, qui priorem Caluini ſententiã tuetur.

At videamus num ſibi conſtans ſit Caluinus in poſteriori ſententia, ac doctrinam ſuam eandem æquè omnibus propinet. Is præfatione ad Regem Galliæ, quæ inſtitutio- D num libris affixa eſt, cùm eam ſibi oppoſitam maculam abſtergere vellet, quòd Eccleſiam intermortuam, ac extinctam palàm profiteretur; ita ab ea ſe liberat, vt ſibi, & Eccleſiæ latibulum quærat, quapropter non intermortuam, ſed profundè latentem, vel quaſi dormientem ſomniat. *Caluinus.* Ita enim ibi ait. *Vixit ſanè Chriſti Eccleſia, & viuet quandiu Chriſtus regnabit ad dexteram Patris, cuius manu ſuſtinetur, cuius præſidio defenditur, cuius virtute ſuam incolumitatem retinet.* Et infrà. *Sed non parum à verò aberrant ipſi, dum Eccleſiam non agnoſcunt,* E *niſi quam præſenti oculo cernunt:* tum paulò pòſt. *Quandiu ab aduentu Chriſti deformis latuit? quoties ab eo tempore bellis, ſeditionibus, hæreſibus ſic oppreſſa eſt, vt nulla parte fulgeret?* Denique inſtitutionum lib. 4. cap. 1. §. duplicem Eccleſiam conſtituit, viſibilem, ac inuiſibilem: in illa bonos, ac malos contineri: in hac verò tantummodò prædeſtinatos comprehendi docet, illa videtur, hæc creditur; illa coram Deo, hæc coram hominibus, illa vera Eccleſia, hæc tantùm Eccleſiæ facies: quapropter,

hanc

hanc viſibilem Eccleſiam aliquando totam eortuiſſe ſentit, inuiſibili tamen ſemper Eccleſia manente, quam hominibus quidem ignotam, Deo tamen conſpicuam eſſe affirmat. *Nobis* (inquit) *inuiſibilem ſolius Dei oculis conſpicuam credere Eccleſiam neceſſe eſt*: & in Præfatione. *Nos contrà aſſerimus, & Eccleſiam nulla apparente forma conſtare poſſe.* Ex quo apparet Caluinum à Luthero minimè diſtare, cùm vterque & Eccleſiam viſibilem defeciſſe, & inuiſibilem tantũmodò remanſiſſe ſtatuat. Quapropter vtriuſque error nonnullis aſſertionibus à nobis refellendus eſt.

Assertio prima. *Eccleſiæ diſtinctio in viſibilem, & inuiſibilem, non tam vana, ac ridicula, quàm impia, ac contra expreſſum Dei verbum cenſeri debet.* Imprimis quòd huiuſmodi diſtinctio vana, ac ridicula ſit, ipſum Eccleſiæ nomen declarat, quod congregationem, ſeu multorum vocationem inſinuat, à verbo ἐκκαλέω, i. *voco, cõgrego*, ex quo Eccleſia congregatio, ſeu multorum ad vnum cœtum vocatio dicitur. At quis vnquam hominum congregationem inuiſibilem eſſe exiſtimauit? aut hominum cœtum in viſibilem, & inuiſibilem diſtinxit? cùm hoc ipſo nomine, quòd homines ſunt, viſibilibus membris præditi, neceſſariò viſibiles eſſe oporteat?

Qvòd ſi Eccleſiam ad eam hominum collectionem transferre volunt, qui Chriſto nomina, fidémque dederunt, quo nomine Chriſti Eccleſia nuncupari ſolet, quoquomodo Eccleſiam definiant, ſiue dicant cum Auguſtana confeſſione art. 7. eam eſſe congregationem membrorum Chriſti, hoc eſt, Sanctorum, qui verè credunt, & obediunt Chriſto, ſiue cum Luthero in libro de conc. & Eccleſia p. 3. eſſe populum ſanctum Chriſtianum; ſiue tandem cum Caluino Inſtit. lib. 4. cap. 1. eſſe Electorum congregationem, cùm nulla hominum congregatio, ſiue Sanctorum, ſiue Electorum reperiri queat, quæ inuiſibilis ſit, planè riſum mouent, cùm Eccleſiam in viſibilem, & inuiſibilem diſtinguunt, quaſi verò aliqua hominum congregatio ſit, quæ inuiſibilis dici poſſit. Hoc primùm ex ipſo nominis etymo euincere volui, vt aduerſarij ſciant, ipſum Eccleſię nomen aduerſùs inſulſam hanc illorum diſtinctionem pugnare.

Confeſſ. Auguſta. art. 7. Lutherus de conc. & Eccleſ. p. 3. Caluin. Inſt. lib. 4. c. 1.

At verò libet rem profundiùs expendere. Scio quid dicant aduerſarij: Caluinus .n. loco citato ait, Eccleſiam idcirco inuiſibilem appellari, quòd ea ſolos Electos, ac prædeſtinatos contineat, qui hominibus quidem ignoti, Deo autem ſoli cogniti ſunt; viſibilem verò, quòd bonos malis admixtos comprehendat, qui in viſibili Sacramentorum adminiſtratione, ac verbi prædicatione ſimul conueniunt. At quàm inanis ſit hæc duplicis Eccleſiæ doctrina, hinc apertiſſimè conſtat: nam

A Electi, ſiue prædeſtinati, qui ad inuiſibilem Eccleſiam ex ipſorum ſententia pertinent, in inuiſibili Eccleſia eſſe non poſſunt, niſi per quædam viſibilia, ac externa ſymbola in ea inter ſe aſſocientur: Eccleſia enim eſt ſocietas quædam in diuina Religione inſtituta, quæ cùm hominum ſit, eos neceſſe eſt per aliqua exteriora ſigna aſſociari: neque enim vlla hominum ſocietas in Religione in hac mortali vita iniri poteſt, niſi huius ſocietatis externa, ac viſibilia vincula adhibeãtur, quibus homines inter ſe coëant, vt docet Auguſtinus contra Fauſtum lib. 19. c. 11. his verbis.

Auguſtinus.

B *In nullum autem nomen Religionis, ſeu verum, ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum, vel ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur.* Quapropter Electorum Eccleſiam viſibilibus Sacramentis, ac ſenſibili diuini verbi prædicatione congregari neceſſe eſt, vt fides ex auditu concipiatur, concepta verò Sacramentorum participatione alatur. Verbi enim prædicatione ſublata, ex qua fides in animo generatur, de inuiſibili Eccleſia actum eſt, quandoquidem ea eſt, quæ fidelia membra Chriſto parat, ac velut fœcun-

C da parens filios Eccleſiæ gignit. Dempta verò viſibilium Sacramentorum adminiſtratione, ac participatione, nihil vltrà reliquũ eſt, quo Eccleſia Electorum ſeipſam incolumem tueri poſſit, haud ſecus quàm ſubtracto alimento animal interire neceſſe eſt. Eccleſia igitur Electorum cùm viſibili forma quadam Religionis indigeat, qua congregetur, ac ſubſiſtat, qua ſublata protinus corruit, ac dilabitur; planè inuiſibilis eſſe non poteſt: quapropter huiuſmodi aut viſibilis erit, aut nulla. Ex quo patet hanc aduerſariorum diſtinctionem ſtultam prorſus, ac inſulſam eſſe.

Qvod verò ea non tantùm inanis, ſed &

D impia ſit, & contra Scripturas pugnet, id imprimis præclarè euincit; quòd vbicunque Scripturæ de Eccleſia agunt, illam ſemper vnam, ac viſibilem eſſe docent: idcirco enim regno, domui, agro, conuiuio, areæ, ſagenæ, ac aliis viſibilibus rebus Eccleſiam comparant (vt infrà explicabimus) vt ſimul veræ Eccleſiæ vnitatem, ac viſibilitatem demonſtrent. De Eccleſia inuiſibili, quam aduerſarij Electorum eſſe volunt, nec verbum quidem inſinuant: nam quod obiiciunt ex Ioan. 13. *Ego ſcio quos elegerim*; & cap. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſe-*

Io. 13. & 10.

E *quuntur me, & ego vitam æternam do eis.* Et ſi quæ alia ſunt huiuſmodi in Scripturis teſtimonia, nihil prorſus illis ad rem faciunt: his enim teſtimoniis tantummodò declaratur, in Eccleſia eſſe electos, & reprobos, quos Deus ſolus nouit: eſſe oues, & hœdos; atque omnes ad viſibilẽ Eccleſiam pertinere, cùm in ea tantùm Chriſti vox per Eccleſiam docentis audiatur: de inuiſibili Eccleſia, ac ſi

prorſus

prorſus nulla eſſet (vti reuera nulla eſt) nec vllam mentionem facit. Hinc grauiter errare aduerſarios, ac impiè in Scripturam agere concludimus, dum hac diſtinctione Eccleſiam, quæ vna, tum à Scripturis, tum ab Apoſtolis in Symbolo credenda præcipitur, diſcindunt, Religionis vnitatem diſcerpunt, & Chriſti Regnum, quod vnum, ac ſolidum eſſe debet, ac nulla ex parte diuiſum in viſibilem, ac inuiſibilem partem diſſecant.

Assertio ſecunda. *Vera Eccleſia non in Eccleſiæ ſpeciem, & in veram Eccleſiam; aut in Eccleſiam coram hominibus, & in Eccleſiam coram Deo; ſed in viua, & mortua membra eſt diſtinguenda.* Sectarij cùm huiuſmodi diſtinctiones excogitarunt, non ſatis ſibi conſuluerunt, quãdoquidem his ſeipſos iugulant, ac perimunt: neque enim negare valent, quin iuxta ſuam ipſorum poſitionem, vbicunque electi, ac ſancti ſunt, ibi ſit vera Eccleſia coram Deo, non tantùm Eccleſiæ ſpecies: at electi & ſancti reperiri non poſſunt, niſi in Eccleſia viſibili: vanæ igitur, ac ſibi ipſis repugnãtes ſunt huiuſmodi diſtinctiones, cùm Eccleſiam, vel in veram Eccleſiam, & Eccleſiæ ſpeciem, vel in Eccleſiam coram Deo, & coram hominibus diuidunt, cùm ex eorum poſitione conſtet, non aliam Eccleſiam eſſe veram Eccleſiam, & coram Deo, præterquàm Eccleſiam viſibilem, in qua electi reperiuntur.

Melãchton. Id ex eorum dictis confirmatur: nam Philippus Melanchton in locis comm. de Eccleſia ita ſcribit. *Quotieſcunque de Eccleſia cogitamus, intuemur cætum vocatorum, qui eſt Eccleſia viſibilis; nec alibi vllos electos eſſe ſomniemus niſi in hoc ipſo cætu viſibili.* Caluinus. Caluinus quoque Inſtit. lib. 4. cap. 1. §. 9. *Vbicunque* (inquit) *verbum Dei ſincerè prædicari, atque audiri, vbi Sacramenta ex Chriſti inſtituto adminiſtrari videmus; illic eſſe Dei Eccleſiam nullo modo ambigendum eſt.* Quòd ſi ibi eſt vera Dei Eccleſia coram Deo, vbi ſancti, & electi reperiuntur, & verbum Dei ſincerè prædicatur, ac Sacramenta ex Chriſti inſtituto adminiſtrantur, cùm hæc omnia in viſibili Eccleſia fiant: planè nulli ambigendum eſt, quin viſibilis Eccleſia reſpectu hominum ſit reuerà Eccleſia coram Deo. Malè igitur Eccleſiam coram Deo, & coram hominibus, aut in veram Eccleſiam, & Eccleſiæ ſpeciem diuidunt.

Quapropter meliùs Eccleſiam viſibilem in viua, ac mortua membra; in bonos, ac malos; in adoptionis filios, ac reprobos diſtinguere debent: nam etſi quotquot ſub Chriſti fide militant, Eccleſiæ membra, ac filij dicantur, haud tamen omnes viua Chriſti membra, aut adoptionis filij ſunt, cùm ex his plurimi, mali ſcilicet, ac reprobi, in Satanæ membra, ac filios degenerent, iuxta Saluatoris ſententiam Ioan. 8. *Vos ex Patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere.* Quam diſtinctionem poſt Scripturas tradit Auguſtinus contra Donatiſtas lib. 7. cap. 51. *Puto* (ait) *me non temerè dicere, alios ita eſſe in domo Dei, vt ipſi etiam ſint eadem domus Dei, quæ dicitur ædificari ſupra petram, quæ vnica columba appellatur, quæ ſponſa pulchra, ſine macula, & ruga, & hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, Paradiſus cum fructu pomorum. Alios autem ita dici conſtat eſſe in domo, vt non pertineant ad compagem domus; nec ſocietatem fructiferæ, pacificæq; iuſtitiæ, ſed ſicut palea dicitur eſſe in frumentis: nam iſtos eſſe in domo negare non poſſumus, Paulo Apoſtolo dicente. In magna autem domo non ſolùm aurea vaſa ſunt, vel argentea; ſed lignea, & fictilia, & alia quidem ſunt in honorem, alia verò in contumeliam.*

Ioan. 8. Augustinus.

Atqve huius diſtinctionis ratio eſt: nam cùm Eccleſia bonos malis admixtos contineat (vt infrà videbimus) ac membra mortua ſimul cum viuis in ſuo corpore patiatur: ea non tantùm per bonos, ac viua membra definienda eſt, quæ ſunt altera pars diſtinctionis, ſed per illud quod mortua, ac viua ſimul comprehendat. Nam & homo cùm ex corpore, & anima conſtet, non tantùm per animam, quæ potior hominis pars eſt, ſed etiam per corpus definitur, cùm ita aſſeritur. Homo eſt animal rationale, tametſi is non à corpore, ſed ab anima, in qua ratio viget, velut à potiori parte rationalis nuncupetur: ita Eccleſia cùm bonos, & malos contineat, non à bonis tantùm definiri debet, ſed etiam à malis, neque à ſanctis duntaxat, verùm etiam à reprobis: quamquam à ſanctis, velut à præſtantiori, ac nobiliori parte ſancta nuncupetur.

Assertio tertia. *Eccleſia habens malis bonos admixtos, non ſpecies Eccleſiæ, ſed reuerà eſt Eccleſia corã Deo.* Sectarij cùm Eccleſiã in Eccleſię ſpeciem, & in verã Eccleſiam; vel in Eccleſiam corã Deo, & coram hominibus diſtinguunt: non vnam Eccleſiam diuerſo modo conſideratam ſtatuunt, ſed duas Eccleſias inter ſe diſtinctas perſuadent, quod tum ex Luthero, tum ex Caluino conſtat, qui inuiſibilem electorum Eccleſiam, quam verã Eccleſiam coram Deo tantùm ſibi fingunt, à viſibili; quam Eccleſiæ faciem, & coram hominibus eſſe duntaxat ſibi perſuadent, ita ſeparant, vt illam non modò ſine hac conſiſtere poſſe affirment: ſed diù perſtitiſſe autument. Lutherus namque à tempore Apoſtolorum viſibilem Eccleſiæ faciem defeciſſe tradit, ac ſolam inuiſibilem Eccleſiam remanſiſſe, vt ſuperiùs ex ipſius teſtimonio viſum fuit: Caluinus verò vt parum ſibi conſtans, aliquando ſtatim poſt Apoſtolorum tempora, aliàs poſt quingenteſimum à Chriſto annum, exteriorem hanc Eccleſię faciem hominibus ſubtractam, inuiſibili tantùm Eccleſia ſuperſtite fuiſſe docuit. Demùm id clarè pronuntiat in Lutherus.

Præfat.

Inſtit.his verbis. *Quin potiùs permittamus Deo, vt quãdo ipſe ſolus nouit, qui ſui ſunt, interdũ etiã Eccleſiæ ſuæ exteriorem notitiã ab hominũ aſpectu auferat.*

QVOD ſi vnam & eandẽ Eccleſiã ſecundùm variũ eius ſtatũ variè accipi ſentirẽt, minimè à Catholica ſententia recederẽt. Eccleſia enim quæ malos, & bonos cõtinet, non minùs vera eſt Eccleſia, quàm ſi ſolos bonos, ac electos cõtineret, cũ eadem, nõ alia, ſit electorũ congregatio: quò ſit, vt nõ tãtùm ſit Eccleſiæ ſpecies, ſed reuera ſit Eccleſia corã Deo: etenim ſi idẽ homo qui eſt coram homine intuente corpus, ille ipſe eſt coram Deo intuente animam; cur eadem Eccleſia, quæ legitima Eccleſiæ ſymbola reſpectu hominum ſibi vendicat, non erit reuera Eccleſia coram Deo?

DICANT obſecro, num quẽlibet Catholicorum, qui Eccleſiã legitima Religionis ſymbola deferentẽ videt, verã coram Deo Eccleſiã illã credere oporteat; id cùm fidei Apoſtolicæ articulus credendũ præſcribat? Id ſanè aduerſarij inficiari nõ valent, quandoquidẽ Caluinus Inſt.lib.4.c.1.fatetur hanc, quæ reſpectu hominum Eccleſia dicitur, obſeruandam, ac ex Dei præcepto illius communionẽ colendam eſſe, quod ſanè non diceret, ſi eam quoq; verã Eccleſiã credi oportere non iudicaret. Cũ igitur illa vera Eccleſia corã Deo eſſe credenda eſt, quæ legitima ſymbola habet, cùm huiuſmodi tantũmodò ea ſit, quæ coram hominibus viſibilis verſatur, ac bonis malos admixtos habet, quid ergo illam tantùm Eccleſię ſpeciem, non veram Eccleſiam coram Deo eſſe cenſent?

IAM verò Scripturarum, ac Patrum teſtimoniis aſſertio noſtra eſt confirmãda. Vbi id primũ ſtatuimus, Scripturas quoties, vel per metaphoras, aut parabolas, vel expreſſè de Dei Eccleſia loquũtur, ſemper de vera Eccleſia coram Deo agere, quod ita certũ eſt, vt niſi totã Scripturarũ veritatẽ in diſcrimen vocare velint, nullis fas ſit de eo dubitare: nam ſi de putatiua, aut apparenti duntaxat, nõ de vera Eccleſia mentionem facerẽt, profectò nulla vera Eccleſia ex Scripturis probari poſſet: ac proinde vera Chriſti Eccleſia euaneſceret.

Hoc igitur conſtituto, facilè aduerſariorum errorem euincimus. Nã quoties Scripturę Dei Eccleſiam commemorãt, eam bonis, ac malis permixtã eſſe docẽt. Mat.3. Dei Eccleſia areæ comparatur, in qua ſunt palea, & triticũ. *Permundabit areã ſuam, & congregabit triticum ſuũ in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Quem locũ de Eccleſia exponit Auguſtinus tract.6. in Ioannẽ. Eadem quoque comparatur cũ agro Matt.13. vbi ſimul ſunt triticũ, & zizania. *Domine nónne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? vnde ergo habet zizania?* Hunc locũ de Eccleſia explicat Cyprianus libr. 3. epiſt.3. ad Maximum. Item aſſimilatur ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congregãti. Matt.15. Præterea conuiuio, in quo ſunt boni, & mali; & habentes, & non habentes veſtem nuptialem. Matth.22. *Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Ouili quoque comparatur, in quo ſunt oues, & hœdi. Matt. 23. *Statuet oues quidem à dextris, hædos autem à ſiniſtris.* Demum virginibus fatuis, & prudentibus eadem ſimilis eſſe dicitur Matth 23. *Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus, &c. quinque autem ex eis erant fatuæ, quinque prudentes.* Paulus 2. Timoth.2. Eccleſiam comparat cum magna domo, in qua aſſeruantur vaſa diuerſi generis aurea, argentea, fictilia, quædam in honorem, quædam in contumeliam: quæ omnia loca indicant, Eccleſiam bonos, & malos comprehendere.

Mat.3. Auguſtinus. Matt.13. Cyprianus. Matt.15. Matth.22. Matth.23. 2.Tim.2.

PRÆTEREA ab aduerſariis percontor, num vera illa coram Deo, non tantùm coram hominibus, eſſet Eccleſia, de qua Chriſtus ait Matth. 16. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?* Planè id negare non poſſunt: at hæc illa ipſa Eccleſia eſt, in qua Iudas erat ſimul cum Apoſtolis, ac fratres peccantes degunt, de quibus Saluator Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum,* quam etiam conſulendam eſſe vult, cùm in ea fideles vitia non corrigunt. *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.*

Matth.16. Matth.18.

AN non vera erat Eccleſia coram Deo; ad quam Paulus ita ſcribit. *Paulus vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti, per voluntatem Dei, & Soſtenes frater, Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Ieſu, vocatis ſanctis?* & tamen de ea hæc ait cap.5. *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat;* vt aduerſarij diſcant per malorum admixtionem non tolli veram Eccleſiam, aut variari; ſed eam ipſam quæ reſpectu hominum eſt, reuera quoque eſſe corã Deo. Hinc perſpicuum eſt aduerſarios apertè cum Scripturis pugnare, cùm Eccleſiã, in qua mali bonis permixti ſunt, non verã Eccleſiam, ſed Eccleſię tantùm ſpeciẽ eſſe volũt.

1.Cor.1.

POSTREMO accedat Patrum conſenſus, qui nullam aliam veram coram Deo Eccleſiam agnoſcunt, præter eam, quæ bonis, ac malis permixta eſt, ex quibus aliquos duntaxat referre ſufficiat. Cypr.lib.3. ep.3. ad Maximum ita ſcribit. *Impediri non debet aut fides, aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus.* Chryſoſt. in Pſal. 39. Eccleſiam veram non tantùm ex perfectis, ac ſanctis, ſed etiam ex peccatoribus conſtare docet: ibi enim explicans illud. Multiplicatæ ſunt ſuper capil. cap. mei, &c. ait. *Nec ex perfectis quidem vniuerſa conſtat Eccleſia; ſed habet eos etiam, qui otio, & ſecordiæ ſe dedũt, mollemq́; & diſſolutam vitã amplectũtur; & libenter ſeruiunt voluptatibus; & quoniã eſt vnũ corpus, tanquã ex vna perſona, hæc & illa pronunciat.* Auguſt. paſſim lib.2. retract. cap.18. lib. de vnitate Eccleſiæ, cap.13. lib.18. de ciuit. Dei cap. 49. hanc doctrinam tuetur,

Cyprianus. Chryſoſtom. Auguſtinus.

Hieronym. Hieron. in Dialogo cont. Lucifer. vltra med. eandem confirmat his verbis. *Arca Noë Eccleſiæ typus fuit, vt in illa omnium animalium genera; ita & in hac vniuerſarum, & gentium, & morum homines ſunt: vt ibi pardus & hædi, lupus & agni, ita & hic iuſti, & peccotores, id eſt, vaſa aurea cum ligneis, & fictilibus commorantur.* Hoc ipſum *Fulgentius.* quoque docet Fulgentius lib. de fid. ad Pet. cap. 43. & alij. Ex quibus patet ſectarios non ſolùm Scripturarum, ſed etiam veteris ſe Eccleſiæ hoſtes declarare.

Assertio quarta. *Eccleſia vera non ſecũdum ſpeciem, aut reſpectu hominum, ſed corã Deo eſt viſibilis, & præter eã nulla alia eſt Eccleſia.* Hæc aſſertio ferè iiſdẽ teſtimoniis probatur, quib. priorẽ demõſtrauimus. Nam Scripturæ, quæ Eccleſiã bonis & malis permixtã docent, eandem cõſequenter viſibilẽ eſſe affirmant. Præterea certum eſt eam interdum apud ſacras literas Soli compa- *Pſalm.18.* rati, vt conſtat ex Pſ.18. *In Sole poſuit tabernaculũ* *Pſalm.87.* *ſuum.* Quandoq; etiam Lunæ, vt Pſ.87. *Et ſicut Luna perfecta in æternũ, & teſtis in cælo fidelis.* Nõ- *Pſalm.47.* nunquã ciuitati, vt Pſal. 47. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri, in mõte ſancto eius: fundatur exultatione vniuerſa terræ.* Hæc quidem veterũ Scripturarũ oracula, idcirco Soli, qui nunquã inuiſibilis eſt; Lunæ, quæ ſuo perpetuo curſu cunctis eſt perſpicua, ciuitati, quæ ab oculis abſcondi non poteſt, Eccleſiam comparant, quòd ea nunquam inuiſibilis, ac hominibus incognita futura ſit: ſed perpetuò viſibilem fore demonſtrent.

At hoc ipſum clariùs explicãt noui teſtamẽti teſtimonia, quę Eccleſiã domui comparant, *Luc.1.* veluti Luc.1. & 1.Tim.4. areæ, agro, conuiuio, *1.Tim.4.* ouili, ſagenæ, quæ parabolæ docent, Eccleſiam *Matth.3.* vſque in diem iudicij viſibilem eſſe futuram; *Matth.13.* nam cùm eouſque in domo Dei vaſa aurea, ac *Matth.22.* fictilia; in area palca, ac triticũ; in agro zizania, *Matth.13.* & bonum ſemen; in conuiuio digni, ac indigni *Matth.25.* couiuiuæ; in ouili oues, & hædi; in ſagena boni & mali piſces viſibiliter contineri debeãt: ſanè & ipſam Eccleſiam, quæ his metaphoris indicatur, perpetuò viſibilem eſſe oportet.

Ephes.4. Cæterum cùm Paulus Epheſ.4. dicat; in Eccleſia alios quidem Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euãgeliſtas, alios Paſtores, & Doctores poſitos eſſe, ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti: atque hæc officia tandiu in ea permanſura eſſe, donec occurramus omnes in vnitatẽ fidei, & agnitionẽ Filij Dei, quod tunc tantùm Eccleſia conſequetur, vbi ad gloriam peruenerit; num hæc miniſteria inuiſibilia cẽſenda ſunt, quæ inuiſibili Eccleſiæ reſpondere poſſint? nũ inuiſibiles Apoſtoli? nũ inuiſibiles Prophetæ? nũ inuiſibiles Euangeliſtæ: nũ inuiſibiles Paſtores, & Doctores? nũ hi inuiſibilia miniſteria exhibẽt? num inuiſibiles quis homines eſſe exiſtimet, quibus hæc officia adminiſtrãtur? Quòd ſi hi viſibiles ſunt, quis iã Eccle- **A** ſiam, quæ iis tantùm conſtat, inuiſibilem eſſe dixerit? Viſibilis igitur ſit Eccleſia, neceſſe eſt.

Deniqve aduerſariis, qui latentem, ac inuiſibilẽ Eccleſiam ſibi fingunt, vel vnus Paulus ſufficere deberet, qui Act.20. Eccleſiã nõ latẽtem, aut inuiſibilem, ſed omnibus conſpicuam eſſe docet. Ibi enim Aſiæ Epiſcopos his verbis *Act.20.* monet. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiã Dei, quã acquiſiuit ſanguine ſuo.* Certè agnoſcere debẽt aduerſarij, Paulũ de vera, nõ ſuperficiali, aut apparenti tantùm Eccleſia hoc loco agere, cùm illã Eccleſiam Dei nominet, neq; hoc cõ- **B** tentus, addat inſuper, *quam acquiſiuit ſanguine ſuo,* in quo non tantùm hypocritas, ſed etiã electos comprehendit. Cùm igitur vera hæc eſſet Dei Eccleſia, quam vnã ita ex ſymbolo cogũtur fateri, vt præter eã nullam aliã agnoſcere debeãt: planè omnibus conſpicuã, ac illuſtrem eam eſſe debere tradit; cùm illã viſibilium Epiſcoporũ adminiſtrationi à Spiritu ſancto commiſſam teſtatur. Quid enim abſurdius dici, aut excogitari poſſet, quàm viſibili, ac conſpicuo Regi, latens, ac inuiſibile Regnum, quod legibus, ac inſtitutis gubernari opus eſt, admini- **C** ſtrandum aſſignari; aut Paſtori viſibili, inuiſibilem ouium gregem paſcendum tribui? Ita ſanè à ratione alienum eſt; Eccleſię, quæ Chriſti regnum, & grex eſſe agnoſcitur, Præſules, ac Paſtores à Spiritu ſancto præfici, qui ſubditas ſibi oues, nec videre, nec agnoſcere valeãt.

Nam cùm eadem ſit hodie Eccleſia, quæ Chriſti tempeſtate fuit, & eandem prorſus naturam, ac conditionem retineat; ſi illa tunc viſibilis fuit, ac Chriſtũ caput corporeis oculis aſpexit; ſanè non ſecus hodie poſt mille ſexingentos, & amplius annos ea conſpicua eſſe debet. Atque hoc argumento Auguſtinus *Auguſtinus.* **D** Eccleſiam viſibilem euincit epiſt. 48. *Quomodo* (ait) *confidimus ex diuinis literis accipere nos Chriſtum manifeſtum, ſi non inde accepimus Eccleſiam manifeſtam?* Quapropter qui eam latentem, ac inuiſibilem ſtatuunt, ij proculdubio totam Chriſtianam Rempublicam euertunt, quæ manifeſta verbi prædicatione, fidei doctrina, Sacramentorum vſu, Paſtorum functione, legum ſanctionibus, ac viſibili tandem adminiſtratione eget. Ij profligandarum Hæreſum rationem deſtruunt: neque enim Hæreſis vlla expugnari poteſt, ſi inuiſibilis, ac **E** ignota ſit Eccleſia, cuius auctoritate Hæreſes confodiantur. Ij infidelibus ad Eccleſiam aditum præcludunt, cùm Eccleſiam quæ inuiſibilis, ac ignota eſt, ignorent. Ij tandem glorioſiſſimũ Chriſti regnum inuadunt, dum viſibilem illi Eccleſiæ Monarchiã eripere conãtur.

Sed tandem Auguſtinum audiant, qui lib. de *Auguſtinus.* vnitate Eccleſię c.16. vbi Eccleſiã cum lucerna illa Euãgelica confert ſuper candelabrũ conſtituta. *Nõ eſt* (inquit) *Eccleſia operta, quia nõ eſt ſub modio, ſed ſuper candelabrũ, vt luceat omnibus, qui in*

domo

Digitized by Google

domo ſunt: & de illa dictum eſt, non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem conſtituta, ſed Donatiſtis. (nos Lutheranis, ac Caluiniſtis) *velut operta eſt, qui audiunt tam lucida, & tam manifeſta teſtimonia, quæ illam toto orbe demonſtrant: & malunt clauſis oculis offendere in montem, quàm in eum aſcendere.*

NEQVE aduerſariis prodeſt, ſi dicant, eos non ita inuiſibilem Eccleſiam ſtatuere, vt viſibilibus fidelium membris careat: ſed idcirco inuiſibilem ab ipſis appellari, quòd electos tantùm comprehendat, qui cùm ſoli Deo cogniti ſint, hominibus ignoti, ac velut inuiſibiles habentur. Bene cum aduerſariis B ageretur, ſi hi internam fidem, ſanctitatem ac Prædeſtinationis donum, quę electos conſequuntur, inuiſibilia tantùm aſſererent, neque enim à nobis diſcreparent: ſed cùm electorum Eccleſiam à viſibili ſeparent, atque eam inuiſibilem conſtituant, quæ neceſſariò viſibilibus ſignis conſtare debet; hinc meritò illos cum ſua inuiſibili Eccleſia reiicimus. Accedat, quòd cùm hi ab ipſis Apoſtolorum temporibus Eccleſiam, quæ viſibilis eſt, ac viſibilibus membris compacta, omnino defeciſſe dicant, ſi ſemper vixiſſe Chriſti C Eccleſiam, neque vnquam extinctam tueri volunt, planè fateri coguntur, eam non in viſibilibus membris, quæ iam interierunt, ſed in inuiſibilibus inuiſibilem hactenus ſubſtitiſſe. At quænam erũt illa inuiſibilia membra? hominúmne, an Angelorum? ſanè nec hominum, nec Angelorum: cùm homines viſibiles ſint, Angeli verò ad hominum Eccleſiam non pertineant. Quærant ipſi hæc inuiſibilia membra, quibus ſuam inuiſibilem Eccleſiam compingant. Nobis ſat ſit, quæ hactenus ad refellendam hanc Eccleſiæ inuiſibilitatem diximus, nullo illorum effugio euitari poſſe. D

VERVM vrgent Lutherus, & Caluinus hoc argumento. Quod creditur, non videtur: ſed vera Eccleſia ex Symbolo Apoſtolorum creditur. *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam.* Ergo non videtur: quòd ſi non videtur, igitur eſt inuiſibilis. At huic argumento facilè reſpondemus: in Eccleſia aliquid eſſe quod creditur, aliquid quod videtur. At non idem eſt, quod videtur, & quod creditur. Videmus quidem exteriora ſymbola, quibus vera Eccleſia conſtat, caput viſibile, Paſtorum, ac Epiſcoporum Magiſtratum, Diuini verbi prædica- E tionem, Sacramentorum vſum, & adminiſtrationem, fidei, ac doctrinæ vnitatem, legitimam ſucceſſionem, atque alia ſigna, quibus Chriſti Eccleſia ab Hæreticorum ſectis dignoſcitur; at verò Eccleſiæ ſanctitatem, quæ oculos effugit, ac inaſpectabilis eſt, non videmus, ſed credimus. Baptiſmus quidem, ac alia Sacramenta viſibilia A ſunt, iuſtificatio verò, quæ tum Baptiſmum, tum alia Sacramenta comitatur, eſt inuiſibilis, illa videmus, hanc credimus. Denique fidei, ac ſanctitatis Eccleſiæ ſigna nobis perſpicua ſunt: fides verò ipſa, & ſanctitas nobis inuiſibilis eſt, quapropter eam non videmus, ſed credimus.

IDIPSVM & in qualibet ſocietate conſpicere licet, in qua exteriora quidem ſocietatis ſigna, ac vincula conſpiciuntur, animorum verò conſenſus prorſus inuiſibilis eſt: ita etiam ſe habet Chriſtiana ſocietas, eo excepto, quòd illa humanam tantùm fidem exigit, hæc verò diuinam. Nam cùm homines per ſenſibilia ſigna in Chriſtianam ſocietatem, quæ Dei Eccleſia eſt, adducentur, viſione quidem ad exteriora ſigna feruntur, fide verò duntaxat internam Eccleſiæ ſanctitatem apprehendunt. Hinc in Apoſtolico Symbolo cùm dicitur, *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam*, non exteriora ſymbola, quæ oculis videntur, ſed inuiſibilis Eccleſiæ ſanctitas credenda proponitur: vel ſi ipſa quoque externa ſymbola ad fidem pertinent, non quatenus ea viſibilia ſunt, ſed vt ad inuiſibilem Eccleſiæ fidem ducunt, à fidelibus creduntur: cùm ſcilicet ea legitima Eccleſiæ ſigna conſpiciunt, ex quibus ad veræ Eccleſiæ notitiam, quæ fide apprehenditur, aſſurgunt.

ASSERTIO quinta, & poſtrema. *Eccleſia viſibilis nec ſtatim poſt tempora Apoſtolorum, nec poſtea vnquam defecit, aut deficere potuit.* Aſſertio eſt contra Lutherum, Caluinum, ac vniuerſos huius tempeſtatis ſectarios, qui vniuerſalem defectionem viſibilem Eccleſiam ab ipſis Apoſtolorum temporibus occupaſſe affirmant, qui error eſt potiſſimùm Lutheri, ac Lutheranorum. At præter ea, quæ in ſuperiori articulo de perpetua viſibilis Eccleſiæ conſtantia dicta ſunt, quæ huius erroris expulſioni deſeruiunt; hanc Hæreſim non tantùm Scripturarum teſtimonia, quæ copioſa ſuperiùs attulimus, ſed etiam ipſa ratio expirare cogit: nam à Luthero percontor; an illa Eccleſiæ membra, quæ vniuerſali defectione Eccleſiam occupante in vera fidei vnitate permanſerunt, in verbi Dei prædicatione, in vſu Sacramentorum, in fidei confeſſione, ac aliis externis ſymbolis ſimul inter ſe communicarent, néc ne? Si in nullo prorſus externo ſymbolo communicarunt, profectò & inuiſibilis illorum Eccleſia ſimul cum viſibili tota corruit; neque enim ſine diuini verbi prædicatione, vera fidei doctrina haberi poteſt, teſte Paulo ad Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Rom. 10. Cæterùm ſine Sacramentorum participatione, qua homines Dei gratiã conſequũtur, quis vnquam ſalutẽ adipiſci potuit? hoc ipſo atteſtante Sal-

Digitized by Google

Ioan. 3. uatote Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in Regnũ Dei,* A Ioan. 10. & apud eundem 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Demum ſine fidei confeſſione nemini certa ſalus eſſe poteſt, cùm Rom. 10. Paulus ad Rom. 10. dicat. *Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Quò fit, vt ſi nulla prorſus fuit illis in externis Eccleſiæ ſymbolis communicatio, nulla quoque fuerit Eccleſia inuiſibilis.

V E R V M ſi inuiſibilia illa Eccleſiæ membra, tam in diuini verbi prædicatione, quàm Sacramentorum vſu, ac fidei confeſſione B perſeueraſſe affirmet, igitur vniuerſalis defectio Eccleſiam viſibilem minimè occupauit, cùm his externis ſymbolis viſibilis Eccleſia integra ſubſiſtat. Falsò igitur Eccleſiam viſibilem, vel ab ipſis Apoſtolorum temporibus, vel poſtea defeciſſe autumant: cùm in ea viſibilia ſigna, quibus ea viſibilis ab ipſis aſſeritur, non defecerint.

A T hìc Caluini impietatem, ac deprauatam prorſus mentem declarare lubet, qui vt ſuo errori fidem apud homines ſtruat, verba Scripturarum falſis additionibus corrum- Caluinus. 2. Theſſ. 2. pit. Is enim in minoribus Inſtit. cap. 8. part. C 68. Pauli 2. Theſſal. 2. ſententiam referens, cùm ait, *Niſi venerit diſceſſio primùm*, addit illi voculam *vniuerſalis*, qua Dei verbum deprauat. Ibi enim ita ſcribit. *Cùm tamen prædicit Paulus venturam defectionem, hac deſcriptione ſignificat, ſedem illam abominationis tunc erigendam, vbi vniuerſalis quædam defectio Eccleſiam occuparit, vtcunque multa Eccleſiæ membra in veræ fidei vnitate ſparſim perſeuerent.* At vbinam Paulus ait, vniuerſalem defectionem Eccleſiam eſſe occupaturam? Paulus quidem ait, *Diſceſſio*, non *vniuerſalis diſceſſio.* Vox illa *vniuerſalis* Caluiniana additio, ac corruptio eſt. D Eccleſia enim cum diſceſſione, ac ſchiſmate ſalua permanere poteſt, vt ſæpè olim ſchiſmate aliquo graſſante integra perſtitit; at vniuerſalis diſceſſio Eccleſiam abolet. Neque enim ſimul Eccleſia Catholica dici poteſt, & ab vniuerſali defectione occupari; vnum ſiquidem alterum deſtruit: quare aperta eſt Caluini in Scripturas impietas. Verùm & alia ipſius dicta expendamus.

M I R V M ſanè eſt, quàm ſibi & ſuis inconſtans ſit Caluinus, vt quod modò probauerat, e veſtigiò damnet, ac in Prothei modum variis ſe formis induat. Mortuam E primùm, proſtratam, ac extinctam Eccleſiam exclamauerat, mox viuentem, incolumem, latentem, inuiſibilem perſuadet: in quo Hæreticorum ingenium licet intueri, qui cùm magis propriæ ſententiæ, minùs veritati conſulant, in ſcitis ſuis duplices, atque inſtabiles ſeſe produnt, de quibus Athanaſius Athanaſius. in epiſt. pro Nicen. Synodi decretis cont. Arrianos ait. *Hæretici homines tales ſunt, quales D. Iacobus duplices corde, & inſtabiles in omnibus viis ſuis appellat: nunquam vnam eandémque ſententiam, ſed aliàs aliam fouentes; dictáque ſua nunc laude, nunc vituperio proſequuntur, vt quod iam probarint, e veſtigiò damnent.*

P R I M V M quid de mortua Eccleſia Caluinus dicat, audiamus. Veram tunc Eccleſiam, ac Religionem interiiſſe affirmat, cùm primùm erectus eſt Romani Pontificis principatus; cum eo enim & mendacium in arcem Religionis irrupiſſe, & ſummam neceſſariæ doctrinæ inuerſam eſſe, & Sacramentorum vſum corruiſſe, & abolitam Religionem, & Antichriſti Regnum erectum, & ſpem omnem ſalutis euerſam fuiſſe docet. At peto (Caluine) quonam tempore erectus ſit Romani Pontificis principatus? An non ab ipſo Petro exorſus eſt, qui primus Romanorum Pontificum Apoſtolatum cum Romana ſede coniunxit? Iam ſi vera ſunt, quæ dicis, profectò ab ipſo Petro Eccleſiæ occaſus cœpit; nec Petrus Eccleſiæ, ſed Antichriſti Regni miniſter fuit, quandoquidem à Romano Pontificatu Antichriſti Regnum exordium habuit: quid hoc deteſtabilius? at deteſtabiliora adhuc videamus. Nam cùm Petrus Romanum Pontificatum non niſi Chriſto iubente, ac Spiritu ſancto ducente, adierit: cùm primùm Chriſtus Petrũ ad illum accedere mandauit, planè mendacium in arcem Religionis accerſiuit, ſummam neceſſariæ doctrinæ inuertit, Sacramentorum vſum proſtituit, Religionem aboleuit, ſpem omnem ſalutis hominibus ademit, & Eccleſia deſtructa, Antichriſti Regnum erexit: quęnam his execrabiliora crimina excogitari poſſunt; quæ Caluinus hac ſua ſententia in Chriſtum congerit, quæ ſanè nec dæmon ipſe proferre auſus eſſet?

P O R R O ſi in Petro extinctam Eccleſiam eſſe cenſet, quid de tot ſanctis Pontificibus ſentit, qui Petro in Romana ſede ſucceſſerunt? quid de Lino, de Cleto, de Clemente, de Anacleto, de Euariſto, ac cæteris iudicat, quos Eccleſia ſemper Sanctos, ac Martyres coluit? Quid de tot Martyribus, qui poſt Petrum Chriſti fidem ad vltimam vſque ſanguinis guttam teſtati ſunt, exiſtimat? Quid de tot ſanctis, atque antiquis Patribus, qui Chriſtianam Religionem ſanctimonia, ac ſcriptis illuſtrarunt, de Dionyſio, de Ignatio, de Polycarpo, de Iuſtino, de Irenæo, de Cypriano, de Athanaſio, de Baſilio, de Cyrillo, de Ambroſio, de Auguſtino, de Hieronymo cenſet? quos Geneuana fidei confeſſio, ac paſſim ipſemet Sanctos nominat? Hóſne à vera Religione expellet, aut ſine Eccleſia ad Antichriſti Regnum, ſpe

omni

omni illis ſalutis adempta, pertinuiſſe ſentiet? Iſne Chriſtianam Religionem in iis periiſſe credet, qui illam aduerſùs tot Tyrannorum perſecutiones, ac Hæreticorum duriſſima certamina, quę ſui legitima probant, à quibus nec ipſe diſſentit, ſartam tectam ſeruauerũt? Quid de tot Conciliis, quæ poſt Petrum in Eccleſia celebrata ſunt, ac potiſſimùm de quatuor primis illis generalibus, Niceno, Epheſino, Chalcedonenſi, Conſtantinopolitano ſentit? num ea Antichriſti regnum confirmarunt; neque vlla in his ſanæ doctrinæ veritas definita fuit? At ſi ita eſt, cur ea adeò veneratur, vt illa velut ſacroſancta, nihil præterquàm puram, ac natiuam Apoſtolorum doctrinam continentia, ab omnibus amplexanda eſſe decernat, his verbis? *Sic priſcas illas Synodos, vt Nicenam, Conſtantinopolitanam, Epheſinam primam, Chalcedonenſem, ac ſimiles, quæ confutandis erroribus habitæ ſunt, libenter amplectimur, reueremúrque vt ſacroſanctas, quantùm attinet ad fidei dogmata, nihil enim continent, quàm puram & natiuam Scripturæ interpretationem, quam ſancti Patres ſpirituali prudentia ad frangendos Religionis hoſtes, qui tunc emerſerant, accommodarunt.* Quod tandem de Hæreſibus iudicium profert, ad quas profligandas priſcos illos ſanctos Patres non parum laboraſſe fatetur, quandoquidem hæ poſt Petrum exortæ ſunt? ſi ab his vera Religio impugnabatur, quomodo tunc iam extincta erat? Immò quomodo tunc Hæreſes eſſe potuerunt, quæ Eccleſiam diuexarent, ſi nulla erat Eccleſia, ſed Antichriſti regnum vbique ſe extenderet? Conſtat enim Hæreſes in veram tantùm Eccleſiam inſurgere, neque Antichriſti regnum inuadere poſſe, cùm eidem potiùs patrocinentur.

Inſtit. lib. 4. c. 9. §. 8.

DENIQVE ſibi ipſi bellum infert Caluinus, cùm Eccleſiam ab ipſis Apoſtolorum temporibus defeciſſe affirmat. Ipſe enim Inſtitut. lib. 1. cap. 11. §. 13. tum lib. 4. cap. 2. §. 3. docet apertiſſimis verbis, primis quingentis annis veram Eccleſiam, ac Religionem in orbe floruiſſe, & ſinceriorem in Eccleſia doctrinam tunc viguiſſe. Hæc illius priora verba ſunt. *Principio* (inquit) *ſi quid nos mouet veteris Eccleſiæ auctoritas, meminerimus quingentis circiter annis, quibus magis adhuc florebat Religio, & ſincerior doctrina vigebat:* tum poſteriori loco. *Cùm illud certum & indubitatum eſſet, à temporibus Apoſtolorum nihil ad ea vſque tempora in doctrina immutatum fuiſſe, neque Romæ, neque alibi.* Quò fit, vt Caluinus palàm ſimul, & impietatem, & inconſtantiam ſuam pandat, dum contrarias, ac pugnantes inter ſe ſententias tuetur.

Caluinus.

NEC profectò ab hac impietate excuſare valent Caluinum illius diſcipuli, cùm prioré

A ſententiam apertè pronunciet in Præfat. Inſtitutionum illis verbis. *Quandiu ab aduentu Chriſti deformis latuit? quoties ab eo tempore, bellis, ſeditionibus, hæreſibus, ſic oppreſſa eſt, vt nulla parte fulgeret?* Quibus verbis apertè inſinuat, Eccleſiam ab ipſo Chriſti aduentu nuſquam apparuiſſe, ac proinde defeciſſe.

AT certè ſi Eccleſia ſine Baptiſmo viſibili, ſine verbi prædicatione, ſine viſibiliũ Sacramentorum vſu conſiſtere non poteſt: quo pacto ea à Chriſti aduentu ita latere potuit, vt hominibus aſpectabilis non eſſet? ſiquidem hæc cunctis conſpicibilia ſunt, neque iis vn- B quam Eccleſia caruit? An non vera Religio ex hominibus viſibilibus conſtat, qui Deum legitimè colunt; atque hi duntaxat veram Religionem efficiunt, ſine quibus nulla omnino Religio eſſe poteſt? at ſi homines ex quibus vera Religio, ac Eccleſia componitur, viſibiles ſunt; quomodo ipſa Religio, aut Eccleſia inuiſibilis aſſeritur? quo pacto cum omnium partium viſibilitate totius inuiſibilitas ſtare poteſt? At eſto: vbinam tandiu inuiſibilis latuit Eccleſia? quo terrarum aut cœlorum ſinu concluſa fuit, vt omnino videri non poſſet?

C FRVSTRA nobis opponunt aduerſarij Eliæ tempora, quibus ita deformatam Eccleſiam eſſe fingunt, vt nulla illius ſpecies emineret: neque enim Eliæ tempore ita latuit Eccleſia, vt multi nõ eſſent in Iudæa, qui veram fidem manifeſtè colerent, quandoquidem in tribu Iuda, & Benjamin verus Dei cultus vigebat: atque in ipſo Ieroſolymitano templo palàm Deo ſacrificia offerebantur; de lege conciones publicè habebantur; Circuncifionis, Paſchatis, ac cæterorum legalium præceptorum cæremoniæ obſeruabantur; iis quippe temporibus Ieroſolymis re- D gnauit Aſa, deinde Ioſaphat piiſſimi Reges, de quibus Scriptura teſtatur, quòd fecerint rectum coram Domino. Quid? quòd nec tam vniuerſalis, ac communis fuit in decem tribubus Apoſtaſia, quin plures ſupereſſent etiam publicæ fidei profeſſores: an non Elias erat feruentiſſimus Diuinæ legis præco? an non pluſquam centum Prophetæ à Principe Abdia in ſpeluncis alebantur? an non filij Prophetarum, qui plurimi erant, Dei cultum apertè profitebantur? Quòd ſi Elias apud Deum conqueſtus eſt, quòd ipſe ſolus relictus eſſet verus Dei E cultor, protinus à Deo audiuit; Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curuauerunt genua ſua ante idolum Baal. Quod planè intelligendum eſt de decem tribubus Iſraël, quæ à Deo apoſtatauerant, ex quibus erat Elias: nam in tribu Iuda, in qua Aſa regnabat, verus Dei cultus vbique vigebat. Neq; illa ſeptem millia virorum

Deo tantùm cognita erant, ſed ex eis plurimi (vt dictum fuit) verum Dei cultum apertè perſequebantur.

At Caluinus non parum à vero aberrat: cùm bellis, ſeditionibus, ac Tyrannorum atque Hæreticorum perſequutionibus ita oppreſſam, ac deformatam Eccleſiam fuiſſe clamat, vt nulla parte fulgeret. Latuit quidem aliquando Eccleſia in cryptis, ac catacumbis, cùm impias Tyrannorum perſecutiones ſuſtineret, atque ibi fulgebat; nec ſibi, ſed hoſtibus tantùm ignota erat. Ibi enim & Dei verbi prædicatio, & Sacramentorum vſus, & legitimi Paſtores, & Eccleſiaſticum miniſterium omni ex parte enitebat. Quid? an non Martyres qui quotidie pro fide decertabant publici veræ Religionis teſtes erant, ita vt illorum ſanguis velut quoddam ſemen eſſet, quo Eccleſia in dies magis, ac magis propagabatur? Quid igitur garrit Caluinus, Eccleſiam tunc abſque viſibili facie extitiſſe?

Atque hic olim Donatiſtarum error fuit toties à D. Auguſtino conuulſus, qui Eccleſiam toto orbe periiſſe, ac in ſola Donati parte remanere, atque ibi latere affirmabant, quos Auguſt. in Pſalm. 101. ita redarguit. *O impudentem vocem! Illa non eſt, quia tu in illa non es, vide ne tu ideo non ſis, nam illa erit, etſi tu non ſis.* Ita aduerſarij defeciſſe Eccleſiam toto orbe clamant, vt apud ſe eam tantùm latere perſuadeant: at ſi rem diligentiùs examinarent, viderent profectò, non Eccleſiam, ſed ipſos ab Eccleſia defeciſſe, & cùm ea toto orbe clariſſimè fulgeat, ſibi ipſis duntaxat latere, ac ignotam eſſe.

Auguſtinus.

Faius.

Svperest, vt Faij calumniam B. Auguſt. illatam abſtergamus, dum illi impingit, quòd conquereretur ſuo tempore, multa, quæ in diuinis literis celeberrima ſunt, non curari, multiſque præſumptionibus plena omnia. Certè nimis impudenter Faius erga Auguſtinum ſe gerit; cùm illius verba, ac mentem nimis peruersè detorquet. Ecce quæ B. Auguſtinus loco à Faio citato ſcribit: *Quod autem inſtituitur præter conſuetudinem, vt quaſi obſeruatio Sacramenti ſit, approbare non poſſum, etiamſi multa huiuſmodi, propter nonnullarum, vel ſanctarum, vel turbulentarum perſonarum ſcandala deuitanda liberiùs improbare non audeo. Sed hoc nimis doleo, quia multa, quæ in diuinis libris ſaluberrima præcepta ſunt, minus curantur, & tam multis præſumptionibus ſic plena ſunt omnia, vt grauiùs corripiatur, qui per octauas ſuas terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem vinolentia ſepelierit: omnia itaque talia, quæ neque ſanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Epiſcoporum ſtatuta inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſæ Eccleſiæ roborata ſunt, ſed diuerſorum locorum diuerſis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omnino nunquam inueniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſequuti ſunt, vbi facultas tribuitur, ſine vlla dubitatione reſecanda exiſtimo: quamuis enim neque hoc inueniri poſſit, quomodo contra fidem ſint, ipſam tamen Religionem, quam pauciſſimis, & manifeſtiſſimis celebrationum Sacramentis miſericordia Dei eſſe liberam voluit, ſeruilibus oneribus premunt, vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubiiciuntur: ſed Eccleſia Dei inter multam paleam, multáque zizania conſtituta, multa tolerat: & tamen quæ ſunt contra fidem, vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec facit.* Ecce integrum caput Auguſtini tom. 2. quod Faius citat: ex quo perſpicuum eſt Faium tum impudentiæ, tum falſitatis condemnari, qui ob aliquas quorùndam ſingularium hominum, ſeu etiam popularium virorum conſuetudines, totam Eccleſiam ab Auguſtino ſuperſtitionis damnari oblatrat: cùm tamen Auguſtinus eas nec ab Eccleſia approbatas, nec Epiſcoporum Conciliis inſtitutas, nec vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine receptas eſſe dicat. Apertè autem docet Auguſtinus Eccleſiam, ea quæ contra fidem pugnant, minimè tolerare: neque iis præſumptionibus, quæ Religionem conuellunt, omnia plena eſſe (vt Faius peruersè contendit) vnquam Auguſtinus ſenſit: quò fit, vt meritò nouus hic impoſtor ab omnibus exſibilandus ſit, qui nec ſacris Eccleſiæ Doctoribus, nec ſuis fidem ſeruat.

Auguſtinus.

An vera Chriſti Religio potuerit interrumpi.

Articvlvs III.

Veram Chriſti Religionem, quæ Domino ædificante, in montium vertice iuxta Iſaiæ vaticinium fundata, ac ſuper petram, Matthæo teſte, extructa eſt, non modò penitus conuelli, ac deficere non poſſe; ſed nec vllo vnquam tẽpore interrumpi, aut intermori potuiſſe, communis, ac irrefragabilis eſt non tam ſanctorum Patrũ, quàm Scripturarum fides. Cuius in primis illuſtriſſimus teſtis eſt Iſa. c. 33. *Reſpice Sion* (inquit) *ciuitatem ſolemnitatis noſtræ, oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur claui eius in ſempiternum, & funiculi eius non rumpentur.* Iam in prima ipſa verborum ſerie vates ad altioris, ac excellentioris Ieruſalem contemplationem animum prouocat: neque enim veteri Ieruſalem quadrare poſſunt ea, quæ hîc ab Iſaia dicuntur: quando enim illius

Iſa. 33.

Ieruſalem

Google

Ieruſalem tāta ſtabilitas fuit? quo pacto verū fuit illius Tabernaculi clauos non auferēdos in ſempiternū, nec funiculos eius diſrumpendos? Hæc igitur de noua Ieruſalem dicta eſſe nemo dubitare poteſt, quæ ſuper petram fundata, ſtabilis, ac perpetua permanere debet. Ita hæc Prophetæ verba exponit antiquus

Procopius.

Procopius in hūc locū. *Nā quid Propheta* (ait) *ſibi vellet, ſi diceret. Oculi tui videbunt Ieruſalē, ſi de Ieruſalē antiqua, & vetere intelligeret? Lōgè maius aliquid à Propheta intelligitur, quod ſequentia verba demonſtrant.* *Deſcribitur enim ſtabilis & immota: at vetus Ieruſalem corruit, & ante vltimam vaſtitatem, armis hoſtilibus ſæpe fuit peruſa. Noua Ieruſalem immota manet, manebitque ſemper, vtpote quæ ſita eſt in petra, aduersùs quam portæ inferi non præualebunt.* Hæc Procopius.

Porro duo nobis in his Prophetæ verbis obſeruanda ſe ingerunt. Primum, Tabernaculum iſtud, quod communiter Patres Eccleſiam interpretantur, nequaquam trāsferri poſſe: quo ſanè indicatur, Eccleſiā nullo vnquam tempore prorſus ita poſſe deficere, vt nuſquam amplius in orbe appareat: ibi enim transferri iuxta Hebraicam vocem (vt notat

Foterius.

Foterius) ſignificat auferri ſeu volutari: quod à nobis hactenus demonſtratum fuit. Alterum eſt, quod ait vates, huius tabernaculi claues nunquam eſſe amouendos, nec funes diſrumpendos. Primùm, claui in terra figuntur profundè, deinde iis alligantur funes Tētorij, quibus firmum Tentorium manet. Poſſent quidem claui in terram defixi vi hoſtiū aliquando euelli, aut funes diſrumpi, ac proinde Tabernaculum proſterni; atq; hoſtium furore expulſo iterum Tabernaculum erigi, & claui, ac funes inſtaurari: at ſi claui nunquam amoueantur, nec Tentorij funiculi vlla vi hoſtium nunquā diſcerpi valeant, ipſum tentorium nullo vnquam tempore ruiturū, aut paruo quouis temporis ſpatio proſternēdum fore exploratum eſt. Porrò ſiue clauos altè in terram defixos Apoſtolorum doctrinam intelligamus, ac funes clauis alligatos Patrū in Apoſtolica doctrina conſenſum interpretemur, quæ nulla vnquam Hæreticorum vis, aut conuellere, aut diſrumpere potuit. Siue Chriſtum ipſum Eccleſiæ ſuæ pro clauis, ac funibus eſſe, vtpote firmiſſimum illius fundamentum, credamus; id certum eſt; Eccleſiam hoc loco ab Eſaia ita ſtabilem prænuntiari, vt eam nullo vnquam tempore interrumpendam eſſe doceat.

Alterum æquè illuſtre teſtimonium

Amos 9.

eſt Amos 9. vbi vates de Eccleſia Gentium priùs diſperſa loquens ait. *Et plantabo eos ſuper humum ſuam, & nō euellam eos vltrà de terra ſua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus tuus* Iudæorum Synagoga olim virgulti inſtar ſæpius à Deo transplātata fuit, primùm ab Ægypto in Palæſtinam fuit trāſlata, teſte Dauid Pſal. 79.

Pſal. 79.

A *Vineam de Aegypto tranſtuliſti, eieciſti Gentes, & plantaſti eam:* à Palæſtina frequenter tum in Perſidem, tum in Babyloniam tranſmiſſa: tādem omnino euulſa aruit. Non ita Gentium Eccleſia: nam ſimulatque ad Chriſtum collecta fuit, ità fixè in orbe ab eo plantata fuit, vt nunquam deinceps inde auellendam eſſe vates prænuntiet. Quod egregiè proſequitur

Hieronym.

D. Hieronymus ad c. 9. Amos. *Poſtquam autem* (inquit) *plantarit eos, & firma in altum radice ſolidarit, non euellet vltrà de terra, quam dederat iis. Ex quo intelligimus Eccleſiam vſque ad finem mūdi concuti quidem perſecutionibus, ſed nequaquam*

B *poſſe ſubuerti, tentari, non ſuperari. Et hoc fiet, quia Dominus Deus omnipotens, ſiue Dominus Deus, eius, id eſt, Eccleſia ſe facturum pollicitus eſt, cuius promiſſio lex naturæ eſt.*

Cæterum hanc Dei pollicitationem, quam hîc vates inſinuat, luculenter exerit

Matt. 16.

Chriſtus Matth. 16. cùm ait. *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersùs eam:* tum vltimo capite cùm perpetuam ſui præſentiam Eccleſiæ pollicetur.

Matt 25.

Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi: ac præterea Ioan. 14 cùm perpetuum illi magiſtrum, ac comitem

Ioan. 14.

C Spiritum ſanctum promittit. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum.* Cuius promiſſionis teſtimoniis edocemur, Eccleſiam idcirco nulla vnquam interruptionis, aut deformitatis macula labefactarum iri, quòd ea nunquam Spiritus ſancti patrocinio carere debeat; quòd ſine Chriſto nunquam futura ſit, quòd ſuper petram ædificata, immota ſemper permanere debeat; quòd tandem diuino teſtimonio nullo vnquam tempore à nobis auellēda ſit.

Chryſoſtom.

Hinc (vt ad Patres conuertamur) Chryſoſtom ad cap. 2. Eſaię, ex eo quòd Eſaias

D Eccleſiam montem nuncupat, nunquam interruptum, aut interrumpendum illius ſtatum colligit. *Vocat* (inquit) *nomine montis Eccleſiam, ſimul & inexpugnabilem dogmatum eius traditionem. Quemadmodum enim montibus, licèt quis obuallet, & obiiciat militum millia decem: & hi quidem intorqueant arcus, iſti euibrent haſtas, & eiaculentur, nihil noxæ aut detrimenti inuehent ſoliditati montium: illinc potiùs ſecedere cogentur, conſumpta inaniter ſua fortitudine. Sanè idipſum contigit ad vnum omnibus, qui oppugnarūt Eccleſiam; hæc quidem inconcuſſa periſtitit, illi è diuerſo deperdita propria virtute indecoris infamiæ notam in-*

E *currerunt: dum eam feriunt, euaneſcunt: dum iaculantur in eam, imbelles redduntur, dum cædunt flagris, ab iis vincuntur, qui malè affecti ſunt.* Et quidem eſt mirabile dictu, quot Tyranni Eccleſiam aggreſſi fuerint, quot cruces adhibuerint; quot ignes, ac fornaces accēderint; quot feras, beſtias, equuleos, rotas, gladios intenderint, vt montem hunc Eccleſiæ ſolo æquarēt, nec tamen vnquā deiectus eſt, inſectationes,

perſecutiones, ſæua bella Eccleſia ſuſtinuit, A atque innumeris modis contuſa, ac velut diſcerpta fuit: nec tamen vnquam ioferior ceſſit, ſed effuſior emerſit, ſplendidior emicuit, conſtantior euaſit: vt iam cum eodem Chry-
Chryſoſtom.
ſoſtomo in hom. cùm de expulſione eius ageretur, dicere liceat. *Eccleſia Dei nihil fortius, ſi quis eam impugnare proponit, vires atterat, neceſſe eſt.* Non igitur ea vnquam interrupta, aut intermortua fuit, vt aduerſarij obganniunt.

Baſilius.
QVARE Baſilius in c. 8. Iſai. Eccleſiam vehementiſſimo igni comparat, quem quò magis quiſpiam extinguere conatur, eò in maiores flammas exurgit. B *Quemadmodum* (inquit) *acceſſione incenſæ, ac flagrantis materiæ, flamma in maius attollitur: ſic ſemper contigit, vt qui toto annisu ſtuduère demoliri Eccleſiam violenta impreſſione tentationum eam ad auguſtiorem, & ampliorem gloriam, ac poteſtatem extulerint.*

Gregorius.
PORRÒ Greg. lib 9 in Iob c. 6. Eccleſiã cũ Arcturo confert. *Arcturus* (ait) *ſemper verſatur, & nunquam mergitur: & ſancta Eccleſia perſecutiones iniquorum ſine ceſſatione tolerat, ſed tamen vſque ad mundi terminum ſine defectu perdurat.* En quàm apertè Gregorius fatetur nullo vnquã defectu interceptam, aut intercipiendam fo- C re Eccleſiam. Quod nauis comparatione
Ambroſius.
etiam Ambroſius lib. de Salomone c. 4. proſequitur. *Nauem* (ioquit) *adæquè Eccleſiam debemus accipere in ſalo mundi iſtius conſtitutam, quæ crebris ventorum fluctibus, id eſt, tentationum plagis, & verberibus fatigatur, quam turbidi fluctus, id eſt, huius ſæculi poteſtas, conatur ad ſaxa perducere; quæ etſi vndarum fluctibus, aut procellis ſæpè vexatur, tamen nunquam poteſt ſuſtinere naufragium; quia in arbore eius, id eſt, in cruce Chriſtus erigitur: in puppi Pater reſidet gubernator, proram Paracletus ſeruat Spiritus, hanc per anguſta huius mundi freta duodeni in portum remiges ducunt, id eſt, duodecim Apoſtoli, & ſimilis numerus* D *Prophetarum.* Vides quàm præclarè de indefectibili Eccleſiæ ſtabilitate ſentiat Ambro-
Auguſtinus.
ſius, quem Auguſtinus ſequutus, vbi Eccleſiam illi ciuitati comparauit, de qua dicitur in Pſal. 47. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei noſtri,* &c. in eundem Pſal. ſcribens ait. *Hæc Eccleſia eſt ciuitas in monte poſita, quæ abſcondi non poteſt: hæc eſt lucerna, quæ ſub modio non occultatur, omnibus nota, omnibus diffamata,* &c. *ſed fortè iſta ciuitas, quæ mundum tenuit aliquando, euertetur? abſit. Deus fundauit eam in æternum: ſi ergo eam Deus fundauit in æternũ, quid times ne cadat firmamentum?* Quapropter E nimis falluntur aduerſarij, cùm Eccleſiam viſibilẽ, de qua omnes hi Patres apertè agunt, tandiu iotermortuam, ac interruptam eſſe exiſtimant.

QVÒD ſi quiſpiam perpetuæ huius ſoliditatis, qua vera Religio prædita eſt, cauſas
Gregorius.
inquirat. Primam aſſigoat Gregor. in Pſal. 5. Pœnit. quia nimirum ſancta Eccleſia in perpetua Petri fide fundata eſt, quæ cùm nunquam dirui poſſit, æternum Eccleſiæ robur adminiſtrat. *Ipſe* (inquit) *Dei, & hominum mediator ad Apoſtolorum Principem ait. Tu es Petrus; & ſuper hanc petram ædificabo,* &c. *Ipſe enim eſt petra, à qua Petrus nomen accepit, & ſuper quam ſe ædificaturum Eccleſiam dixit. Terra autem dicta eſt Eccleſia, tum quia in meſſe fidelium populorum ſpiritali fœcunditate exuberat, tum quia in ſoliditate fidei perpetua firmitate immobiliter perſeuerat, vnde per Salomonem dicitur; terra autem in æternum ſtat. Terra quippe in æternum ſtare dicitur, quia ſancta Eccleſia in hoc ſæculo à Catholica fide* B *nequaquam deficiet.* Nec ſanè fruſtrà D. Gregorius veræ Religionis ſtabilitatem in fidei æternitate collocat: Eccleſiam namque non lapides, & ligna: ſed homines fide ſibi inuicem, & Chriſto cohærentes ædificant, in quibus tandiu ſarta tecta Eccleſia manet, quandiu in illis fides integra perſeuerat: fide enim Eccleſia fundatur, ſpe augetur, charitate perficitur. Fides igitur cùm ab Eccleſia penitus auelli non poſſit: inde meritò Gregorius perpetuam Eccleſiæ ſoliditatem nullo vnquam tempore diſſecandam colligit. Ex quo aper- C tam aduerſariorum ſtoliditatem perſpicere licet, qui cùm Eccleſiam ſtatim poſt Chriſti tempora à fide penitus defeciſſe ſentiant, adhuc tamen inuiſibilem, ac ſuperſtitem tot ſæculis ſine fide vixiſſe ſibi perſuadent.

GREGORIO ſubſcribit Ioannes Damaſcenus, qui oratione de transfigurat. Domini
Ioan. Dam.
eandem cauſam aſſignat. *Hæc eſt* (inquit) *firma illa & immota fides ſuper quam, tanquam ſuper petram Eccleſia fundata eſt, cuius tu meritò cognomentum geris. Aduersùs hanc inferorum portæ, hæreticorum ora, dæmonum organa impetum quidem facient, ſed non præualebunt: arma quidem mouebunt, ſed non expugnabunt, ſagittæ paruulo-* D *rum plagæ eorum fuerunt, & erunt: in ſuam enim perniciem mala fabricatur, qui veritati obſiſtit. Hanc precibus tuis* (*Petre*) *ita conſerua, vt ab omni perturbatione, ac fluctibus immunis ſit: nam quòd nũquã futurum ſit, vt euertatur, ac labefactetur, aut expugnetur planè confidimus.*

ALTERAM quoque cauſam refert Euſebius Cæſarienſis de demonſtratione Euangelica lib. 4. cap. 19. quæ eſt ipſa immobilis
Euſeb. Cæſ.
Chriſti doctrina, cuius virtute Eccleſia conſtituta eſt. *Certum eſt* (ait) *Saluatorem noſtrũ prædixiſſe doctrinam ſuam in teſtimonium omnium gentium per vniuerſũ terrarum Orbem prædicatum* E *iri, & Eccleſiam, quæ poſtea virtute ſua conſtituta eſt, inuictam, atque inexpugnabilem fore, nec vnquam futurum, vt à morte ſuperetur, ſed firmam fore ſemper, & immobilẽ, tanquã in lapide ſtructam, atque fundatam: cuius diuinationis effectus omnem impudentiſſimam linguam vana contradicentem profectò arcere poteſt.* Optimè Euſebius perpetuam, ac nunquam interceptam hanc Eccleſiæ ſtabilitatem ad Chriſti

doctri

doctrinam refert:nam certiſſimum eſt,fidem quæ Eccleſiam ædificat, & tuetur ab Euangelij prædicatione,ac Chriſti doctrina pẽdere. *Fides enim ex auditu*,ait Paulus, *auditus autem per verbum Chriſti.* Primùm igitur Euangelij doctrinam velut parentem præcedere opus eſt, tum fidem generari, ex his verò Chriſti Eccleſiam aſſurgere. Porrò cùm Chriſti doctrina ita Domini voce ſtabilita ſit, vt priùs cœlum in aliam formam tranſire oporteat, quàm vel minimum verborum ſuorum apicem interire, id ſanè apertè demonſtrat,& eam fidem,quæ à Chriſti doctrina fluit,perennem fore:& Eccleſiam,quæ in Chriſti doctrina, ac fide fundata eſt, nullo vnquam illius occaſu perire poſſe.

Rom. 10.

TERTIAM cauſam reddit Hieremias Conſtantinopolitanus Reſponſ.1. ad Martinum Cruſium,quæ eſt ipſa veritas, qua tanquam ſolidiſſimo fundamento vera Religio fulcitur. *Eccleſia Chriſti* (inquit) *vt cum Paulo loquamur,columna eſt,& firmamentum veritatis,cui ne portæ quidem inferorum, vt diuina promiſsio habet,præualebunt: etiamſi enim aliqui monſtruoſa imaginatione aliquid peruertant, nihilominùs tamen ea manet ſtabilis,& inconcuſſa, fundata firmiter in petra, & iis quibus innititur veritas.* Cui etiam adſtipulatur D. Hilarius de Trinit. lib. 7.his verbis. *Magna eſt vis veritatis, quæ cùm per ſe intelligi non poſsit, per ea tamen ipſa, quæ ei aduerſantur, elucet: vt in natura ſua immobilis manens,firmitatem natura ſua dum attentatur, acquirat. Hoc enim Eccleſiæ proprium eſt,vt tum vincat,cùm læditur:tum intelligatur,cùm arguitur,tum obtineat,cùm deſeritur.*

Hier. Conſt.

Hilarius.

CERTE veritate nihil fortiùs, quæ nunquam quacunque hominum, aut dæmonum vi expugnari potuit;quò fit,vt non malè Zorobabel, forte quidem vinum, fortiores mulieres,fortiorem Regem, fortiſſimam autem veritatem eſſe pronuntiauerit; quæ olei inſtar nunquam ita deprimi poteſt, quin ſuperior ſemper emergat. Inde fit, vt vera Religio, quæ in veritate ſolidiſſima fundamenta iecit,nulla vnquam vi dirui,aut ſubuerti poſſit. Qua enim ratione factum eſſe exiſtimandum eſt, vt tot hæreſum ſectæ, quæ ex Regum, ac Imperatorum patrocinio perpetuitatem quodammodo ſibi parare videbantur, tam exiguo temporis ſpatio extinctæ ſint; vt quæ ex illis diuturnior viſa eſt,vix centeſimũ annum attigerit? non alia ſanè, quàm quòd veritatis præſidio deſtitutæ ſua imbecillitate preſſæ ad occaſum properarunt: ac velut arbores autũnales, quibus veritatis vigor ſublatus eſt, breui tempore areſactæ ſunt: non ſic vera Religio,quæ cùm altas in veritate radices egerit, ſuapte natura ad perfectum excreſcit, ac velut lignum (vt Dauidis verbis vtar) quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, vberrimis cœleſtium virtutum fructibus onuſtum, perpetua in dies ex conſanguinea ſibi veritate incrementa percipit.

AT quænam hæc veritas eſſe exiſtimanda eſt? humana? abſit:humanum quippe omne fluxibile eſt, atque caducum. At in vera Religione nihil prorſus, quod ad illius ſubſtantiam ſpectat, humanum eſt, aut caducum. Non ergo humana; ſed Diuina veritas eſt, quæ veræ Religioni ſoliditatem præbet. Ea nimirum veritas, de qua Chriſtus apud Ioannem cap. 17. *Sermo tuus veritas eſt.* Hæc quippe veritas eſt veræ Religionis mater, qua generatur, alitur, edocetur; nihil enim eorum, quæ in ea continentur, fluxum, aut mutabile eſt;ſed æternum, omnis corruptionis, ac interitus expers. *Verbum enim Domini* (ait vates) *manet in æternum.* Hoc planè immobile fundamentum eſt, cui fides innititur, quo Religio fouetur,quo Eccleſia ſtabilis, ac immota efficitur;quo ſublato, aut labefactato, vera ſimul, tum fides, tum Religio, tum Eccleſia proſternitur. Nam cùm nulla aut fidei, aut Religioni firmitas eſſe poſſit, cui nulla,aut ſuſpecta veritas ineſt:certè nihil nõ roboris,ac ſtabilitatis ei tribuẽdum eſt,quam Diuina,ac æterna veritas tuetur: quare cùm hæc in vera Religione perpetua,ac illi agnata ſit, perpetuam eam quoque futuram demonſtrat.

Ioan. c. 17.

Iſai. 40.

QVOMODO autem veritas hæc perpetua in Eccleſia permaneat, declarat Philo Carpathius in Cantica, explicans illud, pulchra vt Luna,&c. *Luna* (inquit) *comparatur Eccleſia. propterea quòd quicquid habet Diuini luminis,id à iuſtitiæ Sole illo immobili,atque Diuino accipit,&c. Hanc Lunam puriſsimam Eccleſiam, & immaculatam Chriſti ſponſam,diuiniſsimo ſuo ſanguine fundatam, & ablutam obſcurare conantur Hæretici.& omnes malè viuentes: ſed Sol ipſe ineffabilis bonitatis ſuæ radiis eam nunquam illuminare ceſſat.* Quam etiam ſimilitudinem proſequitur Rabanus Mau.in Eccleſiaſt. lib.9.c.7. *Sicut*,inquit,*Luna à Sole,ſic Eccleſia à Chriſto illuminatur,& ſtabilitur.*

Philo Carpath.

Rabanus.

POSTREMAM cauſam denique affert Leo Magn. Serm. 1. in natali Apoſt.Petri, & Pauli,c.6.quòd ſc.vera Religio cruce Chriſti fundata fuerit, ac propterea inuicta, & inconcuſſa omnino futura ſit. *Nullo*(inquit) *crudelitatis genere deſtrui poteſt,Sacramẽto crucis Chriſti fundata Religio. Non minuitur perſecutionibus Eccleſia,ſed augetur: & ſemper Dominicus ager ſegete ditiore veſtitur,dum grana, quæ ſingula cadũt, multiplicata naſcuntur.* Quæ ſanè ratio optima eſt: neque enim vlli dubium eſſe poteſt,quin Crux glorioſa, qua Chriſtus vniuerſos humani generis hoſtes debellauit, qua diabolũ confecit, qua mundi, ac mortis victor euaſit, qua denique ſibi omnia ſubiecit, Dei virtus ſit. Quid enim ea admirabilius? quid potentius; cùm per eam Chriſtus totius orbis imperium

Leo Magn.

petium ſibi comparauerit? per eam nomen A excellentiſſimum & à cunctis adorandum adeptus fuerit? per eam denique & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem à Patre acceperit? Porrò nemo ignorat veram Religionem in hac crucis virtute, fide, Sacramento fundari; præſertim cùm eam Christus in cruce mortis ſomno correptus, effoſſo latere ſibi efformauerit, ac crucis ſanguine prolutam ſibi glorioſam exhibuerit, non habentem maculam, neque rugam. Quod cùm ita ſit, quo tandem pacto, tanto hoc, ac perpetuo crucis Sacramento vera Religio ſundata, deiici, aut deſtrui poſſe B creditur? Quapropter optimè Euthymius ſuper Matth. 24. explicans illud, Non præteribit generatio hæc. *Generationem* (ait) *vocauit Religionem ipſorum, qui crediderant: ne enim ſuſpicarentur Apoſtoli, quòd prædicta pericula penitus delerent prædicationem, ac fideles: certiores eos facit, quòd non ſit delenda Religio fidelium vſq; ad ſecundum aduentum: ſed vſque ad conſummationem ſæculi permanſura eſt, nec vllo periculo intercidenda.*

Euthymius.

H I S Scripturarum, ac Patrum teſtimoniis nonnullas rationes addere lubet. Prima C ratio eſt, Eccleſiam, ſeu veram Religionem Christi ſponſam eſſe, illiq; indiſſolubili coniugio copulari: de hoc enim coniugio prædixit Oſeas 2. *Et ſponſabo te mihi in ſempiternum, & ſponſabo te mihi in iuſtitia, & in iudicio, & in miſericordia, & in miſerationibus, & ſponſabo te mihi in fide.* Quem locum D. Hieronymus, & cæteri Patres de Eccleſiæ coniugio exponunt. De hoc agit Ioannes Apoc. 21. *Veni, & oſtendam tibi ſponſam vxorem agni.* Hoc tandem coniugium inſinuat D. Paul. ad Epheſ. 5. cùm locũ illum Gen. *Propter hoc relinquet homo patrem ſuũ, & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna*; ita interpretatur. *Sacramẽtũ hoc* D (inquit) *magnũ eſt, ego autẽ dico in Christo, & Eccleſia.* Cęterũ quàm arctiſſimũ ſit huius coniugij vinculũ, quã firmũ, quàm indiſſolubile, inde perſpici poteſt; quòd cùm certũ ſit, coniuges ea lege teneri, vt poſteaquàm ratum, ac conſummatum matrimonium fuerit, nullatenus dirimi poſſit: planè adeò ratum, ac firmum eſt coniugium inter Christum, & Eccleſiam, vt Christus ſemetipſum pro Eccleſia tradiderit (teſte Paulo) Eccleſia verò ita Christum amore ſemper complexa ſit; vt quem per tot noctes, ac multiplices ſuperſtitionum tenebras ſolum ſummo labore quæſiuit, quem in- E ter tot vulnera vndique ſanguine perfuſum in crucis lectulo recubantem ſequuta eſt, quem denique inter tot ærumnas, ac perſequutionum æſtus, verbera, ac martyria fide tenuit, ſponſum nunquam ſe dimiſſuram clamet. *Tenui eum, nec dimittam.* Quis igitur mutua inter eos dilectione ratum coniugiũ eſſe non ſentiat, ac mutuo conſenſu firmatum,

Oſe. 2.

Apoc. 21.

Epheſ. 5.

quod dirimi nullo modo queat? præſertim cùm eorum vox audiatur in Canticis. *Dilectus meus mihi, & ego illi.*

A T non modò ratum, ſed planè conſummatum matrimonium fuit, ſi Gregorio credimus homil. 38. in Euang. & tunc quidem cùm ſeipſum humanæ naturæ ſociauit. *Tunc* (inquit) *Deus Pater Deo Filio ſuo nuptias fecit, quando hunc in vtero Virginis humanæ naturæ coniunxit.* Quid hoc vinculo indiſſolubilius? Nam cùm illud certiſſimum ſit, quod Damaſcenus ait; Verbum quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſiſſe: quo pacto Christum ab Eccleſia ſeparari poſſe credimus, quã carnis, ac naturæ vinculo ita ſibi inſeparabiliter coniunxit, vt rectè effari poſſit. *Hoc nunc os de oſſibus meis, & caro de carne mea.*

Gregorius.

V E R V M non tam carne conſummatum Christi, & Eccleſiæ coniugium fuiſſe exiſtimamus, quàm fide, ac ſpiritu, vt habet præcitatus Oſeas: in fide enim, & in gratia Euangelij (vt Hieronymus ait in eum locum Oſeę) non in legis iuſtitia Sacramentum hoc implendum erat: deinde in iuſtitia, ac iudicio, in miſericordia, & miſerationibus: tunc nimirum cùm in cruce pro peccatis omniũ Christus ſatisfecit, ac ſummam in homines miſerationem oſtendit. His cœleſtę hoc coniugium conſummatum fuit, his Christus nodo ita indiſſolubili dilectiſſimam ſibi Eccleſiam copulauit, vt nullo vnquam libello repudij hoc matrimonium diſſoluendum ſit: nam (vt ait Paulus) nemo vnquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit, & fouet eam, ſicut Christus Eccleſiam. Quò fit, vt nullo vnquã tempore (tametſi exiguo) Eccleſia defecerit, aut defutura ſit, cùm perpetua ſit Christi ſponſa.

Hieronym.

S E C V N D A ratio ex vltimo cap. Matth. deducitur, vbi Christus perpetuam ſuis præſentiam vſq; ad finem ſæculi pollicetur. *Ecce ego* (inquit) *vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi:* neque enim exiſtimandum eſt hæc verba Apoſtolis tantùm dicta fuiſſe, qui omnes ante ſæculi conſummationem deceſſerunt, ſed Eccleſiæ, quæ in Apoſtolis repræſentabatur. Hinc validum argumentum elicimus, quod eſt. Veri fideles vſque ad extremam Orbis periodum ſemper in Eccleſia eſſe debent, tanquam vera illius membra: igitur Eccleſia nunquam deficere poteſt, aut interrũpi. Antecedens patet ex verbis Christi. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus.* Quid enim eſt Deum nobiſcum eſſe, niſi Deum in cordibus noſtris per fidem habitare? vt Paulus ait Epheſ. 3. *Christum habitare per fidem in cordibus veſtris.* Anſelmus in Matth. 28. id ad iuſtos etiam extendit, quibus nunquam omninò Eccleſiam deſtituendam eſſe docet, qui tanquam viua Eccleſiæ membra illam conſeruent. *Ex quo* (inquit) *intelligitur, quod vſque in finem*

Matth. 28.

Epheſ. 3.
Anſelmus.

in finem ſæculi non ſunt defuturi in mundo, qui Diuina manſione, & habitatione ſint digni. Cùm ergo fideles, aut iuſti in orbe vſque ad illius interitum nunquam defuturi ſint: ſanè perſpicuum eſt, Eccleſiam ſemper integram, ac nunquam interruptam, vſque ad finem ſæculi eſſe permanſuram.

Matt. 13. POSTREMA ratio colligitur ex verbis Chriſti apud Matth. c. 13. vbi Chriſtus Eccleſiam agro comparat, in quo mixta ſunt triticum, & zizania, quæ tamen paterfamilias colligi prohibet, ſed vtraque vſque ad meſſem reſeruari imperat. *Sinite* (inquit) *vtraque creſcere vſque ad meſſem, tempore autem meſſis dicam meſſoribus. Colligite primùm zizania,* &c. Hinc duo potiſſima elicimus argumenta ad perpetuam Eccleſiæ conſiſtentiam demonſtrandam.

PRIMVM argumentum inde colligimus, quòd agrum illum vſque ad ſæculi conſummationem permãſurum affirmat. Quid ager, quid ſeminator, quid triticum, quid zizania, quid meſſis, quid meſſores ſignificent, nullo ad id declarandum Patrum teſtimonio indigemus: cùm ipſe Dominus indicauerit, ſe eſſe ſeminatorem, agrum mũdum, id eſt, Eccleſiam per vniuerſum mundum diſperſam, triticum bonos, zizania malos, meſſem iudicium, meſſores Angelos, tempus meſſis conſummationem ſæculi. En illius verba. *Qui ſeminat* (inquit) *bonum ſemen eſt filius hominis. Ager autem eſt mundus, bonum verò ſemen hi ſunt filij regni, zizania autem filij ſunt nequam, inimicus autem qui ſeminauit ea, eſt diabolus: meſſis verò conſummatio ſæculi, meſſores autem Angeli ſunt.*

AGER ergo hic Dominicus, quo Eccleſiam per vniuerſum orbem propagatã Chriſtus vult ſignificari, quod etiã inferiùs paulò poſt annuit, cùm eundem agrum Regnum ſuum appellat. *Et colligent*, inquit, *de Regno eius omnia ſcandala*; quod quidem non de beatiſſimo illo cœlorũ regno, vbi ſcãdala inueniri non poſſunt, quæ colligantur, ſed de Gregorius. Eccleſia intelligendum eſſe docet Gregor. hom. 12. in Euangelia. Cùm inquam Eccleſiæ ager vſque ad finem ſæculi ſub tritico, ac zizaniis permanſurum eſſe Chriſtus ipſe teſtetur; quid aliud, quàm Eccleſiam viſibilem eouſque integram, ac ſtabilem propagandam eſſe demonſtrat?

AT ne cui dubium illud ſubrepat; Eccleſiam quidem vſque ad ſæculi occaſum permanſuram, non tamen ita in fide integram, aut ab erroribus liberam, vt aliquando eſſe non deſierit, quæ tamen iterum poſtea Euangelicorum virorum opera, atque adminiculo à Deo reparanda eſſet: id facilè altero argumẽto Chriſtus deſtruit; cùm triticum, quamuis zizaniis permixtum, perpetuò vſque ad meſſem (Deo operante) aſſeruari affirmat.

A Dicant quæſo aduerſarij, qui interciſam Eccleſiam ſomniant, quid ſit triticum malo ſemini admixtum, vſque ad meſſem in agro ſeruari; præterquàm bonos, ac iuſtos malis permixtos in Eccleſia, vſque ad finem ſæculi cuſtodiri? Atqui ſi boni aliqui, ac iuſti in Eccleſia perpetuò ſeruandi ſunt, in quibus vera fides, ac Religio elucere debet: atque his nullo vnquam tempore vſque ad ſæculi meſſem Eccleſia ſpolianda eſt, quibus datum eſt, vt fidem tueantur, & Eccleſiam perpetuò integram, ac ſartam tectã ſeruent; quomodo perpetua, ac incorrupta horum fide, ac iuſtitia B Eccleſiæ fidem, ac integritatem corrumpi, aut violari poſſe intelligunt? hoc quippe à ratione longè diſſentaneum eſt: num quamdiu fideles, ac iuſti in Eccleſia deſunt, tandiu eam integram cõſeruari neceſſe eſt? Denique Eccleſiæ agrum tritico, ac zizaniis, bonis, ac malis perpetuò vſq; ad orbis interitum permixtũ eſſe debere, ex hoc teſtimonio habemus, vt viſibilem Eccleſiam nunquam vſque ad ad mundi occaſum perituram diſcant. Quid ergo aduerſarij veram Religionem aliquando corruptam eſſe garriũt, cùm eo ipſo quòd C perpetua bonorum, ac malorum ſocietate, ac communione frui debet, corrumpi omnino non poſſit? Quod ſanè non ſine Dei conſilio factum eſſe credendum eſt, vt hac perpetua, ac nunquam interrupta Eccleſiæ ſoliditate, vera Religio à falſis Hæreticorum ſectis dignoſceretur.

An vera Religio errare poßit in fide.

ARTICVLVS IV.

D VERA Religio cùm primùm à Deo inſtituta eſt, duplici ab eo præſidio munita fuit, quò perpetua in orbe conſiſteret: primùm inuicto quodam, ac inexpugnabili robore, quo vniuerſos hoſtium conatus frangeret, ac immota inter perſecutionum procellas perpetuò conſiſteret: deinde perpetua fidei incorruptibilitate; quò fit, vt inter innumeras Hæreticorum ſectas, quæ vel in orbe verſatæ ſunt, vel in poſterum verſari debent, veram ſemper fidem incolumem retineat. Porrò hæc duo, tametſi inter ſe ita colligata ſint, vt alterum ab altero pendeat, atque vno demonſtrato, alterum manifeſtum fiat: neq; E enim veræ Religionis corpus, quod ex fidelium duntaxat Deum colentium multitudine compactum eſt, à fide vnquam ſeparari poteſt, neque fides, qua veræ Religionis corpus ſubſiſtit, extra veram Religionem vllo modo quærenda eſt; cùm illi adeò coniuncta ſit, vt ea ſublata, fides nullo loco conſiſtat: ita ſit, vt vera Religio ſicut fidei colligatione ſtabilitur, ita illius diſſolutione prolabatur: fides etiam

Digitized by Google

etiam, cùm tandiu incolumem eſſe oporteat, quandiu vera Religio integra manet: hinc illud neceſſariò efficimus, vt cùm perpetuam veræ Religionis ſtabilitatem, ac robur demonſtrauimus, fidei etiam æternitatem cum ea teſtatam reliquerimus. Attamen ne propria lux tantæ veritati deſit: atque hæc quò magis vera ſunt, tantò clariora fiant: cùm hactenus veram Religionem perpetua temporum diuturnitate ſtabilem oſtenderimus, nunc perenni fidei incolumitate integrã demonſtrare aggredimur.

Iſai.c.59.

AC primum huius rei teſtimonium illuſtre nobis offert Iſaias c. 59. *Cùm venerit* (inquit) *Sion Redemptor, & eis qui redeunt ex iniquitate in Iacob, dicit Dominus. Hoc fœdus meum cum eis dicit Dominus: Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis, ſeminis tui, dicit Dominus, à modo, & vſque in ſempiternum.* Hunc Iſaiæ locum Diuus Hieronymus in Comment. Procopius, ac omnes veteres Patres de aduentu Meſſiæ, & Chriſtiana Eccleſia, quæ illius ſemen futura erat, ex ipſius ſanguine procreanda, exponunt, verba Procopij ſunt. *Pater hîc loquitur ad filium, qui venit Redemptor ex Sion, de quo dictum eſt. Requieſcet in te ſpiritus* Dei, *quique eundem ſpiritum impertit* D*iſcipulis ſuis, vt ipſi alijs impertirẽt, quod ſignificatur verbis illis: Ponã verba mea in ore tuo, & in ore ſeminis tui, vſq; in ſẽpiternũ.* Hoc igitur fœdus Patrem cum Chriſto Eccleſiæ Redemptore iniiſſe tradit Iſaias, vt Spiritus ſanctus qui fuit in Chriſto, perpetuò in Eccleſia reſideret: & verba fidei, quæ ab eius ore ſemel promanarũt, nunquam ab ore Eccleſię receſſura eſſẽt, quominùs ea ſẽper vera doceret, ac verę fidei perpetua eſſet magiſtra.

Hieronym.
Procopius.

AT verò ne quiſpiam exiſtimaret, Eccleſiam quidem quandiu ſuperſtes eſt, ſemper vera docere, eam tamen aliquando interire poſſe, ac proinde in fide errare: vt perpetuam illiùs, ac nunquam interrumpendam in fide ſtabilitatem declarer, ea verba addit, *à modò, & vſque in ſempiternum.* Quibus verbis inſinuat Eccleſiam à prima ſui inſtitutione, ad extrema vſque Orbis tempora, nunquam à vera fide aberrare poſſe: hac præſertim ratione, quòd Chriſti ſpiritus illius fidem perpetuò incolumẽ ſeruare debeat. In quo planè Iſa. non tam futurorũ Vatem, quàm verborũ Chriſti interpretem ſe præbet, qui Io. 14. ait. *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis*; tum paulò poſt, vt ſuum illum eſſe Spiritum doceat, vt prædixerat Iſaias (inquit) *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quẽ mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Quod perinde eſt, ac ſi diceret; non recedet de ore ſeminis ſeminis tui. Vbi notandum eſt iuxta Hebraicàm lectionem legi: de ore ſeminis ſeminis tui, in quo haud ſanè aſpernanda eſt illorum ſententia, qui primũ ſemen ad Apoſtolos, ſecundum verò ſemen ad Pontifices Petri ſucceſſores referunt: ſemen enim Chriſti fuerunt Apoſtoli, & ſemen ſeminis eius ſcilicet Apoſtolorum, ac Petri præſertim, qui princeps Apoſtolorum fuit, ſunt Pontifices, quibus perpetua in fide ſtabilitas promiſſa eſt, ac Spiritus ſanctus perennis dandus erat Magiſter.

QVID obſecro luculentiùs ad fidei indefectibilitatem, quæ in Chriſtiana Religione futura erat, ſignificandam dici potuit, quàm Spiritum Chriſti, Spiritũ, qui à Patre, Filióq; procedit, Spiritum veritatis perpetuum illius Magiſtrum, ac Doctorem fore, quo agente verbum fidei, quod ſemel ea à Chriſto accepit, nunquam de illius ore recederet? En quàm ſolidè id futurum prædixit Iſa. cùm diuina hoc promiſſione bis repetita corroborat, *Dicit Dominus, dicit Dominus.* En quàm grauiter, & apertè Chriſtus eandem promiſſionem breui adimplendam confirmat, cùm eundem Spiritum, quem illius ſemini nunquam defuturum Iſai. prænunciauerat; ſua oratione ita impetraturum ſpondet, vt cum Eccleſia ſua in æternum maneat, eámq; perpetua fide, ac veritate illuſtret. Quare perſpicuum eſt, eam hoc præſidio munitam in fidei veritate errare non poſſe.

QVOD etiam confirmat Chriſtus Matt. vltimo cùm ait. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi.* Cùm enim Chriſti Spiritus perpetuum ſe verę Religionis comitem, ac ſponſum ſpoponderit, cui dubium eſſe poteſt, quin fides, quæ Eccleſiam Chriſto copulat, in ea incorrupta perpetuò maneat? Atque huc ſpectat illud ius coniugij caſtum, ac legitimum, quo cum Eccleſia ſempiterno vinculo ſeſe copulaturũ Dominus apud Oſeam promiſerat, quod ſanè poſtulare videbatur, vt nullo vnquam tempore Eccleſia à Chriſti fide, in qua deſponſanda erat, auelli poſſet.

QVÒD ſi quæreret quiſpiam, quidnam ſignificet Eccleſiam in fide Chriſto deſponſari? Id ille ex humanis nuptiis intelligat: in iis namque cùm ſponſæ in ſignum perpetuæ, ac indiſſolubilis coniunctionis à viro annulus traditur, in eo ea deſponſari dicitur, Hoc planè modo ſi à temporalibus ad ſpirituales nuptias aſſurgat; annulum quo Eccleſia à Chriſto deſponſata fuit, fidem eſſe intelliget, diſcétque nihil aliud eſſe Eccleſiam in fide Chriſto deſponſari, quàm eam fide eidem copulari: fide enim Eccleſia Chriſtum apprehendit, fide complectitur, fide illi coniungitur: cui tamen ne aliquid tantis nuptiis deſit, iuſtitia comes adiungitur, vt coniugium hoc fide initum, iuſtitiæ, ac operoſæ dilectionis vinculo conſummaretur.

Deſpon

Deſponſabo(inquit Oſeas)*te mihi in fide,& iuſtitia.* Cæterùm,vt ſpirituale hoc fidei coniugiũ ab omnibus indiſſolubile fore agnoſceretur, addit præfatus Oſeas. *Deſponſabo te mihi in ſempiternum.* Siquidem illud ſponſi ſanguine ratum, ac confirmatum fuit, atque adeò illius pollicitatione iuratum, vt ab ea nunquã ſe receſſurum ſpoponderit: vt patet Matth. vltimo. *Ecce ego vobiſcum ſum*,&c. Iam quis indiſſolubile hoc fidei vinculum, cœleſti matrimonio firmatum, diſſolui vnquam poſſe exiſtimet? aut ab Eccleſia eum fidei annulum auelli,quo ſempiterno coniugij vinculo Chriſto copulata fuit? Hine Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. *Adulterari* (inquit) *non poteſt ſponſa Chriſti,incorrupta eſt,& pudica, vnam domum nouit,vnius cubiculi ſanctitatem caſto pudore cuſtodit.*

Matth.28.

Cyprianus.

At verò præter hæc perpendenda ſunt verba Saluatoris apud Lucam cap. 22. quæ hoc ipſum confirmant. *Simon,Simon* (ait) *ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum, ego autem rogaui pro te,vt non deficiat fides tua,& tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Aduerſarij, vt hoc teſtimonium effugiant, à quo ſe nimis premi cernunt,illud de fide Petri, vt priuati hominis tantùm eſſe intelligendum garriunt. At apertè cum illis pugnat,quòd Petrus,vt ex ſacris literis conſtat, cùm ter Chriſtum negauerit, proculdubio, ſaltem quoad exteriorem fidei confeſſionẽ, quidquid de interna ſit,à fide defecit;nõ igitur de fide Petri, vt priuati hominis intellexit Chriſtus,cũ hæc diceret: ſed de alia quadam,quæ nunquã deficere deberet.Præterea ſi de ſingulari Petri fide hęc verba intelligẽda ſunt,quaſi ea Chriſti oratione firmata labi non poſſet,cur addidit Chriſtus.*Et tu aliquãdo conuerſus confirma fratres tuos?* Conuerſiq́ aueſionem indicat,quòd ſi Petrus cõuerſus fuit, igitur & aliquando priùs fuit auerſus à fide: quod ſanè indicat ſingularem illius fidẽ defeciſſe, quod cum eorum ſententia pugnat: non igitur de ſingulari Petri fide ea verba explicari debent. Et quidem ex ipſis huius teſtimonij verbis, ſi rectè examinentur, quàm apertiſſimè conſtat; Chriſtũ hoc loco Petrũ non tanquam priuatum hominem,ſed tanquàm Eccleſiæ caput,atque in eo totam Eccleſiam tanquam in capite alloqui, cuius fidem adeò oratione ſua firmatam declarat, vt eam nullo vnquam tempore perituram eſſe timendum ſit.

Luc.22.

Qvod quidem duplici ratione colligo. Primò,ex variata ſermonis ſerie:Chriſtus nãque Simonem alloquens, pluralem numerũ adhibet,dicens. *Simon,Simon,ecce Sathanas expetiuit vos.* Quorſum id? cùm ſingularem Chriſtus perſonam alloquatur, cur pluralem numerum exprimit:plane huius rei alia ratio reddi non poteſt,quàm quòd in Petro,in quo ædificandam Eccleſiam ſpoponderat, velut in vniuerſali paſtore, Eccleſiã alloquebatur, in quam Sathanam omnes ſuas vires exertutum prædicit,vt illius fidem euertat.*Ego autẽ* (inquit)*rogaui pro te,vt nõ deficiat fides tua.* Quę verba illis ad amuſſim reſpondent,quæ apud Matth. 16. priùs dixerat. *Tues Petrus, & ſuper hãc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Cur enim Petrum potiùs, quàm cæteros Apoſtolos alloqueretur,aut cur pro illius fide magis,quàm pro cæterorum fide rogaret?Nonne dilectiſſimus Chriſto erat Ioannes? nónne frater Domini Iacobus? nõne omnes Apoſtoli gloria Chriſti?quare pro Ioanne non rogat, pro Iacobo,aut alio Apoſtolo:ſed pro Petro duntaxat? Ea ſanè ratio eſt, quòd Petrum non vt priuatum hominem, aut ſingularem perſonam, aut vnum ex Apoſtolis, ſed tanquam Apoſtolorum Principem, & Eccleſiæ caput intuebatur,in quo non præſentem,quę paulò poſt prolapſa fuit, ſed futuram fidem ſpectaret, atque adeò ipſam Eccleſiæ fidem ab eo confirmandam cerneret, vt nullo vnquam tempore prolabi poſſet.

Matth.16.

Qvem ſenſum egregiè proſequitur Diuus Bernardus epiſtola 190. ad Innocentium Papam. *Dignum* (inquit) *arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum. Hæc quippe eſt huius prærogatiua ſedis: cui enim aliquando dictum eſt? Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua: ergo quod ſequitur,à Petri ſucceſſore exigitur. Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.*

Bernardus.

Id verò poſteriori ratione,quæ ex poſtremis verbis colligitur, manifeſtiùs declaratur, quibus Dominus Petrum publicum Eccleſiæ magiſtrum conſtituit. *Et tu*(inquit)*aliquãdo conuerſus confirma fratres tuos* Dicant aduerſarij,quid eſt,quòd Petro tantùm, non alteri Apoſtolorum,fratres, hoc eſt,fideles omnes, vt interpretatur ipſemet Chriſtus apud Mat. 23.*Vnus eſt enim Magiſter veſter, omnes autẽ vos fratres eſtis* in fide confirmandi cura demandata fuerit? Quid hoc annuit, præterquàm quòd Petro tanquam Eccleſiæ capiti totius fidei magiſterium commiſſum fuit,à quo Eccleſia fidei tum veritatem, tum ſtabilitatem expectare deberet? Quod cùm in Eccleſia ordinarium à Deo inſtitutum fuerit,ad Petri ſucceſſores(Pontifices nimirum)transferri oportuit. Quamobrem cùm fides capitis ſit Eccleſiæ ipſius fides: neque alibi Eccleſiæ fides clariùs, quàm in capite luceat; cùm Dominus Petri iam conuerſi fidem ita oratione ſua firmauit, vt nunquam dilaberetur, ne prorſus in Eccleſia fidei Doctor eſſe deſineret, qui in cæteris fidelibus collabeſcentẽ fidem confirmaret: perſpicuum eſt, eum

Matth.23.

Digitized by Google

maximè ad Eccleſiæ fidem reſpexiſſe, quam ita perpetuò integram, ac immobilem eſſe voluit, vt nullo vnquam æuo euertēda foret.

QVOD etiam præclariſſimo illo teſtimonio paulò ſuperiùs examinato Chriſtus declarauit, cùm dixit Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ*, &c. Siue enim petram illam, Petrum intelligant, fidei merito in Eccleſiæ fundamentum erectum, ſiue fidem Petri, quę in Petro nunquam peritura pronuntiatur: ſiue tandem cum Luthero Eccleſiam in fide abſolutè fundatam eſſe accipiamus: iam ipſam fidem cernimus in Eccleſiæ fundamento radicatam, atque adeò illi tenaciter inhærentem, vt ipſum fundamentum ab aduerſariis eſſe credatur. At quis Eccleſiæ fundamentum dirui, ac euerti poſſe ſibi perſuadeat, præſertim cùm illud Diuina, ac inuicta Dei virtute ita munitum ſit, vt portæ inferi aduersùs illud præualere nūquam poſſint? Quare falsò ſibi aduerſarij perſuadent, Eccleſiæ fidem aliquando deficere potuiſſe. Quod præclarè explicat Leo Magnus ſerm. 2. in nat. Apoſtoli Petri, & Pauli explanans hæc verba. Et ſuper hanc, &c. *Super hanc* (inquit) *fortitudinem æternum extruam templum, & Eccleſiæ meæ cœlo inſerenda ſublimitas in huius fidei firmitate conſurget: hanc confeſſionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt.* Ac propterea certum eſt, Eccleſiam in fide errare non poſſe.

Matt. 16.

Leo Magnus.

ID etiam apertiſſimè teſtatur Paulus ad Timoth. 1. cap. 4. cùm Eccleſiam columnam, ac firmamentum veritatis appellat. *Vt ſcias*, inquit, *quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt columna, & firmamentum veritatis.* Non teſtem veritatis, nōn ducem, non Magiſtram tantummodò Paulus Eccleſiam appellat, ſed columnam, ac firmamentum veritatis eſſe affirmat; quo ſanè declarat fidei veritatem ſolis Eccleſiæ humeris inniti: atque eam ita ab Eccleſia tegi, ac ſuſtentari, vt ea vera tantùm fides cenſenda ſit, quæ Eccleſiæ præſidio fulcitur: nam quemadmodum ædificij moles columnæ, aut fundamento innixa tandiu integra ſubſiſtit, quandiu ab illis regitur, ac ſuſtentatur: ita fidei veritas euſque ſalua, ac ſarta tecta manet, quoad Eccleſiæ auctoritate fulciatur, qua ſublata nulla prorſus fidei veritas poteſt ſubſiſtere. Cùm igitur Eccleſia fidei columna, ac firmamentum ſit, atque idcirco veræ fidei firmamentum dicatur, quòd eadem illi innixa nunquam deinceps labi queat, ſanè inde omnibus perſpectum eſſe debet, Eccleſiam à fide nunquam poſſe deficere.

1. Tim. 4.

ATQVE id poſtremò illuſtriſſimum illud Ioann. teſtimonium Apocalyp. 21. commendat, qui nouam illam Ieruſalem è cœlis delapſam deſcribens, ait. *Ciuitas illa non eget Sole, ſed claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius eſt Agnus.* Eccleſiam nulla ratione veræ fidei lucem vnquam amittere poſſe, quam non à creatis rebus, ſed ab ipſo Deo creatore ſibi vendicat, præclarè his verbis teſtatur Ioannes: cuius rei duplicem cauſam aſſignat. Prima eſt, quia Eccleſia, quam ſuperiùs ex omnium ferè Patrum ſententia noua hac Ieruſalem ſignificari diximus, à Diuina ſemper claritate illuſtratur. Secunda, quia perpetua illius lucerna eſt Agnus, ipſe ſcilicet Dei Filius, Eccleſiæ ſponſus: quæ duo potiſſima fundamenta ſunt, quæ fidem in Eccleſia perpetuò ſtabilem efficiunt, eámque prorſus ab errorū labe vendicant. Nam, vt à primo exordiar: quo pacto, aut fidem extingui, aut in iis, quæ vel ad fidem, vel ad mores pertinent, Eccleſiam hallucinari credibile eſt, quæ Diuinam Spiritus ſancti claritatem perpetuò ſibi affulgentem habet? neque enim hæc Dei claritas, quæ Eccleſiam illuſtrat, temporaria eſt, ſed perpetua, ac perennis: quod idem Ioannes in Euangelio teſtatur c. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis.* Hac Dei claritate Eccleſia illuminatur, cùm à Spiritu ſancto, quæ veræ fidei ſunt, edocetur: iuxta illud Io. 16. *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* An non hinc perſpicuum eſt, Eccleſiam, quæ Spiritum ſanctum perpetuum ſui illuſtratorem habet, cuius ſemper luce perfunditur, ac fidei claritate illuminatur, nullas vnquam erroris maculas, aut fidei tenebras perpeti poſſe?

Apoc. 21.

Ioan. 14.

Ioan. 16.

QVOD Diuino illo tabernaculo in Solis globo collocato mirificè Dauid declarat, cùm ait Pſal. 18. *In Sole poſuit tabernaculum ſuum.* Eccleſiam namque Dei tabernaculum eſſe, in quo per fidem, & charitatem Deus habitat, teſtatur apertè vox illa è cœlo Ioanni Apoc. 21. allata, cùm noua hæc Ieruſalem è cœlo deſcenderet. *Et audiui*, inquit, *vocem magnam de throno dicentem. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cùm eis.* Porrò hoc tabernaculum Eccleſiæ, non Solis tantùm radiis expoſitum, qui nubibus quandoque tegitur: ſed in ipſo Solis globo, quò nubes pertingere non valent, ac proinde ſemper lucidus eſt, collocatum affirmat. Quid hoc præfert; niſi Eccleſiam inexhauſta Spiritus ſancti luce vndique circunfuſam eſſe, atque adeò in ipſa clariſſima Dei veritate verſari, vt in ea fixa omnino, ac fundata videatur: ita vt nullę humanæ ignorantiæ nubes illi errorum tenebras offundere, nulli hæreſum nimbi, illi veritatis, ac fidei ſplendorem adimere, aut diminuere valeant?

Pſal. 18.

Apoc. 21.

ALTE

Altera verò cauſa, quem Ioannes ad hoc probandum affert, eſt, quòd Agnus ſit indeficiens Eccleſiæ lucerna. *Et lucerna* (inquit) *eius eſt Agnus.* Quamquam Chriſtus Eccleſiæ lucerna dici queat, ea ratione, qua & via, & veritas eſſe dicitur, ac ſæpe ſeipſum, lucem veram, ac orbis lumen appellat, cui Eccleſia adhærens nunquam in tenebris, ſed in fidei lumine verſatur. Attamen quando Eccleſia myſticum quoddam corpus à Paulo deſcribitur, cuius caput Chriſtus ab eodem aſſeritur: Lucerna verò ita in officio oculo coniuncta ſit, vt ab ipſo Domino apud Lucam 11. corporis oculus lucerna nuncupetur. *Lucerna* (inquit) *corporis tui eſt oculus tuus*: haud ſanè alienum à ratione fore cenſendum eſt, ſi Chriſtum propterea Eccleſiæ lucernam appellari quis ſentiat, quod illius oculus ſit: nam & illud perſpicuum eſt, oculum capiti ita coniunctum eſſe, vt perfectum, ac integrum caput abſque oculo eſſe non poſſit: quò fit, vt Chriſtus perfectum Eccleſiæ caput eſſe nequeat, niſi etiam illius oculos ſit.

Luc. 11.

At quemadmodum claro, ac perſpicaci oculo totum corpus illuſtrari, ac optimè circũferri cernimus, affirmante Domino. *Si oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit.* Id nos quoque de Eccleſiæ corpore ſentire æquum eſt, quòd cùm Chriſto tanquam clariſſimo, ac Diuino quodã oculo ſibi affulgente perfruatur: ab eo ita perpetuò regi, ac vera fide illuminari certiſſimum eſt, vt illud nunquam aut in errorum foueas, aut hæreſumanfractus prolabi opus ſit. Cuius ea potiſſima ratio eſt: nam ſi Eccleſiæ corpus, in iis, quæ vel ad fidem, vel ad mores pertinent, errare contingeret, haud dubium eſt, quin erroris cauſa in Chriſtum ipſum, qui caput, & oculus huius corporis eſt, cuique illius moderatio credita eſt, meritò reiiceretur. Atque ita fieret, vt Diuinum hoc caput aliquando imprudens, lucerna tenebris perfuſa, oculus lumine orbatus, Dei tandem claritas tenebroſa, ac mendax dici poſſet, quæ cùm nimis horrenda ſint, Eccleſiam Diuina hac Chriſti lucerna ita perpetuò illuſtrari ſtatuendum eſt, vt nullis non tam errorum tenebris offuſcari queat; vt nunquam non in clariſſima perpetuæ fidei luce verſetur.

Neqve huic rei Patrum antiquorum teſtimonia deſunt, quorum omnium conſenſum in eo apertè conſpirare cernimus, vt Eccleſiam ab omni prorſus errorum labe liberam, in fide puram, & incontaminatam ſemper fore ſentiant. Nam Martialis Apoſtolicus vir Epiſt. ad Burdegalenſes cap. 11. cùm venturas hæreſes prædixiſſet, Chriſtianæ Religionis fidem perpetuò firmam, & incolumem fore pronuntiauit. *Inimicus* (ait) *qui nunc à cordibus veſtris proiectus eſt, venturus eſt, vt perſeminet populo Dei grana errorum: ſed firma Eccleſia Dei, & Chriſti, nec cadere, nec diſrumpi poterit vnquam.*

Martialis.

Qvem ſequutus Origenes lib. 1. in libr. Iob. dum illud explicat. *Chaldæi fecerunt tres turmas*, inquit, *firmum enim firmamentum Dei ſtabit, & portæ inferorum non præualebunt aduerſùs eam, ſicut dicit Dominus, portas inferi memorando diuerſas ſectas, atque hæreſes infidelium, quæ vſque ad portas inferorum deducunt omnes, qui eos ſectantur.* Hinc Chryſoſtomus hom. 4. de verbis Iſaiæ. *Vidi Dominũ*, &c. adeò firmam, & inconcuſſam veræ Religionis fidem eſſe docet, vt faciliùs ſolem extingui, quàm Eccleſiam à fide deficere poſſe affirmet. Quare præclarè Auguſtinus de Symbolo ad Catechum. cap. 5. ita de inexpugnabili Eccleſiæ fide ſcribit. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Ipſa eſt Eccleſia ſancta, Eccleſia vna, Eccleſia vera, Eccleſia Catholica contra omnes hæreſes pugnans. Pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tanquam inutilia ſarmenta de vite præciſa, ipſa autem manet in radice ſua, in charitate ſua, portæ inferi non vincent eam.* Diſcant Caluiniſtæ ex Auguſtino quænam illa Eccleſia ſit, quæ contra hæreſes pugnat, ac fidem ſibi perpetuò comitem habet. Ea eſt Eccleſia Catholica, viſibilis, per totum orbem diſperſa, ex qua hæreſes exeunt, non illa inuiſibilis, quam ex electis tantùm collectam ſibi fingunt, quæ nec Catholica dici poteſt, cùm nec vbique ſit, nec vbi ſit, agnoſcatur; nec ex ea hæreſes prodeunt; cùm illius membra (vt ipſi quidem ſentiunt) à fide nunquam poſſint excidere. Diſcant etiam ex hoc Auguſtini teſtimonio, hæreſes omnes poſteriores eſſe vera Eccleſia, quandoquidem contra eam pugnant: ac propterea eam tantùm veram Eccleſiam, ac Religionem habendam eſſe ſciant, quæ primùm à Chriſto Domino fundata, hæreſum quidem infeſtationes ſuſtinuit, ſed à fide dimoueri nunquam potuit.

Origenes.

Chryſoſtom.

Auguſtinus.

His ſuffragatur Diuus Hieronymus ad cap. 60. Iſai. vbi Eccleſiam, poſtquam à Chriſto ſemel illuminata fuit, nunquam in errorum tenebras incidiſſe docet. *Eccleſia dicitur* (ait) *ſurge, illuminare Ieruſalem, vt quæ cecidit in incredulis, ſurgat in fidelibus, quæ cecidit in Synagogis, ſurgat in Eccleſiis, & poſtquam ſurrexerit, illuminetur, vt nequaquam habeat erroris tenebras.* Quapropter Cyrillus Alexand. libro quarto, dialog. de Trinit. fidem immobile veræ Religionis fundamentum vocat, in qua fundata Chriſti Religio nullum omnino caſum pertimeſcit. *Petram* (inquit) *opinor per agnominationem nihil aliud, quàm inconcuſſam, & firmiſſimam diſcipuli fidem vocauit, in qua Eccleſia Chriſti ita firmata, & fundata eſſet, vt non laberetur, & eſſet*

Hieronym.

Cyrillus.

ſet inexpugnabilis inferorum portis in perpetuum manens.

Postremo, quo argumento rem totam contra aduerſarios proſequatur Gennadius, qui Lutherum, & Caluinum anteceſſit, de ſacrificiis in Azymo ſect.9.ipſi audiāt. *Christus dicit* (inquit) *nunquam ſuam errare Eccleſiam, quia ſe ſemper cum ea manſurum pollicitus eſt: ſi ergo verus eſt Christus, & promiſſionem ſuam veram eſſe oportet. Ita enim dixit. Ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi: nóſque ita credimus, eum cum Eccleſia ſua ſemper eſſe permanſurum, nec eam derelicturum vnquam. Si verò ſecundùm vos, cum ea ſe ſemper manſurum pollicitus eſt; ſed dereliquit illam, & errare permiſit, ex neceſſitate mendax eſt, ſi verò mendax, Deus non eſt; videte in quam abſurditatem incidiſtis, Christum vocando mendacem. Nam hoc omnem iniquitatem, & blaſphemiam ſuperat. Sed cum ea fuit, & eſt, & erit, & manebit in ſecula, quamuis diſrumpantur, qui contrà quàm Eccleſia ſentit, ſentiunt; & faciunt: nos verò eam ſequimur, & obſeruamus, perinde, ac ſi impoſſibile ſit, vt ea errorē prædicet, ſed magis veritatem, & rectam fidem, cùm ea ſecum habeat ſponſum ſuum Chriſtum.* Hæc Gennadius. His igitur anguſtiis aduerſarij cōcluduntur, cùm abolitam Religionem, atque interruptam Eccleſiam eſſe volunt, vt vel Deum mentitum dicant, aut veram Religionem nunquam vel extinctam, vel intermortuam fateri cogantur.

Gennadius.

Demvm quo pacto vera Religio erroris labem, aut maculam contrahere poteſt, quæ à Chriſto (teſte Paulo) ita mundata eſt, vt nullam neque maculam, neque rugam patiatur? Aut quomodo eam Apoſtoli diuino Spiritu afflàti ſanctam appellaſſent? Qui ſanè titulus, ita ad omnia Eccleſiæ tempora extendi debet, vt nullo vnquam tempore, vel eſſe, vel ſancta eſſe deſinat: ſi vel modico tempore in fide, quæ totius ſanctitatis fundamentum eſt, laberetur.

Ex his patet ſuperuacaneè à nonnullis Scholaſticis quæſtionem moueri. An Eccleſia modico aliquo tempore, tametſi non perſeueranter, vel in credendo, vel in definiendo ea quæ fidei ſunt, poſſit errare? nam cùm tum Scripturarum, tum Patrum conſenſus affirmet, Eccleſiam nullo modo errare poſſe (vti hactenus demonſtrauimus) ſed illam perpetua fidei integritate munitam eſſe doceat, fruſtrà, (ne quid grauius dicam) quod certum eſſe debet, in diſcrimen vocant. Quapropter inconſideratè Cordubenſis de poteſtate Papæ libr. 9. quæſt. 3. in Reſponſ. 1. dub. 2. Repl. videtur aſſerere Eccleſiam credere debere definitioni Papali tametſi erroneæ, eo ſcilicet tēpore intermedio, dum ea an ſit erronea examinatur; ex quo infert Eccleſiam ſaltem per illud tempus in-

A termedium errare poſſe, credendo errori, licèt propter ignorantiam ab errore excuſetur. Quam ſententiam idcirco amplectitur, quòd is exiſtimet accidere aliquando poſſe, vt Papa aliquid in fide definiat abſque debita adhibita conſultatione, nec faciendo, quod in ſe eſt. Quem planè caſum omnes Doctores Catholici nunquam dari poſſe ex Dei ſuaui prouidētia colligunt. Ideóque nec dubitare aliquando fas eſt de Pontificis in controuerſiis fidei definitione, nec multò minus imminet Eccleſiæ periculum, vt Pontificis definitionem amplectendo, in fide erret, aut malè credat. Sed de iis fuſiùs (Deo dante) agemus in vltimo libro.

B

Restat iam, vt quid de hoc articulo noſtri aduerſarij ſentiant, explicemus. Ioan. Caluinus Inſtitut. libr. 4. cap. 8. §. 13. deridet hoc Catholicorum axioma, Eccleſiam non poſſe errare, ac ſuo more, futili quadam diſtinctione nobiſcum ludit. Eccleſia enim (ait) aut cum verbo, aut ſine verbo ad fidei definitiones incedit: ſi Eccleſia ex verbo Dei doceat, errare non poteſt; ſi verò extra, vel præter Dei verbum aliquid in fide decernat, non modò errare poteſt, ſed

Caluinus.

C ſemper errat. Hoc dilemmate nos vehementer premi Caluinus exiſtimat, vt fateri cogamur, vel Eccleſiam errare poſſe; vel nunquam ſine Dei verbo docere; ſed non parum Caluinus à verò aberrat, cùm Eccleſiam, vel extra, vel præter Dei verbum aliquid docere poſſe ſentit. Neque enim Eccleſia quoties aliquid de fide tenendum docet, nouum aliquod fidei dogma cudit: ſed fidem, quæ implicitè Dei verbo continebatur, ita explicat, & declarat, vt non noua fides, ſed antiqua, ac Dei verbo munita credenda proponatur: quapropter Eccleſiam idcirco

D errare non poſſe Catholici affirmant, non quòd eam tutò ſine verbo incedere exiſtiment, vt falsò nobis impingit Caluinus, ſed quòd ea à Dei verbo exorbitare nunquam poſſit. Ex quo iam perſpicuum eſt, quàm fatua ſit Caluini diſtinctio, cùm Eccleſiam tunc errare poſſe contendit, cùm aliquod fidei dogma extra, vel præter Dei verbum collocat, quando ea nunquam ſine Dei verbo quicquam docet.

At eò verſipellis tendit, cùm Eccleſiam intra Dei verbum concludit, vt nihil iam Eccleſiæ præter ſcriptum Dei verbum relin-

E quat, ac tunc Eccleſiam errare contendit, cùm quidpiam præter illud, quod in expreſſo, ac ſcripto continetur, definit: qui communis omnium Hæreticorum huius noſtræ tempeſtatis eſt error, qui vno impetu non ſcriptum verbum, ac vniuerſas Apoſtolicas traditiones conuellunt. At contra illos ſuperioribus Demonſtrationibus probatum fuit, Apoſtolicas Eccleſiæ traditiones

æquè,

æquè, ac ipſum ſcriptum Dei verbum recipiendas eſſe. Denique aduerſatiis illud ſufficere deberet (vt hoc etiam illis demus) Eccleſiam nunquam ſine ſcripto Dei verbo quicquam de fide decernere, quandoquidem nihil vnquam contra expreſſum Dei verbum decernit.

AT Caluinus non adeò erga ſcriptum Dei verbum affectus eſt, vt multùm ſua interſit, num Eccleſia ex eo fidem doceat, cùm & ipſe veras (vt ait) Apoſtolicas traditiones non reſpuat: ſed eò hoc ſuo dilemmate ſpectat, vt Eccleſiam totam à fide defeciſſe, vel ſaltem in paucis inuiſibilem latuiſſe aſtruat: donec ipſe ex Geneuenſium latibulis ad eam reformandam, vel potiùs deformandam erumperet.

AT certè (vt multa paucis perſtringam) nec homines, nec Deum Caluinus reueretur: nam ſi Eccleſiam Deus tot errorum tenebris tandiu ſepultam reliquit, quonam immota illius promiſſionis fides euaſit, qua Eccleſiam ita roborandam promiſit, vt nullæ aduersùs eam inferorum portæ vnquam prẹualere poſſent? Iam quot annis (obſecro) quot luſtris, quot ſæculis Eccleſia docuit Euchariſtiam ſummo cultu adorare, beatiſſimam Deiparam, ac cæteros Sanctos colere, ac inuocare, eorum imagines venerari, Romano Pontifici non ſecus, quàm Chriſti Vicario obtemperare; Eccleſiaſticas traditiones cuſtodire; pro mortuis ſuffragia offerre; & alia id genus innumera, quæ ſi idololatriæ fæces appellandæ ſunt, ſi dæmonum ludibria, ſi ſuperſtitiones, vbinam iſthæc eſſet promiſſionis fides, cùm vbique Eccleſiam dæmonum poteſtate oppreſſam videremus? Neque aduerſarij ad inuiſibilem Eccleſiam confugere valent, cùm negare non poſſint, hanc Chriſti promiſſionem Eccleſiæ viſibili, quæ tunc ex ipſa aduerſariorum ſententia nondum perierat, non inuiſibili à Chriſto factam eſſe.

ET quidem ſi ante Lutheri, Caluini, Bezæ, ac aliorum aduentum per mille, & amplius annos Eccleſia per totum orbem diſperſa in fide aberrauit, atque Antichriſto ita copulata fuit, vt turpiſſimè illius adulterio conſtupraretur; quid perpetuum illius, ac indiſſolubile cum Chriſto connubium prænuntiat Oſeas? quid ſe vſque ad extremum orbis interitum illi affuturum Chriſtus pollicetur? quid Paulus Eccleſiam Chriſti ſponſam veritatis omnis columnam, ac firmamentum prædicat; quam potiùs Antichriſti adulteram, ac in fide ſubuerſam dicere debuerat? quid ipſemet Caluinus Eccleſiam, niſi in veritate conſentire non poſſe affirmat; ex quo indelebilem in Eccleſia veritatem collocat? Quid? cùm Spiritum ſanctum Chriſtus perpetuum viſibili Eccleſiæ, A quæ tunc ſuperſtes erat, Doctorem, ac Magiſtrum reliquerit) vbinam is tot ſæculis latuit, cùm nulla in toto orbe Eccleſia appareret, nulla verbi prædicatio cerneretur, ſumma neceſſariæ doctrinæ inuerſa eſſet: vbique Chriſti Religio iugulata iaceret? num is priſcos illos Hæreticos ab Eccleſia damnatos vera fide illuſtrauit? En quò miſeri ruunt, quandoquidem extincta hac viſibili Eccleſia fateri coguntur Diuinam Spiritus ſancti lucem ſceleſtis quibuſdam hominibus, quos & ipſi apertè, velut Hæreticos damnant in Confeſſ. fid. artic. 6. in tanta reB rum caligine illuxiſſe: atque Arrianos, Manichæos, Donatiſtas, Iconomachos, Berengarianos, Waldenſes, Albigenſes, Wicleſuiſtas, Huſſitas, atque alios innumeros huius furfuris homines, quos Romana Religio toto orbe profligauit, ad Eccleſiæ patrocinium vocatos eſſe: certè cùm hos à Spiritu ſancto veram fidem edoctos, hos velut Eccleſiæ lumina, quibus inuiſibilis ab interitu vindicata fuit, omnibus ſuſpiciendos proponunt, quid hac re intolerabilius? Sed cùm antiquas Hæreſes ab Eccleſia damnatas ſe reſpuere profitentur in C Confeſſione fid. artic. 6. & 14. in id planè inſperatò incidunt, vt fateantur apertè veram Eccleſiam viſibilem tunc extitiſſe, cùm ab ea tantùm hæreſes, vel in Conciliis, vel veterum illorum Patrum ſcriptis expugnatæ fuerint. *Confeſſ. fid. Geneu.*

DENIQVE cui non horrendum videri debet, Eccleſiam vix genitam, ac infantẽ, cùm iam adoleſcere, ac pubeſcere deberet, vt maturæ Chriſti amplexibus adhęreret, ab eo ita repudiatã fuiſſe, vt ipſã omnibus donis expoliatã, ſine fide, ſine ſpe, ſine charitate, ſine Religione, ſine vero Sacramentorum vſu, ſine legitiD ma verbi prædicatione, ſine peccatorum remiſſione, tandem ſine forma, quæ illam à falſis Hęreticorum ſectis diſcerneret, reliquerit. Hæc verò cùm omnino prodigioſa ſint: quis enim Eccleſiam vnquã ſine fide, ac Religione ſenſit poſſe inuiſibilem cõſiſtere? Quis ſine maximo miraculo, ac ſummo prodigio vnquam factum fuiſſe exiſtimauit, vt ij veræ Eccleſiæ membra eſſent, qui nec verò Sacramentorum vſu fruerentur, nec legitima verbi prædicatione, quę veræ fidei ſunt, addiſcerent: nec vlla peccatorum remiſſione accepta inter viua Eccleſiæ membra collocareE ntur, qui tandem deformẽ Eccleſiam colerẽt, ac eam velut mẽbra conſtituerent, nec tamẽ vllam ex ea deformitatem contraherẽt? Hæc ſanè mirabiliora, ac magis portentoſa ſunt, quàm vlla fide comprehendi valeãt. Quamobrem his prodigiis, ac portentis procul eiectis, quę portentoſam aduerſariorũ Eccleſiam efficiũt, veram ac viſibilẽ Eccleſiã ſemper in fide incolumem, poſt tot Scripturarum, ac

Patrũ teſtimonia fore docemus. In ea ſiqui-
dẽ velut in agro Dominico tametſi zizania
tritico ſuperſeminata cernãtur,& ab eis varia
hæreſum ſemina naſcantur:attamen ſicut in
agro illo triticum nunquam ita zizaniis ſuf-
focatũ fuit, vt nullibi triticum appareret,ſed
amplior ſemper locus, ac illuſtrior tritico re-
lictus fuerit; ita vt qui primũ in agrũ oculos
iniicerent, nõ zizania, ſed triticũ ſeminatum
aſpicerent:ita Dominicus Eccleſiæ ager nun-
quam ita errorum, aut hæreſum zizaniis op-
primendus eſt,quin veræ fidei, ac Religionis
triticum omnibus conſpicuum, altiùs cun-
ctis hæreſibus emineat.

An vera Religio potuerit inſtaurari, aut reformari.

ARTICVLVS V.

PERPETVA igitur, ac immobili veræ
Religionis fide,ac conſtãtia apertè de-
monſtrata,extremum eſt,vt non tam falſum,
quàm impium aduerſariorum dogma con-
uellamus,quo ſe veræ Religionis inſtaurato-
res,ac reformatores iniquè iactãt:quo nomi-
ne paſſim Lutherus, Caluinus, atque alij ſe-
ctarij ſibi applaudunt, licèt veriùs illius cor-
ruptores,ac deformatores dici debeãt: huius
Beza. rei teſtis eſt Beza in Iconibus,vbi primos per
Europam Apoſtolos fuiſſe prædicat Ioannẽ
Huſſũm,& Lutherum, in Germania Zuuin-
glium, & Oecolampadium in Heluetia, Sa-
uonarollam in Italia, Farellum,& Caluinum
in Gallia, Wiklefum, & Bucerum in Anglia,
Cnoxum,& Buchananum in Scotia;à quibus
collapſam Chriſti Religionẽ reparatã fuiſſe
contendit.Tandem hoc ipſum Religionis re-
formatæ nomen, quod ſibi aduerſarij vbique
vſurpãt,id apertè declarat.Sed cùm vera Re-
ligio Chriſti cruce,ac ſanguine fundata, nul-
la vnquam vi ita deſtrui, ac diſſolui potuerit,
quin ea ſemper in fide incolumis, ac conſtãs
permanſerit,vt hactenus demonſtratum fuit:
inde primum, ac potiſſimum argumentum
elicimus, eam nullo pacto inſtaurari, aut re-
formari potuiſſe. Nam,vt notum eſt, inſtau-
ratio ruinam, ac reformatio priorem defor-
mationem ſequi debent; cùm verò ex Diui-
nis literis, ac ampliſſimis Patrum teſtimoniis
didicerint, veram Religionem integram, ac
ſartam tectam vſque ad orbis interitum à
Deo ſeruandam eſſe, planè conſtat eam no-
ua inſtauratione, aut reformatione non in-
digere, ac proinde mentiri aduerſarios, cùm
à ſe reformatam eſſe contendunt.

QVIS enim cùm Chriſtum Apoſtolis
Ioan. 10. conteſtatum audit Ioann. 20. *Ego elegi vos de mundo,& poſui vos,vt eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*, nõ ſtatim perpetuam,
A ac manentem Eccleſiam ſibi certò perſua-
deat,quæ cùm olim Apoſtolorum prædica-
tione ſata fuerit, Apoſtolici laboris non im-
meritò fructus nuncupatur? Quorſum verò
Apoſtolicum fructum hunc manentem præ-
diceret, niſi Eccleſiam eorum labore ædifi-
candam in æternum manſuram inſinuaret?
Equidem ſectarum colluuies minimè diu
manere vnquam potuit, quandoquidem ne-
que Chriſti ſemen eſt, nec Apoſtolici fructus
appellationem ſibi vendicare poteſt: immò
haud ſecus, quàm diabolicum ſemen, vanũ,
& euanidum,vix in herbam creuit, mox ſine
B fructu arefactum perit. Periit ſiquidem olim
Manichæus, qui homini libertatem, ac pro-
inde omnem meriti rationem abſtulit, vt in-
de etiam breui nouum Manichæi ſemen,
quod iterum ſub Caluiniano, & Lutherano
nomine in orbe pullulat, periturum ſcia-
mus,quod tametſi nomen mutauerit,tamen
è Manichæi radice exoritur. Euanuit Vigi-
lantius Sanctorum cultum,ac venerationem
impietati aſcribens, ac illorum miraculis in-
ſultans; neque dubitandum eſt, quin & ij
quoque qui rurſus Vigilãtium ab inferis ex-
citant, tanquam illius ſemen cum eo ſimul
C euaneſcant. Tandem quotquot Sathanæ la-
bore,ac ſollicitudine in Eccleſiã olim zizania
irrepſerunt, cũcta idcirco breui arefacta cer-
nimus,quòd Dei plantationes non eſſent,ſed
Sathanæ, quas Diuino in eas deſæuiente iu-
dicio eradicandas (teſte Domino) nouimus.
Omnis plantatio(inquit)*quam non plantauit Pater meus cœleſtis,eradicabitur.* Matt. 15.
Nec mirum,cùm ex
ab Apoſtolico fructu quàm longè abeſſent.
Id verò ita à Diuino conſilio diſpoſitu fuiſſe
credendum eſt,vt Eccleſia Catholica eò eui-
dentiùs verum Chriſti germen, & Apoſtoli-
cus fructus agnoſceretur, quò cæteris omni-
D bus Hæreticorum ſectis euaneſcentibus, ea
ſola in orbe ſemper firmior, ac illuſtrior
manet.

QVIS igitur Catholicam Eccleſiam nun-
quam dilapſam,ſed ſemper integram,ac ma-
nentem inſtaurare ſe putet? quis Apoſtoli-
cum hunc fructum, quem perpetuò in orbe
virentem,atque incorruptum fore Dominus
pollicitus eſt,ita ſuperſtitionibus corruptum,
ac labefactatum cenſeat, vt denuò naſci, ac
reformari oportuerit?

HINC Chriſtus cùm Eccleſiam agro cõ-
paraſſet, in quo bonum Religionis ſemen
E hæreſum zizaniis permixtum cernitur, haud
agrum denuò excolendum, aut reformandã
Eccleſiam eſſe dixit: cùm veræ Religionis
triticum, ſectarum zizaniis altiùs ſemper
emineret, ſed eandem vſque ad iudicij meſ-
ſem manere iuſſit: vt hinc ſaltem diſcerent
aduerſarij, ſe non ſolùm contra expreſſum
Dei verbum moliri, cùm Eccleſiæ reforma-
tionem ſibi adſcribunt: ſed nullum prorſus
veræ

veræ Religionis reformationi locum relictum eſſe: cùm Eccleſia veræ Religionis tritico ſemper exuberans reformatione non indigeat.

Tertullian. ATQVE inde Tertullianus præclarum veræ Religionis argumentum deſumit, de Præſcrip. Hæretic. his verbis. *Sed ab exceſſu* (inquit) *reuertar ad principalitatem veritatis, & poſteritatem mendacitatis deputandam ex illius quoque parabolæ patrocinio, quæ bonum ſemen frumenti à Domino ſeminatum primò conſtituit, auenarum, aut ſterilis fœni adulterium ab inimico diabolo poſtea ſuperducit. Propriè enim doctrinarum diſtinctionem figurat, quia & alibi verbum Dei ſeminis ſimilitudo eſt. Ita ex ipſo ordine manifeſtatur, id eſſe Dominicū & verum, quod ſit prius traditum: id autem extraneum & falſum, quod ſit poſterius immiſſum. Ea ſententia manebit aduersùs poſteriores quaſque hæreſes, quibus nulla conſtantia de conſcientia competit, ad defendendam ſibi veritatem.* Hæc Tertullianus. Porrò ſi ea vera Religio meritò cenſenda eſt, quæ tum prior, tum ita conſtans tradita eſt, vt ea nunquam hæreſum zizaniis obrui potuerit, ſed perpetuum cum Hæreſibus bellum geſſerit, profectò de vera Religione malè ſentiunt aduerſarij, qui eam velut conuulſam, aut ſaltem deformatam, ac nullibi apparentem ſe reformaſſe iactant.

ID enim experientia teſte didicimus, vix natam Religionem hæreſum protinus moleſtiam pertuliſſe: neque dubium eſt, ea perpetuis ad extrema vſque orbis tempora hæreticorum bellis exagitandam. Nam vt Apoſtolus ait 1. Cor. 11. *Oportet hæreſes eſſe, vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant*, quod à diuino conſilio profectum agnoſcimus, vt hæreſum perſecutiones illuſtriorem Eccleſiam reddant, & eò ampliorem, ac celebriorem emergat, quò tot Hæreſum triumphis, ac ſpoliis opimis onuſta, ſola poſt hęreſum ſtragem glorioſa, atque inuicta manet, vt præclarè ſcribit Eucherius in Gen. lib. 3. c. 49. *Habitaculum fortitudinis* (ait) *ſignificat Eccleſiam fortiſſimam ad omnem tolerantiam paſſionis. Hæc in litore maris inhabitat, vt videat aliorum naufragia: ipſa immunis periculi, expectat alios fluctuantes in freto iſtius mundi, qui circumferuntur omni vento doctrinæ: ipſa fidei radice immobilis perſeuerat, expectans hæreticorum procellas, & naufragia Iudæorum, quoniam gubernatorem, quem habuerunt, abnegarunt.*

[1. Cor. 11. — Eucherius.]

Chryſoſtom. QVOD Chryſoſt. hom. 4. in eo quod ſcripſit Iſa. factum eſt anno, quo mortuus eſt Elias, &c. & cæteri Patres, quos ſuprà enumerauimus, confirmant. Ex quo illud tandem contra aduerſarios obtinemus; eos non tam veræ Religionis natutam labefactare, quàm de Dei ſapientia indignè ſentire, cùm veram Religionem, quam Hæreſum impugnatione illuſtriorem ineffabili Dei conſilio effici oportuit; ita deformem ſtatuunt, vt omni Religionis ſplendore, ac nobilitate deperdita, Hæreſum triumphis victa ceſſerit, ac tot orbis ſæculis loeū ſuperſtitionibus adeò liberum reliquerit, vt velut transfuga inter ignotos orbis ſinus latere compulſa fuerit: quò tandem fieret, vt nouis Apoſtolis, ac reformatoribus indigeret, qui illam in orbem reuocarent, & priſtinam illi formam reſtituerent. Et quid tandem ex his nobis concludendum relinquunt, niſi dæmonum artes aduersùs inuictum Dei verbum præualuiſſe, quo Eccleſiam aduersùs inferorum portas muniuit: nec tantùm Dei iubentis imperium obtinuiſſe, vt veræ Religionis triticum ſinerent vſque ad meſſem creſcere, quin hæreſum zizaniis vbique obrutum fuerit? Ac tandem Dei ſedem, ac domum, quam totius veritatis in orbe columnam, ac firmamentum immobile eſſe oportebat, vlla Dei virtute ita muniri non potuiſſe, quin ſuperſtitionum imbribus, ac Hæreſum procellis in eam deſæuientibus tandem proſterneretur, ac ſolo ęquaretur? Quę cùm horribiliora ſint, quàm Chriſtianæ aures ferre poſſint, planè æquum eſt, vt tandem aduerſarij erubeſcant, ac nobiſcum ſentiant, veram Religionem ſemper incolumem extitiſſe, ac propterea nec inſtauratione, nec reformatione vnquam indiguiſſe.

CÆTERVM Chriſti Regnum illuſtriſſimum in toto orbe futurū eſſe nemo ignorat; id enim vatum oracula apertiſſimè clamant. Dauid Pſal. 71. *Et dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum.* Iſa. 9. *Factus eſt principatus ſuper humerum eius, multiplicabitur eius imperium.* 2. Reg. 7. *Stabiliam thronum Regni eius vſque in ſempiternum.* Dan. 2. *Suſcitabit Deus cæli Regnum, quod non deſtruetur, & Regnum eius alteri non tradetur, &c. Et diſſipabit omnia Regna hæc, & ipſum ſtabit in æternum.* Hoc porrò Chriſti Regnum eſſe Eccleſiam, in qua Chriſtus per fidem, ſpem, & charitatem regnat, omnibus compertum eſt. De hoc ſiquidem Regno prædicit Archangelus Mariæ Deiparæ Luc. 1. *Regnabit in domo Iacob in æternum*: tum vt huius Regni perpetuam ſtabilitatem indicet, addit; *& Regni eius non erit finis*, quod antea quoque prædixerat Dan. c. 7. *Poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur, & Regnum eius quod non corrumpetur.* Quis piè in Chriſtum affectus aliud vnquam de hoc Chriſti Regno, Eccleſia nimirum, de quo tot præclara vates canunt, exiſtimare debet, præterquàm illud toto orbe perpetuò clariſſimum eſſe futurum? Cùm verò huius Regni gloria tota ſimul in ipſo Regni exordio habenda non eſſet, quis ampliori quotidie, ac illuſtriori populorum ſplendore, ac maieſtate accumulandum fore non credat?

[Pſal. 71. — Iſa. 9. — 2. Reg. 7. — Dan. 2. — Luc. 1. — Dan. 7.]

IAM qualem illuſtriſſimo, ac celeberrimo

Chriſti Regno aduerſarij maculam inurant, hinc exploratum eſſe poteſt; cùm illud ita obſcurum, ac deforme tandiu fuiſſe effingunt, vt nullibi in toto terrarum orbe, ſtatim poſt ipſa Chriſti tempora, illius formà, ac ſplendor appareret, & vix ortum ita ſuperſtitionibus labefactatum corruerit, vt ad illud rurſus excitandum, poſt tot temporum curricula, nouis reformatoribus opus fuerit: quid quæſo aduersùs Chriſti Regnum non moliuntur, cùm Eccleſiā ita Hæreſibus corruptam docent, vt per mille, & quingentos annos, velut toto orbe exul omnium conſpectum effugerit, atque ita inuiſa latuerit, vt à nemine conſpici poſſet, niſi ab iis tandem reformaretur, ac toti orbi cōſpicua redderetur? Quonam igitur abiit præclariſſimus ille Eccleſiæ Chriſtianæ ſplendor toto orbe fulgēs, tam ſeriò à vatibus celebratus? illa veræ Religionis maieſtas per omnes orbis plagas diffundenda? copioſus ille populorum concurſus, ex omnibus terræ partibus ad Eccleſiam vocandus iuxta Iſaiæ vaticinium cap. 2. quod his verbis exaratum legitur. *Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur ſuper colles, & fluent ad eam omnes gentes, & ibunt populi multi*, &c. Hanc igitur Eccleſiæ gloriam cùm minimè Apoſtolica illa tempora perfectam, ſed vix inchoatam conſpexerint; num ſtatim corruiſſe credendum eſt, ac per tot annorum curricula Eccleſiam deformem, & obſcuram iacuiſſe; vt tandem inſtauratoribus egeret, quorum adminiculo ampliorem gloriæ ſplēdorem ſibi compararet? At potiùs id ſentire æquum eſt, Eccleſiam diuino præſidio fretam poſt Apoſtolos, ampliorem quotidie ex noua populorum cōuerſione gloriæ formam aſſequutam eſſe, atque eam in dies augēdam fore, donec Chriſtus Eccleſiæ ſuæ Regnum pacifico imperio in omnes mundi oras dilatauerit, & vniuerſus terrarum orbis in vnitatem fidei, ac veram Filij Dei agnitionem occurrat. Quod ſi ita eſt, vbi hîc inſtauratione, aut reformatione opus eſt?

Iſaiæ 2.

At eſto, iacuerit Chriſti Eccleſia tam diu obſcura; num modò ea apud aduerſarios ad ampliorem gloriæ gradum ſurrexit; quæ vix vnius inſulæ, aut Regionis, nedum orbis, anguſtiis concluſa, nouis quotidie diminutionibus langueſcit, & eò magis in dies anguſtior fit, quò ampliora ſibi incremēta pollicetur: vt eò tandem reformatam ab iis Eccleſiam deuenire neceſſe ſit, vt Spiritu Chriſti conſumpta, qui veram Eccleſiam tuetur, paulatim euaneſcat? Quis igitur veram Religionem ab iis reformatam eſſe ſentiat, quæ cùm ſemper illuſtriſſima eſſe debeat, reformatione non indiget.

Alterum quoque incommodum ſibi aduerſarij accerſunt, cùm veræ Religionis A reformationem ſibi aſcribunt. Eo enim fateri coguntur, Eccleſiam tot ſæculis abſque veris paſtoribus à Deo derelictam fuiſſe. Quod ſanè exiſtimare grauiſſimum crimen eſt, cùm Paulus veros Paſtores nunquam in Eccleſia defututos affirmet Epheſ. 4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios Paſtores, & Doctores in conſummationem Sanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti, donec occurramus omnes in vnitatem fidei.* Neque dubium eſt eos, qui Eccleſiam à Paſtoribus ſeparant, eam omnino extinguere, cùm ea tantùm per Paſtores ſubſiſtat: non B quidem quòd Eccleſia ſit tantùm in Paſtoribus, ſed quòd ea ſine Paſtoribus, qui veram fidem doceant, ac Sacramenta adminiſtrent, diu eſſe non poſſit. Neque enim aliud eſt Eccleſia (teſte Cypriano) quàm grex ſuo Paſtori adunatus; quò fit, vt Eccleſia ſine Paſtore, gregis diſperſi, ac diſſipati potiùs, quàm Eccleſiæ nomen obtineat. Quocirca aduerſarij, cùm Eccleſiæ reformationem ſibi vendicant, id primùm efficiunt, quòd veros Paſtores ab Eccleſia expellunt, quod Paulus fieri poſſe negat, cùm diuino conſilio decre- C tum affirmat, vt veri Paſtores nunquam in Eccleſia deficiant: deinde (quod cùm illorum ſentētia pugnat) omnem tam viſibilem, quàm inuiſibilem Eccleſiam proſternūt: nam cùm tam inuiſibilis, quàm viſibilis Eccleſia, ſi modò vera vtraque eſſe debeat, ſuis veris Paſtoribus carere non poſſit, iis omnino ab vtraque ſublatis, non eſt cur vllam, aut viſibilem, aut inuiſibilem Eccleſiam eſſe credāt. Ex quo tandem illud aduerſariis accidit, vt dum noſtram Eccleſiam reformare ſtudent, ſuam omnino deforment, atque extinguant. Deſinant igitur ſeipſos veræ Religionis re- D formatores iactare, vt ipſam aliquando incolumem reperiant.

Epheſ. 4.

Hic verò altero argumento aduerſarios ad veritatem prouoco. Dicant, obſecro. Si Vates Oſeas indiſſolubile Eccleſiæ cū Chriſto coniugium perpetua fide conſummandum, tot ante ſæculis prædicauit, atque idem Paulus confirmat; quid eſt quòd ipſi illam oblato libello repudij à Chriſto tot annorum luſtris derelictam, ac repudiatam affirmant? Quonam id Eccleſiæ ſcelere accidit? Equidem Synagoga cùm idololatriæ ſcelere ſæ- E pius ſeipſam contaminaſſet, non ſemel diuinam vltionem paſſa eſt, vt inter Gentes captiua diſpergeretur: atqui Dei benignitas ſeueriores ſuæ derelictionis pœnas vix vnquā centeſimum annum attingere voluit, donec tandem ſe atro diuini ſanguinis effuſi ſcelere fœdauit, ac Chriſtum cæca obſtinatione reſpuit. At quo atrociſſimo facinore Chriſti Eccleſia ita obſtricta fuit, vt plusquàm mille quingentorum annorum ſpatio diuinæ deſertionis pœnas lueret? Num ea in idola prolapſa

Oſeas 2.

lapſa eſt, quæ idolorum cultum, vt Chriſti fidem amplexaretur, conſtantiſſimè reſpuit? num Chriſti ſanguinem fudit, quę pro Chriſto proprium ſanguinem inter martyria læta profudit? num Chriſtum reſpuit, vt in infidelitate perſiſteret, quæ vix Apoſtolico ore vocata, Chriſtum ſponſum ita conſtãter amplexa eſt, vt exinde nunquam dimiſerit? Exerant igitur aduerſarij quodnam iſtud Eccleſiæ ſcelus fuerit, quo vix Chriſto deſponſata repudiari meruerit? Nullum planè inuenient: præſertim cùm Paulus illam ita Chriſti ſanguine mundatam affirmet, vt eam glorioſam, non habentem maculam, neque rugam prædicet: atque eandem Apoſtoli, & quotquot poſt illos Chriſto nomina dederunt, perpetuò ſanctam eſſe credant.

Cvm igitur vera Religio tanquam illuſtriſſima Chriſti ſponſa ſemper glorioſa effulſerit, ac velut Regina (iuxta Dauidis vaticinium) in veſtitu fidei deaurato, omnium virtutum varietate, ac ſplendore circundata à Chriſti dextris, velut chariſſima illius ſponſa perpetuò aſſideat: planè eam non agnoſcunt, qui illam reformari poſſe exiſtimant: cùm illa nunquam obſcura, aut deformis, ſed glorioſa, ac illuſtris ſemper inter hæreſum tenebras eluxerit, ac toto Orbe notiſſima, ingenitum ſibi à Deo ſplendorem nunquam amiſerit, vt olim apertè docuit Auguſt. de vnitate Eccleſiæ cap. 25. *Habetis* (inquit) *Eccleſiam vbique diffundi, & creſcere vſque ad meſſem. Habetis ciuitatem, de qua ipſe, qui condidit, ait. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem conſtituta: ipſa ergo eſt, qua non in aliqua parte terrarum, ſed vbiq; notiſſima eſt.*

Porro cùm de veræ Religionis reformatione agitur, ea dupliciter intelligi poteſt. Primò quidem, vt priſtina fides, ac Religionis forma, quæ antea collapſa eſt, illi reſtituatur. Altero modo, vt prima morum, ac ſanctimoniæ ſpecies, qua olim Eccleſia prædita erat, vitiis nõnullis deturpata, in ea inſtauraretur. Hæc quidem poſterior reformatio, quę ad mores pertinet, tametſi nonnullum in Eccleſia locum habere poſſit, in qua necdum omnia vitia extincta cernimus, ſed plurima paſſim, tam in Eccleſiaſticis, quàm in ſæcularibus viris pullulare conſpicimus, quibus maximè hæc reformatio neceſſaria eſſet. Illam tamen, quæ ad fidei, aut Religionis vitia pertinet, omninò aut neceſſariam, aut poſſibilem eſſe negamus: quandoquidem in verã Chriſti Eccleſiã, quę Spiritus ſancti magiſterio inſtruitur, quæ Chriſti Spiritu ducitur, quæ capitis ſui perpetua, ac nunquam ſeperabili pręſentia fulcitur, quæ ſancta ab omnibus creditur: quæ in Petri fide fundata perpetuæ fidei priuilegium à Chriſto ſortita fuit: quæ veritatis columna, ac firmamentum à Paulo deſcribitur, quam nunquam, aut inferorum portæ, aut hæreſum, ac perſequutionum imbres, ac procellæ deiicere poterunt, quæ tandem perpetuo connubio Chriſto copulata eſt, nulla in fidem, aut Religionem vitia poſſunt irrumpere, vt illud Iſai. 35. impleatur, (Iſai. 35.) quod de Chriſti Eccleſia olim cecinit. *Et erit ibi ſemita, & via, & via ſancta vocabitur, nõ trãſibit per eã pollutus; & hæc erit vobis directa via, ita vt ſtulti non errent per eam.*

Deniqve cùm vera Religio Lucæ 11. à Chriſto lucernæ comparetur, quæ non latens, aut ſub modio, ſed ſuper candelabrum ſtatuitur, vt omnibus, qui in domo ſunt, lucem impertiat. *Nemo* (inquit) *lucernam accendit, & in abſcondito ponit, neque ſub modio, ſed ſupra candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.* (Luc. 11.) Geminum inde argumentum in aduerſarios colligimus, quibus prætenſam ab ipſis Religionis reformationẽ omninò ſternimus.

Primvm eſt. Quandoquidem vera Religio hac Euãgelica lucerna ſignificatur, haud dubium eſt, eam nunquam ita latentem, aut obſcuram eſſe potuiſſe (vt ipſi obtendunt) quin ea fidei lumine in toto Orbe fulgeret. Igitur ea in fide reformari non potuit. Ita hunc locum explicat D. Auguſt. de vnit. Eccleſiæ cap: 16. cuius teſtimonium ſuprà citauimus. Hinc habemus eam tantùm veram Religionem cenſendam eſſe, quæ non in aliquo terrarum angulo latens, ſed vbique illuſtris ſeipſam diffundit. Quo primo argumẽto ex ipſo Chriſti ore petito, ruit aduerſariorum fundamentum, quod ſuæ prætenſæ Reformationi ſubſternunt: cùm deformem, ac latentem veram Religionem ſtatuunt.

Altervm argumentum ex poſterioribus verbis huius teſtimonij deſumitur, quæ indicant Eccleſiam cunctis fidei lucem impertiri, qui in hac ſæculi domo verſantur; *Vt qui ingrediuntur* (inquit) *lumen videant*, & Matt. 5. *vt luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Ex quo apertè colligimus, eam in fide nullo modo reformari poſſe: nam qua ratione eam reformandam exiſtimant, quæ ſemper in fide lucida eſt, atque adeò fidei lucem ſibi inditam habet, vt eam quoque cæteris communicet? Qui Solem ipſum reformare, ac illuminare vellet, an non meritò deridendus eſſet: cùm is ſẽper fulgẽtiſſimus ſit, ac nullas ſibi tenebras miſceri patiatur? Planè haud ſecus aduerſarij deridendi, ac cachinno proſequendi, qui cùm veræ Religionis Reformatores haberi velint, atque hoc titulo ſibi mirificè plaudant, ipſam veræ Religionis lucernam, quæ naturali, ac innata ſibi luce perpetuò fulget, ac vbiq; terrarum fidei lucem diffundit, velut obſcuram, ac errorum caligine obtectam illuminare, ac reformare contendunt.

Postremò illud ab aduerſariis extorquere vellem, quòd cùm dogma iſtud de Religio

Digitized by Google

ligionis reformatione apud illos præcipuum, A ac grauiſſimum cenſeri debeat, à quo totius fidei, ac Religionis ſumma certiſſimè pẽdet, atque ab iis potiſſimùm petenda eſt: quo verbi diuini oraculo illud verum eſſe ſtatuant: quibus Patrum teſtimoniis illud confirmẽt: qua tandem ratione id communiant: certè cùm ij omnibus fidei dogmatibus, quæ ſine Dei verbo in Eccleſia proferuntur, anathema dicant: quid eſt, quòd primum, ac potiſſimum apud eos fidei dogma ſine verbo relinquunt, ac nulla Dei auctoritate munitum hominibus perſuadere volunt? Id enim certiſſimum eſt, eos vel ex Scripturis, vel ex B Apoſtolicis traditionibus, vel ex Patribus nunquam probare poſſe, veram Chriſti Religionem, aut reformari poſſe, aut ab eis profectam reformationem veram, ac legitimam credendam eſſe, quod illi tanquam inuiolabile fidei dogma proponunt. Quapropter nobis iuſtiùs liceat ipſorum exemplo, ac ſententia hac in parte vti, vt eorum vanæ reformationi tanquam nullo Dei verbo munitæ, immò cum ipſo Dei verbo pugnanti, perpetuum cum Scripturis, ac Patribus anathema dicamus.

Qvod ſi tandem addiſcere volumus, num C Religionis reformatio, quam aduerſarij obtendunt, legitima ſit, liceat id ex eorum præceptis iudicare: ſi enim quæ ſint apud ipſos reformatores præcepta, inquirimus. Illud primum, ac præcipuum eſt, quòd antiqua fides Patrum teſtimonio roborata conuellatur, Pontificium ius quaſi Antichriſti commentum Vulcano dicetur: cùm tamen ipſi hoc nomine Vulcano potiùs dicandi ſint, demùm, quòd nihil antiquum integrum, ac legitimum ſit: noua tantummodò in Religione placeant: quò fit, vt pro antiqua fide, ac Religione, nouam tantùm, atque antiquis Patri- D bus ignotam reformationem populis venditent. At quid antiqua fide tutiùs? quid noua Religione in Eccleſia pernicioſiùs eſſe poteſt? Certè ſi Religionis reformatores haberi volebãt, id illis opus erat, vt nouã potiùs Religionem, ad antiquam fidem, quæ Apoſtolica eſt, prouocarent; non vt antiquam Religionem ad nouam compellerent; quapropter diſcant, non Catholicam, quę antiqua eſt, ſed Lutheranam, & Caluinianam Religionem, quæ nupera eſt, & nouitia, ad Catholicam reformandam eſſe.

Altervm præceptum eſt, vt nullum in E reformata Religione peccatum, præterquàm infidelitas, prædicetur. Quis auſit ebria conuiuia, ac ſplendidam gulam culpare? Papiſta eſt, qui ieiunia prædicat: quis indomitam ſuperbiam? quis veſtium luxum? quis voluptuoſam vitam accuſet? Demum nihil reformatis his fratribus immundum, non ſtupra, non inceſtus, non infandi concubitus, non pauperum expilationes, non furta, non ſacrilegia, modò fidem habeant corda purificantem. Nemo igitur inter eos peccat, niſi Iudæus, vel Mahometanus, vel Papiſta fuerit.

Poenitentiam altero præcepto toto orbe fugant, quo liberiùs voluptati vacent, & ad maiora vitia ſuos pertrahant. Qui bonorum operum merita, qui vitiorum culpas, & iis ſtatutas pœnas ſubindicat, Papiſticus eſt. Anathema Maranatha eſt ei, qui dixerit illum, qui per votum ſe voluntariæ continentiæ obſtrinxit, damnationem habere, ſi fortè ab inſtituto animum deſponderit. Fabula eſt, commentum Papiſticum, quod de cœlibatu, de voluntaria rerum abdicatione, de ſuipſius abnegatione, de virtutibus diſſeritur. Vbi maior reformatio viget, ibi amplior ad omnia diuina peſſundenda libertas.

Qvarto præcepto ſacris rebus, ac perſonis reformati inſultare iubentur. Templa clamitant fruſtra Deo conſecrari, & cùm Sacramentis parum tribuant, etiam locum Sacramẽtorum adminiſtrationi dedicatum à profano non ſecernunt: quò fit, vt nec Eccleſiam, quæ ſpirituale templum eſt, videant: nam ſi illius maieſtatem, vel in minimo colli crine agnouiſſent, haud ita eam impia hac reformatione deformarent. Hodie verò qui noui Apoſtoli, ac reformatores habentur, eò excellentiorem reformationem ſe agere exiſtimant, quò magis Romanam Eccleſiam, omnes illius ſalutares ritus, Pontificem Chriſti Vicarium argutioribus, ac inuſitatis conuitiis inuadunt. Qui inter eos modeſtiores ſunt Prædicantes, non præſentem ſibi populum arguunt, non ſuorum vitia increpant, ſed Catholicam Eccleſiam Theonino dente rodunt: Papam, & Cardinales ſcommatibus opprimunt. Plebem ad talia monſtra (vt aiũt) occidenda, ac quouis modo perdenda prouocant. Hæc Concionis ſumma, hoc nouum Euangelium; hic riſus vulgi; hic applauſus plebis. Hinc reformatorum vulgus egreditur odium in Eccleſiam vndique ſpirans.

Fidem poſtremo præcepto (vt cætera taceam) vbique crepant; qualemcunque in Deum blaſphemiam euomuerint, quomodolibet ſacras ædes ſua libidine conſpurcauerint, Eccleſias deprædati fuerint, ſancta pedibus conculcauerint; Deo ſacratos homines truculenter iugulauerint, ſanctimoniales violauerint, pauperes expilauerint; auaritia, luxu, atque omni impudicitiæ genere ſeſe contaminauerint: demum quãtumlibet atro facinore diuinum, ac humanum ius violauerint, modò adſit fides, fide vniuerſa expiantur, hac fide immundis omnia munda. Quis non in tam ſuauem Euangelicorum reformationem pedibus eat, cui virum calumniari, ciuium domus rapere, pauperes excoriare, cum ſcortis vitam agere, atque in omne

ſcelerum

ſcelerum genus præceps ferri, peccato non A
non imputatur; ſola fide vniuerſa crimina iuſtificante?

Cvr non huc prædones, latrones, Thraſones, & omne peſtilentiſſimum hominum genus ſimul coëunt, vt hac ſacra reformatione foueantur? Mirantur homines, tot in dies excucullatos Monachos, Regulares, Eccleſiaſticos, laicos: quibus vel Regularis obſeruantia, vel honeſta Catholicorum vita inuiſa eſt, huic reformationi ſeſe adiungere. Stupent tandiu deformatiſſimas has Lutheranorum, ac Caluiniſtarum ſectas inter Catholicos populos verſari: at fruſtra ſtupidi admi- B
rantur; quis enim rerum diuinarum nauſeabundus? quis ad vitia propenſus? quis voluptuoſus? quis lurco? quis paraſitus? quis effeminatus? quis oſcitans hanc reformationem non ſummis votis expeteret; quam omnium vitiorum amicam agnoſcit?

Iam quilibet cordatus vir, Chriſti, ac Religionis amicus, agnoſcat; num vera Religio talem reformationem patiatur, quæ homines à vero Dei cultu abſtrahit, & ad Epicureorum vitam compellit: diſcántque ex his, quæ hactenus in hac Demonſtratione diximus, eam duntaxat veram Religionem cen- C
ſendam eſſe, quæ perpetuam in fide, ac temporum diuturnitate ſtabilitatem velut propriam ſibi vendicat, quo ſymbolo apertè ab Hæreſum ſectis, quæ temporariæ, ac heſternæ ſunt, diſcernitur.

Iam verò quando omnem veræ Religionis demonſtrationem octo hiſce ſymbolis, quæ hactenus ſatis fuſè proſequuti fuimus comprehenſam, Deo fauente abſoluimus, atque eam ab Hæreticorum ſectis ex ipſa, tum Religionis, tum fidei, tum capitis, tum doctrinæ, tum Scripturæ vnitate; ac præterea ex legitima Paſtorum ſucceſſione, ſanctimoniæ, ac miraculorum gloria, ac demum perpetua illius ſtabilitate agnitam vendicauimus; hinc immenſas Deo Opt. Max. gratias referimus, qui veram Religionem, à qua totius noſtræ ſalutis ſpes oritur, non ignotam, aut obſcuram, ſed ſuis ſymbolis clariſſimam, ac illuſtriſſimam nobis reliquit; precamúrque vt ſurdis auditum, cæcis viſum aperiat (id enim ſolus præſtare poteſt, qui ſolus humanarum mentium effictor eſt) iiſque cœleſte lumen oriri iubeat, qui cùm denſa caligine obtecti, inter craſſiſſimas hæreſum tenebras degant, claro ſe in Religionis lumine verſari credunt: quò tandem eorum adminiculo, quæ hactenus à nobis de veræ Religionis ſymbolis dicta ſunt, ac in poſterum dicentur; veræ Religionis cognitionem hauriant: & excuſſa ſectarum caligine, eam Religionem tantùm ſibi amplexandam decernant, quam clariſſimis his ſymbolis illuſtratam, ac velut depictam, Deo Opt. Max. ſibi affulgente conſpexerint: vt inde æternæ ſalutis ſpem in ſeipſis aliquando concipere valeant.

Deo Optim. Maxim. gloria.

Digitized by Google

DEMONSTRATIONVM
SYMBOLORVM
VERÆ, ET FALSÆ RELIGIONIS ADVERSVS
noſtræ tempeſtatis Hæreticos,
præſertim Lutheranos,
& Caluiniſtas.

LIBER SECVNDVS.

Digitized by Google

INDEX

EXAMINVM ATEISMORVM,

CENSVRARVM, ET ARTICVLORVM HVIVS SECVNDI LIBRI ADVERSVS HÆRETICOS.

Examen primum generale ſectæ Lutheranæ, & Caluinianæ duas partes complectitur.

Prima pars examinis agit de Atheiſmis Lutheranorum, & Caluiniſtarum aduersùs Dei naturam, & totam Diuinitatem.

Athei. I. ADversvs Dei eſſentiam.
II. Aduersùs Dei omoipotentiam.
III. Aduersùs eandem Dei omoipoteotiam.
IV. Aduersùs eandem.
V. Aduersùs Dei bonitatem, ac ſanctitatem.
VI. Aduersùs eandem.
VII. Rurſus aduersùs eandem.
VIII. Aduersùs ſacroſanctam Trinitatem.

De Atheiſmis contra perſonam filij.

Athei. IX. Filium eſſe Deum à ſe, non à Patre.
X. Filium eſſe minorem Patre.
XI. Chriſtum ſecundùm Diuinam naturam eſſe hominum mediatorem.
XII. Chriſtum ſecundùm Diuinam naturam eſſe hominum aduocatum.
XIII. In Chriſto duas eſſe perſonas.
XIV. Chriſti animam à ſui creatione non fuiſſe beatam.
XV. Chriſtum, ſicut & cæteros homines fidem, & ſpem habuiſſe.
XVI. Chriſtum gratiæ habitualis augmento profeciſſe.
XVII. Chriſtum craſſa multarum rerum igoorantia labotaſſe.
XVIII. Chriſtum de ſua ſalute aliquádo extimuiſſe.
XIX. Chriſtum ſub vitæ finem de propria ſalute deſperaſſe.

De Atheiſmis aduersùs perſonam Spiritus ſancti.

Athei. XX. Spiritum ſanctum non eſſe adorandum, nec inuocandum.
XXI. Spiritum ſanctum vnuinquemque fidelium ſpecialiter de ſua iuſtitia, ac prædeſtinatione certum reddere.
XXII. Spiritum ſanctum ita iuſtificatos obſignare, vt neque à fide, neque à gratia poſſint excidere.
XXIII. Spiritum ſanctum vniuerſos filios fidelium iam ab vtero ſanctificare.
Soluuntur obiecta aduerſariorum.

Secunda pars examinis duas cenſuras continet.

Cens. I. Eſt circa vnitatem ſtatus.
II. Circa vnitatem cultus, quæ apud Lutheranos, & Caluiniſtas minimè repetitur.

Examen ſecundum generale Caluinianæ, & Lutheranæ ſectæ ex ſecundo ſymbolo de fidei vnitate.

Cens. I. An fides Lutheranæ, & Caluinianæ ſectæ ſit Catholica, & vniuerſalis omnium temporum.
II. An fides Lutheranæ, & Caluinianæ ſectæ ſit fides omnium locorum.
III. Num fides Lutheranorum & Caluinianorum ſit fides omnium perſonarum.
IV. Num apud Caluiniſtas, & Lutheriſtas ſit fides integra, examinatur ex corruptione Symboli Apoſtolorum per ſingulos illius articulos: vbi innumeri pene illorum in fide errores panduntur.
V. Num vlla fidei antiquitas ſit apud Lutheranos, & Caluiniſtas.

Examinatur confeſsio fidei Caluiniſtarum, & Lutheriſtarum per ſingulos articulos.

Art. I., II., III., IV. In his articulis plerique errores confutantur.
Art. V. In quo quatuor errores refelluntur.
1. Eſt, Scripturam eſſe totius veritatis regulam.
2. Eſſe iudicem totius veritatis.
3. Quicquid ad Dei cultum pertinet, continere.
4. Omnia ad ſalutem neceſſaria complecti.
Art. IX. In quo duo errores confutantur.
1. Hominis naturam poſt culpam omnino fuiſſe corruptam.
2. Hominem poſt lapſum nulla arbitrij libertate potiri.
Art. XI. Tres errores expelluntur.
1. Poſt baptiſmum peccatum originale, quoad culpam, remanere.
2. Originalis culpæ damnationem reprobis tantummodò, non etiam prædeſtinatis imputari.

3. Pecca

3. Peccati originalis culpam per Baptiſmum non tolli.

ART. XVII. Error de abrogato Miſſæ ſacrificio exploditur, & antiqua fides de ſacrificio Miſſæ demonſtratur.

ART. XVIII. Tres errores aduerſariorum potiſſimùm confutantur.

1. Totam hominis iuſtitiam in remiſſione peccatorum fundari.
2. Hominem iuſtificari ex ſola imputatione iuſtitiæ Chriſti: & obiecta aduerſariorum diluuntur.
3. Cunctos fideles certò credere debere ſe à Deo eſſe dilectos.

ART. XX. Duplex error abiicitur.

1. Eſt, hominem ſola fide iuſtificari.
2. Iuſtificationem à gratuitis tantùm Dei promiſſionibus ſecluſo omni alio pendere.

ART. XXI. Geminus Caluinianorum error perſtringitur.

1. Eſt de priuata cuiuſlibet fidelis illuminatione circa ea quæ ad fidem ſpectant.
2. De immobili fidei dono, quod in electis collocant.

ART. XXII. In quo plerique, duo tamen potiſſimùm errores refelluntur, & probantur.

1. Fidem non eſſe cauſam neceſſariam gratiæ, & bonorum operum.
2. Opera gratiæ ad iuſtificationem exigi.

ART. XXIV. In quo errorum lernam aperiunt, ac decem præcipui errores ex profeſſo confutantur.

1. Eſt de interceſſione, & inuocatione Sanctorum.
2. De Purgatorio.
3. De votis monaſticis.
4. De ſacrorum locorum peregrinationibus.
5. De ſacrorum hominum cœlibatu.
6. De delectu ciborum, & abſtinentia.
7. De feſtorum obſeruatione.
8. De confeſſione (quam vocant) auriculari.
9. De vi, & vſu indulgentiarum.
10. De meritis bonorum operum.

Examen 3. generale Caluinianæ, & Lutheranæ (vt vocant) Religionis ex tertio ſymbolo de vnitate capitis viſibilis.

Tres articulos complectitur.

ART. I. An Caluiniana, ac Lutherana ſecta habeat caput viſibile.

2. An habeat caput inuiſibile.
3. Quodnam ſit Lutheranorum, & Caluiniſtarum caput inuiſibile.

DISPVTATIO DIABOLI & Lutheri.

Examen 4. generale Caluinianorum, & Lutheranorum ex quarto ſymbolo de doctrinæ vnitate.

Prima pars examinis.

An Lutheranorum, & Caluinianorum doctrina ſit vna, expenditur primùm.

Ex examine Catechiſmi Caluinianorum editi anno MD. LXVII. per Franciſcum Stephanum, iuxta Dominicarum ſectiones. vbi plurima fidei dogmata ab aduerſariorum calumniis vindicantur.

DOM. II. Cenſuratur error de vana aduerſariorum fiducia.

IV. Exploditur Hæreſis de Deo malorũ auctore.

X. Excutitur error de Metaphyſico Chriſti ad inferos deſcenſu.

XII. Refellitur error de Chriſti in cœlos relegatione vſque ad extremum diem iudicij.

XIII. Tres errores eliminantur.

1. Nulli fidelium extremum iudicij diem eſſe metuendum.
2. Chriſtum in iudicio hominum aduocatum futurum.
3. Chriſtum non niſi in fidelium ſalutem ad iudicium venturum.

XV. Error de Eccleſia prædeſtinatorum expellitur, ac alij nonnulli errores gemina cenſura perſtringuntur.

XVI. Reiicitur error de duplici Eccleſia, viſibili & inuiſibili.

XVIII. Notatur error de fide ſpecialis beneuolẽtiæ.

XIX. Quinque erroneæ, ſeu Hæreticæ propoſitiones de operibus ante iuſtificationem exploduntur.

XX. Totidem propoſitiones de operibus poſt iuſtificationem fugantur.

XXII. Excluditur error de ſolius Dei adoratione.

XXIII. Defenditur Catholicum dogma de ſacro imaginum cultu, ibique fusè pro illo pugnatur.

XXVI. Error de Dominico die ob ſolam politiam feriando ſuggillatur.

XXXI. Refellitur error, quo aiunt cupiditates omnes, quæ ſtimulant cor hominis, quamuis deſit conſenſus, eſſe vitia, & peccata.

XXXIV. Excluditur error de Sanctis non inuocandis.

XXXV. Pellitur error, quo aſſerunt Deum precari Latina lingua, eſſe irriſionem Dei, ac peruerſam hypocriſim.

XXXVI. Triceps Hæretica doctrina exploditur.

1. Qua affirmant nemini licere Deum inuocare præterquàm in nomine Chriſti.
2. Neminem renera iuſtum eſſe.
3. Peccata per non imputationem tantùm dimitti.

XLIII. Rurſus refricatus error de Deo malorum auctore cenſuratur.

XLV. Iteratus error de verbo Dei ſolis Scripturis contento ſuggillatur: & alter de libero arbitrio in homine perempto confoditur.

XLVI. Confutantur definitiones Sacramenti ab aduerſariis allatæ, & vera ac Catholica definitio aſſeritur.

XLVIII. Statuitur Catholica doctrina contra Sacramentarios de numero Sacramentorum.

L. Duplex aduerſariorum error perſtringitur.

1. Quòd docent Baptiſmum nudum eſſe ſignum, ac teſtimonium diuinæ benedictionis, non autem efficax.
2. Quòd pueros ante Baptiſmum diuinę benedictionis hæredes ſtatuant.

LI. Sex propoſitiones Hæreticæ aduersùs Euchariſtiæ Sacramentũ diffusè refelluntur, ac quatuor Catholicæ iis opponuntur.

1. In Euchariſtia non figurã, ſed veritatem corporis, & ſanguinis Chriſti contineri. Vbi latè de veritate corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia diſſeritur: & ibidem antiqua Eccleſiæ fides de hoc Sacramento ſtatuitur.

2. In Euchariſtia poſt conſecrationem non remanere panis, aut vini ſubſtantiam: vbi aduerſus Lutheranos præcipuè defenditur Tranſubſtantiatio panis, & vini in corpus,& ſanguinem Chriſti.
3. Sacramentum Euchariſtiæ ad hoc potiſſimùm inſtitutum fuiſſe,vt eſſet perpetuum ſimul nouæ legis ſacrificium.
4. Eſt de communione ſub vtraque ſpecie iuſtis de cauſis laicis denegata.

Secunda pars examinis.

An Lutheriſtæ,& Caluiniſtæ inuicem in doctrina conſentiant, vbi de bello doctrinarum agitur inter Lutheranos,& Caluiniſtas.

Tertia pars examinis.

An Lutheriſtę inter ſe in vna doctrina conſentiant,vbi perpetua Lutheromachia declaratur.

Quarta pars examinis.

An Caluiniſtæ in vnam fidei doctrinam inter ſe coëant, vbi etiam Caluinomachia deſcribitur.

Examen 5. generale Caluinianæ, & Lutheranæ ſectæ ex quinto ſymbolo de Scripturarum vnitate.

Prima pars examinis.

CENS. I. De veteris teſtamenti libris integris ab aduerſariis detractis.
II. De libro Baruch ab aduerſariis expuncto.
III. De libro Iudith.
IV. De libro Tobiæ.
V. De libro Sapientiæ.
VI. De libro Eccleſiaſtici.
VII. De libris Machabæorum.

De ſacrorum librorum partibus ab aduerſariis detruncatis.

CENS. VIII. De tribus capitibus Danielis.
IX. De ſeptem poſtremis capitibus Eſther.
X. De noui teſtamenti libris à Lutheriſtis expulſis.
XI. De Lutheriſtarum conuitiis in cæteras Scripturas.

Secunda pars examinis.

XII. De ſacrorum librorum noui teſtamenti particulis à Caluiniſtis excſis.
XIII. De detractionibus,& adiectionibus Matthæi, & Lucæ.
XIV. De Epiſtolarum Pauli adiectionibus,& corruptionibus.
XV. De corruptionibus, & detractionibus ex Actibus Apoſtolorum, & ſecunda epiſtola Petri.
XVI. De Lutheranorum detractionibus, & adiectionibus ad noui Teſtamenti libros.

De corruptionibus Bibliorum Gallicæ verſionis à Caluiniſtis confictæ, & à Franciſco Stephano excuſſæ anno 1568.

CENS. XVII. Corruptiones in caput 1.2.3.4.5.6.48.& 49. libri Geneſeos.
XVIII. Corruptiones librorum Exodi,& Leuitici.
XIX. Corruptiones librorum Numer. & Deuteronomij.
XX. Corruptiones librorum Ioſue, Iudicum, & Regum.
XXI. Corruptiones librorum Paralipomenon, & Iob.
XXII. Corruptiones in libros Pſalmorum, & Prouerbiorum.
XXIII. De corruptionibus noui Teſtamenti,ac primùm Euangeliorum Matthæi, & Marci.
XXIV. Corruptiones Lucæ,& Ioannis.
XXV. Corruptiones libri Actorum Apoſtolorum.
XXVI. Corruptiones Epiſtolarũ Pauli ad Romanos & duarum ad Corinthios.
XXVII. Corruptiones Epiſtolarum ad Galatas, & Philippenſes.
XXVIII. Corruptiones Epiſtolarũ ad Coloſſenſes, & Theſſalonicenſes primam,& ſecundã.
XXIX. Corruptiones Epiſtolarum ad Timotheum, Titum, & Hebræos.
XXX. Corruptiones Epiſtolarum Iacobi, Petri, Ioannis, Iudæ, & Apocalypſis.

Tertia pars examinis.

XXXI. An Lutherani, & Caluiniani in vna Scripturarum editione conſentiant: vbi de variis ſacrorum Bibliorum verſionibus ab ipſis confictis agitur.

Quarta pars examinis.

XXXII. An Lutherani, & Caluiniſtæ in vnam Scripturarum interpretationem coëant.

Examen 6. generale Lutheranæ, & Caluinianæ ſectæ ex ſexto ſymbolo de ſucceſſione viſibili.

CENS. I. An Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſectæ Apoſtolicæ Religioni ſuccedant.
II. Quæ ſit Lutheranorum, & Caluinianorum ſucceſſio, & quibus ſuccedant.

Examen 7. generale Caluinianæ, & Lutheranæ ſectæ ex ſeptimo ſymbolo, de vitæ ſanctimonia, & miraculorum maieſtate.

CENS. I. Num apud Lutheranos,& Caluiniſtas aliqua vitæ ſanctimonia eluceat.
II. De Lutheranorum,& Caluiniſtarum ſanctimonia.
III. Num apud Lutheranos,& Caluinianos fiant vera miracula.

Examen 8. generale Caluinianæ, & Lutheranæ ſectæ ex 8. ſymbolo de perpetua Eccleſiæ diuturnitate.

CENS. I. An Lutheranorum, & Caluinianorum prætenſa Religio ſemper fuerit.
II. An Lutheriſtis,& Caluiniſtis integra ac incorrupta ſemper fuerit Religio.
III. An Lutheranorum,& Caluiniſtarum(vt vocant) Religio ſit perpetuò duratura.

PROLO

Digitized by Google

PROLOGVS.

DEMONSTRAVIMVS hactenus, quæ ſint veræ Religionis ſymbola, ac eorum veluti fundamenta iecimus, quibus non ſolùm ſacra totius veræ Religionis moles conſiſtere debeat, verùm etiam quibus ea à falſa diſcerni poſsit. Nunc ipſam conſtructæ Religionis faciem contemplamur. In qua illud primùm nobis examinandum eſt, quinam ligna, fœnum, ſtipulam, ſuperſtitiones; nimirum, ſectas, ac falſi nominis Religiones labili fundamento ædificent: qui etiam aurum, argentum, lapides pretioſos; legitimos videlicet Dei cultus, ſacras inſtitutiones, Diuinámque Religionem ſtruant Cùm enim ſimulata Religio, inſtar Horatianæ corniculæ furtiuis veræ Religionis depicta coloribus, tanquam vera, ac ſacra Religio haberi velit: atque exteriorem faciem apparenti tantùm quadam veritatis larua contectam plerumque hominum oculis obtrudat, vt quod non eſt, eſſe ſe ſimulet; vt præclarè monet Auguſtinus lib. de conflictu vit. & virt. his verbis. *Simulatio veræ Religionis dicit. Quia nihil boni in abſcondito facis, ne à cunctis cognitus deteſteris, finge te foris eſſe, quod intus non appetis. Religio vera reſpondet: immò magis ſatage eſſe quod non es.* Et prior, ac potior Auguſtino Chriſtus apud Matthæum futuras Hæreſes ſub ouina pelle latituras prænuntiet. *Attendite* (inquit) *à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium.* In hoc maximè elaborandum nobis eſt, vt falſa Religio veræ Religionis pennis exuta turpis cornicula appareat: atque ouis pelle detracta, lupi natura, quæ ſub ea occulta deliteſcebat, cunctis patefiat; ac tandem, qualis ipſa eſt, ab omnibus agnoſcatur. Sed quoniam Hæreticum orbem hac noſtra tempeſtate in duas potiſsimùm ſectas diſciſſum perſpicere licet, Caluinianam ſcilicet, ac Lutheranam (nam ſi quæ aliæ ſunt, ab his omninò originem ducunt) atque harum vnaquæque veræ ſibi

Religionis nomen, ac titulum vſurpare ſtudeat: has præſertim iuxta propoſita ſymbola examinare propoſui, vt ex iis quiſque intueri facilè poſſit, num hæ non tam veræ Religionis, quàm ipſo Religionis nomine, quo vbique ſeipſas muniunt, tanquam auito ingenitæ nobilitatis titulo decorari, ac nũcupari valeant. Verùm id primùm, tum Caluinianę, tum Lutheranę Religionis alumnos mihi exoratos velim: ne vllo me aduersùs eos odio, aut maleuolentia commoueri exiſtiment. Abſit, teſtis enim mihi eſt Deus (Pauli verbis vtar) quomodo cupiam eos omnes in viſceribus Ieſu Chriſti, & hoc oro; vt abundent in omni ſcientia, & in omni ſenſu; vt probent potiora, vt ſint ſinceri in diem Ieſu Chriſti, repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum, in gloriam, & laudem Dei; abſit, inquam, vt eos odio vel minimo proſequar, pro quibus & ego cuperem anathema eſſe, vt & ipſi ſalutem conſequerentur. Quapropter ita omnia, tum dicta, tum dicenda accipiant, vt vna nos Chriſti duntaxat charitate vrgeri; ſingularíque, ac ſincera erga illos ſpiritus beneuolentia affici arbitrentur.

EXAMEN

EXAMEN PRIMVM GENERALE LVTHERANORVM, ET CALVINISTARVM,

circa primum Symbolum.

De vnitate Religionis.

IN DVAS PARTES DISTRIBVTVM.

Præfatiuncula.

EXPLICABIMVS *in hoc primo examine, quęnam tam Lutheranæ quàm Caluinianæ Religioni vnitas inſit, quod primum veræ Religionis agnoſcendæ ſymbolum à nobis propoſitum fuit. Ac imprimis à nobis ij examinandi ſunt, qui vere & reformatæ Religionis titulum ſibi arrogant, num ipſum Religionis nomen ipſis iuſtè patrocinetur. Nam cùm nulla Religionis vnitas iis eſſe poſſit, à quibus omnis prorſus Religio ſublata eſt; ſuperuacaneum ſanè videretur ab iis Religionis vnitatem expoſcere, qui Religionem penitus ignorant; niſi ipſa quoque Religionis vnitas, qua deſtituti ſunt, omni eos Religione carere apertiſſimè demonſtraret. Et quidem certum eſt, tam Lutheranos, quàm Caluiniſtas non parum Religionis nomine gloriari, cùm illud tanquam proprium, ac auitum ſibi arripiant. Sed cùm Religionis munus ſit, Deum ante omnia ſummo honore colendum proponere; atque ea potiſſimùm ſumma diligentia proſequi, quæ Diuinæ maieſtatis reuerentiam apud homines augent, iis profectò minùs, aut nihil Religionis eſſe oportet, qui vel de Deo malè ſentiunt, vel debito illum honore ſpoliant, aut, quod omnium flagitioſiſſimum eſt, Deum ipſum conuitiis inſectantur. Id quidem cùm omnibus Hæreticorum ſectis commune ſit; tum maximè Caluinianæ, ac Lutheranæ proprium, ſingulare, ac legitimum eſſe perſpicitur. Quod in hac prima parte examinis (Deo fauente) demonſtrabimus, propoſitis quamplurimis Atheiſticis propoſitionibus ex illorum doctrina depromptis, quas Atheiſmos appellabimus.*

Primus Atheiſmus eſt aduersùs Dei eſſentiam.

Secundus, Aduersùs Dei omnipotentiam.

Tertius, Aduersùs eandem omnipotentiam.

Quartus, Aduersùs eandem.

Quintus, Aduersùs Dei bonitatem, ac ſanctitatem.

Sextus, Aduersùs eandem.

Septimus, Aduersùs eandem.

Octauus, Aduersùs ſacroſanctam Trinitatem.

Atheiſmi contra perſonam Filij.

Nonus, Filium eſſe Deum à ſe, non à Patre.

Decimus, Filium eſſe minorem Patre.

Vndecimus, Chriſtum ſecundùm diuinam naturam eſſe hominum mediatorem.

Duodecimus, Chriſtum ſecundùm diuinam naturam eſſe hominum aduocatum.
Decimustertius, In Chriſto duas eſſe perſonas.
Decimusquartus, Chriſti animam non fuiſſe beatam.
Decimusquintus, Chriſtum fidem, ac ſpem habuiſſe.
Decimusſextus, Chriſtum gratiæ habitualis augmento profeciſſe.
Decimusſeptimus, Chriſtum craſſa multarum rerum ignorantia laboraſſe.
Decimusoctauus, Chriſtum de ſua ſalute aliquando dubitaſſe.
Decimusnonus, Chriſtum de ſua ſalute aliquando deſperaſſe.

Atheiſmi aduersùs perſonam Spiritus ſancti.

Vigeſimus, Spiritum ſanctum non eſſe adorandum, neque inuocandum.
Vigeſimusprimus, Spiritum ſanctum, vnumquemque fidelium de ſua iuſtitiâ, ac prædeſtinatione certum reddere.
Vigeſimusſecundus, Spiritum ſanctum ita iuſtificatos obſignare, vt neque à fide, neque à gratia poſſint excidere.
Vigeſimustertius, Spiritum ſanctum vniuerſos filios fidelium iam ab vtero ſanctificare.
Soluuntur obiecta aduerſariorum.

PRIMA PARS EXAMINIS.

De Atheiſmis Lutheranorum, & Caluiniſtarum aduersùs Dei naturam, ac totam Diuinitatem, ac primùm aduersùs Dei eſſentiam.

ATHEISMVS PRIMVS.

CVM ad veram, & Chriſtianam Religionem inter homines tum ſtatuendã, tum alendam nihil magis neceſſarium ſit, quàm vnicã, indiſtinctam, indiuiſam, impartibilem, ac tandem ſimpliciſſimam in Deo eſſentiam collocare: qua vix in orbe conſtitutá mox falſa illa tot Deorum numina longè expulſa, idola extincta, ſimulachra diruta ſunt, ac tunc primùm vera vnius Dei Religio apud homines coli cœpit. Profectò ſi qui ſunt, qui hac noſtra tempeſtate ſimpliciſſimam Dei eſſentiam diſtinctam, diſciſſam, ac quoquo modo diſſectam doceant, ac prædicent; hi nihil vel in Deum contumelioſius, vel in Chriſtianam Religionem pernicioſius moliri poſſunt, cùm eò Gentilitiam plurium numinum impietatem iamdiu extinctam, in Chriſtianum Orbem reuocare videantur.

Caluin. lib. de act. Seruet.

HOC ſe maximo ſcelere aduerſarij obſtringunt: nam imprimis Caluinus lib. de actis Serueti pagina 343. qui Gallicè conſcriptus circunfertur, ita in Dei eſſentiam barbarè inſurgit, vt ipſam partitam, ac in tres perſonas diſtinctam pronuntiet his verbis. *Perſuadet* (inquit) *quòd Deum nos ſcindamus, diſtinguendo ſimplicem eius eſſentiam in tres perſonas* Quod etiam mordicus defendit Theodorus Beza in magna confeſſione Gallica puncto 1. art. 2. *Verbum Dei* (inquit) *clarè nos docet, hanc eſſentiam diuinam diſtinctam eſſe realiter, & ſecundùm veritatem, & ab æterno in tres perſonas.* Quos poſtea ſequutus eſt Guillelmus Salluſtius Poëmate duarum hebdomarum hoc metro Gallico.

Theod. Beza in magn. confeſſ. punct. 1. art. 2.

—— Et dont la Deité
Subſiſte heuſement de toute eternité;
Et fait de trois enſemble vne eſſence triple-vne.

Quæ aſſertio cùm ab iis affirmetur, qui ſe Religionis magiſtros, ac reformatores iactant: ſanè credibile eſt, eam à totius huius Religionis ſchola (vt par eſt) obuiis vlnis excipi. At quo pacto, obſecro, apertiùs primum ipſum fidei fundamentum euertunt; quàm cùm diſtinctam, ac partitã in Deo eſſentiam conſtituunt, ex quo neceſſariò Deorum Trinitatem aſſerere debeant? Nam ſi eſſentiam diſtinguunt, planè neceſſe eſt, vt in partes ſcindant. Eam enim Caluinus ipſe contra Seruetum realem diſtinctionem eſſe ſentit, quæ veram rei diſtinctæ per partes ſeparationem, atque diſtractionem ſignificat. At ſi partita eſt eſſentia, quænam Diuinæ naturæ ſimplicitas reliqua eſſe poteſt? Qui enim eſſentiam in perſonas diſtinguunt, illud neceſſariò volunt, vt perſonæ ita eſſentiam inter ſe diuidant, vt vnaquæque ſuam ſibi eſſentiæ partem vendicet. Ecquid tandem ex hac diſtinctione Dei vnitati, præterquàm ſupremus interitus relinquitur?

VERVM haud ſatis Caluino viſum fuit.

ſemel

ſemel Dei eſſentiam proſcindere. Nam vt hanc ſibi conſtantem fuiſſe ſententiã oſtendat, frequenter eam aliam in Patre, aliam in Filio, & Spiritu ſancto eſſe, non obſcurè affirmat, tum Inſtit. lib. 1. cap. 13. tum lib. cont. Valent. Gent. vbi Filium eſſentiam à ſe, & non à Patre habere diſertis verbis contendit. Rurſus illam in Patre Dominam, in Filio ſubiectam, poſt extremum iudicij diem futuram tuetur Inſtit. lib. 2. cap. 14. §. 3. quibus ſanè teſtimoniis, & aliis, quæ poſteriùs in hoc examine expendentur, apertè declarat, quàm peruersè de Dei vnitate ſentiat.

Caluin. Inſt. lib. 1. cap. 13. cont. Valent. Gent.

Inſt lib. 2. c. 14. §. 3.

At quid horribilius, aut in Deum contumelioſius excogitari poteſt, quàm Deum ſua vnitate, atque adeò ſua Maieſtate, & Diuinitate expoliare? Quòd ſi Caluinus Dei vnitatem confodit, reliquum eſt, vt & ipſum ab orbe expellat. Quid enim ſi Dei vnitatem conuellit, præterquàm nudum, & inane Dei nomen, abſq; vero Deo in orbe volitat? Quid igitur fidem aſtruit? quid Religionem iactat? cùm ea duntaxat vera ſit fides, ac Religio, quæ à Deorum pluralitate abhorret, nec non vnius Dei ſimplicitatem, & agnoſcit, & colit. Quid hoc tandem eſt præterquam horrendam illam olim Chriſti ſanguine occluſam idololatriç Lernam aperire? nefandam Deorum pluralitatem in orbem inuehere? & omnem denique Chriſtianæ Religionis fidem funditus euertere? Nam (vt Theologis notum eſt) hæc propoſitio. Eſſentia diuina diſtincta eſt in tres perſonas, ſi iuxta verborum tenorem, ac rigorem ſumatur, proculdubio non tam Hæretica eſt, quàm etiam Paganiſmum redolet, cùm diſtinctionem in eſſentia diuina, quæ ſimpliciſſima eſt, collocet: ac ſicut perſonarum, ita etiam eſſentiarum pluralitatem doceat. Diuina enim eſſentia, quamuis tota in tribus perſonis ſit, non tamen iuxta perſonarum diſtinctionem eſt diſtincta, vel partita; ita vt quælibet perſona ſuam ſibi eſſentiæ partem vendicet: ſed ita tota eſt in tribus perſonis, vt etiam tota ſit in qualibet perſona, propter ſummã ipſius ſimplicitatem, qua fit, vt omnino ſit indiuiſibilis, & indiſtincta.

Qvod ſi quærant, qua ratione ea in tribus perſonis, quæ inter ſe realiter diſtinguuntur, vnica eſſe poſſit, diſcant id præſertim ob illius infinitatem, ac ſummam communicabilitatem contingere: quibus ſanè id efficitur, vt ea non modò tribus, ſed pluribus etiam perſonis, abſque vllo ſimplicitatis detrimento ſeipſam cõmunicare poſſet. Quapropter Theologi tres quidẽ diſtinctas perſonas in vnica eſſentia ſubſiſtere agnoſcunt; eſſentiam verò in tres perſonas diſtingui, communibus votis tanquam fidei Chriſtianæ perniciosum damnant.

Qvod ſi quiſpiam Caluinum excuſare velit, quòd Eſſentiæ non ſemel vnitatem defendat: non diſſeurio. At quo conſilio id præſtet, planè ignoro: ſemper enim Hæreticorum conſilia ſuſpecta eſſe debent, nec niſi fraudem aliquam fidei paratam ab iis ſuſpicari poſſumus. Fortè enim verebatur Caluinus, quòd ſi horrendum huiuſce dogmatis fætorem nudum, ac ſemplicem exhalaret, aut palàm circunferret, puræ illum Chriſtianorum nares ferre non poſſent: idcirco meliùs illi conſultum fuit, aliquando quidem Dei vnitatem palàm oſtentare, quò faciliùs occultum multiplicitatis venenum immiſcere poſſet: ac velut aſperſo foris aromate, meliùs internum virus celaret, ac verborum ſalebris abſconceret.

Vervm ſi honeſtius de Caluino ſentire, ac iudicare licet, atque id errori potiùs, quàm malitiæ aſcribere: planè id graui culpa non vacat; neque enim parum eſt, quòd in fidem grauiter errauit, quod in Deum impius, ac blaſphemus fuit. Error ſit is, tamen in maximam Dei iniuriam cedit, Religionem proſcribit, fidem euertit: error ſit, quis iam illius dictis fidem adhibeat; ſiquidem hoc vno duntaxat, cæteris omnibus ſuis dictis ſuſpicionis tenebras offundit?

Demvs tandẽ inconſultò elapſum eſſe verbum, ac Theologicæ facultatis imperitia minùs elaboratum: cùm tamen veritas ipſa integra in mente maneret (quod tamen aſſerere non auderem) at neque ita demum à labe excuſatur: nam Caluinum dicti ſui memorem volo; non minori Religione de Deo loquẽdum eſſe, quàm cogitandum. Hoc piè admodum dixit: atque vtinam ita piè egiſſet, ac præclaram ſententiam ſua impietate non labefactaſſet. Quid enim turpius, quàm qui ſe reformatæ, tum fidei, tum Religionis magiſtrũ profitetur, in grauiſſimum fidei errorẽ incidere? Planè Doctori, cuius auctoritas in fidei doctrina à cunctis ſuſpicitur, vel ſemel erraſſe, haud leue vitium eſt; cùm multis erroris anſam porrigat, & complures in eundẽ errorem pertrahat, quod hîc accidiſſe perſpicuum eſt. Nam vix Caluinus inſueto hoc, ac damnato dicendi genere vſus eſt, mox ſectatorem, ac erroris ſui diſcipulum Bezam ſibi comparauit, qui vſq; adeò in Magiſtri verba iurauit, vt quas ille inconcinnas (ignoranter fortè) voces protulit, is non tantum prudens, ac ſciens repetat: verùm etiam ad fidei Canonem perſtringat. En Bezę verba expreſſa in magna confeſſione Gallica punct. 1. artic. 2. *Verbum Dei* (inquit) *clarè nos docet, hanc eſſentiam diuinam diſtinctam eſſe realiter, & ſecundum veritatem, & ab æterno in t es perſonas.* Quid horribilius Trinitarij, in Deum effingere potuiſſent, quàm tripartitam, aut tricipitem eſſentiam in Deo collocare, ex qua tandem Deorum trinitatem ſtatuere valeant? Id

Beza.

Beza fidei Caluinianæ poſt Caluinum columna, impiè credit, id publicè docet; id ſcriptis mandat; id ſuis tandem credendum præcipit, quod Tritheiſtæ velut proprium dogma amplectuntur. At liceat illum præceptoris ſui Caluini teſtimonio, & Deitatis hoſtem, & eſſentiæ laceratorem, & tandem Hæreticum pronunciare. Nam Caluinus Inſtit. lib. 1. cap. 13. §. 23. *Qui notam* (inquit) *diſtinctionis in eſſentia diuina ponunt, manifeſtè in nihilum redigunt veram Chriſti Deitatem, eóque modo infeliciter eſſentiam Dei lacerant.* Iam quo pacto Beza Caluini cenſuram poteſt effugere? Neque enim aliud eſt diſtinctam eſſentiam pronunciare, quàm diſtinctionis notam in eſſentia ponere; ex quo tandem illud conſequitur, quòd manifeſtè totam Diuinitatem in nihilum redigit, & ſe Diuinæ eſſentiæ dilaceratorem declarat. En præclaræ, ac reformatæ (vt vocitant) Religionis initia, quæ ab ipſis incunabilis in ſacram Dei vnitatem conſpirat; & euerſis Chriſtianæ Religionis fundamentis in Atheiſmum deſinit.

Caluinus Inſtit. lib. 1. c. 13. §. 23.

Aduerſùs Dei omnipotentiam.

ATHEISMVS II.

AT verò non tantùm in Diuinæ vnitatis Sacramentum inuehuntur hi, qui Caluinianæ Religionis columnæ eſſe videntur; verùm etiam in illius infinitam virtutem, ac omnipotentiam inſano furore perciti irruunt; dum eam non modò extenuant; verùm omnino tollunt, ac deſtruunt.

Caluinus Inſtit. lib. 3. cap. 23. §. 2.

NAM Caluinus Inſtit. lib. 3. cap. 23. §. 2. profanum, ac deteſtabile commentum eſſe exiſtimat in Deo abſolutam potentiam ponere, hæc illius verba ſunt. *Neque commentum ingerimus abſolutæ potentiæ, quod ſicuti profanum eſt, ita deteſtabile nobis eſſe debet.* At quid homine hoc deteſtabilius, qui Dei omnipotentiam, quam dæmones ipſi fatentur, ac perhorreſcunt, deteſtabilem dicere non veretur? Immò, & diabolicam rem appellat ad cap. 11. Iob. conc. 43. *Non tribuenda* (inquit) *eſt Deo abſoluta potentia, quam Doctores Pontificij vocant: quæ res eſt deteſtabilis, & diabolica.* Ac tandem eò impudentiæ prolabitur, vt in Comment. ad c. 23. Iſaiæ, execrãdam blaſphemiam eſſe dicat, de Dei omnipotentia bene ſentire. *Commentum illud* (ait) *de abſoluta potentia Dei, quod Scholaſtici inuenerunt, execranda blaſphemia eſt.*

ITANE Caluine Deum ludibrio habes, vt illius omnipotentiam derideas? Itáne tetendiſti aduerſùs Deum manum tuam, & contra omnipotentem roboratus es; vt cuius abſolutum imperium creaturæ omnes reformidant, tu imbecille penitus, immi-
A nutum, ac confractum affirmare audeas? Iam vbi fides? vbi pietas? vbi Religio? quẽ tibi tandem, ac tuis Caluine Deum effingis, cùm illum infinita ſua virtute, ac abſoluta potentia expolias? qua vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt; qua cuncta ſibi ſubiecta habet; qua omnia poteſt; qua tandem Deus eſt.

IAM ſi abſolutam Dei potentiam deludis, quid tibi cum Chriſtiana fide commune eſt, quæ vnum Deum omnipotentem, primo ſui Symboli articulo ſibi credendum præſcribit; cùm ait? *Credo in vnum* B *Deum Patrem omnipotentem.* Quid tibi cum ſacræ Scripturæ voluminibus, quæ vbique Deum abſoluta potentia, ac virtute præditum teſtantur; ſi deteſtabile, ſi execrandum, ſi blaſphemum eſſe cenſes de Dei omnipotentia bene ſentire? eò ſanè tu ipſe execrabilior es, quòd ipſum Dei verbum deteſtabile, diabolicum, execrandum, blaſphemum eſſe iudicas, quod de Dei omnipotentia bene ſentiendum præcipit.

Symbolum Apoſt.

MISERANDA planè Religio, quæ tali magiſtro prima impietatis, ac venenatæ fidei dogmata ſuxit, quibus ſemper in peius C profecit. Miſeranda fides, quæ omnem tum Religionem, tum pietatem, tum fidem proſternit.

QVO Caluine, quò illa Dei omnipotentia euaſit, quæ nulli legi deuincta eſt, quæ nullo termino clauditur, cui nulla meta, aut numerus præſcribitur, qua Deus ſicut orbem hunc condidit, ita multos, ac infinitos condere potuiſſet, qua rerum ac naturæ ordinem, cùm voluerit, peruertit: qua aquas ſuapte naturæ fluxibiles, immobiles iubet conſiſtere: qua rapidiſſimum Solis orbem ad occaſum properantem immotum D reddit, qua ignis ardorem temperat, ac comprimit; qua intumeſcentes maris fluctus præcepto compeſcit? Quis hæc, atque alia innumera, quæ paſſim per Scripturas volitant, abſolutæ Dei potentiæ opera eſſe non agnoſcat; quæ Deum nollis naturæ legibus teneri quàm apertiſſimè declarant?

DVPLICEM (diſce) Deo potentiam Patres aſcribunt: vnam, qua hunc orbem condere, ac conditum iuxta præſtitutas ſibi leges adminiſtrare poteſt, & hanc ordinariam vocant: alteram, qua & ſupra naturæ E leges ferri, velut rerum omnium Dominus, & rerum naturas mutare, atque ea demum, quæ voluerit, efficere poteſt, quam abſolutam appellant.

PORRO abſolutam hanc, & infinitam Dei potentiam, ita finito rerum ordini ſubiicere, vt ea duntaxat Deus præſtare poſſit, quorum ſibi poteſtatem à prima rerum conditione, velut ordinariam præſcripſerit; quid aliud

Digitized by Google

aliud eſt, quàm apertum Scripturis bellum A indicere? Quid enim Moyſes? quid Prophetæ frequenter Deum omnipotentem appellaſſent? Quid Paulus ei, qui potens eſt omnia Epheſ.3. facere, gloriam diceret? Quid Gabriel Ange- Luc.1. lus apud Luc. primo Mariã inſtrueret, apud Deum non eſſe impoſſibile omne verbum? Marc.14. Quid Dominus ipſe, omnia Patri poſſibilia eſſe definiret? Hęc planè apertiſſima teſtimonia ſunt, quæ abſolura Deum potentia præditum eſſe demonſtrant.

AT verò cùm Caluinus commentũ cenſet, abſolntam Deo potentiam aſcribere, nihil ſanè aliud efficit, quàm quòd Dei omni- B potentiam confodit: nam abſoluta Dei potentia ſublata, vbinam Dei omnipotentia ſedem ſibi vẽdicat; cùm id exploratum ſit, Dei omnipotentiam ita in ſolam abſolutam potentiam reſpiecre: vt nec is omnipotens credendus ſit, ſi vniuerſa pro arbitrio, atque abſolutè moliri non poteſt?

CÆTERVM ſi Dei omnipotentia adeò Caluino diſplicebat, profectò æquum erat, vt qui pręſertim fidei, ac Religionis ſe reformatorem oſtentabat, ſi quod in abſoluta Dei potentia commentum à fide diſſentaneum delitefceret, illud Scripturarũ teſtimoniis ape- C ritet. At nec vnum quidem Scripturæ locum nobis exerit, quo ſuam impietatem tueatur (vt Hæreticis commune eſt) ex quo palàm conſtat, humanum, vel (vt meliùs dicam) diabolicum eſſe, quicquid in abſolutam Dei potentiam Caluinus murmurat.

NVNC iuter anguſtias verſatur Caluinus, atq; illum fortè tam apertè malè dixiſſe pudet: fugã quærit, Charybdim vitare cupit, ſed infelix in Syllã incidit; dũ eò confugit, vt id omnino Deo eſſe impoſſibile exiſtimet, quod nunquam futurum Scripturæ pronuntiant. Caluin.Inſt. lib.2.c.7. §.5. Hæc illius verba ſunt Inſtit. lib.2. cap.7. §. 5. D *Ideo cauillis non eſſe obnoxiam ſententiam, ſi quis dicat fieri non poſſe, quod non futurum Scripturæ pronuntiant.* En igitur Caluini ſententia. Ea tantùm Deo poſſibilia ſunt, quæ aliquando futura erunt, ea verò impoſſibilia, quæ nunquam fient. Impij, atq; Athei hominis haud diſpar ſententia eſſe poterat: quis vnquam præter Atheum ita ſenſit, vt Dei potentiam, ac virtutem, futuris duntaxat rebus alligare vellet? Nam ſi ita eſſet, quonam infinita illa Dei virtus euaneſceret, quam tãtopere Scri- Pſal.144. pturæ extollunt? Dauid Pſal 144. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius* E Pſal.103. *non eſt finis*, &c. & Pſal. 103. *Quis loquetur potentias Domini*, &c. Si enim ea Deus duntaxat efficere poteſt, quæ futura ſunt; cùm ea Scripturæ, numero, pondere, & menſura diſtincta pronuntient; quo pacto Dei virtus infinita eſſet, quæ tandem finitis rebus exhauriri poſſet? nam poſtquam futura illa, quæ tempus pręſcriptũ habent, præſentia aduenerint: A iam prorſus Diuinã potentiã ita ſua virtute expoliari opus eſt, vt vlteriùs quicquam efficere non poſſit. Cùm verò Dei potentiam cum ipſo Deo identificari omnes fateantur, an non Deum tandem cum ſua potentia interire neceſſe eſt? En quibus gradibus Caluinus ad Atheiſmum deſcendit. At diſcant aduerſarij poſſibilia, non futura obiectum eſſe diuinæ omnipotentiæ. Plurima enim Deo poſſibilia ſunt, quæ tamen nunquam futura ſunt, vt teſtatur Auguſt. lib. de ſpiritu & lit. Auguſtinus lib. de ſpir. & lit.c.1. c.1. Quid enim ſi Deus nouum mundũ condere vellet, ſi nouos orbes extẽdere, ſi nouas B creaturas producere; num abbreuiata eſſet illius manus, ac potentia, vt ea præſtare non poſſet?

AT quid inſulſius, quàm Diuinam omnipotentiam Scripturarum terminis occludere, vt ea tantùm Deo poſſibilia eſſe credantur, quæ futura Scriptura pronũtiat? At quot Deo poſſibilia Scriptura eſſe clamat; quæ haud futura eſſe commemorat? *Potens eſt au-* Matth.3. *tem Deus* (inquit Matt. 3.) *de lapidibus illis ſuſcitare filios Abrahæ*: quod tamen nec factum, nec futurum eſſe pręd ixit. *Pater omnia tibi poſſibilia ſunt, transfer calicem hunc à me.* Matt. 14. Matt.14. C hoc Deo poſſibile erat, id tamen Scriptura nullo loco factum fuiſſe commemorat. Quid Caluine, num omnia, quæ Deus Opt. Max. futura decreuit, ex Scripturis te diſcere poſſe exiſtimas? Num Paulum audiſti? *Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?* Ea quidem Deus Scripturis nobis expoſuit, quæ ad omnipotentiam, bonitatem, ſapientiam, & cæteras illius perfectiones declarandas abundè ſufficerent; vt ex iis verã Dei agnitionem, ac rectam fidem conciperemus. Inſuper ea nobis manifeſtauit, quæ vel ad huius mundi ſtatum, vel ad ſalutis noſtræ D profectum pertinere cognouit. At quid alra ſit illius mente repoſtum, quid Diuinus ille Spiritus poſt huius mundi occaſum faciendum decreuerit: an nouum mundum creare, an nouas leges condere, aut nouam progeniem, ex cœleſti, aut aërea, aut ignea materia, vel ex nihilo excitare, aut aliud quidpiam moliri velit; hoc planè Scripturis ignotum eſt; hoc in diuini illius pectoris arcano adhuc deliteſcit.

VOLVIT Deus, quæ horum temporum Eccleſiæ neceſſaria, ac profutura eſſent, Scripturis declarare, at quæ his elapſis tẽporibus E agenda ſint, ſibi penitus reſeruauit. Qua ratione igitur Dei potentiam inter anguſtos Scripturarum fines occludi exiſtimas; vt ea tantùm Dei potentiæ obuia ſint, quæ apud Scripturas futura aliquando prænunciantur? Quæ Scripturarum teſtimonia profers, quæ te in hanc ſententiam compellant? Hoc ſanè cum primis te præſtare oportebat; nulla exeris: ſufficit hoc dixiſſe Caluinum contra Scri-

pturas,contra fidei Canones, contra Patrum conſenſum, contra antiqua Apoſtolorum dogmata, contra ipſum rationis dictamen: & adhuc colitur, adhuc ſuſpicitur, adhuc adoratur, tanquã noui orbis Apoſtolus, tanquam fidei pater,tanquam Religionis reformator: heu fides, heu Religio; ſurdi audite, cœci intuemini ad videndum, vos alloquor Caluini germina,innouatæ Religionis ſectatores;quid ſtupidi inter dẽſas Magiſtri veſtri caligines,quaſi in lumine exultatis: cur illius tenebras nõ intuemini,quibus cùm vndique ſit circumuallat⁹,Angelũ tamẽ lucis ſe ſimulat, vt vos tenebroſos vndequaque reddat?

SI ea duntaxat Deo poſſibilia eſſe Caluinus aſſeruiſſet, quæ ipſa Scriptura poſſibilia pronunciat, ſanè non malè ſenſiſſet: Scripturæ namque omnia Deo poſſibilia eſſe non ſemel inculcant. Hæc enim ſola Diuinæ potentiæ meta præfixa eſt, vt omnia poſſit, ac præter omnia nihil. Quòd ſi vltra omnia aliquid quæras; cùm illud nihil ſit, ſuperuacaneum eſt quærere, an Deus illud poſſit? Ea verò Deo poſſibilia ſunt, quæ nullam diuinis perfectionibus maculam inurunt. Qua propter Deo impoſſibile eſt peccare: cùm illud non potentiæ, ſed infirmitatis ſignum ſit; & non poſſe peccare, magis diuinam virtutem declaret;vt ait Diuus Ambroſ.lib.6.Epiſt.34. his verbis. *Num quidnam mentitur Deus? ſed non mentitur, quia impoſſibile eſt mentiri eum,impoſsibile quoque illud numquidnam infirmitatis eſt? non vtique. Nam quomodo omnia poteſt, ſi aliquid efficere non poteſt? Quid ergo ei impoſſibile, non quod virtuti arduum, ſed quod naturæ contrarium. Impoſſibile eſt ei mentiri. Impoſſibile iſtud non infirmitatis eſt, ſed virtutis,ac maieſtatis.*

Ambroſius lib.6.Epiſt. 34.

PECCARE igitur cùm inter omnia non annumeretur, quandoquidem non virtutem,ſed virtutis defectum; non efficientiam, ſed deficientiam inſinuat; quæ etiam contradictionem in ſeipſis implicãt,tanquam incompoſſibilia,ac nullibi ſimul exiſtentia, illa à Dei potentia,quæ non imperfecta, ſed perfectiſsima agit, duntaxat excludimus: quæcunque verò virtutis ſunt, ſiue reipſa futura ſint, ſiue tantummodò poſsibilia, ea Dei omnipotentię negare nefas exiſtimamus:quę eſt omnium Orthodoxorum Patrum ſententia. Auguſtin. ſermone 119. de temp. *Omnipotens eſt* (ait) *ad facienda maiora, & minora, omnipotens eſt ad cæleſtia, & terreſtria, omnipotens eſt ad facienda mortalia, & immortalia; omnipotens ad facienda viſibilia, & inuiſibilia. Magnus in magnis, nec paruus in minimis. Poſtremò omnipotens eſt ad facienda omnia quæcunque voluerit.* Iuſtini Martyris quæſt. 3. ad Orthodoxos. *Deus* (inquit) *demenſam non habet facultatem, quocirca nihil eſt ei non appoſitum ad facienda, quæ velit, omnia.* Cyrilli Ieroſolom. Catecheſ. 8. vbi ait. *Hæreticorum filij neſciunt omnipotentem Deum, omnipotens eſt, qui omnibus dominatur, & omnium habet poteſtatem.* Tertulliani aduersùs Praxeam. c.10. *Sed nihil ait Deo poſſibile, quis hoc neſciat? & impoſſibilia apud ſæculum, poſſibilia ſunt apud Deum, quis ignoret?* Hilar.in Pſal. 144. vbi ita ſcribit. *Omnia quæcunque voluit, fecit. Soli Deo congruit omnia facere, quæ velit. Sola enim perfecta virtus in nullo impeditur, quominùs quod velit, & faciat, & ei ex quo omnia ſunt, nihil difficultatis occurrat.* Petri Damiani epiſt.4.c.10 *Quod Deus* (inquit) *omnia poſſit, ſiue faciat, ſiue non, indubitabili fide credendum eſt.* Hæc tamen Calu. nihili facit, vt ſuæ impietati applaudat.

Auguſtinus ſerm.119.de temp.

Iuſtinus q.3. ad orthod.

Cyrillus Ieroſol. Catech.8.

Tertullianus aduersùs Praxeam c.10.

Hilarius in Pſal.144.

Petrus Damian. epiſt. 4.c.10.

NEC tamen ſolus Caluinus de Dei omnipotentia ita impiè ſenſit: nam quotquot poſtea doctrinæ ſuæ ſectatores habuit, in idem impietatis barathrum ſecum rapuit. Inter hos præcipuus eſt Theodorus Beza Caluini Anteſignanus, qui lib. 2. aduersùs Tilm. Heshuſium ſcribit, Nec credendum eſſe, nec vniuerſaliter recipiendum Gabrielis Angeli ad Virginem dictum. *Non eſt impoſſibile apud Deum omne verbum.* Idem in Creophagia Deũ non poſſe efficere ait, vt corpus humanum ſine ſuis dimenſionibus longitudine, latitudine, profunditate, vllibi exiſtat. Atque in ſuper non poſſe eaſdem quantitates ſuis naturalibus proprietatibus expoliare, quominùs certa occupent,ac impleant loca.

Theodorus Beza lib.2. adu. Tilm. Heshuſium.

PRÆTEREA Deum non poſſe efficere autumat, vt Corpus Chriſti quantumuis glorioſum, ac immortale eodem tempore in diuerſis locis exiſtat. Quos errores amplexi ſunt Lambertus Danæus lib cont. Selneccerum pag. 86. & contra Chemnitium. pag. 451. Petrus Martyr. Vermillius aduersùs Stephanum Gardinerum. Eoſdem tuentur Spinæus & Spina collocutores Pariſienſes ad quæſt. Ducis Niuernenſium, & Bernardinus Ochinus ſermone de Cœna.

Lambertus Danæus.

Petrus Martyr. Vermillius.

Spinæus.

Bernardus Ochinus.

EN quomodo Caluiniſtæ vniuerſi, duce Caluino Dei omnipotentiam inuadunt. Porrò tria potiſſimùm ſunt, quibus Beza cum reliquis Dei omnipotentiam oppugnat. Primùm ait Deum efficere non poſſe, vt corpus humanum ſine dimenſionibus conſiſtat. Secundùm, quòd non occupet locum. Tertiùm, quòd ſit in pluribus locis: quæ, vt eorũ in Deum, ac veram Religionem impietas clariùs agnoſci poſſit, breuiter ſuo ordine à nobis refellenda ſunt.

ATQVE illud primum à Beza percontor. Vtrum ne ea omnia credere oporteat, quæ Deus hominibus per Angelos, ac cœleſtes nuntios reuelat, vel quæ nobis Scripturarum oracula de Diuina Maieſtate, ac potentia prædicant? Panè ſi id negat, cùm Scripturarum authóritatem contemnat, omnino ſe Chriſtiano nomine indignum demonſtrat. Quòd ſi (vt par eſt) affirmat, cur temerè Angelicum

Digitized by Google

gelicum verbum è cœlo delapſum, tanquam non credendum reiicit? cùm ait. *Non credendum eſt, nec vniuerſaliter recipiendum Angeli dictum.* Proh prodigioſam hominis temeritatē qua homines à vera Dei fide auertit! quid Beza? túne quæ Deo iubente de ipſius Maieſtate, ac gloria Angeli hominibus annunciant; temerè vel expungere, vel corrigere audes? Heu quò humana impietas irrumpit.

At age, quid in Angeli verbis corrigendum cenſes? Quædā (inquit) adeò ſunt οὐσιώδη in rebus ipſis, & ita illis inſita, ac naturalia vt ſi mutētur, rerū ipſarū interitū ſecum trahant; ex quo fit, vt ſaluis rebus, Deus illa mutare nec velit, nec poſſit. Certè ſi dixiſſet Beza cum Auguſtino, Deum illa efficere non poſſe, quę ſi poſſet, non eſſet omnipotens veluti, quæ diuinam virtutem diminuunt, vel cum eſſentia rei pugnant, quæ tandem nihil ſunt: optimè ſanè dixiſſet, nec tamen contra Angeli dictum, illi pugnandum fuiſſet: quādoquidem ea omnino Dei potētia, quæ præſtantiſſima eſt, indigna eſſe iudicantur, quæ aut nulla ſunt, aut illius potentiam eneruant; quæ ſi quiſpiam à Dei potentia quęreret, non modò ſtultus, verùm & impius cenſendus eſſet. Quapropter ea non inter omne illud verbum, quod Deo haud quaquam impoſſibile eſſe Angelus affirmat, recenſeri debent; quæ aut impietatem, aut ſtultitiam præ ſe ferunt: ſed ea duntaxat, quæ cum Chriſtiana ſapientia pietatem coniunctam habent, & diuinam potentiam honorant. His igitur è medio ſublatis, quæ Dei potētiam minuunt, quis cætera omnia, niſi impiſſimus, diuinam potentiam effugere poſſe ſentiat? Quò fit, vt non modò abſolutè, ac ſimpliciter excipienda ſit Angelica propoſitio, & Catholicè credenda; verùm impij, atque hæretici animi ſignum ſit, ſi quis eam vel improbare, vel humana cenſura dilacerare præſumat.

At quænam illa tandem ſunt, quæ ita ſunt οὐσιώδη, ac eſſentialia rebus ipſis, vt ea Deus ſaluis rebus mutare non poſſit, atque ideo Dei omnipotentiam effugiant? En quid imprimis nobis affert Beza; quòd ſcilicet corpus humanum ſit ſine ſuis dimenſionibus. Verum equidem dixit, qui impietatem in ſchola ignorantiæ profitere pronuntiauit. Ita Beza doctus in hac ſchola diſcipulus, ab ea ſuam impietatem didicit. Si Beza de corpore Mathematico id ſenſiſſet, vltrò illius ſententię omnes ſubſcriberent. Corpus enim apud Mathematicos, cùm ab omni concretione alienum ſit, præter tres illas dimenſiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, nihil prorſus eſt, idcircò cùm illis tota corporis eſſentia contineatur, iis ſublatis, ipſum quoque corpus ruere neceſſe eſt. Atqui diuerſo modo ſe habet corpus Phyſicum, vel humanum: non enim velut Mathe-

A maticum corpus, ſolis dimenſionibus conſtat, ſed ſubſtantiæ potiſſimùm innititur, qua & definitur, & ſubſiſtit. Dimenſiones verò cùm alterius naturæ accidentia ſint, minimè ad illius eſſentiam pertinēt: quò fit, vt diuerſam ab illo naturam conſtituant, qua à corpore ſeparari poſſunt.

At Bezæ Philoſophia eò non peruenit, vt accidentium notiſſimam, ac tritam definitionem eam eſſe agnoſceret, qua adeſſe, & abeſſe poſſunt pręter ſubiecti corruptionem. Reſpondet Beza hæc ex accidētium illorum genere eſſe, quæ à ſubſtantia naturaliter di-
B uelli non poſſunt: eſto: num propterea accidentia eſſe deſinunt, quorum eſſentia in eo ſita eſt, vt ſubſtantiæ duntaxat inhæreant, nō ipſa ſubſtantia ſint? quò fit, vt cùm alteram propemodum à ſubſtantia naturam ſortiantur, nulla contradictione à ſubſtantia per aliquam potentiam ſeparati queant. Verùm id libenter in gratiam Bezæ accipio, hoc naturæ omnino vires excellere; neque enim natura, quæ viſibilis eſt, ac certis terminis comprehenſa, inuiſibilem, aut incircumſcriptam ſubſtantiam gignere poteſt. Eam enim præſtitutis ſibi à Deo legibus contineri
C neceſſe eſt, vt ea tantùm efficere poſſit, quæ naturalem aſpectabilium rerum ordinem conſequuntur. Res verò cùm qualitatibus, dimenſionibus, ac cæteris accidentibus duntaxat nobis ſe aſpectabiles reddant, ſanè perſpicuum eſt, id naturæ viribus fieri non poſſe; vt ſubſtantia dimenſionibus penitus exſpolietur.

At verò ſi rem ad naturæ auctorem referimus, quid illius potentiam impedire poteſt, quominùs abſoluta hæc accidentia à ſubſtantia ſeparare, eámque ſine vllis accidentibus in ſola ſubſtantiæ natura iu ſa iu-
D beat cōſiſtere? Ea enim omnia diuinæ potentiæ tribuenda ſunt, quæ contradictionem in ſeipſis non implicant. At perſpicuum eſt, ea quæ eſſentiali inuicem dependentia nō colligantur, nec contradictionem includere, neque rei eſſentiam deſtruere, ſi ſeparentur, ac propterea ea à Deo ab inuicem ſeiungi poſſe. Huiuſmodi autem ſunt corporis humani dimenſiones, quæ cùm accidentia ſint ſubſtantia ipſa poſteriora, diuerſam penitus à corporis ſubſtantia naturam ſibi vendicant. Sed durum videtur Bezæ inſeparabilia accidentia diuina potentia poſſe à ſubſtantia ſe-
E parari. At durior videri debet Bezæ incredulitas, quæ id Scripturis non credit; nā ſi Scripturas perlegiſſet, inueniſſet profectò non modò id Deum poſſe efficere; verùm etiam ſæpius præſtitiſſe. Quid igni inſeparabilius accidens eſſe poteſt ipſo calore? quem tamē tribus pueris in fornacem Nabuchodonozoris imperio iniectis, Deus adeò temperat; vt ſalua ipſius ignis natura, quæ impios Regis miniſtros

miniſtros incendit, omnem calefaciẽdi vim- A penitus auferat? Quot præterea Martyribus, quot Virginibus inter ardentes rogos Diuina virtus ita ignis calorem compreſſit, vt nec minimam quidem caliditatis vim ſenſerint?

At inſtat Beza ſubſtantiam ſine dimenſionibus eſſe non poſſe, quicquid de aliis accidentibus ſit, quandoquidem eſſet infinita, cùm nulla, aut longitudine, aut latitudine, aut profunditate terminaretur. Atqui toto cœlo aberras Beza: num propterea Angeli infinitæ ſubſtantiæ ſunt, quòd nullis dimenſionibus circũſcribantur? Quas obſecro animæ tuæ dimenſiones aſſignas, quam tamen infinitam nõ audeas aſſerere? Habet quidem B corporea ſubſtãtia duplicem terminum, quo definitur; vnum quidem extrinſecum, alterum verò intrinſecum. Extrinſecus ſua quãtitate terminatur; intrinſecus verò naturam ipſam terminum habet, quæ cùm finita, ac limitata ſit, intrinſecos eſſentiæ ſuæ terminos præſcriptos habet. Cùm igitur diuina potentia extrinſecos quantitatis terminos à corporeis ſubſtantiis tollit, haud tamen inde ipſę ſubſtantiæ aliquam infinitatem acquirunt, cùm intrinſecos adhuc eſſentiæ limites ſuos C retineãt. Quapropter intrinſecè quidem definitæ erunt, quamuis intrinſecas dimenſiones non habeant. Ita Angeli, ac aliæ ſubſtantiæ ſeparatæ nullis extrinſecis dimenſionibus circumſcribuntur, quibus tamen intrinſeca eſſentiæ menſura neganda non eſt. Quòd ſi denuò vrgeat ſubſtantiam illam corpoream dicendam non eſſe, quæ dimenſionibus caret, quibus corpus conſtituitur: diſcat corpus dupliciter conſiderari poſſe: vel in genere quantitatis, vel in genere ſubſtantię. Primum quidem corpus abſque dimenſionibus eſſe non poteſt, cùm ex iis tanquam ex partibus D conſtet. Secundum verò cùm ſubſtantiam primò, ac per ſe ſpectet, etſi abſque dimenſionibus ſit, corpus tamen eſſe non deſinit, cùm dimenſiones illi tantùm aduẽtitiæ ſint, ac præter corporis naturam illi contingant: quocirca ſimpliciter, & abſolutè corporea ſubſtantia appellanda erit, tametſi corporeis dimenſionibus non conſtet.

Confirmatvr: nam dimenſiones corpori, quod eſt de genere ſubſtantiæ, eſſentiales, & intrinſecæ eſſe nõ poſſunt, cùm ſint accidentia, quæ ſubſtantia poſteriora ſunt. Quis enim corporis Phyſici veritati repu- E gnare ſentiat, quòd ſine quantitate ſit, cùm ſubſtantia corporea quantitatem ad naturæ conſortium non adhibeat? Id enim eſſet rerum naturas confundere, & accidentia ſubſtantiis miſcere. Ex quo aliquam eſſentiam dari opus eſſet, quæ ex ſubſtantia, & accidente componeretur: quod Philoſophis adhuc ignotum eſt; cùm inde, & naturarum pugnatio orietur, & contradictoria de eodem verificarentur. Quinimò, & ſubſtantiæ in accidentia tranſirent, & contrà accidentia in ſubſtantias mutarentur, atque ita fieret, vt ſubſtantia appellari poſſet non ſubſtantia, nempe accidens, & accidens dici poſſet non accidens, nimirum ſubſtãtia; de eodem quoque eſſet affirmatio, & negatio, quæ contradictionem implicant. At neque etiam exiſtimandum eſt, ſubſtantiam idcirco corpoream appellari, quòd dimenſiones, velut corporeæ naturæ conditiones, ſine quibus ea conſiſtere non poſſit, ſibi adhibeat.

Nam conditio ſine qua non, æquiparatur cauſæ, cauſa verò cùm ſit prior, ac nobilior cauſato, vt habet Ariſt. 9. Metaph. & 2. de Anima. Si dimenſiones eſſent cauſa ſubſtantiæ, id ſanè fateri cogeremur, quantitatem ſcilicet ſubſtantia præſtantiorem eſſe, & ſubſtantiam ab accidentibus pendere, quæ omnia vera Philoſophia exhorret: præterea ſi corporea ſubſtantia ideo corporea diceretur, quòd abſque quantitate eſſe non poſſet, an non inde ſequeretur, corpoream ſubſtantiam ab incorporea tantùm penes quantitatem diſtingui? Cùm verò in generum conſtitutione idem ſit diſtinctiuum, & conſtitutiuum rei, quod enim eſt diſtinctiuum prioris, eſt conſtitutiuum poſterioris, reliquum fieret, vt accidens eſſet conſtitutiuum ſubſtantiæ, quod hactenus Philoſophi ignorarunt. *Ariſtot. 9. Met. & 2. de Anim.*

Rvrsvs inde ſequeretur accidens poſſe variare rationem ſubſtantiæ: cùm enim corporeum ſubſtantiam corporeã ab incorporea diuidit, nulli dubium eſt, quin eam quoque ab incorporea ſubſtantia ſecernat, ac illius rationem omnino variet. Quis autem id accidentibus tribuat?

Postremo, ſequeretur aliqua primò diuerſa poſſe in vnum confluere, ac corporeum in incorporeum poſſe mutari: nam ſi quantitas per intellectum ſepararetur à ſubſtantia, quod fieri poſſe nemo dubitat, quæro num ſubſtantia illa, quæ ſub quantitate erat, ab incorporea diſcerneretur? ſi id affirmetur: igitur non tantùm quantitate diſtinguitur, quod eſt contra Bezam: ſi negetur; ergo ſubſtantia corporea in incorpoream tranſit, cùm nihil habeat, quo ab incorporea diſtinguatur. Cùm verò corporeum, & incorporeum ſint primò diuerſa, tandem ea vnico genere continerentur.

Hinc neceſſariò colligimus corpoream ſubſtantiam ab incorporea, non tantùm penes quantitatem diſtingui, ſed magis ſubſtãtialiter differre: neque ideò corpoream appellari, quòd ſine corpore quantitatiuo nequeat ſubſiſtere: ſed quòd ſubſtãtialium corporum naturam contineat, quæ ex Phyſica compoſitione materiæ, & formæ oritur. Neque enim quantitas ſubſtantiæ dat eſſe corporeum;

porcum, ſed eſſe quantum; quòd ſi corpus eſt quantum, ac dimenſiuum, id non ab intrinſeca ſua natura habet, ſed quaſi ab extrinſeco, ac contingenter ſibi comparat, quatenus ſcilicet palpabile, & aſpectabile eſt, ac ſenſibus ſubiicitur. Cùm ergo corpus principium in ſeipſo habeat, quo ſine dimenſionibus conſiſtat, ſanè nihil intrinſecæ corporis veritati repugnat, ſi illud iis carere poſſe dicamus: quocirca veræ pietati audire intolerabile eſt, diuinam potentiam id efficere non poſſe.

Aduerſùs eandem Dei omnipotentiam.

ATHEISMVS III.

PRIMO igitur Caluini, Bezæ, ac aliorũ aduerſùs Dei omnipotentiã Atheiſmo expulſo, ad ſecundũ accedo, quo aſſerunt, diuinæ potentiæ virtutem præſtare non poſſe, vt humanum corpus ſuis dimenſionibus præditum locum non occuper: ita docet Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 29. his verbis. *Hæc eſt propria corporis veritas, vt ſpatio contineatur, vt ſuis dimenſionibus conſtet, vt ſuam faciem habeat.* Id confirmat auctoritate Auguſt. epiſt. 57. ad Dardanum, vbi ita ait. *Spatia locorum tolle corporibus, & nuſquam erunt. Et quia nuſquam erunt, nec erunt.* Porrò, vt Atheiſtica hæc impietas, quæ Caluinianis communis eſt, clariùs detegatur; duo hîc ad huius rei declarationem obiter notanda erunt. Primum, duplicem eſſe rerum repugnantiam: aliam formalem, aliam virtualem: formaliter quidem ea ſibi inuicem repugnant, quæ ſecundùm ſe, & ſuos effectus opponuntur, vt album, & nigrum, calidum, & frigidum. Virtualiter verò, quæ ſecundùm ſuos duntaxat effectus ſibi inuicem aduerſantur; quemadmodum ſi Sol in aliqua materia vermem produceret, aqua verò, aut aliquod agens fortius ſuperueniens in eadem materia oppoſitam formam, formæ vermis induceret. Hæc quidẽ ad inuicem repugnarent nõ formaliter, & ſecundùm ſe, ſed tãtùm virtualiter, & penes effectus oppoſitos. Formalis repugnantia contradictionem includit: idcirco inconueniens eſt Deum efficere, vt idem ſit album, & nigrum, frigidum, & calidum: idem enim ſimul & album, & non album, & frigidum, & non frigidũ, &c. At non ita ſe habet virtualis repugnantia: cùm enim quidpiam tantummodò ſecundùm ſuos effectus alteri opponitur, nihil impedit, quominùs illud Deus à ſuo effectu poſſit ſuſpendere, ac ſiue effectu relinquere: velùti cùm ignem ſine calefactione, graue ſine deſcenſu relinquit; vt manifeſtum eſt, tum in tribus pueris in fornacem ignis iniectis, tum in corpore Chriſti ſuper aquas ambulante: qui enim cauſis vim agendi tribuit, ſanè à nullo prohiberi poteſt, quominùs eam, cùm libuerit, ab iiſdem cauſis auferat. Cùm enim cauſa non dependeat eſſentialiter à ſuo effectu, ſed potiùs econtrà, nulli dubium eſt, quin Deus cauſam ſuſpendere valeat, ne ad effectum properet.

Caluinus lib. 4. inſt. c. 17. §. 29.

Auguſtinus epiſt. 57 ad Dardanum.

SECVNDVM eſt, quòd magnitudini tria competunt, vt optimè notat Bellarm. tom. 2. lib. 3. c. 5 de Sacramento Euchariſtiæ. Primum eſt, eſſe extenſum, & habere partem extra partem. Secundũ, eſſe in loco. Tertium, commenſurari loco: cui & quartum addere lubet, ſcil. aliam magnitudinẽ in loco ſibi adæquato non ſuſtinere. Primum quidem, quod eſt, eſſe extenſum, habet intrinſecè, & ex natura rei: nam ſi à quantitate tollas eſſe quantum, protinus ipſam quantitatem deſtruis. Tria verò poſteriora, nempe eſſe in loco, commenſurari loco, & aliud corpus quantum expellere, tantùm ab extrinſeco habet. Locus enim (vt à primo exordiar) non eſt de eſſentia magnitudinis, neque magnitudo per locum definitur: ſed vtraque diſtinctã naturam ſibi vendicant. Commenſurari verò loco, magnitudinem tantummodò conſequitur, quatenus eſt in loco. Quòd tandem aliam magnitudinem ab eodem loco expellat, id ad ſecundum conſequens eſt. Nam quia prima magnitudo totum locum replet, conſequenter ſecundæ magnitudini locum non relinquit. Hinc manifeſtum eſt, hæc poſtrema nullo modo ad magnitudinis naturam pertinere, ſed illi quodammodo accidentia eſſe.

Bellarmin. tom. 2. lib. 3. c. 5.

NVNC ad Caluinum, & Bezam, cùm affirmant Deum non poſſe efficere, vt corpus locum non repleat; ab eis percontor, qua ratione id efficere prohibeatur? Si dicant, id corporis veritati repugnare, & conſequenter corporum naturam deſtrui, ſi locum non occupent, hoc aperriſſimè falſum eſt: nam locus corpus ambiens non eſt corpori intrinſecus, ſed extrinſecus, imò & extraneus; cùm vix illi contiguus ſit. Præciſo autem eo, quod de alicuius natura non eſt, adhuc natura ipſa integra remanet: quapropter deſtructo loco, qui corpus ambit, non eſt, cur ponere cogamur corpus ipſum neceſſariò deſtrui debere, cùm à loci natura non pendeat. Hæc autem ratio probat nõ modò corporis veritatẽ non tolli; ſi corpus locum non occupet; verùm etiam ſi in loco non ſit, quod ſanè difficilius eſt: corpori enim magis competit in loco eſſe, quàm locũ ipſum replere, cùm illud prius ſit, hoc poſterius: hoc autem ab illo pendeat. Si ergo Deus efficere poteſt id, quod prius, ac difficilius eſt, nimirum vt corpus abſque loco conſiſtat, cur non & quod facilius, & poſterius eſt, præſtare queat; quòd ſcilicet locum non occupet?

AT quibus hæc ratio non ſufficit, alia accedat.

cedat. Si ablata loci commenſuratione, corporis veritas tolleretur, proculdubio ipſa poſita poneretur: valet argumentum à contrariis; nam ſicut ſublata anima, vita deſtruitur, ita ea poſita conſtituitur. Cùm verò loci cõmenſuratio ſit purum accidens, corpus verò ſubſtantia: ſi ablata loci commenſuratione, corporis veritas tolleretur, neceſſariò ipſa poſita conſtitueretur. Ex quo grauiſſima orirentur incommoda. Primũ, quòd ſubſtantia ab accidente penderet, cùm & illo poſito ponatur, & deſtructo deſtruatur. Secundum, quòd accidens eſſet conſtitutiuum ſubſtantiæ. Tertium, quòd ſubſtantia eſſet accidente poſterior, cùm ab illo conſtituatur. Quartum, quòd accidens eſſet de eſſentia ſubſtantiæ, cùm conſtitutiuum ſit de eſſentia conſtituti, quæ omnia veræ Philoſophiæ aduerſantur. Quòd ſi dicant, localis commenſurationis euerſionem tantùm per accidens corporis deſtructionem ſequi, veluti cùm ſublato alimento deſtruitur animal; hoc ſanè illos fateri cogit localem commenſurationem ad corporis veritatem non pertinere, ſicut nec alimentum ad animalis veritatem ſpectat. Ea enim duntaxat ad corporis veritatem pertinent, quæ illi eſſentialia ſunt: quamobrem cũ fatentur loci commenſurationem corpori non eſſentialem, ſed tantùm accidentalem eſſe, ſanè hoc ipſo affirmant, eam à corpore per diuinam potentiam ſeparari poſſe, cui facillimum eſt, animal ſine alimento incolume tueri, & diſtinctas rerum naturas ab inuicem ſegregare, ac ſegregatas integras ſeruare.

Id verò, vt exemplo clarius fiat; demus aërem, qui alicuius corpus circunſtat, à diuina potentia deſtrui; ita vt corpus illud nullo loco contineatur, ac nullum ſpatium occupet, iámne ad aëris deſtructionem corporis illius veritas deſtrui cẽſenda eſt? Si hoc affirment, ab ipſis quærendum eſt, num corpus illud per ſe, an per accidens deſtrui contingat? id quidem per ſe deſtrui non poteſt; cùm aër corpori circunfuſus non ſit de eſſentia illius: nec quicquam inſulſius cogitari poſſit, quàm exiſtimare, diſtinctas rerum naturas in vnam poſſe eſſentiam conflari; cùm eſſentiæ rerum ſint ſicut numeri. Cùm verò quotidie mille aëris ſpatia corpus illud mutare contingat; ſi aër corpori connaturalis eſſet, ſanè tot illi eſſentias quotidie, tum generari, tũ corrumpi opus eſſet, quot aëris ſpatia illi ſuccederent: ex quo ſibi perſuadere nequeunt, corpus illud per ſe corrumpi.

Qvod ſi corpus per accidens ob aëris ambientis deſtructionem corrumpi ſentiant: rurſus ab ipſis quæro, qua ratione id ſibi perſuadeant? Nam ſi propter diſceſſum corporis locantis, vt corpus eſt, illud corrumpi exiſtiment, apertè falluntur: nam aër corpus circunſtans non eſt illius conſeruatiuus, quatenus corpus eſt, tametſi, vt animatum eſt, illud conſeruandi vim habeat: ſed de hoc nulla agitatur quæſtio. Confirmatur: nam ſi corpus ab aëre circunſtante in eſſe conſeruaretur, eo mutato, aut corpore inter vndas manente, corpus ipſum corrumpi neceſſe eſſet, cùm ſine ſuo conſeruante eſſet, cuius oppoſitum quotidie euenire cernimus. Cùm ergo corpus illud ab aëre circunſtante, quatenus ſcilicet corpus eſt, in cõſeruando non pendeat: perſpicuum eſt, tametſi deſtruatur aër, qui eſt circa corpus, non idcirco neceſſariò corporis deſtructionem inferri. Reliquum igitur eſt, vt id fieri exiſtiment ob ſolam loci remotionem; hac nimirum ratione, quod deſtructo aëre, qui eſt corporis locus, conſequẽter corpus ipſum deſtruatur, quod ſine loco eſſe nõ poteſt. Atqui neque id locum habet: nam aër corpori circunfuſus, quandoquidem nihil præterquàm locum corpori tribuit; nihil etiam eo remoto præter locum adimit, quò fit, vt deſtructo aëre, corpus eſſe ſuum non amittat, ſed tantùm eſſe in loco.

Qvod ſi vrgeant: ſi corpus non eſt in loco, igitur non eſt ſimpliciter, cùm nullum corpus eſſe poſſit, quod aliquo in loco non exiſtat: illos & ego vrgeo, quomodo vltimum cœlum eſſe ſentiant, quod non eſt in loco; neque enim extra cœlũ eſt ſpatium aliquod, quod illius locus eſſe poſſit. Dicant obſecro, quo pacto negatio alicuius, quod non eſt pars, aut aliquid alterius, negationem illius neceſſariò inferat? Hęc quidem ipſiſſimæ naturæ voces, ac teſtimonia ſunt, quæ apertè demonſtrant, ad loci, aut localis commenſurationis deſtructionem, nullam corporis deſtructionem ſequi. Quòd ſi ad ſupernaturalem Dei virtutem, ac potentiam mentem erigant; illud certum, ac ſtabile illis eſſe debet, Deum ea omnia efficere poſſe, quæ inter ſe formaliter non repugnant, tametſi naturæ ordinem inuertant: id enim omnipotentis nomen inſinuat, quod Deo vbique Scripturæ attribuunt. Cùm igitur nulla formalis repugnantia in eo ſita ſit, quòd ſcilicet corpus locum non repleat, ſed tantummodò virtualis reperiatur, quæ penes effectus, non ſecundùm ſe pugnat; hinc manifeſtum eſt, hoc Diuinæ omnipotentiæ denegare, nimis impium eſſe.

His accedat, quòd quæcunque eſſentiali dependentia inuicem non ſunt coniuncta, ſine contradictionis implicatione ab inuicem poſſunt ſeparari: at indubitatum eſt loci repletionem non depẽdere eſſentialiter à corpore, cùm ſit tantùm corporis effectus; nihil ergo impedit, quominùs à corpore per diuinam potentiam abſque contradictione poſſit ſeparari.

Neqve huic diſſimilis ratio eſt, quòd ſicut

ſicut ſe habet deſcenſus ad corpus graue, ita repletio ad corpus quantum: ſed deſcenſus abſque contradictione, per diuinam potentiam poteſt à corpore graui ſeiungi, vt patet in Chriſto ſuper aquas ambulante: ergo & repletio à corpore quanto.

Addo, quòd ſi Deus corpus aliquod de nouo crearet, & illud ſuper conuexum vltimæ ſphæræ conſtitueret, corpus illud nullum impleret locum, & tamen non deſineret eſſe corpus: ergo loci repletio non eſt de veritate corporis.

Ad hæc ſi Deus totum mundum deſtrueret, ita vt nullus amplius ſupereſſet locus, ac tunc primò corpus vnum crearet, non creato loco, iam corpus illud eſſet ſine loco, ac ſine loci repletione: igitur nulla eſt contradictio, quòd corpus locum non repleat.

Tandem haud maiorem repugnantiam inuoluit, quòd aliquod corpus locum non repleat, quàm quòd duo corpora poſſint eſſe in eodem loco, ac idē loci ſpatium occupare: immò hoc poſterius magis videtur repugnare, cùm præter loci repletionem, qua vel alterum carere neceſſe eſt, vel ſimul cum altero in loco inadæquato conſiſtere, quæ abſurda videntur; corporum etiam ipſorum penetrationem contineat, quæ naturæ prorſus inuiſa eſt: at Dei virtus hoc procul dubio præſtare poteſt, ac non ſemel molita eſt, cùm integrum Chriſti corpus de vtero Virginis ſaluis ſigillis egreſſum eſt, ac domū in qua Apoſtoli degebāt, clauſis foribus ingreſſū fuit.

Restat igitur, vt D. Auguſtini teſtimonio, quod nobis obiectant, occurramus. Optimè quidem Bellarminus loco ſupracitato c. 7. de Sacramēto Euchariſtię reſpōdet: Auguſt. id ſolū docere velle, corpora ita eſſe in loco, vt pendeant à loco: id autem totum intelligendum eſſe de corporibus, quæ ſunt infra cœlum, & quatenus naturaliter exiſtunt; nam alioqui falſum eſſet, ſiquidem vltimum cœlum ſine vllo loco, aut ſpatio naturaliter exiſtit; quapropter ſicut vltimum cœlum ſine ſpatio eſt, ita pleraq; alia corpora Deus abſque loco conſeruare poſſet, tametſi naturaliter aliquo loco indigeant, atque ita locum hunc Auguſtin. explicat; *Spatia locorū* (inquit) *tolle corporibus, & nuſquam erunt.* Scilicet (naturaliter) & quia nuſquā erūt, ideo nec erūt, ſc. (per potentiā naturalē) quę expoſitio ſanè veriſſima eſt, ac nulli cauillo obnoxia.

Bellarmin.

Hvic tamē addere & duas alias lubet. Prima eſt, quòd Auguſtinus his verbis, inter locum & corpus locatum relationem mutuam oſtēdere velit, quorum extrema ita coniuncta ſunt, vt neque locus eſſe poſſit abſque corpore locato, neque corpus locatum abſque loco: quò fit, vt deſtructo loco, in quo fundatur relatio corporis locati ad locum, nullū poſſit eſſe corpus locatum. Quapropter Auguſt. ait.

A *Spatia locorum tolle corporibus, & nuſquam erunt:* id eſt, ſi à corpore locato locum tollas, nuſquam erit corpus locatum: nam ſi locatū eſt, neceſſe eſt eſſe in loco: quòd ſi locus non eſt, nec corpus locatū erit; quandoquidē mutuò referuntur locus, & locatū: ideo ſublato vno extremorum reliquum interire neceſſe eſt. In hanc verò ſententiam me cōpellit, quod Auguſtinus in ea Epiſt. loquitur de corpore Chriſti, quod nonnulli vbiq. diffuſum docebāt, nec habere ſitū, aut formā humano corpori cōuenientē, quę eſt hæreſis Vbiquitarū noſtri temporis. Auguſtinus verò, vt oſtendat B corpus Chriſti non eſſe vbique diffuſum, ſed certa forma, & quantitate comprehenſum, probat quædā extenſionis ſpatia corporibus dari debere, vt naturaliter exiſtant: vt verò demonſtret corpus Chriſti non ita, vt cætera corpora loco indigere, præſertim in Sacramēto Euchariſtię, vt ad locum neceſſariò referri debeat, naturalem illi, ac mutuam loci, ac corporis locati relationem opponit, vt ſuper naturalem corporis Chriſti exiſtentiam à loco non pendere declaret.

Altero quoque modo Auguſtini dictum C poteſt declarari, vt per ſpatia locorū extēſionē, qua quodlibet verū corpus in ſe extēſum eſt, qua etiā aptū eſt locū implere, intelligat, neq; id à cōmuni vſu dicendi alienum exiſtimandum eſt, cū & frequenter dici ſoleat, vinū dolij, quod doliū implet, filius vteri, quia vterum replet, lux diei, quia diem illuminat, atque alia pleraq;. Ita ſpatia locorū Auguſtinus corporū magnitudinem, ac extenſionem appellat, quā habent, vt locū implere poſſint. Hæc igitur corporū extenſio, qua corpus extenſum dicitur, ac aptum eſt loca implere; ſi à corporibus tollatur planè nullum erit cor- D pus extenſum; atque hoc illis verbis videtur concludere Auguſtinus, cùm ait. *Spatia locorum tolle corporibus, & nuſquam erunt.* &c.

Deniqve certū eſt Auguſtinū iuxta Bellarmini ſentētiā loqui de corporib⁹. quatenus naturaliter exiſtūt, nō quatenus ſupernaturaliter poſſūt exiſtere; impoſſibile. n. eſt corpus naturaliter abſq; loco, aut repletione loci exiſtere; quocirca (inquit) *Spatia locorū tolle corporibus, & nuſquā erūt*, id eſt, nō erūt in loco, *&* *quia nō erunt in loco, ideirco non erūt*, id eſt, naturaliter. Si. n. naturæ ordo ſpectetur, perſpicuū eſt, cū dicitur corpus nō eſſe in loco, perinde E eſſe, ac ſi nō eſſe diceretur; cùm nullū corpus naturaliter poſſit exiſtere ſine loco ac repletione loci. Atq; ita intelligendū eſt Auguſtini dictū, non quidē vt id à Dei potentia excludat, quæ cùm naturæ vires excellat, procul dubio poteſt ſuapte virtute corpus ab omni loco, aut loci repletione præſcindere; ſed vt naturalem corporum exiſtentiam demonſtret: nam ſi Auguſtinus hoc ſimpliciter, ac abſolutè pronūtiare voluiſſet (vt aſſerunt

aduerſarij) profectò ſibi ipſi contradixiſſet, cũ lib. 22. Ciu. c. 8 adeò cõſtanter aſſeueret Dominum Ieſum iannis clauſis ad diſcipulos ingreſſum, & de vtero Virginis clauſis ſignaculis egreſſum fuiſſe: in quibus neceſſe eſt dari penetrationem corporum: cùm verò naturaliter hæc fieri non poſſint, idcirco in his operibus totam rationem facti ad facientis potentiam refert, vt ex his ſaltem intelligant, quicquid de corporibus prædicto loco, & alibi Auguſtinus commemorat, totum naturaliter, & iuxta naturæ ordinem debere intelligi. Ex quibus ſanè conſtat impiam, nedum falſam eſſe aduerſariorum ſententiam, cùm Dei potentiam ad hæc præſtanda minimè ſeſe extendere poſſe affirmant.

Contra eandem Dei omnipotentiam.

ATHEISMVS IV.

RESTAT tertius contra Dei potentiam Atheiſmus refellendus, quo Caluinus, & Beza contendunt corpus vnum in pluribus locis per diuinam potentiam eſſe non poſſe; neque id alia ratione perſuadere nitũtur, quàm quòd id contradictionem implicat: quod ſanè ſi eſſet, vincerent ipſi. At oppoſitum ipſis multipliciter demonſtramus; vt Dei omnipotentia vincat, ac illius veritas inter Hæreticos impietates altiùs ſe extollat.

PRIMÒ qnidem id ipſa naturali ratione euincimus. Nam vbicunque prius, & poſterius reperiuntur, quæ inter ſe realiter diſtinguũtur: certum eſt, cum vnitate prioris ſimul ſtare poſſe pluralitatem poſterioris, ita vt non multiplicato priori, poſterius plurificari poſſit: id perſpicuum eſt ex natura poſterioris, quod prioris eſſentiam non ingreditur: ſed cùm locus ipſo corpore poſterior ſit, tanquã illius accidens: planè conſtat nullam repugnantiã, aut contradictionem inuoluere, quòd vno tantùm exiſtente corpore, illius loca multiplicentur: ac proinde vnum, & idem corpus diuerſa loca ſibi vendicare queat.

SECVNDÒ, ſi repugnaret corpus vnum in pluribus locis exiſtere, id contingeret, vel ex parte corporis, ex quo illius naturæ veritas deſtrueretur, ſi plura loca non occuparet; vel ex parte loci, eò quòd repugnaret plura loca ab vno corpore repleri; ſed neutrum repugnat. Nam quod ad corporis naturam ſpectat; ſicut ad loci priuationem corporis natura non deſtruitur, cùm ab ipſo eſſentialiter non pendeat (vt probatum fuit) ita nec ad locorum multiplicationem tollitur. Neque enim detracto, vel multiplicato eo, quod de alicuius eſſentia non eſt, ipſam eſſentiam immutari cõtingit; cùm immutatio extra eſſentiam fiat. Quò fit, vt multiplicatis locis, quæ nihil ad corporis eſſentiã pertinẽt, ipſum corpus vnũ eſſe nõ deſinat. Neq; ipſa loci natura obſtat: nam cùm locus indifferens ſit cuilibet locato, ad loci appetitum explendum ſufficit, vt quilibet locus corpori commenſuretur. Siue ergo vnus tantummodò locus, ſiue multa ſint, quæ vnum corpus recipiant, dummodò illi corpori commenſurentur, id illis ſufficit; quò fit, vt nulla ex parte loci poſſit eſſe contradictio, quominùs corpus vnum in pluribus locis poſſit exiſtere.

TERTIO, non magis implicat vnum corpus eſſe in pluribus locis, quàm multa corpora eſſe ſimul in vno loco. Nam ſicut locatum ad locum eodem modo, & locus ad locatum ſe habet debet: ſed quòd multa corpora ſint ſimul in eodem loco, nullam implicat contradictionem (vt ſuperjùs declarauimus) exemplo corporis Chriſti, quod ſimul cum corpore ligni fuit in eodem loco: igitur nec vnum corpus eſſe in pluribus locis repugnantiam includit.

QVARTO, vnitas eſſentialis rei non pendet ab vnitate loci: nam prius eſt rem eſſe vnam, quàm eſſe in loco: cur igitur non corrupta rei vnitate ſine cõtradictione loci vnitas multiplicari non poterit?

QVINTO, illa tantùm formalem repugnantiam includunt, quæ cum eſſentia rei pugnant, ita vt dicatur res eſſe, & non eſſe. At eſſe in loco non eſt de eſſentia rei, vt ſuprà oſtendimus exemplo cœli, quod non eſt in loco; non igitur formaliter repugnat eſſentiæ corporis eſſe in loco; quòd ſi non repugnat eſſe in loco, multò minùs eſſe in vno, aut in pluribus; cùm id adhuc poſterius ſit, ac longiùs à corporis eſſentia diſtet. Atque hæ quidem rationes ab ipſa natura ductæ apertè declarant, aduerſarios cum ipſamet natura pugnare. At ſi rem ad Scripturas deducimus, planè manifeſtum erit, eos non modò naturæ lumen, ſed ipſum quoque lucidiſſimum Dei verbum impiè aggredi.

NAM exploratum eſt, Chriſtum poſt Aſcenſionem Actorum 9. Paulo apparuiſſe, nec tamen cœlum deſeruiſſe; apparuit & Petro, vt teſtatur Ambroſ. orat. contra Auxentium. Hegeſippus lib. 3. de excidio vrbis Ieroſolymæ, & alij grauiſſimi auctores. Apparuit B. Antonio, Beato Franciſco, quem Redemptionis noſtræ ſignis illuſtrauit, ac aliis innumeris; nec tamen Patris dexteram reliquit. Fateor equidem humanæ menti id difficillimum eſſe, neque enim humanus intellectus capere, aut excogitare poteſt, vnum corpus in pluribus locis exiſtere; atque ea ratio eſt, quia intellectus plura ſimul intelligere nõ poteſt; neque enim poteſt ſimul intelligere vnum, & multa; quò fit, vt in tot locorũ apprehenſione vni corpori coëxiſtentium omnino confundatur. At meminiſſe par eſt, vt ait Ioan. epiſt. 1. cap. 3. Deum

Act. 9.

Ambr. orat. cont. Auxent. Hegeſip. lib. 3. de excid. Ieroſ.

Ioan 3.

maiorem

Mat. 19. maiorem eſſe corde noſtro, & Matth. 19. A
quæ apud homines impoſſibilia ſunt, apud Deum poſſibilia eſſe. Quid homini impoſſibilius, quàm integrum camelum per foramen acus intrare; quod nec cogitare quidem animus poteſt? quod tamen Diuinæ poteſtati, nec impoſſibile, nec difficile videri debet. Quid humana mens magis impoſſibile eſſe exiſtimat, quã idẽ corruptũ numero redire? Corpus aquis diſſolutum, à feris diſcerptũ, in fruſta ſecatũ, igne conſumptũ, in cineres reſolutũ, idẽ numero teſtitui; cũ tamen in reſurrectione id Dei omnipotentiam facturam nemo dubitet; quid animus longiùs refugit, B
quàm vnum, ac ſimplex nunc æternitatis omnibus temporum differentiis, ac omnibus illius partibus coëxiſtere? Quod ſanè humanæ menti magis impoſſibile videri debet, quàm vnum corpus eſſe in pluribus locis, cũ tempora fluant, & perpetuo curſu ſibi inuicem ſuccedant, loca verò ſtabilia ſint. Quid tandem magis humanum captum ſuperat, quam in Diuina perſonarũ Trinitate vnam naturam in tribus perſonis reipſa, ac veriſſimè diſtinctis exiſtere. Quod ſanè mirabilius eſt, quàm vt corpus verum ſit in pluribus locis, cùm ibi diſtinctę perſonę cum vna eſſen- C
tia identificentur, hîc autem corpus cùm locis omnino diſcontinuum ſit: hæc autem cùm fides doceat, haud difficile arbitramur ipſamet mentis natura repugnante credere. Cur &, quod longè facilius eſt, tametſi nobis difficillimum, ac impoſſibile videatur, non eadem fide amplectimur?

REFELLITVR tandem hic Atheiſmus Patrum auctoritatibus, & primo Gregorij
Greg Nyſſenus orat. Catechet. cap. 37. Nyſſeni, qui oratione Catechetica cap. 37. hanc ipſam dubitationem mouet his verbis. *Quomodo fieri potuerit* (inquit) *vt vnum illud corpus, quod tam multis fidelium millibus in vniuerſo* D
orbe terrarum ſemper diſtribuitur, totum per partem ſit in vnoquoque, & ipſum in ſe totum maneat? poſt pauca reſpondet. *Rectè ergo nunc quoque Dei verbo ſanctificatum panem in Dei Verbi corpus credo tranſmutari.* Hîc de corpore Chriſti Nyſſenus loquitur, de quo quærit, quonam pacto per tot orbis altaria, tot fidelium millibus diſtribuatur, & tamen integrum remaneat, quod etiam de quolibet alio corpore quæri poſſet, quomodo in pluribus locis non diſſipatum eſſe poſſit. Atque myſterium hoc ad diuinam potentiam refert, quæ in quolibet altari oblatum, ac conſecratum panem in E
corpus Chriſti tranſubſtantiat. Quæ reſponſio eſt communis Patrum, ac Theologorum cùm de hoc Sacramento agunt, qui idcirco corpus Chriſti in tot altaribus, ac hoſtiis, non localiter, ſed ſacramentaliter eſſe dicũt; quatenus ſcilicet, ibi panis in corpus Chriſti
Io. Damaſc. lib. 4. fid. cap. 14. conuertitur. Hoc affirmat Ioan. Damaſcenus lib. 4. orthodox. fid. cap. 14. vbi inquirens, quo

A pacto corpus Chriſti ſit in Sacramento. *Non quòd aſſumptum* (inquit) *illud corpus è cælo deſcenderit, ſed quia panis ipſe, & vinum in corpus, & ſanguinem Dei immutantur, quò fit, vt idem Chriſti corpus ſit in cælo, idémque in Sacramento inuenitur.* Hinc Chryſoſtomus libro 3. de Sa- *Chryſoſtom. lib. 3. de Sacerd.*
cerdotio ad Dei miraculum refert, quòd idẽ corpus, quod in cælo eſt, eodem temporis momento in terra omnium manibus pertractetur. *O miraculum* (inquit) *ô Dei benignitatem, qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur, ac ſeipſum tradit volentibus illum excipere, ac comple-*
B *cti.* Nec ab his diſſentit Ambroſius de iis, qui *Ambroſius de iis qui myſt. init. cap. 9*
myſteriis initiantur cap. 9. vbi diſertis, quamuis ſub obſcuris, verbis idem affirmat. *Quomodo* (inquit) *tu mihi aſſeris, quod corpus Chriſti accipiam? Et hoc nobis adhuc ſupereſt, vt probemus; quantis igitur vtimur exemplis? Probemus non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit.* Certè non ita intelligenda ſunt hæc Ambroſij verba, quaſi probare velit, non idẽ eſſe corpus Chriſti, quod de Virgine aſſumpſit, & quod in Sacramento continetur; nam ſibi ipſi contradiceret, cùm paulò poſt inquit. *Et hoc quod conficimus corpus, ex Virgine eſt;*
C Sed illis verbis innuere voluit, non naturæ vim, ſed conſecrationis virtutem corpus Chriſti in Sacramento efficere; & quòd in tot altaribus corpus Chriſti inueniatur, non naturæ, ſed Dei omnipotẽtiæ opus eſſe. Quapropter paulo pòſt id omne ad diuinam potentiam transfert. *Liquet* (inquit) *quod præter natura ordinem Virgo generauit, & quòd conficimus corpus ex Virgine eſt. Quid hic quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore; cùm præter naturam ſit ipſe Dominus Ieſus partus ex Virgine?* Idem docet Alcuinus lib. de diuin. officiis cap. 39. *Si-* *Alcuinus de diu. off. c. 39.*
cut Diuinitas verbi Dei, inquit, *vna eſt: quæ to-*
D *tum implet mundum, ita licèt multis locis, & innumerabilibus diebus illud corpus conſecretur, non tamẽ ſunt multa corpora Chriſti, neque multi calices; ſed vnũ corpus Chriſti, & vnus ſanguis cũ eo, quod ſumpſit in vtero Virginis, & quod dedit Apoſtolis.* Id denique omnium antiquorum Patrum fides ſemper docuit. Cyrillus libr. 12. in Ioan. *Cyrillus lib. 12. in Io. c. 32.*
cap. 32. Theophyl. in cap. 19. Ioan. & cæteri Patres vniuerſi cùm de Sacramento Eucha- *Theophyl. in c. 19. Ioan.*
riſtiæ agunt. Quapropter nulli dubitandum eſt, quin hæc omnia Diuinæ poteſtati ſubiaceant, quæ tamen Caluiniana Religio impiè negat.

E TANDEM vt apertiſſimè pateat, totam Caluinianam Religionem in eo conſpiraſſe, vt omnem funditus Dei omnipotentiam deleat, legenda eſt antiqua confeſſio fidei omnium conſenſu edita, ac Geneuæ impreſſa per Franciſcum Duron, anno ſalutis 1563. in *Confeſſio fid.*
qua Dei omnipotentiã omnino ſupprimunt, & quod omnium flagitioſiſſimum eſt, ab Apoſtolico Symbolo omnipotentem eradunt.

Perlegatur etiam accuratè magna fidei confeſſio à Beza confecta, quæ per totum Caluiniſmum curſitat, in qua Diuinæ omnipotentiæ nihilò plus meminit, quàm ſi nulla omninò eſſet. Demum Clypeus Geneuanę fidei Dialogo 2. in quo Dei perfectiones enumerantur, omnipotentiam omninò reticet, ac ſi à Dei perfectionibus penitus eſſet aliena, nec inter eas recenſenda foret. Quibus perſpicuum eſt, Caluinianos non tantùm in fidei veritatem, verùm etiam in Dei maieſtatem impiè, atque Atheiſticè agere: quò fit, vt eo minùs ea Religio vocari poſſit, quò magis veram Religionem, quæ Deum omnipotentem colit, curat proſternere.

Beza.

Clypeus fid. Dialog. 2.

Aduersùs Dei bonitatem.

ATHEIſMVS V.

VERA Religio Deum nō tantùm omnipotentem, ſed vbique etiam ſanctum prædicat, rectum, ac nulla peccati labe inquinatum. *Deus fidelis*, inquit Moſes Deuter. 32. *& abſque vlla iniquitate, iuſtus, & rectus*; ac propterea cœleſtes illi Seraphim apud Iſaiam, cùm alis Dei pedes, ac faciem obtegerent, quæ incomprehenſibilem illius naturam ſignificabant, alternatim clamabāt. *Sanctus, Sāctus, Sanctus Dominus Deus exercituū.* Et Regius Pſaltes eum omnem iniquitatem exhorrere exclamat, cùm ait Pſal. 5. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* Demum adeò ab omni peccato abhorret Deus, vt abominatio ſit Domino via impij, vt habetur Prou. 15. *Et odio ſit Deo impius, & impietas eius.* Sap. 14.

Deut. 32. *Iſaias 6.* *Pſal. 5.* *Prou. 15.* *Sap. 14.*

QVOD idcirco in huius examinis initio præmittere volui; vt hinc diſcant Lutheranę, ac Caluinianæ Religionis ſectatores, quo ſpiritu impellantur, quáve Religione teneantur, quæ nō modò Dei omnipotentiam eneruat, & ex hominum fide expellit; verùm etiam illius ſanctitatem ita polluit, ac puritatem labefactat, vt omnium flagitiorum Deum auctorem conſtituat; quò fit, vt horribilis Atheiſmi potiùs, quàm Religionis nomine digna cenſenda ſit. At verò vt aliquem nobis in hoc examine ordinem ſtatuamus, tria ſunt, quæ tā Lutherana, quā Caluiniana ſecta horribilia in Dei bonitatē euomūt. Primò, aſſerūt Deum, volūtate, decreto, impulſu, præcepto, vel immediatè, vel mediatè velle, decernere, impellere, præcipere, ac modis omnibus operari, vt peccata fiant. Secundò, nullum peccatum in hominum mentibus agitari, quod æterno Dei conſilio decretum non fuerit. Ex iis tertium colligunt, homines ſcilicet, ad peccata prædeſtinari. Ex quibus neceſſariò inferunt, Deum eſſe peccati auctorem, quod ne falsò illis impingere videa-

A mur: quod ad primum ſpectat, Lutherus de ſeruo arb. id apertè docet his verbis. *Si præſciuit Deus Iudam fore proditorem, neceſſariò Iudas fiebat proditor: nec erat in manu Iudæ, aut vllius creaturæ aliter facere, aut voluntatem mutare, licèt id fecerit volendo non coactus: ſed velle erat opus illius, quod omnipotentia ſua mouebat Deus, ſicut & alia omnia.*

Lutherus de ſeruo arbit.

ET in aſſertionibus impreſſis Witembergæ anno 1570. articul. 36. *Quomodo* (inquit) *poteſt ſeſe homo ad bonum præparare, cùm nec in ſua poteſtate ſit ſuas vias malas facere? Nam & mala opera Deus in impiis operatur:* & paulò in-
B frà. *Quis audet negare, ſe etiam in malis operibus ſæpe coactum aliud facere, quàm cogitauit?*

IDEM docet Philippus Melanchton ad cap. 8. epiſt. ad Rom. edit. 1. longa oratione, vbi tandem concludit. *Ergo non eſt, cur frigidum gloſſema recipiamus; Deum mala permittere, non etiam facere.* Caluinus verò libr. Inſtitut. cap. 18. duplicem ſtatuit modum, quo Deus auctor peccati dicitur. Primus eſt, cùm interpoſita opera Sathanæ Deus peccata operatur in reprobis. Secundus, cùm per ſeipſum, vel excæcat, vel indurat, vel peruertit hominum corda. Atque vtroque mo-
C do Deum peccatorum omnium auctorem eſſe decernit his verbis. *Fateor quidem interpoſita opera Sathanæ ſæpe Deum agere in reprobis; ſed vt eius impulſu Sathan ipſe ſuas partes agat, & proficiat quatenus datum eſt*, &c. *Dicitur idem Sathan excæcare infidelium mentes, ſed vnde hoc, niſi quod à Deo ipſo manat efficacia erroris, vt mendaciis credant*, &c. *Secundùm verò alterum dicitur ipſe dare homines in reprobum ſenſum, & proiicere in fœdas cupiditates, quia iuſtæ ſuæ vindictæ præcipuus eſt auctor.*

Philip. Melanchton in c. 8. epiſt. ad Rom.

Caluinus Inſt lib. 1. c. 18. §. 2. 3.

PRÆTEREA eodem cap. §. 1. excæcationem, & tyrannidem Achabi, Abſalonis §. 1.
D inceſtum, Semei conuitia, clades, rapinas, incēdia Chaldæorum in Iudæa, Iudæorum furentium rabiem in Chriſtum, Pilati iniquiſſimum iudicium, crucifigentium ſcelus, atque alia id genus crimina in Deum refert. Rurſum §. 2. ita ſcribit. *Quantùm ad arcanos motus* §. 2.
ſpectat, quod de corde Regis prædicat Salomon flecti huc vel illuc, prout Deo viſum eſt, ad totum certè genus humanum extenditur; tantundémque valet, ac ſi dixiſſet, quicquid animis concipimus arcana Dei inſpiratione ad ſuum finem dirigi. Et certè niſi intus operaretur in mentibus hominum, non rectè dictum eſſet auferre labium à veracibus, & à ſeni-
E *bus prudentiam.* &c. & paulo pòſt: *Sed nihil clarius poteſt deſiderari, quàm vbi toties pronuntiat, ſe excæcare hominum mentes, ac vertigine percutere, ſpiritu ſoporis inebriare, incutere amentiam, obdurare corda*, &c. Idem confirmat §. 1. *Quòd autem* §. 1.
nihil efficiant homines niſi arcano Dei nutu, nec quicquam deliberando agitent, niſi quòd ipſe iam apud ſe decreuerit, & arcana ſua directione conſtituat, innumeris, & claris teſtimoniis probatur.

In li

Calu. lib. de æterna Dei prædeſt.

IN libro verò de æterna Dei prædeſtinatione Geneuæ impreſſo fol. 944. in Dei permiſſionem inuehitur, qua mala fieri dicuntur, quam prorſus de medio tollit his verbis. *Hinc certè colligere promptum eſt, quàm inane, & fluxum ſit illud Diuinæ iuſtitiæ patrocinium, quæ mala ſunt, non eius voluntate, ſed permiſſu duntaxat fieri. Equidem quatenus mala ſunt, quæ mala omnino perpetrant homines, Deo minimè placere fateor. Sed quòd otioſè ea permittere fingunt, quæ Scriptura non tantùm eo volente, ſed auctore fieri pronuntiat, nimis friuolum eſt effugium.*

Lib. 1. Inſt. c. 18. § 3.

Tandem lib. 1. Inſtit. cap. 18. § 3. apertè concludit, Deum auctorem omnium appellari; quæ Catholici dicunt illius permiſſione aduenire. *Etiam* (inquit) *ſatis apertè oſtendi Deum vocari eorum omnium auctorem, quæ iſti cenſores volunt otioſo tantùm eius permiſſu contingere.*

Beza libr. cont. Caſtal.

Nec ab eo diſſentit Beza illius Symmiſtes lib. contra Caſtalionem vbi hanc magiſtri ſui doctrinam ita mordicùs defendit, vt præceptorem ſuum etiam impietate antecellat, ibi enim ita impiè ſcribit. *Si eſt in Deo ſimplex peccatorum permiſſio, non eſt Deus omnipotens, ſed Deus Epicuri otioſus, ignarus, & improuidus*; & in reſponſione ad Caſtalionem de æterna Dei prædeſtinatione. *Sic* (inquit) *agit per illa inſtrumenta Deus, vt non tantùm ſinat illa agere, nec tantùm moderetur euentum, ſed etiam excitet, impellat, moueat, regat, atque adeò quod omnium eſt maximum, etiam creet, vt per illa agat, quod conſtituit.* Idem aduerſ. Caſtalionem Adami lapſum ex definito Dei conſilio, ac voluntate manaſſe affirmat. Et in abſterſione calumniarum Hesbuſij ad 1. calumn. de prouidentia Dei; nullum malum abſque Dei decreto fieri, diſertis verbis confirmat.

Martinus Bucer com. in cap. 1. ad Rom.

His per omnia aſſētitur Martinus Bucerus adeò à Caluino laudatus comment. c. 1. ad Rom. vbi ſic ait: *Apparet Deum, cùm ſeducit, indurat, tradit in reprobum ſenſum, immittit efficacem errorem; id facere non tantùm deſerendo, ſed etiam animos hominum, vt errori concedant, inclinando.* Atque ibidem addit. *Animos hominum, vt à concupiſcentiis vincantur, Deus inclinat, in malas cupiditates pellicit, ſimpliciter prauis cupiditatibus dedit, vt peruerſis deſideriis addiat*: ac tandem cum Beza conſpirans; *Niſi* (inquit) *fateamur eum omnia in omnibus efficere, Deum eſſe negamus*

Aug. Marloratus in c. 1. ad Rom.

His accedit Auguſt. Marloratus Caluiniſta, qui in cap. 1. ad Rom. verſ. 24. ita ſcribit. *Deus non ſolùm homines in peccatum cadere permittit, ſed & vult, & ordinat.*

EORVM igitur impiis ſentētiis ita explicatis, reſtat vt hunc tricipitem Atheiſmū aduersùs Dei bonitatem erectum, eadē Dei bonitate, ac benignitate nobis patrocināte, triplici cōgreſſu proſternamus Atque vt hoc primū Atheiſmi caput primo loco aggrediamur. Horrent profectò Chriſtianæ aures audire, quod aduerſarij pro ſacro fidei dogmate ſtatuunt: quid enim à Dei verbo magis diſcrepat? quid ab Euāgelica veritate magis alienū eſt? quid tādem à ratione magis diſſentaneum excogitari poteſt, quàm Deum optimū, puriſſimum ſanctiſſimum, ita flagitiorum auctorem effici, vt homines ad peccata moueat, impellat, trahat, impios reddat; ex quo tandem impiè concludant, neminem præter Deum ſcelerum auctorem dici poſſe? Quod ſanè nec ipſi Gentiles fidei lumine orbati vnquam excogitare potuerunt.

Plato 2. de Rep.

Nam Plato 2. de Republic. ait, bonorum ſolum Deum cauſam eſſe dicendum, malorum autem quamlibet aliam præter Deum cauſam eſſe quærendam.

Mercur. Trimeg. in Pim. c. 6.

Quæ ſententia fuit etiam prioris Mercurij Trimegiſti in Pimando cap. ſexto. *Quod in ſolo Deo bonum eſt, alibi nequaquam*; vbi mala Deo nulla aſcribi poſſe docet. *Quemadmodum* (inquit) *nihil eorum, quæ mala ſunt, in hac inſunt eſſentia; ita in nullo alio bona inuenire*, &c. Neque alia fuit Priſcorum illorum Philoſophorum de Deo opinio, quàm ab eo omnia bona, nulla mala fluere.

Plotinus lib. 12. de ſum. bono.

Quapropter ſatis grauiter ait Plotinus 12. libro de ſummo bono primum Deo attributum nomen fuiſſe, *Vnum*, alterum, & ſecundum fuiſſe, *Bonum*, ea (vt arbitror) ratione, quòd ſicut Dei vnitate ſublata Diuinitas omnis euertitur; ita bonitate, qua bonorum, non malorum auctor eſt, ab eodem excuſſa, Déum ipſum interire neceſſe ſit.

Philo lib. de confuſ. ling.

Hinc Philo illuſtris Philoſophus libr. de confuſ. linguarum ait. *Supereſt illud conſiderandum, Deum tantummodò bonorum cauſam eſſe, mali autem prorſus nullius. Quandoquidem ipſe bonum omnium antiquiſſimum eſt, & perfectiſſimum. Decet autem ſuæ naturæ propria operari, optimum optima.*

Lib. de profug.

Et libr. de profugiis. *Ergo nullum facinus ſuppuratum, doloſum, & data opera patratum meretur, vt dicatur factum ex Dei ſententia; ſed ex noſtra propria: inter nos ipſos enim theſauri vitiorum ſunt, apud Deum verò ſolorum bonorum. Quiſquis igitur eò confugerit, id eſt, quicunque peccati auctorem non ſeipſum, ſed Deum accuſat, puniatur: non proſit ei refugium, quod ſolis ſupplicibus eſt ſalutiferum.* Hæc Philo. Ita quippe ipſa naturalis ratio dictat, vt de Deo non niſi optima cogitare debeamus.

Tullius de vniuerſo.

Atque inde Tullius de vniuerſo eleganter ait. *Fas non eſt, nec vnquam fuit quicquam, niſi pulcherrimum facere eum, qui eſſet optimus.*

QVID ergo hîc primum tam Lutherani, quàm Caluiniani obganniunt; Deum Sathanam cogere, vt impiè agat; vt infidelium mentibus tenebras offundat, vt malos vitiis cōtaminet, cùm Scriptura apertè dicat; Deum nemini mandare, vt impiè agat? Quid

Eccleſ. 15.

blaſphemant, Deum per ſeipſum ad peccata (A) impellere; cùm Iacobus apertè reſtetur Deum neminem, vt mala præſtet, tentare? Quid Abſalonis inceſtum, Semei conuitia, Iudæorum ſcelus, tot clades, tot rapinas, tot facinora, quæ homines ſua malitia perpetrant, in Dei voluntatem reiiciunt; tanquam ipſe omnium auctor ſit; cùm Deus ipſe in Scripturis doceat, ſe ea prorſus nolle, execrari, atque eos, qui hæc moliuntur, in ſui odium incidere? Quòd ſi ea Deus ſeueriſſimè prohibet, odit, punit, quomodo imperat, vt fiant? Certè cùm cap. 13. Oſeas dicit. *Perditio tua Iſraël, tantummodò in me auxilium tuum.* (B) Et Habacuch 1. *Mundi ſunt oculi tui, ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.* & Ierem. 19. *Aedificauerunt excelſa Baalim ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baalim, quæ non præcepi, nec loquutus ſum.* Sanè impiè Bucerus, impiè Marloratus, impiiſſimè Beza contra Dei verbum inſoleſcunt, vt Deum aſſerere audeant impotentem, otioſum, ignarum, improuidum, ac Dei nomine indignum, niſi homines ſeducat, indnret, in reprobum ſenſum tradat, efficaciter ad mala pelliciat, ad prauas cupiditates inclinet, vitiis addicat, (C) concupiſcentiis ſubiiciat, & tandem ad omne peccatum prouocet. En cuius farinæ Religio hæc eſt, quæ Deum inhonotat, ac ſcelerum ſocium, immò & auctorem, & patratorem ſtatuit, cœlum labefactat, homines ad peccata pellit, dum non ſibi, ſed Dei voluntati mala imputanda eſſe decernit, leges euertit, quæ flagitioſis pœnas ſtatuunt: nam ſi Deo iubente, ac præcipiente homines in peccata labuntur, quæ improbis lex eſſe poteſt? aut quo pacto flagitioſis ſupplicia iuſtè decernuntur, cùm mala Deo impellente fiant, cuius voluntati obſiſtere (D) nemo aut poteſt, aut debet?

Iacob. 1. — *Oſe. 13.* — *Habacuh 1.* — *Ierem. 19.*

Hæc ſunt (ſi ſuperis placet) legitima ſacræ huius Religionis teſtimonia, quæ tamen reformatæ titulum ſibi vendicat. Cæterùm poſt Scripturarum oracula, quæ ſuperiùs commemorauimus, vniuerſi Patres, velut inſtructa acie Atheiſticam hanc impietatem aggrediuntur, quibus nihil vnquam magis deteſtabile fuit, quàm Deum alicuius peccati auctorem aſſerere. Nam Clemens Rom. libro 5. Recognitionum eos blaſphemos cenſet, qui Deum malæ alicuius cogitationis auctorem audent aſſerere. (E) *Quia ergo* (inquit) *in vnoquoque libertas eſt in electione bonorum, vel malorum; ipſe ſibi, vel præmia, vel interitum quærit. Immò* (inquit) *quicquid cogitamus, Deus nobis adducit ad mentem. Quid agitis (ô homines) blaſphemantis: ſi enim omne quod cogitamus ipſe nobis adducit ad mentem; ipſe ergo nobis cogitationes adulterij ſuggerit, & auaritiæ, & blaſphemiæ, omniſque luxuriæ? Deſinite quæſo ab* (A) *huiuſmodi blaſphemiis, & quis ſit Deo dignus honor, intelligite.*

Clemens Rom. Recog. lib. 5.

Constat ſanè, quicquid garriant, ac reluctentur aduerſarij, homini bonorum, ac malorum electionem inſidere (vt aliàs probatum fuit) quod hîc quoque Clemens ſupponit. At quo pacto vnicuique in electione bonorum, aut malorum ineſſe poteſt libertas, ſi volente, ac iubẽte Deo homo excæcatur, ſi eorum omnium ſcelerum, quæ agitant impij, Deus clauum tenet? ſi quicquid animo concipimus, ſiue bonum, ſiue malum, Dei opus eſt? En quàm ſeriò Clemens Apo- (B) ſtolicus vir, Caluinianam, ac Lutheranam Religionem (ſi tamen eam Religionem vocare fas eſt, quæ Atheiſmum profitetur) perſtringit. At non ſolus Clemens Rom. ſed & alter Alexandrinus Clemens libro 4. Pædagog. in nouos Atheos noſtros inſurgit. *Abſurda* (inquit) *non faciet omnipotens. Quid ad hanc vocem adhuc dicunt hæreſes, cùm omnipotentem, bonum, Deum prædicet Scriptura, & vitij, & iniuſtitiæ minimè eſſe auctorem?* Et libro 5. *Eius, qui elegerit culpæ non poteſt in Deum cauſa conferri. Deus enim nunquam eſt cauſa malorum.* Quod ergo primus Clemens blaſphemum eſſe iu- (C) dicat, id ſecundus tanquam hæreticum condemnat. His reliqui quoque Patres omnes ſubſcribunt. Irenæus integrum opus contra Florinum, Deum peccati auctorem aſſerentem conſcripſit, in quo ipſum prioribus hæreticis peiorem eſſe hoc ipſo affirmat, quòd cæteri id blaſphemiæ nunquam proferre auſi ſint. Hoc docet Euſeb. libr. 5. Hiſtor. cap. 19. Origenes contra Celſum libro 6. vbi arguit Deum malorum idcirco auctorem eſſe non poſſe, quòd iuſtiſſimè malos in futuro iudicio condemnaturus ſit. Athanaſius oratione contra Idola, id omnino, & abſurdum, & (D) impoſſibile affirmat. Baſil. poſtquam integram homiliam exarauit, cui titulum inſcripſit, quòd Deus non eſt auctor malorum, in Hexameron hom. 2. multis allatis exemplis, quòd nihil contrarium ex contrario ſuo gignatur; inde Deum peccati auctorem non eſſe, neceſſariò concludit. Cui ſubſcribit Gregorius Nyſſenus oratione Catechet. cap. 5. & 7. his verbis. *Iniuſtum* (inquit) *eſſe arbitror, Deo malorum cauſam aſcribere, qui viſum, non cæcitatem fabricatur, qui virtutem, non eius priuationem operatur.* Chryſoſtom. hom. 13. in primam ad Corinth. & 23. in Acta (E) Apoſtolorum, & in poſteriorem ad Timot. c. 3. mauult ſexcenties defodi, quàm Deum peccati auctorem audire. Inter Latinos quoque Tertullianus lib. aduerſùs Hermogen. cap. 9. Deum non auctorem, ſed permiſſorem mali eſſe docet. Cyprianus Epiſt. 52. *Neque enim* (inquit) *mala facta de Spiritu ſancto veniunt, ſed de aduerſarij inſtinctu.* Hieron. ad cap. 1. ad Epheſ. declarans illud. Qui vni-

Clemens Alex. lib. 4. Pædag. — *Irenæus cont. Florinum.* — *Euſeb. Cæſ. lib. 5. Hiſt. c. 19.* — *Origenes lib. 6. cont. Celſum.* — *Athanaſius orat. contra Idola.* — *Baſilius hom. quòd Deus non eſt auct. mal. & in Hexam. hom. 2.* — *Gregor. Nyſſen. orat. Catechet. c. 1. & 7.* — *Chryſoſtom. hom. 13. in prim. ad Cor.* — *Tertullian. lib. adu. Hermogen. cap. 9.* — *Cyprianus epiſt. 52.* — *Hieron. ad c. 1. epiſt. ad Eph.*

uerſa operatur ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ. *Non quòd omnia* (inquit) *quæ in mundo fiunt, Dei conſilio, ac voluntate peragantur, alioquin & mala Deo poterunt imputari, ſed quòd vniuerſa, quæ facit, conſilio facit, & voluntate.* Aug. de natura & gratia cap. 3. lib. 1. De lib. arbir. cap. 1. lib. 83. quæſt. 21. De peccarorum meritis, & remiſſione lib. 2. c 17. & de ſpiritu & litera c. 31. his omnibus locis nullius culpæ humanæ in Deum cauſam eſſe teferendam obnixè tuetur. Quem poſtea ſequuti ſunt Gaudentius, Leo, Fulgenrius, ac cæteri Patres. His accedunt Conc. Arauſic. 2. c. 25. vbi iis anathema dicit, qui aliquos ad malum diuina poteſtate prædeſtinatos eſſe audent aſſerere. Item Conc. Valent. cap. 2. Ex quibus perpendere licet, quàm magnopere antiqua Eccleſia huiuſcemodi doctrinam exhorruerit, quam noua hæc Religio veluti diuinam amplectitur, ac colit.

Aug. de nat. & grat. c. 3. lib. 1.
Gaudentius.
Leo Mag.
Fulgentius.
Conc. Arauſic. 2. cap. 25
Conc. Valēt. cap. 2.

IAM verò teſtimonia, quæ Caluinus coaceruat, vt duplicem illum modum, quo Deus mala in malis operari vult, defendat, à calumnia vindicanda ſunt. Prior modus erat, cùm Deus interueniente opera Sathanæ, aut alterius mali; mala, vt fiant, imperat; vbi ſibi ad præſidium vocat, quod Iob. 1. cap. legitur, Sathanam nimirum ſeipſum Deo ſiſtere, vt ad ſanctum virum Iob in furorem, ac deſperationem adigendum, iuſſa Dei excipiat; id confirmat ex illis verbis Iob; *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt.* His addit Semei in Dauid conuitia, de quibus ipſe Dauid teſtatur, *Dominus præcepit ei, vt malediceret.* Sabæorum quoque, ac Chaldæorum crudelitatem, clades, rapinas, quæ Deo ita decernente, ac iubente viſa ſunt perpetrari. Addit & Iudæorum in Chriſtum odia, Pilati iniquum iudicium, militum crucifigentium rabiem, quæ ex Dei decreto, D quod ipſi quidem ſceleſti effugere non poterant, vult proficiſci, eo adducto loco Act. 2. *Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum, affligentes interemiſtis.* & Act. 4. *Conuenerunt verè in ciuitate iſta aduersùs ſanctum puerum tuum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus, & populis Iſrael, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreuerunt fieri.* Malos præterea, ob id Dei ſeruos, virgas, ac miniſtros in Scriptura appellari commemorat, quòd Deo illis malum præcipiente, obtemperauerint. Et ſi quæ alia, præter hæc loca in Scriptura reperit, quę Dei E conſilium, ac voluntatem in aliquo perpetrato ſcelere præ ſe ferre videantur, ea ſibi non parum deſeruire exiſtimat; vt hinc illud veriſſimum eſſe compertum ſit, nihil mundum eſſe iis, quibus omnia ſunt immunda. Quid enim ipſa Scriptura, quæ ipſiſſimum Dei verbum eſt, purius, aut mundius excogitari poteſt; quæ tamen aduerſariorum ocu- A lis, quibus ſancta etiam impura ſunt, ita immunda apparet, vt ex ea maximam in Deum immunditiam colligant?

Iob. 1.
Act. 2.
Act. 4.

PORRO, vt his omnibus reſpondeamus; illud primũ ſtatuendũ eſt, quod ait Tertullianus contra Marcionem lib. 2. & poſt eum Auguſt. lib. 1. de libero arbir. cap. 1. quem cæteri omnes Theologi poſtea ſequuti ſunt, à quibus nec ipſi aduerſarij diſſentiunt; duplex ſcilicet eſſe mali genus: malum enim aliquod natura ipſa malum eſt, quod ex animi intemperantia, ac peruerſitate oritur. Aliud quoque malum eſt, quod triſte, durúmque B ſenſibus eſt, qualia eſſe ſolent corporis morbi, plagæ, egeſtates, pecuniæ damna, domeſticorum amiſſiones, quæ non natura ipſa mala ſunt, ſed vulgò tantùm mala nuncupantur. Primum malum culpæ dicitur, alterum pœnæ, velut Auguſtinus loquitur lib. 1. de lib. arbir. prius malum commiſſum, poſterius perpeſſum appellatur. Porrò inter hæc mala ea differentia verſatur, quod primum duntaxat verè, ac propriè malum eſt, de quo Chriſtus Patrem nos rogare monet, vt ab eo liberemur; veneficia namque, iræ, cędes, periuria, fallacię, fraudes, ac cætera vitia, quæ C animum labefactant, reuerà mala ſunt, atque in hoc primo mali genere collocantur. Ea enim cùm à ſummo bono hominem abducant, atque à ſupremo fine deordinent, ſola veram mali rationem continent, qua mali, ac peccatores efficimur.

Tertullian.
Auguſtinus.

ALTERVM mali genus, quod pœnæ dicitur, cum boni potiùs, quàm malinaturam induat, non propriè, ſed tantùm nuncupatiuè, aut exiſtimatiuè malum appellari debet, quod in prioris mali vindictam non rarò à Deo infligitur, & ab eo malũ culpæ ad bonum ordinatur; quò fit, vt boni potiùs, quàm D mali appellationem mereatur: quod Dauid inſinuat Pſ. 118. cùm de illó ait. *Bonum mihi, quia humiliaſti me, vt diſcam,* &c.

Pſalm. 118.

CVM igitur de duplici malo agatur, ſi aduerſarij Deum poſterioris mali tantùm auctorem efficerent, nulla nobis cum illis eſſet cõtrouerſia, neque illorũ ſententia iure à nobis reprehẽdi poſſet. At impij homines Deũ ad culpæ malum pertrahunt, ac illius auctorem efficiunt: in quo ſanè Atheorum more ipſam Dei naturam inuadunt, ac extinguere conantur. Nulli ſiquidem ignotùm eſſe arbitror Dei naturam in ipſo ſummo, ac eſſen- E tiali bono collocatã eſſe, atque adeò Deum ipſiſſimam boni eſſentiam eſſe, vt quæcunque apud nos bona ſunt, non niſi à Deo profecta credantur. Tandem, teſte Saluatore Marc. 10. *Nemo bonus niſi ſolus Deus.* At quo pacto ab ipſa eſſentia boni poteſt malũ aliquod fluere; niſi quis contraria ſeipſa gignere exiſtimet, & vitam mortis principiũ eſſe, lucem tenebras parere, & ſanitatẽ morbum

Marc 10.

Cyrill. Ieroſ. Baſilius. Auguſtinus.

efficere contendat? Quæ ratio eſt Cyrilli Ieroſol. Catecheſi 2. & Baſilij hom. 2, in Hexameron. Aug. lib. 83. q. quæſt. 21.

Prætereà cum Deus ſit ipſum ſummum bonum increatum, in quo totius boni fons, & eſſentia concluditur; culpam verò eſſe receſſum à bono nemo ignoret, qui Auguſtinum audiuit dicentē culpam eſſe ſpreto incommutabili bono bonis commutabilibus adhærere; quis Deum culpæ auctorem ſtatuere poteſt, niſi Deum à ſeipſo recedere, ac proinde interire decernat?

Accedat, quòd Deus tantùm efficiens, & perfectiſſima eſt rerum cauſa; cui nullus omnino defectus ineſſe poteſt; malum verò culpæ, non niſi ex cauſa deficienti oritur, cùm ſit ipſe rationis defectus: quapropter qui Deo culpæ cauſam aſcribunt, iis opus eſt, vt Deum inter deficientes cauſas collocent, ac proinde Deum eſſe negent.

Rvrsvs qui Deum peccati auctorem conſtituunt, apertè Deum vltimum, ac ſupremum creaturæ rationalis finem eſſe negant. Nam cùm peccatum ſit receſſus ab ordine, quo in Deum ſicut in finem ferimur; ſi Deo auctore peccata fierent, eo quoque auctore homines à ſuo fine recederēt, ac alium ſibi finem præſcriberent; atque inde fieret, vt eò minùs Deus vltimus omnium finis eſſet, quò magis aliò homines, quàm ad ſuum finem conuerteret.

Deniqve Deum vel ignarum, vel impotentem, vel tandem iniquum ſibi fingunt, qui mala culpæ Deo tribuunt; ea enim duntaxat, aut ex ignorantia, aut impotentia, aut malitia ortum habent. Quòd ſi hæc Deo impingere Atheiſticum nefas eſt, profectò nefariam, ac Atheiſticam ſententiam nobis aduerſarij obtrudunt, cùm Deum malorum cauſam eſſe contendunt.

Scriptvræ igitur cùm mala interdum Deo aſcribunt, aut Dei conſilio, aut voluntate facta, aut decreta pronunciant, non ita accipiendæ ſunt, quaſi culpas, ac peccata in Deum referant: id enim vel cogitare à Chriſtiana Religione alienum eſt; ſed de malis tantùm pœnæ iuxta antiquorum Patrum ſententiam exponendæ ſunt. Ita eas exponit Tertullianus contra Marcionem, ante Caluiniſtas id de Deo impiè ſentientem lib. 2. c. 14. *Ecce enim, inquiunt, ipſe ſe conditorem mali profitetur, dicens, ego ſum, qui condo mala, amplexi enim vocabuli communionem duas malorum ſpecies in ambiguitate turbantem; quia mala dicuntur, & delicta, & ſupplicia, paſſim volunt eum conditorem intelligi malorū, vt & malitiæ iniuſtè auctor renuncietur. Nos autem adhibita diſtinctione vtriuſque formæ, ſeparatis malis delicti, & malis ſupplicij, malis culpæ, & malis pœnæ, ſuum cuique parti definimus auctorem; malorum quippe peccati, & culpæ Diabolum: malorum verò ſupplicij, & pœnæ, Deum Creatorem, vt illa pars malitiæ deputetur, iſta iuſtitiæ mala condicentes iudicia aduerſus mala delicti. De iis Creator profitetur malis, quæ conueniunt Iudici, quæ quidem illis mala ſunt, quibus rependuntur. Cæterùm ſuo nomine bona, quæ iuſta, & bonorum defenſoria, & delictorum inimica; atque in hoc ordine Deo digna.* Hæc Tertullianus. Neque enim vnquā Scriptura dixit, malæ voluntatis Deum auctorem eſſe, & vt cum Auguſtino de ſpiritu & lit. c. 31. loquar: *Nunquam legimus in ſanctis Scripturis; Non eſt voluntas niſi à Deo; & rectè non ſcriptum eſt: quia verum non eſt, alioquin etiā peccatorum (quod abſit) auctor eſt Deus, ſi non eſt voluntas niſi ab illo, quoniam mala voluntas iam ſola peccatum eſt, etiamſi deſit effectus, id eſt, ſi non habeat poteſtatem.* Hactenus Auguſtinus, qui etiam cùm de duplici illo malo loquitur, culpæ videlicet, ac pœnæ, ita ait lib. primo de lib. arbit. cap. 1. *Dic mihi quæſo te, vtrùm Deus non ſit auctor mali? Dicam, ſi planum feceris, de quo malo quæras. Duobus enim modis appellare ſolemus malum. Vno cùm malè feciſſe quempiam dicimus; alio cùm malè aliquid eſſe perpeſſum*, &c. & paulò infrà. *Quamobrem ſi nemo iniuſtè pœnas luit, quod neceſſe eſt credamus: quando quidem diuina prouidentia hoc vniuerſum regi credimus, illius primi generis malorum nullo modo, huius autem ſecundi auctor eſt Deus.*

Auguſtinus.

Omnia ergo, tam allata ſuperiùs teſtimonia, quàm quæ afferri poſſunt, in quibus Deus alicuius mali auctor, aut iuſſor aſſeritur, non ad culpæ, ſed ad malum pœnæ referenda ſunt, quæ non mala ſimpliciter, ſed bona potiùs appellari debent; quibus homines aut purgantur, aut probantur; vt perfectiores euadant. Atque ita Satan (Deo annuente) Iob appetit, vt illum excruciando probet, Iob etiam manum Domini ſe affligentem agnouit, cùm ait. *Dominus dedit, Dominus abſtulit*, &c. *Manus Domini tetigit me.* Cęterùm quòd Sabęi, ac Chaldæi Iob facultates diripiant, quòd Semei Dauid conuitiis inuadat, quòd Iudæi Chriſtum odio proſequantur, ac interficiant: quòd Pilatus iniquum iudicium pronunciet; hæc quidem non ſine Dei conſilio fiunt, in iis tamen iniquorum culpa à patientis pœna diſtinguenda eſt. Nam pœna quidem à Deo ordinatur, atque infligitur ad patientis bonum: at ſcelera ipſa nullo modo imperantur à Deo, quæ nullo Dei decreto, ſed à mala duntaxat impiorum voluntate proficiſci Scriptura docet, dicente Paulo ad Rom. c. 2. *An ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei.* Quibus tamen plerumque, vel ſemper Deus vtitur, ad aliquod bonum eliciendum, vt ait Auguſt. in Enchiridio. *Deus omnipotens cùm ſummè bonus ſit,*

Iob 1.

Rom. 2.

Auguſtinus.

ſit, nullo modo ſineret, aliquod malum eſſe in operibus ſuis, niſi vſque adeò, vt omnipotens & bonus benefaceret etiam de malo.

ATQVE hoc pacto ſcelera omnia, atque peccata, quæ à ſeipſis inordinationem habēt, poſtquam perpetrata ſunt, vel etiam antequam perpetrentur, præſcio Dei conſilio, ac prouidentia, ad aliquod bonum ordinantur, at nullo modo imperantur, vt fiant;atque ita Ioſephi venditio, quæ ſine ſcelere à fratribus effici nō potuit,& Chriſti paſſio ad eximium aliquod bonum, quod æterna Dei voluntas diſpoſuerat, à præſcia illius ſapientia,quæ facinus ipſum longè antè, hominum malitia B patrandum præuiderat, ordinari potuerunt: at ſcelus ipſum abſit,vt à Deo prædefinitum, aut profectum eſſe exiſtimemus. Decreuit igitur Deus Ioſephum in Ægyptum duci, & carceri mancipari: hoc enim ad malum pœnę pertinebat,quo ipſum Ioſephum ad publicum totius Ægypti bonum,Principem deſtinabat. At fratrum ſcelus non decreuit, cùm hoc ad malum culpæ pertineat, quod in eo genere malorum eſt, quod defectum, ac deordinationem à bono complectitur. Decreuit & pati Chriſtum ſuum, quandoquidem his Chriſti laboribus,ac pœnis humani gene- C ris peccatum delendum erat. At impia illa poteſtas, qua Herodes, & Pilatus ad illum perdendum conuenerunt; qua Pontifices in illius necem conſpirauerunt, qua iniqui homines id præſtiterunt, cùm ad malum culpæ pertineat, id Deo, aut decernente, aut ordinante factum eſſe nullæ Scripturæ indicant: quò fit, vt omnia aduerſariorum teſtimonia, quæ ex Scripturis afferunt, hac diſtinctione facilè euaneſcant.

ALTER Caluini modus,quo Deum peccati auctorem ſtatuit,is eſt,cùm Deus per ſe- D ipſum homines impios ad peccata impellit, cuius rei gratia adducit teſtimonium illud

Exod.7. Exod. 7. *Ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna, & oſtenta mea in terra Aegypti.* Item

Iſa.29. Iſa.29. *Quoniam miſcuit vobis Dominus ſpiritum ſoporis, claudet oculos veſtros.* Quibus teſtimoniis videtur Deus indurare cor, ac excæcare hominum mentes. Item de incolis terræ Chanaan, dicit Moyſes progreſſos fuiſſe in pugnam;quia roboraſſet Deus eorum corda.

Pſal.105. Præterea Pſalm.105. Dauid ait. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolum facerent*

Rom.1. *in ſeruos eius.* Item Paulus ad Rom.1. *Propterea tradidit illos Deus,in deſideria cordis eorum,* E *in immunditiam*; & paulò infrà. *Tradidit illos Deus, in reprobum ſenſum, vt facerent ea,quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate,malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homi-*

Rom.9. *cidio, contentione, dolo, malignitate,* & cap.9. *An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere, aliud quidem vas in honorem,aliud in contumeliam?* Quibus etiam & alia teſtimonia addi

A poſſunt,veluti illud Iſa.63. *Quare errare nos feciſti de viis tuis, indurasti cor noſtrum, ne timeremus te?* *Iſa.63.* Ierem.20. *Seduxiſti me Domine, & ſeductus ſum.* *Ierem.20.* Pſal.43. *Declinaſti ſemitas noſtras à via tua.* *Pſal 43.* Ioan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias; Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* *Ioan.12.*

HIS omnibus reſpondet Auguſt.tract.53. *Auguſtinus.* in Ioan.& lib.5. in Iulianum, & in epiſt. 105. ad Sixtum: Deum neminem, aut indurare, aut excæcare, aut in reprobum ſenſum tradere aliquid irrogando, per quod deteriores fiant;ſed cùm hæc Scriptura Deo tribuit, duplici modo exponenda eſſe docet: primùm, vt Deus hæc præſtet, deſerendo. Altero modo, permittendo. Deſerendo quidem Deus dicitur peruertere,aut indurare,aut excæcare cor hominis, in reprobum ſenſum tradere, & alia eiuſmodi cùm ſublata gratia, illum ſibi relinquit. Nam homo(quod naturæ corruptæ vitium eſt)ex ſeipſo mentem habet obcæcatam, animum ad inferiora depreſſum, affectum ad diuinæ charitatis influxus capeſſendos durum, vtpote qui terrenis potiùs, quàm cæleſtibus rebus delectatur. Vt autem illuminetur, ſurſum attollatur,emolliatur, diuino auxilio opus eſt,quo accedente mens illuſtratur, animus ad ſuperna erigitur, cor lapideum confringitur, ac carneum in homine creatur, & nouus tandem homo, ac noua creatura conſurgit. At verò cùm exigente hominis vitio diuinum hoc gratiæ auxilium à Deo ſubtrahitur, protinus animus ad vitia relabitur, mens excæcatur, cor peruertitur, ac totus perinde homo vitiis deditus induratur; quominùs diuinis inſpirationibus obtemperet, & tandem in reprobum ſenſum traditur,cùm eò peruenerit,vt neque ipſa maxima ſcelera peccata eſſe exiſtimet; atque inde fit, vt illi ferè ad reſipiſcendum aditus præcludatur.

HORVM Deus nullo modo cauſa eſt,neque aliquid poſitiuè agit, quo homo deprauetur, ſed tantummodò auxilium illi priùs impertitum ſubtrahit, quod iuſtiſſimè præſtat, quandoquidem propria culpa in illud ſe malitiæ barathrum detruſit. Ita Deus Pharaonem, ac cæteros impios indurat,cùm gratiam, qua iuſtiſſimè expoliantur,non impertit. Ita Auguſt. epiſt. 105. ad Sixtum; *Non obdurat impartiendo malitiam, ſed non impartiendo miſericordiam.* Ita excæcat Deus Iudæum populum, cùm ob illius peccata auxilium iuſtè negat, quo ad fidem illuminari poterat. Ita impios in deſideria carnis, ac in immunditiam, & demum in reprobum ſenſum tradit,cùm recedente gratia,quam ipſi renuunt, omni libidine effrenes in peccata ferri,ab iiſque conſuetudinis vinculo arceri,& demum, quadam peccandi neceſſitate deuinci, ac inuolui ſinit; quod Auguſt. lib. 5. in Iulianum *Auguſtinus.* disertè

diſertè exprimit. *Cùm ergo*(inquit) *dicitur homo tradi deſiderus ſuis, inde fit reus, quia deſertus à Deo cedit eis, atque conſentit, vincitur, capitur, trahitur, poſſidetur.*

CVM ergo his difficillima ſit ad diuinam gratiam promerendam via, qui diuturna peccandi libidine deprauatam, ac reprobam voluntatem gerunt. Hinc de Hebræo populo
Ioan. 12. Ioan. 12. legitur. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* Impotentia hæc non Phyſicè, ſed moraliter accipienda eſt, vt ſummam difficultatem innuat: quem ſenſum
Hebr. 6. etiam patiuntur verba illa Pauli ad Heb. c. 6. *Impoſſibile enim eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt; rurſus renouari ad pœnitentiam.* Atqui huius impotentiæ culpa in Deum reiicienda non eſt, ſed propriæ Iudæorum malitiæ tribuenda, quam Deus in iis futuram
Euch. Lugd. prædixit. Quod Eucherius Lugdunenſis de quæſtionibus difficillimis veteris, ac noui Teſtamenti confirmat; vbi ita interrogat. *Quid reſpondendum eſt eis, qui dicunt nobis. Quid fecerunt Iudæi, ſi credere non potuerunt? Quia neceſſe fuit, vt ſermo Iſaiæ Prophetæ impleretur. Excæcauit oculos eorum, indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & ſanem illos.* Reſponſ. *Propheta hoc prædixit, quia Deus hoc futurum eſſe præſciuit. Neque enim poteſt ad peccatum compellere Deus, cui non poteſt placere peccatum. In his ergo non prædeſtinatio diuina intelligenda eſt, ſed præſcientia. De hoc in Euangelio ſcribitur; propterea non poterant credere, quia iterum dicit Iſaias: excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum. Non poterant credere, quia dicitur, ſicut & nos ſæpè aliqua dicimus, non poſſumus, quia nolumus, & de Pharaone ſcribitur. In hoc excitaui te, vt oſtendam in te virtutem meam, neque enim dixit. In hoc feci, vt talis eſſes, ſed in hoc te elegi, & ſuſcitaui, cùm te talem ipſe feciſſes. Ergo & ſic excæcati eorum oculi, & induratum eſſe cor dicitur, quia iam ſe ipſi hac cæcitate dignos effecerunt. Excæcat autem, & indurat Deus peccatorem, deſerendo, & non adiuuando.* Hæc ille.

Bucerus. SED occurrit Bucerus, Deum non tantùm deſerendo homines ad peccata propellere, ſed etiam inclinando, pelliciendo, addicendo, ac demum operando, alioquin Deus cenſendus non eſſet. Huius rei cauſam ſi ab eo inquirimus, eam affert, quæ Bezæ etiam communis eſt in Reſponſione ad Caſtalionem, de æterna Dei prædeſtinatione, in refutatione ſecundæ calumniæ, quia iuxta
Epheſ. 1. Apoſtolum Epheſ. 1. *Deus operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ.* Quem locum cum Beza de omnibus omnino rebus, quæ in

A mundo fiunt, ſiue bona, ſiue mala, intelligendum eſſe contendit. At his reſpondet Hieronymus in hunc locum ſcribens, *Operatur* Hieronym.
(inquit) *omnia Deus ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ, non quò omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate, ac conſilio peragantur, alioquin & mala Deo poterunt imputari; ſed quò vniuerſa, quæ facit, conſilio facit, & voluntate, quòd ſcilicet & ratione plena ſint, & poteſtate facientis.*

NAM ſi Deum ea operari volunt, quæ omnino odit, ac prohibet, ſanè effugere ne-
B queunt, quin eum aut hypocritam fingant, qui quod vult ſe nolle ſimulat, atque aliud in ore, aliud in pectore geſtet, aut mutabilem, qui nunc peccata oderit, nunc velit. Vel tandem duas cõtrarias, ac pugnantes in Deo voluntates ſtatuant, cùm occultè in hominum mentibus operatur, quæ lege ſua palàm vetuit. Quid ad hæc aduerſarij? fruſtra Caluinus Inſtitut. lib. 1. cap. 18. §. 3. nititur argu- Caluinus.
mentum hoc effugere, oblata inexplicabili Dei ſapientia, ac mentis noſtræ imbecillitate, quæ quomodo idem diuerſo modo nolit fieri, & velit, non capit. At nos in iis, quæ
C Chriſtiana fides, ac Scriptura dictat, libenter abſcondita myſteria veneramur; ſed cùm hæc Caluinianæ, non Chriſtianæ fidei myſteria ſint, quæ cum Catholica fide, cum Scriptura, cum Patribus, cum ratione, cum Deo ipſo pugnant, in his non tam Diuinæ ſapientiæ arcanum, quàm Hæreticum effugium agnoſcimus.

AT verò adducit Caluinus quoddam D. Auguſtin. teſtimonium ex Enchiridio cap. Auguſtinus.
101. depromptum. *Interdum bona voluntate hominem velle aliquid, quod Deus non vult, & rurſum fieri poſſe, vt idem velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona.* At nihil ad rem fa-
D cit hoc teſtimonium: eo enim tantùm probat Auguſt. hominem interdum magis cum Deo conuenire, ſi nolit quod ipſe vult, quàm ſi voluerit, quod vult, cùm bona voluntate non vult, & mala voluntate vult. Atqui Caluinus hoc teſtimonium in alium ſenſum torquet, quàm ſit ab Auguſtino allatum; nam ex eo quòd Deus aliquid bona voluntate vult, quod homo mala; hinc arguit, Deum bene aliquod malum velle. *Hinc enim* (inquit) *Deus quæ bene vult, per malas voluntates malorum hominum implet.* At quis etiam omiſſo Auguſtino apertè non rideat Caluini conſe-
E quentiam? Vult malus filius mala voluntate patrem mori, vult hoc ipſum Deus bona voluntate, quis audeat inferre; Deum ob id malum, quòd peccatum ſit, aliquod velle; aut per malam filij voluntatem, quod bene vult, malum implere? nam cùm Deus vult hominem illum mori, non equidem vult malum culpæ, ſed malum pœnæ, quod certè bene vult, cùm vitæ, ac mortis Dominus ſit, &

cuncta

cuncta pro arbitrio moderetur. At cùm filius mala voluntate Patri mortem optat, vult proculdubio malum culpæ, cùm eo Dei præceptum infringat. Malum ergo eſt, quod filius vult, at bonum, quod Deus vult. Malè ergo infert Caluinus, Deum malum aliquod culpæ bene velle, cùm ipſe tantùm velit malum pœnæ, neque vnquam malam filij voluntatem approbet.

ALTERO quoque modo dicit Auguſt. Deum, aut ſeducere, aut ſpiritum erroris immittere, aut animos in odium conuertere, aut labium veracium immutare, aut cor Principum decipere, & ſi quæ alia Deo Scriptura attribuit, non ipſa præſtando, ſed tantùm permittendo. Hic enim eſt Scripturæ mos, vt Dei permiſſionem illius opus appellet, quod teſtatur Ioan. Damaſcenus de fide *Io. Damaſcenus.* Orthodoxa lib. 4. c. 20. *Scire illud attinet* (inquit) *in Scriptura more poſitum eſſe, vt Dei permiſſionem ipſius actionẽ appellet: veluti cùm ait Apoſtolus in ea epiſt. quam ad Rom. ſcripſit. An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? Quamquam enim & ipſe eſt, qui & hæc, & illa efficit (neque enim rerum omnium quiſquam, præter illum eſt opifex) non tamen ipſe vel nobilia, vel ignobilia efficit, verùm ſua cuiuſque voluntas, & animi inſtitutum.*

Caluinus. VERVM vrget Caluinus lib. 1. inſtit. c. 8. §. 5. *Si Dei iudicium eſt excæcatio, & mentia Achab, nuda permiſſionis figmentum euaneſcit, quia ridiculum eſſet iudicem tantùm permittere, non etiam decernere, quid fieri velit, & mandare exequutionẽ miniſtris.* Atqui ridiculus eſt Caluinus, cùm Dei permiſſionem ob id, quòd inter occulta Dei iudicia recenſetur, nudum figmentum appellat: pleraque enim alia ab occultis Dei iudiciis fluunt, quorum nec auctor, nec conſultor eſt Deus; ſiquidem iudicat Deus ſæpe homini vtile eſſe, quòd in aliquod ſcelus prolabatur, atque id permittit, vt ex eo prudẽtior, ac vigilantior fiat: nec tamen Deus ſcelus illud vult fieri. Eo Dei iudicium, quo mala permittit, non tamẽ operatur, quod ipſe quoque Auguſt. docet in En- *Auguſtinus.* chirid. cùm ait. *Melius iudicauit Deus, de malis bona facere, quàm mala nulla eſſe permittere.* Ridiculũ cenſet Caluinus Deum iudicẽ eſſe, & tantùm permittere, non operari. An non ipſe magis deridendus, qui Iudicis munus eſſe ignorat, malis ſupplicia decernere, non mala ipſa imperare?

AT ſi qui ſunt, qui Caluinum excuſent, quòd nudam tantùm, ac otioſam quandam mali permiſſionẽ nulli præſcientiæ coniunctã excludat, eundem audiant Inſtit. lib. 3. c. 23. *Caluinus.* §. 9. vbi quid apud ipſum permiſſio valeat, apertè declarat. *Sed cur* (inquit) *permittere dicimus, niſi quia ita vult? quamquam nec ipſum quidem per ſe probabile eſt, ſola Dei permiſſione,*

A *nulla ordinatione hominem ſibi accerſiſſe interitum.* En quid Caluino permiſſio ſit, nihil ſanè præter ipſam efficacem Dei voluntatem; neque etiam hac permiſſione contentus eſt Caluinus, ordinationem addit, firmiſſimum ſcilicet Dei decretum, cui repugnare nemo poſſit; quod homines ad peccata neceſſariò adigat, quod ineuitabiliter impios efficiat. Tandem Inſtit. lib. 1. c. 18. §. 2. Deum in hominum mentibus mala operari decernit, cùm ait. *Et certè niſi Deus operaretur in mentibus hominum, non rectè dictum eſſet: auferre labium à veracibus, & à ſenibus prudentiam: auferre cor à*
B *principibus terræ, vt errent per deuia.* Quid ergo ſi Caluino credimus, impio homine iuſtius, cùm iuſta hominis voluntas ea tantùm ſit, (vt ex Anſelmo lib. de lib. arb. c. 8. colligimus) quæ ea vult, quæ Deus vult eam velle? Cum igitur aliquis quippiam ſceleris agit, primùm quidem ipſo ſcelere hominem impium conſtitui nemo ignorat. At cùm Deus eum id agere velit, quis eum ipſum diuinæ voluntati obſequentem impium appellare audeat? quis non iuſtum credat, qui Deo volenti obtemperat? En quomodo ſimul hominem, & impium, & iuſtum aduerſarij
C efficiunt? At quid abſurdius, quàm homines mala voluntate impios, iuſtos aſſerere; quaſi Dei voluntatem, quæ malum deteſtatur, ſua impietate impleant? ex quo tandem ſequatur, Deum impium eſſe, cùm impietatem, qua quiſque impius efficitur, velit ac imperet; quod ſanè horribilius eſt, quàm ſi Deum ipſum eſſe negarent, ſi quidem minùs intolerabile eſt Deum ex orbe expellere, quàm illum in mundo impietatis auctorem conſtituere.

Contendit etiam Beza lib. contra Caſta- *Beza.* lionem. *Si eſt in Deo ſimplex peccatorum permiſ-*
D *ſio, non eſt Deus omnipotens, ſed Deus Epicuri, otioſus, ignarus, & improuidens.* En vnde Beza, Dei omnipotentiam colligit, nimirum ex peccatorum perpetratione. *Non eſt Deus omnipotens* (inquit) *ſi duntaxat peccata permittit; ac in iis nihil operatur*, quaſi ſumma Dei omnipotentia iniquo operi alligetur, ac omnipotens eſſe non poſſit, niſi malum in malis operetur. Quid horribilius vnquam auditum fuit? Certè Beza, ſi Dei potentiæ opus eſſe exiſtimas, malum operari; id neceſſariò exquiro, vt fateâris impotentiæ eſſe, bonum efficere. Nam ſi malum bono opponitur, vbi-
E cunque malum potentiam auget, eam à bono diminui neceſſe eſt. Cùm ergo Dei potẽtia in bono præſtando extenuatur, conſequens eſt, vt cùm Deus ſummè ſit bonus, ſummè etiam impotens eſſe dicatur, ac proinde melius ex Bezæ ſententia foret, Deum malum appellare, quàm bonum aſſerere, cùm malum, potentem, bonum verò impotentem reddat. At quis præter Bezam ignorat,

ignorat, malum ex potentiæ defectu profi- A
Auguſtinus. ciſci? Inde ex Auguſt. ſententia Deus malum præſtare non poteſt, eò quòd omnipotens ſit, ſerm. 119. de tempore. *Non poteſt* (inquit) *Deus mori, non poteſt peccare, non poteſt mentiri, non poteſt falli: tantu non poteſt, quæ ſi poſſet, non eſſet omnipotens*, &c. Cuius ſententiam confirmat Iſidorus Peluſiota lib. 2. epiſt. 117. his verbis. *Maximè quidem ſi quiſpiam à quodam veritati calumniam ſtruere conanti, interrogetur. Omniáne Deo poſſibilia ſint? illéque reſpondeat, ita: ac deinde ipſe inferat, ergo etiam mala, dignus erit, cuius inſcitia meritò rideatur; neque enim inter ea omnia, quæ Deus poteſt, mala recenſentur: nam* B *vbi Deus nominatur, bonum firmiter, ac certè ſequitur*, &c. *Imbecillitas enim propriè eſt malorum perpetratio, vnde etiam Paulus, qui hæc compertiſſima habebat, peccata; infirmitates appellabat, his verbis vtens ad Romanos. Si Chriſtus cùm adhuc infirmi eſſemus, ſecundùm tempus pro infirmis mortuus eſt*. Hæc ille.

At quibus titulis Beza Deum, ſi mala in impiis non operetur, ſed tantùm permittat, cohoneſtet, qua Religionis modeſtia ſe erga illum gerat, plane deploranda res eſt. Nam ipſum & Deum Epicuri, otioſum, & ignarum, & improuidum vocat. Hæc quippe ſunt C lepida reformatæ Religionis teſtimonia, quibus ſeipſam in Deum beneuolam declarat, & toti orbi ſe admirabilem præbet. Hæc Caluinianæ Religionis propria, ac legitima ſunt, quæ ab ipſis incunabulis ſecum detulit, vt non tam homines, quàm Deum ipſum conuitiis inſectetur: quò fit, vt neque cum hominibus concordiam, neque cum Deo pacem habeat.

His autem conuitiis Deo propinatis, nihil opus eſt reſpondere, cùm ſatis, ſupérque exploratum ſit, Deum Optim. Maxim. non ob id Deum Epicuri, otioſum appel- D landum eſſe, quòd à perpetrandis ſceleribus vacet; cùm eadem ratione, & probi homines, qui à peccatis abſtinent, pigri, ac deſides appellari deberent; multò minùs, ignarum; cùm nihil eum latere poſſit, qui minimas etiam cogitationes, quæ ſæpe nobis inconſultis in animum veniunt, agnoſcit, & mala omnia antequam fiant, prænoſcit. Poſtremò nec improuidus propterea Bezæ Deus videri debebat, quòd dũtaxat peccata permitteret, nõ ageret; quandoquidẽ ad Dei prouidẽtiam ſpectat, non mala agere, ſed acta ad aliquem finem ordinare. In eo quippe ſumma Dei E prouidentia elucet, dum mala culpæ, quæ ſuapte natura nullo ordine tenentur, vtpote quæ à bono deficiunt, à quo omnis ordo initium ſumit: & cùm Dei prouidentia ex diametro pugnare videntur, aliquo præſcripto fine, ac ordine conſtringit, vt ex Auguſtino declarauimus.

A *Aduerſus eandem Dei bonitatem.*

Atheiſmus VI.

SECVNDVM Atheiſmi, tum Lutherani; tum Caluiniani caput erat; nullum peccatum in hominum mentibus agitari, quod æterno Dei conſilio decretum non fuerit, quod apertè Caluinus præter loca ſuprà citata lib. contra Pighium profitetur, cùm Caluinus. ſcribit. *Decreto Dei conſtitutum eſt hominem per peccatum labi debere. & nihil contigit ei, quod Deus* B *non decreuerit* Idem Inſtit lib. 3. cap. 23. §. 6. *Si hominum* (inquit) *euenta prauideret Deus duntaxat, non etiam ſuo arbitrio diſponeret, ac ordinaret, tam abs re agitaretur quæſtio, ecquid ad eorum neceſſitatem valeat ipſius prauidentia: ſed cùm non alia ratione, quæ futura ſunt, prauideat, niſi quia, vt fierent, decreuit: fruſtra de præſcientia lis mouetur, vbi conſtat ordinatione potiùs, & nutu omnia euenire.*

BEZA verò in ſumma Chriſtianiſmi cap. Beza. 2. Aphoriſm. 2. *Dei* (inquit) *omnipotens viæ imperſcrutabiles ſunt, ſine cuius æterno, & incom-* C *mutabili decreto nihil vſpiam à quoquam fit, neque vniuerſaliter, neque ſpecialiter, ne iis quidem exceptis, quæ mala ſunt, ac proinde deteſtanda: ſi quippiam vel tantillum accedat abſque eo, quòd interuenerit Dei decretum, totidem Deos conſtituamus oportet, quot exiſtentes huiuſmodi cauſæ πολυαρχίαν. Nam qui à nullo ſuperiore motore regitur, neceſſariò Deus eſt, cùm nihil eo ſit ſuperius, deinde quàm propè abeſt ab Epicureiſmo, qui fieri quicquam poſſe exiſtimat, Deo vel inuito, vel ignorante, vel non curante. Hæc ſi impia ſunt, vt ſunt profectò, efficitur non omnia tantùm, ſed etiam ſingula ex Dei decreto fieri, & euenire; & quidem eiuſmodi decreto, vt falli nulla ratione poſſit. Iudas ſi* D *Dei decretum conſideremus, eo ipſo momento neceſſariò Dominum prodidit. Herodes quoque ac Pilatus tum neceſſario Chriſtum condemnauerunt.* Hæc Beza. Porrò huius rei nonnulla teſtimonia à Scriptura petunt tam Caluinus, quàm Beza. Primum eſt Gen. 45. *Non veſtro conſilio, ſed Dei* Gen. 45. *voluntate huc miſſus ſum*: & 50. *Nolite timere,* Gen. 50. *num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* Huc etiam pertinent illa Act. 2. *Hunc definito cõſilio, & præ-* Act. 2. *ſcientia traditum per manus iniquorum affigentes interimiſtis*. & 4. *Conuenerunt verè in ciuitate iſta* Act. 4. *aduerſus ſanctum puerum Ieſum, quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus cum Gentibus, & po-* E *pulis Iſraël, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreuerunt fieri.* Addit præterea rationem Caluinus loco ſupracitato his verbis, *Cunctos mortales vnius hominis culpa, æterna morte mancipatos fuiſſe Scripturæ clamant: hoc cùm naturæ aſcribi nequeat, ab admirabili Dei conſilio profectum eſſe, minimè obſcurum eſt, ac proinde dubium eſſe non poteſt, Deum, vt fiant, mala decernere.*

At

AT iis obiicimus primo Scripturas, quæ Deum ab æterno peccata nolle, odiſſe, auerſari, nõ ſemel inculcãt. Clamat enim Dauid; *Non Deus volens iniquitatẽ tu es.* Quòd ſi Deus non vult peccata, quomodo enim ab æterno decreuit ea fieri? decernere enim eſt velle efficax Dei: vult ergo, & non vult, quod implicat. Clamat & Abacuch primo. *Mundi ſunt oculi tui, vt non videant mala, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.* Si adeò mundus, & purus eſt Deus, vt ne oculis quidem malum videre patiatur; ſanè impurus erit, qui Deum æterno conſilio omnia mala in ſeipſo agitare, ac voluntate decernere exiſtimat. Clamat & Ioan. ep. 1. cap. 3. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt.* & paucis interiectis; *Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt à Deo.* Item. *Qui facit peccatum ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat.* Porrò ſi omnis qui natus ex Deo, id eſt, qui Dei voluntati obſequendo filius Dei efficitur, malum non agit, nec agere poteſt, quandiu filiationis ius ſibi retinet. Planè ex hoc neceſſariò conſequitur, peccata à Dei voluntate minimè proficiſci; imò ab ea quàm longè abeſſe: quòd ſi à Dei voluntate abſunt, quo pacto ea dicitur Deus decernere, vt fiãt; cùm decretum ſit ipſa efficax Dei voluntas. Clamat etiam Chriſtus per os Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere. Cùm loquitur mendacium ex propriis loquitur.* Quid hoc dicto annuit Chriſtus, præterquàm impios, non Deo decernente, ſed diabolo inſtigante, ac perſuadente ſcelera ſibi accerſere; cuius idcirco filij appellantur, quod ipſius voluntati, quæ ſola ad malum ſemper eſt parata, quæque homines ad peccata ſemper allicit, morem gerant? At ne quis exiſtimet, diabolum Dei inſpiratione, aut imperio mala concipere. *Cùm loquitur mendacium* (inquit) *ex propriis loquitur;* non enim peccata à Deo mutuatũ ſed propria illum fouente malitia, ſcelera parit. Omnes tandem Scripturæ vociferantur Deum prohibere peccata, fœnerationes, odia, adulteria, homicidia, æmulationes, contentiones, furta, blaſphemias, periuria, & id genus omnia, quæ mali Dei lege vetante exercent. Quòd ſi prohibet, quomodo vult, ſi non vult, quomodo ea ab æterno decreuit?

Pſalm 7.

Abacuch.

1. Ioan. 3.

Ioan. 8.

EX his demum hæc conflari ratio poteſt, ſi Deus nunc temporis ita à peccatis abhorret, vt ea penitus non velit, certum eſt, ea nec ab æterno voluiſſe: quandoquidem vna, & immutabilis eſt Dei voluntas; quæ nihil prorſus in tempore vult, quod ab æterno non noluerit. Quò fit, vt quod ſemel odit, ſemper oderit, & quæ aliquando prohibuit, nunquam non prohibuerit: cùm ergo nunc peccata oderit, nolit, prohibeat, conſequens eſt, vt ab æterno oderit, noluerit, prohibuerit. At ſi Deus ab æterno peccata noluit, quomodo ſimul ea vult? ſi prohibet, ne fiant, quomodo decernit, vt fiãt? hæc quippe ſunt cõtradictoria, quæ de eodẽ ſimul, ac ſemel verificari non poſſunt. Igitur cùm Deus modò peccata prohibeat, ne fiant; hinc neceſſariò colligimus, ab æterno non decreuiſſe, vt fiant; imò decreuiſſe ne fiant.

SED ad Scripturarum teſtimonia vereris quoque Eccleſiæ, ac Patrum auctoritas accedat, qui Deum peccata ab æterno non decreuiſſe, ſed omnia ex hominum malitia oriri, vno ore concludunt. Ita docet Iuſtinus Martyr Dialogo cum Tryphone. *Illud quoque* (inquit) *antè docui, Deum non eſſe cauſam, cur ij, quorum peccata antè cognita ſunt, ſiue Angeli ſiue homines, improbi efficiantur, ſed ſua quiſque culpa tales ſunt.* Athanaſius oratione in idola idem confirmat. *Nullum malum* (inquit) *nec à Deo, nec in Deo, nec ab initio extitit, neque vlla eius ſubſtantia, ſed homines per priuationem imaginandi, cogitandique bona, ſibi illud, quod malum eſt, comminiſci inceperunt, effinxeruntq́; pro libidine qua non erant.* Baſilius in Hexam. homil. 2. hoc ipſum probat. *Noli itaque* (air) *malum forinſecus circumſpicere, atque inquirere, neque quandam naturam principem malignitatis imaginare, ſed malitiæ quiſque ſuæ ſe auctorem agnoſcat.*

Iuſtinus.

AT hic ex Baſilio libet percontari, quidnam inter Lutheranos, aut Caluiniſtas, ac Manichæos differat? Hi quidem, ne Deo tantum crimen inferrent, quòd eum mali auctorem eſſe dicerent; duo principia ſtatuerunt; vnum quidem bonorum, alterum malorum. At quamuis in eo impios ſe præberent, quòd Deum proſcinderent, in eo tamen modeſtiores viſi ſunt, quòd illi mali cauſam propè ad Deum accedere non paterentur. Verùm certè peiores Lutheranos, ac Caluiniſtas perſpicere licet, qui nullo aut Religionis, aut modeſtiæ fræno correpti, in Deum blaſphemiæ habenas laxarunt, atque veluti in malignitatis principem, omnes malorum cauſas reiecerunt.

CERTVM quidem illud eſt, Deum futura mala præſcire, ac præuidentiæ oculo quæcunque praua voluntate à malis ſcelera patranda ſunt, perluſtrare. At quis ipſam Dei præſcientiam vllam rebus neceſſitatem, aut decretum imponere ſentiat; cùm res ipſas tantùm eo modo, quo futuræ ſunt, præcognoſcat? Cæterùm ipſa horrenda facinora, vt fiant, ita decernere, ac imperare, vt ineuitabili peccandi neceſſitate impios inuoluat, quis audire non exhorreat? Ita ſanè exhorrebat Auguſt. tract. 53. in Ioan. *Fecerunt* (inquit) *peccatum Iudæi, quod eos non compulit facere, cui peccatum non placet, ſed facturos eſſe præuidit, quem nihil latet.* Ita Chryſoſtomus hom. 27. his verbis. *Chriſtus quoque* Auguſtinus. Chryſoſtom.

dicit ; neceſſe eſt , vt veniant ſcandala. Non liberum perimens arbitrium, neque neceßitatem, aut vim aliquam vitæ inferens, ſed futurorum omnino prædicens ex mala hominum mente , id quod erat futurum. Ita quoque Origenes Philocaliæ cap. 25. aduerſariorum ſententiam damnat his verbis. *Non igitur ſentiendum futurorum cauſam eſſe præſcientiam : ſed quoniam futura erant, ſecundum priuatos agentis impetus præſciuit.* Eandem quoque improbat Iuſtin. Dialogo cum Tryphone , paulò ante finem. *Quòd ſi verbum Dei* (inquit) *præmonſtrat fore omnino , vt Angeli quidam, & homines excrucientur , eò quòd præſcierit illos immutabiliter malos futuros , idipſum prædixit; non autem quòd Deus illos tales fecerit.* Denique hanc hæreſim reprobat Procopius Gazeus. *Propterea* (inquit) *præcognouit Deus Iudam proditorem, ſi quidem haud illum latebat, quòd proditurus erat propria voluntate impulſus, quam modò voluiſſet, potuiſſet inhibere, & non prodere, quem tamen prodidit. Itaque nemo dixerit , prænotionem eſſe cauſam facti; immò factum afferat cauſam perhibere prænotionis. Licèt quis adulterium committat , non tamen præſcitus eſt à Deo , vt fiat adulter.* Cum his conſentiunt etiam cæteri Patres.

Origenes.

Iuſtinus.

NEC obſtant teſtimonia ex Scriptura ab ipſis allata. Nam ad duo illa Geneſ. 45. & 50. iam ſuperiùs reſponſum fuit , de ſolo malo pœnæ, non autem culpæ eſſe intelligenda. Etenim cùm Deus Ioſephum affligere decreuiſſet, vt per laborum tolerantiam, illum tandem ad honorum faſtigium eueheret; propterea dicit. *Non veſtro conſilio , ſed Dei voluntate huc miſſus ſum.* Neque enim fratrum conſilium erat, cùm Ioſeph vendiderunt, vt Ægypti principatum obtineret ; at hæc ſola Dei voluntas , quæ malum conſilium in bonum publicum conuertit. Dei ergo voluntas fuit , vt Ioſeph in Ægyptum duceretur , vt carceri manciparetur , & tandem variis modis affligeretur ; hæc enim ad malum pœnæ pertinent. Item voluntas Dei fuit , ex malo fratrum conſilio bonum publicum elicere, & ex laborum tolerantia principatum Ioſepho comparare. Hæc planè voluntas, cùm à Dei ſapientia flueret , qua hominum ſaluti conſulere, qua ex malis bona elicere, qua denique rerum adminiſtrationi prouidere vult, etiam inuitis fratribus implenda erat ; at nec propterea Deus fratres peccare voluit , nec malæ eorum voluntati fauit , cùm venderent; nec venditionem ipſam à mala fratrum voluntate profectam aliquo modo bonam eſſe iudicauit : ſed quod fratres malum iniquo animo fecerunt , Deus meliori conſilio bonum Ioſepho eſſe decreuit. Malum igitur ab iniquo animo profectum Deus repudiauit; bonum verò, quod in Ioſeph , tum ſalutem , tum exaltationem cederet , voluit , ac probauit.

A RELIQVIS etiam teſtimoniis Act. 1. & 4. eodem modo reſponſum fuit. Neque enim æternum Dei conſilium aliud fieri decreuit, quàm quòd Chriſtus ad exitiale illud peccati chirographum tollendum pateretur, quo vniuerſa Adami poſteritas inuoluebatur : ſed nullo modo peruerſas Iudæorum voluntates in Chriſtum , aut excitaſſe , aut excitandas decreuiſſe credendum eſt, vt habet Leo primus ſerm. 16. de Paſſione Domini. *Nunquid* (inquit) *iniquitas perſequentium Chriſtum ex Dei eſt orta conſilio , & illud facinus , quod omni maius eſt crimine , manus* B *diuinæ preparationis armauit ? non hoc planè de ſumma iuſtitia ſentiendum eſt.* Quis enim tantum illud facinus Deo adſcribere audeat, quod tam acri , ac diuturno Iudæorum ſupplicio à Deo etiamnum caſtigari cernimus?

Leo Mag.

AD argumentum Caluini reſpondemus, cum Paulo , peccatum Adæ non Dei conſilio , ac voluntate in poſteros eſſe transfuſum , ſed Dei permiſſione , atque id peccati illius ratione exigente : in eo enim omnes peccauerunt , qui omnium perſonam gere- C bat , qui omnes vnus ipſe continebat , qui omnium voluntates ſibi coniunctas habebat , qui omnium caput , ac radix eſſe cœperat ; ſicut ergo capitis morbus omnibus membris communis eſt ; ſicut vitiata radix vitium in cunctos arboris ramos extendit, denique ſicut fons aliqua veneni tabe infectus vniuerſos ex ſe defluentes riuulos inficit ; ſic Adæ peccatum ſuapte natura in omnes poſteros tranſmiſſum eſt. Ita cenſet Auguſtinus lib. 3. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 7. *Nec illud* (inquit) *ſiquidem dici poteſt , quòd peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, cùm Scriptura dicat , in quo om-* D *nes peccauerunt. Nec ſic dicuntur iſta aliena peccata tanquam omnino ad paruulos non pertineant. Siquidem in Adam omnes tunc peccauerunt , quando in eius natura illi inſita , in qua eos gignere poterat , adhuc omnes illi vnus fuerunt.* Non ergo Dei voluntas decreuit , peccatum Adæ in poſteros transferri , vt peccatores fierent ; quandoquidem non dixiſſet Paulus , omnes in Adamo peccaſſe , ſed potiùs Deum omnes peccatores conſtituiſſe, quod tamen non dicit , nec verum eſt , cùm peccatum originale in nobis non fiat ſola peccati Adæ imputatione , ſed etiam per E iniuſtitiam realiter inhærentem ; quò fit , vt vera, ac naturalis ſit peccati originalis in omnes Adæ filios transfuſio, nec ad occulta Dei iudicia tantummodò referri debeat , quod ipſe Paulus ad Epheſ. 2. confirmat ; cùm ait. *Eramus & nos natura filij iræ , ſicut & cæteri.* & Auguſt. tract. 44. in Ioan. dicit , omnes natura eſſe filios iræ, quia peccante primo homine vitium pro natura inoleuit : immò

Auguſtinus.

Epheſ. 2.

Auguſtinus.

ipſe

Digitized by Google

Caluinus. ipſe Caluinus ita exponit verba Apoſtoli in Commentar. huius loci. *Locus* (inquit) *eſt inſignis contra Pelagianos, & quicunque peccatum originale negat. Nam quod naturaliter ineſt omnibus, id certè eſt originale, naturaliter autem nos omnes damnationi obnoxios Paulus docet.* Hæc ille; ex quibus abundè Caluini argumento ſatisfactum eſt.

AD argumentum Bezæ, quo probare nititur, ſi quippiam abſque decreto Dei accidat, tot Deos inde ſtatuendos eſſe, quot eiuſmodi cauſæ exiſtunt, conſequentia negatur. Et ad probationem, quam aſſumit; quòd qui nullo ſuperiore motore regitur, Deus eſt, cùm nihil eo ſit ſuperius. Reſp. quòd qui à nullo ſuperiore motore nec poſitiuè, nec permiſſiuè regitur, certè Deus eſt, cùm tale ſit omnino ſupremum mouens: at quando quiſpiam peccat, licèt non Dei conſilio, ac decreto poſitiuè moueatur: permiſſiuæ tamen Dei voluntati ſubiicitur; qua ſit, vt non omnino ſuperiori motore, rectore, ac moderatore deſtituatur. Tametſi verò Bezæ argumento hoc modo ſatisfactum ſit, id tamen addere lubet; nos non ſic voluntatem immobilem ſtatuere cùm peccat, vt nullo prorſus motu à Deo moueri exiſtimemus. In omnibus enim motibus tam naturalibus, quàm moralibus primi motoris actio præſupponitur. Illud verò perpendendum D.Thomas. eſt, quòd poteſt Ariſt. ait D. Thom. in quæſt. 3. de malo art. 2. motus nimirum primi mouentis non recipi vniformiter in omnibus mobilibus, ſed in vnoquoque ſecundùm proprium modum. Hinc duplicem cauſatum ordinem in rebus conſideramus. Quædam enim naturales ſunt, quæ naturaliter, & neceſſariò agunt. Quædam verò liberæ, ac contingentes, quæ cùm in actiones ſuas ius, ac poteſtatem habeant, iis datum eſt, vt poſſint & agere, & non agere. Deus verò cùm ſuprema omnium cauſa ſit, à qua omnes aliæ pendent, cum omnibus quidem concurrit, diuerſimodè tamen; nam cum naturalibus naturaliter, cum liberis liberè, ac contingenter agit, vt vnicuique propriam naturam ſeruet: neque enim, vt ait D. Thomas, ad prouidentiam Dei pertinet naturam corrumpere, ſed ſeruare; cùm ergo liberè concurrit; ita res adminiſtrat, ait Auguſt. in Enchiridio, vt proprios motus agere ſinat; quò fit, vt effectus, qui ex iis cauſis oriuntur, merè contingentes ſint, nec vlla ratione à Deo determinentur; alioqui cauſarum libertatem, ac contingentiam tolleret. Hominis ergo voluntas cùm cauſa libera ſit, & ſuarum actionum, poteſtatem habeat, liberè etiam à Deo mouetur, id eſt, ſi ea moueri velit, & D.Thomas. vt D. Thomas in prima ſecundæ quæſt. 10. artic. 4. verbis vtar. *Quia* (inquit) *voluntas eſt actiuum principium, non determinatum ad vnum,*

A *ſed indifferenter ſe habens ad multa. Sic Deus ipſam mouet, quòd non ex neceſſitate ad vnum determinat, ſed remanet motus eius contingens, & non neceſſarius, niſi in his, ad quæ naturaliter mouetur.* Quapropter ex eo, quòd Deus mouet quamcunque voluntatem tanquam primus motor, non ſequitur quòd illam moueat ad peccatum, & ad malum, cùm Deus hominis voluntatem, quatenus libera eſt, non niſi contingenter moueat, id eſt, ſi voluntas ſe moueri patiatur, aut ſeipſam cum Deo ad operandum determinauerit; ipſa B enim Dei motio in voluntatis poteſtate ſita eſt, qua ipſa voluntas ita liberè vtitur, vt eam vel amplecti, vel repudiare valeat. Cæterùm cùm Deus hominis voluntatem mouet, atque ea moueri ſe ſinit; ſanè eam tantùm ad bonum, non ad malum mouere poteſt, quandoquidem Deus tantùm cauſa poſitiua eſt, atque effectiua, non defectiua rerum. Malum verò cauſam deficientem habet; neque enim alia eſt formalis ratio mali, quàm ipſa priuatio boni; idcirco tametſi Deus voluntatem ad actum naturaliter moueat, ipſa etiam voluntas liberè à ſeipſa mo- C ueatur, non tamen hinc ſequitur Deum malæ voluntatis, vt malum velit, auctorem eſſe; Deus enim cum natura, non cum vitio concurrit, & voluntatem adiuuat, vt velit, qui naturæ actus eſt, non vt malè velit, quod ad vitium pertinet. Quamobrem ruit etiam Bezæ argumentum: nam neque voluntas creata Deus eſt, cùm in iis, quæ ad actus naturales & morales ſpectant, ſupremum motorem Deum habeat: quòd ſi voluntatem idcirco Deum ſtatuere vult, quòd malum ſine Deo operari poſſit, id ſibi perſuadeat ſi vult, vel cum Caluiniſtis, vel cum Manichæis, parum ad Catholicos attinet. D

Contra eandem Dei bonitatem.

ATHEISMVS VII.

IAM huius tricipitis, ac Atheiſtici Cerberi poſtremum caput aggrediendum nobis eſt, quo aiunt homines ad peccata prædeſtinari, quod Caluinus Inſtitut. lib. 3. Caluinus. cap. 23. §. 4. expreſsè tradit his verbis. *Nonne* (inquit) *ad eam, quæ nunc pro damnationis cauſa obtenditur, corruptionem, Dei ordinatione prædeſtinati antè fuerunt?* Specialiter verò de E Adami culpa diſſerens eodem §. ita ſcribit. *Cum ergo in ſua corruptione pereunt, nihil aliud, quàm pœnas luunt eius calamitatis, in quam ipſius prædeſtinatione lapſus eſt Adam, ac poſteros ſuos præcipites ſecum traxit.* Item eodem lib. 3. §. 3. *Proinde ſi quis nos huiuſmodi verbis aggredeatur, cur ab initio Deus ad mortem aliquos prædeſtinauit, qui cùm nondum eſſent, mereri iudicium mortis nondum poterant. Nos*

reſponſionis loco viciſſim eos rogemus, quid Deum homini debere exiſtiment? Si eum à natura ſua æſtimare velint, & paucis interiectis. *Quòd ſi iudicio mortis obnoxij ſunt omnes naturali conditione, quos ad mortem Dominus prædeſtinat, de qua obſecro iniquitate erga ſe conquerentur?* Porrò eodem lib. §. 7. *Decretum quidem horribile fateor; inficiari tamē nemo poterit; quin præſciuerit Deus, quem exitum eſſet habiturus homo, antequam ipſum conderet, & ideo præſciuerit, quia decreto ſuo ſic ordinarat*: & infrà. *Nec abſurdum videri debet, quod dico, Deum non modò primi hominis caſum, & in eo poſteriorum ruinam præuidiſſe, ſed arbitrio quoque ſuo diſpenſaſſe.*

Theod. Beza. Hoc ipſum docet Beza de arcana Dei prædeſtinatione contr. Caſtal. fol. 359. *Nos* (inquit) *Adamum dicimus ſua quidem ſponte, & ſua culpa lapſum; non tamen fortuitò, ſed prout definitum Dei conſilium, prouidentia, & manus iuſtè determinarat, vt fierent.* Item fol. 360. *Supereſt, vt reſpondeam ad alterum, quod quærere ſoletis, vbi nimirum in libris diuinis ſcriptum ſit, Adamum non ſine Dei decreto lapſum eſſe? Cur verò mihi non liceat confirmandæ illius rei cauſa, de qua quæritur, Pauli dictum illud afferre; Deum omnia facere, pro voluntatis ſuæ conſilio?* Idem in reſponſione ad acta colloquij montisbelgardenſis pag. 155. *Decretum Dei* (inquit) *de faciendis ex eadem maſſa vaſis: aliis in honorem, aliis in contumeliam, antecedit omnem præuiſionem culpæ; & omnem omnino cauſam. Sed quia non poterat Deus exequutioni huius decreti viam aperire, niſi homo peccaret; ideo ordinauit lapſum Adami.*

Scriptvrarvm autem teſtimonia quibus ſeipſos communiunt. Primum eſt Rom. 9. *An non habet poteſtatem figulus, facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Item eodem cap. *Si Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patiētia vaſa iræ, apta in interitum.* Præterea Epheſ. 1. *Qui operatur omnia ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* & alia Act. 2. & 4. quæ in priori Atheiſmo recitata ſunt, quibus & hæc adiici poſſunt. Primum ex Iud. epiſt. *Subintroierunt enim quidam homines, qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium impij, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam.* Secundum ad Theſſal. 2. *Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur.* & paulò pòſt eodem cap. *Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui.* Vbi Paulus Antichriſtum videtur, tum ad peccatum, tum ad perditionem prædeſtinatum pronunciare.

Rom. 9.

Epheſ. 1.

Iud. epiſt.

2. Theſſ. 2.

Hæc autem ſententia, non modò apertè hæretica eſt, ſed etiam ad Atheiſmum ducit, quæ olim in Concilio Arauſicano celebrato anno Incarnat. Dominicæ 444. his verbis dānatur. *Aliquos ad malum diuina poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolùm nō credimus, ſed etiam ſi ſunt, qui tantùm malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus.* Præterea tā apertè cum Dei verbo pugnat, vt vix in ſacris voluminibus pagella occurrat, in qua non apertè demonſtretur Deum vel peccata prohibere, vel ad virtutes excitare, vel hominum ſanctimonia delectari, vel ad iuſtitiam illos præmiis allicere, vel à peccatis ſuppliciis deterrere, ex quibus tandem colligitur, Deum neminem ad peccata prędeſtinare. Nam Paulus prima ad Theſſal. c. 4. nō tantùm Deum ſanctimonia noſtra delectari ait, verùm voluntatem Dei ſanctificationem noſtram appellat. *Hæc enim* (inquit) *voluntas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non ex paſſione deſiderij.* Quibus verbis ſignificare voluit, ſanctificationē noſtram ita cum Dei voluntate eſſe coniunctam, vt nihil præter illam velle, aut expetere videatur. Quod etiam c. 5. repetit, vbi ſanctis operibus inſudare admonet, ea potiſſimùm ratione, quòd ad ea Dei voluntas impellat. *Rogamus autem vos fratres* (ait) *corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.* Et poſtquam plura eiuſmodi enunciauit addit. *Hæc enim eſt voluntas Dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis.* At ſi æterna Dei voluntas eſt, vt peccata oderimus, deteſtemur, fugiamus, quo pacto hac æterna voluntate homines ad peccata prædeſtinat?

Conc. Arauſ.

1. Theſſ. 4.

Hoc ipſum affirmat Pet. 1. can. 2. his verbis. *Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Quia ſic eſt voluntas Dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.*

1. Pet. 2.

Ex his ratio depromitur: expreſſa Dei voluntas eſt, vt noſtræ ſanctificationi incūbentes, puros nos à peccatis ſeruemus. Sed cùm hæc voluntas non differat à voluntate Dei æterna, ſed cum ea eadem omnino ſit, ac immutabilis; ſequitur profectò quòd æterna voluntate Deus nos à peccatis abſtinere voluerit: cùm verò prædeſtinatio voluntatem Dei efficacem includat; ſi ſimul homines ad peccandum prædeſtinaret, ſequeretur profectò, vt eadem voluntate vellet nos peccare, & eadem vellet nos non peccare, quod planè impoſſibile eſt, cùm repugnantiam implicet: neque illis vllum effugium eſſe poteſt ad voluntatem ſigni, & beneplaciti, quòd ſcilicet Deus voluntāte ſigni dicatur peccata non velle, & eadem velit voluntare beneplaciti; hæc enim diſtinctio nihil illis omnino ſuffragatur. Nam quamuis voluntas ſigni, qua Deus peccata prohibet non ſit voluntas abſoluta, atque efficax, quæ rebus neceſſitatem imponat, quandoquidem

quidem ſi talis eſſet, nullum omnino peccatum fieret, ſed conditionata, quæ tantummodò, ſi fiant, pœnam peccantibus imponit. Attamen quòd ad voluntatis actum ſpectat, nulli dubium eſt, vtriuſque voluntatis actum vnum eſſe, ac à peccato omnino auerſum, quod etiam propoſita pœna declarat, neque enim ſupplicia peccantibus decerneret, niſi peccata ipſa grauiùs abhorreret; quò fit, vt eadem omnino ſit, & ſigni, & beneplaciti voluntas, eo excepto, quòd voluntas beneplaciti oppoſitum omnino deſtruit, ſigni verò tantùm permittit, ac tolerat. Voluntas beneplaciti cùm vult, hoc ipſum quod vult, operatur: ſigni verò voluntas, quod vult, hominis libertati committit: tandem voluntas ſigni permiſſiua eſt, beneplaciti abſoluta. Igitur cùm dicunt Deũ voluntate ſigni peccata nolle, atque eadem velle voluntate beneplaciti, impiè de Dei voluntate ſentiunt, tanquam gemina eſſet in Deo voluntas, ſecundùm varia obiecta diuerſificata. Quod ſanè adeò impium eſt aſſerere, vt ex eo duplicem Diuinitatem conſtitui opus ſit, quæ duplici voluntati reſpondeat. Vna igitur cùm ſit Dei voluntas, qua peccata non vult, ea non ſecundùm actus diſtinguenda eſt; ſed tantùm ſecundùm actus efficaciam. Nam cùm Deus illius quod vult, exequutionis actum ſuſpendit, ea ſigni voluntas appellatur; cùm verò actus efficaciam adhibet, beneplaciti dicitur; cùm tamen vna ſit voluntas, & ſigni, & beneplaciti. Conſtat igitur argumenti vim integram manere, ſi Deus homines ab æterno ad peccãdum prædeſtinet, quòd ſcilicet eodem prorſus voluntatis actu, velle, & non velle diceretur. Neque reſpondere poſſunt, Deum vna voluntate ad peccata prædeſtinare, & diſpari poſtmodum voluntate ea prohibere, aut nunc non efficaciter velle peccata, ab æterno autem efficaciter voluiſſe, quandoquidem (vt dictum eſt) eò plures in Deo, ac contrariæ voluntates ponerentur, à quo vera fides abhorret; ſiquidem eo Deus mutabilis conſtitueretur, qui modos voluntatis mutaret, ac volubilem ſe oſtenderet.

Auguſtinus.

At obiicient fortaſſe Deum ab æterno reprobos prædeſtinare ad pœnam, vt ait Aug. in Enchiridio cap. 100. ergo antecedenter ad peccata prædeſtinare; cùm pœna à peccato diſiuncta eſſe non poſſit. Præterea non videtur maior ratio, quòd Deus magis prædeſtinet ad pœnam, quàm ad peccata, cùm vtraque prædeſtinatio hominis exiſtentiam præcedat, ac nihil ex parte hominis præceſſerit.

Ad primum reſpondeo. Deus prædeſtinat ad pœnam, quia iuſtitia hoc exigit, & non prædeſtinat ad culpam, quia ſumma illius bonitas, quæ malo contraria eſt, id requirit. Et quamuis prædeſtinet ad pœnam, non tamen inde ſequitur, quòd antecedenter prædeſtinet ad culpam; immò oppoſitum concluditur ex Auguſtino in Enchiridio capite 100. Nam propterea ad pœnam impios prædeſtinat, quia non prædeſtinauit ad culpam. *Cùm Angelica* (inquit) *& humana natura peccaſſet, id eſt, non quod ille, ſed quod voluit ipſa, feciſſet: etiam per eandem creaturæ voluntatem, qua factum eſt, quod creator noluit, vt impleret ipſe, quod voluit, bene vtens, & malis tanquam ſummè bonus, ad eorum damnationem, quos iuſtè prædeſtinauit ad pœnam.*

Auguſtinus.

Ad ſecundum reſpondeo, diuerſam omnino eſſe rationem vtriuſque prædeſtinationis. Nam prædeſtinatio ad pœnam, ſeu reprobatio, non oritur ſimpliciter ex diuina voluntate, ſed præſupponit futurorum peccatorum præſcientiam, ob quæ Deus ad reprobandum mouetur; nam cùm Deus iuſtè reprobare velit, id planè iuſtitia requirit, vt cauſam reprobationis in hominum peccatis præuideat. Ita Auguſtinus adu. Iulianum lib. 3. cap. 18. *Bonus eſt Deus, iuſtus eſt Deus, poteſt ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt; non poteſt ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt.* At ſi Deus ad peccata prædeſtinaret, planè nulla alia ratione, quàm ſuæ voluntatis arbitrio moueretur, quod diuinæ bonitati, ac iuſtitiæ repugnaret; bonitati quidem, quia Deus malum ſimpliciter vellet, quod bonitati contrarium eſt. Iuſtitiæ verò, quia impios abſque peccatis reprobaret. Nam cùm prædeſtinatio neceſſitatem imponat, ſi reprobi ex Dei prædeſtinatione peccarent, id ſanè ex neceſſitate præſtarent, quod illis ad peccatum imputari non poſſet; cùm ex Auguſt. *Nemo peccet in eo, quod vitare non poteſt.*

Auguſtinus.

Chryſoſtom.

Refellitvr præterea hic Atheiſmus Patrum auctoritatibus. Primùm Io. Chryſoſtom. in poſt. ad Timoth. cap. 3. vbi de malorum principio agens. *Hoc ſolùm ſcito* (inquit) *quòd Deus omnia prouidet, quòd liberi arbitrij conditi ſumus, quòd alia quidem operatur, alia verò permittit, quòd nihil mali vult fieri, quòd nõ ex ſola ipſius voluntate fiunt omnia, ſed ex noſtra quoque; mala omnia ex noſtra tantummodò fiunt; bona omnia, & ex voluntate noſtra, & ipſius adiutorio.* Hic locus mirificè Caluinum, & Bezam perſtringit, qui liberum arbitrium negant, Dei permiſſionem euellunt, omnia peccata ad Dei decretum, & prædeſtinationem referunt. Ambroſ. verò libr. 2. de Cain, & Abel cap. 9. eandem doctrinam confirmat his verbis. *Vult te prouocare ad pœnitentiam Deus, vult de ſe ſperari indulgentiam, vult demonſtrare tua confeſſione, quòd non ſit auctor malitiæ. Nam qui peccatum ſuum ad quandam referunt, vt Gentiles aſſerunt, decreti, aut operis ſui neceſſitatem, diuina arguere videntur, quaſi ipſorum vis cauſa peccati ſit. Qui enim neceſſitate aliqua occiderit, quaſi inuitus occidit. Ea verò, quæ à nobis ſunt,*

excuſationem non habent, quæ autem præter nos ſunt, excuſabilia ſunt; ſed quantò grauius peccato ipſo ad Deum referre, quod feceris, & reatus tui inuidiam transfundere in auctorem non criminis, ſed innocentiæ? Idem in lib. 1. Exameron cap. 8. eos qui peccati initium ad diuinam prædeſtinationem referunt, Eccleſiæ perturbatores vocat. *Malitiam* (inquit) *eradicari vult Deus de animis ſingulorum, quomodo ipſe eam generaret, cùm clamet Propheta, deſinite à malitiis veſtris. Et præcipuè ſ. Dauid inquit: deſine à malo, & fac bonum. Quomodo ergo ei initium à Domino damus? Sed hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Eccleſiam putauerunt.* Igitur Caluiniani Eccleſiam perturbant, qui culpæ initium à Deo auſpicantur. Auguſtinus etiam lib. 5. de ciuitate Dei cap. 8. peccata non ad Dei præſcientiam, aut prædeſtinationem; ſed ad malas hominum voluntates refert. *Neque ideò* (ait) *peccat homo, quia Deus illum peccatorem præſciuit, immò ideo non dubitatur ipſum peccare, cùm peccat, quia ille, cuius præſcientia falli non poteſt, non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, ſed ipſum peccatorem eſſe præſciuit, qui ſi nolit omnino non peccat, ſed ſi peccare noluerit, etiam hoc ille præſciuit.* At Elias Cretenſis & ipſe ex vetuſtiſſimis Patribus in orationem primam Nazianzeni, illos Manichæos vocat, qui mala in Dei prædeſtinationem reiiciunt. *De Eſau, & Iacob* (inquit) *nondum natis Rebeccæ ipſorum matri dictum fuit: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Nec tamen Dei prænotio alios improbos, alios ſanctos reddidit. Quamuis enim omnia prænoſcat, tamen ſola bona præfinit. At multi Scripturæ proprietatem ignorantes, malum naturæ eſſe cenſent, ac quoſdam ab ipſa procreatione partim bonos, partim malos fieri. Eſt autem Manichæum ita ſentire, vel potiùs delirare.* Tandem S. Fulgentius ad Monimum lib. 1. cap. 2. apertè Caluinum, Bezam, & quotquot hanc hæreſim amplexantur, refellit his verbis. *Cùm negare non poſſimus à Deo bono factum bonum hominem, ſi dixerimus eum à Deo prædeſtinatum ad opus aliquod malum, nos Deo miſericordi, & iuſto tale opus, (quod abſit) adſcribimus, vbi nec miſericors poſſit inueniri, nec iuſtus: ſi enim cùm à Deo fieret homo, ſic erat in præſenti Dei opere bonus, in prædeſtinatione eius eſſet malus, procul dubio* Dei *opere malus futurus erat, à quo ad peccandum prædeſtinatus fiebat, vbi ſtatim illa conſequetur abſurditas, vt dicatur, quia* Deus, *de quo Propheta dicit, qui fecit quæ futura ſunt, in ſe habuit (quod abſit) iniquitatis originem, ſi hominem à ſe factum ipſe prædeſtinauerat peccatorem. Prædeſtinatio enim eius, præparatio eſt operum eius, & ſic vt competit* Deo *bono, vt ſit cauſa totius operis boni: ſic incongruum eſt, vt imputetur cauſa cuiuslibet operis mali.* Quapropter cap. 23. oppoſitam aduerſariis ſententiam ad fidei Canonem perſtringit. *Proinde* (inquit) *fidelibus congruit credere, & fateri,* Deum *bonum, & iuſtum præſciſſe quidem peccatores homines, quia nihil eum latere potuit futurorum, non tamen prædeſtinaſſe quemlibet hominem ad peccatum, quia ſi ad peccatum aliquod Deus hominem prædeſtinaret, pro peccatis hominem non puniret.*

Auguſtinus. *Elias Cretenſis.* *Fulgentius.*

N𝑽𝑵𝑪 ergo ad propoſita Scripturarum teſtimonia, quæ ab aduerſariis afferuntur, reſpondendum eſt. Primum erat Rom. 9. *An non habet poteſtatem figulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Quod teſtimonium Beza exponit de reprobis, quos Deus tam ad exitium, quàm ad culpam prædeſtinaſſe credit. Primò quidem in eo conuenimus, quòd Pauli teſtimonium de reprobis intelligendum ſit. Ita exponunt omnes Patres, Auguſt. epiſt. 106. ad Paulin. & 105. ad Sixtum, & paſſim Ioan. Damaſcenus orthodox. fidei lib. 4. cap. 20. At in duobus maximè diſcrepamus. Primũ eſt, quòd decretum Dei de vaſis faciendis in aliis honorem, aliis in contumeliam, anteceſſerit omnẽ præuiſionem culpæ, & omnem cauſam. Secundum, quòd ad viam huiuſmodi decreto aperiendam, Deus lapſum Adami præordinauerit.

Rom. 9. *Auguſtinus.* *Damaſcen.*

NAM quod ad primum ſpectat, Auguſt. in epiſt. 106. ad Paul. ſine præuiſione peccatorum damnationem aliquam decernere, iniquum eſſe arbitratur. *Quamquam* (inquit) *immeritum, & nulli peccato obnoxium; ſi* Deus *damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.* & lib. 31. in Iulian. *Bonus eſt* Deus, *iuſtus eſt* Deus, *poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bonus eſt, non poteſt quemquam ſine malis meritis damnare, quia iuſtus eſt.* Et 11. ſuper Geneſ. *Deus* (inquit) *non priùs eſt vltor, quàm aliquis ſit peccator.* Sed ne ſuſpicemur fortè Auguſtinum loqui duntaxat de reprobationis exequutione, quæ fit temporaliter poſt peccata; non autem de reprobatione æterna, quæ fit ex peccatorum præuiſione; eundem in epiſt. 106. ad Paulum audiamus. *Hæc maſſa* (inquit) *ſi eſſet ita media, vt quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non fruſtra videretur iniquitas, vt ex ea fierent vaſa in contumeliam.* Vides Auguſtinum reprobationis cauſam ad maſſam illam totius humani generis peccato originali infectam, quam Deus ab æterno præuidit, referre, ex qua vaſa in contumeliam fiunt.

Auguſtinus.

A𝑻 præter Auguſtinum extant Patres Conc. Valentini, qui cap. 2. vno ore profitentur, Deum præſciſſe æternaliter mala, quæ mali ſunt geſturi, ea tamen nullo modo prædeſtinare, his verbis. *Fideliter tenemus, vt placet tenere, Deum bonos præciſſe omnino per gratiam ſuam bonos futuros, & per eandem gratiam æterna*

Conc. Valent.

præmia

præmia accepturos; malos præſciſſe per propriã malitiam, malos futuros, & per ſuam iuſtitiam æterna pœna damnandos. Et poſt pauca. *Nec prorſus vlli malo præſcientiam Dei impoſuiſſe neceſſitatem, vt aliud eſſe non poſſit, ſed quod ille futurus erat ex propria voluntate.* & infra: *nec ex præiudicio eius aliquem, ſed ex merito propriæ iniquitatis credimus condemnari.*

PORRO his & ipſa ratio ſuffragatur. Nam reprobatio ex Auguſtino eſt opus iuſtitiæ, ſed iuſtitia ad puniendum cauſam requirit: ergo & reprobatio. Sed ſi Deus ante præuiſionem culpæ reprobaret, certè reprobaret abſque cauſa, quod iuſtitiæ contrarium eſt. Præterea nulla pœna iuſtè infligi poteſt, niſi culpa præcedat, ſed cùm Deus reprobando, iuſtè pœnam æternam reprobationis reprobis decernit: hinc opus eſt culpam aliquo modo reprobationem præcedere, ſed ea non potuit præcedere formaliter: ergo præceſſit in præſcientia Dei.

QVOD verò ad ſecundum attinet, fruſtra Beza Adami lapſum à Deo præordinatum eſſe contendit, cùm nullo id Scripturæ fundamento ædificet, præterquàm communiſſimo illo Pauli teſtimonio ad Eph. 1. vbi Paulus ait. *Qui operatur omnia ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ.* Cuius verũ ſenſum ex Hieronymi teſtimonio eum tantùm eſſe aperuimus, vt Deum nihil inconſultè, aut impudẽter agere doceat. At qua ratione id probet, perpendere licet. *Quia non poterat* (inquit) *Deus executioni huius decreti* (nimirum de formandis ex eadem maſſa vaſis, aliis in honorem, alis in contumeliam) *viam aperire, niſi homo peccaret, ideo ordinauit lapſum Adami, vt haberet, quorum miſereretur, & quos puniret.*

HEV quàm conſilij inops, ac imbecillis Deus Bezæ videtur, vt cùm benignitatis, ac ſeueritatis ſuæ opera declarare vellet, modũ penitus non inueniret, niſi ipſe peccatores efficeret. At quid à fidei ratione magis alienum eſt? Nam ſi Deus propterea Adami lapſum decernit, vt homines in perditionis maſſa conſtituat, vbi Dei benignitas, quæ hominum ſalute adeò delectatur, vt ad eam comparandam nullum lapidem non moueat? Vbi illa miſericordia, qua patientiſſimè peccatores expectat, nolens aliquem perire? Vbi benigniſſima illa Dei voluntas, quæ iuxta Pauli ſententiam vult omnes homines ſaluos fieri; cuius tandem præcipuum munus eſt vniuerſorum vtilitati, ac ſaluti ſollicitè incũbere? Quòd ſi dicat Beza inde Dei benignitatem colligi, cùm aliquos ab ipſa perditionis maſſa eruit. At quæ hac crudelior miſericordia excogitari poteſt, quàm plurimos in putei alicuius profundum demergere, vt inde aliquos extrahat? multos vulneribus confodere, vt quoſdam ſanet; cùm tamen plures ſint, qui miſerè intereant? Ea planè, ac crude-

A lior eſſet Dei benignitas, ſi omnes ipſe damnationis, ac mortis æternæ laqueis conſtringeret, vt inde aliquos liberaret. Quapropter non ſolùm hac Bezæ ratione Dei miſericordiam interire, verùm & illius iuſtitiam perimi neceſſe eſt. Nam quo pacto eos Deus iuſtè punit, quos decreto ſuo, quod ipſi quidẽ vitare non poſſunt, in perditionis maſſam compulit? Id planè iuſtitiæ ratio exigit, vt pœna culpæ reſpondeat, nec damnari aliquis iuſtè poſſit, niſi culpam præceſſiſſe probatum fuerit: nullam autem culpam comitari eos, qui Deo, vel impellente, vel decernente pec-
B cant, cuiuſmodi ſunt, qui in perditionis maſſam ex Dei decreto prolabuntur, teſtatur apertè Auguſt. cùm ait; neminem peccare in eo, quod vitare non poteſt.

PRÆTEREA ſi Adam Dei ordinatione, ac decreto in peccatum lapſus eſt, certè vel non peccauit, cùm id decernente, ac ordinante Deo fecerit, ac illo Dei decreto vis illi illata fuerit: quò fit, vt illius culpa ſublata, nulla inde perditionis maſſa conſtituatur, ac proinde nullus meritò damnetur. Vel ſi peccauit, & eo peccato pœnam ſibi, & poſteris meruit; cur non grauiùs, vel æquè ſaltem
C Deus puniendus eſſet, qui peccatum illud fieri decreuit: cùm agentes, & conſentientes, ac multò magis mandantes, ac cogentes grauiori, aut certè pari pœna puniendi ſint? Quò fit, vt vel iniuſtè pœna ab Adamo, ac poſteris à Deo exigatur, vel Deus cum his iuſtè puniendus ſit. At abſit tantum nefas de Deo ſuſpicari. Quapropter Adæ lapſum à Deo, nec ordinatum, nec decretũ fuiſſe, teſtatur Ambroſ. de Paradiſo c. 8. *Non neceſſitatem Deus* (inquit) *vel illi Adæ præuaricationis, vel huic Iudæ proditionis impoſuit; quia vterque, ſi quod acceperat, cuſtodiſſet, à peccato abſtinere potuiſſet.* Et Aug. *Ambroſius.* *Auguſtinus.*
D lib. de corrept. & gratia cap 12. docet Deum præſciuiſſe quidem primũ hominem lapſurum; ſed eum ad hoc, nec coëgiſſe, nec prædeſtinaſſe. *Præſciente* (inquit) *Deo quid ille eſſet facturus iniuſtè, præſciente tamen, non ad hoc cogente, ſed ſimul ſciente, quid de eo facturus eſſet iuſtè.* Id confirmat Chryſoſtom. homil. de interdictione arboris, quæ habetur poſt homilias in Gen. *Nam manifeſtum eſt* (inquit) *Deum noluiſſe Adam peccare, qui voluit eum ante delictum præſtruere. Potuit Adam, & Deo parere, quod noluit, & conſentire Diabolo, quod maluit.* *Chryſoſtom.*

SVPEREST ergo, vt quis ſit verus, ac ger-
E manus horum verborum D. Pauli ſenſus explicemus. D. Auguſtinus epiſt. 105 ad Sixtũ & 106. ad Paul ita explicat locum hunc Pauli, vt primùm totum humanum genus propter Adę peccatum præuiſum quidem à Deo, ſed non præordinatum, maſſæ damnatum compareat, ex qua maſſa alia quidem vaſa in honorem format, eos nimirum, quos ſua benignitate à damnatione liberare, ac gratiæ ſuæ *Auguſtinus.*

munere in filios ſibi adoptare conſtituit; alios A verò, quos in illa miſera maſſa perpetuò damnandos relinquere deſtinauit, vaſa in contumeliam appellat. Arqui hæc D. Auguſtini expoſitio à nonnullis carpitur, quaſi locũ tantũ habeat, cùm de infidelibus agitur, qui nec Chriſti fidem, nec Baptiſmũ ſuſceperunt: attamen in fidelibus, qui ab originis peccato, Baptiſmo loti ſunt, locum nõ habere videatur, cùm eo ipſo, quòd originale peccatum per Baptiſmum extergunt, à perditionis maſſa, quæ Adæ peccato damnata extitit, eruantur; ea tamen mihi optima ac integra videtur: cùm ad omnes vniuerſaliter reprobos ſe extendat.

Est & alia explicatio Io. Damaſc. de fide Orthodoxa lib. 4. c. 20. qui ita locum hunc exponit, vt maſſam illam humanum genus à peccato abſtractum intelligat. Vnde vaſa in honorem, & in contumeliam fiunt, dum fieri Deus permittit, quòd vnius cuiuſque hominis voluntas poſtulat, ita vt eos Deus vaſa in honorem inſtruat, qui voluntariè nullo cogente ad bonum ſe inſtrui permittunt. Eos verò in contumeliam efficiat, quos propria voluntate malos fieri relinquit. *Scire* (inquit) C *illud attinet in Scriptura more poſitum eſſe, vt Dei permiſſionem, actionem ipſius appellet; velut cùm ait Apoſtolus in ea epiſt. quam ad Rom. ſcripſit. An non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in ignominiam? Quamquam enim ipſe eſt, qui & hæc, & illa efficit, neque enim rerũ omnium præter illum quiſquam eſt opifex, non tamen ipſe, vel nobilia, vel ignobilia efficit, verùm ſua cuiuſque voluntas, animique inſtitutum. Id quod ex his verbis liquet, quibus idem Apoſtolus in 2. ad Timoth. vtitur: In magna domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed etiam lignea, & fictilia, & alia quidem in honorem, alia autem in contumeliam. Si quis igitur* D *ſe emundauerit ab his, erit vas in honorem, ſanctificatum, & vtile Domino, ad omne opus bonum præparatum. Nemini porrò obſcurum eſt, quin purgatio voluntariè fiat. Si quis enim emundauerit ſeipſum; atqui conſectaria conuerſio ex aduerſo reſpondet. Quod ſi non emundauerit erit vas in ignominiam Domino, inutile, & dignum quod perfringatur.* Hæc Damaſcenus.

Ex his conſtat hoc Pauli teſtimonium, nihil non modò pro illis facere, verùm etiam mirum in modum Catholicæ veritati fauere. Atque eodem modo ab alio teſtimonio eiuſdem Pauli eodem cap. nos expedimus, vbi E ait. *Si Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ, apta in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Vbi cùm Paulus reprobos vaſa iræ, apta in interitum vocat, videtur ab æterno illos, tum ad peccata, tum ad æternum interitum prædeſtinatos aſſerere. At facilè diluitur: nam reprobos Paulus vaſa iræ appellat, non quòd Deus ea vaſa iræ effecerit, aut ad interitũ aptauerit: ſed quia ipſi ſe ſua ſponte ſcelerũ perpetratione tales effecerunt. Ita hunc locum exponunt Damaſc. de fide Orthodoxa lib. 4. & Oecumenius ad cap. 9. in epiſt. ad Rom. vbi ita ait. *Non eſt Deus* (inquit) *cauſa malorum, ſed quiſque ſeipſum efficit vas iræ.* Alia quoque ratione reprobos vaſa iræ appellat Paulus: quia nimirum ob eorum præuiſa peccata à Deo reprobari, ac perinde vaſa iræ ad interitum deſtinata effici meruerunt. Ita D. Auguſtinus locis ſupracitatis. Ambroſ. Chryſoſtomus, locum explicant.

Damaſcenus. Oecumenius.

Auguſtinus. Ambroſius. Chryſoſtom.

B

Ad teſtimonia Act. 2. & 4. iam ſuperiùs reſponſum fuit, de malo pœnæ, non culpæ illa exponi debere. Ad aliud D. Iudæ dicimus, præſcriptionem illam nihil aliud, quàm Dei præſcientiam, verbo aut ſcripto declaratam connotare, qua impij illi ſuapte malitia Eccleſiam Hæreſibus perturbare cœperant, quæ nullum rebus decretum, aut neceſſitatem imponit. Ad poſtremum tandem Pauli de Antichriſto, quem filium perditionis, hominem iniquitatis nominat, ac plurima ab eo patranda ſcelera prænunciat, nullo modo ea ad diuinæ voluntatis decretum referenda ſunt, quaſi Antichriſtum diuina prædeſtinatio iniquum, ac filium perditionis efficiat: non enim id dicit Paulus, atque vt ſuperiùs demonſtrauimus, à diuina bonitate, ac iuſtitia omnino diſſentaneum eſt; quòd aliquem, aut ad peccatum impellat, aut abſque culpæ præuiſione ad interitum deſtinet. Atqui talem omnino futurum Antichriſtum Paulus effingit, qualem illum propria culpa aliquando viuentem præſtabit. Cùm verò iniquum, ac proprio vitio damnandum Dei præſcientia, quæ falli non poteſt, illum fore deprehendat, idcirco illum Paulus, & iniquum, & perditionis filium eſſe prædicit.

Ex his verò apertè conſtat, quàm grauem Caluiniani veræ Religioni iniuriam irrogent, quámque apertè ad Atheiſmum ruant, cùm Deum ſanctiſſimum, iuſtiſſimum, optimum, maximum, atque omnis boni auctorem ita impietatis inſimulant, vt homines, ac dæmones ad peccata impellere, inceſtus imperare, rapinas, incendia, clades, ac omnia ſcelerum genera perpetrare velint: cùm immanem, ac crudelem illum ita effingunt, vt ferali neceſſitate homines ſuo decreto ad peccata pertrahere, atque eos ineuitabiliter conſtringere ſentiant: cùm denique ita iniquum efficiunt, vt impios ab eo ad mala prædeſtinari, ad ſcortationes, ad luxurias, ad veneficia, atque omnia ſcelera perpetranda trahi, impiè affirment. Et cùm cæteras res nullo rationis lumine pollentes, Deus ad gloriæ ſuæ excellentiam celebrandam produxerit,

vt

Pſalm. 18. vt ait Dauid. *Cœli ennarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum*; ſolum hominem intellectu, ac ratione præditum ea ratione coudiderit, vt in auctorem ſuum probra, ac conuitia euomat, præcepta infringat, ac cunctis belluis deterior, conditorem ſuum non agnoſcat. Poſtremò cùm ita iniuſtum effingunt, vt nulla cauſa, ſed ſola voluntate, ſolo decreto, ſolo odio conceptο, homines reprobate, ac ad interitum prædeſtinare aſtruant. Quæ, quoniam cum vera Religione pugnant, eos profectò ab omni prorſus Religione alienos inter Atheiſtas collocandos eſſe, apertiſſimè declarant.

Aduersùs ſacroſanctam Triadem.

ATHEISMVS VIII.

PRODIGIOSVM illud ſydus, quod præcipiti caſu è cœlo in terram delapſum eſſe Ioannes commemorat Apoc. 9. cui etiam aperiëdæ abyſſi clauis, ac poteſtas permiſſa eſt, vix horrendum illud, ac profundum tartari puteum patefecit, protinus inde tã denſus, ac horribilis caliginis fumus emerſit, vt tũ ipſi Solis ſplendori, tũ aëri tenebras
Apoc. 9. offuderit. *Et vidi* (inquit) *ſtellã de cœlo cecidiſſe in terrã, & data eſt ei clauis putei abyſſi, & aperuit puteũ abyſſi, & aſcẽdit fumus putei, ſicut fumus fornacis magna, & obſcuratus eſt Sol, & aër de fumo putei*: in quo cùm ex illuſtriorũ auctorũ ſentẽtia Hereſiarcharum ſtatus deſcribatur, ſanè nihil impedit, quominùs ſtellam è cœlo horribili caſu delapſam, Caluinum, ac Lutherum interpretemur: vterque enim cùm aliquando ſtellæ inſtar Catholicæ profeſſionis ſplẽdore, & cœleſtis vitę inſtitutione, ac candore eniteſceret, vix infœlici ruina in terrenas cupiditates ruit, ac in omnes illius fœdas voluptates præcipitem ſe dedit, mox veluti è cœlo in terram delapſus eſt. Porrò abyſſi puteus ipſam Caluinianam, aut Lutheranam Religionem inſinuat, quam poteſtate illi à Deo facta, tum ob hominum peccata, tum etiam ad veram Religionem probandam, veluti oblata claue, vterque aperuit, ac in orbem iuuexit fumum verò ex ore putei aſcẽdentem, nemo errorum caliginem, ac hæreſum craſſiſſimas tenebras eſſe non agnoſcit: quæ tum à Caluiniana, tum à Lutherana Religione, veluti ex horrendo inferni puteo exprompta, atque euocata fueruut.

CÆTERVM quòd huius fumi caligine Solis ſplendor, atque aëris puritas omnino obſcurata fuerit, ſummã tum Lutheraniſmi, tum Caluiniaſmi impietatem explicat. Quid enim Solis nomine præterquàm ipſa Dei, Opt. Max. diuinitas demõſtratur? Quid ſplẽdor, niſi ipſam Dei Filij perſonam deſignat,
A quæ à D. Paulo paternæ gloriæ ſplendor appellatur? Quid puriſſimus aër, prꝛterquàm ſanctiſſimam illius humanitatem indicat?

IAM verò quid horribilius videri poteſt, quàm denſiſſimo, ac teterrimo huius Lutheriſtici, ac Caluiniſtici Tartari fumo Solẽ obſcurari; Dei ſcilicet eſſentiam diſſecari, omnipotentiam tolli, ſanctitatem labefactati: at hic pedem non figit eorum impietas, quandoquidem Trinitatis adorationem, atque inuocationem euellunt, & quæcunque diuina ſunt, velut offuſis tenebris denigrant. Præterea ſolis ſplendorẽ obfuſcãt, dũ ipſum Dei
B Filium ſolitariũ, Deum à ſe, à Patris natura ſeiũctum, Deo minorem, Seruum, Vicarium, ſecundùm diuinam naturam mediatorem, aduocatum proclamant. Demum aëris ſerenitatem obnubilant, puriſſimam nimirum, ac ſanctiſſimam illam Chriſti animam, more hominum eruditam, ignaram, inconſideratam, ſuæ vocationis incertam, propriæ ſalutis dubiam, diuinæ maledictionis ream, deſperatam, damnatam aſſerunt. Quis hos tartarei putei fumos eſſe non agnoſcat, quibus & diuinitati ſplendorem, & Chriſti humanitati
C lucem, quoad poſſunt, eripere conantur?

EX quo non obſcurè perſpici poteſt, quali Religioue Lutherani, ac Caluiniani erga Deum ſe gerant, quidve de illorum Religione nobis ſentiendum ſit, quam ſanè potiùs tartareum Atheiſmum, quàm Religionem appellare æquum eſt, quæ in Dei eſſentiam, omnipotentiam, ſanctitatem, ſapientiam, iuſtitiam, ac denique in omnia diuina deſæuit. Attamẽ quò eorũ à vera Religione abortus, ac in Atheiſmum metamorphoſis magis, ac magis eluceſcat; tria nobis adhuc examinãda erunt. Primũ, quæ illi de Trinitatis nomi-
D ne, adoratione, ac inuocatione ſentiant. Secundum, quid de Filij Diuinitate, ac humanitate impium tradant. Poſtremò, quæ de Spiritus ſancti Maieſtare Atheiſticè oblaterent. Ex quibus eos nullo Religionis titulo teneri, quàm breuiter fieri poterit, demonſtrabimus.

PRIMAM igitur ſuſcepti examinis partem, quæ de Trinitate eſt, diſcutientes, Lutherus in enarratione Euang. de ſancta Trinitate, voculam (*Trinitatis*) velut Scripturis inauditam, & humanitus tantùm excogitatam, nauſeare videtur. Tum demum apertè Lutherus.
E frigidam appellat, ac præſtabilius docet, ſi Deus potiùs, quàm Trinitas dicatur. Et contra Latomum ſe vocem (*Homouſion*) odiſſe palàm profitetur, quæ conſubſtantialitatem perſonarum inſinuat. *Si odit* (inquit) *anima mea vocem Homouſion, & nolim ea vti, non ero Hereticus.* Ex quo conſtat Lutherum de Trinitate non rectè ſenſiſſe, licet callidè ſententiam ſuam verborum ſalebris inuolueret, ne antiquam fidem euertere videretur. Sed quod

Luthe

Lutherus palàm aduersùs Trinitatem effutire non eſt auſus, Seruetus non infimus illius diſcipulus pleno ore eructat libr. 1. contra Trinitatem, vbi tres illas res incorporeas in vna Deitate diſtinctas negat poſſe cōſiſtere, & omnes qui Trinitatem ſtatuunt in eſſentia Dei, Tritheiſtas, & Atheos vocat.

Melancth.

Philippus Melanchton in locis Theolog. anni 39. & 45. Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum tres eſſentiæ Diuinæ partes conſtituit, cùm Filium, & Spiritum ſanctum tantùm aliquid Dei eſſe decernit. Sehegkius apud Genebrardum fol 42. Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum tres nudas tantùm proprietates, ſeu Energias in Deo eſſe docet, vt in ſaccaro cādor, & ſapor in anima vis nutricans, ſentiens, ratiocinans denique id certum eſt, Lutheranos è ſuis Biblijs verba illa 1. Ioan. 5. expungere.

1. Ioan. 5.

Tres ſunt, qui teſtimoniū dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt. Quo ſanè apertè declarant, ſe de Trinitate nihil niſi impiū ſentire. Caluinus verò adeò Trinitatis nomen exhorret, vt non ſecus, quā ſi fœtidum aliquod cadauer eſſet, omnino ſepultum eſſe efflagitet.

Caluinus.

Ita Inſtit. lib. 1. c. 13. §. 5. *Vtinam quidem* (inquit) *ſepulta eſſent nomina Trinitatis, perſonæ conſubſtantialis, constaret modo hac inter omnes fides Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum vnum eſſe Deum, nec tamen aut Filiū eſſe Patrem, aut Spiritum Filium, ſed proprietate quadam eſſe diſtinctos.* (Nota proprietatem Caluino, nihil aliud eſſe, preterquā attributum nomen, quod ſe mentibus conſpiciendum offert, vt ipſemet explicat ad cap. 1. Io. Idem Epiſt. ad Polonos pag. 946. *Vnus Deus* (inquit) *id eſt, Trinitas, creditur in Deum, id eſt, Trinitatem; vt cognoſcant te vnum Deum; id eſt, Trinitatem, hoc non modò tanquam inſipidum, ſed vt profanum quoque repudiamus.* Quē errorem

Pet. Carolus.

illi etiam attribuit Petrus Carolus Lauſanenſis Miniſter in refutatione blaſph. Farelliſtarum. *Caluinum* (inquit) *vox Trinitatis offendit, eò quòd Ciceroni fuit inſueta.*

PORRò hanc Trinitatem, nec adorandam, nec inuocandam pluribus verbis aſſerit

Lamb. Danæus.

Lambertus Danæus Caluinian. lib. adu. Genebrardum: atque adeò in antiquam illam precandi formulam à Sancta Eccleſia vſurpatam, *Sācta Trinitas, vnus Deus miſerere nobis,* exarſit, vt orationem ineptam, inſanam, inconcinnam, à Patribus malè inuentam, periculoſam appellet; cui poſtea & tota Caluinianorum turma conſenſit. Cuius rei teſtis eſt ipſa Caluinianorum lex, quæ à cūctis Dauidicis Pſalmis verſiculum illum. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto,* &c. apponi ſolitum obliterauit: tum verba illa. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo,* è ſuis Biblijs reiecerunt. Teſtis etiam ipſa experiētia, quæ docet Caluinianos nunquam in ſuis cœtibus preces ad Trinitatem effundere. Teſtis deniq; eſt ipſa

A conſuetudo, qua vniuerſi diuinum Trinitatis nomen à ſcholis arcent, derident, exſibilant, atque illi omne inuocationis, atque adorationis ius adimunt.

AT hîc nobis pauliſper immorandum eſt, ac ſingulæ huius Atheiſmi partes examinandæ, vt Atheiſticus Lutheranorum, ac Caluinianorū animus clariùs innoteſcat. Primùm Lutherus, & Caluinus Trinitatis nomen ea ratione ſublatum volunt, quòd apud Scripturas nullibi exaratum reperiatur. Hæc antiqua eſt Hæreticorum cantilena, omnia præter Scripturas expungere, atque illis ita omnia

B committere, vt nihil, præter id, quod in illis explicatum habetur, recipiendum velint: non quidem, quòd Scripturas honorent, ſed vt ſimulato Scripturarum honore in ſacras, tum Apoſtolorum, tum veteris Eccleſiæ traditiones graſſentur. At certè Trinitatis vocem in Scripturis non inueniri fruſtra obijciunt; neque enim omnia nomina, ac vocabula, quibus fides explicari ſolita eſt, à Scripturis ad amuſſim mutuari oportet: cùm plura huiuſmodi à Patribus ſanctè, ac piè excogitata inueniantur.

DICANT ipſi, cùm vnitatem Diuinam

C per Eſſentiæ vnitatem explicant, vbinam Eſſentiæ nomen in Scriptura legunt? Præterea cùm antiqui Patres ad declarandam Filij cōſubſtantialitatē cōtra impiam Arrij hæreſim nomen ὁμοούσιον excogitarunt, vbinam id Scripturæ commemorant, quæ tamen vox in Concilio Niceno omnium conſenſu recepta fuit; quicquid garriat Lutherus eam Hieronymo non placuiſſe: nuſquam enim Hieronymus vocem ὁμοούσιον reieciſſe legitur. Quot alia præter hæc his ſimilia vocabula Dei Eccleſia ad fidei veritatem, aduersùs erumpentes hæreſes declarandam, iuxta

D temporum neceſſitatem ſemper religioſè introduxit, quam accuſare nemo iuſtè poſſit? Quò fit, vt iuſtè etiam ad diuinam, tum ſimplicitatem, tum diſtinctionem aduersùs Sabellianos, Samoſatenios, Arrianos, ac demum Lutheranos, ac Caluiniſtas explicandam, Trinitatis nomen excogitauerit. Quod etiam Caluinus ipſe (quod maximè admirādum eſt) qui à Trinitatis nomine tantoperè abhorret, non improbat Inſtit. libr. 1. cap. 13. Caluinus.

§. 3. cùm ait. *Sed quid vetat, quominùs quæ captui noſtro perplexa in Scripturis impedita ſunt, ea verbis planioribus explicemus, quæ tamen religioſè,*

E *& fideliter ipſius Scripturæ veritati ſeruiunt, & parcè, modeſtèque, nec citra occaſionem vſurpentur. Cuius rei non deſunt ſatis multa exempla. Quid autem vbi Eccleſiam ſumma neceſſitate vrgeri, ad vſurpandas Trinitatis, & perſonarum voces, comprobatum fuerit; ſi quis verborum nouitatem, tum reprehendat, nónne meritò iudicetur, lucem veritatis indignè ferre? Vt qui tantùm hic reprehendat veritatem planam, ac dilucidam reddi.* Et §. 5. *Si*

ergo

Digitized by Google

ergo temerè non ſunt inuenta nomina, cauendum eſt, ne ea repudiando ſuperbæ temeritatis arguatur, qui nomen Trinitatis repudiat.

CÆTERVM quid de Diuinis perſonis ſentiat Caluinus, non leuiter prætereundum eſt, in quo ſanè maximam, atque Arheiſticam impietatem deregit. Sublatum enim vellet ab auguſtiſſima Triade nomen perſonæ, & ſolam proprietatem, ac proprietatis diſtinctionem relinqui. *Conſtaret* (inquit) *modò hac inter omnes, fides, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, vnum eſſe Deum, nec tamen, aut Filium eſſe Patrem, aut Spiritum Filium, ſed proprietate quadam eſſe diſtinctos.* Ex quo perſpicuum fit, Caluino, aliud perſonam, aliud proprietatem eſſe: Proprietatem in diuinis admittit, Perſonam tollit; Proprietatis diſtinctionem probat, Perſonæ non tolerat.

IAM quid Caluinus de perſonarum Trinitate ſentiat, cùm proprietatem, ſublata perſona, ſolam in diuinis collocat, facilè ex diſtinctione Perſonæ, & Proprietatis, quam Patres ac Theologi docent, agnoſci poteſt; Patres enim eam inter Perſonam, & Proprietatem perſonalem, differentiam ſtatuerunt, C vt Perſonam primò, ac per ſe ſubſtantiam ſignificare voluerint, non quidem eo modo, quo ſubſtantia à perſonis abſtracta intelligitur, quæ vna in diuinis duntaxat eſſe poteſt: ſed quatenus modum ſubſiſtendi inſinuat, qui iuxta varias, ac diſtinctas emanationum ſpecies in perſonis variari ſolet. Qua propter à Græcis Patribus ὑπόστασις, à Latinis ſubſiſtentia appellatur. Ita docet Auguſt. lib. 2. de Trinitate c. 6. tom. 3. Proprietas verò ipſam relationem indicat, qua vna perſona ab altera diſtinguitur, iuxta varios ſubſiſtendi modos, qui in ipſa natura diuina reperiuntur, ita vt perſona naturam diuinam primò, ac per ſe, D deinde ſecundariò relationem complectatur, Proprietas verò ſolam relationem deſignet, qua perſonæ ab inuicem diſtinguntur. Id inductione clarius fiet: Pater enim idcirco perſona dicitur, quia ſubſtantiam diuinam, quæ in Patre eſt, comprehendit: tametſi ſecundariò, reſpectum ad filium connotet. Paternitas verò ipſa eſt Patris proprietas, ac relatio, qua à filio diſtinguitur. Quapropter, qui relicta proprietate perſonam à diuinis expungeret, nudam diſtinctionem abſque vlla ſubſiſtentia in Trinitate collocaret.

Auguſtinus.

ATQVE hinc, quæ fuerit Caluini mens, E cùm ſola proprietate admiſſa perſonam à diuinis ſublatam expetit, facilè aſſequimur. Ea enim fuit, vt nihil in diuinis perſonale diſtinctum relinqueret: ſed nudum, ac ſolum relationis accidens, quale in creaturis reperiri ſolet, in diuina natura conſtitueret; qua Pater non natura, ſed relatione duntaxat ad filium referatur. Filius quoque non per gene- A rationem, ſubſtantiam à Patre accipiat, ſed nudam tantũ relatione abſque natura, atque ſubſtantia inſinuet. Veluti qui tres relationes per intellectum tantummodò ſibi fingeret, nullo fundamento conſiſtentes. Ita has diuinarum perſonarum proprietates, nudos, ac puros reſpectus eſſe vult, qui nullum quidem in re fundamentum habeant; ſed mentibus noſtris tantùm cõſpiciendos ſe offerãt, quod ne videamur ipſi calumnioſè impingere, id ipſemet perſpicuè tradit ad c. 1. Ioan. vbi ita ſcribit. *Perſonas vocarunt diſcretas in Deo proprietates, quæ ſe mentibus conſpiciendas offerunt.* B En aperta Caluini verba, quæ nulla tergiuerſatione excuſari poſſunt. Quamobrem hunc errorem, veluti à doctore Caluino exceptum, Georgius Blandrata, ac Franciſcus Dauidis in Polonia diſſeminarunt, vt teſtis eſt Georgius Maior in confutatione errorum Georgij Blandratę, quem etiam tuetur Vnolfgangus Muſculus, primo Anticoclæo, & tandem noſtris hiſce temporibus anno ſalutis 1590. Theodorus quidam Dorſchius eundem docuit libro Germanico, in quo Franciſci Dauidis dogmata defendit, vbi omnino impoſſibile eſſe aſtruit, quòd talis aliquis exiſtens, qui vnus & trinus ſit, poſſit, aut debeat eſſe Deus: atque ita perſonas à diuinis penitus expungit. At Catholicorũ Patrum & Theologorum ſchola ſemper id Hæreticum duxit, quæ in Diuinis non nudas proprietates, quæ mentibus tantùm conſpiciendas ſe offerant, ſed perſonas, ac ſubſiſtentias re ipſa inter ſe diſtinctas docuerunt.

Georgius Blandrata. Franciſcus Dauidis Georgius Blandrate Vuolfgangus Muſculus. Theod Dorſchius.

AT certè fruſtra de Trinitatis, ac perſonæ nomine diſceptatio initur, cùm res ipſa, quę maximè ſpectanda eſt, apertè in Scripturis habeatur. Quid enim clarius Scripturæ quàm Perſonarum in diuinis Trinitatem clamant? Matth. 28. *Euntes ergo docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Fily, & Spiritus ſancti.* Ioan. 14. *Rogabo* (inquit) *Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritus veritatis,* &c. *Paracletus autem Spiritus ſanctus, quem mittet, Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* & 15: *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* Præterea apud eundem 1. epiſt. c. 5. ita de Trinitate, ac perſonis legitur. *Quoniam tres ſunt, qui teſtimoniũ dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus: & hi tres vnum ſunt.* & Paulus Epheſ. c. 3. ita ſcribit. *Flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, vt det vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per Spiritum eius in interiori homine.* & 1. Petri. c. 1. *Electis ſecundùm præſcientiam Dei Patris, in ſanctificationẽ ſpiritus, in obedientiã, & aſperſionẽ ſanguinis Ieſu Chriſti.* Atq; alia permulta ex Scripturis teſtimonia numerari poſſunt, quæ non nudam

Matt. 28. Ioan. 14. Ioan. 15. 1. Ioan. 5. Epheſ. 3. 1. Pet. 1.

nudam proprietatem, aut relationem fundamento deſtiruram, intellectu tantùm conſpiciendam, tanquam aliquod rationis ens (vt Caluinus ſenrit) ſed Trinitatis rem, & perſonarum inter ſe diſtinctionem apertè declarant.

Cæterum quòd ad Trinitatis nomẽ attiuet; nonnulli ſentiunr Trinitaris nomen, non trium vnitatem, ſed trium perſonarum diſtinctionem rãtummodò indicare, quibuſcum minimè digladiari lubet: fatendum quidem eſt ex anriqua nominis erymologia, Trinitatis nomine ternarium tantùm numerum explicari: nam & Ariſt. qui Triuitatem B diuinam ignorabat, Trinitatis nomen pro ternario numero vſurpat. Ar non propterea eos accuſare licet, qui non aſpernanda ratione ducti, Trinitatis nomẽ ad trium vnitatem deducunt, cùm non minùs nobis licear antiqua vocabula, tametſi alio ſenſu coufícta, mutare; ac quoad commodè fieri poteſt, in aliam ſignificationem transferre, quàm antiquis licuerit illa effingere. Nomina enim ſunt ad placitum, quæ exigente, aut ratione, aut neceſſitate, nullo periculo murari poſſunt, dummodò vim, ad illud ſignificandum, C ad quod inſtituta ſunt, vel ex nouo etymo, vel ex hominum inſtitutione tetineãt. Quod maximè ad fidei myſteria integrè exprimẽda piè, ac religinsè præſtare licet. Quapropter etſi hoc Trinitatis vocabulum ab antiquis Philoſophis ad ternarium numerum tãtummodò explicandum inuentum fuerit; commodè tamen, ac piè ad vnitatem Eſſentiæ ſimul cum perſonarum Triade coniunctam, declarandam transferri potuit: ita vt nouo, ac ſacro etymo Trinitas à trium vnitate non incommodè ducta cenſeatur.

Ariſtot. lib. de cœlo.

Neqve in hoc à Patrum inſtitutione D diſſentimus. Athanaſius enim & Fulgentius, ac antiqui Patres nobiſcum ſentiunr. Nam cùm Athanaſius dicit in Symbolo. *Trinitatem in vnitate veneremur*: non vnitatem à Trinitate ſecernit, ſed potiùs, quòd Trinitas vnitatẽ includat, ac proinde hoc vno vocabulo, tam perſonarum diſtinctio, quàm Eſſentiæ vnitas nobis adoranda exhibeatur, oſtendit, quod etiam apertiùs declarat, cùm ait. *Et vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda ſit*; in quo coniunctiſſimam potiùs vnitatis, & diſtinctionis vnionem, eo vocabulo expreſſam, quàm diſtractionem vult ſignificari. Neque E vlla hinc ſequitur abſurditas, quaſi illud inconcinnè dicatur, trium vnitatem in vnitate eſſe venetandam; nam ad explicandam tantùm vocabuli vim, vnitas ab Athanaſio adfertur, neque enim aliter in Trinitate vnitatem contineri, explicare poterat, niſi vnitatem Trinitati copulaſſet.

Athanaſius.

Fvlgentivs verò, quem nonnulli pro ſe cirant, magis pro nobis eſt; nam cùm

Fulgentius

A ait. *Trinitas ad perſonas refertur, vnitas ad naturam*; quid in Trinitate contineatur, oſtendit; nempe perſonas, & naturam; numerum, & vnitatem; cùm verò trium perſonarum numerum vno vocabulo explicare non poſſet, Trinitaris nomine vſus eſt, nõ in ſenſu compoſito, vt hac diſtinctione vtar, ſed in ſenſu diuiſo, ac prout antiqua nominis etymologia poſtulabat.

At verò vnus ſufficere deberet Iſidorus diligentiſſimus ſacrorum nominum etymologiarum collector, qui lib. 7. etymol. cap. 4. apertè docet, in Trinitatis etymo vnitatem B includi. En illius verba. *Trinitas* (inquit) *appellatur, quòd fiat totum vnum ex quibuſdam tribus, quaſi Trinitas, vt memoria, intelligentia, & voluntas; in quibus mens habet in ſe quandam imaginem diuinæ Trinitatis; nam dum tria ſunt, vnum ſunt; quia & ſingula in ſe manent, & omnia in omnibus.*

Iſidorus.

Vervm præter Iſidorum, in hanc ſententiam concurrunt etiam ferè vniuerſi Patres. Iuſtinus in expoſitione orthodoxæ fidei. *Vnitas namque* (inquit) *in Trinitate intelligitur, & Trinitas in vnitate cognoſcitur.* En Trinitatis nomen, vtrumque, & vnitatem, & ternarium C perſonarum numerum complectens.

Iuſtinus.

Sed luculẽtiſſimè Epiphan. in Anchorato; *Tria ſancta* (inquit) *tria conſancta, tria informia, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in ſubſtantia extantia, tria coëxiſtentia in ſubſtantia; Trinitas hæc ſancta vocatur. Tria exiſtentia, vna concordia, vna Deitas.*

Epiphanius.

Apertissime etiam id aſſerit Greg. Nyſſenus Sermone de Trinitate contra Iudæos. *Atque* (ait) *in pluribus veteris Teſtamenti locis ſenſim, & tacitè indicante ſancta Trinitate, deprehendi, & animaduerti poteſt eius hypoſtaſis,* D *id eſt, repræſentatio perſonarum, & coëſſentialitas, vel conſubſtantialitas, hoc eſt, vnitas, & identitas, eſſentia, & natura.*

Nyſſenus.

Hoc ipſum docet Theodoretus in Gen. quæſt. 20. *In ſancta* (inquit) *Trinitate tres intelligimus hypoſtaſes, eáſque ſine confuſione vnitas.*

Theodoret.

Phylastrivs quoq; in hæreſi triformem Deum facientium cap. 47. huic etymologiæ fauet. Nam poſtquam trium perſonarum vnam aſſeruit eſſe veritatem, maieſtatem, & ſubſtantiæ æqualitatem, & diuinitatem ſempiternam. *Immenſibilis igitur* (inquit) *eſt hæc Trinitas, inæſtibilis, & inenarrabilis, quæ* E *fide ſolùm cognoſcitur.*

Phylaſtrius

His accedat Auguſt. de Trinitate libr. 1. cap. 4. *Omnes* (inquit) *quos legere potui, qui ante me ſcripſerunt de Trinitate, quæ eſt* Deus, *diuinorum librorum veterum, & nouorum Catholici tractatores, hoc intenderunt ſecundùm Scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vnius eiuſdémque ſubſtantiæ inſeparabili æqualitate diuinam inſinuant vnitatem.*

Auguſtinus.

Sed poſt Auguſt. id etiam docet Petrus

Chryſo

Digitized by Google

Pet. Chryſologus. Chryſologus ſerm.60. *Credo* (inquit) *in Deum Patrem omnipotentem. Hac vox totum Trinitatis fatetur, & aperit Sacramentum, Deum dicit non Deos, quia vnum Deum in Trinitate credit Chriſtiana fides, ſcit Patrem, ſcit Filium, ſcit Spiritum ſanctum; Deos neſcit, Diuinitas in perſonis trina eſt, ſed vna eſt in Trinitate diuinitas, perſonis Trinitas diſtincta eſt, non eſt diuiſa ſubſtantiis.*

Fulgentius. His ſubſcribit Fulgentius ad Donatum cap.2. *Cùm Trinitatem audis, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum tres perſonas vnius ſummæ illius diuinitatis agnoſce.* Et ad Traſimundum lib.2.c.1. *Quæ ergo humanæ diſciplina perita, quæ viuacitas animi, quæ cordis ſagacitas illius Eſſentiæ id eſt, Trinitatis, quæ vnus ſolus, & verus eſt Deus, contingeret arcanum?*

Ab hoc etymo non diſſentit Beda de ſubſtantiis, vbi Trinitatis myſterium accenſæ candelæ comparat, in qua trium rerum vnitas deprehenditur. *In accenſa quoque candela* (inquit) *inueniri poteſt* (vt reor) *idem ſanctæ Trinitatis myſterium; nam cùm ardens elementis conſtet tribus id eſt, ſtuppa, cera, igne, perſonarum trium figuram tenet, ſed vnam ſubſtantiam.*

Conc. Tolet. 11. Demvm id ſatis apertè explicat Conc. Tolet.11. in confeſſione fidei: nam poſtquam Trinitatis myſterium in perſonarum pluralitate, & ſubſtantiæ vnitate credendum ſtatuit, ait: *Hæc eſt ſancta Trinitatis relata narratio, quæ non triplex, ſed Trinitas, & dici, & credi debet: non rectè dici poteſt, vt in vno Deo ſit Trinitas, ſed vnus Deus Trinitas.* Hinc duas pro hoc etymo rationes depromimus.

Prima, fruſtra Concilium Trinitatem non triplicem, aut triplicitatem dicendam eſſe ſtatueret, ſi illa tantùm ternarium numerum includeret, cùm idem omnino ſit triplex, & trinus; triplicitas, & Trinitas, ſi ternarium tantùm numerum ſpectamus; ſed cùm Concilium Trinitatem, nõ triplicem, aut triplicitatem, appellandam eſſe conſtituat; planè certum eſt, aliquid amplius, quàm ternarium numerum in ea contineri, nempe vnitatem, quam triplicis vocabulũ non includit.

Secvnda ratio, ſi Trinitatis vocabulum nihil ampliùs, quàm perſonarum pluralitatem contineret, ſicut optimè, ac Catholicè dici poteſt, in vno Deo tres eſſe perſonas, ita & Trinitatẽ eſſe in vno Deo: ſed cùm Conc. affirmat id rectè dici non poſſe, planè conſtat id non alia ratione à Concilio improbari, niſi quia Trinitas præter perſonarum diſtinctionem, etiam eſſentiæ vnitatem includit; quò fit, vt impropriè, ac inconſolito omnino loquendi genere dicatur, trium perſonarum vnam eſſentiam in vno Deo exiſtere, cùm potius dicendum ſit, trium perſonarum vnam eſſentiam eſſe Deum.

Tertia ratio ex allatis Patrum teſtimoniis conflatur; vniuerſi namque Patres, qui de Trinitatis myſterio ſcripſeruut, nunA quam perſonarum pluralitatem ab eſſentiæ vnitate diſiunxerunt; ſed in Trinitate, & diſtinctionem, & vnitatem docuerunt: ergo Trinitas non tantùm perſooarum diſtinctionem nominat, ſed etiam vnitatem.

Qvarta: omnes ferè Patres Trinitatis myſterium ineffabile, ſupra ſenſum, ac ſola fide perceptibile eſſe clamãt; at ſi ſola perſonarum pluralitas ſine eſſentiæ vnitate, in eo exprimeretur, nulla non modò ineffabilitas, ſed nec myſterium quidem in eo cenſendum eſſet includi, quod fide ſola percipi poſſet; cùm Trinitatis Sacramentum; B ideirco obſcuriſſimum, ac nulli ingenio perſpicibile eſſe exiſtimetur, quod perſonarum numerum, & eſſentiæ vnitatem contineat.

Qvinta habetur ex communi conſenſu Eccleſiæ: vniuerſi namque fideles, cùm de Trinitatis myſterio agitur, perſonarum diſtinctionem cum eſſentiæ vnitate coniunctam intelligunt.

Sexta: Eccleſia cùm feſtum Trinitatis celebrat, non tãtùm perſonarum triadem, ſed etiam eſſentiæ vnitatem colit, quod ex Antiphonis, & reſponſoriis horarum, ac Miſ-C ſarum ſolemniis apertè colligitur; quod ſanè maximum teſtimonium eſt, Trinitatem non ſolam perſonarum pluralitatem includere.

Septima: quoties de vno Deo indefinitè in Scripturis fit mentio, vniuerſi Catholici ſcriptores tanquam de Trinitate dictum exponunt: neque eoim aliter exponi poteſt; cùm nefas ſit Deum confusè abſque Trinitate intelligere: atque hoc pacto, cùm dicitur Matth.4. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Item, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Demum quoties Deum vnum nominamus, toties Trinitatem intelligimus; D at Trinitas vnus Deus exponi non poteſt, niſi in Trinitate vnitas accipiatur. Hæc autem obiter dicta ſint, nõ tam ad tuendam in Trinitate nominis etymologiamà Patribus religioſè introductam, quàm ad ipſum Trinitatis myſterium illuſtrandum, ac illius maieſtatem ſeruandam. Matth.4.

Vervm vt ad Caluinum reuertar; ex iis facilè cognoſci poteſt, quàm iniquè Caluinus in Trinitatis nomen efferbuerit, quod à Patribus ſemper religioſè vſurpatum eſſe omnis antiquitas teſtatur.

Iam verò cùm de illius adoratione, ac E inuocatione agitur: profectò non tam admiranda, quàm miſeranda res eſt, quàm improbè in Deum ſeſe efferat Caluiniana Religio, cùm Trinitatem, nec adorandam, nec inuocandam eſſe contendit. At ſi Trinitatem adorandã Caluiniani nõ cenſent, quæ totam diuinarũ perſonarũ Deitatẽ cõplectitur, profectò nihil illis reliquũ eſſe poteſt, quod adorẽt: neq; enim in Trinitate aliud præterquàm

DDd Deum,

Auguſtinus. Deum,eſſe ſuſpicari debent. Trinitas (ait Auguſt.) Deus eſt. In ea ſiquidem tota Dei maieſtas,ac Diuinitas aſſeruatur, nimirum perſonarum pluralitas, ac eſſentiæ ſimplicitas: quò fit, vt ſi Deum ipſum adorandum eſſe non renuunt: Trinitatem etiam, quæ ipſe Deus eſt, adorationis cultu proſequendam inficias ire nõ debeāt. Quapropter in Synodo quinta Conſtantinopolitana collatione 8.cap.1.ſub pœna Anathematis, id expreſsè ſtatutum habetur, vt Trinitas ab omnibus adoranda ſit. At hic hæreſum aſtus eſſe deprehenditur, vt cùm Deo ſuam Diuinitatem palàm eripere non audeant, adorationem **B** clàm ſuffurari conentur.

Synod 5. Conſt.

AT dicant, qualem diuinæ Trinitati honorem deferendum eſſe velint, cùm illam non modò adorationis cultu ſpoliant, qui ei legitimè, ac ſoli competit, verùm etiam ab omni inuocationis honore tanquam indignam repellunt? Vndenam ex Scripturis hoc didicerunt? Inuocari ſe Deus præcipit, cùm per os Dauidis Pſalm. 49. ait. *Inuoca me in die tribulationis.* At quiſnam Deus iſte eſt, qui inuocationem præſcribit? Num ſolus Pater; aut Filius; aut Spiritus ſanctus; cùm nulla **C** perſonarum fiat mentio? Planè perſpicuum eſt, quoties abſolutè fit de Deo mentio in Scriptura, totam Trinitatem intelligi; nam ſi vel ad Patrem, vel ad Filium, vel ad Spiritum ſanctum præcisè Deum reſtringere volunt, cùm Matth. 19. dicitur: *Nemo bonus; niſi ſolus Deus*, vel ſolum Patrem ſine Filio, vel Filium ſolum ſine Patre, vel Spiritum ſanctum ſolum, excluſis Patre, & Filio, bonum affirmare coguntur: eodem modo, & Pauli teſtimonio vrgentur, cùm ait. *Soli Deo honor & gloria*; nam & Filium, & Spiritum ſanctum honore priuari neceſſe eſt, ſi de Patre ſolo intelligant; aut Patrem, & Spiritum ſanctum ſi de ſolo **D** Filio hoc dictum accipiāt. Reſtat igitur, cùm Deus indefinitè in Scriptura pronuntiatur totam Trinitatem ſimul intelligendam eſſe. Cùm ergo Deus inuocari ſe ab hominibus imperet; cur in eo Trinitatem inuocandam eſſe negant?

Pſal. 49. *Matt. 19.* *1. Tim. 1.*

OMITTO cætera Scripturæ loca, quæ ſicut adorandum, ſic inuocandum Deum præſcribunt, quibus ipſa Trinitatis adoratio, atque inuocatio continetur: venio ad Paulum, qui apertè Trinitatem adorat, ac inuocat, cùm ait Epheſ. 3. *Flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cælis, & in terra nominatur, vt det* **E** *vobis ſecundùm diuitias gloriæ ſuæ, virtute corroborari per Spiritum eius in interiori homine.* Vides Trinitatem, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum à Paulo adorari: eandem inuocat 2. Corinth. capit. vltimo cùm ait. *Gratia Domini Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vo-* **A** *bis.* Quàm verò antiqui Patres religioſè de Trinitatis, tum adoratione, tum inuocatione ſenſerint, lubet ex nonnullis eorum teſtimoniis declarare.

Epheſ. 3. *2. Cor. vlt.*

CHRYSOSTOMVS ſerm. de ſancta, & conſubſtantiali, viuificáque, & inſeparabili Trinitate, ita de Trinitatis adoratione ſcribit. *Maledictus omnis qui adorat creaturam, & facturam; nos autem non adoramus creaturam, sed Trinitatem increatam, mutationis expertem, & conſubſtantialem.* *Chryſoſtom.*

ATHANASIVS in dictum, omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. *Trinitas* (inquit) **B** *vndecunque laudabilis, & venerabilis, & adoranda: vna eſt, & indiuiſibilis, & quæ figura exprimi nequeat.* *Athanaſius.*

GAVDENTIVS tractatu de promiſſione Paracleti. *Non ait* (inquit) *ſi aſcendero in cælum, Spiritus tuus illic eſt, vel facies tua, & ſpiritus tuus illic ſunt, ſed tu* (inquit) *illic es, cum Filio vtique, & Spiritu ſancto, quoniam Trinitatis adorandæ vna eadémque diuinitas ſemper vbique adeſt.* *Gaudentius.*

HORMISDA epiſt. 26. ad Iuſtinum. *Adoremus Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum, in-* **C** *diſtinctam indiſtinctè, incomprehenſibilem, & inenarrabilem ſubſtantiam Trinitatis.* *Hormiſda.*

PRÆTEREA Dionyſius Areop. lib. de myſtica Theologia Trinitatem inuocat illis verbis. *Trinitas ſuper eſſentialis dirige nos.* *Dion. Areop.*

GREGORIVS etiam Nazianz. orat. 2. de pace. *Trinitas ſancta* (ait) *& longanimis (es enim longanimis quæ tandiu ſcindentes te toleras) ſuſcipe etiam iſtos*, &c. *Nazianz.*

AVGVSTINVS quoque Soliloquiorum cap. 31. *Inuocat te Trinitas, beata vox, clarus, & ſyncerus amor fidei meæ*, &c. *Te inuoco beata, & benedicta, & glorioſa vna Trinitas Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus.* His accedant Hieronym. ad **D** Damaſ. Ambroſ. lib. 1. de fide. Baſil. & Chryſoſtomus in lithurgiis. *Auguſtinus.* *Hieronym. Ambroſius. Baſilius. Chryſoſtom.*

QVIBVS & vnicam rationem addere lubet ex ipſo Dei verbo petitam: Chriſtus enim cùm formam Baptiſmi Apoſtolis præſcripſit, ait: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quibus verbis vtrumque, & adorationem, & inuocationem Trinitatis præcepit: inuocationem quidem palàm imperauit, cùm Trinitatis nomen in Baptiſmo inuocari præcepit. Adorationem verò ſub inuocatione comprehendi voluit: cùm Dei in- **E** uocatio ſine adoratione eſſe non poſſit; priùs enim Deum adorandum quàm inuocandum agnoſcimus: ita fit, vt ſine inuocatione Dei adoratio quidem eſſe poſſit, inuocatio verò ab adoratione diuelli nullo modo queat. Quapropter cùm Trinitatem in Baptiſmi collatione inuocent, ſanè nulla ratio eſt, cur aliàs inuocandam prohibeant. Qua igitur erga Deum Religione

Matth. 28.

cos

eos duci arbitrandum eſt, qui nō modò preces ad Trinitatem non fundunt, verùm etiam fundentes, ac fundendas damnant, & antiquam illam, ac ſanctam Diuinæ Trinitatis inuocationem, tot ſeculis piè, ac fideliter ab Eccleſia vſu receptam. *Sancta Trinitas, vnus Deus miſerere nobis*, ſibilo expellunt?

SVPEREST vnum Aduerſariorum Sophiſma diluere, quo arguunt Trinitatem non eſſe Deum, ac proinde, nec adorandam, nec inuocandam. Sophiſma verò eſt. Vnus verus Deus duntaxat eſt adorandus, & inuocādus. Sed Trinitas non eſt vnus verus Deus, ergo non eſt adoranda, nec inuocanda. Minorem probant. Chriſtus eſt Filius vnicus veri Dei: ergo qui non habet Chriſtum Filium, non eſt vnus verus Deus, ſed Trinitas non habet Chriſtum Filium. Ergo Trinitas non eſt vnus verus Deus.

RESPONDEO primò, negando minorē, & ad probationē illius negando primā cōſequentiam, nimirum: ergo qui non habet Chriſtum Filium, non eſt vnus verus Deus, nam & Spiritus ſanctus eſt vnus verus Deus, & tamen non habet Chriſtum Filium, cùm non ſit Pater: quare, & ſecundā conſequentia euaneſcit, qua dicitur: ergo Trinitas nō eſt vnus verus Deus, cùm non habeat Chriſtum Filium. Nam Trinitas cùm nō tantùm Patrem, ſed & Filium, & Spiritum ſanctum includat, in quibus eſt tota Deitas, nulli dubium eſt, quin ea ſit verus Deus. Amabo, quis non videat, quàm miſerè decipiantur aduerſarij ex penuria Logicæ, vel ex malitia? Cōſtat enim hanc apertam eſſe fallaciam: arguitur enim à diſtincto ad indiſtinctum. Chriſtus enim eſt perſona diſtincta. Dei autem vox indiſtinctum quid ſonat. Cùm igitur aſſerunt Chriſtum eſſe Filium veri Dei, ibi Deus ſupponit indiſtinctè; nam ſi ſupponeret diſtinctè pro perſona Patris, nihil concluderet argumentum: hunc enim tantùm ſenſum redderet: qui non habet Chriſtum Filium non eſt vnus verus Pater. Atque inde non ſequeretur, Trinitatem nō eſſe vnum verum Deum, ſed tantùm non eſſe vnum verum Patrem, quod verum eſt, cùm Trinitas non ſit vnus tantùm Pater, ſed Filium etiam, & Spiritum ſanctum complectatur.

De Atheiſmis aduerſariorum aduerſus perſonam Filij.

Filium eſſe Deum à ſe, non à Patre.

ATHEISMVS IX.

HORRENDA hæc, ac fœda Religionis, tum Lutheranæ, tum Caluinianæ monſtra nihil in Deo intactum ſinunt, quod fœtida hæreſum ſanie labefactare non curent. Nam poſtquam in ſacroſanctam Trinitatis maieſtatem virus effuderunt; hinc ad diuinas perſonas labefactandas rabiem omnem conuertunt.

AC vt primam Patris perſonam omittam, in quam minùs ſæuire auſi ſunt, quòd in ea, totius Deitatis fontem agnoſcerent, ne ea expulſa omnem diuinitatem euertere, ac nimis apertè in Atheiſmum prolabi viderentur, in Filium tanquam noui Arriani, tametſi nouo, ac diuerſo nocendi genere, ora laxarunt. Nam cùm Arriana impietas Chriſtum æternum Dei Filium fateri nollet, hi vt ab Arriana hęreſi toto orbe damnata longiùs abeſſe ſe oſtendant; Filium natura, atque eſſentiā etiam à Patre diſtingui volunt, quo diuinam illius generationem, ac conſubſtantialitatem tollunt, ac proinde Dei Filium eſſe (tametſi callidè, & occultè) negant: nam Caluinus ita Chriſtum Deum eſſe fatetur, vt Deitatis reſpectu non à Patre, ſed à ſeipſo eſſentiam ipſum habere doceat.

ITA docet Inſtitut. libro 1. cap. 13. §. 19. *Ergo cùm de Filio* (inquit) *ſine Patris reſpectu ſimpliciter loquimur, bene & propriè ipſum à ſe eſſe aſſerimus.* Et §. 23. *Cùm ponatur nomen Iehoua, vbi Filij ſit mentio, ſequitur Deitatis reſpectu à ſeipſo eſſe*: & paucis interiectis. *Quomodo Creator, qui omnibus dat eſſe, non erit ex ſeipſo, ſed eſſentiam aliunde mutuabitur? Nam quiſquis eſſentiatum à Patre Filium eſſe dicit, à ſe ipſo negat eſſe.* Et lib. Gallico de actis Serueti impreſſo ann. 1554. in 4. fol. 219. *Filius* (inquit) *eſt cōformis Patri, habens ſubſtantiam diſtinctam ab eo*, & ad cap. primum, Ioan. *Chriſtus* (inquit) *lux eſt ex ſeipſo, & per ſe refulgens.* Quo apertè orthodoxam illam dicendi formam oppugnat, qua Concilium Nicenum vtitur, cùm ait Filium eſſe lumen de lumine: quem errorem ſequitur etiam Beza lib. de vnitate Eſſentiæ. Atque hic propriùs eſt, ac primus Caluinianæ Religionis Atheiſmus, quandoquidem aduersùs ipſum Deum militat, ac pugnat.

SECVNDO verò Atheiſmo ita Filium Deum fatentur Caluiniani, vt eum tantummodò Dei Vicarium conſtituant. Id expreſsè docet Caluinus in harmonia Euangelica ad c. vigeſimumſecundum Matt. verſ. 44. ad illa verba. Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis. *Seſſio* (inquit) *ad dexteram metaphoricè accipitur pro ſecundo, vel proximo gradu, quem Dei Vicarius occupat.* Et ad cap. vigeſimumſextum Matth. verſ. 64. *Dicitur Chriſtus ſedere à dexteram Patris, quia ſummus Rex conſtitutus, qui in eius nomine mundum gubernet, quia ab eo honoris, & imperij ſedem obtinet. Sedet ergo Chriſtus ad Patris dexterā, quia eius eſt Vicarius.* Et ad c. decimumſextum,

Marci verſ. 19. *Conſedit in dextris Dei. Perinde* A *eſt*(inquit)*ac ſi vocetur* Dei *Vicarius, qui eius perſonam ſuſtinet* & Inſtitut. lib. 2. c. 14 §. 3. *Quorſum enim data eſt ei poteſtas, & imperium, niſi vt per eius manum Pater nos gubernet, quo etiam ſenſu ad Patris dextram ſedet:* &c. In hoc Atheiſmo cum Caluino conſentit Lutherus in illa verba Gen. Dixit Deus fiat lux, &c. vbi Filium inſtrumentum tantùm Patris appellat. *Hic primùm*(inquit) *ponit Moyſes medium, & inſtrumentum, quo Deus Pater eſt vſus in operando, nempe verbum.* Quę ſanè ipſiſſima Arrij verba ſunt, quibus olim vſus eſt ad euertendam Filij Dęi diuinitatem. B Idem ex illo Eſaiæ loco cap. 9. vbi de Chriſto vates loquitur. Vocabitur nomen eius admirabilis, Conſiliarius, Deus, fortis, abraſa voce, Deus, quæ eſt Hebræi textus, tum Græci, tum Paraphraſis Chaldaicæ, illius loco ſuppoſuit vocem Germanicam *Kraffe*, id eſt, virtus, quaſi Filius non Deus, ſed virtus tãtũ Patris appellãdus eſſet.

Tertio denique Atheiſmo Filium quidem Deum eſſe fatentur, ita tamẽ, vt Patre etiam ſecundùm diuinitatem minorem eſſe affirment, quod tradit Caluinus lib. *Caluinus.* aduerſ. Valentinum Gentilem refutatione decima. C Rurſus epiſt. ad Polonos, & Inſtit lib. 2. c. 14. §. 3. Filium poſt extremum iudicij diem, Patri etiam ſecundùm Deitatem ſubiectum fore autumat, his verbis. *Tum*(inquit)*& nomẽ ipſum, & coronam gloriæ, & quicquid à Patre accepit, Patri ſubiiciet.* Et eodem cap. ac §. cùm mediatoris perſonam ex humana, & diuina natura conſtare fateatur, ſecundùm vtranque Patre minorem pronuntiat, dum ab eo ſecundùm vtranque naturam poteſtatem accepiſſe ait remittendi peccata, ſuſcitandi quos velit, iuſtitiam, ſanctitatem, ſalutem largiendi: en illius verba. *Siquidem nec Deitatis ſingulare, nec humanitatis fuit, ſed vtriuſque ſimul,* D *quod illic legitur poteſtatem accepiſſe à Patre remittendi peccata, ſuſcitandi quos velit, iuſtitiam, ſanctitatem, ſalutem largiendi, præfectum eſſe iudicem viuis, & mortuis.* Quem errorem conſtantiſſimè tuetur Beza, *Beza.* dum illum etiam ſecundùm Deitatem pro nobis intercedere affirmat lib. quęſtion. & reſponſ. pagin. 31 & opuſculo Lat. pagin. 675. his verbis. *Itaque hoc poſito, quod veriſsimum eſt, Chriſtum etiam ſecundùm Deitatem humanæ naturæ coniunctam, pro nobis apud Patrem intercedere, non tamen inde ſequitur, quòd apud ſeipſum intercedat.* Qua aſſertione illum proculdubio Patre minorem conſtituit E Hic verò Bezæ error, à Caluini fermẽto profectus agnoſcitur, qui duabus epiſtolis ad Polonos vult vtramque naturam in Mediatoris perſona coniunctam, Patri eſſe ſubiectam. Plurima alia in filium Caluinianorum conuiria hîc recenſenda forent, quæ breuitatis ſtudio prætereo. His egregiè ſubſcribunt Lutheriſtæ, ne ſe impietate à Caluiniſtis ſuperari ſinant. Nã Philippus Melanchton *Melancht.* Lutheri Achates Chriſtum ſecundùm diuinam etiam naturam docet eſſe Sacerdotẽ, Mediatorem, Pontificẽ, Patri obedire, & miniſtrare, ſubditum eſſe, ei ſupplicare, eum orare, apud eum intercedere, non perfectam, ſed aliquid tantùm Diuinitatis habere; hęc ille partim in locis Communibus anni 1558. partim in epiſt. ad Elect. Brandeburg.

Hæc ſunt ſacræ Religionis, tum Caluinianæ, tum Lutheranæ encomia (ſi ſuperis placet) quibus ſanctiſſimam Filij Dei perſonam proſequuntur. At videndum eſt, quibuſnam teſtimoniis ſeipſos communiant. Caluinus imprimis, vt Filium à ſe aſtruat, nomẽ (*Iehouah*) aſſumit, quo Filium in Scripturis appellari autumat: quod quidem Eſſentiam ſonat. Pręterea teſtimonium Ierem. 10 producit. *Ierem. 10.* *Ego, ego ſum, & præter me nõ eſt Deus*, quod de Filio dictum intelligit. Rurſus Aug. Pſal. *Auguſtinus.* 68. ita docentem citat, *Chriſtus ad ſe Deus dicitur, ad Patrem Filius dicitur*, Rurſúſque tractatu in Io. 39. *Pater à ſe Deus dicitur; ad Filium dicitur Pater. Quod dicitur ad Filium Pater, non eſt Filius, quod dicitur Filius ad Patrem, non eſt Pater: quod dicitur ad ſe Pater, & Filius ad ſe, eſt idem Deus.*

Secvndo, vt Chriſtum tantùm Dei Vicarium eſſe probet, omnia illa teſtimonia accumulat, quæ Filium aliquid à Patre accepiſſe inſinuant, veluti Dauidis Pſal. 2. *Pſalm. 2.* *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo*, &c. Mat. 28. *Matt. 28.* *Data eſt mihi omnis poteſtas*, &c. Pauli ad Philipp. 2. *Philip. 2.* *Dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*, &c. Eiuſdem ad Hebræos 8. *Hebra. 8.* *Talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis, Sanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Deus, & non homo.* Quæ omnia ad vtramque naturam in Chriſto referenda eſſe contendit. Tertiò, vt Patre etiam minorem confirmet, illo Pauli teſtimonio vtitur 1. Corinth. 15. *1. Cor. 15.* *Cùm ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubiectus erit ei.* Tãdem vterque tam Caluinus, quàm Beza, vt illum etiam ſecundùm diuinam naturam mediatorem ſe gerere, ac pro nobis orare perſuadeant. Pauli locũ ad Rom. 8 adducunt. *Rom. 8.* *Qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Quæ teſtimonia etiam Melanchtoni, ac cæteris Lutheriſtis ſunt communia. Ea verò quàm illegitimè ab iis prolata ſint, paulò infrà declarabimus.

Iam verò, vt ad primum Atheiſmum reuertar, quo Caluinus Filium à ſe, non à Patre eſſe cõtendit; hîc nobis in veſtibulo occurrit illuſtriſſimus Bellarm. qui contro. tom. 1 lib. 2. de Chriſto c. 19. Caluinũ ab errore videtur excuſare, quaſi nunquã docuerit Filium eſſe à ſe ipſo: ſed tantùm illũ quo ad modum loquẽdi erraſſe exiſtimat, ac propterea illũ nõ nullis ex ipſius, & aliorũ doctrina teſtimoniis depromptis, ab hoc errore defendere nititur.

Atta

Attamen pro animi ſui manſuetudine Bellarminus nimis benignè cum Caluino ſe gerit. Nam vt ab ipſo damnato dicendi modo exordiar, quo Caluinus vtitur. Trita eſt apud Iuriſtas regula, ſemel malus, ſemper malus eſſe præſumitur, præſertim in eodem genere mali. Quis ignorat Caluinum non ſemel, aut in minimis fidei rebus, ſed toties, ac in maximis deliquiſſe? quò fit, vt meritò, & in hac malus præſumi debeat. Hoc ſanè fuit ſemper Patrum de hæreticis iudicium, vt eorum non tantùm aperta venena fugiẽda ſint, verùm & propoſita mella ſuſpecta eſſe debeant. Nam dum pia verborum mella exhibent, erroris venena, tametſi occulta propinant, & vt Hieron. verbis vtar in Pſalm. 5. tom. 8. *Pietatem loquuntur, & occultant Antichriſtum, lucem proferunt, vt celent tenebras, & per lucem ducant ad tenebras.* Quod cùm ita ſit, ſanè multò magis cùm verborum nouitatem proferunt, ac damnatum loquendi genus vſurpant, venenum ſuſpicari licet.

Hieronym.

A

FATEOR quidem Caluinum ſæpius dicere, vnam naturam eſſe in tribus perſonis. Aſſentior, & Filium à Patre genitum non obſcurè pronunciare. At apertè Filium à Patre eſſentiam, aut ſubſtantiam accepiſſe, nuſquam apud Caluinum me legiſſe memini: nam quòd citat Bellarminus Caluinum lib. 1. Inſtit. cap. 13. §. 23. dixiſſe. *Si in eſſentia eſt diſcretio, reſpondeant, an cum Filio eam communicauerit?* Primò apud Caluinum non legitur, (eam) ſed tantùm. *An cum Filio communicauerit.* At multùm hæc duo inter ſe diſtant, Patrem Filio eſſentiam communicare, & Patrem cum Filio in eſſentia communicare. Pater ſiquidem Filio eſſentiam communicat, cùm illum ita ex ſua natura gignit, vt ipſammet ſubſtãtiam ſuam illi tribuat: cùm Filio verò in eſſentia communicat, cùm eandem eſſentiam, tam Pater, quàm Filius communem habent; ſecundum tantùm aſſerit Caluinus hoc loco. Nam eſſentia quidem poteſt Patri, & Filio eſſe communis, nec tamen à Patre Filio communicari: quò fit, vt ex hoc loco colligi non poſſit, eſſentiam à Patre communicatã eſſe Filio, ſed Patrem cum Filio tantùm communicare in eadem eſſentia: quod apertiùs paulò pòſt concludit, cùm ait. *Reſtat, vt tota, & in ſolidum Patris, & Filij ſit communis.* Et cùm Bellarminus arguit non eſſe intelligibile, quomodo Filius ſit à Patre, & habeat eandem naturam cum Patre, & nõ habeat illam à Patre, cùm Filius ſola relatio dici non poſſit, ſed aliquid ſubſiſtens in natura diuina: optimè id quidem ſecundùm fidẽ, & Catholicos, ſed nõ ſecundùm Caluinũ, qui aliquando perſonas diſcretas tãtùm in Deo proprietates eſſe dixit, quæ ſe mentibus noſtris conſpiciendas offerunt: quò fit, vt in perſonis relationem tantùm, non eſſentiam agnoſcat.

B

C

D

E

QVOD etiam confirmat Beza in libello Gallico, quem inſcripſit. Quęſtiones, & Chriſtianæ reſponſiones. *Nos (inquit) non conſideramus iſtam Deitatem in perſonis, niſi relatiuè.* Sed quid clariùs dicere potuit Caluinus, ad explicandum, quid de re tanta ſentiret, quàm quod Inſtitut. lib. 1. c. 13. §. 23. apertè pronuntiat? *Nam quiſquis (inquit) eſſentiatum à Patre Filium eſſe dicit, à ſeipſo negat eſſe,* cùm ergo Caluinus aſtruere velit, Filium à ſe ipſo eſſe, planè conſequens eſt, vt à Patre eſſentiatum eſſe neget: quæ Caluini concluſio, non video cur Catholica dicenda ſit, cùm idem ſit eſſe à Patre eſſentiatum, & eſſentiam à Patre accipere. Prętereà quomodo apertiùs ſententiam ſuam explicare poteſt, quàm cùm verba Cõcilij Niceni repellit, Deum de Deo, lumẽ de lumine, & Athanaſij orthodoxam fidem reijcit, qui de Filio ait. *Deus eſt ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus*; vt teſtatur Petrus Car. in colloq Lauſanenſi.

Beza.

Conc. Nic.

Athanaſius.

Pet. Carol.

DEMVM ipſi hæretici hunc Caluini errorem eſſe agnoſcunt, & carpunt; nam idem Petrus Carolus illius quondã Symmyſtes, ac collega in Lauſanenſi Synodo aduerſùs illum hac de re diſceptans, eundem cum aſſeclis huius hæreſis inſimulat, in refutat. Farelliſt. blaſphem. quòd Filij perſonam à ſe ipſa eſſe aſſererent.

FRANCISCVS Stankarus lib. de Trinitate aduerſ. Henricum Bullingerum, Petrum Martyrem, Io. Caluinum, & reliquos Tigurinæ, ac Geneuenſis Eccleſiæ perturbatores. *Omnino* (inquit) *nunc mihi negotium, eſt cum Tigurinis, Arrianis, & Eutychianis, ſicut olim erat Auguſt. cum Manichæis hæreticis; nam eodẽ modo, licèt ſtylo diuerſo, vt illi tunc, ita iſti nunc diuinam naturam in ſeruilem conditionem congerunt, & è throno maieſtatis ſuæ deiiciunt.* Et lib. 2. cõr. Caluin. n. 4. *Quis diabolus ô Calune te ſeduxit, contra Filium Dei cùm Arrio obloqui.* &c. *Caue Chriſtiane lector, & maxime vos Miniſtri omnes à libris Caluini cauete, & præſertim in articulo de Trinitate, Incarnatione, Mediatore, de Sacramẽto Baptiſmatis, & Prædeſtinatione: continet enim doctrinam impiam, & blaſphemias Arrianas, vt in Caluinum ſpiritus Serueti combuſti ſecundùm Platonicos remigraſſe videatur.*

Franc. Stankarus.

CONRADVS Schluſſelburgius libr. 2. Theologiæ Caluiniſticæ art. 13. hũc quoque errorem Caluino tribuit. *Quænam quæſo per Deum immortalem poteſt* (inquit) *iniri concordia cum Caluiniſtis, qui ipſum Filium Dei mendacij arguunt, qui Deum ſua omnipotentia ſpoliant, qui ſunt abiurati hoſtes, & profligatiſſimi falſatores teſtamenti Filij Dei.*

Conrad. Schluſſelburgius.

TILMANNVS Heshuſius in defenſ. cont. Caluin. *Deo (ait) & Eccleſiæ teſtatum facio, me non colluſiſſe cum blaſphema, & ſacrilega Caluiniſtarum ſecta: ſed in acie ſtetiſſe contra eam, & pro teſtamento Filij Dei ſtrenuam nauaſſe operam.*

Tilmã. Heshuſ.

Digitized by Google

A IOANNES Ietzletus Scaphuſianus de diuturnitate belli Euchariſtici, de Lutheranis agens. *Nulla* (inquit) *habetur concio, in qua non exagitentur Caluiniſtæ. Clamant illos nolle credere verbis Chriſti, negare Chriſti omnipotentiam, peruertere Chriſti Teſtamentum, Chriſti cum Arrianis impugnare Deitatem, Chriſtum cum Neſtorio diuidere, accedere ad Mahometiſmum.* Petrus Carolus in literis ad Cardinalem Lotharingię teſtatur, in Synodo Lauſanenſi nunquam Miniſtros à Caluino impetrare potuiſſe, vt fateretur Chriſtum eſſe Deum ex Deo Patre; ob id Carolus Molinæus Caluinum Atheorum principẽ proclamauit, vt habet Lanoius B in replic. lib 2. cap. 4. &c. Tandem Beza hunc præceptoris errorem agnoſcit in præfatione in libell. Athanaſ. & Cyrill. quem etiam leuiter excuſat. Hæc ſunt, quæ hanc mihi de hoc Caluini errore ſententiam velut certiſſimam perſuadent.

Pet. Carol.

Lanoius.
Beza.

SED quid in hac re laboramus? demus Caluinum alibi diuerſa ſentire, num honeſtiùs de illo iudicare par eſt, vt ſynceriorem nimitum fidei doctrinam illum ſequi voluiſſe exiſtimemus? Rectè quidem hoc de Catholico viro opinari licet; at de hæretico, ac totius Catholicæ Religionis infeſtiſſimo C hoſte, quid pręterquàm, vel apertum bellum, vel occultas inſidias in omnem fidei doctrinam ſuſpicati debemus? An hæreticis hoc nouum eſt, præſertim Caluino, vt dogmatũ diſſidiis ſecum pugnet, ac non ſecus, quàm Babelicæ molis ſtructores linguarum confuſionem, id Deo permittente, & diſponente patiatur.

SANE Bellarmini manſuetudinem, ac cãdidum animum veneror, neque ipſius pro Caluino defenſionem condemno, verumtamen vt rationes, ac teſtimonia, quibus maximè commoueor, expendat, magnopere expe- D cto, vt ſi in hanc ſententiam propenderit, cunctis exploratum ſit, Caluinum tanti viri defenſione, ac tutela indignum eſſe. Ego enim, quod ex Caluini ſcriptis coniicio, hanc eius conſtantiſſimam fuiſſe ſententiam exiſtimo, vt Filium à Patre quidem genitum credat, eò quòd nimis apertè hoc diuinæ Scripturæ teſtentur, hac verò Patris generatione, neque eſſentiam, neque aliquid ſubſtantificum in Filium transfundi, ſed tantùm proprietatem quandam relatione à ſubſtantia diſiunctam, eſſentiæ aduenire exiſtimet; qua ſe Pater à E Filio non perſona, quæ ſimul ſubſtantiam, & relationem complectitur: ſed tantùm relatione paternitatis diſiunctum mentibus noſtris obiicit, qua ab intellectu remota nulla eſt Filij perſona, neque vlla ratio, re ipſa exiſtens, qua Filius à Patre eſſe dicatur, cùm Eſſentiam, tam Filius, quàm Pater à ſe habeant. In hanc autem me ſententiam plura compellunt. Primùm, quòd is à tota diuinitate perſonas reiicit, ſola perſonarum proprietate retenta, vt ſuperiùs oſtendimus. Quo ſanè aperit id eum de Filij perſona ſentire, quòd nihil ſubſiſtens præter relationem in natura diuina contineat. Deinde quòd eam loquendi formã abiicit, qua Filium Deum de Deo, ac lumen de lumine recta fides credit. Denique quòd ea omnia repellit, quæ Filij Deitatem, ac naturam à Patre fluere aliquo modo inſinuant, quæ ſanè apertè declarant. Caluinum, ita vt diximus, de Filij diuinitate ſenſiſſe, nec fruſtra hanc illi hæreſim à Catholicis ſcriptoribus tribui. Quocirca in Caluinum, B & aſſeclas tanquam in Autotheanos meritò primo loco inuehimur, vt illorum hæreſi detecta, ac confoſſa, cuius Religionis ſint, quilibet facilè perſpiciat.

PRINCIPIO igitur Dei Filium ex Patris ſubſtantia genitum eſſe, atque ita ex illius eſſentia fluxiſſe, vt nullam præter ſibi communicatam à Patre per generationem ſubſtantiam habeat, ita apertè ſacrarum literarum volumina teſtantur, vt iam mirabile ſit, quomodo Arrianis toto orbe expulſis, Caluiniana Religio hæreſim multis retrò ſeculis omnium ore damnatam, atque extinctam C iterum induat, atque errorem totius orbis conſenſu eliminatum, ruſus in lucem redire cogat. Planè non alia nobis huic Caluiniſtico errori confutatio adhibenda eſſet, quàm antiquorum Patrum ſcripta repetere, qui hanc in Arrianis hæreſim, omni argumentorum genere confoderunt: ſed ne Caluiniſtæ glorientur, nullos habuiſſe ſui erroris profligatores, nonnulla, tum Scripturarum, tum Patrum teſtimonia huc vocabimus, vt ſuam Filio Dei maieſtatem conſeruemus.

DAVID imprimis Pſalm. 109. Diuinam Filij generationem deſcribẽs (ait) *Tecum prin-* D *cipium in die virtutis tuæ in ſplendoribus Sanctorum, ex vtero ante luciferũ genui te.* Quem Pſalmum de Chriſto exponunt, Chaldæus Ionathas, & Midras Tehillim, & R. Leui, & veteres Rabbini quamplurimi citati à R. Moſe Nalamaide, qui Pſalmum ita inſcribũt. Pſalmus Dauid de Meſſia. Sed lõgè ampliori teſtimonio Chriſtus ipſe apud Matt. cap. 22. eo ad Diuinitatem ſuam declarandam vtitur, cùm Iudæos interpellans ait. *Quid vobis videtur de Chriſto? cuius Filius eſt? Dicunt ei, Dauid. ait illis, quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum: dicens. Dixit Dominus Deo meo, ſede* E *à dextris meis.* vbi apertè totum Pſalmũ hunc de ſeipſo explicandum docet. Cùm igitur ait Vates, Chriſtum ex Dei vtero genitum fuiſſe, quid eo præterquàm Diuinam eius generationem inſinuat qua ſubſtãtiam à Patre accepit? neq; enim vterus Dei metaphoricè aliud eſt, quàm ipſa Dei ſubſtantia: homines enim qui ex vtero gignuntur, eandem cum genitoribus ſubſtantiam retinent: quare

Pſal. 109.

Targum Chald.
Midras Thcillim.
R. Leui.

Matt. 22.

ex vtero gignere nihil aliud eſt, quàm eandem ſubſtantiam Filio communicare. Ita locum exponit Iſidorus de Natiuitate Domini cap. 1. *Ex vtero namque* (inquit) *id eſt, ex illa intima, & incomprehenſibili Dei ſubſtantia.* Vide quæ de hoc teſtimonio diſſeruimus libro aduersùs Iudæos Dem. prima artic. ſeptimo. (A) *Iſidorus.*

SECVNDVS locus eſt ipſius Dauid Pſal. 44. vbi ait. *Eructauit cor meum verbum bonum:* quo loco Filij æternam generationem deſcribit à Patris ſubſtantia promanantem, Patris enim verba hæc ſunt. Cordis verò illa eructatio, ex qua verbum prodiit (iuxta Remigium in hunc locum) incomptehenſibilem Filij Dei à Patris eſſentia generationem declarat. *Ne putaremus* (inquit) *Dominum Patrem indigere coniugio in generatione filij ſui, oſtendit nobis ipſam generationem non ab alio, ſed à ſeipſo factam dicens. Cor meum, id eſt, intima mea ſubſtantia, & ſecreta eſſentia mea. Eructauit, id eſt, genuit, verbum bonum, id eſt, filium mihi æqualem, & conſubſtantialem.* Cùm ergo verbi eſſentia à Patris eſſentia promanet, haud ſanè eam filius à ſeipſo habuit. *Pſalm 44.* (B) *Remigius.*

TERTIVS locus eſt Ioan. 5. *Sicut Pater, habet vitam à ſeipſo, ſic dedit filio vitam habere à ſemetipſo.* Et cap. 6. *Ego viuo propter Patrem.* Vides datam à Patre vitam filio; cùm verò vita, & eſſentia in Deo non differant, qui vitam filio per generationem communicauit, eidem & eſſentiam, ac ſubſtantiam tribuit: atque ita locum hunc interpretatur D. Auguſt. lib. 1. de Trinitate c. 12. *Pater* (inquit) *dedit filio vitam habere in ſemetipſo, cùm genuit filium incommutabilem vitam, quod eſt vita æterna.* Errant igitur aduerſarij, cùm filium eſſentiam à ſeipſo habere affirmant. *Ioan. 5.* (C) *Auguſtinus.*

QVARTVS locus eſt Ioan. 7. *Et ego ſcio eum, quia ab ipſo ſum.* Scit filius Patrem, ac illum plenè agnoſcit ſcientia comprehenſionis, nec huius notitiæ alia ratio afferri poterat, quàm quòd filius à Patre eſt, & diuinam, ac increatam ſcientiam à Patre genitus accepit: ſi ergo filius à Patre ſe eſſe dicit, quomodo illum Caluiniani à ſe ipſo eſſe autumant? Ita hunc locum exponit D. Hilarius lib. 6. de Trinitate parum ante medium. *Quæro* (inquit) *vtrùm id quod ab eo eſt, opus in eo creationis, aut naturam generationis oſtendat? Si opus in eo creationis eſt, vniuerſa quoque quæ creantur, à Deo ſunt, & quomodo Patrem non vniuerſa nouerunt, cùm filius eum idcirco, quia ab eo eſt, non neſciat? Sic verò idcirco ei, quia ab eo ſit, eum noſſe ſit proprium, quomodo non hoc ei, qui ab eo eſt, erit proprium? ſcilicet vt verus filius ex natura Deo ſit, cùm idcirco Deum ſolus nouerit, quia ab eo ſolus ſit. Habes igitur proprietatem cognitionis, de proprietate generationis, & quod ab eo eſt non creaturæ in eo virtutem; nam omnia à Deo per virtutem creationis exiſtunt, ſed natiuitatis veritatem, per quam ſolus Patrem nouit.* Hactenus Hilarius. *Ioan. 7.* (D) *Hilarius.* (E)

QVINTVS locus eſt eiuſdem Ioan. 8. *Sicut docuit me Pater, hæc loquor.* Certè intelligi non poteſt, quomodo Pater Filio ſcientiam diuinam tradiderit, non tradendo eſſentiam, cùm Auguſt. lib. 13. de Trinitate cap. 14. id apertè doceat. *Sciunt* (inquit) *ſe inuicem Pater, & Filius, ſed ille gignendo, iste naſcendo.* Et cùm priùs eodem cap. dixiſſet Chriſtus, *& à me ipſo facio nihil,* eo planè oſtendit, ſe totam virtutem operatiuam, quæ cum diuinitate coniuncta eſt, non niſi à Patre ſibi vendicaſſe; vt præclarè docet Hilarius lib. 7. de Trinit. parum ante medium his verbis. *Cùm natura Dei in naturam Dei ſubſtitiſſet, id eſt, ex Patre filius natus eſſet, per virtutis, ac naturæ in ſe paternæ conſcientiam, nihil abs ſe, niſi quod Patrem facientem vidiſſet, filium facere poſſe teſtatus eſt. Et cùm vnigenitus Deus paternæ virtutis operationibus operaretur, tantùm ſibi ad faciendũ præſumeret, quantùm in conſcientia ſua eſſet, inſeparabilem à ſe Dei Patris, quam per legitimam natiuitatem obtinebat, poſſe naturam.* *Ioan. 8.* *Auguſtinus.* *Hilarius.*

DEMVM ea omnia Scripturarum loca, quæ Chriſtum Filium Dei appellant, quæ, propè innumera in Scripturis obuia ſunt, impium hoc aduerſariorum dogma confodiunt, ſi tamen Catholicè, & candidè (vt par eſt) exponantur: neque enim intelligibile eſt filium à Patre genitum eſſe, qui ab eo naturam, atque eſſentiam per generationem non habuerit; nam qui genitus eſt, neceſſe eſt, vt eſſe habeat ab eo, à quo generatur. Id docet Auguſt. lib. 2. de Trinitate cap. 1. *Intelligimus* (inquit) *non quidem minorem eſſe filium; ſed æqualem patri, tamen ab illo hunc eſſe Deum de Deo lumen de lumine. Filium quippe dicimus Deum de Deo, Patrem autem Deum tantùm, non de Deo: vnde manifeſtum eſt, quòd filius habet alium, de quo ſit, & cui filius ſit: pater autem non filium, de quo ſit, habeat, ſed tantùm cui Pater ſit. Omnis enim filius de patre eſt, quod eſt, & patri filius eſt. Nullus autem pater de filio eſt, quod eſt, ſed filio pater eſt.* En quàm apertè Auguſt. docet, quod priùs Nicenum Concilium docuerat, filium nempe eſſe Deum de Deo, quod aduerſarij audire renuunt. En quàm Auguſtinus à Caluino abhorret, qui filium quidem à Patre genitum eſſe tolerat, eſſentiam verò à patre accepiſſe negat: nam cùm Auguſt. filium idcirco Deum eſſe tradit, quia genitus eſt, eo filium Diuinitatem, & cum eo eſſentiam à Patre accepiſſe ſentit. Iam verò cùm alterum dicendi modum reprobat, nimirum filium propterea genitum eſſe, quia Deus eſt, apertè aduerſarios damnat, qui hoc ipſum docent, cùm filium ita à patre genitum eſſe cenſent, vt tamen Diuinitatem à ſeipſo habere velint, quaſi generatio in filio ipſa diuinitate poſterior ſit, & diuinitas generationis quodammodo ſit cauſa. Id confirmant omnium ſanctorum Patrum teſtimonia, qui fi- *Auguſtinus.*

lium non à ſe ipſo, ſed à patre eſſentiam habere pronunciant, vbi præter ſuperiùs enumeratos, id affirmant.

Iuſtinus.

IVSTINVS Martyr in expoſitione fidei his verbis, *Cùm ex ſubſtantia hac* (inquit) *pater filium progenuerit, atque ex eadem Spiritum produxerit, iure optimo qui vnam, eademque participant eſſentiam, vna, eadémque dignantur diuinitate.* & paulo pòſt. *Intelligimus filium à patre progenitum, ſicut lumen è lumine promicans.*

Athanaſius.

ATHANASIVS in Symb. fidei. *Deus* (inquit) *eſt ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus*: quam authoritatem irridet Caluinus, in quo ita apertè errorem ſuum detegit, vt dubitare nemo poſſit, quin is non tam verbis, quàm etiam re eum hac Catholica veritate pugnet.

Cyrill. Ieroſ.

CYRILLVS Ieroſol. Catecheſi 4. de Chriſto: *Credo* (ait) *in Filium Dei, vnum & ſolum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Deum ex Deo genitum, vitam ex vita genitam, lumen ex lumine genitum, ὁμοούσιον hoc eſt, conſubſtantialem per omnia generanti.*

Zeno Veron.

ZENO Veronenſ. de æterna filij generatione ſerm. 1. *Ineffabilis illa* (inquit) *incomprehenſibiliſque ſapientia ſapientiam, omnipotentia omnipotentiam, propagat: de* Deo *naſcitur* Deus, *de ingenito vnigenitus, de ſolo ſolus, de toto totus, de vero verus, de perfecto perfectus.*

Ambroſius.

AMBROSIVS lib. 1. de fide c. 8. *Deus igitur ex* Deo, *lumen de lumine, verus* Deus *de* Deo *vero, ex patre genitus, non factus, vnius ſubſtantia cum patre: ſic nempe ſecundùm Scripturas dixerunt Patres.*

Philaſtrius.

PHILASRIVS c. 19. de Arrianis. *Filius* (inquit) *cùm ſit verus, oportet de diuina illa ſubſtantia patris genitus cognoſcatur. Verus enim* Deus *alio modo eſſe non poteſt filius vnicus, niſi ſit de patris illa diuina ſubſtantia propriè genitus.*

HILARIVS lib. 6. de Trinitate. *Quis porrò tam vecors, qui non extitiſſe Deum, ex eo quòd Deus naſcitur, audeat prædicare? Non enim qui manebat Deus, ſed ex manente Deo Deus natus eſt, tenẽs in ſe naturam gignentis in natiuitate natura, natiuitas autem Dei, quæ ex* Deo *in* Deum *extitit, non quæ non erant, tenet: ſed quæ in Deo manebant, & manent, obtinuit veritate naſcendi.*

LEO Magnus ſerm. 8. c. 1. *Deus, Dei Filius de ſempiterno, & ingenito patre vnigenitus ſempiternus manens, in forma Dei, & incõmutabiliter, atque intemporaliter, habens non aliud eſſe, quàm pater, formam ſerui ſine ſuæ detrimento maieſtatis accepit*, &c. Quæ ſanè teſtimonia ex diametro cum Caluini, & aſſeclarum doctrina pugnant, qui Deitatem à Patre in Filium per generationem transfuſam improbant.

Synod. Nicena.
Synod. Conſt.
Conc. Epheſ.
Conc. Tolet. 5.

POSTREMÒ accedat Conciliorum auctoritas; nam Synodus Nicena in Symbolo apertè profitetur filium eſſe Deum de Deo, lumẽ de lumine, Deum verum de Deo vero. Item Synodus Conſtantinop. 1. & 6. act 17. Epheſin. 1. Concil. Toletan. 5. c. 1. Denique alia omnia Concilia poſt Nicenum, Symbolum Nicen. Concilij approbarunt, cum illis verbis, Deum de Deo, &c. Quæ omnia cùm refellit Caluinus, atque à Niceno Symbolo recedit, ab iis & ipſe viciſſim reprobatur.

DENIQVE hac vnica ratione placet illum confodere, quæ eſt Auguſtini. Omnis vera generatio ſecundùm Philoſophos ex ſubſtantia eſt, & ad ſubſtantiam terminatur; alioquin non eſt generatio: hoc autem in humana filij generatione maximè attenditur, in qua Patris natura in filium cum ſubſtantia tranſiit. Cùm autem diuina filij generatio vera ſit, neceſſe eſt patris naturam ac ſubſtantiam in filium transfundi: in quo primùm Caluinum carpimus, qui filium à ſeipſo eſſentiam habere ſentit, cùm hoc ipſo, quòd filius eſt, naturam à Patre habere oporteat; nam, vt Auguſt. ait. *Omnis filius de patre eſt, quod eſt*: cùm verò patris natura ſit ipſa Deitas, manifeſtum eſt filium cum natura à patre Deitatem nanciſci, in quo rurſum Calnum peſtringimus, qui Deitatem à patre in filium deriuari non ſentit.

AT nullo modo exiſtimare debemus Deitatem hanc in filium transfuſam, filij diuinitatem diminuere, aut minorem, aut poſteriorem patre conſtituere. Nam nec priùs pater Deitatem transfundens intelligitur, quàm filius Deus eſſe agnoſcatur: nec pater filium tempore, aut æternitate præcedit, qui ſine filio nec pater, nec Deus eſſe potuit: filius à Patre eſt; ſed hoc excellentiam filij non minuit, cùm pater ſine filio eſſe non potuerit. Pater à filio non eſt, nec tamen hoc patrem filio præſtãtiorem efficit, cùm filius patri in eſſentia coæternus coëxiſtat. Neque enim cogitare debemus, patrem aliquando fuiſſe, cùm filius non eſſet, humana eſt ac nimis craſſa huiuſmodi cogitatio, cùm ad diuinam generationem attollimur, in qua nihil niſi Diuinum, ac æternum cogitare decet.

NOLITE *cogitare* (inquit Auguſt. de Symb. ad Catechum. lib. 1. c. 3.) *in hac natiuitate filij initium temporis, nolite cogitare vllum ſpatium æternitatis, quando erat pater, & non erat filius. Ex quo pater, ex eo filius, & quid ex quo, vbi non eſt initium: ergo ſemper pater ſine initio, filius ſine initio. Et quomodo, inquies, natus eſt, ſi non habet initium?* De *æterno coæternus, nunquam fuit pater, & non erat filius, & tamen filius à Patre eſt genitus.* & lib. 2. c. 3. *Si das initium* (inquit) *filio, das initium & patri; pater enim à filio appellatus eſt pater, ſi autem ſemper fuit pater, ſemper fuit & filius, & ſi* Deus *eſt pater*, Deus *eſt & filius. Non enim aliud potuit procedere de* Deo, *quàm* Deus.

AT obiiciet fortè Caluinus: ſi filius Eſſentiam accepit à patre vtique per generationem: ergo eſſentia filij eſt genita, & patris generans, quod eſt contra Concilium Lateranenſe c. 2. Præterea ſi eſſentia in filio eſt genita,

ta,

Google

ta,& in patre generans, cùm inter generans, & genitum ſit diſtinctio realis; ergo eſſentia, quæ eſt in patre generans, realiter diſtinguitur ab ea,quæ eſt in filio genita: non eſt igitur vnitas in diuinis, quod eſt contra Symbolum. *Credo in vnum Deum.*

RESPONDEO primò filij generationem adeò profundam eſſe, vt omnem humanæ mentis intelligentiam excedat, dicente Iſaia. *Generationem eius quis enarrabit?* Quapropter non immeritò inter altiſſima fidei myſteria à Patribus collocatur, quæ nec ſenſu,nec ratione inueſtigari poſſunt; quò fit, vt cùm in iis fides ampliorem locum habeat,Dei maieſtatem potiùs admirari, ac fide complecti, quàm ſubtiliter indagare doceat. Etenim cùm ex Dei verbo Filium verè à Patre genitum nobis exploratum ſit, id nobis ſufficere deberet, remotiſſimas ab hominum opinione eſſe altiſſimas Dei vias, quò nimis cupidam mentem ab iſtius generationis modo inquirendo compeſceremus; atque ita non modò vtiliſſimum foret ineffabilem tanti Sacramenti rationem Deo committendo fide duntaxat haurire, verùm etiam meliùs fidei prouiſum: cùm ſæpè ob ingenij imbecillitatem, qua minùs ad recondita Dei myſteria capeſſenda idonei ſumus, tum ob temeritatem, qua nos ipſos diuinis Sacramentis pares exiſtimamus, fidem inextricabilibus nodis inuoluamus,ac inuolutam penè in diſcrimen vocemus. At quoniam ita res, ac temporum ratio poſtulat, vt fidei myſteria (quoad fieri poteſt) ab inſanis hæreticorum cauillationibus vendicemus.

RESPONDEO ſecundò eſſentiam in tribus perſonis vnicam eſſe; atque idcirco nec generare, nec generari; cùm enim in tribus perſonis ſit indiuiſa, nec perſonarum diſtinctione diſtinguatur, ſi ea eſſet vel generans, vel genita,ſequeretur eandem eſſentiam poſſe dici & generantem,& genitam,& cùm tota ſit in qualibet perſona, quælibet etiam diceretur ſimul & generans, & genita, quæ repugnantiam includunt, ac propterea definitum eſt,Extra de ſumma Trinit. & fid.Cath. c. Damnamus; vt nullo modo eſſentia dici poſſit, aut generans, aut genita, quapropter negatur prima conſequentia. Quòd ſi Filius eſſentiam accepit à Patre,eſſentia Filij ſit genita. Nam generatio non terminatur ad naturam, ſed tantùm ad perſonam: quò fit, vt quamuis Filius naturam à Patre per generationem acceperit,ea tamen genita dici non poſſit, quæ terminum generationis effugit.

HOC tamen non impedit, quin Filium à Patre per generationem eſſentiam accepiſſe, liberè profiteamur; nam quamuis eſſentia per generationem Filio communicata ſit,nõ tamen inde ſequitur eſſentiam eſſe genitam, cùm generatio non nouam eſſentiam, ſed

A tantùm alium modum exiſtendi eſſentiæ in Filio inſinuet: quemadmodum, vt aliquo exemplo vtamur, cùm lumen à Sole in radium fluit,non gignitur nouum lumen in radio, ſed lumen nouum tantùm modum exiſtendi acquirit, nam quod eſt in Sole, idem ad radium defluit: ita fit, vt vno modo ſit in Sole, & alio modo ſit in radio, cùm tamen idem ſit lumen, quod in Sole,& quod in radio eſt:pari modo eſſentia diuina, cùm eſt in Patre, eſt tanquam lumen in Sole, cùm verò à Patre per generationem defluit in Filium, lumen ad radium procedit: non generatur B noua eſſentia in Filio, cùm Filius generatur, ſed quæ erat in Patre, tota Filio communicatur; ſicut totum Solis lumen communicatur radio:modus ergo duntaxat exiſtendi eſſentiæ additur, dum eſſentia perſonæ communicatur; nam quæ in Patre ſub paternitatis modo exiſtit, alio modo in Filio, nempe ſub filiationis modo tota includitur. Eſſentia ergo cùm in Patre conſideratur, per modum paternitatis exiſtit, eadem verò cùm eſt in Filio, per modum filiationis ineſt:atque ita non eſſentia,ſed modus exiſtendi tantùm multiplicatur. Illud autem C perinde eſt, ac ſi dicamus perſonas, non eſſentiam plurificari. Quapropter cùm argumentum ait,ſi eſſentia eſt in Filio genita realiter diſtinguitur ab eſſentia,quæ eſt in Patre generans. Negamus eam eſſe in Filio genitam, tametſi eam Filius per generationem acceperit, cùm generatio non ad eſſentiam, ſed ad perſonam terminetur.

SVPEREST igitur, vt allatis à Caluino Scripturarum teſtimoniis reſpondeamus. Primum eſt nomen(Iehouah)quo Filium appellari docet,quod eſſe,ſeu fontem eſſendi ſignificat, quòd ſi ita eſt, ergo Filius cùm D ipſum eſſendi principium ſit, à ſeipſo ſit, oportet.

RESPONDENT aliqui, nomen hoc Filio conuenire reſpectu eſſentiæ, quæ à ſeipſa eſt, ac propterea facilè Caluino concedunt, Filium à ſe eſſe, quoad eſſentiam,cùm eſſentia aliquid abſolutum ſonet, ac indepedens. Quæ reſponſio, quamuis aliquo modo Caluini argumentum euacuet, ea tamen mea ſententia perfectè non ſoluit: quin etiam nimis Caluino, ac Hæreticis tribuit; nam ſi id illis concedimus, Filium ſecundùm eſſentiam à ſe eſſe: hinc facilè propoſitum erro- E rem aſſequuntur. Arguunt enim:igitur Filius ſecundùm aliquid ſui, id eſt, ſecundùm eſſentiam eſt à ſe ipſo, id eſt, à Patre non genitus, quod tamen omnes Patres improbant, qui Filium, nihil niſi genitum habere affirmant,ac proinde à Patre, non à ſeipſo eſſentiam accepiſſe docent. Rurſus ſi admittimus Filium ſecundùm aliquid ſui,id eſt, ſecundum eſſentiam eſſe à ſeipſo, ſtatim inferent:

Digitized by Google

rent: ergo Filius non habet eſſentiam à Patre: quod apertiſſimè fidei repugnat, quæ Filium, & naturam, & eſſentiam à Patre accepiſſe clamat, vt hactenus probatum fuit.

PRÆTEREA ſi Filius per generationem à Patre eſſentiam accepit, vt recta fides docet, planè non video, quomodo dici poſſit, quoad acceptam eſſentiam Filium à ſeipſo eſſe, & non à Patre. Quòd ſi dicant eſſentiam rem abſolutam eſſe, ac independentem, maximè cauere debent, ne eſſentiam velut quartam rem præter perſonas conſtituant, quæ quaternitatem pro Trinitate inducant: B quapropter cùm eſſentiam in Deo conſiderant, eam non extra perſonas, ſed in perſonis incluſam cogitare debent, ac propterea cùm eſſentiam rem abſolutam eſſe affirmant, ſi quartam rem præter perſonas in Deo collocare nolunt, ſanè illos fateri opus eſt, eſſentiam nihil in re extra perſonas abſolutum, ſed tantùm per intellectum abſtractum in diuinis ponere, quò fit, vt cùm dicunt Filium, quoad eſſentiam, quæ abſoluta res eſt, à ſeipſo eſſe, hæc propoſitio duplicem ſenſum ſibi vendicare valeat. Primus eſt, vt Filius ſecundùm eſſentiam, quæ realis in ipſo eſt, re- C uera à ſeipſo, non à Patre ſit. Qui ſenſus planè erroneus eſt, & hæreticus, eo ſiquidem negatur Filium eſſe à Patre ſecundùm eſſentiam, & hic eſt Caluini, & Autotheanorum ſenſus, qui Filium à ſeipſo eſſe aſtruunt. Alter ſenſus eſt, vt Filius ſecundùm eſſentiam, quam communem habet cum Patre, ita à ſeipſo eſſe dicatur, quòd ſi eſſentia à perſonis ſeiuncta eſſet, abſoluta maneret: ac proinde cùm eſſentia ſuaptè natura quid abſolutum ſonet, ac independens, Filius ſecundùm illam à ſeipſo eſſet; cùm verò eſſentia nihil in re præter perſonas abſolutum ponat, nihil etiam reale diſtinctum præter eas conſtituit; quò fit, vt ſola duntaxat mentis abſtractione, non reuera, Filius ſecundùm eſſentiam à ſeipſo eſſe dici poſſit. Hic ſenſus declaratione adhibita, velut Catholicus admitti poſſet: quandoquidem in re non ponit Filium eſſe à ſeipſo, ſed tantùm ea conditione adhibita, ſi eſſentia præter perſonas eſſet, quæ nihil ponit in re. Verumtamen quoniam propoſitio illa, Filius ſecundùm eſſentiam eſt à ſeipſo, priorem potiùs ſenſum præ ſe fert, & nimis Authotheanis fauet, omnino reiiciendam exiſtimo.

QVAPROPTER licèt non inficior eſſentiam abſolutum quid dicere, id eſt non relatiuum: neque enim Filius refertur ad Patrem ſecundùm eſſentiam, tametſi ab eo illam acceperit, ſed ſecundùm perſonam, ac filiationis relationem; tamen quia filiatio eſſentiam includit, neque ſine eſſentia eſſe poteſt, inde eſſentiam, quæ eſt in Filio à Patre Filio communicatam aſſerimus. Eſſentia A quidem diuina, cùm à nobis conſideratur, omnino eſt independens, cùm ſit abſolutum quippiam, tamen quia nō eſt extra perſonas, in iis habet ſe quodammodo ad modum perſonæ: in Patre habet ſe per modum independentis, non quidem à ſe, ſed ab alio, in Filio per modum dependentis à Patre, in Spiritu ſancto per modum dependentis à Patre, & à Filio; nec tamen ſequitur aliquid in eſſentia variari, aut diuerſificari, vt dependens, ac independens dicatur: nam cùm vna, & eadem numero ſit, ſimpliciter eſt independens, ſed modum tantùm variari contingit; B nam ſecundùm perſonarum conditionem, eſſentia alio, atque alio modo ſe habet, quod tamen rem eſſentiæ non mutat, nam & ipſa eſſentia cùm vna numero, ac ſingularis ſit, Catholicè dicitur, ſe habere per modum termini communis, cùm pluribus ſit communicabilis, vt habet D.Thom. p. p. quæſt. 39. artic.4. ad primum: nec tamen illud eſſentiæ vnitatem minuit; ita cùm affirmamus eſſentiam habere ſe per modum dependentis, aut independentis, nihil de eſſentiæ perfectione tollimus, aut eſſentiam proſcindimus; cùm C eam ſimpliciter independentem, ac abſolutam ſtatuamus.

D.Thom.

AT qui Filium ſecundùm eſſentiam à ſeipſo eſſe tueri volunt, meminiſſe debent, perſonam Filij etiam eſſentiam includere, quæ tamē perſona ſimpliciter dependens dicitur; meminerint etiā Symbolum Conc. Niceni, ac vniuerſos Patres liberè profiteri Filium etiam ſecundùm Deitatem eſſe à Patre, & Hilarium, nihil habere Filium niſi natum; qui omnes ab illo dicendi modo abſtinent. Denique cùm tota Catholica Theologorum ſchola conſtantiſſimè teneat, Filium non ſola relatione conſtitui, ſed relationem cum D eſſentia coniunctam continere; totus autem Filius à Patre ſit; manifeſtum eſt, etiam Filium, quoad eſſentiam, ab ipſo eſſe. hoc mihi videtur tutiùs dictum ad tuendam, tum Catholicorum, tum Patrum auctoritatem, in quo tamen ſententiam meam Eccleſiæ iudicio lubens ſubiicio.

Hilar.lib.4. de Trinit.

QVOD verò Caluinus ait: *Quomodo Creator, qui omnibus eſſe dat, non erit à ſeipſo, ſed eſſentiam aliundè mutuabitur?* Id planè hæreticum Caluini animum apertè declarat, quo diuinam Filij generationem tollit. Nam ſi rectè de Creatoris nomine ſentire vellet, agno- E ſceret ſanè, ea appellatione omnes Trinitatis perſonas indiſcretè vocari, cùm rerum creatio inter Dei opera, quæ toti Trinitati indiuiſè conueniunt, annumeretur. At verò Trinitatem aliunde eſſentiam mutuari, quis vnquam aſſeruit; cùm in ea ſit Pater, qui à ſeipſo eſſentiā habet, nec aliunde mutuetur? Sed cùm Caluinus Creatoris nomine Filium intelligit, eò tendit, vt Filium impiè auto-

theon

theon aſtruat, nam cùm filij perſona per eſſentiam in eſſe Dei conſtituatur; ſi filius eſſentiam minimè à patre per generationem acciperet, profectò neque filij perſona per generationem Deus eſſet, neque Diuinitatem à patre ſibi communicatam haberet; Quapropter cùm arguit, ſi Creator Flius omnibus eſſe dat, quomodo non erit à ſeipſo, id eſt, quomodo erit à Patre? falsò infert. Nam quòd filius creatis rebus eſſe impertiatur, haud neceſſariò concludit filium eſſe à ſeipſo, ſed tantùm illum à creatis rebus eſſentiam non mutuari: eſſentiam quippe à Patre habere poteſt, & tamen eſſe rebus omnibus creatis ſubminiſtrare.

SECVS igitur propoſito teſtimonio reſpondendum exiſtimo. Nomen (Iehouah) non tantùm filio, ſed toti Trinitati competere; eo enim nomine plerunque in Scripturis Deus appellari conſueuit. Cùm verò (vt diximus) Dei nomine in Scripturis abſolutè poſito, eo tota Trinitas vocetur, manifeſtum eſt tam patrem, quàm filium, quàm etiam Spiritum ſanctum eo nomine nuncupari. Quòd autem nomen hoc eſſe, aut eſſendi principium reddat, multiplex eſt Doctorum
C opinio. S. Epiphanius her. 40. interpretatur. *Epiphanius*
Qui erat, eſt, & ſemper eſt, Burgenſis Exod. 3. *Paul Burgenſis.*
explicat eſſe, & eſſentiam. Sixtus Senenſ. Bibliotec. lib. 2. vult ſignificare eum, qui eſt, & *Sixtus Senens.* *Pet. Galat.*
aliquid eſſe facit. Galatinus lib 2. c. 10. multas ex Rabbinis huius nominis explicationes adfert, quidam enim generantem interpretantur, nonnulli qui eſſentiat, ſiue qui dat omnibus eſſe, plerique vnum, & omnia.

AT quicquid ſir de varia huius nominis explicatione, hoc planè certum eſt, illud à verbo ſubſtantiuo [illegible] *hatah*, ſiue [illegible] *hauu*, quod eſt, *ſum* deduci. Quò fit, vt facilè
D Caluino tribuamus, illo eſſentiam, aut eſſendi principium ſignificari, nihil tamen pro ſe, aut contra nos concludit; cùm non negemus, Deum, atque adeò ipſum filium eſſe principium eſſendi, immò ipſum eſſe ominens, quo res omnes exiſtant, iuxta illud
Exod 3. Exod. 3. *Ego ſum, qui ſum, ſic dices filiis Iſrael, qui eſt, miſit me ad vos.* Siue ergo ad filium, ſiue ad totam Trinitatem nomen hoc referamus, non incommodè dicimus, reſpectu creaturarum illi principium eſſendi conuenire, cum tota Trinitas ſit vnicum principium eſſendi
E omnibus creaturis, quod Paulus docet, cùm
Act. 17. ait, *in quo viuimus, mouemur, & ſumus*; hinc tamen non ſequitur filium à ſeipſo eſſe, ſed tantùm filium non eſſe à rebus creatis, cùm earum ſit principium.

QVOD ſit Caluinus contendat, ad diuinam naturam reſpectu perſonarum id poſſe referri: non reluctamur patrem eſſe principium filij, rurſum patrem, & filium eſſe principium Spiritus ſancti, negamus tamen filium
A eſſe principium patris, ex quo inferre non poteſt filium à ſe ipſo eſſe, ſed econtrà filium à patre eſſe. Si verò ad ſolam filij perſonam, quæ à ſe principium exiſtendi ſit, referendum ducat, id apertè Scripturarum, ac Patrum auctoritatibus refutauimus: quæ filium non à ſeipſo, ſed à patre eſſe affirmant. Si tandem hoc ſaltem ſecundùm eſſentiam filio conuenire concedi poſtulet, at nec ſic poſtulata concedimus: ſi quidem Scripturæ, Concilia, & Patres vniuerſi filium à patre eſſentiam accepiſſe conſtantiſſimè docent.

AD ſecundum teſtimonium Hierem.
B *Ego, ego ſum, & præter me non eſt Deus*; dicimus nihil contra nos facere, eo enim Deus tantùm inſinuat, ſe ſolum verum Deum eſſe, quod ad totam Trinitatem pertinet.

AD illud Auguſt. in Pſal. 68. & tract. 39. in Ioan. qui dicit filium ad ſe Deum dici; ad patrem filium dici, optimè Auguſt. abſolutum à relatiuo diſtinguit; Deitas namque, aut eſſentia, eſt quid abſolutum, filiatio vero eſt quid relatiuum; filius ergo non ſecundùm abſolutum refertur ad patrem, ſed ſecundùm relatiuum. Hoc ſonant Auguſt. verba, dici
C enim ad ſe. eſt, non referri; dici verò ad patrem, eſt referri: fruſtra ergo Caluinus Auguſtinum pro ſe citat, cùm nihil pro ipſo faciat. Atque hæc de primo Atheiſmo contra filium.

Filium eſſe minorem Patre.

ATHEISMVS X.

AT non ſatis eſt Caluino ſemel in Chriſti diuinitatem inuehi, ac dum autotheon effingit, diuinam illius eſſentiam à pa- *Caluinus.*
D tre ſeparare: iterum incrudeſcit horribile monſtrum, ac illius æternam cum patre æqualitatem pluſquam canino dente dilacerare nititur. Id verò efficit cùm Dei filium tantummodò Dei Vicarium conſtituit; cùm eundem minorem patre, & quoad diuinitatem, illi ſubiectum docet: cùm tandem illum non in eadem, ſed in proxima, ac ſecunda tantùm maieſtatis ſede poſt patrem collocat; in quo apertè ſe nouum Arrianum cum Luthero eiuſdẽ Atheiſticæ impietatis aſſertore profitetur; tametſi interdũ vterque Catholicũ
E ſe eſſe ſimulet. Id ſanè negari nõ poteſt, quin ſæpius tum Lutherus, tum Caluinus Catholicè dicãt, filiũ vnius eſſe naturæ, ac ſubſtantiæ cũ patre: ex quo rectè colligi poſſet eos rectè de Chriſti cõſubſtantialitate, & æqualitate cũ Catholica fide ſentire: niſi protinus repetino velut hæreſis furore correpti, in eandem irruerent; & quæ priùs bene dixerant, impiis erroribus labefactarent. At qua de cauſa id præſtent, quo conſilio, quo animi intuitu,
num

num ad fallendas hominum mentes, vt penitus quid ſenſerint, ignorent. An ad occultandum ſub ſententiarum ambagibus, tanquam conſperſo puluere, antiquæ hæreſeos ſemen, quo tutiùs, ac ſine periculo germinet; an ex animi tantùm volubilitate; an ex ea, quæ ſemper hæreticos homines, atque hæreſes comitatur, doctrinæ inconſtantia, iudicent ipſi; nobis ſanè nihil boni ſuſpicari licèt. Nec eſt, quod quis Caluino excuſationem texat, quòd ea de Chriſto tanquam homine ſcripſerit; nam teſtimonium illud Pſalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis*, quo Caluinus ſecundam conſeſſionem, ac Vicarium tantùm locum Chriſto tribuit, ad humanitatem referri non poteſt, cùm illud ab ipſo Chriſto ad ſuam diuinitatem confirmandam prolatum fuerit Matth. 22. illis verbis. *Si Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eſt?*

Pſalm. 109.

Matth. 22.

1. Cor. 15.

PRÆTEREA loca illa Pauli 1. Cor. 15. *Cùm tradiderit Regnum Deo, & Patri*, &c. & paulò pòſt, *cùm autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubiectus erit ei*; manifeſtè de Chriſti diuinitate intelligit; cùm ait Inſtitut. lib. 2. cap. 14. §. 3. *In eundem quoque ſenſum accipere conuenit, quod apud Paulum habetur, Chriſtum peracto iudicio redditurum eſſe Regnum Deo & Patri, Regnum ſanè Filij Dei, quod initium nullum habuit, neque finem habiturum eſt.* & paucis interiectis. *Tunc* (inquit) *& nomen ipſum, & coronam gloriæ, & quicquid à Patre accepit, Patri ſubiiciet.* Cùm autem certum ſit Filium à Patre eſſentiam, ac Deitatem accepiſſe, ſequitur ex Caluino, illum Patri fore ſubiectum, etiam ſecundùm diuinam naturam.

Caluinus.

DENIQVE veteres Patres omnes accuſat, quòd ij tantùm Chriſti humanitati deferant, vt ſecundùm hominis formam à Patre poteſtatem accepiſſe dicant remittendi peccata, ac mortuos ſuſcitandi; quòd ab iis lux mundi, paſtor bonus, oſtium, vitis vera hominis reſpectu tantùm nuncupetur; quæ omnia vult ſimul diuinitati tribui. Tandem ſecundùm vtramque naturam vult Dei Filium medium tantùm gradum inter nos, & Deum tenere, ſupremum autem Patrē quod apertè eodem §. declarat, cùm ait: *Nec alio reſpectu peculiariter in Chriſti perſonam competit Domini nomen, niſi quatenus medium gradum ſtatuit inter Deum, & nos.* Vbi illud maximè obſeruandum eſt, cùm medium tantùm gradum Chriſti perſonæ, quæ planè diuina eſt, tribuit, eo manifeſtè inſinuare, Chriſtum etiam quatenus Deus eſt, minorem Patre exiſtere. His aſſentitur Lutherus cùm filium inſtrumentum tantùm Patris appellat, & Melanchton in locis comm. vbi Filio non totam, ac perfectam, ſed aliquid tantùm Diuinitatis tribuit.

Lutherus.

Melāchton.

HIS igitur explanatis refellendus eſt hic

A Caluinianus, & Lutheranus Atheiſmus quatuor Scripturarum claſſibus. Prima continet ea teſtimonia, quæ Chriſtum Deum eſſe tradunt. Secunda, quæ Filium Dei appellant. Tertia, quæ eundem Deum in Trinitate perſonarum prædicant. Quarta, quæ æqualem Patri pronuntiant. His enim ſicut antiqui Patres Arrianam Hæreſim expugnarunt; ita nos eandem in Lutheranis, & Caluiniſtis rediuiuam (Deo fauente) proſternemus.

PRIMA claſſis copioſiſſima tum veteris, tum noui Teſtamenti teſtimonia B complectitur, quæ Chriſtum Deum eſſe apertiſſimè teſtantur, ac conſequenter Patre non minorē eſſe docent, quibus non multùm immorandum cenſeo, cùm de iis fusè contra Iudæos lib. 3. diſputatum fuerit: pauca tamen ex nouo Teſtamento teſtimonia colligemus. Primum, ac illuſtriſſimum teſtimonium eſt Ioan. cap. 1. vbi de Verbi Diuinitate clariſſimis verbis agens ait. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* vbi ita apertè Ioan. Chriſti Diuinitatem tradit, ea potiſſimùm ratione impulſus, vt teſtatur Hieronymus in prologo C Matthæi, quòd Cherinri, Ebionis, ac cæterorū hæreticorum ſemina aduerſùs Chriſti diuinitatem tunc pullulare inciperent. *Quapropter coactus eſt Ioannes* (ait Hieronymus) *ab omnibus penè tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus rogatus de Diuinitate Saluatoris altiùs ſcribere*; vt mirum ſit, quomodo ea à quopiam in diſcrimen vocari poſſit; his enim verbis Ioannes velut tribus propoſitionum telis aduerſùs Chriſti diuinitatis hoſtes dimicat.

Ioan. 1.

Hieronym.

PRIMVM telum eſt, *In principio erat verbum*: ſiue enim principium Patrem interpre- D tentur, vt exponunt Clemens Alexand. in orat. adhortat. ad gentes. Origen. tract. 1. in Ioan. Cyrill. lib. 1. in Ioan. Gregor. Nyſſenus in orat. ad Simplicium. Auguſtinus lib. 6. de Trinitate cap. 2. Theophilus Antiochenus lib. 4. Alleg. & alij. Siue principium pro æternitate accipiant, cuius ſententiæ ſunt Gregorius Nazianzenus orat. 2. de filio. Ambroſius de Incarnat. Domini, & de Sacramento cap. 3. Baſilius homil. in hunc locum. Chryſoſtomus homil. 2. in Ioan. Siue Deum intelligant nomine principij; ita vt formetur ſenſus. In Deo erat verbum; quem E ſenſum tradit Athanaſius in oratione contra Arrianos, quòd verbum ex Deo ſit Deus, Origenes lib. in Ioan. 1. Fauſtinus de fide contra Arrian. cap. 3. quilibet horum ſenſuum Chriſti diuinitatem declarat. Nam Patres auctores primi ſenſus ita verbum in principio, ſeu Filium in Patre eſſe exponunt, vt aſſerant Ioannem eiuſdem illum cum Patre ſubſtantiæ, ac naturæ affirmare. Ita Hi-

Clem. Alex. Origenes. Cyrillus. Nyſſenus. Auguſtinus. Theophilus Antioch. Naziant. Ambroſius. Baſilius. Chryſoſt. Athanaſius. Origenes. Fauſtinus.

latius

Hilarius. larius ad Pſalm. 122. poſtquam hoc teſtimonium Ioannis protulit. *Deus enim* (inquit) *vterque vnus eſt, non quòd vnus diuinus in duos ſit, aut vterque ipſe ſit, vt nuncupatio ſola fecerit Patrem, & Filium, non natura gignendi, ſed idcirco Deus vnus, quia neque duo innaſcibiles, neque vnigeniti duo, ſed vnus ex vno, & ambo vnum, non diſſimili ſcilicet, aut differente à ſe ſubſtantia Diuinitatis in vtroque. Idcirco namque Filius in Patre tanquam in principio eſſe dicitur, quòd à Patre velut ex principio fluat, à quo ex ſuamet ſubſtantia generatur.*

Martialis. Quod prior etiam Martialis docuerat his verbis epiſt. ad Burdegal. cap. 10. *Verbum in quod credidiſtis, Filius eſt vnigenitus ante omnem ſubſtantiam, ante omne initium: ipſe enim eſt principium, quia de principio ineffabiliter genitus eſt.* Qui verò principium pro æternitate ſumunt, eum ſenſum his Ioannis verbis tribuunt, quaſi diceret, *In principio*, id eſt, ante omne principium *erat verbum*: atque inde Filij Diuinitatem probant, cùm nihil præter Deum, æternum eſſe poſſit: ita *Hilarius.* loquitur D. Hilarius de Trinitate lib. 2. *Quid eſt* (inquit) *iſtud in principio erat? tranſeunt tempora, tranſcenduntur ſæcula, tolluntur ætates, pone aliquid, quod voles tua opinione principium, non tenes tempore, erat enim.* Cui con-*Cyrill. Alex.* ſentiunt illa Cyrilli Alexand. verba lib. 1. in Ioan. *Principio* (inquit) *ſiquidem definitionem principij retinet, nihil antiquius eſt. Nunquam enim principij principium poterit excogitari; nam ſi aliud quiddam ante principium intelligitur, excidet profectò, nec erit verè principium. Præterea ſi ante verè principium, aliud inueniri poterit, in infinitum nobis erit procedendum, aliud ſemper ante aliud quærentibus, nec in vno ſimpliciter principio conſiſtentibus.* His tandem acce-*Baſilius.* dat Baſilius, qui lib. 2. cont Eunomium, ſupremam quandam Dei naturam ex hac principij æternitate colligit. *Non eſt poßibile* (inquit) *principio antiquius quid excogitare; non enim eſſet principium, ſi quid ante ſe haberet ſuperius. Nam ſi eorum eſſet principium, quæ dicuntur ad aliud, vt principium ſapientiæ, principium vitæ bonæ, & in principio fecit Deus, fortè poſſemus eius, qui tali principio conſtitutus eſt, generationem cogitando excedere; verùm quoniam id principij ſignificatum abſolutum, ac ſine relatione, ſupremam naturam ſignificat, quomodo non deridendus is eſt, qui vltra hoc principium, cogitatione circumuagatur, & id ſuis imaginationibus excedere conatur?* Denique qui principium Deum interpretantur: verbum ita in Deo eſſe intelligunt, vt verbum ipſum Deus ſit, ſuprema, ac ineffabili Diuinitatis natura præditus: ita vt verbum eſſe in Deo, nihil aliud ſit, quàm ipſum in Deitate cum Patre, ac Spiritu ſancto conſpira-*Fauſtinus.* re. Ita explicat Fauſtinus de fide cont. Arian. *Cùm Deus* (ait) *in Deo eſt, & non eſt Deus præter eum, in quo Deus eſt, & ipſe eſt Deus Iſraël Saluator; oſtenditur vnitas Diuinitatis in Patre, & Filio, ſicut & omnipotentiæ, & quicquid omnino Diuinæ ſubſtantiæ eſt.*

SECVNDVM telum eſt. *Et verbum erat apud Deum*; qua propoſitione Ioannes Filij Dei Diuinitatem magis corroborat, ac primùm verbi proceſſionem ex Patre demonſtrat, vt obſeruat Tertullian. lib. ad-*Tertullian.* uersùs Praxeam his verbis: *Sermo apud Patrem, non Pater apud ſermonem eſſe dicitur. Nam etſi Deus ſermo, ſed apud Deum, quia ex Deo Deus, hoc eſt, quia ex Deo procedit, dicitur eſſe apud Deum, tanquam verbum apud producentem, tanquam Filius apud Patrem.* Deinde perſonarum diſtinctionem inſinuat, vt docet Ambroſius libr. 1. de fide cap. 5. his *Ambroſius.* verbis. *Quod erat apud Deum, non commixtione confunditur, ſed manentis verbi apud Patrem ſolida perfectione diſtinguitur, vt Sabellius obmuteſcat.* Denique Patris, & Filij conſubſtantialitatem indicat, vt ait Cyrillus. *Cyrillus.* *Cùm apud Deum verbum eſſe prædicet Ioannes, vnum quidem eſſe Filium, ſubſiſtentémque in ſe ipſo, & vnum rurſus Deum Patrem, apud quem verbum eſt, apertiſſimè oſtendit.*

TERTIVM poſtremò eſt: *Et Deus erat verbum*, quo telo vniuerſos hæreticos Chriſti Diuinitatem oppugnantes confodit; hîc enim apertè Ioannes Filium Dei, Deum eſſe fatetur, quò fit, vt Atheus omnino is cenſendus ſit, qui Filium Dei Deum eſſe negat. Hinc Diuus Ambroſius in tracta-*Ambroſius.* tu de ſymbolo. *Verbum* (inquit) *ab æterno erat, erat, erat, erat: hæreticus igitur qui verbum Deum non eſſe blaſphemat, errat, errat, errat, errat.*

SECVNDVM teſtimonium eſt Thomæ Apoſtoli apud Ioannem 20. qui apertè *Ioan. 20.* Chriſtum Deum profitetur, cùm ait, *Dominus meus, & Deus meus.* Dominum & Deum Thomas agnoſcit, ac confitetur, vt ſimul hominem, ac Deum eſſe declaret; atque hoc teſtimonio tanquam firmiſſimo ad Chriſti Diuinitatem confirmandam vti-*Auguſtinus.* tur Auguſtinus in epiſt. 174. ad Paſcentium.

TERTIVM eſt 1. Ioan. 5. *Et ſcimus, quia* *1. Ioan. 5.* *Filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verum Deum, & ſimus in verò Filio eius: hic eſt verus Deus, & vita æterna.* En quomodo Ioan. Filium Dei verum Deum, & vitam æternam vocat; Deum quidem ex vero Deo progenitum; vitam æternam verò quatenus eſt ipſa beatitudo, ac vita æterna, & felicitas obiectiua.

QVARTVM eſt Actorum 20: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Eccleſiam Paulus Dei

ſanguine acquiſitam Epiſcopis commendat: at cùm Deus ſanguinem non habeat, quem pro Eccleſia fundat; Chriſtum Deum, & hominem intelligere debemus, qui ſanguinem ſuum pro Eccleſia crucifixus fudit. Idem habet Io. 1. Epiſt. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam ſuam poſuit.* Sanè Deus mori non poterat, cùm ſit ipſa vita immortalis, quid ergo eſt, quòd Deum animam ſuam pro nobis poſuiſſe Ioannes affirmat? nimirum, quia Deus erat, qui paſſibilem naturam in Chriſto ſibi coniunxerat.

1. Ioan. 3.

QVINTVM eſt ad Coloſſ. 1. vbi Paulus de Chriſto loquens. *In quo habitat* (inquit) *plenitudo Diuinitatis corporaliter.* Diuinitatis plenitudo in Chriſto corporaliter reſidet, quia tota Diuinitas, corpori, & carni Chriſti copulata eſt; vel vt alij exponunt (corporaliter) id eſt, ſecundùm omnes dimenſiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quatenus Deo competunt. Quam expoſitionem etiam tangit Paulus Epheſ. 3. cùm ait. *Vt poſsitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit longitudo, & latitudo, & ſublimitas, & profundum, ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.*

Coloſſ. 1.

Epheſ. 3.

SEXTVM eſt ad Rom. 8. vbi ita Paulus ſcribit. *Quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus, ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula:* quem locum ad probandam Chriſti Diuinitatem citant Ambroſius, Chryſoſtomus, Theophylactus, Origenes, Oecumenius, & alij Patres.

Rom. 8.

SEPTIMVM teſtimon. eſt Apocalyp. 1. *Ego ſum primus, & nouiſſimus; & ego ſum alpha, & omega, principium, & finis;* quibus verbis ſe Chriſtus Deum apertè declarat, cùm eundem dicendi modum Deus etiam apud Iſaiam 14. vſurpet, cùm ait. *Ego primus, & ego nouiſſimus.* Primus enim, & nouiſſimus Deus appellatur, vt exponit Arethas hoc loco, quod principio, & fine careat. *Quia enim* (inquit) *apud homines nihil eſt, quod principio, & fine careat, quod apud nos eſt principium, & quod eſt finis, pro ſine principio, & ſine fine vſurpauit.* Vel (vt alij exponunt) ante quem nullus, & poſt quem nullus; quamuis etiam poſſit de vtraque Chriſti natura exponi, vt per primum ſeipſum Deum intelligat, per nouiſſimum hominem, quæ expoſitio non eſt aſpernanda, cùm Iſaias, qui illum vt Deum primum nominauerat, nouiſſimum etiam, vt hominem appellet cap. 53. *Vidimus eum nouiſſimum virorum.*

Apoc. 1.

Iſa. 14.

Iſai. 53.

ATQVE hæc inter multa pauca ſufficiant, quibus vniuerſi Patres, atque adeò ipſa fides ſubſcribit, vt nefas omnino ſit aliud de Chriſto ſentire. Ex his ita arguo, cùm Chriſtus apertiſſimo Scripturarum teſtimonio Deus pronuntietur, manifeſtum eſt, eum Patri æqualem eſſe: cùm is ſupremum, ac ſummum illud ſit, quod immenſitate ſua omnia continet, poteſtatibus omnibus ſupereminet, infinitate omnem magnitudinem excedit, virtute ſuper cuncta extollitur, Diuinitate adeò vnus, ac ſupremus eſt, vt omnibus maior ſit, nulli minor eſſe poſſit. Hic enim eſt communis omnium de Deo conceptus, teſte Cypriano, vt Deus ſit, quo nihil maius: quapropter cùm Deus eſſe non poſſit, qui maximus, ac ſupremus non eſt, planè Caluiniani, & Lutherani Chriſtum Deum eſſe negant, qui minorem Patre affirmant, & ab eo ſecundum tantùm Deitatis gradum obtinere contendunt.

ID quoque ſecunda teſtimoniorum claſſe perſpicuum fit. Nam cùm fides, & Scripturarum veritas, Chriſtum Filium Dei eſſe vbique teſtentur; hinc planè neceſſariò colligimus, eum Patri æqualem eſſe: eo namque ipſo, quòd Filius Dei eſt, antiqui Patres Deum neceſſariò eſſe agnouerunt, ac proinde Patri æqualem; nam Auguſtinus libro 1. contra Maxim. hoc argumento vtitur ad Chriſti Diuinitatem comprobandam. *Quare* (inquit) *verus Deus Chriſtus? quia verus Dei Filius: ſi enim animalibus dedit Deus, vt non generent niſi quod ſunt, homo hominem generat, canis canem, Deus Deum non generat.* Eodem etiam vtitur Cyrillus lib. 12. Theſaur. cap. 15. *Quomodo* (inquit) *verus genitoris fructus aliud natura, quàm genitor ſuus erit? Nam ſicut non naſcuntur ex dumis vua, ſic neque ex vite naſcuntur dumi. Quoniam ergo Pater natura eſt Deus, erit Filius quoque Deus natura; aliter minoris erit dignitatis, quàm creatura ſua: creatura enim conſubſtantialem ſibi fructum ex ſeipſis producunt.* Hoc autem ex ipſa naturæ identitate, ac conſubſtantialitate oritur, qua Filius à Patre omnino indiuiſibilis eſt, vna eadémque eſſentia præditus: quò fit, vt inter eos nullus, aut maioris, aut minoris dignitatis gradus eſſe poſſit.

Auguſtinus.

Cyrillus.

PORRO hoc teſtimoniorum genere adeò vniuerſa noui Teſtamenti Scriptura referta eſt, vt ſuperuacaneum duxerim omnia recenſere loca, quibus Chriſtus Filius Dei appellatur. Sed quoniam noui Arriani inſurgunt, qui ea ad humanam Chriſti naturam, adoptiua tantùm Dei filiatione ornatam transferunt, nonnulla ex multis decerpenda ſunt, quæ ad Diuinam tantummodò Chriſti generationem, nullo modo ad humanam pertinent.

PRIMVM teſtimonium eſt Ioan. 1. *Et verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Certum eſt hoc verbum, de quo Ioan. loquitur,

Ioan. 1.

loquitur, nullo modo poſſe exponi de humana Chriſti natura. Cùm in principio capitis, primùm de huius verbi Diuinitate palàm diſſeruerit, cùm dixit, In principio erat verbum, hoc enim verbum illud eſſe dixit, per quod ſacta ſunt omnia, ſine quo ſactum eſt nihil, hoc illud verbum eſt, in quo ipſa vita immortalis omnia viuificans, manet; hoc illud verbum, quod lux vera, æterna, atque incomprehenſibilis eſt, quæ vniuerſos mortales in hunc mundum venientes gratiæ ſuæ fulgore illuminat, quæ planè apertiſſima ſunt Diuinitatis teſtimonia. At ne hæc de Chriſto Filio Dei dicta eſſe quis dubitet, protinus verbi huius incarnationem ſubdit, vt in Chriſto Diuinam verbi, hoc eſt, Filij Dei naturam homini coniunctam eſſe agnoſcamus, & quem hominem mortalem perſpeximus, Dei Filium inuiſibilem eſſe non dubitemus.

A B

PORRO dubitandum non eſt, quin eadem ſit verbi, ac Filij ſignificatio; verbi enim conceptus in mente Patris eſt filij generatio; Pater enim concipiendo verbum, Filium generat. Atque ita Gregor. Nazianzenus tractatu de fide. *Propheta* (inquit) *ex voce Dei, Eructauit* (inquit) *cor meum verbum bonum: vides hoc verbum Filium Dei eſſe, quem non aliunde, quàm de paterno pectore, & vt ita dicam, de vtero cordis Dei credimus extitiſſe.* Sed ne quis cum Eunomio, ac Tranſyluanis exiſtimet, verbum hoc metaphoricè accipi, quemadmodum de Ioanne, qui vox appellatus eſt, dictum accipimus; Ioannes ideirco verbum hoc in principio ante res conditas apud Patrem extitiſſe dicit, illúdque Deum verum fuiſſe, omnium rerum, quæ extant, creatorem: hoc demum noſtræ humanitati coniunctum prædicat, quod de Ioanne nuſquam legitur; vt inde non metaphoricum verbum, ſed verum ex Patris intellectu genitum, agnoſcamus.

Nazianz.

VANA ergo, & impia hinc primùm eorum ſententia eſſe euincitur, qui tam ſæpè in Scripturis Filium Dei appellatum, non natura, ſed vel adoptione, vel metaphoricè nuncupatum volunt. Quibus tandem Hieronymum in Pſalm. 109. obiicimus, qui Patrem ita loquentem inducit. *Non habeo vterum, ſed non poſſum me aliter indicare Patrem, niſi hominum verbis locutus fuero, ex vtero genui te, de mea ſubſtantia. Quando autem dicitur vterus, Filius ſignificatur, & Filius non adoptatus. De vtero generauit, de ſua natura, de ſuis viſceribus, de ſua ſubſtantia. Ex vtero, id eſt, de medullis Diuinitatis ſuæ. Totum quicquid Pater eſt, in Diuinitate dedit Filio.* Hæc Hieron. Quæ cùm ita ſint, vna Patris, & Filij exiſtente natura, impoſſibile eſt, eos Diuinitatis excellentia inter ſe diſferre, aut vnum Deitate alterum antecellere.

Hieronym.

SECVNDVM teſtimonium eſt Ioan. 8. *Antequam Abraham fieret ego ſum.* & 19. *Clarifica me Pater claritate, quam habui, antequam mundus fieret.* Manifeſtum eſt his locis, æternitatem tum eſſentiæ, tum gloriæ Filij Dei deſcribi, quâ ante tempora, ac condita ſæcula potiebatur: cùm verò æternitas nulli Filio Dei adoptiuo, ac homini competat, ſed ſolius Dei propria ſit; hinc liquidò patet, hæc de Filio Dei non adoptiuo, ſed naturali intelligenda eſſe. At quis naturam diſcindi poſſe vnquam exiſtimauit, vt quis ea ſeipſo, aut maior, aut minor, aut perfectior, aut imperfectior, aut fortior, aut imbecillior appellari queat? Vna enim cùm ſit, fruſtra in ea, aut diſtinctionem, aut diuerſitatem quærunt. Cùm ergo Dei Filius ſit Patri connaturalis, vnius omnino naturæ, ac ſubſtantiæ conſortio præditus, an non fruſtra de illius cum Patre, aut æqualitate, aut inæqualitate contendunt, cùm vna ſit Diuinitas, ac natura tam Patris, quàm Filij, vna ſemper, ac indiuiſa Diuinitatis excellentia ſibi conſtans, in quam cùm nulla cadere poſſit perfectionis, aut imperfectionis diſtinctio, in perſonis quidem, quæ in eadem natura diſtinctè ſubſiſtunt, æqualitatem agnoſcimus, in natura verò neque æqualitatem, neque differentiam, ſed vnitatem duntaxat admittimus?

Ioan. 8.

C

TERTIVM teſtimonium eſt Ioan. 10. *Ego & Pater vnum ſumus.* Qui locus eſt Patribus communis ad Filij conſubſtantialitatem contra Arrianos conſtabiliendam; tametſi Caluinus, & Eraſmus nouorum Arrianorum more, ad charitatis vnionem inter Patrem, & Filium ſignificandam, detorquere velint; quibus tamen occurrit Concil. Sardicenſe apud Theodoretum lib. 2. cap. 8. Hiſtor. Eccleſ. qui referens verba Concilij, ideo (inquit) deprauatam fuiſſe, & execrabilem Arrianorum interpretationem, quòd contenderent Saluatorem ideo dixiſſe, Ego & Pater vnum ſumus, quòd ſit inter eos tantùm conſenſus, & concordia. *Nos* (ait Concil.) *credimus, & affirmamus, & intelligimus ſacram illam Saluatoris ſententiam, quæ ita ſe habet (Ego & Pater vnum ſumus) de vnitate eſſentiæ, quæ eſt vna eadémque cum Patre, & Filio, capiendam eſſe.*

Ioan. 10.

D

Conc. Sardicenſe, Theodoret.

PRÆTEREA Caluinus, & Eraſmus, aut capitis illius contextum non legerunt, aut malè legerunt: ibi enim Chriſtus à Iudæis fidem extorquere cõtendit, vt ſe ex operibus Deum eſſe, atque cum Patre eandem naturam habere credant, quod & ipſi Iudæi intellexerunt; licèt id ſiniſtro animo acceperint; cùm ſtatim lapides, quibus ipſum opprimerent, ſuſtulerunt; neque aliam cauſam protulerunt, præter eam, quæ ibi legitur. *Quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum.*

E

CVM ergo vnam Patris, & Filij eſſentiam eſſe ex hoc loco ſacro approbante, ac declarante Concilio definitum ſit, primò quidem conſtat, hoc non niſi ad Diuinam Filij Dei generationem trāsferri poſſe. Deinde ex eo Patris, & Filij æqualitatem neceſſariò colligi: vt inde colligit Cerealis lib. contra Maximinum Arrianum cap. 1. *Ego & Pater vnum ſumus. Hic vnum* (inquit) *pro æqualitate dixit, quia æquales ſunt, qui vnum ſunt: ſumus autem ideo dixit, quia alius eſt Filius, ſed vnum ſunt Pater, & Filius.*

Cerealis.

Hebr. 1.

QVARTVM teſtimonium eſt. Hebr. 1. *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius.* Hic Paulus cùm Chriſtum ſplendorem gloriæ, & figuram, vel imaginem paternæ ſubſtantiæ appellat, nihil præterquàm Diuinam Filij generationem, qua Patri conſubſtantialis eſt, demonſtrat: nam quòd ſplendorem gloriæ appellat, hoc ad Filij æternitatem, ac generationis modum pertinet. Splendor enim adeò cum Sole natura coniunctus eſt, vt ſine ſplendore Sol eſſe non poſſit; ſed vbicunque Sol, ibi ſimùl ſplendor adſit, neceſſe eſt; nec priùs Sol, quàm ſplendor in Sole eſſe percipitur. Ita Dei Filius cùm Patri natura coniunctiſſimus ſit, ſimul cum Patre ſemper fuit, nec prior Pater, aut poſterior Filius intelligendus eſt; ſed ſimul cum Patre Filius. Atque ita hunc locum ediſſerit Greg. Nyſſenus ad Simplicium de fide. *Idcirco* (inquit Paulus) *quoque eum ſplendorem gloriæ nominat, vt doceamur, quòd ſicut lumen de lucerna, & ex natura lumen edentis eſt, & vnà cum illa eſt (ſimul enim atque emicuit lucerna, lumen quoque quod ab ea exiſtit, pariter effulget) ita hîc quoque Apoſtolus iubet intelligere, quòd & ex Patre ſit Filius, & abſque Filio nunquam ſit Pater: nam fieri non poteſt, vt gloria ſit abſque ſplendore, quemadmodum fieri non poteſt, vt abſque ſplendore lucerna ſit.*

Gregor. Nyſſ.

QVOD verò eundem figuram ſubſtantiæ vocat, id ad Filij conſubſtantialitatem referri debet. Idcirco enim & imago Dei inuiſibilis ad Coloſſ. 1. à Paulo appellatur, quòd à Patre per generationem emanans, illius ſimilitudinem in naturæ identitate præ ſe ferat. Ita hunc locum exponit Eugenius Carthaginēſis in ratione fidei ad Hunnericum regem. *Denique* (inquit) *ne aliquis inter Patrem, & Filium diuerſitatem naturalis hominis introducat; ideo Apoſtolus de eodem Filio dicit. Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ illius, in quo euidentiùs, & coæternus Patri, & vnius cum eo ſubſtantiæ eſſe perdocetur.*

Coloſſ. 1.

Eugen. Carthag.

QVINTVM teſtimonium eſt ad Coloſſ. 1. *In ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis, & in terra viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſiſtunt.* Quibus verbis

Coloſſ. 1.

A Paulus præclarè Filij Diuinitatem explicat, cùm ea Chriſto tribuit, quæ Dei ſolius propria ſunt, quæque nullus niſi ſolus Deus poſſet efficere, cuiuſmodi eſt rerum creatio, quæ Deo ita propria eſt, vt ait Auguſt. lib. 3. de Trinit. vt neque boni Angeli, neque mali poſsint alicuius rei eſſe creatores, multò minùs aliæ creaturæ. Ratio ea eſt, quam aſſignant Theologi in ſecundo ſententiarum; quod creare ſit rem de nihilo producere, quod cùm infinitam virtutem exquirat, qua ſola res à non eſſe ad eſſe educitur; inde fit, vt omnem creatam facultatem excedat, ac

Auguſtinus.

B Dei qui ſolus infinita virtute præditus eſt, proprium eſſe agnoſcatur. Hinc falſa aduerſariorum interpretatio eliditur. Caluinus enim cùm ad cap. 6. Ioan. Chriſtum Dei miniſtrum appellat, & lib. aduerſ. Valentinum Gent. Patrem ſolùm propriè cœli, ac terræ creatorem eſſe affirmat: eo ſenſu hoc ac ſimilia teſtimonia exponit, vt Filium Patri in rebus condendis miniſterium tantùm obtuliſſe ſentiat; ita vt non creator, ſed creatoris miniſter tantùm fuerit. Lutherus verò loca hæc ita interpretatur, quòd Filio tanquam inſtrumento Pater vſus fuerit in mundi opi-

Caluinus.

Lutherus.

C ficio; quaſi Filius ipſe non factor, ſed inſtrumentum tantùm fuerit, ac velut ſecuris Dei, & Patris factoris, & vtentis illo tanquam organo, in quo vterque cum Arrianis conſentit: inde enim Arriani colligebant, Filium non eſſe Deum, ſed Dei tantùm inſtrumentum, ac miniſtrum. Vtrunque verò hæreticum eſt, cùm ex eo inferre liceat, Filium eſſe minorem Patre, quæ aperta olim Arrianorum hæreſis fuit à toto orbe damnata.

NEC obſtat, quòd aliqui Patres hac loquendi forma aliquando vſi fuerint, veluti D. Irenæus qui lib. 4. cap. 17. ita ſcribit. *Mini-*

D *ſtrat* (inquit) *Patri ad omnia ſua progenies, & figuratio ſua, id eſt, Filius. & Spiritus ſanctus, verbum, & ſapientia.* Et Tertull. aduerſùs Praxeam cap. 12. *In ſermone Chriſto* (ait) *aſſiſtente & adminiſtrante, Deus voluit fieri, & fecit. & dixit, fiat firmamentum,* &c. Et Clemens Alex. in exhortatione ad Gētes. *Ipſum* (inquit) *eſt Dei concinnum, & aptum inſtrumentum, & ſanctum, ſapientia ſupermundana, verbum cæleſte.* Nam ſi quando hi Patres ita loquuti ſunt, inſuetum quidem, ac improbatum dicendi genus vſurparunt. At ſenſu longè diuerſo, quàm quo ſibi aduerſarij vſurpant, illa verba protulerunt.

Irenæus.

Tertullian.

Clem. Alex.

E Nam Irenæus id ſolùm contendit, Deum Patrem Angelorum miniſterio ad res condendas minimè eguiſſe, quod Baſilides, ac Iudæi quidam aſſerebant, in quos Irenæus inuchitur; ſed illi ad omnia ſatis fuiſſe affirmat verbum ſuum, per quod vti per ſapientiam vniuerſa creauit: id declarat poſterioribus verbis, cum ſeipſum exponens, addit, *verbum, & ſapientia,* quo ſanè explicat, quo ſenſu

miniſte

Digitized by Google

miniſterium verbi acceperit, eo ſcilicet modo, quo ſapientia Deo in mundi opificio adminiſtra à vate deſcribitur Pſalm. 103. cùm ait. *Omnia in ſapientia feciſti*,& à Ioanne cap. 1. cùm aſſerit, omnia per verbum facta fuiſſe. Atque hunc eſſe Irenæi ſenſum palàm conſtat ex iis,quæ paſſim tradit lib. 1. cap. 1. & 19. & lib. 3. cap. 8. vbi ita ſcribit. *Ita vt is quidem, qui omnia fecerit cum verbo ſuo, rectè dicatur Deus.* Eundem ſenſum etiam habet Tertullianus, qui Angelos tantùm à mundi creatione excludit: cæterùm (vt perſpicuum eſt) tam ex hoc, quàm ex pleriſque aliis locis, tum aduerſùs Praxeam, tum aduerſùs Marcionem ſuperiorem ſenſum amplectitur. Clemens porrò ſeipſum explicat, cùm hoc ipſum inſtrumentum ait,eſſe ipſam ſapientiam ſupermundanam,id eſt, Diuinam,ac verbum cœleſte: neque enim Pater verbo, ac ſapientia ſua vti poteſt tanquam organo ab eo diſtincto ad rerum opificium, ſed tantummodò tanquam exemplari, ac virtute. Tandem hi Patres cùm ita locuti ſunt, verbum non Patris miniſtrum, aut inſtrumentum, aut Patre minor agnoſci poſſit, inſinuare voluerũt: ſed cùm ſit verbum illud, quo Pater vniuerſa operari dicitur, promptiſſimam, atque efficacem illius virtutem in rebus condendis eo exemplo demonſtrare voluerunt,tãquam ſi obſequentiſsimo miniſtro ea iuſſa fuiſſent, aut Pater eo tanquam inſtrumento vſus, illa ipſe præſtitiſſet, cùm tamen nec Filius miniſter, aut organum dici poſsit, nec Pater ſolus operari credatur, cùm fide certiſsimum ſit, tam Patrem, quàm Filium, quàm etiam Spiritum ſanctum,indiuiſibiliter rerum creationem operatos fuiſſe: cùm iuxta D. Auguſt. opera Trinitatis ad extra ſint indiuiſa. Atque ita Baſil. in lib. de Spiritu ſanct. cap. 8. *Omnia* (inquit) *per ipſum facta ſunt, non quòd inſtrumentali quodam ac ſeruili miniſterio fungatur, ſed, quòd tanquam conditor paternam implet voluntatem.* Et Damaſcenus lib. 1. Orthodo. fid. cap. 9. *Quemadmodum ignem per lucem ex eo progredientem lucere dicimus. Nec proinde tamen lucem illam ex eo promanantem organum quoddam ipſi inſeruiens, ſed vim quandam naturam eſſe ſtatuimus: eodem modo Patrem quoque omnia, quæ facit, per vnigenitum ſuum facere dicimus, non tanquam per ſeruile aliquod organum, ſed per connaturale ſibi verbum, quo ſolo omnia perficit.*

Psalm. 103.

Ioan. 1.

Baſilius.

Damaſcen.

A

B

C

D

E

Cvm igitur Apoſtolus dicit, per verbum condita eſſe vniuerſa, primùm quidem ordinem Diuinarum perſonarum inſinuat, in quo Pater tanquam à nullo dependens primo loco ſtatuitur, Filius deinde tanquam à Patre genitus, à quo & naturam,& eum ea creãdi poteſtatem accepit, collocatur. Atque inde Pater per Filium operari dicitur: quandoquidem in eum cum natura omnem poteſtatem ſuam contulit. Ita Chryſoſt. *Per ipſum* (inquit) *hoc loco nulla alia ponitur gratia, quàm ne quis ingenitum ſuſpicaretur Filium.* Diſtinctas prætere perſonarum proprietates explicat, Patri namque maieſtas appropriatur, Filio operandi virtus, iuxta illud Pauli ad Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis ſuæ. Ita etiam Patri potentia, Filio ſapientia tribuitur, ſine qua nihil omnino efficit Pater, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ; quò fit, vt in orbe condendo ipſa maieſtas, ac potentia Patri velut propria attribuatur, conſilium verò, & operandi virtus Filio.

Chryſoſtom.

Demvm Pater per verbum omnia condidiſſe dicitur,tãquam per exemplar. Quem ſenſum tangit Auguſtinus lib. de Trinitate cap. 10. cùm verbum appellat artem quandam ſapientis Dei plenam omnium rationum viuentium,& lib. 10. de Trinit. ita ſcribit. *In ſapientia Dei* (inquit) *ſunt infiniti quidam theſauri rerum intelligibilium, in quibus ſunt omnes inuiſibiles, atque incommutabiles rationes rerum etiam viſibilium, & inuiſibilium, quæ per iſtum factæ ſunt; quoniam Deus non aliquid neſciens fecit, quod neque de quolibet homine artifice rectè dici poteſt. Porrò ſi ſciens fecit omnia, ea vtique fecit, quæ nouerat. Ex quo occurrit animo quoddam mirum, ſed tamen verum, quòd iſte mundus nobis notus eſſe non poſſet, niſi eſſet. Deo autem niſi notus eſſet, eſſe non poſſet.*

Auguſtinus

Ex quibus patet Dei Filium, cùm ſit ipſa Dei ſapientia, ac veritas, qua vniuerſa condita ſunt, nullo perfectionis diſcrimine à Patre diſtinguendum eſſe. Huc ſpectant etiam priora teſtimonia, quæ ad Filij Dei Diuinitatem declarandam paulò antè allata ſunt. Atque hæc pro ſecunda claſſe ſufficiant.

Tertia claſſis ea teſtimonia amplectitur, quæ Dei Filium in Trinitate Deum eſſe docent: quo in numero ſunt ea omnia, quæ Deum abſolutè nominant abſque vlla perſonarum diſtinctione. Nam (vt frequenter diximus) nunquam Deus abſolutè in Scripturis abſque perſonarum diſcretione ponitur, quin eo tota Trinitas intelligatur. Cùm ergo Filius ſecunda ſit in Trinitate perſona, quoties hoc modo in Scripturis de Deo mentio ſit, planè exploratum eſt, eum toties Deum vocari; ex quo tãdem illũ Patri æqualem eſſe concludimus. Nam cùm ęqualitas ab eſſentia ortum habeat,cũ qua Diuina attributa ita identificantur, vt nihil omnino excellentię,ac maieſtatis ſit in Patre,quod in Filio non reſideat, vnà vtriuſque exiſtente eſſentia, ac indiuiſa perſonarum maieſtate; iam nulla de æqualitate controuerſia moueri poteſt, cùm nullus in eſſentia diſtinctioni locus relinquatur. Cæterùm quoniam

 teſtimo

teſtimonia hæc tam varia, ac multiplicia in Scripturis diſſeminata reperiuntur, ea Scripturarum potiùs lectioni, quàm narrationi relinquimus.

SVPEREST quarta claſſis, quæ propria teſtimonia continet, quibus Filij æqualitas apertè declaratur.

PRIMVM teſtimonium eſt Pauli ad Philip. 2. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* En quàm apertè Paulus Filium Dei, & Deum, & Patri æqualem eſſe pronuntiat: nam qua ratione diceret Paulus filiũ anrequã ſeipſum exinaniret, in forma Dei fuiſſe, niſi eum formaliter Deũ eſſe aſtrueret? neque enim aliud eſt forma Dei, quàm ipſa Dei natura, & eſſentia, vt docet Ambroſius epiſt. 47. *Quid eſt* (inquit) *in forma Dei? in natura* Dei. Et Gregorius Boëticus ante Ambroſium lib. de Trinit. & fide contra Arrianos. *Si verè homo eſt Chriſtus* (ait) *cùm formam ſerui accepit, verè quoque Deus eſt, cùm in forma* Dei *eſſe perhibetur, nec alia ratione æqualem diceretur, niſi in forma* Dei *eſſe verum Deum voluiſſet intelligi* Optimum planè argumentum, quo Arrianos veteres, & nouos Dei verbo confodit, qui formam hanc ad accidentalem tantùm ſimilitudinem transferre conantur. Nam ſi forma Dei formæ ſerui opponi debet, atque eodem ſenſu vtraque forma accipienda eſt, planè cùm formam ſerui, hoc eſt, hominis, filius accepit, non tantùm ſimilitudinem, ſed & naturam induit: igitur cùm in forma Dei fuiſſe à Paulo aſſeritur, non Dei duntaxat ſimilitudinem, ſed naturam geſſiſſe credendum eſt. Hoc modo etiam exponunt alij Patres, Athanaſius ſerm. 4. contra Arrianos. Nazianz. oratione 5. de Theologia. Nyſſenus lib. de ſerm. in monte. Hilarius in Pſalm. 138. Cyrill. lib. 3. Theſau. Hieron. in cap. 1. ad Titum, & alij; atque inde Paulus filium Patri æqualem eſſe docet, cùm illum vna, eadémque cum Patre natura, ac Diuinitate præditum affirmat. Nam (vt Boëtici verbis vtar.) *Tunc enim verus Deus eſt, cùm æqualis eſt Patri, quia nec æqualis diceretur, niſi verus Deus haberetur: iniuria eſt enim veri* Dei, *ſi ei non Deus vnus dicatur æqualis.* Sed ne quis exiſtimet aduentitiam Filio cum Deo æqualitatem eſſe, aut eam vi ſibi rapuiſſe. *Non rapinam* (inquit) *arbitratus eſt eſſe ſe æqualem* Deo; qui Deus genitus eſt iure ſibi Diuinitatem, & cum ea æqualitatem accerſit. *Natura erat* (inquit Auguſt. contra Maximum) *non rapina, non enim vſurpauit hoc, ſed natus eſt hoc, id eſt, non vſurpauit* Diuinitatem, *ſed natus eſt ex Patre Deus, de Deo.*

Philip. 2. Ambroſius. Gregor. Boëticus. Athanaſius. Nazianz. Nyſſenus. Hilarius. Cyrillus. Hieronym. Auguſtinus.

NON ergo rapina fuit (vt Iudæi falsò credunt) quòd Chriſtus Deum Deo æqualem ſe faceret, ſed cùm Deus eſſet, hoc ipſum quod erat, ſcilicet Deum, & Patri æ-

A qualem ſe exhibuit. *Erat æqualis* (inquit Anſelmus hoc loco) *& ſine rapina erat, quia æternus ab æterno natus erat. Erat in forma* Dei, *quia factus quantus ille; talis qualis ille, hoc quod ille, non hic qui ille; ſed hoc quod ille, ille enim* Deus, *& iſte* Deus; *ille omnipotens, & iſte omnipotens; ille immutabilis, & iſte immutabilis; hoc quod ille, non hic qui ille; quia ille Pater, & hic Filius; ſic erat, & ſemper in forma* Dei, *id eſt, in plena eſſentia Patris.*

Anſelmus.

SECVNDVM teſtimonium eſt Ioan. 5. *Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat Sabbatum, ſed &* B *Patrem ſuum dicebat* Deum, *æqualem ſe faciens Deo.* Chryſoſtomus, Cyrill. & Auguſtinus in hunc locum veram fuiſſe Iudæorum opinionem confirmant; quòd Chriſtus ſeipſum Deum, ac æqualem Deo efficeret; quod ex multis Euangelij locis colligit Cyrillus. Præterea hac ratione confirmari poteſt: nam Euangeliſta locum non corrigit, nec demonſtrat illos falsò exiſtimaſſe; quod tamen feciſſet, ſi id errori aſcribendum eſſet; cùm alibi ſæpius id præſtiterit (vt notat Chryſoſtomus) nam cùm falſa fratrum exiſtimatio C ex verbis Chriſti orta eſſet, non moriturum ſcilicet Ioannem, illã corrigit Euangeliſta his verbis. *Et non dixit* (inquit) *non moritur, ſed ſic eum volo manere,* &c. Cùm igitur vera eſſet Iudæorum opinio, vt hoc argumento ſatis conſtat; perſpicuum eſt, ex ea filij æqualitatem non obſcurè probari.

Ioan. 5. Chryſoſtom. Cyrill. Auguſtinus.

TERTIVM teſtimonium eſt Ioan. 16. *Omnia* (ait) *quæcunque habet Pater, mea ſunt:* ex quo hoc argumentum colligitur. Si nihil habet Pater, quod Filio commune non ſit, ſanè nihil eſt, in quo Filius, aut Patre minor, aut non æqualis dici poſſit, ſiquidem Pater habet ſapientiam, potentiam, æternitatem, infini- D tatem, tandem ipſam Diuinitatem, atque eſſentiam, quæ omnia ſibi eſſe communia Filius teſtatur. Quid ergo eſt in quo Filius à Patre æqualitate diſtet? Ita ex hoc loco colligit Hilarius lib. 9. de Trinit. his verbis. *Dedit itaque Pater omnia, & accepit Filius omnia. Neque ambiguum eſt, cùm dixerit. Omnia quæ Patris ſunt, mea ſunt. Et hìc quidem non creationum ſpecies, neque elementorum diuerſas ſubſtitutiones præſens ſermo ſignificat; ſed beatæ, atque abſolutæ* Diuinitatis *nobis gloriam pandens,* Deum *in his oſtendit intelligendum eſſe, quæ ſua ſunt in virtute, in æternitate, in prouidentia, in poteſtate.*

Ioan. 16.

E QVARTVM teſtimonium eſt Ioan. 5. *Quæcunque Pater fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit* Et eodem cap. *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, ſic & Filius quos vult, viuificat.* Ingenua, ac præclara illa eſt demonſtratio, qua quis ex operibus qualis ſit, ſeipſum declarat. Atque hoc potiſſimo argumento ipſe Saluator Iudæos ad ſui ipſius Diuinitatem agnoſcendam prouocabat. *Si mihi non vultis cre-*

Ioan. 5.

dere

Digitized by Google

credere (ait) *operibus credite, ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Quamobrem cùm eadem opera, tum poteſtate excellentia, tum dignitate ſuprema, Filius præſtet, quibus maiora pater præſtare non poteſt, nec plura, nec præſtantiora pater efficere poſſit, quàm Filius; neque excellẽtiori modo ea Pater moliri queat, quàm quo ea Filius molitur: hæc enim omnia vox illa (ſimiliter) inſinuat; ſanè exploratum eſt, Filium Patri æqualem eſſe: quapropter ex hoc loco Hilarius ita in Hereticos inuehitur. *Exprobra infirmitatẽ Dei Filio, adime quoque naturæ æqualitatem; ſi non quæcunque facit Pater, eadem & Filius facit ſimiliter. Si diſcrimen aliquod paternæ virtutis, atque operationis admittitur. Si quod ad æqualitatem virtutis, naturæq́; proprium eſt, honoris æqualitas non poſtulatur. Ipſe enim in continuis ait, vt omnes honorificent Filium ſicut honorificant Patrem.*

A T ſi quis obiiciat, hoc teſtimonio tantummodò probari, Filium quoad potentiam Patri æqualem eſſe, non autem quoad cætera attributa: audiat Cyrillum, qui hoc teſtimonio probari contendit, Filium non modò quoad potentiam: ſed etiam quoad Diuinitatis naturam Patri coęquari. *In eo* (inquit) *quòd omnia ſimiliter poteſt, identitas ſubſtantiæ confirmatur, ſimiliter enim operantur, quæ ſunt eiuſdem omnino naturæ.* Et quidem minimè intelligi poteſt alicui infinitam potentiam ineſſe, quin ſimul cum ea tota Diuinitas ſe infundat. Cũ verò certum ſit in Filio Diuinitatem eſſe, ac cum ea vniuerſorum attributorum chorum, qui Diuinitatem ſequitur, in ipſum trãſfundi, inde fit, vt nulla iam inter Patrem, & Filium inæqualitatis nota ſupereſſe poſſit.

Cyrillus.

P O S T R E M V M teſtim. eſt apud Ioan. 5. *Tres* (inquit) *ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt.* Hoc poſtremo teſtimonio Ioan. non ſolùm eſſentiæ vnitatem, qua Filius Patri, ac Spiritui ſancto copulatur, ſed etiam ęqualitatis vnionem explicat: quæ enim natura vnum ſunt, æqualia eſſe neceſſe eſt; niſi quippiam ſibi ipſi inæquale eſſe, quis velit aſſerere. At certè quod ſibi inæquale eſt, nullo modo eſſe poteſt: cùm vnum eſſe deſinit, ex quo rei eſſentia compacta eſt: ſublata enim rei vnitate, quid eſt, quòd rem ipſam ſuperſtitem quęrimus, quæ ipſa vnitate ſubſiſtit? Hæc porrò vnitas cùm maxima inter Patrem, & Filium reperiatur, vtpote, quæ vnam tantummodò naturam, ac ſubſtantiam in eis collocat, planè vel expungenda eſt Diuina vnitas, quod maximum nefas eſt, vel omnimoda inter eos ęqualitas eſt agnoſcenda, vt vnitas ſarta tecta eſſe queat.

Ioan. 5.

A D D O, quòd ex nomine Filij, nihil præter æqualitatem animo concipere poſſumus. Si enim Filius ex Patris natura genitus eſſe creditur, ſanè ex naturali communitate, quæ Patris ſunt, poſſidet, & omnem paternæ Diuinitatis ſubſtantiam obtinere debet. quò fit, vt omne æqualitatis ius cum Patre ipſa naturitate ſibi comparet. Quod egregie explicat Baſil. hom. de fide, his verbis. *Vidimus,* inquit Euangelium, *gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, hoc eſt, non ex munere, aut ex gratia, hæc ei miranda data ſunt, ſed ex naturali communitate patriæ dignitatis dignitatem obtinente Filio. Accipere namque commune quiddam cum creatione eſt, habere autem ex natura proprium geniti. Vt ergo Filius, naturaliter quæ patris ſunt, poſſidet, vt autẽ vnigenitus, omnia in ſeipſo comprehendit, nihil cum altero diuidens. Ex ipſa igitur Filij appellatione diſcimus, quòd naturæ ſocius eſt, non iuſſu, ſed ex poteſtate ſplendens: ſine internallo, ſine tempore, cum Patre coniunctus: æqualis in bonitate, æqualis in potentia, eiuſdem ſocius gloriæ. Quid enim aliud quàm ſphragis, & imago totum in ſe Patrem oſtendens?* Hæc Baſilius. Obiicient fortaſſe Filium eſſe à Patre, atq; ea ratione ſaltem, qua ipſe à Patre, Pater autem non ab ipſo gignitur, Patri æqualem non eſſe, ſed minorem. At hi hallucinantur; id enim æqualitatem non minuit; nam quòd Pater ſit generans, Filius autem ſit genitus, Pater à nullo ſit, Filius à Patre, hæc tantummodò Diuinarum perſonarum inter ſe ordinem inſinuant; ordo autem cùm ſit in perſonis, non in natura, in qua æqualitas ſumma eſt, inæqualitatem efficere nullo modo poteſt.

Baſilius.

D I C O ſecundò in humanis hoc quidem procedere, vt Pater Filio dignior habeatur, ratione principij; Pater enim in humanis eſt principium effectiuum Filij, non tantùm intrinſecè, reſpectu originis: verùm etiam extrinſecè reſpectu temporis; Filius enim habet à Patre, non tantùm vt ſit, ſed etiam vt initium eſſendi accipiat: atq; ea ratione dignior Filio exiſtimatur: in Diuinis verò res non ita ſe habet; Pater enim quamuis aliquo modo ſit principium Filij, quatenus principium dicit ordinem originis, non tamen eſt principium effectiuum, nec Filius extrinſecè à Patre initium eſſendi accipit, cùm Patri coæternus exiſtat, neque enim (vt ait Lactantius) Pater ſine Filio eſſe poteſt, nec Filius à Patre ſecerni, ſiquidem nec Pater ſine Filio nuncupari; nec Filius poteſt ſine Patre generari. Filius ergo eſſentiam quidem à Patre per generationem accipit, eſſentiæ verò initium ab illo nullo modo agnoſcit: nec falſę imaginationi credendum eſt, qua Patrem aliquid ante relationem ſubſiſtens eſſe interdum cogitamus, velut cùm aliquem priùs hominem eſſe, quàm Patrem intelligimus: fallit enim hæc in Diuinis cogitatio, dempta enim relatione à Patre, corruit paternitas, qua Pater in eſſe Patris cõſtituitur; neq; aliquid præter eſſentiã remanet, quæ cùm tribus perſonis cõmunis ſit, nuſquam niſi in perſonis ſubſiſtit.

Lactantius.

Digitized by Google

Ex his facilè percipi poteſt, quàm inhumaniter noua hæc Arrianorũ Religio in Dei filium ſeſe efferat, cùm illum Dei Vicariũ, miniſtrum, inſtrumentum, ac proinde minorem Patre eſſe docet, quam D. Auguſt. verbis alloqui placet, quæ habentur in tractatu 36. in Ioannem. *Agnoſcis quia pater eſt, & filius filius eſt, bene agnoſcis: ſed noli dicere, Pater maior eſt, filius minor eſt: noli dicere, pater aurum eſt, filius argentum eſt: vna ſubſtantia eſt, vna Diuinitas, vna coæternitas, perfecta æqualitas, diſsimilitudo nulla.*

Auguſtinus.

Soluuntur obiectiones Caluini.

NVNC ad obiecta teſtimonia diluenda accedamus. Primum Caluini teſtimonium, quo probare nititur Chriſtum eſſe duntaxat Dei Vicarium, eſt illud Matth. 22. *Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum dicens*, Dixit *Dominus Domino meo ſede à dextris meis*. Item Marci. 16. *Dominus quidem Ieſus poſtquàm locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlũ, & ſedet à dextris Dei*. Inde colligit Dei Filium vicariam tantùm ſedem apud patrem obtinere. At planè intoleranda res eſt, Caluinum tantùm ſibi auctoritatis in Scripturis exponendis arrogare velle; vt quod ipſe Chriſtus ad Diuinitatem ſuam, & æqualitatem cum patre declarandam aſſumpſit, ipſe peruerſo ſenſu ad eam deſtruendam transferat. Nam imprimis hoc teſtimonium ad Chriſti Diuinitatem pertinere nemo dubitat; quandoquidem ad eam comprobandam à Chriſto allatum fuiſſe, ex eodem Mattheo compertum eſt. At vnde Caluinus ſenſum hunc colligit, vt cùm pater filio dextram ſedem præbet, hac illum ſibi Vicarium conſtituat? quo auctore, quo teſtimonio, ſedes dextra vicarius locus eſt Caluino? Planè ſi Scripturas fideli, vt decet, animo reuoluat, inueniet profectò, dextram ſedem, quæ filio promittitur, honorificentiſſimam eſſe, & dignitatem potiùs, ac auctoritatem, quàm ſubiectionem ſignificare: quòd ſi ea vicarium tantùm locum iuxta Caluini ſenſum exprimeret, nihil non modò honoris, & gloriæ Chriſto conferret, ſed nihil ea aut ignobilius, aut pernicioſius illi eſſe poſſet, cùm ea & illius maieſtatem minui, & diuinitatem in diſcrimen vocari oporteret.

Matt. 22.

Marc. 16.

DISCAT igitur dextram ſedem, quæ à patre filio tribuitur, non vicarium locum, ſed parem poteſtatem, potentiam, gloriam, ac maieſtatem inſinuare; qua filius æquali diuinitatis imperio, cum patre vniuerſa regit, ac moderatur: ita fit, vt dextra ſedes æqualitatem, non vicarium locum ſignificet. Hæc patrum doctrina eſt, qui hoc ſenſu locum hunc explicant. Baſil. lib. de Spiritu ſancto c. 3. *Per*

Baſilius.

A *hunc conſeſſum (inquit) naturam Dei ſolidam, ac immutabilem Scriptura ſignificat iuxta illud, tu ſedes in æternum* Athan. ſerm. 2. cont. Arrianos. *Quid ſignificat (ait) ſedere ad dexteram patris, niſi germanitatem filij: ac Deitatem patris eandem quoque eſſe Deitatem filij?* Præterea Cyrill. Ieroſol. Cateſ. 14. Damaſc. lib. 4. c. 2. Chryſoſtom. Theophylactus, Theodoretus, Oecumenius in c. 1. ad Hebræos, Ambroſ. lib. 1. de fide, & alij plerique eodem modo locum hunc exponunt, ita vt mirum ſit, qua fronte Caluinus ſolus nouam hanc interpretationem aduersùs tot Patrum conſenſum obtrudere auſus fuerit.

Athanaſius. Cyrill. Ieroſ. Damaſcenus Chryſoſtomus Theophilactus. Theodoretus. Oecumenius. Ambroſius.

B SECVNDVM teſtimonium eſt Matt. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra*. & ad Philip. 2. *Dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*. Quæ omnia cùm non ad ſolam humanam Chriſti naturam; ſed ad vtramque tam humanam, quàm Diuinam in mediatoris perſona coniunctam, ſpectare velit, proculdubio filium minorem patre eſſe ſentit, eò quòd non modò aliquid temporale à patre, quo priùs carebat, acceperit; verũ & exaltationem ſibi nouiſſimis temporibus in Diuinitate auctam ſuſceperit. At Caluinum vrgeo: ſi

Matt. 28. Philipp. 2.

C Diuinam filij naturam pater poteſtatis, aut gloriæ nominis incremento auxit, cùm ea tantùm natura ad eam gloriæ coronam (teſte Paulo) vecta ſit, quæ priùs exinanita, flagris cæſa, ſputis oppetita, in cruce diſtenta, clauis confoſſa, doloribus obruta, tormentis conſtrata, demum crucifixa, ac interempta fuit: quomodo effugere valet, quin hæc omnia Diuinam Chriſti naturam perpeſſam fuiſſe fateri cogatur? Perſpicuum enim eſt Pauli teſtimoniũ. *Humiliauit (inquit) ſemetipſum factus obediens vſque ad mortẽ, mortẽ autem crucis.*

D *Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen*. Cauſa ſi quidem, qua Deus illum exaltauit, ea eſt, quia priùs ſeipſum ad obedientiam patris explẽdam morti vltrò ſe addixit. Illi ergo naturæ nominis gloria collata eſt, quæ mortem ſubiuit, quæ patris obedientiam in cruce teſtata eſt. Quid ergo horribilius audiri poteſt, quàm Diuinitatem crucifixam, necatam, interemptam, mortis legibus deuinctam fuiſſe? An non hæc fides audita horreſcit? quibus tamen Caluiniana Religio ſibi mirificè applaudit. Hæc ſanè effugere Caluinus non

E valet, cùm ipſe Pauli teſtimonium Diuinæ Chriſti naturæ aptandum cenſeat: à quo nec Lutherus ipſe diſſentit in lib. de Conc. p. 2. vbi Diuinitatem paſſam, ac crucifixam docet.

FRVSTRA igitur Caluinus (& vt meliùs dicam) impiè nimis de noua hac ſua ſententia; ac intelligentiæ claui (vt vocitat) ſed potiùs hęreſi ſibi gratulatur dum veteres omnes carpit, quòd rem nunquam attigerint, quòd in errorem lapſi fuerint, quòd genuinum

Euange

Euangelicę doctrinæ ſenſum obſcurauerint, quòd ſeipſos multis laqueis implicauerint, cùm hæc & alia pleraque humanæ tantùm Chtiſti naturæ tribuunt Rectè quidem, ac Catholicè veteres loquuti ſunt, neque aliter nobis ſentiendum eſt, ſi ſoſpitem fidem habere volumus,atque vtinam ita fidelitet Caluinus ſenſiſſet.

Respondeo igitur, hæc & alia loca, quæ in Scripturis occutrunt,quæ Filium,aut paſſum, aut mortuum,aut nouã poteſtatem accepiſſe, aut glorioſum nomen à Patre nactum fuiſſe, aut iudicandi auctoritatem ſibi traditam eſſe; demum quæcunque Filium Patre minotem,aut illi ſubiectum eſſe oſtendunt,non dc Diuina, ſed de humana duntaxat Chriſti natura intelligenda eſſe: quemadmodum intelligenda tradunt Athanaſ. ſerm.4.cõtra Arrianos.Cyril.Ieroſol.Catech. 4.Baſil.dialogo 2.apud Theodotetum. Amphilochius oratione in illud, Pater maiot me eſt.Nazianz. oratione 31. Chryſoſtom.hom. de cruce.Tandem Auguſtinus de verbis Domini ſetm.58. *Licèt* (inquit) *vnam perſonam in Chriſto credamus, duas tamen ſubſtantias, id eſt, naturas eſſe fatemur,*Diuinitatis *ſcilicet,& humanitatis,aſſumptricis,& aſſumpta,creatricis,& creata. Quapropter vnicuique ſubſtantia propria vtique aptanda ſunt, id eſt, infirmitates humanitati, qua creata eſt.* Et in Enchiridio ad Lau. cap. 35. *Chriſtus Ieſus Dei Filius, & Deus, & homo,* Deus *ante omnia ſacula,homo in noſtro ſaculo,Deus,quia* Dei *verbum.*Deus *enim erat verbum; homo autẽ, quia in vnitatem perſona acceßit verbo anima rationalis, & caro. Quocirca in quantum* Deus,*ipſe, &* Pater *vnum ſunt,in quantum autem homo,*Pa*ter maior eſt illo.*Et paucis interiectis.*Exinaniuit ſe formam ſerui accipiens, non amittens, vel minuens formam* Dei,*ac per hoc,& minor eſt factus, & manſit aqualis vtrunque vnus, ſicut dictum eſt, ſed aliud propter verbum, aliud propter hominem. Propter enim verbum aqualis Patri, propter hominem minor.*Vides Auguſtinũ ea ſolùm Chriſti humanitati tribuere, quæ infirmitatem, & naturæ ſubiectionem inducunt; Diuinitati verò,quæ æqualitatem ſonant adſcribere.

Athanaſius.
Cyrillus Ieroſ.
Baſilius.
Amphiloch.
Nazianzenus.
Chryſoſtom.
Auguſtinus.

Dicet fortè Caluinus mediatoris perſonam,quę in Diuina & humana natura ſubſiſtit; Diuinam eſſe, ac proinde cùm tradita eſt Chriſto poteſtas, vel ſupremum nomen, ſiue naturæ, ſiue perſonæ collata fuerint, ea ad Diuiniratem pertinete.

At reſpond. Chtiſti perſonam Diuinam quidem fuiſſe, attamen vtramque naturam, & Diuinam,& humanam complexam fuiſſe; quò fit, vt diuerſas harum natutarum proprierates includeret, ac varia illarũ idiomata præ ſe ferret Hinc homo Deus, Deus homo rectè dicitur, ac præterea Deus mortalis, & immortalis, paſſibilis, & impaſſibilis, Deus natus ex Virgine,paſſus,mortuus,& alia pleraque,quæ de Diuina Chriſti perſona ob hypoſtaticam duatum naturarum vnionem enunriantur. Attamẽ ſua cuique naturæ proprietas ſeruanda eſt; ne (vt olim Eutyches) naturas confundant, & quæ Diuinæ naturæ ſunt proptia,humanæ tribuant & quę ad humanam natutam tantùm ſpectant, ad Diuinam refetant: vt præclarè docet Damaſc. lib. 3.Orthod.fid. c. 4. *In Domino noſtro Ieſu Chriſto*(inquit)*quoniam duas quidem naturas, at vnã duntaxat perſonam ex vtriſque compoſitam agnoſcimus, cùm naturas nobis ob oculos proponimus,* Diuinitatem,*& humanitatem appellamus: at cùm perſonam ex naturis compoſitam interdum ab vtroque Chriſtum nominamus, & Deum ſimul & hominem,& Deum incarnatum interdum, rurſus ab vna parte* Deum *ſolùm, ac Dei Filiũ, & hominem ſolùm, atque hominis Filium; ac rurſus duntaxat à ſublimibus, aliquando ab humilibus ſolùm. Vnus enim eſt, qui eſt illud,& hoc aquè eſt; quorum alterum ſemper citra cauſam vllam ex* Patre *extitit: alterum autem poſtea pro ſua erga hominem beneuolentia factus eſt. Enimuerò cùm de Diuinitate loquimur: ea qua humanitati propria ſunt, ipſi minimè aßignamus: non enim paßibilem, aut creatam Diuinitatem dicimus, nec rurſus carni, ac humanitati ea tribuimus, qua Diuinitati propriè conueniũt; neque enim carnem, ſiue humanitatem increatam dicimus. Quare cùm poteſtatis, ac ſupremi nominis incrementum ad humanam tantũ Chriſti naturam, non* Diuinam *pertineat: hinc non* Deo,*ſed Chriſto homini datum intelligimus* Hæc ignorauit Caluinus; nec mirum ſi in hunc Atheiſmi lapidem impegit.

Damaſcen.

Ad tertium teſtim. quod obiicit ex Paulo 1.Corinth. 15.*Cùm tradiderit Deo, & Patri regnum*,&c. eodẽ modo reſpondemus: hæc de tegno temporali, quod Chriſto homini, poſt Reſurrectionem à Deo collatũ fuit, quo vniuerſis hominibus à ſe redemptis præſidet, intelligenda eſſe; quod quidem peracto iudicio,tum Deo acceptum feret, cùm electis in cœleſtem gloriam tranſlatis,teprobis verò in infetnum detruſis, ac æternæ Dei vindictæ perpetuò ſubiectis, nulla illi amplius imperij exercendi ratio ſupererit.

1. Cor. 15.

Ad quartum ex eodem Paulo eodem loco. *Et cùm ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubiectus erit ei.* De Filij humanitate, non Diuinitate exponenda eſſe docent Ambtoſ. lib.1.de Fide cap.6. Auguſt. lib.1. de Trinitate cap.8. Theodoretus,Primaſius,& alij in huuc locum. Nec vim inferre debet aduerbinm illud remporis (*tunc*) tanquam tunc primùm, & non priùs Filius Patri ſubiectus fuerit; non enim ad nouam Filij ſubiectionem declarandam appoſitum fuit; ſed ad nouum tantùm ſubiectionis modum explicandum. Priùs namque, vt Patris legatus illi ſubiiciebatur, poſtea verò eo munere perfunctus eidem alio modo ſubiicietur. Qui enim priùs tanquam

Ambroſius.
Auguſtinus.
Theodoret.
Primaſius.

quam Patris legatus poteſtatem illius nomine exercebat, tunc legatione functus imperio Patri reddito, nouo ſubiectionis modo ſeipſum Patri ſubiectum exhibebit.

Chriſtum eſſe Mediatorem ſecundùm Diuinam naturam.

ATHEISMVS XI.

DVPLEX ădhuc ſupereſt Caluini, & Bezæ error à nobis refellendus. Primus eſt, quo Chriſtum ſecundùm Diuinam naturam mediatoris officio perfungi docent: quo ſanè ita apertè Chriſti Diuinitatem impetunt, vt iam nullum tergiuerſandi locum reliquum habeant, quominùs Chriſti hoſtes apertiſſimos ſeîpſos declarent. Infœlix Religio, cui ab ortu id proprium, ac legitimum fuit, vt cum Deo immortali bellum gerat. At quomodo Religionẽ eam appellare fas erit, quæ nulla Religione, ſumma verò attrocitate in Deum fertur? Huius erroris (vt diximus) auctor eſt Caluinus duabus Epiſt. ad Polonos, & Inſtitur. libr. 2. cap. 14. §. 3. & 4. quem ſequuti ſunt Henricus Bullingerus, Petrus Martyr, & Ioſias Simlerus in lib. cont. Stankarum.

Caluinus. Henricus Bulling. Pet. Martyr. Ioſias Simlerus.

HIS verò primùm Paulum obüicimus, 1. Timoth. 2. ita ſcribentem. *Vnus Deus, vnus & Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro multis.* Vbi apertè Paulus Chriſtum ſecundùm humanam tantùm, non Diuinam naturam, Mediatorem affirmat; idcircò enim particulam illam *(homo)* appoſuit, vt omnem cauillandi anſam præſcinderet; néve Deus ipſe, qui in Chriſto erat, Mediator eſſe putaretur. Attamen obſeruandum eſt Paulum hoc loco non Mediatoris perſonam, quæ in Diuina, & humana natura ſubſiſtit, deſcribere, ſed tantùm mediationis principium inſinuare, vel vt ſcholaſtici loquuntur; non principiũ, quod mediationem operatur, ſed principium, quo opera mediationis præſtat: nã ſi de ipſa Mediatoris perſona ageret, ſanè ipſum non hominem ſolùm, ſed Deum ſimul, & hominem appellaret; vti ſæpius pręſtat. Nunc verò cùm hominem ſolùm dicat, dubitandum non eſt, quin ad ipſum tantùm mediationis principium referat, quod hîc de Mediatore commemorat; quod ſanè non ad Diuinam (vt diximus) ſed ad humanam duntaxat naturam ſpectat. Id confirmat idem Paulus ad Rom. 5. cùm ait. *Si enim vnius delicto multi mortui ſunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit.* En quàm pręclarè hoc loco gratiam Dei, qua Deo reconciliati ſumus, ex vnius hominis Ieſu Chriſti merito profluxiſſe teſtatur; vt illum non ſecundùm Diuinam, ſed humanam naturam Mediatorem fuiſſe agnoſceremus. Idem quoque repetit eodem cap. *Sicut enim (ait) per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi.* Primam hominis iuſtificationem Chriſti operibus, quibus ſeipſum Mediatorem præſtitit, Paulus acceptam fert. Eam verò primam iuſtificationem appellat, qua primum hominis peccatum, quo vniuerſi tenebantur, deletum fuit, & humanæ naturæ prima iuſtitia reddita; id namque ipſa, tum ratio, tum Dei iuſtitia exigebat, vt natura, quæ peccati debito ſubiacuerat, eadem illud exolueret, atque ita demum Deo recõciliaretur. Illud enim proprium, ac perfectum Mediatoris opus eſſe agnoſcitur, vt ſoluto debito diſſidentes inter ſe partes conciliet. Hoc verò Chriſtus in Diuina natura, qua creditor erat, præſtare non potuit, ſed in humana duntaxat, quæ exoluendi delicti debitrix erat. Cõſtat igitur Chriſtum, non ſecundùm Diuinam, ſed tantùm ſecundùm humanam naturam Mediatorem extitiſſe.

1. Tim. 2.

Rom. 5.

IN turſus docet Paulus eodem cap. *Si enim (inquit) cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius.* Diximus perfectum tũc eſſe Mediatoris opus, cùm homines inter ſe diſſidentes conciliat: ſublato enim diſſidio, ac partibus in concordiam coactis, non eſt cur amplius Mediatore opus ſit. Hoc autem Chriſti Mediatoris munus fuit, quod quidem modo, quo id decebat, expleuit, nimirum per mortem ſuam, quæ quidem humanæ naturæ conditionem comitatur; mors enim non Diuinam, ſed humanam tantùm naturam inuaſit. Cùm ergo morte ſua Chriſtus nos Deo coniunxerit, ac conciliauerit, inde apertum eſt, non reſpectu Diuinæ, ſed humanæ tantùm naturæ Mediatorem fuiſſe.

INNVMERA huiuſcemodi teſtimonia paſſim per Scripturas reperiuntur, quæ nos Chriſti, tum ſanguine, tum ſacrificio, tum paſſione, tum morte redemptos eſſe docent, quæ formale mediationis principiũ à Chriſti tantùm humanitate pendere declarant; ex quibus tandem hoc argumẽtum conflamus: Chriſti mediatio ex Scripturis ipſius tantùm paſſionibus, ſanguine, ac morte abſoluta fuit. At ſola humanitas in Chriſto paſſa fuit, ſanguinem ſudit, ac mortem perpeſſa eſt. Igitur Chriſtus ſecundùm humanitatem tantùm, non Diuinitatem Mediaror fuit.

VERVM enimuerò non ita Mediatoris opus in humana natura collocamus, vt abſq; Dioina illud perficere potuiſſe exiſtimemus: id humanæ naturæ opus fuit, operum, vt ita dicam, materiam mediationi miniſtrare; Diuinæ verò virtutem, qua mediatio fieri poſſet, operibus ſuperinſundere: humanæ naturæ fuit fatigari, cædi, conſpui, ligari, crucifigi,

tormenta

tormenta perpeti, mori. At Diuinæ virtutis opus fuit, iis omnibus vim quandã cœleſtem adiungere, quò ex æquo Deo ſatisfaceret, neque enim humana natura per ſe redemptionis opus perficere poterat, niſi Diuinam virtutem comitem haberet.

Anſelmus. VNDE præclarè Anſelmus lib. 2. cur Deus homo c. 18. *Ad hoc* (inquit) *valuit in Chriſto diuerſitas naturarum, & vnitas perſonæ, vt quod opus erat fieri ad hominũ reſtaurationẽ, ſi humana nõ poſſet natura, faceret Diuina, & ſi Diuinæ minimè conueniret, exhiberet humana: & non alius, ſed idem ipſe eſſet, qui vtrunque perfectè exiſtens per humanam ſolueret, quod illa debebat, & per Diuinam poſſet, quod expediebat.* *Auguſtinus.* Quod etiã Auguſt. hom. de ouibus c. 12. apertè docet. *Non mediator homo* (inquit) *præter Deitatem, non mediator Deus præter humanitatem. Diuinitas ſine humanitate non eſt mediatrix, ſed inter* Diuinitatem *ſolam, & humanitatem ſolam, mediatrix eſt humana* Diuinitas; *& diuina humanitas Chriſti.* vbi Auguſt. abſtractum pro concreto vſurpat: & lib. 1. de Trinitate c. 7. *Ieſus* (inquit) *vt homo mediator* Dei *patris, & hominum, nam vt* Deus *eſt æqualis patri, hoc eſt, Deus cum* Deo, *& vnus cum patre & Spiritu ſancto, non mediator.* & lib. 2. de peccato origin. c. 28. *Non per hoc mediator eſt, quòd æqualis patri: per hoc enim quantùm pater, tantùm & ipſe à nobis diſtant: & quomodo erit medietas, vbi eadem ſubſtantia eſt? ideo Apoſtolus non ait. Chriſtus Ieſus, ſed homo Chriſtus Ieſus per hoc mediator, quòd homo.* Et lib. 10. confeſſ. c. 43. *In quantum enim homo, in tantum mediator; in quantum autem verbum, non medius, qui æqualis eſt* Deo: *verùm quamuis abſque* D*iuina natura mediatio fieri non poßit; mediationis tamẽ ratio, ac ipſe mediator homo eſſe debuit, vt ait Paulus*: *mediator* Dei, *& hominum homo Chriſtus Ieſus.* Hæc Auguſt. Vides ſolum hominem, non Deum mediatorem fuiſſe, licèt mediationis vis à Dei virtute flueret.

TESTIMONIA verò quæ ad probandũ Chriſtum ſecundùm Diuinam naturam eſſe mediatorem, profert Caluinus, facilè declarantur. *Ioan. 10.* Nam illud Ioan. 10. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum poteſtatem habeo ſumendi eam*, quod de Diuina natura interpretatur, de Chriſto homine intelligendum *Auguſtinus* eſſe docet Auguſt. tractat. 47. in Ioan. neque aliter explicari poteſt; cùm Deus mortis legibus non ſubiaceat, nec animam habeat corpori coniunctam, quam ponat. Sola ergo Chriſti humanitas, quæ paſſibilis, & mortalis erat, animam ſponte pro peccato poſuit: quod autem iterum eam poſt mortem ſumpſerit, ac ſeipſum poſt mortem ſuſcitauerit, hoc planè priuilegium ab vnita ſibi Diuinitate habuit, ſicut ipſo potitum fuiſſe exploratum eſt, cùm Lazarum ab inferis accerſiuit, cùm adoleſcentem verbo ad vitam reuocauit, cùm defunctam puellam ad viuos reduxit, quæ planè opera humanitatis erant, diuina tamen virtute corroborata, vt exponit Auguſt. tract. 47. in Ioan. *Caro ponit animam ſuam, & caro iterum ſumit eam: non tamen ſua poteſtate caro, ſed poteſtate inhabitantis carnem.*

ALIA verò Scripturarum teſtimonia, quæ Deum per Chriſtum mundum ſibi reconciliare inſinuant, velut 2. Corint. 5. *Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi*; & ſuprà, *omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum*: *2. Cor. 5.* præterea ad Coloſſ. 1. *Pacificans per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt*; *Coloſſ. 1.* & ſi quæ alia ſunt, quibus probare contendunt Chriſtum etiam ratione Deitatis mediatorem eſſe, ea non ad filium, ſed ad Patrem referri debent, vt ſit ſenſus; Patrem per mortem, aut ſanguinem Chriſti homines ſibi conciliare, quod ſanè tantùm abeſt, vt Chriſtum reſpectu Deitatis hominum mediatorem eſſe aſtruat, vt contrà potiùs totam reconciliationem, quod precipuum mediatoris opus eſt, humanitati tribuat, dum omnia illius ſanguine pacificata eſſe affirmat.

AT verò quò meliùs illa Pauli auctoritas intelligatur 2. Corint. 5. cùm ait, *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi.* Aliqui Deum pro Diuina Chriſti perſona exponũt: vt ſit ſenſus; Diuinã Chriſti perſonam mundum ſibi reconciliaſſe. At hic ſenſus minùs videtur proprius. Nam tametſi filio Dei, quatenus eandem patris naturam ſibi vendicat, etiam reconciliari competat: attamen is Scripturis mos eſt, vt patri tantummodò reconciliari, filio verò reconciliare velut proprium tribuãt; quod ſanè duabus ex cauſis oriri potuit. Prima, vt in patre principium originis, quod Theologi auctoritatem nuncupant, in filio verò emanationem à patre, ac ſubauctoritatem eſſe exprimerent: qua fit, vt patri mittere, filio verò mitti tantùm proprium ſit: cùm verò reconciliari auctoritatem, reconciliare verò ſubauctoritatem indicet; hinc illud patri, hoc filio Scripturæ non immeritò tribuere videntur. Altera cauſa eſt, quòd ad mediatoris perſonam reconciliare ſpectat, non reconciliari, ea enim inter diſſidentes media eſt, cuius illud munus eſſe agnoſcitur, partem parti reconciliare: cùm verò filij perſona humanam naturam ad vnitatem ſuppoſiti aſſumpſerit, à qua tandem mediatio explenda fuit, atque illi vim ad ſatisfaciendum conferret. Inde potiùs filio reconciliare, quàm reconciliari ſaltem ob ſuppoſiti vnitatem congruere videbatur.

QVA propter aliorum ſententia eſt: hoc loco Dei nomine Patrem intelligi, qui in filio eſſe dicitur, iuxta illud Ioan. 14. *Non creditis, quia ego in patre, & pater in me eſt: & pater in me manens ipſe facit opera.* *Ioan. 14.* Atque hoc quidem per eam, quam Theologi circuminceſ-

ſionem

ſionem appellant, quæ ex naturæ ſimplicitate oritur: qua fit, vt totus Pater in Filio, & totus Filius in Patre exiſtat; qui ſenſus magis confirmatur ex iis, quæ Paulus antea dixerat. *Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit ſibi per Chriſtum*; certum verò eſt Paulum, cùm hic Deum nominat, Patrem intelligere: quàdoquidem Deum à Chriſto diſtinguit, quod ſanè non præſtaret, ſi non ea Dei nuncupatione Patrem intelligeret: ita locum hunc explicat D. Ambroſius in commentariis Epiſt. 2. ad Cor. cap. 5. *Rectè ergo dicitur* (inquit) *Deus erat in Chriſto, hoc eſt, Pater in Filio, mundum reconcilians ſibi, non imputans illis delicta eorum: quoniam creatura peccauit in Deum, nec pœnituit, vt reuerteretur ad eum: Deus opus ſuum nolens perire, miſit Filium ſuum, per quem prædicata eis remiſſione peccatorum reconciliaret eos ſibi, per ipſum per quem nos creauerat.* *Ambroſius.*

B

Chriſtum eſſe aduocatum ſecundùm Diuinam naturam.

ATHEISMVS XII.

ALTER Atheiſmus (vt diximus) fuit Bezæ lib. quæſt. & reſponſ. pagin. 33. & opuſc. Latin. pag. 675. vbi Chriſtum ſecundùm Deitatem pro nobis Aduocati officio fungi conſtanter aſſerit; quem Atheiſmum ex ſuperiori præceptoris Caluini Atheiſmo, quem modò confutauimus, hauſiſſe manifeſtum eſt: nam cùm eandem Caluini ſententiam de Mediatore ſecundùm vtranque naturam tueatur, atque inter Mediatoris officia etiam aduocationis munus recenſeri velit, nihil ſe à præceptore, aut nouum, aut alienum dicere exiſtimauit, ſi ſecundùm Diuinam naturam aduocatum eſſe doceret; quẽ ſecundùm eandem Caluinus Mediatorem eſſe affirmauerat. Qui Atheiſmus partim ex ſuperioribus confutatus fuit, cùm Chriſtum non ſecundùm Diuinam, ſed humanam tantùm naturam Mediatorem eſſe probauimus: partim modò propriis teſtimoniis refellendus eſt. *Beza.*

C

D

HIC tamen primùm notanda eſt differẽtia inter Mediatorem, & Aduocatum: nam quamquam Mediatoris nomen latè ſumptum Aduocati etiam munus complectatur; Mediator enim eſt, qui quoquo modo inter partes mediat, vt eas in cõcordiam adducat; quocirca, cùm Aduocati officium ſit orando mediare, perſpicuum eſt illud in Mediatoris nomine comprehendi. Attamen cùm Mediatoris nomen ad propriam, ac ſtrictiorem ſignificationem, quæ in Scripturis vſurpatur, reuocamus: nulli dubium eſt, quin illud ſingularem quendam mediationis modum, qui per ſatisfactionem tantùm exercetur, inſinuet. Atque hac ratione Mediatoris nomẽ,

E

A

ac munus ab Aduocati nomine, ac munere differt: Mediator namque eſt, qui diſcrepantes inter ſe partes ſatisfaciendo cõnectit. Aduocatos verò, qui orando alterius cauſam agit. Vtrumque porrò tam Mediatoris, quàm Aduocati munus Paulus Chriſto tribuit. At tunc quidem Mediatorem appellat, cùm illum proprio ſanguine pro hominibus Patri ſatiſfeciſſe, cùm morte ſua nos Deo reconciliaſſe: cùm ſeipſum pro omnibus in redemptionem dediſſe affirmat; qui ſenſus paſſim obuius eſt apud Paulum Rom. 5. Heb. 9. Hinc cùm 1. ad Timot. 2. Mediatoris nomen Chriſto tribuit, vnum duntaxat Mediatorem appellat; *Vnus Deus* (inquit) *& vnus Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus*: cuius appellationis cauſam reddens, ſubdit, *qui dedit ſeipſum in redemptionem pro multis*. Cùm verò Aduocatum nominat, nõ ad vnum perſtringit, vt patet apud Ioannem Epiſt. 1. cap. 2. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum*, neque enim ait Aduocatum vnum habemus: plures enim Aduocati, ac interpellatores eſſe poſſunt, nimirum Sancti omnes iuxta illud Apoc. 8. *Et alius Angelus ſtetit ante altare habens turribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei*. Non autem multos Mediatores fas eſt cõſtitui: quòd ſi interdum Patres Mediatoris nomen Sanctis tribuunt, illud ampliori ſignificatione pro interceſſore vſurpant. Verùm in hoc Mediatoris, ac Aduocati nomen in Chriſto conueniunt: quòd vterque ad humanam illius naturam pertinet. Id de Mediatoris officio hactenus probanimus; reſtat vt hoc ipſum modò de Aduocati munere demonſtremus. *Rom. 5. Heb. 9. 1. Tim. 2.* *1. Ioan. 2.* *Apoc. 8.*

PRIMVM argumentum ab ipſo Aduocati nomine petere lubet, cuius proprium eſſe diximus, inter partes orando mediare. At ex Paulo ad Gal. 3. *Mediator vnius non eſt, Deus autem vnus eſt.* Nam cùm de Aduocati mediatione agitur, nulli dubium eſt, eam & inter diſſidentes verſari, nec vnius tantùm Aduocatum, ac interceſſorem eſſe poſſe; ſed duos ſaltem requirere; vnum quidem pro quo intercedat, alterum apud quem intercedat: medius enim eſt Aduocatus, cuius officium eſt orando, atque interpellando pro parte intercedere. Hæc Pauli ſolida argumentatio eſt, quam Beza inficiari non poteſt. Cùm igitur Chriſtus, vt Deus eſt, nulla re à Patre diuerſus ſit, ſed vnus cum illo omnino exiſtat; conſtat ex Paulo illum ſecundùm Deitatem Aduocatum eſſe non poſſe, quod declarat Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſerm. 13. cap. 5. *Quid eſt Mediator? vnius non eſt, quia inter duos vtique Mediator eſt, ſi vnus eſt Deus, & Mediator non eſt vnius: inter quid, & quid Deum quærimus Mediatorem, quia Mediator vnius non eſt,* *Gal. 3.* *Auguſtinus.*

Digitized by Google

eſt, Deus autem vnus eſt? Inter quid, & quid, ſit Mediator inuenimus ipſo Apoſtolo dicente: vnus enim Deus, & vnus Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Ieſus.

Rom. 8. SECVNDVM argumentum elicimus ex eodem Paulo ad Rom. 8. *Chriſtus Ieſus* (inquit) *qui mortuus eſt, immò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Vides Paulum interpellationis officium ei tantùm naturæ deferre, quæ mortis, ac reſurrectionis capax eſt: at nemo ignorat, eam non Diuinam, ſed humanam fuiſſe. Deitas enim, quæ humanitati in Chriſto copulata fuit, cùm immortalis eſſet, per ſe, nec interitui, nec reſurrectioni obnoxia erat: ſola ergo humanitas, quæ in Chriſto paſſa fuit, quæ reſurrexit, quæ ad dexteram Patris cõſcendit, pro nobis aduocata eſſe poteſt, ac apud Patrem interpellat.

Hebræos 7. TERTIVM argumentum colligitur ex eodem Paulo ad Hebræos 7. *Et alij quidem plures* (inquit) *facti ſunt Sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberētur permanere. Hic autem eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet Sacerdotium, vnde & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis.* His verbis certum eſt Paulum interpellationem apud Patrem, & interceſſionis officium Chriſto, vt Sacerdoti, ac Pontifici maximo tribuere; at Sacerdotium non ſecùdùm Diuinitatem, ſed tantùm ſecundùm aſſumptam humanitatem Chriſto conuenite; ipſe Paulus ſequentibus verbis affirmat, cùm ait. *Talis enim decebat, vt eſſet nobis Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus, qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes priùs pro delictis ſuis hoſtias offerre, deinde pro populo. Hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo* En quo tempore Chriſtus Sacerdotio, ac Põtificatu functus fuit, nimirū cùm ſeipſum Patri obtulit. At quis ita inſaniat, vt Chriſtū ſecundū Deitatē ſeipſum Patri obtuliſſe, atq; in ea ſanguinē fudiſſe, ac crucis mortē pertuliſſe ſentiat? Hæc enim dictu horribilia ſunt, à quibus Chriſtiana Religio abhorret. Id igitur ſtatuēdum eſt, Chriſtum in aſſumpta tãtùm carne, in qua & ſanguinem fudit, & mortem pertulit, ſeipſum Patri obtuliſſe; ac per cruentum crucis ſacrificium, velut ſummū Sacerdotem ſemel intraſſe in ſancta, æterna redemptione

Heb. 9. inuēta, vt ait Paulus Heb. 9. Cùm ergo Chriſtus, quatenus Sacerdotis ſummi munere perſungitur, interpellatorem pro nobis ſe apud Patrem exhibeat, id ſanè Deitati nullo modo conuenire poteſt, quę nunquã ſeipſam in ſacrificium obtulit: quare manifeſtum eſt, interpellationis, ac aduocati officium ad Chriſtum tantummodò hominem non Deum pertinere.

HIS tres Scripturarum claſſes addere poſſumus, quæ apertè hoc ipſum probant. Prima eſt earum, quæ Deum hominibus ob illorum peccata iraſci ferunt, quæ vbique tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento copioſæ ſunt. Exod. 32. *Dimitte me, vt iraſcatur furor meus cõtra eos.* Num. 2. *Iratúſque eſt furor Domini valdè.* Pſal. 78. *Vſquequò Domine iraſceris in finem?* Iſa. 5. *Ideò iratus eſt furor Domini in populum ſuū.* Ierem. 4. *Non eſt auerſa ira furoris Domini.* Et alia ferè innumera huiuſmodi teſtimonia leguntur. Nemo porrò dubitat Dei appellatione, quoties ea indiſtincta in Scripturis occurrit, ipſum quoque Filium vocari, cùm vna omnino Deitas ſit, quæ tres in naturæ vnitate perſonas complectitur. At profectò intelligi non poteſt, quomodo idem Deus, & hominibus iraſci, & pro iis intercedere dicatur, cùm diſpares ſint omnino, & iraſcendi, & intercedendi actus. Quis enim vnquam, aut iratus interceſſit, aut cùm pœnam exigeret; interceſſorem ſe præbuit?

(Marginal: Exod. 32. Num. 2. Pſal. 78. Iſa. 5. Ierem. 4.)

RVRSVS apud quem intercederet? Num apud alium Deum? id ſanè minimè exiſtimari debent, cùm ad Gentilium ſuperſtitionem pertineat. Num apud ſeipſum? inſulſum planè dictum; quis enim adeò in ſeipſo diuiſum Deum eſſe ſentiat, vt voluntates diuerſas in ſeipſo circunferat, quibus ſimul & iraſci, & non iraſci velit? Cùm enim Deus hominibus ob illorum peccata iraſci vult, ſi idem pro illis intercedat, eodem voluntatis actu iraſci non vult: neque enim aliud eſt intercedere, quàm iraſci nolle. Quid ergo de Deo ſentiendum erit, niſi vel ſimul contraria velle, vel mutabilem eſſe?

CÆTERVM id adeò inſulſum eſt, quòd Deum apud ſe intercedere dicunt, vt nullus id vnquam de homine vel leuiſſimo, aut exiſtimare, aut proferre auſus fuerit. Cur igitur id de Deo, qui perfectiſſimus, ac ſimpliciſſimus eſt ita indignè ſentiunt? Dicent fortaſſe Filium apud Patrem intercedere reſpectu perſonæ, quam à Patre diſtinctam habet; atqui in eandem Carybdim incidunt: nam tametſi Pater, & Filius diſtinctæ perſonæ ſint, non tamen iis diſtinctæ voluntates inſunt, ſed vna trium, ac eadem prorſus eſt voluntas; ſicut etiam vna trium tantummodò eſt natura, & Diuinitas. Quapropter cùm Deus iraſci dicitur, hoc non ad vnam tantùm, ſed ad omnes perſonas referri debet, quæ in vna voluntate coniunctæ ſunt. Cùm verò iraſci, & intercedere diuerſos voluntatis actus, ac diſtinctas voluntates indicent: planè perſpicuum eſt, id Filio, cui vna eſt tantùm cum Patre voluntas, vt Deus eſt, conuenire non poſſe. His accedant etiam incommoda, quæ inde ſequerentur.

PRIMVM eſt, quòd ſi Filius, vt Deus eſt, intercederet, eadem ratione Pater, & Spiritus ſanctus intercedere deberent: quæ enim

ratione Filio potiùs, quàm Patri, & Spiritui ſancto reſpectu Diuinitatis intercedere competit; cùm eadem omnium ſit natura, & voluntas? Id igitur ſequi opus eſt, vt vel omnes perſonæ intercedant, quarũ nulla ſit irata, vel ſimul omnes iratæ exiſtant, ac nulla perſona intercedat; vel omnes ſimul, & iraſci, & intercedere velint. Vel quod hæreticum eſt, ac blaſphemum, Deum in contrarias voluntates diſcerpant, cùm vna, ac ſimplex ſit trium perſonarum voluntas.

Alterum eſt, quòd iudicis, atque aduocati perſonæ, quæ neceſſariò diſtinctæ eſſe debent, ſimul confunderentur; ſiquidem exploratum eſt, non tantùm Patrem, ſed etiam Filium, vt Deus eſt, omnium iudicem eſſe, ac pœnam à peccatoribus exigere. At ſi idem Filius ſecundùm Diuinam naturam pro hominibus intercedat, ac aduocati officio fungitur; quonam iudicis perſona euaſit? Quòd ſi eundem ſimul, & iudicem, & aduocatum ſibi fingant, id profectò, nec ipſa iura humana tolerant, quantò minùs Diuina?

Altera Scripturarum claſſis ea teſtimonia continet, quæ Deum hominum orationes, vel exaudire, vel reiicere inſinuant, quibus paſſim ſacra volumina reſperſa ſunt:
2.Paralip.6. 2. Paralipomen. 6. *Quicunque orauerit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo, id eſt, de cœlis, & propitiare.*
Iob.22. Iob. 22. *Eleuabis ad Deum faciem tuam, rogabis eum, & exaudiet te.*
Pſal.4. Pſalm.4. *Dominus exaudiet me, cùm clamauero ad eum.* &
Pſal.18. Pſalm.18. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non*
Ierem.2. *exaudiet Dominus.* Ierem. 2. *Clamabunt ad*
Ezech.8. *me, & non exaudiam eos.* Ezechiel. 8. *Cùm clamauerint ad aures meas voce magna, non exau-*
Habac.1. *diam eos.* Habacuch 1. *Vſquequo Domine clamabo, & non exaudies?* Tum alia quamplurima; ex quibus inſolubile hoc argumentum conficitur. Qui orat, orator eſt, non exauditor, ſed Chriſtus ſecundùm Diuinam naturam eſt exauditor, igitur ſecundùm eandem orator eſſe non poteſt: maior multipliciter probatur. Nam qui orat in alium, quàm ad ſeipſum tendit, vt exaudiatur, igitur ſeipſum exaudire non poteſt. Præterea qui orat, aliquid petit, ſed qui petit in alium reſpicit, à quo ſe accipere ſperat id, quod petit. Rurſus qui orat, pendet ab eo, quem orat, ſaltem in conſequutione finis: nemo autem à ſeipſo pendet. Adde, qui orat, vel exauditur, vel reiicitur: at exaudire, vel reiicere non eſt oratoris: ſed alterius perſonæ ab oratore. Item qui orat, ſi exauditur, rogata accipit: at accipere eſt ab alio: qui enim dat, alius eſt ab eo, qui accipit. Demum qui orat, ſi reiicitur, ab alio reiici neceſſe eſt; nemo enim ſeipſum reiicit. Ex quibus perſpicuum eſt, quòd idem, qui orator eſt, exauditor eſſe non poteſt. Minor verò per ſe nota eſt: ad

A Deum enim exaudire ſpectat, ad quem oratio dirigitur, vt ex ſuperioribus Scripturarum teſtimoniis probatum fuit. Cùm igitur Chriſtus ſecundùm Diuinam naturam tantùm exauditor ſit, manifeſtum eſt eum ſecundùm eandem oratorem, & aduocatum eſſe non poſſe.

Tertia tandem Scripturarum claſſis, quæ apertè Bezæ Atheiſticam inſaniam redarguit, eſt earum, quæ Deum hominibus placatum, ac reconciliatum pronuntiant; quæ frequentiſſimæ ſunt, tam in veteri, quàm in nouo Teſtamento, vt patet
B Exod. 32. Leuit. 1. & 14. 2. Paralip. 3. Ierem. 42. Ezechiel. 16. Daniel. 9. ex quibus vltimum argumentum in Bezam conflamus. Nam quæro à Beza, num iniuria, quæ ex ſcelerum, ac vitiorum perpetratione Deo infertur, Patri ſoli irrogetur, an ſimul etiam Filio, & Spiritui ſancto? certè non ira inſaniet Beza, vt eam ſoli Patri aſcribere audeat, cùm vna exiſtente Patris, ac Filij, & Spiritus ſancti natura, ac Diuinitate, à qua in homines præceptorum lex emanauit, ea infringi non poſſit, quin iniuria ipſi Dei na-
C turæ fiat, quæ ſimul omnes Diuinas perſonas complectitur. Neque enim ſolus Pater abſque Filio orbi Diuinas leges præſcripſit, vt ei duntaxat ex earum inobedientia contumelia irrogetur: cùm exploratum ſit tam Filium, & Spiritum ſanctum, quàm Patrem in ea Diuinitate comprehendi, in quam Deus ipſe mox legem laturus cunctos mentis aciem dirigere voluit, cùm ait Exod. 20. Exod.20.
Ego ſum Dominus Deus tuus, non habebis Deos alienos coram me. Nam ſi Pater ſolus legẽ tuliſſet, illud profectò ſequeretur, vt cùm hic ſe vnum, ac ſolum Deum appellat, Filium, & Spiritum ſanctum à Deitate ex-
D cluderet, & ſibi vni, non Filio, aut Spiritui ſancto adorationem, ac obedientiam exhibendam imperaret: quocirca neceſſe eſt Bezam fateri, iniuriam tribus perſonis coniunctim fieri, nec magis hominum ſceleribus Filium, quàm Patrem offendi. Quod cùm ita ſit, planè conſtat, non magis Patri, quàm Filio reconciliationem deberi, ita vt tam apud Filium, quàm apud Patrem interceſſore opus ſit.

Hvc igitur Bezam prouoco: ſi ad Filium hominibus reconciliandum interceſſore opus eſt, quo pacto Filium ipſum in-
E terceſſorem conſtituit? planè alius interceſſor quærendus eſt, qui apud Filium pro hominum reconciliatione intercedat: vel igitur Filium hominibus irreconciliatum, ac ſemper infenſum eſſe opus eſt, ſi is interceſſorem non habeat; vel eum ſecundùm humanam tantùm, nõ Diuinam naturam interceſſoris munus obire credendum eſt; cùm intercedere dicitur. Deniq; tam craſſus eſt hic

Bezæ

Bezæ Atheiſmus, vt cùm plurimæ rationes A ad illum deſtruendum huc afferri poſſeot, ſuperuacaneum exiſtimem pluribus aduerſùs illum agere.

SCRIPTVRARVM tantùm teſtimonia excutienda ſunt,quibus Beza ſeipſum communit. Primum eſt Rom. 8. *Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt,immò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*; ſed Chriſtus, vt Deus, eſt ad dexteram Dei: ergo vt Deus interpellat pro nobis, & aliud ad Hebr. 7. *Vnde & ſaluare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis.* Quòd ſi Paulus eidem interpellandi munus tribuit, cui ſaluandi poteſtatem inſitam eſſe agnoſcit, cùm ſaluandi poteſtas Dei ſolius ſit: igitur ad eundem interpellandi officium ſpectat.

Rom. 8.

Heb. 7.

AD primum teſtimonium ad Rom. 8. reſpondetur, duplicem eſſe Chriſti ſeſſionem ad dexteram Patris, vnam Dei, alteram hominis; ſedet enim Chriſtus Deus Optim. Maxim. ad dexteram Patris, vt habetur Pſal. 109. Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, dum æqualem ſibi cum Patre naturam, potentiam, ac maieſtatis ſedem C vendicat, vt ex Athanaſio, Baſilio, Cyrillo, ſuprà explicauimus: ſedet etiam Chriſtus homo ad dexteram Dei, non quòd materialem ſedem habeat à latere dextro Patris erectam, vt aliqui inſulsè opinati ſunt, neque enim dexteram, aut ſiniſtram habet Deus, qui immenſitate ſua omnia complet; ſed ea metaphora Scriptura vtitur, vt iudiciariam quandam poteſtatem Chriſto homini collatam inſinuet. Ita locum hunc exponit Diuus Auguſtinus. *Seſſionem igitur iſtam* (inquit) *non accipiamus, quaſi ſit in humanis membris poſitus, tanquam Pater ſedeat in ſiniſtra, & Filius ſedeat à dextris, ſed ipſam dexteram intelligimus poteſtatem, quam accepit ille homo à Deo, vt veniat iudicaturus, qui primò venerat iudicandus.* Eandem expoſitionem docent Epiphanius in Anchorat. & Diuus Ambroſius libro ſecundo de fide capit. 4. Neque illorum ſententiam aſpernandam cenſeo, qui Patris dexteram ſupremum inter creaturas locum interpretantur; quo Chriſtus homo à Deo cohoneſtatus fuit; id enim innuit Diuus Paulus ad Epheſ. 1. cùm ait. *Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.* Neque tamen in hac expoſitione cum Arriaois hæreticis conſpiramus: illi enim ad euertendam Chriſti naturam, ac eum Patre conſubſtantialitatem, ea vti ſolebant; atque inde Dei Filium Patre minorem eſſe affir-

Auguſtinus.

Epiphanius. Ambroſius.

Epheſ. 1.

mabant: nos verò duplicem ſeſſionem Chriſto ſtatimus, Dei ſcilicet, & hominis. Porrò ſecluſa ea ſeſſione, quæ ad Chriſtum Deum pertinet, quæ ſubſtantiæ identitatem, & æqualitatem cum Patre indicat, locum hunc Pauli, ac pleraque alia ad Chriſtum hominem duntaxat referimus; neque etiam diſſentaneam eorum ſententiam iudicandam cenſeo, qui ſeſſionem hanc ad dexteram Patris Chriſti hominis de ſupremo, ac digniori gloriæ Chriſti ſubſellio apud Patrem exponendam putant, modò ſuam ſeſſionem Diuinitati ſeruent. Siue igitur de iudicia- B ria poteſtate, ſiue de primo gloriæ conſeſſu locus exponendus ſit: id certum eſt ex ipſo literæ contextu, Paulum hoc loco apertè de Chriſto homine, ac illius ſeſſione intelligere; cùm eum ad dexteram Dei ſedete pronuntiet, qui priùs mortuus eſt, ac reſurrexit, quod ad Chriſtum hominem tantùm ſpectat.

AD ſecundum teſtimonium reſpondeo, ſaluandi poteſtatem ex duplici principio oriri poſſe: primò ex collatione gratiæ, ſecundo ex merito ſatisfactionis: porrò vtrunque ad Chriſtum pertinet; at primum ratione tantùm Diuinitatis ei tribuitur. Chriſtus enim (vt Deus) eſt infuſor gratiæ, ac proinde auctor ſalutis. Alterum verò Chriſto homini tantùm conuenit: is ſiquidem cunctis gratiam, ac gloriam meruit, cùm pro omnibus pretium ſatisfactionis exoluit. Paulus igitur hoc loco cùm ait, Chriſtum ſaluare poſſe accedentes per ſemetipſum ad Deum, non de Diuina, ſed humana tantùm Chriſti poteſtate agit, qua ex meritò ſuæ ſatisfactionis iis omnibus ſalutem promereri poteſt, qui per ipſius ſanguinem ad Deum accedunt; id manifeſtiſſimum D eſt ex ipſo textu; ibi enim Paulus de Chriſti Sacerdotio loquitur, quo Chriſtus ſecundùm hominem, non ſecundùm Deum functus fuit, vt notum eſt; quapropter malè concludit Beza, cùm interpellandi munus, quod ad Chriſtum Sacerdotem tantùm pertinet, ad Diuinam illius naturam trahit.

De Atheiſmis Lutheranorum, & Caluiniſtarum aduerſùs ſacroſanctam Ieſu Chriſti humanitatem.

E

In Chriſto duas eſſe perſonas.

ATHEISMVS XIII.

HACTENVS vaſtum hunc, & horribilem Caluinianæ, ac Lutheranæ abyſſi puteum, in Deum, in Trinitatem, in verbi Diuinitatem, velut in Solis ſplendorem

denſiſſimos Atheiſmorum fumos exhalantem aſpeximus. Nunc qua impietate putiſſimum illum ſanctiſſimæ Ieſu Chriſti humanitatis aërem collectis vndique craſſioribus nouorum Atheiſmorum voluminibus impetat, inſpiciendum eſt. Et quidem cùm hæ Lutheranorum, ac Caluiniſtarum ſectæ præter Chriſti merita nihil ſibi omnino requirendum putent: æquum videbatur, vt illius ſanctitatem, innocentiam, virtutum præſtantiam, vitæ excellentiam quoquo modo amplificarent, & quicquid in Chriſto humanum erat, ad Diuinam propè dignitatem extollerent: vt eò ampliorem ſuis dictis fidem accerſerent. At crudelia monſtra, nec ſibi proſpicere norunt, nec modum obſeruare ſciunt; ſed cùm Chriſti Diuina penè omnia hęreſum ſanie fœdauerint, humana etiam labefactare non deſinunt: quandoquidem in humanam Chriſti naturã tot dentes acuunt, vt vix quicquam integrum in ea reperiri queat, quod impia horum monſtrorum rabie corroſum, ac dilaniatum non fuerit. Nam ſi naturam, ſi animam, ſi ſuppoſitum, ſi intellectum, ſi voluntatem, ſi actus, ſi merita, ſi gloriam denique illius ſpectes, planè cuncta diro illorum ore ita polluta, ac dentibus conſciſa videas, vt vix integer locus euaſerit, qui ſordido aliquo errore, atque Atheiſmo labefactatum non fuerit: ſed cùm nobis propoſitum non ſit omnes illorum errores adamuſſim proſequi, aut ex integro refellere; ex iis grauiores duntaxat aperire, ac illorum confutationem innuere ſatis viſum fuit.

PRIMVS igitur Atheiſmus eſt Caluiniſtarum, qui vnicã Chriſti perſonã in vtraque tam Diuina, quàm humana natura ſubſiſtentem ita diſſecant, vt ſicut naturam ita duplicem perſonam in Chriſto conſtituant; Diuinam vnam, alteram humanam; quo ſanè totius fidei fundamentum euertunt, cùm inde non vnum, ſed duos Chriſtos neceſſariò colligendos relinquant: quorum vnus Deus, alter homo ſit, ex quo tandem illis concludere opus eſt, Filium Dei verè incarnatum non fuiſſe, nec ad hypoſtaticam vnionem humanam naturam aſſumpſiſſe; quandoquidem hypoſtatica vnio, nihil præter duarum naturarum, diuinæ ſcilicet, & humanæ coniunctionem in vna hypoſtaſi vel ſuppoſito diuino factam indicat.

Paul Samoſatenus. Cedrenus.

HVNC Atheiſmum primùm docuit Paulus Samoſatenus, teſte Cedreno in compendio Hiſtoriarum, qui Chriſtum nudum fuiſſe hominem aſſeruit, in eóque Dei verbum ita habitaſſe, vt in quouis alio Propheta, quē

Neſtorius.

ſequutus eſt Neſtorius, qui primùm quidem Chriſtum non vnica perſona, ſed duabus diuerſis cõtineri docuit, Diuina ſcilicet, & humana, creata, & increata: cùm verò Scripturam de Chriſto tanquam de vno loquentem audiret, vnam quidem perſonam in Chriſto faſſus eſt, non vnitate ſimpliciter ſubſtãtiali, aut naturali; ſed ſecundum quid, & per accidens: ita vt non vnam hypoſtaſim, aut ſuppoſitum; ſed cum vnitate perſonæ duplex ſuppoſitum collocaret, Diuinum ſcilicet, & humanum. Porrò hac noſtra tempeſtate hunc Atheiſmum palàm profitetur Ioannes Caluinus Inſt. lib. 2. c. 13. §. 9. 23. & 24. vbi perſonam mediatoris à perſona verbi diſtinguit: ſed apertiſſimè Beza opuſculo, quo ad Brentij argumenta reſpõdet, Geneuę excuſſo pag. 513. 638 & 639. vbi ex propoſito affirmat, in Chriſto duas eſſe vniones hypoſtaticas; vnã inter corpus, & animam, dum ſibi perſonaliter iunguntur; alteram inter verbum, & hominem, vt ſimul conueniunt ad vnum Chriſtum conſtituendum; ex quo apertè cũ Neſtorio conſentit. Ita noui Samoſateni, ac Neſtoriani, ſeu potiùs Athei ſacram Diuinę perſonæ in Chriſto vnionem diſſipãt. Nam cùm in Chriſto duas vniones hypoſtaticas collocant, quãdoquidem quæque vnio ſuam perſonam conſtituit, ſanè effugere nequeunt, quin duas perſonas in Chriſto collocatas cenſeant; vnam quidem humanam, quæ ex vnione animæ, & corporis reſultet, alteram Diuinam, quæ in Diuinitate, & humanitate hypoſtaticè vnitis ſubſiſtit. Sed quoniam hic Atheiſticus error in Concilio Epheſino, quod aduerſùs Neſtorium celebratum fuit, iam olim ampliſſimè confutatus fuit, nonnullis hîc tantùm concluſionibus aduerſùs illum agemus.

Caluinus.

Beza.

SIT igitur prima concluſio. *In Chriſto vnica tantum eſt perſona.* Hanc concluſionem adeò copioſa Scripturarum teſtimonia affirmant, vt nihil tam in nouo, quàm in veteri Teſtamento magis obuium ſit, quàm vnum eſſe Chriſtum; nam in veteri quidem Teſtamento toties vna Chriſti perſona aſſeritur, quoties de vno Meſſia in orbem venturo mentio fit; qualia ſunt, quæ leguntur, Pſalm. 2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, poſtula à me, & dabo tibi gentes* &c. Pſalm. 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.* Iſa. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* & cap. 9. *Paruulus natus eſt nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis.* & cap. 35. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit vos.* &c. Hieremiæ 23. *Ecce dies veniunt, dixit Dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum,* &c. *& hoc eſt nomen, quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter:* & alia ferè innumera, quæ ſparſim proſequuti ſumus in libr. contra Iudæos: quibus apertè declaratur, vnam tantùm in Chriſto eſſe perſonam, ac ſuppoſitum.

Pſalm. 2.

Pſal. 109.

Iſa. 7.

Iſa. 9. & 35.

Hierem. 23.

EA

EA verò adhuc in nouo Teſtamento copioſiora ſunt: nam vbicunque Chriſtus, vel apud Euāgeliſtas, vel apud Apoſtolos Deus, aut verbū prædicatur: ibi proculdubio vnica illius perſona, quæ diuina eſt, credenda proponitur: huiuſmodi ſunt Ioan. 1. *Et verbum caro factum eſt.* cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret;* cap. 8. *Antequam Abraham fieret, ego ſum.* c. 10. *Ego, & Pater vnum ſumus.* cap. 14. *Creditis in Deum, & in me credite.* cap. 16. *Omnia quacunque habet Pater, mea ſunt.* Matth. 16. *Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Actorum 20. *In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Ad Rom. 9. *Ex quibus eſt Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus.* Ad Philip. 2. *Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens.* Et alia pleraque, quæ paſſim apud illos legi poſſunt.

Ioan. 1. Ioan. 3. 8. 10. 14. & 16. Matth. 16. Act. 20. Rom. 9. Philip. 2.

ID quoque confirmant cuncta illa Scripturarum loca, quæ vnum Chriſtum eſſe docent, quæ his particulis, vnus, hic, ille, ego, qui, vt plurimùm indicantur, quæ apertè demonſtrant, Deum & hominem, vel Diuinam, & humanam naturam in vnicam verbi perſonam confluere. Hinc vniuerſi Patres tam Græci, quàm Latini, qui de Chriſto ſcripſerunt, vnicam tantummodò in Chriſto perſonam in duabus naturis ſubſiſtentem docuerunt: ex Græcis eſt Gregorius Neocæſarienſis apud Euthymium in Panoplia par. 2. tit. 15. oratione ſingulari de fide. *Eſt Deus verus (inquit) qui cùm eſſet carnis expers, in carne apparuit; non tamen duas habet perſonas, ſed duas naturas.* Athanaſius in Symbolo. *Qui licèt Deus ſit, & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus; vnus autem non conuerſione Diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum: vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ.* Gregorius Nazianzenus oratione 31. quæ eſt in illud dictum. Cùm conſummaſſet hos ſermones. *In principio (inquit) erat, & apud Deum erat, & Deus erat. Id quod erat exinaniuit, id quod non erat, aſſumpſit, non duplex factus; ſed vnum ex duplici natura fieri ſuſtinens. Ambo enim Deus, nimirum quod aſſumpſit, & quod aſſumptum eſt: duæ naturæ in vnum concurrentes, non duo Filij.* Chryſoſtomus in Marc. homil. 2. *Nemo (inquit) nos putet diuidere Chriſtum. Hoc enim ſolent æſtimare calumniatores, quòd nos in Chriſto duas perſonas faciamus, alium hominem, & alium Deum.* Et poſt pauca, Diuinam in Chriſto perſonam eſſe docens, ait. *Ipſe Dei Filius, & Filius hominis, quicquid magnum eſt, refer ad Filium Dei: quicquid paruum eſt, refer ad Filium hominis: & tamen vnus Filius Dei eſt.* Proclus ep. ad Armenios ex illis verbis Ioan. 1. *Et verbū* A *caro factum eſt;* vnam in Chriſto, eàmque Diuinam eſſe perſonam colligit, his verbis. *Vtriſque igitur Diuinæ Scripturæ vtentes vocibus, dicimus, quia & caro factus eſt, & formam ſerui accepit. Ex vtroque pro intellectu ſemina nobis ſalutis exiſtunt. Per id enim quod verbum caro factum eſt, indiuiduum ſummæ ipſius adunationis Euangeliſta declarat, ſicut enim ſingularitas, in duas ſingularitates diuini non poteſt (alioqui in hac diuiſa iam non erit ſingularitas, ſed dualitas) ita quod vnum eſt iuxta ſummam adunationem, nequaquam in duo poterit vlla ratione partiri.* Summam verò adunationem B Proclus hypoſtaticam proculdubiò vnionem intelligit.

Gregor. Neocæſar. Euthymius. Athanaſius. Nazianz. Chryſoſtom. Proclus.

AT Cyrillus Alexand. Epiſtol. ad Neſtorium, quæ recepta fuit in Synodo Epheſina generali tem totam fusè, & egregiè proſequitur, ex qua lubet nonnulla decerpere. *Aſſerimus autem (ait) verbum, dum carnem anima ratione prædita perfectam, inexplicabili, incomprehenſóque modo, non ſecundùm voluntatem, ſententiarúmque conſenſionem: neque rurſum per humanæ perſonæ aſſumptionem, ſed ſecundùm hypoſtaſim ſibi vnit, &* C *hominem factum, & hominis Filium appellatum eſſe: & quamuis naturæ ſint diuerſæ, vera tamen vnione coëuntes, vnum nobis Chriſtum, & Filium effecerunt; non quòd naturarum differentia propter vnionem ſublata ſit, verùm quòd Diuinitas, & humanitas ſecreta quadam ineffabilíque coniunctione in vna perſona vnum nobis Chriſtum, & Filium conſtituerint.* Denique Concilium Chalcedonenſe Actione 5. Chriſtum Ieſum vna tantùm conſtare perſona, eáque Diuina in duabus naturis ſubſiſtente, non quidem confuſis, ſed ſalua vtriuſque naturæ proprietate coniunctis, credendum decernit his verbis. D *Sequentes igitur ſanctos Patres, vnum, eundémque confiteri Filium, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum conſona voce omnes docemus, eundem perfectum in Deitate, eundem perfectum in humanitate, Deum verè, & hominem verè; eundem ex anima rationali, & corpore; coeſſentialem Patri ſecundùm Deitatem, coëſſentialem nobis eundem ſecundùm humanitatem, per omnia nobis ſimilem abſque peccato: ante ſecula quidem de Patre genitum ſecundùm Deitatem; in nouiſſimis autem diebus eundem propter ſalutem noſtram ex Maria Virgine θεοτόκου ſecundùm humanitatem. Vnum, eundem Chriſtum, Filium, Dominum, vnigenitum, in duabus naturis,* E *inconfusè, immutabiliter, indiuiſè, inſeparabiliter agnoſcendum, nuſquam ſublata eſſentia naturarum propter vnionem, magíſque ſalua proprietate vtriuſque naturæ, & in vnam perſonam, atque exiſtentiam concurrente, non in duas perſonas partitum, atque diuiſum, neque diſiunctum: ſed vnum, & eundem Filium, vnigenitum Dei verbum Ieſum Chriſtum, ſicut antè Prophetæ de eo,*

Cyrillus Alex. Conc. Chalcedon.

& ipſe nos Ieſus Chriſtus erudiuit, & Patrum nobis ſymbolum tradidit.

VIDEAT Caluinus, videat Beza quid hic effari poſſint: nam cùm ij quatuor generalium Conciliorum, ex quibus quartum eſt Chalcedonenſe nunc relatum, fidem ſe ſequi profiteantur, atque vnó omnium conſenſu in confeſſ. fid. art. 5. Athanaſij ſymbolum recipiant: an non apertè citra calumniam, vel perfidiæ, ac Hæreſeos, ſi fidem quam ſemel profeſſi ſunt, amplecti renuant, vel inconſtantiæ iure inſimulari debent, qui nunc vnam, nunc aliam, eámque à priori diſcrepantem fidei doctrinam ſibi ſequendam proponant?

SED Latinorum quoque Patrum, qui omni exceptione maiores ſunt, teſtimonia accedant. Certè omni exceptione maior teſtis eſt Hieronymus, qui Epiſtola 150. ad Hedibiam quæſt. 9. aduerſariorum ſententiam Hæreſim appellat. *Hæc dicimus* (inquit) *non quòd alium Deum, alium hominem eſſe credamus, & duas perſonas faciamus in vno Filio Dei, ſicut noua Hæreſis calumniatur: ſed vnus, atque idem Filius Dei, & filius hominis eſt.*

Hieronym.

AMPLISSIMVS etiam contra aduerſarios teſtis eſt Auguſtinus, qui non ſemel damnata perſonarum multiplicitate vnicam in Chriſto perſonam, eámque Diuinam eſſe docet. In Enchiridio ad Laurent. cap. 35. *Chriſtus Ieſus* (inquit) *Dei Filius, Deus & homo eſt, Deus ante omnia ſæcula, homo in noſtro ſæculo, Deus quia* Dei *verbum. Deus enim erat verbum, homo autem, quia in vnitatem perſonæ acceſſit verbo anima rationalis, & caro.* Vides & vnicam, & Diuinam perſonam hîc ab Auguſtino explicari. Quod etiam cõfirmat Epiſt. 57. ad Dardanum quæſt. 1. vbi egregiè noſtræ tempeſtatis Vbiquetarios damnat. *Non eſt autem* (inquit) *conſequens, vt quod in Deo eſt, ita ſit vbique vt* Deus: *nam & de nobis veraciſſima Scriptura dicit: quòd in illo viuimus, mouemur, & ſumus: nec ſicut ille vbique ſumus: ſed alter homo ille in* Deo: *quoniam & alter* Deus *ille in homine propria quodam, ac ſingulari modo. Vna enim perſona Deus, & homo eſt, & vtrũque vnus eſt Chriſtus Ieſus.* Præterea in Epiſt. 102. ad Euodium Bezæ impietatem refellit, qui duas vniones in Chriſto hypoſtaticas collocat. *Non enim* (inquit) *homine aſſumpto perſonarum numerus auctus eſt, ſed eadem Trinitas manſit. nam ſicut in homine quolibet præter vnum illum, qui ſingulariter ſuſceptus eſt, anima & corpus vna perſona eſt; ita in Chriſto verbum, & homo vna perſona eſt.*

Auguſtinus.

QVOD ſi quærant aduerſarij, qua ratione fieri poſſit, vt vna eaque Diuina exiſtente in Chriſto perſona, Chriſtus tamen, & paſſus, & mortuus, & ſepultus dicatur; audiant Auguſtinum id præclarè explicantem verbis, quę ſequuntur. *Sicut homo* (ait) *verbi gratia Philoſophus, non vtique niſi ſecundum animam dicitur: nec ideo tamen abſurdè; ſed congruentiſſimè, & vſitatiſſima locutione dicimus Philoſophum cæſum, Philoſophum mortuum, Philoſophum ſepultũ, cùm totum ſecundum carnem accidat, non ſecundum illud, quod eſt Philoſophus: ita Chriſtus Deus, Dei Filius, Dominus gloriæ, & ſi quid huiuſmodi ſecundùm verbum dicitur: & tamen rectè dicitur Deus crucifixus: cùm hoc eum ſecundùm carnem paſſum eſſe, non ſecundùm illud, quod Dominus gloriæ eſt, non habeatur incertũ.* Atque hoc illud eſt, quod docent Theologi, cùm aſſerunt de perſona Chriſti, vtriuſque naturæ proprietates prædicari, propter communionem idiomatum, quod idem Auguſtinus clariùs explicat de verbis Domini ſerm. 58. his verbis. *Licèt vnã perſonam in Chriſto credamus, duas tamen ſubſtantias, id eſt, naturas eſſe fatemur* Diuinitatis, *ſcilicet, & humanitatis aſſumptricis, & aſſumptæ, creatricis, & creatæ: quæ tamen ſubſtantiæ non ſunt confuſæ, ſed vnitæ, atque in vna, eadémque perſona inſeparabiles, & in ſua ſemper proprietate manentes.*

AT prꝫter Auguſtinum, & Hieronymum, ſunt plerique alij Patres, qui pro vnitate perſonæ Chriſti contra aduerſarios pugnant. Pugnat Vincentius Lyrinenſis aduersùs Hæreſes cap. 19. *In* Deo (inquit) *vna ſubſtantia, ſed tres perſonæ. In Chriſto duæ ſubſtantiæ, ſed vna perſona.* Pugnat Leo Magnus ſerm. 1. de Natiuitate Domini cap. 2. *Salua* (ait) *proprietate vtriuſque ſubſtantiæ, & in vnam coëunte perſonam, ſuſcipitur à maieſtate humilitas,* &c. Pugnat Fulgentius ad Traſimundum lib. 1. cap. 7. *In vnitate perſonæ* (inquit) *in qua* Deus *& homo, vnus inconfuſibilẽ, atq; inſeparabilẽ vtriuſque veritatem naturæ cõmendãs, verũ ſe* Deũ *diuinis operibus, verúmque hominem humanis paſſionibus demonſtrauit,* &c. Pugnat Boëtius, qui librum de duabus in Chriſto naturis, & vna perſona conſcripſit, vbi inter alia hæc ſcribit. *Cúmq; in vna, eadémque perſona aliud ſit Diuinitas, quæ ſuſcepit, aliud, quam ſuſcepit humanitas; idem tamen Deus eſt, atque homo.* Pugnant denique (vt alios miſſos faciamus) Concilium Toletanum primum in aſſertione fidei, his verbis. *Nunc ergo Filium Dei, Deum natum à Patre, ante omne omnino principium ſanctificaſſe vterum Virginis Mariæ, atque ex ea verum hominem ſine virili generatum ſemine ſuſcepiſſe, duabus duntaxat naturis, id eſt, Deitatis, & carnis in vnam conuenientibus omnino perſonam, id eſt; Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credimus.* Item Concilium Hiſpalenſe ſecundum cap. 13. Concil. Toletanum 4. cap. 1. Toletanum 6. cap. 1. Arelatenſe 4. in confeſſione fidei, Wormatienſe in confeſſione fidei, Lateranenſe c. 1. Poſtremò pugnat contra aduerſarios ipſum Apoſtolicum Symbolum, in quo Chriſtianus quilibet ſe credere profitetur in Ieſum Chriſtum Filium eius, vnicum Dominum noſtrum.

Vinc. Lyrin. *Leo Mag.* *Fulgentius.* *Boëtius.* *Conc. Tolet. 1.* *Conc. Hiſpal. 2.* *Conc. Tolet. 4 & 6.* *Conc. Arelat.* *Conc. Wormat.* *Symb. Apoſt.*

QVOD ſi duæ perſonæ, vel duæ vniones hypoſtaticæ, quod in idem recidit (quæque enim

Digitized by Google

enim vnio ſuam perſonam cõſtituit)in Chriſto exiſterent, vt aduerſarij ſentiunt, profectò nec Ieſus Chriſtus eſſet, cùm vnus non ſit, nec vnicus Filius, aut Dominus noſter appellari poſſet; ſed duo Chriſti, duo Filij, ac duo Domini rectè nuncupari poſſent; quò tandem fieret, vt Scripturarum veritas corrueret, quę vnum Meſſiam, vnum Chriſtum, vnum Mediatorē, ac Redemptorem, Deum & hominē docet: demum totius fidei Chriſtianæ fundamentum euerti oporteret, quæ Diuinæ incarnationis myſterium in vnam verbi perſonam terminatum agnoſcit; quò fit, vt ſicut in vnum Deum, ita in vnum Chriſtum fidem dirigendam eſſe decernat: nec prætereundum eſt, quòd ſublata vnitate perſonæ, nec Diuina de Chriſto homine, nec humana de Chriſto Deo dici poſſent: nam quoties humana de Chriſto Deo prædicantur, ideirco vera ſunt, quia Chriſtus Deus ſupponit pro ſuppoſito humanæ naturæ, quod eſt ipſius diuinæ naturæ ſuppoſitum. Cùm verò de Chriſto homine diuina pronuntiantur, idcirco verè dicuntur, quia pro diuina perſona ſupponunt, quæ eadem eſt humanæ naturæ perſona: ita fit, vt ablata vnitate ſuppoſiti, nec Deus homo, nec homo Deus dici poſſit. *D. Thomas.* Vide D. Thom. cont. Gent. vbi plura argumenta aduersùs Neſtorium colligit lib. 4. cap. 38. qui vnitatem perſonæ in Chriſto agnouit, non tamen vnitatem hypoſtaſis, aut ſuppoſiti fateri voluit; ſed cum vnitate perſonæ ſuppoſitum diuinum, & humanum ſimul ſtare contendit. Quid verò is perſonæ nomine intellexerit, non ſatis eſt clarum: videtur tamen perſonæ appellatione indiuiduum quoddam, ex humana & diuina perſona compoſitum, vel aggregatum inſinuaſſe, cui perſona verbi dignitatem contulerit, ſub quo diuinum, ac humanum ſuppoſitum comprehenderetur.

SECVNDA concluſio. *In Chriſto vnica tantùm eſt perſonā nēpe diuina.* Concluſio eſt de fide cõtra Ebionitas, Carpocratianos, Gnoſticos, Theodotianos, Samoſatenos, ac noſtra tempeſtate aduersùs Caluiniſtas. Nam de fide certum eſt, humanam naturam in Chriſto propria perſonalitate caruiſſe, atque ad Diuinæ perſonæ vnitatem aſſumptam fuiſſe. Quæ doctrina eſt cōmunis omnium Theologorum, quam etiam omnia illa Scripturarum teſtimonia probāt, quæ Chriſtū, Deum, verbum, Filium Dei appellant, quæ ſuperiùs enumerauimus. Nam cùm in iis Chriſtus in ſingulari Deus, verbum, Filius Dei appellatur, inde manifeſtum eſt, vnicam in Chriſto perſonam non humanam, ſed Diuinam exiſtere.

ID præterea confirmant antiquiſſimi quique Patres, *Iuſtinus.* Iuſtinus Martyr in lib. de recta fidei confeſſione circa medium. *Vnus* (inquit)
A *eſt Filius, & qui mortuus eſt, & qui id, quod mortuum erat, excitauit: cùm ergo de vno Filio contrarias voces audies, ea quæ dicuntur, naturis tribue.* *Nazianz.* Gregorius Nazianzenus epiſt. 1. ad Cledonium. *Si quis* (inquit) *duos introducit Filios, vnum quidem ex Deo Patre, ſecundum autem ex matre; & non vnum, & eundem: adoptione filiali, quæ promiſſa eſt iis, qui rectè credunt exciderit.* *Hilarius.* Hilarius lib. 2. de Trinit. *Vnus vnigenitus Deus in corpuſculi humani formam ſancta Virginis vtero inſertus accreſcit, quia qui omnia continet, & intra quem omnia ſunt, humani partus lege profer-*
B *tur.* *Ambroſius.* Ambroſius lib. de Incarnationis Dominicæ Sacramento cap. 5. *Cùm Deus* (ait) *ſemper eſſet æternus, Incarnationis Sacramentum ſuſcepit: non diuiduus, ſed vnus, & vnus in vtroque, hoc eſt, vel in Diuinitate, vel in corpore: non enim alter ex Patre, alter ex Virgine.* *Hieronym.* Hieronymus in cap. 14. Matth. *Non* (inquit) *quòd perſonam Domini ſeparemus, ſed quomodo opera eius inter Deum, & hominem diuiſa ſint, oſtendamus.* *Auguſtinus.* Auguſtinus Enchirid. cap. 5. *Proinde* (inquit) *Chriſtus Ieſus Dei Filius, Deus, & homo eſt, Deus quia Dei verbum: homo autem quia in vnitatem perſonæ acceſſit verbo anima rationalis, & caro.* Et cap.
C 36. *Quid enim natura humana in homine Chriſto meruit, vt in vnitatem perſonæ vnici Filij Dei ſingulariter eſſet aſſumpta?*

IDEM quoque probant omnia Symbola; *Symbola.* Apoſtolicum. *Et in Ieſum Chriſtum Filium eius, vnicum Dominum noſtrum, qui conceptus eſt,* &c. Nicenum, & Conſtantinopolitanum, in quibus idem habetur. Symbolum Athanaſij. *Qui licèt Deus ſit, & homo, non duo tamen, ſed vnus eſt Chriſtus; vnus autem non conuerſione Diuinitatis in carnem, ſed aſſumptione humanitatis in Deum, vnus omnino non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ.*

D PLVRIMA quoque Concilia in hac fidei definitione conſentiunt. *Conc. Epheſ.* Epheſinum generale cap. 1. vbi ſic legitur. *Si quis non confitetur Deum eſſe veraciter Emmanuel, & propterea Dei genitricem ſanctam Virginem, anathema ſit.* *Conc. Chalc.* Conc. Chalc. act. 5. ita decernit. *Salua vtriuſque naturæ proprietate, & in vnam perſonam, & ſubſtantiam concurrente, non in duas perſonas diſtributum, vel diuiſum: ſed vnum & ipſum vnigenitum Filium Deum verbum agnoſcimus* *Cõc. Tolet. 1.* Concilium Toletanum I. in aſſertione fidei hoc ipſum ſtatuit de diuina Chriſti perſona. *Hunc ergo Filium Dei* (inquit) *Deum natum à Patre, ante omne omnino principium, ſanctificaſſe vterum*
E *Virginis Mariæ, atque ex ea verum hominem ſine virili generatum ſemine ſuſcepiſſe, duobus duntaxat naturis, id eſt, Deitatis, & carnis in vnam conuenientibus omnino perſonam, id eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credimus.* Eandem fidem profitetur ſexta Synodus generalis can. *Syn. 6. gen.* 4. Toletan. 4. cap. 1. Tolet. 6. cap. 1. Lateranenſis *Cõc. Tolet 4.* conſultat. 1. can. 6. Vbi obſeruandum eſt, *Conc. Later.* omnes Patres, ac Concilia vnicam Chriſti perſo-

perſonam Diuinam ſemper, nunquam humanam pronunciare, ea potiſſimùm ratione, quòd Scripturas omnes in eo conuenire cernerent, vt humanam naturam duntaxat, non perſonam à perſona verbi ad hypoſtaticam ſeu perſonalem ſui ipſius vnionem aſſumptam fuiſſe doceant, vt conſtat ex Ioan. 1. *Ioan. 1.* *Verbum caro factum eſt.* Vbi carnis nomine ipſa humana natura deſignatur (vt teſtis eſt Epiphan. in Anchorato) *Epiphan.* & prior Ignatius in Epi. ad Epheſios, *Ignatius.* & ex Paulo ad Philip. 2. *Philipp. 2.* *Qui cùm in forma Dei eſſet, &c. ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens*, ideſt, naturam hominis aſſumens, vt explicat Proclus Epiſt. ad Armenios. *Proclus.* B Demum ex Patribus id pro omnibus vnus teſtatur Auguſtinus, *Auguſtinus.* de fide ad Petrum, *Deus* (inquit) *naturam hominis aſſumpſit, non perſonam*, & in Enchirid. c. 36. *Quid enim natura humana in homine Chriſto meruit, vt in vnitatem perſonæ vnici filij Dei ſingulariter eſſet aſſumpta?* Ex quo tandem fit, vt cùm vna tantùm in Chriſto eſſet perſona verbi, ea non humana, ſed diuina tantùm appellanda eſſet.

Tertia concluſio. *Perſona in Chriſto cùm vnica ſit, ac ſimplex, licèt aliqua ratione compoſita dici poſſit, vera tamen, ac perfecta compoſitione compoſita minimè appellari debet.* C Concluſio eſt contra nonnullos recẽtiores Scolaſticos, qui perfectam ac abſolutam omnibus numeris compoſitionem in Chriſti perſonam inuehunt, ac ſi ea verè, ac perfectè compoſita dici debeat, quod cùm (mea ſententia) perſonæ Chriſti ſimplicitatem minuat, idcirco hanc concluſionem velut ex fide hauſtam ſtatuendam duxi: quæ quidem duabus partibus conſtat, Prima pars, nimirum, quòd perſona Chriſti aliqua ratione compoſita dici poſſit; nota eſt primò ex Patribus. D Nam inter primos Dionyſius c. 1. de Diu. nominib. *Dionyſius Areop.* Chriſtum ineffabiliter compoſitum appellat his verbis. *In vna perſonarum ſuarum in forma noſtra integrè, veriſſiméque ſuſcepit ad ſeipſum reuocans, atque adſtringens humilitatem noſtram, ex qua ineffabiliter compoſitus eſt ſimplex Ieſus.* Atque idem repetit lib. de Eccleſ. Hierarch. c. 3. par. 3. Greg. hom. 38. in Euang. *Gregorius.* & Damaſcenus lib. 3. de fide Orthod. c. 12. & 17. *Damaſcenus.* Petrus Diaconus de Incarnatione, & gratia c. 2. *Pet. Diaconus.* vbi ait; *à ſanctis Patribus Chriſtum adunatione Diuinitatis, & humanitatis Chriſtum Dominum compoſitum prædicari.*

E His nonnulla Concilia addi poſſunt, quę hac loquendi forma vſa ſunt, aſſerentia vnionem in Chriſto factam eſſe ſecundùm compoſitionem, vt quinta Synodus ait can. 4. *Quinta Synod.* vbi ita definitum habetur. *Si quis dicit, non ſecundùm compoſitionem, id eſt, ſecundùm ſubſiſtentiam vnionem verbi ad carnem factam eſſe*, & infrà. *Sancta Dei Eccleſia vtriuſque impietatem eiiciens, vnionem ſecundùm compoſitionem confitetur, quod* A *eſt ſecundùm ſubſtantiam.* Item Concil. Lateran. Can. 8. *Conc. Later.* *Si quis non confitetur ſecundùm ſanctos Patres propriè, & verè ſecundùm compoſitionem, id eſt, ſecundùm ſubſiſtentiam, naturarum vnionem: ex quibus vnus exiſtit Chriſtus inconfusè, & indiuisè in eo cognitam, ſit condemnatus.* Demum ſi quæ alia ſunt, tam Patrum, quàm Conciliorum teſtimonia, quæ ad explicandum Incarnationis myſterium compoſitionis nomen vſurpauerint, id tantummodò probant in Chriſto duas naturas in vnico ſuppoſito copulari: vt ex citatis teſtimoniis perſpicuum eſt, ac proinde Chriſti B perſonam aliquo modo compoſitam dici poſſe, eo ſcilicet compoſitionis genere, quod imperfectum ab omnibus cenſetur: quando componentia, nec compoſiti partes ſunt; nec actus, aut potentia dicuntur; neque eſſentialiter inter ſe vniuntur, neque aliquod ex his totum conſurgit.

Qvapropter notandum eſt, duplicem compoſitionem diſtingui iuxta D. Bonauenturam *D. Bonauen.* in 3. diſt. 6. q. 2. Quædam enim ita componuntur, vt tertium aliquod conſtituant; veluti cùm ex anima & corpore homo conſtituitur. C Hæc compoſitio à nonnullis nuncupari ſolet compoſitio (ex his) quæ vera ac perfecta compoſitio appellatur. Quædam verò ita componuntur, vt cum aliquo tantùm poni dicantur, quæ compoſitio (cum his) nuncupatur: atque hæc imperfecta ab omnibus agnoſcitur, cùm in ea vera ratio compoſitionis non inueniatur. Cùm igitur Patres, & Concilia perſonam in Chriſto compoſitam affirmant; conſtat ſanè eos non de priori compoſitione, quæ vera ac perfecta eſt, agere: vt teſtatur Damaſcenus lib. 3. fid. 3. Orth. c. 3. *Damaſcenus.* *Nos Chriſtum* (inquit) *haudquaquam* D *vnius compoſitæ naturæ eſſe aſſerimus, neque ex aliis aliud, quemadmodum ex anima & corpore hominem, aut ex quatuor elementis corpus, verùm ex aliis eadem: ſiquidem ex Deitate, & humanitate eundem Deum perfectum, & hominem perfectum, & eſſe, & dici; atque ex duabus naturis eſſe confitemur.* Reſtat igitur, vt de poſteriori tantùm compoſitione prædictos Patres, ac Concilia loqui arbitremur, quæ ſanè ita imperfecta eſt, vt vix compoſitionis nomine digna ſit, vt teſtatur D. Thomas in ſcripto in 3. diſtin. 6. q. 3. art. 4. *S. Thomas.* his verbis. *Itaque perſona Chriſti dicitur poſt Incarnationem aliquo modo* E *compoſita, in quantum eſt ibi conditio quædam compoſiti, vtpote coniunctio naturarum: non tamen eſt in ea vera ratio compoſitionis, quoniam deeſt conditio alia; quòd ſcilicet eſſe perſonæ illius, non cauſatur ex illis naturis. Hinc non eſt in vſu modernorum* Doctorum *dicere Chriſti perſonam eſſe compoſitam.* Idem docent D. Bonau. diſt. 6. quæſt. 3. art. 1. *S. Bonau.* Richardus art. 2. q. 3. *Richardus.* Scotus q. 1. art. 3. Durand. q. 3. Gabr. q. 1. *Gabriel. Durand.* Almainus quæſt. 1. conc. 2. *Almainus.* Marſil. quæſt. 6. art. 3. dub. 3. *Marſilius.*

Alexan

Alex. Alenſ. Alexander Alenſ. 3. p. quæſt. 6. memb. 2. art. 5. Caietanus 1. p. quæſt. 3. art. 8. Hoc modo, non vera ſcilicet (vt D. Thomas, & alij loquuntur) ſed quadam imperfecta compoſitione, quæ veram compoſitionem expellat, perſonam Chriſti cōpoſitam dicimus: duplici inquam compoſitione, prima naturarum ad inuicem, quæ potiùs vnio quædam, quàm compoſitio dici debet, cùm duæ naturæ in Chriſto inter ſe immediatè copulatæ non fuerint, ſed tantùm mediante perſona verbi, quatenus ſcilicet in perſona verbi, cui humana natura hypoſtaticè vnita fuit, includitur natura Diuina. Quòd verò hæc nec compoſitio dici debeat, id confirmat, quòd ex ea nihil omnino conſtitutum fuit, cùm naturæ inconfuſè permanſerint. Quapropter Patres, & Concilia cùm dixerunt perſonam Chriſti ex duabus, & in duabus naturis ſubſiſtere, nullam naturarum inter ſe compoſitionem docuerunt; quæ nec quidem excogitari poteſt, cùm vnio non in natura, ſed in perſona facta fuerit; ſed vt Catholicam fidem aduerſus vrgentes Hęreſes munirent, maximè Eutycheris, qui naturas in Chriſto confuſas, ac permixtas aſſerebat, Chriſti perſonam ex duabus naturis ſubſiſtentem dixerunt, non quòd ex aliis aliud (vt ait Damaſcenus) ſed vt ex aliis idem eſſe affirmarent, id eſt, non quòd ex duabus naturis inter ſe compoſitis perſonam Chriſti factam inſinuarent, ſed ex duabus naturis impermixtis eandem, quæ priùs erat, perſonam remanſiſſe indicarent. Deinde vt contra Neſtorium vtramque naturam communi ſubſiſtentiæ vinculo vnitam docerent, perſonam in duabus naturis ſubſiſtere affirmarunt.

Altera compoſitio eſt naturæ humanæ cum ſuppoſito verbi; quam licèt nonnulli veram, ac perfectam compoſitionem aſſerere conentur; ſi tamen rem æqua lance perpendant, eam ſanè nec veram, nec perfectam appellare debent: cùm illi ea potiſſimùm deſint, quæ veram, ac perfectam compoſitionem efficiunt, vt modò explicabimus. Ex his igitur prima noſtræ concluſionis pars manifeſta eſt, nimirum perſonam Chriſti aliqua ratione compoſitam dici poſſe; tam ob Pattum, ac Conciliorum reuerentiam, quæ ea voce compoſitionis vſa fuerunt: quàm ob aliquam compoſitionis rationem licèt imperfectam, quæ in ea reperitur.

Secvnda pars concluſionis, quòd ſcilicet in perſona Chriſti vera, ac perfecta compoſitio minimè admitti debeat; probatur primùm ex D. Thoma, & cæteris Scholaſticis, quos ſuprà citauimus, qui hoc apertè fatentur, vbi etiam addunt Thomas, & Bonauent & Scotus, idcirco compoſitionis nomen in myſterio Incarnationis à Theologis eatenus vſu receptum non fuiſſe, ac calumniis multis patere, quòd in ea vera compoſitionis ratio minimè reperiatur. Et quamquam D. Thomas in ſumma parte 3, quæſt. 2. artic. 4. dicat perſonam Chriſti eſſe compoſitam, quatenus ſubſiſtit in duabus naturis, in quo à priori ſententia non diſcordat: nunquam tamen aſſeruit eam compoſitionem, qua perſona in duabus naturis ſubſiſtere dicitur, eſſe veram, ac perfectam compoſitionem: immò oppoſitum affirmat in reſponſ. ad ſecundum, vbi ait eam compoſitionem non eſſe ratione partium, ſed ratione numeri, idcirco quòd in ea nullæ ſint partes componentes, ex quibus totum aliquod conſtituatur: ſed perſona verbi, ac humanitas non tanquam partes alicuius compoſiti, ſed tanquam res ſimul conueniant, ac hypoſtaticè vniantur: in quo priorem ſententiam, quam in ſcripto declarauerat, apertè confirmat.

Atqve inde id primùm aduerſus recentiores Theologos colligimus, eos non ſatis tutò aduerſus priſcos, ac inſigniores orbis Chriſtiani Doctores ex profeſſo ſtatuere, perſonam Chriſti verè, ac propriè compoſitam eſſe; cùm inde fidei detrimentum poſſit accedere, vbi ex vera, ac perfecta compoſitione quis ſuſpicari poſſet, perſonam Chriſti, quæ eſt eadem cum perſona verbi, eſſe compoſitam ex Diuina, & humana natura ſimul confuſis, vel tanquam ex actu, & potentia, vel forma, & materia: quemadmodum homo componitur ex anima, & corpore, quæ eſt hæreſis Eutychetis. Nam quòd ad Patres, & Concilia attinet, quæ pro ſe citant, ea ſuperiùs expoſuimus, non perfectam; ſed imperfectam tantùm compoſitionem annuere.

Probatvr ſecundò ex conditionibus, quæ ad veram, & perfectam compoſitionis naturam neceſſariæ ſunt, quas ſuperiùs attigimus. Prima ſiquidem veræ compoſitionis conditio eſt, vt notat D. Thomas diſt. 6. q. 2. artic. 4. vt partes aliquod totum componant: ſed in hac compoſitione cùm verbum non poſſit eſſe pars Chriſti, nec Chriſtus ſit aliquod totum reſpectu partium, ſcilicet verbi, & humanitatis: ibi vera, ac perfecta compoſitio eſſe non poteſt.

Gabriel Vaſquez in 3. parte D. Thom. q. 2. art. 4. diſput. 16. cap. 4. viſus eſt primùm hanc conditionem in hac compoſitione admittere, quaſi defendi poſſit verbum eſſe partem Chriſti, atque ex humanitate, & verbo, tanquam ex partibus poſſe vnum Chriſtum conſtitui: ſed id profectò à D. Thoma, ac cæteris Theologis reprobatur, qui vno ore affirmant Deum non poſſe eſſe partem alicuius, cùm pars denotet imperfectionem reſpectu totius: ſed hoc ipſemet poſtea etiam reprobat, quare aliam ſolutionem adhibet negans de ratione compoſitionis abſolutæ eſſe, vt quodcunque componens ſit pars compo

compoſiti: ſed ſatis eſſe, vt cum alio totum A quoddam conſtituat: ſed hæc ea compoſitio eſt, quam ſuperiùs imperfectam diximus, cùm omnis vera, ac propria compoſitio partes requirat, ex quibus totum aliquid conſtituatur. Quòd autem D. Thomam aſſerentem compoſitionem duarum naturarum in Chriſto non dici ratione partium, ſed potiùs ratione numeri, ita explicat, ac ſi diceret, de ratione compoſitionis ſolùm eſſe numerum, ſeu pluralitatem rerum conuenientium ad conſtitutionem alicuius; profectò non id fert mens D. Thomæ iam antea in ſcripto explicata, B vbi potiùs declarare vult, compoſitionem in Chriſto non veram, ac propriam eſſe, qualis eſſe ſolet, quæ ex partibus vnum totum conſtituentibus conſtat; ſed imperfectam, ac diminutam; euiuſmodi eſt, quæ ex rerum pluralitate ſimul conuenientium oriri ſolet, quæ aliquo modo compoſitio dici poteſt: vt explicauimus.

SECVNDA conditio veræ compoſitionis ab eodem D. Thoma loco citato aſſignatur: *D.Thomas.* quod ſcilicet partes componentes non habeant proprium eſſe; ſed habeant eſſe per eſſe totius: in hac compoſitione hæc conditio C deficit (vt notum eſt) nam verbum habet proprium eſſe independens à toto, quod eſt Chriſtus; & eſſe ſuppoſitale Chriſti non dat eſſe verbo, cùm ſit ipſum eſſe ſuppoſitale verbi.

TERTIA conditio eſt eiuſdem D. Thomæ; quòd ſcilicet partes componentes cauſent eſſe totius, quæ vt apertum eſt, deeſt in hac compoſitione; cùm ex coniunctione naturæ cum ſubſtantia verbi, nullum cauſetur eſſe compoſiti, neque eſſe perſonæ illius (vt rectè notat D. Thomas) cauſetur ex illis naturis: ſed eadem perſona verbi, quæ in Diuina rantùm natura ſubſiſtebat, in humana ſimul duntaxat cœperit ſubſiſtere.

EX harum conditionum defectu colligit D. Thomas, in perſona Chriſti poſt Incarnationem non eſſe veram rationem compoſitionis.

PROBATVR tertiò ex communi Scholaſticorum ſententia, qui perſonam Chriſti abſolutè, & abſque vllo additamẽto, aut explicatione compoſitam aſſerere non audent: quam ſententiam tradit D. Thomas diſt. 6. q. 2. art. 4. Richard. artic. 2. q. 3. Scotus quæſt. 3. Durand. quæſt. 7. Caietanus q. 3. art. 8. Quam etiam ſequitur Suarez diſput. 7. ſect. 4. quadam diſtinctione adhibita, vult enim hanc propoſitionem. *Chriſtus eſt perſona compoſita*, dupliciter poſſe conſiderari, primùm reſpectu prædicati: hoc modo ait ſine vlla limitatione, vel additione hanc eſſe veram compoſitionem, quamquam illi non diſpliceat concilium Caietani addendum, ſcilicet aliquid, vt eſſe ineffabilem, &c. ne ſimilis alijs

S.Thomas. Richardus. Scotus. Durandus. Caietanus. Suarez.

habeatur: ſecundò, reſpectu obiecti. Quo ſenſu ſi quæratur, an verbum vel Chriſtus ſimpliciter, & ſine vlla determinatione poſſit dici perſona compoſita, ait conſultiùs, ac ſecuriùs fore, ſi addatur illi ea determinatio, *ineffabiliter*: at hæc diſtinctio videtur ſuperuacanea; cõſtat enim quoties quæritur an Chriſtus ſit perſona compoſita, ſemper de prædicato queri in ordine ad ſubiectum, an ſcilicet prædicatum illud per ſe, ac ſimpliciter conueniat ſubiecto: quò fit, vt potiſſima quæſtio ſit de ſubiecto. Porrò ſi vera hæc compoſitio eſſet, quid cauſæ fieret, cur Chriſti perſona ſimpliciter, & abſolutè compoſita dici non poſſet? Sed cùm Patres, ac Theologi ſimpliciter, & abſque additamento eam compoſitam aſſerere non audeant; certè conſtat id nõ alia ratione ab iis fieri, quàm quòd veram in ea compoſitionem non agnoſcunt. Ex his habemus aduersùm Caluinum, & Bezam vnicam eſſe in Chriſto perſonam, ac hypoſtaticam vnionem, quæ vnum Chriſtum efficiunt.

Chriſti animam non fuiſſe beatam.

ATHEISMVS XIV.

HÆRETICIS omnibus, quicquid Chriſtum apud homines obſtrepent, id commune eſt, vt tanquam iurati Filij Dei hoſtes, illius gloriam modis omnibus opprimere ſtudeant. Id Arrius, id Macedonius, id Eutyches, id Neſtorius, id reliqui omnes, quos extinctos cernimus, communi impietate moliti conati ſunt: quapropter haud mirum ſi Lutherani, ac Caluiniſtæ veluti paternæ, ac auitæ impietatis hæredes æquo Marte Chriſti gloriam oppugnant, ac communi errore, quo ad Atheiſmum feruntur, D Chriſti animam patem omnino nobiſcum miſeriæ conditionem à beatitudinis felicitate, ac dono longè diſtantem ſortitam eſſe impiè affirmant. Atheiſticam enim hanc aſſertionem docet Lutherus Concione de Natali Domini his verbis. Chriſtus (inquit) *Lutherus.* homo verus fuit: quare vt alius putus, ſed ſanctus homo, non quodlibet cogitauit, dixit, voluit, intellexit omnia, &c. Martinus Bucerus ad cap. 24. Luc. Vt omnia (inquit) *Bucerus.* humanæ infirmitatis in ſe recepit, hominibus per omnia ſimilis factus eſt, excepto peccato. Ioan. Caluinus ad cap. 29. Matth. v. 2. E Quòd quidam exiſtimant (ait) Diuinitus *Caluinus.* conſcium fuiſſe ipſorum fidei, quæ occulta intus latebat, mihi coactum videtur, &c. Ac præterea in cap. 21. & 24. Matth. idem confirmat, cùm multa Chriſtum ſecundùm hominem ignoraſſe affirmat, vt poſtea explicabimus. Denique hæc communis eſt omniũ ferè Hæreticorum noſtræ tempeſtatis ſententia, qui animæ Chriſti gloriam, qua mortalis

ralis adhuc prædirus erat, opugnant; quam idcirco Atheiſticam ſimul cum cæteris, quæ hanc ſequuntur, meritò appellamus, quòd Diuinitatis opera conuellat, ac Deum ſua virtute ſpoliet, quaſi id efficere non potuerit, vt Chriſti anima ſimul, & humanis infirmitatibus obnoxia, & beatitudinis compos eſſe poſſet. His tamen imprimis Diuinæ Scripturarum teſtimonia opponimus, quæ Chriſti animam à primo illius conceptionis exordio Diuina viſione, ac fruitione potitam eſſe teſtantur.

Ioan. 1. ID primùm docet Ioan. c. 1. *Vidimus* (inquit) *gloriam eius* (de Chriſto loquitur) *quaſi* B *vnigeniti à patre, plenum gratia, & veritatis.* His verbis Ioan. Chriſtum mortali adhuc corpore indutum, cœleſti gloria donatum affirmat: idcirco enim illius gloriam ſe vidiſſe ait, quòd Beatitudinis animæ radium in carne Chriſti effulgentem tunc contemplatus fuerit; cùm ille in monte Thabor ſeipſum transfiguratum trium illorum Apoſtolorum oculis; inter quos & ipſe vnus erat, exhibuiſſet: tunc enim occluſam animæ ſuæ gloriam, ac velut corpore ſepultam Chriſtus Apoſtolis contemplandam obtulit: quæ explicatio videtur omnibus ferè expoſitoribus C communis, ac Euangeliſtæ verbis magis conſentanea. Huic enim reſpondent alia eiuſdem Ioannis verba Epiſt. 1. c. 1. *Quod fuit ab*

1. Ioan. 1. *initio* (inquit) *quod vidimus, & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, annunciamus vobis.*

PORRO hanc fuiſſe animæ gloriam, quæ illi ab ipſo conceptionis exordio à Patre

1. Pet. 1. collata fuit, confirmat D. Petrus Epiſt. 2. c. 1. cùm ait. *Non enim doctas fabulas ſequuti notam facimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, & præſentiam: ſed ſpeculatores facti illius* D *magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem, & gloriam voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica gloria. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipſum audite. Et hanc vocem nos audiuimus de cœlo allatam, cùm eſſemus cum ipſo in monte ſancto.* Neque enim ea gloriæ magnitudo, cuius Petrus ſpeculator fuit, ac Ioannes ſpectator; aliunde oriri exiſtimanda eſt, quàm ab animæ beatitudine, quæ in corpus redundauit, quæ non ſicut Moyſi gloria ab extrinſeco conſortio Dei, ſed ab inſita animæ gloria in illius faciem manauit. Vt

Damaſcenus. exponit Damaſcenus ſerm. de Transfigurat. E his verbis. *Moyſes quidem gloria externa aduentante glorificatur: at D. Ieſus haudquaquam aſcititium gloriæ ornamentum habebat, verùm inſita Diuinæ gloriæ claritate manans.* Quam explicationem etiam ſequuntur alij Patres. Ex quo perſpicuum fit, Chriſti animam iam à principio fuiſſe beatam.

SECVNDVM teſtimonium eſt eiuſdem

Ioan. 1. Ioannis eodem cap. *Deum* (inquit) *nemo vidit* A *vnquam, vnigenitus filius, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* Quibus verbis Ioannes differentiam inter vnigenitum Dei filium, ac cæteros adoptiuos ponit; atque horũ quidem neminem Deum vnquam vidiſſe teſtatur, quandiu inter homines vixit, ita vt ea viſione perfectam beatitudinem conſequeretur. Solum autem filium vnigenitum in ſinu patris commorari affirmat, hoc eſt, Dei complexu, ac fruitione gaudere: atque eundem, quæ ibi recondita ſunt, hominibus enarrare, planè nulli dubium eſt, quin ad eundem referri debeat, eſſe in ſinu Patris, & enarrare: at certum eſt, enarrationem ad Chriſtum hominem pertinere, cùm ad Chriſtum hominem ſpectet ſeipſum populis præceptorem, ac magiſtrum præbere, iuxta Iſaiæ vaticinium c. 55. *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus,* quò fit, vt etiam ſecundùm humanitatem ei competat eſſe in ſinu Patris. At quomodo Chriſtum ſecundùm humanitatem in ſinu Patris morari poſſe intelligimus? niſi eundem hominem, beata dum hîc viueret, Patris fruitione potiri, & quamuis carne inter homines verſaretur, anima tamen in beato Patris ſinu decubaſſe credamus? Iſa. 55.

QVOD etiam alio argumento ex eodem teſtimonio petito confirmatur. Nam quomodo is cœleſtia nobis enarrare poſſet, atque ea, quæ in ſinu Patris abſcondita ſunt, aperire, niſi ea apud Patrem vidiſſet, ac didiciſſet, cuius glorioſo ſinu complectebatur? Atque hunc ſenſum tradunt D. Auguſt. tract. 3. in Auguſtinus.
Ioan. Cyrillus Alex. lib. 1. in Ioan. c. 22. Cyrill. Alex.
Chryſoſt. hom. 14. in Ioan. Chryſoſt.

QVEM ſenſum confirmat ipſemet Chriſtus apud Ioan. 3. cùm ait. *Quod ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis.* Quid eſt, quod Chriſtus hominibus loquutus eſt? niſi Dei maieſtatem, voluntatem, ac diuini ſui nominis gloriam: ita enim conteſtatus fuit Ioan 17. *Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus.* Quid inquam teſtatus eſt? præterquàm ſummam Dei in probos miſericordiam, pietatem, munificentiam, in improbos ſeueritatem, iuſtitiam, iracundiam, præparata ſupplicia, ignem æternum. Hæc verò qua ratione ſe teſtatum fuiſſe affirmat? niſi quia ea vidit, ea apud Patrem contemplatus eſt, è cuius eſſentiæ fonte vberrimos totius ſapientiæ viuos deguſtauerat: hinc apertè apud eundem Ioan. 7. pronunciat, *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me, Patris.* Quod ſanè non immeritò dixit; quandoquidem omnia ſapientiæ flumina, quibus orbem vniuerſum irrigauit, ex claro Patris intuitu, quo beatiſſima illa Chriſti anima fruebatur, copioſſimè hauſit, ac proinde ait. *Quod ſcimus, loquimur, & quod vidimus, teſtamur.* Ergo Chriſti anima fuit beata.

(margin: Ioan. 3. — Ioan. 17. — Ioan. 7.)

TERTIVM

Tertivm teſtimonium legitur apud eundem, eo capite; cùm ait. *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis, qui eſt in cœlo.* Quæ verba tametſi obſcuriora videantur, apertè tamen perpetuam Chriſti hominis gloriam declarant. Hoc enim loco teſte Chryſoſtomo homil. 26. in cap. 3. Ioan. Chriſtus rerum profundiſſimarum doctrinam tangit, quod ex ſuperioribus etiam dictis facilè colligitur. Nam priùs cum Nicodemo loquens dixerat. *Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cœleſtia, credetis?* Mox verò ſubdit. *Nemo aſcendit*: ex quo perſpicuum eſt, eum de cœleſtibus rebus diſſerere, quæ ſuaptè natura homini obſcuriores ſunt. Quapropter quòd ad huius ſententiæ obſcuritatem ſpectat; duo ſunt, quæ difficultatem pariunt. Primum, quòd ait, neminem in cœlum aſcendere, niſi qui è cœlo deſcendit, & hunc nodum magis implicat Græcus contextus, qui verbum (aſcendit) non in præſenti, sed in præterito legit ἀναβέβηκεν: quò fit, vt Chriſtus ſe iam in cœlum aſcendiſſe inſinuet. Secundum, quòd cùm ſeipſum hîc Filium hominis nuncupet, ac conſequẽter indicet, ſe de ſeipſo homine loqui, nihilominus cùm adhuc in terris degeret, in cœlo ſe commorari dicit.

Ioan. 3.

Qvidam ad Filij Diuinitatem hunc locum detorquent. Atqui multa huic expoſitioni obſtant. Primum, quòd ſi hæc verba de Filij Dei in cœlum Aſcenſione poſt Reſurrectionem intelligi volunt, hæc humanitati, non Diuinitati tribuenda eſt: nam Dei verbum, tametſi humanam naturam aſſumpſerit, nunquam tamen cœlum deſeruit, ſed terram, & cœlum ſua maieſtate tam ante, quàm poſt Chriſti Reſurrectionem impleuit. Quapropter Paulus Epheſ. 4. Chriſti Aſcenſionem ad ſolam humanitatem refert, cùm ait. *Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ?* Præterea verbum præteriti temporis non futuram aſcenſionem, ſed iam peractam inſinuat. Secundò obſtat, quòd diuina natura nec aſcendit, nec deſcendit, cùm motus non ſit capax. Poſtremò, quòd hoc loco Filium hominis ſeipſum nominat, quo ſe à Dei Filio diſtinguit. Quare magis conſentaneum eſt, hæc de Chriſto homine exponi.

Epheſ. 4.

At qua ratione Chriſtus ſe iam in cœlum aſcendiſſe; cùm adhuc in terris degeret; ac neminem alium præter eum eò conſcendiſſe dicat? Placet Caietani, & aliorum ſententia, qui hîc ſingulare Chriſti hominis priuilegium illi à Patre collatum, nulli vnquam hominum communicatum agnoſcunt, vt mortalis exiſtens cœleſti Dei gloria, qua Angeli, & ſancti in cœlo beati efficiuntur, potiretur; ſimúlque & viator, & comprehenſor exiſteret. Ea enim verba hunc ſenſum reddunt. Nemo hominum hactenus vnquam in cœlum, id eſt, cœleſtem gloriam aſcendit, niſi Filius hominis. Is autem aſcendit, non aſcenſu corporeo, ſed viſione beatificante. Atque hunc ſenſum maximè confirmat, quod ſubdirur. *Filius hominis qui eſt in cœlo.* Nam quo pacto in cœlo eſſe poterat, ſi rem ad materiale cœlum vocamus, qui mortalis cum Nicodemo in terris loquebatur? Cùm enim Chriſti humanitas certis terminis circunſcriberetur, nec vbique diffuſa eſſet, qui Vbiquiſtarum error fuit: ſanè conſtat Chriſtum, quandiu mortale corpus in terris gerebat, terrarum etiam propriis ſpatiis definitum fuiſſe, neque ita diffuſum, vt cœlo terráque contineretur: quod tamen poſt corporis glorificationem, atque etiam antea, ſi opus fuiſſet, præſertim in Euchariſtiæ Sacramento, à Dei omnipotentia accepit, vt ſcilicet idem Chriſti corpus in cœlo ſit; nec non in terra, ac pluribus terrarum locis, atque altaribus ſacramentaliter conſiſtat. Non igitur de materiali cœlo hæc intelligenda ſunt, ſed de cœleſti gloria, ac beatitudine, quæ Chriſto homini ſingulari priuilegio collata fuit: qua cùm pleniſſimè, perinde ac ſi in cœlo eſſet, frueretur; inde ſe in cœlo eſſe affirmat. *Filius hominis* (inquit) *qui eſt in cœlo.*

Hvic tamen ſententiæ videtur repugnare, quod ait. *Niſi qui deſcendit de cœlo.* Neque enim Chriſtus ſecundùm aſſumptam humanitatem de cœlo deſcendit, aut æthereum corpus è cœlo detulit, niſi quis Apollinariſtarum errori ſubſcribere velit. At facilè hic nodus ſoluitur. Nam cùm hactenus cœlum ipſam cœleſtis gloriæ beatitudinem expoſuerimus; hunc Chriſti hominis deſcenſum, non ad materiale cœlum referimus, tanquam ab eo deſcenderit: ſed ipſam Chriſti hominis humiliationem, ac exinanitionem, paſſionibus, ac crucis morte peractam intelligimus: de hoc enim deſcenſu agit Paulus ad Philip. 2. cùm ait. *Humiliauit ſemetipſum Dominus Ieſus Chriſtus vſque ad mortem, mortem autem crucis*, ſiquidem tunc è cœlo deſcendit, cùm ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, ac ſummam beatitudinem cum ſumma ignominia coniunxit, ac demum cœleſtem gloriam, qua in anima patiebatur, cum ſummis ſuppliciis copulauit.

Philip. 2.

Qvo ſenſu & illud accipiendum eſt, quod ait Ioan. 6. *Deſcendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem Patris mei.* Neque enim hæc verba ad Chriſti Diuinitatem referri poſſunt, cùm eadem ſit Patris, ac Filij voluntas: ſed ad humanitatem, & ad Chriſti hominis paſſiones neceſſariò referri debent, quas ad explendam Patris voluntatem,

Ioan. 6.

luntatem, ac mandatum, vltrò ſubire, ac velut è cœlo deſcendere, animæ beatitudinem ad ima deprimere voluit.

Ioan. 12. QVARTVM teſtimonium habetur apud eundem Ioan. 12. *Vbi* (inquit) *ego ſum, illic & miniſter meus erit.* Item cap. 14. *Vado parare vobis locum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis.* Item 17. *Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum.* Hæc verba de beatorum gloria, quam Chriſtus iuſtis omnibus pollicetur, intelligenda eſſe docent *Chryſoſt. Gennadius. Hilarius. Gregorius.* Chryſoſtomus hoc loco, Gennadius de ſanctorum fruitione ſect. 3. Hilarius in p. 64. Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 25. At quid eſt, quòd Chriſtus de iuſtis in futuro, de ſeipſo verò in præſenti loquitur. *Vbi ego ſum* (ait) *illic & miniſter meus erit*, non vbi ero (inquit) ſed vbi ſum: num Chriſtus in cœlo erat, dum hæc loqueretur? certè adhuc mortalis erat, adhuc in terris degebat, nec dum cœlos penetrauerat: cœlum igitur Chriſtus in ſeipſo gerebat, cùm cœleſtem gloriam in anima occluſam deferret: quò fit, vt ea adhuc mortalis potiretur, quam cæteris poſt mortem expectandam relinquit.

Ioan 6. QVINTVM teſtimonium extat Ioan. 6. *Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.* Hæc Chriſtum de *Auguſtinus.* ſeipſo dixiſſe, teſtis eſt Auguſtinus tract. 26. in Ioan. & alij expoſitores. Nullum igitur hominum ante Chriſtum Patrem vidiſſe, ac præſenti Dei gloria potitum eſſe perſpicuum eſt; cùm nulla ante Chriſti mortem hominibus pateret via, quæ ob Adæ culpam hominibus intercluſa Chriſti morte reſeranda erat. Quare Chriſtus à D. Paulo primogenitus mortuorum appellatur: non ea ratione tantùm, quòd primus è mortuis reſurrexerit, verùm etiam quòd mortuorum primus corpore ſimul & anima cœleſtem gloriæ hæ- *Epheſ. 4.* reditatem adierit. Vnde Epheſ. 4. *Aſcendens* (inquit) *in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Aſcenſione ſiquidem ſua Chriſtus illud donum hominibus contulit, quod illis cœli fores patefecit, & Adæ peccato captiuos ſecum duxit, aliiſque ad cœleſtes oras aſcendendi aditum aperuit. Quid eſt igitur, quòd Chriſtus, eùm necdum paſſus, ac mortuus eſſet, ac morte ſua cœlum hominibus pandiſſet, cùm mortalem adhuc vitam inter homines ageret, Patrem ſe vidiſſe teſtatur? Planè eo demonſtrat, ſe Patrem in beata illa, ac cœleſti viſione, quæ felices animos reddit, non alibi, quàm in ſeipſo conſpexiſſe: ea ſiquidem Dei præſentis ſemper vultum intuebatur, gloriæ præmia carpebat. Adhuc mortalis, adhuc viator, adhuc paſſibilis, adhuc tormentis excarnificandus, adhuc in cruce periturus, iam gloriæ voluptatibus fruebatur. Quid plura? ſimul beatus erat, ac miſer, ſuppliciis agebatur, ac ſimul cœleſtes delicias carpebat: doloribus obrutus in cruce animam agebat, & tamen in ſinu Patris glorioſus reſidebat. Mira profectò res, aduerſatiis incredibilis, qui infima tantùm de Chriſto ſentiunt, at non Chriſto indigna, nec veræ Religioni inaudita; Hæreticis quidem, qui Chriſti gloriam opprimunt, nihil magis inuiſum prædicatur; Catholicis verò, ac orthodoxis, qui Chriſti gloriam omnibus votis expetunt, nihil ſuauius, aut iucundius narratur.

MVLTA præterea his Scripturarum teſtimonia addi poſſunt. Velut illud Pſal. 21. *Pſalm. 21.* *In te proiectus ſum ex vtero:* quem locum Euſebius Cæſar. libr. 20. de Demonſt. Euang. *Euſeb. Caſ.* cap. vltimo de Chriſto interpretatur, quem idcirco ita vertit. *Ex vtero te Deum meum iam videbam.* Illud prætetea Pſalm. 65. *Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti*, quod Auguſti- *Pſalm. 65.* nus de beatitudine animæ Chriſti exponit *Auguſtinus.* libr. 83. quæſt. 65. & libr. 4. de conſenſu Euang. cap. vlt. Denique vniuerſi Patres orthodoxæ huic ſententiæ ſubſcribunt. Chryſoſtomus homil. 14. in Ioan. Gregor. Nazianz. oratione in S. Baſilium. Hieronymus, in Comment. in cap. 7. Ioan. Damaſcenus libr. 3. orthod. fid. Ambroſius epiſt. 46. Richardus Victorinus libr. 2. de Emman. c. 22. & alij. *Chryſoſtom. Nazianz. Baſilius. Hieronym. Damaſcen. Ambroſius. Rich. Victor.*

HIS vnicam tantùm rationem addo, quæ eſt: vnio hypoſtatica exigit vnionem naturarum, quæ ſimul in vnico ſuppoſito copulantur. Sed vnio naturarum non debuit eſſe abſque communicatione gloriæ: igitur vnio hypoſtatica in Chriſto non debuit eſſe abſque communicatione gloriæ. Maior nota eſt, minor probatur. Nam eommunicata natura communicari quoque neceſſe eſt omnia, quæ illi naturæ inſeparabiliter adhærent, quæ tamen communicabilia ſunt: at gloria Diuinæ naturæ propria eſt, ac illi inſeparabiliter adhæret, atque communicabilis eſt. Igitur communicata natura diuina, gloria etiam Chriſto communicata fuit.

CONFIRMATVR, nam quæcunque in ſuppoſito vniuntur, vnum numero ſunt, quæ verò ſunt vnum numero, nihil non communicatum habent, præter id, quod in quaque natura incommunicabile eſt. Cùm igitur diuina, & humana natura in Chriſto vniantur, vnamque perſonam numero efficiant, inde Chriſto omnia vtriuſque naturæ communicabilia communicari oportuit: ita vt ab humana natura miſeriam, à Diuina verò gloriam acciperet.

DENIQVE Auguſtinus de libero ar- *Auguſtinus.* bitrio hanc regulam tradit: vt quicquid vera ratione occurrerit, ſciat quiſque,

GGg hoc

hoc Deum magis feciſſe, quàm non feciſſe: ſed vera ratio dictat, Deum Chriſto homini gloriam contuliſſe; cùm ſeipſum, quod maius eſt, ipſi communicauerit. Malè igitur aduerſarij, atque impiè, eam Ghriſto minimè collatam ſentiunt; cùm Chriſtum propria, ac ſummo iure ſibi debita gloria expolient.

Chriſtum, velut cæteros homines fidem, ac ſpem habuiſſe.

ATHEISMVS XV.

EX huius primi Atheiſmi lacuna aduerſarij multiplices aſſertiones æquè impias, ac Atheiſticas hauriunt, quarum prima eſt. Chriſtum fidem, ac ſpem cum cæteris hominibus viatoribus communem habuiſſe quam aſſertionem docet Caluinus in cap. 4. Matt. v. 3. vbi de Chriſti tentationibus diſſerens ait. *Colligimus Sathanam rectà agreſſum fuiſſe Chriſti fidem, vt ea extincta ad illicita impelleret.* Eadem inculcat in c. 26. v. 39. & in 27. v. 49. & 50. Porrò in hoc 27. c. de ſpe Chriſti ita ſubiicit. *Chriſtus dolores ſuos, & curas in Dei ſinũ exonerat, & in ſpe promiſſionũ quieſcit.* Et in Catechiſmo, qui Biblijs Gallicis annexus eſt, 10. Dominica ita legitur. *Ieſus Chriſtus nũquam deſtitit ſperare in Deo, licèt doloribus obſeſſus. Ieſus Chriſt n'a pas laiſſé d'eſperer touſiours en Dieu au milieu de ſes deſtreſſes.* Sed cùm fides iuxta Apoſtoli ſententiam earum rerum ſit, quæ non videntur; ſpes verò earum, quæ non poſſidentur: qui Chriſtum fide, ac ſpe præditum fuiſſe affirmant: Chriſti hominis beatitudinem euacuant, & orthodoxam Eccleſiæ fidem, quæ Chriſtum perpetua animæ gloria donatum ex Scripturis didicit, penitus euertunt.

Caluinus.

QVIBVS Paulus imprimis reluctatur 2. Cor. 5. cùm ait. *Per fidem ambulamus, non per ſpeciem.* Vbi duplicem hominum ſtatum inſinuat. Primus eſt eorum, qui carnis adhuc mole preſſi Deum nondum clarè vident, ſed eum tantummodò per ſpeculum in ænigmate, obſcuro nimirum fidei lumine contemplantur: atque hi quidem per fidem ambulant. Alter verò eſt eorum, qui terrenis omnibus vinculis exuti, ac anima ſuper æthera euecti, perſpicuam Dei faciem in ſummo illo beatitudinis regno nullo ænigmate intuentur: hi ſiquidem non amplius per fidem ambulant; ſed per ſpeciem in clara illa Dei viſione quieſcunt. Hæc autem duo ſtatus genera ſibi inuicem repugnant: nam qui fide gradiuntur, cùm apertam Dei viſionem nondum aſſequuti fuerint, Deum in ſpecie intueri nequeunt. Alij è conuerſo, qui clara Dei viſione potiuntur, fidei ænigmata expellunt; cùm viſio fidem, quæ eſt de non viſis, excludat: cùm enim ea videntur, quæ priùs fide comprehendebantur; iam nulla amplius eſt eorum fides, ſed viſio: nam teſte Paulo 1. Corinth. 13. *Cùm venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, ex parte enim credimus,* &c. Quod Auguſtinus libro 14. de Trinit. cap. 2. conceptis verbis aſſerit. *Modò (inquit) non videntes, tamen quia credimus videri merebimur, atque ad ſpeciem nos per fidem deductos eſſe gaudebimus: neque enim iam fides erit, qua credantur, quæ non videntur, ſed ſpecies, qua videantur, quæ credebantur.* Qui ergo fidem Chriſto tribuunt, qua aperta Dei viſio expungitur: primùm quidem eum in obſcura Dei cognitione conſtituunt, in qua cæteri homines verſari ſolent, ac proinde Chriſtum mendacem affirmant, qui ſe Patrem audiſſe, & vidiſſe, atque in illius gloriæ ſinu recubuiſſe, demum quæ ex illius ore excepit, hominibus enarraſſe teſtatur. Quid verò horribilius, quàm Chriſtum mendacem effingere? Iámne pius animus eam Religionem appellare ſuſtinebit, quæ huiuſmodi ſcommata in Deum euomit?

2. Cor. 5.

1. Cor. 13.

Auguſtinus.

QVOD verò ad ſpem attinet. Planè exploratum eſt, ſicut fidem, ita ſpem ad imperfectum huius vitæ ſtatum, qui futurorum bonorum expectatione laborat, pertinere: nam ſicut fidei obiectum eſt Deus nondum clarè viſus: ita ſpei idem Deus eſt necdum hæreditate poſſeſſus: cùm verò ea, quæ non habet, ſperat animus, eorum moleſta expectatione exagitatur: ſpes ergo eorum eſt, quæ non habentur, neque videntur: quæ enim rerum iam poſſeſſarum ſpes eſſe poteſt? Certè cùm olim ſperata adepti ſumus, iam à ſperando deſiſtimus, quandoquidem iam fœliciùs ſpes in poſſeſſionem tranſiit: quod Paulus Rom. 8. acutè diſputat his verbis. *Spes autem, quæ videtur, non eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſperat: ſi autem quod non videmus ſperamus, per patientiam expectamus:* vbi apertè Paulus ſpem ad res non viſas, ſed expectatione ſuſpenſas refert.

Rom. 8.

CVM verò copioſè ſuperiùs probatum fuerit, Chriſti animam à primo ſuæ infuſionis momento bonis omnibus gloriæ affluxiſſe, nec vlla vnquam rerum expectatione ſuſpenſam fuiſſe: quid illi iniurioſius eſſe poteſt, quam ſpem aliquam illi affigere: qua ſummam illius felicitatem ſuſpendi, ac differri, tum perfectam gloriæ beatitudinem, quæ diuino ſuppoſito ſummo iure debita erat, expelli oporteret? Cæteris quidem hominibus tam iuſtis, quàm improbis illud commune eſt, quandiu miſeram, ac mortalem hanc vitam ducunt, vt fide ad vidẽdum Deum, ſpe ad illius promiſſa captanda indigeãt; ſiquidem ſub fidei vmbra adhuc

cæcu

cæcutientes degunt, & moleſta rerum expe- A ctatione implicantur : at quis vnigenitum Patris in eundem cæterorum hominum, tam probotum, quàm improborum ordinem cogat; vt quem Dauid adhuc mortalem gloria, & honore coronatum iri prædixit, quem diſcipuli in monte vndique gloria affulgentem, ac lucis radios ex interna animæ beatitudine manantes vbique ſpirantem conſpexerunt : cuius magnificam gloriam, tum Petrus, tum Ioannes tanquam vnigeniti ſe vidiſſe teſtantur; is ad gloriæ promiſſionem ſuſpenſum, ac futurorum adhue mole- B ſta expectatione exagitatum ſentiat? Quapropter qui Chriſti odio potiùs, quàm vlla ratione ducti, cœleſtium bonorum promiſſionem Chriſto adimunt, Auguſtinum audiant, qui lib. 4 de conſenſ. Euang. cap. 10. docet, hominem cuius ſuſceptione verbo caro factum eſt, hac maximè proprietate à cæteris diſtaſſe, qua in lucem liquidiſſimam ſublimiter animus fertur, vbi Trinitatis æqualitas, & incommutabilitas videri poteſt.

Coloſſ. 2. DEMVM neque fidem in Chriſto eſſe potuiſſe docet apertè Paulus ad Coloſſ. 2. C cùm de Chriſto homine agens ait. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientia, & ſcientia abſconditi.* Coloſſ. 1. Et ad Coloſſ. 1. *Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare.* Quòd ſi anima Chriſti omnes ſapientiæ, ac ſcientiæ theſauros, ac inſuper omnem gratiæ, ac gloriæ plenitudinem comprehendit; profectò nec fidem, nec ſpem habuit, quandoquidem omnes ſapientiæ, ac ſcientiæ theſautos, aliunde quàm à clara Dei viſione, in qua perfectè anima inſtruitur, haurire non potuit : nec omnem plenitudinem, quæ tum ad gratiam, tum ad gloriam extenditur, ſibi vendicare D potuit, niſi perfectam beatitudinem, ac omnium bonotum cumulum in anima geſtaret, vt præclarè ratiocinatur D. Ioan. Damaſce- Damaſcen. nus lib. 3. de fid. orthod. c. 22. hoc modo. *Nam ſi caro ab vltimo ortu Deo verbo vnita eſt, imò potiùs in ipſo extitit, ac perſonalem cum eo identitatem habuit : quid tandem afferri poteſt, quin omnibus prorſus ſapientiæ, gratiæq; opibus affluxerit : non ipſam gratiam more noſtro percipiens, nec in partem eorum, quæ verbi erant, per gratiam veniens, quin potiùs ob perſonalem vnionem, tum humanarum, tum diuinarum rerum, quæ vnius Chriſti factæ erant (quandoquidem idem ſimul & Deus, & homo erat) gratiam, & ſapien-* E *tiam, ac denique omnium bonorum cumulum mundo fontis inſtar effundens*; cui etiam & reliqui Patres ſubſcribunt.

***

Chriſtum pro ætatis ratione, & modo gratiæ augmento, ac Spiritus ſancti donis profeciſſe.

ATHEISMVS XVI.

ALTERA aduerſatiorum aſſertio ex eodem Atheiſmi puteo deprompta, qua magis Chriſti gloriam, ac beatitudinem tenebris ſepeliant eſt, cùm docent, Chriſtum tum maioribus animi dotibus, tum amplioribus Spiritus ſancti donis, ac vberiori gratia iuxta ætatis ſuæ gradus ſecundùm humanam naturam magis in dies profeciſſe: quam aſſertionem expreſsè defendit Ioan. Caluin. Ioan. Caluin. in cap. 2. Luc. v. 40. his verbis. *Vna cum ætate creuerunt etiam in Chriſto animi dotes:* tum paucis interiectis. *Pro ætatis ratione, & modo, Chriſtus ſecundùm humanam naturam gratuitis Spiritus ſancti donis auctus eſt.* Eadem inculcat in c. 3. Matth. v. 16. & in c. 4. Luc. v. 1. Quæ aſſertio idcirco falſa eſt, & Atheiſtica, quòd ſummam Chriſti gratiam, ac gloriam, quæ illi ab ipſius ortu collata fuit adimit. Quam vt breuiter refellamus.

NOTANDVM eſt ex omnium Scripturarum, & Patrum conſenſu Chriſto homini in ipſo conceptionis articulo ſummam gratiam collatam fuiſſe, non quidem infinitam, cùm nec infinita creari; neque infinitæ gratiæ creatura quæ finita eſt, capax eſſe poſſit; ſed maximam, quæ creaturæ conferri valeat : vt D. Thom. docent D. Thom. in 3. p. q. 7. art. 12. Scot. in 3. Scotus. diſt. 13. Durand. quæſt. 1. D. Bonau. diſt. 17. Durandus. D. Bonau. 2. p. artic. 1. quæſt. 4. Richard. artic. 2. quæſt. Richardus. 4. Caietanus art. 9. 10. & 12. Palud. in 3. diſt. Caietanus. Paludanus. 13. quæſt. 1. Tandem Magiſter in 3. diſt. 13. Mag. ſent. quò fit, vt Chriſtus nullum gratiæ, aut ſapientiæ, aut donotum incrementum amplius percipere potuerit. Quod non obſcurè tradit Ioan. 1. cùm de Chriſto loquens ait. Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis.* Fuit quippe Chriſtus ſecundùm hominem gratia, & veritate pleniſſimus. Gratia quidem, quia omnium gratiarum, ac donorũ cumulos in ſeipſo collectos habuit, vnde Carthuſianus hoc loco. Dion. Carth. *Quemadmodum* (ait) *humanitas Chriſti incomparabiliter præ cæteris omnibus viciniùs vnita eſt verbo, ſic gratia eius omnem electorum gratiam incomprehenſibiliter penè, non tamen ſimpliciter infinitè excedit :* veritate verò plenus fuit, quia omnes ſapientiæ, ac ſcientiæ theſauros, iuxta Paulum, in ſeipſo occluſos geſtauit.

CÆTERVM quòd ad gratiam ſpectat. Triplicem in Chriſto gratiam Patres diſtinguunt, vnionis, capitis, ac ſingularis perſonæ, quarum quælibet in ſuo genere in Chriſto ſumma fuit. Nam gratia vnionis, qua natura humana in Chriſto ad diuinæ perſonæ vnitatem aſſumpta fuit, ſumma à D. Auguſt. Auguſtinus.

A

appellatur lib. c 3. de Trinit. cap. 19. *In rebus* (inquit) *per tempus ortis, illa ſumma gratia eſt, quòd homo in vnitate perſonæ coniunctus eſt Deo.* Gratia verò capitis, quæ Chriſto tanquam omnium prædeſtinatorum capiti ita collata fuit, vt in omnes efflueret, adeò magna, ac inexhauſta fuit, vt omnium gratiarum aceruos, qui tum in Angelis, tum in hominibus diſperſi ſunt, longè in vnum collectos antecellat: vt norat Abulenſis in num. 23. quæſt.

Abulenſis.

9. *Chriſti* (inquit) *charitas, quam ſine menſura accepit, præponderat toti charitati Eccleſiæ ſimul ſumptæ: atque ea eſt de qua Ioannes ait. De plenitudine eius accepimus omnes.* Tertia eſt gratia

B

ſingularis perſonæ, quæ ad perficiendam, atque vndiqne exornandam Chriſti animam ei collata fuit, quæ ſanè adeò in Chriſto copioſæ fuit, vt omnes tum gratificantes, tum gratis datas grarias, quæ homini conferri potuerunt, complecteretur. Cùm igitur Ioannes affirmet Chriſtum plenum fuiſſe gratiæ, & veritatis, ea ſcilicet plenitudine, qua maior excogitati non poreſt; an non hinc apertè docet, Chriſti grariam, & ſapientiam nullam vnquam ſucceſſu temporum acceſſionem recipere potuiſſe?

C

Iſa. 11.

ALTERVM reſtimonium eſt Iſa. 11. qui de Chriſto loquens, vt omnes Parres exponunt, inquit. *Requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus conſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſapientiæ, & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris Domini.* Vbi cuncta Spiritus ſancti dona Iſaias in vnum congeſta Chriſto tribuit: cui planè conſonat, quod D. Hieronymus in hunc locum Iſaiæ teſtaturex Nazaræorum verſione decerpſiſſe, qui ita legunt.

Hieronym.

Deſcendet ſuper eum omnis fons Spiritus ſancti, vt omnium prorſus diuinorum chariſmatum plenitudinē in Chriſto requieuiſſe demonſtret.

D

Super hunc florem (inquit Hieronymus) *requieſcet ſpiritus Domini, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem Diuinitatis habitare corporaliter, nequaquam per partes, vt in cæteris ſanctis, ſed iuxta Euangelium eorum quod Hebræo ſermone conſcriptum legunt Nazaræi: Deſcendet ſuper eum omnis fons Spiritus ſancti.*

NEQVE id ita accipiendum eſt, quaſi pro ætatis ratione Chriſtus gratiarum riuulos acceperit, donec tandem totum fontem hauſit, vt falsò exiſtimat Caluinus: nam plenum gratiarum fontem in ipſo ſui conceptus articulo in ſeipſo excepit: quod idem vates declarat: nam ſimul atque Chriſti ortum

E

illis verbis deſcripſit. *Et egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*; mox nulla interpoſita mora; vix concepto gratiarum, ac donorum Spiritus ſancti omnem plenitudinem adiungit. *Et requieſcet* (inquit) *ſuper eum Spiritus Domini.* Vt eum in ipſo conceptionis articulo omnibus Spiritus ſancti donis ornatum declaret.

A

TERTIVM teſtimonium eſt Ioan. 1. *De plenitudine eius* (inquit) *nos omnes accepimus.* Ioan. 1. Hoc præclarum eſt Magni Baptiſtæ de Chriſto encomium, in quo gratiæ illius plenitudinem ita extollit, vt non ſibi tantùm ſufficere, ſed in omnes quoque, quotquot homines futuri ſunt, exuberare dicat: ex quo ſummam in Chriſto gratiam fuiſſe colligimus. Cùm enim Chriſti humanitas ſumma creatura fuerit, ac conſequenter ſummæ gratiæ capax, cùm illi gratiæ plenitudo collata fuit, haud dubium, quin ſumma gratia creaturæ communicabilis in ea repoſita fuerit, quæ augmentum om-

B

ninò ferre non poſſet. Quemadmodum ſi aliquod maximæ capacitatis vas daretur, quod impleri neceſſe eſſet, illud ſummum aliquid requireret, quo impleri poſſet, quo accepto nullus deinceps illi acceſſus fieri poſſet. Ita ſanè Chriſti anima ingens, ac ſummum illud vas à Deo conflatum fuit, de quo legitur Eccleſiaſt. 43. *Vas admirabile, opus excelſi*; Eccleſ. 43. atque illud maximum, quod in creaturis haberi poterat. Neque enim vnquam vlla creatura fuit, aut eſſe potuit tam gratiæ capax, quàm ſacroſancta illa Chriſti humanitas: quare illi etiam maxima gratia debe-

C

batur, qua impleri poſſet; cùm verò (teſte Ioanne) ea adeò graria plena, atque exuberans fuerit, vt de illius plenitudinę, vniuerſi tam Angeli, quàm homines acceperint: quis in ea ſummam gratiam fuiſſe non agnoſcat, quæ augeri nullo modo poſſet? de illa quippe Paulus ad Coloſſ. 1. ait. *Quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipſum.* Coloſſ. 1.

QVARTVM teſtimonium habetur Ioan. 3. *Quem enim* (inquit) *miſit Deus, verba Dei loquitur, non enim ad menſuram dat Deus ſpiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Ioan. 3.

D

His verbis Chriſtus de ſeipſo teſtatur, gratiam ſibi, non ad cæterorum hominum menſuram, quibus tantummodò per partes præſtatur, ſed totam gratiæ plenitudinem collatam fuiſſe; cui nihil omnino addi poſſet. Ita locum hunc explicat Fulg. reſp. 3. ad Ferrandum Diaconum. Fulgentius. *Quòd ſi animæ Chriſti* (ait) *non ad menſuram dedit Deus ſpiritum, neceſſe eſt vt nihil minùs habeat ſapientiæ, nihil minùs ſcientiæ. Spiritus enim ille ſpiritus eſt ſapientiæ, & intellectus, conſilij, & fortitudinis, ſcientiæ, & pietatis: ac per hoc non ſolùm ad Diuinitatem Chriſti, ſed ad eius quoque animam illa perfectionis prærogatiua*

E

pertinet, quā ipſi Chriſto B. aſſignat Apoſtolus dicēs. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ abſconditi. Si enim non ad menſuram accepit ſpiritum ſapientiæ, & ſcientiæ; neceſſe eſt, vt omnes theſauros ſapientiæ, & ſcientiæ habeat. Quòd ſi ei aliquid eius plenitudinis demitur, conſequens eſt, vt ad menſuram accepiſſe ſpiritum prædicetur. Præclaro ſanè argumento Fulgentius probat omnes ſapientiæ, & ſcientiæ theſauros in Chriſto

homine

homine exiſtere, ex eo quòd ſpiritus ſapientiæ, & ſcientiæ ad menſuram illi datus non fuerit. Atque eodem nos contra aduerſarios ad demonſtrandam illius gratiæ plenitudinem vtimur, cui nihil poteſt accedere: nam ſi Spiritus ſanctus, à quo omnes gratiarum riuuli defluunt, Chriſti animæ ad menſuram non eſt datus; planè opus eſt, vt ea omnes gratiarum opes, quæ ab illo manant, accepiſſe credatur: quamobrem aduerſarij cùm Chriſtum hominem pro ætatis modo gratuitis Spiritus ſancti donis auctum dicunt, eò profectò inconſulti ruunt, vt Chriſto Spiritum ſanctum ad menſuram datum affirment; & apertè mendacem aſtruant, qui ſibi non ad menſuram datum eſſe pronuntiat.

PLVRA hic Patrum teſtimonia afferri poſſent, quæ hoc præclariſſimè docent. At vnus ſufficiat D. Bernardus in homil. 2. ſuper miſſus, qui ſanè; haud ſecus, quàm ſi cum Caluino manum confereret, quæ hactenus à nobis dicta ſunt, defendit. *Non fuit hora* (inquit) *in quacunque ætate, qua de plenitudine illa, quàm in ſui conceptione Chriſtus accepit in vtero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adiiceretur: ſed à principio profectus; à principio inquam plenus fuit ſpiritu ſapientiæ, & intellectus, ſpiritu conſilij, & fortitudinis, ſpiritu ſcientiæ, & pietatis, & ſpiritu timoris Domini. Nec te moueat, quòd de illo legis. Ieſus autem proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines: nam quod de ſapientia, & gratia hic dictum eſt, non ſecundum quod erat, ſed ſecundum quod apparebat, intelligendum eſt. Non quia videlicet aliquid ei nouum accideret, quod antea non haberet, ſed quòd accidere videretur, quando volebat* D. Bernard. *ipſe, vt videretur.* Hæc Bernardus. En gratiæ, en ſapientiæ plenitudinem non cum ætate auctam, ſed iam ab vtero perfectam.

QVAPROPTER fruſtra aduerſarij illud Luc. 2. Luc 2. nobis obiiciunt. *Puer Ieſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*: quandoquidem hic profectus non ad habitum gratiæ, qui in Chriſto etiam infante perfectiſſimus erat, ſed ad actum tantummodò pertinet: atque ita Patres exponunt.

Greg. Nazi. GREGORIVS Nazazianzenus oratione 20. de laudibus D. Baſilij. *Proficiebat* (inquit) *Chriſtus, vt ætate, ita etiam ſapientia, non quòd hæc in illo incrementum caperent (quid enim eo quod à principio perfectum erat, perfectius eſſe poſſit?) ſed quòd hæc paulatim detegerentur, & elucerent.*

Ioan. Dama. IOAN. Damaſcenus de fide orthod. lib. 3. cap. 22. *Proficere ſapientia, & ætate, & gratia ideo dicitur Chriſtus, quòd ætate quidem creſceret, per ætatis autem incrementum, ſapientiam eam qua præditus erat, in lucem proferret.*

Beda. BEDA hom. 1. poſt. Epiphan. *Iuxta hominis* (ait) *quippe naturam proficiebat ſapientia, non quidem ipſe ſapientior pro tẽpore exiſtẽdo, qui à prima conceptionis hora ſpiritu ſapientiæ plenus permanebat; ſed eandem, qua plenus erat ſapientiam cæteris ex tempore paulatim demonſtrando.* Et paucis interiectis. *Iuxta hominis naturã proficiebat gratia, non ipſe per acceſſum temporis accipiendo, quod non habebat, ſed pandendo donũ gratiæ, quod habebat.*

DENIQVE D. Vincentius in ſerm. inf. D. Vincent. oct. Epiphan. eleganti ſimilitudine rem explicat. *Chriſtus* (ait) *non profecit in ſapientia habitualiter, ſed effectualiter, quia quantò magis creſcebat in corpore, tantò maiores effectus oſtendebat ſapientiæ. Exemplum de Sole eſt, qui licèt tantam claritatem habeat hora prima, quantã hora tertia, & tantam hora tertia, quantam in meridie, tamen Sol effectualiter proficit in claritate, quia maiorem claritatem oſtendit hora tertia, quàm prima, & in meridie maiorem: ita Chriſtus Sol iuſtitiæ, &c.*

EX his facilè deprehendi poteſt, quàm infidelis, atque Atheiſtica fuerit Caluini mens, qui cùm hęc Patrum teſtimonia non ignoraret, & perpetuam Eccleſiæ fidem in tuenda Chriſti animæ gloria conſpirare cerneret, his nihil permotus; ſed potiùs truculentiori Atheorum ſpiritu exagitatus, ſæuum ſe Chriſti gloriæ hoſtem profitetur.

Chriſtum craſſa multarum rerum ignorantia laboraſſe.

ATHEISMVS XVII.

SEQVVNTVR noui Athei hauſta ex abyſſi puteo, alia Atheiſmorum caligine, Chriſti ſapiẽtiam modis omnibus obſcurate, dum apertè multarum rerum ignarum illum eſſe pronuntiant; quem errorem olim Gnoſtici reſte Irenæo libr. 1. c. 17. poſtea Ar- Gnoſtici. riani, vt refert Ambroſ. de fide lib. 5. c. 8. do- Arriani. cuerunt, ex quorũ lacunis eundẽ expiſcatus eſt Lutherus in Conc. Natali Domini, vbi ex Lutherus. illis verbis Mar. 13. *De die autem illo nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, ſed Pater*; colligit Chriſtum non omnia nouiſſe, ſed multa ignoraſſe. *Sicut enim* (inquit) *non quolibet tempore omnia vidit, audiuit, atque ſenſit: ita etiã corde non omnia ſemper agnouit.* Idem ex eiſdem verbis concludit Zuuinglius ad c. 2. Lucæ, cuius Zuuinglius. etiam ſententiam ſequitur Bucerus ad c. 24. Bucerus. Lucæ. Porrò hũc Atheiſmum fusè proſequitur. Io. Caluinus in cap. 21. Matt. Caluinus. *Sed in eo* (inquit) *ſita eſt difficultas, quomodo deceptus fuerit, fructum in arbore quærens, præſertim cùm nondum eſſet maturum fructibus tempus: deinde cur tam ſeuerè excanduerit in arborem innoxiam: ſed nihil abſurdi eſt, ſi dicamus ſecundũ hominẽ ſpeciem arboris fuiſſe illi incognitam*: atque eũdem repetit in cap. 24. Matth. *Porrò* (inquit) *ter & quater inſanus foret, qui ſe grauatim ignorantiæ ſubiiceret, quam ne ipſe quidem Dei Filius noſtri cauſa ſubire abnuit.* Tum paulò pòſt. *Nihil abſurdi fuit, Chriſtum qui omnia ſciebat, aliquid ſecundum*

dùm hominis ſenſum neſcire, neque enim aliter & dolori, & anxietati obnoxius, & nobis ſimilis eſſe poterat. Quòd ſecundùm hominem Chriſtus diem vltimum neſciuit, id nihilo magis diuinæ eius naturæ derogat, quàm quòd mortalis fuit. Idem ad cap. 2. Luc. v.40. *Quæritur an non ſtatim, ex quo conceptus fuerit in vtero matris excelluerit omnium donorum ſpiritualium plenitudine. Reſponſio facilis eſt. Si nihil derogat eius gloriæ quòd prorſus exinanitus fuit, neque hoc ab eo eſt alienum, quòd ſicut adoleſcere corpore, ita & ſecundùm animam noſtri cauſa proficere voluerit. Et certè cùm docet Apoſtolus per omnia fuiſſe nobis ſimilem excepto peccato, procul dubio hoc quoque comprehendit quòd eius anima ſubiecta fuerit ignorantiæ.* Quo ſanè teſtimonio tum priorem, tum poſteriorem Atheiſmum confirmat. Hunc ipſum affirmant Beza, Carolus Molinæus, Nicolaus Gallaſius, Lucas Leſſius, ac cæteri Caluiniſtæ illius ſpiritu impulſi, qui perpetuum aduerſùs Chriſti gloriam bellum gerit.

Beza. Carolus Molin. Nicolaus Gallaſ. Lucas Leſſius.

AT Catholicæ Eccleſiæ, ac veræ Religionis vna, ac conſtans ſemper fides fuit, Chriſtum non tantùm ſecundùm Deũ, ſed etiam ſecundùm hominem ab omni prorſus ignorantia, quæ creatæ ſcientiæ opponitur, liberum, ac immunem fuiſſe: neque enim Chriſti humanitas increata Dei ſcientia, cuius capax non erat, frui poterat: quapropter ea rerum ignorantia excluſa, quæ cum Dei ſcientia pugnat: quæ cùm Chriſti humanitati, quæ creata erat, minimè deberetur, nullam illius perfectioni, ac gloriæ maculam inurebat, nullam animæ Chriſti ea potiſſimùm ratione ignorantiam relinquimus, quòd vniuerſa in verbo contemplaretur, cuius aſpectu rerum omnium aperta cognitione fruebatur. Cuius rei tametſi plurima teſtimonia hactenus ſuperioribus Atheiſmis attulerimus; hìc tamen nonnulla huic loco propria addenda ſunt.

PRIMVM teſtimonium eſt apud Ioan. 6. *Sciebat* (inquit) *ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis traditurus eſſet eum.* Notanda eſt illa particula (ab initio) non enim ſucceſſu temporis, aut credentium fides, aut Iudæ proditio Chriſto cognita fuit: ſed ab initio prorſus, ac primo temporis momento, cùm in vtero conceptus ex aſpectu verbi omnem ſcientiam eſt adeptus; hæc illi ſeſe cognita obtulerunt.

AT Caluino coacta omnino res videtur eſſe, quòd Chriſtus illorum fidei cõſcius eſſe dicatur, quæ occulta in animo latebat. At cur magis coactum illud eſſe non cenſet, quòd Gentium futurarum fidem, quæ nec dum in animo concepta erat, præſciuerit? Matth. 8. *Multi* (inquit) *venient ab Oriente, & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum*, quòd Iudæ proditionem, quam nondum mente pepererat, prænouerit: quòd Pe-

Math.8.

A tri negationem, cùm is ab ea alienum adhuc animum gereret, prædixerit: quòd Diſcipulorum ſcandalum, cùm omnes conſtantiſſimè pro eo mortem priùs oppetituros pollicerentur, prænuntiauerit. Audiat Caluinus Hilarium lib. 9. de Trinit. *Cogitationes namque humanas* (ait) *non tantùm præſenti motu incitatas; ſed etiam inſtinctu futuræ voluntatis agitãdas Dominus Chriſtus non ignorat, Euangeliſta teſtante. Sciebat enim Ieſus ab initio, qui eſſent non credentes, & quis eſſet traditurus eum: naturæ ergo eius virtus, quæ cognitionem rerum non extantium ca-* B *pit, & quieſcentium adhuc animorum ſubituras inquietudines non ignorat, id quòd per ſe, intráque ſe eſt, neſciſſe exiſtimabitur?* Sed Caluinus, quod admiratione potiùs, ac veneratione proſequi deberet, petulanter reiicit; neque ipſi Scripturarum auctoritati parcit, cùm eas ſibi parum fauere animaduertit: ſed quæcũque ſuis erroribus non inſeruiunt, eas vt plurimùm improprias, inconcinnas, coactas appellat, ac plerunque temerè corrigit, quò fit, vt nõ tam Religionis, quàm Scripturarum deformator nuncupari queat. At ſi Caluinus apertũ Scripturarum ſenſum coactum, ac minùs pro- C prium exiſtimat, quid de perplexo, ac obſcuro ſentire illum æquum eſt? Quid enim hac Scriptura apertius, qua aſſeritur Ieſum ab initio ſciuiſſe, qui eſſent non credentes? quid Caluini cenſura, ac correctione luculentius, cùm ait; *Chriſtum diuinitùs conſcium fuiſſe ipſorum fidei, quæ occulta intus latebat, mihi coactum videtur?* Iam agnoſcant Caluini diſcipuli, quo duce, ac magiſtro in grauiſſimis, ac ſeriis Religionis rebus vtantur: qui vt proprior errores foueat, nec ipſas Scripturas veneratur, ſed quantumuis apertas, ac conſpicuas, quoad poteſt, obtundit.

Hilarius.

SECVNDVM teſtimonium eſt apud eun- D dem Ioan. 16. *Nunc ſcimus* (inquit) *quia ſcis omnia, & non opus eſt tibi, vt quis te interroget.* Hanc de Chriſti omniſcientia publicam diſcipulorum confeſſionem, quæ nulli aduerſariorum calũniæ obnoxia eſſe poteſt, cùm aperta ſint Scripturæ verba; atq; ea ab illis coram Chriſto facta fuerit, quam tamen non correxit, ſed potiùs tacendo affirmauit: quis apertè non agnoſcat, omnem à Chriſto ignorantiæ maculam detergere? ſi enim omnia ſcit, quo pacto aliquid ignorare poteſt? quòd ſi aliqua neſcit, vt ei impiè Caluinus, ac Lutherus impingũt, planè id illos affirmare opus eſt, eam diſcipulorum fidem falſam omnino, ac vitioſam extitiſſe: vtpote, vel à falſa illorum exiſtimatione, vel etiam adulatione profectã: cùm verò ea falſa eſſet, profectò à Chriſto corrigi debuit, alioquin immoderatæ laudis, ac vanæ, & futilis gloriæ crimen haudquaquam effugere potuiſſet: at quis hæc de Chriſto ſuſpicari audeat? quapropter cùm eam fidem Chriſtus tacendo approbauerit, eo

Ioan 16.

manifeſtum eſt, verã ac legitimam Apoſtolorum fidem fuiſſe, qua Chriſtũ omnia ſcire profeſſi ſunt: ac proinde ab Apoſtolica fide, & Religione aduerſarios quamplurimùm aberrare, cùm Chriſto ignorantiæ tenebras aſcribunt.

Ioan. 18. TERTIVM teſtimonium legitur apud eundem Io.cap. 18. *Sciens Ieſus* (ait) *omnia, quæ ventura erant ſuper eum.* & c.21. Petrus Chriſto teſtimonium præbet. *Domine tu omnia noſti, tu ſcis, quia amo te.* Iam quomodo Chriſtus Iudæorum rabiem in ipſum exercendam, tum ſingulares pœnas, quibus afficiendus erat, reſciuiſſet: ac demum Petri teſtimonio omnia noſſet, ſi craſſa aliqua rerum ignorantia anima illa beatiſſima laboraſſet? Planè conſtat ea tantummodò à nobis ignorari, quæ nobis inſciis eueniunt: id autem bifariam cõtingit. Primò cùm res ipſæ ita ſcientiam noſtram effugiunt, vt intellectui omnes præſentes eſſe non poſſint: deinde cùm Deus omniũ cognitionem animò minimè ſubminiſtrat: inde enim multarum rerum ignorantia in nobis oritur, cùm duobus hiſce præſidiis animus deſtituitur, vt nec rerum præſentia, nec Dei reuelatione fruatur.

AT Chriſti anima cùm ab initio perfectam beatitudinẽ Dei dono aſſequuta eſſet, vt probatum fuit, duplici etiã rerum cognitione, quæ & beatis omnibus communis eſt, excellentiori tamen modo potiebatur. Matutina nimirum (vt appellant) ac veſpertina. Matutina quidem, quę eſt in verbo, omnium rerum idæas, ac formas longè eminentiùs, quàm cæteri omnes, aut Angeli, aut homines conſpiciebat: cùm non modò præteritorum, præſentium, ac futurorum notitiam complecteretur: verùm & finita, & infinita ſimul cõprehenderet. Finita quidem actuali cognitione in animo exiſtente, infinita verò non niſi habituali, vel exceſſiua, vt nuncupat Laurentius Iuſtinian. de caſto cõnub. verbi & anim. c.10. *Laurent. Iuſtin.* ita vt Chriſti anima per comprehenſionis gloriam caperet, quantumcunque natura finita infinito vnita capere valuit.

VESPERTINA quoque rerum cognitione, quæ ex ipſarum rerum aſpectu oritur, ita polluit, vt eas in ſeipſis perpetuò præſentes integrè, ac perfectè cognoſceret, ita vt nullo Doctore, præterquàm illarum intuitu, indigeret: neque aliquid tam minimum, aut exile in rebus eſſet, quod illius aſpectum, ac ſcientiam effugere valeret. Quid igitur eo inſcio fieri potuit, qui omnia nouerat, antequam fierent, facta intelligebat, intellecta ſemper, vel in verbo, vel in ſeipſis intuebatur?

Iuſtinus. PRÆTEREA Patres vniuerſi in hac doctrina, ac fide conſpirant. Iuſtinus Martyr q. 58. impietatem (vt par eſt) exiſtimat, ignorantiam aliquam Chriſto aſcribere. Hæc illius

A verba ſunt. *Si Chriſto ignorantiam aſcribere impietatis eſt: certũ fuerit, omnium eam obtinere præſcientiam perfectam.* Athanaſius ſerm. 4. cont. *Athanaſius.* Arrianos eas omnes Chriſti interrogationes, quæ videbantur ex ignorantia proficiſci à calumnia liberat, veluti cùm de Lazaro percunctatur, vbinam poſitus eſſet? ab Apoſtolis, quemnam illum homines eſſe dicerẽt? ab eiſdem quot panes haberent? A cęco item, quid ſibi fieri vellet? & alias huiuſmodi, quas non ex ignorantia, ſed ex ſcientia profectas eſſe affirmat. *Non enim* (inquit) *quiſquis interrogat, ſtatim ignarus eſt eorum, quæ interrogat; ſed fit, vt*
B *de illis percontetur, de quibus plenam ſcientiam habet. Certè Ioannes, qui inducit interrogantẽ Dominũ, quot panes haberent, nouerat illum earum rerum ignarum non eſſe, ſed conſcium; at enim, hoc autem loquutus eſt, vt tentaret Philippum: ipſe enim nouerat, quid facturus eſſet: ſi igitur norat id, quod faciendum ſibi erat, vtique ignoratione laborare non potuit: ſed cum ſcientia interrogationem fecit.*

AVGVSTINVS de peccat. mer. & remiſſ. *Auguſtinus.* lib. 2. cap. 29. temerarium, ac planè incredibile arbitratur, vllam ignorantiam Chriſto tametſi paruulo tribuere. *Quis eſt igitur* (inquit) *qui audeat dicere Dominum Chriſtum, tantùm maioribus, non etiam paruulis eſſe Ieſum, qui venit in* C *ſimilitudine carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati; in quo infirmiſſimo nulli vſui cõgruis, vel idoneis infantilibus membris, anima rationalis miſerabili ignorantia prægrauatur? Quam planè ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe in infante illo, in quo verbum caro factum eſt, vt habitaret in nobis: nec illam ipſius animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus, quam videmus in paruulis.*

AT obiicit Caluinus illud Marc. 13. *Marc. 13.* *De die autem illa, vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius, niſi Pater:* atque inde in c. 24.
D Matt. exclamat. *Secundùm hominem Chriſtus diem vltimum neſciuit.* At hoc antiquum eſt Hęreticorum fermẽtum, iam à prioribus ſęculis expurgatũ. Arriani namque eo vſi ſunt, vt Filium Patre minorem eſſe aſſererent: ex quo Dei Filium, diem, & horã iudicij ignoraſſe affirmabant, in quos ferè vniuerſi Patres inuehuntur. Athanaſius diſput. in Conc. Niceno cont. Arrium. D. Baſilius Epiſt. ad Amphilochium. Epiphanius in Anchorato. Nazianzenus oratione 36. Chryſoſtom. ſerm. de Trinit. Cyrillus Alex. Anathematiſmo 4. adu. Theodoret. Iſidorus Peluſ. libr. 1. Epiſt. 117.
E Hilarius de Trinit. lib. 9. Ambroſ. de fid. lib. 5. cap. 8. Hieron. in c. 24. Matt. Proſper de promiſſ. & præd. pag. 2. cap. 31. Caſſiodor. in Pſal. 9. Gregor. lib. 8. Epiſt 42. Damaſcenus de fid. orthodox. lib. 3. cap. 21. Hoc igitur teſtimonio ab Arrianis excuſſo; illud deinde Agnoitæ ſibi vſurparunt teſte Gregorio Mag. libr. 8. Epiſt. 42. Sophronio Epiſt. ad Honorium, & Iſidoro libr. 2. etymolog. quo contendebant

Athanaſius. Baſilius. Epiphanius. Nazianzen. Chryſoſtom. Cyrill. Alex. Iſid. Peluſ. Hilarius. Ambroſius. Hieronym. Proſper. Caſſiodorus. Gregorius. Damaſcen.

Chriſtum cum humana carne, etiam humanam ignorantiam aſſumpſiſſe: quibus tandem per omnia ſubſcripſit Caluinus, tanquam legitimus illorum impietatis hæres. Aduersùs Agnoitas præclarè olim ſcripſit Eulogius Patriarcha Alexandrinus, quem D. Greg. lib. 8. Epiſt. 42. ob id. commendat; & ipſe Gregorius quoque loco citato eoſdem confutat.

Eulogius Patriarch. Alexand.

Denique quid de hoc teſtimonio Catholicè ſentiendum ſit; quidve de illo vetus Eccleſia ſenſerit, vniuerſi ferè patres affirmāt, nihil inde veræ ignorantiæ in Chriſti anima relinqui, tametſi de illius expoſitione variæ illorum habeantur ſententiæ: nonnulli enim Patres ſuſpicantur particulam illam (nec filius) ab Arrianis additam fuiſſe, ea potiſſimùm ratione, quòd ea in aliis Græcis codicibus, præterquàm in Marco non habeatur. In hanc ſuſpicionem adducuntur Ambroſius lib. 5. de fide c. 8. & Hieron. in c. 24. Matt. Alij exponunt Chriſtum neſcire diem Iudicij eo ſcientiæ genere, quod ab homine expetitur: id eſt, humana ſcientia; attamen non ait Chriſtus ſe illum ex Diuina Reuelatione ignorare: ſufficit enim quòd aliquo modo neſciat, vt tutò dicere poſſit ſe neſcire: nam eodem modo aliquando diſcipulos interrogauit, quot panes haberent? quid de illo dicerent homines? numquid pulmentarium haberent? ac ſimiles interrogationes formauit, quibus ſe velut eorum ignarum præbebat: quæ tametſi humana ſcientia neſciret: Diuina tamen reuelatione illi cognita erant. Quam expoſitionem tradunt Ambroſius in c. 17. Luc Nazianzenus oratione 4. de Theologia. Cyrillus lib. 9. Theſau. c. 4. Gregor. lib. 4 Epiſt. 42. ad Eulogium.

Ambroſius. Hieronymus.

Ambroſius. Nazianzenus. Cyrillus. Gregorius.

Alii Chriſtum diem Iudicij ignoraſſe ita exponunt, vt illum tantùm experimentaliter, ac practicè neſcire ſenſerint, non autem theoricè, aut ſcientia infuſa: ſicut etiam de Abraham Deum dixiſſe legitur Geneſ. 22. *Nunc cognoui, quòd timeas Dominum.* Nam etſi Deus vniuerſa ſcientia increata, ac Diuina agnoſceret, ac proinde Abrahæ obedientia, quam illius præcepto exhibiturus erat, illi apprimè cognita eſſet: attamen cùm Abrahæ obedientiam facto, ac practicè proditam vidit, tunc ipſam agnouit, velut practicè demonſtratam. Ita exponunt Epiphanius in Anchorato. Chryſoſt. hom. de Trin. & Bernardus tract. de duodecim gradib. hum. cuius verba hæc ſunt. *Nam etſi* (inquit) *ſuæ Diuinitatis intuitu, aquè omnia præterita ſcilicet præſentia, atque futura perluſtrando, diem quoque illum palàm habebat: non tamen vllis carnis ſuæ ſenſibus experiendo agnouerat. Alioqui iam ſpiritu oris ſui Antechriſtum interfeceraт, iam auribus ſui corporis Archangelum vociferantem, & tubam ſonantem; in quo ſtrepitu mortui ſuſcitandi ſunt, audierat: iam oculis ſuæ carnis, oues, hædóſque, qui ab inuicem ſeparandi ſunt, perſpexerat. Deinque vt intelligas, quòd illa tantum cognitione, qua per carnem ſit, ſe illam diem neſciſſe perhibuerit, vigilanter reſpondens, non ait. Nec ego ſcio, ſed nec ipſe* (inquit) *filius hominis ſcit.* Ex quo apertum eſt Bernardum illius diei ignorantiam experimentali tantùm Chriſti hominis ſcientiæ opponere, non infuſæ, aut reuelatæ, cui & reliqui aſſentiunt.

Geneſ. 22.

Epiphanius. Chryſoſtomus. Bernardus.

Postrema tandem aliorum expoſitio eſt, quæ videtur communis, Chriſtum ſcilicet idcirco dixiſſe ſe Iudicij diem neſcire, quòd ea conditione is ſibi à Patre reuelatus eſſet, vt illum nemini panderet. Neſciebat igitur Chriſtus extremum Iudicij diem, quia præceptum de illo non reuelando à Patre acceperat. Vel vt Caſſiodorus explicat in Pſal. 9. idcirco neſciebat, quia vtiliter diſcipulos neſcientes faciebat: quo ſenſu etiam illa verba accipiuntur, cùm ait Matt. 25. *neſcio vos*, id eſt, neſcire vos faciam. Ita enim ait Caſſiodorus. *De ipſo enim die Dominus in Euangelio dicit. De die autem illa*, &c. *de quo loco beatiſſimi Patres Hilarius, & Auguſtinus Eccleſiæ ſanctæ lumina, plurima & luculenta dixerunt, iudicantes eſſe nefarium, ſi illa omnipotens verbi humanatio aliquid de futuris ignoraſſe putaretur: quod Patrem ſcire prædicauit:* (tum paucis interiectis) *ſed ita ſalutariter, ac veraciter credendum eſſe docuerunt, vt per Metonymiam, quæ in Scripturis ſacris ſæpius inuenitur, debeat intelligi: quòd vtiliter ſuos faciat neſcire ſubiectos.* Hanc expoſitionem ſequuntur Ambroſ. lib. 5. de fide c. 8. Hieronymus, Chryſoſtomus, Theophylactus in c. 24. Matt. Baſilius lib. 4. in Eunomium, Auguſtinus lib. 1. de Geneſ. cont. Manich. & lib. 1. de Trin. c. 12. Gregor. lib. 4. Epiſt. 41. ad Eulog.

Caſſiodorus.

Matt. 25.

Ambroſius. Hieronymus. Chryſoſtomus. Theophylactus. Baſilius. Auguſtinus. Gregorius.

Atque eò magis confirmatur hæc ſententia, quòd Chriſtum ea duntaxat homines docere oportuit, quæ illis non obfutura, ſed profutura eſſent: ea ergo ſe neſcire Chriſtus profitetur, quæ ſi dixiſſet, nobis potiùs detrimentum attulliſſent. Veluti cùm mater gladium abſcondit, ne infantulus ſibi eo aliquod damnum inferat; ſciſcitatur puer, vbi ſit gladius: mater verò ſe neſcire ait, ſcit ipſa quidem, ſed puero non expedit ſcire: neque enim homini expediebat vltimum Iudicij diem agnoſcere, ne ob diutinam illius diei moram negligentior, ac ſegnior ad virtutum ſtudia efficeretur: cæterùm Chriſtum diem Iudicij non ignoraſſe, ipſa ratio dictat. Qui enim fieri poteſt, vt Iudex Iudicij ſtatutum diem ignoret? Neque enim Pater iudicat quemquam (ait Ioan. 5.) ſed omne iudicium dedit filio, quia filius hominis eſt. Quòd ſi Pater iudiciariam poteſtatem, quæ ſanè maxima eſt, Chriſto homini contulit, cur ipſum Iudicij tempus illi occultaſſe exiſtimabimus?

Ioan. 5.

Ita

Ambroſius. Ita diſſerit Ambroſius in Luc. 17. *Quomodo* (inquit) *non dedit Pater cognitionem temporis filio, cui dedit ipſius Iudicij poteſtatem?*

SED his obſtare videtur, quòd nonnulli Patres oppoſitum videntur ſentire. *Clemens I.* Clemens imprimis lib. 10. Recognit. hanc ignorantiam Chriſto, vt videtur, tribuit, cùm ait. *Si magiſter noſter diem, & horam, cuius etiam ſigna prædixit, neſcire ſe profeſſus eſt, vt totum reuocaret ad Patrem, quomodo nos turpe ducemus, ſi aliqua nos ignorare fateamur, cùm magiſtri in hoc habeamus exemplum?*

Theophil. Ant. PRÆTEREA Theophilus Antiochenus lib. 1. Comment. in Euang. *Diem* (inquit) *& horam Deus ſe tantùm ſcire, non hominem voluit, & ideo nec filium dixit ſcire, vt improbitatem humanam in Iudicij Diuini curioſa inquiſitione confunderet. Cæterùm Filius Dei, qui Deus ex Deo eſt, hoc ignorare non poterat, quippe dixit. Omnia Patris mea ſunt.* Quibus verbis videtur illius diei cognitionem Chriſto Deo tantùm; non homini tribuere.

Ambroſius. D. Ambroſ. de fide lib. 5. cap. 8. *Pone tamen* (ait) *ab Euangeliſtis ſcriptum, medium vtique nomẽ eſt Filij: nam & Filius hominis dicitur, vt ſecũdum imprudẽtiam aſſumptionis noſtræ diem futuri iudicis neſciſſe videatur.* Contendit quippe Ambroſius, ea verba de Chriſto ſecundùm Diuinitatem minimè intelligenda eſſe; cùm dicitur. (Nec Filius) ſed tantùm ſecundùm humanitatem.

Theodoret. THEODORETVS tandem Anathematiſmo 4. apud Cyrillum. *Non Dei verbi* (inquit) *eſt ignorantia, ſed formæ ſerui, quæ tanta per illud tempus ſciebat, quanta Deitas inhabitans reuelabat.*

Nazianzen. HIS addi poteſt etiam Gregor. Nazianzenus, qui oratione 36. quæ eſt 4. de Theologia, de extrema iudicij hora diſſerens, ait. *Eccui igitur dubium eſſe poteſt, quin horam quidem vt Deus cognitam habeat, ignoret autem vt homo? ſi quis partem aſpectabilem ab ea diſiungat, quæ mente ſola perſpici poteſt.* Sed hos Patres nihil aduersùs Catholicam ſententiam, quam hactenus explicuimus, ſenſiſſe exploratum eſt. Nã quòd ad Clementem attinet; is non tam aduerſæ ſententię fauet, quin magis pro Catholica pugnet. Non enim ait Chriſtum ſimpliciter diem illum ignoraſſe, ſed idcirco ſe neſcire profeſſum eſſe, vt totum honorem (vti ſui moris erat) ad Patrem reuocaret: ac homines ſuo exemplo inſtrueret, ne ignorantiam ſuam coram Deo fateri erubeſcerent, vt illius honorem amplificarẽt. Chriſtus igitur ſe neſcire profeſſus eſt, quod ſciebat: neſciebat, niſi Pater reuelaſſet. Sciebat, Patre tantùm id ſibi reuelante: ſed cùm ea Patris reuelatio hominibus minimè profutura eſſet: maluit Chriſtus ſe neſcientem oſtendere, vt exemplo ſuo homines ad humilitatem, qua Dei honor extollitur, prouocare poſſet; atque ea ratione illorum vtilitati conſuleret: quàm diem illum ipſis nulla vtilitate declarare. Hæc Clementis verba præ ſe ferunt, quibus illius diei ignorantiam Chriſto ad exemplum duntaxat, non ad naturæ neceſſitatem declarandam, aſcribit. Quæ Clementis expoſitio fortè omnium optima eſt.

AD Theophilum facilis eſt reſponſio. Nã cùm ait, Deum ſe tantùm diem illum, nõ hominem ſcire voluiſſe, non de Chriſto homine loquitur, ſed de reliquis tantùm hominibus, quibus Chriſtus illum explicare noluit, quod ex verbis ſequẽtibus patet, quibus magis Catholicam noſtram ſententiam corroborat, dum illa verba. (Nec Filius) dicta exponit, ad retundendam humanæ temeritatis audaciam, ne vltrà, quàm expedit, curioſius inquirat, quod igitur ſolum Deum diem illum ſcire voluiſſe affirmat, id apertè ad Diuinam Chriſti perſonam, quæ vtrique naturæ ſubſiſtit, extremis verbis refert.

AD Theodoretum dicimus; eum aliquando oppoſitam ſententiam defendiſſe, ſed cùm in eum Cyrillus luculenter ſcripſiſſet, catholicam ſententiam amplexus eſt, atque à priori receſſit.

AD Nazianzenum ſufficiat, illius ſententię explicationem à D. Ioan. Damaſceno petere, *Damaſcen.* qui lib. 3. orthod fid. c. 21 hæc illius verba, quo ſenſu intelligenda ſint, declarat. *Scire* (inquit) *operæ pretium eſt, Chriſtum ignoratione laborantem, ac ſeruam naturam aſſumpſiſſe: hominis enim natura Dei cõditoris ſerua eſt: atque in futurarum rerum ignoratione verſatur. Quare ſi de Gregorij Theologi ſententia, id quod in oculorum aſpectum cadit, ab eo quod mente & intelligentia percipitur, diſtinxeris, ſerua, & ignorãs caro Chriſti dicitur: verùm ob perſonæ identitatem, atque indiuulſam coniunctionem, Domini anima futurarum rerum cognitione, quemadmodum & reliquis miraculis, locupletata eſt.* Hęc Damaſcenus, qui eam partem aſpectabilem, quam Nazianzenus, ab altera, quæ mente ſola percipi poteſt, diſtinguit; carnem Chriſti interpretatur, quæ ſub oculorum aſpectum cadit. Eam verò, quæ mente ſola perſpici poteſt, verbum intelligit, quod nec oculis videri, nec ſenſibus percipi, ſed animo duntaxat comprehendi valet. Carnem igitur Chriſti, quę aſpectabilis pars eſt (inquit Gregorius exponente Damaſceno) ſi quis à verbo ſeiũgat, haud dubium eſt, eam iudicij diem ignorare: neque enim tunc Dei verbo vnita erit, ex qua potiſſimùm vnione in animam Chriſti illius diei præſcientia profecta eſt: quò fieret, vt caro illa Chriſti, ſicut cæterorum hominum ignorantiæ legibus ſubiecta eſſet. Hæc Nazianzeni verba ſonant optimè à Damaſceno explicata. At non ſic humanam Chriſti naturam à verbo diſiungimus; ſed ita illi intimè copulatam agnoſcimus; vt nulla ratione ab eo diſiungi queat: quò fit, vt tum ob perſonæ

idem

identitatem, tum ob indiuulſam naturarum coniunctionem, nulla Chriſto homini ignorantia aſcribi valeat.

Heb. 2. VRGET ſecundò Caluinus teſtimonio Pauli ad Heb. 2. *Debuit fratribus per omnia ſimilari, vt miſericors fieret* Ex quo infert Chriſtum debuiſſe ignorantiam noſtram aſſumere, vt nobis per omnia ſimilis eſſet. At Caluinus perperàm Pauli dictum intelligit: nam ſi illud (per omnia) ita diſtinctè à Paulo appoſitū eſſe vult, vt omnia prorſus, quæ ad hominis tam perfectionem, quàm imperfectionem ſpectāt, complectatur: quid obſtat, quominùs Chriſtū hominum quoque peccata aſſumpſiſſe credamus, ac proinde illi hominum luxurias, periuria, fraudes, & quicquid in humanum genus impietatis inuectum eſt, aſcribamus? Si Chriſtus per omnia (vt Caluinus intelligit) debuit hominibus aſſimilari, cur illum ex Virgine natum credit? cur ſine peccato conceptum? cur de Spiritu ſancto genitum? Hæc enim cæteris hominibus haud communia ſunt: cur non magis illum ex corrupta muliere natum, ac peccati maculam cæterorum hominum more contraxiſſe cēſet, vt per omnia poſſet fratribus aſſimilari? Porrò ſi hæc adeò Chriſtianæ fidei inimiſa ſunt, vt neque ea Caluinus effari audeat: ſanè exploratum eſt, Paulum ita intelligendum eſſe, cùm ait, Chriſtum debuiſſe per omnia fratribus ſimilari; vt omnium nomine, ea tantùm colligat, quæ vel ad humanæ naturæ perfectionem, vel ad explendum redemptionis opus, vel tandem ad meritum conducere poterant: cætera verò, quæ aut vitium, aut imperfectionem ſuapte natura inſinuant, ab his omnibus excludat. Inde conſtat falſam eſſe Caluini illationem, cùm Chriſtum ex hoc Pauli teſtimonio humanam ignorantiam contraxiſſe infert. Nam cùm Chriſtus eos humanæ naturæ defectus tantummodò aſſumere debet; atque iis fratribus aſſimilari, qui cùm ad humanæ naturæ veritatem, quam aſſumpſerat, declarandam; tum ad meritum nobis augendum, tum denique ad explendum redemptionis opus cōferrent: ſanè perſpicuum eſt ignorantiam his omnibus inutilem eſſe; cùm ea neque ad humanæ naturæ veritatem declarandam neceſſaria ſit, vt manifeſtum eſt ex ſtatu naturæ integræ, in qua Adam creatus fuit ſapientiſſimus: neque ad meritum pro nobis augendum Chriſto prodeſſe poſſet, quin potiùs obeſſet; ac meritum minueret, cùm ab eo maioris, ac præſtantioris boni cognitionem auferret. Tādem ad redemptionis opus perfectè explendum non tam vtilis, quàm nociua prorſus, ac pernicioſa fuiſſet; ſi Chriſtus aliqua ignoraſſet, quæ ad illius, vel perfectionem, vel vtilitatem conducerent.

Anſelmus. VERVM audiant aduerſatij Anſelmum, hæc omnia prçclarè pertractantem lib. 2. Cur Deus homo c. 13. vbi hoc Pauli teſtimonium explicat, & eorum argumenta diſſoluit. *Verùm (ait) in hac ſimilitudine, quam habere debet cū hominibus, dic vtrùm ignorantiam quoque, ſicut alias infirmitates noſtras habiturus ſit? A. Quid dubitas de Deo, vtrùm ſit omnia ſciēs? B. Quia quamuis ſit immortalis futurus ex Diuina natura, mortalis tamen erit ex humana: cur igitur non ſimiliter poterit ille homo eſſe verè ignorans, ſicut verè mortalis erit? A. Illa hominis aſſumptio in vnitatē perſonæ non niſi ſapienter à ſumma ſapientia fiet, & ideo non aſſumet in homine, quod nullo modo vtile, ſed valdè noxium eſt ad opus, quod idem homo facturus eſt: ignorantia namque ad nihilum illi vtilis eſſet, ſed ad multa noxia: quomodo enim tot, ac tanta opera, quæ facturus eſt, faciet ſine ſumma ſapientia? aut quomodo illi homines credent, ſi eum ſciunt neſcium? ſi autem neſciet, ad quid erit illi vtilis ignorantia illa? Deinde ſi nihil amatur, niſi quod cognoſcitur, ſicut nihil erit boni, quod non amet, ita nullum bonum erit, quod ignoret.*

OBIICIT poſtremò Caluinus Chriſtum in ficulnea hallucinatum fuiſſe, cùm ab ea intempeſtiuum fructum quæſiuit, & cū ſpeciem, ac naturā arboris ignoraret, propterea in eam nimis ſeuerè excanduiſſe: quid Hæreticorum natura inſolentius? quid intolerabilius? qui cùm ad arcana Dei myſteria, quorū prorſus ignari ſunt, pertingere non valeant, protinus in Deum ipſum ferociunt, ac inſiliunt, ac ſæpe conuitiis illum appetunt, vt ſe Antichriſti ſemina eſſe declarent, quod ſanè Caluino legitimum eſt. Ita enim plerumque Deum omnium malorum auctorem exclamat, Eſſentiam diſſecat, omnipotentiam cōuellit: vt cum Deo illum bellum gerere quiſque exiſtimet: Chriſtum verò ita conuitiis inſectatur, vt planè dictu horribile ſit, quàm ſæpe ex leui ſacrarum Scripturarum loco, quem ob occultum myſterium, ingenio aſſequi non poteſt, graues in Chriſtum tragœdias excidet. Planè non ex grauioribus Scripturæ locis hoc Matth. 21. teſtimonium eſſe agnoſcitur, ex quo tot deberet Caluinus in Chriſtum blaſphemias euomere: inde enim illum deceptum pronunciat; deinde iniuſtè in arborem innoxiam excandeſcentem; denique arboris naturam ignorantem prædicat. Matt. 21.

AT dicat Caluinus, quomodo Chriſtus notiſſimæ arboris, pręſertim in Palęſtina, quç ficulneis copioſa eſt, naturā ignorauerit? quo pacto ficulneæ naturam Chriſtus ignorare potuit, qui tam ſæpe ficulneam in parabolam vocauerat? Luc. 13. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua.* Matt. 24. *Ab arbore autem fici diſcite parabolam.* Ioan. 1. *Cùm eſſes ſub ficu vidi te.* Tum alibi frequenter. Num hanc ficulneæ ignorantiā alij cuilibet homini Palæſtinæ incolæ aſcripſiſſet, quam Chriſto tribuit? Luc. 13. Matt. 24. Ioan. 1.

CERTE

Digitized by Google

CERTE ſi Chriſtus naturam ficulneæ ignorauit, cùm ab ea intempeſtiuum fructum exquireret, ac proinde iniuſtè in eam maledictionis ſententiam tulit; quid eſt, quòd ea maledictione ſtatim aruit? quomodo Chriſti ignorantiam diuina virtus ſtatim approbauit? Num ignorantiæ ſuffragatur Deus? aut ea miraculis communit, quæ nulla ſolida veritate conſtant? num Caluinus, & Deum mendacem vult aſſerere, qui mentis mendacio, ac falſæ opinioni faueat? Non igitur ex ignorantia, ſed ex myſterio id factum fuiſſe credendum eſt: vt ſentiunt Orthodoxi Patres: Auguſtinus lib. 2. quæſt. Euangelicarum quæſt. 51. Chryſoſtomus, & Euthymius in c. 21. Matth. exiſtimant, quòd Chriſtus prudens, ac ſciens ad arborem diuerterit, fingens ſe fructum more hominum quærere, quem ſciebat minimè inuenturum, vt miraculi occaſionem captaret, quò Diſcipulorum corda in fide confirmaret. Origenes verò tract. 17. in Matt. D. Hieron. Hilarius, & Beda in hunc locum Matthæi id myſterio aſcribunt, vt eò indicaretur Synagoga, quam ſæpe Chriſtus ficulneæ ſterili comparauerat, aliquando areſaciendam fore: atque huc ſpectat, quod alia parabola Dominus apud Lucam 13. dixerat de arbore illa fici, quam habebat quidam plantatam in vinea ſua. *Et venit quærens fructum in illa, & non inuenit; dixit autem ad cultorem vineæ. Ecce anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non inuenio: ſuccide ergo illam, vt quid etiã terram occupat?* Quemadmodum igitur illa ficulnea Iudæorum Synagoga ſignificabatur, vt patet ex concluſione Chriſti. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Haud mirum eſt, quòd & in hac ficulnea in myſterio efficere voluerit, quod tunc ſolis verbis inſinuauerat: nam vt ait Beda in Matt. 21. *Quomodo multa in in parabolis dicebat, ita etiam nonnulla in parabolis facere ſolebat. Ille quidem ficulneam ſuccidit, Chriſtus typicè ficulneam areſecit, vt eo ſignificaret Synagogam, eò quòd bonorum operum fructum ferre recuſaret, à ſe repudiandum fore.*

Augustinus. Chryſoſtom. Euthymius.

Origenes. Hieronym. Hilarius. Beda.

Luc. 13.

Beda.

NEQVE obiici poteſt, arborem illam cùm nondum fructibus matura eſſet, velut innoxiam à Chriſto iniuſtè maledictione percuſſam fuiſſe: nam cùm id in myſterio fieret, non tempus fructibus adhuc immaturum, ſed diuturna ipſa arboris ſterilitas maledictioni cauſam ſubminiſtrauit, vt conſtat ex parabola Lucæ 13. neque eadem ratio pro arbore, ac pro Synagoga militat: nam arbor quidem tempus ad fructuum maturitatem exquirit; at Synagogæ nullum tempus, nulla ætas fuit bonis operibus, ac iuſtitiæ immatura.

Iſidor. Peluſ.

ALIVD myſterium annuit Iſidorus Peluſiota in hac ficulneæ areſactione deliteſcere epiſt. 51. ad Theopompum: nam cùm is ſentiat, arborem primis illis parentibus Dei præcepto veritam, ficulneam fuiſſe: idcirco eam à Chriſto maledictione impetitam fuiſſe tradit, quòd ea peccandi anſam hominibus præbuerit: quamobrem ne poſthac homines ad peccatum pelliceret, eam continuò areſieri voluit. *In hac re (inquit) arcanus quidam ſermo adnexus eſt, à ſenibus ſapientibus ad nos graſſatus. Nempe hanc tranſgreſsionis arborem eſſe, cuius etiam foliis ad corpus tegendum vſi ſunt y, qui mandatum violarunt (id eſt, primi parentes) ac proinde Chriſtus humano, ac miſericordi animo, hoc ei imprecatus eſt, vt ne poſthac fructum ferret peccandi anſam.*

EX his perſpicuum eſt, quàm longè aliter veræ Religionis alumni de Chriſti ſapientia ſentiant, ac loquantur, quàm aut Lutheriſtæ, aut Caluiniſtæ, qui adeò inhoneſtè, ac immodeſtè eam pertractant, vt ei communem hominum ignorantiam, quæ omnium ferè malorum, quæ in humanum genus irrumpunt, mater eſt, affigere non vereantur.

Chriſtum de ſua ſalute aliquando dubitaſſe.

ATHEISMVS XVIII.

NOVA Caluinianæ ſectæ abyſſus nouam; ac obſcuriorem Atheiſmorum abyſſum vocat, vt eò magis illuſtriſſimam Chriſti gloriam, velut offuſis tenebris, denigret: quandoquidem eum de ſua ſalute velut pauidum, ac incertum non ſemel dubitaſſe blaſphemo ore euomit. Id impiè affirmat Caluinus Inſtit. lib. 2. c. 16. §. 12. cuius hæc ſunt verba. *Hic nebulones quidam, licèt indocti, malitia tamen magis, quàm inſcitia impulſi, clamitant me atrocem facere Chriſto iniuriam; quia minimè conſentaneum fuerit, eum de anima ſalute timere.* Tum poſt pauca quaſi id minimè diſſentaneum ſit, confirmat his verbis. *Primùm de metu pauoreque Chriſti, quem tam apertè prædicant Euangeliſtæ, controuerſia ab his improbè mouetur: nam antequàm inſtaret tempus mortis, turbatus eſt ſpiritu, & affectus mœrore, in ipſo verò congreſſu cœpit expaueſcere vehementius.* Ac deinde multis proſequitur, hunc metum non propter inſtantem ſibi mortem, ſed magis ob ſalutis timorem, Chriſti animum excruciaſſe. Iam obſecro, quid de Caluino ſentiendum erit, qui gloriæ Chriſti propugnatores nebulones appellat? abſit, vt conuicia pro conuiciis rependamus. Videant æqui Iudices, num Caluinum, qui Chriſti gloriam tot modis obſcurare nititur, ſi non nebulonem, vt à contumeliis abſtineamus, ſaltem Chriſti gloriæ nebulam, eámq; atram appellari deceat. At verò noſtri laboris eſt, hanc nebulã quàm longè expellere, vt gloriæ Chriſti lux omnibus affulgeat.

Caluinus.

ID ſanè Catholica Eccleſia, ac Orthodoxa

doxa Religio, perpetuò ſenſit. Nullum vn- A quam propriæ ſalutis timorem, aut periculum Chriſti mentem inuaſiſſe, neque inuadere potuiſſe, cùm is plenam ſuæ ſalutis certitudinem, ac poſſeſſionem, in collata ſibi beatitudine à primo ſuæ conceptionis momento aſſequutus eſſet: quapropter huc vocari debent vniuerſa, tum Scripturarum, tum Patrum teſtimonia, quæ ſuperiùs ad demonſtrandam Chriſti animæ gloriam, allata ſunt: quæ omnia cùm huic probationi deſeruiant, ea quiſque commodè rurſus apud ſeipſum reuoluere poteſt.

B A t præterea probatur: quomodo enim Chriſtus de ſua ſalute dubitare poterat, qui ſciebat vniuerſa vota ſua ſemper à Patre exaudiri? Ita enim teſtatur Ioan. 11. *Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me, ego autem ſciebam quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti.* (Ioan. 11.) Quo pacto is de ſalute timuiſſet, qui tam conſtanter dicebat. (Ioan. 14.) *Vado parare vobis locum, & ſi abiero, & præparauero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis*, qui ſe iturum ad Patrem certò nouerat. (Ioan. 14.) *Si diligeretis me, gauderetis vtique, quia vado ad Patrem.* C Qui omnia quę Patris ſui erant, nō tam ſibi tutò pollicebatur, quam iis ex tunc ſe potiri declarabat. (Ioan. 16.) *Omnia* (inquit Io. 16.) *quæcunque habet Pater, mea ſunt.* Qui propterea ſe in mundum à Patre miſſum obteſtabatur, vt vniuerſis vitam ęternam largiretur, qui ad illius cognitionem accederent. *Hæc eſt vita æterna* (inquit Io. 17.) (Ioan. 17.) *vt cognoſcant te ſolū Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, ac illius præcepta ſeruarent. (Ioan. 8.) *Amen, amen dico vobis, ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.* Atque iis demum, qui velut oues illum ſequerentur, vt ait Ioann. 10. (Ioan. 10.) *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, &* D *ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis.*

D e n i q v e qua ratione is de propria ſalute extimeſceret, qui vniuerſa, quæ tum in morte, tum poſt mortem illi euentura erant, ad amuſſim prædixerat Luc. 18. (Luc. 18.) *Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur, & poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia reſurget.* Qui ſe in cœlum aſcenſurum prænuntiauerat Io. 16. (Ioan. 16.) *Modicum etiam non videbitis me, & iterum modicum, & videbitis me, quia ad Patrem vado:* qui ſe apud Patrem Mediatorem, & Aduocatum ſpoponderat. *Amē, amen dico vobis, ſi quid petieritis Patrem in no-* E *mine meo, dabit vobis.* Qui ſe à dextris Dei ſeſſurum prænouerat Matt. 26. (Matt. 26.) *A modo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei.* Qui ſe vndique Angelicis copiis ſtipatum cū maieſtate ad iudicium venturum præmonuerat Matt. 25. (Matth. 25.) *Cùm autem venerit Filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.* Qui ſe tandem totius mundi Saluatorem à Deo conſtitutum eſſe nouerat, vt illius morte vniuerſi ſalutem conſequerentur. *Non enim* (inquit Io. 3.) (Ioan. 3.) *miſit Deus Filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.*

Q v æ cùm ita ſint, haud ſanè ſeipſum excuſare poteſt Caluinus, quin atrocem Chriſto iniuriam faciat, cùm illum ſalutis metu, ac pauore perculſum fuiſſe clamitat. At neque id negare poſſunt aduerſarij huius doctrinæ alumni, quin de ſe, ac ſuis meliùs, quā de Chriſto actum eſſe exiſtiment, ac ſe Chriſto beatiores ſentiant, cùm eorum quiſque certiſſimè ex fide credat, ſe nulla ratione perire poſſe: nam ſi in eo ambigat ex Caluini ſententia, verè fidelis non eſt: Chriſtum verò ſuæ ſalutis non tam certum, quàm trepidum fuiſſe ſentiant.

C æ t e r v m ſuperuaneum eſt, Patrum teſtimonia ad hunc Caluiniſtarum Atheiſmum expellendum huc afferre, cùm id dicere ſufficiat, quòd vniuerſi Patres cum Caluino pugnāt, ac Tartaream hanc blaſphemiam execrantur. Quamobrem ſatis fuerit Caluini fundamentum, quod ex pauore Chriſti ex Scripturis mendicat, vt execrabilem ſuum Atheiſmum conſtruat, conuellere.

P o t i s s i m v m igitur argumentum, cui Caluinus innititur, vt Chriſtum de ſua ſalute timidum fuiſſe credat, ex metu & pauore Chriſti deſumit, de quo ampliſſima ſunt apud Euangeliſtas teſtimonia. Marc. 14. (Marc. 14.) *Et cœpit tædere, & pauere, & mæſtus eſſe.* Matth. 26. (Matt. 26.) *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.* Luc. 22. (Luc. 22.) *Et factus in agonia prolixiùs orabat. Et factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram.* Item Matt. 26. (Matt. 26.) *Pater ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Hunc verò metum minimè ex inſtantis mortis horrore, ſed ex propriæ ſalutis formidine in mente Chriſti conceptum eſſe contendit. *Contumaciter* (inquit) *ad mortem properant latrones, aliíque malefici: eam multi alto animo deſpiciunt, alij placidè eam obeunt. Eius horrore Filium Dei fuiſſe perculſum, & propè attonitū, cuius fuiſſet conſtantiæ, vel magnitudinis?* Et poſt pauca. *Quàm pudenda (vt dixi) fuiſſet hæc mollicies, eò vſque torqueri ob communis mortis formidinem, vt ſanguineo ſudore difflueret, neque poſſet recreari niſi Angelorum conſpectu?* ac plura alia ſubiicit ad id ſpectantia.

A t Caluinus, ſicut primus iſtius impie- E tatis fuit magiſter, ita impiè de hoc Chriſti metu ratiocinatur. Neque enim Patres, qui Caluinum non modò ætate, ſed & doctrina, & pietate præcelluerunt, eam in Chriſto timoris cauſam aſſignant, quam Caluinus ex impij ſui capitis officina fabrefactam obtrudit. Nam Irenæus lib. 3. cap. 32. adu. Hæreſ. & (Irenæus.) Cyrillus lib. 2. in Io. c. 8. (Cyrillus.) Chriſtum mortem, nō ſalutis periculū extimuiſſe, ac ſanguinem

ſudaſſe

ſudaſſe docent, vt eo teſtimonio nobis aſſumptæ carnis veritatem probarent.

Ambroſius.

D. Ambroſ. in c. 22 Lucæ explicans verba. *Transfer calicem hunc à me*, quæ Caluinus vrget, cauſam ad myſterium reuocat, vt ſcilicet iis pro Synagoga Iudæorum, quam breui delendam cernebat ad Patrem tantùm orauerit. *Transfer* (inquit) *calicem hunc à me, non quia Deus Dei Filius mortem timebat: ſed quia nec malos perire pro ſe volebat.*

Auguſtinus.

D. Auguſtin. aliam adhuc cauſam reddit. Chriſtum namque non pro ſe, ſed pro Eccleſia, quam diris perſecutionibus exagitandam præuidebat, tum extimuiſſe, tum oraſſe affirmat: quare ita exponit. *Transfer calicem hunc à me, id eſt ab Eccleſia, quæ eſt Chriſti corpus, quo ſenſu etiam alias dixit Saule, Saule, quid me perſequeris?*

Hieronymus.

D. Hieronymus in cap. 26. Matth. docet Chriſtum mortis magis modum, quàm mortem ipſam pertimuiſſe, ac propterea non abſolutè dixiſſe. Tranſeat à me calix, ſed calix iſte: proinde, ac ſi diceret, ſe non mortem, ſed talem mortem extimeſcere, ex qua Iudæis exitium, diſcipulis ſcandalum, Iudæ pernicies, ac reprobis multis præcipitium oriretur.

Commvnissima tamen Patrum ſententia eſt, Chriſtum naturali carnis horrore mortem extimuiſſe; non quo cæteri homines molliores deiici ſolent: nec eo modo, quo imminentis mortis metus repentè aliorum animos inuadere ſolet: ſed eum ab ipſomet idcirco concitatum fuiſſe, vt eo ſeipſum verum hominem demonſtraret. At qua ratione ingentia illa mœroris ſigna, quæ tum mortalis illa triſtitia, tum ſanguineus ſudor præ ſe ferebant, prodiderit, antiquiores Patres ad varias æquè pias cauſas referunt, quarum nulla cum Caluini ſententia conſpirat.

Chryſoſtom.

Prima ſententia eſt D. Ioan. Chryſoſtom. ſerm. de ſancta, & conſubſtant. Trinitate, vbi illam Chriſti formidinem, ac triſtitiam, non illius infirmitati, ſed magis potentiæ tribuit. *Dominus* (inquit) *prætexebat formidinem, vt cùm diabolus ipſum quaſi hominem aggrederetur, inueniret Deum, qui illum interimeret, & liberaret omnes, qui ab eo detinebantur in inferno.*

Titus Boſtr.

Secvnda ſententia eſt Titi Boſtrenſis grauiſſimi Patris, qui explicans hæc verba Lucæ. *Et factus eſt ſudor eius*; Maximam hanc Chriſti triſtitiam, atque metum ſanguineo ſudore declaratam eò refert, vt eo hominum, ac præſertim futurorum Martyrum in perferendis pro eo cruciatibus timorem expelleret. *Sub qua vtique re* (ait) *magnum Sacramentum tectum latebat. Nam licèt ingenti terrore quiſpiam concutiatur, ſumméque meticuloſus habeatur: non ideo tamen ob ſolum metum, vel ob ſolam illam animæ luctam ſanguinem ſudare ſolitus eſt. Eapropter ſanguineo ſudori perfundi res eſt planè præter naturam. At placuit nihilominus Chriſto, vt hoc quoque in ſe fieret, quò nimirum timiditatis fons, pauoriſque fluxus, qui naturæ noſtræ cohærebat, abſtergeretur.*

Oecumen. Beda. Iacob. Vitriac.

Tertia ſententia eſt Oecumenij in cap. 2. epiſt. ad Galat. Bedæ in cap. 22. Luc. Iacobi Vitriaci ſerm. Dom. in Ram. palm. qui Chriſtum idcirco ſanguinem ſudaſſe aiunt, vt illius orationis vis, & efficacia, qua pro Eccleſia orabat, demonſtraretur. *Ex quo apparet* (inquit Oecumenius) *quòd mirabilibus ſuſpiriis, & clamoribus cordis clamabat ad Deum; ideo ſanguis decurrebat in terram, quo pro Eccleſia orabat, & pro illa ſanguinem effundere cupiebat.* Beda verò ita ait. *Nemo ſudorem hunc infirmitati deputet, quia & contra naturam eſt ſudare ſanguinem. Neque ad Hæreſim infirmitatis pertinere vllo modo poterit, quod aduerſus Hæreſim phantaſma mentientem, proficit per ſudorem ſanguinis ad corporis veritatem: ſed potiùs intelligant, per irrigatam ſacratámque eius ſanguine terram, non ſibi, qui nouerat, ſed nobis apertè declaratum, quod effectum iam ſuæ precis obtineret, vt fidem videlicet diſcipulorum, quam terrena adhuc fragilitas arguebat, ſuo ſanguine purgaret.*

Beda.

Qvarta ſententia videtur eſſe aliorum Patrum communis; quòd ſcilicet Chriſtus ingenti illa animi triſtitia, ac ſanguineo ſudore pœnarum acerbitatem oſtendere vellet, quas paſſurus erat, vt hinc humanæ naturæ veritatem à ſe aſſumptam hominibus declararet: quam ſententiam ſequuntur Irenæus libro tertio capit. 32. Athanaſius de beatitudin. Filij libro ſexto, Epiphanius in Anchorato, Cyrillus libro ſecundo in Ioann. capit. 8. Theodoretus dialog. 3. Euthymius pag. 2. Panopl. tit. 20. Theophylactus ad cap. 22. Eucherius Dom. inf. Natiu. Domini. Caſſiodorus in Pſalm. 9. Quæ etiam eſt 6. Synodi Conſtantinop. Act. 9.

Irenæus. Athanaſius. Epiphanius. Cyrillus. Theodoret. Euthymius. Theophyl. Eucherius. Caſſiodorus. Sexta ſynodus.

D. Thomas.

Postrema ſententia eſt D. Thom. 3. p. q. 46. art. 6. quæ meo iudicio optima eſt, ac perfectiùs rem attingit. *Chriſtus* (inquit) *non ſolùm doluit pro amiſſione vitæ temporalis, ſed etiam pro peccatis omnium hominum: qui dolor in Chriſto exceſſit omnem dolorem cuiuſcunque contriti, tum quia ex maiori ſapientia, & charitate proceſſit, ex quibus dolor contritionis augetur, tum etiam quia pro omnibus peccatis ſimul doluit ſecundùm illud: Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* (Tum addit infrà) *Chriſtus voluit humanum genus liberare non ſola poteſtate, ſed iuſtitia: ideò non ſolùm attendit, quantam virtutem haberet dolor*

tius ex Diuinitate vnita, ſed etiam quantùm do- A *lor eius ſufficeret, ſecundum humanam naturam ad tantam ſatiſfactionem.* Hęc D. Thomas. Quę ſententia, vt clariùs pateat paulò fuſiùs explicanda eſt.

Auguſtinus. NOTANDVM itaque eſt iuxta doctrinam D. Auguſtin. Epiſt. 141. & aliorum Patrum, cui etiam omnium Scripturarum auctoritas accedit, vniuerſas Chriſti paſſiones, & anguſtias, quas vel mente concepit, vel corpore ſuſtinuit, eò ſpectaſſe, vt iis integra pro hominum peccatis ſatisfactio Deo

Iſai 53. fieret. Ita enim teſtatur Iſai. 53. *Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuam* B *declinauit, & poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum.* Item: *ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra: diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, cuius liuore ſanati ſumus.* Tum Matth.

Matth. 1. 1. *Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Cùm verò peccata animo ſimul, & corpore perpetrentur; planè integra, ac perfecta ſatisfactio exigebat, vt qui omnium peccatorum pœnas in ſeipſum tranſtulerat, animo ſimul, ac corpore doleret, vt pro peccatis omnium integrè ſa- C tisfaceret. Hinc duplex pœnarum genus in Chriſto agnoſcimus. Primum, quo per externa ſupplicia, labores ſcilicet, defatigationes, vincula, flagella, ſpinas, clauos, membrorum lacerationes, ac cæteros corporis cruciatus externam peccati voluptatem caſtigabat.

ALTERVM verò eſt, quo animum ob internum peccati aſſenſum, ac delectationem contritione, ac mœrore occultè vexabat. Ea enim ſatisfactionis perfectæ ratio poſtulabat, vt ſecundùm menſuram delicti ita eſſet in Chriſto plagarum modus. Cùm verò mentis contritio ex duplici fonte nobis ema- D nare ſoleat, nimirum ex grauitatis culpæ cognitione, & ex amore offenſi Dei; atque eò maior, & altior contritionis dolor erumpat, quò clariùs, & Diuinæ offenſæ grauitatem intuemur, & puriori, atque ardentiori dilectionis affectu in Deum ferimur. Hinc Chriſtum ſummam, atque grauiſſimam mẽte triſtitiam, ac contritionem concepiſſe intelligimus, quæ omnem penè modum excederet, cùm in Deo clarè viſo, & culpæ grauitatem perſpicuè cerneret: & cum maiori, quàm excogitari poteſt, charitate, in eius fruitione complecteretur. Quò fit, vt mini- E mè mirandum ſit, Chriſtum in ſupremo illo vitæ articulo ingentia illa, ac inſolita triſtitiæ ſigna exhibuiſſe: cùm vix intra humanæ naturæ metas ille contritionis dolor conſiſteret, quo Chriſti animus clariſſima peccati cognitione perfuſus, ac ardentiſſima Dei charitate flagrans, omnium tunc ſimul peccatorum enormitatem lugebat.

HÆC ſanè mihi potiſſima videtur ratio, cur Chriſtus grauiſſimas illas animi anguſtias ſuis declarare, & ſanguineum ſudorem effundere, ac demum Angelico ſolatio vti voluerit, vt ſcilicet profundum hunc mentis dolorem, quo pro omnium peccatis cruciabatur, hominibus panderet.

EX his conſtat ſingularem eam eſſe Caluinianorum impietatem, qua Chriſtum de animæ ſuæ ſalute extimuiſſe ferunt, cùm ita grauiter triſtaretur; ac propterea hunc ſalutis metum prodigioſis illis triſtitiæ ſignis prodere compulſum: quæ cùm apertè tum Scripturis, tum Patribus aduerſentur, planè tam ingens blaſphemia eſt, vt in Deum ipſum redundet, ac meritò Atheiſmus faſciculis expiandus appellari queat.

Chriſtum de ſua ſalute aliquando deſperaſſe.

ATHEISMVS XIX.

NVNC horrendum illud crimen cœlo terriſque execrabile, quod Caluinus, & aſſeclæ Filio Dei impingunt, explicandum reſtat: dum illum inter ingentes crucis dolores, Dei ſibi irati alienationem mente concepiſſe, ac deſperatione obrutum ab inuocando Deo deſtitiſſe vociferantur. Verba Caluini in cap. 27. Matth. Caluinus. hæc ſunt. *Sed abſurdum videtur elapſam Chriſto deſperationis vocem. Reſpondeo, facilem eſſe ſolutionem. Hanc deſperationem ex ſenſu carnis eſſe profectam, nihil obſtat, quominus Dei alienationem mente conceperit, prout ſenſus dictabat. Sic videmus Chriſtum ex omni parte vexatum fuiſſe, vt deſperatione obrutus ab inuocando Deo abſiſteret, quod erat ſaluti renuntiare: illi certamen fuit cum mortis doloribus, quaſi Deo irato in labyrinthum malorum proiectus foret:* neque à Caluino diſſentiunt Geneuenſes Miniſtri in annota- Miniſtri Geneuenſ. tionibus in Biblia Gallica impreſſa Geneuæ, anno 1562. vbi apponunt hæc verba. *Extremi ſunt dolores, quos Ieſus Chriſtus in cruce pati debuit deſperationi proximus.*

QVIS horribilem hanc Caluiniſtarum impietatem non horreat, qui ea Chriſto tribuunt, quæ vix perditiſſimo cuique homini aſcribi ſolent? quid enim deſperato homine horribilius, qui dum de ſua ſalute actum putat; Diuinæ benignitatis ſpe longè abiecta, Deum diuinaque omnia odio proſequitur: hoc ſcelus, quo nullum atrocius excogitari poteſt, nouæ huius Religionis reformatores proxenis Chriſto inurunt: dum illum Dei ira adeo perterritum, ſenſus perturbatione ita à recta ratione alienatum efficiunt, vt extrema deſperatione obrutus tandem ſuæ ſaluti renuntiauerit.

FRVSTRA

FRVSTRA Caluinus,ne horrendum hoc A ſcelus Chriſto impingere videatur, ſibi effugium quærit; dum illam deſperationem à ſenſu carnis tãtummodò profectam eſſe tradit, atque hac ratione facilè omnes accuſationum nodos ſolutos eſſe exiſtimat: at nec ſatis tuta illius fuga eſt, nec adhuc nodi ſolutionem attingit. Nam illa deſperatio, vel à ſenſu profecta eſt aſſentiente voluntate, vel non aſſentiente. Si aſſenſit voluntas: Chriſtus formaliter deſperauit, ac conſequenter grauiſſimè peccauit, quod vel cogitare nefas eſt: ſi præter voluntatis imperium ea deſperatio in ſenſum irrupit: ergo perturbatiſſima in B Chriſto fuit paſſionum inordinatio, quæ non modò operi redemptionis nihil prodeſſet, verùm magnopere obeſſet, vtpote, quæ ad peccatum duceret. Deinde fateri cogitur, peccati fomitem in Chriſto viguiſſe, qui eam in eo paſſionum perturbationem pareret: quod non modò Chriſti excellentiam diminuit, verùm etiam Scripturis, ac Patribus repugnat, qui nullam omnino in Chriſto, vel paſſionum inordinationem, vel peccati fomitem fuiſſe agnoſcũt.

Iſai. 53. Nam Iſaias c. 53. omnes Chriſti tam animi, quàm corporis paſſiones illius voluntati ſubiicit. *Oblatus eſt* (ait) *quia* C *ipſe voluit.* Neque enim exiſtimãdum eſt, hoc oblationis nomine Crucis tantùm oblationem intelligi: quando à primo ſuæ conceptionis exordio Chriſtus Deo Patri in hoſtiam viuentem ſeipſum offerre cœpit, vt af-

Heb. 10. firmat D.Paul. Heb. 10. *Ideo ingrediens mundum dixit. Hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi.* Quotquot igitur Chriſtus à principio, vel in anima, vel in corpore paſſiones pertulit, tot oblationes Deo exhibuit; quę tandem vnica illa, ac ſingulari crucis oblatione, quæ omnium nobiliſſima, ac præſtantiſſima fuit, conſummatæ fuerunt; Paulo at- D teſtante. *Vnica enim oblatione conſummauit in æternum ſanctificatos.* Quapropter hæ non violenter, ſed eo tantùm volente ad Chriſtum acceſſerunt.

QVOD ipſe quoque Dauid præclarè in-

Pſal. 39. ſinuat Pſalm. 39. cùm in perſona Chriſti loquens, ait. *Holocauſtum pro peccato non poſtulaſti. Tunc dixi, ecce venio:* neque dubium eſt locum hunc de Chriſto intelligendum eſſe, cùm Paulus illum de Chriſto interpretetur ad

Heb. 10. Heb. 10. Huius igitur loci ſenſus eſt, quòd cùm Adæ peccatum nullo holocauſto, aut ſacrificio expiari poſſet: id enim ſignificant E verba illa (holocauſtum pro peccato non poſtulaſti) vnigenitus Filius Dei, pro maxima ſua erga humanum genus beneuolentia, ſeipſum carne indutum, ac Paſſionibus obnoxium, Patri obtulit, dicens. *Ecce venio.* Quorſum verò venit? *Vt faciam*, inquit, *voluntatem tuam.* Patris verò voluntas ea fuit, vt Chriſtus ad hominum, ac potiſſimùm Adæ ſcelus expiandum, ſemetipſum, tã animi, quàm corporis paſſionibus offerret. Quod ipſe Chriſtus confirmat Io. 4. cùm ait. *Meus cibus eſt, vt faciã voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiã opus eius.* *Ioan.* 4.

Et c. 10. *Poteſtatem habeo ponẽdi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, hoc mandatum accepi à Patre meo,* *Ioan.* 10. Venit itaque Chriſtus ad paſſiones, ad mœrores, ad triſtitias, ad ſanguineos ſudores, ad ſupplicia, non coactus, non inuitus, non naturalium ipſarum paſſionum imperio ſubiectus; ſed ſponte, ſed volũtariè, ſed ſummum ipſe in paſſiones imperiũ exercens. *Nemo* (inquit) *tollit animam meam à me, ſed ego pono eam à me ipſo.* Quę enim ex naturalium paſſionum repentino impetu cæteris hominibus pręter rationem ſæpe accidere ſolent, vt vel mortem ſibi inſperatò aduenientem, primo ipſo naturæ motu refugiant; vel repentina triſtitia, aut metu, aut ſpe, aut gaudio, ob aliquod commodum, aut incommodum corripiantur; hæc omnia à Chriſto aberant. Neque enim Chriſtus paſſionibus, ſed paſſiones Chriſto ſubiectæ fuerunt. Non timor, non triſtitia, non mortis horror Chriſti animũ priùs inuaſit, quàm ipſe ſe inuadi permitteret: ſciens enim, ac prudens timuit, volens triſtatus eſt, cùm velut ſuæ naturæ Dominus, perfectum in paſſiones ſibi ſubiectas imperium teneret: quas cũ placuit, cohibuit, cùm voluit, laxauit. Hinc Marc. 14. ait. *Cœpit* *Marc.* 14.

pauere, & tædere, & mæſtus eſſe. Non priùs pauens, aut tædens, aut mæſtus fuit, quàm ipſe pauere, & tædere, & mæſtus eſſe velle inciperet: ſed cùm voluit, cœpit: cùm permiſit (non priùs) pauor, tædium, ac mortis triſtitia ad Chriſtum acceſſerunt.

CÆTERVM in hoc communis Patrum, ac Theologorum doctrina aduerſùs Caluinum, ac Caluiniſtas conſpirat, qui licèt eaſdem paſſiones in Chriſto homine agnoſcãt, quæ in cæteris hominibus exiſtere ſolent: non tamen eoſdem paſſionum motus eidem tribuunt. Nam paſſionum naturalium motus plerunque in nobis præter rationem excitantur, cùm nobis inuitis non ſemel in animum irrumpant, vel à ſenſu concitati, vel à prauo mentis habitu in animum ducti. Sæpè verò contra rationem fiunt, cùm aduersùs illam pugnant, & ad peccatum alliciunt. Interdum quoque ſecundùm rationem mouentur, cùm ea dictante in animo inſurgunt. At in Chriſto hos paſſionum motus à ratione duntaxat fuiſſe, non quidem moderatos, ſed concitatos, certum eſt, ac indubitatum: neque enim vnquam, aut timoris, aut doloris, aut triſtitiæ, aut gaudij, aut ſpei impetus rationem illius anteuertit, aut ea vel ignorante, vel nolente, Chriſti mentem inuaſit; ſed hi motus tunc primùm tantummodò in illius animo apparuerunt; cùm recta ratio eos in animum

Auguſtinus. induxit. Ita Auguſtin. docet 14. de Ciuit. Dei cap. 9. *Hos motus* (inquit) *cùm voluit, ſuſcepit humano animo; ſicut cùm voluit, factus eſt homo*: & tractat. 49. in Ioann. *Non eſt dubitandum, eum non animi infirmitate, ſed poteſtate eſſe turbatum.* *Damaſcen.* Quæ Damaſcenus confirmat, cùm ait, naturalia in Chriſto voluntatem non præceſſiſſe, ſed iratum eſſe, doluiſſe, timuiſſe, quando ipſe voluit.

A

Immo quod mirandum eſt, ipſe Caluinus Inſtitut. libro 2. cap. 16. §. 12. id vel inuitus fateri cogitur, cùm de Chriſto ait. *At cùm integer eſſet, in cunctis eius affectibus viguit moderatio.* Licèt in his quoque verbis nonnihil veneni lateat, cùm Chriſti affectionibus moderationem, non propriam integritatem, aut ſubiectionem aſcribit, quaſi Chriſti affectus, ac paſſiones moderatione indiguerint. Attamen ſi ex illius ſententia, nihil non moderatum, non ordinatum, non integrum in Chriſti affectibus viguit, quomodo vis, ac imperus doloris ſubitam ei hanc deſperationem extorſit, quæ paſſionum inordinationem, ac immoderantiam proculdubio demonſtrat, quamuis eſſet à ſenſu carnis profecta?

B

Porro ratio, quæ vniuerſos Patres mouit, vt hos repentinos, ac immoderatos paſſionum motus à Chriſto omnino arcendos eſſe ſibi perſuaderent: ea fuit, quòd hos à peccati fomite proficiſci intelligerent, qui cùm in reliquis hominibus vigeat, facilè illos paſſionum inordinatos motus prouocat. Cùm verò Chriſtus à peccati fomite liber extiterit: neque eos defectus ſuſcepetit, qui ad culpam tendunt; ſed eos tantummodò, qui licet à culpa ſint, tamen ad culpam deſtruendam valent: idcirco ab iis motibus omnino immunis eſſe debuit.

C

Caluinus. At vnde Caluinus hanc deſperationis vocem hauſerit, explicat in harmonia in capit. 27. Matth. vbi eam fuiſſe dicit, quam Chriſtus in cruce protulit, cùm exclamauit. *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* Ex quo patet Caluinum, non modò in Chriſtum, verum, & in Spiritum ſanctum blaſphemum, & in Prophetas contumelioſum eſſe. Hæc enim Chriſti verba prorſus eadem ſunt, quæ Dauid Spiritus ſancto afflatus in Chriſti perſona olim occi-
Pſal. 21. nit Pſalm. 21. cùm ait. *Deus, Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti?* vbi poſt Incognitum obſeruamus verba illa media. *Reſpice in me*, in Hebræo non haberi, neque in tranſlatione Diui Hieronymi apponi: ſed à ſeptuaginta Interpretibus addita fuiſſe quò fit, vt iis ſublatis, nihil inter Dauidis, & Chriſti verba in cruce prolata interſit. Neque dubitandum eſt, quin ea Dauidis verba ad Chriſtum pertineant: cùm totus ille Pſalmus de Chriſti Paſſione ſit, vt docet

D

Leo Magnus ſerm. 17. de Paſſione Domini *Leo Magn.*
c. 1. qui hoc Prophetæ teſtimonium de Chriſto explicat, & Concilium Toletanum. *Conc. Tolet.*

Iam verò ſi illa fuit deſperationis vox, quæ Chriſto in cruce elapſa fuit, cùm ea ipſo nomine vitioſa ſit, & nihil niſi inordinatũ, ac immoderatum ſonet, an non magis à Spiritu ſancto reticeri debuit, qui nihil vnquam niſi ſacrum, ac Diuinum vatibus ſcribendum dictauit? Quænam iſthæc blaſphemia eſt, quã Caluinus in Spiritum ſanctum eructat, cùm eo afflante aliquid in Scripturis vitioſum, immò execrandum pro Diuino celebratum eſſe contendit? Nam cùm Scripturæ, quæ de Chriſto erant, neceſſariò impleri deberent, vt ſæpe Chriſtus ipſe teſtatur, certè opus fuit, Chriſtum inter mortis anguſtias in cruce has voces depromere: quòd ſi hæ deſperationis voces ſunt, quæ nunquam abſque crimine erumpunt, reliquum eſt, vt Spiritus ſanctus Chriſtum ad criminoſas voces compulerit: an non hæc ſumma Caluini blaſphemia eſt? At præterea quænam ab eo illuſtriſſimo Prophetæ contumelia non irrogatur; dum hanc illi calumniam inurit, vt quæ potiùs ſummo horrore deteſtanda eſſent, hominibus velut ſacra, ac Diuina colenda propoſuerit? Quæ fidei, quæ Religioni, quæ Scripturis de cætero veritas ſupereſt, ſi hæ vitioſum, ac immoderatis paſſionibus ſaucium, demum deſperatione obrutum nobis Chriſtum obtendunt?

At honeſtiùs certè de Deo, de Chriſto, de Prophetis, de fide, de Religione, de Scripturis ſentire par eſt. Caluinianæ Religionis hic proprius fœtus ſit, hic primogenitus error, ac Atheiſmus, hæc præclara laus, hoc eximiæ reformationis teſtimonium: quo ſe cunctis, & in Deum pietate, & in Chriſtum Religione, & in homines exiſtimatione præcellentem amplectẽdam exhibeat. Equidem cùm Scriptura nihil Chriſto homine mirius, nihil iuſtius, nihil ſanctius deſcribat. Eſaias namque illum oui mitiſſimæ comparat c. 53. *Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & coram* *Iſa. 53.*
tondente ſe obmutuit. Io. Baptiſta agnum appel- *Ioan. 1.*
lat. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Petrus epiſt. 1. c. 2. candidũ, & à peccato om- *1. Pet. 2.*
nino liberum prædicat. *Qui peccatum* (inquit) *non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* Certè intelligi nõ poteſt, quonam modo illa deſperationis vox ſacris illis verbis concepta fuerit, atque ab illius ore elapſa: ſed quod fidelis quilibet, ac pius intelligere non poteſt: immò & audire prorſus exhorret, Caluinus cum aſſeclis, & temerè ſe intelligere iactat, & impiè proferre non horret.

E

At vniuerſi Patres non ea impietate, qua Caluinus Diuina omnia proſequitur; ſed meliori (vt par eſt) ſententia hæc Chriſti

verba

Origenes. verba interpretãtur. Nam Origenes in Matthæum, Chriſtum perſonam totius humani generis peccatoris tunc geſſiſſe affirmat; ac propterea Patrem querulis illis verbis affatum fuiſſe tradit. *Videns* (inquit) *Chriſtus peccata hominum, pro quibus patiebatur, ait. Quid me dereliquiſti?* D. Auguſtinus epiſt. 120. ad Honoratum ſentit hæc verba fuiſſe Eccleſiæ, ex ore Chriſti capitis ſui ad Deum clamantis. *Nam ſicut audiuimus* (ait) *Eccleſiæ vocem in Chriſto patientis, Deus, Deus meus reſpice,* &c. *Sic etiam audiuimus Chriſti vocem in Eccleſia patientis, Saule, Saule quid me perſequeris?*

Theophyl. THEOPHYLACTVS in Matth. verba hæc à Chriſto pro populo Iudæorum, cuius tunc perſonam induebat, prolata fuiſſe ſentit; quem ob illius peccatum à Deo derelinquendum nouerat. *Hoc de Iudæis* (inquit) *dixit, quaſi ipſe ſecundum carnem Iudæus exiſtens, ac ſi Patri diceret, vt quid Hebraicum populum dereliquiſti, vt tuum crucifigeret filium?*

Beda. BEDA in Marcum, Chriſtum illa verba protuliſſe ait, vt ſe verum hominem declararet, qui mortem naturaliter extimeſceret. *Hoc verbum* (inquit) *Chriſti dicentis Patri, vt quid dereliquiſti me? corporalis vocis erat proprium, quia ſolet ſecundum naturam corpus nullatenus velle à coniuncta ſibi vita fraudari: & ſic Saluator corporis naturam oſtendens, loquitur vt homo.*

Mag. ſent. MAGISTER ſentent. lib. 3. diſtinct. 21. duplicem affert horum verborum expoſitionem. Prima eſt ex aliorum Patrum ſententia; Chriſtum ſcilicet his verbis pro Eccleſia orare. *Quando Chriſtus Patri dicit* (inquit) *vt quid dereliquiſti me? cùm Deus eſſet cum eo: non enim dereliquerat illum Deus, cùm eſſet verbum Dei: ſed Deus pro nobis hoc dicit, quia in eo ſumus vnum, vt membra, & ſumus corpus eius. Corpus enim Chriſti Eccleſia, pro qua hoc dicit.* Alteram ex propriis profert; idcirco Chriſtum in Cruce ſe à Patre derelictum clamaſſe, quia perſequentium poteſtati à Patre traditus eſſet. *Fatemur* (inquit) *Deum quodammodo in morte hominem illum deſeruiſſe, qui poteſtati perſequentium illum expoſuit ad tempus: non ſuam poteſtatem exercendo iſtum defendit, vt non moreretur.*

AT communis Patrum expoſitio eſſe videtur Chriſtum illis verbis internam animi ſui anguſtiam, quam omni Dei ſolatio deſtitutus patiebatur explicare voluiſſe: vbi nota, duplex his qui anguſtia aliqua premuntur, ſolatium oriri poſſe: vel à Deo, qui supernè per Angelos conſolationes in animam immittit: ita cum Martyribus actum eſt, quibus inter cruciatus, cœleſtes voluptates affluebant. *2. Cor. 7.* Inde Paulus 2. Cor. 7. cœleſti hac lętitia perfuſus aiebat. *Repletus ſum conſolatione, ſuperabundo gaudio in omni tribulatione noſtra.* Inde *Actor. 5.* etiam Apoſtoli Act. 5. *Ibant gaudentes à cõſpectu Concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.* Altero modo à ſeipſis, dum mentem ab ærumnæ ſenſu auertunt, & animum extera aliqua oblectatione imbuunt: quod iis omnibus commune eſt, qui humana ſolatia, quibus animi moleſtiam leuare poſſint, ſibi quærunt.

AT Chriſtus Paſſionis tempore, cùm inter ingentes, ac propè incredibiles anguſtias verſaretur: nullum tamen vel minimum animo ſibi ſolatium dari voluit; ſed ea omnia abiecit, quibus aliquo modo leuari poterat. Nam licèt eò vſque Chriſti humanitas exuberantes voluptatum riuulos, qui in eam à coniuncta ſibi verbi Diuinitate, atque animæ gloria defluebant, ſemper excepiſſet: tunc tamen velut concluſis oſtiis erumpentes inde cœleſtes delectationes repreſſit, atque in ſuperiorem animę ſinum continuit: nec mentem aliò defigere voluit, quàm vel in diros, & acerbos corporis cruciatus, vel in ingentes animi triſtitias, quibus tunc angebatur. Atque eò factum eſt, vt Chriſti dolores ſummi, & incomparabiles fuerint, cùm puriſſimi, eſſentiales, ac nulli penitus conſolationi admixti eſſent: quam ob cauſam, tum à Regio vate, tum à D. Petro, inferni doloribus comparantur. *Dolores inferni* (inquit Dauid Pſalm. 17.) *circundederunt me.* *Pſal. 17.* Et Petrus Act. 2. *Quem Deus* (inquit) *ſuſcitauit à mortuis* *Act. 2.* *ſolutis doloribus inferni.* Nam quemadmodum damnatorum pœnæ puræ ſunt, nullis ſolatiis admixtæ: ita Chriſti dolores nullum prorſus refrigerium, aut ſolatium perceperunt.

HÆC igitur cauſa fuit, cur Chriſtus ſe à Patre derelictum placidè conquereretur, non quidem (vt impiè Caluinus blaſphemat) ad prodendam deſperationis vocem, quam poſtea illi caſtigare opus eſſet: ſed ad maximas illas animi ſui anguſtias, nullo ſolatio perpeſſas, nobis declarandas: vt hinc potiùs ſæuiſſima, ac aſperrima pœnarum genera, quibus caput noſtrum pro nobis affectum fuit, velut illius membra luctu reciproco proſequamur. Et admirabilem illam charitatem, qua ſeipſum noſtri cauſa, tot anguſtiis abſorbendum tradidit, altè animo defigentes mutua charitate complectamur; quod ipſe Chriſtus in Canticis à nobis obnixè poſtulat, cùm ait cap. 8. *Pone me vt ſignaculum* *Cant. 8.* *ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum, quia fortis eſt, vt mors, dilectio: dura ſicut infernus æmulatio.* Et Paulus Heb. 12. *Recogitate eum, qui* *Heb. 12.* *talem ſuſtinuit à peccatoribus aduersùs ſemetipſum contradictionem.*

De Atheiſmis aduerſariorum in Spiritum ſanctum.

Spiritum ſanctum non eſſe adorandum, nec inuocandum.

ATHEISMVS XIX.

Iſa. 5. DILATAVIT infernus animam ſuam abſq; vllo termino (inquit Iſaias) quod non abs re dictum fuit, cùm id Caluinianæ, ac Lutheranæ ſectæ, quarum vnamquamque B velut abyſſum Ioannes deſcribit, apprimè congruat: quæ enim à Chriſto ad dæmonum tranſmigrarunt, eas iure optimo à Religione in infernum, ac abyſſum degeneraſſe cenſendum eſt: cùm verò ſpontaneo abortu à Deo receſſerint, & profuſa fide in Religione naufragium fecerint: quid mirum, ſi nec modum impiæ in Deum perſecutioni ſtatuunt, nec finem Atheiſmis imponunt? Nam cùm vtraque hæc abyſſus in Dei eſſentiam, in attributa, in Trinitatem, in verbum, in Chriſti humanitatem verbo coniunctam, hactenus atrum Atheiſmorum fumum exhalauerit, C quo Diuinum, tum Solem, tum aërem tenebris ſuis obtegeret, nec ipſam ſupremam Spiritus ſancti lucem, à tenebris liberam relinquit; ſed eam variis, ac craſſiſſimis erroribus labefactare conatur; vt tandem perfectam impietatis menſuram impleat.

PORRO vt Atheiſmum illum omittam, quem Caluinus, ac Caluiniſtæ cum Lutheriſtis communem ſibi vendicant. Nimirum Spiritum ſanctum nihil aliud eſſe, quàm eſſentialem Dei virtutem, & aliquid tantùm Diuinæ eſſentiæ continere, quo Spiritus ſancti perſonam è medio tollere videntur. Quē D Atheiſmum docet Caluinus lib. 1. Inſt. c. 13. §. 22. Beza confeſſ. Gall. punct. 1. art. 1 Philippus Melanchton in locis communibus editis anno 39. & 45. Hunc verò Atheiſmum idcirco præterimus, quòd in eo aſſerendo aduerſarij incerti ſe habeāt, nec diſertis verbis vtātur, quò fit, vt ex illorum verbis planè inuolutis ſolidum aduersùs illos argumentū colligi nequeat. Præter hunc ſingularem ſibi Caluiniſtæ confingunt, dum Spiritum ſanctum, nec adorandum, nec inuocandum ſtatuunt. Docet hoc apertè Catechiſmus Caluini propè initium, vbi hunc Atheiſmum his verbis E profitetur. Il faut adorer le ſeul Pere au nom du Fils. *Oportet* (inquit) *adorare ſolum Patrem in nomine Filij*. Tum Clypæus Geneuanæ fidei dialog. 20. pag. 376. confirmat hoc ipſum his verbis. *Sicut Deus Pater in perſona Filij ſeipſum manifeſtauit, ita in ipſo tantùm vult adorari, & non in alio* Ita habetur Gallicè. Comme Dieu le Pere s'eſt manifeſté en la perſonne de ſon A Fils Ieſus Chriſt, il veut eſtre adoré en luy tant ſeulement, & non en autre. Nota particulam illam excluſiuam. *Et non in alio*, quia ea excluditur Spiritus ſanctus. Quod tandem confirmatur ex eo, quòd aduerſariorum nullus preces vnquam, aut vota ad Spiritum ſanctum dirigit.

Caluinus. Beza. Philippus Melancht. Catechiſm. Caluini. Clypeus fid.

REFELLENDA eſt igitur hęc Atheiſtica Caluiniſtarum ſententia nonnullis propoſitionibus, quarum prima eſt. *Patrem ſolum eſſe adorandum in Filio, ad ſenſum Caluinianorum eſt Hæretica propoſitio.* Nam licèt ad Catholicū ſenſum aliquo modo deduci valeat, propter B dictionem excluſiuam ſolus, quæ pleroſque diſtinctos ſenſus patitur, vt patet apud Scholaſticos in materia de Trinit. Attamen quoniam nobis cum Caluino res eſt, quem non ſemel in Filij Dei diuinitatem blaſphemum eſſe euicimus, non niſi perſeuerantem blaſphemiam præſumere licet. Quapropter omiſſa diſputatione, quæ de Filij adoratione moueri poſſet, de qua ſuperiùs egimus; certè verba ipſa Clypei docent, eos Spiritum ſanctum, tum ab adoratione, tum ab inuocatione excludere, cùm ait, Patrem ſolum adorandum eſſe in Filio, & non in alio. Quorſum C enim dicerent, ſolus Pater eſt adorandus in Filio, & non in alio, niſi Spiritum ſanctum ab adorationis iure expellerent; & eum non adorandum eſſe crederent, in quo Patrem minimè adorandum eſſe decernerent? quare apertè conſtat eos, tum Arrianam, tum Macedonianam hæreſim hac propoſitione elatè profiteri. Quapropter ſecundam propoſitionem annectimus.

SECVNDA propoſitio. *Spiritus ſanctus ſupremo latriæ cultu eſt adorandus.* Propoſitio eſt omnium Catholicorum communiſſima, quę vniuerſis illis Scripturarum teſtimoniis pro- D batur, quæ Spiritum ſanctum Deum ſimul cum Patre, & Filio eſſe prædicant. Nam cùm ex fide exploratum ſit, ſolum Deum ſupremo adorationis genere adorandum eſſe; inde neceſſariò infertur, ſupremam latriæ adorationem Spiritui ſancto, qui eſt Deus Opt. Max. proculdubio deberi. Huiuſmodi verò teſtimonia cùm innumera ſint, ex iis tantùm illuſtriora hîc proferenda erunt, ac breuiter expendenda; cùm de iis aduersùs Macedonium, & cæteros Hæreticos Spiritus ſancti oppugnatores fusè, & præclarè diſſeruerint Baſilius, Chryſoſtomus, vterque Gregorius, E Nazianzenus, & Nyſſenus, & alij Patres.

AC imprimis 2. Reg. 23. illuſtre Spiritus ſancti Diuinitatis teſtimonium excitat Dauid nouiſſimis verbis. *Spiritus* (inquit) *Domini loquutus eſt per me, & ſermo eius per linguam meā. Dixit Deus Iſraël mihi, loquutus eſt fortis Iſraël, dominator hominum.* En quàm præclarè Dauid Spiritus ſancti Diuinitatem profitetur, cùm eundem Spiritum, qui per eum loquutus fuerat, 2. Reg. 23.

fuerat Deum Iſraël,fortem Iſraël,dominatorem hominum appellat.

Actorum 5. Actorvm 5.Petrus ait. *Anania cur tentauit Sathanas cor tuum,vt mētireris Spiritui ſancto?non es mentitus hominibus,ſed Deo.* Quem locum illuſtrans Didymus Alex.lib.1.de Spiritu ſancto. *Didymus Alex.* *Si enim* (inquit)*qui Domino mentitur, Spiritui ſancto mentitur, & qui Spiritui ſancto mentitur,mentitur Deo: nulli dubium eſt Spiritum ſanctum eſſe cum Deo. Et quomodo ſanctitas ſubſiſtit in Deo, eodem modo, & Deitas intelligitur in* *Chryſoſtom.* *Spiritu ſancto.* Idem habet Chryſoſtomus de conſubſtantiali Trinitate.*Vides*(ait) *quòd Deus* B *ſpiritus eſt,cui mentiti ſunt.*

1.Cor.3. Pavl. 1.Cor.3.*Neſcitis* (inquit) *quia templum Dei eſtis,& Spiritus Dei habitat in vobis.* Ex *Epiphanius.* quo teſtimonio Epiphanius in Anchorato,& *Chryſoſtom.* Ioan.Chryſoſt.de conſubſtant.Trinit.firmiſſimum argumentum de Spiritus ſancti Diuinitate colligunt. Nam cum Paulus, fideles qui tum fide,tum charitate prediti erant,Dei templum eſſe dixiſſet, mox quis ſit Deus inhabitans, declarat, nimirum illum eſſe Spiritum ſanctum. *Manifeſtum eſt*(ait Chryſoſtomus)*quòd Deus eſt ſpiritus,qui habitat in nobis.*

C Et cap.12. *Alij quidem*(inquit) *per ſpiritum datur ſermo ſapientia, alij autem ſermo ſcientia,ſecundùm eundem ſpiritum*, &c. *Hac autem omnia operatur vnus, & idem ſpiritus diuidens ſingulis prout vult*; cùm paulò ante dixiſſet.*Et diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.* Porrò ſi eadem eſt operatio Dei, & Spiritus ſancti, & eundem Spiritum ſanctum, qui varia gratiarum genera diſtribuit,Paulus Deum appellat,qui diuiſiones earum operationum præſtat; cui dubium eſſe poteſt,quin Spiritus ſāctus ſit Deus?Hac *Baſilius.* ratiocinatione vtitur D.Baſilius conr. Eunomium libr. 7. *Quòd ſi omnia* (inquit) *operatur Deus ſicut vult:omnia verò hæc vnius & idem operatur ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult,quomodo* D *diuerſitas ſubſtantiæ illic eſt, vbi operationis Identitas eſſe cognoſcitur?*

Ioan.20. Præterea Ioannes cap.20. *Accipite* (ait)*Spiritum ſanctum quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*,Chriſtus hoc loco remiſſionem peccatorum Spiritui ſancto aſcribit: at quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus? ita *Baſilius.* arguit Baſilius loco ſuprà citato.*Proprium Dei* (inquit) *eſt peccata dimittere: ſi ergo nullius niſi ſolius Dei eſt peccata dimittere; dimittit autem Spiritus ſanctus per Apoſtolos, Deus ergo eſt Spiritus ſanctus.*

E *Marc.16.* Accedat tandem illud Marc.16.*Euntes* (inquit) *docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris,& Filij, & Spiritus ſancti. Quòd ſi Spiritus ſancti* (inquit Athanaſius in Niceno Conc.diſput contra Arrium) *non eſt ſubſtantia Patris, cur eum Filius Dei in conſociata ſanctificatione annumerat? Ita enim Dominus ad diſcipulos loquitur. Proficiſcentes docete omnes gentes,ba-* A *ptizantes eos*, &c. *Si ergo omnes gentes,quæ fidem recipiunt,& ſanctitatem, ſanctificantur trina illa, ac beatiſſima nomenclatura; certum eſt etiam Spiritum ſanctum eiuſdem Deitatis eſſe cuius eſt Pater, & Filius.*

Deniqve hoc ipſum apertè tradit Symbolum Apoſtolorum, vbi quiſquis Chriſtianus eſt, fidem in Spiritum ſanctum profitetur.*Credo in Spiritum ſanctum*:nam certum eſt, ei adorationem eſſe exhibendam.in quem fides noſtra dirigitur,ac conquieſcit.quod Nicena Synodus apertè declarauit in Symbolo, B cùm ait. *Qui cum Patre, & Filio ſimul adoratur.*

Præterea hanc propoſitionem probāt omnia illa Scripturarum teſtimonia,quæ Deum adorandum oſtendunt,vt Pſalm. 28. *Pſalm.28.* *Adorate Dominum omnes ſancti eius.* & Pſ.65. *Pſalm.65.* *Omnis terra adoret te,& pſallat tibi.* Pſ.94. *Venite* *Pſalm.94.* *adoremus, & procidamus ante Deum.* Matth.4. *Matth.4.* *Dominum Deum tuum adorabis.* Ioan.4. *Spiritus* *Ioan.4.* *eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Et alia innumera, quæ paſſim Scripturæ commemorāt:nam cùm in iis Deus abſolutè nominetur, atque adoran- C dus aſſeratur,haud dubium eſt,quin Spiritus ſancti in his adoratio comprehendatur.

Qvod ipſa quoque ratio dictat. Nam ſi Spiritus ſāctus(vt vera fides clamat)eſt eiuſdem eſſentiæ, ac naturæ cum Patre, & Filio; adoratio autem primò naturæ competit,ſanè exploratum eſt Spiritus ſancti adorationem à Patris, ac Filij adoratione ſeparari non poſſe. Addo, quòd ſi Spiritus ſanctus eſt tertia in Trinitate perſona, Trinitas verò (vt ſuprà probatum fuit) omni Religionis cultu eſt adorāda,certum eſt etiam Spiritum ſanctum ſimul cum Patre,& Filio,ſupremo latriæ cultu adorandum eſſe; quò fit, vt impia omni- D no, ac Atheiſtica ſit Caluiniſtarum poſitio, qua ſolum Patrem in Filio, & non in Spiritu ſancto,adorandum prædicant, cùm ea Spiritum ſanctum (vt videtur) adorandum negant.

Tertia propoſitio. *Spiritus ſanctus æquè, ac Pater,& Filius à fidelibus eſt inuocandus.* Duplex eſſe inuocationis genus ex Scripturis compertum eſt, primum,quo Deus ſolus inuocatur tāquam bonorum omnium auctor, & hoc quidem ſupremum eſt,de quo Dauid Pſalm.49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam* *Pſalm.49.* *te,& honorificabis me.* Et Paulus ad Rom.10.il- *Rom.10.* E lud à fide proficiſci docet. *Quomodo* (inquit) *inuocabunt, in quem non crediderunt?* Ea namque eo, quòd quiſque Deum omnium bonorum fontem agnoſcit, & remuneratorem credit,illius opem & præſidium inuocat,quibus ſe vel temporalia, vel æterna bona conſequuturum ſperat. Alterum inuocationis genus infimum dicitur,quo Angelos,vel homines ſanctos inuocamus, quod idcirco in-

ſimum appellatur, quandoquidem nec in eos fidem dirigimus, nec ab iis immediatè gratiam, aut gloriam expectamus: ſed ipſis duntaxat velut mediatoribus vtimur, quorũ ope, ac interceſſione à Deo vel peccatorum remiſſionem, vel gratiæ aut gloriæ dona adipiſci ſperamus. De hoc Gen. 48. Iacob Patriarcha. *Inuocetur* (inquit) *nomen meum ſuper pueros iſtos, & nomina Patrum meorum Abraham, & Iſaac.*

Gen. 48.

ITAQVE cùm Spiritum ſanctum inuocandum eſſe dicimus, non de infima, ſed de ſuprema inuocatione, quæ Dei ſolius propria eſt, propoſitionem intelligimus: quæ ſanè ita ampliſſima ex Scripturis teſtimonia ſibi vendicat, vt mirum ſit, quo pacto olim Arriani, ac Macedoniani, ac noſtra tempeſtate Lutherani, ac Caluiniſtæ Spiritus ſancti tum Diuinitatem, tum inuocationem peſſumdederint. Probatur igitur hæc noſtra propoſitio quatuor Scripturarum claſſibus.

PRIMA claſſis ex his Scripturarum teſtimoniis colligitur, quæ Spiritum ſanctum adorandum eſſe præſcribunt. Siquidem exploratum eſt, ſupremam inuocationem cum Dei adoratione ita coniunctam eſſe, vt ab ea nullatenus diuelli poſſit: quò fit, vt optimè inferre liceat: Spiritus ſanctus eſt adorandus, igitur & inuocandus: nam Deitatis natura, quæ in Spiritu ſancto reſidet, æquè inuocationem, ac adorationem efflagitat. Quapropter vniuerſa Scripturarum teſtimonia, quæ vel Spiritum ſanctum, vel Deum adorandum eſſe tradunt, etiam inuocandũ demonſtrant: ea verò ſuperiori propoſitione retulimus; quare hîc repetenda non ſunt.

SECVNDA claſſis ex iis Scripturarum teſtimoniis conflatur, quibus in Deum credendum eſſe præcipitur, ac fidei neceſſitas aſſeritur: cùm enim fides neceſſariò ſupremam inuocationem præcedere debeat: neque inuocatio ſine fide vllo modo poſſit conſiſtere, iuxta Paul. Rom. 10. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* Sanè conſtat, quòd vbicunq; eſt fides: inde tantùm ſuprema Dei inuocatio oritur. Cùm igitur fides non tantùm in Patrem, & Filium, ſed etiam in Spiritum ſanctum tendat: inde fit, vt non ſolus Pater, ac Filius, ſed etiam Spiritus ſanctus ſit ſuprema Religione inuocandus. Huiuſmodi verò teſtimonia adeò in Scripturis copioſa ſunt, vt nihil in his magis obuium ſit, quàm fides, qua in Deum credere oportet. Paul. ad Heb. 11. *Credere enim oportet accedentem ad Deum.* Ioann. 14 *Creditis in Deum, & in me credite.* Symbolum Apoſtolorum. *Credo in Spiritum ſanctum.* Tandem nemo eſt, qui Deum ex Scripturis agnoſcat, qui mox eidem credendum eſſe non ſibi certò perſuadeat. Quapropter cùm vera fides vnũquemque credere doceat, Spiritum ſanctum diuinam in Trinitate perſonam exiſtere, planè eundem quoque inuocandum præſcribit.

Rom. 10.

Hebr. 11.

Ioan. 14.

Symb. Apoſt.

TERTIA Scripturarum claſſis ea teſtimonia continet, quę Spiritum ſanctum communem cum Patre, & Filio Deitatem habere teſtantur. Ex his tametſi nonnulla in ſecunda propoſitione enarrauerimus, quædam alia tamen in gratiam Caluiniſtarum, vt eò maiori Religione Spiritum ſanctum inuocandum diſcant, hîc commemorare lubet. Dauid Pſal. 32. cùm tres in Trinitate perſonas diſtinguat, ac omnes in rerum creatione operatas fuiſſe deſcribat, inter eas Spiritum ſanctum collocat, tanquam Orbis totius cum cæteris conditorem. *Verbo Domini* (inquit) *cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum.* Quod teſtimonium præclarè illuſtrat Fulgentius ad Donatum de fid. Orthod. c. 8. *Inde eſt* (inquit) *quòd etiam Spiritum ſanctum creatorem vera fides aſſerit, non creaturam: quomodo enim creator eſſe negetur, à quo firmata cælorum virtus oſtenditur, dicente Dauid. Verbo Domini cæli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum?* Cui & mihi illud addere liceat. Quomodo inuocandus negetur, à quo non tam cœlorum virtus, quàm omnium rerum principium velut à creatore dimanat? hoc ipſo Dauid teſtante Pſal. 103. *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ.*

Pſal. 32.

Fulgentius

Pſalm. 103.

SALOMON Sap. 1. de Spiritus ſancti diuinitate hæc effatur. *Spiritus Domini repleuit Orbem terrarum.* Nam cùm ſolius Dei proprietas ſit omnia immenſitate ſua replere, quandoquidem id Scripturæ Spiritui ſancto tribuunt, clarum eſt, illum quoque Deum fateri. Ita ratiocinatur Fulgentius loco citato. *Spiritus ergo* (ait) *ſicut omnia creauit, ſic omnia replet immenſus, & quia omnia replet, naturaliter eſt verus Deus: ſcriptum eſt enim, Spiritus Domini repleuit Orbẽ terrarum.* Quòd ſi eſt verus Deus, cur non etiam vt verus Deus erit inuocandus?

Sap. 1.

Fulgentius

PAVLVS 1. Cor. 2. Spiritum ſanctum hac ratione Deum eſſe demonſtrat. *Spiritus* (inquit) *omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.* Huius autẽ rationis vis inde emanat; quòd ſi hominum corda noſſe adeò Dei proprium eſt, vt teſtatur Actorum. 1. *Tu Domine, qui ſolus corda noſti omnium*; vt vel eo ſolo Deus eſſe agnoſcatur, cùm occultiſſimas hominum cogitationes ſcrutatur: ſanè multò magis Deus is agnoſcendus erit, qui non hominum corda, ſed ipſius Dei profunda peruadit, ac pectoris arcana perluſtrat. Hanc rationem proſequitur Eucherius hom. de ſancta Trinitate. *Si ſpecialiter* (inquit) *Deus creditur, qui occulta hominis intuetur, quantò magis Deus eſt, qui profunda paterni pectoris perſcrutatur?* Eum igitur, qui profunda Dei ſua Deitate penetrat, quid eſt quòd Caluiniſtæ profunda mentis malitia ab inuocatione excludunt?

1. Cor. 2.

Act. 1.

Eucherius

IDEM

Galat. 4. IDEM ad Galat. 4. de eiuſdem Spiritus ſancti diuinitate ita loquitur. *Quoniam eſtis Filij Dei, miſit Deus ſpiritum Filij ſui in corda veſtra clamantem, Abba Pater.* En quàm apertè Paulus his verbis totam Trinitatem explicat, *miſit Deus*, ecce Pater, cuius eſt mittere, cùm ipſe ſit totius Deitatis fons, ac perſonarum principium: *Spiritum Filij ſui*; en vtramque Filij, & Spiritus ſancti perſonam. Cur autem dixerit: *Spiritum Filij ſui*, id ad illorum hæreſim retundendam explicatum fuit, qui Spiritum ſanctum minimè à Filio procedere ſentiunt, quos hoc loco Paulus redarguit. Tandem Spiritum ſanctum inter Diuinas perſonas collocat, ac Deum apertè pronuntiat. Solius enim Dei opus eſt, Filios Dei efficere, cùm id ſola gratiæ infuſione fiat, quam Deus tantummodò præſtare poteſt. Cùm verò id operis Apoſtolus Spiritui ſancto aſcribat, nulli dubiū eſt, Spiritum ſanctum Deum ab Apoſtolo prædicari. Atque ita ex hoc loco arguit Cyrillus Alex. lib. 13. Theſau. cap. 1. Spiritum non eſſe creaturam, ſed creatorem. *Si Spiritus ſanctus* (inquit) *Filios Dei facit eos, in quibus habitat, & participes Dei oſtendit, eiſque Deo ipſi coniungit, adeò vt poſſint clamare, Abba Pater, non erit certè ſeruus, nec creatura, ſed eſſentialiter Deus verus.* Hæc Cyrillus. Quòd ſi non eſt ſeruus, nec creatura, ſed creator, ac verus Deus, planè de eo malè ſentiunt, qui illum ſumma Religione non inuocant. *Cyril. Alex.*

Act. 13. ACTOR. 13. ait Lucas. *Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dicit Spiritus ſanctus; ſegregate mihi Saulum, & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos.* Ex his verbis non obſcurè Leontius de ſectis actione 4. Spiritus ſancti Diuinitatem docet. *Nam (ait) dum inquit (ſegregate) poteſtatem ſuam oſtendit: quòd ita Spiritus ſanctus loquatur, quaſi qui Deus ſit. Quippe ſi Dei creatura eſſet, & ab eo miſſus ſic loqui debuerat. Dicit Dominus, ſegregate mihi, &c.* Addo, quòd ad Apoſtolatum aſſumere non ad alium, præterquàm ad Deum ſpectare poterat, qui os, & ſapientiam Apoſtolis ſolus poterat elargiri. Quare & Spiritu ſancto indignos, & ab illius ſapientia alienos eos par eſt exiſtimare, qui ab illius inuocatione tum ſuum, tum aliorum os compeſcunt. *Leontius.*

HIS poſtremò vnica tantùm ratio accedat ab ipſis Scripturis petita. Scripturas ſacras à Deo eſſe nemo ambigit, niſi qui Scripturas non recipit: ſiquidem Prouerb. 30. appellatur ſermo Dei. *Omnis ſermo Dei* (inquit) *ignitus clypeus eſt ſperantibus in ſe.* Paulus 2. Timoth. 3. Scripturas diuinitùs inſpiratas, & à Deo profectas eſſe docet. Et ad Heb. 1. *Multifariam* (ait) *multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis.* Prophetæ verò ſæpiſſimè repetunt factum illis eſſe verbum Domini. Atqui certum eſt ex teſtimonio Petri epiſt. 2. cap. 1. Scripturas ſacras à Spiritu ſancto inſpiratas *Prou. 30. 2. Tim. 3. Hebr. 1.*

A fuiſſe. *Non voluntate humana* (inquit) *allata eſt aliquando Prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti Dei homines.* Si igitur Spiritus ſanctus eſt, qui per ora Prophetarum loquutus eſt, quo inſpirante locutus eſt Moyſes, Dauid, Salomon, Iſaias, Ieremias, ac cæteri Prophetæ, qui ſacras Scripturas nobis tradiderunt? Atque idem à Dauide, à Salomone, à Paulo, à Luca Deus appellatur. Quis non apertè videat Spiritum ſanctum ſimul cum Patre, & Filio verum eſſe Deum, ac proinde æquè cum ipſis eſſe inuocandum. *2. Pet. 1.*

POSTREMA claſſis ex Patrum teſtimo- B niis conſtat, qui Spiritum ſanctum ſuprema Religione inuocandum docuerunt, quæ penè innumera ſunt; cùm illorum nemo vnquam fuerit, qui Spiritum ſanctum Deum eſſe negauerit.

GREGORIVS Nazianzenus carmine de Spiritu ſancto illum piè his verbis inuocat. *Nazianz.*

----- Sanctus pia corda tremore,
Spiritus afficiat, qui Patri condens, atque
Eſt nato, per quem mihi ſummi numinis orta eſt
Notitia, & qui nos Diuina in numina vertit.

AMBROSIVS lib. de Spiritu ſancto cap. *Ambroſius.* C 7. de Spiritus ſancti inuocatione agit his verbis. *Cùm Deus cuiquam ſuum donat ſpiritum, opus diuinum eſt non humanum: non eſt enim hominis donum; ſed à Sacerdote inuocatus datur à Deo.*

AVGVSTINVS libr. meditat. cap. 9. ita Spiritum ſanctum inuocat. *O diuini amor numinis, Patris omnipotentis, proliſque beatiſſima ſancta communicatio, omnipotens paraclete, ſpiritus mœrentium, conſolator clementiſſime, iam cordis mei penetralibus potenti illabere virtute, & tenebroſi afflicti ſpiritus mei latibula coruſci luminis tui fulgore habitator lætifica.* *Auguſtinus.*

PATRES qui Toletano Conc. 8. inter- *Conc. Tolet. 8.* D fuerunt Spiritus ſancti opem inuocarunt his verbis. *Aſpira ſancte Spiritus, & duc nos in portum voluntatis tuæ ſedatis fluctibus ignorantiæ noſtræ.* Quæ inuocatio paſſim in cæteris Conciliis prioribus, licèt aliis verbis concepta, ſemper fieri ſolita fuit.

ECCLESIA quoque ab hinc ſexingentis annis, & amplius, in ſolemni Miſſarum ſacrificio illo hymno vſa eſt, in quo Spiritus ſanctus inuocatur. *Veni ſancte Spiritus, & emitte cælitus lucis tuæ radium, veni Pater pauperum, veni dator munerum, veni lumen cordium, conſolator optime, dulcis hoſpes animæ, dulce refrigerium:* E cuius auctor fuit Rupertus Francorum Rex. Innumera alia Patrum teſtimonia omitto.

ACCEDANT nonnullæ rationes demonſtratiuæ ex Scripturis decerptæ. Quarum prima deſumitur ex Matth. vlt. cùm ait. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Baptiſmus ex diuina Chriſti inſtitutione perfici non poteſt, niſi totius Trinitatis nomine inuocato, *Matt. 28.*

ſed

ſed in hac inuocatione nomen Spiritus ſancti apertè exprimitur: ergo Spiritus ſanctus expreſsè inuocandus præcipitur.

Rom. 5. PRÆTEREA Paulus ad Rom. 5. iuſtificationem Spiritui ſancto tribuit. *Charitas Dei* (inquit) *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*: ſed iuſtificatio non niſi petentibus datur. Igitur Spiritus ſanctus inuocandus eſt, vt tum iuſtificationem, tum charitatem nobis infundat.

Rom. 8. IDEM quoque ad Rom. 8. ait Spiritum ſanctum adiuuare infirmitates noſtras. Et 1. Cor. 6. affirmat eum nos templum ſuum efficere. Tum cap. 12. aſſerit diuerſa gratiarum genera nobis impertiri: item ad Galat. 4. nos ab eo in filios Dei adoptari docet, atque ab eo illuminari, ac doceri: hæc verò is non otioſis præſtat, ſed ea ab illo ſummis votis efflagitantibus. Igitur vt Spiritus ſanctus nos doceat, illuminet, in filios Dei aſciſcat, dona ſua nobis largiatur, templum ſuum nos efficiat, ac tandem infirma noſtra confirmet, ſedulò inuocandus eſt.

1. Cor. 6. 1. Cor. 12. Galat. 4.

DENIQVE ſicut ablata Spiritus ſancti perſona à ſacroſancta Triade, omnem fidem proſterni neceſſe eſt, neque aliquid integrum in Religione relinqui. Ita illius inuocatione è medio ſublata, quæ illius Diuinitatem teſtatur; omnem tum fidem, tum Religionem opus eſt corruere. Ex quo tandem concludimus, Caluiniſtas nulla aut fide, aut Religione in Deum teneri, qui nec Spiritum ſanctum inuocant, nec ſuis inuocandum permittunt.

Spiritum ſanctum fidelium quemque de ſua iuſtitia, ac prædeſtinatione certum reddere.

ATHEISMVS XXI.

INDIGNA ſanè Spiritui ſancto tam Luthericolæ, quàm Caluinicolæ aſcribunt, quæ quoniam apertè ipſius gloriam, ac maieſtatem diminuunt, meritò illa inter Atheiſmos reiicimus. Primum eſt, quòd vnumquemque fidelium indifferenter non ſolùm de præſenti gratia, ac iuſtitia, verùm & de futuræ gloriæ prædeſtinatione, atque electione ita à Spiritu ſancto certiorē fieri contendunt: vt de ea nemini fas ſit dubitare. Id verò quàm apertè diuinam Spiritus ſancti maieſtatem extinguat, quam in Scripturarum veritate, cuius ipſe auctor fuit, claram, ac perſpicuam eſſe voluit, modò non obſcurè demonſtrabimus. Hunc Atheiſmum docent Lutherus de captiu. Babylonica cap. de Baptiſmo, & paſſim. Caluinus lib. 3. Inſtitut. cap. 2. §. 16. his verbis. *Verè fidelis non eſt, niſi qui ſolida perſuaſione, Deum ſibi propitium, beneuolúmque Patrem eſſe perſuaſus, de eius benignita-*

Lutherus. Caluinus.

A *te omnia ſibi pollicetur; niſi qui diuinæ erga ſe beneuolentiæ promiſſionibus fretus, indubitatam ſalutis expectationem præſumit.* Illos ſequitur Beza in confeſſ. fid. p. 4. artic. 5. cùm fidem ita definit. Eſſe quandam ſcientiam, quam Spiritus ſancti in cordibus electorum inſculpſit, qua vnuſquiſque eorum de ſua ſalute in corde ſuo adeò certus eſt, vt de illa dubitare non debeat. Tum artic. 13. rurſum ſcribit. *Oportet vnumquemque priuatim apud ſe concludere. Sum in Ieſu Chriſto per fidem, & ideo perire non poſſum, & de æterna ſalute mea ſum ſecurus.* Hunc

B igitur Atheiſmum apertè cum Scripturis pugnantem facillimum erit nobis nonnullis concluſionibus conuellere.

Beza.

PRIMA concluſio. *Nemo fide ſola abſque ſpeciali Dei reuelatione de ſua iuſtitia certus eſſe poteſt.* Quæ concluſio eſt Concilij Trid. ſeſſ. 6. c. 9. Probatur autem Scripturarum teſtimoniis. Primum teſtimonium eſt Prou. 20. *Quis poteſt dicere* (ait Salomon) *mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato?* Nota Salomonem non dicere neminem eſſe mundum corde, & purum à peccato: ſed neminem id aſſerere poſſe: quandoquidem fieri poteſt, vt quiſpiam

Conc. Trid. Prou. 20.

C ita integer vitæ, ſceleriſque purus exiſtat, vt omnino mundus ſit à peccato; at verò cùm nonniſi diuina reuelatione id agnoſcere valeat: neque vlla fidei certitudo id illi certò perſuadere poſſit, ſibi remiſſa eſſe peccata, cùm illud à Diuina voluntate pendeat: hinc nullus de ſua iuſtitia gloriari poteſt, tanquam à peccato purus ſit: nec ſe gratiam conſequutum eſſe, qua mundus ab omni labe dici queat, certus eſſe poteſt: ſed qui indubitatam ſalutis expectationem præſumit, & ſecum ſtatuit; de æterna ſalute mea ſum ſecurus, neceſſariò id dicit, mundū eſt cor meum: purus ſum à peccato: igitur cum Salomone

D apertè pugnant aduerſarij, qui hoc ipſum aduerſùs illum affirmant.

ID quoque apertè confirmat Eccleſiaſticus cap. 5. *De propitiato peccato* (ait) *noli eſſe ſine metu, neque adiicias peccatum ſupra peccatum: & ne dicas, miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur.* Haud ſanè fruſtrà Eccleſiaſticus de commiſſis peccatis, tametſi expiata videantur, formidandum eſſe admonet: nam cùm tanta ſit culpæ grauitas, vt eam dignis lacrymis expiare nemo poſſit, quis ſibi remiſſum peccatum à Deo certò credere debeat? Quòd ſi pro vno, aut alte-

Eccleſ. 5.

E ro lacrymas fudit, quot ſine lacrymis fortè fugerunt? quot etiam ad mentis notitiam non peruenerunt? id præſertim teſtante Dauid Pſal. 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Quis non occultum, ac formidabile Dei iudicium metuat, quod tantopere Scripturæ timendū vrgent, cùm non tantùm apertas hominum culpas, ſed etiam occultas animi cogitatio-

Pſal. 18.

nes

[illegible], nec ſola malorum ſcelera, ſed [illegible]orum operum iuſtitias ad iudiciũ examinanda [illegible], vt Dauid affirmat Pſal. 74. *Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.* Quo ſpectat, quod ait Petrus epiſt. 1. cap. 4. *Si iuſtus vix ſaluabitur, impius, & peccator vbi parebunt?* Quis non formidet ſeueriſſimam illam Dei iudicium quæ exactiſſimam de minimis etiam quibuſuis et peccatis rationem poſcit, cùm ſanctum Iob illam formidantem audit cap. 9. *Si repente* (inquit) *interroget, quis reſpondebit ei? Quantus ergo ſum ego, vt reſpondeam ei, & loquar verbis meis cum eo, qui etiamſi habuero quippiam iuſtum, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor?* Hæc quidem ad declarandam diuini iudicij, tam priuati vniuſcuiuſque hominis in morte, quàm publici extrema illa die, ſeueritatem, à Iob dicuntur, vt inde ſalubriter timere homines diſcant, ac velut de iam adepta iuſtitia nunquam ſibi applaudere. Quapropter tutò nimis aduersùs ſacrarum Scripturarum oracula ſibi aduerſarij confidunt, qui vbi Chriſti iuſtitiam fide falſò apprehenderint, perinde ac ſi de ſua iuſtitia certi eſſent, nullo peccatorum metu tanguntur, & eam ſibi Dei miſerationem, quàm certiſſimè pollicentur, à qua illos tametſi Spiritus ſanctus per os Salomonis abſterreat, cùm ait. *Ne dicas miſeratio Domini magna eſt multitudinis*, &c. ea tamen nimis ſtolidè fixi, neque à iuſtitia excidere, neque perire poſſe, certò ex fide ſibi perſuaſum habent.

AN non fidelis erat Iob, ac iuſtus, cui Deus ipſe fert teſtimonium cùm de illo ait. *Nunquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, iuſtus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Adde, quòd nec illum cor ſuum in omni vita ſua, ſceleris alicuius, aut malefacti reprehendebat, qui tamen de propria iuſtitia haud timidus, ſed timidus. *Verebar* (inquit) *omnia opera mea ſciens, quòd non parceres delinquenti.* Iuſtus erat Iob innocens, ſimplex, Dei teſtimonio probatus, quid illi timendum erat? & tamen de hac ipſa ſua iuſtitia extimeſcebat, atque eam omninò ſe ignorare profitebatur eodem cap. *Si iuſtificare* (inquit) *me voluero, os meum condemnabit me, ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit, etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* Quid his Iob verbis aduersùs Caluinianos luculentius? Videant iam aduerſarij eos non tam cum Catholica Eccleſia, quàm cum Spiritu ſancto, qui per os Iob loquebatur, ac Scripturi. hac ſuæ iuſtitiæ certitudine bellum gerere.

IAM verò quid de hac re Salomon ſentiat in Eccleſiaſte c. 9. expendere lubet. *Sunt iuſti* (inquit) *atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen neſcit homo, vtrùm odio, vel amore dignus ſit, ſed omnia in futurum ſeruantur incerta.* Confirmat Salomon hac ſententia,

A quod priùs Iob de iuſtitiæ incertitudine dixerat. Statuamus hic inter nos virum aliquem iuſtum, ac probũ, cuius non tantùm fides, ſed & opera Deo accepta ſint. Agitetur de eo inter nos, & aduerſarios controuerſia; vtrùm is certò ſibi perſuadere debeat, ſe iuſtum eſſe, ac probum; ac proinde Deo gratum; an potiùs de eo dubitare debeat? Si Caluini, aut Bezæ ſententiam exquirimus, ipſi apertè ſententiam ferunt. Fidem id illi præbere, vt ſe iuſtum, ac Deo gratum certò ſibi ſtatuere debeat: neque enim verè fidelis eſt (ait Caluinus) qui non ſolida perſua-
B ſione Deum ſibi propitium pollicetur. Beza verò hoc tantùm illi ſufficere contendit, vt hoc priuatim apud ſe concludat; ſum in Ieſu Chriſto per fidem: de cætero non tantùm poſſe, ſed etiam debere ſe iuſtum coram Deo exiſtimare, Deo charum, atque inſuper perire non poſſe, ita vt de hoc dubitare apud illum nefas ſit.

AT pro nobis aduersùs Caluinum, & Bezam concludit Salomon apertiſſima ſententia, neminem tametſi iuſtus, & ſapiens fuerit, & illius probitas Deo nota ſit, & præclara illius opera diuinis oculis accepta, cer-
C tum aliquid de ſua iuſtitia ſibi polliceri poſſe. *Neſcit* (inquit) *homo, vtrùm amore, vel odio dignus ſit, ſed omnia in futurum reſeruantur incerta.* Quæ verba ita illuſtrat Hieronym. in Commentariis huius loci. *Inueni* (inquit) *iuſtorum quidem opera in manu Dei eſſe, & tamen vtrùm amentur à Deo, an non, nunc eos ſcire non poſſe, & ambiguos fluctuare, vtrum ad probationem ſuſtineant, quæ ſuſtinent, an ad ſupplicium.* Neque aliunde huius rei ignorantia oritur, præterquàm ex iuſtitiæ incertitudine, ob quam nemo ſine præſentis iuſtitiæ, ſiue futuræ prædeſtinationis donum ſibi polliceri debet: vt
D præclarè ex hoc loco colligit Bernardus ſermon. 1. de ſeptuageſima. *Quis poteſt* (inquit) *dicere, Ego de electis ſum: ego de prædeſtinatis ad vitam? ego de numero filiorum? quis hæc inquam dicere poteſt, reclamante Scriptura: neſcit homo, ſi dignus ſit amore, an odio: certitudinem vtique non habemus.* Videant igitur aduerſarij, & Scripturas, & Patres aduersùs illos pro Catholica ſententia pugnare.

ACCEDAT poſtremò D. Pauli teſtimonium 1. Cor. 4. *Nihil* (inquit) *mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, qui enim iudicat me, Dominus eſt.* Quid ex his Apoſtoli verbis
E clarius, ac luculentius haberi poſſit, planè ignoro, cùm omnem iuſtitiæ certitudinem hominibus quantumuis iuſtis, ac ſanctimonia præclaris in hac vita ſublatam eſſe doceat. Quis Paolo ſanctior? quis iuſtior, qui nulla prorſus culpa ſeipſum contaminatum agnoſcebat, & tamen iuſtitiam ſibi arrogare non audet? Quis inficiari audeat, fidelem Paulum fuiſſe, iuſtum, ſanctum, nullius ſibi ſceleris conſcium:

conſcium, & tamen verebatur ſeipſum iuſtum aſſerere, neque iuſtitiæ certitudinem à fide accepiſſe ſibi vllo modo perſuadere poterat.

AVDIO quid obmurmurent aduerſarij: Paulum nimirum hoc loco non omnem iuſtitiæ certitudinem expungere, ſed eam tantummodò, quæ ex operum iuſtitia manat: idcirco enim ait: *nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum:* quaſi diceret, omnia præſtiti, quæ lex Diuina iuſſit; neque me mea conſcientia reprehendit, quòd aliquid operum prætermiſerim, quæ iure Deus à me expoſcit, ſed minimè in hoc iuſtificatus ſum, aut iuſtitiam meam in operibus collocandam cenſeo; ſed in fide. Hæc aduerſarij obganniunt, & falſa quadam apparentia ludunt: at quis vnquam ita Paulum intellexit? quiſnam hanc his verbis Pauli interpretationem vnquam præter aduerſarios adhibuit? Equidem longè aliter Patres hunc Pauli locum intellexerunt. *Ambroſius.* Nam Ambroſ. lib. de Nabut. Iezraëlita cap. 13. hunc locum ita edisſerit. *Ne dicatis* (inquit) *non peccauimus, dixit ſanctus Paulus. Etſi nihil mihi conſcius ſum; addidit tamen, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Et vos etiam, ſi nihil eſtis conſcij, confiteamini tamen Domino, ne quid ſit, quod vos prætereat.* Vident Ambroſium iuſtitiæ incertitudinem, non ad operum iuſtitiam, ſed ad culparum ignorantiam referre. Quam interpretationem etiam adhibet Baſilius in conſtitut. monaſt. cap 2. *Baſilius.* *Multi* (inquit) *peccantes plurima neque intelligimus: quapropter dicat Apoſtolus, nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, hoc eſt, multa pecco, & non intelligo.* Eandem ſequitur Gloſſa interlinearis, quæ locum hunc ita exponit. *Gloſſ. interl.* *Nihil mihi conſcius ſum, id eſt, in nullo me remordet conſcientia, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, id eſt, non ideo me iuſtum puto, quia poteſt eſſe, quod neſcio: delicta enim quis intelligit?* Ita quoque exponunt Chryſoſtomus in Pſalm. 18. & Hieronym. lib. 2. aduerſ. Pelag. *Chryſoſtom. Hieronym.*

Gregorius. ALIAM interpretationem affert D. Greg. lib. 5. expoſ. mor. in 5. c. Iob. *Recta* (inquit) *egiſſe me recolo, attamen de meritis non præſumo, quia ad eius examen vita noſtra ducitur, ſub quo noſtræ fortitudinis & oſſa turbantur.*

AT quid Patrum ſententias vrgemus, cùm ipſe Paulus quo ſenſu ea verba intelligenda ſint, declaret, ac iuſtitiæ incertitudinis cauſam aſſignet? *Qui enim* (inquit) *iudicat me, Dominus eſt.* Ad iudicem quippe ſpectat aliquem iuſtum, aut reum decernere: nemo vnquam ſuopte iudicio ritè iuſtificatus fuit: quare ſeipſum Paulus iudicare non audet, ac iuſtificatum aſſerere, tametſi nullius ſe culpæ reum agnoſcat; ſed Dei iudicium expectat. *Theodoret.* Ita hunc locũ explicat Theodoretus in comment. ad cap. 4. prioris ad Corinth. *Nihil mihi* (inquit) *conſcius ſum, non me à peccato immunem pronuntiabo, ſed Dei potiùs iam expectabo. Sæpe enim euenit, vt etiam ignorantes peccent, æquum, & iuſtũ eſſe exiſtimẽt, ſed hoc aliter videt vniuerſorum Deus.* At præclarè Gregor. in cap. 3. Iob. *Gregorius.* *Idcirco* (inquit) *in eo, quòd nihil mihi conſcius ſum, iuſtificatum me abnego, quia ab eo, qui me iudicat, examinari ſubtiliùs me ſcio. Diſsimulanda ſunt ergo, quæ exteriùs fauent, reprimenda ſunt, quæ interius perſtrepunt; declinanda quæ quaſi neceſſaria inuoluunt; & tamen in his omnibus adhuc diſtricti examinis flagella metuenda: quia & ipſa noſtra perfectiò culpa non caret: niſi hanc ſeuerus iudex in ſubtili lance examine miſericorditer penſet.* An non hinc apertum eſt Paulum iuſtitiæ incertitudinem non ad operum iuſtitiam, ſed ad Diuini iudicij diſtrictionem reuocare. Quòd ſi Dei iudicium, vt Paulus affirmat, in hominis iuſtificatione expectandum eſt, cùm illud hominem lateat, neque abſque ſingulari Dei reuelatione sciri poſſit, qua ratione aduerſarij iuſtitiæ certitudinem ex ſola fide, omni Dei iudicio poſthabito, ſibi promittere audent? quo pacto ſeipſos iuſtos iudicant, ac fide captata nunquam perire poſſe ſibi certò perſuadent, cùm apertè Paulus in eos reclamet. *Nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium?* nam vt Gregorius ait loco ſuprà citato, *Iniuria iudici fit, cùm ante iudicium à ſeruo procedit ſententia.* *Gregorius.* Quòd ſi Paulus ſeipſum iudicare non audet, (ſed neque inquit meipſum iudico) ſed Dei iudicis ſententiam expectat, ex qua iuſtus decerni debeat: vndenam Aduerſarij nouam hanc Spiritus ſancti reuelationem ſibi arripuerunt; quæ nullo Dei expectato iudicio, illos tum iuſtitiæ, tum ſalutis certiores faciat, quam olim Paulus ignorauit?

NEC obſtat teſtimonium Pauli ad Rom. 8. *Rom. 8.* quod Caluinus ad propriæ iuſtitiæ certitudinem aſtruendã profert. *Certus ſum* (inquit Paulus) *quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Nam multis modis reſponderi poteſt. Primò, hoc teſtimonium Pauli nihil ad gratiæ certitudinẽ facere: non enim ait Paulus, ſe propriæ iuſtitiæ certitudinẽ tenere, aut quòd certus ſit, ſe in Dei charitate manere: ſed id tantùm affirmat, ſe nullis tribulationibus à Deo vnquam diuellendum fore, quin eum charitate proſequatur: quæ mentis affectio, tametſi ſanctorum virorum propria ſit, qui fortitudinis dono præditi ſunt, atque eam moralem præſentis in animo gratiæ cõiecturam concipiunt, illa tamen & improbis, præſertim Hæreticis communis eſſe poteſt, qui ſæpe mortem alto animo deſpiciunt, & quantumuis immania tormẽta pro Chriſto, quem ſibi dilectum proponunt, ſubire non renuunt,

vt

Digitized by Google

vt ſuam hæreſim defendant;quos tamen nec
fide, nec charitate præditos eſſe certũm eſt.
Neque ea probis adeò certa eſſe ſolet, quin
probus quiſpiam & Deum diligere, & eo
charitatis impulſu agir poſſit, vt à Diuina
charitate ſe nullo modo ſeparari poſſe exiſti-
met;& tamen an à Deo diligatur, ignoret:
cùm certò ſcire non valeat,num vera chari-
tate Deum diligat, quæ Dei beneuolentiam
mereatur.

SECVNDO reſpondeo, cùm Paulus di-
cit. *Certus ſum*,non de fidei certitudine intel-
ligere; ſed de ea,quàm filialis confidentia in
Sanctorum animo parit,quę propriè nõ cer-
titudo,ſed vel perſuaſio, vel confidentia po-
tiùs appellari debet,cùm mutabilis ſit, ac fa-
cilè ab animo dilabi queat:quod Petri exem-
plo demonſtratur,qui ſingulari erga Chriſtũ
beneuolentia affectus,dicebat. *Etiamſi oportue-
rit me mori tecum,nõ te negabo.Tecum paratus ſum,
& in carcerem,& in mortem ire:*idque iureiurã-
do affirmabat perinde, ac ſi certus eſſet, qui
tamen mox ab animi propoſito defecit, & in
negationem lapſus eſt. Hoc maximè confir-
Bellarmin. mat,vt notat illuſtriſſimus Bellarminus, vox
Græca πέπεισμαι, quæ propriè ſignificat *cõfi-
Ambroſius. ſus ſum.* Atque ita legunt D.Amb.in Comm.
Hieronym. huius loci,& Hieron.in Epiſt. ad Algaſiam q.
9. à quo nec ipſe Caluinus diſſentit, qui ita
legit Inſt.lib.3.c.§ 2.16.

TERTIO reſpondeo, Paulum hìc loqui
ſecundùm præſentem charitatis impulſum,
quo tunc per mentis exceſſum agebatur, qui
quidem his communis eſt, qui magna ſpiri-
tus opulentia excellunt. Ita enim excedebat
Pſal. 29. Dauid Pſ.29.cùm diceret. *Ego dixi: in abun-
dantia mea non mouebor in æternum.* Et alibi idẽ
Paulus eundem exceſſum declarat, cùm pro
fratribus à Chriſto anathema eſſe cupit: nec
tamen inde certò,ac neceſſariò concludi po-
teſt,eum ſuæ iuſtitiæ certitudinem reſciuiſſe.

POSTREMÒ reſpondo, quòd licèt hic lo-
cus de iuſtitię certitudine exponeretur,quod
hactenus improbauimus, ea tamen ſoli Pau-
lo, ex ſpeciali Dei reuelatione, nota fuiſſet;
quam ad omnes fideles extendere non licet:
neque enim tot reuelationes,quę tum Paulo,
tum cæteris Apoſtolis factæ fuerunt, cæteris
fidelibus communes eſſe debuerũt. Porrò cũ
Paulus Spiritus ſancti donis ita abundè per-
fuſus fuerit, ac ea vitæ ſanctimonia præcelle-
ret, vt plerumque in cœlum raperetur, &
Chriſti, ac Angelorum præſentia potiretur,
haud ſanè mirum quòd ſpeciali Dei priuile-
gio propria ſibi iuſtitia reuelata fuerit, ſed
quod vni, ac illuſtriſſimo Apoſtolo ſingulari
priuilegio donatum fuit, improbè aduerſarij
ad vniuerſos fideles transferunt. Hinc patet
prima concluſio.

SECVNDA concluſio. *Nemo niſi ex ſpeciali
Dei reuelatione certus eſſe poteſt, ſe eſſe de numero
A prædeſtinatorum.* Hæc concluſio etiam defini-
nita fuit in Concilio Trid. ſeſſ. 6. c. 12. Quæ Conc. Trid.
imprimis probari poteſt omnibus teſtimo-
niis in ſuperiore concluſione allatis,quę cùm
neminem de ſua præſenti iuſtitia certum eſſe
poſſe demonſtrent: multò magis id de futu-
ra gloria affirmant; cùm faciliùs quiſpiam
ſcire poſſit ſe eſſe in gratia,à qua poteſt exci-
dere, quàm ad numerum prædeſtinatorum
pertinere, qui certò gloriam conſequi debẽt.

AT præter ea probatur teſtimonio Pauli
1.Cor.9. *Caſtigo* (inquit) *corpus meum,& in ſer-* 1. Cor. 9.
B *uitutem redigo,ne fortè cùm aliis prædicauerim,ipſe
reprobus efficiar* Nulli dubium eſt,hìc Paulũ ſe
ſuæ prędeſtinationis incertum profiteri, cùm
reprobus fieri pertimeſcit. Nam quo pacto à
Deo reprobari extimeſceret,ſi adeò de futura
gloria certior fuiſſet,vt eam ex fide ſe certiſſi-
mè aſſequuturum ſciret? Prædeſtinatio enim
(vt Auguſtinus docet) eſt præparatio benefi- Auguſtinus.
ciorum Dei, qua certiſſimè liberantur, qui-
cunque liberantur:quò fit,vt qui ſe inter prę-
deſtinatorum numerum collocatum eſſe no-
uit, nullatenus de ſua ſalute dubitare valeat.
C Cùm ergo Paulus ſanctiſſimus,qui prædeſti-
natus erat, ita ſuæ electionis dubium ſe præ-
ſtet, vt etiã reprobus effici vereatur, quis ſibi
tantùm arrogare audeat, vt plenam ſibi ſuæ
ſalutis,ac gloriæ certitudinem polliceri velit?

PROBATVR ſecundò teſtimonio D.
Petri Epiſt 2.c.1. *Satagite* (inquit) *vt per bona* 2 Pet.1.
*opera veſtra certam faciatis vocationem, atque ele-
ctionem veſtram.* En quàm ſeriò Petrus fideles
admonet, vt electionis certitudinem ſibi ex
bonis operibus, non ex fide quærant. Nam ſi
D ea eſt noſtræ electionis incertitudo, vt eam
operibus certam reddi neceſſe ſit, ſanè per-
picuum eſt,ſalutem noſtrã ſemper in diſcri-
mine verſari,cùm operum noſtrorum iuſtitia
nobis ignota ſit. Quis enim ex operibus ſuam
iuſtitiam comprobare audeat, aut ex his ſibi
certam prædeſtinationem vendicare; cùm
teſte Iſaia, ſicut pannus menſtruatæ,ita vni- Iſa. 64.
uerſæ iuſtitiæ noſtræ ſint:& Dauid neminem Pſal. 142.
coram Deo ſe iuſtificare poſſe affirmet: nec
non Iob.opera ſua quantumuis ſancta,ac prę- Iob. 9.
clara vereatur: quod quidem non ab operum
ratione,aut natura proficiſci exiſtimandũ eſt,
E vt falsò ſibi perſuadent aduerſarij:nã cùm ea
à Deo imperẽtur,bona ſunt,ac neceſſaria,ſed
ex operantium imperfectione,ac imbecillita-
te hæc operum imperfectio manat, qui licèt
bona opera perficiant,ſæpiùs tamen non be-
ne,neque eo modo,quo debent,in iis ſe exer-
cent:ita ſit,vt poſt omnium operum exantla-
tionem ſemper illis dicendum ſit,ſerui inuti-
les ſumus,vt monet Saluator. Cũ igitur ope-
rum iuſtitia nobis incerta ſit, à qua prædeſti-
tionis certitudo, ſaltem quoad executionem,
pendet,ſed ea à Dei iudicio expectãda ſit:qua
ratione aduerſarij ſuæ ſalutis,atque electionis

certitudinem ſe iam aſſequutos eſſe confidunt?

Qvòd ſi arguat quiſpiam ex hoc loco. Si prędeſtinatio ex operibus certa ſit, ergo ex ſe tandiu incerta eſt, donec ex operibus certitudinem aſſequatur. Nulla igitur erit prædeſtinationis certitudo, ac infallibilitas, quam tamen Auguſtinus poſt Scripturas docet.

Respondeo, prædeſtinationem quadrupliciter referri poſſe. Primò, ad Deum deſtinãtem: ſecundò, ad ipſum actum prædeſtinationis: tertiò, ad hominem prædeſtinatum: quartò, ad gloriam. Si prędeſtinatio ad Deum referatur, nulli dubium eſt, quin ea certiſſima ſit, cùm Deus certiſſimè ſciat, quos elegerit. Ioan. 13. Ioan. 10. *Ego ſcio* (inquit Io. 13.) *quos elegerim.* & c. 10. *Ego cognoſco oues meas, & non rapiet eas quiſquam de manu mea.* Si ad ipſum prędeſtinationis actum reſpicimus: quandoquidem prædeſtinatio includit propoſitum voluntatis diuinæ prædefinitis alicui gloriam, proculdubio certa eſt, & infallibilis; cùm diuinum propoſitum infallibile ſit, ac nulla ratione mutari queat: atque ita teſtatur Chriſtus apud Io. 10. Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum.* Si verò prædeſtinatio ad nos referatur, planè incerta eſt, niſi ex ſpeciali Dei reuelatione ea nobis innoteſcat. Rom. 11. *Quis enim nouit ſenſum Domini* (ait Paulus Rom. 11.) *aut quis conſiliarius eius fuit?* Hæc enim arcana Dei conſilia ſunt, quæ apud eum recondita manent, & in diuinæ ſapientiæ theſauris ſignata latent, de quibus Paulus ibidem exclamat. *O altitudo ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius!* Si tandem ad ipſam gloriam referatur, ac gloriæ collationem, quæ eſt prædeſtinationis executio; ea etiam quodammodo incerta appellari poteſt, cùm ipſa bonis operibus comparetur, quæ ex gratia, & libero arbitrio proficiſcuntur; quò fit, vt cùm voluntas humana cauſa libera ſit, atque adeò incerta, vt infinitis propè mutationibus ſubiecta ſit, ipſa quoque prædeſtinatio quodammodo in incerto verſetur, donec ex operibus gloria effectum conſequuta fuerit: nam tametſi prædeſtinationis executio ex infallibili diuinæ voluntatis propoſito certa ſit, quia tamen ex operibus, quæ ſuapte natura certitudinem ſalutis non pariunt, velut à cauſa pendet, inde quodammodo incerta dicitur, & ſecundùm quid, licèt ſimpliciter apud Deum ſit certa.

Qvapropter ad argumentum cùm ait, ſi prædeſtinatio ex operibus certa ſit, ergo ex ſe eſt incerta; negatur conſequentia: non enim ſequitur, quòd ſi quiſpiam aliquo accepto nuncio de collata ſibi à Rege dignitate certus ſit, prius neceſſariò incertus fuerit: ſiquidem aliunde potuit certior fieri. Ita prædeſtinatio licèt ex operibus, quoad nos, certa fiat, non propterea neceſſario ſequetur, eam ex ſe incertam eſſe, cùm certitudinem aliunde poſſit adipiſci; poteſt enim ad Deum, & ad ſeipſam comparari, atque ita certiſſima erit, neque vllis operibus indigebit, quibus certa fiat. Cæterùm cùm ad nos refertur, perſpicuum eſt, eam nobis incertã eſſe, ac propterea operibus indigere, vt iis nobis certa quodãmodo fiat.

Hvic teſtimonio omnia illa Scripturarũ loca annecti poſſunt, quæ ſalutẽ ex operibus pendere affirmãt, quę copioſiſſima ſunt. Gen. 1. Gen. 1. *Nonne ſi bene egeris, recipies?* Pſ. 61. Pſal. 61. *Et tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* Matt. 16. Matt. 16. *Filius enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundùm opera eius.* Item 19. Matt. 19. 20. & 25. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Item 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Itẽ 25. *Venite benedicti,* &c. *eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare* &c. Io. 5. Ioan. 5. 13. & 15. *Procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala in reſurrectionem iudicij.* Et 13. *Si hæc ſcitis, beati eritis ſi feceritis ea.* Et 15. *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Paulus ad Rom. 13. Rom. 13. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Ad Galat. 6. Gal. 6. *Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.* Et alia innumera, quæ huc vocari poſſent.

Ex his inſolubile planè argumentum cõflatur. Nam ſi nullus ſcire poteſt certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe in bonis operibus vſque in finem eſſe perſeueraturum, vt teſtatur Matt. c. 24. Matt. 24. *Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* vbi de perſeuerãtiæ dono nihil certum pollicetur. Paul. 1. Cor. 10. 1. Cor. 10. Apoc. c. 2. & 3. *Qui ſtat, videat ne cadat.* & Io. Apoc. 2. *Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* & c. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam:* præſertim cùm (teſte Iob) tota hæc vita ſit tentationis, ac probationis ſtatus: neq; vllus in Scriptura locus reperiatur, qui nobis hoc perſeuerantiæ donum polliceatur, quo ſolo quiſque ſalutem conſequi poteſt: planè conſtat, neminem ſibi certò perſuadere poſſe, ſe eſſe de numero prædeſtinatorum, quibus tantummodò certa ſalus promiſſa eſt.

Probatvr quartò his omnibus Scripturarũ teſtimoniis, quæ omnibus æternum interitum minantur, qui vel in iuſtitia non permanſerint, vel peccatorum labe polluti fuerint. Huius generis ſunt illa, quæ leguntur Deuter. 28. Deuter. 28. *Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias, & facias omnia mandata eius,* &c. *venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ,* &c. Ezechiel. 3. Ezech. 3. *Si annunciaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab impietate ſua, & à via ſua mala, ipſe quidem in iniquitate ſua morietur: ſed & ſi conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit, & fecerit iniquitatem, in peccato ſuo morietur,*

&

Digitized by Google

& non erunt in memoria iuſtitiæ eius, quas fecit. A Pſal. 66. Dauid Pſalm. 6. *Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem.* Matt. 7. Matth. 7. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, ipſe intrabit in Regnum cælorum:* & eodem c. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* 1. Cor. 6. Paulus 1. Corinth. 6. *An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poßidebunt?* Epheſ. Epheſ. 5. *Hoc autem ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Christi, & Dei.* Quæ teſtimonia, & alia B permulta, cùm omnibus promiſcuè, tam probis, quàm improbis æternæ mortis metum incutiant, certam perinde ſalutis expectationem tollunt; quam ſibi aduerſarij promittunt.

Postremò hoc ipſum probant illa omnia Scripturarum loca, quæ omnes æternæ ſalutis meticuloſos eſſe iubent. Qualia ſunt, quæ leguntur apud Dauid Pſalm. Pſalm. 2. 2. *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum* Iob. 31. *tremore.* Iob. 31. *Semper enim quaſi tumentes* C Prou. 2. *fluctus ſuper me timui Deum.* Prou. 2. *Beatus* Philipp. 2. *homo, qui ſemper eſt pauidus.* Paulus ad Philippenſ. 2. *Cum metu, & tremore ſalutem veſtram* 1. Pet. 1. *operamini.* 1. Pet. 1. *In timore incolatus veſtri* Matt. 10. *tempore conuerſamini.* Matth. 10. *Timete eum, qui poteſt, & corpus & animam perdere in gehen-* Heb. 4. *nam.* Ad Hebræos 4. *Timeamus ergo, ne fortè relicta pollicitatione introeundi in requiem eius,* 2. Cor. 10. *exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe.* 2. Corint. 10. *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.* Et alia his ſimilia, quæ timorem ſalutis ingerunt. Quòd ſi Deus nos pauidos, ac ſalutis trementes D eſſe iubet; quid de illis dicendum erit, qui inanis fiduciæ ſpe elati, certam ſibi de futuris bonis, perinde, ac ſi iam hæreditatis iure ea poſſiderent, expectationem promittunt?

Ex his igitur conſtat noſtræ concluſionis veritas, neminem ſcilicet, dum hîc viuit, ſuæ ſalutis, aut prædeſtinationis certum eſſe poſſe, niſi ſingulari Dei reuelatione id illi manifeſtatum fuerit. Plurima ex Patribus teſtimonia huc afferri poſſent, ad noſtræ concluſio- Auguſtinus. nis confirmationem: ſed vnus ſufficiat Aug. qui lib. de corrept. & gratia, ita ſcribit. *Quis ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate viuitur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præ-* E *ſumat?* Atque huius rationem reddit in libro de bono perſeu. *Quia* (inquit) *ad eam vocationem, quæ fit ſecũdùm Dei propoſitum pertinere nullus eſt homo, ab hominibus certa aſſeueratione dicendus, niſi cùm de hoc ſæculo exierit: in hac autem vita humana, quæ tentatio eſt ſuper terram, qui videtur ſtare, videat ne cadat.*

His duplex ratio accedat tum ex Hieronymo, tum ex Auguſt. deprompta. Prima ratio eſt; nemo certus eſſe poteſt, ſibi coronã deberi, niſi poſt victoriam. Id enim apertè teA ſtatur Paulus: *Non coronabitur, niſi legitimè* 2. Timot. 2. *certauerit.* At victoria, dum adhuc cum hoſte certamen initur, incerta eſt. Initur autem certamen, quandiu nobis vita eſt ſuperſtes, dicente Iob, *Militia eſt vita hominis ſuper ter-* Iob. 7. *ram.* Nemo igitur quandiu viuit, æternæ vitæ coronam ſibi deberi certus eſſe poteſt. Ita diſſerit D. Hieron. lib. adu. Pela- Hieronym. gianos. *Ne beatum* (inquit) *dixeris quempiam ante mortem: quandiu enim viuimus in certamine ſumus, quãdiu in certamine, nulla eſt certa victoria.*

B Secunda ratio; nullus homo, quandiu viuit, de ſuæ perſeuerantiæ dono certus eſſe poteſt, niſi ex ſpeciali Dei lumine, cùm quilibet tum à gratia, tum à fide poſſit excidere, vt infrà probabimus: ſed qui perſeuerantiæ donum certum non habet, planè nulla ſuæ ſalutis aut electionis certitudine frui poteſt; cùm in eo totius prædeſtinationis cardo verſetur, vt vſque in finem in bono perſeueret. Nullus igitur de ſua prædeſtinatione, quaſi in tuto poſita ſit, quandiu viuit, certi aliquid ſi- C bi polliceri poteſt. Quod egregiè docet Au- Auguſtinus. guſtinus lib. 11. de Ciuit. Dei c. 12. *Licèt* (inquit) *Sancti de ſuæ perſeuerantiæ præmio certi ſint, de ipſa tamen perſeuerantia ſua reperiuntur incerti. Quis enim hominum ſe in actione, perfectáque iuſtitia perſeueraturum vſque in finem ſciat, niſi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de hac re iuſto, latentíque iudicio non omnes inſtruit, ſed neminem fallit?*

Tertia concluſio. *Nemo ex fide tenetur credere ſe eſſe de numero prædeſtinatorum.* Quam concluſionem definit Conc. Trident. Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 15. & Caluinũ, & Bezam ex diame- D tro oppugnat. Prob. primò. Nullibi Scriptura hanc fidem fidelibus præcipit, vt ex ea quiſque ſe ſuæ prædeſtinationis certum credat: vbi enim vel apud Scripturas teſtimonium, vel apud ſymbola articulus reperitur, quo iis, qui ad fidem accedunt, id credendum præcipiatur (crede te eſſe prædeſtinatum, crede te perire non poſſe) cùm potiùs econtrà diuina teſtimonia omnibus, qui ad Deum accedunt, metum ſalutis incuriant? vt patet Eccleſiaſt. 2. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in* Eccleſ. 2. *iuſtitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Cùm igitur hæc fides nuſquam in Scripturis præcepta inueniatur, quin etiam E aperto bello cum vera fide pugnet: ſanè manifeſtum eſt, eam non eſſe veram fidem, ſed potiùs fallaciam, ac illuſionem; neque ea homines ad credendum teneri quemque ſuæ prædeſtinationis certum eſſe.

Prob. 2. Si hæc fides quemlibet ſuæ prædeſtinationis certùm redderet, ſequeretur, neminem à fide ſemel habita poſſe excidere; quod primo libro falſum eſſe oſtẽdimus; cùm experientia paſſim doceat, multos quotidie à fide deficere: nemo igitur tenetur de fide credere ſe eſſe prædeſtinatum.

Respondet Caluinus Inſtit.lib.3.c.2. §.11. eos, qui fidem amiſerunt, nunquam veram fidem habuiſſe, cùm vera fides nunquam poſſit amitti. Eſto. Si ea non erat vera fides, quæ amiſſa eſt, neque is verè fidelis cenſendus erat, qui fidem deſeruit: certè hoc ipſo confirmat neminem ſuæ prædeſtinationis certum eſſe, cùm nemo certus ſit, an veram fidem habeat. Is enim qui veram fidem ſe habere credit, cùm primùm ab ea decidit, perſpectum eſt, eum non veram, ſed falſam fidē ex illorum ſententia habuiſſe; nemo igitur certò ſtatuere poteſt ſe veram fidem habere; cùm nemo ſciat, num in ea fide, quam veram exiſtimat, ſtabilis permanſurus ſit. Dubia igitur in vnoquoque ſemper erit fides. Quòd ſi fides dubia ſemper in animo verſatur, quomodo prædeſtinatio, quæ ab ea fide manat, certa eſſe poterit?

Prob. tertiò. Si fides hanc homini prædeſtinationis certitudinem conferret, grauiſſimus in fide error ſequeretur; prædeſtinatum, ſcilicet, non poſſe peccare. Nam cùm aduerſariorum prædeſtinatio iuſtitiam includat, qua prædeſtinatus ſe iuſtum credere debet; ſi peccat, protinus à fide excidit: neque enim poteſt ſimul credere ſe eſſe prædeſtinatum, & peccatorem. Sed eo ipſo, quòd peccator eſt, à prędeſtinatione arcetur: quę ſimul cum peccato abſque iuſtitia eſſe non poteſt. Dum igitur ſe peccatorem nouit, prędeſtinatum non credit; cùm verò ſe prædeſtinatum non credit, ab ea fide excidit, qua prædeſtinatum ſe credere debet. Porrò cùm ex Caluini ſententia, prædeſtinatus à fide excidere non poſſit, inde apertè conſtat ex illius ſententia, prædeſtinatum peccare non poſſe.

At quid à verbo Dei magis alienum eſt, quàm hominem, quantumuis fidelem, & prædeſtinatum non poſſe peccare: cùm peccauerit Dauid, qui ad Dominum clamans aiebat, *Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci*; peccauerit Petrus, peccauerit Magdalena, ac tam multi alij peccauerint, quos tamen fideles, & prædeſtinatos fuiſſe nemo ignorat? Patet igitur neminem hac fide teneri, vt ſe certò prædeſtinatum credat. *Pſal. 50.*

Verum aduerſarij, vt ſuæ iuſtitiæ, ac prædeſtinationis certitudinē defendant, Pauli teſtimonium obiiciunt Rom.8. vbi ait. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. Ipſe enim Spiritus teſtimoniū reddit ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei.* Ex quo teſtimonio ita arguūt. Cùm Spiritus ſancti teſtimonium reddit, teſtimonium illud verum eſt, & certum, ac indubitatū de fide: ſed Spiritus ſanctus ex Paulo teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumꝰ filij Dei: igitur certitudine fidei certū eſſe debet ac indubitatū, nos eſſe filios Dei: ſed cùm non poſſit eſſe filius Dei, niſi qui iuſtus eſt, ac prædeſtinatus; idcirco omnes qui in fide ſumus, nos ex fide iuſtos, ac prædeſtinatos credere debemus. Ita ſacra Dei verba ad ſuos errores fouendos filij tenebrarum vſurpant; vt ſe Dei filios oſtendant. *Rom. 8.*

At reſpondeo, aduerſarios magnopere hallucinari, dum quod de tota lege dictū eſt, ad ſingularem cuiuſque fidelis ſtatum transferunt. Paulus enim hoc loco non loquitur de Spiritu ſancto inhabitante per gratiā, quo fideles in charitate ſtatuuntur, ſed de Spiritu ſancto per legem operante. Comparat enim Paulus ſpiritum legis antiquæ cum ſpiritu Euangelij: ſiue vt clariùs dicam, cōfert ſimul diuerſos operationis modos, quibus Spiritus ſanctus diuerſimodè in Synagoga, & in Eccleſia operabatur. Siquidem in Synagoga, quę ſerua & ancilla erat, ſpiritu quodam ſeruitutis, ac timoris, legis obſeruatoribus metum incutiebat. At Chriſti Eccleſia, quę libera eſt, non ampliùs ſeruitutis, ac timoris; ſed filiorū ſpiritu, vt pote filialem confidentiam generante, ab eodem fundata fuit: in qua cuique fideli nono illius ſpiritu regenerato ad Deum clamare liceat, Abba Pater. Cur autē lex vetus timoris, ac ſeruitutis: noua autem filiorū, ac libertatis ſpiritum acceperit, multæ rationes aſſignari ſolent; ſed ea præcipua eſt, quòd illa à ſeruo, hæc à filio data fuit, quapropter illa à ſeruo ſeruitutis ſpiritum contraxit, hæc à filio filiorum ſpiritu donata fuit. Totā hanc ſpirituum diſtinctionem Paulus ad Galat. 4. lōga illa allegoria proſequitur, cùm ait, Abraham duos filios habuiſſe, vnum de ancilla, & vnum de libera. Hæc autem duo teſtamenta eſſe, vnum quidem cōſcriptum in monte Sina in ſeruitutem generans, alterum in Ieruſalem, vnde adoptionem filiorum accipimus. Et tandem concludit: *Itaque non ſumus ancillæ filij*, hoc eſt, legis antiquæ, quæ ſpiritu timoris exagitabat, ſed liberæ, ſcilicet, legis Euangelicæ, quæ ſpiritum filiorum animis ingerit. *Gal 4.*

Hæc omnia expreſsè habentur ex prioribus verbis huius teſtimonij, cùm Paulus ait. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Atque hanc eſſe germanam huius loci expoſitionem teſtātur Patres: nā Theodoret. in hunc locum ſic ſcribit. *Appellat Apoſt. ſeruitutem, vitam quæ ſub lege veteri agitur.* Et Theophyl. *Iudæi* (inquit) *ſpiritum ſeruitutis acceperunt; literam legis ita nominat Paulus, vt quæ à ſpiritu data ſit, ſeruis tamē magis conueniat.* Idem docet Chryſoſt. in hūc locum, & Auguſtin. contra Adimantum c.16. Demum Anſelm. in comment. ait. *Idem ſpiritus eſt legis, & Euangelij, ſed propter diuerſa opera diſsimiliter operatur: Iudæis fuit ſpiritus ſeruitutis, ſed Chriſtianis eſt ſpiritus libertatis.* Qui verò hic filiorū ſpiritus ſit, in quo clamamus, Abba Pater, explicant *Theodoret.* *Theophyl.* *Chryſoſtom.* *Auguſtinus.* *Anſelm.*

Baſilius. eant D.Baſil.lib.5.cont.Eunomium c.1. *Idcirco* (inquit) *Patrem Deum inuocamus,quòd Iſraël quidem vt ſeruus præceptis duceretur, cum formidine correptus:Chriſtianorum verò Eccleſia Chriſti ſanguine ſanctificata per charitatem adoptatur.* Et Oecumenius. Oecumen. *Spiritum ſeruitutis dicit ſpiritalem legem: neque enim in vniuerſum acceperūt Iudæi Spiritum. Patrem;ait,vocamus Deum. Per quē clamamus Abba Pater?per ipſum adoptionis Spiritum digni habemur,qui hāc vocem Deo tribuamus, ipſúmque Patrē vocemus.* Ex his perſpicuum eſt Spiritum adoptionis filiorū,de quo Paulus in hoc teſtimonio agit,eſſe ſpiritum legis Euangelicæ, quo à veteri lege diſtinguitur: quò fit,vt is legem tātùm Euangelicam comitetur velut quædā legis perfectio,nō autem perſonas inhabitet,neque in vnoquoq; per charitatem operetur,quę ſola Dei filios, ac iuſtos efficit. Denique nihil aliud hic adoptionis ſpiritus inſinuat, quàm quòd Euangelica lex id ſuis obſeruatoribus tribuit,vt filij Dei eſſe,ac nominari poſſint: id Ioan. 1. enim explicat Io.1.cùm ait. *Quotquot autē receperunt eum,dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.*

QVAMOBREM cùm ait Apoſt.ipſum Spiritum teſtimoniū reddere ſpiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei,ad hunc legis Euangelicæ ſpiritum refert,qui inſtar veteris legis minimè animos timore deprimit,ac in ſeruitutem redigit, ſed in libertatem filiorū Dei erigit: quò fit, vt qui Euangelicæ legis ſpiritu donati ſunt, non ampliùs duræ legis timoribus velut ſerui ſubiiciantur,ſed placidū, ac ſuauem filiorum ſpiritum accipiant,qui in ipſis æternę hæreditatis adipiſcendæ ſpē alat: atq; idcirco filios Dei efficit, nō quòd iuſtitię,ac prędeſtinationis certitudinē præſtet,ſed quòd illis ius ſui obſeruatione ad æternam Dei hæreditatē capeſſendā Bellarmin. acquirat.Illuſtriſſim.Bellarmin.duas alias huic loco expoſitiones adhibet,quæ apud illum videri poſſunt de Iuſtificatione lib. 3. c.9.

AD argument.reſpondeo;hoc Spiritus teſtimoniū,quo teſtatur nos à legis antiquæ ſeruitute liberatos eſſe,atque inſuper in libertatē filiorum Dei ita eſſe trāſlatos, vt Dei hæredes eſſe poſſimus,verum, certum, ac indubitatum eſſe ; nec non de fide tenendum : neque enim aliud Paulus inſinuat,cùm ait;ipſum Spiritum perhibere teſtimoniū ſpiritui noſtro,quòd ſumus filij Dei; niſi quòd ſpiritum Euāgelicæ legis,qui filiorū eſt,accepimus; ſed cùm ait, neminē filiū Dei appellari poſſe,niſi prædeſtinatus ſit,falſum eſt. Nā & Satanā inter filios Dei Iob. 1. Scriptura cōnumerat Iob.1.qui nec iuſtus,nec prędeſtinatus eſt,& ſępiſſimè in Scripturis filij Dei nuncupantur, qui fidem acceperunt,licèt Gal. 3. prædeſtinati non ſint.Ita Paul. ad Gal.3.*Omnes* (inquit)*filij Dei eſtis per fidē quæ eſt in Chriſto Ieſu,* cùm tamē plurimos ex illis duriùs increpaſſet, quòd veritati obedire tenuerent. Atq; ita cōſtat argumentum nihil pro illis concludere,ac Pauli teſtimoniū non de prædeſtinatis, ſed de

A fidelibus duntaxat noui teſtamenti exponendum eſſe : quibus iuxta Ioannem dedit Deus poteſtatem filios Dei fieri.

Semel iuſtificatos ita à Spiritu ſancto obſignari,vt neque à fide,neque à gratia poſſint excidere.

ATHEISMVS XXII.

CETERVM Caluiniana Religio in Spiritum ſanctū deſæuit,iterum in illius ſanctitatē Atheiſmos Tartareo ore deſpumat : dū ſemel fide iuſtificatos,ita à Spiritu ſācto inha- B bitante obfirmari docet, vt nunquam neque à fide excidere, neque à iuſtitia recedere valeat, etſi in peccata corruant ; enim iis etiam Spiritū ſanctum permanere perinde,ac ſi non ſanctus, ſed immundus ſpiritus eſſet, qui peccatorum immunditiis delectaretur. Quem Atheiſmum eructat Calu.Inſt. lib.3.c.2 §. 11. vbi ita ſcribit. Caluinus. *Solos electos ſemine incorruptibili Deus in perpetuū regenerat, vt nunquam diſpereat ſemen vitæ in eorū cordibus inſitum.*Et §.12.*Hoc interim tenendum eſt, quamuis exigua ſit,ac debilis in electis fides:quia tamen Spiritus Dei certa illis arrha eſt, ac ſigillum ſuæ adoptionis,nunquam ex eorum cordibus deleri poſſe* C *eius ſculpturam.* Eundē confirmat Beza in Confeſſ.p.4.art.20. Beza. qui,vt nullum Caluini errorem ſine ſua approbatione relinquat, aſſerit apertiſſimè Petrum cùm Chriſtum negauit,nec fidem, nec gratiam amiſiſſe, neq; à Spiritu ſancto deſertum fuiſſe. Illius verba ſunt. *Qui licèt carnis,& ſanguinis inſtinctu deliquerit, tum tamen nec omnē fidem amiſerat:neque omnino Spiritus ſanctus eū adēptus fuerat:ſed in eo duntaxat abſcondita erat fides,ita vt Spiritus adoptionis in aliquo cordis ſui angulo lateret.*

HVIC Caluiniſtico Atheiſmo prorſus oppoſita eſt Catholicæ Eccleſiæ doctrina, quæ D docet vnumquemque tum à fide,tum à gratia (ſi velit)excidere poſſe.Sed quoniā hic Atheiſmus multiplex eſt, multiplici quoque Eccleſiæ doctrina eſt confodiendus.

PRIMA igitur Eccleſiæ doctrina eſt. *Quilibet fidelis poſt acceptam in Baptiſmo fidem, ab ea (ſi velit)poteſt abſcedere.* Quæ doctrina eſt Concilij Conc. Trid. Trid.ſeſſ.6.c.15. ſaltem implicitè. Quam tametſi fusè in primo libro variis Scripturarum teſtimoniis demonſtrauerimus ; hic tamen nonnulla ad Spiritus ſancti maieſtatem ab hac calumnia vindicādam addere lubet. Pro- E batur igitur primò ex Pauli doctrina ad Rom. Rom. 11. 11.vbi ita docet. *Dices ergo,fracti ſunt rami ; vt ego inſerar,bene:propter incredulitatem fracti ſunt, tu autem fide ſtas, noli altum ſapere , ſed time.* Iudæorum populum Paulus oliuæ compatanerat,quam ob infidelitatem fractam eſſe oſtendit, atque in eam Gentiles fide inſertos fuiſſe affirmat. Integra erat arbor , cùm Iudæorum populus integer adhue in fide maneret.*Oliuam vberem* (inquit Ierem. c.11. à quo Paulus hanc Ierem. 11.

ſimilitudinem decerpſit, *pulcram, fructiferam, ſpecioſam vocauit Dominus nomen tuum.* Cùm verò à fide excidit, tum euulſi, ac fracti ſunt eius rami, & in grauiſſimam Dei iram incidit.

Nemo Iudæorum populum olim fide ſtetiſſe ignorat: quid eſt igitur; quòd modò à fide excidiſſe cernitur? Si nemo à fide poteſt excidere, quid eſt, quòd electus Dei populus, qui olim fide ſtabat, in infidelitatem prolapſus eſt? Planè ſi id oculis eueniſſe cernimus, quod Paulus ſuo teſtimonio probauerat, certum igitur eſt, neminem ita in fide ſtabilem eſſe, quin ſi velit, à fide poſſit excidere. Quòd ſi quiſpiam exiſtimet Chriſtianum populum fide Iudæos longè antecellere, atque idcirco à fide non poſſe cadere, quia perfectiori fidei dono à Spiritu ſancto obſignetur. En Paulum de Chriſtiano populo palàm differentem. *Tu autem* (inquit) *fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time.* Time caſum, time ruinam: nam vt idem Apoſtolus ſubiungit. *Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat.* Exciſa eſt oliua, quid de inſerto oleaſtro ſentiendum erit? num ſecurim effugiet, ſi incredulus fuerit? Exciderunt à fide, qui primi in fide fuerunt: num qui ſecundi, ac poſteriores in fide ſunt, adeò de ſua fide tuti ſunt, vt caſum vereri non debeant? *Vide* (ait Paulus eodem cap.) *bonitatem, & ſeueritatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, ſeueritatem, in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris.* Quomodo igitur in iis fidem perpetuam eſſe oportet, quibus Apoſtolus excidium minatur? Quod verò de toto populo à Paulo dicitur, id ad ſingulos pertinere nemo dubitat.

Epiſt. 1. Idem probatur ſecundò ex Epiſt. 1. ad Tim. 1. *Vt milites* (inquit) *in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt. ex quibus eſt Hymeneus, & Alexander.* Planè hi, qui circa fidem naufragauerunt, nunquam naufragium pertuliſſent, niſi priùs velut fideles in fide nauigaſſent: quare cùm fidei naufragium paſſi ſint, perſpicuum eſt, eos illud naufragium pati potuiſſe. Porrò oppoſitum Apoſtoli ſentit Caluinus, qui neminem in fide naufragum eſſe poſſe contendit.

Qvòd ſi occurrant Caluinus, & Beza eos non fuiſſe verè fideles: oſtendant ipſi, cur verè fideles non fuerint, cùm id Paulus non dicat, immò oppoſitum affirmet, cùm fidei naufragium non niſi verè fidelibus contingat: nam cùm vera fides ſit, quæ verè fideles præſtat, ſi hi verè fideles non erant, igitur falſa alia fide ducebantur: quomodo verò Apoſtolus eos à falſa fide naufragaſſe diceret, aut cur illos ob id Sathanæ tradidiſſet, cùm ea ratione, quòd à falſa fide exciderint, illos commendare potiùs, quàm Sathanæ tradere debuiſſet.

B

Neqve eò effugere valent, vt dicant fidem quidem veram fuiſſe, ſed eos, qui exciderunt, non fuiſſe verè fideles, eò quòd ſolida perſuaſione Chriſtum non apprehenderint. Nam ab ipſis peto, num qui in Baptiſmo fidem profitentur, Chriſtum ſolidè apprehendant? Id ſanè ipſi fatentur in Catechiſmo, cùm Baptiſmum hominis regenerationem appellant, quæ abſque ſolida fide in Chriſtum haberi non poteſt. At cùm nemo à fide excidat niſi poſt Baptiſmum: eò fit, vt quicunque à fide excidunt, ſolidè iam Chriſtum per Baptiſmum apprehenderint. Vel igitur per Baptiſmum quemque verè fidelem effici credunt, vel non; ſi credunt, ergo Hymenæus & Alexander, & quotquot poſt Baptiſmum fidem excuſſerunt, verè fideles fuerunt; ſi negant: ergo malè per Baptiſmum hominem regenerari ſentiunt, qui verè fidelis non ſit, cùm ij tantummodò in Chriſto regenerari dicantur, qui verè fideles ſunt, & verè

C Chriſtum per fidem induunt. Malè etiam Spiritum ſanctum in Baptiſmo dari affirmant in Catechiſmo, cùm nec vera fide Chriſtum apprehenderint, nec verè fideles appellari queant.

Cvm igitur certum ſit, quemlibet per Baptiſmum cum Chriſto in mortem ipſius conſepultũ eſſe (vt Pauli verbis vtar) vt in nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, reſurgat; ſanè perſpicuum eſt, quicunque in Baptiſmo diuinam fidei regenerationem accipiunt, verè fideles cenſendos eſſe. Cùm verò poſt Baptiſmum à fide decidunt, ea te

D apertè declarari, quemlibet verè fidelem etiam poſt acceptam fidem ab ea poſſe excidere.

Probatvr tertiò teſtimonio eiuſdem Pauli 1. Timoth. 6. *Deuitans* (ait) *profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.* Si à nobis aduerſarij quærant, quænam ſint iſtæ vocum nouitates, quas ſuper omnia vitandas Paulus mouet: hæ quidem Catholicis, quibus omnia antiqua ſunt, omnino ſunt ignotæ, has faciliùs apud eos reperimus, quibus omnia penè noua exiſtunt. Hæ apud Lutheranos, & Caluinianos ſunt, noua 1.Timot.6.

E fides ſemper immota, noua iuſtitia ſemper indelebilis, noua iuſtificatio ſæculis inaudita, noua Spiritus ſancti dona hactenus mundo incognita, noua Spiritus ſancti inhabitatio in peccatoribus permanẽs, noua Cœna, noua Religio, noua Reformatio; hæ profanæ vocum nouitates meritò appellantur, cùm nihil diuinum contineant, nullam ſibi ex Dei verbo ſoliditatem vendicent, nulla Apoſtolicæ fidei antiquitate innitantur. At quid hæ vocum nouitates promittant, perſpicuum eſt: neque

que enim nonniſi falſi nominis ſcientiam pollicentur, qua ſcilicet falſam de propria iuſtitia certitudinẽ ingerunt, falſam diuinæ prædeſtinationis cuiq; certæ ſcientiã tradunt: falſã ſalutis expectationẽ certò omnibus pollicentur; falſã denique fidei immobilitatẽ nullo ſacrarũ literarũ teſtimonio munitã, immò Scripturis ipſis vndiq; repugnantib. venditãt. Hæc omnia Caluiniani, ac Lutherani profana illá ſuæ Religionis reformatæ nouitate ſuis pollicentur.

At ſi qui profanas vocum nouitates ſectantur, atq; eas ſibi, ac aliis promittunt, circa fidẽ exciderunt, profectò id ſibi à Paulo dictũ Lutherani, ac Caluiniani arripiant: ipſi n. ſunt (ſi Paulo credimus) qui circa fidẽ exciderunt, qui
2.Timoth.2. cùm à vera fide longè abſint, in ea tamen ſtabiles, immobiles, fixos, ac perpetuos ſe eſſe iactant. Quos tandem idẽ Apoſtolus redarguit 2. Timoth. 2. cùm ait. *Et ſermo eorũ ut cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus, qui à veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe iam factam, & ſubuerterunt quorundam fidem.* Item c. 3. *Ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Quid clariùs ad euertendum hunc Atheiſticum errorem de perpetua fidei incolumitate à Paulo dici potuit, quàm falſa Hæreticorum doctrina ſubuerſam fuiſſe quorundam fidem, qui cùm priùs fideles eſſent, illorum perſuaſione à fide exciderunt? quàm aliquos, qui priùs in fide ſtabant, à fidei veritate excidiſſe? quàm dari homines corruptus, ac circa fidem reprobos? Quòd ſi fides perpetuò fixa, & immobilis in electis permaneret, qua ratione horum fides, quos Paulus commemorat, ſubuerti potuiſſet? A ſeipſis igitur qui à vera fide exciderunt, aduerſarij diſcant veræ fidei ſculpturam non eſſe indelebilem.

Conc. Trid. SECVNDA doctrina. *Quilibet ſemel iuſtificatus poteſt (ſi velit) à propria iuſtitia, & ab accepta gratia per culpam recedere.* Hæc eadem doctrina eſt Concilij Trident. ſeſſ. 6. cap. 15. cuius ita apertæ probationes in Scripturis ſeſe offerunt, vt aliud nihil magis expetendum ſit, quàm aduerſarios ſanos ad illas conſpiciendas oculos gerere. Quid enim magis
Eccleſ. 17. & 31. tota Scriptura fidelibus inculcat, quàm vnũquemque poſſe à ſua iuſtitia recedere? Gen. 4. *Nonne ſi bene egeris, recipies, ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit?* Eccleſiaſt.
Ezech. 18 17. *Ante hominem vita, & mors, bonum, & malum; quod placuerit ei, dabitur illi.* & 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit.* Ezechiel. decimoctauo. *Si autem auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, nunquid viuet?* Hæc teſtimonia apertiſſimè demonſtrant, hominem li-
Iſai. 1. berè, & ad malum, & ad bonum conuerti poſſe, ac proinde poſſe tum à iuſtitia excidere, tum ad iuſtitiam reſurgere. At ſi clariora teſtimonia expetunt, audiant Iſaiam c. 1. Dei verbis loquentem. *Filios* (inquit) *enutriui, & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me;* tum eodem capite: *Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis; dereliquerunt Dominum.* Tum cap. trigeſimo. *Væ*
Hierem. 4. *filij deſertores, dicit Dominus, vt faceretis conſilium, & non ex me, vt adderetis peccatum ſuper*
Deut. 32. *peccatum.* Præterea Ierem. c. 4. *Filij inſipientes ſunt, & vecordes, ſapientes ſunt, vt faciant mala.* Rurſum Moyſes Deuteron. 32. *Deum, qui te genuit, dereliquiſti, &c. Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt, quia prouocauerunt eum filij ſui, & filiæ.* Quid hîc muſſitant Caluiniſtæ? nónne hi fideles erant, quos filios Deus appellat? nam cur filios nuncuparet, ſi priùs fide ab eo geniti non fuiſſent? At cùm illos contemptores, ſceleratos, deſertores, inſipientes, infideles filios vocet, ſanè conſtat,
Iſai. 1. eos poſt acceptam fidei regenerationem, ob culpam degeneraſſe.

AT illuſtre eſt illud Iſaiæ teſtimonium c. 1. *Quomodo* (inquit) *facta eſt meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij? Iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam.* Ieruſalem quæ priùs erat fidelis, cùm verum Deum coleret, facta eſt meretrix, cùm ab illius fide receſſit, ac dæmonum ſimulacris ſeſe copulauit: iuſtitia aliquando habitauit in ea; eo ſcilicet tempore, quo Iudæorum populus Dei legem obſeruabat; at relicta legis obſeruatione, qui priùs iuſti erant, improbi, ac homicidæ, ac multorum delictorum rei efficiuntur. Denique qui priùs ob iuſtitiæ ſplendorem argento ſimiles erant, poſtea ob peccata ſcoriæ comparantur. Quid hæc præ ſe ferunt, niſi hominem quantumuis iuſtificatum, propriam iuſtitiam, ſi velit, deſerere poſſe, ac peccatorem ex iuſto fieri?

PLANE ſi nemo verè fidelis à propria iuſtitia per culpam poſſet excidere, fruſtrà Scripturæ tam frequenter veros fideles admonerent, vt à peccatis abſtineant. Fruſtrà etiam illos æternis illis inferorum pœnis propoſitis à peccatis deterrerent. Quæ enim verè fidelibus ſupplicia pertimeſcenda forent, ſi fides omnem peccati metum ab eorum mentibus expelleret? Rurſus quid Prophetæ, quid Apoſtoli, Dei iudicium adeò cunctis fidelibus formidabile eſſe prædicarent, ſi nihil illis in Dei iudicio formidandum relinqueretur? Cur non potiùs ſua fide tutos in vtramque aurem obdormire ſinant, nec vllo reddendæ rationis timore illorum animos concutiant, qui Chriſti iuſtitiam perpetuo fidei iure apud ſe poſſeſſam retinent? At profectò haud ita res ſe habet: nã cùm in Scripturis nihil aut fruſtratoriũ, aut ſuperuacaneũ ſit, non fruſtrà hæc animis fidelium ingerunt, ſed

jis declarare volũt, neminem fidelium de ſua iuſtitia præſumere debere, cùm ab ea facilè decidere valeat: ſed vnumquemque potiùs fideli, atque vtili tum iuſtitiæ, tum ſalutis ſuæ timore concuti debere.

ACCEDAT, cur tam ſæpe Deus in Scripturis de fidelium, qui in peccata labuntur, ingratitudine conquereretur; niſi & ipſi fideles ob culpam iuſtitia priuari poſſent? Vndique huiuſmodi querimoniis Prophetarum oracula plena ſunt. Hierem. 2. (Hierem. 2.) *Quid inuenerunt Patres veſtri in me iniquitatis, quia receſſerunt à me?* Eodem cap. *Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & portæ eius deſolamini vehementer. Duo enim mala fecit populus meus: Dereliquerunt me fontē aquæ viuæ.* Item eodem cap. *A ſeculo confregiſti iugum meũ, rupiſti vincula mea, & dixiſti, nõ ſeruiam.* Ruſus eodem cap. *Nunquid ſolitudo factus ſum Iſraëli, aut terra ſerotina? quare ergo dixit populus meus, receſſimus, non veniemus vltrà ad te.*

AT præclarum eſt einſdē Ieremiæ eodem loco, immò ipſius Dei per os Ieremiæ teſtimonium, quod maximè aduerſariorũ ſententiam ſuggillat. *Quid niteris* (ait) *bonam oſtendere viam tuam, ad quærendam dilectionem,* &c. *Et dixiſti abſque peccato, & innocens ego ſum, & propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eò quòd dixeris: Non peccaui.* Videtur his verbis Deus cum Caluino manum conſerere, ac impiam hanc illius, ac ſuorũ ſententiam perſtringere. Nã incredibile eſt, quàm mitis artibus, ac callido ingenio nitatur Caluinus doctrinæ ſuæ viam bonã, ac perfectam oſtendere, præſertim cùm de fide, ac iuſtitia agitur. Cùm enim Chriſtiano homini tum fidem, tum iuſtitiã adeò neceſſariã eſſe animaduertat, vt ſine fide, ac iuſtitia impoſſibile ſit placere Deo, ac ſalutem adipiſci; quid magis, quàm fidē iactat? quid altiùs, quàm iuſtitiã extollit, qua omnes fide iuſtificatos eſſe vult? Neque id ſatis eſt Caluino: adeò hanc fidem iuſtificantem attollit, vt ſi quis eam ſemel acceperit, perpetuò abſque peccato ſit, atque adeò innocens corã Deo cõſtituatur, vt nulla prorſus culpa ad eum accedere, aut illi imputari poſſit. At quid (Caluiniſta) fruſtrà niteris bonã oſtendere viam tuam, cùm Deo, ac Scriptura teſte omniũ pollutiſſima ſit? Dixiſti per fidem, abſque peccato ſum, atque ita innocēs vt cum fide mea nullum poſſit permanere peccatum: cùm interea ventri indulgeas, in fœdas carnis cupiditates totus ruas, ac in omne vitiorũ genus temet effundas; atque in his dixiſti, abſque peccato, & innocens ego ſum. En Dei aduerſùm te teſtimoniũ. *Ecce ego, dicit Dominus, iudicio contendam tecum, eò quòd dixeris; Non peccaui.*

VERVM ſi fides adeò præſtans, & excellens eſt, vt fideles coram Deo perpetuò iuſtos conſtituat, quid eſt, quòd Chriſtum apud Patrem aduocatum credunt, cùm inter fideles nullus peccator ſit, pro quo Chriſtus apud Deum interpellet? An nõ fruſtra diceret Paulus ad Rom. 8. (Rom. 8.) Chriſtum eſſe ad dexterã Dei, vt interpellet pro nobis: & Heb. 7. (Heb. 7.) ſemper viuere ad interpellandum pro nobis. Item Io. epiſt. 1. cap. 3. (1. Ioan. 3.) *Hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum: ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris?*

DENIQVE ſi iuſtitia adeò in verè fidelibus conſtãs eſt, vt amitti nullo modo queat, nec verè fideles peccare poſſint, ita vt à iuſtitia decidãt, quis inficiari audeat, verè fidelem fuiſſe Dauid, qui tamen grauiſſimè adulterio, ac homicidio peccauit, ac ipſemet iniquitatē ſuam agnoſcens eam coram Deo profitetur, dicens. *Peccaui Domino?* Quid Petrus? num verè fidelis non erat, cùm tamen Chriſtum negãdo maximè deliquerit? Quid de Maria Magdalena dicendum eſt? quis nondum eã verè fidelem fuiſſe credat: cùm tamē Euãgeliſta de illa teſtetur. *Ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix?* Quot præterea illi adulteros? quot blaſphemos? quot fures? quot ſceleſtos pœnis, ac ſuppliciis examinant, quos ſanè iniuſtè mulctarent, ſi iuſti eſſent? Quòd ſi illos pœnis, ac interdum morte afficiunt, exploratum eſt, eos non ob iuſtitiam, ſed propter iniuſtitiã, quam contraxerunt, caſtigari: ac proinde iniuſtos ab ipſis reputari. Neque effugere valent, tametſi dicant, malos ob commune Reip. bonum pœnis affici: nam hoc ipſo quòd illos malos appellant, ac pœnis ſubiiciunt, à iuſtitia excidiſſe oſtendunt.

SCIO quid reſpondeant aduerſarij, fideles nimirum peccare poſſe, ſed illis ob fidē peccata non imputari, ac propterea à iuſtitia non excidere. At certè hæc tergiuerſatio locũ non habet, vbi apud Scripturas pedē reponat: vbi enim in toto Scripturarũ orbe, tametſi millies illum accuratè perluſtrent, inuenire poterunt fidelibus nõ imputari peccata, quæ ſuapte malitia committũt? Cùm Deus per os Hierem. 2. (Hierem. 2.) ait. *Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Scito, & vide, quia malum, & amarũ eſt dereliquiſſe te Dominum Deũ tuum:* num ſcelera atque auerſiones Ieruſalē illi non imputabat; quam aliquando in iudicio arguendam, ac increpandam eſſe minatur? Et infrà eandem alloquens inquit. *Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus Deus.* Cùm verò illa Caluiniſtarum more ſeipſam coram Deo ſcelerum innocentem demõſtrare vellet, quaſi illi peccata ſua imputari non deberent; grauiùs illam increpat Deus. *Quomodo dicis* (inquit) *non ſum polluta, poſt Baalim non ambulaui? vide vias tuas in conualle, ſcito quid feceris.* Neque excipere poſſunt, Ieruſalem tunc reprobam fuiſſe, & non verè fidelem, cùm Deus eandem cap. 3. (Hierem. 3.) blandis verbis ad ſe alliciat, ac velut filiam eam ſe recepturum promittat.

tat. *Frons (inquit) meretricis mulieris facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere: ergo ſaltem amodò voca me; Pater meus, dux virginitatis meæ tu es, nunquid iraſceris in perpetuum, aut perſeuerabis in finem?* Et infrà. *Reuertere auerſatrix Iſraël, ait Dominus, & non auertam faciem meam à vobis, quia ſanctus ego ſum, dicit Dominus, & non iraſcar in perpetuum.* Neque enim non verè fidelis eſſe potuit, ſaltem iuxta aduerſariorum ſententiam, quam Deus miſeraturus expectat, & cuius Patrem ſe eſſe profitetur. Quis igitur illi ſua ſcelera ſaltem eo tempore imputari non videat, quo à Deo auerſa erat; vt hinc colligere liceat, eo ſaltem tẽpore à propria iuſtitia excidiſſe? Neque enim Dei ipſius teſtimonio hæc duo ſibi cohærere poſſunt. Maculata es in iniquitate tua, & non ſum polluta, aut à iuſtitia non decidi.

Ezech. 18.

PRÆTEREA cùm Ezech. 18. dicitur: *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, nunquid viuet? omnes iuſtitiæ, quas fecit, non recordabuntur.* Num iuſto illi peccatum non imputatur, aut à iuſtitia non excidit, qui omnibus prioribus iuſtitiis ſuis expoliatur? Neque obiicere poſſunt, ibi de non verè fideli Deum agere, cùm is à Deo iuſtus nuncupetur; nec vllus iuſtus eſſe poſſit, qui verè fidelis non ſit. Rurſus cùm ibidem legitur. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*, an non illi peccatum imputatur, qui per peccatum moritur? Denique cùm Dominus

Iſa. 50.

per Iſa. c. 50. ait. *Quis eſt hic liber repudij matris veſtræ, quo dimiſi eam? aut quis eſt creditor meus, cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram.* Num perſpicuum eſt Synagogæ, quæ vſque ad Chriſtum vera fide prædita fuit, ſua ſibi ſcelera imputata fuiſſe, cùm ob ea repudiata fuerit? Innumera huiuſmodi teſtimonia prætereo.

CÆTERVM quis ignorat hominem ex lethali peccato Dei gratiam amittere, cùm id apertè Scriptura teſtetur? Quare Saül à Deo reprobatus fuit, niſi ob inobedientiæ

1. Reg. 16.

culpam? Reg 1. 16. *Receſſit Spiritus Dei à Saül, & exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino.* Cur damnatus Iudas, niſi ob auaritiæ, ac proditionis ſcelus?

Act. 1.

Act. 1. *Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius.* Cur inter flammarum incendia ſtridet diues ille Epulo, qui & Iudæus, & fidelis erat, cùm Abraham patrem vocaret, ac pro fratribus interpellaret; præterquàm ob lautam ac oppiparam gulam, cui operam dabat, ac cætera vitia? De quo Luc. cap. 16

Luc. 16.

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura, & byſſo; & epulabatur quotidie ſplendidè. Paulus verò id promiſcuè de omnibus, tam fidelibus, quàm infidelibus apertè pronuntiat Rom. 1. *Reuelatur (ait) ira Dei de cælo ſuper omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum*

A

eorum, qui veritatem Dei in iniuſtitia detinent. Tum Epheſ. 5. *Hoc enim (ait) ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* Quò fit, vt nemini dubitare liceat, quin lethalia peccata Dei gratiam è fidelium cordibus expellant. At Dei gratia ab animo expulſa, quænam iuſtitia homini ſupereſſe poteſt, quæ ſimul cum gratia non receſſerit? Quare exploratum eſt aduerſarios impiam, & Atheiſticam Spiritui ſancto calumniam inurere; dum illum ſcelerum ita fautorem effingunt,

Epheſ. 5.

B

vt fideles quantumuis peccatores, ac ſceleſtos numquam deſerat, ſed illos adoptionis arrha ita confirmet, vt quibuſlibet atrociſſimis ſceleribus à Dei gratia, ac propria iuſtitia excidere nunquam poſſint.

RESTAT vt D. Ioannis teſtimonio, quo maximè aduerſarij ſibi cauſæ victoriam promittunt, reſpondeamus. Is enim epiſt. 1. cap. 3. ſic ait. *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen illius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt.* Ex quo teſtimonio ſic arguunt. Quicunque fide ex Deo naſcuntur, non poſſunt peccare, quia fidei ſemen in illis manet: ſed huiuſmodi ſunt verè fideles, in quibus verum fidei ſemen ſatum eſt: igitur hi peccare non poſſunt, ita vt à fidei iuſtitia decidant.

1 Ioan 3.

C

ATQVI non hoc modo, neque ita imperfectè arguunt Catholici, ſed alia, ac perfectiori argumentationis forma vtuntur, quæ magis Apoſtoli mentem explicat. Nam cùm Ioannes paulò antè dixiſſet. *Filioli, nemo vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt, quoniam ab initio diabolus peccat.* inde ſubiungit: *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit.* Vbi certè Apoſtolus prioribus verbis apertè nos admonet, ne vllus noſtrũ à Lutheranis, ac Caluinianis ſe ſeduci ſinat, qui iuſtitiam in fide collocant. Nã qui facit iuſtitiam (inquit) iuſtus eſt, non qui tantùm fidẽ habet; neque enim qui ſolam fidem habet, iuſtitiam facit, qua ſola iuxta Apoſtolũ quilibet iuſtus dicitur: inde ergo perfectum argumentũ ita colligimus. Quicunque fide, & operum, ac factorum iuſtitia ex Deo naſcuntur, nõ poſſunt peccare, quandiu fidei, ac iuſtitiæ ſemen in illis manet: ſed huiuſmodi ſunt iuſti fideles in quibus verum fidei cum iuſtitia coniunctę ſemen ſatum eſt. Igitur hi peccare non poſſunt,

D

E

neque à iuſtitia excidere, quandiu iuſtitiæ ſemen, quo iuſti ſunt, in ipſis manet.

HOC argumentum eſt D. Auguſt. tract. 5. in epiſt. Io. & D. Hieronymi lib. 1. adu. Pelagianos; & lib. 2. adu. Iouinianum, qui hoc modo hoc Ioannis teſtimonium exponunt; vt ſcilicet Apoſtolus de ſolis peccatis lethalibus loquatur, quibus filij Dei, id eſt, iuſti, à filiis

Auguſtinus. Hieron.

diaboli.

diaboli, ſcilicet impiis, diſtinguuntur: nam qui Dei filius eſt, dum filius Dei perſeuerat, non peccat, nec peccare poteſt, quoniam Dei ſemen, quæ eſt charitas, quæ in iuſtorum cordibus per Spiritum ſanctum infunditur, ac omnibus mortalibus peccatis contraria eſt, in illius corde manet.

Hvic duas alias expoſitiones addere lubet. Prima eſt, quòd hîc Ioannes proculdubio de ſolis peccatis mortalibus agit, cùm hæc ſola iuſtos ab improbis diſcernant: nam de
Prou. 24. venialibus certum eſt Prou. 24. & ex Conc.
Conc. Trid. Trid. ſeſſ. 6. c. 11. iuſtos niſi ex ſpeciali Dei munere carere non poſſe: nec tamen propterea tametſi frequenter in ea, ob naturæ fragilitatem cadant, iuſti eſſe deſinunt: *Septies enim in die cadit iuſtus*, ait Salomon Prou. 24. At qua ratione dicat Apoſtolus iuſtos non peccare, nec peccare poſſe, quia ex Deo nati ſunt; his verbis potiùs quandam diuinæ gratię, qua iuſti filij Dei efficiuntur, vim, & efficaciam inſinuare videtur, qua iuſti difficilè in peccata labuntur, quàm donum aliquod iuſtitię abſolutum, quod ab illis eripi nequeat: nam cùm proprius, ac potiſſimus gratiæ effectus ſit, animam cœleſti fortitudine induere, qua aduersùs vitia pugnare poſſit: id. n. Scriptura teſta-
Luc. 24. tur Luc. 24. *Vos autē ſedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Qui ea armati ſunt, facilè contra vitia certant, atque idcirco non peccant, quia illa freti diabolo reſiſtunt, carnis cupiditates ſuperant, corpus ieiuniis domant, carnem in ſpiritus ſeruitutem compellunt: vitia denique omnia pro viribus fugiunt. Atque ita fit, vt dum in iis ſeipſos exercēt, difficillimè in peccata mortalia labi poſſint: quandoquidem Dei ſemen, quæ eſt gràtia Dei, hanc illis fortitudinem præſtat.

Qvòd autem peccandi hæc impoſſibilitas de morali tantùm, non abſoluta intelligenda ſit, idem Apoſtolus declarat, cùm ſępe 1. & 2. cap. fideles admonet, ne peccent: & hæc ſe illis ſcribere affirmat, vt omni ſtudio peccata deuitent. Quòd ſi impoſſibilitas hęc abſolutè accipienda eſſet, quid ſecundo capite affirmaret illos peccare poſſe, cùm ait?
1. Ioan. 2. *Filioli hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus*, &c. Neque ad antiquum aſylum confugere poſſunt aduerſarij, quòd hi verè fideles non eſſent, qui peccare poterant: nam de ipſis idem Apoſto-
1. Ioan. 4. lus ſcribit cap. 4. *Vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, quàm qui in mundo.*

Hvnc ſenſum præterea verba illa Pauli
Heb. 6. ad Hebr. 6. ſibi vendicant, vbi ait. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt*, &c. *rurſus renouari ad pœnitentiam*; & pleraque alia Scripturę loca, quæ de morali, non abſoluta impoſſibilitate exponi debent: quò fit, vt nihil à Scripturis alienum proponamus, cùm locū hunc

A Ioā. de morali impoſſibilitate interpretamur.

Altera expoſitio huius loci eſt, Ioannem hoc loco filiationis diuinæ duntaxat excellentiam, quæ per gratiam fit, declarare voluiſſe, vt fideles ad eam vel adipiſcendam, vel ſollicitè tuendam, ſi ea præditi eſſent, compelleret: ac propterea illi è regione diaboli filiationem, quæ ex peccatorum perpetratione contrahitur, opponit; vt eò magis illius præſtantiam demonſtrent. Quemadmodum igitur priùs probauerat, omnem, qui peccat, ex diabolo eſſe, quia diaboli ſemen, id eſt, peccatum, quo ab initio mendax fuit, & ho-
B micida, in eo manet. Ita nunc eadem ratione oſtendit, eos ex Deo eſſe, qui non peccant. Conuertuntur autem iuxta Apoſtolum hæ duæ propoſitiones, qui nō peccat, ex Deo eſt, & qui ex Deo eſt, nō peccat: ſiquidem ex vna alterā infert. Hoc autem admoneo, ne aliquē moueat quòd Apoſtolus nunc ſecunda vtitur, cùm ait. *Omnis qui ex Deo eſt, non peccat.* Nā etiam paulò pòſt primā in eodem ſenſu vſurpat, cùm ait. *Omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo*; vt oſtendat, eundem eſſe vtriuſque propoſitionis ſenſum, & vnam ab altera non differre. Cùm igitur ait Apoſtolus, *Omnis qui na-*
C *tus eſt ex Deo, peccatum non facit*; illud perinde eſt, ac ſi dicat Omnis qui peccatum non facit, eſt filius Dei, quia iuſtus eſt, & ſemen Dei, quæ eſt ipſa gratia diuina, in eo manet, ac filium Dei præſtat. Cùm verò addit, ipſum peccare non poſſe, eò quòd filius Dei ſit, eo nihil aliud inſinuat, quàm diuinam filiationem ſimul cum lethali peccato eſſe non poſſe, cùm peccatum Dei filiationem expellat; & qui Dei filius appellari debet, omnino opus ſit, vt peccatum ab animo expungat. Quod apertè aduerſarios perſtringit, qui Dei filiationem ſimul cum peccato ſtare poſſe
D contendunt: quod iam improbandum erit.

Tertia doctrina. *Spiritus ſanctus in homine fideli ſimul cum culpa permanere non poteſt.* Quæ doctrina craſſiſſimum tum Caluini, tum Bezæ errorem excludit: atque adeò ex Scripturis aperta eſt, vt mirum planè ſit, quòd eam aduerſarij inficiari audeant: vbique enim Scripturæ clamant Deum à peccatoribus ob eorum ſcelera recedere, eóſque deſerere. 1. Reg. 16. *Receſſit ſpiritus Domini à Saül, & exagitabat eū ſpiritus nequā à Domino.* Iſai. 59. 1. Reg. 16. Iſai. 59.
E *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum.* Sap. 1. *Peruerſæ cogitationes ſeparant à* Sap. 1.
Deo, probata autem virtus corripit inſipientes: quoniam in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Pſal. 6. Pſal. 6.
Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. & Pſalm. 5. *Neque habitabit iuxta te malignus,* Pſal. 5.
neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos. Matth. ſeptimo. *Diſcedite à me omnes, qui ope-* Matth. 7.
ramini iniquitatem. Luc. 13. *Diſcedite à me omnes* Luc. 13.
operarij

operarÿ iniquitatis. Præterea peccatores à Deo odio haberi, expelli, proiici à facie Domini non ſemel Scripturæ inculcant; quo pacto igitur Spiritus ſanctus cum peccato in homine peccatore quieſcit?

Matth. 6. AN non Matth. 6. Chriſtus apertè declarat, neminem duobus inter ſe diſſidentibus dominis obſequi poſſe: & apertiùs apud Io. 6. *Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ?* Quod Paulus 2. Cor. 6. adhibita ratione exaggerat. *Quæ enim* (inquit) *eſt participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?* Quibus ſanè teſtimoniis, & aliis innumeris, quæ huc vocari poſſent, apertiſſimè conſtat, Spiritum ſanctum ſimul cum culpa in homine permanere non poſſe.

Ioan. 6.
2. Cor. 6.

QVOD etiam ipſi rationi aduerſatur. Nam ſi ita eſſet; profectò ſimul & iuſtitia, & iniuſtitia, & lux, & tenebræ, & Chriſtus & Belial, & Spiritus Domini, & ſpiritus nequam, & Deus, & dæmon in homine conuenirent. Præterea Deus ſimul peccatores odiſſet, & diligeret; damnaret, & abſolueret, deſereret, & amplecteretur: cùm idem homo eſſet, & iuſtus & peccator. Iuſtus quidem propter inhabitantem Spiritum, quo iuſtus efficitur. Peccator verò propter culpam, qua peccator fit, quæ omnino impoſſibilia ſunt, & apertam contradictionem includunt.

Hierem 8. ACCEDAT, quòd peccatum eſt auerſio à Deo, iuxta illud Hierem. 8. *Quare ergo auerſus eſt populus iſte auerſione contentioſa, apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti?* Et auerſio à Deo non poteſt ſimul eſſe cum Deo inhabitante, cùm vnum ſit negatio alterius.

Apoc. 2. ADDE, quòd peccatum eſt mors animæ iuxta illud Apoc. 2. *Nomen habes, quòd viuas, ſed mortuus es.* Item Sap. 16. *Homo quidem per malitiam occidit animam ſuam.* Item Ezech. 18. *Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.* Sed Spiritus ſanctus eſt vita, quatenus ſcilicet per gratiam, ac charitatem in homine habitantem animam viuificat, vt docet Paul. ad Rom. 5. *Qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à mortuis, viuificabit mortalia corpora veſtra propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.* At homo non poteſt ſimul per peccatum mori, & per Spiritum ſanctum viuificari, cùm ſe inuicem expellant.

Sap. 16.
Ezech. 18.
Rom. 5.

RVRSVS nemo poteſt eſſe formaliter iuſtus, & formaliter iniuſtus, ſicut nemo poteſt eſſe formaliter calidus, & formaliter frigidus: ſed gratia per Spiritum ſanctum habitans in homine ea eſt, quæ hominem formaliter gratum Deo, ac per inhærentem iuſtitiam iuſtum reddit: peccatum verò, quatenus eſt iuſtitiæ priuatio hominem formaliter iniuſtum efficit. Igitur nemo poteſt ſimul cum peccato gratiam per Spiritum ſanctum inhabitantem habere.

POSTREMO Spiritus ſanctus in homine per gratiam inhabitans peccatum expellit, charitatem infundit, Deo conciliat, & ad Regnum cœleſte diſponit; peccatum verò Spiritum ſanctum fugat, charitatem iugulat, Dei furorem excitat, & cœleſtis regni hæreditate ſpoliat, ac perpetuis ignibus hominem cruciandum tradit. Cùm verò hæc ſimul eſſe nequeant, planè aduerſarij nihil ab Atheis diſtant, cùm ita impiè Spiritum ſanctum inhonorent, ac illius ſanctitatem polluant, vt in eadem ſede peccatum, ac Spiritum ſanctum collocent.

Spiritum ſanctum vniuerſos filios fidelium iam ab vtero ſanctificare.

ATHEISMVS XXIII.

POSTREMVS tandem non quidem omnium, ſed eorum duntaxat, quos enumerandos ſuſcepimus, ſupereſt Caluiniſtarum craſſiſſimus Atheiſmus, quo Spiritus ſancti maieſtatē, ac decreta conuellunt, dum aſſerunt cunctos filios fidelium in materno vtero ita à Spiritu ſancto ſanctificari, vt nec vllo Baptiſmi lauacro ad ſalutem obtinendam neceſſariò egeant. Huius Atheiſmi hac noſtra tempeſtate potiſſimùm auctor fuit Io. Caluinus lib. 1. Inſtit. c. 16. § 6. vbi ita ſcribit. *Explodendum eſt eorum commentum, qui omnes non baptizatos æternæ morti adiudicant.* Et poſt pauca. *Nondum baptizatum Dominus nullum damnaſſe cōperitur.* Præterea in defenſ. 2. cont. Vueſtphalum cōſtanter affirmat, infantes ex fidelibus parentibus ortos ſanctos eſſe, atque etiam antequam baptizentur, inter Eccleſiæ membra referri. Idem etiam docet in Comment. in cap. 3. Ioannis, in c. 11. ad Rom. & in c. 7. prioris ad Corinth. Caluinus.

ATQVE eundem à Magiſtro Caluino hauſtum copioſè propinat Theodorus Beza in confeſſ. fid. punct. 4. art. 48. cuius hæc ſunt verba. *Secundò, quo ad infantes fidelium ſingularis quædam eſſe debet conſideratio: nam quamuis eam fidem actu non habeant, qualis in adultis reperitur, tamen illius ſemen, ac germen in ſeipſis gerunt, cùm Deus ex ipſo matris vtero illos ſanctificauerit, & à filiis infidelium diſcreuerit,* &c. Et de cœna Domini cōtra Vueſtphalum c. 36. *Si cuius prolem* (inquit) *contigerit ante mori, quàm offerri Baptiſmo potuerit, minimè tamen dubitamus de eius ſalute, quoniam putamus Baptiſmi contemptum, non priuationem eſſe exitialem.* Eadem docet in Creophagia ſol. 307. in hæc verba. *Ab vtero eorum ſancti ſunt fidelium pueri, ex fœderis formula, ſed ea ſanctificatio per Baptiſmum obſignatur.* Denique hæc communis eſt Caluiniſtarum doctrina, quam in Catechiſmo profitentur, vbi formam Baptiſmi tradunt. Theod. Beza.

NEQVE

Zuinglius. NEQVE ab ea diſſentit Zuinglius ad Vrbanum Regium de peccato originali, vbi Baptiſmi lauacro nullum prorſus peccatum tolli affirmat; ſed Eccleſiæ tantummodò ſignum eſſe, non aliter, quàm cùm exercitus aliquis ſignatur; nam ſicut nemo in exercitu ſcribitur; eo quòd ſignum induit, ſed is, qui in exercitum iam ſcriptus eſt, ſigno publico dignus ducitur, quo omnibus manifeſtum fiat, nomen dediſſe ei duci, ſub quo ſe militaturum promiſit. Ita Baptiſmi ſignum non Eccleſiæ coniungit, ſed iam coniunctum eſſe declarat, & publicam teſſeram accepiſſe.

QVAM Atheiſticam doctrinam etiam amplectuntur *Lutherus.* Lutherus in captiuit. Babylonica c. de Baptiſmo, vbi nullam iuſtificationem *Melanchton* Baptiſmo tribuit, Melancton in locis communibus editis anno 1522. cap. de ſignis. *Bucerus bullingerus.* Bucerus ad c. 3. Matth. Bullingerus lib. de teſtamento ſeu fœdere Dei vnico & æterno, Franciſcus Pueius Filidinus aſſertione de Chriſti Saluatoris in omnibus, & ſingulis hominibus efficacitate; qui eam ab antiquis hæreticis, Caianis ſcilicet, Manicheis, Archonticis, Seleucianis, Meſſalianis, ac cæteris olim damnatis decerpſerunt.

POSTREMO nuper doctus quidam collega noſter, dum apud Caſtrodelphinates ante me ſanctæ miſſionis munere fungeretur, hanc controuerſiam leui pugna attigit cum miniſtro quodam hæretico in Gallias proficiſcente: quem miniſter hoc Syllogiſmo appetiit.

Omnes filij fidelium ſunt ſancti teſte Paulo *1. Cor. 7.* 1. Cor. 7. *Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.*

Omnes qui in vtero ſunt ex ſtirpe fidelium, ſunt filij fidelium. Igitur

Omnes qui in vtero ſunt ex ſtirpe fidelium, ſunt ſancti. Hunc Paralogiſmum, quemadmodum, & alia aduerſariorum obiecta, paulò pòſt diſſoluemus, cùm primum hic Atheiſticus error nonnullis Scripturarum, ac Patrum teſtimoniis confutatus fuerit.

PLANE adeò apertis, ac perſpicuis oraculis aduersùs hanc nouorum Atheorum doctrinam, quæ omnem Chriſtianam Religionem confundit, vniuerſa Scriptura pugnat, vt mirum ſit, quo pacto homines tam perfrictæ frontis reperiri queant, qui ſe, & Euangelicos, & Religionis reformatores populis venditent, ac Scripturarum Patronos ſe eſſe iactent, quibus nihil veritum ſit Atheiſticam hanc doctrinam apertè cum Dei verbo pugnantem orbi Chriſtiano propinare. Quis enim ignorat diuinas Scripturas vbique docere, vniuerſos Adæ poſteros peccato originali inquinatos naſci: ac præterea neminem vel ante, vel poſt Chriſti mortem ab eo

A vnquam mundatum, aut vllam animi ſanctificationem adeptum fuiſſe, niſi priùs vel Circuncisionem, vel Baptiſmi lauacrum ſuſcepetit, in quo natalium ſordes abſterſerit? Hæc enim duo antiqua ſunt Chriſtianæ fidei dogmata, quæ Catholica Eccleſia à Scripturis tradita, velut prima fidei præcepta ſemper coluit, ac venerata eſt.

NAM quod ad primum attinet. An non apertè Dauid Pſalm. 50. fatetur ſe in peccato *Pſalm. 50.* genitum, ac conceptum fuiſſe? *Ecce enim* (inquit) *in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Haud ſanè inficiari va-

B lent aduerſarij fidelem fuiſſe Dauid, ac Ieſſe viri fidelis filium, ac inſuper Prophetā à Deo illuminatum: quî igitur fieri potuit, vt ſe in vtero ſanctificatum ignoraret, neque id tantùm: ſed etiam natalia ſua originis labe reſperſa palàm affirmet? Sanè eo apertè declarat, nihil fidelium magis, quàm infideliū filiis in vtero matris ſanctificationis accedere, ſed omnes æquè eandem peccati labem contrahere, atque extra vterum ſecum deferre: ita locum hunc explicant D. Ambroſ. lib. 1. de *Ambroſius.* Pœnitentia c. 2. *Omnes* (inquit) *homines ſub peccato naſcimur, quorum ipſe ortus in vitio eſt, ſicut habes lectum dicente Dauid. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum.* Et D. Hieronymus ad c. *Hieronym.*

C 47. Ezechielis. *Mundus* (ait) *in maligno poſitus eſt, & à pueritia appoſitum eſt cor hominis ad malum, vt ne vnius quidem diei à natiuitatis ſuæ exordio ſine peccato ſit humana conditio: vnde & Dauid confitetur in Pſalmo. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Item Hilarius ad Pſalm. 118. & Io. *Hilarius.* Chryſoſtomus homil. de Adam & Eua. *Chryſoſtom.*

HVIC non abſimile eſt teſtimonium illud Iob. 14. *Quis dabit mundum ab immundo,* *Iob. 14.* *non vnus?* Quem locum Auguſtinus, Chryſoſtomus, Hieronymus, & alij veteres ex verſione Septuaginta interpretum ita legũt. *Ne-*

D *mo mundus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram:* vbi nulla infantis fit diſtinctio; ſitne ex fideli, vel infideli patre genitus: ſed omnium natiuitas ſiue fidelium, ſiue infidelium filij ſint, ſub eadem peccati ſorde comprehenditur; quòd ſi nullus omnino infans ex vtero matris egreſſus, à culpæ labe mundus exiſtit, nulli ſanè fidelium filij in vtero matris hoc titulo ſanctificantur. Quem locum ita ediſſerit Origenes hom. *Origenes.* 12. in Leuit. *Omnis* (ait) *qui ingreditur hunc mundum in quadam contaminatione effici dici-*

E *tur, propter quod & Scriptura dicit. Nemo mundus à ſorde, nec ſi vnius diei fuerit vita eius.*

QVOD ſi dicant, originale peccatum ſola Chriſti morte deletũ fuiſſe; ac proinde filios fidelium poſt Chriſtũ tantummodò non antè in vtero ſanctificari: primum quidem ſanctorum Patrum, qui ante Chriſtum extiterunt,

fidem

Digitized by Google

fidem nimis impiè calumniantur, ac dilacerant; quaſi ea in venturum Chriſtum minimè reſpexerit; nec Auguſtinum, ac cæteros Patres audiunt: qui noſtram, & antiquorum fidem vnam fuiſſe docent, modo tantùm credendi diſtinctam; nam cùm vtraque in Chriſtum dirigeretur, quem illa venturum expectabat, noſtra iam veniſſe credit: cùm igitur ex parentum fide filiis in vtero ex illorum ſententia ſanctificatio accedat; quid eſt, quòd antiquorum filij ex fidelibus parentibus orti, nullam in vtero matrum ſanctificationem nanciſcebantur; ſed contractam peccati ſortem extra vterum deferebāt? id ſanè demonſtrat, nullam etiam poſt Chriſtum filiis fideliū in vtero ſanctificationē expectādam eſſe; cùm eadem fides eorū nulli ante Chriſtum, id ſuffragium tulerit. Deinde in peiorem errorem incidunt, quandoquidem tot ſæculorum, quæ Chriſti aduētum præceſſerunt, Patres ſine culpæ originalis remedio relictos fuiſſe contendunt, ac proinde cunctos æternæ morti adiudicant: nam cùm ea ſit originalis culpę natura, vt omnes Adæ poſteros filios iræ, ac maledictionis (teſte Paulo ad Epheſ. 2.) conſtituat, quo pacto Dei iram, ac maledictionem effugere potuerunt ij, quibus omnis via intercluſa erat, qua originalem culpam abſtergerent, ac ſeipſos ante Dei maieſtatem puros, ac ſanctificatos ſiſterent?

A t certè grauiter errant aduerſarij, neque rectè (vt par eſt) de Dei prouidentia ſentiunt: nam vt priores illos legis naturę Patres omittam, quibus ad originalis culpę labem tollendam propria auxilia à Deo ſibi collata nō defuerunt, certum eſt Hebræo populo Circunciſionem in peccati originalis remediū à Deo traditam fuiſſe, vt docet D. Aug. ad Valerium lib. 2. de nupt. & concupiſcentia c. 11. in fine his verbis. *Ex quo* (inquit) *inſtituta eſt Circunciſio in populo Dei, quæ erat tunc ſignaculum iuſtitiæ fidei, ad purgationem valebat magnis, & paruulis originalis veteriſque peccati: cui poſtea Baptiſmi Sacramentum ſucceſſit, tanquā tenebris lux, ac vmbræ veritas.* Quod cùm ita ſit, nulli planè dubiū eſt, eā Hebræo populo legē à Deo latam eſſe, vt non niſi poſt octauum diem Hebræus infans circunciderctur, vt conſtar ex Gen. c. 17. Ex quo palàm fit Hebræum infantem non tam in vtero matris tunc non ſanctificatum fuiſſe, ſed culpæ originalis maculam extra vterum in octauum vſque diem ſecum detuliſſe: quod tandem apertè declarat lex Circunciſionis à Deo impoſita his verbis Geneſ. 17. *Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo.*

Augustinus.

Gen 17.

Cæterum Paulus ita copioſè pro hac Catholica doctrina contra aduerſarios pugnat, vt nihil nobis expetendum videatur, quàm illius teſtimonia aduerſariis legenda præbere: nam ad Rom. 3. *Omnes* (inquit) *peccauerunt, & egent gloria Dei.* Item c. 5. *Sicut per vnum hominem peccatum in hunc mūdum intrauit, & per peccatum mors, ita & per omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt* Item, *per vnius inobedientiā peccatores conſtituti ſunt multi* 1. Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabūtur.* 2. Cor. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſūt.* Ad Epheſ. 2. *Eramus natura filij iræ, ſicut & cæteri.* Hæc omnia Pauli teſtimonia clarè demonſtrant, cunctos Adæ filios peccati originalis maculam, tam ante Chriſtum, quàm poſt Chriſtū contraxiſſe, nec vllum ab ea poſt Abraham præterquàm per Circūciſionem, aut Baptiſmum liberatos fuiſſe, vt clariùs mox aperiemus.

Rom. 3. Rom. 5. 1. Cor. 15. 2. Cor. 5. Epheſ. 2.

I a m ab aduerſariis quæro, num cum Paulo ſentiant, vniuerſos homines etiam filios fideliū originali peccato contaminatos in vtero materno concipi, nécne? Si id cum Paulo ſentiant, vt apertè fatentur in confeſſione fidei art. 10. fruſtra filiis fidelium ſanctificationem in vtero tribuunt, quorum conceptum originali ſcelere fœdatum eſſe docent: neque enim ſimul reſpectu eiuſdē, & peccati labes, & ſanctificatio eſſe poſſunt. Quòd ſi fortè garriant, cōceptum puerum prius originalis peccati labem contrahere, deinde à Deo ſanctificari: planè ſibi ipſis contradicunt; idcirco namque pueros in vtero ſanctificatos volūt, quòd ex fidelium ſemine geniti ſint, atque eo titulo ab infidelium pueris ſecernantur: quò fit, vt ſanctificatio à parentum fide in filios defluat, quę ſanè id in filiis obtinere debet, vt ſancti naſcantur, non vt poſt cōtractam peccati labem ſanctificentur: nam ſi fidelium, quemadmodum & infidelium filij, originali culpa inquinari conciperentur, iam quid inter fidelium, & infidelium infantes diſcriminis eſſet? planè fidelium filij nihil protſus eo titulo ſibi ſanctificationis compararet. Ita fit, vt cùm in confeſſione fidei art. ſupracit. cum Paulo conſentiunt, vniuerſum Adæ ſtirpem originali culpa infectam naſci, omnem prorſus in vtero ſanctificationē hoc titulo fidelium filiis aſcriptam euertant. Si verò à Paulo diſſentiant, & fidelium filios nullo originalis culpæ contagio infectos in vtero conceptos affirment; primùm quidem cōtra ſeipſos pugnant, qui in confeſſione fidei, vt dictum fuit, eam peccati labem cunctis Adæ filiis communem eſſe profitentur, tum nulla illis veritas reliqua eſſe poteſt, cùm apertè Scripturas conuellant.

A l t e r v m Eccleſiæ dogma cum Atheiſtica hac aduerſariorum doctrina pugnāſeſt, Baptiſmū ad originalis culpę potiſſimùm expiationem à Chriſto inſtitutum fuiſſe; ac propterea neminem vnquā poſt illius promulgationē ante Baptiſmū ſanctificationem vllam

adeptum fuiſſe : quæ doctrina adeò ex Scri- A
pturis manifeſta eſt, vt nemo vnquam niſi
Hæreticus eam inficiari auſus fuerit. Extat
Ioan.3. enim apud Ioannem 3. Baptiſmi lex omni-
bus impoſita, qua ab omni iuſtitiæ ſanctifica-
tionę, ac cœleſtis regni introitu arceutur, qui-
cunque Baptiſmi lauacro non regenerantur.
*Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto
non poteſt introire in regnum Dei.* Quid huc af-
ferunt aduerſarij? iamne apertam legem
calumniari poſſunt? aut commentitiis inter-
pretationibus (vt ſolent) peruertere? ſi cũctos
Chriſtus è Paradiſi regno excluſos docet,
quotquot Baptiſmo regenerati non ſunt, quo B
pacto Caluinus, Beza, ac cæteri illius ſectæ
homines pueros fidelium in vtero ſanctifica-
tos eſſe clamant; ac ſi ante Baptiſmum de-
cedant, cœleſtis regni ingreſſum illis patefa-
ciunt? Si nemo ad ſalutem niſi per Baptiſ-
mum peruenire poteſt, qua ratione ipſi pue-
ris fidelium viam, ante Baptiſmum ad ſalu-
tem ſternunt? Si hominis regeneratio, qua
peccatorum ſordes deponuntur, qua Chri-
ſtus induitur, ac noua creatura ſecundùm
Deum efficitur, in Baptiſmo tantummodò
fit, quomodo ab iis homo in vtero ſanctifi- C
cari dicitur; cùm ſanctificatio hominis rege-
nerationem ſequatur : vel ſaltem comitetur,
neque ea niſi à renato homine haberi valeat?
Hæc ſanè nimis perſpicua ſunt, tum ex ipſa
Scripturæ litera, tum etiam ex Patribus, qui
locum hunc ita illuſtrant. Nam Clemens
Clemens Rom. Rom. epiſt. 4. *Quid confert* (inquit) *aqua Baptiſ-
mus ad cultum Dei? Primùm quidem, quia, quod
Deo placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex
aquis, & Deo renato fragilitas prioris natiuitatis,
quæ vobis per hominem facta eſt, amputatur, & ita
demum peruenire poteritis ad ſalutem. Aliter im-
poſſibile eſt : ſic enim nobis cum Sacramento verus
Propheta teſtatus eſt, dicens. Amen dico vobis, niſi* D
quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c.
Origenes. Origenes quoque hom. 14. in Lucam. *Quia*
(inquit) *per Baptiſmi Sacramentum natiuitatis
ſordes deponuntur, propterea baptizantur & paruu-
li. Niſi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu
ſancto non poteſt*, &c. Ita etiam Gregorius Nyſ-
Nyſſenus. ſenus orat. de Baptiſmo explicans hunc locũ
ait. *Baptiſma igitur peccatorum expiatio eſt, remiſſio
delictorum, renouationis, & regenerationis cauſa.
Regenerationem autem intellige eam, quæ cogita-
tione cernitur, oculis non videtur. Non enim verè,
quemadmodum Hebræus ille Nicodemus dixit, at-
que craſſiùs intellexerat, ſenem mutabimus in pue-* E
*rum, neque rugoſum, & canũ in tenerum, & iuuenẽ
transformabimus : aut iterum hominem in vterum
matris reducemus, ſed compunctum notis peccatorũ,
& malis moribus inueteratum gratia regia eò redi-
gimus, vt innocens ſit ſicuti infans : vt enim modò
natus puellus à criminibus, & pœnis liber eſt; ita
etiam regenerationis puer non habet, cuius no-
mine cauſam dicat, vt qui regio dono cauſæ dictione*

*exemptus, & à rationibus vitæ reddendis libera-
tus ſit.*

AT audio, quid contra Catholicam, ac
perſpicuam doctrinam obmurmurent Cal-
uinus, & Beza: lex (inquiunt) Baptiſmi nemi-
nem neceſſariò ſub æternę mortis pœna huic
lauacro adſtringit : ſed Baptiſmi tantummo-
dò contemptus exitialis eſt, quandoquidem
contemnitur, quod à Chriſto inſtitutum eſt.
Quis hominum ſubtilitatem, ſeu potiùs ſto-
liditatem non admiratur? quaſi verò legis
contemptus, non ipſa lex ad illius obſerua-
tionem obliget. Quodnam iſtud nouum ius
eſt à Caluiniſtis inuentum, atque excogita-
tum; vt in lege nihil præter contemptum le-
gis exitiale ſit? Quid ſi legis præuaricatio ex
ſola incuria, aut accidia ſemoto contemptu,
oriatur, nullàne erit legis transgreſſio? Nul-
la profectò, ſi Caluino, ac Bezæ credimus.
Eſto, ſi infidelis quiſpiam ea lege tantummo-
dò ad Baptiſmum tenetur, ne Chriſti inſti-
tutionem videatur contemnere; abſit ergo
contemptus, Baptiſmum ex animo venere-
tur : ſed cùm illum neceſſarium minimè eſſe
audiat, à Baptiſmo abſtineat : num is inter
fideles, & Eccleſiæ filios cenſendus erit; qui
nullo Baptiſmi lauacro natalitias, atque ad-
uentitias ſordes abluit, neque eo ſigno ſe
Chriſtianum eſſe declarauit? Quid? num ita
delirant, vt aduersùs Pauli doctrinam ali-
quem priùs Chriſtum induiſſe exiſtiment,
quàm Baptiſmo ſe illo dignum præſtiterit?
an non Paulum audiunt ad Galat. 3. *Quicun-* Gal.3.
que in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis?
Quòd ſi nemo à Baptiſmo liber eſſe debet,
certè fateri coguntur aduerſarij, non Baptiſ-
mi contemptum ſolummodò, ſed ipſum le-
gis præceptum cunctos ad Baptiſmum co-
gere.

AT verò vnde hi, qui Scripturas vbique
crepant, neque aliquid præter Scripturas ad
fidei veritatem admittere volunt, id ex Scri-
pturis nobis perſuadere valent, vt ſolum Ba-
ptiſmi contemptum exitialem, ac mortife-
rũm aſtruant? num verba legis à Chriſto la-
tæ id ſonant? num id vnquam dixit Chri-
ſtus : ſi quis Baptiſmum contempſerit, non
poterit introire in Regnũ cœlorum? Cur igi-
tur hi, quibus vniuerſæ Scripturę ita claræ, ac
perſpicuæ ſunt, vt expoſitione non indigeãt,
prauã hac, ac ſpuria interpretatione verba
huius legis adulterant? En verba legis pura,
ac legitima. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua,
& Spiritu ſancto, non poteſt intrare in Regnum
Dei.* Vbinam de contemptu Baptiſmi ver-
bum prolatum habetur? Quis apertè non
videat Baptiſmi defectum, non contemptũ à
Chriſto hîc exitialẽ proclamari, nec Baptiſmi
contẽptores, ſed non renatos ex aqua & Spi-
ritu ſancto è Regno cœlorum expelli? Quis
legem hanc præceptoriam non agnoſcat, qua
cunctis,

cunctis, qui cœleſte regnum ingredi volunt, A Baptiſmus præcipitur? Nam licèt huius legis verba formale de Baptiſmo ſuſcipiendo præceptum non exprimant, vt cætera legis præcepta; ea tamen formale præceptum virtute continent, ac expreſſo præcepto æquipollēt: ſat enim expreſsè Baptiſmum præcipit, qui omnibus Baptiſmum ad ſalutē neceſſarium eſſe declarat. Certè ſi præceptoria illa lex fuit cunctis peccantibus impoſita, qua illis pœnitentia indicitur Luc. 13. *Luc. 13.* *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis:* hæc quoque præceptoria eſſe debet, quæ cūctis ad cœleſtem vitam B properantibus ſpiritualem ex aqua, & Spiritu ſancto regenerationē imperat. Quare, qui hāc Chriſti legem minimè præceptoriam, tum Baptiſmum minùs neceſſarium omnibus eſſe contendunt? *Tertullian.* Tertullianum audiant in eos iuſtè debacchantem lib. de Baptiſmo cap. 13. *Hic ergo ſceleſtiſſimi illi prouocant quæſtiones. Adeò dicunt Baptiſmus non eſt neceſſarius, quibus fides ſatis eſt: nam & Abraham nullius aquæ niſi fidei Sacramento Deo placuit: ſed in omnibus poſteriora concludunt, & ſequentia antecedentibus præualent. Fuerit ſalus retrò per fidem nudam ante Domini Paſſionem, & Reſurrectionem. At vbi fides aucta* C *eſt credendi in natiuitatem, paſſionem, reſurrectionémque eius, addita eſt ampliatio Sacramento, obſignatio Baptiſmi, veſtimentum quodammodo fidei, quæ retrò erat nuda, nec potentiam habuit ſine ſua lege. Lex enim tingendi impoſita eſt, & forma præſcripta. Ite* (inquit) *docete nationes tingentes eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: huic legi collata definitio illa.* *Matth. 28.* *Ioan. 3.* *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu, non intrabit in Regnum cælorum, obſtrinxit fidem ad Baptiſmi neceſſitatem.* Hæc Tertull. Primùm igitur aduerſarij honorificū hūc (ſceleſtiſſimorum) titulum ſibi ex Tertulliano reponant: tum addiſcant Baptiſmū omnibus neceſſarium eſſe, qui Chriſto nomina D dare volunt. Atque inde tandem concludāt, neque ipſos fidelium filios ante Baptiſmum in vtero ſanctificari, neque ad Chriſtum antequam Baptiſmo renati ſint, pertinere.

Hvic & pleraque alia ex Scripturis teſtimonia accedunt, quæ neminem abſque Baptiſmi lauacro ſanctificationem, aut ſalutem conſequi poſſe demonſtrant. Primum *Marc. 16.* eſt illud Marc. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Simile eſt illud Paul. ad Tit. *Tit. 3.* 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti.* Tum illud Pet. ep. 1. *1. Pet. 3.* cap. 3. *Saluos facit Baptiſma, non carnis depoſitio* E *ſordium.* Quæ teſtimonia ſalutem, ac conſequenter iuſtificationem, ac ſanctificationem, quæ ſalutem præcedunt, primùm Baptiſmo *Ambroſius.* adſcribunt, vt docet Ambroſ. lib. 2. de vocat. gentium c. 8. *Neque* (ait) *credi fas eſt eos, qui regenerationis non adepti ſunt Sacramentum, ad vllum beatorum pertinere conſortium.* Atque inde *Cyrillus.* Cyrill. Ieroſol. præfat. in Catech. Baptiſmum A appellat captiuitatis liberationē, peccatorum remiſſionem, mortem peccati, animæ regenerationem, veſtimentum candidum, ſignaculum ſanctum, & indelebile, currum ad cœlum, Regni cœleſtis conciliationem, & chariſma adoptionis filiorum.

Præterea cùm Petrus Act. 2. vnumquemque baptizari iubet in remiſſionem peccatorum, eo apertè declarat, ſanctificationē à peccato nō niſi per Baptiſmum acquiri. *Act. 2.* Ibi enim (vt ait Aug. de fide & ope. c. 8.) eſt veteris vitæ expoliatio, vt noua induantur, qui bapti- B zātur. Paulus quoque dum homines primùm in Baptiſmo Chriſtum induere affirmat ad Galat. 3. ex quo ſanctificationem ſibi comparant, planè oſtendit, neminē ante Baptiſmum vel ſanctum eſſe, vel ad Chriſtum pertinere. Demum idem Paulus ad Rom. 6. clarè oſten- *Rom. 6.* dit, neminem niſi per Baptiſmū Chriſti mortis, ex qua peccatorū remiſſio, ac omnis ſanctificatio fluit, participem effici, cùm ait. *An ignoratis fratres, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortē, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per glo-* C *riā Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Item ad Coloſſ. 2. *Coloſſ.* *Circumciſi eſtis circumciſione nō manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circūciſione Chriſti, cōſepulti ei in Baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei.* An non ex his apertè conſtat, primam hominis reſurrectionem, quæ à peccato fit, atque ſanctificationem à Baptiſmo pendere, in quo vetus Adam in aquis ſepelitur, ac nouus ſecundùm Deum reſurgit?

Porro hæc eſt communis Patrum doctrina, in quam vniuerſa ſemper Eccleſia cōſpirauit, quæ communem originalis peccati labem, nō alia ratione, quàm per Baptiſmum D expiari docet. Hinc Chryſoſt. hom. 9. in c. 6. *Chryſ.* ad Hebr. *Baptiſmus* (ait) *nihil aliud eſt, quam interitus eius, qui baptizatur, & reſurrectio illius.* Et hom. 14. in 1. Cor. *Deus* (inquit) *in regenerationis lauacro mentem gratia tingit, hinc radicabile peccatum euellit.* Non igitur illud in vtero ante Baptiſmum euellit. D. Ambr. id confirmat in 1. *Ambroſius.* Cor. c. 6. *In baptiſmate* (ait) *omnibus peccatis depoſitis abluitur credens, & iuſtificatur Domini nomine, & per Spiritum Dei noſtri Deo filius adoptatur.* Quid ergo garriunt, ante Baptiſmum in vtero homines ſanctificari, ac in filios adoptari? At præclarè Auguſt. libr. 1. de nupt. & *Auguſtinus.* E concupiſc. cap. 20. *Fides Chriſtiana* (inquit) *non dubitat eos, qui lauacro regenerationis abluuntur, redimi de poteſtate diaboli, & eos qui nondum tali regeneratione redempti ſunt, etiam paruulos filios redemptorum ſub eiuſdem diaboli eſſe poteſtate captiuos.* En Auguſtinum apertum aduer- *Auguſtinus.* ſariorum hoſtem. Demum in hanc doctrinam conſentiunt generalia, ac illuſtriſſima Concilia. Nicen. 1. lib. 3. de ſancto Ba-

Digitized by Google

A ptiſmate, vbi ita docet. *Deſcendit itaque, qui baptizatur reus peccatorum, & obnoxius ſeruituti corruptionis, & aſcendit liberatus ab hac ſeruitute, & peccato, factus Filius Dei, & hæres eius gratiæ, cohæres autem Chriſti, indutus ipſum Chriſtum, ſicut ſcriptum eſt. Quicũque in Chriſtum baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Tum etiam Conſtantinopolitanum in Symbolo fidei, vbi ita profitetur. *Confiteor vnum Baptiſma in remiſsionem peccatorum*: ac præterea Concilium Florentinum in decreto Eugenij 4. ſic decernit de Baptiſmo Sacramenti: *Baptiſmi effectus eſt remiſsio omnis culpæ originalis, & actualis.* Denique Synodus Tridentina id credendum ſtatuit ſeſſ. 5. in decreto de originali peccato can. 5. his verbis. *Si quis per Chriſti Ieſu Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam aſſerit, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed illud dicit tantùm radi, aut non imputari, anathema ſit.*

Conc. Conſtantinop.

Conc. Floren.

B

Conc. Trid.

In quo ſanè effrænem, ac inuerecundam aduerſariorum impudentiam licet perſpicere, qui aduerſùs tot Scripturarum, Patrum, ac Conciliorum vnanimem conſenſum aſſerere non verentur, nullam Baptiſmo cœleſtis gratiæ efficaciam adiunctam eſſe; ſed nudam, ac vacuam tantummodò quoad filios fidelium prioris ſanctificationis ſignificationem, ac obſignationem in eo contineri. At verò Catholica Eccleſia ab huiuſmodi Hęretica ſententia ex priorum Hęreticorum lacunis exprompta ſemper abhorruit, ac infantes fideliũ ante regenerationis lauacrum, nulla ſanctificatione donatos, quin etiam damnationis reos eſſe decernit, vt optimè docet Aug. de anima, & eius origine ad Vinc. Vic. lib. 3. c. 9. *Noli credere* (inquit) *noli dicere, noli docere infantes antequam baptizentur, morte præuentos, poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum peruenire, ſi vis eſſe Catholicus.* Et de Origine anim. ad Hieron. *Neque* (inquit) *negare fas eſt nobis eas, quæ ſine Chriſti Sacramento de corpore exierunt, etiam paruulorum animas non niſi in damnationem trahi.* Demum lib. 3. de pecc. met. cap. 12. id clariùs contra aduerſarios inculcat. *Nec paruuli* (ait) *de quibuſlibet ſanctis, iuſtiſve procreati, originalis peccati reatu abſoluuntur, niſi fuerint in Chriſto baptizati.*

C

Auguſtinus.

D

Postremo ex hæretica hac aduerſariorum ſententia grauiſſima fidei accedunt incõmoda. Primùm, quòd infantes fidelium nihil ex Adam originalis peccati traherent, cùm eo titulo in vtero matrum ſancti ſint, quod apertè habetur damnatum in Concil. Mileuit. can. 2. quem canonem allegat Gratianus de conſecr. diſt. 4. c. Placuit. Alterum, quòd infantes fidelium, non à Chriſto, ſed à parẽtibus ſanctificationem acquirerent, cum ea ratione, quòd à fidelibus parentibus orti ſunt, ſanctificationem à peccato ſibi vendicent, cui apertè aduerſatur Paulus, qui omnem tam originalis, quàm actualis peccati iuſtificationem Chriſto tribuit. *Sicut in Adam* (inquit) *omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabũtur.* Tertium, quòd Baptiſmus fruſtra pro filiis fidelium à Chriſto inſtitutus eſſet, cùm ſine Baptiſmo ſalutem adipiſci queant. Atque ita Chriſti legem perire neceſſe erit, qua Baptiſmi regenerationem ad ſalutem neceſſariam eſſe ſtatuit. Denique cùm nullam Baptiſmo vim, atque efficaciam expiandorum peccatorum tribuunt, omne profectò Chriſtianæ fidei fundamẽtum conuellunt, quod in Baptiſmo (tęſte Paulo) collocatur, cùm ait ad Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptiſma.* Quibus verbis docet, ſicut vnum Deum, & vnam fidem, ita & vnum Baptiſma ad ſalutem eſſe neceſſarium.

E

Conc. Mileu.

Epheſ. 4.

Accedant nonnullæ rationes ex Scripturis ac Patribus petitæ. Prima ratio deſumitur ex Ioan. 3. *Oportet vos naſci denuò,* &c. *niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto,* &c. Ex quo loco ita arguo. Quilibet tũc primùm ſanctificatur, cùm ſpiritualiter in Chriſto regeneratur. Nam quemadmodum in naturali hominis generatione totum id homini communicatur, quod ad illius naturam ſpectat, neque ante illam homo quicquam humanæ naturæ accipit. Ita in ſpirituali regeneratione, quæ per iuſtitiæ infuſionem fit (vt ait Paulus ad Tit. 3.) & nouæ creaturæ ſecũdùm Deum efformationem; quicquid iuſtitiæ, ac ſanctificationis eſt, homini confertur. Neque ante illam vlla homini ſanctificatio ineſſe poteſt: ſed filij fidelium, non in vtero, ſed extra vterum matris (in Baptiſmo ſcilicet) tantũmodò regenerãtur. Hi igitur non in vtero, ſed extra vterũ tantũmodò in Baptiſmo ſanctificãtur.

Ioan. 3.

Tit. 3.

Secvnda ratio depromitur ex Gal. c. 3. *Quicũque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*; ex quo ita argumentum colligo. Nemo ſanctificari poteſt, niſi Chriſtum induat. Chriſtum enim inducre iuxta Conciliũ Nicenum liberatum eſt à peccati ſeruitute filium Dei, & hæredem eius gratiæ effici; vel in Chriſto regenerari: ſed nullus hoc modo Chriſtum induit, niſi in Baptiſmo regeneretur: igitur nullus ante Baptiſmum ſanctificatur. Cùm verò fidelium filij, non niſi extra vterum baptizentur, planè conſtat eòs non niſi extra vterum ſanctificari.

Galat. 3.

Tertia ratio: nemo ſanctificationem vllam adipiſci poteſt, niſi ſit Eccleſiæ membrum. Nam extra Eccleſiam nulla neq; ſanctificatio, neq; ſalus haberi poteſt: ſed infantes ante Baptiſmũ inter Eccleſiæ mẽbra non annumerantur, vt ipſi aduerſarij concedunt. Nam Beza in confeſſ. p. 4. c. 8. ait hominẽ per Baptiſmum in Eccleſiã incorporari, ac illius membrũ fieri: igitur priùs nõ erat in corpore Eccleſiæ, neq; illius mẽbrum dici poterat. Ex

quo

Digitized by Google

quo tandẽ concludimus infantes in vtero ante Baptiſmum nullo modo ſanctificatos eſſe. A

QVARTO omnis ſanctificatio, præſertim ordinariè facta, fit ex applicatione meritorũ Chriſti per Sacramenta. Neque enim abſque Sacramentis quemqoam Deus ordinariè iuſtificat, cùm Sacramenta ad peccatorũ remedium, tum etiam ad conferendam gratiam à Deo inſtituta ſint, vnde & vaſa gratiæ à Patribus appellantur. *Auguſtinus.* Quare Aug. ad Pſ. 73. diſtinguens inter veteris, ac nouæ legis Sacramenta, ſic ſcribit. *Alia ſunt Sacramẽta dantia ſalutẽ, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui Teſtamẽti dant ſalutem. Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Saluatorem.* B Et epiſt. 19. ad Hieronymum ſolis nouæ legis Sacramentis gratiam, ac iuſtificationem tribuit. Quæ doctrina eſt etiam cæterorum Patrum, qui hominis ſanctificationem, aut iuſtificationẽ Sacramẽtis velut cauſis aſcribunt; quibus Deus vtitur, ad homines iuſtificãdos. Ita de Baptiſmo docent ex Græcis Clem. 1. ep. 4. Iuſtinus orat. ad Anton. Iren. lib. 3. c. 19. Clemẽs Alex. lib. 1. Pædag. c. 6. Origen. hom. 14. in c. 2. Luc. Cyrill. Ieroſol. catecheſ. 3. Baſil. lib. de Spiritu ſancto c. 15. Chryſoſt. hom. 39. in Gen Cyrill. C Alex. lib. 2. in Ioan. ex Latinis Tertull. lib. de Baptiſmo. Cyprian. lib. 2. ep. 2. ad Donatum. Martialis ep. ad Tholoſanos c. 1. Lactant. lib. 3. Inſtit. c. 26. Hilar. in Pſ. 65. Ambroſ. lib. 2. de pœnit. c. 2. Hieron. lib. 1. adu. Ruffin. c. 7. Optatus lib. 5. cont. Parmenian. Leo I. in ſer. 4. de natali Domini. Greg. lib. 9. ep. 39. atque idem de cæteris Sacramẽtis tradunt. Ex quo patet Sacramenta eſſe totius iuſtificationis ſcaturiginem. Sed filiis fidelium, qui in vtero ſunt, communicari Sacramenta non poſſunt, igitur nec ſanctificatio. Ex hac

Clem. Rom. Iuſtinus. Irenæus. Clem. Alex. Origenes. Cyrill. Ieroſ. Baſilius. Chryſoſtom. Cyrill. Alex. Tertullian. Cyprianus. Martialis. Lactantius. Hilarius. Ambroſius. Hieronym. Optatus. Leo I. Gregorius.

QVINTA ratio colligitur: nam ſi filij fidelium, qui in vtero ſunt, ſola parentum fide D ſanctificantur, ac ſaluantur, ſequitur neceſſariò Chriſti merita illis minimè ſuffragari, ac proinde abſque Chriſti merito illos ſanctificari, ac ſaluari. Conſequens falſum eſt ex teſtimonio Petri Actor. 4. *Actor. 4.* *Neque enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo nos oporteat ſaluos fieri.* Igitur & antecedens. Conſequentia probatur. Nam Chriſti merita nulli communicantur abſque Sacramentis, in quibus paſſionis, ac mortis illius virtus cæteris communicanda continetur, vt diſertè docet *Conc. Trid.* Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 4. his verbis. *Si quis dixerit, Sacramenta noua legis non eſſe ad* E *ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua, & ſine eis, aut eorum voto per ſolam fidem homines à Deo gratiam iuſtificationis adipiſci, licèt omnia ſingulis neceſſaria non ſint, anathema ſit.* Ex his patet falſam, atque Atheiſticam eſſe aduerſariorum doctrinam, cùm filios fidelium in vtero abſque vllo Sacramento re ſuſcepto, ſanctificatos eſſe volunt.

Soluuntur obiecta aduerſariorum.

IOANNES Caluinus libr. 4. Inſtitut. *Caluinus.* cap. 16. §. 3. & 4. Beza in Creophagia *Beza.* fol. 307. Annas Burgenſis Pſeudomartyr *Anna. Burg.* nonnulla Scripturarum teſtimonia coacervant, vt Diuinum nomen ſuis Atheiſmis imponant, ac demum ſuis perſuadeant Dei verbum eſſe, quod de filiorum, qui à fidelibus oriuntur, vterina ſanctificatione ab iis confingitur.

AC imprimis obiiciunt illud teſtimonium Gen. 17. *Ego ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te:* *Geneſ. 17.* quod formulam eſſe volunt fœderis, quod pepigit Deus cum Abraham, in quo promiſſio remiſſionis peccatorum, ac vitæ æternæ Abrahæ, ac illius ſemini promittitur: cùm verò baptizatorum filij, & ipſi in ſpirituali Abrahæ ſemine computentur, iuxta Apoſtolum ad Rom. 4. & 9. & ad Galat. 3. & 4. vbi docet eos eſſe veros filios Abrahæ, non qui ſunt Filij carnis, ſed qui illius fidei veſtigia ſectantur. Illos quoque in hoc fœdere comprehenſos, & tametſi adhuc in vtero matrum ſint, à Deo ſanctificatos, & certa æternæ vitæ promiſſione ex vi huius fœderis donatos eſſe ſentiunt.

MIROR ſanè, quo pacto aduerſarij, qui veteris Teſtamenti vmbras, ac figuras diligentiſſimè cauent, ac velut leuiſſima argumenta ducunt, ſi quando illis Catholici vtantur, ipſi nunc in iis ſolidiſſimũ (vt putant) argumentum conſtituant. At nos argumenta ex veteri Teſtamento ducta haud leuia exiſtimamus, ſi rectè (vt par eſt) noui Teſtamenti rebus accommodentur. At verò hoc aduerſariorum teſtimonio, nihil minùs rei, de qua agitur, accommodatum eſſe poteſt, cùm nec in minimo apice illam attingat.

NAM vt interim Chryſoſtomi in Commentariis huius loci, & aliorum expoſitionẽ, quam huic loco adhibent, omittam, qui nihil promiſſionis peccatorum, aut æternæ vitæ, ſed tantùm ſingularis cuiuſdã protectionis, ac fauoris munus in eo cõtineri docẽt: vt patet ex aliis pleriſq; Scripturæ locis, vbi Deus peculiarem ſe populi illius curatorem fore pollicetur. Eadem enim ferè promiſſionis verba habẽtur in Leuit. 26. *Ponam tabernaculum meũ in medio veſtri, & non abiiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos, & ero Deus veſter, vóſque eritis populus meus.* *Leuit. 26.* Quæ promiſſio nulli dubium, eſt, quin de Diuina tantùm protectione intelligenda ſit.

CVI, & altera aliorũ expoſitio accedit, qui hunc locum de Dei cognitione, ac cultu explicant, quem in Hebræo populo perpetuum fore Deus pollicebatur: ac proinde id ea verba ſonabant, ac ſi diceret, ego ero tibi, & ſemini tuo in Deum, quandoquidem tu, & ſe-

mentuum, ſemper me agnoſces, & coles. Iuxta illud Ierem.24. *Ego ero illis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Tum illud Gen.28. *Si fuerit Dominus mecum, & cuſtodierit me in via per quam ambulo, erit mihi Dominus in Deum.* Cui expoſitioni fauet ipſe Chaldaicus Paraphraſtes, qui locum iſtum ita interpretatur. *Et ſtatuam pactum meum inter verbum meum, & inter te, & inter filios tuos poſt te in generationibus ſuis in pactum ſempiternum, vt ſim tibi in Deum, & filiis tuis poſt te.*

CERTVM eſt tamen, ſi literalem Scripturæ ſenſum (vt par eſt) inſpiciant; promiſſionem hanc Abrahæ factam, in primis ad Hebræum populum rantummodò pertinere: neque alium ſenſum verba illa promiſſionis habere poſſe, præterquàm Hebræum populum, qui ex Abrahæ ſemine ortus eſt, per Circunciſionis ſignum in Dei populum aſciſcēdum eſſe, atque eo ſymbolo à cæteris gentium populis diſcernendum. Ita enim habet textus Gen.17. *Et ſtatuam pactum meum inter me, & te, & inter ſemen tuum poſt te, in generationibus ſuis fœdere ſempiterno, vt ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te:* quale autem fuerit illud pactum, paulò poſt declarat. *Hoc eſt pactum meum* (inquit) *quod obſeruabitis inter me, & vos, & ſemen tuum poſt te, circuncidetur ex vobis omne maſculinum, & circūcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me, & vos*; quò fit, vt nullo modo dubitandum ſit, quin locus de Circunciſionis pacto intelligendus ſit; quo fiebat, vt Abrahæ poſteritas Dei populus appellaretur: nec ante Circunciſionem quiſquam in Dei populum aſciſcebatur: præſertim cùm eodem capite lex illa ſancita legatur. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo.* Ex quo primùm manifeſtum eſt, hanc promiſſionem Abrahæ factam, nihil aut ſanctificationis moralis, aut æternæ vitæ Hebræo populo comparaſſe: ſed tantùm aut diuinæ protectionis præſidiū, aut perpetuum Dei agnitionis, ac fidei beneficium illi affuturū inſinuare: quòd ſi iuſtitiæ, ac ſanctificationis quippiam Deus hac promiſſione Hebræo populo pollicebatur, nemo illud ſanctificationis munus (vt notum eſt) obtinere poterat, niſi Circunciſionis fœdere Deo primùm copulatus fuiſſet: ea namque promiſſio huic pacto inuitebatur, vt maſculus omnis circuncideretur, quo pacto irrito, neque is in Dei populum coaptabatur: neque ſe Deus illius futurum eſſe pollicebatur, nec quicquam ſanctificationis, aut iuſtitiæ ea promiſſione illi cōferebatur. Cùm verò Circunciſio poſt octauum tantùm diem ab egreſſu infantis ex vtero adminiſtraretur: ſanè quàm apertiſſimè patet, aduerſariorum ſententiam neque in ipſo Hebræo populo locum habere, cùm nullus ex Hebræo populo huius promiſſionis virtute in vtero ſanctificaretur: ſed Circunciſionem poſt octauum diem natiuitatis ſanctificandus expectaret. Quin etiam huius promiſsionis verba aduerſus illos pugnare cōſtat, cùm nulli ante octauum diō ab egreſſu ex vtero ſanctificationem promittant.

PORRO ſi rem ad myſticum ſenſum transferre velint (qui cùm neceſſarius non ſit, nihil in fidei dogmatibus ſolidum, ac ſtabile concludit) & Abrahæ quidem, ac Hebræo populo promiſsionem factam fuiſſe, eam tamen ad nos per Chriſtum deuolutam fuiſſe affirmēt, qui in ſpiritualem Abrahæ poſteritatem ſuccedimus, ſanè nihil magis proficiunt: nam quemadmodum in hac noui ſeminis per ſpiritum propagatione in locum Abrahæ Chriſtus ſucceſsit, pro Hebræo populo Chriſtiana proles excitata fuit, ad quam huius promiſsionis verba pertinent: ita & nouum fœdus initum eſt, quo illa in Dei populum aſciſceretur; Baptiſmus nimirum, quo Chriſtiani, ac ſpirituales Abrahæ filij ex fide efficimur. Cuius fœdetis verba habentur Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Marc.16. Atque ita fit, vt qui eo fœdere Deo non coniungitur, minimè in Dei populum computari debeat, vt conſtat ex ipſo legis edicto Ioan.3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Ioan.3. Porrò quemadmodum nihil ex ea promiſsione ſanctificationis Hebræo populo dabatur, niſi priùs Circunciſionis pactum ſeruaſſet. Ita in Chriſtiano populo fieri cenſendum eſt, cui nulla iuſtitia, nulla ſanctificatio, niſi obſeruato, ac perfecto Baptiſmi fœdere, quod pro Circunciſione datum fuit, poteſt accedere; præſertim cùm non niſi eo pacto in Dei, ac Chriſti populum aſciſcatur. Quamobrem cùm ante Baptiſmi regenerationem in Dei populum cenſeri nemo poſsit: ea verò ante egreſſum ex vtero haberi nequeat. Planè cōſtat falſam, atque Hæreticam eſſe aduerſariorum ſententiam, cùm infantes fidelium nullo pacto promiſsionis ſeruato, ex ipſa promiſſionis vi, iam ab ipſo vtero ſanctificationem adeptos eſſe autumant.

CÆTERVM nedū falſa, ſed & impia eſt hæc aduerſariorum doctrina, nam cùm in ea promiſsionis formula certam vitæ æternæ pollicitationem contineri volunt, cunctos Abrahę tā carnales, quàm ſpirituales filios, tametſi ſceleſtiſsimi fuerint, ac futuri ſint, omnes ad Regnum cœleſte pertinere affirmant; ita fit, vt qui ante Chriſtū ex Hebræo populo, tum Reges, tum tribus idololatræ extiterūt: quorquot etiam poſt Chriſtum flagitioſi, ſicarij, homicidæ, blaſphemi, latrones, fures, hactenus in Eccleſia fuerūt, vel in poſterum futuri ſunt, immò & modo ipſi Iudæi, tum Iudas, tum Antichriſtus ipſe, in Dei Regnum aſcripti ſint, ex vi huius promiſsionis Abrahæ factæ. Quid hoc execrabilius?

SECVN

1. Cor. 7.

Secvndo obiiciunt teſtimonium D. Pauli 1. Cor. 7. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cùm illo, non dimittat illam; & ſi qua mulier habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cùm illa, non dimittat virum. Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem, alioquin Filij veſtri immundi eſſent, nunc autem Sancti ſunt.* Ex quo ita conſequentiam formant.

Si ex conſortio, & cohabitatione viri fidelis ſanctificatur mulier infidelis, & ecõtra, multò magis ex ſemine viri fidelis ſanctificatur infans in vtero, qui infidelis non eſt, cùm non habeat oppoſitum actum fidei: ſed potiùs fidelis in potentia dici debeat; vtrumque manifeſtum eſt ex Pauli teſtimonio allato; primum, cùm ait. *Sanctificatus eſt enim vir, &c.* Alterum, cùm ait. *Alioquin Filij veſtri immundi eſſent, &c.*

Primo igitur Pauli teſtimonio reſpondendum eſt, tum Paralogiſmo occurremus. Varia eſt Patrum circa hunc Pauli locum expoſitio: nulla tamen ad mentem aduerſariorum. Prima expoſitio eſt Commentarij qui tribuitur Ambroſio, Anſelmi, & Sancti Thomæ in hunc locum, gloſſæ interlinearis, & ordinariæ; qui docent Apoſtolum hoc loco de ſanctitate quadam Ciuili agere, qua Filios ſanctos nuncupat, id eſt legitimos, qui ex altero coniugum ad fidem conuerſo procreantur. Et reuera hæc videtur fuiſſe mens Apoſtoli, qui cũ tacitè reſpõdere vellet quęſtioni illi à Corinthiis propoſitæ, qui ab eo per literas poſtulauerant. An bonum eſſet homini mulierem non tangere, in quo maximè dubitare poterant de muliere præſertim adhuc in infidelitate permanente, ob cultus diſparitatem, quæ coniugium irritum, ac inualidum reddit. Reſpondet itaque Apoſtolus, quaſi à poſteriori arguendo. Si fornicatoria eſſet huiuſmodi copula, profectò Filij veſtri eſſent immundi, illegitimi, ſpurij, cùm verò illos Sanctos, ac legitimos, ac tanquam ex legitimo thoro progenitos habeatis: inde patet ex veſtramet ſententia, eam copulam non fornicatoriam, ſed legitimam eſſe: inde etiam à priori arguens, idem oſtendit; quod etiam fatetur Conradus Pellicanus inſignis ſectarius: cuius verba hîc lubet referre, vt aduerſarios ex aduerſariis euincamus. *Ita*, inquit, *arguit Apoſtolus cùm Corinthiis agens. Cultus diſparitas ne vobis ſcrupulum ingerat conſcientiis; nam maritus quamuis Religione profanus; tamen per vxoris Chriſtianæ conſortium, quod coniugij negotium attinet, ſanctus redditur: item vxor nondum initiata Chriſto, congreſſu mariti Chriſtiani, quodammodo ſancta puráque redditur ob legitimum matrimonium: ſi quidem vxor baptizata, cùm rem habet cum viro nondum baptizato, non admiſcetur Ethnico, aut adultero, ſed obſequitur marito: nec amat impium, ſed tolerat futurum pium. Hanc enim ſpem de ſe præbet, qui licèt ipſe nondum profiteatur Chriſtum, tamen in vxore non horret Dei cultum. Non enim totus Ethnicus eſt, ſed aliqua ex parte Chriſtianus eſt, qui æquo animo conniuit vxori, quæ Chriſti nomen profitetur. Nam nulli tam ægrè cohærent, quàm quos diuerſa ſeparat Religio.* Hæc Pellicanus, qui tametſi Hæreticus Catholicæ huic fauet expoſitioni. Cùm igitur Apoſtolus hic de coniugum, ac filiorum ſanctificatione agit, non eam intelligit, qua quis fit verè iuſtus, & ſanctus; ſed qua vſus coniugij honeſtatur, & Filiorum procreatio legitima redditur, vt præclarè docet Ambroſius his verbis. *Immundi eſſent Filij eorum, ſi dimitterent volẽtes habitare ſecum: eſſent enim adulteri: ac per hoc Filij eorum ſpurij: ideo immundi, nunc autem ſancti ſunt, quia ſub Creatoris veneratione nati ſunt propenſiore ex parte.*

Comment. Ambr. Anſelmus. D. Thomas. Gloſ. interl. & ordin.

Conrad. Pellican.

Ambroſius.

Secvnda expoſitio eſt Tertulliani in libris duobus ad vxorem, Hieronymi lib. 1. in Iouinianum, & Auguſt. libr. 1. de ſerm. Domini in monte cap. 27. cui etiam conſentit Pellicanus. Hanc verò ita explicat Lyranus. (*Si quis frater*) *id eſt, Chriſtianus* (*vxorem habet infidelem*) *vtpote quando vir conuertitur ad fidem, & non vxor* (*& hæc conſentit habitare*) *pacificè, & ſine contumelia fidei Chriſtianæ* (*non dimittat.*) *Et idem ſubdit de vxore fideli virum infidelem habente. Subditur enim ratio talis manſionis fidelis cum infideli, cùm dicitur* (*ſanctificatus eſt enim*) *id eſt conuerſus ad fidem* (*vir infidelis per mulierem fidelem*) *ipſum ad hoc, nempe ad fidem inducentem. Hoc enim frequenter fiebat in primitiua Eccleſia, ſcilicet, quòd vxor fidelis conuertebat virum infidelem, & econuerſo vir vxorem. Alioquin: hic ponitur ad idem ſecunda ratio ex parte prolis, quæ per conuerſionem parentis infidelis modo dicto adducebatur ad fidem. Si autem fidelis coniunx diſcederet, proles cum infideli remaneret; quia tunc pars infidelium cum talibus præualebat; tũ quia erant pauci fideles, & ſub infidelibus cõſtituti: & hoc eſt, quod dicitur* (*Alioquin Filij veſtri immundi eſſent*) *id eſt, in infidelitate remanerent, ratione dicta* (*nunc autem Sancti ſunt*) *id eſt, adducti ad fidem modo dicto.* Paulus igitur cùm de Filiis agit, non loquitur de exiſtentibus in vtero matris, ſed de iam natis, ac renatis per Baptiſmum.

Tertullian. Hieronymi. Auguſtinus. Lyranus.

Tertia expoſitio eſt Diu. Hieronymi tom. 3. Epiſt. 153. ad Paulinum, qui eandem Tertulliano aſcribit libr. de Monogamia: Paulum hoc loco non de morali, ſed legali tantummodò ſanctificatione agere: vbi notandum eſt ex Auguſtino lib de peccat. mer. c. 26. & ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, varios eſſe ſanctificationum modos, qui ad duo mẽbra poſſunt reuocari: quę Heb. 5. inſinuantur. Alia enim eſt ſanctificatio interior ſpiritualis, & coram Deo, quæ fit per gratiam ſanctificantem, & poteſt dici ſanctificatio ſimpliciter: alia verò eſt ſanctificatio externa, legalis,

Hyeronym

& ſecundùm quid, quì modus ſanctificationis erat frequens in veteri lege, ac propterea A hæc vox ſanctificatio frequẽs eſt in veteri teſtamẽto,quã haud mirũ eſt hîc Paulũ vſurpare: nã cùm iuxta legẽm veterẽ proles illa immunda appellaretur, quæ ex Gentilium, ac infidelium coniugio naſcebatur: ita ſancta illa vocabatur, quæ vel ex vtroque parente fideli, vel altero tantùm genita erat. Hæc tamen immunditia, ac ſanctificatio ad legis tantummodò ritum ſpectabat, quæ illud immundum eſſe declarabat, quod Deus fugiendum præcipiebat, vel ſanctum, quod amplectendum decernebat. Hinc Petrus cùm linteum illum B è cœlo demiſſum quadrupedibus, volatilibus, ac ſerpentibus plenum vidiſſet, vocémque ſibi præcipientem audiſſet. *Surge Petre, occide, & manduca*, mox reſpondit. *Abſit à me Domine: nunquam enim manducaui omne commune, & immundum.* Cui tamen Dominus ſubiunxit. *Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris.* Quo dicto Gentilem populum antea Hebræis immundum inſinuare voluit. En legis immunditiam, quæ Gentiles, ac Gentilium filios inter immunda computabar. De hac ergo legis immunditia loquitur Paulus cùm ait. C *Alioquin filij veſtri immundi eſſent.* Quod quidem ex eo colligit, quod priùs dixerat, ſanctificatum ſcilicet eſſe virum infidelem per mulierem fidelem, & è conuerſo. Non alia planè ſanctificatione, quàm legali: qua fiebat, vt ſi infidelium coniugum alter ad Hebræorum fidem conuolaſſet, nullam legis immunditiam ex mutua cohabitatione contraheret, atque alter coniugum, qui in infidelitate remanſit, quoad prolem ſanctificatus haberetur, ita vt proles ex iis procreata minimè immunda cenſeri deberet, ſed ſancta: ea ſcilicet ſanctificatione, D quæ legis immunditiam expellebat.

Act. 10.

Hanc igitur legis obſeruantiam Paulus pro argumento aſſumit, vt mutuam cohabitationem viri fidelis cum muliere infideli, & è contrà legitimam eſſe perſuadeat. Verùm, quidquid ſit de hac legis obſeruantia, certum eſt Paulum de quadam exteriori tantummodo ſanctificatione agere: nam qua ratione à muliere moraliter ſanctificari poteſt vir infidelis, & è conuerſo; quandiu alter infidelis exiſtit, cùm nemini ante hauſtam fidem ſanctificari contingat? Igitur ſi vim Paulinæ argumentationis rectè expendimus, fateri co- E gimur, eo planè ſanctificationis modo, quo vir infidelis per mulierem fidelem ſanctificatur, & è conuerſo, per externam ſcilicet ſanctificationem, qua vel coniugium legitimum redditur, vel qua per cohabitationem, citiùs, ac faciliùs alter coniugum infidelis ad fidem pertrahitur, vel qua tandem, quoad prolem, vterq; ex lege ſanctificatur. Ita etiam filios ſanctos nuncupari, non interna, ſed externa dũtaxat ciuili, aut legali ſanctificatione, qua vel legitimi habentur, vel Chriſtiani fiunt, altero coniuge fideli exiſtente; vel pro non immundis cenſentur, cùm alterum parentem fidelem habeant.

Ex his patet, quid reſpondendum ſit argumento, ex hoc Pauli loco ab aduerſariis petito. Argumentum autem erat: ſi ex conſortio, & cohabitatione viri fidelis ſanctificatur mulier infidelis, & è conuerſo: multò magis ex ſemine viri fidelis ſanctificatur infans in vtero, qui non eſt infidelis. Reſpondetur, quòd ſi ex contactu corporum moralis ſanctificatio daretur, rectè concluderet argumentum: ſed tunc nulla fides ad iuſtificationem neceſſaria eſſet, cùm infidelis ex ſolo contactu fidelis iuſtificaretur, licèt in infidelitate remaneret. Quare Paulus cùm ex conſortio viri fidelis ſanctificari mulierem infidelem docet, de externa tantùm ciuili, aut legali ſanctificatione intelligit, non de morali iuſtificatione, vt demonſtratum fuit. Quapropter ruit conſequentia, cùm ab externa ſanctificatione ad internam arguunt.

Venio ad Syllogiſmum Miniſtri Hæretici initio propoſitum. Omnes (ait) filij fidelium ſunt ſancti. Quicunque in vtero ſunt ex ſtirpe fidelium, ſunt filij fidelium. Igitur omnes, qui in vtero ſunt, ex ſtirpe fidelium, ſunt ſancti.

Hic erat illius Syllogiſmus, qui facili negotio diluitur, ſi recolantur, quę ſuperiùs ex Patrũ teſtimoniis de varia huius loci interpretatione diximus, ex qua maiorem illã (omnes filij fidelium ſunt ſancti) multipliciter exponi poſſe collegimus. Primùm de ciuili quadam ſanctitate, quæ oritur ex licito coniugio: nam quod apud forenſes legitimum dicitur, apud ſacros Scriptores mundum, ac ſanctum nuncupatur. Quare cùm Apoſtolus liberos, qui ex fidelis, & infidelis coniugio procreantur, legitimos eſſe iudicat, Scripturarum more loquitur, ac legitimam prolem mundam, ac ſanctam appellat.

Secundò de legali munditia, ac ſanctificatione, qua ij filij ſancti, ac mundi habebantur, qui ex fidelibus parentibus naſcebantur. Qui ſenſus conſtat ex ipſis verbis Apoſtoli, cùm ait. *Alioquin filij veſtri immundi eſſent.* Quibus non moralem, ſed legalem tantùm munditiam inſinuat, quò fit, vt cùm ſubdit. *Nunc autem ſancti ſunt*; de ea ſanctitate intelligat, quæ legali immunditiæ opponitur.

Tertiò de Eccleſiaſtica quadam munditia, ac ſanctificatione: ij namque in Eccleſia iam ab ipſa Apoſtolorum traditione mundi cenſentur, qui ex licito congreſſu, ac legitima copula ſancti connubij geniti ſunt; illos verò tanquam immundos Eccleſia habet, qui ex damnata copula, & ex peccato procrean

creantur: quod res ipſa demonſtrat; nam ille vniuerſis Eccleſiaſticis muneribus obeundis velut mundi, ac ſancti apti cenſentur. Hos verò, & à ſacris ordinibus, & ab Eccleſiaſticis dignitatibus iure ipſo Eccleſia repellit: quod ſanè non efficeret, niſi eos natalium immunditia laborare conſpiceret.

Pavlvs ergo poſtquàm inter fidelem, & infidelem iam contractum coniugium licitum, ac legitimum eſſe decreuit, ſubnectit. *Alioquin filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt.* Nam ſi illa copula damnata eſſet, filij, qui ex eis naſcerentur, ex illicito coitu, ac peccato geniti eſſent, ac proinde immundi haberentur, & Eccleſiaſticis muneribus obeundis indigni: ſed cùm eorum multi ſacra munera exerceant, nec immundi habeantur, inde conſtat licitum illud coniugium haberi.

His omnibus modis maior illa propoſitio exponi poteſt: quæ ſi ita exponatur, vt vel de ciuili, vel legali, vel Eccleſiaſtica ſanctificatione intelligatur, facilè totum argumentũ admittimus, cùm nihil aduersùs nos concludat: cõcedimus enim filios ex legitimo thoro genitos, etiam in vtero materno eſſe ſanctos, id eſt, legitimos, mundos, ac ſacris functionibus ſuo tempore aptos.

Si verò de interna mentis munditia, per veram ſanctificationem, ac peccati originalis remiſſionem factam, propoſitionem intelligat: hoc ſenſu, iuxta Pauli mentem, omnes fideliũ filios eſſe ſanctos admittimus, poſtquã Baptiſmi ſanctificationem adepti fuerint: at concluſio tunc falſa eſt, cùm infert (omnes qui in vtero ſunt ex ſtirpe fidelium eſſe ſanctos) cùm nemo ante egreſſum ex vtero Baptiſmo ſanctificari queat. Hoc pacto tota illa falſa argumentatio proſternitur.

Postremo obiicit Caluinus, Baptiſmũ non eſſe ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium hac ratione, quòd nondum baptizatum Dominum nullum vnquam damnaſſe compertum ſit. Vani profectò hominis haud diſſimilis debet eſſe ratiocinatio: quaſi verò Dei iudicium ſibi patere debeat, quem aut iudicet, aut condemnet, cùm modò illud occultiſſimum ſit. Aſt age vnum, vel alterum poſtulat Caluinus ſibi nominari, quem ob Baptiſmi defectum Dominus condemnauerit. At ego non vnum, aut alterum, ſed vniuerſos nondũ baptizatos, ac ſine Baptiſmo morte ſublatos à Deo condemnatos oſtendo: an non id apertè Chriſtus ipſe declarauit, cùm cunctos Adę filios ex aqua & Spiritu ſancto non regeneratos, à cœlorũ regno expulſos, ac expellendos fore docuit? Quid luculentius? *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnum Dei.* En quot ſine Baptiſmo damnatos comperimus: quotquot enim infideles poſt Chriſtum extiterunt, aut exiſtent, omnes damnati proclamantur. Quotquot etiam filij, ſiue fidelium, ſiue infidelium in vtero pereunt, cuncti in damnationem ruũt. Id vniuerſa Eccleſia credit, id Patrum teſtimonia confirmant. Clemens 1. epiſt. 4. *Confugite*, ait, *ad aquas iſtas, ſolæ enim ſunt, quæ poſſunt vim futuri ignis extinguere.* Cyrillus Catech. 3. *Si quis non baptizatur, ſalutem non habet.* Martialis epiſt. ad Tholoſ. c. 4. *Adorate* (inquit) *Deum, & Saluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum in cuius nomine, niſi quis baptizatus fuerit, ſaluari non poteſt.* Gregor. Mag. lib. 4. Mor. c. 3. *Quiſquis* (inquit) *regenerationis vnda non ſoluitur, reatu primi vinculi ligatus tenetur.* Ambroſ lib. 2. de Adam. c. 11. *Niſi quis renatus*, &c. *vtique nullum excipite, non infantem, non aliqua præuentum neceſſitate.* At Auguſtinus cum Caluino videtur manũ conſerere epiſt. 89. *Quòd dicunt* (ait) *infantem morte præuentum, non baptizatum, perire non poſſe, quoniam ſine peccato naſcitur: non hoc dicit Apoſtolus: & arbitror eſſe melius, vt Apoſtolo potiùs, quàm iſtis credamus. Dicit enim ille doctor Gentium. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt.*

Clem. Rom. Cyrill. Ieroſ. Martialis. Grego. Mag. Ambroſius. Auguſtinus.

Ex his igitur, quæ hactenus in hoc primo examine dicta ſunt, manifeſtũ eſt, qualis Religionis alumni cẽſeri debeant, qui ita in Deũ debacchantur, vt illius eſſentiam proſcindãt, Diuinitatem dilacerent, potentiam eneruẽt, ſapientiam commaculẽt, bonitatem tollant, Trinitatem irrideant, Patrem extollant, vt Filium deprimant, ac illius Deitatem cõuellant; dum Patri conſubſtantialem negant, dum Patris Vicarium tantummodò efficiunt: dum ſecundùm Diuinam naturam Mediatorem conſtituunt.

Videant Luthericolæ, ac Caluinicolæ, quales reformatæ Religionis Patres iactent, qui nihil præterquàm rabiem, ac furias in Chriſtum Dominum deſpumant; viuum ſua beatitudine ſpoliant, ſapientia exuunt, communi ignorantiæ vitio ſubiiciunt. In morte illum de ſua ſalute dubium, ac pauidum docent, Diuinæ maledictionis reum conſtituunt, ac tandem deſperatum confingunt.

Qvid plura? Sanctiſſimum illum Spiritũ Paracletum totius veritatis, ac ſanctitatis fontem perturbant, ac calumniis vellicant, Diuinitati obſtrepunt, dũ adorandum negãt, ac inuocandum impugnant: ſanctitatem labefactant, dum ſimul cum culpa in homine permanere volunt: dum nullum prædeſtinatorum quantumuis peccatorem deſerere: dũ vnamquemque de ſua ſalute certiorem facere docent. Quid? quòd leuem, ac mendacem confingunt, dum illi mendacia aſcribunt; quòd ſcilicet, neminem fidelium à fide excidere ſinat. Quòd ſemel iuſtificatos, quamuis peccatores actu exiſtant, in gratia perpetuò ſeruet:

ſeruet: quòd fidelium filios in vtero ſine Baptiſmo ſanctificet; & alia id genus innumera conuitia in Deum euomunt, quæ omnem fidem, ac Religionem euertunt.

CERTE ſi ea duntaxat vera Religio eſſe ſeri debet, quæ piè de Deo, ac rebus diuinis ſentit, quæque homines veros, ac Religioſos Dei cultores præſtat; ſciant profectò Lutheranę, ac Caluinianæ Religionis (vt ipſi deſpumant) ſectatores, de ſua Religione actum eſſe, cùm ea nihil prorſus cum vera Religione commune habeat; immò nec ipſum Religionis nomen (ſi rectè expendere velint) ad illos pertineat: quandoquidem non modò de Deo indigna ſentiunt: verùm quod horreo dicere, in eum impiè oblatrant: ita vt Dei detractores potiùs, quàm cultores appellari debeant.

REDITE igitur præuaricatores ad cor, & nunc ſaltem, quæ ſit vera Religio, alta mẽte reponite. Vera ſiquidem Religio eſt, quæ Deum ante omnia colendum docet, illius vnitatem tuetur, omnipotentiam extollit; ſapiẽtiam admiratur: ſanctitatem ſuſpicit: Trinitatem veneratur, in eſſentia vnitatem, in perſonis conſubſtantialitatem, atque æqualitatem adorat: hæc Deum hominem diuino honore proſequitur. Hæc Spiritum ſanctum colit, adorat, inuocat: ac totius ſanctitatis fontem agnoſcit; non indigna, non vana, non mendacia illi tribuit: hæc tandem illa eſt, quam Chriſtus ſuę crucis Sacramento fundauit, quam Apoſtoli ab initio diſſeminarunt; quámque Patres communi conſenſu in Catholica, ac Romana Eccleſia, velut Apoſtolicæ fidei, ac Religionis hærede eſſe docuerunt. Ad hanc igitur confugiant, quicunque veræ Religionis ſectatores haberi volunt.

Secunda pars examinis Lutheranæ, & Caluinianæ (vt aiunt Religionis.

An ſtatus vnitas ad Lutheriſtas, ac Caluiniſtas pertineat.

CENSVRA I.

MERITO igitur tum à Lutherana, tum à Caluiniana ſecta Religionis titulo excuſſo, quo proculdubio indignas ſe præbent; ſuperuacaneum videbatur inquirere, an illis Religionis vnitas conuenire poſſet: nam quæ iure, ipſo Religionis nomine expoliantur, æquum ſanè eſt, vt & omnibus iis ornamentis, quæ Religionem exornant, aut veram indicant, priuentur. Verùm enimuerò quando earum quæque Religionis titulum ſibi arrogat: ac velut altera cornicula furtiuis Religionis coloribus indura, veram ſeipſam demonſtrare nititur; haud ſanè abs re fuerit, ſi vtramque ea vnitate carere demõſtremus, quæ cùm proprium, ac ſingulare ſit veræ Religionis ornamentum, ſine ea vera Religio nulla poteſt conſiſtere; vt hac veluti penna exuſſa, & cæteris, quę illi paulatim detrahentur nudata; moueat cornicula riſum: dum veræ Religionis candore, quo tegebatur, amiſſo; monſtruoſę tantummodò ſectæ nidorem, cunctis ſpectandum, ac deridendum obiiciet.

PORRO Religionis vnitatem ex duobus potiſſimùm principiis pendere diximus. Primum, quòd vnus tantummodò ſit fideliũ ſtatus, vera fide conſtitutus. Secundum, quòd is ſub vno duntaxat cultu legitimè inſtituto verum Deum colat, ac veneretur. Hæc enim veram, ac neceſſariam Religioni vnitatem præſtant. Ac primum quidem vnus fidelium ſtatus neceſſarius eſt. Nam ſi plures fidelium ſtatus exiſtant, Religiones etiam multiplices eſſe oportet. Is porrò fidelium ſtatus vnus cẽſetur, qui ſub vna fide, ac Religione Deum colit: atque ita fit, vt vna Religio vno tantum fidelium ſtatu neceſſariò ſubſiſtat.

DEINDE verò cùm Religio ſuapte natura ad Dei cultũ referatur: manifeſtum eſt eos, qui vera Religione Deum colunt, non multiplices, non varios, non ſpurios cultus, ſed vnum duntaxat, vnanimem, ac legitimè inſtitutum cultum Deo deferre debere: quo vnam Dei Maieſtatem, vnam Diuinitatis naturam, vnam, ac ſupremam Dei excellẽtiam, vnum tandem rerum omnium principium profiteantur: eò fit, vt cùm vnica Deum colendi ratio tantùm nobis à natura inſit, vnicus etiam cultus, qui vnam tantùm Religionem teſtetur, eſſe debeat.

HIS ita breuiter teſricatis, modò demonſtrandum eſt, Religionis vnitatem vtroque modo conſideratam, ſiue ea ad ſtatus, ſiue ad cultus vnitatem referatur, ad Lutheranorum, ac Caluinianorum ſectas nullo modo pertinere, ac imprimis de vnitate ſtatus agendum eſt.

VERAM Religionem ſuperiori libro, ex Pauli doctrina, humano corpori ſimilem eſſe docuimus; in quo etſi multa membrorum varietas inſit, quæ inter ſe loco, atque operatione diſtincta ſunt, ea tamen vnum duntaxat corporis ſtatum componunt: atque inde Religionis vnitatem maximè neceſſariam eſſe ſtatuimus, qua omnes in vnum myſticũ corpus, ac Religionis ſtatum in Chriſto coaleſcimus. Cùm igitur veræ Religionis ſtatus ſpirituale quoddam corpus ſit, ex veris Dei cultoribus compactũ; haud ſanè diſſentaneũ erit, illius vnitatem ex humani corporis, cuius formam, ac imaginẽ gerit, vnitate venari.

TRIA

TRIA ſunt potiſſimùm, quæ corporis ſtatum vnum eſſe indicant. Primum eſt, cùm non multa corpora, aut multiplex membrorum colligatio, ſed vnum tantummodò corpus vna ſuorum membrorum compaginatione conſtans, oculis ſpectandum ſe offert: vbi enim diuerſa corpora ſunt, ibi multiplex corporum ſtatus eſſe deprehenditur.

SECVNDVM eſt, cùm vniuerſa corporis membra vno ſpiritu reguntur: vnus enim ſpiritus, qui in corpore principatum gerit, id planè efficit, vt cuncta corporis membra cogat, omnia ad veritatem compellat, & dum illa imperio regit, perfectum humanæ Reip. ſtatum in corpore conſtituat.

TERTIVM tandem eſt, cùm vniuerſa corporis membra ſub vno capitis imperio degunt: capitis enim vnitas id corpori præſtat, vt monſtruoſum non ſit, nec ſine lege viuat. Quid enim humano corpore monſtruoſius cerni poſſet, ſi capite, quod totius corporis dux eſt, priuaretur, ac ſine capite incederet? Quid eo miſerabilius, ſi nullum in corpore caput eſſet, quod legem membris præſcriberet? Id planè accideret, vt vel humanum corpus ſine lege viueret, vel tot legibus ſubiiceretur, quot corporis membra eſſent, quæ in eo dominari vellent: quò fit, vt corporis ſtatus non vnus, ſed multiplex, ac planè diſciſſus conſpiceretur.

HOC pacto & ipſe Religionis ſtatus vnus eſſe deprehenditur. Primò, cùm in plures ſtatus, ac Religionũ corpora nõ ſcinditur: conſtat enim quòd ſi plures ſint Religionum ſtatus, quæ ab inuicem fide, ac Religione ſint diſſiti, ab iis prorſus Religionis vnitatem tolli: nec vnam Religionem eſſe poſſe, vbi Religionis ſtatus diuiſus cernitur. Secundò, cùm totum Religionis corpus vno fidei ſpiritu regitur, ac mouetur: nam cùm vni corpori vnus tantùm ſpiritus præſit; ſi plures fidei ſpiritus in Religione dominantur, planè opus eſt, tot ibi Religionum ſtatus eſſe, quot fidei ſpiritus Religionem diſſecant, ac diſpertiunt.

TERTIÒ, cùm Religionis corpus, quod ex fidelium cultorum membris compactum eſſe diximus, vnum ſibi caput præeſſe intuetur: neque enim vnus is Religionis ſtatus eſſe poteſt, qui nulla capitis viſibilis vnitate continetur: eò enim huiuſmodi Religionis ſtatum labi neceſſe eſt, vt vel nulla Religionis lege erga Deum feratur, cùm nullum ſibi caput præeſſe videat, quod legem præſcribat: vel ita membrorum diſſidiis, quorum quodque legum ferendarum ſibi ius arripit, diſrumpi contingat, vt non vnum Religionis ſtatum, ſed tot eſſe credendum ſit, quot in eo ſint membrorum ſectiones. Tandem, cùm nihil Religionis ſtatu inter homines aut pulchrius, aut delectabilius eſſe debeat: nihil nihil ſanè eo monſtruoſius videri poſſet, ſi A ſuo capite deſtitueretur. Hæc igitur ſunt, quæ Religionis ſtatum vnum inter homines efficiunt.

AT verò, quàm tam Lutheriſtica, quàm Caluiniſtica ſecta ab hac ſtatus vnitate, quæ veræ Religionis vnitatem indicat, longiſſimè abſit, facile erit nonnullis aſſertionibus leuiter diſcuſſis aperire.

PRIMA aſſertio. *Lutheriſtica, ac Caluiniſtica ſecta non ſunt vnum corpus, ſed diuerſa Religionum corpora*; igitur non habent vnitatem ſtatus. Aſſertio probanda eſt primò, quoad vtramque ſectam coniunctim, deinde diuiſim. B Certè nemo ignorat Lutheraniſmum, & Caluiniſmum non tam animis, quàm Religione inter ſe diſſentire, ac proinde quemque ſuorum membrorum, ac ſectariorum colligationem ab altero diſſitam edere. Lutheraniſmum quidem Lutheranorum, Caluiniſmum Caluinianorum: qui cùm fidei doctrina, ac Religione ſibi inuicem non cohæreant, diuerſa proculdubio ſectarum corpora conſtituunt, ac diuiſum Religionis ſtatum inter ſe diſpertiuntur. Hæc ſanè clariora eſſe exiſtimo, quàm vt aliqua demonſtratione illis opus ſit: quis enim Lutheranorum, C ac Caluinianorum diſſidia iam ab ipſis ſectarum incunabulis exorta, iurgia, ſcommata, conuiria, quibus ſe viciſſim inſectantur, ignorare poteſt? Planè ſi quis Lutheri ſcripta Polemica, Albertum lib. contra Caroſtaldianos, Serpentem antiquum, & quinquaginta cauſas Ioannis Schutz, Lupum excoriatum Riuandri, Selneccerum, Stankarum, Molinæum, Illyricum, & alios Luthericolas perlegat; reperiet profectò nullum eſſe conuitij, ac cenſuræ genus, quo Caluinianam ſectam non aggrediantur: hi namque Caluinianos ſues, canes, idololatras, corruptores diuini D verbi, calumniatores, mendaces, loquaculos, clamoſos, vociferatores, irrationales aſinos, tenebriones, laruas diaboli, Hæreticos, ſeductores, cœcorum duces, immundos, craſſos, indoctos, impudentes, excœcatos, & miſeros ſuuermeros, inſanos, atque phanaticos, moriones, progeniem viperinam, animarum voratores, animicidas, detractores, & capitales hoſtes filij Dei appellant: homines impios, qui blaſphemiis in Deum, inauditis mẽdaciis, atque calumniis referti ſunt, diabolorum capita, deceptores hominum, damnatos, verſipelles, teterrimos, atq; impios cõui- E ciatores, duplices fures, qui Chriſto non animas modò, ſed & honorem furantur: ambitioſos, ſuperbos, tumidos, arrogantes, turgentes, temerarios, bene ſaginatos, mendaciorum architectos: adeóq; mendacium ipſum, duplices latrones, corporis nimirum, & animæ, hypocritas, canes ſanguinarios, lupos rapaces, infernales moloſſos, craſſos aſinos, truncos Germanicos, caluos Caluiniſtas, diabo

Lutherus. Albertus. Serp antiq. Io. Schutz. Riuander. Selneccerus. Stankarus. Molinæus. Illyricus.

diabolicos, impudentes, atque infernales lupos, & Doctores à Sathana miſſos, Turcas, ipſis etiam Turcis deteriores. *Doctrina illorum* (aiunt) *eſt, & in perpetuum erit à Diabolo, & nihil eſt aliud, quàm leuis, ineſſicax, claudicans, elumbis, atque temeraria quadã loquacitas, & nequitia diaboli, corrupta, fœtida, & hiſtrionica explicatio: craſſa ſtultitia, virulentum, atque hominibus indignum mendacium, ſcelerata doctrina, ſtercus, & fœtor diaboli: turpes nanta*, &c. *Spiritus eorum* (inquiunt) *atque gubernator, ater, peſſimus, fugitiuus, lubricus, diabolus eſt. falſus mendacius, infamis, furioſus, verboſus, craſſus, cæcus, veteratorius, impudens, obliuioſus, præfractus, temerarius, proteruus, atque mendax ſpiritus, lucem fugiens, audax, malus, iracundus, diabolus odio flagrans contra Filium Dei, qui ex ſecretiſſima abyſſo infernalis aulæ prodiit*, &c. *Caluiniſmus* (aiunt) *deterior eſt, atque Arrianiſmum in receſſu habet: Mahometiſmus, Arrianiſmus, & Caluiniſmus fratres ſunt, & ſorores, tres caligæ eiuſdem panni*, &c.

DEMVM id de Caluiniſtis ſentiunt, ac ſcribunt, quaſi ipſe Sathan eos obſeſſos teneat, & per eos loquatur: quaſi qui Chriſtum, & Deum Patrem in verbis ſuis obtruncent: qui ſub bono prætextu, ſpecioſiſque verbis diabolum Dei loco proponant: qui horrenda, diabolica, hominibus indigna, atque inaudita conuitia ex intimo virulenti cordis receſſu cõtra Dei Filium, eiúſque verbum euomant: qui Chriſto vehementer infenſi ſint, eúmque minoris faciant, quàm Arrius, atque Mahometes, quos diabolus additis calcaribus agitet: qui Chriſti nomen externa profeſſione præ ſe ferant propter ventrem, & in corde ſuo dicant: non eſt Deus; qui ſummam diligentiam adhibent: atque omnes ea in re neruos intendunt, vt Chriſtum Seruatorem adducant in contemptum, eiúſque honori detrahant: qui falſis ſuis, & venenatis dogmatibus, in vinea, ouilíque Domini non ſecus, atque agreſtes porci, & lupi rapaces, immò vti fures, & latrones graſſentur, ac dilanient, furant, atque frendeant. Hæc, & alia id genus innumera conuitia Lutherani Caluiniſtis propinant in citatis libellis.

Caluinus.

QVIBVS viciſſim non minoribus conuitiis Caluiniani reſpondent. Nam Caluinus adminitione 3. ad Ioachimum Weſtphalum. *Lutherani* (inquit) *homines ſunt vertiginoſi, Cyclopes, ſuperba factio Gygantum, phrenetici, beſtiæ, prodigiosè cæci, deſperatè impudentes, nihil aliud, quàm falſarÿ, & improbi calumniatores, proterui, plus ſatis bardi, faſtuoſi, & ſimul ita ignari, vt quod pueris in Catechiſmo traditur, id eorum veterani Theologi ignorent: bruti homines, qui quid valeat, quorſum ſpectet cœna, nunquam guſtarunt; qui nec guttam ingenui pudoris habentes, perinde ac ſi toto vitæ curſu, nihil præter anathemata didiciſſent ſingulis propè ſcriptorum ſuorum verſibus in nos fulminando, omnes Papæ ſcribas, & datarios ſuperant,* A *atque ita debacchando optimam Euangelÿ cauſam ſe obruere poſſe ſperant.*

Ioannes Campanus.

IOANNES Campanus Sacramentarius Caluiniſta in Colloquiis Latinis Lutheri to. 2. cap. de aduerſarius fol. 354. id de Luthero ſcribit. *Quàm certum eſt* (inquit) *Deum eſſe Deũ, tam certus, & diabolicus mendax eſt Lutherus.*

Theod. Beza.

Beza in Creophagia Heshuſium ex Lutheranorum grege, aſinum vocat, Polyphemum, ſimiam, cothurnatum vægrandem, pileatum aſinum, canem in balneo, aſiniſſimum ſophiſtam, belluam, laruam, aſinum mixtum ex ſimiarum, & onagrorum ſpecie, animal B carniuorum, Cyclopem, aſinum ſeſquipedalem, & furentem, dignum qui ex tibia penderet.

Conrad. Schluſſelburg.

Conradus Schluſſelburgius Lutheranus in tribus libris Theologiæ Caluiniſtarũ plura Caluiniſtarum in Lutheranos conuitia colligit. Vbi tãdem lib. 2. art. 13. nullam prorſus inter Lutheranos, & Caluinianos in doctrina fidei concordiam iniri poſſe affirmat his verbis. *Quænam quæſo (per Deum immortalẽ) poteſt iniri concordia cum Caluiniſtis, qui ipſum Filium Dei mendaciÿ arguunt, qui Deum ſua omnipotentia ſpoliant, qui ſunt abiurati hoſtes, & profligatiſſimi falſatores teſtamenti Filÿ Dei. Dicimus* C *hic cum D. Luthero maledicta ſit concordia, & charitas, propter quam conſeruandam verbum Dei periclitatur.* Poſtremò de irreconciliabili Lutheranorum, ac Caluiniſtarũ bello plurima extant teſtimonia ex libris ab ipſis ſectariis vtrinq; conſcripris; ex quibus illorũ nonnullos enumerare lubet, qui ad nos peruenerũt.

VOLITAT inter Germanos Ioáchimi Weſtphali farrago confuſanearum, & inter ſe diſſidentium opinionnm de Cœna Domini. Item epiſtola, qua reſpondetur conuitiis Caluini. Item iuſta defenſio contra Ioann. à Lasko, confutatio mendaciorum Caluini. D Apologia ad vltimam admonitionẽ Caluini.

TILMANNI Heshuſij aſſertio ſacroſancti Teſtamenti Chriſti contra blaſphemam Caluiniſtarũ exegeſim ſine nomine auctoris editam Erphordiæ ann. 1582. Alia pia defenſio aduersus Ioannis Caluini, Petri Boquini, Theodori Bezæ, Willelmi Clebitij, & ſimilium calumnias. Item refutatio Pelagiani ſeu Anabaptiſtici Caluiniſtarum erroris de Baptiſmo, & peccato originis.

IACOBI Andreæ de crimine ſtellionatus Caluinianorum, quo Ieſuitas in ſuam ſocietatem rapere, & doctrinam Lutheri de E perſona Chriſti, & ſacra Cœna illorum auctoritate per fidem opprimere conantur. Tubingæ impreſſus libellus ann. 1582.

NICOLAI Selneceri ad Theodori Bezæ calumnias reſponſio. Item Caluinus rediuiuus, hoc eſt, Zuuinglij, Caluini, Bezæ, Amelingi, Peuceri, Pezelij, &c. propriç opiniones de quibuſdam articulis controuerſis Francofurti anno 1589.

Ere

E regione legitur libellus Theodori Bezę, ad Io. Brentij argumenta, & Iacobi Andreæ theſes, quibus carnis Chriſti omnipręſentiam nituntur confirmare, id eſt, aduersùm renouatos Neſtorij, & Eutychetis errores reſponſum Geneuæ anno 1570. Item de Sacramentali corporis, & ſanguinis Chriſti cum ſacris ſymbolis coniunctione aduersùs Matthiæ Flaci Illyrici falſiſſimas demõſtrationes. Geneuæ anno 1565. Item ad Nicolai Selneceri, & Theologorum Ienenſium calumnias reſponſio. Geneuæ anno 1571.

Marci Beumleri Elenchus Sophiſmatum Iacobi Andreæ, quæ diſputationi de S. Euchariſtia Heidelbergæ habitæ oppoſuit. Tiguri anno 1585.

Lvdovici Lauateri Hiſtoria de origine, & progreſſu controuerſiæ Sacramentariæ de Cœna Domini ab anno 1524. vſque ad annum 1563. deducta. Tiguri ann. 1563.

Ioannis Sturmij Antipappi tres contra Ioannis Pappi charitatem, & condemnationem Chriſtianam. Item epiſtola Apologetica contra Iacobum Andreæ. Neoſtadij anno 1581.

Andreæ Poucherij. Theſes oppoſitæ blaſphemæ diſputationi tertiæ Clebitij. Geneuæ ann. 1583.

Lamberti Danæi Antoſiander. Item examen libri de duabus in Chriſto naturis, de vnione hypoſtatica, & idiomatum, quæ illa ſequuntur, communione, à Martino Kemnitio conſcripti. Geneuæ anno 1581.

Adversvs Caluiniſtas habetur Ægidij Hunnij Caluinus Iudaizans: hoc eſt, Iudaicæ gloſſæ, & corruptelæ, quibus Io. Caluinus illuſtriſſima Scripturæ ſacræ loca, & teſtimonia de glorioſa Trinitate, Deitate Chriſti, & Spiritus ſancti, cum primis autem vaticinia Prophetarum de Aduentu Meſſiæ, Natiuitate eius, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione ad cœlos, & ſeſſione ad dexteram Dei, deteſtandum in modum corrumpere non abhorruit. Witembergæ anno 1593.

Theologorvm Witembergenſium ſolida refutatio compilationis Zuuinglianæ, & Caluinianæ. Tubingæ anno 1584.

Alberti Grauueri Bellum Ioannis Caluini, & Ieſu Chriſti, hoc eſt, Antitheſis doctrinæ Caluinianorum. Boaptæ anno 1598.

Ambrosii Wolfij fundamenta Lutheranæ doctrinæ de vbiquitate, ad orthodoxæ fidei normam expenſa, & ſub veritatis cenſuram reuocata, & orthodoxo conſenſu contra partes Bergenſes. Geneuæ anno 1579. Hæc, & pleraque alia volumina ex mutuis odiis, ac diſſenſionibus concepta inter Lutheranos, & Caluinianos volitant, quæ apertiſſimè teſtantur Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſectas fide, ac Religione diuerſas eſſe, ac proinde non vnam, ſed multiplicem Religionis ſtatum conſtituere. Atque hæc quidem de his duabus ſectis, quæ Hęreticum orbem hac noſtra tempeſtate diuidunt, coniunctim demõſtrare libuit. At verò ſi vtramque ſeorſim inſpicimus, quamlibet profectò tot ſectarum monſtra pepetiſſe videmus, quibus Religionis ſtatus proſcinditur, vt iam tot ſint Religionum ſtatus, quot ſectæ ab his exortæ Religionis titulum ſibi vſurpant. Ex quo tandẽ fit, vt idcirco apud eos plures Religiones eſſe incipiant, vt nulla penitus ſit. Mira certè, ſed vera referam, nunquam tanta ſectarum colluuies Chriſtianum orbem inuaſit, nulla ætas tam hæreſum ferax, ac fœcunda fuit, quam hoc noſtrum ſæculum, vbi ex abyſſi puteo geminæ hæ, ac capitales ſectæ, Lutheranorum, ac Caluinianorum in orbem emersère. Nã Auguſtinus nonaginta tãtum hæreſes ab Apoſtolorum ætate ad ſua vſque tempora ortas recenſet. Porrò ab Auguſtini tempore vſque ad Lutherum, & Caluinum totidem enumerantur: ita fit, vt intra 1500. redempti orbis annos Nicolaus Sanderus nõ plures, quàm 181. hæreſum ſectas collegerit. At noſtro ſæculo Caluiniſmus, ac Lutheraniſmus longè fœcundiores extiterunt, ac multò plures orbi ſectas pepererunt, eò ſiquidem progreſſi ſunt, vt ad hunc vſque annum 1616. Staphylus, Hoſius, Lyndanus, Prateolus, Edeus Couus ducentas ſeptuaginta circiter ſectas enumerent, ab illis exortas, quas hîc obiter recenſendas duxi ſingulis ſuo capiti, ac parenti aſcriptis.

Ac primùm (vt à Luthero exordiar) is cùm primum veram Religionem Wittembergæ circa annum 1517. oppugnare cœpit, ac plurimas hæreſes, quæ iam expiraſſe videbantur, ad vitam reuocauit, ac docendi fallaciam, & inſtabilitatem, qua plurimùm pręſtabat, ſcriptis etiam prodidit: mox inde multarum ſectarum Pater, & auctor fuit, quas partim perfidia ſua peperit, partim aliis pariendas reliquit: nec tamen prodigio vacat, quòd cùm omnes eo parente progenitæ eſſent, vix ortæ, inter ſe, & cum auctore pugnare cœperunt.

Lutherani. Lvtheri ergo perfidia iam per Germaniam diffuſa, atque ingenij illius acritate, qua contentionibus omnia replebat, ſeu potius diabolo comite, à quo doctrinam ſuam ſe accepiſſe fatetur, non paucas ſibi turbas conciliauit ſuæ perfidiæ amicas, ex quibus prima Lutheranorum ſecta cæterarum omnium radix confecta eſt.

Carolſtadiani. Ex hac primum Carolſtadianorum ſecta ortum duxit ab Andrea Carolſtadio Lutheri Achate dicta, qui cũ Lutheri dogmata ab initio cupidiſſimè ſequeretur, ac pro illo cũ doctiſſimo veræ Religionis propugnatore Io. Ecchio Lipſiæ ſatis infœliciter decertaſſet, non totos duos annos (vt ait Hoſius) in

eadem cum eo ſententia permanſit: ſed ita inter ſe diſſidere, ac ſeipſos mutuis ſcriptis exagitare cœperunt, vt alter alteri pluſquam Hæreticus euaſerit, atque inde Caroſtaldianorum ſecta Lutheranis inuiſa originẽ ſumpſit, quæ Berengarij errorem de Euchariſtia olim damnatum aduerſus Lutheranos defendit, aſſerens in participatione Cœnæ Dominicæ non diſtribui verum corpus, & ſanguinem Chriſti.

Zuuingliani.

PORRO hæc Carolſtadianorum ſecta aliam Zuuinglianorum peperit, à Zuuinglio Canonico Conſtantienſi nuncupatam, qui cũ Andreæ Carolſtadij diſcipulus fuiſſet, ab illius tamen ſententia de Cœna Domini diſceſſit, quo ad interpretationem verborum illorum, *Hoc eſt corpus meum*, & aliã ſibi aſciuit. Immò, (vt teſtatur Turrianus) trium annorum ſpatio quadragies ſentẽtiam de Euchariſtia mutauit. Atq; huic errori plurimos alios addidit, quibus ſe Lutheranorũ hoſtẽ palã profeſſus fuit, atque adeò multos, qui nefaria ſua dogmata approbarẽt, reperit, vt plures iam Sacramentarios, quàm Lutheranos videre liceat.

Zuuinglio-caluiniſtæ. Petrus Scarga.

Ex Zuuinglianis Zuuinglhocaluiniſtę exorti ſunt, quos ita vocat Petrus Scarga in 12. Art. contra Volanum, idcirco quòd partim cum Zuuinglio doceant; panem in Cœna propoſitum non eſſe Chriſti corpus, ſed ſignificare; partim cum Caluino, quòd non ſit nuda ſignificatio corporis, ſed quòd verè manducetur, & verè bibatur; ſpiritualiter tamen, mẽte ſcilicet, in beatorum ſedes erecta: vbi verè, & realiter Chriſti corpus ad Patris dexteram reſidet. Huius ſectę Volanum quẽdam Lituanicum ſecretarium potiſſimum

Iurgeuitius.

auctorem fuiſſe, teſtatur Iurgeuitius in ſua reſponſione, quem propterea alij Baiulum Zuuingliani Cacangelij: plerique Caluiniſtarum Pharmacopolam, nonnulli Euangelicum Canaliſtam appellant.

Anabaptiſtæ. Anton. Coruinus.

ANABAPTISTAS ex Zuuinglianorum ſecta, haud ſecus, quàm ex equo Troiano prodiiſſe ſcribit Antonius Coruinus: at melius viſum fuit Lyndano, & Hoſio illos ex Lutheri ſchola emerſiſſe, qui cùm ex Epiſtola Lutheri ad Waldenſes, ſiue Pikardos (vt ait Staphylus) ſcripta legiſſent, quòd præſtat Baptiſmum in patuulis omitti, quàm eos abſque propria fide baptizari, inde Pædobaptiſmum oppugnare, & in infantia baptizatos iterum rebaptizare cœperunt: ex quo Anabaptiſtæ dicti ſunt, auctore quodam, vt teſtatur Manlius, Nicolao Cyconia, homine vſque ad miraculum audace, ac temerario, vel, vt cenſet Lindanus, Thoma Muntzero, aut Balthazare Pacimontano. Hæc ſecta mirum in modum excreuit, ac plures alias ſectas inter ſe pugnantes peperit. Nam Prateolus ad hunc gregem pertinere, ait Adamitas nouos, Streblerōs, Sabbatarios,

Adamitæ noui. Strebleri. Sabbatarij.

Clancularij. Manifeſtarij. Dæmoniaci. Communia habentes. Condormientes. Eiulantes. Georgianidauidici. Mennonitæ. Polygamiſtæ. Muntzerani. Orantes. Silentes. Somniantes. Synceri. Impeccabiles. Binderliani. Maderani. Ophmanici. Circumciſi.

Clanculatios, Manifeſtarios, Dæmoniacos, Communia habentes, Condormientes, Eiulantes, Georgianidauidicos, Mennonitas, & Polygamiſtas. Staniſlaus Reſcius his addit Muntzeranos, Orantes, Silentes, Somniantes, Synceros, Impeccabiles, Binderlianos, Maderanos, Hophmanicos, & Circunciſos. Ita fit, vt abyſſus abyſſum inuocet, & ſecta ſectas pariat.

Lutherani molles. Lutherani rigidi. Luthero Papiſtæ. Luthero Caluiniſtæ. Luthero Oſiandrini. Luthero Zuuingliani. Maioriſtæ. Manus Impoſitorij.

CÆTERVM ex prima illa Lutheranorum ſecta horum omnium lacuna emersẽre Lutherani molles, à Philippo. Lutherani rigidi à Flacco excitati, illis confeſſionem Auguſtanam, Lutheri tomos, & interim Cæſareum corrigentibus; his eadem tanquam purum Dei verbum colentibus: hos ſequuti ſunt Lutheropapiſtæ, quo nomine Weſtphalum, & illius coniuratos Laskus appellat, Lutherocaluiniſtæ, qui ex ſodalitio Mollium Lutheranorum nomen ſibi vendicarunt, vt vult Staphylus. LutheroOſiandrini, Luthero Zuuingliani, qui Oſiandrum, ac Zuuinglium cum Luthero nituntur conciliare, Maioriſtæ à Georgio Maiore, Molli Confeſſioniſta. Hi (Staphylo teſte) docent opera bona ad ſalutem eſſe neceſſaria etiam infantibus, in cæteris Lutheranorum doctrinam ſequũtur. Manus impoſitorij ad familiã Rigidorum Confeſſioniſtarum pertinent, qui in eo à Luthero diſſentiunt, quòd laicalem manuum impoſitionem Sacramentum eſſe volunt.

Adiaphoriſtæ.

Adiaphoriſtæ ex Molliorum Lutheranorum grege ſunt qui cùm ſe in Lutheri ſchola permanere profiteãtur, ſibi liberum putant Lutheri doctrinam pro libito corrigere, ac mutare. His infenſiſſimi ſunt Antidiaphoriſtæ, quorum Flaccus Patriarcha aſſeritur.

Antidiaphoriſtæ.

Antinomi.

EX eiſdem Lutheri lumbis prodierunt Antinomi, à Ioanne Agricola, & Iacobo Sfenkio educti, qui Euangelium rantopere efferunt; vt legem Moyſis nullo prorſus loco ducant, præter hos Antimariani Virginis Deiparæ hoſtes, quorum mulierculæ ſeſe ita bonas, ac ſanctas iactant, vt Maria glorioſa. Hinc plurima in eam conuiria deſpumant.

Antimariani.

Oſiandrini.

OSIANDRINI in Pruſſia pullularunt auctore Andrea Oſiandro Lutheromanira, qui à Luthero in articulo de Iuſtificatione diſſentiunt: aiunt enim hominẽ non fide, ſed eſſentiali Dei iuſtitia iuſtificari, quos Antioſiãdrini mox exorti acerrimè inſectati ſunt.

Antioſiandrini.

Flacciani.

Proximè hos ſequuti ſunt Flacciani è Mathia Flacco Illyrico, qui ad Lutheranorum rigidorum turmam ſpectant. Ex quibus Medioſiandrini eruperunt (vt teſtatur Staphylus) qui inter Flaccianos, & Oſiandrinos nouo, ac grauiori errore pacem cõciliare conati ſunt.

Medioſiandrini.

Melanchtoniaci.

Hos Melanchtonici, & ipſi ex Lutheranorũ fecibus hauſti, duce Philippo Meláchtone priùs Lutheri Achate, ac Synagoniſta, acerrimè oppugnant. De hoc Melanchtone

ſcribit

ſcribit Hoſius, illũ quaterdecies opinionem ſuam in doctrina de iuſtitia variaſſe.

Stankariani. Orichouius Rokolanus.

HIS ſucceſſerunt Stankariani, qui à Fráciſco Stankaro Mantuano nomen, & originé duxerunt. De his Orichouius Rokolanus libello cui nomen inſcripſit Chimera, ita ſcribit. *In hac Stankari ſecta exoletus viuit, vigétque Arrius, dominatur Macedonius, regnat Neſtorius, Aërius verò eius ſectæ proram tenet, atque puppim. Ab omnibus aliis ſectis in doctrina de Cœna Domini diſſentit, ita vt de Stankari Cœna Stankarianus quidam effutierit:*

Cœna Papiſtica mala,
Lutherana multo peior;
Caluini omnium peſſima:
Cœna Stankari Diuina.

Muſculani. Heshuſiani. Accidentarij. Subſtantiarij. Spandebergici. Stembergenſes. Adeſſenarij. Aëriani noui. Amniſtæ. Amſdorphiani. Antichriſtiani. Antidæmoniaci. Antipapi. Bibliſtæ. Biſacramentales. Brentiani. Calixtini. Centuriatores. Confeſſioniſtæ Aug. Confeſſioniſtæ noui. Concordiſtæ. Cothurniſices. Eberiani. Extrauagantes. Infernales. Interemiſtæ Caſ. Interemiſtæ Lypſici. Interemiſtæ Franciſci. Iſcariotiſtæ. Iuſtificatorij. Libertini. Macedoniani noui. Manſfeldenſes. Paſtillarij. Pœnitentiarij. Proteſtantes Spir. Quadriſacramentales. Saxonici. Schapleri. Vvaldenſes noui.

Aduersùs hanc ſectam ſtatim Muſculus Antiſtankarianos, ſeu Muſculanos ſuſcitauit, qui Stankari dogmata, non meliori ſanè ſententia appetere cœperunt. Heshuſius Heshuſianos in Saxonia ſectatores habuit, qui ſeſe Luthericolas, ac Auguſtanæ confeſſionis acerrimos propugnatores profitebantur: tametſi bellum omnium ſectarum opinionibus indicerent. Ab his Accidentarij genus Euangelicorum ad Lutheranorum manipulum ſpectans, orti ſunt, qui cum in reliquis Lutheranorum doctrinam ſequantur, in articulo porrò iuſtificationis ab illis magnoperè, & à ſeipſis diſſentiunt. His & alia Subſtantiariorum ſecta ex Lutheri lumbis progenita infeſtiſſima eſt, illis originale peccatum accidens eſſe docentibus, iſtis non accidens, ſed ſubſtantiam affirmantibus. Spangebergicos peperit Spangebergius Lutheri diſcipulus, qui tamen in eo à magiſtro diſſenſit, quòd nihil eſſe bonum, ac Deo gratum aſſeruit, niſi quod ab illo mandatum, ac præceptum eſſet. Stembergenſes item à Luca Stembergio Lutheri, ac Melanchtonis diſcipulo, velut viperarum genimina geniti ſunt, qui eos omnes, qui Trinitatis nomen inuocant, tres Deos falsò comminiſci docent, vt refert Staphylus: & Chriſtum Deum eſſe negant.

DENIQVE, vt Lutheri ſectis finem imponamus. Præter enumeratas teſte Lyndano, Hoſio, Prateolo, Staphylo, ſunt etiã Adeſſenarij, Aëriani noui, Amniſtæ, Amſdorphiani, Antichriſtiani, Antidæmoniaci, Antipapi, Bibliſtæ, Biſacramentales, Brentiani, Calixtini, Centuriatores, Confeſſioniſtæ Auguſtani, Confeſſioniſtæ noui, Concordiſtæ, Cothurnifices, Eberiani, Extrauagantes, Infernales, Interemiſtæ Cæſarei, Interemiſtæ Lypſici, Interemiſtæ Franciſci, Iſcariotiſtæ, Iuſtificatorij, Libertini, Macedoniani noui, Manſfeldenſes, Paſtillarij, Pœnitentiarij, Proteſtantes Spirenſes, Quadriſacramentales, Saxonici, Schapleri, Waldenſes noui, & aliæ pleræque ſectæ ex Luthero progenitæ clàm per Germaniam, ac Poloniam ſerpunt, quæ in tot fruſta Religionis ſtatum diſſecant, quot ementitum Religionis titulum ſibi arrogant.

Caluinus.

PORRO ex altera Caluiniſtarum ſecta omnium ferè Sacramentariorum turba effluxit, qui in tot ſectas diſſecti ſunt, quot ſibi ſingulares in tradenda fidei doctrina opiniones ab aliorum ſententia disiunctas quiſque acceſſiuit. Horum auctor, ac inſtaurator fuit Ioannes Caluinus Gallus patria Nouiodunenſis, vir cum primis ſui admirator, ac cæterorum omnium contemptor, paruæ lectionis, nullius antiquitatis, inanis doctrinæ, verſipellis ad nifcenda, corrumpenda, deprauanda aliorum dicta, incredibilis audaciæ ad detorquendas, peruertendas, ac deſpiciendas communes ſententias: nemo vitam perditam, nefarios conatus, ſanguinaria illius in Reges, & leges conſilia ſatis explicare queat, quibus non ſemel florentiſſimum Galliæ Regnum fanis conflagratis, templis ſolo æquatis, Cœnobiis dirutis, ſacris hominibus dirè trucidatis, Republica penè oppreſſa fermè ad vaſtitatem redegit. Quid tandem de illius doctrina, moribus, ac variis erroribus ſentiendum ſit accuratè ſcribunt Balduinus olim eius diſcipulus, Claudius Sanctes, Ioannes Veter, nonnulla attingit Hoſius, plura Lyndanus, ſed omnium copioſiſſimè Hieronymus Boleſcus, peſſimi quondam præceptoris optimus diſcipulus.

Balduinus. Claudius Sanctes. Ioan. Veter. Hoſius. Lyndanus. Hier. Boleſc.

Caluinomaſtigæ.

CÆTERVM quòd ad viperinam illius progeniem attinet. Qui Caluiniſtæ dicuntur, ac auctoris necdum nomen deſeruerunt, diuerſis inter ſe ſectis pugnant. In his enim ſunt Caluinomaſtigæ, Caluinianæ, ſcilicet, ac Bezanæ doctrinæ de Cœna Domini Reformatores (vt notat Sanctius in examine Caluinianæ, & Bezanæ perfidiæ) in quorum numero fuit quidam Ludouicus Alemani anno 1566. qui Lugduni cùm in cæteris Caluinum coleret, doctrinam tamen de Cœna pàlam oppugnabat.

Caluiniſtæ Pacifici. Caluiniſtæ Politici. Caluiniſtæ Cauſſarij. Caluiniſtæ Liberi. Caluinopapiſtæ.

SVNT etiam Caluiniſtæ Pacifici, quos ita appellat Petrus Carpentarius, & ipſe Caluiniſta, qui etſi doctrinæ Caluini, quæ de Religione eſt, acquieſcant; eam tamen, quæ ad ſeditiones ducit, reſpuunt: qui alio nomine Caluiniſtæ Politici, ſeu Iacobini nuncupantur. His ex diametro opponuntur Caluiniſtæ Cauſſarij omnia in orbe Chriſtiano perturbantes, Regum, & legum perduelles, & publicæ tranquillitatis infenſiſſimi hoſtes. Sunt & alij Caluiniſtæ, qui Liberi dicuntur, qui Conſiſtoriis, eorúmque decretis parere renuunt, nec vllam libertatem ſibi ex Miniſtrorum legibus adimi patiuntur. Caluinopapiſtas tandem Puritani Anglici eos

LLl 2 appel

appellant, qui in re Sacramentaria Caluini A placita ſequuntur, cæteris in rebus Luthero adhærent, aliquid tamen Papiſticum in Eccleſiæ ſuæ gubernatione retinent, qui & alio nomine Anglocaluiniſtæ dicuntur. Atque hi quidem in Anglia tantùm reperiuntur: qui Catholicorum more Archiepiſcopos, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, Decanos, Archidiaconos, Cancellarios, Canonicos habẽts cum his pugnant Puritani in Anglia, qui alterum Caluinianæ ſectæ genus conſtituunt, ita dicti, quòd ſe aliis puriores haberi velint, adeò vt Catholicæ Religionis veſtigia, quæ apud Anglocaluiniſtas, vel Caluinopapiſtas B remanſerunt, ſcriptis ac concionibus durè exagitent. Grauiſſima horum in Religione diſſidia pandit Reſponſio Andreę Philopatri ad edictum Reginæ contra Catholicos, quæ prodiit anno 1593. qui hanc Anglocaluiniſtarum, & Puritanorum diſcordiam refert his verbis. *Quòd ſi quis (ait) hanc eſſe dicat vnius tantum hominis, vel in vno tantùm articulo diſſenſionem, proferam totius multitudinis (eorum, qui Puritani à pura Caluini ſectanda doctrina nominantur) conſenſum: qui ſcripto publico comitiis exhibito vniuerſam ferè Religionem (quæ hodie in Anglia auctoritate Regia C defenditur, & Euangelium hoc loco ab edicto vocatur) impugnant, rident, & conuellunt.* Sed de his ſectis alias fuſiùs.

Anglocaluiniſtæ. *Puritani.* *Andreas Philopater.*

Apologetici. APOLOGETICORVM ſecta has ſequuta eſt, quæ doctrinam Apologiæ Anglicanæ mordicùs defendit, atq; hæc quidem ex Caluino orta Zuinglium magis, quàm Caluinũ amplectitur, quibus penè tota Anglia plena eſt; de qua plura ſcribit Alanus Copus. Arriani noui hac noſtra tẽpeſtate ex Caluini doctrinę exorti ſunt, qua aliquãdo docuit, Patrem, non Filium, eſſe propriè Deum, ac Creatorẽ cœli & terræ, Patrem eſſe primã rerum cau- D ſam, Filium tantùm ſecundam, tum ex aliis, quę in Filium protulit, Arrianiſmum rurſum in orbe peperit; maximè verò in Polonia, ac Tranſiluania, vbi plurimos ſectatores habuit, Gentilem, Blandratam, Ochinum, Franciſcũ Dauid, Palæologum, Budneum, Czechouitzium, Gregorium Paulum, Gomezium, Farnouium, & omnes Tranſiluanos Miniſtros, qui docent Chriſtum non eſſe Patri conſubſtantialem, nec ab æterno Deum. Trinitatis nomen, vt Caluinus reiiciunt: ex his plures ſectæ in iis regionibus ortæ audaciſſimè debacchantur, quarum aliæ Trideitarum, aliæ E Duitarum, aliæ Ebionitarum nuncupantur.

Arriani noui. *Trideita. Duita. Ebionita.*

Authotheani. AVTHOTHEANORVM ſectam, quæ iampridem cum Arrianiſmo expirauerat, à Caluino inſtauratam docet Genebrardus, & alij huius ſæculi ſcriptores. Is enim cùm apertè doceat Filium eſſe Deum à ſe ipſo, huius impietatis hæredes, ac ſucceſſores multos, tum in Polonia, tum in Lituania, ac Trãſiluania reliquit, ac præſertim Budneitas, qui auctore Budneo, ac Doctore Caluino Filium eſſe αὐτόθεον aſſerunt, id eſt, à ſeipſo Deum.

Bezani. BEZANI auctore Beza olim Caluini Achate ad Caluinianam ſectam pertinent, quos ita Tigurini, & Heildebergenſes quibuſdam libellis appellant; viri huius libidines, ac infandi concubitus toti orbi noti ſunt, ex obſcœnis poëmatibus, quæ de Audeberto pucro, & Cãdida meretricula ſcripſit, quos perditè deperibat; Tibulli, Catulli, ac Martialis lõgè obſcœnioribus: quò fit, vt illum potiùs totius Religionis, ac ſanctitatis euerſorẽ, quàm hominem appellare liceat. Nec tamẽ tametſi is Caluinicolam ſe eſſe profiteatur, efficere potuit, quin in multis à Caluino diſſideat, vt alias fuſiùs proſequemur: quò fit, vt non parum inter Bezanos, & Caluinianos interſit.

Chryſtodini. CHRISTODINOS ex Caluinianorum fæcibus in Gallia expromptos teſtatur Martinus Marloratus, qui cùm Ieſu nomen dulciſſimum deteſtentur, Chriſtum ſolum appellãdum eſſe docent: neque aliud vnquam, quàm Chriſti nomen in ſermonibus, ac concionibus vſurpant. Horum plurimi in Gallia reperiuntur. Huic oppoſitam ſectam in Anglia ſurrexiſſe refert Alanus Copus in ſuis Dialogis, auctore quodam Gulhelmo Coubrigio, quæ Chriſti nomen ita exhorreret, vt vbicunque Chriſti nomen offenderet, mox illud diſpungeret.

Coubrigiani.

Caluiniſtæ Conſiſtor. CONSISTORIALES Caluiniſtæ ad Cauſarios pertinent, qui nihil præterquàm ferrum, & arma cogitantes, vbi poteſtatem, ac auctoritatem adipiſcuntur, Politicos Caluiniſtas ex vrbibus eiiciunt, vt plerunque accidiſſe certum eſt, præſertim anno 1579. Lugduni Batauorum, & anno 1586. Vltraiecti, vbi viciſſim Conſiſtoriales, & Polici ſe è Ciuitatibus expulerunt.

Terreni Dei. SECTAM Terrenorum Deorum ex Caluiniſtis confectam Ochinus commemorat in eo dialogo, quem contra ſectam Terrenorum Deorum edidit, quos idcirco Terrenos Deos appellat, quòd ſua ſcripta, & verba pro oraculis haberi velint.

Deſertores. DESERTORES ex Caluiniſtarum familia in Flandria exierunt, de quibus agit Michaël Bayus in Epiſtola ad Abbatẽ Parcenſem edita Romæ ann. 1578. Hi tametſi Caluinicolas ſe eſſe profiteantur, Caluiniſtarum tamen placitis illud addiderunt. Quòd cùm fides ſit donum Dei, vnuſquiſque ſuo arbitrio relinquendus ſit, vt credat, quod volet. Caluiniſtæ verò appellari nolunt, ſed tantùm Deſertores Catholicæ Religionis.

Farelliſtæ. FARELLISTARVM ſectam Caluinus Geneuæ iam inſtitutam reperit, cùm è Gallia crucem, ac faſciculos fugiens eò perueniſſet: cuius aliquandiu fautor, ac proclamator extitit: ſed cùm is cornua cõtra Farellum, à quo

receptus fuerat, ac Geneuæ publicus ab eo A Theologiæ lector inſtitutus fuerat, exerxiſſet; & illum a cathedra, atque Eccleſia Geneuenſi deturbaſſet, Farelliſtarum nomen ſuppreſſum fuit, Caluiniſtarum nomine vbique ſuccedente.

Hugonoti.

HVGONISTÆ, ſiue Hugonoti, non aliunde, quàm à Caluini ſecta ſunt oriundi, qui ab Hugone quodam Ludimagiſtello Pariſienſi (teſte Sanctio) nomen ſortiti ſunt: quòd ad illorum fidem attinet, partim Caluini, partim Lutheri dogmata amplectuntur: at melius neutrum ſequuntur, cùm potiùs ad Atheiſtas declinent. Id tamen maximè ſibi pro fide B vſurpant, vt omnia ſurſum deorſum agant, ac diris bellis, aut ſeditionibus afflictam Galliam defatigent: in quo Caluiniſtas Cauſarios, ac Conſiſtoriales imitantur. Hos Megeras potiùs, ac furias à dæmone excitatas quàm homines iure exiſtimes: adeò cæde, ferro, clade, ſanguine, ac patriæ ſuæ cineribus ſaginantur.

DENIQVE, vt Caluinicarum ſectarum genealogiam breui funiculo perſtringamus, quotquot Sacramentariæ factionis ſectæ in orbe graſſantur, omnes fere Caluinum, vel C auctorem, vel inſtaurationem agnoſcunt. Hi verò) teſte Saniſlao Reſcio) quadragenarium propè numerum excedunt, quarum Anteſignanæ ſunt Laſcani, Manichæi noui, Martiriani, Buceriani, Molinæi, Proteſtantes Anglici, Richeriani, Sacramentarij clancularij, Tropiſtæ, atque hi omnes ad Caluinianorum caſtra pertinent.

Laſcani. Manichæi noui. Martiriani. Buceriani. Molinæi. Proteſtantes Anglici. Richeriani. Sacramẽtarij clancularij. Tropiſtæ. Biſiditæ. Boquinij. Cõfœderati. Geuſij. Iconoclaſtæ noui. Machiauelliſtæ. Mediatores. Neutrales. Oecolampadiani. Opinatores. Pacificatores. Semiarriani. Semichriſtiani. Semicatholici. Semiiudæi. Semilutherani. Semioſiandini. Semitrãſubſtantiatores. Synodici. Suenchfeldiani. Syncretizãtes. Temporales. Vbiquitarij.

PORRO aliæ quædam ſectæ per orbem vagãtur, quas Hermaphroditas appellare lubet, quæ cùm partim à Luthero, partim à Caluino errorum tenebras acceperint, tamen nec Lutheranæ, nec Caluinianæ eſſe voluerunt: ſed habent, quod in vtroque damnent, huiuſ- D modi ſunt Biſidi in Gallia ſiue Biſiditæ, qui cum Catholica fide, proteſtãtium perfidiam in Regno Galliæ tolerandas putant, Boquinij, Confœderati in Polonia, Geuſij, Iconoclaſtæ noui, Machiauelliſtæ, Mediatores, ſeu Moderatores, Neutrales, Oecolampadiani, Opinatores, Pacificatores, Semiarriani, Semichriſtiani, Semicatholici, Semiiudæi, Semilutherani, Semioſiandrini, Semitranſubſtantiatores, Suenchfeldiani, Synodici, Syncretizãtes, Temporales, Vbiquitarij. De quibus conſulendi ſunt Staphylus, Prateolus, Lyndanus, Hoſius, ac Staniſlaus Reſcius, qui breui com- E pendio has omnes ſectas perſtrinxit. Ex quibus ſanè quàm apertiſſimè patet, Religionis ſtatum tam apud Caluinicolas, quàm Luthericolas ita diſpertitum eſſe, vt Religionis vnitas apud illos nullibi reperiri queat.

ASSERTIO ſecunda. *Status Lutheranæ, & Caluinianæ ſecta non habet vnum fidei ſpiritum, ſed plures.* Igitur non eſt vnus, ſed plures ſtatus, & per conſequens non eſt vera Religio. Antecedens probatur. Nam cùm hæ duæ ſectæ inter ſe fide, ac Religione diſſideant: & earum quæque ſuas ſectulas habeat, in aliquo fidei dogmate ab ipſa diſcordes (vti demonſtratum eſt) ſanè exploratum eſt, tot eſſe apud illas fidei ſpiritus, quot ſectas inter ſe diſſentientes gignunt: earum enim quælibet ſuum ſibi fidei ſpiritum vendicat, ac ſolam eſſe putat, cui verus fidei ſpiritus inſit: cùm verò in fidei dogmatibus aliæ ab aliis diuerſa ſentiant, aliæ alias damnent; quis eas vno, non potiùs multiplici fidei ſpiritu regi exiſtimet? Quis porrò in tot ſpirituum fidei diſſidiis vnus Religionis ſtatus integer eſſe poteſt? quę in multiplici fide Religionis vnitas? Sed de his fuſiùs in ſecundo examine agemus.

ASSERTIO tertia. *Lutheranæ, ac Caluinianæ Religionis ſtatus nullum proprium, ac legitimum caput viſibile agnoſcit.* Igitur non eſt vnus ſtatus, ac conſequenter, nec vera Religio. Proprium enim, ac legitimum Religionis caput eſt Romanus Pontifex, qui ex Chriſti inſtitutione Vicariam illius ſedem, ac capitis, & Paſtoris totius Eccleſiæ munus ſibi delatum obtinet: de quo plura in tertio libro pertractabimus. Cùm verò vtraque ſecta adeò ab hoc capite abhorreat, vt non tam illud ſibi pręſidere velit, quàm ſummo odio repellat, ac omnibus quibus poteſt, artibus illud pręſcindere ſtudeat Quis vnum Religionis ſtatum in his reperiri poſſe credat, quæ ipſum Religionis caput, ac ducem non agnoſcunt? Id demonſtratione non indiget, cùm illarum vndique in Romanum Pontificem conuitia erumpant.

QVID his ſectis miſerabilius, quæ cùm ſine capite viuant, nulla Religionis lege Deũ colunt; ſed quò vniuſcuiuſque ſpiritus impetus rapit, eò præcipites ferũtur: neque ab ipſa Religionis lege, ac ratione diſſentaneũ putãt, id pro vera, ac ſacra Religionis lege amplectendum, ac colendum credere, quod proprius cuiuſque ſenſus colendum, & amplectendum dictat?

QVID his ſectis deplorabilius, quæ cùm vnius capitis legem repellant, tot legum, quæ à qualibet ſecta proficiſcuntur, diſſidiis franguntur, vt mirum planè ſit, quomodo in tot legum latoribus, non dicam ſtatus vnitas, ſed nec ipſa ſecta diutiùs poſſit conſiſtere?

QVID tandem his ſectis monſtruoſius quæ capite trunco acephalæ inter homines degunt? horrenda planè monſtra, quæ cùm capite careant, cœca iudicanda ſunt, ſine mente, ſine intellectu, ſine conſilio, ſine ratione; ne quid plura? hæreticæ ſectæ ſunt: id dixiſſe ſufficiat, iis nullum turpius monſtrum: ſed quoniam hæc aſſertio latiùs in tertio examine probanda eſt, hæc ſufficiant.

Cultus vnitatem non eſſe apud Luthericolas, ac Caluinicolas.

CENSVRA II.

VENIO ad cultus vnitatem, quæ vnã, ac veram Religionem potiſſimùm declarat, de qua diximus ſuperiori libro in Demonſtratione primi ſymboli, quatuor præſertim requirere. Primum, quòd vnum, ac integrum duntaxat obiectum habeat, nempe ipſum Deum. Secundum, quòd cultus vniformitatem contineat. Tertium, quòd cultorum vniuerſitatem includat. Quartum, quòd à legitimè inſtituto cultu non recedat. His enim vera Religio perfecta ſui vnitate cõſtat.

IMPRIMIS Religioſi cultus obiectum ſummam eſſe Dei Creatoris excellentiam, ex ipſa Religionis natura declarauimus, quæ Deum ob ſupremam ipſius maieſtatem, quæ in rerum creatione, ac gubernatione panditur, colendum dictat. Hinc vnam duntaxat Dei colendi rationem, ac obiectum eſſe debere collegimus, à quo cultus vnitas potiſſimùm emanat.

PRÆTEREA ad cultus vnitatem ipſius cultus vniformitatem optari perſpicuum eſt, cùm inde cultus potiſſimùm vnus eſſe dicatur, quòd vniformis eſt, ac idem vbique viget: quæ enim cultui vnitas eſſe poſſet, ſi ea vniformitate careret, quæ illum vbique vnum præſtat? aut quo pacto is vnus cultus appellari poteſt, qui non vnum, ſed multiplicem protſus, ac multiformem vbique ſeipſum præbet?

EADEM omnino & de cultorum vniuerſitate ratio eſt. Nam cùm cultus vnus conſtitui debeat, planè opus eſt, eundem cultum ab omnibus obſeruari, nec illius modum, aut rationem variari: nam ſi pro cultorum diuerſitate cultus variatur, iam non vnus, ſed tot cultus cenſendi ſunt, quot cultores exiſtunt. Quòd ſi modus idem omnibus non ſit: ſanè quàm difficillimum eſt, eo variato cultus vnitatem retineri. Illud etiam admonere lubet, cultorum vniuerſitatem omnes temporis differentias amplecti. Neque enim ſatis eſt ad cultus vnitatem conſtituendam, cultum in omnibus vniformem ſeruari: ſed & illud neceſſarium eſt, vt idem ſemper apud omnes veros Dei cultores vniformis fuerit: quod magnoperè notandum eſt. Pleræque enim ſectæ ſuos cultus proferunt vniformes, atque à ſuis ſectatoribus vniformiter obſeruatos, quòd ſi eos cum antiquis conferas, mox ab iis diſcordes eſſe deprehendes, quò fit, vt vel hac nota à cultus vnitate arceantur.

HIS tandem vltima conditio accedit, quòd verus cultus legitimè inſtitutus eſſe debet, vt ex eo perfecta illius vnitas conſur-

A gat. Quod enim à Deo vel immediatè per Scripturas, vel mediatè per Eccleſiam inſtitutum eſt, idem ſemper, ac neceſſariò permanet: quò fit, vt cùm neceſſarius Religionis cultus Deo auctore inſtitutus eſſe debeat, is nec mutari, nec variari poſſit, ſed vnus ſemper neceſſariò exiſtat. Cur verò Religionis cultum legitimè inſtitutum eſſe oporteat, diximus eam potiſſimùm rationem eſſe, vt is à ſuperſtitionibus, quæ falſum Dei cultum referunt, dignoſcatur.

IAM qua ratione integra hæc cultus vnitas apud Lutheriſtas, ac Caluiniſtas reperiri
B nullo modo poſſit, nonnullis concluſionibus aperiamus.

CONCLVSIO prima. *Cultus Lutheranæ, ac Caluinianæ ſectæ non habet Deum integrum pro obiecto.* Igitur apud illas non eſt vnitas cultus, nec vera Religio. Concluſio manifeſta eſt ex his, quæ diximus in priori parte examinis. Illæ etenim in Deo ſtatuendo maximis erroribus laborant: ita vt Dei excellentiam, ac naturam, quæ vnam Diuini cultus rationem hominibus ſuppeditat, ac potiſſimam, & neceſſariam cultui vnitatem præbet, impiè, ac gentiliter ſcindant: nam
C cùm Dei eſſentiam diſtinguunt, cùm Filij Deitatem ſolitariam à Patris Deitate conſtituunt: cùm à Deo omnipotentiam tollunt, ſapientiam dilacerant, ſanctitatem conuellunt, quid aliud præſtant, quàm quòd Dei excellentiam, quæ integra eſſe debet, impia ſuperſtitione proſcindunt, vt inde neque Religio, neque vllus Religionis cultus integer eſſe queat? neque enim in tanta Diuinæ Maieſtatis, atque excellentiæ dilaniatione cultus vnitas, ſine qua nulla Religio eſſe poteſt, ſalua ac integra valet conſiſtere.

DICANT obſecro, quomodo Deum vno
D cultu ſibi colendum proponãt, qui cùm Dei eſſentiam in tres perſonas diſpertiant, tres apertiſſimè Deos ſtatuunt, ac vnam Deitatẽ velut in fruſta diſſecant? Dicãt qualem Deũ ſibi vno, ac integro cultu proſequendum putent, cuius excellentiam, omnipotentiam, bonitatem, ſanctitatem ita corrumpunt, vt integram eſſe non ſinant? Quare cùm vnam, ac integram Dei maieſtatem non agnoſcant, perſpicuum eſt, eos neque vnum, neque verum Deo cultum exhibere. De his plura ſuperiùs diximus.

CONCLVSIO ſecunda. *Dei cultus apud*
E *Lutheranos, ac Caluinianos non eſt vniformis.* Igitur apud illos non eſt vna Religio. Quiſquis in exquirendis harum ſectarum placitis, vel mediocriter verſatus eſt, facilè in hanc noſtram cõcluſionem veniet: vt neq; aliquid in vtraque ſecta conſtans, aut vniforme reperiat. Quod primùm de Lutherana; tùm de Caluiniana ſecta demonſtrandum eſt. Lutheranos in molles, ac rigidos diſſectos nouimus,

qui

qui de Religionis cultu ita acerrimè inter ſe pugnant, vt ſeipſos viciſſim anathemate percutiant, diris deuoueant, diabolo tradant, Ethnicos,& publicanos pronuntient: nam ex mollioribus Adiaphoriſtæ, docent Pædobaptiſmum, magiſtratum, iuramētum, cæremonias, ieiunia, orationes & reliqua ſacra eius eſſe generis, vt liberum ſit, illis an aliquis vtatur, vel non vtatur: nec quicquam intereſſe volunt, ſi ob pacis, & tranquillitatis bonum quiſque illam opinionem tueatur, quæ apud vnamquamq; ciuitatem, aut prouinciam recepta eſt: ita vt ita ſe in cauſa Religionis adhibeāt, vt locorum, ac hominum opportunitas poſtulat: hoc pacto Dei cultū iuxta temporum, ac locorum exigentiam mutant; neque vnquam vniformē cuſtodiunt: atque in hac cultus varietate complures Lutheranorum ſectas in reliquis inter ſe diſſectas cōſpirare perſpicuum eſt, ex quibus ſunt Antinomi, Confeſſioniſtæ Auguſtani, Concordiſtæ, Eberiani, Interemiſtæ Cæſarei, Interemiſtæ Lypſici, Interemiſtæ Francici, Maioriſtæ, & alij. His reluctantur Lutheranorum rigidorum nonnullæ ſectæ, quæ diuerſos, ac difformes ſibi cultus conciliant, quibus ab illis & inter ſe diſſentiunt. Nam Manus impoſitorij, qui ex rigidorum colluuie manant, manus impoſitionem laicalem, velut Sacramentum colunt, id reſpuunt Ienenſes ex eadem oriundi, qui tamen ea omnia pro puro Dei verbo colenda putant, quęcunque à Luthero, quantumlibet turpia, horrenda, obſcœna, mendacia olim prolata, ac ſcripta habentur.

Anabaptistarvm grex & ipſe ex Lutheri lūbis progenitus, tot cultus profert in Religione diſſentaneos, quot ſectas inter ſeſe diſſentientes continet. Ex his enim Cathari cultum orationis reiiciūt. Circuncisi, ſurſus Circuncifionis antiquatum præceptū pro Chriſtiana lege colunt, Communia habētes, communem, & obſcœnam Venerem pro licito cultu amplectuntur. Adamitæ nudo corpore per hortos vagantes Deum colunt, Eiulantes nullum cultum Deo gratum eſſe putant, prę-terquàm lacrymari, & eiulare perpetuò. Extatici ſeu Phanatici, vt Deum colant, ſæpe in terram prolapſi, geſtus horribiles edūt. At nimis prolixum eſſet, cunctos Lutheranorum ſectarum difformes inter ſe cultus enarrare, quibus nihil prorſus ſibi in Dei cultu vniforme relictum eſſe teſtantur.

Venio ad Caluiniſtarū ſectam, quæ tot diſſidentes cultus exerit, quot inter ſe diſcordes ſectas parit. Verùm vt de his nonnihil clariùs explicemus. Primùm quidem Caluiniſtas à Lutheranis, tum in quamplurimis, potiſſimùm verò in Dei potentia, ſapientia, bonitate, ſanctitate aſſerenda, tum in Euchariſtiæ cultu diſſidere nemo ignorat: ac pro illo ſectas cum ſectis ad exilia, ad clades, ad neces vſque pugnare. Inter Caluiniſtas, Pacificos cauſarios, Cauſarios Pacificis bella indicere quotidie, tum in Gallia, tum in Germania videmus; ac ſeipſos ob cultus diuerſitatem mutuo ex vrbibus expellere: at in Anglia, vbi Caluinus tametſi ſectis conciſus regnat, res eò deducta eſt, vt aperta cultuum diſſenſione Anglocaluiniſtæ, ſeu Caluinopapiſtæ, ac Puritani inter ſe pugnent: ac mutuis conuitiis ſeſe exagitent. Siquidem Anglocaluiniſtæ plurimas Domini, ac Sanctorum memorias colunt, veluti Natiuitatis, Circunciſionis, Epiphaniæ, Transfigurationis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Trinitatis, nominis Ieſu, quibus etiam feſta immaculatæ Conceptionis Beatæ Virginis: eiuſdem Annūciationem, Viſitationem, ac Purificationem addūt. Præter hæc quoque inuentionis, atque exaltationis ſanctæ Crucis, duodecim Apoſtolorum, D. Michaëlis, D. Ioannis Baptiſtæ, B Stephani, SS. Innocentium, Gregorij, Ambroſij, Auguſtini, Hieronymi, Martini, Annæ, Agnetis, Agathæ, Magdalenæ, Margaritæ, Luciæ, Ceciliæ feſta religioſè celebrant: quæ Puritani omninò reiiciunt, ac velut idololatrica damnant.

Illi in peruigiliis Apoſtolorum, ac cæterorum feſtorum ieiunia indicunt, quæ hi ſuperſtitioſa appellāt. Anglocaluiniſtæ Clerum à populo diſtinguūt, ac Clerus quidem veſte togata, bireto quadrato, in Cœnæ adminiſtratione Pluuiali, in reliquis precibus Superpelliceo vtitur; Epiſcopus vero Rochetto. Hæc Puritani velut hiſtrionum, ac Comœdiarum ludicra calumniis inſectantur. Præter hæc illi ſtatis diebus publicas litanias inſtituunt, ac in iis ſanctam Trinitatem antiquiſſimis illis Eccleſiæ verbis. *S. Trinitas vnus Deus miſerere nobis*, inuocant. Iſti ab iis omnino abhorrent, ac barbaram ſuperſtitionem vocant.

Deniqve illi ceremoniarum cultus, quibus etiam Catholica Eccleſia vtitur, in Baptiſmo adminiſtrando obſeruant, velut Exorciſmi, abrenunciationis Sathanæ, catechiſmi, fideiuſſionis patrinorum: ac prætere a in Cœna adminiſtranda Euangelii priùs decantant, Nicenum Symbolum exprimunt, plurima ex Romano Miſſali, & ex Canone Miſſæ ad myſterium illud pertinentia deſumunt, genuflexi communicant: quæ omnia non modò Puritani in Anglia, ſed & Caluiniſtæ in Gallia deſpiciunt, & velut fœtida abominantur.

Postremò Sacramentariorum omnium, qui ad Caluiniana caſtra ſpectant, in potiſſimo Dei cultu ſtatuendo, mutua diſſidia lippis, ac tonſoribus nota ſunt, vt hinc omnem cultus vniformitatē apud Caluinianos euerſam eſſe nemo ignoret.

Conclvsio tertia. *Apud Lutheranos, & Caluinianos nulla eſt cultorum vniuerſitas in vno*

cultu conſpirans. Igitur apud illos non eſt vna Religio. Concluſio ex præcedenti nota eſt: nam vbi tanta cultuum diſparitas viget, ibi perpetuam, atq; inconciliabilem inter cultores diſcordiam ali neceſſe eſt, vt nunquam in eodem cultu omnes conſentiant. Illud verò inde potiſſimùm oritur, quòd antiquos Eccleſiæ cultus abiecerunt, vt alibi demonſtrabitur.

Conclvsio quarta. *Apud Lutheranos, & Caluinianos non eſt legitima cultus inſtitutio;* igitur apud illos non eſt vnus cultus. Probatur concluſio: nam legitima cultus inſtitutio duntaxat ex Dei inſtitutione manat, qui vel B immediatè per expreſſum Dei verbum aliquem cultũ præcipit, vt apud Hebræos cultum circumciſionis, ac ſacrificiorũ, eſum agni in Paſchate, ac reliqua, quæ Deus Moyſi cuſtodienda tradidit. Tum apud Chriſtianos Baptiſmi, Euchariſtiæ, ac cæterorum Sacramentorum Religionem, ac celebrationem, quæ Apoſtoli ex ore Domini ſuſceperunt, ac nobis conſcripta reliquerunt. Interdum verò mediatè id per Eccleſiam prȩſtat, quam ad nonnulla, quȩ ad diuinum cultum pertinent, vel addenda, vel amplificanda, diuino ſpiritu C illuſtrat: veluti quæ ad ſacræ Euchariſtiæ in Miſſa, & cæterorum Sacramentorum adminiſtrationem, ad imaginum cultum, ad ſanctorum inuocationem: demum, quæ ad diuinum honorem augendum ſpectant: id teſtante Chriſto Ioan. 14. *Paracletus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia;* ac confirmante D. Paulo Epheſ. 3. *Vt innoteſcat Principatibus, & poteſtatibus in cœleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.*

Ioan. 14
Epheſ. 3.

Iam verò quàm longè Luthericolæ, ac Caluinicolæ cultum ipſum à Deo inſtitutum abiiciant, vt alienum ſibi aſciſcant, ex his li- D cet coniicere: quòd imprimis Dei ſupremi adorationem, quæ totius diuini cultus caput eſt, & origo, Atheorum more repellunt; Trinitatem ſacroſanctam inuocandam negant: Spiritum ſanctum ab adorationis cultu expellunt; venerandum Euchariſtiæ Sacramentum, in quo Chriſti præſentiã adorari oportet, impiè derident: ſacras Dei imagines, quæ Deum hominibus colendum dictant, barbarè dilacerant, ac confodiunt.

Qvid? quòd Dei honorem, ad quem omnis verus, ac Chriſtianus cultus dirigendus eſt, ſummo ludibrio habẽt, dum ſanctos, E ac inſignes quoſq; Dei amicos, in quib. Scriptura teſte Dei laus, ac honos præcipuè elucet, nullo honore dignos exiſtimant, quin etiam in maximam Dei contumeliam conuitiis inſectantur, ſacras illorum reliquias incendunt, cineres conſpergunt, ac templa proſternunt?

Taceo, quot in ſanctos Eccleſiæ Patres conuitia euomant, quæ ſanè ita fœda ſunt, & A horrenda, vt Atheiſmi barbariem potiùs, quã Chriſtianam Religionem redoleant. Hieronymum impium, furioſum, ȩquè damnatum, ac diabolum appellant, Auguſtinum Theologaſtrum, nugaciſſimas nugas oblatrantem, Ambroſium diabolica malitia illuſum, Irenæum hæreticum, Dionyſium Areopagitam audacem, inſolentem, Nazianzenum Dei hoſtem, Clementem Romanum nebulonem, Gregor. Mag. impium, tyrannum nuncupant: quid hoc hominum genere inſolentius, qui in ſanctos Dei amicos ita debacchãtur?

Præterea, quali in ſacros homines Deo dicatos modeſtia ſe gerãt, quos porcos, nebulones, impudentes, ſycophantas, peſtes, diabolo conſecratos, ſordida, ac proiecta mãcipia vocitant. Quo verò honore ſacra loca Deo dicata afficiant, notum eſt, dum illa ſicubi illis facultas eſt, obſcœna Venere conſpurcent: ſed de his fuſiùs inferiùs agemus.

En præclarum Dei cultum, quem reformatæ hæ Lutheranorum, ac Caluinianorum Religiones ſibi à Deo inſtitutũ iactitant, qui cùm verum Dei cultum longè expellat, facilè quilibet perſpicere poteſt, illũ non à Deo, ſed à Dæmone auctore profectum eſſe.

Qvòd verò nec hi cultum mediatè per Eccleſiam à Deo legitimè inſtitutum habeant, inde apertè demonſtratur, quòd neq; Paſtores legitimè à Deo vocatos, atque inſtitutos habent, quibus diuina Spiritus ſancti lux cõmunicari poſſit, neq; veram Eccleſiam apud ſe retinẽt, quæ maximè per veros Paſtores ſubſiſtit: neque eam in Eccleſia poteſtatẽ agnoſcunt, qua ſacros Dei cultus, Deo illuſtrante valeat inſtituere: quò fit, vt nulla legitima apud illos cultus inſtitutio eſſe poſſit. Accedat denique, quòd cùm antiquiſſimos Eccleſiȩ cultus, diuinam Sacramentorum inſtitutionem, & alia quamplurima, quibus Apoſtolica Eccleſia ab initio Deum colere didicit, temerè abiiciant: nec non ſanctos Eccleſiæ Præſules, qui verum Dei cultum ab Apoſtolis acceptum nobis tradiderunt, acerrimè oppugnent: ſanè hoc ipſo ſeipſos ab omni diuina cultus inſtitutione alienos iudicant.

Cvm igitur ex his conſtet, apud Lutheranos, ac Caluinianos nullam aut ſtatus, aut cultus vnitatem prorſus integram eſſe, ex quibus Religio vna, ac vera eſſe dignoſcitur: illud etiam perſpectum habeant, ſe omni vera Religione carere: quò fit, vt non niſi iniuſtè, ac petulanter veræ Religionis titulum ſibi rapiant. Quòd ſi veram Religionem iuſto titulo ſibi vendicare volunt, ſectis omnibus, quæ veram Religionem ſcindunt, abiectis, ad eam tantùm Religionem confugiant, quæ tum ex ſtatus, tum ex cultus vnitate veram, ac vnam ſe eſſe demonſtrat.

EXAMEN

EXAMEN SECVNDVM GENERALE CALVINIANÆ ET LVTHERANÆ SECTÆ

ex ſecundo ſymbolo.

De fidei vnitate.

Præfatiuncula.

VIx præcipitem illum, ac repentinum admirandi ſyderis caſum Ioannes Apoc. 9. accuratè deſcripſerat, cùm ſtatim pernicioſa, ac peſtifera illius ruina, patefactum abyſſi puteum, & ingentem, ac denſum ex eo fumum in orbem erupiſſe commemorat, quod tum in Lutherana, tum in Caluiniana ſecta accidiſſe profectò deplorandum eſt: nam vix in his vnius, ac veræ fidei lux occidit, atque extincta fuit, mox denſiſſima Religioni caligo oborta eſt, & tanta protinus hæreſum, ac ſectarum colluuies, quaſi conglobatis fumi voluminibus è miſerando illius caſu emerſit: vt non ſecus quàm expanſis abyſſi faucibus infernalis hic halitus omnes ferè orbis prouincias infecerit. Iam verò cùm noſtri ſtudij ſit, tartareas has abyſſi exhalationes, ac orbis peſtes, quæ Religionis aſpectum ſimulant, pro viribus expellere, ac ab iis verum Religionis ſplendorem vindicare, id planè Deo fauente aſſequi ſperamus; ſi vtramque ſectam extincto fidei lumine, à vera Religione decidiſſe, & fætidiſſimos Tartari halitus potiùs, quàm Religiones appellandas eſſe demonſtremus: quod nonnullis ſectionibus, quas huius examinis cenſuras appellare lubet, explicabimus. Apoc. 1.

De vniuerſalitate fidei Lutheranæ, & Caluinianæ.

Cenſura prima, An fides Lutheranæ, ac Caluinianæ ſectæ ſit Catholica, ac omnium temporum vniuerſalis.

Secunda, An fides Lutheranæ, & Caluinianæ ſectæ ſit fides omnium locorum.

Tertia, Num fides Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſit fides omnium perſonarum.

De integritate fidei Lutheranorum, & Caluiniſtarum.

Quarta, Num apud Lutheriſtas, & Caluiniſtas ſit fidei integritas, examinatur ex cortuptione Symboli Apoſtolorum.

De antiquitate fidei Lutheranorum, & Caluiniſtarum.

Quinta, Num fides Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſit antiqua.

Examinatur confeſſio fidei Caluinianorum, & Lutheranorum, & multis cenſuris perſtringitur.

An fides Lutheranæ, ac Caluinianæ ſectæ ſit vniuerſalis, aut Catholica omnium temporum.

CENSVRA PRIMA.

EXPLORATVRIS igitur, an apud Luthericolas, & Caluinicolas vlla fidei A vnitas, qua vera fides tantùm ſubſiſtit, repoſita habeatur: ea primùm nobis recolenda ſunt,

Digitized by Google

ſunt, quæ ſuperiori libro de fidei vnitate diſſeruimus, ex quibus veram, ac perfectam fidei vnitatem collegimus.

FIDEM cum primis ea natura præditam eſſe, vt vna tantùm eſſe debeat, atque adeò hanc vnitatem illi neceſſariam eſſe, vt abſque illa fides nullo modo ſubſiſtere queat, fusè (vt arbitror) demonſtratum reliquimus, potiſſimùm ex verbis Pauli 2. ad Cor. 4. *Habentes igitur eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt*: tum Epheſ. 4. *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptiſma.* At vnde perfecta hæc fidei vnitas petenda ſit, eam ex triplici fonte potiſſimùm hauriendam diximus. Primùm ex ipſius vniuerſalitate, tum ex integritate, demum ex eiuſdem antiquitate. Vera enim ac perfecta fides, quæ ſola vna eſt, debet eſſe vniuerſalis, debet eſſe integra, debet eſſe antiqua: vniuerſalis quidem, omnium temporum, omnium locorum, omnium perſonarum; integra, quæ omnibus ſuis partibus conſtet, neque vnquam interrupta fuerit. Antiqua, quæ cum priſca Apoſtolorum, ſanctorum Patrum, ac veteris Eccleſiæ fide conſentanea ſit, ac illi dexteram porrigat. His enim perfecta fidei vnitas conſurgit.

2. Cor. 4.

Epheſ. 4.

NVNC quoniam noſtrorum aduerſariorum fidem examinandam ſuſcepimus; primùm ex fidei vniuerſalitate inueſtigandum eſt, num ipſorum fides vna ſemper fuerit omnium temporum fides: hæc enim prima Catholicæ, ac vniuerſalis fidei nota eſt, qua vna agnoſcitur, ac probatur.

SIT igitur prima aſſertio Catholica. *Lutheranorum, ac Caluinianorum fides, non eſt fides omnium temporum* igitur non eſt fides Catholica, nec vniuerſalis, nec vna, ac proinde nec vera. Aſſertio probatur primò ex ipſa vtriuſque ſectæ origine, & appellatione. Lutherana enim ſecta Lutherum, Caluiniana Caluinum auctorem, & inſtitutorem agnoſcit. Nouimus Lutherum hoc noſtro ſæculo circa annum ſalutis 1517. primùm ab Auguſtino, tandem à Chriſto defeciſſe, ac primùm Wittembergæ Catholicam fidem, nouæ fidei dogmatibus perturbaſſe. Nouimus etiam Ioan. Caluinum ex Nouiodunenſi Canonico paulò poſt, nempe circa annum 1538. transfugam in nefandi ſceleris pœnam ad Geneuenſes ſe contuliſſe, & Caluiniſtarum ſectam noua fidei doctrina ibi auſpicatum eſſe. Porrò cùm hæ nouitiæ ſectæ, non niſi nouæ, ac recentis fidei ſemine ſeri potuerint (quæque enim ſecta fide conſtituitur, ac ſubſiſtit, qua etiam à cæteris dignoſcitur) illud planè certum eſt, vniuſcuiuſque fidem ſimul cum ſua ſecta ortam fuiſſe. Quæ igitur illis omnium temporum fides eſſe poteſt, quæ nuper cum ipſis nata priorum temporum fidem ignorat? aut quomodo ea vniuerſalis, ac om-

A nibus Eccleſiæ ætatibus coæua dici poteſt, quæ ab Apoſtolorum temporibus tam longè abeſt, vt poſt mille quingentos annos, quibus Apoſtolica fides in Eccleſia viguit, in orbe tantummodò apparuerit, & vix nonagenaria recẽtis adhuc partus ſordes, ac fœditatem omnium oculis obiiciat? Hæc ſanè clariora ſunt, quàm vt ampliori demonſtratione indigeant, aut aliqua tergiuerſatione celari queant.

SCIO equidem id illos totis neruis contendere, vt omnium temporum fidem ſibi arripiant, ac proptérea aſſerere, ſe non nouam fidem cudere, ſed in Apoſtolica B permanere; eam tamen diuturnis temporum ſpatiis corruptam, ab ipſis inſtauratam fuiſſe. At profectò inde primùm illos omnium temporum fidem haud colere euincimus, quòd fidem non omnibus temporibus tribuunt, ſed per tot temporum ſpatia corruptam eſſe volunt: qui enim veram Catholicæ, ac vniuerſalis fidei naturã agnoſcũt, eam nullo vnquam tempore deſiiſſe affirmant: neque enim vniuerſalis eſſet omnium temporum fides, ſi aliquod vel exiguum tempus ſine fide deflueret, vel fides breui aliquo temporis interuallo C extincta iaceret. Apertè igitur aduerſarij ſe non omnium temporum fidem colere profitentur, cùm eam fidem colant, quæ non omnium temporũ fuit, ſed tandiu intermortua iacuit, vt vel ab ipſis Apoſtolorũ tẽporibus, vel poſt aliquod tẽporis ſpatiũ poſt Apoſtolos eſſe deſierit. Fidem itaque nõ viuam, non Apoſtolicam, nõ vniuerſalem, ſed mortuam tantummodò colũnt, quæ ante Lutherum, & Caluinum, nec Apoſtolica, nec vniuerſalis erat, cùm nec omnino eſſet: ſed cùm vera fides ſemper vniuerſalis, ac Catholica fuerit, D neque vnquam ex diuinæ promiſſionis dono, aut corrupta fuerit, aut corrumpenda in poſterum ſit (vt probatum fuit ſuperiori lib. 8. Demonſtratione) inde manifeſtum eſt, apud Lutheriſtas, ac Caluiniſtas fidem non eſſe omnium temporum Catholicam, ac vniuerſalem, ac conſequenter nec vnam, nec veram.

HVC ſpectat altera, atque huic cognata ratio, quam ex Reformatorum nomine collegimus, quod vtriuſque ſectæ auctores omni iure ſibi deberi obtendunt, cùm dilapſam fidem, ac Euangelium denuò ſe reformaſſe venditant. Planè nulli ignotum eſt, quid re- E formatio exigat, ac præ ſe ferat: exigit enim, ac præ ſe fert prioris formæ ruinam, ac corruptionem, quæ rurſum inſtaurata fuerit: tria igitur tẽpora hîc expendenda ſe offerunt, primum, tempus, cùm fides ſua forma prædita erat, ſecundum, quando occaſum paſſa eſt, ac formam amiſit, tertium, quando priſtina illi forma reſtituta fuit. Primum inſtitutæ, ac formatæ (vt hoc verbo vtar) fidei tempus, ſi

Luthero

Digitized by Google

Lutherus. Luthero credimus, integra Apoſtolorũ tempora non vidit, ſed Apoſtolis adhuc ſuperſtitibus cum fide expirauit. Eandẽ ſententiã *Caluinus.* docẽt Caluin. Melanchton ad c. 3. prioris ad Corint. Faius modernus Geneuę Miniſter in Ench. diſp. 65. tametſi Calu. in Prothei modũ varius alibi in inſtitut. integrã fidem vſq; ad 500. ann. peruenisſe dicat. Vix igitur ex priorũ ſententia primũ fidei tẽpus quinquageſim. aut ſexag. ann. attigit, cùm ſtatim ab Orbe pulſa eſt. Porrò mediũ tempus deformis, ac corruptę fidei ea omnia tempora percurrit, quæ ab Apoſtolis ad Luther. & Calu. vſque interfluxêre, nimirũ mille ſupra quingentos annos: quo tempore Luthero, & Caluino in orbe exortis, extremũ (vt aiunt) fidei reſtitutæ tempus exortũ fuit: licèt veriùs dici poſſit, tunc primùm illis fidei deſtitutæ tẽpus infœliciter illuxiſſe. At eſto, fidem extremo hoc tẽpore ſin minùs Eccleſiæ, magis ſaltem obſoletã priorum Hæreticorũ habeant reſtituram. Num propterea omniũ temporũ fidem ſibi vendicare valent; cùm tot tempora abſq; fide elapſa fuerint, quæ nulla ratione inter fidei tempora recenſeri debent, & vix quinquagenariã, aut ſexagenariã fidem ſuæ Reformationi aſcribere queant? Quapropter ſi vniuerſalẽ omniũ temporũ fidem ſibi dari exoptant: id primùm agnoſcant, eã nullo vnquã tempore corruptã fuiſſe, ac proinde nec noua Lutheri, aut Caluini reformatione indiguiſſe: tũ ad eam fidẽ amplectẽdã accedãt, quæ eſt vniuerſalis omniũ temporũ, quæ ſola vna, ac vera eſt Eccleſiæ Catholicæ fides.

Probatvr tertiò ex natura fidei Lutheranę, ac Caluinianę, quę nõ eſt omniũ tẽporũ, ſed nupera, ac nouitia: neque .n. eſt fides om- *Luther. de Sacr. coen. Domin.* niũ temporũ, quod Lutherus ſuis credẽdum præcipit in ſacroſ. Euchariſtiæ Sacram. panis ſubſtantiã ſimul cũ vero corpore Chriſti eſſe, & exiſtere: cũ id nec vllius temporis Scriptura, nec Patres, nec Cõcilia, nec veteris Eccleſiæ fides vnquã ſenſerint: neq; quod Cal- *Caluinus.* uiniſtæ cũ ſuo Caluino pro fide aſſerunt, in Euchariſtia nec corpus, nec ſanguinẽ Chriſti verè, ac ſubſtantialiter, ac ſecundũ realẽ præſentiam, ac tranſubſtantiationem contineri: ſed tantùm ſpiritualiter, cùm nulla id temporum fides vnquam Catholicè aſſeruerit, aut aliàs in vera Eccleſia auditum fuerit.

Fides omnium temporum non fuit, vniuerſos homines, ſiue ruſtici ſint, ſiue plebei, ſiue mares, ſiue fœminæ, ſiue pueri, ſiue adulti, Sacerdotes exiſtere: quod Lutherus affirmat, cùm id priora illa Eccleſiæ tempora, quæ Lutherum anteceſſerunt, ignorauerint: neque etiam fides omnium temporum fuit, quod Caluinus affirmat, nullos præter Chriſtum eſſe Sacerdotes: cùm tot Sacerdotes Apoſtoli inſtituerint, & verus Eccleſia Sacerdotum ordinem tot Patrum teſtimoniis à Deo inſtitutum oſtendat.

Fides non eſt omnium temporum, quod tum Lutherus, tum Caluinus aiut, Deũ nobis impoſſibilia præcepiſſe, cùm Decalogũ nobis ſeruandũ propoſuit: ſed potiùs nouitia, cùm nullus ex Orthodoxis Eccleſiæ Patribus id vnquã ante Lutherum, ac Caluinũ docuerit.

Sed quid pluribus immoror? tam extra controuerſiam eſſe debet, quòd Lutheranæ, ac Caluinianæ ſectæ fides omnium temporum fides appellari nequeat: quàm certum eſt, eam omnium temporum Catholicam fidem oppugnare. Id ſanè iis exploratum erit, qui tam Lutheranam, quàm Caluinianam fidei confeſſionem examinant, ac cum Catholica conferunt: ſed quoniam hoc examen à nobis paulò infrà præſtandum eſt, cùm de fidei antiquitate agemus; nonnulla duntaxat illuſtriora illorum fidei dogmata, quæ ſuis confeſſionibus minimè explicant, cum Catholica fide pugnantia huc aduocabimus.

Pvgnat cum Catholica omnium temporum fide, quod Lutherus, & Caluinus do- *Lutherus.* cent. Adam in ſtatu innocentiæ nullo ſupernaturali dono, ſed naturalibus tantùm à Deo præditum fuiſſe, cùm ſecus tota vetus Eccleſia ſenſerit. Irenæus lib 3. cap. 37. Athanaſius oratione contra idola. Nazianzenus oratione 42. quæ eſt ſecunda de Paſchate. Nyſſenus de hominis opificio cap. 3. Chryſoſtomus hom. 14. in Geneſ. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. cap. 9. & 15 Cyprianus de bono patientiæ. Ambroſ. lib. 6. Hexam. c. 7 & de Helia, & ieiun. c. 4. Auguſt de Gen. lib. 11. c. 13. & lib. 4. cont. Iulianum cap. 16. Leo Magn. ſer. 4. de Nat. Domini cap. 2. Gregor. lib. 4. in Iob cap. 26. Beda ad cap. 2. Gen. Qui omnes iuſtitiam originalem ſupernaturale donũ à Deo Adæ collatum, non naturale, aut de prima hominis natura eſſe docent.

Pvgnat cum omnium temporum fide, *Lutherus.* quod aſſerunt, peccati cauſam, eſſe Dei vel præſcientiam, vel prædeſtinationem, quod Catholica Eccleſiæ fides ſemper damnauit, quæ hominẽ nulla vi coactum, ſua ſponte, ac volũtate in peccata prolabi docet. Ita Clem. lib. 5. Recognit. Dionyſ. de diuin. nom. c. 4 p. 4. Iuſtinus orat. 1. ad Gentil. & Dialogo cum Tryphone paulò ante finem. Irenæus lib 1. c. 29. Clem. Alex. lib. 4. Origenes Dial. 3. de ortu, & cauſa malorum, & lib. 6. cont. Celſum. Euſeb. Cæſar. de præparatione Euang lib. 6. c. 9. Athanaſ. orat. cont. idola. Baſilius in Hexameron diuini opificij hom. 2. Nazianz. inuectiua 1. in Iul. Cyril. Ieroſol. Catech. 2. Epiph. contra Caianos hæreſ. 38. Nyſſenus orationis Catechiſticæ c. 5. & 7. Io. Chryſoſt. hom. 23. in Act. Apoſt. & 27. in 1. ad Cor. Atq; hi quidem ex Græcis Patribus, & alij complures. Ex Latinis verò Tertull. cont. Marcion. lib. 2. c. 14. Cyprian. epiſt. 52. Ambroſ. lib. 1. Hexam. c. 8.

c.8. & de Paradiſo cap. 8. & lib.2. de Cain, & Abel cap.9. Philaſtrius contra Coluthianos hæreſi 31. Hieronym. ad cap.5. Iſa. Aug. lib.1. de lib.arb.cap.1. De peccat. mer.& remiſſ. lib.2.cap.17.& lib.83.quæſt.q.21. Gaudentius tract. 3. de Dominica Paſchæ. Proſper reſponſ. ad 10. obiect. Vincent.& in reſponſ. ad capitula Gallorum cap.12. Concil. Arauſicanum 2.cap.25.Leo I.ep.93.ad Thuribium cap.6.Fulgentius ad Monimum lib.1. cap.19.Iſidorus de ſummo bono libr.1. c.11. Conc.Valent.c.2. Anſelmus lib. de concord. præſcientiæ,& prædeſt.& alij quamplurimi.

PVGNAT cum omnium temporum fide, quòd affirmant,neminem fidelium in futuro iudicio à Chriſto fore condemnandum,cùm illud omnia fidei tempora velut Hæreticum improbĕr ſunt Apoſtolicorũ tĕporum teſtes. Matth.25. Paulus ad Rom.14.2.ad Cor.5.1. ad Theſſal.4. Petrus epiſt.2. cap.2. Iudas in epiſt. Ioannes Apoc. 20. qui iudicij diem fidelibus, & infidelibus metuendum præſcribunt; in quo non ſoli infideles, ſed fidelium quamplurimi æterni ignis à Chriſto ſententiam accipient. Pro fide primi ſæculi teſtimonium ferunt Clemens I. libro 3.Recognitionum,Iuſtinus oratione ad Gentiles.Theophilus libro 2. ad Hantolycum. Athenagoras legatione pro Chriſtianis.Pro fide ſecundi ſæculi Tertullianus de præſcript. aduerſ. Hæret.cap.13.& de teſtimonio animæ cap. 4. Hippolytus oratione de conſummatione mundi. Origenes libr. 3. de principiis cap. 9. & 10. tum tract. 7. in Matth. Cyprianus ad Demetrianum. Pro fide tertij ſæculi Lactantius lib.7. diu.Inſtitut.cap.1.Euſebius Cæſar. de præparat. Euang. lib.11. cap.20. Athanaſius de humanitate Verbi. Hilarius canone 28.in Matthæum.Cyrillus Ieroſol.Catech.4. cap.de futuro iudicio. Pro fide quarti ſæculi Baſilius homil.in Pſal.33. Ephrem de futuro iudicio,& compunctione.Nazianzenus Iambico 19. Gregorius Nyſſenus de Beatitudinibus orat.5.Chryſoſt.hom 47 ad popul.Antiochenum. Cyrillus Alexand. orat. de exitu animæ. Ambroſ. de fide Reſurrectionis.Hieronym.epiſt.1. ad Heliodorum cap.9. Ruffinus in Apologia ad Anaſtaſ. Aug.ſerm.67.de tĕpore.Pro fide quinti ſæculi Maximus Taurinenſis hom. in expoſitione Symboli.Petrus Chryſologus ſerm. 59. Eucherius Lugdun. hom.5.ad Monachos.Leo I ſerm.4.de collectis. Proſper Aquitanicus libr.3.de vita contemplat.c.12.Cæſar.Arelat.homil.27.Pro fide ſexti ſæculi Symmachus PP. in Apologetico aduersùs Anaſtaſium Imp. Fortunatus lib.4. Gregor.Magnus lib.26.Moral. cap.24. & homil.1. in Euang. Olympiodorus in Eccleſiaſtis cap.8. & 12. Dorotheus Abbas doctrina 3.

PRO fide ſeptimi ſæculi Iſidorus Hiſpal.

Ioan. Calu. lib 2. Inſtit. c. 16. §. 18. Lutherani teſte Lyndano in dubit. dial.1.

A de ſummo bono libro 1.cap.30. Concil.Toletan.6: cap.1. Eucherius Gall. in Geneſ. lib. 2.cap.20. Sophronius epiſt.ad Sergium, Maximus Monachus Centur.4.c.55.Conſtantinus IV. Imper. epiſt. ad Synodum Conſtantinop. Pro fide octaui ſæculi Ioannes Damaſcenus oratione de defunctis.Beda in Pſal. 6. Ambroſius Anſbertus in cap.1. Apocal Audoënus vitæ S. Eligij lib. 2. cap. 16. Pro fide noni ſæculi Angelomus in cap.1. lib.3. Reg. Rabbanus Maurus epiſt. ad Origarium. Remigius Antiſiodorenſis in Pſal.85.Nicepho-B rus ep. ad Leonem III. Pro fide decimi ſæculi Theophylactus in Matth.cap.16. Altercatio Synagogæ, & Eccleſiæ cap.6. Radulfus Flauiacenſis lib. 12.cap.1. Pro fide vndecimi ſæculi Oecumenius in cap.3.poſter.Petri Euthymius in cap.25. Matth. Petrus Damianus epiſt.2.cap.5. Anſelmus lib.de miſeria hominis, & in cap. 14. ad Rom. Pro fide duodecimi ſæculi Rupertus ad c.2. Nahum. D.Bernard.ſerm.8.in Pſalm. *Qui habitat*, & ſerm.55. in Cant.& lib. de interiori domo c. 38. Hugo Victorinus lib.1. de anima cap.2. Pro fide decimi tertij ſæculi Innocent.III.de C contemptu mundi lib. 2. cap.15. Alexander Alenſis p.3. quæſt.25.m 4. D.Thom.in compendio Theolog. tract.2.cap.57. D.Bonau.in tract.7.part. Breuiloquij cap.1.Ludolfus Carthuſ. vitæ Chriſti p.2.cap.87.Pro fide decimiquarti ſæculi Thomas Argentinenſis libr. 4. diſtinct.48.q.1. art.3.Petrus Alliacus ſermone de quadruplici aduentu Domini. D. Laurentius Iuſtinianus de Inſtitut. & regimine Prælatorum. Dionyſius Carthuſian.lib. diſt. 4.nouiſſimis art.16.Pro fide decimiquinti ſæculi Bellarm rom.3.de pœnit.lib.2.c.17.Suarez tom.2.in 3.p.q.59.diſp.57. ſect.5.Grego-D rius de Valentia rom.4. diſp.11.q.4. punct.2. Bannes in 2.2. quæſt.23.artic.6.& alij huiuſce noſtræ tempeſtatis Scriptores, qui impiis omnibus tam fidelibus, quàm infidelibus æternam damnationis pœnam imminere vno ore affirmant.

PVGNAT cum vniuerſali omnium temporum fide, quod illi credũt infernum damnatorum nõ certùm,ac ſubterraneum locum eſſe,ſed tantùm per metaphoram,ac figuram dictum, nec ibi verum ignĕ aſſeruari ad cruciandos impios; ſed Tartarum nihil aliud eſſe, quàm ipſius conſcientiæ remorſum, qui ſcilicet fide, ac verbo Dei caret; neque aliud E inferorũ ignes ſignificare,quàm miſerã damnatorum conditionem : quod omnium temporum ſemper Eccleſia damnauit, quæ inferorum loca vera, ac ſubterranea, velut carceres impiis parata, ac veros, & corporeos, non metaphoricos ignes,quibus iniqui realiter,ac ſolidè torquentur,in iis aſſeruatos eſſe Catholicè docuit. Nec deſunt omnium temporum teſtimonia.Iuſtinus in defenſione pro

Luther. ſer. in Euang.de diuite & Lazaro. Caluin.ad c. 30.Iſa.

pro Chriſtianis ad Senatum Romanum. Theophilus Antiochenus lib. 1. ad Antolycum. Clem. Alex. lib. 5. Stromaton. Origenes hom. 9. in Leuit. Euſeb. Cæſ. de præparatione Euang. lib. 11. cap. 20. Tertull. lib. de anima c. 55. & 58. Cyprianus ep. 55. & de laude Martyrij. Arnobius Rhetor. Lactantius lib. 7. diu. Inſtit. cap. 7. Hilarius ad Pſalm. 2. Athanaſius in quæſt. D. Baſilius in exhortat. ad Baptiſmum. Cyrillus Alex. lib. 1. in Iſa. cap. 5. & oratione de exitu animæ. Auguſtinus de ciuitate Dei. lib. 21. cap. 10. Petrus Chryſologus ſerm. 124. Gregor. Mag. lib. 4. dial. cap. 29. Beda hiſtoriæ Anglicanæ lib. 5. cap. 13. Rabbanus in cap. 3. Ierem. Anſelmus in Elucidario. D. Bernardus ſerm. de tranſitu Malachiæ. Hugo Victorinus de Sacramentis fid. lib. 2. p. 16. cap. 3. Hugo Etherianus de regreſſu animarum ab inferis cap. 12. Scholaſtici omnes in 4. ſententiarum.

Luther. in confeſ. Lauo. variani. Calu. lib. 1. Inſtit. c. 13. §. 9. & 23. & lib. Gall. de Actis Serueti anno 1554. fol. 219.

PVGNAT cum vera omnium temporum fide, quòd filium Homouſion, ac Patri conſubſtantialem eſſe negant, quæ fuit Hæreſis Arrij, olim à totius Eccleſiæ fide cum Arrio reprobata, vt teſtantur Acta Niceni Concilij I. ſub Syluestro, & ante Nicenam Synodum eam fidem tradiderant Clem. Rom. lib. 2. Recog. Iuſtinus Martyr in expoſitione fidei. Athenagoras legatione pro Chriſtianis. Theophilus Antiochenus lib. 2. ad Antolycum. Irenæus lib. 3. cap. 10. Cyrill. Alex. lib. 1. Pædagog. cap. 2. Origenes dialog. 1. de recta in Deum fide. Gregorius Neocæſarienſis in confeſſione fidei. Dionyſius Alexand. apud Athanaſium epiſt. de ſententia Dionyſij Euſeb. Cæſar. de Demonſt. Euang. lib. 4. c. 3. poſt Nicenam Synodum vniuerſi Patres, tam Græci, quàm Latini hanc fidem inuiolatam, ac ſartam tectam vbique ſeruarunt.

Luther. libr. de Concilijs, & in Cõfeſſ. Maiori de Cœna Domini.

PVGNAT cum vna omnium temporum fide, quòd pro fide obtendit Lutherus, Chriſti Diuinitatem in Cruce paſſam fuiſſe, quod non tam horrendam Hæreſim, quàm nefarium Atheiſmum redolet: cui vera fides ſemper bellum indixit; cuius rei ampliſſimi omnium ætatum teſtes adhiberi poſſunt, qui humanitatem tantummodò, non Diuinitatem in Chriſto paſſam fuiſſe aſſeuerarũt. Ignatius epiſt. ad Epheſ. Iuſtinus in expoſitione fidei, de recta confeſſ. Athanaſius ſerm. 4. cont. Arrianos. Cyrill. Catech. 4. Baſilius apud Theodoretum dial. 2. oratione de Euchariſtia. Amphylochius oratione in illud. Pater ſi fieri poteſt, &c. & oratione aduersùs Arrianos. Epiphanius in Anchorato. Gregor. Nazianz. orat. 35. quæ eſt 3. de Theologia. Cyrillus de recta fide ad Reginas comment. 1. cap. quòd Chriſti mors ſit ſalutaris. Theodoretus dial. 3. Ambroſ. lib. 1. de Incarnat. Dominic. Sacrament. c. 6. Ruffinus in Symbolum Apoſtolorum. Auguſt. epiſt. 57. ad Dardanum.

A Et de verbis Domini ſer. 58. Concil. Tolet. 1. in aſſertione fidei. Leo Mag. ſerm. 17. de Paſſione Domini. Fulgentius ad Traſimundum lib. 1. cap. 7. Gregorius Mag. in Iob. lib. 18. cap. 27. Concilium Hiſpalenſe ſecundum. Iſidorus libr. 3. originum cap. 2. Anſelmus ad cap. 15. prioris ad Corinth. Concil. Lateran. cap. 1.

Calu. Inſtit. lib. 1. c. 13. §. 9. 23. & 24. Beza opuſc. ad Brentij argum anni 1570. pag. 523. 638. & 619.

PVGNAT cum Catholica omnium temporum fide, quòd Caluinus, & Beza duas in Chriſto perſonas confingunt, quod omnium temporum fides reſpuit, quæ vnam tantùm in Chriſto perſonam in duabus naturis ſub- B ſiſtentem agnouit: id omnium ſæculorum Patribus atteſtantibus, Ita Clem. Rom. Conſtit. Apoſt. lib. 7. c. 37. Petri diſcipulus, ac Pauli comes. Dionyſius Areop. & ipſe Pauli diſcipulus de diu. num. cap. 1. Iuſtinus in expoſitione fid. de recta confeſſ. circa annum 160. Clemens Alex. qui circa 200. orat. adhortatoria ad Geneſ. Martialis Apoſtolorum temporibus proximus ep. ad Burdegalenſes c. 2. Tertullianus de carne Chriſti c. 5. circa 200. Cyprianus qui circa 250. de idolorum vanitate. Euſeb. Cæſar. circa 320. de Demonſtrat. Euang. libr. 4. cap. 13. Athanaſius circa an- C num 340. in Symbolo. Cyrillus Ieroſol. circa 360. Catecheſi 4. D. Baſil. anno 370. apud Theoderetum. Hilarius qui anno 350. floruit, de Trinitate lib. 9. Ambroſius 370. lib. 1. de fide c. 7. Damaſus 380. in profeſſione fidei ad Paulinum. Hieron. 390. ad c. 2. ad Titum & epiſt. 150. ad Hedibiam quæſt 9. Auguſt. circa 400. in Enchiridio ad Laurentium cap. 35. Concil. Tolet. 1. circa 400. annum celebratum in aſſertione fidei, Vincentius Lyrinenſis circa 430. aduerſ. Hæreſes. c. 19. Chryſoſt. circa 400. in Marcum hom. 11. Cyrillus Alex. 450. epiſt. ad Neſtorium. Concilium D Chalcedonenſe quod celebratum fuit anno 453. Act. 5. Leo Mag. eodem anno ſerm. 1. de Natiuit. Domini c. 2. & ſer. 3. de paſſ. Domini c. 1. Fulgent. circa annum 500. ad Traſimundum lib. 1. cap. 7. & 20. Conc. Hiſpal 2. circa annum Domini 619. c. 13. Conc. Toler. 4. circa annum 643. c. 1. Beda circa 700. ad c. 5. Luc. Concil. Arelat. 4 circa annum 813. in confeſſione fidei. Concil. Vvormatienſe circa annum 868. in confeſſ. fidei. Theophylactus circa 900. ad c. 1. Ioannis. Oecumenius anno 1050. ad cap. 1. primæ Ioannis. Anſelmus anno 1080. lib. 2. cur Deus homo cap. E 18. Hugo Victorinus anno 1130. de Sacrament. fid. libr. 2. p. 1. cap. 9. Concilium Lateran. 1215. cap. 1. Alexand. Alenſ. 1230. part. 3. quæſt. 19. moral. 2. Diuus Thomas 1250. contra errores Græcorum libr. 2. cap. 6. D. Bonauentura 1260. p. 3. Centiloquij cap. 27. Nicolaus Lyranus 1320. ad cap. 8. prior. ad Corinth. Thomas Argent. 1350. libro 3. diſtinct. 5. quæſt. 1. artic. 3. Laurent.

Iuſtin. anno 1430. lib. de ligno vitæ de fide A cap.6. Dionyſ.Carthuſ. anno 1460. ad c.1. Luc.art.5.

Hæc Lutheranæ, ac Caluinianæ fidei dogmata ex multis pauca colligere libuit, vt nos hac aſſertione nihil niſi certum,ac legitimum ſtatuere omnes addiſcant: cùm illorum fidem, neque vniuerſalem, neque omnium temporum eſſe aſſerimus.

An fides Lutheranæ, ac Caluinianæ ſectæ ſit fides omnium locorum.

CENSVRA II.

HÆc eſt ſecunda Lutheranorum, ac Caluinianorum fidei cenſura, quam vtraque ſecta accuratè examinata cãdidè aduerſus illas proferimus, nimirum neutram omnium locorum fidem poſſidere, quod tamen haud ita intelligimus, quaſi vtriuſque ſectæ fides omnia orbis loca occupare debeat, aut vbique diffundi: ſed eam ita intelligendam volumus, vt cùm in iis orbis partibus, ac regionibus vbicun- C que diffuſæ reperiuntur,fide vna duci deberent,apud illas non modò fides vna nõ ſit:ſed iuxta vrbium, ac Prouinciarum diſtantiam vnaquæque à ſeipſa diſtet, ac diſpertita videatur:quo ſanè fidei vnitatem quàm apertiſſimè ſcindunt.

Hvivs aſſertionis probatio primùm petenda eſt à fide vtriuſque ſectæ ſimul coniũctæ, tum ab vnaquaque ſeorſim ab altera diuiſa.Quàm grauia, atq; immania iam ab ipſo ſectarum ortu inter Lutheromanitas,& Caluiniſtas,primùm verbis,deinde armorum vi, ac ſtrepitu bella excitata fuerint,fidei diſſidio ad id tantummodo cogente: quæ eò vſque D peruenerunt, vt ſeipſos mutuò non modò verborum flabellis cæderẽt, verùm etiam vrbibus expellerẽt, nemini ignotum eſſe arbitror,qui Hoſium,Surium,Lyndanũ, Prateolum,Coccium,ex Catholicis ſcriptoribus:ex ſectariis Ioannem Sturmiũ de ratione ineundæ concordiæ,& Ioannem Ietzlerum de diuturnitate belli Euchariſtici,ac præterea Oſiãdri,Illyrici,Heshuſij, Stankari, Spangenbergij,Suenkfeldij Hiſtorias,vel leuiter perlegerit. Atque eò factum eſt,vt eùm eadem vrbs, ac Reſpub. Lutheranos ſimul, & Caluiniſtas capere non poſſet, ingraueſcẽtibus vtrinque E odiis, ac factionibus, tota vel Caluino, vel Luthero potentiori cederet: atque eò res peruenit,vt cùm fides factionum potentię,ac negotio tota committeretur, eadem vrbs nunc Lutheri, ſi factio Lutherana ſuperior eſſet, modò Caluini, ſi illa ſuccumberet, fidem exciperet.

Qvo ſanè factum eſt,vt eadem vrbs frequenter fidem mutaret, ac priori needum concepta, ad nouam mox fidem raperetur. Id omnibus perſpicuum eſt multis Germaniæ vrbibus accidiſſe,ac præſertim Wittembergæ; vbi olim Lutherus cathedram exercerat, ac Lutherana ſecta potiſsimùm vigebat: vix enim Lutherus è viuis exceſsit, eùm Lutherana ſecta cum Lutheri fide penè in exilium acta, Wittemberga pulſa eſt, Caluino ferè vbique ſuccedente:ita vt Wittembergæ, vbi Lutheri ſedes fixa videbatur, nihil iam de ſpiritu Lutheri relictum eſſet,quod lepido carmine quidã expreſsit,edita ſub Lutheri no- B mine querimonia, quã hic lubet producere.

Si qua mihi iuſtas expreſſit cauſa querelas,
Heu nunc præ cunctis digna querela venit.
Ille ego,qui quondam fama ſuper æthera notus,
Nunc me vix aliqua gloria parte manet.
Omnia Caluinus rapuit,totúmque per orbem
Illita vipereo dogmata felle ſerit.
Tu quoque dilectos inter pars prima Melãchton,
Qui mihi præ cunctis fidus amicus eras.
Diceris extrema liquiſſe in morte Lutherum,
In noua Caluini dogmata falſa ruens.
Hic vbi pallentes peruenit rumor ad vmbras,
Heu mea concuſſit quàm grauis oſſa dolor!
Hinc Anabaptiſta,Smidellinus,Brentius,& qui
Muſculus exigui nomina muris habet.
Gallus, & Illyricus, nuper quoq; miſſus ad Orcũ,
Zuuinglius,& reliqui turba profana vigent.
Aſt ego,qui quondam doctor,primuſq; Magiſter,
Quique his diſcipulis ſemina prima dedi.
Heu miſer ignotas profugus compellor ad oras,
Vixque aliqua nomen parte Lutherus habet!
Quamq; ego venabar laudem, famamq;,decuſq;,
Hei modò diſcipuli cuncta tulere mei!
Quos genui,quos hæc peperit mihi lingua,manuſq;
Quorum præcipuus fautor, & auctor eram:
Hæc promiſſa fides?pietas hæc debita patri?
Heu mihi quam pretiũ triſte magiſter habet!
Degeneres animi genus execrabile mundo
Tempore percipient præmia digna ſuo.
Hæc ego vaticinor:vates quoque vanus habebor,
Ni te perfida gens pœna parata manet.

Sed parum eſt, Vvittembergam à Lutheri fide defeciſſe, ac Lutherùm cum Caluino cõmutaſſe: nam hæc fidei viciſsitudo pleraſque alias Germaniæ vrbes obtinuit, vt Tigurim, Bernam, Lypſiam, Bergen: demum quotquot nunc Caluinianam fidem colunt: nam Luthero vbique ferè per Germaniam regnante, Caluinus ſuccedere non potuit, niſi eo pulſo, ac profligato: quò fit, vt ſubortis inter Germaniæ ciuitates de Lutheri, ac Caluini fide diſsidiis, fides ſingularium locorum eſſe cœperit, & vnaquæque vrbs, aut Prouincia, alteram, aut Lutheri, aut Caluini fidem ſibi aſciſcendam duxerit: nec tamen in eam ita iuret, vt ſi fortè alia melior viſa fuerit, nullo ſcrupulo ſibi ad eam tranſuolare liceat: quæ profectò Sole clarius

clariùs demonſtrant, vtriuſque ſectæ fidem non omnium locorum vniuerſalem eſſe, ſed cuiuſque loci particularem: ſingularium rerum hiſtorias prætereo, quæ apud citatos auctores legi poſſunt.

Id verò apertiùs, ac luculentiùs declaratur, cùm harum ſectarum fides, qualibet earum ab altera diſiuncta, examinatur. Tanta enim ſectularum colluuie vtrinque exorta, ac per Germaniam, Galliam, Angliam, Poloniam vbique graſſante, cùm vbique illę inter ſe pugnent, ac ſecta ſectam expellat, quo pacto illarum fides locorũ vnitatem ſibi comparare valet, aut vna vbique vigere, quæ tot ſectis diſſecta vna ſibi non eſt, nec locorum vniuerſalitate contenta, tot ſibi locorum differentias quærit, quot fidei dogmatibus ſe inuicem oppugnantibus diſcerpta eſt?

Nam vt à Lutherana ſecta exordiar, hæc vna in tot ſectas diſpertita (vt ſuperiùs docuimus) vt cum Anabapriſtarum ſectis iuncta, quæ & ipſæ ex Lutheri lacuna prodierunt, ferè centeſimam attingant. Hæ porrò inter ſe ita fidei dogmatibus diſſident, vt præter mutua odia, ac verborum flagella, quæ inter ſeſe exercent, collectis factionibus ſe mutuò ex vrbibus eiiciant: quæ loci vnitas multiplici tot ſectarum fidei poteſt ſufficere? Planè nemo eſt, qui ignoret Heshuſianos, qui è Lutheri ſchola prodierunt, ſimul cum Heſhuſio è ſex Germaniæ vrbibus Lutheranorum Mollium factione pulſos fuiſſe, nimirum Goſlauia, Reſtochio, Heildeberga, Brema, Magdeburgo, & Veſalia, de quo Wittembergenſes aduerſatij illud cecinerunt.

Quæritur Heſhuſius, cur ſexta pulſus ab vrbe eſt?
In promptu cauſa eſt, ſeditioſus erat.

Centuriatores ex Lutheranorum grege, dum nouas Religionum formulas à prioribus Lutheranorum diuerſas obtrudunt, primùm Reſtochio, deinde Magdeburgo, tum Iena, demum Heildeberga aduerſariorum Lutheranorum opera, alij carbonario curru, alij tecto carpento noctu extra vrbes deportantur: Stancarum, ac Stancarianos Pinczouia expulſos, Carolſtadianos Orimundo, & à tota Saxonia eiectos nouimus. Denique exploratum eſt quamlibet ex his ſectis ſua ſibi loca, ac vrbes vendicaſſe propriæ tantùm fidei alumnas. Lutherani Molles Wittembergam occuparunt, Lutherani Rigidi Magdeburgum. Manus Impoſitorij, qui ad Rigidos ſpectant, Saxoniam, Pomeraniam, & aliquas maritimas ciuitates; Adiaphoriſtæ in ea parte Saxoniæ viuunt, quæ Principis Electoris Imperio paret; Adeſſenatij in Sileſia, & Miſnia verſantur; Bibliſtæ, qui ad Confeſſioniſtarum agmen pertinent, Vratiſlauiam, & Suidniciam obtinent; Concordiſtæ Bergen; Flacciani Ianam; nonnulli Interemiſtæ Lypſiam ſimul cum Maioriſtis; Brentius, & Medioſandrini Tubingam, Oecolampadiani Baſileam tenent; Oſiandrini in Pruſſia regnant; Suenkfeldiani partim Vratiſlauiæ, partim Suidniciæ, partim Glogouij ſedent; Stembergenſes in ciuitate Omulecenſi fidei clauum tenent. Piget alios referre: nec tamen his vlla, aut certa, aut tuta ſedes eſt, cùm noua his locis ſuccedente fidei ſententia facilè ad aliam alterius ſectæ fidem euolent.

Iam quis non apertè videat, Lutheranam fidem, tam ab vniuerſali omnium locorum fide diſtare, quàm à propria fidei vnitate abeſt: neque eam omnium locorum fidem appellari poſſe, quæ tot diuerſa locorum ſpatia ſibi rapit, quot fidei fruſtulis conciſa eſt?

At neque meliùs de Caluinianorum fide ſentiendum eſt: nam cùm & ipſi in plures ſectas ſint diuiſi, quarum altera alteram oppugnat, planè quæque ſectula ſuum ſibi loci fruſtulum arripit, ab aliis in fidei dogmatibus diſſentaneum, quæque ſuam Synagogam erigit, in qua ſuos fidicolas inſtruit, catechizat, & alias anathematizare docet: videas in Anglia Caluinopapiſtas, & Puritanos nulla communia loca habere, non templa, non domos, non menſas, acerbiſſima inter ſe odia enutrire, miris verborum aculeis ſe inuicem pungere; manifeſtam à Chriſto defectionem ſibi inuicem exprobrare: mutuò ſeipſos anathematizare: omnem denique ſuis tam Sacramentorum, quàm locorum communionem interdicere: videas quoque in Gallia, & Flandria, Caluiniſtas Cauſarios, ac Pacificos, Conſiſtoriales, & Politicos mutuo ita inter ſe odio flagrantes, vt vnus illis non ſufficiat locus, immò nec plures vrbes illos capere queant, quia ſe inuicem ab illis deturbare, & in exilium cogere omnibus artibus contendunt. Quod anno 1579. Lugduni Batauorum accidiſſe narrat Staniſlaus Reſcius, vbi *Stanislaus Rescius.* Conſiſtoriales Politicorum factione oppreſſi loco excedere coacti ſunt. At viciſſim anno 1586. Conſiſtoriales de Politicis triumphos egerunt, Comitis Morſenſis potiſſimùm præſidio freti, qui Politicorum Satrapas in exilium abire iuſſit: nec multò pòſt viciſſitudinem illis Politici reddidêre: nam cùm idem Comes ad Politicorum partes tranſiiſſet, nonnulla Conſiſtorialium capita in carcerem coniecit, & Politicos ab exilio reuocauit. Ita ſe hæ Reformatorum ſectæ ſuauiter excipiunt, vt nec ſe vno loco conſiſtere ſinant: ſed diſſecta in animis fides haud vnquam quieſcit, donec locorum quoque diuerſitatem ſecum trahat.

SED quid pluribus immoror? An non Sacramentariorum, qui Caluinum ducem, atque anteſignanum ſequuntur, factiones, odia, diſſidia, ſeditiones, expulſiones, exilia, quæ tum in Germania, tum in Polonia, tum in Lituania, tum in Anglia inter ſe exercent, ita orbi nota ſunt, vt nulla ratione celari queant? Quis Carolſtadianos cum Zuuinglianis, Zuuinglianos cum Oſiandrinis, Oſiandrinos cum Suenkfeldianis, Suenkfeldianos cum Oecolampadianis, Oecolampadianos cum Caluiniſtis, Caluiniſtas cum Laſchanis, Laſchanos,cùm Martirianis, cum Volanis, cum Stankarianis vnquam conciliare potuit, quin in mutua odia flagrarent, ac ſibi inuicem exilia pararent? Quot colloquia, ac conuenticula inſtituta fuêre, vt inter hos aliqua fidei concordia iniretur, quæ tamen nec minima obtineri potuit? Habitum fuit anno 1586. Montpelgardi colloquium inter Bezam, & Smidellinum Sacramentarios, vt bello Euchariſtico tandem modus aliquis, ac finis imponeretur; in quo nihil non modò concordiæ initum eſt, ſed acerbiora odia inter Bezanos, ac Zuuinglianos tantummodò excitata ſunt. Aliud quoque prius anno ſcilicet 1537. Bernæ indictum fuit: in quo Sacramentariæ factiones ſeipſas acerbiſſimè proſcindentes, de concordia egerunt, ſed omnia maiori diſcordia peracta ſunt; ita vt aliter Bucerus, aliter Laſcus, aliter Brentius, aliter Clebitius, aliter Suenkfeldius, aliter Ocolampadius pertinaciter Cœnæ verba interpretarentur.

Colloq. Montpelgard.

Colloq. Bernenſe.

QVID fidei confeſſiones commemorem, quæ ſanè tot ſunt apud Caluinianos, & Sacramentarios, quot diſcrepantes inter eas ſectæ verſantur? Edita fuit olim anno ſcil. 1566. confeſſio quædam Tiguri, à Geneuenſium Miniſtris recepta, ea in Scotiam ad Caluiniſtas fratres miſſa fuit, vt illi calculum ferrent: at ea reiecta fuit ab illius Regni Miniſtris æquè Caluiniſtis, teſte Niniano Vinzeto, ac ne inter ipſos Miniſtros diſtraheretur, ſeueriſſima lege cautum fuit. Oſiandrini ſuam fidei confeſſionem in Pruſſia oſtendunt, quæ tamen extra Pruſſiæ fines non extenditur, Oecolampadiani ſuam Baſileæ exerunt, quæ velut ibi relegata à cæteris Germaniæ vrbibus exulat. Gallia ſuam fidei Confeſſionem iactat, quam Anglia non recipit. Zuuingliani ſuas fidei Confeſſiones ſcribunt, partim in Anglia, partim in Germania, quas Caluiniani in Gallia reiiciunt.

Ninianus Vinzetus.

DENIQVE his factum eſt, quemadmodum Iſraëlitis Dei deſertoribus accidiſſe ſacra Regum narrat hiſtoria 4.Reg.17. qui cùm à Domino Deo ſuo receſſiſſent. *Vnaquaque gens*(ait) *fabricata eſt Deum ſuum*, &c. *Viri Babylonij fecerunt Socothbenoth, viri autem Cuthæi fecerunt Nergel, & viri de Emath fecerunt Aſima: porrò Heuæi fecerunt Nebagaz, & Tharthac:* ita vt Ieremiæ querimoniam iuxta ſecūdùm numerum ciuitatum ſic eſſent dij Iuda. Ita huiuſce noſtræ tēpeſtatis Nouatoribus contigit, qui vbi ſemel à Deo, ac vera illius fide receſſerunt, mox plures ſidum magiſtros, velut Deos è cœlo delapſos, ac nouos orbis Apoſtolos colere cœperunt; ex his vnaquæque gens, vrbs, regio, fabricata eſt ſibi Deum ſuum, ſuum fidei auctorem, ſuum ſibi Apoſtolum delegit, ſuas fidei confeſſiones præſcripſit. Viri Geneuenſes fecerunt ſibi Caluinum, ac velut idolum coluerunt: viri Vvittembergenſes Lutherum inter excelſa conſtituerunt, cuius fidem non diu colerent; Tigurini Zuuinglium ſibi in idolum erigunt, ac illius fidei confeſſionem ſibi pro fano conſtruunt: viri Baſileenſes Oecolampadium, velut nouum orbis miraculum, in quo diuina planè fidei doctrina ſoſpitet, ſuſpiciunt: Ienenſes Illyricum, Tubingenſes Brentium: Pinczouicēſes Stancharum: Lypſenſes Maiorem pro idolis ſibi fabricant, ac ſuas fidei confeſſiones ab illis traditas, tanquam Deorum oracula accipiunt. Ita fit, vt iuxta vrbium numerum tot ferè fides, ac fidei confeſſiones circunferantur ab iis præſcriptæ, qui apud eas fidei conditores habentur. Ex quibus tandem perſpicuum ſit, Caluinolatrarum, ac Lutherolatrarum fidem haud vnam, ac Catholicam eſſe, vbique diffuſam.

4.Reg 17.

Ierem. 11.

Num fides ſectæ Lutheranæ, & Caluinianæ ſit fides omnium perſonarum?

CENSVRA III.

HANC examinis cenſuram ita declaramus, quòd cùm Catholica fides ea ſit, quæ vna communi omnium fidelium conſenſu ab omnibus colitur, ea Lutheranis, ac Caluinianis minimè aſcribi poteſt, quibus non vna & eadem, ſed diuerſa, ac disiuncta propemodum fides amplectenda præſcribitur. Ea verò ſicut prior, duplici illo demonſtrationis genere, partim ſectarum coniunctione, partim ex ipſarum diſiunctione petito, probanda erit.

PRINCIPIO, quòd ad vtriuſque ſectæ fidem attinet, nihil ſanè magis perſpicuum eſt, quàm illam inter vtriuſque factionis ſectarios ita ſectam, ac diſpertitam eſſe, vt alij aliorum fidem damnent, alij alios Hæreticos pronuntient (nondum doctrinarum ſchiſmata, ac mutua diſidia attingo, quæ ſuo examini ſeruanda ſunt) ab ipſo ſectarum ortu Lutheranorum, & Sacramentariorum fides

Google

ſides inter ſe diſſidere cœperunt, nec ab eo tempore à bellis vnquam abſtinuerunt. Primum bellum geſtum fuit à Luthero, & Andrea Carolſtadio anno 1525. Secũdum à Luthero, & Tigurinis anno 1544. Tertium à Weſtphalo, & Caluino anno 1553. Quartum ab Heshuſio, & Clebitio anno 1554. Quintum à Brentio, & Bullingero anno 1561. His durantibus bellis (vt teſtatur Ietzlerus Scaphuſianus) irriſiones, ſarcaſmi, odia, contemptus, obtrectatio, calumniæ, paſquilli, omnis generis iniuriæ, exilia cibus erãt quotidianus; mutuò ſeipſos Hæreticos vociferantur.

Io. Ietzler. de dint. bell. Euchar. pag. 25.

Lutherus.

Lutherus contra art. Louaniẽſes theſ. 27. hanc in Sacramentarios ſententiam fulminat. *Hæreticos ſeriò cenſemus, & alienos ab Eccleſia Dei Zuuinglianos, & Sacramentarios omnes, qui negant Chriſti corpus, & ſanguinem ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtia.* Tum epiſt. ad Iacobum Presbyterum, Eccleſiæ Bremenſis Doctorem. *Mihi* (inquit) *ſatis eſt omnium infælicisſimo vna iſta beatitudo. Beatus vir, qui non abiit in conſilio Sacramentariorum, nec ſtetit in via Zuuinglianorum, nec ſedit in cathedra Tigurinorum. Habes quid ſentiam.*

Philip. Melanchton.

PHILIPPVS Melanchton ep. ad Fridericum Myconium his titulis Carolſtadiũ exornat. *Carolſtadius* (ait) *primus excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu, quem nullum vnquam humanitatis officium, aut intelligere, aut facere animaduertimus: tantùm abeſt, vt in eo manifeſtatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit.*

Nicol. Amſdorphus.

NICOLAVS Amſdorphus in publica confutatione puræ doctrinæ, Zuuinglianos, & Oſiandrinos hæreticos pronuntiat. *Nos* (inquit) *Zuuinglianam, & Oſiandrinam hæreſim, & errores tranquilla conſcientia amplecti non poſſumus: nec illorum, qui ſe à Luthero ſegregarunt, ſeceſſiani, ac nouationi ſubſcribere., & aſtipulari.*

Illyricus.

ILLYRICVS in defenſione confeſſionis Martiniſtarum, Caluinianam fidem de Euchariſtia reprobat, velut ſacrilegam. *Caluiniſtarum* (ait) *Liturgia non vno ſacrilegio vitiata eſt, contaminatáque, eáque (proh dolor) innumeras animas æterno exitio inuoluit.*

Franc. Stankarus.

FRANCISCVS Stankarus epiſt. ad Regem Poloniæ in Tigurinos, ac Geneuenſes tanquam in publicos Hæreticos inuehitur. *Verùm* (inquit) *quoniam Tigurini, & Geneuenſes, cùm ſint publici, & manifeſti Hæretici, & non ſemel ſcriptis, & epiſtolis ſuis ſeduxerint Polonos tuos,* &c. Et libro de Trinitate aduersùs Henricum Bullingerum, Petrum Martyrem, Ioan. Caluinum, & reliquos Tigurinæ, & Geneuenſis Eccleſiæ perturbatores, cum Arrianis, & Eutychianis illos comparat; rum libro contra Caluinum numer. 4. in Caluinum velut nouum Arrium inuehitur his verbis. *Quis diabolus* (inquit) *à Caluine te ſeduxit, contra Filium Dei cum Arrio obloqui, vt oſtenderes eum priuatum fuiſſe gloria ſua, nunc autem petere eam ſibi dari, quaſi non ſemper eam habuerit?* & poſt pauca. *Caue Chriſtiane lector, & maximè vos Miniſtri omnes à libris Caluini cauete, & præſertim in articulo de Trinitate, Incarnatione, Mediatore, de Sacramento Baptiſmatis, & prædeſtinatione: continent enim doctrinam impiam, & blaſphemias Arrianas, vt in Caluinum ſpiritus Serueti combuſti ſecundùm Platonicos remigraſſe videatur.*

Io. Schutz.

IOANNES Schutz in quinquaginta cauſis in præfatione liter. A. pleno ore in Sacramentarios debacchatur, velut in multarum Hæreſum propugnatores. *Sacramentariorum* (inquit) *doctrina ſenſina quædam eſt, in quam multæ hæreſes confluunt: vltimo Sathanæ ira, quam is furiis exagitatus, contra Chriſtum, eiúſque Eccleſiam exercet.* Tum litera Q. 3. ita de Sacramentariis decernit. *Qui Sacramentariorum partes ſequitur, is manifeſtus & iuratus eſt Dei aduerſarius, & fidei ſuæ, quam Chriſto in Baptiſmo promiſit, nuntium miſit.*

Heshuſius.

HESHVSIVS in defenſione contra Caluinum, id pro magna ſuæ fidei laude ducit, quòd contra Caluinianam ſectam dimicauerit. *Deo* (inquit) *& Eccleſiæ teſtatum facio, me non colluſiſſe cum blaſphema, & ſacrilega Caluiniſtarum ſecta: ſed in acie ſtetiſſe contra eam.*

SED quid his teſtimoniis immoror.? ſanè tot Lutheranorum libelli, qui aduersùs Sacramẽtarios publicè per Germaniam, ac Poloniam curſitant, quibus illorum fidem ſuggillant, damnant, anathematizant, nihil luculentiùs oſtendunt, quàm illos auerſum à Sacramentariis, & animum, & fidem gerere: ex quibus nonnullos commemorare lubet præter ſuperiùs enumeratos.

EXTAT Gullielmi Holderi Prodromus labyrinthi Sacramentar. ad Marcum Beaulerum nouitium Sacramentarium ſcriptus, editus Tubingæ anno 1587.

MARTINI Kemnitij liber contra Catechiſmum Heildebergenſem. Ienæ an. 1570.

PHILIPPI Nicolai apud Herdecanos Eccleſię Miniſtri, fundamentorum Caluinianæ ſectæ, cum veteribus Arrianis, & Neſtorianis conuenientium detectio; qua demonſtratur neminem Chriſtianorum Caluinianis adhærere poſſe, quin ſimul Arrianiſmi, & Neſtorianiſmi ſuſcipiat defenſionem. Tubingæ anno 1586.

IOANNIS Modeſti demonſtratio ex ſacris literis, quòd Sacramentarij non ſint Chriſtiani: ſed baptizati Iudæi, & Mahometani, Germanicè ſcripta. Tubingæ anno 1587.

ZACHARIÆ Riuandri Lupus excoriatus, quo Caluiniſtarum, qui vel manifeſtè, vel occultè ſua dogmata ſpargunt, pellis lupina declaratur. Germ. Vvittembergæ anno 1591.

Digitized by Google

SAMVELIS Haberini Antitheſis Lutheranæ, & Caluiniſticæ doctrinæ in præcipuis fidei articulis. German. Laugingæ anno 1591. Item alius libellus inſcriptus. Demonſtratio fallaciarum Ioannis Caluini in doctrina de Cœna Domini, quibus vſus eſt in libro Inſtitutionis Chriſtianæ. Wittembergæ anno 1593.

IACOBI Hailbrunneri Synopſis doctrinæ Caluinianæ, hoc eſt, ſummaria narratio, & refutatio Zuuinglianorum, & Caluiniſtarũ doctrinę, de aliquibus fidei articulis Germ. Laugingæ anno 1591.

IOANNIS Moſellani præſeruatiua contra venenum Zuuinglianorum. Tubingæ anno 1589.

CONRADI Schluſſelburgij Theologiæ Caluiniſticæ libri tres, in quibus ceu in tabella quadam, quaſi ad oculum, plusquam ex ducentis viginti tribus Sacramentariorũ publicis ſcriptis, pagellis, verbis propriis, & auctorum nominibus indicatis, demonſtratur eos de nullo ferè Chriſtianæ fidei articulo rectè ſentire. Francofurti anno 1592.

THEOLOGORVM Wittembergenſium ſolida refutatio compilationis Zuuinglianæ, & Caluinianæ, quam illi conſenſum orthodoxum ſacræ Scripturæ, & veteris Eccleſiæ de controuerſia Sacramentaria appellarunt, in lucem ediderunt, & aliquoties recoxerunt. Tubingæ anno 1584.

IOANNIS Matthæi liber de cauendo Caluiniſtarum fermento. Wittembergæ.

IACOBI Hailbrunneri Eccleſiaſtæ Aulæ Neopyrgicæ Suencfeldio-Caluiniſmus, hoc eſt, ſpiritus Suencfeldiani, & Caluiniani conſenſus in doctrina de miniſterio verbi, Baptiſmo, & Cœna Dominica, eiuſdémque ſolida confutatio, certis capitibus diſtincta. Laugingæ anno 1597.

BALTHASARIS Menzeri Allemdorfenſis Elenchus errorum Antonij Sadeelis in libello de Sacramentali manducatione carnis Chriſti. Wittembergæ anno 1594.

HERMANNI Hamelmanni reſponſio ad dicta Patrum, quę pro ſua aſſertione, quòd Chriſtus homo ſit in loco, Zuuingliani afferunt. Item quomodo Caluiniſtarum Liturgia non ſit conformis Liturgiis, quæ fuerunt vſitatæ in primitiua Eccleſia. Lengouiæ anno 1568.

VERVM nec ſuauiùs Lutheranos viciſſim Sacramẽtarij accipiunt. *Zuuinglius.* E Nam Zuuinglius reſponſione ad Lutheri librum de Sacramento. Lutherum Diuini verbi corruptorem appellat, Marcionitarum, & Arrianorum imitatorem. *Dei verbum* (inquit) *corrumpis, & adulteras, cùm ſcilicet articulum ũ à carnis vocabulo auferſ; Marcionitas nimirum, & Arrianos imitatus:* tum epiſtola ad ipſum Lutherum, eundem ſeductorem, impoſtorem, Chriſti negatorem, A ac ipſis Marcionitis peiorem iudicat. *Interim verò* (inquit) *hac confuſa vtriuſque (ſcilicet naturæ in Chriſto) permixtione ſimplices fallis, ac decipis: te ſeductorem, impoſtorem, & Chriſti negatorem ipſo Marcione deteriorem eſſe iudicamus.*

Conradus Regius. CONRADVS Regius libr. Germanico contra Ioannem Heſſum de Cœna, hoc elogio Lutherum excipit. *Deus* (inquit) *propter peccatum ſuperbiæ, qua ſeſe Lutherus extulit, verum illi ſpiritũ abſtulit, vti Prophetis illis 3. Reg. 22. atque in eius locum, iracundum, faſtuoſum, atque mẽdacem ſpiritum dedit: neque id mirum eſt, cùm eum à Carolſtadio floreno aureo emerit, cuius rei nõdum* B *pœnitentia ducitur. Atque hic mẽdax ſpiritus in omnibus iis quoque manebit, qui partes ipſius ſequuntur, niſi ad ſaniorem mentem reuertantur.*

DENIQVE quid de Luthero Sacramentarij ſentiant, quibúſve præconiis illum extollant, ex Sacramentariorum ſcriptis facilè agnoſci poteſt, ac poriſſimùm Henricį Bullingeri reſponſione ad Ienenſes, & in repetitione contra Brentium: *Bullingerus.* Gaſparis Suencfeldij in præfatione ſuper præcipuos fidei articulos; Danielis Toſſani libro Germanico, qui inſcribitur BBegvveiſer Tigurinorũ Theologorum in Confeſſione Germanica impreſſa Tiguri anno 1544 *Daniel Toſſanus. Tigurini.* C Ioannis Campani in Colloquiis Latinis Lutheri tom. 2. cap. de aduerſariis fol. 354. *Ioan. Campanus.* Ioannis à Laſko. Oecolampadij in æqua reſpõſione, *Ioan. à Laſko. Oecolampadius.* vbi Lutherum gnatonem, & adulatorem, principum deceptorem, ſeductorẽ, pſeudopropheram, nouum Papam, Antichriſti proximum conſanguineum, laſciuum, nitidum, & comptulum ſophiſtam: ſuem cum ſanguine, Ceruiſiarium Papam, Papam ſtramineum, nepotem Antichriſti, crucifixorem, carnificem, & mactatorem Chriſti, indoctum, ac craſſum ruſticum, qui monſtruoſa dogmata D in Eccleſia Dei doceat, qui ſui cerebri figmenta non ſecus, ac Dei oracula haberi velit, qui tandem ſe Hæreſiarcham declaret.

AT neque hi honeſtioribus titulis Lutheranos omnes exornant, quos idololatras, Epicureos, abiuratos Chriſtianos, Doctores cæcos, & ex parte contumaces, homines duplices, abnegatores, mactatores, crucifixores, & carnifices Chriſti, cæcorum Doctores, raucidos ſpiritus, Antichriſtos nouos, veterarios, & ſophiſticos Papiſtas, hoſtes veritatis, Dei mactatores, carnis vorarores, potatores ſanguinis, Thyeſtas, Capharnaitas, Sacramentarios, Neſtorianos, Eutychianos, Animicidas, Apoſtatas, ac aliis huiuſmodi epithetis cohoneſtant. Quæ omnia, ac vberiora colligit Ioannes Schutz in Serpente antiquo.

ID verò mirandum non eſt, cùm in eo ducem, ac magiſtrum Caluinum habeant, qui in admonit. 3. ad Ioach. Vveſtphalum hæc

Luthe

Digitized by Google

Caluinum. Lutheranis encomia texit. *Lutherani homines* (ait) *ſunt vertiginoſi, Cyclopes, ſuperba factio Gigãtum, phrenetici, beſtiæ, prodigioſè cæci, deſperatè impudentes, nihil aliud quàm falſarij, ac improbi calumniatores, proterui, plus ſatis bardi, faſtuoſi, & ſimul ita ignari, vt quod pueris in Catechiſmo traditur, id eorum veterani Theologi ignorent.* Atque alia multa his addit, quibus apertè declarat, quàm longè à Luthera ſecta ipſe Caluiniſtarum dux diſiunctus fuerit: vnde nec mirum videri debet, has ſectarum diſſenſiones, quæ ſanè non aliunde, quàm ex fidei diſſidio ortæ ſunt, cùm ab ipſis ſectarum auctoribus exorſæ fuerint, ad poſteros ſectarios tranſiſſe.

Theologi Heildeberg. CÆTERVM fidei confeſſiones, Catechiſmos, qui à Lutheranis circunferuntur, Caluiniani, ac Sacramentarij ita exhorrent, vt illos Anathemate damnent, atque à ſuis cœtibus penitus reiiciant, vt ſatis conſtat ex decreto Heildebergenſium Theologorum in ordinatione Eccleſiaſtica, his verbis expreſſo. *Lutheri, & Brentij Catechiſmi extra Eccleſiam eiiciantur, & eorum ſcripta nullam habeant auctoritatem.*

TANDEM nulli ignotum eſt, quot Synodos, quot colloquia, quot conuenticula coëgerint, vt aliquam tandem in fide concordiam inter ſe conciliarent: ſed quò magis in iis pro conſenſu laborant, eò maiores in fide diſcordias excitãt. Anno 1526. cùm Philippus Haſiæ Lantgrauius Zuuinglianus ægrè ferret, tam acerba odia inter Lutherum, & Zuuinglium, & Oecolampadium in cauſa fidei in dies ingraueſcere; vt fidei diſſenſiones dirimeret, diſputationem publicam *Colloq. Maſpurg.* Maſpurgi inſtituit, in quam plurimi ex Lutheranis, ac Zuuinglianis confluxerunt: pro concordia ſatis laboratum eſt, ſed cùm neutra pars alteri cedere vellet, re infecta diſceſſum fuit.

Colloq. Suabache. ITERVM anno 1539. conuentus Suabachi legitur, in quo inter Lutheranos, & Zuinglianos cõcordia tentatur; ſed ibi quoque magis diſcordia augetur. Tertio adhuc anno 1529. complures, tum Lutherani, tum Zuuingliani Miniſtri Smalcaldiam conueniunt, *Colloq. Smalcaldenſe.* vbi ſumma contentione actum eſt, agente præſertim Lantgrauio, vt Lutherani, ac Zuuingliani ſimul in fide fœdus inirent: at ibi ſolæ rixæ obtinent, concordia fugatur, nullum inter illos fœdus admittitur. Quarto *Colloq. Conſtantienſe.* quoque, ac quinto, tum Conſtantiæ, tum A- *Colloq. Aronæ.* rouiæ collectis Synodis, annis ſcilicet 1534. & 1535. de Lutheranorum, & Zuuinglianorum concordia, præſertim in controuerſia Euchariſtica laboratum eſt, ſed fides penitus diuerſæ inter ſe conciliari minimè potuerunt.

PORRO eadem inter Lutheranos, & Caluiniſtas concordia ſæpiùs tentata fuit, anno 1556. dum Caluinus cum Velsio Lutherano diſputationem Francofordiæ de re Sacramentaria inſtituere parat: re cognita à Senatu Francofordienſi Caluinus ab omni non modò diſputatione, ſed & ſermone reiicitur. Anno 1562. dum alij in Lutheranorũ, Zuuinglianorum, & Caluiniſtarum componendis diſſidiis fruſtra operam perdunt, Hal- *Colloq. Halberſtad.* berſtadiæ fit conuentus Principum, & ſtatuũ Saxoniæ Lutheranorum, in quo omniũ conſenſu Zuuinglij, & Caluini doctrina publicè damnatur, & omnibus qui eam profitentur, aqua & igni interdicitur; nec non ſeueriſſimæ pœnæ præſcribuntur iis, qui in tota Saxonia illis hoſpitium præberent.

Colloq. Vilnenſe. VILNENSIS quoque Synodus collecta fuit ann. 1588. vbi diu, multúmque ſudatum fuit, maximéque à Volano, vt Luthericolas cum Caluiniſtis componeret, nouis dicendi formulis à Volano excogitatis, quæ vtrique parti ſatisfacerent: at Volani arte deprehenſa, verborum ſtrophis, ac ſimulationibus detectis, ardentioribus, quàm vnquam antea vtrinque animis à conuentu diſceditur. Multa alia præter hæc conuẽticula inſtituta ſunt, vt aliqua inter Sacramentarios Caluiniſtas, & Lutheriſtas in fide concordia ſtabiliri poſſet: quæ nunquam obtineri potuit, niſi ea conditione, vt quiduis credendi cuilibet facultas eſſet: vt hinc iam luce clariùs appareat, Lutheriſticæ, ac Caluiniſticæ ſectæ nullam fidem eſſe communem, neque vtriuſque partis perſonas in vnam, eandémque fidei confeſſionem conſpirare.

ATQVE id quidem hactenus ex vtriuſque ſectę coniunctione demõſtrauimus. Porrò hoc ipſum modò ex earum vnaquaq; ſeorſim examinata demonſtrãdum eſt. Planè nihil magis Hæreticorum ſectas veræ fidei, ac Religionis perduelles eſſe declarat, quàm cùm inter eos fidei bella perpetuis odiis ali cernimus, qui cùm fidem ab eodẽ magiſtro didicerint, eam tamẽ diuerſimodè conceptã, diuerſo ab aliis ſpiritu, quique ſuam in animo pariunt, partam contentione nutriunt, enutritam nouarum ſectarum inſtitutione augent: atque inde fit, vt tandiu in ſectas diſpertiantur (error quippe errorem, hęreſis hęreſim, ſecta ſectam gignit) donec fidei vnitas, qua potiſſimùm vera fides à falſa diſcernitur, in iis penitus euaneſcat.

LVTHERVS quidem (ab eo enim auſpicari lubet) à principio in id totis neruis cõtendit, vt fidem ſuã, quã excucullatus Wittembergæ eructare cœperat, vnam, ac Catholicam oſtenderet; vt eo ſaltem titulo aliquam illi veritatis apparentiam conciliaret. At vix ea ab ore Lutheri ad diſcipulorum aures perlata eſt, protinus quaſi maculoſa virga illorum conſpectui oblata, ipſam variam, ac diuerſis errorum maculis reſperſam

concepête: hoc ſcilicet diuino diſponente conſilio, ne ſi vna fides ab iis coleretur, vera ea eſſe putaretur. Mox variam, atque à Luthero diuerſam concepit Carolſtadius, variam Zuuinglius, variam Illyricus, variam Melanchton, variam Oecolampadius, variam Oſiander, variam Strankarus, variam Suuenkfeldius, variam Amſdorfius, variam Spangebergius: atque ſuam quiſque fidem vario hoc ſpiritu conceptam tueri, ac fouere, mox Orbi patere, mox in cathedris docere, mox turbas ſibi accire, mox in ſectam erigere cœpit: atque hinc tanta ſectarum colluuies ex vno Luthero orta eſt, vt Lutheri fidem in centum, & amplius ſectas diſſectam videre liceat, quarum quælibet ſuam ab alia diuerſam fidem colit, ac tuetur (vt ſuperiùs diximus.).

Iam quæſo, quænam illis vna, ac omnium perſonarum fides eſſe poteſt, qui fidem inter ſe diſpertiuntur, ac digladiantur? Planè notum eſt, quod Georgius Maior Lutheriſta, Oratione de confuſionibus dogmatum veteribus, ac recentibus in Eccleſia excitatis; de hoc Lutheranarum ſectarum diſſidio ſcribit. *Obiiciunt* (inquit) *nobis Papiſtæ ſcandala, & diſſenſiones. Ingenuè fateor, eiuſmodi talia eſſe, vt ſatis defleri nequeant. Fateor quoque ſimplicia corda, & pectora propterea ita moueri, tentari, & moleſtari, vt omninò dubitent, vbinam locorum in profundo demerſa veritas inuenienda ſit. An etiam vera Dei Eccleſia vſpiam adhuc ſuperſit, quæ ab aliis infidelibus populis diſtincta ſit.* Quod etiam nõ obſcurè fatetur Conradus Schluſſelburgius in procemio Theologiæ Caluiniſticæ his verbis. *Mirabitur abſque dubio pia poſteritas, ſi quæ futura eſt, quid cauſa ſit, quòd illæ Eccleſiæ, quæ initio vnanimi conſenſu ſeceſſionem fecerũt, ab idolomania, & ſuperſtitionibus Pontificiis; mox quaſi communis hoſtis oblitæ à ſe inuicem* D *diſſidere cœperunt, & aliæ quidem Lutheri, aliæ verò Zuinglij partes tutatæ ſint, atque iam annos ſexaginta, & plures tanta animorum contentione ſe inuicem oppugnarint, vt niſi magnus Domini dies interuenerit, litémque hanc diremerit, mutuis vulneribus potiùs, quàm Papiſtarum oppreſſione ſuccubituræ videantur.*

Porrò de mutua Lutheranarum ſectarum diſcordia in rebus fidei, adeò clara apud ipſos Lutheranos ſcriptores extant teſtimonia, vt Tilmannus Heshuſius epiſt. de Exor- E ciſmo in hæc verba prorumpat. *Quocunque vertimus oculos intuendo Chriſti cœtum, nihil propemodum occurrit, quàm noua docentium diſſidia, incrementa errorum inſignium, Doctorum defectiones à veritate, Miniſtrorum piorum oppreſſiones, Scholarum vel euerſiones, vel corruptiones, & Eccleſiarum, quæ laudabiliter erant conſtitutæ, in quibus ſana doctrina Chriſti fulgebat, quæ domicilium erant veritatis, & ſancta Spiritus ſancti officina, triſtiſſimæ vaſtationes.*

A Qvod etiam confirmat Nicolaus Selnecerus ad Pſalm. 131. *De publica diſcordia* (ait) *in Eccleſia Lutherana, non eſt quod interroges. Loquor autem non de ea diſcordia, quæ nobis neceſſariò de fidei doctrina cum Papiſtis, atque aliis hæreticis intercedit: ſed de ea, quæ inter nos ipſos eſt, qui puram nos Euangelij doctrinam habere gloriamur: motæ enim ſunt certamina, atque rixæ de rebus adiaphoris, de bonis operibus, de iuſtitia coram Deo, de libero arbitrio, de præſentia, & participatione corporis, & ſanguinis Chriſti in Cœna, de humanitate Chriſti, de eius aſcenſione, de ſeſſione ad dexteram Dei, de vbiquitate, de rebus aliis. Ibi rixan-* B *di, atque contendendi, neque finis eſt, neque vllus modus. Quilibet in hoc laborat, vt iuſtam cauſam habere videatur, & alius alium opprimere nititur: & quicunque nomen aliquod proferre poteſt, vnde nomen venetur, id liberè facit.*

Atqve hi quidem præclarè mutuam hanc Lutheromachiam teſtantur; at eam luculentiùs ipſa Lutheranorum ſcripta declarant: nam Vuittembergenſes Theologi teſte Spangebergio in libello cuius eſt inſcriptio. Verax narratio beneficiorum per doctorem Martinum Lutherum piæ memor Germanis præſertim diuinitùs præſtitorum, &c. C improbè de Luthero præceptore ſuo ſentiunt, quem idcirco his titulis excipiunt. Primùm appellant Philauton, hoc eſt, eiuſmodi hominem, qui non niſi de ſe vno præclarè ſenſerit, ſibi vni plurimùm tribuerit, cuique nihil arriſerit, præterquàm quod ipſe dixiſſet, aut feciſſet.

Secvndò, Philonicum, & Eriſticum, id eſt, hominem vſque adeò rixoſum, vt ſemper ſuam tueatur ſententiam tanquam æquam, nemini quicquam concedere, nulli credere velit, ſuam duntaxat aucupetur gloriam, nec quemquam præter ſe ferre ſuſtineat.

Tertiò, Doctorem Hyperbolicum, hoc eſt, qui ex culice poſſit efficere Camelum, qui mille iactitet, & vix quinque cogitet: effutiat quidquid in buccam venerit, floccipendens num verum, vel falſum ſit, quod dicit: deniq; qui duplo plus aſſerat, quàm ipſa habeat rei veritas.

Qvartò, Polypragmonicon, hoc eſt, qui procacitet, & petulanter negotiis omnibus ſe immiſceat, qui plura ſibi expedienda ſumat, quàm ipſius poſcat prouincia.

Qvintò, ingenij oſtentatorem, quòd non niſi ingenij acumen præter neceſſitatem oſtentare, ſéque venditare voluerit.

Sextò, Stoicum durum, capitoſum Ein Storkopff, qui non niſi ſuo vixerit cerebro, atque alios tyrannicè continuerit, & compreſſerit ſeruitute.

Septimò, ſomniatorem, quòd nocturnas viſiones in ebrio capite natas, pro puro verbo Dei venditaret. Flaccus Illyricus in reſponſione ad epiſtolam Philippi, eundem

Philip

Digitized by Google

Philippum, & Adiaphoriſtas Ethnicos pronunciat. *Cùm videam* (inquit) *Philippum, & qui cum eo ſentiunt, in ſua impœnitentia manere, & præſentes adiaphoricas conſtitutiones contra conſcientiam promouere, pronuntio impœnitentes Adiaphoriſtas eſſe pro Ethnicis & publicanis habendos*. Hoc ipſum præſtat Heshuſius in his libellis, quos edidit poſt illius à Magdeburgo expulſionem.

HESHVSIVS in Antidoto contra impium dogma Illyrici Ienæ anno 1562. Illyrici doctrinam blaſphemam, portentoſam, audacia, & antilogiis plenam reiicit.

PHILIPPVS Suenchfeldium teſte Hoſio Centimanum, ac ſuos, phanaticos appellat.

LVTHERVS in Colloq. Menſ. fol. 153. Muntzerum, & Carolſtadium corporeos dæmones vocat, & Zuuinglianos, velut Suuermeros, à ſua communione eiicit.

STANKARVS Tigurinos Hæreticos, & Atheos appellat in libro de Trinitat. & Mediatore. Idem Philippum Arrianum, & Antichriſtum Septentrionis vocat in collat. doct. Arrij, & Philippi.

HEILDEBERGENSES Lutheri, & Zuuinglij Catechiſmos extra Eccleſiam eiiciunt.

CONFESSIO Eccleſiæ, quæ eſt in ditione Comitum Mansfeldenſium Iuniorum, has Lutheranorum ſectas, tametſi, & ipſa Eccleſia Lutherana ſit, damnat, & excommunicat. Primùm Anabaptiſtas, deinde Stankarianos, Suencfeldianos, Oſiādrinos, Defenſores liberi arbitrij, Aſſertores bonorum operum ad ſalurem, & Adiaphoriſtas.

MAIOR Illyricum vocat organum Diaboli, & architectum mendaciorum: extat in libello Illyrici contra Maiorem fol. 336.

VVITTEMBERGENSES Oſiandrum, dirarum, & execrationum plenum elamant, vt teſtatur Ficklerus in ſpongia.

OSIANDER, vt habet libellus de inducto Oſiandriſmo editus ann. 1586. Vvittembergenſes magiſtros ſuggillat, ac illos non veritatis, ſed ventris Doctores nuncupat: ac præterea laudipetas, faſtigioſos, cœcos, mendaces, indoctos, ſtupidos, aſinos, craſſos, Corydones, fratres ignorātię, Dei blaſphematores, ſpiritus mendaces, à diabolo excæcatos, in Sathanæ poteſtatem datos, nouos Iudas proditores, ac aliis huiuſmodi laudū titulis exornat: & ſi leuis hæc & moderata admonitio nihil profuerit, neceſſe ait, fore caſtris, & armis omnes aggredi, atque gladio punire.

ATQVE hanc Lutheromachiam ipſi quoque libelli à Lutheranis aduersùs Lutheranos conſcripti, & euulgati apertè teſtantur. Matthias Illyricus librum ſcripſit contra Interemiſtas, Adiaphoriſtas, & alios Chriſti perſequutores editum Magdeburgi anno 1550.

A Idem de originali peccato, & libero arbitrio contra Pfeffingerum Ienæ anno 1558. Item piam, & neceſſariam admonitionem contra errores maioris; Ratisbonæ. Item refutationem erroris Oſiandrici, & alia pleraque volumina contra Accidentarios, & Muoſiſtas.

ANDREAS Oſiander librum edidit contra Interemiſtas de Illuſoribus, de cœlis cœlorum, de Mediatore vnico Ieſu Chriſto. Item alium aduersùs Philippum Melanchtonem.

B TILMANNVS Heshuſius ſcripſit Antidoton contra impium dogma Illyrici, quo aſſerit, quòd peccatum originis ſit ſubſtantia. Ienæ anno 1572.

IOANNES Petræus librum edidit, cui titulum inſcripſit. Admonitio, ne fides habeatur clamoribus Flaccianorum, damnantium Miſnicas Eccleſias, ſed vt ipſorum contentiones, & rixæ caueantur. Wittembergæ anno 1571.

IOANNES Wigandus poſitiones quaſdam euulgauit de operibus contra quaſdam præſtigias, & argumēta Ioachimi Vveſtphali

C an. 1568. Librum quoq; edidit cōtra Stankarianos, ſecundū contra Suencfeldianos, tertium contra Georgiū Maiorē, ac Maioriſtas.

VVOLFGANGVS Amlingus libellum ſcripſit aduersùs Matthęum Smalcaldenſem. Serueſtæ anno 1585. E regione Matthæus, reſponſum edidit aduersùs Vvolfgangum Amlingum. Vvittembergæ anno 1586.

DANIEL Hofmannus contra Iacobum Andream, errores ſemptemdecim illius craſſiores collegit, quos ſcripto euulgauit anno 1589.

CONRADVS Schluſſelburgius volumen edidit contra Synergiſtas, & Oſiandriſtas, Francofurti 1598.

D POSTREMO, ex inſtitutis illorum colloquiis, conuenticulis, ac Synodis, quàm pertinax inter Lutheranas ſectas diſcordia vigeat, apertè perſpicere licet: in his enim tametſi ſæpius de fidei conſenſione inter eas ſtatuenda actum fuerit, nulla tamen, quamuis de exiguo dogmate fidei pax inter eas ſtabiliri potuit: quin potiùs ex mutuo aſpectu, ac colloquio acerbiora inter eos odia, ac diſſidia concitata ſunt, vt Platonis ſententia obtineat, qua aliquando dixit: malum, quo propiùs malo adhæret, eo illi magis inimicum *Plato.*

E fieri.

LVTHERANORVM, ac Zuuinglianorū frequentes cōuentus omitto, de quibus ſuperiùs actum eſt, cùm fidei bellum ita incūdum ſuſcepetint, vt nullo vnquam colloquio, nulla Synodo, nulla Magiſtratuum præſcriptione, nulla Principum lege, ad aliquod fœdus adduci poſſent: in Conuentu Smalcaldico anno 1540. Diu, multùmque inter Melanchtonem,

tonem , Bucetum , Ionam Pomeranum, Crucigetum de ſenſu Confeſſionis Auguſtanę decertatū fuit: at nulla ratione in vnam ſententiam conuenire potuerunt, alium Melanchtone, alium Bucero, alium Pomerano, alium Crucigero ſenſum proferente.

Post Lutheri mortem Synodus Lypſię coacta fuit anno 1548. aliquot Electoralium Miniſtrorum Saxonicorum, vt de libris Lutheri, ac eorum ſenſu certi aliquid ſtatuerent. Tot enim vanitatibus, falſitatibus, mēdaciis, conuitiis, ac ſtercoreis dogmatibus illius ſcripta ſcatebant, vt illius diſcipulos vehementer puderet, ea in lucē prodere: quaproptet Melanchton correcta paulo pòſt in lucem edidit; at mox reclamare cœperunt reliqui Lutheri diſcipuli, Rigidi nuncupati, atque inter eos Flaccus Illyricus, vociferantes vim inferri verbo Dei per Lutherum reuelato: atque inde in Lypſenſem conuentum perpetuos clamores ediderunt.

Conuent. Lypſenſ.

Conuent. Saxonicus.

Celebris eſt Conuentus Saxonicus à Ducibus Vinatienſibus indictus, vbi Lutherani Miniſtri complures reliquorum Lutheranorum ſectas à ſua ſententia diſſentientes damnant, anno 1559. Nec minùs illuſtris is quem Theologi Mansfeldenſes ibi cōuocarunt, in quo Maioriſtas, Adiaphoriſtas, Philippiſtas, Suencfeldianos, Antinomos, Oſiandrinos anathemate percuſſerunt.

Colloq. Aldemburgenſe.

Colloqvivm Aldemburgenſe an. 1568. inſtitutum fuit cùm magis, ac magis Lutheranorum inter ſe diſſenſio in dies augeretur, quorum alij Molles, vt Philippus, & Eberus, & ſchola Witembergenſis: alij Rigidi vocabantur, vt Gallus, Flaccus, Merlinus. Illis in doctrina Lutheri nonnulla ad moderationem reuocantibus, iſtis viciſſim anathema Maranatha dicentibus, qui Iota vnum, aut apicem è Lutheri ſcriptis, vel adderent, vel mutarent: tanquam ſacroſanctum foret, quicquid nouus Pſeudopropheta, vel dixiſſet, vel ſcripſiſſet. In eo ad ſextum vſque menſem producto nihil penitus concordiæ actum eſt: ſed eò contentionis ventum eſt, vt Molliores Lutherani in Rigidos Ienenſes excommunicationē tulerint: Rigidi è regione eam confeſſionem damnarunt, quam poſteriùs correctam in lucem edidit Philippus, Mollioribus viciſſim diro anathemate primam illam Confeſſionem percutientibus, quæ fuit Cæſari oblata.

Colloq. Dreſdenſe.

Post Aldemburgenſem contentionem Eberiani ex Mollioribus Lutheranis anno 1571. Dreſdæ Synodum indicunt, quò Lypſenſes, Wittembergenſes, & reliqui Electorales Miniſtri conuenerunt. In ea nihil actum eſt, præterquàm quòd Flaccianos à ſuis templis, conſuetudine, ac concionibus interdixerunt: atque iis publicè anathema Maranata pronuntiarunt: vniuerſos, qui illis conſentiunt, aqua, & igni interdixerunt, & doctrinam de vbiquitate corporis Chriſti, quam Rigidorum nonnulli docebāt, publico decreto reprobarunt. Atque hæc de Lutheranorum diſcordia ſufficiant.

At verò ſi in Sacramentarios oculos coniicimus, haud ſanè leuiorem inter eos pugnam, ac Caluinomachiam animaduertimus: nam cùm tot Sacramentariorum ſectæ inter ſe fidei dogmatibus diſciſſæ in orbe verſentur, vt vix in Germania, in Gallia, in Anglia, in Polonia oppidum pertranſeas, in quo non aliqua pullulet: quis in tanta ſectarum multitudine, ac varietate vnam ab omnibus fidem coli ſentiat? Aliam ſiquidem Carolſtadiani, aliam Zuuingliani, aliam Oecolampadiani, aliam Laskari, aliam Muſculani, aliam Campaniſtæ, aliam Suenkfeldiani, aliam Caluiniſtæ, aliam Caluinopapiſtæ, aliam Oſiandrini, ac diuerſam propemodum fidem tuentur: ita vt in iis nihil præter confuſum labium, diſſonam multitudinis vocem, fidei altercationes, rixas, æmulationes conſpicere liceat: notæ enim ſunt, quæ non de leuibus rebus diſſenſiones inter eos agitantur, ſcilicet de lege, & Euangelio, de omnipotentia Dei, de peccati cauſa, de Chriſti Diuinitate, de Mediatore, de Iuſtificatione, de Sacramentis, de vſu cæremoniarum, de Euchariſtia, & aliis, quæ ſimul coire, ac cohærere non poſſunt: neque enim ſimul eſſe poſſunt legis obſeruantia eſt neceſſaria, & non eſt. Deus eſt omnipotens, & non eſt. Deus eſt auctor malorum, & non eſt. Chriſtus eſt Deus à ſe; & non eſt à ſe. Chriſtus eſt Mediator ſecundùm Diuinam naturam, & non eſt. Bona opera ſunt ad ſalutem neceſſaria, & non ſunt; & alia, quæ inter eos controuertuntur. Hæc enim efficiunt, vt fides nec omnium perſonarum ſit, quæ in tot perſonis diſſecta cernitur, quot diuerſam ab aliis fidei ſententiam ſibi vendicant; nec Catholica, aut vniuerſalis appellari poſſit, quæ ſingulares tantùm ſectas complectitur.

Et quidem huius rei veritas nec ipſos aduerſarios latet, qui inde ſe apertæ infidelitatis, ac perfidiæ reos agnoſcunt: id enim fatetur Nicolaus Gallus in præfatione Apolog. de maieſtate hominis. *Perit* (inquit) *iuſto Dei iudicio, non armis hoſtium, non inuictis Hæreticorum armis vera à nobis Religio, & Eccleſia; ſed noſtrorum inter nos perfidia, infidelitate, & iniuria.*

Nicolaus Gallus.

Sebaſt. Caſtallio.

Hinc Sebaſtianus Caſtallio Sacramentarius huius apertiſſimæ veritatis vi tandem compulſus memorabilem, atque omnibus ſectariis altè animo reponendam ſententiam ex animo protulit in Præfatione Bibliorum. *Profectò* (ait) *ſi verum fateri volumus, eſt adhuc ſeculum noſtrum in profundis*

igno

ignorantiæ tenebris demerſum: cuius rei certiſſimũ teſtimonium ſunt tam graues, tam pertinaces, tam pernicioſa diſſenſiones, tam multi, & iidem irretiti conuentus de hiſce controuerſiis, tantuſq; numerus quotidie naſcentium librorum, & eorum inter ſe toto cælo diſſidentium. Hæc de Sacramentariorum Caluiniſtarum ſæculo ait Cartallio.

Qvi .n. ſeriò, ac maturè grauiſſimas in fide diſsẽſiones apud ſe tacitus verſare vellet, quæ apud ſectarios regnaot, cootentionum æſtũ, cootradicendi libidinem, pertinaces ſenteotias, quibus inter ſe pugnant, multiplices cõueotus, frequentia colloquia, quæ ad has lites ſedandas habita ſunt, in quibus potiùs diſcotdiæ auctæ, & acerbiora odia concitata ſunt: diffamatotios libellos, quibus quiſque alterius ſectæ fidem carpit, caſtigat, conuitiis flagellat, damnat, anathematizat; in cain ſanè non inuitus ſententiam traheretur, vt eos profundis, ac prodigioſis quibuſdam non tam ignorantiæ, quàm perfidiæ tenebris ſepultos exiſtimaret. Quapropter aduerſariis id primùm conſultum eſſe debet, vt pulſa ſectarum caligine, in quam Hæreticum orbem planè demerſum cernunt, ad vnam eámque Catholicam fidem aſſurgant, vt ea ſe veræ Religionis alumnos eſſe oſtendaot.

De integritate fidei Lutheranæ, & Caluinianæ.

Num apud Lutheriſtas, & Caluiniſtas ſit fidei integritas, examinatur ex corruptione Symboli Apoſtolorum.

Censvra IV.

NVnc ad fidei integritatem, quam ſecundo loco fidei vnitati neceſſariam eſſe diximus, traoſuolandum eſt, vt eam à Lutherana, & Caluiniana fide quàm longiſſimè abeſſe demonſtremus.

Porrò hæc fidei integritas geminam velut integritatem complectitur, vnam quidem, qoæ ex ipſa fide oritor: qua fit, vt integra fides omnibus ſuis partibus conſtare debeat, nulla ex parte mùtiletur, nihil quod credendum ſit, repellat: neque ex his, quæ illi credenda propoſita ſunt, quicquam detrahat, aut immutet. Alteram ex parte temporis, vt ſcilicet eadem omnino fides, per omnes hominum ætates incortupta hactenus euaſerit, neque temporum mutationibus immutata vnquam fuerit: vera enim Eccleſiæ fides corrumpi, aut immutari nunquam potuit, neque poterit: cùm adeò

A Chriſti promiſſione firmata, ac ſolidata fuerit, vt ad extremum vſque orbis interitum integra, ac ſarta tecta permanſura ſit, Domino affirmante apud Luc. 22. *Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.* Tum Mat. 16. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt,* &c. Tum cap. vltimo. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſæculi.* Quæ verba, cùm ad mortalem, ac viſibilem Chriſti præſentiam referri nequeant, certum eſt, ea ad ſpiritualem ſaltem, ac inuiſibilem illius in nobis per fidem habitationem eſſe transferenda, B præſertim teſtaute Paulo ad Epheſ. 3. Chriſtum habitare per fidem in cordibus noſtris. Qoò fit, vt ij, qui veram fidem expetunt, ad eam coufugere debeaut, quæ nullo vnquam temporis ſpatio interrupta, atque interpolata ab ipſa Apoſtolorum prædicatione vna, atq; integra ad nos vſque delata eſt.

Qvapropter meritò derideodi ſunt, qui Apoſtolicam fidem olim per tot annorum ſpatia corruptam, nuper verò inſtauratam eſſe ſibi perſuadent: hi namque veræ, ac Chriſtianæ fidei natnram necdum agnoſcunt, C quæ ſauè ea eſt, vt nunquam exilium timeat, nunquã occasũ nouerit, nunquam aut corruptioni, aut mutationi obnoxia eſſe potuerit: ſed integra, ac conſtans cum Chriſto in orbe ſemper fuerit, ac futura ſit. Sed quoniam de poſteriori hac fidei integritate, quæ cum illius antiquitate eadem prorſus eſt, paulò infrà fuſiùs pertractabimos, hîc tantummodò de priori agemus.

Cvr profectò non vehementer deplorandum eſt, cùm de prima hac fidei integritate agimus, quæ ex ipſa fide manat, eam à D Luthericolis, ac Caluinicolis ita corrumpi, diſcindi, dilacerari, vt nullum omnino fidei vnitati locum relinquant? Ex his enim nonnulli ſunt, qui totum fidei articulum obtruncant, alij partem mutilant, alij verba callidè immutant, alij ſenſum inuertunt, ita vt ſacra hæc fidei integritas ab eis prorſus miſerè diſcerpatur, ac dilapidetur. Verùm, vt hæc ipſa rei veritate inſpecta cunctis clariora fiant, Lubet hîc ipſum Apoſtolicum Symbolum obiter percurrere, quod cùm ſignaculom, ac velut quædam teſſera milita- E ris ſit (vt Maximo Taurinenſi placet hom. in Symb.) quo hi, qui Chriſto militant ab hoſtibus, infidelibus putà, & hæreticis ſecernuntur, vel vt Euſebius Emiſſenus docet, quaſi conuiuatum ſymbolum, quod varias ad epulum quoddam animarum ab Apoſtolis in vnum collectas ſententias complectitur: ab eo veræ fidei regula petenda eſt, à quo nec latum vnguem liceat diſcedere.

Illvd .n. ab Apoſtolis conſcriptum fuiſſe, magno omnium veterũ conſenſu, ipſum etiã

Cal

Digitized by Google

Caluino teſte Inſtit. libr. 2. cap. 16. §. 18. iam pridem receptum fuit. De quo Clemens Rom. antiquiſſimus, ac Petri diſcipulus ita teſtatur epiſt. 1. *Chriſto itaque reſurgente, & aſcendente in cœlum, miſſo S. ſpiritu, collata Apoſtolis ſcientia linguarum, adhuc in vno poſiti, ſymbolum, quod fidelis nunc tenet Eccleſia, vnuſquiſque, quod ſentit dicendo condiderunt, vt diſcedentes ab inuicem, hanc regulam per omnes gentes prædicarent.* Cum quo etiam vniuerſi Patres conſentiunt. Irenæus libr. 1. cap. 2. Tertullian. de velandis virgin. cap. 1. Chryſoſtomus duas homilias ſcripſit in Symbolum Apoſtolorum. D. Ambroſ. Epiſt. 1. ad Syricium PP. & ſerm. 38. Hieron. epiſt. 61. ad Pammachium. Ruffinus in expoſit. Symboli. Auguſtinus lib. de fide & Symbolo c. 1. & ſerm. 119. de tempore. Petrus Chryſologus ſerm. 61. in Symbolum Apoſt. Leo Magnus ſerm. 11. de Paſſio. Domini. Iſidorus lib. 2. de officiis cap 23. Rabbanus lib. 2. de Inſtit. cleri. c. 56. & alij.

Clem Rom. Irenæus. Tertull. Chryſoſtom. Ambroſius. Hieronym. Ruffinus. Auguſtinus. Chryſologus. Leo Mag. Iſidorus. Rabbanus.

A B

NEQVE ab his diſſentiunt aduerſarij: nam etſi apertè fateri nolint illud ab Apoſtolis conceptum fuiſſe, fidei tamen regulam agnoſcunt. Nam Lutherus in ſuis Catechiſmis Symbolum Apoſtolorum examinat, idem præſtant Caluiniſtæ in ſuis, atque eo pueros in fide inſtruunt: quò fit, vt tanta apud omnes Apoſtolici Symboli auctoritas fuerit, tantaque conſtantia in omni rerum, ac temporum varietate in Eccleſia, velut Diuinum creditum, ac receptum fuerit, vt nemo vnquam de illius fide, ac veritate dubitare auſus fuerit; tam denique cunctis venerandum extitit, vt nulli vnquam quicquam ex eo, vel detrahere, vel immutare licuerit.

Lutherus.

C

Hoc igitur Symbolum Apoſtolicum omnibus ſacroſanctum, quàm malè, tum Lutherus, tum Caluinus, ac illorum ſectarij acceperint, quàm ſceleratè corruperint, quàm ſingulos ferè articulos impiè, ac infideliter dilacerarint, verterint, peruerterint, conſtuprauerint; ſingulis diſtinctè propoſitis articulis examinandum eſt: non quidem quantùm opus eſſet, ac rei grauitas poſtularet; ſed quantùm ſat ſit, ad illorum perfidiam declarandam.

D

Credo in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cœli, & terræ.

ARTICVLVS I.

IN hac abſoluta Dei appellatione *Credo in Deum*, tota Trinitas proculdubio ab Apoſtolis exprimitur: in qua deinde tres perſonas diſtinguunt Patris, ſcilicet, & Filij; & Spiritus ſancti, tanquam vnius Diuinitatis, ac naturæ conſortes.

LVTHERVS in enarratione Euangelij de ſancta Trinitate, vocalam Trinitatis humanitus tantū inuentam affirmat, vnde, & frigidè omnino ſonare ait. Trinitatis vnā tantū perſonam eſſe credit. Filium enim inſtrumētum tantū Patris eſſe docet in illa verba Gen. *Dixit Deus, fiat lux, & facta eſt lux*, quæ ita explicat *Hic primùm ponit Moyſes mediū, & inſtrumētū, quo Deus Pater eſt vſus in operādo, nēpe verbū*: quæ ipſiſſima Arrij verba fuerūt, teſte Athanaſio epiſt. 2. cont. Arrianos: atq; hoc Lutheri teſtimonio vſus eſt Blandrata in act. ſeptimæ diei in diſputat. Alban. ad proſternendam Chriſti Diuinitatem. Id confirmat Lutherus in confutatione Lutomianæ rationis, vbi ſe vocem ὁμούσιον, id eſt, conſubſtantialis, vel coëſſentialis odiſſe profitetur.

Lutherus. Athanaſius.

IACOBVS Schegkius Lutheri diſcipulus apud Genebrardum fol. 42. & apud ſe pagin. 485. & 487. Eſſentiam Diuinam totam de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto prædicari non poſſe; ſicut nec anima tota de ſingulis partibus non enuntiatur vniuocè, contendit.

Iacob. Schegkius.

PHILIPPVS Melanchton in locis commun. in Chriſto, & Spiritu ſancto, non totam, ſed aliquid tantùm Diuinæ naturæ eſſe tuetur, atque ita cum Schegkio conſentit, qui loco ſupracitato Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum Eſſentiæ Diuinę partes tantū eſſe affirmat, cuius verba ſunt, *Quando Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus prædicantur de Deo, prædicantur vt partes Eſſentiæ vnius Dei de tota Eſſentia.*

Melanchton.

DENIQVE Zuuinglius in reſponſ. ad Lutherum libr. de Sacrament. hanc Lutheri, & Lutheranorum fuiſſe ſententiam teſtatur, vt tres perſonas Diuinitatis inter ſe eſſentialiter diſcretas eſſe, & earum quamlibet ſuas proprietates habere, quibus ab aliis ſubſtantialiter diſtinguitur, apertè ſentiant.

Zuuinglius.

CALVINVS Trinitatis nomen ſepultū eſſe optat Inſtit. lib. 1. c. 13. §. 5. illi namque barbariem ſapit in epiſt. 2. ad Polonos: cui etiā ſubſcribunt Beza lib. de vnitate Eſſentiæ, & Danæus in reſponſione ad Genebrardum. Idem perſonas cenſet eſſe tantummodò proprietates quaſdā in Eſſentia ita reſidētes, vt in ſaccaro candor, & ſapor, & energias aliquas, quales ſunt in anima facultas vegetans, ſentiens, intelligens. Ita expreſsè habet, tum in Io. cap. 1. v. 1. tum contra Valentinum Gentilem, & in actis Serueti ſæpe, & Inſtit. libr. 1. c. 13. §. 5. De Patre idem docet, eum in Scripturis ſolum Deum vocari καθ' ὑπεροχὴν per excellentiam in literis ad Polonos. Porrò, quid hoc dicto intelligat, declarat contra Gentilem in refut. Protheſ. 10. & Inſtit. libr. 1. c. 13. §. 23. Patrem ſcilicet primum obtinere Imperij, & honoris locum, Filium ſecundum, Spiritum, ſcilicet tertium, & in Matth. c. 26. v. 64 & in Confeſſ. Geneuenſ. anni 1563. Patrem primam eſſe vitæ cauſam, Filium ſecundā, Spiritum ſanctū tertiam, Patrē primā potentiā, Filiū ſecundā, Spiritū ſanctū tertiā.

Caluinus. Beza. Danæus.

E

De

A De filio ſtatum, & ratum axioma eſt apud Caluinum, eſſe Deum à ſe, nullo modo à Patre: ſic Inſtit. lib. 1. cap. 13. Ob id Gentilis capitis ſupplicio affectus eſt, *Aretius.* vt teſtatur Aretius in hiſtoria Gentilis, quòd aſſereret Filium Dei à ſeipſo non eſſe. Hinc durè, impropriè, periculosè Nicenam Synodum locutam fuiſſe affirmat in præfat. lib. de impietat. Gent. cùm ait filium eſſe Deum de Deo: hac de cauſa Carolus Molinęus Caluinum Atheorum Principem proclamat; *Lanoius.* vt habet Lanoius in replic. lib. 2. c. 4. Hoc eſſe Caluini axioma agnoſcit Beza in præfatione in libell. Athan. & Cyrill. & B leuiter excuſat: tum Petrus Carolus in literis ad Cardinal. Lotharingiæ, Vuitakerus ad ſextam rationem Campiani, hoc Caluini axioma tuetur.

Idem planè Caluinus ſentit de Spiritu ſancto, quod de filio, nimirum eſſe Deum à ſe, cùm illius ratio pro vtroque militet, quam prodit Inſtit. lib. 1. cap. 13. §. 19. & 23. *Quomodo (ait) creator, qui omnibus eſſe dat, non erit ex ſeipſo, ſed eſſentiam aliunde mutuabitur?*

Beza. Beza verba Chriſti. *Pater maior me eſt*, ad diuinam etiam Chriſti naturam extendi poſt Caluinum docet in confeſſ. Geneu. *Caluinus.* cap. 2. §. 4. prior enim Caluinus in epiſt. 2. ad C Polonos id pronunciauerat. Atque idem loco citato cap. 1. §. 2. Eſſentiam diuinam in tres perſonas diſtinctam, ac diſtractam affirmat: ex quo ſicut tres perſonas, ita tres eſſentias ſtatuit diſtinctas, ac proinde tres Deos: neque ignotum eſt, quod is contra Heshuſium aſſerit; Filium nullo modo ex Patris ſubſtantia genitum, quod illum dixiſſe credibile eſt Caluini potiſſimùm rationi innixum, quam contra Gentilem pag. 917. vrgebat. *Si eſſentiam Pater communicauit cum filio, vel ex ſolido communicauit, vel ex parte;* D *ſi ex parte, dimidius Deus eſt, ſi ex ſolido, in ipſo Patre euanuit. Rurſus, ſi Patris eſſentia eſt in filio, erit etiam in eo perſona Patris.* Argutæ planè conſequentiæ Serueti faſciculis examinandæ: quaſi verò in eſſentiæ, quæ prorſus indiuiſibilis eſt, communicatione, totius, aut partis ratio haberi debeat. Tota quidem eſſentia & ex ſolido Filio communicatur, nec tamen ea in Patre euaneſcit, aut Patris perſona iuxta ſenſum Caluini ita eſt in Filio, vt ſit ipſa perſona Filij; quemadmodum nec animalis natura, cùm animal generat, à E generante tollitur, tametſi ea integra generato animali communicetur: quare non ſequitur perſonam Patris generantem ob naturæ communicationem in Filio genito exiſtere, ſed tantùm naturam; alioquin Filij generationem neceſſariò Patris corruptio præcederet.

Porro quòd vna eſſentia numero tribus perſonis communicari queat, apud creaturas non datur: at Deo ob ſummam illius ſimplicitatem ac infinitatem aſcribēdum eſt, qua fit, vt ſicut diuina natura non poteſt niſi tota communicari, ita impoſſibile ſit eam aliquando exhauriri. Inde fit, vt tota Filio communicari queat, & adhuc tota in Patre remaneat: at hæc Caluino, & Bezæ barbara, & Sophiſtica ænigmata ſunt. Cætera percurramus.

Omnipotentem.

Lvtherani, ac Caluiniſtæ non ſolùm Deum, ac diuinam eſſentiam dilacerant, ac proſcindunt; ſed Dei quoque attributa, quæ cum ipſa eſſentia identificantur, proſcribunt. Hæc enim imprimis apud Lutheranos certa, ac indemonſtrabilis eſt propoſitio. *Deitas eſt mortalis*: quare Neſtorianos cenſet Lutherus in lib. de Conciliis p. 2. qui diuinitatem pati non potuiſſe pertinaciter diſputant: *Lutherus.* inde Gerlachius in diſput. cont. Buſæ. plures *Gerlachius.* alias propoſitiones tanquam orthodoxas elicit, veluti, diuinitas eſt nata, crucifixa, mortua: ſubſcribit Smidellinus in Theſibus, Theſi *Smidellinus.* 136. & in repet. Vvitemberg. vbi pati, & mori nomine, & re, ad diuinitatem pertinere defendit. Demum hāc propoſitionem ita mordicùs Lutherani tuentur poſt Lutherum, vt Iſlebius, & Andreas Muſculus in refut. Simleri conſtanter affirment, *Iſlebius. Muſculus.* quòd ſi ſola natura humana in Chriſto paſſa eſſet, Filius ab opere redemptionis expellendus eſſet: quod aliis verbis expreſſerat Lutherus in confeſſ. de Cœna Domini, his ſcilicet: *Cùm credo, quòd ſola humana natura pro me paſſa eſt, Chriſtus ille vilis, nec magni pretij Saluator eſt: immò ipſe quoque Saluatore opus habet.*

Foedvm, & horribile certamen (teſte Syluestro Crecanouio, Dial. de corruptis *Sylueſter Crecanouius.* moribus vtriuſque partis fol. 5.) Francofordię ad Oderā inter Muſculum & Stankarum inſtitutum fuit de hoc Lutherano dogmate Muſculus eò progreſſus eſt, vt non veritus fuerit palàm dicere diuinam Chriſti naturam vnà cum humana in cruce mortuam fuiſſe; reluctabatur Stankarus, at obtinuit Muſculus Stankaro ex tota Marchia expulſo.

Hac impietate olim imbutū fuiſſe Anaſtaſium Imperatorem refert Zonaras tom. 3. *Anaſtaſius Imp. Zonaras.* in Anaſtaſio, vbi de hac re lepidam hiſtoriam narrat. Miſerat quippe Anaſtaſius duos Epiſcopos ad quendam Orientis Principem, qui eodem illum errore inficerent. Audiuit Princeps humaniter Epiſcopos, reſponſum verò in diem poſterum reiecit: interim famulum inſtruit, vt ſibi cum Epiſcopis colloquenti quippiam tacitè in aurē ſuſurraret; paret ille ex præſcripto: cùm ſubitò frontem demittere Princeps, & ſuſpirare, & magnam quandam præ ſe ferre triſtitiam cœpit. Percunctantur Epiſcopi vehementer tam ſubiti do-

loris cauſam, cùm Princeps, nuntiarum (inquit) eſt mihi extremum diem obiiſſe Gabrielem Archangelum. Epiſcopi in riſum ſoluti, bono animo eſſe iubent, & multis argumentis oſtendunt, mori non poſſe Angelos. Commotior ille ſtatim: Et vos (inquit) qua fronte perſuadere vultis diuinitatẽ in Chriſto paſſam fuiſſe, & mortuam?

Altera propoſitio apud Caluiniſtas præſertim illuſtris, quæ etiam Lutheranorum eſt, hæc eſt; *Deum ſcelerum omnium eſſe auctorem*: qua Dei ſanctitatem polluunt. Sic *Caluinus.* Caluinus expreſsè lib. 1. Inſtit. c. 18. §. 3. Aſſentit *Lutherus.* Lutherus in Aſſert. art. 36. tom. 2. Vvittemb. B anni 1551. Inde pleraque corollaria Caluiniani, & Lutherani colligunt. Corol. primum, Dei ita opus eſſe inceſtum Abſalonis, & proditionem Iudæ, & Pauli conuerſionem. Caluin. lib. 1. Inſtit. c. 18. §. 1. *Melanchton.* Melanchton in cap. 8. ad Rom. *Zuuinglius.* Zuuinglius in ſermone de prouidentia Dei. Secundum corol. Nullum peccatum in hominum mentibus agitari, quod æterno Dei conſilio decretum non fuerit. Caluin. vbi ſup. Beza adu. Caſtallionem. Et in abſterſ. calumn. Heshuſij ad calumn. 2. Tertium corol. Qui ſimplicẽ peccatorũ permiſſionem in Deo ponunt, Deum omnipoten- C tem negare, ac inſuper Deum Epicuri otioſum, ignarum, improuidũ efficere. *Beza.* Beza cont. Caſtall. de æter. Dei prædeſt. Quartum corol. Homines à Deo ad peccata prędeſtinari. *Caluinus.* Caluin. Inſtit. lib. 3. c. 23. §. 4. & 7. *Beza.* Beza cont. Caſtallion. fol. 359. & 360. Idem in reſponſ. ad Acta Colloq. Mõtiſpelgar. pag. 155. Quintum corol. Qui non credunt Deum omnia tã mala, quàm bona in hominibus perficere, Deum ipſum negare. *Bucerus.* Ita Bucerus in c. 1. ad Rom. *Caſtallio.* Caſtallanio ſextũ corol. elicit; Deum nimirum hinc ſimulatorem effici, quòd fieri velit, quæ ipſe fieri prohibet. D *Zuuinglius.* Zuuinglius lib. de Prou. c. 6. ſeptimum corol. colligit; quòd ſcilicet iniuſtus ſit, cùm homines ob peccata puniat, quæ nõ eorum magis ſunt actus, quàm agricolæ ſuus prouentus. Idem octauum haurit; Deum ſcilicet eſſe Tyrannum, quãdoquidem dominantium Tyrannorum more pronuntiat, ac definit: Præmium, ac pœnas pro meo placito decerno, non pro implorantiũ meritis, aut improborũ ſceleribus. *Heshuſius.* Heshuſius apud Schluſſelburgium lib. 1. c. 6. nonum expromit, Deum nempe à diabolo nihil differre. Idem enim vult Deus, & diabolus. Decimum corol. & nos pro ipſis addimus; Deum ſcilicet peio- E rem eſſe diabolo; ſi Lutheranorum & Caluiniſtarum hæc fides aliquid inter homines obtinet. Diabolus enim peccandi neceſſitatem nulli hominum inferre poteſt: Deus impellit, cogit reprobos ad peccata.

Extrema æquè celebris propoſitio apud Caluiniſtas eſt. *Deum non eſſe omnipotentem*; *Caluinus.* quam tuentur Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 23. A §. 2. *Beza.* Beza aduerſùs Heshuſium, *Carolſtadius.* Andreas Carolſtadius dialogo de Cœna Domini, *Zuuinglius.* Zuuinglius contra Lutheri confeſſionem, *Danæus.* Danæus in Elencho Hæreticorum c. de fallacia quæ fit ex ignoratione Elenchi. Atque hinc nonnulla axiomata depromunt. Primum, nec credendam eſſe, nec vniuerſaliter recipiendam illam Gabrielis Angeli propoſitionem: *Non eſt impoßibile apud Deum omne verbum*. Ita enim Beza aduerſùs Heshuſium. Secũdum, Deum nihil poſſe efficere, niſi quod futurum Scripturæ pronuntiant. Caluinus lib. 2. Inſtit. c. 7. §. 5. Tertium, abſolutam potentiam in Deo B ſtatuere commentum eſſe deteſtabile. Inſtit. lib. 3. cap. 23. §. 2. & ad cap. 23. Iſa. Quartum, Deum non poſſe efficere, vt corpus humanum ſine ſuis dimenſionibus vſquam exiſtat, aut ſit in pluribus locis. Beza Dialog. contra Brentium pag. 5. 6. 8. 9. & in Creophagia. Quintum, Deum non poſſe efficere, vt corpus Chriſti multis ſimul in locis exiſtat. Beza in defenſione ad Selneceri reſponſionem, Carolſtadius Dialogo de Cœna, Zuuinglius reſponſione ad libellum Struthionis de Cœna Domini, *Petrus Martyr.* Petrus Martyr de ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento adu. Stephanũ Gar- C din. poſt obiect. 11. Danæus cont. Chemniciũ pag. 451. Quorum omnium cõfutationes habentur in primo examine. Iam qualem huic primo fidei articulo Lutheriſtæ, ac Caluiniſtæ integritatem reliquerint, hinc primùm vniuerſi addiſcant. Ad ſecundum pergamus.

Et in Ieſum Chriſtum Filium eius vnicum Dominum noſtrum.

Articvlvs II.

D Adversvs hunc articulum, qui eſt de perſona Filij, Lutherani primùm nonnullis iniquis, atque Atheiſticis aſſertionibus pugnant, quibus Apoſtolicam illius fidem dilacerant. Prima aſſertio eſt. *In Filio aliquid tantùm ineſſe diuinitatis*. *Melãchton.* Melanchton in locis communibus, id eſt, immundis, vt explicat Stankarus, editis 1539. quem locum *Valent. Gentilis.* Valentinus Gentilis arripuit, vt ex eo probaret Chriſtum eſſe tantùm Deum deificatum. Secunda aſſertio. *Duo Chriſti ſunt, vnus Chriſtus Deus omnipotens, alter Chriſtus homo non omnipotens*. *Lutherus.* Lutherus in Conc. de Natali Do- E mini. Liberalior quippe Caluino, qui ne vnũ quidem Filium Patri concedere voluit: ſed, *Dum vitant ſtulti, vitia in contraria currunt.* Ex hoc tertiam aſſertionem colligit *Brentius.* Brentius Recognit. pag. 131. *Vnum Chriſtum eſſe Filium Dei, alterum Chriſtum Filium hominis, qui communicatione proprietatum ab inhabitante Filio Dei ornatur.* Quartam elicit *Smidellinus.* Smidellinus in Apolog. ad Theſ. Ingolſtad. cui etiam aſſentit

Brentius

Brentius. Brentius in Recognit. pag. 273. *In Chriſto duplicem eſſe diuinitatem, verbi diuini vnam, alteram humanitatis in tempore communicatam.* Quinta aſſertiò. *Chriſtus in eo, quòd cum Deo perſonaliter vnitus eſt, non differt à cæteris hominibus.* Smidellinus in Apolog. ad Theſes Ingolſtadienſes. Sexta aſſertio à priori non multùm abſimilis. *Chriſtus tametſi Deo perſonaliter vnitus ſit, non differt à cæteris hominibus niſi per energiam*, quia plura ſcilicet per eū Deus, quàm per alios homines operatur. Nam ſicut in eo diuinitas ſecundùm eſſentiam, præſentiam, & potentiam inhabitat, ita & habitat in Petro: neque vllum ratione editionis miraculorum, reſurrectionis, aſcenſionis in cœlum, viſionis abſentium, eſt inter Petrum, & Chriſtum diſcrimen. Quæ omnes ſunt aſſertiones Brētij in ſua Recognitione, & Theſi 20. in Theſib. diſputatis in Academia Tubingenſi. Septima aſſertio: *Chriſtus homo non fuit ſtatim ab vtero ſapientia & gratia plenus*: ſed quantùm ei acceſſit ætatis, tantùm & magnitudinis, quantùm magnitudinis, tantùm & rationis: vtque ratione auctior, ita & ſpiritu euaſit robuſtior, & ſapientia plenior. Lutherus. Lutherus in Poſtilla maiori in enarrat. lection. in natali Domini ex cap. 1. ad Heb. Tum in enarrat. Dom. proximæ nat. Domini. Melanchton. Brentius. Loſſius. Melanchton in tract. eiuſdem Euang. Brentius & Loſſius in cap. 2. Lucæ. Quæ fuit Hæreſis antiqua Gnoſticorum, Photinianorum, & Agnoitarum. Octaua aſſertio. *Chriſtus homines ſalutis viam inquirentes decepit.* Nam ſic Legiſperito reſpondit, hoc fac, & viues, vt viam ad æternam damnationem indicauerit. Brentius. Brentius in Euang. Dom. 3. poſt Pentecoſt. Nona aſſertio quæ totam Chriſti gloriam euacuat, eſt. *Prophetæ omnes in ſpiritu præuiderunt, quòd Chriſtus futurus eſſet omnium maximus latro, homicida, fur, adulter, ſacrilegus, blaſphemus.* Niſi enim dixerimus Chriſtum ſimul ſummè iuſtum, & ſummè peccatorem, ſummè ſimul mendacem, & ſummè veracem; ſimul ſummè gloriantem, & ſummè deſperantem, ſimul ſummè beatum, & ſummè damnatum, videre non poſſumus, quomodo à Deo ſit derelictus. Lutherus. Lutherus in Pſal. 22. verſic. *Deus Deus meus*: & in Comment. in c. 3. ep. ad Gal. quæ habetur in tomo 4. Lat. epiſt. ad Argent. Latino Ienenſi. His ſanè teſtimoniis Lutherani ſatis profusè gloriari poſſunt, Chriſtum ab illis primo vulgatum fuiſſe, cùm enim antè Lutherum Chriſtianus orbis nunquam Chriſtum, aut mendacem, aut furem, aut latronem, aut ſacrilegum, aut blaſphemum nouiſſet, id prædicante Luthero, ac conſentiente Lutheraniſmo audiuit.

At Caluiniſmus mirè in hunc articulum debacchatur. Nam præter ea, quæ ſuperius dicta ſunt de axiomate illo Caluiniſtico: *Filius eſt Deus à ſe*, quòd Caluinus A ea potiſſimùm ratione ſtatuit, quòd incredibile ſit, quòd creator, qui dat omnibus eſſe, non ſit ex ſeipſo, ſed eſſentiam aliunde mutuetur: in quo ſanè Caluiniſmum ad Mahometiſmum tranſtulit. Hac enim ratione Mahometes Chriſtum Dei filium eſſe negat (vt patet in Azoara 27. & ſequentib.) quod impoſſibile exiſtimet illum eſſentiam à Patre accipere poſſe. Azoara. Hæc illius verba ſunt, Caluini verbis perquàm ſimillima. *Deus (inquit) ſubſtantia eſt neceſſariò exiſtens, cui impoſſibile eſt, vt eſſentiam aliunde mutuetur.* B Hæc præceptoris, illa diſcipuli verba ſunt. Porrò ex illo axiomate, ex Caluini doctrina apertè colligimus, Primò Chriſtum non eſſe filium Dei, cùm ſubſtantiam à Patre non acceperit, vt contendit Calu. Inſtit. lib. 1. c. 13. §. 23. & in explicat. Caluinus. perfid. Gentilis pag. 916. & 919. quod ex diametro hunc Apoſtolicum articulum oppugnat. Secundò, Chriſtum duabus conſtare perſonis, vna, quæ eſt verbum, altera, qua eſt Chriſtus. Ita colligit Hunnius in Papiſmis Hunnius. C Caluiniſticis ex Ioachimo Vadiano: atque inde tertiò ex Caluini mente elicimus, filium Dei eſſe quid compoſitum, atque ex diuerſis tanquam partibus coagmentatum, quarum vna eſt genita, altera ingenita, vna à Patre, altera à ſeipſo, perſonam habet à Patre, eſſentiam à ſeipſo: quatenus filius, eſt à Patre, quatenus Deus, eſt à ſeipſo: quaſi verò Alexander ſit filius Philippi reſpectu perſonæ, non reſpectu naturæ, & Philippus ſit pater Alexandri, non quà homo eſt, ſed quà perſona. Sed hæc eſt Caluiniſtica Theologia.

Hinc Beza in reſponſ. ad argumenta Beza. D Brentij de omnipræſentia, & in libro de hypoſtatica duarum in Chriſto naturarū vnione pag. 64. geminas illas vniones, velut nouus noſtri ſæculi Neſtorius, hypoſtaticas in Chriſto impiè excogitauit, vnam inter corpus, & animam, alteram inter verbum & hominem: vt inde manifeſtum ſit illos Apoſtolicam de Chriſti Diuinitate fidem proſcindere, ac prorſus euertere. Hæc quidem, ac pleraque alia ſuperius retulimus: ſed hoc loco obiter repeti opus fuit.

Cæterum nec Chriſti humanitatis fidei parcunt, quę hoc ipſo articulo cōtinetur. Pet. Richer. E Nam vt ſilentio prætercam, quod Petrus Richet. vir Caluiniſta, & vt Beza loquitur, ſpectatæ pietatis, & doctrinæ, à Caluino in Galliam Antarcticā miſſus: inde Euangeliū ſuum auſpicatus eſt, teſte Villagagnone ad articulos Caluini, In Epiſt. ad magiſtratum Geneuenſ. Ne quis Chriſtum incarnatum ſibi proponeret adorandum, aut illius perſonæ ſupplicandum, cùm periculoſum eſſe diceret, ne ſupplicantes perſonæ Chriſti illius carnem, ac humanitatem diuino honore proſequerentur: quod illum ex Caluino decerpſiſſe credendum eſt, qui in harmonia paſſim teſte

Feuardentius. Feuardentio Dialog.3. nuſquam Chriſto di-
uinum honorem in Euangelio exhibitum
Lamb. Danæus. fuiſſe docet: quod etiam Lambertus Danæus
vir cum primis in Chriſtum blaſphemus; in
apologia de adoratione carnis Chriſti, ido-
lolatras, & ex ipſius Dei ore maledictus eſ-
ſe cenſet (magis tamen ipſe maledictus) qui
Chriſti humanitatem religioſo cultu ado-
rant, aut ad eam inuocationem dirigunt: ex
Ioannes Schutz. quo ſanè factum eſt, vt Ioannes Schutz in
lib. 50. cauſarum non immeritò dixerit Cal-
uiniſmum, Mahometiſmum, Arrianiſmum
frattes eſſe & ſorores, tres caligas eiuſdem
panni. His inquam vtcunque omiſſis, Calui-
num ipſum audiamus in ſacram Chriſti hu-
manitatem debacchantem, tot impiis in eam
aſſertionibus prolatis, quot ferè ſunt Scriptu-
rarum elogia quæ de Chriſto homine pro-
nunciantur. Prima Caluiniſtica aſſertio eſt.
*Chriſtus ab vtero non ſtatim gratia plenus fuit,
ſed aliorum hominum, ac puerorum inſtar in dies*
Caluinus. *gratia ac virtutibus profecit.* Caluin. in c.2. Lu-
cæ v.49. & in c.4.v.1. tum in c.3. Matth. v.16.
Secunda aſſertio: *Chriſtus fidem cum cæteris
hominibus communem habuit, nec vlla Dei vi-
ſione illius anima à conceptione donata fuit.* Cal-
uinus in cap. 4. Matth. v. 3 in cap. 26. v. 39.
& in cap. 27. v. 49. Tertia aſſertio. *Chri-
ſtus ignorantiæ vitio, velut cæteri homines, ſub-
iectus fuit:* atque inde elicit, illorum fidei,
qui Paralyticum ei obtulerunt, minimè con-
ſcium fuiſſe Caluin. in cap.9. Matth. v.2. ne-
que arboris ſpeciem, quam maledixit, illi
fuiſſe cognitam: idem in cap.21. Matth. v. 18.
Denique eorum omnium, quæ circa Eccle-
ſiam à Iudæis ad gentes transferendam, ſin-
gularem hominum prædeſtinationem, ac re-
probationem verſantur, Chriſto ignoratio-
nem Caluiniſtæ tribuunt. Caluinus in c. 24.
Gallaſius. Matth. v. 39. Gallaſius Bezæ collega in Ec-
cleſia Geneuenſi in annotationibus in Ire-
næum lib.2.c.49.

Qvarta aſſertio. *Chriſtus inordinatos
motus in animo paſſus eſt, aliorum hominum in-
ſtar.* Caluin in cap. 26. Matth. v.39. *Hinc in
horto* (ait) *vis, ac impetus doloris ſubitam illam
ei vocem extorſit, Pater ſi fieri, &c. quam in
ordinem cogere neceſſe habuit.* Ibidem. *Obiecta
illi à dæmone tentatore omnium Regnorum gloria,
ſenſus eius titillati ſunt, ac tacti.* Idem in cap.
4. Matth. *De ſua ſalute necdum certus fuit, ſed
ne abſorberetur, tanquam peccator, metuit.* Idem
Inſtit. lib.2.c.16.§.10.

Qvinta aſſertio. *Chriſti doctrina non
adeò excellens fuit, quin ſæpe parum ſolidè ratio-
cinatus fuerit.* Caluin. in Matth. cap. 9. v. 5.
Parum etiam ſolidè aduerſarios refutat. Idem in
cap.12. Matth. v. 25. *Differens duras; & lon-
gè petitas adhibet ſimilitudines.* Idem in cap.16.
Lucæ. *Quæ etiam non ex omni parte quadrent.*
Idem in Luc. c.22.v.13. *Neque ſemel ſuperua-*
A *caneas illationes format.* Idem in cap.7. Matth.
v. 12. *Neque eas quoque ſatis propoſito aptat.*
Idem in cap.1. Ioannis. *Denique verba Prophe-
tarum ſæpe in alienum ſenſum detorquet.* Idem
in c. 18. Matth. ita cenſor Caluinus omnem
penè Chriſti doctrinam ſuggillat, quaſi am-
pliorem is præ Chriſto veritatis, atque intel-
ligentiæ ſpiritum acceperit.

Sexta aſſertio. *Qui Chriſtum illum Prophe-
tam eſſe credunt, quem futurum Moyſes prædixit
Deuter. c.15. grauiter errant.* Caluin. in Deut.
c.12. v.15. ac fortaſſe Caluinus Mahometem
imitatus, qui id ſibi dictum vendicauit
B Azoara 2. & 71. idem ſibi, Chriſto ereptum
vſurpare contendit.

Septima. *Chriſtus Euangelij ſui gloriam
obſcurauit, cùm Diſcipulos nonniſi ex quiſquiliis,
& fece populi colligere potuit.* Calu. in c.7. Luc.
v.29. At nos firmiùs, ac ſolidiùs in Caluinum
colligimus: nimis obſcurum, ac tenebroſum
Caluinum Euãgelium ſuum reddidiſſe, cùm
ad illud diſſeminandum nullos aptiores di-
ſcipulos reperire potuit, quàm fœculentas
Eccleſiæ quiſquilias, orbis peripſemata, Apo-
ſtatarum ſordes, & flagitioſorum, ac perdi-
tiſſimorum hominum omnis generis collu-
uiem. Verùm ex his, quænam tum apud Lu-
theranos, tum Caluiniſtas fidei integritas re-
C ſideat, omnes facilè perſpiciant. Ad tertium
articulum pergimus.

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.

Articvlvs III.

Qvi in ſordibus ſunt, adhuc ſordeſcunt,
neque in Luthericolis, ac Caluinicolis
ſufficit priores fidei articulos inuaſiſſe, &
Chriſti diuinitatem, ac humanitatem iis ar-
D ticulis cõprehẽſam atheiſticis obtrectationi-
bus dilaceraſſe: adhuc in illius incarnationẽ,
& natiuitatem ſæuiunt. Nam vt à Lutheriſtis
exordiar, hi plurimas ad deſtruendam veram
Chriſti incarnationem ſententias congerunt.
Prima eſt. *Carnem Chriſti fuiſſe ab æterno, non in
tempore genitam, cùm fateri opus ſit hanc carnem,
& hunc ſanguinem Chriſti, cælum, & terram con-
didiſſe.* Ita Lutherus cum Eutychianis in lib.
de Conciliis part. 2. Secundam ſententiam
Luthero Zuuinglius tribuit in reſp. ad Lu-
theri lib. de Sacram. quæ habetur 1. tom. Zu-
E uinglij, quòd ſenſerit; *Chriſti humanitatem
non carnem, ſed nudum ſpiritum eſſe*, ex illo te-
ſtimonio Io. *Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiri-* *Ioan. 3.*
tus eſt: in quo illum cum Marcione æquat.
Tertia ſententia eſt Buceri, teſtibus Vlem- *Bucerus.*
bergio cauſa 12. & Poſſeuino in notis verbi *Vlembergius.*
Dei, qui cùm iam ferè animam efflaret, hor- *Poſſeuinus.*
rendum priùs illud pronuntiauit; *verum Meſ-
ſiam*

Digitized by Google

ſuam nondum veniſſe, & Chriſtum non eſſe ex Spiritu ſancto conceptum, aut ex Virgine natum. Nec mirum eſt Bucerum in hanc prolapſum fuiſſe ſententiam. Nam cùm in circuitu impij ambulent, & ipſe circulum ſuum circinnare voluit: nam cùm primùm ex Iudæo Monachus factus eſſet, ex Monacho Zuuinglianus, ex Zuuingliano Lutheranus, ex Lutherano Sacramentarius, ex Sacramentario rurſus ad Iudæos tranſiit. Quarta ſententia eſt

Brentius.

Brentij in recognitione doctrinæ ſuæ de Maieſtate Chriſti, qui *Chriſtum ex Maria Virgine nonniſi accidentalem formam ſumpſiſſe* tradit: quam ſolam & poſtea in reſurrectione depo-

B

ſuit, quæ olim fuit Arrianorum doctrina, teſte Athanaſio in cap. ad Euſtathium.

Athanaſius.

Sed qui Filium adeò inhonorant, quid de matre illos ſentire credendum eſt? Dauid Chytræus Heluidij Symmyſtes in c. 2. Matth. clamat: *Chriſtianam pietatem non lædere, qui Mariam poſt partum mariti conſuetudinem admiſiſſe credunt.*

Dauid Chytræus.

Lutherus.

Lutherus in 1. Pet. 1. & in ſerm. de Natiu. Virg. in Euang. *Liber generationis docet: omnes Euangelica fide renatos Mariæ Deipara in honore pares eſſe, ac tam ſanctos eſſe quàm ipſa eſt, dummodò in Chriſtum credant.*

Brentius.

C

Brentius hom. 21. in Io. *Mariam fœminam appellat non tantùm rudem, ignorantem, & erroribus obnoxiam; ſed etiam ambitioſam.* & idem hom. 78. in cap. 8. Luc. *inciuilem, ac blaſphemam vocat:* ac præterea hom. 17. in Lucam, *deſperabundam, ac multorum grauium peccatorum ream* efficit: tandem hom. 12. in Lucam, *in morte filij ſui fuiſſe ſcandalizatam*, impiiſſimus affirmat. His quippe titulis Lutherana fides, ac Religio ſe Deo, ac hominibus honorabilem præſtat. An non execranda fides ea ab ominibus cenſeri debet, quę omnem Apoſtolicam fidem deſtruit, ac euertit? quò fit, vt non Chriſtianæ fidei, ſed hæreticæ impietatis

D

ſymbolum profiteantur.

Beza.

At nec honeſtiùs in hoc articulo Caluiniſtæ ſe gerunt. Nam Beza in Colloquio Montiſpelgard. fol. 76. *Chriſti carnem iam ab ipſo Abraha ſaeculo extitiſſe* contendit, tum contra Heſhuſium fol. 284. affirmat, *Chriſtum piis hominibus in Teſtamento Veteri, non tantùm efficacia, ſed etiam eſſentia tenus ſeipſum communicaſſe.* Ex quo facilè negat Beza (vt colligit Schluſſelbergius Theolog. Caluin. lib. 1. art. 17. & lib. 2. art. 7.) verum eſſe, quod Angelos Paſtoribus annunciauit Luc. 2. *Hodie natus eſt vobis Saluator.*

Schluſſelburgius.

Luc. 2.

Muſculus.

E

Muſculus in ſuis locis cõmunib. c de Hæret. n. 2. Anabaptiſtas tolerabiles eſſe ſentit, ac circa parerga tantùm quædam, & res ſecundarias morbidè languere, cùm Chriſtum incarnatum eſſe negant, quaſi *paradoxum ſit quod de Chriſti Incarnatione fides credendum præcipit.*

Eraſmus Sarcerius.

Eraſmus Sarcerius in Conc. ſua de Natali Domini, tradit nonnullos huius temporis Sacramentarios Euangelicos ſenſiſſe Chriſtum corpus ex elementis formatum è cœlo in Mariæ vterum detuliſſe: neque eum verè natum eſſe ex Maria Virgine: ſed per illam non ſecus, quàm aquã per canalem decurriſſe. Præterea Caluinoturciſmus lib. 2. cap. 2. fol. 141. teſtatur Miniſtrum quendam Caluiniſticum in Anglia publicè docuiſſe, *eos qui Chriſtum à Mariæ ſanguinibus genitum aſſeuerant, inſignem expuere blaſphemiam.*

Caluinoturciſmus.

Quapropter minimè mirãdum eſt, Caluiniſtas in orthodoxo conſenſu pag. 118. & 123. apertè profiteri, Chriſtum nuuquam verè incarnatum fuiſſe, ſed tantùm tropicè, ac figuratè, cùm docent locum illum Ioannis: *Verbum caro factum eſt*, tropicè intelligendum.

Ioan. 1.

Cæterum, *nihil nos Chriſti Incarnationi debere, neque vllum illius meritum eſſe*, poſt Zuuinglium lib. de vera, & falſa Religione tuetur Carolus Molinæus, qui vſque adeò inſanit, vt affirmare audeat, *Chriſtum ex Maria non ſine virginitatis iactura natum eſſe*: ac naturaliter ruptis obicibus, locis apertis viam ſibi ad natiuitatem patefeciſſe, in harmonia part. 3. Quod etiam impurus Beza mordicùs defendit aduerſùs Smidellinum: qua profectò inſignem infamiæ maculam irrogant primùm Chriſto, quem de Virgine natum inficiantur. Tum Mariæ Deiparæ, quam Virginitatis honore ſpoliant. Tertiò, Prophetis, ac præſertim Iſaiæ, qui Virginem Chriſtum concepturam, ac parituram diſertè prædixit: poſtremò, Apoſtolis, qui in hoc fidei articulo credendum præſcribunt, Chriſtum ex Maria Virgine natum.

Zuuinglius.

Carolus Molinæus.

Beza.

At nimis contumelioſa ſunt, quæ hi in Matrem Virginem, ſacram poſt Chriſtum ſpei noſtræ anchoram, deſpumant, illius odio potiùs, quàm vlla vel leui ratione ducti: Latimerus Caluiniſta, vt refert Caluinoturciſmus lib. 3. cap. 13. publicè in ſuis concionibus prædicauit, *Maria Deiparæ nihil omnino ex eo, quòd Chriſtum peperit, dignitatis acceſſiſſe.*

Latimerus.

Conſtantini Copronymi monſtri Africani (vt eum Græci hiſtorici appellant) exemplo vſus, qui Mariam ſacculo ſimilem eſſe dixit, qui aura refertus magnipenditur, at effuſo auro nihili æſtimatur. *Ad eundem*, inquit, *modum Maria quoad vſque Chriſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit, vbi verò illum enixa eſt, nihil fœminis aliis dignitate præſtitit*: quaſi verò ſanctiſſima Deipara nihil, non carnem, non ſanguinem, præter vteri ſinum Chriſto accommodauerit, neque vllam virtutum ac gratiarum plenitudinem Dei maternitas Virgini contulerit, quibus nihilo cæteris excellentior eſſe deberet. Sed parum eſt his Virginem Matrem toti orbi venerandam propria dignitate expoliare. Caluinus inſuper in cap. 1. Luc. verſ. 48. pro egregia animi ſui modeſtia, *Dei Ma-*

Caluinus.

NNn 3 *trem,*

Digitized by Google

trem, fœminam ſuperbam, Deo ipſi ſeſe præferentem exclamat; idem in Harmon. in cap. 2 Io. v. 4. *intempeſtiuè feſtinam.* Idem in cap. 12. Matth. v. 48. *importunam, & præpoſterè curſum Chriſti doctrina abrumpentem* oblaterat: atque idem in cap. 2. Io. v. 3. *indiſcretam, quæ fines ſuos ſæpe exceſſerit.* & in cap. 1. Luc. v. 34. *malignam, qua non malignè minùs Dei potentiam, quàm Zacharias reſtrinxerit*, palàm nun-
Buny. cupare non veretur: poſtremò Buny in exercitio Chriſtiano eò vſque inſaniæ progreditur, vt eam, quo tempore filio in cruce morienti inter turbas militares adſtitit, quatuor lethalia crimina admiſiſſe, ac diuini decalogi mandata primum, quintum, ſextum, nonum trangreſſam fuiſſe vir execrandus effutiat. Hæ quippe ſunt Caluinianorum gemmæ, quibus Deiparæ cœlorum Reginæ coronam texunt, vt Dei Matrem honorent. His perfectò Turcæ ipſi, ac Mahometiſtæ tolerabiliores ſunt, qui Aznar. 5. Mariam omnibus viris, ac mulieribus ſplendidiorem, mundiorem, ac puriorem eſſe decernunt, ac præterea Azoar. 17. Mariam ab omni peccato, ac malitia liberam, ac immunem prædicant: ſed cæteros articulos percurramus.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

ARTICVLVS IV.

NIHIL integrum, nihil inuiolatum ſinunt Lutheranæ ac Caluinianæ locuſtæ, omnia rodunt, omnia mordent, omnia labefactant: non Deo, non Chriſto, non Deiparæ, non Apoſtolicæ fidei parcunt, ſed cuncta hæretico dente dilacerant: ſemel Chriſtum aggreſſi, ipſum etiamnum patientem, crucifixum, mortuum, ſepultũ oppugnare non deſinũt, vt eo ſaltem Chriſti fidem minimè ad eos pertinere declarent. Porrò vt à Lutheriſtis (vt noſtri
Lutherus. moris eſt) incipiam, Lutherus in confeſſione de Cœna Domini Paſſiones in Chriſto ſumma, & omnium longè ſtultiſſima blaſphemia (vt vocat Zuinglius) etiam ad diuinam naturam extendit (vt dictum fuit) quare nihil ſe alienum à fide ſentire putat cùm credit *Chriſti diuinitatem natam eſſe, paſſam, crucifixam, mortuam*; immò & oppoſitum ſentientes ad Neſtorianos relegat in lib. de
Melanchton. Concil. part. 2. Hinc Melanchton fidus Lutheri Achates illam propoſitionem extorſit, ac cedro dignam eſſe iudicauit, quam à Bergenſibus hauſtam in ſua concordiæ formula inſeruit p. 556. nimirum, *obedientiam Chriſti,*
Philip. 2. *de qua Paulus ad Philip. 2. Factus obediens vſque ad mortē, non eſſe vnius naturæ, ſed totius perſonæ.* Totius autem perſonæ nomine acutiſſimus

A Matheologus duas in Chriſto naturas ſignificare ſe declarat pag. 727. At verò horrendum eſt, quod Lutherus in Pſ. 16. to. 2. Ienenſi Lutherus. anni 1557. p. 181. Smidellinus in conc. habita Auguſtæ, & impreſſa Tubingæ, & Æpinus in Pſ. 16. pro Chriſtiano dogmate propinant, Chriſtum, ſcilicet, non tantùm in cruce ſed etiam poſt mortem ſecundùm vtramque naturam dolores in inferno, non ſepulchrali quidem, ſed ipſo damnatorum ſuſtinuiſſe, ignem infernalem expertum eſſe, gehennæ Smidellinus. Æpinus.
B guſtaſſe flammas, & damnatorum pertuliſſe ſupplicia, vide propria verba apud D. Andream Iurgieuuicium in lib. cui titulus nemo. & nullus fol. 20.

QVÒD verò ad meritum Paſſionis Chriſti attinet, nullum prorſus fuiſſe, quibuſcunque doloribus ſiue in carne, ſiue in diuinitate, ſiue in cruce, ſiue in inferno perpeſſis, præclarè docet Gerlachius, Lutheran. Profeſſor, Gerlachius. Tubingenſis libro contra Buſæum. Paulò liberalior fuit Heshuſius, qui, vt ſcribit Clebi- Heshuſius.
C tius in libro cui titulus Ruina Papatus Saxonici part. 2. ſæpiſſimè publicè profeſſus eſt tum in concionibus, diſputationibus, tum in colloquiis; *per Chriſti mortem nos quidem à Diabolo liberatos fuiſſe, minimè tamen redemptos.* Cum his ex diametro pugnat Huberus, Vvittembergicæ doctrinæ propugnator: qui Chriſtum ſua paſſione meruiſſe defendit, vt Pater cœleſtis re ipſa, & efficaciter totum genus humanum in gratiam, & ſinum ſuum receperit; ita vt omnibus ſiue credant, ſiue non, ex æquo peccata condonauerit: at licèt malus malo inimicus ſit, cùm tamen vter-
D que bonum, ac veritatem oppugnet, neuter bonus eſſe poteſt. Ita Lutherani præclaras has de Chriſto paſſo, crucifixo, mortuo, ſepulto, ſententias fundunt.

AD Caluinianos deſcendo. Equidem vorax illa Danielis beſtia ferreis dentibus armata, cui datum erat, vt comederet carnes plurimas, non ita cuncta deuaſtare, ac comminuere viſa eſt, quàm Caluinica locuſta fero, ac Tartareo dente ſacram illam Chriſti carnem, paſſam, crucifixam, mortuam depaſcit: & Apoſtol. huius articuli fidem prodigioſa quadam infidelitate deuaſtat Nam in primis, vt Paſſionis, ac mortis Chriſti excel-
E lentiam rodant, & ea quæ in carne pertulit, omnino abſumant, Caluinus Inſt. lib. 2. cap. Caluinus. 16. §. 10. *nihil actum fuiſſe* docet, *ſi corporea tantùm morte Chriſtus defunctus fuiſſet.* En iam carnis dolores, ac paſſiones Caluinicarum locuſtarum Princeps deuorat, atque à redēptionis pretio expellit: ſed quodnã illud eſt, quod maius, ac excellentius in pretium redēptionis dari oportuit, iam corroſa Chriſti carne, quot dentibus illius animam aggrediatur expende. *Animã* (inquit) *oportuit reatum ad Dei tribunal ſiſti.* In harmonia in c. 27. Matt. &

in

A in Catechiſmo Dom. 10. *Ac præterea diuinæ vltionis ſeueritatem ſentire.* Item *cum inferorum copiis, & æternæ mortis horrore, quaſi conſertis manibus luctari.* Ad hæc *ea perferre, quæ ſceleratis ab irato Deo infliguntur.* Hæc omnia Inſtit. lib. 2. c. 16. §. 9. Rurſus *diros in anima cruciatus damnati, ac perditi hominis ſuſtinere.* Præterea *in ſceleratorum locum ſubmitti.* Denique *æternæ mortis metu affici*; tradit ibidem §. decimo Quibus & Beza ſua addit decreta in cap. 26. & 27. Matt. & in c. vigeſimum ſecundum Luc. nempe *Chriſtum ingenti onere obrutum iræ diuinæ, flammis inferni addictum, profundo inferni gurgite ſepultum, demerſúmque periiſſe.* Hæc B niſi Chriſtus ſuſtinuiſſet, nihil corporis paſſiones prodeſſe poterant: quaſi hos animæ diros cruciatus tantummodò ad hominum redemptionem neceſſarios ſacræ literæ vbiq; teſtentur, neque vllibi alapas, irriſiones, ſputa, flagella, ſpinas, clauos, lanceam, acetum, fel, ſanguinem, vulnera, mortem commemorent: ſed velut ſuperuacaneas paſſiones prætereant. At hæc eſt Caluiniſticæ Theologiæ præſtantia, quæ fidē etiam extra Scripturas venatur, quaſi ea nimis trita, ac vulgaris ſit, ac Caluiniana fide indigna, quæ in C Scripturarū propatulo cunctis perſpicua eſt.

Deinde vt paſſionis Chriſti meritum extenuent, plurima hîc locuſtarum dux ad ſuam turmam inſtruendam ex Caluiniſticæ Theologiæ penu axiomata depromit. Primum eſt: *Chriſtus in cruce verè maledictionis æternæ reus, ac peccator fuit.* Caluin. in c. 3. epiſt. ad Galat. & in 1. ad Cor. c. 5. Secundum, *Chriſtus animi mollicie mortem, quam cæleſtis ei decreti impoſuerat neceſſitas, refugit.* Idem in cap. 12. Ioan. Tertium, *Chriſtus æternum Patris conſilium poſtulauit reſcindi, quantùm in ſe fuit, ac Mediatoris ſibi iniuncto diuinitùs munere fungi re- D nuit, & detrectauit.* Idem in Matth. cap. 26. v. 39. Quartum, *Chriſtus non contentus prauarum cogitationum mentis, ad ipſam etiam exterioris peccati culpam voce, votóque abrupto, in quo nulla apparebat placida moderatio, progreſſus fuit.* Idem loco citato. Quintum, *Chriſtus inops conſilij horrore diuinæ maledictionis perculſus, & propè attonitus in cruce ſic animo deiectus fuit, vt deſperabundus clamare coactus fuerit, non fictè vtique, aut theatricè, ſed verè, Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti?* Sextum, *Deſperatione denique obrutus ab inuocando Deo deſtitit.* Hæc Caluin. in Harmonia in cap. 26. & E 27. Matth. Inſtit. lib. 2. cap. 16. §. 10. 11. 12 Beza in Matth. ibid. & in epiſt. ad Hebræos c. 5. & Marloratus in Pſal. 22. Cùm verò hæc crimina Caluiniſtæ Chriſto impingunt, cur non illum in ſceleratiſſimorum, ac perditiſſimorum hominum claſſem potiùs, quàm in mediatoris perſonam redigunt?

Beza

Marloratus

Porrò ex his tres ad euertendum Chriſti paſſionis meritum concluſiones colligunt. Prima, *Non reperit fides noſtra in cruce Chriſti, quo ſe ſuſtentet, vel erigat.* Caluinus in cap. decimumſextum Matth. verſ. 21. Secunda, *In morte Chriſti non niſi ſpectaculum deſperatione plenum animo occurrit.* Caluin. ibidem in cap. 27. verſ. 37. Tertia, *Nihil in morte Chriſti eſt, præterquàm extremæ deſperationis materia.* Idem in cap. 14. Ioan. v. 1. his permotus Heſhuſius apud Schluſſelburgium lib. 1. cap. 6. tragicè exclamat, Caluiniſtas non modò Deum in diabolum transformare, verùm etiam Chriſti meritum ita deprimere, vt digni ſint, qui infra ipſos miſeros deprimantur.

Heſhuſius

B Notanda verò eſt Caluiniſtarum ſententia de Chriſto Redemptore, quæ fortè non omnibus obuia eſt: hi namq; ita Chriſtū Redemptorem fatentur, vt non reuerà peccati corpus deſtruxiſſe, ſed tantùm eneruaſſe, ac per quandam non imputationem texiſſe potiùs, quàm reipſa ſuſtuliſſe ſentiant. Ita Beza Eraſmum reprehendit, & veterem interpretem, qui vertunt, vt deſtruatur, aut aboleatur corpus peccati, cùm ipſe vertendum cenſeat (vt eneruetur) Et Caluinus lib. 3. Inſt. cap 12. §. 4 & cap 17. § 3. Item confeſſio Ge- C neuenſis cap. quarto, §. 19. omnes ſub peccato venundatos, vt faciant malum etiam poſt Chriſti mortem, ac perpetuò in hac peccati neceſſitate verſari clamant: ac præterea præſtantiſſima hominum opera meras donorum Dei eſſe polluriones, atque ipſa iuſtitiæ opera etiam quatenus à Chriſti gratia perficiuntur, probrum magis, quàm laudem perpetuò mereri vociferantur, quæ niſi nobis per Chriſtum non imputarentur, nos æternæ damnationis reos efficerent: quò fit, vt nihil Chriſti paſſionibus virtutis, & ef- D ficaciæ, præter non imputationem relinquant. Ita diſertè colloquium Ratisbon. pag. 364. & 366. Quibuſcum apertè pugnat Paulus, qui eam Chriſti ſanguine, ac paſſionibus vim tribuit, vt omnem peccati maculam non tantū contexiſſe, ſed prorſus ſuſtuliſſe doceat. Ita ſcribit ad Rom. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per Redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum.* Et ad Coloſſ. 2. *Conuiuificauit cum illo donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſùm nos erat, chirographum decreti.*

Beza

E Cvm iiſdē pugnat Io epiſt. 1. c. 1. *Sanguis Ieſu Chriſti filij eius emūdat nos ab omni peccato.* & Apoc. 1. *Qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Deniq; tota noui teſtamēti Scriptura iis aduerſatur, quæ docet Chriſtum verum Redemptorem fuiſſe, ac perfectè pro omnium peccatis ſatisfeciſſe.

Alteram quoque ſententiam exeunt, vt Chriſti meritum minuant. Fatentur quidem Chriſtum pro nobis paſſum, ac mor-

tuum: ſed nullam noſtræ iuſtificationis cauſam meritoriam in Chriſti mortem referre volunt; ſed totam cauſam ad Dei miſericordiam reuocant; in Paſſionibus autẽ,ac morte Chriſti ordinem tantùm agnoſcunt. *Caluinus.* Ita Caluinus in Ep.ad Philipp. c.2.v.9. *Loca Scripturæ* (inquit) *quæ propter Chriſtum nos ſaluari videntur dicere, quæ meritum in paſſione eius collocant, ordinem tantùm conſequentiæ, non cauſam ſignificant.* *Beza.* Subſcribit Beza ibidem; & quidem Caluiniani fratres apud Bezam in abſterſione calumniarum Heshuſij, qui nullo modo dici poſſe contendunt, Patris nos miſericordia, & tamen filij merito ſaluari: quapropter vim faciunt, vt per Chriſtum, non propter Chriſtum, aut illius Paſſionem, homines ſaluatos eſſe dicamus.

Demvm ſi Chriſtum morte ſua hominibus profuiſſe coguntur fateri, ipſum non omnibus profuiſſe, nec pro omnibus paſſum, aut mortuum eſſe volunt, ſed pro electis, ac fidelibus duntaxat. Errant apud Caluiniſtas, qui Chriſti ſanguinem pro peccatoribus fuſum credunt: nõ eſt crucifixa pro impiis caro Chriſti, nec pro eorum expiãdis peccatis effuſus ſanguis: *Caluinus.* hæc ſunt ipſiſſima Caluini verba contra Heshuſium p. 39. cui adſtipulatur *Bucerus.* Bucerus ſuper Io. p. 522. Quòd ſi ab his quæras, quinã illi electi ſint, pro quibus Chriſtus proſcriptus eſt, ac mortem pertulit? Pauculos Caluinianos demonſtrant, qui cùm in omnia ſcelera, ac flagitia ſeſe per omnem vitã ingurgitent, ac in ſumma vitiorum omnium licentia vitam ſuam tranſigant, eos tantummodò Chriſti mors tum iuſtos, tum de cœleſti beatitudine ſecuriſſimos præſtat. Ac caueant profectò ne illis potiùs, quàm pro illis Chriſtus mortuus ſit, ac proſcriptus. Venio ad 5. articulum.

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

Artic. V.

Vidimvs Hæreticas haſce locuſtas Chriſti Domini paſſiones, ac merita prorsùs ferè deuoraſſe, & priorem fidei articulum ita infideli ore diſcerpſiſſe, vt nec illi ſanè, atque Apoſtolicæ fidei ſpeciem reliquerint. Quid tandem illis ſupereſt; niſi vt quem viuum adhuc ac innumeris pro nobis in cruce obrutum doloribus crudeliùs certè quàm Iudæi, linguæ telis aggreſſi ſunt: nec mortuo parcant, & factum hũc Chriſtianæ fidei articulum non tam corrodant, quàm hiantibus faucibus integrum abſorbeant? Hoc ſcelus eſt, in quo gemina hęc ſectariorum phalanx, haud ſecus quàm vno agmine facto, impiè conſpirat.

A Lvtheri diſcipuli deſcenſum Chriſti ad inferos, quem Apoſt. poſt Chriſti mortem, ac ſepulturam diſertiſſimis verbis prædicant, tautologiam vocant, neque aliud eo ſignificari volũt, quàm ſepultum eſſe Chriſtum. Ita *Brentius.* Brentius in catecheſi anni 51. & 52. vbi etiã duplicem Chriſti ad inferos deſcenſum ſibi confingit. Primus eſt, cùm adhuc mortalem vitam agens ſuſcepit dolores inferni. Alter cũ mortuus de cruce depoſitus eſt, & in terra ita ſepultus, vt videretur penitus interiiſſe. Id enim Brentio eſt ad inferos deſcẽdere, videri omnino extingui. *Lutherus.* Lutherus verò aliter B videtur ſentire in Pſalm. 16. to. 2. Ienenſi anni 1557 p. 181. Nimirum Chriſtũ non ad Lymbum Patrum, ſed verè ad infernum dãnatorum ſecundùm vtramque naturam poſt mortem deſcẽdiſſe, & ibi peccatorum noſtrorum in anima, corpore, & diuinitate pœnas luiſſe, ignem infernalem expertum fuiſſe, & gehennæ flammas deguſtaſſe. *Smidellinus.* Cum eo conſentiunt Smidellinus in concione Auguſtana Tubingæ impreſſa anno 59. & Æpinus in Pſ. 16.

De Sanctorum Patrum Limbo, de quo in hoc articulo agunt Apoſt. Lutheriſtæ ne verbum quidem proferunt; omnes illũ æquè ex- C pellunt, ac anilem fabulã cenſent. De inferno damnatorum quid ſentiãt, palàm eſt. *Lutherus.* Lutherus primus quidem hæſitauit an aliquis eſſet damnatorum locus, in quo animæ impiorum ſtatim poſt obitum torqueantur. Hæc.n. illius verba ſunt ad c. 25. Geneſ. *Hic Papiſtarum ſtultitia taxanda eſt, qui poſt mortem primum locum dicunt eſſe damnatorum, qui eſt cruciatus ignis æterni: verùm an animæ impiorum ſtatim torqueantur poſt obitum non poſſum affirmare; apparet eos dormire, & quieſcere: ſed nihil aſſero.* At poſtea in ſermone in Euangelium de diuite & Lazaro totus in hãc ſententiam ruit, vt nullum eſſe inferni locum D vſque ad iudicium credat, ſed ipſum dũtaxat conſcientiæ remorſum impiis loco inferni cedere: ibi enim ita loquitur. *Nobis ſanè videtur hunc Tartarum nihil aliud eſſe, quàm ipſius conſcientiæ remorſum, qui ſcilicet, fide, ac verbo Dei caret, in quo anima ſepulta, & concluſa vſque ad nouiſſimum diem contineatur.* *Chriſtophor. Irenæus.* Cæterùm quidam ex Lutheri diſcipulis Chriſtophorus Irenæus dictus in libello ſuo, cui titulus inſcribitur, Speculum inferni c. 9. diſtinct. 1. quadruplicẽ infernũ ſtatuit, vt nullum propriè dictum infernum aſtruat. Primus eſt mala, & peccatis onuſta conſciẽtia. Secundus, imminẽtis mor- E tis dolores, & agon vltimus. Tertius, horror, timor, anguſtiæ, quas animæ damnatorum à corporibus ſeparatæ ſentiunt. Quartus eſt localis abyſſus, *quam* (inquit) *ventris mancipia Papiſtæ docent, hic infernus noſtro iudicio nullus eſt, & in fine mundi demum à Deo præparabitur.* At eſto, illam nunc ventris mancipia doceant, profectò opus erit, vt eam aliquando ſobria Lutheri mancipia practicè addiſcant.

Porrò

A PORRÒ de Chriſti reſurrectione,qui diuinitatem ſimul cum carne Chriſti morte occubuiſſe docent,id ſanè ſentiunt,quòd Chriſtus nuuquam reſurrexerit,à qua enim Diuinitate caro Chriſti rurſus ad vitam reuocaretur,cù proſtrata, ac mortua diuinitas iaceat? Quòd ſi diuinitatem priùs reſurgere oportet, vt ea Chriſti caro ſuſcitetur: quis mortuam diuinitatem excitabit? nũ aliqua erit ſuperior diuinitas,quę illi vitam afferat? at vna tantùm eſt diuinitas,qua ſublata nulla ampliùs ſupereſſe poteſt: falluntur igitur, iuxta Lutheranorum ſententiam,ac fallunt Apoſt. cùm Chri- B ſtum tertia die à mortuis reſurrexiſſe docent; cùm à nullo excitari potuerit. Hìc altè philo-

Smidellinus. ſophatur Smidellinus in Apolog.ad Theſes Ingolſtad.cùm ait. *Caro Chriſti ſeipſam ſecundũ humanitatem excitauiſſe credenda eſt.* Acutiſſimus ſanè Philoſophus, qui ſolus vidit, quod nulli vnquam Philoſophi videre potuerunt: à priuatione, ſcilicet, ad habitum naturalem regreſſum dati,& idem corruptum numero ſeipſum inſtaurare poſſe. Hæc Lutheranæ Philoſophię ſubtilitas eſt cæteris omnib. ignora.

C VERVM ad Caluinianos tranſuolemus, quibus illud commune cum Lutheranis eſt, vt articulum hunc ab Apoſt. Symbol. omni-

Caluinus. no expungant. Caluinus enim lib.2.Inſt.c.16. §.8.olim in Eccleſiis minimè vſitatum fuiſſe

Beza. contendit, Beza in Apolog.ad Claudiũ Sainctes, articulum hunc per oſcitantiam in Eccleſiam irrepſiſſe,& à Patribus tantùm excogitatum fuiſſe autumat; quare in magna fidei confeſſione tam Latina,quàm Gallica nullam

Cartillus. huius articuli mentionem facit. Cartillus quidam Academicus Cantabrigienſis in li- D bro, quem de hac quæſtione edidit Londini anno 1582. plurimis verbis conatur probare hunc articulum, quocunque modo explicetur, hæreſim peſtiferam continere.

CÆTERVM de huius articuli explicatione non parum inter ſe diſſident,eo tantùm contenti,quòd omnes contra Apoſtolic. ſen-

Caluinus. ſum conſpirant. Caluinus Inſtit.lib.2.c. 16 §. 10.& 11. Chriſtum ad inferos diſcendiſſe nihil aliud ſignificare vult, quàm illum diuinæ vltionis ſenſiſſe ſeueritatem, ac damnati, & perditi hominis in anima cruciatus pertuliſſe; quam etiam confirmat in Catechiſmo edito E anno 1562. his verbis. *Deſcenſus Chriſti ad inferos ſignificat,quòd Chriſtus non ſolùm naturalem mortem ſuſtinuit,quæ eſt ſeparatio corporis & animæ: ſed quòd anima quoque eius mirabilibus anguſtiis oppreſſa, concluſáque fuerit,quos, ſcilicet, Petrus dolores mortis appellat. Oportebat enim vt qui ſe Deo præſentabat, ſiſtebátque, vt ei peccatorum nomine ſatisfaceret, horribiles has conſcientia anguſtias experiretur, non ſecus quàm ſi à Deo derelictus eſſet, immò verò quaſi illi iratus fuiſſet, atque in illa abyſſo conſtitutus exclamauit, Deus meus, vt quid me dereliquiſti?*

BVLLINGERVS in c.2. Actor. deſcenſum Chriſti ad inferos per enallagem intelligendum affirmat, vt quod de perſona Chriſti dici videtur, hoc de ipſa re, id eſt, redẽptionis efficacia intelligatur: quapropter Chriſtũ ad inferos deſcẽdere, nihil aliud eſſe cenſet, quã illi' virtutẽ quotidie è cœlis ad nos deſcẽdere. *Bullinger.*

BVCERVS in Io. teſte Schluſſelburgio, *Bucerus.* Theolog.Calu.lib. 2.art. 27. cum quo etiam conſpirat Vvitakerus contra Duræum, inferorum nomine Paradiſum accipit: ita vt Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, ſit ſpiritum eius relicto corpore in Paradiſum cõceſſiſſe.

ZVVINGLIVS lib Epiſtol. Ep.3. Chriſti *Zuuinglius.* deſcenſum ad inferos potentialiter exponit, quòd ſcilicet illius mors etiam illos, qui apud inferos erant, redemerit.

VVITAKERVS contra Duræum, infe- *Vvitakerus.* ros ſepulchrum interpretatur, ad quos deſcẽdit Chriſtus, cùm illius corpus ſepultum fuit; cum eo conſentiunt Bucerus in Pſ.16 & Beza *Bucerus. Beza.* in verſiculum eiuſdem Pſal. *Non relinques animam meam in inferno*, quem is ita vertit. *Non relinques cadauer meum in ſepulchro.* Ex his Caluinianorum ſententiis, quæ peior ſit, quiſque iudicare poteſt: ſat eſt, omnes cum Apoſtolico articulo pugnare.

DE Sãctorum Patrum Limbo Caluinus *Caluinus.* lib.2.Inſt.c.16. §.9.& c. 9. §. 27. ita iudicium profert. *Hac fabula de Limbo Patrum, ad quos liberandos Chriſtum deſcendiſſe narrant, tametſi magnos habeat auctores, nihil tamen aliud quàm fabula eſt.* Puritani in Anglia, & Scotia ad- *Puritani.* dunt, hunc fuiſſe communem Patrum errorem, digni ſanè, qui Eccleſię, & Apoſtolorum cenſores ab omnibus habeantur.

DE inferno Catechiſmus Heildebergen- *Catechiſm. Heildeberg.* ſis annis 63.& 69.& Bucerus apud Schluſſelburgium lib. 1. art. 27. adhuc hæſitant, ſitne aliquis; nec apud ſe adhuc conſtare affirmant. At Caluinus in eo minimè hæſitat, ſed audacter pronunciat infernum damnatorum nihil aliud ſibi videri, præterquàm horrorem quendam conſcientiæ: at quid reuerà ſit, facilè arbitror, iam modò miſeros experiri.

DENIQVE quænam ſit Caluiniſtarum fides de Chriſti reſurrectione ſatis explicant. *Caluinus.* Nam Caluinus in c. 2. Matt. v. 19. Chriſtum ſeipſum ad vitam, niſi Dei Patris interueniente opera reuocare non potuiſſe tradit: ac propterea ait; *Abſurde facere Chriſtum, cùm propria reſurrectionis ſibi gloriam vendicat*: en nouus Chriſti caſtigator, ac Dei cenſor. Idem quoque in Matt. c. 26. *inſanire eos* inquit, *qui docent Chriſti ſanguinem cum eius carne modò eſſe coniunctum*: quem ſequutus Curæus in Spon- *Curæus* gia, & Eraſtus in fundamentali declaratione *Eraſtus.* pag.29. Chriſti ſanguinẽ ſtatim, ac effuſus eſt, diſſipatũ fuiſſe, in terra cõputruiſſe, neque in rerũ natura amplius eſſe ferũt. Porrò Martyr *Pet. Mart.* in

Digitized by Google

in lib. de Euchariſtia, & Gualterus hom. 133. in Marcum docent, Chriſtum Angeli auxilio indiguiſſe, qui lapidem ab oſtio ſepulchri remoueret: quam ſententiam probabilẽ exiſtimant Caluin. lib. 4. Inſt. c. 17. §. 29. & Beza l. de omnipræſ. carnis Chriſti cont. Brentium. Ex quibus facilè perſpici poteſt, quid de Caluiniana, ac Lutherana fide ſentiendum ſit, quæ Apoſtolicam fidem expungit. Iam ſexti articuli fidem examinemus.

Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.

ARTICVLVS VI.

LVTHERANORVM, ac Caluiniſtarum perfidia eò progreſſa eſt, vt propriæ aſcenſionis, ac dignitatis in cœlo gloriã Chriſto inuideant: nam inter Lutheriſtas Brentius in recogn ſuæ doct. p. 167. Chriſtum externum aſcenſus ſui ſpectaculum, vſque ad nubes duntaxat protendiſſe ait: puerilem enim cogitationẽ iis ineſſe iudicat, qui phyſico, ac corporali modo à nubibus ad fictitium illud (vt ipſe ait) cœlum, quod empyreum vocant, progreſſum fuiſſe exiſtimant, vt cõmoretur in eo illa ſemper forma, qua viſibiliter in monte Oliueti aſcendit: denique ibidem cœlum illud ad quod Chriſtus aſcendit, non corporeum, aut reale, ſed metaphoricum, ac ſpirituale, nempe ipſum Patrem eſſe inſinuat.

Vueſtphal. VVESTPHALVS lib. contr. Ioan. à Laſko, iniquum cenſet, dictionem hanc (*ſurſum*) quaſi locum eſſe explicandum: ſed aſſerit Chriſtũ aſcendiſſe ad cœlos idẽ eſſe, ac euanuiſſe.

Nicol. Selne. NICOLAVS Selneccerus in declaratione de Chriſti perſona, & maieſtate art. 3. de Chriſti aſcenſione ita ſentit, quòd non ſignificet ſurſum aliquò conſcendere, ſed iuxta Scripturã ſummum aliquem honoris gradũ conſequi.

Illyricus. ILLYRICVS lib. de aſcenſione Domini ad illum Petri locum Act. 3 *Quem oportet cœlum ſuſcipere.* Chriſtum neque verè cœlum conſcendiſſe, neq; eſſe in cœlo, vt in loco: ſed potiùs cœlum eſſe in Chriſto affirmat, cùm ipſe etiã ſecundùm humanã naturã ſit vbiq;: ſed hic obſcœnus eſt Dianæ illius Leſtricæ (vt Sturmius loquitur) Lutheranæ ſcilicet Vbiquitatis partus.

Marbachius MARBACHIVS verò lib. de Cœna Domini excuſo Argentinæ fol. 150. & in tribus concionibus de aſcenſione, Chriſtum ter in cœlum aſcendiſſe nouo fidei dogmate commemorat, bis verè, ſemel imaginariè. Verè aſcendit primùm in conceptione, & cùm in vtero matris humanæ naturæ diuina vnita fuit. Fuit enim, ait, humana natura ab initio incarnationis in cœlo, & vbique. Secundò, cùm formam ſerui depoſuit in cruce emiſſo ſpiritu. Cæterùm imaginariè aſcendit, quadrageſimo à reſurrectione die. Quò verò vniuerſæ hæ interpretationes, ſeu (vt veriùs dicam) corruptiones tendunt, niſi vt veram Chriſti in cœlum aſcenſionem Apoſtolico hoc articulo exaratam è medio tollant?

AT profectò non minùs Apoſtolicam huius articuli fidem euertunt, quæ de Chriſti ſeſſione ad dexteram Patris excogitarunt: nam Smidellinus, quem Sturmius flagrum Ægypriacum appellat in diſput. Vvittembergenſi anno 113. ſedere ad dexteram Dei, nihil aliud eſſe docet, quàm maieſtatem, quæ diuini verbi propria eſt verè, & realiter aſſumptæ naturæ filium Dei communicaſſe; *Smidellinus* quod ad confirmandum vbiquitatis portentum dixiſſe certum eſt. Hinc idem in libro aduerſ. diſputat. Gregorij de Valentia, & in diſput. Vvittemberg. num. 109. humanam in Chriſto naturam ad æqualitatem gloriæ, & potentiæ cum diuino verbo exaltatam contendit: ita vt Chriſtus etiam, quã homo eſt, vbique præſens cum Patre, & Spiritu ſancto æquali potentia regnet. Eundem errorem tuentur Brent. Marbacchius, Pappus in Conc. de aſcenſione, qui humanam in Chriſto naturam planè deificatam volunt. Idem tradit Suenchfeldius lib. de duplici ſtatu Chriſti art. 17. vbi humanam Chriſti naturam poſt aſcenſionem in diuinam conuerſam: ita vt Chriſtus etiam ratione humanitatis ſit ipſe Deus verus, non minùs impiè, quàm contentioſè affirmat. Hæc Lutherani. *Brentius Marbachius Pappus Suenchfeld.*

PORRÒ ex Caluinianis, qui corporalẽ Chriſti aſcenſionem negauerit, vnum Caluinũ reperio, qui in c. 16. Marc. *Non conuenire* (ait) *locum aliquem imaginari, in quem Chriſtus aſcenderit.* Beza verò, ac cæteri in hoc laudandi, quòd à præceptore ſuo diſſentiunt. At neque ij diu in veritate perſiſtunt, cuncti ſiquidem ſimul in expugnãda Chriſti aſcenſionis excellentia mox conſpirant; primùm quidem, cùm apertè negant eum primum eſſe, qui cœlos penetrarit: ſed iuſtos omnes veteris teſtamenti, hac vita ſolutos, in iis ipſis beatorum ſedibus ante Chriſtum collocant. Ita Beza lib. 2. cont. Brent. de Chriſti maieſtate p. 2. ac prior Caluinus in c. 16. Luc. & in Pſycopamichia, & eſt vulgatum Caluiniſtarum dogma. Deinde cũ eos falli exiſtimant, qui Chriſtum ſine diuiſione, ac fractura ſolidiſſimos cœlos peruaſiſſe putant: cùm non aliter, quàm per hiantem fracturã illos penetrare potuerit. Ita Suræus, & Spina collocutores Pariſienſes. Deniq; cũ Chriſtum in cœlum aſſumptum, vel creaturam eſſe deſiiſſe, vt Bullingero apud Bezam lib. de omnipræſentia carnis Chriſti, placet: vel ita inter ſanctos, ac cœlos conſtrictum, ac velut in ergaſtulo concluſum eſſe volunt, vt ſe inde commouere ante diem iudicij non queat; vt docet clypeus Geneu. En quàm alta, ac præſtantiſſima Caluiniana fides de Chriſti maieſtate ſentit. *Caluin.*

QVÒD

QVÒD ſi ab his quæratur quid de ſeſſione Chriſti ad dexteram Dei credendum ſit? Primũ quidem in ea nihil niſi metaphoricum agnoſcunt:neque enim aliud ſeſſione hac ſignificari docent,quàm Chriſtum ſecundum, vel proximum gradum tanquam Dei Vicariũ occupare.Ita Caluin. diſertis verbis in Matt. c.22.v.44.& in c.26.v. 64. Tum huius ſeſſionis gloriam non niſi vſque ad diem iudicij Chriſto prorogandã fore autumãt:eam enim temporale Chriſto Imperium tantummodò inſinuare volunt, quod à Patre Chriſtus accepit,vt eius nomine mũdum gubernet: quo per iudicium, ac conflagrationis ignem ſublato, expirabit Chriſti imperium. Id docet Caluinus lib.2.Inſtit.c.9.§.3.Omnium quippè Prophetarum maximus, ac tam ampliſſimo ſpiritu donatus,vt humana ſuis vaticiniis attingere contemnat, ſed quæ Deo euentura ſunt, vaticinetur, ac imperij exitium Chriſto minetur. Quid ergo Chriſto agendum ſupereſt, vt ſuum ſibi imperium proroget, niſi vt iudicij diem nunquam ſibi excidere patiatur, ſed perpetuum illum apud ſe ſeruet? At facilè pro Chriſto negotium expedio. Mendax eſt Caluini ſpiritus, nec vera prædicit. Ad ſeptimum pergamus.

Caluinus.

Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos.

ARTIC. VII.

LVTHERISTICA, ac Caluiniſtica fides, vt ſuis iam cœlo donatis nullum prorſus metus, ac timoris ſtimulum relinquat,quo trãquilla,ac paccata omnium vitiorum ſedes in iis exturbetur: diſtrictam diuini iudicij in malos vltionem, quam tam ſæpè ſacræ literæ hominibus inculcant, primùm quidem peruertit, deinde funditùs conuellit. Lutherus primùm vt omnem iudicij diei ſeueritatem abſtergat, bona opera à iudicis examine arcet, ac ſolam fidem examinandam docet. Cum ſolo enim Iſaac veniendum eſſe vult ad iudicium, id eſt,cum fide. Seruos, & aſinos, id eſt, opera retrò linquenda eſſe iubet. Nam cùm ad cœlum anguſta via ſit, neceſſe eſt vt gracilis fias, qui enim bonis operibus onuſti ſunt, nunquam per hanc viam gradi poterunt. Neque enim ille iuſtus eſt apud Deum, qui multa operatur, ſed qui ſine opere multùm credit. Hæc & alia eructat Lutherus in ſerm. de Piſcatura Petri in Poſtilla Germanica part.2.fol.154. In captiuitate Babylon.tom.2.Vvittemb.anno 1551. pag. 70. Quinimò eos qui bona opera ad iudicium ferent,velut Hæreticos damnandos eſſe,non obſcurè inſinuat, cùm ibidem ait; primam & vltimam, ſimúlque peſſimam, & nocentiſſimam hæreſim, quæ vnquam in mundo fuit exorta,eam eſſe,cùm

Lutherus.

A docetur bona opera ad ſalutem requiri. Cum eo præclarè conſentit Nicolaus Amſdorfius in libro cui titulus eſt. Quòd bona opera ſunt perniciosa ad ſalutem. Idem docet Brentius in explicat. catecheſ. Vvittemb. anni 1552. pag. 214. & 215. vbi neminem ſecundùm Decalogum iudicandum eſſe pronunciat:cuius rei cauſam reddunt Antinomi Lutherani apud Confeſſioniſtas Mansfeldenſes fol. 91. & 92. Omnes enim qui circa Moyſen, id eſt, decem præcepta verſantur,ad Diabolum pertinere clamant: quapropter neminem ſecundùm opera Chriſtum iudicaturum affirmant,

Amſdorfius. Brentius. Antinomi.

B quicquid dicat ipſe Matt. 26. ſed tantùm ſecundùm fidem Euangelij. Ita etiam Nicolaus Amſdorfius loco citato.

PORRÒ Lutherana fide dignum eſt, quod Lutherus in lib. de Conc. p. 2. Hæreticos Eutychetem, & Neſtorium cum Chriſto iudices in iudicio collocat, & Chriſto aſſeſſores aſſignat, qui SS. Leonem, & Cyrillum damnare debeant. Nec iuſtum fore Chriſti iudicium pronunciat lib. de ſeruo arbit cont.Eraſmum, cùm indignos coronaturus ſit,dignos puniturus. Denique vt omnẽ futuri iudicij fidem conuellat, & vno ictu

Lutherus.

C (vt aiunt)totum Apoſtolic.artic.proſternat,in c.5.ad Galat.in hæc verba prorumpit. *Cùm recordatus fueris, quòd Chriſtus ſit iudex viuorum, & mortuorum; vel legis doctor,qui tibi iraſcitur,qui à te rationem poſcet, quomodo vitam exegiſti? tum pro veritate credas, quòd talis non ſit Chriſtus: ſed maledictus Diabolus ex inferno.*

CALVINVS verò, vt à ſuo Caluiniſtarũ grege omnem futuri iudicij metum excutiat, in c.27.Matt.v.26. nequaquã illis timendum eſſe ait,ne in iudicium veniãt illorum peccata, à quibus tam pretioſa mercede illos Dei filius abſoluit. Quod cõſolationis genus Beza

Caluinus. Beza.

D in terram haud paſſus eſt excidere, ſed illud ſummo ſtudio collectũ in Confeſſ.c.4.art.12. velut è cœlo elapſum recõdit, vbi docet, ſanctificationem humanę naturæ in Chriſto nobis per fidem imputatam efficere, vt reliquiæ corruptionis illius, quę in nobis etiam regeneratis inſident,demum peccata quæque in rationem non veniant coram Deo. Iam quæ ex hoc Caluiniſtico dogmate doctrina elici poteſt,præterquàm cuique liberè, ac impunè peccandum eſſe; nec Chriſti iudicium cuiquam niſi infideli nocere?

CÆTERVM tam delicata eſt Caluiniſtarum in hunc articulum fides, vt ferre eos

E nequeat, qui Chriſtum Paſſionis, ac crucis merito conſequutum fuiſſe credunt,vt viuorum, ac mortuorum iudex conſtitutus fuerit: id enim temeritati aſcribit Caluin. Inſtit. lib. 2.c.17.§ 6.& in Epiſt.ad Philip.c.2.v.9. Stultum verò, & anile delirium pronunciant, Chriſtum,cùm mundi iudex adueniet, plagis confoſſum imaginari. Idem Caluin. in cap. Luc.

[Conrad. Pellicanus. Gualterus.] Luc. 24. v. 39. Quem tamen Conradus Pellicanus in c. 20. Ioann. & Gualterus in Io. fol. 575. Ambo. Tigurini Miniſtri eiuſdem gregis alumni tanquam læſæ maieſtatis criminis reum accuſant: quò fit, vt cùm nec cum Apoſtolis, nec inter ſe in vna fide conſentiant, eorum fides integra eſſe non poſſit. Ad octauum articulum accedo.

Credo in Spiritum ſanctum.

Artic. VIII.

NOVVM Lutheranorum, ac Caluiniſtarum Euangelium nihil magis quàm Spiritum ſanctum crepat, hûc ſibi perpetuò adeſſe, hunc nunquam ſibi eripi, ab eo tandem vniuerſos ſui gregis alumnos, quantumuis rudes, ac ignaros, ſiue viros, ſiue mulieres, tum in fidei doctrina, tum in Scripturarum interpretatione eruditi paſſim gloriantur: qui tamen eadem impietate, qua cæteras res diuinas pertractant, Spiritus ſancti fidem negant, ac illius maieſtatem oppugnant. Plura eiuſmodi in 1. articulo inſinua- C uimus, cùm de tota Trinitate ageremus, nûc quod ad huius articuli examen pertinet. Ex Lutheriſtis perſpicuum eſt quod Schegkius [Schegkius.] apud Geneb. fol. 42. de Spiritu ſancto credit, ac ſcribit: putâ nihil aliud eſſe, quàm proprietatem quandam in diuina eſſentia reſidentem, vt in ſaccaro ſapor, nec perſonam eſſe, ſed tãtùm energiam, qualis eſt in anima facultas vegetans, vel ſentiens, vel intelligẽs. [Seruetus.] Quod prior Seruetus non indocilis Lutheri diſcipulus antè tradiderat lib. 1. de Trin. fol. D 28. Neque ignotum eſt, quod Lucas Stem- [Stemberg.] bergius, teſte Prateol. de hereſibus lib. 10. c. 10. de Spiritu ſancto agens aſſeruit, nihil in Scripturis ſacris veteris, aut noui teſtamenti de illius Diuinitate haberi, ſéque potiùs velle in Cœnobium redire, quàm credere in Spiritũ ſanctum: vbi etiam inter alia blaſphema Spiritum ſanctum irriſionis cauſa ἀγεάπτον θεὸν, non ſcriptum Deum appellat. Hi quidem Spiritus ſancti Diuinitatem omnino euertunt, atque illius fidem ab Apoſtolico articulo expungunt.

AT quid vnica illa Phœnix Germaniæ: E [Melancht.] ſic enim Philippum Melanchtonem appellat Lauatherus in hiſt. Sacrament. fol. 47. in quẽ Lutheri ſpiritus videtur trãſmigraſſe, de Spiritus ſancti Diuinitate credendum ſenſerit, declarat ipſe in ſuis locis Theologicis anni 35. & 45. Nempe in Spiritu ſancto non eſſe totam, aut perfectam Diuinitatem; ſed tantùm ei ineſſe aliquid Dei: quò fit, vt ex Lutheranorum doctrina id colligi poſſit, non totam fidem, ſed aliquid tantùm fidei in Spiritum ſanctum dirigi debere, cùm is non totus Deus ſit, ſed pars duntaxat, aut aliquid Dei.

A En præclaram Lutheranæ fidei integritatem.

AT ſi Caluinianam fidem, quo modo Apoſtolicum hunc articulum proſequitur, examinamus; pro ea nobis ſtatim horribilis quædam perfidia reſpondet, quæ omnem propemodum de Spiritus ſancti Diuinitate, ac maieſtate fidem conuellit. Nam Caluinus [Caluinus.] in c. 1. ad Rom. cùm docet Chriſtum (cùm viua ſit, ac expreſſa imago Patris) ſolum nobis proponi, ad quem tota ſeſe fides noſtra applicet, & in quo conſiſtat: profectò eam ad Spiritum ſanctum dirigendam eſſe diſertè B negat. Cùm verò Deus ſit obiectum neceſſariũ fidei, ſi nulla fides in Spiritum ſanctum habenda eſt, palàm eſt Spiritum ſanctum à Caluino Deum non cenſeri. Id confirmat Clypeus fidei Geneu. qui Spiritum ſanctum [Clyp. fid.] adorandum negat. *Non eſt* (inquit) *adorandus Spiritus ſanctus ſi homo habeat liberum arbitrium.* Cuius cauſam aſſignat Dialog. 2. fol. 376. *Quia ſicut ſe Pater manifeſtauit in perſona Filij, ſic in eo tantummodò vult adorari, & non in alio.* His adſtipulatur quod legitur in principio Catecheſeos Gallicè editæ. *Oportere, ſcilicet, adorare ſolum Patrem in nomine filij.* Hęc enim manifeſtè declarant nullam apud Caluinianos eſſe fidem de Spiritus ſancti Diuinitate.

CÆTERVM illud prætereundum non eſt, quod in maximam Dei contumeliam cedit, illos nimirũ Dagon apud arcam Dei ſtatuere, peccatum ſimul cum Spiritu ſancto in eadẽ animæ ſede collocare, odia, rapinas, cędes, inceſta, atque alia innumera eius generis ſcelera Spiritui ſancto in homine comites adhibere. Id præſtat Beza in colloquio Mom- [Beza.] pelg. p. 403. & in confeſſ. punct. 4. art. 10. vbi Spiritum ſanctum etiam in his' habitare, qui grauiſſimis quibuſuis ſceleribus, & flagitiis ſeſe contaminant, apertè tradit: quò fit, vt & in Dauide adulterium perpetrante, dum libidini operam daret, & in Petro Dominum Ieſum abnegante Spiritus ſanctus proculdubio moraretur.

PORRÒ notum eſt, quod Caluiniſtæ vniuerſi fixo dogmate credendum decernunt, ſcilicet, vnumquemque fidelem Caluiniſtam ita ſibi Spiritum ſanctum domeſticum, ac familiarem habere, vt ab eo priuato colloquio de ſua iuſtitia, ac prædeſtinatione quiſque certior fiat, à qua nullo vnquam tempore excidere queat. Ita decernũt Caluinus in c. 5. & [Caluinus.] 13. Io. & in c. 3. Matt. v. 20. & Beza in confeſſ. [Beza.] p. 4. art. 5. & 13. Atque hinc tandem concludũt, filios fidelium, etiam dum in vtero ſunt, hoc ſanctificationis donũ ita à ſpiritu Sancto accipere, vt quamuis ante perceptum Bap[illegible]mum decedãt, à cœli ingreſſu minimè arceãtur. Ita Beza in confeſſ. p. 4. art. 4. & Calu. in Inſtitutionib. paſſim. At car[illegible]ant Caluiniſtę ne pro Spiritu ſancto C[illegible]uini illis ſpiritus reſpondeat. Ad no[illegible] articulum propero.

Sanctam

Sanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem.

ARTICVLVS IX.

Lutherus.

CREDVNT, & non tantùm credunt Luthericolæ, & Caluinicolæ, ſed fidem contentionibus replent digladiantes, apud ſe tantummodò ſanctam eſſe Eccleſiam: nec tamen, etſi credere videantur, Eccleſiam, qualis in hoc articulo ab Apoſtolis deſcribitur, reuerà credunt. Lutherus vocem illam (Catholicam) vt vaniſſimam ex ſuo Germa- B nico Symbolo deleuit, & eius loco ſuppoſuit vocem (Chriſtianam) aſtutè quidem: nam cùm ea ſe veræ Eccleſiæ nota premi videret, neque Eccleſiam ſuam Catholicam, id eſt, eandem, vbique, ac ſemper diffuſam demonſtrare poſſet, Chriſtianam appellare maluit, ac Lutherana poteſtate, qua os Chriſti, & verus Paulus, tum à Neandro, tum ab Albero appellatur, Apoſtolicum Symbolum corrigere non eſt veritus. At illum ſua aſtutia, ac calliditas feſellit: neque enim Dei Eccleſia dici poteſt, quæ Catholica non eſt, cùm Catholicum nomen vniuerſalitatem quan- C dam fidei deſignet, qua vera Dei Eccleſia ſubſiſtit, quæ omnia ſemel inſtitutæ Eccleſiæ tempora, omnia loca, omnes perſonas ſub vna fide collectas complectitur. Quapropter, cùm ab ea vocem (Catholicam) expunxit, veram ſimul cum ea Eccleſiam deleuit. Cùm verò pro ea (Chriſtianam) ſuppoſuit, ſatius feciſſet, ſi Lutheranam, non Chriſtianam dixiſſet.

Neander.
Alberus.

Lutherus.

PORRO quia Eccleſia per Paſtores ſubſiſtit, atque Eccleſiæ nomine Apoſtoli hoc articulo etiam Eccleſiæ Paſtores comprehendunt: quid de his Lutheriſtæ ſentiant? D declarat Lutherus, primùm in articulis damnatis per Leonem X. in aſſert. artic. 3. tom. 1. Germanico Ienenſi fol. 290. & 536. tom. 2. lib. de miniſtris Eccleſię inſtituendis, vbi omnes Chriſtianos tam viros, quàm mulieres, tam pueros, quàm adultos, tam indoctos, quàm peritos, præſentes, & futuros, nullo diſcrimine Sacerdotes eſſe decernit. Hæc enim Lutheri regula eſt. *Non fit Sacerdos, ſed naſcitur, non ordinatur, ſed creatur, ita vt quiſquis ex baptiſmate emerſit, gloriari poſſit, ſe iam Sacerdotem, Epiſcopum, & Papam eſſe: aduersùs hanc regulam non innumera Concilia, non æterna conſuetudo, non Dei verbum, non Apoſtolorum doctri- E na, non denique vniuerſa multitudo mundi quicquam valet.* Hoc primum, ac maximum eſt Lutheranorum dogma.

DEINDE alterũ exerit Luther. to. 2. fol. 404. & 255. de qua etiã integrum librum conſcribit, cui titulus eſt. Rationes iudicij Eccleſiæ, de quauis doctrina, in quo ſancitũ habetur, vt Doctores omnes, Miniſtri, Paſtores, Concilia A cum ſua doctrina iudicio, & cenſuræ auditorum ſubiecta eſſe debeant. Paſtoribus quidem, ac verbi Miniſtris docendi poteſtatem confert: ſed ius diiudicandi ea, quę docentur, ad populũ transfert: immò illũ nõ inſtantùm habere, ſed illi ex officio incũbere tradit, vt de Paſtorũ doctrina iudicet, niſi Diuinæ Maieſtatis iram velit incurrere: atq; ita Lutherus omnes fidei cauſas, ac doctrinæ cõtrouerſias æquè viris, ac mulieribus, ruſticis, ac ſutoribus, doctis, indoctis decidendas committit.

CALVINISTÆ verò Catholicæ qui- B dem Eccleſiæ nomen velut Diuinum, & Apoſtolicum retinent, rem tamen ipſam negant. Hi ſiquidem vno ore affirmant ſtatim ab Apoſtolorum tempore collapſam fuiſſe Eccleſiam, ac toto orbe fugatã: atque ita totã corruiſſe, vt obturatæ fuerint omnes venę vitæ, omnes fontes verbi Dei, diuina lux prorſus extincta, ita vt ne ſcintilla quidem ſupereſſet. Ita pręclarè docent Caluinus lib. 4. Inſt. c. 2. § 1. & in Epiſt. ad Sadoletum. Ochinus in Præfat. dial. 26. Apologia Eccleſ. Anglican. c. 3. Witakerus in reſponſione ad rationes Cãpiani. Sadeel in Analyſi aſſert. Poſnanienſ. c. C 9. Beza in 2. ad Theſſal. 2. & Fũccius in Chronolog. libr. 6. ad annum 261. Eam porrò circa annum Domini 1517. reſtitutam, atque è ſepultura euocatam à nouis illis Apoſtolis, qui ad orbem illuſtrandum à Deo diuerſis orbis partibus diſpenſati ſunt, non obſcurè affirmant. In Germania à Luthero, & Huſſo, in Heluetia à Zuuinglio, & Oecolampadio; à Farello, & Caluino in Gallia, à Bucero in Anglia; à Knoxo, & Buchanano in Scotia. Ita Sadeel in Analyſi c. 8. Beza in Iconibus.

Caluinus.
Ochinus.
Vvitakerus.
Sadeelus.
Beza.
Funccius.

AT dicãt Caluiniſtæ quomodo ea Eccleſia Catholica nũcupari poſſit, quę cũ per tot hominum ætates longè vltra milleſimũ annum D mortua, ac ſepulta iacuerit, nullũ nec caput, nec membrũ agnouit, quo Eccleſia, nedũ Catholica dici poſſet; vt Gordianum hũc nodũ ſoluãt, ad Eccleſiã inuiſibilẽ cõfugiũt, nullibi tot annorũ ſpatiis ſine mẽbris, ſine forma, ſine fide, ſine doctrina, ſine Paſtoribus cõſiſtẽtem. Hoc tritã habent cantilenã apud Lutheranos, & Caluiniſtas, qui Apoſtolica hac voce preſſi in hũc portum, vt in nubẽ ſuã Æneas, aut in fumũ ſuũ Cacus Virgilianus ſeſe recipiũt: at neq; ibi tuti ſunt: inde. n. illos Chriſti vox expellit Matt. 16. *Et ſuper hãc petrã ædificabo Eccleſiam meã, & portæ inferi nõ præualebunt aduersùs* E *eam*, qua Eccleſiam perpetuò conſpicuam, ac conſtantẽ pronũtiat: ex quo euincimus, Calninianos ſumma impietate mentitum potiùs Chriſtum aſſerere velle, quàm Eccleſiam reipſa Catholicam fateri. Qui enim Catholicam Eccleſiam agnoſcunt, eam ſanè eo titulo ex Chriſti verbo perpetuò incolumem fatentur. Addo, quòd maiorem adhuc impietatem ſibi acceſſunt, dum duplicem

Eccleſiam, viſibilem, ac inuiſibilem ſibi conſtruunt, quo apertè hunc Apoſtolici Symboli articulum deſtruunt, quo vna Eccleſia credenda proponitur. Cùm verò in Eccleſia næuos, ac errores in fide obrepere poſſe contendunt, quid aliud efficiunt, quàm quod Eccleſiam, quæ ab Apoſtolis ſancta prædicatur, ſanctam eſſe negant?

Caluinus. Bucerus. Eraſmus.

De Sanctorum communione Calu. libr. 4. Inſt. c. 7. §. 2. Bucerus in Io. pag. 264. Eraſmus in principio catecheſ. in Symb. ita præclarè ſentiunt, vt omnino vel ab Apoſtolico Symbolo expellendam iudicent, vel eam tot interpretationum coloribus induant, vt in Protheum tranſmutaſſe videãtur. De his plura Henricus Vicus de communione Sanctorum libr. 3. vbi Caluinicarum Antilogiarum catalogum texit: ſed decimum articulum attingamus.

Remiſsionem peccatorum.

ARTICVLVS X.

QVANDOQVIDEM Lutheriſtis, & Caluiniſtis illud cum primis fixum, ac indebile eſt animo inſculptum, ſuã ipſorum Eccleſiam non aliam, quàm prædeſtinatorum eſſe, nec vllo quouis atrociſſimo facinore veros fideles Lutheranos, ſcilicet, & Caluiniſtas à gratia excidere poſſe: inde pertinaciſſimo dogmate cedro, ſeu potius rogo digno cõtenduut; nullam eſſe in Eccleſia veram peccatorum remiſſionem. Quapropter

Lutherus.

Lutherus in aſſertionibus art. 6. poſtquã contritionem, quę per diſcuſſionem, collectionẽ, ac deteſtationem peccatorum paratur, velut impiam, quæ magis hypocritam, ac peccatorem faciat, damnauit: tanquam noui huius dogmatis partu lætabundus in hanc vocem prorumpit. *Meus certè eſt iſte articulus, & Chriſtianiſsimus, quem mihi ab innumerabilibus Papis, & papiſtis non patiar extorqueri.* Tuus ſit Luthere iſte articulus, non Apoſtolorum, non Pontificum, non papiſtarum nemo illum tibi eripiat, tecum ſit in perditionem: at Chriſtianiſſimum deſine appellare, niſi fortè Antichriſtianiſſimum vocites: quomodo enim Chriſtianiſſimus eſſe poteſt, qui Chriſtianam, & Apoſtolicam fidem expellit, atque exulare cogit?

PORRO ex hoc Lutherano dogmate nõ paucas ęquè impias aſſertiones compiugunt, tum Lutherus, tum ipſius diſcipuli, quæ illud magis confirmant. Prima aſſertio eſt. *Qui poſt Baptiſmum peccata remanere negant, Paulum ſimul, & Chriſtum conculcant.* Ita Lutherus tom. 2. Wittemberg. anni 1551. in articulis per Leonem X. damnatis art. 2. Igitur nulla neq; per Baptiſmũ eſt peccatorũ remiſſiõ. Secũda. *Tam ſancti, quàm nõ ſancti ſemper peccatores ſunt, neque in alio differunt, quàm quod ſanctis peccata non imputantur, ſed teguntur iniuſtis imputantur.* Hæc eſt eiuſdem Lutheri in argumento Pſal. 31. Tertia aſſertio. *Nullum peccatum eſt, præterquàm ſola infidelitas*: omnia enim alia peccata in momento per fidem abſorbentur, igitur fidelibus nulla opus eſt remiſſione peccatorum. Hæc ex doctrina Lutheri expreſſè tradita tom. 2. Wittemb. anni 1551. lib. de captiu. Babylon. cap. de Sacramento Baptiſmi, & in Poſtilla domin. fol. 259. Quarta. *Fide, nõ remiſsione peccatorum ad ſalutem opus eſt.* Nam ſi ſcortum es, ſi ſcortator, ſi adulter, vel alioqui peccator, cùm in peccatum ad ſummum vſque verticem demerſus es, ſi credis, in media beatitudine verſaris. Ita docẽt Antinomi Lutheri diſcipuli in confeſſ. Mansfeldenſi fol. 89. & 90. Quinta. *Peccatorum confeſsio Dei miſericordiam euacuat, neque vllo modo neceſſaria eſt.* Lutherus in aſſertionibus, art. 9. & contra Latomum. Melanchton in examine ordinandorum, Eraſmus in epiſtolam Hieronymi ad Oceanum, & ad cap. 19. Actor. Apoſt. Sexta. *Malè, ac periculosè intellexit D. Hieronymus, cùm pænitentiam ſecundam poſt naufragium tabulam eſſe dixit, quaſi Baptiſmus non ſit ipſa pænitentia.* Idem Lutherus in cap. de Baptiſmo, Melanchton in locis communibus editis anno 1522. Septima. *Bonorum operum potius, quàm peccatorum remiſsio eſt quærenda*: nam cùm peccata fidelibus non imputentur, nec obſint, ſola bona opera eos reos efficiunt, & qui in iis cõfidit, aut ad ſalutẽ neceſſaria eſſe credit, Hæreticus eſt. Idem Lutherus artic. damnato 31. & propoſit. Heildeberg 3. & 7. & ſerm. de Piſcatura Petri. Octaua. *Peccatorum remiſsio non modò neceſſaria non eſt, ſed ipſa quoque peccata vitare Chriſtiano pernicioſum eſt: nam quàm primum ita cogitas, in Chriſtianiſmo debent compoſiti, modeſti, temperantes, ſancti & caſti eſſe homines, Euangelio iam excidiſti. Quanto ſceleratior es, tantò citiùs Deus gratiam infundit.* Id docent Antinomi vbi ſuprà, & Lutherus in ſermone de Piſcatura Petri: quare haud mirum eſt, vberrimos vitiorum fontes Lutheranum Euangelium in homines effudiſſe.

Antinomi. Melanchton. Eraſmus. Melanchton. Antinomi.

AT nec Caluiniſtæ Lutheriſtis impietate in hoc Apoſtolico articulo expungendo inferiores ſunt. Nam Caluinus primùm ſuperuacaneam eſſe peccatorum remiſſionem docet, cùm electos nunquam, aut à gratia, aut à iuſtitia excidere poſſe contendit; quò fit, vt nunquam reuerà peccent: neque remiſſione peccatorum indigeant. Reprobos verò nunquam peccatorũ remiſſionẽ conſequi vult, vt vt illam tentent. Id aſſerit Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 2. §. 11. & 12. quem ſequitur Beza in Colloq. Mompelgar. & in confeſſ. fid. cap. 4. art. 20. Præterea peccatorum remiſſionem, vel nullam, vel imaginariam tantùm eſſe volunt, cùm peccata non auferri, aut deleri:

Caluinus. Beza.

ſed

ſed tantùm non imputari, ac tegi affirmant: ita vt nec in Baptiſmo quidem,id quod verè peccatum eſt,tollatur.Ita Caluinus lib.4.Inſt. c.13.§.13.& c.19.§.17. quod tritum eſt apud omnes Caluinianos dogma. Alio dogmate peccatorum confeſſionem extingunt, ſine qua nulla eorum remiſſio haberi poteſt, quam è fœtidis Antichriſti lacunis originem ſumpſiſſe, & ab ipſo diabolo in Eccleſiam inuectam eſſe imprimis Caluinus deſpumat, defenſione 2. contr. Weſtphalum fol. 131.Eandem reprobant cæteri omnes Caluiniſtæ in confeſſ. fid. artic. 24. Quarto quoque dogmate, pœnitentiæ Sacramentum mendacium, & impoſturam appellant; ac Hieronymi dictum, quòd ſcilicet ſecunda ſit poſt naufragium tabula, egregiè impietatis inſimulant. Hæc habet Caluinus libr.4. Inſtit.cap 19.§.17. Cæterùm quinto dogmate, peccata,ac peccatorum remiſſionem funditus conuellunt. Nam originali peccato per Baptiſmum ſublato,nullum hominibus peccatum expiandum remanere docent: quod enim de actualibus peccatis fingitur, falſa tantummodò opinio eſt: nam cùm nemo peccet in eo quod vitare non poteſt. Quidquid agunt mali homines, Deo iubente, ac impellente præſtant: quò fit, vt iis peccata aſcribi non poſſint, neque peccatorum remiſſione illis opus ſit. Hæc omnia ex Caluiniſtarum doctrina expreſsè Caluinus lib. de æterna Dei prædeſtinat. impreſſo Geneuæ 1552.fol. 916.& 944.& libr.1. Inſtit.cap. 18.§.1.& 4 Petrus Martyr ad cap.2.lib.1 Samuelis, & in epiſt. ad Rom. fol. 38. Beza in abſterſ.calumniarum Heshuſij ad 1. calumn. & de arcana Dei prædeſtinat. cont.Caſtalionem fol.416.Poſtremo tandem dogmate ſtatuunt,non remiſſionem peccatorum,ſed ſolam bonorum operum abſolutionem quærendam eſſe, ac pro ea laborandum, cùm omne opus bonum, tametſi optimè factum, peccatum ſit, nec vllum à ſanctis erumpat, quod in ſe conſideratum iuſtam opprobrij mercedem non mereatur. Id præclarè prædicat Caluinus libr. 3. Inſtitut. cap.12. & 4. §.9. & 10.& cap.12. §.4. Ex quibus ſanè liquet, nullam Caluiniſtis eſſe remiſſionem peccatorum, & ſi quam habent, eam in bonorum operum abſolutione conſiſtere, quam profectò facilè à Deo obtinebunt, qui omnes Caluiniſtas,ac Lutheranos in ipſo iudicij die à bonis operibus abſoluet,ac abſolutos cũ peccatoribus perpetuo igne cruciãdos damnabit.De 11.articulo nonnihil agamus.

Caluinus. Caluinus. Petrus Martyr. Beza.

Carnis reſurrectionem.

ARTICVLVS XI.

VIDENTVR quidẽ Lutherani, ac Caluiniani hunc articulum de futura car-A nis reſurrectione nobiſcum recipere: at ſanè, vel nomine tenus tantùm recipiunt,vel ſi recipiunt,non integrum profitentur.Nam Lutherus animæ immortalitatẽ,quæ huius articuli, velut baſis,ac fundamẽtum eſt, ſine qua nulla carnis reſurrectio ſtatui poteſt: prorſus videtur euertere,cùm in aſſertionibus artic. 27.tom.2. Wittemberg. anni 1551. articulos à Leone Pontifice definitos,inter quos is eſt. Animam eſſe immortalem, portenta vocat: neque id illi ex calamo excidiſſe credendum eſt:nam idem in Eccleſiaſt.c.9.v.5 & in enar-B rat.in Gen.cap. 25.& 26. & 49.v.22. ſcribit animam à corpore ſeparatam,ſenſum,& memoriam, & intelligentiam amittere, atque ita in ſepulchro(vt videtur aſſerere)dormire, vt nihil prorſus ſciat,nihil ſentiat,nihil intelligat. Hoc Sleidanus libr. 9. Lutheri dogma eſſe agnoſcit, atque ab eo hoc conſilio fabrefactum, vt Catholicorum de Purgatorio, ac Sanctis inuocandis dogma funditus euerteret: & certè par erat, vt qui Deum mortalem ſibi finxerunt, animam quoque mortalem aſtrueret. At quid de præclaro huius Lutheranorum ducis facinore vide-C tur? qui vt cum hoſtibus certet, priùs ſe ipſum interimit? & cùm diſcipulos eo vſque Lutheranos educaſſet, tandem ad vitæ ſuæ exitum Atheos potiùs,quàm Lutheranos relinquere maluit,niſi(quod verum eſt)Lutheraniſmum in Atheiſmum, velut in centrum terminari credamus.

Sleidanus.

QVID verò Caluiniſtæ de hoc articulo ſentiant; narrat Prateolus de Hæreſibus in verbo (Athei) quendam non infimæ notæ Miniſtrum,Geneuæ, cùm de abolendo Romano Pontifice, Miſſa, & Purgatorio inter eos ſeriò ageretur, ita conſuluiſſe. *Vos neſcitis quicquam, Romanum Pontificem, cum Miſſa, &* D *Purgatorio melius abolere non poſſumus, quàm ſi dicamus ſemel, animam ſimul cum corpore extingui.* Atque in hanc ſententiam omnes fermè Caluiniſtas conſpirare confirmant theſes cuiuſdam Caluiniſtæ Anonymi editæ anno 1568. inter quas hæc ſunt. *Quicquid de animarum immortalitate ab Antichriſto ad ſuam culinam excogitatum eſt, pro vano eſt habendum.* Hinc vt Caluiniſtarum ſectam ad Atheiſmum omnibus pedibus ferri quiſque agnoſcat, anno 1572. grauis inter Geneuenſes Archiminiſtros de carnis reſurrectione diſſidium ortum fuit;quod E tamen ob ſcandalum ſtatim ſopitum eſt: haud tamen extinctum: cùm in eo Atheiſmi veſtigia relicta ſint; nam Perroto Miniſtro contendente in gratiam futuræ reſurrectionis, mortuorum, in defunctorum funere Pſalmos eſſe canendos, ac Deum precandum:tum reluctante Beza,huius præ illo ſentẽtia obtinuit: neque vlla futuræ reſurrectionis ratione habita haud ſecus,quàm ſi futura

Prateolus.

non eſſet, mortuorum corpora abſque vllo Religionis vſu ſepeliri decretum fuit. Ex quo perſpicuum eſt, nihil vel minimùm ad eos de carnis reſurrectione pertinere: neque hunc articulum ab iis tanti fieri: quòd ſi res poſtulet, illum vel in dubium reuocare, vel etiam omnino expungere, atque vtraque (vt aiunt) manu ab Apoſtolico Symbolo expellere non ſint parati. Poſtremum tandem articulum expendamus.

Vitam æternam.

ARTICVLVS XVII.

QVi ſe ante orbis conſtitutionem à Deo ad gloriam prædeſtinatos, ac veluti cœlo inſertos, quàm certiſſimè credunt, ab his ſuperuacaneum eſt quærere, num vitam æternam eſſe credant, cùm eam non tam fide, aut ſpe apprehendant, ſed certam ſibi polliceantur; à qua nullis vnquam ſceleribus, tametſi grauiſſimis, excidere valeant: hoc primum, ac maximum eſt Lutheriſtarũ, & Caluiniſtarum dogma, quo Apoſtolicam huius articuli fidem, non tam labefactant, quàm funditus proſternunt. Cùm enim Apoſtolica fides id nobis in hoc articulo credendum proponat. Aliquam ſcilicet fidelibus, ac probis viris, nec non diuinę legis obſeruatoribus vitam æternam, ac gloriæ cumulum in cœlo paratum eſſe, iuxta illud Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*: atque è regione malos, ac perditos homines dira poſt vitam ſupplicia, atque æternos cruciatus apud inferos manere: qui vitam æternam bonis, ac malis communem ſtatuunt, neque vllam in ea operum rationem exquirendam ſentiũt, quibus boni à malis diſcernantur, ſed eam æquè omnes fideles certò expectare iubent: ij ſanè nõ eam vitæ æternæ fidem ſtatuunt, quæ ab Apoſtolis hoc articulo explicatur, ſed aliam prorſus Apoſtolis ignotam: quò fit, vt hunc quoque articulum conuellãt. Ita docent Lutherus de captiu. Babylon. c. de Baptiſmo, & ad c. 2. ad Galat. edit. 1. Melanchton in locis communibus edit. 2. pag. 26. Amſdorphius cont. Georgium Maiorem. Caluinus libr. 3. Inſtit. c. 2. §. 11. & 12. Beza in colloq. Mompelgar.

Matt. 19.
Lutherus.
Melanchton.
Amſdorphius.
Caluinus.
Beza.

PORRO quamuis in eo Lutherani, ac Caluiniani conſpirent, quòd vtrique contra Apoſtolicam fidem pugnant, proprias tamen quique machinas habẽt, quibus illam aggrediũtur. Lutherus tom. 4. Ienenſi fol. 4. omnes Sãctos, Prophetas, Apoſtolos, Martyres, Virgines, Confeſſores, & quotquot poſt hos futuri ſunt, vſque ad extremum iudicij diem extra cœlum relegat, atque à vita æterna exulare cogit, graui quodam ſomno ſopitos. Brentius in recognit. ſuæ doct. pagin. 176. & 182. cœlum Empyreum fictititium cẽſet: ac de ſpirituali tãtùm cœlo interpretatur, quod de regno cœleſti dicitur, vbi non modò omnes Sanctos contineri, docet ſed omnes etiã impios, & infideles, Numam Pompilium, Iudæos, Turcas, Ethnicos, immò ipſum quoque infernum, & diabolos commorari. Adeò vt Petrus Martyr (teſte Simlero) ante mortem dixerit, ſe nollę abire ad cœlum Brentij, contentus cœlo Caluini, aut Zuuinglij: at quoquò conceſſerit, certè haud melius cœlũ ſortitus erit. Georgius Maior Maioriſtarum Lutheranorũ princeps, id de vitæ æternæ præmiis ſentit: quòd nihilo plus accepturi ſint in vita æterna Petrus, ac cæteri Apoſtoli, qui ſuas facultates deſeruerunt, quàm alij eas retinẽtes: id aſſerit in Dominica ſeptuageſimæ, tanquam nihili æſtimandum ſit Chriſti teſtimonium affirmantis. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, &c. centuplum accipiet*, &c. Lutherus verò tom. 1. in 1. Pet. c. 1. paria omnino præmia cunctis pollicetur; ita vt omnes Euãgelica fide renati honore, ac dignitate pares futuri ſint D. Petro, D. Paulo, Deiparæ Virgine, & Diuis omnibus. Ac propterea horrendè peccare eos affirmat in Exegeſi c. 7. ad Cor. tom. 5. qui inæqualitatem præmiorum accidentalium, & virginum aureolam effingunt, & neſcio quas (vt ipſe ait) varias prerogatiuas, & dignitates præ reliquis eas habituras ſomniant; quò fit, vt maximè à Luthero cauere debeant Paulus 1. Cor. 7. Ioannes Apoc. 14. Iſaias 46. qui id apertè docent.

Brentius.
Petrus Martyr.
Georg. Maior.
Matt. 19.
Lutherus.

QVAM verò præclarè Lutherus de Sanctorum iam in cœlo degentium ſanctimonia ſentiat, manifeſtum eſt ex tom. 5. Germ. fol. 324. in præfat. in cuiuſdam M. Alexij libellum de Eccleſia; vbi is omnium Sanctorum, quos Eccleſia colit, in eo conſiſtere ſanctitatem docebat, quòd multùm orarunt, ac ieiunarunt, quòd magnos labores ſubierũt, quòd corpus caſtigarunt, ac duriter cubuerunt, & aſperiori veſtitu vſi ſunt: eam omnem ſanctitatem, etiam canem, & porcum quotidie exercere poſſe ait. Ita quippe Lutherus ſanctimonia delectatur, vt Sanctorum vita illi à canum, & porcorum vita minimè diſtare videatur.

QVAM verò egregiè Lutherani de ſuo Luthero ſentiant, & quàm altè illius ſedem in cœlo reponant, eiecta inde glorioſa Deipara, Petro, ac cæteris Apoſtolis, (Paulo excepto) declarat quoddã diſtichõ ab iis in honorẽ Lutheri editũ, & his verbis cõpactum.

Chriſtus habet primas, habeas tibi Paule ſecũdas:
At loca poſt illos tertia Luther habet.

Cui bellè reſpondet Cnoglerus eodem diſticho paucis mutatis.

Cain habet primas, habet Iſcariotha ſecundas:
At loca poſt illos tertia Luther habet, ſcilicet, in Orco.

De

De malorum pœnis Lutherus tom. 4. Ienenſi A fol. 4. ſentit eas vſque ad iudicium differri: nunc verò eos tantùm in magnis anguſtiis quaſi graui, veterno, ſomno depreſſos, diem extremum expectare.

Calvinistæ verò ſic de vita æterna cum ſuo Caluino cogitant, vt neminem Sanctorum adhuc vita æterna potirum exiſtiment, neque cœlum conſcendiſſe; ſed omnes, ſiue Mariam Deiparam, ſiue Patriarchas, ſiue Prophetas, ſiue Martyres, ſiue Apoſtolos, demum quotquot hactenus deceſſerunt, aut deceſſuri ſunt; foris in atrio expe- B ctare iubeant, donec Chriſtus in Iudicio appareat: id apertè docet Caluin. lib. 3. inſtit. cap. 20. §. 24. & cap. 25 §. 6. Porrò Zuuinglius in expoſit. fid. Chriſtianæ ad Gallorum Regem tom. 2. fol. 559. ſuis pollicetur, in vita æterna cum Adamo vtroque, & redempto, & Redemptore cum aliis ſanctis Abrahamo, Enocho, &c. Herculem, & Theſeum, & Socratem, & Ariſtidem, & Antigonum, & Numam, & Camillum, & Cutiones, & Scipiones ſe viſuros. Quam aſſertionem defendunt Tigurini in Confeſſ. orthod. ſuæ fidei. Rodulphus Gualterius in præfat. C operum Zuuinglij, Daniel Toſſanus contra Marbachium. Denique Bullingerus Atheiſticam hanc Zuuinglij vocem Cygnæam vocat, quæ ipſo Luthero teſte in enarrat. in Gen. & fidem ſimul, & totum Chriſtianiſmum euertit; dum ſimul & Sanctos, & Ethnicos in eadem beatitudinis ſede collocat. De ſupplicio reproborũ Caluinus cum Luthero conſentit, illud vſque ad extremum indicij diem differendum loco ſupracitato. Quale verò illud ſupplicium futurum ſit, eos ridet, qui reprobos igne inextinguibili corporaliter vrendos ſentiũt: docet autem damnatorum ſupplicium per ignis inextinguibi- D lis pœnam tantummodò figurari; at verè aliud non eſſe, quàm ſentire ſibi Deum aduerſum, ab eo continuò grauiſſimè terreri, ac diros conſcientiæ aculeos ſentire. Calu. Inſtit. lib. 3. cap. 24 §. 12. At verò num ita ſit, iam diu miſer expertur. Atque vtinam Caluini diſcipuli ex illius experientia diſcant meliùs de Apoſtolica fide ſentire: ſed quandiu tanta animi perfidia Chriſtianam, ac Catholicam fidem dilacerant, vt nullam vel exiguam illius particulam incorruptam ſinant, id certò ſibi perſuaſum habeant, nullam illis non modò fidem, ac Religionem eſſe, ſed velut ve- E ræ fidei, ac Religionis perduelles tandem cum infidelibus è Regno Chriſti, ac vita æterna eſſe expellendos.

Caluinus. Zuuinglius. Tigurini. Gualterius. Toſſanus. Bullingerus. Caluinus.

Hæc igitur clariſſima teſtimonia ſunt, quæ omnem apud Lutheriſtas, ac Caluiniſtas fidei integritatem iampridem euerſam eſſe oſtendunt. Nam dum hi fidei reformatores Apoſtolicam fidem obtruncant, mutilant, corrumpunt: atque in ea nihil integrum ſinunt; profectò haud dubium eſt, ipſos illius integritatem ita diſſuere, vt iam non vnam, ſed multiplicem, ac diſſectam fidem conſtituant: quod olim Hilarius verbis hiſce noſtris temporibus accommodatiſſimis deplorauit; ita ad Conſtantium ſcribens. *Miſerabile eſt tot nunc fides exiſtere, quot voluntates, & tot nobis doctrinas eſſe, quot mores, & tot cauſas blaſphemiarum pullulare, quot vitia: dum aut ita fides ſcribitur, vt volumus, aut ita, vt volumus, intelliguntur. Et cùm ſecundum vnum Deum, & vnum Dominum, & vnum Baptiſma etiam fides vna ſit: excidimus ab ea fide, quæ ſola eſt, & dum plures ſunt, ad id cœperunt eſſe, ne vlla ſit.*

Hilarius.

De antiquitate fidei Lutheranorum, & Caluiniſtarum.

Censvra V.

Svpereſt tertium vnius, ac veræ fidei teſtimonium, quod ab antiquitate ducitur, num apud Lutheri, ac Caluini ſectatores ſit, diligentiùs expendere. Id enim ſemper tanti fecerunt ſancti Patres, vt in Religionis diſſidiis ad illud, velut ad Lydium lapidem confugerint, & eam veram tantummodò fidem eſſe agnouerint, quæ cum antiqua fide per omnia conſpirare videretur. Cuius quidem ea ratio à Tertulliano aſſignatur: quòd ea proculdubio ſola fides vera cenſenda ſit, quæ tum erat, antequam hæreſes eſſent: ſiquidem priùs bonum ſemen in agro à Domino ſatum fuit, quàm inimicus ſuperſeminatet zizania: priùs fides in Eccleſia creuit, quàm Hæreſes ex fide pullularent: neque nos ab Hæreticis, ſed Hæretici ex nobis prodierunt: atque ita ordine temporum manifeſtum eſt, id eſſe Dominicum, & verum, quod priùs traditum fuit, id autem adulterinum, & extraneum, quod fuit poſteriùs immiſſum: quæ ſanè ſententia poſteriores omnes hæreſes, quæ cum antiqua fide non conſentiunt, velut iaculo confodit. Id confirmat Irenæus libr. 4. cùm veram fidei agnitionem ex Apoſtolica doctrina, & antiquo Eccleſiæ ſtatu explorandam eſſe docet, à quo & fidei veritatem, & controuerſiarum; quæ interdum de fide emergunt, iudicium quæri oportere monet libr. 3. capit. 4. Demum à veritate excedunt, qui ab antiquitate recedunt: nam cùm vna omnium temporum fides eſſe debeat, vt vnus eſt omnium temporum Deus, & vnus omnium tempeſtatum Baptiſmus, teſte Paulo, (vt ſuperiùs demonſtratum fuit) profectò veritatem à fide expellunt, qui fidem ab antiquitate ſeiungunt:

Tertull. de Præſcript. Hæret. Irenæus.

Digitized by Google

neque enim inter tot fidei naufragia (vt ſentit Hilarius ad Conſtantium) tutior ad veram fidem ſartam tectam ſeruandam via relicta eſt, quàm primam, atque antiquam Eccleſiæ fidem retinere.

Hoc ſanè vel vnico argumento, vt reliquas omnes, ita præſertim Lutheranam, ac Caluinianam ſectam à vera fidei vnitate excidiſſe euincimus, quæ cùm ab hac fidei antiquitate adeò deflexerint, vt vix vllum antiquæ illius, ac intemeratæ fidei, quæ ab Apoſtolorum temporibus per omnes inde Eccleſiæ ætates decurrit, veſtigium retinuerint. Ita verò nouitiæ, ac nuper exortæ euiuſdem fidei nouitate delectentur, vt tradita ſemel, & accepta antiquitus credendi regula repudiata, noua ſemper, ac prioribus ſæculis inaudita in dies quærant, vt antiquam fidem proſternant: hac ſanè ratione ſe à vera fide omnino diſſutas, & alienas demõſtrãt. Quod ne illis priuato odio potiùs (quod abſit) quàm veritatis ſtimulo acti impingere videamur; illarum fide cum antiqua collata, reipſa hoc ita eſſe demonſtremus.

Hic quidem mihi propoſitum erat, Lutheranam fidei confeſſionem imprimis cum antiqua fide examinare: ſed cùm iam iam me operi accingerem, & Auguſtanam confeſſionem, quæ olim à Luthero meditata, & à Philippo Melanchtone conſcripta Carolo V. Cæſari, & reliquis imperij ordinibus in comitiis Auguſtanis anno 1530. oblata fuit, mihi examinandam proponerem, animaduerti eam ab omnibus ferè Lutheranæ ſectæ viris eſſe reiectam, & velut fœcundam errorum matrem, tot fidei confeſſiones apud eos peperiſſe; vt facilè numerari non queant. Quapropter alij Cothurnum germanicum, alij Ocream Polonicam, ſeu Moſcouiticam, alij Iſidem magnam matrem, tot Filiorum D procreatricem, alij Sphingem Auguſtanam illam nuncupant.

Vix enim extincto Luthero Confeſſioniſtæ Auguſtani, qui Auguſtanam confeſſionem aduerſùs recalcitrantes tuebantur, in tres velut phalangas ſecti ſunt, alij vocati ſunt Molles, qui paulo pòſt in decem ſectas diuiſi ſunt, alij Rigidi, qui in quatuordecim ſectas excreuerunt, alij Extrauagantes, quorum ſeptem ſectæ numerantur, atque hi Auguſtanam confeſſionem caſtratam, correctam, mutatam ita inter ſe diſpertiti ſunt, vt ne fruſtum quidem inte- E grum reliquerint. Atque inde Confeſſioniſtarum Prouincialium, ſeu Ciuitatenſium nomen ſortiti ſunt, eò quòd proprias, & peculiares fidei confeſſiones ſibi ſequendas proponerent, quæ teſte Hoſio triginta numerantur, Auguſtana Cæſari oblata, Auguſtana quatuor Ciuitatum, Auguſtana caſtrata à Philippo Melanchtone, ac Ferdi-

A nando Cæſari Francfordiæ tradita. Auguſtana Wittembergæ impreſſa, Auguſtana Ienæ impreſſa, Auguſtana Baſileæ, Auguſtana Antuerpiæ, Auguſtana Lypſiæ: vnaquæque enim ab alia diſſentit, confeſſio Bernenſis, Vvittembergenſis, Luneburgenſis, Lubecenſis, Bremenſis, Roſtochienſis, Hamburgenſis, Branſuicenſis, Cracouienſis, Petricouienſis, Tranſiluanienſis, Poſnanienſis, Antuerpienſis, Conſtantienſis, Heildebergenſis, Baſilienſis, Smalchaldenſis, Tubingenſis, Nordlingenſis, Mansfeldenſis, duorum ordinum Auſtriæ Geravv Gratz, & Szembergenſis, B Anglica, Megapolitana, Rupellana, Saxonica, Anhaltina, Scoticarum Eccleſiarum, Helueticarum Eccleſiarum, Danicarum Eccleſiarum, & Suedicarum Eccleſiarum. Cæterùm omnes iſtæ Confeſſiones, cùm in duobus tantùm articulis conueniant: primus, quòd Eccleſiam Romanam ſedem Antichriſti putant, & Miſſam abominationem cenſent, in reliquis omnibus diſſentiunt.

Nonnvlli quidem Miniſterculi, inter quos eſt Smidellinus, conati ſunt, quandã cõcordiæ formulam Bergæ conſcribere, quæ *Smidellinus.* diſſidentes has fidei confeſſiones ſimul C conciliaret, at neque ab omnibus, neque à multis recepta eſt; quin etiam ſtatim à pluribus repudiata fuit. De qua lepidè quidam:

R. habet Anſonium liber hic, habet atque Pelaſgum.
Et habet Hebræum, prætereáque nihil.

Hinc ab ipſis Lutheriſtis, tum Pandora Heſiodorea, tum Diana leſtrica, tum beſtia Apocalypſis nuncupatur, eò quòd primo aſpectu pietatis ſpeciem præ ſe ferret, intus tamen impietatem occultaret. Quamobrem cùm nulla fidei confeſſio haberi poſſit omnib. Lutheriſtis communis; cunctas verò illas fidei confeſſiones, quas ſuprà enumerauimus, examinare, nimis intolerabilis labor ſit, ab inſtituta huius operis breuitate diſſentaneus: ſatius fore exiſtimaui Caluinianæ fidei Confeſſionem, quæ publica habetur, notata vbique Lutheranorum fide, quæ cum illa conſpirat, ad antiquam fidem prouocare. Si quæ præterea Lutheranæ ſectæ fides examinanda ſupererit, ea poſteriùs in doctrinæ examine expendetur.

Examen Confeſſionis fidei Caluinianorum, & Lutheranorum.

EA igitur fidei confeſſio hîc nobis ad antiquam fidem examinanda eſt, quæ olim totius Caluiniſmi conſenſu apud Gallos edita fuit anno ab incarnatione Dominica 1549. quæ cùm omnium antiquiſſima ſit, & eã fidẽ cõtineat, quæ paulò antea auctore Caluino

Caluino nata fuerat, non facilè cuiuſquam cauillis pateat: neque tamen ignoro eam multas deinde mutationes pro temporum varietate ſubiiſſe: ita vt prioris forma apud nonnullos tota immutata fuerit, multa etiam addita ſint in recentioribus, quæ minimè in antiqua habebantur. Attamen eam potiùs examinandam duxi, quæ ſimul cum Bibliis excuſſa omnium notiſſima, ac communiſſima eſt. Cuius præcipua duntaxat errorum capita, & articulos percurrere lubet, ne ſi per omnes illius anfractus vagaremur; id nimis prolixi operis laborem præter inſtitutum exquireret.

Porro antequam ad examen accedamus, illud primùm nobis ſtatuendum eſt, quod Caluinus Inſtit. lib. 1. cap. 11. §. 13. rum lib. 4. c. 2, §. 3. de priſca Eccleſiæ fide docet; veram ſcilicet fidem, ac Religionem primis quingentis annis in orbe floruiſſe, ac ſinceriorem in Eccleſia toto eo tempore doctrinam viguiſſe, cùm nihil ad ea vſque tempora in Apoſtolorum doctrina immutatum eſſet. Quod tanquam commune ſuppoſitum in gratiam aduerſariorum recipimus; quapropter propoſitam fidei confeſſionem ad illorum duntaxat Patrum teſtimonia examinabimus, qui orthodoxam illorum temporum fidem ſcriptis celebrarunt.

Articvlvs I.

Nos credimus, & fatemur vnum tantùm eſſe Deum, qui eſt vna, ſola, & ſimplex eſſentia ſpiritualis, æterna, inuiſibilis, immutabilis, infinita, incomprehenſibilis, ineffabilis, quæ omnia poteſt, quæ eſt tota ſapiens, tota bona, tota iuſta, tota miſericors.

Censvra VI.

IN hoc articulo, in quo tam Caluiniſtæ, quàm Lutheriſtæ in verbis ſaltem conſentiunt, eorum quidem vox, vox Iacob eſt, manus autem manus ſunt Eſau: hæc enim verba omnem Chriſtianæ pietatis, ac orthodoxæ fidei ſpeciem præ ſe ferunt, at qui internum ſenſum ex illorum doctrina aliunde rimantur, ſub caſtis verborum veſtimentis obſcœnum perfidiæ corpus latere animaduertunt, & quamuis externam Chriſtianiſmi faciem hominibus aſpectandam exhibeant, intus nihil prætérquàm Atheiſmum occultant. Atque id in primis manifeſtum fit, cùm Deum vnam, ſolam, & ſimplicem eſſentiam eſſe dicunt, nec vllas illi perſonas adiungunt, quod ſanè efficere debuerant, vt Trinitatis ſacroſanctę fidem, quæ totius Chriſtianæ Religionis fundamentum eſt, in ipſo fidei confeſſionis exordio conteſtarentur. Sed cùm vnam, ac nudam perſonis eſſentiam ſibi credendam proponunt, eo primùm tendunt, vt eſſentiam ſolam abſque A perſonis Deum ſtatuant, perſonas verò non niſi reſidentes quaſdam in Deo proprietates, quæ non reipſa, ſed mentibus tantùm conſpiciendas ſe offerunt, eſſe credant; ac proinde à Diuinitate arceant. Deinde idcirco perſonas ſupprimunt, ac Diuinitatem in ſola duntaxat eſſentia collocant, vt Trinitatē vnum Deum eſſe negent, quod ipſi communi ſenſu Barbariem ſapere contendunt: atque eo ſe Atheiſtas potiùs, quàm Chriſtianos declarant.

Id etiam manifeſtum eſt, cùm Deum omnia poſſe affirmant, quæ propoſitio, quo B ſenſu ab ipſis accipiatur in primo examine ſatis fusè demonſtrauimus. Ij enim Dei potentiam, vel ad præſentem rerum ordinem, vel ad futura tantùm, non ad poſſibilia alligant: quò fit, vt abſolutam Dei potentiam, quam in hoc articulo præ ſe ferunt, reuera minimè ſibi credendam ſtatuant.

Tandem cùm Deum totum bonum aſſerere videātur, eam vbique huic fidei conditionem adhibent, vt tamen ſcelerum omnium auctorem eundem credere opus ſit. Quæ omnia quàm apertè cum antiqua fide pugnent, perſpicuum eſt ex iis, quæ in primo C examine diximus, vbi hos aduerſariorum Atheiſmos Scripturis, ac Patrum antiquorum teſtimoniis confutauimus. Ex quibus tandem concludimus, eos in hoc articulo nihil niſi vel Hæreticum, vel mendax aſtruere.

Articvlvs II.

Hic Deus talem ſe hominibus manifeſtat, primùm ex operibus, tam creationis, quàm conſeruationis, ac gubernationis rerum: ſecundò, & clariùs per ſuum verbum, quod principio oraculis D *reuelatum, progreſſu temporis ſcripto exaratum fuit in libris, quos Scripturam ſacram appellamus.*

Censvra VII.

IN hoc articulo, Eccleſiæ de Deo teſtimonium conſultò prætermittunt, vt omne fidei iudicium ab Eccleſia ſublatum ad Scripturas transferant; in quo omnes tam Lutheriſtæ, quàm Caluiniſtæ conſentiunt: id enim docet Lutherus præfat. *Lutherus.* in aſſertiones articulorum à Leone X. damnatorum, & in Commentariis in epiſt. 2. ad E Galat. At contrà eſt antiqua Eccleſiæ fides, quæ Deum non tantùm per Scripturas, ſed etiam per Eccleſiam innoteſcere, & fidei iudicium non tam à Scripturis, quàm ab Eccleſia pendere affirmat. Ita Chriſtus Matth. vlt. Euangelij prædicationem, qua is mundo manifeſtus fieret, Eccleſiæ mandat. *Matth. 28.* *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos*

Act.1. *ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Actor. A 2. *Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti.* Actorum 4. Act.4. Chriſtus Eccleſiam ſuæ fidei teſtem inſtituit. *Et eritis mihi teſtes in omni Iudæa,& Samaria,& vſq; ad vltimum terræ.* Paulus ad Epheſ. Epheſ.3. 3.id de Eccleſia teſtatur. *Vt innoteſcat Principibus,& poteſtatibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.* Matth 18. Chriſtus verò Matth. 18.fidei iudicium non ſolis Scripturis,ſed potiùs Eccleſiæ Scripturarum iudici tribuit, cùm ait. *Si Eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus.* Eccleſia hoc ſibi iudicium à Domino delatū agnouit, & re ipſa in Apoſtolis B exercuit Act. 2.cùm ſua auctoritate circun- Act.2. ciſionem tam præclarè in Scripturis præceptam extinxit. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis nihil vltrà imponere vobis oneris*, &c. Id tandem antiquiſſima Eccleſiæ fides Patrum teſtimoniis confirmat. Irenæus lib.3.cap.4. Irenæus Eccleſiam amplum quoddam, & diues depoſitorium vocat,in quod Apoſtoli omnia, quæ ſunt veritatis, pleniſſimè contulerint. Tertullianus in præſcript. Apoſtolos apud Tertullian. vnamquamque ciuitatem Eccleſias condidiſſe ait, à quibus traducem fidei,& ſemina doctrinæ cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ C ſunt, & quotidie mutuantur, vt Eccleſiæ Origenes fiant. Origenes tract. 29. in Matth. non aliter credendum eſſe docet, niſi quemadmodum per ſucceſſionem Eccleſiæ Dei tradi- Hieronym. derunt nobis. Hieronymus Dialog. aduerſ. Luciferianos cap. 4.Eccleſiæ iudicium in rebus fidei ita extollit, vt dicat. *Etiamſi Scripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius Orbis in hanc partem conſenſus, inſtar præcepti obtineret.* Quod Auguſtinus. etiam confirmat Aug. lib.cont. Creſconium cap. 33. *Quamuis (inquit) huius rei certum de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum,earundem tamen Scripturarum, etiam in hac re à* D *nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus,quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas.* & cont. epiſt. Manichæi cap. 5. id Eccleſiæ auctoritati tribuit, vt ſe Euangelio non crediturum affirmet, niſi illum Catholicæ Eccleſiæ commoueret Athanaſius Baſilius Epiphanius Chryſoſtom. Cyril Alex. Innocentius Vinc Lyrin. Leo Magn. auctoritas. His addi poſſunt Athanaſius epiſtol.ad Epictetum,Baſilius epiſt.60.& de Spiritu ſancto c.27. Epiphan. hæreſi 75. Chryſoſtomus in 2. ad Theſſal. orat. 4. Cyrillus Alexandrinus hom.8.Hortaſtica, Innocen- E tius primus epiſt.1.ad Decentium, Vincentius Lyrinenſis aduerſus hæreſes cap. tertio, & trigeſimoſecundo. Leo Magn. ſermone ſecundo de ieiunio Pentecoſtes capite primo. Hi omnes Patres vix quadringenteſimum annum attingerant, vt inde manifeſtum ſit, aduerſariorum fidem ab antiqua diſcrepare.

***

Articvlvs III.

Tota hæc Scriptura ſacra libris Canonicis veteris, ac noui teſtamenti comprehenditur, quorum hic numerus inſeritur.(Ab his præſcindunt Eccleſiaſticum Iudith, Tobiam, ſapientiam Salomonis, Baruch, duos Machabæorum libros, quoſ omnes inter Apocryphos ſtatuunt.Lutherus eoſdē à ſuis Bibliis eradit Confeſſ. Vuittemb. cap.dē Scriptura.

Censvra VIII.

PLANE cùm in omnibus fidei dogmatibus ſumma auctoritas antiquitati tanquam veritatis ſacrario tribuenda ſit: tum maximè in ſacrorum voluminum diſcretione exquiritur:nam cùm ea nullis Scripturarum teſtimoniis innitatur, neq; aliquo diuini verbi oraculo probari poſſit, quænam ſint Canonicæ,ac Apocryphæ Scripturę:totū huius rei iudicium proculdubiò antiquitati deferendū eſt,vel Eccleſiæ iudicio, ita vt eos Canonicos Scripturæ libros eſſe agnoſcamus,quos antehac priſca Eccleſiæ fides velut Canonicos recepit:neque .n. alio argumento probare poſſunt aduerſatij,eos,quos hic enumerāt,libros Canonicos eſſe,quā ex antiquorū conſenſu,niſi velint ad arcanas reuelationes,& miracula confugere, quod mox in 4. art.refellemus:neq; .n. illi ab Apoſtolis Scripturas acceperunt, neq; ab his num Canonicę,aut Apocryphę fuerint,didicerūt:ſed quales prior illa Eccleſia ab Apoſtolis accepit,ac per manus traditas nobis cōſignauit,Scripturas recipiūt:quò fit,vt Canonica Scripturarū auctoritas,quòd ad illius probationē ſpectat, tota antiquitati vel Eccleſiæ iudicio debeatur. Quapropter cùm vniuerſos hos libros, quos illi in hoc articulo à Scripturarum Canone expungunt, olim ab antiqua quingentorum annorum Eccleſia pro Canonicis hanonicis habitos fuiſſe certum ſit, vt fusè in quinto examine Scripturę demonſtrabimus. Nihil in hoc articulo niſi reprobum, atq; ab antiquitate diſſentaneum obtrudunt.

Articvlvs IV.

Nos agnoſcimus hos libros Canonicos eſſe, ac certiſſimam noſtræ fidei regulam, non tam propter communem Eccleſiæ conſenſum, & concordiam, quàm propter internum Spiritus ſancti teſtimonium, ac perſuaſionem, quæ præſtat, vt illos ab aliis libris Eccleſiaſticis diſcernamus,qui tametſi vtiles ſint, in iis tamen nullus fidei articulus poteſt fundari.

Censvra IX.

TRIPLICI errore hic articulus contra antiquam Eccleſiæ fidem certat. Primus

Primus eſt, cùm hunc Canonicorum librorum catalogum ita mutilum, ac truncum certiſſimam, ac totalem, vt ex ſequenti articulo parebit, fidei regulam eſſe docent, qui etiam propterea in ſequenti articulo confutabitur. Secundus eſt, cùm eundem ſacrorum librorum numerum communi Eccleſiæ conſenſione, ac concordia contextum fuiſſe tradunt, quod ſanè falſum eſt, vt aliàs explicabimus, cùm potiùs certiſſimum ſit illum cum Eccleſiæ conſenſu pugnare. Tertius tandem hoc loco examinandus eſt, cùm priuatam reuelationem ſibi arrogant, tum eam ſibi ſufficere autumant, ad ſacros libros ab apocryphis diſcernendos.

AT vndenam hoc ab antiqua fide vnquam didicerunt, vt nouis, ac priuatis reuelationibus Eccleſiam etiamnum regi credāt, ita vt cuique ſuas reuelationes proferre liceat, ex quibus ſua fidei dogmata condat? Certè cùm tam grauiter, ac tam ſeuerè D. Paulus illos anathemate perſtringat, qui ab accepta fidei doctrina, ſub nouæ cuiuſdam reuelationis prætextu exorbitant; vt ad Galat. 1. ſcribens dicat. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit, ſicut prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit, præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* Quid graui hac comminatione inſinuat, præterquàm Eccleſiam nouis reuelationibus non indigere, neque priuatis quibuſlibet reuelationibus Chriſtianam fidem inniti: ſed in his duntaxat reuelationibus, perſiſtere, quæ ab initio traditæ ſunt? (*Gal. 1.*)

QVID etiam magis monet idem Paulus ad Rom. 16. ſcribens, cùm ait. *Obſeruate eos, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis. Huiuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri; & per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium*: quàm vt à nouis his reuelatariis homines ſummopere caueant, qui cordis ſui viſiones pro orthodoxa fidei doctrina ſimplicioribus obtrudunt? de his enim olim prædixit Ezech. cap. 13. *Vœ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident, vident vana, & diuinant mendacium dicentes, ait Dominus, cùm Dominus non miſerit eos, & perſeuerauerunt confirmare ſermonem. Nunquid non viſionem caſſam vidiſtis? & diuinationem mendacem locuti eſtis? & dicitis, ait Dominus, cùm ego non ſim locutus?* Hi ſunt, qui cùm proprium ſpiritum ducem ſequantur, ſe à Spiritu ſancto edoctos clamant; qui cùm nihil videāt, nouas tamen, ac priuatas quaſdam proprij ſpiritus reuelationes, velut à Dei ſpiritu profectas vendirāt: quos meritò vates redarguit, quòd viſionem caſſam videant, ac reuelationem mendacem loquantur: cùm non Deus, ſed ſuus (*Rom. 16.*; *Ezech. 13.*)

A cuique ſpiritus loquatur. Quapropter ab iis quoque Ieremias cap. 23. cauendum monet dicens. *Nolite audire verba Prophetarum, qui prophetant vobis, & decipiunt vos; viſionem cordis ſui loquuntur: non de ore Domini.* (*Ierem. 23.*)

HOS igitur velut cane, & angue peiores Paulus ſummopere fugiendos docet, hi ſiquidem diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam didicimus, ſtatuunt: cùm nouas doctrinas, ac nouas reuelationes ab antiquis diſſentientes iactitant, quibus puſillorum fides offenditur: dum ſuaui illo, ac inaudito Spiritus ſancti illapſu, quo quemque priuatim illuſtrari volunt decepti, has B velut cœleſtes reuelationes admirantur, quibus ſe miſeri illaqueari ſinunt. *Eſt enim*, vt quidam ait, *plebs leuis, & rerum ſemper ſtudioſa nouarum.*

CÆTERVM, vt nouas has de fidei dogmatibus reuelationes cum antiqua fide pugnare perſpicuū ſit; recolatur illa Agrippini Carthaginenſis Epiſcopi noua olim de iterando Baptiſmo ſententia, quæ multos tum veri apparentia, tum nouitatis ſtudio ad ſe alliciebat, ea ſanè non vnius, ſed multorum etiam priuatas reuelationes videbatur ſibi C vendicare, quæ tamen ſolo antiquitatis argumento tanquam iaculo è cœlo delapſo confoſſa fuit. Etenim Stephanus Romanæ ſedis Antiſtes, miſſa in Africam epiſtola; illud decreuit. *Nihil nouandum, niſi quod traditum fuit:* atque ita nouæ, ac priuatæ reuelationes antiquitatis teſtimonio ceſſerunt.

QVAMOBREM D. Clemens lib. 8. recognitionum ait. *Nec aliquid proprium, & quod vobis non eſt traditum, proloquamini, etiam ſi vobis veriſimile videatur: hinc enim ſæpe cōtigit declinare quoſdam à veritate, dum ſpeciem ſibi verioris, & validioris veritatis propriis cogitationibus reperiſſe D ſe credunt.* Et Auguſtinus lib. 10 de ciuitate Dei cap. 23. explicans illa verba Pauli in priori ad Timoth. 6. deuitans profanas vocum nouitates. *Neque nobis* (inquit) *vocibus de Religione loqui permittit, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his ſignificantur, impiam gignat opinionem.* Atque idem lib. de ratione animæ: opinionem quandam nouam non alia ratione refellit, quàm quòd ipſa ſola nouitate diſplicebat. Diſertè quoque Vincentius Lyrinenſis lib. aduerſùs Hæreſes explicans priora illa verba Pauli 1. ad Timoth. 6. O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans E profanas vocum nouitates. *Depoſitum* (inquit) *cuſtodi, id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod à te inuentum: quod accepiſti, non quod excogitaſti: rem non ingenij, ſed doctrinæ, non vſurpationis priuatæ, ſed publicæ traditionis: rem ad te perductam non à te prolatam: in qua non auctor debes eſſe; ſed cuſtos: non inſtitutor, ſed ſectator, non ducens, ſed ſequens.* Eandem doctrinam tradunt antiquiſſimi Patres, Origenes proœmio (*Clem. Rom.*; *Auguſtinus.*; *Vinc. Lyrin.*; *Origenes.*)

Athanaſius. *Baſilius.* *Caſſianus.* *Cyrillus.* *Tertullian.* *Ambroſ.* *Damaſus.* *Hieronym.* *Ruffinus.*

mio in lib. 1. de Principiis. Athanaſius epiſt. A ad omnes orthodoxos. Baſilius hom. 28. contra Sabellium, Arrium, & Anomæos, & epiſt. 60. Caſſianus collat. 21. cap. 12. Cyrillus, & Synodus Alexandrina ad Neſtorium. Tertull. de corona militis cap. 3. Ambroſius de fide libr. 3. cap. 7. Damaſus epiſt. ad Epiſcopos Illyriæ. Hieronymus epiſt. 28. ad Lucinium. Ruffinus Eccleſ. Hiſt. lib. 2. cap. 9. Nec immeritò omnes hi Patres adeò à nouitate abhorrent. Nam ſi in legibus ciuilibus, aliiſque humanis actionibus ſuſpectæ ſunt nouitates, ac periculoſæ: quid futurum putamus in rebus fidei, & Religionis? Certè Iamblicus ille Gentium Theologus in libro de myſteriis Ægyptiorum ita inquit. *Quemadmodum veritatem conſequuti ſunt primi, qui leges nobis de Religionis ſanctimonia tradiderunt, ſic perſeuerare in eis debemus: ſi quid enim aliud in ſacris legibus, ritibuſque Deo placet, firmitas ipſa maximè placet, & præcipuè congruit*: & poſt aliqua, addit. *Ea quæ multis ſæculis, & operoſo labore in ſacris comprobata ſunt, nefas eſt ex nonnullis repentè incidentibus temerè iudicando mutare.* Hinc Plato in libris legum, & paſſim, cui Ariſtoteles in Politicis, ac cæteri ſapientes ſubſcribunt, nihil pernicioſius eſſe cenſent, quàm temerè ab antiquis legibus, moribus, & conſuetudinibus recedere: peregrinas, nouáſque res introducere, ac moliri. Quapropter lex illa Zaleuci, quam Demoſtenes oratione contra Timocratem laudat, apud Locros recepta erat, his verbis exarata. *Si quis voluerit leges ſancitas mouere, aut nouam ſtatuere, is collo in laqueum immiſſo de lege verba faciat: quòd ſi per ſuffragia videatur, legem veterem eſſe tollendam, aut eam quæ noua infertur, bonam eſſe, indemnis maneat: contrà ſi prior lex meliùs habere videatur, aut quæ noua proponitur, iniuſta ſit, is qui mouet, inſertve legem, laqueo attracto moriatur.* Certè hanc ipſam legem in Chriſtiana Religione ſanciri opus eſſet, ne facilè quilibet ſub nouarum reuelationum prætextu antiquas fidei, ac Religionis leges mutaret, ac nouas præſcriberet.

Iamblicus. B *Plato.* *Ariſtoteles.* C *Zaleucus.* D

Denique qui priuatas ſpiritus reuelationes ad fidei dogmata diiudicanda velut neceſſarias ſibi arrogant: oſtendant obſecro, quis earum apud illos modus ſit, quáve ratione ipſas ſibi arripiant. Nam tribus modis tantummodò priuatæ reuelationes in Eccleſia fiunt. Primò quidem Prophetis, vt olim apud Iudæos, tum Apoſtolis, vt in exordio Chriſtianæ Eccleſiæ. Demum inſignioribus quibuſdam, ac illuſtrioris ſanctimoniæ viris; Sanctis enim nonnunquam aliqua Deus pro ſua erga illos beneuolentia reuelat.

Exerant igitur Lutherani, & Caluiniſtæ, quonam iſtorum modorum ſibi reuelationes fiant: ac primò quidem oſtendant nouos, vel Prophetas, vel Apoſtolos, quibus nouam fidem Deus quotidie reuelet. Lutherum fortè, aut Caluinum proferent tanquam nouos orbis Prophetas, & Apoſtolos: at illis mox immortalia diſſidia de præcipuis fidei dogmaribus inter ipſos exorta obiicimus: quibus fieri neceſſe eſt, vt vel vtrunque falſis reuelationibus falli, vel quod omnino neceſſarium eſt, horum alterum Sathanæ ſpiritu deludi credant: atque ita certas reuelationes ruere opus eſt, cùm apud illos incertiſsimum ſit, quis eorum falſus Propheta, aut Apoſtolus exiſtat, quiſque enim ſuum Apoſtolum tuetur.

At quamuis aliquando hoc de Luthero, & Caluino ſenſerint: nunc tamen ita ſententiam mutarunt, vt nec Lutheri, nec Caluini reuelationes probent: quò ſit, vt cùm vel Lutheri, aut Caluini teſtimoniis oppugnantur, illo ſe egregiè diſticho defendant, quod nuper mihi à Caluiniano Miniſtro obiectum fuit.

Nec ego Caluinum, nec magnum curo Lutherum,
Verus vterque placet, falſus vterque iacet.

His igitur Prophetis, ac Apoſtolis proprio iudicio eiectis, reliquum eſt; vt ſi ſuas reuelationes incolumes eſſe volunt, ſe quiſque vel Prophetam, vel Apoſtolum, vel Sanctum eſſe credat, cui Diuinæ fidei reuelationes fieri debeant: ſed cùm hæ non omnibus, ſed nonnullis duntaxat illuſtrioris ſanctimoniæ viris à Deo communicari ſoleant: neque enim in priſco illo Eccleſiæ ſtatu, cùm Apoſtoli Eccleſiam regerent, quiſque Chriſtianorum Diuinas ſibi reuelationes vſurpaſſe legitur: immò nec vllus ex tot Chriſtianorum millibus, qui Chriſto nomina dederant, priuatas reuelationes ad fidei, vel conſtitutionem, vel confirmationem proſerre vnquam auſus fuit: cùm vniuerſi, in his quæ fidei erant, ſe ab Apoſtolis inſtrui paterentur: quis non maximæ temeritati, ac inſolentiæ tribuat id ab aduerſariis audire, quòd ſe nullo diſcrimine, omnes ſanctiſsimos, ac Diuinis reuelationibus pares exiſtiment, & quod in antiqua illa Apoſtolorum Eccleſia paucisſimis, Apoſtolis ſcilicet conceſſum fuit; id modò promiſcuè, ac indifferenter omnes ſibi arrogare audeant: vt ex hoc articulo manifeſtum eſt; vbi omnes ſibi ad diuinas Scripturas dignoſcendas Spiritus ſancti teſtimonium, ac internam perſuaſionem ſibi adeſſe credunt. E

At eſto: internas ſpiritus reuelationes habeant; quid? an non Apoſtolo Ioanne teſte didicerunt vniuerſas ſpiritus reuelationes ſuſpecta veritate laborare: donec, ſi ex

Deo

Deo ſint, probentur: ita enim ſcribit epiſt. 1. c. A
4. *Fratres nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint.* Nam cùm plerumque Sathanas ſe in Angelum lucis transfiguret, (vt ait Paulus) ſummopere extimeſcendū eſt iis, qui nouis reuelationibus gloriātur, ne pro Deo Satanam colant, & dum cœleſtes Spiritus ſancti reuelationes ſuſpiciunt, occultas dæmonis præſtigias venerentur: quapropter eas probari neceſſe eſt. At qua ratione probari debent, cùm ſuſpectæ ſint? Id planè certum eſt, eas nunquam meliùs probari, quàm cùm ad antiquam fidem examinantur: ita vt illæ ſolæ reuelationes veræ, ac probatæ ſint, quæ cum antiqua fide conueniunt. B

MERITÒ igitur tam à Lutheriſtis, quàm à Caluiniſtis, veras fidei reuelationes excutimus, quæ cum antiquiſſimis, ac probatiſſimis Eccleſiæ reuelationibus pugnant. Atq; hinc eos nimis inſolenter, ac perfidè agere deprehendimus, cùm nouis capitis ſui viſionibus prætextis, antiquæ Eccleſiæ fidei proprium iudicium præferunt, & antiquiſſimum ſacrorum voluminum Canonem ipſa antiquitatis lege nunquam temeranda ſancitum, propria ſpiritus ſententia iudicare audent, quos vel vnica Auguſtini vox ab C
hac inſania reuocare deberet, qui lib. 32. cap. 19. cont. Fauſtum ita ipſos redarguit. *Videtis id vos ipſos agere, vt omnis de medio Scripturarum auferatur auctoritas, & ſuus cuique animus auctor ſit, quid in quaque Scriptura probet, quid improbet, id eſt, non vt auctoritati Scripturarum ſubiiciatur ad fidem: ſed ſibi Scripturas ipſe ſubiiciat: non vt ideò illi placeat aliquid, quia hoc in ſublimi auctoritate ſcriptum legitur, ſed ideo rectè ſcriptum videatur, quia hoc illi placuit. Quò te committis anima miſera, infirma, carnalibus nebulis inuoluta, quò te committis?* Sed ad quintum ar- D
ticulum pergamus.

ARTICVLVS V.

Nos credimus, verbum, quod his libris continetur, à Deo proceſſiſſe, à quo ſolo, & non ab hominibus auctoritatem ſuam nanciſcitur. Quoniam verò illud totius veritatis eſt regula, continens quidquid Dei cultui, ac noſtræ ſaluti neceſſariū eſt: non licet hominibus, neque etiam Angelis illi aliquid addere, aut minuere, aut ex eo immutare: vnde ſequitur, quòd nec antiquitas, nec mores, nec multitudo, nec humana ſapientia, nec E
iudicia, nec decreta, nec edicta, nec concilia, nec viſiones, nec miracula huic Scripturæ ſacræ aduerſari debēt: quin potiùs vniuerſa debent examinari, regulari, ac reformari iuxta illius præſcriptum, atque inde admittimus tria illa Symbola, nimirum Apoſtolicum, Nicenum, & Athanaſij, quia verbo Dei ſunt conformia.

Eandem fidem profitetur Luth. ada. Regē Angliæ, & in Com. in epiſt. ad Gal. vbi ſolā Scripturā in Eccleſia audiēdā eſſe docet, eand. Zuin. in expl. ar. 64.

CENSVRA X.

HIc articulus quadruplicem errorem fouet, præter amphibologiam, quam primis illis verbis continet: cùm docet Dei verbum à ſolo Deo, non ab hominibus auctoritatem ſuam nanciſci; quæ verba duplicem ſenſum patiuntur, vnū Catholicū, alterum hæreticum: primus ſenſus Catholicorum eſt. Dei verbum, poſtquàm ab Eccleſia agnitum eſt, & receptum à ſolo Deo, tum ob ſummam illius veritatem, tū etiam ob ſupremam dicentis poteſtatem, non ab hominibus auctoritatem ſibi comparare; quod quidem veriſſimum eſt, neq; ab vllo negatur: neque. n. fas eſt, Dei verbum, quod ipſiſſima veritas eſt, iuxta Chriſti teſtimonium, Io. 17. *Sermo tuus veritas eſt;* ab alio, quàm ab ipſo Deo, qui ſuprema veritas eſt, auctoritatem accipere. Porrò alter ſenſus horum verborum eſſe poteſt, quòd ſcilicet nulla in Eccleſia poteſtas à Deo relicta ſit, à qua Dei verbum agnoſci, ac probari, & Canonicum à non Canonico diſcerni debeat: ſed totum ſolius Dei reuelationi committendum ſit; qui ſenſus Hæreticorum eſt, Eccleſię poteſtatem eneruantium, qui ab antiqua fide damnatur.

CVIVS rei teſtes ſunt Tertullianus in præſcriptionibus, & lib. 4. cont. Marcio. vbi poſtquàm ab Eccleſiæ auctoritate Luc. Euangelium contra Marcion. defendit, addit. *Eadem auctoritas Eccleſiarum Apoſtolicarum cæteris quoq; patrocinabitur Euangeliis, quæ proinde per illas, & ſecundùm illas habemus.* Irenæus quoque lib. 5. c. 63. vbi veras Scripturas eas eſſe agnoſcit, quæ ab Eccleſiæ auctoritate cuſtodiuntur, ac traduntur. *Agnitio vera (ait) eſt Apoſtolorum doctrina, & antiquus Eccleſiæ ſtatus in vniuerſo mundo ſecundùm ſucceſſionem Epiſcoporū, quæ peruenit vſque ad nos, cuſtodita ſine fictione Scripturarum tractatione pleniſſima, neque ablationem recipiens lectio ſine falſatione.* At egregiè D. Aug. tum epiſt cont. fundam. Manichæi c. 5. vbi apertè fatetur ſe Euangelio non crediturum, niſi illum auctoritas Eccleſiæ commoueret; tum Conf. lib. 6. c. 5. vbi hoc ipſum profitetur. Demū præclariſſimè lib. 33. cōt. Fauſt. cap. 6. id concludit his verbis. *Quapropter breuiter vos admoneo, vt ſi auctoritatem Scripturarum omnibus præferendam ſequi vultis, eam ſequamini, quæ ab ipſius præſentia Chriſti temporibus, per diſpenſationes Apoſtolorum, & cæteras ab eorum ſedibus ſucceſſiones Epiſcoporum, vſque ad hæc tempora toto orbe terrarum cuſtodita, commendata, clarificata peruenit.* Tandem Conc. Tolet. 1. quod circa 400. annum ſub Leone celebratū fuit, in aſſertione fidei poſt Canones poſita tom. 1. conc. his verbis ſtatuit. *Si quis dixerit, vel crediderit alias Scripturas præter illas, quas Eccleſia Catholica recipit, in auctoritate habendas, vel eſſe venerandas, anathema ſit.*

Scri

Scripturam eſſe totius veritatis regulam.

PRIMVS ERROR.

HAc igitur amphibologia expulſa, reſtat primum errorem detegere, qui explicite illis articuli verbis continetur, quibus ferunt Dei verbum, id eſt, Scripturam totius veritatis eſſe regulam: his enim inſinuant in Scriptura ita omnem veritatem contineri, vt nulla alia fidei veritas extra illam haberi poſſit, qui error, vt eſt omnium aduerſariorũ cõmunis, ita etiã totius antiquę fidei cõſenſu exploditur: priſca nãmq; Eccleſiæ fides, præter Scripturas non paucas veritates credendas proponit, quarum Scriptura regula eſſe non poteſt: eas nimirum, quæ ex ſacris Apoſtolicis traditionibus procedunt, quæ cùm in Scripturis minimè proditę ſint, ad eas nullatenus examinari poſſunt.

In hoc veritatum genere prima eſt, Baptiſmus paruulorum, quem aduerſarij nobiſcum legitimum eſſe probant, qui tamen à Scripturis nullum teſtimonium habet; cùm potiùs Scripturæ illi aduerſari videantur, quæ fidem in baptizato actualem videntur requirere. Matth. vltimo. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Præterea iterandum non eſſe Baptiſmum aduerſarij nobiſcum ſentiunt, cuius dogmatis nullibi vnquam verbum Scriptura protulit. Hæreticos non eſſe rebaptizandos communis nobis, & aduerſariis eſt veritas in Scripturis adhuc inaudita. Beatæ Mariæ perpetuam virginitatem Lutherani, & Caluiniſtæ ſaltem aliqui nobiſcum profitentur, nullo Scripturarum teſtimonio freti. Aliquas eſſe Canonicas Scripturas nos, & aduerſarij communi fidei ſenſu accipimus: de qua fidei veritate nullum ex ipſis Scripturis teſtimonium poteſt haberi. Dominicum diem communi Religione, & ipſi nobiſcum celebrant, quod nullibi in Scripturis inſtitutum deprehendunt. Symbolum Apoſtolorum velut veræ fidei normam omnes colimus, quod nullibi in Scripturis exaratum habetur. Quot denique Scripturarum ſenſus de fide credendos vniuerſi recipimus, quorum teſtimonia ab ipſis Scripturis peti non poſſunt? Cùm igitur hæ veritates de fide tenendæ ſint, & nullo diſcrepante inter fidei dogmata ſtatuantur: ſanè conſtat Scripturam non eſſe totius veritatis regulam: ſed præter eam ipſas quoque Apoſtolicas, & Eccleſiaſticas traditiones requiri, vt teſtantur Tertul. lib. de cor. militis c. 2. Dionyſ. Areop. Eccleſ. Hierach. c. 1 Irenæ. lib. 3. c. 4. Origen. hom. 5. in lib. Num. Baſilius lib de Spiritu ſancto cap. decimoſeptimo. Chryſoſtomus in ſecunda ad Theſſalon. 2. Cyrillus Alexandrinus ad Theodo-

Tertullian. Dion. Areop. Irenæus Origen. Baſilius. Chryſoſtom. Cyrillus.

A ſium de recta in Deum fide. Epiphanius hæreſi 61. Ambroſius ſermone 74. de Quadrageſima. Hieronymus epiſt. 28. ad Lucinium. Gaudentius reſponſ. ad Geminium. Auguſtinus de. Baptiſmo contra Donatiſtas libro quarto cap. vigeſimoquarto, & ad inquiſitiones Ianuarij libro primo cap. 1. de quibus aliàs fusè egimus.

Epiphanius. Hieronym. Gaudentius Auguſtinus.

Scripturam eſſe totius veritatis iudicem.

SECVNDVS ERROR.

B SECVNDVS error iiſdem verbis exprimitur, quibus aſſerunt Scripturam eſſe regulam, id eſt, iudicem totius veritatis: ita vt quidquid controuerſiarum in fide oriri accidit, ad Scripturarum iudicium referendum ſit. Porrò licèt vbi demonſtratum fuit, Scripturam non eſſe regulam totius veritatis, facilè ex eo concludi poſſit, eam non eſſe iudicem omnium controuerſiarum fidei: attamen quoniam hæc quæſtio eſt ex præcipuis quæ inter nos, & aduerſarios agitantur, paulò diligentiùs explicanda eſt.

CVM aduerſarij Scripturam in controuer-
C ſiis fidei iudicem conſtituunt; diſtinguendus eſt huius propoſitionis ſenſus: is enim quadruplex eſſe poteſt. Primus eſt, quòd hoc iudicium Scripturæ, vel ante ipſius receptionem, vel poſt receptionem deferant. Secundus, vt quouis modo intellecta, ipſa ſola ſit iudex. Tertius, quòd ſit iudex totalis, vel partialis. Quartus, quòd vel omnium, vel tantùm aliquarum controuerſiarum fidei iudex aſſeratur. Horum alter ſenſus Catholicus eſt, alter hæreticus. Quapropter iuxta hos ſenſus nonnullis concluſionibus exami-
D nandus eſt propoſitus error.

PRIMA concluſio. *Scriptura nondum ab Eccleſia recepta, non eſt iudex in vllis controuerſiis fidei.* Senſus eſt Catholicus: oppoſitus verò hæreticus, atque is eſt, quem hic error amplectitur: hic enim error nullam Eccleſiæ ad diſcernendas Scripturas, ac Canonicas iudicandas, poteſtatem relinquit: quare Scripturas etiam antequàm ab Eccleſia pro Canonicis recipiantur, controuerſiarum fidei iudices agnoſcit: ſed hic ſenſus quoad poteſtatẽ Eccleſiæ ad diſtinguendas Canonicas Scriptu-
E ras ab Apocryphis ſuperiùs confutatus fuit. Quod verò ad dirimendas fidei controuerſias ſpectat, facilè ipſa ratione refellitur: Scriptura enim antequàm pro Canonica recipiatur, cùm diuina nõ agnoſcatur, neq; vllũ imperij in Chriſtianã Religionẽ ius habet, neq; ex ea efficax argumentũ duci poteſt, ad fidei dogmata confirmãda, vt patet in libris Apocryphis, quos Eccleſia inter Canonicos non recipit: quò fit, vt cũ ab Eccleſię iudicio nondum ea recepta eſt, Eccleſiã iudicem habeat,

cui

cui neceſſariò ſubiici debet, vt pro Canonica habearur : porrò quandiu Eccleſiæ indicium ſubir, nullum ea in fidei controuerſiis dirigendis legitimum iudicium exercere poreſt.

Qvod ſanè in humanis, ac ciuilibus iudiciis quotidie exerceri videmus; inſtrumẽta namque quandiu publici tabellionis ſigno nondum obfirmata ſunt, nec apud forenſes iudices receptæ; tandiu illis veritas, & auctoritas ſuſpecta cenſetur. Hoc pacto Scriptura, quandiu ab Eccleſia necdum recepra eſt, nec illius auctoritate firmata, ſuſpenſam ſemper veritatem, & auctoritatem gerit; ita vt nullam protſus ad definiendas fidei controuerſias vim habeat. Priùs ergo Scriptura ab Eccleſia recipienda eſt, quàm iudex fiat controuerſiarum fidei. Hanc eſſe antiquæ fidei regulam teſtatur Auguſtinus Epiſt. 19. ad Hieronymũ c. 1. his verbis. *Ego fateor charitati tuæ, ſolis eis Scripturarũ libris, qui iam Canonici appellantur* (eos verò Canonicos appellat Epiſt. contra fundam. Manich. c. 5. quos Eccleſiæ commendat auctoritas) *didici hunc timorem, honorémque deferre, vt nullum eorum auctorem ſcribẽdo aliquid erraſſe firmiſſimè credam: ac ſi aliquid in eis oſtẽdero literis quod videatur contrarium veritati, nihil aliud, quàm vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſecutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe non ambigam. Alios autẽ ita lego, vt quantalibet ſanctitate, doctrináque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt: ſed quia mihi, vel per illos auctores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorrent, perſuadere potuerunt. Quapropter hic primùm error contra antiquam fidem militat.*

Augustinus.

Secvnda concl. *Scriptura non eſt index veritatis niſi ad Eccleſiæ ſenſum intellecta.* Oppoſitus ſenſus hæreticorum tantùm eſt, qui ad cuiuſque votum Scripturam interpretãdam eſſe volunt, vt faciliùs illam ad ſuos errores tuendos pertrahant. At Scripturæ veritas non à priuato cuiuſque iudicio pendet: cùm enim trahat ſua quemque voluptas; inde fit, vt quilibet eũ velit eſſe Scripturæ ſenſum, quem ipſe ſibi fingit, ac illius inſtituto inſeruit, quod proprium hæreticorum eſt. Hinc Arrius priuatum Scripturæ ſenſum ſibi arripuit, cùm illud Ioan. 14. *Pater maior me eſt*, ad diuinitatem trãſtulit, vnde hæreticum illud dogma conflauit: ergo filius eſt creatura. Hinc Anabaptiſtę illud Marc. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; priuato ſenſu de actuali fide interpretantur, atque inde pueros rebaptizandos cẽſent. Denique quilibet hæreticus non alia ratione hæreticus eſt, quàm quòd priuatam Scripturarum interpretationem à communi diſcordantem ſibi arrogat, vt præclarè docet Tertullian. de præſcript. adu. hæreticos. *Vnde*, inquit, *extranes, & inimici Apoſtolis hæretici, niſi ex diuerſitate doctrinæ, quam vnuſquiſque de ſuo arbitrio aduersùs Apoſtolos, aut protulit, aut recepit? Nihil igitur, & Scripturarum, & expoſitionum adulteratio deputanda eſt, vbi diuerſitas inuenitur doctrinæ.* Hinc eſt illud celebre dictũ Auguſtin. confeſſ. lib. 12. c. 25. *Veritas tua Domine, nec mea eſt, nec illius, aut illius, ſed omnium, quos ad eius communionem publicè vocas; terribiliter admonens nos, vt nolimus eam habere priuatam, ne priuemur ea. Nam quiſquis id quod tu faciendum omnibus proponis, ſibi propriè vendicat, & ſuum eſſe vult, quod omnium eſt, à communi propellitur ad ſua, id eſt, à veritate ad mendacium.* Scriptura igitur tunc ſolùm veritatis iudex eſſe poteſt, cùm non vnius, aut alterius reuelationi, aut priuato aliquorum ſenſu innititur, ſed certo, ac communi totius Eccleſiæ ſenſu explanatur.

Ioan. 14. — Marc. vlt. — Tertullianus. — Augustinus.

Tertia concl. *Scriptura ſacra ab Eccleſia recepta, nõ eſt index totalis controuerſiarũ fidei.* Concluſio Catholicorum eſt huic errori oppoſita. Probatio nota eſt ex præcedentibus: nã multa, tam apud aduerſarios, quàm apud nos de fide præcepta inueniũtur, quæ in Scripturis minimè continẽtur (vt ſuprà annotauimus) de quibus ſi aliqua cõtrouerſia moueatur, ea à Scripturis nullo modo definiri poteſt. Præterea crebræ de Scripturarum ſenſu quæſtiones oriuntur, quas Scriptura dirimere non poteſt. Vbi enim ambiguus eſt Scripturarum ſenſus, vel ſubobſcurus, Scriptura ſui ſenſus iudex eſſe non poteſt, cùm nihil de hac ſenſus veritate præſcribat: neque enim Scriptura hũc, vel illum ſenſum ſequendum præcipit. Quamobrem cùm fidei veritas circa Scripturarum legitimum tantùm ſenſum verſetur; iſque Scripturarum iudicio committi non poſſit, perſpicuum eſt, Scripturam nõ eſſe iudicem totalem, ac perfectum in cõtrouerſiis fidei: ſed alium ſimul iudicem requirere, qui ſimul cũ Scriptura decernat, quis Scripturarũ ſenſus pro vero, ac legitimo habendus ſit. Is autem vel eſt totius Eccleſiæ conſenſus, ac iudicium, à quo aliquis Scripturarũ ſenſus tãquam verus approbatur, ac oppoſitus dãnatur: vel communis Patrum cõſenſio, ita Scripturas interpretantium, vel ipſa conſuetudo ab Eccleſia approbata; quæ aliqua Scripturarum loca ita exponenda tradit: quæ non niſi ab Apoſtolica traditione profluxiſſe creditur, iuxta aureã illam D. Auguſt. regulam, quam tradit lib. 4. de Baptiſ. contr. Donatiſt. c. 24. cùm ait *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum ſanctiſſimè creditur.* Vel tandem ipſa Pontificis ita definientis auctoritas.

Neqve fruſtra dixi, Eccleſiam ſimul cum Scriptura de vero illius ſenſu iudicem

eſſe. Hic enim mos sẽper in Eccleſia viguit, vt ſi quando in Scripturarum intelligentia aliqua obſcuritas, aut difficultatis nodus ſeſe offerat: primùm, quoad fieri poteſt, ex aliis Scripturæ locis illum explicare ſtudeat, & ex iis verum, ac legitimũ illius ſenſum cooetur mutuare; ita vt ſi fieri poteſt, Scriptura Scripturam declaret: quòd ſi ad illius explicationẽ nihil Scripturæ adferre poſſit: tunc ad ſacras Apoſtolorũ traditiones, vnde illius ſenſũ hauriat, cõfugit: quòd ſi ea apertè haberi non poſſit, ex cõmuni antiquorũ, & orthodoxorum Patrum cooſenſu veram illius B interpretationem venatur. Quòd ſi nec ab his certum aliquid elicere poſſit; tunc demum res tota à Põtifice, vel à Concilio cum Pontifice abſoluitur: & quis verus illius Scripturæ ſenſus habendus ſit, Deo dictante, ac Spiritu S. per os Eccleſiæ iudicante decernitur. Atque hanc antiquam fuiſſe veteris Eccleſiæ fidem, vt hoc Eccleſiæ iudicium pro fidei regula ab omnibus habeatur; teſtatur Auguſtinus lib. cont. Creſcoo Grammat. c 33 vbi de Baptiſmo paruulorum agit. *Quamuis* (inquit) *huius rei certum de Scripturis Canonicis nõ proferatur exemplum: earundem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſa iam placuit Eccleſia.* Nihil ergo aduerſarius cum antiqua fide commune eſt, cùm ſolam Scripturam totalem, ac totius veritatis iudicem agnoſcunt iuxta verum ſenſum expoſitam.

Auguſtinus

QVARTA concl *Scriptura Canonica eſt iudex in aliquibus controuerſiis fidei, non tamen in omnibus.* Hæc Concluſio Hæreticum ſenſum expungit, ac Catholicum declarat. Fatemur enim Scripturam, poſtquam ab Ec- D cleſia recepta, & iuxta verum ſenſum expoſita eſt; ita diuinam ſibi auctoritatem vendicare, vt nullo pacto ab Eccleſiæ auctoritate pendeat: quin potiùs, cùm illa maiorem tota Eccleſia poteſtatem oanciſcatur; Eccleſia illius auctoritati ſubiicitur, quam non ab hominibus, ſed à Deo manaſſe non ignorat: quò fit, vt propriam tanquam Dei verbum iudicandi, ac definiendi de quæſtionibus fidei poteſtatem exerceat: Ita enim teſtatur D. Paulus 2. Timor. 3. *Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in* E *iuſtitia.* Docet quippe quæ fidei ſunt, cùm ex ea efficax argumentum ad fidei confirmationẽ depromitur. Arguit, corripit eos, qui à fide aberrant Erudit, cùm in quæſtionibus, ac controuerſiis fidei, quid ſequendum, quid fugiendum ſit, inſtruit: hæc omnia Scriptura præſtat, vt iudex, diuina qua pollet poteſtate, licè: non ex integro.

2. Timot. 3.

NEQVE enim Scriptura iudex eſſe poteſt niſi earum concluſionum, quæ ab ea

A vel explicitè, vel implicitè elici poſſunt, quæ tandem illi ſubiiciuntur. Nullus enim legitimus iudex extra ſubiectam ſibi prouinciam ius exercet, neque iudicium rectè pronũciare poteſt de iis, quæ omnino ignorat. Porrò cùm tam multa fidei dogmata ſint, quæ Scripturis minimè ſubiiciuntur, plurimæ item quæſtiones circa illa moueri poſſint, quas Scriptura omnino ignorat, quomodo de iis illa cognoſcere, aut iudicare valet? Cooſtat igitur Scripturam omnium controuerſiarum, quæ circa fidem oriuntur, iudicem B eſſe non poſſe, ſed tantùm aliquarum, ac proinde errare, atque ab antiqua Eccleſiæ fide diſſentire aduerſarios in hoc articulo, cùm eam totius veritatis regulam appellant.

Scripturam omnem Dei cultum continere.

TERTIVS ERROR.

TERTIVS huius articuli error inde exurgit, cùm aſſerũt Scripturã, quicquid ad Dei cultum pertinet, conti- C nere. At hic primò de cultu diſtinguendum eſt. Alius enim eſt neceſſarius cult⁹, quo ſublato omnis in Deum Religio perit. Alter congruus duntaxat, qui tametſi neceſſarius non ſit, eo tamen neceſſarius cultus adiuuatur, vt meliùs, ac ſanctiùs adminiſtrari poſſit. Iterũ verò cultus ſubdiuiditur in internum, & externum. Internus eſt, qui ſola mẽtis Religione perficitur, externus, qui præter mentis actum, etiam externum opus requirit. His poſitis duplici aſſertione errorem propoſitum aggredimur.

D PRIMA aſſertio. *Cultus Dei neceſſarius tam internus, quàm externus, in Scripturis continetur.* Nam neceſſarius cultus, quo Deus neceſſariò vult ab hominibus coli, vt eo Deum eſſe agnoſcant, ac ſupremam illius diuinitatem venerentur, haud ab alio, quàm ab ipſo Deo inſtitui potuit, qui vt fidei, ita & Religionis, quæ ex fide oritur, ſolus eſt auctor. Quis enim nouit ſenſum Domini (teſte Paulo) aut quis cooſiliarius eius fuit? vt quo cultu potiſſimùm ipſe naturæ auctor à nobis coli velit, nullo ipſius teſtimonio agnoſcere valeat? quapropter eum nobis à Deo E in Scripturis reuelari oportuit. Alia quoque ratio accedat: etenim hic neceſſarius Dei cultus hominibus ad iuſtificationem eſt neceſſarius, ſed cùm media, ſimpliciter ad iuſtificationem neceſſaria non niſi à diuina inſtitutione proficiſcantur, ea Prophetis, ac Apoſtolis reuelari, & ſcriptis conſignari opus fuit, vt ea homines à Deo profecta eſſe crederent. Atque inde in veteri teſtamẽto Deus Circuncisionem, ſacrificia, oblationes, ſanguinis aſperſiones, eſum agni Paſchalis

& alios

Digitized by Google

& alios cultus, quæ ad iuſtificationẽ Hebręis neceſſaria erant, inſtituit, ac ſcriptis exarari iuſſit. Hoc ipſum etiam in nouo teſtamento factũ cernimus, in quo Baptiſmi, Euchariſtię, ac cæterorũ Sacramentorũ inſtitutionẽ non ab alio quàm à Chriſto perfectã, ac Apoſtolicis ſcriptis exararam habemus. Atque hæc quidem ad externum Dei neceſſarium cultum pertinent: nam quòd ad internum ſpectar, nulli dubium eſt, quin Dei adoratio, diuini nominis reuerentia, deuotio, pia mentis in Deum affectio, atque alij huiuſmodi cultus, apertè in Scripturis præcipiantur. In hoc cultus genere ſi ſe aduerſarij noſtri continerent, minimè à nobis diſcreparent. At hi, vt omnes propemodùm ſacras Eccleſiæ cæremonias euellant, omnem protſus, & neceſſarium, & pium Dei cultum Scripturarum terminis occludunt: quapropter altera aſſertione aduersùs illos pugnamus.

SECVNDA aſſert. *Cultus Dei pius, ac congruus tam internus, quàm externus non omnis in Scriptura cõtinetur: ſed partim ex diuina, & Apoſtolica traditione, partim ex præcepto Eccleſiæ ad nos manat.* Porrò antequam demonſtretur aſſertio; triplex ex ea nodus ſoluendus ſe offert. Primus, an præter cultũ Dei neceſſariũ, alter quoque cultus congruus, ac pius agnoſci debeat. Secundus, an hic cultus ab Eccleſia inſtitui poſſit. Tertius, an ab Eccleſia inſtitutus obſeruari debeat. Primi dubij ſolutio ab ipſis diuinis literis peti poteſt, quæ præter neceſſarium Dei cultum, ſiue internum, ſiue externum, alium quoque non neceſſarium Deo exhibendum docent. Nam Chriſtus Patrem adorans adorationem non ſolo mentis actu exercuit, ſed illi congruam quoque proſtrationem, quæ maiorem animi ſubmiſſionem ſignificaret, adiunxit Matth. 26. Stephanus quoque Actorum 7. poſitis genibus orabat. Paulus Act. 20. poſitis genibus orauit cum omnibus, qui ex Epheſo ad eum conuenerant. Et Eph. 3. de ſeipſo ait. *Flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti*, &c. At certum eſt tum proſtrationem, tum geniculationem, non eſſe neceſſarium Dei cultum, ſed tantùm pium, ac congruum. Præterea ad neceſſarium cultum ſat eſt, vt diuini nominis reuerentia intima tantùm animi inclinatione celebretur: at Paulus ad Philipp. 2. congruum illi cultum addit, cùm ad illius prolationem genu flectendum præcipit. *In nomine Ieſu omne genu flectatur.*

Matth. 26. / Act. 7. / Act. 20. / Epheſ. 3. / Philip. 2.

EQVIDEM ſi nullus præter neceſſarium, congruus Dei cultus in Eccleſia recipiendus eſſet; quid Chriſtus Io. 13. cùm Sacræ Euchariſtiæ Sacramentũ condere vellet, à cœna ſurrexiſſet, aquam in peluim miſiſſet, pedes diſcipulorum lauiſſet, ac alias eiuſmodi cæremonias, quæ pium cultum tantummodò continebant, ſupremo, ac neceſſario illi cultui adiunxiſſet; niſi iis etiam congruum cultum in Eccleſia vtilem eſſe inſinuaret? Quid etiam Apoſtoli tot in Baptiſmo adminiſtrando cæremonias, halitus, inſufflationes, Exorciſmos, abrenunciationes Sathanæ, Chriſmatis vnctiones fieri ſanxiſſẽt, quas ab iis traditione accepimus? Quid Dei adorationi imaginum cultum, templorum cõſtructiones, Altarium erectiones, Campanarum vſum, Pſalmodiã, atque alia, quæ ad congruum tantùm Dei cultum pertinent, copulaſſent, niſi præter neceſſarium, congruum quoque Dei cultum legitimum eſſe probarent?

Ioan. 13.

PORRO quòd hi congrui, ac pij Dei cultus ab Eccleſia inſtitui poſſint, qui eſt ſecundus nodus à nobis explicandus, in 3. libro fuſiùs demonſtrabimus. Nunc verò id tantùm ad huius rei confirmationem ſufficiat. Quòd ſi Chriſtus maiora Eccleſiæ cõmiſit, nimirum verbi, ac Sacramentorum adminiſtrationem, quomodo illi minora negauit, aut facultatem non contulit præſcribendi modum, & formam, & ordinem, quo omnia illa congruè, ac maiori pietate diſpenſari queant? Quid enim magis ad Eccleſiam pertinet, aut illius curæ commiſſum eſt, quàm diuinum honorem augere; & quæ ad neceſſarium Dei cultum perfectiùs, ac ſanctiùs peragendum ſpectant, ſollicitè curare? Quòd ſi Eccleſia à Deo ligandi, ac ſoluendi claues accepit, quibus ſpiritualis poteſtas deſignatur, cur non etiam ab eo ius condendi leges ad pietatem ſpectantes, & ſacros cultus fidelibus præſcribendi accepiſſe credenda eſt; quibus ipſa in Deum Religio magis, ac magis amplificari poſſit?

CONSTAT equidem Eccleſiam eos cultus inſtituere non poſſe, qui à ſolo Deo auctore manant. Neque enim poteſt Eccleſia alium Baptiſmum, aliam Confirmationem, aut aliam Euchariſtiam, aut aliud Sacramentum inſtituere. Hæc enim diuinam tantùm virtutẽ, ac inſtitutionem efflagitant, quam Eccleſiæ nullo modo aſcribimus: de his præſcriptam in Scripturis Dei legem ipſa quoque Eccleſia ſuſpicit, ac veneratur. At verò ad Sacramentorum adminiſtrationem ſanctiùs peragendam cæremonias notare, quas ab Apoſtolica traditione accepit, cineres in mortis memoriam, ac pœnitentiæ ſymbolum benedicere: aquam luſtralem ad dæmones fugandos conſecrare, ieiunium quadrageſimale ad Chriſti exemplum indicere; Crucis ſignum, ad myſterium crucis in fidelium mentibus obſignandum, adhibere; Crucifixi imagines in templis collocare: atque alia id genus quamplurima, quæ animos hominum, vel ad Deum erigunt, vel ad pietatem

A inflammant, vel tandem Dei cultum perfectiorem efficiunt, Eccleſiam inſtituere poſſe, nemo vnquam niſi Hæreticus negauit.

DENIQVE ſi ea Eccleſiæ præſcribere licet, quæ Chriſtiano populo vtilia ſunt, & diuinum honorem mirificè augent: certè nihil ſacris his cęremoniis ſanctius, ac vtilius, ab Eccleſia inſtitui potuit. Illis quippe inſtruuntur homines, monentur, erudiuntur, ad altiora prouocantur, præparantúrque, vt in gratia, & charitate amplius proficiant. Animus. n. terreno hoc carcere incluſus, B ac corporis mole depreſſus, facilè à cognata ſibi natura ad ima deflectitur, ſæcularibus curis eneruatus, non niſi difficilè ad ſuperiora erigitur: quapropter externis, ac corporalibus quibuſdam incitamentis indiget, quibus illius ſomnolentia excitetur, & quaſi obrutus vigor ſpirituali operi robuſtiùs inſtet. Quamobrem orantes manus leuamus, genua flectimus, modò ſtamus, modò in faciem procumbimus, pectus tundimus, frontem cruce ſignamus: nos ante Crucifixi imaginem ſiſtimus; in adminiſtratione Sacramentorum veſtibus, vaſis, aliiſ- C que rebus ſacris vtimur. Cæremonias, quæ pietatem maximè promoueant, ac myſteriorum excellentiam indicent, adhibemus: atque alia multa, quæ ad congruum, ac pium Dei cultum tantùm pertinent, agimus, quæ ſanè vniuerſa eò tendunt, vt nos moueant, incitent, auertant, conuertant à viſibilibus ad inuiſibilia, fidem augeant, ſpem cõfirment, & veram in Deum charitatem, atque æternorum amorem in nobis pariant.

D TANTVS quippe eſt ſacrarum cæremoniarum fructus, vt illis ſublatis cultum diuinum frigeſcere, ac tandem perire opus ſit. Aufer ſacras cæremonias ab Eccleſia, ac breui apud maximam Chriſtianorum partem pietatem, ac Dei cultum extinctum cernes. Nemo orando oculos ad cœlum attollat, nemo genua flectat, nemo pectus tundat, nemo humi proſtratus adoret, nemo caput orans detegat, nemo ante Euchariſtiam procumbat, aut apta ad illius adminiſtrationem vaſa, veſtes, ſupellectilem ſacram, Altaria parata habeat, E vtque id genus cætera prætermittam; ſanè intra paucos dies omnem Chriſtianæ pietatis formam, qua Dei cultus, ac Religio fouetur, peſſumdatam, ac euerſam videbis.

HINC tertij nodi ſolutio facilè habetur. Nam cùm certum, ac indubitatum ſit, Eccleſiam hac poteſtate frui, vt fideles ſacris his legibus, quæ pietatem vndique ſpirant, poſſit obſtringere, ſanè exploratum eſt, nemini fas eſſe ſacra hæc Eccleſiaſtica inſtituta infringere, ipſo præſertim Chri-

A ſto teſtante apud Math. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus.* Et Ioa. 13. *Qui vos ſpernit, me ſpernit, qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me.*

Math. 18.
Ioan. 13.

NVNC ad aſſertionem venio: cultus pios & non neceſſarios, non omnes à Scripturis præſcribi, ſed partim ex diuina, & Apoſtolica traditione, partim ex præcepto Eccleſiæ ſanctiſſima inſtitutione fluere, antiquiſſimi Patres affirmant. Tertullianus lib. de corona militis c. 3. omnes ritus qui in Baptiſmo adminiſtrando à Catholicia Eccleſia obſer- B uantur, oblationes, quæ pro defunctis fiunt, ſignum crucis, quo fideles ſeipſos muniunt, non aliunde quàm ab Apoſtolica traditione manaſſe affirmat, his verbis. *Denique vt à Baptiſmate ingrediar, aquam adituri ibidẽ, ſed & aliquantò priùs in Eccleſia ſub antiſtitis manu conteſtamur, nos renunciare diabolo, & pompæ, & Angelis eius, dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annuo die facimus, & frõtẽ crucis ſignaculo terimus.* Denique poſtquam multa huiuſmodi enu- C merauit, de his concludit cap. 4. *Harum, & aliarum huiuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies: traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, fides obſeruatrix.* Cum Tertulliano quoad Baptiſmi cæremonias conſentiunt Origenes libr. 2. de Principiis, Athanaſius q. 124. Cyrillus Catecheſi 32. Baſilius de Spiritu S. c. 27. Nyſſenus Orat. Catechet. c. 35. Chryſoſtomus hom. 24 in Ioa. Ambroſ. lib. 2. de Sacram. c. 7. Hieronymus in c 4. Epheſ. Auguſtinus hom. 91. de tempore.

Tertullianus.
Origenes. Athanaſius. Cyrillus. Baſilius. Nyſſenus. Chryſoſtomus. Ambroſius. Hieronymus. Auguſtinus.

D DE ſale in ore baptizati ponendo meminerunt Ambroſius ad cap. 22. Lucæ. Conciliũ Carthaginenſe 3. cap. 5. Auguſtinus lib. 1. confeſſ. c. 2. De naribus & auribus ſputo tangendis apertè tradit Ambroſius de his qui myſteriis initiantur cap. 1. & libro 3. de Sacramentis cap. 2. Petrus Chryſologus ſerm. 52. Gregorius Mag. libro Sacramentorum ad catechizandum infantẽ. Candidæ veſtis in Baptiſmo vſum velut ab Apoſtolica traditione profectum tradũt Dionyſius Areop. Eccleſ. Hierarchiæ c. 2. Origenes E hom. 12. in Exodum. Cyrillus Hieroſol. Catecheſi 5. Myſtag. Chryſoſtomus hom 53. in c. 16. Matt. Amphyloch. de vita Baſilij Ambroſius de his qui myſteriis initiantur c. 7. Exorciſmum baptizãdis adhiberi ſolitum ab Apoſtolis teſtantur Dionyſius Areopag Eccleſiaſt. Hierarch. c. 2. Cyrillus Hieroſoly. in præfat. Catecheſeon. Concil. Conſtantinop. 1. can. 1. Chryſoſtomus hom. de Adam & Eua; & hom. ad baptizandos. Ambroſius. lib. 1. de Sacram. c. 5. Optatus lib. 4. cont. Donatiſt. Cõcil. Carthagin. 4. c. 7 Auguſtinus lib. 2. de nuptiis, & concup. c. 29. & cõt. Iulian.

Ambroſius. Con. Carth. 3. Auguſtinus. Ambroſius. Pet. Chryſol. Dion. Areo. Origenes. Cyrillus. Chryſoſtomus. Amphyloch. Ambroſius. Dion. Are. Cyril. Hieroſ. Conc. Conſt. Chryſoſtom. Ambroſius. Optatus. Con. Carth. Auguſtinus.

lib.

Digitized by Google

Præterea cereorum, ac luminũ vſum in Baptiſmi, ac aliorum Sacramentorum adminiſtratione, & defũctorũ exequiis antiquiſſimum & Apoſtolicum eſſe teſtantur Clemẽs Rom. Can. Apoſt. 3. Euſebius Cæſarienſ. Eccleſiaſt. hiſt. lib. 6. c. 8. Athanaſius oratione de iis, qui vita exceſſerunt apud Damaſcenum oratione de defũctis. Cyrillus Hieroſol. oratione de occurſu Domini. Gregorius Nazianzenus oratione 4. quæ eſt inuectiua 2. in Iulianum, & oratione 40. quæ eſt in S. Baptiſma. Nyſſenus Epiſt. ad Olympiũ Monachum de obitu ſororis Macrinæ c. 24. Chryſoſt. ad c. 4. ad Heb. Ambroſ. de Myſteriis Paſchæ c. 5. Hieron. aduerſus Vigilantium c. 3. Concil. Carthag. 4. c. 6. de benedictione olei & chriſmaris, quæ fit certis orationibus, & ſigno crucis per Epiſcopũ, vſque eius in Baptiſmo, Confirmatione, Ordinatione Sacerdotũ luculenter agunt. Clemens Rom. Ep. 3. & Conſtit. Ap. lib. 3. c. 16 & 17. Dionyſius Areop. Eccleſ. Hierarch c. 2. Iuſtinus quæſt. 137. Theophilus lib. 1. ad Antolycũ. Origenes Hom 9 in Leuit. Concil. Nicenum 1. Can. 68. Arabico. Synodus Laodicenſis can. 48 Baſil de Spiritu S. c. 27. Cyrillus Hieroſ. Catech. 2. Myſtagog. Amphylochius in vita D. Baſilij Nazianzenus Orat. 5 Concil. Conſtantinop 1. can. 7. Chryſoſtomus hom. de Spiritu S. & hom. 6. in 2. ad Coloſſ. Ex Latinis Tertullianus de Baptiſ. c. 7 Cyprianus Ep. 70 & de vnctione Chriſmatis, & aliis Sacramẽtis, Ambroſius lib. 1 de his qui myſteriis initiãtur c. 16. Pacianus Ep 1. ad Simphorianũ. Optatus cont. Donatiſt. lib. 2. Hiero. cont. Luciferianos. c. 4. Damaſ. Epiſt 4. Aug tract. 118. in Io.

A QVÆ Benedictæ vſum velut Apoſtolicũ approbant Clemens Rom. Conſt. Ap lib 8. c. 29. Dionyſius Areop. Eccleſiaſt. Hierarch. c. 2. Concil. Nicenũ 1. can 68. Arabico. Baſilius lib. de Spiritu S. cap 27. Cyrillus Ieroſ. Cathech. 3 Nyſſenus de Baptiſmo oratione. Epiphanius hæreſ. 30. Alexand. 1. Ep. ad omnes Orthodoxos. Tertullianus de Baptiſ. c. 4. Cyprianus Ep. 70. Cõcilium Carthaginenſe apud Cyprian. c. 18. Ambroſ. de his qui myſteriis initiantur c. 3. Auguſtinus de Baptiſmo cont. Donat. lib. 6. c. 25.

D E Crucis ſigno à fidelibus vſitando præclara teſtimonia extant apud antiquiſſimos Patres præter Tertullianum: de eo ſiquidem velut Apoſtolica inſtitutione agunt Clemens Rom. lib. 8. Cõſt. Ap c. 12. Ignatius Epiſt. ad Philippenſes. Dionyſius Areop Eccleſiaſt. Hierarç. c. 2. & 5. par. 2. Prochorus de Io Apoſtolo c. 3. & 31. Iuſtinus Dialogo cum Tryphone. Irenæus lib. 2. c. 42. Clemẽs Alex. lib. 6. Stromatum. Hippolyt. de cõſummatione mundi. Origenes hom. 6. in Exod. Athanaſ. de incarnatione verbi. Baſilius oratione in Gordium martyrẽ & de Spiritu S c. 27. Cyrillus Hieroſol. catech. 4. & 13. Naziãzenus oratione 3. quæ eſt in Iulianũ Epiph. hæreſ. 30 Gregori. Nyſſenus de S. Gr. Thaumaturgo Chryſoſt Demõſtratione adu. Gẽtiles, quòd Chriſtus ſit Deus. Porrò ex Latinis Patribus Martialis Epiſt. ad Burdegalenſes c 8. & ad Tholoſanos c. 2. Tertull præter locum citatũ ſuperiùs lib 3. adu. Marcionẽ c. 22. Cyprian ad Demetrian. Lactant. lib. 4. Inſt. c. 27. Ambroſ. de Iſaac & anima ca. 8 & lib 6 Epiſt. 77. Prudẽtius Hymno ante ſomnum. Hieron. in vita Pauli Eremitæ, & Epiſt. 8. ad Demetriadem c 6 & ad Pſal. 85. Ruffinus Eccel Hiſt. lib 2. c 29. Auguſtinus tract. 118. in Io. & ſerm. 181 de tempore.

CÆTERVM de Miſſarũ celebratione, & Altariũ erectione, ac cõſecratione, de ſacris vaſis, calicibus, patinis, & c. de ſacris veſtibus, de cereorũ luminibus, de thuris vſu, copioſiſſima extant teſtimonia apud Clementem Rom. Can 3. Apoſt. & Epiſt. 2. Dion. Areop. Eccleſ' Hierarch. c. 3. Ignatiũ Epiſt ad Smirnenſes, Irenæũ adu. Hæreſes lib. 4. c. 32. & c. 20. Origenem hom. 2 & 13 in Leuiticũ Euſebium de Demonſt Euang lib 1 c. 10. Conciliũ Nicenũ 1. inter Diotipoſes, quæ infragmentis eius Synodi Græcè inueniuntur, & Can. 63. ex Arabico. Cyrillum Hieroſolim. Catech. 5. Athan. in vita Antonij, & Apolog. ſecũda rũ Ep ad Marcũ PP. Baſiliũ hom. 19. quæ eſt oratio Gordiũ in Mart. in Liturg. Amphyloch in vita Baſilij, & in cõparatione S. Baſilij, & Ephræ. Greg. Nazian. oratione 4. quę eſt 2. inuectiua in Iulianũ, & oratione 25. quæ eſt oratio ad Arrian. & de ſeipſo. & oratione 1. quæ inſcribitur Apologeti. Chryſoſt. oratione 17. in Ep. ad Heb. & ho 51 in Matt. & in Liturg. Cyrill. Alex. in declaratione Anath. 2. & de adoratione in ſpiritu & verit. lib 13. Atq; hi quidẽ apud Græcos Patres

PORRO apud Latinos ſunt Anacletus Ep. 1. c. 2. Euariſtus apud Burchardũ lib. 1. c. 27. Pius I. Ep. 2. ad fratrẽ Iuſtũ, & apud Burchar. lib 5. c. 47. Soter Ep 2. Tertull. lib. de oratione c. 10. Anicetus apud Burchard. lib 5. c. 29. & Iuonẽ p 2. c. 38 Teleſphorus Ep. ad omnes vniuerſaliter c. 1. Fabian. in Codice Decretorũ ſexdecim librorũ lib. 5. c. 9 Cornel. Ep. ad Lupicinũ Viennenſem Epiſt. Cyprian. lib 1. Ep. 9. & lib. 2. Ep. 3. & de ſtella & Magis. Felix primus Ep. 2. Syluest. Papa in Actis Cõcilij Romani. Iulius Papa Ep ad Epiſ Ægypt. & citatur à Burchard lib 5. c. 1. & Gratiano de Conſec. diſt. 2. c. 7. Hilar. in Pſ. 67 Ambr. lib. 4 de Sacramentis c 6. & lib 2. offic c 28 & oratione funebri de obitu fratris Satiri, & ad c. 1. Lucæ. Damaſus in Pontificali de Alexãdro, de Sixto, de Teleſphoro, de Fœlice, de Stephano. Hieronym. aduerſus Vigilantiũ c. 3. & Ep. ad Theophil. & Ep. 3 ad Heliodorũ

PPp 3 Con

Con. Carth. 2. & 4. Auguſtinus. Oroſius. Maxim. Taur.

Concil Carthag.2.c.3. & 8. & Carthagin.4. c.41. & 84.& c.5. Auguſtinus ſerm. 251.de tempore,& in Pſalmus 113.Conc.2. Oroſius lib.7.c.39. Maximus Taurinen.ſerm.5. de S. Laurentio, & alij complures.

Methodius. Tertullianus. Euſeb. Caſ. Athanaſius. Baſilius. Ambroſius.

IMAGINVM cultum tanquam ab Apoſtolis traditum, & ab Eccleſia ſanctiſſimè cuſtoditum defendũt Methodius oratione ſecunda de reſurrectione. Tertullianus lib. de pudicitia c. 7. Euſebius Eccleſ. hiſt. lib. 7 c. 14. Athanaſius interrogationum, & reſponſionum ad Antiochum Principẽ c. 38. Baſilius ad Amphylochium de Spiritu S. c. 18. & cõtra Iulianum, citat Adrianus 1. Epiſt. ad Synodum 2. Nicenam act. 2. Ambroſius ſerm. de SS. Geruaſio & Prothaſio tom. 3. Surij. Damaſus in Pontificali de S. Syluestro. Chryſoſtomus in liturgia. Sozomenus lib. 5. c. 20. Auctor librorum de viſitatione infirmorum inter opera Auguſtini lib. 2. cap. 3.

Damaſus. Chryſoſtom. Sozomenus.

Et ſi aliqui alij pij cultus ſunt, quos vel Apoſtolorum traditio, vel Eccleſiæ auctoritas induxit, illos omnino tenendos, ac tanquam legitimos venerandos eſſe docet Baſilius de Spiritus S. c 27. his verbis. *Nã ſi conſuetudines* (inquit) *quæ ſcripto prodita nõ ſunt, tanquã haud multùm habentes momenti, conemur reiicere, imprudentes & ea dãnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur: immò potiùs ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus.* Ex quibus tandem perſpicuum fit, Scripturam non omnem Dei cultũ continere, quod aduerſarij aduersùs antiquã omnium ſæculorum fidem, velut fidei dogma ſibi temerè credendum proponunt.

Baſilius.

Scripturam continere omnia ad ſalutem neceſſaria.

QVARTVS ERROR.

RESTAT quartus error examinandus, qui in hoc articulo expreſsè traditur, cùm ſcil profitẽtur, ſe credere; Scripturam ea omnia complecti, quæ ad hominum ſalutem quoquomodo neceſſaria ſunt. Cùm verò hominum ſalus ex duobus neceſſariò pendeat, nimitũ ex fidei integritate, ac morum ſanctimonia. Hinc duplex error pullulat; primus, cùm Scripturam ea omnia comprehẽdere volunt, quæ ad fidei integritatem ſpectant. Alter, cùm ſcripturã ad homines perfecte moribus inſtruẽdos, ita ſufficere autumant, vt nulla illis Eccleſiæ diſciplina opus ſit. De primo errore ſuperiùs in ſecundo errore actũ fuit, vbi demonſtratum fuit, plurimas extra Scripturam veritates de fide tenẽdas eſſe, ex quibus manifeſtè deduximus, Scripturam non ea omnia comprehendere, quæ ad fidei integritatem pertinent. Illud

A igitur dũtaxat nobis explicandum ſupereſt, An illa ea omnia contineat, quæ ad morum perfectionem ſpectant.

ID hinc imprimis ipſa Scriptura teſte certum habemus, nõ omnia, quæ à Chriſto Domino tradita fuerunt, ab Apoſtolis, aut Euãgeliſtis cõſcripta fuiſſe; ſed multa à Chriſto dicta, & facta ſacros ſcriptores præteriiſſe. *Multa quidem, & alia ſigna fecit Ieſus* (inquit Ioan. 20.) *in conſpectu diſcipulorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc.* & cap. 21. *Sunt autem* (ait) *& alia multa quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per* B *ſingula, nec ipſum arbitror mundũ capere poſſe eos, qui conſcribendi ſunt, libros.* Porrò hæc tam ad dicta, quàm ad facta Chriſti referẽda eſſe teſtatur Auguſtinus tract. 48. in Io. *Sanctus Euangeliſta teſtatur* (ait) *multa Dominũ Chriſtum & dixiſſe, & feciſſe, quæ ſcripta non ſunt.* In his igitur Chriſti verbis, ac factis, quæ ſcripta non ſunt, quis dubitat plurima fuiſſe ad mores componendos neceſſaria, quæ deinde Apoſtoli ore tenus Eccleſiæ tradiderunt?

Ioan. 20. Ioan. 21. Auguſtinus

HVIC adſtipulatur alterũ teſtimonium Chriſti apud Io. 16. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò*: quæ vero illa ſint, C planè ignoratur, cùm ſcripta nõ ſint. Atqui credendum eſt, multa fuiſſe, tum ad fidem, tum ad mores pertinentia, quæ ab Apoſtolis ſola traditione ad nos vſque manarunt. Accedat & hoc non aſpernandum argumentum. Nam ſi Apoſtoli ore tenus multa de fide tenenda tradiderunt, quæ omnino neceſſaria exiſtimantur, veluti quæ de perpetua Deiparę Virginitate, de paruulorum Baptiſmo, de abrogatione circũciſionis, de Dominico die obſeruando, & aliis huiuſmodi præcepta ſunt: cur non & multa ad morum D inſtructionẽ neceſſaria ſolo verbo tradidiſſe credendum eſt? Quod Paulus ſe præſtitiſſe commemorat 1. Cor. 2. cùm ita ſcribit. *Laudo vos, quòd per omnia mei memores eſtis, & ſicut tradidi vobis præcepta mea tenetis.* Vbi apertè Paulus indicat ſe Corinthiis præcepta quædam ore tenus tradidiſſe, quæ nec in prima Epiſtola, nec in 2. quæ ſint, explicat, vt ſentiunt Chryſoſtomus & Theophylactus in hunc locum: Hæc autem præcepta Corinthiis à Paulo tradita ad mores potiùs, ac pietatem, quàm ad fidem pertinere, ex eo elici poteſt, quòd paulò infrà videtur præcepta E iſta ad modum ſumendæ, atque adminiſtrãdæ Euchariſtiæ deducere. Nam vbi de Euchariſtia agens, dixit, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis,* &c. ſtatim iis, qui ad Euchariſtiam accedunt, probationem indicit illis verbis. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* At quomodo probatio illa perfici debeat, cùm penitus reticeat, de ea præcepta priùs verbo Corinthiis tradidiſſe credendum eſt.

Ioan. 16. 1. Cor. 2. Chryſoſtom. Theophylact.

QVOT præterea peccatis diſtinctiones neceſſa

neceſſariò adhibendæ fuerũt, vt cuique culpæ ſua grauitas, ſua ſpecies, ſuum genus, quibus inter ſe diſtant, aſcriberetur? Quot tum ad ſedandos conſcientiæ motus, quibus plerunq; fidelium mens perturbatur, ac penè interdum ad deſperationem adigitur, tum ad perfectam Chriſtianæ iuſtitiæ integritatem ſeruandam, caſuum deciſiones neceſſariæ erant, quæ cùm ad ſalutem viam ſternerent, ſine iis hominum ſalus proculdubio periclitaretur. Quis hæc à Scriptura habere ſe poſſe exiſtimet; quæ ab Eccleſia duntaxat expectanda ſunt?

A

Cæterum ſi Eccleſia legum condendarum, in iis, quæ ad fidem pertinẽt, poteſtate fruitur, veluti cùm inter Canonicũ, & non Canonicum librum iudicat, & hunc quidem inter Canonicos, illum inter Apocryphos haberi præcipit, cùm de ſcripturæ ſenſibus, quis ſequẽdus ſit, quis non ſequendus, decernit: quis non multò magis, in his quæ ad mores ſpectãt, eam leges ferre poſſe ſentiat?

B

Equidem ad mores ſpectat, quòd Sacramenta ſanctè, ac religioſè adminiſtrẽtur, quòd à legitimo miniſtro conficiãtur, quòd debita materia cõſtent, quòd ritè ſumantur. Hæc quidem Scripturæ quadam tantùm generalitate ſubindicant, ac ſubobſcurè inſinuãt. At Eccleſia, quis legitimus, ac idoneus Sacramentorum miniſter cẽſendus ſit, qualiſvè eſſe debeat, declarat: quæ vnicuiq; Sacramento materia apta ſit, diſtinguit, quis ritè percipiendorum Sacramẽtorum modus neceſſarius ſit præſcribit.

C

Ad mores pertinet, quòd Deum homines non modò interna ſpiritus reuerẽtia adorẽt, verùm etiam lingua ſimul, ac ſpiritu auctorem ſuum laudibus proſequantur. Modum penitus Scripturæ reticẽt, ac propterea modum præſcribit Eccleſia, Pſalmodiam inſtituit, horas canonicas indicit, nocturnas diurnaſque preces, quibus ij, qui ſacris ordinibus initiati ſunt, neceſſariò incumbere debeant, ſancit.

D

Ad mores ſpectat, ſacrã illorum dierum memoriã, quibus venerandum crucis Chriſti, ac ſepulturæ myſterium celebratum fuit, non modò pia mente recolere, verùm etiam in corpore noſtro (vt tradit Paulus) per carnis mortificationẽ circunferre. De hoc Scriptura nihil certum ſtatuit. Idcirco Eccleſia ſpiritu Chriſti afflata, Veneris, ac Sabathi dies à carnibus abſtinendum præcipit.

E

Ad mores ſpectat, vt fideles Chriſtum, quoad fieri poteſt, imitentur: ita enim monet Paulus. *Eſtote imitatores Dei ſicut filij chariſſimi.* Ex Scripturis quidem certum eſt Chriſtum quadraginta dierum ieiunium in deſerto exercuiſſe. Hinc ad proſequenda Chriſti exempla, Eccleſia fidelibus quadrageſimale ieiunium mandat: licèt illud Scripturæ non imperent: neque.n Scriptura, vniuerſa, quæ ad priuatam morum, aut inſtitutionem, aut reformationem pertinent, ſingillatim proſequitur: ſed ea Eccleſiæ perficienda relinquit, quã idcirco hac poteſtate præditam commendat, vt ea, quæ ad publicam gregis vtilitatem neceſſaria ſunt, curet ac proſpiciat. Quòd ſi id humanæ Reſpublicæ ſibi vendicãt, vt vel ad coërcendã hominum malitiam, vel ad pietatem fouendam leges ferant, pœnas ſtatuant, corruptelis obſiſtant, & ſi quæ morum reformatione indigẽt, protinus ſaluberrimis conſtitutionibus inſtaurent, neque iis cuiquam refragari licet. Cur id Eccleſiæ, quæ Chriſti Reſpublica eſt, ac ſpiritualeregnum denegari debet; vt vel antiquas morum corruptelas nouis legibus tollere, aut præſtantiorem morum formam inſtituere queat? ita vt qui ei obtemperare renuat, meritò Dei teſtimonio ad Ethnicos relegari debeat, dicẽte Domino, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Matth. 18.

Ephes. 5.

Neque tamen interim nos Scripturas, velut imperfectas accuſamus, quaſi ipſæ in neceſſariis deficiant, aut hominem perfectè inſtruere non valeant, cùm Apoſtolus dicat 2. Tim. 3. Scripturam omnẽ diuinitùs inſpiratam vtilem eſſe ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus. Quem locũ ſibi aduerſarij vſurpant, vt Scripturam ſolam ad ea, quæ ſalutis ſunt, miniſtranda ſatis ſupér que ſufficere perſuadeant. At hi profectò, ſi Pauli locum intelligerent, ac Scripturarum vim, ac doctrinam agnoſcerent, haud difficilè illis, quod petunt, tribueremus: nec tamen ipſi à nobis diſcreparent.

Duplicem igitur in Scripturis doctrinam contineri diſcãt. Vnam, quam Scripturæ diſertè ac explicitè exarant, velut quæ ad legis præcepta, vel conſilia, vel Sacramẽtorum inſtitutionẽ, vel fidei articulos, vel generalem morum inſtructionem ſpectant. Alteram, quæ in his tantùm implicitè traditur. Hæc porrò ea eſt, quæ ſub generalibus præceptis cõtinetur: quæ quamuis expreſsè tradita non ſit, hoc ipſo tamen, quòd ſub generali præcepto ſiue affirmatiuo, ſiue negatiuo comprehẽditur, diuinæ doctrinæ, ac præcepti vim, atque auctoritatem nanciſcitur. Neque enim (vt aliquo exemplo vtar) cùm Deus præcepit (non mœchandum) vniuerſas luxuriæ ſpecies expreſſit, quæ ſub hoc præcepto prohibentur: ſed mœchiam quidem explicitè, cæteras verò implicitè fugiendas præcepit. Ita cùm Principibus, ac præpoſitis Deus nos parere iubet, hoc quidem eſt generale præceptum in Scriptura expreſſum, quod à cunctis obſeruari oportet. At quãuis

in hoc generali præcepto priuatas Principũ, ac Præpoſitorum leges verbo tenus non expreſſerit, implicitè tamen eas cõprehendit, ac iis obediendum imperat.

Hoc ſanè pacto Christus Eccleſiæ parēdum eſſe omnibus diuina, ac expreſſa lege ſanxit. Hęc Chriſti doctrina in Scripturis explicitè traditur. Matt. 18. *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Et infrà, *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* At ſanè perſpicuum eſt, hoc explicito, ac generali præcepto vniuerſas Eccleſiæ leges, ac priuata edicta comprehendi, quibus cũcti parere ac ſubiecti eſſe debeant. (Matt. 18.)

B Hoc modo ſi integram Scripturarum vim, ac doctrinam aduerſarij conciperent, ipſis non inuiti tribueremus, quod in hoc articulo à nobis petunt: ſilicet, Scripturam omnia ea continere, quæ nobis ad ſalutem neceſſaria ſunt: nec tamẽ à nobis diſſentirent: quandoquidem & Eccleſiæ leges, ac Traditiones, quæ ex illius pręſcripto ſeruantur, tanquam tacitum ac implicitum Dei verbum nobiſcum cum Scriptura connecterent, ex

C quibus integra fidei, ac morum regula conflatur: atque hic eſt Pauli ſẽſus, cùm ait; Scripturam omnem diuinitùs inſpiratam ad perfectam iuſtitiam homines adducere. Nam cùm Scriptura præter explicitam doctrinã, Eccleſiæ quoque leges, ac cõſtitutiones tam circa fidem, quàm mores, quas implicitè cõtinet, cuſtodiendas præcipiat: planè his perfectum hominem reddit, cùm præter hæc nihil ad perfectam hominis vitam neceſſarium ſit.

D Scripturis igitur nihil omnino perfectionis deeſt, ſi illæ integræ (vt par eſt) accipiantur. Sed cùm ij nihil præter ea, quæ explicitè in Scripturis exarata ſunt, recipere velint, atque omnem Scripturarũ doctrinam, quæ tam implicitè, quàm explicitè traditam complectitur, ad ſcriptam ac explicitã tantummodò perſtringãt, vt implicitam expungant, atque eam ſufficere ad perfectam hominum inſtructionem ac ſalutem contendant, planè id non niſi maximo errori adſcribere valemus; cùm eo perfectam Scripturarum doctrinã ac integritatẽ diſſoluãt.

E Ex his igitur manifeſtum eſt, non omnia ad ſalutem neceſſaria in Scripturis contineri, cùm pleraque tam ad fidem quàm ad mores pertinentia, partim ex Apoſtolica traditione ad nos deuenerint; partim Eccleſię auctoritati diſponenda relinquantur; quæ ſi quis minimè neceſſaria eſſe iudicet, aut contemnat, audiat Chriſtum Eccleſiæ cõtemptores exterrentem. *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Hæc verò cùm fuerit orthodoxa omnium ſæculorũ fides, planè ab ea tum Lutherani, tũ Caluiniani ſe maximè alienos profitentur, cùm vniuerſa tum fidei,

A rum ſaluti neceſſaria Scripturis tribuunt.

Porro quòd ex eo poſtea inferunt in hoc articulo, non licere hominibus, neque etiam Angelis Scripturæ aliquid addere, verum eſt, ſi id de additione vel temerè corrigẽte, vel in alium ſensũ diſtrahente Scripturas, intelligunt, ita vt humanum verbum prò diuino obtrudatur; atque ita intelligendus eſt Moyſes, cùm Deut. 4. ait. *Non addetis ad verbum, quod ego loquor vobis.* At falſum eſt, ſi de non ſcripti verbi additione (vt ſolent) interpretentur: Eccleſia nãque Scripturis ſanctiſſimè addit Apoſtolicas traditiones non

B ſcriptas, quæ parem cum Scripturis auctoritatem retinent, vt teſtantur antiquiſſimi Patres, Clemens Epiſt. 1. Ignatius Epiſt. ad Heronẽ, Tertullianus de corona militis. Origenes hom. 5. in lib. Numerorum. Cyprianus Epiſt. 8. lib. 2. Athanaſius lib. de Spiritu S. Hieronym. aduersùs Luciferianos, aliique quos aliàs, enumerauimus. Addit & fidei declarationes: addit & Eccleſiaſtica decreta, tam circa fidẽ, ac Scripturarum interpreta-

C tionem, quàm circa mores, ac pietatem, quæ pari Religione cum Scripturis obſeruanda ſunt, vt ſæpè docet Auguſt. maximè libro de fide Chriſtiana, & lib. 2. contra Fauſtũ, & ad Ianuarium Epiſt. 118. Hieronymus Epiſt. ad Lucinium, Origenes, Chryſoſtomus & alij, quę tamẽ cùm Scripturę nõ aduerſentur, toto orbe cuſtodiri debent: quapropter facilè admittim⁹, quòd nec antiquitas, nec mores, nec multido, nec humana ſapientia, nec iudicia, nec decreta, nec edicta, nec concilia, nec viſiones, nec miracula recipienda ſint, quæ Scripturę aduerſãtur. At abſit, vt Eccleſiã ali-

D quid cõtra Scripturã decernere poſſe credamus: vt callidè concludere volũt aduerſarij, cùm ea nec omnino in fide errare valeat, nec vlla Eccleſiæ decreta eſſe poſſint, quæ à Scripturarũ veritate non approbentur. At benè habet, quòd tandem tria illa Symbola Apoſtolorum, Nicenæ Synodi, & Athanaſij recipiunt: at melius haberet, ſi ſe illorum fidei, quæ apertè Eccleſiæ auctoritatem, ſacras traditiones, ac non ſcriptum verbum approbant (vt profitentur) ſubiicerent, neque eam, quam ore laudant, impiis Atheiſmis diſcer-

E perent.

De ſexto, ſeptimo, & octauo articulo nihil agimus, quandoquidem in his nihil apertè contra antiquam fidem videntur ſentire, tametſi multa ex his tacitè alibi corrumpant, quæ aliàs à nobis confutata ſunt.

ARTICVLVS IX.

NOS *credimus hominem, cùm prius, integer, ac ſecundùm Dei imaginem conditus fuerit, propria culpa à gratia, quam acceperat, excidiſſe, atq. ita à Deo alienatum, qui*

totius

Digitized by Google

A *totius iuſtitiæ, ac omnium bonorum fons eſt, vt illius natura omnino corrupta fuerit: & cùm cæcus ſit ſpiritu, & deprauatus corde, omnem integritatem ita amiſiſſe, vt nihil illi prorſus reſidui fuerit. Nec non quamuis aliqua boni, & mali diſcretione adhuc polleat, ea non obſtante dicimus, quicquid claritatis gerit, in tenebras conuerti, cùm de Deo quærendo res eſt, ita vt ſuæ & intelligentiæ, ac rationis vi, ad eum accedere nullo modo queat. Et quamuis voluntatem gerat, qua ad hoc, vel illud agendum excitatur: ea tamen ſub peccato prorſus captiua degit: ita vt nulla ad bonum* B *libertate prædita ſit, præterquā ea quam illi Deus largitur. Lutherus ad c. 3. Gen. & in Aſſert. art. 36. & de ſeruo arbitrio. Melanchton ad c. 8. Num. editione 1. & 2. conſentiunt.*

Censvra II.

HIc articulus duos errores cõplectitur. Primus eſt, quòd hominis naturā poſt peccatū omnino corruptā, ac omni integritate ita expoliatam docet, vt nihil illi etiam donorum naturalium relictum fuiſſe tradat. Alter eſt, C quòd liberum illi ad omne bonum præſtandum arbitrium prorſus adimit. Vterque à nobis diſtinctè examinādus eſt, cùm doctrinā cum antiqua fide pugnantem contineat.

Naturam hominis poſt peccatum omninò corruptam eſſe.

Primvs error.

Lutherus. QVOD ad primum hunc errorem attinet; Lutheriſtæ cum Caluiniſtis in eo conſentiunt. Nam Lutherus ad cap. 3. Gen. illum ex- D preſsè tradit his verbis. *Porrò hæc omnia probāt originalem iuſtitiam fuiſſe de natura hominis, ea autem per peccatum amiſſa, manifeſtum eſt, naturalia non manſiſſe integra, ſicut Scholaſtici delirant.* Fundamentum huius erroris tam apud Lutheranos, quàm apud Caluiniſtas eſt, quòd ipſi originalem iuſtitiam, in qua hominis integritatem ſitam fuiſſe docent, non tanquam ſupernaturale quoddam donum homini additum agnoſcunt, ſed humanę naturæ conditionem eſſe volūt ita homini naturalem, ſicut homini naturale eſſe riſibilem. E Ita ſentit Lutherus loco citato. *Quia* (inquit) *hoc ſtatuimus, iuſtitiam non fuiſſe quoddam donum, quod abextrà accederet, ſeparatum à natura hominis: ſed fuiſſe verè naturalem: ita vt natura adeſſet, diligere Deum, credere Deo, agnoſcere Deum,* &c. *Hæc tam naturalia fuère in Adamo, quam naturale eſt, quòd oculi lumen recipiunt.* Caluinus. Quod etiam confirmat Caluinus lib. 1. Inſti. c. 15. §. 8. Vnde tandem concludunt, quòd originali iuſtitia per peccatum amiſſa, tota hominis natura corrupta fuerit, nec vlla in eo naturæ integritas reſidua manſerit.

A AT huic errori oppoſita eſt antiquiſſima fides, ac Theologorum doctrina, quæ naturalia poſt peccatum in Angelis, & hominibus integra, tametſi ſaucia remanſiſſe tradit: quam B. Dionyſius Areopagita docet lib. Dionyſ. Areop. de diuinis nomin. c. 4. p. 4. licèt ibi tantùm de Angelis loquatur. At ſi Angelis poſt caſum naturalia integra ſeruata ſunt, ſanè nulla ratio eſt, cur eadem in hominibus poſt lapſum integra non remanſerint: quod enim Angelis eſt caſus, hominibus eſt lapſus, quā- B obrem hinc optimè deducūt Theologi, naturalia dona ſicut in dæmonibus, ita in hominibus integra permanſiſſe: quod tamen haud ita intelligendū eſt, quaſi nullum omnino damnum paſſa fuerint: cùm ſatis experimento compertum ſit, hominem poſt peccatum etiam in naturalibus donis vulneratū fuiſſe. Atque huc ſpectat parabola illa Chriſti apud Lucam c. 10. de eo, qui incidit in Luc. 10. latrones, qui primùm expoliauerunt eum, deinde plagis impoſitis abierūt ſemiuiuo relicto. Homo enim poſt lapſum, poſtquàm C donis omnibus ſupernaturalibus gratiæ expoliatus fuit, naturæ quoque inflicta ſibi vulnera accepit: ita vt tum ex peccati fomite in carne relicto, tum ex concupiſcentia in membris inſurgenti, difficilior illi reddita ſit ad virtutem via: quò plerumque fit, teſte Paulo, vt quod vult bonum, non agat, ſed quod non vult malum, hoc faciat; dum aliam legē mētis legi repugnantem in membris ſuis experitur; quæ illum quaſi violenter ad peccatum attrahit, ac quodammodo peccato captiuum reddit. Hæc ſunt naturæ vulnera, non mors; hæc infirmitas, non inte- D ritus; hic naturæ languor, non corruptio; ſiquidem viua eſt in homine natura non extincta; ſalua, integra, non corrupta, tametſi ob peccatum infirma, læſa, ſaucia. Ita propoſitam parabolam interpretantur Auguſtinus lib. 2. quæſt. Euangelicarum quæſt. 19: Auguſtinus. Bernardus ſerm. primo de Annunciatione: Bernardus. Baſilius, Ambroſius, Theophylactus. Baſilius. Ambroſ. Theophylac.

QVAPROPTER aduerſarij, cùm hominis naturā omnino corruptam, neque vllam integritatem illi relictam eſſe volunt; profectò non tam ab antiqua Eccleſiæ fide, E quàm ab ipſa ratione, ac ſenſu apertè diſcrepant. Nam ſi humana natura in primo homine omnino corrupta fuit, ac donis omnibus naturalibus ſpoliata; quid adhuc homini intellectus ineſt? quid mens? quid ratio? quid iudicium? quid voluntas, quæ omnia ad naturæ dona pertinent? Quòd ſi hæc cum hominis natura penitus corrupta ſunt, ac perierunt; cur hominem appellamus, cui nihil ad humanam naturam ſpectans, quo ea conſiſtere queat, relictum ſit?

SED cùm hæc ipſe ſenſus in homine integra, tametſi obnubilata conſpiciat; hinc falsū eſſe

Digitized by Google

eſſe colligimus, naturam ob peccatum in homine cotruptam fuiſſe. Fateri équidem oporter, nos à prima illa primi parentis ante lapſum naturæ præſtanria plurimùm diſtare: ac ptoinde læſam in nobis quodammodo fuiſſe naturam, cùm ea gratiæ dona amiſit, quæ illam vndique perfectam, integram, ac incorruptam conſeruabant: ac propterea corruptam quodãmodo dici poſſe, eùm ab eo iuſtitiæ dono exciderit, quod accidentalem illi integritatem præſtabat At naturam, quæ ad Deum ſequendum ſegniot ob peccatum euaſit, protinus omni virtute, ac potentia expoliare, & quæ peccato tãtùm ſaucia eſt, ita omninò euerſam, ac corruptam proclamare quaſi omnem prorſus integritatem amiſerit (vt aduerſarij in hoc articulo affirmant) id perinde eſt, ac ſi vulneta, mortem, languorem, interitum, ac ſaucium hominem, mortuũ appellare velint; quod non tam à fide, quàm ab hominum opinione remotiſſimum eſt.

QVOD ſi quærant, quæ natutæ integritas poſt lapſum homini relicta ſit. Dico omnem eam homini natutæ integritatem ſeruaram eſſe, quam ipſa natura ſecluſo gratiæ dono à ſui conditore accepetat; quæ ſententia eſt omnium antiquorum, & eam refert D. Thom. in 2. ſent. diſt. 31. q. 1. art. D. Thomas.
1. his verbis *Deus* (inquit) *humanæ naturæ in ſui principio, ſupra conditionem ſuorum principiorum contulerat, vt eſſet in ratione rectitudo quædam originalis iuſtitiæ. quam ſine aliqua reſiſtentia imprimere poſſet inferioribus viribus: quia hoc gratis collatum fuerat; ideo iuſtè per ingratitudinem inobedientia ſubtractum eſt. Vnde factum eſt, vt primo homine peccante, natura humana, quæ in ipſo erat, ſibi ipſi relinqueretur, vt conſiſteret ſecundùm conditionẽ ſuorum principiorum.*

NEC obſtat, quòd eam ſæpè vulneratam docemus: quandoquidem vulnus hoc naturæ integritatem non tollit; cùm nihil, quod naturæ ſubſtantiale eſt, corrumpat; ſed ex originalis iuſtitiæ duntaxat, ac ſupernaturalium donorum amiſſione erumpat. Cùm enim his gratiæ donis natura humana fulciretur, atque iis naturales illius infirmitates, ne erumperent, compeſcerentur; ac velut quodammodo alligarentur; iis deſtituta, ſtatim pugnas carnis, & ſpiritus, ſenſuum rebelliones, timores, ignorantiam, immoderatos concupiſcentiæ æſtus, ac cæteras ſibi inſitas, ac coæuas miſerias experiri cœpit: atque ita factum eſt, vt propria naturæ vulnera, quæ priùs illo ſupernaturali dono alligata erant, eo remoto aperirentur: adeò vt ij, qui naturæ defectus priùs cenſebantur, quique illi ex conditione materiæ, ac naturali tantùm infirmitate contingebant, poſt peccatum vulneris loco in peccati pœnam mox illi infligi cœperint. Vulnerata igitur natura eſt: ſed eadem prorſus adhuc, & integra manet, ac nihilo deterior facta (ſi originalem iuſtitiam detrahas) quàm ſi in puris naturalibus condita eſſet, ac nullum ſupernaturale donũ habuiſſet; cùm naturæ vulnus ex ſola doni ſupernaturalis iactura ortum fuerit.

PORRO illud aduerſatiorum fundamentum, quod ſuo errori ſubſternũt, cùm aiunt iuſtitiam originalem fuiſſe de natura hominis, ac naturale donũ homini congenitum, ex quo tandem inferunt, ea amiſſa per peccatum, hominis naturam penitùs corruiſſe; vaniſſimum eſt, & ab vniuerſis antiquis Patribus damnatum, qui originalem iuſtitiam, gratuitum tantùm donum à Deo hominis naturæ ſuperadditum, eſſe docent. Ita affirmat Ambroſius ad c. 10. Lucæ. *Adam* (inquit) Ambroſius.
qui inoffenſa beatitudine fruebatur, vbi in ſæcularia peccata deflexit, incidit in latrones, in quos non incidiſſet, niſi his mandati cœleſtis deuius ſe feciſſet obnoxium. Qui ſunt iſti latrones, niſi Angeli noctis, atque tenebrarum, qui ſe nonnunquam transfigurant in Angelos lucis, ſed perſeuerare non poſſunt? Hi antè deſpoliant, quæ accepimus, indumenta gratiæ ſpiritualis, & ſic vulnera inferre conſueuerunt. Idem rurſus confirmat lib. 6. Hexameron c 7. & de Helia, & ieiunio c. 4. vbi ſic ait. *Opertus erat Adam virtutum velamine priuſquàm præuaricaretur; ſed tanquam exutus à præuaricatione vidit ſe eſſe nudum, quia indumentum, quod habebat, amiſerat.* Docet
hoc ipſum Auguſtinus de Gen. lib. 2. c. 13. Auguſtinus.
Mox. inquit, *vt præceptum transgreſſi ſunt, intrinſecùs gratia deſerente omnino nudati, in ſua membra oculos iniecerunt.* & lib. 4. cont. Iulianum c. 16 *Quid eſt* (inquit) *guſtato cibo prohibito nuditas indicata, niſi peccato nudatum, quod gratia contegebat? Gratia quippe Dei magna ibi erat, vbi terrenum, & animale corpus beſtialem libidinem non habebat. Qui ergo veſtitus gratia non habebat in ſuo corpore, quod puderet; ſpoliatus gratia, ſenſit quod operiri deberet.* Id & cæteri Patres indicant, qui originalẽ iuſtitiam
in ſola Dei gratia collocant. Irenæus lib. 3. Irenæus. Athanaſius.
c. 37. Athanaſius oratione contra idola. Ba- Baſilius.
ſilius in Pſal. 48. Chryſoſt. hom. 16. in Gen. Chryſoſtomus. Cyrillus.
Cyrillus Alexand. lib. 1. in Ioan. c. 15. & de Cyprianus.
adoratione in ſpiritu & veritate lib. 1. Cyprianus de bono patientiæ, & alij quamplures.

Hominem poſt lapſum nulla ad bonum libertate præditum eſſe.

SECVNDVS ERROR.

ALTER huius articuli error eſt, eùm hominem poſt naturæ lapſum, nulla amplius ad bonũ eligendum

gendum liberi arbitrij facultate pollere contendunt. Qui error ex priori oritur. Nã cùm hominis naturam ob originale peccatum omninò cecidiſſe exiſtiment: hinc illud etiã certum ſibi ſtatuunt, cum ea omnem voluntatis libertatem, qua ad bonũ priùs integra natura ferri poterat, funditus interiiſſe. Atque inde quid de prima illa naturæ corruptione ſentiant, non obſcurè intelligimus: quam non ad ſolam ſupernaturalis doni iacturam, aut naturæ deprauationem referunt, qua bonum eligere, aut nolit, aut ægrè velit: ſed naturalium quoque bonorum dilapidationem illi adiungunt, quam in ipſam hominis naturam ita ſæuire, ac graſſari tradũt, vt nihil libero arbitrio, quod in homine extinctum volunt, omnia verò gratiæ tribuant.

ET quidem cùm cæteri errores, quos ſuprà confutauimus, non obſcurè ab antiqua fide diſſentiant, hic tamen toti antiquitati, ac omnium ſæculorum fidei apertè bellum indicit. Quid enim aut apud Scripturas, aut apud priſcos Patres luculentiùs cõſtat, quàm hominem tam ad bonum, quàm ad malum liberi eſſe arbitrij? Moyſes Deut. 10. *Et nũc Iſraël* (ait) *quid Dominus Deus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuũ, & ambules in viis eius?* Quæ verba explicans Origenes hom. 12. in Numer. *Erubeſcant* (inquit) *illi hæc verba, qui negant in homine eſſe liberum arbitriũ. Quomodo poſceret ab homine Deus, niſi haberet homo in ſua poteſtate, quod poſcenti Deo deberet offerre?* Rurſus c. 30. *Teſtes inuoco hodie cælum, & terram, quòd propoſuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum:* at ſi nullum in homine eſt liberum arbitriũ, quomodo illi vitæ & mortis, boni, & mali Benedictionis, & maledictionis electio datur? Ita locum exponunt Cyprianus lib. 3. ad Quirinum c. 52. & Ambr. in Pſal. 40. Iſaias hoc ipsũ teſtatur c. 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terra comedetis. Quòd ſi nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.* Qui locus iuxta D. Baſilij expoſitionem ad c. 1. Iſaiæ, hominem libero arbitrio præditum eſſe docet. *Hoc maximè loco* (ait) *velut ob oculos exhibet libertatem arbitrij, humanæ naturæ indultã*, Quam expoſitionem confirmat Chryſoſtomus ſermone in hunc locum Iſaiæ. *Si velle* (inquit) *aut nolle veſtrum non eſſet, hoc eſt, ſi viuendi rectè, an ſecus libertas nobis adempta fuiſſet, nec bonus vnquam cæleſte munus dignè perciperet, nec malus ſupplicium competens inueniret.* Præterea Eccleſiaſtic 15. apertum huius rei extat teſtimonium. *Deus* (ait) *ab initio conſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilij ſui* (& poſt pauca) *Appoſuit tibi aquam, & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita, &*

Deut. 10. Origenes. Deut. 30. Cyprianus. Ambroſius. Iſaias c. 1. Baſilius. Chryſoſtom. Eccleſ. 15.

A *mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi.* Aduerſarij quidem hunc librum inter Canonicos non recipiũt, ſed audiãt Tertullianum, inde velut ex Canonico volumine, liberi arbitrij facultatem in homine integram eſſe concludentem, lib. 2. adu. Marcionem c. 5. vbi poſtquam hominem arbitrij ſui libertate, ac poteſtate à Deo ſignatum aſſeruit, ita inquit. *Hunc ſtatũ eius confirmauit etiam ipſa lex tunc à Deo poſita. Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obſequium debitũ legi in ſua poteſtate: nec rurſus comminatio mortis tranſgreſſioni*
B *aſcriberetur, ſi non & contemptus legis in arbitrij libertatem homini deputaretur: ſic & in poſteris legibus creatoris inuenias proponentis ante hominem bonum, & malum, vitam, & mortem.* Eandem explicationem huic loco adhibẽt. Zeno Veronenſis ſerm. de Spiritu, & corpore. Gaudentius tract. 13 de natali Domini contra auaritiã Iudæ, Auguſtinus de gratia & libero arbitrio c. 2. Cæſarius Arelatẽſis hom. 21. Dauid quoq; Pſal. 118. liberũ ſibi arbitriũ relictum eſſe confirmat, cùm ait. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternũ.*
C Neque obſtat, quòd priùs dixerit, *inclina cor meum in teſtimonia tua.* Nam quid gratiæ, quidve libero hominis arbitrio tribuendum ſit, declarat. Gratiæ quidẽ operis exordiũ, at libero arbitrio cooperationẽ aſſignat. Ita loca hæc cõciliat Hilarius in hunc Pſalmũ litera He. *Inclina cor meum in teſtimonia tua. Prius quæ à Deo ſunt cum honore propoſuit, & tunc quæ à ſe cum confeſſione ſubiecit. Orat igitur vt Deus tribuat. Eſt ergo à nobis cùm oramus, exordium, vt munus ab eo ſit: deinde quia de exordio noſtro munus eſt eius, ex noſtro*
D *rurſum eſt, quòd exquiratur, & obtineatur, & maneat.*

INNVMERA alia præter hæc paſſim in Scripturis teſtimonia occurrunt, quæ liberi arbitrij facultatem in nobis integram conſtituunt, quæ Auguſtinus inſinuat libro de gratia & lib. arb. c. 2. his verbis *Reuelauit autem Deus nobis per Scripturas ſuas ſanctas, eſſe in homine liberum voluntatis arbitrium. Primum quia ipſa diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciens ad promiſſa præmia perueniret* (& poſt
E pauca *ſi volueris, conſeruabis mandata, & fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem, & aquam, ad quodcunque volueris, extende manum tuam. In conſpectu hominis vita, & mors, & quodcunque placuerit, dabitur ei. Ecce apertiſſimè videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quid illud, quod tam multis locis omnia mandata ſua cuſtodiri, & fieri iubet Deus? quomodo iubet, ſi non eſt liberum arbitrium? Quid Beatus ille, de quo Pſ. dicit, quòd in lege Domini fuit voluntas eius, nõne ſatis indicat, volũtate ſua hominẽ in lege Dei conſiſtere? Deinde tam multa mandata, quæ ipſam quodammodo nominatim conueniunt*

Tertullianus. Zeno Veron. Gaudentius. Auguſtinus. Cæſar Arel. Pſal. 118. Hilarius. Auguſtinus. Eccleſ. 15. Pſal. 1.

Digitized by Google

Rom. 12. *niunt voluntatem, ſicut eſt. Noli vinci à malo, &*
Pſ. 31. *alia ſimilia, ſicut ſunt. Nolite fieri ſicut equus,*
& mulus, quibus non eſt intellectus. Et no-
li repellere conſilia matris tuæ, &c. Noluit intelli-
Prou. 1. *gere, vt bene ageret. Et: Noluerunt accipere diſci-*
plinam, & innumerabilia talia in veteribus li-
bris diuinorum eloquiorum, quid oſtendunt niſi
liberum arbitrium voluntatis humanæ? Hæc Au-
guſtinus.

Hic tamen admonere lubet; nos illud
liberum in homine arbitrium non defende-
re, quod abſq; vlla Dei gratia ad omnia bo-
na ſuapte natura fertur. Hoc enim Pelagia-
norũ olim fuit, Scripturis, ac Catholicis Pa-
tribus inuiſum; cõtra quod Auguſtinus acer-
rimè pugnauit tribus libris de libero arbi-
trio, & alio de gratia, & libero arbitrio. Nos
verò illud in homine liberum arbitrium Ca-
tholicè agnoſcimus, ac tuemur, quod in ma-
lum quidem per ſe, in bonũ verò gratia Dei
excitante, & adiuuãte mouetur. Neque enim
liberũ hominis arbitriũ, cùm ad bonum fer-
tur, à Dei gratia ſecernimus: aut illud ita in
homine liberũ collocamus, vt ſuapte natu-
ra, ac poteſtate nullo Dei auxilio fretum,
quodcunq; bonum velle, ac perficere queat.
Hierem. 10 Id enim apertè Scripturę damnant. Hierem.
10. *Non eſt hominis via eius, nec viri eſt, vt am-*
Iſai. 26. *bulet, & dirigat greſſus ſuos.* Iſaias 26. *Omnia*
Prou. 16. & 20. *opera noſtra operatus es in nobis Domine.* Prou.
16. *Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed Domini*
eſt dirigere greſſus eius. & 20. *A Domino dirigũ-*
Ioan. 6. *tur greſſus viri.* Io. 6. *Nemo poteſt venire ad me,*
Philip. 2. *niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* Paulus ad
Philipp 2. *Deus eſt enim qui operatur in vobis*
Rom. 9. *velle, & perficere pro bona voluntate.* Rom. 9.
Non volentis, neq; currentis, ſed miſerentis eſt
Dei. Hæc & alia pleraq; teſtimonia oſtẽdunt,
ita liberum in homine eſſe arbitrium, vt ta-
men Dei gratia ad boni electionẽ indigeat.
At verò Dei auxilio adiutum ita liberum in
homine ſtatuimus, vt nulli neque neceſſita-
ti, neque coactioni ſubiacere credamus.

Vbi notandum eſt, triplicem libertatem
S. Bernard. diſtingui à D. Bernardo in lib. de gratia & li-
Mag. ſent. bero arb. & à magiſtro lib. 2. ſent. d. 25. primã
à neceſſitate 2. à peccato. 3. à miſeria. Prima
eſt libertas naturæ, ſecunda libertas gratiæ,
tertia libertas gloriæ; ſed duabus poſteriori-
bus omiſſis, prima tantùm eſt, quæ ad libe-
rũ arbitrium pertinet, à qua hominis volun-
tas libera dicitur. Bernardus verò cùm ho-
minis voluntatem à neceſſitate liberam prę-
dicat, alteram quoque libertatem, quæ eſt à
coactione, illi collatam eſſe docet, cùm prior
illa ſine hac haberi nullo modo poſſit. Li-
bera quippe à coactione ea dicuntur, quæ
tametſi neceſſariò fiant, nec poſſint nõ fieri,
tamẽ ſpõte, & voluntariè fiũt; veluti volũta-
ria paupertas, Cœlibatus, quæ à regularibus
obſeruãtur poſt votorum emiſſionẽ, ad quæ

A licèt ipſa votorum neceſſitate obligentur, eſ
tamen neceſſitate non coacti, ſed ſponte ſe-
ipſos ſubiiciunt. At verò illa à neceſſitate li-
bera ſunt, quæ pro animi arbitrio poſſu-
mus velle, & non velle; neque vlla neceſſi-
tate, ſed integra mentis poteſtate ad ea feri-
mur, licèt ſoli illa aſſequi non poſſimus, quod
potiùs imbecillitati, ac indigentiæ, quàm
neceſſitati aſcribendum eſt.

Porro cùm liberũ arbitrium in homine
tuemur, illud non tam à coactione, quàm à
neceſſitate liberum ſtatuimus. Coactio quip-
B pe ipſam arbitrij libertatem prorſus interi-
mit, neceſſitas grauiter ſauciat: vbi coactio,
ibi nulla libertas: vbi neceſſitas, ibi ſaltem
libertas læſa: nam coactionis violentia ius
omne libertatis arbitrio adimit. Neceſſi-
tatis autem vis arbitrio illata, illius liberta-
tem ita eneruat, vt ab eo potentiam contra-
dictionis euellat: quæ eſt illuſtriſſima in ho-
mine libertas: quòd ſi ab homine contradi-
ctionis & contrarietatis libertatem tollas: ita
vt ex duobus contrariis, vel contradictoriis
non poſſit alterum liberè eligere, alterum
C liberè reſpuere, conſentire, ac diſſentire,
vnum velle, alterum nolle, bonum, vel ma-
lum amplecti, atque idem recuſare: ſed ita
quadam ceu fatali neceſſitate inuoluas, vt
illam in alteram tantùm partem flecti opor-
teat: certè non eſt, cur in homine liberum
arbitrium integrum aſtruas: vtraque igitur
homini libertas ineſſe debet, vt verè libero
arbitrio præditus dici poſſit. Prima quidẽ,
quæ omnem externam vim propulſet, quã
hominis volũtas ſeruitutis iugo premi, aut
alioqui cogi poſſet: altera, quæ internam ho-
D minis poteſtatem, ac liberrimum imperium,
quod in actus ſuos exercet, quo potiſſimùm
voluntas libera dicitur, ac homo à brutis
ſecernitur, integrũ, ac ſartum tectũ ſeruet.
Primam quidem libertatem, quæ eſt à co-
actione, aduerſarij facilè homini concedunt
poſt lapſum, cùm id ſolùm contendant
aſtruere, hominem idcirco nullius eſſe li-
beri arbitrij ad bonũ eligendum, quòd ad
illud nõ coactione, ſed neceſſitate feratur; ac
propterea Lutherus ſeruũ arbitrium vocat, Lutherus.
quòd in manu ſua non ſit quippiam cogitare
E boni, aut mali; ſed neceſſariò, vel ad bonum,
vel ad malum feratur: ita docet in Aſſertio-
nibus art. 36. Id etiam videtur amplecti Cal- Caluinus.
uinus lib. 2. Inſt. c. 2 86.

At priſca, ac orthodoxa fides haud ſatis
eſſe exiſtimat, hominis arbitriũ à coactione
liberũ ſtatuere: ſed à neceſſitate quoq; ita li-
berũ prædicat, vt liberè in vtranque partem
ſiue ad bonum, ſiue ad malum flecti poſſit;
ac Deo mouenti aſſentire, vel diſſentire
valeat, ſi velit. Ita docent Origenes lib. 3. Origenes.
de principiis c. 1. ac prior illo Clemens lib. Clemens Ro.
3. Recognitionum, vbi ex ore Petri Apoſtoli
ita

Digitized by Google

ita liberum arbitrium definit. *Arbitrij poteſtas, eſt ſenſus animæ habens virtutem, qua poßit ad quos velit, actus inclinari*: & libto 5. idem ferè aliis verbis repetit. *Nunc autem* (inquit) *quia liberum eſt animo, in quam velit partem declinare iudicium ſuum, & quam probauerit eligere viam: conſtat euidenter, ineſſe hominibus arbitrij libertatem.* En quàm apertè Clemens liberum hominis arbittium à neceſſitate liberum prædicat.

Iuſtinus. Cum Clemente conſentit Iuſtinus Martyr oratione ad Antoninũ Pium, & oratione ad Gẽtiles; vbi in poſteriori hæc verba habet. B *Neque quicquam eorum, quæ creata ſunt* (de Angelis & hominibus loquitur) *laude dignũ eſſet: niſi vim, ac poteſtatem alterouersùm ſe conuertendi obtineret.* Sed ne in deſcribendis ſingulorum verbis, vltra quàm ſatis eſt, morer, nomina tantùm auctorum, & loca indicare ſufficiat.

Euſeb. Cæſ. Athanaſ. Baſilius. Macharius. Epiphan. Nyſſenus. Theophil. Alex. Chryſoſtom. Caſſianus. Theodorus Ancyran. Cyrill. Alex. Hanc igitut ſententiam docent Euſeb. Cęſar. de præparar. Euang. lib. 6. c. 5. Athanaſ. oratione contra Idola. Baſil. homil. quòd Deus non eſt auctot malorũ, & lib. 3. contra Eunomiũ. C Machatius Ægyptius hom. 15. & 27. Epiph. hæreſi 16. Gregor. Nyſſenus in cantica hom. 4. & oratione Catechetica c. 30. & 31. Theophilus Alexand. epiſtol. 3. Paſchali. Io. Chryſoſt. in Gen. hom. 22. Io. Caſſianus Collat. 13. c. 12. Theodor. Ancyranus hom. in Natalem Saluatoris. Cyrillus Alex. ad c. 1. Iſaiæ, & lib. 6. cont. Iulianum, & lib. 9. in Io. c. 10. Et plerique alij ex Græcis Patribus à prima vſque ad quintam Eccleſiæ ætatem.

Tertullian. Cyprianus. Arnob. Rhet. Iul. Firm. Matern. Hilarius. Ex Larinis verò hanc doctrinam apertè tradunt Tertullianus lib. 2. aduerſ. Marcionem c. 6. & de exhortatione ad caſtitatem c. 2. Cyprianus lib. 3. ad Quirinum c. 52. & de D natiuitare Chriſti, Arnob. Rhetor lib. 2. adu. Gentes. Iulius Firmicus Maternus de erroribus profanarum Religionum c. 29. Hilar. in Pſ. 2. vbi ex profeſſo impugnat neceſſiratem aliquam libero arbitrio ineſſe; quod etiam inculcat in Pſ. 118. litera Tau, & lib. 1. de Trinitate. *Ambroſ.* Ambt. lib. 1. de Iacob, & vita beata c. 1 cuius verba, quandoquidem præclariſſima ſunt, cogor refetre. *Non ſeruili* (inquit) *ad obediendũ conſtringimur neceßitate, ſed voluntate arbitra, ſiue ad virtutem propendemus, ſiue ad culpam inclinamur. Et ideo nos aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas reuocat rationem ſequuta.* Repetit hoc ipſum in Pſ. 118 Octonario 11. E *Optatus. Philaſtr. Hieronym.* Optatus Mileuit. cont. Parmen. lib. 7. Philaſtrius hæreſi 80. Hieronymus in c. 55. Iſaiæ: at egregiè lib. 2. cont. Iouinianum. c. 2. cuius hęc ſunt verba *Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia neceßitate trahimur: alioquin vbi neceßitas eſt, nec condemnatia, nec corona eſt.* *Auguſtinus.* Auguſt. lib. 2. cont. Fauſtum Manich. cap. 5. & de fide cont Manichæum c. 9. & 10. & paſſim lib. 3. de libeto arbitrio; vbi neceſſitatem à libero hominis arbitrio expellit. Hi omnes enumerati Patres, quorum ſententias ipſi examinauimus, liberum ita in homine arbitriũ eſſe defendunt, vt non modò ab vllo in rebus eligendis cogi non poſſe; ſed nec vlla neceſſitate teneri doceãt, quominùs ad vtrãque partem ſiue bonã, ſiue malã, liberè ſeipſo ferri poſſit.

Qvi tamen & illud quoque liberè profiteurur, liberum hominis arbittium neceſſariò Dei auxilio indigere, quo ad bonum ferri, ac in eo perſeuerare queat. Sic docet Origenes hom. 1. in Pſalm. 36. explicans verba illa. A Domino greſſus hominis dirigentur. *Origenes.* *Non ſufficit* (inquit) *homini volenti iſtud iter incedere ſola propoſiti ſui voluntas, niſi & Dominus greſſus eius dirigat. Vides ergo, quia Domini ſemper auxilio indigemus; primò ne cadamus, tum deinde, etiam ſi ceciderimus, vt reſurgamus.* Idem confirmat lib. 3. de principiis cap. 1. *Baſilius.* Baſilius Homiliam integram conſcripſit, quòd ſine diuina virtute, & gratia reſiſtere Satanæ non poſsit quiſquam. *Nazianzenus.* Gregorius Nazianzenus de hoc etiam ita præclarè ſcribit, in dictum illud Euangelij. Cùm conſummaſſet Ieſus ſermones. *Idcirco ait. Non volentis, id eſt, non ſolùm volentis, nec currentis ſolùm; ſed etiam miſerentis Dei: itaque quoniã velle quoque ipſum à Deo eſt, optimo iure totum Deo aſsignauit. Quantumlibet curras, quãtumlibet certes, opus habes eo, qui det coronam. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtrà vigilant, qui cuſtodiunt eam.* Sed fusè ac præclarè materiã hanc poſt pleroſque antiquiſsimos Patres, quos prætereo, pertractat Auguſtinus tum lib 3. de lib. arb. tum lib. 2. c. 18. de pecc. mer. tum epiſt. 89. q. 2. ad Hilarium, tum ep. 105. ad Sixtum Presbyterum. *Auguſtinus.* Demum lib. 1. c. 4. contra duas Epiſtolas Pelagij, vbi ita ſcribit. *Non poteſt homo aliquid velle boni, niſi adiuuetur ab eo, qui malum non poteſt velle, hoc eſt, gratia Dei per Ieſum Chriſtum, ſecundùm illud Pſalm. miſericordia eius præueniet me.* His accedant Concilia. *Conc. Carthag. III.* Carthaginenſe III. epiſt. ad Innocentium I. de Pelagio & Cœleſtio. *Conc. Mileuitan.* Concil. Mileuitanum ep. ad Innocentium I. & *Conc. African.* Conc. Africanum cap. 80. Hæc quippe Concilia eos damnant, qui ſine auxilio gratiæ hominem Dei mandatis parere poſſe autumant.

At obiicient fortè aduerſarij, vel liberum arbitrium, vel gratiæ neceſsitatem ab homine auferri oportere: nam ſi liber eſt homo, quid gratiæ auxilio indiget, vt bonum velit? ſi verò neceſſariò Deus voluntatem præuenit, vt bonum velit, quomodo cum hac gratiæ neceſsitare homo liberi arbitrij eſſe cenſetur? at his reſpondeat D. Ambroſius epiſt 84. *Ambroſius.* *An fortè* (inquit) *verendum eſt, ne liberum tollere videamur arbitrium, cùm omnia, per quæ propitiatur Deus, ad ipſum dicimus eſſe referenda? Quod nequaquam eſſe conſequens veritatis oſtenditur. Operante enim Spiritu Dei adiuuatur arbitrium, non aufertur: & hoc agit gratia, vt voluntas peccato corrupta, vanitatibus ebria,*

ſeductionibus circumſepta, difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus ſuis: ſed per opem miſerantis medici curata reualeſcat, & gaudeat ſe non interrogantem edoctam, & non quærentem eſſe quæſitam. Vides quo pacto gratia liberum arbitrium non perimat, ſed languidum ſa-

Auguſtinus. net. Quod Auguſtinus quoque fusè proſequitur de ſpiritu & litera capit. 30. his verbis. *Liberum ergo arbitrium euacuamus per gratiam? abſit: ſed magis liberum arbitrium ſtatuimus. Sicut enim lex per fidem, ſic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, ſed ſtatuitur. Neque enim lex impletur, niſi libero arbitrio: ſed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam ſanatio animæ abolitione peccati, per animæ ſanitatem libertas arbitrij: per liberum arbitrium iuſtitiæ dilectio, per iuſtitiæ dilectionem legis operatio. Ac per hoc, ſicut lex non euacuatur, ſed ſtatuitur per fidem; quia fides impetrat gratiam, qua lex impleatur: ita liberum arbitriũ non euacuatur per gratiam, ſed ſtatuitur, quia ſanat gratia voluntatem, qua liberè diligitur iuſtitia.* Hoc ipſum repetit Epiſtol. 107. ad Vitalem, cuius hæc ſunt verba. *Si verè volumus defendere liberum arbitrium, non oppugnemus, vnde fit liberum. Nam qui oppugnat gratiam, qua noſtrum ad declinandum à malo, & faciendum bonum liberatur arbitrium, ipſe arbitrium ſuum adhuc vult eſſe captiuum.* En quò gratia tendit, cùm ea libero arbitrio additur. Non vt libertatem tollat, ſed vt ſauciam, ac ægram voluntatem ſanet: non vt neceſſitate compellat, ſed vt robur augeat, quo bonum liberè velit. Non tandem vt liberum hominis arbitrium euacuet, ſed vt illud ægrotum curet, & incolume in homine ſtatuat.

SED quoniam aduerſarij nonnulla ex operibus Auguſtini loca coaceruant, quibus Auguſtinum in ſuam ſententiam pertrahere conaorur: veluti quæ leguntur in Enchirid. cap. 30. vbi ait. *Libero arbitrio malè vtens homo, ſe perdidit, & ipſum Nam cùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato amiſſum eſt, & liberum arbitrium.* Et epiſt. 144. *Sine gratia Dei non poteſt eſſe libera voluntas; cùm cupiditatibus vrgentibus, & vincentibus ſubdita ſit.* Et lib. de perfectione iuſtitiæ reſp. 9. *Per arbitrij libertatem factum eſt, vt eſſet homo cum peccato: ſed iam pœnalitas vitioſa ſubſequuta ex libertate fecit neceſſitatem.* Et demum libr. ſecundo cont. duas epiſtolas Pelagij capit. 5. liberum arbitrium ad bene, piéque viuendum non valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, perſpicuè tradit. Hæc & ſimilia loca, in quibus Auguſtinus liberum hominis arbitrium ita deprimere videtur, vt vel ſeruum, vel captiuum, vel amiſſum, aut neceſſitate inuolutum, aut nihil valere dicat; eadidè ad Auguſtini mentem explicanda ſunt. Nam

A Auguſtinus ſæpenumerò diuerſa ratione de libero arbitrio agit. Interdum enim illud conſiderat in ſtatu naturæ deſtitutæ, quatenus, ſcilicet, à gratia ſeiungitur: ita explicanda ſunt loca illa Auguſtini, quæ videntur aſſerere liberum arbitrium nihil valere, aut prodeſſe, aut fruſtra nos liberum arbitrium iactare. His enim non tollit vim liberi arbitrij, ſed illius imbecillitatem declarat; cui ſubleuandæ gratiam neceſſariam eſſe contendit. Atque ita ſeipſum exponit loco ſupracitato libro ſecundo cont. duas epiſtolas Pelagij c. 5. *Peccato Adæ* (inquit)

B *liberum arbitrium de hominum natura periſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere in hominibus ſubditis diabolo. Ad bene autem piéque viuendum non valere, niſi ipſa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, ſermonis, cogitationis adiuta.* Conſtat enim liberum hominis arbitrium adeò imbecille eſſe, vt ſuperiùs demonſtratum fuit, vt per ſe ad bonum ſine gratiæ auxilio moueri non poſſit.

QVANDOQVE verò liberum arbitrium contemplatur in ſtatu peccati. Atque id dupliciter, vel in peccatore, prout ſimpliciter eſt

C à gratia deſtitutus: ita exponenda ſunt priora illa loca, io quibus liberum arbitrium vel ſeruum, vel captiuum, vel amiſſum inſinuat: liberum enim arbitrium in ſtatu peccati, niſi à Deo excitatum, atque adiutum fuerit, non poteſt propriis viribus à peccato reſurgere, ſiue à malo ad bonum conuerti; ac proinde, qui peccat, ſeipſum perdit, ait Auguſtinus, quia animæ ſuæ mortem molitur, & liberum arbitrium, quantùm ad illud quodammodo amittit, quod amiſſam gratiam per ſe recuperare nullo modo poteſt. Atque inde intellige, quare ſeruum, ac captiuum ap-

D pellet. Ea quippe ratione, quòd cupiditatibus, ac peccato ſponte inſeruiat.

VEL illud conſiderat in peccatore reſpectu conſuetudinis, qua in peccato deuincitur, ac ligatur. In hoc ſenſu intelligendus eſt locus ille de perfect. Inſt. reſ. 9. & alia Auguſtini loca, quę hominis libertatẽ aliqua neceſſitate oppreſſam eſſe annuunt. Ea enim neceſſitas liberum hominis arbitrium non minuit: ſed quandam difficultatem indicat, quæ ex mala vitiorum conſuetudine, ac nimia peccandi libidine homini ad reſurgeodum relinquitur: qua fit, vt quò magis voluntas iis vitiis dele-

E ctatur, eo minùs de virtutibus cogitet: & quò minùs de virtute cogitat, eò difficiliùs ad Deũ cõuerti poſſit: atque inde homine moralis, nõ naturalis neceſſitas oritur, cùm animus longa peccatorũ conſuetudine, quaſi vinculo cõſtrictus, ita à vitiis captiuus detinetur, vt ad cœleſtes gratiæ influxus capeſſendos ineptus reddatur; quibus ab homine ſublatis, nulla ei relinquitur ad conuerſionem, aut ſalutẽ via.

De

Digitized by Google

De hac quippe neceſſitate alibi idem Auguſtinus ait. *Quippe ex peccato facta eſt libido, & libidini dum inſeruitur facta eſt conſuetudo: & conſuetudini dum non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas:* ita enim difficile eſt, vt animus vitiorum cõſuetudine irretitus liberum arbitrium ad bonum cõuertat, ob aſſiduam familiaritatẽ, ac viciſſitudinẽ, quam cum iis contraxit, ita vt pronũciare audeat Iere. c. 13. *Si mutare poteſt Aethiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum*; quod de morali, non naturali impotentia intelligi debet. (Ierem. 13)

Porrò quàm immeritò aduerſarij Auguſtinum ſui erroris patronum adhibeant, præter teſtimonia, quæ hactenus ex eo allata ſunt, quibus liberi arbitrij in homine poſt lapſum poteſtatem defendit, lubet vnicum adhuc producere ex lib. de fide contra Manich. c. 9. & 10. *Aduersùs hæc* (ait) *ſolita cæcitate latrant Manichæi, & cùm conuincuntur naturam non eſſe malam ſed in poteſtate eſſe hominis facere bene, aut malè; dicunt non eſſe animæ liberam voluntatem, & non vident cæcitatem ſuam. Quis enim non clamet ſtultum eſſe præcepta dare ei, cui liberum non eſt, quod præcipitur facere? & iniquum eſſe eum damnare, cui non fuit poteſtas iuſſa complere? & has iniuſtitias & iniquitates miſeri non intelligunt Deo ſe aſcribere.*

Eqvidem ſi Auguſtini temporibus, ſicut Manichæi, ita Lutherani, ac Caluiniani extitiſſent, haud dubium eſt, quin Auguſtin. Manichęi nomen in Lutheranum, ac Caluin. mutaſſet. Quid enim cœci Lutheriſtę, ac Caluiniſtæ latrant, præterquàm nõ eſſe animæ liberam voluntatem, eam prorſus ſub peccato captiuam degere, nulla omnino ad bonum libertate frui: nec tamẽ eo ſaltem ſe cœcos eſſe agnoſcunt, quòd cùm Manichæos damnent, eorum hæreſim obuiis vlnis excipiũt. At miſeri nunc ſaltem ex Auguſt. addiſcant, qualia ſcelera Deo impingant, dum illum, & ſtultũ, & iniquum efficiunt: iam ſi Auguſtini ſentẽtia adeò illis placet, eam illius ſententiam eſſe agnoſcant, quam ſequẽtibus verbis explicat. *Sed quid verum eſt* (inquit) *niſi & Dominum dare præcepta, & animas liberæ eſſe voluntatis?* Cum Auguſtino conſentiunt vniuerſi Patres, quos ſuprà retulimus.

Ex his conſtat antiquam huius dogmatis fidem in Eccleſia viguiſſe, & illos apertè hæreſis damnatos fuiſſe, qui vel liberũ arbitrium ab hominum natura euellere, vel nulla ad bonum eligendum poteſtate præditum aſſerere auſi ſunt: inter quos primũs fuit Simon Magus teſte Clemẽte Rom. lib. 3 Recognit. à Petro damnatus, poſt quem etiam damnati fuerunt Manichęi, Priſcillianiſtæ, Floriani, Armenij, Albigenſes, Mahometani, Wicbeufiſtæ. Cum his & nos Lutheriſtas, & Caluiniſtas damnamus.

Articvli 10. 11. & 12. complectuntur fidem, quam de peccato originis profitẽtur: cuius errores in vndecimo articulo tantùm colligunt. Quapropter is tantummodò erit examinandus.

Articvlvs XI.

Nos credimus quoque hoc vitium (originis) verè eſſe peccatum, quod valet ad condemnandum totum genus humanum, etiam ipſos paruulos infantes ab ipſo vtero matrum: & quod tale ante Deum reputatur. Quin etiam poſt Baptiſmum ſemper eſt peccatum, quoad culpam, quamuis dãnatio in Dei filiis ſublata ſit: quæ illis à Deo ob ſolam ipſius gratuitam bonitatem nõ imputatur. Ac præterea credimus illud eſſe peruerſitatẽ quãdam, nullo nunquam tempore fructus malitiæ, ac rebellionis producentem: ita vt ſanctiores homines (tametſi illis obſiſtant) peccatis, ac infirmitatibus contaminari nunquam deſinant, quandiu in hoc mundo degunt. Lutherus in Aſſert. art. 2. Philip. Melanchton in Apol. 2. art. Conf. Auguſtana. Caluinus in Antidot. Conc. Trid. ſeſſ. 5. conſentiunt.

Censvra XII.

Triceps error ex hoc articulo aduersùs antiquam fidem exurgit. Primus eſt, cùm aſſerunt peccatum originale poſt Baptiſmum, etiam quoad culpam remanere. Secundus, quòd illius dmnationem à Dei filiis, id eſt, prædeſtinatis tantùm ſublatam eſſe cenſent. Tertius, quòd originalis peccati culpam, ea manente ſemper, Dei filiis ſola Dei gratuita bonitate, non imputari docent. Hi facilè ex ipſo articuli contextu patent. Venio ad primum.

Peccati originalis culpam Baptiſmo non deleri.

Primvs error.

Antiqvvm errorem iampridem cum Origeniſtis, Meſſalianis, Pelagianis, Manichæis ortum, rurſum hac noſtra tempeſtate cùm à Luthero, tum à Caluino inſtauratum habemus: à Luthero quidem articulo ſecundo ex his, quos Leo X. damnauit, vbi ſic ait. *In puero poſt Baptiſmum negare remanens eſſe peccatum, eſt Paulum, & Chriſtum ſimul conculcare:* quod etiam confirmat in aſſertione eiuſdem articuli. A Caluino tum in hoc articulo, tum in Antidoto Concil. Trident. ſeſſ. 5. vbi ita de peccato originali ſcribit. *Manet verè peccatum in nobis: neque per Baptiſmum ſtatim vno die extinguitur: ſed quia deletur reatus, imputatione nullum eſt.* Quem errorem antiqua ſemper anathematizauit Eccleſia, ac orthodoxa ſancto- (Lutherus.) (Caluinus.)

rum Patrum fides, quæ Baptiſmo vniuerſa peccata ſiue originalia, ſiue actualia, tam quoad culpam, quàm quoad reatum deleri conſtantiſſimè docuit.

H v i v s rei teſtes ſunt primùm ipſæ Scripturæ hoc ſenſu à Patribus expoſitæ. Dauid Pſalm. 105. *Et operuit* (inquit) *aqua tribulantes eos, vnus ex eis non remanſit.* Baptiſmum in mari rubro, ac Ægyptiorum ſubmerſione figuratum fuiſſe teſtatur Paulus 1. Cor. 10. *Omnes* (inquit) *mare tranſierunt, omnes baptizati ſunt in nube & in mari:* quare Cæſarius Arelatenſis antiquiſſimus Pater, qui circa 470. annum floruit, ex hoc Pſalmi teſtimonio elicit Baptiſmum omnes peccatorum maculas integrè eluere. *In vno* (inquit) *eodémque vnda ſalutaris elemento, tanquam Aegyptius peccator perit, tanquam Hebræus iuſtitia tota permanſit. Reus diluitur, reatus aboletur. Mira Domini clementia, qua irreuocabile ſcelus, & infectas criminum maculas ad infectum reuocat, & peccatorem peccato moriente viuificat. Ecce homo fonte demergitur, & ſola ſecreto munere hominis culpa damnatur. Criminoſus tingitur, & ſolum crimen extinguitur. Quo genere Propheticum illud impletur oraculum. Et operuit aqua tribulantes eos, & vnus ex eis non remanſit. Vnus ex eis, id vnicum, ac primum illud originale debitum ſacri fontis vnda vacuauit. Illud ſingulare delictum primi parentis interemit. Oſtendit hoc in loco magnificentia tanti muneris beatam præſentiam Trinitatis. Ecce mala innumera antiquis & recentibus impreſſa vulneribus, perpetuis gehennæ vix expianda ſuppliciis, terna ſubmerſione purgantur.* Eandem expoſitionem adhibet Chryſ. ad c. 10 prioris ad Cor.

Pſal. 105. — 1. Cor. 10. — Cæſar. Arel. hom. 5. Paſc. — Chryſoſtom.

B

C

Origenes.

O r i g e n e s ex illo teſtimonio Ioan. c. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poterit introire in regnum Dei,* plenã, ac perfectam in Baptiſmo peccatorum remiſſionẽ conferri docet hom. 14. in Luc. *Quia* (inquit) *per Baptiſmi Sacramentum natiuitatis ſordes deponuntur, propterea baptizãtur & paruuli. Niſi enim quis renatus fuerit,* &c. Idem colligit Iſidorus Hiſpalenſis de Eccleſiaſt. officiis lib. 2. c. 24. *Paruulis* (inquit) *Baptiſmum proficere credimus, vt ab originali peccato abluantur, quod ab Adam prima natiuitate contraxerunt. Qui ſi priùs quàm ex Spiritus ſancto, & aqua regeneretur, tranſierint, proculdubio à regno Chriſto alieni ſunt, ipſo Saluatore teſtante: Niſi quis renatus fuerit.*

Iſidorus.

D

E

Luc. 3.

T e r t i v m teſtimonium eſt Lucæ 3. *Ipſe baptizabit vos Spiritu ſancto, & igne.* Ex quo Gregor. Neocæſ. orat. in Epiph. elicit, omnes tam originalium, quàm actualium peccatorũ culpas in Baptiſmo expiari. *Baptiza me* (inquit Chriſtus ad Ioann.) *qui baptizaturus ſum credẽtes aqua, ſpiritu, & igne. Aqua quidẽ, qua valeat peccatorum lutum abluere, ſpiritu, qui poſſit terrenos reficere, igne, qui ſpinas peccatorũ poſſit exurere.*

Greg. Neocæſar.

Q v a r t v m teſtim. eſt Pauli ad Gal. 3. *Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Quem locum Concilium Nicenum I. lib. 3. de ſancto Baptiſmate; de perfecta expiatione, tum originalis, tum actualis peccati per Baptiſmum hominibus collata explicat. *Deſcẽdis* (inquit) *qui baptizatur reus peccatorum, & obnoxius ſeruituti corruptionis, & aſcẽdis liberatus ab hac ſeruitute, & peccato, factus filius Dei, & hæres eius gratiæ; cohæres autem Chriſti, indutus ipſum Chriſtum. Sicut ſcriptum eſt. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis.*

Conc. Nicen.

Q v i n t v m teſtimonium eſt 1. Cor. 6. *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in Spiritu Dei noſtri.* Ex his verbis Hieronymus epiſt. 83. ad Oceanum cap. 2. non obſcurè colligit omnem peccatorum culpam in Baptiſmo funditùs deleri. *Omnia* (inquit) *in Baptiſmate condonata ſunt crimina, nec poſt indulgentiam iudicis eſt metuenda ſeueritas, dicente Apoſtolo, & hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.*

1. Cor. 6. — Hieronym.

S e x t v m teſtimonium habetur ad Coloſſ. 2. *Conſepulti es in Baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis.* & ad Rom. 6. *Conſepulti ſumus cum Chriſto per Baptiſmum in mortem.* Quæ teſtimonia Cæſarius Arelatenſis hom. 5. de Paſcha de integra Baptiſmi ſanctificatione exponit, his verbis. *Vno momento* (ait) *operante velociter Deo, inter aquarum ſinus flammarum pabula conſumuntur. Et ideo B. Apoſtolus ait, conſepulti ſumus cum Chriſto per Baptiſmum in mortem. Demerguntur animæ ſacro gurgite, veniunt confinia mortis, & vitæ: & quæ perditioni obnoxiæ fuerant, illo primæ natiuitatis exortu, ſalutifero renaſcuntur occaſu: exuuntur fœditate inuiſibilis ſenectutis, & peccatorum deformitate contracta induuntur pulchritudine cæleſtis infantiæ.*

Coloſſ. 2. — Cæſar. Arel.

P l e r a q v e alia Scripturarum teſtimonia hoc ipſum teſtantur, velut Actorum 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in remiſſionem peccatorum veſtrorum.* Cui teſtimonio potiſſimùm innixum fuit Conc. Conſtantinopolit. I. cùm in Symbolo ea verba appoſuit. *Credimus vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum.* & 1. Corinth. 15. *Quia ſicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur.* & ad Rom. 5. *Nam iudicium quidem ex vno delicto in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem.* Quæ loca Eucherius Gallus in lib. 4. Reg. cap. 20. & Auguſtinus epiſt. 89. ad perfectam Baptiſmi iuſtificationem referunt. Quæ omnia apertè declarant, originalis peccati culpam poſt Baptiſmum non manere.

Act. 2. — Conc. Conſtant. — 1. Cor. 15. — Rom. 5. — Eucherius. — Auguſtinus.

Q v a m fidem ſequuntur vniuerſi Patres. Clemens Rom. epiſt. 4. *Sed dicitis* (ait) *fortaſſe, quid confert aquæ Baptiſmus ad cultum Dei? Primò quidem quia quod Deo placuit, impletur: ſecundò, quia regenerato ex aquis, & Deo*

Clemens.

renato

Digitized by Google

renato fragilitas priorū natiuitatis, quæ vobis per hominem facta eſt, amputatur. Quòd ſi poſt Baptiſmum culpa originalis peccati adhuc remanet, quam nobis Baptiſmus regenerationem confert, aut fragilitatem ex Adam contractam amputat? nam & regeneratio non eſt niſi ob priorem culpam, qua depoſita homo per Baptiſmum ad cœleſtem quādam infantiam excitatur: neque ex Adam aliam fragilitatem, aut contagium in Baptiſmo amputanda contraximus, præterquàm ipſam originalis peccati culpam.

Origenes.

ORIGENES homil. 4. in Cant. *Amputantur* (ait) *& exſecantur ab hominibus peccata, cùm in Baptiſmo donatur remiſſio peccatorum.* At ſi per Baptiſmum amputantur peccata, nullo excepto, quomodo in renatis originale peccatum remanet?

Cyrill. Ieroſ.

CYRILLVS Ieroſolym. præfat. in Catecheſ. *Magnum eſt* (inquit) *propoſitum hoc Baptiſma, captiuitatis liberatio, peccatorum remiſſio, mors peccati, animæ regeneratio.* Vides reatum peccati originalis ſimul cum culpa in Baptiſmo deleri; cùm ſub culpa captiui ab eo liberantur, ac peccatum ſacris vndis præfocatum tam quoad culpam, quàm quoad reatum in hominine moritur. Quod confirmat rurſum Catecheſi 3. *Mortuus in peccato deſcendiſti, & aſcendis viuificatus in iuſtitia.* Dicant quomodo poſſit quiſpiam in iuſtitiam per gratiam viuificari, niſi culpa intereat, quæ gratiæ opponitur: ac mortuum animum detinet?

Martialis.

AT præclarè Martialis proximus temporibus Apoſtolorum in Ep. ad Tholoſanos c. 1. *Vos enim eſtis* (inquit) *membra Chriſti, & corpus immaculatum, nec aliqua in re coinquinatum, neque ſordibus obuolutum: iam enim ſanctificati, & mundati eſtis aqua regenerationis.* Quid huic teſtimonio viri Apoſtolici reſpondere poſſunt aduerſarij? En quanta verborum inculcatione, originalis peccati culpam, non reatū duntaxat, ſublatam in Baptiſmo docet, cùm luculenter affirmat, homines per Baptiſmi regenerationem fieri membra Chriſti, & corpus immaculatum, quod ſanè fieri nō poteſt, culpa in iis manente: atque vt omnem cauillandi anſam aduerſariis præſcindat, quaſi de ſola reatus macula intelligat, apertiùs ſeipſum declarat, cùm ait. Neque aliqua in re coinquinatum, aut ſordibus obuolotū, omnes maculas, omnes ſordes à baptizatis expellit: tum illos ſanctificatos à culpa, & mūdatos à reatu prædicat. At vbinam erit poſt hanc ſanctificationem culpa? Quænam poſt immaculatam hominis regenerationem in Baptiſmo expletam originalis macula eſſe poteſt, quæ remaneat? Quænam poſt omnium ſordium, quas ex priori natiuitate homo contraxerat, perfectam emendationem culpæ ſordes ampliùs reperiri poſſunt, quæ abſterſione indigeant?

BEATISSIMVS quoque Martyr Cyprianus, de ablutione pedum, hoc ipſum diſertiſſimis verbis confirmat. *Hinc* (ait) *egredientia quatuor Euangelij flumina per vniuerſum mundum ſecum regenerationis euehunt lauacrum: & de abdito, ac ſecretiſſimo Spiritus ſancti munere huius gratiæ liquor emanat, & lauans quos parentalis labes infecerat: vt nec actualis, nec originalis macula aliqua ſui poſt ablutionem illam veſtigia derelinquat.* En doctrinam martyrio obſignatam, quæ apertè aduerſariorum errorem redarguit.

SED quoniam nimis prolixum, ac laborioſum eſſet ſingulorum verba referre; cæterorum tantùm antiquorum Patrum, qui vſque ad quingenteſimum annum peruenerant, loca adnotabimus, qui priſcam hanc, de culpæ originalis remiſſione, atque extinctione in Baptiſmo collata, fidem conſtantiſſimè docuerunt. Huiuſmodi ſunt præter enumeratos, Iuſtinus Martyr oratione ad Antoninum Pium. Irenæus lib. 3. c. 19. Tertullianus de Baptiſmo c. 4. 5. & 13. & de reſurrectione carnis c. 8. Melchiades Ep. ad Epiſcopos Hiſpaniæ. Lactantius lib. 3. Inſt. c. 26. Euſebius vitæ Conſtantini lib. 4. c. 61 & orat. Conſtantini ad Sanctorum cœtum cap. 20. Athanaſius quæſt. 134. Baſilius exhortatione ad Baptiſmum. Gregorius Nazianzenus oratione 40. quæ eſt in ſanctum Baptiſma. Nyſſ. oratione de Baptiſmo. Chryſoſtom. hom. ad Neophytos. Philo Carpathius in Cant. Cyrillus Alex. de recta fide ad Theodoſium. Iſidorus Peluſiota lib. 2. Epiſt. 37. Theodoretus ad c. 10. ad Hebræos. Hilarius in Pſ. 65. & cont. Arrianos. Ambroſius ſerm. 31. & de Sacramentis lib. 1. c. 4. & ad c. 6. ad Rom. Pacianus ſermone de Baptiſmo. Optatus cont. Parmenianum lib. 5. Hieronymus lib. 1. aduerſus Ruffinum c. 7 & Ep. 83. ad Oceanum cap. 2. Auguſtinus paſſim lib. 1. cont. duas Epiſtolas Pelagianorum cap. 13. & lib. 3. c. 3. in Enchiridio ad Laurent. cap. 64. ſermone 6. de verbis Apoſtoli, & ab Bonif. Epiſtol. 23. cuius verba ſunt. *Aqua exhibens forinſecus Sacramentum gratiæ, & ſpiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſoluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in vno Chriſto, ex vno Adam generatum.* Innocentius I. Ep. 22. Maximus Taurinenſis hom. 2. de Eleemoſyna. Alios omitto.

Iuſtinus. Irenæus. Tertullian. Melchiades. Lactant. Euſeb. Cæſ. Athanaſ. Baſilius. Nazianz. Nyſſenus. Chryſoſt. Philo Carp. Cyrill. Alex. Iſid. Peluſ. Theodoret. Hilarius. Ambroſ. Pacianus. Optatus. Hieronym. Auguſtinus. Innocent. Maximus.

EX his patet antiquiſſimam Eccleſiæ fidem ſemper fuiſſe, Baptiſmo peccatum originale, tam quoad culpam, quā quoad pœnam, aut reatum deleri: ac proinde in eam grauiter tum Lutheriſtas, tum Caluiniſtas peccare, qui illius culpam adhuc poſt Baptiſmum in homine ſuperſtitem eſſe volunt.

Digitized by Google

Originalis culpæ damnationem ſolis prædeſtinatis non imputari.

SECVNDVS ERROR.

SECVNDVM huius articuli errorem aperiunt, cùm aiunt ſolis Dei filiis originalis peccati damnationem nō imputari. Quid verò per Dei filios intelligant, extra controuerſiam eſt, hoc nomine ſolos prædeſtinatos apud aduerſarios nuncupari.

EST autem hic obſeruandum, cùm in B originali peccato duo illa contineantur, culpa videlicet, & reatus, hoc aduerſariorum fundamentum eſſe, vt culpam quidem in nullo, nec prædeſtinato, nec reprobo, per Baptiſmum vnquam deleri; ſed in vtroque poſt Baptiſmum remanere ſentiant: qui eſt primus error modò à nobis confutatus. Id tamen diuerſa ratione fieri contendunt: nam licèt culpa hæc nunquam intereat, prædeſtinato tamen non imputatur ob gratuitam Dei bonitatem; ſiue is Baptiſmum accipiat, ſiue non: ſufficere enim putant prædeſtinationis C donum, vt hæc illi culpa non imputetur. Reprobo verò, quantumlibet Baptiſmo lauetur, ſemper imputatur. Reatum verò, qui eſt ipſa damnatio, quæ originalem culpam comitatur, in prædeſtinatis quidem ſemper, etiam ante Baptiſmum, deleri ſentiunt; cùm ipſos in vtero ante Baptiſmum ſanctificatos doceant, in reprobis verò nunquam, neque etiam per Baptiſmum extingui volunt.

ERRANT igitur dupliciter aduerſarij in D hoc vnico errore, primùm cùm ſine Baptiſmo originalis peccati reatum deleri poſſe credunt: quod aliàs improbatum fuit, deinde eùm ſolis prædeſtinatis eundem non imputari affirmant; quod modò improbandum eſt, tanquam antiquæ, ac Apoſtolicæ fidei contrarium.

ANTIQVISSIMVM igitur eſt fidei dogma; omnia omnium tam prædeſtinatorum, quàm non prædeſtinatorum, tam fidelium, quàm infidelium peccata, tum quoad culpā, tum etiam quoad pœnam per Baptiſmum deleri. Quod non ſemel, nec obſcurè Paulus, E primò, cùm ait 1. Cor. 15. *Quia ſicut in Adam omnes moriuntur: ita in Chriſto omnes viuificabuntur.* Neminem excipit Paulus à vita, quæ per Chriſtum iis datur, qui per Baptiſmum eidem commoriuntur, non ſolos prædeſtinatos viuificatos recenſet, non reprobos à viuificatione arcet: ſed omnes æquè in Baptiſmo gratiæ vitam, quæ omnem originalis culpam & reatum deleat, docet accipere. Quod apertè quoque confirmat ad Rom. 5. *Igitur* (inquit) *ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ.* Vides omnium, non tantùm prædeſtinatorum, ſed etiam aliorum damnationem per Chriſti iuſtitiam, ac merita in Baptiſmo tolli: quod etiam mirè amplificat eodem capite, his verbis. *Sed non ſicut delictum, ita & donum. Si enim vnius delicto multi mortui ſunt; multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in plures abundauit.*

1. Cor. 15.

Rom. 5.

CÆTERVM cum Paulo vniuerſi Patres conſentiunt, qui neminem à Baptiſmi gratia, qua perfecta peccatorum omnium remiſſio condonatur, ſiue prædeſtinatum, ſiue reprobum arceri docent: ſed æquè omnibus Baptiſmum prodeſſe ſentiunt: horum verò teſtimonia quādoquidem copioſiſſima ſunt, in duas claſſes diſtinguimus. Prima ea teſtimonia comprehendit, quæ oſtendunt paruulos omnes, ſiue prædeſtinatos, ſiue reprobos ad Baptiſmum accedentes, ab originali tum culpa, tum reatu mundari. Secunda claſſis ea continet, quę probant, quoſcunque tam paruulos, quàm adultos, Baptiſmatis vnda renatos, à peccatis omnibus, ac peccatorum damnatione expiati.

IN prima igitur claſſe eſt Dionyſius Areopag. Eccleſ. Hierarch. c. 3. qui Baptiſmum omnium diuinarū illuſtrationum, ac gratię principiū, tam in paruulis, quàm in adultis, appellat. *Sic igitur (ait) & ſacrum diuinæ generationis Sacramentum, quia primi luminis conſortium trahit; omniúmque diuinarum illuſtrationum principium eſt ex ipſo effectu, ipſo veriſſimo illud illuminationis cognomine prædicamus.* *Dionyſ. Areopag.*

ORIGENES quoque lib. 5. in c. 6. ad Rom. docet paruulis omnibus ideirco abſque vlla exceptione Baptiſmum cōferri, quòd eo omnes æquè ab originali culpa mundentur. *Pro hoc (ait) & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit etiam paruulis Baptiſmum dare. Sciebant enim illi, quibus myſteriorum ſecreta commiſſa ſunt diuinorum, quia eſſent in omnibus genuinæ ſordes peccati, quæ per aquam & ſpiritum ablui deberent.* Obſerua non in ſolis filiis Dei, aut prædeſtinatis originalis reatus ſordes extergi, ſed in omnibus abſque vllo diſcrimine, idque per ſolum Baptiſmum. *Origenes.*

CHRYSOSTOMVS hom. ad Neophytos de paruulorum omnium ſanctificatione per Baptiſmum ita ſcribit. *Hac de cauſa & infantulos baptizamus, vt non ſint coinquinati peccato: vt iis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint omnes, vt ſpiritus habitatio fiant.* Quòd ſi ex Chryſoſtomo omnes paruuli in Baptiſmo membra Chriſti fiunt, ac iuſtitiam, ſanctitatem, adoptionem, hæreditatem, fraternitatem Chriſti aſſequuntur; quid aduerſarij id ſolis prædeſtinatis tribuunt? *Chryſoſtom.*

S. AMBROSIVS ad c. 1. Luc. explicans illud, Iordanis conuerſus eſt retrorſum. *Significauit* (inquit) *S. Ambroſ.*

(inquit) *ſalutaris lauacri futura myſteria, per quæ in primordio naturæ ſuæ, qui baptizati fuerint paruuli, à malitia reformentur.* Vides non ſolùm prædeſtinatos, ſed quicunque baptizantur, paruulos abſque diſcrimine, à peccato originali liberari.

S. Auguſtinus.

Id quoque præclarè aſſerit Sanct. Auguſtinus lib. 3. de anima, & eius origine cap. 9. *Noli credere* (inquit) *noli docere infantes antequam baptizentur, morte præuentos peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe Catholicus.* Ex quo Auguſtini teſtimonio ſatis apertè conſtat, paruulos omnes nullo diſcrimine ad originalis peccati indulgentiam peruenire, qui ad Baptiſmum accedunt: ac proinde Lutheranos, & Caluinianos nulla ratione inter Catholicæ fidei profeſſores cenſeri poſſe, qui prædeſtinatos ante Baptiſmum ſaluari, aut eos ſolos ex Baptiſmo ſalutem conſequi contendunt: quapropter vel Catholicos ſi venditare deſinant, vel quod Catholicum eſt, cum Auguſtino, ac Catholicis ſentiant.

Syricius. Hieronym. Innocent. Proſper Fulgentius. Conc. Carthaſ V. Conc. Mileu. Conc. African. Conc. Gerūd Conc. Bracear. Conc. Matiſcon.

Cvm his conſentiunt Syricius epiſt. 1. ad Homericum cap. 2. Hieronymus ep. 7. ad Lætam cap. 4. Innocentius I. epiſt. 32. ad Concil. Mileuitanum. Leo I. ep. 39. ad Leonem Rauennarenſem Epiſcopum c. 1. Et ep. 86. ad Nicetam. Proſper de vocat. Gentium lib. 1. cap. 22. Fulgentius de fide ad Petrum Diaconum cap. 27. Conc. Carthagin. V. cap. 6. Mileuitanum c. 2. Africanum cap. 77. Gerundenſe cap. 5. Bracarenſe 2. cap. 7. Matiſconenſe 2. cap. 3.

Irenæus.

In altera teſtimoniorum claſſe; quæ ſola Baptiſmi gratia omnem originalis peccati cùm culpam, tum damnationem in quibuſcunque deleri affirmant; antiquiſſimus Irenæus in primis claſſicum canit lib. 2. c. 39. *Omnes* (inquit) *venit Christus per ſemetipſum ſaluare; omnes inquam qui per eum renaſcuntur in Deum. Infantes, & paruulos, & pueros, & iuuenes, & ſeniores.* Si ergo omnes Baptiſmo tincti per Chriſtum ſaluari poſſunt; quomodo ſoli prædeſtinati?

Athanaſius.

Id confirmat Athanaſius q. 134 vbi interrogat. *Quid eſt, quod dicit? Et omnes per Moyſen baptizati ſunt?* Reſp. *Baptiſmi ſignum erat, quòd per rubrum mare tranſiuit Iſraëliticus populus. Nam ſicut illi transmiſſi effugerunt inimicorum inſidias, & in deſerto nutriebantur manna: ſic etiam baptizati liberantur à ſpirituali Pharaone, & ab Aegyptiis dæmonibus, ſuſtentantúrque ſupercæleſti pane Spiritus ſancti.* At non facilè inde arguant aduerſarij, cùm ſoli Iſraëlitæ in mari baptizati, ac à Pharaone liberati fuerint, propterea ſolos filios fidelium, qui in his ſignificabantur, à diaboli poteſtate eripi. Nam quemadmodum eos omnes in ſemine Abrahæ ſpiritualiter computari certū eſt ex Paulo, qui Abrahæ fidem ſectantur: ita vt Abra-

A ham ſit Pater Circunciſionis non iis tantùm (vt ait Paulus) qui ſunt ex Circunciſione, ſed & iis, qui ſectantur veſtigia fidei: ita eos omnes in Chriſti ſemine computari exploratum eſt, qui per Baptiſmum Chriſti fidem amplectuntur, ſiue ij fidelium filij ſint, ſiue infidelium; ſiue prædeſtinati, ſiue reprobi; qui enim priùs infideles erant, & reprobi, atque à Chriſti ſemine alieni, cùm primùm ad Baptiſmum accedunt, & Chriſti fidem profitentur, mox in Chriſti ſemine computantur.

Baſilius.

Ita etiā hoc ſenſu figuram hanc explicat ſanctus Baſilius de Spiritu ſancto. *Quomodo*
B (inquit) *mare Baptiſmi typum gerens ſeparat à Pharaone: ſic & lauacrum hoc à Diabolica tyrannide: illud quidem occidit hoſtem in ſeſe: moritur & hîc inimicitia, quæ nobis fuit cum Deo. Ab illo populus exiit illæſus: aſcendimus & nos ab aquis tanquam ex mortuis viui ſeruati, per gratiam eius, qui vocauit nos.*

Chryſoſtom.

Eadem quoque maris figura vtitur Chryſoſtomus ad explicandam Baptiſmi in omnes efficaciam in cap. 10 prioris ad Cor. *Tranſitus* (ait) *Iudæorum futuri baptiſmatis typus, erat: Nam ibi aqua, & hic aqua: lauacrum hîc, & ibi pelagus: omnes hîc in aquam ingrediuntur, & ibi omnes. Poſtea vis cognoſcere illorum veritatem. Ibi quidem liberati ſunt ex Aegipto per*
C *mare: hîc autem ab idololatria: & ibi quidem Pharao ſubmerſus eſt, hîc autem diabolus: ibi Aegyptij ſubmerſi, hîc autem vetus homo peccatis defoditur.*

Nazianzenus.

Accedat & Greg. Nazianzenus oratione 40. qui hoc ipſum clarè explicat. *Atque hæc* (inquit) *Baptiſmi gratia, & facultas non orbem terrarum, vt olim, aquis obruens: ſed vniuſcuiuſque hominis peccatum purgans, eáſque obſtructiones, vel maculas, quæ vitio contrahuntur, prorſus abſtergens.* Dicant igitur aduerſarij, num reprobi homines ſint, quibus originalis reatus remitti nequeat; quòd ſi homines ſunt, ij
D ex Nazianzeno addiſcant Baptiſmum ad reatus liberationem prodeſſe.

Auguſtinus.

At Auguſtinum audiant clariſſimè hoc ipſum profitentē in Enchiridio c. 47. *A paruulo* (inquit) *recèns nato vſque ad decrepitum ſenem, ſicut nullus prohibendus eſt à Baptiſmo, ita nullus eſt, qui non peccato moriatur in Baptiſmo.* Cur obſecro, Auguſtinus, reprobos non excepit, atque à Baptiſmi gratia reiecit? cur prædeſtinatos tantùm non vocauit? ea nimirum de cauſa, quòd antiqua, atque orthodoxa Eccleſiæ fides neminem prorſus,
E neque infidelem, neque reprobum à Baptiſmo, & illius efficacia excluderet? Quod etiam apertè pleraque Concilia teſtantur. Concil. Conſtantinop. I. in Symbolo. Arauſicanum II. c. 25. Toletanum IV. c. 5. Viennenſe in Clementinis cap. 1. de ſumma Trin. Florentinum in decreto Eugenij IV. Tandem Conc. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. quæ omnia hanc antiquam

Conc. Conſtan. I. Conc. Arauſic. II. Conc. Toletan. IV. Conc. Viennenſe. Conc. Florēt. Conc. Trid.

 fidem

fidem fuiſſe confirmant, quam aduerſarij in hoc articulo impugnant.

Originalis peccati culpam Dei filiis non remitti, ſed per gratuitam Dei bonitatem non imputari.

TERTIVS ERROR.

TERTIO errore originalis peccati culpam in Dei filiis non deleri, aut extingui: ſed ſola Dei gratuita bonitate illis non imputari contendunt. Differt B autem hic fidei articulus ab eo, quem Beza in magna confeſſ. Gallica punct. 4. art. 48. post Caluinum lib. 1. Inſtit. cap. 16. §. 6. Lutherum in captiuitate Babylonica c. de Baptiſmo, Melanchtonem, Bucerum, Bullingerum (vt aliàs diximus) profitetur: nam ibi docent filios fidelium, quos Dei filios appellant, in vtero ſanctificari; & ſi ante Baptiſmum decedant, ſalutem conſequi, quod tam culpæ, quàm reatus condonationem complectitur. In hoc verò articulo, reatus tantummodò, non culpæ in Baptiſmo remiſſionem dari contendunt. Ex quo illud pri- C mùm colligimus, quænam illorum fides eſſe debeat, quæ diuerſa à prioribus ſentit.

Beza. *Caluinus.* *Lutherus.*

DE hoc errore, quo ad eam partem, quæ aſſerit, culpam originalis peccati Dei filiis nunquam remitti, nihil agendum eſt, cùm in primo errore id confutatum fuerit: illud tantùm velut ab antiqua ac Apoſtolica fide diſſentaneum improbandum eſt, quod aiunt, eam per gratuitam Dei bonitatem non imputari, atque ea præſente damnationem reſcindi.

NEMINI vnquam, qui aut antiquam Eccleſiæ fidem perſcrutatus fuerit, aut anti- D quorum Patrum ſcripta teuoluerit, auditum fuit. Peccata ſola non imputatione à Deo remitti, culpa ipſa integra in homine remanente: Scripturæ namque quoties de peccatorum remiſſione agunt, adeò apertè, ac luculenter culpam omnino auferri, ac deleri teſtantur; vt planè mirabile ſit, quo modo aduersùs apertam Scripturarum auctoritatem aduerſarij nouum hoc expiationis, ac remiſſiuuis peccatorum genus, quod per non imputationem fit, obtrudere aliquando auſi fuerint.

NAM de ablatione, non autem de (non E imputatione) peccatorum, clariſſima ſunt teſtimonia. Exodi 34. *Qui aufers iniquitatem, & ſcelera, atque peccata* (& infrà) *vt auferas iniquitates noſtras, atque peccata, noſq́; poſſideas.* Iſaiæ 6. *Auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur.* & c. 27. *Idcirco ſuper hoc dimittetur iniquitas domui Iacob, & iſte omnis fructus, vt auferatur peccatum eius.* & 33. *Populus, qui habitabat in ea, auferetur ab eo iniquitas.* Micheæ 7. *Quis Deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatem?* Zachariæ 9. *Ecce abſtuli à te iniquitatem tuam* (& infrà) *& auferam iniquitatem terræ illius in die vna.*

Exod. 34. *Iſa. 6. 27.* *Iſa. 33.* *Micheæ 7.* *Zachar. 9.*

SÆPE etiam Scriptura ad perfectam peccatorum remiſſionem explicandam (delendi) verbo vtitur, velut Pſalm. 50. *Et ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam,* &c. *Et omnes iniquitates meas dele.* Iſa. 43. *Ego ſum, ego ſum, ipſe qui deleo iniquitates tuas propter me.* & cap. 44. *Deleui vt nubem iniquitates tuas, & quaſi nebulam peccata tua* Daniel. 9. *Vt conſummetur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna.* Actorum 3. *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Quibus ſanè teſtimoniis euidenter apparet, peccatorum remiſſionem non fieri ſolùm (non imputatione) peccati, ſed integra culpæ delerione, ac interitu.

Pſal. 50. *Iſa. 43. 44.* *Daniel 9.* *Act. 3.*

ID Patrum teſtimoniis demonſtrare prorſus ſuperuacaneum exiſtimo: cùm id dicere ſufficiat, vniuerſos Patres, cùm de peccati remiſſione loquuntur, in ea perfectam culpæ extinctionem comprehendere: neque ex tot Patribus, quos orthodoxos Eccleſia colit, vllum vnquam fuiſſe certum eſt, qui peccatorum remiſſionem ſola non imputatione fieri aut docuerit, aut meminerit.

CÆTERVM ſtabilem, ac præſentem culpam à Deo non imputari, non tam ſtultum, quàm ridiculum iudico: quis enim iuſtus eſſe, aut dici vnquam poſſet præſente culpa? nam cùm culpa formaliter iuſtitiæ opponatur, vbi culpa eſt præſens, inde neceſſe eſt iuſtitiam expelli: neque iuſtum aliquem cenſeri, quandiu culpam in animo præſentem habet. Hinc enim fieri opus eſſet, vt omnis tum fidei, tum operum iuſtitia in hominibus interiret: quid eſt igitur quòd aduerſarij ſuam illam fiduciam iuſtificantem efferunt, cùm præſens culpa iuſtificationem impediat? quid eſt, quòd paruulos Chriſtum induere affirmant fide per Baptiſmum accepta, eùm potiùs ob culpam præſentem, quam fides non aufert, ab eo ſe ipſos diſiungant? quid tandem eſt, quòd per Baptiſmum prædeſtinatos regenerari dicunt, cùm regeneratio niſi deleta culpa non fiat? Quid fruſtrà tot iuſtos Scriptura commemorat? quid Abel, quid Enoc, quid Noë, quid Abraham, quid Iſaac, quid Iacob, quid Moyſes, ac alij innumeri iuſti dicuntur, ſi culpa in his adeò indelebilis fuit, vt cùm ab iis euelli nulla ratione poſſet, at ſemper præſens eſſet, nullus vnquam iuſtificari potuerit?

CERTE culpam præſentem hominem impium reddere, nullus iure dubitare poteſt; cùm Scriptura teſte, is ſolus impius ſit, qui impietatē in animo gerit. Hinc Ezechielis 18. *Ezech. 18.* legitur,

legitur. *Iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper eum.* & c.33. *Et cùm receſſerit impius ab impietate ſua, feceritq́ue iudicium, & iuſtitiam, vita viuet.* Si igitur verum eſt, ex aduerſariorum ſententia originalem culpam in prædeſtinatis nunquam deleri, ſed præſentem ſemper eſſe, qua ratione eam ita illis non imputari credunt, quòd meritò ob eam iniqui nuncupari non debeant? quòd ſi iniqui, ac culpati ſemper manent, quo pacto ab iis ſancti creduntur, ac demùm cùm originali culpa inexpiata decedant, quo titulo illis cœleſtis regni poſſeſſionem aſcribunt?

B ID ſanè exploratum eſt, culpam tandiu in homine integram manere, quoad peccandi libidinem ab animo expulerit, ac pœnitudine mentem eluerit. At anima per veram pœnitentiam abluta, ſtatim culpam ipſam deleri, & non tantùm non imputari, ſed omnino remitti à Deo, nemo eſt, qui Scriptura ipſa

Pſal.21. teſte, nõ agnoſcat. Pſ.21. *Dixi, confitebor aduersũ me iniuſtitiã meã Domino, & tu remiſiſti impietatem*

Luc.7. *tem peccati mei.* & Luc.7. Maria Magdalena poſt fletum, & lacrymas audit à Chriſto. *Remittuntur tibi peccata tua.* Quo pacto igitur poſt pœnitentiam culpa remanet?

C AT illud omnium ſtultiſſimum eſt, ac omnino cachinno proſequendum, quod manente culpa, damnationem, quæ neceſſariò culpam comitatur, non imputari affirmant: quaſi vel grauior ſit damnatio, quàm culpa, vt eam potiùs, quàm culpam remoueri opus ſit, aut non remota culpa damnatio ab homine auferri valeat. At vnde hoc noui Philoſophi didicerunt, vt præſente cauſa in actu effectus ab ea neceſſariò fluens è medio tollatur? An non priùs damnationis præſens cauſa reſecanda eſt, vt deinceps ipſa damnatio tolli

D poſſit? Damnationis porrò cauſa nulla eſt, præterquàm ipſa hominis culpa, quæ diuinam in eum iram concitat, teſte Apoſtolo

Rom.1. Rom. 1. *Reuelatur autem ira Dei de cælo ſuper omnem impietatem, & iniuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in iniuſtitia detinent.* Quæ ſanè hominem tandiu damnationi obnoxium reddit, quandiu in ipſo non deleta manet. An non deridendi ſunt, qui originali culpa in prædeſtinatis ſuperſtite, damnationem ab iis fruſtrà auelli poſſe exiſtimant, cũ perſpicuum ſit, in iis damnationis cauſam ſemper incolumem viuere, quæ damnatio-

E nem fouet?

ET quidem, quod ad culpæ grauitatem pertinet, errant grauiſſimè aduerſarij, neque quid culpæ nomen præ ſe ferat, adhuc didicerunt; cùm damnationem culpa grauiorem ſibi in animo fingunt: cùm ita omni pœna grauior culpa ſit, vt nullum præter culpam propriè malum in rerum natura cenſeri debeat. Ea ſiquidem, & contra Dei leges nitimur, & illius dona diſſipamus: atque adeò

A ipſum Deum, quo nihil grauius eſt, contemnimus. Atque eò fit, vt præcipites in æternæ damnationis barathrum homines ruant, cùm hoc grauiſſimo culpæ pondere premuntur. Ab ea igitur cùm omnis damnationis fons erumpat, planè conſtat illam priùs ab hominum natura auelli oportere, vt ea auulſa omnis deinceps damnatio è medio tollatur.

EQVIDEM non inficior, quin Deus abſoluta ſua poteſtate damnationem à culpa ſeparare poſſit, ita vt culpæ nulla omnino pœna, aut damnatio reſpondeat: Deus enim, qui damnationem ob culpam infligit, procuildu-

B bio illam poteſt non infligere, immò cunctas damnatorum pœnas tollere poſſet. At hîc non quærimus, quid Deus de poteſtate abſoluta efficere valeat: ſed quid communi lege ſtatuerit: hanc enim aduerſarij tantummodò in Deo poteſtatem ſitam eſſe agnoſcunt, qui nullam in eo abſolutam, ſed tantùm ordinariam potentiam collocant. At perſpicuum eſt, Deum communi lege decreuiſſe, vt culpa omnis præſertim mortifera pœnę, ac damnationi ſubiaceat, nec ea niſi deleta culpa ſolui poſſit. Quamobtem neceſſe eſt aduerſarios,

C vel ad abſolutam Dei potentiam, quam negant, & quam hîc fruſtrà implorarent, confugere, vel fateri damnationem ſimul cum culpa originali adhuc in prædeſtinatis etiam poſt Baptiſmum viuere, & omnem prædeſtinationem corruere. Quapropter ſi meliùs ſentire volunt, culpam omnem, ac damnationem in omnibus tam prædeſtinatis, quàm reprobis per Baptiſmum ſublatam credant, vt priſca, ac Orthodoxa omnium ſæculorum fides perpetuò docuit.

TERTIVMDECIMVM, quartumdecimum, quintumdecimum, ſextumdecimum articu-

D los prætereo, eò quòd in his nihil (ſaltẽ apertè) aduersùs antiquam fidem doceant; venio ad decimumſeptimum articulum.

ARTICVLVS XVII.

Nos credimus vnico illo ſacrificio, quod Dominus Ieſus in cruce obtulit, nos Deo reconciliari, vt iuſti habeamur coram Deo: quia illi grati eſſe non poſſumus, neque illius adoptionis participes fieri, niſi in quantum noſtra peccata nobis donat, ac ſepelit.

Idem docent Lutherani: Lutherus in colloquiis con-

E *uiualibus fol.352. & lib. contra Regem Angliæ, & ad cap.66. Iſaiæ: Iacobus Herbrandus poſteriore diſputatione de Miſſa, & reliqui.*

CENSVRA XIII.

HIc articulus vnicum errorem continet Deo, Chriſto, ac Chriſtianis omnibus, qui veram, ac priſcam Chriſti fidem profitentur, odioſum, ac deteſtabilem: quem tamen ſub honeſta verborum facie ita callidè

lidè occultant, vt vix ab aliis deprehendi A queat, præterquàm ab his, qui longo vſu, ac experientia fallaces illorum verſutias, quibus ſeipſos, ac errores ſuos contegunt, exploratas habent. Nam dum hi vnicum Chriſti ſacrificium in cruce oblatum ita extollunt, vt illud ſolum ſibi ad omnem cum Deo reconciliationem ſufficere doceant, quo ante Deum iuſti habeantur, eò ſanè tendunt, vt incruentum, ac toto orbe celeberrimum Miſſæ ſacrificium, tanquam inane, ac ſupervacaneum ab Eccleſia expellant: atqui hæc antiqua eſt Hæreticorum cantilena, Bogomiliorum, Pſeudo-Apoſtolorum, Wal- B denſium, Sollardorum, Vvicleuciſtarũ, quos olim ſancta anathematizauit Eccleſia: quapropter haud mirum eſt Lutheriſtas, ac Caluiniſtas, qui ſe illorum hæredes, ac ſucceſſores profitentur, hunc etiam errorem velut hæreditatium ſibi vendicaſſe.

Lutherus. Lvthervs quidem inter maxima ſua peccata hoc grauiſſimum enumerat, quòd per annos quindecim Miſſam celebrauerit: ita fatetur libro contra Oecolampadium, ac Zuuinglium. *Maxima* (inquit) *ſunt peccata mea: quòd tam ſanctus fui Monachus, ac tot miſſis per annos quindecim Dominum meum tam grauiter offendi.* En ſcrupuloſam ac delicatam Lutheri conſcientiam: & ad cap. 66. Iſa. *Monachi* (in- C quit) *quoties miſſam celebrant, grauiùs peccant, quàm ſi cædem faciant. Eſt enim blaſphemiæ opus.* Cum Luthero ita etiam omnis Lutheranorum grex grunnit. *Caluinus.* Io. Caluinus lib. 4. Iuſtit. cap. 18. magna verborum fumoſitate Miſſæ ſacrificium appetit. *Horrenda* (inquit) *abominationis fuit cùm ſignum extulit Satan, quo non modò obſcuraretur, & perverteretur; ſed penitus abolita, & obliterata euaneſceret, & ex hominum memoria excideret ſacra Chriſti cœna: nempe cùm peſtilentiſſimo errore totum penè orbem obcæcauit, vt crederet Miſſam ſacrificium, & oblationem eſſe ad impetrandam remiſſionem peccatorum.* Hæc D Caluinus, ad ampliorem huius articuli declarationem explicare voluit, ne quiſquam de illius ſenſu ambigeret, quem cæterorum Caluiniſtarum turma agminatim ſequitur.

Nos verò, Dei freti auxilio; omnium ſæculorum, ac temporum, ex quo Chriſtiana Eccleſia eſſe ac nominari cœpit, fidẽ in eo conſpiraſſe demonſtrabimus; vt ſacram Miſſam, verum, ac legitimum ſacrificium, propitiatorium à Chriſto inſtitutum fuiſſe, ſemper, & agnouerit, & docuerit.

Antiqua fides de ſacrificio Miſſæ.

Anteqvam verò priſcæ huius fidei explicationem aggrediar, præmittenda eſt Miſſæ nominis declaratio: hic verò pluribus multorum ſententiis omiſſis, qui Miſſæ nomen vel ad Hebræos, vel ad Latinos referunt; id ſanè mihi perſuadeo Miſſam A vocem eſſe partim ex Hebræis, partim ex Latinis expromptam: ab Hebræis quidem primam originem, à Latinis verò tranſlationem accepit. Apud Hebræos namque habetur nomen מסת *miſſath*, quo ſignificatur oblatio ſpontanea, quæ poſt ſeptem hebdomadas poſt Paſcha, id eſt, in Pentecoſte Deo offerebatur. vide Leuit. 23. Deuter. 16 & Pſ. *Leuit 23. Deut. 16. Pſalm. 71.* 71. Atque inde videtur deſumptum eſſe ſacrificij nomen, quod in Miſſa offertur, vt ſentiunt Iſidorus lib. 6. Rabanus lib. 1. cap. 32. *Iſidorus.* Caſſiodorus lib. 3. cap. 7. Reuchlinus lib. 7. *Rabanus. Caſſiodorus. Reuchlinus.* Rudim. ex aduerſariis Melanchton in Apo- B log. confeſſ. Auguſtanæ, & Munſterus in Lexico.

Ratio eſt Durandi in Rationali lib. 4. *Durandus.* cap. 4. quia Miſſa celebrata fuit Hebraicè pluſquam centum annis à tempore Apoſtolorum vſque ad tempora Adriani Imperatoris, quo tempore Græcè celebrari cœpit; quò fit, vt ab Hebræis primum nomen accepiſſe videatur. Accedat & altera ratio: nam Apoſtoli tunc primùm Miſſam celebrarunt, cùm Spiritu ſancto repleti, quo ritu ea celebranda eſſet, edocti ſunt; quod ſanè fuit in ipſa Pentecoſte; quo tempore ſacrificium illud duorum agnorum, qui erant operti panibus primitiarum, quod *miſſah* appellaba- C tur, Deo offerri ſolebat; in quo cùm Apoſtoli intellexiſſent huius ſacrificij figuram contineri; non abs re credi poteſt, eos hoc antiqui illius ſacrificij nomine noſtrum hoc *miſſah* nuncupaſſe.

Illvd verò non parum hanc etymologiæ rationem confirmat, quòd vox hæc (Miſſa) nec apud Græcos, nec apud Latinos vſitata reperitur. Apud Græcos quidem certum eſt: apud Latinos verò miſſio quidem, vel miſſum habetur, at Miſſa in fœminino genere hactenus nuſquam lecta fuit, cùm tamen in eo genere ab omnibus acci- D piatur: ex quo veriſimile eſt ab Hebræo nomine ductam fuiſſe. Demum cùm Miſſæ nomen ex omnium antiquorum ſententia ad ſacrificium Euchariſticum explicandum excogitatum fuerit; in quo ſenſu ferè ab omnibus ſumitur: Latina verò vox nihil ad ſacrificium pertineat, placet maximè, vt ab Hebræa voce *miſſah* ductam credamus.

Nec tamen Hebræa vox ampliùs cenſenda eſt; cùm à Latinis ad Latinæ vocis naturam, ac genus tranſlata fuerit: quò fit, vt Latina potiùs, quàm Hebraica vox nunc E dicenda ſit. Hæc de Miſſæ nomine ſufficiant.

Porro quid de Miſſæ ſacrificio antiqua fides ſenſerit, nunc ſupereſt explicandum. Miſſæ ſacrificium prioribus illis ante Chriſti aduentum ſæculis, multis figuris Chriſti inſtitutionem præceſſiſſe affirmant grauiſſimi, atque antiquiſſimi Patres: duabus verò potiſſimùm, nimirum agno, qui in

Paſchate

Digitized by Google

Paſchate immolabatur, & in ſacrificio Melchiſedech. Agnum, qui Dei præcepto in Paſchate immolabatur typum fuiſſe ſacrificij Miſſæ, teſtantur apertè Hieronymus in cap. 26. Matth. Chryſoſtom. hom. in Encenijs, Ambroſius lib. 4. offic. cap. 48. & ante hos Concilium I. Nicenum inter Diotipoſes, quæ in fragmentis eius Synodi Græcè inueniuntur: neque illum aduerſarij ad figuram cruenti ſacrificij, quod in cruce oblatum fuit ita propriè referre valent. Nam primùm ſacrificium agni veſpere offerebatur, non manè, vt habetur Exod. 12. *Immolabitque hœdum multitudo filiorum Iſraël ad veſperam Paſcha.* Sacrificium verò crucis manè rantùm oblatum fuit. Secundò, ſacrificium agni à cuncto populo veſpere comedebatur. Dominus Ieſus Miſſæ ſacrificium veſpere Apoſtolis comedendum obtulit. Crucis verò ſacrificium nunquam comedi potuit. Demum Chriſtus poſt eſum agni ſtatim ſeipſum manducandum præbuit, quo ſanè declarauit agni illius eſum ſacramentalis ſuiipſius manducationis fuiſſe figuram, quam tunc explere voluit: quò fit, vt ſi ſacrificium in ea figura præceſſit, ſacrificium quoque in figurato ſequi debeat.

Hieronym. Chryſoſtom. Ambroſius. Cõc. Nicen. I. Exod. 12.

MELCHISEDECH prætetea, qui panem & vinum in ſacrificium Deo obrulit; Miſſæ incruentum ſacrificium, quod ſub ſpeciebus panis, & vini offertur, figuraſſe tradunt Euſebius Cæſar. de Demonſtrat. Euangelica. lib. 5. cap. 3. Cyprianus epiſt. 63. Ambroſius de ſacram. lib. 4. c. 9. Hieronymus ep. 126. ad Euagrium. Auguſtinus in Pſal. 33. Conc. 2. & cont. aduerſarium legis lib. 1. c. 20 & de Ciuit. Dei lib. 16. cap. 22. Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 431. Theodoretus quæſt. 63. in Gen. Oecumenius in c. 5. epiſt. ad Hebræos. Neque inde effugere valent aduerſarij, cùm Dauid Pſalm. 109. & Paulus ad Heb. 5. & 11. Chriſtum Sacerdotem non ſecundùm ordinem Aaron, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech eſſe doceant: vt hinc perſpicuum fieret, ſacrificium Melchiſedech fuiſſe figuram ſacrificij incruenti, quod Chriſtus ſub accidentibus panis, & vini in cœna obtulit, & in Miſſæ ſacrificio peragitur.

Euſeb. Cæſ. Cyprianus. Ambroſius. Hieronym. Auguſtinus. Iſid. Peluſ. Theodorus. Oecumen.

HOC ipſum Miſſæ ſacrificium ex Prophetarum oraculis probant antiquiſſimi Patres, præſertim ex Malachia cap. 1. vbi ita legitur. *Ab ortu enim Solis vſque ad occaſum magnum nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Quem locũ de ſacrificio Miſſæ interpretantur Iuſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone. Irenæus lib. 4. cap. 32. Cyprianus lib. 1. cont. Iudæos cap. 16. Euſebius Cæſar. lib. 1. Demonſt Euang. c. vltimo. Chryſoſtomus in Comment. Pſ 95. Auguſtinus de Ciu. Dei lib. 18. cap. 35. Theodoretus in Comment. Malachiæ. Damaſcenus lib. 4. de fide c. 14. Neque hic locus ab aduerſariis aliò, quàm ad ſacrificium Miſſæ torqueri poteſt: nam ſi ad Hebræorum ſacrificia referant Vates, hic non de Hebræorum, ſed Gentium ſacrificio loquitur, cùm Hebræorum ſacrificia tantummodò in Templo Ieroſolymitano offerrentur, hoc autem in omni loco offerri dicatur: neque ad ſacrificium crucis cruentum transferre valent, cùm illud ſemel in Caluario tantùm oblatum fuerit: igitur intelligi debet de ſacrificio Miſſæ, quod in omni loco Deo poteſt offerri. Demum illud exponi non poteſt, de ſacrificio laudis, id eſt, oratione, aut pſalmodia, cùm illud non ſemper ſit mundum, ſed ſæpe immundum: cùm ſcilicet ab immundo corde proficiſcitur: hoc autem Vates ſemper mundum fore pronũtiat, quod de ſolo ſacrificio Miſſæ verum eſſe poteſt, quod ſemper mundum eſt, licèt ab immundo Sacerdote immoletur.

Malach. 1. Iuſtinus. Irenæus. Cyprianus. Euſeb. Cæſ. Chryſoſtom. Auguſtinus. Theodoret. Damaſcen.

AB Euangeliſtarum quoque Vaticiniis non aſpernandæ auctoritatis Patres Miſſæ ſacrificij teſtimonia petunt, potiſſimùm ex Ioanne cap. 4. vbi ita Chriſtus de futuro Miſſæ ſacrificio loquitur. *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate.* Certum eſt tum ex verbis mulieris Samaritanæ, tum ex ſermone Chriſti, nomine adorationis hoc loco ſacrificium intelligi debere. Mulier enim de loco ſacrificij à Chriſto quærebat, cùm ait. *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet.* Neque enim ſi de interno tantùm adorationis actu intelligeret, exiſtimaret adorationis locum, vel in monte illo, vel Ieroſolymis terminari: cùm non ignoraret Deum interno adorationis actu vbique adorari poſſe: quare de externa adoratione eum agere cenſendum eſt, quæ fit per exhibitionem ſacrificij. Neque Scripturis inſuetum eſt, adorationis nomine ſacrificium inſinuare: nam Geneſ. 22. Abraham ait, *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Sacrificauit autem ibi Abraham. & 4. Regum 18. *Ante altare hoc adorabitis in Ieruſalem,* id eſt, ſacrificabitis. Io. 12. *Et erant quidam Gentiles, qui venerant, vt adorarent in die feſto,* id eſt, vt ſacrificiis intereſſent.

Ioan. 4. Gen. 22. 4 Reg. 18. Ioan. 12.

CHRISTVS ergo, & ipſum nomen adorationis pro ſacrificio vſurpauit, cùm ait. *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem,* id eſt, ſacrificium Deo Patri offerent, in Spiritu, quod carnalia ſacrificia repellit, quæ eo vſque Deo oblata fuerant. *Et veritate,* quod figuras, arcet, in quibus Deo eatenus ſacrificatum fuerat. Nam cùm omnia veterum ſacrificia Chriſtum figuraſſent, tunc primùm in veritate Deo ſacrificari cœpit, cùm Chriſtus Deo in ſacrificium

crificium ſemetipſum in Cœna obtulit, ac ſe offerendum Apoſtolis in Miſſa mandauit: tunc enim primùm veri adoratores, id eſt, ſacrificatores erumpere cœperunt: cùm Apoſtoli, ac reliqui Sacerdotes ex Chriſti inſtitutione Chriſtum ſacrificio incruento in Miſſa obtulerunt: hunc enim locum ita exponunt Euſeb. lib. 1. Demonſt. Euang. cap. 6. Theodoretus, & Rupertus in Commentariis Malachiæ.

Euſeb. Caſ. Teodoret. Rupertus.

Ex alio præterea Ioannis teſtimonio c. 6. Gaudentius tractatu 2. de Exodo, & Theophylact. in cap. 6. Ioannis, & in cap. 14. Marci Miſſæ ſacrificium eliciunt: ibi enim Chriſtus ait. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Ex quo loco duplex argumentum deſumitur, ad Miſſæ ſacrificium confirmandum. Primum ex verbo, *Dabo.* Siquidem pollicetur Chriſtus panem ſe daturum, qui non panis, ſed caro illius futura ſit: quod ſanè idem eſt, ac ſi diceret, ſe carnem propriam ſub forma panis daturum: quo primùm Dominici corporis ſacramentum innuit. At quomodo eam daturus eſt? in ſacrificium nimirum: datur enim corpus Chriſti, cùm ſacrificatur; iuxta illud Matth. 26. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* & Marci 14. *Quod pro vobis datur;* ibi enim dari, vel tradi pro ſacrificari vſurpatur. Igitur cùm Dominus carnem ſuam ſe daturum pollicetur, ſacrificium carnis ſuæ non obſcurè promittit. At ne fortè quis crucis ſacrificium eo ſignificari ſuſpicetur, quale hoc ſacrificium futurum ſit, inſinuat: carnis quidem ſuæ ſacrificium fore declarat, ſed non carnis, ſed panis illi formam præſcribit. *Panis* (inquit) *quem ego dabo, caro mea eſt;* quo planè nihil aliud, quàm Miſſæ ſacrificium prænuntiat.

Gaudentius Theophyl. Matth. 26. Marc. 14.

Alterum argumentum ex ſequentibus illis verbis depromitur, cùm ait. *Pro mundi vita,* quæ omnino illis verbis reſpondent, quæ leguntur Matth. 26. ſcilicet, *in remiſſionem peccatorum;* quemadmodum & priora illa Matthæi. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur;* per omnia concordant cum prioribus Ioannis. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt.* Dari enim pro mundi vita, planè aliud non eſt; quàm offerri in remiſſionem peccatorum: nam ſicut ex peccato mors animæ conſurgit; ita ex peccatorum remiſſione, quæ per Chriſti gratiam tribuitur, vita animæ paratur. Cùm igitur peccatorum remiſſio, ac ſpiritualis vitæ beneficiũ ex ſolo duntaxat Chriſti ſacrificio in omnes fluat: inde perſpicuum eſt, cùm Chriſtus carnem ſuam ſub panis ſpecie pro mundi vita, ac peccatorum remiſſione ſe daturum ait, apertè ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium inſinuare.

Matth. 26.

His accedant duo tantùm Scripturarum teſtimonia, ex quibus ferè vniuerſi Patres Miſſæ ſacrificium à Chriſto inſtitutum fuiſſe A probant. Primum eſt Pauli ad Hebræos c. 5. *Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret: ſed qui locutus eſt ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum & in alio loco dicit. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Quod teſtimonium deſumpſit ex Pſalmo 109 Ex hoc Pauli teſtimonio Miſſæ ſacrificium colligunt, Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. ad Cœcil. Euſebius Cæſar. lib. 5. Demonſt. Euang. cap. 3. Clemens Alexand. lib. 4. Strom. S. Ambroſius lib. 5. de Sacram. c. 1. Epiphan. hæreſi 55. Hieronymus in epiſt. ad Marcellam. Chryſoſtom. hom. 35. in Gen. B Auguſt. epiſt. 95. ad Innocentium. Theodoretus in Comm. in Pſal. 109 Leo Magn ſerm. 2. de anniuerſario Aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum. Euſebius Emiſſenus ſerm. 5. de Paſchate, & alij quamplures.

Pſal. 109. Chryſoſtom. Euſeb. Caſ. Clem Alex. Ambroſius Epiphanius Hieronym. Chryſoſtom. Auguſtinus. Theodoret. Leo Magn. Emiſſen.

Sed quoniam Caluin. lib. 4. Inſtit. cap. 18. §. 2. Chemnitius, Petrus Martyr, & alij ſectarij non verentur aduerſ. tot antiquiſſimorum, ac grauiſſimorum Patrum teſtimonia pugnare, quaſi Paulus, & Dauid non ad Miſſæ ſacrificium, quod nullum eſſe clamant, ſed ad Sacerdotij æternitatem reſpexerint, C cùm Chriſtum Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech appellarunt: planè non alio, quàm ipſo Pauli teſtimonio illos aggredior.

Dvo hîc obſeruanda ſunt circa hoc Pauli, ac Dauidis teſtimonium, quod tamen nunc Pauli appellare lubet. Primum eſt, quòd Paulus ait, Chriſtum eſſe Pontificem, ac Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech. Secundum, non ſecundùm ordinem Aaron. Quod ad primum attinet cùm Paulus Chriſtum ſecundùm ordinem Melchiſedech Sacerdotem appellat; duo inſinuat. Primum, tam Chriſtũ, quàm Melchiſedech fuiſ- D ſe Sacerdotes: alterum, vtrumq; tam Melchiſedech, quàm Chriſtum ſecundùm illum ordinem ſacrificium obtuliſſe. Primum ex Scripturis certum eſt: ait enim Moyſes Gen. 14. de Melchiſedech. *Erat enim Sacerdos Dei altiſſimi.* De Chriſto apertum eſt hîc Pauli teſtimonium. Alterum verò ipſa Sacerdotij natura demonſtrat: Sacerdotium enim, & ſacrificium ita inuicem correlatiua ſunt, vt Sacerdotium abſque ſacrificio eſſe nõ poſſit. Hine Græcè Sacerdos θύτης appellatur à θύειν quod eſt ſacrificare, inde θυσία ſacrificium. Id confirmat Paulus ad Heb. 5. cùm ait. *Omnis Pon-* E *tifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur, in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis:* vbi terminus ille vniuerſalis (*Omnis*) adeò omnem exceptionẽ excludit, vt verum ſit dicere, nullum omnino Pontificem conſtitui, quin offerat dona, & ſacrificia pro peccatis. Quod etiam repetit c. 8. dicens. *Omnis Pontifex conſtituitur ad offerenda munera, & hoſtias,* & paucis interiectis. *Neceſſe eſt & hunc habere aliquid quod offerat.* Immò

& Cal

Caluinus. & Caluinus ipſe lib.4. Inſtit.cap.18. §.12. ab hoc non diſſentit, & Biblia verſionis Geneuenſis Gallica, vbicunque offendunt vocem, *Sacerdos*, vertunt *Sacrificator*: nec non & hunc ipſum locum Pſal.105. *Tu es Sacerdos*, transferunt, *Tu es Sacrificator*.

QVAMOBREM cùm Melchiſedech eſſet Sacerdos Dei altiſſimi(vt Scriptura teſtatur) ſanè opus eſt fateri, illum propriam ſuo Sacerdotio ſacrificiū obtuliſſe At verò Melchiſedech nunquam bruta immolaſſe teſtes ſunt Euſeb.Cæſar.Demonſt.Euang.lib.5.c.3. Hieronymus ep.ad Euagrium. Oecumenius in cap.5. ad Hebr. Primaſius in epiſt. ad Hebræos. Et Cyprianus epiſt.63. ad Cæcilium teſtatur Melchiſedech idcirco Sacerdotē in Scripturis appellari, quòd panem, & vinum Deo in ſacrificium obtulerit. Reſtat igitur, vt Sacerdotium Melchiſedech hoc ſibi ſacrificij genus proprium vendicaret, vt non victimas, ſed panem,& vinū Deo immolaret: quò ſanè reiicitur aduerſariorū impudentia, qui locum illum Gen.14. *Erat enim Sacerdos Dei altiſſimi*,& alium priorem, *proferens panem, & vinum*, ex quibus Melchiſedech ſacrificium colligitur, calumniari non deſinunt: nam ſi tunc ſacrificium non obtulit, proferant ex Scripturis teſtimonium, vbi Melchiſedech ſacrificaſſe legatur: vnde illius Sacerdotium aſtruant.

Euſeb. Cæſ. Hieronym. Oecumen. Primaſius. Cyprianus.

CONSTITVTO igitur Melchiſedech Sacerdotio, ac ſacrificio: cùm Paulus dicat, Chriſtum eſſe Sacerdotē ſecùndùm ordinem Melchiſedech; omnino coguntur fateri, Chriſtum aliquando ſecundùm illum ordinē ſacrificium obtuliſſe. Cùm verò neq; ante cœnam, neq; poſt, Chriſtus vnquam ſecundùm ordinem illum ſacrificauerit (nā ſacrificium crucis fuit potiùs ſecundùm ordinem Aaron cùm cruentum fuerit) teſtat ſanè Chriſtum tunc ſecūdùm ordinem Melchiſedech ſacrificium, ab Aaronis ſacrificio diſtinctum obtuliſſe, cùm ſub accidentibus panis, & vini eo modo, quo Melchiſedech illud obtulerat, corpus,& ſanguinem in cœna obtulit.

QVOD ad ſecundùm attinet, non ſanè fruſtra Paulus Chriſtum appellat Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech,& nō ſecundùm ordinem Aaron; immò negat illum fuiſſe Sacerdotem ſecundùm ordinē Aaron c.7.cùm ait. *Quid adhuc neceſſarium fuit ſecūdùm ordinem Melchiſedech alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundùm ordinē Aaron dici?* Eo ſiquidem inſinuare voluit, tam Sacerdotium, quàm ſacrificiū Melchiſedech ab Aaronis Sacerdotio, ac ſacrificio fuiſſe diſtincta, ac propterea alio modo Melchiſedech, alio modo Aaron ſacrificaſſe. Et quidem ex hoc loco apertè colligimus, Melchiſedech in pane, & vino tantummodò ſacrificium obtuliſſe, vt inde exploratum fieret, Sacerdotiū Melchiſedech ab Aaronis Sacerdotio differre: neque enim ſecus, quàm ex vario ſacrificiorū ritu, hæc Sacerdotia inter ſe diſcerni poterant. Quapropter licet Sacerdotium Aaron, & Melchiſedech, quoad rem figuratam inter ſe non differrent, vtrunque enim Chriſtum figurabat, diuerſa tamen fuère in figura, ac modo figurandi. In figura quidem, quia Aaron immolabat bruta, ac victimas; Melchiſedech verò tātùm panem,& vinū offerebat. In modo quoque figurandi: quoniam ſacrificia Aaron figurabant ſacrificium crucis modo cruento: ſacrificium verò Melchiſedech idem ſacrificium crucis figurabat, ſed modo incruento, quale oblatum eſt in cœna. Ex quibus tādem concludimus, quòd cùm Chriſtus Sacerdos à Paulo dicatur ſecundùm ordinem Melchiſedech, non ſecundùm ordinem Aaron, inde rectè colligi poteſt ipſum iuxta ritum Sacerdotij Melchiſedech ſacrificium ſub forma panis,& vini, modo incruento, in cœna obtuliſſe; & in iis accidentibus Miſſæ ſacrificium ab eo inſtitutum fuiſſe.

QVOD verò Caluinus,& alij Sacramentarij obiiciunt, Chriſtum appellari Sacerdotē ſecundùm ordinē Melchiſedech, eò quòd ſempiternū habeat Sacerdotium: atque id videntur ex Paulo mutuari: falsò ſibi Pauli verba arripiunt: neque enim Paulus id vnquam, aut dixit, aut ſentit: cùm tantùm dixerit, Chriſtū idcirco ſempiterno Sacerdotio frui, quod maneat in æternū: en verba Pauli c.7. *Et alij quidē plures facti ſunt Sacerdotes, idcirco quòd morte prohiberentur permanere: hic autem eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet Sacerdotium.* Heb.7. At hic Pauli ſenſus valde à ſententia aduerſariorum diſtat, cùm is Sacerdotij æternitatē ad Chriſti æternitatem tantùmmodò, velut ad cauſam referat, illi verò corruptiſſimè cauſam Sacerdotij Chriſti, in ipſam Sacerdotij æternitatem reiiciant, & Chriſtum idcirco Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech dici contendant, quòd ſempiternum habeat Sacerdotium, quod non tam cùm verbis Pauli, quàm cum ipſa ratione pugnat.

NAM certum eſt conſtitutionem alicuius ordinis Sacerdotij, qua vnum Sacerdotium ab altero diſtinguitur, neceſſariò eſſentiale quippiam, ac ſpecificum in quolibet Sacerdotio includere: putà ordo equitum ſancti Spiritus apud Gallorum Regem, vel Annunciationis B. Mariæ apud Subaudiæ Ducem per aliquod ſpecificum diſtinguitur ab ordine equitū S.Michaëlis, vel S.Mauritij, ſed duratio, aut æternitas nihil eſſentiale, aut ſpecificum Sacerdotio affert, quo ab alio diſtingui valeat, cùm ea non ſit de eſſentia Sacerdotij. Quapropter ridiculum eſt, durationem temporis, vel æternitatem ordinis alicuius Sacerdotij conſtitutiuam, ac proinde diſtinctiuam aſſerere: igitur falſum eſt, quod aduerſarij obtendunt, Chriſtum nimirum

mirum ex æternitate Sacerdotij Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech conſtitui.

Præterea, ſi Chriſtus ob æternitatem Sacerdotij duntaxat à Paulo ſecundùm ordinem Melchiſedech Sacerdos diceretur, ſequeretur nullã inrer Sacerdotium Aaron, & Melchiſedech eſſe eſſenrialem ordinis diſtinctionem, ac proinde neque etiam inter ſe vlla duratione differre. Prima conſequentia nota eſt ex iis, quæ modò diximus, nimitum durationem nihil eſſentiale in Sacerdotio ponere: quod tamen pugnat cum verbis Apoſtoli, qui ordinem Aaron ab ordine Melchiſedech diſtinctum pronuntiat. Secunda verò conſequẽtia inde manifeſta eſt: nam quæ eſſentialiter eadem ſunt, eadem etiam ſub qualibet temporis menſura, ac duratione ſemper manent. Quòd ſi Sacerdotium Aaron, & Melchiſedech re eadem ſunt, nec eſſentialiter inter ſe diſtinguntur, planè opus eſt, vt ſub qualibet temporis menſura, ac æternitate eadem ſemper maneant: falſum eſt igitur Sacerdotium Aaron à Sacerdotio Melchiſedech æternitate tantùm diſtingui. Quid igitur habent, quod Paulo reſpõdeant, qui Aaronis Sacerdotium finem accepiſſe; Melchiſedech verò æternum eſſe aſtruit?

Addo etiam, quòd ex hac aduerſariorum poſitione multa abſurda ſequerentur. Primum, quòd nullum omnino eſſet Chriſti Sacerdotium: nam cùm tandiu Sacerdotium manere opus ſit, quandiu ſacrificium habet, quo fulciatur: ſuperiùs enim probatum eſt Sacerdotium abſque ſacrificio eſſe non poſſe, quo ſublato ipſum quoque Sacerdotium ruit: cùm ex eorum ſententia conſtet nullum amplius eſſe ſacrificium, ex ipſis etiam manifeſtum eſt, nullum Sacerdotium eſſe: atque ita Chriſti Sacerdotium interiiſſe. Secundum, quòd fruſtra Chriſtus diceretur Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, cùm tã Melchiſedech, quàm Aaronis Sacerdotium defeciſſet. Etenim certum eſt Sacerdotium Aaronicum vſque ad Chriſti tempora permanſiſſe: quouſque in crucis ſacrificio terminatum fuit; atque tunc Sacerdotium Aaronicum defeciſſe, cùm ſacrificia ſecundùm ordinem Aaron, vero illo ſacrificio aduueniente, offerri deſierunt: quòd ſi nullum poſt illud ſacrificium remanet; quid Melchiſedech Sacerdotium vltrà incolume eſſe credimus, aut Chriſtum Sacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedech appellamus, cùm Sacerdotium illud cum ſuo ſacrificio defecerit? Tertiũ, quòd Chriſtus Sacerdos in æternum diceretur abſque vllo ſacrificio: nam ſi Sacerdos, & Sacrificator idem ſonant, vt ipſi fatentur, quo pacto Sacrificator is appellari poteſt, qui nullum habet ſacrificium, quod offerat? Sacrificator enim eſt alicuius ſacrificij factor: quapropter ablato ſacrificio Sacrificatorem tolli neceſſe eſt.

Neque illorum effugium valet, qui dicunt Chriſtum in cœlis ſacrificium crucis Patri ſemper offerre, ac proinde nõ eſſe abſque ſacrificio: id enim facilè diluitur; nam primò terra, non cœlum locus eſt ſacrificij, & expiationis peccatorum: neque Chriſtus in cœlo propriè ſacrificium offerre poteſt, cùm non habeat, quæ neceſſariò ad ſacrificium requiruntur. Quatuor enim ad ſacrificij naturam neceſſaria ſunt. Primum, vt res ex profana fiat ſacra. Secundum, quòd offeratur Deo. Tertium, quòd conſumatur. Quartum, quòd ſacrificium ſit præſens. At Chriſtus in cœlo non habet primum, quia nihil habet, quod ex profano fiat ſacrum: non habet ſecundum, quia ſanguinem effundere non poteſt, quod in ſacrificium offerat: at ſine ſanguinis effuſione (teſte Paulo ad Heb. 9.) non ſit ſacrificium, aut remiſſio: non habet tertium, quia ſacrificium non conſumitur, nec aptum eſt conſummari: non habet quartum, quia non habet ipſum ſacrificium præſens, cùm illa ſacra actio, qua crucis ſacrificium perfectum fuit, iampridem tranſierit: neque is in cœlo, aut ſanguinem fundere, aut iterum mortẽ ſubire, aut cruci affigi valeat: ex quo perſpicuum eſt Chriſtum in cœlo oblatum priùs ſacrificium crucis, Patri quidem iterum offerre poſſe: at verè ita ſacrificare, vt ex ea oblatione perfectus Sacrificator, aut Sacerdos dici queat, ne ſuſpicari quidem vllum exiſtimo.

Verum hoc illorum effugio vti lubet ad duo ipſorum ſuppoſita, quibus Miſſæ ſacrificium conuellere nituntur, deſtruenda. Primum eſt, quòd ſacrificium incruentum aliquod propitiatorium dari negant, cùm (vt aiunt) ſine ſanguinis effuſione non fiat remiſſio. Alterum eſt, quòd ſacrificium crucis rurſum iterari poſſe inficiantur. At ſi Chriſtus offert ſacrificium crucis in cœlo, vel offert cruentum, vel incruentum. Non offert cruentum, cùm ibi non amplius ſanguinem fundat, nec fundere poſſit, ergo offert incruentum. Datur igitur ſacrificium incruentum, quod pugnat cõtra primũ ſuppoſitum.

Rurſus, ſi Chriſtus in cœlo crucis ſacrificium offert: vel illud idem offert, quod priùs in cruce obtulerat, vel diſtinctũ, id eſt, vel eadem actione, vel altera, non eadẽ actione, vt manifeſtũ eſt, nã prior illa actio, qua ſeipſum in cruce obtulit Patri, iam in prçteritã trãſiit: nec denuò prçſens eſſe poteſt: reſtat, vt altera, ac reiterata actione illud idẽ ſacrificium offerat: ergo ſacrificium crucis poteſt reiterari, quod deſtruit ſecundum ſuppoſitum.

Alterum teſtimonium eſt Lucæ cap. 22. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur; hoc facite in meam commemorationẽ*: quo teſtimonio Luc. 22.

grauiſ

grauiſſimi, & antiquiſſimi Patres vſi ſunt, ad probandum, Chriſtum ſeipſum Deo Patri in cœna ſub accidentibus panis, & vini in ſacrificium obtuliſſe. Irenæus lib. 4. cap. 32. Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. Ambroſius in Pſalm. 38. Gregorius Nyſſenus oratione 1. de Reſurrectione, Ioannes Chryſoſtomus hom. 24. in priorem ad Cor. & homil. 2. in poſteriorem ad Timoth. Auguſtinus in Pſalm 33. conc. 2. & paſſim. Leo Magnus ſerm. 7. de Paſſione Domini, & alij plerique.

Irenæus. Cyprianus. Ambroſ. Nyſſenus. Chryſoſtom. Auguſtinus. Leo Magn.

PORRO ex eo duplex argumentum ad probãdam Miſſæ ſacrificij inſtitutionem deſumitur. Primum, cùm Chriſtus ait. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur.* Quamuis enim in eo non aſpernandum myſterium lateat, quòd Lucas nõ in futuro, vt cæteri Euãgeliſtæ, ſed in præſenti tẽpore, verbum vſurpat. Non enim ait: quod pro vobis dabitur, ſed datur; & ſi verbum Græcum Latinè reddatur, idem de calice affirmat. *Hic eſt calix noui Teſtamẽti in ſanguine meo, qui pro vobis funditur:* atque ita etiam vertit Caluinus, & Biblia Geneuenſium: ea ſiquidem varia (vt videtur) loquendi formula admonemur, hæc Chriſti verba ad vtramque oblationem, ſiue futuram in cruce, ſiue etiam præſentem in cœna referendam eſſe: atque adeò Euangeliſtas inter ſe in aperta hac temporum variatione eſſe concordes, vt non alia ratione tempora mutaſſe, ac ſibi inuicem mutuaſſe videantur, quàm vt vnum ſub vtraque temporis differẽtia oblatum à Chriſto corporis ſui, ac ſanguinis ſacrificium, eandémque, & præſentem in cœna, & futuram in cruce oblationem eſſe explicarent. Quod ſanè non leue argumentum eſt, quo ſacra Miſſæ ſacrificij inſtitutio demonſtrari poteſt.

AT ibi nos maximam huius argumenti vim ſitam eſſe credimus. Quod cùm Chriſtus corpus ſuum manducandum, ac ſanguinem bibendum in cœna diſcipulis tradidit, non aliud quàm præſens ſacrificium inſinuauit. Quid enim corpus, quid ſanguis, præterquàm ſacrificium ſonant, quæ cùm diſcipulis in cibum, & potum exhibita fuerunt, tunc præſens, ac conſummatum ſacrificium eſſe indicarunt, quod in cruce quidem cruentè nondum completum eſſet, in cœna verò incruentè iam oblatum foret? Quomodo enim ea in cibum, & potum dari potuerunt, quin priùs Deo per ſacrificium oblata fuiſſent, aut qua ratione credendum eſt, Chriſtum in cœna corpus, ac ſanguinem ſuum in peccatorum remiſſionem tradidiſſe, vt manifeſtum eſt ex pleriſque Scripturæ locis, quæ illud dignè manducantibus gratiæ vitam, ac peccatorum remiſſionem pollicentur. Ioan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita,* &c. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam,* &c. *Panis enim Dei eſt, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo.* Item: *Qui manducat me, ipſe viuet propter me.* Niſi præſens ſacrificium adeſſe voluiſſet, quo & peccatorum remiſſio fieret, & ſpiritualis vitæ beneficium illis impenderetur? Adde etiam quo pacto Apoſtoli corpori, ac ſanguini Chriſti communicare potuiſſent, ſine præſente ſacrificio: cùm exploratũ ſit eſum corporis, ac potum ſanguinis eſſe ipſiſſimã conſummationem, & participationem ſacrificij Chriſti iam oblati, qua mediante ipſius ſacrificij virtus ad eos manaret? Ex quo tandem habemus, manducationem corporis Chriſti tam Apoſtolorum in cœna, quàm cæterorum fidelium in altari, certam quãdam atteſtationem eſſe ſacrificij præſentis, ad cuius ipſi communicationem, ac conſummationem vocantur. Quapropter id fixum, ac ſtabile ſit, Miſſæ ſacrificium his verbis à Chriſto inſtitutum fuiſſe.

Ioan. 6.

ALTERVM porrò argumentum ex ſequentibus verbis colligitur. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis ſacrificandi poteſtas Apoſtolis, ac Sacerdotibus illorum ſucceſſoribus traditur, vt docent Irenæus lib. 4. aduerſ. Hæreſes cap. 32. Iuſtinus in Dialogo cum Tryphone, Cyprianus lib. 2. epiſt. 3. Ambroſ. in cap. 10. epiſt. ad Hebræos. Auguſtinus lib. 20. cont. Fauſtum, & alij. Placuit nonnullis præſertim recentioribus verbum illud (*Facite*) pro (ſacrificate) exponere, quod ſanè graui teſtimonio non vacat: nam ſiue illud à Scripturis, ſiue à Patribus, ſiue etiam ab Ethnicis petamus, certum eſt, facere plerunque pro ſacrificare ſumi. Exod. 19. *Hoc eſt, quod facies in altari, agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter.* Numer. 16. *Agnum vnum facies manè.* 3. Reg. 18. *Ego faciam bouem alterum.* Matth. 26. *Scitis, quia poſt biduum Paſcha fiet*: pro quo apud Marcum legitur, *immolabunt.* Ex Patribus, vt alios prætercam, Auguſtinus, facere, hoc loco in hoc ſenſu explicat contra Fauſtum Manichæum lib. 20. cap. 21. *Sacrificare Martyribus* (inquit) *dixi* (*eſſe peccatum*) *non dixi ſacrificare Deo in memoriis Martyrum, quod frequentiſſimè facimus, illo duntaxat ritu, quo ſibi ſacrificari noui Teſtamenti manifeſtatione præcepit.* Ethnicos prætereo, vt videant aduerſarij, non tam Virgilianam (vt garrit Caluinus) quàm Scripturæ, ac Patrum acceptionem eſſe, quòd *facere* pro *ſacrificare* accipiatur.

Irenæus. Iuſtinus. Cyprianus. Ambroſius. Auguſtinus. Exod. 19. Num. 16. 3. Reg. 18. Matth. 26. Marc. 14. Auguſtinus.

AT nos non ex ſingulari illa verbi acceptione, ſed ex communi illius ſignificatione huius argumenti efficaciam comparamus. Siquidem his verbis Chriſtum non modò ſacrificandi, ſed etiam Sacramentum corporis, ac ſanguinis cõficiendi, ac cætera omnia efficiendi, quæ tunc ipſe præſtitit, iis exceptis quæ Chriſto propria fuerũt, Apoſtolis, ac proinde cæteris Chriſtianis Sacerdotibus poteſtatem

ſtatem tradidiſſe credimus: ita vt *hoc facite*, (A) ad totam, ac integram Chriſti actionem, qua panem benedixit, qua fregit, qua in corpus ſuum ſubſtantialiter tranſmutauit, qua Deo obtulit, qua cæteris diſtribuit; qua etiam vinum in ſanguinem conuertit, qua in ſacrificium obtulit, qua aliis bibendum porrexit, referendum ſit. Quod nullo modo calumniari poſſunt aduerſarij: quò fit, vt cùm probatum fuerit ex prioribus verbis, Chriſtum verè ſacrificium in cœna obtuliſſe, ac proinde Miſſæ incruentum ſacrificium inſtituiſſe: his poſterioribus illud in Eccleſia fieri, & à Sacerdotibus frequentari im- (B) petet.

Svnt præter hæc etiam multa alia in Scripturis teſtimonia, quæ huius ſacrificij inſtitutionem demonſtrant. Sed iis omiſſis ad antiquam Eccleſiæ fidem, quæ Miſſæ ſacrificium ab ipſis Apoſtolorum temporibus, per ſuccedentium ſibi ſæculorum ordinem proſecuta eſt, accedamus.

Liturgia Rom.

In primis ipſæ antiquæ Liturgiæ ab Apoſtolis, ac Euangeliſtis confectæ ipſum Miſſæ ſacrificium in vſu apud Apoſtolicam Eccleſiam fuiſſe oſtendunt. Extat enim Liturgia (C) Eccleſiæ Romanæ à B. Petro tradita: in qua inter alia hæc verba leguntur. *Te igitur benigniſſime Pater, ſupplices rogamus, ac petimus, vt accepta habeas, & benedicas hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata, in primis quæ tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Catholica.*

Liturgia Ieroſol.

Litvrgia Eccleſiæ Ieroſolymitanæ à B. Iacobo conſcripta ita habet. *Domine, Domine, qui viſitaſti nos in miſericordia, & commiſeratione, & nobis abiectis peccatoribus, ac indignis ſeruis tuis conceſsiſti, vt confidentes accederemus ad ſanctum altare tuum, & offerremus tibi verendum hoc, & incruentum ſacrificium pro peccatis noſtris,* (D) *& ignorantiis*, &c.

Liturgia Alex.

In Liturgia Eccleſiæ Alexandrinæ auctore Marco Euangeliſta, ita legitur. *Per quem* (Chriſtum) *offerimus rationabilem, & incruentam λατρείαν, ſeu oblationem hanc, quam offerunt tibi Domine omnes gentes ab ortu Solis, vſque ad occaſum, à Septentrione ad Meridiem: quia magnum nomen tuum in omnibus gentibus, & in omni loco incenſum offertur nomini tuo ſancto, & ſacrificium, & oblatio.*

Liturg. Aethiop.

In Liturgia Eccleſiæ Æthiopum, cuius auctor fuit Matthæus Apoſtolus, hæc inter alia leguntur. *O amator hominum, humiliter im-* (E) *ploramus, vt faciem tuam ſuper hunc panem, & calicem in hoc altare portatile oſtendas. Benedic, ſanctifica, munda, & transfer panem hunc in carnem tuam immaculatam, & vinum hoc in ſanguinem tuum pretioſum, fiat ſacrificium ardens, & acceptabile; medela, & ſalus animæ, & corpori noſtro.*

Liturg. Mediol.

Litvrgia Mediolanenſis primùm à (A) B. Barnaba Apoſtolo tradita, ac deinde à S. Ambroſio locupletata ſic habet. *Omnipotens ſempiterne Deus placabilis, & acceptabilis ſit tibi hæc oblatio, quam ego indignus pro me miſero peccatore, & pro delictis meis innumerabilibus tuæ pietati offero*, &c. Has Liturgias antiqua Eccleſiæ fides velut Apoſtolicas accepit, quibus etiam in Missarvm celebratione vtitur.

Ex Patribus verò qui huius ſacroſancti Missæ ſacrificij teſtes, ac præcones fuêre, nonnullos ex omnibus Eccleſiæ ſæculis adferre lubet. Primo ſæculo Clemens Rom. ep. *Clem. Rom.* (B) 3. vbi & Missæ nomen vſurpat, his verbis. *Hîc ergo, hoc eſt, in præſenti vita poſitos oportet nos agnoſcere voluntatem Dei, vbi & agendi, & ſacrificandi eſt locus: quoniam in aliis locis ſacrificare, & Missas celebrare non licet: niſi in his, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit.* Idem confirmat can. 3. Apoſt. & conſtit. Apoſt. lib. 8. cap. 5. Martialis, qui fuit vnus ex ſeptua- *Martialis.* ginta duobus diſcipulis Domini in epiſt. ad Burdegal. cap. 3. *Quod Iudæi* (inquit) *per inuidiam immolauerunt, nos in ara ſanctificata ſalutis noſtræ cauſa proponimus, hoc ſolo remedio ſcientes vitam nobis præſtandam, & mortem effugien-* (C) *dam: hoc enim ipſe Dominus noſter iuſsit nos agere in ſui cōmemorationem.* Quibus verbis apertè docet Miſſæ ſacrificium, & propitiatorium eſſe, & à Domino inſtitutum. Ignatius, & ipſe vir Apoſtolicus epiſt. ad Smyr- *Ignatius.* nenſes, ita de Miſſæ ſacrificio loquitur. *Non licet ſine Epiſcopo baptizare, neque offerre, neque ſacrificium immolare, neque Dochen celebrare.* Vetus tranſlatio habet, *Miſſam celebrare.* Anacletus paſſim de Miſſæ ſacrificio agit *Anacletus.* epiſt. 1. cap. 2. *Ipſi autem* (inquit) *quando Domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debent, ſed teſtes ſecum adhibeant, vt Domino perfectè in ſa-* (D) *cratis Deo locis ſacrificare probentur.* Et paulò poſt, cùm de Epiſcopis ſacrificantibus agit, iubet presbyteros Epiſcopum cuſtodire, & pronos illius ſacrificio intereſſe. De ſacrificio Miſſæ quoque præclatè ſcribit Alexander 1. *Alexand. 1.* ep. 1. cap. 4. his verbis. *In Sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter* Missarvm *ſolemnia Domino offeruntur, Paſsio Domini miſcenda eſt: vt eius cuius corpus, & ſanguis conficitur, paſsio celebretur: ita vt repulſis opinionibus ſuperſtitionum, panis tantùm, & vinum aquæ permixtum in ſacrificio offerantur.*

In ſecundo ſæculo ſacrificium Miſſæ te- (E) ſtantur Iuſtinus Dialogo cum Tryphone, vbi *Iuſtinus.* poſtquam Vaticinium illud Malachiæ 1. de Miſſæ ſacrificio expoſuit, ſubdit hæc verba. *Vniuerſos igitur qui per nomen ipſius ſacrificia offerunt, quæ Ieſus Chriſtus fieri tradidit, hoc eſt, in Euchariſtia panis, & calicis, quæ in loco omni à Chriſtianis fiunt, præuertens Deus, gratos ſibi eſſe teſtificatur.*

Irenævs aduersùs Hæreſ. libro 4. *Irenæus.* cap. 32.

cap. 32. *Noui Teſtamenti* (ait) *nouam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens in vniuerſo mundo offert* Deo.

TELESPHORVS epiſt. ad omnes vniuetſalitet cap. 2. Miſſæ nomen paſſim vſurpat, ad hoc ſacrificium declarandum. *Nocte ſancta Natiuitatis Domini Saluatoris* MISSAS *celebrent, & Hymnum angelicum in eis ſolemniter decantent, quoniam & eadem nocte ab Angelo Paſtoribus nunciatus eſt*, &c. *Reliquis temporibus, Miſſarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè ſunt celebrandæ*, &c. Atque idem præſtant Pius I. epiſt. ad Iuſtum Epiſcopum, & in B Codice 5. librorum libro 2. cap. 117. & Anicetus apud Burchardum lib. 5. cap. 29. & Iuonem parte 2. cap. 38. & Soter apud Gratianum de conſecrat. diſtinct. 1. Tertullianus quoque huius ſacrificij meminit lib. de Oratione cap. 14. *Similiter* (inquit) *de ſtationum diebus, non putant plerique ſacrificiorum orationibus interueniendum, quòd ſtatio ſoluenda ſit accepto corpore Domini. Ergo deuotum* Deo *obſequium Euchariſtia reſoluit, an magis* Deo *obligat? nónne ſolennior erit ſtatio tua, ſi & ad aram* Dei *ſteteris? Accepto corpore Domini, & reſeruato vtrumque ſaluum eſt, & participatio ſacrificij, & executio officij.* C Et lib. de cultu fœminarum cap. 11. & de velandis Virginibus cap. 9. hoc ipſum confirmat.

Pius I. *Anicetus.* *Soter.* *Tertullian.*

TERTII ſæculi teſtes ſunt Hippolytus de conſummatione mundi, & Antichriſto, vbi inter alia de Miſſæ ſacrificio hæc habet. *Tunc dicet his, qui à dextris erunt. Venite benedicti. Venite Pontifices, qui purè mihi ſacrificium die noctéque obtuliſtis, & pretioſum meum ſanguinem immolaſtis quotidie.* Fabianus in Codice decretorum 16. librorum libro 5. cap. 9. ita de Miſſæ ſacrificio decernit. *Sacrificium* (ait) *non eſt accipiendum de manu Sacerdotis, qui orationes, vel actiones, & reliquas obſeruationes in* D MISSA *ſecundùm ritum implere non poteſt.*

Hippolytus. *Fabianus.*

CYPRIANVS paſſim, & copioſè de Miſſæ ſacrificio agit in Epiſtol. Epiſt. 16. 60. & 63. vbi ita ſcribit. *In calice* Dominico *ſanctificando, & plebi miniſtrando quidam non hoc faciunt, quod Ieſus Chriſtus* Dominus, *&* Deus *noſter ſacrificij huius auctor fecit, ac docuit.* Et epiſt. 66. *Singuli* Diuino *Sacerdotio honorati, & in clerico miniſterio conſtituti, non niſi altari, & ſacrificiis deſeruire, & precibus, atque orationibus vacare debent.* Idem confirmat epiſt. 68. 73. 77. & de oratione Dominica. De eodem ſacrificio quoque præclarè meminerunt Fœlix E primus epiſt. 2. in qua Miſſas ſuper memorias Martyrum celebrari mandat. *In præfata* (inquit) *conſtituimus Synodo, vobíſque & omnibus Eccleſiis tenendum, & agendum mandamus, vt ſuper memorias Martyrum* MISSAE *celebrentur, ne memoria eorum à talibus poſſit extingui, aut veneratio poſſit prohiberi.* Et Eutychianus apud Gratianum 11. q. 3. cap. ſi quis prohibet Miſſas

Cyprianus. *Fœlix I.* *Eutychian.*

A pro Hæreticis cantari. *Si quis Epiſcopus, aut Abbas Presbytero, aut Monacho ſuo iuſſerit* MISSAS *pro Hæreticis cantare, non licet, & non expedit obedire eis.*

QVARTO ſæculo pro ſacrificio MISSÆ teſtimonium ferunt Euſebius Papa apud Gratianum de conſec. d. 1. vbi ſtatuit, vt ſacrificium MISSÆ in lino celebretur. *Conſulto* (inquit) *omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut tincto quiſquam celebrare præſumat, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato, terreno ſcilicet lino procreato, atque con-* B *texto, ſicut corpus Domini in ſindone linea munda ſepultum fuit.*

Euſebius.

SYLVESTER Papa deinceps in Actis Concilij Romani iubet MISSAS nō niſi in ſacratis locis celebrari. Hic etiam in memorata Synodo conſtituit; omnium cum conſenſu, vt nullus Presbyter MISSAS celebrare præſumat niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de cætero voluerit eſſe Sacerdotij.

Syluester.

IVLIVS Papa quoque epiſt. ad Epiſcopos Ægypti, quæ citatur à Burchatdo lib. 5. cap. 1. Iuone parte 2. c. 2. Gratiano de conſecr. diſt. C 2. cap. 7. Micrologo cap. 19. prohibet, ne in ſacrificio MISSÆ lacte quiſquam pro vino vtatur. Ibi enim poſt multa ait. *Cùm enim magiſter veritatis verum ſalutis noſtræ ſacrificium ſuis commendaret diſcipulis, non illis lac, ſed panem tantùm, & calicem ſub hoc Sacramento cognouimus dediſſe.*

Iulius.

CONCILIVM Arelatenſ. 1. cap. 20. ſtatuit, vt Peregrino Epiſcopo locus ſacrificandi detur. Concilium Nicenum 1. can. 14. prohibet ne Diaconi corpus Chriſti Sacerdotibus immolātibus adminiſtrent. *Nec regula* (inquit) *nec conſuetudo tradidit, vt Diaconi, qui offerendi ſacrificij non habent poteſtatem, Sa-* D *cerdotibus qui offerunt, Chriſti corpus porrigant.*

Conc. Arel. *Conc. Nic. 1.*

ATHANASIVS apud Damaſcenum, ſermone de defunctis, MISSÆ ſacrificium propitiatorium appellat. *Hæc* (inquit) *quæ pro defunctis fiunt, accepta ſunt* Deo, *& ab ipſo retributionem accipiunt: oleum enim & cera holocauſtum eſt, incruentum vera ſacrificium propitiatio exiſtit.*

Athanaſ.

EVSEBIVS Cæſarienſis de Demonſt. Euang. libr. 1. cap. 10. poſtquam multa de MISSÆ ſactificio ex Prophetarum vaticiniis attulit. *Meritò ſanè* (inquit) *quando illius memoriam, corporíſque eiuſdem, & ſanguinis recorda-* E *tionem quotidie celebrant, ad longè præſtantius, & ſacrificium, & munus aſſumpti ſunt, quàm illud antiquitùs fuerit;* atque idem confirmat oratione de laudibus Conſtantini. *Qua de cauſa* (inquit) *tum altaria toto orbe terrarū conſtructa ſunt, tū auguſtæ ſanctæq́; Eccleſiæ ædificatæ, tum diuina ſacrificiorum ſola mēte, & ratione perceptorum miniſteria ſoli* Deo *deſtinata?* Vides Chriſtianorum altaria

Euſeb. Caſ.

RRr 3 non

non eſſe ſola fidelium corda (vt falsò aduerſarij ſibi fingunt.)

Cyrill. Ieroſ. AT præclara ſunt, quæ de auguſtiſſimo MISSÆ ſacrificio ſcribit Cyrillus Ieroſolymit. Catech. 5. vbi illud, & incruentum ſacrificium, & propitiatorium appellat. *Deinde verò* (ait) *poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus ſuper ipſa propitiationis hoſtia; obſecramus Deum pro communi Eccleſiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro regibus, pro militibus, pro ſocijs, pro ægrotis, & afflictis, & in ſumma pro his omnibus, qui egent auxilio, cùm hoc ſacrificium offerimus.*

Nazianz. GREGORIVS Nazianzenus paſſim, & illud incruentum vocat oratione tertia, quæ eſt inuect. prima in Iulianum. *Manus* (inquit) *ſuas prophanat, vt nimirum eas ab incruento ſacrificio, per quod nos Chriſto, ipſiúſque paſſionibus, & diuinitati communicamus, elueret, ac repurgaret.* vbi vides hic MISSÆ ſacrificium etiam propitiatorium à Nazianzeno affirmari. Idipſum repetit oratione 4. quæ eſt 2. in Iulianum.

Chryſoſtom. CHRYSOSTOMVS verò ita fusè, ac dilucidè de ſanctiſſimo MISSÆ ſacrificio ſcribit, vt ſi aduerſarij vera audire, ac credere vellent, is ſolus ſufficeret, vt omnem ex illorum mẽtibus dubitationem tolleret: ſed quoniam adeò copioſa ſunt illius teſtimonia, vt omnia hîc recenſeri non poſſint, quædam enarrare, alia verò tantùm indicare ſufficiat: lege illius commentaria in Pſalm. 95. vbi ſæpe, ac luculenter de incruenta hoſtia, de ſacrificio, quod à Sacerdotibus in altari immolatur, verba facit: lege eũdem hom. 61. ad pop. Antiochenum, vbi, dum profertur ſacrificium, & Chriſtus immolatur, & ouis Dominica (hæc illius ſunt verba) cœlum supernè aperiri, & deſcendere Angelos affirmat. Lege etiam, quæ ſcribit orat. 24. in priorem ad Cor. vbi teſtatur, quòd Chriſtus prẽſtãtiori ſacrificio pro cæde brutorum ſeipſum in altari iuſſerit ſacrificari, & hom. 2. in poſteriorem ad Timoth. idẽ eſſe ſacrificium docet, quod à Sacerdotibus in altari offertur, quàm quod Chriſtus in Cœna obtulit: ſed præclara ſunt, quæ tradit in lib. 3. de Sacerdotio, cùm ait. *Dũ conſpicis Dominum immolatum, Sacerdotem ſacrificio incumbentem, ac preces fundentem, tum verò turbam circumfuſam pretioſo illo ſanguine intingi, ac rubefieri, etiámne te inter mortales verſari, atque in terra conſiſtere cenſes?* Quod etiam confirmat lib. 6. vbi & Angelorum choros, & vniuerſos cœleſtium poteſtatum ordines Sacerdoti immolanti aſſidere dicit. Denique vt omnem cauillandi anſam aduerſarijs præcidat, qui diſtincta ſacrificia nobis obiiciunt, quãdo diuerſis altaribus eodem tempore offeruntur, orat. 17. in epiſtolam ad Hebræos, ita huius ſacrificij vnitatem, ac fidem exponit. *Eundem ſemper offerimus: non nunc quidem alium, ſed ſemper eundem: quamobrem vnum eſt ſacrificium propter hanc rationem. Quoniam multis locis offertur, multi ne ſunt Chriſti? nequaquam: ſed vnus vbique eſt Chriſtus: quomodo ergo multis in locis oblatus, vnum eſt corpus, & non multa corpora, ita etiam vnum eſt ſacrificium. Pontifex noſter ille eſt, qui illam obtulit hoſtiam, quæ nos mundat. Illam nunc quoque offerimus, quæ tunc fuit oblata, quæ non poteſt conſumi. Hoc fit in recordationem eius, quod tunc factum eſt. Hoc enim facite* (inquit) *in mei commemorationem, non aliam hoſtiam ſicut Pontifex, ſed eandem ſemper facimus,* &c.

Ambroſius. AMBROSIVS quoque egregiè hoc Miſſæ ſacrificium pluribus perſequitur, tum lib. 1. officiorum cap. 41. & 48. vbi illud propitiatorium eſſe docet. *Antè* (ait) *agnus offerebatur, offerebatur vitulus: nunc Chriſtus offertur, ſed offertur quaſi homo, quaſi recipiens paſſionem, & offert ſe ipſe quaſi Sacerdos, vt peccata noſtra dimittat.* Tum ad c. 4. prioris ad Timoth. & ad Pſ. 38. & lib. 4. de Sacramentis c. 6. vbi canonis verba recenſet. *Et dicit* (inquit) *Sacerdos. Ergo memores glorioſiſſimæ eius paſſionis, & ab inferis Reſurrectionis, & in cœlum Aſcenſionis offerimus tibi hanc immaculatam hoſtiam, rationabilem hoſtiam, incruentam hoſtiam, hunc panem ſanctum, & calicem vitæ æternæ.* Demum in oratione prima præparante ad MISSAM, & epiſt. 33. ad Marcellinam ſororem ſuam, hoc ſacrificium MISSAM appellat. *Ego tamen* (inquit) *manſi in munere,* MISSAM *facere cœpi.*

FREQVENTER etiam Damaſus de MISSA mentionem agit in Pontificali, de Alexandro. *Hic paſſionem* (inquit) *Domini miſcuit in precatione Sacerdotum, quando* MISSÆ *celebrantur.* De Sixto. *Conſtituit, vt* MISSARVM *actionem Sacerdote incipiente populus hymnũ decantaret ſanctus,* &c. De Fœlice. *Hic cõſtituit ſuper ſepulchra, aut memorias Martyrum* MISSAS *celebrari.* Et epiſt. 4. de Chorepiſcopis. *Non licet illis publicè in* MISSA *quenquam pœnitentem reconciliare.*

HIERONYMVS ſæpe hoc ſacrificium commemorat aduersùs Vigilantium c. 3. & aduersùs Luciferianos cap. 2. lib. 1. aduersùs Pelagianos c. 9. tum præſertim lib. 3. aduersùs eoſdem cap. 5. vbi ipſius inſtitutionem à Chriſto profectam palàm aſſerit. *Sic* (ait) *docuit Chriſtus Apoſtolos ſuos, vt quotidie in corporis illius ſacrificio credentes, audeant loqui. Pater noſter qui es in cœlis,* &c. Et lib. 1. aduersùs Iouinianum cap. 19. illius oblationem Sacerdotibus commiſſam teſtatur his verbis. *Si laicus, & quicunque fidelis, orare non poteſt, niſi careat officio coniugali, Sacerdoti, cui ſemper offerenda ſunt pro populo ſacrificia, ſemper orandum eſt.*

Conc. Carth. 2. HIS accedant Concilium Carthag. 2. cap. 3. cuius decretum eſt. *Reconciliare quenquam in publica* MISSA *Presbytero non licere, hoc omnibus placet;* *Conc. Carth. 4.* & Carthagin. 4. cap. 84. decreto ſanxit. *Vt Epiſcopus nullum prohibeat ingredi*

Eccle

Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilem, ſiue Hæreticum, ſiue Iudæum, vſque ad MISSAM *Cathecumenorum.*

AVGVSTINVS porrò vbertimus eſt tum ſacrificij, tum appellationis Miſſæ teſtis; epiſt. 23. ad Bonifacium, vbi ita de huius ſacrificij immolatione ſcribit. *Nónne ſemel Chriſtus immolatus eſt in ſeipſo, & tamen in Sacramento, non ſolùm per omnes Paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur?* Et de Ciuit. Dei lib. 16. cap. 22. *Cùm Melchiſedech* (inquit) *Abrahæ benediceret, ibi primùm apparuit ſacrificium, quod nunc à Chriſtianis offertur Deo toto orbe terrarum.* De eodem etiam agit libr. 22. cap. 10. B *Nos* (inquit) *Martyribus noſtris non templa, ſicut Diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum viuunt ſpiritus, fabricamus: nec ibi erigimus altaria, in quibus ſacrificemus Martyribus; ſed vni Deo, & Martyrum, & noſtro ſacrificium immolamus.* Tandem Miſſæ nominis meminit ſerm. 91. de tempore. *In lectione* (ait) *quæ nobis ad* MISSAS *legenda eſt*, &c. Et ſerm. 251. *In die verò nullus ſe à ſacra* MISSARVM *celebratione ſeparet.*

Cyril. Alex. QVINTI ſæculi fidem de ſacrificio Miſſæ tradunt Cyrillus Alexand. de adoratione in ſpiritu libr. 13. & epiſt. ad Neſtorium: C potiſſimùm verò in declaratione Anathematiſmi 11. vbi luculenter huius ſæculi communem de hoc ſacrificio fidem proſequitur. *Sanctum* (ait) *viuificum, incruentúmque in Eccleſia ſacrificium offerimus: corpus & pretioſum ſanguinem, quæ proponuntur; non communis, nobíſque ſimilis hominis eſſe credentes, ſed verbi.* Quod etiam confirmat libr. 4. in Eſai. cap. 25. explicans illum locum. Bibent vinum. *Per vinum* (inquit) *myſticam benedictionem, & incruentæ hoſtiæ modum ſignificat, quem in ſacris Eccleſiis conſueuimus adminiſtrare.*

Iſid. Peluſ. ISIDORVS Peluſiota de hoc ipſo in- D cruento Miſſæ ſacrificio ita ſcribit. *In nouo Teſtamento ſeiunctim quidem, ac velut prærogatiuæ nomine incruentæ victimæ ſacrificium ij habent, quibus illud offerre conceſſum eſt.*

Theodoret. THEODORETVS in Philotheo cap. 20. teſtatur ſe Miſſæ ſacrificium obtuliſſe. *Cùm longo tempore* (inquit) *Diuinus Maris deſideraſſet videre offerri ſpiritale, & myſticum ſacrificium, rogauit vt diuini doni illic fieret oblatio. Ego verò lubenter parui, & iuſſi ſacra vaſa afferri; Pagus enim haud longè aberat: & pro altari vſus Diaconorum manibus, myſticum, Diuinum, & ſalutare obtuli ſacrificium.* Et ad cap. octauū, ad He- E bræos, hoc ipſum ſacrificium à Chriſto inſtitutum, ac præceptum tradit. *Sed clarum eſt* (ait) *iis qui ſunt rebus Diuinis eruditi, nos non aliud ſacrificium offerre: ſed illius vnius, & ſalutaris memoriam peragere. Hoc enim nobis præcepit ipſe Dominus. Hæc facite in meam commemorationem.*

Conc. Milem. CONCILIVM Mileuitanum de Miſſa- A rum celebratione agit cap. 12. his verbis. *Placuit etiam, & illud: vt preces, vel orationes, ſeu* MISSÆ, *quæ probatæ fuerint in Concilio, ſiue Præfationes, ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones ab omnibus celebrentur.*

IDACIVS aduerſùs Varemadum Arrianum. *Idacius.* *Sacrificium* (inquit) *quod à Chriſtianis ſacris altaribus admouetur: non ſolùm Deo Patri, ſed etiam Filio communi deuotione offertur.*

CONCILIVM Vaſenſe 2. quid in Miſ- *Conc. Vaſenſe 2.* ſarum celebratione obſeruari deberet, præ- B ſcribit capite quarto, *In omnibus* MISSIS (ait) *ſiue matutinis, ſiue quadrageſimalibus; ſiue in illis, quæ pro defunctorum commemorationibus fiunt, ſemper Sanctus, Sanctus, Sanctus, eo ordine, quo ad* MISSAS *publicas, dici debeat.* Et Concilium Carpenctoractenſe epiſt. ad Agretium, *Conc. Carpenct.* illum à Miſſarum celebratione per annum ſuſpendit. *Vſque emiſſo anno* (inquit) MISSAS *facere non præſumas.*

LEO Magnus Miſſæ ſacrificium com- *Leo Magn.* memorat epiſt. 81. ad Dioſcorum Alexand. cap. 2. *Neceſſe eſt autem* (ait) *vt quædam populi pars ſua deuotione priuetur, ſi vnius tantùm* C MISSAE *more ſeruato ſacrificium offerrè nonpoſſint: niſi qui prima diei parte conuenerint.*

CONCILIVM Arelatenſe cap. 3. Epi- *Conc. Arelat.* ſcopis Miſſas interdicit, qui contra illius decretum clericos ordinant. *Quicunque ab hac die contra ea, quæ ſuperiùs ſunt comprehenſa, Clericum ordinare præſumpſerit, ab ea die, qua ei potuerit hoc approbari, anno integro* MISSAS *facere non præſumat, quam rem ſi quis obſeruare noluerit, & contra conſeſſum fratrum faciens* MISSAS *celebrare præſumpſerit, ab omnium fratrum charitate nouerit ſe alienum.*

CAESARIVS Arelatenſis de Miſſarum *Cæſ. Arelat.* D Religione agit Hom. 5. *Rogo* (inquit) *vos fratres, vt quoties aut die Dominico, aut aliis maioribus feſtiuitatibus* MISSÆ *fiunt, nullus de Eccleſia diſcedat, donec Diuina myſteria compleantur.* Quid verò Miſſæ appellatione intelligendum ſit, paulò poſt declarat. *Si diligenter* (ait) *attenditis, cognoſcetis, quia non tunc fiunt* MISSÆ, *quando diuinæ lectiones in Eccleſia recitantur: ſed quando munera offeruntur; & corpus vel ſanguis Domini conſecratur.*

FVLGENTIVS libro ſecundo ad Mo- *Fulgentius.* nimum cap. 2. aduerſùs Hæreticos Arrianos docet ſacrificium Miſſæ non ſolùm Patri, E ſed etiam Filio eſſe offerendum. *Dicis* (ait) *à nonnullis te interrogatum de ſacrificio corporis, & ſanguinis Chriſti; quod plerique ſoli Patri exiſtimant immolari: hanc etiam aſſeris Hæreticorum eſſe quaſi palmarem interrogatianem:* tum cap. 5. *Hæc ille, qui ſe expectandum in die reſurrectionis ſuæ præcipit, ipſe ſibi hoſtias ab omnibus gentibus offerendas oſtendit, vt agnoſceretur ſacrificium illud eſſe acceptabile Deo, quod communiter Pa-*

tri, & filio ſuplex offert fidelium puráque deuotio.

Tandem Synodus Romana ſub Symmacho præſcriptam ab ea Miſſarum formam obſeruari mandat in fine. *Quiſquis verò Clericorum poſt hanc formam à nobis prolatam, quocunque ſacrato Deo loco in Eccleſia Romana (*Missas*)celebrare præſumpſerit, præter conſcientiam Papæ Symmachi dum viuit, ſtatutis Canonicis velut ſchiſmaticus percellatur.* Iam videant vniuerſi ex his 500. ſeculorum Patrum teſtimoniis, quæ Caluinus non repellit, quàm apertè illius error proſternatur. Cæterùm aliorum ſæculorum Patres proſequamur.

Sextvm ſæculum ſacro hoc Miſſæ cultu claruiſſe tradunt complures eiuſdem ſæculi Patres Orthodoxi, ac in primis Synodus Conſtantinopolitana actione 1. vbi hæc verba leguntur. *Acclamauit illis ſanctiſſimus Archiepiſcopus noſter hæc. Quoniam magna hora eſt, & iuſtum eſt nos diuinam celebrare Miſſam, per quam colitur Deus in vtilitatem animarum noſtrarum, ſufficiant hæc.* Ex quibus conſtat contra aduerſarios hoc ſacrificium propitiatorium eſſe.

Timot. Alex. Timothevs Alexandrinus narratione de maximis miraculis ſancti, & glorioſi Martyris Menæ, hoc ipſum confirmat his verbis. *Conſtantinus quoque iuſſit Eccleſias ædificari in nomine omnium Sanctorum, & glorioſorum Martyrum. Similiter autem iuſſit etiam mundum, & incruentum Chriſto Deo noſtro quotidie offerri ſacrificium ad conuerſionem, & pœnitentiam omnium fidelium.*

Cyril. Here. Cyrillvs Heremita huius etiam incruenti ſacrificij meminit. De ſancto Ioanne ſilentiario. *Tanta verò* (inquit) *ei aderat compunctio, vt ipſe vehementer lachrymaretur in tempore incruenti ſacrificij, & non poſſet ſe continere.*

Iuſtin. Impe. Ivstinianvs Imperator hoc ſæculo nonnulla circa Miſſarum celebrationem cuſtodienda ſanxit. Nouella conſtitutione ſeptima apud Iulianum Patricium. *Si quis* (inquit) *in domo ſua Oratorium habuerit, non audeat in ea ſacram facere Miſſam, niſi Clericos Catholicæ fidei habuerit deputatos, ex iuſſione Religioſiſſimi Epiſcopi illius ciuitatis.*

Conc. Agat. Concilivm quoque Agathenſe nonnulla circa Oratoria, in quibus Miſſæ celebrantur, ſtatuit capite vigeſimoprimo. *Si quis etiam* (ait) *extra Parochias, in quibus legitimus eſt, ordinariúſque conuentus, Oratorium in agro habere voluerit, reliquis feſtiuitatibus, vt ibi Miſſas teneat propter fatigationem familiæ, iuſta ordinatione permittimus.* Et cap. 47. *Miſſas die Dominico ſecularibus totas tenere ſpeciali ordine præcipimus, ita vt ante benedictionem Sacerdotis populus egredi non præſumat.*

Con. Gerũd. Concilivm Gerundenſe de Miſſarum inſtitutione, ac forma ita decernit capite primo. *Inſtitutio Miſſarum ſicut in Metropolitana Eccleſia agitur; ita in Dei nomine in omni Terraconenſi Prouincia, tam ipſius Miſſæ ordo, quàm pſallendo, vel miniſtrando conſuetudo ſeruetur.*

Foelix IV. epiſtola prima locum Miſſarum celebrationi præſcribit. *Eccleſiarum* (inquit) *conſecratio, & Miſſarum celebratio non alicubi, quàm in ſacratis Domino locis abſque magna neceſſitate fieri non debet.*

Cõc. Aurel. Concilivm Aurelianenſe tertium eidem tempus præfixit capite decimoquarto. *De Miſſarum celebritate in præcipuis duntaxat ſolemnitatibus id obſeruari debebit, vt hora tertia Miſſarum celebratio in Dei nomine inchoetur.*

Conc. Turõ. Concilivm Turonenſe ſecundum cap. 4. laicos arcet ab altari, vbi Miſſæ celebrantur. *Laici ſecus altare, quo ſancta myſteria celebrantur, inter Clericos tam ad vigilias, quàm ad Miſſas, ſtare penitus non præſumant.* Plures alij huius ſæculi Patres Miſſę ſacrificium clariſſimis memoriis illuſtrant, vt Primaſius ad cap. 2. poſterioris ad Timoth. Vigilius Papa epiſt. ad Eleutherium c. 5. Gregorius Turonenſis hiſt. Francorum lib. 5. c. 14. & de gloria Confeſſorum cap. 95. Gregorius Magnus hom. 37. in Euangelia, & lib. 4. Dialogorum cap. 58. Iſidorus Hiſpal. lib. 1. offic. capite decimoquinto.

Post ſextum ſæculum aduerſariis minimè dubium eſt, quin Miſſæ ſacrificij fides poſteriora deinceps ſæcula obtinuerit; quapropter Patres tantùm cuique ſæculo ſuos aſſignabimus, ac loca indicabimus, vbi de Miſſæ ſacrificio pertractarunt.

Septimo à ſæculo de Miſſæ ſacrificio egerunt Eucherius Gallus lib. 2. in Gen. cap. 18. Leontius in vita Ioannis Eleemoſinarij. Georgius Presbyter in vita Theodori Archimandritæ. Synod. Trul. Can. 28. & 32. Eligius hom. 8. Concilium Braccarenſe 3. cap. 1. & 3. Concilium Toletanum 12. cap. 5. Beda hiſtoriæ Anglicanæ lib. 4. cap. 22. & in Pſ. 109.

Octavo ſæculo Germanus Conſtantinopolitanus de rerum Eccleſiaſticarum conſideratione. Ioan. Damaſcenus Orthod. fidei lib. 4. ca. 14. & in hiſt. Barlaam, & Ioſaphat cap. 39. Concilium Nicenum 2. action. 6. Elias Cretenſis ad orationem 19. Nazianz. Ionas Abbas in vita S. Vvolfrani. Alcuinus de diuin. offic. cap. 39. de celebratione Miſſarum. Carolus Magn. lib. 5. legum capite 219. & libro ſexto capite centeſimo ſeptuageſimo tertio, & lib. ſeptimo capite ducenteſimoprimo. Haimo in prior. ad Corinthios cap. 11.

Nono ſæculo de Miſſæ ſacrificio ſcripſerunt Ignatius Nicenus in vita S. Taraſij. Nicephorus Philoſophus oratione funebri

in

in Antonium Patriarcham Conſtantinopolitanum, Theoſtoričtus de ſancto Niceta Conſeſſore, Leo Imperator de apparatu bellico capit. 9. Walafridus Strabo de rebus Eccleſiaſticis cap. 16. Concil. Arelatenſe 4. cap. 2. Angelomus ad c. 1. Regum 21. Rabanus Maurus de Inſtitution. Cleric. libro primo, capit. 32. Teophylactus in cap. 5. ad Heb. & 7. & 10.

DECIMO ſæculo Simeon Metaphraſtes de ſancto Clemente Ancyrano, Concil. Nannetenſe cap. 1. Stephanus Leodienſis in vita ſancti Lamberti, Fulpertus Carnotenſis epiſt. ad Adeodatum.

VNDECIMO ſæculo Berno Augienſis ſermone in Natali Domini, & epiſt. 11. cap. 4. Adelmannus epiſt. ad Berengarium. Algerus de Sacramento altaris libro 1. capit. 16. Humbertus contra Nicetam. Alexander 3. apud Gratian. de conſecr. diſtin. 1. Anſelmus Cantuarienſis ad c. 2. prioris ad Timot. & ad cap. 10. epiſt. ad Hebræos. Oecumenius in c. 5. ad Heb. & 10.

DVODECIMO ſæculo Ioannes Zonaras in can. 3. Apoſt. Georgius Cedrenus in Monomacho. Theodorus Balſamon in can. 3. Apoſt. Iuo Carnotenſis epiſt. 284. Honorius Auguſtodunenſis in Gemma animæ lib. 1. cap. 86. Rupertus de diuin. off. lib. 2. cap. 2. & cap. 10. Odo Cameracenſis in Canonem Miſſæ diſt. 3. S. Bernardus in vita Malachiæ Epiſcopi cap. 43. & ſerm. 2. de feſto omnium Sanctorum, & in doctrina. Petrus Lombardus libr. 4. diſt. 12. Richardus Victorinus ſuper Cant. capit. 30. Petrus Cluniacenſis epiſt. contra Petrobruſianos. Hugo Etherianus de regreſſu animarum ab inferis cap. 27. Potho Prumienſis lib. 2. de ſtatu domus Dei, Otto Friſingenſis libr. 7. Hiſt. cap. 32. Stephanus Eduēnſis de Sacramento altaris capit. 9. & 13.

TERTIODECIMO ſæculo Innocentius 3. libr. de myſteriis Miſſæ libr. 5. cap. 12. & extra de celebratione Miſſarum cap. 3. & 9. Honorius 3. Extra. de celebratione Miſſarum cap. 10. & 12. & B. P. noſter Franciſcus. Epiſtola ad Sacerdotes ordinis, cuius verba ſunt hæc. Rogo etiam in Domino omnes fratres meos Sacerdotes, qui ſunt, & erunt, & eſſe cupiunt altiſſimi; quòd quandocunque voluerint Miſſas celebrare, purè faciant cum reuerentia verum ſacrificium ſanctiſſimi corporis, & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſancta intentione, & munda: non pro vlla re, neque timore, vel amore alicuius hominis, quaſi placentes hominibus: quæ verba propter reuerentiam tanti Patris hîc recenſere volui. Guillelmus Aluerus libr. de Sacram. de Euchariſt. cap. 2. Hugo Cardinalis ad cap. 22. Luc. S. Bonauentura de ſex alis Seraphim. Concilium Oxonienſe paragrapho 14. S. Thomas in expoſitione Miſſæ.

QVARTODECIMO ſæculo Ioannes Scotus in reſolutionibus quæſtionum ſuper 3. ſent. diſt. 9. q. 1. Guilhelmus Durandus in rationali diu. off. libr. 4. cap. 1. Ludolphus Saxo Carthuſianus vitæ Chriſti parte 1. cap. 43. Ioannes Taulerius libr. Inſtitut. cap. 5. Iacobus Vitriacus ſer. 5. in Cœna Domini. Reinerus Piſanus in Panthcologia de Euchariſtia c. 5. Nicolaus Lyranus ad c. 14. Gen. Albertus Patauinus ſerm. 247.

QVINTODECIMO ſæculo S. Bernardinus Senenſis tom. 4. ſerm 37. de amore incarnante. Dionyſius Carthuſianus orthodoxæ fidei ſummæ libr. 4. cap. 117. Gabriel Brelius in Canonem Miſſæ lect. 26. Thomas Waldenſis tom. 3 tit. 4 cap. 39. Laurentius Iuſtinianus de caſto connubio verbi & animæ c 24. Alphonſus Toſtatus ad c. 14. Gen. Ioannes Gerſon in ſumma Theologica libr. 4. de Euchariſtia, & alij complures.

SEXTODECIMO, ac poſtremo ſæculo Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 1. & can. 1. & 2. Concilium Treuirenſe capit. 18. Concilium Treuirenſe aliud c. de officio Miſſæ ritè peragendo. Concil. Mediolanenſe 2. tit. 2. decreto. 6. Ioannes Cochleus in confutat. 12. articul. Anabaptiſtarum. Ioannes Ecchius in Enchiridio locorum communium lib. 38. Innumeri ferè auctores extāt in hoc poſtremo ſæculo, qui de Miſſæ ſacrificio aduersùs Hæreticos ſcripſerunt: copioſè verò Gregorius à Valentia, tomo de rebus fidei duobus libris de ſacroſancto Miſſæ ſacrificio; Illuſtriſſimus Cardinalis Bellarminus tom. 3. editione vltima: duobus item libris rem totam egregiè proſequitur. Et Ioan. Baptiſta Scortia ſocietatis Ieſu.

Ex quibus tandem apertè declaratur, quàm antiqua, & Apoſtolica ſit hæc de ſacro ſacrificio Miſſæ fides, quam aduerſarij in hoc articulo conantur proſternere: ad decimum octauum articulum pergamus.

ARTICVLVS XVIII.

Nos credimus omnem noſtram iuſtitiam fundari in remiſſione noſtrorum peccatorum: ſicut etiam hæc ſola noſtra eſt fœlicitas, vt ait Dauid: quapropter omnes alios modos reiicimus, quibus poſſimus coram Deo iuſtificari: & ſine præſumptione alicuius virtutis, aut meriti ſimpliciter amplectimur obedientiam Ieſu Chriſti: quæ nobis locatur, iam ad noſtra peccata tegenda, quàm ad fauorem nobis coram Deo conciliandum. Et reuera credimus, quod ab hoc fundamento, vel minimū declinantes, nullā alibi tranquillitatem inuenire poſſemus: ſed continua mentis inquietudine agitaremur. Eò quòd nunquā cū Deo pacifici ſumus, quo vſque bene certi ſimus, quòd in Chriſto Ieſu diligimur, cū ex nobis odio digni ſimus.

CALVI

Calviniſtis *ſubſcribunt Lutherus de libertate Chriſtiana, & in ſerm. Dom. 2. Quadrageſimæ, & ad c. 2. ad Galat. Philippus Melanchton in confeſſ. Auguſtana art. 4. In Apolog. confeſſ. art. 4. 5. 6. & 20. & in locis communibus tit. de vocabulo fidei. Martinus Bucerus in libro Concordiæ. Matthias Illyricus cent. 1. lib. 2. col. 238.*

Censvra XIV.

Tres in hoc articulo errores aperiunt aduerſarij. Primus eſt, cùm hominis iuſtitiam in ipſa remiſſione peccati tantùm ſitam eſſe docent. Secundus, cùm hominem ex imputatione iuſtitiæ Chriſti formaliter iuſtificari contendunt. Tertius eſt, quòd ſe à Deo eſſe dilectos certò ſibi credendum ſtatuunt. Hos errores, velut priſcæ, ac orthodoxæ fidei aduerſarios confutationibus ſingillatim proſequi lubet.

Totam hominis iuſtitiam in remiſſione peccatorum fundari.

Error primvs.

Hic error proprius eſt Caluiniſtarum, in quo non parum à Lutheranis diſtant, qui totam hominis iuſtitiam in iuſtitiæ Chriſti imputatione collocant, atque etiam à ſeipſis diſſident, qui hoc ipſum in hoc articulo profitentur: quò fit, vt qui priùs iuſtificationem ex peccatorum remiſſione pendere dixerant, eandem paulò poſt in Chriſti obedientiæ, charitatis, ac cæterarum virtutum imputatione poſitam eſſe velint: ex quo mira Hæreticorum leuitas colligitur, qui inconſtantibus ſententiis ſecum ſemper pugnant, quod ſanè non aliunde proficiſcitur, quàm quòd ab vna eâque antiqua fide ſemel ſeipſos disiunxerunt.

Eqvidem, quàm hic error veræ, atque antiquæ fidei aperte oppoſitus ſit, facilè tum ex ipſis Scripturis, tum ex antiquis Patribus deprehendi poteſt, qui præter remiſſionem peccatorum, gratiæ quoque, ac charitatis infuſionem, tum internam hominis renouationem ad iuſtificationem neceſſariò exigi volunt: ex Scripturis clara ſunt Pauli teſtimonia. Primum ad Tit. 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum: vt iuſtificati gratia ipſius heredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* Quo teſtimonio Paulus iuſtificationis fundamentum non remiſſioni peccatorum, de qua nec vllam mentionem facit, ſed renouationi per Spiritum ſanctum infuſæ, ac gratiæ tribuit. Secundum ad Eph. 4. vbi idem confirmat. *Renouamini* (inquit) *ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt, in iuſtitia, & ſanctificatione veritatis.* At quid eſt noui hominis ſecundùm Deum creatio, niſi ipſa hominis iuſtificatio, quam Paulus non ex peccatorum remiſſione, ſed ex interna mentis renouatione, quæ fit per iuſtitiam, & ſanctificationem gratiæ pendere affirmat? Tertium ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Quòd ſi iuſtificatio tunc homini confertur, cùm Spiritus ſanctus illi datur, & charitas ſimul cum Spiritu ſancto homini infunditur, profectò non in ſola peccatorum remiſſione, ſed magis ex charitatis infuſione, ac Spiritus ſancti dono hominis iuſtificationem fundari opus eſt.

Tit. 3. · Ephes. 4.

Ex Patribus, Dionyſius Areop. de Eccleſ. Hierarchia part. prima capit. 2. iuſtificationem in charitate fundari apertiſſimè docet his verbis. *Primus* (inquit) *ad diuina motus Dei dilectio eſt: porrò ſacra dilectionis ad diuina mandata facienda principalis omnino progreſſus eſt ſecretiſſima illa, & ineffabilis operatio, qua diuinus in nobis ſtatus efficitur.* Diuinus hominis ſtatus proculdubio is cenſendus eſt, cùm iuſtificatus homo Deo coniungitur: at quid hunc in homine ſtatum efficiat, Dionyſius declarat, ipſam eſſe dilectionem, ac charitatem, qua homo iuſtificationem aſſequitur: non igitur tota hominis iuſtitia à peccatorum remiſſione pendet. *Dionyſ. Areop.*

Irenævs libro 5. cap. 6. idem prorſus docet. *Cùm autem* (ait) *ſpiritus commixtus animæ vnitur plaſmati propter effuſionem ſpiritus, ſpiritalis, & perfectus homo factus eſt: & hic eſt, qui ſecundùm imaginem, & ſimilitudinem factus eſt Dei.* Quid eſt perfectum hominem, ac ſecundùm Dei imaginem fieri, præterquàm deterſa labe, ac expulſa diaboli imagine, quæ in eo per peccatum vigebat, hominem iuſtificari? id verò non præſtari docet Irenæus, niſi per infuſionem ſpiritus gratiæ, ac charitatis, qua homo interiùs renouatur, ac illi Dei imago reſtituitur. *Irenæus.*

Post Irenæum hoc etiam apertè tradit Cyprianus libro 2. Epiſt. 2. ad Donatum. *Poſtquam* (ait) *vndæ genitalis auxilio ſuperioris æui labe deterſa, in expiatum pectus, ac purum deſuper ſe lumen infudit: poſtquam cælitùs ſpiritu hauſto in nouum me hominem natiuitas ſecunda reparauit: ſcis ipſe profectò, quid detraxerit nobis, quidve contulerit mors iſta criminum, vita virtutum.* Haud dubium eſt, quin Cyprianus ſecundam natiuitatem, ipſam hominis iuſtificationem intelligat, qua homo Deo renaſcitur: at vbinam illam collocat? vbi fundat? An in ſola remiſſione peccatorum? minimè quidem: ſed in ſuperni luminis infuſione, ac internæ ſpiritus renouationis hauſtu. *Cyprianus.*

Idem quoque docet Ambroſius libro 6. Hexameron cap. 8. *Vtrùm* (ait) *iuſtificatio ſecundùm corpus, an ſecundùm animam tibi conferri videa* *Ambroſius.*

videatur, quaſo reſpondeas: ſed dubitare non potes, cùm iuſtitia, vnde iuſtificatio deriuata eſt, mentis tuæ vtique non corporis ſit. Pictus es ergo ô homo, & pictus à Domino Deo tuo: bonum habes artificem, atque pictorem: noli bonam delere picturam, non fuco, ſed veritate fulgentem: non cera expreſſam, ſed gratia. Vides præter remiſſionem peccatorum gratiam in iuſtificatione requiri, qua homo interiùs charitatis pictura decoretur.

Chryſoſtom. AT præclarè Chryſoſtomus homilia ad Neophytos rem cõtra aduerſarios proſequitur. *Sed multis quidē* (inquit) *videtur cæleſtē gratiam in peccatorum tantum remiſſione conſiſtere:* B *nos autem honores computauimus decem. Hac de cauſa etiam infantulos baptizamus, vt non ſint coinquinati peccato: vt iis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint omnes, vt Spiritus habitatio fiant.* Quæret quiſpiam, quinam illi ſint, quibus cœleſtis gratia, quæ hominem iuſtificat, in ſola peccatorum remiſſione collocanda videatur? Ij planè Chryſoſtomi temporibus hæretici erant: at noſtra tempeſtate Caluiniani ſunt: verùm à Chryſoſtomo nunc ſaltem diſcant, verum iuſtificationis noſtræ fundamentum non in ſola remiſſione peccatorum C conſtituere, ſed illi ſanctitatem addant, quæ à charitate proficiſcitur; iuſtitiam, quæ internam ſpiritus renouationem indicat: adoptionem, quæ ab inhærente gratia oritur, ac cæteros infuſos virtutum habitus, quibus homines, & Dei hæredes, & Chriſti fratres, & cohæredes, & Spiritus ſancti templa effici dicuntur.

Cyril. Alex. ID quoque apertè teſtatur Cyrillus Alexandrinus lib. 4. Comm. in Iſai. oratione 2. *Scribit quidem* (ait) *ad Galat. D. Paulus. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in* D *vobis: formatur autem in nobis Chriſtus, ſancto Spiritu nobis diuinam quandam formam per ſanctificationem, & iuſtitiam indente: ſic enim in animis noſtris elucet character ſubſtãtia Dei, ac Patris, reformante (vt dixi) ſancto Spiritu nos per ſanctificationem in ipſum.* Quid hoc Cyrilli teſtimonio luculentius? num ſola peccatorum remiſſione hominem iuſtificari credendum eſt, qui nullam Chriſti formam in animo ſuſcipiat? Reformatione homo indiget, quandiu peccator eſt; at reformatio ipſa iuſtificatio eſt: E cùm verò in Reformatione priorem formam perire, ac nouam ſuperinduci opus ſit: ſi in hominis iuſtificatione prior tantùm peccati forma deleretur, neque vlla alia ſpiritualis forma, aut gratiæ, aut charitatis accedit, qua Chriſtus iuxta Pauli ſententiam in homine formatur, quis iuſtificationem, hominis reformationem nuncuparet; quam tamen ita Paulus, ac Cyrillus appellant? Quare præter peccatorum remiſſionem certum eſt, diuinum quēdam characte-

A rem in animo imprimi, ac Spiritus ſancti ſanctificationem infundi, quibus homo interiùs reformatur.

APERTISSIME verò id tradit Auguſtinus lib. de nat. & gratia cap. vltimo; vbi totum iuſtificationis opus charitati tribuit. *Auguſtinus.* *Charitas* (inquit) *inchoata, inchoata iuſtitia eſt, charitas prouecta, prouecta iuſtitia eſt, charitas magna, magna iuſtitia eſt, charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt.*

AT ne facilè ſibi aduerſarij perſuadeant remiſſionem peccatorum ſufficere, vt gratiam, & charitatem quis habere dicatur, audiant eundem epiſt. 105. ad Sixtum ſcribentem his verbis. *Nec quiſquam* (inquit) *liberatur, & iuſtificatur, niſi gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum: non ſolum remiſſione peccatorum: ſed priùs ipſius inſpiratione fidei, & timoris, impertito ſalubriter orationis affectu, & effectu.* Vbi ex Auguſtino elicimus remiſſionem peccatorum gratiæ tantùm, ac cœleſtium donorum infuſionem conſequi, gratiam verò, eam eſſe, qua homo à peccato liberatur, ac iuſtificatur: quò fit, vt in iuſtificatione peccatorum remiſſio habeat ſe tanquam priuatiuum principium: gratia autem ſicut poſitiuum: nam quemadmodum in naturalibus rerum mutationibus fieri cernimus, vt poſterioris formæ generatio ſit prioris corruptio: neque noua forma in materiam induci poſſit, quin antiqua corrupta fuerit. Ita in ſupernaturali hominis iuſtificatione peccatorum quidem remiſſio neceſſaria eſt, quæ peccatum, tanquam oppoſitam formam expellat: at cùm hæc ſola priuatio ſit, quæ ſi ſola fuerit, nihil ex ea iuſtitiæ poſitiuum oritur, quo homo iuſtus dici poſſit: forma neceſſariò exigitur, quæ det eſſe iuſtum. Ea verò Dei gratia eſt, quæ cùm priorem peccati formam perimat, ac peccatoris appellationem ſepeliat, tanquam poſitiuum principiũ homini, iuſti eſſe, ac nomen tribuit. Atq; hæc de primo errore.

Hominem formaliter non iuſtificari, niſi ex imputatione iuſtitiæ Chriſti.

SECVNDVS ERROR.

HIC error celeberrimus eſt apud omnes, tam Lutheranos, quàm Caluiniſtas: hunc enim Illyricus apertè profitetur in *Illyricus* centuriis centur. prima lib. 2. col. 238. quem ſe ex Luthero hauſiſſe gloriatur. *Iuſtitia* (inquit) *quam Deus impio imputat, non ſunt qualitates, aut virtutes noſtræ, neque ipſa Dei eſſentia, ſeu diuina, & ſubſtantialis iuſtitia: ſed totum opus quod Chriſtus homo, & Deus in vna perſona mediator noſter pro toto genere humano præſtitit.* Cæterum Lutherani tam Rigidi, quàm Molles in colloquio Alteburgenſi in hac ſen-

tentia

tentia cõſenire viſi ſuut, cùm Electorales ita
ſuam fidem hoc articulo expoſuerunt. *Inter
nos nulla eſt dubitatio, quin ſacra Scriptura iuſti-
tiam Chriſti, per quam nos coram Deo iuſtifica-
mur, & qua iuſti ſumus, paßionem, & obedientiam
Chriſti claris, & perſpicuis verbis appellet.* Cui vi-
ciſſim Saxonici reſpondent altero articulo.
*Obedientia, & meritum Chriſti eſt res ipſa, quæ no-
bis imputatur, eſt iuſtitia ipſa, quæ nobis donatur,
atque adſcribitur.* Caluiniſtæ in hoc articulo
clarè hunc ipſum ſibi vendicant, ac velut
vno ore conclamant: quapropter paulò fu-
ſiùs à nobis refellendus erit.

Qvæ ſit aduerſariorum mens, ac conſi-
lium, cùm homines ſola Chriſti iuſtiria illis
imputata iuſtificari volunt, facilè ex ipſis ha-
beri poteſt. Eò enim ſe tendere declarant, vt
vendicata ſibi Chriſti iuſtitia omnem iuſti-
tiam, quæ tum ex gratia, tum ex operibus eſt,
penitus euertant: in quo planè ſe totius anti-
quæ fidei hoſtes profitentur. Quamobrem
ad eos expugnandos duo nobis explicanda
ſunt. Primum, formalem noſtræ iuſtificatio-
nis cauſam non eſſe Chriſti iuſtitiam, ſed
Dei gratiam animo inhærentem. Secun-
dum, quemlibet non alienæ iuſtitiæ impu-
tatione, ſed propria tantùm iuſtitia poſſe iu-
ſtificari.

Qvod ad primum attinet, Scriptura-
rum, & antiquorum omnium conſenſus in
hoc ſemper viguit, vt non Chriſti iuſtitiam,
qua ipſe iuſtus eſt, ſed illius gratiam, qua
alios iuſtos, ac ſibi gratos præſtat, ad impium
iuſtificandum neceſſariam agnoſcat: gratiam
verò, quæ in nobis eſt, à Chriſti iuſtitia differ-
re multis modis certum eſt. Primò, quia gra-
tia, qua iuſtificamur, non inhęret Chriſto, ſed
tantùm manat à Chriſto: at iuſtitia Chriſti
formaliter eſt in Chriſto, ac illi inhæret. Se-
cundò, gratia iuſtificationis creatur in nobis:
ſed iuſtitia Chriſti non creatur, nec creari
poteſt in nobis, cùm repugnet bis idem crea-
ri; immò toties creari, quot ſunt homines iu-
ſtificandi. Tertiò, gratia eſt habitus animam
informans, qui cùm ab extrinſeco adueniat,
in plures diffundi, ac multas animas infor-
mare valet, cùm per modum generis ſe ha-
beat: ſed iuſtitia Chriſti eſt vnus habitus in-
diuiduus, qui præter Chriſti animam, aliam
informare non poteſt. Tãdem gratia eſt qua-
litas ſpiritualis animo inhærens? ſed Chriſti
iuſtitia homini non inhæret, vt ipſi aduerſarij
fatentur; ſed tantummodò imputatur. Qua-
re cùm imputatiua Chriſti iuſtitia hominem
iuſtificari docent, gratiam proculdubio à iu-
ſtificatione excludunt. Id verò quàm ab ipſis
primùm Scripturis diſſentaneum ſit, partim
in ſuperiori errore attigimus, partim modò
explicandum eſt.

Sed antequam ad teſtimonia acceda-
mus; minimè prætereundum eſt, aduerſarios
A nomen gratię, non ad donum aliquod à Deo
infuſum, vel qualitatem animo inhærentem,
ſed ad ſolum Dei fauorem, ac beneuolen-
tiam referre, qua is hominem proſequitur,
dum per Chriſti iuſtitiæ imputationem il-
lum ſibi reconciliat. At licèt non inficier,
gratiam quandoque in Scripturis pro Dei fa-
uore ſumi, veluti cùm tam ſæpe Scriptura re-
petit. *Si inueni gratiam in oculis tuis* Geneſ. 18.
Exod. 34. & alibi. Paulus quoque frequenter
ait. *Gratia vobis, & pax à Deo*, ad Rom. 1. & ſæ-
pe: tamen cùm Scripturis pugnant, cùm gra-
B tiam nihil vnquam præter Dei fauorem ſi-
gnificare contendunt, cùm ſæpiſſimè cœleſte
quoddam munus nobis à Deo infuſum, &
in nobis habitans indicet: quod facilè ipſa
verborum natura, ac genuinus Scripturę ſen-
ſus declarat: nam cùm gratiam dari, accipi,
infundi, fieri, in corde lucere, habitare, regna-
re, apparere, & alias huiuſmodi phraſes in
Scripturis offendimus, nullo modo gratiam
ad Dei fauorem, aut beneuolentiam, quæ
non datur, non accipitur, non infunditur,
non fit, non lucet in cordibus, non habitat,
non regnat, non apparet, ſed apud Deum
C tantùm manet, referre poſſunt. Hæc au-
tem apertè gratiam donum aliquod Dei
nobis inhærens eſſe indicant, quo præſente,
atque operante iuſtificamur, ac Deo grati ef-
ficimur.

Praeterea cùm Scripturæ gratiæ
in nobis operationem tribuant, velut ad
Heb. 13. cùm dicitur gratia optimum eſſe *Heb. 13.*
ſtabilire cor. & 1. Cor. 15. gratiam Dei nobiſ- *1. Cor. 15.*
cum laborare; certum eſt gratiam, tunc pro
Dei fauore vſurpari non poſſe. Operari enim
ei tantùm conuenit, quod nonnulla actiuita-
te pollet. Dei autem fauor, ac beneuo-
lentia, cùm iuxta aduerſariorum ſenten-
D tiam, acceptationem Dei tantùm inſinuet,
qua is ex Chriſti iuſtitia, nos velut iuſtos
acceptat, nihil prorſus agit, niſi impropriè,
ac metaphoricè eam agere dicant, eo planè
modo, quo Principis fauor aliquem ipſi fa-
miliarem extuliſſe dicitur, cùm non fauori,
ſed ipſi Principi actio deferenda ſit: at Scri-
pturæ non impropriam, ac metaphoricam;
ſed veram operationem gratiæ aſcribunt, vt
declaratum fuit.

Tandem cùm iuſtificatio toties à Paulo
gratiæ aſcribatur, quæ internam gratiæ ope-
rationem inſinuat, ſanè conſtat gratiam
E præter Dei fauorem, actiuum aliquod in ho-
mine principium conſtituere, quod iuſtifica-
tionem efficiat.

Qvare hac aduerſariorum gratiæ ac-
ceptione reiecta, ad Scripturarum teſtimo-
nia accedo, quæ hominem gratia Dei ei-
dem inhærente iuſtificari docent. Porrò præ-
ter ea, quæ in priori errore allata ſunt, præ-
clarum eſt D. Pauli teſtimonium ad Epheſ. 1. *Epheſ. 1.*

Qui

Qui prædeſtinauit nos (inquit) *in adoptionem fi-* A
liorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm
propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem gloriæ gratiæ
ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto Filio ſuo.
Hoc loco certum eſt, gratiam pro Dei fa-
uore ſumi non poſſe: cùm in eo Paulus iuſti-
ficationis, quam gratificationem appellat,
cauſas diſtinguat. Primùm namque æternam
Dei prædeſtinationem, qua vniuerſos per
Chriſti mortem ſibi reconciliare, atque in fi-
lios adoptare conſtituit, velut efficientē cau-
ſam proponit. Deinde cùm huius reconcilia-
tionis modum aperiens, ait; nos in dilecto fi-
lio eius gratia gratificatos eſſe: duas alias iu- B
ſtificationis cauſas declarat; formalē ſcilicet,
& inſtrumentalem. Formalem cauſam ipſam
gratiam aſſignat; gratia enim formaliter Deo
grati efficimur. Nam ſi ea eſt formalis cuiuſ-
que rei cauſa, qua res ipſa formaliter ſubſi-
ſtit, & qua ſublata ruit: perſpicuum eſt, gra-
tificationem ipſa gratia formaliter ſubſiſte-
re: neque quemquam, niſi ipſa gratia, Deo
gratum dici poſſe: quò fit, vt ea tantummo-
do intima gratificationis, vel iuſtificationis
forma cenſeri debeat. Quod nō obſcurè Pau-
lus illa præpoſitione (in) declarat, quæ inti-
mam Dei cauſam demonſtrat. Cùm enim is C
dicere potuiſſet, nos ex Dei gratia, vel per
Dei gratiam gratificatos eſſe, apertè potiùs
nos in Dei gratia iuſtificatos aſſerere voluit,
vt gratiam, intimam iuſtificationis formam
eſſe declararet. Denique inſtrumētalem cau-
ſam indicat eſſe ipſum Chriſtum, qui perſo-
luto redēptionis pretio, ſuo ſanguine, ac paſ-
ſionibus gratiam, ac gratificationem nobis
Iſa. 53. meruit; vt teſtatur Iſa. cap. 53. *Iuſtificabit ipſe*
ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe
portabit: & paſſim D. Paulus præſertim hoc
loco; vbi ait nos in gratia quidem Deo gra-
tificatos eſſe; ſed in dilecto filio ſuo, hoc eſt, D
per ipſius paſſiones, & merita, quæ velut in-
ſtrumenta ſunt, quibus Deo gratificamur.
Quare præpoſitio illa (in) filio addita, non
formalem cauſam, quandoquidem repugnat,
ſed inſtrumētalem tantùm inſinuat: ibi enim
in (vt ſæpe) pro per accipitur, vt facilè pro-
bari poteſt ex pleriſque Pauli locis, vt Heb.
Heb. 1. 1. dicit Deum locutum eſſe in Prophetis, ac
nouiſſimè in filio; quod tamen exponi de-
bet, per Prophetas, & per filium. Et frequen-
ter nos in Chriſto Ieſu viuificatos, genitos,
reconciliatos, adoptatos affirmat, quæ om-
nia loca inſtrumentaliter tantùm intelligi E
bent, quandoquidem Chriſtus tantùm in-
ſtrumentum eſt, per quod viuificamur, gi-
gnimur, reconciliamur, adoptamur. Secus
enim credere oporteret, Chriſtum non eſ-
ſe vnicum indiuiduum: ſed formam vni-
uerſalem omnium iuſtorum, quod non
tam à fide, quàm ab ipſa ratione diſſenta-
neum eſt.

Neqve tamen eò confugere valent, vt
Chriſtum per ſuam iuſtitiam noſtræ gratifi-
cationis formalem cauſam eſſe aſtruāt. Nam
iuſtitia Chriſti, cùm ſingularis ſit, non po-
teſt eſſe forma vniuerſalis omnium præde-
ſtinatorum; ac præterea cùm forma ſit inti-
ma illi rei, quam informat; Chriſti verò iu-
ſtitia nobis idcirco intima eſſe non poſſit,
quòd non noſtra, ſed Chriſti ſit, nobis verò
ex aduerſariorum ſententia tantùm impute-
tur; neque à nobis emanet, cùm ex Chriſti
operibus non noſtris oriatur: inde fit, vt nul-
lam omnino formalis cauſæ rationem habe-
re queat. Conſtat igitur ex Paulo, quòd for-
malis iuſtificationis cauſa alia aſſignari non
poſsit, quàm ipſa Dei gratia.

Secvndvm teſtimonium eſt eiuſdem
Pauli ad Rom. 3. vbi formalem iuſtificatio- Rom. 3.
nis cauſam reddens, ait. *Iuſtificati gratis per*
gratiam ipſius per redemptionem, quæ eſt in Chri-
ſto Ieſu, quem propoſuit propitiatorem per fi-
dem in ſanguine ipſius. Vides vtrumque tam
Dei fauorem, quàm gratiam hoc loco aper-
tè à Paulo explicari, ac diſtingui. Nam
cùm ait; gratis nos iuſtificati, hoc Dei fa-
uorem inſinuat. Gratis enim iuſtificatur,
qui ſolo Dei fauore, ac benignitate nul-
lo ſuæ iuſtificationis perſoluto pretio iu-
ſtus efficitur. Addit verò (per gratiam ipſius)
quo non ampliùs Dei fauorem, qui priùs
ſufficienter per vocem (gratis) explicatus
fuerat, ſed aliquid, quo formaliter præter
illam, iuſtificemur, non obſcurè exprimit.
Quòd ſi hîc gratia pro Dei fauore accipe-
retur: quorſum Paulus duas voces idem
prorſus ſignificantes ſimul copularet; cùm
perſpicuum ſit, harum alteram ſuperuaca-
neam fore? Cùm verò Paulus nihil ſuperua-
caneum protulerit, inde exploratum eſt; cùm
ait, nos per Dei gratiam iuſtificati, forma-
lem iuſtificationis cauſam non in ſolo Dei
fauore, aut Chriſti iuſtitia nobis imputata:
ſed in Dei gratia nobis inhærente collocare
voluiſſe. Nam quòd poſtremò ſubnectit (per
Redemptionem) quæ eſt in Chriſto Ieſu, in-
ſtrumentalem tantùm cauſam indicat, vt ali-
bi declarauimus.

Tertivm teſtimonium eſt ad Epheſ. 2. Epheſ. 2.
Deus (inquit) *qui diues eſt in miſericordia, pro-*
pter nimiam charitatem ſuam, qua dilexit nos,
cùm eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos
in Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis. Et hic aper-
tè Dei fauor, aut beneuolentia à gratia di-
ſtinguitur à Paulo. Quid enim illæ diuinæ
miſericordiæ diuitiæ, illa nimia charitas, qua
dilexit nos, præterquàm ipſum Dei fauorem,
ac beneuolentiam inſinuant, qua impellen-
te Pater vnigenitum ſuum tradidit, vt per il-
lius mortem homines viuificarentur. Quòd
ſi ſolus Dei fauor, aut Chriſti iuſtitia, quæ
nobis imputaretur, ad iuſtificationē ſatis erat.

Quid Paulus ſubnectit? *Cuius gratia ſaluati eſtis.* Iam ſatis Dei beneuolentiam explicauerat, quæ Deum ad homines iuſtificandos impulit: neque ampliùs ei repetenda fuerat. Inſtrumentalem etiam cauſam iuſtificationis expoſuerat, cùm ait; nos in Chriſto conuiuificatos fuiſſe. Cur præter hæc adiungit, nos Chriſti gratia ſaluatos eſſe? nimirum vt gratia, quæ non Dei fauor, neque Chriſti iuſtitia eſt, ſed diuina quędam qualitas in nobis creata, nos formaliter iuſtificatos doceret. Dei ergo fauor, ac beneuolentia erga homines cauſa impellens tantùm fuit noſtræ iuſtificationis; ſed gratia, formalis: Dei fauor iuſtificationis nobis viam in Chriſto parat: ſed gratia Dei per Chriſti iuſtitiam: ac merita nobis parta, ac infuſa iuſtificationem formàt: denique Dei fauor is eſt, qui per Chriſti merita nobis gratiam comparat: at Dei gratia per Chriſti merita nobis comparata formaliter iuſtificatos reddit. Quapropter Paulus Dei fauorem ad motricem tantùm cauſam iuſtificationis refert; gratiam verò ad formalem. *Cuius gratia* (inquit) *ſaluati eſtis.* Neque hîc Chriſti iuſtitia quærenda eſt, vbi Paulus ad Chriſti gratiam totius iuſtificationis formam transfert. Nam ſi Chriſti iuſtitia nobis imputata formalis eſſet cauſa iuſtificationis, eam ſanè Paulus indicaſſet, ac dixiſſet; cuius imputata iuſtitia ſaluati eſtis. At non id dixit, ſed tantùm, cuius gratia ſaluati eſtis, vt eo declararet, nos non imputata nobis Chriſti iuſtitia, ſed gratia Chriſti per Chriſti iuſtitiam comparata, ac nobis inhærente iuſtificati.

Epheſ. 2. QVARTVM teſtimonium eſt ad Epheſ. eodem capite. *Gratia enim* (inquit Paulus) *ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt, non ex operibus, vt ne quis glorietur.* Hîc Paulum de prima iuſtificatione per ſolas Chriſti paſſiones, fidem, ac Baptiſmum nobis comparata agere manifeſtum eſt; quod apertè colligitur, tum ex eo, quòd eam ſolius Dei donum appellat, tum etiam ob id quòd nullis eam operibus coniunctam eſſe dicit. Quod etiam ad Tit. 3, *Tit. 3.* ſcribens declarat, cùm ait. *Cùm autem benignitas, & humanitas apparuit Saluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos; ſed ſecundùm miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum*, &c. Neque id vllo modo negari poteſt: neque enim aliò quiſpiam præterquàm ad Dei donum ac liberalitatem Chriſti paſſiones, ac mortem, quibus tam in Baptiſmo, quàm poſt Baptiſmum iuſtificamur, referre poteſt. Cur enim Deus Filium ſuum miſerit; quare verbum caro factum fuerit; quare ſanguinem fuderit; quare mortem pertulerit, cur Baptiſmum in re- A miſſionem peccatorum inſtituerit; cur iuſtificationis remedia mundo attulerit; cur tandem ſalutem hominibus comparuerit; nemo id operibus noſtris tribuat: id enim ſolius Dei donum eſt, neque huius rei alia cauſa reddi poteſt, quàm Dei fauor, ac beneuolentia, qua hominem complexus eſt. Id Paulus explicat, cùm ait. *Et hoc non ex vobis, Dei enim donum eſt, non ex operibus.*

AT quo medio Deus hominem formaliter iuſtificauerit, quid iuſtificationem in nobis effecerit; non Dei fauorem, non Chriſti iuſtitiam nobis imputatam; ſed gratiam B tantùm Paulus aſſignat. *Gratia* (inquit) *ſaluati eſtis per fidem.* Fidem gratiæ velut fundamentum ſubſternit, ſine qua gratia non poteſt ſubſiſtere. Prior enim eſt fides, poſterior gratia. Quapropter fidem tanquam primum iuſtificationis fundamentum gratiæ neceſſariam eſſe affirmat; ſine fide enim (vt ait Paulus) impoſſibile eſt placere Deo. At poſt fidei fundamentum gratiam velut iuſtificationis formam, neceſſariam eſſe docet, ſine qua fides iuſtificare non poteſt. Fides viam quidem ad iuſtificationē ſternit: ſed gratia ipſam iuſtificationem attingit: tandem (vt vno verbo dicam) fides tantùm ab infidelitate iuſtificat: quare ex ea quilibet fi- C delis duntaxat denominari, & ab infideli diſcerni poteſt. Sed gratia ita hominem iuſtificat, vt ea iuſtum ab impio ſecernat, atque ipſa iuſtus, ac Deo gratus quiſque appellari debeat. Hinc Paulus gratia tanquam propria, ac intrinſeca iuſtificationis forma hominem ſaluari, ac iuſtificari affirmat.

ACCEDAT his Scripturarum teſtimoniis ipſe antiquorum Patrum conſenſus, qui velut vno ore, hominem non imputatione iuſtitiæ Chriſti, ſed Dei gratia illi inhærente iuſtificari affirmant. Ex his quoniā plura ſuperiùs recenſuimus; pauca hic duntaxat adiiciemus. D Gratiæ inhærenti imprimis iuſtificationē defert Dionyſius Areop. de cœleſti Hierarch. c. 1. his verbis. *Sed & cādidiſſimæ illius lucis, quæ à Patre motus initiū ſumit, proceſſus omnis benigna in nos largitione manans, rurſus vt ſumma virtus per quam vnum ſecum efficimur, vi intentionis præcipuè nos parat, & explicat, atque ad cogentis ſe Patris vnitatem; ac deificam ſimplicitatem conuertit.* *Dionyſius Areop.* En quàm disertè Dionyſius gratiæ formalem iuſtificationis cauſam aſcribit, quam idcirco priùs lucē appellat, quòd à Patre luminum in hominis animū fluens ab eo peccato- E rum tenebras depellat: in quo diuinam illius originē declarat: deinde, vt eā in homine non otioſam eſſe demonſtret, eādem rurſus ſummam virtutem eſſe dicit, quæ hominem longiſsimè ob peccatum à Deo diſtātem eidem copulat; impiū iuſtificat, ac ad diuinam vnitatē euehit. Porrò cùm his verbis Dionyſios perfectā hominis iuſtificationem deſcribat,

quid

quid eſt, quòd in his nihil imputatiuæ iuſtitiæ meminit? planè ſignum eſt hominem non iuſtitiæ Chriſti imputatione, ſed Dei gratia eidem inhærente iuſtificari.

Cyrillus. ID confirmat Cyrillus Alexand. lib. 6. de Triuit. qui gratiam ac charitatem, qua homo iuſtificatur, inhærentem iuſtitiam eſſe docet. *Calor* (inquit) *ſpiritus eſt, qui ſimul vt charitatem in nobis diffuderit, & igne mentes noſtras inflammauerit, iam ſumus iuſtitiam conſequuti.* Porrò ſi charitas, & gratia idem ſunt, vel ſaltem ſe inuicem in anima conſequuntur: ita vt charitas à gratia, gratia item à charitate diſiungi non poſſit; planè conſtat, ſola gratiæ, aut charitatis infuſione, non iuſtitiæ Chriſti imputatione impium iuſtificati.

Auguſtinus. IDEM docet Auguſtinus in Pſalm. 118. ſerm. 26. *Quis fecit* (inquit) *in homine iuſtitiam, niſi qui iuſtificat impium, hoc eſt, per gratiam ſuam de impio facit iuſtum? vnde ait Apoſtolus. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Facit ergo iuſtitiam, id eſt, opus iuſtitiæ, qui habet in ſe iuſtitiam, id eſt, opus gratiæ.* Et lib. 1. de peccat. mer. & remiſſ. cap. 10 *Legimus* (ait) *iuſtificari in Chriſto, qui credunt in eum, propter occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ ſpiritualis.*

AT ſanè mirum eſt, quomodo ij, qui aliàs ita omnia gratiæ tribuunt, vt liberum hominis arbitrium omnino perimant; nunc quaſi mutata ſententia, omnem Dei gratiam opprimant, vt Chriſti iuſtitiam extollant. Et quidem id hæretico conſilio non vacat. Nam cùm facilem hominibus ad ſalutem viam ſternere vellent, fidem ad ſalutem tantùm neceſſariam eſſe docuerunt: ſed cùm viderent in hominis iuſtificatione, à qua totius ſalutis initium pendet, aliquod debere principium aſſignari; verentes ne ſi fortè illud gratiæ, ac charitati tribuerent, internam renouationem, ac inhærentem operum iuſtitiam, quæ gratiam neceſſariò conſequuntur, atque inde aliquid præter fidem, admittere cogerentur: ad Chriſti iuſtitiam confugerunt; eámque ſibi ſola fide imputari voluerunt, vt omnem ab hominis iuſtificatione, tum gratiæ infuſionem, tum inhærentem iuſtitiam auellerent: quo ſanè cum Scripturis, at cum tota fidei antiquitate pugnant, vt partim explicatum eſt, & adhuc explicabitur.

RESTAT igitur ſecundum exponendum; quomodo ſcilicet quilibet non alienæ Chriſti iuſtitiæ imputatione, ſed propria tãtùm iuſtitia ſibi inhærẽte iuſtificari debeat. Huius rei teſtimonia ſi primùm ex Scripturis petimus; illuſtre eſt teſtimonium, quod apud

Ezech. 18. Ezechielẽ legitur c. 18. Ibi enim Deus de iuſtificatione impij agens, qua ratione iuſtus dicatur, declarat his verbis. *Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iudiciũ, & iuſtitiã, in montibus non comede-* A *rit, & oculos ſuos nõ leuauerit ad idola domus Iſrael, & vxorem proximi ſui non violauerit.* Et poſtquam alia multa huiuſmodi recenſuit, tandem addit. *In præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſtodierit, vt faciat veritatem, hic iuſtus eſt, vita viuet, ait Dominus Deus.* Ex quo teſtimonio ita colligo. Si is apud Deum tantummodò iuſtus eſt, qui à peccatis abſtinet, qui Dei præceptis obtemperat, qui virtutibus ſtudet, qui tandem ea, quæ iuſta ſunt, ſedulò perficere curat: quis hæc propriæ, non im-

B putatæ iuſtitiæ teſtimonia eſſe non agnoſcat? Ex quo inferre liceat hominem non imputata, aut aliena, ſed propria iuſtitia tantùm apud Deum iuſtificari. Hæc autem propriæ iuſtitiæ opera, certum eſt à gratia potiſſimùm proficiſci, ea ſiquidem (vt ait Auguſt. lib. de nat. & grat. c. 32.) præuenit, vt ſanemur, & ſubſequitur, vt ſanati vegetemur, præuenit, vt vocemur, & ſubſequitur, vt glorificemur: præuenit, vt piè viuamus, & ſubſequitur, vt cum illo ſemper viuamus. At hominis voluntas à

C gratia ſanata, eadem cooperante, propriam iuſtitiam molitur: ex quo conſtat iuſtificationem non ab aliena iuſtitia, ſed à propria pendere.

Ezech. 18. SECVNDVM teſtim. eſt eiuſdem Ezech. eodem capite. *Anima* (inquit) *quæ peccauerit, ipſa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatẽ filij: iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper eum.* Quibus verbis Propheta inſinuat, iuſtitiam iuſti, & impietatem impij æquo itinere incedere; neque alienam impietatem aliquem impium efficere: nec alienam iuſtitiam iuſto ad iuſti-

D tiam prodeſſe poſſe: ſed vnumquemque vel propria iuſtitia iuſtum, vel propria impietate impium iudicari. Id apertum eſt, cùm ait filio minimè patris iniquitatem, aut patri filij impietatem imputandam fore; ſed ſuam cuique aut iuſtitiam, aut impietatem imputari. Quod ſi ita eſt, quomodo affirmare audent aduerſarij, hominem aliena iuſtitia iuſtum eſſe; cũ ea quoque ratione hominẽ aliena impietate, non propria impium poſſint aſſerere? Quod ſanè falſum eſt: nam ſi id eſſet, vel omnes iuſti eſſent, ac nullus peccator, cùm piorum iuſtitia impiis imputari queat, vel nullus iuſtus exiſteret, ſed omnes impij; cùm malorum im-

E pietas piis imputata omnes impios efficeret: vel tandem ſimul & pij, & impij omnes euaderent, cùm & piorum iuſtitiam, & malorum impietatem ſimul omnes ſibi imputatam vendicarent. Quapropter cùm tam iuſtitia iuſti, quàm impietas impij ſuper eum ſit: manifeſtum eſt, quòd ſicut nemo ex aliena, ac imputata ſibi impietate fit impius, ſed tantùm propria: ita qualibet propria tantùm iuſtitia, non aliena, aut ſibi imputata iuſtus redditur. Id tamen non impedit, quominùs aliena iuſtitia, ſicut etiam impietas

alteri ad temporale commodum, vel incommodum vel prodeſſe, vel obeſſe valeat.

TERTIVM teſtimonium apud eundem eodem cap. habetur, quod omnium præclariſſimum eſt. Ibi enim explicans vnde iuſtificatio homini impio oriatur, ita inquit. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, vita viuet, & non morietur; omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor: in iuſtitia, quam operatus eſt, viuet.* Vides hîc à Propheta explicatiſſimè impij iuſtificationem deſcribi: vbi priùs, quæ illius iuſtificationi neceſſaria ſunt, exponuntur; tum deinde ipſe iuſtificationis modus, ac forma declaratur. Impio igitur iuſtificando in primis pœnitentia, ac malè retroactæ vitæ correctio indicitur, qui primus eſt iuſtificationis gradus, quo ſcilicet impius à malo declinat. Hanc ſequi debet vitæ renouatio, quæ in conuerſione ad Deum per actum dilectionis potiſſimùm conſiſtit. Hæc quidem homini iuſtificando neceſſaria ſunt tanquam præuiæ diſpoſitiones, ſine quibus nullus ad iuſtificationem conſcendit, quæ tamen nemo ſine gratiæ adminiculo præſtare poteſt: nam vt ait Hieronymus in epiſt. ad Cteſiphontem, *Velle, & currere meum eſt, ſed ipſum meum ſine Dei auxilio non erit meum.* Vtraque prioribus illis Prophetæ verbis explicantur, cùm ait. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iuſtitiam.* Hæc enim & auerſionem à malo, & conuerſionem ad bonum amplectuntur.

Ezech.18. *Hieronym.*

SEQVITVR demum ipſa gratiæ infuſio, quæ per vitam ſignificatur, quam explicat cùm ait. *Vita viuet.* Hæc verò duo præſertim in homine operatur, quæ geminæ illi diſpoſitioni reſpondent; qua impius, & peccata deteſtatur, & ſeipſum ad Deum dirigit: nimirum peccatorum remiſſionem, & perfectam mentis renouationem. Nam cùm Deus per os Ezechielis ait. *Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor*, hoc apertè remiſſionem, non autem (vt aduerſarij garriunt) non imputationem peccatorum inſinuat. Peccata enim à Dei memoria deleri, non eſt tegi, aut radi, aut non imputari; ſed prorſus obliterari. Deinde perfectam vitæ renouationem, ac noui hominis creationem declarat, cùm addit. *In iuſtitia, quam operatus eſt, viuet:* vt hinc non ſola peccatorum remiſſione impium iuſtificari diſcant, ſed præſertim gratiæ, ac charitatis infuſione, quibus perfecta illi iuſtificationis vita tribuitur.

SED notanda ſunt verba illa. *In iuſtitia, quam operatus eſt, viuet.* Neque enim ait, in iuſtitia, quæ illi imputata eſt, aut aliunde illi aſcita, illum eſſe iuſtificandum, ſed in ea duntaxat, quam ipſemet gratia adiuuante præſtiterit; & quam gratia iuſtificans in eo, velut neceſſariam diſpoſitionem reperit.

QVARTVM teſtimonium eſt eiuſdem Prophetæ loco annotato. *Et cùm auerterit* (ait) *ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iudicium, & iuſtitiam; ipſe animam ſuam viuificabit.* Vides nullum aduerſariis effugium relinqui, quo ſuam imputatiuæ iuſtitiæ cauſam defendant: ſi enim lex impio præſcribitur, vt per propriam iuſtitiam à gratia informatam ſeipſum viuificare debeat, hoc eſt, vt ſeipſum per integram peccati deteſtationem, ac conuerſionem ad Deum, ad gratiæ vitam diſponat, à qua tandem intus viuificetur, ac iuſtificetur: quis iam alienæ iuſtitiæ iuſtificationem aſcribat? aut quis imputatæ Chriſti iuſtitiæ in hominis iuſtificatione locus reliquus eſſe poterit?

Ezech.18.

QVINTVM teſtimonium eſt Iſa. cap. 1. *Lauamini* (inquit) *mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere: quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dominus: ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, velut nix dealbuntur; & ſi fuerint rubra qua vermiculus, velut lana alba erunt.* Quid eſt, quòd tot à nobis operum iuſtitias Deus exigit, vt à peccatis iuſtificemur, ſi vna tantùm Chriſti iuſtitia nobis imputata ad iuſtificationem ſufficit? ſi ea ſola crimina delet, maculas abſtergit, ſanctos efficit, dignos Deo præſtat; neque vlla præter illam iuſtitia nobis quærenda eſt? cur operum faſciculos ad veram iuſtificationem neceſſarios colligit? an non hîc alienæ iuſtitiæ imputatio corruit, vbi propria iuſtitia ad iuſtificationem neceſſaria aſſeritur?

Iſa. c.1.

SEXTVM teſtimonium habetur apud eundem cap. 58. vbi impium iuſtificandum alloquens (ait.) *Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes: dimitte eos, qui confracti ſunt, liberos, & omne onus diſrumpe. Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagóſque induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum; & carnem tuam ne deſpexeris: tunc erumpet quaſi manè lumen tuum, & ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te.* Planè ſi Vates dixiſſet. Diſſolue propriæ iuſtitiæ colligationes, ſolue tot operum faſciculos deprimentes, dimitte eos qui ſua iuſtitia, licèt à gratia profecta, velut confracti, iuſtificationem ſibi quærunt. Tu ne propriam iuſtitiam ſequaris; Chriſti iuſtitiam tantùm fide apprehende, eam opere tibi imputatam crede, ſiquidem ea ſola iuſtificari potes: quam lubenter, ac obuiis vlnis hæc aduerſarij

Iſa. 58.

excipe

exciperent: cùm hæc ipſa necdum ab Iſaia prolata vltrò ſibi arripiant. Verùm attendant, quid Propheta dicat, quídve ab impio poſtulet. Poſtulat ſanè non alienam, ſed propriam; non imputatam, ſed ſibi inhærentem; non Chriſti, ſed ſuam ab impio iuſtitiam: poſtulat, quod proprium hominis eſt; nempe, vt à peccatis abſtineat, vt colligatam animo impietatem diſſoluat, vt culparum faſciculos pœnitendo deponat; poſtulat præterea, vt mentem ad vitæ puritatem transferat, vt animum virtutibus renouet, vt ſeipſum in pietatis operibus exerceat.

A T quid tunc? *Tunc* (inquit) *erumpet quaſi mane lumen ſuum, & ſanitas tua citiùs orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua.* Manè non aliunde quàm ex tenebris erumpit, ſanitas non niſi expulſa infirmitate oritur; & cùm iuſtitia fieri incipit, tunc primùm iniuſtitia recedit: ex quo illud primùm colligimus; Vatem hîc de prima impij iuſtificatione agere, qua ex impio fit iuſtus: quam tum manè, tum ſanitati comparat: at dicant modò aduerſarij, quid ſit poſt tot virtutum opera impio manè erumpere, ſanitatem oriri; iuſtitiam ante illius faciem præire, præterquàm impium ex propria, non aliena, aut imputata iuſtitia iuſtificari? Dicant, quid pronomen illud, *Tua*, additum ſignificet, cùm ait: *Lumen tuum, ſanitas tua, iuſtitia tua*, niſi impium iuſtificationem ſibi ex propriis Dei gratia adiutum aquirere? Dicant tandem quid ea verba præ ſe ferant, *Et anteibit faciem tuam iuſtitia tua*, præterquàm impium propria non aliena, aut imputata Chriſti iuſtitia, iuſtum declarari?

P O S T R E M V M teſtimonium eſt apud

Iſa. 58. eundem Iſaiam eodem cap. vbi ait. *Si abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum, & loqui quod non prodeſt. Cùm effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies: & requiem tibi dabit Dominus ſemper, & implebit ſplendoribus animam tuam, & oſſa tua liberabit; & eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ.* Conſtat profectò hoc loco Prophetam de impij iuſtificatione loqui: neque enim aliud indicat, lucem in tenebris oriri, & tenebras ſicut meridiem fieri: niſi gratiam, quæ lux ſæpè in Scriptura appellatur, in impij animo oriri, ac ab eo ſcelerum tenebras depellere. Præterea quid veram tranquillitatem homini præſtat, qui in peccatis laborat? quid animæ inter peccatorum tenebras degenti ſplendorem confert? quid oſſa à timore liberat? quid deſerta velut hortum irriguum efficit? quid aridas impiorum mentes in fontes aquarum conuertit; præterquàm ſola Dei gratia;

A cùm à peccato hominem iuſtificat?

A T qua ratione, quóve titulo impius iuſtificationem aſſequatur, Vates explicat, vbi non alienæ iuſtitiæ meminit, non Chriſti iuſtitiam impio imputatam ad illius iuſtificationem velut neceſſariam formam accerſit; ſed ſolam impij iuſtitiam iuſtificationi neceſſariam commemorat, quæ ab eo non ſine gratiæ auxilio proficiſcitur.

H I S pleraque alia teſtimonia ex nouo Teſtamento addi poſſunt, velut Rom. 2. *Non* Rom. 2.
enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum; ſed factores legis iuſtificabuntur. Iacob. c. 2. *Abra-* Iacob. 2.
B *ham Pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt?* & infrà eodem cap. *Videtis, quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.* Tum paulò poſt. *Rahab meretrix nónne ex operibus iuſtificata eſt?* Et ſi quæ alia iuſtificationem operibus tribuunt (quæ ſanè non pauca ſunt) ea iuſtificationem, quæ ex aliena, aut imputata Chriſti iuſtitia proficiſcitur, prorſus excludunt.

E X Patribus verò hanc inhærentem iuſtitiam, qua iuſti ſumus, quamplures peſpicuè tradiderunt, ex quibus hîc aliquorum duntaxat teſtimonia referemus, cæterorum tantummodò locis indicatis.

G R E G O R I V S Nyſſenus hom. 8. in Ec- Greg. Nyſſen.
C cleſiaſtem iuſtificationem ex fide, & propriis hominis operibus pendere affirmat. *Cùm Apoſtolus* (inquit) *cum fide connexuiſſet, & contexuiſſet iuſtitiam, per ea armato muneris thoracem, rectè, & tutè per vtrumque militi pectus muniens. Non poteſt enim fieri, vt alterum ab altero disiunctum, ex ſe tuta præbeat arma ei, qui ipſa tractat. Neque enim fides abſque operibus iuſtitiæ ſufficit ad ſeruandum, neque rurſus vitæ iuſtitia per ſe tuta eſt ad ſalutem, ſi ſeiuncta ſit fides.* His verbis nihil Nyſſenus de imputata iuſtitia meminit.

H I L A R I V S idem docet in Matth. can. Hilarius.
D 6. *De noſtro* (inquit) *eſt beata illa æternitas promerenda, præſtandúmque eſt aliquid ex proprio, vt bonum velimus, malum omne vitemus, tóque affectu præceptis cæleſtibus obtemperemus.* Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. *Iuſtitia*) in- Cyprianus.
quit) *opus eſt, vt promereri quis poſſit Deum iudicem.* Sedulius ad c. 3. ad Rom. *Sine quibus ope-* Sedulius.
ribus legis (ait) *Apoſtolus iuſtificari hominem per fidem dixiſſe credendus eſt? ſcilicet Circunciſionis, & Sabbathi & cæterorum huiuſmodi, non abſque iuſtitiæ operibus, de quibus B. Iacobus dixit, fides ſine operibus mortua eſt.* Præter hos
E ſunt Ambroſius lib. 6. Exameron cap. 8. Cy- Ambroſius.
rillus Alexand. lib. 6. de Trinit. Hieronymus Cyrillus Alexand.
lib. 3. contra Pelagium. Baſilius lib. 1. de Ba- Hieronym.
ptiſmo cap. 2. Gregorius Nazianzenus ora- Baſilius. Nazianzenus
tione 40. quæ eſt in ſanctum Baptiſma. Chry-
ſoſtomus hom. 16. in illud 1. Cor. 6. Et hæc Chryſoſtom.
quidem fuiſtis. Gregorius Magn. lib. 18. Mor. Gregorius.
Leo Magnus ep. 91. c. 1 & alij quamplures. Leo Magn.

Potest etiam hic error nonnullis rationibus refelli: prima eſt. Nemo alterius peccati imputatione peccator conſtituitur. Igitur nec alterius iuſtitiæ imputatione iuſtus efficitur. Antecedens patet, tam quoad peccatum originale, quàm actuale: originale enim peccatũ non ſola imputatione fit, ſed verè contrahitur, cùm homo ea iuſtitia caret, quæ ſibi debita erat, quamque Deus ab eo iure exquirebat, vt definitum habetur in Conc. Mileuit. cap. 2. in quo ipſi aduerſarij conſentiunt in Confeſſione fidei artic. 10. & 11. vbi originale peccatum non imitatione, aut imputatione, ſed realiter humanum genus infeciſſe affirmant. Actuale verò tantùm propria culpa perpetrari, neque vnius peccatum alteri imputari Scripturæ apertiſſimè tradunt. Ezechiel. 18. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur, filius non portabit iniquitatem Patris, neque Pater portabit iniquitatem filij.*

Ezech. 18.

Consequens verò probatur. Nam ſicut albũ opponitur nigro, ita iuſtitia iniuſtitiæ eſt cõtraria. Porrò ſi nullus formaliter aut albus aut niger aliena albedine aut nigredine dici poteſt; ita nemo formaliter aliena iuſtitia, aut iniuſtitia, iuſtus, vel iniuſtus eſſe valet. Confirmatur ex Pauli antitheſi ad Rom. 5. vbi Adæ inobedientiæ Chriſti obedientiam opponit, atque hac ita nos iuſtificari contendit, quemadmodum illa peccatores fueramus conſtituti. *Sicut* (inquit) *per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita & per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi.* At conſtat profectò Adę inobedientia, quę ipſius tantummodò propria fuit, nos formaliter peccatores non conſtitui, ſed tantùm effectiue; quatenus, ſcilicet, ab eo originali iuſtitia expoliari ſumus, cuius carentia formaliter peccatores efficimur. Ita etiam Chriſti obedientia non formaliter, ſed tantummo effectiuè nos iuſtos reddit.

Rom. 5.

Secunda ratio. Quemadmodum nullus ſola alterius peccati imputatione, verè, ac formaliter peccator eſt: ita ſola alterius iuſtitiæ imputatione, nullus verè, ac formaliter iuſtus appellari poteſt. Prior nota eſt ex Auguſtino, ac cæteris Theologis, qui peccatum nullum eſſe volunt niſi voluntarium, id eſt, à propria voluntate profectum.

Aug. de lib. Arb. lib. 3. c. 1.

Posterior verò probatur. Nam ſicut nullum eſt peccatum niſi voluntarium: ita nulla homini iuſtitia ineſſe poteſt, niſi illi intrinſeca, & voluntaria ſit, ſcilicet, à propria voluntate profecta: nam vt Auguſtinus ait, *Qui fecit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te*: cùm igitur alterius iuſtitia alteri imputata illi propria, ac intrinſeca eſſe non poſſit, vt pote ab illius operibus minimè profecta: ſanè manifeſtum eſt, neminem imputatiua iuſtitia, verè, ac formaliter iuſtum dici poſſe: ac proinde neminem Chriſti iuſtitiæ imputatione poſſe iuſtificari.

Quòd ſi obiiciant, infantes in Baptiſmo verè iuſtificari, qui cùm propria iuſtitia careant, ſola Chriſti iuſtitiæ imputatione iuſti efficiuntur. Reſpondeo falſum eſſe quod infantes in Baptiſmo vel ſola, vel imputatione iuſtitiæ Chriſti formaliter iuſtificentur. Iuſtitia enim, quæ infantes per Baptiſmum formaliter iuſtificat, nõ eſt ipſa iuſtitia Chriſti, ſed gratia, ac charitas illis infuſa, quæ à Chriſti iuſtitia velut à cauſa effectiua manat: quare falſum etiam ſupponunt, cùm aiunt infantes omni propria iuſtitia carere, cùm habitualis (licèt non actualis) iuſtitia illis in Baptiſmo tribuatur, quæ per modum formæ illorum animis inhæret, qua formaliter iuſti fiunt.

Tertia ratio. Nemo poteſt formaliter iuſtificari niſi à propria iuſtitia, tanquam à forma ſibi intrinſeca: ſed imputatiua iuſtitia non eſt propria, ac intrinſeca iuſtitia hominis, ſed potius aliena, & extrinſeca: igitur per imputatiuam iuſtitiam nullus poteſt formaliter iuſtificari: maior patet ex Philoſopho, nam forma eſt, quæ dat eſſe rei, quapropter illi intrinſeca eſſe debet, vel ſaltem inhærens. Minor per ſe nota eſt ab aduerſariis conceſſa.

Quarta imputata iuſtitia non eſt verè iuſtitia illi cui imputatur; igitur nec ea vllus verè, ac formaliter iuſtus conſtituitur: probatur aſſumptum. Nam ſicut imputata obedientia non eſt verè obedientia ei, qui contumax eſt; nec imputata caſtitas verè caſtitas eſt illi, qui libidini eſt deditus: ita imputata iuſtitia vera iuſtitia impio eſſe non poteſt: quapropter ſicut nemo imputato ſibi alterius ære locuples fit, ſi proprium deſit: ſecus enim pauperes omnes ſola diuitiarum imputatione diuites appellari poſſent: nulluſque aliena obedientia ſibi imputata obediens, aut aliena caſtitate caſtus haberi debet; ita nemo aliena iuſtitia ſibi imputata verè iuſtus cenſeri poteſt, ſi propria iuſtitia deſit: vnde manifeſtum eſt, neminem Chriſti iuſtitiæ ſola imputatione poſſe iuſtificari.

Confirmatvr. Nam ſi iuſtitia imputata eſſet vera iuſtitia illi, cui imputatur, ſequeretur, quòd idem ſimul eſſe poſſet & impius, & iuſtus: impius quidem ex proprio ſcelere, iuſtus verò ex aliena iuſtitia ſibi imputata.

Qvinta nulla Scriptura docet Chriſti iuſtitiam nobis ad iuſtificationem imputari, quæ tamen ſæpiſſimè monet, iuſtificationem à propria iuſtitia pendere (vt ſuperiùs demonſtratum fuit) cùm eum tantummodò iuſtum appellat, qui à peccato per pœnitentiam reſurgit, ac Dei legem obſeruat: non ergo imputata, ſed propria iuſtitia eſt, quę hominem

minem iuſtum reddit. Temerè igitur aduerſarij, vt hominibus otium perſuadeant, Chriſti iuſtitiæ tribuunt, quòd Scripturæ propriæ iuſtitiæ tribuendum affirmant.

Postrema ratio. Si Chriſti iuſtitia neceſſaria eſſet, cuius imputatione homines iuſtificarentur; id potiſſimùm dandum eſſet, ob tres cauſas, quas afferunt aduerſarij. Prima eſt iuſtitiæ noſtræ imbecillitas, ac imperfectio, quæ eò attingere non valet, vt iuſtificationem nobis pariat. Secunda, ſuſpecta præſumptio propriæ iuſtitiæ, quæ ab animi elatione profecta iuſtificationem impedit. Tertia, ipſa iuſtificationis incertitudo; qua fit, vt mens nullo nūquam tempore fluctuet, ſi à propria iuſtitia, quæ nulli certa eſt, iuſtificationem ſibi quærat. Verùm hæ omnes cauſæ facilè refelluntur, ita vt nihil prorſus imputatiuæ iuſtitiæ ſuffragentur. Prima enim cauſa, quæ eſt propriæ iuſtitiæ imbecillitas, non impedit, quò minùs homo abſque imputata iuſtitia ad iuſtificationem pertingat. Neque enim in ſola hominis iuſtitia, vt ab homine eſt, iuſtificationem reponendam dicimus; ſed eam præcipuè in Dei gratia collocamus, à qua omnis noſtra iuſtitia proficiſcitur, quæ cùm propriam hominis iuſtitiam informat, omnem ab ea imperfectionem extergit, ita vt purgata, ac eleuata à gratia, quæ priùs imperfecta, ac imbecillis erat, iuſtificandi vim ſibi comparet, vt infrà declarabimus.

Porrò ſecunda cauſa reiicitur: neque enim ſuperba propriæ iuſtitiæ præſumptio eſſe poteſt, vbi infimus naturæ, princeps verò gratiæ locus in hominis iuſtificatione tribuitur. Ab ea ſiquidem hominem ad iuſtitiæ opus excitari; excitatum adiuuari; adiutum, vt cooperetur roborari; cooperantem tandem iuſtificari fatemur. Ex quò perſpicuum fit, vniuerſa nos ex gratiæ dono, non ex nobis agnoſcere. Atque adeò parum noſtris operibus adſcribimus, vt ea abſque gratia ad iuſtificationem nullo modo pertingere velimus. Quamobrem cùm totum penè iuſtificationis opus Dei gratiæ acceptum feramus, planè ſuſpecta omnis propriæ iuſtitiæ præſumptio fugatur: vt eò minùs ſuis operibus quiſque confidat, quo magis in Dei gratiæ auxilio omnem ſuam iuſtitiæ ſpem repoſitam habet.

Tertia demum cauſa exploditur, quam ex iuſtificationis incertitudine obtendunt. Falluntur profectò aduerſarij, cùm iuſtificationis ſuæ certitudinem quærunt: nec vllo adeptæ iuſtitiæ timore exagitari appetunt; cùm nullibi Scripturæ hanc certitudinem polliceantur: ſed potiùs ſalutiferum de parta iuſtitia vbique metum incutiant: neque hæc incertitudo veram iuſtificationem impedit, quin eam potiùs ſalubri illo timore,

A ac ſolicitudine, quibus hominem concutit, alit, ac fouet; nam licèt inter hæc fluctuet animus, & fideli hoc timore ſuauiter exagitatus nunquam ſatis ſibi tutò quieſcat. Eo tamen fit, vt magis quotidie de propria ſalute ſollicitus reddatur: & minùs in illius ſecuritatis otio torpens in vtramque aurem obdormiar. Ita enim huius viæ ſtatus poſtulat, vt inquieto ſemper motu agitetur. Hinc nos Scriptura iubet nunquam de propitiato peccato ſine metu exiſtere; & cùm timore, ac tremore ſalutem noſtram operari; atque in timore toto incolatus noſtri tempore conB uerſari, ac demum eum beatum prædicat, qui ſemper eſt pauidus. Fluctuabat ſanè Iob, ac fideli hoc timore ſollicitabatur, cùm diceret cap. 31. *Semper enim quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui*, qui tamen Dei teſtimonio iuſtus erat: hac ſollicitudine quoque angebatur Publicanus apud Matthæum, cùm inter lacrymas preces ad Deum funderet, nec oculos in cœlum auderet attollere, qui tamen ſaluatoris ſententia iuſtificatus à templo receſſit, cùm è regione Phariſæus, tanquam de propria inficatione tutus à Deo reprobatus fuerit. *Iob 31.*

C At quamuis hæc propriæ iuſtitiæ incertitudo timore animum ſolicitet, haud tamen ita torquet & excruciat, vt illum præter ſpem adigat, aut deſperatione proſternat. Iuſtificatus enim animus, inhabitantis ſpiritus teſtimonio omni non caret; ſed bonæ conſcientiæ gaudium experitur, quod illum ſpe acceptæ iuſtificationis ſolatur: cùmque eo piè, ac fideliter ſibi perſuaſum habet ſibi ex Dei benignitate remiſſa eſſe peccata, ac Dei gratiam conſequutum, nimio illo atque anxio timore liberatur. Nam vt Apoſtolus Ioann. ait 1. ep. cap. 4. *Perfecta charitas foras* D *mittit timorem.* *1. Ioan. 4.*

Diluuntur obiectiones aduerſariorum.

Hic nonnulla ex ſcripturis teſtimonia aduerſarij nobis obiicere ſolent. Caluiniſtæ enim in hoc articulo: vt omnem propriam hominis iuſtitiam ab illius iuſtificatione expellant: ac iuſtificationem in ſola peccatorum non imputatione collocent; id Chriſti iuſtitiæ tribuunt, vt ipſius imputatione peccata tegantur: & quamuis non deleantur, vt non ſint: attamen Chriſti iuſtitia ita operiantur, vt quodammodo à Deo E non videantur. Atque huius rei teſtimonium ex Pſalm. 31. quod refertur à Paulo c. 4. ad Rom. ſibi petunt, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata, Beatus vir, cui non imputauit dominus peccatum.* *Pſal. 31.*

At hallucinantur aduerſarij, cùm peccata tegi in Scripturis ita explicant, quaſi ipſa peccata reuera in peccatore maneant. Tegi enim peccata in ſcripturis perinde eſt, ac de-

leri. Quocirca hæc duo tegi, vel operiri, & deleri, vel remitti peccata ferè ſemper coniuncta inueniuntur: vt perſpicuum ſit, idem eſſe tegi, ac deleri, operiri, ac remitti. Nam 2. Eſdr. 4. 2. Eſdr 4. *Ne operias* (inquit) *iniquitatem eorum, & peccatum eorum corã facie tua non deleatur.* Pſal. 50. Pſ. 50. *Auerte faciem tuam à peccatis meis* (hoc eſt, vt ne videas illa) *& omnes iniquitates meas* Pſalm 84. *dele.* Pſalm. 84. *Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ, operuiſti omnia peccata eorum.* Et eodem ſenſu in hoc citato ab aduerſariis teſtimonio tum à Dauide, tum à Paulo dictum legitur. *Beati* (inquiunt) *quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata,* vbi ſimul & tectionem, & remiſſionem peccatorum coniungunt, perinde atque idem ſit peccata tegi, ac remitti, vel deleri.

Prou. 10. ID demùm confirmatur tum ex Salomone Prou. 10. vbi ait. *Odium ſuſcitat rixas, &* 1. Pet 4. *vniuerſa delicta operit charitas.* tum ex 1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* His enim locis Scriptura, non operiri, aut tegi tantùm peccata (vt aduerſarij ſentiunt) ſed prorſus deleri, atque extingui docet, tametſi (operiendi, verbo vtatur. Quod manifeſtum eſt: nam charitatis habitus à Deo homini inditus culpæ formaliter opponitur: quò fit, vt non ſolùm peccata, quæ in homine reperit, tegat, aut operiat, ſed ea formaliter expellat: nam quemadmodum album ita nigro opponitur, vt nigrum omnino à ſuo ſubiecto abceat: & temperantiæ, aut caſtitatis habitus, non ita intemperantiæ, aut libidinis vitio oppoſiti ſunt, vt vitium ipſum tantummodò tegant, ſed extinguant: ita charitas habitualis in homine infuſa omnem prorſus peccati maculam ab eo tollit: ita vt nihil ampliùs culpæ in homine remaneat. Quare cùm beatum Dauid hominem pronunciat, cuius tecta ſunt peccata; eo integram peccatorum remiſſionem (vt priùs dixerat) atque extinctionem eidem conferri inſinuat.

ATQVE eodem modo explicandum eſt, quod de non imputatione peccatorum ſubnectit, *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.* Non imputari enim peccata, eſt deleta per charitatem peccati macula, præteritam illam peccati actionem, qua peccatum perpetratum fuit, à Deo haberi, ac ſi non fuiſſet. Duo namque in peccato conſiderari poſſunt. Primum, actio illa peruerſa tum voluntaris, tum ſenſus, qua peccatum perpetratur. Alterum eſt macula, quæ ex ipſa actione in anima relinquitur; hæc quidem macula (vt diximus) per charitatis habitum omnino expellitur, ita vt nulla omnino in homine remaneat. Illa verò actio cùm deleri non poſſit, quippe impoſſibile eſt hominem poſt peccatum non peccaſſe; poſt maculam deletam non imputari dicitur. Vtrumque igitur hoc teſtimonio complectitur Vates, & remiſſionem maculæ, cùm ait. *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.* Et peruerſæ actionis, quæ peccato ſubſtrata fuit, non imputationem, cùm ſubdit. *Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.* Hinc Iuſtinus Dialogo cum Iuſtinus. Tryphone explicat hoc teſtimonium Pſalmi de vera, ac perfecta remiſſione peccatorum, his verbis. *Beatus, cui non imputauit Dominus peccatum, hoc eſt, cui pœnitenti Deus peccata remittit.* Fauet etiam noſtræ expoſitioni Orige- Origenes. nes lib. 4. in Ep. ad Rom. vbi docet non imputari peccata eſſe ita funditus deleri, vt perinde ſit atque illa non commiſiſſe, vt ſuperiùs diximus. At præclarè Auguſtinus Conc. Auguſtinus. 2. in hunc Pſalmum falſam noſtrorum aduerſariorum interpretationem damnat his verbis. *Non ſic intelligatis, quod dixit peccata cooperta ſunt, quaſi ibi ſint, & viuant.* Et paulò infrà, adhibita medici ſimilitudine, qui emplaſtro tegit, ac curat vulnera, peccata noſtra tegi, id eſt, à Deo curari affirmat: qua ſimilitudine vtuntur etiam Gregorius Nazian- Nazianzenus. zenus oratione in ſanctum lauacrum, quæ eſt 60. & Gregorius Magnus in Pſalmum ſecun- Gregorius. dum pœnitent. Cæterùm, quod aiunt peccata Chriſti iuſtitiæ imputatione tegi, minimè id dicit Dauid, aut Paulus, quapropter velut alienum à Vate, ac Apoſtolo reiicimus. D. Thom. in Commentario in c. 4. Epiſt ad Rom. quo diſcrimine intelligenda ſint hæc verba in Scripturis, cùm in his peccata aliquando remitti, nonnunquam tegi, ſæpè non imputari, ſæpiſſimè deleri legimus, altera tatione declarat.

QVATVOR enim in peccato diſtinguenda eſſe docet. Primum eſt offenſa Dei. Hæc dicitur remitti à Deo, quemadmodum homo homini dicitur remittere offenſam ſibi illatam, id eſt, condonare cùm homo ad Deum conuertitur.

SECVNDVM eſt actus peccati inordinatus, qui cùm ſemel patratus fuerit, non poteſt non eſſe patratus: hic à Deo tegi dicitur, quandoquidem ipſum minimè Deus ad puniendum videt: hac enim ratione dicitur charitas operire multitudinem peccatorum.

TERTIVM eſt reatus pœnæ, qui peccatum mortale admiſſum conſequitur. Hic non imputari dicitur, quia qui priùs ad pœnam æternam luendam damnatus erat, per pœnitentiam à peccato reſurgens, ab ea liberatur, nec prior ille pœnæ reatus ipſi ampliùs imputatur.

QVARTVM ipſa macula, quæ ex inordinato illo actu peccati in anima relinquitur: quo anima tota fœdatur. Hæc cùm homo iuſtificatur, deletur, abluitur, extergitur. Dauid (peccata tecta ſunt) quaſi ibi ſint, & viuant: tecta ergo peccata quare dixit? vt non

vide

derentur: quid enim erat Deum videre peccata, niſi punire peccatum? vnde ſcriptum eſt: Auerte faciem tuam à peccatis meis. Hæc Aug.

Verum enimuerò hîc inſurgit Kemnitius noua quadam argutia. Si non imputare peccatum (ait) eſſet delere peccatum, & eſſet infundere iuſtitiam; imputare peccatum, delere iuſtitiam, & infundere peccatum, quod ab omnibus abſurdiſſimum iudicatur. Sed hoc argumentum, ſi quid haberet ponderis, non Catholicos: ſed Caluiniſtas perſtringiret, qui totam hominis iuſtitiam in non imputatione peccatorum repoſitam volunt: & quidem Caluiniſtæ ab hoc argumento nullo modo ſeſe explicare valent. Nam cùm ij totam hominis iuſtificationem in non imputatione peccatorum ſitã velint, ſi non imputare peccatum eſſet tegi peccatum, & infundere iuſtitiam Chriſti: imputare peccatum eſſe tegi iuſtitiam Chriſti, & infundere peccatum.

At Catholici facilè ab hac argutia, ſeu potiùs ineptia ſe liberant. Nam tametſi idem eſſe ſentiant, non imputare peccatum, ac delere peccatum, non tamen idem eſſe exiſtimant, non imputare peccatum, atque infundere iuſtitiam, cùm infuſio gratiæ, ac charitatis, quæ eſt hominis iuſtitia, conſequenter tãtùm ſe habeat ad remiſſionem culpæ: ſiquidẽ priùs natura quiſpiam peccator eſſe deſinit, quàm iuſtus efficiatur: & priùs remiſſionem culpæ qua impius ad iuſtitiam aptatur, quàm ipſam iuſtitiæ infuſionem intelligimus: quò fit, vt malè Kemnitius arguat ex ignorantia terminorum: verùm quàm ineptè etiam ex hoc ipſo ſuo fundamẽto colligat, cuilibet vel rudi Logicę facultatis tyroni perſpicuum eſſe poteſt. Nam dum ita colligit. Si non imputare peccatum eſſet delere peccatum, & infũdere iuſtitiam; imputare peccatum eſſet delere iuſtitiã, & infundere peccatum: planè non bene aut legitimè, ſed peruersè colligit. Ita enim colligendum erat. Si non imputare peccatum eſſet delere peccatum, & infundere iuſtitiam, imputare peccatum eſſet non delere peccatũ, & non infundere iuſtitiam. Locus enim iſte eſt à contradicentibus, non à contrariis, vt notum eſt. Imputare enim, & non imputare peccatum non ſunt contraria, ſed contradicẽtia; quapropter Kemnitius contradicentia, non contraria colligere debuit: contradicentia verò ſunt, delere, & non delere peccatum, infundere iuſtitiam, & non infundere.

Iſa. 64. Secundò obiiciunt teſtimonia Iſa. 64.
Et facti ſumus, vt immundus omnes nos, & quaſi
Pſal. 142. *pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtra.* Pſ.142.
Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iu-
Iob 8. *ſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.* Iob. 8. *Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me, ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit.*

A Ex quibus inferunt neminem propria, ſed imputata tantummodò Chriſti iuſtitia poſſe iuſtificari.

At his facilè reſpondemus: omnia hæc Scripturæ loca, & alia, ſi quæ habent, his ſimilia, nihil aliud planè demonſtrare quàm opera noſtra, quatenus noſtra ſunt, & à ſolo libero arbitrio abſque gratia profecta, vel etiam à gratia excitata, nondũ tamen gratificata, tametſi iuſta videantur, nullam nobis iuſtificationem comparare poſſe. Opus enim iuſtitię tripliciter referri poteſt. Primò ad naturam, ſecundò ad gratiam excitantem, non iuſti-
B cantem, tertiò ad eandem iuſtificãtem. Opus ſi ad naturam referatur, cùm illud ab hominis tantùm voluntate concurrente ſolo generali Dei auxilio proficiſcatur, licèt moraliter bonum ſit, quia tamen à gratia ſeiunctum eſt, à qua noſtra iuſtificatio pendet, nullo modo iuſtificationem attingit: quod iis plerunque contingit, qui extra gratiam vel fidem exiſtentes, aliqua iuſtitiæ opera exercent, quibus tamen iuſtificationem minimè aſſequuntur.

Hac primùm ratione vniuerſa noſtra opera non tam panno menſtruatæ, quàm
C ipſis putrefactis cadaueribus rectè comparari poſſunt, cùm reuera mortua ſint, & iuſtificationis vitam nulli conferre valeant. Hæc ſi ad Dei iudicium deferantur; nemo iis ante Deum iuſtificari poterit, qui non opera noſtra, vt noſtra ſunt, ſed vt gratiæ ſuæ dona, nobis ad iuſtitiam aptat. His tandem ſi nos ipſos iuſtificare volumus, eodem planè ore, quo nos iuſtos pronunciare incipimus, reos condemnamus. Quandoquidem iuſtificationem, quæ potiſſimùm à Dei gratia pendet, nobis ſolis, Pelagianorum more aſcribimus: quò fit, vt
D cùm ſecluſa Dei gratia iuſtos nos, ac innocentes oſtendere nitimur, eo ipſo, quòd id abſque Dei gratia aſſequi poſſe credimus, prauos, ac impios comprobemus. Quæ doctrina definita eſt in Concilio Arauſicano *Conc. Arauſ.*
can. 7. his verbis. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod ad ſalutem pertinens vitæ æternæ cogitare, aut eligere poſſe confirmat, abſque illuminatione, & inſpiratione Spiritus ſancti, Hæretico fallitur ſpiritu.* & canon. 22. *Nihil habet homo ſuum præter mendacium, & peccatum: ſi quis autem veritatem, & iuſtitiam habet, ab eo fonte habet*, &c. Idem habetur in Concilio Mile- *Conc. Mileu.*
E uitano canon 4. *Donum Dei* (inquit) *eſt, & ſcire quid facere debeamus, & diligere vt faciamus.* Hæc tandem communis eſt Patrum doctrina. Auguſtini libr. 1. ad Bonifacium cap. 19. *Auguſtinus.*
& lib. de prædeſtinat. Sanctorum. Hieronymi libr. 1. aduersùs Pelagianos. vbi ita ait. *Hieronym.*
Hæc ſumma eſt hominis iuſtitia, quicquid potueris habere iuſtitiæ, non tuum eſſe putare; ſed Domini, qui largitus eſt.

SI verò iuſtitiæ opus ad gratiam tantùm excitantem, nõ iuſtificantem referamus, certum eſt illud iuſtificationem nõ mereri: gratia enim excitans, cùm homini impio detur, vt à peccato reſurgat, impium non iuſtificat: ſed tantùm ad iuſtificationẽ diſponit, vt docet Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 6. *Diſponuntur* (ait) *ad iuſtificationem, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes*, &c. & Aug. paſſim de grat. & lib arb. c. 17. & de nat. & gratia c. 32. Quamobrẽ opus iuſtitiæ à ſola gratia excitante profectum vim iuſtificandi nondum obtinet, donec à iuſtificante gratia, quæ excitantem ſequitur, informetur.

QVAPROPTER notandum eſt, duo iuxta communem Theologorum doctrinam ad iuſtificationem concurrere. Primum, ipſum opus voluntaris, quo impius per peccati deteſtationem à malo auertitur, & per dilectionis actum ad Deum conuertitur. Qui actus licèt à gratia tum excitante, tum adiuuante proficiſcantur, tamen quandiu gratiæ iuſtificantis infuſionem antecedunt, diſpoſitiones quidem ſunt ad iuſtificationem, at iuſtificare per ſe nullo modo valent: nam ſi iuſtificare poſſent, ſuperflua eſſet gratiæ infuſio, & hominis iuſtificatio non eſſet ſupernaturalis, ac Dei donum, quod à communi Patrum, ac Conciliorum doctrina diſſentaneum eſt. Alterum eſt gratiæ iuſtificantis infuſio, quæ hominem ex actibus illis præcedentibus, deteſtationis ſcilicet peccati, ac dilectionis à gratia excitatis iuſtificat, quod nemo, vt arbitror, infeciari poteſt.

ETENIM cùm Deus impium iuſtificat; quæro vnde iuſtificet, num ex operibus tantùm, vel ex gratia tantùm, an ſimul ex operibus cum gratia? Non ex operibus tantùm, cùm iuſtificatio ſit opus diuinæ miſericordiæ, & non conferatur meritis operũ de condigno; neq; ex gratia tantùm: nam certum eſt Deũ nemini, præſertim adulto, abſq; propria operum iuſtitia, qua ad iuſtificationem diſponatur, iuſtificationis gratiam conferre. Relinquitur ergo Deum ex operibus ſimul cum gratia coniunctis hominem iuſtificare, id eſt, ſimul cum gratia operum iuſtitiam ad iuſtificationem exigere. Cùm igitur vtrumque, & Dei gratia, & iuſtitiæ opus, ad hominis iuſtificationem neceſſarium ſit: in his eum ordinem eſſe opus eſt, vt vel accedente Dei gratia, homo nouam quandã Dei iuſtitiã, non qua ipſe iuſtus eſt, ſed qua iuſtos efficit, ſibi compareret; cui præcedens iuſtitiæ opus, diſpoſitionis inſtar deſeruierit; vel ipſum iuſtitiæ opus à gratia informatum, ita iuſtificetur, vt veræ iuſtitiæ tunc primùm nomen, ac rem ſibi vendicet: atque ita iuſtificatum opus à gratia, tanquam à ſupernaturali forma, ab ea iuſtificandi vim ſupernaturalem ſortiatur: atque hic quidem poſterior ordo minimè

A aſpernandus videtur, cùm pleraque ſunt Scripturarum, tum Patrum teſtimonia illi fauere videantur, qualia ſunt, quæ hominem ex operibus iuſtificari docent. Prior tamen magis communis eſt, quem tradit Concil. Trident. ſeſſ. ſexta capite ſeptimo, & ante illud Auguſtinus frequentiſſimè tract. 26. in Ioannem. in Pſal. 118. conc. 26. lib. de natura, & gratia c. 42. ac cæteri Patres, quos ſuperiùs enumerauimus.

EX his manifeſtum eſt, quo ſenſu explicanda ſint teſtimonia ab aduerſariis propoſita: B ea enim de ea iuſtitia, quæ noſtra eſt, non Dei, id eſt, de iis operibus, quæ vel à ſola natura, ſecluſo ſpeciali Dei auxilio fiunt, vel gratiam iuſtificantẽ in homine antecedunt, exponenda ſunt; quæ proculdubio impium iuſtificare nequeunt: ita explicat Auguſtinus teſtimonium propoſitum Pſal. in Com. eiuſdem. *Qui ſunt* (ait) *qui cum illo volunt intrare in iudicio, niſi qui ignorantes Dei iuſtitiam ſuam volunt conſtituere?*

AT lubet ſecundam etiam expoſitionem addere. Hominis iuſtitia bifariam comparari C poteſt, vel cũ Dei iuſtitia, qua ipſe iuſtus eſt, vel cũ humana, qua nos iuſti nominamur: ſi cũ Dei iuſtitia comparetur, certũ eſt, Dei iuſtitiã ita longè humanã antecellere, vt omnis humana iuſtitia, Dei iuſtitiæ comparata, iniuſtitia potiùs, quã iuſtitia cenſeri poſſit. Quẽadmodũ ſi Sole affulgente parua illi lampas accenſa opponatur, exile adeò illius lumẽ eſt, vtpote magno illo Solis fulgore abſorptũ, vt nec minimã quidem lucem effundere videatur; quò fit, vt obſcura potiùs, quã fulgens ap- D pareat. Hoc ſanè pacto ita excellens eſt diuinæ iuſtitiæ, ac ſanctitatis ſplẽdor: vt quælibet hominũ, ac Angelorũ iuſtitia illi compoſita, ita cõmaculata, ac tenebroſa appareat, vt vix iuſtitię nomen ſibi vendicare valeat: inde fit, vt diuinæ iuſtitiæ cõparatione, nemo iuſtus, nemo ſanctus, nemo bonus, ipſo Saluatore teſte, cenſendus ſit, niſi ſolus Deus: cuncti verò eidem comparati immundi, ac maculati habeantur.

ATQVE huc ſpectat, quod à Chriſto dicitur Luc. 11. *Si vos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris; quãtò magis Pater veſter cæleſtis*, E &c. Mali ſiquidem Dei comparatione cuncti cẽſendi ſint, cũ nemo bonus, niſi ſolus Deus; cùm. n. omnis noſtra iuſtitia ex Deo pendeat, neque aliquis iuſtus rectè appellari poſſit, niſi ea iuſtitia, quæ ex Dei gratia proficiſcitur: ac proinde nemo vllam ſibi iuſtitiam ex propriis comparare poſſit; hinc quilibet rectè ſeipſum malum, ac ſine iuſtitia, quod ad ſe attinet, exiſtimare debet, cùm ex ſeipſo nihil prorſus habeat, aut habere poſſit, quò iuſtus ſit: ſed illud ex Dei gratia tantummodò accipiat, qui opera noſtra, quæ alioquin ex ſe iuſtitiæ titulũ nõ merentur, iuſta efficit,

Ita

Ita ſit, vt Deo comparati, licèt aliqua iuſtitia iuſti, omnes immundi appareant, quandoquidem non propria, ſed Dei iuſtitia iuſti ſunt: & cùm vniuerſos iuſtitiarum noſtrarum faſciculos ante eminentiſſimam illam Dei iuſtitiam ſiſtimus, non ſecus certè quàm pannus menſtruatæ commaculatæ, immò nullæ videantur. Hac enim ratione ipſe quoque Dauid contendit, neminem ante Deum, vel in conſpectu Dei, id eſt, Deo comparatum, vllo modo iuſtificari poſſe: *Iob. 4.* quod apertiſſimè tandem Iob. cap. 4. declarat, cùm ait. *Nunquid homo Dei comparatione* *Iob. 9.* *iuſtificabitur?* & cap. 9. *Verè ſcio, quòd ita ſit, & quòd non iuſtificabitur homo compoſitus* *Auguſtinus.* *Deo.* Quem locum ita explicat Auguſtinus libro ad Oroſium contra Priſcillianiſtas, & Origeniſtas cap. 10. *In comparatione iuſtitiæ Dei (inquit) ſi nec ſancti in cœlis Angeli eſſe dicantur, non mihi videtur importuna ſententia: non quia vt hoc eſſent, à iuſtitia lapſi ſunt, ſed quia facti ſunt, & Deus non ſunt, tantùmque ſpiritualis luminis habere non poſſunt, quantùm habet ille, à quo facti ſunt.* Et paulò infrà. *Cuius participatione iuſti ſunt, eius comparatione nec iu-* *Gregorius.* *ſti ſunt.* Quod etiam confirmat Gregorius in cap. 25. Iob. lib. 17. cap. 10. *Humana iuſtitia (inquit) auctori comparata, iniuſtitia eſt, quia etſi in ipſa ſui conditione homo perſiſteret, creatori non poſſet æquari creatura.*

POSTREMÒ obiiciunt teſtimonium *1. Cor. 1.* Pauli in priori ad Corinth. 1. *Ex ipſo autem vos eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt nobis à Deo ſapientia, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio.* Et ſi quæ alia ſunt in Scripturis loca, quæ Chriſtum iuſtitiam noſtram eſſe pronuncient, velut illud Ieremiæ cap. 23. *Et hoc eſt nomen, quod vocabunt eum; Dominus iuſtitia noſtra* (ita enim ipſi vertunt) in iis mirificè, quaſi de triumpho exultant. Exiſtimant enim loca hæc ita apertè de imputatione iuſtitiæ Chriſti agere, præter quam nulla homini iuſtitia quærenda ſit, vt ſecus exponi non poſſint. At certè grauiſſimè hallucinantur, dum loca hæc ita explicanda putant, cùm non tam antiquorum omnium cõſenſus, quã ipſa quoque textus litera hanc ipſorum prauam interpretationem repellat.

NAM imprimis exploratum eſt, cuncta hæc nomina abſtracta, quæ ſimul Paulus connectit, ac Chriſto tribuit, eodem modo exponi debere: nam cùm omnia æquè Chriſto tribuantur, nulla cauſa eſt, cur diuerſo modo explicari debeant. Quæro igitur ab aduerſariis, cùm Paulus ait Chriſtum factum eſſe nobis à Deo ſapientiam: num Chriſtum ipſum formaliter noſtram ſapientiam eſſe ſentiant? Si id aſſerant, liceat illos ex Chriſtianorum cœtu expellere, ac omni Chriſtiani nominis titulo ſpoliare: cùm Chriſtum neque natum, nec paſſum, nec re- A diuiuum, nec in cœlis ad Patris dexteram ſedentem, nec iudicem viuorum, & mortuorum, neque hominem tandem: ſed purum accidens, & qualitatem, cuiuſmodi ſapientia eſt, noſtris animis inhærentem eſſe velint.

QVÒD ſi dicant hanc eſſe Scripturæ phraſim, vt frequenter abſtracta nomina pro concretis vſurpet, ac propterea Chriſtum non formaliter, ſed effectiuè, aut inſtrumentaliter tantùm ſapientiam noſtram dici, vel iuſtitiam, vel ſanctificationem, vel redemptionem, quatenus ſcilicet ſua ſapien- B tia, iuſtitia, ſanctificatione, redemptione nos ſapientes, iuſtos, ſanctos, ac redemptos præſtat. Nunc iterum ab iis percontor: num homines per Chriſti ſapientiam, iuſtitiam, ſanctificationem, redemptionem formaliter ſapientes, iuſti, ſanctificati, ac redempti fiant? Id ſanè fateri coguntur, niſi nobiſcum effectiuè tantùm hæc Chriſtum præſtare, ſentire velint: at quid abſurdius, quàm Chriſti ſapiẽtia nos ſapientes formaliter fieri; Chriſti ſanctificatione formaliter ſanctos, Chriſti redẽptione formaliter redemptos dicere? Nam ſi C Chriſti ſapientia nos formaliter ſapientes efficit, ipſa vtique vel intellectui noſtro inhæret, vel nobis imputatur, vt iuſtitia imputationi reſpondeat: ſi primum; quomodo vnica forma duobus ſubiectis inhæret, quod ab omnibus impoſſibile iudicatur: inhæret enim intellectui Chriſti, & intellectui hominis, immò tot ſubiectis inhæret, quot fideles ſunt, qui Chriſti ſapiẽtia formaliter imbuuntur. Si alterum, quemadmodum ex imputatione iuſtitię Chriſti, homo non alia pręterquã Chriſti iuſtitia formaliter iuſtus efficitur; ita neceſſe eſt, vt ex imputatione ſapientiæ Chriſti D quilibet nõ alia, quàm Chriſti ſapiẽtia formaliter ſapiens fiat: ex quo id fieri opus eſt, vt quilibet æquè, ac Chriſtus ſapiẽs ſit, cui Chriſti ſapientia imputatur, ac proinde vniuerſa nouerit, quæ Chriſtus creata ſapientia nouit. Denique id de vnoquoque pronunciari poſſet, quod olim de Chriſto dictũ fuit. *Quomodo hic literas ſcit, cùm non didicerit?* quandoquidem nullo doctore, ac magiſtro, ſed ſola Chriſti ſapientia imputata illis opus eſſet, vt doctiſſimi, ac ſapientiſſimi fideles euaderent.

HÆC quàm vana, ac futilia, immò falſa ſint, varius ipſe hominum ſtatus indicat, vbi E tam multi inter fideles, rudes, ac ignari, & omnis ſcientiæ expertes reperiuntur. Cæteri verò, qui doctiores, ac ſapientiores ſunt, nonniſi improbo labore, ac diuturnis ſtudiis diuinam, ac humanam ſapientiam aſſequuntur, nec vllus vnquam Chriſti ſapientiam, quã perfecta illa anima imbuta fuit, ſe adeptum fuiſſe ſenſit. Quod autem de Chriſti ſapiẽtia dicitur, hoc ipſum de Chriſti iuſtitia, ſanctificatione, ac redemptione ſentire oportet. Ex quo

quo apertiſſimè conſtat vniuerſa hęc nomina abſtracta non formaliter, ſed vel effectiuè, vel inſtrumentaliter exponenda eſſe. Ita Dauid Pſal. 17. Deum fortitudinem ſuam, & firmamentum appellat. *Diligam te Domine fortitudo mea, Dominus firmamentū meum.* Nō quòd Dei fortitudine ipſe formaliter fortis, aut firmitate firmus ſit, ſed quòd Deus illi fortitudinem, ac firmamentum tribuat. Ita Chriſtus dicitur ſapientia noſtra, non qua formaliter ſapientes ſumus; ſed quia fuit cauſa noſtræ ſapientiæ: ſanctificatio, quia fuit cauſa noſtræ ſanctificationis. Redemptio, quia fuit cauſa noſtræ redemptionis. Ita etiam dicitur iuſtitia noſtra, non quia formaliter ipſa Chriſti iuſtitia iuſti ſumus; ſed quia fuit cauſa tum meritoria, tum effectiua noſtræ iuſtitiæ, qua formaliter iuſti ſumus. Ex quo tandem concludimus, Chriſti iuſtitiam non imputari nobis tanquam formalem cauſam noſtræ iuſtificationis, ſed efficientem dūtaxat, vel inſtrumentalē. Chriſti enim iuſtitia poteſt ad Chriſtum referri velut ad cauſam efficientem, ac tunc naturam induit medij; ſiquidem Chriſtus per ſuam iuſtitiam tanquàm per medium nos iuſtificat: poteſt etiā referri ad Chriſtum tanquam ad cauſam inſtrumētalem, reſpectu Dei, qui eſt primaria cauſa efficiens, tunc etiā cum Chriſto eſt cauſa inſtrumentalis noſtræ iuſtitiæ. Poteſt tandem referri ad cauſam formalē, quæ eſt illius effectus, ac tunc erit cauſa efficiens, cùm ſit cauſa gratiæ, qua formaliter iuſtificamur. De hoc errore ſatis.

Cunctos fideles certo credere debere, ſe à Deo eſſe dilectos.

Tertivs error.

Tvnc errorem de certitudine gratiæ, quem tam Lutherani, quàm Caluiniſtæ communi perfidia amplectuntur. Lutherus in art. 10. & 11. & 12. & in aſſertione eorundem articulorum. Melanchton in locis commun. titulo de fide, & in Apologia confeſſionis artic. 4. & 20. Bucerus in libro concordiæ in articulo de iuſtificatione. Caluinus in antidoto Concilij Trid. ſeſſ. 6. & lib. 3. Inſtit. cap. 2. §. 16. 17. 18. Beza in confeſſ. fid. p. 4. art. & 13. Denique omnes Caluiniſtæ in hoc articulo; fusè ſuperiùs in Atheiſmo 20. & 21. proſequuti ſumus: quare paucis hìc nobis aduersùs illum agendum erit.

Lutherus. Melanchton. Bucerus. Caluinus. Beza.

In primis, vt omnis vocum de medio ambiguitas tollatur; quò aduerſariorum error clariùs innoteſcat, & recta Catholicorum ſententia magis nota eſſet poſſit, explicandum eſt, quam aduerſarij, & quam Catholici gratiæ, ac diuinę dilectionis certitudinem in hominis iuſtificatione ſtatuant. Aduerſariorum ſententia eſt, fideles omnes fide diuina poſſe, ac debere certò apud ſe ſtatuere per Chriſtum dimiſſa ſibi eſſe peccata, ac in Dei dilectione manere, quapropter totam hanc iuſtificationis certitudinem in fide collatam cenſent. Catholicorum verò ſententia triplicem certitudinem diſtinguit. Prima certitudo eſt, quę pendet ex vi, & efficacia Sacramētorum, quā nemo dubitat eſſe certitudinem fidei: debet enim quiſquis ad Sacramenta iuſtificandus accedit, certò ex fide credere eam vim Sacramētis ineſſe, vt hominem ex ſe iuſtificare queant, ac reipſa iuſtificare, niſi obicem ponat: nam cùm hæc certitudo ex Scripturis, ac Dei reuelatione, quæ ſola fidei certitudinem efficit, habeatur; nulli dubium eſt eam fidei certitudinem eſſe. De qua Bernardus ſerm. 1. de annunciat. Dominica ita loquitur. *Si credis peccata tua non poſſe deleri niſi ab eo, cui ſoli peccaſti, & in quem peccatum non cadit, bene facis: ſed adde adhuc, vt credas, quia per ipſum tibi peccata donantur. Hoc eſt teſtimonium, quod perhibet in corde noſtro Spiritus ſanctus dicēs. Dimiſſa ſunt tibi peccata tua. Sic enim arbitratur Apoſtolus gratis iuſtificari hominem per fidem.* Et quamquam Lutherus, Caluinus, Philippus, Bucerus ad ſuam ſpecialis fidei certitudinem hoc Bernardi teſtimonium rapere conentur: perſpicuus tamen eſt Bernardi ſenſus, qui his verbis potiùs aduerſarios coarguit, neq; aliud probare contendit, quàm duo nobis de fide amplectenda eſſe. Primum à ſolo Deo dūtaxat, non ab homine efficienter peccatorū remiſſionem expectandam eſſe, in quo tamen hominis miniſterium non excludit; quin ſcilicet, Deus per Sacerdotes tanquā per miniſtros à peccatis poſſit abſoluere. Nam qui per alium facit, per ſeipſum facere videtur: alterum, peccata per Chriſtum, ex vi, & efficacia Sacramentorum perfectè deleri, niſi quis obicem ponat: quæ duo aduerſarios perſtringunt, qui ſola fide abſque Sacramentorum, ac Sacerdotum miniſterio hominum peccata deleri exiſtimant.

S. Bernard.

Porrò hoc ipſum tum Spiritus ſancti, tum fidei Catholicæ teſtimonium eſt, quòd, quiſquis ad iuſtificationem accedit, in corde ſuo gerere debet, vt ipſam iuſtificationē aſſequi poſſit, quòd ſcilicet tanta ſit Sacramentorum virtus, vt obicem non ponenti gratiam certiſſimè conferant, adeò vt ſi quis ex Dei reuelatione diſceret, ſe obicem non ponere, neque aliud in eo vim Sacramēti intercipere, is certò apud ſe ſtatuere valeret: dimiſſa ſunt mihi peccata mea, atque in Dei charitate maneo.

Altera certitudo ex ſpeciali fide manat, quam aduerſarij ad iuſtificationem neceſſariam eſſe contendunt, vt ſcilicet quilibet ex fide, ac ſingulari Dei reuelatione, ac Spiritus ſancti teſtimonio intus in animo loquētis, certus ſit ſibi remiſſa eſſe peccata, ac in Dei

Dei charitate eſſe, ex ſolo merito fidei, licèt ad Sacramenta non accedat. Hæc certitudo tantùm abeſt, vt fidelibus ad iuſtificationẽ neceſſaria ſit, vt etiam modis omnibus peſtifera, ac iuſtificationi exitialis eſſe deprehendatur: tot enim craſſos errores, ac næuos iuſtificationi opponit, quot ſibi fundamenta vẽdicat. Nam primo fundamento priuatas, ac ſingulares Dei reuelationes præter Dei verbum, immò contra ipſum Dei verbum ſibi arrogat, quas cunctis fidelibus æquè piis, ac impiis communes eſſe contendit: quas alibi confutauimus. 2. fidem ſpecialem tanquam formalem iuſtificationis cauſam in homine collocat, quod ſæpe refutatum fuit, tanquam à Dei verbo alienum. 3. iuſtificationem extra Sacramenta conſtituit, quaſi ea minùs neceſſaria ſint; ac fides ſola abſque Sacramentis ad iuſtificandum ſufficiat, quod non tam communem Patrũ, ac Conciliorum conſenſum, quàm ipſum Dei verbum oppugnat. Denique cùm vniuerſos fideles de ſua iuſtitia certos ex fide eſſe volunt, nihil ſalubri Dei timori, quem tantopere Scripturæ commendant, prorſus relinquunt. Nam Iob c. 9 hunc timorem docet cùm ait. *Si iuſtificare me voluero, os meum condemnabit me, ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit: etiam ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea.* Quid huic teſtimonio reſpondere poſſunt aduerſarij, cùm Iob iuſtitiam ſuam ſe ignorare palàm profiteatur? Et quidem cùm ignoraret, quòd ſimplex, ac iuſtus eſſet, profectò id certitudine fidei, cui nec falſitas, nec ignorantia ſubeſſe debet, credere non tenebatur, vt aduerſarij contendunt. Húc ipſe timorem prædicat Dauid Pſal. 33. *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos.* & Pſal 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo* Eccleſiaſtæ cap. 9. *Sunt iuſti atque ſapientes, & opera eorum in manu Dei: & tamen neſcit homo, vtrùm odio, vel amore dignus ſit; ſed omnia in futurum ſeruantur incerta.* & cap. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu.* Paulus in priore ad Cor. 4 *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum: qui enim iudicat me Dominus eſt.* & 2. Cor. 10. *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quẽ Deus commendat.* Ad Philip. 2. *Cum metu, & tremore ſalutem veſtrã operamini.* Quæ omnia teſtimonia probant, neminem hac fidei certitudine ad credendum teneri, ſe eſſe in gratia, ac dilectione Dei.

Iob 9. Pſal. 33. Pſal. 18. Eccleſ. 9. 1. Cor. 4. 2. Cor. 10. Philip. 2.

QVIBVS etiam antiqua Eccleſiæ fides ſubſcribit, Patrum, ac Conciliorum ſententiis explicata. Auguſtinus id paſſim docet. In Pſal. 41. explicans illud. *Ad me ipſum anima mea turbata eſt.* In ſerm. 23. de verbis Domini. In homil. 35. in Pſal. 50. tractans illud. *Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* & in lib. de perfectione iuſtitiæ, vbi ita ſcribit. *Quantalibet iuſtitia ſit præditus homo, cogitare debet, ne aliquid in illo, quod ipſe non videt, inueniatur eſſe culpandum.* Ita etiam docent Ambroſius ſerm. 5. in illud Pſal. 118. Ampura opprobrium meum. Hieronymus lib. 2. adu. Pelagianos, & in c. 13. Hierem. Theodoretus in illud prioris ad Cor. c 4 Nihil mihi conſcius ſum: ſed præclarè Gregorius lib. 6. Epiſt. 22 ad Gregoriam Auguſtæ cubiculariam. *Quod verò* (ait) *dulcedo tua in ſuis epiſtolis ſubiunxit, importunam ſe mihi exiſtere, quoadusque ſcribam mihi reuelatum eſſe, quia peccata tua dimiſſa ſunt: rem & difficilem etiam, & inutilem poſtulaſti. Difficilem quidem, quia ego indignus ſum, cui reuelatio fieri debeat. Inutilem verò, quia ſecura de peccatis tuis fieri non debes, niſi cùm iam in die vitæ tuæ vltimo, plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quouſque veniat, ſemper ſuſpecta, ſemper trepida metuere culpas debes, atque eas quotidianis fletibus lauare.* En quid de priuatis reuelationibus antiquus Pater, ac ſanctiſſimus Pontifex ſenſerit, qui ſe illis omnino indignum fatetur, quas tamen aduerſarij tam abundè in omnes effundunt, vt nullos, tametſi impios, iis indignos iudicent. Ecce quàm luculenter hanc propriæ iuſtitiæ certitudinem inutilem appellat, quam illi neceſſariam, ac fide tenus hauriendam volunt.

Auguſtinus. Ambroſius. Hieronymus. Theodoretus.

CÆTERVM Pariſienſis Academia in cenſuris articulorum Lutheri, & Louanienſis in articulis aduersùs Lutheranos artic. 9. communi decreto fidem, qua quis firmiter credit, & certò ſtatuit per Chriſtum ſibi remiſſa eſſe peccata, tanquam nullum in Scripturis teſtimonium habentẽ: immò eiſdem aduerſantem, falſam, atque à ſacris Doctoribus, & à veræ Scripturæ intelligẽtia diſſonam eſſe decernunt. Quibus tandem Tridentina Oecumenica Synodus Seſſ. 6. can. 13. accedit, vbi hunc errorem damnat his verbis. *Si quis dixerit omni homini ad remiſſionem peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe, vt credat certò, & abſque vlla hæſitatione propriæ infirmitatis, & diſpoſitionis peccata ſibi eſſe remiſſa, Anathema ſit.*

Acad. Pariſ. Acad. Lo. Conc. Trid.

NEQVE quicquam contra nos concludit argumentum Caluini in Antidoto ex verbis Concilij deſumptum. Ait enim Caluinus. *Concilium ſeſſ. 6. c. 9. monet, vt nemo dubitet de efficacia paſſionis Chriſti; at nunquid in aëre locanda eſt iſta efficacia? ſi efficax fuit Chriſti paſſio, certè mihi, & tibi fuit efficax, non idea Platonica.* Reſpondemus enim Caluino efficaciam paſſionis Chriſti non in aëre, ſed in animo ritè diſpoſito eſſe collocandam: ac propterea paſſionem Chriſti iis tantùm eſſe efficacem, qui obicem non ponunt. Nam ſi actus actiuorum non recipiuntur,

Caluinus.

A nisi in ſubiecto bene diſpoſito, neque vlla forma niſi prædiis diſpoſitionibus in materiam inducitur: id etiam de forma gratiæ cenſendum eſt, quæ ex virtute Paſſionis Christi, ac Sacramentorum in animum fluit, eam ſcilicet non niſi præuia diſpoſitione in animo recipi: quò fit, vt quamuis gratiæ, ac iuſtificationis promiſſio ex Chriſti meritis manans omnibus in genere abſolutè facta fuerit, ſingulis tamen in particulari abſolutè applicari non poſſit, ſed tantùm conditionatè, ſi obicem nõ poſuerint: quapro-

B pter illius certitudo non niſi ex hypotheſi haberi poteſt, ſcilicet ſi nullũ adſit impedimentum ex parte hominis: hoc ſenſu monet Concilium nemini de Chriſti merito, ac Sacramentorum efficacia dubitandum eſſe, ſi Sacramentorum virtus ſpectetur, ac generalis Dei promiſſio, cui nullum poteſt ſubeſſe falſum: at cùm de propria cuiuſque iuſtitia agit, cuilibet formidandum eſſe docet loco citato his præclariſſimis verbis. *Nam ſicut* (ait) *nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, déque Sacramentorum virtute, & efficacia dubitare debet: ſic quilibet dum ſeipſum, ſuámque propriam infir-*

C *mitatem, & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare, & timere poteſt: cùm nullus ſcire valeat certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam Dei eſſe conſequutum.*

DEMVM ea ratio, quam in hoc articulo inſinuant, quòd ſi hæc fidei certitudo non haberetur, qua quiſque apud ſe ſtatuere certò valeat, ſe eſſe à Deo dilectum, inter perpetuas anxietates, ac perturbationes animus fluctuaret; iam antea examinata fuit, ac velut leuiſſima abiecta. Hìc

D tantùm addo, ſatius eſſe hominis animum ſalubri quodam timore, qui Chriſtianum hominem decet, ac illum ſuæ infirmitatis monet, commoueri, atque humiliari; quàm vaniſſima illa fiducia, ac temeraria certitudine plus æquo erigi. At certè falſum eſt, hominem hoc metu adeò concuti, vt inter perpetuas anxietates, ac turbatas mentis procellas ſemper laboret. Neque enim adeò formidine animus obruitur, vt nulla prorſus gratiæ certitudo, ſeu coniectura illi affulgeat.

E QVAMOBREM tertia certitudo, eſt quædam certitudo moralis, quæ tametſi fidei non ſit (nulla enim eſt certitudo fidei ſecluſa reuelatione) tamẽ tot ſignis, ac coniecturis innititur, vt ſecurum hominem, & ab anxietate, & perturbatione liberum præſtet, licèt omnem formidinem non expellat. Hanc certitudinem non fides, ſed fiducia quædam ab inhabitante ſpiritu excitata in animo parit, quæ ſanè tanta eſt, vt ſolidam conſolationẽ, pacem, ac tranquillita-

A tem, & incredibilem lætitiã in piorum mentibus gignat, qua ſuæ iuſtificationis certiores redduntur, non quidem ex diuina fide; ſed ex bonæ conſcientiæ teſtimonio: de quo Apoſtolus 2. Cor. 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſciẽtiæ noſtræ.* Et Ioannes Epiſt. 1. cap. 3. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum.* Hanc certitudinem, moralem ſcilicet, ac coniecturalem in verè iuſtificato omnes Patres ſitam agnoſcunt. De hac enim loquitur D. Baſilius in

2. Cor. 1. 1. Ioan. 3. Baſilius.

B quæſt. breuiter explicatis q. 12. & 296. cùm ita quærit. *Quomodo certificatur anima, quòd Deus dimiſerit ei peccata? Reſp. Si contemplabitur ipſum in affectu eius, qui dixit: iniuſtitiam odio habui, & abominatus ſum.* De hac Cyrillus lib. 10. in Ioan. cap. 3. *Nam rudiores* (inquit) *ab impio idolorum cultu ad cognitionem Dei vocati, ſolummodò per fidem diſcunt, quòd vnus Deus, qui nos creauit, colendus eſt. Qui verò omni virtute mentem ſuam purgando apti iam ad maiora facti ſunt, Spiritus illuminatione recepta, oculis animi habitantem in ſe Deum videbunt.* Vbi Cyrillus rudioribus perfectos, ac ſanctos viros opponit, qui ſedulo virtutum ſtudio

Cyrillus.

C exercitati eò peruenerunt, vt moralem hanc diuinæ gratiæ in ſe ipſis inhabitantis certitudinem clariorem adepti ſint. De eadem agit D. Auguſtinus in Pſal. 146. his verbis. *Eſt ergo modus gloriandi in conſcientia, vt noueris fidem tuam eſſe ſynceram, vt noueris ſpem tuam eſſe certam, vt noueris charitatem tuam eſſe ſine ſimulatione.* Et tract. 5. ſuper Epiſt. Ioannis. *Nemo* (ait) *interreget hominem, redeat ad cor ſuum, ſi ibi inuenit charitatem, ſecurus ſit, quia tranſiit à morte ad vitam.* Hanc ipſam certitudinem docent Leo primus in ſerm.

Auguſtinus. Leo Mag.

D 2. de feſto Paſchæ. *Diſcutiant* (inquit) *ſe fidelium mentes, & intimos ſui cordis affectus vera examinatione diiudicent, vt ſi depoſitum aliquod in conſcientiis ſuis de fructibus charitatis inueniunt, Deum ſibi ineſſe non dubitent.* Et S. Gregorius lib. 1. Dialog. cap. 1. vbi ita ſcribit. *Mens quæ ſancto Spiritu impletur, habet euidentiſſima ſigna ſua, virtutes ſcilicet, & humilitatem, quæ ſi vtraque perfectè in vna mente conueniunt, liquet quòd de præſentia S. Spiritus teſtimonium ferant.* Hæc de hoc articulo ſufficiant.

Gregorius.

E ARTICVLVM decimum nonum prætereo, nihil enim in eo examinandum ſe offert.

ARTICVLVS XX.

NOs *credimus nos iſtius iuſtitiæ participes factos fuiſſe ſola fide ſicut ipſe ait, quòd paſſus eſt propter noſtram ſalutem, vt omnis qui credit in illum non pereat.* Et in fine articuli. *Atque ita iuſtitia, quam obti-*

nemus

A *nemus per fidem, pendet à promiſſionibus gratuitis, quibus Deus nobis declarat ac teſtificatur quòd nos diligat. Conſentiunt Lutherani. Lutherus de captiuit. Babylon. c. de Baptiſmo: ad c. 2. ad Galat. de libertate Christiana, & ad Euangelium Dom. 8. poſt Trinit. Melanchton in locis communibus editione 1. Nicolaus Amſdorfius contra Georgium Maiorem. Lutherani Rigidi, ac præſertim Illyricus in colloquio Alteburgenſi.*

Censvra XV.

B Dvplex ex hoc articulo error emergit à nobis examioandus. Primus eſt, quòd credant homioes ſola fide, id eſt, fiducia de Dei benignitate concepta Chriſti iuſtitiæ patticipes fieri, ac iuſtificari: illis enim iuſtificari (vt ſuperiùs explicatũ fuit) eſt Chriſti iuſtitiam imputari. Alter eſt, quòd iuſtificationem (id eſt, iuſtitiæ Chriſti imputationem) à gratuitis Dei promiſſionibus, quibus nos in Chriſto diligi declarat, pendere affirmant. Vterque error breuiter eſt refellendus.

Hominem ſola fide iuſtificari.

Primvs error.

Plvribvs aduersùs hunc errorem diſſeruimus in primo libro, vbi illum fusè confutauimus: hîc tantùm nonnulla antiquorum Patrum, qui ante quingenteſimum ſalutis annum floruerunt, teſtimonia colligemus, quibus exploratum erit hunc errorem cum antiqua Eccleſiæ fide apertè pugnare.

Principio, nullus vnquam Patrum docuit, veram, ac Catholicam fidem eſſe fiduciam illam ſpecialem diuinæ miſericordiæ, quam, aduerſarij obtendunt: immò & ipſis Scripruris repugnat (vt fusè oſtendimus in primo libro.) Nam cùm fides in verbum Dei tantùm collimare debeat; ſanè in verbo Dei nuſquam hæc fides reperitur, qua quiſque credere debeat, ſibi remiſſa eſſe peccata, ac ſe iuſtum eſſe; quin etiam oppoſitum vbique Scripturæ docent, E cùm propriæ iuſtitiæ metum hominibus incutiunt, vt in ſuperiori articulo declarauimus. Patres verò nunquam ſpecialis huius fidei tanquam iuſtificantis meminerunt; ſed quoties de fide egeruot, atque aliquod illi iuſtificationis initium tribuerunt, fidem Catholicam tantùm appellarunt, quæ non in Dei miſericordiam, aut benignitatem, ſed in omnium, quæ Deus credenda reuelauit, aſſensũ reſpicit: ex quo id primùm ſtatuimus communi omnium Patrum conſenſiooe apptobatum, ſpecialem ſcilicet hanc aduerſariotum fiduciam, nullo titulo veræ, ac iuſtificantis fidei oomen ſibi vendicare; ac proinde à vera fide expellendam eſſe.

Cæterum quoquo modo fidem accipiant, eã ſolã non iuſtificare tradunt antiquiſſimi Patres, atque hi præſertim, quos aduerſarij ante quingenteſimum annum integra fide præditos affirmant. S. Ignatius in Epiſt. ad Philipenſes, fidei iuſtificationis tantùm principium, ac fundamentum aſcribit: perfectionem verò charitati. *Principium vitæ* (inquit) *fides; finis eiuſdem charitas. Hæc autem duo quoties in vnum coëunt, Dei hominem perficiunt.* Videant aduerſarij fidem non ſufficere; ſed dilectionis etiam opus cum fide exigi, vt iis duobus homo perfectè iuſtificetur. Quod etiam confirmat Clemens Rom. lib. 1. Recognitionum, vbi Dei amicitiam non fide; ſed diuinæ legis obedientia comparari affirmat, his verbis. *Tendamus ad amicitiam conditoris, amicitia autem efficitur bene viuendo, & voluntati eius obediendo, quæ voluntas omnium obedientium lex eſt.* C Certè hi duo Patres Apoſtolici fuerunt, & Apoſtolorum diſcipuli, & contemporanei: quorum teſtimonia cùm ab aduerſariis reprobari nõ poſſint, id efficiunt, vt aduerſariorum ſententiam ab antiqua fide diſſentaneam oſtendant.

Ignatius. *Clem. Rom.*

Horvm Apoſtolicam doctrinam aduersùs hunc Hæreticorum errorem proſecuti ſunt primùm ex Græcis Patribus Clemens Alexand. lib. 6. Stromat. vbi loca illa Euangelij, quibus ſalus, ac iuſtificatio fidei aſcribitur, ab aduerſariorum calumnia vindicat. *Quando audierimus* (inquit) *fides tua te ſaluum fecit, non accipimus eum dicere abſolutè eos ſaluos* D *futuros, qui quomodocunque crediderint, niſi facta quoque fuerint conſecuta.* Et lib. 7. *Quomodo medicus præbet ſanitatem iis, qui ei opem ferunt ad ſanitatem: ita Deus æternam ſalutem iis, qui illi opem ferunt, cooperantur cum eo ad cognitionem, & ad bonas actiones.* Iam ſi factorum iuſtitia, & noſtra ad bonas actiones cũ Deo cooperatio iuſtificationi neceſſaria ſunt: non igitur ſola fides iuſtificat. *Clem. Alex.*

Origenes tract. 32. in Matt. fidem ſine operum iuſtitia iactantes fatuis virginibus comparat. *Qui profitentur* (ait) *quidem fidem in Ieſũ; non autem præparant ſe bonis operibus ad ſalutem aſſimilantur virginibus fatuis.* At certè fatuæ illę virgines occluſa illis cœlorum ianua ad ſponſi nuptias non peruenerunt: ex quo perſpicuum fit, fidem ſolam abſque operũ præparatione ad ioſtificationem oon pettingere. Quod etiam confirmat hom. 3. in Cantica, his verbis. *Dupliciter conſtat ſalus credentium, per agnitionem fidei, & operum perfectionem. Ratio fidei primus habeatur ſalutis gradus: ſecundo verò loco operum perfectio numeretur.* *Origenes.*

Digitized by Google

Cyrillus Ieroſol.

CYRILLVS Ieroſolym eadem virginũ aſſumpta ſimilitudine declarat, fidem ſolam per ſe ad ſalutem, ac iuſtificationem non ſufficere Catecheſi 15. vbi ita ſcribit. *Iam igitur incipe hæc operari, & perſeueres in fide: ne ſicut ſtultæ virgines empturus oleum excludaris. Non in hoc confidas, quòd ſolam lampadem habes, ſed cuſtodi illam ardentem. Non in hoc ſolùm confidas, quòd credis, ſed fidem ardentem conſerua, vt luceat lux tua coram hominibus per opera bona.* Vides apertè fatuis virginibus lampadem ſolam ſine olei ardore non profuiſſe; ita nec fides abſque operum iuſtitia ad iuſtificationem vlli prodeſſe poteſt.

Nazianz.

NAZIANZENVS verò oratione 28. non modò fidem iuſtificantem damnat, eo ſenſu quo ab Hæreticis aſſeritur, verùm etiam ab iis velut deceptoribus maximè cauendum monet, qui iuſtificationem, ac ſalutem fidei tantummodò tribuunt. *Vt actio* (inquit) *ſi à fide deſeratur, laudem non meretur (quandoquidem multi gloriæ ſtudio, atque etiam à natura ita informati, virtutem colunt) ita fides ſine operibus mortua eſt. Ac videte, ne quis eorum vos inanibus verbis decipiat, qui omnia omnibus hac vna de cauſa facilè concedunt, vt impia dogmata complexentur, malámque rei malæ mercedem perſoluant. Ex operibus ergo fidem, terraq; veſtræ fœcunditatem oſtendite.*

AT verò quo ſenſu dicat Apoſtolus fidem ſine operibus mortuam eſſe, explicat

Chryſoſtom.

Chryſoſtomus in Epiſtol. ad Philemonem homil. 2. Vbi idcirco mortuam vult appellari, quòd ſola ad iuſtificandum efficax non ſit. *Fides* (inquit) *efficax eſt, ſi habeat opera: nam ſine operibus fides mortua eſt.* Et hom. 30. in Ioan. *Nunquid ergo ſatis eſt ad vitam æternam in filium credere? minimè: non enim omnis qui dixerit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.*

Nyſſenus.

HANC eſſe Apoſtoli doctrinam tradit Gregorius Nyſſenus hom. 8. in Eccleſiaſtem. *Cùm Apoſtolus* (inquit) *cum fide connexuiſſet, ac contexuiſſet iuſtitiam, per eã armato munit thoracem, rectè & tutò per vtrumque militi pectus muniens. Non poteſt enim fieri, vt alterum ab altero diſiunctum ex ſe tuta præbeat arma ei, qui ipſa tractat. Neque enim fides abſque operibus iuſtitiæ ſufficit ad ſeruandum: neque rurſus vitæ iuſtitia per ſe tuta eſt ad ſalutem, ſi ſeiuncta ſit fides.* Malè igitur ex Nyſſeni ſententia, ac nimis leuiter certant, vt præſentem iuſtitiam, ac gloriæ coronam aſſequantur, qui ſola fide velut dimidia armatura contenti, operum thoracem abiiciũt, ac velut altera parte inermes aduerſùs iuſtificationis hoſtes pugnant; cùm nec perfectam iuſtitiã, nec vitæ coronam vnquam ſint adepturi.

Theophilus Alexan. Cyrillus Alexand. Proclus. Iſiodor. Pelu. Theodoret. Titus Boſtr. Procopius. Olympiod.

HIS Græci omnes Patres vltrò ſubſcribunt. Theophilus Alexand. lib. 1. Paſchali. Cyrillus Alexandr. lib. 10. in Ioann. cap. 14. & 18. Proclus Epiſtol. ad Armenios. Iſidorus Peluſiota lib. 3. Epiſtol. 73. Theodoretus quæſt. 63. in Exodum, & ad Pſal. 96. Titus Boſtrenſis ad c. 11. Lucæ. Procopius Gazæus in Leuit. fol. 342. Olympiodorus ad cap. 7. Eccleſiaſtis; qui omnes intra quingenteſimum ſalutis annum in Eccleſia floruerunt.

Tertullianus. Ioan. 14.

PORRO ex Latinis Patribus contra ſolitariam hanc fidem iuſtificantem pugnant in primis Tertullianus in Scorpiaco cap. 6. vbi ex varietate præmiorum, quæ Deus electis confert, probat promiſſorum fidem minimè ad iuſtificationem ſufficere. Siquidem ex Ioan. 14. certum eſt, in domo Patris multas eſſe manſiones, quæ pro varietate ac menſura gloriæ, beatis in cœlo diſtribuuntur: atque ex Paulo perſpicuum eſt diſparem eſſe ſtellarum, id eſt, Beatorum claritatem, qui in beato illo Dei regno, non æquo inter ſe gloriæ ſplendore coruſcant; atque hæc variis huius vitæ meritis reſpondere nemo dubitat. Iam ſi nulla merita eſſent: ſed fidei, quæ æqua in omnibus eſt, tota ſalus committeretur, vbinam eſſet præmiorum diſtinctio? vbi manſionum multitudo? vbi claritatis diuerſitas? *Quomodo* (ait Tertullianus) *multæ manſiones apud Patrem, ſi non pro varietate meritorum? quomodo & ſtella à ſtella diſtabit in gloria, niſi pro diuerſitate radiorum?*

Hilarius.

CONTRA eandem fidem pugnat Hilarius Can. 7. vbi non ex fide tantùm, ſed ex operum quoque iuſtitia ſalutem, atque animi vitam auſpicandam eſſe docet. *Salus Gentium* (inquit) *omnis ex fide eſt, & in præceptis Domini vita vniuerſorum*: quod etiam confirmat Can. 5. & 6. in Matt.

Ambroſ.

PVGNAT etiam Ambroſius ad cap. 11. Lucæ, vbi fidelem virum non ſola fide, ſed operibus quoque iuſtificari tradit. *Ne rurſus* (ait) *fidei nos ſtudioſos faciat operum negligentes perfectionem, fidelis viri breui ſermone concludit, vt & fide, & operibus approbetur, dicens. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.*

Hieronym.

AT Hieronymus egregiè aduerſarios aggreditur in capit. 3. Micheæ, his verbis. *Si autem iuxta 70. quod dicitur de Hæreticis, voluerimus accipere, qui verè pſeudoprophetæ ſunt, & dicunt. Hæc dicit Dominus, & Dominus non miſit eos, non errabimus. Illi enim populum Dei errore decipiunt, & hoc faciunt, vt comedant eos, vel ſimpliciter in accipiendis muneribus, vel myſticè in occiſione animarum eorum: & promittunt eis pacem, & regna cæleſtia, & dicunt: non neceſſe eſt, vt viuas con-*

tinenter,

tinenter, & ſanctè, habeto fidem quam docemus, & omnia promiſſa Domini conſequeris: quæ loquentes magis aduerſus eos iram Dei concitant, & prælium in illos ſanctificant.

Eqvidem in his Hieronymi verbis mihi videor Lutheranorum,& Caluiniſtarum vocem agnoſcere,quos ille Hæreticos & Pſeudoprophetas appellat. Quid enim hi magis quàm Monachorũ ac Eccleſiaſticorum cõtinentiam, ac cœlibatum impugnant? quid auidiùs quàm opera impetunt, ex quibus vitæ ſanctimonia comparatur? quænam illorum communis vox eſt, præterquàm ea, quæ B in eorum Synagogis, ac ſcholis auditur? Habete fidem noſtram, non quam ipſum Dei verbum docet, ſed quam nos ex ingenij noſtri petulantia, & capitis ſomniis confingimus, ac docemus: nihil præter hanc fidem quærite, non ſpem, non charitatem, non pietatem, non modeſtiam, nõ ſobrietatem, non continentiam, non obedientiam, non mandatorum obſeruationem, non vlla iuſtitiæ opera, quæ noſtram fidem euacuant. Hac enim ſola fide, quæ promiſſorum eſt omnia Dei promiſſa aſſequemini. Si auaritia, ſi lu- C xu, ſi ebrietate, ſi omni libidinũ genere te ipſum contaminaueris: ſi denique atro quolibet ſcelere diuinum, ac humanum ius violaueris, crede tantummodò tibi dimiſſa eſſe peccata; hac fide vniuerſa expiantur, ac omnia tibi munda redeunt. Atque ita his verborum lenocinijs Dei populum decipiunt credentem mendaciis.

En quàm præclarè Hieronymus noſtræ tẽpeſtatis Hæreticos detegit, ac futuros illorum errores egregiè deſcribit, adeò vt nihil, quod ad hoc Caluinianorum, ac Lutheranorum dogma declarandum pertinet, prætermiſiſſe videatur. At nouerint aduerſarij ſe ex Hieronymi ſententia, impio hoc dogmate quod propinant, acriùs in ſeipſos Dei furorem concitare, cùm eo, & Dei populum perdant, & veram fidem, ac Religionem euertant.

Augustinus. Cæterum Auguſtinus de fide & operibus c. 14 teſtatur hanc Hæreſim de ſola fide iuſtificante iam ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ex quibuſdam ſubobſcuris Pauli locis exortam fuiſſe, ac propterea à Petro, E Ioanne, & Iacobo, ac Iuda Apoſtolicas Epiſtolas conſcriptas fuiſſe, vt hunc errorem à fidelium opinione propulſarent. En Auguſtini verba: *Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta, aliæ Apoſtolicæ Epiſtolæ Petri, Ioannis, Iacobi, Iudæ contra eam maximè dirigunt intentionem, vt vehementer aſtruant, fidem ſine operibus nihil prodeſſe: ſicut etiam ipſe Paulus non qualemlibet fidem, qua in Deum creditur: ſed eam ſalubrem, planéque Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt. Et fides (inquit) quæ per dilectionem operatur. Vnde illam fi-* A *dem, quæ ſufficere quibuſdam ad ſalutem videtur, ita nihil prodeſſe aſſeuerat, vt dicat: Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Eandem ſententiam tradit ſerm. 16. de verbis Apoſtoli, & ad c. 6. Ioannis, quem deinde cæteri Patres ſequuti ſũt, Paulinus Nolanus Ep. 26. ad Victricium. Gaudẽtius ad G minium de villico iniquitatis. Sixtus 3. de malis Doctoribus, & operibus fidei. Arnobius Iunior ad Pſal. 106. Proſper de vita contemplatiua lib. 1. c. 16. Petrus Chryſologus ad Pſal. 125. Leo Magnus ſerm. 5. de collectis. Eucherius ſerm. de Domin. 4. Aduentus. Sedulius ad c. 4. ad Rom. Cæſarius Arelat. hom. 25. Fulgentius de remiſſione peccatorum lib. 2. c. 1. Gregorius Magnus hom. 9. in Ezechielem.

Paulin. Nolan. Gaudentius Sixtus 3. Arnobius. Prosper. Pet. Chryſo. Leo Mag. Eucherius. Sed. lius. Cæſar. Arel. Fulgentius. Gregorius.

Ex his perſpicuè videre licet, antiquam Apoſtolorum fidem, à qua priſca illa Eccleſiæ fides veritatem hauſit, ab hoc iam olim ſepulto dogmate, quod ab inferis rediuiuum nunc Lutherani, ac Caluiniſtæ in orbe excitant, ſemper abhorruiſſe: & vniuerſos Patres illius fidei integerrimos teſtes, eos pro Hæreticis habuiſſe, qui hominem ſola fide abſque operibus iuſtificari pertinaciter aſſeruiſſent: quò fit, vt mirari minimè debeant aduerſarij, ſi eos velut Hæreticos cum ſua fide poſt tot Patres damnamus.

Iuſtificationem à gratuitis tantùm Dei promiſſionibus ſecluſo omni alio pendere.

D Secvndvs error.

Pavcis hic error refellendus eſt, quandoquidem in ſuperiori articulo ſatis luculenter à nobis confutatus fuit, cùm certitudinem gratiæ non niſi ex hypotheſi (ſecluſa tamen reuelatione) habere poſſe demonſtrauimus, id eſt, ſi nullus gratiæ obex oppoſitus fuerit: ex quo perſpicuum fit, iuſtificationem non tantùm à gratuitis Dei promiſſionibus pendere; ſed præter illas hominis etiam diſpoſitionem requirere, vt ſimul cum Deo ad propriam iuſtificationem concurrat: id enim plurima tum Scripturarum, tum Patrum teſtimonia affirmant. Zachariæ primo; *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Ioëlis 2. *Conuertimini ad me in toto corde noſtro.* Hierem. 3. *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me.* Prouer. 11. *Vocaui, & renuiſtis.* Matt. 23. *Volui congregare filios tuos, & noluiſti.* Apocal. 3. *Ego ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum.* Paulus 1. Cor. 15. *plus omni-*

Zachar. 1. Ioel 2. Hierem. 3. Prou. 11. Matt. 23. Apoc. 3. 1. Cor. 15.

bus laboraui: non autem ego, ſed gratia Dei mecum; ac plura huiuſmodi teſtimonia apud ſacras literas reperiuntur. A

PATRES quoque id paſſim docent. S. Ambroſ lib. 2. in Lucam c. 12. *Vides* (inquit) *quia vbique Domini virtus ſtudiis cooperatur humanis*. Cœleſtinus Papa in Epiſt. ad Gallos cap. 12. *Nec otioſa* (ait) *eſſe patitur in nobis, quæ exercenda, non negligenda donauit, vt & nos cooperatores ſimus gratiæ Dei*. Auguſtinus tract. 72. in Ioan. tom. 9. *Operanti ipſe Chriſto cooperatur homo ſalutem æternam, ac iuſtificationem ſuam*. Et ſerm. 15. de verbis Apoſtoli. B *Totum ex Deo* (ait) *non tamen quaſi dormientes, non quaſi vt non conemur, non quaſi vt non velimus. Sine voluntate ſua non erit in me iuſtitia Dei: qui fecit te ſine te, non te iuſtificate ſine te*. Et lib. de gratia & libero Arb. c. 15. *Non autem ego* (inquit) *ſed gratia Dei mecum. i. non ſolus, ſed gratia Dei mecum; ac per hoc non gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo*. Hominis igitur iuſtificatio non ex gratuita tantùm Dei promiſſione pendet; ſed propriam hominis etiam cooperationem exigit; vt ſc. C per gratiæ excitantis donum ſe ipſum ad iuſtificationem diſponat, qua diſpoſitione ab homine ſublata, gratuita ipſa Dei promiſſio ad iuſtificationem efficax eſſe nō poteſt: cuius rei ea ratio aſſignari ſolet, quòd ſicut in hominis generatione diſpoſitiones quædam neceſſariæ in materia præmittuntur, quæ illam aptam ad animæ infuſionem efficiunt; ita in hominis regeneratione, quæ per iuſtificationem fit, vt ait Paulus ad Epheſ. 4. *Induite nouum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis*: nonnullæ diſpoſitiones requiruntur, quibus peccatoris anima ad gratiæ iuſtificantis infuſionem aptatur. D

Ambroſius. Cœleſtinus. Auguſtinus. Epheſ. 4.

SED quoniã id nobis facilè ex aduerſariis nonnulli concedunt, hominẽ aliquo modo ad iuſtificationẽ diſponi: imò fortè nulli ſũt, præſertim ex hodiernis ſectariis, qui aliquas diſpoſitiones in homine ante iuſtificationẽ non agnoſcant; quicquid aliquando ſenſerit Lutherus; omnes tamẽ illas in vnam fidem reiiciunt, qua ſola Chriſti iuſtitiam apprehendi, ac hominibus imputari contendunt: atque ad id probandum præſidia ſibi quærunt ex omnibus iis Pauli locis, quibus Apoſtolus ait hominem gratis iuſtificari, vt Rom. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius*. &c. 4. *Ei autem qui non operatur, credenti autem in eum, qui iuſtificat impium, deputatur fides eius ad iuſtitiam*. Item. cap. 11. *Si gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia*. Ad Epheſ. 2. *Gratia eſtis ſaluati per fidem, nõ ex operibus*. Ex quibus arguũt, hominem ſola fide Chriſti iuſtitiam apprehendere, ac iuſtificari.

Rom. 3. 4. 11. Epheſ. 2.

AT certè falluntur, ac perperam Pauli A hæc loca interpretantur: nam quòd (gratis iuſtificati) exponunt, ac idem eſſet, quòd omnino abſque operibus, quæ iuſtificationẽ tamquam diſpoſitiones præcedant, iuſtificari: falſum eſt; cùm (vt ſuprà probatum eſt) neceſſaria ſit hominis cooperatio: ac ſecum ipſi pugnant, cùm fidem ad iuſtificationem neceſſariam eſſe contendunt: neque enim negare poſſunt, opus fidei, ſaltem velut diſpoſitionem, requiri, cùm neminem abſque fide iuſtificari poſſe doceant.

SENSVS igitur horum locorum Pauli eſt (vt explicat Tridentina Synodus ſeſſ. 6. c. 8.) hominẽ idcirco gratis iuſtificari, quòd nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera, ipſam iuſtificationis gratiã promeretur. Nec tamen inde ſequitur, nulla prorſus opera tãquam neceſſarias diſpoſitiones ad iuſtificationem concurrere: aut ſolam fidem ad diſpoſitionem ſufficere: nam ſi gratuita iuſtificatio non excludit fidem, vt præuiam diſpoſitionem, ſanè nec pœnitentiam, nec timorem Dei, nec ſpem, nec charitatem, nec propoſitum ſuſcipiendi Sacramenti, ac nouæ vitæ inchoandæ, quibus impij ad iuſtitiam diſponuntur; quos omnes actus enumerat Synodus Tridentina ſeſſ. 6. c. 6. excludere debet. Præſertim cùm nullus vnquam Pauli, aut alterius Scripturæ locus affirmauerit, hominem ſola fide hoc modo iuſtificari: ſed plerumque etiam Dei timori Scripturæ, ac Patres iuſtificationem aſcribant, vt Eccleſiaſtici 1. *Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari*. Item. *Timor Domini expellit peccatum*. Auguſtinus tract. 9. in Epiſtol. Ioan. *Opus eſt* (inquit) *vt intret timor primò, per quem veniat charitas, timor medicamentum, charitas ſanitas*. Gregorius homil. 34. in Euangel. *Praua mens* (inquit) *ſi nõ priùs per timorem euertitur, ab aſſuetis vitiis non emundatur*.

Eccleſ. 1. Auguſtin. Gregorius.

INTERDVM verò, ac frequenter Pœnitentiæ, vt Ezechielis 18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam viuificabit*. Hierem. 3. *Conuertimini filij reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras*. Item cap. 36. *Reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima, & propitius ero iniquitati, & peccato eorum*. Iudith 8. *Quia patiens Dominus eſt, in hoc ipſo pæniteamus, & indulgentiam eius fuſis lacrymis poſtulemus*. Actorum 8. *Pænitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga* E *Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*. Hinc Chryſoſtomus ſerm. de Pœnitentia exclamat. *O Pænitentia, quæ peccatum miſerante Deo remittis, & Paradiſum reſeras, quæ concuſſum ſanas hominem, & triſtem exhilaras: vitam de interitu reuocas*, &c. Ambroſius ad virginem lapſam cap. 8. *Pænitudo* (ait) *neceſſaria eſt, ſicut vulneratis neceſſaria ſunt medicamenta*. Et libro 9. epiſtul-

Ezechiel 18. Hier. 3. & 36. Iudith 8. Acto. 8. Chryſoſtomus. Ambroſ.

epiſtol. 16. *Vbi pœna preſcribitur* (inquit) *debet eſſe pœnitentia peccatorum, vbi remiſſio datur, gratia eſt, præcedit pœnitentia, ſequitur gratia: neq; ergo pœnitentia ſine gratia, neq; gratia ſine pœnitentia: debet enim pœnitentia prius damnare peccatum, vt gratia poſſit abolere.*

Prou. 28. Psal. 36. Matth. 9. Ambroſius. Auguſtinus. Eccleſ. 2. Luc. 7. Con. Arau.

QVANDOQVE etiam ſpei tribuunt, Salomon Prou. 28. *Qui ſperat in Domino, ſanabitur.* Dauid Pſal. 36. *Saluabit eos, quia ſperauerunt in eo.* & Matth. 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Vnde Ambroſius libro 1. de Pœnitentia c. 1. *Nemo poteſt* (ait) *bene agere pœnitentiam, niſi qui ſperauerit indulgentiam.* Et Auguſtinus libro de catechizandis rudibus cap. 4. *Audiendo credat* (ait) *credendo ſperet, ſperando amet.* Non raro quoque charitati, ac dilectioni, non quidem perfectæ, ſed inchoatæ, vt Eccleſiaſtici 2. *Qui timetis Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda veſtra;* & Lucæ 7. Saluator. *Remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Quamobrem Concilium Arauſic. Can. vlt. *Deus fidem* (ait) *& amorem ſui prius inſpirat, vt Sacramēta Baptiſmi fideliter requiramus.* Quibus ſanè exploratum eſt hominem non ſola fide, ſed aliis quoque tum ſpei, tum timoris, tum dilectionis, præſertim verò pœnitentiæ actibus ad iuſtificationem diſponi.

QVAPROPTER falſum eſt, quod aduerſarij pro confeſſo aſſumunt in hoc articulo, primùm, iuſtificationem obtineri per ſolam fidem; ſiue eam formaliter, vt ſentit Lutherus in 2. cap. ad Galatas, ſiue relatiuè, vt Melanchton in locis communibus, titulo de bonis operibus. Kemnitius in examine Concilij Trid. ſeſſ. 6. Caluinus in Antidoto Concilij ad Can 11. ſeſſ. 6. ſiue per modum organi, aut diſpoſitionis, vt Saxonici, ac Vvittembergenſes Electorales, iuſtificare ſentiant, quod ſuperiori errore reprobatum fuit. Deinde hanc ipſam iuſtificationem ex nuda, ac gratuita Dei promiſſione pendere, qua ſuam erga nos dilectionem teſtatur. Nam etſi nemo dubitare queat, Deum omnes generali quadam dilectione diligere; quatenus ſcilicet omnibus naturalia dona impertit, vt habetur Sap. 11. *Diligis omnia Domine, & nihil odiſti eorum quæ feciſti;* certum eſt tamen eum tantùm illos ex charitate diligere, ac gratuita dona iis communicare, qui ſe illis dignos præſtant, vel ſaltem obicem non opponunt. Hæc enim eſt diuinarum promiſſionum lex, vt iis tantùm gratiæ, beneficia polliceatur, quos Dei gratia indignos non inuenerit. Eos autem indignos reperit, quos vel ſola fides abſque ſcelerum pœnitentia impios tenet: de iis enim ait Dauid Pſal. 5.

Pſal. 5.

Odiſti omnes, qui operturā iniquitatem perdes om-

A *nes, qui loquuntur mendacium, virum ſanguinum & doloſum abominabitur Dominus.* Prou. 15. *Abominatio eſt Domino via impij, qui ſequitur iuſtitiā diligitur ab eo.* Sap. 14. *Odio ſūt Deo impius, & impietas eius.* Eccleſ. 12. *Altiſſimus odio habet peccatores.* Ad Rom. 2. *Ignoras quoniā benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: ſecundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ.* Vel ſola fides abſque charitate, atque dilectionis actu inflat, de quibus ait Iacobus c. 2. *Vis ſcire homo inanis,*
B *quia fides ſine operibus otioſa eſt? Abraham Pater noſter nónne ex operibus iuſtificatus eſt?* Paulus 1. Cor, 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Ad Galat. 5. *Nam in Chriſto Ieſu neque circunciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Vel ſola fides abſque nouæ vitæ propoſito detinet. De his Paulus ad Rom. 6. *Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.*
C Et ad Epheſ. 4. *Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis.* Vel fides abſque opere mandatorum, ſaltem in voto, nomine tenus Chriſtianos efficit. De quibus Chriſtus apud Matt. 7. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Et Paulus ad Rom. 2. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Vel tandem qui Chriſtiana tantùm fide conſēri, Dei gratiam repellūt: de quibus Stephanus
D Actorum 7. *Dura ceruice, & incircumciſis cordibus vos ſemper Spiritui S. reſiſtitis, ſicut Patres veſtri, & vos.* Et c. 13. *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.* Denique exploratum eſt, Deum, tametſi æquè in omnes promiſſiones ſuas extenderit, non omnes abſolutè ex charitate diligere, ſed eos duntaxat, qui illum diligunt, ac præcepta illius obſeruant. Ita enim teſtatur Prou. 8. *Ego diligentes me diligo.* Et Io. 14. *Qui autem*
E *diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum:* & ibidem infrà. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Et c. 15. *Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea.*

Prou. 15. Sap. 14. Eccleſ. 12. Rom. 2. Iacob. 2. 1. Cor. 13. Galat. 5. Rom. 6. Epheſ. 4. Matth. 7. Rom. 2. Act. 7. 13. Prou. 8. Ioan. 14. & 15.

Ex his igitur perſpectum ſit, dilectionem Dei nequaquā in omnes, qui Chriſtiana fide imbuti ſunt, tendere: ſed eos tantummodò amplecti, qui cum fide charitatem, ſpem, timorem Domini, peccatorum pœnitentiam, ac cæteras Chriſtiani hominis virtutes co-

lunt. Quaptopter teſtimonium illud Ioannis 3. quod in hoc articulo vſurpant, nimirum, *Vt omnis, qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam*; non indicat ſolam fidem credenti ad vitam æternam ſufficere, ſed potiùs, quòd ſine fide nemo vitam æternam conſequi veleat. Rectè enim exponitur negatiuè, vt ſit ſenſus. Nemo ſaluatur, qui nõ credat: vel ſi id affirmatiuè explicare volunt, ſenſus eſt apertus. Omnis qui credit in illum, non perit, ſi cætera, quæ cum fide ad ſalutem eidem neceſſaria ſunt, non deſint: neque enim fidei integram cauſam ſalutis aſſignat, ſed tantùm partialem, vt plerunque Scriptura præſtare ſolet, dũ ſingulis virtutibus, quæ ſolæ per ſe aut iuſtificare, aut ſaluare nequeunt, iuſtificationem, aut ſalutem tribuit. Veluti cùm de timore Dei ait

Prou. 14; 28. Prou. 14. *Timor Domini fons vitæ.* De ſpe Prou. 28. *Qui ſperat in Domino, ſanabitur.* De pœnitentia

Act. 3. Actorum 3. *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleãtur peccata veſtra.* De inuocatione

Rom. 10. Dei Paul. Rom. 10. *Quicunque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.* Cùm igitur exploratum ſit neminem, vel ſola inuocatione diuini nominis abſque fide, vel ſola pœnitẽtia abſque charitate, vel ſola ſpe abſque vllo dilectionis impulſu, vel ſolo timore Dei abſque ſpe ſaluari, aut iuſtificari poſſe: ſed ſingulos harum virtutum actus partialiter tantùm ad ſalutem, ac iuſtificationem concurrere: inde etiam certum eſſe debet; cùm ait Ioannes. *Vt omnis qui credit in illum non pereat*: illum fidei, non integram, ac perfectam ſalutis, aut iuſtificationis cauſam, ſed partialem tantùm aſcribere.

Articvlvs XXI.

Nos credimus quòd in fide illuminamur ex occulta gratia Spiritus ſancti, ita vt ea ſit donum gratuitum ac ſingulare, quod Deus iis, quibus vult, largitur. Et infrà. *Præſertim cùm fides electis non eatenus ſemel tribuatur, vt rectum ſalutis iter ingrediantur, ſed vt eos ad finem vſque perſeuerare faciat.*

Censvra XVI.

DVos in hoc articulo Caluinianorũ proprios errores agnoſcimus. Primus eſt, quòd profitentur ſe in fide illuminari, nõ à publica Scripturarũ veritate; ſed ab occulta, ac intus in animo latente gratia Spiritus S. quaſi fides non vniuerſalis ſit, ac Catholica, quam quiſque credere debet, ſed ſingularis vnicuique inſpirata ſit: porrò ea eſt, quam ſpecialem ſibi de Dei benignitate in animo fingunt. Alter eſt, quòd fidei donum electis à Deo præſtari affirmant, vt in eo omnino vſque ad finem ſint immobiles. De primo errore multa tum ſuperiùs, tum in primo libro à nobis dicta ſunt, vbi illum etiam fusè confutauimus. Quare ſecundus tantùm error hic examinandus erit.

Fidei donum in electis eſſe immobile.

Error XIV.

QVAMQVAM hic error, quem Caluinianorum proprium eſſe diximus, quippe qui ſolos Caluinianos patronos habeat, quo docent fidem electis tribui non tantùm vt credant, ſed vt perpetuò credant, ac in fide vſque in finem immobiles perſeuerent; in primo libro ſacrarum Scripturarum teſtimoniis à nobis reprobatus fuerit; hîc tamen rurſus nonnullis antiquorum Patrum teſtimoniis aggrediendus eſt, vt illum cum vera, atque antiqua fide pugnantem demonſtremus.

Porro duplex S. Patrum claſſis aduerſùs hunc errorem depugnat. Prima eſt illorum, qui electos quoslibet à fide excidere, & per pœnitentiam iterum inſtaurari poſſe affirmant. Altera verò eorum, qui nullis quantumlibet electis in fide perſeuerantiam certò pollicentur.

Inter Patres primæ claſſis primus eſt Ignatius epiſtola ad Philadelphos, in qua Ignatius. eos omnes in Eccleſiam iterum recipi iubet, qui quantumuis à fide exciderint, pœnitentia ducti, reſipiſcunt. *Obſecro itaq;* (inquit) *vos, quotquot pœnitentia ducti fuerint, ad vnitatem Eccleſiæ recipite illos cum omni manſuetudine; vt per bonitatẽ, & patientiam veſtram reſipiſcentes ex diaboli laqueis, digni iam Chriſto facti ſalutem conſequantur æternam in regno Chriſti.* Conſtat hîc Ignatium de Hæreticis loqui, qui ſeipſos priùs ab Eccleſiæ vnitate diſſuerant, atque à fide exciderant: ſed cùm eos rurſus ad Eccleſiæ vnitatem recipi velit, vt ſalutem conſequãtur æternam, quam electi, tantummodò adipiſcuntur: inde exploratum eſt electos quoque à fide excidere poſſe, tametſi iterum per pœnitentiam reſurgant.

Secvndvs eſt Dionyſius Alexandrinus Dio. Alex. epiſt. ad Fabium Antiochenum, qui pleroſque fidelium à fide excidiſſe, ac pœnitentes denuò inter fideles habitos fuiſſe commemorat. *Illi igitur diuini Martyres* (inquit) *dum erant apud nos, nonnullos è fratribus in quibus crimen ſacrificandi idolis hærebat, quiq; à fide excidiſſent, cùm conuerſionem ac pœnitentiam eorum perſpicerent, eámq; poſſe acceptã eſſe ei, qui omnino nõ vult mortẽ peccatoris, ſatis exploratũ haberẽt, ad ſe denuò admittũt, recipiũt in Eccleſiã, conuentus cũ illis*

illis celebrant,&c. Videant igitur fideles non ſemper in fide immobiles permanere.

Cyrill. Ieroſ. TERTIVS eſt Cyrillus Ieroſoly. Catech. 2. vbi allato Manaſſis exemplo impios quoſque ad pœnitentiā hortatur. *Si Manaſſes* (inquit) *qui Prophetam diſſecuerat, per pænitentiam ſaluatur. Tu verò, qui nihil huiuſmodi perpetraſti, non ſaluaberis? Caue ne virtuti pænitentiæ fruſtra diffidas.* At certum eſt ex libr.
4.Reg. 21. 4. Reg. c. 21. Manaſſem hunc, qui à Cyrillo ſaluatus per pœnitentiam aſſeritur, idololatrā aliquandiu extitiſſe; ac ſæpiſſimè ſimulachris Dei fide relicta immolaſſe, vt
B ibidem legitur, his verbis. *Et erexit aras Baal, & fecit lucos ſicut fecerat Adab Rex Iſrael, & adorauit omnem militiam cœli, & coluit eam.* Falſum igitur eſt fidem in electis eſſe immobilem.

CVI exemplo lubet & aliud Salomonis annectere, quem verè aliquando fidelem, ac Dei amicum extitiſſe, nemo dubitare debet; cùm id apertè Scriptura reſtetur
1.Paral.17. 1. Paralipomen. 17. vbi Deus de Salomone agens, ait. *Ego ero ei in Patrem, & ipſe erit mihi in filium.* At filius Dei eſſe non poterat, niſi diuinam filiationem fide, ac charitate ſibi
2.Para.1.& 7. C compataſſet. Præterea 2. Paralip. 1. & 7. Deus Salomoni apparet, illum ſapientia imbuit, orationes eius exaudit, amicè cum eo loquitur, ac perpetuum regnum pollicetur, ſi præcepta illius ſeruauerit: quæ illuſtria teſtimonia ſunt, illum tunc verè fidelem extitiſſe; quem tamen in ſenectute ſimulachris immolaſſe, & à fide excidiſſe certum eſt, vt le-
3. Reg. 11. gitur 3. Regum 11. his verbis. *Cùmque eſſet iam ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos.*

Auguſtinus. D QVARTVS eſt Auguſtinus in lib. de correp. & grat. c. 13. vbi luculenter affirmat, ipſoſmet filios perditionis vera fide in hac vita potiri, atque ab ea poſtmodū excidere. *Credendū eſt* (inquit) *quoſdam de filiis perditionis non accepto dono perſeuerādi vſque in finē, in fide, qua per dilectionē operatur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, & iuſtè viuere, & poſtea cadere; neque de hac vita, priuſquā eis id cōtingat, auferri.*

Gregorius. QVINTVS eſt ſanctus Gregorius libr.
E 30. Moral. c. 32. qui fidem veram tam in reprobis, quàm in prædeſtinatis nobilem collocat. *Quis* (inquit) *intelligat, quòd alius Catholicæ matris ventre proditus iuxta vitæ terminum erroris voragine deuoratur, alius autem vitam ſuam in Catholica pietate conſummat, qui ortus in perfidia, cum lacte matris hauſerat virus erroris?* Quod præclarè exēplo Iacobi Martyris in-
Nicephorus. terciſi illuſtrari poteſt, de quo agunt Nicephorus lib. 14. cap. 20. Surius tom. 6. & 7. Mombric. tom. 2. qui cùm in gratiam Iſdegerdis Regis Chriſtum negaſſet, ac proinde à fide excidiſſet, in ſe tandē reuerſus Regem adiit, Chriſtum palàm, ac conſtantiſſimè confeſſus eſt, pro quo etiam membratim

A conſciſus illuſtre martyrium ſubiuit. Iam quis dubitare audeat, ſanctum Martyrem inter electos cenſeri, qui poſt martyrium in cœlum euolauit? At ex hoc fidei caſu, qui in electo Martyre, ac aliis quamplurimis perſpectus fuit, quiſque facile fidem in cæteris quoque electis mobilem euincet.

SEXTVS eſt Chryſoſtomus hom. 80. ad Chryſoſtomus.
pop. Antiochenum. *Si fueris* (inquit) *antiquatus à peccato, per pænitentiam te renoua. Num pænitentem licet ſaluari? maximè. Totam vitam in peccatis abſumpſi, & ſi pænitentiam agero, ſaluabor? maximè. Vnde conſtat? Ex Domini clemen-*
B *tia.* Iam libet mihi ex Chryſoſtomo ab aduerſariis percontari; num qui ſemel à fide excidit, & in hæreſim prolapſus eſt, à Deo miſericordiam ſperare queat? Planè id ſine ingenti temeritate, ac diuini verbi iniuria, quod hoc ipſum apertiſſimè docet, tum apud Hierem. c. 3. & 36 tum apud Ezechielem c. 18 & aliis pleriſq; locis frequētiſſimè, negari non poteſt: tanta enim eſt Dei miſericordia, vt neminem prorſus poſt peccatum ad ſe confugientem ſpernat. Accedat igitur Hæreticus à fide exciſus, ad Deum toto
C corde confugiat, fidem denuò amplectatur, &, ſi aduerſariis placet, is ſola fide iuſtificetur: hac tandem ſalutem, ac vitam æternam conſequatur. An non is electus cenſendus eſt, qui tamen priùs à fide excidit? Ex quo ſanè conſtat, perpetuam neceſſariò, ac conſtantem non eſſe in electis fidem.

POSTREMO hanc fuiſſe Nouatianorum Hæreſim, olim in Eccleſia à Nouato presbytero excitatam, tradunt Euſebius Cæſarien- Euſeb. Cæſ.
ſis Eccleſiaſt. Hiſt. lib. 6. c. 35. Ambroſ. lib. Ambroſius.
D 1. de pœnit. c. 8 Hieronymus ad c. 2. Ioëlis. Hieronymus.
Theodoretus in Epitome diuinorum decre- Theodoretus.
tor. c. de pœnitentia. Duplicem enim errorem docuit Nouatus. Primum, eos ſolos electos eſſe, & ad Eccleſiā pertinere, qui poſt Baptiſmum nō peccarent, ac propterea ſuos Catharos, id eſt, mundos appellabat. Alter fuit, quòd qui poſt Baptiſmū peccarēt, aut à fide exciderent, neque eſſe electos, neque ad Eccleſiam ſpectare, ac propterea nullo modo
E ab Eccleſia recipi debere ſentiebat; tametſi per pœnitentiam redirēt. Vtrumque errorem Caluiniani profitentur, eo excepto, quòd reuertentes peccatores ſuſcipiūt, ac Catharorū more fidei illis mūditiam, non pœnitentiæ pollicentur.

AT certè ſecum ipſi pugnant: nam ſi fides adeò electorum propria eſt, vt ij tantùm electi cenſeantur, qui acceptam fidem perpetuò intemeratā retinent; quænam electionis ſpes reliqua eſſe poteſt iis, qui aliquando à fide exciderunt; quando ipſi ſuo caſu ſeipſos reprobos declarant, ita vt nullo pacto inter electos haberi poſſint? quid igitur illos ad fidem iterū hortantur. Quid redeuntes

tes ſuſcipiunt? quid inter fideles, ac electos enumerãt (idem enim apud illos eſt fidelis, & electus) cùm iam electi eſſe nõ poſſint, nec vllam ſalutem à Deo conſequi; qui ſemel à fide prolapſi, electionis donum amiſerunt?

Porro contra Nouatum olim coactum fuit, teſte Euſeb. Cęſar. Eccleſ. Hiſt. lib. 6. cap. 35. Concilium Romanum, in quo vterque error toto penè orbe conſpirante damnatus fuit. Ibi enim publicæ Eccleſiæ fide decretũ fuit, vt qui poſt Baptiſmum, vel à fide, vel à gratia lapſi fuiſſent, propoſita pœnitẽtia de- B nuò inter viua Eccleſię membra reciperentur. Quod decretũ paulò poſt confirmatum fuit à Nicena 1. Synodo generali Can. 19. *Con. Nic. 1.* his verbis. *Si qui ex his, qui ſine violentia, & periculo negauerũt; ſicut illi qui à Regibus, & Principibus Gentilium perſecutionem patiebantur, perfectè, & recto corde voluerint ad fidem redire, recipiendi ſunt: ſed oportet, vt non prius cum fidelibus communionem habeant, quàm appareat eos pœnituiſſe peccati ſui*, &c. De Catharis verò, ſeu Nouatianis extat in codẽ Conc. Niceno Canon 18. Arabicus, quos velut Hæreticos C ab Eccleſia ſeiunctos declarat, ac quomodo iterum recipiẽdi ſint ſtatuit. Cuius hæc ſunt verba: *Si qui* (inquit) *ex his, qui ſe Catharos vocant, ad Eccleſiam accedere voluerint, oportet eos profiteri, quòd ſequentur dogmata Catholica, & quod communicabunt cum pœnitentibus, & cum digamis, & cum his, qui in perſecutione lapſi ſunt à fide.*

Agnoscant igitur Caluiniſtæ quàm lõgè à vera, atque antiqua Eccleſiæ fide diſtẽt, cùm olim in Catharis, ac Nouatianis totius orbis conſenſu damnari fuerint.

Pro altera Sanctorũ Patrum claſſe, præ- D ter Scripturarum teſtimonia, quæ copioſa ſunt, & apertè nemini quantumlibet iuſto perſeuerantiæ donum ſiue in fide, ſiue in parta iuſtitia certò pollicentur: ſed magis de illo timere docent. Veluti quæ legũtur Ezech. 18. *Ezech. 18.* *Cùm enim auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis.* Prou. 27. *Prou. 27.* *Ne glorieris in craſtinum ignorans quid ſuperuentura pariet dies.* Rom. 11. *Rom. 11.* *Tu autẽ fide ſtas, noli altum ſapere, ſed time, ne fortè & non tibi parcat.* 1. Cor. 10. *1. Cor. 10.* *Qui ſe putat ſtare, videat ne cadat.* Petr. Epiſt. 2. c. 1. *2. Pet. 1.* E *Satagite vt per bona opera certam veſtram electionem, & vocationem faciatis:* & alia pleraque, quæ de caſu nobis timorem incutiunt. Primus eſt Auguſtinus, *Auguſtinus.* qui lib. 11. de Ciuit. Dei c. 12. id apertè teſtatur, his verbis. *Licèt* (inquit) *Sancti de ſua perſeuerãtiæ præmio certi ſint, de ipſa tamen perſeuerantia ſua reperiuntur incerti. Quis enim hominũ ſe in actione, perfectáque iuſtitia perſeueraturum vſque in finem ſciat; niſi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, qui de re hac iuſto, latentique iudicio non omnes inſtruit, ſed neminẽ fallit?* Legatur idem lib. de correpț & gratia c. 13. & de bono per- A ſeuerãtiæ c. 13. vbi hoc ipſũ pluribus aſtruit.

Secvndvs eſt Chryſoſtomus hom. 11. in *Chryſoſtomus* Ep. ad Phil. vbi Pauli exemplo neminem de ſua fide, ac ſalute tutũ eſſe affirmat. *Si Paulus* (ait) *qui tanta paſſus eſt, nondum de reſurrectione illa ſecurus fuit, quid ſanè nos dicemus?*

Tertivs eſt Hieronymus lib. 2. aduersùs *Hieronymus.* Pelagianos, vbi hoc idem docet. *Ne beatum* (inquit) *dixeris quempiam ante mortem: quandiu enim viuimus, in certamine ſumus; quandiu in certamine, nulla eſt certa victoria.* Atq; id quidẽ Hieron. ex Paulo colligit, qui 2. ad Tim. *2. Timot. 2.* 2. neminem coronandũ eſſe ait, niſi qui legitimè certauerit: ſed quãdiu fides in certamine eſt, nondum tuò poſſidetur, cùm eam nobis hoſtes poſſint eripere: pugnãdum nobis pro ea eſt. Fortè dices. Hoſtẽ non timeo, debilis eſt enim, & non vincit niſi volentem, bene eſt: ſaltem periculum time: time propriam imbecillitatem: time voluntatis tuæ inconſtantiam: time ne volens hoſtibus cedas. Hæc enim Paulus timuit 1. ad Cor. 9. *1. Cor. 9.* ſcribens, *Ego igitur* (ait) *ſic curro, non quaſi in incertum; ſic pugno, non quaſi aerem verberans: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.*

Qvartvs eſt Bernardus ſerm. 1. de Se- *Bernardus.* ptuageſ. *Quis poteſt dicere* (inquit) *Ego de electis ſum. Ego de prædeſtinatis ad vitam. Ego de numero filiorum? Quis hæc inquam docere poteſt reclamante Scriptura?* Iam hîc aduerſariorum fundamentum ruit, quo fideles omnes electos audent aſſerere; & fundamento euulſo, quid in eo perpetuam fidem conſtruunt? Nam ſi nullus de ſua electione eſt certus, quo pacto de fidei ſuæ immobilitate tutus eſſe poteſt?

Postremvs, vt alios taceam, eſt D. *Gregorius.* Gregorius lib. 6. in 1. Reg. *Quia* (inquit) *iudicium omnipotentis Dei imperſcrutabile eſt, vnde veniat, aut quò vadat homo neſcit; quia ſcire non poteſt an quis in gratia, quam recipit, perſeuerare in perpetuum debeat.* Siue ergo de fidei, ſiue de iuſtitiæ immobilitate, ac perſeuerantia Caluiniani intelligant, cùm dicunt fidem electis dari, vt in finem vſque perſeuerent: ſanè perſpicuum eſt, vtrumque cum antiqua fide pugnare.

Qvod ipſa tum ratio, tum exempla demonſtrãt: nam in primis certum eſt, neminem pro huius viæ ſtatu, qui teſte Iob mutationi frequenter eſt obnoxius, & nũquam idem, ac certus permanet; in bono ſiue fidei, ſiue gratiæ confirmari; paucis exceptis, quibus id munus à Deo ex ſingulari priuilegio collatũ fuit: id. n. ad alterũ patriæ ſtatũ pertinet, vbi hominis voluntas ſummo illi bono, quod Deus eſt, fruitione coniuncta, ita perpetuò fixa, ac ſtabilis inhæret, vt ab eo nunquam diuelli poſſit. Quòd ſi electi omnes

omnes hoc dono potirẽtur, vt in bono con-
firmati, nunquam vel à gratia, vel à fide
excidere valerent, iam non viæ, ſed patriæ
ſtatum obtinerent.

Rvrsvs ſi electi gratiæ, ac fidei donum
immobile poſſiderent, fruſtra, immò falsò
peccatorum remiſſio, ac vita æterna pœni-
tẽtibus promitteretur: nec Apoſtolici Sym-
boli fides vera eſſet, qua peccatorum remiſ-
ſio creditur: nam ad electos quidem, qui
nec peccare, nec à fide excidere valent, pœ-
nitentia, aut peccatorum remiſſio ſpectare
non poteſt. Reprobis verò, ſi ex eorum ſen-
tentia nunquam veram fidem obtinent, nec
vnquam Dei gratiam ex fide adipiſci va-
lent, fruſtra aut pœnitentia, aut remiſſio
peccatorum, aut vita æterna credenda pro-
ponitur, cùm ea nunquam aſſequi poſ-
ſint.

Accedat, quòd ſi electi peccare non
poſſent; nullus electus cenſendus eſſet,
ſi quidem Scriptura teſte, *Omnis homo men-
dax, nullus mundus à ſorde.* Et: *Si dixerimus
quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.*
Valet autem argumentum contra Caluini-
ſtas, qui diſtinctionem inter peccata venia-
lia, & mortalia non admittunt; ſed omnia
mortalia eſſe docent. Quòd ſi nemo à mor
talibus peccatis liber eſſe poteſt, cùm ea
gratiam expellant, nemo igitur electus. Va-
let etiam ſimul contra Lutheranos, & Cal-
uiniſtas, qui nullam iuſtitiam præter fi-
dem, nullum peccatum præter infidelita-
tem affirmant. Quòd ſi ita eſt, nemo iure
electus appellari debet, cùm nullus ſit, qui
non peccet.

Deniqve ſi electi in fidem peccare
nequeunt: quæro num hoc impeccabilita-
tis donum ab ipſa fide oriatur, ac cum ipſa
fide in hominem fluat; quæ vbicunque re-
peritur, hominem impeccabilem reddat?
Id apertè aduerſarij in hoc, & in ſequen-
ti articulo fatentur: vbi id fidei tribuunt,
vt electis conferat, vt piè viuant: at vnde-
nam id vel ex Scripturis, vel ex Patribus
probare poſſunt? Cùm potiùs ex illis ex-
ploratum ſit fidem huiuſmodi donum ho-
mini non conferre: cùm non ratò eam
ſine charitate in homine eſſe contingat,
1. Cor. 13. vt teſtatur Paulus 1. Cor. 13. *Si habuero
omnem fidem, ita vt montes transferam, cha-
ritatem autem non habuero, nihil ſum:* & Iaco-
Iacob. 2. bus c. 2. *Quid proderit, fratres mei, ſi fidem quis
dicat ſe habere, opera autem non habeat, nun-
quid poterit fides ſaluare eum?* nec non ſæpe
probatum fuerit fidem ſolam hominem iu-
ſtificare non poſſe. Quo igitur pacto id ho-
mini conferre poteſt, vt perpetuò piè, ac
Auguſtinus. fideliter viuat? Addo etiam ex Auguſtino
lib. de corrept. & grat. c. 13. ac cæteris Pa-
tribus, fidem veram in reprobis reperiri, qui

A tamen perſeuerantiæ donum non accipiunt.
Ita enim ait Auguſtinus. *Credendũ eſt quoſdam
de filiis perditionis, non accepto dono perſeueran-
di vſque in finem in fide, quæ per dilectionem ope-
ratur, incipere viuere, & aliquandiu fideliter, &
iuſtè viuere, & poſtea cadere.* Vnde conſtat hu-
ius impeccabilitatis donum neque ab ele-
ctorum fide proficiſci, neque cum ea perpe-
tuò coniunctum eſſe.

Vervm enimuerò ſi aduerſarij illud ele-
ctis perſeuerantiæ donum cũ fide collatum
ſentirent, non quo impeccabiles, aut in fide
B immobiles redderentur: huiuſmodi enim nul-
lum à Deo eſt; ſed quo in fide, ac iuſtitia in fi-
ne ſtabiles reperiantur, tametſi ſæpiùs, & à
iuſtitia, atque etiam à fide exciderint, ſanè
piè, ac Catholicè nobiſcum ſentirent: ſi qui-
dem exploratum eſt perſeuerantiæ donũ ſo-
lũ, ac propriũ electorũ eſſe, quo tandem ele-
cti coronantur, dicẽte Domino Mat. 10. *Qui* Matth. 16
perſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Verùm
hoc perſeuerãtiæ donũ quamuis fidei cõiũ-
ctũ ſit, non tamen à fide pendet, ſed ex Dei
liberalitate, ac electionis certitudine profici-
C ſcitur: nam ſi à fide penderet, ea amiſſa, cum
ea perſeuerantiæ donum in electis corrue-
ret: quod tamen fieri non poteſt, cùm id ab
electionis dono auelli non poſſit, quod im-
mobile eſt, & à Dei abſoluta volũtate pẽdet.

Qvamobrem cùm perſeuerantiæ
donum electis confertur, non eò tendit,
vt per illud nullo modo vel à gratia, vel à
fide cadere valeant; ſed tantùm, vt poſt
caſum reſurgant: ac in fide, & gratia in fine
ſtabiles reperiantur: quò fit, vt illud vitæ
finem potiùs, quàm aut medium, aut ini-
D tium reſpiciat. Nam quemadmodum ele-
ctionem prima infidelitas, aut media pec-
cata non tollunt: ita nec perſeuerantiæ
donum, vllo aut fidei caſu, aut medio pec-
cato minuitur.

Sed aduerſarij multis modis in hoc per-
ſeuerantiæ dono electis aſſignando fallun-
tur. Primus, quia exiſtimant perſeuerantiæ
dono id electis præſtari, vt ab iis peccandi
facultas omnino adempta ſit: tanquam ita
in accepta fide, ac gratia eo dono firmentur,
vt ab iis excidere nullo modo poſſint. Se-
E cundus, quòd hoc donum perſeuerantiæ
ex fide oriri credunt, ita vt fides id electis
præſtet, vt ſemper in fide, & gratia perſeue-
rent. Tertius, quòd nimis temerè tum ele-
ctionis, tum perſeuerantiæ dona omnibus
fidelibus tribuunt. Quæ omnia tum à Scri-
pturis, ab antiqua Eccleſiæ fide prorſus ſunt
diſſentanea.

His tandem clariſſima exempla acce-
dant, quę fidem ac gratiã in electis mobilem
eſſe demonſtrant. Nam in primis Adam
poſt acceptam fidem, ac originalem iuſtitiam
cecidit, atque eo caſu omne hominum genus
inuol

inuoluit, qui tamen electus fuit, ac ſalutem
Sap. 10. conſecutus eſt, teſte Salomone Sap. 10. vbi
ita de illo ſcribit. *Hac illũ, qui primum formatus eſt à Deo Pater orbis terrarum, cùm ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illũ à delicto ſuo.* Electus fuit Moyſes, & fidelis, qui tamen incredulitatis crimine aliquando conſtrictus
Exod. 17. fuit, vt habetur Exod. 17. Electus fuit & Aarõ, qui ab accepta fide aliquando excidit cũ vitulum aureum conflauit, ac populo ado-
Exod. 32. randum præbuit, vt legitur Exod. 32. Electus Dauid, qui tamen in homicidij, & adulterij crimen lapſus fuit. Electus Petrus, qui ter Chriſtum negauit. Electus Thomas, qui tamen aliquandiu incredulus fuit. Electi Apoſtoli, quibus tamen Chriſtus exprobrauit cordis incredulitatem. Quid ergo electos omnino à peccato immunes, ac ſemper in gratia, & fide ſtabiles pronunciant?

NEQVE hic vllo modo aduerſarij (vt ſolent) tergiuerſarum valent, quaſi hori vera fides non fuerit. Hanc enim electorum, non reproborum fidem fuiſſe conſtar, quam veram eſſe inficiari non poſſunt, niſi aduerſùs ſe ipſos pugnare velint, tametſi malè reproborum fidem ab ea, quæ electorum eſt, diſtinguant: cùm id nulla ratione, aut teſtimonio aſtruant. Quis enim negare audeat, veram fuiſſe Saülis fidem, de quo Scriptura
1. Reg. 9. teſtatur 1. Reg. 9. quòd eſſet electus, & bonus, & non eſſet vir de filiis Iſraël melior illo? Num quiſpiam ſine vera fide bonus vnquam fuit? quem tamen à Deo reprobatum fuiſſe ipſa Scriptura commemorat: & teſtis eſt Auguſtin. ad Simplici. quæſtione. 1. Salomonis, Simonis Magi, Iudæ proditoris exẽpla prætereo, quos ſi nunquam vera fide prǣditos fuiſſe credunt, quid Scripturis reſpondent, quæ priorẽ Deo amabilem appel-
1. Reg. 12. lant 2. Reg. 12. alterum crediſſe affirmãt
Act. 8. Act. 8. poſtremum Chriſti diſcipulum, ac Apoſtolum nominant, quem idcircò fidelem fuiſſe nemo dubitat?

POSTREMO vnde tot Hæreſiarchæ, ſectarij, ac Hæretici, quibus nullo vnquam tempore Eccleſia caruit, præterquàm à fidei naufragio emerſerunt? Quòd ſi fides id electis præſtaret, vt ſemper in fide, ac iuſtitia ſtabiles vſque ad coronã permaneãt, quid Paulus tot à fide excidiſſe diceret, qui nunquam ad coronam peruenerunt? His igitur cumulatè demõſtratum ſit, fidem, quam aduerſarij electis ad iuſtitiæ, ac fidei incorruptionem dari in hoc, & in ſequenti articulo affirmant, cum vera, atque antiqua fide aperti ſſimè bellum gerere.

ARTICVLVS XXII.

NOS *credimus quòd per hanc fidem regeneramur in nouitatem vitæ, qui natura ſumus ſubiecti peccato. Porrò ex* A *fide piè, & ſanctè viuẽdi gratiam accipimus, dum eam promiſſionem apprehendimus, quæ nobis per Euangelium datur, quòd ſcilicet Deus largietur nobis ſuum ſanctum Spiritum. Ita fides non ſolum bene, & ſanctè viuendi affectum non infrigidat, immò eum in nobis gignit, atque excitat, bona opera neceſſario producens. Cæterùm quamquam Deus ad ſalutis noſtræ perfectionem, ac complementum, nos ad bene operandum reformando regeneret: nihilominùs fatemur, bona opera, quæ Spiritu S. duce præſtamus, nequaquam in numerum computari, quaſi ex iis iuſtificemur, aut in Dei filios acceptari mereamur, eò quòd in-* B *certi, ac inquieti ſemper fluctuantes eſſemus, niſi conſcientiæ noſtræ Chriſti ſatisfactioni inniterentur, quæ Ieſus Chriſtus nos acquiſiuit.*

PER *omnia cum hac huius articuli doctrina conſona ſunt, quæ ſcribunt Lutherus ſerm. de Nouo teſtamento, ſiue de Miſſa, & de votis Monaſticis. Idem ad c. 15. Geneſ. & de libertate Chriſtiana, & ad c. 2. ad Galat. Confeſſio Auguſtana, & Apologia art. 20. Philippus Melanchton in locis communibus edit. 1. & editiõ. 2. pag. 76. Brentius in confeſſione Vuittembergenſi. Kemnitius in examine Concilij Trident. ad fin. ſeſſ. 6.* C

CENSVRA XVII.

IN hoc articulo aduerſarij tot ferè aduerſùs antiquam fidem errores exerunt, quot verba pronunciant.

PRIMVS error eſt, quòd aiunt, per fidem nos regenerari in nouitatem vitæ, quaſi vitæ nouitas non ad charitatem, ac cætera iuſtitiæ opera, ſed ad ſolam fidem pertineat. Secundus, quòd aſſerunt, per fidem homines ſanctè, & bene viuendo gra- D tiam accipere, quaſi fides ſit cauſa neceſſaria gratiæ. Tertius, quòd affirmant, fidem in hominibus bene, & ſanctè viuendi affectum parere, quaſi ea ſine pio affectu eſſe non poſſit. Quartus, quòd credunt fidem bona opera neceſſariò producere. Quintus, quòd bona opera ad perfectionem tantùm, non ad ſalutis neceſſitatem requiri exiſtimant; perinde ac ſi ſine iis quilibet abſolutè ſalutem adipiſci queat. Sextus, quòd ex vllis operibus hominem minimè iuſtificari poſſe do- E cent, quaſi tota iuſtificatio à fide pendeat. Septimus denique, quòd ſoli Chriſti ſatisfactioni innitendum eſſe volunt, vt ſuperuacaneam operum iuſtitiam eſſe ſtatuant.

EX his quatuor primi errores, quandoquidem omnes eò tendunt, vt fidem à gratia ſeiunctam eſſe non poſſe oſtendant, partim in ſuperiori articulo, partim etiam, ac fuſiùs in primo libro confutati ſunt: in quibus tamen illud tanrùm examinandum reſtat, num fides ſit cauſa neceſſaria gratiæ, ac bonorum operum. Tres verò poſteriores, cùm eò tantummodò reſpiciant, vt bona opera

opera tum ad ſalutem, tum ad iuſtificationem minimè neceſſaria eſſe contendant, illos vnico tantùm errore complectemur, quem idcirco quoque breuiori confutatione proſequemur, quòd is ſuperiùs à nobis confutatus fuerit, cùm hominem ſola fide minimè iuſtificari demonſtrauimus.

Fidem eſſe cauſam neceſſariam gratiæ, ac bonorum operum.

PRIMVS ERROR.

Lutherus. HVNC errorem Lutherus apertè tuetur ad cap. 15. Geneſ. vbi ita ſcribit: *Scimus quòd fides nunquam eſt ſola, ſed affert ſecum charitatem, & alia multiplicia dona:* & idem prius dixerat. *Scio has virtutes eſſe inſignia Dei dona: ſcio fidem ſine his donis non exiſtere.* Cui *Caluinus.* etiam conſentit Caluinus in Antidoto Concilij ad Canon. 11. ſeſſion. 6. *Sola fides eſt* (ait) *quæ iuſtificat: fides tamen, quæ iuſtificat non eſt ſola. Sicut calor ſolis ſolus eſt, qui terram calefacit: ipſe tamen calor non eſt ſolus in Sole, ſed cum ſplendore.*

SED contra Lutherum & Caluinum totius Chriſtiani orbis fides, ac conſenſus conſpirat, qui fidem veram reipſa à gratia, charitate, ac cæteris bonis operibus ſeparari poſſe docet; ac ſeparatam conſiſtere: ex quo apertè colligi poteſt, fidem non eſſe cauſam neceſſariam gratiæ, nec bonorum operum.

SACRARVM Scripturarum teſtimonia conſultò prætereo, quæ primo libro ad hunc errorem expellendum allata ſunt: nonnullas hic tantùm Patrum ſententias colligemus, quæ aduersùs hunc errorem pugnant, vt ex his vera, atque antiqua fides eidem prorſus inimica eſſe declaretur. Planè tam multi Patres ſunt, qui fidem abſque gratia, ac bonis operibus in homine eſſe poſſe affirmant, vt vix eos quiſquam enumerare queat. Cuncti enim quos ſuprà recenſuimus, qui docēt hominem non ſola fide, ſed operibus quoque iuſtificari, fidem abſque operibus eſſe contēdunt. Vniuerſi etiam qui fidem à charitate, ac dilectione diſtinguunt, perſpicuè ſentiunt, in homine fidem eſſe poſſe, in quo non ſit chari- *Clem. Alex.* tas. In his eſt Clemens Alex. lib. 2. Strom vbi ait. *Præcedit fides, timor ædificat, perficit autem dilectio.* Non ait Clemens fidem ſemper ſimul eſſe cum charitate, ſed præcedere charitatem: præcedit autem fides, non tanquam cauſa, ſed tanquam fundamentum, ac radix iuſtitię, quæ deinceps à charitate perficitur: nam tametſi vbicunque eſt dilectio, ibi fidem eſſe neceſſe ſit, & vbicumque eſt dilectio ex charitate, ibi gratia ſit, & iuſtificatio; non tamen è conuerſo, vbicunque fides eſt, ibi dilectionem, gratiam, & iuſtificationem ſtatim ſimul

A eſſe opus eſt: quandoquidē multos videmus, qui teſte Matt. cap 7. dicunt, Domine, Domine, *Matt. 7.* non tamen voluntatem Patris perficiunt; plurimos etiā teſte Paulo ad Tit. 1. qui ore cō- *Tit. 1.* fitentur Deū, factis autem negāt: in his quidē fides reperitur, at ſine gratia, ac dilectione.

IDEM teſtatur Cyrill. Alex. lib. 10. in Io. c. *Cyrillus.* 14. vbi nōnullos Chriſtianorum cum palmitibus infructuoſis comparat, eos ſcilicet, qui charitatis fructibus ſteriles de ſola fide gloriantur. *Qui* (inquit) *per fidem Chriſto ſolummodò coniunguntur ſola illi confeſſione inhærētes, nec charitatis vimine ſe colligātes, palmites quidem ſunt; ſed* B *infructuoſi.* Quam ſimilitudinem Cyrill. à Saluatore mutuatus eſt, qui Io. 15. fidem hoc mo- *Ioan. 15.* do à gratia, ac charitate ſeparat. *Ego* (inquit) *ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt, omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Porrò ſi Chriſtus vitis eſt, nec vllus Chriſti palmes effici poteſt, qui Chriſto per fidē coniunctus nō ſit, quid eſt, quòd inter hos palmites diſcrimen ſtatuit; atque alium quidem ferentem fructum, ab alio infructuoſo diſcernit? Illum à Patre purgādum, vt fructum vberiorē reddat, hunc tollendū, ac pręcidendum, prouūciat: Eo planè nihil aliud declarare vo- C luit, præterquàm nōnullos inter Chriſtianos, qui Chriſto nomina dederūt, cēſeri, qui Chriſto nuda fide, nullo charitatis vimine, tantùm inhæreant, quos palmites infructuoſos appellat, ac tandem reſecandos, & æterno igne cōburendos affirmat. Alios verò fide, ac charitate ſibi colligatos, fructuoſos palmites nuncupat. Quare id ſibi certò ſtatuāt aduerſarij, ſolius, ac nudæ fidei gloriatores arbores illas ſteriles eſſe, de quibus dicitur Matt. 3. *Omnis* *Matth. 3.* *arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*; quas etiam Iudas Apoſtolus *Iudas.* in Epiſtola arbores autumnales, infructuoſas, D bis mortuas, eradicatas vocitat: vt hinc ſaltem diſcant fidem ſine gratia, ac charitate poſſe ſubſiſtere.

ID etiam confirmat Auguſtinus lib. 15. *Auguſtin.* de Trinit. cap. 18. *Fides* (inquit) *ſine charitate poteſt quidem eſſe, ſed non prodeſſe*; quod præclarum Auguſtini dictum maximè ex illo teſtimonio pendet quod legitur apud Ioan. Ep. *1 Ioan. 3.* 1. c. 3. *Nos ſcimus, quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit manet in morte.* Porrò nulli dubium eſt, hic peccatum ab Apoſtolo mortem appellari, vt ſępiſſimè in Scripturis; ita vt ſit ſen- E ſus, qui non habet dilectionem, manet in peccato. Conſtat igitur ex ſententia Apoſtoli, eum qui charitatem non habet, etiamſi fidem ore profiteatur, atque eam in corde gerat, nondum eſſe iuſtificatum à peccato: atque eum duntaxat tranſlatum eſſe de morte ad vitam, id eſt, iuſtificatum, qui Deum, & proximum ex charitate diligit. Quapropter cùm iuſtificatio à charitate, non à fide pen-

deat, certum quidem eſt, fidem abſque dilectione, ac charitate eſſe poſſe; ſed eam non prodeſſe, cùm gratia, ac iuſtificatione careat, quæ charitati debetur.

CÆTERVM illi quoque, qui fidem ab operibus, atque opera à fide ſecernunt, apertè docent, fidem operibus inanem haud rarò in homine reperiri. *Origenes.* Ita Origenes tract. 32. in Matth. fidem, & opera diſcernit. *Qui profitentur quidem* (ait) *fidem in Ieſu, non autem præparant ſe bonis operibus ad ſalutem, aſſimilantur virginibus fatuis.* Nec fruſtra Origenes de ſola fide gloriantes cùm virginibus fatuis confert: nam cùm illæ æquè, & reliquæ, virgines eſſent, cùm ſponſum expectarent, cùm lampades diu ardentes in manibus geſtaſſent; his ſanè teſtimoniis ſe fide aliquando, charitate, ac bonis operibus ornata præditas fuiſſe demonſtrant; quid eſt igitur, quòd reliquis virginibus accerſitis, atque intra beatitudinis ianuam receptis; hæ tantùm excluduntur? nimirum quia lampades oleo vacuas geſtabant, quia fidem operibus nudam, ac inanem iactabant.

HOC pacto locum hunc Matth. 25. exponit etiam Cyrillus Ieroſolymitanus *Cyrill. Ieroſ.* Catecheſi 15. his verbis. *Iam igitur incipe hæc operari, & perſeueres in fide, ne ſicut ſtultæ virgines empturus oleum excludaris. Non in hoc confidas, quòd ſolam lampadem habes, ſed cuſtodi illam ardentem: non in hoc ſolùm confidas, quod credis, ſed fidem ardentem conſerua; vt luceat lux tua coram hominibus per opera bona,* &c. Hinc agnoſcant aduerſarij fidem ab operibus ſeiunctam eſſe poſſe.

Chryſoſtom. HOC quoque præclarè docet Chryſoſtomus homil. 30. in Ioannem, cùm ita ſcribit. *Nunquid ergo ſatis eſt ad vitam æternam in filium credere? Minimè. Non enim omnis* (inquit) *qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum. Et peccatum in ſpiritum, vel ſolum eſt ſatis, quod in gehennam detrudat: & quid de parte doctrinæ loquor? Nam ſi in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum rectè credideris, non autem rectè vixeris: nullo tibi ad ſalutem vtilitas.* Quid ſolam fidem iactant aduerſarij tãquam neceſſariam bonorum operum cauſam, ac omnium virtutem parentem: an non apertè ex hoc teſtimonio Matt. 7. quo hîc Chryſoſt. vtitur, mẽdacij conuincuntur? Quinam illi ſunt, qui dicunt Domine, Domine, niſi qui in Filium credũt, & fidem Chriſtianam profitentur? ſed cùm cœleſtis Patris voluntatem perficere, ac præcepta obſeruare non curent; à cœleſtis regni aditu deturbantur. En chriſtiani hominis fidem ab operibus ſeiunctam.

QVÒ ſenſu etiam hunc locum interpretatur *Cyril. Alex.* Cyrillus Alexand. lib. 10. in Ioann. cap. 18. *Qui verbis nudis Chriſtum* (ait) *confitentur, ſed mandatorum, id eſt charitate ad perfectionem non conformantur; quamuis Chriſto fide inhæreant, in eóque hac ratione maneant; verba tamen eius non habent, non obliti quidem illi prædicationis Euangelicæ; ſed illecebris voluptatum capti, ſpiritus gratiam abiiciunt, de quibus Saluator ait. Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem Patris mei qui eſt in cœlis,* ex quo conſtat eam non eſſe veræ fidei naturam, vt charitatem, ac opera ex ſe neceſſariò gignat.

DENIQVE tam Scripturæ, quàm Patres, qui bonos in Eccleſia malis permixtos eſſe docent, non obſcurè teſtantur bona opera nõ neceſſariò à fide pẽdere: cùm tam boni, quàm mali, qui in Eccleſia ſunt, communi fide teneantur. Neque enim ij in Eccleſia eſſe dicerentur; ſi Eccleſiæ fidem nõ colerent: cũ verò vniuerſi in vna Eccleſiæ fide cõſpirent: cur hi boni, illi mali eſſe credetẽtur, niſi illos charitas, ac operum iuſtitia, non fides diſtingueret? ita vt ij boni ſint, qui fidem bonis operibus ornatam habent, & non fide tantùm, ſed & charitate Deo colligantur; mali verò illi dicantur, qui ſceleribus operam dantes, fidem bonis operibus deſtitutam gerunt.

COPIOSA ſunt in Scripturis huiuſcemodi teſtimonia: nam Matt. 3. Eccleſia Areæ *Matt. 3.* comparatur, triticum, & paleam continenti. *Permundabit* (inquit) *aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igni inextinguibili.* Et cap. 13. comparatur ſagenæ miſſæ in mare, quæ bonos, ac *Matt. 13* malos piſces complectitur. Item c. 22. comparatur conuiuio nuptiali, ad quod intrauerunt boni & mali. Item c. 25. comparatur decem virginibus, quarum aliquæ prudentes, aliæ fatuæ exiſtunt. Et ibidem comparatur ouili, in quo ſunt, oues electorum, & Hædi reproborum.

PAVLVS quoque 2. Timoth. 2. comparat Eccleſiam magnæ domui, in qua ſunt vaſa aurea, & argentea, & fictilia, quædam in gloriam, & quædam in contumeliam. Hinc Hieronymus *Hieronym.* Dialogo contra Luciferianos vltra medium. *Arca Noë* (inquit) *Eccleſiæ typus fuit, vt in illa omnium animalium genera: ita & in hac vniuerſarum & gentium, & morum homines ſunt: vt ibi pardus & hædi, lupus & agni ita & hîc iuſti, & peccatores, id eſt, vaſa aurea, & argentea, cùm ligneis & fictilibus commoratur.* Et Auguſtinus in tract. 6. in Ioannem. *Auguſtinus.* *Nos* (inquit) *fatemur in Eccleſia Catholica & bonos, & malos eſſe: ſed tanquam grana & paleas,* quòd etiam multis aliis in locis tradit lib. de vnitate Eccleſiæ cap. 13. de Ciuit. Dei cap. 49. lib. 18. lib. 2. retract. c. 18. Idem quoque affirmant Cyprianus lib. 3. Ep. 3. ad Maximum, Nazianzenus orat. 1. Apologetica, Chryſoſt. lib. 3. de Sacerdotio, & in Pſ. 39. Fulgent. lib. de fide ad Petrum c. 43. *Cyprianus. Nazianzenus. Chryſoſt. Fulgent.* Ex his perſpicuum eſt, fidem ab operibus ſeparari, cùm fides bonorum & malorum ſit, bona verò opera tantùm bonorum.

PLA

PLACET etiam nonnullas ad ampliorem huius erroris demonſtrationem rationes addere. Prima ratio. Si fides eſſet cauſa neceſſaria gratiæ, charitatis, ac cæterarum virtutum; ſequeretur fidem eſſe communem quãdam virtutem, quæ omnes alias includeret, ac comprehenderet: adeò vt, qui haberet fidem, ex vi ipſius fidei, etiam cæteras virtutes poſſideret, dilectionem, timorem, miſericordiam, humilitatem, continentiam, ac propterea cæteris omnibus virtutibus maior eſſet: ſed hoc manifeſtè falſum eſt ex Paulo 1. Cor.
1. Cor. 13. 13. vbi tribus his virtutibus ſimul collatis fide, ſpe, & charitate, principem locum non fidei, ſed charitati defert. *Nunc* (inquit) *manent fides, ſpes, charitas, tria hæc; maior autem horum eſt charitas*: & eodem capite, charitatem fidei ſingillatim præfert, cùm ait. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Quòd ſi Paulus palàm ſe nihil eſſe profitetur, id eſt, nulla virtute apud Deum pollere, etiamſi fide prædictus ſit, ſi charitas deſit; planè conſtat fidem charitate nec maiorem, nec præſtantiorem eſſe, nec ipſam includere: ſed contra potiùs charitati præſtantiſſimã quandam naturam aſſignari, qua poſſit fidem, ac reliquas virtutes comprehendere, & perfectas, ac Deo gratas efficere: quod ipſe Paulus non obſcurè tradit eodem capite, vbi charitatem velut ducem, ac coriphæum virtutum deſcribit, his verbis. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt; non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* En quàm apertè Paulus fidem charitati, non charitatem fidei ſubiicit: quo ſanè id annuere voluit, fidem quidem ſolam eſſe poſſe, charitatem verò nunquam ſolam abſque fide, ſpe, ac cæteris virtutibus reperiri. Poſtremò cùm Chriſtus Matt. 22. & Paulus Rom. 13. nõ fidei, ſed charitati tribuunt, quòd legẽ Dei impleat. Hoc eſt enim maximum & primum mandatum, diliges Dominum tuum, à quo tota lex pendet, & Prophetæ, neque alibi, quàm in dilectione finem legis quærendũ docent. Sanè perſpicuè indicant, charitatem, ac cæteras virtutes non à fide generari, ſed earum meritum magis, à charitate pendere.

SECVNDA ratio. Si fides non poſſet eſſe abſque operibus bonis, ſicut calor Solis ſine ſplendore (vt occurramus ſimili allato à Caluino) planè grauiſſima incommoda ſequerẽtur. Primũ quòd ſicut ſplendor tenebras depellit, & à Sole nunquam diuelli poteſt, ita fides omne peccatum ab homine excluderet, nec ſcelerum tenebras ad eum accedere permitteret. Id verò Scripturæ oppugnant, quæ

A hominem, tametſi fidelem, peccatorem conſtituunt, Dauid Pſal. 115. *Omnis homo mendax.* Pſal. 115.
& Pſ. 36. *Iuſtus cùm ceciderit, non collidetur.* Prou. Pſal. 36. Prou. 24.
24. *Septies enim in die cadit iuſtus.* 1. Io. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus.* & c. 2. *Filioli hæc ſcribo vobis, vt non peccetis, ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem.* Dauid præterea qui fidelis erat exclamat 2. Reg. 12. *Peccaui Domino.* 1. Ioan. 1. & 2. 2. Reg. 12.
Marci 16. Chriſtus exprobrauit Apoſtolis incredulitatem; ac incredulitas peccatum eſt, Marc. 16.
B Lucæ 7. Mariæ Magdalenæ remittuntur peccata multa, quia dilexit multùm; ergo peccata habebat, quæ remitterentur. Cùm igitur fideles peccare poſſint (vt aliàs demonſtratum fuit) exploratum eſt, fidem eſſe poſſe ſine operibus bonis, nec illis coniunctam eſſe ſicut calorem cum ſplendore. Luc. 7.

SECVNDVM; quòd peccata eſſent virtutes, bona opera vitia, atque idem ſimul iuſtus eſſe poſſet, & iniuſtus. Nam ſi fides caloris inſtar, qui in Sole eſt, virtutum ac bonorũ operum ſplẽdorem neceſſariò effundit; quæcunque opera à fideli homine fluũt, ea neceſſe eſt à fide proficiſci, velut à neceſſaria cauſa: valet argumentum à bonis operibus ad opera ſimpliciter ex ſuppoſitione aduerſariorũ, qui vbicunque eſt vera fides, ibi tantùm bona opera reperiri docẽt. Sed cùm ex Scripturis perſpicuum ſit, hominẽ etiam fidelem poſſe peccare (vti probatum fuit) neque id ipſi aduerſarij negare audeant: tametſi exiſtimẽt, eum nunquam à gratia excidere: reſtat, vt fides vitia quoque, ac peccata pariat, quod alterũ abſurdũ eſt. Cùm verò aduerſarij contendant bona

C

D opera, ac virtutes tantummodò ex fide generari. Reliquũ eſt, vt ipſa vitia virtutes, ac peccata bona opera nuncupent, & eundẽ hominem æquè iuſtum, ac impium eſſe ſentiant.

QVOD ne illis falsò impingere videamur, audiant Lutherum qui in aſſert. art. 31. docet iuſtum in omni bono opere peccare; quem ſequutus Philippus Melanchton in locis communibus editione 1. ita inquit. *Omnia hominum quantumuis laudabilia opera, planè vitioſa ſunt, & morte digna peccata.* Quid igitur fidem abſque operibus bonis conſiſtere non poſſe oblaterant, cùm nihil bonorum operum ex fide fluere poſſe credant? Lutherus. Melãchton.

E TERTIVM incommodum eſt. Quòd fruſtrà Chriſtus poſt Baptiſmum opera velut neceſſaria hominibus inculcaret; cùm ait Matthæi vltimo. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Docentes eos ſeruare omnia quæcũque mãdaui vobis*: cùm enim fides in Baptiſmo hauſta omnia opera abundè ſuppeditet; quid hominẽ doceri præter eã oportet, vt diuinis mãdatis pareat? Fruſtrà etiã dilectionem tam ſeriò commendaret apud Ioan. 13. *Mandatum nouũ do vobis, vt diligatis inuicẽ, ſicut dilexi vos.* Matth. vlt. Ioan 13. & 14. & 15.

In hoc cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei eritis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. & c. 14. *Si diligitis me, mandata mea ſeruate.* & c. 15. *Hac mando vobis vt diligatis inuicem.* Fruſtra hoc ipſum
Rom. 8. & 13. nobis inculcarent Apoſtoli. Paul. Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum:* & c. 13. *Nemini quicquam debeatis, niſi vt inuicem diligatis, qui enim diligit proximum, legem impleuit.*
1. Ioan. Ioannes Epiſtola 1. totus eſt in hac dilectione fidelibus commendanda: cùm ſatis eſſet, ſi fidem nobis commendatam reliquiſſent: immò nec fidem nobis commendare debuerunt, cùm ex aduerſariorum ſententia in reprobis nulla ſit: in electis verò vera fides omnino ſit immobilis, nec vlla commendatione indigeat.

QVARTVM denique incommodum eſt; quòd quicunque fidem colerent, æqua omnes vitæ conuerſatione, ac virtutibus pollerēt. Nam quemadmodum vna eſt fides, quę eadem neceſſariò ſecum fert opera, ita vna in omnibus fidelibus, ac par vitę excellentia eſſe deberet, neque alter alterum virtutibus præcelleret; quod tamen euidētiſſimè falſum eſt; atque ipſi rerum experientię repugnat. Docet enim ipſa hominum experientia inter fideles viros quoſdam eximios eſſe, ac magis virtutibus præclaros, alios virtutibus tenuiores, quoſdam perfectos, alios imperfectos, demū,
1. Cor. 15. vt ait Paulus 1. Cor. 15. *Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarū, ſtella enim à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorum.* Abraham obedientia cæteros præcelluit, Iſaac ſimplicitate, Iacob tolerantia, Ioſeph caſtitate, Moyſes manſuetudine, Helias zelo fidei, ac cæteri qui inter iuſtos habiti ſunt, ſingularem quandam virtutum excellentiam, qua ab aliis diſtinguerentur, nacti ſunt: ita vt rectè de quolibet iuſto homine illud
Eccleſ. 44. Eccleſiaſtici cap. 44. pronunciari poſſit. *Non eſt inuentus ſimilis illi in gloria, qui conſeruauit legem Excelſi.* At certè ſi alio modo de fidelium conuerſatione ratiocinari lubet, planè dubium non eſt, quin inter eos & probi, & flagitioſi reperiantur: quidam quidem, qui vt Chriſti ſint, carnem ſuam cum vitiis crucifigunt, vt ait Paulus ad Ga-
Gal. 2. lat. 2. alij verò, de quibus idem Paulus ad
Philip. 3. Philippenſ. 3. ait. *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Atque hi nudæ fidei gloriatores ſunt, in quibus cùm nulla bona agnoſcantur, neque charitatis fructus appareant, attamen de fide gloriari non deſinunt.

TERTIA ratio. Si fides neceſſariò bona opera produceret, eſſet, quia fides videtur eſſe comparata arbori, quæ facit fru-
Matt. 7. & 12. ctus bonos, de qua Matth. 7. & 12. dicitur.

A *Arbor bona bonos fructus facit.* Item. *Aut facite arborem bonam, & fructus eius bonos.* Id ſentire videntur aduerſarij in hoc articulo, cùm aiunt, fidem bona opera neceſſariò producere. Ex qua comparatione colligunt; quòd ſicut arbor bona malos fructus ex ſe gignere non poteſt, ac propterea neceſſariò bonos producit: ita fides, quæ à Saluatore arbori comparatur, bonorum operum tantummodò fructus in homine parit.

AT duobus modis falluntur aduerſarij. Primo; quòd exiſtimant, fidem hoc loco à
B Saluatore cum bona arbore comparari: cùm potiùs exploratum ſit non fidem, ſed hominem hîc arboris ſimilitudini accommodari; quod ex aliis locis non obſcurè colligi poteſt. De homine ſiquidem dictum eſt Pſalm. 1. *Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.* Daniel. c. 4. *Ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia.* &c. Pſal. 1.
Matth. 3. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Luc. 3. Matt. 3. Luc. 3.
Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur. Cui reſpondet illud Ethnici dictum,
C homo eſt arbor inuerſa; nec fruſtra. Huic enim cor radix eſt: corpus truncus; rami membra corporis, manus, pedes; folia verba; fructus opera. Hinc Chriſtus Apoſtolos alloquens Ioann. 15. ait. *Poſui vos vt eatis, & fructum afferatis.* Cùm igitur nulla ratio cogat hîc arborem fidem explicare: conſtat ſanè ea familiari in Scripturis metaphora hominem ſignificari: neque alium eſſe huius loci ſenſum quàm quòd inter Chriſtianos non pauci reperiuntur, qui de nuda fide, tanquam de viridantium foliorum vbertate ſibi applaudant, cùm boni operis fructum ferre Ioan. 15.
D contemnant. Quo ſenſu Gregorius hom. in Euang. Matth. 3. locum exponit, his verbis. *Omnis enim arbor* (inquit) *non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur; quia vnuſquiſque peruerſus paratam citiùs gehennæ concremationem inuenit, quia hîc fructum boni operis facere contemnit.* Et prior illo Auguſtinus tom. 9. lib. de contritione cordis c. 4. ita ſcribens. *O quàm tolerabilius canis putridus fœtet hominibus, quàm anima peccatrix Deo: magis infelix iſta Deo, quàm illa hominibus. Anima peccatrix arbor infructuoſa es: vbi ſunt fructus tui? talis autem arbor digna eſt ſecuri, & igne, & digna ſuccidi, & incendi:* Gregorius. Auguſtinus.
E *qui ſunt fructus tui? vtique ſpinæ pungentes, & amara peccata.*

ALII verò fidem cum operum fructu coniungunt: ita fit, vt in Eccleſia duo Chriſtianorum genera ſint, vnum eorum, qui ſola fide contenti, operum fructu ſteriles ſunt, qui malæ arbori comparantur. Alterum eorum, qui fidem operibus ornant, quos bonæ arbori Chriſtus ſimiles eſſe dicit.

Qua

Quapropter, cùm ait. *Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, mala autem arbor malos fructus facit*; non fidem tanquam bonorum operum parentem neceſſariam conſtituit: nam ſi ita eſſet, profectò oporteret, vt eandem etiam malorum cauſam aſſereret, aut aliquam fidem malam eſſe concluderet, cùm ait. *Mala autem arbor malos fructus facit.* & infrà; *Non poteſt arbor mala bonos fructus facere*: vtramque enim arborem tam bonam, quàm malam fidem illos interpretari æquum eſt: ex quo tandem fidem ipſam quoque malam ſtatuāt, quæ malorum operum fructus neceſſariò pariat. Eo igitur bonos à malis diſtinguit, quos non fides, ſed propria cuiuſque voluntas bonos, aut malos efficit: quod ex verbis illis

Matt. 12. Matth. 12. colligitur, cùm iubet arborem, & fructus bonos facere, nemo enim bonam fidem facit, ſed bonam reperit. At ſeipſum quiſque bonum præſtare debet, & voluntatem ſuam ad Deum conuertere, vt bona arbor

Hieronym. dici queat. Ita locum hunc explicat Hieronymus in cap. 55. Iſaiæ. *Illud (ait) quod in Euangelio dicitur. Non poteſt arbor bona facere fructus malos, nequaquam refertur ad natura proprietatem, vt Hæretici volunt, ſed ad mentis arbitrium. Denique infertur. Aut facite arborem bonam, & fructus eius bonos. Ex quo perſpicuum eſt, vnumquemque propria voluntate facere animæ ſuæ bonam, & malam arborem, cuius fructus varij ſunt.*

ACCEDAT quòd nullus Sciptutæ locus opera bona, tanquam fructus fidei aſcribit; ex quo conſtat, hanc arboris ſimilitudinem fidei non congruere. Apoſtolus namque

Galat. 5. ad Galat. c. 5. ſcribens, hos fructus non fidei, ſed tantùm ſpiritui ſancto velut auctori aſſignat. *Fructus* (inquit) *ſpiritus eſt charitas, gaudiū, pax, patientia, benignitas, fides, continentia, caſtitas.* Ab eo enim in nobis inhabitante virtutum, ac bonorum omnium fons in animum erumpit. Porrò haud neceſſe eſt Spiritū ſanctum ſemper cum fide inhabitare: nā tametſi is ſine fide in nobis eſſe non poſſit, nō tamen ita à fide pendet, vt inhabitantem fidem perpetuò comitari debeat; nam vt teſtatur Salo-

Sap. 1. mon Sap. 1. *Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt, ſine intellectu, & corripietur à ſuperueniente iniquitate.*

Theſſal. 5. Et Paulus 1. Theſſalon. 5. monet, vt ſpiritum nemo extinguat, id eſt, à ſe expellat. Ex quò palàm fit, Spiritum ſanctum poſſe à fide ſeparari, ac proinde fidem in homine ſine operum fructu relinquere.

CÆTERVM, quòd Chriſtus ait, arborem bonam non poſſe malos fructus facere, neq; è regione malam malos fructus producere, non neceſſitatem vllam inſinuat, quaſi boni neceſſariò bona operentur: mali è regione mala: ſed ex hypotheſi tantùm concludit; bonos quandiu boni ſunt, bona ſemper ope-

A rari; malos eodem modo mala: nam ſi bonus quiſpiam malum agat, iam deſinit eſſe bonus; & malus fit: malus quoque ſi excitante Dei gratia ad bonum conuertatur, non ampliùs malus eſſe iudicatur, ſed bonus: hoc pacto firma ſtat ſententia Saluatoris. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere.* Neque inde bonis facultas adimitur, quin, ſi velint, malum operari poſſint, ac mali fieri: malis item, ſi velint, adiuuante Dei gratia bonos pœnitentiæ fructus edere, ac boni effici: ſed tunc illi boni, hi mali eſſe de-

B ſinent.

ALTERVM, in quo falluntur aduerſarij eſt, quòd quamquam hæc teſtimonia Matthæi illis de fide interpretari liceret; haud tamen propoſitum aſſequerentur, quo probare contendunt, fidem opera bona neceſſariò producere, neque ſine iis eſſe poſſe. Nam etſi certum ſit bonam arborem, cùm fructus edit, eos tantummodò bonos producere; haud tamen negandum eſt; eam ſine fructibus eſſe poſſe, cùm neque ſemper fructus producat, & tametſi bonos fructus ſua-

C pte natura ex ſe edere apta ſit, vnde bonæ arboris nomen ſibi vendicat, ſterilis aliquando euadere queat: ita demus aduerſariis fidem bonam arborem eſſe, quę bonos tantùm operum fructus edat. Ex hoc Chriſti teſtimonio nihil planè aliud colligere queunt: niſi fidem cùm fructus parit, bona tantùm opera producere: ita enim inquit. *Sic omnis arbor bona bonos fructus facit, & non poteſt arbor bona malos fructus facere.* At non ait, hanc fidei arborem nunquam ſine fructu eſſe poſſe; neque perennes ei bonorum operum fructus aſcribit: quin etiam Lucæ 13. eam ſterilem, ac ſine fructu Luc. 13.

D deſcribit. *Ecce iam anni tres ſunt* (inquit) *ex quo venio quærens fructum ex ficulnea hac, & non inuenio.* Poteſt igitur fides cùm ſterilis eſt, ſine operum fructu ſola conſiſtere. Quamobrem ineptè aduerſarij ex hoc loco inferunt, fidem ſine operibus eſſe non poſſe, aut bona ſemper opera parere.

CÆTERVM quod attinet ad ſimile Caluini, quo fidelem hominem Soli, fidem colori, bona opera ſplendori comparat: perperam ſanè ita colligit, cùm nullibi id Scripturę colligendum inſinuent: quare meliùs, ac ſolidiùs ex Scripturis collegiſſet, ſi nō tantùm fidelē,

E ſed iuſtū hominem Soli cōparaſſet: hac enim comparatione Scriptura vtitur Matt. 13. *Tunc fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno Patris eorum* Matt 13. Iuſtū autem illum Scriptura commemorat, qui nō tantùm fide, ſed & operū iuſtitia præditus eſt, vt docet Paul. Rom. 2. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deū, ſed factores legis iuſtificabūtur.* Si charitatem, nō fidem, Solis calorem interpretatus fuiſſet, meliùs locum expoſuiſſet. Ignē. n. ſæpiſſimè apud Scripturas charitatis

Pſalm 38. Ierem. 2. Salomon. Luc. 13. Matt. 25.

ſymbolum eſſe animaduertimus. Pſal. 38. *Et in meditatione mea exardeſcet ignis.* Iere. Thren. 1. *De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me.* Cantic. 8. Salomon charitatem cum lampadibus ardentibus, atque inceudio comparat. *Fortis* (ait) *vt mors dilectio*, &c. *Lampades eius lampades ignis, atque flammarum. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* Luc. 13. Chriſtus de charitate agens, inquit. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, niſi vt accendatur?* Denique Matth. 25. fatuæ virgines prudentibus dixerunt, *Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguntur.* vbi iuxta Origenis tract. 32. in Matth. & Cyrill. Ieſol. Catech. 15. ſententiam lampas fidem, ardor charitatem inſinuat. Demum fides illuminat, charitas inflammat.

HINC facilè Caluino daremus, quod ait, calorem in Sole nunquam eſſe ſolum, ſed cum ſplendore coniunctum. Quandiu enim charitas in homine manet, ipſum ad bona opera excitat: neque ea vnquam ſine bonorum operum ſplendore eſſe poteſt, cùm totam legis obſeruantiam complectatur.

Opera hominis iuſtificati nihil omnino ad iuſtificationem operari.

SECVNDVS ERROR.

ADEST ſecundus error, quo opera omnia, licèt à Spiritus ſancto profecta, prorſus ab hominis iuſtificatione excludunt: quem errorem ſimul cũ Calnino tuetur Lutherus locis ſupracitatis, potiſſimùm verò de libertate Chriſtiana vbi ait. *Sola fides & verbũ in anima regnant: vt clarum ſit homini Chriſtiano ſuam fidem ſufficere pro omnibus, nec operibus eius opus fore, vt iuſtificetur.* Et ad cap. 2. ad Galatas. *Quando ſic docetur* (inquit) *fides iuſtificat quidem, ſed ſimul oportet ſeruare mandata Dei, quia ſcriptum eſt. Si vis ad vitam ingredi ſerua mandata, ibi ſtatim Chriſtus negatus eſt, & fides abolita quia mandatis Dei, ſine legi tribuitur, quod eſt ſolius Dei.* Idem habent & cæteri Lutheri diſcipuli.

Lutherus.

AT antiqua Eccleſiæ fides id ſemper Catholicè profeſſa fuit. Hominem non ſola fide, ſed operibus quoque iuſtificari: quod etſi ſuperiùs in 20. articulo, tum in primo libro fuſiùs demonſtratum fuerit: hîc tamen præter ea; quæ ibi dicta ſunt, declarandum eſt; qua ratione quilibet ex operibus iuſtificari dicatur: vt inde euidentiùs innoteſcat, hunc errorem ab antiqua Eccleſiæ fide expelleudum eſſe.

VBI id imprimis admonemus, cùm hominem ex operibus iuſtificari Eccleſia docet, id vel ad primam, vel ad ſecundam iu-

A ſtificationem referri poſſe. Prima iuſtificatio (vti ſæpe dictum fuit) ea eſt, qua impius ex impio fit iuſtus: ſecunda verò, qua ex iuſto fit iuſtior. Conſtat inter Catholicos opera ad vtramque iuſtificationem neceſſariò concurrere cum gratia Dei: tum vt impius eſſe deſinat, ac iuſtitiam aſſequatur, tum etiam vt acceſſione iuſtitiæ iuſtior, ac ſanctior euadat. Vtrumque aduerſarij negant; quapropter vtrumque illis probandum eſt.

ATQVE inprimis quòd ad primam iuſtificationem attinet, qua homo ex impio fit iuſtus; diſtinguendum eſt, quot modis hæc iuſtificatio ex operibus, id eſt, non ſine operibus dici poſsit: porrò quatuor modis dicimus exponi poſſe, quòd aſſerimus, hominẽ in hac prima iuſtificatione ex operibus iuſtificari. Primo, quòd iuſtificatio oriatur ex præcedenti merito operũ de cõdigno: ita vt præcedentia opera mereãtur de condigno iuſtificationem. Secundo, quòd iuſtificatio præſupponat, ac prærequitat opera, velut neceſſarias diſpoſitiones, ac merita de cõgruo, ſine quibus nemo (præſertim adultus) poteſt iuſtificari. Tertio, quòd neceſſariũ ſit aliquod opus liberi arbitrij cum gratia concurrens, ſine quo nullus iuſtificationem aſſequatur. Quarto quòd præter fidem aliud etiam iuſtitiæ opus exigatur, quo formaliter impius iuſtificetur.

B

C

PRIMVM modum ab hac iuſtificatione excludimus. Nam certum eſt, neminem de condigno mereri iuſtificationem. Primò, quia meritum de condigno eſt opus bonum actu à charitate imperatum, cui iure ac ratione pacti merces debetur: at opera, quę iuſtificationem D præcedunt, tametſi à gratiæ excitantis, ac mouentis auxilio pẽdeant, ac hominem ad charitatis habitum recipiendum diſponant, haud tamen à charitate, quæ nondum illi collata eſt, proficiſcuntur; quò fit, vt nihil de condigno mereantur, neque vllo pacto illis iuſtificatio debeatur. Tum etiam, quia opera, quæ ante iuſtificationem ab impio fiunt, mortua reputantur, cùm ea vita careant, quæ illis à viuificante, aut iuſtificante gratia conferri ſolet; ex quo propriam merendi rationem amittunt, & haud ſecus quàm mortua omni virtute priuantur, qua per ſe iuſtificationem obtinere valeant: nam tametſi à gratia exci- E tante fluant, qua in ſpem vitæ aluntur, & ad futuram iuſtificationem diſpoſitiones fieri merentur; attamen nondum ab inhabitante gratia viuificantur, quæ ſola viua opera efficit. Hinc in ſacris literis impius frequenter mortuus appellatur. Ezech. 18. *Anima, qua peccauerit, ipſa morietur.* Et eodem cap. *Et cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, quam operatus eſt, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit.* Sap. 16. *Homo autem occidit quidem per malitiam animam ſuam.* Paul. ad Epheſ. 2. *Cùm eſſemus mortui peccatis,*

Ezech. 18. Sap. 16. Epheſ. 2.

peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto. Ioan. Apoc. A 3. *Nomen habes, quòd viuas, ſed mortuus es.* Ea potiſſimùm de cauſa: quòd quemadmodum mortuus homo vllis naturæ viribus ſeipſum ad vitam reuocare non poteſt; quippe quòd à priuatione ad habitum naturaliter regreſſus non datur. Ita impius ob peccata idcirco mortuus dicitur, quòd fugata animæ vita, quæ illi à Dei gratia inhabitante manat, ullis naturæ, aut iuſtitiæ operibus ipſam iuſtificationis vitam iterum mereri, aut ſibi comparare queat. Quod habetur definitum in Synodo Mileuitana Can. 5. & in Synodo B Arauſicana Can. 7. Atque idem docet Auguſtinus in Enchirid. cap. 30. & Proſper in libro cont. Collatorem cap. 26. Atque hoc ſenſu explicanda ſunt loca illa Pauli ad Rom. 4. vbi neminem ex operibus iuſtificari docet: ibi enim de prima iuſtificatione agit, quam nullũ ex operibus de condigno mereri poſſe affirmat, quod etiam nos cum Paulo lubentiſſimè fatemur.

Aliis modis rectè dicimus impium ex operibus iuſtificari: nam quòd ſecundo modo iuſtificatio prætequitat opera, tanquam C neceſſarias diſpoſitiones, quibus impius ad iuſtificationẽ ducitur ac præparatur. Manifeſtè id Scriptura docet, quæ iuſtificationem *Eccleſ. 1.* interdum timori, vt Eccleſiaſtici 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Quandoque eleemoſynæ, *Tob. 12.* vt Tobi. 12. *Quoniam eleemoſyna à morte liberat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit inuenire miſericordiam, & vitam æternam.* Fre- *Ezech. 18.* quenter pœnitentiæ tribuit, vt Ezechiel. 18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, & fecerit iudicium, & iuſtitiam, ipſe animam ſuam viuificabit.* D Siquidem exploratum eſt hominem per peccatum à Deo auerſum, per pœnitentiæ opera ad iuſtificationem præparari: atque ea adeò neceſſaria eſſe, vt ſine iis nemo, præſertim adultus, iuſtificationis gratiam poſſit *Hierem. 3.* adipiſci, vt teſtatur Hierem. 3. *Conuertimini filij reuertentes, & ſanabo auerſiones veſtras.* *Ezech. 18.* Ezechiel. 18. *Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus inquinamentis veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* *Act. 3.* Et Actor. 3. *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* Porrò cùm Scripturæ iuſtificationem operibus tribuunt, planè nihil aliud inſinuant, E præterquàm impium operibus ad iuſtificationem diſponi, ac proinde diſpoſitiuè ex operibus iuſtificari.

Qvod etiam tertio modo impius ex operibus iuſtificari dicatur, quatenus ſcilicet ad iuſtificationem neceſſarium eſt opus liberi arbitrij, cum Dei auxilio concurrens; ſine quo nullus iuſtificationem aſſequitur: id nemini præterquàm Hæretico dubium eſt: nemo quippe negare poteſt, aliquod humanæ voluntatis opus iuſtificationi neceſſarium eſſe, quo homo iuſtificanti Deo aſſentiat, & A quo oblatum iuſtificationis donum liberè cum Dei gratia concurrendo acceptet: quod non ſemel docet Auguſtinus tract. 72. in Io. *Auguſtinus* cùm ait. *Operanti in ſe Chriſto cooperatur homo ſalutem æternam, & iuſtificationem ſuam.* Tum ſermone 15. de verbis Apoſt. *Totum ex Deo* (inquit) *non tamen quaſi dormientes; non quaſi vt non conemur, non quaſi vt non velimus. Sine voluntate tua non erit in te iuſtitia Dei. Qui fecit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te.* Tum lib. de natura, & gratia cap. 32. vbi de iuſtificatione agit, ita ſcribit. *Vbi quidem operamur & nos, ſed* B *illo operante cooperamur.* Cùm itaque neceſſarium ſit hominis cooperantis opus, vt à Deo iuſtificetur: inde etiam hominem non ſine operibus iuſtificari rectè credimus.

Deniqve quarto modo impius ex operibus iuſtificari dicitur, cùm in ipſius iuſtificatione præter fidem, aliud quoque iuſtitiæ opus exquiritur, quo is formaliter iuſtificetur. Etenim (vt ſæpè probatum eſt) non fidei, ſed charitatis habitu à Deo infuſo quilibet formaliter iuſtificatur: eo enim & peccatum expellitur, & homo ſecundùm Deum C interiùs renouatur, ac tandem formaliter iuſtus conſtituitur: quod ipſa Scripturarum fides non obſcurè dictat, quæ filiorum adoptionem charitati tribuit. *Videte* (ait Ioann. epiſt. 1. cap. 3.) *qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & ſimus*; atque eadem charitate nos in Deo manere affirmat cap. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et Paulus ad Coloſſenſ. 3. eandem vinculum perfectionis appellat, quo homo Deo coniungitur. *Super omnia* (ait) *charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* D Quibus etiam accedit Patrum conſenſus: nam Ignatius epiſt. ad Epheſ. *Principium* (inquit) *vitæ fides, finis eiuſdem charitas.* Auguſtinus de Trin. lib. 15. cap. 18. *Sola charitas* (ait) *diuidit inter filios regni, & filios damnationis æternæ.* Et lib. de natura, & gratia cap. 70. *Charitas* (inquit) *magna, magna iuſtitia eſt, charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt.* Bernard. ſerm. 24. in Cant. *Non facit hominem rectum fides etiam recta, quæ non operatur ex dilectione.* Tandem id habetur definitum in Tridentina Synodo ſeſſ. 6. Can. 11.

Hinc charitas iuſtitiæ noſtræ, & Dei opus E appellatur. Dei quidem, quia à Deo manat, & cum gratia in hominem infunditur; noſtræ verò: quia nobis inhæret, & noſtra per iuſtificationem efficitur: homo igitur cùm non ex fide, ſed ex charitate tanquam ex Dei, ac ſua iuſtitia formaliter iuſtus fiat: inde rectè hominem ex operibus, non ex fide tantùm credimus iuſtificari.

Porrò ſi de ſecunda iuſtificatione res ſit, qua homo ex iuſto fit iuſtior: ſanè ita perſpicuum eſt, eã non aliter, quàm ex operibus haberi: vt nihil tum apud Scripturas, tum apud Patres magis perſpectum ſit, quàm

hominem hoc modo ex operibus iuſtificari. Primùm quidem in Scripturis hæc veritas aperta eſt. Nam Eccleſiaſtici cap. 18. ita habetur. *Ne impediaris orare ſemper, & ne verearis vſque ad mortem iuſtificari*: id de acceſſione iuſtitiæ dictum eſt, quæ fit per aſſiduam orationem, atque alia pietatis opera. Paulus Rom. 2. *Reddes* (ait) *vnicuique ſecundùm opera eius, iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* Rom. 6. *Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Tunc enim ſeruitur iuſtitiæ in ſanctificationem, id eſt, maiorem iuſtificationem, cùm ipſa iuſtitia operibus augetur. 2. Corinth. 7. *Nos ergo habentes promiſſiones chariſſimi, emundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Domini.* Perficitur quippe ſanctificatio, cùm ex augmento operum iuſtitiæ in dies perfectior redditur. 2. Corinth. 9. *Multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ.* Quid clariùs pro hac iuſtificatione operum à Paulo dici poterat; quàm proborum iuſtitiam, eleemoſynis, de quibus hîc agit, ac aliis piis operibus augeri? Ad Galat. 6. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Paulus hîc bona opera iuſtorum ſemini comparat, meſſi mercedem; cùm verò iuxta ſeminis, ac operum menſuram, meſſem, ac mercedem pollicetur, profectò operum ſemina augeri monet, vt vberior præmiorum meſſis colligi poſſit: atque ampliori iuſtificationi maior glorificatio reſpõdeat. Ioannes Apoc. 22. hanc quoque operum iuſtificationem inſinuat, cùm ait. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc, & ſanctus ſanctificetur adhuc.* At quo pacto iuſtus ampliorem iuſtificationem ſibi comparare valet, niſi iuſta opera augeat, quibus ipſam iuſtificationem amplificet? Hoc idem cõfirmat poſtremò Iacobus (vt cætera teſtimonia prætercam) cap. 2. *Abraham* (inquit) *Pater noſter nõnne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens filium ſuum ſuper altare* (& paucis interiectis) *Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm.* Vbi de ſecunda iuſtificatione Apoſtolum agere teſtatur Auguſtinus præfat. in Pſal. 31. & Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 8. & 10.

Eccleſiaſt. 18.
Rom. 2.
Rom. 6.
2. Cor. 7.
2. Cor. 9.
Galat. 6.
Apoc. 22.
Iacob. 2.
Auguſt. Conc. Trid.

ACCEDAT his antiqua Patrum traditio, quæ antiquam hanc Eccleſiæ fidem fuiſſe teſtatur; vt bona opera iuſtificato ad ampliorem quotidie iuſtitiam proficiant. Clemens Rom. epiſtola 4. *Cùm regeneratus* (inquit) *fuerit per aquam, bonis operibus repletus, hæres efficitur eius, à quo in incorruptione regeneratus eſt.* Ignatius epiſt. ad Mariam Caſſoboliteo. *Hortor, vt labori huic tuo incrementa adiicias, Præ*-

A *ſens namque labor modicus, multa autem, quæ hinc expectatur merces.* Hermas lib. 3. ſimilitudine 5. *Si præter ea, quæ mandauit Dominus, aliquid boni adieceris; maiorem dignitatem tibi conquires, & honoratior apud Deum eris.* Clemens Alexand. lib. 4. Stromaton. *Facultatibus ergo* (inquit) *contemptis, quas Deus diſtribuit propter tuam magnificentiam ſequere ea, quæ à me dicuntur: contendo ad aſcenſum ſpiritus, non ſolum iuſtificatus per abſtinentiam à malis; ſed etiam Dominica conſummatus beneficientia.* Origenes hom. 1. in Ezech. *Quare ægrè fers niti, laborare, contendere, & per bona opera teipſum*

B *cauſam ſalutis tuæ fieri?* Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. *Iuſtitia opus eſt, vt promereri quis poſſit Deum iudicem. Præceptis eius, & monitis obtemperandum eſt, vt accipiant opera noſtra mercedem.* Et de opere, & eleemoſynis. *Ad hanc operum ſalutarium palmam libenter, ac promptè certemus: omnes in agone iuſtitiæ, Deo, & Chriſto ſpectante curramus.* Lactantius in Epitome diuinarum Inſtitut. cap. 12. *Teneat innocentiam, proſit quamplurimis, incorruptibiles ſibi theſauros bonis operibus acquirat; vt poſſit Deo iudice pro virtutis ſuæ meritis, vel coronam fidei, vel præmium immortalitatis adipiſci.* Auctor Commentariorum in Epiſtolas Pauli apud Ambroſium. *Si accepta peccatorum remiſſione* (ait

C ad c. 6. epiſt. ad Rom.) *bonorum actuum æmuli fuerimus, acquirimus ſanctitatem: finem verò habebimus, hoc eſt, exitum, vitam perpetuam.* Cæſarius Arelat. hom. 11. *Taliter vos exhibere debetis fratres, tam ſanctè, & tam iuſtè, & tam piè; vt merita veſtra non ſolùm vobis ſufficere, ſed etiam peccantibus aliis in hoc ſæculo poſſint veniam impetrare.* Denique Gregorius Magnus lib. 4. Moral. cap. 31. id apertè docet, cùm iuſtis diuerſa hîc merita, illic præmia aſcribit. *Quia* (inquit) *in hac vita nobis eſt diſcretio operum, erit in illa proculdubio diſcretio dignitatum: vt quo hîc alius alium merito ſuperat,*

D *illic alius alium retributione tranſcendat.*

Hermas.
Clem. Alex.
Origenes.
Cyprianus.
Lactantius.
Auct. Com.
Cæſar. Arel.
Gregorius.

Ex his ergo perſpectum ſit, quàm Iniquè aduerſarij aduersùs antiquam tum Scripturarum, tum Eccleſiæ fidem ſe gerant, cùm opera ab vtraque hominis iuſtificatione expellunt, vt totius iuſtificationis ſummam ad fidem referant.

CÆTERVM quoniam tam Caluiniſtæ in hoc articulo, quàm Lutheriſtæ locis ſupracitatis, opera idcirco à iuſtificatione excludunt, quòd ea cum Chriſti ſatisfactione pugnare autument; & cum opera iuſtifica-

E tioni neceſſaria prædicari audiunt, ſtatim Chriſtum negari clamant (vt ex Luthero diximus) his obiter reſpondemus: opera, quæ tum iuſtificationi, tum ſaluti neceſſaria aſſerimus, Chriſti ſatisfactionem non imminuere. Fatemur enim mortem, ac ſanguinem Chriſti ſolùm atque vnicum pretium fuiſſe, quo empta, & impetrata eſt à Deo omnium

pecato

peccatorum remiſſio, ac ſalus æterna: ac proinde opera non eſſe pretium remiſſionis peccatorum, ac iuſtificationis, qua in Dei filios adoptamur. Quo ſenſu ait Paulus 1. Corinth. 6. *Empti enim eſtis pretio magno.* & 1. Pet. 1. *Non corruptibilibus auro, & argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione die, ſed pretioſo ſanguine, quaſi agni immaculati Chriſti.* Et 1. Io. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.* Item Rom. 3. *Quem Pater propoſuit propitiatorem in ſanguine ſuo.* Quapropter cùm de prima iuſtificatione agimus, opera tanquam pretium iuſtificationis non exquirimus: neque enim pœnitentia, quam iuſtificationi in adultis neceſſariam docemus, remiſſionem peccatorum de condigno meretur: ſed eam nobis ex Chriſti merito effectiuè dari credimus; vt optimè notat Chryſoſtomus hom. 80. ad populum Antiochenum: cuius hæc ſunt verba: *Totam vitam in peccatis abſumpſi, & ſi pœnitentiam egero, ſaluabor? maximè. Vnde conſtat? ex Domini clementia. Ne tua confidas pœnitentia: tua namque pœnitentia tanta nequit peccata delere. Si ſola foret pœnitentia, iure timeres: ſed poſtquam cum pœnitentia commiſcetur Dei miſericordia, confido quoniam tuam vincit nequitiam.* Quod etiam confirmat Bernardus ſerm. 1. de annuntiat. *Neceſſe eſt* (ait) *primò omnium credere, quòd remiſſionem peccatorum habere non poſſis niſi per indulgentiam Dei.* Ex quo primùm aduerſariorum calumniam excutimus, quam nobis inurunt, quaſi Chriſti merito expulſo iuſtificationis pretium operibus tribuamus: quod falſum eſt, cùm iuſtificationem inter gratuita Dei dona connumeremus, quæ in nos ex Chriſti merito fluunt.

1. Cor. 6. 1. Pet. 1. 1. Io. 2. Rom. 3. Chryſoſtom. Bernardus.

At quamquam certum, ac indubitatum ſit, iuſtificationem paruulis in Baptiſmo ex Chriſti merito abſque operibus condonari, vtpote, qui non propria, ſed aliena tantùm labe infecti ſunt: iis tamen, qui poſt Baptiſmum in peccata lapſi ſunt, planè negari non poteſt, quin media opera neceſſaria ſint, velut pœnitentia, contritio, ceſſatio à vitiis, renouationis propoſitum, ac ſimilia; quæ obicem tollant, quominùs Chriſti merita nobis ad iuſtificationem prodeſſe valeant: atque adeò hæc media neceſſaria ſunt, vt ſine iis nulla iuſtificatio haberi poſſit: idcirco pœnitentiæ opus ante iuſtificationem indicitur Actorum 3. *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* & Marc. 1. *Pœnitemini, & credite Euangelio.* Item peccatorum confeſſio Pſalm. 31. *Dixi, confitebor aduerſùm me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei.* Præterea cognitio peccati Pſalm. 50. *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* Demum renouationis propoſitum Hierem. 36. *Reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima, & propitius ero iniquitati, & peccato eorum.* Et Epheſ. 4. *Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem,* &c. Hæc igitur opera tantùm abeſt, vt Chriſti ſatisfactionem tollant, quòd media potiùs, ac diſpoſitiones ſunt, ſine quibus Chriſti ſatisfactio nobis applicari non poſſet.

Act. 3. Marc. 1. Pſal. 31. Pſal. 50. Hierem. 36. Epheſ. 4.

Ex his liquet falsò inferre aduerſarios, cùm aiunt. Si ad iuſtificationem coram Deo opera exiguntur, Chriſti meritum, ac ſatisfactio euacuatur, ac Chiſtus ipſe negatur: nam opera non exiguntur tanquam merita de condigno iuſtificationis: nam ſine merito operum datur homini remiſſio peccatorum per ſolum Chriſti meritum: manet igitur ſolum, ac integrum Chriſti meritum: opera verò tantummodò diſpoſitionis, non meriti nomen ſibi vendicant. Quapropter quoties obiiciunt ex Scripturis, Chriſtum ſolum eſſe propitiationem pro peccatis noſtris, ac peccata noſtra pertuliſſe in ligno, ac mortuum eſſe pro delictis noſtris, vt nos mundaret, hæc omnia lubenter amplectimur; ac lubentiùs illis prædicamus. Sed Chriſti ſatisfactioni primùm fidem neceſſariam eſſe contendimus, niſi eam ita ad infidelium peccata extendere velint, vt illos etiam ſine fide iuſtificari poſſe ſentiant: cum fide etiam pœnitentiam coniungimus, contritionem, ceſſationem à vitiis, renouationis propoſitum; ſi tamen iuſtificationem ſimul cum peccato conſiſtere, aut inuitum, vel coactum impium iuſtificari nolunt. Si qua verò alia opera ſint, quæ ad iuſtificationem conferant, ea quidem hominem iuſtificandum diſponunt, ſed iuſtificatum non efficiunt.

Fatemur quoque bona opera hominis iuſtificati, quandoquidem ex charitate fiunt, cui ex pacto, ac promiſsione Dei merces debetur; vitæ æternæ meritoria eſſe: ita tamen, vt Chriſti meritum non excludant, quod eſt cauſa gratiæ, ex qua vitæ æternæ illis meritum oritur. Quapropter licèt ea ad ſalutem eatenus neceſſaria eſſe credamus, quòd ſine iis prima iuſtificatio retineri non poteſt, vt apertè ſacra volumina teſtantur. Dauid Pſalm. 14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo,* &c. *Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam.* Pſalm. 118. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.* Matth. 16. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Io. 5. *Procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ.* Io. 15. *Vos amici mei eſtis ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Paulus ad Philippenſes 2. *Cum metu, & tremore veſtram ſalutem operamini.* Iacobus cap. 2. *Quid proderit fratres mei ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſaluare eum?* Pet. 2. c. 1. *Satagite, vt per bona opera veſtra, certam veſtram vocationem, & electionem faciatis.* Atque aliis locis penè innumeris. In his tamen minimè (vt aduerſarij calumnioſè nobis imponunt)

Pſal. 14. Pſal. 118. Matth. 16. Ioan. 5. Philip. 2. Iacob. 2. 2. Pet. 1.

fiduciam

fiduciam noſtram collocamus: ſed totam in Deo ſitam habemus, qui dat velle bonum, & perficere; ſine quo nullum prorſus bonum auſpicari poſſumus: quique cùm mandata ſua cuſtodire præceperit; tanta illius erga nos bonitas eſt, vt ait Cœleſtinus epiſt. ad Gallos cap. 12. vt noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona: atque pro his, quæ largitus eſt, æterna præmia ſit donaturus: nam quòd Deus operibus vitam æternam pollicentur, gratia eſt, non debitum: quòd opera nobis donet, quibus vitam æternam adipiſcamur; maius adhuc Dei donum eſt, ex ipſius liberalitate profectum; quòd tandem vitam æternam operibus conferat, præmium eſt, quòd ex ipſius promiſſionis dono proficiſcitur. Qui hoc reuerà credunt, ac confitentur, quo pacto fiduciam in ipſis operibus Deo reiecto, collocare poſſunt; cùm ex Chriſto didicerint, ſibi nihil, omnia verò bona Deo tribuere? *Luc. 27.* Luc. 17. *Cùm hæc omnia feceritis, dicite, quia ſerui inutiles ſumus.*

Q V Ò D ſi obiiciant, bona opera Dei ſunt, non hominis, ſiquidem id teſtatur Iſai. 26. *Iſai 26.* *Omnia opera noſtra operatus es in nobis Domine.* Si igitur opera noſtra non ſunt, ſed Dei, quomodo ea nobis meritoria eſſe fingimus? Reſpondemus. Opera bona iuſtificati Dei ſunt, & noſtra: Dei quidem, quia à Dei gratia fluunt, hominem ad ea mouente, ac impellente, ac illis vim tribuente, vt meritoria eſſe queant: noſtra verò, quia ea nos liberè producimus cum gratia: quare Iſaias, Deum non opera ſua, ſed noſtra in nobis operari affirmat: noſtrum enim eſt opus, quod ex libera noſtra voluntate fluit, dum gratiæ cooperatur, tametſi gratia adiuuante fiat. Denique noſtrum eſt, quod Deus noſtrum eſſe voluit. Porrò licèt bona opera etiam noſtra ſint, attamen, vt Dei gratiam, ſine qua opera noſtra nihil mereri poſſunt, vt par eſt, extollamus; lubentiùs ea Dei dona eſſe profiteamur. Hinc (vt Auguſtinus ait ad Sixtum presbyterum) quando Deus opera noſtra remunerat, tunc ſua dona coronat: neque Scripturis, ac Patribus nouum, ac inauditum eſt, Deum mercedem operibus polliceri: nam quod ad Scripturas attinet, planè innumeræ ſunt, quæ hoc teſtantur: ſed ne lectores tædio afficiant, ſi omnes numerentur; paucas duntaxat enarrabimus, quæ illuſtriores videntur. *Matth. 16.* Matth. 16. Chriſtum in iudicio præmia operibus redditurum affirmat. *Filius enim hominis venturus eſt in gloria Patris ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundùm opera eius.* Idem *Matth. 19.* cap. 19. *Omnis* (inquit) *qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* *Matth. 20.* Rurſus cap. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* *Matth. 25.* Is tandem cap. 25. Regnum cœleſte iis à Chriſto collatum refert, quia piis operibus ſeipſos illos dignos præſtiterunt. *Venite* (inquit) *benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere,* &c. Paul. ad Rom. 2. *Rom. 2.* *Reddet vnicuique ſecundùm opera eius, iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* Ad Galat. 6. *Qui autem ſeminat in Spiritu, de Spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.* 2. Timoth. 4. *2. Timoth. 4.* *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ: quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus Iudex.* Iacob. 1. *Iacob. 1.* *Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* Apoc. 22. *Apoc. 22.* *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.*

E x Patribus verò Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ. *Cyprian.* *Iuſtitia* (inquit) *opus eſt, vt promereri quis poſſit Deum iudicem: præceptis eius, & meritis obtemperandum eſt, vt accipiant merita noſtra mercedem.* Hilarius Can. 5. in Matth. *Hilarius.* *Regnum Dei* (ait) *vitæ noſtræ ſtipendiis quæramus: & hæc rectè, perfectéque viuentium merces eſt, vt in nouam, cœleſtémque ſubſtantiam, ex hac corruptibilis corporis materie tranſferantur, & corruptio terrena cœleſti incorruptione mutetur.* Clem. Alex. *Clem. Alex.* lib. 4. Strom. *Deus omnibus* (inquit) *omnia diſtribuit pro meritis, cùm iuſta ſit diſpenſatio, & œconomia.* Hippolytus oratione de conſummatione mundi. *Hippolytus.* *Humanus enim ſum, inquit Dominus, & iuſtus quoque Iudex: nam omnes pro dignitate remunerabor, omnibus pro cuiuſque labore mercedem præſtabo.* Baſilius ſerm. de Aſceſi, hoc eſt, de cultu, ſeu exercitatione monaſtica. *Baſilius.* *Cuſtodientibus* (ait) *retributio multa: merces nimirum illa copioſa eſt, & corona iuſtitiæ, æterna tabernacula vitæ finem nunquam habitura,* &c. Cyrillus Ieroſolym. Catecheſi 1. *Cyril. Ieroſ.* *Si parum laboraueris, parum accipies; ſi multum operaberis, multa te merces manet.* Auguſtinus ſerm. 39. de verbis Domini. *Auguſtin.* *Declina à malo, & fac bonum* (ait) *& cùm hoc feceris, ſecurus expecta vitam, & tunc bona fronte dices. Domine feci, quod iuſſiſti, redde quod promiſiſti.* Denique Synodus Arauſicana cap. 18. *Syno. Arauſ.* *Debetur merces de bonis operibus ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit, vt fiant.*

Articulum 23. velut nihil ab antiqua fide diſſonum continentem prætermimus.

ARTICVLVS XXIV.

Nos credimus, quòd cùm Ieſus Chriſtus ſolus nobis Aduocatus datus ſit, qui iubet nos ad Patrē priuatim in ſuo nomine confugere: præſertim cū nobis nō liceat orare, niſi iuxta formā ex Dei verbo

præſcri

Digitized by Google

præſcriptam: quæcunque homines de ſanctorum mortuorum interceſſione imaginati ſunt; nihil ſit, præterquàm abuſus, & fallacia Satanæ, ad reuocandos homines à benè orandi forma. Reiicimus etiam reliquos modos omnes, quos homines habere præſumunt, vt ſeipſos coram Deo redimant, velut mortis, ac paſſionis Ieſu Chriſti ſacrificio derogantes. Denique credimus Purgatorium eſſe illuſionem ab eadem officina depromptam: ex qua etiam emanarunt vota monaſtica, peregrinationes, nuptiarum prohibitiones, interdictio ciborum, dierum cæremonioſæ obſeruationes, confeſſio auricularis, indulgentiæ, & cætera huiuſmodi, quibus ſe gratiam, ac ſalutem mereri exiſtimant. Quæ omnia reiicimus, non ſolùm ob falſam meriti opinionem, quæ illis annectitur; ſed etiam, quia hominum inuenta ſunt, quæ iugum conſcientiis imponunt.

Censvra XVIII.

Ex hoc articulo, velut ex inferni puteo, cæca quædam atque confuſa errorum caligo erumpit, qua plurima antiquæ fidei dogmata, ſolis inſtar toto orbe fulgentia, obruere, atque extinguere conantur. Primus error eſt, quòd ſanctorũ interceſſionem tanquã abuſum, ac fallaciã Satanæ reiiciunt. Secundo errore, Purgatorium, tertio, vita monaſtica, quarto, peregrinationes, quinto, nuptiarum prohibitiones, ſexto, ciborum abſtinentiam, ſeptimo, dierũ obſeruationes, octauo, cõfeſſionem (vt vocant) auricularem, nono, indulgẽtias eiuſdem criminis inſimulant. Decimo tandem errore, bonorum operum meritum è medio tollunt. Quos errores ipſi quoque Lutheriſtæ profitentur, vt in ſinguli cuiuſque erroris examine declarabimus, vbi propria loca cuique errori aſſignabimus.

Sanctorum inuocationem, & interceſſionem eſſe Satanæ illuſionem, ac fallaciam.

Primvs error.

Antiqvvm errorem, quẽ olim Hieronymus in Vigilantio expugnauit, ac priſca Eccleſia in Conſtantino Copronymo, teſte Suida in hoc Conſtantino, ac Michaële Glyca, parte 4. annaliũ: in Vualdenſibus hæreticis, vt referũt Guido hæreſi 16. Vualdenſium, & Nicolao Eymerico tract. 2. q. 14. In Lollardis referente Trithemio in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315. In Vuicleuo tertij Trialogi cap. 30. Tandem in Thaboritis, ac Pickardis teſte Ænea Syluio ep. 130. & Ioanne Schechta epiſtola ad Eraſmum iamptidem damnauit; hac noſtra tempeſtate ſimul cùm Caluiniſtis communi impietate Lutheriſtæ defendunt: tametſi aliquando à ſeipſis diſſentire videantur. Nam Lutherus in Poſtilla maiori Dominica à Trinitate ſeptima

Suidas. Michaël. Glyc. Guido. Nicol. Eymer. Tritem. Aen. Sylu. Io. Schechta. Lutherus.

A his verbis vtitur. *D. Petri merita, ne aſſe quidem emerim; quomodo enim mihi auxiliaretur, cùm neque ſibi opem ipſi tulerit?* Bullingerus id apertè ſentit Decad. 4. ſerm. 5. *Quid poſthac* (inquit) *interceſſione diuorum? Contemnunt mandatum Dei, quicunque contendunt per alios, quàm per Chriſtum, & eius interceſſionem peruenire ad Patrem.* Zuuinglius in opere articulorũ artic. 20. hoc argumento ad deſtruendam ſanctorum interceſſionem vtitur. *Si Diui* (inquit) *pro nobis coram Deo orant, hoc fiat neceſſe eſt, aut commiſeratione, qua noſtris malis afficiuntur, & commouentur, aut id minùs. Si noſtris malis af-* B *ficiuntur, beati & fœlices non ſunt: nam fœlicitatis proprium eſt, nullo laborare, nullo dolore affici, nulla calamitate aut miſeria tangi: ſi malis noſtris non tanguntur, aut nihil pro nobis orabunt, aut ſi pro nobis orant, Deum nihil mouebunt.* Lutherus tamen videtur aliquando Palinodiam recantaſſe in reſpõſione ad Loüanienſes, vbi ita ſcribit. *Non negaui vnquam meritis, ac precibus ſanctorum quantumlibet imperfectis iuuari, quod ſubdolè mihi inurere conantur miſeri homines.* Benè eſt, quòd errorem ſuum ipſe damnauerit; ſi tamen id verum eſt. Id ſanè negare nolo, Philippum Melanchtonem in locis communibus Manlij fol. 151. Ioannem Oecolampadium ad ſermonem Chryſoſto- C mi de Iuuentio, & Maximo martyribus, & ad cap. 12. Danielis, Brentium ad cap. 16. Lucæ, Martinum Bucerum in diſputatis Ratisbonæ de publicis Eccleſiæ precibus, Dauidẽ Chytræum ad cap. 25. Matthæi, Gaſparem Crucigerum concione de Chriſti natiuitate, Baſilium Fabrum de ſtatu defunctorum cap. 7. pro ſanctorum interceſſione pugnare. Quos omnes tanquam ſuæ ipſorum fidei domeſticos aduerſariis obiicimus; vt hinc ſaltẽ agnoſcant, nobis illorum in hoc errore tuendo inconſtantiam ignotam non eſſe: At neque ita omnes contra priſcam veritatem conſpirare, D quin ipſorum aliqui contra illos pro oppugnata veritate certent. Nos verò pro inſtituta breuitate duabus duntaxat antiquæ, & Apoſtolicæ fidei definitionibus, tum ex ipſo Dei verbo, tum ex Patrum antiquorum teſtimoniis depromptis, aduersùs illos pugnabimus.

Bullingerus. Zuuinglius.

Definitio prima. *Sancti in cœlo triumphantes pro nobis orant, atque orando patrocinantur.* Quæ definitio eſt Concilij generalis Chalcedonenſis, quod inter quatuor prima generalia Concilia enumeratur, quæ Calui- E nus ipſe tanquam ſacroſancta veneratur, vt aliàs diximus: ibi actione 2. Ita legitur. *Flauiano æterna memoria, ecce vltio, ecce veritas: Flauianus poſt mortem viuit, martyr pro nobis oret.* Aperta ſunt verba Concilij, quæ aduerſarij calumniari non valent. Porrò ſi antiquiſſimum, ac generale Concilium, ante annos mille ſupra ducentos celebratum, quod ab omnibus

Conc. Chalcedon.

omnibus ſactoſanctum habetur, Sanctorum A interceſſionem ita probat ac commendat, vt illorum publicè patrocinium poſtulet: qua ratione aduerſarij eandem Sanctorum interceſſionem, abuſum, ac Sathanæ fallaciam appellare audent, niſi Sathanæ ſpiritum Chalcedonenſi Cõcilio prçfuiſſe impiiſſimè credãt? Sed cùm Dei, nõ Sathanæ ſpiritus Concilijs, præſertim generalibus, præſideat, potiùs credendum eſt iis Sathanæ ſpiritum præeſſe, qui diuini Spiritus doctrinam in abuſum, ac Sathanicam fallaciam transferunt.

Sext. Synod Conc. Conſtant.
Conc. Nicen. II.
Conc. Gerund.
Conc. Aurelian. I.
Conc. Mogunt.
Conc. Toles. V.
Conc. Trid.

NEQVE tantùm hæc diſinitio fuit Concilij Chalcedonenſis: ſed etiam fuit ſextæ Sy- B nodi Conſtantinopolitanæ cap. 7. Nicenæ II. act. 3. & 6. Gerundenſis cap. 3. Aurelianenſis I. cap. 29. Moguntinæ cap. 33. Toletanæ V. cap. 1. & 6. cap. 2. Denique id habetur decretum in Concilio Tridentino ſeſſ. 25. poſt decretum de Purgatorio his verbis. *Mandat ſancta Synodus omnibus Epiſcopis, & cæteris, docendi munus, curámque ſuſtinẽtibus, vt iuxta Catholicæ, Apoſtolicæq; Eccleſiæ vſum à primæuis Chriſtianæ Religionis temporibus receptum, ſanctorúmque Patrum conſenſionem, & ſacrorum Conciliorum decreta, in primis de Sanctorum interceſſione, Inuocatione, Reliquiarum honore, & legitimo Imagi- C num vſu, fideles diligenter inſtruant, docentes eos Sanctos vnà cum Chriſto regnantes orationes ſuas pro hominibus Deo offerre.* Vbi notanda ſunt verba Concilij, quibus teſtatur, ea quæ de Sãctorum interceſſione definit, eſſe antiquiſſimũ Catholicæ, Apoſtolicæque Eccleſiæ vſũ à primæuis Chriſtianæ Religionis temporibus receptum: non igitur eſt abuſus (vt aduerſarij ſentiunt.) At præterea illa ex ſanctorum Patrum conſenſione, & ſacrorum Conciliorum decretis emanare docet; at vbinam hîc Sathanæ fallaciæ locum habere poſſunt, vbi vnus Patrum, ac Conciliorum D conſenſus vnà cum antiqua Eccleſiæ fide conſpirat?

HIS pleraque Scripturarum teſtimonia non deſunt, quæ omnem tum abuſus, tum Sathanicæ fallaciæ ſuſpicionem abſtergunt. Nam in primis lib. 2. Machab. cap. 15. Iudas

2. Mach. 15. Machabæus videt in viſione Oniam Pontificem defunctum manus extendentem, & orantem pro populo: videt & alium virum ætate grauem, & gloria mirabilem, & audiuit Oniam dicentem. *Hic eſt Ieremias Propheta Dei, qui multùm orat pro populo, & ſancta Ciuitate Hieruſalem.* Neque obſtat quòd aduer- E ſarij libros Machabæorum excipiant, quaſi

Origenes. Apocryphos: nam Origenes hoc loco vtitur ad aſtruendam huius dogmatis fidem, quod profectò nunquam feciſſet, ſi hi libri in Eccleſia inter Canonicos enumerati non fuiſſent. Is enim Hom. 3. in Cantica ita de Sanctorum interceſsione ſcibit. *Omnes Sancti, qui [illegible] hac vita deceſſerunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo ſunt, ſi dicantur curam gerere ſalutis eorum, & iuuare eos precibus ſuis, atque interuentu ſuo apud Deum, non erit inconueniens. Scriptum namque eſt in Machabæorum libris ita. Hic eſt Hieremias Propheta Dei, qui ſemper orat pro populo.*

ALTER locus eſt Apoc. 5: vbi ita legitur. *Apoc. 5.* *Et cùm aperuiſſet librum, quatuor animalia, & viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas adoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* tum cap. 8. *Data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum* (& infrà) *Et aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum.* Hîc licèt huius loci expoſitores habeamus Bedam, Richardum de ſancto Victore, Hugonem, Dionyſium Carthuſianum, Anſbertum, qui phialas aureas corda Sanctorum charitatis amplitudine diffuſa, ac ipſa odoramenta Sanctorum interceſſionem interpretantur: attamen cùm Apoſtulus per ſe hunc locum explicauerit de orationibus Sanctorum; ſuperfluum eſt ab aliis illius expoſitionem petere. Videant tantùm aduerſarij, num Apoſtolicum ſpiritum Sathanæ fallaciis deluſum ſibi perſuadere velint, cùm Sanctos ab eo pro nobis orare diſcant?

DENIQVE Petrus Apoſtolorum Princeps epiſt. 2. cap. 1. id apertè tradit, cùm fi- *2. Pet. 1.* delibus pollicetur ſe poſt obitum ſuum illorum curam geſturum, vt ea memoria retineant, quæ ab eo edocti fuerant. *Dabo autem operam* (ait) *& frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam faciatis.* Aduerſarij hoc teſtimonio, quod negare non valent, conuicti, cùm alioqui ab eo ſe explicare nequeant, illius verba peruertunt, vt ſenſum immutent: nam coniunctionem illam (*vt*) quæ ſequitur illa verba (*poſt obitum meum*) eiſdem præponunt, ita vt in ſuis Bibliis legant. *Dabo autem operam, & frequenter habere vos, vt poſt obitum meum, horum memoriã faciatis*: qua tranſpoſitione proculdubio priorem horũ verborum ſenſum corrũpunt: ſed de hac corruptione, ſicut etiam de cæteris, quibus pleraque Scripturæ loca adulterarunt, inferiùs in examine quinti ſymboli agemus. Hoc teſtimonio ad Sanctorum interceſsionem, ac curam, quam Sancti poſt obitum viuentium gerunt, confirmanda; pleroſque veteres vſos fuiſſe tradunt Græca Scholia apud Oecumenium. Quòd ſi Apoſtolum præſtantiſsimum, cùm ſe apud Deum poſt mortem interceſſorem pollicetur, diabolico ſpiritu deceptum exiſtimare volunt; videant, quantum crimen ſacris Scripturis imponant, quas Sathanæ ſpiritu confictas credere coguntur.

VERVM enimuerò hanc huius dogmatis fidem non ſolùm Scripturarum, ſed etiam totius

tius priſcæ Eccleſiæ fuiſſe Patrum teſtimoniis demonſtremus; qui quinque priora illa ſæcula coluerũt, quæ quò ptopiùs à Chriſtianæ fidei ortu aberant, eò ſynceriorem fidei doctrinam, ſaltem apud aduerſarios coluiſſe certum eſt.

Chryſoſtom. PORRO inter Græcos Patres (ab his enim exordiri lubet) fuit S. Ioan. Chryſoſtomus, qui vix quartum ſæculum attigit. Is laudatione in ſanctam Pelagiam cap. 5. glorioſæ Vitginis, ac cæterorum Sanctorum interceſſionem implorat his verbis. *Faxit Deus, vt ſanctæ Virginis, & eorum, qui ſimiliter certauerunt, orationibus, ac precibus, hæc, & alia quæ dicta ſunt, memoria teneatis: & vt ad opus ipſum omnia referentes, in omnibus ad finem vſque Deo grati ſimus.* Atque idem præſtat laudatione in S. Ignatium Martyrem: & in Liturgia ita precatur. *Interceßionibus Sanctorum tuorum ſalua nos Domine, precibus Sanctorum tuorum ſalua nos Domine: ſancti Ioannis Baptiſtæ Prophetæ, ac præcurſoris, Sanctorum, & nominatißimorum Apoſtolorum, & Sancti huius, cuius memoriam agimus, & omnium Sanctorum ſupplicationibus viſita nos Deus.*

Nyſſenus. ANTE Chryſoſtomum Gregorius Nyſſenus otatione funebri in Meletium Epiſcopum de interceſſione Sanctorum præclarè ita ſcribit. *In adytis, ac penetralibus Sacerdos eſt: in interioribus veli, quò præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Chriſtus; reliquit carnis tegumentum, non amplius ſigno, & vmbra cæleſtium ſeruit, ſed in ipſam rerum imaginem intuetur: non amplius in ſpeculum, atque per transennam & ænigma; ſed ipſe facie cum facie collata intercedit apud Deum. Intercedit autem pro nobis, & pro populi erratis.* Atque idem confirmat otatione ptima in 40. Martytes.

Nazianz. ANTE Nyſſenum Greg. Nazianzen. eandem Sanctorum interceſſionem tuetur oratione 19. quæ eſt otatio funebris in laudẽ patris ſui mortui. *Nec dubito* (inquit) *quin hoc nunc quoque tantò magis deprecatione ſua, quàm priùs doctrina præſtet: quantò nunc magis Deo appropinquat.* Idem tradit oratione 20. quæ eſt in laudem Baſilij Magni, & Epiſtola ad Euſebium Samoſatenum Ep. 133.

Ephrem. PRIOR Nazianzeno Ephtem de eadem lib. de compunctione cordis ait. *Grex tuus electus, Monachorúmque conuentus, & omnium Sanctorum, qui placuerunt antè, qui nunc in Paradiſo exultant, cùm deprecantur pro me, & obſecrant te ſolum amatorem hominum: exaudies quoque eos, & ſaluabis me obſecrationibus eorum.* Et D. Baſilius Ephrem contemporaneus epiſtola ad Iulianum Apoſtatam. *Suſcipio* (inquit) *ſanctos Apoſtolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicãt, quò per illorum mediationem propitius mihi ſit Deus noſter, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur.* Videant aduerſatij ex teſtimonio Baſilij nos remiſſionem peccatotum, non à Sanctis (vt nos calumniantur) ſed à Deo expectare, tametſi Sanctorum ſuffragia poſtulemus, quò faciliùs eam nobis impetrare liceat: neque nos Sanctotũ merira velut pretia remiſſionis peccatorum Deo offerre: quandoquidem non per merita Sanctotum, velut pretia, ſed graris ex Dei clemenria, ac Chriſti meriro eam nobis dari poſtulamus.

Cyrill. Ieroſ. ANTE hos Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi Myſtagog. 5. eandem Sanctorum interceſſionem velut Eccleſiæ doctrinam tradit his verbis. *Cùm hoc ſacrificium offerimus; poſtea facimus mentionem nominatim eorum, qui antè nos obdormierunt. Primùm Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum, & deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras.* Vide etiam Athanaſium de interpretatione Pſalmorum ad Marcellinum, & epiſt. ad Fœlicem Papam.

Euſeb. Caſ. HIS omnibus prior Euſebius Cæſarienſis Eccleſiaſt. Hiſtotiæ libt. 6. cap. 4. tefert de Potamiœna Virgine Martyte, triduò poſt martyrium Baſilidi ſatelliti noctu apparuiſſe, atque ob humanitatem erga eam declaratam cotonam capiti illius impoſuiſſe; dixiſſéque ſe pro eo gratiam à Domino poſtulaſſe, poſtulatam obtinuiſſe, & Dominum non longo tempore pòſt eum ad ſuam gloriam recepturum.

Euſeb. Alex. AT hoc Euſebio longè anterior alter Euſebius Alexandrinus hác fidem profiretur homil. de Sanctis colendis, vbi ita ſcribit. *Ob hanc igitur cauſam præcepit nobis celebrare memorias Sanctorum; vt acceptis hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum exorent, vt preces noſtras caducas admittat.*

Origenes. POSTREMO Origenes, qui circa ſecundum ſæculum floruit, hanc fidem de interceſſione Sanctorum, velut certam, ac indubitatam proponit hom. 16. in Numeros. *Quis dubitat* (inquit) *quòd Sancti quique Patrum, & orationibus nos iuuent, & geſtorum ſuorum confirment, atque hortentur exẽplis?* & Hom. 16. in Ioſue. *Ego* (inquit) *ſic arbitror, quòd omnes illi qui dormierunt ante nos, Patres pugnent nobiſcum, & adiuuent nos orationibus ſuis.* Neque hæc ad Origenis errores teferri poſſunt, quandoquidem tam Epiphanius, quàm Hieronymus, qui Origenis errores collegerunt, huius nunquam meminerunt. Ex quo patet Græcorum Patrum fidem in hoc dogmate conſpirate.

Leo Mag. CVI etiam Latinorum Patrum conſenſus accedit. Ac imptimis Leo Magnus, qui Apoſtolicam ſedem ante Gregorium duobus ferè ſæculis obtinuit, Sanctorum interceſſionem ita ptobat, vt antiquiſſimum Eccleſiæ vſum à maioribus approbatum eſſe affirmet Serm. 1. in Natali Apoſtol. Petri, & Pauli

cap.7.his verbis. *Sicut autem*(inquit) *& nos experti ſumus, & noſtri probauêre maiores, credimus, atque confidimus, inter omnes labores iſtius vitæ ad obtinendam miſericordiam Dei, ſemper nos ſpecialium Patronorum orationibus adiuuandos: vt quantùm propriis peccatis deprimimur, tãtùm Apoſtolicis meritis erigamur* Quod etiam ſæpe confirmat tum ſerm.2.cap.3.& de ieiunio ſeptimi menſis ſerm.5.cap.4.& ſerm.7.cap. 4. Iam quò ſe vertat, quò aufugiat Hæreticorum perfidia non habet: nam quod fide ab omnibus receptum eſt, eo præſertim tempore, quo ex aduerſariorum ſententia fides vera in orbe clarebat, quod omnes probauêre maiores, qui de fide benemeriti fuerant: non tam Eccleſiaſtica, quàm Diuina, atque Apoſtolica traditio cenſenda eſt, quam nefas omnino ſit impugnare. Quo igitur titulo aduerſarij communem Eccleſiæ fidem, atque Apoſtolicã traditionem Sathanæ dolum, atque fallaciam appellare auderent, niſi in Apoſtolicam fidem, tanquam infenſiſſimi hoſtes conſpirarent?

S. Maximus.

S. Maximus Taurinenſis, qui ante Leonem in Eccleſia floruit; non ſemel fideles, vt ad Sanctorum patrocinia confugiant, hortatur. Nam in Natali SS. Martyrum Tauricorum. *Licèt*(ait) *vniuerſi Sancti vbique ſint, & omnibus proſint, ſpecialiter tamen illi pro nobis interueniunt, qui & ſupplicia pertulêre pro nobis.* Et paucis interiectis. *Cuncti igitur Martyres deuotiſſimè percolendi ſunt; ſed ſpecialiter ij venerandi ſunt à nobis, quorum corpora poſſidemus. Illi enim nos orationibus adiuuant.* Quibus verbis non modò interceſſionem, ſed etiam venerationem Sanctorum nobis teſtatam relinquit.

Severus Minor.

ATQVE hunc primæuæ illius Eccleſiæ morem fuiſſe, vt aliquo periculo imminente fideles ſeipſos Sanctorum precibus commendarent, teſtatur Seuerus Minoricenſis, Maximo anterior, epiſtola ad omnem Eccleſiam. *Chriſtiani*(inquit) *vt corde, ita etiam viribus humiles, ſed veritatis robore ſuperiores, Patroni Stephani patrocinium deprecabantur.*

Auguſtinus.

AT verò, qui hos omnes præceſſit, Auguſtinus, præclara huius fidei teſtimonia nobis reliquit, quem ſi aduerſarij audire vellent, vel is ſolus illos ab errore reuocare, & antiquę veritati reddere poſſet: neque enim is ſemel, aut parcè, ſed frequenter, ac copioſè de Sanctorùm interceſſione diſſeruit Primùm libr. 21. de Ciu. Dei c.17. vbi ita ſcribit. *Cùm campos Elyſios Virgilius deſcribit, vbi putat animas habitare Beatorum, non ſolùm ibi poſuit eos, qui propriis meritis ad eas ſedes peruenire potuerunt, ſed adiicit, & ait.*

Quique ſui memores aliis fecère merendo.

Id eſt, qui promeruerunt alios, eóſque ſui memores promerendo fecerunt, prorſus tanquam iis diceret, quod frequentatur ore Chriſtiano, cùm ſe cuique Sanctorum humilis quiſque commendat, & dicit, memor eſto mei, atque vt id eſſe poſſit promerendo efficit. En Catholicũ dogma iam abhinc mille ſupra ducentos annos per Chriſtianorum ora volitans, quod antiquiſſimo vſu ab Eccleſia receptum, non niſi ab Apoſtolica traditione effluxiſſe credẽdum eſt. Iã verò ſi illud os Chriſtianũ eſt (teſte Auguſtino) quod Sãctorũ ſuffragia implorat: profectò Hæreticũ illud eſſe neceſſe eſt, quod Sanctorũ interceſſionẽ Sathanæ fallaciã, ac illuſionẽ appellat.

IDEM ſerm. 1. de ſancto Stephano Sanctorum interceſſionẽ hoc argumẽto confirmat. *Si igitur*(ait) *exauditus eſt Stephanus, vt eius orationibus deleretur peccatum, quod commiſerat Saulus. Commendemus ergo nos eius orationibus. Multò magis enim nũc exauditur pro veneratoribus ſuis, qui ſic exauditus eſt tũc pro lapidatoribus ſuis.* Iam hîc cedere cogũtur aduerſarij Catholicorum argumento, cùm probant, quòd ſi Sancti viuentes pro nobis orare potuerũt, multò magis in gloriam collecti apud Deum intercedant, cùm ibi perfecta, hîc nedũ integra charitate præditi ſint. Hoc enim eſt Auguſtini argumentum: nam ſi Stephanus cùm necdũ perfectam charitatem, qualis in patria haberi ſolet, hîc viuens adeptus eſſet, pro Saulo lapidante orans exauditus fuit; quantò magis modò cùm ea perfectiſſima in cœlo fruitur, orare, atque exaudiri credendus eſt pro iis qui eum religioſè colunt?

IDEMMET præterea de cura pro mortuis agenda cap. 4. cauſam reddens, cur fideles apud Eccleſias potiùs, quàm alibi ſepeliendos ſe curent, eam ad Sanctorum interceſſionem refert, quę amplior eſt erga illorum animas, quorum corpora in Eccleſiis illorum nominibus dicatis iacẽt. *Nõ video* (inquit) *quæ ſint adiumenta mortuorum, vt apud memorias Sanctorum Martyrum corpora eorum ſepeliantur, niſi ad hoc vt dum recolunt, vbi ſint poſita eorum, quos diligunt, corpora, iiſdem Sanctis illos tanquam patronis ſuſceptos apud Dominum adiuuandos commendent.* Vide eundem de Baptiſmo cont. Donatiſtas lib. 2. cap. 1. in Pſal. 85. & lib. 20. cont. Fauſtum cap. 21. Vide etiam Gaudentium tractatu in Dedicatione Baſilicæ, vbi ita piè ſcribit. *Tot igitur*(inquit) *Sanctorum patrocinio adiuuandi; tota fide, omníque deſiderio ſupplices ſecundum eorum veſtigia curramus, vt ipſis intercedentibus, vniuerſa quæ poſcimus, adipiſci mereamur, magnificantes Chriſtum Dominum tanti muneris largitorem.* Ex quo agnoſcere poſſunt aduerſarij, etſi Sanctos interceſſores adhibeamus, nos tamen Chriſtum, non Sanctos, eorum quæ poſcimus, largitorem fateri.

Gaudentius.

CÆTERVM, quòd Eccleſia à primis vſque temporibus illos pro Hæreticis habuerit, qui Sanctorũ interceſſioni auderẽt inſultare, perſpicuum eſt ex Hieronymo, qui his omnibus anterior fuit. Is enim inter Hæreſes Vigilãtij, propter quas ab Eccleſia damnatus fuit, hãc ipſam

Hyeronym.

ipſam refert: quòd Sanctos vita defunctos pro viuis orare non poſſe doceret. Ita enim aduersùs Vigilantium cap. 3. ſcribit. *Dicis in libello tuo, quòd dum viuimus, mutuò pro nobis orare poſſumus: poſtquam autem mortui fuerimus nullius ſit pro alio exaudienda oratio; præſertim cùm Martyres vltionem ſui ſanguinis obſecrantes impetrare non quiuerint. Si Apoſtoli, & Martyres adhuc in corpore conſtituti poſſunt orare pro cæteris, quando pro ſe adhuc debent eſſe ſolliciti, quantò magis poſt coronas, victorias, & triumphos? Vnus homo Moyſes ſexcentis millibus armatorum impetrat à Deo veniam: & Stephanus imitator Domini ſui, & primus Martyr in Chriſto, pro perſecutoribus veniam deprecatur: & poſtquam cum Chriſto eſſe cœperint, minùs valebunt? Paulus Apoſtolus ducentas ſeptuaginta ſex ſibi dicit in naui animas condonatas, & poſtquam reſolutus eſſe cœperit cum Chriſto, tunc ora clauſurus eſt: & pro iis, qui in toto orbe ad ſuum Euangelium crediderunt, mutire non poterit; meliórque erit Vigilantius canis viuens, quàm ille leo mortuus? Rectè hæc de Eccleſiaſte proponerem, ſi Paulum in ſpiritu mortuum confiterer.* An non hîc erubeſcunt aduerſarij, cùm ſuam quiſque in Vigilantio vocem, iam olim damnatam agnoſcit? En quàm grauiter, quàm ſeuerè, quàm conſtanter Hieronymus pro Sanctorum interceſſione aduersùs Vigilantium pugnat? quod ſanè negare aduerſarij non valent, cùm hæc expreſſa illius verba ſint, fideliter ab Hieron. exprompta. Neque alia Hieronymi pro Sanctorum interceſſionibus teſtimonia deſunt. Eaſdem namque confirmat in Pſal. 15. Epiſt. 25. ad Paulum ſuper obitu Bleſillæ, in Epitaphio Paulę, quod habetur Epiſt. 27. ad Euſtochium c. 14.

Prudentius. PRVDENTIVS Hieronymo aliquantò prior multa de interceſſione Sanctorum carmine ſcripſit, ex quibus nonnulla libuit decerpere, præſertim ex Hymno ad S. Laurentium:

Hos inter (ait) *ô Chriſti decus,*
Audi & Poëtam ruſticum,
Cordis fatentem crimina,
Et facta prodentem ſua.
Indignus agnoſco, & ſerò,
Quem Chriſtus ipſe exaudiat:
Sed per Patronos Martyres
Poteſt medelam conſequi:
Audi benignus ſupplicem,
Chriſti reum Prudentium,
Et ſeruientem corpori
Abſolue vinclis ſæculi.

Ex his animaduertere licet, quæ fuerit antiquorum erga Sanctos Religio, quę etiam eos ad Sanctorum interceſſionem confugere ratio impelleret: ipſa nimirum cordis humilitas, qua ad Chriſtum per ſe accedere indignos ſe ob peccata iudicabant: nec mirum, quòd aduerſarij Sanctorum ſuffragia ſpernant; cùm ſola erga Chriſtum fiducia ſe di-
A gniſſimos habeant, quibus diuina beneficia vltrò conferri debeant.

Damaſus. DAMASVS quoque Sanctos interceſſores agnoſcit, dum B. Agatham ſibi Patronam expoſcit hoc carmine.

Iam renidens quaſi ſponſa polo,
Pro miſero rogita Damaſo:
Sic ſua feſta coli faciat,
Se celebrantibus vt faueat.

Atque idem proſequitur de ſancta Agnete, de ſancto Andrea Apoſtolo, & de ſancto Fœlice: vt hinc aduerſarij diſcant, non ſolùm
B Chriſtum nobis apud Patrem Aduocatum eſſe, ſed eodem aduocationis munere etiam Sanctos apud Chriſtum fungi.

Ambroſius. HIS accedat prior Ambroſius, acerrimus Hęreſum inſectator, & antiquę fidei integerrimus cuſtos, qui non ſemel Sanctos hac luce defunctos, nos ſuis interceſſionibus iuuare affirmat. Nam ſerm. 93. in Natali Martyrum Nazarij, & Celſi, ita ſcribit. *Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Inuocaſti vbique Martyrē, vbique te exaudit ille, qui honoratur in Martyre: moderante itaque eo, qui penſat vota tua, & diſpenſat munera ſua, in tantùm vicina præſentia efficacis*
C *præbebitur Aduocati, in quantum fuerit fides deuota ſuſcepti.* En antiquiſſimam fidei doctrinam, quam nunc quoque Eccleſia colit, qua toties Deum honorari docemur in Sāctis, quoties eorum ſuffragiis adiuuandos nos ipſos committimus; quandoquidem eum ea dignitate illos apud Deum prǣſtare profitemur; vt quęcūque velint (recta enim ſemper volūt) à Deo nobis impetrare poſſint, eorum ſanctitatē extollimus, qua in cœlo Deus ab iis honoratur.

ATQVE idem docet lib. de viduis. *Obſecrādi* (inquit) *ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt. Martyres obſecrandi, quorum videmus nobis quoddam corporis pignore patrocinium*
D *vēdicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine etiam, ſi qua habuerunt, peccata lauerunt. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſi infirmitatem corporis, etiam cùm vincerent, cognouerunt.* Quid ad confundendos aduerſarios aptiùs dici potuit, quàm Sanctos pro nobis orare poſſe poſt mortem, quàm illorum ſuffragia à nobis ritè inuocari poſſe, quàm illorum interceſſionem nobis prodeſſe? Antiqua Sanctorum fides non erubuit, amicorum Dei, quamuis defunctorum, interceſſiones ſibi adhibere, cur id aduerſarij erubeſcunt, niſi quia antiquam fi-
E dem, quæ integra, atque Apoſtolica fuit, non tam erubeſcūt, quàm impudēter oppugnant?

Cyprianus. DENIQVE Cyprianus, qui omnibus prior, ſecundo poſt Chriſtum ſæculo floruit, de Sanctorum interceſſione ita ſcribit epiſt. 57. *Si quis iſthinc noſtrûm prior Diuinæ dignationis celeritate præceſſerit, perſeueret apud Dominum noſtra dilectio, pro fratribus, & ſororibus noſtris apud miſericordiam Patris non ceſſet oratio.*

A ET de ſtella, & Magis, & Innocentum morte. *Innocentes* (inquit) *in ordine Sanctorum Protomartyres primum habeant locum, & ſecretorum conſcij diuinorum propinquitate familiariſſima, clementiam Dei pro noſtris exorent laboribus, quos vſque hodie funeſtus Herodes perſequitur.* Virum vtique ſanctiſſimum, ac ob Martyrij laudem egregium, quis hominum inuenta, abuſus, ac Sathanæ fallacias, pro vera fide docuiſſe credat, & non magis pietatem, atque Apoſtolica dogmata, quæ ab Apoſtolicis viris acceperat, tradidiſſe exiſtimet?

B HIS Patrum teſtimoniis vnica tantùm ratio accedat. Si ſancti vnà cùm Chriſto regnantes pro viuentibus non orant: ea ratio eſſe poteſt, quòd vel orare non poſſunt; quia nimia locorum intercapedine à nobis diſiunguntur, ita vt nec videre, nec audire nos poſſint: vel ſecundò, quia malis noſtris non afficiuntur: tertiò, vel poſtremò, quia à Deo non exaudiuntur. Hę ſiquidem rationes ſunt, quas nobis aduerſarij obiectant ad Sanctorum interceſsionem è medio tollendum. At hæ facilè refelluntur.

C PRIMA quidem non obſtat: nam locorum diſtantia tametſi remotiſsima, nec internas mentis oculos, nec ſpiritus auditum impedire valet, quominùs omnia cernere, atque audire queant: nam ſi cogitationem noſtram nullum obſtaculum; vel ſpatium intercipere poteſt: multò minùs glorificati ſpiritus corpore exuti impediti poterunt, quominùs ſine impedimento, & diſtantia omnia cognoſcere, & hominum preces percipere valeant, vt rectè Prudentius hoc carmine explicauit, de Hamartigenia. *Prudentius.*

Erras, quiſquis animas noſtrorum ſine oculorum
Aeſtimat, inuoluit vitreo, quos lucida palla
Obiice, queis ſpeculum concreta coagula texunt;
D *Impediuntq́; vagas obducto humore feneſtras.*
Numne animarum oculis denſo vegetamine gutta
Voluuntur teretes, aut palpepralibus extra
Horreſcunt ſetis, ciliòve vmbrante teguntur?
Illis viua acies, nec pupula parua, ſed ignis
Traiector nebula, vaſti & penetrator operti eſt:
Nil ferrugineum, ſolidúmve tuentibus obſtat;
Nocturna cedunt nebulæ, nigrantia cedunt
Nubila, prætenti cedit teres area mundi:
Nec tantùm aërios viſu tranſmittit hiatus
Spiritus, oppoſitos ſed tranſit lumine montes;
Oceani fines, atque vltima littora Thyles
E *Tranſcurrit, volucréſque oculos in Tartara mittit.*

Sed præterea beati in cœlo, cùm Deum clarè videãt, Diuina planè reuelatione edocentur, quid hîc apud nos geratur. Nam quid nõ videnr, qui videntem omnia vident? Hi ſiquidem rerum omnium ideas in Diuina eſſentia conſpicientes, tanquam in ſpeculo vniuerſa intuentur, motus, ac cogitationes hominum cernunt, afflictiones non ignorant, orationes ſibi oblatas audiunt. Hinc Gregorius ait lib. 2. Dialog. c. 35. *Animæ videnti creatorem anguſta eſt omnis creatura. Quamlibet etenim parum de luce creatoris aſpexerit, breue ei fit omne, quod creatum:* & lib. 4. c. 33. *Quia* (inquit) *in illa æterna hæreditate omnes commnnt claritate Deum conſpiciunt; quid eſt, quod ibi neſciant, vbi ſcientem omnia ſciunt?* *Gregorius.*

CÆTERVM, vt ait Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 22. cap. 29. *Si Propheta Eliſæus puerum ſuum Giezi abſens corpore vidit accipientem munera, quæ dedit ei Naaman Syrus: quantù magis in illo corpore ſpiritali videbunt Sancti omnia non ſolùm ſi oculos claudant, verùm etiam vnde ſunt corpore abſentes?* Ea quippe eſt Diuinæ reuelationis virtus, vt etiam abſentia, ac diſtantiſsima præſenria efficiat, & intimas cordis cogitationes apetiat. Hac Deus Danieli cogitationes Nabuchodonoſoris oſtendit, quas etiam ipſemet oblitus fuerat. Daniel. 2. hac Samuel Sauli, quærenti aſinas omnia, quæ erant in corde ſuo, indicauit. 1. Reg. 9. Hac Eliſæus intima Regis Aſſyriorum conſilia Regi Iſtaëlitarum apernit. 4. Reg. 6. Hac Stephanus in terris degens cœlorum altiſsima penetrauit, ac Filium Dei à dextris virtutis Dei ſtantem aſpexit. Actor. 7. Quòd ſi hæc Deus Sanctis adhuc mortalibus contulit, vt occultiſsima quæque penetrare, ac diſtantiſsima intueri poſſent; quis ea nunc immortalibus, ac cum Chriſto regnantibus denegati ſentiat, niſi perfidus Sanctorum gloriæ æmulus, ac calumniator exiſtat? Si damnatus ille diues è mediis tormẽtis à longè Lazarum in ſinu Abrahæ recumbentem aſpexit, & agnouit, num maior erit damnatorum, quàm beatorum gratia, vt quæ illi remotiſsima vident, iſti locorum intercapedine præpediti, percipere nequaquam poſsint. Si Raphaël Angelus Tobiæ orationes Deo offerebat. Tob. 12. quas ſanè offerre non potuiſſet, niſi illas audiuiſſet. Si ſanctus Abraham damnati diuitis ab inferis clamanris orationem audiuit, tametſi non exaudierit: cur non longè magis credere æquum eſt, Sanctos in cœlo Eccleſiæ orationes audire, ac pro iuſtè petentibus orare? *Auguſtinus.* *Dan. 2.* *1. Reg. 9.* *4. Reg. 6.* *Act. 7.* *Luc. 16.* *Tob. 12.*

PRIMO igitur tationis membto, quod illi obſtare videbatur, excuſſo, ad ſecundum venio, quod nobis obiicit Zuuinglius argumento iam antea propoſito. Si Diui pro nobis coram Deo orant, hoc fiat, neceſſe eſt, aut commiſeratione, qua noſtris malis afficiuntur, & commouentur, aut id minùs. Si noſtris malis afficiuntur, beati, & fœlices non ſunt. Si malis noſtris non tanguntur: nihil pro nobis orabunt. At nimis infirma, ac fallax eſt hęc Zuuinglij argumẽtatio: aſſumit enim ſibi pro cauſa, quod vera cauſa nõ eſt, &

veram

verã cauſam reticet. Affici enim noſtris malis nõ eſt cauſa, cur Sancti in cœlo pro nobis apud Deum intercedant. At neque ea vera cauſa eſt, cur viuentes pro ſeinuicem orent: nam licet Sancti adhuc viuentes, ac variis paſſionibus obnoxij, mirum in modum aliorum calamitate, ac miſeria afficiantur: quo velut ſtimulo tanguntur, vt preces pro illorum ſubleuatione ad Deum fundant: ea tamen præcipua cauſa non eſt.

ITAQVE potiſſima huius rei cauſa, tam in Sanctis viatoribus, quàm beatis, ac in Patria conſtitutis eſt internus ipſe charitatis impulſus, quo vniuerſos, ac ſeipſos diligunt, ac illorum ſaluti haud minùs quàm propriæ conſulunt: quo tandem eò tendunt, vt cunctos ad Deum perrahant, ac Chriſto lucrifaciant. Huc enim ſicut omnium Sanctorum orationes, velut ad finem ſpectant, ita ab eo originem ducunt. Hinc

Pſalm. 140. Dauid Pſalmo 140. perfectam Sanctorum orationem incenſo comparat; cùm ait. *Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Nam quemadmodum ex Thure, vel incenſo fumus non aſcendit, niſi ignis ſupponatur. Ita Sanctorum orationes non aliundè, quàm ex charitatis igne ipſos ad orandum accendente fluunt. Quapropter Am-

Ambroſius. broſius ſerm. 93. in Natali Sanctorum Nazarij, & Celſi. *Beata anima* (inquit) *cuius votum; cuius compunctionis incenſum, cuius ſupplicationis holocauſtum, nulla infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebræ fætore pollutum, nulla ſauitia cruentum, nulla odij ſimultate maculatum, ſed fide igneum, conſcientia nitidum, concordia, & charitate perfectum, vſque ad Dei vultum per cæleſtium nuntiorum defertur obſequia.*

HÆC igitur cauſa eſt, quæ Sanctos tam viuentes, quàm in cœlo beatos ad orandum compellit, ipſa nimirum charitas, qua erga homines afficiuntur. Porrò licèt ea, quandiu viuentibus illis ineſt, vix aut rarò à malorum, quæ ſæpè hominibus accidunt, commiſeratione ſeiuncta ſit; vtpote, quæ huius naturæ ſuis paſſionibus obnoxiæ ſtatum ſequitur: attamen ab ea minimè pendet: quod illud planè indicat, quòd & quiſpiam aliorum malis moueri poteſt, qui nec charitate præditus ſit, nec charitatis, ſed naturæ tantum impulſu ad commiſerandum pellatur. Quin etiam accidere poteſt: vt Sancti, quandiu hac luce fruuntur, malorum, quæ aliquibus eueniunt, nullatenus commiſeratione tangantur, immò illis potius delectentur; nec tamen pro iis orare deſinant; tunc ſcilicet, cùm ea illis ad ſalutem prodeſſe certò ſciunt: ex quo illud primùm perſpicuum fit: charitatem, non malorum commiſerationem eſſe cauſam, cur Sãcti etiam num viuentes pro aliis orent: cui tamẽ ſi malorum commiſerationem in hac vita comitem adhibere volunt, non renuo, dummodò illam ſub charitate conſtituant, atque eam non cauſam, ſed charitatis, quæ hunc viæ ſtatum comitatur, tantùm ſociam adiungant.

IAM verò charitas Patriæ, cùm alteri glorificatæ naturæ, ac nullis paſſionibus obnoxiæ, ſtatui coniuncta ſit, commiſerationem quidem, qua vel dolore affici, vel moleſtia tangi poſſit, repellit: dilectionis verò impulſum, quo aliorum malis opitulari, illorum ſaluti proſpicere, ac vniuerſos ad Deum perducere ex ſe optat, proculdubio retinet: quò fit, vt ſancti iam in cœlo regnantes, quandoquidem eum naturæ ſtatum nacti ſunt, vt nullis malis amplius affici poſſint, commiſerationem quidem, quæ alterius vitæ ſtatum comitabatur, exuunt, iuxta Paulum. *Cùm venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt*: at perfectum charitatis impulſum induunt, quo nullo noſtro malo affecti, pro nobis apud Deum intercedunt. 1. Cor. 13.

RVIT itaque falſa Zuinglij argumentatio, qua probare contendit, quòd ſi Diui noſtris malis non tanguntur, pro nobis non orant. Nam ſancti pro nobis orant, & tamen noſtris malis non tanguntur; cùm charitas, non malorum commiſeratio illos ad orandum prouocet.

RESTAT tertium membrum refellendum, quod partim à Zuinglio, partim à cæteris obiicitur: Sanctos ſcilicet pro nobis nõ intercedere, quia à Deo non exaudiuntur. Huius rei cauſam Zuinglius ad priorem rationem refert, qua putat Sanctos, eò quòd noſtris malis non afficiantur, orare non poſſe, aut ſi orant, Deum nihil mouere, quæ ratio modò confutata fuit, cùm probatum eſt, Sanctos perfectiſſima in cœlo charitate præditos eſſe, qua & pro nobis orare poſſunt, ac Deum ſua interceſſione mouere. Nam ſi iidem, dum hìc viuerent, imperfecta adhuc, ac minori charitate freti, Deum ſuis precibus flectere potuerũt: vt perſpicuum eſt de Elia, de Eliſæo, ac cæteris, quos Scriptura à Deo exauditos fuiſſe commemorat: num ipſos modò à Deo minimè exaudiri credendum eſt, cùm perfectiſsima charitate illi coniuncti, nihil prorſus à Deo petant, niſi quod Dei ipſius voluntati, quàm perfectiſsimè agnitam habent, non diſplicere ſciunt?

CÆTERVM alij, inter quos fuit olim Vigilantius, & hac noſtra tempeſtate Caluinus, in id cauſã reiiciũt, quòd ſibi perſuadeãt; animas beatorũ in cœlo apud Deũ non commorari, ſed eas vel in ſinu Abrahæ, vel ſubtus aram Dei, vel alio refrigerij loco, vſq; ad corporũ reſurrectionem cõſedere: cùm verò nec apud Deum ſint, neq; vbique eſſe poſsint, ſed certo loco concludãtur, vbi res noſtras ignorãt: inane exiſtimant, eas pro nobis intercedere: verùm cũ hic error à nobis in primo lib. cont.

Atheos abundè confutatus fuerit. Hîc Hieronymum illis duntaxat opponimus, qui aduerſus Vigilantium cap. 2. illorum errorem his verbis perſtringit. *Lege Euangelium, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, non eſt Deus mortuorum, ſed viuorum. Si ergo viuunt, honeſto iuxta te carcere non clauduntur. Ais enim vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerij, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & vbi voluerint, adeſſe præſentes. Senatoria videlicet dignitatis ſunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera, honeſtáque cuſtodia, in fortunatorum inſulis, & in campis Elyſiis recludantur. Tu Deo leges pones? Tu* B *Apoſtolis vincula inicies? vt vſque ad diem iudicij teneantur cuſtodia, ne ſint cum Domino ſuo, de quibus ſcriptum eſt, ſequuntur agnum quocunque ierit. Si Agnus vbique; ergo & hi, qui cum Agno ſunt, vbique eſſe credendi ſunt. Et cùm diabolus, & dæmones toto vagentur orbe, & celeritate nimia vbique præſentes ſint? Martyres poſt effuſionem ſanguinis ſui arca operientur incluſi, & inde exire non poterunt?* Hæc, & alia Hieronymus.

Hieronym. — Apoc. 14.

ALII denique id aſtruere conantur, exemplo animarum Sanctorum Martyrum, quas Ioannes Apoc. cap 6. ſubter aram Dei C clamantes commemorat, ac vindictam ſui ſanguinis poſtulantes, quæ tamen exauditæ non ſunt, cùm illis dictum fuerit, vt requieſcerent adhuc tempus modicum: quòd ſi pro ſe exaudiri non potuerunt, multò minùs pro aliis exaudiri valebunt.

Apoc. 6.

AT his reſpondet Auguſtinus ſerm. 39. de tempore, Martyres non ſanguinis ſui vindictam à Deo de hoſtibus poſtulare, ſed vt tyrannorum in Eccleſiam rabies ceſſaret, ac regnum peccati, atque idololatriæ, quod tunc in orbe vigebat, euerteretur: neque enim credibile eſt, vt Stephanus, qui pro lapidan- D tibus rogabat, dicens. *Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*; nunc ſanguinis ſui de iis vindictam expetat. Martyrum igitur vindicta, quam de hoſtibus à Deo petunt, ea eſt, vt illorum infidelitatem proſternat, atque ad Deum conuertantur, vt iam in Eccleſiam ſæuire deſinant. Sic enim ſcribit Auguſtinus. *Quis audeat affirmare cùm illi ſancti candidati ſe vindicari petierunt, contra ipſos homines, non contra regnum peccati petiiſſe? nam ipſa eſt ſyncera, & plena iuſtitiæ vindicta Martyrum, vt euertatur regnum peccati, quo regnante tanta perpeſſi ſunt, ad cuius etiam euerſionem nititur Apoſto-* E *lus dicens ad Rom. 6. non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore.*

Auguſtinus.

PRAETEREA clamor ille Martyrum non fuit abſoluta petitio, vt ex eorum verbis patet; ſed ardens, ac vehemens tantummodò deſiderium, vt exponit Sanctus Gregorius libr. 2. Mor. cap. 6. *Magnus* (inquit) *eorum clamor, magnum eſt deſiderium: neque enim* A *dixerunt. Iam nunc Domine Deus vindica ſanguinem noſtrum, ſed deſiderij tantùm verba deprompſerunt, vſquequò Sanctus, & verus, non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum?* Quò fit, vt duo tantùm à Deo Martyres petierint, quæ & obtinuerint. Primum, vt ſemel tyrannorum infidelitas iudicaretur, ac ex Dei ſententia extingueretur: quod illos accepiſſe certum eſt, cùm tyrannis ad Chriſtum conuerſis, fides toto orbe propagari cœpit. Secundum, vt illis tempus ſignificaretur, in quo ex Dei iudicio tyrannorum poteſtas in Eccleſiam delenda eſſet, quod illo aduerbio (vſquequò) inſinuatur, quod ſtatim acceperunt, quandoquidem id illis tempus indicatum fuit, cùm illis dictum fuit. *Donec compleantur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi ſunt, ſicut & illi.* Tertium verò, quod aduerſarij obtendunt, vt eorum mox vindicta fieret, minimè poſtularunt: vt ex his, quæ diximus, perſpicuum eſt. Cùm igitur nihil obſtet, quò minùs ſancti in cœlo pro nobis orare valeant, ac demonſtratū fuerit, hāc eſſe Scripturarū fidē, atque antiquū Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum, Patrum, ac Conciliorum teſtimoniis roboratum, inde conſtat aduerſarios nimis, tum in Sanctos, tum in fidem impiè agere, cùm Sanctorum interceſſionem Sathanæ illuſionem, ac fallaciam appellant.

Gregorius.

DEFINITIO ſecunda. *Sancti in cœlo cum Chriſto regnantes Religioſè implorandi, ac inuocandi ſunt.* Quæ definitio eſt eiuſdem Concilij Chalcedonenſis, in quo Flauianus ab omnibus Concilij Patribus inuocatur, vt pro illis apud Deum roget, atque ea habetur expreſſa in ſexta Synodo Conſtantinopolitana cap. 7. his verbis. *Vnuſquiſque Chriſtianus ſolo Deo adorato, inuocet Sanctos, vt pro ſe intercedere apud Maieſtatem diuinam dignentur.* Et in Synodo Cabilonenſi cap. 1. ac cæteris Conciliis, quæ in prima definitione enumerauimus, quæ cum Sanctorum interceſſione illorum etiam inuocationē apertè commendāt; quibus ſuffragantur Scripturarū teſtimonia. Nam Gen. 48. Iacob, cùm filiis Ioſeph benediceret (ait) *Angelus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis.* Quem locum Angelorū inuocationem apertè continere nemo inficiari poteſt: ex quo rectè colligi poſſet, in ea etiam Sāctorum inuocationem includi: cùm nulla ratio ſit, cur magis Angeli, quàm Sancti inuocandi ſint, præſertim apud aduerſarios, qui inuocationem à creaturis arcent, atque ad ſolum Deum transferunt; quem ſolum inuocandum eſſe dicunt. At Patriarcha ſequentibus verbis Sanctorum inuocationem etiam apertiùs explicat. Subdit enim. *Et inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham, & Iſaac.* Quæ inuocatio non poteſt referri niſi ad patrocinium, quod ipſe illis poſt mortem pollicebatur,

Conc. Conſtantin. — Sexta Synod. — Synod. Cabilon. — Gen. 48.

Digitized by Google

batur, quódque à priùs defunctis Abraham,& Iſaac pro illis implorabat.

ILLVD verò teſtimonium quod habetur Lucæ 16. minimè aſpernandum eſt, vbi diues ille inferorum tormẽtis oppreſſus, Abraham inuocat dicens. *Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam:* & quamuis illius oratio, vtpote iam damnati, ac iniuſta, exaudita non fuerit, haud tamen ea inuocatio, vel ab Abraham, vel à Chriſto reprobata fuit. Qua igitur ratione, qui aliqua anguſtia premuntur, à Sanctorum inuo- B catione prohiberi debent? Hinc Iob. 5. legitur. *Voca, ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Quibus verbis id Iob indicare voluit, impium tametſi Sanctos inuocet, quandiu impius eſſe vult, ab iis minimè exaudiri, quod tam priora, quàm poſteriora illius verba inſinuant, quibus de impij ſtatu diſſerit. In his tamen apertè declarat, Sanctos rectè à piis inuocari poſſe.

Iob. 5.

AT his nonnulla Patrum teſtimonia accedant, quæ hanc antiquiſſimam Eccleſiæ fidem eſſe teſtentur. Ex Græcis Patribus Origenes in Lament. his verbis Sanctos inuocat. C *Incipiam me genibus proſternere, & deprecari vniuerſos Sanctos, vt mihi non audenti petere Deum propter nimietatem peccati, ſuccurrant. O ſancti Dei vos lacrymis, & fletu pleno dolore deprecor, vt procidatis miſericordiis eius pro me miſero,* &c.

Origenes.

Baſilius. BASILIVS Sanctorum inuocationem docet homil. 20. in 40. Martyres. *Qui aliqua* (ait) *premitur anguſtia, ad hos confugiat, qui rurſus lætatur, hos oret, hic vt à malis liberetur, ille vt duret in rebus lætis.*

Ephrem. EPHREM Martyres inuocat apud Deum interpellatores ſerm. de ſanctis Martyribus. *Precamur*(inquit)*beatiſſimi Martyres, qui pro Domino Saluatore, próque illius charitate ſponte, & in-* D *tegrè tormenta ſubiiſtis; atque ideo familiariùs Domino coniuncti eſtis, vt pro nobis miſeris, & peccatoribus, & negligentiæ ſqualore ſordentibus Dominum interpellare dignemini, vt ſuperueniat in nos gratia Chriſti,* &c.

Nazianz. GREGORIVS Nazianzenus Baſilium inuocat iam defunctum in Epitaphio eiuſdem. *Te* (inquit) *Baſili ſupplex oro, vt pro mundo ſtes, donáque offeras. Excitare quæſo,* &c.

Nyſſenus. GREGORIVS Nyſſenus Theodorum & ipſe Martyrem inuocat oratione in eundem. *Multorum* (ait) *beneficiorum indigemus, intercede, ac deprecare pro patria apud communem* E *Regem, ac Dominum. Timemus afflictiones, expectamus pericula, non longè abſunt ſcelesti Scythæ, bellum aduersùm nos parturientes, vt miles propugna pro nobis, vt Martyr pro conſeruis vtere libertate loquendi.* Et poſt pauca. *Quòd ſi maiori etiam opus fuerit aduocatione, ac deprecatione, fratrum tuorum Martyrum lege chorum, & cum omnibus vnà deprecare: multorum iuſtorum preces multitu-* A *dinum, ac populorum peccata luent. Admone Petrum, excita Paulum, Ioannem item Theologum, ac diſcipulum dilectum, vt pro Eccleſiis, quas conſtituerunt ſolliciti ſint.*

CHRYSOSTOMVS homil. in Natali Apoſt. Petri, & Pauli eoſdem inuocat, his verbis. *Salue beata Biga, quæ vna es anima in duobus corporibus, Petre, & Paule, ſaluete vos ſemper in Domino. Sine intermiſſione pro nobis, rogamus, orate, promiſſa veſtra implete: ſunt enim hæc veſtra conuenta: vnius quidem hoc. Venite mecum, & bonis ne deficiamur. Alterius verò illud. Studebo* B *poſt meum obitum veſtri facere mentionem.* Idem repetit ſerm. in adorationem venerabilium catenarum, & gladij S. Petri cap. 26. & in Liturgia.

Chryſoſtom.

EX Latinis verò Cyprianus de ſtella, & Magis, & Innocentum morte; Sanctorum inuocationem apertè tradit, vbi ſanctos Innocentes inuocat, vt pro Eccleſiæ laboribus exorent.

Cyprianus.

AMBROSIVS quoque libro de viduis, & ſerm. 93. in Natali Martyrum Nazarij, & Celſi eandem perſpicuè docet. *Inuocaſti* (inquit) *vbique Martyrem, vbique te exaudiat ille, qui honoratur in Martyre.* Et oratione ſecundùm C præparationẽ ad Miſſam. *Apoſtolorum*(inquit) *interceſſionem imploro, Martyrum preces depoſco, Confeſſorum orationes expoſtulo. Talium Domine Deus preces nunquam ſpernis, ſi vt pro me exorent ipſe inſpiraueris.*

Ambroſius.

PRVDENTIVS hymno de ſancto Vincentio, eundem inuocat hoc metro.

Prudentius.

Adeſto nunc, & percipe
Voces precantum ſupplices,
Noſtri reatus efficax
Orator ad thronum Patris.

Hieronymus ad Pſalm. 15. eandem Sanctorum inuocationem ſua inuocatione confir- D mat. *In illa* (inquit) *delectabili potentia tua, qua tecum Sancti ſunt regnaturi, quæ nullo fine concluditur; vnde eos deprecamur, vt ab his nequaquam diſiuncti, ſi non meremur veſtri gloria, non excludamur à venia.* Idem præſtat in Epitaphio Paulæ ep. 27. ad Euſtochium c. 14.

Hieronym.

AVGVSTINVS annotat. in Iob. cap. 4. explicans illa verba. *Miſeremini mei, miſeremini mei ô amici mei. Angelos* (inquit) *videtur poſtulare, vt pro eo deprecentur, aut certè Sanctos, vt pro pœnitente orent.* Et de Baptiſmo contr. Donatiſtas lib. 6. cap. 1. beatum Cyprianum inuocat. *Adiuuet* (ait) *itaque nos orationibus ſuis in* E *iſtius carnis mortalitate tanquam in caliginoſa nube laborantes, vt donante Domino, quantùm poſſumus, bona eius imitemur.* Et ſerm. 17. de verbis Apoſt. cap. 1. *Iniuria enim eſt* (ait) *pro Martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari.*

Auguſtinus.

PAVLINVS Nolanus in Natali 2. ſancti Fœlicis illum his verſibus precatur, ac inuocat.

Paulus Nolanus.

Sis bonus, ô fœlixque tuis, Dominúmque potentem,
Exares liceat, placati munere Chriſti.

Et Natali 9. Prophetas, ac Martyres implorat.

Vas etiam ſancti ſupplex depaſco Prophetæ,
In noſtra qui carne Deum fore præcinuiſtis:
Vos quoque corporibus cæſis, & ſanguine fuſa
Occiſum, & vnum teſtati Martyres agnum.

Hilar. Arel. Hilarius Arelatenſis in vita S. Honorati eundem his vocibus interpellat. *Memento itaque amice Dei, memento iugiter noſtri: Dea incoinquinatus aſſiſtis, canens illud canticum nouum, & ſequēs agnum quocunque vadit. Tu illi pediſſequus, tu pro nobis Patronus orationum noſtrarum interpres, acceptabilis & fortis aſſertor: profuſus ad ſepulchrum tuum alumni gregis preces perfer: impetra, vt conſpiratione communi Sacerdos, & populus, quæ iuſſiſti, quæ docuiſti, aliquatenus obtinere mereatur.*

DENIQVE antiquiſſima eſt Eccleſiæ fides; Sanctos cùm Deo regnantes piè, ac religiosè inuocandos eſſe. Ex quo non ſatis demirari poſſum Lutheri, ac illius ſectatorum ſtultitiam, qui cùm Sanctorum interceſſionem (vt videtur) nobiſcum aſtruant, & à Caluiniſtarum errore ſe alienos declarent; inuocationem tamen omnibus, quibus poſſunt, viribus oppugnant. Nam certum eſt, Lutherum de adoratione Sacramenti ad Waldenſes, quid de Sanctorum inuocatione ſentiat, apertè

Lutherus. pandere, his verbis. *Non poſſum vos pro Hæreticis habere, quemadmodum Sophiſtæ noſtri faciunt, quòd neque Dei matrem, neque quenquam Sanctorum inuocatis; ſed in ſolo, & vnico mediatore Chriſto acquieſcitis. Etſi hic alius pro alio intercedere debet, tamen de Sanctorum mortuorum interceſſione, & inuocatione nihil in Scripturis extat.* Apertiùs

Melanchton. verò Melanchton Lutheri interpres in Antitheſi veræ doctrinæ, & Pontificiæ, propriam, ac præceptoris ſententiam declarat. *Manifeſta* (inquit) *Idolomania eſt, omnis inuocatio mortuorum, qualis eſt in cultu Sanctorum.* Quem ſequuta eſt Confeſſio Miniſtrorum

Cóſ. Heluet. Eccleſiæ in Heluetia cap. 24. vbi dicitur. *Diuos cælites inuocare, aut his vti pro interceſſoribus, prohibet Sacerdotium Chriſti Domini, & vera Re-*

Brentius. *ligio.* Tandem Brentius in Apologia Confeſſionis Wittembergenſis. *Concedimus* (inquit) *Sanctos in cælo pro viuentibus orare in terra; num idcirco ſunt inuocandi? nihil minùs*, &c. Et poſt pauca. *Quis iuſſit vos inuocare Sanctos, vt Dei amicos? nam hic ipſe Sanctos inuocandi cultus idololatricus eſt, propterea quòd ſolus Deus ſit inuocandus.* Atque hæc Brētij ratio, qua ſolùm Deum inuocandum eſſe contendit, communis eſt aduerſariis omnibus, qui Sanctorum inuocationem oppugnant.

AT quid magis ridiculum: quàm Sanctos illorum interceſſores ſtatuere, quos tamē ab eorum interceſſione imploranda deterreāt? Sanctos pro viuis Deum orare annuunt; vi-
A uos autem orationes Sanctorum poſtulare prohibent. Quænam lex iſta noua eſt, non ſolùm apud Scripturas, ſed etiam apud homines inaudita? De Scripturis quidem perſpicuum eſt. Vnde namque Brentius, ac cæteri ex Scripturis hanc legis diſtinctionem habent, vt Sanctorum hæ interceſſionem ſtatuant, inuocationem tollant: Sanctos pro nobis intercedere velint: Sanctorum nos ſuffragia implorare nolint. An non hæc inuicem mutuò referuntur, petere, & accipere? *Petite* (ait Chriſtus Matth. 7.) *Et accipietis, pulſate, & aperietur vobis.* *Matth. 7.* Quis non pulſanti vn-
B quam aperuit, aut non petenti quicquam largitus eſt? præſertim in his, quæ ad ſalutem ſpectant? Quis enim patientiam, aut laboris tolerantiam, aut conſtantiam animi in aduerſis perferendis, aut malorum liberationem Sanctorum precibus vnquam aſſecutus eſt, quæ nunquam ſibi dari poſtulauerit, vel ad id Sanctorum patrocinium non priùs implorauerit? Quorſum Chriſtus Luc. 18. ſemper orandum iuberet, *oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* *Luc. 18.* Ac Paulus 1. ad Theſſal. 5. *1. Theſſ. 5.* orationem nunquam intermittendam præciperet, *ſine intermiſſione orate*, ſi non petenti-
C bus Dei dona, ac beneficia vltrò aduenirent. Cùm igitur Dei beneficia petenda ſint, atque ea nobis Sancti ſua interceſſione obtinere valeant: quo pacto illa aduerſarij nos à Deo ex Sanctorum ſuffragiis expectare iubent, quæ nunquam ab iis poſtulauimus.

ATQVE hæc quidem lex ab aduerſariis conficta non tam Scripturis repugnat, quàm ipſo humano iuri contraria eſt, quo ſancitur. Ne inuito beneficium conferatur: neque id negari poteſt, apud humana iura non petentem frequenter inuitum præſumi, & non ſecus quàm inuitum à iuris beneficio excludi.
D l. inuito ff. de Reg. iur. Can. vltim. 65. diſtinct. Can. importunare pœnit. diſt. 1. Quod ſi huic legi nec ipſa humana iura ſubueniunt: ſanè multò minùs ipſa Diuina lex animæ bonis impoſita illi ſuffragari poterit, quæ perpetuò dictat, neminem vnquam charitatem, gratiam, iuſtificationem, ſalutem, à Deo conſequutum eſſe, niſi ea ſimul à Deo expetierit, iuxta ordinarium iuſtificandi modum. Ex quo primum conſtat, quàm vana, ac ridicula ſit hæc Brentij, ac aliorum aſſumptio, qua dicunt. Concedimus Sanctos in cœlo pro viuentibus orare in terra, num idcirco ſunt in-
E uocandi: nihil minùs. Immò nihil magis credendum eſt, quàm eos inuocandos eſſe: cùm Sanctorum interceſſionem ab illis conceſſam, neceſſariò eorundem inuocatio ſequi debeat.

ID verò vt manifeſtiùs fiat, explicandum eſt, quid inuocatio Sanctorum apud Catholicos præ ſe ferat: Sanctorum inuocatio, vt à Catholicis vſurpatur, planè nihil aliud eſt,

præter

præterquam precatio ad Sanctos, vt ſuas orationes noſtræ orationi iungant, atque illud idem nobiſcum orent, & à Deo petant, quod nos ab eo poſtulamus. Quapropter cùm vel B. Petrum, vel B. Paulum, vel alium Sanctorum inuoco, ea inuocatione id tantùm poſco, vt is precum ſuarum ſuffragium meis orationibus adiungat, atque ita coniunctas Deo offerat, præterea nihil: neque enim (vt aduerſarij mentiuntur) nos Sanctos velut bonorum, quæ petimus, datores inuocamus: ſed orationum noſtrarum tantummodò adiutores adhibemus; vt quæ nos ſoli peccatis plerumque præpediti à Deo obtinere non poſſumus, Sanctis nobiſcum orantibus faciliùs impetremus. Hac ratione non modò Sanctos iam in cœlo beatos, ſed & viuentes nobis inuocare licet: ita enim Paulus Romanos inuocabat cap. 15. dicens. *Obſecro vos fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt adiuuetis me in orationibus veſtris ad Dominum, vt liberer ab infidelibus, qui ſunt in Iudæa.* Ita etiam 2. Cor. 1. Sanctos illos inuocabat. *Adiuuantibus* (inquit) *& vobis in oratione.* Ita etiam Moyſes pro populo peccante intercedens, cùm ſe non ſufficere exiſtimaret, ad Deum placandum etiam orationes Patriarcharum ſibi adhibet; Exod. 32. dicens. *Recordare Abraham, Iſaac, & Iacob ſeruorum tuorum.*

Rom. 15.

2. Cor. 1.

Exod. 32.

Qvod cùm ita ſit, inde ſanè manifeſtùm eſt, Sanctorum interceſſionem ab illorum inuocatione ſeiungi non poſſe, ſed ab ea ita pendere, vt abſque illa prorſus eſſe non poſſe videatur: quò fit, vt ineptè Brentius, ac cæteri interceſſionem ab inuocatione diuellant.

Neqve tamen inficior Sanctos interdum pro aliquibus orare poſſe, qui necdum illorum ſuffragia expoſcant, immò & pro omnibus intercedere credimus, cùm perfecta erga omnes charitate commoueantur. At communem, ac ordinarium hîc tantùm modum attingo, quo Sancti poſt piam illorum inuocationem intercedunt, quam potiſſimùm aduerſarij oppugnant.

Hinc communiſſima illa aduerſariorum ratio corruit, qua Sãctos idcirco minimè inuocandos eſſe contendunt, quòd ſolum Deũ inuocandum eſſe ſentiant. Sed ab iis percontor num Chriſtum, vt hominem inuocandum eſſe exiſtiment? Sanè id negare non poſſunt, niſi apertè cum Ioanne pugnare velint, qui Chriſtum pro nobis Aduocatum apud Patrem conſtitutum eſſe declarat; ad quem nobis confugere liceat; & cum Paulo, qui ad Chriſtum accedendum eſſe docet, vt quis peccatorum remiſſionem, ac ſalutem conſequi valeat: vtpote, qui eſt ad dexteram Dei, ſemper viuens, ad interpellandum pro nobis: quæ profectò ad Chriſti diuinitatem referri non poſſunt, cùm nefas ſit, eam aut

Io. 1. epiſt. 2.

A aduocatam, aut interpellatricem apud Patrem conſtituere. Falſum eſt igitur ſolum Deum inuocari debere, cùm aliqua inuocatio etiam ad hominem ſpectare poſſit.

Vervmenimverò cùm aduerſarij ignorent, quid inter Dei, & hominum inuocationem interſit, facilè vtramque confundunt. Diſcant igitur duplex eſſe inuocationis genus: vnũ, quo Deum Opt. Max. duntaxat, alterũ, quo homines inuocamus: Deum quidem tunc ſolùm inuocamus, cùm in eum tanquam bonorum omnium auctorem preces noſtras dirigimus, à quo ſolo poſtulata

B beneficia expectamus: hac enim inuocatione ſupremam Dei Maieſtatem rerum omnium dominam, ac bonorum fontem eſſe fatemur. Ita Deum inuocandum Scripturæ præcipiunt, Pſal. 49. *Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.* & Pſal. 104. *Confitemini Domino, & inuocate nomen eius.* Ioël 2. *Omnis, qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* Rom. 10. *Diues in omnes, qui inuocant illum.* At cùm homines inuocamus, non tanquam bonorum, quæ petimus, datores obſecramus, ſed nobiſcum deprecatores tantùm apud Deum adhibemus, vt eò citiùs orationes no-

Pſal. 49.

Pſal. 104.

Ioël 2.

Rom. 10.

C ſtræ à Deo exaudiantur, quò magis amicorum Dei, quibus ille nihil denegare ſolet, precationibus adiuuantur. Eadem nos inuocatione etiam ad Chriſtum ferimur, quoties ad eum velut ad interpellatorem, & aduocatum apud Patrem accedimus: præterquàm quòd eum non ſolùm Dei amicum: ſed filium; nec tantùm per orationes deprecatorem, ſed etiam per meritorum ſuffragia, ac ſanguinis pretium propitiatorem inuocamus. Quòd ſi aduerſarij viros ſanctos adhuc viuentes pro nobis apud Deum precatores

D adhiberi poſſe non renuunt: neq; Chriſtum ab hoc inuocationis genere excludunt: cur Sanctos iam cum Chriſto regnantes inuocandos eſſe negant, aut ſolum Deum inuocandum eſſe volunt? An non ſummam Deo iniuriam irrogant, cùm illum hoc inuocationis genere, quod hominibus proprium eſt, inuocandum eſſe contendunt? Quis enim vnquam, niſi omnino impius, aut certè ſtolidiſſimus, Deum ſecum deprecatorem ſibi adeſſe poſtulauit, aut illius orationibus adiuuari petiit, vt aliquod beneficium obtine-

E ret? Id planè aduerſarios præſtare opus eſt, ſi non diſtincta inuocationis ſpecie ſolũ Deum quoquo modo inuocandum conſtituant.

Svperest vnicum Caluiniſtarum argumentum, quod in hoc articulo inſinuant, diluere: cùm inde nullam Sanctorum interceſſionem, aut inuocationem eſſe debere concludunt, quòd hæ homines à bene orandi forma auertant. Quæ verò ſit hæc bene orandi forma, iam priùs explicauerant, eam eſſe, vt ad Patrem quiſque in Chriſti duntaxat

xat nomine cõfugiat, qui ſolus nobis Aduo- A catus, ac Mediator datus eſr, vt per eum ad Deum accedamus. Ex his ita aduerſariorum argumentum confingimus.

Recta orandi forma eſt, vt quiſque ad Deum in ſolo Chriſti nomine accedat: ſed qui Sanctos tanquam interceſſores, ac media. tores apud Deum inuocat, non in ſolo Chriſti nomine, ſed etiam in nomine Sanctorum ad Deum accedit. Qui igitur Sanctos velut interceſſores, ac mediatores inuocat, à recta orandi forma declinat. Maiorem ptobant ex Paulo 1. ad Timoth. 2. (1.Tim.2.) *Vnus eſt Mediator Dei, & hominum homo Christus Ieſus*: ex B Ioan. 14. (Ioan.14.) *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Ex Act. 4. (Act.4.) *Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo nos oporteat ſaluos fieri.* Item ex Ioan. ep. 1. cap. 2. (1 Ioan.2.) *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.*

Hvic argumento facilè reſpondemus. Primùm, Scripturas non præcipere, vt in ſolo Chriſti nomine ad Deum accedamus, ſed id tanrummodò declarare, ſi quid in Chriſti nomine petierimus, id nos à Patre aſſecuturos: id enim illud reſtimonium Ioan. 14. indicat, vbi meritorum Chriſti duntaxat C nobis efficaciam apud Patrem commendat: nam reſtimonium illud Act. 4. *Non eſt aliud aliud nomen ſub cælo datum hominibus*, &c. ad rem non pertinet; in eo enim fides tantùm Chriſti Mediatoris exprimitur, qui ſalutem nobis ſuo ſanguine meruit: cui & illud c. 10. (Act.10.) reſpondet. *Huic omnes Propheta teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius*: in his ſiquidem teſtimoniis Chriſti nomen pro Chriſti fide vſurpatur; quò fit, vt hæc teſtimonia nihil pro illa maiori aduersùs nos concludant, cùm Sanctorum interceſſionem, ac inuocationem non expungant. D

Qvod attinet ad illud teſtimonium Pauli 1. Tim. 2. (1.Tim.2.) quod maximè vrgent aduerſarij: cùm Paulus vnicum Dei, & hominũ Mediatorem Chriſtum eſſe docet: non id concludit (vt aduerſarij falsò ſibi perſuadent) quaſi nullum præter Chriſtũ interceſſorẽ apud Deum eſſe velit: is enim ſibi ipſi contradiceret, qui ad Romanos ſeribens c. 15. (vt ſuperiùs diximus) illos ſibi interceſſores apud Deum eſſe rogat. *Obſecro vos* (inquit) *fratres per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt adiuuetis me in orationibus veſtris ad Deum*: atque idem repetit 2. Cor. 1. Cum eo etiam pugnaret Iacobus qui E cap. 5. ait. (Iacob.5.) *Orate pro inuicem, vt ſaluemini*: neque ab his diſſentiunt aduerſatij, qui hic alium pro alio intercedere debere nõ negant. Quapropter teſtimonium Pauli, cùm ait. *Vnus eſt Mediator Dei, & hominum, homo Chriſtus Ieſus*; exponendus eſt de mediatione, quæ fit per modum redemptionis, non autẽ de illa, quæ fit per modum interceſſionis, aut deprecationis: prior enim ad Chriſtum duntaxat pertinet, ac propterea ſubdit Paulus. *Qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus.* Solus enim Chriſtus deleto per ſanguinem crucis chirographo, quod cõtra nos erat, & inimicitias in carne ſua ſoluens, nos Deo reconciliauit; ex quo vnici Mediatoris, ac Redemptoris nomẽ ſibi vẽdicauit. Poſterior verò mediatio etiam ad Sanctos ſpectat, quos Deus non redemprores, ſed interceſſores eſſe voluit, vt eò faciliùs bona, quæ per Chriſtũ nobis parta ſunt, aſſequeremur. Ita locum hunc explicanr Chryſoſt. ſerm. de Aſcenſ. Domini, Auguſt. epiſt. 28. & Nazianz. de Theol. orat. 4.

Qvamobrem tria ante oculos nobis ponenda ſunt, cùm de Chriſti, ac Sanctorũ mediatione agimus. Primum, Deus Pater omniũ creator, ac dator omnium bonorum, atque gratiarum, quem ſupremo loco cõſtituimus. Deinde in inferno miſeri homines collocantur, qui omnium bonorum egeſtate laborantes ad aliquod gratiæ donum à Deo ſubleuari cupiunt. Medij inter nos, & Deum ſunt Chriſtus, ac Sancti cum Chriſto regnantes, atque etiam viuentes, qui omnes mediatoris, ſeu aduocati officio funguntur. At Chriſtus excellentiori quodam modo Mediator eſt: is enim cùm auctor gratiæ fuerit, ita vt quicquid gratiæ, ac gloriæ nobis hactenus à Deo collatum eſt, ex illius Redemptionis merito profluxerit, non tam velut deprecator; quàm tanquam Redemptor inter homines mediat: quo mediationis genere nemo vnquam Sanctorum fungi potuit: atque eò fit, vt cùm hoc Mediationis genus in Chriſto ſingulare, atq; excellentiſsimum fuerit: inde Chriſtus analogicè, atque antonomaſticè à Paulo vnus Mediator nuncupetur: Sancti verò cùm Mediatoris munus exercent, deprecatores tantùm pro nobis ſe apud Deum exhibent, vt precationes noſtras ſuis orationibus, ac meritis adiuuent: neque enim Sanctorum merita, quibus apud Deum exornantur, ab illorum interceſsione expungimus, quicquid aduerſarij obganniant, de quibus aliàs dicendum erit. In hoc tamen mediationis genere Chriſtus etiam alias Sãctos antecellit. Is enim cùm pro nobis apud Patrem interpellat, pretium ſanguinis, ac merita, quibus placari debeat, Patri exhibet; quibus de condigno exaudiri meretur: Sancti verò cùm pro nobis intercedunt, tametſi propria merita commemorare valeant, magis tamẽ Chriſti merita apud Patrem inculcant, quæ ſua ipſorum longè antecellunt, quò fit, vt hi beneficia nobis à Deo per Chriſtum poſtulẽt, quẽ ſolum eſſe agnoſcunt, per quem Deus dona omnia hominibus diſtribuit. Quod profectò Eccleſia indicat, cùm publicas orationes, quibus Sanctorũ interceſsiones, ac ſuffragia implorat, in Chriſto cõcludit, dicẽs. *Per Chriſtũ Dominũ noſtrum.*

Hinc

HINC facilè perſpici poteſt, cur Ioannes epiſt. 1. cap, 2. cùm ait. *Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum*, Chriſti tantùm, non aliorum interceſſionis meminerit. Hoc enim teſtimonio minimè Sanctos, tam beatos, quàm in hac vita degentes excludere voluit, quaſi Aduocati munere cum Chriſto fungi non poſſint: ſed id tantùm iudicare voluit, Chriſtum præcipuum eſſe Aduocatum, qui pro nobis ſuo ſanguine apud Patrē interpellat, à quo & remiſſionē peccatorum, & gratiam nobis obtinet, ac propterea idem ſtatim ſubdit. *Ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris, & non pro noſtris tantùm, ſed etiam peccatis totius mundi.* Sanctos verò ſub Chriſto, & per Chriſtum tantùm Aduocatos eſſe.

QVAPROPTER ad argumentum dicimus, maiorem eſſe falſam, & malè illa Scripturarum ab illis teſtimonia exponi. Neque enim Chriſtus nos hanc orandi formam docuit, vt nullum præter eum apud Patrem interceſſorem adhiberemus; ſed oppoſitū potiùs Apoſtoli eodem inſpirante tradiderunt; vt explicatum fuit. Ex quo falſò inferunt eos, qui ad Sanctorum interceſſiones confugiunt, rectè orandi formam peruertere, cùm potiùs concludere deberent, eos Apoſtolicæ doctrinæ regulam, atque antiquiſſimam Eccleſiæ fidem ſequi.

Purgatorium è Sathanæ officina prodiiſſe.

SECVNDVS ERROR.

DE Purgatorio multa diſſeruimus in primo libro contra Atheiſtas, vbi propriā de illo aduersùs Hæreticos demōſtrationem inſtituimus. Quapropter hîc notanda erunt tantummodò aliqua Conciliorum, ac Patrū teſtimonia, quæ antiquam huius Catholici D dogmatis fidem contra aduerſarios teſtātur. In hoc errore vniuerſi noſtræ tempeſtatis

Lutherus. Hæretici cum antiquis conſpirant. Lutherus in epiſt. ad Waldenſes ita ſcribit. *Quòd negatis Purgatorium, dānatis Miſſas, vigilias, cœnobia, monaſteria, & quicquid per hanc impoſturam erectum eſt, per omnia etiam probo.* Idem confirmat in lib. de abrogāda Miſſa priuata: quem poſtea ſequutæ ſunt præcipites Lutheranorum tam Rigidorum, quàm Mollium turmę: inter Rigidos Centuriatores cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 460. & cent. 4. c. 4. col. 304. inter Molles

Melanchton. Melanchton in locis comm. de ſatisfactione, E & Brentius in Confeſſ. Wittemberg. cap. de

Zuuinglius. Caluinus. Purgatorio. Eundem errorem tuetur Zuuinglius Epichereſi de Canone Miſſæ. Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 5. §. 6 Purgatorium ex multis blaſphemiis cōſtructum, & eſſentiale Sathanæ commentum eſſe oblaterat; cui tota Caluinianorū cohors in hoc articulo acclamat. Hi verò hunc errorem non à ſeipſis excogi-

A tatunt; ſed ab antiquis iam olim damnatis Hæreticis, velut hæreditate ad eos tranſmiſſum acceperunt. Primus enim Aerius (teſte *Aëriani.* Epiphanio, Auguſtino, Iſidoro, & Damaſceno) huic errori anſam præbuit; cùm viuentium ſacrificia, ieiunia, orationes minimè defunctis prodeſſe docuit. Apertè verò Waldenſes Purgatorium ſuſtulerunt, vt te- *Vualdenſes.* fert Guido in ſumma de Hæreticis, & Armenij eodem teſte. *Armenij.* Poſt quos etiam Albigenſes idem docuerunt, *Albigenſes.* vt teſtis eſt D. Antoninus 4. par. tit. 11. cap. 7. §. 5. & Flagellantes referente Bernardo Lutzemburgenſi, de *Flagellātes.* B Hæreſi Flagellantium, & Piggardi, vt teſtatur Ioannes Schecliſta epiſtola ad Eraſmum. Ex quo primùm aduerſarij, ſi qua mentis nobilitas, atque animi ingenuitas iis ineſſet, planè erubeſcere deberent, ſe Hæreticorum perfidiam dudum ab Eccleſia damnatam pro vera fide colere.

IAM verò vt ab antiqua fide, quæ vera & Apoſtolica eſt, illos apertè diſſentire notum ſit; *Clem. Rom.* Clemens Romanus, qui Petri diſcipulus fuit, ac comes Pauli, & Petrum non ſemel prædicantem audiuit, teſtatur ipſum inter alia pietatis opera, quæ fidelibus commen- C dabat, ſuffragia pro mortuis illis commemorare ſolitum. Sic enim ſcribit epiſt. 1. *Quotidiana Petri prædicatio inter cætera diuina mandata hæc erat. Bonorum* (inquit) *operum, inter cætera ſemina & negotia ſunt, quantùm vnuſquiſque ſapit, & poteſt, totis intimis cordis viſceribus Deum orare, pauperes recreare, infirmos viſitare, mortuos ſepelire, diligenter eorum exequias peragere, próque iis orare, & eleemoſynas dare.* At qua ratione ſuaderet Apoſtolus pro mortuis orare, ac pro iis eleemoſynas date, niſi mortuos in Domino aliqua pœna purgatoria detineri crederet; quominùs ad cœlum euolare queant, à D qua piorū orationibus, ac eleemoſynis liberari poſſent? Idem lib. 8. Conſtit. Apoſt. c. 41. formam ex Apoſtolorum inſtituto præſcribens, quæ in mortuorum exequiis obſeruari debeat, inquit. *Epiſcopus dicat. Reſpice hunc ſeruum tuum (Deus) quem in aliam ſortem elegiſti, & aſſumpſiſti, & condona ei, ſi quid tum volens, tum nolens peccauit, & exhibe ei Angelos beneuolos,* &c. An non hîc purgatoriam pœnam intueri licet, vbi aliquid peccatorum poſt mortem condonandum ſupereſt?

DIONYSIVS Areopag. pœnæ purgato- *Dion. Areop.* riæ meminit Eccleſiaſt. Hierarchiæ c. 7. part. E 3. his verbis. *Accedens deinde venerandus Antiſtes, precem ſacram ſuper mortuum peragit, póſtque precem, & ipſe eum præſes ſalutat, & ſuo deinde ordine, qui adſtant omnes. Precatur oratio illam Diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admiſſa peccata defuncto, eúmque in luce ſtatuat, & regione viuorum,* &c. Planè ſi locus poſt mortem eſt, vbi mortuis dimittantur peccata, is ſit neceſ-

ſe eſt,

ſe eſt, vbi pœnæ pro peccatis luuntur. A Cùm verò is infernus eſſe non poſſit, ad quem non accedit peccatorum remiſſio, neque cœlum eſſe deceat, quò nulla peccata pertingunt, quæ remitti poſſint: neque alius locus detur, vbi pœnarum remiſſio fiat; conſtat profectò ex Dionyſio, præter hæc eſſe Purgatorij locum, in quo poſt mortem pœnę delictorum exoluuntur.

Hermas EST etiam antiquiſſimus Hermas, qui vigeſimo poſt Dionyſium anno vixit. Is diſertè de purgatorio loco, ac pœnis illius poſt mortem luendis diſſerit viſione tertia de triumphantis Eccleſiæ ſtructura, & variis homi- B num reproborum ordinibus, cuius hæc ſunt verba. *An iis omnibus* (inquit) *lapidibus, qui proiecti ſunt, nec conueniebant in ſtructuram turris eſt pœnitentia, & habebunt locum in turre hac? Habent* (inquit) *pœnitentiam: ſed in hac turre non poſſunt conuenire: alio autem loco ponentur multò inferiore: & hoc cùm cruciati fuerint, & impleuerint dies peccatorum ſuorum, & propter hoc transferentur: quoniam perceperunt verbum iuſtum.* Videant aduerſarij Purgatoriū hìc ab Herma deſcribi; locum ſcilicet cœlo inferiorem, vbi peccata cruciatibus, ac pœnis expiantur, qubus expletis piorum animæ in cœleſtem gloriam transferuntur.

Origenes. AT diſertiſſimè Origen. hom. 12. in Hier. de purgatoriis pœnis ita ſcribit. *Vtrúmne egredientes ſi habuerimus vitia, vel virtutes, recipiemus pro virtutibus præmia, & dimittentur nobis ea, quæ ſcienter peccauimus: amplectemur pro delictis, neque recipiemus præmia pro virtutibus? ſed neutrum horum verum eſt: quia & pro peccatis torquebimur, & pro iuſtitia recipiemus præmia, quæ meremur: ſi enim poſt fundamentum Ieſu Chriſti non ſolùm in tuo corde aurum, & argentum, & lapidem pretioſum (ſi tamen habes aliquid auri, vel argenti) ſuperædificaueris, verùm & ligna, fœnum, & ſtipulam, quid tibi vis fieri cùm anima ſeiuncta fuerit à corpore? vtrúmnam ingredi vis in ſancta cum lignis tuis, cum fœno, & ſtipula, vt polluas regnum Dei? An propter lignum, fœnum, & ſtipulam foris reſidere, & pro auro, argento, & lapide pretioſo nihil mercedis accipere? ſed neque hoc æquum eſt: quid igitur ſequitur, niſi vt primùm propter ligna ignis tibi detur, qui conſumat fœnum, lignum, & ſtipulam?* Quid clarius de igne purgatorio dici potuit? Idem huius purgationis tempus inquirens lib. 8. in Epiſt. ad Rom. cap. 11. *Hæc ipſa purgatio* (ait) *quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantíſve ſæculis de peccatoribus exigat cruciatus, ſolus ſcire poteſt, cui Pater omne iudicium tradidit.* Hæc cùm ita conſtanter ab Origene aſſeuerentur, planè euidens argumentum eſt, eandem fuiſſe tunc omnium Orthodoxorum fidem: quam nemo ob aliquos Origenis errores in diſcrimen vocare poteſt, cùm in hac fide Origenes cum cæteris Orthodoxis Patribus conſpiret.

CÆTERVM hanc antiquiſſimam fuiſſe Chriſtianorum conſuetudinem, vt pias pro defunctis preces ad Deum funderent, quibus eos à pœnis purgatoriis leuari crederent, teſtatur Euſebius Cæſar. lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 71. *Euſeb. Cæſ.* vbi mortuo Conſtantino populum mox pro illius anima Deum publicis orationibus rogare cœpiſſe ait. *Populus* (inquit) *vnà cum Sacerdotibus, non ſine lacrymis, & ſanè magno cum gemitu, preces pro anima Imperatoris Deo fundebant: in quo & illi gratum, atque optatatum pio Principi officium præſtabāt, & Deus ipſe ſingularem beneuolentiam erga famulum ſuum oſtendit.*

BASILIVS verò in cap. 6. Iſai. explicans verba illa. *Baſilius* *Et in manu habebat carbonem.* Per altare ex quo Angelus carbonem forcipe ſumpſit, Purgatorij locum ſignificari docet his verbis. *Reuerà* (inquit) *quoniam ritus ille, quo apud Iudæos Deus colebatur, ſubſeruiebat exemplari, & vmbræ cœleſtium, cœleſte quoddam inſinuare intelligendum eſt altare illud, nempe locum luſtrandis animabus accommodatum, à quo ignis ĩlle purificatiuus per eas virtutes eximia ſanctitate proditus elicitur.*

VERVM Cyrillus Ieroſolym. Catecheſi 5. *Cyril. Ieroſ.* C Myſtagogica, præmiſſa communi de purgatoriis pœnis fide velut certa, ac ĩndubitata; quærit num piorum animæ illis pœnis detentæ oblato pro illis Miſſæ ſacrificio iuuari poſſint? Ita igitur ſcribit. *Scio enim multos dicere, quid iuuat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiamſi in hoc ſacrificio mentio illius fiat? An enim ſi Rex aliquis eos, à quibus offenſus eſt, in exilium pepulerit: poſtea verò illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro iis, qui ſunt in ſupplicio exulibus, eidem offerent, nònne condonationem aliquam ſuppliciorum illis dede-* D *rit? Ad eundem modum nos pro defunctis precationes adhibentes, quamuis ſint peccatores, non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, vt & nobis, & illis, eum, qui eſt benigniſſimus, propitium reddamus.* Vides Purgatorium eſſe, & exilio comparari, vbi animæ in ſuppliciis è cœlo exules detentæ Miſſatum ſacrificio iuuantur.

EANDEM Purgatorij fidem velut omnihus Eccleſiis Orthodoxis communem, atque ab Apoſtolis traditam docet Gregorius Nyſſe- *Nyſſenus* E nus apud Damaſcenum ſer. de defunctis. *Nihil* (inquit) *inconſultè, atque in caſſum à Chriſti præconibus, atque Diſcipulis proditum eſt, & in omnibus Eccleſiis Dei obtinuit; verum id vtile, ac Deo gratum eſt, vt in diuino, & ſpendidiſſimo ſacro eorum, qui è vita in recta fide diſceſſerunt, memoriam agamus.* Quomodo igitur ex Sathanæ officina prodire potuit, quod à Chriſti Diſcipulis proditum eſt, atque à tota Dei Eccleſia receptū? Idē præterea lib. de anima, & reſurrectione luculēter de igne purgatorio loquitur.

Planè

Planè (inquit) *neceſſe eſt, vt dum vitioſitas Purgatorio igne abſumitur, anima quoque quæ cum vitioſitate vnita eſt, in igne ſit: donec id quod inſperſum eſt, adulterinum, materiale, & fucatum, atque corruptum totum aboleatur igne conſumptum.* Vide eundem in oratione, quòd non ſit dolendum ob eorum obitum, qui in fide diſceſſerunt.

HÆC antiquiſſimorum Patrum de hoc dogmate fides adeò conſtans, adeò certa omnem certè dubitationem expellit, quominùs illud ab Apoſtolica doctrina traditum fuiſſe credatur. Quod citra vllam dubitationem affirmat Chryſoſtomus hom. 69. ad populum Antiochenum, his verbis. *Non temerè ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, vt in tremendis myſteriis defunctorum agatur cōmemoratio: ſciunt enim illis multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Cùm enim totus conſtiterit populus, Sacerdotalis plenitudo, & tremendum proponatur ſacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro ipſis deprecantes?* Idem prorſus docet in Epiſt. ad Philip. ſerm. 3. & oratione 41. in priorem ad Cor. vbi ſuffragia fieri pro defunctis, ex Dei ordinatione profectum eſſe tradit.

Chryſoſtom.

B

IAM igitur quilibet iudicare poterit, qua Religione, quáue fidei veritate, aduerſarij C diuinum, & Apoſtolicum dogma, vanam hominum imaginationem, exitiale Satanę commentum appellent, quo etiam Spiritu, quæ à Spiritu ſancto inſtituta ſunt, abuſus ex Satanæ officina profectos clament.

HÆC quidem ex Græcis antiquiſſimis Patribus inter multa, quę afferri poſſent, paucā teſtimonia collegimus, vt falſa Petri Martyris calumnia expellatur: qua contendit Græcos Patres ab huius dogmatis fide olim diſſenſiſſe; quod ſanè falſum eſt, vt ex ipſorum teſtimoniis huc allatis facilè conſtat. Cæterùm quòd Martyr ait, Græcos recen- D tiores in Concilio Florentino huic dogmati diu reſtitiſſe, altera calumnia eſt. Nam licèt in eo à Græcis diſputatum fuerit de qualitate ignis Purgatorij, nunquam tamen de illo dubitarunt: qui tandem omnes vno conſenſu, quæ in eo Concilio de Purgatorio definita fuêre, citra controuerſiam receperunt, vt patet ex Actis ipſius Concilij, & ex confeſſione Patriarchæ Conſtantinopolitani, quæ habetur in ipſo Concilio.

HIS lubet nonnulla quoque Latinorum Patrum teſtimonia annectere. Atque in primis Tertullianus de anima c. 31. apertè Pur- E gatorium docet his verbis. *Hæc erit* (inquit) *amicitia, obſeruatio ſponſionis, ne quis eius poſtea reſumas ex his quæ ei etetaſti, quæ illi reddidiſti: ne te vt fraudatorem, vt pacti tranſgreſſorem iudici Deo obiiciat, & iudex te tradat Angelo executionis, & ille te in carcerem mandet infernum, vnde non dimittaris, niſi modico quoque delicto mora reſurrectionis expenſo.* Vides

Tertullian.

A Purgatorium à Tertulliano infernum carcerem appellari, ibique animas modica etiam delicta pœnis exſoluere; atque inde cùm ea exſoluerint, dimitti; quo ſanè indicat, ſe non de carcere damnatorum, ſed Purgatorio tantùm agere: à quo tandem animæ liberantur. Quod etiam confirmat in lib. de Corona Mil. vbi de oblatione pro defunctis mentionem facit, dicens: *Oblationes pro defunctis facimus. Harum, & huiuſmodi aliarum diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam inuenies. Traditio tibi prætenditur auctrix, conſuetudo cōfirmatrix, & fides obſeruatrix.*

HOC loco Tertullianus de oblationibus, ac ſacrificiis quę pro defunctis offerri ſolent, in ſpecie agit: quapropter ait, nullam apud Scripturas legem, aut præceptum inueniri; quæ illa offerri pro defunctis iubeant: nam quòd apud inferos locus ſit, quo purgandæ animę poſt mortem recipiantur; quodque ſacrificia, ac eleemoſynarū oblationes illis proſint, partim ex Scripturis habemus, partim verò ex Apoſtolica traditione emanaſſe credimus.

PRÆCLARE quoque S. Cyprianus Purgatorium tradit ep. 52. ad Antonianum. *Aliud* (inquit) *eſt ad veniam ſtare, aliud ad gloriam peruenire. Aliud miſſum in carcerem non exire inde, donec ſoluat nouiſſimum quadrantem; aliud ſtatim fidei, virtutiſq́; accipere mercedem. Aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia paſſione purgaſſe.* Quibus verbis apertam Cyprianus de igne Purgatorio Eccleſiæ doctrinam tradit.

Cyprianus.

EANDEM etiam luculentiſſimè docet Lactantius lib. 7. Inſtit. c. 21. vbi ita ſcribit. *Sed & iuſtos cùm iudicauerit Dominus, etiam igne examinabit: tum quorum peccata vel pondere, vel numero prauaIuerint, igne perſtringētur, atque amburentur: quos autem plena iuſtitia, & maturitas virtutis incoxerit, ignem illum non ſentient. Habent enim in ſe aliquid Dei, quod vim flammæ repellat ac reſpuat. Tanta enim vis eſt innocentiæ, vt ab ea ignis ille refugiat innoxius.* Ex quo teſtimonio appatet, quàm certa apud antiquos fuerit de igne purgatorio fides.

Lactantius.

DE illo quoque egregiè ſcribit Hieronymus in cap. 66. Iſaiæ, his verbis. *Sicut diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo, non eſt Deus; credimus æterna tormenta, ſic peccatorum, atque impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum opera in igne probanda ſunt, atque purganda, moderatam arbitramur, & mixtā clementiæ ſententiā iudicis.* His verbis non ſentit Hieronymus Chriſtianos omnes, licèt impios, poſt diuturna ignis ſupplicia ſaluandos: qui fuit Origenis error; nā priùs omnes tā fideles impios, quàm infideles ęternis tormētis aſſeruari dixerat: ſed illos, ac ſolos hîc Chriſtianos ſaluari docet, qui per ignē purgari poſsūt, in quos moderatam,

Hieronym.

ac clementiæ mixtam Dei ſententiam ferendam eſſe affirmat, vtpotè, quæ non æternis, ſed temporalibus pœnis illos cruciandos damnet, in quo apertam de Purgatorio igne fidem profitetur.

Ruffinus.

At diſertis verbis Ruffinus in expoſit. Pſ. 37. de Purgatorio agit. *Per ignem* (inquit) *intelligi poteſt examinatio ignis Purgatorij, in quo corripientur, qui modò ſuper fundamentum Chriſtum infructuoſa ædificant: detrimentum quidem patientur, ſed ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem. Grauior autem erit ignis ille,* B *quàm quicquid poteſt homo in hac vita tolerare.* Vides pietatem, ac concordem Patrum in hoc dogmate ſententiam.

Auguſtinus.

Postremo (vt alios prætercam) vnus teſtat Auguſtinus, qui in Purgatorio aſſerendo ita copioſus eſt, vt is ſolus ſufficere poſsit, ad præclaram hanc Eccleſiæ fidem declarandam, & aduerſariorum errorem expungendum. Is in primis lib. de Gen. cont. Manich. cap. 20. verba illa explicans, maledicta terra in opere tuo. *Qui enim* (ait) *coluerit* C *agrum ſuum interiùs, & ad panem ſuum quamuis cum labore peruenerit, poteſt vſque ad finem vitæ huius hunc laborem pati. Poſt hanc autem vitam non eſt neceſſe vt patiatur. Si quis fortè agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit: habet in hac vita maledictionem terræ ſuæ in omnibus operibus ſuis, & poſt hanc vitam habebit, vel ignem purgationis, vel pœnam æternam.* Atque idem in Pſalm. 37. adhuc luculentiùs de Purgatorio igne agit. *In hac vita* (inquit) *purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non ſit opus, propter illos qui ſalui erunt, ſic tamen quaſi* D *per ignem. Quare? niſi quia ædificant ſuper fundamentum ligna, fœnum, ſtipulam: ſi ædificarent autem aurum, & argentum, & lapides pretioſos, & de vtroque igne ſecuri eſſent: non ſolùm de illo æterno, qui cruciaturus eſt impios, ſed etiam de illo, qui emendabit eos, qui per ignem ſalui erunt. Dicitur enim, ipſe ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: & quia dicitur ſaluus erit, contemnitur ille ignis. Ita planè, quamuis ſalui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quàm quicquid poteſt homo pati in hac vita.* Quid his teſtimoniis, aut clarius, aut grauius pro Purgatorio afferri poteſt? an non ex his facilè agnoſcere debent aduerſarij, non E ex Satanæ officina, ſed ex grauiſsimis Scripturarum monumentis huius catholici dogmatis fidem produiſſe? Lege eundem de Ciuit. Dei lib. 21. cap. 13. vbi cumulatè de Purgatoriis pœnis agit.

Eqvidem aduerſariis admiratione dignum videri debet, tam Auguſtinum, quàm cæteros antiquiores Patres vſque ad ipſum Dionyſium, & Clementem, Apoſtolorum diſcipulos neminem vnquam de huius dogmatis fide dubitaſſe: ſed in eo aſſerendo ita

A certos, vnanimes, ac concordes extitiſſe; vt nullam omnino poſteris dubitationis anſam reliquerint. Ex quo ſacram hanc Apoſtolorum doctrinam fuiſſe deprehendimus, quam mirus totius Eccleſiæ conſenſus amplexus eſt: quo ſanè vel ſolo aduerſarij rubore perfundi deberent, ac ſuæ ipſorum intolerabilis propemodùm temeritatis admoneri, qui antiquam, & Apoſtolicam fidem per omnia ſæcula diffuſam, ac toto orbe Chriſtiano ſemper receptam, ſoli immutare audent.

B Confirmant huius Apoſtolici dogmatis fidem antiquiſſima Concilia; vix enim legitimum Concilium reperias, in quo de orationibus pro defunctis effundendis mentio non fiat. In Concil. 1. Niceno, quod ſacroſanctum ab omnibus habetur Can. 65. Arabico iubetur, vt mortuo Epiſc. ab omnibus illius Diœceſis Eccleſiis pro illo oretur. *Nũcietur* (inquit) *de morte Epiſcopi omnibus Eccleſiis, & monaſteriis illius Diœceſis, vt fiat oratio pro eo.* In Concil. Carthaginẽſi 3. c. 29. ſtatuitur, quòd pomeridiano C tẽpore ſolis orationibus anima defuncti Deo commendetur. In Carthag 4. decernitur c. 79. vt eorum, qui ante peractam pœnitentiã obeunt, memoria in altaris ſacrificio fiat: in Valent. cap. 4. pro defunctis Epiſcopis orãdum, ac ſacrificandum præcipitur. In Aurelianenſi 2. c. 15. pro omnibus id fieri iubetur, iis exceptis, qui mortem vltrò ſibi conſciuêre. In Cabilonenſi c. 19. inter Miſſarum ſolemnia quotidie defunctorum memoria fieri mandatur. Eadem pro mortuis ſuffragia fieri iubet Cõc. Tiburienſe c. 15. Idem decernit Synodus Ferrarienſis in literis ſanctæ vnionis, Florentina D quoque ſeſſ. vltima, Decreto de Purgatorio, & tandem Synodus Trident. ſeſſ. 25. circa initium.

Calvinvs lib. 3. Inſtit. cap. 5. §. 10. his teſtimoniis conuictus, fatetur ante 1300. annos vſu receptum fuiſſe, vt in Eccleſia precationes fierent pro defunctis. *Sed omnes* (inquit) *fateor, in errorem abrepti fuerunt.* Etiámne Apoſtoli, Caluine, ex quorum traditione illæ emanarunt? Etiámne Scripturæ, quæ de Purgatorio igne, ac purgatione animarum poſt mortem apertè agunt; vt aliàs explicauimus? Etiámne tot Patrum, ac Conciliorum auctoritas, cui ex Apoſtolica E ſententia Spiritus ſancti magiſterium coniunctum eſt? Etiámne totius Eccleſiæ perpetuus, ac vnanimis conſenſus, cui nullum falſum ſubeſſe poteſt? Quid te id fateri cogit? quid hanc à te confeſſionem extorquet, vt omnes Patres, omnia Concilia, ac totam Eccleſiam per annorum 1300. ſpatium, craſſo hoc errore detenta fuiſſe fatearis? Num Scripturæ? Minimè quidem, cùm illæ nullibi Purgatorium erroris condemnent, ſed potiùs Purgatorium doceant: num antiqua fidei veritas? nihil minùs, quandoquidem

ea

Digitized by Google

ea nimis apertè cum illa pugnat: vt ex allatis teſtimoniis perſpicuum eſt. Num Apoſtolica traditio? abſit quàm longiſſimè, ea ſiquidem pro nobis eſt: num ſaltem Dei Spiritus, quem tantopere tui iactant? at is tum Scripturis, tum Conciliis, tum Apoſtolicis traditionibus, tum communi Patrum conſenſui, tum Eccleſiæ definitionibus contrarius eſſe non poteſt. Reſtat igitur, vt Caluinum, ac aduerſarios ad hanc confeſſionem cogat ille Satanę ſpiritus, à quo Purgatorium ipſi fabrefactum eſſe autumant.

Vota Monaſtica eſſe impia, & ſacrilega.

TERTIVS ERROR.

ADVERSARII, cùm inter veteræ fidei, ac Chriſtianæ Religionis naufragia, quæ iamdudum paſſi ſunt, vniuerſas diuinarum virtutum opes profuderint, ac velut vitiorum ſalo demerſi, nihil præter carnis voluptates, ac ſenſus oblectaméta cernant; quibus mortalem vitam Epicureorum more alere ſtudent, quaſi agmine facto, vno impetu, ac communi impietate in omnem Chriſtianæ Religionis perfectionem irruunt; conſilia Euangelica improbát, vota Monaſtica damnant, voluntariç paupertatis, obedientiæ, ac caſtitatis cultores ſacrilegos clamát. [Lutherus.] Lutherus lib. de captiuitate Babylonica ſola duntaxat Baptiſmi Religione retenta, vota omnia prorſus ſublata optat. Et ep. ad Epiſcopos, & Diaconos Eccleſiæ Wittembergẽſis, vota Monaſtica his verbis impugnat. *Votum* (ait) *Religionum, aut quodcunque omnino, quadam lex eſt conſcientiam natura captiuans. Itaque vouere virginitatem, cœlibatum, Religionem, & quodlibet ſine fide; tale votum ſacrilegum, impium, idololatricum dæmonibus vouetur.* Atque idem cõfirmat lib. de votis Monaſticis. Quem ſequitur [Melanchton.] Philippus Melanchton diſputat. 16. de iureiurando, vbi ait, non valere Monachorum vota; eò quòd ſine peccato præſtari non poſſint. [Conr. Pellican.] Idem docet Conradus Pellicanus in cap. 1. Matth. vbi cœlibatum fugiendum eſſe docet. [Magdeburg.] Magdeburgenſes Cent. 10. cap. 4. vbi agunt de Monachis, & Eremitis eius ſæculi, illos execranda hominum mõſtra appellant. [Caluinus.] Ioannes Caluinus lib. 4 Inſtit. c. 13. Monaſteria affirmat eſſe Lupanaria, vota Monaſtica retia Satanæ appellat, Monachos omnes Sophiſtas cucullatos vocat, qui ab Eccleſia defecerint, & ſe totos diabolo cõſecrarint. Quæ omnia ex prioribus hęreticis iam olim ab Eccleſia damnatis mutuati ſunt. Hic enim fuit Arrianæ hæreſis furor, qui in Monachos potiſſimùm, ac Monaſticæ vitæ profeſſores debacchabatur (teſte Ruffino lib. 2. c. 3. & Socrate lib. 2. cap. 17.) Hæc etiam hæreſis Donatiſtarum fuit, qui (vt teſtatur Optatus lib. 2.

A cont. Donatiſtas) virginum ſacrarum capita velata nudabant, vt priorem profeſſionem irritam facerent. Hieronymus eandem hæreſim Vigilantio aſcribit, quam etiam Auguſtinus Petiliano tribuit. Taceo Conſtantinum Copronymum, qui, vt refert Theoſterictus oratione funebri in ſanctũ Nicetam, totus in hoc æſtuabat, vt ordinem Monaſticum deleret. Vualdenſes, referente Alphonſo à Caſtro de hæreſibus, mendicantium Religiones malorem dæmonum inuentum fuiſſe dicebant. Horum noſtri tum Lutheriſtæ, tum Caluiniſtæ tam fidei, quàm Religioni ſucceſſerunt: B vt hinc primùm diſcant, hanc illorum non dicam fidem, ſed hæreſim, antiquorum hæreticorum, qui iam pridem ab Eccleſia damnati ſunt, filiam extitiſſe.

TRIA itaque à nobis hoc loco contra aduerſarios demõſtranda erunt. Primum, conſilia Euangelica non eſſe improbanda, tanquam à præceptis non diſtincta. Secundũ, vota Monaſtica non impia, aut ſacrilega, ſed ſancta eſſe, atque ad maiorem hominibus pietatem proficere. Tertium, Monaſticam vitam magis pios, ac perfectos homines Dei cultores efficere; quæ tribus aſſertionibus explicabimus.

ASSERTIO prima. *Conſilia Euangelica* C *damnare, tanquam nulla, & à præceptis minimè diſtincta; hæreticorum eſt fides*; quæ aſſertio eſt contra Lutherum libro de votis Monaſticis, [Lutherus.] vbi probare nititur nullum eſſe Euangelicum conſilium, ſed omnia eſſe præcepta, Philippum Melanchtonem in locis communibus [Melanchton.] de diſcrimine conſiliorum, & præceptorum, Caluinum lib. 4. Inſtit. c. 13 §. 12. *Omnes* (inquit) [Caluinus.] *vna voce clamant* (de Patribus loquitur) *nullam penitus voculam à Chriſto emiſſam, cui non ſit neceſſariò obtemperandum.* Sed quomodo id ſolus Caluinus cum ſectariis falsò clamet, mox aperiemus.

D PROBATVR verò primùm ex Scripturis, quæ conſilia apertè à præceptis diſtinguũt. Nam Paulus 1. Cor. 7. conſilium à præcepto diſcernit, cùm ait. [1. Cor. 7.] *Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere.* Deinde eodem capite poſt pauca ſubdit. *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* En conſilium à præcepto diſtinctum: ſiquidem coniugibus præceptum eſſe declarat, ab inuicem non diſcedere, virginibus verò non præceptum, ſed conſultum E tantummodo affirmat, vt à coniugio abſtineant. *Alligatus es vxori* (inquit Paulus) *noli quærere ſolutionem*; hoc præceptum eſt. *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem.* En conſilium.

QVOD ipſe etiam loquendi modus declarat, quo Chriſtus tum in præcipiendo, tum in conſulendo vtitur: cùm enim præcipit,

pit, verba planè abſoluta vſurpat, ac ple- A
Matth. 5. rumque pœnas minatur: hinc Matth. 5. *Ego autem dico vobis* (ait) *non iurare omnino.* Item *Diligite inimicos veſtros, benefacite*, &c. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Ioan.
Ioan. 13. 15. 13. *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* & cap. 15. *Hæc mando vobis, hoc eſt præceptum meum*, &c. atque alia his ſimilia loca præceptum indicant; tum ex ipſo abſoluto dicendi modo, tum etiam ob pœnarum minas, quæ plerumque præceptum comitantur. Cùm verò tantùm conſulit, mitiorem, ac humaniorem dicendi formam ſibi vendicat: idcirco cùm paupertatis vo- B luntariæ conſilium exponere vellet, non non abſolutis, non præceptoriis verbis vtitur, non ſuppliciis terret, ſed illud vniuſcu-
Matth. 19. iuſque arbitrio committit. Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus.* Præterea cùm de obedientiæ
Ioan. 5. conſilio agit Io. 5. *Qui vult* (ait) *venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem*, &c. Cùm etiã de caſtitatis conſilio loquitur. *Qui poteſt* (inquit) *capere, capiat*: nec præcipit, ſed
Matth. 5. conſulit. Rurſus Matth. 5. *Qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, & pallium, ſi quis te percuſſerit in dex-* C *teram maxillam tuam, præbe ei & alteram.* Et
Matth. 6. cap. 6. *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum.* Quòd ſi hæc non conſilia, ſed præcepta eſſent, planè ſequeretur, eos omnes æternæ damnationis ſententiam ſubire, qui ſua omnia non venderent, ac pauperibus diſtribuerent, qui ſuiipſius abnegationem obedientia voluntaria non quærerent, qui ſeipſos caſtitatis gladio non caſtrarent, qui pallium non præberent ei, qui tunicam illis auferre vellet, qui alteram maxillam percutienti non offerrent, qui in craſtinum cogitarent, ac pleraque his ſimilia, quæ tamen abſurdum eſt præcepta D exiſtimare, cùm ad ea nulla legis neceſſitate homines teneantur, ſed liberæ illorum voluntati relicta ſint.

Probatvr ſecundò teſtimoniis Patrum.
Cyprianus. Cyprianus de virginitate agens lib. de habitu virginum circa finem, ita ſcribit. *Nec hoc iubet Dominus, ſed hortatur: nec iugum neceſſitatis imponit, quando manet voluntatis arbitrium liberum: ſed cùm habitationes multas apud Patrem ſuum eſſe dicat, melioris habitaculi hoſpitia demonſtrat: habitacula iſta meliora vos petitis, carnis deſideria caſtrantes.* Idem docet de Natiuitate Chriſti explicans verba Apoſtoli. *De* E *virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do*, &c.

Origenes. Origenes hoc ipſum tradit ad cap. 15. ad Rom. *Ea* (inquit) *quæ ſupra debitum facimus, non facimus ex præceptis, verbi cauſa: virginitas non ex debito ſoluitur: neque enim per præceptum expetitur, ſed ſupra debitum offertur.*

Baſilius. Basilivs libro de vera virginitate, id

A etiam aſtruit his verbis. *Voluit Dominus eximiæ virtutis meritum, non iuſſionis neceſſitati obnoxium fieri; ſed egregij ac ſingularis animi ſpecimen, atque indicium eſſe, dum ſponte ſua nulla imperij neceſſitate cogente, quod mandata omnia excellit, & ſupra naturæ humanæ modum eſt, deſiderio, affectúque virtutis efficeret*: ac mox virginitatis exemplum adhibet.

Præclare etiam Nazianzenus. Ora- *Nazianzenus.* tione 3. quæ eſt inuectiua prima in Iulianum, conſilia à præceptis ſecernit. *Ad hæc* (inquit) *quomodo illud non animaduertis omnium ſapientiſſimè, & ingenioſiſſimè; atque ad virtu-* B *tis arcem, & verticem Chriſtianos coarctans: quòd in legibus noſtris alia parendi neceſſitatem imponunt, nec ſine periculo prætermitti poſſunt: alia non neceſſitate conſtringunt: ſed in arbitrio, ac voluntate poſita ſunt; ac proinde hanc rationem habent, vt qui ea cuſtodierint, præmiis, ac honore afficiantur; qui autem minùs ea expleuerint, nihil periculi pertimeſcant?*

Qvod etiam egregiè pertractat Opta- *Optatus.* tus lib. 6. cont. Parmenianum. *A Paulo* (inquit) *cùm quæreretur, quid de virginibus præciperet? Reſpondit, ſibi de virginibus nihil eſſe mandatum: confeſſus eſt, ſe duo teſtamenta, hoc* C *eſt duos denarios erogaſſe; explicati quodammodo ſumptus erant: ſed quia, qui ſaucium quodammodo commendauerat, promiſerat ſe redditurum, quicquid in curã ampliùs erogaſſet, poſt impenſos duos denarios, non præcepta, ſed conſilia erogat Paulus ad virginitatem. Nec impedimento eſt voluntati, nec nolentes impellit, aut cogit. Qui dederit* (inquit) *virginem ſuam, bene facit, & qui non dederit, meliùs facit. Hæc ſunt verba conſilij, nec vlla ſunt præcepta coniuncta.*

Id etiam confirmat Ambroſius epiſt. 82. *Ambroſius.* ad Eccleſiam Vercellenſem. *Qua reuerentia virginitatis* (ait) *locutus eſt ſanctus Apoſtolus?* D *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do: præceptum non habet, conſilium habet: non enim præcipitur, quod ſupra legem eſt; ſed magis dato ſuadetur conſilio*, & poſt pauca. *Bonum ergo conſilium, quia in conſilio vtilitas eſt, & in præcepto laqueus. Conſilium inuitat voluntarios, præceptum adſtringit inuitos.* Atque idem docet lib. de Viduis.

Hieronymvs quoque epiſt. 22. c. 8. *Hieronym.* locum illum Apoſtoli pertractans. *De Virginibus* (inquit Apoſtolus) *præceptum Domini non habeo: cur? quia & ipſe vt eſſet virgo, non fuit imperij, ſed propriæ voluntatis: quare ergo non ha-* E *bet Domini de virginitate præceptum? quia maioris eſt mercedis, quod non cogitur, & offertur.*

Postremo Auguſtinus hanc præcepti, ac conſilij differentiam clariſſimè tradit ſerm. 61. de tempore. *Aliud* (inquit) *eſt conſilium, aliud præceptum: conſilium datur, vt virginitas cõſeruetur, vt à vino, & à carnibus abſtineatur, vt vendantur omnia, & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, vt iuſtitia cuſtodiatur;*

vt

Digitized by Google

vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur, qui poteſt capere, capiat. De iuſtitia verò non dicitur, qui poteſt facere, faciat: ſed omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Idem ſæpiùs repetit in Enchirid. ad Laurentium cap. 121. de adulterinis coniugiis lib. 1. cap. 14. lib. de S. Virginitate cap. 14. lib. 2. quæſt Euangelicarum c. 19. & 30. & ſerm. 18. de verbis Apoſtoli cap. 11. Vide etiam *Fulgentius.* Fulgentium in lib. ad Monimum in prolog. *Euſeb.* Euſebium Cæſar. de Demonſt. Euang. lib. 1. c. 8. *Athanaſius.* Athanaſium de humanitate verbi poſt medium, *Chryſoſtom.* Chryſoſtomum hom. 8. de Pœnitentia, *Theodoret.* & hom. 21. in priorem ad Cor. Theodoretum *Gregorius.* ad c. 7 prioris ad Cor. Gregorium Magn. lib. 15. Mor. c. 11. & lib. 26. c. 20. & alios antiquiſſimos Patres. Ex quo tandem colligere poſſunt aduerſarij, quàm Caluino credendum ſit, qui falsò aſſerere non veretur, nulli vnquam veterum hanc præceptorum, ac conſiliorum diſtinctionem in mentem veniſſe: ſed omnes vna voce clamare, nullam penitus voculam à Chriſto emiſſam, cui non ſit neceſſariò obtemperandum: cùm è regione potiùs vniuerſi exclament, conſilia à præceptis diſtincta eſſe.

PROBATVR tertiò exemplo Chriſti, & Apoſtolorum. Nemo enim inficiari poteſt, Chriſtum vniuerſa mandata diligentiſſimè obſeruaſſe. Porrò ſi in Euangelio nihil prorſus præter præcepta continetur; quid eſt, quòd cùm in maxilla à ſeruo Pontificis percuſſus fuerit, *Ioan. 18.* vt habetur Io. 18. alteram non præbuit: ſed dicit. *Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo, ſin autem bene, quid* *Matth. 10.* *me cædis?* Præterea Matth. 10. ait: *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris, non peram in via, neque duas* *Ioan. 4.* *tunicas.* Et tamen Io. 4. Diſcipuli loculos habuiſſe leguntur. *Abierant enim in ciuitatem, vt cibos emerent.* & cap. 19. videtur Chriſtus duas tunicas habuiſſe, veſtimenta nimirum, quæ inter ſe milites diuiſerunt, & tunicam inconſutilem: at quis vel leuiter ſuſpicari valeat, Chriſtum, aut diſcipulos in his, ac ſimilibus à Dei præceptis aberraſſe? cùm hæc tantùm conſilia, non præcepta ſint, quæ idcirco Chriſtus tunc obſeruari noluit, vt Eccleſiæ præſules, quorum tunc perſonam gerebat, inſtrueret. Paulus quoque ſi hæc præcepta eſſent, legis præuaricator extitiſſet, cùm *Act. 23.* Act. 23. in ore percuſſus maxillam non præbuit, ſed ait: *Percutiet te Deus paries dealbate.*

DENIQVE ab aduerſariis quæro, num Dei præcepta obſeruent? id quidem, cùm ſe iuſtos, ac Dei filios profiteantur, fateri deberent. At ſi hæc præcepta ſunt, cur vniuerſas ſuas facultates pauperibus non diſtribuunt? cur virginitatis præceptum non ſeruant? cur aurum, argentum, ac pecunias poſſident? cur duabus tunicis in hyeme A præſertim induuntur? cur alteram maxillam percutientibus non præbent? An non apertũ eſt, ſi conſilia tollant, eos non ſolùm Chriſtũ, Paulum, ac cæteros Apoſtolos; ſed & ſeipſos legis præuaricatores conſtituere? Quod quidem de Chriſto ſuſpicari blaſphemum eſt, de Apoſtolis erroneum: de ipſis verò id aſſerere, licèt falſum non ſit, id tamen non ex conſiliorum, ſed ex præceptorum transgreſſione iis contingit. At verò ipſi, vt ſuo honori cum graui Scripturarum detrimento conſulant, præcepta omnia impoſſibilia ob- B ſeruatu eſſe iudicant.

ASSERTIO ſecunda. *Vota Monaſtica non impia, neque ſacrilega, ſed pia, ac ſancta ſunt, ac Chriſtianam pietatem in hominibus augent.* Planè mirabile videri poſſet, quòd ij, qui Religionem vſque ad viſcerũ diſruptionem clamant; vota, quæ inter ſacros Religionis actus enumerantur, omnino à Religione expellant, niſi eos Religionis potiùs nomen, quàm rem, ac pietatem iactare certum eſſet. Quid enim in C Scripturis clariùs elucet, quàm vota Deo rectè fieri poſſe, ac rectiùs reddi debere? An nõ Nazaræorum vota Deus approbat, ac formã illis viuendi præſcribit? *Vir (inquit) ſiue mulier, cùm fecerint votum vt ſanctificentur, & ſe voluerint Domino conſecrare; à vino, & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum ex vino, & ex qualibet alia potione, & quicquid de vua exprimitur, non bibent: vuas recentes, ſiccáſque non comedent cunctis diebus, quibus ex voto Domino conſecrantur.* Quis igitur ſacrilegum, ac impium eſſe putet, pio voto ſe Deo obſtringere; cùm Nazaræorum vota Deus tan- D quàm pia acceptaret, ac grata ſibi eſſe oſtenderet? vt perſpicuum eſt, Deuteron. 33. vbi *Deuter. 33.* Moyſes Ioſeph benedicens ait. *Benedictio illius, qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem Nazaræi inter fratres ſuos.* Deuteron. 23. promiſſa ſibi vota Deus *Deut. 23.* exigit, ſiue ea ad Deum maiori pietate colendum, ſiue ad vitanda peccata, ſiue etiam ad negotia celeriùs expedienda facta fuerint. *Cùm votum voueris (inquit) Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* At nunquid ea à nobis Deus requirit, quæ impia, ac ſacrilega ſunt? aut no- E bis à Deo in peccatum imputabitur, ſi impia, ac ſacrilega promiſſa non reddamus? Huiuſmodi teſtimoniis, quæ nos ad promiſſa Deo vota reddenda compellunt, ſacræ literæ vbique reſperſæ ſunt. Dauid Pſalm. 21. *Vota mea reddam in conſpectu ti-* *Pſal. 21.* *mentium eum.* Pſalm. 49. *Et redde altiſſimo* *Pſ. 49. 65. 77.* *vota tua.* Pſalm. 65. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Pſalm. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro.* Eccleſiaſtici *Eccleſ. 5.* 5. *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim ei infidelis, & ſtulta promiſſio,*

ſed quodcunque voueris redde. Hæc enim, & alia pleraque teſtimonia, quæ in Scripturis paſſim reperiuntur, non obſcurè declarant, pia, atque honeſta vota religioſè Deo fieri poſſe: ac pietatem in hominibus augere.

NEQVE ea ad Iudaicas tantùm cæremonias pertinent, vt opinatur Pſeudomartyr. Nam & ipſa Chriſtiana Religio à ſui exordio his ſumma cum pietate, ac Chriſtiani nominis ſplendore vſa fuit; vt ex Actis Apoſtolorum conſtat, vbi cap. 4. ſic legimus. *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Hæc autem bonorum communitas non aliunde, quàm ex voto ab iis emiſſo oriebatur; vt teſtatur Auguſtinus ſerm. 1. de communi vita Clericorum: atque alia pleraque loca in nouo Teſtamento obuia fiunt, quæ votorum Religionem præſtantiorem apud Chriſtianos, quàm apud Iudæos reperiri probant: quæ iamiam cōmemoranda erunt: hinc Auguſtinus pertractans illud Pſalm. 85. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro*; ſic de primis illis fidelibus loquitur. *Alius vouet Deo caſtitatem coniugalem, vt præter vxorem non nouerit aliam. Alij etiam vouent, etſi experti tale coniugium, vltrà nihil tale pati, nihil tale concupiſcere, aut ſuſtinere, & ipſi vouerunt aliquid maius, quàm illi. Alij virginitatem ipſam ab ineunte ætate vouent, vt nihil tale vel experiantur, quale illi experti ſunt, & reliquerunt: & iſti vouerunt plurimùm. Alij vouent domum ſuam eſſe hoſpitalem omnibus Sanctis aduenientibus, magnum votum vouent: alius vouet relinquere omnia ſua, diſtribuenda pauperibus, & ire in communem vitam, in ſocietatem Sanctorum, magnum votum vouit.* Atque inde manifeſtè aduerſariorum error confoditur, qui ſi aliquando votum fieri permittunt, illud non de alia, quàm de re præcepta Deo exhiberi volunt; cum quo Auguſtinus, & ipſa Scriptura pugnant, qui votum ad rem etiam non præceptam extendunt; nec fruſtrà: cùm votum de re præcepta non ſit verum, ac proprium votum, niſi quatenus res illa, vt non præcepta concipitur, ac noua obligatio præter eam, quæ ex præcepto fluit, inducitur: vt docet D. Thom. in 2. 2. quæſt. 186. artic. 10. Nam cùm votum ſit de meliori bono, quomodo res præcepta ſub voto cadere poteſt, niſi præter illud commune bonum, quod ex præceptis manat, aliquod melius, ac excellentiùs Deo voueatur?

Act. 4. *Auguſtinus.* *D. Thomas.*

PORRO quòd ad Monachorum vota attinet; quæ aduerſarij in hoc articulo impugnant, ac tanquam impia, ac ſacrilega, atque ex Sathanæ officina deprompta; pro innata ſibi modeſtia damnant: facilè hanc calumniam extergimus; cùm illa pia, ſacroſancta, atque ex Scripturarum, ac veterum Patrum A monumentis hauſta demonſtramus.

TRIA igitur potiſſima eſſe Monachorum vota, quibus ſeſe Deo adſtringere ſolent, nemo ignorat, obedientiæ nimirum, voluntariæ paupertatis, ac caſtitatis; quibus velut ad ſummam Euangelicæ perfectionis arcem conſcendunt. De his cùm ſingillatim nobis agendum ſit; primùm ab ipſo obedientiæ voto, quod excellentiſſimum eſt, vtpote, quæ ipſam animi libertatem, quod ſummum in homine bonum eſſe putatur, perfectiùs Deo ſubiicit, inchoabimus.

LVTHERVS lib. de votis Monaſticis *Lutherus.* B agens de obedientia Monachorum, Monaſticam obedientiam rudem, ac puerilem obedientiam vocat pro rudimento duntaxat iuuentutis inſtitutā, quam nec Deo acceptam, nec voueri poſsibilem iudicat. Nos contrà Monaſticam obediētiam ex grauiſsimis tum naturæ, tum veteris Eccleſiæ, tum Euangelij legibus exortam, atque in his fundatam aſſerimus, ex quo non ſolùm poſsibilem, ac Deo gratam, ſed etiam præſtantiſsimam, atque hominibus vtiliſſimam ſtatuimus.

PRIMVM itaque ipſa naturæ lex, ac innata ratio in homine clamat (vt ait Laurentius Iuſtinianus lib. de obed. c. 5. *Laurent. Iuſtin.*) vt quiſque ſe illi ſubiiciat, à quo habet vt ſit: quod C etiam docet Auguſtinus de Gen. ad literam *Auguſtinus.* lib. 8. cap. 6. vbi homines Deo ipſo naturæ iure ſubiectos eſſe affirmat. Vnde Religio in nobis ortum ducit, quæ vt ſentit Auguſtinus lib. de vera Relig. cap. 55. eò Religio nuncupatur, quòd humanos animos ſecreta quadam naturæ virtute, atque arctiſsimo vinculo ſub Dei imperio religet, ac illius ſeruituti ſubiiciat, de quo fusè in primo libro diſſeruimus. Hinc Religionem homini à natura datam eſſe diximus, vt pernicioſam illius libertatem, qua plerumque ob effrænem vitiorum licentiam, à ſe Dei ſubie-D ctionem excutit, comprimeret; ac iterum Dei ſeruituti religaret. Sed quoniam tum ob corruptæ naturæ vitium, tum ob immanem erumpentium cupiditatum impulſum plerumque accidit, vt confracto hoc naturæ vinculo, quo Dei ſeruituti alligamur; frequentiùs, quàm par eſſet, nos à Deo dilabi contingat: qui inuiolatum illud, ac integrum ſeruare cupiunt, arctiori vltrò, ac præſtantiori ſeſe illi vinculo conſtringunt, quo effrænem illam animi libertatem, qua ad vitia feruntur, doment, ac compeſcant; ac velut im-E mobiles ſe in perfecta Dei ſeruitute conſtituant: quapropter cùm primùm præſtantiora Euangelicæ perfectionis conſilia, nedum præcepta, ſibi amplectenda ſtatuerint: obedientiæ voto, quod Deo ſolemne exhibent, ſe homini ſubiiciunt, atque illius nutui ſe totos componere pollicentur; vt ſi quando ebullentium rurſus cupiditatum æſtus illos

extra

extra Dei iugum impelleret, voluntaria hac, A ſed tamen fœlici neceſſitate in Dei ſeruitute contineantur. Ita ſit, vt Religioſorum vota eò tantùm ſpectent, vt primum, ac commune illud naturæ, ac Religionis vinculum, quo ad Dei ſeruitutem alligamur: conſiliorum vinculo accedente, præſtantius reddant, atque illud in nobis ſtabile, ac perpetuum ſeruent: neque aliud ſit Monaſticam obedientiam vouere, quàm ſtabilem, ac immotum in perfectiſſima Dei ſeruitute animum promittere. Hinc enim Religioſorum ſtatus Religionis nomen ſibi vendicauit; vt inde exploratum ſit, Monaſtica vota, quæ Religionis ſtatum B efficiunt: ac obedientiæ præſertim in vera primùm naturæ Religione fundari.

Hvic naturæ vinculo, & ipſæ naturæ ordo accedere poſſet, quem à Deo ita inſtitutum videmus, vt in omnibus fermè rerum ordinibus monarchiam quandam conſpicere liceat, qua multa vni ipſo naturæ ordine ſubiecta ſunt, vt in apibus, gruibus, ac pleriſque aliis animantibus, quæ in ſocietate viuunt, perſpicuum eſt; quæ vni duci ipſa natura dictante parent. Quò fit, vt alteri ſubiici, naturæ ipſi conſentaneum ſit.

His etiam & ipſum ius Gentium addi C poſſet, à quo Regum poteſtas, atque aliorum ſubiectio, in homines introducta fuit, quæ deinde ipſo diuino iure confirmata fuit, vt teſtatur Paulus Rom. 13. dicens. *Omnis anima* (Rom. 13.) *poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas niſi à Deo.* & Heb. 13. *Obedite præpoſitis* (Heb. 13.) *veſtris, & ſubiacete eis.* Quòd ſi id ius hominibus collatum eſt, ex ipſo tum humano, tum diuino iure, vt Regem, ac præpoſitum ſibi eligere valeant, cui Deo iubente neceſſariò parendum ſit; quis voluntariam Monachorum obedientiam, velut impoſſibilem, ac D Deo ingratam damnare audeat, qua ſe ſuis ſuperioribus parere voto obſtringunt?

At his ſilentio præteritis, Monachorum obedientiam in veteri lege ex cap. 35. Ieremiæ (Ierem. 35.) à Deo commendatam agnoſcimus, vbi filiorum Ionadab obedientia deſcribitur, qui ſe patris præcepto, quo vini vſus illis interdicebatur, ſponte ſubiecerunt, ac præterea eiuſdem præcepto obtemperantes, non ſerebant agros, non habebant domos, ſed habitabant perpetuò in tentoriis: quos idcirco Deus tantopere laudat, quod hominis voci obedierint, ac illorum obedientiam ita ſibi gratam E eſſe oſtendit, vt illis per os Ieremiæ dixerit. *Pro eo, quòd obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feciſtis vniuerſa quæ præcepit vobis: propterea hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſraël. Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* Non abſimilis eſt Monachorum obedientia, quam ſuis Patribus, ac ſuperioribus exhibent, cùm ex illius voto ieiunia exercent, non agros, non domos proprias colunt, nihil propium poſſident, ac demum ſeipſos perfectè illorum imperio ſubiiciunt: illa quidem Dei præcepta non erant, quæ Rechabitæ ex patris præcepto obſeruabant: quorum tamen Deus obedientiam laudat. Qua igitur ratione aduerſarij conſiliorum obedientiam, quam Religioſi voto profitentur, tanquàm impiam, ac ſacrilegam vituperant?

At illuſtriora teſtimonia ſacræ nobis Euangelij paginæ ſuppeditant. Nam Matth. (Matt. 16.) 16. Monachorum obedientiæ regula exprimitur, cùm ibi Chriſtus ait. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Quid enim eſt ſeipſum abnegare, præterquam proprium mentis imperium alterius legibus regendum committere? Siquidem ſi ipſam verbi vim inſpicimus, ſeipſum abnegare nihil aliud indicat, quàm quęcũque vel ſenſus, vel animus optat, illi negare: facilè quidem erit abſque obedientiæ voto, carnis deſideria reprimere, ſenſus oblectamenta cohibere, atque etiam ipſas prauas animi cupiditates fræno rationis coërcere; quandoquidem id plerique Sancti, ac Martyres, qui Monaſticam vitam minimè excoluerunt, egregiè aſſecuti ſunt. At totum animum, totam mentem, totum intellectum, totam voluntatem, omnem propriam ſententiam, præſertim cùm ad aliquod bonum tendit, quod optimum iudicat: demum ſeipſum totum, id eſt, quicquid ſentit, quicquid iudicat, quicquid amat, quicquid expetit; quicquid ſibi ſequendum proponit, quicquid ſibi fugiendum ſtatuit, abnegare, ac deſerere, nemo vnquam ſine obedientiæ voto conſequutus eſt: hoc planè Euangelicum conſilium eſt, quod iis Chriſtus hoc loco amplectendum proponit, qui illum perfectè ſequi, ac perfectioribus illius veſtigiis inhærere volunt. Idcirco ait: *Si quis vult venire poſt me.* Non præcipit, non cogit, ſed conſulit. Ita docet Petrus Damianus ſerm. de Exaltat. S. (Pet. Dam.) Crucis. *Si quis* (inquit) *vult venire poſt me, abneget ſemetipſum. Audi conſilium, non præceptum: ſi enim præceptum eſſet, quicunque effectui non manciparent, cruciatus poſſent expectare perpetuos: ſed cùm dicit, ſi quis vult, in noſtra poſuit voluntate, vtrùm ex æquo cùm eo currere feſtinemus.* Ex quo apertè colligimus ſui ipſius abnegationem, quam hîc Chriſtus commendat, non tantùm ad neceſſariam ſenſualium cupiditatum mortificationem, ſed ad voluntariam, ac ſpontaneam ſuiipſius ſubiectionem, quæ in obedientiæ voto ſuperioribus exhibetur, potiſſimùm pertinere.

Alterum teſtimonium eſt apud Paulum ad Philip. 2. *Humiliauit* (inquit) *ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis*; (Philipp. 2.) cui & aliud Ioan. 10. accedit. *Poteſtatem* (Ioan. 10.)

habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam, hoc mandatum accepi à Patre meo. Ex his argumentum à Chriſti imitatione ducitur: nã cùm Paulus Epheſ. 5. nos ad Chriſti imitationem hortetur. *Eſtote* (inquit) *ergo imitatores Dei ſicut filij chariſſimi.* Si Chriſtus obedientiam Patri vſque ad mortem exhibuit, eandem & nos exhibere debemus iis, qui Dei inter nos perſonam gerunt; Superioribus nimirum, ac præpoſitis, in quibus nos Paulus

Epheſ. 6. Deum contemplari iubet ad Epheſ. 6. *Non ad oculum* (inquit) *ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſeruientes ſicut Domino, & non hominibus.* Quapropter idem

Heb. 13. ad Heb. 13. iiſdem parere iubet. *Obedite* (inquit) *præpoſitis veſtris veſtris, & ſubiacete eis.* Sed cùm hæc obedientia vſque ad mortem certa haberi non poſſit: hinc qui perfectam Chriſti vſq; ad mortẽ obedientiã imitari volũt, illam voto certã, ac perpetuam reddunt.

His tandem accedat veteris Eccleſiæ conſenſus, qui obedientiæ Monaſticæ votum miris laudibus proſequitur: nam S. Ephrem

Ephrem. qui tertio poſt Chriſtum ſęculo floruit, Monachorum obedientiam, velut Chriſti Domini imitatione perfectã mirificè commendat lib. de virtutibus, & vitiis c. de obedientia. *Beatus vir* (inquit) *qui vera, & minimè ſimulata præditus eſt obedientia: quoniam hic imitator eſt optimi noſtri præceptoris, qui obediens fuit vſque ad mortem. Verè igitur qui obedientiæ fruitur poſſeſſione, beatus eſt; quia cùm Domini ſit imitator, etiam cohæres illius efficitur.* At ne quis ſuſpicetur illum de communi tantùm, quæ Regibus, ac legibus debetur, non de Monaſtica obedientia agere, hoc ipſum paulò pòſt declarat, cùm ait. *Vir obediens de loco in locum non tranſmigrat, & ex vna in aliam manſionem non ſe transfert: admonitus non perturbatur, ad quem deſtinatus eſt locum, in eo manet, & tædio non afficitur. Patrem non deſpicit, & fratrem nunquam ſpernit, Monaſticæ vitæ rationem non carpit.*

S. Baſilius in conſtitutionibus Monaſticis

Baſilius. cap. 23. Monaſticam obedientiam ex Chriſti inſtitutione manaſſe præclarè affirmat, his verbis: *Hanc obedientiam is, qui ſecundùm Deum eſt verè Monachus, antiſtiti ſuo præſtet, oportet: ſiquidem, vt iam dictum eſt, Diſcipulos Chriſtus in hoc elegit, qui hoc vitæ inſtitutum æmularentur, vt per eos formam relinqueret eandem ſecuturæ poſteritati.* Vides tam Monaſticæ vitæ inſtitutum, quàm obedientiæ votum ex Apoſtolorum doctrina proficiſci.

S. Hieronym. epiſt. 4. ad Ruſticum Mona-

Hieronym. chum cap. 6. pluribus argumentis oſtendit, præſertim ratione ducta partim ex ipſo iure naturæ; partim ex iure gentium, Monachum ſub obedientiæ voto Deo famulari debere. *Nulla ars* (inquit) *ſine magiſtro diſcitur: etiam muta animalia, & ferarum greges ductores ſequuntur ſuos. In apibus principes ſunt: grues vnã ſequuntur ordine literato. Imperator vnus, iudex vnus Prouinciæ.* Tum poſt multa his ſimilia commemorata ſubdit. *Et ne plura replicando faſtidium legenti faciam; per hæc omnia ad illud tendit oratio, vt doceam te, non tuo arbitrio dimittendum, ſed viuere debere in Monaſterio, ſub vnius diſciplina Patris.* Tum cap. 7. *Præpoſitum* (inquit) *Monaſterij timeas vt dominum, diligas vt parentem. Credas tibi ſalutare, quidquid ille præceperit.* Neque fruſtrà id ait Hieronymus; ſiquidem (vt Paulus monet) in præpoſito non hominis, ſed Dei perſona intuenda eſt, cui propter Deum ſubiicimur.

Auguſtinus. Postremò Auguſtinus (vt cæteros prætercam) id apertè cõfirmat epiſt. 109. ad Monachas, quæ volebant mutare Præpoſitam: vbi priùs veræ obedientiæ formam præſcribit, dicens. *Præpoſitæ tanquam matri obediatur, ne in illa offendatur Deus: multò magis Presbytero, qui omnium veſtrum curam gerit.* Tum poſt pauca Præpoſitæ munus deſcribit. *Præpoſita* (inquit) *non ſe exiſtimet poteſtate dominante, ſed charitate ſeruiente fœlicem. Honore coram hominibus prælata ſit vobis, coram Deo ſubſtrata ſit pedibus veſtris*; ac plura alia addit ad regimen Superiorum ſpectantia: & epiſt. 166. vſq; adeò Monaſticam obedientiam inculcat, vt malis etiam prępoſitis parendum eſſe doceat, ob id quòd Dei perſonam referant. *Quod vſq; adeò cæleſtis Magiſter præmonuit, vt etiam de præpoſitis malis plebem ſecuram faceret, ne propter illos doctrinæ ſalutaris cathedra deſereretur, in quo coguntur etiam mali bona dicere: neque enim ſua ſunt, quæ dicunt, ſed Dei.* Vide præter citatos Patres Seuerum Sulpitium Dial. 1. de virtutibus Monachorùm Orientalium cap. 12. & 13. Euchetium epiſt. 3. ad Monachos, Fauſtum Regienſem in ſermone ad Monachos, Gregorium libro trigeſimoquinto in cap. 42. Iob cap. 10. Caſſianum de inſtitutis Cœnobiorum lib. 4. cap. 10. Climacum gradu 4. de obedientia. Demum Concilium Aurelianenſe primum cap. 21. ita de Monachis decernit. *Monachi Abbati omni obedientia, ac deuotione ſubiaceant.*

Venio ad paupertatis voluntarię votum, quod Lutherus contra 32. articulos Louanienſium Theſi 59. rapinã Orbis terrarũ appellat, at meliùs rapinam regni cœlorum vocaſſet: ſi Chriſtum imitari voluiſſet, dicentem Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Quod ſanè primum, ac præclarum eſt Euangelicæ paupertatis teſtimonium: neq; .n. Chriſtus eos pauperes beatos vocat, qui quoquo modo rerum egeſtate laborant: ſed eos duntaxat, qui ſpiritu pauperes ſunt, ſcilicet, qui Dei ſpiritu ducti, ſuas omnes facultates exemplo Apoſtolorum relinquunt, ac pauperibus diſtribuunt, vt Chriſtum perfectiùs ſequantur:

demum

Digitized by Google

demum qui voluntariæ paupertatis voto, vt Chriſti paupertatem imitentur, pro Chriſto pauperes fiunt: id enim eſt ſpiritu pauperem eſſe, vt exponit Ambroſius in cap. 6. Lucæ, his verbis. *Non omnes* (inquit) *beati pauperes: paupertas enim media eſt; poſſunt & boni eſſe, & mali pauperes: niſi fortè ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta deſcribit dicens. Quia melior eſt pauper iuſtus, quàm diues mendax. Beatus pauper, qui clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Pauper à crimine, pauper à vitiis, pauper, in quo mundi Princeps nihil inuenit, pauper illius æmulus pauperis, qui cùm diues eſſet, propter nos pauper factus eſt: vnde plenè Matthæus aperuit, dicens: Beati pauperes ſpiritu.* Quam etiam expoſitionem adhibet Leo Magnus ſerm. de feſto omnium Sanctorum. Vbi poſtquàm ad promerendum regnum cœlorum eam ſolam inopiã haud ſufficere docuit, quam multi ſub graui, ac dura neceſſitate patiũtur; ita ſubiicit. *Beata illa paupertas, quæ rerum temporalium amore non capitur, nec mundi opibus augeri appetit, ſed cæleſtibus bonis diteſcere concupiſcit. Huius nobis magnanimæ paupertatis exemplum primum poſt Dominum Apoſtoli præbuerunt, qui omnia ſua ſine differentia relinquentes, ad vocem cæleſtis magiſtri, à captura piſcium, in piſcatores hominum alacri conuerſione mutati ſunt; & multos ſui ſimiles fidei ſuæ imitatores fecerunt.* Quòd ſi Monachorum paupertas eſt orbis terrarum rapina, quid Lutherus de Apoſtolis ſentiet, immò de ipſo Chriſto, qui voluntariam paupertatem amplexati eandem hominibus perſuasêre: præterquàm eiuſdem criminis reos eſſe?

Ambroſius. — *Leo Magn.*

AT illuſtriſſimum eſt teſtimonium apud Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me.* Vbi primùm apertè Euangelicæ perfectionis conſilium indicat, cùm ait. *Si vis perfectus eſſe*, vt notat Chryſoſtomus in locum Pauli ad Rom. Salutate Priſcam, & Aquilam, ita ſcribens. *Cùm dicit, ſi vis perfectus eſſe, conſulendo, & admonendo dicit: non eſt autem idem conſulere, & legem ponere. Nam qui legem ſtatuit, modis omnibus fieri vult, quod præcipit; qui verò conſulit & adhortatur, ſententiæ & arbitrio auditoris permittit, vt ex dictis quod voluerit, eligat, ſicq; faciendorum dominus auditor relinquitur.* Deinde voluntariam paupertatem ſuadet, cùm ait. *Vade, & vende omnia, quæ habes.* Nam, vt ait Bernardus in declamatione ſuper hunc locum Euangelij. *Hæc* (inquit) *ſunt verba, quæ contemptum mundi in vniuerſo mundo, & voluntariam perſuasêre hominibus paupertatem: hæc ſunt quæ Monachis clauſtra replent, deſerta Anachoretis.* Poſtea modum deſertionis rerum præſcribit illis verbis. *Et da pauperibus*; vbi facultates, quæ pro Chriſto deſeruntur, pauperibus tantùm erogandas monet, vt docet Hieronymus quæſt. 1. ad Hedibiam Epiſt. 150. vbi hunc locum

Chryſoſtom. — *Hieronym.*

A pertractans, ait. *Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis, quos etiamſi haberes, iure his Dominus præferretur: ſed da pauperibus; immò da Chriſto, qui in pauperibus paſcitur. Qui cùm diues eſſet, pro nobis pauper factus eſt.* Et in Conſolatione ad Pammachium ſuper obitu Paulinæ epiſt. 26. cap. 4. *Pars* (inquit) *ſacrilegij eſt, rem pauperum dare non pauperibus*: Quod ſanè non parum terrere debet Monaſticæ paupertatis profeſſores, qui facultates ſuas, quas pro Chriſto dimittunt, propinquis diuitibus diſtribuunt, vt illorum opes augeantur, quos idem c. 3. redarguit his verbis. *Cùmque vendi-* B *deris, da pauperibus, non locupletibus, non ſuperbis: da quo neceſſitas ſuſtentetur, non quo augeantur opes.* Poſtremò perfectam ſui ſequelam, quæ tandem voto ſolemni concluditur, aperit illis verbis. *Veni, ſequere me*, vt declarat Hieronymus quæſt. 1. ad Hedibiam ep. 150. *Vis* (ait) *eſſe perfecta, & in primo ſtare faſtigio dignitatis, fac quod fecerunt Apoſtoli, vende omnia, quæ habes, & ſequere Saluatorem, &, nudam ſolámque crucem nuda ſequaris, & ſola.* Denique hunc locum de voluntariæ paupertatis voto explicant Cypr. lib. de lapſis. Hieron. ad Heliodorum Ep. 1. c. 6. Aug. Ep. 89. q. 4. & in Pſalm. 193. Conc. C 3. Theophylactus ad c. 18. Lucæ, Damaſcen. in hiſtoria Barlaam, & Ioſaphat c. 15. Quid igitur? num Chriſtus orbis terrarum rapinam hominibus perſuaſit, cùm voluntariæ paupertatis votum conſuluit? haud equidem, ſed theſauros in cœlo comparare docuit, quod poſtremis verbis indicat, cùm ait. *Et habebis theſauros in cælo.*

Hieronym. — *Cyprianus.* — *Hieronymi.* — *Theophyl.* — *Damaſcen.*

INSIGNIS quoque eſt ad Euangelicæ paupertatis votum confirmandum locus ille Lucæ 14. *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Cui accedat & Matth. 19. *Ecce nos* D *reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* Hîc primùm ab aduerſariis percontor, an Apoſtoli cùm primùm ad Chriſti diſcipulatum acceſſerunt, ſuis omnibus reipſa, an affectu tantùm renunciauerint? Planè dubitandum non eſt, eos nõ immoderatum tantummodò rerum ſuarum amorem, ſed res quoque ipſas deſeruiſſe, cùm id apertè Scriptura dicat Luc. 5. *Et ſubductis in terram nauibus, relictis omnibus ſequuti ſunt eum.* Et de Matthæo eodem capite. *Et relictis omnibus ſurgens ſequutus eſt eum.* Et Marc. 1. de filiis Zebedæi, & Simone, & Andræa. *Et protinus relictis retibus* E *ſecuti ſunt eum.* & Matt. 19. Chriſtus Petri interrogationi. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* ita reſpondit. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet.* vbi non de affectu ſolummodò, ſed de rerum ipſarum relictione agit.

Luc. 14. — *Matt. 19.* — *Luc. 5.* — *Marc. 1.* — *Matt. 19.*

HOC itaque conſtituto, iterum percõtor.

An

Digitized by Google

An Apoſtoli poſt rerum ſuarum deſertionem rurſus ad illarum poſſeſſionem redire poſſent? Id ſanè pro confeſſo haberi debet: Apoſtolis, poſtquàm omnia ſua reliquerunt, non amplius poſſeſſiones ſuas pro Chriſti nomine ſemel relictas iterum repetere licuiſſe: atque id quidem cùm ea ratione certum ſit, quòd nunquam tam aſſeueranter Apoſtoli Chriſto dixiſſēt. *Ecce nos reliquimus omnia*, ſi ad ea repetēda ius aliquod ſibi reſeruaſſent: tum maximè illa, quòd ſtatim ea bonorum repetitione à Chriſti diſcipulatu excidiſſent, quē Chriſtus in omnium bonorum renunciatione potiſſimùm collocatū eſſe voluit: quod ex B propoſito à nobis teſtimonio conſtat, cùm ait. *Niſi qui renunciauerit omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Atque huc etiam Luc. 9. ſpectat, quod idem Chriſtus Luc. 9. Diſcipulo domum redire volenti ait. *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei.* Quo ſanè perſpicuum fit, Apoſtolos ad bona pro Chriſtu dimiſſa iterum regredi non potuiſſe.

PORRO ſi Apoſtolis ad ſuorum bonorum poſſeſſionem redire fas non fuit, qua lege ab illa prohibebantur? Conſtat enim conſilij C duntaxat, non præcepti fuiſſe, vt omnia ſua deſererent, neque vllum poſt deſertas res in Scripturis præceptum Apoſtolis datum eſſe reperitur, quo ab iis repetendis prohiberentur: ea igitur lex voti, ac promiſſionis fuit, qua ſe ab ea bonorum poſſeſſione, quam reliquerant, penitus abdicarunt: qua fiebat, vt hi tam conſtanter Chriſto dicere potuerint. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te*, quaſi innuere vellent. Ecce nos ſtabili promiſſione bonorum noſtrorum poſſeſſionem nunquam repetendam dimiſimus; quid igitur pro ea dabis nobis præmij? Quod igi- D tur ab Apoſtolis tunc annuente Domino geſtum fuit, cùm primùm ad Chriſti diſcipulatum acceſſerunt, hoc ipſum & Monachi præſtant, quoties Monaſticæ vitæ inſtitutum ſibi amplectendum eligunt, quo Chriſti diſcipulatum ſibi vendicant. Eadem enim voti, ac promiſſionis lege ſeipſos aſtringunt, vt relictas pro Chriſto facultates nunquam amplius repetere valeant.

QVOD ipſum qooque (renunciandi) vocabulum, quo Chriſtus in priori teſtimonio vtitur, non obſcurè indicat. *Qui non renunciat* (inquit) *omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe* E *diſcipulus.* Nulla enim in iure bonorum renunciatio fit, quæ expreſſum illa nunquam repetendi pactum non contineat: quòd ſi id in humano iure verum eſt, vbi hominis tantùm gratia bona deferuntur; ſanè multò magis id certum eſſe conſtar, cùm publica propter Deum bonorum renunciatio fit: quæ cùm ab ipſo diuino iure fluat, in ea diuinum quoque pactum contineri opus eſt, quo perpetuò à priori bonorum poſſeſſione quiſque arceatur: quod planè nihil aliud eſt, quàm ipſum votum, ac promiſſio, quæ Deus in bonorum noſtrorum renunciatione à nobis exigit, vt qui ad Chriſti diſcipulatum nobis cōparandum, nos bonis omnibus expoliamus, diuina hac promiſſione ad ea iterum capeſſenda nobis ipſis aditum præcludamus. Voluntariæ igitur paupertatis votum cùm ex ipſo diuino iure ortum habeat, quo pacto impium, ac ſacrilegū (vt aduerſarij blaſphemāt) eſſe poteſt; aut è Satanæ officina prodiiſſe?

HIS tandem poſtremum teſtimonium annectimus, quod habetur Actorum 5. vbi Act. 5. Ananias & Sapphira ob voti præuaricationem repentina morte mulctantur. *Anania* (inquit Petrus) *cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri?* Quòd verò Ananias & Sapphira votū emiſiſſent, quo ſua omnia relinquere profitebantur, duplici argumento demonſtrari poteſt. Primum colligitur ex illis verbis (*mentiri te Spiritui ſancto*) quod enim iſtud mendacium eſſe potuit? Cenſent quidam ex aduerſariis Ananiam Petro mentitum fuiſſe, in quo erat Spiritus ſanctus, ac ob id Petrū dixiſſe, Ananiam mentitum fuiſſe Spiritui ſancto; at hoc falſum eſt: nam cùm agro vendito Ananias pretij partem ad pedes Apoſtolorum poſuit, nulla illi à Petro interrogatio facta fuerat, num tanti agrum vendidiſſet? ea enim tantummodò Sapphiræ facta fuit. Quò fit, vt is Petro mentiri non potuerit. Res legenti nota eſt: nam ſimul, ac Ananias partem illam obtulit; Petrus nulla præmiſſa interrogatione ſtatim ſubdit. *Anania cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto?* Reſtat itaque Ananiam non Petro, ſe Spiritui ſancto tantùm mentitum fuiſſe, vt litera ipſa loquitur. Cùm verò agrum vendere, ac pretium integrum ad pedes Apoſtolorū ponere conſilij duntaxat, non præcepti opus eſſet: cur illū Petrus Spiritui ſancto mentitum tam acriter obiurgaſſet, vt etiam præmatura morte percuteret, niſi conſilio Ananiæ votum acceſſiſſet, quo Deo integram bonorum renunciationem promiſerat; cuius mortifera inobſeruantia iure Deo mentitus eſſe diceretur, ac propterea repentina morte caſtigatus, lethali ſe culpa irretitum fuiſſe declararet?

ALTERVM argumentum deſumitur ex illis poſterioribus verbis cùm ait. *Et fraudare de pretio agri.* Nam quo pacto ibi fraus vlla adeſſe poteſt, vbi nullum eſt debitum, aut promiſſio? Certè cùm Ananias nulla præcepti lege teneretur, aut agrum vendere, aut totum pretium ante Apoſtolos conſtituere, vt ibidem Petrus teſtatur. *Nónne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?* Fraus illi nulla aſcribi poterat, etiamſi totum pretium, needum pretij

partem

Digitized by Google

partē ſibi retinuiſſe: quapropter cùm Petrus A ait, illum fraudaſſe de pretio agri, id fateri opus eſt, totum agri pretium ex voto, ac promiſſione debitum fuiſſe, ac propterea Ananiam fraudaſſe de pretio agri, quòd ſibi retinuerit, quod iam non ſuum, ſed pauperum erat.

Hieronym. ATQVE ita hunc locum Patres exponunt. S. Hieronymus epiſt. ad Demetriadem. *Ananias (ait) & Sapphira diſpēſatores timidi, immò corde duplices, & ideò condemnati, quia poſt votum obtulerunt, quaſi ſua, & non eius cui ſemel ea vouerant, partémque ſibi iam alienæ ſubſtantiæ reſeruauerunt.* *Auguſtin.* Auguſtinus ſer. 27. de verbis Apoſto- B li, de Anania agens. *Dum (inquit) ex eo, quod promiſerat, partem ſubtraxit, ſacrilegij ſimul condemnatur, & fraudis.* *Fulgentius.* Fulgentius epiſt. de debito coniugali c. 8. *Quàm ſit malum (inquit) quamq. ſollicitè fugiēdum, ſi quis de hoc, quod Deo vouerit, aut retinere, aut rapere aliquid mortiſera præuaricatione prætentet; exemplo ſunt Ananias, & Sapphira.* *Gregor.* Gregorius tandem lib. 1. epiſt. 33. ad Venantium. *Ananias (ait) Deo pecunias vouerat, quas poſtea victus perſuaſione diaboli ſubtraxit, ſed qua morte mulctatus eſt, ſcis.*

IAM verò, quòd veteris Eccleſiæ fides vo- C luntariam, ac Monaſticam paupertatem ſemper magnopere commendauerit, præter hactenus allata teſtimonia, ſunt aliorum quoque Patrum traditiones: nam *Cyprian.* Cyprianus de oratione Dominica de Monaſtica paupertate ita ſcribit. *Dominus perfectū, ac conſummatum docet fieri, qui omnibus ſuis venditis, atq; in vſum pauperum diſtributis, theſaurum ſibi condat in cælo.* *Hieronym.* Hieronymus ad Heliodorum epiſt. 1. c. 6. *Sed forſitan dicturus es; quid ergo? quicunque in ciuitate ſunt, Chriſtiani non ſunt? non eſt tibi eadem* D *cauſa, quæ cæteris. Dominum auſculta dicentem. Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, ſequere me. Tu autem perfectū te fore pollicitus es: nam cùm derelicta militia te caſtraſti propter regnum cælorum, quid aliud, quàm perfectam ſecutus es vitam? Perfectus autem ſeruus Chriſti, nihil præter Chriſtū habet, aut ſi quid præter Chriſtū habet, perfectus nō eſt, & ſi perfectus nō eſt, cùm ſe perfectum fore Deo pollicitus ſit, ante Deum mētitus eſt.* *Auguſtin.* Aug. ep. 89. ad Hilar: ſe quoq; Monaſticam paupertatem profeſſum fuiſſe teſtatur his verbis. *Ego qui hæc ſcribo, perfectionē, de qua Dominus locutus eſt, quando ait diuiti ado-* E *leſcenti. Vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me, vehementer adamaui, & non meis viribus, ſed gratia ipſius adiuuante ſic feci.* Et ſer. 49. de diuerſis cap. 4. *Qui ſocietatem communis vitæ iam ſuſceptam, quæ laudatur in Actibus Apoſtolorum, deſerit, à voto ſuo cadit, & à profeſſione ſancta cadit, obſeruet iudicem, ſcilicet Deum, non me, &c.* *Baſilius* Vide etiam Baſilium in Conſtitutionibus Monaſticis cap. 19 & 35. & de inſtit. *Athanaſius* Monachorum ſerm. 1. Athanaſium in vita ſc. Antonij, Nazianzenum orat. 16. quæ eſt de *Nazianz.* pauperum amore, Chryſoſtomum hom. 11. in *Chryſoſtom.* *Caſſianus.* Epiſt. ad Hebræos, Caſſianum lib. 7. de inſti- *Gregor.* tutis Cœnobiorum cap. 14. Greg. Mag. lib. 4. dial. c. 55. vbi Monachi proprietarij nomine Iuſti, exemplum narrat: atque illius punitionem. Ex quibus ſanè conſtat voluntariæ paupertatis votum apud veterem Eccleſiam tanquam Euangelicæ perfectionis partem, ſummo ſemper in honore habitum fuiſſe.

RESTAT poſtremum caſtitatis, ac cœlibatus votum, quod Lutherus contra Ambroſium Catharinum, decimam faciem Antichriſti appellat, Angelicam quidem faciem, ſed diabolicam planè rem, & epiſt. ad Vuolffgangum Reiſſembuſch. *Non vult Deus (inquit) quenquā viuere ἄγαμον, ſed multiplicari.* Et de vita coniugali. *Sicut (inquit) in mea poteſtate non eſt, quò minus ſim mas: ita minimè ſitum in me eſt, quòd minus ſim ſine muliere.* Atque hæc ante Lutherum eructarunt Gnoſtici, quibus tam inuiſa, ac ingrata caſtitas fuit, vt refert Epiphan. hæreſi 26. vt continentes deriderent, ac ludibrio haberent. Apertè etiam caſtitatis, ac cœlibatus hoſtes ſe exhibuerunt Eunomius, teſte Hieronymo ad cap. 4. Oſeæ, & Auguſtino hæreſi 54. Vigilantius, eodem Hieronymo teſte, aduersùs Vigilantiam c. 1. Iouinianus teſte Auguſtino hæreſi 82. Fauſtus Manichæus, qui eodem referente lib. 30. c. 4. cont. Fauſtum, Cœlibatum dæmoniorum doctrinam vocabat. Heluidius quoque, vt teſtatur Hieronymus cont. Heluid. c. 10. cœlibatum impugnabat. Hos ſecuti ſunt Pſeudo-Apoſtoli à Gerardo Sagatello inſtructi, qui licitam cuilibet cum qualibet Venerem faciebant, ac Lollardi, referente Trithemio in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315. qui ſub terra abſque crimine omne Veneris genus exerceri poſſe docebant. Nec mirum videri debet, cum his Lutheranos, ac Caluinianos communi odio aduersùs caſtitatem conſpiraſſe: nam, vt ait Hieronymus in cap. 7. Oſeæ. *Rarò hæreticus diligit caſtitatem, & quicunq; amare pudicitiam ſe ſimulant, vt Manichæus, Marcion, Arrius, Tatianus, & inſtauratores veteris hæreſeos, venenato ore mella promittunt. Cæterùm iuxta Apoſtolum, quæ ſecretè agunt, turpe eſt dicere.* & in c. 9. *Difficile (ait) eſt reperire hæreticum, qui diligat caſtitatem: non quòd eam præferre deſinat in labiis, ſed quòd non ſeruet in conſcientia, aliud loquens, & aliud faciens.* At eò Lutheranorum, ac Caluiniſtarum luxus, ac impudicitia progreſſa eſt, vt nec ſibi ſaltem verbis moderari ſciant, ſed publicè ſuam libidinem prodant.

SED antiqua Eccleſiæ fides ſanctarū Scripturarum oraculis edocta, Monaſticæ caſtitatis votum, ac ſacrorum Miniſtrorum cœlibatum ſemper venerata eſt: didicit namque imprimis ſimplex Virginitatis, ac caſtitatis votum Deo gratiſſimum eſſe, ex Virgine

Dei

vxorem deſeruerit, ac cœlibatum colere cœperit: inde ſanè exploratum eſt, ex hoc teſtimonio non obſcurè colligi, his cœlibatum à Chriſto præſcriptum eſſe, qui ad Apoſtolicum ſacri huius diſcipulatus ſtatum contendunt: ac proinde continentiæ, ac cœlibatus votum, quod Monaſtica vita profitetur, non rectè ab aduerſariis impium, ac ſacrilegum exiſtimari, cùm ab ipſa Chriſti inſtitutione fluat; ſed impios ipſos potiùs, ac ſacrilegos iure cenſendos eſſe, qui aduerſùs expreſſum hoc Chriſti teſtimonium obſtrepere audent: quaſi Deus quemquam nolit viuere *ἄγαμον*, ac cœlibem, ſed genus multiplicare, quæ carnalium hominum vox eſt. Nam cur Chriſtus vxorem deſerendam conſuleret, ſi neminem *ἄγαμον* viuere vellet? aut cur cœlibatum ſuo diſcipulatui annecteret, ſi homini cœlibem vitam agere à Deo nullo modo concederetur? Sed hæ ſunt Lutherici Euangelij reformationes.

QVA verò ratione id ſibi Lutherus perſuadeat, lubet ſubiicere. *Ille* (inquit) *nomen hominis à ſe depellat, qui ἄγαμος manere ſtatuit, planum faciens ſe Angelum, aut ſpiritum.* Rectiùs quidem dixiſſet Lutherus, eos ſuper communem hominum vitam, ac naturæ propenſionem ferri, atque Angelos imitari, qui Angelicam caſtitatem colunt: nam (vt inquit Hieronymus ad Paulam, & Euſtochium ſermone de Aſſumptione B. Mariæ) *Bene Angelus ad Virginem Mariam mittitur, quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas: profectò in carne præter carnem viuere non terrena vita eſt, ſed cæleſtis: vnde in carne Angelicam vitam acquirere, maius eſt meritum quàm habere: eſſe enim Angelum felicitatis eſt: eſſe verò virginem virtutis, dum hoc obtinere viribus virgo nititur cum gratia, quod habet Angelus ex natura.* Et Ambroſ. libr. 1. de virginibus. *Caſtitas* (ait) *Angelos fecit, qui eam ſeruauit Angelus eſt, qui eam perdidit, diabolus eſt*, &c. Poſtremò Chriſti eſt illud apud Matthæum teſtimonium 22. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo.* At abſit, vt præter hominis naturam ſit *ἄγαμον* permanere, aut hominis nomen, aut naturam exuere debeat, qui cœlibatum colere inſtituit. Hæc animalis Lutheri, qui terrena tantùm, non quæ Dei ſunt, percipiebat, quique pecudum potiùs, quàm hominum vita delectabatur, vox eſt, qua ſupernaturalis gratiæ virtutem eneruat, ac hominum naturam libera virtutis electione obrutam, ac cœleſti prorſus auxilio deſtitutam ad brutorum naturam compellit. Quot enim præclariſſimos viros cœlibem vitam, inuxoratos vſque ad funera duxiſſe legimus? Quid Abel? quid Elias? quid Eliſæus? quid Daniel cum ſociis? an non cœlibem vitam vſque ad cineres egerunt? Immò, & Damaſcenus libro 4. fidei orthod. capit. 25. eos virgines fuiſſe affirmat. Quid Melchiſedech, Ioſue, Hieremias? an non (teſte Ignatio Epiſtola 5. ad Philadelphios) & ipſi Virgines, ac inuxorati extitêre? His adde, ſi lubet, magnum Ioannem Baptiſtam, ac ſanctum Ioſephum Virginis Deiparæ ſponſum, qui virginitatem toto vitæ curriculo illibatam ſeruarunt. Quid plura? ſi illos Lutherus ex hominum natura expellit, qui *ἄγαμοι*, ac inuxorati vſque ad mortem permanſerunt, reliquum eſt, vt Chriſtum, hominem inficietur, qui vxorem nunquam duxit, ac prætereà Mariam Virginem perpetuò incorruptam fuiſſe neget, quæ tametſi virum habuerit, viri tamen congreſſum ignorauit; Apoſtolos etiam omnes, qui (vno duntaxat Petro excepto) nunquam coniugij iura experti fuêre, tot Chriſti diſcipulos, tot Pontifices, tot Sacerdotes, tot virginũ choros, quos antiqua Eccleſia *ἀγάμους* vidit, ac venerata eſt, ab hominum cœtu expungat, neceſſe eſt. An non hęc inexplebilis potiùs Lutheranæ libidinis, quàm hominis Chriſtiani vox cenſenda eſt; cui Platonica magis, quàm Chriſti ſententia placet, nimirum vt nemo cœlibem vitam ducat, ſed omnes filiorum procreationi dent operam? Quapropter haud mirum eſt, illam à Chriſtiana Religione in obſcœniſſimam ſectam degeneraſſe.

Hieronym. — *Ambroſius.* — *Matth. 22.* — *Damaſcen.* — *Plato libr. 6. de legibus.*

POSTREMVM teſtimonium pro continentiæ voto habetur apud Paulum 1. Timoth. 5. vbi de illo ita agit. *Adoleſcentiores viduas deuita, cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Viduas illas fugiendas eſſe præcipit Apoſtolus, quæ fidem Chriſto datam illicitis, ac fornicatoriis nuptiis violarunt. De qua autem fide hîc ſermo ſit, veteres omnes Patres conſentiunt, fidem hoc loco pro pacto, promiſſione, ac voto vſurpari; nam Græci Patres fidem hoc loco *διαθήκην*, id eſt, pactum interpretantur: Ita Chryſoſtomus hom. 25. his verbis. *Fidem pactum dicit, contra veritatem mentitæ ſunt, inquit, ipſum irritauerunt, & fœdera violauerunt.* Theophylactus in 1. Tim. 5. *Fidem* (inquit) *appellat fœdus. Fefellerunt, inquit, pactum, quod cum Chriſto ſponſo fecerunt, ac propterea habent condemnationem.* Eodem modo exponunt Theodoretus, & Oecumenius cap. 11. in hunc locum, Epiphanius hæreſi 48. fidem, de qua hoc loco Paulus agit, *ἐπαγγελίαν* vocitat, id eſt, promiſſionem. Latini verò Patres votum communiter interpretantur, vt Auguſtinus libr. de ſancta virginitat. capit. 33. & libro primo de adulterinis coniugiis capit. 24. & capit. 33. vbi ita ſcribit. *Caſtitas, & ſi qua alia ſunt, quæ rectiſſimè vouentur, cùm homines vouerint, nulla ratione rumpenda ſunt, quæ ſine vlla conditione vouerunt:*

1. Timot. 5. — *Chryſoſtom.* — *Theophylact.* — *Theodoret.* — *Oecumenius.* — *Epiphanius.* — *Auguſtinus.*

quia & hoc Dominum præcepiſſe intelligendum eſt, legitur, vouete, & reddite Domino Deo veſtro: vbi vnde Apoſtolus de quibuſdam, quæ continentiã vouent, & poſtea nubere volunt, quod eis antequam vouiſſent, vtique licebat, habentes (inquit) damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt. Eodem ſenſu accipit Hieronymus lib. 1. adu. Iouinianum, vbi ita ait. *Si nupſerit virgo, non peccauit. Non illa virgo, quæ ſemel Dei cultui dedicauit; harum enim ſi qua nupſerit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Si autem hoc de viduis dictum obiecerit, quantò magis de virginibus præualebit, cùm etiam his non liceat, quibus aliquando licuit?* Vide eundem in cap. 44. Ezechielis, & in epiſt. ad Furiam de viduitate ſeruanda, Fulgentium epiſt. 1. Atque his priores, atque antiquiores Cyprianum lib. 3. ad Quirinum, Tertullianum libro de Monogamia non procul à fine. Clementem Romanum lib. 1. Diataxeon Apoſtolicarum c. 3. vbi ait, viduas adoleſcentiores damnationem habere, quæ nubunt, non quia malum ſit nubere, ſed quia, vt nuberent, primam fidem irritam fecerunt, & promiſsionem ſuam non ſeruarunt. Tandem hanc eſſe omnium Patrum, atque adeò totius Eccleſiæ ſententiam, declarat Concilium Carthaginenſe 4. cap. 104. vbi allato hoc Pauli teſtimonio, ita de huiuſmodi viduis ſtatuit. *Si quæ viduæ quantumlibet adhuc in minoribus annis poſitæ, & matura ætate à viro relictæ, ſe deuouerunt Domino, & veſte laicali abiecta, ſub teſtimonio Epiſcopi, & Eccleſiæ religioſo habitu apparuerint, poſtea verò ad nuptias ſæculares tranſierint; ſecundùm Apoſtolum damnationem habebunt, quoniam fidem caſtitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere auſæ ſunt.*

Hieronym. *Fulgentius.* *Cyprianus.* *Tertullian.* *Clem. Rom.* *Conc. Carth. 4.*

NEQVE ab hac explicatione diſſentit vox hæc (fides) qua hic Paulus vtitur, cùm ea plerumque, tam in Scripturis, quàm extra, pro pacto, ac promiſsione vſurpetur. Ita enim legitur apud profanos; Accipe, dáque fidem, item: Frangenti fidem, fides frangatur eidem. Et apud Scripturas Geneſ. 44. *Ego propriè ſeruus tuus ſim, qui in meam hunc recepi fidem.* & ad Rom. 3. *Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* Ex his conſtat, irritam fidem facere hoc loco nihil aliud eſſe, quàm continentiæ votum, aut promiſsionem, aut pactum, quæ idem planè ſonant, violare.

Gen. 44. *Rom. 3.*

NITVNTVR Caluinus, & Brentius hoc teſtimonium euadere. Nam etſi non inficientur fidem hoc loco ab Apoſtolo pro promiſsione vſurpari, nomine tamen primæ fidei nolunt perpetui cœlibatus votum intelligi, ſed primam illam promiſsionem & pactum, quod in Baptiſmo iniri ſolet; in quo Deus nos in gratiam recipit, cui è regione ſpondemus nos, piam & honeſtam vitam ducturos. Has verò viduas idcirco damnationem ſubire volunt, quia ſcortatæ fuerunt. At quàm leuis ſit hæc euaſio, ipſa textus litera declarat: neque enim aliam cauſam affert Paulus, cur hæ viduæ damnationem ſibi accerſant, niſi quia nubere volunt poſt fidem, ac promiſsionem continentiæ Chriſto factam. At quæ vnquam mulier in Baptiſmo pactum cum Deo iniit, ſe nunquam nupturam? Quòd ſi nullum huiuſmodi in Baptiſmo pactum initum apparet; vnde his viduis, ex contracto coniugio dãnatio oritur? Aperta ſunt enim verba Pauli. *Cùm enim* (inquit) *luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt.* Annon apertè hic Paulus harum viduarum coniugium damnat? At certè nulli vnquam viduæ, poſt ſcortationem, ac fornicationem, damnabile coniugium fuit, cùm potiùs vidua alterius ſcortum, quæ nubere voluerit, à damnatione liberetur, & fidem primam non tam irritam, quàm ratam efficiat. Igitur non pactum in Baptiſmo cum Deo initum, quod nuptiis nequaquam infringitur; ſed continentiæ, ac cœlibatus votum ante nuptias ab his viduis Deo promiſſum, quod violari nefas eſt, Apoſtolus intelligendum monet; ac propterea his viduis, quæ nubere poſt continentiæ votum volunt, damnationem minatur, eò quòd priorem continendi fidem Chriſto datam irritam effecerunt. Quem ſenſum elicit Chryſoſtomus homil. 25. *Cùm* (inquit) *Chriſto ſe deuouerint, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Idipſum ſentiunt alij Patres, quos ſuprà retulimus. *Chryſoſt.*

LVTHERVS putat has viduas à fide apoſtataſſe, ac propterea à Paulo damnationis reas pronuntiari: at certè malè de Pauli ſenſu iudicat: nam, vt taceam Catholicam fidem non irritari, qua voce vtitur Paulus, ſed potiùs deſeri, aut corrumpi: irritare enim eſt vanum, aut caſſum efficere; cùm verò quis Paganus, aut Gentilis efficitur, non irritat, aut caſſam fidem ſuam reddit, ſed potiùs à ſeipſo expungit; quapropter hæc vox propriè pacto, ac promiſsioni quadrat, quæ propriè irritatur, cùm vana, ac caſſa redditur; at, obſecro, quid conſequentiæ eſt, quòd viduæ illæ, vt faciliùs illis nubere liceret, fidem deſererent? Quid ſanctis, & honeſtis nuptiis cum damnatione? quis viduas niſi continentiam vouerint, à nubendo vnquam deterruit, aut illis nuptias prohibuit, niſi à Chriſto deficerent? Hæc ridicula ſunt Lutheri commenta, quæ facilè euaneſcunt.

POSTREMO quid vetus Eccleſia de continentiæ voto ſenſerit, facilè ex antiquorũ Patrum teſtimoniis colligi poteſt. Nam Clem. Rom. conſtit. Apoſtolic. lib. 4. c. 13. virginitatis votum commendat, ac vniuſcuiuſque arbitrio, tanquam Euangelicum cõſilium amplexandum *Clem. Rom.*

xandum relinquit. *De virginitate* (inquit) *mandatum non accepimus : quare hanc rem poteſtati cuiuſque voluntatis permittimus, vt votum: illud modò monemus, ne quid facilè, vel leuiter promittatur ; ſiquidem Salomon ait, melius eſt non feciſſe votum, quàm factum non reddere.* Iam ſi virginitatem vouendi quilibet poteſtatem habet, quid aduerſarij oblatrant rem planè impoſſibilem, ac diabolicam eſſe? Cæterùm ab ipſis Apoſtolorum temporibus virginum, ac viduarum collegia, vbi illæ in perpetuò cœlibatu voto ſponte emiſſo viuerent, erecta fuiſſe, teſtis eſt Ignatius ad Philippenſes ſcribens, vbi hæc habet in fine. *Saluto collegium virginum, & cœtum viduarum :* atque idem repetit in epiſt. ad Smirnenſes. *Saluto* (inquit) *& eas, quæ in perpetua degunt virginitate, & viduas.* Portò nulli dubitandum eſt hæc virginum, ac viduarum collegia, in quibus illæ perpetuum cœlibatum colebant, ea fuiſſe, quæ modò Monaſteria dicimus : atque eaſdem virgines, aut viduas fuiſſe; quas nunc ſanctimoniales appellamus. Nam & illæ, quemadmodum & hæ, ſe Domino continentiæ voto conſecrabant, vt idem Ignatius teſtatur epiſt. ad Antiochenos his verbis. *Virgines* (inquit) *agnoſcant, cui ſeipſas conſecrarunt.* Quanta verò in exiſtimatione apud omnes in Eccleſia eſſent, ſiue virgines, ſiue viduæ, quæ perpetuum cœlibatum hiſce in Monaſteriis, ac collegiis deuouerant, declarat idem Ignatius epiſtola ad Tharſenſes. *Eas* (inquit) *quæ in virginitate degunt, in pretio habete, velut Chriſti Sacerdotes, viduas in pudicitia manentes, vt altare Dei.*

Ignatius.

At Lutheranorum, ac Caluiniſtarum vox eſt, eos qui virginitatem ſeruant, quíve ἄγαμοι, ac cœlibes viuere volunt, nullo in pretio habendos, impios, ac ſacrilegos exiſtimandos, ex hominum conſortio eiiciendos, ac velut à diabolo edoctos toto orbe expellendos. En quàm præclarè aduerſarij de antiqua, tum fide, tum pietate Eccleſiæ ſentiunt. Demum idem Ignatius in epiſtola ad Philadelphienſes huiuſmodi virgines illuſtrioris ſanctimoniæ laudat, quas cum antiquis Sanctis comparat his verbis. *Virgines ſolum Chriſtum in precibus veſtris ante oculos habete, & Patrem illius illuminatæ à ſpiritu. Fruar veſtra ſanctimonia, vt Ieſu filij naue, vt Melchiſedech, vt Eliſæ, vt Ioannis Baptiſtæ, vt dilecti illius diſcipuli, vt Timothei, vt Titi, vt Euodij, vt Clementis, qui in puritate exegerunt hanc vitam.* Hos Lutherana, ac Caluiniana libido, quàm lubentiſſimè (ni fallor) ſceleſtos, ac ſacrilegos appellaret, quos hic Ignatius commemorat, vtpote diuinæ ab illis excogitatæ legis de procreanda ſobole effractores, niſi Scripturarum teſtimonia metuerent, quæ illos ſanctos pronuntiant.

Sed Athanaſium audiant, qui in Apologia ad Imperat. Conſtantinum, inter alia dona, quibus Chriſtus Eccleſiam ſuam illuſtrem, ac conſpicuam reddidit, virginalem continentiam voto ſuſceptam enumerat. *Dei filius* (inquit) *Dominus, ac Saluator noſter Ieſus Chriſtus, homo propter nos factus, profligata morte, & aſſerto à ſeruitute, & corruptione humano genere, inter cætera dona ſua largitus eſt nobis in virginitate exemplar Angelicæ ſanctitatis : certè puellas ea virtute præditas ſponſas Chriſti Eccleſia appellare ſolita eſt, quas Ethnici conſpectas, vt templum verbi admiratione proſequuntur. Nuſquam enim alibi ſanctum illud cœleſte æternæ virginitatis mandatum feliciter adimpletur, niſi duntaxat apud nos Chriſtianos : atque in eo magnum documentum eſt, apud nos eſſe veram Religionem.*

Athanaſ.

Qvid hîc effutiunt aduerſarij? Dicant, obſecro, quo titulo veram Religionem ſibi vendicare audeant, qui virginitatem longiſsimè à ſe expellunt, qui ſacras virginum ædes, quas antiqua Eccleſiæ pietas ſemper venerata eſt, lupanaria appellant, qui pluſquam Vatiniano odio continentiæ votum proſequuntur : iam ipſimet iudicent, quæ Athanaſio teſte apud illos Religio ſit?

Epiphanivs verò Hæreſi 58. ex illis verbis Matthæi 19. *Sunt Eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt*, &c. probat Dominum continentiæ votum conſuluiſſe. *Et ſunt Eunuchi* (ait) *qui ſeipſos caſtrauerunt propter Regnum cælorum. Quinam igitur hi fuerint, quàm generoſi Apoſtoli, ac Monaſticam vitam degentes, ac deinceps virgines, Ioannes quidem, & Iacobus filij Zebedæi, qui manſerunt in virginitate, neque tamen propriis manibus membra reſecuerunt, neque nuptias contraxerunt; ſed proprio corde decertarunt, & mirabiliter gloriam certaminis huius abſtulerunt : poſt ipſos verò quot millia in mundo ſolitariam vitam degentes, & in monaſteriis, & à virginei conuentibus huius certaminis gloriam abſtulerunt, qui corporibus non mixti ſunt, ſed in perfectiſſimo certamine decertauerũt?* En quàm luculẽter Epiphanius aduerſarios noſtros ſuggillat, qui vt notam ſuam libidinem melius excuſent, ac carnis cupiditatibus liberiùs habenas laxent, homini continentiam impoſsibilem eſſe docent? Atqui ſi ea impoſsibilis eſt, quid illam Chriſtus hominibus ſuadet? quid eãdem Apoſtoli prædicant? atq; amplexãtur? quid tot hominũ millia ab ipſis Eccleſiæ incunabulis illi ſe perpetuò vouerũt? Quid tandem (Epiphanio teſte) qui circa tertium poſt Chriſtũ ſeculum floruit, tot iam tunc Monachorũ caſtra, ac virginũ acies perfectiſsimum continentiæ genus ab hominum ſocietate remotæ, & ſtudioſiſsimè coluerũt, & ſãctiſsimò

Epiphanius.

vſque ad obitum illibatum ſeruaruut.

Caeterum Apoſtolica lege ſancitum fuiſſe, vt qui ſemel continentiam profeſſi ſunt, ab inſtituto recedere non poſſint, idem Sanctus affirmat Hæreſi 61. *Tradiderunt* (inquit) *ſancti* Dei *Apoſtoli peccatum eſſe, poſt decretam virginitatem ad nuptias conuerti.* Hæc quidem (Epiphanio teſte) Apoſtolorum lex fuit. At aduerſatiorum lex aduersùs Apoſtolicam hanc legem pugnat: qui ad continentiam ſeruandam homines nullo voto teneri, nulla poſt votum Apoſtolica, ſeu potiùs Diuina lege alligari volunt: quin ipſa ſacra vota irrident, diſrumpunt, dilacerant, conuitiis impetunt, ac illorum diſpenſandorum, ſeu potiùs diſſipandorum auctoritatem nullo titulo ſibi arrogant.

Hic ex aliis Græcis Patribus commemorandi eſſent, *Clem. Alex.* Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromaton, vbi honeſtum docet eſſe, pro Chriſto ſe à nuptiis continere. *Origenes.* Origenes tract. 7. in Matthæum, vbi probat continentiæ donum non eſſe impoſſibile, ſed à nobis facilè precibus à Deo impetrari poſſe. *Euſeb. Caſ.* Euſebius Cæſarienſis lib. 4. vitæ Conſtantini cap. 26. & 28. vbi plurima virginum, ac ſacrarum mulierum Monaſteria Conſtantini tempeſtate erecta fuiſſe commemorat, quæ rectè inſtituta eſſe probat. *Baſilius.* Baſilius integrum librum de virginitate ſequenda ſcripſit, in quo continentiæ, ac virginitatis votum ſummis laudibus effert. *Greg. Nazianz.* Gregorius Nazianzenus collato coniugalis vitæ ſtatu, cum iis, qui cœlibem vitam ducunt, carmine de Pudicitia hoc præ illo laudat. Idem præſtat *Cyrill. Ieroſ.* Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 15. *Chryſoſtom.* Chryſoſtomus lib. de virginitate cap. 10. 11. 12. & 34. *Cyril. Alex.* Cyrillus Alexand. lib. 11. in Geneſ. & alij, quos conſultò prætereo, vt in veteri tantùm priorum quingentorum annorum Eccleſia perſiſtam.

Venio ad Latinos Patres, qui in continentiæ voto celebrando omnes mirificè conſpirant. In bis antiquiſſimus eſt Tertullianus, qui ſecundo ſæculo floruit: hic adeò in extollendo virginitatis voto copioſus eſt, vt integrum librum de velandis virginibus conſcripſerit: vnde perſpicuum eſt Monaſticæ vitæ rationem iam ante illum in Eccleſia viguiſſe. Nam cap. 3. in ſacrarum virginum violatores his verbis inuehitur. *Tertullian.* *O ſacrilega manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt!* Has verò, quę ſacrum habitum deferebant, continentiæ votum emiſiſſe tradit c. 16. vbi velatam virginem ita alloquitur. *Nupſiſti Chriſto, illi tradidiſti carnem tuam, illi ſponſaſti maturitatem tuam, incede ſecundùm ſponſi tui voluntatem.* At quid dicatum Deo habitum deferre, ac Chriſto nubere, præterquàm ſolemne Monaſticæ continentiæ votum indicant, quo ſe & à coniugio, & à communi cæterorum habitu abſtinere virgines profitentur?

Cyprianus. Cyprianvs & ipſe integrum tractatum exarauit de diſciplina, & habitu virginum, in quo illuſtriſſimis encomiis Monaſticam continentiam colentes proſequitur. Ex eo lubet pauca decerpere, vt virginum collegia omni laude celeberrima in antiquiſſima Eccleſia floruiſſe perſpicuum ſit. *Nunc nobis* (inquit) *ad virgines ſermo eſt, quarum quò ſublimior gloria eſt, maior & cura eſt; flos eſt ille Eccleſiaſtici germinis; decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum, atque incorruptum: Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Eccleſiæ matris glorioſa fœcũditas; quantóque plus copioſa virginitas numero ſuo addit, tantò plus gaudium matris augeſcit.* Vides quàm præclaris laudibus ſacrarum Virginum cœtus antiqua Eccleſia proſequebatur, quas nunc aduerſarij corruptiſsima lupanaria appellant, vt ſeſe totos ab antiqua Eccleſiæ fide, ac pietate diſiunctos oſtendant.

Atqve idem ſermone de natiu. Chriſti continentiam coniugio præfert. *Etſi* (inquit) *bona ſunt, & à Deo inſtituta coniugia, melior tamen eſt continentia, & virginitas excellentior, quam non cogit neceſſitas, aut mandatum, ſed perfectionis conſilium.*

Ambroſius. Ambrosivs quoque librum de Virginibus ſcripſit, in quo diffuſiſsimè ſeipſum in virginitatis ſtatus laudes effundit: neque minùs id præſtat in epiſtola 81. vbi in aduerſarios noſtros inuehitur, qui nullum virginitati, aut cœlibatui præ coniugio excellentius præmium deberi autumant. *Agreſtis* (inquit) *vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum caſtitatis ordinem ſeruare, promiſcuè omnia velle confundere; diuerſorum gradus abrogare meritorum: & paupertatem quandam cœleſtium remunerationum inducere; quaſi Chriſto vna ſit palma, quam tribuit, ac non plurimi abundent tituli præmiorum. Simulant ſe iſta donare coniugio: ſed quæ poteſt laus eſſe coniugij, ſi nulla eſt virginitatis gloria? Neque verò nos negamus ſanctificatum à Chriſto eſſe coniugium, diuina voce dicente. Erunt ambo in carne vna, & in vno ſpiritu. Sed prius eſt quòd nati ſumus, quàm quòd effecti, multóque præſtãtius diuini operis myſterium, quàm humanæ fragilitatis remedium. Iure laudatur bona vxor, ſed meliùs pia virgo præfertur, dicente Apoſtolo.* *1. Cor. 7.* *Qui iungit virginem ſuam bene facit, & qui non iungit, meliùs facit.*

Iam procul dubio mihi agreſtem hunc vlulatum, quaſi luxurantium luporum, in hoc Lutheranorum, ac Caluiniſtarũ articulo videor agnoſcere, in quo agreſtium ferarũ more Monaſticam continentiã ita impetũt, diſcerpunt,

Digitized by Google

punt, dilacerant, vt non modò omnem, tum excellentiam, tum dignitatem, ac amplioris meriti præmium illi auferant, verùm etiam (quod omne Hæretici furoris genus excellit) eam dæmonis artibus aſcribant, ac diabolo opifice ſuſcitatam, ac in orbem inuectam fuiſſe impiè vlulent.

Hieronym. CÆTERVM Hieronymus cùm pro continentiæ Monaſticæ voto aduerſùs Iouinianum lib. 1. cap. 7. acerrimè pugnat, proculdubiò aduerſarios noſtros inſectatur, qui illud cum Iouiniano damnant. Vbi inter alia hæc habet. *Grandis fidei eſt, grandiſque virtutis, Dei templum eſſe puriſſimum, totum ſe holocauſtum offerre Domino, & iuxta eundem Apoſtolum eſſe ſanctum, & corpore, & ſpiritu. Hi ſunt Eunuchi, qui ſe lignum aridum ob ſterilitatem putantes, audiunt per Iſaiam, quòd pro filiis, & filiabus locum habeant in cælis paratum.* Vide eundem in Apologia pro libris aduerſùs Iouin. ad Pammach. cap. 1. & epiſt. 22. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis cap. 8. vbi illud inter alia memoria dignum ſcribit. *Laudo nuptias, laudo coniugium, ſed quia mihi virgines generant, lego de ſpinis roſam, de terra aurum, de concha margaritum.*

Auguſtinus. AVGVSTINVS etiam plurima in libro, quem de ſancta virginitate ſcripſit, de virginitatis, ac Monaſticæ continentiæ encomiis diſſeruit, & tandem cap. 21. ita concludit. *Nos ſecundum Scripturarum ſanctarum fidem, ſanamque doctrinam, nec peccatum eſſe dicimus nuptias: & earum tamen bonum non ſolum infra virginalem, verùm etiam infra vidualem continentiam conſtituimus: præſentémque neceſſitatem coniugatorum, non quidem ſolum ad vitam æternam, verùm etiam ad excellentem gloriam, & honorem, qui perpetuæ continentiæ reſeruatur, impedire eorum meritum dicimus*, &c. Vide etiam Prudentium lib. 2. cont. Symmachum, Siricium epiſtola ad Mediolanēſem Eccleſiam, Optatum Mileuitanum lib. 6. cont. Parmenianum, Ruffinum Eccleſiaſt. hiſt. lib. 1. cap. 8. Gaudentium de lectione Euangelij tract. 1. Maximum Taurinenſem hom. de ſancta Agnete, Fulgentium de fide ad Petrum cap. 3. qui virginitatis, ac continentiæ votum mirè commendant.

Prudentius. Siricius. Optatus. Ruffinus. Gaudentius. Maximus. Fulgentius.

HIS vniuerſalia Eccleſiæ Concilia accedant, quæ Monaſticæ continentiæ votum decretis proſequuta ſunt. Nam Concilii Chalcedonenſe generale can. 16. ita decernit. *Virginem, quæ ſe Domino conſecrauit, ſimiliter & Monachum, non licere nuptialia iura contrahere, quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes, excommunicentur.* Idem ſtatuit Concil. Toletanum 4. ante annos mille celebratum c. 55. vbi poſtquam duo genera viduarum diſtinxit, ſæcularium ſcilicet, & ſanctimonialium, ita definit. *Eæ, ſi ad nuptias tranſierunt, iuxta Apoſtolum non ſine damnatione erunt, quia ſe primùm Deo vouentes poſtea caſtitatis propoſitum abiecerunt.* Nec abſimile eſt decretum Concilij Turonenſis 2. c. 16. vbi ita habetur. *Si qui in monaſterio conuerſi ſunt, nullatenus exinde licentiam habeant euagandi, nec, quod abſit, vllus eorum coniugem ducendi: & ſi vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malè ſociata conſortio etiam iudicis auxilio ſeparetur.* In Concilio Carthag. 3. cap. 33. præcipitur, vt ſacræ Virgines intra Monaſterij ſepta degant: quod etiam confirmatur in Conc. Carthag. 4. c. vlt. In Concilio Eliberitino decret. 13. in Moguntinenſi c. vltimo, & in Colonienſi dec. 6. iubetur, vt ſacris Virginibus, quæ ſemel votum violarunt, pactúmque virginitatis irritarunt, communio denegetur, niſi ſub finem vitæ; quòd ſi libidini diu ſeruierint, ne in fine quidem ea fruantur. Vide etiam multa de Monachorum, & Sanctimonialium continentia in Concilio Moguntino ſub Rabbano, & in Concilio Foroiulienſi tempore Caroli Magni.

Concil. Calc. Conc. Tolet. 4. Conc. Turon. Conc. Carthag. 3. Conc. Carth. 4. Cōc. Elibert. Cōc. Mogunt. Conc. Foro.

HÆC nos grauiſſima Scripturarum teſtimonia, ac vetuſtiſſimum Eccleſiæ conſenſum pro ſacris Monaſticis votis hactenus produximus: quòd ſi aduerſarij tam obnixè contendunt, ea ab hominum mentibus, ac toto Chriſtiano orbe velut impia, ac ſacrilega, atque ex Sathanæ officina deprompta, arcenda eſſe, atque id inter præcipuos ſuæ fidei articulos collocant, ſiquidem æquo iure pro veritate certamus, illis probare opus eſt imprimis Scripturarum teſtimonia à diabolo opifice profecta fuiſſe; tot præterea grauiſſimos Patres, quos fidei magiſtros, ac integerrimos veræ Religionis teſtes Eccleſia ſemper venerata eſt, diabolico ſpiritu ductos fuiſſe: tot etiam Concilia, quæ ab omnibus ſacroſancta habentur, quorum canones non niſi Spiritu ſancto auctore profecti creduntur, miſerè à dæmonis ſpiritu decepta fuiſſe. Denique antiquiſſimum, ac vniuerſalem Eccleſiæ conſenſum, cui falſum ſubeſſe nullo modo poteſt, perpetuum fuiſſe erroris magiſtrum. Hæc quidem illis demonſtrare incumbit, aut ſaltem ſententiam ſuam apertis Scripturarum teſtimoniis communi omniū temporum conſenſu, non proprio tantùm, ac ſingulari ſenſu expoſitis, confirmare oportebat. Sed cùm proprio tantùm ſpiritu innixi, in omnem antiquam, atque Apoſtolicam Eccleſiæ fidem irruant, Scripturas corrumpant, Patrum teſtimonia pro nihilo ducant, Eccleſiæ, ac Conciliorum conſenſum contemnant, planè vel hoc agnoſcere deberent, non nos, ſed ſe miſerè à diaboli ſpiritu deceptos eſſe.

ASSERTIO tertia. *Monaſticus ordo ad illuſtriorem Dei cultum declarandum potiſſimùm à Chriſto inſtitutus fuit.* Quæ aſſertio vniuerſos huius tempeſtatis Hæreticos perſtringit; qui in Monaſticum votum inuehuntur. Lutherus de votis Monaſticis. *Capio* (inquit) *eradi*

Lutherus.

eradicata, & extincta, & abolita eſſe vniuerſa Monaſteria: quæ vtinam Dominus igne, & ſulphure cæleſti ad exemplum Sodomæ, & Gomorræ demergat, adeò vt ne memoria quidem illorum ſuperſit: neque ſatis fuerit illis anathema imprecari. A

Melanchton. Philippus Melanchton in apolog. Confeſſ. Auguſt. artic. de votis Monaſticis, ait Monaſticam vitam recens eſſe excogitatam. *Caluinus.* Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 13. Monaſteria dicit eſſe *Magdeburg.* Lupanaria. Magdeburgenſes cent. 10. cap. 4. *Quis* (aiunt) *hæc hominum monſtra* (de Monachis agunt) *non execretur, vt inimicos humanæ ſocietatis?* Hæc modeſtiſſima aduerſariorum doctrina eſt, quam ab Arrianis primùm, qui teſte Ruffino lib. 2. cap. 3. & Socrate lib. 2. cap. 17. Monaſticum ordinem vbique deuaſtabant, hauſerunt; tum à Donatiſtis, qui referente Optato lib. 2. cont. Donatiſtas præſertim in ſacras Virgines debacchabantur. Poſtea à Vvaldẽſibus, qui mendicantium Religiones malorum dæmonum inuentum eſſe dicebant, vt refert Alphonſus à Caſtro cont. Hæreſes. Demum à Wicleuiſtis, qui art. 21. Conſtantiæ damnato omnes Monachorum ordines damnabãt, & art. 45. Auguſtinum, Benedictum, Bernardum, damnatos aſſerebant. Hos omnes ſancta, atque Catholica anathematizat Eccleſia, quæ à Spiritu ſancto edocta, Monaſticum ordinem, velut à Chriſto inſtitutum, atque ab Apoſtolis ſibi traditum, ac commendatum colere didicit: tanquam Euangelicæ, ac perfectiſsimæ vitæ formam præ ſe ferentem. B C

Hinc primam aſſertionis noſtræ probationem elicimus. Nam cùm apud omnes certum ſit, Monaſticum ordinem, nihil aliud præterquàm Euangelicæ perfectionis normam à Chriſto traditam cõtinere: qua rerum omnium derelictio, & voluntaria paupertas; perpetuus cœlibatus per continentiæ votum, D ac ſuipſius abnegatio ex obedientiæ vinculo profecta conſulitur: quę Chriſtus illis Luc. 14. *Luc. 14.* *Matth. 19.* & Matth. 19. teſtimoniis complectitur, vbi in priori ita habet. *Si quis venit ad me, & non odit Patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Tum poſteriori loco. *Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut Patrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet.* His enim totius Monaſtici ſtatus, ſi illius ſubſtantiam ſpectamus, ſumma concluditur. Inde ſanè exploratum eſt, eum non ab alio, quàm à E Chriſto inſtitutum fuiſſe: nam quòd ad cæteras leges, ac conſtitutiones attinet, quibus Monachorum ordines inter ſe diſtinguuntur; illæ ad Monaſticæ vitæ ornamentum, ac cuſtodiam potiùs, quàm ad illius ſubſtantiam pertinent; tametſi non inficiet ipſa vota, quæ huic ſtatui ſubſtãtialia ſunt, ab aliquibus ſub arctiori, ab aliis verò ſub laxiori regulæ forma, ac inſtituto exceoli, quod ſanè non ſine optimo Dei conſilio factum eſt, vt nemo ab Euangelicæ perfectionis ſtudio deterreretur: ſed qui feruentiori ſpiritus æſtu agitantur, arctius huius vitæ inſtitutum aggrederentur; qui verò vel remiſsioni animo eſſent, vel ob propriam naturæ infirmitatem arctioris inſtituti pondus ferre non valerent, ij mitioris vitæ normam reperirent, in qua ad Euangelicam perfectionem contenderent.

Cæterum Apoſtolos primos fuiſſe poſt Chriſtum Monaſticæ vitæ cultores, patet ex Matth. cap. 19. vbi Petrus ſuo, & omniũ Apoſtolorum nomine ita Chriſtum alloquitur. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* *Matt. 19.* His enim verbis teſtatur, ſe & cæteros Apoſtolos Monaſticam vitam profeſſos fuiſſe, cùm primùm facultates, propinquos, nuptias, ac denique ſeipſos reliquerũt, ac Chriſto, qui tũc viſibilis illis prælatus erat, ſubiecerunt: ab Apoſtolis igitur ſic cœnobitica vita exorſa eſt, ita ab eiſdẽ poſt Chriſti Aſcenſionem fidelibus diſſeminata, ac commendata fuit; quod ex eorum Act. cap. 4. *Act. 4.* conſtat: ibi enim cùm legatur, omnia fidelibus tunc fuiſſe communia, ac fideliũ quamplurimos agrorum poſſeſſores, agris, ac iis, quæ habebant, venditis, pretium ad pedes Apoſtolorum tunc poſuiſſe: quod non fideles omnes illius temporis, ſed illi tãtùm præſtabant, qui Euangelicam perfectionem aſſequi cupiebant: id ſanè fieri non potuit, niſi Apoſtolorum prædicatio præceſsiſſet, quam Euangelicæ perfectionis conſiliũ illis perſuaderet. Quapropter ſi Hieronymo credimus, *Hieronym.* de viris illuſtribus in Philone; talis prima credentium fuit Chriſti Eccleſia, quales nunc Monachi eſſe nituntur, & cupiunt. Quod etiam confirmat Caſſianus collat. 18. cap. 5. *Caſſianus.* vbi ita ſcribit. *Itaque Cœnobitarum diſciplina à tempore prædicationis Apoſtolicæ ſumpſit exordium: nam talis extitit Ieroſolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in Actis Apoſtolorum deſcribitur.* Denique ab Apoſtolorum exemplo Religiones eſſe cœperũt, ac Monachorum cœnobia, vt teſtatur Euſebius Cæſ. lib. 2. Hiſt. cap. 16. *Euſeb. Cæſ.* Hieronymus de viris illuſtribus in Philone, *Hieronym.* & Auguſt. ſerm. 2. de vita communi Clericorum. *Auguſtinus.* Ex quo primùm craſſum Melanchtonis mendacium euincimus, qui Monaſticam vitam recens excogitatam fuiſſe autumat; cùm ab ipſis Apoſtolis, atque Apoſtolorum tẽporibus à quamplurimis fidelibus exculta fuerit.

Tum Lutheranorum, ac Caluinianorum impietatem colligimus, qui Euangelicæ perfectionis normã à Chriſto inſtitutam, qua Monaſtica vita ſubſiſtit, eradicatã, extinctã, abolitã, igne, & ſulphure demerſam eſſe cupiunt, nec non impiã, ſacrilegam, diabolicã vocant; atq; huic ſacratos viros mõſtra appellãt. Quid his hominibus ſceleſtius, qui nec Apoſtolis,

nec Chriſto ipſi, ſuis conuiriis parcunt? At certè cùm eradicatam, extinctam, abolitam, igne, & ſulphure demerſam Chriſti doctrinam eſſe cupiunt, cuius Religionis ſint, declarant, ſcilicet non Chriſtianæ, ſed Antichriſtianæ ſe eſſe.

Iam verò, quòd Monaſticus ordo illuſtriorem ex Euangelicæ perfectionis profeſſione Dei cultum contineat: ex ipſa Conſiliorum Euangelicorum natura facilè perſpici poteſt, quæ ſupra communem præceptorum legem fertur: nemo enim ignorat præſtantius eſſe virginitatē ſeruare (Paulo teſte 1. Cor 7 quod conſilium eſt, quàm non mœchari, quod præceptum eſt, cùm licitum coniugium adire quiſque valeat. Nam vt Paulus ibidē ait. *Qui iungit virginem ſuam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.* Item excellentioris operis eſt vniuerſa bona ſua pro Chriſto pauperibus diſtribuere, quàm aliorum bona non diripere, hoc præcepti eſt, illud cōſilij: id enim docet apertè Chriſtus Matt. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Deniq; perfectius eſt ſeipſum alteri pro Chriſto ſubiicere, quàm ſubiectis bene imperare: illud enim eſt perfectioris conſilij, vt ſuprà explicatum fuit. Quamobrem cùm materia præcepti ſit facilior, conſilij difficilior, præcepti bona, conſilij melior, ac perfectior; illa ex principiis naturæ ſumatur, hæc quodammodo naturam ſuperet; prior tandem circa bonum, poſterior circa melius bonum verſetur: hinc perſpicuum eſt; conſilij cultum Deo exhibitum illuſtriorem, ac præſtantiorem eſſe, ac proinde Monaſticam vitam, quæ conſiliorum cultum profitetur, omnium præſtantiſſimam eſſe.

1. Cor. 7.

Matt. 19.

Qvod vniuerſi penè ſancti Patres confirmant. Nam imprimis Dionyſius Areopagita Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 6. Monaſticum ordinem adeò extollit, vt ſummum, ac excellentiſſimum in Eccleſia gradum eidem tribuat, his verbis. *Initiandorum omnium excellentior, ac ſublimior ordo Monachorum eſt ſancta diſtinctio, expiatione omni tota virtute, atque exactiſſima ſuarum operationum caſtitate mundata: omnis item; ſacræ operationis ſpiritualiter ſpeculatrix, & particeps facta, Pontificúmque conſummantibus virtutibus tradita; quorum Diuinis fulgoribus, & Pontificalibus traditionibus conſpectu pro ordine ſuo Sanctorum myſteriorum ſacrificia diſcens, à ſacra eorum ſcientia ad exactiſſimam perfectionem. Diuina ratione ſubuehitur. Vnde Sancti præceptores noſtri Diuinis eas appellationibus ſunt proſequuti, partim Therapeutas, id eſt, cultores à ſyncero Dei famulatu, atque cultu: partim Monachos ab indiuidua, & ſingulari vita appellantes, vt quæ illos ſanctis diuiſibilium complicationibus in Diuinam, & Deo gratam monadem, perfectionémque promoueat.* En Monaſticā vitā ab Apoſtolorū diſcipulo egregiè commēda-

Dionyſ. Areop.

tam, adeóque olim in veneratione habitam, vt ipſum quoque Monachi nomen ab Apoſtolis acceperint.

Eandem Monaſticam vitam Euſebius Hiſt. lib. 2. c. 10. Apoſtolicam appellat, quam etiam miris laudibus proſequitur. *Iam verò Philo* (ait) *cùm eorum viuendi rationem, qui apud nos ἀσκηταὶ, id eſt, Monachi, Religioſiq; virtutis ſtudio, & exercitationi maximè dediti appellati ſunt, quam accuratiſſimè percenſeat: cùmque eos viros, qui eius ætate tam piam, támque Apoſtolicam vitam agerent, quique ab Hebræis, vt videtur, ducerent originem, & præterea per multa vetera inſtituta propiùs ad Iudæorum conſuetudinem accedentia obſeruaret, Diuina laude, & prædicatione efferat, ſatis conſtare poterit, illum eandem non oculis vidiſſe ſolùm, ſed ſententia, & opinione vehementer approbaſſe.*

Euſeb. Cæſ.

Sed quid Athanaſius de Monachorum vita ſentiat, audiant aduerſarij. Is enim in vita ſancti Antonij Monaſticam vitam deſcribens ait. *Erant in monte Monaſteria tanquam tabernacula plena Diuinis choris pſallentium, legentium, orantium: tantúmque ieiunandi, & vigiliarum ardorem cunctorum mentibus ſermo eius afflauerat, vt futuræ ſpei auiditate ad mutuam charitatem, & miſericordias indigentibus exhibendas iugi ſtudio laborarent; qui infinitam regionem quandam, & oppidum à mundana conuerſatione ſeiunctum, plenum pietatis, & iuſtitiæ videbantur incolere. Quis tamen Monachorum agmen aſpiciens, quis virilem illum concordiæ cœtum cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio ſuſurronis, ſed multitudo abſtinentium, & certamen officiorum erat, non in hanc ſtatim erumperet vocem. Quàm bona domus tua Iacob, tabernacula tua Iſraël tanquam nemora obumbrantia, tanquam Paradiſus ſuper fluuios, tanquam tabernacula, quæ fixa ſunt à Domino, tanquam Cedri Libani circa aquas?* En quàm longè ab aduerſariorum immodeſtis conuitiis diſtant Sanctorum Patrum voces? quàm præclarè illi de Monaſtica vita ſenſerunt, quam hi impiam, ac ſacrilegam, atque à dæmone excogitatam appellare non verentur? Videant etiam. Baſilium, qui vnius ex Monaſticis ordinibus auctor fuit, Sermone commonitorio ad complexum Monaſtici propoſiti: vbi Deo inſtitutore, atque hortatore Monaſticum ordinem excitatum fuiſſe docet.

Athanaſius.

Baſilius.

At Ioannes Chryſoſtomus integrum tractatum contra vituperatores vitæ Monaſticæ ſcripſit; vbi inter alia ait lib. 3. *Monachi conuerſationem planè cœleſtem elegerunt; nihilque deteriùs Angelis effecti ſunt.* Et hom. 3. in Matth. Monachorum choros Chriſti exercitum, ac regium gregem appellat; & tandem hom. 69. Diuino planè nomine, Euangelico tamen, Monachos crucifixos vocat: ita enim de iis dicitur apud Matth. 16. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem*

Chryſoſtom.

 ſuam,

ſuam, &c. Certè egregia hæc nomina minimè Monaſtico inſtituto conuenirent, ſi illud, vt aduerſarij latrant, ex diabolica inſtitutione emerſiſſet.

CÆTERVM cum Græcis Patribus Latini etiam Patres conſpirant, qui Monaſticam vitam tanquam Apoſtolicæ vitæ ſimu-

Hieronym. lachtum commendant. Nam Hieronymus epiſt. 17. ad Marcellam cap. 6. Monaſticum ordinem Eccleſiæ gemmam appellat. *Certè* (inquit) *flos quidam, & pretioſiſſimus lapis inter Eccleſiaſtica ornamenta Monachorum, & Virginum chorus eſt.* Et epiſt. 1. ad Heliodorum c. 9. totum ſeſe in Monaſticæ diſciplinæ laudes effundit. *O deſertum* (inquit) *Chriſti floribus vernans. O ſolitudo, in qua illi naſcuntur lapides, de quibus in Apocalypſi, ciuitas magni Regis extruitur. O Eremus familiariùs Deo gaudens: quid agis frater in ſæculo, qui maior es mundo?*

TANDEM is aduersùs Vigilantium, qui Monaſticum inſtitutum haud ſecus, quàm Lutherus, ac Caluinus verbis dilacerabat, ita ſcribit cap. 6. *Nec à ſuo ſtudio Monachi deterrendi ſunt, à te lingua viperea, & morſu ſæuiſſimo, de quibus argumentaris, & dicis. Si omnes ſe clauſerint, & fuerint in ſolitudine, quis celebrabit Eccleſias? quis ſæculares homines lucrifaciet? quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo ſi omnes tecum fatui ſunt, ſapiens quis eſſe poterit? Et virginitas non erit approbanda. Si enim omnes Virgines fuerint, nuptiæ non erunt, interibit humanum genus, infantes in cunis non vagient; obſtetrices abſque mercedibus mendicabunt: & grauiſſimo frigore ſolus, atque contractus Dormitantius vigilabit in lectulo. Rara eſt virtus, nec à pluribus appetitur: atque vtinam hoc omnes eſſent, quod pauci ſunt, de quibus dicitur. Multi ſunt vocati, ſed pauci electi.* Quòd ſi Hieronymus ita in Vigilantium inuehitur, qui aliqua, licèt falſa ratione fretus, Monachiſmum impugnabat; quo inuectiuæ genere in Lutheranos, & Caluiniſtas vſurum fuiſſe credimus, qui nec vna leui ratione permoti, ſolo odio in Monaſticam vitam verbis, ac conuitiis debacchantur?

VERVM haud minùs in facto hoc Mo-

Auguſtinus. nachorum inſtituto tuendo, pium ſe Auguſtinus præbet. Nam in Pſalm. 132. explicans verſum illum. *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum, habitare fratres in vnum:* ita ſcribit. *Iſte dulcis ſonus, iſta ſuauis melodia, tam in cantico, quàm in intellectu, etiam Monaſteria peperit: ad hunc ſonum excitati ſunt fratres, qui habitare in vnum concupierunt. Iſte verſus fuit tuba ipſorum. Ipſi primò habitauerunt in vnum, qui omnia, quæ habebant, vendiderunt, rerúmque ſuarum pretia ad pedes Apoſtolorum poſuerunt*, &c. *Ex voce huius Pſalmi appellati ſunt, & Monachi; ne quis vobis de iſto nomine inſultet Catholicis.* Videant ergo aduerſarij, quo ſpiritu Sathanicam illuſionem Monachorum vitam eſſe clamitent,

A quæ Spiritu ſancto dictante, ac vate concinente excitata fuit. Lege eundem lib. de morib. Eccleſiæ Catholicæ cap 21. & lib. 8. Confeſſ. vbi Monaſticam vitam mirificè extollit.

NEQVE ab his diſſentiunt Ambroſius epiſt. 82. ad Eccleſiam Vercellenſem. Gaudentius tractatu de dedicatione Baſilicę. Ruffinus lib. 2. cap. 8. Sulpitius in vita D. Martini c. 4. Paulinus epiſt. 3. Hilarius Arelat. in vita Honorati. Caſſiodorus in Pſalm. 103 qui Monaſticæ vitæ profeſſoribus præclara texunt B encomia. *Ambroſius. Gaudentius. Ruffinus. Sulpitius. Paulinus. Hilar. Arel. Caſſiodorus.*

HIS Patrum teſtimoniis omnium penè Conciliorum conſenſus ſuffragatur. Nam Concil. Nicenum 1. can. 76. ex Arabico *Conc. Nic. 1.* tranſlato, Monachorum indumenta à laicorum veſtibus diſtincta in illuſtrioris ſanctimonię ſignum eſſe ſtatuit. Concil. Chalced. can. 4. Monachos honorandos eſſe decernit. *Conc. Chalced.* Sexta Synodus in Trullo celebrata Monachis tonſuram in ſignum perfecti contemptus ſuipſorum præſcribit can. 43. & can. 40. *Sexta Synod.* Monaſticam vitam tanquam à ſtrepitu, ac perturbatione liberam, ac Deo adhærentem

C laudat. Concil. Carthag. 4. decernit, vt ſanctimonialis Virgo veſtibus profeſſioni, ac ſanctimoniæ aptis vtatur. *Conc. Carthag. 4.* Concilium Agatenſe cap. 19. de Sanctimonialibus ſtatuit, ne ante 40. ætatis annum velum recipiant. *Conc. Agatenſ.* Concil. Aurelian. 1. cap. 23. Monachis profeſſionis ſuæ deſertoribus pœnam ſtatuit. *Conc. Aurel. 1. 23.* Concilium Aurelian. 5. can. 19. Sanctimonialibus probationis annum in ſæculari veſte peragendum indicit. Concil. Toletanum 4. cap. 48 ſponte *Conc. Tolet. 4.* Monaſticam vitam vouentibus omnem ad ſæculum redeundi aditum intercludit, & c. 49. Monachorum vitam tanquam melioris, ac perfectioris vitæ propoſitum, ab Epiſcopo

D impediri non debere ſtatuit. Synodus Conſtantinopolitana ſub Photio can. 1. Monachorum vitam, ac Monaſteriorum ædificationem, rem venerandam, & honorabilem appellat. *Synod. Conſtant.*

POSTREMO hunc ipſum Monaſticum ordinem pij, ac Chriſtiani Imperatores legibus, ac decretis approbauerunt. Vide p. Generali. C. de ſacroſanctis Eccleſiis. l. Seruis. *Iuſtinianus.* C. de Epiſcopis, & Clericis. Iuſtinianum Nouella 5. de Monachis, & Nouella 133. c. 1. vbi Monaſticam vitam laudat his verbis. *Conuerſationis Monachalis vita ſic eſt honeſta, ſic com-*

E *mendare nouit Deo ad hoc venientem hominem, vt omnem quidem humanam maculam detergat, purum autem declaret, ac rationabili natura decentem, & plurima ſecundùm mentem operantem, & humanis cogitationibus celſiorem.* Hæc pro erroris huius confutatione ſatis dicta ſint.

Sacro

Sacrorum locorum peregrinationes ex Sathanæ officina eſſe depromptas.

QVARTVS ERROR.

Claud.Tau. Petrobruſ. Vviclenniſt. Luther. Magdeburg. Caluin.

NVNC ſacrorum locorum peregrinationes ab aduerſariorum calumniis vindicare æquũ eſt, quas primus Claudius Taurineſis teſte Iona lib. 3. de cultu imaginũ, impugnauit, tum Petrobruſiani, ac Vvicleuuiſtæ (vt refert Thomas Vvaldenſis tom. 3. tit. 15.) qui peregrinationes ad ſacra loca Religionis cauſa ſuſceptas idololatriæ damnabant. Hos poſtea ſequuti ſunt Lutherus Reſponſione ad lib. Ambroſij Catarini. Magdeburgenſes cent. 4. c. 6. col. 458. Caluin. lib. 4. Inſtit. cap. 13. §. 7. ac Caluiniſtę omnes in hoc articulo, qui omnes peregrinationes ad loca ſacra nõ ſolùm inutiles; verùm etiam impietate plenas eſſe affirmant: ne vllũ priſcum errorem abſque ſuoipſorum patrocinio eſſe ſinant.

EQVIDEM non ignoro, quo vertiginis ſpiritu aduerſarij peſſimè agantur, vt non modò illis ſacra omnia diſpliceant: verùm etiam quod antiqua fides, ac perpetuus Eccleſiæ ſenſus Religioni, ac pietati ſemper tribuit, id illi nulla ratione, nullo ſolido teſtimonio, immò contra omnium antiquorum doctrinam, manifeſtam impietatem eſſe dicant: nam vt interim taceam, communem Hebræis Religionem fuiſſe, eos qui ab Hieroſolymis longè diſtarent, ter in anno ad templum peregrinari ſolitos: cuius peregrinationis extat præceptum Deuter. 16. quòd Chriſtus ipſe, cum matre, ac Ioſepho ſtudioſè obſeruauit: vix Chriſtianus Orbis Chriſti paſſione, ac Martyrum coronis illuſtrari cœpit; protinùs piæ, ac religioſæ peregrinationes, tũ ad Chriſti ſepulchrum, ac ſancta illa loca, in quibus aliquod Redemptionis noſtræ opus peractũ fuerat; tum ad B. Virginis ædes, tum ad Martyrum memorias, vbi crebriora, ac illuſtriora miracula Deo operante coruſcarent, excoli cœperunt.

Euſeb. Caſ.

ALEXANDER Epiſcopus Capadociæ, quem S. Hieronymus inter viros illuſtres enumerat, ad ſacra loca inuiſenda Ieroſolymam voti cauſâ peregrinatus eſt: vt teſtatur Euſeb. Cæſarienſis Eccleſiaſt. hiſt. lib. 6. cap. 9. his verbis. *Vnde Alexandrum cùm tanquam diuino quodam oraculo ex Capadocum regione, vbi primùm in Epiſcopatus gradu fuiſſet locatus; Ieroſolymam tum voti, tum locorum viſendorum cauſâ contenderet, illius Eccleſia fratres excipiunt benigniſſimè.* Atque idem Euſebius lib. 3. vitæ Conſtantini cap. 41. Helenam Conſtantini matrem laudat, quòd peregrinationem ad ſa-

A croſancta Ieroſolymorum loca, & ſanctum Ieſu Chriſti ſepulchrum venerandum ſuſceperit, illis Prophetæ verbis ex Pſalmo 131. in illius commendationem adhibitis. *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius.* Tandem eam olim fuiſſe primæuæ Eccleſiæ Religionem, vt Martyrum, ac Sanctorum ſepulchra piè inuiſerentur, idem de præparat. Euang. lib. 13. c. 7. tradit his verbis. *Nos Chriſtiani veræ pietatis milites, vt Dei amicos honoramus, ad monumenta ipſorum accedimus, votáque ipſis facimus tanquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parùm adiuuari profite-*

B *mur.*

HÆC vetuſtiſſima Eccleſiæ ab Apoſtolis inſtructæ pietas ſemper fuit, vt Chriſti loca, ac Sanctorum memorias, piis peregrinationibus ſuſceptis religioſè veneraretur. Cuius rei prima ratio ea afferri ſolet, quam ſuperiùs attigit Euſebius, vt ſcilicet Deum ibi fideles adorent, iuxta Propheticum vaticinium, vbi ſteterunt pedes eius, ac ſacra Paſſionis, ac Redemptionis illius veſtigia deprehenduntur. Quam rationem etiam Hieronymus aſſignat epiſt. 17. cap. 7. & epiſt. 27. cap. 3. vbi ita hoc poſtremo loco ſcribit de Paula, quæ

C ex vrbe Roma Ieroſolymam profecta fuerat, vt ſacra illa loca veneraretur. *Paula* (ait) *cuncta loca Ieroſolymis tanto ardore, ac ſtudio circumiuit, vt niſi ad reliqua feſtinaret, à primis non poſſet abduci: proſtratáque ante crucem, quaſi pendentem Dominum cerneret, adorabat.* Atque eadem quoque vtitur Theodoretus hiſtoriæ religioſæ cap. 9. vbi de Petro quodam Heremita, ſanctiſſimo viro, in hunc modum ſcribit. *Hic primo tempore certauit in Galatia: illinc videndi gratia peruenit in Palæſtinam, vt cùm vidiſſet loca, quæ ſuſceperunt ſalutares paſſiones, in his* Deum,

D *qui ſeruauit, adoraret.*

NEQVE obſtat, quod paſſim obiicere ſolent aduerſarij, Deum ſcilicet vbique eſſe incomprehenſum, neque vllo locorum termino circunſcribi, vt propterea certo quodam loco adorari debeat: id enim facilè refellitur; nemo enim ignorat Deum olim etſi natura incircunſcriptus ſit, certum ſibi apud Hebræos orationis, atque adorationis locum elegiſſe: primùm in Silo, & Maſpha, tandem in Ieroſolymitano templo, de quo 2. Paralip. cap. 7. hoc Dei teſtimonium legitur. *Oculi quo-*

E *que mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius, qui in loco iſto orauerit: elegi enim, & ſanctificaui locũ iſtum*, &c. Quòd ſi nullo certo loco Deus adorandus eſſet, ſanè fruſtrà Regius Vates dixiſſet Pſ. 5. *Adorabo ad templum ſanctũ tuum* Et Chriſtus Matth. 21. templum ipſam domum Dei, ac orationis locum nuncuparet, cùm ait. *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Porrò ſi Vati dicere licuit Pſalmo 131. *Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.* Quare ibi

te ibi nobis Deum adorare nefas erit, vbi non tantùm pedes diu ſteterunt, ac 33. annorum ſpatio ſacram illam regionem calcarunt: ſed manus quoque clauis confixæ ſunt, caput ſpinis confoſſum, facies Colaphis cæſa; latus lancea transfuerberatum, corpus plagis dilaceratum, ac tandem tumulatum, pium vbique ex illius Paſſionis veſtigiis, quæ paſſim conſpiciuntur, ſimulachrum fidelium oculis exhibetur? Cur eò peregrinari non liceat; vbi tandiu ipſe Dei Filius pro nobis peregrinatus eſt? Quis ea loca venerari non cupiat; ſi tamen Chriſtum amat, quæ olim viuo Chriſti cruore reſperſa fuêre? Quis ſacros illos ſepulchri pulueres amplecti, exoſculari, lacrymis perfundere, ſummis votis non efflagitet, qui fortem, ac feruidam erga nos optimi Redemptoris noſtri charitatem nobis declararunt? Hinc optimè Theodoretus, poſtquam eundem Petrum Heremitam apud ſacra illa Ieroſolymorum loca Deum adoraſſe dixit, ſtatim ſubiicit. *Non vt qui loco circumſcribatur: ſciebat enim eius naturam non poſſe circumſcribi; ſed vt paſceret oculos ſpectaculo eorum, quæ deſiderantur: nec ſola animæ vis, quæ contemplatur, abſque viſu ſpiritali alimento frueretur. iis enim qui amore aliquem proſequuntur, eſt à natura inſitum, vt non ex ſolo eius aſpectu capiant voluptatem: ſed & domum, & veſtes, & calceos contemplentur cum magna lætitia.*

Theodoret.

QVAPROPTER aduerſarij veram, ac perfectam Dei charitatem ignorant, qui templa, quæ diuinæ domus ſunt, parui pendunt: qui loca, vbi Saluatoris noſtri veſtigia illius ſanguine conſecrata apparent, contemnunt: qui crucem, clauos, veſtes, ac ſacratiſſimas illius reliquias nullo honore dignas cenſent: neque iis contenti, eos etiam qui pias peregrinationes voti, ac deuotionis cauſâ ſuſceptas, maximo itinerum labore peragent, derident, atque à dæmone deluſos credunt.

DVAS alias rationes adfert Diuus Baſilius, propter quas in antiqua Eccleſia piæ peregrinationes ad Martyrum, ac Sanctorum memorias coli cœperunt. Prima eſt, quia fideles faciliùs Dei opem, atque auxilium impetrant, cùm ibi orant, vbi Sanctorum corpora condita ſunt: cùm enim illorum patrocinium implorant, quos tanquam præſentes habent, ab iis etiam copioſiùs iuuantur. Altera ratio eſt, vt ad pietatem, ac Martyrum conſtantiam, ac ſanctimoniam ſectandam animentur; dum illorum trophæa oculis intuentur, quæ poſt breuem victoriæ laborem à Deo conſequuti ſunt. Ita enim ait in regulis fuſiùs diſputatis reſponſ. 40. *Neque enim* (inquit) *vllam aliam ob cauſam adeſſe decet Chriſtianos ad Martyrum conditoria, aut iſtis contigua loca inuiſere, quàm orandi cauſâ, & vt Sanctorum conſtantiæ admoniti, in qua illi ne pietatem amitterent, ad necem vſque fortiter perſeuerauerunt; ipſi quoque ad ſimilis fortitudinis æmulationem incitentur.* Eundem verò Baſilium hac eadem de cauſa Ieroſolymam petiiſſe tradit Amphilochius in vita Baſilij. *Poſtea* (inquit) *Ieroſolymam orationis cauſâ ſe dimitti petiit, ſimul etiam vt eius loci miracula videret.*

Baſilius.

Amphiloch.

POSTREMAM rationem addit Cyrillus Alexand. apud Damaſcenum lib. 2. Parallellorum cap. 7. quæ etiam fuit Euſebij ſuprà loco citato, vt ſcilicet debitus Sanctis honos à fidelibus deferatur. *Sanctorum* (inquit Cyrillus) *vrnas honoramus, ac velut in præclariſſimæ ipſorum virtutis, magnitudiniſque animi premiũ, & mercedem nunquam intermorientem ipſis memoriam rependimus.* En quàm piæ rationes veros Catholicos mouent, vt ad ſacra loca inuiſenda accedant, quas ſi aduerſarij inficiari non verentur, profectò ſe omni, tum erga Deum Religione, tum erga ſeipſos pietate omnino expoliatos declarant.

Cyril. Alex.

CÆTERVM hæc ad ſacra loca peregrinandi Religio non recens, aut Conſtantini tantummodò tempore excogitata (vt mentiuntur Magdeburgenſes) clàm in Eccleſiam irrepſit: ſed longè ante tempora Conſtantini, immò ſtatim poſt ipſam Chriſti Aſcenſionem à fidelibus coli cœpiſſe tradit Hieronymus epiſt. 17 cap 6 cuius verba lubet referre. *Longum eſt* (ait) *nunc ab Aſcenſu Domini vſque ad præſentem diem per ſingulas ætates currere; qui Epiſcoporum, qui Martyrum, qui eloquentium in Eccleſiaſtica doctrina virorum venerint Ieroſolymam, putantes minus ſe Religionis, minùs habere ſcientiæ; nec ſummam (vt dicitur) manum accepiſſe virtutum, niſi in illis Chriſtum adoraſſent locis, de quibus primum Euangelium de patibulo coruſcauerat.* Videant aduerſarij ſanctos Epiſcopos, Martyres, Doctores, & eos qui in Eccleſia aliqua ſanctitatis laude excelluerunt, ab ipſo Eccleſiæ naſcentis exordio, pio hoc Religionis cultu, quem aduerſarij impietatis accuſant, Deum coluiſſe. Videant, agnoſcántque Catholicam Eccleſiam hoc Religionis genus iam ab ipſis Apoſtolorum temporibus, Apoſtolis ipſis (vt credendum eſt) inſtitutoribus didiciſſe. Quis enim tot vetuſtiſſimos, ac doctiſſimos Patres, quibus ſuperſtitiones, ac diabolicæ technæ multo penitiùs, ac fœliciùs, quàm aut Lutheranis, aut Caluiniſtis agnitæ erant, compellere potuit, vt ad ſacra loca peregrinarentur, niſi id ex Apoſtolica traditione, ac doctrina accepiſſent?

Hieronym.

HINC Chryſoſtomus pias peregrinationes, non tam commendat, quàm ſumma animi cupiditate ſibi optat hom. 32. in Epiſt. ad Rom. *Quis mihi* (inquit) *nunc dabit circumfundi corpori Pauli; affigi ſepulchro, videre puluerem corporis illius, quæ adhuc Chriſto deerant, adimplentis,*

ſtigmata

ſtigmata illius geſtantis, prædicationem Euangelij vbique ſeminantis; puluerem inquam oris illius, per quod Chriſtus locutus eſt,&c. Atque in plura eiuſmodi verba piè admodum erumpit. Tādem quo ſtudio in hanc peregrinationem feratur, à qua ob corporis potiſſimùm valetudinem impediebatur, explicar Hom. 8. in epiſt.ad Epheſ.his verbis. *Si ab Eccleſiaſticis curis eſſem remotus, & eſſet mihi corpus ſanum, ac validum, non recuſarem hanc ſuſcipere peregrinationem, vt ſolum viderem catenas, & carcerem in quo fuit vinctus.*

Certe nulli dubium eſſe poteſt, pia hæc Sanctorum deſideria, quæ nihil prætérquàm pietatem, ac Religionem prę ſe ferunt, præſertim cùm eorum ſint, qui acerrimi hæreſum, ac ſupeſtitionum hoſtes erant, non à dæmonis ſpiritu: ſed ab ipſo veræ fidei, atque Apoſtolicæ Religionis ſonte hauſta fuiſſe. Quando enim Dæmon veram vnquam pietatem docuit? aut Religionem hominum mentibus inſeuit, cùm veræ pietatis, ac Religionis hoſtis ſit perpetuus?

Porro ſi Ambroſio credunt, ſacras peregrinationes non à Dæmone, ſed à Dei ſpiritu profectas addiſcent. Is enim oratione de exitu, vita, & virtutibus Theodoſij Imperatoris, Helenam magni Conſtantini matrem Dei ſpiritu afflatam Ieroſolymam petiiſſe, ac Chriſti crucem quæſiuiſſe affirmat.

Ambroſius. *Venit ergo Helena* (inquit) *cœpit reuiſere loca ſancta: infudit ei Spiritus, vt lignum Crucis inquireret, acceſſit ad Golgotam, & ait, ecce locus pugnæ, vbi eſt victoria?* &c. Eandem Dei admonitu Ieroſolymitanam hanc peregrinationē ſuſcepiſſe refert Ruffinus lib.1.cap.7. *Per idem tempus* (inquit) *Helena Conſtantini mater, fœmina incomparabilis fide, & Religione animi, ac magnificentia ſingulari, cuius iure Conſtantinus, & eſſet Filius, & crederetur, Diuinis admonita viſionibus Ieroſolymam petiit, atque ibi locum, in quo ſacroſanctum corpus patibulo affixum pependerat, ab incolis perquirit.*

Ruffinus.

Postremo hanc ipſam ſacrarum peregrinationum Religionem confirmant illuſtriſſima miracula, quæ Deus piè ſacra loca inuiſentibus exhibet; quæ ſanè minimè oſtēderet ſi ea à dæmonis, non à Dei impulſu

Epiphanius. manaret. Pleraque huiuſmodi miracula narrat Epiphanius in vita Ezechielis Prophetæ ad illius olim ſepulchrum facta: quò fit, vt innumeri vndique terrarum ad illud confluerent. *In terra* (inquit) *Spiriorum vir ille ſepultus iacet, multique ad monumentum eius confluunt, ad*

Amphiloch. *precationem, & obſequium*, &c. Amphilochius etiam in vita Baſilij, refert eundem Baſilium Ieroſolymam profectum fuiſſe, vt crebra illius loci miracula videret.

Sed Auguſtinum audiant, quem ſi aduerſarij ſanctum appellare non detrectant,

A ſanè omnium etiam diabolicarum ſuperſtitionum hoſtem fateri coguntur, ac fidelem veritatis teſtem recuſare non debent. Is enim epiſt. 137. ad Clerum populúmque Hypponenſem tradit, ſe diſſidentes quoſdam viros ad B. Fœlicis ſepulchrum, vbi creba miracula corruſcabant, peregriuari iuſſiſſe. *Cùm viderem* (inquit) *Bonifacium nolle quibuſlibet infirmis, & ad ſuſpicionem propenſis de ſua vita dubitatione ſcandalum fieri. paratúmque eſſe honoris ſui apud homines damnum perpeti potiùs, quàm in ea contentione, in qua non poſſet ignorantibus, &*

Auguſtinus.

B *dubitantibus, vel ad malè ſuſpicandum procliuioribus ſuam demonſtrare conſcientiam, vſque ad Eccleſiæ perturbationem inaniter progredi: elegi aliquid medium, vt certo placito ſe ambo conſtringerent, ad locum ſanctum ſe peregrinaturos, vbi terribiliora opera Dei non ſanam cuiúſque conſcientiam multò faciliùs aperirent, & ad confeſſionem, vel pœna, vel timore compellerent.*

Qvid hîc garriunt aduerſarij? ſi piæ peregrinationes adeò veræ Religioni (vt mentiuntur) ignotæ eſſent; quare Auguſtinus, & ſanctiſſimus, & doctiſſimus ad exquirenda Dei miracula diſcordes homines ad B. Fœli-

C cis Nolani ſepulchrū trāſmiſit? An non Deus Hipponæ erat, à quo illius rei veritas peti poterat? Certè nulli dubiū eſſe poteſt, Chriſtiano homini præſertim, Deum vbique præſentē adeſſe, atque adeò nullo circunſcribi loco, vt vbiq; terrarū in ſpiritu, & veritate adorari debeat: ſed cur ad gloriā ſuā hominibus declarandam, hæc potiùs, quàm illa loca eligat, quare ad Sanctorum ſepulchra potiùs, quàm alibi miracula operetur; hoc diuini conſilij arcanum eſt cunctis ſuſpiciendum potiùs, quàm temerè negandū: vt grauiſſime docet Auguſtinus loco citato, his verbis. *Vbique quidem Deus eſt, & nullo continetur, vel includitur lo-*

Auguſtinus.

D *co, qui condidit omnia: & eum à veris adoratoribus in ſpiritu, & veritate oportet adorari, vt in occulto exaudiens, in occulto etiam iuſtificet, & coronet: verumtamen ad iſta, quæ hominibus viſibiliter nota ſunt, quis poteſt eius conſilium perſcrutari, quare in aliis locis hæc miracula fiant, in aliis non fiant? Multis enim notiſſima eſt ſanctitas loci vbi B. Fœlicis Nolenſis corpus conditum eſt, quò volui, vt pergerent, quia inde nobis faciliùs, fideliúſque ſcribi poteſt, quicquid in eorum aliquo fuerit diuinitùs propalatum.* Faceſſant igitur aduerſariorum calumniæ, qui ſacris locis ſuperſtitiones affigunt, ac pias ad ea peregrinationes impietatis damnant.

E

Hanc populorum ad huius B. Martyris ſepulchrum peregrinantium admirabilem frequentiam præclaris verſibus deſcribit Paulinus Nolanus Natali 3.

Nec modus (ait) *eſt populis coeuntibus agmine denſo,*
Nec requies, properant in lucem à nocte; diemq̃

Expe

Expectare piget, votis auidis mora noctis
Rumpitur,& noctem flammis funalia vincunt:
Stipatam multis vnam iuuat vrbibus vrbem
Cernere,totq; vno compulſa examina voto.
Lucani coeunt populi,coit Apula pubes,
Et Calabri,& cuncti,quos alluit æſtus vterque,
Qui laua,& dextra Latium circunſonet vnda,
&c.

Tum natali 8.crebra illius loci miracula teſtatur ſequenti carmine.

Omni namque die teſtes ſumus,vndique crebris
Cætibus,aut ſanos gratantio reddere vota,
Aut agros varias petere, ac ambire medelas
Cernimus,& multos peregrino, & littore vectos
Ante ſacram ſancti proſtratos Martyris aram,
Dum referunt grates tolerata referre pericla,
Teſtantes validis colliſa naue procellis
Se raptos(miſerante Deo)Fœlicis, & ipſa
Educente manu, maris emerſiſſe profundo.

Hæc quidem illuſtriſſima teſtimooia ex antiquiſſima priorum quingentorum annorum Eccleſia, poſterioribus omoibus ſilentio præteritis, petere volui; vt aduerſarij, qui Eccleſiæ illius ſtatum integrum, ac ſuperſtitionibus liberum eſſe aliquando profeſſi ſunt, ea calumniati deſinant.

At ne aduerſarij exiſtiment,qualemcunque nos ſanctorum locorum peregrinationem commendare, cùm nonoulli interdum vel ad lucra aucupaoda, vel ad Orbis plagas curioſè perluſtrandas; ſæpè etiam ad humanam laudem captandam, oulla animi pietate freti peregrinationem inſtituaot. Eam duntaxat ſacrorum locorum peregrinationem à Catholica Religione approbari ſciant,quę cum pietate,atque animi Religione ſuſcipitur. Cuius rei gratiâ lubet Cabilonenſis Concilij verba referre, vbi cap. 45. ita legitur.

A quibuſdam,qui Romam,Turonúmve, & alia quædam loca ſub prætextu orationis, inconſulti peragrant,pl urimùm erratur. Sunt Presbyteri, & Diaconi, & cæteri in Clero conſtituti, qui negligenter viuentes,in eo purgari ſe à peccatis putant, & miniſterio ſuo fungi debere, ſi præfata loca attingant. Sunt nihilominùs laici, qui putant ſe impunè, aut peccare,aut peccaſſe, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum, qui acquirēdi cenſus gratiâ ſub prætextu Romani, ſeu Turonici itineris multa acquirunt, multos pauperum opprimunt,& quod ſola cupiditate faciunt, orationum, ſiue ſanctorum locorum viſitationis causâ ſe facere videri affectant. Sunt pauperes,qui vel ideò id faciunt,vt maiorem habeant materiam mendicandi, de quorum numero ſunt illi, qui circumquaque vagantes illò ſe pergere mentiuntur: vel quia tantùm ſunt vecordes, vt putent ſe ſanctorum locorum ſola viſione à peccatis purgari: non attendentes, quod ait Beatus Hieronymus. Non Ieroſolymam vidiſſe, ſed Ieroſolymis bene vixiſſe lau- A *dandum eſt. Qui verò peccata ſua Sacerdotibus, in quorum ſunt Parochiis confeſſi ſunt, & ab iis agendæ pœnitentia conſilium acceperant, ſi orationibus inſiſtendo, eleemoſynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apoſtolorum limino, vel quorumlibet Sanctorum inuiſere deſiderant, horum eſt deuotio modis omnibus collaudanda.*

Neqve ab his diſſentit Gregorius Nyſſenus (vt falsò calumniantur Magdeburgenſes) in ea oratione, quæ nec inter Nyſſeni opera legitur, nec Nyſſeoi eſſe creditur; quæ ab ipſis recitatur cent. 4. cap. 10. Ea tamen B quamuis Nyſſeni eſſet, mioimè peregrinationes pias damnat: ſed tantùm peregrinationum abuſus,ac pericula, quæ tum Monachis, tum mulieribus peregrinantibus oon rarò accidere ſolent, cùm illi in huiuſmodi peregrinationibus ſæpè regularis obſeruantiæ,ieiuniorum, orationum, ac ſpiritualium exercitiorum diſpendium patiantur; hæ propriam honeſtatem in diſcrimen adducant. His tamen periculis ſublatis,certum eſt Nyſſenum cum tota Catholica Eccleſia in ſacris peregrinationibus laudandis conſpirare, vt certum eſt ex epiſt. ad Olympium Mona- C chum cap. 1. in qua illum Ieroſolymam peregrinantem commemorat, nec tamen condemnat.

Sed aduerſarij cùm ſacras peregrinationes carpunt, haud alio fundamento nituntur, quàm trito illo, ac obſoleto errore quo ſacrorum templorum vſum, ac ioterceſſionem ab Orbe Chriſtiano, ſeu potiùs à ſua ſecta expellunt. Sed cùm hæc Apoſtolica dogmata ſint,antiquiſſimo vſu, ac Religione ab Eccleſia recepta, vt aliàs demonſtrauimus: corruit hæreticum illud funda- D mentum,ac ſacratum peregrinationum Religio, his ſolidiſſimis præſidiis munita, contra aduerſariorum machinas integra, ac immota ſubſiſtit.

Ex his tandem concludimus ſacrorum locorum peregrinationes, non ſuperſtitioſas,non dæmone auctore excogitatas, aut ex illius officina depromptas: ſed pias, à Dei ſpiritu profectas, atque Apoſtolica Religione io Chriſtianum Orbem introductas eſſe.

E *Sacrorum hominum cœlibatum rem eſſe impiam, ac diabolicam.*

Qvintvs error.

Errorem hunc aduerſarij propinant ſub titulo prohibitionis ouptiarum, vt faciliùs rudiorum animos falſa illa opinione imbuant, vt credant, Catholicos illos

illos eſſe, de quibus Apoſtolus 1. Timot. 4. A ſcribit. Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in nouiſſimis temporibus diſcedẽt quidam à fide, attẽdentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentiũ ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, & abſtinere à cibis, &c. Quo teſtimonio cõtra nos vtitur Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 12. §. 23.

At ſi profundiùs rem inſpicerẽt, ac Pauli vaticinium diligentiùs examinarent, intelligerent profectò, illud non ad Catholicos, ſed tum ad Caluinianos, tum ad Lutheranos B pertinere, atque eo ipſos ita ad viuum effigiari, vt in eo vix aliud præterquàm ſuppreſſum nomen deſiderari videatur. Nam quòd in primis Caluiniani, ac Lutherani ij ſint, qui nouiſſimis hiſce temporibus ab antiqua fide, quæ ſola vera eſt, diſceſſerint, hactenus ex eorum confeſſione fidei demonſtrauimus, ac fuſiùs adhuc demõſtrabimus, quam cum vera fide pugnare oſtendimus. Quòd deinde ſpiritibus erroris attendant, C illud potiſſimũ declarat, quòd non vno, eóque diuino fidei ſpiritu ducuntur, ſed diuerſis planè, ac contrariis ſpiritibus ita agitantur, vt non omnes, quæ vnum ſunt, ſapiant, vt monet Paulus, ſed cuncti inter ſe diuerſa ſentiant, atque alter alterum damnet, vt ſuperiùs demonſtratum fuit: ex quo ſpiritus errorum inter eos graſſari opus eſt. Quòd verò doctrinis dæmoniorum tantùm ſtudeant, inde facilè euincimus. Nam Lutherus tom. 7. Vuittembergenſi, edito anno 1557. palàm fatetur ſe Diabolum doctorem habuiſſe, à quo vniuerſa, quæ docuit, didicit: D Caluiniſtæ verò, ac Lutherani cùm Apoſtolicam doctrinã à Patribus per manus traditam, & Eccleſiæ fideliter cõſignatam repellant; eò ſanè fit, vt dum veram diabolo ſuadente doctrinã reſpuunt, Satanæ conſilio, ac doctrinæ facilè acquieſcãt, & dum impia ac olim toto orbe damnata dogmata pro fide ſtatuont, quorum ſolus dæmõ auctor eſt, reuera ipſi doctrinis dæmoniorum diſſeminãdis incumbant. Quòd verò in hypocriſi mendacium loquantur, ex eo perſpectũ eſt, quòd vbique in erroribus ſuis diſſeminandis Religionis fucum oſtentant, pietatem ſimulãt, Scripturarum vocibus abutuntur, fidem veram pollicentur, & pro veritate mendacium propinant. Iam verò quis illos apertè E cauteriata cõſcientia laborare nõ videat, qui Scripturas mutilant, qui verba legis corrumpunt, qui impiè in Eccleſiam inſurgunt, qui Eccleſiæ Præſidem oppugnant, qui ieiunia diuino ore approbata ſoluunt, qui Dominica præcepta velut impoſſibilia reiiciunt, qui Euangelica Conſilia deſtruunt, qui bona opera fugant, qui denique Apoſtolicam fidem turpi reformatione deformant?

Hi tandem ſunt qui veras nuptias prohibent, dum matrimoniũ è Sacramentorum numero expungunt. Nam certum eſt D. Paulum hoc loco, non de quibuſlibet, ſed de ſacris tantũ Chriſtianorum nuptiis agere, atque illos futuros Hæreticos pronunciare, qui Chriſtianorum nuptias, vel profanas aſſerere, vel à Gentilium nuptiis minimè diſtare, aliquando docere auderent (vt aduerſarij docent.) Nam de Hæreticorum ac Gentilium nuptiis, quæ humani tantùm cõtractus ſunt, nihil ad Paulum pertinebat, qui Chriſtianas tantùm nuptias commendabat: ſed cùm Chriſtiananæ nuptiæ ob annexum illis diuinum Sacramentum ſacræ dicantur, inde fit, vt hi veriſſimè ſacras nuptias prohibeant, qui eas aut ſacras haberi, aut inter Sacramenta collocari vetant. Hæc obiter ad tuendam huius Paulini vaticinij veritatẽ, & excutiendã aduerſariorũ calũniã dicta ſint.

Hvnc errorem tradunt etiam Lutherani. Lutherus in lib de abroganda miſſa pri- *Lutherus.* uata, Magdeburgenſes Centur. 11. c. 7. col. *Magdeburg.* 389. Melanchton in Confeſſ. Auguſtana, *Melanchton.* art. 23. Pomeranus in lib. de coniu gio Epi- *Pomeranus.* ſcoporum, Kemnitius in 3. parte Examinis *Kemnitius.* Cõcil. Trid.

At Catholica Eccleſia à Deo illuſtrata, atque ab Apoſtolis edocta, coniugium liberis hominibus, ac nulla voti lege deuinctis nunquam interdixit. Eos tamen, qui ſe aliquando per continentiæ votum ſpõte Deo conſecrarunt, iuſtè in voti obſeruantia permanere iubet: ac præterea æquum, atque honeſtum eſſe cenſet, vt qui ſacris ordinibus ſemel initiati ſunt, aut Religioſam profeſſionem emiſerunt, ipſa ſacri ſtatus dignitate, atque eminentia exigente, velut ſacrorum cõtrectatores, ac diuinorũ diſpenſatores, quos ſumma pudicitia ornatos eſſe decet, ab vxoribus, & coniugio abſtineant, ac ſacrum, & perpetuum cœlibatum colant.

Plvra de Conſilio cœlibatus ſuperiùs diximus, quæ hîc repetenda non ſunt. Hoc loco tantùm contra aduerſarios probandum erit, continentiam ſacris hominibus non impiè, aut contra Dei verbum (vt mentitur Caluinus) ſed iuſtiſſimè, ac rectiſſimè ipſo Dei verbo ſuadente indictam eſſe: deinde impoſitam nobis calumniam excutiemus.

Primvm ex veteri teſtamento plurima teſtimonia huc vocari poſſunt; quæ figuratiuè ſaltem futuram ſacrorum hominum in Euangelio continentiam, eorum ſtatui conſentaneam, demonſtrabunt. Primũ eſt Exod. *Exod. 12.* 12. vbi præcipitur, vt qui agnum Paſchalem comeſturi eſſent, renes accinctos haberent, ac illum cum azymis panibus comederent. Quem locum Gregorius hom. 22. in Euangelia de Sacerdotibus exponit, qui agnum, quo Chriſtus ſignificatur, quotidie in

altari comedunt: qui idcirco renes accin- A ctos habere iubentur, vt carnis luxuriam per continentiæ vitam reſtringant. *Qui ergo* (inquit) *Paſcha comedit, habere renes accinctos debet: vt qui ſolennitatem reſurrectionis, atque incorruptionis agit, corruptioni iam per vitia nulla ſubiaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria reſtringat.*

Exod. 19. Secvndvm eſt Exod. 19. ibi enim filiis Iſraël Dei legem accepturis præcipitur, vt lauent veſtimenta ſua, & vxoribus triduo abſtineant. *Eſtote* (inquit) *parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus veſtris.* Quo B loco elicit D. Ambroſ. lib. 1. Officiorum c. 50. Sacerdotes ab vxoribus abſtinere debere. *Diſce* (inquit) *Sacerdos, atque Leuita, quid ſit lauare veſtimenta tua, vt mundum corpus celebrandis exhibeas Sacramentis.* Ambroſius.

1. Reg. 21. Tertivm eſt 1. Reg. 21. vbi Abimelech Sacerdotem legitur priùs de panibus propoſitionis Dauid, ac pueris dare noluiſſe, niſi interrogaſſet, vtrùm mundi eſſent à mulieribus, non quidem alienis, ſed propriis; vt notat Hieronymus in c. 1. Epiſt. ad Titū; qui ex hoc loco colligit, Sacerdotes, ac Epi- C ſcopos, qui ad altare corpus Chriſti confecturi accedunt, liberos à mulieribus eſſe debere, atque adeò pudicos, vt non ſolùm ab opere coniugij vacent, ſed etiam cogitatione ab ipſo ſemoti ſint. *Quomodo* (inquit) *manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia lucri, hoſpitalitas quoque, & benignitas præcipuè eſſe debent in Epiſcopo, & inter cunctos laicos eminentia: ſic & caſtitas propria, & vt ita dixerim, pudicitia Sacerdotalis, vt non ſolùm ab opere ſe immundo abſtineat, ſed etiam à ri- D ctu oculi, & cogitationis errore mens Chriſti corpus confecturum ſit libera.*

1. Parali. 24. Luc. 1. Qvartvm habetur libr. 1. Paralipom. c. 24. & colligitur ex Luca c. 1. Nam Sacerdotes eo tēpore, quo per vices ſuas Sacerdotio in templo fungebantur, cùm vxoribus non cohabitabant: ſed in templo manebant. Beda. Quo argumento vtitur Beda in c. 1. Lucæ, vt probet Chriſtianos Sacerdotes, qui quotidie in templo miniſtrant, quotidianam etiam ac perpetuam continentiam ab vxoribus ſeruare debere. *Hoc eſt* (inquit) *quod dixi, quòd vicis ſuæ tempore Pontifices Templi* E *tantùm officiis mancipati, non ſolùm à complexu vxorum, ſed ab ipſo quoque domorum ſuarum abſtinerent ingreſſu. Vbi noſtri temporis Sacerdotibus, quibus ſemper altari ſeruire iubetur, perpetuò ſeruanda caſtitatis exemplum datur.*

Eſai. 52. Qvintvm eſt apud Iſaiā c. 52. vbi iis munditia indicitur, qui ferunt vaſa Domini: *Mundamini* (inquit) *qui fertis vaſa Domini.* At quantò magis eos mundos eſſe decet, qui ipſum Dominum quotidie manibus ferunt, & attrectant? Quòd ſi Chriſtus totius puritatis, ac pudicitiæ exemplar, non aliam quàm Virginem matrem habere voluit, ex cuius nitidiſſimis, ac virgineis viſceribus carnem ſumeret; mortuus ſindone munda tantùm inuolui paſſus eſt, ac nouo ſepulchro recondi: qualem Sacerdotem eſſe decet, quàm purum, quàm mundum, quàm ab omni carnis contaminatione liberum, quàm ab vxore remotum, qui quotidie ſpiritualiter, ac Sacramentaliter Chriſtum parit, qui illum viſceribus geſtat, qui illum in ſeipſo recondit? Porrò quo pacto Sacerdos mundus eſſe poterit, qui quotidie cum vxore verſatur, qui carnis amplexibus vacat, qui coniugale debitum reddere tenetur; & quæ ſunt mundi, ac mulieris cogitat?

Cæthervm ex nouo teſtamento præter teſtimonia, quæ ſuperiùs allata ſunt, inter quæ præclariſſimum eſt Lucæ teſtimonium c. 14. vbi Saluator ſacrorum hominum ſtatum inſtituens, ait. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores: adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Luc. 14. Vbi quid odij nomine ſignificare voluerit, declarauimus; ipſam nimirum derelictionem, ac fugam: quòd ſi Chriſtus ſacris hominibus, qui ipſius diſcipulatum ſibi comparare volunt, vxores fugiendas docet; quid aduerſarij ſacrorum hominum continentiam velut rem impiam damnare audent?

Est præterea Paulus ad Tit. c. 1. qui Epiſcopum deſcribens, inter cætera virtutum illius ornamenta cœlibatum, ac continentiam ab vxore collocat. *Oportet enim* (ait) *Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem,* &c. *hoſpitalem, benignum, ſobrium, caſtum, ſanctum, continentem.* Quo loco notat D. Hieronimus loco vocis (ſobrium) Græcè haberi (σώφρονα) quæ vox pudicum etiam ſignificat, quia etiam propriè pudicum ſignificare contendit: quapropter ipſe legit. *Caſtum, iuſtum, ſanctum, continentem, vel abſtinentem:* atque ita ex his tribus vocabulis, quæ Paulus ſimul coniunxit, quæ ferè in idem recidunt, Epiſcopos non ſolùm ab omni impudicitia, ac immunditia liberos eſſe debere colligit; ſed etiam ab vxorum amplexibus ſemotos eſſe oportere docet. *Si autem* (inquit) *laicis imperatur, vt propter orationem abſtineant ſe ab vxorum coitu; quid de Epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidie pro ſuis, populique peccatis illibatas Deo oblaturus eſt victimas?* Et poſt pauca. *Sit quoque Epiſcopus & abſtinens, non tantùm vt quidam putant, à libidine, & ab vxoris amplexibus, ſed ab omnibus animi perturbationibus.* Tit. 1. Hieronymus.

Est & aliud B. Pauli teſtimonium 1. ad Timoth. 3. *Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum,* Quem locum ſibi arripit Caluinus Inſtit. lib. 4. c. 12. §. 23. vt aduersùm nos probet, olim Epiſcopos vxoratos 1. Tim. 3. Caluinus.

vxoratos fuiſſe. At fallitur Caluinus: hæc A
enim verba in prærerito, non in præſenti ex-
poni debẽr, quòd ſcil. Epiſcopus fuerit voius
tãtùm vxoris vir, id eſt, monogamus nõ biga-
mus. Hac enim ratione Paulus bigamos pro-
hibere voluit, ne ad Epiſcopatum promoue-
rentur, vr ſenriunt commuoiter Parres:
Clem. Rom. Clemens Rom. cooſtit. Apoſt. lib. 2. c. 2. &
Epiphanius. lib. 6. c. 17. Epiphanius Hæreſi 59. aduetsùs
Chryſoſtomus. Cathacos. Chryſoſtomus hom. 2. in Epiſt.
Ambroſius. ad Tit. Ambroſius libro de dignitate Sacer-
Hieronymus. dorali c. 4. & libr. 10. Ep. 82. Hieronymus B
Siricius. Ep. 83. ad Oreanum cap. 2. Siricius Ep. 1.
Auguſtinus. cap 8. Auguſtinus de bono coniugali cap.
Innocentius. 18. Innocentius primus Epiſt. 1. c. 6. & Ep.
3. cap. 2. vbi ita ſcribit. *De bigamis autem*
nec conſuli debuit, quòd manifeſta lectio ſit
Apoſtoli: vnius vxoris virum ad Sacer-
Leo primus. *dotium, ſiue ad clericatum admitti debere.* Leo
primus Ep 1. c. 2. hoc ſenſu locum Pauli
intelligit. *Conſtat* (inquit) *ad Sacerdotium per-*
ueniſſe viduarum maritos: quoſdam etiam qui-
bus fuerint numeroſa coniugia, & ad omnem
licentiam vita liberior, ad ſacrum ordinem paſ-
ſim patefactis aditibus fuiſſe permiſſos contra C
illam B. Apoſtoli vocem, dicentis vnius vxo-
Sedulius. *ris virum.* Id etiam confirmat Sedulius ad
1. ad Tim. 3. *Diaconi ſint* (inquit) *vnius*
Primaſius. *vxoris viri. Non vt haberent, dicit, ſed ne duas*
Conc. Rom. *habuerint*, &c. Primaſius in hunc locum,
Concilium Roman. ſub Hilario Papa c.
2 Denique vniuerſa Concilia, quæ biga-
mos à ſacris ordioibus expellunt, hoc Pau-
li teſtimonio [illegible]untur.

E x quo [illegible]erſpicuum eſt, hunc Pauli
locum non iuxta Caluini ſententiam, ſed
iuxta Catholicum omnium Patrum con- D
ſenſum exponendum eſſe de Epiſcopis,
qui vnam tantùm vxorem duxerant: non
quòd vnam ducere, vel ductam domi reti-
nere, atque ea vti poſſent. Siquidem ex-
ploratum eſt, oeque Apoſtolos, neque
Epiſcopos poſtquã ad Apoſtolatũ, vel Epi-
ſcopatum vocati ſunt, vxores vnquam du-
xiſſe: id enim à nullo ſcriptum fuiſſe le-
gitur, cùm id plurima Conciliorum de-
creta prohibeant, vt infrà demonſtrabi-
mus. Quòd verò ad vxoratos ſpectat, an-
tiqua fuit Eccleſiæ lex, vt qui vel ad ſa- E
cros ordines, vel Epiſcopatum promo-
uendi eſſent, vxores ſi haberent, dimitte-
rent; neque vllum cum ipſis contubernium
Conc. Eliber haberent. Ita habetur decretum in Con-
cilio Eliberino can. 33. quod Concilium
ante Nicenam 1. Synodum celebratum fuit,
Baronius. ingruente adhuc vltima perſecutiooe, vt
refert Baronius tom. 1. Annal. cuius decre-
ti verba hæc ſunt. *Placuit in totum prohibere*
Epiſcopis, presbyteris, diaconis, & ſubdiaconis poſi-
tis in miniſterio, abſtinere ſe à coniugibus ſuis, &
non generare filios, quod quicunque fecerit, honore

A *clericatus exterminetur.* Quod decretum poſtea
renouatum fuit in Synodo 2. Arelatenſi c. *Synod.*
2. in Conc. Agarenſi c. 9. in Conc. Turo- *Arel 2.*
oenſi 1. can. 1 & in Turoo. 2. can. 20. Quod *Conc Agat.*
ſanè ad Apoſtolorũ exemplum rectiſſimè ſta- *Conc Turo. 1. & 2.*
tum fuit: nã qui inter illos vxores habuerũt,
ac primùm ad Apoſtolatum à Chriſto ac-
cerſiti ſunt, eas reliquerunt, vt teſtatur Pe-
trus Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſe-*
cuti ſumus te. Vbi inter omnia etiã vxores re-
liquiſſe certum eſt ex ipſius Chriſti verbis,
B qui ſtatim reſpondit. *Amen dico vobis, quo-*
niam nemo eſt, qui dimiſerit domum, aut paren-
tes, aut fratres, aut vxorem, aut filios propter regnũ
Dei, qui non recipiat multò plura, &c. Quo
teſtimonio ad id probandum vtitur D. Hie-
rooymus libro 1. cont. Iouinian. c. 4 *Petrus,*
& cæteri Apoſtoli (ait) *(vt ei ex ſuperfluo conce-*
dam) habuerunt quidem vxores; ſed quas eo
tempore acceperant, quo Euangelium neſcie-
bant: qui aſſumpti poſtea in Apoſtolatum, re-
linquunt officium coniugale. Nam cùm Petrus
ex perſona Apoſtolorum dicit ad Dominum.
Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus
C *te, reſpondit ei Dominus. Amen dico vo-*
bis, &c.

E x quo apparet egregium Caluini men-
dacium, qui Apoſtolos vxores retinuiſſe, ac
ſecum circunduxiſſe Theuthonicorum in-
ſtar, audet impurus aſſerere. Nam licèt ali-
qui ex Patribus ſentiant omnes vndecim
Apoſtolos præter Ioannem cooiugatos fuiſ-
ſe, vt Ignatius in Epiſt. ad Philadelphos, &
Clemens Alexand. lib. 3. Stromaton, Tertul-
lianus lib. de monogamia, & Hieronymus
lib. 1. in Iouinianum: at commuoiter cæteri
D aliter ſentiunt, ſcilicet ſolum Petrum vxo-
rem habuiſſe, cùm de illo tantùm id in Scri-
pturis legatur. Cæterùm, aut Petrum, aut
Apoſtolos, tametſi vxores habuiſſent, illas
ſecum duxiſſe, perinde acſi ab vxore abſti-
nere non poſſent, planè audire nimis indi-
gnum eſt. Nam quod citat Caluinus ex Pau-
lo 1. Cor. 9. *Nunquid non habemus poteſtatem*
ſororem mulierem circunducendi, ſicut cæteri Apo-
ſtoli, & fratres Domini? longè alium ſenſum
patitur, vt explicat Hieronymus loco cita-
to: ibi eoim Paulus agit de mulierum mi-
E niſterio, quoad victum, quod apertè colli-
gitur tum ex præcedentibus, tum ex poſte-
rioribus verbis. Priùs enim immediatè dixe-
rat. *Nunquid non habemus poteſtatem mandu-*
candi, & bibendi? ac deinde ſubdit ea ver-
ba, poſt quæ ſtatim addit. *Quis militat ſuis*
ſtipendiis vnquam? Quæ verba, ac cæte-
ra, quæ deinde ſequuntur, de quotidia-
ni victus miniſterio mentionem faciunt,
quod Apoſtolus à Corinthiis exigebat;
vnde perſpectum ſit, hæc Pauli verba non
ad vxores, ſed ad pias quaſdam fœmi-
nas referenda eſſe, quæ Apoſtolis mini-

Hieronymus. ſtrant. *Si autem* (inquit Hieronymus) *nobis illud oppoſuerit, ad probandum, quòd omnes Apoſtoli vxores habuerint. Nunquid non habemus poteſtatem mulieres, vel vxores circunducendi* (*quia γυνὴ apud Græcos vtrumque ſignificat*) ſicut & cæteri Apoſtoli, & fratre Dominis & Cephas? *iungat & illud, quod in Græcis codicibus eſt. Nunquid non habemus poteſtatem ſorores mulieres, vel vxores circunducendi? Ex quo apparet, eum de aliis ſanctis dixiſſe mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicum, magiſtris de ſua ſubſtantia miniſtrabant, ſicut legimus ipſi quoque Domino factitatum.* Quæ expoſitio eſt communis omnium Patrum tam Græcorum, quàm Latinorum, Chryſoſtomi, Theodoreti, Oecumenij, Theophylacti, Ambroſij, & aliorum in hunc locum.

Cæterum, poſt Euangelicæ doctrinæ oracula, ac præclara Apoſtolicæ vitæ exempla, aurea illa naſcentis Eccleſiæ ætas, huius rei teſtimonia abundè ſuppeditat quæ ſacros homines, ac fœminas agminatim ad cælibatum accurrere ſumma cum animi admiratione contemplata fuit. Quis enim ignorat pleroſque diuini ſpiritus æſtu concitatos, viduas vxores tunc reliquiſſe, connubia aſpernatos fuiſſe, & cœlibem vitam ſacris myſteriis initiatos perpetuò duxiſſe? Viduas quoque mulieres ſub perpetuæ continentiæ iugo ſeipſas Deo conſectaſſe, quò liberiùs Deo vacare, ac Dominicis veſtigiis ſanctiùs inſiſtere valerent?

Act. 6. Id planè declarat in Actibus Apoſtolorum cap. 6. maxima illa viduarum multitudo, quibus miniſterij quotidiani cura demandata erat, de quibus ita legitur. *Factum eſt murmur Græcorum aduersùs Hebræos, eò quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.* Sanè minimè exiſtimandum eſt, eas idcirco viduas appellari, quòd defunctis viris nemini copulatæ permanerent, cùm haud vero ſimile ſit, tam exiguo tempore tot viduas, quæ tantæ fidelium multitudinis miniſterio ſufficerent, tum ex Hebræis, tum ex Græcis ad fidem acceſſiſſe, ac ſeipſas huic miniſterio deuouiſſe. Quapropter eas idcirco viduas appellari credendum eſt, quòd coniugibus ad ſacrum cœlibatum tranſuolatis, ipſæ quoque perpetuam viduitatem, ac continentiam Deo conſecratæ deuouiſſent, quod ipſa textus litera non obſcurè declarat, quæ has non viduas ſimpliciter, ſed viduas eorum, nempe Græcorum appellat, quo relatiuo pronomine inſinuat, has priùs Græcorum vxores fuiſſe: quas poſtea ob ſacri ſtatus, ad quem promoti fuerant, reuerentiam dimiſerant: atque hæ viciſſim Deo in menſarum miniſterio ſeruiebant.

Ignatius. Id confirmat Ignatius, qui cùm eo ipſo

A tempore, quo Paulus Corinthios Euangelica diſciplina imbuebat, cum Euodio Antiochenam Eccleſiam regeret, vt ſentit Cæſar Baronius tom. 1. Annal. col. 332. has viduas Deo ſacratas fuiſſe affirmat Epiſtola ad Tarſenſes, ac cum ſacris virginibus coniungit. *Eas* (inquit) *quæ in virginitate degunt, in pretio habete velut Chriſti Sacerdotes, viduas in pudicitia permanentes, vt altare Dei.* Et ad Philippenſes ſcribens ait. *Saluto collegium virginum, & cætum viduarum.*

B Ex quo illud tandem colligimus contra Caluinum, & aduerſarios; ſacrorum hominum, ac mulierum cœlibatum minimè cum verbo Dei pugnare, ſed apud Scripturas inuenire, quo ſe ſtrenuè contra illos defendat. Neque tamen interea (vti nos calumniari non deſinit Caluinus) cœlibatū in ſacris hominibus ita diuino iure inſtitutum, ac collocatū docemus, vt pro neceſſaria re (vt illius verbis vtar) illū venditemus, ita vt Eccleſiaſtica poteſtas in eū nihil omninò iuris obtineat. Fatemur enim cum illuſtriori Eccleſiæ Catholicæ ſententia, cœlibatum ita à

C Chriſto Monaſticæ vitæ, ac ſacris ordinibus annexū fuiſſe, vt illius quoque diſpenſationem Eccleſiæ crederet, quoties illi ob publicam vel Eccleſiæ, vel regni vtilitatem expedire viſum fuerit, vt docet D. Thom in 2.2.q.88.art.11. Caietanus in opuſculis tom. 1. tract. 27. Sotus lib. 7 de iuſtitia & iure q. 6. artic. 2. & alij. Quod res ipſa non ſemel comprobauit: ſummus q[illegible]m Pontifex Cœleſtinus cum Ramiro R[illegible]e Aragoniæ, qui Monachus erat S. Benedicti diſpenſaſſe legitur, & cum Conſtantia Moniali filia

D. Thomas. Caietanus. Sotus.

D Rogerij Regis Siciliæ, & Neapolis, vt nuberet Henrico ſexto, vt referunt Belugantius, & Beluesius in ſuis centiloquiis à numer. 129. vſque ad 150. & Illeſc. in vita Pontificum. Ioãnes Zanoras & Nicetas antiquiſſimi ſcriptores in vita Imperatorum. Eodem modo etiam diſpenſatum fuiſſe cum pleriſque aliis tradunt Ancharanus conſil. 339. n. 2. Felinus in cap. Si quando, de reſcriptis nu. 5. Molinæus de conſuetudinibus Pariſ. in rubrica nu. 40. Marinæus Siculus lib. 8. de memorabilibus Hiſpaniæ capit. finali.

E Iam nunc Patrum teſtimonia expendamus, quos Caluinus tam impudenter aſſerere non veretur non modò coniugium in Epiſcoporū, ac aliorum ſacrorum hominum ordine toleraſſe, ſed etiam approbaſſe: atque adeò perfrictę frõtis ſe exhibet, vt nõ vnum, aut alterum, ſed omnes vetuſtos Patres in hanc ſententiam iuiſſe affirmet; neque tamen vel dimidium alicuius Patris teſtimonium ad huius rei confirmationem citat: ſed apocrypham duntaxat, ac ementitam Hiſtoriam,

Google

riam de quodam Nicenæ Synodi decreto, quo ſancitum fuiſſe ait clericorum caſtitatem eſſe cum propria vxore concubitum, nobis obtrudit. At vbinam decretum illud in Nicena 1. Synodo legatur omnino non habetur. Expendant obſecro quo pacto narratio illa de Paphnutio, qui aduersùs cœlibatus promotores clericis vxores permittẽdas eſſe obtinuit, vera eſſe poteſt? tametſi à Socrate, & Sozomeno ſcripta fuerit, qui tamen in hoc, ac aliis rebus grauiter decepti ſunt; vt notat S. Gregorius lib. 6. Ep. 31. de Sozomeno; cùm oppoſitum legatur in 3. can. eiuſdem Concilij: vbi prohibetur Epiſcopis, presbyteris, ac diaconis, ne vllã domi mulierem habeant præter matrem, ſororem, amitam. Planè hæc inter ſe cohærere non poſſunt, vt Concilium clericis vxores permittat, atque eas domi retinere prohibeat. Quòd verò in Nicena Synodo primùm agitatum fuerit de indicendo clericis cœlibatu, cùm priùs clerici omnes vxorati eſſent (vt garrit Caluinus) apertè falſum eſſe con-

Conc. Neocæſ. uincitur: nam Concilium Neocæſarence, quod Nicenum præceſſerat, de cœlibatu clericorum ita priùs ſtatuerat. *Presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo moueatur*: ex quo perſpicuum eſt ante Concilium Nicenum clericis indictum fuiſſe cœlibatum: quod e-

Conc. Eliber. tiam confirmatur ex Concilio Eliberino, quod ante idem Concilium Nicenũ celebratum fuit, can. 33. vbi ita ſancitur. *Placuit in totum prohibere Epiſcopis, presbyteris, diaconis, & ſubdiaconis poſitis in miniſterio, abſtinere ſe à coniugibus ſuis, & non generare filios: quod quicunque fecerit, ab honore clericatus exterminetur.* Poſt Nicenum verò Concilium vniuerſa Concilia, quæ illud ſecuta ſunt, id apertiſſi-

Conc. Rom. mè decreuerunt. Conc. Rom. can. 8. nullum ſubdiaconorum ad nuptias trãſire præcipit.

Conc. Arel. Concilium Arelatenſe 2. c. 2. neminem ad Sacerdotium in vinculo coniugij conſtitutum aſſumi poſſe decernit, niſi poſt promiſſam conuerſionem, ac ſeparationem à thoro, ac cohabitatione. Concil. Carthag. 2. c. 2.

Concil. Carthag. 2. 3. & 5. Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis continentiam etiam ab vxoribus cuſtodiendam eſſe iubet. Concil. Carthagen. 3. c. 17. vxorum, atque aliarum extranearum mulierum cohabitationem clericis interdicit. Carthag. 5. c. 3. abſtinere clericos ab vxoribus præcipit. Atque idem In cæteris

Concil. Tolet. 1. Cõcil. Ar. Cõc. Andeg. Conc. Turo. 1 Conc. Agat. Concil. Ger. Concil. Tol. 2. Conc. Aruer. Conc. Aur. 2. 3. 4. & 5. Concil. Turo. 2. Conciliis ſancitum legitur in Toletano 1. cap. 1. Arauſicano 1. cap. 2. & 23. In Andegauenſi apud Baronium de anno 453. in Turonenſi 1. cap. 1. in Agatenſi cap. 9. in Gerundenſi cap. 6. in Toletano 2. cap. 3. in Aurelianenſi 2. cap. 8. in Aruernenſi c. 12. in Aurelianenſi 3. c. 2. in Aurel. 4. cap. 17. in Aurel. 5. cap. 4. in Turonenſi 2. cap. 10. in Concil. Matiſconenſi cap. 11.

A in Lugdunenſi 2. cap. 1. in Toletano 3. cap. 5. in Hiſpalenſi 1. cap. 3. Vniuerſa hæc Concilia vetuſtiſſima eſſe Caluinus inficiari non poteſt: cùm intra quingentos priores annos celebrata fuerint; quæ tamen coniugium in Epiſcopis, ac cæteris ſacris viris non modò non approbarunt, ſed apertiſſimè reprobarunt, ac damnarunt. Conc. Matiſ. Conc. Lugdu. Conc. Tol. 3. Conc. Hiſpal.

QVOD verò ad Patres attinet, copioſa illorum aduerſariis ſeſe teſtimonia offerunt; ſi rem videre vellent: nam ex vetuſtiſſi-

B mis Clemens Rom. Can. Ap. 25. nuptias tantùm minoribus ordinibus permittit, à ſacris expungit. *Ex his* (inquit) *qui cœlibes ad clerum peruenerunt, iubemus, vt lectores tantùm & cantores* (ſi velint) *nuptias contrahant.* Idem Conſtit. Apoſt. lib. 6. c. 17. ſtatuit, ne Epiſcopi, Presbyteri, ac Diaconi poſt ordinationem vxores ducant. Clem. Rom.

ORIGENES in Num. hom. 23. id ratione confirmat. *Vnde* (inquit) *videtur mihi, quòd illius eſt ſolius offerre ſacrificium indeſinens, qui indeſinenti, & perpetua ſe deuouerit caſtitati.* Origenes.

EVSEBIVS eadem quoque ratione ad id probandum vtitur de demonſtrat. Euan-

C gel. lib. 1. cap 9 *Veruntamen* (ait) *eos, qui ſacrati ſunt, atque in Dei miniſterio, cultúque occupati, continere deinceps ſeipſos à commercio vxoris decet.* Euſeb. Cæſ.

IDEM aſſerit Baſilius in cap. 3. Iſaiæ. *Quiſquis igitur* (ait) *præſidentia cathedræ dignus cenſetur, iámque aſcriptus eſt ordini Presbyteratus: qui talis eſt Presbyter, aut circumfert characterem presbyterij, par eſt eum, vel maximè eſſe irreprehenſibilis vitæ, & expertem vxoris.* Videant apertè cœlibatum doceri. Baſilius.

HOC ipſum docet Ambroſius libro pri- Ambroſius.

D mo officiorum cap. 50. *Inoffenſum* (inquit) *exhibendum, & immaculatum miniſterium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoſcitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipſo conſortio coniugali ſacri miniſterij gratiam recepiſtis.* Siricius Epiſtol. 4. ad Epiſcopos Africæ capit. 9. *Præterea* (inquit) *quod dignum, & pudicum, & honeſtum eſt, ſuademus; vt Sacerdotes, & Leuitæ cum vxoribus ſuis non coëant, quia in miniſterio diuino quotidianis neceſſitatibus occupantur.* Hieronymus ad cap. 1. ad Titum. *Si laicis imperatur, vt propter orationem abſtineant ſe ab vxorum coitu, quid de Epiſcopo ſentiendum eſt, qui quotidie pro ſuis, populique peccatis illibatas Deo oblaturus eſt victimas?* Innocẽtius primus Epiſtol. 1. cap. 9. *Præterea* (ait) *quod dignum, & pudicum, & honeſtum eſt, teneri in Eccleſia omnino debet, vt Sacerdotes, & Leuitæ cũ vxoribus ſuis non coëant, quia miniſterij quotidiani neceſſitatibus occupantur.* Siricius. Hieronymus. Innocentius primus.

DENIQVE Leo 1. Epiſt. 84. ad Anaſtaſiũ id diſertiſſimis verbis aperit. *Nã* (inquit) *cũ extra clericorum ordinem conſtitutis, nuptiarũ ſocietati,*

ac procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad A *exhibendam tamen perfectæ continentiæ paritatem, nec ſubdiaconis quidem connubium carnale conceditur, vt & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine, qui quartus à capite eſt, dignum eſt cuſtodiri: quantò magis in primo, aut ſecundo, vel tertio ſeruandum eſt; ne aut Leuitico miniſterio, aut Presbyterali honori, aut Epiſcopali excellentiæ quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe à voluptate vxoria necdum frenaſſe detegitur?* Ex his facilè perſpici poteſt, quàm impudens ſit Caluini B mendacium, qui cunctos vetuſtos Patres coniugium in clericis approbaſſe autumat.

VERVM neque hîc Caluinianæ calumniæ deſinunt. Nam cùm non ignoraret pleroſque vetuſtos Canones coniugium ſacris hominibus interdicere; iam à mẽdaciis, quibus errorem ſuum, velut veritatis fuco obtegere nitebatur, ad Hæreticum furorem, atque inſaniam conuertitur; ac cunctos ſacros Canones impiæ tyrannidis accuſat. *Certè* (inquit) *quòd Sacerdotibus interdictum fuit* Calu. lib. Inſt. c. 12. §. 23. *coniugium, id factum eſt impia tyrannide.* At C amabo, num ea tyrannis cenſenda eſt, quæ neminem inuitum ad cœlibatum cogit, ſed vnumquemque ſuæ voluntati, ac arbitrio relinquit? Quando vnquam auditum fuit, Eccleſiam quemquam ad ſacros ordines, quibus cœlibatus annexus eſt, inuitum pertraxiſſe? An non ſponte quilibet id muneris aggreſſus eſt? An non ſummis precibus ipſe ab Eccleſia efflagitauit, vt inter ſacros homines reciperetur? An non ipſe vltrò nullo cogente perpetuam Deo continentiam deuouit? Quis vt voueret, coëgit? quis vim in- D tulit, vt ea tyrannis appellari queat?

AT (inquiunt) coniugium Sacerdotibus interdicitur, qui liberi eſſe debent. Sed ipſi priùs probare debẽt, Sacerdotes poſt votum liberos eſſe, vt inde inferre valeant; tyrannicum eſſe illis nuptias prohibere. Verùm vt hæc calumnia, quæ huius loci propria eſt, copioſiùs abſtergatur; id exploratum aduerſariis eſſe debet: tria duntaxat circa ſacrorum hominum cœlibatum præſtari ab Eccleſia. Primùm Eccleſia à Chriſto illuſtrata, atque ab Apoſtolis inſtituta deco- E rum, ac conueniẽs fore iudicat, ſi ſacrorum hominum ſtatus ab vxoribus abſtineat; tum ob miniſterij excellentiam, tum ob aſſiduam orationem, cui vacare debent; tum ob dignitatis ſplendorem, quo Sacerdotes, ac ſacri altaris miniſtri reliquo populo antecellere debent; tum ob imitandum Chriſtum, & Apoſtolorum exemplum, & Euangelicam perfectionem in Eccleſia tuendam, ac alias pleraſque iuſtas ob cauſas, quibus permota ſancit, vt qui inter ſacros altaris miniſtros, aut alicuius Religionis alumnos recenſeri volunt, hi ab vxoribus, & coniugio abſtineant, & ſacrum cœlibatum voto complectantur. Hi enim cùm Chriſti diſcipulatum profiteantur, maximè illius legibus teneri debent, inter quas ea eſt, vt ab vxoribus abſtineant Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorẽ, &c. non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

ALTERVM quoque præſtat Eccleſia; quòd ſcil. cœlibatus votum à ſacris hominibus emiſſum approbat, tanquam ab ipſo Dei verbo, atque Euangelicæ perfectionis apice profectum: poſtremò tandem, eos qui ſacris ſunt initiati, ac ſponte continentiam Deo vouerũt, poſt votum iuſtè ad voti ipſius obſeruantiam compellit.

PORRO ſi aduerſarij tyrannidem eſſe putant, quòd Eccleſia ſacrorum hominum ſtatum, qui Deo ſacratus eſt, à nuptiarũ curis, & ab vxorum, ac liberorum moleſtia liberum eſſe velit, quo ſanctiùs Deo famulari poſſit: primùm quidem cum ipſo verbo Dei pugnare ipſos opus eſt. Paulus. n. 2. ad Timot. c. 2. hoc ipſum apertè docet. *Nemo* 2. Tim. 2. (inquit) *militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Qui verò vxores, ac liberos habent, vt idem Paulus affirmat 1. Cor. 7. cogitant 1. Cor. 7. quæ ſunt mundi, ac multis rerum ſæcularium ſolicitudinibus diſtrahuntur. Deinde cum ipſa rei natura certant: potiùs enim tyrannidem ab Eccleſia exerceri exiſtimare deberent, ſi ea ſacros homines ad matrimonium compelleret, quàm cùm illos à coniugij onere liberat: qui enim matrimunij iugum ſemel experti ſunt, non tam ſuauem, quàm grauem, ac moleſtam ſarcinam ſibi impoſitam fuiſſe agnouerunt: antiquum enim eſt Philippidis dictum: Binos tantùm Philippides. cum vxore eſſe iucundiſſimos dies, alterum quo ducitur, alterũ quo mortua effertur: neque quicquam in terra eſſe muliere grauius. Denique quo pacto ea tyrannis appelari poteſt, quæ neminem niſi volentem, ac ſpõte ſeſe cœlibatus iugo (ſi tamen iugum fas eſt appellare quod à iugo liberat) ſubiicientem excipit? Planè ſi hanc Eccleſiæ tyrannidem vocant, quòd cœlibatum ſacris hominibus indicat, reliquum eſt, vt & Chriſtum tyrannidis accuſent, qui Lucæ 14. neminem ad ſuum ipſius diſcipulatum peruenire poſſe pronunciat, qui vxorem non dimiſerit.

SI verò tyrannidem hanc in ſacros homines idcirco graſſari exiſtimant, quòd Eccleſia cœlibatus votum conſulat, atque ab ipſis emiſſum approbet, ac recipiat: ſanè nimis impiè Chriſtum ipſum accuſant, ac tyrannũ ſibi fingunt, cùm is apertè (vt ſuprà demonſtratũ fuit) cœlibatum cõſulat, atque Apoſtolos cœlibẽ vitam publica Petri voce profeſſos illis verbis, *Ecce nos reliquimus omnia,*

&

& ſecuti ſumus te; non modò exceperit, ſed etiam cœleſti vita donaturũ ſe promiſerit: ac præterea Paulum nimis grauiter offendunt, qui cœlibatum præ nuptiis laudat, ac conſulit 1. Cor. 7. Quid verò magis à vero alienũ, quàm tyrannidem, ac nuptiarum prohibitionem in iis ſuſpicari, qui voto continentiæ ſponte emiſſo, ſeipſos à nuptiarum vinculo prohibent? Nam cùm ij perfectiorem, ac excellentiorem vitæ ſtatum amplecti velint, cur illos Eccleſia deterrere debet, aut qua ratione ipſos ab Apoſtolicis veſtigiis ſectandis reuocare illi fas eſt? Quapropter Eccleſia illos velut Chriſti, ac Apoſtolorum imitatores plurimùm commendat, quos tamen nullo præcepto ad vota compellit. 1. Cor. 7.

Postremo ſi hanc tyrannidem ad Eccleſiæ leges referunt, quibus ſacros viros poſt emiſſum cœlibatus votum à coniugio deterret, ſanè hoc ipſo declarant, ſe craſſa legum diuinarum ignorantia, ſeu mauis perfidia, laborare: cùm omnibus exploratum ſit, non humana tantummodò, ſed magis diuina lege ſancitum eſſe, vt honeſta vota Deo reddantur: neque cuiquam liceat poſt miſſam manum ad aratrum retrò reſpicere: nec non (Paulo teſte) certiſſimam damnationem ſibi acquirant, qui primam Deo datam fidem irritam faciunt. Quamobrem cùm diuino iure cautum ſit, ne ij, qui ſacris initiati, aut Religionis habitu ſuſcepto continentiæ voto ſe Deo obſtrinxerunt, ad nuptias tranſuolare poſſint, iis etiam Eccleſiaſtica lex velut diuinæ legis interpres iuſtè coniugium interdicit: quò fit, vt Dei legem aduerſarij tyrannidis, ac impietatis accuſent, cùm illud crimen Eccleſiæ legibus inurunt. Neque enim Eccleſiaſtica lex, cùm ſacros homines poſt votum à nuptiis abſtinere iubet, alienum quicquam à Dei lege præſcribit; ſed iis voti obſeruantiam indicit, ad quam procul dubio ipſa diuina lege tenentur.

Denique qua ratione ea tyrannis nuncupari poteſt, quæ Euangelicorum conſiliorum normam, vnde ſummus Chriſtianæ Religioni ſplendor accedit, in iis maximè fouet, ac tuetur, qui vltrò ſe illi ſubdiderunt? Certè negari non poteſt, cœlibatum nuptiis præſtare: cuius rei ampliſſimum teſtem Paulum habemus, ac vniuerſos Patres, qui virginitatem, ac cœlibatum coniugio anteferunt; atque eos meliorem apud Deum partem elegiſſe docent, qui poſthabito coniugio ſacrum cœlibatus ſtatum colunt. Quis igitur Eccleſiam accuſare audeat, quòd optimam Euangelij partẽ, ac illuſtriſſimum Chriſtianæ perfectionis conſilium, quod in maximam Chriſtiani nominis gloriam

A cedit, piis legibus tueatur? cùm eo maximè vera Chriſti Religio inter profanas eniteat, vt præclarè docet Iuſtinus in Apologia 2. ad Antoninum Pium, his verbis. *Permulti profectò vtriuſque ſexus, & ſexaginta, & ſeptuaginta nati annos apud nos, qui à pueris ſunt diſciplinam Chriſti aſſectati, incorrupti, ac cœlibes perdurant: & glorior me per omne genus hominum noſtrorum tales monſtrare poſſe.* Hæc quidem vera Religionis inſignia ſunt, quibus ſe ab hæreticorum ſectis, præſertim recentioribus, non obſcu- Iuſtin.

B rè vendicat: vt teſtatur Athanaſius in Apolog. ad Imp. Conſtantinum. *Nunquam enim* (ait) *alibi ſanctum illum cœleſte æterna virginitatis mandatum feliciter adimpletur, niſi duntaxat apud nos Chriſtianos: atque in eo magnum documentum eſt, apud nos eſſe veram Religionem.* Athanaſ.

At vnde gloriari poſſunt Caluinianæ, ac Lutheranæ ſectæ reformatores, incorruptos ſe homines apud ſe habere? Exerant ſi quos habent ſacrorum Conciliorum cultores, ex viris, vel ex fœminis, qui virginitatem colant, qui cœlibem vitam inſti-

C tuant, qui continentiam ſeruent, qui Euangelicum hoc conſilium digito tenus attingant; cùm eos alibi inuiſos habeant, ac calumniis agitent, qui illud profitentur. Tantúmne veræ Religionis ſibi vendicant, cùm præclarum hoc Domini conſilium contemnunt, ac dilacerant, vt ſe illius reformatores venditent; cùm tamen cuncti præcipites in libidinem ruant, carnis amplexus tantùm doceant, muliebria duntaxat animis inſinuent, Venerem adoleſcentiæ

D copulent: neminem à coniugio abeſſe ſinant: à Venere abſtinere tyrannidem vocirent; nullus verò Dominicam virginitatem imitetur, nullus Apoſtolicum cœlibatum colat, nullus Angelicam caſtitatem profiteatur, nullus à carnis illecebris abſtineat, nullus incorruptionem doceat; omnes corruptionem ſectentur? Quis in his corruptum omnino rerum ſtatum, ac Religionem eſſe non agnoſcat, quibus tan-

E topere ipſa corruptio placet?

Abſtinentiam, ac delectum ciborum, ex eadem Satanæ officina prodire.

Sextvs error.

NON fruſtra aduerſarij poſt effugatũ à noua hac Religionis reformatione cœlibatum, ciborum abſtinentiã quoque exulare cogunt, atque eam

in Catholica Religione impugnant: cùm enim iuxta priſcam illam Poetæ ſententiam; Sine Cerere, & Baccho frigeat Venus, malè ab ipſis Veneri prouiſū eſſet, ſi quotidianas, ac frequentes illi eſcarum delicias denegarent, atque eam ieiuniis, & abſtinentia frigidam macreſcere paterentur. Et quidem Veneri abſtinentia non ſatis amica eſt: quãobrem iis, qui ſe à Dei ſpiritu excitatos, ac nouiſſimis hiſce temporibus orbi datos eſſe agnoſcunt, vt Venerem cunctis colendam perſuadeant: id primùm conſultum eſſe debuit, vt Veneris hoſtes omnibus, quibus poſſent, modis proſternerent. Hinc cuncti non modò Caluiniſtæ, ſed etiam Lutheriſtæ omnes neruos intendunt, vt ieiunia, abſtinentiam, ciborum delectum, vigilias, atque antiquam Quadrageſimalis ieiunij

Lutherus.

obſeruantiam è medio tollant: Lutherus ſermone de ſimulachris, & delectu ciborum, & de doctrinis hominum vitandis. Item contra Ambroſium Catharinum, delectum ciborum, & ieiuniorum octauam

Eraſmus.

Antichriſti faciem appellat. Eraſmus Epiſtola præpoſita paraphraſi 1. ad Corinth. Et

Zuinglius.

Epiſtola ad Epiſcopum Baſileenſem. Zuuinglius libro de delectu, & libero ciborum eſu.

VERVM hic antiquus Hæreticorum conatus fuit, ieiunia ab Eccleſia auferre. Aë-

Aëriani.

riani ſi quidem, teſte Epiphanio de Aërianis, tempore ieiuniorum omni genere carnium delicatiſſimè veſcebantur. Abſtinentiam etiam à certis cibis impugnauit Iouinianus, vt referunt Hieronymus lib.

Iouinianus.

1. cont. Iouin. Auguſtinus lib. de hæreſibus ad Quod vult Deum, hæreſi 82. Atque apud eundem Auguſtinum lib. 30. c. 3. & 4. cont. Fauſtum Manichæum. Ipſi

Manichæi.

quoque Manichæi Quadrageſimale ieiunium, vigilias, atque abſtinentiam à cibis deridebant, quo in errore etiam verſabantur

Vualdenſes.

Vualdenſes, vt teſtatur Guido de Vualden-

Lollardi.

ſibus, & Lollardi, teſte Trithemio in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315.

AT Catholica Eccleſia ſemper ieiunium venerata fuit tanquam à Domino inſtitutum, Apoſtolico exemplo formatum, atque antiquiſſimis legibus ſancitum. Nam quòd ad Scripturarum teſtimonia attinet, quæ ieiunium à Deo indictum fuiſſe teſtantur: clariſſimum eſt ieiunij præceptum Adæ im-

Gen. 2.

poſitum, de quo Moyſes Gen. 2. *Præcepítque ei dicens. Ex omni ligno Paradiſi comede. De ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas.*

Baſilius.

Quem locum D. Baſilius hom. 1. de laudibus ieiunij ita illuſtrat. *Reuerere igitur* (ait) *ieiunij canitiem. Tam vetus eſt, vt ſimul cum homine condito cœperit: in Paradiſo præſcriptum eſt. Primum illud præceptum accepit Adam, ne de ligno ſcientiæ boni, ac mali ederet: hoc*

A *autem verbum* (*Non edetis*) *ieiunij, & abſtinentiæ lex eſt.* Id confirmat Hieronymus contra

Hieronymus.

Iouinianum lib. 2. c. 10. *Adam* (inquit) *in Paradiſo accepit præceptum, vt ab vna arbore ieiunaret. Beatitudo Paradiſi abſque abſtinentia cibi non potuit dedicari.* Nazaræis quoque ieiunium, atque abſtinentia à vino, à ſicera, ab aceto, ab vuis tam recentibus, quàm

Num. 6.

Ioël. 2.

paſſis, olim indicebatur, vt conſtat Numerorum 6. Et Ioëlis 2. Deus ieiunium præcipit. *Conuertimini ad me in toto corde ve-*

Zachar. 8.

ſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Præterea Za-B charias c. 8. prædicat ex ore Dei ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium ſeptimi, & ieiunium decimi menſis. Plura quidem ex veteri teſtimento loca colligi poſſent, quæ ieiunium à Deo præceptum, ſaltem in genere, fuiſſe teſtentur.

AT in nouo teſtamento illud ipſum à Chriſto indictum fuiſſe, extra controuer-

Auguſtinus.

ſiam, tradit Auguſtinus Ep. 86. ad Caſulanum. *Ego* (inquit) *in Euangelicis, & Apoſtolicis literis, totóque inſtrumento, quod appel-* C *latur teſtamentum nouum, animo id reuoluens, video præceptum eſſe ieiunium.* Sui quidem ad ieiunij præceptum ſpectant ver-

Matth. 6.

ba illa Matth. 6. *Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes*, vt idem Auguſtinus explicat libro 2. de ſermon. Domini

Matth. 9.

in monte c. 12. & alia Matt. 9. *Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt.* Quibus verbis Chriſtus non tantùm ieiunium ab Apoſtolis obſeruandum eſſe prædixit, verùm etiam datum præceptum indicauit; quod ſuis tempo- D ribus iuxta præſcribendas ab Eccleſia leges eſſent obſeruaturi: quapropter tantundem eſt dicere, tunc ieiunabant, ac tunc ieiunij lege ab Eccleſia lata, cuius & ipſi legiſlatores exiſtent, tenebuntur: ibi enim futurum, pro imperatiuo ſumitur iuxta

Gen. 2.

Matth. 19.

Hebræam phraſim: vti etiam in illis verbis Gen. 3. & Matt. 19. *Propter hoc relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna*: quæ verba imperatiua ſunt, tametſi futurum indicent; hoc enim ſenſu à Chriſto E accipiuntur, vt imperatiua, ac præcepti vim habentia.

ID tamen negandum non eſt, ieiunij tempus, ac modum non à Chriſto, ſed ab Eccleſia Dei ſpiritu illuſtrata præſcrip-

Auguſtinus.

ta fuiſſe, vt Auguſtinus affirmat Epiſtola 86. ad Caſulanum his verbis. *Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini, vel Apoſtolorum non inuenio definitum*: quò fit, vt ieiunij vis, ac præceptum Deo auctore profectum ſit, Eccleſia verò ieiunio tempus, ac modum tantùm præſcribat: quod

ſanè

ſanè fieri opus fuit, ne Dei præceptum, quod nobis vtiliſſimum eſt, contemni videretur.

Neqve tamen exiſtimandum eſt, Eccleſiam iute ſibi à Deo acquiſito ita abuſam fuiſſe (vt falsò oblatetat Caluinus Inſtit. libro 4. c. 12 §. 21.) vt nulla ratione, ſed dominandi tantùm libidine, ac tyrannico rigore ieiunij leges præſcripſerit, quæ conſcientias exitialibus vinculis premerent. Ea ſi quidem in hiſce legibus ſtatuendis, tum Chriſti, tum Apoſtolorum exemplo vſa fuit, atque ea inſtituit, quæ Chriſtiano populo vtilia, non exitialia eſſent.

Porro, vt de ſingulis ieiuniis ab Eccleſia indictis nonnihil dicamus. Inſtituit Eccleſia quadrageſimale ieiunium, quod velut à Chriſto celebratum, ſancta imitatione obſeruandum præcepit. Quis Chriſti imitationem tanquam impiam carpere audeat? cùm Chriſtus ipſe ſeipſum fidelibus velut exemplar imitandum proponat

Ioan. 13.

apud Ioan. 13. *Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Quis in Chriſtum bene affectus eam legem impiam ac tyrannicam vocet, quæ nihil præter Chriſti exemplum imitandum decernit? Is profectò eſſe debet Chriſtiani hominis impulſus, vt pro viribus Dominum

1. Ioan. 2.

ſuum imitetur. Nam (vt ait Ioannes Ep 1. c. 2.) *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Ex qui-

Ambroſius.

bus verbis elicit Ambroſius ſerm. 25. de quadrageſima, Chriſtianum hominem ieiunij quadrageſimalis tempus ad Chriſti imitationem obſeruare debere. *Si vis ergo* (ait) *Chriſtianus eſſe, debes, quod fecit Chriſtus, facere. Ille qui peccatum non habebat, quadrageſimam ieiunauit, tu non vis quadrageſimam ieiunare qui peccas? Ille inquam peccata non habebat, ſed pro noſtris ieiunauit peccatis: qualis ergo apud conſcientiam tuam Chriſtianus es, cùm Chriſto pro te eſuriente, tu prandes? cùm Saluatore pro te ieiunante, tu reficeris? Non igitur, ſicut dixi, leue peccatum eſt, indictum violare ieiunium.*

At non tantùm ex Chriſti imitatione, ſed etiam ex Apoſtolorum traditione, ac exemplo Eccleſia quadrageſimale ieiunium colendum præcepit. Extat enim inter

Clem. Rom.

Canones Apoſtolorum à ſancto Clemente collectos canon. 68. vbi ita decretum habetur. *Si quis Epiſcopus, vel presbyter, vel diaconus, vel lector, vel cantor ſanctam Paſchæ quadrageſimam non ieiunat, vel quartum diem, vel paraſceuen, præterquàm ſi propter imbecillitatem corporalem impediatur, deponatur; ſi laicus ſit, ſegregetur.* Atque idem Clemens Conſtit. Apoſt. lib. 5. c. 12. idem refert ab Apoſtolis ſtatutum, his verbis. *Poſt dies Epipha-*

A *niarum ſeruandum nobis eſt ieiunium quadrageſimæ, quod vitæ Chriſti, & legis latæ recordationem continet: celebretur verò ieiunium hoc ante ieiunium Paſchæ, incipiens quidem à ſecunda feria, deſinens verò in ſexta.* Hinc perſpicuum eſt, Eccleſiam olim quadrageſimale ieiunium ſtatim poſt Epiphaniæ diem celebrare conſueuiſſe in memoriam Dominici ieiunij: ſiquidem ea die Chriſtus poſt Baptiſmum deſertum ingreſſus ieiunare cœpit: poſtea verò tum ad Dominicæ paſſionis myſterium aptiùs recolendum, tum etiam ad Paſchalis B ſolemnitatis Sacramentum ſanctiùs celebrandum: vt eo præſertim tempore fideles ſe ieiuniis, ac orationibus aſſiduè exercerent, quo ſacram Euchariſtiam ex Eccleſiæ inſtituto percepturi eſſent, ieiunium hoc ante Paſcha ad proximos quadraginta dies translatum fuit: huius quoque Apoſtolicæ traditionis fideliſſimus, ac omni exceptione maior teſtis eſſe poteſt Ignatius qui Apo-

Ignatius.

ſtolicarum traditionum diligentiſſimus fuit cuſtos. Is Epiſtola ad Philippenſes ita ſcribit. *Quadrageſimale ieiunium ne ſpernatis: con-* C *tinet enim exemplum conuerſationis Dominicæ.* Præter hos, quadrageſimalis ieiunij, velut ab Apoſtolica traditione manantis meminerunt

Origenes. Athanaſius. Cyril. Ieroſ. Nazianz.

Origenes hom. 10. in Leuit. Athanaſius Epiſt ad vbique orthodoxos, Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 4. Gregorius Nazianzenus oratione 40. quæ eſt in S. Baptiſma.

Epiphanius.

Epiphan. in compendiaria vera doctrina de fide Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ.

Chryſoſtomus.

S. Chryſoſt. hom. 1. & 11. in Geneſ. & ad popul. Antiochenum hom. 73. & de ſancto Quadrageſimæ ieiunio, & alij quamplurimi D ex Græcis.

Telesphorus. Cyprianus. Hilarius. Ambroſius.

Ex Latinis verò Teleſphorus ad omnes vniuerſaliter c. 1. Cyprianus ſerm. de ieiunio, & tentationibus Chriſti. Hilarius can. 15. in Matt. Ambroſius ſerm. 23. 25. 36. de Quadrageſima. Auguſtinus Ep. 119. ad Ianuarium c. 15. & ſerm. 55. & 62. de Tempore Hieronymus ad c. 4. Ep. ad Galat. & ad Marcellam Ep. 54. Quadrageſimã expreſſè Apoſtolicam traditionem vocat. *Nos* (inquit) *vnam quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum toto anno, tempore nobis congruo, ieiunamus.* His accedãt Concilia, E Nicenum 1. c. 5. Laodicenum can. 49. 50. 51. 52. Agatenſe cap. 12. Aurelianenſe cap. 2. Braccarenſe 2. cap. 19. Matiſcon. 1. cap. 9.

Institvit quoque Eccleſia quatuor temporum ieiunia: at illa ex Apoſtolorum traditione accepiſſe tradit Leo primus ſerm. 2. de ieiunio Pentecoſtes, & ſerm. 8. de ieiunio ſeptimi menſis, vbi poſtremo hoc loco ita ſcribit. *Huius obſeruantiæ vtilitas (dilectiſſimi) in Eccleſiaſticis eſt*

pra

præcipuè conſtituta ieiuniis, quæ ex doctrina A
ſancti Spiritus ita per totius anni circulum
diſtributa ſunt, vt lex abſtinentiæ omnibus
ſit adſcripta temporibus. Siquidem ieiunium
vernum in quadrageſima, æſtiuum in Pentecoſte,
autumnale in menſe ſeptimo, hyemale autem in
hoc qui eſt decimus, celebramus, intelligentes di-
uinis nihil vacuum eſſe præceptis. De his agit
Calixtus. Calixtus Epiſt. ad Benedictum Epiſcop c. 1.
Vrbanus. & Vrbanus Papa apud Gratian diſt. 76.

INSTITVIT etiam Eccleſia peruigi-
lia in ſolennioribus quibuſdam diebus,
quæ ieiuniis colit, at illa ex Apoſtolica tra- B
Clem. Rom. Tertullian. ditione mutuaſſe perſpicuum eſt ex Cle-
mente lib. 5. Conſt. Ap. cap. 19 ex Tertul-
Euſebius. Baſilius. liano lib. 2. ad vxorem. ex Euſebio lib. 6.
Hiſtor. cap. 7. ex Baſilio in Pſal. 114. ex
Hieronym. Hieronymo aduersùs Vigilantium. Burchar-
Bernardus. do lib. 13. Decretorum c. 16. Bernardo ſer.
de vigilia S. Andreæ, & aliis quamplurimis.
Qui tamē mos quoad nocturnos cōuentus,
nōnullis exigētibus cauſis paulatim aboleri
cœpit, ſola ieiunij lege integra remanente.

QVOD ad quartæ, ſextæ feriæ, & Sab- C
bathi abſtinentiam pertinet, quæ ab Ec-
cleſia inſtituta habetur, antiqua eſt Apoſto-
Clemens. lorum traditio, quam tradit Clemens Con-
ſtitut. Apoſt. lib. 5. capite 14 his verbis.
Quarta verò feria, & ſexta iuſſit nobis ieiu-
nare: illa quidem propter proditionem, hac ve-
rò propter paſſionem: ieiunium verò ſoluere præ-
cepit ſeptima die poſt galli cantum: ipſo au-
tem Sabbatho ieiunare; non quidem quòd ieiu-
nandum ſit Sabbatho, quod eſt requies Domini
à mundi opificio: ſed quia illo tantùm ieiunan-
dum eſt, quo ipſe auctor mundi adhuc erat ſub D
Ignatius. *terra.* Eandem confirmant Ignatius Epiſt.
ad Philippenſes. *Poſt paſſionis* (inquit) *Domi-*
nicæ hebdomadam ieiunare quartis, & ſextis
Petr. Alex. *feriis ne negligatis.* Petrus Alexandrinus Can.
Epiphan. vltimo. Epiphanius Hæreſi 75. cont. Aëria-
nos, vbi apertè hæc ieiunia ab Apoſtolis in-
Auguſtinus. ſtituta eſſe declarat. Et Auguſtinus Epiſt.
86. ad Caſulanum, vbi primùm hæc ieiunia
Apoſtolica auctoritate tradita eſſe comme-
morat: deinde eandem rationem reddit, cur
ea inſtituta fuerint, quam prior Clemens
aſſignauerat.

POSTREMO, quod ad ciborum delectum
ſpectat, qui hiſce diebus ex inſtituto Eccle-
ſiæ obſeruari debet; mira eſt aduerſariorum
petulantia. Qua enIm fronte negare au- E
dent, hunc primum à Deo in Nazaræis in-
ſtitutum fuiſſe, qui illos vino, ſicera, vuis
Num. 6. abſtinere iuſſit Num. 6. Atque eandem ab-
ſtinentiam Deus in Rechabitis commen-
Hierem. 35. Dan. 10. dat apud Hieremiam cap. 35. Daniel quo-
que cap. 10. teſtatur, ſe panem deſiderabilem
non comediſſe trium hebdomadarum ſpa-
tio, neque carnem, ac vinum in os ipſius in-
troiſſe. Dauid quoque non ſemel cùm ieiu-

A naret, à cibis abſtinuit. Quòd ſi Indæorum
exempla non accipiunt, quo pacto Ioannis
Baptiſtæ abſtinentiam à carnibus, vino, pa-
ne, ac delicatioribus eſcis, locuſtis tantùm
ac melle ſylueſtri, ſibi adhibitis, à Chriſto
commendatam reiicere poterunt? vt habe-
tur Luc. 7 Apoſtolorum exempla in hiſce Luc. 7.
legibus inſtituendis expetunt: ea ſanè am- Nazianz.
pliſſima ſunt: nam Gregor. Nazianzenus
Orat. de amore pauper. de Petro Apoſtolo
tradit famem lupinis duntaxat pellere con-
ſueuiſſe. De Iacobo fratre Domini Egeſip- Egeſip.
B pus apud Euſeb Hiſt lib. 2. c. 22. ſcribit, ne-
que carnes in cibum, neque vinum in potum Clem. Alex.
adhibere ſolitū fuiſſe. De Matthæo Clemens
Alexandr in Pædag. lib. 2. cap. 1. hæc ſcribit.
Matthæus Apoſtolus ſeminibus, baccis, & ole-
ribus abſque carnibus vtebatur. Timotheus à
vino abſtinebat, ſed à Paulo propter ſtoma-
chi imbecillitatem iubetur modico vino
vti Si denique Apoſtolicā traditionem, cui
Eccleſia innixa fuit, cùm abſtinentiā à carni-
C bus ieiuniorū diebus præcipit, tenere cupiūt;
audiāt Clemētē Petri diſcipulū, ac tertiū illi Clem. Rom.
in Pōtificatu ſucceſſorē, qui Apoſt. cōſtitu-
tiones referēs lib. 5. c. 17. ita ab Apoſtolis de-
cretū ſcribit. *Ieiunate igitur diebus Paſchæ inci-*
pientes à ſecūda feria vſq; ad ſextā, & Sabbathū. Sex
diebus pane tātū, ſale, oleribus, & aqua mēſæ adhi-
tis. Abſtinete his diebus à vino, & carne, dies quip-
pe luctus, & nō feſti ſunt. Atq; hāc Apoſtolicā
eſſe legē tradit etiā Epiph. hæreſi 75. his ver- Epiphanius.
bis *Si verò* (inquit) *etiā oportet conſtitutionē Apo-*
ſtolorū proferre, quomodo illi decreuerūt, quarta, &
proſabbato ieiuniū per omnia (excepta Pentecoſte)
D *& de ſex diebus Paſchatis, quomodo præcipiūt nihil*
omnino accipere, quàm panē, & ſalem, & aquam.
Idem affirmat Theodoretus in Epitome di- Theodor.
uinorum decretorum cap. de Abſtinentia.

CÆTERVM Patres qui hoc abſtinētiæ ge-
nus cōmendant, copioſiſſimi ſunt. Ex Græcis
Athanaſius in vita S. Antonij, hāc abſtinen- Athanaſius. Clem. Alex.
tiā in Antonio mirificè laudat. Clemēs Alex.
lib. 2. Pædagogi c. 1. Baſil. in Conſt. monaſti- Baſilius.
cis c. 26. Cyrill. Ieroſoly. Cath 4. Epiph. in Cyril. Hieroſ. Epiphanius.
cōpendiaria doctrina. Theoph. Alex. epiſt. 3. Theoph. Alex.
Paſch. Chryſ. ho. 2. in Gen. Cyrill. Alex. lib. Chryſoſtomus.
7. cont. Iulia. Theod. in Epit diuinorū decre- Cyril. Alex.
torū c. de Abſtinentia. Ex Latinis verò Teleſ. Theodoret. Teleſphorus.
ep ad omnes vniuerſaliter c. 1. Tertul. de ie- Tertullian.
iuniis c. 1 & 15. Ambr. lib. 3. de virginibus. Ambroſ.
E Hieron. cōtra Iouin. lib. 2. c. 6 & c. 11. Vbi etiā Hieronymus.
explicatis illis verbis Apoſtoli, quæ aduerſa-
rij aduersùm nos citant, Catholicos ab illorū
calūmnia vindicat. *Reprobat quidē* (ait) *Apoſto-*
lus eos, qui prohibebant nuptias, & iubebant cibis
abſtinere, quos Deus creauit ad vtendum cum gra-
tiarum actione: ſed Marcionem deſignat & Tatia-
num, & cæteros Hæreticos qui abſtinentiam indi-
cunt perpetuam, ad deſtruenda, & contemnenda,
& abominanda opera creatoris. Auguſtin. cont. Auguſtin.
Fauſtum

Fauſtum Manichęum cap.5. & ſerm. 64. de Temp. *Gaudent.* Gaudentius tract. 15. de Machabæis. *Gennad.* Gennadius Maſſil. de Eccleſiaſt. dogmatibus c. 68. *Fulgentius.* Fulgentius de fide ad Petrũ c. 3. Accedãt quoq; Cõcilia, *Conc. Anc.* Conciliũ Anciranũ Can. 14. *Con. Gangr.* Gãgrenſe Can. 2. *Conc. Carth.* Carthag 4 cap. 85. *Conc. Aur.* Aureliauenſe 1. c. 29. *Conc. Gern.* Gerundenſe Can. 3. *Conc. Tol. 4. & 8.* Toletanum 4. c. 10. Tolet. 8. c. 9. *Conc. Mog.* Moguntinum cap. 34.

HINC ſanè liquet, Caluinum, ac reliquos aduerſarios falsò Catholicam Eccleſiã Tyrannidis inſimulare, quaſi ea impias leges conſcientiis exitiales tulerit, cùm eſum carnium ſacris ieiuniorum diebus interdixit: in quo à ſumma impietate ſeipſos liberare nequeunt; quandoquidem eo ipſo diuinas, atque Apoſtolicas leges, ex quibus Eccleſiaſtica hæc lex orta eſt, feraliter aggrediuntur. *1. Tim. 4.* Porrò teſtimonium Pauli 1. ad Timot. 4. cùm ait. *Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*; quod Caluinus, & aduerſarij in hoc articulo nobis obiiciunt, facilè ex ſana illius explicatione diluitur. *Tertullian.* Nam Tertullianus de ieiuniis cap. 15. & Hieronymus cont. Iouin. lib. 2. c. 11. locum hunc ad Marcionitas, ac Tacianos referunt, quos Paulus aliquando venturos præmonuit, ac docturos, à cibis tanquam malis abſtinendum eſſe, quod in creatoris iniuriam proculdubio cedit, qui bona tantùm creauit: quapropter cùm nulla creatura à Deo condita mala eſſe poſſit: inde docet Paulus nullam tanquam malam reiiciendam eſſe; ne Deum malarum rerum auctorem conſtituere videamur. Haud tamen Paulus affirmat, nunquam ab iis abſtinendum eſſe. Nam ſi quiſpiam aliquod cibi genus corporis valetudini interdum, obeſſe ſentiat: quis hunc aliqua lege teneri exiſtimet, vt ab ea abſtinere nequeat? planè id ipſa quotidiana corporum cura declarat. Nam licèt quædam alimenta ex naturæ ſuæ conditione bona ſint, neque vlli dubium ſit, quin ea ab optimo conditore ſint profecta: cùm tamen ea corporis incolumitatem lædunt, prudenter ea Phyſicus infirmo interdicit. At num ſegniùs animarum ſalus curanda eſt? Quòd ſi Phyſico licuit propter corporis bonum, bonam Dei creaturã abſque crimine ægroto ſubtrahere; qua ratione id animæ curationi negari debet? Nam cùm ea corpore nobilior ſit, ſi lautiori aliquo cibo ad Venerea excitante, vel ad alium peccati morbum impellente, illius incolumitatem periclitari quis ſentiat; num aliqua lege cautum eſt, vt ab eo ſe continere nequeat? Quid ſi quiſpiam carnem ſpiritui reluctantem ieiuniis, ac ciborum illorum abſtinentia, qui ad delicias propiùs accedere videntur, domare velit, num propterea donorum Dei cõtem-

A ptor exiſtimari debet? Quid? ſi vlteriùs ad Chriſti exemplum imitandum, vel ad ſenſuum oblectationes retundendas, quò faciliùs ac puriùs ſpiritus cœleſtia ſapiat, vel ad Chriſti paupertatem, ac victus aſperitatem arctiùs ſectandam, carnium, ouorum, ac ſolidiorum huiuſmodi ciborum eſum ſibi prohibeat; num idcirco ſuperſtitionis, aut hypocriſis ſtatim damnare fas erit?

PLANE hac de cauſa Eccleſia animarum ſaluti conſulens, interdum carnium, ouorũ, caſei, ac huiuſmodi ciborum vſum fidelibus interdicit eo tempore, quo ieiunia B celebrant, quò ſanctiùs Chriſti veſtigiis inſiſtant, illius exempla imitentur, ac myſteria recolant; carnem cum vitiis crucifigant, & ad cæleſtia munera capeſſenda aptiores fiant. Ita Paulus carnem ſuam ieiuniis, ac ciborum abſtinentia caſtigabat, vt legitur 1 Cor. 9. *Caſtigo*, inquit, *corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* *1. Cor. 9.* Et ad Coloſſ. 5. eos *Coloſſ. 5.* qui Chriſti ſunt, hoc ſymbolo agnoſcit, quòd carnem cum vitiis crucifixerũt. Damnat igitur Paulus eos, qui creaturam Dei malam aſſerunt; damnat eos, qui cibos tãquam C malum Dei opus abiiciunt. At ciborum abſtinentiam Chriſtiana pietate ſuſceptam, & Apoſtolica, atque Eccleſiaſtica lege ſancitam non damnat, ſed potiùs ſuo exemplo amplectendam confirmat: eos tantummodò erroris damnans, qui Apoſtolica ieiunia, ac abſtinentias ſacrarum literarum teſtimoniis probatas, ad Satanæ fallacias relegare audent.

D

Dierum feſtorum obſeruationem eſſe ſuperſtitioſam, atque à dæmone inuentam.

ERROR VII.

EXPRESSVM in hoc articulo errorem fouet Caluinus Inſtitut. lib. 2. cap. 8 § 28. vſque ad 35. Vbi præter Dominicum diem E nullum feriandum agnoſcit: idem docent Caluiniani in Catechiſmo in Dominica de *Caluinus.* decem præceptis. Lutherus, ac Lutherani cum Caluinianis in eo conſentiunt. Nam Lutherus libello de formula Miſſæ, omnia *Lutherus.* Sanctorum feſta prorſus abroganda putat, & libro contra Ambroſium Catharinum. *Duodecima* (inquit) *facies Antichriſti eſt feſtorum dierum obſeruatio, cùm omnes dies liberi ſint, & ad feriandum, & ad laborandum.* Demum hæc ſtulta, inutilia, & vana præcepta appellat. Idem docent Magdeburgen- *Magdeburg.* ſes cent. 1. lib. 2. c. 6. col. 503.

VERVM nos neque ſtulta, neque inutilia, aut vana, multò minùs ſuperſtitioſa eſſe

præcepta

præcepta de feſtorum dierum obſeruatione, ex ipſa antiquiſſima Apoſtolorum traditione, atque Eccleſiæ vſu demonſtrabimus.

Primvm quidē feſtorū dierum, qui Eccleſiaſtica lege obſeruātur, religionem duabus claſſibus contineri manifeſtum eſt. Quidam enim in Domini memoriam, inſtituti fuêre, quales ſunt Dominicus dies, ac Paſcha in Reſurrectionis Dominicæ recordationem, Pentecoſtes ad recolendum Spiritus ſancti aduentum; feſtum corporis Chriſti, Aſcenſio, Natiuitas, Circuncifio, inuentio ſanctæ Crucis, atque eiuſdem exaltatio, & ſi qui alij ſunt, feſta Domini nuncupantur. Alij dies feſti ſunt, quos Eccleſia in honorem B. Virginis, ac aliorum Sanctorum celebrat: vt in iis Chriſtianus populus eximiam Sanctorum gloriam, qua in cœlo fruuntur, piè recolens diuinis laudibus vacet: vtramque hanc ſacrorum dierum claſſem ex Apoſtolico inſtituto manare exploratum eſt. Nam quòd ad priorem claſſem attinet; diei Paſchatis poſt æquinoctium celebrationem ab Apoſtolis inſtitutam fuiſſe teſtatur Clemens Rom. lib 5. Conſtit. Apoſt. c. 16. vbi ita ab Apoſtolis ſancitum fuiſſe ſcribit. *Oportet, fratres, vt qui pretioſo Chriſti ſanguine redempti eſtis, dies feſtos Paſcha accuratè, & omni diligentia, poſt æquinoctium celebris.* Eandem legem tanquam ab Apoſtolis latam commemorat Ignatius Epiſt. ad Philippenſes, Polycrates Epheſius, qui non multò poſt Ignatium claruit, Epiſt. ad Victorem: Synodus Nicena in Actis à Ioa. Scholaſtico collectis de Paſchate: Pius primus Epiſt. 1. vbi teſtatur, Angelum in habitu Paſtoris Hermæ apparuiſſe, ac præcepiſſe, vt Paſcha die Dominico celebrandum doceret. De die Paſchatis agunt Origenes libro 8. cont. Celſum, Nazianzenus orat. 40. quæ eſt in S. Paſcha, Nyſſenus orat. 3. de S. feſto Paſchæ, Epiphanius hæreſi 75. Theophilus Alexand. Epiſtola prima Paſchali, Chryſoſtomus orat. de B. Philogonio: hi quidem ex Græcis Patribus. Ex Latinis Victor Epiſt. 1. Tertul. aduersùs Pſychychos c. 14. & de Corona militis c 3. Anterus apud Burchardum lib. 5. c. 77. Cyprianus Epiſt. 53. Ambroſius de myſterio Paſchæ cap. 5. Hieronymus in vita Pauli Heremitæ. Conc. Rom. ſub Syluestro c. 2. Concil. Carthag. 4. c. 65. Carthagin. 5. c. 7. Concil. Agatenſe cap. 21. Aurelianenſe 4. c. 1.

Clem. Rom. — Ignatius. Polycrat. — Synod. Nic. Pius 1. — Origenes. Nazianz. Nyſſenus. — Epiphanius. Theop. Ale. — Chryſoſtomus. — Victor P. Tertullian. — Anter. P. — Cyprian. Ambroſius Hieronym. Conc. Rom. Conc. Carth. 4 & 5. Conc. Agat. Conc. Aurel.

Dies feſtos Pentecoſtes ab eiſdem Apoſtolis poſt decimum ab Aſcenſione diem inſtitutos fuiſſe tradit Clemens Conſtit. Ap. lib. 5. c. 19. his verbis. *Poſt decimum diem ab Aſcenſione, qui eſt Pentecoſte, id eſt, à Dominica prima quinquageſimus ſit vobis maximè feſtus: tunc enim hora tertia miſit nobis Dominus donum Spiritus S.* Et confirmatur ex Paulo priori ad Cor. 16. *Manebo* (inquit) *Epheſi vſque ad Pentecoſten.* & Actorum 20. Lucas de Paulo ait. *Feſtinabat, vt ſi quo modo poſſet, Pentecoſten ageret Hieroſolymis.* Atque hîc non de Hebræorum, ſed de Chriſtianorum Pentecoſte, quæ tunc iam ab Apoſtolis inſtituta fuerat, mentionem fieri tradit Epiphanius hæreſi 75. Pentecoſtes meminerunt antiquiſſimi Patres. Ex Græcis Origenes libro 8. cont. Celſum, Euſebius vitæ Conſtant. libro 4. cap. 64. Synodus Nicena can. 20. Athanaſius Apologia ad Conſtantinum Imperatorem, Nazianzenus oratione 44 quæ eſt in S. Pentecoſten. Epiphanius oratione de Aſſumptione Chriſti, Chryſoſtomus oratione de B. Philogonio Heſychius lib 6. in Leuit cap. 23. Ex Latinis Tertullianus de corona militis c. 3. Anterus apud Burchardum lib. 5. c. 77. Ambroſius ad c. 17. Luc. Philaſtrius cap. 97. hæreſi de Zacharia Propheta, & ieiunio, Hieronymus ad c 4. Epiſt. ad Galatas, Maximus Taurinenſis de Pentecoſte homil. 1. & 3. Concil. Agatenſe cap. 41. & 64. Vigilius PP. Epiſt. 1. cap. 5.

Clem. Rom. — 1 Cor. 16. — Act. 20. — Epiphanius. Origenes. Euſeb Caſ. Syn. Nicen. Athanaſius. Nazianz. Epiphanius. — Heſychius. Tertulian. — Anter. Ambroſius Philaſt. — Hieronymus. Maximus. — Conc. Ag. Vigilius.

Cæteri verò feſti dies, Natalis, Epiphaniæ, Aſcenſionis, teſte eodem Clemente Conſt. Apoſtolicarū lib. 8. cap. 33. ab iiſdem Apoſtolis inſtituti fuêre. *Die* (inquit) *Aſſumptionis vacent, quòd tunc fuerit impoſitus finis œconomia Chriſti. In Pentecoſte vacent, propter aduentum Spiritus S. qui datus eſt eis, qui in Chriſtum crediderunt. In feſto Natalis vacēt, quòd eo die præter omnem expectationem tributa ſit hominibus tanta lætitia, vt Deus verbum, & Dei filius ex Maria ad ſalutem mundo natus fuerit. In die feſto Epiphaniæ vacent, quòd eo die declarata ſit diuinitas Chriſti teſtimonio Patris in Baptiſmo.* De iis etiam agunt, Gregorius Neocæſareenſis oratione in Epiphaniam, Baſilius homil. de humana Chriſti generatione, Valentinian. Theodoſius & Arcadius l. omnes, capit de feriis, Theodoſius Imperator in l. 2. C. de feriis, Chryſoſtomus oratione de B Philogonio, Iſidorus Peluſiota lib. 3. Epiſtol. 110. Anterus apud Burchardum lib. 5. c. 77. Cyprianus de ſtella, Magis, ac Innocentum nece, Ambroſius ſer. 13. in die Natalis Domini, ſermon. 19. de ſancta Epiphania. Hieronymus Epiſtol. ad Minerium, & Alexandrum, Auguſtinus Epiſtol. 118. ad Ianuarium cap. 1. Fulgentius ſerm. de duplici Natiuitate Chriſti, & ſerm. de Epiphania.

Clemens. — Greg. Neocæſ. Baſilius. — Chryſoſtom Iſidor. Peluſ. — Anterus. Cyprianus. Ambroſ. — Hieronymus. Auguſtin. Fulgentius.

Porro quòd ad feſtos dies attinet, in Sanctorum memoriam inſtitutos eoſdem ex Apoſtolica traditione effluxiſſe perſpicuum eſt ex Clemente Conſtit. Apoſt. lib. 8. c. 39. Vbi ex Apoſtolorum decreto quieſcendum fidelibus indicitur in diebus

Apoſto

Apoſtolorum, & in die Stephani Protho-
martyris, & reliquorum ſanctorum Mar-
tyrum, qui Chriſtum propriæ vitæ ante-
poſuerunt. Quod ad Apoſtolos pertinet, vi-
detur hæc Apoſtolica conſtitutio, cùm
Apoſtoli adhuc ſuperſtites id minimè de
Car. Bouius. ſeipſis decreuiſſe veroſimile ſit. Carolus
Bouius Epiſcopus Oſtunenſis in Scholiis
ſuſpicatur præceptum hoc quieſcendi in die-
bus Apoſtolorum fortè poſt tempora Apo-
ſtolorum adiectum fuiſſe: quamquam mi-
nimè incredibile exiſtimat, Apoſtolos ſuum
exitum in Dei gloriam, & fidei propaga-
tionem futurum proſpicientes, voluiſſe, vt
iis diebus fideles in commemorandis eorum
certaminibus, & Chriſti nomine celebrando
eſſent occupati. Ego tamen exiſtimo nullu
modu adiectitium fuiſſe huiuſmodi decre-
tum: ſed propter Iacobum, qui ab Hero-
de occiſus fuerat, & aliquos alios Apoſto-
los, qui iam Martyrium conſummauerant,
à Petro, & Paulo, vt ibidem habetur, hoc
decretum conditum fuiſſe; quod Eccleſia
poſtea etiam ad cæteros Apoſtolos, ac Mar-
tyres extendit.

Eccleſ. Smirnenſis. CVM Clemente conſentiunt Eccleſia
Smirnenſis Epiſt. ad Ponti Eccleſias, in qua
Polycarpi Martyris diē feſtum ſe agere pro-
Origenes. fitetur. Origenes hom. 3. in diuerſos, ſancto-
rum Innocētium feſtum in Eccleſia celebra-
Euſeb. Alex. tum commemorat. Euſebius Alexandrinus
antiquiſſimus Pater homilia de Sanctis colē-
dis, ex Apoſtolica Inſtitutione manare affir-
mat, quòd in Eccleſia Martyrum feſta cele-
brentur. *Ob hanc cauſam* (inquit) *præcepit no-
bis memorias Sanctorum celebrare, vt acceptis
hymnis, & auditis laudibus, benignum Deum
exorent, vt preces noſtras caducas admittat.* Quod
Chryſoſt. etiam confirmat Chryſoſtomus oratione de
Martyribus. *Nemo* (inquit) *eſt qui neſciat
Martyrum glorias ad hoc diuino conſilio à Dei
populis frequentari, niſi vt & illis habitus honor
dicetur, & nobis virtutis exempla fauente Chri-
Syn. Gangr. ſto monſtrentur.* Synodus Gangrenſ. canon.
20. iis Anathema dicit, qui feſta in Marty-
rum memoriam celebranda accuſant. Deni-
que omnis tum Græcorum, tum Latinorum
Eccleſia, poſt Apoſtolos, hanc dierum feſto-
rum Religionem, velut Apoſtolico iure ad
nos delapſam, ſemper coluit. Nam inter Græ-
Baſilius. cos eam tradunt Baſilius in Iulittam Marty-
Nazianz. rem, Gregorius Nazianzenus oratione 3. quæ
eſt inuectiua 1. in Iulian. & oratione 18.
Nyſſenus. quæ eſt in laudem Cypriani, Nyſſenus ora-
Chryſoſt. tione in Theodorum Martyrem, Chryſoſto-
Cyril. Alex. mus oratione de ſancto Philogono, Cyrillus
Alex. oratione in die ſancti, Io. Euangeliſtæ,
Theodoret. Theodoretus Hiſtor. Eccleſ. lib. 3. c. 14 Inter
Cyprian. Latinos Cyprianus Epiſt. 34. de Celerino, &
Felix I. cæteris Martyribus, Fœlix I. Epiſt. 2. Am-
Ambroſius. broſius lib. 1. & 3. de Virginibus & ſermon.
A 63. 67. 71. & 72. Optatus Mileu. cont. Par- *Optatus*
menianum lib. 2. Hieronymus epiſt 19. ad Eu- *Hieronym.*
ſtochium, & in cap. 4. ad Galatas. Auguſtinus *Auguſtinus.*
lib. 20. cont. Fauſtum Manichæum c. 21. Ma-
ximus Taurinenſis hom. de Martyribus Tau- *Maximus.*
rinis. Petrus Chryſologus ſerm. 129. in S. Cy- *Pet. Chryſol.*
prianum, Gregorius Magn. lib. 4. epiſt. 11. *Greg. Magn*
Ex quibus ſatis perſpectum eſſe poteſt non
ſtultam, aut inutilem, aut vanam eſſe ſacro-
rum feſtorum Religionem (vt aduerſarij im-
piè aſtruunt) ſed ſacroſanctam, atque Apo-
ſtolicam.

NEQVE calumniari valent aduerſarij,
B pleraque in Eccleſia poſt illa Apoſtolica, tum
Chriſti, tum B. Virginis, tum aliorum Sancto-
rum feſta acceſsiſſe. Apoſtolis enim ſatis fuit
aliquos dies feſtos, qui quidē ei tempori con-
gruerent, in Eccleſia colendos præcepiſſe,
vt Eccleſia, quæ Apoſtolica poteſtate præ-
dita eſt, eo exemplo permota, eadem pie-
tate poſterioribus temporibus alios, Dei Spi-
ritu afflata, inſtituere valeret. Hinc illa piè
in Chriſti honorem Circuncisionis diem ce-
lebrari inſtituit, ac præterea vtriuſque ſan-
ctæ Crucis feſtū, vt fideles ſanguinis à Chri-
ſto effuſi, ac præſtitæ Redemptionis admo-
C nerentur: feſta etiam in honorem B. Virginis
Annunciationem, Natiuitatē, Viſitationem,
Præſentationem in Templo, Conceptionem,
Aſſumptionem coli iuſsit, ac prætérea; mul-
torum Martyrum, ac Sanctorū, qui poſt Apo-
ſtolos in Eccleſia aut pro fide dimicarunt, aut
ſanctimonia floruerunt, dies feſtos celebran-
dos curauit, vt pias illorum actiones, ac victo-
rias de Tartareo hoſte reportatas, ſibi fideles
imitandas proponerent.

DE Dominica die, quandoquidem nul-
la nobis cum aduerſariis controuerſia eſt,
agendum non fuit, ij ſiquidem Dominicam
D diem diuino iure inſtitutam agnoſcunt, ex
quarto præcepto: *Memento vt diem Sabbathi
ſanctifices*, tametſi eam veteres in locum Sab-
bathi ſubrogarint. Ita Caluinus Inſtit. lib. *Caluinus.*
2. cap. 8. §. 34. In eo tamen à nobis diſſen-
tiunt, quòd tam Dominicum, quàm cæte-
ros feſtos dies nullo modo cæteris ſan-
ctiores (quaſi myſterij nihil omnino con-
tineant) haberi volunt; neque à reliquis vl-
la ſanctificatione diſcerni: quod paſsim te-
ſtimonio Pauli, tum ad Rom. 14. *Alius* *Rom. 14.*
*iudicat diem inter diem, alius iudicat om-
nem diem:* tum ad Galatas 4. vbi ita Paulus de *Gal. 4.*
E dierum obſeruatione ſcribit. *Dies obſeruatis,
& menſes, & annos: timeo vos, ne fruſtra la-
borauerim in vobis.* Addunt etiam tertium
teſtimonium ex epiſt. ad Coloſſ. cap. 2. *Ne-* *Coloſſ. 2.*
*mo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in par-
te diei feſti.* Atqui certum eſt, tam Domi-
nicum, quàm reliquos feſtos dies ob myſte-
rium, quod in iis celebratur, aliis hebdoma-
dæ diebus ſanctiores habendos eſſe: nam &

A ipſe Caluinus loco ſuptacitato fatetur Dominicum diem memoriam teſutrectionis Domini præ ſe ſerre. At dubitandum non eſt Reſurrectionis Domini myſterium ampliorem ſanctitatem huic diei cõferre, quàm cæteris, qui nulla myſtetij ſignificarione tenentur. Quod etiam de cæteris diebus dici debet, in quibus vel aliquod Chriſtianæ fidei myſterium, vel Sanctorum memoria celebtatut: qui hac ipſa tatione ſingularem vel ob myſterium, vel ob memoriam præ cęteris ſanctitatem ſibi vendicant.

Exod. 12. NAM & ob hanc quoque cauſam Deus Exod. 12. iuſſit diem Paſchatis celebrari illis B verbis. *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino:* tum paucis interiectis eandem diem ſanctam appellat. *Dies prima erit prima ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis.*

Leuit. 23. Leuitici quoque c. 23. diem Pentecoſtes ſumma Religione colendum imperat, ac ſanctiſſimum vocat. *Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque ſanctiſſimum.* At cur hos dies præ cæteris ſanctos vocatet, ac celebrandos ptæciperet, niſi aliquo myſterio, vel diuini cuiuſpiam beneficij memotia ſanctificarentur, vr præclarè conſtat de die Paſchatis, in C quo Agnus ex Dei præcepto offerebatur, ac comedebatur, qui ex omnium Patrum teſtimonio filium Dei vel in cruce, vel in Euchariſtia oblatum ſignificabat: ex quo dies illa ob futurum hoc myſtetium ſancta ab omnibus habebatur? Plura huiuſmodi Hebræorum ſeſta ptætereo, quæ ob annexum illis miniſterium ipſis celebrari iuſſa etant, veluti diem feſtum expiationum, qui ſanctus à Deo nuncupatur Leuit. 23. Tabernaculorum, Scenophegiæ, & aliorum, qui idcirco ſancti appellabantut, quòd vel Meſſiæ venturi myſteria præſiguarent, vel beneficij D alicuius memoriam ad mentem teuocarent.

QVOD ſi Deus ad præfigutanda Chriſti myſteria, nonnullos dies elegit, quos ſanctos haberi, ac maxima Religione coli voluit: quid nobis obſtrepunt aduerſarij, quòd eoſdem dies, in quibus hæc myſteria peracta ſunt, vel iiſdem peractis aſſignantur, pro ſanctis habendos, & omni Religione colendos decetnamus?

AD illa verò Pauli loca, quæ malè ab aduerſariis exponuntur, facile eſt reſpondere. E Nam ad primum, mirum ſanè eſt, qua ratione aduerſarij illum ad diem feſtum transferant, cùm apertè Paulus toto illo capite de ciborum tantùm delectu, ac ieiunio agat: non de feſtis, vt facilè legenti patere poteſt: quare cùm de ciborum manducatione, ac eorum abſtinentia priùs immediatè egerit, ac monuerit. *Qui manducat, non manducantem non ſpernat, & qui non manducat, manducantem non iudicet*, cùm poſtea addit. *Alius iudicat diem inter diem, alius autem iudicat omnem diem, vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet:* proculdubio de ieiunantibus loquitur, quorum alij iudicabant hoc die eſſe ieiunandam, non illo, alij omni die ieiunari poſſe affirmabant; quos Paulus propriæ quemque ſentẽtiæ relinquit, ac neutros damnat: quæ expoſitio eſt Origenis, Ambroſij, Oecumenij, Primaſi, & Anſelmi in hunc locum; & ea maximè aduerſarij premuntur, qui ſtatuta quibuſdam diebus ieiunia damnant. Ad ſecundum locum ex Epiſt. ad Galatas apertus eſt Pauli ſenſus ex verbis præcedentibus: eum ſcilicet de ſuperſtitioſa Gentilium obſeruatione agere, qua Galatæ à Gentilibus conuerſi adhuc tenebantur. Priùs enim dixerat Paulus. *Nunc autem, cùm cognoueritis Deum; immò cogniti ſitis à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò ſeruire vultis?* tum ſubinde addit. *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos.* En quàm apertè Paulus illos Gentilitiæ illius ſuperſtitionis reprehendit, qua augures apud Gentiles vtebantur: cũ dies ex auium occurſu obſeruabant, menſes ex Lunæ aſpectu, annos ex aſtrorum inſpectione, ac tempora, ex vana diuinatione iudicabant: de quibus vide Tullium de diuinatione. De feſtis nec verbum quidem attingit. Ita exponunt Ambr. in Epiſt. Gal. 4. & Aug. Enchirid. c. 19. Ambroſ. Auguſtinus.

AD tertium locum ex Epiſt. ad Coloſſ. cap. 2. locus ſeipſum declarat. Agit enim ibi Paulus de feſtis Iudæorum, quæ iam abrogata erant; ait enim. *Nemo ergo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbathorum, quæ ſunt vmbra futurorum.* Neque enim Chriſtianorum feſta vmbræ ſunt futurorum, cùm præteritorum myſteria tantummodò contineant, at ſola Hebræorum feſta futurorum vmbtam præ ſe ferebant, de quibus hîc agit Paulus, qui hoc loco apertè confirmat, ea quæ ſuperiùs diximus de Iudæorum feſtis, quæ idcirco à Deo inſtituta fuerant, ac ſancta dicebantur, quòd Meſſiæ myſteria præfigurarent. Ex his conſtat quàm profanè aduerſarij ſacrorum feſtorum Religionem impiam, ac ſuperſtitioſam vocitent.

Confeſſionem (quam vocant) auricularem ex dæmonis officina eſſet depromptam.

OCTAVVS ERROR.

ADEST octauus errot aduersùs Confeſſionis Sacramentum, quod Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 4. §. 19. ferali prorſus ore aggreditur, ac velut rem peſtilentem, & Eccleſiæ multis nominibus noxiam damnat, ac Caluinus.

ſubla

ſublatam eſſe cupit: in hac impietate cum A Caluino, ac Caluiniſtis conſpirant Lutherus in aſſertionibus art. 9. vbi ita docet. *Dum volumus omnia peccata purè confiteri, nihil aliud facimus, quàm quòd miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.* Et contra Latomum. *Nego (inquit) in totum confeſſionem eſſe exigendam.* Philippus Melanchton in examine ordinandorum, nuſquam ait extare præceptum diuinum de enumeratione peccatorum. Idem affirmat Zuuinglius contra confeſſionem Lutheri: denique omnes tam Zuuingliani, quàm Lutheriſtæ in hoc errore cum Caluiniſtis conueniunt. Eo B excepto, quòd Lutheriſtæ peccata per abſolutionem dimitti affirmant, quod Caluiniſtæ negant.

Lutherus. *Philip. Melanchton.* *Zuuinglius.*

IN quo ſanè primùm Nouatianos imitantur, qui teſte Cypriano lib. 4. epiſt. 2. Lactantio, Hieronymo, Ambroſio, Auguſtino, vbi de illorum hæreſi agunt, oris confeſſionem, & Sacramentalem Sacerdotis abſolutionem prorſus ſuſtulerunt. Deinde Meſſalianos, ac Iacobitas, qui, vt refert Damaſcenus de Hæreſibus, & Guido de Iacobitis cap. 2. & Iacobus Vitriacus hiſtoriæ Orientalis C cap. 76. aiebant, non eſſe neceſſarium confiteri peccata Sacerdotibus; ſed ſufficere, ſi ea ſoli Deo confiteantur. Idem & Armenij, teſte Guidone de Armeniis, & noui Manichæi, vt teſtatur Nicolaus Eymericus partis 1. quæſt. 13. & Albigenſes, vt refert D. Antonin. part. 4. titul. 11. cap 7. §. 5. affirmarunt. Qui omnes olim ab Eccleſia tanquam Hæretici damnati fuêre: vt hinc diſcant aduerſarij, quales ſuorum errorum auctores, ac inſtitutores habeant.

Nouatiani. *Meſſaliani.* *Iacobitæ.* *Armenij.* *Albigenſes.*

ET quidem ſi æquo iure certandum eſt, oſtendere debent aduerſarij, quo Doctore, D quo Apoſtolo, quóue Euangelio didicerint, confeſſionis Sacramentum rem eſſe peſtilentem, ac mortiferam: ſiquidem hoc illorum præceptum eſt, nihil ſine Scripturis aſſerendum. At certè non alio præceptore vſi ſunt, quàm eo, qui omnibus Hæreticis communis eſt, cuius diſciplina omnes tum diuinas, tum Apoſtolicas leges oppetere, ac diſcerpere norunt. Porrò, vt ſciant Catholicam Eccleſiam à qua miſerè dilapſi ſunt, non alia quàm Chriſti, ac Apoſtolorum diſciplina in grauiſſimis, præſertim fidei rebus vti. Primùm diuinis Scripturarum teſtimoniis, deinde E Apoſtolicis traditionibus, demum Eccleſiaſticis legibus, non quidem impiis, ac carnificinis, ſed iuſtis prorſus, ac ſuauibus, Confeſsionis Sacramentum iampridem in Eccleſia inſtitutum, ac munitum demonſtrabimus.

QVÒD ad Scripturarum teſtimonia attinet; multa quidem ex veteri teſtamento hîc teſtimonia afferri poſſent, quæ peccatorum A confeſsionem (licèt non ſacramentalē) olim apud veteres à Deo inſtitutam fuiſſe declarant. Vix enim Adam peccauit; cùm ſtatim peccati confeſſionem Deus ab eo extorquere voluit illis verbis. *Adam vbi es?* Neq; enim hæc verba Dei ignorantis ſunt, vbinam locorum Adam eſſet; ſed quærentis ſtatum, in quo tūc per per peccatum iacebat; & vt culpam ſuam proderet, vt exponit Ambroſius lib. de Paradiſo c. 14. *Vbi ergo es* (ait) *hoc eſt, non in quo loco quaro, ſed in quo ſtatu. Quò te deduxerunt peccata tua?* Denique verba erant, quaſi medici requirentis ab ægroto vulneris lo- B cum, vt ei aptam, ac ſalutarem medicinam adhiberet. Eandem confeſſionem Deus à Caim exquiſiuit c. 4. Gen. cùm illum interrogauit, *vbi eſt Abel frater tuus?* vt docet idem Ambr. lib. 2. de Cain & Abel, cap. 9. Præterea Numerorum 5. Deus apertam peccarorum confeſſionem fieri iubet, non ſibi tantùm, ſed etiam Sacerdoti. Ibi enim ita legitur: *Vir, ſiue mulier, cùm fecerint ex omnibus peccatis, quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum.*

Gen. 3. *Ambroſius.* *Gen 4.* *Ambroſius.* *Num. 5.*

C NOTAT hîc Oleaſter agi de peccato furti, & peierationis, quod colligit ex voce מעל *maghal,* quam Targum Chaldaicum vbique mentiri interpretatur: de peccato verò furti mentionem fieri, elicit ex ſequentibus verbis, quibus Deus præcipit, vt reddant ipſum caput, quintámque partem deſuper ei, in quem peccauerint: hoc eſt, vt rem ipſam furto ſublatam reſtituant, & quintam partem pretij rei inſuper eidem perſoluant: hoc verò peccatum non ſoli Deo, aut ſola cordis contritione; ſed etiam oris confeſſione, quam Sacerdos intelligere deberet, pandendum ab il- D lis fuiſſe primùm inde colligit, quòd confiteri peccatum plus importet, quàm aut agnoſcere, aut pro eo compungi: importat enim ipſam externam peccatorum explicationē, quā coram Sacerdote facere tenebatur: quod etiam ſecundò elicit ex Hebręa lectione: ipſe enim ita legit. *Confitebuntur peccatum ſuum, quod fecerant,* non quidem in genere, ſed in ſpecie: nam ſi in genere tantùm confiteri ſufficeret, Scriptura non diceret. Confitebuntur peccatum ſuam, quod fecerant, id eſt illud peccatū in ſpecie: ſed tantùm confitebuntur peccata ſua: cui etiā addi poteſt verbū והתודו *vethua-* E *du* apud Hebręos, pro quo legimus *confitebuntur,* eſſe in coniugatione Hitpaël, quæ auget ſignificationem: ita vt textus hic rectè verti poſſit, *Confitebūtur expreſſè, & diſtinctè.* Ex quo patet, diſtinctam peccatorum confeſſionem coram Sacerdote faciendam, etiam in veteri lege à Deo præceptam fuiſſe.

Oleaſter.

QVOD annuere videtur Dauid Pſ. 31. *Pſal. 31.* cùm ait. *Dixi, confitebor aduerſùm me iniuſtitiam meam Domino,* id eſt, Sacerdoti, qui Domini

Digitized by Google

vices gerit, quam expoſitionem ſuadet ipſa perſonæ mutatio, quæ ſine cauſa fieri non debuit: nam cùm prius Deum in ſecunda perſona alloquutus fuiſſet, dicens; *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi*: quibus verbis ſe peccata ſua iam Domino aperuiſſe, ac confeſſum fuiſſe oſtendit, ſtatim ſermonem ad tertiam perſonam conuertit. *Dixit* (inquit) *confitebor aduersùm me iniuſtitiam meam Domino.* Non igitur Deum, ſed tertiam quandam perſonam, quam Dominum vocat, ea voce inſinuat, id eſt, Sacerdotem, cui ſe peccatum ſuum confiteri debere ex Dei præcepto, tanquàm Deo ipſi (quod ſuperiùs ex Num. 5. retulimus) non ignorabat: id verò deinde poſterioribus verbis confirmat: nam vix huic Domino peccatum ſuum confiteri propoſuit, mox iterum cum Deo loquens addit. *Et tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Neque enim hæc confeſſio, de qua hîc in futuro tempore agit, de confeſſione interiori ſola intelligi poteſt; cùm iam illam feciſſet, vt dictum eſt: neque ante illam remiſſionem peccati obtinere poterat, quam tamen iam ſe obtinuiſſe affirmat: quare eum de confeſſione exteriori exponi opus eſt, quæ iuxta legis præceptum coram Sacerdote fieri debebat.

Prou. 28. DE hoc etiam exterioris confeſſionis præcepto agit Salomon Prou. 28. *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur: qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.* Eccl. 4. & 17. Et Eccleſiaſt. 4. *Non confundaris confiteri peccata tua.* & c. 17. *Ante mortem confitere: à mortuo, quaſi nihil, perit confeſſio. Confiteberis viuens, viuus & ſanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miſerationibus illius.* Huc etiam Marc. 1. ſpectat, quod Marc. 1. de Ioanne Baptiſta legitur. *Egrediebatur ad eum omnis Iudææ Regio, & Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo confitentes peccata ſua.* Hæc enim confeſſio non in genere fuit, vt quidam ſuſpicati ſunt; ſed ſingularis in ſpecie: nam ſicut Ioannis Baptiſmus Chriſtiani Baptiſmi præcurſor fuit; ita hæc confeſſio à Ioanne exacta ad Euangelicam, ac Sacramentalem confeſſionem viam præmuniuit; vt homines ad Sacramentalem, ac ſingularem delictorum enumerationem aſſuefierent. Cùm igitur confeſſio antea in lege Moyſi exacta, de ſingulari peccato facienda eſſet, ſanè veriſimile non eſt, quòd hæc à Ioanne exacta confeſſio, quæ propiùs ad Euangelicam accedebat, generalis tantummodò, non ſingularis eſſet: quod etiam ipſe Græcus textus non obſcurè indicat, in quo legitur τὰς ἁμαρτίας, cum articulo, id eſt, certa quædam peccata.

Pſal. 24. AT illuſtriſſimum eſt Dauidis de Sacramentali confeſſione vaticinum, quod explicat Pſalmo 24. his verbis. *Dulcis, &* A *rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* His enim verbis Dauid apertè indicat nouam quãdam legem à Deo ferendam eſſe, quam viatores delinquentes, ac peccatores obſeruare debeant; hanc verò legem his conditionibus ornat, quòd ea à Deo tum dulci, ſeu bono, vt ſonare videtur vox Hebræa טוב *tou*, tum recto, ac iuſto proficiſci debeat: quaſi annuere velit, hanc legem peccatoribus tam dulcem, aut bonã, quàm rectam, ac iuſtam fore. At quænam hęc lex futura erat, quæ ſolos peccatores comprehenderet, ac mixtam cum iuſtitia miſeri- B cordiam, ac ſuauitatem contineret? Ea ſanè Euangelij lex eſſe non potuit, quæ non ſolis peccatoribus, ſed etiam iuſtis data eſt. Neque lex Baptiſmi, quæ miſericordiæ potiùs, non rigoris lex fuit. Ea igitur lex Sacramentalis pœnitentiæ fuit, quam Chriſtus in Euangelio tulit, quæ & ſolos peccatores complectitur, & ſuauitatem rigori admixtam habet. Durum quippè, ac difficile peccatori videtur, vniuerſa delicta ſua, atque obſcœnas cordis cogitationes homini pandere; licèt Dei locum teneat, ea præſertim de cauſa, quòd quiſque ſui honoris, ac C exiſtimationis cupidiſſimus ſit: at ſuauẽ experitur, cùm nullam ſuæ æſtimationis ob id iacturam fieri; ſed ſummum ſibi apud Deũ, & Angelos honorem ſibi ex huius legis obſeruatione comparari audit; vt fuſiùs poſtea declarabimus.

QVAPROPTER cæteræ leges de peccatorum confeſſione antea à Deo latæ, ſemina quædam, atque elementa Sacramentalis huius Cõfeſſionis extiterunt, quibus Deus homines ad perfectã huius Euangelicæ legis obſeruantiam pręparare voluit; vt ea minùs illis grauis appareret, quò illius cognitio ſuperio- D ribus æuis antea, tametſi imperfecta, præceſſerat.

IAM verò vt Sacramentalem confeſſionem, quam aduerſarij auricularem vocant, de qua nobis agendum eſt, ſolidioribus argumentis à Domino inſtitutam eſſe demonſtremus.

PRIMVM argumentum ducimus ex promiſſione Clauium facta Petro Matth. 16. Matt. 16. illis verbis. *Et tibi dabo claues regni cælorum. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Vbi nomine Clauium E ſupremam quandam poteſtatem in Eccleſiam illi collatam deſignari, qua vniuerſa ligare, & ſoluere poſſet, antiquus eſt omnium Patrum conſenſus. Tertullianus de præſcript. Hæret. cap. 22. Cyprianus epiſt. 73. ad Iabaianum. Hilarius in Matth. can. 16. Hieron. ad c. 16. Matth. Auguſt. in Pſalm. 66. Epiphanius in Ancorato. Chryſoſtomus homil. in Petrum Apoſtolum, & Heliam Prophetam.

phetam. Leo magnus ſermon. 3. de anniuerſario die aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum. Hæc autem poteſtas cùm ad regni cœlorum aditum, vel apieriendum, vel claudendum ſeſe extendat, ſanè exploratum eſt; eam non tam exterius, quàm interius forum complecti: ita vt ea clauium poteſtate ſibi promiſſa, Petrus ſuo tempore in animas agere valeret, ac ſui iuris eſſet, cœlum hominibus pateſacere, atque idem illis occludere: quæ poteſtas poſtea etiam cæteris Apoſtolis, priùs promiſſa, deinde tradita fuit à Chriſto Matth. 18. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Hinc primùm perſpectum eſt, id à Chriſto definitum fuiſſe, vt nemo cœlum ingredi poſſit: niſi cui Apoſtolicæ poteſtatis claues Sacerdotum miniſterio cœlum aperuerint: fruſtra enim claues Apoſtolis daræ fuiſſent, ſi quis aliunde, quàm per oſtium in cœlum poſſet irrepere, vt rectè differit ſanctus Auguſtinus hom. 49. *Nemo* (inquit) *ſibi dicat, occultè ago, apud Deum ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt. Quæ ſolueritis in terra, erunt ſoluta in cœlo? Ergo ſine cauſa ſunt claues datæ Eccleſiæ Dei? fruſtramus Euangelium, fruſtramus verba Chriſti.*

Matt. 18.

Auguſ.

INDE etiam exploratum eſt; omnes, quotquot aliquo crimine alligati ſunt, ſi ab eo ſolui volunt, ac cœleſti regno digni fieri (nullus enim niſi ab omni culpa liber fuerit, regnum illud ingreditur) ad Apoſtolicum hoc tribunal confugere oportere: ex quo tandem cunctis indicta neceſſitas apparet, vt pro criminum abſolutione delegatos à Chriſto iudices adeant; cauſam pertractent, ac ventilent, à quibus tandem iuridicam peccatorum abſolutionem expectent.

POSTREMÒ id ex his teſtimoniis euincimus; ſupremum hoc legandi, ac ſoluendi ius, ac iudiciariam poteſtatem non ita à Chriſto inſtitutam eſſe, vt ſponte duntaxat venientium cauſas agnoſcat, ac iudicet: verùm etiam, vt criminoſos quoque ad tribunal compellat: neque enim iudicum magiſtratus ea tantùm ratione à Rege conſtituitur, vt ſponte ad iudicium venientium cauſas tantummodò pertractet; ſed vt quoſlibet alicuius criminis reos inquirere, & ad iudicium cogere valeat: inde fit, vt cùm eam poteſtatem magiſtratui confert: vniuerſos etiam ſuo præcepto eidem magiſtratui ſubiiciat. Quapropter cùm Apoſtolicus hic Eccleſiæ magiſtratus à Chriſto inſtitutus, ex ipſa vi inſtitutionis qua vniuerſa ligare, ac ſoluere poteſt, hac poteſtate præditus ſit; vt facinoroſos, ac peccatores quoſque ad ſe compellere valeat: inde apertum eſt,

A vniuerſos Chriſti præcepto teneri, vniuerſi enim criminoſi apud Deum ſumus: *Et ſi dixerimus* (teſte Ioanne) *quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus*; quoties ab Eccleſia ad pœnitentiæ ſacramentum vocantur, eiuſdem præcepto obtemperare. Cæterùm, quòd Chriſtus hanc clauium poteſtatem his teſtimoniis Apoſtolis promiſſam deinceps contulerit, atque ad Sacerdotes extenderit, nemini, neque ipſis aduerſariis dubium eſſe ſolet.

B SECVNDVM argumentum duco ex verbis Matthæi cap. 9. *Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, ait paralitico*, &c. Et poſt pauca. *Glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus*; ſcilicet dimittendi peccata, vt ex ipſa textus ſerie apertum eſt. Ex hoc loco exploratum eſt, poteſtatem dimittendi peccata hominibus à Deo collatam fuiſſe. Nam cùm ſcribæ (vt ex ipſo textu conſtat) exiſtimarent, Chriſtum blaſphemaſſe, cùm paralitico dixit, *Remittuntur tibi peccata tua*, ac intra ſeipſos dicerent, quis poteſt remittere peccata niſi ſolus Deus? Chriſtus vt hanc poteſtatem hominibus quoque à Deo communicatam eſſe declararet? reſpondit; *vt autem ſciatis*, &c. ac miraculo id comprobare voluit. Neque hanc poteſtatem ad Chriſtum tantummodò, tãquam Deum referre valent. Id enim expellunt illa duo verba, *Filius hominis*, & *in terra*, quibus Chriſtus oſtendit ſe, non vt Deum, ſed vt hominem peccata remittere. Denique ſi obiciant, ad Chriſtum tantummodò hanc excellentiæ poteſtatem pertinere, qua ſolus potuit remittere peccata ex vnionis hypoſtaticæ priuilegio. Extrema illis verba reſpondent, quæ non Chriſto ſoli, ſed etiam aliis hominibus præter Chriſtum, nimirum Sacerdotibus, hanc remittendorum peccatorum poteſtatem collatã eſſe docent, quæ ſic habent, *Glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.*

C

D

HINC primùm aduerſus Caluiniſtas euinco, peccata non à ſolo Deo nuda fide ad ipſam erecta deleri; ſed ab ipſis quoque hominibus remitti, vt ex hoc loco exploratum eſt. Deinde ita contra vniuerſos ſectarios arguo. Si poteſtas remittendi peccata apud homines reſidet, ea neceſſariò in Eccleſia exerceri debet, ne ſuperflua videatur. At ea exerceri non poteſt, niſi peccata quæ remitti debent, agnoſcantur: nam ſi vera eſt Salomonis ſententia Prou. 12. *Qui, quod nouit loquitur, index iuſtitiæ eſt*; equidem qui quod neſcit, loquitur, ac iudicat, iudex iniquitatis eſt. Vt igitur nouerit, quibus peccata remittere debeat, ea ipſe peccator eidem pandere debet, vt eorum remiſſionem ab homine accipiat. Ex quo conſtat peccatorũ confeſſionem, non tantùm coram Deo: ſed etiam

E

Prou. 12.

BBBb 3 coram

coram homine faciendam eſſe. Quòd verò hæc peccatorum confeſſio non ſolùm in genere, ſed in ſpecie fieri debeat, id profectò apud cordatos viros euincit, quòd non omnes abſolutionis beneficio apti ſunt: ij nimirum, qui peccandi libidinem adhuc in animo geſtant, qui nulla admiſſorum peccatorum pœnitentia tanguntur, qui res furto ablatas non reſtituunt, qui alienæ famæ iacturam detractionis vitio ſurreptæ non compenſant, atque alij huius farinæ homines: quò fit, vt peccata ipſa, ac illorum grauitas expendi accuratè debeant, quæ tamen abſque diſtincta peccatorum explicatione haberi non poſſunt.

Gregorius. HANC rationem inſinuat Gregorius homil. 26. in Euang. *Cauſæ ergo* (inquit) *penſandæ ſunt, & tunc ligandi, & ſoluendi poteſtas exercenda. Videndum eſt, quæ culpa, aut quæ ſit pœnitentia ſequuta poſt culpam; vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos Paſtoris ſententia abſoluat.*

Ioan 20. TERTIVM argumentum colligitur ex Ioann. vigeſimo. *Hæc cùm dixiſſet, inſufflauit, & dicit eis. Accipite Spiritum ſanctum. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ex hoc loco habetur apertè Sacramentalis confeſſionis inſtitutio. Primùm ex prioribus illis verbis. *Inſufflauit, & dicit eis. Accipite Spiritum ſanctum.* His enim Chriſtus declarat ſe diuinum aliquod opus aggredi, cui neceſſaria prorſus ſit Spiritus ſancti virtus; quod planè veriſſimum eſt: nam iuſtificatio hominis, quæ per hoc pœnitentiæ Sacramentum fieri debuit, diuinam omnino virtutem exigebat: quare cùm poteſtas remittendi peccata, quæ ad Deum tantummodò ſpectare videtur, homini conferenda eſſet, Chriſtus Spiritum ſanctum in Apoſtolos inſufflauit, vt eam virtutem, ac poteſtatem non ab homine, ſed à Spiritu ſancto; cui hominum ſanctificatio tribuitur, fluere demonſtraret: ac non ſolum Sacerdotem, ſed Spiritum ſanctum cum Sacerdote

Chryſoſt. peccata remittere indicaret. Ita ſentit Chryſoſtomus homil. 85. in Ioann. *Cæterum* (inquit) *verè fatendum eſt, tunc eos poteſtatem & gratiam ſpiritalem accepiſſe: non tamen vt mortuos ſuſcitarent, & virtutes oſtenderent, ſed vt peccata dimitterent.*

ALTERA quoque huius inſufflationis Spiritus ſancti ratio eſſe poteſt; quòd ſcilicet collata Apoſtolis remittendorum peccatorū poteſtate, tunc primùm Chriſtus confeſſionis Sacramentum inſtituerit, quod eatenus nunquam inſtitutum fuerat, licèt confeſſionis præcepta præceſſerint: quapropter Spiritum ſanctum in Apoſtolos inſufflauit, vt homines Sacramentum illud eſſe agnoſcerent, cuius tantùm Deus auctor eſſe poteſt, ac illud à prioribus confeſſionum præceptis, quæ ſine Sacramento erant, diſtinguerent.

PORRÒ Sacramenti inſtitutio maximè ex poſterioribus verbis colligitur cùm ait. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Quare paulò diligentiùs hæc verba explicanda ſunt. Duo præcipuè hic locus maximè neceſſaria continet. Primum, Sacramenti inſtitutionem, alterum, confeſſionis præceptum. Sacramenti inſtitutio inde potiſſimùm oritur, quòd Chriſtus remittēdi peccata poteſtatem Apoſtolis; ac per eos Eccleſiæ Miniſtris tribuit: quæ poteſtas nulli vnquam antea, vel in lege naturę, vel in lege Moyſis collata fuerat: nam licèt in veteri lege Sacerdotes ſacrificia pro peccatis offerrent, ac pro eorum remiſſione Deum deprecarentur; haud tamen vllam ad ea remittenda, aut peccatores abſoluendos, à Deo poteſtatem acceperant: quare tunc primùm verum pœnitentiæ Sacramentum inſtitutum fuit, cùm hæc poteſtas Sacerdotibus Euangelicis collata fuit, ac illorum miniſterio commiſſum, vt à peccatis homines abſoluerent; quorum iudicio cùm Deus certam virtutem ſuam polliceatur, vt ex ipſis verbis conſtat, id ſine Sacramento fieri non potuit. Id paſſim docent Patres, qui in his verbis pœnitentiæ Sacramentum à Chriſto inſtitutum fuiſſe agnoſcunt. Athanaſius ſermone in illa verba, *Profecti in pagum.* Chryſoſtomus homil. 85. in Ioannem. Ambroſius lib. 1. de pœnitentia cap. 2. & ſerm. 68. de Natali Apoſtolorum Petri, & Pauli. Cyprianus lib. 1. epiſt. 6. ad Magnum, & iterum ſerm. de lapſis. Idem quoque libr. 1. epiſt. 3. Auguſtinus in lib. 50. homiliarum homil. 49. & 50. Hieronymus ad Hedibiam q. 9. Cyrillus lib. 12. in Ioannem cap. 59. Theophylactus in Ioannem, & Gregor. hom. 46. in Euangel. Athanaſ. Chryſoſt. Ambroſius. Cyprianus. Auguſtinus. Hieronym. Cyrillus. Theophyl. Gregor.

Ex quo mira tum Zuinglij, tum Caluini in Antidoto temeritas apparet; qui nullā hîc de Sacramento pœnitentiæ mentionem fieri volunt; ſed tātùm de prædicatione verbi Dei ſermonem haberi quę ſecum habet Spiritum ſanctum, quo ſoluitur fidelis, ligatur infidelis. At præter tot Patrum teſtimonia, quæ modò attulimus, qui hæc verba ad pœnitentiæ Sacramentum referunt, quibus profectò magis, quàm Zuinglio, aut Caluino æquum eſt credere, quis expreſsè non videat, illos apertam vim Scripturis inferre? In primis quia longè aliud eſt remittere peccata, aliud Euangelium prædicare; cùm hæc apud ſacras literas diſtincta ſint munera: neque vllibi vnquam vnū pro altero ſumātur. Quis enim vnquā apud ſacras literas didicit, prædicare Euangelium idē eſſe, ac remittere, & retinere peccata? vbinam illud vnquam ab aliquo Apoſtolo, aut Euangeliſta eodē ſenſu

vſurpa

vſurpatum fuit: Planè ſi prædicandi poteſtas, eſt poteſtas abſoluendi à peccatis, & prædicare nihil aliud eſt, quàm abſoluere; igitur qui infideli Euangelium prædicat, ſi is tunc Euangelio credat, illum à peccatis abſoluit: quid ergo ad abluenda peccata Baptiſmi vnda requiritur? ſi enim ante Baptiſmum ex ſola Euangelij prædicatione iuſtificatus eſt, quid illum Chriſtus ad Baptiſmum prouocat, dicens. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit; ſaluus erit?* quòd ſi Baptiſmo duntaxat primùm quilibet à peccatis iuſtificatur: vt certum eſt; profectò falsò, ac impiè exponunt Euangelium prædicare, nihil aliud eſſe, quàm remittere peccata. Certè cùm Chriſtus remittendorum peccatorum poteſtatem ab euangelizandi poteſtate diſcreuerit: hanc enim diſertis verbis; & explicatè tradidit diſcipulis; cùm ait Matth. vlt. *Euntes docete omnes gentes.* & Marci 16. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Illam verò hoc loco præclarè inſinuat, vbi non de prædicatione Euangelij, ſed de remiſſione peccatorum agit: inde exploratum eſt; hanc loci interpretationem à Zuinglio, ac Caluino nulla ratione, aut Patrum teſtimonio allatam: immò etiam Scripturis ipſis inauditam ac repugnantem iure damnandam, ac repudiandam eſſe.

Matth. 28. Marc. 16.

ALTERVM, quòd ex hoc loco potiſſimùm colligimus, eſt ipſum confeſſionis præceptum à Chriſto præſcriptum, quod tametſi præceptoriis verbis expreſſum non fuerit; verba tamen ipſa tum ratione materiæ, tum etiam ratione finis vim præcepti ſibi vendicant. Et quidem conſtat in ſacris literis duplicem præceptorum formam reperiri; quædam enim à Deo ita expreſsè, ac imperatiuè traduntur, vt ex ipſa verborum ſerie ac forma vis ipſa præcepti perſpicua ſit; veluti quæ in decalogo continentur, ac pleraque alia, quæ paſſim hac forma in Scripturis obuia ſunt. Alia verò ita præcepta ſunt, vt exterior quidem præcepti forma minimè appareat; vis autem præcepti ex ipſa rei natura, ac materia; tum etiam ex ipſa finis neceſſitate innoteſcat. Cuiuſmodi eſt præceptum de Baptiſmo ſuſcipiendo; nuſquam enim in Euangelio legimus Chriſtum aperta verborum forma Baptiſmum præcepiſſe: ſed tantùm baptizandi poteſtatẽ Apoſtolis tradidiſſe agnoſcimus Matth. vlt. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c. Qui crediderit, & baptizatus fuerit; ſaluus erit.* Item Ioan. cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua; & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* At nunquam apertè Baptiſmum præcepit, quem tamẽ præceptum eſſe non dubitamus! atque id tum ex ipſa rei natura, ac materia, de qua agitur; quæ eſt de neceſſariis, nempe ipſa remiſſio peccatorum; tum etiam ex finis neceſſitate

Matth. 28. Ioan. 3.

A colligimus, quæ eſt æternæ ſalutis conſecutio, quæ ſine Baptiſmo haberi non poteſt: eodem modo, & præceptum de ſumenda Euchariſtia datum agnoſcimus, quod nullibi in Euangelio expreſſum legimus: illud tamen tum ex ipſa materia, quæ circa neceſſariam rem verſatur, quæ eſt ipſa animæ vita, vt habetur Io. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita:* tum ex ipſa finis neceſſitate, quæ æternam vitam reſpicit, vt apud eundem Io. eodem cap. legitur. *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:*
B præcepti vim ſortitum fuiſſe intelligimus.

Ioan. 6.

HOC ſanè pacto, & peccatorum confeſſio his verbis à Chriſto præcepta fuit, non quidem aperta verborum forma, vt primi generis præcepta: ſed quam ipſa tum materiæ, de qua res eſt, tum finis neceſſitas ſuadeat: cùm enim peccatorum remiſſio adeò homini neceſſaria ſit, vt abſque illa nullus aut iuſtificari, aut Dei gratiam conſequi valeat: hæc verò remittendorum peccatorum poteſtas Eccleſiæ miniſtris ita à Chriſto hoc locò tradita fuerit; vt ea duntaxat hominibus peccata remiſſa credantur, quæ illi dimiſerint; quæ verò retinuerint, aut non dimiſerint, nunquam à Deo remiſſa ſint: demum
C cùm nulli peccatorum remiſſionem præterquàm à Sacerdote ſperare liceat, inde ſanè exploratum eſt, vniuerſos, qui peccatorum vinculis premuntur, ex vi ſubiectæ materiæ, Dei præcepto teneri, ſi tamen Dei gratiam aſſequi volunt, vt ad Sacerdotum poteſtatem confugiant, & aperta delictorum confeſſione ab his abſolutionis beneficium expectent.

IDEM quoque ipſa finis neceſſitas perſuadet. Siquidem nulli dubium eſt, abſque peccatorum remiſſione neminem cœleſtis regni beatitudinem, quæ ſupremus eſt ratio-
D nalis creaturæ finis, poſſe adipiſci: quòd ſi cuique non tam diuino, quàm ipſo naturali iure præceptum eſt, vt vniuerſa moliatur, quo ſupremo hoc fine potiri queat: quis vtroque & diuino, & naturali iure confitendorum peccatorum Sacerdoti præceptum ſibi præſcriptum eſſe non agnoſcat, cùm nulla alia ratione peccatorum abſolutionem ſibi comparare valeat?

LVTHERVS aliquando in lib. de captiu. Babylonica, hac fortè ratione motus, docuit confeſſionem quidem vtilem, ac neceſſa-
E riam eſſe, ſed affirmat generalem ſatis eſſe ad peccatorum remiſſionem obtinendam, tametſi vtile eſſe cenſeat, quædam etiam peccata in particulari enarrare; exactam verò omnium peccatorum enumerationem minimè neceſſariam eſſe iudicat. Caluinus verò Inſtit. lib. 3. c. 4. etiam impoſſibilem affirmat. At vterque fallitur; namque his verbis Chri-

Digitized by Google

ſtus perfectam peccatorum ſingulorum examinationem, ac enumerationẽ indicit, quod hac ratione ex ipſis verbis hauſta, quàm aduerſarij, licèt diſrumpantur, inficiari nequeunt, mihi videor euincere.

CONSTAT enim apertè his verbis, Miniſtris à Chriſto poteſtatem datam eſſe, vt iñ cauſis peccatorum iudicent, ac propterea hoc loco Iudices in interiori foro conſtitutos eſſe. At certum eſt, cùm Iudici iudicandi poteſtas traditur: eidem ſimul præceptum eſſe, vt reorum cauſas cognoſcat, ac crimina ventilet, quo iuſtè iuxta legum præſcripta iudicare queat: etenim cauſarum cognitione ſublata, nullum iuſtum iudicium ab vllo exerceri poteſt: quapropter cui data eſt iuriſdictio, eidẽ quoq; ea collata cẽſentur, ſine quib. iuriſdictio exerceri non poteſt. Cũ igitur Sacerdotes in cauſis peccatorũ à Chriſto iudices ſint conſtituti: iis etiam peccatorũ cognitionem ab eodem non tam collatam, quàm præceptam fuiſſe credendum eſt: nec non facultatem explorandi fidelium conſcientias, ſine qua prior poteſtas iuſtè exerceri nõ poteſt, illis traditam. Quod cùm ita ſit, inde conſequitur, ſingularem omnium peccatorum confeſſionem cuique præſcriptam eſſe: cùm enim Sacerdos ex Dei præcepto, & ex iniuncto ſibi munere, ſingulas peccatorum cauſas cognoſcere, ac de iis iudicare debeat: neque vlli peccatorum abſolutio expectanda ſit, qui exactè peccatorum ſuorum cauſas nõ examinauerit, ac coram Sacerdote aperuerit: neque enim illius aut iuſta ſententia eſſe poſſet, vel à Deo probari, quæ non cognita, ac diſcuſſa cauſa pronunciatur: inde cuilibet præceptum agnoſcimus, ſingula peccata, ac peccatorum circunſtantias, quæ illorum naturam aut mutant, aut dubiam, & obſcuram reddũt, Eccleſiaſtico iudici ingenuè pandere.

In verò magis confirmat, quòd nulla lex ſiue diuina, ſiue humana de ignotis vnquam iudicauit, aut iudicandũ ſenſit: de diuina quidem nota eſt Nicodemi ſententia Ioannis 7. *Nunquid* (inquit) *lex noſtra iudicat hominem, niſi prius audierit ab eo, & cognouerit quid faciat?* Humana verò lex nihil magis à iure alienum cenſet, quàm ſecundùm allegata, & probata non iudicare: quod etiam ipſa naturæ lex dictare videtur; cuius teſtis eſt Iob 29. qui in naturæ lege conſtitutus ait. *Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam.* A qua ipſa Phyſicorum lex non diſcrepat: nam teſte Hieronymo in c. 1 c. Eccleſiaſt. *Quod ignorat, medicina non curat.* Quamobrem cùm Sacerdotes medicorum ſpiritualium perſonam gerãt, iis planè neceſſe eſt ab ægrotis morbos patefieri, vt tuta pharmaca adhibere poſſint. Hinc Leuit. 13. & 14. leproſis indicebatur, vt lepram ſuam Sacerdoti proderent: vt is inter lepram, & lepram iudicare poſſet, quod præ-

Ioan. 7. *Iob. 29.* *Hieronym.* *Leuit. 13. & 14.*

ceptum Chriſtus etiam in Euangelio Matthæi cap. 8. à leproſis illis, quos curauit, obſeruari voluit, cùm ait. *Ite, oſtendite vos Sacerdotibus.* Quam legem Euangelicæ legis, quæ de diſtincta peccatorum confeſſione ferenda erat, typum geſſiſſe tradunt Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio, & S. Hier. in c. 16. Matth. *Chryſoſtom.* *Hieronym.*

DENIQVE cùm Chriſtus ait; *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt,* apertè declarat, confeſſionem peccatorum diſtinctè fieri debere: nam cùm Sacerdos aliorum peccata dimittit, aliorum retinet, id ſanè non aliunde accidere poteſt, quàm quòd is peccatorum varietatem accuratè inueſtigare, ac diſquirere debet, ac perſonarum diſpoſitionem intueri: vt inde iudicare queat, quos à peccatis abſoluere, quos etiã abſolutione indignos cenſere debeat: neque enim aliud eſt retinere peccata, quàm nolle remittere. At nolle remittere peccata, non ex ſolo Sacerdotis arbitrio pendet: ſed vel ex iudicio peccatorum, quæ prius agnoſcere debuit, vel ex praua perſonarum diſpoſitione, quæ ex peccatorum examine illi nota ſit: atque ita ſit, vt vndique ex hac Euangelica ſententia diſtincta peccatorum enumeratio neceſſaria appareat.

QVARTVM argumentum deducitur ex illis verbis Actor. 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos.* Quæ verba ſatis apertè indicant, Sacramẽtalis confeſſionis præceptũ antea à Chriſto latum, iam tunc ab Apoſtolis promulgatum fuiſſe, & à credentibus receptum, vt hinc Lutherani, ac Caluiniani addiſcant, non Papam, ſed Chriſtum huius legis auctorem fuiſſe, neque Pontificios, ſed Apoſtolos eiuſdem fuiſſe promulgatores. *Act. 19.*

GRAVISSIME, vt ſemper, Illuſtriſſimus Bellarminus, cuius mira in dilucidandis ſacrarum Scripturarum teſtimoniis diligentia, ac fidelitas mihi ſemper admirationi fuit, hunc locum de Sacramentali confeſſione accipiendum tripliciter probat. Primùm, quia ij qui veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos, erant ex numero credentium, vt ipſa litera declarat: vnde conſtat confeſſionem, de qua agitur, fuiſſe fidelium poſt Baptiſmum, quo primùm iaculo ij confodiuntur, qui confeſſionem de ſolo infidelitatis peccato faciendam autumant: fideles enim paſſim in Apoſtolicis ſcriptis credentes vocantur, vt patet Actor. 3. 4. 5. 1. Theſſal. 1. & alibi. In quo non ſolùm vniuerſi Patres conſentiunt, ſed nec vllus Hæreticorum, (quod ſciam) ab hoc diſſentit: nec miror leues cuiuſdam Doctoris exceptiones, qui in hunc locum ſcribens, ſentit hos credentes fuiſſe tantùm Cathecumenos; ad quod leui hac ſuſpicione ducitur, quòd exiſtimet Lucam

cam de iis loqui, quos proximè antè nominauerat Gentiles, ac Iudæos; qui nimirum rimore correpti propter cæſos Exorciſtas; à Dæmoniaco ad Paulum aecurrerint, ac conceptam ex eo timore pœnitudinem demonſtrauerint, ac peccata ſua, præſertim quæ ad malas, ac ſuperſtitioſas artes pertinebant, aperuerint. Vix enim ſibi credibile eſſe perſuadet, vt Chriſtiani Neophyti, quamuis in vrbe ſuperſtitioſiſſima, ad impuras ſuperſtitiones tam citò relapſi eſſent. Hæc Lorini ratiocinatio eſt, quam Baſilij, Bedæ, Euſebij, ac Auguſtini teſtimoniis probare nititur: ar mihi nec ſolida ratiocinatio, nec ſatis apta teſtimonia videntur. Nam quòd ad ratiocinationem ſpectat. Lucas apertè ſermonem à Gentilibus ad credentes diuertit, cùm ait. *Hoc autem notum factum eſt omnibus Iudæis, & Gentilibus, qui habitabant Epheſi*; neque illos aut Catechumenos, aut ad Chriſtianam Religionem propenſos eſſe dicit: deinde ſubdit: *Multique credentium veniebant confitentes, & annunciantes actus ſuos:* quò fit, vt nullo pacto intelligi poſſit, niſi vis Scripturæ inferatur, eos qui priùs Gentiles dicebantur, ſtatim à Paulo credentes nominari; præſertim cùm nulla de illorum fide, aut catecheſi mentio interceſſerit: quod etiam ipſe textus minimè fert: qui ea coniunctione (&) priores Gentiles, à credentibus diſtinguit. Quòd verò illi incredibile videtur, rot Neophytos tam citò ad ſuperſtitioſas artes reuertiſſe, facilè ſe ab hac moleſtia liberare poteſt, ſi vnum, aut alterum ſibi perſuadeat. Primum, hos, de quibus poſteriùs Lucas agit, qui libros palàm combuſſerunt, non fuiſſe ex eorum credentium numero, quos anrea commemorauerat; ſed Magos, ac Gentiles, ex illorum Gentilium numero, qui Exorciſtarum caſu perterrefacti fuerant: nec ipſe textus diſſentit, cùm ait. *Multi autem ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt eos.* Non ait, multi ex credentibus; ſed ex eis, qui fuerant curioſa ſectati: id verò magis explicat ipſe textus Syriacus; in quo ita legitur. *Multi porrò etiam ex Magis congregarunt libros ſuos:* ex quo liquet hos non fuiſſe credentes: ſed publicos Magos; qui tunc primùm combuſtis libris magicis ad fidem acceſſerant: deinde neque incredibile videri debet, ſi locum de fidelibus interpretari lubet: multos credentium, præſertim Neophytos, eatenus ignoraſſe Aſtrologiæ Iudiciariæ libros, de quibus hic locus agit, teſte Pico Mirandulano, & Auguſtino in Pſalmum 61. Chriſtianis interdictos eſſe. Cùm verò id Paulo prædicanre didiciſſent, libros, qui huiuſmodi artem continebant, igne palàm combuſſiſſe.

A B C D E

Qvod ad Patres attinet, Baſilius apertè aduersùs illum pugnat, quicquid illius verba in alium ſenſum nitatur torquere. Ita enim ait in Regulis breuioribus Reg. 288. *Neceſſariò iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei. Siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam veteres illos cernimus ſecutos fuiſſe, quando & in Euangelio ſcriptum eſt, quòd Ioanni confitebantur peccata ſua; & in Actis, Apoſtolis ipſis, à quibus etiam baptizabantur cuncti.* Ex quibus verbis perſpicuum eſt, eum de fidelium, non catechumenorum confeſſione loqui, quæ ſanè nulla erat, neque eam aliquando fuiſſe ſolido aliquo teſtimonio Lorinus probare poteſt. Euſebius nihil aduersùm nos dicit, cùm illos Gentiles fuiſſe affirmat, qui libros combuſſerunt, iuxta priorem ſententiam. Auguſtinus loco ab eo citato in Pſalm. 61. nihil pro illo facit: neque illos Gentiles eſſe cenſet, qui libros combuſſerunt, immò potiùs ex ſermonis ſerie colligitur eum ſenſiſſe fuiſſe fideles, cùm præſentem ſibi Mathematicum, qui fidelis erat, cum illis comparat. Beda videtur quidem in Lorini ſententiam declinare, ſed nihil apertè affirmat. Denique hoc Lorino ſufficiat, nullum omnino locum in Scripturis reperiri; in quo, qui credentes abſolutè nuncupati ſunt, pro non baptizatis, aut catechumenis vnquam vſurpati fuerint. *Baſilius.*

Probat ſecundo loco Bellarminus locum hunc de ſacramentali confeſſione intelligendum eſſe, ex eo quòd hi credentes, non ad quoſcunque, vel ad Deum duntaxat, ſed ad Paulum veniebant, confitentes, & annunciantes actus ſuos: ex quo primùm euincimus, eos non Lutheranorum ac Caluiniſtarum more Deo tantùm confeſſos fuiſſe, ſed Sacerdoti, ac Apoſtolo: vt inde addiſcant aduerſarij, non ſoli Deo tantummodò in ſecreto cordis confitendum eſſe, ſed oris quoque confeſſionem Sacerdoti exhibendam eſſe.

Postremo ex illis verbis, *Confitentes, & annunciantes actus ſuos:* colligit Scripturam loqui de confeſſione peccatorum in ſpecie, non in genere: qui enim confitetur actus ſuos, non ſolùm ſe dicit peccatorem, ſed peccata ipſa enumerat, quæ egit: atque id confirmatur ex voce *annuncio*, quæ Græcè dicitur ἀπαγγέλλω, quæ ſignificat diſtinctè aliquid enarrare, & ex verbo Syriaco שעי quod eandem ſignificationem habet, cum Hebraico שפר *ſaphar*: ita vt rectè verti poſſit; *numerantes peccata ſua.* Addo id etiam colligi ex voce ἐξομολογούμενοι: Sacramentalis enim confeſſio non modò à Græcis, ſed etiam à pleriſque Latinis exomologeſis nominatur: ſiquidem ἐξομολογεῖν eſt veluti ἔξω ὁμολογεῖν, id eſt, *foris fateri.* Denique aduersùs Lutherum, & Brentium, qui vertunt, *actus ſuos*, id eſt, miracula

miracula ab illis pattata, pugnat ipſa Sytiaca editio, quæ hæc verba ita legit. *Plurimique ex iis, qui crediderant, veniebant, & renunciabant offenſas ſuas, confitebantúrque quod fecerant. vmeſchtabbin ſachclauthehun vmauedin bemedem debbabbedin hauu. Et renuntiantes erant offenſas ſuas, & canfitentes id, quod facientes fuerant.* Ex quo perſpicuum eſt in vulgata editione, actus, non miracula, ſed malos actus, ac peccata exponi debete, quæ fideles Paulo confitebantur. Quare hunc locum de ſacramentali confeſſione interprerantur Baſilius in Regul. Breu. Reg. 188. Oecumenius, Gagneius, & ex recentioribus Theologis Caniſius de corrupt. verbi Dei cap. 8. Lyndanus Panopl. c. 66. Alphonſus à Caſtro cont. hæreſes; verbo cõfeſſio. Hoſius de ſacramento pœnit. c. 47. Taper in explicatione artic. artic. 5. Ecchius de confeſſ. lib. 2. cap. 1. Petrus Soto in inſtruct. Sacetdotum lect. 1. Cæſat. Batonius tom. 1. annal. Ambroſius Catharius lib. 5. cont. Caiet. Gregot. de Valentia lib. de confeſſ. neceſ. cap. 3. & 3 p. diſp. 7. q 9. punct 2. Hentiquez 1. de pœnit. c. 2. Salmeron tom. 4 tract. 4. & tom. 12. tract. 49. & alij quamplutes.

Baſilius. Oecumen. Gagneius. Caniſius. Lyndanus. Alphonſus à Caſt. Hoſius. Taper. Per. Soto. Baronius. Ambr. Catar. Henrıquez. Salmeron.

Qvintvm argumentum ex pletiſque aliis Sctipturæ locis deſumitur, velut ex 2. Cot. 5. *Dedit nobis miniſterium reconciliationis*, & paulò poſt: *Et poſuit in nobis verbum reconciliationis*: quibus vetbis Paulus Pœnitentiæ ſactamentum à Domino inſtitutum inſinuat: neque enim aliud eſſe poteſt miniſterium, aut verbum reconciliationis, quàm quo peccata temittuntur, cùm ſine peccatorum temiſſione nemo Deo recõciliari queat: at probatum ſuit peccatorum remiſſionẽ tantùm poſt peccatorum cõfeſſionem (vbi adeſt copia Sacetdotis) in pœnitentiæ ſacramento dari: neque alium hominibus aditum patere, quo Deo reconciliari valeant: quapropter cùm Paulus teconciliationis miniſtetium ſibi à Domino collatum affirmat, id planè indicat, primum confeſſionis ſacramentum à Chriſto inſtitutum fuiſſe, tum ſe huius ſacramenti miniſtrum à Deo conſtitutum eſſe: ac proinde hanc poteſtatem ad Sacerdotes Apoſtolorum ſucceſſotes eſſe transfuſam.

2. Cor. 5.

Alter locus eſt Iacobi 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra*: quo loco Iacobus non de confeſſione offenſæ, quæ fratri fit, vt ab eo pax, ac teconciliatio obtineatur, agit, vt falsò Caluin. Inſtir. lib. 3. cap. 4. §. 12. & Melanchton in Apolog. confeſſ. art. de confeſſione interpterantur; ſed de ſacramentali confeſſione, quæ non ſoli Deo, ſed homini; ac Sacerdoti fieri deber: verba hæc intelligeuda ſunt. Idcitco enim ait; *Confitemini alterutrum*, quaſi diceret. Non ſat eſt ſoli Deo confiteri, ac peccata ſua pãdere: ſed inter

Iacob. 5. Caluinus. Melanchton.

A homines quoque ex Dei inſtituto peccatorum confeſſionem exerceri opus eſt: ita quippe à Chriſto inſtirutum fuit, vt quiſque fratri ſuo Sacerdoti animi morbos curandos aperiat, à quo & curationis beneficium poſsit accipere: quaptopter mandat Apoſtolus his verbis, vt qui à peccatis curati volunt, peccata ſua Sacerdotibus, qui & ipſi homines ſunt, iiſdem infirmitatibus circundati, ne confiteri erubeſcant, in ſacramento apetiant: Sacetdotibus quoque idẽ indicit, vt alios Sacetdotes pro peccatorũ abſolutione adeant, atque inuicem confiteantur. Quod profectò B non ptæcipetet, niſi id à Domino ptæſcriptum eſſe teneret.

Postremvs locus habetur 1. Io. 1. *Si confiteamur peccata noſtra* (ait) *fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Verba hæc non de ſola peccatorum confeſſione Deo faciẽda (vt more ſuo aduerſarij loquuntur) ſed de ſacramentali, quæ Sacerdoti fieti debet; intelligenda eſſe, multa fateri cogũt. Primum, quòd his non exptimitur, quòd hæc confeſsio Deo fieti debeat: neque enim ait Apoſtolus. Si confiteamur peccata noſtra Deo; ſed abſolutè, ſi confiteamur: quaptopter credendum eſt eum de Euangelica, non autem natura-C li confeſsione, ea intellexiſſe; cùm is Euangelicæ, non naturalis confeſsionis prædicator exiſteret: præterea non ignotabat Ioannes peccatotum temiſsionem à Deo non fieri, niſi per Eccleſiæ miniſterium; neque eam in lege veteri, abſque exteriori illorum confeſsione, ac ſactificio exhibito dari ſolete: quate cùm Apoſtolus hoc loco peccatorum remiſsionem hac confeſsione certò obtinendam affirmet, explotatum eſt eum non de ea confeſsione, quæ per ſolam cordis contritionem Deo fit, quæ etſi neceſſaria ſit, peccatorum tamen temiſsionem ob contritionis D incertitudinem incertam polliceri ſolet; neque de legali Moſaicæ legis confeſsione agere; ſed de Eccleſiaſtica tantummodò, ac ſacramentali confeſsione his verbis pertractare, quam certa peccatotum abſolutio comitatur. Adhæc confiteti peccata (vt ex Græco nomine ἐξομολογεῖν, quo Apoſtolus vtitur, ſuperiùs probauimus) non eſt tantùm intus de peccatis compungi, ſed ea forâs prodere voce, vel ſigno; ita vt intelligi queant: igitur non de ſola cordis compunctione hîc Apoſtolus agit; ſed de exteriori, ac ſacra-E mentali verbotum confeſsione. Rurſus non ait Apoſtolus. Si confiteamur nos eſſe peccatores: quæ genetalis hæreticorum confeſsio eſt, ſed, ſi confiteamur peccata noſtra, id eſt, diſtinctè illa enumeremus, quæ delictorum enumeratio non fit niſi in ſacramentali confeſsione. Denique addo ex Illuſtriſsimo Bellatmino verba illa. *Fidelis eſt, &*

1. Ioan. 1.

& iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, apertè indicare, Apoſtolum hìc de ſacramentali tantùm Confeſſione agere; hæc enim verba certam Dei promiſſionem priùs factam indicant remiſſionis peccatorum iis, qui ea confiterentur: at certa promiſsio Dei de indubitata peccatorum remiſsione in Euangelio non habetur, niſi quæ illis facta eſt, qui ad pœnitentiæ ſacramentum accedunt: de qua idem Io. in Euang. cap. 20. agit cùm ait. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*: quapropter certum eſt, Apoſtolum loqui de peccatorum confeſsione, quæ certam ex ſacramento remiſsionem ſibi comparat.

Ioan. 20.

Sextvm argumentum depromitur ex vetuſtiſsimorum Patrũ teſtimoniis, qui Confeſsionis ſacramentum velut à Domino inſtitutum, & Apoſtolico ore ſatum, ſcriptis ſuis commemorant: in primis Clemens Rom. epiſt. 1. de hoc Confeſsionis ſacramento, velut diuino præcepto, atque Apoſtolica regula ita decernit. *Si fortè alicuius cor vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod malum latenter irrepſerit: non erubeſcat, qui animæ ſuæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præeſt, vt ab ipſo per verbum Dei, & conſilium ſalubre curetur.* Nemo ſanè ignorat Clementem hunc Petri diſcipulum, ac Pauli comitem fuiſſe, de quo ipſe Paulus ad Philipp. 4. ita ſcribit: *Adiuua illas, quæ mecum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ*; quò fit, vt nulli dubitandum ſit eum, quæ hoc loco de confeſsione coram Sacerdote facienda fidelibus mandat, tum ex Euangelico præcepto, tum etiam ex Apoſtolica doctrina decerpſiſſe.

Clemens Rom.

Hoc ipſum ex Græcis Patribus, qui Apoſtolica tempora incoluerunt, & fidei doctrinam ab ipſo Apoſtolorum ore didicerunt, confirmat diſertis verbis Dionyſius Areopagita Pauli diſcipulus, epiſt. 8. quæ eſt ad Demophilum Monachum; vbi eundem reprehendit, quòd peccatorem hominem humiliter peccata ſua Sacerdoti confitentem abiecerit. *Tu verò* (inquit) *vt tuæ indicant literæ, procidentem Sacerdoti impium* (*vt ais*) *atque peccatorem, neſcio quo pacto contra diſciplinæ ordinem aſtans calce abieciſti, ac repuliſti, cùm ille quidem verecundè* (*quod oportuit*) *fateretur, ſe ad peccatorum remedia quærenda veniſſe: neque exhorruiſti inſuper & Sacerdotem optimum lacerare conuiciis, miſerabilem eum dicens, qui pœnitentem, atque impium iuſtificaſſet.* En quàm apertè, ac luculenter Dionyſius declarat, diuinam hanc fuiſſe fidei diſciplinam, atque Apoſtolicam regulam, vt peccatores ad Sacerdotes accederent, ac illis verecundè peccata ſua confiterentur, atque ab eiſdem peccatorum abſolutione iuſtificarentur.

Dionyſius Areop.

Irenævs Pœnitentię ſacramentum paſſim commemorat, quod exomologeſin nuncupat; cuius vocabuli vim ex Græco hauſtam ſuperiùs eam eſſe declarauimus, vt exteriorem oris confeſsionem voce explicatam indicet: ita lib. 3. cap. 4. Cerdonem hæreticum ſæpe ad Eccleſiam veniſſe ſcribit, ac exomologeſin feciſſe, id eſt, peccata ſua confeſſum fuiſſe; licèt interdum etiam vocem exomologeſis pro integro Pœnitentiæ ſacramento, quod ex contritione, confeſsione, ac ſatisfactione conſtat, vſurpet: vt lib. 1. cap. 9. vbi de quadam fœmina priùs ab hæretico Mago circumuenta, ac poſtea conuerſa ita ait: *Cùm eſſet vxor eius ſpecioſa, & ſententia, & corpore corrupta eſſet à Mago iſto, & ſecuta eum eſſet multo tempore: pòſt deinde cùm magno labore fratres eam conuertiſſent, omne tempus in exomologeſi conſummauit*; quo ſenſu ſæpe etiam Tertullianus lib. de Pœnitentia hoc nomen vſurpat.

Irenæus.

Post Irenæum Origenes, qui ſecundo poſt Chriſtum ſæculo claruit, Apoſtolicam Eccleſiæ illius temporis doctrinam explicans præclarè docet, neceſſariam eſſe peccatorum confeſsionem ad illorum remiſſionem obtinendam. *Eſt* (inquit) *adhuc ſeptima, licèt dura, & laborioſa per pœnitentiam remiſſio peccatorum, cùm lauat peccator lacrymis ſtratum ſuum, & fiunt ei lacrymæ ſuæ panes die, ac nocte: & cùm non erubeſcit Sacerdoti Domini indicare peccatum, & quærere medicinam.* Et hom. 17. in Lucam luculenter noſtræ tempeſtatis hæreticos ſuggillat, qui ſoli Deo ſat eſſe contendunt peccata confiteri. *Vnde etiam* (ait) *& nos, ſi peccauerimus, debemus dicere. Peccatum meum notum tibi feci, & iniquitatem meam non abſcondi. Dixi, annunciabo iniuſtitiam meam contra me Domino. Si enim hoc fecerimus, & reuelauerimus peccata noſtra, non ſolùm Deo, ſed & iis, qui poſſunt mederi vulneribus noſtris, delebuntur peccata noſtra ab eo, qui ait. Ecce delebo, vt nubem iniquitates tuas, & ſicut caliginem peccata tua.* Atque idem, vt confeſsionis præceptum non ab Innocentio in Lateranenſi Concilio inſtitutum (vt aduerſatij oblatrant) ſed à Dei inſtitutione fluere doceat, ita ſcribit hom. 2. in Pſalm. 37. explicans illa verba. *Quoniam iniquitatem meam ego pronuncio*, vt ipſe legit: *Pronunciationem* (ait) *iniquitatis, id eſt, confeſſionem peccati frequentiùs diximus. Vide ergo, quid edocet nos Scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinſecùs*: & poſt pauca. *Tantummodò circumſpice diligentiùs, cui debeas confiteri peccatum tuum: proba primùm medicum, cui debeas cauſam languoris exponere: qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi, & compatiendi nouerit diſciplinam: vt ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe priùs, & eruditum medicum oſtenderit, & miſericordem, ſi quid conſilij*

Origenes.

Digitized by Google

conſilij dederit, facias, & ſequaris. Videant igitur Hæretici non Deo tantummodò, ſed etiã Sacerdoti perito peccata detegenda eſſe, vt illorum vulnera animæ inflicta ſalubri abſolutionis, ac conſilij medicina curari poſſint.

Basilivs quoq, eandem confeſſionis neceſſitatem ex Dei præcepto profectam exponit in regulis breu. reg. 228. *Neceſſariò* (inquit) *iis peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum* Dei.

Eandem etiam Gregorius Nyſſenus pluribus in locis tradit, præſertim in oratione ad eos, qui duriùs, & acerbiùs alios iudicant. *Afflictionis* (inquit) *participem, & ſocium ſume Sacerdotem, vt Patrem. Audacter oſtende illi, quæ ſunt recondita animi arcana: tanquam occulta vulnera medico retege. Ipſe & honoris, & valetudinis tuæ rationem habebit.*

At præclariſſimè Ioannes Chyſoſtomus hom. 20. in Gen. auricularem confeſſionem, quam aduerſarij reiiciunt, velut diuinam Chriſti inſtitutionem deſcribit his verbis. *Qui hæc facit, ſi voluerit ad confeßionem facinorum feſtinare, & medico oſtendere vlcus, qui curet, & nõ exprobret, atq; ab illo remedia accipere, & ſoli ei loqui, nullo alio conſcio, & omnia dicere cum diligentia, facilè ſua peccata emendabit: confeßio enim peccatorum etiam abolitio eſt delictorum.* Quid ad hæc Lutherani, ac Caluiniani effutient? An non apertè auricularis confeſſio à Chryſoſtomo, qui quarto tantummodò ſæculo vixit, declaratur illis verbis. *Et ſoli ei loqui nullo alio conſcio?* Quid enim eſt ſoli nullo alio conſcio dicere, præterquàm ſecretò, ac in aurem dicere. Iam agnoſcant, non aliqua, aut leuiora tantummodò, ſed etiam grauiora, ac omnia tandem Sacerdoti facinora pandenda eſſe. Diſcant ex Chryſoſtomo maxima diligentia opus eſſe, atque accurata ſcelerum diſcuſſione iis, qui ad confeſſionem accedunt; vt nullum facinus inconfeſſum maneat: ſciant tandem ſola confeſſione, ſi adſit copia Sacerdotis, præterita peccata aboleri, atque illud apud ſe concludant, confeſſionis Sacramentum, non peſtilentem, aut noxiam: ſed diuinam planè, ac vtiliſſimam rem eſſe. Eandem quoque doctrinam proſequitur lib ſecundo de ſacerdotio: vbi licèt hanc inter difficiles fidei regulas collocet, neceſſariam tamen affirmat. *Quamobrem* (ait) *multa quidem arte opus eſt, vt qui laborant Chriſtiani, vltrò ſibi perſuadeant Sacerdotum curationi ſeſe ſubmittere oportere.*

Venio ad Latinos Patres, qui hanc Sacramentalis confeſſionis inſtitutionem communi fide diuinam eſſe agnoſcunt: ac inter primos Tertullianus, quoties de ſacramentali confeſſione peccatorum agit, eam Exomologeſim appellat, vt lib. de pœnitentia capite octauo, item cap. 9. & 10. At luculenter eam ex diuina inſtitutione profectam

A tradit eodem lib. cap. 12. his verbis. *Igitur cùm ſcias aduerſus gehennam, poſt prima illa intinctionis Dominicæ monimenta, eſſe adhuc in Exomologeſi ſecunda ſubſidia, cur ſalutem tuam deſeris? cur ceſſas aggredi, quod ſcias mederi tibi? Mutæ quidem animæ, & irrationales, medicinas ſibi diuinitùs attributas in tẽpore agnoſcunt, ceruus ſagitta traſfixus, vt ferrũ, & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat: ſcit ſibi dictamno medendũ: hirundo ſi excæcauerit pullos, nouit illos oculare rurſus de ſua Chelidonia, peccator reſtituendo ſibi inſtitutam à Domino Exomologeſim ſciens præteribit illam?* Vides inſtitutam à Domino Exomolo-B geſim, id eſt, peccatorum confeſſionem, quam non Domino tantùm, ſed Sacerdoti quoque faciendam contendit cap. 9. *Ingemiſcere* (ait) *& lacrymari, mugire dies noctéſque ad Dominum Deum tuum, Presbyteris aduolui, & charis Dei adgeniculari*, &c. Vides eam à Tertulliano ſecunda poſt Baptiſmum ſubſidia nuncupari, à quo Hieronymus illud accepiſſe creditur, quod ait eſſe ſecundam tabulam poſt naufragium.

Cæterum huius diuinæ inſtitutionis, ac præcepti teſtis ampliſſimus eſt Beatiſſi-C mus Martyr Cyprianus ſecundi ſæculi Pater, qui libro de lapſis; vnicum peccantibus remedium poſt Baptiſmum illud eſſe docet, dum hîc viuunt, vt ad peccatorum confeſſionem accedant, ac abſolutionem à Sacerdotibus obtineant. *Confiteantur ſinguli* (ait) *quæſo vos fratres delictum ſuum, dum adhuc qui delinquit, in ſæculo eſt: dum admitti eius confeßio poteſt: dum ſatisfactio, & remißio facta per Sacerdotes apud Dominum grata eſt.* Equidem cùm ex Cypriano aduerſarij audiant, peccatorum abſolutionem per Sacerdotes peccatoribus D poſt confeſſionem collatam Deo gratam eſſe, iam erubeſcere debent, cùm nullus apud illos reliquus eſſe debeat decertandi locus, quominùs & ipſi confeſſionis Sacramentum à Deo inſtitutum eſſe credant, atque adeò neceſſariam eſſe delictorum confeſſionem, vt ſine ea abſolutio conferri non poſſit, niſi fortè beatiſſimum Martyrem, atq; antiquiſſimum Eccleſiæ Patrem erroris potiùs calumniari, ac è ſanctorum Patrum albo velut falſæ fidei Doctorem expungere, quàm ab obſtinata animi ſententia ipſi recedere velint.

E Pro tertio Eccleſię ſęculo teſtis eſt Hilar. Can. 18. in Matth. vbi ex illo Matth. 18. teſtimonio. *Quæcunque ſolueritis ſuper terram*, &c. docet peccatorum confeſſionem ex ipſo diuino iure procedere. *Ad terrorem* (inquit) *autem metus, quo in præſens omnes continerentur; immobile ſeueritatis Apoſtolicæ iudicium præmiſit: vt quos in terris ligauerint, id eſt, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos ſoluerint, confeßione videlicet veniæ receperint in ſalutem, hi Apoſtolicæ conditione ſententiæ in cælis quoque aut ſoluti ſint, aut ligati.*

Hoc

Ambroſius.

Hoc eodem ſæculo peccatorum confeſſionem Sacerdoti exhibendam docent Ambroſius exhortatione ad pœnitentiam agendam, his verbis. *Non ſolùm poſt pœnitentiam ab iſtis peccatis intus homo obſeruare ſe debet: ſed & ante pœnitentiam, dum ſanus eſt: quia neſcit homo, ſi poſſit pœnitentiam accipere, & confiteri Deo, & Sacerdoti peccata ſua.* Atque idem confirmat lib. 2. de Pœnit. c. 10. Et Hieronymus ad 10 c. Eccleſiaſtis, vbi memorabile illud contra aduerſarios ſcribit; neminem ſcilicet à peccatis curari niſi ea Sacerdoti confitendo deregat. *Si quem* (ait) *ſerpens diabolus occultè momorderit, & nullo conſcio ex peccati veneno infecerit, ſi tacuerit, qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri, ac magiſtro voluerit confiteri, magiſter qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodeſſe non poterit: ſi enim erubeſcat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.* Et in c. 16. Matth. quod ſit Sacerdotis erga pœnitentem officium declarat. *Sacerdos* (inquit) *pro officio ſuo, cùm peccatorum audiuit varietates, ſcit quis ſit ligandus, quis ſoluendus.*

Hieronymus.

Atqvi teſtem quarti ſæculi Auguſtinum audiant, quo nullus apertiùs hunc illorum errorem damnat: cuius verba idcirco hîc referre volui, vt agnoſcant ſe antequam orti eſſent, ab Eccleſia (teſte Auguſtino) iam fuiſſe damnatos. *Sunt quidam* (inquit lib. 2. de viſitatione infirmorũ c. 4) *qui ſibi ad ſalutẽ ſufficere autumant ſi ſoli Deo, cui nihil occultum eſt, ſua confiteantur crimina. Nolunt enim, aut erubeſcunt, ſiue dedignantur oſtendere ſe Sacerdotibus, quos tamen inter lepram, & lepram diſcernere per legiſlatorem Dominus conſtituit. Sed nolo, vt ipſa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domini Vicario, tabeſcens præ rubore, vel ceruicoſus præ indignatione. Nam ipſius humiliter ſubeundum eſt iudicium, quem Dominus ſibi non dedignatur Vicariũ. Ergo ad te venire roges Sacerdotem, & fac ipſum conſcientiarum tuarum penitus participem. Non ſeducat te ſomniantium illa ſuperſtitio, quæ in viſitando confirmat, quia ſaluat Sacerdote inconſulto ad Deum peccatorum confeſſio. Nos autem non abnegamus, quin ſit ad Deum frequẽter referendæ cõfeſſio peccatorum:* (& paucis interiectis) *Sed teſtamur, & teſtatur illud ſanæ doctrina, ne tibi applaudentium ſaueas auribus, quoniam priùs eges Sacerdotis, qui mediator ſit ad Deum tuum, ſalubri iudicio; alioquin & ſub lege, & ſub gratia* (*Ite, & oſtendite vos Sacerdotibus*) *reſponſum diuinum quomodo conſummaretur?* (*confitemini alterutrum peccata veſtra*) *quomodo compleretur? Ergo cicatricum tuarum arbiter Dei vice Dominus adhibeatur presbyter, & reuela ei vias tuas; & ipſe tibi exhibebit antidotum reconciliationis.*

Auguſtinus.

En antiquam, ac Apoſtolicam Eccleſiæ de confeſſionis Sacramentalis neceſſitate doctrinam egregiè ab Auguſtino explicatam: iam latibula quærant aduerſarij; planè quò ſe vertant, non habent: nam ſi ſe ſolos Euangelicos, ac diuino lumine illuſtratos iactant, mox Auguſtinus ipſos ceruicoſos, deceptores, ſomniatores, ac demum ſuperſtitioſos euincit. Si doctrinam ſuam tanquam Euangelicam, atque è cœlo delapſam tueri velint, is hæreticam, & ſanæ, atque Euangelicæ doctrinæ repugnantem eſſe demonſtrat. Si peccatorum confeſſionem ſoli Deo faciendam eſſe autument, protinus aperit quo conſilio, quóue aſtu id præſtent; nimirum vt imperitos ſeducant, atque eorum auribus applaudant. Si à peccatis ſoluendi clauis poteſtatem Sacerdoti à Deo commiſſam inficientur; ſtatim mendacij arguit, cùm Sacerdotem in hac parte Dei Vicarium appellat. Si nulla homines ad confitendum diuina lege teneri obmurmurent; iam illos tum Euangelicis, tum Apoſtolicis teſtimoniis erroris accuſat. Denique ſi confeſſionis Sacramentalis præceptum, rem peſtilentem, noxiam, ac multis titulis damnatam eſſe dicant; iure ab eo ſeductores, deceptores, ac falſæ opinionis diſſeminatores eſſe dicuntur.

Atqve ita Auguſtinus nobis tacentibus contra aduerſarios decertat, vt nonnihil de futura Lutheranorum, ac Caluiniſtarum hæreſi diuinitùs præſenſiſſe videatur; tam multus eſt in hoc Diuino dogmate explicando. Vide eundem c. 5. eiuſdem libri; vbi aduersùs Lutherum, Melanchtonem, ac cæteros exactam dilictorum enumerationem per ſpecies, circunſtantias, ſingularia, confitenti neceſſariam eſſe docet. Idem libr. 50. homiliarum hom. 12. aduersùs Caluinum, Bezam, Lutherum, ac reliquos, probat peccatorum confeſſionem (quam vocãt auricularem) eſſe iure diuino inſtitutã. Item hom. 49. c. 3. Confeſſionis præceptum ita denuò inculcat contra Eraſmum, Zuuinglium, ac cæteros ſectarios; vt fruſtra claues Eccleſiæ datas fuiſſe affirmet, ſi hæc in pœnitentiæ Sacramento non exercerentur. Denique idem in Pſalmum 66. aduersùs Caluinum præſertim, peccatorum confeſſionem non peſtilentem, aut noxiam; ſed Eccleſiæ ſummopere proficuam, atque vtilem eſſe docet.

Porro cum Auguſtino hoc ipſum teſtantur Ruffinus in Pſal. 31. Maximus Taurinenſis in Natali Petri & Pauli hom. 5. Leo primus Epiſt. 80. & alij.

Ruffinus. Maximus. Leo primus.

Sextvm argumentum eſt ex Conciliis, quæ antiquam, atque Apoſtolicam de confeſſionis neceſſitate Eccleſiæ doctrinam cõfirmant. In Concilio Laodiceno can. 2. ita legimus definitum. *His, qui diuerſorum*

Conc. Laodic.

peccatorum lapſus incurrunt, & inſtant orationi, confeßioni, ac pœnitentiæ, malorum ſuorum perfe-ctam conuerſionem demonſtrantes, pro qualitate peccati tempus pœnitentiæ tribuendum eſt. Nulli dubium eſt Concilium hoc loco agere de peccatis, quæ publica pœnitentia mulcta-bantur: ſed cùm Concilium dicat, cuique pro qualitate peccati tempus pœnitentiæ præſcribendum eſſe: inde elicit, & bene

Bellarminus.

Bellarminus ex eo haberi cõfeſſionem peccatorum in ſpecie hominibus faciendã, cùm alioqui non poſſent homines pro qualitate culpæ tempus pœnitentiæ aſſignare. Quare obſeruandum eſt ex Origene hom. 2. in Pſ. 37. antiquam hanc fuiſſe Eccleſiæ regulam, vt quouis crimine irretiti priùs ad priuatam ſcelerum cõfeſſionem coram Sacerdote faciendam accederent: Sacerdos verò à grauioribus quibuſdam criminibus, prout ab Epiſcopo conſtitutum fuerat, pœnitentem non abſolueret; niſi pro iis publicam pœnitentiam taxaret. Sic enim Origenes poſt-

Origenes.

quam ægroto peccatori medicum ſaluris Sacerdorem adeundum eſſe expoſuit, qui eruditus ſit, ac poteſtate, & conſilio iuuare nouerit, ita ſubdit: *Vt ita demum ſi quid ille dixerit, qui ſe priùs, & eruditum medicum oſtenderit, & miſericordem: ſi quid conſilij dederit, facias, & ſequaris: ſi intellexerit, & præuiderit talem eſſe languorem tuum, qui in conuentu totius Eccleſiæ exponi debeat, & curari: ex quo fortaßis & cæteri ædificari poterunt; & tu ipſe facilè ſanari: multa hoc deliberatione, & ſatis periti medici illius conſilio procurandum eſt.* Ex quo conſtat priuatam confeſſionem apud Sacerdotem ſemper olim præceſſiſſe; deinde ſi qua opus erat, publicam pœnitentiam iniungi ſolere.

Sexta Synod.

IN ſexta Synodo Can. 102. hoc quoque de peccatorum confeſſione, ac Sacerdoris officio decretum habetur. *Oportet autem eos, qui ſoluendi, ac ligandi poteſtatem à Deo accepere, peccati qualitatem conſiderare: & eius qui peccauit ad eam conuerſationem promptum ſtudium, & ſic morbo conuenientem adferre medicinam.*

Conc. Cart. 3.

ID etiam confirmat Concil. Carthaginenſe 3. can. 31. quod nuper ex Concilio Laodiceno declarauimus; vbi ità legitur, *vt pœnitentibus ſecundùm peccatorum differentiam Epiſcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur*: qui canon editus ferè iiſdem verbis habetur in

Conc. Afric.

Concilio Africano can. 10. At certè conſtat peccatorum differentiam abſque præuia, atque exacta peccatorum confeſſione haberi non poſſe.

Conc. Cabil.

CONCILIVM Cabilonenſe 1. ante annos mille celebratum, de pœnitentia pœnitentibus à Sacerdotis iniungenda ita ſtatuit can. 8. *Vt pœnitentibus à Sacerdotibus, facta confeßione, indicatur pœnitentia, vniuerſitas Sacer-*

A *dotum noſcitur conuenire.* En confeſſionem Sacerdoti factam, à Cõcilio velut neceſſariam ſuppuni.

PLERAQVE alia, quæ tum ad confeſſionis integritatem, tum ad Sacerdotis munus, ac prudentiã in iniungenda pœnitentia pertinent, definita legimus in Cõcilio Cabilonenſi 2. can. 32. In Turonico 3. c. 22. in Concilio Remẽſi can. 12 & 16. In Pariſienſi cap. 32. & 46. In Moguntino cap. 26. In Vuormacienſi cap. 25. Quæ omnia Lateranenſe

Conc. Cab. 2. Conc. Turo. Concil. Rem. Concil Par. Con Mogunt. Concil Vuor. Cõcil. Late.

B Concilium præceſſerunt, in quo non tam confeſſio peccarorum præcipitur, vt falsò mentiuntur aduerſarij, quàm confeſſioni tempus præſcribitur; vt paret ex verbis Concilij cap. 21. *Omnes vtriuſque ſexus omnia peccata ſua confiteantur fideliter ſemel ſaltem in anno proprio Sacerdoti, vel alieno, prius tamen à proprio Sacerdote impetrata venia.*

POSTREMVM argumentum ab vnica tantummodò ratione pluribus aliis omiſſis, petere lubet, quæ mihi ſemper inuicta, ac inſolubilis viſa fuit ad demonſtrandum Pœnitentiæ ſacramentum, quam duabus propoſitionibus ſyllogiſticè tamen diſpoſi-

C tis explicamus.

PRIMA propoſitio: *Omnis peccatorum remißio, quæ vnquam vel in lege naturæ, vel Moyſis, vel Euangelij homini collata fuit, ortũ habuit à virtute ſanguinis Chriſti.* Quæ propoſitio probatur primùm ex Scripturis: præſertim ex D. Paulo ad Rom. 3. vbi de Chri- Rom 3.

ſto agens ita inquit. *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, propter remißionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione Dei, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore.* Similem quoque ſententiam

D haber Epiſtol. ad Hebræos c. 9. *Et ideo* (in- Heb. 9.

quit) *noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromißionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis.* Ex hoc loco arguit D. Thomas D. Thomas.

in Comment. in Epiſt. ad Rom. cap. 3. neceſſarium fuiſſe Chriſti ſanguinem, ac fidem ipſius ad delenda peccata; cùm nec lex Moyſi, nec propria hominis voluntas ad id ſufficerent. *In hoc* (ait) *quòd præcedentia delicta remiſit Deus, quæ lex remittere non*

E *poterat, nec homines propria virtute ab eis ſe liberare poterant, oſtendit quòd neceſſaria eſt hominibus iuſtitia, qua iuſtificantur à Deo per Chriſtum. Solùm autem per ſanguinem Chriſti potuerunt remitti peccata non tantùm præſentia, ſed præterita, quia virtus ſanguinis Chriſti operatur per fidem hominis: quam quidem fidem habuerũt, qui præceſſerunt paßionem Chriſti: ſicut & nos habemus ſecundùm illud Pauli 2. Cor. 9. Habentes eundem ſpiritum fidei credimus.* Hæc D. Thomas.

At

A**t** quo pacto fieri potuerit, vt Chriſti [A] ſanguis, qui extremis orbis remporibus effuſus eſt, præcedentium delictorum remiſſionem, quæ tot annorum millibus ante ipſum, ab exordio mundi patrata fuerant, efficeret, explicant Auguſtinus in lib de ſpiritu & litera c 13 & Ambroſ. in c. 3. Epiſt ad Rom. *Auguſtin. Ambroſius* qui id ad Dei propoſitum referunt, ac proptcrea legũt, *propter propoſitum remiſſionis præcedentium delictorum.* Vt ſcil. (vt ait Ambroſius) oſtenderet nobis, quòd olim decreuerat liberare genus humanum per Chriſtum.

Coloſſ. 1. I**dem** etiam habet Paulus ad Coloſſ. 1. [B] *Pacificans per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in cælo, ſiue quæ in terra ſunt.* & 1. Corinth. 15. *1. Cor 15.* *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* *Act. 10.* Actorum 10. *Huic Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius.* *Apoc. 13.* Et Apoc. 13. *Quorum* (inquit Ioannes) *non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni, qui occiſus eſt ab origine mundi.* Dicitur autem Agnus. i. Chriſtus cæſus ab origine mundi, non ſolùm præfiguratiuè: quòd ſtatim poſt peccatum ab ipſo mundi initio mors illius præfigurata [C] fuerit: ſed præcipuè virtualiter, quia per virtutem ſanguinis Chriſti effundendi, quicunque iuſtificati fuerunt, peccatorum remiſſionem acceperunt,

P**robatvr** etiam ratione. Nam vniuerſa cùm Sacramenta, tum ſacrificia, quæ tam in lege veteri, quàm in lege naturæ offerebantur, quibus fide Chriſti mediante peccata expiabantur, Chriſti ſanguinem pro omnium peccatis effundendum ſignificabant, *Auguſtinus.* vt docet Auguſtinus in Pſal. 49. explicans illa verba, non accipiam de domo tua [D] vitulos. *Prænunciat* (inquit) *Teſtamentum nouum, vbi omnia illa ſacrificia vetera ceſſauerunt: erant enim tunc prænunciantia futurum quoddam ſacrificium, cuius ſanguine mundaremur.* Quapropter manifeſtum eſt, cùm ea in vtroque legis ſtatu à Deo inſtituta eſſent, quotquot remiſſionem peccatorum, quacunque orbis ætate aſſecuti ſunt, ipſam ex Chriſti ſanguinis efficacia, cuius virtus ſtatim poſt peccatũ per fidẽ ipſius enitere cœpit, adeptos fuiſſe.

S**ecvnda** propoſitio. *Virtus ſanguinis Chriſti nullo vnquam tempore remiſſionem pec-* [E] *catorum per ipſius fidẽ in hominibus operata fuit abſque aliquo ſenſibili ſigno.* Hæc propoſitio facilè per omnium temporum inductionem probatur. Nam in primis in ſtatu legis naturæ quoad originale peccatum, certum eſt ex omnium Patrum, ac Theologorum ſententia, aliquod remedium, vel Sacramentum à Deo inſtitutum fuiſſe, quo paruuli ab originali peccaro mundarentur: ita enim docet *Cyprianus.* Cyprianus lib. de Cardin. Chriſti operibus cap de Circunciſione Chriſti, his verbis. *Sanè originale peccatũ, quod à primis parentibus in* [A] *totam generis huius ſucceſſionẽ defluxit, omni tẽpore aliquibus remediis oportuit expiari, licèt vim plenam ſignificantia non habuerint, donec ad rem ipſam ventum eſt, quæ figurarum operiebatur velamine.* *Auguſtinus.* Auguſtinus lib 5. contra Iulianum c. 9. vbi ita ait. *Non eſt credendũ ante datam circuncisionem famulos Dei, quandoquidem illis inerat mediatoris fides, nullo Sacramento opitulatos eſſe paruulis ſuis: quamuis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa ſacra Scriptura tacere voluerit.* Idem confirmat lib. 2. de nuptiis, & concup. cap. 12. & lib. 2. de peccat. meritis & remiſſ. [B] cap 9. *Gregorius. Beda* Gregor. 4. Mor. cap. 2. & 3. Beda lib. 2. in Luc. capite. 8. *Bernardus. Innocentius* Bernardus Epiſtol. 77. & Innocentius 3. in capit. Maiores de Baptiſmo, quos ſequuntur omnes Theologi in 4.

P**orro** hoc Sacramentum, quo culpa originalis mediante fide mediatoris delebatur, non in ſolo interiori actu fidei ſitum fuiſſe, ſed externum quoque actum, ac viſibile ſignum ſibi adiunctum habuiſſe, quò venturi Chriſti fidem profiterentur: tum ex ipſa Sacramenti natura, quę ſenſibile ſignum [C] ad ſui conſtitutionem requirit (definitur enim eſſe ſacræ rei ſignum) tum ex communi Theologorum doctrina colligitur, quam etiam indicant Cyprianus, & Auguſtinus locis prænotatis. Quò verò ad cætera peccata, exploratum eſt in hoc ſtatu ſacrificia à Deo inſtituta fuiſſe, quæ homines ſanctificarent, non quidem per ſe, ſed per fidem futuri mediatoris, cuius ſanguinem, ac ſacrificium ſignificabant. Ita enim Iob, qui naturæ legis ſtatum incoluit, pro peccatis filiorum ſacrificia obtuliſſe legi- [D] mus, vt habetur capite. 1. his verbis. *Cùmque in orbem tranſiſſent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos, conſurgénſque diluculo offerebat holocauſta pro ſingulis. Dicebat enim, ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis: ſic faciebat Iob cunctis diebus.* Et capit. vltimo iubet Deus tres illos amicos Iob, illum adire, & offerre holocauſta pro peccatis ſuis. Noë quoque, & Abraham ſacrificia obtulerunt, vt hinc perſpicuum ſit, ſanguinem Chriſti, qui per illa ſacrificia peccatorum remiſſionem [E] illius fide mediante operabatur, ab ipſo mundi exordio ſemper ſenſibile aliquod ſignum ſibi vendicaſſe, quo ſanctificationem conferret.

I**d** ſub Moſaïca lege poſtea clariùs innotuit, vbi ad originalem culpam delendam Circunciſionis Sacramentum, quod in lege naturæ inſtitutum fuerat, Iudæis traditum fuit, tanquam ſenſibile illius ſanctificationis ſignum. Tot præterea ad ſingulorum peccatorum expiationem ſacrificia à Deo præcepta fuère, vt patet ex libris Leuitici, & Numerorum, vt nulla

deliƈtorum expiatio abſque ſacrificio fieret: A
Heb. 9. ita vt Paulo dicere licuerit ad Hebr. 9. *Et omnia penè in ſanguine ſecundùm legem mundãtur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.* Neque interim alicui dubium eſſe poteſt, vt antea ex Auguſtino docuimus, quin cuncta illa ſacrificia vnicũ illud crucis ſacrificiũ ſignificarent; cuius fide, ac virtute vniuerſa expiabantur peccata: quæ tamen omnia ſenſibili ſigno explicabantur.

Ex his duplex elicitur concluſio. Prima, quòd ſi is diuinæ ſapientiæ, ac voluntatis ordo fuiſſe conſpicitur, vt nemo vnquam B ſub quocunque legis ſtatu abſque aliquo ſenſibili ſigno à peccato liberaretur, quo mediante ſanguinis Chriſti virtus præfigurabatur, is ſanè & Euangelicæ legis ſtatui negari non debet, præſertim cùm id ad declarandam Dei ſapientiam pertineat: quare ſicut priorum legum ſacrificia idcirco inſtituta fuerunt, vt futuram Chriſti paſſionem, ac ſanguinem præfigurarent, cuius fide priora illa ſæcula, quæ Chriſtum C anteceſſerunt, peccatorum remiſſionem adipiſcerentur: ita etiam aliquod ſenſibile ſignum in Euangelio à Chriſto inſtitui oportuit, quo peccata remitterentur: quod quidem non futuram Chriſti mortem, aut ſanguinem fundendum ſignaret, ſed præteritæ mortis, ac iam effuſi ſanguinis efficaciam non tantùm ſignificaret, ſed etiam exhiberet.

Id ſanè extra controuerſiam ad originalem culpam expiandam in Baptiſmi Sacramento datum fuiſſe nemo ambigit: igitur & ad cætera peccata, quæ poſt Baptiſmum D perpetrantur, tollenda, aliquod à Deo ſenſibile ſignum, ac Sacramentum, (vt idem diuina ſapientiæ ordo ſeruetur) à Deo inſtitutum fuiſſe nemo dubitare debet; quò ſub illo ſenſibili ſigno homines intelligant, ſe Chriſti ſanguine à culpa emundari. Illud porrò ſignum eſt ipſa peccatorum confeſſio, non quidem ſola, ſed cum Sacerdotis abſolutione coniunƈta; illa enim in hoc pœnitentiæ Sacramento materiæ, hæc formæ locum ſibi vendicat.

Altera concluſio eſt contra aduerſarios, qui cùm in originalis culpæ remedium, Baptiſmum tanquam ſenſibile ſignum inſtitutum fuiſſe non diſſentiant: ad cæterorum tamen peccatorum expiationem nullum E ſenſibile ſignum à Deo inſtitutum eſſe volunt, quo ſignificetur ea Chriſti ſanguine nobis deleri: ſed ſolam corporis contritionẽ, immò ſolam fidem ad illorum remiſſionem abſque vllo Sacramento ſatis eſſe exiſtimant: quo ſanè ipſum Dei ſapientiæ ordinem conuellunt, quæ operantem ſanguinis Chriſti virtutem ſigno aliquo ſenſibili ſemper explicare voluit. Ex his ergo ita colligimus; quòd cùm omnis ſanƈtificatiò, ac peccatorum remiſſio fiat virtute ſanguinis Chriſti, virtus verò ſanguinis Chriſti (Deo ita decernente) non operetur, ſaltẽ vniuerſaliter, niſi per aliquod ſignum ſẽſibile, ac ſacramentarium; igitur malè ſentiunt aduerſarij, qui peccatorum remiſſionem ex ſanguine Chriſti abſque vllo ſacramentario ſigno ſola fide ſibi condonari perſuadent. Ex quo tandem concludimus, poſt Baptiſmum peccata haud ſecus, quàm per pœnitentiæ Sacramentum à Chriſto inſtitutum hominibus condonari.

Qvamqvam verò ex his, quæ hactenus à nobis diƈta ſunt, ſatis apertè probatum fuerit contra aduerſarios, confeſſionis præceptum, vtpote à Deo inſtitutũ, atque Apoſtolica lege ſancitum, rem minimè peſtilentem, ac noxiam eſſe, vt Caluiniſtæ obmurmurant. Attamen, vt os tandem impietati obſtruamus, confeſſionis à Chriſto inſtitutæ legem iuxta Dauidis vaticinium dulcem, ac ſuauem, nõ carnificinam, aut animabus exitialẽ nonnullis rationibus demõſtrare lubet.

Io quidem de omnibus Chriſti mandatis Ioannes affirmat, quòd grauia non ſint: 1. Ioan. 5.
atque vniuerſa Dei eloquia Dauid Pſal. 18. Pſal. 18.
dulciora appellat ſuper mel, & fauũ: ac tandem Matt. 11. Chriſtus ipſe teſtatur; iugum Matt. 11.
ſuum eſſe ſuaue, ac onus ſuum leue. Ex quo primùm apparet confeſſionis præceptũ, cùm à Chriſto inſtitutum fuerit, atque inter Dei mandata, quæ grauia nõ ſunt, collocetur, nec nõ ex ipſo Dei, & hominis ore tãquam Dei eloquiũ profeƈtũ fuerit, quò dulcius nihil eſſe poteſt; tandẽ Chriſti iugũ, ac onus agnoſcatur, quæ incredibilẽ in Chriſtianis mentibus ſuauitatẽ gignunt, legẽ minimè carnificinam, ac exitialem eſſe: ſed ſuauiſſimam ſimul, atque hominibus vtiliſſimam exiſtere.

Qvin enim peccatorũ cõfeſſione leuius? *Narra, ſi quid habes* (ait Iſa. c. 43.) *vt iuſtificeris.* Iſa. 43.
Dic peccata tua, quid diƈto facilius? Sunt, qui peccata ſua publicè ſicut Sodoma prædicãt, atq; ex eo ſummã oblectationẽ capiũt, num iis difficilius erit, eadem peccata ſecretò in aurem Sacerdotis confiteri, vt ab iis ſanguine Chriſti per Sacerdotis abſolutionẽ ablui poſſint? Naamã ille Syrus; vt habetur 4. Reg. 4. Reg. 5.
5. olim refugiebat iuxta Heliſæi præceptũ in Iordane lauari, quò à lepra mundaretur: at ſerui illi dixerunt. *Pater, ſi rem grandem dixiſſet tibi Propheta, certè facere debueras, quantò magis, quia nunc dixit tibi. Lauare, & mundaberis?* Sanè tanta eſt culpæ grauitas, vt nullus eam dignis lacrymis expiare poſſit. At quid Chriſtus? *Lauare* (inquit) *& mundaberis.* Dic peccata tua Sacerdoti. Abſoluat te Sacerdos, quò ſanguinis Chriſti velut alterius Iordanis vnda lauari queas: & ſtatim à peccati lepra mundaberis:

beris. An grandis hæc res eſt? num difficile, ac durum præceptum videri debet, Sacerdoti tantummodò peccata explicare, ac protinus à peccato per abſolutionẽ mundari?

Q V I D etiam hac confeſſione ſuauius? certè cùm Dominus cõfeſſionis Sacramentũ inſtituere voluit, inſufflauit in diſcipulos, ac dixit eis, *Accipite Spiritum ſanctum*: ſiquidem ea inſufflatione id inſinuat, peccatorum confeſſionem eſſe fidelium reſpirationem, ex qua ingens homini ſuauitas oritur, hac potiſſimùm ratione, quòd culpa animæ venenum ſit, quod illius in Deum reſpirationem impedit. At vbi peccator peccati venenum ore per confeſſionem euomuit, protinus anima liberè in Deum reſpirat, ac cœleſtes conſolationes capit. Id etiam Dauid

Pſal. 37. declarat Pſal. 37. cùm peccata oneri grauiſſimo comparat, quo reſpiratio impediri ſolet. *Quoniam* (inquit) *iniquitates meæ ſupergreſſa ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me*: at ſicut grauiſſima ſarcina ab humeris ſublata reſpiratio redditur; ita excuſſo per ſacramentalem confeſſionem peccati pondere, vitæ halitus homini reſtituitur. Cæterum cùm addit; *Accipite Spiritum ſanctum*: eo fortè etiam annuere voluit, præter ea, quæ ſuperiùs de huius loci explicatione diximus, poſt perfectam peccatorum confeſſionem, ac Sacerdotis abſolutionem, pœnitentibus Spiritum S. in ſolatium dari, qui conſolator eſt optimus, dulcis hoſtis animæ, dulceque refrigerium, à quo incredibilis in animam ſuauitas fluit: quod

Pſal. 118. olim Dauid præcinit Pſal. 118. cùm ait, *Os meum aperui, & attraxi Spiritum*. Vix enim peccator os ad culparum confeſſionem aperit, ac à Sacerdote abſoluitur, mox Spiritum S. ſibi conciliat: id enim nouæ legis Sacramenta præſtant, quòd gratiam hominibus conferunt, quę ſine Spiritu S. eſſe non poteſt.

Eccleſiaſt. 4. Q V I D tandem hac peccatorum confeſſione vtilius? *Ne confundaris* (ait Eccleſiaſticus c. 4.) *pro anima tua dicere verum: eſt enim confuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gloriam, & gratiam*. Qui ſe legi ſubdere renuunt, ex qua illis ingens gloriæ, ac gratiæ apud Regem cumulus accedit, eo planè ſe omni humano ſenſu carere produnt, cui innatus eſt gloriæ appetitus. Ita equidem ij cenſeri debent, qui Sacramentalis confeſſionis legem, velut aſperam, ac duram ſubire reſpuunt: cùm ea nihil aut gratius, aut glorioſius excogitari poſſit, qua ſola nobis apud cœlorum Regem gratiam, ac gloriam comparamus. Heu quàm grata, ac ſuauis hæc foret damnatis lex, ſi ea modò vti poſſent; qua in Dei gratiam reciperentur? quàm obuiis vlnis illam exciperent? quàm glorioſam exiſtimarent? quàm auidè etiamina ſua Sacerdoti detegerent? quas, ama-

A bo, confeſſionis peccatorum voces non ederent? quas lacrymas nõ profunderẽt? quibus ſe pœnitentiis, ac ſatisfactionibus non ſeipſos ſubiicerent, modò gloriam illam, qua perpetuò priuantur, aſſequi valerent? Atque hæc prima eſt huius legis vtilitas, quòd ea nobis Dei gratiam, ac tandem gloriam conciliat.

A L T E R A quoque huius vtilitas eſt, pœnæ æternæ in temporalem commutatio, ac eiuſdem pœnæ temporalis partis relaxa-

B tio. Quis non in hanc legem omnibus pedibus eat, quæ nunquam terminanda ſupplicia, diriſſimas, duriſſimáſque pœnas, quibuſcunque flagitioſis (nullo excepto) à Dei iuſtitia taxatas remittit; neque niſi temporariam, & exiguam remanere patitur, cuius tamen adhuc partem adimit? Nemini ſanè dubium eſt (Paulo teſte) hominem ſimulac Dei legem trangreſſus eſt, ſupremum illius iram incurrere, ac formidabilem diuini iudicij vltionem illi imminere. *Reuelatur* (ait ad Rom. 1.) *ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem hominum illorum, qui veritatem Dei in iniuſtitia detinent*. At quid hac lege Rom. 1.

C ſancitur? nimirum, vt confiteatur quiſque Sacerdoti delictum ſuum in amaritudine animæ ſuæ, ac protinus Sacerdotis abſolutione horribile illud diuini iudicij damnationis decretum reſcinditur. Pronunciauerat quippe Deus aduersùs impium; *Ego te condemno*. Vix impius peccata ſua in confeſſione detegit, ſtatim hac lege à Dei ſententia liberatur, atque à Sacerdote audit. *Ego te abſoluo*. Quid hac lege optabilius? quid iucundius? quid homini vtilius, qua homo ab inferni barathro liberatur? Et quidem ſi gra-

D tis lex eſſet, quid graue cenſeri debet, in quod infernus ipſe commutatur?

T E R T I A vtilitas eſt, dæmonis è corde expulſio: nam ſicut qui anguem in ſinu ſuo nutrit, ſic qui celat peccatum ſuum. Horret quilibet cum angue habitare, nec facilè cum illo amicitias iungit; quis verò cum dæmone quolibet angue peiori habitare conſentiat? At certum eſt, quoties homo Deum per peccatum à corde ſuo expellit, ibidem locum dæmoni præbere. *Spiritus autem Domini* (habetur 1. Regum 16.) 1. Reg. 16.

E *receſſit à Saül, & exagitabat eum ſpiritus nequam à Domino*. Vix enim Dei præſentia ab homine ſubtrahitur; cùm ſtatim cacodæmõ Dei locũ in illius animo ſibi occupat. Hinc immundus ille ſpiritus Matth. 12. reuertitur in domum à qua exierat, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & foribus à peccato patefactis ingreſſi, habitant ibi. Huc etiam ſpectat, quod Ioannes Apocalypſi 18. de peccatore, ſub nomine, ac typo Babylonis ait: *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum*. Matth. 12. Apoc. 18.

Homine enim per culpam proſtrato ,mens hominis , quæ Dei ciuitas à vate appellatur, in Babylonem degenerat, ac dæmoni habitationem parat. Porrò hæc eximia huius legis vtilitas eſt,quòd ea ſola duntaxat (ſi nullum impedimentum adſit)homo à dæmonis poteſtatę liberetur. Vix enim peccata ſua Sacerdoti amaro animo (vt par eſt) pandit, mox Sacerdotis abſolutione dæmon ab illius corde fugatur.

Qvarta vtilitas eſt , quòd ea mirificè ad temporaria Reipublicæ bona, ac politicum huius vitæ ſtatũ confert. Nam per hanc confeſſionis legem plurima reſecantur peccata, ac ſcelera, quæ Reipublicæ officiunt; odia,perturbationes,acerbitates animarum, ſeditiones,ac in Rempublicam conſpirationes extinguuntur: pax, ac tranquillitas, ob præclaras morum inſtructiones, quæ in confeſſionis Sacramento cuilibet perſonarum gradui datur, inter ciues ſeruatur. Adulteria, concubinatus, ſtupra de medio tolluntur; vſuræ ac rapacitates prohibentur, ac plurima vitia, quæ integrum Reipublicæ ſtatum corrumpunt,confeſſionis lege adhibita, velut fræno cohibentur.

Stanisl. Reſ.

Refert Staniſlaus Reſcius in libro de Atheiſmis, & Phalariſmis Euangelicorum c.3. fuiſſe in ciuitate Regni Poloniæ Gedanẽſi cõſulẽ notiſſimũ,nomine Kleinfelt, obſtinatæ mentis confeſſioniſtam,qui cùm cæteros fidei Catholicæ articulos exploſos gauderet, quo tempore Catholica Religione proſcripta , Auguſtana perfidia eò introducebatur : iniquiſſimè tamen ferre viſus eſt, quòd auricularis confeſſio cum enumeratione delictorum non fuerit à Miniſtris reſeruata. Conuulſa namque eiuſmodi confeſſione,tantam aiebat in ſeruis, atque ancillis erga dominos perfidiam, atque infidelitatem, & in ſurripiendis, ac ſuffurandis eorum rebus ingluuiem excreuiſſe, vt iam tolerari non poſſet.

Sotus.

De ciuibus quoque Norimbergenſibus refert Sotus in 4. diſt. 18. quæſt. 1. art. 1. eos à Carolo V. petiiſſe, vt lege Cæſarea confeſſionem auricularem ſibi reſtitueret, eò quòd poſt eam ſublatam, iuuentutem ſuam ſub vllo honeſtæ diſciplinæ fræno continere non poſſent. Experientia quippe ipſa probatum fuit, confeſſionis legem ipſi politico Reipublicæ ſtatui vtiliſſimam eſſe.

Plvrima alia huius ſacræ legis bona in Chriſtianam Rempublicam collata recenſeri poſſent: qualia ſunt, quies, ac tranquillitas animi, quam quilibet verus pœnitens ob conciliatam Dei gratiam ſibi comparat: mentis illuminatio, atque inſtructio ad fugienda peccata,quæ ex Sacerdotis cõſiliis oritur, ipſa prauorum habituum, quos in animo collegimus, diſſipatio; quæ paulatim ex huius Sacramenti frequentia, ac ſanguinis Chriſti ablutione tolluntur. Poſtremò omnium penè Chriſtianarum virtutum exercitium. Fides enim exercetur, cùm peccata ex Sacerdotis abſolutione remitti creduntur: ſpes, cùm ipſa cum Deo reconciliatio ex collata peccatorum remiſſione ſperatur. Charitas, cùm Deus, ac Chriſtus Sacramenti auctor potiſſimùm diligitur, cuius ſanguine nos ablutos cernimus: tũ reddita animæ pace, vniuerſos proximos ex cõcepto renouationis propoſito, charitate cõplectimur. Humilitas, cùm ſe propter Deum homini ſubiicit, atque ad illius pedes proſternit. Iuſtitia, cùm ſeipſum velut reũ accuſat, ac crimina ſua fletibus, ac ſingultibus hauſta caſtigat. Fortitudo, cùm ſatisfactionẽ ſibi pro peccatis iniunctam forti animo ſubire, ac perficere parat. Patientia, cùm patris Sacerdotis increpationes patienter, & æquo animo ſuſtinet. Obedientia, cùm Sacerdotis præceptis, ſiue conſiliis, quæ tum ad præcidendas peccatorum anſas, tum ad alienam ſiue rem, ſiue famam reſtituendam pertinent, ſibi parendum proponit. Demum Religio ipſa excolitur, cùm Dei, atque Eccleſiæ præceptis obtemperandum ſibi ipſi præſcribit.

Hæc quidem, & alia quamplurima commoda, quæ Chriſtianæ Religioni ob ſacramentalis confeſſionis vſum accedunt, ſatis luculenter oſtendunt, hanc legem non carnificinam, aut noxiam, aut peſtilentem, aut dæmone auctore profectam, ſed dulcem, ſuauem, vtilem, ac Chriſto inſtitutore ſacroſanctam eſſe.

Indulgentiarum vſum eſſe Dæmonis inuentum.

Error IX.

Iam nonus ex horribili huius articuli puteo, vnde errorum tot volumina emergunt, error in ſacras indulgentias erumpit: quarum hac noſtra tempeſtate hoſtis ſæuiſſimus fuit Martinus Lutherus, cuius hæc vox eſſe agnoſcitur art. 18. quæ apertè hominis perditi impudentiam declarat. *Indulgentiam* ſcil. *eſſe impiiſſimas ſceleratiſſimorum Põtificum fraudes, & impoſturas.* At quemadmodum crocitãte coruo tota corniculorum turma ſimili modo crocitat: vix Lutherus corui inſtar Vvittembergæ aduerſùs ſacras indulgentias crocitare cœpit; mox tota Lutheranorum familia, quæ ex illo poſtea orta fuit, ſimiles voces edidit: nam Lutherum ſe-

Lutherus.

quutus

Melanchton. Mat. Flac Illyr. quutus eſt Philippus Melanchton in Apologia Confeſſ. Auguſtanæ artic. 12. Matthias Illyricus in centuriis centur. 4. cap. 15. col. 1529. *Tilm. Heshuſ.* Tilmannus Heshuſius in lib. de erroribus Pontificiorum tit. 32. qui parum à patre Lurhero diuerſos crocitus perſonuerũt. *Caluinus.* Caluinus Luthero impietate non inferior, acerbis & ipſe indulgentias probris, ac conuitiis inſectatur Inſtitut. lib. 3. capit. 5. §. 1 2. 3 4. 5. vbi in has voces erumpit, præſertim § 2. *Sunt autem illæ* (indulgentiæ) (*vt genuinè deſcribam*) *ſanguinis Chriſti profanatio, Satanæq; ludibrium, quo Chriſtianum populum à Dei gratia, à vita, quæ eſt in Chriſto, abducant, & à vera ſalutis via auertant.* Cui poſtea garrulus Caluiniſtarum grex in hoc articulo colluſit, ac velut in magiſtri verba iurauit.

NEQVE tamen hi primi huius erroris auctores fuêre; ſed antiquiores magiſtros *Vualdenſes.* habuerunt, primùm Vualdenſes, reſte D. Antonino in 4 p. ſumm. tit. 11. c. 7 § 2. & Ioanne à Turrecremata lib. 4. ſumm. par. *Vuicleuſiſtæ* 2. capit. 35. poſtea Vuicleuſiſtas, quorum 42. error à Synodo Conſtantienſi ſeſſ. 8. damnatus eſt *Fatuum eſſe credere indulgentiis Papæ, & Epiſcoporum*: demum *Huſſitæ.* Huſſitas, vt refert Ioan. Cochleus de hiſtoria Huſſitarum.

PORRO noſtri inſtituti eſt, huius erroris nebulam (vt ſolemus) oppoſita Scripturarum, Patrum, ac Conciliorum, & demum Catholicæ veritatis luce, diſſoluere: quod nonnullis Catholicis concluſionibus (Deo fauente) præſtabimus.

PRIMA Concluſ. Catholica. *Culpa dimiſſa temporalis pœna reſtat exoluenda, ad quam ſe extendit Indulgentiarum virtus.* Huic concluſioni tota hęc materia de Indulgentiis innititur, ea enim ſublata Indulgentiarum virtus, ac vſus corruit: quapropter eam acerrimè oppugnant aduerſarij, Lurherus in Aſſert. art. 5. Caluinus lib. 3. Inſt. c. 4. §. 25. Kemnitius in Examine ſeſſ. 6. Concil. Trid. cap. 8. & alij. Aduersùs quos hanc concluſionem ſtatuimus, quam idcirco breuiùs explicabimus, quandoquidem eam fuſiùs proſecuti fuimus in primo libro contra Atheiſtas, cùm de Purgatorio ageremus.

AC in primis Scriptura ipſa declarat, pleriſque poſt peccatum culpam remiſſam fuiſſe, quibus tamen temporalis aliqua pœna diuinitùs decreta fuit. Huius rei copioſa extãt *Gen. 3.* teſtimonia. Nam Geneſis tertio Adamum, de quo dubium non eſt quin à culpa tãdem *Sap. 10.* liber fuerit, teſte Salomone Sap. 10. maledictionis pœnam, etiam poſtquam culpæ remiſſionem obtinuit, luiſſe certum eſt, quam Deus illi poſt peccatum inflixerat, illis verbis. *Quia audiſti vocem vxoris tuæ, maledicta terra in opere tuo, ſpinas, & tribulos,*

A &c. Simili modo & Eua, cui dictũ fuit: *multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios,* &c. etiam culpa dimiſſa ab ea pœna minimè liberata fuit: quod explicat S. Irenæus lib. 3. cap. 35. *Irenæus.* *Condemnationem* (inquit) *tranſgreſſionis accepit homo, tædia, & terrenum laborem, & manducare panem in ſudore vultus ſui, & conuerti in terram, ex qua aſſumptus eſt: ſimiliter & mulier tædia, & labores, & gemitus, & triſtitias partus,* &c. *Vt neque maledicti à Deo in totum perirent, neque ſine increpatione perſeuerantes Deum contemne-* B *rent.* Quòd ſi temporalis pœna ſimul cum culpa ſemper remitteretur à Deo: perfectò primi illi parentes, delicti remiſſione accepta, temporales quoque has pœnas illis ob peccatum inflictas ſimul cum peccato exuiſſent.

PRÆTEREA Exod. 32. Iſraëlitico populo poſt pœnitentiam, orante pro illo Moyſe, idololatriæ vituli culpa remittitur; non tamen à pœna liberatur. *Exod. 32.* Quid enim Deus? *Ego autem in die vltionis viſitabo & hoc peccatum eorum?* Idem legitur de Maria ſorore C Moyſis, eodem capite, quæ ob murmurationis peccatum lepra punitur; ecce licèt culpa dimiſſa eſſet, haud tamen ſtatim à lepra curatur, ſed ſeptẽ dierum extra caſtra Deus ab illa pœnam exigit. Dauid quoque poſtquam peccati pœnituit 2. Reg. 12. culpæ *2. Reg. 12.* veniam accepit, illis verbis Nathan. *Tranſtulit quoque Dominus peccatum tuum:* at pœnam etiam poſt culpæ remiſſionem in morte filij exoluit. *Veruntamen filius, qui natus eſt tibi, morietur,* vt declarat Aug. lib. 22. cont Fauſtum *Auguſtinus.* Manichęum c. 67. *Dixit* (inquit) *peccaui: con-* D *tinuóque ad hoc vnũ verbum audire meruit, quòd acceperit veniam: ad quam rem, niſi ad ſempiternam ſalutem? neque enim prætermiſſa eſt in illo ſecundùm Dei comminationem flagelli paterni diſciplina, vt & confeſſus in æternum liberaretur, & afflictus temporaliter probaretur.* Eandem quoque pœnam poſt culpæ veniam luit, cùm ambitioſè, ac elato animo populum numerauit, vt legitur 2. Reg vlt. vbi trium illi da- *2. Reg. vlt.* tur optio, ac ſeueriſſimas, immiſſa in populum peſtilentia, dat pœnas. Denique vnus ſufficiat Auguſtinus, qui tractatu 124. in *Auguſtinus.* E Ioannem, id ad communem Dei legem refert, vt non ſtatim dimiſſa culpa, dimittatur & pœna; cuius rei etiam vtilitates recenſet, his verbis. *Productior eſt* (inquit) *pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem neceſſariæ patientiæ, temporaliter hominem detinet pœna etiam, quem iam ad damnationem ſempiternam reum non detinet culpa.* Similia habet de peccatorum meritis, & remiſſ. c. 34. & in Enchiridio c. 66. De his temporalibus pœnis, quæ poſt remiſſam culpam manent, locum illum

Panli 1. Cor. 11. exponit, vbi ait. Si noſmet- A ipſos iudicaremus, vtiq; à Domino non iudicaremur. *De quibuſdam* (inquit) *temporalibus pœnis, quæ in hac vita peccantibus irrogantur, eis, quorũ peccata debentur, ne reſeruarẽtur in fine, ait Apoſtolus, ſi noſmetipſos iudicaremus*, &c.

N E Q V E aduerſariorũ argumentatio valet. Chriſtus plenè, ac cumulatè pro peccatis omniũ ſatisfecit: igitur pro culpa, & pœna debitum perſoluit; nulla igitur remanet pœna poſt remiſſionẽ culpæ. Dicimus enim Chriſtum ita pro omnium peccatis pleniſſimè, ac cumulatiſſimè ſatisfeciſſe, vt culpã omnem B deleret; non quidem in omnibus ſimpliciter, ſed in his duntaxat, qui dignè ad Sacramenta accederent, in quibus vis huius ſatisfactionis eniret, ac hominibus cõmunicatur, vel ſaltem Sacramẽta voto perciperent: pœnæ verò ſatisfactionem ita cõpenſare voluit, quòd tametſi eam ſolus exoluere potuiſſet, eam tamẽ vel propriæ cuiuſque exercitationi explendã reliquerit, vt ſcil. oratione, eleemoſynis, corporis afflictionibus, atque aliis modis, quiſque pœnas ſibi pro peccatis debitas redimat; quibus & ſatisfaciendi vim, C ac meritum contulit; vel ſuam ſatisfactionem, cui etiam Sanctorum ſatisfactiones cõiunctas eſſe voluit, extra Sacramentum, ac ſacrificium per indulgentias nobis applicari voluerit. Atque ita fit, vt ſatisfactio Chriſti pleniſſimè quidem culpam, quod in peccato præcipuum eſt, ad quam auferendã ea neceſſariò inſtituta fuit, tollat: pœnã verò tẽporaliter exoluendam, vel ad maiorem hominum vtilitatem, ipſis expiandam reliquerit: vel ad liberalitatem ſuam hominibus declarandam, ſuis, ac Sanctorum ſatisfactionibus perſoluendam commiſerit. Quapropter D Scripturæ, quæ nos à peccatis Chriſti ſanguine ablutos docent, de culpæ expiatione intelligi debent, quæ ſola Chriſti ſatisfactione ſublata fuit, remanente adhuc temporalis pœnæ debito, quod Chriſti ſatisfactionibus tolli minimè opus fuit, ne peccatũ apud homines vileſceret, ſed vel noſtris, vel Chriſti, ac Sãctorũ ſatisfactionibus per indulgentias nobis applicatis perſoluendum voluit.

S E C V N D A concluſio. *Indulgentiæ nomen nõ eſt in Scripturis inauditum, iuxta ſenſum, quo illud Eccleſia recipit, neque in Eccleſia no-* E *uum.* Hæc concluſio, quoad vtramque illius partem contra aduerſarios probanda eſt, qui legitimum indulgentiæ nomen in ſacris literis non haberi, neque ab antiqua Eccleſia vllo modo receptum eſſe volunt: Lutherus enim art. 17. & lib. de capt. Babylon. ait, nullis ſacræ Scripturæ teſtimoniis indulgentias comprobari poſſe, ſed à ſola conſtitutione Clemẽtis VI. quæ incipit, *Vnigenitus*: ortum habere. Caluinus idem ſentit Inſtit. lib. 3. c. 5. §. 5. vbi Indulgentiarum origi-

Lutherus.

Caluinus.

nem deſcribens, illas & à Scripturis, & ab antiquo Eccleſiæ ſtatu expellit.

S E D quod ad Scripturas attinet, illuſtris eſt Iſaiæ locus c. 61. vbi is in Chriſti perſona loquens, ac futurum indulgentiarum munus prænũcians ait. *Spiritus Domini ſuper me, eò quod vnxerit me, ad annunciandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem*: quo loco Chriſtus ipſe vſus eſt Luc. 4. vt illud de ſeipſo à vate dictum eſſe nemo dubitaret. Porrò quòd indulgentia eo loco remiſſionem ſignificet, quo ſenſu Eccleſia indulgentiæ nomẽ accipere ſolet, ipſe Lucæ textus indicat, qui ita redditur, *Prædicare captiuis remiſſionem.* Neque tamen hic locus de ſola culpæ remiſſione intelligendus eſt; cùm culpæ remiſſionem prioribus verbis ſatis aptè expreſſerit, quibus ait (*vt mederer contritis corde*) vel, vt in Euangelio Lucæ legitur (*vt ſanarem contritos corde*) quæ verba culpæ tantùm remiſſionem inſinuant, quæ animæ infirmitas paſſim in Scripturis appellatur: ſed potiùs de pœnæ indulgentia exponi debet, quod triplici de cauſa mihi perſuadeo. Primò, quia ſatis apertè priùs de culpæ remiſſione egerat, quare æquum fuit, vt ſtatim pœnę indulgẽtiam ſubnecteret. Secũdò, quia carcer, ac captiuitas, de qua his verbis agit, ad pœnam magis, quàm ad culpam ſpectat. Hoc .n. ſenſu etiam illud Mat. 25. exponitur. *Eſto conſentiens aduerſario tuo citò, dum es in via cum eo: ne fortè tradat te aduerſarius iudici, & iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.* Denique carcer, ac captiuitas inter ſupplicia, quæ culpæ debentur, non inter culpas annumerantur. Poſtremò, quia indulgentia, præſertim hoc loco, ad pœnam potiùs, quàm ad culpam refertur; ſiquidem captiuis, ac in carcere incluſis indulgentiam prædicare, nihil aliud eſt, præterquàm illis captiuitatis, ac carceris liberationem pronunciare, ac temporalis pœnæ, quæ peccato debita erat, extinguendæ modum ſtatuere: neque id tanquam muneris ſui partẽ Chriſtus prætermiſit; ſed diligentiſſimè præſtitit, primũ cùm orationes, ieiunia, eleemoſynas, corporis afflictiones, voluntariam ſuiipſius abnegationem, rerum abdicationem, ac ſimilia, quibus pœnas redimerent, hominibus ſuaſit: deinde cùm Eccleſiam ſuarum ſatisfactionum ſuperabundantium hæredem inſtituit; ac Petro, ac cæteris Apoſtolis piam illarum diſpenſationem commiſit, vt inferiùs oſtendemus.

Iſa. 61.

Matth. 25.

H O C igitur prophetico, atque Euangelico ſenſu Eccleſia indulgentiæ nomen vſurpat; cùm pœnarũ temporalium, quæ poſt peccatum manẽt, remiſſionẽ, indulgentiã appellat.

Alter

Leuit. 25. ALTER locus æquè illuſtris habetur Leuit. 25. vbi lex anni iubilei Hebræo populo his verbis indicitur. *Et clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore in vniuerſa terra veſtra: ſanctificabiſque annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitantibus terræ tuæ.* Porrò cùm hoc anno omnes ſeruorum labores remitterentur, ac qui ſeruituti addicti fuerant, in priſtinam libertatem reſtituerentur, durum eſt, hanc fuiſſe pœnarum indulgentiam, qua pœnarum remiſſio, ac indulgentiarum poteſtas, quæ in Chriſti Eccleſia perfectiùs, ac excellentiùs aliquando exerceri debuit, ſignificabatur, vt quemadmodum lex legi, ita poteſtas poteſtati amplior, ac præſtantior ſuccederet.

CÆTERVM indulgentiarum vſum, ac nomen non eſſe in Eccleſia nouum, aut ab Clemente VI. primò traditum, aut excogitatum (vt garrit Lutherus (teſtis eſt ipſa temporum ſeries, qua indulgentiarum vſus in Eccleſia coli cœpit, de qua fuſiùs inferiùs agemus concluſ. vlt. Id modò Luthero ſufficiat, indulgentiarum vſum ab Apoſtolis incepiſſe, nomen verò multò ante Clementem VI. in Eccleſia vſurpatum fuiſſe: nam hic Clemens circa annũ 1342. Pontificarum geſſit. At indulgẽtiæ nomen, teſte D. Thoma in 4. diſt. 20. art. 3. & Altiſiodorenſi lib. 4. ſummæ, iam ab ipſis Gregorij Magni temporibus notiſſimum erat in Eccleſia, qui tamen circiter 500. annum floruit, à quo indulgentiæ in ſtationibus Romæ inſtitutæ fuerunt. Cùm igitur S. Gregorius octingentis annis Clementem VI. anteceſſerit, perſpicuè Lutheri mendacium apparet, qui indulgentiarum vſum, ac nomen ab hoc Innocentio in Eccleſiam inuectum mentitur.

TERTIA concluſ. *Indulgentiarum virtus non ad culpæ, ſed ad pœnæ duntaxat remiſſionem ſe extendit.* Qua concluſione innumera penè Caluini mendacia cõfodimus, quæ aduersùs indulgentias congerit, cùm eas ad culpæ remiſſionem à nobis inſtitutas eſſe tradit Inſtit. lib. 3. c. 5. §. 2. & 3. cuius ſententias quoniam illuſtriſſimus Bellarminus fideliter ex propoſito examinat, ac doctiſſimè confutat: in hac re breuiùs à nobis agendum erit. Caluinus, vt indulgentias, quas ſolidis rationibus, quæ illi deſunt, conuellere non poteſt, turpi ſaltem, ac inhoneſta earum apparentia omnibus in odium inducat; callidè culpæ remiſſionem, quam ad Chriſti ſatiſfactionem tantummodò pertinere nemo ignorat, cum reatus abſolutione confundit: atque id nos indulgentiarum virtuti tribuere miris verborum ſtrophis perſuadet, vt culpam ſimul cum pœna remittant;

A hinc tot congerit Scripturarum teſtimonia, quibus probare contendit Chriſti ſanguinem profanari, ſi illi Sanctorum merita, ac ſatisfactiones adiungantur; ex quo tandem illud concludit, indulgentias idcirco eſſe ſanguinis Chriſti prafanationes, ac Satanæ ludibria, quòd iis aſſeratur Chriſti ſanguinem non ſufficere ad remiſſionem peccatorum, niſi defectus eius aliunde ex Sanctorum meritis ſuppleatur.

In verò quàm apertè falſum ſit, ex communi orthodoxorum Patrum, ac Theologorum B ſententia perſpicuum eſt, qui quoties de Indulgẽtiarum virtute loquuti ſunt, nunquam docuerunt eas ad culpæ remiſſionem valere, aut iis Chriſti ſatisfactionem minui. Quicunque enim indulgentiam definierunt, licèt diuerſis definitionibus vſi fuerint, pœnæ tamen, nunquam remiſſionis culpæ meminerunt. D. Thom. in 4. diſt. 20. D. Thom. quæſt. 1. art. 3. docet indulgentiã eſſe ſolutionem ſeu diſtributionem ex ſatisfactionibus Chriſti, & Sanctorum, pro debito pœnæ temporalis remanentis poſt peccatum: quæ C definitio eſt etiam Sylueſtri, verbo, *indulgentia*. Sylueſter. Durandi in 4. diſt. 20. quæſt. 3. Durandus. Antonini 1. par. tit. 10. c. 3. Antoninus. Adriani 4. q. de Adrianus. indulgent. Caietanus in opuſc. de Indulgentiis c. 2. Caietanus. ait, indulgentiam eſſe abſolutionem à pœna iniuncta in foro pœnitentiali. Soto diſt. 23. q. 1. art. 1. definit in- Soto. dulgentiam eſſe Eccleſiaſticam relaxationem pœnæ pro peccato debitæ, quæ extra ſacramentum fit. Eandem ferè habet Medi- Medina. na diſput. 4. de indulg. cap. 11. Nauarrus Nauarrus. in comment. de Iubilæo, & indulg. no- D tab. 20. ita definit. Indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporariæ debitæ actuali peccato pœnitentis extra Sacramentalem abſolutionem facta à Prælato Eccleſiæ, ob rationabilem cauſam, eam de theſauro ſatisfactionum Eccleſiæ compenſante. Sua- Suarez. rez in 3. par. D. Thom. tom. 4. diſp. 69. ſect. 4. *Indulgentia* (inquit) *eſt quidam actus ſpiritualis iuriſdictionis, quo peccator in foro Dei liberatur à reatu pœnæ temporalis extra Sacramentum.* Gregorius de Valentia in Greg. de Val. 3. p. D. Thom. diſp. 7. quæſt. 20. de in- E dulgentiis punct. 1. indulgentiam ita deſcribit. *Eſt Eccleſiaſtica relaxatio pœnæ temporalis, iudicio diuino peccatis actualibus poſt remiſſam culpam debitæ, per applicationem ſuperabundantium Chriſti, & Sanctorum ſatisfactionum facta extra Sacramentum ab eo, qui legitimam ad hoc auctoritatem habet.*

DEMVM quotquot de indulgentiis ſcripſerunt ex Catholicis, tametſi interdum circa definitionis modum inter ſe diſſentiant; in eo tamen omnes conueniunt, indulgentias ad temporalis tan-

tùm

tummodò pœnæ reatum pettinere, ac nullo modo ad culpæ temiſſionem ſeſe extendete. Primò, quia culpa abſque infuſione gratiæ temitti non poteſt;ſed indulgētia nun infundit gratiam, ſed applicat tantùm ſatiſfactiones Chtiſti, ac ſanctotum ad abſulutionem pœnæ. Secundò, culpæ remiſſio non ſit extra ſacramentum, cùm gratia iuſtificans, quæ culpam expellit, non detur extra ſacramentum, vel ſaltem niſi in ordine ad Sacramentum. At indulgentia ſemper datur extra ſacramentum, neque alium ordinem habet ad ſacramentum, cùm illud ſequatur, non præcedat; præterquàm quòd culpæ remiſſionem, quæ in ſacramento fieri ſolet, iam factam ſupponit. Tertiò, quia Eccleſia nullam à Deo poteſtatem habet remittendi culpam extra ſacramentum, quæ tamen indulgentias extra ſactamentum concedere poteſt: igitur indulgentia pœnam, non culpam reſpicit. Quartò, quia remiſſio culpæ eſt actus ordinis per ſe, licèt etiam exigat poteſtatem iuriſdictionis, qui à ſolo Sacerdote excerceri poteſt. At indulgentia eſt actus tantùm iuriſdictionis, qui neceſſariò à poteſtate ordinis non pendet: quò fit, vt diaconi, at Cardinales non Sacerdotes, vel alij ex conceſſione Pontificis, indulgentias concodere valeant, vt communiter ſentiunt Theologi. D. Thom. in 4. quæſt. 1. art. 4. quæſt. 2. vbi etiam Palud. quæſt. 4. Soto diſt. 21. q. 1. art. 4. Caietanus Opuſc. de Indulgent. ad Iuli c. 2. Bellarminus tom. 3. Controu. 4. Gen. de Indulgentiis lib. 1. c. 11. Suarez diſput. 69. ſect. 3. tom. 4 Gregor. de Valent. diſp. 7. q. 20. de Indulgent. punct. 3. Poſtremò, quia remiſſio culpæ fit tantùm per merita Chriſti, vt patet ex innumeris Scripturatum locis, in quo nobiſcum aduerſarij conſentiunt, quin etiam hoc ipſum nobis (licèt fruſtra) inculcant. At Eccleſiæ theſaurus, ex quo indulgentiæ hauriuntur, non tantùm cōſtat ex ſatisfactionibus Chriſti, ſed etiam ex ſatisfactionibus Sanctotum, quæ ad culpæ remiſſionem minimè extendi poſſunt: quare indulgentiæ, quæ per huius theſauri diſpenſationem fiunt, vltra temporalem pœnam, ad culpæ temiſſionem extendi non valent.

D. Thom. Paludanus Soto. Caietan. Bellarmi. Suarez. Gregor. de Val.

Ex his igitur ſatis apertè confutata eſt Caluini calumnia, quam immeritò ac falsò nobis affigit, quaſi Catholica Eccleſia in indulgentiarum vſu Sanctorum ſatisfactiones Chriſti meritis tanquam exhauſtis in culpæ remiſſione ſuffragari exiſtimet, quod ſanè nunquam non exhorruit, ac damnauit.

Qvod ſi Caluinus præter id perſuadere contendat, Chriſti merita etiam quo ad pœnæ temiſſionem indignè à nobis tra-
A ctati, cùm illa cum Sanctorum ſatisfactionibus componimus; quaſi ea ſola ad reatus abſolutionem non ſufficiant: id quidem rudibus, ac imperitis, ſeu potiùs malè de Catholica fide opinantibus perſuadere poteſt; nobis autem qui rectè de Dei erga Eccleſiam ſuam prouidentia ſentimus, nihil indignum videtur, Deum ita ſapientia ſua diſpoſuiſſe, vt ſuperabundantes Sanctorum ſatisfactiones, quæ illis neceſſariæ minimè fuerunt, otioſæ, aut ſuperuacaneæ non eſſent; ſed ſimul ad Eccleſiæ theſaurum conſtituēdum cum præcellentibus Chriſti
B ſatisfactionibus copularentur: vti ſequenti concluſione demonſtrabimus; neque tamen idcirco dicimus Chriſti ſatisfactiones ad pœnæ expiationem abſque Sanctorum ſatisfactionibus non ſufficere: ſed cùm hoc ſatisfactionum Chriſti genus, quod pœnam temporalem reſpicit, non ſit neceſſarium redemptionis opus, neque Chriſtus has ſatisfactiones velut hominum ſaluti neceſſarias Patri obtulerit: ſed in opem tantummodò ac ſubſidium fidelium Eccleſiæ datæ ſint, quibus ij vti poſſint, qui ſe ad
C ſatisfaciendum minùs idoneos exiſtimant: inde fit vt nihil earum dignitati derogetur, ſi cum Sanctorum ſatisfactionibus, quæ tum ex mutua militantis, ac triumphantis Eccleſiæ viciſſitudine, tum ex diuina acceptatione vim habent expiandi reatum pœnæ temporalis, componantur: præſertim cùm Deus hoc ſatisfactionis genus à nobis præcipuè exigat; & quilibet pro ſe ſatisfacere valeat: quò fit, vt ad propiam ſubleuationem tantummodò ſatisfactionū Chri-
D ſti, ac Sanctorum theſaurum Eccleſiæ datum agnoſcamus: neque tamen inde inferre licet, Chriſti merita ad ſactiſfactionem non ſufficere, quòd quiſpiam vigiliis, orationibus, ieiuniis, atque aliis piis operibus, pro his temporalibus pœnis ſatisfacere nitatur: immò potiùs in his meritorum Chriſti non mndò ſufficientia, ſed & efficacia elucet, cùm ad reatum expiandum vim etiam noſtris meritis contulit.
E Nam & eadem ratione vnumquenque proptiis meritis glotiam ſibi comparare voluit; tametſi illius merita ad id quàm abundè ſufficerent; quod tamen ita fieri voluit, vt illius merita glorioſiora apparerent, quæ id noſtris meritis contulerunt, vt cupioſiùs noſtræ vtilitati prouideretur.

Qvarta concluſ *Eccleſia eſt theſaurus ex ſuperabundantibus Chriſti, & Sanctorum ſatisfactionibus collectus, ex quo indulgentiæ dantur.* Hunc theſaurum more ſuo Caluinus deridet, ob id, quòd in eo Sanctorum merita reponantur, quæ ſanguini Chriſti

commi

commiſceri ad remiſſionem, & ſatisfactionem peccatorum (quaſi id à nobis dictum ſit) affirmat. At nos, neque id à nobis dictum, neque placitum noſtrum, ſed Caluini mendacium (vt ſuperiùs declaratum fuit) agnoſcimus; neque enim Martyrum ſanguinem ſanguini Chriſti ita commiſcemus, vt ex eo velut perfectum theſaurum ad culpæ remiſſionem, ac ſatisfactionem conficiamus: ſed poſt culpæ ſatisfactionem Chriſti ſanguini tantummodò expletam, Sanctorum merita ſuperfluentia tanquam germina Chriſti ſanguine virentia, ad temporalis pœnæ liberationem Chriſti meritis copulari, atque à Deo acceptari docemus.

Luther.

Lutherus ægrè fert Sãctorum merita cum meritis Chriſti copulari, quòd nulla Sanctorum merita amplius remanere exiſtimet ad aliorum ſatisfactionem, quæ vltra condignum à Deo præmiata fuiſſe docet ex Paulo Rom. 8. *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Rom. 8.

Quapropter aduersùs vtrumq; propoſita concluſio probanda eſt. Vbi à nobis quinque ſtatuenda erunt, vt ea clariſſimè pateat.

P**RIMVM** omne opus bonum, præſertim pœnale, à charitate procedens, non tantùm eſſe meritorium vitę æternæ: ſed etiam ſatisfactorium pro pœna tẽporali debita peccato: quod licèt Lutherus art. 17. velut figmẽtum irrideat, nulla tamen ei ratio ad illud confutandum ſuppetit. Quare eam nos velut Catholicam veritatem amplectimur, quam etiam argumẽtis ab ipſa Scriptura petitis confirmamus.

I**MPRIMIS** tanquam certum, ac indubitatum ſtatuendum eſt; quodlibet Eccleſiæ membrũ, præſertim viuum, cæteris mẽbris piis actionibus prodeſſe poſſe: quod ipſa membrorum in vno corpe, ac ſub vno capite Chriſto cõmunio poſtulat, quã expreſsè Apoſtoli in Symbolo credendam tradiderunt, cùm Sanctorum communionem docuerunt. Principio enim quod ad orationem ſpectat, nulli dubium eſt quin piorum orationes non tantũ ſibi vitæ æternæ meritoriæ, ſed etiam ſibi, ac aliis boni alicuius impetratoriæ eſſe valeant. Gen. 20. orante Abraham ſanauit Deus Abimelech, & vxorem, ancilláſque eius, & pepererunt; at nulli dubiũ eſt Abraham, cùm pro Abimelech orauit, maiorem ſibi apud Deum gratiam, ac conſequenter gloriæ gradum comparaſſe; cùm opus illud ex charitate magna præſtiterit: verùm ſimul ea oratione ſterilitatis plagam, quæ Abimelech à Deo inflicta fuerat, ab eo auferri impetrauit. Igitur Abrahæ oratio ſimul & meritoria ipſi Abrahæ, & remiſſionis pœnæ Abimelech impetratoria

Gen. 20.

fuit. Pleræque huiuſmodi orationes iuſtorũ paſſim in Scripturis leguntur, velut Moyſis Numer. 14. *Dimitte obſecro peccatum populi huius ſecundùm magnitudinem miſericordiæ tuæ,* &c. *Dixítque Dominus, dimiſi iuxta verbum tuum.*

Num. 14.

Samuel 1. Reg. 7. pro Hebræo populo orat, vt illum Deus ab hoſtibus tueatur. *Clamauit* (inquit) *Samuel ad Dominum pro Iſraël, & exaudiuit eum Dominus.*

1. Reg. 7.

Iob c. 42. rogat pro amicis, & Deus illius faciem ſuſcipit, ac comminatam illis pœnam remittit. *Ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtum pro vobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis, faciem eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia.*

Iob. 42.

Centurio Matt. 8. orat pro puero, ac ſanitatem illi impetrat,

Matth. 8.

Chananæa Matt. 15. rogat pro filia, atque ea ob illius orationem à dæmone liberatur.

Matth. 15.

Actorum 12. pro Petro in carcere detento oratio fit ab Eccleſia ſine intermiſſione, & Petrus ab Angelo è carcere educitur. Ex his ita argumentum conficitur.

Act. 12.

Q**VI** ex charitate pro alio orat, vt à pœna aliqua, vel moleſtia liberetur, primò quidem ſibi gratiam meretur, & cùm exauditur, pœnæ, ac moleſtiæ liberationem alteri impetrat. Vtrumque manifeſtum eſt ex ſacris literis: nam imprimis omnia opera iuſtorum ex charitate facta meritoria eſſe vitæ æternæ docet Chriſtus Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare,* &c.

Matth. 25.

Ibi enim cauſam reddit, cur bonis vita æterna reddenda ſit, quia ſcilicet miſericordiæ opera expleuerunt; igitur miſericordiæ opera ſunt cauſa meritoria vitæ æternæ. Idem affirmat Paulus 1. ad Timot. 4. *Pietas* (inquit) *ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ:*

1. Timo. 4.

atque idem 2. Timot. 4. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iuſtus iudex.*

2. Timot. 4.

Et Iacob. c. 1. *Accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.*

Iacob. 1.

Demum id paſſim Scripturæ clamant, cùm bonis operibus ex charitate factis gloriæ mercedem eſſe reddendam teſtantur. Quòd verò oratio iuſti præter meritum vitæ æternæ vim impetrandi habeat, exploratum eſt ex Scripturarum locis, quæ ſuprà retulimus.

Q**VOD** autem vnus pro alio ſatisfacere valeat, primum huius rei argumentum ex eleemoſynę opere deſumitur, quod ſimul, & meritorium, & ſatisfactorium eſſe ex ipſis Scripturis deprehenditur. Nam Tob. 4. ita legitur. *Quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam*

Tob. 4.

mam ire in tenebras. Atque eadem ferè ver- A
Tob. 12. ba habentur c. 12. *Eleemoſyna à morte libe-*
rat, & ipſa eſt, quæ purgat peccata, & facit inue-
nire miſericordiam, & vitam æternam. Quibus
verbis vtrumque deſcribitur, & meritum,
& ſatisfactio; & vnum ab altero diſtingui-
tur. Meritum quidem proprium illis ver-
bis exprimitur, *& facit inuenire miſericordiam,*
& vitam æternam. Eleemoſyna enim pau-
peri ex charitate facta opus eſt meritorium B
vitæ æternæ. Satisfactio verò cùm dicitur,
ipſa eſt quæ purgat peccata: nam cùm certum
ſit, contritione, ac peccatorum confeſſione
Sacramentali poſt Chriſtum, ante Chriſtum
verò, vel ſola contritione, cum ſacrificio
coniuncta, vt in ſtatu legis naturæ, vel cõtri-
tione, cum ſacrificio, ac peccatorum confeſ-
ſione, licèt nõ Sacramentali, peccata deleri;
cùm eleemoſynam ab omni peccato libera-
re, ſeu peccata purgare audimus; id ſanè in-
telligendũ eſt de peccatorũ reliquiis, ac pœ- C
na temporali, quæ poſt remiſſum peccatum
manet; cuius reatus per eleemoſynam ex
charitate factam abſtergitur. Multa præte-
rea huiuſcemodi teſtimonia paſſim in Scri-
Eccl. 3. pturis obuia fiunt. Eccleſiaſtici 3. *Ignem ar-*
dentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit pec-
Dan. 4. *catis.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime,*
& iniquitates tuas miſericordiis pauperum: qui
locus ad hoc probandum illuſtris eſt; quid
enim aliud eſt redimere peccata, præterquã
ſoluere pretium pro peccatis? hoc enim mo-
do res oppignoratæ redimi dicuntur, cùm
pro illis pretium antea debitum redditur. At D
certè nemo ſiue ante Chriſtũ, ſiue poſt Chri-
ſtum culpã ita redimere potuit, vt debitum
pretium Deo pro illa ſolueret, cùm infinita
eſſet, neque alius præter Chriſtum illud ſol-
uere potuerit: quare cùm Daniel Regi ſua-
det, vt peccata ſua eleemoſynis redimat; nõ
culpam, ſed pœnam, quæ illi à Deo immine-
bat, inſinuat; pro qua pretium pauperũ elee-
moſynis ſoluere poterat: neq; alia teſtimo-
nia deſunt, quæ eleemoſynam præter gra-
tiæ, ac gloriæ meritum, ſatisfactorium quoq;
opus eſſe declarãt: ad tertiũ argumẽtũ venio.

TERTIVM argumentũ ex ieiunij ope-
re, carnis afflictionibus, prædicationis labo-
ribus colligitur, quæ opera ſimul, & merito- E
ria ſunt, & ſatisfactoria, vt ex Scripturarum
teſtimoniis conſtat. Nam ieiunium quidem
præter gloriæ meritum, quod ſibi ex charita-
te comparat; velut etiam omne aliud opus
bonum in charitate factum, vt Raphaël inſi-
Tob. 12. nuat Tob. 12. cum ait. *Bona eſt oratio cum ie-*
iunio, & eleemoſynas magis quàm theſauros auri
Ioël 2. *recondere.* Et Ioël 2. *Conuertimini ad me in*
corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Satis-
factionem quoque ſibi annexam habet, vt
perſpicuum eſt in Niniuitis, qui indicto ieiu-

A nio comminatum ſibi à Deo excidiũ eua-
ſerũt, vt legitur Ionæ c. 3. Achab quoque, vt Ion. 3
habetur 3. Reg. 21. ieiunio, ac carnis afflictio- 3. Reg. 21.
nibus parati ſibi à Deo ſuplicij dilationẽ ob-
tinuit. *Cùm audiſſet Achab ſermones iſtos, ſci-*
dit veſtimẽta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam,
ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit
demiſſo capite. Et factus eſt ſermo Domini ad Eliã
Thesbiten, dicens. Nónne vidiſti humiliatũ Achab
B *coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non*
inducam malum in diebus eius. Denique Iaco- Iacob. 5.
bus 5. de prædicationis laboribus agẽs, qui-
bus Paulus ad Philip. 4. æternæ vitæ coro- Philip. 4.
nam pollicetur, cùm ait. *Adiuua illas, quæ me-*
cum laborauerunt in Euangelio cum Clemente, &
cæteris adiutoribus meis, quorum nomina ſunt in
libro vitæ; illos inter ſatisfactoria opera recen-
ſet, his verbis. *Qui conuerti fecerit peccatorem ab*
errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, &
operiet multitudinem peccatorum. Quamobrem
C ex his conſtat, quodlibet etiam aliud opus
pœnale, non tantùm gloriæ meritorium eſ-
ſe, ſi ex charitate fiat, ſed etiam temporalis
pœnæ, quæ peccato debetur, eſſe ſatisfacto-
rium.

SECVNDO, ſtatuendum eſt, opus omne
pœnale ex charitate factum, qua parte ſatis-
factiorium eſt, poſſe aliis applicari ad pœnæ
ſatisfactionem. Diximus in opere pœnali
duo reperiri, ſcilicet meritum gratiæ, &
gloriæ, tum ſatisfactionem pœnæ. Meritum
quidem oritur ex ipſa ſubſtãtia operis, qua-
tenus in charitate fit, cui diuina promiſſio,
D ac Chriſti merita ſuffragantur. Satisfactio
verò ex operis pœnalitate potiſſimùm pen-
det, quæ ex ſe vim ſatisfaciendi ſibi vendi-
cat; eo ſanè modo, quo pœna ipſa à Deo in-
flicta diuinæ iuſtitiæ ſatisfacere ſolet: nam
quemadmodum cùm Deus hominem pro-
pter graue aliquod delictum, immiſſa in
eum ægritudine, aut corporis doloribus,
punit, is ea pœna diuinæ iuſtitiæ ſatisfa-
cit; hoc pacto, qui ex operibus pœnali-
bus voluntarias ſibi afflictiones accerſit,
haud dubium eſt, quin iis temporales pœ-
nas ſuis peccatis debitas Deo ita ſoluat, vt
eò minùs diuinæ iuſtitiæ pœnis obnoxius
ſit, quò plura huiuſmodi opera præſtat, qui-
E bus perfectiùs, ac celeriùs Deo ſatisfacere
poteſt.

PORRO hæc duo inter ſe ita diſpoſita
ſunt, vt meritum, quo quiſque gratiam a-
pud Deum meretur, ac tandem gloriam
ſibi comparat, quo denique iuſtus, ac bea-
tus efficitur, alteri communicari non poſ-
ſit; ſicut nec propria hominis iuſtitia: im-
mò nec Chriſtus ipſe, qui nobis gratiam,
ac iuſtitiam meruit, ſingularem illam iuſti-
tiam, ac meritum communicare potuit, qui-
bus ipſe iuſtus extitit: neq; n. poterat ſeipſum
propria

Digitized by Google

propria iuſtitia expoliare, ex quo iuſtus eſſe [A] deſineret, vt ea alterum indueret. Denique ſicut nemo alterius iuſtitia illi inhærente iuſtus eſſe poteſt: ita nullus alterius merito gratiam, ac gloriam ſibi adipiſci valet. Satisfactio verò, cùm neque ad gratiam, neque ad gloriam per ſe ordinetur; ſed compenſatio pœnæ tantùm ſit, ac ſolutio debiti; nihil omnino repugnat, quominùs ea ad alium extendi poſſit, ac cæteris explicari: immò poſſet quiſpiam ardentiori charitate fretus; omnes ſatisfactiones ſuas in alterum conferre, vt à beata, ac amantiſſima illa Chriſti ſponſa Catharina Senenſi factum legimus, quæ vniuerſa ſpiritualia bona eatenus à ſe parta, nimirũ ſatisfactiones ſuas omnes in defuncti animam tranſtulit, vt eã à Purgatoriis pœnis liberaret, quo facto à Chriſto cõmendata fuit. Quapropter ſicut orando quiſpiam alteri tẽporalis pœnæ veniam à Deo impetrare poteſt: ita etiam ieiuniis, vigiliis, carnis macerationibus, ac aliis pœnalibus operibus pro alterius pœnis poteſt ſatisfacere; dum illa Deo pro ipſarum ſatisfactione exhibet: ita (1.Cor.15.) Paulum egiſſe conſtat 1. Cor. 15. *Quotidie* (inquit) *morior propter veſtram gloriam fratres.* & (Coloſſ.1.) ad Coloſſenſ. 1. *Qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis.* [C]

PORRO huius communicationis fundamentum in mutua charitate, ac vnione potiſſimùm ſitum eſt, qua Eccleſiæ membra inuicem connectuntur; qua fit, vt alterum alteri ſuffragetur, ac præſidium ferat, & qui opetibus locupletiores ſunt, ac amplioribus ſatisfactionum opibus pollent, aliorum inopiam ſuſtentent, vt monet Paulus 2. Cor. 8. (2.Cor.8.) *In præſenti* (inquit) *veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat.* Hoc verò totum explicat idem Paulus eleganti illa metaphora, quam ex mutua membrorũ corporis viciſſitudine colligit [D] (1. Cor. 12.) 1. Cor. 12. *Nunc autẽ* (ait) *multa quidem membra, vnũ autẽ corpus, nõ poteſt autẽ corpus dicere manui, opera tua nõ indigeo, aut iterum caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.* Hęc autẽ membrorum Eccleſiæ viciſſitudo, qua pro ſe inuicem ſollicita ſunt, id efficit, vt orationes, ſuffragia, ſatisfactiones, ac cætera bona, quæ communicabilia ſunt, inter ea communia ſint: & quæ vni ſuperſunt, alteri indigenti, velut neceſſaria applicari queant. Hæc enim eſt natura, & ratio membrorum eiuſdem corporis, quam Paulus inſinuat, vt alterum alteri opem ferat, ac vnius abundantia alterius inopiam ſuppleat. [E]

(Pſalm. 118.) HINC Dauid affirmat Pſal. 118. ſe participem eſſe omnium timentium Deum, & cuſtodientium mandata illius, quo innuere voluit, ſe iuſtorum omnium piis operibus, ac ſatisfactionibus, quæ ab iis fluunt, adiuuari; ac eorum ſuam velut ſibi partem capere, propter mutuam charitatis vnionem, qua ſe inuicem complectũtur. Charitas namque cùm iuxta Apoſtolum non quærat, quæ ſua ſunt, id profectò efficit, vt propria bona aliis communia eſſe velit: atque eò magis perfecta ſit, quò amplius in alios ſe extendit, donec totam in aliorum opem ſeſe effundat. Ita enim aiebat Paulus 1. Cor. 15. *Quotidie morior propter veſtram gloriam fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro*: (1.Cor.15.) atque idẽ cupiebat eſſe anathema pro fratribus ſuis, vt & ipſi ſalutem conſequerẽtur. Hoc enim proprium charitatis munus eſt, vt & opes ſuas in alios effundat, & viciſſim aliorum bona velut propria [B] poſſideat. Denique hoc illud eſt, quod Apoſtolici Symboli fide obſignatum habemus: cùm in ea Sanctorum communionem profitemur: qua fit, vt quodlibet Eccleſiæ membrum charitate imbutum, pro alio ſatisfacere queat, quod ad pœnam temporalem attinet, atque ab eo viciſſim ſatisfactionem accipere: nec non alteri quippiam de congruo mereri valeat.

TERTIO ſtatuendum eſt opus, qua parte eſt ſatisfactorium nihil obtinere à Deo vltra condignum: nam cùm in quolibet opere pœnali duplex ratio inueniatur, nempe meritum, ac ſatisfactio, vti ſæpe diximus: id quidem, tum ex Scripturis, tum ex cõmuni Patrum, ac Theologorum ſententia certum eſt; meritum quod reſpicit gratiam, ac gloriam, à Deo vltra condignum præmiari. Id enim teſtantur Lucas c. 6. (Luc.6.) *Menſuram bonã, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.* Et Paulus ad Rom. 8. (Rom. 8.) *Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis*: quæ verba explicans Auguſtinus de verbis Apoſtoli. (Auguſtinus.) *Ipſe Paulus* (ait) *qui patiebatur, & ſciebat pro cuius nomine patiebatur, & quo fructu patiebatur, dixit. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Sæuiat mundus, fremat mundus, increpet linguis, corruſcet armis; quicquid poteſt faciat: quid faciet denique ad id, quod accepturi ſumus? Appendo quod patior, cõtra id quod ſpero: hoc ſentio, illud credo; & tamen plus valet, quod credo, quàm quod ſentio. Quicquid eſt quod ſæuit, & quod quis patitur pro nomine Chriſti, ſi poteſt vinci, tolerabile eſt: ſi non poteſt vinci, migrare hinc nos facit; nec extinguit, ſed accelerat, quid accelerat? ipſum quod expectamus præmium, ipſam dulcedinem, quæ cùm venerit ſine fine erit: opus cũ fine, merces ſine fine.* Hæc Auguſtinus. At meritum ſatisfactionis, cũ per ſe nullũ habeat ordinẽ ad præmiũ, ſeu eſſentiale, ſeu accidẽtale: ſed tantũmodò ad ſatisfactionẽ referatur, qua temporalis pœna exoluitur: conſtat ſanè illud inter priora merita, quæ à Deo vltra cõdignum pręmiantur, minimè collocari poſſe.

QVOD hac ratione confirmari poteſt: nam ſi opus, qua parte ſatisfactorium eſt, vim quoque merendi cœleſte aliquod præmium

à Deo obtineret, illud planè ſequeretur, vt qui ob graue aliquod delictum à Deo punitur, eo ſupplicio præmium mereretur: nam etſi humili, ac voluntaria illius ſupplicij perpeſſione, qui in charitate degit, præmium mereatur: quatenus ſcil. opus illius meritorium eſt: ea tamen ratione, qua illo ſupplicio dignam Deo ſatisfactionem ſoluit, mercedem non meretur: quod in his perſpicuum eſt, qui pœnas in Purgatorio luunt, quibus tametſi Dei iuſtitiæ ſatisfaciant, nullam tamen ex his à Deo remunerationem accipiunt: hinc aduerſariis reſpondemus, qui Martyrum, ac cæterorum Sanctorum ſatisfactiones cœleſti præmio abſorptas vociferantur: nos quidem operibus quatenus gloriæ meritoria ſunt, id tribuere: ea tamen ratione, qua ſatisfactoria ſunt, ac temporalis duntaxat pœnæ remiſſionem merentur, omnino hoc modo irremunerabilia eſſe. Quòd ſi contendant, meritum ad aliquod præmium referri. Eſto; præmium mereantur (neque enim meriti nomen à Sanctorum ſatisfactionibus excludendum puto, cùm ad eas explicandas eo paſſim Patres, Pontifices, ac Theologi vtantur) at præmium erit ipſa pœnæ temporalis remiſſio, quod tandiu irremuneratum differri opus eſt, quoad ea pœnarum remiſſio illi à Deo collata fuerit.

Qvarto ſtatuendum eſt, Sanctos quamplurimis huiuſmodi ſatisfactionis meritis exuberantibus, dum viuerent, ornatos fuiſſe, quæ nec ſibi neceſſaria fuerunt, neque ea aliis viuentes applicarunt. Quod licèt aduerſarij ferre non valeant, neque audire ſuſtineant: id tamen veriſſimum eſſe res ipſa clamitat Nam de beatiſſima Virgine notiſſima res eſt, quot ea in morte Filij, tum antea, cordis dolores, atque animi anguſtias perpeſſa fuerit, quæ ſanè adeò excreuerant; vt rectè lethalis transfixerantis gladij vulneris doloribus à Simeone iuſto comparari potuerint Luc. 2. cùm ait. *Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Quem locum illuſtrans Bernardus de Lamentatione V. Mariæ ita ſcribit. *Vulnera Chriſti morientis erant vulnera matris dolentis. Dolores ſæui fuerunt tortores in anima matris: mater erat laniata morte chari pignoris: mente mater erat percuſſa cuſpide teli, quo membra Chriſti ferus foderunt iniqui. Ipſa enim erat, quam dolor tenebat. In mente eius excreuerant immenſi dolores, nec poterant extra refundi. Intus atrociùs ſæuientes dolores nati matris animam gladiabant.* Quam tamen omni culpa actuali caruiſſe totius Eccleſiæ, ac Parrum conſenſus docet Origenes hom. 1. in diuerſos. Chryſoſtomus oratione in ſanctiſſimæ Dei genitricis annuntiationem. Ambroſius ad Pſalm. 118. ſerm. 22 Auguſtinus de natura, & gratia capit. 36. Fulgentius ſerm. de

Luc. 2. S. Bernard. Origenes. Chryſoſtom. Ambroſius. Auguſtinus. Fulgentius.

A laudibus Mariæ ex partu Saluatoris. Bernardus ſerm. 2. de Aſſumption. Mariæ. Tandem Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 23. quam etiam ab ipſa originalis peccati macula immunem fuiſſe plerique ſancti Patres affirmant; quibus totius ferè orbis conſenſus accedit. Quot ea præterea lachrymas in oratione fudit? quot ieiuniis virgineum corpus exercuit? Quot eleemoſynas pauperibus de neceſſariis ſibi rebus largita eſt? quot labores, tum in itinere, tum in Ægypto, dum ibi cum puero Ieſu Dei iuſſu exularet, ſponte pro Dei gloria ſubiit; quibus immenſos, ac ferè innu-
B meros ſatisfactionum cumulos ſibi coaceruauit? Quis eos ipſi neceſſarios fuiſſe exiſtimet? quæ cùm nulli vnquam culpæ obnoxia fuiſſet, nullum etiam pœnæ debitum contraxerat, quod ſatisfactione aliqua ſoluere deberet: vt egregiè diſſerit Cyprianus ſerm. de Chriſti Natiuitate his verbis. *Nihil in hac repetit vltio, nec præcedens delectatio aliquam expetiit pœnarum vſuram: Spiritu ſancto obumbrante incendium originale extinctum eſt: ideòque innoxiam affligi non decuit: nec ſuſtinebat iuſtitia, vt illud vas electionis commu-*
C *nibus laſſaretur iniuriis, quoniam plurimùm à ceteris differens, natura communicabat, non culpa.*

Bernardus. Conc. Trid. Cyprianus.

Adde Ioannem Baptiſtam in vtero ſanctificatum, ac tali innocentia præditum, vt vix leuiſſimis culpis locum præbuerit; qui tamen totam vitam in duriſſimis pœnitentiæ operibus exegit; ac tandem poſt carceres, ac vincula pro veritate perpeſſa, pro eadem capite obtruncatus eſt. Ex quo ingentes ſatisfactionum aceruos ſibi comparauit. Ex his quot illi ſuperfuiſſe credendum eſt, quibus ad proprias culpas expiandas non eguit?

D Adde præclariſſimas Apoſtolorum paſſiones, quæ Paulus 1. Cor. 4. attingit his verbis. *Puto* (inquit) *quòd Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquam morti deſtinatos*, & poſt pauca, *vſque in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus; & laboramus operantes manibus noſtris: maledicimur, & benedicimus: blaſphemamur, & obſecramus; tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema vſque adhuc.* Quænam culpæ tam ſanctiſſimis viris ineſſe poterant, quæ ad pœnæ expiationem tot, ac tam graues ſatisfactionem cumulos
E expeterent? quò fit, vt ingens iis ſatisfactionum numerus ſuperflueret.

1. Cor. 4.

Adde etiam diriſſimas innumerabilium Martyrum, tam puerorum, quàm virginum pœnas, ac cruciatus; ex quibus quamplurimi nullam omnino præterquàm originalis peccati maculam contraxerant, vt de Innocentibus ab Herode interfectis patet; alij leuiſſimis duntaxat culpis obnoxij

fue

fuerant, quibus cùm tot ſatisfactionum merita neceſſaria ad peccatorum pœnas expiandas non eſſent, iis planè ſuperfuerunt.

Adde poſtremò egregia tot Sanctorum Confeſſorum opera, tot pro fide tuenda perpeſſos labores, tot noctes ſacris Vigiliis inſomnes, tot carnis macerationes; arcta, & quotidiana ieiunia, aſperum victum, aſperiorem veſtitum, humi cubationes, laborioſiſſimã denique vitã, quã olim primùm Anachoretæ, ac deinde pleraque Religionũ arctiora inſtituta coluerunt. His vberrimos ſatisfactiouum aceruos ſuperfuiſſe quis ignorat? Porrò quòd ſuperuacaneæ tot Sanctorum ſatisfactiones, quæ illis neceſſariæ non erant, ab ipſis nemini applicatæ fuerint, id potiſſimùm perſuadet, quòd ij, cùm humillimum in ſeipſis animum gererent, nec vnquam de ſuis meritis præſumerent, eò fiebat, vt quamuis locupletiſſimi ſatisfactionum opibus exiſtereut, ſemper tamen ſe egenos exiſtimarent, atque ea, quibus abundabant, merita ſibi deeſſe putarent.

Postremo ſtatuendum eſt, ex his ſuperfluentibus Chriſti, ac Sanctorum ſatisfactionibus Eccleſiæ theſaurum; ex quo indulgentię conferuntur, conſtare. Quod ad Chriſti ſatisfactiones attinet, nemini ſanè fas eſt dubitare, quin illæ pretium infinitum contineant, cùm ſint ſatisfactiones perſonæ infinitæ, ipſius videlicet Verbi incarnati, quarum virtus non ſolùm ad omnes ſaluandos ſe extendit: ſed ad vniuerſos quoque damnandos effluere potuiſſet, niſi illi obicem oppoſuiſſent, vt ait Leo primus ſerm. 12. de Paſſione cap. 3. *Effuſio* (inquit) *pro iniuſtis ſanguinis iuſti, tam potens fuit ad priuilegium, tam diues ad pretium, vt ſi vniuerſitas captiuorum in Redemptorem ſuum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent.* Immò cùm ſint valoris infiniti, ad infinitos quoque homines ſeſe effundere potuiſſent: quò fit, vt tam ad culpæ, quàm ad pœnæ remiſſionem infinitæ ſatisfactiones Chriſto ſuperfuerint. De Sanctorum ſatisfactionibus id modò probatum fuit, non infinitas quidem, ſed finitas tantùm ſuperfuiſſe.

Leo primus.

Qvæ cùm ita ſint, iam ab aduerſariis quærere lubet, quid de his actum fuerit? An hæ iacturam paſſæ ſunt? num exiſtimandum eſt infinita Chriſti merita, quę infinitos protſus homines à pœnis abſoluere potuiſſent, cum Chriſto interiiſſe? Quid? an tot ſatisfactionum cumuli, quibus Sanctorũ vita onuſta fuit, velut inutiles ſine fructu periêre, cùm ij tot indigentibus prodeſſe valuiſſent? Id ſanè ipſa Diuinæ ſapientiæ, ac prouidentiæ lex minimè fert; quæ cùm vniuerſa ad fines ſibi præſcriptos ducat, & rectè, ac ſuauiter omnia diſponat, nihil in rebus fruſtratorium, nihil ſupetuacaneum, nihil vanum eſſe patitur, præſertim in electorum bonis, quæ vſque ad minimum quadrantem numerantur.

Adhæc ſi tot Chriſtus, ac Sãctorum merita abſque vlla remuneratione à Deo velut inania relicta ſunt, quonam Diuina, tum iuſtitia, tum liberalitas euanuerũt; quæ nullum bonum prorſus irremuneratũ eſſe ſinunt: ac præmia meritis decernunt? Quamobrem ne vlla Dei ſapientiæ, aut iuſtitiæ, aut liberalitati macula inuratur, id velut certiſſimum, ac indubitatum ſtatuendum eſt, ea inter Eccleſiæ diuitias, quibus à Chriſto ditata fuit, computari; atque ex his opulentiſſimum Eccleſiæ theſaurum conflatum fuiſſe, quo fidelibus indigentibus ſubueniret. Cùm enim Patris munus ſit (vt ait Paulus) filiis theſaurizare: hoc præclaro munere ipſe Chriſtus, qui & Pater, & Redemptor noſter eſt, à quo in ſpem viuam regenerati ſumus, per lauacrum regenerationis, quod in omnes fideles effudit, perfungi voluit; cùm non modo Sacramentorum diuitias, quibus culpa expiari poſſet, nobis comparare voluit: verùm etiam ex ſuperabundantibus ſuis, ac Sanctorum ſatisfactionibus theſaurum, velut filiis collegit, atque eo Eccleſiam ſuam locupletauit: quod Paulus ad Epheſ. 2. his verbis inſinuat. *Vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu.* Tum ad Coloſſ. 1. *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis Sanctorum in lumine.* Id verò grauiter explicat Clemẽs VI. in extrauaganti *Vnigenitus*, cuius inter alia hæc ſunt verba. *Quantum ergo exinde, vt nec ſuperuacua, inanis, aut ſuperflua tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum militanti Eccleſiæ acquiſiuit; volens ſuis theſaurizare filiis pius pater, vt ſit infinitus theſaurus hominibus, quo qui vſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti.*

Epheſ. 2. *Coloſſ. 1.* *Clemens 6.*

Neqve ad Diuinam huius theſauti Eccleſiaſtici inſtitutionem confirmandam Scripturarum teſtimonia deſunt. Nam teſtimonium illud Pauli ad Coloſſ. 1. *Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt, Paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore eius, quod eſt Eccleſia.* Quod Caluinus §. 4. auctoritate Auguſtini eneruare nititur, illuſtre eſt ad hoc probandum. Neque enim ſenſum Auguſtini reiicimus, vt falsò calumniantur aduerſarij. Cùm exponit Paſſiones Chriſti, de quibus hoc loco Paulus agit, ac eas ſe adimplere gaudet, nõ eſſe paſſiones ſolius capitis; ſed capitis, ac membrorum: quatenus videlicet Chriſtus, & Eccleſia vnam perſonam myſticam conſtituunt: nam, vt idem rectè arguit in Pſalm. 16. his verbis. *Si enim Paſſiones Chriſti in ſolo Chriſto, immò in ſolo capite; vnde dicit quoddam membrum eius Paulus Apoſtolus. Vt ſuppleam, quæ deſunt preſſurarum Chriſti, in carne mea? Si ergo in membris Chriſti*

Coloſſ. 1. *Auguſtinus.*

es, quicunque homo, quiſquis hac audis, quiſquis
hac non audis, ſed tamen audis, ſi in membris Chri-
ſti es; quicquid pateris ab eis, qui non ſunt in me
ritis Chriſti, deerat paſsionibus Chriſti. Immò
hunc eſſe Catholicæ Eeclesiæ ſenſum agno-
ſcimus, ac velut legitimum amplectimur, li-
cèt alios, ſi qui ſunt, minimè reprobemus.
Atque hoc ſenſu præſertim aduerſarios ag-
gredimur: cùm inde perſpectum ſit, Sancto-
rum paſſiones ita Chriſti Paſſionibus copu-
lari, vt eas Apoſtolus Chriſti Paſſiones eſſe
dicat: ac recipio, quod Caluinus ait; eo ſci-
licet, honore nos Chriſtum dignare, vt no-
ſtras afflictiones ſuas reputet, ac ducat: ex
quo illud primùm aduersùs illum, ac reli-
quos colligimus; Sanctorum paſſiones ſatiſ-
factorias eſſe, cùm inter Chriſti Paſſiones an-
numerentur, ac Chriſtus in ſuis membris pa-
tiatur, vt ait Auguſtinus: nec non (vt Calui-
nus fatetur) Chriſtus Sanctorum afflictiones
ſuas eſſe reputet: quòd ſi Chriſtus Sancto-
rum paſſionibus ita afficitur, vt proprias
exiſtimet, & eaſdem corporis, ac capitis affli-
ctiones eſſe ducat, quis iam negare audeat,
corporis, ſicut etiam capitis paſſiones ſatiſ-
factorias eſſe? non quidem ad expiationem
culpæ, cùm ea capitis tantùm Paſſioni-
bus deberetur: ſed ad remiſſionem pœ-
næ, quæ vtrinſque Paſſionibus conuenire
poterat: quare cùm Paulus Sanctorum paſ-
ſiones ipſas Chriſti Paſſiones vocat, eo pla-
nè inſinuat, illis ſingularem quandam ex
Chriſti Paſſionibus vim ſatisfaciendi ineſſe.

Illvd præterea ex hoc ſenſu elicimus;
paſſiones Sanctorum, quas modò ſatisfacto-
rias eſſe demonſtrauimus; cùm paſſiones
corporis Chriſti ſint, non ad proprium dun-
taxat, ſed ad commune totius corporis Ee-
cleſię bonum tendere; quod ex mutua mem-
brorum vnius corporis viciſſitudine iam an-
1.Cor.12. tea Paulus probauerat 1. Cor. 12. quò fit, vt
Auguſtinus. vnius ſatisfactiones alteri applicari valeant:
quód præclarè inſinuat Auguſtinus ſtatim
poſt priora verba. *Tantùm ergo* (inquit) *pateris,*
quantùm ex Paſsionibus ſuis inferendum erat vni-
uerſa Paſsi[illegible] *Chriſti, qui paſſus eſt in capite noſtro,*
& patitur in membris ſuis, id eſt, in nobis ipſis ad
communem hanc quaſi Rempublicam.

Postremo inde colligimus contra
aduerſarios; ſatisfactiones Sanctorum, haud
malè, aut temerè (vt Caluinus garrit) cum
ſatisfactionibus Chriſti, licèt hę infinitæ ſint,
copulari: neque indignum eſſe, vt illæ ad
conflandum Eccleſiæ theſaurum ſimul cum
præſtantiſſimis illis Chriſti ſatisfactionibus
coëant: neque enim temerè Paulus Eccle-
ſiæ corpus Chriſto, velut capiti connexuit:
aut indignum iudicauit ipſas corporis Paſ-
ſiones ita capitis Paſſionibus copulare, licèt
ab his longiſſimè diſtent; vt eas Chriſti
Paſſiones appellare non dubitauerit. Cùm

A igitur Paulus Chriſti paſsiones, Sanctorum,
velut membrorum paſsionibus adimpleri af-
firmat; iuxta Auguſtini, noſtrum, ac aduer-
ſariorum ſenſum, id apertè docet, Sanctorum
paſsiones, tum ſatisfactorias, tum Eccleſiæ
communes eſſe, tum etiam in Eccleſiæ the-
ſauro ſimul cum Chriſti ſatisfactionibus aſ-
ſeruari.

Cæterum alter quoque horum ver-
rum ſenſus, iſque germanus eſſe poteſt; nam
cùm Paulus ait ſe adimplere ea, quæ deſunt
paſsionum Chriſti in carne ſua, duplicem
quodammodo meritorum ordinem in Ec-
B cleſia à Deo definitum, ac prædeſtinatum
fuiſſe indicat; Chriſti nimirum, & Sancto-
rum. Cùm enim Deus Chriſtum omnium
electorum caput prædeſtinauerit; atque ei
èlectorum membra velut corpus agglutina-
uerit, vtriſque tam capiti, quàm membris
proprias paſsiones, ac merita fore præordina-
uit; capitis quidem infinita, membrorum ve-
rò, quæ certam quandam metam, ac menſu-
ram attingerent. At qua ratione, quóve con-
ſilio id præſtiterit, declarat Paulus ad Rom.
8. vbi ait, Sanctorum paſsiones idcirco ſub Rom.8.
capite Chriſto à Deo præordinatas fuiſſe, vt
C conformes eſſent imaginis filij ſui, & vt ſit
ipſe primogenitus in multis fratribus. Chriſti
ergo merita Deus infinita eſſe voluit; vt capi-
tis merita eſſe oſtenderet, quæ ſola infinitam
culpæ maculam delere poterant. At ſingula
electorũ membra, quodque ſecundùm men-
ſurã ſibi à Deo præſtitutam, infinito, ac inex-
hauſto huic Chriſti meritorum cumulo paſ-
ſiones, ac propria merita conferre debent,
quouſque meritorum menſura à Deo præui-
ſa impleatur: atque hinc Paulus ait, ſe adim-
plere ea, quæ deſunt paſsionum Chriſti in
carne ſua: deſunt quippe paſsionibus Chri-
D ſti paſsiones, ac ſatisfactiones Sanctorum,
quæ à Deo præordinatæ ſunt, quas Paulus,
quod ad ſe attinet, ſuis paſsionibus adimplet,
hoc eſt, ad perfectam menſuram ducit; quam
explicationem ipſe quoq; Auguſtinus attin-
git loco citato. *Ideo* (inquit) *additur, quia deerat,* Auguſtinus.
menſuram implens, non ſuperfundens. Igitur vtra-
que expoſitio Auguſtini mirificè confert ad
confirmandum Eccleſiæ theſaurum ex Chri-
ſti, & Sanctorum ſatisfactionibus cõpactum.

Porro quòd Caluinus poſteriora illa
verba Pauli. *Pro corpore eius, quod eſt Eccleſia,* ita
exponit, quòd Paulus non intelligat pro
E Redemptione, pro reconciliatione, pro ſa-
tisfactione Eccleſiæ: ſed pro ædificatione, &
profectu: nemo ſanè Catholicorum vnquam
cenſuit, Paulum pro Eccleſię Redẽptione, aut
reconciliatione, aut ſatisfactione, ſi de culpæ
ſatisfactione agatur, paſſum fuiſſe: hoc enim
fuit Redemptoris munus, quod nemo vn-
quã Paulo, aut cæteris Sanctis tribuit. Quòd
verò is hæc verba ad eum ſenſum tantùm
reſtrin

reſtringit, vt nihil prorſus aliud præterquàm A ædificationem, & profectum Eccleſiæ præ ſe ferre velit; profectò nimis Paulum coarctat, ac vim Scripturæ infert: quis enim Caluinum docuit, hunc, non alium eſſe Pauli ſenſum? num Scriptura? num Patres? num Concilia? num Eccleſiæ conſenſus? num Pontificum definitiones? Hæc minimè Caluino fauent: nam quòd ad nonnullas Scripturas prouocat, quæ Paulum pro ſalute, pro conſolatione, pro exhortatione electorum plurima fuiſſe perpeſſum docent, nihil aduersùm nos obtinet, qui non negamus eum ſenſum B paſſim obuium eſſe in Scripturis, ſed huic loco magis noſtrum accommodatum eſſe contendimus. Auguſtinum citat tract. 47. in Ioann. qui nihil minùs quàm pro eo facit. *Agnoſcitis* (inquit Auguſtinus) *pretium veſtrum, quod non à me datur, ſed per me prædicatur. Ille quippe emit, qui pretioſum ſanguinē fudit.* Quodnam ſibi ex hoc loco Caluinus contra indulgentias præſidium quærit? Agnoſcimus, & nos (Auguſtino teſte) pretiū ſanguinis Chriſti, quo empti ſumus, quod à Sanctis non datur, ſed prædicatur; quis enim Sanctorum ſanguine ſe emptum credat? Addit aliud C eiuſdem teſtimonium ex eodem tractatu depromptum. *Quomodo ipſe pro nobis animam ſuam poſuit; ſic & nos debemus ad ædificādam plebem, ad aſſerendam fidem animas pro fratribus ponere.* At qui pro fide tuenda, vel plebe ædificanda martyrium ſponte ſubit, num propterea ſuo ſatisfactionum merito priuatur? Annon Chriſtus Eccleſiam ſuo ſanguine ædificauit, à quo tamen nefas eſt meritum ſatisfactionis expellere?

His igitur verbis ſignificat Apoſtolus; moleſtias, ac ærumnas, quas tum ipſe, tum cæteri electi in carne ſua perferunt, non ſolùm ad cæterorum ædificationem cedere, D quatenus iis ad ferendas pro Chriſto paſſiones animantur: ſed etiam ad communem Eccleſiæ vtilitatem prodeſſe; eùm hæ in publicum Eccleſiæ ærarium confluunt, ex quo ſpiritualia ſubſidia ad ſubleuandas peccatorum pœnas, fidelibus impeuduntur.

Alterum quoque eſt ad hoc probandum aptiſſimum teſtimonium eiuſdem Pauli 2.Cor.2. (2.Cor.2.) *Nam & ego* (inquit) *quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti.* Hoc loco Paulus agit de remiſſione pœnę temporalis facta Corinthio illi inceſtuoſo, poſt remiſſam culpā: nam cùm is ab Eccleſia eie- E ctus agnouiſſet peccatum ſuum; & iam ad Eccleſiam reuocato iuxta Apoſtolicos canones, vt conſtat ex Clemente libro 2. Conſtit. (Clem. Rom.) Apoſt. pœna ad ſatisfaciendum imponenda eſſet, Corinthiorum, qui pro illo Apoſtolum rogauerant, deprecatione motus; indulgentiam illi Eccleſiæ theſauro ad temporalem illam pœnam expiandam; cuius apud Deum debitor erat, velut perſonam Chriſti gerens, condonauit: quare his verbis rationem reddit, qua poteſtate huiuſmodi indulgentiam Corinthio illi donauerit, ea ſcilicet, quam ex perſona Chriſti gerebat, cuius legatione, velut Apoſtolus fungebatur: ac propterea delegata illius poteſtate fruebatur: quare ait. *Nam & ego, quod donaui.* Remiſſionem videlicet pœnæ temporalis Corinthio, *propter vos*, qui petiiſtis Corinthio illi, ob nimiam illius triſtitiam indulgeri. *In perſona Chriſti.* Donaui, tanquam Miniſter Chriſti, ac cauſa miniſterialis. Neque tamen hæc iudicialis tantùm fori pœnæ relaxatio fuit, qua publica illa pœnitentia, quæ publicis delictis imponi ſolebat, illi tantùm condonata fuerit: nam cùm pœnę illæ Apoſtolico tantummodò iure taxatæ fuerint; Apoſtolica etiam auctoritate ſolui poterant: neque opus erat, vt Paulus ſeſe in Chriſti perſona concluderet: ſed cùm in hac indulgentia, ac donatione Paulus ad Chriſti perſonam, atque auctoritatem confugiat, eo perſpicuum fit, eam non de externo, ac iudiciali, ſed de interno animæ foro, ad quod ſola Chriſti auctoritas pertingere poteſt, exponendam eſſe. Quòd ſi Paulus hunc in Eccleſia theſaurum eſſe non agnouiſſet: nunquam ſanè temporales pœnas ex perſona Chriſti, quo diuina huius theſauri inſtitutio ſignificatur, Corinthio condonaſſet: quamobrem ex his perſpectum eſt; in Eccleſia theſaurum ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum aſſeruari Diuino ipſo iure inſtitutum, ex quo indulgentiæ fidelibus tribuuntur.

Qvinta concluſio. *Poteſtas concedendi indulgentias eſt in Eccleſia, à Deo immediatè ſummo Pontifici collata.* Ex his, quæ hactenus diſſeruimus, ſatis exploratum aduerſariis eſſe debet, theſaurum aliquem indulgentiarum in Eccleſia extare. Quòd verò huius theſauri diſpenſandi poteſtas ſummo Pontifici à Chriſto immediatè collata fuerit, docet ipſa ſacrarum Scripturarum veritas. Nam Petro imprimis hæc poteſtas in genere à Chriſto promiſſa fuit: Matth. 16. illis verbis. (Matt.16.) *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum, & in cælis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis:* quibus verbis totam plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis Petro promiſſam fuiſſe teſtantur Epiphanius in Ancorato, (Epiphanius.) Chryſoſtomus Homilia in Petrum (Chryſoſtom.) Apoſtolum, & Eliam Prophetam. Tertullianus (Tertullian.) de Pudicitia cap. 21. Hilarius in Matt. (Hilarius.) can. 16. Leo Magnus Sermon. 3. de anniuerſario (Leo Mag.) die Aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum, & alij; ac deinde re ipſa collata Ioannes 21. cùm dixit Petro, *Simon Ioannis diligis me plus his? Paſce oues meas.* (Ioan.21.) Nam quicquid obſtrepant aduerſarij, & præcipuè

 Luthe

Lutherus lib. de poreſtate Papæ, & Caluinus A lib. 4. Inſtit. c. 6. §. 7. Certum eſt, vt fusè libr. 1. demonſtrauimus, ſummam poteſtatem in Eccleſiam hoc loco Petro fuiſſe creditam. Ita enim locum hunc interpretantur Origenes ad c. 6. ad Rom. 6. Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. Ambroſ. in cap. 24. Lucæ. Maximus Tautinenſis hom. 1. in Natali Petri, & Pauli. Arnobius Rom. ad Pſalm. 138. Eucherius Lugdu in Vigilia S. Petri. Leo Magnus Epiſt. 89. ad Epiſcopos Viennenſis Prouinciæ. Gregorius Mag. libr. 4. Epiſt. 32. ad Mauritium Auguſtum, & plerique alij. Cùm igitur totius B Eccleſiaſticæ poteſtatis ſumma in Petrum transfuſa fuerir, tanquam in ſupremum Eccleſiæ Paſtorem, planè conſtat hanc quoque poteſtatem illi traditam fuiſſe, vt Eccleſiaſticum theſaurum diſpenſare, ac fidelibus indulgentias elargiri valeat, cùm hęc pars quędam ſit Eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ Petri imperio ſubiecta eſt, ac per ipſum ad ſummos Pontifices illius ſucceſſores delabitur.

Origenes. Cyprianus. Ambroſius. Maximus. Arnobius. Eucherius. Leo Mag. Greg. Mag.

Qvod ſanè, & ipſa ratio non obſcurè dictat. Nam ſi in qualibet Republica, ac domo id commune eſſe agnoſcitur; vt qui in his C eſt Princeps, aut paterfamilias, propria Reipublicæ, aut domus bona in commune illarum commodum, ac vtilitatem diſpenſare valeat; cur id ſummo Pontifici, qui Chriſtianæ Reipublicæ, ac magnæ huius domus Eccleſiæ Princeps eſt, ac paterfamilias à Deo inſtiturus, negari debet, quin iure illo præditus ſit, quo ſpiritualem Eccleſiæ theſaurum ad communem fidelium vtilitatem indigentibus erogare quear; præſertim cùm ei iure bonorum Eccleſiæ diſpenſatio credita eſſe debeat, cui ipſa Eccleſia commiſſa eſt? Adhæc ſi cuique fas eſt (vt ſuperiùs demonſtratum fuit) in alterum ſatisfactio- D num ſuarum bona conferre, ac pro illo pœnæ debitum ſoluere: num Eccleſia hoc iure priuanda eſt, vt præſtantiſſima Chriſti, ac Sanctorum bona, quæ illi ad communem fidelium vtilitatem diſpenſanda relicta ſunt, quorum ſupremus, ac ordinarius diſpenſator eſt ſummus Pontifex, ſuis communicare non poſſit?

Porro cùm Petro duntaxat, ac ſummis Pontificibus Petri ſucceſſoribus hæc poteſtas collata ſit, inde exploratum eſt, nullum Epiſcopis, aut Metropolitis, aut Concilijs, aut quibuſcunque Eccleſiaſticis ordini- E bus ſub Ponrifice diuinum ius ad hunc theſaurum diſpenſandum ſuffragari, cùm hi iuriſdictionem omnem, ac proinde poteſtatem concedendi Indulgentias à Pontifice accipiant; cui ſumma totius Eccleſiaſticæ iuriſdictionis commiſſa eſt. Atque id cõfirmat ipſe vſus: nam c. Cùm ex eo, & c. Noſtro, de pœnit. & remiſſ. Pontifex Epiſcopis, atque Archiepiſcopis indulgentias moderatur, ac certa menſura conſtringit, quas populo largiri debent: ita vt in die dedicationis Eccleſiæ vnius anni, aliis temporibus quadraginta dierum indulgentiam excedere non poſſint: quam etiam poteſtatem ab iis omnino auferre poſſet, ſi quando id expedire videret. Cæterùm quamuis hæc Epiſcoporum poteſtas à Pontifice pendeat, non tamen propriè delegata dici debet, vt rectè notat Franciſcus Suarez in 3 p. D Thom. tom. 4. diſpu. 49. ſect. 1. cùm per ſe cum Epiſcopali munere coniuncta ſit, & ex vi illius eis conferatur; quò fit, vt non delegata, ſed ordinaria potiùs dicenda ſit. *Suarez.*

His tamen obiiciunt aduerſarij; omnem poteſtatem, quæ à Deo eſt, ab eo non in deſtructionem, ſed in ædificationem datri, vt teſtatur Paulus 2. Cor. 10. Sed hæc poteſtas ad deſtructionem potiùs, quàm ad ædificationem tendit, quandoquidem ea ſegniores homines ad bona opera fiunt, cùm ex oblatis indulgentiis, proprias, ac vtiliſſimas ſatisfactioues deſerunt, quibus maiora etiam gloriæ bona ſibi comparare poſſent. Igitur hæc poteſtas non eſt à Deo. *2. Cor. 10.*

Hvic argumento reſpondet Diuus Thomas in 4. ſentent. diſt. 20. quæſt. 1. articul. 3. Indulgentias ab Eccleſia non dari ad eum finem, vt homines à bonis operibus ceſſent; ſed potiùs vt ad bona opera promoueantur: iis ſiquidem maius remodium præbetur ad peccata vitanda; quàm ex ſola aſſuefactione bonorum operum: cùm enim ex affectu, quo indulgentiam accipiens, ad cauſam afficitur, pro qua indulgentia datur; diligenter ſe ad gratiam diſponat, confiteatur, oret, ac præterea plurima bona præſtet, vt indulgentiam illam conſequi valeat, quæ alio qui non præſtatet: inde illi ex indulgentia bonorum operum potiùs cumulus augetur; quàm quòd aliqua ex indulgentiarum collatione illi bonorum operum negligentia accedat; ſi tamen ea aburi non vult. Adde quòd ex indulgentiarum dono homines admonentur, quantùm Chriſti ſanguini, ac Sanctorum charitati debeant, qui illum ipſis theſaurum compararunt, ac præterea Dei liberalitatem commendare, ac extollere diſcunt, qui hanc in eos humanitatem declarat, vt non ſolùm ad culpæ, ſed etiam ad pœnæ expiationem ſuauiſſimum remedium inſtituerit. Ex his patet, poteſtatem hanc non in deſtructionem, ſed in maximam fidelium ædificationem cedere. *D. Thomas.*

Sexta concluſio. *Huius poteſtatis vſus in Eccleſia non eſt recens, ſed antiquiſſimus.* Lutherus acerrimus indulgentiarum hoſtis, cùm priùs dixiſſet indulgentias pias eſſe Eccleſiæ fraudes, eo quòd fideles pia illa indulgentiæ

gentiæ exiſtimatione, quæ reuera non eſſet, deluderentur, quaſi mitiùs in indulgentias inuectus fuiſſet, nec ſat conceptum aduerſùs illas odium illis verbis declaraſſet, dictum ſuum tanquam nimis humanum reuocat, & ampliora, ac impudentiora in eas conuitia parat. *Reuoco hoc* (ait art. 18.) *& dico indulgentias eſſe impiiſſimas ſceleratiſſimorum Pontificum fraudes, & impoſturas.* Quod tamen nulla vel ratione, vel teſtimonio probat. Caluiniani verò, vt vno ſaltem gradu ſe Lutheranis impietate ſuperiores oſtẽdant, addunt in hoc articulo, eſſe dæmonum fraudes. Nos quidem hactenus id aduerſùs ipſos Deo fauente obtinuimus; quòd indulgentias nec pias, nec impias Pontificum, aut dæmonum fraudes eſſe demonſtrauimus, cùm ex Chriſti inſtitutione Euangelicis, atque Apoſtolicis teſtimoniis eas emanaſſe declarauimus: nunc Apoſtolicam illarum traditionem, atque antiquiſſimum vſum ab Eccleſia legitimè receptum illorum calumniis opponimus, vt omnibus tandem luculentiſſimum ſit; Indulgentiarum vim, non ex Pontificum fraudibus, vel impoſturis (vt imponit Lutherus) emanaſſe: neque hominum ingenio, aut dæmonum arte elaboratam fuiſſe (vt falsò calumniatur Caluinus) ſed ſanctiſſimum, atque Apoſtolicum in Eccleſia Catholica, ex vterum traditione, ac Conciliorum auctoritate vſum ſibi vendicaſſe. Quod facilè ex ipſa temporum ſerie demonſtrari poteſt.

Lutherus.

Nam ante Lutheranos, & Caluiniſtas Paulus II. & Sixtus IIII. iubilæum vigeſimo quinto quoque anno celebrandum decreuerunt, vt patet tit. de pœnit. & remiſſ. in Extrau. Quemadmodum, cùm ante illos Clemens VI. quinquageſimo quoque tantummodò anno prædicari iuſſiſſet, vt conſtat ex Extrauag. *Vnigenitus*, in quo plenariam indulgentiam concedi nemo eſt qui dubitet. Atque hic Clemens is eſt, quem Lutherus indulgentiarum auctorem, ac parentem fuiſſe ſibi fingit: ſed ante Clementem Bonifacius VIII. quinquaginta circiter annis, primus iubilæum centeſimo quoque anno celebrari inſtituerat, vt patet in Extrauag. *Antiquorum.*

Porro ante Bonifacium VIII. Nicolaus IIII. circa annum Domini 1288. his, qui expeditionem Ieroſolymitanam adiuuarent, indulgentias conceſſit, quarum formam refert Gandauenſis quodlib. 15. q. 14.

Ante Nicolaum IIII. Vrbanus IIII. iis, qui feſtum corporis Chriſti piè celebrarent, & diurnis pariterque nocturnis horis perſonaliter intereſſent, indulgentiarum ſuffragia tribuit, vt manifeſtum eſt ex Clementina vnica de reliquiis, & veneratione Sanctorum, & ex D. Thom. opuſc. 57.

Ante Vrbanum IIII. Honorius III. plenariam omnium peccatorum indulgentiam, quam B. Pater Fräciſcus à Chriſto obtinuerat, eodem poſtulante S. Mariæ de Aſſyſiis conceſſit, ac ſua auctoritate, quam Chriſtus illi conſulendam imperauerat, confirmauit, vt teſtatur S. Bonauentura, & alij in vita S. Franciſci.

Ante Honorium Innocentius III. in Magno Concilio Lateranenſi ampliſsimas indulgentias iis erogauit, qui expeditioni Ieroſolymitanæ auxilio fauerent: vt in eodem Concilio ſub finem exprimitur.

Ante Innocentium Alexander III. meminit indulgentiarum, quæ dari ſolebant in dedicationibus Eccleſiarum, & iis, qui aliquid erogabant in ædificatione Pontium: id patet ex cap. Quod autem, extra de pœnit. & remiſſ.

Ante Alexandrum Paſchalis II. qui Alexandrum 60. ferè annis præceſsit, & Eccleſiæ circa 1099. annum præfuit 40. dierum indulgentiam cõdonauit iis, qui limina Apoſtolorum piè viſitarent, vt teſtis eſt Abbas Vrſpergenſis in chronicis anno 1116.

Ante Paſchalem Vrbanus II. iis qui cruce ſignati aduerſùs Sarracenos in bello Ieroſolymitano militarent, his verbis indulgentiam conceſsit. *De miſericordia Dei, & B. Apoſtolorum Petri, & Pauli authoritate confiſi ipſis iniunctas pro delictis ſuis pœnitentias relaxamus:* quam pleniſsimam indulgentiam conceſsit in Synodo Claromontana.

Ante Vrbanum Gregorius VII. pleraſque huiuſcemodi indulgentias conceſſerat, vt notum eſt ex epiſtola ipſius ad Epiſcopos, & Clericos Britanniæ.

Ante Gregorium Sergius III. qui nongenteſimo quarto anno Eccleſiæ præfuit, triũ annorum, ac totidem quadragenarum indulgentiam conſtituit iis, qui Romæ in feſtiuitatibus anniuerſariis ſancti Martini in montibus piè Eccleſiam viſitarent, vt teſtatur antiquiſsimus lapis marmoreus in maiori eiuſdem Baſilicæ altari repoſitus.

Ante Sergium Leo III. qui circa annum 796. Pontificatu functus fuit, Eccleſiam S. Mariæ Aquiſgrani indulgentiis collatis exornauit: atque alias conceſsit iis, qui feſtum S. Suiberti Epiſcopi Werdenſis deuotè celebrarent. Id refert Surius tom. 2. de vitis Sanctorum circa initium Martij.

Ante Seonem Gregorius Magnus quinto poſt Chriſtum ſæculo ſtationes Romanas multis indulgentiis auctas inſtituit, vt teſtes ſunt D. Thom. in 4. diſt. 20. & Altiſiodorenſis lib. 4. ſummæ tract. 6. c. 9.

Deniqve ante Gregorium duobus integris ſæculis prior Syluester I. petente S. Helena Magni Conſtantini matre; Sacellum S. Crucis in Hieruſalem Romæ erectum conſecrauit, cum multis Sanctorum reliquiis or-

nauit, ac multiplicem peccatorum veniam A piè viſitantibus indulſit.

Hactenvs expreſsè habemus indulgentiarum vim, ac nomen ex ipſo antiquiſſimo Eccleſiæ vſu, ac traditione, quam certè aduerſarij negare non poſſunt, cùm grauiſsimos, ac integerrimos ſcriptores teſtes habeamus, nec vllus ex Catholicis, ac orthodoxis Patribus, qui his Eccleſiæ temporibus floruerunt, huic veritati refragetur. At verò qui duobus prioribus ſæculis Patres extiterunt, tametſi eandem indulgentiarum concedendarum facultatem Eccleſiæ datam, atque ab ea legitimo vſu receptam agnouerint; minùs B tamen indulgentiæ vocabulo vſos eſſe legimus; ſed eam vel remiſsionem, vel condonationem, vel largitionem, vel veniam, vel paruam benedictionem, aliiſque nominibus appellarunt. Cyprianus lib. de lapſis indulgentiam, veniam, ac condonationem nuncupat. *Pœnitenti* (inquit) *operanti, roganti poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre quicquid pro talibus, & petierint Martyres, & fecerint Sacerdotes.* Lactantius lib 6. Inſtit. cap. 13. indulgentias, largitiones vocat. *Circumſpice* (inquit) *conſcientiam tuam, & quantùm potes medere vulneribus tuis; nec tamen quia peccata largitione tolluntur, dari tibi licentiam peccandi putes.* At præclarè C Tertullianus iam in Hæreſim Montani dilapſus, aduersùs Catholicos ſcribens, libro de Pudicitia cap. 1. teſtatur indulgentias à Pontifice in Eccleſia dari ſolitas expreſſo ipſo, tum veniæ, tum indulgentiæ nomine: cuius hæc ſunt verba. *Audio edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium. Pontifex ſcilicet Maximus Epiſcopus Epiſcoporum dicit. Ego, & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto:* & infrà. *Illic legenda eſt venia, quò cum ſpe eius intratur. Sed hoc in Eccleſia legitur, & in Eccleſia pronuntiatur:* tum paulò pòſt. *Sed iam hæc gloria* D *extinguitur, & quidem per eos, quos tantò conſtantiùs oportuerat eiuſmodi maculis nullam ſubſcribere veniam.* Demum paucis interiectis indulgentiam nominat. *Cur ergo, & crimina poſtmodùm indulgent pœnitentiæ nomine, quorum remedia præſtituunt multiiubentia iuee? nam & remedia vacabunt, cùm crimina indulgentur.* Vbi exploratum eſt Tertullianum non tam de culpæ remiſsione, quam nullis delictis, dũmodò pœnitentia adſit, negandam, non ſemel in libro de pœnitentia docet, quàm de temporalis pœnæ indulgentia agere: quam mœchis, ac fornicatoribus minimè conferendam eſſe E putabat.

Cyprianus. *Lactantius.* *Tertullian.* *Clem. Rom.*

Deniqve Clemens Rom. conſtit. Apoſt. lib. 3. cap. 10. indulgentiam, qua pœnæ temporalis tantùm remiſsio fit, benedictionem paruam appellat. *Immò* (ait) *neque laico permittimus facere aliquod opus Sacerdotale, vt ſacrificium, aut Baptiſmum, aut impoſitionem manus, aut benedictionem ſiue paruam, ſiue magnam:* quod etiam repetit lib. 8. c. 4. vbi benedictionẽ magnam, ipſam culpæ remiſſionem vocat, quæ ſine Sacramentali abſolutione non datur; benedictionem verò paruam, pœnarum remiſsionem nominat, quæ per indulgentias fit, quarum neutram laico permiſſam eſſe docet. En indulgentiarum vſum non à Clemente VI. inchoatum (vt Lutherus calumniatur) ſed Apoſtolica traditione per omnes Eccleſiæ ætates ad nos vſque tranſmiſſum.

His accedant Conciliorum generalium, quorum (teſte Auguſtino) eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, irrefragabilia teſtimonia, quæ perpetuam hanc fuiſſe Eccleſiæ doctrinam confirmant: nam in Concilio generali Conſtantienſi ſeſſ. 8 inter alios damnatur error de indulgentiis Ioan. Wiclefi: & ſeſsione vltima Martinus V. indulgentiam plenariam concedit. Ante hoc Concilium, in Concilio Viennenſi generali, vt habetur in Clementina 2. de pœnit. & remiſſ. & antea in Concil. Lugdunenſi, vt legitur in ſexto, eodem titulo, indulgentiarum vſus approbatur, abuſus verò corrigitur. Ante hæc Concilia fuit etiam Concilium Lateranenſe generale, quod c. 62. Epiſcopis decernit, quiſnam illis in concedendis indulgentiis modus obſeruandus ſit. *Ne* (inquit) *per indiſcretas, & ſuperfluas indulgentias claues Eccleſiæ contemnantur:* vbi indulgentiarum conceſsionem Eccleſiaſticam, ac proinde Apoſtolicam poteſtatem eſſe agnoſcit. At multò priùs in Concilio Claromontano, vt teſtis eſt D. Antonin. 2. p. hiſt. tit. 16. c. 1. §. 23. Vrbanus II. plenariam indulgentiam tribuit iis, qui ad Ieroſolymitanum bellum proficiſcerentur.

Conc. Conſtantienſ. *Conc. Viennenſe.* *Conc. Lugd.* *Conc. Lateranenſ.* *Conc. Claromont.*

Postremo cùm Nicena Synodus I. Epiſcopis ius tribuit, vt de iniunctis pœnitentiis, quod ſibi viſum fuerit, pœnitentibus relaxare queant: planè hoc ipſo indulgentiarum auctoritatem in Eccleſia eſſe confirmat: neque enim recipiendum eſt, quod nonnulli ſuſpicantur, pœnitentias, quæ olim iniungebantur, de quibus agit Nicenum Conc. c. 8. imponi tantùm ſolitas fuiſſe pro publicis, ac notoriis delictis; pro quibus etiam exteriores, ac publicæ pœnæ imponi ſolent; ac proinde eas non ad filium Dei, ſed ad Eccleſiæ tantummodò forum ſpectare: nam ex ipſis canonibus pœnitentialibus, qui tum apud Burchardum libro 19. decreror. tum apud Baſilium ad Amphilochium, Nyſſenum, & alios leguntur, apertè conſtat, has pœnas non ſolùm pro publicis, ſed etiam pro occultis, ac merè internis criminibus, quæ ſola cogitatione, & animi impulſu committuntur, decretas fuiſſe: quò fit, vt non tam ad exteriorem Eccleſiæ ſatisfactionem: verùm & ad animæ curationem, & ad dignam Deo ſatisfactionem exhibendam ordinatæ eſſent: quod etiam iidem Patres affirmant. Baſilius

Baſilius.

Can. 84.

Nyſſenus Cyprian Conc. Nic. Can. 84. & 88. ad Amphilochium, & Nyſſenus Can. 62. & 63. Cyprianus ep. 52. & Concilium Nicenum cap. 8. videlicet in huiuſmodi pœnis imponendis non ſolam Eccleſiæ iniuriam, ſed etiam ipſius delicti grauitatem, modum peccandi, ac cæteras circunſtantias conſiderari ſolitas fuiſſe: quare cùm hæ non tam externum, quàm etiam internum Dei forum reſpicerent: inde exploratum eſt, cùm annuente Pontifice ius Epiſcopis à Concilio Niceno factum eſt, vt iniunctas pœnitentias minuere, vel tollere poſſent, iiſdem indulgentiæ concedendæ poteſtatem collatam fuiſſe, quæ nihil aliud præterquàm temporalis pœnæ remiſſionem continent, quæ nobis poſt dimiſſam culpam Deo exoluenda manet.

Ex his igitur (vt arbitror) ſatis abundè abſterſa eſt aduerſariorum calumnia, qua indulgentias à Sathana excogitatas non tam impiè, quàm impudenter affirmant.

Merita bonorum operum falſæ opinioni inniti.

DECIMVS ERROR.

PRIORVM errorum, quos ex huius articuli lacuna hauſtos enumerauimus, aduerſarij velut cauſam reddentes, extremo tandem, eóque maximo errore ſeipſos inuoluunt, cùm idcirco ea Catholica dogmata ſe reiicere profitentur, quòd falſam meriti opinionem coniunctam habeant: quē errorem fusè tuetur Caluinus Inſtit. lib. 3. c. 15. §. 2. 3. 4. vbi §. 3. ita ſcribit. *Gratiam Dei eſſe non dubium eſt, quidquid in operibus eſt, quod laudem meretur: nullam eſſe guttam, quam propriè nobis adſcribere debeamus: id ſi reuerà, ſerioque agnoſcimus, euaneſcit qualibet meriti non fiducia tantùm, ſed opinio*: & §. 2. priùs dixerat, eum qui primus meriti nomen operibus humanis coaptauit, fidei ſynceritati peſſimè conſuluiſſe. Lutherus verò cùm opera damnat, quod vbique præſtat, tum lib. de captiu. Babylonica, tum contra Ambroſium Catharinum, & de votis Monaſticis, & paſſim, apertè bonorum operum apud Deum meritum excludit: quod etiam cuncti Lutherani poſt Lutherum docent, Philippus Melanchton in locis communibus editione 1. Brentius in confeſſione Vvittembergenſi cap. de bonis operibus, Kemnitius in examine Concilij Tridentini ad finem, ſeſſion. ſexta, & alij plerique.

Caluin.

Luther.

Melancht. Brentius. Kemnitius.

CÆTERVM quoniam hic error præter communem impietatem, ac hæreticam doctrinam, etiam calumniam continet, quaſi Catholica Eccleſia Pelagianorum inſtar nihil aut minimùm gratiæ, omnia meritis operum tribuere, ac ſpem non in Dei miſericor-

A dia, aut Chriſti gratia: ſed in nobis potiſſimùm collocare doceat: vt patet ex Caluini diſcurſu §. 2. idcirco nonnullas Catholicas propoſitiones explicabimus, quibus & vera Catholicæ Eccleſiæ ſententia declarabitur, & aduerſariorum error, ac calumnia longè propulſabitur.

PRIMA propoſitio. *Nemo propriis naturæ viribus poteſt gratiam, aut gloriam mereri: ex quibus fiduciam in ſeipſo collocare poſſit.* Pugnat hęc propoſitio cum Pelagianis, & ex iis, qui nonnihil Pelagianis fauere viſi ſunt, Caſſiano videlicet, & Fauſto Regienſi. Contra Caſſianum ſcripſit luculenter Proſper in libro contra Collatorem, vbi totam collationis 13. doctrinam impenſa opera impugnat, quæ hunc errorem continet. Aduersùs Fauſtum extat epiſtola Hormiſdæ Papæ ad Poſſeſſorem, quæ eſt in 1. tomo epiſtolarum Pontificum, & in 5. tom. Bibliothecæ ſacræ, in qua Fauſti ſententiam minimè ſequendam tradit: atque eandem à S. Fulgentio libris ſeptem reſponſionum, qui non habentur, fuiſſe confutatam teſtatur Iſidorus libr. de viris illuſtribus cap. 14. Porrò horum ſententia erat, poſſe hominem ſolis naturæ viribus ſe ad gratiæ infuſionem diſponere, ac præparare, ac proinde illam mereri, ac conſequi ſine auxilio gratiæ. Quæ ſententia planè erronea eſt, ac cum Scripturis pugnat, quæ omnem diſpoſitionem tam ad gratiam, quàm ad gloriam Deo, non naturæ tribuunt. Dauid Pſal. 84. affirmat conuerſionem ad Deum eſſe opus ipſius Dei. *Conuerte* (ait) *nos Deus ſalutaris noſter.* Idem tradit Hierem. Thren. 5. *Conuerte nos Domine, & conuertemur.* Iſai. 65. *Inuentus ſum* (inquit) *à non quærentibus me, palàm apparui his, qui me non interrogabant.* & Matth. c. 20. Deus ſeipſum comparat patrifamilias, qui exiit primo manè conducere operarios in vineam ſuam: quibus locis id annuit, Dei gratiam à nemine præueniri, ſed ipſam hominum voluntates ſemper præuenire; atque ad bonum excitare. Ioannes capite ſexto id apertè confirmat, cùm ait. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum.* & cap. 15. *Sine me nihil poteſtis facere.* Quæ loca profert Auguſtinus lib. 1. ad Bonifacium cap. 19. & lib. 2. cap. 8. vt probet, neque finem, neque initium, & vt ipſe loquitur, neq; ipſam cupiditatem boni à nobis eſſe. Vbi etiam alia Pauli teſtimonia vrget ad Philip. 1. *Quoniam, qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu.* & 2. Cor. 3. *Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt*; vbi grauiſſimè ex hoc poſtremo loco ita colligit. *Cùm minus ſit cogitare, quàm cupere: poteſt enim homo cogitare bonum, quod nondum cupit, & proficiendo poſtea cupere, quod antea non cupiendo cogitauit: quomodo ad id, quod minus eſt, id eſt, ad cogitandum*

B

C

D

Auguſtin.

E

tandum aliquid boni non ſumus idanei, tanquam ex nobiſmetipſis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt; & ad id quad eſt amplius, id eſt, ad cupiendum aliquid boni, ſine diuina adiutario idonei ſumus ex libero arbitrio?

AD hæc contra hunc Pelagianum errorem extat definitio Concilij Palæſtini contra Pelagium, cuius meminit ſanctus Auguſtinus frequenter, tum epiſtola 106. & Concilium Arauſicanum 2. can. 3. & 4. vbi damnatur, qui dixerit Deum expectare voluntates noſtras, & can. 6. damnantur, qui dixerint, *Laborantibus, petentibus, ſtudentibus, conantibus vigilantibus ſine gratia Dei*, &c. *gratiam Dei dari:* quibus definitionibus id ſtatuitur, neminem ſolis naturæ viribus, aut primam, aut ſecundam gratiam mereri poſſe, ac conſequenter, naturæ vires ad gloriæ, quæ gratiæ reſpondet, meritum non poſſe pertingere.

Conc. Palæſt.

Cōc. Arauſ.

RATIO verò huius rei potiſſima, duplex eſt. Prima, quia cùm inter hominem, & Deum nulla ſit æqualitas, ex qua iuſtitia diſtributiua oritur, cuius proprium opus eſſe agnoſcitur, reddere pro labore, aut opere mercedem: diſtant enim Deus, & homo in infinitum ad inuicem, nec vllum eſt hominis bonum, cuius Deus auctor agnoſci non debeat: inde omnis proprij meriti ratio in homine erga Deum corruit, ſi naturæ ordo ſpectetur; quo homo ad Deum refertur: neque homo abſolutè poteſt aliquid mereri à Deo, cùm ex ſolo naturæ ordine, Deus nullius debitor eſſe poſſit: ſublato verò debito, cuinam merces ex iuſtitiæ debito reddenda erit? Quòd ſi merces ex debito naturæ nulla expectanda eſt; profectò meritum euaneſcere opus eſt, quod mercedem reſpicit. Hinc exploratum eſt, quòd quantumuis homo per ſolas liberi arbitrij vires bene operetur, iis tamen operibus nihil ſimpliciter apud Deum meretur, neque vllam illis Deus mercedem reddere tenetur: cùm opus liberi arbitrij à gratia, atque à Dei promiſſione ſeiunctum meriti rationem nullo modo ſibi vendicare queat: atque huc ſpectat illud Iſa. 64. *Facti ſumus vt immundi omnes, & quaſi pannus menſtruata omnes iuſtitiæ noſtra.* Ibi enim Iſaias agit de iuſtitia hominis, vt hominis eſt, & à libero arbitrio abſque gratia, aut Dei promiſſione proficiſcitur, quam ideirco immundam, ac panno menſtruatæ ſimilem pronuntiat, id eſt, indignam, quæ à Deo tanquam opus iuſtum acceptari, aut ab eo mercedem expectare debeat.

D. Tho. 2.2. q. vlt.

Iſa. 64.

ALTERA ratio eſt: quòd ſi homo ſolis naturæ viribus poſſet mereri gratiam, aut gloriam, ſequeretur primò, initium ſalutis eſſe ex nobis, non ex Deo: quod pugnat cum ſententia Apoſtoli 2. Cor. 3. qui omnem hominis ſufficientiam ad Deum refert. *Non quòd ſimus ſufficientes* (ait) *cogitare aliquid ex nobis quaſi ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* Secundò, quia tolleretur ipſa gratiæ natura, ſi homo ex operibus naturæ gratiam mereri poſſet. Nam vt ait Paul ad Rom. 11. *Si autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia.* Tertiò, quia homo ex ſeipſo haberet, vnde ſe ab infideli, ac præſcito diſcernere poſſet, ipſum ſcilicet gratiæ meritum, quod ex principiis naturæ obtinet. Cui tamen obſtat Apoſtolus 1 Cor. 4. *Quis enim te diſcernit?* vbi prohibet, ne fidelis aduersùs infidelem intumeſcat, quaſi ſeipſum ab infideli diſcreuerit: cùm in eo Dei donum agnoſcere debeat. Quartò, quia haberet aliquid homo, quod à Deo non accepiſſet, nempe ipſum boni operis meritum, quod gratiam præcedit, & quo ipſam gratiam meretur: at hoc oppugnat Paulus cùm eodem loco addit. *Quid habes, quad nō accepiſti? ſi autem accepiſti, quid gloriaris quaſi nō acceperis?* Quintò, quia daret homo priùs ante omnem gratiam aliquid Deo, quod Deus illi retribueret; daret enim opera illa naturæ, quæ gratiam merentur, propter quæ Deus illi gratiam retribueret: at verò ab hoc diſſentit Paulus ad Rom. 11. *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* quo teſtimonio frequenter vtitur S. Auguſtinus, vt probet gratiā Dei à nullo naturæ opere præueniri. Denique ſuperflua eſſet gratiæ infuſio, ſi homo per opus naturæ gloriam mereri poſſet: at neceſſariam eſſe docet Paulus 1. Cor. 15. *Abundantiùs his omnibus laboraui, non ego autem, ſed gratia Dei mecum.* & ad Epheſ. 2. *Gratia enim eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum eſt, nō ex operibus, ne quis glorietur.* Ex his patet primæ propoſitionis veritas.

2. Cor. 3.

Rom. 11.

1. Cor. 4.

Rom. 11.

1. Cor. 15.

Epheſ. 2.

SECVNDA propoſitio. *Abſque gratia Dei, quæ eſt principium meriti, nemo poteſt mereri de condigno gratiam, aut gloriam.* Hæc propoſitio eſt D. Auguſtini contra Pelagium, quam tradit paſſim lib. 1. ad Simplicianum quæſt. 2. lib. de prædeſtinat. Sanctorum cap. 2. & lib. de gratia Chriſti cap. 26. ſed fusè illam defendit epiſt. 105. vbi ita ſcribit. *Cui debetur vita æterna, vera iuſtitia eſt: ſi autem vera iuſtitia eſt, ex te non eſt, deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum, vt haberes eam: ſi tamen habes, eam profectò accepiſti: quid enim habes, quod non accepiſti? Quapropter ò homo ſi accepturus es vitam æternam, iuſtitia quidem ſtipendium eſt, ſed tibi gratia eſt, cui gratia eſt, & ipſa iuſtitia. Tibi enim tanquam debita redderetur, ſi ex te tibi eſſet iuſtitia, cui debetur. Nunc ergo de plenitudine eius accepimus non ſolùm gratiam, qua nunc iuſtè in laboribus vſque in finem viuimus, ſed etiam gloriam pro hac gratia, vt in requie poſtea ſine fine viuamus:* tum circa finem. *Igitur* (inquit) *non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei: vbi nunc merita, vbi opera,*

D. Auguſt.

vel

vel præterita, vel futura, tanquam liberi arbitrij viribus adimpleta, vel adimplenda; nónne apertam protulit Apoſtolus de gratuita gratiæ, hoc eſt, veræ gratiæ commendatione ſententiam? Quæ propoſitio poſtea recepta fuit in Concilio Palæſtino celebrato contra Pelagium; cuius ſeptimus articulus (teſte Auguſt. epiſt. 106.) eſt, gratiam Dei ad ſingulos actus dari, ac proinde neminem abſque gratia boni quicquam operari, aut apud Deum aliquid mereri poſſe. Eadem quoque confirmata fuit in Concilio Africano, vt refert S. Proſper in Chronico, in reſponſione ad 8. capitulum Gallorum; in quo de gratiæ neceſſitate illud ſtatuitur: quod ſine gratia nihil veræ, ſanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere nemo valet: nec non etiam paulò poſt in Concilio Arauſicano 2. quod iubente Leone I. in Gallia aduersùs reliquias Pelagianorum celebratum fuit, in cuius Concilij canone 7. damnantur ij, qui per naturæ vigorem, abſque gratia eorum, quæ ad ſalutem pertinent, quicquam cogitare, eligere, mereri poſſe contendunt. Poſtremò ſacrum Tridentinum, ac generale Concilium hanc propoſitionem de fide credendam ſtatuit ſeſſ. 6. can. 1. his verbis. *Si quis dixerit, hominem ſuis operibus, quæ vel per humana naturæ vires, vel per legis doctrinam ſiunt, abſque diuina per Ieſum Chriſtum gratia poſſe iuſtificari coram Deo, anathema ſit:* tum can. 2. *Si quis dixerit, ad hoc ſolùm diuinam gratiam per Chriſtum Ieſum dari, vt faciliùs homo iuſtè viuere, ac vitam æternam promereri poſſit: quaſi per liberum arbitrium ſine gratia vtrumque, ſed ægrè tamen, & difficulter poſſit, anathema ſit.*

Conc. Palæſt. — Conc. Afric. — Cõc. Arauſ. — Conc. Trid.

PORRO hæc propoſitio iiſdem teſtimoniis probatur, quibus prior demonſtrata fuit: ſed præter illa, ſunt etiam pleraque loca, quæ eandem confirmant. Matth. 20. *Ite, & vos in vineam meam, & quod iuſtum fuerit, dabo vobis.* Non vltrò operarij ad vineam veniunt, ſed à Deo vocantur, neque mercedem merentur, niſi poſtquam vocati ſunt, ac laborem ſuum in vineæ cultura impenderunt: primùm enim præcedit vocatio, quæ eſt à gratia, ſine qua nemo ad opus meritorium aſſurgit: quam ipſa diuina promiſſio comitatur: tum deinde ſequitur meritum, cùm hominis voluntas à gratia excitata, atque adiuta, ac demum liberata, ac ſanata ad omne opus bonum fit idonea: cui tandem ex Dei liberalitate merces promittitur.

Matth. 20.

ALTER locus eſt Pauli ad Rom. 6. *Stipendia autem* (ait) *peccati mors. Gratia autem Dei vita æterna.* Hoc loco Apoſtolus, cùm gratiam Dei vitam æternam appellat, id profectò inſinuat, vitam æternam abſque gratia Dei non haberi; ac proinde meritum vitæ æternæ à Dei gratia proficiſci; vt rectè notat Chryſoſtomus homil. 12. in epiſt. ad Rom. *Peccati ſtipendia* (inquit) *cùm nominaſſet Apoſtolus de bonis verba faciens, non eundem ſeruauit ordinem, neque enim dicit. Merces rectè factorum veſtrorum eſt vita æterna: ſed gratia Dei vita æterna, oſtendens illos non ſuo Marte ſuiſſe liberatos, neque quod debitum eſſet illis accepiſſe: nec id quod datum illis eſt, aut retributionem, aut remunerationem eſſe laborum, ſed omnia illis gratia Dei obueniſſe.* Quam expoſitionem adhibet quoque Auguſtinus in Enchiridio cap. 17. vbi ita ſcribit. *Ipſam vitam æternam, quæ certa merces eſt bonorum operum, gratiam Dei appellauit Apoſtolus, dicens, ſtipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Stipendium pro opere militiæ debitum redditur, non donatur: ideò dixit. Stipendium peccati mors, vt mortem peccato non immeritò illatam, ſed debitam demonſtraret. Gratia verò niſi gratis ſit, gratia non eſt. Intelligendum eſt igitur, etiam ipſa hominis bona merita, eſſe Dei munera, quibus cùm vita æterna redditur, quid niſi gratia pro gratia redditur?*

Rom. 6. — Chryſoſt. — Auguſtinus.

TERTIVS locus eſt eiuſdem Pauli cap. 9. *Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Conſequentiam hanc Apoſtolus ex priori teſtimonio Exodi 33. quod attulerat, colligit, dixerat enim. *Moyſi enim dicit, miſerebor cuius miſereor, & miſericordiam præſtabo, cui miſerebor,* ex quo optimè concludit, nulla abſque Dei gratia, ac miſericordia, hominum merita eſſe poſſe, ob id potiſſimùm, quòd nec vlla bona voluntas eſſe poſſit, niſi præparetur à Deo; nec vllum ab homine viatore opus dignum mercede egredi valeat, niſi à Dei gratia ad præmium coaptetur: vt docet Auguſtinus libro 1. quæſtionum ad Simplicianum ad ſecundam quæſtionem. *Si quæratur* (inquit) *an bona voluntas hominis ſit donum Dei; quis negare audeat? At enim quia non præcedit voluntas bona hominis vocationem Dei: ſed vocatio Dei præuenit bonam voluntatem hominis: propterea vocanti Deo rectè tribuitur, quod bene volumus: nobis tribui non poteſt, quod vocamur. Non igitur ideò dictum eſſe putandum eſt. Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei, quia niſi Dei adiutorio non poſſumus adipiſci, quod volumus: ſed ideo potiùs, quia niſi eius vocatione præuenti, non bene volumus.*

Rom. 9. — Exod. 33. — Auguſtinus.

QVARTVS locus eſt 1. Corinth. 15. *Gratia autem Dei ſum id, quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit: ſed abundantius illis omnibus laboraui, non ego autem, ſed gratia Dei mecum:* quibus verbis Apoſtolus totum bene eſſe ſuum; ac quicquid boni operis, ex tot laboribus pro Chriſto perpeſſis, ſibi comparauerat, non ſibi, ſed gratiæ Dei acceptum tribuit, vt explicat Theophylactus in

1. Cor. 15. — Theophylact.

in hunc locum. *Quia* (inquit) *& laborare ipſum gratia Dei non meum opus, neque mea virtus eſt.*

Epheſ. 2. POSTREMVS locus eſt ad Epheſ. 2. *Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vobis, donum enim Dei eſt, non ex operibus, ne quis fortè extollatur.* Ne homines de bonis operibus ante gratiam factis extollantur, quaſi iis ſibi gratiam meruerint, gratiam ipſam totius ſalutis, ac omnis meriti principium conſtituit; ſine qua nullus, nec bene viuere, nec beatè viuere meretur: vt exponit Auguſtinus de gratia, & lib. arb. cap. 8. Auguſtinus. his verbis. *Itaque bona vita noſtra nihil aliud eſt, quàm Dei gratia: ſine dubio, & vita aeterna, quæ bona vita redditur, Dei gratia eſt.* Et idem in epiſt. 105. ad Sixtum præclarè his verbis totam hanc propoſitionem illuſtrat. *Quod eſt ergo* (inquit) *meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cùm omne bonum meritum noſtrum non in nobis faciat niſi gratia, & cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronat, quàm munera ſua. Sicut enim ab initio fidei miſericordiam conſequuti ſumus, non quia fideles eramus, ſed vt eſſemus. Sic in fine quod erit in vita æterna, coronabit nos Deus, ſicut ſcriptum eſt, in miſeratione, & miſericordia.*

HIS vnca ratio accedat. Nemo mereri poteſt vitam æternam de cõdigno niſi priùs fuerit filius Dei adoptiuus: nam cùm vita æterna paſſim in Scripturis hæreditas nun- Pſal. 15. cupetur, vt Pſalmo 15. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui reſtitues hæ-* Epheſ. 1. *reditatem meam mihi.* Paulus ad Epheſ. 1. *Signati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pi-* Heb. 1. & 9. *gnus hæreditatis noſtræ.* ad Hebr. 1. *Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis?* & cap. 9. *Repromiſſionenem accipiant, qui voca-* 1. Pet. 1. *ti ſunt æternæ hæreditatis.* 1. Pet. 1. *Regenerauit nos in ſpem viuam per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem conſeruatam in cælis*, &c. Ij ſoli ius in hanc vitæ æternæ hæreditatem habent, qui in Dei filios Gal. 3. adoptantur, vt teſtatur Paulus ad Galat. 3. *Itaque iam non eſt ſeruus, ſed filius, quòd ſi filius,* Rom. 8. *& hæres per Deum*: & ad Rom. 8. *Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum in quo*, &c. *Quòd ſi filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* At ſola Dei gratia ipſa eſt, quæ filios Dei adoptiuos efficit, & hæredes Regni Auguſtinus. conſtituit, vt docet S. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. c. 18. *Sola charitas* (inquit) *diuidit inter filios regni, & filios damnationis æternæ.* Igitur ſola gratia homo poteſt mereri vitam æternam de condigno.

TERTIA propoſitio. *Homo per opus liberi arbitrij à gratia profectum, mediante gra-* A *tuita Dei promiſſione, meteri poteſt vitam æternam.* Hæc propoſitio, partim ex Scripturis, partim ex doctrina communi Patrum, ac Theologorum deſumitur contra noſtræ tempeſtatis Hæreticos. In qua illud nobis ſtatuendum eſt, quòd ex communi, & orthodoxo Patrum conſenſu certum, & indubitatum eſt; quatuor nimirum ad verum meritum conſtituendum requiri: Prima conditio eſt, vt opus ſit liberum, & à libera facultate profectum. Quæ conditio confirmatur primò ex Scripturis. Pſalm. 53. *Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo Do-* Pſal. 53. B *mine, quoniam bonum eſt.* Habet hoc loco, vt notat Titelmanus, aduerbium iſtud (voluntariè) peculiarem quandam emphaſim. Significat enim, vt ex dictione Hebraica בנדבה *binedabah* colligitur, oblationẽ quandam ſpontaneæ mentis, cum perfecta, ac integra animi liberalitate coniunctam, cui prorſus ſimile eſt, quod Pſalm. 27. dicit idem Pſal. 27. Vates. *Et ex voluntate mea confitebor ei*, id eſt, non inuitus, non coactus, non metu, aut vi aliqua adactus, ſed hilari, ac prompto animo, hoc enim ſacrificij opus, hæc laudis confeſſio, quæ ex voluutate, ac libera C mentis facultate proficiſcuntur, bona, ac perfecta eſſe ſolent, ac Deo grata, ac proinde apud Deum præmium merentur, vt obſeruat ſanctus Panlinus Nolanus epiſt. 2. *Quæ* Paulin. Nol. *igitur* (inquit) *nobis gratia, ſi in alieno tantùm fideles fuerimus: niſi de proprio ſeruiamus, id eſt, de libero voluntatis arbitrio, ex toto corde noſtro, & ex totis animæ noſtræ viribus diligentes Deum? in quem nos affectum laceſſit Propheta, qui dicit, voluntariè ſacrificabo tibi*, &c.

PRÆTEREA Eccleſiaſtici 31. dicitur. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus,* D *facere mala, & non fecit; ideò ſtabilita ſunt bona illius in Domino.* En qua ratione bona opera apud Deum merentur, ac ſtabilitatem inueniunt: quia nimirum non coactè, ſed ſponte ex libero hominis arbitrio Deo offeruntur: nam tametſi ea à gratia ſemper excitentur, atque adiuuentur; meritoria tamen eſſe non poſſent, niſi ea ipſa hominis voluntas Deo liberè offerret, ac voluntariè ad eum tranſmitteret, vt egregiè docet Chryſoſtomus ſerm. in illud Iſa. Si volue- Chryſoſt. ritis, & audieritis me, &c. *Cùm* (inquit) E *diuinæ legis edicta in Eccleſia pendeant, quibus quid fieri Deus aut velit, aut nolit, eius familia inſtruatur, vt libera quis voluntatis arbitrio, præcepta aut impleat, aut contemnat: vnde ſibi quiſque quod meretur, inſtituat: nec poſſe aliud mereri quàm velit: quippe cui legis propoſitus tenor ſit, ex quo quod velit eligat, & quod nolit, contemnat: vt iudicio hominis Dei iudicium celebretur*, &c.

ITEM 1. Corinth. 9. Paulus meritum iis 1. Cor. 9.

tantùm

tantùm operibus tribuit, quæ ſponte, ac voluntariè fiunt. *Si volens (inquit) hoc ago, mercedem habeo, ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt.* Cùm enim merces merito reſpondeat, ſi merces (teſte Paulo) iis tantum actibus promiſſa eſt, qui à volentibus hominibus præſtantur: planè exploratum eſt, eos tantummodò actus meritorios eſſe, qui ex hominum libera voluntate fluunt: vt præclarè explicat Hilarius in Pſalm. 2. *Quid autem (ait) honoris ac præmij bonitatis neceſſitas mereretur, cùm malos nos eſſe vis quadam nobis conſerta non fineret? voluntati ergo permiſſa bonitas eſt, vt præmium ſibi voluntas bonitatis acquireret: eſſetque nobis æternæ bnitus beatitudinis profectus, & vſus ex merito, non neceſſitas indiſcreta per legem.*

Hilarius.

Postremo cùm Paulus 2. Corinth. 9. voluntarium donum Deo oblatum his verbis commendat. *Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus;* ex hoc loco ita argumentari iubet: qui hilari, ac prompto animo Deo eleemoſynam, vel aliud opus ex ſe bonum offert, à Deo diligitur, qui ex triſtitia, ac cordis mœrore offert, minùs diligitur, qui ex neceſſitate, ac vi alicuius præcepti compulſus, idem offert, minùs adhuc à Deo diligitur, cuius rei ea ratio eſt, quòd longiùs à voluntario recedunt: igitur qui coactè omnino, ac violenter, & nulla animi libertate fretus, opus aliquod, licèt ſuapte natura, Deo donat, cùm omnem voluntarij rationem expellat, nullo modo à Deo ob operis illius donum diligitur, ac proinde neque is à Deo præmium operis meretur: quod cùm ita ſit, ſanè conſtat, abſque libera hominis facultate operi meritum nullum eſſe poſſe: vt diſertis verbis tradit Tertullianus libro 2. aduersùs Marcionem c.6. *Tota ergo (inquit) libertas arbitrij in vtramque partem conceſſa eſt illi, vt ſui dominus conſtanter occurreret, & bono ſponte ſeruando, & malo ſponte vitando: quoniam & aliàs poſitum hominem ſub iudicio Dei, oportebat iuſtum illud efficere de arbitrij ſui meritis, liberi ſcilicet. Cæterùm nec boni, nec mali merces iure penſaretur, qui aut bonus, aut malus neceſſitate fuiſſet inuentus, non voluntate.*

2. Cor. 9.

Tertullian.

In hac conditione conſentiunt vniuerſi Patres, ac Theologi. Iuſtinus orat. ad Antoninum Pium. *Deus (inquit) ab initio genus humanum ita creauit, vt intelligentia præditum eſſet, & arbitrij liberi poteſtate delectum, tum vera conſectandi, tum boni agendi poteſtatem obtineret.* Tatianus oratione contra Græcos ita ſcribit. *Relicta eſt autem humano generi voluntas libera, vt in improbos iure animaduertatur, vtpote ſua culpa tales: iuſti contrà laudes de præclaris actionibus meritis auferant, qui liberè, & ingenuè Dei voluntatem non aſpernati ſint.*

Iuſtinus.

Tatianus.

Irenævs lib. 4. cap. 9. *Homo verò rationabilis, & ſecundùm hoc Deo ſimilis liber in arbitrio factus, & ſuæ poteſtatis, ipſe ſibi cauſa eſt, vt aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat.*

Clemens Alex. lib. 5. Stromat. *Ergo diuinitùs data ſapientia, quæ eſt virtus patris, adhortatur quidem noſtrum liberum arbitrium: excipit autem fidem, curámque, & attentionem remuneratur electionis ſuprema communicatione.* Clem. Alex.

Origenes in Ezechiel. hom. 1. *Tu verò homo quare non vis arbitrio tuo te derelictum? quare ægrè fers niti, laborare, contendere, & per bona opera te ipſum cauſam fieri tuæ ſalutis?* Origenes.

Tertullianvs aduersùs Marcion. capite ſexto. *In hoc & lex conſtituta eſt, non excludens, ſed probans libertatem de obſequio ſponte præſtando, vel tranſgreſſione ſponte committendi.* Tertull.

Ambrosivs Epiſtol. 84. *An fortè verendum eſt, ne liberum tollere videamur arbitrium; cùm omnia, per quæ propitiatur Deus, ad ipſum dicimus eſſe referenda? quod nequaquam eſſe conſequens veritatis oſtenditur. Operante enim Spiritu Dei adiutatur arbitrium, non aufertur: & hoc agit gratia, vt voluntas peccato corrupta, vanitatibus ebria, ſeductionibus circumſepta, difficultatibus impedita non remaneat in languoribus ſuis, ſed per opem miſerantis medici curata reualeſcat.* Ambroſ.

Avgvstinvs cont. Fauſtum Manichæum diſput. 2. *Ego dico peccatum non eſſe, ſi non propria voluntate peccetur: hinc eſſe & præmium, quia propria voluntate rectè facimus, aut ſi pœnam meretur, qui peccat inuitus, debet & præmium mereri, qui benè facit inuitus.*

Cvm his omnes Theologi conueniunt, tametſi inter illos aliqua quæſtio verſetur; An ad meritum vitæ æternæ neceſſaria ſit libertas contradictionis, nempe vt opus ita ſit liberum, vt poſſit fieri, & non fieri: vel tantùm complacentiæ, nimirum vt opus ſponte fiat, quamuis ita neceſſariò fiat, vt non poſſit non fieri. Poſteriorem ſententiam docet Biel lo 3. diſt. 18. q. 1. art. 3. Maior eadem diſt. q. 1. & Holcot referente Almaino. Prior tamen ſententia videtur eſſe communis Scholaſticorũ, vt pote Alexandri p. 3. q. 17. m. 2. art. 2. ad primum S. Bonau. in 3. diſt. 18. art. 1. q. 1. Scoti eadẽ diſt. q. 3. ad 4. & in §. Eſt igitur. Almain. q. 1. non longè à principio. Durandi quæſt. 2. num. 5. Paludan. q. 2. art. 2. Argent. q. 1. art. 3. Alberti art. 2. ad primum & ſecundum. Richardi art. 1. q. 1. Soti lib. 3. de nat. & grat. c. 7.

Secvnda conditio meriti, eſt, vt qui meretur, ſit in ſtatu gratię, ac amicus, vel filius Dei: quæ cõditio in ſecũda propoſitione latè probata fuit Scripturarum, ac Patrũ teſtimoniis, atque etiam rationibus: quarum potiſſima ea

 eſt,

eſt, quòd gratia eſt principium meriti, ob id præſertim, quia ſanat voluntatem, & eleuat naturam ad ſtatum ſupernaturalem filiorum Dei, quibus de iure gloriæ hæreditas debita eſt: iuxta Pauli ſententiam ad Galat. 3. *Quòd ſi filius, & hæres per Deum.*

Gal. 3.

Tertia conditio eſt, vt opus ſit bonum, & imperante charitate fiat: neque enim ſatis eſt ſtatus adoptionis filiorum, vt quodlibet opus ab eo profectum meritorium dicatur. Nam plurima in homine iuſto opera eſſe poſſunt, quæ præmium non merentur; veluti quæ nullam ad Deum relationem habent: quæve indifferentia ſunt, tam ad bonum, quàm ad malum: pleraque etiam pœnam merentur, qualia ſunt verba, ac facta otioſa, leues actuum inordinationes, ſcurrilitates, iocoſa mendacia, atque alia quamplurima, quæ nos veniales culpas appellamus; quibus tamen adoptionis filiorum ſtatus non expellitur. Quapropter meritorium opus in iuſto homine cum primis bonum eſſe debet, ſiue illud à Deo præceptum, ſiue tantùm perſuaſum ſit, ac conſultum. Deinde in eo bonorum genere illud verſari oportet, vt à charitate imperante fluat: neque enim fides ad meritum ſufficit, vt malè aliquando videtur ſenſiſſe Altiſiodorenſis lib. 3. tract. 12. c. 1. quæſt. 2. cuius ſententiæ vniuerſi penè noſtri temporis hæretici mirè applaudunt; cùm non fidei, ſed charitati vitæ æternæ merces promiſſa fuerit; vt conſtat ex Luca cap. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum, dixitque illi, rectè reſpondiſti: hoc fac, & viues.* & Matth. 16. *Si autem vis ad vitam ingredi, ſerua mandata:* quibus locis vita æterna non fidei, ſed charitati promittitur; cùm tota legis plenitudo (vt ait Paulus Rom. 13.) ſit dilectio; quod idem quoque Paulus confirmat 1. Corinth. 2. vbi cœleſtium bonorum diuitias non credentibus, ſed diligentibus Deum paratas eſſe docet: *Oculus non vidit* (inquit) *nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum.* & cap. 13. cùm fidem ſine charitate nihil homini ad ſalutem prodeſſe tradit. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Denique Theologi omnes, vno Altiſiodorenſi excepto, meritum ex charitate fluere vno ore pronunciant; vnde Auguſtinus lib. de nat. & gratia cap. 70. *Charitas magna* (inquit) *magna iuſtitia eſt, charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt:* tum cap. 42. *Charitas eſt veriſſima, pleniſſima, perfectiſſimáque iuſtitia.*

Altiſiodor. Luc. 10. Matth. 16. 1. Cor. 2. 1. Cor. 13. Auguſtinus.

An verò ſolus habitus charitatis ſufficiat, vt quodlibet opus bonum hominis iuſti vitæ æternę meritorium ſit; an ſimul etiam requiratur, vt opus actu, vel virtute à charitate imperetur; dubium eſt inter Theologos: mihi verò probabilior videtur ſententia illorum, qui docent opus bonum tunc ſolùm meritorium eſſe, cùm vel tunc cum præſtatur, actu à charitate imperatur, atque in Deum, vt finem ſupernaturalem refertur, vel antea in genere ad Deum relatum fuit; ex quo tunc virtualiter à charitate proficiſcitur: quæ ſententia videtur eſſe communior in ſcholis, & eam tradunt Scotus in 2. diſt. 41. q. vnica. §. aliter poſſet dici. Gabriel eadem diſt. q. vnica. art. 3. dub. 2. Durandus in 2. diſt. 40. q. 2. num. 11. & 12. Alexander de Ales 4. p. q. 101. in 3. art. 3. §. 1. ad 1. D. Bonau. in 2. diſt. 41. art. 1. q. 3. Palud. in 3. diſt. 23. q. 4. art. 3. in 1. p. illius. Almainus in 3. diſt. 18. p. 1. Bellarminus de iuſtificatione lib. 5. cap. 15. Gregor. de Valentia diſp. 8. quæſt. 6. punct. 3. quam probat D. Thom. quæſt. 114. art. 4. hoc argumento; nam opus bonum eatenus eſt meritorium, quatenus eſt liberum, & ad Deum aliquo modo ſpectat, ſed opus maximè eſt liberum, & ad Deum ſpectat, cùm in Deum ex charitate refertur. Igitur opus bonum eatenus meritorium eſt, quatenus ex charitate refertur in Deum.

Porro licèt nonnulli ex Scholaſticis modò citatis ſentiant, ad meritum exigi, vt opus bonum cùm fit, explicitè, & actualiter per charitatem referatur in Deum, vt Durandus, & Gabriel, vel ſaltem paulò antè, quàm exerceatur, fuerit ex affectu aliquo charitatis, qui cogitationem illius operis excitauerit, relatum in Deum, vt videtur ſenſiſſe Scotus. Aliis tamen videtur ſufficere, vt opus bonum virtualiter referatur in Deum, quæ virtualis relatio in eo conſiſtit, vt iuſtus aliquando ſe, & ſua omnia per charitatis actum in Deum retulerit: ex quo efficitur, vt quodcunque opus bonum illius, implicitè, & virtualiter in Deum relatum cenſeatur: alij ita etiam virtualem hanc operum relationem in Deum explicant: vt cùm iuſtus propter habitualem charitatem ſit erga Deum per charitatem affectus, quodcunque opus bonum præſtat, ſaltem in Deum referret, ſi id illi in mentem veniret: at hæc potiùs habitualis, quàm virtualis relatio appellari debet, cùm nulla relatio actu præceſſerit, cuius virtute opus illud ad Deum relatum credatur. Hanc ſententiam tuentur Caiet. 1. 2. q. 21. art. 4. Sotus lib. 3. de nat. & gr. c. 4. Valent. diſp. 8. q. 6. p. 3.

Poſterior ſententia, quæ virtualem in opere meritorio relationem ad Deum ſufficere docet, videtur quidem magis pia.

Nimis

Nimis enim durum videtur operibus iuſtorum, quæ à gratia excitantur, quæque ſaltem in genere ad Deum per charitatem referuntur, nullum vitæ meritum ſtatuere: nam cùm illa nonniſi à gratia excitante fluant, quod ſanè id declarat, quod per charitatem in Deum (licèt in genere) referantur, ſanè indignum videtur operibus gratiæ proprium meritum negare. Attamen non diſplicet ſententia Scoti, quæ eſt etiam D. Bonauent. in 2. d. 41. art. 1. q. 3. quæ à priori non diſſentit, niſi in explicatione relationis virtualis: nam cùm illius ſententiæ auctores ad relationem virtualem tantùm ſufficere exiſtiment, vt opus bonum ad Deum generali actu referatur, in quo ſpecifici actus virtute continentur: hi ex aduerſo docent non ſatis eſſe ad virtualem operum relationem in Deum, vt quiſpiam ad initium anni, vel menſis, vel etiam diei, generali quadam intentione, atque etiam explicitò actu omnia ſua futura opera in Deum referat: ſed opus eſſe, vt illud opus in ſpecie referatur in Deum; ita vt præcedens intentio ſit vera cauſa operis, quod poſtea fit. Huius rei exemplum affert D. Bonauentura; nam ſi quis in principio diei, vel menſis, vel etiam anni apud ſe certò ſtatuat aliquam pecuniarum ſummam pauperibus tribuere ex charitate, ac poſtea ſummam illam pecuniarum diſtribuat, licèt multæ poſt primam illam operis relationem in Deum, horæ, ac etiam dies elapſi fuerint: is proculdubio dicetur opus ſuum in Deum virtualiter referre, etiamſi dum opus illud eleemoſynæ peragit, nihil de Deo cogitet: dummodò prior ille actus aliquo mortali peccato interruptus non fuerit; tunc enim actus ille poſt adeptam gratiam rurſus repetendus eſſet.

CÆTERVM hæc conditio probatur teſtimoniis Scripturarum, quæ cùm paſſim per charitatem nos operari iubeant, proculdubio operum merita ex charitate peudere docent. 1. Cor. 16. *Confortamini* (inquit Apoſtolus) *omnia veſtra in charitate fiant*, id eſt, omnia opera veſtra ex charitate procedant: neque enim iuberet Apoſtolus ex charitate operari, ſi aut ſola fides, aut adoptionis filiorum ſtatus ad meritum ſufficerent. Præterea ad Epheſ. 3. *In charitate* (inquit) *radicati, & fundati, vt poſſitis comprehendere cum omnibus Sanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas & profundum, ſcire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, vt impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Quibus verbis Apoſtolus charitatem totius meriti radicem, ac fundamentum conſtituit; tacitè verò opera cum arboris ſurculis comparat: porrò ſicut nullus in arbore quantumuis procera virens ſurculus reperiri poteſt, qui à radice vitam, ac vegetationem non hauriat; ita nullum in homine iuſto, quem Dauid Pſ. 1. lignum appellat, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, virens ac meritorium opus inueniri poteſt, quod merendi vim, ac virtutem à charitate tanquam à radice non attrahat; vnde Auguſtinus ſerm. 42. de temp. *Nam quomodo ait arbor quamlibet pulchra ſit, & fructifera, non poteſt viuere ſine radice: ſic qualibet bona opera perſeuerare non poterunt ſine charitate: ipſa eſt enim de qua Apoſtolus dicit. In charitate radicati, & fundati.* Quod idem Paulus magis confirmat, cùm iis, qui in operando charitatis radici iuſixi inhærent, præmium addit, nempe ipſam Dei comprehenſionem, & diuinæ gloriæ plenitudinem.

1. Cor. 16.

Epheſ. 3.

Pſalm. 1.

DEINDE idem ad Epheſ. 5. vniuerſos fideles propoſita illis Dei imitatione, ac charitatis Chriſti exemplo, ex charitate operari iubet. *Eſtote* (inquit) *imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.* Hoc eſt argumentum Pauli. Iuſti qui filij Dei ſunt, Dei, ac Chriſti imitatores eſſe debent; ſed Deus Pater, & Chriſtus ex charitate operati ſunt; Pater enim propter nimiam charitatem ſuam filium ſuum vnigenitum dedit: filius ſemetipſum etiam morti ex charitate tradidit: maiorem quippe charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: igitur & iuſti ex charitate operari debent. At quonam hæc Pauli argumentatio tenderet, ſi vel ſola fides, vel ſtatus gratiæ, abſque actuali, vel virtuali relatione operum in Deum, quæ ex charitate manat, ad perfectum operum meritum ſufficeret?

Epheſ. 5.

RVRSVS ad Coloſſenſes 3. *Induite* (ait) *vos ergo ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicem*, &c. *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* En quot Paulus in iuſtis virtutes enumerat, quibus eorum vitam exornatam eſſe cupit. Verùm vt oſtendat quaſcunque iuſtorū virtutes meriti perfectionem ſine charitate non attingere; præter charitatis habitum, quo ſemel iuſtitiæ, & adoptionis ſtatum adepti ſunt, ſingularem adhuc charitatis actum ab iis exigit, quo virtutum illarum opera meritoria eſſe poſſint; quem ideirco vinculum perfectionis appellat: vt cuique exploratum ſit, omnium virtutum formam, ac perfectionem, qua præmium merentur, ab ipſo charitatis actu pendere, quo ad Deum referuntur, atque eo ſublato cunctas imperfectas eſſe, neque ad alicuius meriti præmium peruenire.

Coloſſ. 3.

QVOD ipſe Paulus rurſus apertè declarat 1. Corinth. 13. cùm omnium virtutum actus charitati tribuit: *Charitas* (inquit) *omnia ſuffert,* 1. Cor. 13.

omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet,&c iam A ſuperiùs dixerat: *Charitas patiens eſt, benigna eſt.* Quorſum namque Apoſtolus aliarum virtutum actus charitati aſcriberet, niſi eo inſinuare vellet Chriſtianarum virtutum actus, ſi Deo grati eſſe debent, à charitate imperari debere, ac tunc quidem duntaxat meriti vim apud Deum obtinere, cùm charitas illos ad Deum dirigit, ac quodammodo in omnibus operatur? Cùm enim charitas patientiæ, aut benignitatis opus ad Deum refert, tunc quodammodo ipſa patiens, ac benigna dicitur, ob id potiſſimùm, quòd illos actus velut proprios ad Deum referat, at- B que iis vim merendi, quæ ab ea fluit, impertiatur.

Danique cùm Scripturæ, vel iis tantùm operibus præmia pollicentur, quæ ex charitate fiunt: vel iis negaut, quæ à charitate nõ manant; id ſanè luculenter affirmant, ad operum meritũ ſolum adoptionis ſtatum non ſufficere; ſed præter eum, ipſum etiam charitatis actum poſtulari: prioris diſiunctiuæ teſtimonia ſunt, quæ leguntur Luc. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua*, &c. *Hoc fac & viues.* Paulus 1. Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris* C *audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum* Conſtat enim his duobus teſtimoniis, quæ inter cætera Scripturarum teſtimonia ſolidiſſima ſunt, cœleſtis vitæ præmium, non ieiunio, non eleemoſynæ, non humilitati, non modeſtiæ, non tolerantiæ, non fidei, non ſpei, aut cæteris virtutibus, aut etiam (quod maximum eſt) ipſi charitatis habitui; ſed tantùm charitatis, ac dilectionis actui promiſſum eſſe: neque enim ampliores diuinæ gloriæ opes iis Chriſtus expectandas eſſe ait, qui ſtatum filiorum per charitatis tantùm habitum obti- D nent, ſed iis duntaxat, qui ipſum dilectionis actum Deo exhibent, atque eo in totam legis obſeruantiam feruntur: *Diliges* (inquit) *Dominum Deum tuum*, &c. Non charitate tantùm habituali, quæ filiorum ſtatum efficit, ſed actuali, quæ vniuerſa legis præcepta implet: ſiquidem ex charitate actu operante, non iu habitu torpente, tota lex pendet, & Prophetæ; nam etſi charitas habitualis homini infuſa vitæ æternæ promiſſionem habeat, ea tamen ſi operari renuat, charitatis iure nomen amittit. Illi ergo charitati cùm cœleſtis regni merces promiſſa ſit, quæ om- E nem legis obſeruantiam imperat, atque ad Deum ſuper omnia dilectum refert, quæ ſanè nonniſi actualis aut virtualis eſſe poteſt, inde eidem meritum tantùm aſſeruari perſpicuum eſt, cui merces reſpondet.

Luc. 10.

1. Cor. 2.

Est præterea teſtimonium Matth. 19. *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit*: vitæ æternæ præmium Chriſtus iis pollicetur, qui ſua omnia reliquerint; at qua conditione? ſi ea propter nomen ſuum relinquant; ſecus enim non promitteret. An hic charitatis habitus ſufficiet, vt quis propter Chriſtum, id eſt, pro Chriſti amore, atque ex charitate ſua relinquere dicatur? An non charitatis actus neceſſarius eſt, quo opus illud ad Chriſti charitatem referat? Quid ſi quiſpiam non propter Chriſtum, neque ex charitate, ſed ſola paupertatis cupiditate allectus ſua omnia contẽnat, nũ ea propter Chriſtum contemnet? aut ex eo mercedem ſe conſecuturum credet?

Matt. 19.

Audio quid Vaſquez quæſt. 114. art. 4. diſp. 217. cap. 7. reſpondeat, nimirum hoc loco rectè promitti æternę vitæ remunerationem iis, qui propter Dei amorem omnia reliquerint; aliis verò bonis operibus, quæ propter Dei amorem non fiunt, non propterea negari: at certè fallitur: nam neceſſaria cõditio vni loco addita, vbiq; appoſita cenſetur: porrò neceſſariã eſſe hanc cõditionẽ, vt opus bonũ meritoriũ eſſe queat, hactenus demonſtrauimus: quò fit, vt nõ tã in bonorũ relictione, quàm in cæteris operibus ea neceſſariò intelligi debeat.

Vaſquez.

Aliam quoque ſolutionem adhibet Vaſquez ex Marco cap. 10. vbi non tantùm dicitur propter me, ſed etiam additur. *Et propter Euangelium*, & Lucas cap. 18. non ait propter nomen meum, ſed propter regnum Dei. At facilè reſpondemus; apud Marcum Euangelium ſumi pro doctrina Euangelij, ſenſu planè omnibus obuio, ac communi apud Paulum; atque hic ſenſus eſt, hos qui ſua reliquerint propter Chriſtum, & vt Conſilium Euangelicum, quod paupertatem voluntariam ſuadet, propter Chriſti amorem impleãt, vitam æternam habituros: quod ſanè nõ tam hanc conditionem minuit, quàm mirificè auget, cùm illi Euangelici Conſilij obſeruantiam addit, quæ ſine dilectionis actu, præſertim ob annexam voti promiſſionem, præſtari non poteſt: Quòd ſi Euangelium ad ipſam Euangelij prędicationem referre velit, vt Hieronymus, & Euthymius interpretari videntur, non reluctor. Hunc enim ſenſum reddit, quòd qui propter prædicationem Euangelij, id eſt, vt celeriùs, & expeditiùs Euangelicæ prædicationi vacare poſſint, facultates ſuas deſerunt, præmium vitæ æternæ conſequentur: at hoc eſt, propter Chriſtum ſua relinquere, cùm ea ſui cauſa, id eſt, vt ipſum prædicent, contemnunt; tametſi etiam reſponderi poſsit, priùs apponi cauſam finalem illis verbis. *Propter nomen meum*, quæ cùm ipſum opus ad Deum tanquam vltimum finem referat, ei propriè vitæ æternæ merces promittitur: deinde etiã, ac quaſi ſecundariò Euangelij prædicationi, vt ad Deum vltimum finem ordinatur.

Marc. 10.

Luc. 18.

Ad

Ad illud Lucæ dicimus; Regnum Dei, Deum non excludere, ſed potiùs includere, ac idcirco eos, qui propter regnum Dei ſua deſerunt, à charitate non expelli, ſed verè ex charitate operari, vt definit Tridentinum Concilium ſeſſ.6.can.31.

1. Cor. 13. Est poſtremum teſtimonium Pauli 1. Corinth. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero: nihil mihi prodeſt.* Et priùs fidei, ac Prophetiæ dona, quæ ex charitate non fluunt, à merito expulerat. Hoc loco exploratum eſt, Paulum eos omnes virtutum actus à merito excludere, qui ſine charitate fiunt. At contendit Vaſquez, hic Paulum tantùmmodò docere, neceſſariam eſſe charitatem, vt opera ſint meritoria vitæ æternæ, quia oportet eam in homine iuſto inueniri, non autem quòd ea fieri debeant ex affectu charitatis: at licèt hæc verba hunc ſenſum habere poſſint, quem Vaſquez contendit, noſtrum tamen non expellunt, quem paſſim tradit Auguſtinus lib. 15. de Trin.c.18.his verbis. *Hoc ſpiritus propriè nõ dicitur donum niſi propter dilectionem, quam qui non habuerit, ſi linguis hominum loquatur, vel Angelorum, ſonans æramentum eſt, & cymbalum tinniens, etſi habuerit Prophetiam, & ſcierit omnia Sacramenta,* &c. *Quantum ergo bonum eſt, ſine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt?* Et ſerm. 53. de tempore. *Charitas* (ait) *omnium arx eſt virtutum, promiſſio regni, præmium ſummum Sanctorum in cælo* (& infrà) *in omnibus præceptis Dei charitas obtinet principatum, ſine cuius perfectione nihil Deo placere poſſe Paulus Apoſtolus teſtatur: quia nec martyrium, nec ſæculi contemptum, nec eleemoſynarum largitionem ſine charitatis officio quicquam proficere poſſe oſtendit.* En quàm apertè Auguſtinus non cæteris virtutibus, ſed charitati regnum cœleſte, ac Sanctorum præmia promiſſa eſſe docet, vt inde omnes addiſcant alias virtutes ſine actu charitatis illis imperante, ac dirigente ad præmium non perducere. Videant etiam ex Auguſtino charitatis officium requiri, vt præſtantiſſimarum quæque virtutum opera iuſto homini proſint ad meritum; at quodnam eſt charitatis officium, præterquàm virtutum opera, quæ ex ſe nullam tendentiam habent, nec ordine comprehenduntur, ad Deum velut ſupremum, ac optimum finem referre?

Augustinus.

His accedat vnica ratio. Si ſtatus iuſtitiæ efficit, vt quælibet opera bona moraliter ſint meritoria vitæ æternæ, quæ ex ſui natura non eſſent: ita etiam ſtatus peccati ſufficit, vt quælibet opera mala, quæ à peccatore fluunt, digna ſint æterna pœna, tametſi ex ſe digna non ſint: ſed ſtatus peccati ad id non ſatis eſt; quia inde ſequeretur, omnia peccata venialia exiſtentis in peccato, fieri mortalia, ac æternam pœnam mereri, quod falſum eſt. Igitur nec ſtatus iuſtitiæ ſufficere debet, vt quælibet bona opera iuſtorum, quæ moraliter tantùm bona ſunt, æternum præmium mereri poſſint. Conatur quidem Vaſquez hoc argumentum ſoluere, ſed reuerà non ſoluit. Nam cùm reſpondet, omnia opera filij, & amici eſſe remuneratione æterna digna, eò quòd propria remuneratio filiorum ſit vita æterna; non ita omnes leues iniuriæ inimici æternam pœnam merentur. Hæc eſt petitio principij: negamus enim Vaſquez omnia opera filij eſſe remuneratione digna, præterquàm ea quæ ex affectu charitatis manant; id Vaſquez probare debuit, non ſtatum quæſtionis pro ratione vſurpare. Nam quod velut pro ratione adhibet propriam remunerationem filiorum eſſe vitam æternam, verum eſt; at non inde ſequitur omnia opera filiorum eſſe vitæ æternæ præmio remuneranda; ſed ea duntaxat quæ tanquam filij in Dei gloriam referunt.

Præterea non ſoluit Vaſquez, quo pacto leues iniuriæ inimici, quæ ex ſe grauem pœnam non merentur, ſi ſola ſtatus ratio habeatur, æterna pœna mulctari non debeant; cùm leuia, ac moralia tantùm opera filij, quæ ex ſui natura ad gloriæ meritum non pertingunt, ſola habita ratione ſtatus, æternam remunerationem iure ſibi vendicent: nam ſi ſola ſtatus ratio habeatur; cur impio non tam inimici ſtatus obeſſe, quàm iuſto amici, ac filij prodeſſe debet? quòd ſi ſtatum filij id ſibi arripere ex Dei munificentia contendit, nos illi ex aduerſo ſtatum inimici opponimus, in quem Dei iuſtitia deſæuit. Fateor quidem Deum ad miſerendum proniorem, & erga filios humaniorem eſſe, quàm ſe inimicis ſæuum exhibeat: hæc tamen Dei humanitas, ac munificentia non erga filiorum ſtatum, ſed erga illorum opera declaratur, quæ cùm meritum attingunt, ea citra condignum remunerat. Inimicorum verò iniurias leuiùs punit, quàm mereantur. Ex his conſtat integrum adhuc argumentum manere.

Postrema conditio eſt; ad meritum vitæ æternæ gratuitam Dei promiſſionem neceſſariam eſſe. Quam conditionem tradunt D. Thom. in 2. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. ad 4. S. Bonau. diſt. 27. art. 2. quæſt. 3. Richardus diſt. 27. quæſt. 3. art. 2. ad 3. Scotus in 1. diſp. 17. q. 2. §. Hic poteſt dici Gregorius, q. 1. art. 2. Gabriel quæſt. 3. art. 3. dub. 2. & in 2. d. 27. q. 3. art. 3. dub. 2. Ochan in 1. d. 17. q. 2. §. Ideo dico aliter. Alphonſus de Caſtro lib. 10. de hæreſibus verſ. meritum. Gulielmus Pariſienſis tract. de meritis c. vnico. Andreas Vega in opuſculo de iuſtificat. q. 5. ad 1. & 3. Ioannes Bunderius in compendio concer-

tationis tit. 6. art. 5. Canonici Colonienſes in libello, cuius titulus Antididagma cap. de præmio, & retributione bonorum operum, quod eſt 12. Ex recentioribus verò ſunt Illuſtriſſimus Bellarminus de iuſtificat. lib. 5. cap. 13. Franciſcus Suarez diſput. 39. art. 3. ſect. 1. rum. 1. Gregorius de Valent. diſp. 8. quæſt. 6. p. 2. Oppoſitum tamen docet Gabriel Vaſquez q. 114. art. 3. diſp. 214. cap. 4. vbi affirmat, quòd quamuis operibus iuſtorũ diuina promiſſio acceſſerit, ea tamen, neque vllum aliud pactum, ſeu fauor ad rationem ipſam meriti vllo modo pertinet.

[*Matth. 20.*] HÆC conditio priùs probanda eſt ſacrarum literarum teſtimoniis. Nam Matth. 20. legitur patremfamilias cum operariis de denario diurno conueniſſe, atque illis ex pacto mercedem reddiſſe; *Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in vineam ſuam*, &c. *Voca operarios, & redde illis mercedem incipiens à nouiſſimis vſque ad primos.* Patremfamilias eſſe Deum, vineam, Eccleſiam, operarios, quoſlibet homines, à quibus Deus ſancta opera exigit: denarium, vitam æternam; conuentionem, pactum, ac promiſſionem vitæ æternæ, veſperum, diem iudicij, tum particularis cuiuſque, tum vniuerſalis omnium: ſolutionem denarij, ipſam collationem vitæ æternæ, communis eſt Patrum ſententia. Irenæi lib. 4. cap. 70. Athanaſij quæſt. 52. Origenis tract. 10. in Matth. Hilarij can. 20. Optati lib. 5. cont. Parmenianum, Chryſoſtomi in hunc locum, Bedæ, & Theophylacti. Auguſtin. lib. de ſancta Virginit. cap. 26. Gregorij hom. 19. in Euangelia, & aliorum: ſed cùm in Scripturis nihil fruſtrà poſitum ſit, quandoquidem nonniſi ex pacto Deus iuſtis mercedem ſe redditurum declarat; profectò fruſtra eſſet illa Dei promiſſio, ac conuentio, ſi abſque illa iuſtis præmia redderentur: aut ea ad meriti rationem non pertineret. Quorſum enim illud Dei pactum de mercede reddenda intercederet; ſi ipſa operis dignitas præmium ſibi iure abſque illo vendicaret? [*Irenæus. Athanaſius. Origenes. Hilarius. Chryſoſtom. Beda. Theophylact. Auguſt. Gregor.*]

EQVIDEM non inficior opus gratiæ ex ipſo ſupernaturali gratiæ dono eam dignitatem ſibi comparare, vt ſupernaturale fiat, & dignè ad præmium ordinetur: at niſi Dei promiſſio intercedat, nullam ex ſe in Deum obligationem inducere, qua merendi vim obtineat, ratio ipſa perſuadet. Meritum enim (vt communiter ſentiunt Theologi) eſt actus, cui debetur ex iuſtitia merces: quare ad meritum de condigno haud ſatis eſt, vt opus ſit condignum, ac proportionatum præmio; ſed præter proportionem, ac dignitatem, id quoque illi ineſſe neceſſe eſt, vt vim ad Deum ex iuſtitia obligandum ſibi coniunctam habeat; ex qua illi præmium debeatur: at cùm Deus ſit ſupremus omnium Dominus, cui vniuerſa, quæ vult, facere licet: cuinam ex iuſtitia debitor eſſe poteſt? vel quod tam præſtans opus eſſe poteſt, quod præmium à Deo, velut ex debito extorqueat, niſi priùs ipſa liberalis Dei promiſſio extiterit, qua mercedem his operibus ſpoponderit? Hinc facilè agnoſcimus, cur Deus iuſtorum operibus mercedem reddendam eſſe dixerit, cùm ait: *Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam*: quia nimirum mercedem illam ſpoponderat: quò fit, vt ex promiſſionis illius debito mercedem reddere teneretur: atque ex hac Dei ſponſione ea vis iuſtorum operibus accedit, vt vera merita dici poſſint.

HVIC teſtimonio vniuerſa illa Scripturarum teſtimonia addi poſſunt, quibus Deus iuſtis mercedem pro meritis reddere pollicetur; merces enim cùm non niſi ex debito reddatur, Dei promiſsionem præceſsiſſe inſinuat, ex qua debitum fluat: huiuſmodi in Scripturis copioſa extant. Iob. 34. *Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias ſingulorum reſtituet eis.* [*Iob. 34.*] Pſalm. 61. *Quoniam tu reddes vnicuique iuxta opera ſua.* [*Pſalm. 61.*] Sap. 10. *Et reddidit iuſtis mercedem laborum ſuorum.* [*Sap. 10.*] Paulus ad Rom. 2. *Qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius, iis quidem qui ſecundùm patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.* [*Rom. 2.*] Secunda ad Timot. 4. *Ideóque repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* [*2. Tim. 4.*] Apocalyp. 11. *Aduenit ira tua, & tempus mortuorum iudicari, & reddere mercedem ſeruis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum, puſillis, & magnis.* [*Apoc. 11.*] & cap. 22. *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.* [*Apoc. 22.*] Et alia quamplurima enumerari poſſunt; ex quibus perſpicuum eſt iuſtorum opera idcirco eſſe meritoria vitæ æternæ, quòd gratuita Dei promiſsione fulciantur.

HOC ipſum Patrum teſtimonia confirmant. Nam Auguſtinus paſsim id expreſsè docet, [*Auguſtinus.*] præſertim in Pſalm. 83. vbi explanans locum illum Pauli 2. Tim. 4. *Reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex*, ita ſcribit: *Indulgentiam donauit, coronam reddet: donator eſt indulgentiæ, debitor coronæ: vnde debitor? accepit aliquid? cui debet aliquid Deus? Ecce videmus, quia tenet eum debitorem Paulus. Conſecutus eſt miſericordiam exigens veritatem. Reddet mihi (inquit) Dominus in illo die; quid tibi reddet, niſi quod tibi debet? vnde tibi debet? quid ei dediſti? quis prior dedit illi; & retribuetur ei? debitorem Dominus ipſe fecit ſe, non accipiendo, ſed promittendo, non ei dicitur; redde quod accepiſti: ſed; redde quod promiſiſti.* En quàm præclarè Auguſtinus priorem noſtram, ac Theologorum doctrinam de meriti ratione confirmat; cùm ei gratuitam Dei promiſsionem neceſſa

Digitized by Google

neceſſariam eſſe docet,ex qua Deus mercedis debitor poſſit conſtitui. Idem quoque tradit ſerm. 16. de verbis Apoſtoli. *Debitor* (inquit) *nobis factus eſt Deus, non aliquid accipiendo,ſed quod ei placuit promittendo: aliter enim dicimus homini,debes mihi,quia dedi tibi;& aliter dicimus, debes mihi, quia promiſiſti mihi*, & poſt pauca. *Illo ergo modo poſſumus exigere Dominum noſtrum, redde quod promiſiſti, quia fecimus quod iuſſiſti,& hoc tu feciſti,qui laborantes iuuiſti.*

Fulgent. Bernard. IDEM docent Fulgentius in prologo librorum ad Monimum, & Bernardus in lib. de gratia, & libero arbitrio. Denique huic Conc. Senon. ſententiæ fauent tria Concilia. Senonenſe c. B 16.his verbis. *Faciétque tandem miſericordia locum vnicuique iuxta meritum operum ſuorum: non abſoluta condignitate quidem,neque enim cõdignæ ſunt paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis,ſed gratuita magis, ac liberali repromiſſione.* Alterum eſt Moguntinum Conc. Mogunt. celebratum anno 1549. in Methodo de doctrina Chriſtiana c.8. *Ea verò* (inquit) *quæ iuſtificati iam membra ſua exhibentes arma iuſtitiæ in ſanctificationem, fide per dilectionem operante fecerint opera,tum quia bene operantibus,& in ipſo ſperantibus mercedem miſericorditer promiſit, tum etiam,quia eiuſmodi iuſtificatorum opera, quæ Dei* C *effectus ſunt,& mouente,& adiuuante Spiritu ſancto ſiunt,verè bona,& Deo grata, ac remuneratione vita æterna digna eſſe*, &c. Poſtremò Concil. Conc. Trid. Tridenr.ſeſſ.6.c. 16. diſertis verbis id docet; cùm ibi ita ait. *Atque ideo bene operantibus vſque in finem,& in Deo ſperantibus proponenda eſt vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſa: & tanquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus,& meritis fideliter reddenda.*

RATIONES verò quæ id conuincunt. Prima eſt,quòd meritum (vt ſuprà dixi) eſt cui merces ex iuſtitia debetur: at merces non D eſt,niſi vbi interuenit pactum,ex quo merces ex debito iuſtitiæ reddi debeat, vt ex Auguſtino docuimus; immò ex ipſa Scriptura,quę pactum ipſum ad præmium aſſequendum neceſſarium declarat.

SECVNDA ratio. Quia operibus debitis nulla merces debetur ex iuſtitia,niſi intercedat promiſſio: ſed iuſtorũ opera omnia ſunt Luc. 17. debita; vt docet Scriptura Luc. 17. *Nunquid gratiam habet ſeruo illi,quia fecit,quæ ei imperauerat?Non puto. Sic & vos,cùm feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis,dicite:ſerui inutiles ſumus;quod* Lact. *debuimus facere,fecimus.*Hinc Lact. lib.4.Inſtit. E c.16.*Hac enim(ait)conditione gignimur, vt generanti nos Deo iuſta, & debita obſequia præbeamus.*

TERTIA ratio. Opera,quæ nunc tã Chriſtus, quàm Sãcti operantur in cœlo, non merentur prẽmium ex iuſtitia:nec tamen ea minoris dignitatis eſſe, quàm quæ hîc dum viuerent,præſtiterunt, vllus aſſerere audeat: at huius rei cauſa nulla reddi poteſt, niſi ipſum A Dei pactum,ac promiſſio,qua præmium tantùm in hac vita degentibus, ac laborantibus conſtituit:nam ſi id ad ſtatum animæ in corpore referant, quaſi huic tantùm ſtatui connaturale ſit poſſe in merito proficere:id ſanè non ſufficit, cùm enim naturæ conditio operis dignitatem in vtroque ſtatu non variet, quominùs ex ipſa operis dignitate, ſi ea ſola ſpectaretur, tam beatus, quàm viator præmium mereri poſſit. His ſola Dei promiſſio videtur obſtare, quæ operibus in ſtatu viæ mercedem ſtatuit: in ſtatu verò beatitudinis nullum præmium decreuit; quòd ſi Deus beatorum operibus præmia promiſiſſet, planè dubium non eſt, quin ij multò vberiùs,ac fœliciùs quàm mortales præmia mereri potuiſſent ipſo naturæ ſtatu minimè reluctãte.

POSTREMA ratio. Si ſola legis obedientia,abſque Dei promiſſione ad meritum vitę æternæ ſufficeret, Chriſtus tãtummodò gratiam, non vitam æternam nobis meruiſſet, quandoquidem vitam ęternam ex legis obedientia ex charitate procedente ſine Chriſto haberemus. Sed Scriptura apertè teſtatur neminem niſi ex merito Chriſti vitam æternam conſequi poſſe, quod ipſe Chriſtus Io. Ioan. 10. 10. affirmat. *Oues*(inquit) *vocem meam audiũt, & ego cognoſco eas,& ſequuntur me,& ego vitam æternam do eis.* Igitur ad meritum vitę æternę neceſſaria eſt Dei promiſſio Chriſti meritis ſolidata.

EX his probata manet noſtræ propoſitionis veritas. Hominẽ videlicet per opus liberi arbitrij gratia imbutum,mediante gratuita Dei promiſſione vitam æternã mereri poſſe: cùm in eo vniuerſæ conditiones ſimul coeãt, quæ ad meritum vitæ æternæ poſtulantur.

VLTIMA propoſitio. *Deus iuſtorum opera vita æterna remunerat, non tantùm quia hoc ex ſeipſo illis pretium ſtatuit, ſed etiam quia id ipſa pretium de condigno merentur.*

POSTREMA hæc propoſitio potiſſimùm aduerſùs Caluinum ſtatuitur,qui Inſtit lib.3. Caluinus. c.15.§.3. his verbis aduerſùs operum merita oblatrat.*Placent itaque* (inquit) *Deo bona opera, nec ſuis auctoribus ſunt infructuoſa: quin magis ampliſſima Deo beneficia remunerationis loco referunt, non quia ita merentur: ſed quia diuina benignitas hoc illis ex ſeipſa pretium ſtatuit.* Cuius ſententiam ſequuti ſunt confeſſioniſtæ Au- Conf. Aug. guſtani in Apologia art. 20. Brentius in con- Brentius. feſſione Wittembergenſi cap. de bonis operibus. Kemnitius in examine Concilij Tri- Kemnitius. dentini ſub finem ſeſſ. 6. atque idem ſenſit Melanchton teſte Lyndano lib. 3. Panopliæ Melancht. c.20. quamuis Lutherus,Oecolampadius,ac reliqui Lutherani Rigidi opera omnino dãnent, ac quibuſlibet pernicioſa eſſe doceant: in quo pugnantem inter ſe ſpiritum, ac doctrinam nobis contemplandam relinquunt.

Caluinus.

A VERVM ad Caluinum redeamus. Is §.2. vt omne bonorum operum meritum ſemel euertat, meriti nomen à Scripturis extraneum eſſe contendit. *Cuperem* (inquit) *eam ſeruatam fuiſſe ſemper inter Chriſtianos Scriptores ſobrietatem, ne vſurpare, cùm nihil opus foret, extranea à Scripturis vocabula in animum inducxiſſent, quæ multùm parerent offendiculi, fructus minimùm: quorſum enim obſecro opus fuit inuehi nomen meriti*, &c. Tum acriter Patres reprehendit, qui eo nomine vſi ſunt. Demum in ipſam Scripturam, quę nomen meriti (vt declarabimus) vſurpat, impiè atque Hęreticorum more inuehitur § eodem cùm ait. *Primùm de meriti nomine id mihi præfari neceſſe eſt; quicunque primus illud operibus humanis ad Dei iudicium comparatis aptauit, eum fidei ſinceritati peſſimè cõſuluiſſe.* In quo ſummam Hæretici hominis impudentiam agnoſcere licet, qui eam à ſeipſo auctoritatem ſibi arrogat, vt non modò Patres, ſed ipſum quoque Dei verbum tanquam peſſimos fidei conſultores audeat reprehendere.

AT verò vt temerariæ hominis impietati occuramus, probanda eſt Catholica hęc propoſitio primùm Scripturarũ teſtimoniis, deinde Patrum, ac Conciliorum auctoritate: vbi primùm Scripturarum teſtimonia afferemus, quæ meriti nomen exprimunt.

Gen.4.

PRIMVM teſtimonium eſt Geneſ. 4. vbi Caim poſt fratris cędem obiurgatus à Domino reſpondit. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Caluinus nititur hoc nobis teſtimonium eripere, cùm ita in ſuis Bibliis vertit: *maior eſt pœna mea, quàm vt ferre poſſim.* At in primis quòd pœnam ſeu punitionem legit, cum ipſa voce Hebraica pugnat, quæ eſt עוני *gheuone*, quæ vox propriè curuitatem ſignificat, à verbo *Ghauah*, quod eſt *curuum facere.* At curuitas non ad pœnam, ſed ad culpam refertur; qua fit, vt anima delicti mole oppreſſa, non recta in Deum, ſed curua ad terrena incedat, iuxta illud Pſal. 68. *Obſcurentur oculi eorum, ne videant: & dorſum eorum ſemper incurua.* Hinc culpa iniquitas frequenter in Scripturis appellatur, quandoquidem hominem lineæ inſtar ad cœleſtia erectum, non rectum, ſed curuum reddit, dum ad rerum creatarum amorẽ deflectit; quapropter Dauid impios arcuali, ac curuæ lineæ comparat Pſ. 77. *Conuerſi ſunt in arcum prauum.* Hunc ſenſum ſequuntur Septuaginta, Chaldaica Paraphraſis, & Vatablus, qui ita vertunt. *Maior eſt iniquitas mea.*

Pſal. 68.

Pſal 77.

QVOD verò Caluinus conſequenter legit; *quàm vt ferre poſſim.* Non eſt cur multùm in Hebræa dictione explicanda immoremur: in ea enim viget Hebraiſmus, qui in varium ſenſum flecti poteſt: in Hebræo enim ita habetur, *Gadol ghenoni minſcho. Maior eſt iniquitas mea à leuare*, id eſt, ad mittere, vel remittere, vti cõ-

A ſentiunt Septuaginta interpretes, Paraphraſis Chaldaica, & Vatablus, qui legunt. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt dimittatur, vel mereatur dimitti*, quæ lectio, vtpote eruditiſſimorum, optima eſt: à qua nec latum vnguem diſtat noſtra vulgata editio, quę legit. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear:* vtraque enim eundem ſenſum obtinet, vt notum eſt: nam quòd Caim dixerit, maiorẽ eſſe iniquitatem ſuam, quàm quòd ſibi à Deo dimittatur, vel quòd is ſibi à Deo dimitti mereatur, idem communi omnium ſenſu planè ſonat. Verba enim ſunt hominis prorſus deſperan-

B tis de miſericordia, & venia Dei: quare Latinus interpres, vt clariorẽ, & communiorem omnibus ſenſum exprimeret, rectè vertit. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Ex quo conſtat hanc eſſe genuinam huius loci lectionem: de qua etiam inferius agemus in quinta Demonſtratione.

PORRÒ ex hoc loco ita arguo: cauſa cur Caim de veniæ merito deſperauerit, fuit ipſa peccati magnitudo, quod ille prorſus irremiſſibile exiſtimauit, qua ſublata ſaltem ab illius exiſtimatione, nunquam de merito venię ſibi deſperandum crediſſet. Igitur ſi da-

C tum fuiſſet huiuſmodi delictũ in Caim, quod non tantæ magnitudinis fuiſſet, is planè ſibi in animum induxiſſet ſe illius veniam non difficilè à Deo mereri potuiſſe. En meriti nomen in Scripturis expreſſum, quod Caluinus à Scripturis extraneum exiſtimat.

SECVNDVM teſtimonium habetur Eccleſiaſtici 16. vbi apertè de merito agitur. *Omnis miſericordia* (inquit) *faciet locum vnicuique ſecundùm meritum operum ſuorum.* Conantur Caluinus, & Faius modernus Caluiniſta, atque in Geneuenſi cathedra celebris Miniſter, in ſuo

Eccleſi.16.

D Enchirid. diſp. 24. conc. 19. ex Græcis fontibus hoc teſtimoniũ ſubmergere: at certè non ſubmergunt, ſed potiùs irrigant, vt fœliciùs vireſcat. Caluinus ex Græcis exẽplaribus ſic legendum putat. *Omni miſericordia faciet locũ; vnuſquiſque enim ſecundùm opera ſua inueniet.* Faius verò ex eiſdem Græcis fontibus ſic legẽdum vult. *Fac locum omni beneficentia, vnuſquiſque enim ſecundùm opera ſua inueniet.* Sed cũ ipſi inter ſe de huius loci lectione diſcrepent, quis eorum lectioni fidem adhibendam putet? At hîc cum ipſis minimè digladiari lubet, num miſericordia, vel munificentia le-

E gi debeat. Græcè enim habetur ἐλεημοσύνη, quæ vox ſignificat miſericordiam in pauperes: neque ſi magis nominatiuus, quàm datiuus caſus eidem tribui debeat: nam datiuus caſus vix aliquem legitimum ſenſum reddit: quare Latinus interpres nominatiuum vſurpauit, vt genuino ſenſui conſuleret. Quæſtio eſt de merito, de quo hîc nullam mentionem fieri volunt: & quidem ſatis ſe feciſſe exiſtimãt, cùm in Græco exemplari, meriti nomen

non

Digitized by Google

non exprimi demonſtrant: fateor quidem in exēplari Græco haberi (κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν) *ſecundum opera ipſorum*: at in his ipſis verbis meriti ratio perſpicuè enitet. Quid enim aliud eſt ſecundùm opera, quàm ſecūdū operum merita inuenire? *Inueniet* (inquit) *vnuſquiſque ſecundum opera ſua*: quid inueniet? quod operibus debetur: at quod operib⁹ debetur, merces eſt, vel ſupplicium; ſi bona opera fuerint, merces, ſin mala, ſupplicium: ſed num ignorant, quòd merces, quæ operibus datur, meritis retribuitur? Quid igitur aduersùs meritū obſtrepunt? quid ab his verbis meriti nomen ſublatum credunt? Equidem vbicunque ſecundùm phraſim Hebræam habetur, ſecundùm opera aliquid à Deo reddi, ibi proculdubio tacitè meritum exprimitur: quod Hieronymus Hebraicæ linguæ peritiſſimus non ſemel obſeruat, qui plerumque vbi Hebræa phraſis legit, ſecundùm opera, is transfert, ſecundùm meritum operum, vt patet Iud. 20.
Iud. 20. vbi in Hebræo ita legitur. *Vt poſſimus pugnare contra Beniamim, & reddere ei ſecundùm ſtultitiam, quam fecerunt in Iſraël* Hieronymus vertit. *Et reddere ei pro ſcelere, quod meretur.*

Hac ratione innumera penè Scripturarum loca obuia eſſe poſſunt, quæ meritum neceſſariò aſtruunt. Quapropter Latinus interpres cùm hoc loco reddit. *Secundùm meritum operum ſuorum*, quid in Hebraica phraſi velut implicitum lateat, explicat: nempe ipſorum operum meritum, ſine quo nec ipſa Hebræa phraſis intelligi poteſt.

Tertium teſtimonium eſt in Ep. ad Heb.
Heb. 13. 13. vbi Paulus de bonis operibus agens. *Beneficentia* (inquit) *& communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus*: ac ſenſus eſt, beneficentiam, ac communicationem bonorum, maximè erga pauperes, merita eſſe apud Deū: ibi enim (promeretur) paſſiuè vſurpatur, quaſi Deus ipſe ſub eleemoſynæ meritum cadat, iuxta illud Geneſ. 15. *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Geneſ. 15.

At rurſus locum hunc Caluinus, & Fains euertere contendunt ex Græco exemplari, vbi loco illius verbi (promeretur) legitur εὐαρεστεῖται, quod videtur ſignificare, delectatur, ſeu placatur: at fruſtra hac ſubtili obſeruatione hunc locum nobis eripere nituntur: nam quoties aliquid agitur, quo Deus, vel delectatur, vel placatur, toties eo opere promeretur Deus, atque adeò his operibus meritum coniunctum eſt, vt non rarò opera ipſa merita dicantur: neque enim aliud meritum eſt, quàm opus Deo gratum, cui ex iuſtitia debetur merces: quò fit, vt opus Deo gratum ſæpè pro merito vſurpetur, & è contrà. Quāobrem Latinus interpres communem Scripturæ phraſim ſecutus, quæ bonis operibus, præſertim beneficentiæ erga pauperes mercedem aſcribere ſolet, transferre maluit, promeretur Deus, quàm aut delectatur, aut placatur, cùm vno illo vocabulo vtrumque complectatur.

Hæc quidem tria teſtimonia, quæ hactenus produximus, ipſum nomen meriti explicant; quicquid garriant aduerſarij, quibus etiam omnia illa addi poſſunt, quæ indicant homines impios à Deo pœnam mereri: qualia ſunt, quæ leguntur 2. Paralipom. 19. *Iram* 2. Paral. 19.
quidem Domini merebaris, ſed bona opera inuenta ſunt in te. Deut. 7. *Ita vt diſperdat eos, & vltrà nō* Deuter. 7.
differat, protinus reſtituens eis, quod merentur. Iud. Iudic. 20.
20. *Pro ſcelere quod merētur.* Eſther. 16. *Non nobis,* Eſther. 16.
ſed Deo reddente ei quod meruit. Iob 6. *Vtinam ap-* Iob. 6. & 11.
penderentur peccata mea quibus irā merui, & c. 11. *Multà minora exigaris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.* Ad Heb. 10. *Quantò magis putatis dete-* Heb. 10.
riora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit? & alia his ſimilia, quæ in Scripturis paſſim reperiuntur: nam ſi impij ſceleribus ſuis pœnam mereri potuerunt, quæ cauſa eſt, cur iuſti piis operibus gratiç augmentum, ac etiam gloriæ præmium mereri non poſſint; ſub diuerſa tamen ratione? Contrariorum enim eadem debet eſſe diſciplina, vt ſi mala opera ſupplicium ex cōdigno merentur, bona è regione ſuo præmio de condigno non fruſtrentur; vtraque enim Dei iuſtitiam reſpiciunt, quæ ſicut malis operibus ſupplicia, ita bonis præmia reddit.

En quot teſtimonia ex Scripturis Caluino adduximus, quæ meriti nomen non obſcurè, ſed perſpicuè exprimunt: vt iam illud à Scripturis extraneum non eſſe ſciat. At hæc nobis non ſufficiunt, qui illuſtriſſimam hanc Catholicæ Religionis doctrinam eſſe volumus. Sed vberioribus teſtimoniis meriti non tam nomen, quàm res ipſa demonſtranda eſt: quæ teſtimonia, vt clariùs proponantur, in tres claſſes diſtribuemus.

Prima claſſis ea teſtimonia continet, quæ æternam mercedem iuſtorum operibus reddendam eſſe docent: in his enim meritum de condigno, quod iuſtorum opera bona comitatur, apertè exprimitur: neque enim merces eſſe poteſt abſque merito, neque meritum abſque operibus; vt ſuprà declaratum fuit: ex quo perſpicuum eſt, bona opera iuſtorū, quibus merces à Deo promittitur, eſſe meritoria ex condigno. Huiuſmodi verò ſunt, quæ habentur Gen. 15. *Noli timere Abraham. Ego prote-* Gen. 15.
ctor tuus ſum, & merces tua magna nimis. Sap. 5. Sap. 5. & 10.
Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum, & c. 10. *Reddet iuſtis mercedem laborum ſuorum.* Eccleſiaſt. 18. *Ne verearis* Ecclеſ. 18.
vſque ad mortem iuſtificari, quoniam merces Dei manet in æternum. Iſai. 40. *Ecce Dominus Deus* Iſaias 40.
in fortitudine veniet, & brachium eius dominabitur, ecce merces eius cum eo. Matt. 5. *Gaudete, &* Matth. 5 & 20.
exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cælo. & c. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam,*

Luc. 6. Rom. 4. *ſuam*, Luc. 6. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperãtes, & erit merces veſtra multa.* Rom. 4. *Et qui operatur, merces non imputatur ſecundùm* 1. Cor. 3. *gratiam, ſed ſecundùm debitum.* 1. Cor. 3. *Si cuius opus manſerit, quod ſuperædificauit, mercedem accipiet.* Et eodem c. *Vnuſquiſque autem propriam* 2. Ioan. *mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem* 2. Io. *Videte voſmetipſos, ne perdatis quæ operati eſtis, ſed* Apoc. 11. & 22. *vt mercedẽ plenam accipiatis.* Apoc. 11. *Et reddere mercedem ſeruis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum,* & c. 22. *Ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique ſecundùm opera ſua.*

HIS teſtimoniis reſpondet Caluin. mercedem quidem æternam operibus reddi, non quòd opera ita mereantur: ſed quia diuina benignitas hoc illis ex ſeipſa pretium ſtatuit, id eſt, non ex merito operum, ſed ex Dei promiſſione. At inepta eſt hæc Calu. diſtinctio: nam duo ad mercedis rationem exiguntur. Primum, dignitas operis, ſcilicet, quòd opus ex ſe ſit condignum, ac proportionatum pręmio. Secundum, promiſſio, quę obligationem ad mercedem reddendam inducat. Porrò licet Dei benignitas, quæ beatitudinis pretiũ ex liberali promiſſione iuſtorum operibus ſtatuit, ex promiſſione ad pretij ſolutionem teneatur: operis tamen dignitas ob ſupernaturale gratiæ donum, à quo fluit, pretium illud meretur: quò fit, vt opus gratiæ, tam ex conditione operis, quàm ex promiſſione Dei, coniunctim tamen, cœleſtem mercedem ex condigno mereatur, tametſi diuerſa ratione: nam ex promiſſione Dei oritur obligatio, qua Deus mercedem operibus iuſtorum ex debito ſoluit: atque inde exurgit merces ex debito promiſſionis, ex conditione verò operis oritur condignitas ad præmium, quæ veram habet rationem meriti ex iuſtitia operis, & proportionem ad mercedem, quam etſi Deus ſecluſa promiſſione non teneatur reddere; ſi tamen redderet, eam proculdubio idcirco redderet, quòd ipſam opera de condigno mererentur: ex quo patet, etiam ſecluſa Dei promiſſione, iuſtorum opera eſſe de condigno meritoria vitæ æternæ.

SECVNDA claſſis ex iis Scripturarum teſtimoniis conflatur, quæ iuſtorum operibus vitæ æternæ coronam pollicentur; veluti quæ leguntur Iſa. 28. *In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis.* Paulus 1. Cor. 9. *Et illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* 1. Timoth. 4. *Ideóque repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Iacob. 1. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe.* 1. Pet. 6. *Et cùm apparuerit princeps Paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronam.* Apoc. 2. *Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* & cap. 3. *Tene quod habes, vt nemo accipiat coronã tuam.* Cũ enim corona laboris, ac certaminis duntaxat titulo tribuatur; quoties ea iuſtorum laboribus promittitur, conſtat toties ipſos iuſtorum labores vitæ æternæ de condigno meritorios prædicari, quibus gloriæ corona debetur.

(Margin: Iſa. 28. — 1. Cor. 9. — 1. Tim. 4. — Iacob. 1. — 1. Pet. 6. — Apoc. 2. & 3.)

TERTIA claſſis ea teſtimonia complectitur, quæ teſtantur Deum in iuſtis operum dignitatem reperire, quibus illos æterna beatitudine dignos iudicat. Ex his namque apertè concluditur, opera ipſa iuſtorum eſſe de condigno meritoria beatitudinis. Hæc paſſim inueniuntur. Sap. 3. *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe.* Luc. 20. *Illi verò qui digni habebuntur ſæculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt vxores.* 2. Theſſal. 1. *vt digni habeamini regno Dei, pro quo & patimini.* Apoc. 3. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt.*

(Margin: Sap. 3. — Luc. 20. — 2. Theſ. 1. — Apoc. 3.)

HIS etiam & nonnulla alia teſtimonia accedant, quæ ita perſpicuè operum merita tradunt, vt ea aduerſarij inficiari nullo modo queant. Primum eſt Matth. 6. *Theſaurizate vobis theſauros in cælo, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur: & vbi fures non effodiunt, nec furantur.* Huic ſimile habetur apud Lucam 12. *Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam; facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit.* His locis haud dubium eſt vtrumque Euangeliſtam de eleemoſynæ, ac aliorum bonorum operum efficacia agere. Legatur totum illud caput Matthæi, in quo nihil ferè aliud pertractatur, præterquàm de præmio, ac mercede bonorum operum; vbi ſæpe illud repetitur; *Et pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi,* &c. Cùm igitur Chriſtus id operibus tribuat, vt cœleſtem gloriam nobis theſaurizare valeant: conſtat ſanè, id non niſi merendo efficere poſſe, ac proinde in iuſtorum poteſtate ſitum eſſe, vt per operum iuſtitiam æternas beatitudinis diuitias ſibi mereri queant.

(Margin: Matt. 6. — Luc. 12.)

SECVNDVM teſtimonium eſt apud Matt. cap. 25. de eo qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus eſt alia quinque; cui Dominus pro mercede cœleſte gaudium, ac gloriam retribuit. *Euge ſerue bone, & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam; intra in gaudium Domini tui.* Eadem ferè parabola habetur Lucæ 19. de eo qui accepit mnam vnam negotiandam, & ex ea decem mnas acquiſiuit, qui à Domino audiuit. *Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſuper decem ciuitates.* Quibus parabolis, vt teſtis eſt S. Gregor. hom. 9. in Euangelia, diuerſa operum merita declarantur: nam ſi qui decem mnas acquiſiuit, ſuper decem ciuitates conſtitutus fuit, alter verò qui quinque tantum-

(Margin: Matt. 25. — Luc. 19. — Gregorius.)

modò

modò luctatus eſt, quinque ciuitatibus præfectus fuit, diuerſa planè iuxta operum menſuram homines præmia nanciſcuntur: at quod noſtrum eſt in his parabolis, illud eſt, quod negotiatio ſeruis committitur, ac iuxta negotiationis cuiuſque modum, præmium ſtatuitur. Porrò negotiatio hæc nihil aliud iudicat, præterquàm quòd vnicuique bonorum operum iuſtitia augenda committitur: quæ in alio quidem maior, in altero minor eſſe poteſt, iuxta minorem, ac maiorem cuiuſque induſtriam, ac laborem: hinc meritorum dignitas colligitur, dum propriæ gloriæ negotiatio cuique creditur, & ampliori iuſti- B tiæ amplior merces redditur: quod ſanè eſſe non poſſet, ſi operum merita non eſſent, quæ pluribus, aut paucioribus mercedis gradibus reſponderent.

Tertivm tandē, ac poſtremum teſtimonium eſt Pauli 2. Cor. 9. *Hoc autē dico, qui parcè ſeminat, parcè & metet, & qui ſeminat in benedictionibus de benedictionibus & metet.* Et ad Gal. 6. *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet: quoniā qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionē, qui autē ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* His quoque ſimile eſt, quod legitur C Oſeæ 10. *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ.* Nemini dubium eſt, ſemen, his locis, ipſa opera ſignificare, quæ cùm & bona, & mala eſſe poſſint, hinc meſſis diuerſitas oritur, de qua hîc agit Paulus. Quod tamen hîc maximè perpendēdum eſt, illud eſt, quòd Paulus meſſem ſiue bonam, ſiue malā, qua vel cœleſte præmium, vel æternum ſupplicium inſinuantur; ab ipſo operum ſemine pendere dicit, quo profectò indicat, cœleſtis regni mercedem à bonis operum meritis pēdere; quemadmodum ex malis ſcelerum meritis inferni ſupplicium oritur: neque id tan- D tùm, verùm & iuxta ſeminis, ac boni operis menſuram, cœleſtium præmiorum meſſem metitur; ita vt qui parum bonis operis inſudauerit, parum etiam mercedis habiturus ſit: qui verò multùm in his laboris impenderit, ampliorem gloriæ Meſſem ſit recepturus: an non ex his apertē meritorum condignitas declaratur? Nam quo pacto primùm is, qui in ſpiritu pia, ac ſpiritualia opera ſeminat, ex his vitam æternam metere poſſet, niſi ipſa operū merita præcederent, quibus ex condigno ipſam vitam æternā mereretur? Neque enim intelligi poteſt, quòd quis ex operibus quam ſeminauit, vitam metat; & tamen ipſa opera vitæ meritoria non ſint: deinde qua ratione qui ampliora opera exercet, vberiorem mercedem aſſequi valet, niſi vberius meritum præcedat, quod ipſum ampliori mercede dignum efficiat?

2. Cor. 9.
Galat. 6.
Oſeæ 10.

Iam verò poſt ſacrarum Scripturarum teſtimonia, quæ Catholicam hanc de meritis operum doctrinam vbique docent, eſt etiam A ipſe veteris Eccleſiæ conſenſus tum ex Græcis, tum ex Latinis Patribus antiquiſſimis compactus.

Inter Græcos primus eſt Dionyſius Areopag. qui Eccleſiaſt. Hierar. c. 7. p. 3. meriti nomen vſurpat. *Sin autem* (inquit) *ad diuinam illam non peruenit effigiem, ſanctè tamen ſe in vita habuit, paria & iſte meritis præmia refert.* En merita operum cum præmiis collata. *Dionyſ. Ar.*

Clem. Alex. lib. 4. Stromat. frequenter merita commendat. *Deus* (inquit) *omnibus omnia diſtribuit pro meritis; cùm iuſta ſit diſpenſatio, & œconomia.* Et lib. 6. *Proportione habita ſunt variæ manſiones, pro dignitate, & meritis eorum, qui crediderunt.* Argumentum ſumit ex Io. cap. 14. vbi Dominus de cœleſtibus præmiis agens, dixerat. *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* *Clem. Alex.* *Ioan. 14.*

Basilivs ſermone de Aſceſi, hoc eſt, de cultu, ſeu exercitatione Monaſtica, plura tum ex Dauide, tum ex Paulo, tum ex Ioanne loca congerit, vt eò copioſiùs bonorum operum meritum probet. *Cuſtodientibus* (inquit) *mādata eius, retributio multa, merces nimirum illa copioſa, & corona iuſtitiæ, æterna tabernacula, vita finem nunquam habitura, gaudium inenarrabile,* C *perpetua manſio apud Patrem,* &c. Nam vnde retributio, vnde merces, vnde coronæ, præterquàm ex merito? *Baſilius.*

Gregor. Nyſſenus merita apertè confirmat oratione 1. de pauperibus amandis. *Pro ſui* (ait) *quēque meritis ornatum cerno. Illis qui boni, benignique fuerint: ſumma & perpetua quies tribuitur in regno cœleſti.* His addi poſſunt Iuſtinus in Apologia 3. ante medium. Origenes lib. 2. in Ep. ad Rom. in explicatione cap. 2. Chryſoſtomus hom. 4. de Lazaro circa medium, & hom. 42. in Gen. Nazianzenus oratione in S. Baptiſma, quæ eſt 40. *Nyſſenus.* *Iuſtinus.* *Origenes.* *Chryſoſt.* *Nazianzenus.*

D Ex Latinis Patribus Tertullianus antiquiſſimus ita latè hanc de merito bonorum operum doctrinam proſequitur, vt mirum ſit, qua impudentia aduerſarij velut nouam ſuggillēt. Nam de Reſurrectione carnis c. 48. ita ſcribit. *Vnuſquiſq; in ſuo ordine* (*viuificabitur*) *ſcilicet, quia & in ſuo corpore. Ordo enim non aliud quàm meritorum diſpoſitor. Merita autem cùm corpori quoque aſcribantur, ordo quoque corporum diſponatur, neceſſe eſt, vt poſſit eſſe meritorum.* Tum lib. 2. cont. Marcion. lib. 6. *Quoniam & alias poſitum hominem ſub iudicio Dei; oportebat iuſtum illud efficere de arbitrij ſui meritis, liberi ſcilicet.* E Demum in Scorpiaco. c. 6. *Quomodo multæ manſiones apud patrem, ſi non pro varietate meritorum?* *Tertull.*

Cyprianvs de operum meritis præclarè agit lib. de vnit. Eccleſ. *Iuſtitia* (inquit) *opus eſt, vt promereri quis poſſit Deum iudicem. Præceptis eius, & monitis obtemperandum eſt, vt accipiant merita noſtra mercedē.* Vides ex Cypriano operum iuſtitiam neceſſariam eſſe, atque iuſtis operibus merita parari, meritis verò mercedem *Cyprianus.*

dem

dem tribui: quod etiam apertiùs confirmat de opere,& eleemoſynis. *Quæ*(inquit) *illa erit, fratres chariſsimi,operantium gloria,quàm grandis, & ſumma lætitia, cùm populum ſuũ Dominus cœperit recenſere,& meritis,atq; operibus noſtris præmia promiſſa contribuens,pro terrenis cœleſtia*, &c. En antiquam Eccleſiæ doctrinam à Cyprianu ac Tertulliano traditam, quam aduerſarij velut nouam,ac recentem calumniantur.

LACTANTIVS eandem doctrinam tradit epit.diu.Inſt.c.12. *Teneat innocentiam* (ait) *proſit quamplurimis,incorruptibiles ſibi theſauros bonis operibus acquirat,vt poſsit Deo iudice pro virtutis ſua meritis,vel coronam fidei,vel præmiũ immortalitatis adipiſci.* At ſanè mirandum non eſt aduerſarios operum merita de medio tollere; cùm ipſum liberum hominis arbitrium, vnde meritum velut ab vno principio proficiſcitur,ab homine expellant. Error quippe errorem parit,ac ſibi inuicem ſuffragantur.

AT verò vtrumque errorem confodit D. Hilarius in Matth.Can.6. *De noſtro*(inquit)*eſt vita beata illa æternitas promerenda,præſtandumq́; eſt aliquid ex proprio,vt bonum velimus, malum omne vitemus.*

S. Ambroſius egregiè de meritis diſſerit lib.1.de officiis c.15. *Nónne* (inquit) *euidens eſt meritorum aut præmia, aut ſupplicia poſt mortem manere?* Equidem mediocriter oculatis, ac fidei lumine præditis, nihil magis euidentius: at cæcis,ac fidei lumine orbatis,quibus ipſa lux tenebroſa eſt,Caluinianis ſcilicet, ac Lùtheranis, hæc pluſquàm cimeriæ tenebræ videntur. At ſanè mirabile eſt, quàm opportunè idem Ambroſius horum inſaniam redarguat, qui bonorum operum merita negant lib.10.epiſt.82. *Ieiunium*(inquit) *& eleemoſyna à peccato liberat. Qui ſunt ergo hi præceptores noui, qui meritum excludunt ieiunij? nonne Gentilium vox iſta eſt?* Iam vel ſibi latibula quærant Lutherani, ac Caluiniſtæ, qui non modò ieiunij,ſed omnium quoque virtutum merita è medio tollunt: vel quod illis magis conſultum eſſe debet,tandem ab errore reſipiſcant,cùm ſe præceptores nouos ab Ambroſio appellari audiunt, neque vllam cum antiqua Eccleſiæ fide communionem habere,quæ ſola vera fides cenſeri debet. Quòd ſi hæc Patrum teſtimonia illis non ſufficiunt,

A legant Hieronymum lib.2.aduerſùs Iouinianum non longè à fine, Auguſtinum epiſt.105. & lib.de moribus Eccleſiæ c.25. Proſperum in lib. ad capitula Gallorum ad ſextum dubium, Cœleſtinum in epiſt. 1. c. 12. Gregorium lib.4 Moral.c.42.

HIS tandem addi poſſunt Conciliorum teſtimonia, quæ antiquam Eccleſiæ fidem cum hac noſtra quaſi vinculo coniungunt: hanc enim de meritis doctrinam tradit Concilium Arauſicanum Can.18. Concilium Lateranenſe generale cap. 1. vt habetur in cap. Firmiter,de ſumma Trin.& fid.Cathol. Concilium Florentinum generale in decreto de B Purgatorio: deniq; Concilium Tridentinum ſeſſ.6.c.16.& Can.32.vbi ita decernit. *Si quis dixerit hominis iuſtificati bona opera, ita eſſe dona Dei,vt non ſint etiam bona ipſius iuſtificati merita: aut ipſum iuſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam,& Ieſu Chriſti meritum,cuius viuum membrum eſt,fiunt; non verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipſius vitæ æternæ (ſi tamen in gratia deceſſerit) conſecutionem, atque etiam gloriæ augmentum; Anathema ſit.*

Ex his igitur quæ hactenus in hoc Lutheranæ, ac Caluinianæ fidei examine perſtrinximus,cuique exploratum eſſe poteſt, quàm longè aduerſariorum fides ab antiqua veteris C Eccleſiæ fide, quæ ſola vera, & Apoſtolica cenſenda eſt,diſtet: quam etſi aliis modis excuſare conentur,hoc tamen titulo,quòd cum tota fidei antiquitate pugnat, adeò ſe inexcuſabilem reddit, vt nullus omnino iis locus relictus ſit, quo eam à perfidia liberare valeant.

NONNVLLI adhuc articuli ſupereſſent examinandi, maximè qui de re ſacramentaria agunt,ſed quoniam ij eoſdem errores continent, quos in Catechiſmo profitentur: illos vſque ad quartum examen, in quo illorum D Catechiſmi doctrina ventilabitur, refellendos diſtulimus.

CÆTERVM articulus trigeſimus primus, quem nuper ſuæ fidei addiderunt,quo ſe credere profitentur, Romanæ ſedis antiſtitem, Pontificem maximum verè,ac propriè Antichriſtum eſſe, qui à Paulo venturus prænunciatur; in tertio libro ampliſſimè confutabitur: vbi proprius locus erit.

EXAMEN TERTIVM GENERALE CALVINIANÆ, ET LVTHERANÆ, VT VOCANT, Religionis ex tertio ſymbolo.

De vnitate capitis viſibilis.

Præfatiuncula.

EXCITATO *ex abyſſi puteo fumo illo denſiſſimo, quem errorum, & Hæreſum caliginem ex communi Patrum ſententia expoſuimus; innumeræ repentè locuſtæ in orbem emerſerunt, quibus ſcorpionum vis, ac poteſtas data eſt. At illud hîc nobis maximè perpendendum eſt, quòd cùm penè innumeræ eſſent, nullum ſibi ducem, ac Regem imperare agnoſcebant, præter Angelum abyſſi: ita enim habet Ioan. Apoc.9.* Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ. *Et infrà,* & habebant ſuper ſe Regem Angelum abyſſi, cui nomen Hebraicè Abadon, Græcè autem Apollion, Latinè habens nomen exterminans. *Hoc planè Hæreticis contingit, ac præſertim Lutheranis, ac Caluinianis; quos locuſtas ad orbis flagellum miſſas idcirco cum Ioanne appellare licet: quòd locuſtarum more vniuerſum penè Eccleſiæ agrum depaſcere curent; tametſi ea illis à Deo meta præfixa ſit, vt in eos tantummodò Tartaream poteſtatem exerceant, qui Dei ſignum in fronte non gerunt. Atque hi quidem cùm ſcorpionum inſtar callida nocendi arte polleant: nec non per innumeras vbique turmas ſe diffundant, illud tamen prodigioſum eſt, quòd nullo capite, aut Duce, præterquàm Angelo abyſſi incedant. Quod ſanè præclariſſimum teſtimonium eſt, ab iis iactatam Religionem, non ab alio, quàm à dæmone excitatam, atque eo duce in orbem inuectam fuiſſe. Id nobis in hoc examine demonſtrandum eſt, in quo tres articulos examinabimus.* Apoc.9.

Primus eſt, An Lutheriſtarũ, ac Caluiniſtarũ ſecta habeat caput viſibile, à Chriſto inſtitutum.

Secundus, An habeat caput inuiſibile.

Tertius, Quodnam ſit Lutheranorum, & Caluinianorum caput inuiſibile.

An Lutherana, ac Caluiniana, vt vocant, Religio habeat caput viſibile.

ARTICVLVS PRIMVS.

DEMONSTRAVIMVS in primo lib. vnius capitis, ac Paſtoris viſibilis, qui vniuerſæ Eccleſiæ præſit, cõſtitutionem adeò veræ Religioni neceſſariã eſſe, vt ſine illo Eccleſiaſtica Monarchia, Chriſto auctore inſtituta, nec conſiſtere, nec vllo modo iuxta Chriſti inſtitutionẽ ritè adminiſtrari queat: atque inde hãc capitis viſibilis vnitatẽ ab iis, qui veram Religionem aliquo titulo ſibi arrogant, ſummo iure expoſcimus, ſine qua nec ipſa Chriſti Religio eſſe poteſt. Porrò quod ad Lutheranorum, ac Caluinianorum Reli- A gionem ſpectat; ita omnibus exploratum eſt, eam, ſicut & reliquas omnes ſectas, quæ olim in orbe graſſatæ fuerunt, nullo viſibili capite cõſtare, vt id res ipſa clamitet, nec vllo teſtimonio indigeat: quandoquidem neq. id ipſi aduerſarij negant, qui idcirco ſummopere perſuadere contẽdunt, veram Religionem vno duntaxat inuiſibili capite, Chriſto videlicet, contentam eſſe: quod primo libro ampliſſimis Scripturarum teſtimoniis, Patrũ auctoritatibus, ac rationibus confutatum fuit.

VERVM quò magis acephala, ac mõſtruoſa

 vtraque

vtraque ſecta omnium oculis appareat, neque vllum vnquam tergiuerſandi locum ſibi amplius aduerſarij arripiant, quo indelebilem hanc à ſe Religionis maculam abſtergant. Sacra ipſa Scripturarum oracula tanquam viuas Dei voces, quibus faciliùs, atque efficaciùs à falſa Religione reuocari poſſint, illis obiicimus, quę hoc in ipſis Religionis vitium apertiſſimè redarguunt.

Ioan.21.

ITAQVE imprimis ex Io.21. perſpicuum eſt, neminem prætèrquàm Petrum totius Chriſtianę Religionis caput à Domino conſtitutũ fuiſſe, cùm illi vni paſcendarum ouium curã demandauerit illis verbis. *Simon Ioannis diligis me plus his, &c. Paſce oues meas.* Vt ex hoc loco colligũt Orig. ad c.6. ad Rom. Cypr. de vnitate Eccleſiæ. Ambr. ad c.24. Lucæ. Epiphan in Ancorato. Chryſ. in Io c.21. Maximus ſer. de S.Petro, & Paulo. Leo Magn ſer. 3. de Aſſumptione ſua ad Pontificatum. Greg. lib.4. ep.2. Theophyl. in c. vlt. Ioannis. Bernard. lib.2. de conſideratione, vt aliàs fuſiùs demonſtrauimus. Quod cùm ita ſit, bine ſolidiſſima ratione Lutheranos, ac Caluinianos, ſine Paſtore, ſine Duce, ſine Rege, ſine capite, acephalos eſſe euincimus, qui eo capite, ac Paſtore carent, qui ſolus ex Chriſti inſtitutione legitimè veræ Religioni præeſſe debet. Quòd verò ipſi hoc capite careant, nulli dubium eſt; cùm nec Petrum caput verę Religioni à Domino datum agnoſcant, nec eos ſibi præeſſe velint, quos huic capiti legitimè ſuccedere, ipſa tum Eccleſiæ fides, tum ſeries temporum docuit.

Origenes. Cyprianus. Ambroſius. Epiphanius. Chryſoſtom. Maximus. Leo Magn. Gregorius. Bernardus.

ILLIS planè contingere ęquũ eſt, quod ouiũ gregi plerumq; accidit, quæ cũ nullo paſtoris gubernaculo regantur, ſparſim per deuia montiũ prærupta ferũtur, & ab iis quàm miſerè ſeipſas præcipites dedũt. Hi namque cũ propriũ Paſtorẽ à Domino ſibi conſtitutũ reſpuant, quid præterquã diſperſi gregis formã præ ſe ferunt? qui cùm nulla Paſtoris lege intra Religionis diſciplinam contineantur, eò tandem illos ruere neceſſe eſt, vt in omnia errorum, atque hæreſum prærupta ferantur, atque in ea miſeri præcipites ruant.

QVAMOBREM non tam Iudæorum, quàm futurorum Hæreticorum calamitatẽ piè Dominus per Ezechielem deflet c.34. his verbis. *Et diſperſa ſunt oues meæ, eò quòd non eſſet Paſtor, & facta ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſa ſunt. Errauerunt greges mei in cũctis montibus, & in vniuerſo colle excelſo, & ſuper omnẽ faciem terræ diſperſi ſunt greges mei, & non erat, qui requireret non erat inquam qui requireret.* Perpendenda eſt maximè extrema hæc verborum inculcatio, prioris enim ruinę cauſam reddit. Quid enim cauſæ eſt, quòd tot oues, quæ olim ad Dei gregẽ pertinebant, tã variis erroribus (vt exponit Hieronymus) inter ſe diſſitæ, & à Deo, ac à vera fides abalienatæ, A per orbẽ diſperſæ conſpiciuntur? Quæ olim proprij Paſtoris prçſidio ſuffultæ, ſub ficu ſua, ac ſubvite ſua pacificè degebant, veræ Religionis pace fruẽtes, nũc errãt in cunctis mõtibus, quandoquidem (vt ait Hieton. in hunc locum) falſis opinionibus eleuantur, contra ſciẽtiam Dei, & in omni colle diſperguntur, dum per Hæreticam ſuperbiã Eccleſiaſticam deſpiciunt ſimplicitatem, ſimúlq; poteſtatem cõtemnunt. Quæ priùs ſub Paſtore tutæ erãt, ac Tartareis lupis formidabiles, qui Dominicas caulas infeſtant; iam modò factæ ſunt in B deuorationem omniũ beſtiarum agri, vndiq; dæmonũ morſibus patent; vbique hæreſibus dilacerantur, iam penè tot ſectarum, quæ per orbem vagantur, velut infeſtis beſtiarũ dentibus abſumptæ: ſiquidem non ignota eſt harum beſtiarum crudelitas, quæ ſanè tanta eſt, vt nec Dei, nec ſuis gregibus parcant: tantæ igitur diſperſionis, ac calamitatis cauſam ſi aliquis efflagitet: ea tantùm à Vate redditur. Eò quòd nõ eſſet Paſtor, qui oues requireret, qui eas in vero Dei cultu, ac Religione cõtineret, qui ipſis veræ fidei pabula pręberet, qui truculentam ab iis Hęreticorum rabiẽ expelC leret, qui errantes ad fidei veritatem reuocaret, qui denique illorum ſalutis curã gereret.

Ezechie.34. *Hieronym.*

NVLLI ſanè dubium eſt, quin hinc cuncta gregum Chriſtianorũ, qui hactenus à fide defecerunt, diſſipatio orta ſit; quòd hunc vnum viſibilẽ Paſtorem à Deo ſibi conſtitutũ agnoſcere noluerunt, qui eos ex officio requireret. Nam ſi Hæreſum cauſas inquirimus, ea ſanè vna, ac potiſſima eſt (teſte Cypriano) quòd quæq; hęreſis ab vno, ac viſibili Eccleſię Præ. fide deficit: ita enim ſcribit lib.4. epiſt.9. *Vnde enim ſchiſmata, & Hæreſes obortæ ſunt, & oriũtur, niſi quòd Epiſcopus, qui vnus eſt, & Eccleſiæ præeſt, ſuperba quorundam præſumptione contemnitur, &* D *homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur?* Quod etiam confirmat ep.55. ad Cornelium. *Neque enim* (ait) *aliunde Hæreſes obortæ ſunt, aut natæ ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur.*

Cyprianus.

HÆC Lutherani, & Caluiniani gregis calamitas eſt, quam ipſe quoq; Zach. deplorat c.10. *Diuini* (inquit) *viderunt mendaciũ, & ſomniatores locuti ſunt fruſtra, vanè conſolabantur, idcirco abducti ſunt quaſi grex, affligentur: quia non eſt eis Paſtor.* Hic verò Zacharias nõ tantùm cauſam E huiuſce calamitatis deſcribit, ſed etiam originem declarat; vnde tanta Hæreſum deuaſtatio huic gregi acciderit. *Diuini* (inquit) *viderũt mendaciũ.* Pſeudoprophetę, quos hi greges velut è cœlo delapſos, velut nouos orbis Apoſtolos, velut viros, ac ſemideos Euangelicos à Deo extraordinariè miſſos, veris Eccleſiæ Paſtoribus poſt tergum relictis, colere cœperunt: hi Diuini ſunt, qui nihil præterquàm mendacia

Zach.10

mendacia illis loquebantur, prędicabant, per- A
ſuadebant, fidem ad ſalutem ſufficere, bona
opera pernicioſa eſſe: nihil prorſus de Dei ira
timendum, cunctis eorum fide imbutis Re-
gni cœleſtis ianuam patere, ac alios errores
pro veritate propinabant, falſis illos opinio-
nibus imbuebant; quaſi illas à Dei ſpiritu, ac
reuelatione accepiſſent. *Et ſomniatores locuti sũt*
fruſtra. Et qui primos hos Pſeudoprophetas, ac
Hæreſiarchas ſequuti ſunt: cùm tantùm ſom-
niatores eſſent, ac proprium, nõ Dei ſpiritum
ſequerentur, vana capitis ſui ſomnia, quæ no-
ctu excogitauerant, in die tanquam Dei ora-
cula gregi proferebant: & quæ neque Deus, B
neque Dei verbum vnquam docuerat, tan-
quam fidei dogmata illis ſequęnda propone-
bant. Porrò grex fatuus his ſomniis, ac men-
daciis vltrò credebat, velut doctrinæ è cœlo
allatæ, ignorabátque quàm aſperè Deus in
eiuſmodi Prophetas, ac ſomniatores inueha-
Ierem. 23. tur Ierem. 23. *Ecce ego ad Prophetas ſomniantes*
mendacium, ait Dominus, qui narrauerunt ea, &
ſeduxerunt populum meum in mendacio ſuo: cùm
ego non miſiſſem eos, nec mandaſſem eis. Et Ezech.
Ezech. 13. 13. *væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpi-*
ritum ſuum, & nihil vident, &c. *Nunquid non*
viſionem caſſam vidiſtis, & diuinationem menda- C
cem locuti eſtis, & dicitis, ait Dominus, cùm ego
non ſim locutus: His igitur ſomniis, ac menda-
ciis (vt Zacharias ait) illos vanè conſolabãtur,
dum læta, & proſpera illis annunciant, dum
illis carnis libertatem promittunt, dum ieiu-
nia, cœlibatus, carnis caſtigationes, legis ob-
ſeruantiam, cunctáque pia opera velut ſaluti
exitialia ab iis exulare volũt; dum fidem, gra-
tiam, charitatem iis perennem pollicentur;
dum electionis donum iis certò aſſeruari au-
tumant. *Idcirco abducti ſunt quaſi grex*. Eò enim
factum eſt, vt quaſi grex inſipiens, ac fatuus
in varios errores, ac dæmoniorum doctrinas D
ab huiuſmodi Pſeudoprophetis, ac ſomnia-
toribus captiui ducti ſint, quod etiam teſta-
Iſa. 5. tur Iſaias cap. 5. *Propterea captiuus ductus eſt po-*
pulus meus, quia non habuit ſcientiam. Hæc qui-
dem tot malorum origo partim ex mendaci,
ac callida horum Pſeudoprophetarum per-
ſuaſione, partim ex gregis inſipiẽtia, ac ſtulta
illius credulitate profecta fuit: at prima ho-
rum malorum cauſa, ea ſola eſt, quam hîc Va-
tes vltimo loco collocat. *Quia, ſcilicet, nõ eſt eis*
paſtor. Inde enim Pſeudoprophetæ luporum
more in gregẽ graſſari cœperunt: inde ſom-
niatores falſa doctrinarũ, ac dogmatum ſom- E
nia pro Dei reuelationibus obtrudere auſi
ſunt, cùm nullus eis paſtor obſiſteret: inde
populus mendaciis credere, ac Hæreſes ori-
ri cœperunt, cùm eum à ſe Paſtorem abiecit,
qui veram fidei diſciplinam, dono ſibi à Deo
collato, ſartam tectam, ac perpetuam in oui-
bus ſibi ſubiectis confirmat.

VIDEANT igitur aduerſarij, in quod cala-
mitatis genus inciderint, dum eo viſibili ca-
capite priuari volunt, a quo ab errorum, ac
Hæreſum monſtris liberari poſſent.

SECVNDÒ, conſtat ex Matth. cap. 16. Pe- Matth. 16.
trum à Domino petram, ac fundamentum
Eccleſiæ nuncupatum fuiſſe, atque ex eo to-
tam Eccleſiæ ædificationem velut à capite
pendere, quod declarauit illis verbis. *Amen*
dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram
ædificabo meam Quæ verba ita intelligenda eſ-
ſe teſtantur Clemens Rom. epiſt. ad Iacobum
fratrem Domini. Origenes hom. 5. in Exod.
Athanaſius epiſt. ad Fœlicem. Epiphan. Hæ-
reſi 51. Baſil. lib. 2. cont. Eunomium. Nazian-
zenus oratione 26. quæ eſt de moderatione
in diſputationibus ſeruanda. Chryſoſt. hom.
83. in Matth. Cyrillus Alex. lib. 2. in Ioan. cap.
12. Tertullianus de præſcript. Hæret. cap. 22.
Cyprianus ep. 40. & 55. Hilarius ad Pſal. 131.
Ambr. ſerm. 47. & 68. Hieron. ad c. 16. Matt.
& lib. 1. aduerſ. Iouinianum. Auguſt. ſerm. 5.
in feſto Petri, & Pauli. Maximus Taurinenſis
homil. 1. in Natali Petri, & Pauli. Leo Magn.
ſerm. 3. de anniuerſario die Aſſumptionis ſuę
ad Pontificatum, & alij quos aliàs enumera-
uimus. Ipſi porrò fideles à D. Petr. 1. epiſt. c. 2.
lapides viui appellantur. *Et ipſi* (inquit) *tan-*
quã lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritalis.

VERVM cùm aduerſarij fundamentum
hoc diruant, quorum vocem odij, ac indigna-
tionis, tam in Petrum, quàm in Pontifices il-
lius ſucceſſores plenam mihi videor agnoſce-
re in Pſalm. 136. *Exinanite, exinanite vſque ad* Pſal. 136.
fundamentum in ea: neque in Petro, aut Petri
legitimo ſucceſſore Romano Pontifice Ec-
cleſiam fundari exiſtiment: eo ſanè euiden-
tiſſimum eſt, ipſos in ſpiritalem Eccleſiæ do-
mum minimè ædificari, cùm nullum funda-
mentum habeant, cui innitantur: ſed potiùs
aceruos lapidum nullo, aut fidei, aut Religio-
nis ordine ſibi cohærentium appellandos eſ-
ſe: nec tamen Chriſtum velut angularem la-
pidem, & Eccleſiæ fundamentum ſibi falsò
vſurpare debent, vt proinde in eo ædificatos
ſe eſſe iactent: neque enim Chriſtum funda-
mentum habent, qui in ea Eccleſia ædificari
renuunt, quæ olim in Petro à Chriſto funda-
ta fuit; cùm ea tantummodò vera ſit Eccleſia,
de qua ipſe Chriſtus teſtatur. *Tu es Petrus, &*
ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Nam
etſi Chriſtus inuiſibile Eccleſiæ fundamentũ
ſit: Petrum tamen viſibile fundamentũ inſti-
tuit, vt viſibiles Eccleſiæ lapides viſibile fun-
damentũ haberent, quo inuiſibili fundamen-
to connecterentur, & viſibili, ac neceſſario
ordine ad inuiſibile caput Chriſtum perge-
rent: quò fit, vt qui in Chriſto tanquã inuiſi-
bili fundamento ædificari volũt, iis priùs ne-
ceſſe ſit, in Petro, in quo Chriſtus Eccleſiam
ſuam viſibiliter ædificatam eſſe voluit, tan-
quam in viſibili petra ſtrui, ac fundari.

FFFf 2 QVAM

QVAMOBREM rectè Samaritano populo, qui in hæreſim inciderat, Michæas Lutheranum, ac Caluinianum populum comparat cap. 1. cùm ait. *Ponam Samariam quaſi aceruum lapidum in agro, cùm plantatur vinea, & detraham in vallem lapides eius, & fundamenta eius reuelabo.* Nam qui nullo ordine freti proprium fundamentum reſpuunt, atque ab eo ſeparantur; quo nomine meliùs, quàm acerui lapidum nuncupari poſſunt; quos propterea in imam errorum, atque hæreſum vallem Deus dilabi ſinit, quia neceſſarium veritatis, ac perpetuæ fidei fundamentum reliquerunt, & viſibile Eccleſiæ caput, cui viſibilis Eccleſiæ corporis ſtructurã inniti oportet, vt inuiſibilis, ac ſupremi capitis vitam, & influxum ſibi vendicare queant, reiecerunt?

QVID igitur hi veram Religionem iactãt, cùm vera Religio ſolidum illud fundamentum ſibi ſubſtratum agnoſcat, quod in Apoſtolica petra fundatum, contra omnes inferorum conatus, ac ingruentes Hæreſum impetus fidem ſtabilẽ, ac inconcuſſam non tam ſibi, quàm Eccleſiæ ſeruat? Huc enim ſpectat, quod de domo illa ſupra firmam petram fundata legitur Luc. 6 & Matth. 7. *Deſcendit* (inquit Matt. 7.) *pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat ſuper petram.* At illi econtrà; nam immobili Petri fundamento conuulſo, cùm inſtabili proprij ſenſus arenæ, vnde certiſſimum exitium expectare debent, ſeſe committere maluerint, ruinoſæ alterius domus, non tam ſpeciem, quàm veritatem præ ſe ferunt: de qua idem Matthæus. *Deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit; & fuit ruina illius magna.*

Luc. 6. Matth. 7.

Matth. 16.

TERTIÒ, ex Matth. 16. exploratum eſt, Petro tanquam Eccleſiæ Principi, ac Paſtori Regni cœlorum claues à Domino priùs promiſſas; deinde collatas fuiſſe illis verbis; *Tibi dabo claues Regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis*, &c. Quæ tunc illi collatæ fuerunt cùm Ioan 21. illi dictum fuit, *Paſce agnos meos.* Quòd verò hac clauium poteſtate Chriſtus Petro ius omne Paſtoris in totam Eccleſiam cõtulerit, teſtantur Tertullianus de pudicitia c. 21. Cyprianus ep. 73. ad Iubaianum, & lib. de vnitate Eccleſiæ. Cyrillus Catecheſi 17. Baſilius in proœmio de iudicio Dei. Epiphanius in Anchorato. Chryſoſt. hom. in Petrum Apoſtolum, & Eliam Prophetam. Hilar. in Pſ. 131. & in Matt. can. 16. Damaſus ep. 2. Aug. tract. 124. in Ioan. Leo Magn. ſer. 3. de anniuerſario die Aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum, vti in primo libro copioſè probauimus. Quò ſanè fit, vt ij ſoli ad Eccleſiam, & ad Chriſti Regnum, ac Religionem pertineant, qui collatis Petro clauibus humiliter ſubiiciuntur, & diuinam

Tertullian. Cyprianus.

Cyrillus. Baſilius. Epiphanius. Chryſoſtom. Hilarius.

Damaſus. Auguſtinus. Leo Magn.

A hanc in eo, & legitimis ſucceſſoribus poteſtatem agnoſcunt.

QVAM verò aduerſarij erga ſacrum hunc Petri Principatum, illi à Domino collatum, inſolenter, ac proteruè ſe gerant, quid opus eſt referre; cùm exploratum ſit, eos innumera quotidie in eum conuitia euomere, neque vnquam in eum oblatrãdi finem facere? Legantur quę Lutherus in captiuitate Babylonica, & paſſim Vigandus, Heſhuſius, Spandebergius, Syluanus, ex Lutheranorum grege aduerſùm Papatum exagerãt; quæ ſimul collegit Georgius Ederus in 2. p. Euangelicæ in- B quiſitionis; ibi innumera ſcommata reperiẽtur, quibus ſacrum hunc Principatum inuadunt: quorum tandem ſumma eſt, Quòd quicunque vult ſaluus eſſe, is debet recedere, ſéque in omnibus planè ſegregare à Papatu, qui à diabolo fundatus, plenus eſt abominationibus, peccatis, mendaciis, blaſphemiis, & hæreſibus. Reuoluantur etiam quæ paſſim Caluinus, Beza, ac reliqui Caluinianæ ſectæ viri in Romanæ ſedis Pontificatum deſpumant; vbi illum Antichriſti Regnum, Eccleſiæ tyrãnidem, verę libertatis oppreſſionem, ac aliis indignis nominibus appellant, ac tandẽ men- C dacium in arcẽ Religionis irrupiſſe, ac Chriſti Regnum cum ſana doctrina extinctum eſſe ad rauim vſque vociferantur, cùm primum erectus eſt Romanæ ſedis Pontificatus. Ita impij homines, vt Dei iugum ſe omnino abieciſſe oſtendant, diuinam poteſtatem Petro collatam euertunt. Hi igitur cùm nullam in Petro, ac ſucceſſoribus ad Eccleſiam regendam poteſtatem, aut claues relictas eſſe velint: atque ab illius ſe imperio, ac gubernatione diſſuant; cui ex Dei præcepto ſubiecti eſſe debent, primùm quidem non Petrum, ſed Chriſtum ipſum abiiciunt, qui in Petro D eam poteſtatem inſtituit, vt olim Samueli à Deo dictum fuit, cùm Hebræus populus ab eo Regem peteret. *Non te* (inquit Deus) *abiecerunt, ſed me.* Deinde verò hoc ipſo ſe indignos iudicant, qui verò, ac legitimo capite potiantur, ad quod ſuæ Religionis originem neceſſario ordine tanquam ad caput referant.

POSTREMÒ, oues illos eſſe ſine Paſtore errantes, naues abſque gubernaculo naufragas, turmas ſine Imperatore à dæmone debellatas, locuſtas ſine Rege diſperſas, membra nullo capite conſtantia, aceruos Hære- E ticorum lapidum, nulli fundamento præterquàm proprij ſenſus inhærentes: Religionis denique monſtra in Chriſtianum orbem ad veram Religionem exercendam inuecta, ipſa non tam ratio, quàm experientia docet, quæ nullum in iis neque fidei, neque doctrinæ, neque ſucceſſionis, neque capitis, neq; Religionis ordinem contemplari ſinit: quò fit, vt nullo iam alio teſtimonio opus ſit.

An

Digitized by Google

An Lutherana, ac Caluiniana Religio habeat caput inuiſibile.

ARTICVLVS II.

EXPEDITO examine de capite viſibili, in quo non multùm laborandum fuit, vt illud ab vtraque tam Lutheranorum, quàm Caluiniſtarum ſecta expelleremus; cùm id & res ipſa per ſe clamitet, & ipſos aduerſarios in hoc teſtes, ac patronos habuerimus. Nunc ad examen de capite inuiſibili pergimus, in quo illud propriè diſcutiendum erit, num Lutherana, ac Caluiniana ſecta inuiſibile caput, nẽpe Chriſtũ, ſaltem iure ſibi vendicare queat: in hoc verò non mediocriter cũ aduerſariis decertandum erit: cùm & hoc illi acriter defendant, atq; in eo potiſſimùm ſuæ Religionis (vt vocant) formam collocatam iactent.

ATQVI vnica contra illos concluſio ſit. *Caluiniani, Lutherani, ac reliqui ſectarij Chriſtum inuiſibile ſuarum ſectarum caput non habent.* Quę concluſio probatur primò ex Paulo Epheſ 1. *Et ipſum dedit caput ſuper omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius*; ex quo loco nonnulla argumenta ad eam probandam colligimus. (Epheſ.1.)

PRIMVM argumentum. Aduerſarij nō ſunt de Eccleſia, quę eſt corpus Chriſti, igitur non habent Chriſtum caput inuiſibile. Antecedens multipliciter oſtenditur. Primùm, vera Chriſti Eccleſia ea eſt, quæ ſuper Petrũ Domini voce fundata eſt, vt ait Cyprianus epiſt. 40. *Deus* (inquit) *vnus eſt, & Chriſtus vnus, & vna Eccleſia, & cathedra vna ſuper Petrum Domini voce fundata.* Quod etiam in ſuperiori particula declarauimus: ſed Lutherani, & Caluiniſtæ, ac reliqui ſectarij hanc Eccleſiam non agnoſcunt, neque illi ſubiici volunt, ſed potius contemnunt, ac conuiciis laceſſunt; igitur de Chriſti Eccleſia non ſunt. (Cyprianus.)

SECVNDÒ, Chriſtus ſchiſmaticum virum, eum ſcilicet, qui Eccleſiæ corripientis vocem audire renuit, tanquam Ethnicum, ac Paganum haberi præcipit Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.* At quid eſt Ethnicum eſſe, vel pro Ethnico habere, præterquàm inter Paganos, & infideles ſedẽ illi collocare, & quantumlibet Chriſti fidem ſe retinere dicat, extra Chriſti Eccleſiã agnoſcere? At Lutherani, & Caluiniſtæ Chriſti Eccleſiæ, quam modò deſcripſimus, non modò vt ſchiſmatici obtemperare nolunt; verùm illam omnibus, quibus poſſunt modis dilaniant, blaſphemant, proſternere curant, ac tanquam Hæretici infenſiſſimos ſe illius hoſtes declarant: ergo de Chriſti Eccleſia eſſe non poſſunt. (Matth.18.)

TERTIÒ vera Chriſti Eccleſia (vt docet Cyprian. de vnit. Eccleſ.) eſt grex ſuo paſtori vnitus: at Caluiniana, & Lutherana ſecta ſunt greges omninò à ſuo paſtore ſeiuncti, vt (Cyprianus.)

A ſuperiùs demonſtratum fuit: ergo ad veram Eccleſiam non pertinent.

QVARTÒ, ipſi aduerſarij in Confeſſ. fid. artic. 25. fatentur, Eccleſiam non poſſe ſubſiſtere niſi per legitimos Paſtores. At Lutherani, & Caluiniſtæ nullos habent legitimos Paſtores, quod ex eo potiſſimùm liquet, quia nullum viſibile caput habent, à quo ipſi Paſtores legitimè ordinentur, ac mittantur, ergo nullam habent ſubſiſtentem Eccleſiam, cuius membra eſſe dicantur. (Confeſſ.fid.)

QVINTÒ, conſtat ex aduerſariorum confeſſione expreſſa art. 28. Conf. fid. nullam ibi (Confeſſ.fid.)
B eſſe Eccleſiam, vbi vera Dei Scriptura non recipitur, nec legitimus viget Sacramentorum vſus. At perſpicuum eſt apud Lutheranos, & Caluiniſtas, veram, ac integram Dei Scripturam non recipi, cùm pleroſque ſacræ Scripturæ libros reiiciant, quos antiqua Eccleſiæ fides canonicos iudicauit; pleraque etiam Scripturarum loca peruertant, corrumpant, mutilent, vt inferiùs in 5. examine demonſtrabimus. Quòd autem vetus, ac legitimus Sacramentorum vſus apud illos exulet, id apertè probat, quòd vniuerſa fere Sacramenta, quæ à Domino inſtituta ſunt, ne-
C gant: & quamuis Baptiſmum admittant, illius tamen vim, ac neceſſitatem ita eneruant, vt penè ad nihilum redigant. Ex quibus tandem neceſſariò cõcluditur, nullam apud eos eſſe Eccleſiam, cuius ipſi partes dici poſſint. Quòd ſi de vera Chriſti Eccleſia nõ ſunt, quo pacto Chriſtum inuiſibile caput ſibi vſurpare valent, qui ad illius corpus non pertinent?

SECVNDVM argumentum. Pagani, & Gentiles non habent Chriſtum inuiſibile caput, igitur nec Lutherani, & Caluiniſtæ illud ſibi vſurpare debent. Conſequentia proba-
D tur: nam Hæretici Paganis, atque infidelibus proculdubio deteriores ſunt, vt præclarè demonſtrat Chryſoſtomus in c. 12. Matth. homil. 31. hoc argumento. Spiritus immundus eiicitur à Gentilibus cùm fiunt Chriſtiani, ſed redit cùm ex Chriſtianis fiunt Hæretici, & tunc nouiſſima eorum peiora ſunt prioribus: quapropter rectè concludit his verbis. *Hæreticos gentibus eſſe peiores dubitat nemo: primùm, quia Gentiles per ignorantiam Chriſtum blaſphemant, Hæretici autem ſcientes Chriſti laniant veritatem: deinde quia in illis, vel ſpes fi-* (Chryſoſt.)
E *dei eſt, in iſtis autem inceſſabilis pugna, & diſcordia.* Cum quo etiam D. Auguſtinus conſentit lib. 21. de ciuit. Dei cap. 25. vbi ait, intolerabile eſſe, & à ſana fide deuium, Hæreticorum, qui à Catholica Eccleſia exeunt, meliorem eſſe cauſam, quàm Paganorum, qui nunquam fuerunt Catholici; cùm peior vtique ſit deſertor fidei, & ex deſertore oppugnator eius effectus, quàm ille, qui non deſeruit, quam nunquam tenuit. Porrò vterque tam Aug. epiſt. 162. quàm Chryſoſtomus in (Auguſtinus.)

Epiſtolam ad Epheſ.hom. 12. cum Cypriano lib.de vnitate Eccleſię hoc ipſum docent, ex proportione diuinæ iuſtitiæ, quæ longè atrociori pœna punit Hæreticos,& Schiſmaticos, quàm ipſos idololatras,ac Gentiles:nã hos gladio cęſos fuiſſe Scriptura commemorat:illi autem hiante terra abſorpti,viui in infernum præcipites dantur, vt habetur Exod. 23.& 3. Reg. 18 & Num. 16.

Tertullianus in libro de Patientia hoc inter Ethnicos, & Hæreticos diſtare tradit, quòd Ethnici non credendo credunt,Hæretici credendo non credunt: quibus verbis ſignificat,Ethnicos,etſi verè non credant,quia Chriſtiana fide minimè imbuti ſunt: aliquo modo tamen credere; quia ea credunt, quæ natura lumine rationis illuſtrata de Deo credenda eſſe dictat: Hæreticos autem, qui ſe credentes,ac Chriſtianos eſſe ſimulant: cùm iam non credant, quæ Chriſtus, ac Spiritus ſanctus,qui per os Eccleſiæ loquitur, credere præcipiunt,nihil omnino credunt: ſed ita prorſus fide vacui ſunt,vt ea etiam,quæ Ethnici de Deo naturali lumine comprehendunt,ij credere nolint,veluti Deum eſſe omnipotentem, bonorum,non malorum auctorem,ac ſimilia.

Qvòd ſi quis cauſas huius rei expetat; cur Paganiſmo Patres hæreſim peiorem eſſe affirment. Prima eſt,quòd hæreſis plerunque ex turpibus cauſis exordium auſpicatur, vt malitia, odio, arrogantia, cupiditate vindictæ,carnis libertate, libidine,ac reliquis: ex quibus noſtræ præſertim tempeſtatis hæreſes oriuntur: cùm Paganiſmus ex naturali tantummodò cœcitate ortus ſui primordia habeat.Altera cauſa eſt,quòd hęreſis fidei multò perniciofior eſt, quàm ſimplex infidelitas, ac multò magis Chriſtianæ Reipublicæ nocet. Hinc tam arcta cenſura Apoſtolus Hæreticorum conſortia vitare iubet, vt cùm fidelibus Paganorum conuictum, ac contuberniũ permittat, vt patet 1.Cor.7.vbi cum muliere fideli virum infidelem retinere, ac cum illo cohabitare conniuet, quæ quidem omnium ſocietas maxima eſt,cum Hæreticis id omninò prohibeat. *Hæreticum hominem* (inquit ad Titum 3.)*poſt vnam, aut ſecundam correptionem deuita, ſciens, quia ſubuerſus eſt.* Quin & arctiorem legem Ioannes Epiſt. 2.ſtatuit, ſcilicet,Hæreticos nec in domum recipi debere, nec cum eis colloquendum eſſe: immò nec aue eis dicendum. At quorſum hæc tam arctè prohiberentur, niſi Hæreticus Pagano peior, ac peſtilentior eſſet,ſiquidem magis fidei nocet, qui ex deſtinata malitia,ac odio veritatẽ impugnat, quàm qui ex ignorantia eam nõ amplectitur,& inteſtinus proditor, ac perduellis externo,ac aperto hoſte Reipublicæ eſt pernicioſior.

Qvòd verò Lutherani, ac Caluiniſtæ

A Hæretici ſint, ac tanquam Hæretici haberi debeant; toto hoc volumine demonſtrauimus:atque illud potiſſimùm declarat, quòd doctrinam,ac fidem cum Euangelio,ac Scripturis pugnantem profitentur. Quò fit, vt ſi Paganis,ac idololatris Chriſtus tanquam inuiſibile caput præeſſe negatur: id potiori ratione Caluiniſtis, ac Lutheriſtis negandum ſit,qui eiſdem peiores,aut ſaltem nihilo meliores eſſe exiſtimantur.

Tertivm argumentum. Iudæi Chriſtum inuiſibile ſuæ Synagogæ caput non habent, cùm Chriſtum negauerint, ac crucifixerint,
B Igitur nec Caluiniani,ac Lutherani idem caput inuiſibile ſibi arrogare debent; cùm illud maiori perfidia, quàm Iudæi negent, ac cruci affigant. Argumentum eſt D. Ambroſij lib.3.de fide cap.3. aduerſùs Arrium Hæreticum. *Illi* (inquit) de Iudæis loquitur, *timuerunt in Chriſto carnem credere, & ideò redemptionis gratiam perdiderunt, iſti diuinitatis maieſtatem vſque ad carnis infirma deducunt. Deteſtandi Iudæi, qui carnem Domini crucifixerunt: deteſtabiliores tamen eos arbitror, qui diuinitatem Chriſti cruci ſubditam crediderunt. Denique qui cum Iudæis ſæpe tractabat,Hæreticum, inquit, poſt vnam*
C *correptionem deuita.* Hæc Ambroſius. Quòd ſi id Sanctus hic aduerſùs Arrium,ac Arrianos probat,eadem nos, & fortè potiori ratione contra Lutheranos,& Caluiniſtas aſſerimus: ſiquidem ex his, quæ in primo, & ſecundo examine huius libri diximus,exploratum eſt, quàm indignè illi Chriſti diuinitatem, & Maieſtatem tractent, cùm Lutherani illam in cruce mortuam, crucifixam, expiratam doceant. Caluiniſtæ verò cùm illam pro nobis Aduocatam, Mediatricem, Patri ſubiectam,Dei vicariam appellant.Ex quibus ſanè conſtat iuxta Ambroſij ſententiã, eos Iudæis
D deteſtabiliores eſſe, ac proinde, haud ſecus quàm Iudæos inuiſibili Chriſto capite carere.

Qvartvm argumentum. Atheis ſicut nullus eſt Deus, ita nec Chriſtus inuiſibile caput illis præeſſe creditur. Igitur neque etiam Lutheranis,& Caluiniſtis, qui parùm ab Atheis diſtant, Chriſtum inuiſibile caput præeſſe credendum eſt. Id de Hæreticis non ſemel probant Athanaſius, & Hieronymus, qui Hæreticos Atheis ſimiles eſſe tradunt. *Ad hoc enim* (ait Athanaſius)*cœperunt eſſe multa numina,vt nulla ſint numina,ad hoc multi Dij, vt nulli ſint Dij,ad hoc multa fides,vt nulla ſit fi-*
E *des.* A quibus nec ipſe Plato diſſentit, qui multitudinem Religionum nullitatem Religionum eſſe affirmat. Quo etiam argumento vtitur Hilarius ad Conſtantinum, vt probet apud Hæreticos iam nullã fidem extare, eò quòd multas fides ſibi concilient, quòd ſi nulla fides Hæreticis ineſt, planè nec vllus apud eos Deus creditur. Denique iis impietatis gradibus hæreſis proficit,

cit, vt tandem ad Atheiſmum perducat, A & dicat inſipiens Hæreticus in corde ſuo, non eſt Deus. Verùm ne calumniari potiùs (quod à nobis alienum eſt) quàm ſolidè aduerſarios ad veritatem prouocare videamur; reuoluat quiſque, quę in primo examine de illorum Atheiſmis parcè, & candidè retulimus, ac pleraque alia, quæ inter eos præcipua dogmata habentur, quæ ibi reticuimus, ſyncera lectione, tum apud Lutherioolas, tum apud Caluinicolas perluſtret, tum facilè in eam ſententiam veniet, vt multò plura Atheiſmum ſonantia in eos quadrare ſentiat, B quàm antiqui illi Patres in veteres Hæreſiarchas proclamauerint. Quis enim apertè non videat Lutheranos, & Caluiniſtas, cum Patre, cuius omnipotentiam conuellunt; cum Filio, cuius maieſtatem minuunt; cum Spiritu ſancto, cuius ſanctitatem labefactant, ac malorum auctorem efficiunt; cum Chriſto, cuius perſonam diſſecant, ac indignis conuitiis impetunt (vt aliàs explicatum fuit) cum ipſa Dei Matre, cuius perpetuam virginitatem in diſcrimen adducunt, ac ſanctitatem polluunt: cum Sanctis iam cum Chriſto regnātibus, quos omni honore expoliant; cum C mortalibus, quibus pœnitentiā, ac bona opera prohibent, bellum atrociſſimum gerere? Quis ignorat eos aduersùs magiſtratus, in quos ſæpe tumultus excitant, in Principes, quorum edicta contemnunt; in Cæſareas leges, quas nullius roboris ad ligandas conſciētias eſſe volunt, quaſi ſingulare certamen inire? Quis tandem inde apertè non colligat, cùm ij ſublatis inferis, expulſo extremi iudicij vigore, euerſis Sacramētis, bonorum operum iuſtitia reiecta, facilem hominibus ad vitia viam ſternunt; nihil ſanum Chriſtianæ fidei relinquere? Planè nullus eſt, quin hinc euidentiſſimè deprehendat, eos corrupta vit- D tutum, ac vitiorum natura, pro caſtitate libidines, pro votis Apoſtaſias, pro iuramentorum Religione periuria, pro veritate mendacium, pro pace diſcordias, pro obedientia contemptum, pro legum obſeruatione contumaciam; pro fidelitate infidelitatem, pro pietate impietatem, pro fide perfidiam venditare; ac vitiorum omnium fęcem pro virtutum cumulo in orbe ferere?

Qvid? quòd vt flagitioſos, ac facinoroſos quoſque à Dei ira tutos reddant, ac in vitiis confirment, non modò omnium vitiorum impunitatem illis pollicentur; ſed etiam E æternæ fœlicitatis certiſſimos efficiunt: atque eam illis velut filiis debitam, quantumlibet vitiis obſtricti teneantur, certiſſimè reddendam promittunt: vt ab eorum mentibus omnem propriæ ſynderęſis clamorem compeſcant: néve de pœnitentia ſaltem, ac vita in melius mutanda ſecum cogitent. Cæterùm vt à virtutum adipiſcendarum ſtudio homines deterreant, præmium omne, ac iuſtitiæ coronam è medio tollunt: ita fit, vt homines etiam inuitos ad Atheiſmum pertrahant. Quis iam homines apertè Atheos Chriſto capite inuiſibili potiri exiſtimet?

Probatvr ſecundò ex eodem Paulo 1. Cor. 12. *In vno ſpiritu* (inquit Paulus) *omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudæi, ſiue Gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi; & omnes in vno ſpiritu potati ſumus.* 1. Cor. 12. Vni corpori vnum duntaxat ſpiritum præeſſe debere, ipſæ naturæ leges volunt; vt totum corpus vno ſpiritu duce regatur: néve vlla inter corporis membra diſſenſio oriatur. Ita qui vnum corpus ſub Chriſto inuiſibili capite eſſe volunt, eos vno Chriſti ſpiritu regi opus eſt: hæc eſt Pauli ratiocinatio, quam etiam idem confirmat ad Epheſ. 4. *Solliciti* (ait) *ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis; vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.* Epheſ. 4. Summa hæc eſt; vt qui vnum Chriſtum inuiſibile ſibi caput vendicare volunt; vno illius ſpiritu ducantur. Duplex verò hæc ſpiritus vnitas eſſe ſolet; vna quidem, quæ ad fidem ſpectat, qua omnia Chriſtiani corporis membra vnam à Chriſto capite fidem hauriunt, de qua Paulus 2. Cor. 4. ait. *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt,* &c. 2. Cor. 4. Altera, quæ ad doctrinam pertinet, quam idem Paulus 1. Cor. 10. cōmendat his verbis. 1. Cor. 10. *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti idipſum ſapiatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata; ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia.* Ex his enim potiſſima Eccleſiæ vnitas conſurgit.

Hinc duplex argumentum contra aduerſarios colligimus; falsò illos de Chriſto tanquam ſuo inuiſibili capite gloriari; cùm nulla apud eos ſpiritus vnitas, quæ ab hoc capite neceſſariò manat, reperiri queat.

Nam quod ad primam fidei vnitatem ſpectat, ampliſſimè ſuperiùs demonſtratum fuit, eam apud aduerſarios miſerè dilacerari: cùm tanta inconſtantia fides ſuas in ſingulas ferè mutent horas, vt propterea rectè admodùm Georgium Saxoniæ ducem aliquando dixiſſe ferāt, quid hoc anno crederet, ſe quidem ſcire; quid verò ſequenti anno crediturus eſſet, ignorare: ita annuas, ac menſtruas ſuas fides profeтunt: id quidem de Lutheranis exploratum eſt, qui in ducētas, & amplius ſectas diſſecti ſunt, quibus propria cuique ſectæ fides eſt ab aliis diſtincta: ſed nihilo in fide conſtantiores Caluiniſtas inuenias; cùm non ſemel fidei confeſſiones ſuas mutauerint, neque hi eam fidem, quam communi conſenſu à Caluino acceperunt, ſed propriam ſibi quiſque fidem conciliet, quam ſuus cuique animus amplectendam dictat. Atque id adeò notum eſt, vt diſceptanti mihi apud Delphinates cum Caluiniano quo-

dam Miniſtro de Bezæ erroribus, ille palàm profeſſus fuerit, ſe non Bezæ, aut Caluini fidem, aut quod cæteri ſuæ Religionis crederent, ſed quod ipſe crederet, ac ſentiret, tueri velle. Sed quoniam plura de hoc fidei ſchiſmate ſuperiori examine egimus; hæc commemoraſſe ſufficiat, ex quibus non obſcurè agnoſcant aduerſarij, quàm longè ab hoc inuiſibili capite diſtent, qui neceſſariam fidei vnitatem, quæ à Chriſto capite in Eccleſiæ corpus dimanat, à ſe quàm longè expellunt.

ALTERVM argumentum ex ſecunda ſpiritus vnitate ducitur, quæ circa fidei doctrinam verſatur: quam idcirco tantopere Apoſtolus commendat, quòd ea veræ Religionis comes ſit; nunquam à Chriſto capite diſiuncta: atque adeò eam neceſſariam, ac Chriſto cõiunctã eſſe docet, vt ea diſciſſa ipſum quoque Chriſtum diſcindi dicat 1.Cor.1. *Significatũ eſt enim mihi* (inquit) *de vobis, fratres, ab iis, qui ſunt Chloës, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quod vnuſquiſque veſtrûm dicit. Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Chriſti: nunquid diuiſus eſt Chriſtus?* Quibus non incommodè ſectarios noſtros comparare poſſumus, qui fidei doctrinã inter ſe ita diſpertiuntur, vt hic quidem Caluini, ille Bezæ, alter Lutheri, iſte Zuinglij, vnus Oecolampadij, Oſiandri alter eſſe velit. Atque hi cùm immortali doctrinarum diſſidio laborent, nulli mirum videri debet, ſi neceſſaria hac ſpiritus vnitate diſſecta, Chriſtum in tot capita diuidant, quot diſſidentes doctrinarum magiſtros ſibi vendicant.

1.Cor.1.

CERTE nemini, cui ſectariorum res mediocriter notæ ſunt, ignotũ eſſe poteſt, quot in fidei doctrina ſchiſmata, quot diſſenſiones inter aduerſarios vbique vigeant; quot nouæ illis doctrinæ, Patribus antea ignotæ, in dies ſuccedant; quot à ſe improbatas paulò ante ſententias probent, quot probatas improbẽt: ſed de his fuſiùs in ſequenti examine tractabimus. Conſtat ex dictis nullum aduerſariis ius patrocinari, quo Chriſtum ſibi inuiſibile caput vſurpare debeant, cùm ea, tum fidei, tum doctrinę vnitate expolientur, quę vnum Chriſti corpus, vno Chriſti ſpiritu donatum, efficiunt.

Luc.10. PROBATVR tertiò ex capite 10. Lucæ, vbi Chriſtus Apoſtolos alloquens, qui Paſtorum Eccleſiæ perſonam gerebant, ait. *Qui vos ſpernit, me ſpernit:* quod confirmat Paulus 1.Theſſal.4. *Itaque* (inquit) *qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum.* Vnde validiſſima ratio deſumitur contra aduerſarios: nam cùm ij Petri primatum à Chriſto inſtitutum hoſtiliter oppugnent, & Romani Pontificis ſucceſſoriam poteſtatem non tã ſpernant, quàm grauiſſimis contumeliis afficiant, vt notum eſt: ea enim eſt Lutheranorum, & Caluiniſtarum vox, ſeu potiùs vlulatus; Papam eſſe verum Antichriſtum, Babylonicam meretricem, Draconem venenatum, Diaboli miniſtrum, hominem peccati, filium perditionis: ſanè excuſari nullo modo poſſunt, quin eorum crimen in Deum ipſum redundet, cuius poteſtatem toties probatam in eo affulgentem ſpernunt; maieſtatem blaſphemant, leges contemnunt: quò fit, vt eò magis ſe à Chriſto inuiſibili capite alienos oſtendant, quò crudeliùs in viſibile ipſius caput deſæuiunt. Confirmatur hæc ratio ex 1.Reg.8. nam cùm Iſraëliticus populus Samuëli, quẽ Dominus iudicem populi conſtituerat, vlteriùs obtemperare renueret, & Regem ſibi poſtularet, Samuëlem id ægre ferentem Dominus his verbis affatus eſt. *Non te abiecerunt, ſed me ne regnem ſuper eos.* Ex quo manifeſtum eſt, qui conſtitutos à Deo Præſules non agnoſcunt, aut contemnunt, apertè in Deum eſſe rebelles. Quapropter cùm aduerſarij Romanum Pontificem, quem Petro in Eccleſiaſtica Monarchia ſucceſſiſſe nemo iure dubitare poteſt: indignis conuitiis, ac ſcommatibus à ſe abiiciant, iis certò perſuaſum eſſe debet; ſe non hominem, ſed Chriſtum, cuius Vicariam poteſtatem obtinet, abiicere, atque eo ſe indignos præſtare, qui Chriſto inuiſibili capite fruantur.

1 Theſſ.4. 1 Reg.8.

POSTREMA ratio ex multis rationibus conflatur. Prima eſt, quòd ex Auguſtini ſententia de fide ad Catechum.lib.4.c.13. Non habebit Deum Patrem, qui Eccleſiam noluerit habere matrem. Igitur ij iure à Chriſto decidunt, nec caput illum habere poſſunt, qui in illius Eccleſiam inſurgunt; ac matrem illam habere renuunt. At Lutherani, & Caluiniſtæ Catholicam Eccleſiam, quę ſola vera eſt omnium credentium mater, non tam matrem agnoſcere nolunt, quàm etiam in eam nunquam inſurgere deſinunt: igitur nec Chriſtum caput, nec Deum Patrem ſibi vendicare valent.

SECVNDÒ, qui ſe vltrò nullo legitimè vocante, ad Eccleſiaſticas dignitates ingerunt, ij alienos ſe à Chriſto profitentur, qui oues ſuas nominatim vocat, ac per legitimos Eccleſiæ Preſules ad Eccleſiaſtica munera eligit. Quin illi Chriſtiani gregis peſtes, ac lues ſunt, de quibus Cyprianus de vnitate Eccleſię aduerſus Nouatianũ. *Hi ſunt* (inquit) *qui ſe vltrò apud temerarios conuenas ſine diuina diſpenſatione præficiunt: qui ſe præpoſitos ſine vlla ordinationis lege cõſtituunt: qui nemine Epiſcopatũ dãte Epiſcopi ſibi nomen aſſumunt: quos deſignat in Pſalmis Spiritus ſanctus ſedentes in peſtilentiæ cathedra, peſtes, & lues fidei, ſerpentes ore fallentes, & corrumpendæ veritatis artifices, venena lethalia peſtiferis linguis euomentes.* Hactenus Cyprianus. Atqui dicant aduerſarij, qua ratione, quóve titulo à Chriſto, vt oues, nominatim ad dignitates vocentur, qui à nemine Chriſti ius legitimè in Ec-

cleſia

cleſia exercente eliguntur: quò fit, vt inter Ch riſti oues collocari non debeant, qui aliũde, quàm pet Chriſti oſtium ad Eccleſiaſtica munera currunt: quòd ſi Chriſti oues non ſunt, neque hi Chriſtum caput, ac Paſtorem habere poſſunt.

TERTIÒ, qui Sctiptutas mutilant, & Chriſti Euangelinm corrumpunt; ij planè Chriſtũ trucidant, & apertè à Deo maledicti pronuntiantur Apoc. vltim. Qui nouam doctrinam afferunt, præter eam, quæ ab initio tradita, & accepta fuit, hos diro à Chriſto anathemate abſciſſos, ac diuulſos prædicant Paulus ad Galatas 1. & Ioannes epiſt. 2. Qui Eccleſiaſtica dogmata impugnant, Concilia parui pendunt, Patres conuitiis opprimunt, antiquitatem ſepeliunt; hos à fide, & à Chriſto exciſos Paulus docet 1. Tim. 6. *O Timothee depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt.*

AB his nullo modo ſe excuſare valent aduerſarij, quandoquidem, & Scripturarũ corruptores, & Eccleſiaſticarum ſanctionũ impugnatores, & nouorum dogmatũ auctores eos eſſe res ipſa clamitat; quod etiam nos infrà demonſtrabimus. Ex quibus tandem perſpicuum eſt, eos nullo titulo Chriſtum, velut inuiſibile caput ſibi vſurpare poſſe; cùm ſe illius non tam membra, quàm apertiſſimos hoſtes eſſe declarent.

Quodnam ſit caput inuiſibile Lutheranorum, & Caluinianorum.

ARTICVLVS III.

CVM igitur Lutheranorum, ac Caluinianorum Religio nullum viſibile caput habeat, nec Chriſto inuiſibili capite frui valeat: iam inquirendum ſupereſt, num omnino ſine capite ſint, atque acephali: an potiùs aliud aliquod extra Chriſtum inuiſibile caput illis præſit, cui velut corpora adhęreãt?

DIXIMVS nuper ex Ioanne numeroſas illas locuſtarum turmas, ex abyſſi puteo egreſſas, nullum alium præterquàm abyſſi Angelum Regem ſibi imperantem agnouiſſe: ex quo elicimus tam Lutheranos, quàm Caluiniſtas non omni prorſus inuiſibili capite carere: ſed hoc ipſum caput inuiſibile ſibi accerſere, quod hæ locuſtarum turmæ, quarum ipſi typo ſignificantur, vt teſtantur Anſelmus, & Ambroſ. in hunc locum Apocal. ſibi præeſſe agnoſcebant; ipſum nimirum Angelũ abyſſi, ac Cacodæmonem. Hic enim legitimus omnium Hæreticorum eſt dux, de quo ait Iob c. 41. *Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.* Porrò hi filij ſuperbiæ Hæretici ſunt, teſte Auguſtino cont. epiſt. Manichæi cap. 6. quos ſupetbia velut mater peperit: atque alit. Hunc ſectarij

Ambroſius. Anſelmus.

Iob 41.

Auguſtinus.

A omnes tanqnam inuiſibile caput ſibi datum agnoſcere debent, cuius imperio vniuerſi reguntur, ac velut membra illi intimè connectuntur.

AT ne id calumnioſè potiùs, quàm ſolidè dictum eſſe quiſpiam arbitretur, Patrum teſtimoniis rem illis examinandã ptoponimus. Ac imprimis D. Ambtoſius expoſitione in Apoc. c. 9. poſtquam locuſtas, quæ de fumo putei exierunt, ipſos Hæreticos interpretatus eſt, qui de fumo, id eſt, de doctrina Hæreſiarcharum generati ſunt; exponens tandem locum illum. B *Et habebant ſuper ſe Regem Angelum abyſſi. Certum eſt* (inquit) *omnibus Hæreticorum Principem eſſe Diabolum, ſicut Dominus dicit ad Iob. Ipſe eſt Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ; vnde & exterminator vocatur, eò quòd exterminator ſit totius bonitatis.*

Ambroſius.

HIERONYMVS lib. 11. Comment. in Ezech. c. 38. Gog, de quo agit Ezechiel eodem cap. qui aduersùs populum Dei vẽturus eſt, Diabolum interpretatur, qui Hæreticorũ agminibus ſtipatus Eccleſiam innadere deberet. *Aſcendens antem Gog,* ait, *cum omni exercitu ſuo, quaſi tempeſtas veniet, quaſi nubes vt operiat terrã credentium. Quis enim Hæreticorum, quorũ Prin-* C *ceps diabolus eſt, non quaſi tempeſtas venit contra Eccleſiam, & nube verborum ſuorum ſimplices quoſque credentium opprimere, & operire feſtinat?* Atque idem lib. 10. in cap. 32. ex illis verbis Ioannis Apoc. 2. *Qui ſunt ſynagoga Sathanæ,* docet Hæreticos hanc eſſe Sathanæ ſynagogam, cuius Princeps eſt ipſe Sathanas.

Hieronym.

HÆRETICOS verò à dæmone tanquam à Rege excitatos aduersùs Chriſti Eccleſiam, tradit Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. Dei c. 51. *Diabolus* (inquit) *videns templa dæmonum deſeri, & in nomen liberantis Mediatoris currere genus humanum; hæreticos mouit, qui ſub vocabulo Chri-* D *ſtiano doctrinæ reſiſterent Chriſtianæ, quaſi poſſent indifferenter ſine vlla correptione haberi in Ciuitate Dei: ſicut Ciuitas confuſionis indifferenter habuit Philoſophos inter ſe diuerſa, & aduerſa ſentientes.* Idem quoque de vtilitate ieiunij, hæreſes à dæmone ortas eſſe pronuntiat.

Auguſtinus.

HÆRETICOS tanquam miniſtros à dæmone miſſos affirmat Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. Nam de Diabolo agens. *Rapit* (inquit) *de ipſa Eccleſia homines, & dũ ſibi appropinquaſſe iam lumini, atque euaſiſſe ſæculi noctem videntur, alias neſcientibus tenebras rurſus infundit, vt cum Euangelio Chriſti, & cum obſeruatione eius, & le-* E *ge non ſtantes, Chriſtianos ſe vocent: & ambulantes in tenebris, habere ſe lumẽ exiſtiment, blandiente aduerſario, atque fallente, qui ſecundùm Apoſtoli vocem transfigurat ſe velut Angelum lucis, &* MINISTROS *ſubornat ſuos, velut miniſtros iuſtitiæ aſſerentes noctem pro die, interitum pro ſalute, deſperationem ſub obtentu ſpei, perfidiam ſub prætextu fidei, Antichriſtum ſub vocabulo Chriſti: vt dum veriſimilia mentiuntur, veritatem ſubtilitate fruſtentur.*

Cyprianus.

ſtrentur. Hæc Cyprianus. Quibus verbis ita adamuſſim Caluinianæ, ac Lutheranæ ſectæ Miniſtros exprimit, vt in iis velut egregia quadam tabella ad viuum depictos nobis contemplandos relinquat.

NAM imprimis paucos ex ingenti illa Miniſtrorum turma Miniſtrus reperias, quos nõ ſolùm ab Eccleſia, ſed etiam à Cœnobiorum ſinu raptos Diabolus Apoſtatas non effecerit: hoc ſiquidem hominũ genere, velut aptiſſimo ad hæreſes diſſeminãdas organo vtitur Cacodæmon. Porrò his nouum quoddam, ac admirabile lumẽ à Tartareis flammis illucere curat, quo ſuperbas illorum mentes ita in ſui exiſtimationem euehit, vt eo ſe ſolos illuminatos arbitrentur: & cùm ſoli ſibi ſapere videantur; cęteros prę ſe velut obſcura nocte merſos aſpiciant. Hinc Tartareis illis in dies tenebris magis obfuſcantur; dum Scripturas falſo hoc lumine freti culluſtrãt, ac manibus verſant: inde nouas, ac prioribus ſęculis inauditas Scripturarum interpretationes cudunt; inde legem inobſeruabilem aſtruunt; inde præcepta Diuina proſternunt; inde Concilia irrident; inde pia opera exitialia docent; inde fidem ſine operibus extollunt: nec miſeri fallentem eos dæmonem agnoſcunt, qui ſe, vt Apoſtolus monet, in Angelum lucis transfigurat.

H O S tandem cæco hoc lumine perfuſos miniſtros Sathan ſibi eligit, ac nouæ iuſtitiæ, quæ ex nuda fide eſt, diſſeminatores inſtituit; qui dum veræ Religionis ſe reformatores iactant, diabolicum munus exercent: dum falſa dogmata pro veris ſeminant, noctem pro die aſſerunt: dum verum Sacramentorum vſum ſibi arrogant; interitum pro ſalute populis annunciant: dum opera bona euertunt, & ſpem in Chriſti iuſtitia tantummodò repoſitam eſſe volunt; deſperationem ſub obtentu ſpei inducunt: dum fidem abſque vlla mandatorum obſeruantia ſolam iuſtificare contendunt, perfidiam ſub prætextu fidei hominibus propinant. Dum Chriſtum ore iactant, Antichriſtum in animi ſinu abſcondunt. Dũ Euangelium, ac purum Dei verbum pollicẽtur, hæreſim pro veritate vendirant Denique dum diligẽtiſſimè diabolico muneri incumbunt, apertè ſe à Diabolo miſſos eſſe nec vllum præter eum caput, ac patrem agnoſcere, profitentur, vt de illis rectè id dici poſſit, quod olim Chriſtus Iudæis obiecit. *Vos ex patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis perficere.*

EOSDEM Hæreticos Prædicantes Miniſtros perditionis, ac diaboli organa appellat Euſebius Cæſarienſis lib. 4. Eccleſ. Hiſt. cap 6. *Cùm verò (ait) iam Eccleſia per orbem inſtar ſtellarum illuſtriſſimè ſplenderent: ac in vniuerſo genere humano fides in Seruatorẽ, ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum floreret: dæmon ille omnis honeſti oſor, tãquam virtutis, & humanæ ſalutis perpetuus, & infeſtiſſimus inimicus, omnis generis machinationibus Eccleſiam impugnans: cùm olim externis perſecutionibus contra eam fuerit armatus, illo tempore hiſce priuatis, verſutis, ac præſtigiatoribus viris, quaſi quibuſdam inſtrumentis ad animarum exitiũ appoſitis, & MINISTRIS perditionis vſus, aliis artibus bellum gerit, at quamuis rationem excogitat, vt præſtigiatores illi, ac impoſtores eadem nobiſcum appellatione Deum profitentes fideles à ſe captos in profundum perditionis inducant: & ſimul fidei ignaros, per ea quæ ipſi facere auſint, à via ad ſalutis doctrinam ducente auertant.*

Euſeb. Caſ.

HINC apertè colligimus, vnde illi doctrinam nanciſcantur: nam cùm Diabolus Hæreſum auctor ſit, horum doctrinam non niſi à Diabolo proficiſci credendum eſt, vt notat Tertullianus de præſcript. Hæret. Tertullian.

H O S ipſos Diaboli Pſeudoprophetas, & Pſeudoapoſtolos vocat Clemens lib. 4. recognitionum. *Metuens Diabolus* (inquit) *ne vnius, & veri Dei repararetur Religio vera, feſtinat continuò mittere in hunc mundum Pſeudoprophetas, & Pſeudoapoſtolos, falsóſque Doctores, qui ſub nomine quidem Chriſti loquerentur, dæmonis autem facerent voluntatem.* Clem. Rom.

HINC quoque Hieronymus in Comment. in Eſaiam lib. 9. in c. 30. eoſdem filios mendacij, & perditionis nuncupat, ex illis verbis Iſaiæ. *Populus enim ad iracundiam prouocans eſt, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. Omnes hæretici*, ait, *mendaces filij appellantur. Ex nobis enim exierunt, ſed non fuerunt ex nobis, qui non audiunt interioris hominis auribus legem, & Eccleſiarum loquuntur magiſtris; nolite nobis videre, quæ recta ſunt; nec gehennæ flãmas comminemini, ſed promittite nobis regna cælorum, vt poſt luxuriam, & delitias pandatur nobis Paradiſus.* Videant aduerſarij, num Hieronymus rem (vt aiunt) acu attigerit, ac præſentem illorum doctrinam, quà populos demulcent, ac fallunt, luculenter aperiat. Quis enim vnquam illos gehennæ flammas ſuis comminãtes audiuit? quin potius illos ab hoc terrore liberãt, dum illas ſolis infidelibus, ac diabolis paratas eſſe perſuadent. Quid frequentiùs ſuis auditoribus concinunt, quàm illis certa cœlorũ præmia aſſeruari, à quibus nullo pacto excidere queant? An non poſt luxuriam, & delitias illis cœleſtem Paradiſum patefieri docẽt: cùm verè fidelem nullis ſceleribus, à gratia excidere, atque à gloria deturbari poſſe affirmãt? Hieronym.

IDEM prætereà Hæreticos miniſtros Prophetas Samariæ vocat, qui in Baal prophetabant; de quibus ait Hieremias c. 23. *Et in Prophetis Samariæ vidi ſtultitiam, prophetabant in Baal, & decipiebant populum meum*: quæ verba explicat lib. 4. comment. in Hierem c. 23. *Ego Prophetas Samariæ iuxta myſticos intellectus propriè Hæreticos dici puto, & omnes qui iactant falſi nominis ſcientiam. quomodo autem Prophetæ Samariæ, quicquid loquebantur, prophetabant in Baal* Hierem. 23.

idolo,

idolo, videlicet Dæmonibus conſecrato: ſic Hæretici quidquid loquuntur in Eccleſia, ſiue extra Eccleſiam, vt ſupplantent populum Iſraël, qui priùs cernebat Deum, loquuntur in dæmonibus. Hæc Hieronymus. Qui etiam lib. 5. Com. in Ezechielis cap. 16. id eorum doctrina effici tradit, vt filij Dei in filios diaboli degenerent. *Illud* (inquit) *ſignificat, quòd cunctis peccatis, & fornicationibus peior ſit doctrina Hæreticorum, quæ Dei filios facit filios dæmonum.*

Cæterum Ignatius in epiſt. ad Trallian. Hæreticos omnes ſobolem, ac progeniem diaboli appellat, qui vnus illis omnibus pater eſt, & caput. *Fugite hæreſes* (inquit) *Diaboli enim ſunt adinuentio, ſerpentis auctoris malorum, qui per mulierem ſeduxit Adam patrem generis noſtri: fugite & malas ſoboles eius, Simonem, Menandrum, Baſilidem, Ebionitas, Nicolaitas*; quibus etiam ſi hiſce noſtris temporibus ſcripſiſſet, Caluinianos, & Lutheranos addidiſſet. *Hi enim* (ſequitur Ignatius) *non ſunt plantatio Dei Patris, ſed progenies Maledicti.*

Deniqve Chryſoſtomus, vt Hæreticos diaboli membra eſſe eidem capiti intimè vnita demonſtret, ipſos Hæreticos, diabolos vocat ſer. cont. Arrianos: ibi enim de Arrianis agens; *Arrianus es* (inquit) *ergo diabolus es.* Nunc igitur ſeipſos examinent Lutherani, ac Caluiniſtæ, num cũ Arrianis, ac cæteris Hæreticis, quos ab initio ſancta anathematizauit Eccleſia, doctrina, ac Religione communicent, quod certè negare non poſſunt, vt in 6. Examine demonſtrabimus: cùm vniuerſa penè fidei dogmata, quibus à Catholica fide diſſentiunt, à prioribus Hæreticis mutuò acceperint: ex quo tandem perſpicuum fit, eos cum cæteris Hęreticis non aliud, quàm abyſſi Angelum, ac cacodæmonem, inuiſibile caput agnoſcere debere.

Hæc quidem in genere de cunctis Hæreticorum ſectis, inter quas & Lutherana, & Caluiniana ſecta enumerari debent, dicta ſunt: nam cùm de Lutherana ſecta res eſt, ea peculiare quoddam ius in hoc caput, de quo hactenus egimus, ſibi vendicat: quandoquidem Lutherus, qui totius Lutheranæ ſectæ auctor, & inſtitutor fuit: ſe diabolo magiſtro vſum, atque ea argumenta ab eo didiciſſe, quibus Miſſam impeteret, ac pleraque fidei Catholicæ dogmata euerteret, diſertis verbis teſtatur in Tomo 7. Vvittembergenſi edito anno 1557. cuius integræ diſputationis verba hîc lubet inſerere, vt Lutherani addiſcant, quale ſuæ doctrinæ, ac proinde ſectæ caput, & auctorem agnoſcere debeant.

Diaboli, Lutherique diſputatio è Germanico exemplari per intimum Lutheri amicum Doctorem Ionam Latinè conuerſa, & è Vvittembergenſi Lutheri operum
A tomo 7. per Typographum Thomam Klug. anno 1557. excuſſo, integrè, ac verbo tenus exſcripta.

Contigit me ſemel ſub mediam noctẽ ſubitò expergeſieri, vbi Sathan mecum cœpit eiuſmodi diſputationem. Audi, inquit Luthere, Doctor perdocte, noſti etiam te quindecim annos celebraſſe Miſſas priuatas penè quotidie. Quid ſi tales Miſſæ priuatæ eſſent horrenda idololatria? quid ſi ibi non adfuiſſet corpus, & ſanguis Chriſti, ſed tantùm panem, & vinum adoraſſes, & aliis adorandum propoſuiſſes? cui ego reſpondi, Sum vnctus Sacerdos, accepi
B vnctionem, & conſecrationem ab Epiſcopo, & hæc omnia feci ex mandato, & obedientia maiorum, quare non conſecraſſem; cùm verba Chriſti ſeriò pronunciarim, & magno ſerio Miſſas celebrarim? hoc noſti. Hoc totum, inquit, eſt verũ, ſed Turca, & Gentiles etiã faciunt in ſuis templis omnia ex obedientia, & ſeriò ſua ſacra faciunt. Sacerdotes Hieroboam faciebant etiã omnia certo zelo, & ſtudio contra veros Sacerdotes in Hieruſalẽ; quid ſi tua ordinatio, & conſecratio falſa eſſet, ſicut Turcarũ, & Samaritanorum falſi Sacerdotes, falſus, & impius cultus eſt?

Primvm *noſti, inquit, te nullã tunc habuiſſe cognitionem Chriſti, nec veram fidem. Et quod ad fidẽ*
C attinet, nihilo melior fuiſti quouis Turca: nã Turca, adeoq; omnes Diaboli etiã credunt hiſtoriã de Chriſto, ipſum eſſe natum, crucifixum, mortuum: ſed Turca, & nos ſpiritus reiecti non fidimus illius miſericordiæ: neque habemus illum pro mediatore, ac Saluatore: ſed exhorreſcimus, vt ſæuum iudicem. Eiuſmodi fidem non aliam & tu habebas, cùm ab Epiſcopo vnctionem acciperes, & omnes alij vngentes ſimul, & vncti ſic ſentiebant, & non aliter de Chriſto; ideò à Chriſto, tanquam à crudeli Iudice confugiebatis ad S. Mariam, & Sanctos: illi erant mediatores inter vos, & Chriſtum: ſic exempta eſt gloria
D Chriſto: hoc neque tu, neque alius Papiſta poterit inficiari. Ergo vncti eſtis, conſecrati, & raſi, & ſacrificaſtis in Miſſa, vt gentiles Ethnici, nõ vt Chriſtiani. Quomodo ergo potuiſtis in Miſſa conſecrare, aut veram Miſſam celebrare? Ibi deficis (quod ſecundùm veſtram propriam doctrinam vitiat) perſona habens poteſtatem conſecrandi.

Secvndo *vnctus es tũc in Sacerdotẽ, & Miſſa abuſus es contra inſtitutionem, contra mentem, & ſententiam Chriſti inſtituentis: nam Chriſtus voluit Sacramentum inter pios communicantes diſtribui, ad edendum, & bibendum Eccleſiæ porrigi:*
E Sacerdos enim verus eſt miniſter Eccleſiæ conſtitutus ad prædicandum verbum, & porrigenda Sacramenta; ſicut hoc habent verba Chriſti in Cœna, & ſicut Paulus 1. Cor. 11. de Cœna Domini loquitur; vnde à veteribus communio appellata eſt; quòd non ſolus Sacerdos debeat vti Sacramento iuxta inſtitutionem Chriſti, ſed reliqui Chriſtiani fratres vnà cum ipſo. Nunc annos quindecim totos ſemper ſolus priuatim pro te in Miſſa vſus es Sacramento, & non communicaſti aliis. Adeòque interdictum tibi erat, ne porrigeres totum Sacramentũ aliis: cuiuſmodi

modi nunc hoc eſt Sacerdotium? cuiuſmodi vnctio? cuiuſmodi Miſſa, & conſecratio? cuiuſmodi tu es Sacerdos, qui non pro Eccleſia, ſed pro te ipſo ordinatus es? De hoc Sacerdotio, de hac vnctione (certum eſt) Chriſtus nihil nouit, nec eam agnoſcit.

TERTIO, *mens, & ſententia Chriſti eſt, ſicut clarè verba habent, vt tractantes Sacramentum, mortem eius annunciemus, & confiteamur: hoc facite, inquit, in mei commemorationem, & ſicut Paulus inquit, donec veniat. Tu verò miſſator priuatus, in omnibus miſſis tuis ne ſemel quidem prædicaſti, aut cõfeſſus es Chriſtum. Tu ſolus es vſus Sacramẽto, & apud te ipſum demurmuraſti ſibilo quodã tibi ſoli verba Cœnæ. Haccine eſt inſtitutio Chriſti? Cum hiſne tuis factis profitebere te Sacerdotem Chriſti? an hoc Chriſtianum eſt, & pium agere Sacerdotem? ad hócne ordinatus es?*

QVARTO, *mens, & ſententia, & clara inſtitutio Chriſti eſt, vt Sacramento communicent & alij Chriſtiani, verùm tu vnctus es, non ad diſtribuendum Sacramentum; ſed ad ſacrificandum, & contra inſtitutionem Chriſti miſſa vſus es pro ſacrificio; ſic enim verba vngentis ſuffraganei clarè ſonant. Cùm enim, iuxta traditam cæremoniam, calicem in manus dat iam vncto. Accipe (inquit) poteſtatem conſecrandi pro viuis, & mortuis. Hæc eſt prorſus ſiniſtra, & peruerſa vnctio, & ordinatio; quod Chriſtus inſtituit ad edendum, & bibendum pro tota Eccleſia, & porrigendum à Sacerdote vnà communicantibus, ex hoc tu facias ſacrificium propitiatorium coram Deo? O abominatio ſuper omnem abominationem!*

QVINTO, *mens, & ſententia Chriſti eſt, vt diximus, vt Sacramentum diſtribuatur Eccleſiæ, & communicantibus ad erigendam, & firmandam ipſorum fidem in quouis agone variarum tentationum, peccati, Diaboli, ad ſubinde renouandum, & prædicandum beneficium Chriſti. Tu autem ex hoc feciſti proprium opus, quod tuum ſit, quod tu facias ſine aliis, quod poſsis impartiri gratis, vel pro pecunia aliis. Cedo, quid hic potes inficiari? In eiuſmodi nunc tu vnctus es Sacerdotem, qui ſine Chriſto, ſine fide vera fuiſti? Adhæc contra mentem, & inſtitutionem Chriſti vnctus, & ordinatus es, non ad communicandum aliis, ſed ad ſacrificandum pro viuis, & mortuis. Non ordinatus es in Miniſtrum Eccleſiæ. Item qui nunquam diſtribuiſti Sacramentum aliis, non prædicaſti in Miſſa Chriſtum, adeóque nihil eorum feciſti, quæ Chriſtus inſtituit. Nunquid igitur planè vnctus, & ordinatus es contra Chriſtum, & inſtitutionem eius, ad facienda omnia, quæ ſunt contra ipſum? Si autem vnctus, & ordinatus es à ſuffraganeis, & Epiſcopis contra Chriſtum, haud dubiè vnctio, & ordinatio tua impia, & falſa eſt, & Antichriſtiana: ergo nunc hoc vrgeo, te non conſecraſſe in tua Miſſa, ſed obtuliſſe, & adoraſſe tantùm panem, & vinum, & alij adorandum propoſuiſſe.*

HIC *vides in tua miſſa primùm deeſſe perſonam, quæ conſecrare poſsit, nempe Chriſtianum hominem: ſecundò, deeſſe perſonam, cui conſecra-* A *ri, & porrigi debeat, nempe Eccleſiam, reliquos pios, & populum. Sed tu impius, & ignarus Chriſti, ſtas ibi ſolus, & putas Chriſtum propter te inſtituiſſe Sacramentum, & putas in tua priuata miſſa te conficere corpus, & ſanguinem Domini; cùm tu non ſis membrum, ſed hoſtis Chriſti. Tertiò, deſunt ibi mens, & ſententia, fructus, & vſus Sacramenti, ad quem Chriſtus hoc inſtituit. Chriſtus enim inſtituit Sacramentum pro Eccleſia ad edendum, & bibendum, ad corroborandam piorum fidem, ad prædicandum, & extollendum in Miſſa beneficium Chriſti. Nunc reliqua* B *Eccleſia piorum de tua miſſa nihil nouit, nihil ex te audit, nihil à te accipit; ſed tu ſolus in angulo tuo tacens, & mutus comedis ſolus, bibis ſolus, qui tamen es rudis, verbi Chriſti incredulus, indignus, nemini tecum communicas. Et vt in more vobis fuit, tanquam bonum opus pro pecunia vendis. Cùm igitur tu non ſis perſona, quæ conſecrare poſsit, aut debeat; & perſona etiam deſit, quæ Sacramentum accipiat. Tertio cùm inuertas, ac prorſus euertas inſtitutionem Chriſti. Cùm ſic ad omnia facienda contra Chriſtum, & inſtitutionem Chriſti vnctus ſis, quid tum vnctio tua, & conſecratio tua aliud ſunt, quàm blaſphemia, & tentatio Dei, ſic vt tu nec ſis verus Sacerdos, nec panis verum corpus Chriſti?*

C PONAM *ſimilitudinem: ſi quis Baptiſmo vtatur, vbi non eſſet perſona baptizanda; vt ſi ſuffraganeus aliquis (quemadmodum ridiculus mos apud Papiſtas fuit) baptizaret campanam, aut tintinnabulum, quod non poteſt eſſe perſona baptizanda, vel baptizabilis. Quæſo te dicas, eſſetne hic verus Baptiſmus? Hic cogeris fateri neutiquam eſſe. Nam quis poteſt hoc baptizare, quod non eſt perſona baptizabilis? Cuiuſmodi hic eſſet Baptiſmus, ſi in ventum pronuntiarem hæc verba, Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, effunderémque aquam? Quis ibi acciperet remiſsionem peccatorum, aut Spiritum ſanctum, aerne, an campana? Hic vel* D *palpare potes nullum eſſe Baptiſmum, etiamſi verba Baptiſmi pronũtientur, aut aqua ſuperfundatur: deeſt enim perſona, quæ Baptiſmum accipiat. Quid ſi idem accideret tibi in tua miſſa, vt verba pronũties, putéſque te Sacramentum accipere, & tamen non accipias niſi panem, & vinum? Nam perſona accipiens Eccleſia non eſt ibi; & tu impius, & incredulus nihilo capacior es Sacramenti ſumendi, quàm campana eſt Baptiſmi, adeóque planè nihil es ad Sacramentum.*

HIC *forſitan dices, etiamſi aliis in Eccleſia non porrigam, Sacramentũ tamen ipſe ſumo, ipſe mihi porrigo, & multi in cœtu etiã Sacramentũ, aut etiã* E *Baptiſmum accipiunt, qui tamen increduli ſunt, & tamen ibi eſt verus Baptiſmus, & verum Sacramentum. Quare tunc in mea Miſſa non eſſet verum Sacramentum? Sed hoc non eſt ſimile, quia in Baptiſmo (etiamſi Baptiſmus fiat in caſu ſubitæ neceſſitatis) vt minimũ duæ ſunt perſonæ, baptizans, & baptizandus; & ſæpe multi alij de Eccleſia, & baptizantis officiũ eſt eiuſmodi, quòd aliis de Eccleſia quid communicat, vt membris, nõ aliis ſubtrahens*

ſibi

ſibi ſoli ſumit, ſicut tu facis in Miſſa. Et omnia alia quæ ibi geruntur, cùm opus ipſum ſit ſecundùm iuſſum & modum inſtitutionis Chriſti, tua autem Miſſa contra inſtitutionem Chriſti.

Secvndo, quare non docetis, quòd quis poſſit baptizare ſeipſum? Quare eiuſmodi baptiſmū improbatis? Quare reiicitis confirmationē, ſi quis, more veſtro confirmet ſeipſum. Quare non valet cōſecratio, ſi quis cōſecraret ſeipſum ſacerdotē? Quare non eſt abſolutio, ſi quis abſolueret ſeipſum? Quare non eſt vnctio, ſi quis in extremis iuxta ritum veſtrum vngeret ſeipſum? Quare non eſt coniugium, ſi quis nuberet ſibi ipſi, vel velit opprimere puellam, & dicere hoc, etiam inuita puella, debere eſſe coniugium? Hæc enim ſunt veſtra ſeptem ſacramenta. Si nunc nullum ex ſacramentis veſtris aliquis ipſe pro ſeipſo facere poteſt, aut tractare, quî fit, vt tibi ſoli hoc ſummum ſacramentum facere velis?

Hoc quidem verum eſt, quod Chriſtus ſeipſum ſumpſit in ſacramento, vt quilibet miniſter aliis porrigens etiam pro ſe ſumit, ſed ipſe non conſecrat ſacramentum pro ſe, ſed ſumit vnà cum aliis, & Eccleſia; & hæc omnia fiunt in verbo Dei, ſecundùm iuſſum, & ordinationem Chriſti. Iam loquor de cōſecratione, an quis poſſit conſecrare, & conficere ſibi? Quia ſatis ſcio quòd iam cōſecrato ſinguli cum aliis poſſint vti. Nam eſt communio, & menſa Domini multis communis, ſicut moui quæſtionem; an quis poſſit vngere, & vocare ſeipſum. Satis ſcio, quòd vocatus & vnctus, poſtea vocatione vti poſſit. Item quando quis puellam ſtuprauit, an ſatis ſit, quod ipſe ſtuprator vocet hanc coniunctionem coniugium? Nam bene ſcio, quando puella in coniugium peſſimum cōſentit, quòd poſtea coniunctio ſequens thori, &c. eſt coniugium.

In his anguſtiis, in hoc agone, contra diabolum volebam retundere hoſtem armis, quibus aſſuetus erā ſub papatu, obiiciebamque intentionem, & fidem Eccleſiæ, ſcilicet quòd Miſſas priuatas in fide, & intentione Eccleſiæ celebraſſem: etiam ſi ego inquam non rectè credidi, aut ſenſi, tamen in hoc rectè credidit, & ſenſit Eccleſia. Verùm Satan contrà vehementiùs & fortiùs inſtans Age, inquit, prome vbi ſcriptum, quòd homo impius, incredulus, poſſit aſſiſtere altari Chriſti, & conſecrare, atque conficere in fide Eccleſiæ? Vbi iuſſit aut præcepit hoc Deus? Quomodo probabis, quòd Eccleſia intentionem tibi impartiatur ad hanc tuam Miſſam priuatam? Si nunc verbum Dei non habes, ſed homines hoc docuerunt ſine verbo, tunc tota hæc doctrina eſt mendacium. En audaciam veſtram? In tenebris geritis hæc, & abutimini nomine Eccleſiæ, ac deinde omnes abominationes vultis defenſas prætextu intentionis Eccleſiæ. Deinde non eſt, vt tu doceas me intentionem Eccleſiæ. Eccleſia nihil credit, nō ſentit extra verbum, & inſtitutionem Chriſti; multò minùs contra ipſius mentem, & inſtitutionem, de qua

A ſuprà dixi. Paulus enim dicit 1. Corin. 3. de Eccleſia, & cœtu piorum, nos mentem Chriſti tenemus. Vnde autem diſces aliquid eſſe mentem, & intentionem Chriſti, & Eccleſiæ, quàm ex verbo Chriſti, doctrina, & confeſſione Eccleſiæ? Vnde ſcis intentionē & mētem eſſe Eccleſiæ, quòd homicidium, adulterium, incredulitas ſint peccata damnabilia, quàm ex verbo Domini? ſi nunc intentio Eccleſiæ de operibus, de rectè, aut ſecus factis eſt colligenda ex verbo Dei? Quare ergo in Miſſa priuata blaſphemè contrauenis claris verbis, & ordinationi Chriſti, & poſtea tuo mendacio, tuæ impietati prætexis nomen, & intentionem Eccleſiæ, vt miſero hoc fuco tuum ornes commentum; quaſi B intentio Eccleſiæ ſit contra clara verba, & intentionē Chriſti. Quæ hæc eſt audacia prodigioſa, vt per tam impudens mendacium nomen Eccleſiæ conſpurces?

1 Cor. 3.

Cvm igitur miſſarius ad nihil vnctus ſis ab Epiſcopo, quàm ad faciendum per Miſſam priuatam contra verba clara, & intentionem Chriſti, contra mentem, fidem, & confeſſionem Eccleſiæ, tunc prophaniſſima eſt, & nihil ſancti, nec ſacri habet hæc vnctio. Deinde vanior, inanior, & tam ridicula eſt hæc vnctio, quam baptizatio ſaxi, aut mutæ campanæ.

Atqve vltra vrſit Satan, ergo non conſecraſti, ſed ſolum panem & vinum (vt ethnici) obtuliſti, & per quæſtum turpiſſimum, ac blaſphemum Chriſtianis C opus tuum vendidiſti, ſeruiens non Deo, non Chriſto, ſed tuo ventri. Quæ eſt hæc inaudita abominatio in cœlo & in terra? Hactenus diſputatio Diaboli cum Luthero.

Hæc errorum portenta, quæ aduersùs Catholicæ fidei decreta Lutherus à magiſtro ſuo diabolo in hac diſputatione ſe didiciſſe profitetur, nemo iure inficiari poteſt quin ab eodem approbata fuerint, atque adeo approbata, vt lingua, & calamo quibuſcunque potuit, perſuaſerit; quod ex ipſius Lutheri confeſſione, ac libris, quos de his ſcripſit, edidit, promulgauit, compertiſſimum eſt. Ex quo duo contra aduerſarios concludimus.

D Primvm nimis frigidam excuſationem eſſe, quā nonnulli Lutheriſtæ magiſtro ſuo texunt, vt ipſius proprioque honori conſulant: cùm diſputationem Diabolicam tentationem fuiſſe tradunt: At ſi Diabolica tentatio fuit, falſa igitur erant, quæ ea tentatione Diabolus illi perſuadere nitebatur: quare ergo ea Lutherus approbauit, docuit, ſcripſit? cur ea Lutherani excipiunt, ac velut fidei dogmata amplectuntur? Itaque illos fateri oportet, verum, ac ſolidum illud Diaboli magiſterium fuiſſe, quo Lutherus vſus eſt.

Altervm, Lutheranos negare id nullo modo poſſe, Diabolum ſuæ doctrinæ, ac proinde fidei, ac ſectæ auctorem, ac caput inuiſibile exſtitere, à quo ſua fidei E dogmata exceperunt, vt ex præcedenti Diaboli Doctrina, quam ipſi exceperunt, exploratum eſt.

A

An Lutheranorum, & Caluinianorum doctrina, cum vna ſcripturarũ ac veteris Eccleſiæ doctrina conſentiat.

ARTIC. I.

QVAMQVAM Lutheranorum, & Caluinianorum doctrina, præſertim hac noſtra tempeſtate adeò inconſtans, & incerta ſit, vt nec ipſi, de quibus affirment, aut negent, certò ſciant, & B vix vllum nobis locum relinquant, quo eorum ſcita à nobis ſolide refelli poſſint: cùm non pridem, tum à Lutheri, tum à Caluini doctrina ita receſſerint, vt cùm vel ad Lutherũ, vel ad Caluinũ prouocãtur, eo argumento non ita ſe proſtratos exiſtiment, quin liberum ſibi eſſe putent, Caluinum, aut Lutherum erroris nobiſcum reos accuſare. Atque eo pacto, facilè ſe à nobis communi illo diſticho expediunt, quod ſuperiùs commemorauimus.

ET mihi non dudum accidit, cum Molinenſi Caluiniano Miniſtro veterano publicè C de re Sacramentaria congredi, cui cùm Caluini, Bezæ, ac cæterorum ſuæ claſſis ſcriptorum teſtimonia obiicere vellem, ea omnino repudiare cœpit: Quo fit, vt ex eorum doctrina, quam ſingularis hominis vocant, firma, ac ſolida ad eos conuincendos demonſtratio à nobis colligi minimè queat. Attamen quoniam illam doctrinæ partem, quam communi omnium conſenſu tum in Confeſſione fidei, tum etiam in Catechiſmo traditam profitentur, negare non audent, niſi abſque omni prorſus fidei doctrina pecudum more viuere malint: Hinc cùm huius doctri- D næ partẽ in examine Confeſſionis fidei, cùm de illorum fidei diſſonantia ageremus, non leuiter aggrediremus, vbi illam à ſcripturis, & à communi Eccleſiæ conſenſu diſcrepantem demonſtrauimus; reliquam modò in examine Catechiſmi Caluinianorum, adhibita eadem (vt noſtri moris eſt) Lutheranæ doctrinæ concordia, proſequendam duximus: vt hoc pacto totam ac integram Lutheranorum, & Caluinianorum doctrinam à Dei verbo, & ab Eccleſiæ doctrina diſcordem, ac proinde vnam non eſſe cunctamus.

AT cur magis Caluinianũ, quam Lutheranũ Catechiſmũ examinandum ſuſcepenimus, E ea cauſa eſt, quòd Lutheranorũ Catechiſmi tot ſint, quot inter eos ſectæ verſãtur, ex quo nobis ingens volumẽ conſtruendũ eſſet, ſi propriũ cuiuſlibet ſectæ Catechiſmũ cõfutatione proſequeremur, Caluinianorũ verò Catechiſmus, is ſaltem qui nũc per Galliã peragratur, cùm vnicus ſit, faciliorẽ nobis laborẽ parat, & commodius à nobis refelli poteſt.

PRIMA PARS EXAMINIS.

Examen Catechiſmi Caluinianorum editi Anno M. D. LXVII. per Franciſcum Stephanum iuxta Dominicarum lectiones.

QVATVOR doctrinæ partes Caluinianorum Catechiſmus complectitur. Prima eſt de articulis fidei. Secunda de præceptis Decalogi. Tertia de Oratione Dominica. Quarta, de Sacramentis. B Prima quæ eſt de articulis fidei, exactè à nobis ſuperiùs examinata fuit, cùm de Lutheranorum & Caluinianorum Symbolo ageremus, vbi ſingulos illorum errores, quos in Apoſtolicum Symbolum proferunt, perſtrinximus. Sed quoniam hic nonnullos errores addunt, quos ſuprà minimè enumerauimus, illos compendio recenſere, ac breuiter refellere operæ pretium duximus.

DE ARTICVLIS FIDEI.
DOMINICA SECVNDA.

C M. inter. *Quid eſt habere fidem in Deum?*

Puer reſpondet. *Quòd certi ſimus nos à Deo diligi, & quòd ipſe velit eſſe Pater, & Saluator noſter.*

CENSVRA PRIMA.

HIc error abundè à nobis confutatus fuit in examine Confeſſ. fid. art. 18. & in primo libro Demonſtratione 2. Generali art. 2. vbi docuimus, veram fidem non eſſe fiduciam de Dei benignitate conceptam: ac vtrobique hunc errorem cum ſcriptura & Eccleſiæ fide pugnare apertè de- D monſtrauimus. Nam vera in Deum fides etiã in impiis manet, vt teſtatur Iacobus in Epiſt. c. 2. *Quid proderit fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat?* Et Paulus 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum*; qui tamen certi non ſunt, quòd à Deo diligantur; immo certi eſſe debent, quòd non diligantur, quandiu impij eſſe non deſinunt, cùm de iis affirmet Eccleſiaſt. 12. *Altiſſimus odio habet peccatores.*

Iacob. c. 2.

1. Cor. 13.

Eccleſiaſt. 12.

DOMINICA QVARTA
in explicatione verborum:
E *Creatorem cœli & terræ.*

Interrog. *Quod ad Diabolos ac impios ſpectat, ſunt ne illi ſubiecti?*

Reſp. *Quamuis illos per Spiritum ſanctum ſuum non ducat, tamẽ ita fræno cohibet, vt abſque ipſius permiſſione moueri non poſſent: Quin etiam illos cogit vt illius voluntati obſequantur, licèt id præter intentionem ac propoſitum præſtent.*

ſermonem de Deſcenſu Chriſti ad inferos inſtituit, qui eſt in ordine 137. & ſecundus in Die feſtò Paſchæ: vbi inter alia ita ſcribit. *Audite quid fecerit: nulla neceſſitate, ſed propria voluntate in ligno ſe ſuſpendi permiſit: clauis corpus ſuum perforari non renuit; animam ponendo mortem ſuſtinuit; carnem in ſepulchro poſuit; & comitante ſecum anima ad inferna deſcendit. Per hanc electi, qui quamuis in tranquillitatis ſinu, tamen apud inferni clauſtra tenebantur, ad Paradiſi amœna reducti ſunt.* Et infrà. *Poſtquā enim exaltatus, id eſt, à Iudæis in cruce ſuſpenſus eſt, vt hæc breuiter cuncta perſtringam, mox vt ſpiritum reddidit, vnita ſuæ diuinitati anima ad inferorum profunda deſcendit.* En Auguſtinum Deſcenſum Chriſti ad inferos, nō ante mortem ob dolorum magnitudinem, ſed poſt mortem, ad Patres ab inferis liberādos apertè profitentem: Legatur totus ille ſermo, in quo hunc Chriſti triumphum quem de inferis poſt obitum reuexit, pluribus verbis celebrat.

De eodē quoque ita diſſerit ſerm. 156. de Temp. *Dignè fratres chariſſimi piis ſtudiis exultemus in Chriſto ſub præſenti ſolemnitate, in qua nobis inferorum Dominus diues ſpoliis redditus eſt, in qua rediit celſitudo de profundis, lux de tenebris, vita de mortuis.* tum paucis interiectis. *Ad deſcenſum itaque cæleſtis Domini profundum inferi panditur, peregrinum ſibi lumen inferni nox æterna miratur, &c Et ideo non ſolùm in eo inuenire non potuit, quod teneret; ſed eos, quos antea retinebat, reuocari ad ſuperos ſe nolente conſpexit, & quem debitorem ſuum putabat, exactorem potiùs experta eſt: Et quem quaſi captiuum inferni vinculis aſtringendum eſſe credebat, quaſi liberatorem cum recepta captiuitate redire mirata eſt.* Denique ad Dardanum Ep. 57. expreſsè docet, hunc articulū eſſe Apoſtolicæ doctrinæ partem: his verbis. *Et de carne quidem, quòd eo die in ſepulchro ſit poſita, manifeſtiſſimum eſt euangelium: quòd verò illa anima in infernum deſcenderit, Apoſtolica doctrina prædicat*: quo fit vt de Auguſtino minimè dubitandum ſit, quin de hoc articulo nobiſcum ſenſerit. Equidem fieri potuit, vt aliqui de eo dubitauerint, ob id quòd in Niceno Concilio non haberetur. At Nicenum Concilium non Apoſtolicum Symbolum, ſed propriam fidem aduersùs Arrium exponēdam ſuſcepit, quo fit, vt non Apoſtolicum, ſed Nicenum Symbolum dictum fuerit. Id verò potiſſimū indicat, quod pleraque addit, multa etiam prætermittit, quæ in Apoſtolorū Symbolo leguntur, neque enim meminit Crucifixionis neque ſepulturæ Chriſti: vnde conſtat firmū argumentum inde colligi non poſſe, hāc particulam Apoſtolici Symboli partem non eſſe; ea ratione quòd in Niceno Symbolo non habeatur: cùm ea diſtincta ſint Symbola.

Denique Patres vniuerſi hunc articulū velut Apoſtolicam doctrinam recipiunt, vt ipſe Caluinus fatetur, his verbis. *Id certè extra controuerſiam eſt, ex communi piorum omnium ſenſu fuiſſe deſumptam, quando nemo eſt Patrum, qui non in ſuis ſcriptis deſcenſum Chriſti ad inferos commemoret.* Neque Eccleſia Catholica vnquam de eo dubitauit; quin potiùs teſte Anſelmo in libro de proceſſione Spiritus ſancti, ſummo omnium conſenſu ab omnibus tam Orientis, quàm Occidentis Eccleſiis, tanquam Apoſtolici Symboli pars receptus eſt: Neque à nobis aduerſarij diſſentiunt, qui illum vbique inter Apoſtolici Symboli articulos recipiunt

Caluinus.

Excvssa igitur Caluini, ac Zuinglij calumnia. Altero loco explicandum eſt, quàm longè à vero ſcripturarum ſenſu, & à cōmuni Eccleſiæ doctrina Lutheranorum ac Caluiniſtarum interpretatio diſtet, qua totam huius articuli ſubſtantiam corrumpunt, ac veritatem expungunt: Certum enim eſt, ſcripturas, quoties de hoc articulo agunt, nō Chriſti dolores, & anguſtias, ſeu veram mortem declarare, ſed veram Chriſti animæ poſt mortē, ac corporis dolores, ad inferos deſcenſum vbique docere.

Primvs locus eſt Pſalmo 15. *Quoniam non derelinques Animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: quo loco vtuntur Patres, vt probent Chriſtum re uera deſcendiſſe ad inferos poſt mortem: Ita Cyprianus ſerm. de Paſſione, & altero de Reſurrectione. Athanaſius oratione 2. in Arianos. Cyrillus lib. de recta fide ad Reginas. Et Auguſtinus Ep. 9. ad Euodium, & Ep. 57. & 59. Obiiciunt Beza, & Eraſmus, nomine Inferorum ſignificari ſepulchrum, ac propterea Beza legit. *Non derelinques cadauer meum in ſepulchro*: At hæc eſt Bezæ impietas, qui non tam ſenſum, quàm verba ipſa ſcripturæ corrumpit: Nam in Exemplari Hebræo habetur, נפש *nephes*, Animam, non cadauer. & in Græco ψυχὴν Animam, vt patet Act. 2. quo Græco vocabulo, quod animam tantùm ſignificat, declaratur Hebræam vocem Nephes hoc loco pro anima duntaxat, non pro corpore aut cadauere vſurpari. Præterea impudenter Beza vocem שאול *Scheol* ſepulchrum interpretatur, quaſi ea infernū minimè denotare queat, cùm B. Petrus Act. 2. ſeptuaginta interpretes, & Patres omnes veteres tam Græci, quàm Latini pro *Scheol* hoc loco infernum legant: ſed de hoc fuſiùs egimus in 2. libro aduerſus Iudæos: Ex his conſtat ridiculum eſſe tam Bezæ, quàm Eraſmi commentū: neque enim ſepulchrum eſt animæ receptaculū, niſi Atheos ſe profiteri velint: qui animā ſimul cū corpore, interire, ac in ſepulchro recondi ſentiāt. Quapropter cùm hic locus Petro interprete ad Chriſtum neceſſariò referri debeat, manifeſtū eſt, cùm vates Chriſti animam in inferno non derelinquendam eſſe affirmat, verè Chriſti animam poſt mortem ad inferos deſcendiſſe.

Pſ. 15.

Cyprianus. *Athanaſius.* *Cyrillus.* *Auguſtinus.*

Act. 2.

Hvnc locum confirmat Petri teſtimonium Actorum 2. *Quem Deus* inquit *ſuſcitauit,* *Act. 2.*

ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoßibile erat A *teneri illum ab eo.* Et licèt aliqui Græci codices habeant, ſolutis doloribus mortis: Attamen Syriaca lectio habet. *Deus autem ſuſcitauit eum, ſoluitque funes inferorum.* Lectio quoque Latina longè antiquis Patribus eſt communior. Nam

Policarpus. Policarpus ita legit, in Epiſt. ad Philippenſes. *Qui ſuſtinuit* (inquit) *pro peccatis noſtris vſque ad mortem, quem reſuſcitauit Deus diſſoluens dolores*

Irenæus. *Cyprianus.* *Theophil. Alexandr.* *Epiphanius.* *Auguſtinus.* *inferni:* quem ſenſum etiam ſequuntur Irenæus lib. adu. Hæreſes Valentini. Cyprianus ſerm. de Cœna Domini. Theophilus Alexād. in libro Paſchali. Epiphanius lib. aduerſùs Hæreſes, in Hæreſim Tatianam: & Auguſti- B nus ſuper Gen. ad litt. & in Epiſt. ad Euodium. Iuxta igitur communem Latinorum Editionem, Chriſtus poſt mortē ad inferorum Animas deſcendit, ac eorum ſolutis doloribus, qui vel in Purgatorio cruciabantur, vel in Limbo Meſſiæ expectatione angebantur, eos rediuiuus ſecum ad æthera duxit.

Matth. 12. TERTIVS locus, eſt Matth. 12. *Sicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit & filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*; Neque hoc teſtimonium ad Chriſti corpus referri poteſt, quod non fuit in corde, ſed in ſuperficie terræ: igi- C tur intelligi debet de Anima Chriſti, quæ poſt corporis diſſolutionem inferna petiit, quæ in corde terræ eſſe dicuntur, eò quòd ab omnibus terræ partibus æqualiter diſtent, nam vt

Gregorius. Gregorius ait, *Infernus dicitur quaſi infra iacens, quod enim eſt terra ad cœlum, hoc eſt infernus ad terram*: terra verò ab Aſtronomis centrum mundi appellatur: eò quòd æquè ab omnibus cœli partibus diſtet: ita etiam Inferi centrum, vel cor terræ nuncupantur, eò quòd in medio terræ haud ſecus, quàm cor in medio corpo-

Hieronym. ris collocati ſint: vt etiam exponit Hieronymus in c. 2. Ionæ. Hanc explicationē ample- D

Irenæus. *Tertullian.* *Nyſſenus.* *Ambroſius.* ctuntur Irenæus lib. 5. circa finem. Tertullian. lib. de Anima c. 31. Nyſſenus oratione prima de Reſurrectione. Ambr. in c. 4. ad Epheſios.

Epheſ. 4. QVARTVS locus eſt Pauli ad Epheſios 4. *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem aſcendit, quid eſt, niſi quia deſcendit primùm in inferiores partes terræ?* Quem locum Patres apertè interpretantur de deſcenſu Chriſti ad inferos poſt

Hieronym. *Ambroſius.* *Chryſoſtom.* *Theophilact.* *Irenæus.* mortem. Hieronymus, Ambroſius, Chryſoſtomus, Theophilactus in hunc locum Pauli: & expreſsè Irenæus lib. 5. cap. 31.

1. Petr. 3. QVINTVS locus eſt 1. Petri 3. *Chriſtus* E *ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, Iuſtus pro Iniuſtis, vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, viuificatus autem Spiritu, in quo his, qui in carcere erant ſpiritibus veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë.* Huius loci communior ea videtur expoſitio, vt per ſpiritus, qui in carcere erant, quique aliquando increduli fuerāt in diebus Noë, illorū animæ intelligantur, qui

A pœnitentiam eo tempore ad finem vitæ diſtulerunt, cùm iam ab aquis diluuij præfocarentur, qui licèt eatenus increduli fuiſſent, eo tamen extremo vitæ tempore ad Deū ſunt cōuerſi: His Chriſtus in Limbo degentibus poſt mortem, ſimulque aliis, qui ibi detinebantur, libertatem, ac carceris liberationē, licèt carne mortificatus, anima tamen viuus, ac præſens, annunciauit. Quam loci expoſitionē ſequuntur Ath. in Epiſt. ad Epictetum. Cyrillus Alexand. libr. 12. in Io. cap. 36. Hilarius in illud pſ. 118. *Defecerunt oculi mei in eloquium tuum* & Epiphanius Hæreſi 87. Atque hanc inter- *Athanaſius.* *Cyrill. Alex.* *Hilarius.* *Epiphanius.*

B pretationem confirmat idem Petrus c. 4. cùm ait. *Ideo & mortuis prædicatum eſt Euangelium, vt iudicentur quidem ſecundùm hominem in carne, viuant autem ſecundùm Deum in ſpiritu.* *1. Pet. 4.*

SVNT præter hæc, alia etiam loca, quibus Patres vtuntur ad hunc Chriſti realem ad inferos deſcenſum probandum, velut illud Zachariæ 9. *Tu autem in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Pſal. 87. *Factus ſū ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.* Oſeæ 13. *O mors ero mors tua, morſus tuus ero inferne.* Rom. 10. *Ne dixeris in corde tuo. Quis aſcendit in cœlum, id eſt Chriſtum deducere, aut quis* *Zachar. 9.* *Rom. 10.*

C *deſcendet in Abyſſum, hoc eſt Chriſtum à mortuis reuocare.* His vtuntur Origenes, tract. 14. in Matt. Aug. 18. de Ciu. D. c. 35. & ſerm. 137. de Tēp. Epiphan. in Anchorato. Amb. lib. 3. de fid. c. 3.

AT ipſe Apoſtolici Symboli ordo egregiè Caluinum, ac cæteros Aduerſarios conuincit, vt deſcēſum Chriſti ad inferos ad Chriſti mortē vel dolores in cruce perpeſſos referre nequeant: Nam hic articulus, poſt Chriſti crucifixionem, mortem, ac ſepulturam, in Symbolo collocatur. *Crucifixus*, ait, *mortuus & ſepultus, deſcendit ad inferos*: quòd ſi Chriſtus poſtquam crucifixus, mortuus, ac ſepultus fuit, ad

D inferos deſcendit: qua ratione hunc deſcenſū ad crucis dolores, vel ad mortē Chriſti transferunt, quæ iam peracta fuerant? Quibus ſanè perſpectum eſt Aduerſariorum ſenſum, quo verum, ac realem Chriſti deſcenſum ad inferos negant, vt ad myſticam transferant, maniſeſtiſſimè cum ſcripturis pugnare.

HIC aduerſariorū ſenſus prætereà cum Antiqua Eccleſiæ doctrina bellum gerit: Nam omnes tam Græci, quàm Latini Patres, hunc articulum de vero Chriſti deſcenſu ad inferos, ad ſanctorum Animas inde liberandas interpretantur.

E EX Græcis Ignatius Epiſt. ad Trallianos ita exponit. *Deſcendit* (inquit) *ad infernum ſolus, regreſſus eſt autem cum multitudine, & ſeptum illud æternum rupit, & medium parietem illius deſtruxit, & intra triduum reſurrexit.* *Ignatius.*

IRENÆVS lib. 5. c. 31. *Tribus diebus* (ait) *conuerſatus eſt vbi erant mortui: quemadmodum Propheta ait de eo. Commemoratus eſt Dominus Sanctorū mortuorum ſuorum, eorum qui antè dormierunt, in terrā ſtipulationis, & deſcendit ad eos extrahere eos & ſaluare* *Irenæus.*

ſaluare eos. Et infrà, *Cùm enim Dominus in medio* A *vmbræ mortis abierit, vbi animæ mortuorum erant, pòſt deinde corporaliter reſurrexit,*

Origenes. ORIGENES ad c. 5. Ep. ad Rom. ita ſcribit. *Chriſtus verò idcirco in infernum deſcendit, non ſolùm, vt ipſe non teneretur à morte, ſed vt eos, qui inibi non tam prauaricationis crimine, quàm moriendi conditione habebantur, abſolueret:* Id etiam repetit Hom. 15. in Geneſim.

Greg. Taum. GREGORIVS Taumaturgus oratione in Epiphaniam. *Oportet me* (inquit Chriſtus) *in inferni profundum deſcendere, vt eos, qui illic detinentur, eripiam.*

Euſeb. Caſa. EVSEBIVS Cæſarienſis Eccleſiaſt. Hiſt. B lib. 1. c. 13. Taddei Apoſtoli verba referens. *In præſentia,* inquit Taddeus, *ſilebo. Sed quoniam ad verbum Dei prædicandum miſſus ſum, cras referam quo pacto Chriſtus ſeipſum deiecerit, mortem obierit, qua ratione ad inferos deſcenderit, maceriemque, quæ longo æui ſpacio integra & immota conſtitiſſet, diruperit.*

Athanaſius. ATHANASIVS Homilia de ſemente. *Ieſus propter nos mortuus eſt, & deſcendit ad inferna in medium mortuorum, & inter mortuos incedēs, non ſolùm liber, ſed & liberator mortuorum erat.* Et de Incarnatione Chriſti. *In Chriſti* (inquit) *quoque morte idipſum patet, corpore non vltra ſe-* C *pulchrum delato, animâ ad inferos penetrante locis ingenti interuallo diſcriminatis.*

Cyril. Ieroſo. CYRILLVS Ieroſol. Catecheſi 4. illuminatorū. *Deſcendit* (ait) *Chriſtus ad inferos, vt & illhinc iuſtos liberaret.* & 14. *Solus hic quidem deſcendit ad inferos, cum multis autem inde aſcendit.*

Baſilius. BASILIVS hom. in Pſ. 48. *Deus redimet animam meam de manu inferi. Palàm vaticinatur Chriſti ad infernum deſcēſionem, qui vnà cum alijs Prophetæ ipſius animam ſit liberaturus, vt ibi nequaquam remaneat.*

Naziāzen. GREGORIVS Nazianzenus oratione 35. quæ eſt 3. de Theologia. *Chriſtus in infernum* D *deſcendit,* ait, *ſed animas ſurſum ducit.*

Chryſoſtom. CHRYSOSTOMVS Demonſtratione adu. Gentiles: quòd Chriſtus ſit Deus. *Deſcēdit* (inquit) *in infernum, omnes diſturbauit, & tumultu, turbationeque impletam arcem deſtruxit. Audi de hoc in inferioribus tumultuantes. Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* His addi poſſunt *Cyril. Alex.* Cyrillus Alex. ad Theodoſ. de recta in Deum fide. *Theodoretus* Theodoretus dialogo 3. *Titus Boſtr.* Titus Boſtrenſis ad c. 23. Lucæ. *Olimpiodor.* Olimpiodorus ad c. 19. Iob. *Procopius.* Procopius ad c. 49. Gen. *Damaſcenus* Damaſcenus Orthodoxæ fid. lib. 3. cap. 29.

Tertullianus EX Latinis Patribus, Tertullianus contra Marcionem lib. 5. cap. 10.

Poſtquam corpore ſancto
Omnia perpeſſus perſoluit debita noſtra,
Infernum petit: hic animas pro crimine vinctas
Quæ ſine præſidio concluſa pendere legis
Olim promiſſa, & ſperata, & tarda rogabant
Sanctorum in requiē dedit, & cum luce retraxit.

Cyprianus. Cyprianus de vnctione Chriſmatis. *Paſſus eſt Rex illudi, & vita occidi, deſcendenſque ad inferos captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit.*

Hilarius. HILARIVS in Pſ. 53. *Morte* (inquit) *non interceptus vnigenitus Dei filius: ad explendam quidem hominis naturam morti ſe, id eſt, diſceſſioni ſe tanquam animæ corporiſque ſubiecit, & ad infernas ſedes, id quod homini debitum videtur eſſe, penetrauit.*

Ambroſius. AMBROSIVS de miſterio Paſchæ c. 4. *Expers peccati Chriſtus, cùm ad Tartari ima deſcenderet, ſeras inferni, ianuaſque confringens, victas peccato animas, mortis damnatione deſtructa è Diaboli faucibus reuocauit ad vitam.*

Hieronym. HIERONYMVS in c. 13. Oſeæ. *Liberauit* (inquit) *omnes Dominus, & redemit in paſſione crucis & effuſione ſanguinis ſui, quando anima eius deſcendit in infernum, & caro eius non vidit corruptionem.* Et in c. 4. ad Epheſ. *Inferiora* (ait) *terræ infernus accipitur, ad quem Dominus noſter, Saluatorque deſcendit, vt ſanctorum Animas, quæ ibi tenebantur incluſæ, ſecum ad cælum victor adduceret.*

Gaudentius. GAVDENTIVS Brixienſis tract. 8. de lectione Exodi. *Corpore* (inquit) *in ſepulchro poſito, diuinitas cum anima hominis ad inferna deſcendēs, vocauit de locis ſuis animas ſanctorum, quorum corpora ſurrexiſſe Matthæus Euāgeliſta teſtatur.*

Auguſtinꝰ. AVGVSTINVS Ep. 99. ad Euodium. *Et Dominum quidem carne mortificatum veniſſe in infernum ſatis conſtat, neque enim contradici poteſt, vel Prophetiæ quæ dixit. Quoniam non derelinques animā.* &c. *quod ne aliter quiſquam ſapere auderet, in actibus Apoſtolorū idem Petrus exponit, vel eiuſdem Petri illis verbis, quibus eum aſſerit ſoluiſſe inferni dolores, in quibus impoſſibile erat eum teneri. Quit ergo niſi infidelis negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtū?* Hæc & plura Auguſtinus, quibus apertè Lutheranos, ac Caluiniſtas noſtros ſuggillat, ac infidelitatis inſimulat, qui Chriſtum verè ad inferos deſcēdiſſe negare audēt: Atque idem paſſim confirmat Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 20. c. 15. in pſ. 85. & tract. 11. in Io.

Paulinus Nolan. HIS etiam ſuffragātur Paulinus Nolanus de obitu Celſi pueri, *Maximus.* Maximus Taurinenſis Hom. 2. in ſolennitate Pentecoſtes. *Pet. Chriſolo.* Petrus Chryſolog. ſerm. 65. & 123. *Eucherius.* Eucherius Lug. lib. formularum ſpiritualiū numero 35. *Cæſar. Arel.* Cæſarius Arelatenſis hom. 3. de Paſchate. *Fulgentius.* Fulgentius ad Traſimundum lib. 3. cap. 31. & alij quamplurimi.

Syn. Arimi. Coc. Tolet. 4. Conc. Later. AT præter Patrum teſtimonia extat quo- E que Eccleſiæ vniuerſalis doctrina in Concilijs tradita. Nam Synodus Ariminēſis apud Athanaſiū hunc articulum diſertè profitetur. Item Conc. Toletanum 4. c. 1. & Lateranenſe c. 1. Ex quibus apparet mira Lutheranorum, ac Caluiniſtarum impudentia, qui aduersùs tot ſcripturarum teſtimonia, ac communem Patrum, ac Conciliorum doctrinam, inauditam omnibus retro ſæculis interpretationē

Digitized by Google

terrorem omnibus incutiat, horribilibus nominibus illum diẽ circunſcribit. *Iuxta eſt* (inquit) *dies Domini magnus, iuxta eſt & velox nimis, vox diei Domini amera, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ, dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis & miſeriæ, dies tenebrarũ & caliginis: dies nebulæ & turbinis, dies tubæ, & clangoris ſuper Ciuitates munites, & ſuper angulos excelſes.*

Malach. 3. MALACHIAS c. 3. adeò Extremi Iudicij diem terrificum deſcribit, vt omnibus penè intolerabilem futurum pronunciet, *Ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis ſtabit ad vidẽdum eum. Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullo-* B *num, & ſedebit conflans, & emundans argentum.* Porrò ſi argento boni comparantur: Cur extremi diem Iudicij formidare non debent, vbi a Deo purgandi, conflandi, ac igne examinandi ſunt, ij ſcilicet, qui paulò ante Iudicium vitam exegerint.

NAM tametſi ſanctis ac piis viris poſt hanc vitam, quibus iam cœleſtia præmia tuta ſunt, minimè de futuro Iudicio timendum ſit: attamen quandiu in hac vita verſantur, nec de propria Iuſtitia, ac perſeuerantiæ dono certi ſunt, ſemper illis Dei Iudicium metuendum eſt: quod ſæpe ab hominum Iudicio alienum C
1. Cor. 4. eſſe ſolet. Hinc Paulus 1. Cor. 4. proprium cuique Iudicium interdicit, ne ſcilicet quilibet de ſeipſo, vel de altero iudicet, quaſi vel de ſua Iuſtitia, vel de futuro præmio tutus ſit: hoc enim ad Dei Iudicium pertinere dicit, quod propterea metuendũ eſt, *Itaque* (inquit) *nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcendita tenebrarum, & manifeſtabit conſilie cordium.*

DENIQVE quid aptiùs ad excitandum diuini Iudicij timorẽ dici potuit, quàm quod
Apoc. 14. Angelus ille Apoc. 14. in omnium auribus clamaſſe legitur. *Timete Dominũ, & date illi ho-* D *nerem, quia venis hora Iudicij eius.* Neque id impiis tantùm, aut infidelibus dixit, ſed vniuerſis ſedentibus ſuper terrã: quorũ opera in extremo Iudicio examinãda ſunt: Porrò hæc cauſa eſt, cur Dei Iudicium non tam infidelibus, quàm fidelibus; nec tam impiis, quàm piis formidãdum ſit: cùm enim cunctorum opera arctiſſimo Dei Iudicio diſcutienda ſint, vt
2. Cor. 5. apertè teſtatur Paulus 2. Cor. 5. cùm ait. *Omnes nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue*
Prou. 20. *bonum ſiue malũ.* Quis eſt teſte Salomone prou. 20. qui poſſit dicere, ac ſecum ſtatuere, *Mundũ* E *eſt cor meũ, purus ſum à peccato:* præſertim cùm, vt
Eccleſiaſt. 9. affirmat Eccleſiaſtes c. 9. nemo ſciat vtrũ odio, vel amore dignus ſit, ſed omnia in futurũ ſer-
Iob 14. uentur incerta: ac Iob tametſi ſimplex ac innocens, id ignoraret: quia omnia opera ſua vereretur, ſciens quòd Deus non parceret delinquenti: ſiquidem non tam malorum, quæ ſæpe incõſultò agimus, ac leuia exiſtimamus,

A quæ etiam plerunque nos latent, quàm ipſorum bonorũ, quæ vel omiſimus, vel plurimis incuriis labefactauimus, ratio nobis à Deo expetenda eſt: vt teſtantur ſcripturæ. Matt. 12. *Matt. 12.*
Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Et Pſalm. 74. Deus ipſe teſta- *Pſalm. 74.*
tur, ſe in futuro iudicio ipſa bona opera iudicaturum. *Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo:* Inde fit, vt ingens iudicij terror tam bonos quàm malos exagitare ſoleat: Nam ſi iuſtus, vt ait Petrus Ep. 1. c. 4. ob diſtrictiſſimũ *1. Pet. 4.*
Dei examen vix ſaluabitur, impius & peccator vbi parebunt?

HIS ſcripturarum teſtimoniis conſona eſt Patrum omnium doctrina. Cyrillus Ieroſoly- *S. Cyril. Ier.*
mitanus Catecheſi 15. *Tremendum* (inquit) *eſt iudicium, ita vt per ea etiam, quæ de illo nuntiamus, timor incutiatur: Nam regnum cælorum proponetur, & ignis æternus præparabitur.*

S. EPHREM de extremo iudicio, & *S. Ephrem.*
compunctione. *Magnus tunc erit* (ait) *timor ô fratres chariſſimi, & magnus tremor, ô amici mei. Quis ergo non perhorreſcat, aut quis non lugeat, ac ploret, quoniam omnia ibi manifeſtanda erunt, quæ vnuſquiſque in occulto, & obſcuro hîc geſſerit, horrendum ibi erit iudicium, in quo etiam abſque teſtibus cuncta erunt manifeſta opera, atque ſermones, cogitationes, atque animorum ſenſa.*

S. Io. Chryſoſtomus hom. 48. ad Pop. *S. Io. Chryſ.*
Antiochenũ. *Tremendum* (ait) *illud ſubſelliũ, horrendum Tribunal, tremore plena iudicia: ignis funditur fluuius, frater non redimit, redimet homo?*

S. HIERONYMVS in Reg. Monacha- *S. Hieronym*
rum cap. 30. *Expectetis* (inquit) *magnum, & terribilem diem iudicij, diem videlicet iræ, diem calamitatis, vbi cælum ſimul cum terra pauebit, cælorum omnes mouebuntur virtutes: trementes erunt Angeli ſimul cum ſanctis omnibus: tunc ſingulorum* D *vita diſcutientur, diſcrimina & merita apparebunt. Semper tuba illa terribilis veſtris obſtrepet auribus, ſurgite mortui, venite ad iudicium.*

S. AVGVSTINVS ſerm. 67. de tempore. *S. Auguſtin.*
Quid faciemus chariſſimi in illo metuendo iudicij die, cùm tremente mundo, Dominus, præcinentibus Angelorum buccinis, in illo Maieſtatis ſuæ throno circundatus cæleſtis militiæ luce conſederit.

S. GREGORIVS homil. 12. in Euang. *S. Gregor.*
Penſate fratres chariſſimi, ante conſpectum tanti iudicis, qui in illo die terror erit, quando iam in pœna remedium non erit. Quæ illa confuſio, cui reatu ſuo exigente continget in conuentu omnium Angelo- E *rum, hominumque erubeſcere? Qui pauor, eum, quem & tranquillum mens humana capere non valet, etiam iratum videre?*

CVM igitur ſcripturis, ac ſanctis omnibus iudicij timorem incutiẽtibus ſoli Lutherani, ac Caluiniani exultandum doceant, inde perſpicuum eſt, eorum doctrinam, neque cum ſcripturarum, neque cum ſanctorum, & Eccleſiæ doctrina conſpirare.

SECVNDVS

Digitized by Google

Secvndvs error.

Dei Iudicium non eſſe timendum, quia Chriſtus Aduocatus.

SECVNDVM, & tertium Erroris caput cauſam reddit, cur Iudicium Dei fidelibus non ſit timẽdum. Secundum igitur caput ac prima ratio eſt, quia Chriſtus, qui futurus eſt Iudex, fidelium eſt Aduocatus, & eorum cauſam defendendam ſuſcepit. At falsò ſibi applaudunt aduerſarii de Chriſti patrocinio: cùm iam non Patroni, aut Aduocati; ſed Iudicis perſonam induet: Num eum Patronum ſibi futurum pollicentur, ante cuius tribunal affirmat Paulus, omnes manifeſtari oportere, vt referat vnuſquiſque, prout geſſerit, ſiue bonum ſiue malum? An ne is tunc Aduocatus erit, qui in virtute multa & maieſtate in nubibus cœli aduenieт; iudicaturus orbem terræ in æquitate, & populos in Iuſtitia? An is tunc
Act. 10. hominum aduocatus erit, qui teſte Petro Act. 10. conſtitutus eſt à Deo Iudex viuorum, & mortuorum, cui flectetur omne genu, & confitebitur omnis lingua, & ante quem vnuſ-
Rom. 14. quiſque noſtrum pro ſe rationẽ reddet. Num is tunc hominum Patrocinium ſuſcipiet, aut illorum cauſam tuebitur, qui omnium cauſas examinabit, facta perquiret, inanes cogitationes, ac ocioſa verba peruestigabit, bona opera ipſa expendet, in omnes ſententiam feret? ac tandem bonis præmia, malis ſupplicia rependet?

FALLVNTVR igitur, & fallunt aduerſarij, dum Aduocati tunc Chriſti ſibi benignitatem promittunt, neque tempora diſtinguere ſciunt, quæ Aduocati ac Iudicis in Chriſto munera diſcriminant: Homines enim dum hîc viuunt, Chriſtum Patronum, & aduocatum aſſequuntur. *Aduocatum enim habemus* (ait
1. Ioan. 2. Ioannes 1. Ep. 2.) *apud Patrem Ieſum Chriſtum Iuſtum; ipſe enim eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm; ſed pro totius mundi*: Quicunque igitur inter homines peccatores exiſtunt, Chriſtum apud Patrem Aduocatum habent; dum enim viuunt, per Chriſti ſanguinem peccatorum remiſſionem conſequi poſſunt, ac Chriſtum piũ pro eis interpellatorem experiuntur. At tempore huius vitæ expleto, iam non Chriſtum Aduocatum, aut benignum cauſæ ſuæ Patronũ habent, ſed ſeueriſſimum Iudicem ſuſtinere co-
Auguſtinus. guntur: vt docet Auguſtinus ſerm. 59. in Appendice tom. 10. c. 8. *Diligenter quæſo* (ait) *attendite Fratres, & mecum pariter expaueſcite, quia non dixit, vt reddat vnicuique ſecundũ miſericordiã ſuã, ſed ſecundũ opera. Hic enim eſt miſericors, ibi iuſtus.*

AT molles Caluiniſtæ, ac Lutheriſtæ ſen-
A ter ſibi blandiuntur, & quãtumuis grauia delicta perpetrent, ea ſibi à Chriſto peccatorum aduocato minimè in futuro Iudicio exigenda putant, ſed tantùm illud audire expectant. *Venite Benedicti Patris mei, percipite regnum*, &c. quos tamen opportunè Auguſtinus redarguit Auguſtinus.
ſcribens in Pſ. 52. Vbi ſeriò ipſos Lutheriſtas, & Caluiniſtas videtur perſtringere. *Cùm enim dicimus eis* (inquit ſcilicet Lutheriſtis & Caluiniſtis) *Chriſtum venturum Iudicem ad Iudicium, quod dicant ſcripturæ quæ non fallunt: illi autem magis aurem præbentes ſerpenti ſuggerenti: Non morte morieris, quòd dixerat in Paradiſo contra ve-*
B *ritatem Dei, conſtituentis & dicentis, Morte morieris: ita faciunt mala vt dicant ſibi: veniet Chriſtus & dabit indulgentiam omnibus. Ita ergò mendax eſt ille, qui dixit, quia ſeparabit iniques ad ſiniſtram, ſeparabit Iuſtos ad dexteram, Iuſtis quidem dicet, Venite Benedicti Patris mei &c. Iniquis dicet, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius. Quomodo ergo omnibus dabit indulgentiam? quomodo neminem damnabit? Ergo mentitur. Hoc eſt dicere, Non eſt Deus.*

C
Tertivs error.

Iudicium non eſſe metuendum, quia Chriſtus non niſi in ſalutem apparebit.

POSTREMVM huius Erroris caput, ac altera Iudicij non timendi cauſa eſt. Quia certos ſe eſſe dicũt, quòd non niſi in ſalutem Chriſtus in Iudicio fidelibus apparebit. At quis Angelus, aut Dęmon illos huius rei certiores fecit, cùm ſcriptura eiuſmodi certitudinem damnet, quæ multos ex fidelibus in futuro Iudi-
D cio damnandos affirmat. Nam Matth. 7. id te- Matth. 7.
ſtatur Chriſtus. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnũ cælorũ.* id eſt, qui fidelis fuerit, vt explicant Chryſoſtomus hom. Chryſoſtom.
30. in Ioannem, & Cyrillus Alexand. lib. 16. Cyrill. Alex.
in Io. c. 18. Huc ſpectant multæ Chriſti parabolæ. Comparatur enim Eccleſia Areæ, Matt. Matt. 3.
3. de qua legitur. *Permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igni inextinguibili.* Comparatur etiam Sagenæ miſſæ in mare Matth. 13. & ex omni Matth. 13.
genere piſciũ congreganti, ex qua mali foras eiiciuntur. Comparatur rurſus Conuiuio nu- Matt. 22.
E ptiali, ad quod fideles tantum vocantur: at qui ſine veſte nuptiali inuentus eſt, proiectus fuit in tenebras exteriores. Comparatur præterea Matth. 25.
Ouili Matt. 25. in quo ſunt oues, & hœdi; atq; hœdi ad ſiniſtrã collocantur damnandi. Cõparatur denique ibidem Decẽ virginibus, ex quibus quinque fatuæ à nuptiis excluduntur, illis verbis. *Neſcio vos.* Hinc multos vocatos ad fidem eſſe Chriſtus prædicat, ſed paucos electos:

electos. Hinc etiam Paulus 2. Timot. 2. A *In magna domo* ait *ſunt. vaſa aurea & argentea, & lignea, & fictilia, quædam in honorem, &* (2. Tim. 2.) *quædam in contumeliam.* Quapropter falsò hanc ſibi certitudinem præſcribunt, cùm non fidelibus, ſed iis, qui tunc pij, ac iuſti inuenti fuerint, Deus æterna præmia ſe daturum polli- (Chryſoſtom.) ceatur. Nam vt præclarè Chryſoſtomus ait hom. 30. in Io. *Nunquid ergo ſatis eſt ad vitã æternam in Filium credere? Minimè, non enim omnis* (inquit) *qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit, in regnum cælorum. Nam ſi in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum rectè credideris, non autem rectè vixeris, nulla tibi ad ſalutem vtilitas:* Quod B (Cyrillus.) etiam confirmat Cyrillus Alex. lib. 10. in Ioannem c. 14. *Qui per fidem Chriſto ſolummodò coniunguntur, ſola illi confeſſione inhærentes, nec charitatis vimine ſe colligantes, palmites quidem ſunt, ſed infructuoſi.* Quid verò de huiuſmodi palmitibus fieri debeat in futuro iudicio, ex- (Ioan. 15.) plicat Christus Io. 15. *Et areſcent, & colligent eos, & in ignem mittent, & ardent.* Sed Lutherani, & Caluiniſtæ, quibus ſatis eſt eſſe palmites licèt reſecandi, qui fidem ſibi ad ſalutem ſufficere exiſtimant, atque eam indelebilem ſibi ineſſe perſuadent, haud mirum eſt, quòd hunc ſibi futuræ ſalutis in iudicio certitudinem C promittant, & Chriſtum in eo non niſi gloriæ datorem expectẽt, abyſſus quippe abyſſũ inuocat. At vbi Chriſtus in extremo iudicij die cum eis diſceptauerit, ac falſa huius doctrinæ fundamenta eruerit, corruet profectò huius certitudinis moles tam altè in eorum mentibus defixa: ac tunc primùm formidabilem, atque horrendam illius iudicij faciem, ſed eheu ſerò nimis, aſpicient.

DOMINICA XV.

Credo S. Eccleſiam Catholicam?

Interrog. *Quid eſt Eccleſia Catholica.*
Reſp. *Eſt cœtus fidelium, quos Deus ordinauit, ac elegit ad æternam vitam.*

CENSVRA VI.

COMMVNIS ac celebris hic eſt Lutheranorum, ac Caluiniſtarũ error, quo veram Eccleſiam tantùm prædeſtinatorum eſſe docent: quem (Lutherus.) errorem docent Lutherus libro de ſeruo arbitrio: in lib. contra Catharinum, & in lib. de abroganda Miſſa priuata P. 1. Philippus (Melanchtõ.) Melanchton in locis commun. loco 12. Brẽ- (Brentius.) tius in confeſſ. Vuittembergenſi c. de Con- (Magdebur.) ciliis. Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 1. cap. 4. (Caluinus.) Col. 178. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 1. §. 2. & 3. (Bucerus.) Bucerus lib. 1. de regno Chriſti c. 5. (Heshuſius.) Heshuſius libro de erroribus Pontificiorũ, (Ochinus.) Ochinus in ſuo Catechiſmo Italico Baſileenſi. Hic error, quàm apertè ab ipſo Dei verbo alienus ſit, modò explicauimus. Vbi ex Dei verbo Eccleſiam Agro ſimilem eſſe oſtendimus, in quo ſimul cum tritico ſunt zizania: Areæ, in qua ſunt frumentum, & palea: Sagenæ, quæ bonos, & malos piſces continet: Ouili, ad quod tam oues, q̃uàm hœdi pertinent. Magnæ domui, in qua ſunt vaſa, quædam in honorem, quædam in contumeliam: Conuiuio, à quo eiiciuntur qui non habent veſtem nuptialem: Nuptiis, ad quas tam prudẽtes, quàm fatuæ virgines vocantur.

DENIQVE ad vnam, eamque verã Eccleſiam, tam reprobos, quàm prædeſtinatos ſpectare, docet perpetuus Eccleſiæ conſenſus: Nam inter Aphricanos Patres Cypria- (Cyprianus.) nus lib. 3. Epiſt. 3. diſertè docet Eccleſiam non tam probos, quàm reprobos complecti. *Nam etſi* (inquit) *videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus, nobis tantummodò laborandum eſt, vt frumentum eſſe poſſimus.*

AVGVSTINVS pulchrè hunc locum Cy- (Auguſtinus.) priani illuſtrat lib. 2. cont. Creſcon. cap. 34. vbi poſtquam hæc Cypriani verba recenſuit. *Vides* (inquit) *frater, ſecundùm ſcripturas diuinas hoc præcepiſſe Cyprianum, etiam propter malos, qui cùm ſint à bonis vita, moribuſque ſpiritualiter ſeparati: Corporaliter tamen in Eccleſia eis videntur eſſe permixti vſque in diem iudicij, quo etiam corporaliter debitas ſeparabuntur ad pænas. Non eſt Eccleſia deſerenda tanquam frumenta propter paleam vel Zizania, ſicut nec domus magna propter vaſa inhonorata.* Id ipſum repetit Ep. 255. ad Macrobium, & tract. 45. in Io. & in Ep. ad Dardanum.

INTER Aſiæ Patres eſt Chryſoſtomus, (Chryſoſtom.) D qui hom. 1. in pſal. 39. Eccleſiam ex bonis, & malis permixtam eſſe tradit. *Alioqui* (ait) *nec ex perfectis quidem vni erſa conſtat Dei Eccleſia: ſed habet eos etiam, qui otio & ſocordiæ ſe dederunt, mollemque & diſſolutam vitam amplectuntur, & lubenter ſeruiunt voluptatibus, & quoniam eſt vnum corpus, tanquam ex vna perſona hæc & illa pronunciat.*

INTER Europæos verò ſunt Hierony- (Hieronym.) mus, & Gregorius. Primus lib. 1. Comm. in Ep. ad Epheſios confirmat in Eccleſia tam ſanctos, quàm reprobos ſub eodem Chriſto capite contineri. *Quomodo enim* (in- E quit) *caput plurima ſibi habet membra ſubiecta, è quibus ſunt nonnulla vitioſa & debilia: Ita & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cùm ſit caput Eccleſiæ, habet membra eos omnes qui in Eccleſia congregantur, tam ſanctos videlicet, quàm peccatores: ſed ſanctos voluntate, peccatores verò ſibi neceſſitate ſubiectos.*

ATQVE idem docet Gregorius homi- (Gregorius.) lia 12. in Euangelia. *Sancta Eccleſia* (inquit) *decem*

decē Virginibus ſimilis eſſe denunciatur, in qua quia mali cū bonis, & reprobi cum electis commixti ſunt, rectè ſimilis Virginibus prudentibus & fatuis eſſe perhibetur. Hæc modò ſufficiant: nam fuſiùs hic error in 3. libro confutabitur.

Interrog. *Quo ſenſu appellas Eccleſiam ſanctam?*
Reſpon. *Quoniam quos Deus elegit, illos iuſtificat ad ſanctitatem.*

Censvra VII.

Error errorem parit. Quandoquidem Eccleſiam electorum tantùm eſſe volunt, inde ex electorum ſanctitate Eccleſiam ſanctam denominari docent; Verùm hæc doctrina ſcripturarum veritatem deſtruit, quæ (vt ſuprà docuimus) bonos, & malos, reprobos, & prædeſtinatos in Eccleſia contineri vbique affirmant; tum veram Eccleſiæ ſanctitatem aufert: Nam ſi Eccleſia ideo dicitur ſancta, quia omnes, qui ſunt in Eccleſia, ſunt ſancti, cùm in Eccleſia ſint etiam impij, ac peccatores, vt probatum fuit, ſaltem propter impios non erit ſancta: At Paulus longè alia ratione Eccleſiam ſanctam prædicat: ad *Epheſ. 5.* Epheſios 5. Nimirum, quia Baptiſmo ſanctificata fuit, & quicunque Eccleſiam ingrediuntur, eo ſanctificantur; quam ſanctificationem ſi omnes ſartamtectā retinerent, Eccleſia etiā in omnibus membris ſancta eſſet: atque id Paulo ſatis viſū fuit, vt Eccleſiā ſanctā eſſe diceret. *Chriſtus* (inquit) *dilexit Eccleſiā, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata.*

Epheſ. 4. Alteram quoque Eccleſiæ ſanctitatis cauſam reddit ad Epheſ. 4. Quia videlicet Chriſtum caput habet, qui eſt ſanctus ſanctorum, ex quo tantùm vera ſanctitas tanquam à capite in totum Eccleſiæ corpus diffluit. *Vt creſcamus* (inquit) *in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam adminiſtrationis, ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri, augmentum corporis facit, in ædificationem ſui in charitate.*

1. Cor. 12. Aliam quoque rationem aſſignat 1. Cor. 12. quia ſ. Spiritum S. ſanctificatorem, ac donorum largitorem ſola ſibi vendicat, *Alij quidem, ait, per Spiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eundem Spiritum, alteri fides in eodem Spiritu: Alij gratia ſanitatum in vno Spiritu, alij operatio virtutum &c. Hæc autem operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.*

Præter has aliæ quoque Eccleſiæ ſanctitatis cauſæ reddi ſolent, Eccleſia enim ſancta eſt, quia in ea ſola Remiſſio peccatorum prædicatur, ex qua vera ſanctitas exordium ſumit. Sancta eſt, quia Sacramenta continet, quibus fideles ſanctificantur. Sancta eſt, quia ſanctam doctrinam complectitur, quæ veram ſanctificationem docet. Denique ſancta eſt, quia in ea ſancti homines, ſanctæ leges nunquam deficiunt; nec vllus extra hanc Eccleſiam veram ſanctitatem adipiſci poteſt.

Interrog. *Verbum illud* (Catholicam) *quid ſignificat.*
Reſp. *Quòd, vt vnum eſt tantùm caput fidelium, ſic debet eſſe vnum corpus: Ita vt non plures Eccleſiæ, ſed vna tantùm ſit, vbique per orbem diffuſa.*

Censvra VIII.

Pleraqve hic Caluinianus puer in hac reſponſione vitia committit. Primum eſt, quòd vnum abſolutè, ac ſine diſcrimine eſſe tantùm fidelium caput, affirmat, quod falſum eſt, ſi de temporali gubernatione agatur. Quandoquidem quilibet Chriſtianus Rex, ac Princeps fidelium Laicorum, qui ſuæ ditioni ſubiecti ſunt, rectè caput appellari debet, vt docet D. Pet. Ep. 1. c. 2. *1. Pet. 2.* *Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, ſiue Regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis.* Quo fit, vt tot fidelium capita ſint, quot Reges, ac Principes in orbe Chriſtiano dominantur. Si verò de ſpirituali adminiſtratione res eſt, an non quilibet Epiſcopus, quòd ad ſpiritualem poteſtatem attinet, legitimum caput eſt omnium fidelium, qui illius curæ demandati ſunt, id Paulo atteſtante Act. 20. vbi Epiſcopos Aſiæ alloquens ait. *Act. 20.* *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei:* At quid eſt propriam Eccleſiam regere, præterquam illius caput eſſe? Igitur non vnum tantummodò eſt fidelium caput, ſed plures. Quòd ſi de vno totius corporis Eccleſiæ capite hoc loco intelligant, tunc ſecundum vitium admittunt. Nam vt Chriſtum inuiſibile duntaxat caput ſtatuant, viſibile caput ab Eccleſia expellunt: quod ipſam Chriſti inſtitutionem euellit, qui Ioan. 21. Petrum Eccleſiæ caput inſtituit illis verbis. *Ioan. 21.* *Simon Ioannis diligis me plus his, Paſce oues meas*, atque in eo viſibiliū capitū in Eccleſia ſucceſſionē collocauit, vt aliàs fusè demōſtratū fuit.

Tertivm vitiū quo in ſeipſos impingūt, eſt, quòd cū hoc loco nō plures Eccleſias, ſed vnā tantū eſſe fateātur, quod verū eſt, vbique tamē duas ſibi Eccleſias effingūt; vnā quidem, quæ prædeſtinatos tātū cōtinet, qualis hic ab ipſis aſſeritur: Alteram quæ tā prædeſtinatos, quàm reprobos, ac hypocritas complectitur, vt alibi copioſè demonſtrauimus. Neque effugere

fugere valent, ſi dicant hanc poſteriorem non eſſe veram Eccleſiam, ſed tantùm Eccleſiæ faciem: nam cùm ea electos ſimul cum reprobis contineat, neceſſe eſt ſaltem quoad electos veram ab iis iudicari.

QVARTVM vitium, quo ſuam quoque poſitionem deſtruunt, illud eſt, Quòd veram Eccleſiam docent eſſe per totum orbem diffuſã: At Eccleſia, quæ vbique eſt per orbem diffuſa, non eſt Eccleſia prædeſtinatorum, quæ ex eorum ſententia vera tãtùm eſt, ſed ex omnibus tam prædeſtinatis, quàm hypocritis mixta: Quę enim per totum orbem diffuſa eſt Eccleſia, viſibilis eſt, quam ipſi veram minimè eſſe B iudicant: Quapropter ſi vera Eccleſia per totũ orbẽ diffuſa eſt, ea nõ eſt tãtùm prædeſtinatorũ, vt ipſi ſuperiori interrogatione affirmarunt.

QVINTVM denique ac poſtremum vitium eſt, quòd Catholicæ Eccleſiæ nomen his terminis definiunt, vt ea tantũ Catholica Eccleſia dicatur, quæ vbique per orbem totum eſt diſperſa. In quo primùm integram catholici nominis ſignificationẽ ſe ignorare oſtendunt. Donatiſtæ quidem catholicũ nomen ad omnium præceptorum obſeruationem referebãt, teſte Auguſt. in Breuiculis collat. cum Donatiſt. collat. 3. dici, vt propriam huius nominis C vim effugerent: quos ibidem redarguit Auguſtinus. At Caluiniſtæ illud ad locorum tãtùm ſpacia extendũt, quo callidiùs ab eo declinẽt: Catholicum enim nomẽ, vt ibidem Auguſtinus, & de fid. & ſymbolo c. 10. tum Vincentius Lirinenſis aduersùs Hæreſ. c. 3. docent, non tãtùm locorum, ſed etiam temporum ac perſonarum vniuerſalitatem complectitur: neque ad cœtum hominum tãtummodò, ex quo viſibiliter Eccleſia cõſtat, ſed etiam ad fidei doctrinam, qua ipſa Eccleſia ſubſiſtit, referri debet: Ita fit, vt Catholica Eccleſia non ea duntaxat dici debeat, quæ vbique locorum diffuD ſa conſpicitur, ſed quæ vnam fidei doctrinam ſemper, vbique, & apud omnes fideles, & orthodoxos olim profeſſa fuit, ac perpetuò profitetur. Sed cùm aduerſarij hanc nominis Catholici integram ſignificationem, velut à ſua Eccleſia alienam metuerent, ab ea callidè cauerunt, ac ſemicorroſam tantùm obtruſerũt.

Sanctorum Communionem.

Interr. *Quod ſequitur de Communione ſanctorum, quid præſefert?*

Reſp. *Id additum fuit, ad meliùs exprimendam vnitatem, qua eſt inter membra Eccleſiæ.* E Lutherus de Conc. & Eccleſ. Et ſuper c. 20. Ioan.

TRVNCA, ac mutila reſponſio eſt, & Apoſtolorum ſenſui non admodum cõſentanea. Neque enim ad id ſignificãdum propriè hic articulus appoſitus fuit. Nã membrorum Eccleſiæ vnitas ſatis ſuperioribus illis particulis, ſanctam, Eccleſiam, Catholicã exA plicata fuerat: præſertim cùm de ea duntaxat membrorum vnitate intelligant, quæ vnũ Eccleſiæ corpus efficit ſub Chriſto capite conſtitutum: At hæc particula præter communẽ illã corporis vnitatem, quæ bonos & malos complectitur: quam Eccleſiæ catholicæ nomine ſignificari diximus, Bonorum etiam communicationem inſinuat, qua fit, vt quæcũque piè ac ſanctè à quolibet Eccleſiæ membro in charitate conſtituto præſtantur, ad totius corporis vtilitatem redundent: ob mutuam charitatem qua omnia viua Eccleſiæ membra inter ſe colligata ſunt: Hanc bonorum communionẽ adB uerſarij non agnoſcunt, ac proinde articulum hunc Apoſtolicũ vel omnino tollunt, vel corrumpunt. Hinc enim indulgentiarum vis ortũ ducit, quarum poteſtas apud ſupremũ Eccleſiæ Oeconomum, ac diſpenſatorem reſidet. De hac bonorum communicatione vates agit Pſ. 118. cùm ait: *Particeps ego ſum omnium timẽtium te, & cuſtodientium mandata tua*: atque eam docuit Chriſtus Matt. 6. cùm ita orãdum monuit. *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*, & non meum: quo ſanè indicare voluit, communem eſſe illius panis vtilitatẽ, qui ab vnoquoque Eccleſiæ membro à Deo poſtulatur: C neque ita propria vnius eſſe bona, quin ea in aliorum quoque commodum transferri poſſint. Quam etiam Paulus non ſemel cõfirmat *Epheſ. 4.* ad Epheſ. 4. & 1. Cor. 12. vbi alios eſſe ait in *1. Cor. 12.* Eccleſia Apoſtolos, alios doctores, alios Euangeliſtas; atque huic quidem ſermonem ſapiẽtiæ, alij ſermonem ſcientiæ, alij genera linguarum, alij interpretationem ſermonum, & cætera huius generis ad publicam Eccleſiæ ædificationem, atque vtilitatẽ collata fuiſſe. Quapropter Ambroſius in Pſ. 118. explicans verſũ *Ambroſius.* illum, Particeps ego ſum omnium timentiũ te. *Sicut* (inquit) *membrũ particeps eſſe dicimus totius D corporis, ſic coniunctum omnibus timentibus Deum.*

DOMINICA XVI.

Interrog. *Poteſt ne hæc Eccleſia agnoſci aliter, quàm per fidem.*

Reſp. Eſt quidem Eccleſia viſibilis, quam per ſigna nobis cognoſcẽdã præbuit: ſed hîc propriè agitur de illorũ Eccleſia, quos Deus ad ſalutem elegit, quæ non poteſt plenè cerni oculo: Lutherus lib. de abroganda Miſſa priuata tom. 2. fol. 248. *Quis Eccleſiam iſtam nobis monſtrabit, cùm ſit occulta in ſpiritu, & ſolũ credatur, ſicut dicimus, Credo ſanctam Eccleſiam.* quẽ ſequitur Melanchton in locis communib. locò 12. Madeburgenſes Cent. 1. lib. 1. c. 4. col. 171.

CENSVRA IX.

HIc locus continet illuſtriſſimam Lutheranorum & Caluiniſtarum Hæreſim de duplici Eccleſia, viſibili &

inuiſibili, vt ex verbis ipſis exploratum eſt: A qua Hæretica doctrina omnem prorſus Eccleſiæ vnitatem conuellunt, ac proinde Eccleſiam, quæ prætetquam vna eſſe non poteſt, ad extremum interitum rapiũt: Sed quoniam hæc Hæreſis à nobis ſuperiùs in primo libro Demonſtra. 1. ampliſſimis tum ſcripturarum tum Patrum teſtimoniis expulſa fuit, vbi de neceſſaria Religionis vnitate diſſeruimus: Hic tantùm refellendum erit aduerſariorum argumentum, quo probare nituntur hic tantùm de inuiſibili Eccleſia mentionem fieri ab Apoſtolis, vbi ea tantùm fide credẽda proponitur.

Auguſtinus. Hic primùm admonemus cum Auguſtino ſerm. 129. de Temp. Nos hoc articulo Eccleſiam, non in Eccleſiam credere: Eccleſia enim, vt ipſe ait, non eſt Deus, ſed Domus Dei. Quamobrem cùm Eccleſiam credimus, non eam inuiſibilem animo concipimus, quæ fide tantùm non oculis cerni poſſit; ſed eam, qualis eſt, viſibilem, ac conſpicuam nobis proponimus: neque enim fieri poteſt, vt cœtus hominum, qui Chriſto fide coniuncti ſunt, inuiſibilis ſit, cùm hominum natura humanis oculis aſpectabilis ſit. Credimus igitur hãc Eccleſiam, quam oculis conſpicimus, quæ Baptiſmo C lauatur, quæ Chriſti doctrinã profitetur, quæ verum, ac integrum ſacramẽtorum vſum habet, quæ vnum viſibile caput ſibi à Chriſto conſtitutum agnoſcit, quæ Paſtorum legitimã ab Apoſtolis ſucceſſionem ſibi vendicat, quæ tum fidei, tum doctrinæ vnitatem ſeruat; quã miraculis, ac plurimorum ſanctimonia exornatam cernimus; quam denique vbique diffuſam intuemur: veram eſſe Domum Dei, & Chriſti Eccleſiam, quæ omnium fidelium mater eſt.

Heb. 11. Qvod ſi vrgeant, Fidem eſſe de non viſis, & rerum fidem eſſe non poſſe, quæ ſenſibus D percipi poſſunt: cùm teſte Paulo, fides ſit ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum nõ apparentium: ac propterea hîc tantùm de inuiſibili Eccleſia mentionem fieri, cùm de ea tantùm agitur, quæ fide creditur, non oculis percipitur: Planè nimis importunè vrgent: cũ ſaluo Pauli teſtimonio hoc ipſum argumentum iam hactenus diluerimus: ſed clariùs accipiant. Cùm Apoſtoli Eccleſiam credendam proponunt: duo in Eccleſia nobis perpendenda monent: Primum eſt ipſe hominum cœtus, qui Chriſto nomina dedere, ac illius fidẽ profitentur, atque hic quidem cùm oculis conſpici E poſſit, non is eſt, quem fide nobis credẽdum proponimus: Nam cùm ſenſibus cõſpicuus ſit, haud fide nobis opus eſt, vt eum eſſe, mente cõcipiamus. Alterum eſt, An hic cœtus ſit vera Chriſti Eccleſia: nec ne? Nam cùm multæ Hæreticorum ſectæ ſub Chriſtiano nomine Chriſtianorũ orbẽ circũeant, atque ab iis vera Eccleſia non niſi certis notis, ac ſymbolis internoſci queat: quæ potiſſimũ ab ipſis ſcripturis, ac fidei doctrina ortũ ſumunt: iam hic non ſenſibus, ſed fide opus eſt: vt non falſã, ſed veram Eccleſiam credamus. Cùm verò certum ſit, Apoſtolos in hoc articulo veram tantùm Eccleſiam omnibus credendam præſcribere: hinc duo colligimus. Primum, Eccleſiam, quæ nobis credenda præcipitur, viſibilem eſſe, & oculis conſpicuã; cùm ſit ipſe hominũ cœtus. Alterum, hanc Eccleſiam ſola fide ab hæreticorum, ac Paganorum ſectis diſcerni: ac propterea fide indigere, vt vera eſſe credatur.

Vervm vt omnem prorſus cauillandi B anſam aduerſariis præcidamus; & os huic argumento obſtruamus, addimus: In Eccleſia aliquid viſibile, aliquid inuiſibile eſſe: viſibilis eſt ipſe Chriſtianorum cœtus (vt diximus); inuiſibilis eſt diuina Eccleſiæ inſtitutio; poteſtas, ſapientia, virtus. Quod viſibile eſt, non creditur; ſed perſpicitur. Quod verò inuiſibile eſt, tantùm credendum præcipitur. Creditur enim non homines, ſed Deum ipſum immortalem Eccleſiæ auctorem fuiſſe, teſte Matthæo c. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* *Matt. 16.* Creditur, poteſtatem, ac claues, quas Eccleſia ſuſcepit, tum ad ordinandos Eccleſiæ miniſtros, tum ad remittẽda peccata, verumque Chriſti corpus conſecrandum, tum etiam ad condendas leges, diuinam eſſe, non humanam, vt habetur Matt. 16. *Et tibi dabo claues regni cœlorum. Quodcũque,* &c. Creditur, Eccleſiam ita diuino lumine ſemper illuſtratam eſſe, vt nunquam ab ea tota deficere, aut in ea errare valeat: vt idẽ Matthęus *Matt. 16.* teſtatur c. 16. & Paulus 1. Tim. 3. *Vt ſcias, quomodo te oporteat conuerſari in domo Dei, quæ eſt Eccleſia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.* Creditur denique Eccleſiã ita ſtabilem, ac immobilẽ in orbe futuram eſſe, vt ad extremum vſque orbis excidiũ ſalua permanere debeat; teſte Domino apud Matt. 16. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* & c. vltimo. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Credimus igitur ex præſcripto Apoſtolorum, vnam ſanctam Catholicam, & viſibilem Eccleſiã: Malè igitur credunt aduerſarij, cùm ſolam inuiſibilem Eccleſiam hoc articulo contineri credunt.

Remiſsionem peccatorum.

Interrog. *Quid intelligis per illud verbum, Credo remiſsionem peccatorum?*

E Reſp. *Deum ſua gratuita bonitate remittere, & condonare culpas fidelibus ſuis. Lutherus de Capt. Babil. c. de Bapt. Melanchton in Confeſſ. Vuittemb.*

Venenvm hic ſub melle abſcondunt. Nã dum gratuita ſua bonitate duntaxat Deum fidelibus peccata remittere autumant: ſacramenta excludunt, quibus Deus homines iuſtifi

iuſtificare ſolet; Pœnitentiam, ac cordis contritionem delent, ſine quibus nemo à culpa liberatur, vt tandem ſuam fiduciam ſtruant, qua ſola homines iuſtificari contēdunt. Denique ſolis prædeſtinatis, quos fideles appellant, peccata remitti affirmant. At ſcriptura obſtat. Nam ſi ſacramenta ab hominis iuſtificatione excludunt, cur Baptiſmo culpam originalem deleri credunt, dicente Domino apud Ioa. 3.
Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto non poteſt introire in Regnum Dei.* Cur peccatorum remiſſionem in hominū poteſtate Chriſtus ſitam eſſe voluit Io. 20. *Quorum remiſeritis*
Ioan. 20. *peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta ſunt.* Si abſque pœnitentia, ac cordis contri-
Ioel. 2. tione, quemlibet iuſtificari volunt: Quid Ioel exclamat c. 2. *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu & planctu: & ſcindite corda*
Act. 3. *veſtra* &c. Quid Petrus Actorum 3. iubet. *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur pec-*
Luc. 18. *cata veſtra.* Cur Publicanus Luc. 18. pœnitentia, ac pectoris tunſione, quæ cordis contritionem indicat, iuſtificatus euadit? Denique ſi ſola fiducia de Dei benignitate concepta ad
Iacob. 2. iuſtificationem ſatis eſt, cur docet Iacobus Ep. c. 2. *Ex operibus iuſtificatur homo & non ex fide tantùm:* Sed hæc aliàs fuſiùs confutata ſunt. Poſtremò ſi electis tantùm non reprobis pœnitentibus peccata remittuntur, cur Ezechiel c. 18. de omnibus tam electis, quàm reprobis abſolutè prædicat. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis &c. omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor, in iuſtitia ſua, quam operatus eſt, viuet.* Cur Petrus omnibus indefinitè annunciat. *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.*

DOMINICA XVIII.

Interrog. *Quid eſt vera fides*
Reſp. *Certa, & firma cognitio dilectionis Dei erga nos.*

CENSVRA X.

HVNC errorem Lutheriſtis, ac Caluiniſtis communem, velut à ſcripturis, ac orthodoxa Eccleſiæ doctrina aberrantem expunximus in primo libro aduersùs Hæreticos Demonſtrat. 2. Generali.

HIC tantùm addere lubet: Quòd ſi vera eſſet hæc fidei definitio ab aduerſariis tradita, planè expungenda eſſet illa, quæ à Pau-
Heb. 11. lo aſſeritur ad Heb. 11. cùm ait, *Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum; argumentum non apparentium:* cùm in ea nihil de Dei dilectione agatur: Vana, ac inanis eſſet fides, quę in Symbolo traditur, in qua nulla de Dei dilectione mētio fit: Falſa eſſet fides, quam Petrus, quam Paulus, quam Ioannes, quam cæteri Apoſtoli orbi prædicarunt, cùm eam tantummodò fidē annunciauerint, quæ circa credenda verſatur; non eam quæ Dei certā dilectionem pollicetur: Mēdax eſſet fides, pro qua martyrum tot millia occubuerunt, cùm pro ea tantùm fide paſſi fuerint, quæ Chriſtum Deum, & hominē eſſe credit. Denique vera non eſſet Euangelij fides: in qua Chriſtiani baptizantur, ac ſalutē conſequuntur, de qua Chriſtus Marci 16. *Qui* Marc. 16.
crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit. Nam ſi vera tantùm eſt fides, quæ in Dei dilectionem reſpicit, vana, & nulla eſt Euangelij, & Apoſtolorum fides, quæ in Dei dilectionem non reſpicit, vt aliàs demonſtrauimus.

Interrog. *Quid vtilitatis nobis ex hac fide euenit, cùm à nobis habetur.*
Reſp. *Ipſa nos coram Deo iuſtificat, vt obtineamus vitam æternam.*

CENSVRA XI.

IRITVM errorem iterum terunt, & veterem cantilenam denuo auribus obſtrepunt: nec mirum, cùm hoc præcipuum ſit Lutheranæ, ac Caluinianæ fidei, ac doctrinæ fundamentum; quod cum tota Scriptura, ac Patrum, & Conciliorum doctrina pugnare demonſtrauimus in primo libro Demonſtr. 2. Generali. Quare cū ibi ampliſſimè hæc aduerſariorum doctrina confutata fuerit, ea quæ ibi diximus, huc minimè reuocanda duximus, ne aduerſarios imitari videamur.

DOMINICA XIX.

De operibus ante iuſtificationem.

Interrog. *At verò omnia opera noſtra, ita ne à Deo reprobantur, vt nullam nobis gratiam coram Deo mereri poſſint?*
Reſp. Propoſitio prima. *Priuſquam Deus nos gratia ſua donarit, non poſſumus niſi peccare, vt mala arbor non niſi malos fructus facit.*

2. *Cuncta opera, quæ ex propria natura præſtamus, vitioſa ſunt, ac proinde Deo placere non poſſunt.*
3. *Deum meritis noſtris præuenire non poſſumus, vt nobis benefaciat, ſed illum potiùs irritamus.*
4. *Deus ex pura miſericordia abſque vllo operum reſpectu, gratificat nos in Chriſto, imputando nobis illius iuſtitiam, & non imputando nobis noſtra delicta.*
5. *Credendo, & vera cordis fiducia apprehendendo promiſſiones Euangelij, noſtram facimus hanc iuſtitiā Chriſti. Hæ propoſitiones ex propriis Catechiſmi verbis depromptæ ſunt.*

CENSVRA XII.

PRIMA: Propoſitio eſt falſa. Nam pleraque opera bona homo in peccato exiſtens efficere poteſt, quæ moraliter bona ſunt, quibus non modo non peccat, ſed etiam ad iuſtificationem diſponitur: ſi tamen ex ſupernaturali Dei auxilio fiant. Nam qui in peccato exiſtens honorat Patrem, & Matrem, pauperi eleemoſynam tribuit, afflictum conſolatur, Deum adorat, quis eum peccare exiſtimet, cùm ea præſtet, quæ tum diuina, tum naturalis lex præcipit, quæ ſi non efficeret, peccaret; ſiquidè apud omnes tritum eſt: Ea opera ſaltem moraliter bona cenſeri, quæ vel ſine peccato omitti non poſſunt, vel bonitatem ſibi ex ſubſtantia operis coniunctam habent. Immo nec huiuſmodi opera apud infideles mala ſunt: nam ſi mala eſſent, fruſtra dixiſſet Paulus, ad Rom. 2. *Rom. 2.* *Cùm gentes, quæ legem ignorant, naturaliter, quæ legis ſunt, faciant.* Malæ item fuiſſent orationes, & Eleemoſinæ Cornelij Centurionis Act. 10. *Act. 10.* viri Gentilis, quas tamen Angelus coram Deo aſcendiſſe, atque his ad fidem, & iuſtificationem diſpoſitum fuiſſe tradit: quod etiam confirmat Aug. Ep. 67. qu. 2. *Auguſtinus.* Mala quoque fuiſſet Ægyptiarum obſtetricum pietas erga infantes Hebręos: ne eos flumini exponerent, quam tamen à Deo remuneratam fuiſſe exploratum eſt Exod. 1. *Exod. 1.* *Quia timuerunt obſtetrices Deum* (ita ibi legitur,) *ædificauit illis domos.* Porrò Arboris malæ ſimilitudo, quam adhibent, non eſt accommoda, nam arbor mala idcirco fructus malos gignit, quia naturaliter mala eſt, at hominis natura per ſe mala non eſt, vt propterea opera neceſſariò mala pariat. Naturæ verò corruptio, quæ ex originalis iuſtitiæ iactura relicta eſt, cùm hominis naturam non deſtruxerit; ſed tantùm vulnerauerit, atque ægram ad bonum reddiderit, (vt ait Dionyſius: non omnem naturæ vim ad bonum operandum ſuſtulit; quo fit, vt ea bona aliqua moralia efficere poſſit, quæ tamen ad vitæ meritum non pertingunt, niſi priùs natura à gratia ſanata fuerit: Quapropter hominis natura poſt peccati corruptionem, mala arbor ſimpliciter dici non poteſt: cùm bonos aliquos fructus, tametſi ægrè, producere queat. Quòd ſi annuere velimus, Hominem ante gratiam malam arborem ob proprij peccati infectionem quodammodo vocari poſſe: id ſanè negare nobis non debent aduerſarij, hos tantummodò operum fructus ab eo malos produci; qui ab ea peccati labe infecti naſcuntur; Hi verò ſunt praua carnis vitia, ac peccata, quæ ex malis cupiditatibus oriuntur: Quæ verò vel ratione dictante, vel ipſa naturæ vi impellente, vel etiam ipſa Dei gratia excitante, licèt nondum inhabitante, opera ab impio fluunt; hi ſanè

A mali fructus minimè appellari debent; cùm à peccati infectione non proficiſcantur, & quandam boni rationem licèt imperfectam habeant. Quod præclarè docet Proſper contra Collatorem. cap. 26. *Proſper.* *Naturæ humanæ* (inquit) *cuius creator eſt Deus, etiam poſt præuaricationem manet ſubſtantia, manet forma, manet vita, & ſenſus & ratio: cæteraque corporis atque animi bona: quæ etiam malis vitioſiſque non deſunt: ſed non in illis verè boni perceptio eſt, qua mortalem vitam honeſtare poſſunt; æternam conferre non poſſunt.*

CONSEQVENTER etiam falſa, & erronea eſt ſecunda Propoſitio, quę ex prima B pendet: neque enim vitioſa ea opera eſſe poſſunt, quæ ex propria natura fiunt, niſi ipſa voluntas vitioſa ſit, quę illa efficienda imperat: Nam vt ait Chryſoſtomus hom. 22. in Gen. *Chryſoſtomus* *Manifeſtũ eſt, ſua quemuis voluntate vel malitiam, vel virtutem eligere.* Et Aug. de vera Religione cap. 14. *Auguſtinus.* *Vſque adeo peccatum voluntarium eſt malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium.* At pleraque opera præſtare poſſunt peccatores, & infideles, quæ recta ratio dictat, (vt ſuperiùs diximus) quæ nulla voluntatis obliquitate vitiantur, poſſunt enim moueri ob ipſum amo- C rem boni, vel ob publicum Patriæ bonum: quis enim amorem boni, vel iuſtam patriæ defenſionem vitij inſimulare audeat: Hæc igitur opera minimè vitioſa exiſtimanda ſunt: & quamuis Deo ita non placeant, vt pro iis vitã æternam reddat, eidem tamen minimè ita diſplicent, vt vitia, ac peccata eſſe reputet, cùm pro iis plerumque temporalia præmia largiatur. Vtraque propoſitio eſt tam Lutheranorũ, quàm Caluiniſtarum. Lutheri paſſim de Capt. *Lutherus.* Babil. c. de Baptiſmo in aſſertionibus art. 31. *Melancht.* & 23. & de votis monaſticis Philippus in locis Commun. Edit. 1. Nicolaus Amſdorffius D contra Georgium Maiorem. *Amſdorph.* Caluin. lib. 3. Inſtit. c. 15. ſect. 6. & cap. 17. ſect. 4. *Caluinus.* Aduerſus quas fulminat Concilium Trid. Anathema, ſeſſ. 6. can. 7.

TERTIA Propoſitio damnatur etiam in Conc. Trid. eodem Can. 7. Nam licèt impius ante iuſtificationem de condigno à Deo mereri non poſſit, quod illi benefaciat, præſertim impertiẽdo illi gratiam, ac bona vitæ æternæ: de congruo tamen per bona opera moralia à gratia excitata meretur iuſtificationẽ, quæ eſt maximum bonum impij. Inde ſcripturæ iuſtificationem tribuũt etiam iis operibus virtutũ, E quę iuſtificatum pręcedunt, velut timori Dei, *Eccleſiaſtic.* Eccleſi. 1. *Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari.* *Prou. 28.* Spei in Deum, Prouerb. 28. *Qui ſperat in* *Heb. 11.* *Domino ſanabitur.* Eleemoſinæ, Paulus ad Hebr. 11. *Beneficentia autem & communicationis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* id verò ſecus intelligi non debet, quam quòd impij his operibus de congruo tantùm mereatur à Deo iuſtificari:

Cæterùm

Digitized by Google

Cæterùm his operibus Deum magis irritari A tam alienum eſt ab ipſa ſcripturarum fide, quàm à communi Eccleſiæ doctrina, quæ oppoſitum vbique docet: vt patet ex verbis *Con. Trid.* Concilij Tridentini ſeſſ. 6. can. 7. quæ ſic habent. *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante iuſtificationem fiunt, quacunque ratione facta ſint, verè eſſe peccata, vel odium Dei mereri, aut quantò vehementiùs quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tantò eum grauiùs peccare, anathema ſit.*

Qvarta Propoſitio, impia eſt, & contra ſcripturas, quæ hominem non ex ſola Dei miſericordia, ſed etiam ex operibus iuſtificare docent. *Ezech. 18.* Ezechiel 18. *Cùm auerterit ſe impius* B *ab impietate ſua quam operatus eſt, & fecerit iudicium, & iuſtitiam: ipſe animam ſuam viuificabit.* *Rom. 2.* Paulus ad Rom. 2. *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* *Iacob. 2.* Iacobus 2. *Ex operibus iuſtificabitur homo, & non ex fide tantùm.* *2. Pet. 1.* 2. Pet. 1. *Satagite, vt per bona opera veſtra certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* Iuſtificationem verò non conſiſtere in imputatione iuſtitiæ Chriſti, alibi in hoc libro in Examine confeſſionis fidei demonſtrauimus.

Qvinta Propoſitio, ſicut prior ſcripturis, ac Patribus omnino ignota eſt, qui nun- C quam per fidem ſolam, Chriſti iuſtitiam ad propriam ſanctificationem apprehẽdi docuerunt; ſed cum fide, Pœnitentiã, ac Sacramẽta ad iuſtificationem, quæ per gratiam inhærentem tantùm fit, neceſſaria eſſe ſemper duxerunt, vt alibi fuſiùs diſputauimus.

Dominica XX.

De bonis operibus poſt iuſtificationem.

Interrog. *Poſtquam verò à Deo in gratiã recepti ſumus; opera, quæ per Dei gratiam* D *efficimus, nonne illi grata ſunt?*

Reſp. 1. *Propoſitio. Deus gratis bona opera iuſtificati acceptat, non propter operum dignitatem, quia carnis ſemper macula labefactantur.*

2. *Opera hominis iuſtificati Deo grata ſiunt per fidem, id eſt, quòd homo certus ſit, quòd ea Deus rigoroſè non examinabit, ſed tegendo illorũ imperfectiones, & maculas, ob puritatem Chriſti perfecta reputabit.*

3. *Iuſtificatus, per opera non meretur Dei dilectionẽ, vt ex ea ſalutẽ obtineat.* E

4. *Deus opera iuſtorum remunerat in gloria, quia illos gratuitò diligit non propter opera ipſa.*

5. *Impoſſibile eſt in Chriſtũ credere, & bonis operibus non abundare: Cùm fides, qua Chriſti iuſtitia apprehenditur, ſemper bona opera producat. Hæc ex propriis Catechiſmi verbis.*

Censvra XIII.

Omnes hæ propoſitiones tam Lutheriſtis, quam Caluiniſtis ſunt communes. Cunctæ enim ſingulari illi Lutheranorum, & Caluiniſtarum de fide iuſtificante fundamento nituntur. Vide Lutherum de libertate Chriſtiana, & ad 2. c. ad *Lutherus.* Galatas. & contra Ambroſiũ Catharinum, & ſerm. de Piſcatura: & ſerm. de nouo Teſtamẽto, ſiue de Miſſa, vbi paſſim has propoſitiones vſurpat, ac etiam multò peiores. Philippũ Melanchtonẽ in locis commun. tit. de vocabulo *Melanchtõ.* fidei. & tit. de bonis operibus. Centuriatores *Centuriator.* Centur. 1. lib. 1. c. 4. Col. 113. Vide etiam Caluinum Inſt. lib. 3. c. 15. §. 2. & 3. *Caluinus.* Quas omnes propoſitiones à ſcripturis, ac Eccleſiæ fide diſſentaneas eſſe fusè demonſtrauimus partim primo libro, vbi aduerſariorũ fidẽ iuſtificantem impugnauimus, & partim in hoc ſecũdo, in Examine 24. artic. confeſſ. fid. Errore 10. quare hic eas leuiter attingemus.

Prima Propoſitio, damnata eſt in ſacris literis. Nam Dauid Pſ. 7. *Pſal. 7.* opera ſua ſecundùm ipſam operũ iuſtitiã Deo acceptãda, ac iudicãda offert. *Iudica me Domine* (inquit) *ſecundũ iuſtitiam meam, & ſecundùm innocentiã meam ſuper me.* & Pſ. 17. *Pſal. 17.* *Et retribuet mihi Dominus ſecũdùm iuſtitiam meã, & ſecundũ puritatẽ manuũ mearum retribuet mihi.* Et Pſ. 25. *Pſal. 25.* *Iudica me Domine quoniã ego in innocẽtia mea ingreſſus ſum.* Itẽ Eccleſiaſt. c. 18. *Eccleſia. 18.* *Ne impediaris orare ſemper, & ne verearis vſque ad mortẽ iuſtificari.* Ezechiel c. 18. *Ezechiel. 18 & 20.* *Quia filius iudiciũ, & iuſtitiã operatus eſt, omnia præcepta mea cuſtodiuit, & fecit illa, viuet vita.* Et c. 20 *Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea oſtẽdi eis, quæ faciens homo viuet in eis.* Paulus Rom. 2. *Rom. 2. & 6.* *Reddet vnicuique ſecundũ opera eius, iis quidẽ qui ſecundũ patientiã boni operis gloriã, & honorẽ, & incorruptionẽ quærunt, vitã æternã.* Et c. 6. *Sicut exhibuiſtis mẽbra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatẽ, ita nunc exhibete mẽbra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ.* Et alia innumera teſtimonia hîc afferri poſſent: quæ iuſtorum opera ob illorum dignitatẽ, quatenus ſ. à gratia & Spiritu ſancto proficiſcũtur, à Deo acceptari non obſcurè affirmant: ex quibus copioſa ſuperiùs commemorauimus.

Porro quænã eſſe poteſt illa carnis macula, ac infirmitas, quę iuſtorũ opera labefactat, quò minùs per ſe à Deo reſpici digna ſint; cùm Dei gratia, quæ naturã ſanat, huiuſmodi, ſi quæ eſt, maculam abſtergat.

Secvnda Propoſitio eſt erronea: Non enim fides iuſtorũ opera Deo commendat, ac illi grata efficit; ſed charitas, vt Paulus frequenter docet, 1. Cor. 8. *1. Cor. 8. & 13.* *Si quis autem diligit Deum, hic cognitus eſt ab eo.* Et c. 13. *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Et cap. 16. *1. Cor. 16.* *Omnia veſtra in charitate fiant*: Non ait in fide, vt oſtendat non fidem, ſed charitatem

1. *Ioan.* 4. opera noſtra Deo accepta reddere: Ioannes A præterea Ep. 1. c. 4. *Deus* (inquit) *charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in* 1. *Ioan.* 3. *eo* & c. 3. *Qui non diligit, manet in morte*: Et alia quamplurima ex ſacris ſcripturis teſtimonia adduci poſſunt: quæ iuſtorum opera, non ex fide, quæ malis, & bonis communis eſt, ſed ex charitate, quæ tantùm filiorũ eſt, Deo grata exiſtere docẽt. Quòd ſi vera fides, quæ vbique in ſcripturis prædicatur, id efficere non poteſt: vt opera noſtra Deo grata reddat, quantò minus vana hæc aduerſariorum fiducia toties à ſcripturis reprobata, atque à nobis damnata, quæ inanis præſum- B prio potiùs, quàm fides appellari debet, id præſtare poterit?

Tertia Propoſitio expreſsè aduersùs ſcripturas, & antiquam Eccleſiæ doctrinam pugnat: Nihil enim in ſcripturis magis obuiũ eſt, quàm bona iuſtorum opera Dei dilectio- *Ioan.* 14. nem mereri. Id apertè tradit Io. 14. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* At dilectio Dei eſt nobiliſſimũ opus iuſti, cui Dei reciproca dile- *Ioan.* 15. ctio promittitur, ac vita æterna. At luculentiùs c. 15. *Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta* C *ſeruaui, & maneo in eius dilectione.* Et eodem ca- *Act.* 10. pite, *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis.* Præterea Actorum 10. *Qui timet* 1. *Pet.* 2. *Deum & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi.* Item 1. Pet. 2. *Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum.* Denique in ſcripturis quoties Dei erga iuſtos dilectio exprimitur, toties iuſtorum opera tanquam Dei dilectio- *Auguſtin.* ne digna commendantur. Hinc Auguſtinus tract. 82. in Io. *Quid eſt ergo* (inquit) *Manete in dilectione mea, niſi manete in gratia mea? Et quid eſt. Si præcepta mea ſeruaueritis, manebitis in dilectione mea? niſi ex hoc ſcietis, quòd in dilectione* D *mea, qua vos diligo, manebitis, ſi præcepta mea ſeruabitis.*

Qvarta Propoſitio, non tantùm Hæretica eſt, quia à ſcripturarum veritate diſſentit; ſed etiam ſibi ipſi contradictoria, quia ſeipſam oppugnat. Nam imprimis, quòd à ſcripturarum fide recedat, perſpicuum eſt ex Paulo, qui ſua, & omnium iuſtorum opera à Deo remuneranda eſſe affirmat, non tantùm ex gratuita bonitate, aut miſericordia, ſed etiam ex operum merito, ac iuſtitia. Ita enim 2. *Tim.* 4. inquit 2. Tim. 4. *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, in reliquo repoſita* E *eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi in illa die iuſtus iudex, non ſolum autem mihi, ſed & iis qui diligunt aduentum eius.* In quo teſtimonio notanda ſunt illa duo verba, *Iuſtus iudex,* ac præterea, verbum illud *Reddet*: Hæc enim indicant, ex operum iuſtitia, non tantùm ex liberalitate Dei iuſtorum meritis coronã eſſe *Iacob.* 1. reddendam. Id etiam confirmat Iacobus c. 1. A *Beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe*: Vbi coronam iuſtis ob conſtantem laborum tolerantiam, ac dilectionem, promiſſam affirmat; Non igitur Deus bonorum opera iuſtorum remunerat, quia illos gratuitò diligit; ſed quia opera ipſa iuſtorum à gratia profecta remunerationem merentur: Plura alia teſtimonia ſcripturarum, ac Patrum ſuperiùs in ſecundo Examine retulimus: quæ hoc ipſum aſtruunt.

At illos paucis huius propoſitionis verbis B contradictoria planè affirmare, inde manifeſtum eſt, quòd Deum iuſtorum opera remunerare, & tamen opera ipſa non reſpicere docent. Nam cùm remunerare idem ſit, quòd munus pro accepto munere reddere; planè intelligi non poteſt, quo pacto munus pro accepto munere reddatur, & tamen redditum munus ad acceptum minimè referri debeat: niſi contradictoria ſimul de eodem affirmentur: & Deum iuſtorum opera remunerare, & non remunerare credatur. Deus quippe opera remunerat; cùm ea velut oblata ſibi à iuſtis munera, coronat: Quòd ſi iu- C ſtorum opera velut munera non acceptat: quid eſt, quòd ea remunerat, aut coronat? Cùm nihil prorſus ſit cui remunerationem, aut coronam reddat. En igitur aduerſariorum contradictio in hac propoſitione. Deus enim opera iuſtorum remunerat, cùm pro iis gloriam reddit, non remunerat, cùm pro iis nullam remunerationem præſtat.

Qvinta Propoſitio, fundamento illi de fide ſola iuſtificante toties à ſcripturis, & ab Eccleſia damnato rurſus innititur. Nullibi enim in ſcripturis hæc fides apparet, quæ Chriſti iuſtitiam apprehendit. Inaudi- D tum prorſus in Apoſtolica doctrina eſt hoc fidei genus, quod à bonis operibus nunquam diuelli poteſt; ſed pia ſemper opera producit. Audimus quippe à Paulo 1. Cor. 13. 1. *Cor.* 13. fidem, quæ ſine charitate eſt, ad ſalutem non prodeſſe: Audiuimus à Iacobo adhuc luculentiùs, fidem ab operibus ſeiunctam mortuam eſſe, id eſt, ad vitam æternam non valere. Audiuimus Ioannem Apoc. 2. Charitatem à fide exciſam in Epheſiorum Epiſcopo redarguere: *Sed habeo aduersùm te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti: memor eſto itaque vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima* E *opera fac*: Audiuimus etiam paſſim Deum apud ſcripturas conqueri, quòd à filiis ſuis, id eſt, fidelibus deſeritur, ſpernitur, contemnitur. Audiuimus etiam in ipſis toties fidelium peccata narrari, exaggerari, damnari: quibus manifeſtè docent fidem ab operibus ſeiunctam eſſe: Nec vnquam huius fidei famam audiuimus, quæ nunquam ſine operibus ſanctis ſit, quæ fidelibus ad perpetuam ſanctitatem

Digitized by Google

ctitatem data fuerit, quæ ita neceſſariò bona opera ſibi coniuncta habeat, vt ſine iis fides eſſe non poſſit: Hæc Lutheranorum, & Caluiniſtarum, non ſcripturarum, aut Catholicorum ſit fides: ac propoſitio. A

DE PRÆCEPTIS DECALOGI.

DOMINICA XXII.

Non habebis deôs alienos &c.

Interrog. *Quis honor eſt proprius Deo?*
Reſp. *Illum ſolum adorare, inuocare* &c.

B

CENSVRA XV.

QVÆDAM eſt adorationis ſpecies ſoli Deo debita, quæ latriæ dicitur, altera quæ etiam hominibus, ac ſanctis rectè exhiberi poteſt, quam Duliæ Græci vocant. Inuocationis quoque diſtincta ſunt genera. Quoddam enim ad Deum tantùm pertinet, quo illum ſupremum bonorum omnium auctorem, ac fontem inuocamus. Alterum etiam ad homines, ac ſanctos ſpectat; quorum opem, ac præſidium efflagitamus. Hæc omnia apertè ſcripturæ tradunt: Nam de hominum adoratione agitur Gen. 42. vbi fratres Ioſeph illum adorant. C
Gen. 42. *Cùque* (ait) *adoraſſent eum fratres ſui, & agnouiſſet*
Gen. 49. *eos.* & 49. *Iuda te laudabunt fratres tui, adorabunt*
2.Reg. 24. *te filij Patris tui.* 2. Reg. 24. *Et egreſſus adorauit*
3.Reg. 1. (Areuna) *Regem prono vultu in terram.* 3. Reg. 1.
1.Paral. 21. *Inclinauit ſe Berſabee & adorauit Regem.* 1. Paralipom. 21. *Igitur cùm veniret Dauid ad Ornan, conſpexit eum Ornan, & adorauit eum pronus in terram.* De hominum quoque Inuocatione agit
Gen. 48. ſcriptura Gen. 48. vbi Iacob benedicens filiis Ioſeph ait. *Inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque Patrum meorum Abraham & Iſaac.* D
Iſaias 34. Iſaiæ 34. *Nobiles eius non erunt ibi, Regem potiùs*
Oſeas 7. *inuocabunt.* Oſeæ 7. *AEgyptum inuocabant, ad Aſſyrios abierunt.* Igitur non Deus ſolus eſt adorandus: neque ſcripturæ hunc honorem velut proprium Deo tribuunt: tametſi ſuprema adoratio ſolius Dei propria ſit.

DOMINICA XXIII.

Interrog. *Dic ſecundum præceptum.*
Reſpon. *Non facies tibi ſculptile* &c. E

CENSVRA XVI.

IAM in veſtibulo ceſpitant: neque enim hoc ſecundum eſt Decalogi præceptum, ſed primi tantùm præcepti appendix, vt patet ex recepta ab omnibus præceptorum diſtinctione, quam tradit S. Auguſt. ſuper Exod. q. 71. & in Pſal. 32. con. 2. & ſequitur Magiſt. in 3. diſt. 37. & Theologi omnes.

Interrog. *Vult ne omnino prohibere omnem imaginem.*
Reſp. Minimè. *Vetat verò vllam imaginem fieri, aut ad figurandum Deum, aut ad adorandum.*

CENSVRA XVII.

HOMINVM Edictum pro Dei Edicto ſupponere, an non diuinæ Maieſtatis læſæ crimen cenſeri debet? Lutheticum, ac Caluiniſticũ eſt hoc Edictum, quòd hîc pro Dei Edicto venditant, ac ſupponunt: neq; enim hoc loco ſcriptura huius Edicti meminit, aut alibi in ſacris literis ſancitum legitur, ne vlla Dei imago exprimatur. Hîc enim ex ipſis verbis conſtat, non prohiberi fieri imaginem Dei, ſed tantùm rerum corporearum, quæ vel in cœlo ſunt, puta Solis, Lunæ, ſtellarum, vel in terris degunt, vt hominum, beſtiarum, volucrum, & id genus ſimilium, vel in aquis natant, vt piſcium, ſerpentium aquaticorum, quæ omnia Gentiles vt Deos adorare ſolebant. Atque ea fieri ea tantùm ratione prohibet, vt adorentur. *Non adorabis* (inquit) *ea, neque coles:* Nam alia ratione, vt oblectationis cauſa, vel Aſtrologicę, vel naturalis ſciẽtiæ acquirẽdæ ſtudio; procul dubio fieri poterunt: De Deo nulla fit mentio. Nam ſi quis Dei imaginem aliquo modo exprimat, vt eam adoret: quis id, hoc Dei præcepto vetitum credat? Cùm hoc ipſo præcepto Dei adoratio præcipiatur? Quis igitur in Lutheranos, & Caluiniſtas, tanquam in diuinæ Maieſtatis læſæ reos iure non inſurgat, atque eorum doctrinæ cum ſancta ac Catholica Eccleſia Anathema non dicat? Porrò rectè Dei imagines depingi, atque in iis Deũ coli poſſe, latiùs in ſequenti Interrogatione demonſtrabimus, vbi tota hæc controuerſia explicabitur.

Interrog. *Quanam adorationis forma hoc loco damnatur?*
Reſpon. *Ea nimirum, vt ſiſtamus nos coram imagine ad orandum, flectamus genua ante illam, aut aliud illi reuerentiæ ſignum exhibeamus, ac ſi Deus ibi ſe nobis oſtenderet.*

CENSVRA XVIII.

De Sacroſancto Imaginum Cultu.

CONTROVERSIA hæc de cultu Imaginũ inter grauiſſimas recenſeri ſolet, quæ inter nos, & noſtri temporis ſectarios verſantur: quam iam olim extinctam, & toto orbe expulſam, rurſus hac noſtra tempeſtate

And. Carol. primus excitauit Andreas Carolſtadius teſte A
Cochlæo in vita Lutheri, qui Vuittembergæ
abſente Luthero, cui amicitia coniunctiſſi-
mus erat, ex templis, & aris, Chriſti ac ſancto-
rum imagines eraſit: Quod factum etſi Lu-
thero non diſpliceret, id tamen diſplicuit,
quòd alio id, quàm ſeipſo auctore factum fuit.
Zuuinglius. Hunc ſecuti ſunt Zuuingliani, ac Lutherani,
qui ſublatis Chriſti ac ſanctorum imaginibus
ſuas, & coniugum ſuarum venuſtiſſimas ima-
gines templis ſuis aſperſerunt, vt teſtis eſt Ho-
ſius, & Sraniſlaus Reſcius, hic eas ſe vidiſſe
teſtatur lib. 1. de Atheiſmis Euangelicorum,
quaſi id annuerent, Viuat memoria coniugis, B
pereat memoria Martiris. Ex Lutheranis Phi-
Phil. Melā. lippus Melanchton in locis communibus c.
de Decalogo, reprehendit omnem imaginum
Confeſſ. Hel. venerationem. Confeſſio Heluetica c. 4. om-
Magdeburg. nes Chriſtianorum imagines reiicit, Magde-
burgenſes Cent. 8. cap. 9. conantur eneruare
argumēta Nicenæ ſecundæ Synodi pro Ima-
ginibus allata: At præ cæteris Caluiniſtæ in
cultum imaginum acerrimè inuehuntur, ac
præſertim Caluinus Inſtit. lib. 2. cap. 11. §. 1. &
ſecundo.

Hic verò error Parentes, ac Magiſtros
habuit Hæreticos olim ab Eccleſia damnatos. C
Manichei. Primùm Manicheos, qui cùm Chriſto non
verum, ſed Phantaſticum corpus tribue-
rent, docuerunt etiam illius Phantaſmatis
nullas habendas, aut colendas eſſe imagines,
vt teſtantur, Taraſius Conſtant. in Synodo
Nicena 2. Michael Syngelus in vita Dioniſij
Areop. & Auguſtinus contra Fauſtum Mani-
Arriani. cheum lib. 20. cap. 15. Idem etiam error Ar-
rianis tribuitur in Nicena Synodo 2. Nonnul-
los præterea Imperatores fauores habuit,
qui imaginum crudeliſſimi profligatores ex-
Leo 3. titere: Leonem 3. vt refert Paulus Diaconus
Conſt. Copr. de geſtis Longobardorum lib. 6. cap. 14. Con- D
ſtantinum Copronymum teſte Suida, Cedre-
Sabin, Bulg. Rex. no, & Zonara: Sabinum Bulgarorum Regem
Leo 4. Blondo teſte lib. 1. Decade 2. Leonem 4. refe-
rentibus Paulo Diacono Sigeberto, & Zona-
Leo 5. Arm. ra in hoc Leone. Leonē 5. Armeniū, vt teſtis
Michael, Imp. eſt Baptiſta Egnatius in hoc Leone. Michaelē
Imp. vt teſtantur Cedrenus, & Zonaras in
Theophilo: Qui omnes tanquam Hæretici
Claud. Tau. ab Eccleſia habiti ſunt: Præter hos Claudius
Taurinenſis referente Iona Aurelianenſi de
cultu Imaginum, imagines & cruces ex om-
nibus ſuæ Diœceſis Templis abſtulit. Hos ſe-
Bogomili. quuti ſunt Bogomili, qui adeò in cultum ima- E
ginum exarſerunt, vt Patres Imaginum Aſſer-
tores, reprobos, & Idololatras fuiſſe affirma-
Vualdenſes. rent. Poſtremò Vualdenſes referente Ænea
Siluio Hiſt. Bohemicæ c. 35. Imaginum ho-
ſtes extiterunt: Ex quibus tandem hæc in Lu-
theranos, & Caluiniſtas Hæreſis emanauit,
tanquam hæreditaria ſucceſſione ab illis reli-
cta, atque ab his poſſeſſa.

A At verò Catholica Eccleſia, Apoſtolicæ
doctrinæ hæres, Imaginum cultum Apoſtoli-
ca traditione ad ſe delatum ſemper Sacroſan-
ctum iudicauit, ac legitimum Chriſtianę Re-
ligionis ſignum eſſe duxit. Nos verò vt hanc
Apoſtolicam doctrinam aduerſùs noſtræ tem-
peſtatis ſectarios, præſertim Lutheranos, &
Caluiniſtas clariùs, ac luculentiùs demon-
ſtremus, ipſam nonnullis Catholicis Aſſertio-
nibus explicabimus.

Assertio prima Catholica. *Licet, immò
pium eſt, Imagines Dei, Chriſti, Angelorum &
ſanctorum depingere.* Aſſertio eſt contra Calui- *Caluinus.*
B num, qui Inſtit. lib. 1. c. 11. §. 1. probare niti-
tur teſtimoniis ſcripturæ, nefas eſſe Deum,
forma viſibili referre. Vbi etiam in hæc verba
irrumpit. *Tenendum nobis eſt hoc principium, Impio
mendacio corrumpi Dei gloriam, quoties ei forma
vlla affigitur*, quæ confirmat teſtimoniis
Exod. 20. Deut. 4. Iſa. 40. & Actorum 17. At
Catholica Aſſertio nullis Hæreticorum telis
proſternitur: ſed immota, atque inuicta ma-
net. Quam ſolidioribus primùm argumentis
ex ipſa ſcriptura depromptis demonſtrabi-
mus: tum obiecta teſtimonia diluemus.

Primvm Argumentum. Scriptura, vt
C varias Dei perfectiones ſignificet, & huma-
nam mentem, quę non niſi ex ſenſibilibus, in-
ſenſibilia percipit; ad eas, quoad hominibus
fas eſt comprehendendas, velut manu ducat;
varia Deo humana membra tribuit, ac illum
ſub hominis effigie quodammodo agnoſcen-
dum præbet, Id ex pleriſque ſcripturæ locis
perſpicuum eſt. Nam Daniel c. 7. Deo Caput, *Dan. 7.*
ac Capillos tribuit. *Et Capilli Capitis eius quaſi
lana munda.* Iſaias 1. Os. *Quia os Domini locutū* *Iſa. 1.*
eſt: Dauid Pſ. 88. Labia: *Et quæ procedent de la-* *Pſal. 88.*
biis meis, non faciam irrita: Eſa. 53. Brachia. *Iſa. 53.*
Domine quis credidit auditui noſtro, & brachiū Do-
D *mini cui reuelatum eſt?* & frequentiſſimè in ſcri-
pturis Brachium Domini commemoratur.
Iob 10. Manus. *Manus tuæ fecerunt me.* Dauid *Iob 10.*
43. Dexteram. *Sed dextera tua, & brachiū tuū,* *Pſal. 43.*
& illuminatio vultus tui. Salomon Cant. 2 Læ- *Cantic. 2.*
uam. *Læua eius ſub capite meo, & dextera illius
amplexabitur me.* Dauid Pſal. 128. Dorſum. *Pſal. 128.*
Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores. Et
Hierem. 18. *Dorſum, & non faciem oſtendam eis.* *Hierem. 18.*
Matt. 5. Pedes. *Neque per terram, quia ſcabellum* *Matt. 5.*
pedum eius eſt. Cùm igitur ſcripturæ Deum
velut perfectū hominē deſcribant: Cur eun-
dem ex ſcripturarū pædagogia & exemplo, in
E forma hominis depingere non liceat? ac eam
corporeā illi ſimilitudinem affingere, quam
ſcripturæ illi piè, ac vtiliter aſcribūt: præſertim
cùm teſte Gregorio in Ep. ad Germanū, Pictu- *Gregorius.*
ra ſit quædam rudioribus ſcriptura, ac velut
idiotarum liber, in quo ea legunt, quæ in ſcri-
pturis ſub metaphora teguntur: Nec tamen
imperito vulgo aliquod periculum immi-
net, vt Deum corporeum eſſe exiſtimet,
cùm

Digitized by Google

cùm ea Dei membra metaphoricè accipiẽda eſſe, ſedula Prælatorum, ac concionatorum ſollicitudine admoneatur, vti faciendũ monet Conc. Trid. ſeſſ.25. c. 2. Ex quo ruit plebis periculũ, quod vrget Caluinus, cùm ſicut ſcriptura interpretes, ſic plebs concionatores magiſtros habeat.

Conc. Trid.

SECVNDVM argum. Deus ſæpe in ſcripturis ſub viſibili, ac corporea forma ſeipſum hominibus aſpectabilem præbuit, ac in ea adorari voluit, vt manifeſtum eſt Gen. 3. vbi legitur Adamo apparuiſſe ſub humana ſpecie. *Et cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in Paradiſo ad auram poſt meridiem.* In qua etiam certum eſt Adam Deum adoraſſe, licèt id ſcriptura aperte non tradat. Et Gen. 28. ſub eadẽ forma à Iacob viſus fuit, atque ab eo ſub ea forma adoratus. Præterea Exod. 3. apparet Dominus Moyſi in forma ignis, vt ibi legitur. Et c. 33. & alibi frequenter cum Moyſe loquitur ſub forma nubis, & caliginis. Idem etiam videt terga, & poſteriora Dei: Iſaias c. 6. videt Dominum in forma hominis Regis ſedẽtem ſupra ſolium excelſum. Amos etiam c. 7. videt Dominum ſtantem ſuper murum litũ, & in manu eius Trullam cœmentarij; & c. 9. videt Dominũ ſtantem ſuper altare. Daniel 7. videt Deum velut antiquum dierum ſedẽtem in throno c. 7. veſtimentum eius candidum quaſi nix, & capillos capitis eius, quaſi lanam mundam. Matt. 3. Spiritus ſanctus in colũbæ ſpecie apparet Ioanni Baptiſtæ. Quid igitur vetat eundem ſub his formis, quibus hominibus apparuit, depingere? ac Dei imagines, quæ in ſcripturis verbis depictæ reperiuntur, ad artis picturam transferre? Quòd ſi Deum ſacris ſe hiſce imaginibus effingere pium fuit, ac hominibus proficuum: Quid Caluinus impium eſſe oblaterat, Deo formam vllam affingere?

Gen. 3. — Gen. 28. — Exod. 3. & 33. — Iſaias 6. & 9. — Dan. 7. — Matt. 3.

VANA ac ridicula ſunt effugia, quæ ab his Caluinus ſibi quærit, cùm ait. Omnes Dei apparitiones olim factas Incarnationis præludia extitiſſe: Nam licèt id falſum ſit, cùm plurimæ ad Incarnationem non pertineant; nam viſiones Eſaiæ, Danielis, Amos, Matthæi, quis ad Incarnationis myſterium inſinuandum ſpectare credat? Id tamen nihil ad rem pertinet: Neque enim quæritur, quo fine, aut conſilio id Deus præſtiterit: ſed id tantùm contendimus, rectè Deum ſub humana effigie effingi poſſe, in qua ſeipſum aliquando in ſcripturis expreſſit.

TERTIVM argumentum deſumitur ex ipſo vſu iam olim ab Eccleſia recepto, quo Dei imagines depingi ſolent: qui vſus præſertim imaginis Spiritus ſancti in forma columbæ approbatur in 7. Synodo Act. 5. & in Concilio Tridentino ſeſſ. 25. in quo Dei in vniuerſum imagines admittuntur, præcipuè in Picturis Hiſtoriarum. Hîc tamen ex Caie-

Synod. 7. — Conc. Trid.

A tano in 4. p. q. 25. art. 3. opportunè notandum eſt, vt omnibus aduerſariorum cauillis occurramus: Cùm Dei, vel Trinitatis imagines depinguntur, id triplici ratione fieri poſſe. Primùm vt propria ipſius Dei natura, ac ſubſtantia referatur. Id omnino damnatũ fuit ab Eccleſia in Anthropomorphitis, & Bogomilis, qui humana membra Deo deferebant. Cùm enim Deus ſpiritualis, ac omnibus inaſpectabilis naturæ ſit, nulla hominum arte, aut pictura effingi poteſt: Atque huc ſpectat, quod ait Eſaias à Caluino allatus c. 40. *Cui ſimilem feciſtis Deum? aut quam imagi-* Iſaias 4. & 46.
B *nem ponetis ei?* & c. 46. *Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis? & comparaſtis me, & ſimilem feciſtis?* Tum Paulus Actorum 17: *Genus ergo cùm ſimus Dei, non eſt exiſtimandum auro, vel argento aut lapidi artis ſculpturæ, & cogitationis hominum diuinum eſſe ſimile:* Qui enim hoc conſilio Deum effingeret, planè de Deo malè ſentiret, & parum ab idololatris diſtaret. Act. 17.

SECVNDO, vt Deum ſub ea viſibili forma referamus, ſub qua illum ſcripturæ hominibus apparuiſſe teſtantur: hac ratione licet profectò Deum vel ſub forma Regis, vel
C Senis, vel Columbæ, vti in ſcripturis viſus eſt, depingere: Quod ſanè Caluinus inficiari non poteſt: Nam cùm nemini ſacras hiſtorias picturæ tradere vetitum ſit. Si quis aut Iſaiæ, aut Danielis, aut Amos viſiones, vt ſcriptura dictat, depingeret, ſanè oporteret, vt is Deum, vel in forma Regis ſedentis in ſolio, vel hominis ſenis canos crines habentis, vel viri Trullam cœmentariam in manu geſtantis depingeret: Neque enim ſecus fieri poſſet: ſi ſcripturæ veritatem legitimè referre vellet.

TERTIO tandem, vt ex ſenſibili for-
D ma, quæ humanæ intelligentiæ modus, ac conditio eſt, ad inuiſibilem Dei naturam intelligendam noſter intellectus poſſit aſcendere: atque eò quidem cùm vniuerſæ Dei apparitiones tendant, neque aliud nobis ſcripturæ contemplandum proponant; cùm Deo corporea membra aſcribunt, quàm, vt ad ſpiritualem intelligentiam animum euehant: inde manifeſtè colligimus, hac ratione Dei imagines depingere, non tam licitum, quàm pium, atque vtiliſſimum eſſe.

TESTIMONIA verò ſcripturarum, quæ Caluinus citat, vt oſtendat Dei imagines pro-
E hiberi, ſunt Exod. 20. *Non facies tibi ſculptile* &c. Deuter. 4. *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb de medio ignis: ne forte decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi, vel fæminæ* &c. Iſai. c. 40. *Cui aſſimilaſtis me,* &c. & alia, quæ ſuperiùs tum ex eodem Iſaia tum ex Paulo Act. 17. retulimus. Quæ alienũ prorſus à Caluini interpretatione ſenſum præ-

ſeferunt.

Digitized by Google

ſeferunt: Nam vniuerſa illa teſtimonia, idolorum cultum, non Dei imagines prohibent. Quod ſi prohiberēt, eas profectò tantummodò interdicerent, quæ in primo ordine collocantur: quæ inuiſibilem Dei naturam in rerum viſibilium ordine reponunt.

IDEM prorſus & de Angelorum imaginibus ſentiendum eſt, qui tametſi inuiſibiles ſint: quia tamen corporea forma præditi ab hominibus ſæpe viſi ſunt, vt ſcripturæ docent Gen. 19. de tribus Angelis, qui apparuerunt Abrahæ. Iudic. 13. de Angelo, qui apparuit Manue. Tob. 5. de Angelo Raphaele, qui Tobiæ comes fuit. Luc. 1. de Angelo, qui Zachariæ viſus eſt in Templo: & eodem c. de Gabriele, qui Virgini filij Dei Incarnationem annunciauit; & aliis ferè innumeris locis: inde rectè in ea forma, qua viſi ſunt, depinguntur. Hinc Cherubinos, & Seraphinos vndique alatos effingimus, eo quòd ſcripturæ hanc illis formam tribuant, ac Deus ipſe hac figura Cherubim fabrefieri, ac ſuper propitiatorium ſtatui præceperit; vt alis extenſis illud operirent: tametſi Angelis etiam tum humana ſpecies, tum alæ aſſingantur, vt eo diſcant omnes, quàm hi erga homines propenſi ſint, & qua celeritate Dei iuſſa exequātur: Porrò quid ſingula membra, quid Alæ, ac cæteri ornatus, qui Angelis tribui ſolent, ſignificent, præclare explicat S. Dionyſius de cæleſti Hierarchia c. vltimo, & Tertullianus Apologetico cont. Gentes, c. 22. ex quo ſanè perſpicuum eſt, Angelorum imagines ſub humanum figura effingere, quales in Eccleſia Catholica depingi ſolent, rem antiquiſſimam eſſe, ac proinde venerandam.

Gen. 19. Iudic. 13. Tob. 5. Luc. 1.

Dionyſ. Ar. Tertullianus

DE Chriſti, & ſanctorum imaginibus, an eas depingere liceat, nulla cū aduerſariis deberet eſſe controuerſia: cùm tam Lutherani, quàm Caluiniſtæ pleraſque Lutheri, Caluini, ac ſuorum imagines domi pictas retineant: Sed eò miſeri homines impietatis prolabuntur, vt ſuas ac ſuorum, immò & ſcortorum imagines rectè depingi poſſe annuant: Chriſti verò, & ſanctorum imagines ab Eccleſia expellendas eſſe affirment. Atque hoc quidem ipſorum peremptorium edictum ſit, vt Dei, Chriſti, & ſanctorum imagines à Templis expungantur, radantur, deleantur; ne vllibi appareant; earum verò locum profana, ac laſciua ſuorum ſimulachra occupēt. Quare de his modò eſt ſecunda Aſſertio.

SECVNDA Aſſertio. *Imagines Dei, Chriſti, Angelorum, & ſanctorum, rectè & piè in Eccleſiis collocantur.* Hanc aſſertionem impugnat Caluinus loco citato multipliciter. Primùm auctoritate Cōcilij Eliberini c. 36. Cuius verba mox afferemus. Secundò, quia quingentis primis annis Chriſtianorum templa fuerunt imaginibus vacua. Tertiò, quia ſimulatque in templis collocantur imagines, ſignum idololatriæ erigitur. Poſtremò nonnulla Auguſtini, & Epiphanij teſtimonia obiicit, quæ videtur prohibere, ne imagines in Tēplo collocentur. At fortiſſima veritas vana mendacij iacula nō timet, ſed iiſdem planè telis, quibus impetitur, ſeipſam tuetur: Nam, vt interim ſcripturas omittam, quæ nobis procul dubio in hac parte fauent: Cùm Exod. 25. id compertum habeamus, Moyſen ex Dei præcepto duos Cherubim in Tabernaculo, ex vtraque parte oraculi collocaſſe: Atque eoſdem Salomonē in Templo inter Leonem, & palmas repoſuiſſe, vt habetur 3. Reg. 7. Neque locus ſacras has imagines expulerit, ex quo rectè inferre poſſumus, Dei, & ſanctorum imagines ſanctè in Templi collocari poſſe: Ex ipſis antiquiſſimis Eccleſiæ Conciliis, rem examinandam propono.

Caluinus.

Exod. 25.

3. Reg. 7.

EXTAT imprimis antiquiſſimum Concilium Antiochenū ab Apoſtolis celebratū, de quo agit Pamphilus martyr, cuius fragmenta collegit Turrianus aduerſùs Magdeburg. lib. 1. c. 25. & Innocentius. Ep. 18. cuius ſeptimus canō hic eſt, ex Græco in hæc verba redditus. *Ne decipiantur ſaluati ob idola, ſed pingant ex oppoſito diuinam, humanamque manufactā impermixtam effigiē Dei veri, ac ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti ipſiuſque ſeruorum contra idola, & Iudæos: Neque errent in idolis, neque ſimiles fiant Iudæis.* Hucuſque verba Canonis: quod ne ſuppoſititium videatur, habetur citatū in Nicena ſecūda Synodo à Gregorio Peſſinūtis Epiſcopo propriis verbis. Ex quo facilè perſpicitur, in ipſa primitiua Eccleſia, tempore Apoſtolorū cultum ſanctarum imaginum in Templis adhibitum fuiſſe.

Conc. Ant.

POST hoc Conciliū cùm ſacrarū imaginum vſus vbique in Templis illuſtris floreret, vt paulò pòſt demonſtrabimus, nec vlla hæreſis ſacras imagines oppugnaret, nihil de ſacris imaginibus in Conciliis, quæ medio hoc rempore vſque ad ſeptingēteſimū annū in Eccleſia habita ſunt, actum legitur: Nam quod de Eliberino Concilio nobis obiicit Caluinus, mox diluem?. At Iconoclaſtariæ furore ab inferis excitato; coacta eſt primùm Synodus Trullenſis, in qua vſus imaginū, ac præſertim Chriſti ſub figura agni probatur, Can. 82. his verbis. *Vt ergo* (inquit) *quod perfectum eſt, vel colorum expreſſionibus omnium oculis ſubiiciatur, eius, qui tollit peccata mundi, Chriſti Dei noſtri inſtar hominis characterē, etiam in imaginibus pro veteri agno ſtatui iubemus; vt per ipſum, verbi Dei humiliationem mente comprehendentes, ad memoriam quoque eius in carne conuerſationis, eiuſque paſſionis, & ſalutaris mortis deducamur.*

Synod. Trul.

POST Trullenſem non multò pòſt celebrata fuit Nycena Synodus ſecunda generalis, vbi actione 7. expreſſis verbis definitum habetur: ſacras imagines in Templis collocandas eſſe. Cuius inter alia hæc ſunt verba. *His ſic ſe habentibus, regiam viam incedentes, & ſanctorum noſtrorum, & diuinorū Patrū doctrinæ inſiſtentes: & Catholicæ Eccleſiæ, in qua Spiritum*

Syn. Nic. 2.

Digitized by Google

Spiritus ſanctus inhabitat, traditionem obſeruantes: A *Definimus cum omni diligentia, & cura; venerandas, & ſanctas imagines, ad modum & formã venerandæ, & viuificantis crucis è coloribus, & teſſellis, aut alia quauis materia commodè paratas, dedicandas, & in ſanctis Templis Dei collocandas, habendaſque tum in ſacris vaſis, & veſtibus, tum in parietibus, & tabulis, in ædibus priuatis, in viis publicis: Maximè autem imaginem Domini, & Dei Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti: deinde intemeratæ noſtræ Dominæ Deiparæ, venerandorum Angelorum, & omnium deinde ſanctorum virorum.* Hactenus verba Concilij: quæ quidem non negat Caluinus id de imaginibus B ſtatuere, ſed Concilium Elibertinum opponit ante ſecundum; & primum Nicenum celebratum, quod Can. 36. ita decernit. *Placuit in Templis non haberi picturas, ne quod colitur vel adoratur, in parietibus depingatur.*

Bellarmin. ILLVSTRISSIMVS Bellarminus plures Catholicorum Doctorum ſententias recenſet qui hunc Concilij canonem variè exponunt, lib. 2. de imaginibus c. 9. aliquas probat, aliquas reprobat, in eã tamẽ magis videtur inclinare, quam paulò poſt explicabimus.

Cæſ. Baron. CÆSAR Baronius tomo 1. Annal. fol. 348. C multis argumentis ſuſpicatur, hunc canonem ſuppoſititium eſſe, nec à Concilio latum, neque enim potuit, aut debuit decem, & nouẽ Epiſcoporum conuẽtus in orbis angulo congregatus aliud ſtatuiſſe, quàm quod vbique locorũ vniuerſalis profiteretur Eccleſia. Prudentium commemorat, qui & ipſe Hiſpanus eiuſdem ſæculi ſcriptor fuit, qui imaginum vſum in Eccleſiis depingi ſolitum laudat in Caſſiano. Ferdinãdi quoque Diaconi Dionyſij cognomento exigui, & Creſeonij meminit qui quãtumlibet egregiam operam nauarint, vt omnes tam Græcos, quàm Latinos canones colligerent, nemo tamen illorũ huius Eliberi- D ni Canonis mentionem agit: Demum hæreticos recenſet, qui ante Iconoclaſtas Imperatores bellum ſacris imaginibus ſaltem in genere indixerunt, cùm omnes Eccleſiaſticos ritus euerterent, qui hunc canonẽ omnino reticuerunt, cùm eo maximè imagines impugnare poſſent. Quæ ſanè argumenta non parum apud me ponderis habent, vt in eandem ſuſpicionem adducat, Canonem illum in eo Concilio editum non fuiſſe, ſed multò pòſt ab Iconoclaſtis poſterioribus ſuppoſitum.

QVOD ſi ita eſſet, facilè canonis illius auctoritas Caluino negari poſſet: ſed in aliã E magis ſententiam propendo, quæ etiam Bellarmino placet: Eo ſcilicet Concilij canone tantùm prohiberi, ne imagines depingantur in parietibus Eccleſiæ, non autem ne in tabellis, aut velis, aut vaſis Eccleſiæ depictæ habeantur: Ratiò verò, cur in parietibus Eccleſiæ depingi prohiberentur, non ea tantùm eſt, quam ex aliorum ſententia refert Bellarminus, ne S. Imagines humore parietum facilè corrumperentur, aut alia de cauſa ſplendorem, & pulchritudinem amitterent; ſed vt mos, qui in Hiſpania iam pridem viguerat, ne videlicet Chriſti, & ſanctorum imagines in Templi parietibus, ſed in tabellis depingerentur, integer ſeruaretur. Quem morem multò poſt Elibertinum Concilium Hiſpanicæ Eccleſiæ obſeruarunt, vbi Eccleſiæ tabellis tantũ depictis, ac ſtatuis exornatæ viſæ ſunt: Quæ autem fuerit huius antiquæ cõſuetudinis ratio, ea vt arbitror fuit, quam Nicolaus Sanderus attingit lib. 2. de cultu imaginum c. 4. quòd tunc adhuc Gentilium in Chriſtianorum Eccleſias perſecutio ingrueret: ſiquidem Elibertinum hoc Concilium in Hiſpania ante Nicenum primum Concilium celebratum fuit, ab Epiſcopis illius regionis: quamobrem ne ſanctorum imagines, quæ in parietibus depictæ à perſecutoribus inuentæ eſſent, contumelia afficerentur: ibi decretum fuit, ne quod adoratur, in parietibus depingeretur: ne gentilibus ludibrio fieret; ſed in tabulis tantùm, quæ exportari poſſunt, effingerẽtur. Iam quid Caluino reſpondendum ſit habemus: Eum nimirum fruſtra, immo calumnioſè hunc Concilij canonem nobis aduerſùs ſacras imagines opponere: cùm nihil contra imaginum vſum decernat.

AT neque ſincerius ſe habet, cùm primis quingentis annis altum fuiſſe de imaginibus ſilentium garrit: Id enim altum mendacium eſſe, primũ ex Antiocheno concilio demonſtrauimus; in quo de imaginibus in Templo collocandis agitur: Præterea æreã ſtatuam à muliere Syrophœniſſa Chriſto erectã fuiſſe, quæ integra ad trecẽtos & amplius annos, ſ. vſque ad Iuliani Apoſtatæ tempora permanſit: quo tempore ſolẽni ritu in Pãneadis Eccleſia collocata fuit, ac frequenti Chriſtianorũ cultu, ac Religione proſequuta, vt teſtatur Sozomenus lib. 5. c. 20. & Nicephorus lib. 10. c. 30. & Baronius tom. 2. in Petro col. 346. Sozomenus. Nicephorus. Baronius.

CHRISTI Domini imaginem Paſtoris effigiem præſeferentem in ſacris vaſis depingi ſolitam fuiſſe auctor eſt Tertullianus lib. de pudicitia c. 7. & 10. Crucem ſculptam apud Indos in ciuitate Malipure, quæ nunc S. Thomæ nuncupatur: à S. Thoma Apoſtolo ibi erectam, ante quam Apoſtolus orare conſueuerat, ac plurimis prodigiis illuſtratam, non ante multos annos in ſacello inuentam fuiſſe, cum antiquiſſima inſcriptione, quæ hoc ipſum Indicabat, tradit Hieronymus Oſorius, Siluenſis Epiſcopus, fideliſſimus Indicarum rerum ſcriptor. Euſebius lib. 7. cap. 14. Chriſti, ac Petri, & Pauli imagines, diu ſumma Religione conſeruatas ſe vidiſſe affirmat: his verbis. *Nec planè mirum eos, qui ex gentilibus prognati à Saluatore, dum inter homines viuebat, beneficiis affecti fuiſſent, iſta feciſſe; cùm*

Tertullianus

Hieronymus Oſorius.

Euſeb. Cæſ.

&

& nos Petri, & Pauli Apoſtolorum, vel Chriſti etiã A *ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas, conſeruataſque aſpexerimus.* De Ieſu Chriſti imagine ab eodem Abagaro Regi Edeſſæ miſſa, quæ Ianuæ in Eccleſia S. Bartholomæi aſſeruatur, grauiſſima extant ſcriptorum teſtimonia: eius enim meminit Concil. Nic. 2. ac prætere a Euagrius Scholaſticus Hiſt. lib. 4. c. 29. Io. Damaſcenus de fide Orthod. lib. 4. c. 17. Nicephorus lib. 2. c. 7. Conſtantinum quoque Templa, quæ in Paleſtina conſtruxit, multis imaginibus aureis, & argenteis exornaſſe, tradit Euſebius lib. 3. & 4. de vita Conſtantini. Damaſus in vita Silueſtri meminit B imaginis argenteæ Agni, & Ioannis Baptiſtæ illum digito demonſtrantis, quam idem Silueſter in loco Baptiſterij, in quo Conſtantinus aqua Baptiſmi aſperſus fuerat, collocauerat. In Eccleſia autem Lateranenſi Saluatoris, & duodecim Apoſtolorum, & quatuor Angelorum imagines à Conſtantino repoſitas fuiſſe tradit. Plura alia teſtimonia omitto, quæ imagines primis illis quingentis annis in Templis collocatas eſſe affirmant.

Conc. Nic. 2. Euagrius. Io. Damaſc. Nicephorus. Euſeb. Cæſ. Damaſus.

At verò hîc Caluinũ, ac Caluiniſtas vrgeo. Si enim Caluinus non inuitus fatetur, primis quingentis annis veram Religionẽ flo- C ruiſſe, ac ſynceriorem doctrinã viguiſſe, hæc enim illius verba ſunt, Inſt. lib. 1. c. 11. §. 13. *Principio, ſi quid nos mouet veteris Eccleſiæ auctoritas, meminerimus, quingentis circiter annis, quibus magis adhuc florebat Religio, & ſyncerior doctrina vigebat, Chriſtiana Templa fuiſſe communiter ab imaginibus vacua.* Iam nunc ſaltem imaginum cultum nobiſcũ amplectãtur, cùm tot illius ætatis teſtimoniis, imagines tunc vſu receptas fuiſſe demonſtrauimus: quòd ſi ea illis nõ ſufficiũt, ampliora adhuc Patrum illius temporis teſtimonia audiãt. Methodius ante trecenteſimum annum fuit, qui oratione 2. de D Reſurrect. Angelorum imagines in Eccleſia effingi ſolitas tradit, his verbis. *Quas quidem ex auro imagines conflamus, Angelorum ipſius principatus, & poteſtates referentes, eas ad honorem, & gloriã Dei conficimus.* Athanaſius ante quadringenteſimũ floruit, qui interrogationũ, & reſponſionum ad Antiochum principem cap. 38. Imaginum cultum apud Eccleſiam legitimum teſtatur: *Quemadmodum igitur* (ait) *Iacob, cùm eſſet è vita ceſſurus, faſtigium virgæ Ioſeph adorauit, non virgam ipſam honorans, ſed eum, qui virgam tenebat. Ita nos Chriſtiani non alia ratione imagines colimus.* Ante quadringenteſimum E extitit Nazianzenus, qui oratione 16. quæ eſt oratio in laudem Patris defuncti, imagines in ſuo Templo ſumma arte depictas commendat, & oratione 23. quæ eſt in laudem Heronis, de Angelorum picturis agens, quæ in Eccleſiis depingi ſolent; ita ait, *Angelicus eſt veſtitus candor, & ſplendor, cùm corporea forma pinguntur, ad deſignandam* (ni fallor) *naturalem ipſorum puritatem.*

Methodius. Athanaſius. Naziãzen.

Gregorius alter Nyſſenus ante quadringenteſimum, imaginum vſum, velut proficuum, pluribus verbis commẽdat oratione de laudibus S. Theodori: vbi poſtquã Eccleſiam S. Theodori magnificentiſſimis picturis ornatam, ac maximè rerum ab ipſo martyre fortiter geſtarum; tandem concludit. *Solet enim* (inquit) *etiam pictura tacens in pariete loqui, maximéque prodeſſe.*

Nyſſenus.

Helladius Cæſarienſis ante quadringenteſimum annum obiit, ac Baſilij in Epiſcopatu ſucceſſor fuit, qui in vita Baſilij, hæc ſcribit. *Pius enim vir Dominæ noſtræ aſtabat imagini, in qua etiam Mercurij celebris martyris figura deſcripta erat, aſtabat autem ſupplicans, vt impius Iulianus Apoſtata tolleretur: ex qua quidem imagine didicit, quid eſſet euenturum, Vidit enim martyrem ad tempus obſcurum, non multò autem poſt haſtam cruentam tenentem.*

Hellad. Cæſ.

Ante quingenteſimũ extitit S. Ioannes Chryſoſtomus, qui in Lyturgia, quæ extat tom. 5. operũ eius, interprete Eraſmo, Chriſti imaginem in Eccleſia depingi ſolitam teſtatur his verbis. *Sacerdos autem egreditur è paruo oſtio portans Euangelium praecedente Miniſtro cum lucerna, & conuerſus ad Chriſti imaginem inter duo oſtia, inflexo capite cum exclamatione dicit hanc orationem &c.*

Chryſoſtom.

Ambrosivs quoque ſerm. de S. Geruaſio, & Protbaſio. Prudentius de Caſſiano Hymno 10. Hieronymus Ep. 27. ad Euſtochium: Auguſtiuus de conſenſu Euangeliſtarum lib. 1. c. 10. Paulinus Nolanus Epiſtola 12. de fundanda Baſilica. Nilus Epiſtola ad Olympiodorum Proconſulem. Hi omnes ante quingẽteſimum annum in Eccleſia floruerunt, qui imaginum vſum in Eccleſia velut antiquiſſimum, ac legitimum tradiderunt. Ex quo mira paret Caluini temeritas ſimul, ac impudentia, qui vt errorem damnatum aſtruat, totam antiquitatem mendacio proſternere conatur. Nec mirum, cùm eadem temeritate fretus, Dei ac ſanctorum imagines in Templis minimè collocari poſſe dicat; quin ſtatim idololatriæ ſignum erigatur. Idololatriæ enim ſignum eſt, cùm Ara vel Imago Deo ſtatuitur, qui Deus non eſt: vel Dei imago extra prototypum adoratur: At Aras, ac imagines vero Deo conſecrare, atque illius effigiem ſimul cum exemplari adorare, non idololatriæ, ſed veræ Religionis teſtimonium cẽſeri debet: quo fit, vt ipſi potiùs Caluiniſtæ, ac Lutheriſtæ idololatriæ rei exiſtimari debeant, qui verum Deum imagine expreſſum adorandum negant. Poſtremò Auguſtini, & Epiphanij teſtimonia quæ nobis Caluin⁹ obiicit, perperã intelligit. Nã Auguſtinus de Idolorũ ſimulacbris, quæ à Gentilibus colebãtur, loquitur; cùm Ep. 49. ita ſcribit. *Cùm his ſedibus locantur honorabili ſublimitate, vt à precantibus, atque immolantibus attendantur: ipſa ſimilitudine animatorum membrorum, atque ſenſuum,*

Ambroſius. Prudentius. Hieronym. Auguſtin. Paulin. Nol. Nilus.

quamuis

qn imuis ſenſu, & anima careant, afficiunt infirmos A *animos, vt viuere, ac ſpirare videantur.* Nota vocem (*Immolantibus*) quę Gentiles indicat, qui ante Deorum ſimulacra immolabant. eodem modo, & alia eiuſdẽ Auguſtini loca, quæ ex
Pſal. 113. Pſalm. 113. Caluinus affert, intelligenda ſunt. Epiphanij verò teſtimonium cùm ait, contra Scripturæ auctoritatem eſſe, quòd in Eccleſia pendeat imago hominis, iure optimo cum Illuſtriſ. Bellarmino lib. 2. c. 9. de imaginibus velut ſuppoſititium, & non Epiphanij, ſed alicuius Iconoclaſtæ, qui poſt finem illius Epiſtolæ, illud de proprio addidit, reiicimus: cuius rei argum. grauiſſima profert idẽ Bellarm. B atq; illud potiſſimũ, quòd tẽpore Epiph. Baſil. ac Nyſſ. & alij Patres in Eccleſ. florebant, qui imaginũ vſum apertè cõmendarũt, à quibus minimè Epiphaniũ diſſenſiſſe credendũ eſt.

ASSERTIO tertia Catholica. *Imagines Dei, Chriſti, Angelorum, & Sanctorum piè adorandæ ſunt, & colendæ, licèt diuerſo cultu.* Caluinus vniuerſas ſibi tum ab antiquis Iconoclaſtis, tam proprias ab inferis vires ſuppeditatas exerit, vt hanc aſſertionẽ proſternat. Primò quædam Scripturarum loca perperam ad hoc exponit. Secundò nonnulla Concilia C adducit. Tertiò Patrum quædam teſtimonia aduersùs imaginum adorationem vſurpat. Poſtremò aduersùs imaginum cultum contumeliis agit. Nos contrà Scripturarum oraculis, Conciliorum, ac Patrum teſtimoniis, ac tandem rationibus Catholicam noſtram aſſertionem muniemus.

QVAMQVAM hęc Eccleſ. Cathol. doctrina, quam in hac aſſertione tuẽdam ſuſcepimus; in earũ ordine collocanda ſit, teſte Damaſc. lib. 4. de fide c. 17. quæ in Scriptura expreſſæ D non habẽtur, ſed ſola Apoſt. traditione, quaſi per manus ad nos delatę ſunt, tamen non obſcurè ex ea ad eam confirmandam argumenta educi poſſunt.

PRIMVM argum. erit ex iis Script. locis, quę irrationali creaturę adorationis cultũ tribuũt
Pſal. 98. vt Pſ. 98. *Adorate ſcabellũ pedum eius, quoniã ſan-*
Pſal. 131. *ctũ eſt.* & Pſ. 131. *Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius*; quibus etiã ea loca addi poſſũt, quæ res inanimes Deo dicatas cũ reuerentia tra-
Ioſ. 3. ctari præcipiunt, velut Ioſ. 3. vbi populo præ-
2. Reg. 6. cipitur, ne Arcæ Dei appropinquet, & 2. Reg. 6. Oza à Deo percutitur, eò quòd auſus eſſet E
1. Reg. 6. Arcã attingere. Item 1. Reg. 6. plures Deus ex Bethſamitis interfecit, quia curioſè, & abſq;
Iſa. 52. debito cultu Arcam Dei aſpexerãt. Et Iſa. 52. *Mũdamini* (inquit) *qui fertis vaſa Domini.* Ex his ita argum. cõflatur. Scriptura reb⁹ inanimatis idcirco adorationẽ, & reuerentiã tribuit, quia ea adoratio, & reuerentia ad Dei honorẽ refertur, ad quẽ ipſæ res inanimatæ referuntur: ergo pari ratione imagines adorari, ac in honore haberi debẽt, quãdoqnidẽ honor iis exhibitus nõ ad ipſas, ſed ad prototypõ refertur.

SECVNDVM argumentum ex illis Scripturis deſumitur, quæ ſanctitatem aliquam rebus ipſis inanimatis aſcribunt, ob relationem, quam ad Deum habent. Ita Exod. 3. Exod. 3.
Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Exod. Exod. 12.
12. *Dies prima erit ſancta.* Leuit. 23. *Sunt ergo* Leuit. 23.
feriæ Domini ſanctæ. Exod. 31. Sacerdotis ve- Exod. 31.
ſtes ſanctæ vocantur. Ierem. 11. carnes ho- Ierem. 11.
locauſtorum ſanctæ appellantur. *Nunquid carnes ſanctæ auferent à te malitiam tuam?* Za-
char. 9. *Lapides ſancti eleuabuntur ſuper terram* Zachar. 9.
eius. Paulus 2. ad Timor. 3. Scripturam, ſa- 2. Tim. 3.
cras literas vocat. Ex his ita arguitur: Scriptura rectè ſanctitatem, ac proinde honorem iis rebus tribuit, quia ad rem per ſe ſanctam relationem habent. At imagines Dei, & Sanctorum referuntur ad exemplar, cui primò ſanctitas conuenit; igitur illæ ſanctæ, ac conſequenter eo honore dignæ haberi debent, quo illarum exemplar afficitur.

TERTIVM argumentum colligitur ex
Matth. c. 5. *Nolite* (inquit) *iurare per cælum, quia* Matth. 5.
thronus Dei eſt, neque per terram, quia ſcabellũ eſt pedum eius. Cauet Chriſtus, ne quis per cœlũ, aut terram, aut aliam quamlibet rem creatam
iuret, quia (vt ait S. Th. 2. 2. q. 89. art. 6.) iura- S. Thomas.
mentum primò, ac per ſe ad Deũ refertur: ſecundariò ad creaturam; quatenus per illam Deum in teſtẽ vocamus, cuius veritas in ipſa quoque creatura enitet. Hinc ita colligimus: ſi Chriſtus eum honorem creaturæ, quatenus ad Deum refertur, deferri iubet, vt nemini per eam iurare liceat, quia honor, ac contumelia illius in Deum redundat; cur idem imagines, quæ diuinam maieſtatem referunt, venerandas non præcipiet; cùm illarum honos in Deum velut exemplar redundet?

POSTREMVM argumentũ ex his omnibus Scripturę locis deſumitur, quæ Deũ, Chriſtũ, Angelos, Sanctos adorãdos eſſe docẽt, quæ in Scripturis frequentiſſimæ ſunt: his enim cùm propria, quæ vnicuique cõuenit, adoratio exhibẽda præcipiatur; ſanè haud dubiũ eſt, quin eo adorationis genere eorũ quoque imagines adorari iubeãtur, quod cuique proprium eſt: cùm honor imaginis ab honore prototypi prorſus inſeparabilis ſit; vt rectè diſſerit Ni-
cephorus in Dialogo, cui titulus eſt, orthodo- Nicephorus
xus, his verbis. *Liquet Chriſtum, vtpote qui debuit per omnia fratribus aſſimilari, prototypon eſſe imaginis ſuæ: tametſi verbis ſcriptum non ſit. Quare cùm quærit hæreticus, vbi ſcriptũ ſit de adoranda Chriſti imagine? reſpondendum eſt, ibi ſcriptum eſſe, vbi ſcriptum eſt adorandum eſſe Chriſtum: ſiquidem inſeparabilis eſt à prototypo effigies eius.*

OBIICIT nobis Caluinus teſtimoniũ Exod.
20. *Non facies tibi ſculptile.* At perperam illud à Exod. 20.
Caluino de ſacris imaginibus exponi ſuperiùs explicauimus: vbi idolorum tãtùm ſimulacra prohiberi demõſtrauimus, quæ Gentiles pro Diis colebãt, aut in iis vanũ numẽ adorabant.

A At hanc ſolutionem impugnat Caluinus duplici exẽplo, Gentilium ſcilicet, & Iudæorum: nam nec ethnicos ita ſtupidos fuiſſe credit, vt ligna, & lapides Deos eſſe exiſtimarẽt; neq; Iudæos ita incogitantes, vt verum Deũ ab Ægypto liberatorẽ, etiam in aureo vitulo non adorarent: at certè parum excogitata, ne dicam ſtupida, eſt hęc Caluini probatio: cùm ex ipſa Scriptura certum ſit, tam Gentiles, quàm Iudęos ſimulacra ipſa, & ſculptilia pro Diis coluiſſe: nam de Gentium ſimulacris

Pſal. 113. apertum eſt Dauidis teſtimonium Pſal. 113. *Simulacra gentium argentum, & aurum opera manuum hominum, os habent, & non loquentur*, &c. B

Sap. 13. Item Sap. 13. *Appellarunt Deos opera manuum hominum, aurum, & argentum, artis inuẽtionem*, &c. & poſt pauca. *Non erubeſcit loqui cum illo, qui ſine*

Dan. 5. *anima eſt*. Rurſus Dan. 5. *Bibebant, & laudabant Deos ſuos aureos, & argenteos*. Et quamuis qui ſapientiores videbantur, Iouem, Saturnum, Venerem, Martem, ac reliquam Deorum turbam in cœlo eſſe crederent: attamen ſtatuis, ac ſimulacris, in quibus oracula proferebant illorum numen affixum eſſe ſeriò putabant. De Iudæis id pluſquam certum eſt, eos cùm vitulum adorãuerũt, aut ſtatuam C Baal, aut alia ſimulacra erexerunt, nõ verum Deum in iis ſimulacris adoraſſe, vt impiè garit Caluinus: ac pro omnibus vnum ſufficiat

Deuter. 32. Moyſi teſtominium Deut. 32. *Immolauerunt* (inquit) *dæmoniis, & non Deo, Diis quos ignorabant. Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui.*

Probatvr ſecundò hæc aſſertio ex definitione Conciliorum, quæ vniuerſalem Eccleſiam repræſentant, quæ definitio, te-

Auguſtin. ſte Auguſtino, in iis, quæ ad fidem ſpectant vim inſtar Scripturæ obtinet. Is enim contra Creſconium Grammaticum D capite trigeſimotertio, de illa ita ſcribit. *Quamuis huius rei certum de Scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earumdem tamen Scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat auctoritas.*

Extat imprimis Canon. 7. Concilij

Conc. Anti. Antiocheni ab Apoſtolis celebrati, de quo ſuperiùs egimus, qui imaginum cultum velut legitimum ſtatuit: eadem imaginum

Conc. Rom. adoratio definita fuit in Concilio Romano ſub Gregorio III. vt teſtis eſt Sigibertus in E Chronico anni 733. in quo ferè mille Epiſcopi in ea definienda conſpirarunt. Habi-

Syn. Gentil. ta etiam fuit alia Synodus in oppido Gentiliaco ſub Pipino Rege circa annum 766. iuxta Sigibertum, Amoinum, vel Anonium in geſtis Francorum, & Paulum Æmilium de geſtis Francorum: in ea & imaginum cultus Græcis indictus fuit. Eodem Sigiberto auctore ſub anno 768. Paulo Æmi-

A lio libr. ſecundo de geſtis Francorum, Blondo Æneade ſecunda, lib. 1. Alia Synodus pro cultu ſanctarum imaginum Romæ ſub Ste- Synod. Rom.

phano 3. coacta fuit, in qua rurſus imaginum religio ſtabilita fuit: cuius Synodi ſæpe meminerunt Adrianus de imaginibus, & Sabellicus Æneade 8. licèt eam ſub Paulo I. celebratam eſſe aſſeueret. Poſtremò celebrata fuit Nicena Synodus ſecunda generalis, quæ Synod. Nic. 2.

act. 7. adorationem ſacrarum imaginum aduersùs Iconoclaſtas legitimam decernit.

His ex oppoſito Caluinus tria Concilia ſtatuit. Primum, Conſtantin. ſub Leone Im- B peratore Iconomacho. Secundum, Conſtantinopolitan. ſub Conſtantino Copronymo. Tertiũ, Frãcoford. ſub Adrian. I. At facilè nos ab his Conciliis explicamus: nam duo priora Conſtantinopolit. neque legitima, neque legitimè congregata fuiſſe teſtãtur Cedrenus, & Zonaras in vita Conſtantini Copronymi: quare Conciliabula potiùs, quã Concilia vera dici debent. Quòd ad Synod. Francoford. attinet, ea quidẽ legitima fuit, non tamen generalis, quòd ſi in ea aliquid cõtra Nic. 2. Synod. decretũ fuit, id nullius roboris exiſtimari C debet, cùm hæc prouincialis, illa generalis fuerit. Generalibus verò tantũ Conc. vel prouincialib. à generalibus cõfirmatis, non Prouincialib. ſimpliciter, immobilẽ veritatẽ decernimus. At ego verius exiſtimo cũ Alano Alanus Copus

Copo Dialog. 4. c. 18. & 19. & Sãdero lib. 2. de Sanderus.

imaginibus c. 5. ſeptimam Synodum, quæ in Conc. Francofordiẽſi damnata fuit, non eſſe Nicen. 2. ſed Conſtantinop. ſub Copronymo, & Irene Matre, quę ab ipſis ſeptima generalis nũcupata fuit, in qua imaginum cultus damnatus fuit. Id inter alia ſuadet, quòd hanc Synodum Conſtantinopolit. non Nicen. Anonius, ſeu Amoin. in Annalib. Frãcor. ſub ann. D 794. Francofurti reiectam fuiſſe tradit: quod etiam confirmat Abbas Vſpergẽſis in Chronico anni 793. Præterea Regino lib. 2. anno 794. Ado in Chronico anni 792. hanc Synodum Francofurti reiectam Pſeudo-Synodum appellant. Ioannes Auentinus in hiſtoria Baiorum, Synodum Græcorum appellat: non igitur Nicena ſecunda Synodus, ſed Conſtantinopolitana, quæ Græcorum Iconoclaſtarum Pſeudoſynodus ſeptima appellata eſt, in Francofurdienſi Concilio damnata fuit.

E Cæterum Catholicam hanc aſſertionem perpetuus ipſe Patrum conſenſus commendat. Nam inter Græcos Athanaſius Interrogat. & Reſponſionum ad Antiochum cap. 38. hæc de imaginum adoratione ſcribit. *Quemadmodum igitur Iacob cùm eſſet è vita diſceſſurus, faſtigium virgæ Ioſeph adorauit, non virgam ipſam honorans, ſed eum qui virgam tenebat: ita nos Chriſtiani non alia ratione imagines colimus.*

Basi

Baſil.imp. Basilivs quoque Imperator imaginum adorationem aduerſùs Iulianum Imp. defendit, his præclaris verbis. *Hiſtorias imaginum Sanctorum honoro, & palàm adoro: hoc enim à ſanctis Patribus non eſt prohibitum, ſed in omnibus Eccleſiis noſtris eorum hiſtorias erigimus*: qui locus citatur in Synodo ſecunda Nicena act. 4.

Chryſoſt. Chrysostom. etiam loco ſuperiùs citato, eandem imaginum ſacrarum adorationem tradit, cùm ait, Sacerdotem conuerſum ad Chriſti imaginem caput inflectere.

Leontius. Leontivs lib. 5. cont. Iudæos eandem imaginum Religionem contra Iudæos tuetur, his verbis. *Nos derident* (inquit) *qui crucem ſanctã, & diuinas imagines in honore, & pretio habeamus, ac veneremur: nóſque ſimulacrorum, ac ligneorum Deorum cultores appellant homines impij.*

German. Germanvs Patriarcha Conſtatinop. Epiſt. ad Iuonem Epiſcopum Synadon. de imaginum adoratione ita diſſerit. *Hæc apparatus imaginum ratio eſt, non quòd nos adorationem in ſpiritu, & veritate, incomprehenſibili, & inueſtigabili Deitati decentem in manufactas imagines; aut in opera hominum arte facta transferre ſtudeamus: verùm vt dilectionem noſtram, quam iuſtè in ſanctos Dei ſeruos habemus, per iſtum modum declaremus.*

Damaſc. S. Ioan. Damaſcenus Orthodoxæ fid. lib. 4. cap. 17. fusè hanc doctrinam de imaginum adoratione proſequitur, cuius hæc ſunt. *Quoniam nonnulli eo nomine nos reprehendunt, quod Saluatoris, ac Dominæ noſtræ, reliquorumque Sanctorum, ac Chriſti ſeruorum imagines adoramus, atque honore afficimus: audiant velim, quòd Deus ab initio hominem ad imaginem ſuam effinxit,* &c. tum pluribus deinde argumentis ſacrarum imaginum adorationem confirmat. Porrò hi omnes Patres ante Nicenam ſecundam Synodum extiterunt.

Ambroſ. Hieronym. Auct. de viſit. infir. Gregor. Ex Latinis verò Patribus non pauci ſunt, qui ſacrarum imaginum cultum legitimum defendunt. Ambroſ. ſerm. 10. in Pſ. 118. Hieronym. Epiſt. 27 ad Euſtochium c. 3. Auctor librorum de viſitatione infirmorum inter opera Auguſtini lib. 2. cap. 3. Gregor. lib. 7. Epiſt. 54. ad Secũdinum, vbi inter alia habet hæc verba. *Et nos quidem, non quaſi ante diuinitatem ante illam (imaginem crucifixi) proſternimur, ſed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum, aut paſſum; ſed & in throno ſedentem recordamur.*

Carolinvm librum obiectat Caluinus; at facilè refellitur, nam nec Caroli fuit libellus ille, neq; à Carolo, qui vir Religioſiſſimus, & ab omni Iconomachorũ hæreſi alienus fuit, vt conſtat ex hiſtoriis Græcorum, & Latinorum Zonaræ, Cedreni, & aliorum editus eſſe potuit: ſed alicuius Iconomachi fuiſſe id merò perſuadet, quòd is liber ſine auctore, ac ſine nomine prodiit; neque vbi, aut quo Ty- A pographo impreſſus fuerit, declarat: quæ omnia Hæreticorũ inſignia præ ſe ferũt; præſertim cùm in eo Nicenæ 2. Synodi damnatio proclametur. Nullum igitur ex eo libello Caluinus patrocinium apud nos iure ſibi vẽdicat, cùm ab Hæreticis confictus fuerit, quem idcirco Adrianus I. libro ad Carolum miſſo accuratè velut Hæreticum refellit.

His duplex ratio accedat. Prima, certum eſt Regis imaginem ob ipſam Regiam Maieſtatem, quam refert, in honore haberi: ita vt ſicut Regi honorificum communi omnium exiſtimatione habetur, illius imagi- B nem honorare: ita proculdubio contumelioſum ab omnibus credatur, Regis imaginem iniuria afficere: quandoquidem honor, aut iniuria imaginis in ipſum Regem transfertur. Quod adeò verum eſt, vt Theodoſius (teſte Theodoreto lib. 5. Hiſt. c. 19. ob deiectam ab Antiochenis vxoris imaginem, ita iratus fuerit, vt vix ab illius vrbis euerſione reuocatus fuerit. Denique illud certum eſt, imaginem, ſicut iniuriæ, & contumeliæ, ita & honoris, & cultus eſſe capacem. Quod cùm ita ſit; inde exploratum eſt, quòd cùm Chriſto, ac Deo ſupremus latriæ honos de- C beatur; Sanctis quoque pluſquàm ciuilis deferendus ſit: quippe qui cum Deo regnant, & excellentiorem, quouis terreno Rege dignitatis gradum obtinent: honeſtum, ac honorificum ſit, illorum imagines iuxta cuiuſq; dignitatem venerari, cùm is honos ad exemplaria tranſeat. E regione verò nouos noſtros Iconomachos ſummam Deo, ac ſanctis iniuriam irrogare; qui illorum imagines, deſpiciunt, deiiciunt, conculcant, ac aliis contumeliis afficiunt.

Altera ratio ex ipſo Dei teſtimonio deſumitur, qui in imaginum cultus D confirmationem pleraque miracula edidit, ex quibus aliqua referuntur in ſeptima Synodo act. 4. & actione 5. circa finem. Aliud narrat Euſebius Cæſar. lib. 7. cap. 19. circa ſtatuam Hemorroiſſæ, quam Dominus in Euangelio à ſanguinis fluxu ſanaſſe legitur, accidiſſe. Cùm enim illa in tanti beneficij memoriam ſtatuam Chriſto erexiſſet, ex baſi ſtatuæ ignota quædam herba oriebatur, quæ vbi ad fimbriam vſque veſtimenti illius creuiſſet; vim ad omnes morbos ſanandos ſibi à Deo vendicabat. Illuſtre quoque illud eſt miraculum de Crucis imagine à E ſancto Thoma apud Indos in vrbe Malipure erecta, de qua ſuperiùs nonnihil attigimus, quod Baronius ex Hieronymo Oſorio excerptum deſcribit tom. 1. Annal. col. 347. vbi narrat, quòd Chriſtianis in eo Fano conueniẽtibus, vbi Crux illa repoſita eſt, ac quotãnis octauo die ante diẽ natalem Chriſti in eo Angeli ſalutationẽ Sanctiſſimæ Virgini factã celebrantibus, cùm Sacerdos qui rẽ diuinam

peragit, Euangelium inchoat, crux in nigrum colorem vertitur; liquor ex illa incredibili copia dimanat; ſubit deinde pro nigro colore, ceruleus: vbi verò notæ ſanguinis, quibus illa crux aſperſa eſt, extabant, roſei coloris ſplendor elucet: ac quotannis id euenire cernitur. Innumera hîc miracula edita ad imaginum confirmationem afferri poſſent: ſed hæc ſufficiant.

Assertio quarta Catholica. *Imagines Dei, Chriſti, Angelorum, & Sanctorum non niſi cum exemplari adorari debent.* Diximus ſæpè ſacrarum imaginum adorationem iuxta ipſa exemplaria diſtingui: Deo enim cùm ſuprema adoratio debeatur, illius imagini non niſi latriæ cultus conuenire poteſt; idem & Chriſti imagini ob diuinitatis, & humanitatis vinculum deferri debet: qui etiam ipſius nominis, tum crucis, tum etiam Euchariſtiæ imaginibus, quæ Chriſtum ipſum referunt, debitus eſt: at Virgini Deiparæ, ac Sanctis cum Chriſto regnantibus; cùm hi tantùm Dei creaturæ ſint; non Dei adoratio; ſed is tantùm honos exhibendus eſt, qui creaturis proprius eſt: quapropter his non latriæ cultũ, qui ſupremus eſt, ſed Duliæ, aut Hyperduliæ cultum tribuimus; Duliæ quidem cultum, qui ciuilem honorem antecellit, quo homines vel virtute, vel poteſtate præditos proſequimur, Sanctis omnibus aſcribimus: Hyperduliæ verò cultu, qui Dulia excellentior eſt, ſanctiſſimam Deiparam, velut creaturarum omnium, poſt Chriſtum hominem, nobiliſſimam, ac præſtantiſſimam meritò proſequendam credimus: quam diſtinctionem tradunt Alex. 3. p. q. 30. art. vlt. S. Thom. 3. p. quæſt. 25. art. 3. & ibidem Caietanus, S. Bonau. Marſilius, Almainus, Carthuſianus, Capreolus, & alij Scholaſtici in 3. diſt. 9.

Alex. Aleſ. S. Thom. Caiet. S. Bonau.

Porrò inter recentiores Scholaſticos non parua de modo adorationis imaginum eſt controuerſia. Quidam enim affirmant imagines, tametſi ſine ordine ad prototypa non ſint adorandæ; tamen in ordine ad prototypa, adoratione quadam ipſis peculiari, qua prototypon non comprehenditur, quam honorariam appellant, tanquàm terminum proximum, adorari.

Alii imagines quidem per ſe, cùm ab exemplari ſunt diuiſæ, inferiori quadam adoratione coli ſentiunt: licèt illis ea adoratio propter exemplar tribuatur; cùm verò adorantur per accidens, ſcilicet prototypo coniunctæ, eadem adoratione cum ipſo adorari.

Alii imaginum adorationem diſtinguunt: vel enim adorãtur per ſe, vel per accidens; propter ſe, vel propter aliud; propriè, vel impropriè: iuxta verò hanc diſtinctionem dicunt primò imagines per ſe, & propriè colendas eſſe non tantùm per accidens, vel impropriè, ita vt ipſæ terminent venerationem, vt in ſe conſiderantur: & non ſolùm vt vicem gerunt exemplaris. Secundò, ſentiunt non eſſe dicendum, imagines vllas adorari debere latria, ſed è contrario non debere ſic adorari. Tertiò, imagines Chriſti impropriè, vel per accidens poſſe honorari cultu latriæ. Quartò, imagines per ſe, & propriè non eſſe colẽdas eo cultu, quo exẽplar ipſum colitur. Quintò, cultum, qui per ſe propriè debetur imaginibus, eſſe cultum quendam imperfectum, qui analogicè, & reductiuè pertinet ad ſpeciem eius cultus, qui debetur exemplari.

At veterum Theologorum ſententia eſt; imagines eadem adoratione cum exemplari adorari debere; ita vt tota ratio adorationis imaginis, ſit ipſa dignitas exemplaris: qua ſublata imagini adoratio non debetur. Quæ ſententia eſt Alexand. Aleſ. 3. p. quæſt. 30. m. 3. art. 3. §. 1. S. Thom. 3. p. quæſt. 25. art. 3. 4. & 5. & ibidem Caietan. & Franciſci Suarez diſp. 54. ſect. 3. Alberti in 3. d. 9. art. 4. S. Bonauenturæ eàdem diſt. art. 1. quæſt. 2. & quæſt. 4. & S. Thom. eadem d. quæſt. 1. art. 2. quæſt. 2. Richardi art. 2. quæſt. 2. & 3. Paludan. quæſt. 1. §. inquirendo. Capreoli quæſt. 1. art. 1. conc. 2. & 3. Almain. quæſt. 1. conc. 5. Maior. quæſt. 1. Marſil. in 3. quæſt. 8. art. 2. dub. 2. conc. 3. Thomæ Wald. tom. 3. cap. 159. num. 6. & 7. Ferrar. 3. contra Gentes cap. 120. Soti lib. 2. de iuſt. & iure quæſt. 4. art. 2. in fine. Turrecrematæ in c. venerabiles, de conſecratione diſt. 3. Antonini 3. p. tit. 12. c. 9. §. 4. Clictouei in propugnaculo Eccleſiæ lib. 1. cap. 10. Iacobi Payuæ lib. 9. orthodoxarum explicat. Alphonſi de Caſtro aduersùs hæreſes verbo, adoratio, & aliorum.

Mihi verò id ſemper ſummopere placuit, nunquam à veterum Theologorũ, præſertim in rebus fidei controuerſis, conſenſu recedere: ij namque cùm non aliam, quàm communem Eccleſiæ doctrinam, quæ tunc vigebat, & acceperint, & tradiderint; quæ ab his tradita ſunt, potiùs cõſeruare, quàm nouis dubitationibus, ac ſentẽtiis euertere, quod citra fidei periculũ fieri nequit, tutius ſore arbitror. Quare ſatius exiſtimaui trita hac, ac regia via incedere, & à veterũ ſententia, quam etiam veriorem exiſtimo, non diſſentire.

Porro ad clariorem huius ſententiæ explicationem notandum eſt, vt etiam notat Caietanus loco citato; imaginem poſſe biſariam conſiderari. Primò, vt eſt res quædam per ſe ſubſiſtens, quæ ex materia, forma, coloribus, arte conſtat: hac ratione nulli dubium eſt, imaginem ſuum eſſe reale ſibi vendicare diſtinctum à prototypo. Altero modo, quatenus exercet munus imaginis, & in notitiam exemplaris adducit;

quod

A quod duobus modis efficere poteſt. Primo, cùm habitu tantùm refertur ad ſuum exemplar, id eſt, cùm conſideratur in eſſe imaginis remoto. Secundo, cùm actu relationem habet ad illud, & intelligitur in eſſe imaginis proximo. Cùm verò imago actu ad prototypom refertur, iterum conſiderari poteſt, vel in ſeipſa, vt imago eſt, vel quatenus eſſe habet in ſuo exemplari. Quocunque horum modorum (vltimo excepto) imago cõſideretur, ſemper haber eſſe diſtinctũ à ſuo exemplari; nec niſi in eſſe diſtincto intelligitur: ſiquidem, vt relatio conſideratur in ordine ad terminum, hoc pacto licèt imago prototy- B pon contineat in eſſe repræſentatiuo, reuera tamẽ ſecundùm proprium eſſe, quod eſt eſſe relatiuum, illud non continet. At imago hoc poſtremo modo concepta, aliud ſibi eſſe, ſaltem in intellectu noſtro, præter eſſe exemplaris non vendicat: nam cùm eò imago animum perduxerit, vt oculum in ipſum exemplar defixerit, quod perſpectum, ac ſupremum eſt imaginis munus: iam non imaginem, vt imago eſt, ſed in ipſa ſuum exemplar intuetur, ac vniuerſa Religionis officia, quæ circa imaginem per- C agit, velut præſenti exemplari offert. Siquidem relatio tandiu integra manet, quandiu nondum ad terminum perduxit: at apprehenſo termino ab intellectu, quandoquidem ſuo munere functa eſt, intellectum circa terminum agere finit: quod imagini planè accidit, quæ licèt quoad cæteros modos, eſſe imaginis non amittat; tamen cùm eò ventum eſt, vt hominem ad terminum, ac prototypon duxerit, tunc vlteriùs eſſe ſuum extra prototypon non extendit: ſed in eo eſſe imaginis terminatur, ac abſorbetur: ita vt eodem planè actu animus D & exemplar, & imaginem tanquam relationem, & terminum; imaginem verò in exemplari, ſicut relationem in termino apprehendat. Hinc adorantis animus non alio motu ad prototypon, alio ad imaginem adorandam fertur, ſed eodem prorſus actu prototypon, & in prototypo imaginem adorat; neque enim priùs imago, quàm prototypus, aut prototypus ſine imagine adoratur: ſed priùs prototypus, & ſimul cum prototypo illius imago colitur.

QVÆ doctrina eſt Conciliorum, ac Patrum cõmunis; ac primùm probatur ex ver- E bis ſeptimæ Synodi act. 4. quæ ſic habent. *Qui adorat imaginem, in ea ipſum Regem adorat.* Inde Ioannes legatus Orientis Synodo aſſentiente colligit in hęc verba. *Vnde beatus Pater indicauit, non eſſe duas adorationes, ſed vnam imaginis, & primi exemplaris* Et Act. 7. *Imaginis enim honor in prototypon reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque deſcriptum argumentum.* Nec obſtat, quòd ſæpenumeto in hac Synodo repetatur imaginibus exhibendum eſſe honorem, non tamen latriam: nam ibi Patres id docent de imaginibus, vt ſunt res ſacræ, non vt ad prototypon ducunt, quibus ea ratione, vt aliis ſacris rebus honor aliquis debetur. Secũdò, probatur ex Concilio Senonenſi cap. 14. in quo definitur, imagines adorandas eſſe, non quia in illis putetur aliquid numinis ineſſe, ſed ob recordationem exemplaris. Poſtremò, ex Concilio Tridentino id præclariſſimè conſtat ſeſſion. 25. Decreto de ſacris imaginibus: vbi ſic legitur. *Imagines porrò in templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem, & venerationem impartiendam; non quod credatur ineſſe aliqua in eis diuinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ: ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant: vt per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sãctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt.* Hucuſque Concilij verba: ex quibus ſatis perſpicuum eſt à Concilio vnicam tantùm, & prototypo, & imagini adorationem decerni, nec vllam per ſe adorationem imaginibus tribui à prototypo diſtinctam.

PRÆCLARA quoque Patrum teſtimonia huic aſſertioni ſuffragantur. Primum, ac celeberrimum eſt D. Baſilij in lib. de Spiritu ſancto ad Amphilochium c. 17. quod citatur à Damaſc. oratione 1. & 3. de imaginibus, & in Nicena Synodo act. 4. omnium conſenſu approbatur. Baſilij ergo verba ſunt. *Quia Rex dicitur etiam Regis imago, neque tamen ob id duo Reges, non enim ſcinditur potentia, nec honor diſtribuitur. nam quemadmodum principium nos conſeruans, poteſtaſque vna; ita & noſtra glorificatio, ſiue laudatio vna, & non plures: quam ob cauſam etiam imaginis honos ad primum veluti fontem dirigitur.* Ex quo teſtimonio habemus, eandem, non diſtinctam eſſe imaginis, & exemplaris adorationem, neque alterum imagini, quàm exemplari cultum deberi.

SECVNDVM eſt Athanaſij lib. 4. cont. Arrianos, quod citatur in Synodo Nicena 2. Act. 4. *Nam in imagine Regis* (inquit) *forma, & ſpecies eſt: in Rege verò ea, quæ eſt in imagine, forma exiſtit: impermutabilis autem eſt in imagine Regis ſimilitudo; ita vt qui imaginem inſpexerit, ipſum quoque Regem ſimul inſpiciat. Rurſus qui Regem conſpicit, nouit eum eſſe, quem in imagine conſpexerat. Quandoquidem autem ex eo, quòd ſimilitudo non differt, volenti poſt imaginis inſpectionem Regem videre, rectè dixerit imago. Ego in illo ſum, & ille in me: & quod in me vides, vides & in illo: qui igitur imaginem adorat, adorat etiam ipſum Regem, illius enim forma, & figura eſt imago.* En quàm apertè Athanaſius ſententiam noſtram, quam ſuperiùs expoſuimus, confirmat; vbi diximus imaginem poſtquam ad prototypum duxit, in eo concludi,

Synod. ſept.

Conc. Senon.

Conc. Trid.

Baſilius.

Athanaſ.

ac ſimul eodem actu cum eo apprehendi, & adorari.

Tertivm eſt Origenis hom. 1. in Gen. *Qui videt imaginem alicuius* (ait) *videt eum cuius imago eſt*; ex quo facilè deduci poteſt, quòd cum ſimul cum imagine adorat.

Qvartvm eſt Damaſc. lib. 4. de fid. orth. c. 12. *Adoramus crucem* (inquit) *nō quòd materiam colamus; ſed figuram, qua Chriſtus deſignatur.*

Qvintvm teſtimonium eſt Nicephori Patriarchæ Conſtantinop. in Dialogo, qui inſcribitur Orthodoxus, de quo teſtimonio ſuperiùs egimus: vbi Hæretico interroganti, vbi ſit ſcriptum de adoranda imagine Chriſti, reſpondet; ibi ſcriptum eſſe, vbi ſcriptum eſt, adorandum eſſe Chriſtum, ſiquidem inſeparabilis eſt à prototypo effigies eius.

Postremvm eſt Photij Patriarchę in lib. de 7. Synod. c. 7. *Omnibus enim* (ait) *perſpicuum eſt, honorem imaginibus habitum, ad eos tranſire quos illæ referunt*; cui ſuffragatur Hierem. Pat. Conſtant. in cenſura Eccleſię Orientalis, vbi ita de imaginum adoratione ſcribit. *Sacris imaginibus non proprio Dei cultu, ſed relatè, ac conſideratione quadam ad ipſa exemplaria honorem facimus, illiſque adoluimur.* Ex his perſpectum eſt, Patres præclarè cum veterum Theologorum ſententia conſpirare.

His duas rationes lubet ſubnectere. Prima eſt D. Bonauenturæ in 3. d. 9. quæſt. 2. Imago Chriſti offert ſe nobis non pro ſe, ſed pro ſuo exemplari: quatenus nobis Chriſtum repręſentat; ergo pro illo, & cum illo, non pro ſe debet adorari: ex quo ſequitur, quòd imago Chriſti nullo pacto præterquàm in Chriſto, & cum Chriſto debet adorari. Quæ ratio etiam ad omnes imagines ſe extendit.

Altera ratio eſt D. Thomæ loco citato. Idem eſt motus in imaginem, & in rem, cuius eſt imago; ergo idem eſt adorationis actus in imaginem, & exemplar, quod repręſentat: quæ ratio magis explicatur ex eis, quæ ſuperiùs annotauimus, & confirmatur ex Ariſt. lib. 2. de Mem. & reminiſcētia, vbi idē docet. Neque valet aliquorum obiectio, qui hanc rationem eneruare contendunt, quaſi idem non poſſit eſſe motus in imaginem, & exemplar, ſed diſtinctus. Primò, non poteſt eſſe idem motus intellectus: nam alia eſt notio, qua imaginē cognoſcit, & alia, qua per imaginem exemplar apprehendit. Secundò, non poteſt eſſe idem affectus Religionis in imaginem, & exemplar illius; nam affectus terminatur ad rem, non ad imaginem. At facilè reſpondemus. Primò, eandem eſſe notionem, qua intellectus & imaginem, & exemplar cognoſcit, ſi de ſecunda notione, ac ſecundo ſtatu imaginis ſermo ſit. Duplicem enim ſtatū imaginis diſtinguimus. Primus eſt, cùm imago intellectui obiicitur, nec dum ab intellectu cognita eſt; ſed tunc primùm in ea

A cognoſcenda occupatur. Secundus, cùm imago iam ab intellectu cognita eſt, & in ea intellectus exemplar intuetur. De priori notione, ac primo ſtatu imaginis procedit obiectio; cùm tam notio, quàm ipſe imaginis ſtatus imperfectus eſt. Argumentum verò de notione, ac imaginis ſtatu iam perfecto agit. Eodem modo de affectu Religionis erga imaginem, & exemplar intelligendum eſt, qui tunc vno motu in vtrumque tēdit; cùm intellectus perfectè vtrumq; cognoſcit; atque eodē motu vtrumque complectitur. Quòd verò ait, affectum terminari ad B rem, non ad imaginem; verum eſt, cùm res abſque imagine colitur: at cùm exemplar in imagine adoratur, tunc in vtrumque mens vno adorationis motu fertur: in exemplar quidem propter ſe, in imaginē verò propter exemplar: alioqui falſum eſſet, quod de imaginibus adorandis docet Eccleſia.

Ex his colligimus primò aduersùs primam, & ſecundam ſententiam, imaginibus extra prototypon nullam adorationem deberi, niſi fortè vt res ſacræ ſunt, quibus tunc reuerentia, vt aliis rebus ſacris, exhibenda eſt.

C Colligimvs ſecundò contra tertiam ſententiam, imagines Dei, Chriſti, Crucis, nominis Ieſu, Euchariſtiæ, verè adorandas eſſe adoratione latrię, cum ſuis exemplaribus, ac ſine ſcrupulo tanquam orthodoxam, & antiquam Eccleſiæ doctrinam, id in concionibus populo exponendum eſſe: neque enim ea quæ vera eſt Eccleſiæ doctrina, eſt diſſimulanda, vt inconſulto timore illius veritas populo ſubtrahatur: ſed magis Concilij Tridentini decretum ſequendum eſt expreſſum ſeſſ. 25. in principio; in quo mandat ſancta Synodus omnibus Epi- D ſcopis, & cæteris docendi munus, curámque ſuſtinentibus, vt iuxta Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum doceant, imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in Eccleſiis retinendas, eiſque honorem, & venerationem, quæ prototypis debetur, impertiendam eſſe: ita vt per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus (hæc verba Concilij ſunt, quibus ſatis apertè latriæ adorationem indicat) Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur.

E Qvod ſi quid fortè à populo hac in re peccatum fuerit, vt monet Romanus Catechiſmus, Parochi, ac Concionatores id corrigere debent, ac populum inſtruere, qua ratione imaginibus adoratio latriæ deferatur. Neque modus loquendi Concil. huic oppoſitus eſt: nā quòd ſeptima Synod. doceat imagines adorandas eſſe non latria, atque idē affirmet Mogunt. Conc. eo tantùm declarato

volue

voluerunt, imaginibus extra prototypum latrix adorationem non deberi; immò hoc Moguntinum Concilium cap.41. imaginibus omnem adorationem negat, quod ſecùs intelligi non poteſt, quàm quòd imagines per ſe extra prototypon adorationem prototypi non merentur. Cæterùm huius doctrinæ vſus adeò in tota Eccleſia inualuit, quo Dei, Chriſti, Crucis imagines latria adorantur; vt præter id, quòd verè latria adorari debent, ſine maximo fidei periculo, ac Chriſtiani populi ſcandalo, præſertim ob ingruẽtes nonorum Iconomachorum hæreſes, quibus tandem id ab Eccleſia Catholica ceſſum videretur: aut negari, aut diſſimulari nequeat. Ex his tandẽ conſtat falſam eſſe aduerſariorum doctrinam, & à Scripturis diſſentaneam, cùm imaginum vſum ex Dei præcepto interdictum docent.

Dominica XXVI.

Memento vt diem Sabbathi, &c.

Interrog. *Prohibétne Deus nobis omne opus vno hebdomada die?*

Reſp. *Hoc præceptum ſingularem quandam obſeruationem habet: nam feriæ obſeruatio eſt pars cæremoniarum veteris legis: quapropter ea in aduentu Chriſti antiquata fuit.*

Censura XIX.

NOTA hoc loco, quod à paucis hactenus obſeruatum fuit, aduerſarios omne prorſus, quoad Chriſtianos, de abſtinendo ab operibus ſeruilibus, Dei præceptum conuellere: ita vt Chriſtiani poſt Chriſti aduentum nulla Dei lege teneantur, neque etiam Dominica die, ab operibus ſeruilibus abſtinere; eò quòd præceptum feriandi ab operibus, Iudæis tantùm datum fuerit, non Chriſtianis. Quod verò in hoc præcepto Chriſtianis obſeruandum eſt, illud eſſe affirmant, vt certo hebdomadæ die à Paſtoribus Eccleſiæ aſſignando, omnes conueniant in Eccleſia ad audiendum verbum Dei, & orandum. Triplici namque de cauſa latum fuiſſe à Deo hoc præceptum docent. Primò, ad figurandam ſpiritualem requiem. Secundò, ad politiam Eccleſiaſticam, vt ſtatus dies ad vacandum Deo deſeruiat. Tertiò, ad ſolatium ſeruorum, vt in eo ab opere vacent: prior figura ſublata fuit: politia tantùm Eccleſiaſtica, ac ſeruorum, non aliorum requies ab operibus manet. Hæc in tota hac, ac ſequenti Dominica expreſsè traduntur: quibus aſſentiũtur Lutherani. Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 2. cap. 6. Heshuſius lib. de erroribus Pontificiorum tit. 26. Philippus in locis commun. in expoſitione Decalogi. [Magdeburg. Heshuſius. Melanchton.]

AT errant ſummopere aduerſarij, cùm præceptum de die Dominico feriando, à Dei lege auellunt, vt ad ſolam politiã Eccleſiæ, ac famulorum requiem transferant. Nam tametſi verum ſit, Sabbathi obſeruationẽ nonnihil cæremoniale complecti; atque ea parte, qua cæremoniale eſt, aduentu Chriſti abrogatum fuiſſe: attamen hallucinantur, cùm in feriatione ab operibus ſeruilibus cæremoniam ſitam exiſtimant, quam in diei Sabbathi tantummodò Religione collocatam agnoſcere deberent. Hac enim tantùm ratione factum eſt, vt Apoſtoli, quibus tam moralium, quàm cæremonialium præceptorum ratio cognita erat, diuino ſpiritu afflati Sabbathi diem, qui ad cæremoniam pertinebat, in Dominicum commutauerint: quòd verò ad diei feriationem, ac ſanctificationem ſpectat, nihil prorſus immutauerint: quò fit, vt lex feriandi, cùm ad morale præceptum ſpectaret, minimè Chriſti aduentu ſublata fuerit.

MALE igitur aduerſarij de Dominico die hoc loco ſentiunt, cùm ad illum feriandũm nulla Dei lege teneri ſentiunt: quos tamen antiquiſſimi Patres redarguunt: nam Ignatius epiſt. ad Magneſianns, Dominicum diem appellat, *Diem regalem, & eminentiſſimum omnium dierum.* Ambroſius ſerm. 62. [Ambroſius.] *Dominica* (inquit) *nobis venerabilis eſt, atque ſolemnis.* Auguſtinus ſer. 251. [Auguſtinus.] *Dominicum diem,* ait, *Apoſtoli religioſa ſolemnitate habendum ſanxerunt*: neque ſeruis tantùm, ſed omnibus ab omni ſeruili opere ceſſandum ex diuino præcepto colligit ibidem his verbis. *Videamus ne otium noſtrum vanum ſit: ſed à veſpera diei Sabbathi vſque ad veſperam diei* Dominici *ſequeſtrati à rurali opere, & ab omni negotio, ſoli diuino cultui vacemus: ſic quoque ſanctificamus ritè Sabbathum Domini, dicente Domino, omne opus non facietis in eo.* Idipſum confirmat Hieronymus in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis, & Greg. lib. 11. epiſt. 3.

PLERAQVE etiam Concilia ex diuino, & Apoſtolico præcepto non tantùm ob ordinem, & politiam Eccleſiæ, aut famulorum requiem, die Dominico ab operibus feriandum iubent; vt Concilium Aurelian. III. can. 27. quod tanquam diuinæ legis deſertores eos puniri mandat, qui Dominico die, ac aliis feſtis diebus operibus vacant. Synod. ſexta generalis can. 8. Conc. Antiſiodorenſe cap. 19. vbi ait. *Non licet die Dominico boues iungere, aut alia opera exercere.* Conc. Matiſconenſe c. 1. Conc. Moguntinum can. 36. & 37. Ex quibus conſtat, non tã in famulorũ ſolatium, aut politię cauſa: ſed ad myſteria Dei celebranda, & homines ad Dei cultũ transferendos, hoc præceptum, non Iudæis tantùm; ſed etiam Chriſtianis omnibus tam ſeruis, quàm dominis latum fuiſſe.

Dominica XXXI.

Interrog. *Non concupiſces domum, &c.*

Reſp. *An intelligis, quòd qualibet tentatio,*

qua in hominis fidelis cogitationem cadere poteſt,ſit peccatum , tametſi illi reſiſtat,ac nullatenus recipiat?

Reſp. *Certum eſt , quòd cupiditates omnes , qua ſtimulant cor hominis , quamuis deſit conſenſus,ſunt vitia,& peccata.*

CENSVRA XX.

ERRONEA hæc doctrina eſt, ac conſcientiis exitialis : nam ſi quælibet tentatio , quæ mentem hominis inuadit , peccatum eſt , cùm reluctatur voluntas:igitur peccatum aliquod eſſe poteſt , quod voluntate non contrahitur : quod falſum eſt , cùm ex B Auguſtino peccatum nullum ſit niſi voluntariũ : immò aliquod homini peccatũ aſcribi poſſet, quod voluntas deteſtaretur:cùm verò malũ,quod voluntas deteſtatur,extra volũtatem ſit,nec illam ſua delectatione attingat,ex qua peccatũ oritur;ſi illud eſſet peccatũ , iam idem peccatũ eſſet in voluntate, & extra voluntatẽ:ſed cùm extra volũtatem nullũ peccatum ſit; ſequeretur profectò,quòd idem ſit peccatum,& non peccatum,quæ eſt manifeſta cõtradictio. Præterea ſi illud peccatũ extra voluntatem eſt,& à voluntate non contrahitur,à quo igitur cõtrahitur?non ab intellectu, qui tam à peccati delectatione , quàm à deteſtatione abſtrahit. Neque à ſenſu,qui ſine voluntate nec vitij, nec virtutis capax eſt. Cùm igitur extra voluntatem à nemine contrahatur;nullum igitur erit peccatum;quod à nullo contrahitur.

AT omnem tentationem, quæ extra voluntatis conſenſum fit, non eſſe peccatũ, docent apertè ſacræ literæ, quæ homines iuſtos in tentationibus probatos eſſe affirmãt. Tob. Tob. 12. 12. *Quia acceptus eras* Deo , *neceſſe fuit , vt tentatio probaret te.* Neque exiſtimandum eſt eam exteriorem cæcitatis tẽtationem Tobiæ tantùm ſenſum inuaſiſſe ; ea enim etiam ad animum peruenit,quam tum diabolus,tum propria vxor illi ſuggerebant : quod in cunctis tentationibus etiam externis accidit , quibus interior animi patientia oppugnatur. Eccleſiaſt. 27. *Vaſa figuli probat fornax,& homines iuſtos tentatio tribulationis.* Ecclesiaſt. 27. Iacob. 1. Iacob. 1. *Beatus vir, qui ſuffert tentationẽ , quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vita.* At ſi tentatio peccatum eſſet , ea iuſtos non probaret , ſed potiùs reprobaret. Paulus etiam 1.Cor. 10. fidelibus 1.Cor.10. ex tentatione prouentum,ac præmium pollicetur;quòd ſi tẽtatio eſſet peccatum, pœnam potiùs , quæ peccatum ſequitur , quàm præmium polliceri deberet : præterea Iacobus 1. Iacob. 1. *Omne gaudium* (inquit) *exiſtimate fratres , cùm in tentationes varias incideritis.* At ſi tentatio peccatum eſt,potiùs in ea flendũ, quàm gaudendum eſt. At certè mirum non eſt aduerſarios in falſam hanc doctrinam impingere, cùm etiam doceãt iuſtũ in omni bono opere A peccare; vt docent Lutherus in aſſertionibus art. 31. & 32. Philippus Melanchton in locis comm. editione 1. & Nicolaus Anſdorfius contra Georgium Maiorem : quapropter his doctrinis Eccleſia meritò anathema dicit.

DOMINICA XXXII.

Interrog. *Cùm lex contineat formam bene ſeruiendi Deo;Chriſtianus nónne ſecundùm Dei legem viuere tenetur?*

Reſp. *Ita : ſed tanta eſt infirmitas in cunctis hominibus ; vt nemo poſſit perfectè ſatisfacere legi.*

CENSVRA XXI.

QVOQVO ſceleſti ruunt ? Planè vt ſine lege viuant,legem Dei euacuent,atque vt liberiùs nullo diuinæ legis fręno cohibiti, in omnia vitiorũ genera pręcipites ſe dedant, omne à ſe legis diuinæ iugum abiiciunt,ac illius obſeruantiam hominibus impoſſibilem clàmitant : hoc genus hominum redarguit Deus per os Hierem.c.2. *A ſaculo,*ait,*confregiſti iugum meum: rupiſti vincula mea,& dixiſti, non ſeruiam.* Hierem.2. Itáne Dei ſapientiam extenuant, vt ſuam carnis libertatẽ ſtatuãt; quòd Deum hominibus impoſſibilia imperaſſe ſentiant? at ſi Deus impoſſibilia iuſſit, quæ homines C ferre nequeant,cur prædicat Chriſtus Matth. 11. *Iugum meum ſuaue eſt , & onus meum leue?* Matth.11. Quodnam verò iugum Chriſtus hominibus impoſuit, præterquàm diuinorum mandatorum obſeruantiam? Luc. 18. *Magiſter bone quid faciens vitam æternam poßidebo ? mandata noſti, non occides.* Luc. 18. Si Dei mandatũ ita arduum eſt, vt ad illius obſeruantiã pertingere nemo poſſit, quid exclamat Moyſes Deuteron. 30. *Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt,neque procul ſitum, nec in cælo ſitum, vt poſſis dicere , quis noſtrûm valet ad cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere* Deut. 30. D *compleamus? Sed iuxta te eſt ſermo valdè , in ore tuo, & in corde tuo , vt facias illum.* Si adeò grauia ſunt mandata Dei , vt ad ea ferenda impares ſint hominũ humeri;quare docet Ioannes ep. 1.c.5. *Hac eſt enim charitas Dei,vt mandata eius cuſtodiamus,& mãdata eius grauia non ſunt?* 1.Ioan.5. Si extra controuerſiam eſt,vt ait Caluinus lib. 2. Inſt.c.7. impoſſibile eſſe in hac carne legis implementum; quomodo Scriptura tot perfectos legis obſeruatores fuiſſe commemorat? Noë,qui vir iuſtus,atque perfectus fuit in generationibus ſuis,vt habetur Gen.6. Gen. 6. E Abraham, qui perfectè coram Deo ambulauit;Gen. 17. Gen. 17. Ioſue, qui vniuerſa Domini præcepta compleuit; Ioſue 11. Ioſue.11. Dauid , qui fecit omnes voluntates Dei; Actor. c.13. Actor.13. Iob, qui fuit vir ſimplex,rectus,ac timens Deum & recedens à malo; Iob 1. Iob. 1. Zachariam, & Elizabet, de quibus Luc. 1. Luc. 1. *Erant iuſti ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis , & iuſtificationibus*

Digitized by Google

nibus Domini ſine querela. Denique quotquot A iuſti fuerunt, Dei legem perfectè obſeruarunt Paulo teſte ad Rom. 2. *Non enim* (inquit) *auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.*

Rom. 2.

Et quidem, vt ait Hieronymus lib. 3. aduerſus Pelagianos cap. 1. ſruſtrà darentur præcepta, ſi ea implere nemo poſſet, & qui Deum iuſtum, & bonum eſſe credunt, neceſſariò fateri debent, vt teſtis eſt Auguſtinus lib. de nat. & gratia cap. 69. eum impoſſibilia non potuiſſe præcipere: quapropter impia, ac execranda illorum blaſphemia cenſeri debet, qui Deum legem hominibus impoſſi- B bilem ſtatuiſſe docent. Ita Baſilius concludit hom. in illud Moyſis, Attende tibi ipſi. *Impium eſt* (inquit) *aſſerere præcepta Spiritus ſancti impoſſibilia eſſe obſeruatu*: quam ſententiam confirmat Auguſtinus ſerm. 191. de tempore. *Execramur* (inquit) *blaſphemiam eorum, qui dicunt impoſſibile aliquid homini à Deo eſſe præceptum.* Porrò hæc Lutheranorum, ac Caluinianorum communis eſt blaſphemia, quam eructat Lutherus in confutatione rationis Latomianæ, & in reſponſione ad dialogum Syluestri Prieratis. Melanchton ad c. 4. epiſt. ad Rom. editionis primæ. Caluinus lib. 2. Inſtit. C cap. 7. Ioannes Monhemius dialogo 3. & Catechiſmus hoc loco, & Dominica 33. per totam. Cuius idcirco examen prætermittimus.

De Oratione.

Dominica XXXIV.

Interrog. *Intelligis ſolum Deum eſſe inuocandum?*

Reſp. *Ita, quia id exigit tanquam honorem ſuæ diuinitati debitum.* & infrà.

Ex eo nobis concludere licet, nec Angelos, nec San- D *ctos, qui è viuis exceſſerunt, eſſe inuocandos.*

Censvra XXII.

De Sanctorum inuocatione copioſè egimus in ſecundo Examine ad artic. 24. Confeſſ. fid. vbi communem hunc Lutheranorum, & Caluiniſtarum errorem Scripturarum, ac Patrum teſtimoniis debellauimus. Quapropter ne nobis actum agere contingat, id tantùm addimus ad clariorem huius loci confutationem, Sanctorum, & Angelorum inuocationem longè à Dei inuocatione diſtare: nam cùm Deum inuocamus, eum vt E ſupremum omnium bonorum auctorem, ac fontem agnoſcimus, à quo omne bonum, ac ſalus noſtra pendet: vt docet Iacobus cap. 1. *Omne bonum, & omne donum perfectum deſurſum eſt deſcendens à Patre luminum.* Hac fide, ac cognitione præditi, ad Deum confugimus, illú vt Deum, ac Patrem inuocamus, à quo bona omnia tam gratiæ, quàm gloriæ expectamus. At verò cùm ad Sanctorū inuocationē conuertimur, iam non ab illis bona, quæ expetimus, efflagitamus, neque eos velut bonorum datores rogamus: ſed ab iis tantùm adiuuari petimus, eorum obſecrationes apud Deū expoſtulamus, vt bona, quæ à Deo expectamus, faciliùs eorum ſuffragiis, ac veluti manibus nobis condonentur; vt explicat Valafridus Strabo antiquus auctor, de reb. Eccleſ. c. 8. *Rogamus* (ait) *Sanctos, non vt ipſi præſtent per ſe, quæ ſaluti noſtræ neceſſaria ſunt, ſed vt ab auctore bonorum, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, vtpote illi proximiores meritis, & ideo certiùs audiendi impetrent, quæ ſaluti petentiū opportuna non neſciunt.* Hoc pacto nemo inficiari poteſt Sanctos eſſe inuocandos; cùm ea inuocatio Dei ipſius inuocationē nō modò non minuat, ſed potiùs augeat: nā ſi ea erga Sanctos viuos liberè vtimur, cur eadem erga eoſdem non quidem anima mortuos, ſed excellentiùs viuentes, ac apud Chriſtum regnantes vti non liceat? Si Angelos noſtræ ſalutis miniſtros, ac patrocinatores habemus; quid eſt, quod ab illorum patrocinio implorando nos abſterrere debeat? Quòd ſi Sanctis id à Deo minimè tributum eſſe dicant, vt nos iuuent, nobíſque auxilientur; iam hîc ab illis teſtimoniū vel à Scripturis, vel à Patribus, vel à Conciliis exquiro: neque enim omni ſpiritui credendum eſt, vt monet Ioannes epiſt. 1. cap. 4. ſed his teſtimoniis ſpiritus probari debent, an ex Deo ſint. Porrò, cùm omni huiuſmodi teſtimonio careant, iure hunc illorum ſpiritum, velut ſpurium, & à Deo alienum damnamus, aſſerimúſque Sanctos tanquam vnius corporis membra, ac vnius Eccleſiæ conciues, mutua ſibi inuicem auxilia præſtare: nec fieri poſſe, vt qui de ſua gloria ſecuri ſunt, de noſtra ſalute minimè ſint ſolliciti.

Cvm verò eam Angelis exceptionem dare non poſſint, quos Deus ad hominum miniſterium deſtinauit, teſte Paulo: ſanè nimis perfidè, ac proteruè agunt, cùm nulla Scriptura, nullo teſte, nullo Doctore, illos ab hac inuocatione expellunt, ea tantummodò ratione, ſi tamen ratio, & non potiùs perfidia dici debet; quòd Deus illos inuocari nolit: quòd ſi rationem vel ex Scripturis, vel ex Patribus ab ipſis quæras, nulla eſt, quibus ſat ſit pro ratione voluntas, ac perfidia.

Dominica XXXV.

Interrog. *Quid eſt Deum precari lingua ignota?*

Reſp. *Irriſio Dei, ac peruerſa hypocriſis.*

Censvra XXIII.

Si de verbo Dei populo explicando, aut concione ad plebē habenda, aut Catechiſmo

Pattem, & Spiritum ſanctum credimus. Rur-
ſus Io. 6. Chriſtus ſuæ catnis manducatio-
Ioan. 6. nem præcipit. *Qui manducat meam carnem, vi-
uet in æternum.* Igitur nobis non licet alias
carnes manducare, niſi carnem Chriſti. Pau-
Philip. 2. lus etiam ad Philippenſes 2. *In nomine* (in-
quit) *Ieſu omne genu flectatur.* Igitut non licet
flectere genu niſi in nomine Ieſu, non in no-
mine Patris, neque Spiritus ſancti. An non
hæc conſequentia totam fidem, ac Scriptu-
ram deſtruit? At hæc familiatis eſt Luthera-
nis, ac Caluinianis, qui illud quoque teſti-
1. Io. 2. monium Io. epiſt. 1. cap. 2. *Aduocatum ha-
bemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum*, hoc
modo interpretantur; atque ex eo inferunt
nobis non licete alium apud Patrem aduo-
catum habere.

QVID ſi Patrem in nomine Spiritus ſan-
ctus inuocemus, aut Filium in nomine eiuſ-
dem, num Dei præceptum infringimus; cùm
inuocare Patrem in nomine Filij, aut Spiritus
ſancti nihil aliud ſit, quàm Patrem ſimul cum
Filio, aut Spiritu ſancto inuocare? Quòd ſi id
nobis vetitum eſſe ſentiant, reliquum eſt, vt
ipſam quoque vnius Trinitatis adorationem,
ac inuocationem expellant. Hoc igitur non
Dei, ſed Lutheriſtarum, & Caluiniſtarum
præceptum tantummodò agnoſcendum eſt,
omnibus execrandum.

DOMINICA XLII.

Dimitte nobis, &c.

Intettog. *Intelligis nos peccatorum remiſſionem non obtinere, præterquàm ex gratuita bonitate Dei?*

Reſp. *Ita planè.*

CENSVRA XXV.

AT quonam Chriſti merita euanuerunt,
quibus nos peccatorum remiſſionem
Tit. 2. accepiſſe docet Paulus ad Tit. 2. *Qui dedit ſe-
metipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni ini-
quitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem;*
ſi tantùm ex gratuita Dei bonitate, ac miſe-
ricordia hominum delicta remiſſa ſunt? quot-
ſum Chriſtus tot in carne ſua dolores ſuſtu-
Iſa. 53. lit? de quibus Iſa. 53. *Verè languores noſtros
ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit; vulne-
ratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt pro-
pter ſcelera noſtra.* Quid nobis profuit Chriſti,
ſanguis, quem tamen ad delicta noſtra eluen-
Rom. 3. da fuſum eſſe teſtatur Paulus Rom. 3. *Iuſti-
ficati* (inquit) *gratis per gratiam ipſius, per re-
demptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem pro-
poſuit Deus propitiationem per fidem in ſangui-
ne ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter re-
miſſionem præcedentium delictorum?* Notēt illud
(ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ) quandoquidem
non ex miſericordia, aut liberalitate; ſed ex
rigore iuſtitiæ delictorum remiſſio perfecta
fuit. Quid tandem Chriſti ſatisfactio prædi-
A caretur à Petro Ep. 1. cap. 1. *Non auro, vel ar-* 1. Pet. 1.
*genta redempti eſtis, ſed pretioſo ſanguine qua-
ſi Agni immaculati Chriſti, & incontaminati.*
Cùm gratuita Dei liberalitas omnem ſatiſ-
factionem expellat; falſum eſt igitur remiſ-
ſionem peccatorum ex ſola Dei liberali-
tate obtineri. Quòd ſi Chriſti meritum à
peccatorum remiſſione non excludunt, cur
Sacramenta prætereunt, per quæ virtus ſa-
tiſfactionis Chriſti ad peccatorum expia-
tionem nobis applicatur? cur pœnitentiam,
cordis contritionem, melioris vitæ propo-
ſitum, ac cæteras diſpoſitiones, quæ Sacra-
B menta præcurrunt, ſilentio ſepeliunt; præ-
terquàm quod omnem Sacramentorum vir-
tutem reprobo illo, ac Deo, & veris fidelibus
exoſo fidei iuſtificātis idolo penitus euertūt?

Intertog. *Cùm Deus nobis cōdonauit delicta, quis fructus ac vtilitas in nos redundat?*

Reſp. *Hac ratione nos ei grati ſumus, ac ſi reipſa iuſti, ac innocentes eſſemus.*

CENSVRA XXVI.

NEMO igitur ex Lutheranorum, & Cal-
uiniſtarum grege reipſa iuſtus eſt, ac
innocens; ſed omnes reuerà iniuſti, ac no-
centes, tametſi eis condonata eſſent delicta
ex ſua fide iuſtificante. Eſto, id de ipſis ve-
C rum ſit, de Catholicis verò id apertè falſum
eſt. Inde enim duplex eorum error inſurgit.
Primus, quòd neminem reuerà iuſtum eſſe
poſſe aſſerunt, cùm tot iuſtos, ac innocentes
Scriptura commemoret. Noë vir iuſtus, at-
que perfectus fuit, Gen. 6. quem ſi quaſi iu- Gen. 6.
ſtum à Deo reputari aduerſarij more ſuo in-
terpretentur; ipſos Deus redarguit, qui de il-
lo cap. 7. inquit, *Te enim vidi iuſtum coram
me:* at ſi Deus illum iuſtum coram ſe vidit;
profectò non tantùm apparebat, ſed reue-
rà iuſtus erat, cùm Deus non ſecūdùm appa-
rentiā, ſed ſecundùm rei veritatē videat. Abel
D iuſtus fuit, Chriſto teſte apud Matth. 23. *Vt* Matth. 23.
*veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus
eſt à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem
Zachariæ.* Zacharias, & Elizabeth erant iuſti
ambo ante Deum, incedentes in omnibus
mandatis, & iuſtificationibus Domini. Luc. 1. Luc. 1.
Ioſeph ab Arimathia erat vir bonus, & iuſtus.
Luc. 23. Ioſeph etiam ſponſus Virginis erat Luc. 23.
iuſtus. Matth. 1. Cùm eſſet iuſtus, & nollet tra-
ducere eam. Petrus ep. 2. c. 2. Loth iuſtum ap- 2. Pet. 2.
pellat. Salomon Sap. 3. animas iuſtorum in Sap. 3.
manu Dei eſſe affirmat: vbique Scripturæ
E iuſtos iuſtitiæ mercedem recepturos, atque
in perpetuum victuros docent: denique Eze-
chiel. 18. iuſtos reuerà illos eſſe prædicat, qui Ezech. 18.
Dei præceptis obtemperant. *Vir* (inquit) *ſi in
præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea cuſto-
dierit, vt faciat veritatem, hic iuſtus eſt, vi-
ta viuet, ait Dominus Deus.* Cùm verò vni-
uerſi, qui in Scripturis iuſti appellantur,
Dei

Dei præcepta cuſtodierint, conſtat ſanè eos reuerà non apparentia, aut reputatione tantùm fuiſſe iuſtos. Error igitur eſt, non vera doctrina, nullos reuerà eſſe iuſtos, ſed tantùm iuſtos reputari; vt falsò ſibi perſuadent Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutheran c.2 epiſt ad Galat. Melanchton in Confeſſ. Auguſtan. art.4.& 20 & in Apolog Confeſſ.art.4 5.6 & 20. Illyricus in Centur. Cent.1.lib.2.col.238. Caluin.lib.3.Inſtit c.11 §.2.

Alter error eſt, quòd vel ſeipſos hac poſitione deſtruunt, vel in maiorem erroris anfractum incidunt: nam ſi poſtquàm Deus nobis condonauit delicta, adhuc ipſa delicta in nobis manent; iam delicta nobis condonata, & non condonata ſunt; condonata ſunt ex ſuppoſito, non condonata, quia adhuc manēt, igitur ſeipſos deſtruunt: nam condonare peccata, eſt peccata delere, & amplius non remanere. Scio quò effugiant: aiunt enim Deum cùm nobis peccata donat, non ipſa peccata delere, ſed tantùm non imputare, reipſa verò manere peccata, ſed ea Dei non imputatione quaſi tegi.

Hæc præclara eſt Lutheriſtarum, & Caluiniſtarum de peccatorum remiſſione ſententia; quam iure turpem hæreſim appellare licet, eò quòd omnem veram peccatorum remiſſionem euertat, ac vniuerſas Scripturas conuellat, quę peccata deleri, & extingui; non autem non imputari, ac reuerà manere poſt illorum remiſſionem vbique docent: vt ſuperiùs in ſecundo Examine probatum fuit.

Dominica XLIII.

Et ne nos inducas, &c.

Interrog. *Quare poſtulas à Deo, vt te ad malum non inducat, cùm illud ſit proprium Diaboli munus?*

Reſp. *Sicut Deus ſua miſericordia fideles ſuos tuetur, nec permittit, eos à diabolo ſeduci, aut à peccato vinci: ita eos, quos punire ſtatuit, non tantùm gratia ſua deſerit, ſed etiam eos diaboli poteſtati tradit, excæcat, ac in eos ſenſū reprobū immittit.*

Censura XXVII.

Hic Lutherani, & Caluiniſtæ Atheiſmum, ac blaſphemiarū æternam communi impietate in Deum omnium bonorum auctorem, ac totius ſanctitatis fontem aperiunt, dum eum homines ad malum inducere, Diaboli poteſtati tradere, excæcare, atque in eos efficaciam erroris, & ſenſum reprobum immittere impiè autumant, vti demonſtrauimus in primo Examine Atheiſmo 5. vbi etiam fusè hunc blaſphemum errorem confutauimus. Quapropter hìc tantùm alter ipſorum error pertimendus eſt, quo aſſerunt Deum ita ſua miſericordia fideles tueri, vt nunquam permittat eos à diabolo ſeduci, aut à peccato vinci: ſed quot fideles à Diabolo ſeductos, atque à peccato ſuperatos Scripturæ meminerunt? An non fidelis fuit Eua, quæ tamen à ſerpente Diabolo ſeducta fuit? Gen.3. *Serpens* (inquit) *decepit me.* An non fidelis fuit Adam, qui tamen à peccato victus fuit, & de ligno vetito comedit? Dauid nónne peccato ſuccubuit, cùm Vriā Hethæum percuſſit gladio, & cum Berſabea concubuit, qui tamen fidelis erat? Quid ſcelus fratrum Ioſeph, qui Ioſeph vendiderunt? quid Salomonis idololatriam? quid peccata Manaſſæ? quid Iudæ proditionem? quid trinam Petri negationem? quid Thomæ infidelitatem? quid Diſcipulorum ſcandalum? quid Ananiæ, ac Sapphiræ mendacium, & alia innumera ex Scripturis exempla commemorem, quæ apertè declarant, Deum non ſemel permiſiſſe, vt fideles à Diabolo vincerentur: immò etiam, vt ipſi Electi ad tempus in ſcelera lapſi, diaboli tyrannidi ſubiecti eſſent, vt ex allatis exemplis perſpicuum eſt? Quid verò magis Paulus clamat, quàm multos fidelium à fide exciſos, multos in peccata lapſos eſſe, quorum finis interitus eſt? Piger ſanè pluribus aduersùs hunc errorem agere; cùm apertum ipſum Dei verbum hoſtem, ac impugnatorem habeat: & iam aliàs ipſum copioſiùs confutauerimus. Porrò hic error duplicem errorem patentem ſibi vendicat; primus eſt, quòd fideliū nomine ipſos tantùm electos deſignant: neque enim exiſtimant aliquem verè fidelem eſſe, niſi electum: quò fit, vt apud illos fidelis, & Electus idem ſonent; quem errorem refutauimus in Examine primo Atheiſmo 20. Alter eſt, quòd tam fidei, quàm gratiæ donum in electis indelebilem eſſe affirmant; quem errorem in eodem Examine Atheiſmo 21. excluſimus.

De verbo Dei.

Dominica XLV.

Interrog. *Vbi tu diuinum hoc verbum conſtituis?*

Reſp. *In ſacris Scripturis, vbi illud comprehenditur.*

Censura XXVIII.

At verò antequàm Moyſes diuinas veteris legis Scripturas exararet, ſæcula illa, quæ Moyſem anteceſſerunt, vbinam diuinum verbum conſtituebant? ea quidem verbo Dei caruiſſe profanum eſt aſſerere; cùm Dei ſermones, quos cum Adam, cum Eua, cum ſerpente, cum Cain, cum Abraham, ac cæteris Patriarchis habuit; illuſtres etiam illæ Dei apparitiones, Dei verbum ſibi iure vendicarent. An non id in

Tradi

Digitized by Google

traditione potiùs, quàm in Scripturis cõprehendebatur? Deinde verò antequã Apoſtoli, ac Euãgeliſtæ Euãgelia ſcriberẽt, ac Petrus, Paulus, Ioãnes, Iacobus, Taddæus Epiſtolas exaraſſent; vndenam primi illius tempeſtatis homines ſacrum Euangelij verbum depromebant? num ex ipſo Euangeliorũ codice, qui nondum conſcriptus habebatur? an non ſola Apoſtolorum voce, ac teſtimonio contenti erant, vt illud Dei verbum certiſſimè eſſe crederent, quod ab ipſis voce tenus audiebãt? Quot Apoſtolicas traditiones Ecclesia colit, quæ in Scripturis expreſſæ non habentur? Symbolum Apoſtolorum, Pædobaptiſmum, Dominicæ diei obſeruationem, perpetuam B. Mariæ virginitatem, ac ipſorum Euangeliorum voluminum veritatem, ac ſynceritatẽ. Plurimas alias omitto, quas ſi extra Dei verbum collocant omnem tum fidem, tum Scripturarum veritatem peſſum ire neceſſe eſt. Malè igitur in ſolis Scripturis totum Dei verbum comprehendunt.

Interrog. *Totum id, quod de obedientia verbo Dei præſtanda diximus, ſitúmne eſt in noſtra voluntate?*

Reſp. *Nihil prorſus: ſed Deus eſt, qui per ſuũ S. Spiritũ id in nobis operatur.*

CENSVRA XXIX.

QVASI verò Deus per homines quaſi per inanime inſtrumentum operetur. At antiquus eſt error, quo liberum arbitriũ perimũt. At
Deut. 30. oppoſitã doctrinam tradit Moyſes Deut. 30. cùm ait. *Teſtes inuoco hodie cœlũ, & terram, quòd propoſuerim vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas.* Vita ex verbi Dei obediẽtia in homines manat, ſicut ex inobedientia mors, vtrãque noſtræ electioni propoſitã eſſe Moyſes teſtatur: igitur nõnihil de diuini verbi obediẽtia in noſtra voluntate ſitũ eſt. Cla-
Ierem. 11. mat quoque Deus per os Ierem. c. 11. *Manè conſurgẽs cõteſtatus ſum, & dixi; audite vocẽ meã, & non audierũt, nec inclinauerunt aurẽ ſuam, reuerſi ſũt ad iniquitates patrũ ſuorũ priores, qui noluerunt audire verba mea.* Quòd ſi nihil diuini verbi obediẽtiæ in noſtra voluntate ſitum eſt, ſed eam ſolus Deus in nobis operatur; quid conqueritur Deus, quòd populus verbis ſuis non obediat? cur nõ ipſe magis in his obediẽtiã operatur? quid promiſſis allicit, vt iis obtemperet? Iſa. 1. *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis*: quid minis terret, vt obediãt? *Quòd ſi nolueritis, & me ad iracundiã prouocaueritis, gladius deuorabit vos.* Iam ſi omnẽ volũtatis noſtræ poteſtatẽ aufugit, quod de verbi Dei obendientia Scripturæ præſcribunt; nemo ſanè peccat in eo quod efficere nõ poteſt: cur igitur diuini verbi trangreſſores Deus tot maledictionibus percutit, quæ
Deut. 28. habentur in Deuter. c. 28. *Quòd ſi audire no-*
A *lueris* (ait) *vocẽ Domini tui, vt cuſtodias, & facias omnia mandata eius, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & apprehendent.* Sed de his aliàs copioſiùs diſputatum fuit.

De Sacramentis.

DOMINICA XLVI.

Interrog. *Quid eſt Sacramentum?*

Reſp. *Teſtimonium externum gratiæ Dei, quod per ſigna viſibilia nobis res ſpirituales repræſentat, ad fortiùs obſignãdas in cordibus noſtris Dei promiſſiones, ac nos de iis certiores faciendos.*

B

CENSVRA XXX.

IOANNES Caluinus Inſt. lib. 4. c. 14. §. 1. eãdem ferè Sacramenti definitionem aſſignat his verbis. *Videtur autem mihi hæc ſimplex & propria fore definitio: ſi dixerimus externum eſſe ſymbolum, quo beneuolẽtia erga nos ſua promiſſionem conſcientiis noſtris Dominus obſignat ad ſuſtinendã fidei noſtræ imbecillitatẽ: & nos viciſſim pietatẽ erga eũ noſtram, tam corã eo, & Angelis, quàm apud homines teſta-*
C *mur.* Eadẽ quoq; habetur in cõfeſ. fid. art. 34. Caluinus.

LVTHERVS in libro de captiuitate Babyl. c. vlt. Sacramẽtũ definit, *eſſe promiſſionẽ ſigno externo annexam*; quam Lutherani paulò magis explicant in Apologia Confeſſ. Auguſt. art. 13. vbi ita aiunt. *Sacramentum eſt ritus, qui habet mandatũ Dei, & cui eſt addita promiſſio gratiæ.* Improba eſt Lutheranorũ definitio. Primò, quòd Dei mãdatũ omnibus Sacramẽtis annectãt, quod falſũ eſt: nã in veteri lege circuncisio, quæ Sacramẽtũ Synagogæ fuit, licèt etiam ante legem fuerit, fœmi- Lutherus.
D nas non complectatur; neque alios præter Hebræos: & in Euãgelio, ordo, & matrimonium omnibus non præcipitur; immò pluribus interdicitur, vt coniugatis ordo ſacer, ac ſacris odinibus initiatis matrimonij contractus. Deinde, quia Sacramentũ, ſignũ tãtũ promiſſionis gratiæ, nõ cauſã eſſe docẽt, quo Sacramentorũ vim, atque efficaciã eneruãt.

CALVINISTARVM verò definitio multo peior, ac vitioſior eſt. Nam in primis quidem cum Lutherana conuenit; Sacramenta eſſe tantùm ſymbola, ac teſtimonia gratiæ, non
E tamen ipſa gratiam cõferre; ſed præter hunc, alios errores addit. Primum, quòd aiunt Sacramentum eſſe ſignum beneuolentiæ; per beneuolentiam verò intelligunt gratiam prædeſtinationis, cuius ſignum Baptiſmum conſtituunt: neque enim ſentiunt alios præter electos Baptiſmi gratiam ſuſcipere poſſe, vt perſpicuè docet Caluinus in libro de conſenſione inter Tigurinos, & Geneuenſes in re Sacramentaria, vbi ſententiam ſuam his verbis aperit. *Sedulò docemus Deum non promiſcuè vim ſuam exercere in omnibus, qui Sacramenta recipiunt, ſed tantùm in electis: nam* Caluinus.

quemadmodum non alios ad fidem illuminat, quàm quos præordinauit ad vitã: ita arcana Spiritus ſui virtute efficit, vt percipiant electi, quæ efferunt Sacramenta. Quod etiam confirmat Catechiſmus Dom. 47. cùm ait incredulos, & malos, eos ſcilicet, qui ad vitam prædeſtinati non ſunt, Sacramentorum vim in ſeipſis delere. *Catechiſmus.*

SECVNDVM, quòd Sacramẽta data eſſe affirmãt ad obſignandam Dei promiſſionẽ, qua nos ab æterno elegit, ante mundi conſtitutionem: de ea enim promiſſione loquuntur B quam olim Deus Abrahæ pollicitus eſt Gen. 17. *Ego ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te*, quã ad omnes fideles trãſlatã ex Paulo ad Rom. 4 eſſe volunt, cùm ait. *Non enim per legem promiſſio Abrahæ, aut ſemini eius vt hæres eſſet mũdi, ſed per iuſtitiam fidei.* At nullam huiuſmodi Dei promiſſionem extare, ac longè diuerſo ſenſu exponenda eſſe Pauli verba, aliàs fuſiùs explicauimus. Ibi enim Paulus non de electionis promiſſione, ſed de Gentium vocatione ad fidẽ, quæ & ipſæ per fidẽ in Abrahæ filios computãdæ erant, & iuſtificandæ, apertiſſimè agit. *Gen. 17.* *Rom. 4.*

TERTIVM quia per Sacramenta nos de hac promiſſione, qua in Dei filios prædeſtinamur, certos eſſe volũt, quod falsũ eſt; cùm nemo de ſua prædeſtinatione niſi ex ſpeciali Dei reuelatione certus eſſe poſſit, vt copiosè demõſtrauimus Examine primo Atheiſ. 20.

POSTREMVM, quòd Sacramẽta nobis data eſſe volunt ad has promiſſiones conſcientiis noſtris obſignandas, & fidei noſtræ imbecillitatẽ ſuſtinendã: at hæc quo pacto in paruulorũ baptiſmo locũ habere valent, cùm ij rationis vſu careant, ac pr[illegible]de neq; boni, aut mali conſcientiã, neque actualẽ fidẽ habeãt, quæ certificatione, aut ſuſtentatione egeant?

HIS igitur Sacramenti definitionibus, ſeu potiùs deformationibus meritò reiectis, verã aduersùs illos Sacramenti definitionẽ tum ex Cõcilio Trident. ſeſſ. 13. c. 3. tum ex Patribus, ac Theologis collectam ſtatuimus; quæ eſt. *Sacramentum eſt ſignum efficax inuiſibilis gratiæ, à Deo inſtitutũ, ad ſanctificationẽ noſtrã.* Ex qua nonnullas contra aduerſarios concluſiones colligimus.

PRIMA cõcluſio. *Sacramenta nõ sũt ſigna certa prædeſtinationis*: probatur primò, quia multi Sacramẽta recipiũt, qui tamẽ non ſunt prædeſtinati. Id primùm manifeſtũ eſt ex Paulo 1. Cor. 10. qui de populo Hebræo loquens. *Omnes* (inquit) *in Moyſe baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalẽ biberunt: bibebant autem de ſpiritali conſequẽte eos petra. Petra autem erat Chriſtus, ſed nõ in pluribus eorũ beneplacitũ eſt Deo.* Præterea Chore, Datan, Abiron, ac vniuerſæ eorũ familiæ circunſionis Sacramentũ acceperãt, quæ tamẽ *1. Cor. 10.*

A viuentes in infernum deſcenderunt: vt habetur Num. 16. Simon Magus Actor. 8. baptizatus fuit, qui tamẽ reprobus creditur. *Num. 16.* *Act. 8.*

SECVNDO, plurimi verè Baptiſmi gratiã aſſequuntur, qui ſæpe reprobi efficiuntur: id de paruulis perſpicuum eſt, quibus baptiſmus confertur, qui ſimul cum Baptiſmo Dei gratiam accipiunt: ergo Sacramentum non eſt certum ſignum prædeſtinationis: cùm ex iis multi ad reprobos pertineant, ij nimirum qui vel inter hæreſes, vel inter vitia impœnitentes vſque ad vitæ exitum degunt: nam, B vt rectè docet Chryſoſtomus hom. 9. in Ioannem: *Ad animæ puritatem ſeruandam non ſatis eſt baptizari duntaxat, & credere, &c. Nam niſi vitam purã exhibuerimus, & hac cæleſti vocatione digna nos induerimus veſtimenta, quibus ad nuptias admittamur, nihil nos eripiet, quin eodẽ, quo miſer ille afficiamur ſupplicio.* *Chryſoſtomus.*

DICET Caluinus, hos paruulos, qui reprobi fiunt, reuerà Baptiſmi fructũ nõ percipere. Contrà ego: Qui nullum Sacramentis obicem ponunt reuerà Sacramẽtorũ vim, ac gratiã adipiſcuntur; quare enim nõ perciperent? Paruuli baptizati nullũ baptiſmo obicẽ C poſuerunt; ergo ſine dubio Baptiſmi gratiam perceperunt. Conſtat ergo Sacramenta non eſſe ſigna prædeſtinationis; ſed tantùm ſanctificationis, quam conferunt.

SECVNDA concluſio. *Sacramentũ non eſt tantũ ſymbolum, vel nudum teſtimonium gratiæ, ſeu beneuolentiæ Dei, ſed eſt ſymbolum efficax, quod gratiam, quã ſignificat, in nobis efficit.* Hæc concluſio vniuerſos noſtræ tempeſtatis ſectarios perſtringit, qui nullam præter ſignificandi vim Sacramentis tribuunt, vt disertè docent Lutherani, & Caluiniſtæ locis cita-D tis, ac præcipuè Theodorus Beza in lib. de ſumma Rei Sacramentariæ q. 2. vbi ita ſcribit. *Vnde efficacia illa Sacramentorum? à Spiritus S. operatione in ſolidum, non autem à ſignis, niſi quatenus externis illis obiectis interiores ſenſus mouẽtur.* Idem docet Catechiſmus Dom 47. his verbis. *Non eſt immorandum terreno ſigno, vt ibi ſalutem quæramus; neque exiſtimandum eſt in eo aliquam virtutẽ latere: ſed ſigno tanquã adminiculo vti debemus, à quo rectà ad Dominũ Ieſum ducamur, vt in eo ſalutẽ & omne bonũ requiramus.* *Theo. Beza.* *Catechiſmus.*

AT certè Scripturæ paſſim aduersùs illos E pronunciant, Sacramenta non eſſe tantùm nuda, ſed efficacia, ac operatoria ſigna gratiæ. Nam Baptiſmus apud Ioannem 3. appellatur regeneratio. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S.* &c. At ſi baptiſmus, qui ex aqua, & verbo Dei conſtat, hominem regenerat: igitur idem regenerationis gratiam non tantùm ſignat, ſed etiam præſtat. Paulus præterea 1. Cor. 6. Sacramentis animæ ablutionẽ tribuit: *Et hæc quidẽ aliquãdo fuiſtis; ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis* At ſi Sacramẽta peccatã abluunt, igitur gratiam efficiunt. *Ioan. 3.* *1. Cor. 6.*

Digitized by Google

Epheſ. 5. efficiũt qua peccata abluũtur. Idẽ ad Epheſ. 5. Sacramenta hominẽ mundare docet. *Chriſtus*(inquit)*dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Vides apeitè Sacramenta eſſe Dei inſtrumenta, per quæ homines à peccaris mundantur. Denique 2. Tit. 3. is ad Titum ſcribens c. 3. Baptiſmum appellat lauacrum regenerationis. *Sed ſecundùm* (ait) *miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & regenerationis Spiritus S. quẽ effudit in nos abũdè.* Igitur cùm Baptiſmus lauat, tegenerat, ac in Spiritu S. renouat, quod ſanè efficere non poſſet, niſi gratiam vt ſignum efficax conferret.

Clem. Rom. HANC doctrinam confirmant omnes Patres. Clemens Rom. Ep. 4. *Confugite ergo ad aquas iſtas; ſolæ enim ſunt, quæ ſunt, quæ poſſunt vim futuri ignis extinguere: ad quas qui moratur accedere, conſtat in eo adhuc infidelitatis idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas properare, quæ ſalutem conferunt.* En Baptiſmi aquas ſalutem confetentes, non tantùm ſignantes.

Chryſoſtomus. ID. Chryſoſt. hom. 25. in Io. *Quod eſt matrix embrioni, hoc eſt fideli aqua, ſiquidem in aqua tingitur, & formatur.* Igitur Baptiſmi aqua vim habet regenerandi, non tantùm regenerationem ſignificandi.

Cyril. Alex. CYRILLVS Alexand. lib. 2. in Ioannem c. 42. *Quemadmodum viribus ignis intentiùs aqua calefacta, non aliter, quàm ignis vrit: ſic Spiritus ſancti operatione ad diuinam aquæ reformantur virtutem, quæ baptizati corpus abſtergũt.* Vides aquæ baptiſmalis cõtactũ Spiritus S. operationẽ comitari, ac gratiam infundi.

Ambroſius. AMBROSIVS lib 2. de Pœnit. c. 2. *Impoſſibile* (air) *videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Denique Naaman Syrus lepram ſuam mundari per aquam poſſe non credidit: ſed quod impoſſibile erat, fecit Deus eſſe poſſibile, qui tantam nobis donauit gratiam.* Videant igitur aqua Baptiſmi peccata ablui.

Auguſtinus. AVGVSTINVS in Pſal. 72. *Sacramenta* (inquir) *non eadem, quia alia ſunt Sacramenta dantia ſalutem, alia promitentia ſaluatorem. Sacramenta noui teſtimenti dant ſalutẽ: Sacramenta vetiris teſtamenti promiſerunt ſaluatorem.* Ex quo Auguſtini teſtimonio refellitur etiam Lutherus. Caluinus. Caluini, & Lutheri error, qui Sacramenta veteris legis à nouæ legis Sacramentis, quo ad efficaciam non diſtaſſe garriunt Lutherus in lib. de Captiu. Babyl. c. de Baptiſmo. Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 14. §. 23. quod reliqui etiam Patres reprobant, Iuſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone. Irenæus lib. 4. c. 30. Athanaſius oratione in illud, Omnia mihi tradita ſunt. Baſilius lib. de Spiritu S. c. 14. Chryſoſt. hom. 27 in Gen. Cyrillus lib. 10 in Iulianum.

Maximus. MAXIMVS Taurinenſis hom. 2 de Eleemoſyna. *Quænã eſt illa aqua, quæ conſumit flammas, nec ipſa conſumitur à peccatoribus, quæ dum per Baptiſmum infunditur, & ipſa in hominibus, & Tartari reſtinguit ardorem, &c. Mirum ergo in modum aqua Chriſti, vna eadémque operatione & viuificat, & extinguit: viuificat enim animas, delicta reſtinguit.* En quàm luculenter Patres Sacramento Bapriſmi, ac proinde cæteris Sacramentis, non ſolam ſignificationem, ſed gratiæ etiam efficientiam aſcribunt. Quod tandem præclariſſimè docet Concilium primum Nicenum toto orbe, atque ab ipſis Conc. Nice. 1. aduerſariis celebratum lib. 3. de S. Baptiſmate his verbis. *Baptiſma noſtrum non oculis corporis conſiderandum eſt, ſed mentis oculis. Aquam vides, conſidera virtutem Dei in aquis abſconditam.*

ATQVE hîc aduerſariorum calumniam excutimus, quam nobis impingunt, quaſi doceamus, Sacramenta per ſe, & ſua virtute gratiam conferre, ac verba Sacramentorum materiæ addita vim magicam ad illorum efficaciam obtinere: quæ Caluini calumnia Caluinus. eſt lib. 4. Inſt. c. 14. §. 4. & in commenrario ad c. 5. ad Epheſ. neque enim docemus, Sacramẽta per ſe ſecluſa Dei virtute homines iuſtificare, aut gratiam conferre: ſed dicimus, Sacramenris, quæ ex rebus, & verbis conſtant, Dei virtutem neceſſariò adiunctã eſſe ex ipſa Chriſti inſtitutione, qua Dei gratia infallibiter confertur iis, qui obicem non ponunt: neque dicimus verba, quæ ad conficiendum Sacramentum proferuntur, eſſe magica, vel incantatoria, quaſi id ſua virture efficiant, quod Sacramentum operatur; ſed affirmamus ea vim ex diuina inſtitutione ſibi vendicare, vt à legitimo miniſtro, ac debita intenrione rebus applicata, hoc ipſum in animo ad noſtram ſanctificationem operẽtur, quod exteriùs eo ſigno exhibetur.

POSTREMA concluſ. *Verbum, quod cum elemento Sacramentum conficit, non eſt ver-* Caluinus. Kemnitius. *bum prædicationis, ſed conſecrationis.* Ioan Caluinus lib. 5. Inſtit. c. 14. §. 4. Kemnitius in examine Conc Trid. ſeſſ. 13. c. 10. & can. 1. & alij Caluiniſtæ, quos plerique etiam Lutheriſtæ ſequuntur, docent verba Sacramentalia, non eſſe conſecratoria, neque per modũ cõſecrationis ſuper materiã proferri debere; ſed ea tantummodò inſtructoria eſſe, ac per modum concionis proponi debere: ita vt nullum aliud conſecrationis verbum agnoſcant, prætерquàm prædicatorium, aut concionale: id diſertè explicat Caluinus loco citato, his verbis. *Hoc eſt, quod vulgò dicunt, conſtare Sacramentum verbo, & externo ſigno. Verbum enim intelligere debemus, non quod ſine ſenſu, & fide inſuſurratum, ſolo ſtrepitu velut magica incantatione conſecrandi elemenſi vim habeat: ſed quod prædicatum intelligere nos faciat,*

quid viſibile ſignum ſibi velit. Et infrà. *Ergo cùm de verbo Sacramentali fieri mentionem audimus, promiſſionem intelligamus, quæ clara voce à Miniſtro prædicata, plebem eò manu ducat, quò ſignū tendit ac nos dirigit.* Quam doctrinam tradidit aliquando Lutherus in libro de captiuit. babylon. c. de baptiſmo, vbi nullam certam formam verborum neceſſariam eſſe contendit ad conficienda Sacramenta: at illam retractauit in hom. 1. de baptiſmo habita anno 1535. & in 3. hom. habita anno 1540. vbi docet determinata verba requiri, à Chriſto inſtituta, ſine quibus nō eſſet Sacramentum. Ex hac Caluiniſtarū doctrina elicitur, apud eos concionem eſſe de eſſentia Sacramentorum. *Lutherus.*

AT verò quàm hæc illorum ſententia à Scripturis, & à communi Eccleſiæ doctrina diſcrepet, facile eſt perſpicere. Nam quod ad baptiſmum attinet, præſcripta eſt à Chriſto Matth. 28. certa, ac determinata forma verborum, qua omnes in eo conferendo vti debeant. *Baptizantes eos* (inquit) *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.* Igitur qui ritè baptizare vult, hanc eādem formam vſurpare debet, vt dicat. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: nec cōcio, aut baptiſmi explicatio ſufficit, niſi ſimul cum aquæ infuſione præſcripta à Chriſto verba proferantur, tum vt Chriſti inſtitutio ſeruetur, tum etiam vt conſtet de intentione miniſtri. Quòd verò concio nec neceſſaria ſit, nec ſit de eſſentia baptiſmi; inde perſpicuum eſt, quòd Chriſtus nullibi eam præcepiſſe legitur: nam tametſi Chriſtus dixerit, *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. quibus verbis, eos qui baptizandi ſunt, in fide primùm inſtituendos eſſe iubet, id tamen longè ante baptiſmum præſtari debet; vt in Eccleſia Catholica vſu ſemper receptum fuit, quòd adulti, qui ad baptiſmum veniunt, priùs aliquo tempore inter Catechumenos degant: at vbi perfectè inſtructi ſunt, nulla iis concio neceſſaria eſt ex Chriſti inſtituto, vt ad baptiſmum recipiantur. Idque tantùm in adultis locum habet: nam in paruulorum baptiſmo, nullus prorſus catechiſmus, aut concio neceſſaria eſt; cùm paruuli inſtructionis minimè capaces eſſe queant: quorſum enim tunc concio, aut catechiſmus, cùm nullus eſt, qui in fide inſtrui debeat? *Matth. 28.*

IDEM & in Sacramento Euchariſtiæ patet, in quo certa verborum forma à Chriſto obſeruata fuit, cùm illud inſtituere voluit, vt habetur Matt. 26. vbi accepto pane, ſuper eum verba illa protulit. *Hoc eſt corpus meū*; atque idem accepto calice, ſuper eū illa etiam verba pronūciauit. *Hic eſt calix ſanguinis mei.* vbi aperta habetur relatio verborum ad materiam, nec vlla ab eo concio adhibita fuit. *Matth. 26.*

A Quòd verò & Sacerdotes legitimè inſtitui eadem forma verborum pani, ac vino applicata vti deberent, idem Chriſtus declarat, cùm ait. *Hoc facite in meam commemorationem*, id eſt, nulla mutata, aut materia, aut verborum forma, eo prorſus modo, quo ego Sacramentum confeci, & vos conficite. Hæc ſi quidem præcepta verba ſunt, quæ obſeruari opus eſt à miniſtris Eccleſiæ.

CÆTERA Sacramenta prætereo, quandoquidem ab aduerſariis non recipiuntur, quibus propria à Chriſto tradita eſt verborum forma, quibus conſecrari, ac confici debeant: nec vllam concionem à Chriſto præceptā fuiſſe, tanquam Sacramentis eſſentialem, aut neceſſariam legimus. B

ID confirmat perpetua Eccleſiæ doctrina, ac vſus. Ambroſius de baptiſmo agens lib. 2. de Sacramentis c. 5. *Venit* (inquit) *Sacerdos, precem dicit ad fontem, inuocans Patris nomen, præſentiam Filij, & Spiritus S. vtitur verbis cœleſtibus Cæleſtia verba, quæ Chriſti ſunt, quod baptizemus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S.* Eadē prorſus dicit de Sacramento Euchariſtiæ lib. 4. de Sacramentis c. 4. his verbis. *Hoc igitur* (inquit) *aſtruamus, quo modo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? conſecratione. Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cuius ſermonibus? Domini Ieſu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur; laus Deo defertur; oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris: vbi venitur, vt conficiatur venerabile Sacramentum; iam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit Sacramentum.* Videant, non miniſtri concionem, quæ humana verba ſunt, ſed cœleſtia verba, verba Chriſti, verba à Chriſto præſcripta, de rebus ipſis Sacramentorum addita, Sacramenta conficere. Idem confirmant Iuſtinus in Apologia 2. ad Antoninum Pium, non longè à fine. Irenæus lib. 4. c. 34. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 3. Cyprianus ſerm. de Baptiſmo prope initium. Auguſtinus lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas c. 10. & lib. 20. contra Fauſtum c. 13. & alij plerique. Ex quibus conſtat, verbum Sacramentale, non eſſe concionale, aut prædicatorium, ſed conſecratorium. Ex his patet aduerſariorum error. *Ambroſius.* D *Iuſtin.* *Irenæus.* *Cyril. Ieroſ.* *Cyprianus.* *Auguſtinus.* E

DOMINICA XLVIII.

Interrog. *Quot ſunt Sacramenta in Eccleſia Chriſtiana?*

Reſp. *Non ſunt niſi duo, Baptiſmus, & ſancta Cœna.*

CENSVRA XXXI.

DE numero Sacramentorum immortalis inter ſectarios eſt diſcorda. Lutherus in lib. de captiuitate Babylo.

initio quidem vnum tantùm docuit eſſe Sacramentum, quamuis plura ſint Sacramentalia ſigna: deinde tria pro tempore ſtatuit, Baptiſmum, panem, & Pœnitentiam; quanuis ab iis non diſceſſerit, qui duo tãtùm ponunt, Baptiſmum, & Euchariſtiam.

Lutherani Molles.

LVTHERANI Molles, quorum caput eſt Philippus Melanchton in locis commun. anni 21. & 22. cap. de ſignis; duo tantùm Sacramenta agnoſcunt: nempe Baptiſmum, & Euchariſtiam, quibus in hac parte cõſentiunt Rigidi. Illyricus in cõfeſſ. Antuerpienſi c. 11. de Sacramentis, & c. 18. de abſolutione. Nicolaus Selneccerus in 2. p. ſuæ Pædagogiæ c. de Sacramentis. Kemnitius in 2. parte Examinis c. de numero Sacramentorum pag. 12.

Lutherani Rigidi.

Caluinus,

Beza.

HIS aſſentiũtur Caluiniſtæ. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 18. §. 19 & 20. Confeſſio fid. art. 35. Catechiſmus hoc loco, Beza, ac reliqui. Caluinus c. 14. §. 20. & c. 19. §. 31. vt ſolitam doctrinæ inconſtantiam prodat, tria eſſe docet, non quidem ioco, aut perfunctoriè; ſed ſeriò, ac conſtanter, Baptiſmum, S. Cœnam Domini, & ordinationem. Caluiniſtæ tamen fere omnes duo priora (vt diximus) tantùm agnoſcunt.

CATECHISMI Lutheranorum, velut Brentij, Philippi, & aliorum, Apologia Confeſſionis Auguſtanæ art. 13. in quam vniuerſi, qui inter Lutheranos ad gradus, vel ad Paſtoratum promouentur, iurare tenentur, vt teſtatur Heshuſius in lib. de præſentia corporis Chriſti in Cœna. Illyricus, Kemnitius, mutata ſententia tria Sacramenta profitentur, Baptiſmum, Euchariſtiam, & abſolutionem, ſeu pœnitentiam: atque hæc eſt communiſſima hac noſtra tempeſtate Lutheranorum ſententia.

SVNT, qui Matrimonium inter Sacramenta enumerant, vt Zuuinglius cap. de matrimonio; ſunt & qui ordinationem cum Caluino inter Sacramenta agnoſcunt, vt Melanchton, qui tametſi duo primùm, deinde tria, cum Luthero Sacramenta docuerit: denique in locis commun. editis anno 1536. & 1552. & 1557. quæ vltima editio fuit, quatuor eſſe decernit.

AT Catholica fides ſeptem eſſe Sacramenta à Chriſto inſtituta ſemper docuit, nec plura, nec pauciora eſſe affirmat: quod ipſæ Scripturæ non obſcurè tradunt. Ac primùm de baptiſmo, & Euchariſtia nulla eſt controuerſia, licèt Caluiniſtæ Euchariſtiæ nomen ad Cœnæ appellationem, Iudaico potiùs, quàm Chriſtiano more tranſtulerint: in hoc tamen nobiſcum conueniunt, hæc duo vera Sacramenta eſſe.

Act. 8. & 19.

CONFIRMATIONIS verò Sacramentum indicatur in Actis Apoſt. cap. 8. & 19. vbi narratur impoſitio manuum Apoſto-

A lorum, per quam dabatur Spiritus S. vt perſpicuum eſt ex illis verbis. *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum S.* Neque enim exiſtimandum eſt, aliqua hominum actione effici poſſe, vt externo ſymbolo, quale eſt manuum impoſitio, abſque Sacramento certa gratiæ promiſſio contineretur, ac Spiritus S. gratia infunderetur. Illud igitur Sacramentum fuit, quod

B idcirco Confirmationis nuncupatur, quoniam Chriſtianus miles poſt baptiſmum, cùm ab Epiſcopo, qui legitimus eſt huius Sacramenti miniſter, facto chriſmate vngitur, additis illis ſolemnibus verbis. *Signo te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis,* quem ritum Apoſtolos à Domino accepiſſe, ac Eccleſię tradiſſe teſtis eſt Fabianus PP. Epiſt. ad Epiſc. Orientales, & citatur de Cõſecrat. diſt. 3. c. lit. veſtris, noua S. Spiritus virtute cõfirmatur, vt Tartareos hoſtes faci-

Fabianus.

C liùs vincere, ac debellare poſſit.

DE Pœnitentiæ Sacramento præclarum habemus Chriſti teſtimonium, ac inſtitutionem apud Ioannem c. 20. *Accipite Spiritum S. quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorũ retinueritis, retẽta ſunt*: de qua inſtitutione fusè egimus in Examine Cõfeſ. fid. art. 24.

Ioan. 20.

EXTREMÆ vnctionis Sacramentum declarant verba Iacobi c. 5. *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum; vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & ſi in peccatis ſit, remitentur ei.* Nam quòd Apoſtolus affir-

Iacob. 5.

D mat externo illi ſymbolo gratiæ promiſſionem, ac peccatorum remiſſionem annexam eſſe, id apertè vim, ac naturam Sacramenti demonſtrat.

DE Sacramẽto Ordinis nulla apud Calviniſtas deberet eſſe dubitatio, cùm illud Caluinus Inſt. lib. 4. cap. 14 §. 20. inter Sacramenta non inuitus recenſeat: ibi enim ita ait. *Nam impoſitionem manuum, qua Eccleſiæ miniſtri in ſuum munus initiantur, vt non inuitus patior vocari Sacramentum*: illud verò perſpicuè tradit Paulus 2. Tim. 1. *Admoneo te* (inquit) *vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*: vbi ſimul & externum ſymbolum, quod eſt manuum im-

Caluinus.

2. Tim. 1.

E poſitio, & gratiã ſub eo ſymbolo cõtentam explicat; quæ abſque Sacramento nõ datur.

DENIQVE de Matrimonij Sacramento præclarum habemus Pauli teſtimonium Epheſ. 5. *Sacramentum* (ait) *hoc magnum eſt*, ac præclariorem inſtitutionem apud Matt. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*: neque enim ſi inter Chriſtianos coniuges humanus duntaxat contractus eſſet, eos Chriſtus à Deo coniunctos eſſe diceret: ſed cùm illud matrimonij vinculum à Deo proficiſci doceat, exploratum eſt eo apertè Sacramentum iudicari.

Epheſ. 5.

Matth. 19.

Digitized by Google

Conc. Flor. Conc. Trid.

His & perpetuus Eccleſiæ conſenſus accedit, qui ſeptem, nec plura, nec pauciora Sacramenta ſemper docuit: nam Concilium Florentinum in Inſtitutione Armenorũ, ſeptem, nõ plura, nec pauciora Sacramẽta eſſe definit. Et Conciliũ Tridẽtinum ſeſſ. 7. can. 1. iis anathema dicit, qui negant ſeptem eſſe vera, ac propria Eccleſiæ Sacramenta.

Veteres Patres, tametſi de Sacramẽtorum numero nihil meminerint, tamẽ cùm ſeptem tãtùm Sacramenta ſingillatim agnouerunt, eo præclarè indicant, ſeptem duntaxat, neque plura, neque pauciora ſe Sacramenta docere. Sed ne tot teſtimoniorum numero, ſi ea explicari deberent, lectores opprimamus, loca tantummodò ſyncera aſſignabimus, quibus ea candidè continentur.

Baptismi Sacramentum docent Dionyſius Areop. Hierarch. Eccleſ. c. 3. Iuſtinus Martyr oratione ad Antonin. Piũ. Euſebius Cæſar. Eccleſ. hiſt. lib. 6. cap. 35. Cyrillus Hieroſolymitanus in præfatione Catecheſeon. Gregorius Nazianzenus oratione 40. Chryſoſtomus homil. de Adam & Eua. Tertullianus de Baptiſmo c. 4 & 5. Cyprianus Ep. 2. & 76. Melchiades Epiſt. ad Epiſc. Hiſpaniæ. Lactantius lib. 3. inſtitut cap. 26. Hilarius in Pſal. 63. & contra Arrianos. Ambroſius ſer. 31. & ad cap. 22. Lucæ. Pacianus ſerm. de Baptiſmo. Optatus cõtra Parmenianum lib. 5. Hieronymus ad cap. 1. Iſaiæ, & Ep. 83. ad Oceanum capit. 2. Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 64. & de Baptiſmo contra Donatiſtas. Maximus Taurinenſis hom 2. de eleemoſyna. Leo Magnus ſermone in Natiu. Domini 4. c. 3. Gregorius lib. 4. Mor. c. 3.

Confirmationem docent Clemens primus Epiſt. 4. vbi ita ait. Omnibus feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum conſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformem Spiritus S. gratiam percipere. Dionyſius Areop. Eccleſiaſt. Hierarch. c. 2. p. 2. Sic indutũ baptizatum (ait) ad Pontificem ducunt: ille diuino, ac Deifico prorſus vnguento virum ſignans ſacratiſſimæ communionis participem facit. Euſebius Cæſ. Eccleſ. hiſt. lib. 6. c. 35. Amphilochius in vita Baſilij. Theodoretus ad cap. 1. Cantic. Higinus apud Iuonem lib. 1. & Gratianum de conſect. d. 4 Tertullianus de Præſcrip. aduersùs Hæreticos cap. 36. & 40. Vrbanus I Epiſt. ad vniuerſos. Cornelius Epiſt. ad Fabianum Antiochenum. Fabianus PP. Epiſt. 2. Cyprianus Epiſtol. 72. qui locus eſt inſignis, ibi enim & Baptiſmum, & Cõfirmationem Sacramenta nominat. Euſebius Papa Epiſtol. 3. Melchiades ad Epiſc. Hiſpaniæ. Ambroſius lib. 3. de Sacramentis c. 2. & lib. 6. cap. 2. & lib. 1. de Spiritu S, cap. 6. Damaſus Epiſtola 4. de Chorepiſcopis. Hieronymus dialogo aduersùs Luciferianos c. 4. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. c. 26. Innocentius I. Epiſt. ad Decentium c. 3. Synodus Nicena 1. can. 55. Arabico. Laodicenſis can. 48. Concilium Eliberinum can. 38. Arelatenſe primũ cap. 8. Arelatenſe 2. cap. 17. Arauſicanum cap. 1. & ſecundum Aurelianenſe apud Gratianum de Conſec. d. 5. Toletanum 4. cap. 15. Cabilonenſe 2. c. 27. Pariſienſe lib. 1. c. 33 Meldenſe cap. 6. Ferrarienſe in doctrina de Sacramentis. Senonenſe de Sacramento Confirmationis. Tridentinum ſeſſ. 7. de Confirmatione can. 1. 2. & 3.

Eucharistiam tradunt Clemens Rom. Apoſt. Conſt. lib 8. c. 14. Dionyſius Eccleſ. Hierarch. c. 2. Ignatius Epiſt. ad Romanos. Iuſtinus ad Antoninum Pium, Apolog. 2. Irenæus lib. 4 c. 34. Origenes hom. 13. in Exod. Euſeb de demonſtr. Euang. lib. 1. cap. 12. Baſilius ſerm. 2. de Baptiſmo cap. 3. Cyrillus Catecheſi 4. Myſtag. Nazianzenus oratione 2. in S. Paſcha. Nyſſenus oratione Catechetica c. 37. Chryſoſtomus paſſim hom. 83. ad c. 26. Matth. & 24. in priorem ad Cor. c. 10. Cyrillus Alex. Epiſt. ad Caloſyrium. Anacletus Papa Epiſt. 2. c. 2. Tertullianus lib. 4. cont. Marcionem c. 40. Cyprianus Epiſt. 54. Sed de hoc latiùs inferiùs.

Poenitentiam Sacramentum eſſe affirmant Clemens Rom. Conſt. Ap. lib. 2 c. 13. Ignatius Ep. ad Philadelphiẽſes. Dionyſius Ep. 8. ad Demophilum. Euſebius Eccl. Hiſt. lib. 6 c. 31. Baſilius Magnus ſer. de Pœnitentia. Cyrillus Hieroſ. Catecheſi 2. Nazianzenus oratione 39. quæ eſt in S. Lumina. Nyſſenus de vita Moyſis, ſeu de vita perfecta. Ioan. Chryſoſtomus ſerm. de pœnitentia, & ſerm 20. in Gen. Tertullianus lib. de pœnitentia cap. 8. & 9. & 10. & 11. Cyprianus lib. de Lapſis, & Epiſt. 10. Lactantius lib. 4. Inſt. c. 17. Hilarius can. 18. in Matth. Ambroſius exhortatione ad pœnitentiam agendam. Pacianus Parænesi ad pœnitentiã. Hieronymus ad c. 16. Matth. Ruffinus in Pſal. 31. Auguſtinus lib. 2. de viſitatione infirmorum c 4. & 5. Leo I. Epiſt. 80. Gregor. hom. 26. ſuper Euangelia.

Extremae vnctionis Sacramentum confirmant Origenes hom. 2. in Leuit. Ioannes Chryſoſtomus libr. 3. de Sacerdotio. Victor Antiochenus ad caput 6. Marci. Ambroſius in Miſſali in benedictione ad vngendum tam infirmos, quàm catechumenos. Hieronymus ad caput 14. Oſeæ. Auguſtinus ſerm. 215. de tempore, & lib. 2. de viſitatione infirmorum capite 4. & in tractatu de rectitudine Catholicæ conuerſationis. Gregorius Magnus libro Sacramẽtorum de Feria 5. in Cœna Domini. Anſelmus in Elucidario. Theophyl. ad c. 6. Marci.

Concil.

Coneil.Nieenum primum can. 69. Arabico A Cabilonenſe 2.e.48. Moguntinum eap. 36. Meldenſe apud Burchardum lib 4. cap. 75. Florentinum in literis vnionis. Tridentinum ſeſſ. 14.can. 2.

Ordinis Sacramentum tradunt Clem. Rom. Conſt. Ap. lib. 3. c. 10.& 11. Dionyſius Hietatch. Eccleſ. e. 5. Ignatius Ep. ad Smirnenſes. Baſilius in Anaphora Syriaca, & lib. 2. de Baptiſmo e. 8. Gregorius Nyſſenus orat. de S. Baptiſmate. Theophilus Alexand. can. 6. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio. Theodoretns ad e. 5. prioris ad B Timot. Tertullianus exhortatione ad caſtitatem. Cyprianus de Cardinalibus Chriſti operibus c. de ablutione pedum. Ambroſius de dignitate Sacerdotali e 4. & ad Tim. c. 4. Auguſtinus libr. quæſt. veteris ac noui Teſtamenti q. 93. & lib.2.eont. Ep. Parmeniani c. 13.& de bono eoniugali e.24. Innocentius I. Ep. 11. c. 3. Leo Magnus Ep. 81. ad Dioſcorum Alex. & Ep. 87. c. 1. Anaſtaſius 2. Ep.ad Anaſtaſium Imp. c 7. Gregor. Mag.ad c. 10.lib.1. Reg. & ad c. 16. Concilium Ancyranum cap. 13. Chalcedonenſe can. 2. C Braccarenſe 2. cap. 3. Hiſpalenſe 2. cap. 5. Florentinum in doctrina de Sacramentis. Trident. ſeſſ. 23. de Ordine eap. 1. & 3.

Postremo matrimonium ad nouæ legis Sacramenta ſpectare docent Irenæus lib. 1.c. 1. Clemens Alex. lib. 3. Stromatum, & lib. 4. Athanaſius ſerm. eontra omnes hæretieos. Baſilius lib. de vera virginitate. Amphilochius hom. in purificationem Dei genitricis. Epiphanius hæreſi 67. Gregor. Nyſſenus lib. de virginitate c. 8. D Chryſoſtomus in c. 5. ad Epheſ. hom. 20. Cyrillus Alex lib. 2. in Io. c. 22. Theodoretus in Epitome diuin. decretorum e. de matrimonio. Item Martialis Epiſt. ad Tholoſanos c. 9. Tertullianus de Monogamia c. 5. & aduersùs Valentinianos c. 30. Cyptianus de Natiuitate Chriſti. Lactantius in Epitome diuinarum Inſtit. c. 8. Ambroſius lib. 6. in Lucam c. 8. & ad c. 5. ad Epheſ. Hietonymus ad c. 19. Matth. Gaudentius de lectione Euan- E gelij tract. 1. Auguſtinus de nuptiis & concupiſcent. lib. 1.c. 10. & 21.& de bono cõiugali e.7. 15 & 24. Innocentius I. Ep. 22. Maximus Taurinenſis hom. 1. de Epiphania Domini. Leo Magnus Ep. 92. ad inquiſitiones Ruſtici c. 4. Fulgentius de fide ad Petrum c. 3. Concilium Florentinum in literis vnionis de Saeramentis. Tridentinum ſeſſ. 24. in principio de mattimonio. Hæc ad Lutheranorum, & Caluiniſtarum errorem de numero Sacramentorum refellendum ſufficiant.

Dominica L.

Intettog. *Quorſum paruulos baptizare debemus?*
Reſp. *In ſignum ac teſtimonium, quòd ſint hæredes diuinæ benedictionis quæ promiſſa fuit generationi fidelium.*

Censvra XXXII.

Id magis explicant in formula Baptiſmi, Catechiſmo annexa, vbi ita docent. *Nulli dubium eſt, quin liberi noſtri hæredes ſint vitæ, quam Deus nobis promiſit. Idcirco Paulus affirmat, Deum illos ſanctificare ab vtero matrum, vt illos à filiis Paganorum, & infidelium diſcernat.* & infrà. *Hanc igitur regulam ſequentes, hunc puerum in Eccleſiam recipiemus, vt ſit particeps bonorum, quæ Deus fidelibus ſuis promiſit.* Eandem doctrinam tradunt in confeſſ. fidei, art. 35.

Hinc duplex error inſurgit. Primus, quòd Baptiſmum ſignum tantùm, ac teſtimonium diuinæ benedictionis, quæ iam pueris hæreditate à Deo collata fuit, conſtituunt: neque vllam huic ſigno efficaciam tribuunt; quod ſuprà improbatum fuit. Secundus eſt, quòd pueros huius diuinæ benedictionis iam ab vtero matrum ante Baptiſmum hæredes, ac participes eſſe docent, ac propterea in ipſo vtero matrum à Deo ſanctificari: qui error fusè à nobis confuta- 1. Cor. 7.
tus fuit in primo Examine, Atheiſmo 22. vbi etiam teſtimonium illud Pauli 1. Cor. 7. quod ab aduerſariis vſurpatur. *Alioqui filij veſtri immundi eſſent, nunc autem ſancti ſunt*, quo ſenſu intelligi debeat, explicauimus.

At illud memorabile, quòd cùm hîc duplicem errorẽ ſtatuãt, duplici quoq; rerum cõtradictione, ac repugnantia ſeipſos inuoluunt. Nam ſi Baptiſmus ſignum, ac nudum teſtimonium eſt benedictionis, ſeu ſanctificationis, quæ pueris iam ob vtero collata eſt, quomodo virtutẽ, ac ſubſtantiam Baptiſmi, quam à ſigno diſtinguunt, ad pueros pertinere dicunt? id enim priùs immediatè docuerant hac eadem Dominica his verbis. *Quandoquidem manifeſtum eſt, virtutem, ac ſubſtantiam Baptiſmi ad paruulos pertinere; illis iniuria fieret, ſi ſignum, quod inferius eſt, iis denegaretur.* Si quidem inuicem pugnant, quòd Baptiſmus teſtimonium ſit præteritæ, ſeu etiam præſentis ſanctificationis iam à Deo pueris collatæ, atque eadem illis ex Baptiſmi virtute, & ſubſtantia emanet. Nam ſi cum Baptiſmo ſanctificatio, quæ eſt Baptiſmi ſubſtantia, ac res, collata fuit: igitur priùs nondum collata fuerat, niſi duplicem ſanctificationem ſtatuere velint, vnam Baptiſmi, alteram ante Baptiſmum in vtero; quod tamen minimè docent. Quòd ſi priùs collata fuerat, ergo ea pueris per Baptiſmum non confertur.

SECVNDA verò inde oritur, quoniam cùm apud illos dubiũ non ſit quin eorum liberi ſint hæredes vitæ, ac benedictionis, ac sãctificationis diuinæ ante Baptiſmũ; quid eſt, quòd puerum per Baptiſmum in Eccleſiam ſe recipere profitentur, vt ſit particeps bonorum, quorum iam hæres à Deo inſtitutus eſt? Vel ergo nondum particeps eſt bonorũ, quæ illi Deus pollicitus eſt: ac proinde nondum hæres eſt diuinæ benedictionis, neque ſanctificationis, quã in vtero iam accepiſſe dicunt: ac proinde ſeipſos deſtruunt, vel ſi iam horum bonorum ante baptiſmum particeps eſt; falſum eſt igitur, ac ſibi ipſi contradicunt, cùm aiunt puerum in Eccleſia ad baptiſmum recipi, vt ſit particeps bonorum, quæ iam Deus illi ante Baptiſmum contulit.

De Sacramento Euchariſtiæ,

DOMINICA LI.

Interrog. *Quare nobis Dominus per panem corpus ſuum, & per vinum ſanguinem ſuum ſignat, ac repræſentat?*

Reſp.
- PRIMA propoſitio. *Panis Euchariſticus eſt tantùm figura corporis, ſicut vinum ſanguinis.*
- SECVNDA. *Sicut panis reficit corpus, ita corpus Chriſti, quod in eo figuratur, reficit, ac viuificat animam: Et ſicut vinum lætificat, ac reficit corpus, ita ſanguis Chriſti, quod ſub illius figura continetur, lætificat, & eſt refectio animæ.*
- TERTIA. *Vera communicatio corpori, & ſanguini Chriſti fit per fidem.*
- QVARTA. *Datur corpus Chriſti in Cœna, vt nos certos faciat diuinæ reconciliationis nos eſſe participes.*
- QVINTA. *Cœna non eſt inſtituta, vt fiat Deo Patri oblatio corporis Ieſu Chriſti.*
- SEXTA. *Omnes indifferenter in vtroque ſigno communicari debent.*

Hæ propoſitiones ex propriis Catechiſmi verbis ſũt cõpactæ.

CENSVRA XXXIII.

AD extremum tandem Caluiniſticæ perfidiæ errorem ventum eſt, quo celeberrima impietate, velut apertiſſimi Chriſti hoſtes, veram, & corporalẽ ipſius præſentiam in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento ſumma Dei benignitate nobis
A traditam, oppugnant, diuinam inſtitutionem conuellunt; ac veterum Hæreticorum toties ab Eccleſia reprobatum errorem ab inferis reuocãt. Caluinus omnes propoſitiones hîc expreſſas velut proprias agnoſcit lib. 4. Inſtit. c. 17. per totum, & in defenſione 2. contra Vveſtphalũ, quem protinus totus Caluiniſtarum grex ſequutus eſt, Petrus Viretus in declaratione Miſſæ, Petrus Martyr in diſputatione Oxonienſi, Theodorus Beza cõtra Brentium de carnis Chriſti omnipræſen-
B tia, Bernardinus Ochinus contra Vveſtphalum fol. 60. Nicolaus Hemmigius in Syntagmate, & Faius modernus miniſter Geneuenſis in Enchiridio diſp. 73. conc. 57. qui agminatim in Chriſtum irruunt, vt eum ab Euchariſtia expellant. Hic error etiam expreſſus habetur in Confeſſio. fid. art. 26.

Caluinus. Petrus Viret. Theod. Beza. Bernar. Och. Nicol. Hem. Anton. Fa. Confeſſ. Fid.

HVIVS verò impietatis parentes, ne aliquod tantæ doctrinæ patrocinium deſit, non alios, quàm celeberrimos olim Hæreticos toto orbe expulſos, enumerare licet. Primi, vt à poſterioribus inchoemus, fuerunt Piggardi, ac Thaboritæ, qui (vt refert Æneas Syluius Ep. 130.) verum Chriſti corpus in Eu-
C chariſtia non agnoſcunt, ſed repræſentationem tantummodò corporis. Ante hos Vvicleufiſtæ. Vviclef enim artic. 3. apertè negat Chriſtum eſſe in Sacramento identicè, realiter, & in propria præſentia corporali. His priores fuerunt Flagellantes, qui (teſte Bernardo Lutzemburgo de Hæreſibus) Sacramentum altaris realiter Chriſti corpus cõtinere negabãt. Nec multo antè Lollardi, vt teſtis eſt Trithenſius in Chronico Hirſaugienſi de anno 1315. cùm verum corpus Chriſti in Sacramento adeſſe non crederẽt,
D conſecratam hoſtiam fictititium Deum appellabant; quos poſtea Caluiniani imitati ſunt. Hos præceſſerunt Albigenſes, qui ea impietate detinebantur, vt corpus Chriſti non ſecus eſſe in Sacramento crederent, quàm in alio pane, vt teſtantur Cæſarius Heiſtoſtachius lib 5. c. 22. Bernardus Lutzemburgus de Hæreſibus. Ante hos extirêre Petrobruſiani, & Henriciani, qui, vt refert Petrus Cluniacenſis tract. de ſacrificio, docuerũt in vltima tãtùm cœna Domini, Apoſtolis Chriſti corpus verè datum fuiſſe ſub ſpecie-
E bus panis, & vini: at deinceps nunquam aut factũ, aut fieri poſſe. Hos antecesſêre noui Manichæi apud Aganenſes, teſte Rodulpho Ardente Dom. 8. poſt Trinit. qui Sacramentum altaris purum panem eſſe docuerunt. Horum omniũ pater videtur nonnullis fuiſſe Berengarius, qui, vt referunt Lanfrancus, Guitmundus, & cæteri, qui eo ipſo tempore contra Berengarium ſcripſerunt; panem, & vinum in Euchariſtia poſt conſecrationem figuram tantùm corporis, & ſanguinis Chriſti, non ipſum corpus, & ſanguinẽ eſſe dixit.

Piggard. Thaborita. Vvicleufiſt. Flagellant. Lollardi. Albigenſ. Petrobruſ. Henriciani. Manichæi. Berengar.

Verùm

Verùm Berengarius non primus huius erroris auctor fuit: nam is vixit circa annũ Domini 1060. Porrò anno 1022. Stephanus quidam, negans conſecrationem corporis, & ſanguinis Domini Aureliæ in Gallia comburitur, teſte Ioanne Floriacenſi Epiſt. ad

Paulíciani. Oliuam Abbatem. Præterea Pauliciani, qui circa annum 800. extiterunt, vt auctor eſt Euthymius in Panoplia part. 2. titul. 21. Manichæorum, & Valentinianorum hæreſim ſectantes, nullum neque panem, neque Chriſti corpus in Euchariſtia agnoſcebant; ſed Euchariſtiam nihil aliud eſſe affirmarunt, præterquàm verba illa; Accipite, Comedite, Bibite. Denique Concilium Nicenum 2. Act. 6. Ioan. Damaſcenus Ortho. fid. lib. 4. c. 14. & Theophylactus ad cap. 26.

Iconomachi. Matth. manifeſtè aſſerunt, Iconomachos in hoc errore verſatos fuiſſe circa annũ 730. Et ſi Euthymio credimus part. 2. Panop. tit. 20. & Guidoni de Armeniis, ante centum

Armenij. ferè annos Armenij hanc hæreſim docuerunt. Atque vt alios omittam; certum eſt,

Capharnaitæ. Ioan. 6. vniuerſos à Capharnaitis ortum habuiſſe, qui Ioannis 6. cùm hanc de veri corporis manducatione doctrinam à Chriſto audiſſent, litigabant ad inuicem dicentes: *Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?*

Hæc antiqua eſt Caluinianorum proſapia, quam ipſa doctrinæ conſanguinitas facilè teſtatur: ita vt nulla calumnia, ſed ſummo veritatis iure veterum hæreticorum filios ipſos, & hæredes appellare liceat. Atque hæc quidẽ de Caluinianorum errore dicta ſint.

Venio ad Lutheriſtas, qui tametſi huius Caluiniſtici erroris apertos ſe hoſtes ac impugnatores declarent; in alium tamẽ miſeri, & fortè non minoris erroris anfractum incidunt, dum aſſerunt ſubſtantiam panis, & vini ſimul cum ſubſtantia corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia poſt conſecrationem remanere: quem errorem docet

Lutherus. Lutherus in lib. de Captiuit. Babylon. cap. de Euchariſtia, & in ſerm. de Sacramen. Cœnæ Domini; ac propterea Tranſubſtantiationẽ reprehendit; non quòd ea fidei repugnet, eùm eam ſine periculo hæreſis defendi poſſe dicat: ſed quòd probabilius ſit, eam à Scrituris improbari. Quem Lutheri errorem ita

Brentius. propinatum, mox altè hauſerunt Brentius in Apolog. pro Conf. Vvittemberg. in tract. de

Flaccus. Cœna Domini. Matthias Flaccus in lib. de

Smidellinus. Kemnitius. Aſcenſione Domini. Smidellinus in Theſibus de maieſtate Chriſti hominis. Kemnitius in lib. de duabus Chriſti naturis. Ioan-

Ioan. Vvigg. Tilm. Heſhuſ. nes Vvigandus in lib. de communi Idiomat. Tilmanus Heſhuſius in Farragine. Hic demum eſt communis omnium ferè Lutheranorum error: cuius olim auctor fuit Berengarius poſt ſecundam palinodiam,

A vt teſtis eſt Guitmundus lib. 1. & colligitur ex Concilio Rom. ſub Gregorio Septimo, in quo Concilio coactus eſt Berengarius fateri, non ſolùm realem corporis Chriſti præſentiam in Euchariſtia exhiberi, ſed etiam tranſmutari panem in corpus Chriſti.

Adversvs vtrumque tam Caluiniſtarum, quàm Lutheriſtarum errorem pugnat Eccleſiæ Catholicæ doctrina, quam nonnullis propoſitionibus explicabimus.

Propositio prima Catholica. In

B Sacramento Euchariſtiæ, non tropicè, aut figuratiuè: ſed verè, realiter, ac corporaliter corpus, & ſanguis Chriſti continentur. Quoniã de hac propoſitione præcipua inter Catholicos, & Caluiniſtas eſt controuerſia, idcirco in ea probanda paulò copioſiores erimus: quam Scripturarum primùm oraculis, deinde Patrum antiquorum teſtimoniis, ac vetuſtiſſimo Eccleſiæ conſenſu, Deo fauente, teſtatam demonſtrabimus. Equidem non ignoro ex Catholicis Scriptoribus penè innumeros pro hac Catholica propoſitione

C contra aduerſarios fœliciter dimicaſſe: quorum potiùs ſcripta admirari, ac ſi opus eſſet, tranſcribere, quàm proprium aliquod moliri æquũ videbatur. At nouerint omnes, id tantùm mei ſtudij eſſe, ac debiti laboris, aliquod, poſt tot opulenta diuitum munera, licèt tenue, ac leue munuſculũ, quod Deo gratum ſit, ac vt minimùm Eccleſiæ prodeſſe valeat, in Domini Gazophylacium erogare. Qui his meliora, ac copioſiora volunt, ad ampliora, ac illuſtriora Sanctij, Bellarmini, ac aliorum ſcripta ſe conferant.

Primvm igitur ea Scripturarum teſti-

D monia proferemus, quæ licèt obſcuriorem, veram tamen huius propoſitionis demonſtrationem continent: deinde propria, ac perſpicua addemus.

Inter primi ordinis teſtimonia illuſtriſſimum, mea ſententia, eſt illud Pſal. 71. *Pſal. 71.* *Et erit firmamentum in terra.* Vbi Hæbrea lectio ita habet יהי פסת ברבארץ *iehi piſſath bar baarets.* Pro qua ita vertit Paraphraſis Chal- *Paraphraſ. Chald.* daica *Erit ſubſtantificus panis in terra.* Hieró- *Hieronymus.* nymus. *Erit memorabile triticum in terra.* Pagni- *Pagninus.* mus, Arrias Mõtanus iu Latina verſione Bi- *Arr. Mont. Vatablus.*

E bliorum Regiorum. *Erit particula frumenti in terra.* Vatablus. *Erit pugillus frumenti in terra.* Quem locum exponens Rabbi Salomon in *R. Salomon.* hunc Pſalmum, vbi ita legit. *Erit placenta frumenti in terra. Magiſtri noſtri* (inquit) *expoſuerunt hoc eſſe genus placentarum in diebus Meſſiæ, vnde in libro Siphra habetur. In diebus Meſſiæ frumenta producent placentulas, ſiue eſt plenitudo volæ ſeu palmulæ manus: & venies, & accipies inde plenitudinem placentulæ rotundæ inſtar volæ manus iuxta refectionem tuam.* Eodẽ modo exponit R. Barrachias in Eccleſiaſten *R. Barrach.* explicans illa verba. *Quid eſt quod fuit? ipſum eſt,*

eſt, quod erit. Quemadmodum fuit Redemptor primus. s. Moſes, ita erit & Redemptor vltimus. Sicut enim Redemptor primus fecit deſcendere manna ſicut ſcriptum eſt Exodi 16. Ecce ego pluam vobis panem de cœlo: ita quoque Redemptor vltimus, id eſt, Meßias, erit placenta frumenti in terra.

PORRO hæc Rabbini verba obſeruanda ſunt, quibus affirmat, Meſſiam ipſum futurum placentam frumenti in terra. Ea enim ipſum Hebræum textum optimè declarant: qui ſi rectè legatur, hæc verba reddit. *Erit placentula frumenti filius.* Erit enim reſpondet יהי *iehi*: placentula frumenti, פסת *Piſſath*: ita exponit Pagninus: פס *Pas* enim ſignificat particulam ſeu volam frumenti, quod idem eſt, ac placentula frumenti: filius reſpondet nomini בר *Bar*, vt notum eſt apud Hebræos. *Bar* enim filium apud Hebræos ſonat, vt teſtis eſt idem Pagninus, ac ex plurimis Scripturæ locis probari poſſet, niſi res per ſe manifeſta eſſet. Cùm igitur Dauid diuino Spiritu illuſtratus aſſerit, filium, id eſt, Meſſiam, de quo in principio Pſalmi egerat, cùm dixerat, *Deus iudicium tuum Regi da, & iuſtitiam tuam filio Regis*: quem Pſalmum idcirco de Meſſiia intelligendum eſſe aſſerunt ferè omnes veteres Rabbini; futurum eſſe placentulam tritici in terra: eo ſanè Euchariſtici Sacramenti arcanum indicat, in quo filius ipſe, ac Dominus noſter, non tropicè, aut figuratiuè; ſed verè, ac realiter, ſubſtantificus, ac vitalis hominum panis tunc quidem futurus erat, nūc verò & eſſe credendus eſt: cùm idem met, vt hoc ipſum indicaret, ac cum ſe eſſe oſtenderet, de quo id Dauid prædixerat, palàm teſtatus fuerit Ioan. 6. *Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducarūt manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur.* [*Ioan. 6.*]

[*Pſal. 36. Pſal. 31.*] SECVNDVM teſtimonium eſt in Pſalmo 36. *Qui dat eſcam omni carni.* & Pſal. 31. *Guſtate, & videte quoniam bonus, vel ſuauis eſt Dominus.* Quæ teſtimonia R. Moyſes Hadarſan grauiſſimus Hebræorum auctor, qui Chriſti aduentum præceſſit, exponit de veritate corporis Meſſiæ, quod hominibus daturus erat in eſcam. [*R. Moyſ. Hadarſ.*] Hæc illius ſunt verba in Commentariis. *Amplius dictum eſt verbum notum: qui dat panem omni carni, hoc eſt quod dictum eſt Pſalm. 31. Guſtate, & videte, quoniam bonus eſt Deus: quia panis quem dat omnibus, ipſe eſt caro eius, & dum guſtatur, panis conuertitur in carnem. Et hoc eſt quod dictum eſt. Et videte, quoniam bonus eſt Deus. Et erit hoc mirabile magnum.* Porrò quamuis hæc duo teſtimonia alio ſenſu explicari poſſent: id tamen mirabile eſt, quòd Hebræus doctor ante Chriſti aduentum, cùm nondum Euchariſtiæ Sacramentum inſtitutum fuerat, & vix vlla de eo præterquàm obſcurè mentio in Scripturis facta fuerat, de eo illa tam præclarè exponat, vt affirmare non vereatur, panem, de quo hîc agit vates, quem Deus daturus eſt omnibus, ipſam eſſe carnē Meſſiæ. Quid clarius Chriſtus ipſe dicere potuit ad huius Doctoris expoſitionē cōfirmandam, quàm quod Ioannis 6. affirmat? *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*: de quo teſtimonio modò agemus. [*Ioan. 6.*]

TERTIVM teſtimonium eſt apud eundem vatem Pſalmo 21. quod his verbis explicat. *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ, in conſpectu eius cadent omnes, qui deſcendunt in terram.* Inſignis eſt locus iſte, tametſi obſcurior, ad veritatē corporis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento explicādam: quapropter vt clarior illius intelligentia eniteat; in primis certum omnibus eſſe debet, hunc Pſalmum de Chriſto ad literam eſſe intelligendum: quod præclarè tradunt Tertullianus aduersùs Iudæos capit. 10. Epiphanius hæreſi 69. Iuſtinus in dial. cum Tryphone. Nazianzenus oratione 2. de filio. Auguſtinus in hunc Pſalmum, & in Pſ. 37. Concilium Rom. ſub Vigilio; & ante illos antiquiſſima Hebræorum Gloſſa ante duo annorū millia exarata hunc Pſalmum ad Meſſiam pertinere docet. [*Tertullian. Epiphanius. Iuſtinus. Nazianz. Auguſtinus. Gloſſa Heb.*] Quod etiam ipſa prima Pſalmi verba, *Deus, Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti?* quæ à Chriſto inter acerbiſſimos crucis dolores prolata fuêre, non obſcurè indicant.

ADDIT Caſſiodorus, nullibi tam perſpicuè, quàm in hoc Pſalmo Chriſti paſſiones, ac vulnera deſcribi, ita vt non prophetia, ſed hiſtoria paſſionis Dominicæ videatur. [*Caſſiodor.*] Quibus tandem omnibus ipſe Pſalmi titulus ſuffragatur, qui ita inſcribitur. *Victori ſuper ceruam auroræ, ſiue matutinam.* Quo titulo id inſinuatur, Chriſtum hominem cum cerua matutina comparari, vniuerſum verò Redemptionis opus, quod multis, ac variis carnis ſuæ doloribus, plagis, vulneribus, anguſtiis expletum fuit, ſub venationis metaphora deſcribi: quod ex tota huius Pſalmi ſerie colligere licet, vbi ſub hac metaphora Chriſti paſſiones exarantur, vt poſtea videbitur.

QVAMOBREM hunc Pſalmi locum de corpore Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ exponunt vniuerſi penè veteres Patres: Auguſtinus hîc, & Ep. 120. c. 27. & in Pſal. 48. cōc. 1. Cyprianus lib. 1. Ep. 10. 27. & 61. Chryſoſtomus hom. 60. ad pop. Clemens Rom. lib. 8. Conſt. Apo. c. 32. Euſeb. Cæſ. Remigius, Baſilius, Theodoretus, Caſſiodorus, Euthymius, Ruffinus, Concilium Arelat. 1. c. 1. & 2. Conc. Vaſenſe c. 8. Conc. Africanum cap. 9. & 10. Ex quorum Patrum ſententia [*Auguſtinus. Cyprianus. Chryſoſtomus. Clem. Rom. Conc. Arel. Conc. Vaſ. Conc. Afr.*]

Digitized by Google

tia verba hæc ad illa priora referenda ſunt, quæ vates antea dixerat. *Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabūt Dominū, qui requirunt eū: viuent corda eorū in ſæculū ſæculi.* Quæ verba de Euchariſtiæ cibo Latini Patres, præſertim Auguſtinus, Remigius, Caſſiodorus, Haimo, Ruffinus, ac alij plerique intelligenda ſentiunt: ob id præſertim, quòd in his de cordis, ac animæ vita agatur, quam pauperibus .i. humilibus (vt explicant Auguſtinus, & Gregorius) vel talium bonorū egenis (vt exponunt Euſebius, Baſilius, Theodoretus, Euthymius, Didym.) hoc Sacramētum ritè ſuſceptum elargitur, iuxta Saluatoris ſententiam Ioan. 6. *Panis quem ego dabo caro mea eſt, pro mundi vita, &c. Si quis manducauerit hunc panem, viuet in æternum.* Quapropter poſteriori loco vates de huius Sacramenti adoratione agens, ſubdit, *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ.*

Ioan. 6.

Hic verò haud ſegniter obſeruandum eſt, ſimul hæc duo verba à vate coniungi, *manducauerunt, & adorauerunt*, vt corporis Chriſti manducationem ſimul cum adoratione coniunctā eſſe indicaret. Quapropter nonnullis viſum fuit, particulā (*Et*) cauſaliter poni (vt alibi in Scripturis non rarò exponi ſolet) ita vt ſit ſenſus. Quia adorauerunt, manducauerunt, id eſt, prius adorauerunt, & poſtea manducauerunt. At hæc expoſitio mihi ſuperuacanea videtur, cū coniunctiua particula meliùs, ac clariùs rem explicet. Quare planus, & apertus eſt ſenſus, manducauerūt ſimul, & adorauerunt: nam & cibus hic ſacramentalis manducādo adoratur, & adorando manducatur: ita vt nunquam abſque adoratione manducetur, & quoties à fidelibus ſumitur, adoratio non tantùm manducationem præcedat; ſed eandem quoque comitetur.

Id confirmant verba, quæ ſequuntur. *In conſpectu eius cadent omnes, qui deſcendunt in terram.* Quæ verba ita legit Hieronymus. *Ante faciem eius curuabunt genu, qui deſcendent in puluerem.* Auguſtinus. *In conſpectu eius procident vniuerſi.* Communis Patrum expoſitio hæc verba de veneratione, & adoratione Sacramenti Euchariſtiæ, quam fideles Sacramento cōmunicantes huic eidē exhibituri erant, intelligenda cenſet. Qui enim in terram deſcendunt, id eſt, homines mortales, terrei, ac puluerei, cùm primùm fide hauſerint Chriſti carnem ſub panis ſpecie verè in Sacramento contineri, manducabunt quidem, ſed ſimul adorabunt Chriſtum Deum, & hominem in eo latentem: atque in ſignum adorationis in conſpectu eius in genua cadent, ac procumbent. Quibus verbis vates tacitè aduerſarios ſuggillat, qui nec Chriſti carnem in Euchariſtiæ Sacramento adorant,

A nec vllum illi aut adorationis, aut reuerentiæ ſignum exhibent.

Hinc itaque primum pro veritate corporis Chriſti in Euchariſtia argumentum elicimus. Nam cibus hic Euchariſticus, quo homines animo primùm pingueſcunt, & viuunt, iuxta Dauidis vaticiniū, ſimul & manducari, atque adorari debebat: profectò nō in eo ſolum panem, qui adorationis obiectum B eſſe non poteſt (vt aduerſarij errant) ſed ipſam Chriſti carnem, quæ ob vnitam ſibi hypoſtaticè diuinitatem adorationis capax eſt, cōtineri oportet: ita vt adoratio in idem ſubiectū reſpiciat, in quod terminatur manducatio: vt vera Prophetæ verba eſſe poſſint. *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ: in conſpectu eius cadent omnes, qui deſcendunt in terram.*

Porro alterum argumentum ex huius cibi qualitate deſumitur, quod prioris argu-C menti eſt confirmatio. Nam cùm hoc loco vates tantùm cibum quendam adorabilem proponat, nec quis, aut qualis ſit, declaret, huius cibi qualitatem miris verbis explicat, atque amplificat Pſalmo 110. dicens. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus; eſcam dedit timentibus ſe.* Hebræus textus pro voce *eſcam* legit טרף *tereph*, quæ vox ſignificat prædam, rapinam, carnē dilaceratam, qualis ceruæ eſſe ſolet, quæ à canibus in venatione diſcerpitur, à verbo טרף *taraph*, quod rapere ſignificat: quare Pagninus vertit *prædam*.

Pſal. 110.

D Porro hoc illuſtriſſimū myſteriū illud eſt, quod ſuperiori argumēto attigimus: cùm vates Meſſiam ceruæ comparat, ac totam Paſſionis eius ſeriem in ipſius carne complendam, ſub venationis metaphora deſcribit. Neque enim hoc nomine טרף vates aliud inſinuat præterquàm Meſſiæ carnem plagis confoſſam, vulneribus dilaceratam, ac tandem omniū dolorum, atque anguſtiarū prædā: de quo Iſaias c. 53 *Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras: attritus eſt propter ſcelera noſtra.*

Flebile huius venationis ſpectaculum omnium oculis ſubiicit idem vates Pſalmo 21. ne fruſtra titulum victori ſuper ceruam auroræ cōtexuiſſe videretur: vbi ſimul & ve-E natores, & venatorū clamores, retia, canes, morſus, vulnera, prædam ſumma crudelitate dilaceratam, ac denique prædæ eſum diſtinctè commemorat. En venatores, ac illorum clamores. *Aperuerunt ſuper me os ſuum ſicut leo rapiens, & rugiens.* En retia. *Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me.* En venatorū multitudo. *Quoniam circundederūt me canes multi.* En venatorū inſidiæ. *Concilium malignantiū obſedit me.* En ceruæ vulnera. *Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea.* En prædam, ac prædæ diuiſionem. *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, &*

Pſal. 21.

ſuper

ſuper veſtem meam miſerũt ſortem. En denique prædæ huius eſum, quã & hoc Pſal. paulò pòſt inſinuat, cùm ait *Mãducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ.* Et Pſalmo 110. rurſum commemorat, ac miris laudibus effert, cùm ait. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus, prædam vel eſcam dedit timentibus ſe.* Hoc enim omnium mirabilium operum Dei velut memoriale, ac epilogum idcirco vates appellat, quòd in hac Sacramentali carnis Chriſti manducatione, in qua omnia veteris legis ſacrificia finem acceperunt, vniuerſa Dominicæ Paſſionis, ac Redemptionis opera, quæ planè mirabiliſſima ſunt, velut cõpendio colligantur, ac comprehenduntur.

Pſal. 110.

Ex his conſtat in Euchariſtiæ Sacramento non ſolum panem, ſed ſub panis accidentibus ipſam Chriſti carnẽ flagris cæſã, ſpinis punctã, clauis confixam, lancea trãſuerberatã, vulneribus cõfoſſam, tandẽ more prædæ vndiq; dilaceratã, glorioſam tamẽ verè, ac corporaliter exiſtere, vt his Prophetæ verbis irrefragabilis veritas adeſſe poſſit, ac verè dici valeat, *prædam*, vel, *eſcã dedit timẽtibus ſe.*

Qvartvm teſtimonium hoc ipſũ eſt Ioa. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*: quod teſtimonium eneruare conantur aduerſarij, quaſi in eo nihil de Euchariſtia agatur: ſed tantùm de mãducatione ſpirituali, quæ fit per fidẽ. Ita vt ſit ſenſus: Panis: quẽ ego dabo in cruce, caro mea eſt pro mũdi vita. At certè ex ipſo textu perſpicuũ eſt, Chriſtum agere de manducatione ſacramentali. Primùm, quia tam hîc, quàm poſtea in hoc eodẽ capite, Chriſtus exprimit ſymbola ſacramentalia panis, & vini, & id frequenter: quod ſanè opus non erat, ſi tantùm de ſpirituali manducatione per fidem intellexiſſet: ſatis enim hanc expreſſerat illis verbis. *Amen, amẽ dico vobis, qui credit in me, habet vitã æternã*: neque opus erat, vt eam iterũ ſub panis metaphora repeteret. Hac ratione cõuictus Petrus Martyr cõtr. Gardinerium p. 1. ad ſolutionem 32. obiecti; fatetur hîc non agi tantũ de manducatione ſpirituali per fidem, ſed etiã de ſacramentali per ſpecies. Ibi. n. ita ait. *Quoniam tamen res ipſa, id eſt, corporis, & ſanguinis Chriſti ſpiritualis manducatio, & potus ibi luculenter traditur, ad quam poſtea Euangeliſtæ ad finem hiſtoriæ ſuæ declarant Chriſtum adiunxiſſe ſymbola externa panis, & vini, idcirco nos caput illud à Sacramento Euchariſtiæ non putamus eſſe alienum.* Præterea non bene accommodatur Cruci panis ſimilitudo, vt dici poſſit; Panis, quem ego dabo in cruce: at ſimilitudo ita debet eſſe accõmoda, vt ſaltem rei proprietati non repugnet. Repugnat autem, quòd panis, qui omnino ſanguine caret, dari in cruce dicatur, in qua cruentum ſacrificium Deo offerendũ erat. Quare ſi id Chriſtus ſignificare voluiſſet, quod aduerſarij obtendunt, potiùs dixiſſet. Hoſtia quam ego dabo: non panis.

Luther. in lib. de Capt. Babyl. cap. 1. Calu. Inſt. lib. 4. c. 17. §. lib. 33.

Accedat & alia ratio pluribus aliis omiſſis: quòd tã Iudæi, quàm diſcipuli verba hæc Chriſti, nõ de ſpirituali, ſed de reali mãducatione carnis intellexerunt: ſtatim. n. Capharnaitæ obmurmurare cœperunt. *Quomodo poteſt hic nobis carnẽ ſuã dare ad manducandũ?* quos tamen Chriſtus minimè redarguiſſe legitur, quòd id crederent, ſed potiùs explicatioribus verbis magis dictũ inculcat: *Amen, amen* (inquit) *dico vobis, niſi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis*: vt oſtẽderet ſe rẽ illis neque leuẽ, neque impoſſibilẽ, vt ipſi exiſtimabant, agendam propoſuiſſe; neque iuſtè eos de eo obmurmurare potuiſſe, quòd panem illis ſe daturum promiſiſſet, qui caro ſua eſſet.

Deniqve ſi Chriſtus de ſpirituali tãtùm manducatione per fidem intellexiſſet; quorſum hæc carnis, & ſanguinis à Chriſto diſtinctio fieret; cùm manducatio per fidẽ hac diſtinctione non egeat? Quare exploratum eſt, eam neceſſariò ad ſacramentalem panis, & vini diſtinctionem pertinere.

Cæterum hunc locum de ſacramentali manducatione intelligendum eſſe docẽt antiquiſſimi Patres, Chryſoſtomus hom. 45. in c. 6. Ioannis, Auguſtinus, & Cyrillus in Ioannem non ſolùm hoc teſtimonium, ſed etiam totum hoc caput 6. Io. in quo Chriſtus de pane, de carne, de ſanguine ſuo loquitur, ſummo cõſenſu de Euchariſtia interpretantur. His adde Baſilium lib. 1. de Baptiſmo cap. 3. Cyrillum Hieroſolymitanum cat. 4. Myſtag. Cyprianũ de oratione Dominica, & in ſermone de Cœna Domini Hilarium lib. 8. de Trinit. Ambroſium lib. 6. de Sacramentis, Theophylactum in Ioannem, vbi explicans hæc verba; Panis quem ego dabo, &c. *Manifeſtè* (inquit) *nobis hoc loco de myſtica communione corporis ſui dicit.* Et Euthymius in hæc eadem verba. *Non dixit, quem do, ſed quem dabo. Daturus namque erat in vltima cœna, quando ſumptum panem actis gratiis fregit, deditque diſcipulis, &c.*

Chryſoſtom. Auguſt. Cyrill.

Baſilius. Cyril. Ieroſ.

Cyprian. Hilarius.

Ambroſ. Theoph.

Euthymius.

Hoc igitur ſuppoſito tanquã certo, quòd Chriſtus hoc loco de pane Euchariſtico loquatur, iam per ſe locus ipſe declarat Chriſtum hîc apertè docere panem, quem in Sacramento daturus eſt, non tropicè, aut figuratiuè; ſed verè, ac ſubſtantificè carnem, ac corpus ſuum eſſe.

Primvm ex eo, quòd in futuro dicit *dabo*, non in præſenti (*do*) aut in præterito (*dedi*) ſiquidem certum eſt, hunc panem corporis Chriſti tropicè olim Patriarchis, ac iuſtis omnib. qui retrò antè ſæculis Chriſtũ præceſſerunt, datum fuiſſe. Chriſtus nãq; fuit panis vitæ Adæ, Abeli, Enoch, Noë, Abrahæ,

Mel

Melchiſedech, ac cæteris in lege naturæ: ac pręterea Moyſi, Aaron, Samuëli, Dauidi, Elię, ac quibuſlibet iuſtis in lege veteri, qui cùm fide in venturum Chriſtum tenderent, ac ipſum Saluatorem expectarent; gratiam, ac remiſſionem peccatorum non aliunde, quàm ab vnico crucis ſacrificio, aliquando in carne illius explendo, acceperunt: quò fit, vt Chriſtus illis, & panis, & potus ſpiritualis, ac tropicus eſſet: vt teſtatur Paulus 1. Cor. 10. *1. Cor. 10.* *Omnes* (inquit) *eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt: bibebant autem de ſpiritali conſequenti eos petra: petra autem erat Chriſtus.*

NEQVE dubitandum eſt, quotquot tunc viua Chriſti membra erant, cùm hæc diceret; hunc eundem cibum, ac potum ſpiritualem, ac tropicum manducaſſe; cùm nondum crucis ſacrificium peractum eſſet. Si igitur tropicam tantùm corporis ſui manducationem his verbis Chriſtus expreſſiſſet, non in futuro, ſed in præterito, vel præſenti verbum illud vſurpaſſet: neque aliquid ſe daturum orbi promitteret, quod antea non dederit, ſed iam datum annueret; cùm tropica illius manducatio iam omnibus fidelibus ab initio collata eſſet. Reſtat igitur cùm futurum tantùm tempus poſt figuratiuam manducationem omnibus retrò ſæculis exhibitam, huic mãducationi præſcribit, de vera, ac reali corporis ſui manducatione, quæ in Sacramento fit, agere; quę nulli vnquam ante huius Sacramenti inſtitutionem conceſſa fuerat: quapropter cùm ait. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*; perinde eſt, ac ſi diceret. Panis ille ſacramentalis, quem ego, vel manu mea immediatè poſt vltimam Cœnam, vel mediatè per Oeconomos domus meæ, ſcilicet Eccleſiæ Sacerdotes myſteriorum meorum diſpenſatores dabo, caro mea eſt, non ſignũ, non figura, non tropus, non metaphora, non metonymia, aut aliud quippiam, quo virtutem ſanguinis mei tantùm conferam: hæc enim iam antea priorum ætatum Patribus dedi: ſed eſt eadem caro, ac ipſummet corpus, quod ego in cruce daturus ſum pro mundi vita, quod nullis vnquam antehac Patribus dedi.

PRÆTEREA idem colligitur ex cõiunctione panis, & carnis. Ibi enim caro Chriſti prædicatur de pane Euchariſtico, vt ſuperiùs probatum fuit: ſed hæc prædicatio non poteſt eſſe tropica; cùm nullibi in Scripturis reperiatur, panem eſſe figuram, aut tropum carnis Chriſti, aut carnem Chriſti vnquam panẽ tropicè appellatam fuiſſe: ſicut plerumque legimus, Chriſtum tropicè appellatum fuiſſe ouem, agnum, leonem, lapidem angularem: quæ, & ſimilia nomina cùm Scriptura Chriſto tribuat, inde legitimum tropum agnoſcimus: at præter Scripturarum auctoritatem A nouũ tropũ Chriſto aſcribere, ac Scripturas, quæ arcana Chriſti myſteria, ac Sacramenta cõtinent, tropicè interpretari nulli vnquã licuit, qui integram Scripturarum veritatẽ ſeruare curat: quare tropũ in Scripturas inuehere, vbi Scripturarũ veritas, abſque tropo integra, ac legitima eſſe poteſt, nihil aliud eſt, quàm Scripturarum veritatẽ euertere. Cùm igitur tropica hæc prædicatio eſſe non poſſit, vbi nec ex Scripturis tropus probari poteſt: & eadem Chriſti verba nõ ſemel, aut bis, ſed multoties ſub eodem ſenſu ab eo repetita (vt notum eſt) tropum expellunt: B palàm eſt, eam propriam, ac identicam eſſe, ac verã Chriſti carnem de Euchariſtico pane prędicari, ita vt hic huius propoſitionis ſenſus ſit, panis quem ergo in Sacramento Euchariſtiæ dabo, non tropicè, aut figuratiuè, ſed verè, ac realiter, & ſubſtantialiter eſt caro mea: nam licèt panis accidentia, nempe figuram, formam, ac ſaporem retineat; reuerà tamen caro mea eſt, quãdoquidem pulſa per conſecrationem panis ſubſtantia, ibi ſola corporis Chriſti ſubſtãtia manet: quod præclarè docet ex hoc loco Theophylactus in c. 14. Marci his verbis. *Theophyl.* *Panis* (inquit) *quem ego dabo, caro mea eſt, non dixit,* C *figura eſt carnis meæ: ſed caro mea eſt. Et quomodo* (*inquis*) *caro nõ videtur, ô homo propter noſtram infirmitatem iſtud fit.* Sed qui carnei ſunt, ac carneos oculos habent, cùm Dei potentiam, ac Sacramenta non agnoſcant, planè intelligere nequeunt, quo pacto caro Chriſti verè, ac nõ tropicè panis ſit, quos redarguit Auguſtinus *Auguſtinus.* tract. 26. in Io. *Panis*, inquit, *quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Hoc quando caperet caro, quod dixit panem carnem? vocatur caro, quod non capit caro. Et ideo magis non capit caro, quia vocatur caro. Hoc enim exhorruerunt, hoc ad ſe multum eſſe dixerunt: hoc non poſſe fieri puta-* D *uerunt.*

QVINTVM teſtimonium eſt apud eundem Ioan. 6. quod nuper attigimus. *Amen, amen, dico vobis, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Cùm Dominus de carne, quam ſub forma panis mundo daturus erat, verba feciſſet, ac plerique audientium futurum Dei E Sacramentum impoſſibile iudicantes obmurmurarent: quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Chriſtus, vt murmurationem Iudæorũ reprimat, ac ſimul inſanos Caluiniſtarum noſtri temporis clamores extinguat; ac demum tãti Sacramenti fidẽ in hominũ cordibus obſignet, iam nõ tropicam, aut parabolicã: ſed verã, ac realẽ, vt ait Chryſoſt. hom. 46. in Io. corporis,

Digitized by Google

A ac ſanguinis ſui in Sacramento manducationem præcipit, ac fidelibus inculcat, ita perſpicuis, ac præclaris verbis, vt vix clariora experi poſſint. *Chryſoſtom.* *Vt eos* (inquit Chryſoſtomus) *in prædictis confirmet, ne obſcurè locutum in parabolis arbitrarentur, inde inquit. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum in me manet: quod dicit, vt cum ipſo ſe admiſceri oſtendat.*

Poterat certè Chriſtus, ſi tam hunc, quàm priorem locum de ſpirituali manducatione ipſius per fidem intellexiſſet, perſpecta Iudæorum murmuratione, ac diſcipulorum ſcandalo, facilè illis reſpondere. B Ne vos lædat, quòd dixerim, me vobis carnem meam in cibum, ac panem daturum: ea enim tantùm in fide, ac ſpiritu à vobis ſumenda eſt. At horum nihil: ſed corpoream clarioribus, ac apertioribus verbis, quàm vnquam antea, carnis ſuæ manducationem inculcat; neque eo contentus, carnem ſuam non tropicè, non ænigmaticè, non ſpiritaliter, ſed verè cibum eſſe pronũtiat; ac ſanguinem ſuum verè potum affirmat; ita vt caro Chriſti vera manducatione comedi, & ſanguis ipſius vero potu bibi, non ſpiritaliter tantùm, quod manducationis veritatem tollit, ſed corporaliter C (Sacramentaliter tamen) id eſt, ſub ſpeciebus panis, & vini, à fidelibus ſumi credantur. Quo ſanè teſtimonio fit, vt omnis prorſus aduerſariis cauillandi anſa abſcindatur: neque enim de alio cibo loquitur, quàm de eo pane Euchariſtico, quem priùs ſe daturum ſpoponderat. *Origenes.* Hinc Origenes hom. 7. in Numer. *Tunc* (inquit) *in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in ſpecie caro verbi Dei eſt verus cibus; ſicut & ipſe dicit, quia caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus.* Quibus verbis apertè Origenes ænigmati, ac tropo veritatem huius manducationis opponit; vt intelligant aduerſarij, Chriſtum hoc loco non D de manducatione ſpirituali, ſed de reali, ac propria corporis ſui manducatione agere. Quod etiam præclariſſimis verbis tradit Hilarius lib. 8. de Trinit. *Hilarius.* *Caro mea* (inquit) *verè eſt eſca, & ſanguis meus verè eſt potus, qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis, & ſanguinis non eſt relictus ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra verè caro eſt, & verè ſanguis eſt: & hæc accepta, & hauſta id efficiunt, vt & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit.* *Irenæus. Baſilius.* Denique idem ex hoc loco colligũt Irenæus lib. 4. in Valentinianos. Baſilius Reg. 21. c. 2. E *Euſeb. Emiſ. Theodoret. Ambroſius. Hieronym.* Euſebius Emiſſenus hom. de Paſcha. Theodoretus libr. 7. Hiſt. tripart. c. 11. Ambroſius lib. 6. de Sacramentis cap. 1. Hieronymus in cap. 1. epiſt. ad Epheſios. Proſper tract. de promiſſ. & tradit. cap. 39. *Conc. Eph. 1. in epiſt. ad Neſtor.* Ex Conciliis Concilium Epheſinum 1. generale ex his verbis: niſi manducaueritis, &c. concludit contra Neſtorium, carnem Chriſti eſſe viuificatricem, & ipſius Verbi propriam factam. *Conc. Nic. 2.* Concil. Nicenum 2. generale ex eis verbis probat veram Chriſti præſentiam in Euchariſtia Act. 6. *Conc. Cabilon. c. 46.* Concil. Cabilonenſe eadem verba vſurpat, vt probet non diu eſſe differendam Sacramenti participationem. Denique Concilium Trid. ſeſſ. 21. c. 1. declarat ſextum Ioannis caput de Euchariſtia eſſe intelligendum.

Sextvm teſtimonium omnium præclariſſimum deſumitur ex ipſis verbis, quibus à Chriſto inſtitutum fuit hoc Sacramentum, quæ habentur Matthæi 26. *Matt. 26.* *Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait. Accipite, & comedite. Hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Marci 14. *Marc 14.* *Et manducantibus illis accepit Ieſus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait. Sumite. Hoc eſt corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis. Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro multis effundetur.* Lucæ 22. *Luc. 22.* *Et accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter, & calicem, poſtquam cœnauit dicens. Hic eſt calix nouum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Apud Paulum 1. Cor. 11. *1. Cor. 11.* *Dominus Ieſus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit. Accipite, & manducate. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter, & calicem poſtquam cœnauit dicens. Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine.*

Mira quidem eſt aduerſariorum in hoc teſtimonio oppugnando audacia, ac temeritas; at ſanè non minùs perpendenda eſt ipſorum in oppugnando diſcordia; qui cùm in impietate conſentiant, in modo tamẽ impietatis inter ſe diſſentiunt: ita vt vera de illis Chriſti ſententia pronuntiari valeat. Luc. 11. *Luc. 11.* *Qui non colligit mecum, diſpergit.* Malè quippe inter ſe conſentire poſſunt, ac colligere, qui cum Chriſto, & Eccleſia non colligunt, & cum veritate non conſentiunt: nam vniuerſi quidem (de Lutheranis non loquor) ea verba; *Hoc eſt corpus meum*, peruersè interpretantur, ac in iis tropum effingunt, ſed non eodem modo eandem peruerſitatem produnt.

And. Carolſtad. Andreas Carolſtadius dialogo de Cœna; hæc verba ita interpretatur, vt Chriſtus ea proferẽs corpus ſuũ, nõ panẽ demonſtrauerit, ita vt ſit ſenſus. Hoc corpus quod ego tãgo, eſt corpus meũ. *Zuinglius.* Zuinglius in ſubſidio de Euchariſtia tom. 2. fol. 249. profitetur, ſe horũ verborum explicationem à nocturno, quodam phantaſmate. *Ater*, inquit, *an albus fuerit, ignoro*, ita didiciſſe, vt, *Eſt*, pro (ſignificat) interpreta

A pretaretur ex loco illo Exodi 12, *Eſt enim Phaſe.*

Io. Oecolampadius. IOANNES Oecolāpadius de verbis Cœnæ, tropum in nomine (corpus) conſtituit, & in verbo (Eſt) *Eſt, pro ſignificat* (ait) *corpus pro figura corporis interpretari, vtrumque mihi arridet.*

Henricus Bullinger. HENRICVS Bullingerus Decade 5. de Cœna Domini, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, hoc eſt, memoraculum, memoriale, vel memoria, ſymbolum, vel Sacramentum corporis mei: & in Apolog. pro Zuuinglio (Hoc eſt corpus meũ) hęc eſt obſignatio corporis mei.

Caluinus. CALVINVS in defenſ. 2. contra Vveſtphalum, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, Hoc eſt B ſignum corporis mei. *Quod* (inquit) *mihi criminis loco imputatis, ſi doceam ore nihil præter ſignum recipi, adeò non recuſo*, &c. Licèt idem aſſerat ſubſtantia carnis Chriſti verè animas paſci, ſubſtantialem tamen præſentiam negat.

Io. à Laſco. IOANNES à Laſco pronomen, *hoc*, non ad panem præcipuè, ſed ad totius Cœnæ actionem refert, tractatu de Eccleſię Sacramentis.

Pet. Viretus. PETRVS Viretus. *Metonymiam* (inquit) *quam eorum aures in verbo*, Eſt, *reſpuunt, collocemus in nomine corporis, vt corpus accipiatur pro corporis figura, & ſignificatione.*

Pet. Martyr. C PETRVS Martyr in diſputatione Oxonienſi verbum, *Eſt*, per ſignificationem exponi debere ait.

Rodul. Gualterus. RODVLPHVS Gualterus (*Hoc eſt corpus meum*) ſcilicet repræſentatiuè.

Valent. Crotoaldus. VALENTINVS Crotoaldus, teſte Langio in Apologiam Iuſtini Martyris, verba hæc (Hoc eſt corpus meum) ita ordinat. *Corpus meum eſt hoc, videlicet panis* (*nam hunc demonſtrat*) *& cibus, ſed panis, & cibus ſpiritualis, & viuus, qui de cælo deſcendit.*

Io. Campan. IOANNES Campanus (*Hoc eſt corpus meum*) *id eſt, hic panis eſt corporalis creatura à me creata, propterea meum corpus appello:* quam expoſitio- D nem ioco à Luthero prolatam didicit.

Io. Leonard. IOANNES Leonardus in gladio Verſatili fol. 81. *Hoc eſt corpus meum*, ita interpretatur. *Hæc res eſt corpus, quod relinquo vobis, loco rei inuiſibilis corporis mei.*

Lud. Lauatherus. LVDOVICVS Lauatherus in Hiſtoria Sacramentaria (*Hoc eſt corpus meum*) pronomen, *Hoc*, pro demonſtratione ſpirituali vult eſſe accipiendum, per quam videlicet mentes fidelium ab externo cibo, ad verum cibum, nempe Chriſtum, qui in cœlis eſt, perducuntur.

Nicol. Hemmig. NICOLAVS Hemmigius in ſyntagmate. E *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, panis eſt obſignaculum corporis Chriſti traditi pro nobis.

Abd. Liber. ABDIAS Liberinus in ſyntagmate. *Hoc eſt corpus meum.* Ac ſi ſponſus abiens det ſponſæ annulum, ac dicat. Hoc eſt ſponſus, & maritus tuus.

Io. Sturmius. IOANNES Sturmius contra Oſiandrum. *Hoc eſt corpus meum.* Hæc eſt ſubſtātialis, & viuifica gratia mei corporis, vel hic eſt Dei Spiritus.

A DENIQVE, vt his finem imponam; anno 1577. prodijt libellus quidam in quo ducentæ enumerantur Sacramentariorum ſententiæ de his verbis. *Hoc eſt corpus meum*, inter ſe diſcrepantes.

AT nos antiquiſſimum totius Eccleſiæ conſenſum illis opponimus, qui hæc verba non tropicè, aut figuratè, ſed propriè intelligenda eſſe ſemper docuit. Hic verò cùm vniuerſos Patres adducere liceret, qui corporis, ac ſanguinis Chriſti veritatem in Euchariſtia contineri docuerunt, quam proculdubio omnes ex hoc loco didicerunt; hîc tamen non- B nullos ex iis tantummodò recenſere lubet, qui hunc locum de vera corporis Chriſti pręſentia explicuerunt: vt eos ab antiqua Eccleſiæ doctrina diffutos eſſe, exploratum ſit.

ATQVE inter Græcos Iuſtinus Martyr ad Antoninum Pium Apolog. 2. apertè ex hoc loco, corporis Chriſti veritatē in Sacramento exhiberi docet. *Non enim* (inquit) *vt communem panem, neque communem potũ iſta ſumimus: ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus eſt Chriſtus Seruator noſter, & carnem, & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eundē modum etiam eã, in qua per preces verbi eius ab ipſo profecti gra-* C *tia actæ ſunt, alimoniam, vnde ſanguis, & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Ieſu carnem, & ſanguinem eſſe edocti ſumus. Nam Apoſtoli in commentariis à ſe ſcriptis, quæ Euãgelia vocantur, ita tradiderunt præcipiſſe ſibi Ieſum, eum enim pane accepto, cùm gratias egiſſet, dixiſſe. Hoc facite in mei recordationem, hoc eſt corpus meum, & poculo ſimiliter accepto dixiſſe. Hic eſt ſanguis meus.* Quid Iuſtin. hîc reſpōdere valent aduerſarij? *Iuſtinus.*

MAGNES antiquiſſimus Pater, qui tertio ſęculo floruit eodem modo hęc verbo exponit ad Theoſtenem lib. 3. *Hoc autē* (ait) *corpus Chriſtus induit meritò, cùm accepiſſet panem, & vinum* D *dixit. Hoc eſt corpus meum: non enim figura eſt corporis, aut ſanguinis, vt quidam ſtupida mēte nugati ſunt, ſed potiùs verè corpus, & ſanguis Chriſti.* En aduerſariorum commentum, vt ſtupidum, ac nugatorium ab antiquiſſimo Patre reiectum. *Magnes.*

CYRILLVS Ieroſol. eandem expoſitionem adhibet Catech. 4. Myſtag. *Cùm igitur* (inquit) *Chriſtus ſic affirmet, atque dicat de pane. Hoc eſt corpus meum: quis deinceps audeat dubitare, ac eodem quoque confirmãte, ac dicente. Hic eſt ſanguis meus: quis inquam dubitet, & dicat, non eſſe illius ſanguinem?* ac poſtea multis allatis exemplis probat id non eſſe impoſſibile. *Cyrill. Ieroſ.*

E GREGORIVS Nyſſ. orat. Catech. c. 37. *Et hic* (ait) *ſimiliter panis* (*ſicut dicit Apoſtolus*) *ſanctificatur per verbum Dei, & orationem, non per cibum, & potum procedens ad corpus verbi, ſed à verbo* (*quemadmodum dictum eſt*) *tranſmutatus; nempe, Hoc eſt corpus meum.* *Gregor. Nyſſ.*

THEOPHILVS Alexand. ep. 2. Paſchali. *Homines* (inquit) *duntaxat participant corpus, & ſanguinem Chriſti, non dæmones. Chriſtus enim* *Theophilus Alex.*

hominibus dixit. Accipite, & manducate, & bibite. A *Hoc eſt corpus meum.*

Chryſoſtom. CHRYSOSTOMVS hom. de proditione Iudæ. *Non enim homo eſt* (ait) *qui propoſita de conſecratione menſæ Domini, corpus Chriſti facit, & ſanguinem: ſed ille qui crucifixus eſt pro nobis Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute conſecrantur, & gratia, hoc eſt, ait, corpus meum.*

Cyril. Alex. CYRILLVS Alexand. Epiſt. ad Caloſyrium. *Ne dubites* (inquit) *an hoc verum ſit, eo maniſeſtè dicente, hoc eſt corpus meum, ſed potiùs ſuſcipe verba Saluatoris in fide: cùm enim veritas ſit, non mentitur.* Et infrà. *Decebat ergo eum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem, & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictione viuificatiua in pane, & vino.*

Tertullian. INTER Latinos verò Patres eſt Tertullianus, qui libr. 4. contr. Marc. capit. 40. hanc expoſitionem præclarè docet. *Chriſtus acceptũ panẽ, & diſtributũ diſcipulis corpus ſuum illum fecit. Hoc eſt corpus meum dicendo.* Neque aliquem mouere debet, quòd Tertullian. addit, id eſt, figura corporis mei: ibi enim figurã pro forma vſurpat, quemadmodum & Paulus Filium Dei appellat figuram ſubſtantiæ Dei, id eſt, formam, naturam, quia Diuinam naturam continet, quod ipſe Tertullianus poſterioribus verbis explicat, cùm ait. *Figura autem non fuiſſet: niſi veritatis eſſet corpus. Ceterùm vacua res, quod eſt phantaſma, figuram capere non poſſet.* Vides apertè figuram, id eſt, corporeæ naturæ veritatem phantaſmati opponi.

Ambroſius. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis capit. 5. hanc Catholicam interpretationem disertè tradit his verbis. *Antequam conſecretur, panis eſt: vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti. Denique audi dicentem. Accipite, & edite ex eo omnes. Hoc eſt enim corpus meum.*

Gaudentius. GAVDENTIVS tract. 2. de Exodo. *Quod annunciatum* (inquit) *eſt, credas, quia quod accipis, corpus eſt illius panis cœleſtis, & ſanguis eſt illius ſacra vitis. Nam cùm panem conſecratum, & vinum diſcipulis ſuis porrigeret, ſic ait. Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus. Credamus cui credidimus, neſcit mendacium veritas.*

Auguſtinus. AVGVSTINVS ad Pſalm. 33. conc. 1. *Ferebatur* (ait) *Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait. Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud in manibus ſuis.*

Eucherius. EVCHERIVS Lugdun. hom. 5. de Paſcha. *Recedat* (inquit) *omne infidelitatis ambiguũ, quandoquidem qui auctor eſt muneris, ipſe etiam eſt teſtis veritatis. Nam inuiſibilis Sacerdos viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis ſui, verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit: ita dicens. Accipite, & edite, hoc eſt enim corpus meum, & ſanctificatione repetita. Recipite, & bibite. Hic eſt ſanguis meus.* Quid his verbis clarius? Porrò vniuerſi hi Patres ante quingenteſimum à Chriſto annum in Eccleſia claruerunt.

Synod. Trid. POSTREMÒ ſacra Tridentina Synodus ſeſſ. 13. capit. 4. hanc tanquam perpetuam Eccleſiæ doctrinam tradit his verbis. *Quoniam autem Chriſtus Redemptor noſter, corpus ſuum id, quod ſub ſpecie panis offerebat, verè eſſe dixit: ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit: idque nunc denuò ſancta hæc Synodus declarat, per conſecrationem panis, & vini conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti: & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius.*

B HIS etiam nonnullas rationes addere lubet, quibus Chriſtum his verbis non figuratè, ſed propriè locutum eſſe probatur. Prima ratio ducitur ex ipſis verbis Chriſti, quæ non modò ad tropum accurrere non cogunt; ſed ſermonis in his proprietatem agnoſcere cõpellunt: imprimis adeſt verbum illud ſubſtantiuum (*Eſt*) cuius ingenium, & natura ea eſſe agnoſcitur, vt quoties res diuerſarum naturarum, ac diſparatas non coniungit, propriam ſemper ſignificationem retineat, & realem, ac ſubſtantialem rerum coniunctionem indicet: quod nullo modo aduerſarij inficiari poſſunt, C ſi tamen leuiter Logices, vel etiam Grammatices rudimenta attigerunt. Inde enim fit, vt hę propoſitiones per ſe nuncupentur; homo eſt animal, eſt viſibile, eſt diſciplinabile, eſt ſubſtantia: Pater eſt Deus, Deus eſt immortalis, inuiſibilis, omnipotens: quòd ſi quiſpiam in his tropum vellet agnoſcere, rerum prorſus naturas deſtrueret, ac ipſius fidei fundamenta conuelleret. Sic enim cùm dicimus. Verbum eſt Deus, liceret exponere, verbum eſt tantùm figura Dei, non Deus, vt Arrius olim contendebat.

D HOC igitur ſuppoſito, velut certiſſimo; iam conſtat in hac propoſitione Chriſti. *Hoc eſt corpus meum*; verbum illud, *Eſt*, non coniungere naturas diſparatas. Nam ſi ita exponant, hic panis eſt corpus meum; nulla eſt ibi vnio diſparatorum: nam ibi panis, non panis ſubſtantiam deſignat, ſed quòd ibi priùs fuerit ſubſtantia panis, indicat; ſicut de vino, quod in acetum conuerſum eſt, dici ſolet; hoc vinum eſt acetum, atque idem de pane Euchariſtico non ſemel Scripturæ vſurpant, vt Paulus 1. Cor. 10. *Panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini* 1. Cor. 10. E *eſt?* & capite 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat.* Item Act. 1. Cor. 11. 2. *Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis.* Act. 2 Porrò Chriſtus, vt omnem perfidiæ anſam aduerſariis præſcinderet, ne tropum in hac propoſitione quærerent, non ait, hic panis, ſed, *Hoc eſt corpus meum.* (Hoc) enim pronomen demonſtrat, quandam ſubſtãtiam incertã, ac

ſingu

ſingulare vagum, quod neceſſariò trahitur ad ſubſtantiam prædicati, neque alibi, quàm in prædicato ſubſiſtit, eo planè modo, quo cùm dicimus: hic eſt Cæſar, pronomen (Hic) non aliam ſubſtantiam, quàm Cæſaris indicat. Similiter, hæc eſt domus mea, hic eſt filius meus. Hoc eſt opus meum: in his propoſitionibus pronomen illud non aliam naturam, ac ſubſtantiam ſibi vēdicat, præter eam, quæ in prædicato deſcribitur. Ita quoque in hac Christi propoſitione ſentiendum eſt. Nam cùm Chriſtus ait. *Hoc eſt corpus meum*, eo pronomine nihil præterquàm prædicati naturam, quæ corporis ſui natura eſt, inſinuat: quò fit, vt verbum illud, *Eſt*, non diſparatas naturas, quę tropum inuehant, ſed vnam tantùm corporis Chriſti naturam annuat.

SECVNDA ratio deſumitur ex illis verbis poſtremis. *Quod pro vobis dabitur*, vel *tradetur*. His enim Chriſtus apertè declarat, ſe Apoſtolis ipſum ſuum corpus dare, quod in cruce oblatum, crucifixum, mortuum fuit: porrò ſuppoſito, quod modo probauimus; ſcilicet, pronomen illud (*Hoc*) non ad panem, ſed ad corpus referri debere, planè exploratum eſt, Chriſtum non corporis ſui figuram, ſed verum corpus clauis perforatum, lancea confoſſum, doloribus obrutum pro nobis in cruce obtuliſſe, atque eundem ſanguinem, non ſanguinis figuram diſcipulis hauriēdam obtuliſſe, quem in cruce pro hominum ſalute fudit: ita fit, vt in his verbis nullus omnino tropus agnoſci, au poſſit, aut debeat.

Auguſtinus. TERTIA ratio ab ipſis tropicis regulis depromitur, quas tradit Diuus Auguſtinus libr. 3. de doctrina Chriſtiana cap. 16. vbi tres regulas diſtinguit, quibus agnoſci poteſt, quando Scripturæ loca tropicè exponenda ſint. Prima eſt, cùm res per ſe eſt impoſſibilis; vt quòd Chriſtus ſit petra, leo, oſtium, vitis. Hæc enim tropicè exponi debent. Secunda, cùm ſenſum aſperum, ac abſurdum reddunt, *Cant. 5. & 7.* vt Cantic. 5. manus illius tornatiles, aureæ: & cap. 7. vmbilicus tuus crater tornatilis. Tertia, cùm Scripturæ ſibi inuicem contradicere *1. Reg. 13.* videntur, vt 1. Reg. 13. Saül filium vnius anni dicitur, cùm regnare cœpit in Iſraël, & duobus annis regnaſſe perhibetur: qui tamen in *Act. 13.* Actibus Apoſt. cap. 13. quadraginta annis regnaſſe aſſeritur. At in his Chriſti verbis nihil impoſſibile, nihil abſurdum, nihil contradictorium, aut Scripturis repugnans continetur, vnde illa ad tropum reuocari debeant.

NAM quod Beza in Creophagia, & defenſione ad Selnecceri reſpōſionem contendit impoſſibile eſſe, quòd idem corpus ſit ſimul in pluribus locis, id falſum eſt, cùm locus non ſit de eſſentia corporis locati, ac propterea locus multiplicari poſſit, non multiplicato corpore: vt aliàs copioſè demonſtrauimus in primo examine, Atheiſmo ſecūdo: vbi ex profeſſo contra Bezam, Caluinum, ac reliquos Diuinæ omnipotentiæ calumniatores diſputauimus. Quòd totum Chriſtum in anguſto illo ſpatio accidentium contineri impoſſibile iudicant; ibidem demonſtrauimus, ſpatia, aut quantitatem non eſſe de eſſentia corporum: ac proinde non repugnare, quòd Deus ingēs aliquod corpus ſub exiguo ſpatio comprehendere valeat, cùm illud etiā ſine ſpatio conſeruare queat, quemadmodum maximus mons parua oculi pupilla cōprehenditur: quare efficere poteſt, vt corpus Chriſti ſub anguſtis illis ſpeciebus panis, & vini proprias dimenſiones longitudinis, latitudinis, ac profunditatis retineat; & tamen locum non repleat, nec quantitatiuum modum ſub iis ſibi vendicet.

QVOD impoſſibile exiſtimant, corpus aliquod finitum, ac ſuis dimenſionibus comprehenſum, eſſe ſub ſpeciebus panis, & vini tanquam in loco, & non circunſcribi à loco, impiè ſentiunt: nam multa ſunt in loco, quæ tamen à loco non circunſcribuntur: anima ſiquidem eſt in corpore, nec tamen circunſcribitur à corpore: & ſi Deus corpus aliquod ſine dimenſionibus crearet, aut creatum ſuis quantitatibus expoliaret, corpus illud eſſet in loco, nec tamen à loco circunſcriberetur: naturæ quidem id fieri impoſſibile eſt; neque nos hîc naturæ potentiam agnoſcimus: ſed Dei virtutem hîc operantem admiramur, quæ Chriſti corpus ſuis quantitatibus comprehenſum, ſub accidentibus panis, & vini, non circunſcriptiuè, neque definitiuè, ſed præſentialiter, ac Sacramentaliter idcirco iubet conſiſtere, vt ſe naturæ legibus minimè deuinctum eſſe oſtendat.

POSTREMÒ, quòd impoſſibile ſentiunt, panem in Chriſti corpus conuerti, abeuſte ſubſtantia panis; profectò Dei potentiam eneruant, quæ in Cana Galilææ aquam in vina conuertit; nulla aquæ ſubſtantia remanente: ac virgam in manu Moyſi in ſerpentem, ac rurſum ſerpentem in virgam mutauit: ſed Ambroſium audiant libro quarto de Sacramentis capit. *Ambroſius.* 4. *Iuſſit* (inquit) *Dominus, & factum eſt cælum, iuſſit Dominus, & facta eſt terra, iuſſit Dominus, & facta ſunt maria, iuſſit Dominus, & omnis creatura generata eſt. Vides ergo, quàm operatorius ſit ſermo Chriſti? Si ergo tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erant: quantò magis operatorius eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur? Cælum non erat, mare non erat, terra non erat; ſed audi dicentem. Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt. Ergo tibi vt reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem: ſed poſt conſecrationem dico tibi, quòd iam corpus eſt Chriſti.* Hæc Ambroſius.

NEQVE hic abſurdum aliquod ex Chriſti verbis euenire probare poſſunt;aut à Scripturis diſſentaneum : ſed potiùs in his altiſſimum , ac vtiliſſimum Dei myſterium longè antea in Scripturis figuratum ſuſpicere debent:quapropter ab his omnis prorſus tropica locutio expellenda eſt.

HIC tamen obiicit Faius Caluiniſta in ſuo Enchiridio diſp. 78. conc. 57. Chriſtum non direxiſſe ſermonem ſuum ad panem , & vinum ; ſed ad Apoſtolos ; quod conſtare ait ex apoſtrophe ipſa, qua vſus eſt, dicens. *Accipite , & comedite* ; ex quo tandem concludit: nullam ex vi horum verborum Chriſti panis, aut vini mutationem factam in corpus , & ſanguinem Chriſti. At Faius decipitur:nam tametſi verba illa Chriſtus ad Apoſtolos direxerit , verborum tamen virtutem in præſenti illa panis materia recipi voluit ; vt vera eſſent , quæ dicebat. Dicat nobis Faius num

Ioan. 4. Chriſtus,cùm Ioan.4.Regulo filij ſalutem efflagitanti reſpondit , *Vade , filius tuus viuit* , ad Regulum verba illa direxerit ? nulli ſanè dubium : neque tamen dubitare poteſt , Chriſtum,vt vera eſſent illa verba, iis ſanandi virtutem contuliſſe , cùm illa eadem hora , ac verborum prolatione (vt teſtatur Ioannes) puer incolumis euaſerit. Ita de his Chriſti verbis ſentiendum eſt,quæ quamuis ad Apoſtolos directa fuerint:iis tamen eam virtutem indidit , vt panem illum, ac vinum in corpus ſuum,ac ſanguinem tranſmutare poſſent : ita vt per ea verè conſecrauerit,ac in iis formam, qua in conſecratione vteremur,inſtituerit:illo accedente præcepto. *Hoc facite in meam commemorationem.*

RVRSVS obiicit Faius ex Beza in Matt.26. id clariſſimè ex Marco perſpici , qui ita hæc narrat , vt poſtquã de vino biberunt omnes, Chriſtus demum dixerit. *Hoc eſt ſanguis meus*, cùm iam ampliùs nõ cõpareret vinum, quod antea ebibitũ fuerat. At errat Faius ex ignorãtia hiſtoriæ ſimul cum Beza:nam de duplici calice,tam apud Marcum , quàm Lucã fit mẽtio;primus ad legalẽ adhuc cœnã,ac eſum agni pertinebat ; alter ad Sacramenti inſtitutionẽ:de primo ait. *Et accepto calice,gratias egit, & dixit. Accipite, & diuidite inter vos:dico enim vobis,quod non bibam de generatione vitis , donec regnum Dei veniat.*Hunc calicem non benedixit,non conſecrauit, ſed morem Iudæorũ ſequutus , qui in fine cœnæ legalis id obſeruabant, vt paterfamilias vini poculũ aſſumeret, quo paululũ deguſtato illud cęteris omnibus porrigeret:calicem hunc ante Sacramẽti inſtitutionẽ Apoſtolis guſtãdum dedit: ac proinde dixit. *Accipite, & diuidite inter vos* , id eſt, quilibet veſtrûm ex eo paululum aſſumat: ac propterea etiam vinum illud perſpicuè generationem vitis appellat , id eſt,non conſecrãtum, non in ſanguinẽ conuerſum;ſed in

A quo ipſa vini ſubſtantia integra permaneret. De ſecundo verò calice dixit. *Similiter,& calicem poſtquam cœnauit dicens. Hic eſt calix nouum Teſtamentum in ſanguine meo , qui pro vobis fundetur* Hoc quidem apertum eſt apud Lucam : ex quo profectò colligimus id ipſum apud Marcum certum eſſe:licèt is calices nõ apertè diſtinxerit: ſed verba , quæ ad vtrumque calicem ſpectãt,ſimul copulauerit.Quapropter ruit vtriuſque cauillus.

VRGET etiam Marcum 14. vbi ita ſcribit.*Et accepto calice gratias agẽs, dedit eis ,& biberunt ex illo omnes,& ait illis. Hic eſt ſanguis meus*
B *noui Teſtamẽti.*Quaſi Apoſtoli priùs biberint, ac poſtmodùm Chriſtus pronuntiauerit. *Hic eſt ſanguis meus.* At profectò tam Beza, quàm Faius iniquè erga cęteros Euangeliſtas ſe gerunt,qui omnes aſſerunt Chriſtum priùs calicem conſecraſſe,ac deinde diſcipulis porrexiſſe:quaſi omnes aduersùs Marcum conſpirent,quod ſine impietate ſentire nõ poſſunt: cùm quatuor illa animalia apud Ezechielem 1. ſimul ſemper graderentur , ac rotæ ſimul eleuarentur , quibus iuxta Gregorium in expoſitione ſuper Ezechielem , Euangeliſtæ ſignificantur ; quapropter potiùs fideliter ſen-
C tire debent, Marcum idem prorſus cum tribus prioribus Euangeliſtis ſenſiſſe. Hic verò nodus facilè explicatur : nam alij Euangeliſtæ Chriſti factum narrantes, ordinem etiam verborum ſeruarunt , vt priùs calicis conſecrationem , deinde potum deſcriberent: Marcus verò factum quidem, vt cæteri Euãgeliſtæ,deſcripſit,ſed prępoſtero verborũ ordine vſus fuit , vt ſæpe ſolent ſcriptores , qui cùm rem geſtam narrant , pleraque verba tranſponunt , quæ priùs intelligenda ſunt. Marco enim ſatius viſum fuit , cùm calicis traditione eiuſdem potum coniungere , ac
D verba Chriſti narranda differre ; licèt ea ante potum calicis protulerit,quàm eorum narratione calicis traditionem ab illius potu ſeiungere : cùm tamen certum ſit , vt ex aliis Euangeliſtis conſtat, Chriſtum priùs calicem benedixiſſe,ac verbis illis conſecraſſe , quàm is ab Apoſtolis ebibitus fuerit.Eodem modo, & alteri cauillo reſpondetur , cùm ex Matthæo,& Marco contendunt, Chriſtum priùs diſcipulis panem comedendum porrexiſſe, quàm ea verba proferret. *Hoc eſt corpus meum*, ac propterea eos non manducaſſe corpus Chriſti , ſed tantùm panem. Ita enim habet
E Matthæus. *Cœnantibus autem eis , accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit , dedítque diſcipulis ſuis,& ait. Accipite , & comedite. Hoc eſt corpus meum.*Marcus. *Accepit Ieſus panem ; & benedicens fregit,& dedit eis,& ait.Sumite,hoc eſt corpus meum.* At hîc potiùs cauillandi libidinem produnt, quàm quòd vllam rationis ſpeciem præ ſe ferant. Neque enim ignorare debent, hos Euangeliſtas verum , ac legitimum Hiſtoriæ

ſtoriæ modum ſequutos fuiſſe, quo cunctas priùs Chriſti actiones circa panem, ac vinum exhibitas explicare voluerunt; quàm ipſa Chriſti verba proferrent; ne bis eadem verba repetere cogerentur: nam ſi Euangeliſtæ ita dixiſſent; Accepit Ieſus panem, & benedixit dicens. Hoc eſt corpus meum: tum ſubderent, & dedit eis, dicens: Accipite, & comedite: illis rurſus repetendum erit, quid dediſſet eis, quidve ipſi acciperent, & comederent. Quapropter Euangeliſtæ non neceſſariæ repetitionis, aut obſcuritatis vitium deuitantes, primùm, cuncta, quæ Chriſtus circa panem, & vinum egerit, tum quæ poſtea dixerit, expoſuerunt. Ex quo manifeſtū eſt, hæc Euangeliſtarum verba neminem cogere, vt credat Diſcipulos, vel priùs panem è Chriſti manibus excepiſſe, vel manducaſſe; quàm Chriſtus verba illa protulerit: immò potiùs euincere, verba à Chriſto priùs prolata fuiſſe, quàm panem porrigeret, aut Diſcipuli manducarent: cùm exploratum ſit, Eucharistiæ Sacramentum tunc primùm apparuiſſe, cùm Chriſtus ea verba protulit. Quòd ſi Diſcipuli ante verborum illorum prolationem panem manducaſſent, nullum profectò Sacramentum ſuſcepiſſent: nec verum eſſet illos corpus Chriſti, ſiue verum ſecundùm Catholicos, ſiue tropicum iuxta aduerſarios manducaſſe.

Qvarta ratio ex circunſtantiis loci, temporis, & perſonarum, quibus ea verba protulit, conſtatur: locus enim cùm eſſet ſecretus, atque à turbis remotus, id minimè poſtulabat, vt Chriſtus ibi cum Apoſtolis tropicè, ac figuratè loqueretur: præſertim cùm ea, quæ palàm populo in parabolis diſſerebat, ſeorſum diſcipulis explicaret: vt clarè teſtatur Marcus c. 4. *Sine parabolis* (inquit) *non loquebatur eis: ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia.* Tempus etiam, cùm eſſet poſtremum vitæ Chriſti, id exigebat, vt ad diſcipulos ſuos præſertim, quibus totius Orbis inſtruendi munus committendum erat, perfectè erudiendos, clariſſimis, non tropicis verbis vteretur. Denique perſonæ ipſæ Apoſtolorum, quibus teſte ipſo Chriſto Luc. 8. datum erat noſſe myſteria Regni Dei, cæteris autem tantùm in parabolis, qui cùm Chriſti non ſerui (vt Chriſtus ait) ſed amici, ac familiares eſſent, iis omnia, quæ à Patre audierat, ac illis tradenda acceperat, nota fieri debebant: atque ipſum Apoſtolicum munus, quod in Eccleſia inſtituenda, atque Orbe toto fide Chriſti imbuendo obituri erant, id profectò poſcere videbatur, vt nihil illis ſub tropis, ac figuris, quæ Chriſto accedente antiquanda erant, relinqueretur, præſertim cū de tanti Sacramenti inſtitutione ageretur, quæ perſpicuis verbis fieri debet.

Postrema tandem ratio eſt, quòd nec Apoſtoli vnquam hæc verba tropicè intelligenda eſſe tradiderunt; quod maximè opus erat; ſi in his non veris, ſed metaphoricus ſenſus ſequendus eſſet: cùm ex hac explicatione grauiſſimum fidei dogma penderet; ac ſupremi Dei cultus in maximum idololatriæ diſcrimen raperetur: quod ex eo perſpicuum ſit, quòd ſupremus latriæ cultus huic Sacramento ab omnibus exhibetur. Neque Apoſtolici viri, qui Apoſtolicam doctrinam ab ipſo Apoſtolorum ore exceperunt, in iis vnquam tropum agnoſcēdum eſſe docuerunt, ſed potiùs apertiſſimis teſtimoniis (vt ſuperiùs demonſtrauimus) proprium ſenſum ſequendum eſſe affirmarunt. Demum Eccleſia ab Apoſtolis inſtituta, ac Dei ſpiritu incunctanter illuſtrata, nunquam ea verba figuratè accipienda eſſe docuit, aut ſenſit; ſed perpetuo conſenſu, ea verè, ac propriè intelligenda eſſe definiuit. Quæ omnia bene affectum erga veritatem animum valent conuincere, pertinacem verò, ac proteruum, nec ipſa Dei teſtimonia flectunt.

Cætervm quò magis aduerſarij confundantur, lubet hîc illos Lutheri telis expugnare, qui ſi ita bene de reliquis huius Sacramēti partibus, ac cæteris fidei dogmatibus ſenſiſſet, vt legitimè contra Caluinianos, ac Zuinglianos, ac cæteros Sacramentarios pro horum verborum Chriſti veritate pugnat, ei proculdubio fidei corona deberetur. Audiāt igitur Lutherum tom. 7. fol. 383. in quodam ſermone, quem inſcribit. *Defenſio verborum, Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum; contra phanaticos Sacramentariorum ſpiritus*, ita ſcribit. *Doctor Carolſtadius ex his ſacroſanctis vocabulis. Hoc eſt corpus meum, miſerè detorquet pronomen (hoc) Zuinglius autem verbum ſubſtantiuum (eſt) macerat: Oecolampadius nomen (corpus) torturæ ſubiicit. Alij totum textum excarnificant, & euertunt: vocabulum (hoc) ex primo in poſtremum locum deturbantes, & dicunt. Accipite, & comedite corpus meum, quod pro vobis datur eſt hoc: Alij dimidiam partem textus crucifigunt, & vocem (hoc) in medium locum collocant, & inquiunt. Accipite, comedite, quod pro vobis datur. Hoc eſt corpus meum. Alij textum ſic obtruncant. Hoc eſt corpus meum ad mei commemorationem: nempe, hoc eſt corporis mei commemoratio. Alij tandem dicunt, non eſſe articulum fidei; ideòque non eſſe de his contendendum; liberum enim cuique eſſe vt hîc ſentiat quicquid velit. Hi omnia pedibus conculcant, & deſtruunt: cùm tamen vnam tantùm textus collocationem veram eſſe oporteat: adeò craſsè, ac manifeſtè diabolus hos per naſum ſuſpendit.*

Eodem tomo fol. 335. *Cæterùm* (inquit) *qui veram fidem ex ipſis verbis conceptam imbiberit; ille ad hunc modum credit; in pane, & vino veraciter eſſe Chriſti corpus, & ſanguinem: porrò qui rectam voluerit viam ingredi, nec quopiam fœdo errore hallucinari, aut cæcutienter impingere; illi-*

danda erit opera , vt animum ſuum ab argutis illis cogitationibus auocet, quarum excogitandarum Sathanas in mundo haud dubiè auctor eſt : huius Sacramenti labefactandi, & euertendi gratiâ, contendens planè , ouo epoto , nobis relinquere putamina; hoc eſt, Chriſti corpus, & ſanguinem ex pane, & vino tollere, vt præter ſimplicem panem à piſtore confectum nihil reliquum remaneat. Meum eſt ita credere proinde quicquid ille dixerit , qui mentiri neſcit: hoc indubitatò credam, & ſeruabo : neque enim ſumus tam vecordes , aut ſtupidi, & nulla intelligentia præditi , vt horum verborum ſenſum non perciperemus. Quòd ſi hæc verba ſatis planè, ac dilucidè, ſatis ſignificanter , & apertè dicta non ſunt, neſcio quanam ſignificantiùs, & apertiùs loqui poſſint homines. An verò non intelligerem quid ille ſibi velit , ſi quis appoſito pane albo diceret , Accipe, comede , hoc eſt panis triticeus. Item, accipe , bibe: hoc eſt vitrum vini. Ita vbi Chriſtus dicit, accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum, etiam puer intelligit , eum de illo loqui, quod edendum porrigit: naturalis ſermo eſt, quoties aliquid demonſtratur , vt conſpicuum, & compertum ſit omnibus, quid dixerit. Iam quorſum opus eſt, vt tale verbum de induſtria mihi obſcurent , & aliquid arguti illi intelligendo mihi comminiſcantur , atque ipſum ſtudioſè erroribus compleant, & illaqueent. Nihil enim obſcuritatis , aut ambiguitatis ineſſe poteſt verbis tam apertis , & ſimplicibus. Credentes vnicum Chriſti corpus eſſe in locis pluſquam centum millibus, quotquot panes per orbem terrarum franguntur : magnáque illa crura, & oſſa ibi eſſe integrè concluſa; vt tamen à quoquam non videantur , aut ſentiantur: horum verborum luci, & perſpicuitati offundunt tenebras incredibili ſudore ſemetipſos defatigantes, dum ſuam apportant opinionem , ac dum verba ſignificare cogunt , quicquid ſomniando excogitauerint. Quare nos ipſis verbis pertinaciter adhibentes oculos , & rationem ſubigamus : cùm omnibus compertum ſit, quid hæc verba ſignificent. Scimus enim quod Chriſti corpus ſit , nimirum quod è Maria virgine natum eſt, quod mortuum eſt , & reſurrexit. Si poteſt animus pariter in omnibus eſſe corporis membris , & partibus. Qui fieret quòd facultas Chriſto ſublata eſſet: adeò vt non poſſit paſſim, & vbique pariter eſſe in Sacramento? item qui hoc fieri poteſt? Mihi tantùm duo ſunt oculi, quibus tamen ſemel omnia capita intuendo complector , quod vno oculo non minùs poſſum effectum reddere. Ita vnicus oculus in mille grana poteſt eſſe coniectus, & cōtrà mille oculi in vnicum granum poſſunt eſſe defixi. Si tantùm poteſt vox conſequi, vt omnes aures impleat: nec vlla plus de illa quàm alia eſt particeps, in tantum ſe diffundente verbo : cur non poſſit hoc multo efficaciùs , & potentiùs Chriſtus efficere ſuo corpore : quemadmodum verbo in cor peruenire poteſt , dum euangelizatur nullo facto foramine : ita quoque in panem immigrat , vt non opus ſit , illum facto foramine perfodi. Item quomodo Maria mater eius facta eſt grauida, vt præ aliis omnibus è virgine naſceretur , nihil eſt certius : tamen verum &

A *naturalem infantem carne , & ſanguine in vtero concipit. Non ſecus ſe res quoque habet in hoc Sacramento , quàm primùm Chriſtus dixerit. Hoc eſt corpus meum , dictò citiùs corpus ſuum præſtò eſt, atque hoc verbi adminicula, & Spiritus ſancti virtute, atque potentia.* Hæc & alia Lutherus, quibus apertè Caluiniſtarum errorem ſuggillat.

Pleraqve alia Scripturarum teſtimonia aduersùs noſtros hoſce tropiciſtas, ac figurarios huc afferri poſſent , quæ veram in Euchariſtiæ Sacramento , ac realem corporis Chriſti præſentiam teſtantur, velut Actor.2. *Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolo-* B *rum, & communicatione fractionis panis*; vbi textus Syriacus habet. *Et communicabant in oratione, & fractione Euchariſtiæ* : quem locum etiam de Euchariſtico pane intelligunt Ionas Aurelianenſis lib.3. de imag. & Antonin. 1.p.hiſt. tit.6.cap.2.§.1. neque à nobis Caluinus diſſidet, qui hunc ſenſum accipit lib.4. Inſt.c.17.

Act.2. · *Ionas Aurel.* · *Antoninus.*

Præterea Luc. c.vlt. *Et cognouerunt eum in fractione panis* ; quem locum de Euchariſtia exponunt Hieronymus in epitaphio Paulæ. Auguſt.lib.3.de conſenſu Euang. c.25. & ep. 59.& 99.& ſerm.140. de temp. Chryſoſtom. hom. 9. ex variis Matthæi locis. Auctor ope- C ris imperfecti in Matt.hom.17. Theophyl. & Euthymius in Lucam.

Luc.vlt. · *Hieron.* · *Auguſtinus.* · *Chryſoſtom.* · *Auct. operis Imp.* · *Theophyl.* · *Euthymius.*

Demvm Paul.1.Cor.10. de pane Euchariſtico agit, cùm ait. *Calix benedictionis, cui benedicimus , nónne communicatio ſanguinis Chriſti eſt , & panis quem frangimus , nónne participatio corporis Domini eſt?* Porrò omnia hæc loca indicant in Euchariſtia non tropicè, aut figuratè ; ſed veraciter , ac ſubſtantialiter Chriſti corpus adeſſe : nam cùm omnia de Euchariſtia citra controuerſiam intelligantur , ex poſtremo hoc Pauli teſtimonio conſtat, panem Euchariſticum, de quo in his agitur, à Paulo D veram corporis Chriſti participationem, non per tropum , aut figuram : id enim expreſſiſſet, ſed per realem manducationem, appellari : ac calicem benedictum , ac conſecratum, non vini , ſed ſanguinis Chriſti realem communicationem exhibere; vt præclarè hunc locum exponit Chryſoſtomus in priorem ad Corinth. homil. 24. vbi poſtquam hunc locum adduxit. *Maximè* (inquit) *his ſibi verbis, & fidem facit, & horrorem: eorum autem huiuſmodi eſt ſententia. Quod eſt in calice , id eſt , quod à latere fluxit , & illius ſumus participes.* Et infrà. *Itaque ſi ſanguinem cupis* (inquit) *noli idolorum* E *aram brutorum animalium cæde , ſed meum altare meo ſanguine aſpergere.* Et Theophylactus in hunc locum explicans hæc verba ait.

1.Cor.10. · *Chryſoſt.* · *Theophyl.*

Quid enim eſt panis? corpus Chriſti: quid autem fiunt abſumentes corpus Chriſti? non corpora multa , ſed vnum corpus.

Antiqua

Antiqua Eccleſiæ fides de veritate corporis, & ſanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ.

SVPEREST tandem, vt perpetuũ Eccleſiæ conſenſum in hac propoſitione de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia aſſerenda ſemper cõſpiraſſe, ac omnium ſæculorum fidẽ in ea conſenſiſſe demonſtremus.

Ignatius. INTER primos Patres, qui inter Græcos primo ſæculo poſt Chriſtum in Eccleſia floruerunt grauiſſimus eſt Ignatius, qui in epiſtola ad Romanos veritatẽ corporis Chriſti in Euchariſtia perſpicuè docet. *Panem Dei volo* (inquit) *panẽ cæleſtem, quæ eſt caro Chriſti filij Dei, qui factus eſt poſterioribus tẽporibus ex ſemine Dauid, & Abrahæ, & potũ volo ſanguinem illius.* Et ne liberum ſit aduerſariis hoc teſtimonium calumniari, quaſi ibi de pane Euchariſtico non agatur; ſed de pane cœleſti, quem quotidie à Deo petimus in oratione Dominicali; licèr hoc commentum facilè excludat ſpecificatio huius panis, cùm dicitur, quæ eſt caro Filij Dei: ea enim particula Ignatius omnem tam myſticum, quàm ſpiritualẽ panem ab his verbis expellit, præter eum, qui eſt Chriſti caro, id eſt, qui in Chriſti carnem conuerſus in Euchariſtia aſſeruatur; tamẽ in epiſtola ad Smirnenſes apud Theodoretum dialog. 3. omnem dubitationem tollit; vbi Euchariſtiam carnem Chriſti appellat: ibi enim de nonnullis Hæreticis agens. *Euchariſtias* (inquit) *& oblationes non admittunt, quòd non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt.* *Theodoret.*

Iuſtinus. IDEM docet Iuſtinus ad Antoninum Pium Apolog. 2. *Quemadmodum* (inquit) *per verbum Dei caro factus eſt Chriſtus Seruator noſter, & carnem, & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eundem modum etiam eam in qua per preces verbi eius ab ipſo profecti gratiæ actæ ſunt, alimoniam, vnde caro, & ſanguis noſter per mutationem aluntur, incarnati illius Ieſu carnem, & ſanguinem eſſe edocti ſumus.* En Catholicam Patris antiquiſſimi doctrinam martyrio confirmatam.

IRENÆVS id clariùs adhuc explicat lib. 4. cap. 34. *Quomodo* (ait) *conſtabit eis enim panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Domini ſui, & calicẽ ſanguinis eius, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicãt, id eſt, verbum eius, per quod lignum fructificat?* Quę verba olim conatus eſt Oecolampadius peruertere, ac in alienum ſenſum detorquere. At hic germanus illorum eſt ſenſus, quem tradit Roffenſis lib. 4. de Euchariſtia c. 21. & 22. *Roffenſis.* A confeſſis enim, & conceſſis ab aduerſariis Irenæus ratiocinatur hoc modo. Vos aſſeritis panem illum, in quo gratiæ actæ ſunt, ac ſemel cõſecratus fuit, corpus eſſe Chriſti Domini; & calicem conſecratum, calicem ſanguinis illius: at quomodo iſtud con-

A ſtare poteſt, ſi Chriſtum Filium Dei eſſe negaueritis; quãdoquidem hoc ſolus Deus poteſt efficere? Multa in hoc capite addit Irenæus, ad hanc veritatem confirmandam ſpectãtia: atque eandem doctrinam tradit libr. 5. cap. 2. *Quando* (inquit) *& mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis, & corporis Chriſti.* Quid eſt fieri Euchariſtiã ſanguinis, & corporis Chriſti, præterquàm fieri Sacramentum, in quo verus ſanguis, ac verum corpus Chriſti continetur?

INTER Latinos huius primi ſæculi Patres B antiquiſſimus eſt Clem. Rom. Petri diſcipulus, ac comes Pauli, qui paſſim verum corpus Chriſti in Euchariſtia contineri docet. *Clem. Rom.* Nam ep. 2. ad Iacobum monet Eccleſiæ Miniſtros, *vt cum timore, & tremore reliquias fragmentorum corporis Dominici cuſtodire debeant; ne qua putredo in ſacrario inueniatur; ne cùm negligenter agitur, portioni corporis Domini noſtri Ieſu Chriſti grauis inferatur iniuria.* Quibus verbis nõ modò corporis Chriſti veritatẽ in Sacramento confirmat; verùm etiã corpus Chriſti in Sacramento etiã extra illius vſum manere, ac rectè aſſeruari aduersùs Lutheriſtas præclarè docet.

C ID confirmant Pius Papa apud Burchard. *Pius Pap.* lib. 5. cap. 27. Iuonem Dec. lib. 1. c. 56. & Gratianum de conſec. d. 2. vbi ſtatuit, quid fieri debeat in iis, quæ circa ſanguinem Domini in altari accidunt. *Si per negligentiam* (inquit) *aliquid de ſanguine Domini ſtillauerit in terram, lingua lambetur, & tabula radetur;* ac pleraque alia decernit ad corpus, & ſanguinem Chriſti ſpectantia; & Alexander Papa ep. 1. cap. 4. *Alexand. 1.* vbi de miſſarum ſolemniis mentionem facit. *In Sacramentorum quoque oblationibus* (ait) *quæ inter* MISSARVM *ſolennia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcenda eſt, vt eius, cuius corpus, & ſanguis conficitur, paſſio celebretur.*

D SECVNDO ſæculo inter Græcos extat Origenes in Numeros hom. 7. *Origenes.* vbi ex figurarum comparatione, corporis Chriſti veritatem in Sacramento datam teſtatur, his verbis. *Antea in ænigmate fuit Baptiſmus in nube, & in mari; nunc in ſpecie regeneratio eſt in aqua, & Spiritu ſancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in ſpecie caro verbi Dei eſt verus cibus.* Quod ſanè validiſſimum argumentum eſt contra tropiſtas; nam ſi tropus huius Sacramenti præceſſit in mãna, in quo corpus Chriſti figurabatur; nunc tropo illo antiquato veritas corporis Chriſti in Sacramento ſucceſ- E ſit: hoc ipſum paſſim docet hom. 13. in Exod. hom. 5. in diuerſos, & lib. 8. contr. Celſum.

EANDEM doctrinam tradit Ammonius *Ammonius.* Alex. in Harm. 4. Euangeliorum cap. 15. *Mox* (inquit) *accepto pane, deinde vini calice, corpus eſſe ſuum, ac ſanguinem teſtatus, manducare illos iuſſit, ac bibere, quòd ea futuræ ſit calamitatis ſuæ, mortiſq; memoria.* Videant aduerſarij Euchariſtiam nõ eſſe memoriam, aut commemorationem

corporis,

Digitized by Google

corporis, & ſanguinis Chriſti, ſed tantùm paſſionis, & mortis: at certè ea paſſionis Chriſti commemoratio eſſe non poſſet; ſi in ea verum corpus, ac ſanguis Chriſti non continerentur, ac Deo in ſacrificium offerrentur. Adde his Dionyſium Alex. epiſt. ad Sixtum Papam, & Petrum Alex. ſerm. de Pœnitent. Can. 8.

PRO Latinis eſt Tertullianus de reſurrectione carnis cap 8. *Caro* (inquit) *abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima conſecretur; caro ſignatur, vt anima muniatur: caro corpore, & ſanguine Chriſti veſcitur, vt & anima Deo ſaginetur.* Falluntur igitur aduerſarij, qui animam tantùm corpore, & ſanguine Chriſti veſci autumant: neque ſemel hanc Eccleſiæ veritatem profitetur Tertullianus: ſed frequenter, tum lib. de orat. cap. 6. & 14. tum lib. de pudicitia cap. 9. tum etiam lib. 1. contra Marcion. cap. 14. & lib. 4. c. 40.

PONTIANVS Papa epiſt. 1. *Sacerdotes* (inquit) *proprio ore corpus Domini conficiunt, & populo tradunt.* Iam lubet ab aduerſariis quærere, quid conficiant; cùm ſuam Cœnam manducant, ac populo manducandam tradunt? non panem, qui iam à piſtore confectus fuit; non corpus Chriſti, cùm Sacerdotes non ſint, neque illud in ſua Cœna contineri credant, quibus & nos aſſentimur: non Sacramentum, cùm extra corpus, & ſanguinem Chriſti Sacramentum eſſe non poſſit; nihil ergo conficiunt: igitur fruſtrà Cœnam Sacramentum appellant, cùm in ea nihil præter imaginarium tropum apprehendant.

AT illuſtre eſt Cypriani teſtimonium, quod licèt variè ab aduerſariis impetatur, firmum tamen, ac integrum ſemper manſit, quo omnis troporum, ac figurarum moles, quam aduerſarij diuerſimodè in Euchariſtiæ Sacramento excogitarunt, ac protulerunt, penitus diruitur. Is de Cœna Domini, de Euchariſtiæ Sacramento diſſerens, ait. *Panis iſte, quem Dominus Diſcipulis porrigebat, non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Verbi factus eſt caro: & ſicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita Sacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia: vt eſſet Religioni circa Sacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus, & ſanguis Sacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus, vſque ad participationem ſpiritus.* Perlegatur totus hic libellus, vbi mirum in modum huius Sacramenti inſtitutionem, veram corporis Chriſti in eo præſentiam, panis in corpus Chriſti tranſubſtantiationem, ac cætera myſteria in eo contenta præclarè celebrat.

TERTII ſæculi ex Græcis Patres, qui de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia præclare ſcripſerunt; ſunt imprimis Patres Niceni Concilij primi Generalis, qui lib. 3. c. de diuina menſa, & de eo, quod in ipſa eſt A myſterio corporis, & ſanguinis Chriſti, vno conſenſu, ac fide verum corpus, ac ſanguinem Chriſti in Euchariſtia agnouerunt, quorum hæc ſunt verba. *Iterum etiam hîc in diuina menſa, ne humiliter intenti ſimus ad propoſitum panem, & poculum: ſed attollentes mentem, fide intelligamus ſitum in ſacra illa menſa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruentè à Sacerdotibus immolatum, & pretioſum ipſius corpus, & ſanguinem nos verè ſumentes, credere hæc eſſe noſtræ reſurrectionis ſymbola.* Quibus verbis nonnulla contra aduerſarios concludunt. Primum, cùm nihil in propoſito B pane, & poculo humile ſuſpici iubent, omnem figuram, ac tropum, quæ in Chriſtianis Sacramentis nimis leuia, ac humilia ſunt, procul ab hoc Sacramento expelli docent: deinde dum monent nos mentem attollere, ac fide in ſacra menſa Agnum Dei contemplari, Chriſtum ſub ſpeciebus panis, & vini incluſum fide nos credere debere inſinuant. Poſtea cùm eundem Agnum à Sacerdotibus in altari immolatum iubent conſpicere; Miſſæ ſacrificium indicant. Præterea cùm nos pretioſum Chriſti corpus, ac illius ſanguinem in Euchariſtia verè ſumere affirmant; C corporis, ac ſanguinis Chriſti veritatem in Sacramento exhiberi confirmant. Denique cùm hæc noſtræ reſurrectionis ſymbola credēda eſſe decernūt, eò apertè declarāt nēminem ſine hac Sacramenti fide ad ſalutem, ac futuram bonorum reſurrectionem poſſe pertingere.

BASILIVS egregiè hanc Dominici corporis veritatem in Sacramento proſequitur ſer. 2. de Baptiſmo c. 3. *Quantò enim* (inquit) *maius aliquid is eſt templo, ſecundùm Domini vocem, tantò grauius, & terribilius eſt in anima impuritate conſtitutum corpus Chriſti temerè contingere;* D *quàm ſit accedere ad arietes, vel tauros.* At quomodo fieri poſſet corporis Chriſti contactus, ſi ſola corporis figura, non ipſum corpus realiter in Sacramento exiſteret; quod ab impuris tangi poſſet? Vide eundē exhortatione de Baptiſm. ad fin. & epiſt. ad Cçſareā Patritiam.

PRÆCLARE quoque Cyrillus Ieroſolymit. Catecheſi 3 de Myſtag. *Panis* (inquit) *Euchariſtiæ poſt Spiritus ſancti inuocationem, non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti.* Hoc tamen teſtimonium Faius in lib. de obi- E tu Bezæ edito anno 1606. euertere conatur, ex colloquio Poſſiaco: in quo hoc teſtimonium Cyrilli productū fuit, & à Petro Martyre (vt ait) hac ratiòne confutatum: quòd ibi Cyrillus non affirmet panem Euchariſtiæ non eſſe amplius panem poſt inuocationem, ſed non eſſe panem communem: atque ibi tantùm pani communi opponere voluiſſe panem, qui eſt corpus Chriſti: quandoquidem eſt ſacrum ſignum illius. At fruſtrà tā Faius, quàm Pſeudomartyr Cyrilli verba

in

in alium, quàm in proptium ſenſum detorquere nituntur: cùm verba Cytilli hunc ſenſum reddant: ſcilicet, panem Euchariſtiæ non eſſe amplius poſt conſecrationē panem communem ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſecundùm ſignum: licèt ibi accidentia panis temaneant: & quidem verum eſt Cytillum cōmuni pani, panem non communem, qui eſt corpus Chriſti, opponere voluiſſe: at non ait Cyrillus panem non communem, qui eſt corpus Chtiſti, eſſe tantùm ſignum corpotis Chriſti; hoc ptobare debuerunt Faius, & Pſeudomattyr: at nos contrà oſtendimus, Cyrillum, panem, qui eſt corpus Chriſti, nuoquam pro figura, ſed pto vero corpore Chtiſti intellexiſſe. Nam Catecheſi 4. Myſtagog. *Hoc ſciens* (inquit) *& pro certiſſimo habens panem hunc, qui videtur à nobis, non eſſe panem, etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe corpus Chriſti: & vinum quod à nobis conſpicitur, tametſi ſenſui guſtus vinum eſſe videatur, non tamen vinū, ſed ſanguinem eſſe Chriſti.* Quid hoc teſtimonio clarius, quo prius teſtimooium confirmat?

Nazianz.

IN eandem doctrinam conſpirat Nazianzenus otat. 2. in S. Paſcha, his verbis. *Quin potiùs ſine pudore, ac dubitatione corpus ede, & ſanguinem bibe; ſi modò vitæ deſiderio teneris: nec ſermonibus de carne fidem abrogans; nec ad eos, qui de paſſione habentur, impingens.*

Nyſſenus. Ephrem. Theophilus. Alex.

EANDEM quoque habent Gregotius Nyſſenus oratione Catech. c. 37. Ephrem de natura Dei non ſcrutanda c. 5. & Theoph. Alex. epiſt. 1. Paſchali.

Cōc. Arel 2.

Ex Latinis verò Patribus ſunt cum primis Pattes Arelatenſis Concil. 2. qui can. 15. de Euchariſtia velut de vero corpore Chriſti id decernunt. *Ne diaconus præſente Presbytero corpus Chriſti in Euchariſtia aſſeruatum alicui tradere præſumat.*

Hilarius.

POST hos illuſtris eſt Hilarius libr. 8. de Trinit. vbi ita antiquam Eccleſiæ fidem exponit. *Si verè verbum caro factum eſt, & nos verè verbum carnem cibo Dominico ſumimus, quomodo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub Sacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit?* Quid clariùs dici poterat ad retundendam aduerſariotum perfidiam, quàm eandem carnem Chriſti, eādémque carnis naturam, ac ſubſtantiam in Sacramento nobis dari? quo pacto ibi tropus eſſe poteſt, vbi vera carnis natura è Sactamento nobis miniſtratut?

Ambroſ.

AT illuſtriot adhuc Ambtoſ. qui lib. 4. de Sacramentis c. 4. omnes cauillādi vias aduetſariis intercludit, vt iuxta antiquam Eccleſiæ doctrinam Sacramētalem panem ad tropum reuocare nequeant. *Tu fortè dicis* (inquit) *meus panis eſt vſitatus: ſed panis iſte panis eſt ante verba Sacramenti: vbi accerſerit conſecratio; de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur aſtruamus, quomodo poteſt qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti: conſecratione.* Niſi aduerſarij nodum in ſcirpo quærant; profectò ex Ambtoſio perſpicuè habēt, quid vetus Eccleſia de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia ſenſerit: hoc ipſum planè, quod & nos aduersùs illos tuemur; panem ſcilicet Euchariſticum ex vi verborum conſecrationis trāſmutari, & tranſubſtantiari in corpus Chtiſti: neque poſt conſecrariooem amplius eſſe panem, etſi panis accidentia ibi integra maneāt; ſed de pane fieri corpus Chriſti. Hæc omnia hîc tradit Amb. apertiſſimis verbis, & c. 5. vbi iterum repetit. *Antequam cōſecretur, panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti.*

QVÒ fit, vt aduerſarij malè nobis eundem Ambroſium opponant, dicentem io libro de iis, qui myſteriis initiantur c. 9. vbi de corpore Chtiſti in Euchatiſtia agit. *Probemus nō hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio cōſecrauit*, quaſi idem corpus ex virgine natum in Sacramento minimè contineti affitmet: cùm potiùs econtrà ibi Ambtoſius Chtiſti corpus verè, & realiter in Euchariſtia eſſe probare contēdat, quod ex prioribus verbis paret; quę ita habent. *Quomodo tu mihi aſſeris, quòd Chriſti corpus accipiam? & hoc nobis adhuc supereſt, vt probemus*: quare cùm ſubdit. *Probemus non hoc eſſe quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit*, co tantùm ptobate voluit, corpus Chriſti non generari io Sacramento, ſicut ſemel genitum fuit in vtero virginis: ſed conſectatione confici, cùm verborum Chriſti virtute panis in corpus Chriſti cōuettitut; ac propterea corpus Chriſti verè in Sacramēto confici docet; non tameo naturaliter generari, licèt hoc ipſum corpus in Sactamēto cōficiatut, quod ex Virgine genitum eſt: vt idē infrà declarat his verbis. *Liquet, quòd præter naturæ ordinē Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex virgine eſt.* Vide etiam Hieron. ep. 85. ad Euagrium vbi Presbyteros Diaconis ſuperiores eſſe cōtēdit. *Ad quorū preces* (inquit) *Chriſti corpus & sāguis conficitur.* Idem confirmat ep. 150. ad Hedibiā q. 2. Optat. lib. 6. cont. Donatiſt. Damaſum ep. 4. ad Proſperum, & Ruffin. in Pſal. 22.

Hieron. Optatus. Damaſus. Proſper. Ruffinus. Chryſoſtom.

Ex quarti ſæculi Patribus primùm ex Græcis nobis obuius fit S. Ioan. Chryſ. qui homil. 83. ex c. 26. Matt. & homil. 60. ad pop. Antiochenum, nullo modo de cotporis, & ſanguinis Chriſti veritate in Euchariſtia contenta dubitare licere pluribus affirmat. *Credamus itaque vbique Deo* (inquit) *nec repugnemus ei, etiāſi ſenſui, & cogitationi noſtræ abſurdum eſſe videatur quod dicit; ſuperet & ſenſum, & rationem noſtram ſermo ipſius, quod in omnibus, & præcipuè in myſteriis faciamus, non illa, quæ ante nos iacent ſolummodò aſpicientes, ſed verba quoque eius tenētes. Nam verbis eius defraudari non poſſumus, ſenſus verò noſter deceptui facillimus eſt: illa falſa eſſe non poſſunt, hic ſæpius atque ſæpius fallitur. Quoniam*

ergo

*ergo ille dixit. Hoc eſt corpus meum; nulla teneamur
ambiguitate, ſed credamus, & oculis intellectus il-
lud perſpiciamus.* En quàm recta, ac ſyneera fuit
antiquorum fides erga hoc fidei Sacramen-
tum, & quàm ex aduerſo proterua ſit aduer-
ſariorum perfidia, qui ipſius Dei dictis fidem
adhibere renuunt.

Cyrill. Alex. EANDEM fidem tuetur Cyrillus Alex.
epiſt. ad Caloſyrium luculentiſſimis verbis.
Ne (inquit) *horreremus carnem, & ſanguinem ap-
poſita ſacris altaribus, condeſcendens Deus noſtris
fragilitatibus, influit oblatis vim vitæ, conuertens
ea in veritatem propriæ carnis, vt corpus vitæ qua-
ſi quoddam ſemen viuificatiuum inueniatur in no-
bis, vnde ſubdit. Hoc facite in meam commemora-
tionem.*

Theodoret. QVAM etiam confirmat Theodoretus
Dialog. 2. Eran. *Quid exiſtimas donum altaris,
quod per Sacerdotis inuocationē offertur?* Orthod.
Ego cibum, & potum, vt ex ſui natura eſt, indico.
Eran. *Sed quid facta ſanctificatione reputas?* Or-
thod. *Corpus, & ſanguinem Christi.* Eran. *Credíſne
quòd etiam corporis, & ſanguinis Chriſti iſthinc
particeps reddaris?* Orthod. *Credo.* En orthodo-
xæ fidei doctrinam, quam non ſolùm huius
quarti ſæculi Eccleſia, ſed etiam prior ſem-
per amplexa eſt, pro qua etiam teſtimonium
Iſid. Peluſ. ferunt Iſidorus Peluſiota ep. 109. Philo Car-
Philo Carp. pathius in Cant. cap. 7. Proclus Conſtant. de
Proclus. traditione diuinæ Liturgiæ, & Titus Boſtren-
Tit. Boſtr. ſis ad cap. 15. Lucæ.

PORRO ex Latinis Patribus grauiſſimus
Auguſtinus. eſt Auguſtinus, quem aduerſarij ex nonnul-
lis ipſius dictis ad ſuas partes rapere conan-
Caluinus. tur. Caluinus enim Inſtitut. lib. 4. c. 17. multa
Auguſtini loca peruertere nititur, præſertim
§. 21. 26. 28. 34. Ex quibus tria tantummodò
ab illius calumnia vendicare lubet; cùm re-
liqua facilè ex ipſo Auguſtini textu habeant,
quo ſe ipſa defendant.

PRIMVS locus eſt apud Auguſt. lib. 3. de
doctrina Chriſtiana c. 16. vbi verba illa. *Niſi
manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis
eius ſanguinem,* &c. ita exponit. *Facinus* (inquit)
*vel flagitium videtur iubere: figura eſt ergo præci-
piens paſſioni Dominicæ eſſe communicandum, &
ſuauiter, atque vtiliter recondendum in memoria,
quòd pro nobis caro eius crucifixa, & vulnerata ſit:*
quem locum pro ſe citat Caluin. §. 6. Huic
etiam ille addi poteſt, qui à Caluin. citatur §.
34 in Pſ. 98. vbi pertractans verba illa. *Spiritus
eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam;* qui lo-
cus ferè ab omnibus tropiſtis vſurpatur; ita
ſcribit: *Spiritualiter intelligite, quæ locutus ſum,
non hoc corpus quod videtis, manducaturi eſtis, &
bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui
me crucifigent. Sacramentum vobis aliquod com-
mendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos.
Et ſi neceſſe eſt illud viſibiliter celebrari, oportet ta-
men inuiſibiliter intelligi.* Quæ loca breui-
ter explicanda ſunt ex horum locorum col-
A latione: alter enim alterum declarat.

QVOD ad hunc primum locum ſpectat;
figuram agnoſcit Auguſtinus in manduca-
tione carnali corporis, & ſanguinis Chriſti,
qualem ſibi Capharnaitæ effingebant, qui
carnem Chriſti membratim diſcerptam, in
fruſta conciſam, elixam, vel aſſam ſibi pro-
poni cogitabant, ac illius ſanguinem ferali
hauſtu ſibi bibendum putabant: ac propterea
ibi figuram intuebatur, vbi id ſine flagitio fie-
ri non poſſe ſciebat. Siquidem horrendum,
ac nefarium erat, carnem Chriſti viuam di-
B laniare, ac in fruſta cædere. Hanc eſſe Au-
guſtini mentem ex ipſis verbis perſpicuum
eſt. At quæro ab aduerſariis cuinam mandu-
cationi figura hæc quæ ab Auguſtino aſſe-
ritur, opponatur? planè ſi rectè de verbis Au-
guſtini ſentiunt, id fateri coguntur, hac figu-
ra eam tantùm manducationis veritatem ex-
pelli, quæ ſine flagitio exerceri non poteſt:
id enim explicat Auguſtinus, vt notum eſt:
non igitur ſacramentalem manducationem
corporis Chriſti, quæ ſine flagitio fit, hac fi-
gura Auguſtinus expungit.

ATQVE hoc magis explicat altero teſti-
C monio, cùm ait; ſpiritualiter ea Chriſti ver-
ba intelligenda eſſe, non carnaliter, ac eo
modo, quo illa Iudæi intelligebant. *Neque
enim* (ait) *hoc corpus, quod videtis, manducaturi
eſtis:* corpus enim Chriſti tunc viſibile erat,
palpabile, mortale, corruptibile, non igitur
ſub ea ſpecie, qua viſibile, mortale, corrupti-
bile, palpabile erat, corpus Chriſti mandu-
caturi erát, neque ſanguinem, ac cruorem ex
illius venis exhauſtum bibituri: quibus ver-
bis non negat Auguſtinus, illud ſub alia ſpe-
cie manducaturos; nimirum ſub ſpecie inui-
ſibili, ac ſacramentali, vt poſterioribus ver-
bis indicat, cùm ait. *Sacramentum vobis ali-
D quod commendaui,* id eſt, ſacramentalem man-
ducationem iam vobis commendo, quæ ſine
flagitio fit, in qua non dentibus Chriſti car-
nes lacerabitis; ſed ſpiritu præſentem Domi-
num in Sacramento cernetis, ac ipſum Chri-
ſti corpus impaſſibiliter, ac inuiſibiliter in Sa-
cramento concluſum, non corporis, ſed men-
tis oculis, ac fide comprehenderis, ac vera-
citer comedetis: atque hoc modo corpus
Chriſti *ſpiritualiter intellectum*, id eſt, ſpirituali
fidei oculo in Sacramento apprehenſum, ac
guſtatum, *viuificabit vos.* Caro enim non pro-
deſt quicquam, id eſt, carnalis ille ſenſus, quo
E Iudæi Chriſti corpus dentibus laniandum
credebant, fatuus eſt, & inſulſus; neque ad
vitam prodeſſe poteſt. Spiritus eſt, qui viuifi-
cat; Sacramentum namque corporis, & ſan-
guinis Chriſti fide hauſtum viuificandi vim
habet. Quapropter verba, quæ locutus ſum
vobis, ſpiritus, & vita ſunt: neque enim car-
naliter intelligenda ſunt: nam, vt ait alio lo-
co idem Auguſtin. tract. 27. in Ioan. ſapere

ſecun

Digitized by Google

ſecundùm carnem mors eſt, ergo nec carnem debemus ſapere ſecundùm carnem, vt Iudæi ſapiebant; ſed ſecundùm ſpiritum, ac fidelem intelligentiam; hic germanus eſt horum locorum Auguſtini ſenſus, vt ex ipſis verbis exploratum eſt, & ex aliis eiuſdem locis, quæ poſtea afferemus, magis perſpicuum erit.

Caluinus. SECVNDVS locus habetur in tract. 25. in Ioannem, quem maximè vrget Caluinus §. 34. *Quid paras dentem, & ventrē: crede, & manducaſti.* Lutherus. Huic teſtimonio occurrit Lutherus tom. 7. fol. 405. vbi ait Auguſtinum, cùm de dentibus, & ventre loquitur, certiſſimè Capharnaitas perſtringere, ac Sacramentatios, qui putant nos Chriſti corpus dentibus diſſecare, ac in ventriculum concoquendum expellere; haud ſecus, quàm ſi eſſet fruſtum carnis bouillæ. Alij Catholici ſcriptores volunt Auguſtinum his verbis ſpirituale corporis Chriſti manducationem, quæ fide, ſpe, ac charitate fit, Sacramētali tantùm manducationi prætuliſſe: ita vt ſit ſenſus Chriſti corpus, non corporali tantùm ore premendum eſſe, ſed magis ſpiritualiter ſumendum eſſe: cuius rei gratia citant illud eiuſdem Auguſtini tract. 26. in Io. vbi ait. *Ac per hoc, qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat ſpiritualiter carnem eius, nec bibit eius ſanguinem, licet carnaliter & viſibiliter premat dentibus Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti*: qui ſenſus proculdubiò verus eſt, & Auguſtino non ignotus; ſed hoc loco Auguſtinus (vt optimè obſeruat Bellar- Bellarmin. minus de Sacramento Euchariſtiæ lib. 1. c. 7.) non agit de Sacramento altaris, ſed de fide Incarnationis Chriſti: ibi enim explicat hæc verba Chriſti: *Hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille*: poſt quæ verba ſtatim ſubdit: *hoc eſt ergo manducare cibum, non qui perit; ſed qui permanet in vitam æternam; vt quid paras dentem, & ventrem: crede, & manducaſti.*

TERTIVS locus Auguſtini, quem vrget Caluinus §. 21. & in libro contra Adimantum cap. 12. *Non dubitauit Dominus dicere. Hoc eſt corpus meum, cùm ſignum daret corporis ſui.* Cum quo alium ex Pſalmo 3. locum coniungit, vbi Auguſtinus ita ſcribit: *Chriſtus adhibuit Iudam ad conuiuium, in quo corporis ſui figuram diſcipulis commendauit.* At facilè Auguſtinū à calumnia vindicamus; nam in primo teſtimonio Auguſtinus panem Euchariſticum eo modo ſignum corporis Chriſti vocat, quo modo ſanguis in homine viuo dicitur ſignum animæ in homine exiſtentis; ſcilicet non nudum ſignum, ſed cum re ipſa coniunctum. Nam ſicut ſanguis in homine non eſt ſignum animæ abſentis: ſed præſentis in homine; ita panis Euchariſticus poſt cōſecrationem eſt ſignum, ac teſtimonium corporis Chriſti præſentis in Eucha-

A riſtia, non abſentis. Hunc eſſe germanum huius loci ſenſum intelliget, quiſquis Auguſtinum hoc loco diſputantem expenderit cū Adimanto Manichæo, qui ſanguinem animam eſſe affirmabat ex verbis Deuter. 12. Deut. 12. *Sanguis eſt anima*: vbi contra illum probat ſanguinem non animam, ſed ſignum præſentis animæ eſſe, cuius rei gratia Euchariſtiæ exemplum eo modo, quo explicauimus, adducit.

IN ſecundo teſtimonio, Auguſtinus Chriſtum corporis, & ſanguinis ſui figuram diſcipulis commendaſſe ait; cùm eiſdem præce-

B pit, vt id in ſui commemorationem facerent: quod rectè ac Catholicè dicere potuit; nec tamen quicquam ex eo Caluinus ſibi ad ſui erroris præſidium vendicare valet. Duo ſiquidem in Euchariſtiæ Sacramento continentur, quæ modò ad rem faciūt. Primùm, res Sacramenti, quæ eſt corpus, & ſanguis Chriſti; quæ ſub ſpeciebus panis, & vini continetur. Et res ſignificata, quæ eſt Paſſio, & mors Chriſti, ad quæ ſignificanda Sacramentum inſtitutum eſt; vt Chriſtus apertè tradit illis verbis. *Hoc facite in meam commemorationem.* Et Matt. 26. Paulus 1. Cor. 10. *Quotieſcunque manducabitis* 1. Cor. 10. *panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Sacramentum igitur cum ſa-

C crificio coniunctum rectè, ac Catholicè dicitur figura, ſignum, memoria, ſeu commemoratio mortis, ac Paſſionis Chriſti, quatenus ſcilicet illam repræſentat. Perperam igitur Caluin. Auguſt. eò detorquet, vt docere voluerit panem, & vinum eſſe tantùm figuram corporis, & ſanguinis Chriſti: cùm Aug. figuram ad totum Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti referat: atque tantumdem apud Auguſtinum valeat figura, quantùm apud Euangeliſtas memoria, ſeu commemoratio, vt ex illius verbis notum eſt.

PORRÒ, vt hanc calumniam ab aduerſa-

D riis ſumma iniuria Auguſtino inuri manife- Auguſtinus ſtum ſit, nonnulla ipſius loca adnorabimus, quibus facilè conſtare poterit, quàm piè, ac luculenter de vera, ac reali corporis Chriſti præſentia in Sacramento Euchariſtiæ contra ſacramentarios ſenſerit.

PRIMVM teſtimonium eſt in Pſal. 98. *Suſcepit* (inquit) *de terra terram, quia caro de terra eſt, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit:*

E Et poſt pauca. *Durum illis viſum eſt, quod ait. Niſi quis manducauerit carnem meam, non habebit vitam æternam, acceperunt illud ſtultè, carnaliter illud cogitauerunt, & putauerunt, quòd præciſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis, & dixerunt; durus eſt hic ſermo. Ipſi erant duri, non ſermo: etenim ſi duri non eſſent, ſed mites eſſent, dicerent ſibi. Non ſine cauſa dicit hoc,*

MMMm *niſi*

niſi quia eſt ibi aliquod Sacramentum latens. Quo teſtimonio confirmatur explicatio duorum priorum locotum à nobis tradita, contra Caluinum, & vera carnis Chriſti manducatio, atque illius carnis in Sacramento adoratio aſſeritur.

SECVNDVM teſtimonium habetur in lib. cont. Aduetſarium legis & Prophetarum lib. 2. c. 9. *Mediatorem* (ait) *Dei, & hominũ hominem Chriſtum Ieſum carnem ſuam nobis manducandam, bibendúmque ſanguinem dantem fideli corde, atque ore ſuſcipimus: quamuis horribilius videatur humanam carnem mãducare, quàm perimere, & humanum ſanguinem potare quàm fundere.* Vbi illud ſingulare eſt aduersùs Tropiſtas, quod nõ ſolùm corde, ſed ore carnem, & ſanguinem Domini nos ſuſcipere affirmat.

TERTIVM eſt in Pſalmo 33. vbi explicans illud, & ferebatur in manibus ſuis. *Hoc* (inquit) *quomodo poſſet fieri in homine? quis intelligat? quis enim portatur in manibus ſuis? manibus aliorum poteſt portari homo: manibus ſuis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipſo Dauid ſecundam literam non inuenimus, in Chriſto autem inuenimus. Ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commẽdans ipſum corpus ſuum ait. Hoc eſt corpus meum. Ferebat enim illud corpus manibus ſuis.* Hæc Auguſt. quod teſtimonium licèt Caluinus §. 28. tropicè dictum affirmet ab Auguſtino: attamen nec tropicè, nec figuratè prolatum ex ipſis Auguſtini verbis exploratius eſt, quàm quod à Caluino ad tropum relegari patiatur.

QVARTVM extat in ſermone ad Neophytos. *Hoc accipite* (inquit) *in pane quod pependit in cruce: hoc accipite in calice, quod manauit de latere Chriſti.* Quod teſtimonium citant Paſchaſius epiſt. ad Frudegardum & Iuo ep. 284 non igitur ex Auguſtino in pane eſt figura corporis.

QVINTVM eſt in libro ſententiarum Proſperi citante Gratiano d. 2. de conſecrat. *Conficitur autem* (ait) *ſacrificium Eccleſiæ duobus, Sacramento, & re Sacramenti, id eſt, corpore Chriſti.* Eſt igitur Sacramentũ, & res Sacramenti, corpus Chriſti. Item: *Caro eius eſt, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus, & ſanguis eius, quẽ ſub vini ſpecie, & ſapore potamus.* Quid clarius ad explicandam corporis, & ſanguinis Chriſti veritatem ſub ſpeciebus panis, & vini contentam dici potuit? Hæc pro Auguſtino teſtimonia ſufficiant.

CÆTERVM cum Auguſtino hanc veritatem confirmant Maximus Taurinẽſis Dom. in Ramis Palmarum, Petrus Chryſologus ſerm. 95. *Chriſtus* (inquit) *corpus ſuum Eccleſiæ tranſmiſit ad mẽſam, vt eſſet cæleſtis caro manducaturis gentibus ad ſalutem.* Eucherius Lugdunenſis hom. 5. de Paſcha.

Maximus.
Pet. Chryſolog.
Eucherius.

PRO quinto ſæculo ſunt ex Græcis Patribus in primis Ioannes Maxentius dialogo

Io. Maxentius.

A 2. cont. Neſtorium, vbi his verbis corporis Chriſti verarem in Euchariſtia eſſe profitetur. *Panis ille* (inquit) *quem vniuerſa Eccleſia in memoriam paſſionis participat, corpus eius eſt.*

ANASTASIVS Antiochenus aduersùs Gainitas. *Abſit* (inquit) *vt dicamus ſanctam communionem antitypon corporis Chriſti, aut nudum panem, quin potiùs verum corpus & ſanguinem Chriſti.* Hæc appellatio olim apud veteres Græcos in vſu erat, qui Sacramentum Euchariſtiæ aliquando antitypon corporis, & ſanguinis Chriſti appellarunt, maximè apud Baſilium in Liturgia, quod vocabulum contra

Anaſtaſius Ant.

B figuram, vel contra typum dicitur: atque hoc ſenſu ab antiquis vſurpatum fuit, vt nullam in pane Euchariſtiæ figuram eſſe declararent: ſed cùm alio ſenſu paſſim illud vocabulum hæretici exponerent, ac antitypon Euchariſtiam nuncuparent, quòd ea veteris quidem legis figuras expelleret, corporis autem Chriſti typum retineret, paulatim ea vox à poſterioribus reiecta fuit.

HIS addi poſſunt Cyrillus Heremita in vita S. Euthymij. Heſychius Hieroſolymitanus lib. 2. in Leuit. cap. 8. Euagrius lib. 4. c. 35.

C Ioannes Climachus gradu 15.

SVNT etiam ex Latinis Patribus, Leo Magnus ſerm. 6. cap. 2. vbi præclarè hanc Eccleſiæ antiquiſſimam doctrinam tradit his verbis. *Nam dicente Domino. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, nõ habebitis vitã in vobis: ſic ſacræ menſæ communicare debetis, vt nihil prorſus de veritate corporis Chriſti, & ſanguinis ambigatis. Hoc enim ore ſumitur, quod corde creditur.* Atque idem confirmat ep. 23. ad plebem Conſtantinopolitanam, & ſerm. 4. de quadrageſima.

D HILARIVS Papa de conſecrat. d. 2. *Corpus Chriſti* (ait) *quod ſumitur de altari, figura eſt, dum panis, & vinum extra videntur: veritas autem, dum corpus, & ſanguis Chriſti in veritate interiùs creduntur.*

Hilarius Pap.

GREGORIVS Magnus lib. 4. dialog. cap. 58. *Hæc* (inquit) *ſingulariter victima ab æterno interitu animam ſaluat, quæ illam nobis mortem vnigeniti per myſterium reparat, qui licèt reſurgens à mortuis, iam non mortitur, tamen in ſemetipſo immortaliter, atque incorruptibiliter viuens pro nobis iterum in hoc myſterio ſa-*

Greg. Mag.

E *cræ oblationis immolatur: eius quippe ibi corpus ſumitur, eius caro in populi ſalutem participatur, eius ſanguis non iam in manus infidelium; ſed in ora fidelium funditur.* En quàm fideliter Gregorius aduersùs Caluiniſtas ſtatuit, Euchariſtiam eſſe ſacrificium, quod illi negant; ac prætcrea verè corpus, & ſanguinem Chriſti continere, cùm ea in fidelium ora infundi affirmat, quod illi impiè, ac perfidè oppugnant.

AT cum Gregorio ſunt etiam Vigilius Trident. lib. 3. cont. Eutychem. Gelaſius de

Vig. Trid.

conſecr.

conſec.d 2. Caſſiodorus in Pſ.109. Gregorius Turonenſis lib. 1. de gloria Martyrum c.86.

Hactenvs Patrum tam Græcorum, quàm Latinorum, qui vſque ad quingenteſimum annum peruenerunt, teſtimonia explicauimus: de quibus aliqua inter nos, & Caluiniſtas poterat eſſe controuerſia: ij enim cùm eouſque integram, ac verã Eccleſiæ doctrinam euaſiſſe admittant: ſi tamen in ſententia permanere volunt, ex his liquidò agnoſcere debent; totam quingentorum priorum annorum Eccleſiam aduersùs ipſos pugnare. Quapropter reliquorum Patrum, qui his poſterioribus ſæculis ſucceſſerunt, loca tantummodò indicare ſat erit, vt omnium ſæculorum ad hoc vſque noſtrum, conſenſum in hac veritate conſpiraſſe perſpicuum ſit.

Sexto ſæculo Patres, qui ex Græcia corporis, & ſanguinis Chriſti veritatem in Sacramento aſſeruerunt, ſunt Ioannes Moſchus in Prato ſpirituali c.48. Euſtachius Presbyter in vita Eutychij Patriarchæ. Leontius in vita Ioannis Eleemoſynarij. Georgius Presbyter in vita Theodori Archimandritæ. Sophronius Hieroſolymitanus in vita Mariæ Ægyptiacæ. ac demum Concilium VI. Conſtantinopolitanum act. 8. Ex Latinis eſt Iſidorus Hiſpalenſis lib 1. Officiorũ c.18. Eligius hom. 8. Theodorus Cantuarienſis in Pœnitentiali rub. 41. Concilium Hiſpal. 2. c.7. Conc. Tolet. 12. cap.5.

Septimo ſæculo ex Græcis Concilium Trullenſe can.26. & 102. Germanus Patriarcha in Theoria. S. Io. Damaſcenus lib. 4. Orthod fid. c.14 & in hiſtoria Barlaam. Coſmas Hieroſolymitanus Hymno 6. de Magna feria 5. Elias Cretenſis in orat.1. Nazianzeni, Concilium Nicenum II. act. 6. Ex Latinis Beda in librum Boëtij de Trinit. hom. in Epiphania Dominĩ, & ad c.22. Lucæ. Alcuinus lib de diuinis officiis c.39. de celebratione Miſſæ.

Octavo ſæculo inter Græcos Ignatius Nicenus in vita S. Taraſij, Conſtantinus Tyus oratione in S. Euphemiam, Photius Conſtantinop. in prioris ad Cor. cap. 11. Inter Latinos Vſuardus in Martyrologio 15. Auguſti. Haimo in Paſſionem Chriſti ſecũdùm Matthæum, & in prioris ad Cor. c. 11. Amalarius Treuirenſis de officiis Eccleſiaſticis lib 3. cap. 24 & 25. Vualafridus Strabo de rebus Eccleſiaſticis c.16. & 17. Strabus in c.11. prioris ad Cor. Rabbanus Maurus de Inſtitutione Clerι lib.1. c.31. Hincmarus in vita S. Remigij, Remigius Antiſiodorenſis ad Pſal.21.

Nono ſæculo pro Græcis Theophylactus in Matth. c.26. in Marcum c.14. & in Io. c.6. Simeon Metaphraſtes in vita S. Theoctiſtis c.13. Oecumenius in prioris ad Cor. c. 11. Pro Latinis Radulphus Flauiacenſis lib.14. in Leuit. cap.4. Smaragdus Abbas in diademate A Monachorum c.49. Altercatio Synagogæ & Eccleſiæ c.8.

Decimo ſæculo Græcorum Patres ſunt Euthymius ad c. 26. Matth. Michaël Glicas parte 3. Annal. Latinorum. Fulpertus Carnotenſis ep. ad Adeodatum, Berno Abbas ſerm. de Natiu. S. Mariæ, Osbertus Cantuarienſis vitæ S. Dũnſtani c.44 Petrus Damianus ſer. de M.V. natali, & ſerm. 2. de S. Io. Euangeliſta. Radulphus Ardens hom. in epiſt. de Cœna Domini. Lanfrancus aduersùs Berengarium B de corpore, & ſanguine Domini. Adelmanus Brixẽſis ep ad Berengariũ, Hugo Lingonẽſis ep. ad Berengariũ, Io. Micrologus de Eccleſiaſticis obſeruationibus c. 10. Guitmundus de veritate Euchariſtiæ contra Berengariũ lib. 1.

Vndecimo ſæculo ex Græcis de veritate corporis in Euchariſtia ſcripſerunt Nicolaus Methonenſis oratione de Euchariſtia, & Cyrus Theodorus Podionius Tetraſtico in S. Baſilium, Nicetas Choniates de geſtis Alexij Angeli. Ex Latinis Bruno Carthuſianus in c. C 11. prioris ad Cor. Anſelmus Cantuarienſis ad c.7. ep. ad Hebræos, Anſelmus Laudunenſis in c.11. prioris ad Cor Iuo Carnotenſis ep. 284. Algerus lib. 1. de Sacramentis c. 7. & 8. Hildebertus Cennomanenſis de Miſſæ myſteriis, Zacharias Chryſopolitanus de Euangelica concordia lib.4. Odo Cameracenſis in canonem Miſſæ.

Dvodecimo ſæculo ex Græcis prodierunt pro hac veritate Samonas Gazęus diſputatione de Euchariſtia. Nicolaus Cabaſilas de Liturgia c.1. & 16. Georgius Pachimerius in c.3. de Eccleſiaſt. Hierarch. Dionyſij. D Ex Latinis Rupertus de S. Spiritus operibus lib. 3. & ad c.6. & Io. Hugo Victorinus lib.2. de Sacramentis p. 8. cap.7. & 9. S. Bernardus ſerm. de Cœna Domini, & in vita S. Malachiæ, Petrus Lombardus lib. 4. d. 11. Petrus Cluniacenſis ep. contra Petrobruſianos. Hildegardis de corpore, & ſanguine Chriſti, ful. 108. Guntherus de geſtis Friderici lib.3.

Decimotertio ſęculo ex Gręcis pro veritate corporis Chriſti in Euchariſtia pugnauit Nicephorus Calixtus; neque enim alij ab hoc tempore ex Græcis ſcripſerũt. Eccleſ. hiſt. lib. 1. c 28 Ex Latinis Innocẽtius III. myE ſteriorum Miſſæ lib.4. c.17. Concilium Lateranenſe c.1. Iacobus Vitriacus ſer. 5. de Cœna Domini. S. P.N. Franciſcus in Teſtamento, & admonitione ad fratres. Gregorius IX. lib. 1. Decret. c 1. Guillelmus Aluernus de Sacram. Euchariſt. c.1. Innocent. 4. in apparatu ſuper Decretal. Alexander Alenſis p.4. q 10. art. 3. m.5. § 1. Albertus Magnus lib. de myſteriis Miſſæ. S. Thomas in ſequentia feſti corporis Chriſti, & in ſumma 3. p q 75. S. Bonauentura p.6. breuiloquij c.9 & in 4. d.10. q 1. p. 1. art. 1. Gullielmus Durandus in rationali lib.4. c.4. Albertus Patauinus ſerm.245.

DECIMOQVARTO ſæculo pro Græcis ſunt Gennadius Scholarius de ſacrificio in Azymo.ſect.4.& 6. Marc.Epheſius de Euchariſtia. Beſſarion Nicenus de Sacramento Euchariſtiæ. Pro Latinis Nicolaus Lyran. ad c. 26. Matth. Ludolphus Saxo vitæ Chriſti p.2.c. 56. Aluarus Pelagius de planctu Eccleſiæ lib.2.c. 52. Thomas Argentinenſis lib. 4. ſent.d.10.q.2 art.1.& 2. Thomas Vvaldenſis tom.2. de Euchariſt. Sacramento, cap.21. Concilium Conſtantienſe ſeſſione 13. Ioannes Gerſon, ſermon.de Cœna Domini. Laurentius Iuſtinianus de triumphali Chriſti agone c. 4.

DECIMOQVINTO ſæculo pro Græcis de Euchariſtiæ ſcilicet veritate corporis, & ſanguinis Chriſti ſcribunt Zaga Zabo Æthiops in Confeſſ. fidei Æthiopicæ. Siud ſiue Salaka Patriarcha Neſtorianorum in profeſſione fidei. Græci Veneti reſpõſione ad Claudium Cardinalem Guiſianum quæſt. 1. Ieremias Patriarcha Conſtantinopolitanus Reſponſo 1. cap. 13. de vſu Sacramentorum, & Reſponſo 2. cap. 4. Nypatius Ruthenorum legatus in ſuæ fidei profeſſione. Pro Latinis Concilium Florentinum ſeſſione 25. S. Antoninus 3. ſummæ titul. 14. capit. 4. Ioannes de Turrecremata non meditationibus. Nicolaus de Niſe ſerm. de corpore Chriſti. Rodolphus Agricola oratione in ſanctam Ieſu Chriſti ſecundùm carnem Natiuitatem. Angelus Politianus lib. 4. Epiſtol. 2. Marcus Antoninus Sabellicus libr. 4. exemp. cap. 1. Concilium Tridentin. ſeſſion. 13. capit. 4. & canon. 1.

DECIMOSEXTO ſæculo ex Latinis ſunt Cæſar Baronius Cardinalis tom. 1. Annal. fol. 110. & 111. Robertus Bellarminus Cardinalis adhuc viuens tom. 3. controu. de Sacram. Euchariſtiæ lib. 1. 2. 3. & 4. Alphonſus Salmeron, tom. 8 tract. 16. de veritate corporis Chriſti. Gregorius de Valentia to. 4. diſp. 6. q. 3. De præſentia Chriſti in Euchariſtia punct. 1. Iodocus Coccius p. 2. theſauri lib. 6. de Euchariſt. art. 1. Franciſc. Suarez tom. 3. diſp. 46. ſect. 1. Ac quamplurimi alij, qui hac noſtra tempeſtate præclarè de hoc Sacramento ſcripſerunt.

Ex his igitur tot apertiſſimis Scripturarum, & Patrum teſtimoniis cuique perſpectum eſſe debet, ſi quis apud aduerſarios veritati locus eſſe poteſt, falſam, ac omniũ ore dãnatam primam illorum propoſitionem eſſe, qua aſſerunt; panem Euchariſticum eſſe tantùm figuram corporis Chriſti, ſicut etiam vinum ſanguinis: atque inde etiam duas alias propoſitiones, quæ primam illam ſequuntur, velut ab ea exortas reprobari: neque enim in pane Euchariſtico poſt conſecrationem remanet ſubſtantia panis, quæ corpus humanum reficiat, neque in vino ſubſtantia vini (vt mox A demonſtrabimus) ſed vtraque tranſubſtantiantur in corpus, & ſanguinem Chriſti: quò fit, vt contra tertiam propoſitionem, communicatio, quæ fit corpori, & ſanguini Chriſti in Sacramento, non tantùm per fidem, ſed per veram ac realem corporis, & ſanguinis Chriſti manducationem, ac potũ fiat: quamquam etiam hoc ſenſu per fidem fiat, quatenus ſcilicet Sacramenti huius maieſtas tantùm fide percipitur: vnde ab Eccleſia fidei myſterium appellatur.

B

Secunda propoſitio.

In Euchariſtia poſt conſecrationem non remanet panis, aut vini ſubſtantia, ſed tantummodò accidentia.

PROPOSITIO eſt contra Lutheranos, & Caluiniſtas; ſed potiſſimùm aduersùs Lutheranos: qui tametſi in Euchariſtia veram, ac realem corporis, ac ſanguinis Chriſti præſentiam agnoſcant: tranſubſtantiationem tamen totius ſubſtantiæ panis, & C vini in corpus, & ſanguinẽ Chriſti fateri nolunt; ſed ſimul cum corpore, & ſanguine Chriſti panis, & vini ſubſtãtiam manere contendunt: atque ita Dagon in Dei ſede ſimul cum Deo collocant, & panis idolum ſimul cum Chriſti corpore, quod in Euchariſtia adorandum non negant, adorandam proponunt: quò fit, vt non malè ab aliquibus graue ἀρτολατρείας, crimen Lurhcranis obiectum fuerit, quòd panẽ ſcilicet cum Deo adorarẽt.

HVNC Luthericum errorem partim in D priori propoſitione confutauimus: Scripturarum enim teſtimonia, quæ ibi ad Caluiniſtarum errorem repellendum attulimus; etiam contra hunc errorem pugnant: quapropter ea duntaxat clariùs & vberiùs explicanda ſunt, vt eorum explicatione Lutherana hæc impietas longè à Chriſtiano orbe expellatur.

PRIMVM teſtimonium, quod ibi ex Pſalmo 71. adductum fuit. *Et erit firmamentum in terra.* Psalm.71. Quod tum ex Patrum, ac Doctorum Hebræorum teſtimonio, tum ex ipſa Hebtæi textus veritate, hanc literam reddere docuimus. *Erit placentula frumenti filius;* Gen.49. E adeò perſpicuum eſt, ac genuinè tranſubſtantiationem euincit, vt ſane maiori explicatione non indigeat, quàm vt aduerſarij intelligant, cùm filius placentula frumenti, vel panis aſſeritur, non poſſe Chriſtum placentulam, vel panem excogitari, niſi placentula priùs eſſe deſierit, ac effugata placentulæ ſubſtantia illius locum ſibi Filij ſubſtantia vendicauerit: neque tamen totum placentulæ abiiſſe volumus; nam ſi nihil omnino placentulæ remaneret, quo pacto Filius placentula propriè nuncuparetur?

Placentulæ

Placentulæ igitur tantùm ſubſtantiam ceſſiſſe, accidentia verò remanſiſſe credimus; quæ hominum aſpectum quaſi placentulæ effigie imbuunt: cùm verò ſub iis Chriſti carnis ſubſtantia deliteſcat: inde Chriſtus omnium oculis placentula apparet, ac placentula nuncupatur, cùm tamen effigie tantùm placentula ſit, reuera tamen Chriſtus eſſe credatur. Ita enim & ea loca Ioannis explicari debent, in quibus Chriſtus ſe panem eſſe dicit. Neque enim Chriſtus ita panis eſſe poteſt, vt ſeipſum in panis ſubſtantiam mutauerit: ſed contrà potiùs ideo panis dicitur, quòd panis ſubſtantiam in ſui ſubſtantiam conuerterit, ſaluis tamen panis accidentibus, quibus velut tegmine ac indumento veſtit, vt panē ſeipſum nuncupare queat: quanquam etiam alia ratione panis dici poſſit, quamuis non ita propria, quòd ſcilicet, illius ſubſtantiæ locum obtineat, quæ priùs ſub panis natura erat: atque ita fit, vt re-

Iſa. 45. ctè de Chriſto pronunciauerit Iſa. c. 45. *Verè tu es Deus abſconditus:* ſed quod Vates ob verbi incarnationem protulit, quòd in carne abſconditum fore agnouit: eidem & nos concinimus. Verè tu es Chriſtus ſub panis effigie abſconditus, quem Caluiniſtæ neſciunt, Lutheriſtæ cum pane confundunt, ac quodammodo impanant; ita vt ab iis Chriſtus potiùs impanatus, quàm abſconditus dici poſſit.

SECVNDVM teſtimonium à Pſalmo 36. petitum, ac Rabbinorum, qui Chriſtum præceſſerunt, interpretatione declaratum, ampliori declaratione non indiget, cùm ex eo teſtimonio, quod erat, *Qui dat eſcam omni carni*, & aliud, *Guſtate quoniam ſuauis eſt Dominus*, Hebræus Doctor luculentiſſimis verbis, panis tranſubſtantiatione in corpus Meſſiæ profiteatur. Quid enim illud eſt, quod

Pſal. 36.

R. Moyſes Hadarſ. ibi ait R. Moyſes Hadarſan, *Et dum guſtatur, panis conuertitur in carnem*, præterquàm panis in carnem conuerſio, quam nos tranſubſtantiationem appellamus?

AT præter hæc duo alia teſtimonia Scripturarum huic loco propria, ex Hebræorum Doctorum explicatione his addenda ſunt.

Gen. 49. PRIMVM eſt Geneſ. 49. *Ligans ad vineam pullam ſuum, & ad vitem fili mi aſinam*

R. Cahana. *ſuam.* Hic locus ita legitur à Rabbi Cahana ad cap. 49. Gen. *Ligans ad vitem ciuitatem ſuam, & ad palmitem fili mi aſinum ſuum.* In quem locum ita ſcribit: *Hæc verba, ligans ad vitem ciuitatem ſuam, oſtendunt quòd ſacrificium, quod fiet ex vino, non ſolùm tranſmutabitur in ſubſtantiam ſanguinis Meſſiæ, ſed etiam conuertetur in ſubſtantiam corporis eius. Verba autem illa. Et ad palmitem fili mi aſinum ſuum: ſignificant, & Dei Filius vnietur aſino, id eſt, materiæ ſuæ*, & poſt pauca. *Rubriores ſunt oculi eius vino, & dentes eius lacte candidiores: hoc*

A *eſt, in ſacrificio, quod fiet ex pane, non obſtante quòd album ſit, velut lac, conuertetur ſubſtantia in ſubſtantiam corporis Meſſiæ; eritque in ipſo ſacrificio ſubſtantia ſanguinis Meſſiæ rubra, vt vinum. Erunt item in ſacrificio vini ſanguis, & caro Meſſiæ, & eadem erunt in pane, quoniam corpus Meſſiæ non poteſt diuidi, idq; ratio poſtulat: nam ſi caro, & ſanguis diuiſa eſſent, diſtinguerentur ab inuicem. Corpus autem Meſſiæ non poteſt diuidi, ſicut ſcriptum eſt Exod. 12. & ſubſtantiam non confringetis in eo.* En præclarum Doctoris Hebræi, qui Chriſti tempora anteceſſit, de veritate, de tranſubſtantia-

B tione, de ſacrificio corporis, & ſanguinis Chriſti teſtimonium, quo ſanè clarius, ac luculentius nullum expeti poteſt.

ALTERVM teſtimonium eſt apud librum Numerorum cap. 4. & apud lib. Exod. Num. 4.

cap. 25. *Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper.* Quem locum ita Exod. 25.

legit Rabbi Iudas. *Panis facierum coram me* R. Iudas.

ſemper; atque ita explicat ad cap. 28. Numer. *Quare* (inquit) *dicatur panis facierum, ratio eſt: tranſmutabitur ex ſubſtantia panis, cùm ſacrificabitur, in ſubſtantiam corporis Meſſiæ, qui deſcendit de cælis: & idem ipſe erit ſacrificium: ideóque dicit, reſpicientis ad offerendum mihi, id eſt, offerri me: eritque inuiſibilis atque impal-*

C *pabilis. Cuius rei fidem facit zelus Heliæ. Et magiſtri aiunt eam ob rem dictum eſſe panem facierum, quia in ipſo ſacrificio erunt duæ ſubſtantiæ, diuinitas, & humanitas.* Equidem hi Hebræi Doctores, cùm ante Chriſtum extiterint, huius rei aduerſariis teſtes integerrimi eſſe poſſunt: neque enim hi controuerſam adhuc ipſorum, ac noſtram ſententiam audierant: & tamen iam pro nobis iudicium ferebant: quod ſanè aliunde oriri non potuit, quàm quòd Dei Spiritu illuſtrati, ac maiorum traditione edocti, Scripturas candidè interpretabantur: quos ſi Lutheriſtæ noſtri

D imitarentur, planè in re tam clara, ac perſpicua minimè hærerent.

QVARTVM teſtimonium noſtrum fuit, id quod legitur apud Ioan. 6. *Panis quem ego* Ioan. 6.

dabo, caro mea eſt pro mundi vita: atque ibi probauimus illud non tropicè, aut per figuram, ſed verè, ac per realem Chriſti corporis præſentiam explicandum eſſe: quod cùm Lutheriſtæ nobiſcum ſentiant, planè neſcio quo pacto, in eo apertum tranſubſtantiationis argumentum non agnoſcant: nam ſi panis, quem Chriſtus in cœna da-

E turus erat, ex ipſius teſtimonio, ſua met caro futura erat, quo pacto ſimul panem cum carne Chriſti intelligunt: an panis caro eſſe poteſt, manēte ipſa panis ſubſtantia? cùm aqua vinum facta eſt ad nuptias, num aquæ ſubſtantia in vino remanſit? cùm virga Muyſi in colubrum verſa eſt, num ligni ſubſtantiam in colubro integram fuiſſe credent?

Digitized by Google

Et cùm nouas quotidie ſubſtantias ex aliis gigni cernunt, veluti ex ligno lapidem: num lapidem nuncupabunt, in quo ligni adhuc ſubſtantia ſit ſuperſtes? Nulla ſanè id ratio fert; vt lignum lapis dici queat, niſi prius ligni forma corrupta lignum in lapidem mutatum fuerit: ita cùm Chriſtus panem, quem in cœna daturus erat, carnem ſuam eſſe dixerit: quomodo ea caro eſſe poterat, niſi fugata panis ſubſtantia, caro ſola obtineret; ac panis in carnem tranſubſtantiaretur? alioqui profectò falſa eſſet Chriſti propoſitio, ſi manente adhuc panis ſubſtantia, panis caro appellaretur. Ex his tamen minimè infero, hanc panis in carnem Chriſti naturalem tranſmutationem eſſe, quæ ex præcedentis ſubſtantiæ corruptione, & poſterioris generatione fieri ſolet: neque enim prior panis forma ab aliquo naturali agente corrumpitur: neque poſterior carnis Chriſti ſubſtantia adueniens generatur. Sed tantùm ſupernaturali Dei virtute, cui omnia ad nutum ſubiecta ſunt, deſinit eſſe ſubſtantia panis, & per conſecrationis verba caro Chriſti in locum ſubſtantiæ panis adducitur.

QVINTVM teſtimonium erat ex eodem Io. 6. depromptum: *Amen amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Quod teſtimonium de vera panis, & vini tranſubſtantiatione in corpus, & ſanguinem Chriſti intelligendum eſſe, præter ea, quæ hactenus in priori teſtimonio diximus, probant ipſa Chriſti verba vehementiùs. Nam ſi carnem ſuam Chriſtus ſimul cum pane manducandam tradidiſſet; non vtique ſolam carnem nominaſſet, neque de ſola carne pronuntiaſſet. *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis.* Sed panis ſimul cum carne meminiſſet, dixiſſétque, niſi manducaueritis in pane, vel cùm pane carnem Filij hominis. At verò cùm ſolam carnem ſine pane manducandam dixerit, planè certum eſt, omnem panis ſubſtantiam ab ea excludendam eſſe.

SEXTVM teſtimonium à Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. deſumptum illud erat. *Accepit panem, & gratias agens fregit; & dixit; accipite, & manducate. Hoc eſt corpus meum.* Quæ Chriſti verba vera non eſſent, ſi ibi adeſſet vera panis ſubſtantia: ratio eſt in promptu. Nam verbum (eſt) cùm ſit ſubſtantiuum, ſubſtãtiam deſignat; præſertim cùm ſubſtantias copulat, vt alibi diximus: neque enim hic cum Lutheranis in dubium vocamus, an tropicè, vel ſubſtantialiter exponi debeat. Siquidem illi ſubſtantialiter intelligendum eſſe nobiſcum conſentiunt. Cùm igitur hanc propoſitionem, *Hoc eſt corpus meum*, ſubſtantialiter explicandam eſſe nobiſcum aduerſarij docent, ea profectò hunc ſenſum reddit. Hæc eſt ſubſtantia corporis mei: id nemo iure inficiari poteſt. At ſi ea, quam Chriſtus diſcipulis ſuis tradidit, fuit ſubſtantia corporis ſui, quomodo ſimul eſſe potuit ſubſtantia panis? an non his verbis Chriſtus luculenter declarare voluit, eam non ampliùs panis, ſed carnis ſuæ eſſe ſubſtantiam? nam quod de vno ſubſtantialiter dicitur; de altero ſecundùm eandem ſubſtantiam enunciari non poteſt. Si hæc eſt ſubſtantia ferri, eadem ſubſtantia ligni eſſe non poteſt. Quòd ſi eam Chriſtus ſubſtantiam corporis eſſe pronunciat, quo pacto eam panis ſubſtantiam eſſe affirmant? Vel igitur falſam Chriſti propoſitionem eſſe exiſtimant, qui panis ſubſtantiam corporis ſui ſubſtantiam eſſe dixerit, vel eam non panis, ſed Chriſti ſubſtantiam eſſe fateri coguntur.

QVOD ſi dicant, eſſe quidem eam corporis Chriſti ſubſtantiam: ſed ſimul cum ſubſtantia panis ſubſtantiam manere: id ne quidem ratione vlla excogitari poteſt: quod hoc pacto deduco. Nam cùm Chriſtus ait, *Hoc eſt corpus meum*, certum eſt ibi fuiſſe ſubſtantiam corporis Chriſti. Hoc & aduerſarij fatentur; quæro igitur vbinam eſſet ſubſtantia panis? num in corpore Chriſti? ſanè hoc impium nefas eſt, vel cogitare; cùm hoc ipſo corporis Chriſti ſubſtantiam panis ſubſtantiæ commixtam, ac velut panaceam efficerent; atque ita fieret, vt iam illud non eſſet verum corpus Chriſti, quod ex Virgine natum fuit, ac in cruce oblatum, niſi ita delirare vellent, vt Chriſtum panaceum corpus in vtero Virginis aſſumpſiſſe, ac idem panaceum corpus pro nobis crucifixum fuiſſe exiſtimarent.

VEL panem corpori Chriſti hypoſtaticè vnitum ſentiunt, quod ſentire ſacrilegum eſt: nam vnica tantùm eſt in Chriſto hypoſtatica vnio, quæ eſt Verbi cum humanitate, quòd ſi duæ eſſent vniones, duplex etiam in Chriſto eſſet perſona, quæ eſt terminus vnionis: ac præterea hæc Chriſti impanatio non carneam, ſed panaceam perſonam conſtitueret, vel ſi à Verbo ad hypoſtaſin panis ſubſtantia aſſumeretur, ex hac vnione Verbum impanatum dici poſſet, ſicut ex vnione carnis incarnatum dicitur: ac tandem falſa eſſet Chriſti aſſertio, cùm ait, *Hoc eſt corpus meum*, cùm prædicatio diuerſarum naturarum ob vnionẽ hypoſtaticã locũ non habeat in ipſis rebus, quę vniuntur, ſed tãtùm in iis, quæ vt tota quædam, ac integra ſuppoſita ſignificantur: neque enim verum eſt dicere, Verbũ eſt caro Chriſti, vel anima Chriſti: ſed tãtùm, Verbũ eſt homo, Verbũ eſt Chriſtus: quod ſi panis à verbo ad hypoſtaticam vnionẽ aſſumeretur, facilè quidẽ cõcedi poſſet, Verbũ eſſe panẽ: at nunquam panem eſſe corpus Chriſti; cùm, vt partes, non vt integra ſuppoſita ſignificentur; quapropter falſa eſſet

Chriſti

Chriſtî propoſitio, cùm ait: Hoc eſt corpus meum, id eſt, Hoc corpus panaceum, eſt corpus meum carneum. Accedat quoque quòd Chriſtus hæc non de corpore panaceo, ſed de carneo protulit, quod in Cruce oblaturus erat, vt patet ex ſequentibus verbis: *quod pro vobis tradetur.*

Restat igitur, vt vel panis ſubſtantiam à corpore Chriſti ſeparatam conſtituãt, vel corpus Chriſti per modum illapſus in pane exiſtere ſentiant, quemadmodum ſubſtantia Verbi cunctis rebus quę exiſtunt, illabitur. Priorem ſententiam Lutheriſtæ effugiunt, eò quòd ex ea apertè ſequeretur, panem non eſſe corpus Chriſti, neque de eo corpus Chriſti prædicari poſſe; quod tamen fieri neceſſariò debere exiſtimant; vt Chriſti verbis mendacium non impingant, quod profectò impingerent, ſi panem à corpore ſeiunctum collocarent.

B

Posteriorem ſententiam potiùs videntur amplecti, vt, ſcilicet, carnem Chriſti propter vnionem Verbi vbique diffuſam ponant, ac proinde in pane exiſtere, & ob illius præſentiam veram ſentiant eſſe Chriſti propoſitionem, *Hoc eſt corpus meũ*: qui eſt error Vbiquitarũ, iam ab Auguſt. tẽpeſtate exortus, quem etiam ipſe Auguſtinus confutat in Epiſt. 57. ad Dardanum. Latè verò hunc errorem hac noſtra tempeſtate apud Lutheranos excitatum proſequuntur Illuſtriſſimus

C

Bellarmin. Bellarminus tom. 1. de Incarnatione lib. 3. *Greg. à Val.* per multa capita, & Gregorius à Valentia in tomo de rebus fidei. At hunc errorem tot, ac tam abſurda ſequuntur, vt nihil penè in fide incorruptum ſinat; pugnat enim cum Scripturis, quæ locum Chriſti humanitati *Ioan 11.* præſcribunt, vt Ioannis 11. *Gaudeo propter vos, vt credatis, quia non eram ibi*, & alia quæ copioſiſſima in Scripturis extant, quibus ita locus Chriſti corpori circunſcribitur, vt alibi non eſſet. Pugnat cum articulis fidei, præſertim, conceptionis Chriſti, natiuitatis, mortis, ſepulturæ, deſcenſus ad inferos, Reſurrenis, Aſcenſionis, Aduentus ad iudicium. Nam ſi caro Chriſti vbique diffuſa eſt, ea non in ſolius Mariæ vtero, ſed in vtero omnium mulierum fuit; ex omnium mulierum ventre prodiit poſt nonum menſem, immò ante natiuitatem extra vterum in omnium, tam iuuenum, quàm ſenum corporibus fuit. Ea nunquam mortua fuit; ſed ſimul ſemper cum anima fuit: non mortua, ſed viua in ſepulcro condita fuit poſt mortem; nec tamen poſt mortem ſepulta fuit, cùm ante mortem iam in ſepulcro viua eſſet, nunquam è ſepulcro reſurrexit, cùm adhuc in ſepulcro maneat; nec tamen vnquam in ſepulcro fuit; cùm ſimul, cum anima ad inferos deſcenderit, neque inde vnquam regreſſa eſt, vt in cœlum aſcenderet; ſed perpetuò apud infe-

D

E

A ros manet: quomodo enim in cœlum aſcenderet, aut è cœlo ad iudicium veniret, ſi ea vbique eſt?

Pugnat cum ipſa Dei maieſtate, cui illud proprium eſſe agnoſcitur, vbique eſſe, ac intimè rebus illabi: pugnat denique cum ipſa creata natura, qualis eſt Chriſti humanitas, quæ neceſſariò finita eſt, ac certis terminis, ac ſpatiis concluſa. Idcirco enim Deus vbique eſt, quia natura immenſus, infinitus, ac incomprehenſibilis exiſtit; quò fit, vt ſua infinitate vniuerſa loca repleat, neque vllum ſpatium, aut locus ſine Deo eſſe poſſit: at Chriſti humanitas cùm creata, ac finita ſit, minimè diuinam amplitudinem, ac immenſitatem ſequi poteſt, quò fit, vt vbique eſſe non poſſit.

Sed quod ad præſentem rem attinet. Si corpus Chriſti eſſet in pane, planè ſequeretur, nullum apud eos eſſe Sacramentum, cùm ita ex eorum ſententia ſit in carnibus, quæ quotidie eduntur in menſa, in pyris, in malis perſicis, in malogranatis, ac in iis carnem Chriſti manducent, immò & in ſaliua, quam deglutiunt, vt in pane Euchariſtico: quò fit, vt tam carnes bouillæ, ſuillæ, veruecinæ, vitulinæ, quàm etiam altilium, ac ferarum, poma, mala perſica, mala, pyra, ac omnes arborum fructus hoc pacto tam Chriſti corpus appellari poſſent, quàm panis in Cœna diſcipulis oblatus. Immò tellus cùm fructus gignit, corpus Chriſti produceret; popino cùm cibos parat, corpus Chriſti conficeret, ac componeret; mater cùm filios generat, tot Chriſti corpora pareret, aër cùm in aquam conuertitur, in Chriſti corpus mutaretur. Hæc omnia, ac abſurdiora proculdubio euenire neceſſe eſt; ſi Chriſti corpus æquè in omnibus rebus ſit, ſicut in pane Euchariſtiæ, cùm omnia æquè corpus Chriſti nuncupari poſſint.

Constat itaque nullo modo panis ſubſtantiam ſimul cum corpore Chriſti in Euchariſtia copulari poſſe.

Sit etiam quintum teſtimonium ad huius tranſubſtantiationis confirmationem, quod habetur Lucæ 22. *Dico enim vobis, quòd* *Luc. 22.* *non bibam de hoc genimine vitis, donec regnum Dei veniat*, Quæ verba de poculo legali intelligenda ſunt (vt ſuperiùs diximus) quod Chriſtus poſt eſum Agni diſcipulis porrexit, ac propterea genimen vitis appellat, quòd Sacramentum nondum ſibi annexum haberet. De hoc itaque vitis genimine ſe non ampliùs poſt illud poculum bibiturum teſtatur, donec à mortuis reſurrexerit. Cùm verò ex omnium ferè Patrum ſententia exploratum ſit, Chriſtum vbi ad ſanguinis Sacramentum ventum fuit, antequam calicem ſanguinis diſcipulis hauriendum præberet, ex eo priùs nonnihil guſtaſſe; conſtat ſanè

in eo non vinũ, ſed ſuum ſanguinẽ guſtaſſe, A
vt firmum ipſius teſtimoniũ maneat. Quòd
ſi non vinum, ſed ſanguinem tantùm hauſit,
non igitur cum ſanguine eſt vinum, aut cum
Chriſti corpore panis: ſed vtraque in ſangui-
nem, & corpus Chriſti trãſubſtantiata fuére.

Accedant præter Scripturas teſtimonia
Patrum, quæ hanc ipſam tranſuſtantiatio-
nem confirmant. Equidem omnes Patres,
quos in prioris propoſitionis confirmatio-
nem produximus; cùm veritatem corporis,
& ſanguinis Chriſti in Eucharistię Sacramẽ-
to contineri doceant: cùm ea & tranſub-
tiaſſãtionis myſterium teſtatum relinquunt; B
cùm nemo ſit, qui panis ſubſtantiam ſimul
cùm corpore Chriſti vnquam eſſe exiſtima-
uerit. Sed ne teſtimoniorum huiuſmodi pe-
nuria nos aduerſarij laborare putent, quæ
vim tranſubſtantiationis indicent, nonnulla
hîc producemus ex antiquioribus Patribus,
tam Græcis, quàm Latinis deprompta.

Ignatius inter Græcos, & antiquitate, &
ſanctitate celebris, Apoſtolorum diſcipulus
apertè tranſubſtantiationẽ indicat in Epiſt. ad
Romanos. *Panem* (inquit) *Dei volo, panem cæ-
leſtem, panem vitæ, qui eſt caro Ieſu Chriſti filij Dei* C
viui. Non alium panem cum Chriſti corpore
coniunctum inſinuat, ſed tantùm panẽ Dei,
Ioan. 6. de quo Io. 6. *Sed Pater meus dat vobis panem de
cælo verum*, panem cœleſtem, panem vitæ, de
quo ibidem, *Panis iſte verus eſt, qui dat vitam
mundo*, &c. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt, pro
mundi vita*: panem denique qui eſt caro Ieſu
Chriſti, qui conuerſus, mutatus, tranſubſtan-
tiatus eſt in in carnem filij Dei.

Irenæus. Irenævs lib. 4. c. 34. hoc ipſum con-
firmat. *Quomodo* (inquit) *autem conſtabit eis,
cum panem, in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Do-
mini ſui, & calicem ſanguinis eius, ſi non ipſum* D
*fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, Verbum
eius?* Id concludit Irenæus propter ſuperna-
turalem panis in corpus, & vini in ſangui-
nem Chriſti tranſmutationem; quam nos
tranſubſtantiationem vocamus, quæ à Chri-
ſto fieri non poſſet, niſi is & Dei filius, &
Verbum eſſet, qui ſubſtantias tranſmutare
valeret.

Cyrill. Hier. Cyrillvs Hieroſolymit. Catecheſi
4. Myſtag. eandem tranſubſtantiationem te-
ſtatur. *Hoc ſciens* (inquit) *& pro certiſſima ha-
bens, panem hunc, qui videtur à nobis non eſſe pa-
nem; etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat, ſed eſſe cor-* E
pus Chriſti. Quid clarius? & Catecheſi 5.
Myſtag. *Deum benigniſſimum oramus, vt ſuper
illa propoſita Spiritum ſanctum emittat, & panem
quidem faciat corpus Chriſti, vinum verò ſangui-
nem Chriſti: omnino enim quod attigerit Spiritus
ſanctus hoc ſanctificatur, & tranſmutatur.* En
tranſmutationem, & tranſubſtantiationem à
Cyrillo ante mille, & trecentos annos te-
ſtatam.

A Evsebivs Emiſſenus homil. de Paſcha Euſebius Emiſſen.
præclarè de hoc myſterio ſentit, his verbis.
Nam inuiſibilis Sacerdos viſibiles creaturas (ſcili-
cet, panis, & vini) *in ſubſtantiam corporis, & ſan-
guinis ſui verbo ſub ſecreta poteſtate conuertit.*

Venio ad Latinos. Tertullianus lib. 4. Tertull.
cont. Marcionem. *Chriſtus* (ait) *acceptum pa-
nem, & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum
fecit.* At quid aliud eſt, panem corpus Chri-
ſti fieri; præterquàm eum in corpus Chriſti
tranſubſtantiari, nulla manente panis ſub-
ſtantia.

Cyprianvs de Cœna Domini. *Panis* Cyprianus.
B *iſte* (inquit) *quem Dominus diſcipulis porrigebat
non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Ver-
bi factus eſt caro.* Num luculentius teſtimo-
nium poſtulant? Si panis Euchariſticus per
conſecrationem Chriſti à panis natura mu-
tatus eſt, ergo prior panis natura, ac ſubſtan-
tia abiit: ſi effigiem panis non amiſit, igitur
panis accidentia remanſerunt: ſi omnipoten-
tia Verbi panis factus eſt caro Chriſti, cur
panis tranſubſtantiationem non agnoſcunt?

Ambrosivs de iis qui myſteriis ini- Ambroſ.
tiantur cap. 9. multis allatis exemplis probat,
C panem Euchariſticum in Chriſti corpus trã-
ſubſtantiatum fuiſſe: vbi tandem concludit.
*Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere, quod
non erat; non poteſt ea quæ ſunt, in id mutare
quod non erat? Non enim minùs eſt nouas rebus
dare, quàm mutare naturas.* Idem confirmat in
libro 4. de Sacramentis c. 4. & 5.

Gavdentivs tract. 2. de Exodo ean- Gaudent.
dem tranſubſtantiationem egregiè docet.
Ipſe igitur (inquit) *naturarum creator, & Domi-
nus, qui producit in terra panem: de pane rurſus
(quia & poteſt, & promiſit) efficit proprium corpus,
& qui de aqua vinum fecit, & de vino ſangui-*
D *nem ſuum*, &c.

Avgvstinvs apud Proſperum, & ci- Auguſtin.
tat Gratianus diſtinct. 2. de conſecrat. *Nos
autem* (inquit) *in ſpecie panis, & vini, quam vi-
demus, res inuiſibiles, id eſt, carnem & ſanguinem
honoramus, nec ſimiliter comprehendimus has duas
ſpecies, quemadmodum ante conſecrationem com-
prehendebamus; cùm fideliter fateamur ante con-
ſecrationem panem eſſe, & vinum, quod natura for-
mauit, poſt conſecrationem verò carnem Chriſti, &
ſanguinem, quod benedictio conſecrauit*: vbi ex
Auguſtino diſcimus; panem, quem natura
formauit, conſecratione pulſum eſſe, eodem
E modo & vinum: atque eiuſdem virtute car-
nem, & ſanguinem Chriſti in Sacramento
adueniſſe. Quod nos tranſubſtantiationis
vocabulo indicamus.

Evcherivs Lugdunenſis homil. 5. de Eucherius.
Paſcha præclarè quoque de hac re ſcribit.
Quando (ait) *benedicendæ verbis cæleſtibus crea-
turæ ſacris altaribus imponuntur, antequam inuo-
catione ſummi numinis conſecrentur: ſubſtantia
illic eſt panis, & vini: poſt verba autem Chriſti cor-
pus,*

Digitized by Google

pus, & ſanguis eſt Chriſti: quid mirum autem eſt, ſi ea, quæ verbo creare potuit, poſſit creata conuertere? A

His etiam accedant Conciliorum teſtimonia: hanc enim tranſubſtantiationem docent Synodus octaua Generalis Act. 4. Concilium Rom. Generale ſub Nicolao II. in abiuratione Berengarij, Concil. Rom. alterum ſub Gregor. VII. celebratum, in quo denuò Berengarius cogitur fidei profeſſionem edere, ac primum errorem deteſtari, his verbis. *Ego Berengarius corde credo, & ore confiteor, panem, & vinum, quæ ponuntur in altari per myſterium ſacræ oblationis, & verba noſtri Redemptoris* B *ſubſtantialiter conuerti in veram, ac propriam, & viuificatricem carnem, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Concilium Lateranenſe ſub Innocent. III. & habetur de ſumma Trin. & fid. Cathol. cap. Firmiter: vbi tranſubſtantiationis nomen exprimitur. Concil. Conſtantienſe ſeſſ. 8. vbi ſub anathemate damnantur articuli Ioannis Vvicleffi, quorum primus erat. *Subſtantia panis materialis, & ſimiliter ſubſtantia vini materialis manet in Sacramento altaris.* Concilium Florentinum ſeſſ. vlt. poſtremò Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 2.

Dvplicem hîc rationem addere lubet in C huius myſterij confirmationem à Luthero ipſo petitam. Prima deducitur ex tom. 7. fol. 335. vbi Lutherus corporis Chriſti veritatem in Sacramento eſſe probans, ait. *Si quis appoſito pane albo diceret, accipe, comede, hoc eſt panis triticus, item, accipe, bibe, hoc eſt vitrum vini. Ita vbi Chriſtus dicit, Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum, etiam puer intelligit eum de illo loqui, quod edendum porrigit.* Ex quo Lutheri teſtimonio ita arguo. Quòd Chriſtus Diſcipulis edendum porrexit, id tantùm in Sacramento Diſcipuli manducauêre: ſed teſte Luthero Chriſtus Diſcipulis corpus D ſuum edendum porrexit: igitur Diſcipuli Chriſti corpus tantùm in Sacramento manducauêre: non igitur ſimul cum Chriſti corpore eſt panis, cùm illum Diſcipuli non manducauerint.

Lutherus.

Confirmatvr: nam cùm Lutherus fatetur in Euchariſtia corpus Chriſti, vbi ante non erat, præſens fieri, atque à Diſcipulis manducari. Id ſane fieri non poteſt per mutationem Chriſti, qui in eodem menſæ loco ſedebat, nec ſitu mouebatur, nec per mutationem ſpecierum; quandoquidem eædem panis ſpecies remanſerant: igitur fieri debuit E per mutationẽ ſubſtantię panis, quæ in Chriſti corpus conuerſa eſt, ac tranſubſtantiata.

Altera ratio deſumitur ex eodem Luthero ad Vvaldenſes, & contra articulos Louaniẽſium, vbi docet Euchariſtiæ Sacramentum venerabile eſſe, & adorabile. Ratio eſt, Si in Sacramento Euchariſtiæ cum corpore Chriſti, eſſet ſubſtãtia panis, ea ſimul cũ corpore Chriſti adoraretur: ſiquidẽ Sacramentũ adorari non poteſt, niſi ea, quæ in Sacramento continentur, ſimul adorentur. At panis ſubſtantia vbicunque ſit, adorari nullo modo poteſt abſque idololatriæ crimine: igitur ſi firmum Lutheri dogma de Euchariſtiæ adoratione eſſe debet, id ab eo affirmari opus eſt; panis ſubſtantiam in Sacramento non haberi, ſed in Chriſti corpus tranſubſtantiatam deſiiſſe. Ex iis igitur patet huius ſecundæ propoſitionis veritas.

Tertia propoſitio.

Euchariſtiæ Sacramentum ad hoc potiſſimùm inſtitutum fuit, vt eſſet perpetuum nouæ legis ſacrificium.

Hanc propoſitionem, quam hoc loco aduerſarij impugnant, latè in Examine Confeſſ. fid. artic. 17. demonſtrauimus, vbi de Miſſæ ſacrificio egimus. Quapropter hîc nonnullas tantummodò rationes addemus, quæ hanc propoſitionem confirmant.

C Prima ratio deſumitur ex ipſa legis Euangelicæ excellentia: nam ſi lex Moyſis, quæ Euangelicæ legi velut ancilla famulabatur, ſacrificia à Deo inſtituta habuit, quo ſupremum Deo cultum redderet; ſanè multò magis lex Euangelica, quæ veterem legem longè antecellit, præſtantiori ſacrificio à Deo inſtituto frui debuit, quo ſupremam erga Deum Religionem proteſtaretur. Cùm verò vniuerſa veteris legis ſacrificia ad vnum Chriſti ſacrificium in cruce explendum aſpicerent: planè æquum fuit, vt hoc ipſum crucis ſacrificium, velut omnium ſacrificiorum D maximum, ac præſtantiſſimum, in Eccleſia Deo perpetuò offerendum maneret,

Hanc rationem annuit D. Paulus ad Heb. 9. cùm ait. *Omnia penè in ſanguine ſecundùm legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cæleſtium his mundari: ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtiis, quàm iſtis*; quam apertiùs declarat D. Auguſtinus lib. 6. cont. Fauſtum c. 5. his verbis. *Et ipſa veteris legis ſacrificia figuræ noſtræ fuerunt, & omnia talia, multis, & variis modis, vnum ſacrificium, cuius nunc memoriam celebramus, ſignificarunt.* Et lib. 20. c. 21. *Huius* (inquit) E *ſacrificij caro, & ſanguis ante aduentum Chriſti per victimas ſimilitudinum promittebatur, in paſſione Chriſti per veritatem reddebatur, poſt Aſcenſionem Chriſti per Sacramentum memoria celebratur.*

Secvnda ratio ducitur à ſupremo ipſo Dei cultu, quod aliquo viſibili ſigno Deo offerri opus eſt, ad proteſtãdã diuinę maieſtatis excellentiam. At certum eſt nulla re magis

ſupre

Digitized by Google

ſupremum latriæ cultum declarari, quàm cùm Deo ſacrificium offertur, quo ſumma ipſius maieſtas, ac in omnes imperium ſignificatur. eo enim ſupremi alicuius numinis Diuinitatem quælibet Religio ſemper conteſtata fuit: quamobrem haud æquum fuit, vt excellentiſſimum hoc vnius Diuinitatis teſtimonium, quod cunctis prioris Eccleſiæ ætatibus commune fuit, Chriſtianæ Gentium Eccleſiæ deeſſet; ac ſola ſine ſacrificio Deum coleret. Immò verò ex præſtantiori ſacrificij genere honorari oportuit, quò excellentiorem legis, ac ſacerdotij ſtatum nacta eſt: quò fit, vt cùm ſola Chriſti Sacerdotio donata fuerit, ſola etiam perpetuo eiuſdem corporis, & ſanguinis ſacrificio, quod in Miſſa offertur, quodque tantùm Sacerdotum decet, cohoneſtari deberet.

Malach. 1. HVIVS rationis nobis eſt auctor Deus ipſe apud Malachiam cap. 1. *Ab ortu* (inquit) *Solis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentibus; & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda; quia magnum eſt nomen meum in gentibus.* Quibus verbis redditur ratio, cur Euchariſtiæ ſacrificium, quod hoc Gentium ſacrificio, per omnes orbis plagas diffuſo inſinuatur, à Deo inſtitutum fuerit: vt ſcilicet Dei nomen, ac maieſtas in Eccleſia Gentium magnificaretur: præſertim cùm nullo vnquam ſacrificij genere Dei maieſtas, tam ab hominibus honarata fuerit, quàm in ſacrificio Euchariſtico: vt rectè docet Alexander I. Epiſt. cap. 4. Alexand. 1. *Nihil* (inquit) *in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quam corpus, & ſanguis Chriſti: nec vlla oblatio hac potior eſt; ſed hac omnes præcellit.*

TERTIA ratio ab ipſa Sacramenti inſtitutione depromitur. Neque enim alia potiori ratione Chriſtus corporis, ac ſanguinis ſui Sacramentum inſtituit, quàm vt ſuæ pro hominum ſalute ſuſceptæ Paſſionis eſſet memoriale perpetuum: id enim & Dauid Pſ. 110. præcinit. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors, & miſerator Dominus eſcam dedit timentibus ſe.* Et apertiùs ipſe Chriſtus teſtatur. Luc. 22. Matt. 26. *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis:* nec non Paulus 1. ad Cor. 12. *Quotieſcunque enim manducabitis panem hunc, & calicem Domini bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*

AT certè neque mors Domini annunciaretur, neque Dominicæ Paſſionis memoria in Eccleſia verè celebraretur, niſi hoc ipſum, quod eſt corporis & ſanguinis Chriſti Sacramentum, ſimul eſſet ſacrificium, id eſt, niſi idem corpus, ac ſanguis Chriſti, qui ſub ſpeciebus panis, & vini ſubſtantialiter continetur, Deo in ſacrificium offerretur Sacramentum enim cùm nihil præter Chriſti corpus, & ſanguinem ſub accidentibus complectatur, minimè ad Chriſti mortem referri poteſt, niſi ſacrificium accedat, quo Chriſtus ſicut ſemetipſum in Cruce obtulit, ita in eo Paſſionis, ac mortis ſuæ memoriam celebrandam inſtituit. Quod ex ipſius verbis facilè colligimus: nam cum hoc Sacramentum inſtitueret Luc. 22. non Luc. 22. tantum dixit, *Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum. Bibite, hic eſt ſanguis meus:* quibus verbis integrum Sacramentum cõſiſtere poterat: ſed ſtatim addidit. *Quod pro vobis traditur, quod pro vobis effundetur.* Vt ſacrificium cum Sacramento coniunctum eſſe, neque vllibi Sacramentum abſque ſacrificio celebrari poſſe indicaret. Denique ſubdit. *Hoc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis:* vt ſuæ Paſſionis, ac mortis memoriam ſimul & Sacramento, & ſacrificio alligaret: neque illius cruenti ſacrificij memoriam à nobis perfectè referri poſſe ſignificaret, niſi Sacramento incruentum ſacrificium accederet: atque idem corporis, ac ſanguinis ſacrificium, quod Chriſtus in cruce obtulit, ſub Euchariſtiæ Sacramento celebraretur. Ita vt Sacramentum quidem verum corpus, & ſanguinem Chriſti ſacrificio miniſtret; ſacrificium verò Sacramentum perficiat, ac propitiatorium reddat.

QVAM rationem indicat Chryſoſtomus Chryſoſt. hom. 17. ad c. 9. Epiſt. ad Heb. his verbis. *Propter hoc imperauit, inquit, ſemper offerri propter infirmitatem, vt & memoria peccatorum fieret. Quid ergo nos? Nónne per ſingulos dies offerimus? offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius. Et vna hæc eſt hoſtia, non multæ. Sicut enim qui vbique offertur, vnum corpus eſt, & non multa corpora, ita etiam & vnum ſacrificium. Pontifex autem noſter ille eſt, qui hoſtiam mundantem ſe obtulit: ipſam offerimus & nunc, quæ tunc oblata quidem conſumi non poteſt. Hoc autem quod nos facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum eſt. Hoc enim facite (inquit) in meam commemorationem. Non aliud ſacrificium ſicut Pontifex, ſed idipſum ſemper facimus. Magis autem recordationem ſacrificij operamur.* Eandem quoque explicat Ambroſ. de Sacram. lib. 5. c. 4. *Tu audis* Ambroſ. (inquit) *quòd quotieſcunque offertur ſacrificium, mors Domini, reſurrectio Domini, eleuatio Domini ſignificetur, & remiſſio peccatorum; & panem iſtum vitæ non quotidianum aſſumis.* Denique in eandem collimat Auguſt. de fide ad Pet. cap. 19. Auguſtin. *Firmiſſimè tene* (inquit) *& nullatenus dubites, ipſum vnigenitum Deum verbum carnem factum, ſe pro nobis obtuliſſe ſacrificium, & hoſtiam Deo,* &c. *Et cui nunc, id eſt, tempore noui Teſtamenti, cum Patre, & Spiritu ſancto, cum quibus illi eſt vna Diuinitas, ſacrificium panis, & vini in fide, & charitate ſancta Eccleſia Catholica per vniuerſum orbem terræ offerre non ceſſat. In illis enim carnibus victimis figuratio fuit carnis Chriſti, quam pro peccatis noſtris ipſe ſine peccato fuerat oblaturus, & ſanguinis, quem erat effuſurus in remiſſionem peccatorum noſtrorum. In iſto autem ſacrificio gratiarum*

rum

rum actio, atque commemoratio eſt carnis Chriſti, quam pro nobis obtulit, & ſanguinis, quem pro nobis idem Deus effudit.

ALIÆ quoque rationes eſſe poſſunt, propter quas Chriſtus corporis, ac ſanguinis ſui ſacrificium perpetuum in Eccleſia eſſe voluit, velnti, vt haberet Chriſtianus populus aduersùs peccatorum vulnera paratum pharmacum: quam rationem innuunt Cyprianus ſerm. de Cœna, vbi ita ſcribit. *Panis iſte ſubſtantialis, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam, ſalutémque proficit, ſimul medicamentum, & holocauſtum ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates exiſtens.* Ambroſius lib. 1. offic. c. 48. vt in hominum mentibus diuinæ charitatis ſemper memoria refricaretur. Hanc rationem inſinuat Gaudentius ſerm. 3. *Voluit* (inquit) *beneficia ſua permanere apud nos: voluit animas pretioſo ſanguine ſuo ſemper ſanctificari per imaginem propriæ paſſionis: & ideo diſcipulis fidelibus mandat, quos primos, & Eccleſiæ ſuæ conſtituit Sacerdotes, vt indeſinenter iſta vitæ æternæ myſteria exercerent, &c. quo & ipſi Sacerdotes, & omnes pariter fidelium populi exemplar Paſſionis Chriſti ante oculos habentes quotidie, & gerentes in manibus, ore etiam ſumentes, ac pectore redemptionis noſtræ indelebili memoria teneamus.* Pleraſque alias rationes prætereo, quas alibi inſinuauimus, cùm hæ ad huius propoſitionis probationem ſufficiant.

Quarta propoſitio.

Communio ſub vtraque ſpecie, quamuis iure Diuino laicis interdicta non ſit, tamen iuſtis de cauſis denegatur.

PROPOSITIO habet duas partes, atque vtraque ſuo ordine eſt explicanda, ac demonſtranda. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſt. c. 17. §. 47. 48. 49. & 58. multis pugnat, vt communionem ſub vtraque ſpecie ex Chriſti præcepto fidelibus exhibendam obtineat, vbi illud proclamat. *Edictum æterni Dei eſt, vt omnes bibant, quod homo noua, ac contraria lege antiquare, & abrogare audet, edicens ne omnes bibant.* Cui per omnia ſubſcribit Kemnitius initio diſputationis de vtraque ſpecie. Lutherus non ita vrget Chriſti præceptum, cùm cuiuſlibet arbitrio relictum ſenſerit; ſi vtraque, vel altera tantùm ſpecie vti velit: ſed in Romanam Eccleſiam inuehitur, quòd ea iniuſtè communionem ſub vtraque ſpecie petentibus deneget. Hæc habet In lib. de captiuitat. Babylonic. c. de Euchariſtia.

NOS verò priùs aduersùs Caluinum, & Kemnitium aſſerimus, Euchariſtiæ quidem communionem ſub vtraque ſpecie à fidelibus dari poſſe, neminem tamen vllo Chriſti mandato teneri ad vtramque ſpeciem ſumendam: neque vllum Chriſti edictum exiſtere, quo Eccleſia fideles laicos ſub vtraque ſpecie communicare debeat.

PRINCIPIO igitur nulla Dei lege cautum eſſe, vt plebs Chriſtiana à communione ſub vtraque ſpecie abſtineat, nemo Catholicorum inficiatur: neque enim vlla in nouo teſtamento lex habetur, quæ laicos homines à ſanguinis Dominici perceptione prohibeat: quin etiam, cùm adhuc paruula eſſet Eccleſia, ac tyrannorum perſecutiones in eam deſæuirẽt, communi vſu receptum in ca fuerat, vt omnes ſub vtraque ſpecie communicarent, vt eò feruentiores ad martyria currerent, vt plerique Patres teſtantur. Ignatius in Epiſtola ad Philadelphenſes. Origenes homil. 16. in Numeros. Cyprianus libr. 1. Epiſt. 2. & libr. 2. Epiſt. 3. Ambroſius apud Theodoretum lib. 5. Hiſt. cap. 18. Hieronymus in c. 2. Malach. Auguſtinus in lib. ſententiarum Proſperi. Leo ſerm. 4. de ieiunio quadrageſimæ poſt medium. Gregor. homil. 22. in Euangelia, qui vſus reddita Eccleſiæ pace poſtea iuſtas ob cauſas ſublatus eſt, vt mox explicabimus.

VERVM aliquod extare præceptum, quo vel Chriſtianus populus ad vtriuſque ſpeciei communionem teneatur; vel Eccleſia ſub vtraque ſpecie plebi Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtrare debeat; id non tam Eccleſiæ, quàm Scripturis inauditum eſt. Atque huius rei primum argumentum ſit, quòd ſi aliquod huiuſmodi præceptum de communione ſub vtraque ſpecie à Chriſto datum eſſet, illud nobis Apoſtoli declaraſſent, atque exemplo confirmaſſent. At conſtat Apoſtolos nullibi vnquam in toto nouo teſtamento præcepiſſe, vt plebs vtramque ſpeciem ſumeret. Nam teſtimonium, quod ex Euangeliſtis Caluinus profert. *Bibite ex eo omnes*, quod cæterorum quoque eſt Achilles, facilè oſtendimus, non ad omnes vniuerſaliter; ſed ad Apoſtolos tantùmmodò, ac Presbyteros Apoſt. ſucceſſores præceptũ illud ſpectare, quoties Miſſæ ſacrificio peragendo incumbunt. Nam quòd omnes vniuerſaliter non complectatur, id euincit, quòd infãtes, quibus nullus adhuc eſt rationis vſus, abſtemij, furioſi, amentes, publici peccatores, ad Euchariſtiam etiam ſub altera ſpecie prohibentur accedere. Quòd ſi æterni Dei edictum eſt, vt omnes bibant, cur hos à tota communione repellunt? Non igitur hoc eſt vniuerſale præceptum.

DICENT fortè dignos tantùm, ac idoneos huic Sacramento hac lege teneri. Iam modò inquirendum eſt, num cuncti, qui huic Sacramento apti, atque idonei ſunt, ex his Chriſti verbis bibendi præcepto conſtringantur: ſi Chriſtus his verbis, *Bibite ex eo omnes*, vniuerſos fideles alloquitur, vincunt ipſi: ſi verò non omnibus, qui abſentes erant,

etant, ſed tantùm præſentibus Diſcipulis id præcepit, profectò falsò, ac temerè Chriſti præceptum ad alios præterquàm ad Apoſtolos, ac Apoſtolorum ſucceſſores extendunt. Quòd verò Chriſtus præſentes tantùm Apoſtolos, vel Presbyteros, qui in Apoſtolorum locum, ac munus ſucceſſuri erant, his verbis alloquutus fuerit, adeò exploratum eſt, vt ad huius rei probationem textus ipſe ſufficiat. An non Chriſtus cum Diſcipulis cœnauit? An non panem, ac vinum benedixit, dedítque Diſcipulis ſuis? An non eis ſolùm dixit, Accipite, & comedite, ſumite, & bibite ex eo omnes? Quinam hi omnes cenſendi ſunt, præterquàm Diſcipuli, qui Chriſti conuiuæ erant, quibúſque panem, ac poculum porrigebat? Verùm ſi adeò fixi inhærent vniuerſali illi termino (omnes) audiant Marcum, qui, quo ſenſu is accipiendus ſit, declarat. *Et biberunt* (inquit) *ex eo omnes.* Omnes biberunt, quinam omnes? Apoſtoli. Ergo omnium appellatione ſoli Apoſtoli intelligendi ſunt. Quid igitur Chriſti præceptum, quod Apoſtolos, ac eorum ſucceſſores ſolùm complectitur, ad vniuerſos transferunt?

Id perſpicuè confirmant poſteriora Chriſti verba: neque enim negare poteſt Caluinus, ac cæteri, quin eiſdem dictum fuerit. *Bibite ex eo omnes*; quibus etiam poſtea præceptum fuit. *Hoc facite in meam commemorationem.* Quibus verbis conficiendi Sacramenti poteſtatem, ac mandatum dedit: at ſolis Apoſtolis, ac eorum ſucceſſoribus, non plebi conficiendi Sacramenti, ac illud diſtribuendi poteſtas, ac præceptum datum fuit. Igitur ſolis Apoſtolis, ac eorum ſucceſſoribus datum fuit. *Bibite ex eo omnes.*

Sed arguit Lutherus, iiſdem dictum eſt manducate, quibus dictum eſt bibite: totum igitur Sacramentum ſub vtraque ſpecie vel datum eſt ſolis Apoſtolis, ac Presbyteris eorum ſucceſſoribus, vel ſimul Presbyteris, ac laicis: ſi ſolis Presbyteris, ergo laicis non licet, vel ſub altera ſpecie communicare, cùm nihil Sacramenti ad eos peruenerit: ſi laicis, ac Presbyteris, ergo laici æquè, ac Sacerdotes ſub vtraque ſpecie communicare debent: atque de hoc argumento valde ſibi Lutherus applaudit, quod inſolubile putat.

At facilè à nobis diluitur: dicimus enim primò in Cœna ſolis Apoſtolis dictum fuiſſe, Manducate, & bibite, in quo præcepto etiam Presbyteri Apoſtolorum ſucceſſores comprehendebantur, vt ſuperiùs dictum fuit; de plebe verò nihil in ea Cœna actum eſſe; quod præter textus ſeriem, ipſa quoque ratio dictat; nã ſi plebi quoq; dictũ fuiſſet Mãducare, & bibite: eidẽ qoq; profectò dictum fuiſſet, *Hoc facite*, ac cõficiendi, & adminiſtrãdi Sacramenti æqua plebi, ac Presbyteris poteſtas data eſſet, quod ipſimet aduerſarij oppugnant, qui id munus Miniſtris tantùm collatum eſſe cenſent.

Quod verò inde infert Lutherus. Si ſolis Presbyteris id dictum fuit, ergo laicis non licet, vel ſub altera ſpecie communicare, cùm nihil Sacramenti ad eos peruenerit. Falſa eſt conſequentia: lex enim Principis, qua aliquid fieri iubet, vni ciuitati lata, haud alias ciuitates abſterret, ne id illis præſtare liceat, præſertim cùm nulla Principis prohibitio appareat, qua illud facere prohibeatur. Fatemur equidem ſolis tunc Apoſtolis, ac Presbyteris à Chriſto præceptum fuiſſe, vt comederent, & biberent. Num propterea id laicis prohibitum fuit, cùm de ipſis nulla mentio facta ſit, ac nulla lege cautum fuerit, ne comederent, ac biberent? Lex quidem comedendi ſimul, & bibendi, Apoſtolos, ac Presbyteros comprehendit, quoties Sacramentum ſimul, ac ſacrificium peragunt: huc enim ſpectant Chriſti verba, cùm ſimul & conſecrandæ Euchariſtiæ poteſtatem, & edendæ, & bibendæ præceptum copulat, quæ ad ſolos Apoſtolos, ac Presbyteros pertinet: at ea plebem non excludit, quin ſub vtraque ſpecie communicare poſſit: cùm de ea hoc loco nihil prorſus agat: cui autem non prohibetur, licitum cenſetur.

Licuit ergo laicis ſub vtraque ſpecie communicare; nec vllo, ob hæc verba, Chriſti præcepto compulſi ſunt ab vna, vel altera ſpecie abſtinere. Quapropter non immeritò credimus, id Eccleſiæ, & Apoſtolorum arbitrio relictum fuiſſe, vt vel alteram, vel vtramque ſpeciem populo præberent, vt ſtatim declarabimus: quò fit, vt conficere, & ſumere ſub vtraque ſpecie Apoſtolis quidem, ac Presbyteris præceptum eſſet: populo verò vel ſub vna tantùm, vel ſub vtraq; ſpecie Euchariſtiam adminiſtrare liberum foret.

Quod ſanè ſuo exemplo Apoſtoli nobis confirmarunt, quos non ſemel Euchariſtiam ſub altera tantùm panis ſpecie fidelibus diſtribuiſſe tradit Lucas Act 2. vbi ait. *Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis.* Neque dubitandum eſt hunc locum de Euchariſtia intelligendum eſſe: tum ob auctoritatem Syriaci textus, qui legit. *Et communicabant in oratione, & fractione Euchariſtiæ.* Tum ob grauiſſimorum auctorum ſententiam, qui illum de Euchariſtia exponunt: vt etiam alteram Actor. 20. *Vna autem Sabbathi cùm conueniſſemus ad frangendum panem:* quo loco etiam Syriaca lectio habet *Euchariſtiam*, atque de Euchariſtia interpretantur Chryſoſtomus hom. 17. oper. imperfect. in Matth. Beda ad c. 20. Act. Ionas Aurelianenſis libro tertio de imaginibus. Sanctus Antoninus prima parte hiſt. titulo ſexto capite ſecundo §. primo. Gloſſa

inter

interlineatis, Arias, & alij: neque de hac interpretatione vlla eſt nobis cum aduerſariis diſceptatio. Nam Lutherus ſerm. de Euchariſtia, Melanchton libro de vſu Sacramentorum, Bullingerus in hunc locum, Caluinus lib. 4. Inſtit. cap 17. in hac interpretatione nobiſcum ſentiunt. Cùm itaque his locis de pane tantùm, non de calice mentio fiat: conſtat Apoſtolos in panis tantùm ſpecie aliquando fidelibus Euchariſtiam adminiſtraſſe. Quod ſanè abſque crimine præſtare non potuiſſent, ſi præceptum de communione ſub vtraque ſpecie populo adminiſtranda accepiſſent.

Ioan. 6. QVOD ſi vrgeatur teſtimonium Chriſti apud Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitã in vobis.* Quibus verbis videtur Chriſtus etiam turbis, quas tunc alloquebatur, communionem ſub vtraque ſpecie præcipiſſe; cùm eos omnes gratiæ vita carere docet, qui corpori, & ſanguini eius non communicant. Reſpondemus, eos qui in altera tantùm panis ſpecie communicant, & carnem Chriſti manducare, & illius ſanguinem bibere: quandoquidem Chriſti corpus, quod ſub panis accidentibus exiſtit, non eſt exangue, aut inanime, ſed carnem ſimul, ac ſanguinem continet: quò fit, vt in qualibet ſpecie integrum ſit Sacramentum, tametſi ad ſacrificij perfectionem explendam, quod ad Sacerdotes tãtùm, non ad plebem pertinet, vtraq; ſpecies exigatur. Quapropter & hoc modo aduerſariis, quod ex priori teſtimonio volũt, haud difficilè tribuimus, ſed id illis elargiamur, Chriſtum non ſolis Apoſtolis, ſed omnibus promiſcuè fidelibus dixiſſe, comedite, & bibite. Nam quotquot ſub vna ſpecie communicant, ſimul & comedunt, & bibunt, cùm ſimul, & corpori, & ſanguini Chriſti communicent. Neque vt comedant, & bibant, neceſſe eſt, vt ſub vtraque ſpecie communicent; cùm vna illis tantùm ſufficiat.

CÆTERVM quòd nec laicis, nec ſemper Sacerdotibus extra Miſſæ ſacrificium neceſſaria ſit communio ſub vtraque ſpecie, declarat Paulus 1. Cor. 11. illis verbis. *Quicunque* 1. Cor. 11. *manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini.* Vbi obſeruandum hæc verba à Paulo disiunctiuè pronunciari, panem ſcilicet, vel calicem Domini: non coniunctiuè panem, & calicem; vt hunc locum corrumpere nituntur Caluiniſtæ in quibuſdam Gallicis verſionibus, præſertim in impreſſa apud Badiũ anno 1555. & alia excuſſa apud Matthæum de Rupe 1558. & in alia apud Iacobum Poulain 1557. vbi legunt ſub copulatiua particula. Parquoy quiconque mangera ce pain, & boira la coupe du Seigneur. *Quicunque manducauerit hunc panem, & biberit calicem Domini indignè.* At apertè mendacij, ac malæ fidei con-

A uincũtur. Primũ à Græco textu, qui legit ſub diſiunctione, ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον. Quam quidem particulam (ἢ) non modò Arias noſter, ſed etiam Beza in ſuis verſionibus vertunt per (vel) ſecundò à codicibus vulgatæ editionis manuſcriptis, antiquiſſimis, & ab editione Louanienſi, quę legunt, *vel*, nõ (*&*) poſtremò pugnant cùm ſuiſmet verſionibus poſterioribus: niſi fortè (vt opinor) illos mendacij puderet, ac idcirco corruptionem reſtituerint: nam in Gallicis Biblis excuſſis 1605. & aliis impreſſis 1567. apud Franciſcum Ste-

B phanum: atque eodem modo in verſione edita anno 1589. quam vnà cum ſua verſione Beza coniungit, legunt, vt in noſtra vulgata, *manducauerit, vel biberit*.

Hoc itaque loco ab aduerſariorum corruptione vindicato, ex eo apertè euincimus, cõmunionem ſub vtraque ſpecie nemini extra ſacrificium neceſſariam eſſe: nam qua ratione Apoſtolus legem hanc pœnalem ferret in indignè ſumentes panem, vel calicem Domini, niſi probè nouiſſet Euchariſtiam aliquando ſub vna tantùm ſpecie dari? Quis enim comminatoriam legem in id vnquam ferri exiſti-

C mauit, quod vel nunquam fit, vel fieri nõ poteſt? Dum ergo Apoſtolus illud Dei edictum eſſe pronuntiat; ne quis, vel panem, vel calicem Domini indignè ſumat; indicat ſanè à Deo cautum eſſe, ne quis ſub altera tantùm ſpecie hoc Sacramentum indignè recipiat: ac proinde fieri poſſe, vt quis Apoſtolica probatione ſibi adhibita Sacramentum ſub altera tantùm ſpecie dignè ſumat.

ID altero quoq; teſtimonio quod habetur 1. Cor. 10. Paulus confirmat. *Quoniam* (inquit) 1. Cor. 10. *vnus panis, vnum corpus multi ſumus, qui de vno pane participamus.* Vbi nulla calicis fit mentio: vt oſtendat ſumptionem vtriuſque ſpeciei

D neque à Deo extra ſacrificium præceptam, neq; ſimpliciter ad ſalutem neceſſariam eſſe; cùm abſq; calicis participatione vnũ corpus eſſe poſſimus cum Chriſto. Quem quidẽ locum aduerſarij, Caluiniſtæ potiſſimùm, non palàm in Bibliis: ſed in quibuſdã libellis corrumpere auſi ſunt: addẽtes, & de vno calice: quæ additio neque in Græcis, neque in Syriacis exemplaribus habetur. Falsò igitur Caluinus nobis Caluiniſticum ſomnium pro Dei edicto obtrudit: neq; enim nos noua, aut contraria lege Dei edictum abrogare volumus; ſed antiqua, diuina, ac Apoſtolica doctrina

E Caluiniſticam legem deſtruere cõtendimus: quæ diuinæ ſibi legis nomen vſurpat.

AT inſurgit Caluinus eo nos crimine accuſans, quaſi dimidiam Sacramenti partem Chriſtiano populo ſuffuremur: at hoc ipſo ſe maiori, atque atrociori ille crimine aſtringit, dũ in panis ſpecie Chriſti corpus exangue, ac proinde emortuũ, in calice ſanguinẽ Chriſti ſine corpore effuſũ; vbique diſtractũ, nulliſi

vinum Chriſtum agnoſcit: quid ſce'eſtius A excogitari poteſt? An non ſcelus ſuum Caluiniſtæ agnoſcunt Iudæorum ſcelere crudelius? Hi enim cùm mortalem adhuc Chriſtum crucifixerint, ac illius ſanguinem fuderint, immortali ſaltem pepercerunt: at Caluiniſtæ dum exangue Chriſti corpus in pane conſtituunt, ac ſanguinem in calice effuſum eſſe volunt, & poſtquam is iam immortalis euaſit, vbique mortuum collocant: profectò neque ipſi immortali Chriſto parcunt, quin atrociori facinore illum in Sacramento iterum profcindunt.

B

Porrò Catholica Eccleſia in qualibet Sacramenti ſpecie integrum Chriſtum agnoſcit: nec maiorem vtilitatem ex communione ſub vtraque ſpecie, quàm ſub vna Chriſtiano populo docet accedere: quod ab Apoſtolis inſtituta didicit. Nam Paulus teſtimonio proximè citato; cùm de communione ſub altera tantùm panis ſpecie agens, dixerit, *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane participamus*; non obſcurè indicat, ſub panis ſpecie totum Chriſtum contineri, cùm Chriſtus ſub ea ſpecie integer participetur; neque enim quiſpiam Chriſti corpori copulati poteſt, quin totus Chriſtus ipſi communicetur. C

At fortè id apertiùs demonſtrat priori teſtimonio ſuperiùs allato 1. Corinth. 11. *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini.* In quo notandum eſt, priùs ſub disiunctione dixiſſe. *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè*, vt ſuprà explicauimus: deinde non amplius ſub disiunctiua, ſed ſub copulatiua particula affirmaſſe, *reus erit corporis, & ſanguinis Domini.* Diximus Paulum priori loco disiunctiuam particulam appoſuiſſe, vt alteram tantùm ſpeciem indignè ſumentes ab D exitio deterreret; vnde non obſcurè colligimus Sacramentum ſub altera tantùm ſpecie dignè ſumi poſſe: cur verò poſtea non ſub disiunctione; ſed ſub coniunctione affirmet, indignè ſumentem panem, vel calicem Domini, reum eſſe, non tantùm corporis, aut ſanguinis, ſed corporis, & ſanguinis Domini, ea cauſa fuit, quòd eò demonſtrare voluit aduerſus Caluinianos, eos qui vel panem, vel calicem ſub altera tantùm ſpecie indignè ſumunt, non eſſe reos tantummodò corporis, vel ſanguinis, quod planè ſequeretur, ſi ſolum corpus in pane, & ſolus E ſanguis in calice contineretur: ſed vtriuſque ſimul, & corporis, & ſanguinis reos haberi: quod nullo modo aſſereret, niſi in qualibet ſpecie tam panis, quàm vini ſeorſim, corpus, & ſanguis Chriſti includerentur: quo ſanè apertè Catholicam ſententiam confirmat aduerſus Lutheranos, & Caluiniſtas.

Postremò hoc ipſum indicant nonnulla Chriſti teſtimonia, quæ habentur Ioan. 6. in quibus de ſola panis ſpecie agit, ac eidem totam Sacramenti rem, atque vtilitatem tribuit. *Hic eſt panis* (inquit) *de cælo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducet, non moriatur*: & infrà. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum*: & poſt pauca. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* In his teſtimoniis cùm nulla ſanguinis mentio fiat: ſed ſalus, ac vita æterna panem Euchariſticum dignè ſumentibus promittatur; exploratum eſt, ſanguinem in panis ſpecie contineri. D. Thom.

Qvod etiam ipſa ratio euincit: nam cùm in Cœna Chriſtus corpus ſuum in panis ſpecie diſcipulis tradens, ait: *Hoc eſt corpus meum*: quis ita apertè delirare velit, vt tunc Chriſtum corpus ſuum exangue diſcipulis tradidiſſe ſentiat? Si ergo idem corpus Chriſtus diſcipulis in Sacramento edendum tradidit, quod tunc is in menſa gerebat, certum eſt eum non incruentum, ſed ſanguineum corpus geſtaſſe; quò fit, vt in pane corpus ſimul cum ſanguine ſumendum præbuerit: cùm verò ſanguinem in vini ſpecie eiſdem hauriendum porrexit: non extra venas, aut corpus effuſum, tanquam cruorem propinauit: ſed intra venas inclusum ſimul cum corpore illis ſumendum obtulit.

At ſi ratio quæratur, quare Chriſtus corpus ſuum in Sacramento à ſanguine diſtinxerit, ac ſub diuerſis ſymbolis ſumendum inſtituerit: cùm tamen totus Chriſtus ſub qualibet ſpecie contineatur, ea Patribus, ac Theologis communis eſt, quam indicat D. Thom. 3. p. quæſt. 17. artic. 2. Quòd ſcilicet Ioan. 6. Chriſtus perfectum, ac integrum crucis ſacrificium in Sacramento inſinuare, ac repræſentare voluerit, in quo ſeorſum ſanguis à corpore ſeparatus fuit: quò fit, vt vnius, ac eiuſdem ſacrificij duplicia ſymbola eſſe voluerit; vnum quidem panis, in quo corporis in cruce oblatio indicaretur; alterum vini, in quo ſanguinis effuſio repræſentaretur. Atque inde ex vi conſecrationis ſub ſpecie panis, Chriſti corpus tantùm habetur; ſanguis autem ex reali concomitantia, ſub ſpecie verò vini eſt quidem ſanguis Chriſti ex vi conſecrationis, at eſt neceſſaria concomitantia eò corpus Chriſti acceſſitur.

Hinc facilè nodum illum ſoluimus, quem nobis aduerſarij obiiciunt. Cur ſolis Presbyteris, non populo, Chriſtus communionem ſub vtraque ſpecie mandauerit? ea enim cauſa fuit, quòd ad ſacrificij, quod ſoli Sacerdotes, non plebs, in Miſſa Deo offerre ſolent, perfectionem, ac integritatem vtraque ſpecies requiratur: quamobrem Sacerdotibus, qui illud ſacrificium ad altare peraguntur, communio ſub vtraque ſpecie

manda

mandatur; vt conſumptio, quæ de ſacrificij A ratione eſt, perfecta in hoc ſacrificio habeatur. Laici verò, quibus ſacrificandi ius non eſt; cùm non ad ſacrificium, ſed ad Sacramentum tantùm accedant, quod in altera tantùm ſpecie perfectum eſt, iis communio ſub vtraque ſpecie minimè neceſſaria eſt, quapropter id liberum Chriſtus eſſe voluit, neque eos aliquo pręcepto ad vtramque ſpeciem ſumendam voluit obſtringi.

Ioan. 6.

Qvod ſi obiiciant, Chriſtum non tantùm Apoſtolis, ac Sacerdotibus; ſed etiam communi plebi dixiſſe, *Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem,* B *non habebitis vitam in vobis.* Ioan. 6. Id etiam, & nos affirmamus. Nemo enim eſt, præſertim adultus, qui ab Euchariſtiæ vſu abſtinere debeat: ſed cùm in altera tantùm ſpecie Chriſti caro, & ſanguis contineantur, vt paulò ante docuimus, qui in altera tantùm ſpecie communicant, Chriſti proculdubio carnem manducant, ac ſanguinem bibunt.

Ignatius. *Origenes.* *Dion. Alex.* *Tertullian.* *Cyprianus.* *Ambroſius.* *Paulinus.*

Altervm huius rei argumentum tam à Patrum conſenſu, quàm ab Eccleſiæ definitione ſumitur: nullus enim Patrum vnquam docuit, fideles omnes ad communio- C nem ſub vtraque ſpecie Dei præcepto teneri: ſed ex iis quamplurimi teſtantur, laicorum communionem ſub vna tantùm ſpecie in Eccleſia paſſim vſitatam fuiſſe. Ignatius Epiſt. ad Epheſios, fractionis ſolius panis meminit, abſque communicatione calicis. Idem præſtat Origenes hom. 13. in Exodum. Dionyſius Alexandrinus Epiſt. ad Fabium Antiochenum, de quodam ſene Serapione narrat, iam è vita migraturo panis Euchariſtici particulam abſque calice iuxta Eccleſiæ ritum miniſtratam fuiſſe. Tertullianus libro ad vxorem refert eam, D accepta à Sacerdote panis Euchariſtici particula, domi ſynaxin celebrare ſolitam abſque calicis communicatione. Cyprianus libro de Lapſis, cuiuſdam mulieris factum narrat, quæ cùm domi, vt fieri ſolebat, panis Euchariſtici particulã, arca occluſam teneret, atque ad eam indignè communicatura accederet; repentè ignem ex arca prodiiſſe, qui illam exterrefecit. Ambroſius oratione funebri de exceſſu fratris Satyri; refert illum in horario ad collum appenſo ſacram Euchariſtiam in itinere geſtaſſe, quam in ſummo naufragij periculo conſtitutus E ſumpſit, atque ab ea naufragio liberatus fuit. Ea autem ſola fuit panis Euchariſtici particula, quam tunc mos Chriſtianis erat in itinere ſecum deferre, ne aliquo ingruente periculo ſine Euchariſtia decederent. Paulinus in vita S. Ambroſij teſtatur eundem ab Honorato Epiſcopo Vercellenſi extremo iam imminente mortis articulo, in altera tantùm panis ſpecie communicatum fuiſſe. Gregorius lib. 3. Dialog. cap. 3. de Agapito ſancto Epiſcopo ſcribit, ab eo mutum, & claudum hominem Dominico pane refectum fuiſſe, abſque vlla calicis mentione, ac ſtatim hominem conualuiſſe. Ac plurima huiuſmodi teſtimonia apud ſanctos Patres leguntur: qui de laicorum communione ſub vna tantùm panis ſpecie verba faciunt.

Gregorius.

Conc. Nic. 1. *Sexta Synod.* *Cōc. Cart. 4.* *Cōc. Turō. 2.* *Cōc. Matiſc.* *Conc. Conſtant.* *Conc. Baſil.* *Conc. Trid.*

Idem etiam argumentum ex antiquiſſimus Conciliis ſumi poteſt. Nam Concilium Nicenum primum can. 63. Arabico de pane Euchariſtiæ in Eccleſiis aſſeruãdo agit, in peregrinorum, & infirmorum ſubſidium: de calice ſeruando non meminit. Sexta Synodus can. 101. laicorum communionem deſcribens, calicem non commemorat, ſed tantùm Chriſti corpus. *Si quis* (inquit) *voluerit ſinaxis tempore communicare puriſſimo Chriſti corpori, & manus in formam crucis figurans, ſic adeat, & ſuſcipiat gratiæ communionem*: ac deinde modum ſtatuit, quo Chriſti corpus à fidelibus ſumi debeat, nullam calicis mentionem faciens. Concilium 4. Carthaginenſe cap. 38. de Euchariſtia fidelibus adminiſtranda pertractans, ſolius corporis Chriſti meminit. Idipſum præſtat Concilium Turonenſe 2. cap. 3. Concilium Matiſconenſe 2. c. 6. decernit, vt reliquiæ panis Dominici, quarta, vel ſexta feria ab innocentibus, ac ieiunis abſumantur: ſanguinem omnino reticet: ex quo apertè colligimus, quemadmodum & à Niceno Concilio ſuprà relato; Euchariſtiam ſub altera tantùm panis ſpecie in Eccleſia propter infirmos, & peregrinos aſſeruari ſolitam. Idem confirmat Concilium Lateranenſe cap. 20. Denique extant Concilium Conſtancienſe ſeſſ. 13. Baſileenſe ſeſſ. 30 Tridentinum ſeſſ. 21. can. 1. quæ perſpicuè decernunt, neminem laicorum diuino præcepto adſtringi ad ſuſcipiendum ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum ſub vtraque ſpecie.

1. Cor. 4.

Restat iam poſterior pars propoſitionis explicanda. An ſcilicet iuſtis de cauſis Eccleſia vſum calicis laicis interdicere potuerit: vbi nobis, & aduerſariis ea ratio ſufficere debet, quæ grauiſſimè à Tridentino Concilio ad huius rei probationem adducitur: ſiquidem certum eſt, eam poteſtatem perpetuò in Eccleſia fuiſſe, vt in Sacramentorum diſpenſatione, ſalua tamen illorum ſubſtantia, ea ſtatuere, ac mutare valeat, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſiue ipſorum Sacramentorum religioni, ac venerationi, pro rerum, temporum, ac locorum varietate, ac exigẽtia, magis expedire iudicaret: quod non obſcurè Apoſtolus inſinuat 1. Cor. 4. cùm ait: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, quibus ea cura

NNNn 2 deman

demandata eſt, vt puriori, ac diuiniori Sacramentorum adminiſtrationi inuigilent, & ea reſecent, atque è medio tollant, quæ diuiniſſimarum rerum actionem perturbare, aut vitio aliquo labeſactare poſſent. Id ſanè in cauſa fuit, vt Fcclesia iuſtiſſimis, ac grauiſſimis de cauſis calicis vſum iam antea ferè à fidelibus prætermiſſum laicis penitus interdixerit. Ex quibus ea prima eſſe poteſt, quam Conſtanticnſe Concilium inſinuat loco ſupracitato. Quòd Hæretici temerè aſſeuerarent, Chriſtianum populum debere Euchariſtiæ Sacramentum ſub vtraque panis, & vini ſpecie ſuſcipere, & priorem Eccleſiæ conſuetudinem, quæ laicis ſub panis tantum ſpecie Euchariſtiam præbere ſolebat, tanquam ſacrilegam reprehendere auderent: hinc grauiſſimè Eccleſia contra profanum Hæreticorum placitum decreuit, vt prior conſuetudo de communioue laicorum ſub vna tantùm panis ſpecie vbique retineretur: ne Chtiſtianus populus pro Dei lege, Hæreticorum placitum coleret.

Altera quoque cauſa fuit, quam idem Conſtanrienſe Concilium eo loco iodicat: vt ſcilicet aliqua pericula, & ſcandala vitarentur, quæ in adminiſtratiooc calicis contingere poterant, atque aliquando eueniſſe reipſa exploratum eſt: de quibus legendus eſt Æneas Syluius in Dialogo de Communione ſub vtraque ſpecie, & in Actis inter legatos Baſileenſes, & legatos Bohemorum in Egra oppido Germaniæ. Maximum namque effuſionis peticulum eſt, ſi ſanguis populo adminiſtretur; cùm inter tot populorum turbas, qui ad ſynaxim conucoiunt, ſenes ttemuli, debiles, ruſtici multi ſint, qui vix ad bibēdum ſeſe accommodare norunt, quibus facilè calix è manibus labi poteſt, & non ſine ſcandalo ſanguis effundi: idem ægrotis periculum imminet, ſi ſanguis illis hauriendus præbeatur, cùm ſæpe ob morbi grauitatem, ac imbecillitatem corporis ſanguinis poculum illis extra labia defluere contingeret. Deinde ſi ſanguis ad infirmorum ſubſidium aſſeruaretur, facilè vini accidentia corrumperentur, ac in acetum degeoerarent; pleraque alia his ſimilia, ac grauiora pericula, ex communione ſub vtraque ſpecie emergere valent, ad quæ tollenda, oe vlla diuinis rebus iniuria irrogetur, calicis vſus plebi interdictus ab Eccleſia fuit.

Postrema cauſa eſt, vt vniformis in tota Eccleſia Euchariſtiæ vſus inter fideles populos ſeruari poſſit. Etenim certum eſt, in Eccleſia regiones plurimas eſſe, in quibus tum ob ingentem calorem, velut ſub Zona torrida, tum ob immenſa frigora, vt in Septentrionalibus, ac frigidis Zonis, nec vites creſcunt, nec vinum allatum conſerua- A tur, & aliæ in quibus vini vſus non eſt, vt apud Indos Occidentales; in ea quoqoe plurimi ſunt Abſtemij, qui vinum ferre, aut guſtare abſque periculo non valent. His ſanè, ſi præceptum datum fuiſſet communicandi ſub vtraque ſpecie, vel ratò, vel nunquam communicarent: quò fit, vt ad cauendos huiuſmodi anfractus, & æqualem, ac vniformem Euchariſtiæ vſum in Chriſtiano populo per orbem longè latéque diſperſo conſtituendum, ne aliquibus frequentiùs, aliis rariùs ob vini penuriam, aliis nunquam B ob naturalem vini horrorem Euchariſtiæ copia fiat; nec non vt ægrototum ſaluti, ac ſolatio proſpiciatur, communionem ſub vna tanrùm panis ſpecie, quæ vbique haberi poteſt, atque ab omnibus participari, Eccleſia iuſtiſſimè laicis commendauerit.

Nec obſtat, quòd Græci adhuc morem retinent communicandi ſub vtraque ſpecie: nam illi vt plurimùm ſchiſmatici ſunt, quibus ob duritiam cordis, etiam in fermentato conficere tolerarut: attamen nec ipſi vllum in communicatione ſub vtraque ſpecie Chtiſti præceptum agnoſcunt.

C Ex his igitur omnibus perſpectum eſſe poteſt, quàm longè Lutheranorum, ac Caluiniſtarum doctrioa ab orthodoxa, tum Scripturarum, tum ſanctorum Patrum, atque Eccleſiæ doctrina diſſita ſit: quòd ſit, vt in ea veræ doctrinæ voitas, quæ tantopere Chriſtianæ fidei, ac veræ Religioni neceſſaria eſt, reperiri minimè queat: ac proinde rectè à nobis concludi poſſit nihil apud eos veræ fidei, ac Religionis reliquum eſſe: atque hæc pro examine Catechiſmi Caluiniſtici ſufficiaot.

D

Secunda pars examinis.

An Lutheriſtæ, ac Caluiniſtæ inuicem in doctrina conſentiant: vbi de bello doctrinarum agitur inter Lutheranos, & Caluiniſtas.

Satis opportunè Dauid diuino ſpiritu afflatus altiſſimum Dei Conſilium erga futuros Hæreticos pandens Pſalmo 54 in hæc verba erumpit. *Præcipita Domi-* E *ne, diuide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.* Neque enim vlla vnquam Hæreticorum factio, aut conuentus fuit, quorum Deus conſilium, quod cōtra Eccleſiam, ac Catholicam fidem inierunt, non præcipitauerit, ac diſſipauerit; illud verò (vt ſæpe reipſa exploratum fuit) non alio modo explere voluit, quàm quòd linguas eorum diuiſit, ſpiritū vertiginis illis miſcuit,

doctri

doctrinatum inter eos bella excitauit, vt alij A alios damnent, improbent, carpant: nec vllus paeis, ac concordiæ inter eos conciliandæ modus eſſe poſſit. Hoc ſanè pacto Deus impiam olim Babelicam molem, nunc Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſectam, velut ciuitatem ſumma illa iniquitate oppletam, qua & Chriſti Eccleſiam, & Catholicam Religionem ſolo æquare ſibi ſpoponderat, & pro ea execrandam Hæreſum Babelem ſe extructurum ſperauerat, ab impio conſilio deturbauit. Illius enim prouidentia factum eſt, vt tot mox ab ipſo ſectarum ortu doctrinatum iurgia inter eos mota ſint, tot opinionum B diſſidia, tot diuerſorum placitorum prælia eruperint, vt vbique in fide bella, vbique contradictiones, vbique ſchiſmata vſque ad carceres, vſque ad exilia, vſque ad internecioncs, vſque ad ſæuiſſimas clades inter eos vigerent.

Hvivs Lutherici, ac Caluiniſtici belli non pauca teſtimonia retulimus in Examine fidei, quæ certam huius rei fidem efficiunt: hic verò nonnulla alia proſequemur.

Plane tam aperto, ac immortali bello in grauiſſima fidei doctrina pugnant inter ſe Caluini, ac Lutheri ſectatores, vt nulla vn- C quam Principum potentia, nulla Magiſtratus auctoritas, nullæ epiſtolæ hinc inde exaratæ, nulla colloquia, quibus ad concilianda fidei dogmata non ſemel vſi ſunt, vllam non dicam pacem, ſed nec belli inducias obtinere potuerint. Quod profectò manifeſtum erit, ſi præcipua Chriſtianæ doctrinæ capita à nobis euoluantur, in quibus apertè inter ſe diſſident, ac præliantur.

In primis, quòd ad Canonicos Scripturarum libros attinet, non parum Lutherani à Caluiniſtis diſcrepant. Nam Lutherus in Conuiuialibus ſermonibus tit. de Patriar- D chis, & Prophetis, Iob fabulæ potiùs argumentum, quàm librum canonicum cenſet: Cantica Canticorum Caſtallio Lutheranus profana eſſe ſentit, & non Dei ſpiritu, ſed cupidinis afflatu à Salomone exarata: id reſtatur Beza aduersùs Caſtallionem: Epiſtolam Pauli ad Hebræos Lutherus in præfatione eiuſdem Epiſtolæ, Apoſtolicam, ac proinde Canonicam non eſſe exiſtimat. Idem ſentiunt Brentius in Confeſſ. Vvittembergenſi cap. de ſacta Scriptura. Kemnitius in exam.Concil. Trident. ſeſſ.4. Magdeburgenſes Cent. 5. lib. 2.cap.4.Epiſtolam Iacobi Lu- E therus in prima ſua editione noui Teſtamenti, tumidam, aridam, ſtramineam, indignam Apoſtolico ſpiritu appellat: eam quoque cum Luthero Lutherani reiiciunt, Vitus Theodorus in ſummariis Bibliorum. Pomeranus, Magdeburgenſes Cent. 1. libro 2. cap. 4. Eraſmus. Librum Apocalypſis à canone expungunt, Lutherus in prima editione noui Teſtamenti, Brentius, Kemnitius, & alij.

Contra Caluiniſtæ hos omnes libros à Lutheranis damnatos in Canonem ſacrorum librorum recipiunt, tam in præfationibus Bibliis affixis, quàm in Confeſſione fidei artic. 3. vbi illos inter ſactos libros enumerant.

Calvinvs Deum abſoluta potentia minimè præditum eſſe docet lib. 2. Inſtitut. cap. 7. §. 5. & libro 3. cap. 23. §. 2. in cap. 11. Iob. conc. 43. eidem ſubſcribit Beza in Creophagia, & defenſione ad Selnecceri Reſponſionem.

Contra docent Lutherani in Confeſſ. Wirtemberg fol. 144. Conradus Schluſſelburg. Theolog. Caluiniſticæ lib. 1. c. de omnipotentia Dei.

Devm eſſe mali auctorem, cauſam efficientem peccati, ac ſcelerum omnium perpetratorem aſſerit Caluinus lib. 3. Inſtit. cap. 23. §. 4. 7. 8. Deum reprobos quoſque ad æternum interitum prædeſtinaſſe, ordinaſſe, creaſſe: atque ita neceſſariò ex immutabili decreto Dei reprobos peccare, vt non niſi Deo ordinante, ac efficaciter volente peccent, ſuſtinet Beza in colloquio Montiſpelgartenſi, & in ſumma Chriſtianiſmi pag. 121. & 177. & 286.

Contra aſſerunt Lutherani, Iacobus Andreas, ac cæteri Lutherani Miniſtri in dicto colloquio Montiſpelgartenſi; vbi hanc doctrinam velut in Chriſtum, & verbum Dei blaſphemam execrantur. Conradus Schluſſelburgius Theolog. Caluin. libro 1. cap. de prædeſtinatione. Lutherus in cap 16 Ioan.

Dvas in Chriſto perſonas Caluiniſtæ profitentur. Caluinus lib. 1. Inſtit. c. 13. §. 9 23. & 24. Beza aduersùs Brentium, vt aliàs viſum fuit.

Lvtherani contrà apertè negant, vt patet in Colloquio Montiſpelgartenſi, in quo ij vnicam tantùm in Chriſto perſonam agnoſcunt, ac propterea Bezam Neſtorianum appellant.

Christi corpus ante Mariam extitiſſe Caluiniſtæ docent, Beza in Colloquio Montiſpelgartenſi, fol. 77. vbi ait. Corpus Chriſti etiam tempore Abrahæ extitit, & contra Heshuſium pag. 284. defendit Chriſtum in veteri teſtamento, non tantùm virtute, & efficacia tenus, ſed etiam eſſentia ſeipſum iuſtis communicaſſe.

Contra Lutherani negant. Schluſſelburgius Theolog. Caluiniſt. libr. 1. cap 17. & lib. 2. cap. 7. vbi his verbis huuc Caluiniſtarum errorem carpit. *Ergo falsò dixit Angelus. Natus eſt vobis hodie Saluator, cùm iuxta doctrinam Bezæ, & Geneuenſium natus fuerit tempore Abrahæ, & multò antea.*

Christvm pro electis duntaxat paſſum, ac mortuum fuiſſe docent Caluiniſtæ,

Digitized by Google

Beza in Colloq. Montiſpelg. pag. 546. vbi ait: *Non pro impijs, & damnatis effudit ſanguinem in remiſſionem peccatorum.*

CONTRA Lutherani hanc doctrinam damnant. Iacobus Andreæ, & Tubingenſes in eodem colloquio. Schluſſelburg. Theol. Cal. lib. 1. c. 6. de Redemptione Chriſti.

DIVINAM Chriſti naturam paſſam, & mortuam eſſe affirmant Lutherani. Lutherus libro de Concilijs par. 2. Muſculus libro Germanicè impreſſo, de concordia diſcipulorum Lutheri.

NEGANT Caluiniſtæ, Beza epiſt. 61. vbi de Chriſti deitate ita contra Lutheranos B ſcribit. *Negamus omnino in Deitatem cadere poſſe mutationem vllam: affirmamus vnigenitum filium Dei Ieſum Chriſtum ſecundùm Deitatem eſſe immutabilem, & nulli perpeſſioni obnoxium eſſe poſſe.*

CHRISTVM ad inferos deſcendiſſe negant Caluiniſtæ, Caluinus lib. 2. Inſtit. c. 16. §. 9. & in cap. 30. in Iob, & Catechiſmus editus 1562. & 1567. Auguſtinus Marloratus ad c. 2. Act. Apoſt. Beza ibidem.

LVTHERANI aſſerunt. Lutherus parte 2. Iſlebienſi ad Pſalm. 16. Schluſſelburgius C Theol. Calu. lib. 1. c. 27.

CHRISTVM ſecundùm aſſumptam humanitatem vbique eſſe Lutherani defendũt. Lutherus in confeſſione maiori, & ſerm. de Sacramento corporis, & ſanguinis Chriſti, Brentius in lib. de duabus naturis, & Aſcenſione Chriſti. Illyricus in lib. de Aſcenſione Chriſti, Kemnitius in libro de duabus naturis, Michaël Neander in Chriſtiana Theologia c. de Cœna Domini.

CALVINISTÆ negant. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 17. §. 30. ad c. 4. ad Epheſ. Beza ad Brentij argumenta.

CHRISTVM obſignato ſepulchro ſurrexiſſe, & ianuis clauſis ad Apoſtolos ingreſſum fuiſſe improbant Caluiniſtæ. Caluinus D lib. 4. Inſt. c. 17. §. 29. Beza in Creophagia, & contra Vveſtphalum, & hom. 2. de Cœna Domini.

LVTHERANI contrà id aſſerunt teſte Conrado Schluſſelburgio Theol. Caluin. lib. 1. c. 3. *Sanè* (inquit) *veteris Eccleſiæ de penetratione Chriſti per ianuas clauſas manifeſtus, & perſpicuus eſt conſenſus.*

SANCTOS pro viuis orare, & intercedere Caluiniſtę vbique impugnant. Caluinus Inſt. lib. 3. c. 20. §. 21. Beza ad Nicolai Selnecceri E calumnias.

CONTRA Lutherani defendunt, Lutherus in reſponſione ad Louanienſes, & in Poſtilla maiori in die Natiuitatis Mariæ: vbi ita ait. *Interceſſionem Mariæ amplectimur, vt reliquorum Sanctorum.*

CHRISTI, & Sanctorum imagines delendas eſſe Caluiniſtæ obſtinatè docent. Calu. A lib. 1. Inſtit. cap. 11. §. 3. Beza in colloq. Montiſpelgart. fol. 418. vbi in hac nefaria verba erumpit. *Fateor me ex animo Chriſti imaginem deteſtari.*

LVTHERANI contrà imagines defendunt, præſertim Lutherus contra cœleſtes prophetas. Et de communione ſub vtraque ſpecie: & Neander in Theologia Chriſtiana cap. de inuocatione.

CALVINISTÆ fidelium infantes ſine Baptiſmo in vtero ſanctificatos eſſe volunt: Caluinus lib. 4. Inſt. c. 16. §. 26. Beza in abſterſione calumniarum Heshuſij, & in Creophagia.

LVTHERANI diſſentiunt. Lutherus in confutatione rationis Latomianæ. Schluſſelbergius Theol. Calu. lib. 1. c. de Baptiſmo.

BAPTISMVM à mulieribus adminiſtratum non valere, immò nec abſolutè neceſſarium eſſe docent Caluiniſtæ. Caluinus epiſt. 51. & defenſione contra Vveſtphalum; Beza in abſterſione calumniarum Heshuſij, & de Cœna contra Vveſtphalum.

EX aduerſo Lutherani pugnant. Lutherus tom. 4. in Gen. fol. 243. Conradus Schluſſelburgius Theol. Calu. lib. 1. c. 18. Neander in Theolog. Chriſtiana c. de Baptiſmo.

CALVINISTÆ corpus Chriſti in Euchariſtia figurariuè, ac tropicè tantùm contineri affirmant. Caluinus in defenſione ſecunda contra Vveſtphalum, & lib. 4. Inſtit. cap. 17. §. 12. 18. & 20. Beza contra Brentium de carnis Chriſti omnipræſentia, Petrus Viretus, & alij omnes Caluiniſtæ.

CONTRA inſurgunt Lutherani, corporis, ac ſanguinis Chriſti veritatem in Euchariſtia agnoſcentes. Lutherus epiſtola ad Argentinenſes, & contra Caroſtadium. Et cum Luthero vniuerſi tam Molles, quàm Rigidi Lutherani conſentiunt, Illyricus, Melanchtō, Kemnitius, Vigādus, Heshuſius, ac cæteri.

LVTHERANI Chriſtum in Euchariſtia adorandum eſſe affirmant. Lutherus ad cap. 47. Gen. & contra articulos Louanienſium, & ad Vvaldenſes. Brentius in Apolog. confeſſ. Vvittemberg.

CALVINISTÆ contrà negant. Ioannes Caluinus de vitandis ſuperſtitionibus. Beza de Cœna Domini cōtra Vveſtphalum.

PLVRA huius Lutheriſtici, ac Caluiniſtici belli teſtimonia afferri poſſent, quæ conſultò prætereo, ne tædium auribus inferam. Illos potiùs in hac cauſa Iudices audiamus. Imprimis Tigurini Theologi in præfatione Apologetica ad reformatas Eccleſias præfixa Orthodoxo conſenſui anno 1578. impreſſa ciuile hoc Religionis, ac doctrinæ prælium vehementer deplorant his verbis. *Quàm graue, ac diuturnum ſit de ſacra Domini Cœna inter Eccleſias, quæ relictis ſuperſtitionibus Papiſticis puram Euangelij doctrinam profitentur, diſſidium,* Theol. Tigu.

nemo

nemo eſt, qui ignoret; nemo, qui non deploret, propter ſcandala, quæ inde grauia, ac multa exorta ſunt. Et poſt pauca. *Nec de ſola Cœna Domini, ſed etiam de Chriſti perſona; de diuinæ, & humanæ naturæ vnione, & diſtinctione; de corporis eius omnipræſentia; de corporali, quæ ore fit, & dentibus, & tam piis, quàm impiis communis ſit, manducatione; de aſcenſione eius in cœlos, & ſeßione ad dexteram Patris tanto diſputationis feruore contenditur; vt non paucæ veterum hæreſes, quæ olim dãnatæ, & extinctæ fuerant, quaſi ex inferis reuocatæ caput rurſus attollant.* En aduerſarios ipſos noſtræ veritatis teſtes, ac ſuæ ipſorum non tam cauſæ, quàm fidei, ac doctrinæ condemnatores: vbi enim in tanto doctrinarum bello, quod inter eos initur, qui ſe fidei, ac Religionis Reformatores venditant, vera fides, aut Religio eſſe poteſt?

Hvivs doctrinarum inter Lutheranos, & Caluiniſtas, ac cæteros Sacramentarios prælij meminit etiam Ioannes Sturmius de ratione ineundæ concordiæ pag. 2. *Inter Eccleſias Euangelicas* (ait) *præcipuæ controuerſiæ hæ ſunt de Cœna Domini, de prædeſtinatione; ſeu prouidentia Dei, de perſona Chriſti,* &c. *Certum eſt cauſam Euchariſticam fontem eſſe, & originẽ multarum aliarum pernicioſarum rixarum, videlicet de perſona Chriſti, de eius Aſcenſione ad cœlos, déque ipſius ad dexteram Patris ſeßione, déque quibuſdam aliis, quibus præcipui fidei noſtræ articuli labefactantur.* Et non multò poſt. *Si Reges, & Principes Euangelij ſuam pro dirimendis his contentionibus non interponant auctoritatem, dubium non eſt, quin Eccleſia Chriſti multis hæreſibus inficiatur, & tandem maxima eius vaſtitas ſubſequatur.* Denique ne quis de leuibus tantùm rebus controuerſias inter eos agitatas exiſtimet his verbis concludit. *His paradoxis opinionibus fundamenta Religionis noſtræ conuelluntur; præcipui articuli in dubium vocantur; multæ hæreſes in Eccleſias Chriſti inuehuntur, & plana ad Mahometiſmum, & Atheiſmum patetur via.*

Idem poſtea pag. 24. quibus armis Lutherani cum Caluiniſtis contendant, explicat his verbis. *Lutherani libris publicè editis Eccleſias Anglicanas, Gallicas, Belgicas, Scoticas, Helueticas tanquam hæreticas condemnant: eorum martyres, martyres diaboli vocant, minúſque Turcis, ac Scythis ferendos eſſe ſtatuunt.*

Complvra de hoc bello Lutherico, ac Caluiniſtico tradit Ioannes Ietzlerus Scaphuſianus de diuturnitate belli Euchariſtici: vbi inter alia hæc habet pag. 77. *Nulla* (inquit) *habetur concio, in qua non exagitentur Caluiniſtæ. Clamant illos nolle credere verbis Chriſti, negare Chriſti omnipotentiam, peruertere Chriſti Teſtamentum, Chriſti cum Arrianis impugnare Deitatem, Chriſtum cum Neſtorio diuidere; accedere ad Mahometiſmum; non eſſe dignos hac luce; Turcis, atque Iudæis longè eſſe deteriores, immò deterrimos omnium hominum, quos vnquam*

A *terra ſuſtinuit.* Tandem pag. 80. *Litigandi* (inquit) *ſcribendi, declamandi, diſputandi, condemnandi, excommunicandi inter Lutheranos, & Caluiniſtas nullus eſt finis.* Poſtremò huius perpetui, ac immortalis belli locupletiſſimos teſtes, ac omni exceptione maiores habemus innumeros libellos vtrinque euulgatos, quibus ſe mutuò velut Hæreticos damnant, quos ſuprà in Examine fidei enumerauimus. Ex quibus ſanè perſpectum eſt, Caluiniſtarum, ac Lutheranorum perpetuum bellum in grauiſſimæ fidei doctrina, perpetuum etiam Religionis bellum, ac tandem meritum pa- B tere.

Tertia pars Examinis.

An Lutherani inter ſe in vna doctrina conſentiant.

Nvnc de inteſtino Lutheranorum bello, quo inter ſe pugnant, agendum eſt: in quo illud Dei miraculum agnoſcimus, de quo ſcribitur 1. Reg. 14. *Et accidit quaſi miraculum à Deo:* quodnam verò illud miraculum fuerit, ibidem dicitur. *Et ecce verſus fuerat gla-* C *dius vniuſcuiuſque ad proximum ſuum, & cædes magna nimis.* Ita enim Lutherani in Lutheranos, Caluiniſtæ in Caluiniſtas acerbè inuehuntur, ac linguarum, quibus pro gladio vtuntur, iuxta Regij Vatis ſententiam. *Lingua eorum gladius acutus;* ſe mutuis vulneribus concidunt, vt vix illis in Catholicam Eccleſiam debacchandi locus, aut tempus relictum ſit.

Lvtherani (de horum enim bello priùs agendum eſt) in pleriſque grauiſſimis fidei dogmatibus inter ſe diſſident: neq; eos tan- D tùm Lutheranorum nomine dignos intelligo, qui Rigidi appellantur, ac puram (vt aiunt) Lutheri doctrinam mordicùs defendunt: ſed Molles quoque, & quotquot a Luthero progeniti, illius doctrinam aliquando aſſequuti ſunt, qui cùm in centum, & amplius ſectas ſint diſſecti (vt alibi diximus) ſanè haud dubium eſt, quamque ſectam ſibi propriam doctrinam ab aliarum doctrina diſcrepantem conciliate.

Porrò iis Lutheranorum ſectis ſilentio præteritis, quæ licèt à Luthero ortæ ſint, E ab eius ſe tamen doctrina penitus diſſuerũt, vt Carolſtadianorum, Zuuinglianorũ, Anabaptiſtarum, quæ à Lutheranis damnantur, præcipua duntaxat potiſſimarum Sectarum, quæ inter Lutheranos verſantur, doctrinarum placita hîc commemorare lubet, in quibus inter ſe pertinaciter demicant.

Flacciani, ſeu Illyricani, qui ad Lutheranos Rigidos pertinent, duce Matthia Flacco natione Illyrico, bona opera ad ſalutem minimè neceſſaria eſſe pro Luthero

 pugnant:

pugnant: ac propterea Vvittembergenſes, ac Molles Lutheranos, qui Luthero mortuo hūc ipſum articulū inter Adiaphora, ac indifferētia dogmata, quæ affirmari, & negari poſſent, retulerunt, anathemate percuriuor, diris deuouent, Ethnicos, & Publicanos pronuntiāt, Diabolo tradunt: at viciſſim nō minori odio, ac execratione illos accipiunt Vvittembergenſes cum Melanchtone, ac Lutherani Molles, qui illorum ſententiam, velut hæreticam damnant.

SVBSTANTIARII peccatum originis ipſam eſſentiam, naturā, atque ſubſtātiam hominis eſſe docent. Contrà accidentatij peccatū originis accidens eſſe tradunt: hinc illi Subſtantiarij, hi Accidentarij nuncupati ſunt.

STEMBERGENSES à Luca Stembergio Lutheri, & Melanchtonis diſcipulo, in Trinitatē impiè debacchaotur, & eos qui ſanctiſſimæ Trinitatis nomen confitentur, velut Tritheiſtas irrident. Demum Trinitatem negant. Ab his Lutherani, tam Rigidi, quàm Molles abhorrent, qui Trinitatis nomen accipiunt.

SVENCHFELDIANI auctore Gaſparo Suēchfeldio, docent humanam Chriſti naturam poſt eius in cœlum Aſcenſionem omnino in Diuinam naturā tranſmigraſſe. In hos ſcribit Philippus Melanchton, ac paſſim confutat. Atqui hi, teſte Staphilo, in diuerſas partes ſcindi cœperunt. Aliud enim ſentiunt Vratiſlauiēſes, aliud Suidoicēſes, aliud Glogouienſes.

OSIANDRINI ab Andrea Oſiandro Lutheromanita exorti docent hominem iuſtificari non fide, ſed eſſentiali iuſtitia Dei, eáque in nobis habitāte, adeò vt nihil hominē iuſtificet præter ſolā Diuinæ naturæ iuſtitiam. Hos Muſculani, ac Stankariani, ac præſertim Lutherani Rigidi, inter hos Illyricus, ſcriptis exagitant, ac doctrinam damnant.

STANKARIANI à Franciſco Stankaro Neſtorianorum more duas in Chriſto perſonas diuidunt, in quos cæteri ferè omnes Lutherani inuehuntur, ac pro hæreticis habent.

VBIQVITARII humanam in Chriſto naturam ita confundunt, vt ad Diuinam euehant: docent namque humanam naturam in Chriſto ita vbique eſſe ſicut Diuinam: hos durè accipit Sturmius Lutheranus Rector Academiæ Argentoratenſis in Ambroſia ad Ioannem Papum, & in Antipapo.

MAIORISTÆ à Georgio Maiore geniti bona opera ad ſalutem neceſſaria eſſe docent: contrà pugnant Amſdorfiani aſſerentes bona opera eſſe ad ſalutem pernicioſa.

SYNERGISTAE à Philippo Melanchtone orti, docent hominis voluntatē liberè cum Dei gratia operari. Oppugnant Flacciani ſeruum prorſus liberum arbitrium efficientes.

ANTINOMI è lumbis Lutheri Vvittembergæ nati, Moſaicæ legis ſo hoſtes teterrimos declarant, decem præcepta ferre nō poſſunt. Denique Antinomici dogmatis ſumma eſt Quicquid libet, licet; modò in Chriſtum credas, quam doctrinam ſe à Luthero didiciſſe gloriantur. Horum dogma Lutherani, præſertim Rigidi damnant.

ADIAPHORISTAE ex Molliorū Lutheranorū genere, docēt legitimas Eccleſiæ cōſtitutiones res eſſe indifferentes, ac neminē ad obſeruantiam aſtringere; iuramentum, cæremonias, ieiunia, orationes, & reliqua ſacra eius generis eſſe volunt, vt nihil interſit, vtrū illis aliquis vtatur, vel non vtatur. Aduersùs iſtos vſque ad ſitum vociferantur Flacciani, Smidelliani, Amſdorfiani, ac maledictis, & conuitiis illos opprimunt.

HI adeò in fidei doctrina inter ſe pugnant, vt mutuis, ac quotidianis libellis ſeſe exeipiant, exagitent, proſcindant, nec vllum excommunicandi, damnandi, anathematizādi, diris deuouendi modum ſtatuant. Id apertè declarant ſcripta vtrinque edita, quibus ſeipſos mutuò dilacerant. Illyricus duos ſupra viginti libros ſcripſit contra Synergiſtas, Adiaphoriſtas, Pfeffingeros, Maioriſtas, Oſiandrinos, Accidentarios, Antinomos.

MAIOR ex aduerſo tres libros contra Illyricum edidit, Oſiander aduersùs Philippum, & Synergiſtas libellum euulgauit: aduersùs Oſiandrum Philippus, Illyricus, & Amſdorfius inuehuntur. Heshuſius contra Illyricum ſeptem libros exarauit. Cyriacus Spandebergius contra Iacobum Andream, & Vvittembergenſes de peccato originis. Ioannes Petræus contra Flaccianos, Ioachimus Morlinus contra Accidentarios libros euulgarunt. Ioannes Vigandus contra Vveſtphalum, Accidentarios, Stankarianos, Suencfeldianos, Maioriſtas duodecim libros conſcripſit, & alterum de controuerſia Lutheri, & Philippi in præcipuis Chriſtianæ doctrinæ capitibus. Vvolfgangus Amlingus contra Ioannē Matthæum Smacaldenſem de vnione perſonali, & communicatione idiomatum, ex aduerſo Smacaldenſis contra Amlingum. Daniel Hofmannus contra Subſtantiarios, & Iacobum Andream, Olearius contra Amlingum, Conradus Schluſſelburgius contra Synergiſtas & Oſiandrinos volumina ediderunt.

POSTREMO de hac Lutheromachia ita ſcribunt Tigurini Theologi in præfatione Apologetica ad orthodoxum cōſenſum. *Cum Auguſtanæ confeßionis Theologi hactenus in multis liberè, & apertè à Luthero diſſiderent (id quod acerrimæ ipſorum de præcipuis fidei dogmatibus concertationes teſtantur) nos ſoli inexpiabile ſcelus committere videamur, quòd in vno tantū capite à Lutheri auctoritate, qua ſola illi nos opprimere volunt, recedimus. Tulerunt huc vſque inter ſe diſcrepantes de iuſtificatione, de libero arbitrio, de Euangelio, de lege, & eius vſu, de Chriſti ad inferos deſcenſu, de ipſius perſona, de cæremoniis, de filiorū Dei electione* *ad*

Theologi Tigur.

ad vitam æternã, & multis alijs non leuis momẽti articulis, de quibus facilè tranſigunt, eò quòd iſti ſeſe Lutheri nomine tuentur. Plura de hoc Lutherano doctrinarum ſchiſmate teſtimonia habentur apud Cyriacum Spandebergiũ, libro quem inſcribit, Verax Narratio; Ioannẽ Mẽcellium Lypſienſem libro de Paſtoribus, Iſlebij impreſſo, Vvigandum libro de Erroribus Georgij Maioris, Nicolaum Gallum in Theſibus, & Hypotheſibus fol. vlt. Dauidẽ Chytræum Thema. deprauat. Auguſt. confeſſ. Illyricum in declaratione quorundam articulorum Chriſtianæ doctrinæ, Caſtallionem in præfatione Bibliorum, Nicolaum Selneccerum ad Pſal. 131. Andream Poachium in defenſione pro impoſſibilitate bonorũ operũ.

Seo ne Lutheri ipſius à ſeipſo diſſenſum, atque antilogias ſilentio opprimere videamur, nonnulla hîc loca colligenda ſunt, in quibus à ſeipſo apertè diſſidet: ita vt rectè de illo, ac cæteris huius ſectæ viris Dauid dixerit. *Gladius eorum intret in corda ipſorum.*

In Poſtilla maiori impreſſa anno 1526. de feſto Natiuitatis Chriſti duarum naturarum in Chriſto proprietates diſtinguit, in Confeſſione cõfundit cùm Chriſtum ſecundùm vtramque naturam paſſum eſſe docet.

In Aſſertionibus art. 36. Deum auctorem peccati aſtruit, vt aliàs explicauimus, atque idem confirmat de ſeruo arbitrio. Ad cap. 9. Exodi, & ad cap. 16. Ioannis negat. *Propria* (inquit) *cuiuſque culpa eſt, quòd damnatur.*

In Euangelium de feſto Deiparæ, Beatiſſimam Virginem omnes ſanctitate præcellere affirmat. *Nulla mulier* (ait) *tam ſancta eſt, nec fuit, nec erit in poſterum, quàm Maria.* Negat in ſermone de Natiuitate Mariæ. *Non minùs* (ait) *ſancti nos ſumus, atque Maria, & alij Diui, quantumuis magni; ſi modò in Chriſtum credimus.*

Sanctos colendos eſſe ait, de primo præcepto, negat ad Vvaldenſes de adoratione Sacramenti.

Sanctorvm ſuffragia, ac merita aſſerit, de primo præcepto. *Ad Sanctorum ſuffragia* (inquit) *recurrendum omni modo, ſicut in Iob dicitur, & ad aliquem Sanctorum conuertere.* Negat ſerm. de Mammona.

Primatvm Romani Põtificis aſſerit Epiſt. ad Leonem X. & in Reſolutionibus aliarum propoſitionum editis ann. 1519. Recantat in captiu. Babyl. aduerſùs Regem Angliæ, & in actis exuſtionis Antichriſtianorũ Decretaliũ.

Ecclesiae præceptis eſſe parendum docet, in concione de digna præparatione ad Sacramentum, & de virtute excõmunicationis, & in declaratione quorũdam articulorũ, vbi ita ait. *Vtraque præcepta, & Dei, & Eccleſiæ ſeruanda ſunt.* Negat de captiu. Babyl. c. de Baptiſmo: & de falſo ſtatu Eccleſiaſtico, vbi ita exclamat. *Nulla eſt poteſtas Eccleſiaſtica.*

Ab Eccleſiæ, ac Patrum traditionibus mi-
A nimè recedendum eſſe affirmat in proteſtatione, & Epiſt. ad Marchionem Brandeburgenſem tom. 2. Germanico fol. 243. Reuocat ſententiam in Aſſert. artic. ad Leonem X. & de ſeruo arbitrio.

Sæcvlarem magiſtratum in cauſa Eccleſiaſticorum iudicare non poſſe, tradit lib. de bello aduerſùs Turcas, & de ſęculari poteſtate: reuocat ad Chriſtianam nobilitatem Germaniæ.

Neminem de ſua ſalute certum eſſe inquit, de decem præceptis. *Incertum* (inquit) *eſt homini, num ſit in ſtatu ſalutis necne?* Et epiſt. ad Epi-
B ſcop. Moguntinum; oppugnat ad epiſt. ad Galat. c. 1. & 5.

Opera bona ad ſalutẽ neceſſaria aliquãdo docuit, in viſitatione Saxonica. Refragatur de captiu. Babyl. c. de Baptiſmo, & de votis.

Per Baptiſmum originale peccatum deleri aſſerit ad c. 6. Gen. rom. 5. fol. 53. negat de bonis operibus tom. 7. Germ. fol. 96. vbi ita ſcribit. *Peccatum originale nobis à natura inſitum opprimitur quidem, non tamen penitus eradicatur niſi per naturalem mortem.*

In Euchariſtiæ Sacramento tranſubſtãtiationẽ agnoſcit ſerm. de venerabili Sacramẽ-
C to, & fraternitatibus tom. 7. ſerm. fol. 20. *Quẽadmodum* (inquit) *panis ille in verum, ac naturale ipſius corpus, & vinum in naturalem ipſius ſanguinem verè tranſmutatur, ſic quoque nos*, &c. Negat de captiu. Babyl. & cont. Regem Angliæ.

Laicos vna tantũ Sacramenti ſpecie contentos eſſe debere, contendit ſermone de Euchariſtia. *Satis* (inquit) *eſt populum quotidie deſiderare, & ſuo tempore alteram ſpeciem, quantùm ordinat, & dat Eccleſia Catholica ſumere.* Idem confirmat epiſt. ad Bohemos, & de vtraque ſpecie Sacramenti tom. 7. fol 360. Impugnat de formula Miſſæ, & de captiuit. Babylon.

D Missæ vſum, ac celebrationem approbat de tertio præcepto, & ſermone de Indulgentiis. *Mihi dubium non eſt* (ait) *Miſſam pro defunctis celebratam efficaciorẽ, & meliorẽ eſſe ad redimẽdas animas, quàm ſunt indulgẽtiæ per miſſam quæſitæ.* Reprobat de capt. Babylon. & contra Regem Angliæ, & lib. de abroganda Miſſa priuata.

Confessionem auricularem fatetur concione de confeſſione, vbi ita ſcribit. *Non eſt contemnendu confeſſio auricularis propter abſolutionem, & Euangelij verbum, quod ex Sacerdote audis.* Id confirmat de præparatione ad mortẽ. De capt. Babyl. Damnat in Poſtilla Domini-
E cæ Reminiſcere, & Conc. de confeſſione, vbi priori loco ita habet. *Qui habet fortem, ac firmam fidem, quòd dimiſſa ſunt ſibi peccata ſua, is poteſt hanc confeſſionem omittere, & ſibi ſoli confiteri.*

Pvrgatorivm affirmat diſput. Lypſicã c. de Purgatorio, & aduerſùs Bullam tom. 7. fol. 132. *Purgatorium* (inquit) *nunquam negaui, & adhuc credo, vt ſæpe ſcripſi, & confeſſus ſum.*

Negat

negat in atticulis ad Concil. Mantuanum,& A ad Vualdenſes de Euchariſtia.

De Sacramentorum numero ſenſit aliquando tria eſſe Sacramenta : ita de Captiu. Babyl. *Tria* (inquit) *ſunt in Eccleſia Dei Sacramenta, Baptiſmus, Euchariſtia, & Pœnitentia.* Sententiam reuocat in eodem lib. *Si rigidè* (inquit) *loqui volumus, ſunt tantùm duo in Eccleſia Dei Sacramenta, Baptiſmus, & panis.* Rurſus in eodem libro ad vnum omnia Sacramenta relegat. *Si* (inquit) *iuxta Scripturam loqui velim, eſt tantùm vnum Sacramentum.*

De Baptiſmo in ſermone de recumbentibus aſſerit nō eſſe plus quàm exteruum ſi- B gnum, damnat in epiſt. aduerſùs Regem Angliæ, his verbis. *Deteſtandi ſunt Suermeri Sacramentarij, qui Sacramenta pro ſignis externis habent, quibus Chriſtiani ſignantur.*

In Baptiſmo omnia peccata remitti docet in Captiu. Babylon. negat in eodem libro. *In puero* (ait) *poſt Baptiſmum negare remanēs peccatum, eſt Paulum, & Chriſtū ſimul conculcare.*

Evcharistiæ communionem neceſſariam eſſe docet de Captiu. Babylonicas negat in aſſertionibus art. 16. vbi ait. *Neutra ſpecies, ſed ſola fides ad ſalutem neceſſaria eſt.*

Ad Euchariſtiæ Sacramentum admitti C non debere, qui in manifeſtis peccatis iacent; affirmat in declarat. ſerm. de Euchariſt. reprobat in captiu. Babyl. vbi ait. *Securè ad Sacramentum accedit, quicunque peccatorum ſuorum vexatur, ſiue morſu, ſiue titillatione.*

Diebvs Dominicis, ac feſtis vnumquemque Chriſti fidelem Miſſam in ſua Parochia audire, ex præcepto teneri docet in Decalog. damnat de Capt. Babyl. vbi ait. *Miſſa ſumma eſt peruerſitas.*

Nvllvm eſſe in nouo Teſtamento Sacerdotium, niſi quod eſt humanis mendaciis à Sathana creatum, ait in Capt. Babyl. D decantat in Decalogo & in reſolut. vbi docet. *Solis Sacerdotibus, ad hoc ordinatis, Sacramēta miniſtrare, & verbum Dei prædicare permittitur.*

Satisfactionem pro peccatis neceſſariam eſſe aſſerit in aſſertionibus, vbi ait. Pœna ſatisfactionis arbitraria eſt, non in totum, vt illi volunt, ſed tamen neceſſaria : nam aut nos, aut homines, aut Deus punit peccata; mox ibidem ſatisfactionem tollit. *Vehementer odi* (inquit) *& ſublatum vellem hoc vocabulum ſatisfactio, quod non modò in Scripturis non reperitur, ſed & periculoſum habet ſenſum.*

Plvres huiuſcemodi antilogias enu- E merare poſſem, immò ferè innumeras, præter enumeratas, de Sacramentis, de numero Sacramentorum, de Baptiſmo, de Confirmatione, de Sacramento Euchariſtiæ, de Communione ſub vtraque ſpecie, de præparatione ad Euchariſtiam, de tranſubſtantiatione, de Miſſa, de Canone Miſſæ, de Sacerdotibus, de Pœnitentia, de Confeſſione, de ſatisfactione, de contritione, de Sacerdotio nouæ legis, de Ordine, de Extrema vnctione, de Matrimonio, de poteſtate Papæ, de Eccleſia, de Conciliis, de Traditionibus, de Indulgentiis, de Meritis, de Sanctis, de Cœlibatu, de præceptis Dei, & Eccleſiæ, de libero arbitrio, de Feſtis, de Epiſcopis, de certitudine ſalutis, & aliis dogmatibus, in quibus & lingua, & calamo ita varius, duplex, ac triplex interdum apparet, vt nulli meliùs, quàm illi dictum fuiſſe à Domino credamus. *De ore tuo te iudico ſerue nequā.* Harum antilogiarum catalogum ſatis copioſum texuit Ioannes Fabri, & poſt eum Iodocus Coccius: has tantùm enumerare ſufficiat; vt apud Lutherum, ac Lutheranos nihil in neceſſaria fidei doctrina firmum, integrum, conſtans, vnúmque eſſe perſpectum ſit.

Quarta pars Examinis.

An Caluiniſtæ in vnam fidei doctrinam ſimul coëant.

Semel violata fidei concordia, repentè innumera parit doctrinarum bella, ac varias ſectas inſtituit, quæ cùm in eos omnes aciem inſtruant, quibus non eſt aut communis fides, aut cognata Religio, tum denique aduerſùs ſeipſas pugnant, & mutua diſſenſione ſeipſas confodiunt. Caluiniſtæ non modò cum Luthero, & vniuerſis Lutheranorum ſectis digladiantur, ſed etiā in ſeipſos tela conuertunt, ac mutuis diſſenſionum vulneribus ſeſe proſcindunt: dum alij aliorum doctrinam carpūt, ac damnant.

Et cùm in multiplices ſectas (vt ſuprà in Examine fidei explicatum fuit) excreuerint, ac diſſecti ſint, in Caluinomaſtygas, Caluiniſtas pacificos, Cauſarios, Conſiſtoriales, Apologeticos, Arrianos nouos, Autotheanos, Bezanos, Chriſtodinos, Liberos, Deſertores, Farelliſtas, Hugoniſtas, de quibus ſuprà egimus, ac in Anglia præſertim in Puritanos, & Caluinopapiſtas, ſeu Anglocaluiniſtas: haud dubium eſt, quin mutua doctrinarum diſcordia tot ſectarum genera pepererit.

Vervntamen aliis poſthabitis, quàm acerbè in Anglia Puritanorum, ac Anglocaluiniſtarum ſectæ inter ſe de grauiſſimis fidei dogmatibus digladientur, res ipſa clamitat: nam Puritani, quos Rigidos Caluiniſtas appellare lubet, Anglocaluiniſtas, ac Proteſtantes vulgares pluſquàm centum capitibus (vt teſtis eſt Sanderus in libro de ſchiſmate Anglicano) impietatis, ac ſuperſtitionis accuſant. Hi poteſtatem nullam in Clero agnoſcere volunt: Patrum omnium antiquorum teſtimonia reiiciunt, nullam Principibus ſecularibus poteſtatem tribuunt condendi leges circa Eccleſiaſticas ceremonias, Modum Paſchatis ſemel in anno celebrandi

dam

damnant,cùm in memoriis hominum ſem- **A** per verſari debere Reſurrectionem Domini doceant.Non tam in vino, quàm in ceruitia Cœnam celebrant.

Contra Anglocaluiniſtæ ſentiũt;Epiſcoporum,& Archiepoſcoporũ poteſtatẽ agnoſcunt, antiquos Patres ad fidei dogmata cõfirmãda ſæpe allegant. Sæcularibus Principibus ius leges condendi ad ſacras cęremonias ſpectantes tribuũt.Paſcha ſemel in anno celebrãt:ac propterea, Peruigilia in feſtis Apoſtolorum ſeruãt;Feſta B.Virginis,ac Apoſtolorum communi Religione colunt:ac pluri- **B** ma alia obſeruant, iuxta Eccleſiæ Catholicæ ritum;inde ab iis Caluinopapiſtæ nuncupantur.Atque inde inter eos immania odia,conuitia,ſarcaſmi,contentiones otiuntur.De publico hoc ſchiſmate ſcribit Andreas Philopatet in reſponſione ad edictum Reginæ cõtra Catholicos: vbi intet cætera hæc habet. *Scribunt enim ſectam hanc* (Anglocaluiniſtarũ) *errores continere pœnitus intolerabiles, & manifeſtam à Chriſto defectionẽm: verbum Dei circunciſum eſſe in Anglia, & alligatum: Sacramenta corrupta, & profanata: ſtatas in Eccleſia Anglicana precandi formulas fœdos continere abuſus; va-* **C** *rias,& impias battologias,mendacia aperta,ſtoliditates vel manu tractabiles, multáque cum Scripturis Diuinis pugnantia:Pſeudoëpiſcopos Anglicanos meras eſſe reliquias ſeminis Antichriſtiani;bellum Chriſto indicere,ideo ſic de illis ſentiendum eſſe omni verè Chriſtiano, vt de iuratis planè Chriſti, Eccleſiæq́ſuæ hoſtibus.* Hæc Puritani de Anglocaluiniſtis.Atque hi viciſſim in Puritanos inſurgunt,ac Attianorum, & Anabaptiſtarum faurores, ac aliis nominibus appellant, quæ publicam harum ſectarum ſeditionem declarant,vt ſuperiùs in examine fidei demonſtratum fuit.

Caluinus. Beza.

Neqve inter Caluinum, Bezam, ac alios **D** Caluiniſtas doctrinarum iurgia deſunt Nam Caluinus in optima ratione ineundæ cõcordiæ, in Cœna miraculũ agnoſcit, dũ Chriſti vita nobis fit cõmunis, & caro eius nobis in alimentũ datur. Hæc enim illius verba ſunt.

Contra ſentit Beza in Creophagia fol. 154. Lauatherus in Hiſtoria Sacramentaria: Aretius ſerm. 3. de Cœna, qui Cœnæ negotium ſimpliciſſimum, & ſine vllo miraculo inſtitutum eſſe contendunt.

Calvinvs de Cœna Domini,& lib.de cõſenſu cum Tigurinis ſentit, ſymbola Cœnæ tantùm eſſe in terris. Corpus autem Chriſti **E** tantum eſſe in cœlo,proinde tanto interuallo abeſſe à pane, & vino in Cœna, quantùm abeſt terra ab altiſſimo cœlo.

Repvgnat Beza contra Brentium fol.620. *Meræ* (inquit)*ſunt calumniæ,cùm nobis Brentius impingit, quòd ſentiamus Chriſti corpus à Cœna abeſſe,& quidem quantùm abeſt cœlum à terra.*

Calvinvs admonitione vltima ad Vveſtphalum docet Chriſtũ clauſo ſepulchro reſurrexiſſe Negat Beza in Creophagia.Bullingerus ad c 20.Ioannis.Petrus Martyr in Dialogo fol. 95 Gualterus lib. de Incarnatione fol.82.Plura alia huiuſmodi mutua Caluiniſtarum diſſidia in doctrina fidei recenſeri poſſent.

Sed iam perſpicere lubet;nũ bellum,quod inter ſodalitias, ac cognatas Caluiniſtarum ſectas perpetuò itirut, dux & ante ſignanus omniũ Caluinus ſibi quoq; inferat. Quapropter pauca hîc loca tantumodò enumerabimus ex Caluini libris fideliter decerpta, quæ apertè Caluinum non leue ſuæ doctrinæ bellum indixiſſe produnt.

Caluinus. Luc.c 4.

Primvs in hac Caluinomachia Caluini in ſeipſum congreſſus declaratur ad c. 4. Lucæ v.16.& ad c 3.Matt.v.16. vbi affirmat Chriſtũ ab initio omni gratiæ plenitudine vſque ad miraculũ abundaſſe. *Quamuis*(inquit)*ſingulari ſpiritus gratia vſque ad miraculum Chriſtus excelleret; tamen ſi quaſe priuatus homo continuit, vſquedum producendus eſſet à Patre.* Negat verò ad idẽ c 3.Matthæi v.16. vbi ita ſcribit. *Quãquam*(inquit)*non repugno,quin Chriſtus etiã quatenus homo erat, redditus ſit ſuæ vocationis certior. Etſi.n.ſuas preces in aliorũ vſũ deſtinauit,opus tamẽ habuit,ſecũdũ hominẽ, ſingulari Spiritus S.virtute armari, cũ tã arduũ militiæ genus aggreſſus eſt.*

Nota inconſtantiã primo. Nã ſi Chriſtus aliquãdo ſuæ vocationis magis certus factus eſt,ſequitur aliquando minùs certũ fuiſſe, ac proinde cœleſtis luminis,& gratię plenitudinem ab initio non accepiſſe.Deinde quando neceſſe habuit, cùm arduum paſſionis opus agreſſus eſt, ſingulari quadam Spiritus ſanctus virtute armari; conſequens eſt, vt ante Paſſionem ea virtute caruerit, qua in Paſſione armatus eſt: igitur ſpiritus plenitudinẽ nõ accepit. Sed apertiſſimè id tradit ad c.2. Lucæ v. 40. vbi docet, cùm ætate in Chriſto etiã creuiſſe animi dotes, & ibidẽ, cùm animã ipſius ignorantię ſubiectã fuiſſe affirmat.

Secvndvs eſt ad c 22.Lucæ v.19 in argumento Harm.Euangelicæ,& ad c.19 Io.v.30. vbi ait. *In Chriſti morte* (hæc illius verba ſunt in Io.)*totum ſalutis noſtræ complementum, & ſingulas partes contineri.* Recantat lib.2. Inſt.c. 16. §.10.*Nihil actum erat* (inquit)*ſi tantùm corporea morte defunctus erat Chriſtus.* Idem repetit ad c. 16.Matt.v.21.

Tertivs habetur ad c.19.Io.v. 30.vbi in Chriſti morte maximam noſtram fiduciam reponendam eſſe dicit. *Hinc*,ait, *nobis vitæ fiducia: hinc etiam ſecura aduersùs mortem gloriatio, quòd eam vice noſtra obiit Dei Filius, & cum ea luctando ſuperior euaſit.* Contradicit ad c.27. Matt.v.57. *In Chriſti morte* (ait) *ſpectaculum deſperationis plenum occurrit:*idem repetit ad cap. 14. Io. *In quo ſpectaculo*, ait, *nihil quàm extremæ deſperationis materia erat.*

Chri

QVARTVS eſt ad c.23.Luc.vbi aſſerit Chriſto nũquã excidiſſe, ſe Mediatoris officio fungi. *Chriſtus* (inquit) *licèt manu Dei percuſſus ſpeciem hominis ferè deplorati præbuerit, quia tamẽ nõ deſtitit eſſe mundi Saluator, cœleſti potẽtia ſemper fuit præditus ad munus ſuum implẽdum.* Oppoſitum docet ad c.26.Matth.v.39. *Eadem vehementia* (ait) *præſentem cœleſtis decreti memoriam illi abſtulit, vt non reputaret in ipſo momento, ſe hac lege miſſum eſſe humani generis Redemptorem, ſicut grauis anxietas ſæpe caliginem oculis obducit: ne ſimul in mentem veniant omnia.*

QVINTVS apparet ad c.10.Io.v.18.vbi docet, Chriſtum ſe vltrò morti obtuliſſe. *Chriſtus* (inquit) *non moritur coactè, ſed ſponte ſe pro ſalute gregis offert.* Reprobat ad c.28.Matt.v.39. *Certè* (ait) *in primo voto non apparet placida illa moderatio, quia Mediatoris officio defungi, quantùm in ſe eſt, renuit, atque detrectat.*

SEXTVS extat ad c.6.Epiſt.ad Hebræos, vbi Chriſtum patiẽdo ſibi aliquid meruiſſe affirmat. Et ad c.14 ad Rom.v.9. *Mortem* (inquit) *pro ſalute noſtra obeundo, dominium ſibi acquiſiuit, quod nec morte ſolueretur.* Improbat lib. 2.Inſt.c. 16.§.6. *Quærere* (inquit) *an ſibi ipſi meruerit, quod faciunt Lombardus, & Scholaſtici, non minùs ſtulta eſt curioſitas, quàm temeraria definitio: quid enim opus fuit deſcendere vnicum Dei Filium, vt ſibi acquireret quicquam noui?*

SEPTIMVS legitur ad c.23. Ioãnis v.27.vbi homines à Deo ad peccata non impelli, neq; ad mortẽ prædeſtinati ſentit: ibi enim explicãs verba illa, *Quod facis, fac citiùs, nõ ita,* inquit, *Iudam hortatur Chriſtus, vt cenſeri poſsit impulſor, potiùs vox eſt deteſtãtis: nõ imponit Chriſtus Iudæ pereũdi neceſsitatem, ſed talẽ eſſe pronuntiat, qualis priùs erat.* Idẽ cõfirmat ad c.23.Matt. diſſentit omnino lib.3.Inſt.c 23.§ 7.& clariùs lib. 1.c. 18 §.1.& 2.& ad c.6.Epiſt.ad Rom.quæ teſtimonia copioſiſſimè in 1. Examine habentur.

OCTAVVS declaratur ad c. 1. Ioannis, vbi in Chriſto vnam tantùm perſonam eſſe tradit. *Non obſtat* (inquit) *perſonæ vnitas, quin diſtinctæ naturæ maneant.* Deſtruit lib.1. Inſt c.13.§.9.& 23.&24.vt viſum fuit in primo Examine, vbi duas diſtinctas perſonas Verbi, & Mediatoris ſtatuit.

NONVS prodit ad c.3.Ioãnis v.3.vbi neminẽ abſque Baptiſmo ſaluari docet. *Exules* (inquit) *& prorſus alieni à regno Dei naſcimur, ac perpetuũ nobis cũ ipſo diſsidiũ eſt, donec alios ſecunda genitura nos faciat. Generalis enim eſt ſentẽtia, quæ cõplectitur totũ genus humanũ. Si vni hoc dixiſſet Chriſtus, vel paucis, nõ poſſe eos peruenire ad regnũ cœlorum: niſi priùs renati eſſent; poſſemus conijcere, certas duntaxat perſonas notari, ſed de omnibus ſine exceptione loquitur.* Retractat lib.4.Inſt.c.16. §.26. *Explodendũ eſt* (ait) *eorũ commentũ, qui omnes nõ baptizatos æternæ morti adiudicãt.* Idem repetit in defenſ. 2. cont. Vveſtphalum, in c.3. Io. in c.11.ad Rom. & in c.7. prioris ad Cor.

DECIMVS congreſſus panditur ad c.7.Matt. v.23.vbi Ieſu nomen venerandum, & adorandum probat. *Ita* (inquit) *reputanda nobis eſt in hoc nomine Diuina Chriſti Maieſtas, vt reuerentiam apud nos obtineat, quæ vnico debetur, & æterno Deo.* Idem confirmat ad c. 1.Luc.v.31. improbat ad c.2.epiſt.ad Philip. *Plùſquã* (inquit) *ridiculi ſunt Sorbonici ſophiſtæ, qui ex præſenti loco, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, genu flectendum eſſe colligunt, quoties nomen Ieſu pronuntiatur, quaſi vox eſſet magica, quæ totam in ſono vim haberet incluſam.*

VNDECIMVS eſt in Epiſt. 350. vbi nomen Trinitatis approbat. *Quoniã* (inquit) *voces iſtas Trinitatis, & perſonarum plurimùm Eccleſiæ Chriſti commodare intelligimus: ita vt verè Patris, Filij, & Spiritus ſancti diſtinctio clariùs exprimatur, ab his vſque adeò non abhorremus, vt libenter eas amplexemur.* Reprobat in Epiſt. ad Polonos ſcripta anno 1563. *Quod ab iis dicitur vnus Deus, & vnus Mediator, id eſt, Trinitas. Item vt cognoſcamus te vnum Deum, id eſt, Trinitatem, non modò tanquam inſipidum, ſed profanum quoque repudiamus.*

POSTREMVM congreſſum indicat Inſtitut. lib.3.c.25.§.6.& ad Heshuſium de vera participatione Chriſti in Cœna, vbi animas piorum poſt diſceſſum à corpore docet cœleſti beatitudine frui apud Deum: nam ad Heshuſium, iam defunctum Melanchtonem his verbis appellat. *O Philippe Melanchton: te enim appello, qui apud Deum cum Chriſto viuis, nóſque illic expectas, donec tecum in beatam quietem colligamur.* At contrarium docet lib.3.Inſtit.c.25. §. 6. vbi vſque ad extremum iudicij diem Sanctorum gloriam differri contendit. *Interea* (ait) *cùm Scriptura vbique iubeat pendere ab expectatione aduentus Chriſti, & gloriæ coronam eò vſque differat; contenti ſimus his finibus diuinitùs nobis præſcriptis.*

PLERAQVE alia loca his addi poſsẽt, in quibus Caluinus paſſim in ſeipſum pugnat: ex quibus clariſſimè conſtat apud Caluinianos nullam in doctrina conſtantiam, aut vnitatem haberi. Nunc tãdem aduerſarios in Domino oro, & obteſtor, vt ſemel tandem agnoſcant, quibus ſchiſmatum ducibus vtantur, qui nec ſibi ipſis, nec ſuis in Religione pacem habere ſinunt. Et cùm veram Religionem à Paulo non in doctrinarum diſſenſu, aut opinionum bellis: ſed in vnanimi conſenſu, ac doctrinæ pace ſitam eſſe didicerint; iam nunc ſaltem meliùs ſibi de Religione conſulant: cum Apoſtolo variis doctrinis ſe abduci non ſinant, ſciſſuras, ac ſchiſmata in doctrina fidei exhorreant: & eam Religionem veram tantùm eſſe ſibi perſuadeant, atque eam ſolam ſequantur, quæ mutuam fidei, ac doctrinæ pacem amplectitur, quæ ſola eſt Catholica, Apoſtolica, ac Romana Religio. 1. Cor. 10.

EXAMEN

EXAMEN QVINTVM GENERALE CALVINIANÆ, ET LVTHERANÆ SECTÆ,

ex quinto ſymbolo.

De Scripturarum vnitate.

Præfatiuncula.

DRACONEM *illum magnum,qui incredibili audacia, ac ſerpentino prorſus furore percitus olim teſte Io. Apoc.12. cum ſuperis bellum gerere, & mulierem illam Sole* Apoc.12. *amictam perſequi auſus fuit; ſanè non tam dictu horribile, quàm luctu dignum videri debet,tanta in cæleſtia omnia rabie deſæuiſſe,vt tertiam ſtellarum partem cauda ſua ad ima pertraheret, ac pedibus conculcaret. Quo planè velut horrendo ſimulacro mira, ac miſeranda ſectarum temeritas nobis aſpectanda ſe offert. Nam cùm illarum quæque hæreſum paſſim venena diffundat, ac virulenta errorum ſanie veram fidei doctrinam inficere, ac ſacram Chriſti Religionem, vbique cæleſti ſplendore affulgentem perſequi non deſinat, haud mirum,quòd vnaquæque truculentam illius Draconis faciem, ac naturam referat. Porrò cùm omnibus ſectis id commune ſit, diuinas nimirum res oppugnare, ac veram Eccleſiam perſequi. Singulare tamen illud tum Lutheranæ, tum Caluinianæ ſectæ tribuendum eſt: vt adeò efferatè in ſacra volumina erumpant,quæ ſtellarum inſtar totum Chriſtianum orbem colluſtrant,vt illarum non modò tertiam partem ad ſuas hæreſes fouendas violenter ad ſe pertrahant: ſed vix particulam integram ſinant,quam aut adiectionibus, aut detractionibus, aut deprauatis editionibus, aut impiis interpretationibus non corrumpant: quò fit, vt non vnam Scripturam retineant,ſed planè dilaceratam, ac in fruſta conciſam ſuis vendItent. Quod nobis in hoc examine erit demonſtrandum,in quo quatuor examinabimus.*

Primum, Num perfectum ſacrorum librorum numerum retineant.

Secundum, Nũ vnamquamque ſacrorum librorum partem integrã,atque incorruptã ſeruent.

Tertium,Vtrùm in editione aliqua Scripturarum publica conſentiant.

Quartum,An in ſacrarũ Scripturarum interpretatione cum Eccleſia conſentiant.Ex his enim, vt primo libro demonſtrauimus,vera,ac integra Scripturæ vnitas conſurgit.

De veteris Teſtamenti libris integris ab aduerſariis detractis.

CENSVRA PRIMA.

SACRORVM voluminum numerum, iam olim tot Patrum, ac Conciliorum auctoritate definitum accepimus, vt planè mirum ſit, qua petulantia aduerſarij, nulla auctoritate freti, illum oppugnare, ac dilacerate audeant. Nam vt ſuperiori libro dictum fuit, iamdudum à Concil. Carthaginenſi 3. quod tempore Auguſti ante mille A ducentos annos celebratum fuit, exactiſſima ſacrorum librorũ diſcuſſio facta fuit, & quinam inter canonicos, ac ſacros habendi eſſent,c.47.his verbis decretum fuit.

ITEM placuit,vt præter Scripturas canonicas,nihil in Eccleſia legatur ſub nomine Concil.Carthag.3.

Digitized by Google

Diuinatum Scripturarum. *Sunt autem canonicæ Scripturæ, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuter. Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regnorum lib. 4. Paralipom. lib. 2. Iob, Pſalter. Dauidic. Salom. lib. 5. lib. 12. Prophetarum, Iſa. Ierem. Ezech. Dan. Tobias, Iudith, Eſther, Eſdræ lib. 2. Machabæorũ lib. 2. Noui autem teſtamenti Euang. lib. 4. Actuũ Apoſtol. liber vnus. Pauli Apoſtoli Epiſt 13. Eiuſdem ad Hebræos vnus, Petri Apoſtoli 2. Ioan. Apoſtoli 3. Iudæ Apoſtoli vnus, & Iacobi vnus. Apocalypſis Io. liber vnus.* Cui Cõcilio ſicut interfuit D. Aug. ita eundem ſacrorum librorum numerum approbat lib. 2. de Doct. Chriſtiana c. 8. atque hunc numerũ accipiunt Innoc. I. Ep. ad Exuperium Tholoſ. Gelaſius in Conc. Rom. 70. Epiſc. vt habetur tom. 2. Conc. Caſſiod. lib. 1. diuin. Inſtitutionum. Iſidor. lib. 6. Etymologicon c. 1. Rabanus de Inſtit. cleri lib. 2. c. 53. Iuo in decretis p. 4. c. 61. Conc. verò Lateranenſe generale ſub Innoc. III. eũdem numerum cum omnibus Conc. illius Carthag. 3. decretis confirmat. Tandem Conc. Trid. ſeſſ. 4. eundem ſacrorum librorum catalogum recipit, ac ſub anathematis pœna tenendum: quò fit, vt ab hinc mille ducentis, & amplius annis Catholica Eccleſia vnanimi conſenſu, hunc diuinorum voluminum numerum perfectum eſſe agnouerit.

C Porro quantùm à communi tot ſeculorum conſenſu, tam Lutherani, quàm Caluiniani diſcrepent, manifeſtũ eſt ex Luthero in ſuis Biblijs, ex Confeſſ. Witteberg. c. de Scriptura. Ex Confeſſ. Heluetica c. 1. Ex præfat. Biblijs Tigurinis affixa. Ex Confeſſ. Gallica Geneuẽſium art. 3 Ex Beza, Witakero, Faio, & alijs tum Lutheranæ, tum Caluiniſticæ ſectæ profeſſoribus, qui omnes vno conſenſu à canone veteris teſtamẽti ſeptem libros integros abſcindunt: nempe Baruch, Iudith, Tob. Sapientiam, Eccleſiaſtic. & duos libros Machabæorum, quos inter Apocryphos reiiciũt.

Ant. Faius. D At qua ratione id præſtent, Antonius Faius Geneuentium Miniſter hac noſtra tempeſtate, in ſuo Enchiridio diſput. 21. & 22. nonnullas rationes colligit, quibus probare nititur hos libros iure inter Apocryphos annumerari debere.

Prima illius ratio habetur diſp. 21. conc. 13. vbi propoſito canone Hebræorum ait, *Hoc numero librorum vetus ante Chriſtum natum Eccleſia cõtenta fuit, adeò vt fidelium cœtus à Moyſis ætate, vſq; ad Chriſtũ labẽtibus ſæculis, neq; plures, neque pauciores canonicos habuerit, ad vitæ æternæ cognitionem neceſſarios.* Confirmat hanc rationem ex D. Paulo ad Rom. 3. vbi ait, Hebręis credita fuiſſe eloquia Dei, λόγια τοῦ Θεοῦ: ex quo ita arguit. Iudæis concredita ſunt eloquia Dei, ſed præfati libri Iudæis concrediti non fuerunt, igitur non ſunt eloquia Dei.

E At prior ratio apertè deficit, quin potiùs ridicula apparet; neque enim ſequitur quòd

A ſi vetus Eccleſia ante Chriſtùm natum, eo librorum numero contenta fuerit, noua poſt Chriſtũ eo tantùm numero concludi debeat: alioquin omnes noui Teſtamenti codices reiiciendi eſſent, quos vetus Eccleſia non habuit, neque in eo librorum catalogo comprehenduntur.

Ad confirmationẽ ex Paulo duobus modis reſpõdeo. Primo, Paulum aſſerere quidem Iudæis credita eſſe eloquia Dei, quandoquidem ſolis Iudæis, non cæteris orbis populis, certum eſt diuinarum Scripturarum volumina tradita fuiſſe: haud tamen aperit Paulus, B quænã volumina apud eos Dei eloquia continerẽt, quæ non; neque ait, ea tantùm eloquia Dei cenſenda eſſe, quæ ab iis tanquam diuina haberentur; alioquin illi Euangelium expungendum erat, quod illi diuinum eſſe non credunt: ſed tantùm affirmat, quæcunque apud Iudæos diuina eloquia habebantur, ea Iudæis tantùm, non cæteris populis à Deo credita fuiſſe: atque eos duntaxat olim diuinarũ Scripturarum fuiſſe cuſtodes. Quare improbè Faius ex hoc Pauli teſtimonio infert, hos libros non eſſe eloquia Dei, quia hi Iudęis crediti non fuerint: cùm hi potuerint eſſe eloquia Dei, & à Iudæis inter Dei eloquia non cenſeri: at nihil horum Paulus attingit.

Secvnda reſponſio; cùm Paulus hoc loco affirmat, Iudęis credita eſſe eloquia Dei, hos libros nõ excludere, ſed potiùs inter eloquia Dei cõprehendere. Neque enim Paulus eos tantùm libros inter eloquia Dei collocat, quæ Iudæorũ exiſtimatione Dei eloquia cẽſebantur; ſed eos potiùs, qui vera Dei eloquia continebãt; tametſi ab his inter diuinos libros non haberentur. Cùm igitur Chriſti Eccleſia hos libros inter eos, qui eloquia Dei continent, poſtea annumerauerit: ſanè iã tunc temporis vera Dei eloquia erant, quamuis à Iudæis nõ agnoſcerentur. Quare cùm Faius ait, hos libros Iudæis non concreditos fuiſſe, falſum eſt; his enim vtebantur Iudæi tanquam Hagiographis, tametſi diuini eſſent, ac proinde illis concrediti erant velut eloquia Dei. At quamuis tum à Iudæis pro diuinis non haberentur, haud inde ſequitur, quòd diuini non fuerint: nam Eccleſia quæ Synagogam ſequuta eſt, ampliori Spiritus ſancti lumine illuſtrata ipſos diuinos agnouit, ac inter Canonicos repoſuit.

Neqve enim negare poteſt Faius, vt Synagogæ olim, ſic modò Eccleſiæ Dei eloquia credita eſſe, cùm id apertè teſtetur Io. 16. *Cùm venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnẽ veritatem.* Ioan. 16. Ex quo ita ex oppoſito contra Faium arguo. Quæ Chriſti Eccleſia tanquã Dei eloquia recipit, ea ſunt vera eloquia Dei Eccleſiæ concredita. Sed Chriſti Eccleſia hos libros recipit tanquã eloquia Dei. Igitur hi libri ſunt vera eloquia Dei Eccleſiæ cõcredita.

Quid

Digitized by Google

Quid huic argumento reſpondere poteſt Faius? ſi enim Synagogę licuit horum librorum auctoritatem ſuſpendere (neque enim vnquã illos velut Apocryphos damnauit, aut ſacros non eſſe decreuit) cur Eccleſiæ non liceat Spiritu ſancto illuſtrãte illos inter diuinos recipere; cùm Eccleſia non minori in ſacris libris diſcernendis, quàm Synagoga auctoritate prædita ſit? Ex quo patet vanum, ac friuolum eſſe hoc primum Faij argumentum.

Secvnda ratio. *Vetus Scriptura diſtribuitur à Chriſto in Legem, Pſalmos, & Prophetas, Luc. 24. ſed præfati libri ad hos non pertinent. Ergo*, &c. Hanc rationem tradit in conc. 12. quæ idcirco falſa eſt, quia procedit ab inſufficienti diuiſione. Neque enim verum eſt, Chriſtũ totam Scripturã ſacram in Legem tãtummodò, Pſalmos, & Prophetas diſtribuere, ſed eam duntaxat quæ de ipſo loquitur: ſic enim ait

Luc. 24. Luc. 24. *Quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Prophetis, & Pſalmis de me.* Porrò præter legales, & Propheticos, hiſtoricos etiã, & ſapiẽtiales libros Scriptura complectitur: nam & Iudicũ libri, & Regnorum, & Ruth, & Paralipomenon, & Eſther, & Eſdrę, & Prouerbia Salomonis, inter legales, aut Propheticos libros minimè annumerantur, quos tamẽ ipſi inter canonicos recẽſent; nec niſi inter hiſtoricos, aut ſapientiales reponere valent. Sed quid plura? quando ipſe Faius diſput. 21. conc. 12. cunctos veteris teſtamenti libros diſtribuit in Legales, Propheticos, & hiſtoricos; an non apertè à ſua ratione cadit? Quapropter dico, ex his libris quoſdam eſſe Propheticos, vt Baruch; quoſdam verò in ordinem hiſtorialium redigi, veluti Tobiam, Iudith, Machabæorum libros duos: cæteros verò, Sapientiam videlicet, & Eccleſiaſticum, ad ſapientiales pertinere.

Tertia ratio ab eodem diſp. 22. conc. 23. his verbis depromitur. *Scriptura vetus habet teſtimonium in noua, à Chriſto, Euangel. ac Apoſtolis, vel ſaltem citatur ab illis, ſed præfati libri nullum teſtimonium habent à nouo teſtamento. Ergo*, &c. Reſpondeo, eam non fuiſſe mentem Chriſti, Euang. aut Apoſtolorum, vt omnes ſacros libros citarent: ſed eos duntaxat, quorum teſtimonia ſuis dictis confirmandis inſeruirent. Alioquin liber Eſther & Eſdrę 1. & 2. è ſacrorum librorum numero expungendi eſſent, cùm non citentur à Chriſto, neque ab Euangeliſtis, neque ab Apoſtolis: quapropter vana eſt illius conſequentia.

Qvarta ratio eſt. *Tota Scriptura ſacra eſt ſibi conſentiens: ſed præfati libri non ſunt conſentientes cum reliqua Scriptura: ergo nõ ſunt Scripturæ ſacræ.* Porrò eos à reliquis Scripturis in eo diſſentire contendit, quòd caſtitatem, Purgatoriũ, Sãctorum interceſſionem, ſuffragia pro mortuis commendant, quæ à reliquis Scripturis vult reijci: ſed meliùs dixiſſet Faius, ſi eos li-

A bros à Caluin. non à Scripturarum doctrina diſſentire aſſeruiſſet. Verùm cùm nihil huiuſmodi probet; neque probare valeat, idcirco facilè minorẽ illam negamus, quam alibi ex propoſito refellemus, ac præfatos libros per omnia reliquis Scripturis conſentientes demonſtrabimus. Verùm vt hoc addam in Faij gratiam, ſi hi libri à cæteris Scripturis diſſentiunt; planè adulterini ſunt, ac damnatam, & reiectaneam doctrinã cõtinent. Quid eſt igitur, quòd ipſemet Faius conc. 8. de his libris ita præclarè loquitur? *Non ſunt tamen* (ait) *annumerandi, & reijciendi cum illis Apocryphis conti-*

B *nẽtibus planè adulterinam, & reiectaneam doctrinam, fabulis & anilibus nugis, atque etiam mendaciis proximam, ſed vtiliter legi poſſunt ad mores informandos, ad conſolationem & exemplum piorum, quod Auguſt. disertè de libris Machabæorum ſcribit, & eam ob rem Eccleſiaſt. eos Ruffinus vocauit, quòd legerentur in Eccleſia.* Hæc Faius. Quòd ſi hi libri (ipſo Faio annuente) vtiliter in Eccleſia legi poſſunt, quomodo à cæteris Scripturis diſſentiunt? Quod enim à Scriptura diſſentit, vtiliter in Eccleſia legi non poteſt.

Qvinta ratio. *De Scripturis canonicis nunquam dubitatum fuit in Eccleſia. De his autẽ libris*

C *contentiones exortæ iamdiu ſunt, & etiam nunc durãt.* Egregiè ignorantiã ſuam prodit Faius, dũ ait, de Canonicis libris nunquam in Eccleſia dubitatum fuiſſe. Nam ab ipſis Clementis, tũ Laodicem Conc. temporibus dubitatum fuit de pleriſq; Apoſtolorum Epiſt. de 2. Petri, de Epiſt. Pauli ad Hebræos, de duabus poſterioribus Epiſt. S. Io. & de Apoc. de Epiſt. S. Iacobi. Quin etiam ipſe Faius ſui immemor, id fatetur diſp. 21. conc. 14. quaſdam Epiſtol. non ſtatim receptas fuiſſe, atque olim de iis dubitatum eſſe, quæ modò in canonem receptæ ſunt: at id probat ex Euſeb lib. 3. hiſt. c. 3. & c.

D 25. Quare haud mirum eſt, quòd de his quoque libris olim dubitatũ fuerit. Cæterũ quòd ait, de ipſis nũc quoq; in Eccleſia cõtentiones exagitari, falsũ eſt: nã poſt Conc. Carthag. 3. decretum, nulla amplius de his libris quæſtio præterquàm ab Hæreticis mota fuit.

Sexta ratio. *Priſca Eccleſia libros veteris Scripturæ ſacræ concluſit num. 24 ſed in his hi libri non continentur.* Id verum eſt de Eccleſia priſca Iudęorum, de Chriſtiana verò falſum eſt: vt patet ex Conc. Carthag. 3. & Trident.

Septima, octaua, nona ratio, ex Patrum auctoritatibus à Faio conflatur, quas contorto

E collo in nos vrget. Et Faio addo etiã Mortonium, & Lectium Comminiſtros, qui eoſdem Patres contra nos inducunt. Faius itaq; vbi ſuprà conc. 19. & ſequentibus: nec non diſput. 22. conc. 28. hos Patres enumerat: quos ſecum ſentire aſſerere non veretur, Nazianzenum, Amphilochium, Melitonem, Sardienſem, Athanaſ. Cyrillum, Euſebium Damaſcen. Ex Latinis Hilar. Hieron. Ruffin.

Gregor. Hugonem Cardinalem, alterum à ſancto Victore. Lyranum, Dionyſ. Carthuſianū, Caiet. & Gloſ. in c. Canon. diſt. 27. quibus Mortonius addit Origen. Epiph. Auguſtin. Iſidor. & Abulenſem Sixtum Senenſem, Ianſenium, Eſpenſæum, & Eraſmum. Demum contra nos vibrant dictum illud Melchioris Cani lib. 2. de locis Theologicis cap. 10. Ipſis Patribus, qui primitiuæ Eccl. præſidebant, incumbebat catalogum Scripturarum tradere. Hos inquam Patres nihil minùs cogitantes, quàm illorum errori fauere, Faius, ac cæteri ſibi in ſuæ cauſæ patronos aſciſcunt: atque vt eò liberiùs in eos graſſarentur, loca Patrum minimè aſſignant.

Verum vt hos Patres ab hac iniuria vindicemus. Quod ad Nazian. Amphilochium, Melitonē, Athan. Cyrill. Euſeb. Orig. Epiph. & Hilar. ſpectat, cùm tēpore Conc. Carthagi. 3. præceſſerint, in quo perfectus ſacrarū Scripturarum catalogus traditus fuit: cū ante hoc Conc. de his libris dubitaretur; haud profectò mirum eſt, quòd hi Patres, ea qua præditi erāt, prudentia, ac reuerētia, hos libros ſacrorū librorum catalogo inſerēdos non putarēt, niſi in eo totius Eccl. conſenſus aliquo Conc. expreſſus, cōſpiraret: quod non tā illorū modeſtiæ ſignum, quam ſummæ erga Eccl. reuerētiæ teſtimoniū fuit: qui tamen ſi illius Cōc. decretū audiſſent; proculdubio his libris dexteras porrexiſſent. Quapropter hi minimè cū Faio, ac cæteris conſentiunt, qui poſt illius, ac tot poſteriorum Conciliorum decreta etiamnum in errore pertinaces exiſtunt.

Cæterum quòd Hieron. Ruffin. Gregor. Damaſc. & alios poſteriores Faius pro ſua ſētentia citat, apertè hallucinatur. Nam D. Hieron. tam in prologo Galeato, quā in aliis prologis, vbi de his libris agit, non ex ſua, ſed ex Hebræorū mēte ſe loquutū fuiſſe teſtatur in Apolog. aduersùs Ruffin. quò fit, vt minimè cum Faio conſentiat. Eodem modo loquitur Ruffinus, ac cæteri Patres, qui Hieron. poſteriores fuerunt. Neq; enim par eſt credere, hos Patres poſt Conc. Carthag. decretum, aut ſaltem poſt 6. Synodi generalis cōfirmationem, quam eidem Conc. prębuit, demum poſt Lateranenſe, ac Trident. Conc. aliam de his libris ſententiam proferre voluiſſe, quàm quæ communi Eccleſiæ conſenſu definita eſſet.

At ſanè mirum eſt, qua fronte Mortonius Auguſt. ſibi patronum accerſat, cùm nō ignoret, aut ſaltem ignorare non debeat, eum totū in ſententiam noſtram currere lib. 2. de doct. Chriſtiana c. 8. vbi ſacrorum librorū catalogum deſcribens, omnes præfatos libros inter ſacros cōmemorat. Quòd verò obiicit Faius Aug. hoc loco aſſerere inter canonicos libros aliquos eſſe maioris auctoritatis, quā alios: ex quo infert, præfatos libros nō eſſe canonicos, cùm parē auctoritatem cum canonicis non habeant, improbè Auguſt. dictum exponit: nā cùm omnes canonicos eſſe ſtatuat, proculdubio parem omnibus auctoritatē ad fidei dogmata confirmanda tribuit; ſed maiorem auctoritatem hoc ſenſu quibuſdam inſitam eſſe vult, quòd clariora teſtimonia ad Hæreticos cōuincendos, ac dogmatum fidem ſtabiliendam contineāt. Neque enim ſi Auguſtin. hos libros minoris, quàm libris tribui debet, auctoritatis eſſe ſenſiſſet, lib. 2. Retract. c. 4. eoſdem in canonicorum voluminum numerum retuliſſet, ac eandem illis auctoritatem contuliſſet, cùm ait. *Vbi autem dixi, his 44. libris teſtamenti veteris terminatur auctoritas: ex conſuetudine, qua iam loquitur Eccleſia, vetus teſtamentum appellaui.* Quare euaneſcunt Faij argumenta mendaciis conficta.

Decima ratio Faij. *Concilium Laodicenum antiquiſſimum hos libros non agnoſcit pro canonicis, igitur non ſunt canonici.* Reſpondeo, quòd licèt pro canonicis non agnoſcat, non tamen velut Apocryphos damnat, ſed ſententiam ſuſpendit. Sed quid reſpondet Faius quòd illud Concil. Io. Apocalypſim inter canonica volumina non agnoſcit? cur illam inter canonicas Scripturas recipit?

Vndecima ratio habetur diſp. 22. conc. 28. vbi ait, nefas eſſe ab ætate Hieron. in hac re quicquam in Eccleſia mutare; eò quòd huiuſmodi ſacrorum librorum declarationem facere tantummodò licuerit antiquis illis Patribus primitiuę Eccleſiæ, & viris Apoſtolicis, qui viderunt, & audierunt Apoſtolos, Apoſtolorúmque diſcipulos: & ideo teſtimonium illius Eccleſiæ tantùm eſſe validum, poſterioris autem Eccleſiæ fluxum. Vtinam dicto ſuo, tametſi falſo, ac impio, Faius ſtare vellet, ſtatim namq; iniuſtæ ſuæ cauſæ patrocinium desereret. Stemus ergo Faij dicto: nihil prorſus poſt Hieron. de ſacrorū librorum numero innouetur. Iā tēpore, atq; ætate Hier. & Aug. qui contemporanei fuerunt, Carthag. Cōc. 3. celebratū erat, iam præfati libri Concil. illius decreto in canonem recepti erant, iam Aug. Hier. contēporaneus illos canonicos agnouerat: quid igitur, ſi dicto cōſtans eſſe vult, modò hæſitat, hos libros nobiſcū canonicos aſſerere: Quòd ſi minùs nobis, ſuæ ſaltē ſeipsū ſentētiæ reddere nō pudeat; at impiū dictū eſt, cùm ait nefas fuiſſe ab ætate Hier. quippiā in hac re in Eccleſia immutari: neque enim tūc maiori, aut ampliori poteſtate Eccleſia prædita erat, quā nunc prędita ſit. Atq; impietatē auget, cū affirmat, antiquis illis Patrib. primitiuę Eccleſię, qui Apoſtolos aut Apoſtolorum diſcipulos viderūt, & audierunt, tantū licuiſſe, canonicos libros diſcernere: nā vt apertā his verbis interea repugnantia cū prioribus omittam, neque enim Hieron Apoſtolorum, aut ipſorū diſcipulorum auditor eſſe potuit, qui 400. circiter annis poſt Apoſtolos fuit: cui

cui tamen id licuiſſe affirmat. Hoc planè to-
tam ferè ſacrorum librorum molē proſter-
nit:nā longè poſt Apoſtolorū tēpora de Epi-
ſtola Pauli ad Hebræos, de ſecunda Petri, de
duabus poſterioribus Ioannis, de illius Apo-
calypſi, ac aliis Canonicis libris ſententia ab
Eccleſia lata fuit, quam ſi illi ferre non licuit,
malè à Faio hi libri in ſacrorum voluminum
ordine reponerentur: ac pleriſque ſacræ Scri-
pturæ partibus Eccleſia careret, quibus ta-
men ex Faij ſententia iuſtè potitur.

TANDEM duodecima ratio Faij, quam ob-
trudit Diſput. 21. conc. 38. eſt, quòd ſeipſum
conatur ab Auguſtini ſententia liberare, quā
tradit in Epiſtola fundamenti his verbis,
*Euangelio non crederem, niſi moueret me auctoritas
Eccleſia*, quam ita exponere nititur, vt per Ec-
cleſiæ auctoritatem Auguſtin. non intelligat
imperium, edictum, vel iuſſionem aliquam,
ſed ſanctitatē, puritatem, fidem, charitatem,
patientiam, & humilitatem, quibus Auguſti-
no perſuaſū eſt, vt relicto errore Manichæo-
rum, qui omnes ferè Scripturas tam veteris,
quàm noui fœderis repudiabant, veritatem
ſequeretur. Sed Auguſtinus Faio interprete
non indiget; neque enim ſi alio modo, quod
de Eccleſię auctoritate à ſe dictū fuit, ſentien-
dum voluiſſet, quàm quod communis illius
ſenſus poſtularet; id propriis verbis explica-
re ignoraſſet: quapropter cùm ſe Eccleſiæ au-
ctoritate moueri dixit, vt Euāgelio crederet,
eo auctoritatis nomine poteſtatem deſigna-
uit, quam ad diſcernendas veras Scripturas à
falſis in Eccleſia eſſe agnouit.

ALIAM quoque euaſionem quærit, cùm
ait Aug. agere de ea Eccleſia, quæ Apoſtolis
proxima erat: quam de Scriptura potuiſſe iu-
dicare aſſentit, cùm euidentes notas haberet
Spiritus ſancti. At dicat Faius, cur illa Eccle-
ſia non omnia dubia de libris noui teſtamen-
ti, nec de ipſis Euangeliis, cùm tam multa
Euangelia præter illa quatuor canonica cir-
cunferrentur, ſuſtulerit; ſed ea poſteriorum
temporum Eccleſiæ diſſoluenda reliquerit,
cuius decreta nec ipſe Faius proſcindere au-
det? Ex his patet aduerſarios improbè facere,
cùm tot integros libros è ſacrarum Scriptu-
rarum canone abradunt.

De libro Baruch ab aduerſariis expuncto.

CENSVRA II.

DEMONSTRATA igitur in genere
aduerſariorum, maximè Faij, impietate
in ſacros libros, nunc ad ſingulorum librorū
ab iis reiectorum examen deſcendimus: &
quibus rationibus illos reiecerint, inquirim⁹.
Principio nobis Baruch Propheta ſe offert,
Vuitkerus. quem inter alios aggrediuntur Witakerus
diſput. de ſacra Scrip. de lib. Baruch: cuius
verba ſunt, *Quiſquis hunc librum ſcripſit, Gracus*
A *homo fuit, & Græcè ſcripſit: ergo nec Baruch fuit,
nec aliquis ex numero Prophetarum: ita efficitur
neceſſaria ratione hunc librum in Apocryphis eſſe
ſtatuendum.* Et Antonius Faius in Enchiridio Faius.
diſput. 21. & 22. ratione à D. Hieronymo pe- Hieronym.
tita, qui in Præfatione Ieremiæ dicit. *Librum
Baruch Notarij Ieremia, qui apud Hebræos nec
habetur, nec legitur, prætermiſimus* Deinde ex
propriis addit Concilia antiqua, Pontifices, &
Patres Baruch nō meminiſſe. Demū Lectius, Lectius.
qui lib. 1. ſuarum præſcriptionum, negatione
9. ex Bellarmino conatur oſtēdere, librū Ba-
ruch hodie à quibuſdam Pontificiis in Cano-
B nē non recipi, cuius verba inferiùs referemus.

HOS igitur, eo quo propoſiti ſunt, ordine
refelli opus eſt. Primùm Witakerus adeò in-
ſulsè, ac pueriliter arguit contra librum Ba-
ruch, cùm ex eo, quòd Græcè conſcriptus eſt,
Græcum illum hominem fuiſſe infert, vt vix
hanc illius rationem reſponſione dignam exi-
ſtimem. Quis enim vnquam tam acutè ratio-
cinatus eſt, vt eos omnes, qui Græca lingua
libros conſcripſerunt, Græcos eſſe neceſſariò
aut qui Latino, aut Chaldæo idiomate codi-
ces exararūt, protinus Latinos, aut Chaldæos
fuiſſe ſenſerit? Ioannes, & Marcus Græcè
Euangelium ſcripſerunt, num propterea Græ-
ci, & non Hebræi cenſendi ſunt? Paulus tum
C Græcè, tū Latinè ſcripſit, nū ob id & Græcus,
& Latinus fuit? Daniel quoq; Chaldaico ſer-
mone Vaticiniū ſuū exarauit; nec tamē Chal-
dæus, ſed Hebræus fuit: quò fit, vt vana prot-
ſus, ac friuola ſit hæc Vuitakeri argumētatio,
quam puerorū ſibilis explodēdam relinquo.

SED fortaſſe hanc Vuitakeri rationē magis
apparenter Faius proſequitur in Enchiridio
diſp. 23. vbi hanc regulam circa librorū Ca-
nonicorum veritatem ſtatuit, vt ij ſoli veteris
Teſtamēti libri Canonici habeantur, qui He-
braicè conſcripti reperiuntur, cęteri verò, qui
vel Græcè, vel alio idiomate exarati legūtur,
D à Canone expungantur. At quis hanc regu-
lam Faio præſcripſit, vt eam viciſſim nobis
præſcriberet? Equidem, ſi is hanc regulam
ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris accepiſſet,
illam non inuiti exciperemus: ſed cùm Faij
duntaxat auctoritate, tot exceptionibus ob-
noxia, lata fuerit, iuſtè Faium cum ſua regu-
la reiicimus: quæ enim ratio, aut auctoritas vi-
get, vt eos tantùm libros Canonicos agno-
ſcere debeamus, qui Hebræo ſermone con-
ſcripti ſunt? Planè ſi hæc regula quicquam
pōderis haberet, è ſacrorum librorū Canone
E explodendus eſſet Daniel, qui non Hebræo,
ſed Chaldæo idiomate conſcriptus habetur,
teſte Hieronymo in Præfatione in eūdem. Ac
nōnulla volumina, quæ ille velut Apocrypha
reiicit tanquam Canonica excipiēda eſſent:
nam Hierony. Præfatione in libros Salomo-
nis teſtatur ſe Eccleſiaſticū Hebraico ſermo-
ne conſcriptū reperiſſe; itē primum Macha-

bęorum; Munſterus etiam, qui in eadē ſecta cum ipſo cōſpirat, hoc ipſum de libro Tobiæ affirmat: quò fit, vt Faius hac regula ſeipſum perimat.

Attamen id non inuitus fateor, nonnulla apud Hebræos ſacra volumina periiſſe, quæ cū priùs Hebraicè exarata eſſent, poſtea vel Chaldaicè, vel Græcè conſcripta ſunt: ita vt Hebræa exēplaria penitus extincta ſint, qualia fuiſſe arbitror Iudith, Tobiam, Sapiētiam, Baruch: alterum Machab. quorum Hebræa exemplaria perierunt: atque inde factum eſt, vt apud Hebręos hi libri inter Canonicos nō haberētur: cùm id illis commune ſit, vt quos Hebręo idiomate libros conſcriptos non inueniūt, ſtatim à canone reiiciant: adeò vt ipſū Dan. quandoquidē Chaldaica tātū exēplaria apud illos extant, inter Hagiographa tantùm volumina (teſte Hier. præfat. in ipſum) reiiciāt.

Pulso igitur Vuitakero, ac Faij regula expuncta; venio ad ipſum Faium, quem Baruch impugnatorem ſecūdo loco propoſuimus. Is ex Hier. primùm conatur oſtendere librum Baruch, eò quòd apud Hebræos nec habeatur, nec legatur, ſuppoſititium fuiſſe.

At quamquam Hieron. dicat in præfatione in Ierem. lib. Baruch apud Hebręos nec legi, nec haberi, haud tamē affirmat eſſe ſuppoſititium. Hæc enim ſunt verba Hieron. *Librum autem Baruch notarij eius, qui apud Hebraos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus.* Immò in antiquiſſimis Bibliorum codicibus excuſſis Baſileæ ante annos centum, Hier. verba ita habent. *Liber iſte, qui Baruch nomine prænotatur, in Hebræo canone non habetur, ſed tantùm in vulgata editione.* Item Gloſſa ordinaria in præfatione Hierem. exponens verbum illud. Hier. *Prætermiſimus*, ait, quia ſcilicet non eſt de canone, ſed poſtmodùm tranſlatus fuit de Gręco in Latinum, iuxta vulgatā editionem, in qua inuentus eſt: non itaque ſuppoſititius fuit, cùm in vulgata editione, quæ ante Hieronym. ferebatur, haberetur.

Faius. Diſp. 24. Conc. 1. Porrò quænam vulgata illa editio fuerit. Idem Faius vult eſſe *Λουκιανίου*, vt vocat, à Luciano martyre compactam. Lyranus verò in prolegomenis Bibliorum, & in expoſitione prologi S. Hieronymi in Ezech. & in præfat. Baruch ſentit eſſe editionem quandam Hieroſolymis repertam ſine nomine auctoris. Bellarm. autem tom. 1. lib. 2. de verbo Dei c. 5. videtur ſentire eam eſſe editionem Origenis: qui licèt non tranſtulerit vetus teſtamentum ex Hebraico, editionem tamen 70. interpretum ita emendauit, mulris ex Theodotione admixtis, & notatis ſigno ſtellæ radiantis, multis etiam veru iugulatis, vt nouam editionem feciſſe videatur. Ita verò probata fuit eo tempore hæc editio, vt breui Bibliothecas omnes repleuerit, vt ſcribit B. Hieron. Epiſt. ad Auguſt. quę eſt 11. inter Epiſtolas Auguſtini, & præfat. libr. 16. in Iſaiam: at quicquid ſit de his ſententiis, ex ipſius Faij ſententia conſtat, hanc vulgatam Græcam editionem prioribus illis trecentis annis extitiſſe; cùm Lucianus qui ſub Diocleriano paſſus eſt, eo tempore claruerit, atq; illam ex Hebraico textu tranſtulerit, vt idem Faius fatetur. Quapropter miror, quomodo tam paucis verbis ſecum ipſe pugnet: nam cùm vulgatam illam veterem editionem de Hebræo in Gręcum aliquando factam fuiſſe docet, certè priorem ſuam ſententiam iugulat, qua antea dixerat Baruch apud Hebræos neque legi, neque haberi, ac ob id ſuppoſitiriū eſſe, cùm ille in vulgata editione, quæ ex Hebr. facta fuerat, & haberetur, & legeretur.

Cæterum quamuis Hebraicum exēplar Baruch Hieron. tempore non haberetur, haud tamen negandus eſt liber, cùm tunc Hebraica exemplaria extitiſſe credēdum ſit, quando Græcè redditus fuit. Neque enim modò Prophetarum, ac cæterorum librorum veteris teſtamēti originalia exemplaria apud Hebræos habentur, ſed tranſumpta tantummodò ex tranſumptis, nec tamen illis fidem negamus: cur itaque Faius fidem huic libro denegandam cenſet, quem ex Hebręo exemplari in Græcum tanſlatum fuiſſe, idem fatetur, vel ſaltem fateri cogitur?

Sed cùm Faius vlteriùs contra Baruch proſequitur: neminem, neque Concilia antiqua, neque Patres, neque Pontifices illius vnquam meminiſſe, profectò nimis palàm mendacem ſe profitetur. Nam & Concilia, & Patres, & Pontifices apertiſſimè de Baruch teſtati ſunt. Siquidem quod ad Concilia attinet, de Concilio Carthaginenſi tertio, de Romano ſub Gelaſio, de ſexta Synodo, quæ Concilium Carthaginenſe approbauit, ac reliquis Conciliis, quæ Carthaginenſe illud ſequuta ſunt, nulla eſt dubitatio, cùm ea apertè Baruch in ſacrorum librorum catalogo collocent: ſed ante ipſum quoque Carthaginenſe, Laodicenum Concil. canon. 59. Baruch inter ſacros Prophetas ſine vllo diſcrimine recenſet. Hæc illins Canonis verba ſunt. *Hæc* (inquit) *ſunt quæ legi oportet ex veteri teſtamento, Geneſis, Exodus*, &c. *Duodecim Propheta, Iſaias, Baruch, Lamentationes, & Epiſtola*, &c. Atque ante ipſum Laodicenum, Nicenum quoque Concilium de Baruch clariſſimum fert teſtimonium, cuius auctoritate vtitur ad probandum filij Diuinitatem contra Arrianos lib. 2. fol. 105. *Clarius* (inquit) *accipe teſtimonium authenticum ſoli perſonæ Dei propoſitum, oſtendens ipſum eſſe auctorem omnium factarum naturarum, ſicut ſcriptum eſt in libro Baruch, ex ore Hieremiæ Prophetæ dicentis. Qui præparauit terram in æternum tempus, impleuit eam iumentis*, &c. eiuſdem teſtimonium etiam citat. fol. 109. En antiquiſſima Clm. l. n.

Conci

Concilia omni exceptione maiora, quæ Faij impudentiam deregunt.

Venso ad Patres. Athenagoras legatione pro Chriſtianis Baruch verba citat, quæ Ieremiæ aſcribit. Idem præſtant Irenæus lib. 5. cap. 35. Clemens Alex. lib. 1. Pædagog. cap. 10. Baſilius lib. 4. cont. Eunomiũ. Gregorius Nazianz. oratione 49 quæ eſt de fide. Epiphanius contra Nazareos, & cõtra Ebionæos. Ex Latinis Tertullianus aduerſ. Gnoſticos c. 8. Cyprianus aduerſ. Iudæos lib. 2. cap. 6. Lactantius lib. 4. diu. inſtitut. cap. 53. Hilarius lib. 4. de Trinit. ſub finem. Iulius Firmicus de erroribus profanarum Religionum. Ambroſius de fide cont. Arrian. cap. 7. & lib. 3. Exam. c. 54. Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 18. c. 33. Hi omnes Baruch ſub nomine Ieremiæ meminerunt: cuius teſtimonia Ieremiæ tribuunt. Quare Auguſtinus loco citato, poſtquam ex Baruch teſtimonium protulit (inquit) *Hoc teſtimonium quidam non Ieremiæ, ſed ſcribæ eius attribuunt, qui vocatur Baruch, ſed Ieremiæ celebratius habetur.*

Vervm quamplures alij Patres antiquiſſimi, Baruch Prophetam appellant, atque illi Vaticinium illud aſcribunt. Ita Baruch meminerunt Origenes lib. 2. de Princip. cap. 3. Athanaſius contra Arrianos oratione 2. Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 4. & 51. Baſilius de Spiritu ſancto cap. 6. Grogorius Nyſſenus oratione 5. de pauperibus amandis, & oratione de occurſu Domini. Io. Chryſoſt. ad Pſ. 46. hom. 26. in ep. ad Rom. & hom. 5. de incomprehenſibili Dei natura. Cyrillus Alexand. hom. dicta Epheſi in Neſtoriũ, vbi habet hæc verba. *Teſtes accipite ſanctos Prophetas. Nónne Baruch Emmanuelem digito demonſtrat? ait enim, hic eſt Deus noſter, & non æſtimabitur alius aduersùs eum.* Et ep. ad Maximinum. Atque hi quidem ex Græcis Patribus. Ex Latinis verò Zeno Veronenſis de Natiuitate Chriſti ſer. 1. Baruch velut Prophetam commemorat his verbis. *Sed & Baruch eodem ſpiritu loquitur dicẽs. Hic eſt Deus noſter*, &c. Ruffinus in explicatione Symboli. Paulinus Nolanus apud Hierem. tom. 10. ep. 24 Petrus Chryſologus ſer. 88. Gregor. lib. 28. Mor. c. 2. Bernardus ſer. 2. de Aſſump. B. Mar. & alij. Quod ſi tot Patres Faio nulli eſſe videntur, nobis multò magis licebit, Faium nullius veritatis exiſtimare.

Clem. Rom.

Denique ſi Faius Pontifices expetit, tametſi minùs ipſe Pontificius ſit, habeat primum Clementem Rom. Pauli comitẽ, ac Petri diſcipulum, ac in Romana ſede tertium ſucceſſorẽ, qui libro 5. Conſt. Apoſtolicarum c. 59. in eodem ordine collocat Lamentationes Ieremiæ, & Baruch. *Siquidem* (inquit) *& nunc decimo die menſis noni, in vnum locum congregati Lamentationes Ieremiæ legunt, in quibus ſcriptum eſt, ſpiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus comprehenſus eſt in corruptionibus eorum. Item Baruch, in quo ſcriptum eſt. Hic eſt Deus noſter, & non reputabitur alius ad eum.* Habeat etiam Sixtum primum ep. ad omnes fideles: Fœlicem III. ep. ad Petrũ Antiochenum. Pelagium I. ep. ad Vigilium Epiſcopum. Gregorium Magn. lib. 28. Mor. c. 2. Innocent. III. ſer. 1. in Natiu. Domini. En igitur quot Conciliorum, Patrum, ac Pontificum teſtimonia Baruch non tam meminerũt, quàm illum nobis teſtatum relinquunt: quibus nos omnino deſtitutos Faius aſſerebat: ſed meminerit Faius facilius eſſe veritatem calumniari, quàm illatam illi calumniam defendere.

Lectius.

Postremvs nobis Lectius ſupereſt examinandus, nũ & ipſe falſam Bellarmino calumniã impoſuerit. Ita enim lib. 5. ſuarũ præſcrip. negat. 9. in Præſidem Fabrum ſcribit. Fatetur Bellarmin⁹ olim inter Canonicos à Patribus, & Conciliis, hodiéque à Põtificiis quibuſdam non numerari, vt videas, quàm incautè dictatoriã ſententiam aduersùs quoque tuos (Præſes) pronunties. Saltem igitur illum teſtẽ audi lib. 5. de verbo Dei c. 8. de libro Baruch. *Controuerſia fuit, & eſt, tum quia non inuenitur in Hebrais codicibus, tum etiã quia nec Cõcilia antiqua, neque Pontifices, neque Patres, quos ſuprà citauimus, qui catalogum ſacrorum librorũ texuut, huius Prophetæ diſertis verbis meminerunt: itaque propterea ex Catholicis Io. Driedo hunc librũ eſſe Canonicum negat lib. 1. de Scripturis, & dogmatibus Eccleſiaſt. c. vlt.* Hæc Bellarminus. Equidẽ Lectius non verbis Bellarmini, quæ integra citat, ſed ſenſui verborũ calumniam ſtruit; nam cùm Bellarminus ait de libro Baruch cõtrouerſiam fuiſſe, & eſſe, non inter Catholicos, qui poſt Carthaginenſe Conciliũ III & poſt Tridentinũ extiterũt; ſed inter Catholicos, & Hæreticos iã ab ipſis tẽporibus fuiſſe, & nunc quoque durare intelligit: nemo enim maximè poſt Trid. Synodi decretum de libro Baruch ampliùs controuerſiã mouit, niſi à Catholicis receſſerit, vt idẽ Bellarminus paulò pòſt profitetur. Neque Driedo ſententiã ſuam ita abſolutè de Baruch profert, quin eã Conciliis, ac Eccleſiæ iudicio ſubiiciat: quò fit, vt falſum ſit Bellarminũ aſſerere, hodie à Pontificiis quibuſdam poſt Conciliũ Tridentinum librũ Baruch inter canonicos nõ enumerari.

Bellarm.

Qvod verò ait Bellarminum docere, hunc librum olim inter Canonicos à Patribus, & Conciliis non eſſe receptũ: neque id vnquam cogitauit Bellarminus, neque hoc illius verba præ ſe ferunt, quæ tantùm aiunt, nec Concilia antiqua, ea quæ Carthaginenſe 3. Conc. ac Laodicenum præceſſerunt, neque Pontifices, neque Patres eorum temporum, in ſacrorum librorum deſcriptione, Baruch diſertis verbis meminiſſe: cùm verò Lectius ignoraret, quid Bellarminus illa phraſi; *diſertis verbis*, annueret, aut quæ illius vis eſſet, exi-

ſtimauit Bellarminum librum illum omnino è Patrum calculo eripuiſſe. At falſum eſt: nam illis verbis id tantùm inſinuare voluit Bellarminus, priora illa Concilia, quæ Carthaginenſe 3. Concilium præceſſerunt, Laodiceno excepto, tum illorum temporum Pontifices, tum Patres hunc librum non explicitè ſub nomine Baruch, ſed tantùm ſub Hieremiæ titulo in ſacrorum librorum Catalogis appoſuiſſe: ita vt ibi quidem Baruch nomen reticerent, librum tamen ſub Hieremiæ nomine diuinum agnoſcerent: atque ita ſeipſum explicat Bellarminus eodem capite: vbi ita ſcribit: *Denique veteres paſſim allegant hunc librum ſub nomine Hieremiæ: propterea quòd Baruch notarius, & diſcipulus fuerit Hieremiæ, vt patet ex lib. Hieremiæ cap. 36. quæ cauſa fuit, cur Concilia antiqua, & Patres non poſuerint Baruch nominatim in Canone, quia nimirum hunc librum partem eſſe ducebant Hieremiæ vaticiniorum.* Videat Lector, quàm perſpicuè Bellarmin. ſe ab ipſius calumnia liberet. Ex quo tandem conſtat aduerſarios grauiſſima cenſura dignos cenſeri, qui ſacrum Prophetam è diuinorum librorum Canone expungunt.

De libro Iudith ab aduerſariis inter Apocryphos reiecto.

CENSVRA III.

ADVERSARII quibus id propoſitum eſt, vt eos omnes ſacros libros, ſub dubiæ veritatis prætextu à Canone reiiciant, quos ſuis erroribus infenſos offendunt, cùm in Iudith volumine multa de ieiunio, de cœlibatu, de caſtitate, ac aliis Chriſtianis virtutibus præclarè commendata videant, quæ illorum ebrietates, impudicitias, ac obſcœnas carnis voluptates reprehendunt; omnes idcirco neruos intendunt, vt illud non ſacrum, ſed Apocryphum eſſe oſtendant. Quare Lutherus in ſuis Bibliis, & in Colloquiis Germanicis capite de libris veteris Teſtamenti, Tragœdiam, ac fabulam appellat, qua deſcribitur, qualis Tyrannorum exitus eſſe ſoleat. Brentius in Apologia confeſſionis Vvirtembergenſis c. de ſacra Scriptura. Gullielmus Vvitakerus diſput. de ſacra Script. Magdeburgenſes lib 2. cent. 1. c. 4. col. 51. Martinus Kemnitius in Examine ſeſſ. 4. Concil. Trid. Poſtremò Antonius Faius in Enchiridio diſput. 21. 22. & 23. librum Iudith, quemadmodum & cæteros, quos ſuprà enumerauimus, inter Apocryphos enumerant.

COMMVNIS aduerſariorum ratio, qua librum Iudith, ſicut & cæteros à Canone excludunt, ea eſt, quòd ij non habentur in Canone Hebræorum: quam rationē ſuprà confutauimus. Antonius Faius præter illas communes ſuperiùs recitatas, ac exploſas, nonnullas proprias aduersùs librum hunc colligit conc. 10.

PRIMA ratio eſt, quòd hic liber cum verè Canonicis repugnat, eò quòd doctrinam de caſtitate tuenda, de cœlibatu, de quotidiano ieiunio, contineat. Hæc Hæreticorum ratio eſt, quibus virtutum pulchritudo, ac honorū operum luxuria eſt: at meliùs ratiocinatus fuiſſet Faius, ſi dixiſſet hunc librum cum ſuis erroribus pugnare: hæc enim doctrina non ſacram cæterorum Canonicorū voluminum doctrinam opprimit, ſed Faii, ac Sectariorum impia, ac profana dogmata expellit. ſed cùm Faius diſput. 22. conc. 8. hunc librum, ſicut & cæteros, quos oppugnat, aliquando tanquam vtilem approbauerit; cur illum nunc tam citò, velut perniciosum, atque erroneam doctrinā Scripturis contrariā continentē damnat?

CERTE D. Hieron cùm de hoc libro ex Hebræorum ſententia loquitur in præfat. eiuſdem libri, aſſerit librum Iudith apud Hebræos numerari in ſanctis libris, qui tamen non ſint idonei ad fidei dogmata cōprobanda. Quòd ſi Faius Iudæis potiùs, quàm Chriſti Eccleſiæ credere mauult, cùm hunc librum è Canone propterea expungit, quòd illum Hebræi in Canonem non recipiunt, cur illis ſaltem nō credit, cùm ſanctum illum eſſe affirmant, qui reuerà ſanctus appellari non poſſet, ſi cæteris ſanctis, ac diuinis Scripturis repugnaret?

CÆTERVM nec à Iudæis diſſentiunt Tigurini, & maximè Conrad. Pellican. qui epiſt. præfixa Commentariis in libros, quos Apocryphos vocant, ita ſcribit. *Hi libri ſic Eccleſiaſtici, & Biblici habiti ſunt, vt in Eccleſia Catholica ab Apoſtolorum temporibus fuerint cum reuerentia multa lecti, licèt non vt Canonici, in auctoritatem prolati contra Iudæos, qui hos in ſacro ſuo Canone non ſuſceperant: cùm tamen non ſolùm legis, ac Prophetarum ſcriptis in nullo contradicerent: ſed & fidei, myſteriorū mque Chriſti dogmatibus plurimum adſtipularentur.* Hæc Pellicanus. Idem docet Petrus Cholinus in epiſt. ad Lectorem libris prædictis præpoſita. His adſtipulatur Henric. Bullingerus in epiſt. quam Bibliis Tiguri impreſſis præponit, vbi inter alia hæc ſcribit. *Reliquum eſt, vt nonnihil dicam de libris Eccleſiaſticis, quos nonnulli appellarunt Apocryphos, vocabulo rei fortè non per omnia idoneo, congruóve. Ego verò arbitror, ſaluo interim omnium aliorum iudicio, iſtos libros rectiſſimè Hagiographa dici poſſe, nimirum à ſanctis viris, de rebus ſcriptos ſacris. Eccleſiaſtici libri dicti videntur illi, quos quanquam non ſint in Canone Hebr. Eccleſia tamen, quia ſancta tradunt, & Canonicis non contradicunt, recipit, & in Sanctorum cœtibus legit: nec primus hoc profero, docuit hoc ipſum ante me Cyprianus, ſiue Ruffinus in expoſitione Symboli.* Tandem Geneuenſes licèt hos libros in fine veteris Teſtamenti collocēt, velut Apocryphos; de his tamen ita ſcribunt. *Nihilominùs contemnendi non ſunt,*

cùm

cùm bonam, & vtilem doctrinam contineant. Sic habetur in Bibliis impreſſis apud Frãciſcum Stephanum anno 1567. & apud Stephanum Anaſtaſium 1562. in argumentis ipſis libris appoſitis. Ex quibus profectò palàm fit, Faium hac ratione non tam nos, quàm ſuos, ac ſeipſum oppugnare.

Secvnda ratio Faij eſt, hunc librum ſibi inuicem contraria aſtruere. Quod idcirco dicit, quòd exiſtimet huiuſmodi hiſtoriam cum aliis hiſtoriis non conuenire: at potiùs Faius, quàm liber ſibi ipſi cõtradicit, qui cùm hiſtorias ſe noſſe credat, illarum apertè ignarum ſe profitetur, vt facilè euincemus. Nam cùm tota huius rei controuerſia in eo ſita ſit, vt quo tempore hæc hiſtoria acciderit, non ignoretur: ac nonnulli inter Catholicos ſcriptores eam ante Babylonicam captiuitatem contigiſſe velint, alij in ipſo captiuitatis tempore, alij poſt regreſſum à captiuitate: atq; hi adhuc in diuerſas ſententias ſcindũtur. Nam qui poſt captiuitatem eã eueniſſe ſentiũt, alij ad Cambyſis, alij ad Aſſueri, alij ad Darij Hyſtaſpis tempora illã referunt. Rurſus eorum, qui eam ante captiuitatem ponunt, quidam Sedechiæ tempeſtate, alij Ioſiæ, Bellarminus Manaſſe regnante accidiſſe ferunt. Hæc tamen hiſtoriæ veritatem non eneruant, aut libri auctoritatem diminuunt.

Ego verò in hac opinionũ varietate, eam mihi ſententiam magis eligẽdam duco, quam Faius, ac aduerſarij minimè oppugnare valeant, vtpote quæ Scripturam ipſam, atq; antiquiſſimos Patres teſtes ſibi vendicet, & minùs cauillis obnoxia videatur. Quapropter hæc poſt Babylonicam captiuitatẽ accidiſſe exiſtimo, ipſius in primis Scripturæ auctori- (Iudith. 5.) tate permotus, quæ c. 5. huius libri eandẽ captiuitatẽ iam elapſam inſinuare videtur his verbis. *Tunc Achior dux omnium filiorũ Ammon reſpondens ait,* &c. *Nam & ante hos annos, cùm receſſiſſent à via quam dederat illis Deus, vt ambularent in ea, exterminati ſunt præliis à multis nationibus: & plurimi eorum captiui ducti ſunt in terrã non ſuam. Nuper autem reuerſi ad Dominum Deum ſuum, ex diſperſione qua diſperſi fuerant, adunati ſunt, & aſcenderunt montana hæc omnia, & iterum poſſident Ieruſalem, vbi ſunt ſancta eorum.* Porrò extrema hæc diſperſio, de qua hîc loquitur Achior, non alia eſſe videtur, quàm quæ ex Babylonica captiuitate Hebræo populo contigit: neque enim alia captiuitas toti Hebræo populo poſt Dauid accidiſſe legitur, in qua ab Ieruſalem pulſus fuerit; nam quæ tempore Salmanaſar cõtigit, ſub Oſee Rege Iſraël, non fuit vniuerſalis totius populi, ſed tantùm decem tribuum Regni Iſraëlitici. Eo enim tẽpore Achaz Rex Iuda, qui regnabat in Ieruſalẽ, amicitia cõiunctus erat cum Re- (4.Reg.16.) gibus Aſſyriorum, vt conſtat ex lib. 4. Reg. 16. quapropter nec deſerta fuit Ieruſalẽ, nec Regnum Iuda vllam à Salmanaſar moleſtiã pertulit: quò fit, vt diſperſio, de qua Achior his verbis agit, cùm in eo mẽtio fiat de amiſſione Ieruſalem, quam iterum poſt illam poſſediſſe dicitur, de hac captiuitate ſub Salmanaſar intelligi minimè queat. Reſtat igitur vt de Babylonica captiuitate hîc agatur, in qua Ieruſalem deſtructa fuit, & populus in Babyloniam tranſlatus.

Deinde hanc ſententiã mihi perſuadent complures antiquiſſimi Patres, ac ſcriptores. Hanc enim docent Clemens Rom. Conſtit. (Clemens Rom.) Apoſt. lib. 8. c. 2. Euſebius in Chron. (Euſeb. Caſ.) Aug. lib. 18. de Ciu. Dei. (Auguſtinus.) Beda in libro de ſex ætatibus. (Beda.) Suidas in Holoferne. (Suidas.) Seuerus Sulpitius lib. 2. ſacræ hiſtoriæ. (Sulpitius.) Georg. Cedrenus in Dario Cambyſe. (Cedrenus.) Michaël Glicas par. 2. Annaliũ. (Mich. Glic.) Lyran. in 1. c. lib. Iudith. (Lyranus.) Io Driedo de Eccleſiaſticis Scripturis & dogmatibus lib. 1. c. 2. par. 2. & lib. 3. c. 4. p. 3. (Io. Driedo.) Gerardus Mercator in ſua Chronologia; (Gerardus.) Vuernerus Boleuingius in faſciculo temporum ætate 5. (Vuernerus.) & alij nonnulli.

Demvm videtur omnem dubitationẽ tollere ipſe Græcus textus, qui poſt ea verba. *Et plurimi eorũ captiui ducti ſunt in terrã non ſuam.* hæc addit: καὶ ὁ ναὸς τῦ Θεῦ αὐτῶν ἐγένηθη εἰς ἔδαφος. *Et templum Dei eorum factum eſt in pauimentum*, vel vt legunt Vatablus, & Arias Montan. *Tum etiã templum Dei ipſorũ ſolo æquatum eſt.* At conſtat Hieroſolymitanũ templum ante captiuitatem Babylonicam minimè dirutum, aut ſolo æquatũ fuiſſe: quare cùm ibi mentio fiat de deſtructione Templi, exploratũ eſt, hoc facinus Iudith poſt Babylonicam captiuitatẽ expletum fuiſſe. Et quidẽ miror, quomodo Hieronymus ea verba omiſerit, cùm in ipſis Græcis exẽplaribus vetuſtiſſimis legantur: ſed fortaſſe id accidit, quia is non è Græco, ſed ex Chaldæo librum hunc trãſtulit, vt ex illius præfatione conſtat, in quo fortè exemplari ea verba non inuenit. Sed cùm hic liber primùm Hebraicè conſcriptus fuerit, vt mihi veroſimile videtur, cùm illius auctor ipſe ſummus Pontifex Ioachim à Philone aſſeratur, ac poſtea Græcè redditus ſit: nec ſatis notum ſit, quomodo Chaldaicè cõſcriptus ab Hieronymo inuentus fuerit, præſertim cùm tranſumptum illud Chaldaicum poſt Hieronymi tempora nuſquam apparuerit. Græco potiùs exemplari, quod nunc apud nos integrum extat, credendũ iudicarẽ, quàm ob id, quòd Hieronymus verba illa reticuerit, Græcum vetuſtiſſimũ exemplar damnandũ eſſe. Hæc ſententia, tum ob rationem illã ex ipſa Scriptura depromptã, tum ob Græci textus auctoritatẽ, tum etiã ob Patrum, ac inſignium ſcriptorũ teſtimonia, quibus ſuffulta eſt, mihi potior viſa fuit; nec tamen interim cæteras aſpernandas exiſtimo, quæ hanc hiſtoriam ad tempora ante Babylonicam captiuitatem referunt: inter eas eſt Bellarmini ſententia, quæ

plurimas

plurimas emergentes difficultates ſoluit, pręſertim quæ ex prophanis hiſtoricis oriuntur.

Cæterum quo Rege apud Aſſyrios imperante, hæc quæ in Iudith leguntur, acciderint; Pattum, quos ſupra citauimus variæ ſunt ſententiæ: nonnulli enim ſub Cambyſe, alij ſub Dario Hyſtaſpis acccidiſſe exiſtimant, ac annotũ ſupputatione facta obiectos difficultatum nodos explicãt; nec obſtat, quòd in ipſa hiſtoria habeatur, hæc imperante Nabuchodonoſore apud Aſſyrios eueniſſe. Nam (Nabuchodonoſor) Regum Aſſyriorum, non nomen, ſed cognomẽtum tantùm fuiſſe ferunt: quare plures Nabuchodonoſores fuiſſe cenſent, immò tot Nabuchodonoſores regnaſſe, quot Regum Aſſyriorũ Imperio potiti ſunt, tametſi Perſarum etiam Reges eſſent.

Ego verò (vt quid de hac re ſentio, ingenuè proferã) cùm primùm huc animũ appuli, vt quid de hac re, tũ ſacri, tum profani ſcriptores traderẽt, diligentiſſimè explorarem, difficillimum duxi, cõſtantem aliquam inter eos concordiã ſtatuere, non quidem, quòd in re geſta inter ſe diſſentire putẽ; ſed quòd rem geſtam diuerſis vocabulis, ac nominibus explicent. Nam in primis certũ eſt apud profanos auctores, ac hiſtorigraphos, nullum Aſſyriorum Regũ Nabuchodonoſoris nomen vnquam obtinuiſſe. Nam Herodotus, Iuſtinus, Oroſius celebres hiſtorici, qui res geſtas Aſſyriorum, Perſarum, atque Medorum diligenter enarrarunt, illorúmque Regũ ſeriẽ explicarunt, nullius Nabuchodonoſoris meminerũt: vnde colligitur Hebræos proprias tum Regum, tum locorũ nomenclationes à Gentium appellatione diſcrepãtes habuiſſe, vt ex ſacris literis facilè cõſtat, in quibus ſæpe legimus alia nomina ab Hebræis, locis impoſita fuiſſe à prioribus diuerſa, vt Iudic. 1. *Vocatúmque eſt nomen vrbis, horma, id eſt, anathema.* Item Num. 11. *Vocauítque nomen loci illius, incenſio: eo quòd incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini.* Ac paſſim Hebræi tã locis, quàm perſonis nomina imponebant, à quibus aliquod inſigne, vel commodum, vel dãnum accepiſſent. Et quidẽ de Nabuchodonoſore id mihi perſuadeo, eos Aſſyriorũ Reges ab Hebręis Nabuchodonoſores appellatos fuiſſe, à quibus grauiſſimo aliquo damno, aut bello, aut luctuoſa captiuitate affecti fuerunt. Id enim nomen (planctus) exponitur: atque id magis confirmat, quòd ſæpe apud Ieremiam non Nabuchadneſar, ſed Nabuchadreſar appellatur.

Iudic. 1.

Num. 11.

Atqve inde accidit, quòd cùm res geſtæ ab Aſſyriis diuerſis vocabulis, tũ à ſacris, tum à profanis ſcriptoribus explicentur, difficillimũ ſit, certũ aliquem, ac nulli cauillationi obnoxium ex his communem veritatis conſenſum elicere: niſi priùs quis diligentiſſimè perſcrutatus fuerit, ac exploratũ habuerit nominum cõſenſum, quibus vtrique vſi ſunt. Nam tametſi Raphaël Volaterranus ſuæ Geographiæ lib. 12. ſcribat, Cambyſem apud hiſtoricos ſecundum Nabuchodonoſorẽ appellatũ fuiſſe, atque alij Nabuchodonoſor Regũ Aſſyriorum cognomẽtum fuiſſe ſentiant: id tamen non ex profanis auctoribus, ſed ex ſacris tantùm comprobare valent: quò fit, vt tota huius rei controuerſia nobis ſit cum profanis hiſtoricis, qui ſub aliis nominibus rem geſtam narrant. Id verò huius libri auctoritatem minimè eneruare debet. Nã etſi, quibus nominibus hæc hiſtoria à profanis hiſtoricis tradita fuerit, ignoretur; haud ſanè propterea conficta cenſeri debet, cùm res geſta omnino ex ſacris ſcriptoribus habeatur, qui planè non minori fide, quàm profani ſcriptores, pręſertim apud Chriſtianos, digni exiſtimantur: alioquin nulla ſacris hiſtoriis tum Iudicum, tum Regum ac cæterorum voluminum fides relinqueretur, cùm earum profani ſcriptores, vel non meminerint, vel eas ſub aliis nominibus explicauerint.

Raphaël Volat.

Qvapropter aduerſariis id ſufficere debet, vt hanc hiſtoriam nullo pacto confictam eſſe ſibi perſuadeãt. Primùm, quod eam apud Hebræos inter ſanctos (tametſi non Canonicos) libros collocatam habemus, deinde eam nullis ſacris Scripturis cõtradicere deprehẽdimus, quicquid Faius garriat: quòd ſi eã cõfictam ab aliquo fuiſſę, aut cum cæteris Scripturis pugnare exiſtimaſſent, nunquã profectò inter ſancta volumina computaſſent, quæ ad inſtruendos hominum mores vtilia, ac proficua ab illis cenſentur.

Porro hæc apud Chriſtianos, & Orthodoxos, tot Patrum, ac ſcriptorum teſtimonia, atque adeò ipſius Eccleſię cõſenſum ſibi vendicat, vt cùm vniuerſi in illius veritate aſtruẽda conſpirent, ac toto Chriſtiano orbe acclamante recepta ſit, ea fabuloſa, aut conficta haberi non poſſit; tãdem in ea nihil eſt, quod ab ipſis profanis ſcriptoribus diſſentiat, cùm adhuc ignotũ ſit, quibus nominibus ea ab illis deſcripta fuerit. Quapropter ſuperuacaneum exiſtimo, multiplicibus illis obiectionibus reſpondere, quæ circa Cambyſem, Dariũ, Nabuchodonoſorem, Arphaxad, Ieruſalẽ, templum, diuturnam pacẽ, quæ eo tẽpore ſequuta fuit, fieri ſolent. Nam cùm necdũ hactenus ex ſcriptoribus, tam ſacris, quàm profanis certò exploratũ ſit, ſub quo Aſſyriorũ Rege poſt Babylonicã captiuitatẽ hæc hiſtoria acciderit; fruſtrà huiuſmodi nobis dubia mouentur, qui eam rem hactenus ſuſpenſam ſub dubio relinquimus: cùm illud nobis tantummodò ſcire ſufficiat, quod ex ipſa ſacra huius libri hiſtoria certum traditur: videlicet eam poſt Babylonicam captiuitatem cõtigiſſe, eo tẽpore ſcilicet quo Ioachim Pontificatu fungebatur, cùm templum Hieroſolymis denuò extructum eſſet, ac Ieruſalem iterũ ædificata habitaretur,

habitaretur, poſtquàm denique diuturna illa pacis tranquillitas Hebræo populo orta eſt: quæ omnia ipſa hiſtoriæ ſeries declarat. Ex his Faius addiſcat, nihil aut repugnans, aut confictum in hac hiſtoria eſſe.

Tertia ratio Faij. *Ementita (inquit) obteſtationes, & verba pietati non conuenientia ipſi Iudith afficta in oratione ad Holofernem, auctoritatem illius eneruant.* Adcò delicatum Faius animum, ac conſcientiam gerit, vt cùm minutula quæque verba, quorum ſenſum aſſequi non poteſt, ſcrupuloſè examinet, ipſa tamen Sanctorum geſta pręclara, quæ Deo impellente fiunt, ac verba Deo inſpirante concepta, non vereatur ementitas obteſtationes, ac verba pietati non conuenientia vllo ſcrupulo appellare. At cur non mentitum etiam Iacob fuiſſe exiſtimat, cùm Eſaü ſe eſſe ſimularet, ac tot præclaris, ac diſertis verbis ſimulationem proderet? quem tamen Auguſtinus à mendacio excuſat lib. de mendacio. At eſto: mendacium Iacob protulerit; nũ id propterea libri Gen. auctoritatem eneruat? Quare igitur Faius ſublatã libro Iudith auctoritatẽ cenſet, tametſi ea leue aliquod mendacium protuliſſet? At profecto nec leue, nec graue aliquod mendaciũ ex illius ore elapſum fuit: nam qui rectè illius dicta examinauerit, in iis integram tantùm, tametſi latentem veritatem reperiet, quæ Iudith, non cæterorũ animo reſpondebat; quamobrem Vincentius in ſpeculo hiſtoriali lib. 4. c. 21. duplici ratione illam à mendacio excuſat. Prima eſt, quòd Iudith ad peccata, ac merita Hebræi populi reſpiceret, ob quæ merebatur tradi in manus Holofernis, vt ibi exponit: cui etiam illud addi poteſt, quòd ipſi ſponte ſe tradere cogitabant. Altera ratio, quòd Iudith tunc prophetìcè de Hebræo populo loqueretur, quem aliquando à Tito, & Veſpaſiano exterminandum fore prædiceret. Hæc illius verba ſunt. *A culpa mendacij, quam videtur toties incurriſſe Iudith apud Holofernem, eiúſque ſatellites, pluribus mediis excuſari poteſt: nam ad hæc omnia generalis eſt ſolutio, quòd quæcunque dixit de populo Iſraël ab Holoferne capiendo, intelligenda ſunt ſecundùm merita eorum: quia peccata eorum exigebant, vt ita eradicarentur, vt exponebat: vel etiam merita eorum, quia iam adeò deſolati erant, & puſillanimes effecti, quòd volebant ſe ſponte tradere: vel omnia intelligenda ſunt ſub conditione, quaſi loqueretur ſimpliciter, & aſſertiuè. Eſt etiam alia ſolutio generalis, quæ ſumitur ex gloſſa, ſc. quòd Iudith prophetìcè loquebatur prædicens Iudæos eſſe tradendos in manus populi Gentilis, quod factum eſt ſub Tito, & Veſpaſiano, propter peccata, quæ commiſerant in Chriſtum, & Apoſtolos: & ita vbique excuſatur à mendacio.*

Porro, vt poſtremæ Faij rationi, vel potiùs calumniæ reſpondeã, qua librum Iudith merè confictũ appellat; ſufficiat illi primùm

A antiquorum Patrum conſenſus, qui Iudith
reuerenter, ac religioſè meminerunt: quod
ſanè minimè feciſſent, ſi eum librũ (vt Faius)
confictum crediſſent: deinde totius Eccle-
ſiæ definitio, quæ eam hiſtoriam inter ſacras,
ac Canonicas reponit.

Primvm quidem huius libri meminerunt
Clem. Rom. Apoſt. Conſt. lib. 8. c. 7. vbi Iudith
cum Maria Moyſis ſorore, Debbora, & Ol-
dad comparat, ac Propheriſſam appellat. Ig-
natius epiſt. ad Philippenſes, vbi eam velut
honeſtatis exemplum proponit. Clem. Alex.
lib. 4. Strom. c. 4. qui illam præclara fide præ-
B ditam commemorat. Origenes hom. 9. in lib.
Iudic. Iudith egregia encomia proſequitur,
quam magnificam, & omnium fœminarum
nobiliſſimam vocat, & hom. 1. in Pſal. 37. ex
eo libro teſtimonium citat. Athanaſius in Sy-
nopſi diuinæ Scripturæ de libro Iudith, hiſto-
riam Iudith vt veram approbat. Io. Chryſoſt.
hom. 10. ex variis in Matt. locis ex c. 6. Matt.
ex Iudith hiſt. illud Matthęi comprobat. *Cùm
ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ, triſtes*; & hom.
60. in Io. Iudith Imperatoris officio functam
deſcribit. Iſidorus Peluſiota Iudith in caſtita-
tis præconium aſſumit lib. 1. epiſt. 87. Atque
C hi quidem ex Græcis Patribus.

Ex Latinis verò Tertullianus de Monoga-
mia cap. 17. Iudith inter Sanctos collocat, &
cum Iſaac Monogamo, ac Ioanne Spadone
comparat. Hilarius in Pſ. 125. librum Iudith
inter libros legis enumerat. Lucifer Calari-
tanus Iudith orationem commendat libr. de
non parcendo in Deum delinquentib. Am-
broſius ſæpiſſimè Iudith præclarè meminit:
nam lib. de Viduis illam in fortitudinis exẽ-
plum viduis proponit. Tum lib. 2. de virgi-
nibus eandem excuſat, quòd ſeipſam orna-
D uerit, cùm Holofernem adire vellet. *Quia (in-
quit) hoc Religione, non amore faciebat*; ac lib. 3.
Offic. c. 13. duplicem illius triumphum canit.
Primus (inquit) *triumphus eius fuit, quòd integrũ
pudorem de tabernaculo hoſtis reuexit. Secundus,
quòd fœmina de viro reportauit victoriam, fuga-
uit populos conſilio ſuo, horruerunt Perſæ audaciam
eius.* Hæc extrema Ambroſij verba ſententiã
noſtram priorem confirmant. Iudith facinus
poſt Babylonicã captiuitatẽ expletum fuiſſe,
cùm Perſæ Aſſyriorũ Imperium occuparent,
Hieronym. epiſt. 9. ad Saluianam de ſeruanda
E viduitate c. 6. Iudith illi in exemplum reuo-
cat. His accedant Prudentius in Pſychoma-
chia de pugna pudicitiæ, & libidinis Orieſie-
ſis de Inſtitutis Monaſticis poſt initium Pau-
linus Nolan. natali 8. Idacius Clarus aduer-
sùs Varimandum Arrianum. Arnobius in Pſ.
139. Proſper de promiſſ. & prædict. p. 2. c. 38.
Fulgentius epiſt. 2. de ſtatu viduali c. 10 Iſi-
dorus Hiſpal. de vita, & morte Sanctorum c.
64. & alij quamplurimi, qui Iudith hiſtoriam
tanquam veram commemorant: quorum
teſti

teſtimonia ad Faij impudentiam reiiciendam ſufficiunt.

His poſtremò accedat ipſe Conciliorum, ac Eccleſiæ vniuerſalis conſenſus, qui hunc librum inter Canonicos recipit: in his præclarum eſt D. Hieronymi teſtimonium, qui Præfatione in librum Iudith, teſtatur Synodum I. Nicenam huiuſmodi librum inter ſacros, ac diuinos libros collocaſſe. Sunt autem Hieronymi verba: *Quia hunc librum Synodus Nicena in numero ſanctarum Scripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ; immò exactioni, magis ſenſum è ſenſu, quàm verbum è verbo transferens.* Neque locum habet Faij calumnia, qua exiſtimare audet, Hieronymum deceptum, ac vnum Concilium pro altero citaſſe, ea ratione ductus, quòd hic Canon in Nicena Synodo non habeatur: nam neque æquum eſt, nos Faio potiùs, quàm Hieronymo credere, qui cùm id in Nicena Synodo legi aſſeueret, id ſanè nobis perſuaſum eſſe debet, Hieronymum Canonem illum & vidiſſe, & legiſſe: nec ipſe Faius negare poteſt, ſi tamen Athanaſium legit, plurimos magnæ illius Nicenæ Synodi Canones fuiſſe deperditos; nam Athanaſius, & alij Epiſcopi Alexandrinæ Synodi in Epiſtola ad Marcum PP. teſtantur in Nicena Synodo octoginta capitula, ſeu Canones conditos fuiſſe, quorum modò vix viginti Canones probatos habemus. Quare cùm hic Canon modò inter acta Nicenæ Synodi non habeatur, illum hæreticorum opera fortè ſublatum cum cæteris periiſſe credendum eſt: quapropter ſufficere debet Hieronymi teſtimonium, vt illi nullatenus Faius reluctari queat.

Hieronym.

CÆTERVM hoc Nicenæ Synodi de libro Iudith decretum ipſe Athanaſius videtur apertè confirmare, cùm diſputatione cont. Arrium ex libro Iudith, velut ex libro legis teſtimonium profert his verbis. *Priuſquam Spiritum ſanctum Deum eſſe perdoceam, eundem creatorem eſſe cunctorum verbis legalibus approbabo. Scriptum eſt; verbo Domini cæli firmati ſunt; & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* & in Iudith. *Tibi ſeruiet omnis creatura, quoniam dixiſti, & facta ſunt, miſiſti Spiritum tuum, & ædificauit.* Poſt Nicenum Concil. Carthagin. III. c. 47. apertè hunc librum inter Canonicos recenſet, cui ſubſcripſit Auguſtinus, qui eidem Concilio interfuit, quare & ipſe idem docet de doct. Chriſtiana lib. 2. c. 8. Poſt Carthaginenſe idem decreuit Synodus Romana ſub Gelaſio: poſt hanc ſexta Synodus generalis, quæ Concilium Carthaginenſe III. Prouinciale cōfirmauit: poſt ſextam Synodū Concilium Lateranenſe generale idem decretum renouauit; demū Tridentina Synodus œcumenica id ſub anathematis pœna tenendum ſtatuit ſeſſ. 6. Ex quibus ſatis ſupérque tum

Pſal. 32.
Iudith. 16.

Faio, tum cæteris huius libri aduerſariis feciſſe credimus.

De libro Tobiæ ab aduerſariis è Canone detracto.

CENSVRA IV.

INTER cæteros, qui Tobiæ librum acerrimè oppugnant; fuerunt hac noſtra tempeſtate Gulielmus Vuitakerus in diſput. de ſacra Scriptura c. de libro Tobiæ, & Antonius Faius Geneuenſis miniſter in Enchiridio diſp. 22. conc. 8. & ſequentibus. Vuitakerus de libro Tobiæ ita ſcribit loco citato: *Ipſe liber per ſe loquatur, cuius character totus ſe minimè Canonicū eſſe ſatis oſtendit.* Atqui à Vuitakero ſcire vellē; vndenā Canonicus aliquis Scripturæ liber eſſe cēſeatur? an adeò ignarus eſt, vt ignoret Canonicum librum non à ſeipſo, ſed ab alio, nempe à cōſenſu Eccleſiæ, ab Apocrypho diſcerni debere? quòd ſi ad priuatū Spiritus ſancti teſtimoniū, quo quiſque de libro Canonico certior fit, iuxta priſtinum errorem Canonicum librum examinandum cenſet; cur iudicium ad ipſum librū, quem iudicem nō accipit, trāſmittit? At eſto: liber ipſe per Sanctorum ora pro ſe loquatur, nam proculdubio ſuo ſe charactere totum diuinum, ac Canonicum eſſe oſtendet: quod paulò infrà præſtabit.

FAIVS verò cùm priùs hunc librum inter Hagiographos, cum Iudæis, & ipſe Iudaizans retuliſſet, quorum librorum ea natura eſt, teſte Hieronymo in Præfatione huius libri, & ipſis Geneuēſibus in Bibliis vt bonam, & vtilem doctrinam contineant, licèt nō Canonicam: ſic enim legitur in Præfatione horum librorum, quos in fine Bibliorū reiiciunt inter Apocryphos. *Nihilominùs* (inquiunt) *contemnendi non ſunt, cùm bonam, & vtilem doctrinam contineant.* Ita habetur in Bibliis impreſſis per Franciſcum Stephanum anno 1567. & apud Stephanum Anaſtaſium 1562. Poſtea ſeipſum, ac ſuos damnans, ait, hunc librum multa à veritate diſſentanea continere.

PRIMVM obiicit multiplex Angeli Raphaëlis mendacium, dum genus ſuum narrat: nam c. 5. Tobiæ interroganti. *Vnde te habemus bone iuuenis?* Ille reſpondet, ex filiis Iſraël: deinde ſubdit, ſe eſſe Azariam magni Ananiæ filium; quæ omnia Faius mendacij inſimulat, cùm is Angelus eſſet, qui neque ex filiis Iſraël eſſet, neque Azarias vocabatur; neque ex Anania ortus fuerat. At fruſtrà, immò impiè Faius Angeli myſteria mendacij arguit, cùm ea potiùs ſuſpicere deberet. Dicimus ergo Faio, Angelum nullum mendacium protuliſſe; nam in primis quòd reſpondet ſe eſſe ex filiis Iſraël, propriam

priam Iſraëlis ſignificationem ſibi vendicat: Iſraël enim dicitur (videns Deum) atque is ex numero beatorum Angelorum erat, qui ſemper vident faciem Patris. Dicitur etiam ex filiis Iſraël: nam cùm filios Iſraël ſummo amore complecteretur, vt pote, qui illi à Deo in cuſtodiam dati fuerant, vt ex illis verbis apparet, quæ idẽ Raphaël poſtea dixit. *Ego obtuli orationem tuam Domino*, &c. quaſi vnus ex illis eſſe videbatur, quandoquidem amicus eſt alter ego. Denique, ex filiis Iſraël ſeipſum nuncupat, quia tunc vnius ex filiis Iſraël effigiem gerebat.

QVOD verò Azariam ſe vocat: ſi propria vocis ſignificatio ſpectetur, illud iuſtè nomen ſibi vendicat, cùm Azarias apud Hebræos tantundem valeat, quantùm apud Latinos, *auxilium Dei:* at eum à Deo in Tobiæ auxilium miſſum fuiſſe nemo ignorat. Si verò corporis effigiem attendant, is Azarias appellari poterat, quandoquidem formam, ac effigiem illius Azariæ præ ſe ferebat: quẽadmodum S. Pauli imago S. Paulus nuncupatur. Quòd ſi hoc mendacium Faius velit aſſerere, ſanè opus eſt Scripturas ipſas Canonicas mendaciis refertas eſſe exiſtimet: Gen. 31. Exod. 3. 20 nam cùm Angelus Gen. 31. ait. *Ego ſum Deus Bethel.* Et Exod. 3. & 20. *Ego ſum Dominus Deus tuus*, & vbicunque in veteri teſtamento audimus Deum hominibus apparuiſſe, ac dixiſſe, Ego ſum Deus; vt Noë, Abrahæ, Moyſi, cùm Angelus ibi in perſona Dei loqueretur, vt teſtatur Stephanus Actorum 7. (Act. 7.) tot ibi mendacia Faius agnoſcere debet: at quis Faiũ potiùs, quàm Scripturas mendacem non iure exiſtimet?

DENIQVE quòd ſe Ananiæ magni filium appellat, id maximo myſterio nõ vacat; Ananias enim interpretatur *nubes Dei*. Nubes Exod. 19. Pſal. 98. verò myſterium indicat. Exod. 19. *Veniam ad te in caligine nubis.* Hinc Pſal. 98. Dauid teſtatur. *In columna nubis loquebatur ad* Auguſtinus *eos.* Quẽ locum explicãs Auguſtinus in Pſal. 98. *Quid eſt* (inquit) *in columna nubis? loquebatur per figuras, per myſteria.* Cùm igitur Raphaël Ananiæ ſe filium eſſe dicit, profectò diuinorum myſteriorum Angelum apertè, ſi vero ſenſu vocabulum explicemus, ſeipſum eſſe indicat; quod ſanè abſque mendacio dicere potuit; cùm is à Deo miſſus eſſet, vt diuinæ beneuolentiæ myſteria Tobia 12. Tobiæ patefaceret, vt ipſemet c. 12. profitetur illis verbis. *Etenim ſacramentum Regis abſcondere bonum eſt; opera autem Dei reuelare, & confiteri, honorificum eſt*

NVBES quoque protectionem ſigni- Exod. 13. ficat, vt patet Exod. 13. *Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendã viam per diẽ in columna* Pſal. 104 *nubis.* Et Pſal. 104. *Expandit nubem in protectionem eorum*. Porrò Raphaël filium ſe diuinæ nubis vocitat, eò quòd diuinam in ſe A protectionẽ geſtaret. Hebræa enim phraſis eſt, plenitudinem voce filij indicari, vt Eſa. Iſa. 5. 5. *In cornu filio olei.* i. pleno olei: ita Raphaël filius diuinæ protectionis dicitur. i. diuina protectione plenus, ac vndequaque circumſeptus, ac vallatus.

CÆTERVM non hîc ſiſtit Faius, à mendaciis ad indigna progreditur, atque indigna iudicat, quæ ab Angelo mira facta B dicuntur. Quòd ſcilicet dæmonem eiecerit, quòd Tobiam à deuoratione piſcis ſaluauerit, quòd ſenioris Tobiæ oculos illuminauerit; & alia, quæ ibi narrantur. Hinc librum hunc non modò non Canonicum, ſed nec lectione dignũ iudicat. At certè homine indignum potiùs iudicari debet, quòd miris Angelorum operationibus, ac virtutibus detrahere velit. Nam ſi Angelus Iacob ex tot malis eripuit, vt ipſemet Iacob teſtatur Gen. 48. *Angelus qui eruit me de cunctis ma-* Gen. 48. C *lis, benedicat pueris iſtis*; cur Raphaël Tobiam à piſcis deuoratione eripere nõ potuit? Quare indignum Faius exiſtimat, quòd Angelus Tobiæ ſalutem curauerit; cùm Deus Angelis de homine præſertim bono, ac iuſto mandauerit, vt legitur Pſalmo 90. vt illum Pſal. 90. in omnibus viis eius cuſtodiant, ac in manibus portent, ne vnquam offendat ad lapidem pedem ſuum?

CVI verò præterquàm hæretico indignum videri debet, quòd Tobias dæmonem iecoris fumo expulerit? Exclamat Vuitakerus contra Duræũ fol. 72. *Quis vnquam Pro-* D *pheta, aut Apoſtolus dæmones hoc modo abigendos eſſe docuit? Paulus vniuerſam Chriſtiani hominis panopliã deſcripſit ad Eph. 6. qua tecti, nullis dæmonũ viribus ſuperemur. Hoc vero mirificũ colũ, quo hunc dæmonem repulit Tobias, nunquam nobis commendat.* At ego cõtra Vuitakerum. Quis vnquam Propheta, aut Apoſtolus dæmones hoc modo nõ abigendos eſſe docuit? quis illorum id vnquam prohibuit? Paulus quidem vniuerſam Chriſtiani hominis panopliam tradit, qua ſpirituales dæmonum impetus, quibus animam inuadũt, ſuſtinere, ac etiam debellare poſſimus: at vbi panopliã aduersùs dæmones corpora aggredientes deſcripſit? Hoc verò mirificum colum, quo hunc E dæmonem repulit Tobias, ne in ſuum corpus ſæuiret, Spiritus S. nobis in hoc libro commendat. Porrò ſi Pauli panoplia adeò Vuitakero, ac Faio placet, vt præter eam nihil Chriſtiano homini ad dæmones à corporibus abigendos, quærendum ſit; quid eſt, quòd Actuũ 19. Pauli ſudaria, ac Act. 19. ſemicinctia dæmones effugaſſe legimus, quæ in illã panoplia non comprehenduntur? Cur Matth. 17. affirmat Chriſtus, aliquod Matt 17. genus dæmoniorum non poſſe eiici niſi in oratione, & ieiunio?

QVOD ſi Angelus corporeum iecoris fu-

Digitized by Google

mum ad coërcendam dæmonis in Tobiæ corpus poteſtatem adhiberi voluit, quid in hac re indignum cenſent? Si Deus corporeis inferni ignibus dæmones, licèt ſpirituali, & incorporea natura præditos, excruciari iubet, quid à Scripturis, vel ab ipſa ratione diſſentaneum eſſe putant, quòd iecoris, aut alterius rei accommodæ fumus, licèt corporeus, ſpiritualem dæmonum poteſtatem in corpora cohibere, atque etiam ipſos ab iis expellere valeat? Id ſiquidem, & rationi, & Dei iuſtitiæ conſentaneum eſt; vt qui Deo ſimiles eſſe voluerunt, corporeis etiam rebus cruciandi ſubiiciantur; vt reipſa compertum eſt, dæmones quaſdā herbas, ac lapillos metuere, vt Baarā, Hypericō, Tapſiā, Peoniā nigrā, vt tradūt Ioſeph. de bell. Iudit. 7. c. 23. Lullus lib. 2 de quinta eſſentia. Amatus in Dioſc. lib. 4. Enarr. Plin. lib. 25. c. 4.

At quāuis non inficier, fumū hunc à Tobia Angeli monitu adhibitū, efficientiā quādam naturalem, ſicut & pleraque alia ad dæmonē expellendū habuiſſe; vt Angelus affirmat c. 6. his verbis. *Cordis eius particulam ſi ſuper carbones ponas; fumus eius extricat omne genus dæmoniorum.* i. extricandi vim habet. Non recipio tamē quòd hæc per ſe merā efficientiam naturalem, nulla addita Dei virtute, aut benedictione ſibi vendicēt, quemadmodum nec infernus ignis dæmones abſque ſupernaturali Dei virtute illi indita torrere poſſet: neq; enim eſt poteſtas vlla ſuper terrā, vt ait Iob c. 41. neque herbarū, neque lapillorum, aut alterius rei corporeæ, quæ cōparetur ei. At ſi de ſupernaturali poteſtate agatur, nulli dubium eſt, ea corporeis rebus accedente, dæmones è corporibus expelli poſſe: ac proinde cū Tobias iecoris fumū dæmoni adhibuit, eidem & Dei virtus acceſſit, quæ ſimul cū fumo Aſmodeū effugauit. Ita enim Hebræus textus habet. *Percepit Aſmodeus odorem, & fugit*; atq; etiam Græca lectio, in qua ita legitur. *Et quando odoratus eſt dæmon odorem, fugit ad Aegypti ſuprema.*

Iob. 41.

Demvm, quæ indignitas eſt, quòd ab Angelo fel piſcis ad Tobiæ cæcitatem curādam adhibitū fuerit? an impoſſibile, aut fabuloſū exiſtimat Faius, quòd fellis illius applicatione albugo ab oculis Tobiæ expelli potuerit; cùm Celſus libro 5. & Plinius libro 28. c. 11. fel ad oculorū morbos pellēdos præſertim valere affirment? Id verò magis exploratum eſt, cùm illius piſcis quænam fuerit natura, inquirimus. Valleſius libro de ſacra Philoſophia c. 41. cuius ſententia mihi valdè conſona videtur; piſcem hunc qui Tobiam deuorare voluit, Callionymum eſſe ſibi perſuadet, non leuibus de cauſis: ſiquidem eſt piſcis vaſtæ magnitudinis, carniuorus, immanis, ſerratiſque dentibus, qui littoralis etiam ab Ariſtotele deſcribitur libro de Animalibus. Porrò Plinius libro 32. cap. 4. docet Callionymi fel cicatrices ſanare, & carnes oculorum ſuperuacuas conſumere. Atque idem confirmant Galenus lib. 10. de ſimplicium medicamentorum facultaribus c. 12. Ælianus lib. 13. c. 4. Raſis lib. 9. c. 27. & Odoardus Oxonieſis de animalibus. Fellis itaque huius virtutem Raphaël Tobiæ indicauit, quæ naturaliter cæcitatem curaret; quid in hac re indignū? quid fabuloſum? At Faio Munſterum eiuſdem ſectæ hominem monitorem demus, qui in *Meceleth*, ſeu operis Grammatici conſummati Epiſtola nuncupatoria ita ſcribit. *Ne putes eſſe fabulam, quod de capto in Tigride piſce, atque exenterato, & inde ſublata ſterilitate, & ſanata cæcitate in eo ſcribitur. Habes & in Matth. c. 17. talem fere Hiſtoriam, quando Chriſtus Simonem ire ad mare, mittere hamum, & tollere piſcem, qui primus produſſet. & aperto ore eius extrahere ſtaterem, atque illum dare pro vectigali iubet.* Hæc Munſterus.

Celſus.
Plinius.
Valleſius.
Plinius.
Galenus.
Ælianus.
Raſis.
Odoardus Oxon.
Munſterus.

Hæc autem, vt plenam huius libri intelligentiam aſſequamur; notandum eſt, Tobiæ captiuitatem multo ante captiuitatem Babylonicam contigiſſe, annis circiter 150. ſecundùm Driedonem de Scripturis Eccleſ. lib. 1. p. 2. c. 3. & Ludouicum Carbaialum de reſtituta Theologia c. 14. & Ederū in ſua Oeconomia. Hiſtoria enim Tobiæ, vt ex ipſa Scriptura conſtat 4. Reg. 17 & 18. cōtigit ſub Regno Salmanazar, & Sennacherib Regibus Aſſyriorum, qui tempore Ezechiæ Regis Iuda, decem tribus ex Samaria in Medorum montes tranſtulerunt, Oſee tunc Rege Iſraël. Liber autem Tobiæ multis annis poſtea conſcriptus fuit. Nec diſplicet Genebrardi obſeruatio in Chronolog. libro 2. anno 3440. hunc librum tantùm poſt reditum ex Babylonia conſcriptum fuiſſe: ex quo notat tet ſacrorum librorum Canonem à Synagoga conditum fuiſſe. Primùm enim conditus fuit in magna Synodo, quam is quintam appellat, quæ celebrata fuit ſtatim poſt reditum à Babylone ab Eſdra, cui, teſte Helia in præfatione *Maſſoreth*, interfuiſſe affirmantur Nehemias, Mardochæus, Zorobahel, Ioſue, Daniel, Ananias, Azarias, Miſaël, Aggæus, Zacharias, & Malachias; in qua Synodo facta fuit ſacrorum librorum diſtinctio in tres partes (In legem) id eſt, quinque libros Moyſi (In Prophetas) vbi octo libros annumerant, Ioſue, Iudices, Samuël, & Reges, & quatuor poſteriores, Eſaiam, Ieremiam, Ezechielem, & duodecim Prophetas, qui ab illis vno libro comprehēduntur (& Hagiographa) quæ nouem aſſignant; Pſalmos, Prouerbia, Canticū, Eccleſiaſtem, Iob, Danielem, Eſdram, Paralipomenon, Eſther. Nam Ruth librorum Iudicum appen

Driedo.
Ludou. Carb.
Ederus.
Genebrardus.

appendicem eſſe volunt, ſicut Lamentationes Hieremiæ. Libri autem Iudith, & Tobiæ hoc tempore nondum exarati fuerant: quamuis res in his geſtæ multò antè accidiſſēt: cùm autem poſt hanc quintam Synodum, vel Synagogam conſcripti eſſent, in ſexta deinde Synodo, quæ Hieroſolymis celebrata fuit, ſub Eleazaro, ac in ea actum fuit de vertendis in Græcum Scripturis, & mittendis in Ægytum: liber Tobiæ, cum cæteris, qui eatenus inter ſacros recepti non fuerant, in Canone deſcribuntur, ac inter Canonicos in Ægyptum mittuntur, vt notat Epiphanius io libro de menſuris, & ponderibus. Denique in ſeptima. Synodo collecta Hieroſolymis circa tempora Ioannis Hircani, quæ excitata fuit à Sammai & Hillel, duobus illuſtriſſimis collegiis, ſeu familiis ad Sadoc, & Baietos Sadducæorum conditores damnandos, confirmati fuerunt libri Iudith, Tobiæ &c. in qua etiam libri Machabæorum videntur inter ſacros primùm relati, & tertius Hebræorum Canon conditus fuit.

Hæc idcirco hîc adnotare volui, ne aduerſarij argumentum ſibi ex Hebræorum Canone ad hos libros velut Apocryphos à ſacris expungendos, ſuppeditari exiſtiment.

Pvlsis igitur tum Vuitakeri, tum Faij calumniis; æquum eſt, vt ipſe liber Tobiæ per os Catholicæ, ac Chriſtianæ Eccleſiæ loquatur, quidue de eo ſentiendum ſit, aperiat. In primis Clemens Rom. Ep. 1. librum Tobiæ inter veteris teſtamenti libros enumerat: neque eum à ſacris diſcernit, Policarpus Ep. ad Philippenſes ab eodem teſtimonium velut à Canonica Scriptura hauſtū ſumit. Clemens Alex. lib. 1. & 6. Stromaton, librum tanquam ſacrum, ac Canonicū citat. Origenes Ep. ad Iulium Aphricum teſtatur antiquas Eccleſias hoc libro vſas fuiſſe velut Canonico, & hom. 27. in Numeros eum inter diuina volumina reponit. Athanaſius in Synopſi diuinæ Scripturæ: Tobiæ librū inter Scripturas collocat Chryſoſtomus ſerm. de pœnitentiâ eundem inter Scripturas Canonicas refert: atque idem confirmat hom. 5. ad c. 4 Matthæi, & hom. 26. ad c. 10 Matt. Alexander primus Ep. 1. ex libro Tobiæ argumentum ad Trinitatem perſonarum in diuinis confirmandam ſumit. Cyprianus do oratione Dominica ex c. 12. Tobiæ teſtimonium velut ex diuina Scriptura profert. *Et ideo* (inquit) *Scriptura diuina inſtruit dicens. Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna.* Et de opere, & Eleemoſyoa Spiritum S. per eum loqui affirmat. *Loquitur* (inquit) *in Scripturis Spiritus S. & dicit. Eleemoſynis & fide purgantur peccata.* Hieronymus proœmio in Ionam Proph. Tobiæ librum ab Eccleſia pro Canonico haberi tradit. Ambroſius. lib. de Tobia, hunc librum teſtatur eſſe Propheticum. *Lecto* (inquit) *Prophetico libro, qui inſcribitur Tobias.* Denique Concilium Carthag. 3. illum inter Canonicas Scripturas recipit c. 47. Videant itaque tum Vuitakerus, tum Faius quàm diſertè Tobiæ liber pro ſe loquutus fuerit; neque vlla eos vera ratione inniti, quominùs vocē, ac characterem illius Canonicum agnoſcere debeant.

Cyprianus. *Ambroſius.*

De libro Sapientiæ, quem è catalogo Sacrorum librorum obliterant.

Censvra V.

Librvm Sapientiæ Caluinus lib. 1. Inſt. c. 11. §. 8. Gulhelmus Vuitakerus diſputatione de ſacra Scriptura, & Antonius Faius in Enchirido diſp. 23. c. 12. & ante illos Lutherus in Germanica Bibliorum verſione, à diuinis Scripturis diſſecant duabus potiſſimùm rationibus. Prima eſt communis etiam reliquis libris, de quibus nunc agimus: quòd ſcilicet is non habetur in Canone Hebræorum. Altera eſt, quòd aiunt veteres hunc librum idcirco ex numero ſacrarum Scripturarum excluſiſſe, quòd eum non Salomonis, ſed alterius auctoris eſſe deprehenderint. Addit Faius, librum hunc minimè Hebraicè conſcriptum reperiri, ac proinde nec Salomonis eſſe, nec inter ſacros reponi debere.

Caluinus. *Vuitakerus.* *Faius.* *Lutherus.*

Prima ratio iam ſuperiùs meritò reiecta fuit, neque enim apud Chriſtianos quærendum eſt, cùm de fidei dogmatibus agitur, quid de iis vetus Synagoga ſenſerit: ſed quid Chriſtiana Eccleſia decreuerit; tametſi, vt ſuperiùs expoſuimus, probabilitate non careat, etiam veterem Synagogam hunc librum, ſicut & cæteros, quos aduerſarij oppugnāt, in ſecundo & tertio ſacrorum librorum Canone repoſuiſſe, cùm eo tempore, quo primus librorum ſacrorum Canon conditus fuit, liber adhuc conſcriptus non fuiſſet.

Altera ratio duo præclara mendacia continet. Primum, quòd dicant, veteres Patres librum Sapientiæ à Canonicis libris obtruncaſſe; quod apertè falſum eſt; cùm Patres veteres ferè omnes illum tanquam ſacrum habuerint Nam inter veteres Patres iure annumerari poſſunt Dionyſius Areop. qui libro 4. de diu. Nomin. hunc librum velut ſacram Scripturam citat, Melito Aſianus, qui in Ep. ad Oneſimū in Catalogo ſanctarū Scripturarū Sapiētiā collocat: Clemēs Alexādrinus, qui lib. 4. Stromatō teſtimoniū ex hoc libro citans, diuinā Sapientiā appellat. Origenes, qui in Leuit hom. 5 inter pro-

phetícos reponit. Athanaſius, qui in Synopſi inter Salomonis libros recenſet. Synodus Alexandrina, quæ Ep. ad omnes vbique Eccleſias diuinam Scripturam nominat. Synodus Sardicẽſis teſtimoniũ ex ea velut ex Scriptura deſumit Ep. ad totius orbis Epiſcopos. Baſilius, qui Ep. 141. ad Spiritus S. diuinitatem confirmandam teſtimonium ab hoc libro tanquam à Canonica Scriptura deſumit. Gregorius Nazianzenus, qui oratione 34. quæ eſt 2. de Theologia, eius libri teſtimoniis velut ſacris vtitur. Nyſſenus, qui de virginitate c. 15. diuinam Scripturam appellat. Theophilus Alexandrinus, qui Ep. 1. Paſchali, illius tanquam ſacræ Scripturæ meminit. Io. Chryſoſtomus, qui hom. 11. in Gen. Salomonis librum agnoſcit, ac diuinum nominat. Cyrillus Alexand. qui cont. Iulianum lib. 2. diuinam Scripturã eſſe cenſet. Annon hi veteres Patres ſunt, qui vix quadringenteſimũ poſt Chriſtum annũ attigerunt? Quibus etiam addunt Latinos Patres, qui librum Sapientiæ velut diuinã Scripturam citant. Ita citat Tertullianus de præſcriptionibus c. 7. Cyprianus Ep. 62. & paſſim. Lactantius lib. 4. Inſt. c. 16. Hilarius ad Pſal. 118. Ambroſius lib. de Salomone c. 1. & de Spiritu S. l. 3. c. 19. Optatus contra Donatiſt. lib. 2. Hieronymus ad c. 18. Hierem. & Ep. 13. ad Paulinum. c. 1. Ruffinus in expoſitione Symboli. Auguſtinus de Trinit. lib. 13. cap. 16. & 14. cap. 1. ſed præclarè lib. 1. de Prædeſtinat. Sanctorum cap 14. diuinam huius libri auctoritatem teſtatur his verbis. *Quæ cùm ita ſint, non debuit repudiari ſententia libri Sapientiæ, qui meruit in Eccleſia Chriſti tam longa annoſitate recitari: & ab omnibus Chriſtianis ab Epiſcopis vſque ad extremos laicos fideles, pœnitentes, Cathecumenos, cum veneratione diuinæ auctoritatis audiri.* Videant ex Auguſtino hunc librum longa annoſitate ante ipſum in Eccleſia velut Canonicum receptum fuiſſe. Ac tandem antiquum eſt decretum Concilij Carthaginenſis c. 47. quod hunc librum in catalogo diuinarum Scripturarum reponit.

Auguſtinus.

Exclvso igitur hoc primo aduerſariorum mendacio, facile eſt & alterum expellere, cùm aiunt, librum Sapientiæ nõ eſſe Salomonis, ſed ab alio quopiam confictum fuiſſe, atque ita omnes Patres ſenſiſſe. Nam de auctore huius libri inter omnes ferè Patres conſtat, eum ſolum Salomonem extitiſſe: ita ſentiunt Origenes homil. 12. in Leuit. Pamphilus Martyr in Apologia pro Origene. Athanaſius in Synopſi, & oratione 2. quæ eſt cont. Arrianos. Epiphanius hæreſi 67. Gregorius Nazianzen. lib. de fide & oratione 20. Nyſſenus c. de Natiuitate ex virgine. Chryſoſtomus hom. 29. in Matth. & hom. 43. Cyrillus Alexand. lib. 10. in Ioan.

A Procopius ad c. 2. Gen. Atque hi ex Græcis. Ex Latinis verò Tertullianus aduersùs Valentinianos c. 2. Cyprianus lib. 3. teſtimoniorum ad Quirinum c. 59. & de mortalitate. Fœlix I. Epiſt. 3. Lactantius lib. 4. Inſt. c. 16. Hilarius ad Pſ. 127. Lucifer Calaritanus lib. 1. pro S. Athanaſio ad Conſtantinũ. Fœlix ſecundus Epiſt. ad Athanaſium, & cæteros. Ambroſius lib. de Salomone cap. 1. & ad Pſal. 1. & 118. Optatus contra Donatiſtas lib. 4. Georgius Baticus libro contra Arrianos. Fauſtinus lib. cont. Arrianos c. 3. Hieronymus Epiſt. 13. ad Paulinum. B Auguſtinus in expoſitionibus quarundam quæſt. in Epiſt. ad Rom. quæſt. 8. Innocentius I. Epiſt ad Exuperium cap. 7 Eucherius Lugdunenſis de ſpiritualibus formulis cap. 3. Denique Concilium Carthag. 3. ſæpe repoſitum c. 47. illum inter Salomonis libros enumerat.

Id quidẽ ego poſt Illuſt. Bellarminum lib. 1. de verbo Dei c. 13. & Ioannem Lorinum in lib. Sap. c. 2. exiſtimauerim, ſententias quidem eſſe Salomonis, ſed eas ab alio quopiam collectas, & ſcripto exaratas fuiſ- C ſe; quò fit, vt rectè Salomonis cenſeri poſſint. Auguſtinus quidem aliquando ſuſpicatus fuit, hunc librum fuiſſe conſcriptum à Ieſu filio Sirach: attamen ſententiam retractauit lib. 2. Retract. cap. 4. Hieronymus in præfatione in libros Salomonis refert aliorum opinionem fuiſſe, hunc librum à Philone collectum fuiſſe. Quiſquis verò illius collector fuerit, id ex communi Patrũ conſenſu exploratum habemus, quæcunque in eo continentur, ex Salomonis Sapientia, ac D doctrina profluxiſſe: atque ab Hebræis idcirco in primum ſacrorum librorum Canonẽ relatum non fuiſſe, quòd is nondum conſcriptus eſſet, qui tamen poſtea in 2. & 3. annumeratus fuit.

Ad rationem Faij, quæ exiliſſima eſt, facilè reſpondemus: eum non rectè colligere: liber Hebraicè conſcriptus non habetur, ergo non eſt Salomonis; nec Canonicus. Nam & Daniel non Hebraicè, ſed Chaldaicè con- E ſcriptus habetur, qui tamen inter ſacros habetur, & Danielis eſſe creditur. Quid ſi ſacrarum Scripturarum exemplaria Hebraicè conſcripta caſu aliquo periiſſent; num Græca, velut non legitima à nobis repudianda eſſent? Potuit ſanè liber hic primùm Hebraicè conſcribi, nec ab Hieronymo reperiri, vel Hebraicum exemplar ad Hieronymi tempora non perueniſſe, vel etiam Faio dari quod Hebraicè ſcriptum non fuerit, ſed tantùm Græcè: nec tamen ob id cogimur Faij claudam conſequentiam admittere; quòd Salomonis non fuerit, eùm longè poſt tempora Salomonis, ex illius tamen ſententiis, quæ apud

apud Hebræos reconditæ erant, compactus ab alio fuerit. Hæc pro libro Sapientiæ.

De libro Eccleſiaſtici detruncato.

CENSVRA VI.

CONTRA librum Eccleſiaſtici Aduerſarij duplici potiſſimùm ratione inſurgunt. Prima, quòd is non Hebraicè, ſed Græcè tantùm conſcriptus fuerit: qua ratione vtitur Vvitakerus, vt ea probet librum non eſſe Canonicum. diſp. de ſacra Scriptura c. de libro Eccleſiaſtici: altera, ex auctoritate Hieronymi præfatione in libros Salomonis, vbi aſſerere videtur librum Eccleſiaſtici ad ædificationem tantùm valere, non ad Eccleſiaſtica dogmata confirmanda. Addit Faius in Enchiridio diſp. 23. conc. 12. hunc librum quædam continere à Maieſtate Spiritus ſancti omnino aliena, quale eſt illud quod auctor ille c. 50. deprecatur peccatum.

Vvitakerus.

AT priori Vvitakeri rationi Hieronymum opponimus, qui præfatione in libros Salom. teſtatur ſe librum Eccleſiaſtici Hebraicum reperiſſe, his verbis. *Fertur & Panaretos Ieſu filij Sirach liber, ac alius Pſeudepigraphus, qui Sapientia Salomonis inſcribitur, quorum priorem Hebraicum reperi*: quare concidit Vvitakeri ratio, quæ tamen haud valeret, quamquam is tantùm Græcè ſcriptus haberetur: cùm non ea ſola volumina Canonica cenſenda ſint, quæ Hebraico ſermone ſunt cōſcripta, vt ſuperiùs declarauimus; ſed quæ ab Eccleſia Chriſtiana Canone digna iudicantur.

Hieronym.

AD auctoritatem Hieronymi dicimus, mirum in eo prudētiæ, ac Catholicæ ſobrietatis exemplum illis verbis commendari, dum nihil Canonicum eſſe cenſet, præter id quod Eccleſia Canonicum cenſendum ſtatuit. Hieronymi tempore Eccleſia nedum aliquid de libro Eccleſiaſtici, ſicut nec de quibuſdam Hagiographis libris certò definierat: nam Carthaginenſe Concilium poſt obitum Hieronymi celebratum fuit; Auguſtino adhuc ſuperſtite, qui illi Concilio interfuit, in quo & hic liber, ac cæteri Hagiographi inter ſacros relati fuêre, & ab Auguſtino pro ſacris habiti ſunt: quare minimè dubitandum eſt, quin eos omnes Hieronymus pro Canonicis habuiſſet, ſi ad Carthaginenſe vſque Concilium perueniſſet; licèt id generale non fuerit, ſed poſtea à Generali Synodo Lateranenſi confirmatum extiterit. Quapropter cùm ante hoc Concilium liber Eccleſiaſtici inter ſacros nondum haberetur, ſanè Hieronymo licuit de illo tantùm opinari, ac non ſacrum eatenus aſſerere. Is tamen cùm poſt Hieronymum ab Eccleſia in Canonem cum cæteris receptus fuerit, fruſtra vrgent auctoritate Hieronymi, qui de primo huius libri ſtatu tantùm agit.

QVOD verò hæc Hieronymi ſententia de libro Eccleſiaſtici, potiùs ex profunda quadam mentis reuerentia, qua Eccleſiæ auctoritatē venerabatur, quàm ex proprio animi ſenſu proficiſceretur, id apertè indicat, quòd paſſim librum hunc diuinum eſſe profitetur, vt ex pluribus illius locis perſpicuum eſt. Nam Epiſt. 33. *Diuina* (inquit) *Scriptura loquitur. Muſica in luctu intempeſtiua narratio*; quæ tamen auctoritas eſt Eccleſiaſtici 22. Et ad Pſal. 73. Diuinæ Sapientiæ tribuit, quod Eccleſiaſt. 24. ſcribitur. *Deus poſſedit me in initio viarum ſuarum*; & alibi paſſim. Sed præter Hieronymum tota Patrum antiquitas Eccleſiaſtici librum velut diuinum amplectitur. Clemens 1. Epiſt. 1. Origenes hom. 8. in Num. Clemens Alexandr. lib. 1. Pædag. cap. 8. Athanaſius in Synopſi. Baſilius ad cap. 8. Eſaiæ, & Reſp. 104. Cyrillus Hieroſolym. Catech. 6. Gregor. Nazianzenus aduerſùs Iulianum oratione ſecunda. Nyſſenus de vita mortis. Epiphanius in Anchorato. Chryſoſtomus ad pop. Antiochenum hom. 33. Concilium Epheſinum Epiſt. ad Synodum Pamphyliæ. Cyrillus Alex. homilia quam Epheſi habuit. Atque hi inter Græcos. Inter Latinos verò Tertullianus de exhortatione caſtitatis cap. 2. Calixtus Epi. 1. Cyprianus, Epiſt. 65. & de opere, & eleemoſyna. Marcellinus Papa Epiſt. ad Salomonem Epiſcopum. Hilarius ad Pſal. 144. Ambroſius ad virginem deuotam capite 2. & de bono mortis. Optatus contra Donatiſt. lib. 4. Damaſus Epiſt. 6. Gaudentius tract. 13. De eo præclarum quoque Auguſtinus teſtimonium profert de Doctr. Chriſtiana libr. 2. cap. 8. his verbis. *Illi libri duo, qui Sapientia Salomonis, & alius qui Eccleſiaſticus inſcribitur, quoniam in auctoritatem recipi meruerunt, inter Propheticos numerandi ſunt*. De illo etiam Carthaginenſe Concilium capite 47. inter ſacros reponendum decernit.

Hieronym.

Auguſtinus.

AD calumniam Faij dicimus, quòd ſi caput 50. Eccleſiaſtici candidè, ac fideliter, vt par eſt, legiſſet; ipſius proculdubio ſenſum percepiſſet: ſed cùm Scripturas iniquo animo perluſtret, nec non infideliter pertractet; haud mirum eſt eum in ipſis etiam Grammaticalibus ſenſibus errare. Nam, vt optimè Chriſtus; *Niſi credideritis, non intelligetis*. Locus quem impietatis arguit Faius, in vulgata quidem noſtra editione non habetur, ſed tantùm apud ſeptuaginta ita legitur. *Et rogauit populus Dominum*

Eccleſ.50. *excelſum in oratione contra miſericordem, vſque quò perfectus eſt ornatus Domini, & miniſterium ſuum perfecerunt.* Exiſtimat Faius Eccleſiaſticum, populum inducere aduersùs aliquem miſericordia prædium, Dominum rogantem, cùm nec ipſe textus eum ſenſum ferat: quorſum enim populus Deum contra miſericordem ſibi, ac benignum obſecraret? Fallit ergo Faium Grammaticæ conſtructio, nam accuſatiuus ille (miſericordem) cōſtrui debet cum altero (excelſum) neque particula (contrà) vim habet præpoſitionis, ſed coniunctionis: ita vt ſit ſenſus. Rogauit populus Dominum, in oratione excelſum, & è contrà miſericordem .i. ſimul miſericordem; quaſi id annuere vellet. Licèt Dominus excelſus ſit, quod maieſtatem inſinuat, contrà tamen miſericors eſt, vt aures poſtulantibus in oratione porrigat. Quòd verò ſæpennmero hæc vox in Scripturis pro coniunctione hoc ſenſu vſurpetur, id ex pluribus locis conſtat, vt Gen. 21. Et ſedens contrà leuauit vocem ſuam, & fleuit. Et ad Galat. 2. Sed è contrà, cùm vidiſſent, quòd creditum eſt mihi Euangelium; & paſſim. Ex quo conſtat Faij calumniam partim ex Grammaticæ ignorantia, partim ex contradicendi libidini ortam fuiſſe.

De libris Machabæorum expunctis.

CENSVRA. VII.

Vuitakerus. MACHABÆORVM libros aggrediuntur aduerſarij, ac inter ſpurios reiicere conantur: præcipuè Vuitakerus in diſput. de ſacra Scriptura; vbi de Machabæorum libris more ſolito ira obgannit. *Humanus in iis eſt ſpiritus, humanus animus, humanum ingenium, humana confeſſio, humana hiſtoria, humana omnia.* At facile eſt ex Patrum ſententia, & totius Eccleſiæ iudicio, cui diuinus Spiritus inſidet, demonſtrare, diuinum, non humanum, Spiritum his libris ineſſe, diuinum animum, diuinum ingenium, diuinam confeſſionem, diuinam doctrinam, diuinam hiſtoriam, ac denique diuina omnia; & ſolum Vuitakerum, ac reliquos in libris impugnandis humano, ne quid grauius dicam, ſpiritu exagitari.

AT Vuitakero multò acriùs Faius in hæc ſacra volumina inſurgit in Enchiridio diſp. 22. & 23. vbi plurima mendacia, ac calumnias in ea congerit, vt aliorum ipſe impietatem, ac perfidiam antecellere videretur, quæ priùs à nobis refellenda ſunt, antequam diuinam horum voluminum auctoritatem ſtatuamus.

PRIMVM Faij mendacium eſt diſp. 23. conc. 13. vbi ait, Machabæorum libros tantùm Græcè, non Hebraicè extare: hoc primùm ab Hieronymo refellitur, qui in Prologo Galeato ad libros Regum ita ait. *Machabæorum primum librum Hebraicè reperi.* Quid verò prohibet, & cæteros extaſſe Hebraicè conſcriptos, à S. Hieronymo verò minimè repertos? At verò id parum ad libri auctoritatem pertinet; fueritne Græcè, vel Hebraicè conſcriptus: vt ſæpè diximus, cùm Hebraica editio librum Canonicum non efficiat, neque Græca, aut Latina à Canone expungat.

SECVNDVM mendacium profert diſp. 22. conc. 11. apud Hebræos non acceptari tanquam Canonicos. Falſum eſt iuxta Genebrardi, & aliorum ſententiam, qui eos in tertium Hebræorum Canonem relatos fuiſſe tradunt. Porrò Faio reſpondet D. Auguſtinus lib. 18. de Ciuit. Dei c. 36. Eccleſiam non poſſe minùs libros Canonicos declarare, quàm olim Synagoga: potuit quare licèt hi in Hebræorū Canone non eſſent, in Eccleſiæ tamen Canone dudum recepti ſunt, vt demonſtrabimus.

TERTIVM mendacium, ac calumniam exerit contra ſecūdum Machab. librum ex veniæ deprecatione, qua vtitur ibi auctor 2. Mach. c. vltimo, quam auctore ſacro indignam putat: ſed auctor ſeipſum excuſat de ſermonis elegantia, non de narratæ rei veritate: quòd ſi hoc indignum reputat, ac propterea librum reiicit; cur & hoc indignitatis crimen Paulo non obiicit, ac illum à Scripturis reiicit, qui 2. Cor. 11. ſeipſū de ſermonis imperitia, ac ruditate excuſat his verbis. *Etſi imperitus ſermone, nō tamen ſciētia?* 2. Cor. 11.

QVARTVM mendacium colligit ex capite 14. eiuſdem libri, eò quòd ibi commendetur factū Raziæ, qui ſeipſum interfecit. At Auguſtinus lib. de Hæreſibus hæreſi 69. cùm Hæreticorū, qui hoc Raziæ facto abuti cœpetant, veſaniam condemnaſſet: tandem Ep. 61. Faium apertè mendacij arguit, vbi affirmat, hoc Raziæ factum in libris Machabæorum non laudatum, ſed tantùm narratum fuiſſe, quamuis homo ipſe propter alia laudatus fuerit. Auguſtinus.

QVINTVM mendacium. *Iudas* (inquit) *ſacrificium pro mortuis in ſcelere lethali offerri iuſſit, quod nullo piorum exemplo defendi poteſt.* Id ex ipſa textus litera falſum euincitur: ibi enim ita legitur. *Et quia cogitabat, quòd ij qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam*; non igitur, pro iis qui in impietate occubuerant, ſacri

ſacrificium oblatum fuit, ſed pro his tantummodò, qui piè in Domino obierant. Nam tametſi antea peccaſſent, poterat tamẽ Iudas rectè opinari, ex eo numero multos ante mortem pœnituiſſe.

SEXTVM mend. *Auctor* (inquit) *errauit, quandoquidem Perſidem loco Babylonis ponit, cùm ex lib. 4. Reg. conſtet Iudæos in Babyloniam, non in Perſidem ductos fuiſſe.* Non errauit auctor, ſed errat Faius, qui ignorat Perſidis nomen interdum latiùs ſumi, vt Chaldæam, Parthiam, Mediam complecti tur; vt patet ex Chryſoſtomo hom. 6. in Matth. & Mammertino Panegyrico ad Iulianum, qui gemina Perſidos flumina memorant, Tigrim, & Euphratem; quæ tamen Babylonica ſunt, atque ea ratio eſſe potuit, quòd cùm Babylonicum Imperium ad Perſas translatum eſſet; tunc Perſidis nomen ad omnem Perſarum ditionem ſeſe extendit, vt Hiſpaniarum, vel Franciæ Regni nomine, nõn ea ſola pars, quæ Francia, vel Hiſpania dicitur, ſed aliæ quoque, quæ iis finitimæ, ac ſubiectæ ſunt, Francia, vel Hiſpania nuncupantur.

Faius. Lectius.

SEPTIMO Faius, & Lectius ambo Caluiniſtæ, vt aliquam ſuis oppugnationibus fidem vendicent, Auguſtinum, & Gregorium nobis opponunt, quibus tanquam patronis vtuntur, vt horum librorum auctoritatem minuant. Auguſtinum obtruncatè citant lib. 2. cont. Gaudentij Epiſtolam c. 23. his verbis *Machabæorum Scriptura recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobriè legatur, propter iſtos Martyres.* Ex quo eliciunt, hos libros ab Eccleſia tanquam vtiles, non tanquam Canonicos receptos fuiſſe. At Auguſtini verba integra ſunt. *Et hanc quidem, quæ appellatur Machabæorum, non habent Iudæi, ſicut legem, Prophetas, & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet, tanquam teſtibus ſuis, dicens. Oportebat impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & Prophetis, & Pſalmis de me: ſed recepta eſt ab Eccleſia non inutiliter, ſi ſobriè legatur, vel audiatur, maximè propter illos Machabæos, qui pro Dei lege ſicut veri Martyres à perſecutoribus tam indigna, atque horrenda perpeſſi ſunt.* Ita Auguſtinus. Ex quo conſtat, vtilitatem quidem ad eos referri, qui ſobriè, ea ſcilicet fidei ſobrietate, qua omnes Scripturæ ſacræ tractandæ ſunt, hos libros perlegunt: at Canonicam illorum auctoritatem clariſſimè indicare, cùm eos ab Eccleſia receptos eſſe, & à Iudæis minimè receptos affirmat, ſcilicet in primo Hebræorum Canone. Cùm igitur certum ſit, hos libros ab Hebræis ſaltem inter Hagiographos haberi, cùm Auguſtinus illos ab Eccleſia receptos contendit, id ſecus intelligi

Auguſtinus.

A non poteſt, quàm quod in Canonem recepti ſint.

Lectius. Auguſtinus.

LECTIVS alterum Auguſtini teſtimonium obiicit, quod habetur lib. 3. de mirabilibus ſacræ Scripturæ c. 34 vbi ita ſcribit. *In Machabæorum libris eſſe aliquid mirabilium numero inſerendum conueniens fuiſſe ordini inuenitur; de hoc tamen nulla cura fatigabimur, quia tantùm agere propoſuimus, vt de diuini Canonis mirabilibus exiguam hiſtoriam expoſitione ex parte aliqua tangeremus.* At Lectio
B reſpondemus, librum non eſſe D. Auguſtini, vt notatur in cenſura illius libri: verùm quiſquis illius libri auctor fuerit, is de Hebræorum, non Eccleſiæ Canone agit illis verbis. Quòd verò apertè Auguſtinus hos Machabæorum libros Canonicos ſenſerit, vt ſemel ora aduerſariis præcludamus, luculentiſſimis verbis teſtatur lib. 18. de Ciuit. Dei c 36. *Ab hoc tempore* (inquit) *apud Iudæos reſtituto templo, non Reges, ſed Principes fuerunt, vſque ad Ariſtobulum, quorum ſupputatio temporum, non in Scripturis*
C *ſanctis, quæ Canonicæ appellantur: ſed in aliis inueniuntur, in quibus ſunt & Machabæorum libri, quos non Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet.*

PORRO quamquam vnus aduerſariis Auguſtinus ſufficere deberet, vt ex eo hos libros Canonicos eſſe intelligerent, ei tamen lubet totius Eccleſiæ, ac Patrum conſenſum annectere; ex quo (quicquid illi garriant) ſacrarum Scripturarum Canon legitimus agnoſcitur.

AC imprimis, inter Græcos Patres, qui
D ex Machabæorum libris, velut ex Canonica Scriptura teſtimonia protulerunt, ſunt Clemens I. Conſtit. Apoſt. lib 7. c. 38. Dionyſius Areop. de cœleſti Hierarchia c. 2. Egeſyppus in Proœmio. Origenes lib. 1. de Principiis cap. 1. Euſebius Cæſar. de Præp. Euang. libro 12. cap. 1. Baſilius in Conſtit. Monaſticis cap. 19. Nazianzenus orat. 22. quæ eſt de Machabæis. Theophilus Alex. Ep. 1. Paſchali, Io. Chryſoſtomus hom. 37. & 77. in Matth. Iſidorus Peluſiota libro 3. Ep. 4 Theodoretus in Pſ. 43.

E INTER Latinos verò Tertullianus aduersùs Iudæos c. 4. Cyprianus Ep. 55. & 56. & de exhortatione Martyrij c. 11. Zeno Veronenſis ſerm. 5. de S. Archadio. Hilarius ad Pſal. 125. Ambroſius lib. 2. de off. c. 29. & lib 3. c. 14. Optatus lib. 7. cont. Parmenianum, Hieronymus ad cap. 11. Danielis. Bachiarius Ep. ad Ianuarium. Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana lib. 2. c. 8. vbi Scripturarum catalogum texit, Machabæorum libros duos recenſet. Innocentius I. Ep. ad Exuperium 3. in numero ſacrorum librorum duos Machabæorum libros etiam collocat.

Digitized by Google

Hæc ſunt, quæ hoſce libros non humano ſpiritu confictos, ſed planè diuinos eſſe demonſtrant, quibus poſtea acceſſit totius Eccleſiæ à Dei Spiritu illuſtratæ definitio, tam in Concilio Carthaginenſi 3. quàm etiam in Synodo Tridentina expreſſa, vt ex his primùm, quàm manifeſtiſſimè pateat, aduerſarios, dum Canonicos libros ab Eccleſia receptos abiiciunt, malè de Scripturarum vnitate, quæ cum vera Religione coniuncta eſt, ſentire: ac fruſtra ſibi de vera Religione applaudere, cùm perfectum ſacrorum voluminum numerum non retineant, ſine quo vera Religio haberi non poteſt.

De ſacrorum librorum partibus ab aduerſariis mutilatis.

De tribus capitibus 3. 13. & 14. Danielis ab aduerſariis expulſis.

CENSVRA VIII.

LVTHERANI, & Caluiniſtæ cùm hactenus hoſtium more ſacros Scripturę libros, de quib' hucuſque agimus, ferociter aggreſſi fuerint: nunc murium inſtar nonnullas à cæteris libris, quos ſacros eſſe inficiari non audent, aut palàm iis bellum indicere timent, clàm particulas corrodunt, atque abſumunt.

Lutherus.

LVTHERVS in ſuis Bibliis Hymnum trium puerorum, Hiſtoriam Suſannæ, Belis, Draconis, & Abacuch Hiſtoriam, quæ tertio, tertiodecimo, & quartodecimo capite Danielis deſcribuntur, inter Apocryphas Scripturas collocat. Caluiniſta Vuitakerus diſput. de ſacra Scriptura eadem inter ſpuria recenſet, quem ſequitur Faius in Enchiridio diſp. 24. con. 5. Atque hoc pacto Canonicas Scripturas rodunt, ac dilacerant.

Vuitakerus.

Faius.

FAIVS loco citato plura contra has Danielis particulas obiicit. Primùm eas eſſe fabulas ex Hieronymo contendit in Præfatione in Danielem. At Faius id falsò ex Hieronymo colligit. Nam Hieronymus in ea præfatione, Hebræorum tantùm ſententiam, ac nugas recitat, vt notum eſt: nam poſtquam ea quæ illi aduersùs has Danielis particulas obiicerent, narrauit; mox addit, *His, & talibus argumentis Apocryphas in libro Eccleſia fabulas arguebat:* quæ tandem argumenta lectoris iudicio diſcutienda relinquit: vnde manifeſtum eſt, Hieronymum non ex propria, ſed ex Hebræorum ſententia loqui. Atque vt omnis de hac re dubitatio penitus auferatur: & Faij calumnia Hieronymo inuſta apertiùs abſtergatur; audiat Faius; quid Hieronymus in Apologia contra Ruffinum hoc ipſum crimen ſibi obiicientem ſcripſerit, & quàm fideliter ſe ab hac calumnia liberet. *Quod autem refero* (ait) *quid aduersùm Suſannæ hiſtoriam, & hymnum trium puerorum, & Belis, Draconis fabulas, quæ in Hebraico volumine non habentur, Hebræi ſoleant dicere: qui me criminatur ſtultum, ſe ſycophantam probat: non enim quid ipſe ſentirem, ſed quid illi contra nos dicere ſoleant, explicaui: quorum opinioni ſi non reſpondi in prologo breuitati ſtudens, ne non præfationem, ſed librum viderer ſcribere, puto quòd ſtatim ſubiecerim: dixi enim de quo non eſt huius temporis diſſerere.* Hactenus Hieronymus; cuius mentem quilibet ex his verbis poteſt perfectam habere.

Hieronymus.

Faius.

SECVNDO obiicit Faius diſp. 21. con. 36. cuius hæc verba ſunt. *Standum eſt Apoſtolorum teſtimonio, & Apoſtolicis diſcipulis, quos Deus ſuperſtites, & longæuos hîc eſſe voluit, vt de doctrina à ſuis præceptoribus accepta teſtimonium redderent. Ioannes enim vſque ad Traiani tempora vixiſſe dicitur, Ioannis diſcipulus Ignatius, Ignatij Policarpus, Policarpi Irenæus longæui fuerunt: & quod ab Apoſtolis audierunt, verum Apoſtolicum eſſe aſſeruerunt, ſpuria omnia à genuinis, & natiuis Apoſtolicis diſcernentes: illis itaque credendum, vt teſtibus tantùm, non vt auctoribus, qui referant ea, quæ viderunt, & audierunt.* Hæc Faius; qui vtinam in hac regula permaneret, vt eorum doctrinam excipere velle, qui illam vel ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris didicerunt; hinc enim citò citiùs Caluinianæ doctrinæ valediceret, & Eccleſiæ Catholicæ doctrinam, quæ Apoſtolicos Patres habet, ſaniori iudicio amplecteretur. Vocem igitur, ac regulam Faij in hac Danielis cauſa excipimus. Ignatium teſtem quærit. Ignatium teſtem proferimus, qui Ep. ad Magneſianos, Suſannæ Hiſtoriam non quaſi Apocrypham, ſed tanquam ſacram narrat. *Daniel enim ille ſapiens* (ait) *cùm duodecim eſſet annorum Spiritu Dei afflatus erat, & ſenes fruſtra canos ferentes calumniatores, & aliena forma appetitores eſſe coarguit.* Vides hanc Hiſtoriam Spiritui S. aſcribi ab Ignatio, cùm ait, Danielem in tenella duodecim annorum ætate Spiritu S. afflatum ea geſſiſſe. Irenæum Policarpi diſcipulum, cum Ignatio teſtem huius rei ſibi expetit: accedat & ipſe Irenæus teſtis, qui lib. 4 c. 44 hanc Suſannæ Hiſtoriam velut ſacram ex Daniele producit. *Et audient* (inquit) *eas quæ ſunt à Daniele Propheta voces. Semen Canaam, & non Iuda, ſpecies ſeduxit te, & concupiſcentia euertit cor tuum.* At plura adhuc poſtea Apoſtolicorum Patrum teſtimonia proferemus, vt ſi Faius à ſua regula recedere noluerit, ac ſibi ipſi conſtiterit,

Ignatius.

Irenæus.

vltrò

vltrò nobis dextram porrigat.

Tertio obiicit diſput. 23. conc. 6. Suſannæ Hiſtoriam refelli ex Chronologia: nam ea dicitur contigiſſe Daniele adhuc adoleſcente, tũ cùm Aſtiage mortuo Cyrus Babylone regnauit: at eo tempore grandæuum fuiſſe Danielẽ, tempus, quo vixit Daniel ante deportationẽ Babylonicã, & quod effluxit vſque ad Babylonis expugnationẽ, omnino euincit. At quo Hiſtoriographo Faius didicit, Suſãnæ Hiſtoriã Aſtiage mortuo accidiſſe? Fortè ex eo, quod dicitur in fine B capitis 13. poſt Hiſtoriam Suſannæ. Et rex Aſtiages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum eius. At hinc potiùs euincitur, Suſannæ Hiſtoriam ante Aſtiagis obitum geſtam eſſe; cùm Aſtiagis mors poſt Hiſtoriam deſcribatur. Cæterùm quis Faium docuit ex hoc loco Aſtiagis mortem ſtatim poſt Suſannæ hiſtoriam colligere, cùm in hoc capite nulla de illius obitus tempore mentio fiat? Immò oppoſitum apertè ex ſequenti capite colligimus, plurimos ab hoc Danielis iudicio vſque ad Aſtiagis C obitum annos effluxiſſe: cùm ibi Daniel Cyri Regis, qui Aſtiagi ſucceſſit, conuiua deſcribatur, quo tempore Daniel non amplius adoleſcẽs, vt in præcedenti capite, ſed virilis ætatis eſſe perhibetur: verùm ſi Faius Græcas verſiones vidiſſet, ex iis facilè, quid ſibi reſpõderet, agnouiſſet. In his namque omnia hæc geſta per ordinem habentur diſtincta. Hiſtoriam enim Suſannæ c. 1. Danielis collocant, quem ordinem non modò

Athanaſius.

Theodoretus: ſed etiã Athanaſius in Synopſi obſeruat, vt etiã habetur in exẽplari, quod D anno 1601. ipſimet aduerſarij edidère, collecto ex manu ſcriptis antiquiſſimis repertis in eorùm Bibliothecis Baſilieñſi, Palatinatus, & Cantabrig. quod prælo tradiderunt in officina Cõmeliniana. Porrò Athanaſius in Synopſi (verſore Muſculo) ita ſcribit. *Liber vigeſimus ſecundus Daniel. Et iſte captiuus fuit vſque ad Cyrum Perſarum Regem, cauſam Suſanna ipſe iudicauit, & ſeniores tanquam ſycophantas condemnauit, deinde ſomnia Regis patefecit, & interpretatus eſt, viſiones quoque conſummationis vidit*, &c. Ex quo ſa- E tis conſtat, Suſannæ hiſtoriam non poſt Aſtiagis mortem, vt putat Faius, ſed multò ante accidiſſe.

Qvarto obiicit contra Suſannæ Hiſtoriam, eam ex eo refelli, quòd ibi affirmatur, rerum capitalium cognitionem, ac ac iudicium: maximè adulterij criminis, Iudæorum poteſtati in ipſa vrbe Babylonis, in qua tunc captiui erant, relictam fuiſſe, quod omnino à vero alienum cenſet. At non bene coniicit Faius: nihil enim obſtat quominùs Babylonij Reges hanc Iudæis, qui tũc in Babylone copioſi erãt, poteſtatem fe-

A ciſſẽt, vt legis iudicia, iuxta ipſius legis præſcriptum exercerent, vt etiam Iudæis iudicibus Chriſtum condemnare licuit, tametſi Cæſari ſubiecti eſſent, vt teſtatur Pilatus. *Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram iudicate illum*: quòd ſi ij renuerunt dicentes, nobis non licet occidere quemquam; id propter Paſcha dixerunt, ne contaminarentur; quod inde perſpicuum eſt: nam Stephanum deinde nulla à Præſide poſtulata ſententia lapidauerunt.

B Qvinto obiicit conc. 8. Danielem verè Canonicum fuiſſe de tribu Iuda; Danelem autẽ Apocryphũ eſſe ex genere Sacerdotũ. Dicimus ex noſtra vulgata editione id Faiũ minimè probare poſſe. Quòd ſi ſeptuaginta interpretes id dicere videntur, illorum tranſlatio (teſte Hieronymo in præfat. in Danielem) ab Eccleſia non recipitur, ſed tantùm Theodotionis verſio: quò fit, vt hæc Faij oppoſitio nihil aduersùm nos obtineat: ſed nec id ex ſeptuaginta euincit; nam facilè accidere potuit, vt notat Peretius in C Danielem, quòd Daniel, quoad paternum genus, ex tribu Iuda, ex materno verò ex tribu Leuitica oriundus eſſet; cùm frequẽs illarum tribuum per matrimonia eſſet copulatio.

Sexto obiicit contra Canticum trium puerorum, illud eſſe nouum, ac ſuppoſitirium: hanc calumniam paulò poſt refellemus, vel ex antiquorum Patrum teſtimoniis illud antiquiſſimum eſſe comprobabimus.

Septimo obiicit contra idem Canticum; non haberi in archetypo Chaldæo. D At id falſum eſt, nam etſi Hieronymus affirmet ſe illud apud Hebræos non reperiſſe: ſed tantùm in Theodotionis editione, non tamen ait illud in Hebræo, aut Chaldæo archetypo nunquam fuiſſe, vt Faius contẽdit: quare credendum eſt, Theodotionem illud ex Chaldæo archetypo tranſtuliſſe, cùm Græcè edidit.

Postremo obiicit, in editione Latina, huic Cantico addita fuiſſe, *vt ſancti Apoſtoli, & martyres benedicant Dominum*; quod il- E lud Apocryphum indicat. Apertum eſt Faij mendacium: ibi enim tantùm habetur. *Benedicite omnes religioſi Domino Deorũ*: de Apoſtolis autem & martyribus nulla fit mentio. Religioſi verò nomen in Scriptura minimè inauditum eſt, cùm illud paſſim legatur Act. 1. 3. & 10. & de Religioſis Nazaræis copioſè agatur in libris Numer. Deut. & Iudic.

His igitur Faij calumniis abſterſis, reſtat, vt has Danielis particulas, ex communi Patrum, & Eccleſiæ conſenſu ſacras, ac veri Danielis eſſe demõſtremus. Primùm itaque Hymnũ trium puerorum inter Propheticas Danielis narrationes adſcribunt Origenes

in

Digitized by Google

in Matt tract 3.& Epiſt ad Iulium Aphricanum de hiſtoria Suſannæ. Euſebius de Propheticorum librorũ appellationibus. Athanaſius in dictũ, Omnia ſunt mihi tradita à Patre,& libro de virginit. Baſilius lib. de Spiritu S c. 30. Cyrillus Hieroſolymit. Catecheſi 9. Illuminatorũ Epiphanius in Anchorato. Gregorius Nyſſenus oratione de SS. quadrag. Martyribus. Chryſoſtomus ſerm. de S. Trinit. & hom. de tribus pueris. Cyrillus Alex. lib. 5. Theſauri c. 7. Iſidorus Peluſiota lib 3. Ep. 295. Theodoretus in commentariis in hunc Hymnum. Hæc ex Græcis Patribus ſunt teſtimonia. Ex Latinis, Cyprianus de oratione Dominica, hunc Hymnum diuinam Scripturã appellat: & ſerm. de lapſis. Zeno Veronẽſis ſerm. 5. de Daniele,& tribus pueris, & ſerm. 8 Hilarius ad Pſ. 125. Ambroſius lib. 2 Hexam c. 4. vbi Hymnum propheticum vocat. Parianus Paræneſi ad Pœnitentiam illum Scripturam diuinã nominat. Hieronymus ad c. 3. Ep. ad Galat. Auguſtinus Ep. 122. & alij. Quibus accedit decretum Concilij Carthaginenſ. 3.& Concilij Toletani 4. c. 13. in quo omnibus Eccleſiis Hiſpaniæ,& Galleciæ præcipitur, vt hic Hymnus tanquam ſacer, ac Propheticus publicè in Miſſarum ſolemniis decantetur.

Hɪsᴛᴏʀɪᴀᴍ Suſannæ & ſeniorum velut legitimam Danielis Prophetæ agnoſcunt Clemens Rom. Apoſt. Conſt. c. 51. Ignatius ſuprà relatus Epiſt. ad Magneſianos, Dionyſius Areop. de diu. Nom. c. 7. Irenæus lib. 4. c. 44. Clemens Alex. lib. 4. Stromaton c. 6. Origenes Epiſtola ad Iulium Aphricanum, vbi pluribus Hiſtoriã Suſannæ probat, & hom. 6. in Ezechielem, Euſebius Eccleſ Hiſt. lib. 6. c. 24. Athanaſius in Synopſi diuinæ Scripturæ. Didymus Alexand de Spiritu S. lib. 1. & 3. Cyrillus Hieroſolym. Catech. 16. Illumin. Baſilius ad c. 3. Iſaiæ, & hom. 2. de ieiunio; Gregorius Nyſſenus de hominis Opificio c. 29. Nazianzenus oratione 18. quæ eſt de S. Cypriano. Epiphanius in Anchorato. Chryſoſtomus hom. de Suſanna,& de S. Trinitate. Atque alij inter Græcos Patres complures adhuc ſunt, qui has Danielis particulas legitimas ſentiunt.

Iɴᴛᴇʀ Latinos quoque ſunt Tertullianus de corona militis c. 4. Cyprianus de diſciplina, & bono pudicitiæ. Zeno Veronẽſis ſerm. 9. Ambroſius ad virginem lapſam, & de fuga ſeculi. Euſebius Vercellenſis Ep. ad presbyteros Italiæ. Hieronymus Ep. 13. ad Paulinum,& Ep. 153. ad Marcellam,& ad c. 18. Eſa. Auguſtinus tract. 36 in Io. Maximus Taurin. ſerm. de accuſato Domino apud Pilatum,& de Suſanna. Leo Magnus ſerm. 16. de Paſſione Domini.

Dᴇɴɪǫᴠᴇ pro capite 14. Danielis præclara ex Græcis Patribus proferunt teſtimonia Irenæus lib. 4. c. 11. Clemens Alexand. lib. 1. Stromatõ. Origenes hom. 1. in diuerſos. Euſebius Cæſarienſis de propheticorum librorum appellationibus in Daniele. Athanaſius ſerm. 4. cont. Arrianos. Cyrillus Hieroſolym. Catecheſi 14. Ephrẽ de recta viuẽdi ratione c. 86. Baſilius hom. in diuites auaros. Nazianzenus in præceptis ad virgines Epiphanius in vita Abacuch Prophetæ. Nyſſenus oratione de pauperibus amandis. Chryſoſtomus hom 5. in Matt & ſerm. contra Gentiles,& hæreticos. Iſidorus Peluſiota lib. 1. Ep. 69.

Ex Latinis, Anacletus Ep. 1. Tertullianus de ieiuniis c. 7.& de Idololatria c. 18. Cyprianus Ep. 56. & ſerm. de Eleemoſyna. Hilarius de Trinitate lib. 10. Euſeb. Vercellẽſis Epiſtola ad Presbyteros, & plebes Italiæ. Ambroſius de Iacob,& vita beata lib. 1. c. 8. & lib. 2. c 9. & ad Pſal. 36. Prudẽtius Hymno poſt cibum. Hieronymus Ep. 22. ad Euſtochium c. 4. Auguſtinus ſerm. 65. de Tempore. Paulus Oroſius Apologetico contra Pelagium. Seuerus Sulpitius lib. 2. ſacræ Hiſtoriæ. Eucherius Lugd. hom. 10. de Paſcha. Hi & alij quamplures totum 14. caput Danielis tanquã Propheticam, ac Canonicam Scripturam recipiunt, in fidei teſtimonium ac confirmationem aſſumunt, ac velut diuinam commendant: quibus tandem accedunt decreta Conc. Carthag. 3. & Tridentini ſeſſ. 4. quæ omnia hæc Danielis capita inter Canonicas Scripturas habenda definiunt. Horum teſtimonia hoc loco minimè exarare, volui, ne ſi omnia exaranda eſſent, ingens volumen præter inſtitutum conficerem At ſuficiat ea fideliter, at ſyncerè à nobis indicari: vt ea in ſuis fontibus perlegi poſſint.

De ſeptem poſtremis capitibus ex libro Eſther abſciſſis.

Cᴇɴsᴠʀᴀ IX.

QVAMQVAM Martinus Lutherus librũ Eſther in Hebræorum Canone ſitum agnoſceret; ei tamen adeò infenſus fuit, vt habetur in colloquiis conuiualibus c. de Scripturis ſacris, vt optauerit eum non extare; & de ſeruo arbitrio contra Eraſmum, digniſſimum iudicat, qui extra Canonem haberi deberet. Hæc quidem impij, atque Hæretici animi ſigna prodidit: at illum è Canone eiicere formidauit, ne Hebræorũ Canonem damnare videretur. At Brentius in Apo

Lutherus.

Digitized by Google

in Apologia Confeſſ. Vvittembergenſis poſteriora ſeptem huius libri capita inter Apocrypha collocat. Nec Lutheranis Caluiniſtæ deſunt : nam Vvitakerus diſputat. de ſacra Scriptura, quē Antonius Faius ſequitur in Enchiridio diſputatione 23. eadem capita oppugnant nonnullis argumentis.

Faius. PRIMVM Faij argumentum habetur conc. 2. & 3. quod petit ex auctoritate Hieronymi, atque illud ex Vuitackero hauſit. *Eſthera* (inquit) *fragmentum à capite decimo ad finem vſque, quo ſit habendum numero optimè docet Hieronymus in libro Eſther. Quæ ſequuntur* (inquit) *ſcripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua & literis continetur, & interim poſt finem libri iſtius hoc capitulum ferebatur, quod iuxta noſtram conſuetudinem obelo prænotauimus, id eſt, interprete Dionyſio Carthuſiano, ad innuendum quòd iſta ſequentia non ſunt authentica, ſeu canonica; ſed transfodiuntur, hoc eſt, ab Hebræis non recipiuntur; immò tanquam ſuperflua abſcinduntur à Canone Scripturarum* Ita Faius. Quod argumentum quanti ponderis ſit ad euertandum Canonici libri auctoritatem, ex his, quæ ſuperiùs in libris Tobiæ, & Machabæorum diximus, facilè intelligi poteſt: neque enim Eccleſia à Iudæis ſacrorum librorum auctoritatem, ſed tantùm veritatem venatur, neque quid de iis Synagoga ſenſerit; ſed quid Synagoga tradiderit, curat. Nobis ſufficit, vt Hieronymus capita illa in Græca vetuſtiſſima editione inuenerit, quæ ſanè aliùnde originem habere non potuit, quàm ab ipſo archetypo Hebræo. Atque id præclarè confirmat, quod Ioſephus lib. 11. Antiquitatum c. 6. Aſſueri Epiſtolas citat, cùm is lib. 10. c. 12. eum tantùm laborem ſe præſtitutum polliceatur, quòd Hebraicos libros in Græcum ſit verſurus: neque his aliquid addere, aut ex his detrahere velle affirmet: vnde validum ſanè argumentum contra Faium, & Vuitakerum colligimus, hæc capita olim in Hebræis codicibus habita fuiſſe. Denique Angelus Rocca in commentatio de Bibliotheca Vaticana affirmat, exemplar Hebraicum horum capitum in corio conſcriptum, ac eonuolutum, Bononiæ apud Auguſtinianos ftatres aſſeruari.

Hieronym. QVOD ad Hieronymum attinet, ſolitis calumniis vtitur Faius: nam ſi Hieronymum legiſſet in Ep. ad Auguſtinum, quæ extat tom. 2. operum Auguſtini Ep. 11. perſpexiſſet profectò, quid apud Hieronymum valeat notare obelo: ibi enim ita ſcribit *Quod autem in aliis* (ait) *quæris Epiſtolis, cur mea prius in libris Canonicis interpretatio aſteriſcos habeat, & virgulas prænotatas: & poſtea aliam tranſlationem abſque his ſignis ediderim: pace tua dixerim, videris mihi non intelligere quod quæſiſti: illa enim interpretatio LXX. interpretum eſt, & vbicunque virgulæ, id eſt, obeli ſunt, ſignificatur, quòd LXX. plus dixerint, quàm habetur in Hebræo: vbi autem aſteriſci, id eſt, ſtellæ prælucentes, ex Theodotionis editione ab Origene additum eſt, & ibi Græca tranſtulimus; & hic de ipſo Hebraico quod intelligebamus, expreſſimus.* Vides obelum ex Hieronymo non trãsfodere Apocrypham Scripturam, & à Canonica diſcernere, ſed tantùm, vel additionem in Hebræo textu, vel Græcum textum ſignificare.

SECVNDVM argument. Hæc capita in Hebræo non ſunt, nec eſt veriſimile ab eo excidiſſe. Faio quidem, ac Vvitakero id minimè veriſimile videtur, qui nec ipſum verum candido oculo cernunt; at nobis id veriſimillimum videtur propter cauſas in ſuperiori argumento allatas. Tum ob Origenem, qui in Epiſt. ad Iuliũ Aphricanum ait, probabile admodùm eſſe, quòd hæc capita aliquando in textu Hebræo fuerint; deinde caſu aliquo exciderint, quemadmodum pleroſque alios veteris Teſtamenti libros periiſſe certum eſt: at licèt capita hæc ex Hebraico textu exciderint, in Græco tamen tranſumpto ſeruata ſunt.

TERTIVM arg. Faij conc. 3. *Id* (inquit) *etiam apparet ex rerum narratione perturbata & fruſtra iterata.* At Faio dicimus, in Scripturis nihil perturbatum, aut fruſtra iteratum eſſe, dum eadem veritas, vt meliùs, ac clariùs explicetur, iterum repetitur. Pleraque apud nos Euangeliſtæ repetunt, atque eandem hiſtoriam plures referunt, quæ tamen non fruſtra iterantur, neque narrationem perturbant. Excidunt plerumque exemplaria, & iterum repeꝛiuntur, & ordine, licèt præpoſtero, quo reperiuntur, eduntur: licèt nonnullam varietatem in ſeipſis circumferant; quid mirum? Hæc Scripturarum ſacrarum reuerentia parit: qua fit, vt melius eadem repetere iudicetur, quàm quòd ex iis aliquid pereat. Quòd ſi rerum aliquarum in hoc volumine tranſpoſitio delicatas Faij aures offendit, cur non ad Græcam tranſlationem ſeipſum transfert: vbi omnia ſuis locis optimè collocata ſunt, quæ noſtra vulgata editio non leuibus de cauſis ſeorſim in totius libri finem reiicere maluit? Ibi enim in Græca editione caput vndecimum, & duodecimum in libri initio collocantur: caput quartumdecimum, quintumdecimum, & ſextumdecimum ad medium libri inſeruntur: caput autem decimum vltimum locum ſibi vendicat. Videant Athanaſium in Synopſi.

POSTREMVM arg. Faij. *Contra Hiſtoriæ* (inquit) *& Chronologiæ rationem fit mentio Ptolomæi, & Cleopatræ cap. 11.* At quare id contra rationem Hiſtoriæ, niſi quòd in

ea ſit

ea ſit mentio Liſimachi, qui ex Hebraico A conſcriptam ibi Aſſueri Epiſtolam in Græcum tranſtulit; nc fateri cogatur, hæc capita aliquando Hebraicè conſcripta fuiſſe? Porrò de Prolomęo, & Cleopatra ſit mentio, vt tempus ſignificetur, quo illa Epiſtola à Doſitheo, & Prolomęo in Hieruſalem delata fuit.

Qvod igitur ad horum capitum auctoritatem ſpectat, vniuerſi Patres ea intet Canonicas Scripturas tecenſent. Origenes Epiſtola ad Iulium Aphricanum his B præclarum teſtimonium defert, his verbis. *In multis quoque aliis ſanctis libris inuenimus, alicubi plus eſſe apud nos, quàm apud Hebræos, alicubi autem minùs. Exempli cauſa, vt in libro Eſther neque Mardochai, neque Eſther preces, quæ legentes poſſunt ædificare, habentur apud Hebræos; ſed neque Epiſtola, neque quæ ab Aman ſcripta eſt, de euerſione gentis Iudæorum, neque Mardochai ex nomine Regis Artaxerxis gentem à morte liberans. Apud 70. autem, & apud Theodotionem ea ſunt*, & infrà. *Vide ergo ne imprudentes, & inſcientes abrogemus, quæ habentur paſſim in Eccleſia, & legem ſtatuamus fraternitati, vt deponant quidem ſacros qui apud eos feruntur libros, aſſententur autem Hebræis.* Plerique etiam alij Græci Patres ea inter Canonicas Scripturas recenſent. Euſeb. Cæſ. in Chronicis Olympiade 94. Athanaſius exhortatione ad Monacbos. Cyrillus Hieroſolymitan. Catecheſi 4. de lib. Veteris teſtamenti. Epiphanius lib. de ponderibus, & menſ. Chryſoſtomus homil. 3. ad pop. Antiochenum. Caſſianus Collat. 1. cap. 19. Ioannes Damaſcenus Orthodox. fid. lib. 4. cap. 16. Quibus etiam Latini Patres ſubſcribunt. Alexander I. Epiſtol. 1. Hilarius præfat. in Pſal. 1. Pacianus ad Sympronianum Epiſt. 2. Ambroſius ad Pſal. 36. Hieronymus Epiſt. 103. ad Paulin. cap. 7. & ad cap. 64. Eſa. Ruffinus in Symbolo Ap Auguſtinus de doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 8. & de gratia, & lib arb. cap. 21. Innocentius I. Epiſt. ad Exuperium cap. 7. Concilium Laodicenſe can. 59. Concil. Carthag. 3. cap. 47. Concil. Trid. ſeſſ. 4. Denique hîc vniuerſa illorum teſtimonia adduci poſſent, quæ librum Eſther inter Canonicas Scripturas referunt; cùm nullus ex Patribus illa capita ab eo libro velut Apocrypha diuellat. Ex quibus tandem contra aduerſarios concluditur, eos Scripturarum vnitatem minimè reri nere, cùm tot ſacras particulas à ſacris, ac diuinis voluminibus auellere, ac inter profanas, & Apocryphas expellere non verentur.

Origenes.

De Noui Teſtamenti libris ab Lutheriſtis detractis.

CENSVRA X.

HACTENVS communem ac concordem Lutheriſtarum, ac Caluiniſtarum in ſacras Scripturas impietatem explicuimus: ſed quoniam harum ſectarum vnaquæque, cùm ab alia diſſecta ſit; propriam ſibi perfidiam in Scripturis peruertendis, abſcindendis, mutilandis, corrumpendis vendicat; æquum eſt, vt cuique proprium impietati locum relinquamus, & quas quæque Scripturarum corruptiones velut proprias ſibi vſurpat, ſigillatim perſtringamus.

Id in Scripturarum euerſione aduerſariis accidit; quod vineæ cultoribus Matthæus c. 27 accidiſſe narrat: quibus Deus ad exigẽdos vineæ fructus priores ſeruos mittit; ac hi alium ceciderunt, alium occiderũt, alium verò lapidauerunt. C His denique proprium filium deſtinat, dicens. Forſitan verebuntur filium meum: illi verò in filium crudeliores, ipſum extra vineam eiectum interfecerunt. Ita Deus Optimus Max. cùm ſacræ Scripturæ tanquam pinguiſſimæ, ac fertiliſſimæ vineæ ab aduerſariis fructum expeteret; plurimos ſacræ Scripturæ libros tanquam ſeruos, ac diuinæ voluntatis miniſtros ad illorum vtilitatem deſtinauit, Danielem, Baruch, Iudith, Eſther, Tobiam, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæos. At D quid ipſi? Danielem ceciderunt, dum graui vulnere ab eo tria capita abſcindunt. Baruch, Iudith, Tobiam, Sapientiam, Eccleſiaſticum, Machabæos occiderunt; quos omnino à ſacrorum librorum Canone expulerunt. Eſther lapidauerunt, dum ſeptem illius libri capita inter Apocrypha reiecerunt. His tandem Deus Euangelium, ac nouum Teſtamentum velut proprium filium confert: plurimos ibi libros ad illorum ſalutem deſtinat. *Fortè* (inquit) *verebuntur filium meum*: fortè parcent ſcriptis E Apoſtolorum, fortè nefas eſſe putabunt ab Euangeliis aliquid detrahere, mutilare, corrumpere: forte ſi non Hebraicæ, Chriſtianæ ſaltem fidei ſacris voluminibus ignoſcẽt. At illi (quod maximè lugendum eſt) peſſimè cum Euangelio egerunt, nonnullos ex Apoſtolicis libris extra Scripturarum vineam eiecerunt, quædam Euangeliorum capita trucidauerũt, alia crebris adiectionum, ac detractionum vulneribus confoderunt. Denique multo Euangelicarum, ac Apoſtolicarum Scripturarum ſeipſos ſanguine fœdaue

dauerũt:dũnouas,ac corruptiſſimas interpretationes iis affixerũt, vt paſſim explicabimus.

Lutherus. LVTHERVS (vt ab eo exordiar, qui hac noſtra tẽpeſtate primus impietatis magiſter fuit) Ioannis Apocalypſim primùm iugulat, deinde extra ſacrorum librorum Canonem reiicit in præfatione in Apocalypſim prioris editionis. Primò enim nec Propheticam, nec Apoſtolicam eſſe putat: quo ſanè ipſam velut iaculo confodit; deinde eum libellum apud ſe ſimilem reputat lib. 4. Eſdræ. *Neque vllo modo* (inquit) *deprehendere poſſum, quod à Spiritu S. cõfectus ſit*. Quibus vebis apertè ipsũ ex ſacris Scripturis expellit, quæ à Spiritu S. confectæ creduntur. *Zuinglius.* Quem ſequutus eſt Zuinglius in opere articulorum art. 20. vbi abſolutè Canonicum eſſe negat: cuius ſentẽtiæ etiam Miricus ſubſcribit in ſuo catalogo teſtium denuò aucto, & impreſſo Geneuę anno 1597. in quo cùm ſacros libros recenſeat, Apocalypſis nõn meminit. His omnibus *Brentius.* aſſentitur Brentius in Apologia confeſſionis *Vit. Theod.* Vuirtemb. c. de ſacra Scriptura, vt etiam Vitus Theodorus in ſummariis Bibliorum.

His ad Apocalypſim expungendam nulla alia (quod ſciam) ratio eſt, præter eã, quæ eſt Lutheri loco citato; quòd Apoſtolici muneris ſit, clarè, & ſine imaginibus, aut viſionibus de Chriſto, eiúſq; rebus loqui: at hæc ratio illorum inſcitiã potiùs, ac temeritatẽ redarguit; vnde enim didicerunt Prophetiam ad Apoſtolicum munus minimè pertinere; *1. Cor. 12.* cùm & Paulus 1. Cor. 12. Prophetæ donum inter Spiritus S. dona Apoſtolis collata enu- *1. Theſ. 5.* meret, & 1. Theſſal. 5. iubeat Prophetias non *Act. 21.* ſpernere; & Act. 21. Lucas Agabi Prophetæ meminerit? At quis vnquam Propheta niſi ſub verborum obſcuritate rerum futurarum euentum prædixit? *Omnis enim Prophetia*, ait *Irenæus.* Irenæus lib. 4. c. 44. *& futurarũ rerũ prædictio, priuſquàm impleatur, ænigma eſt*. Ita enim fert Dei conſilium, vt res futuras velit eſſe occultas, nec planè cognitas, quouſque impleri, ac perfici debeant, quæ de iis prædicta *Dan. 11.* ſunt: quam ob cauſam ait Angelus Danieli. c. 11. *Vade Daniel, quia clauſi ſunt, ſignatíq; ſermones, & ſigna librum vſque ad tempus præfinitum*. Hinc mira aduerſariorum impudentia, ac temeritas ſe prodit, cùm legem Deo ſtatuere volunt; vt nihil in nouo Teſtamento Propheticum inſerere valeat, quo futurum Eccleſiæ ſtatum ſub viſionibus, ac verborum, & ſententiarum obſcuritate ſignificet. In quo facilè eam hæreticorum naturam eſſe deprehendimus: vt quæ in Scripturis nõ intelligunt, ſtatim vel peruertant, vel à Scripturis abſcindant.

Dionyſ. Al. apud Euſ. lib. 7. Hiſt. Eccleſ. c. 20. ATQVI Dionyſium Alexandrinum antiquiſſimum Patrem audiant, quàm aliter de Apocalypſis libro, ac myſteriis inep contentis ſenſerit. *Ego* (inquit) *de Apocalypſi hanc me-*

A *cum opinionem concepi, longè abſtruſiorem eſſe in illa materiam, quàm mens mea facilè conſequi queat: & in ſingulis propè ſententiis ſenſum quendam myſteriis inuolutum, & valdè admirabilem deliteſcere exiſtimo. Et quamquam eum ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quendam reconditiorem verbis ipſis eſſe incluſum: atque eas res non propria ratione metior, & pondero: ſed fidei potius tribuo; & altiores, & diuiniores arbitror, quàm vt eas ipſe valeã cogitatione cõprehẽdere. Nec ideo eas improbo, quia non intelligo: ſed eo magis admiror, quòd eas mentis acie luſtrare non queo* En qua pietate, ac humilitate maiores ſacras Scripturarum obſcuritates venerabantur, quas non poterant mente com-

B prehendere: quas tamen Lutheriſtæ ferro, ac igne aggrediuntur.

AT non ſolus Dionyſius Alexand. ſed etiam prior Dionyſius Areop. Eccleſ. Hierarch. cap. 3. Apocalypſim Ioannis mirificè commendat, tanquam Apoſtolicum, ac Propheticum librum, quem arcanam, ac myſticam viſionem appellat; quem deinde omnes Patres ſequuti ſunt, qui librum hunc Ioannis Apoſtolicum agnouerunt. Iuſtinus in dialogo cum Tryphone. Meliro Sardenſis

C apud Euſeb. Eccleſ. Hiſt. libro 4. cap. 25. Irenæus libro 4. cap. 37. Clemens Alex. libro 4. Strom. cap. 5. Origenes hom. 12 in Exod. Euſeb. Cæſar in Chronicis de anno 96. & Eccleſ. Hiſt libro 3. cap. 19. Athanaſius in Synopſi. Nazianzenus oratione 32. Epiphanius hæreſi 51. Chryſoſtomus ſerm. de Natiuitate Ioan. Baptiſtæ. Tertullianus de Præſcripr. adu. Hæreticos cap. 35. Cyprianus Epiſt 63. Hilarius prologo in Pſal. Ambroſius ad Pſal. 41. Philaſtrius de

D Hæreſibus c. 13. vbi inter Hæreticos recenſet eos, qui Apocalypſim non recipiunt. Hieronymus de illuſtribus Eccleſiæ Scripto- *Hieronymus.* ribus, & Ep. 129. vbi ita de Apocalypſi ſcribit. *Nos Apocalypſim Ioannis ſuſcipimus, nequaquam huius temporis conſuetudinem, ſed veterum Scriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerumque huius vtuntur teſtimoniis, non vt interdum de Apocryphis facere ſolent, quippe qui & Gentilium non rarò vtuntur exemplis; ſed quaſi Canonicis, & Eccleſiaſticis*. Auguſtinus de S. virginitate c. 27. Poſtremò eum inter Canonicos libros habendum eſſe, multa Concilia

E decernunt. Qua de re extat Toletani Conc. *Con. Tolet. 4.* 4. decretum in c. 16. in hæc verba. *Apocalypſis librum multorum Conciliorum auctoritas, & Synodica ſanctorum Præſulum Romanorum decreta Ioannis Euangeliſtæ eſſe præſcribũt: & inter diuinos libros recipiendam conſtituerunt.*

NEQVE obſtat, quòd Canon Apoſt. 84. in cõmemoratione librorum Canonicorũ non recẽſeat librũ Apocalypſis, nec Cõciliũ Laodicenũ, nec Gregorius Naziãzenus in catalogo ſacrarũ Scripturarũ: is, enim aliquãdo

fuit dubiæ auctoritatis: ſed poſtea omnium A
conſenſu ſacer agnitus inter Canonicos libros relatus fuit.

Eᴘɪsᴛᴏʟᴀᴍ S. Pauli ad Hebræos
Lutherus. Lutherus in prima noui Teſtamenti Germanica editione, neque à Paulo, neque à quoquam Apoſtolorum ſcriptam eſſe ſentit. Et in poſteriori noui Teſtamenti editione hanc Epiſtolam à Canonicis Scripturis ſe-
Magdeburg. parat; quem ſequuntur Magdeburgenſes Cent. 1. lib 2. c. 4. de Scriptura noui Teſta-
Brentius. menti. Brētius, Kemnitius, & alij. At Luthe- B
rum, ac ſequaces redarguunt Concilium Laodicenum capit. 58. vbi Pauli Epiſtolam ad Hebræos inter Canonicas numerat. Concilium Epheſinum in declaratione prima Anathematiſmi Cyrilli. Cōcilium Carthag. 3. cap. 47. Concilium 5. Conſtantinopolit. act. 1. Synodus Nicena 2. act. 6. tom. 6. Inter Patres olim quidem à nonnullis dubitatum fuit, an verè Pauli eſſet Epiſtola: de illa ſiquidem dubitauit Tertullianus lib. de pudicitia capit. 20. Hieronymus etſi Epiſtolam Pauli Canonicam eſſe doceat; attamen pleroſque Latinorum de
illa dubitaſſe affirmat Epiſtol. 129. ad Dar- C
danum, quod etiam tradit Philaſtrius lib. de Hæreſib. Hæreſi 41. Eam tamen poſtea à Latinis tanquam Pauli receptam fuiſſe teſtatur Concil. Carthag. 3. in quo ſacrorum librorum catalogus deſcribitur, ac Epiſtola ad Hebræos inter cæteras Pauli Epiſtolas cenſetur.

Eᴘɪsᴛᴏʟᴀᴍ Catholicam Iacobi A-
Lutherus. poſtoli Lutherus præfatione in nouum Teſtamentum, quæ extat in Germanica verſione editionis primæ, ſtramineam vocat; neque eam ſentit habere Euangelicum ge- D
nium. In lib. autem de Captiuit. Babylonica probabile aſſerit, eam non eſſe Iacobi Apoſtoli, nec Apoſtolico Spiritu dignam. Denique ad caput 22. Geneſeos, illam vt ſpuriam conuiciis inſectatur: cuius ſenten-
Brentius. tiam ſequitur Brentius in Apologia Con-
Vit. Theod. feſſ. Vvitemb. & Vitus Theodorus in Summariis Bibliorum, qui eam è Canone ex-
Lectius. pungunt. Lectius licèt Caluiniſta, libr. 1. Præſcriptionum Theologicarum negat. 10. Lutheranorum partes contra Præſidem Fabrum defendendas ſuſcipit. *Sed cur* (inquit) E
Luthero vni impingis, quod ante eum graues alij in Eccleſia viri cenſuerunt? ſic enim de ea Euſebius libr. 2. Eccleſ. Hiſtor. capit. 22. in fine. Velim omnes ſcire eam eſſe adulterinam. At quanta ſit huius miniſterculi impudentia, ac infidelitas in Patrum teſtimoniis recitandis, hinc coniectare licet. Primùm enim c. 22 Euſebij citat, in quo nihil de Iacobi Epiſtola, ac citatis verbis legitur. Quæ verò Euſebius de hac Epiſtola ſcribit, habentur cap. 23. cuius hæc ſunt verba. *Hactenus*
A *de Iacobo, cuius illa habetur Epiſtola, quæ prima ſcribitur inter eas, quæ Catholicæ appellantur. Sciēdum tamen eſt, quòd à nonnullis non recipiatur, nec facilè quis antiquorum meminerit eius. Nos tamen ſcimus etiam iſtam cum cæteris ab omnibus penè Eccleſiis recipi*: ſic habetur in textu Baſileenſis impreſſionis anno 1539. Quòd verò aliqui olim de ea dubitauerint, vt indicat Euſebius, & Hieronymus de viris illuſtribus, id Lutherum, ac Lutheranos non excuſat: illis enim hoc dubium ſubre-
B pſit, antequā Concilia de ea aliquid certum ſtatuiſſent, quo tempore ratione aliqua freti de illa dubitare poterāt. At neminem poſt Concilij Laodicenſis c. 58. & Carthag. 3. c. 47. decreta, de illa dubitaſſe legimus. Ex quo grauiori ſeipſos Lutherani crimine conſtringunt; qui poſt tot Conciliorū, quæ Laodicenſe, & Carthaginenſe ſequuta ſunt, decreta; poſt tot Pontificum deciſiones; poſt tot deniq; ac tantorū Patrū conſenſum, ſacræ huic Epiſtolæ falſi crimen imponunt.

Sᴇᴄᴠɴᴅᴀᴍ Petri Apoſtoli Epiſtolam
atro carbone ſignat Lutherus in ſuis Ger- *Lutherus.*
manicis Bibliis: neque enim Petri eſſe agno-
C ſcit; ſed incerti cuiuſpiam auctoris, qui fœtus ſuos alieni nominis ſplendore illuſtrare
voluerit. Cui aſſentitur Brentius in Apolog *Brentius.*
Confeſſ. Vvittemberg. c de Scripturis, vbi illam è Scripturis ſacris eradit.

Eʀᴀsᴍᴠs in Commentariis ſecun- *Eraſmus.*
dam, & tertiam Epiſtolam Ioannis, Ioanni presbytero, non Ioanni Apoſtolo tribuit; ac proinde Canonicas minimè eſſe cenſet.

Iᴠᴅᴀ Epiſtolam non eſſe Canonicam; neque in Canone recipi debere apertè ſen-
D tit Lutherus præfatione in Epiſtolam Iaco- *Lutherus.*
bi, Brentius in Apologia Confeſſ. Vvit- *Brentius.*
temb. & Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 2. c. 4. de Scriptura noui Teſtamenti. At vniuerſas iſtas tam Petri, quàm Ioannis, & Iudæ genuinas, ac legitimas eſſe Epiſtolas, ac proinde Catholicas, ac Canonicas perpetuus Eccleſiæ conſenſus agnouit; quem
Luthero, ac Lutheranis opponimus. Nam *Conc. Laod.*
Concilium Laodicenſe c. 58. eas expreſsè in ordinem ſacrorum librorum redigit. *Epiſtolæ* (inquit) *Catholicæ ſeptem, nempe Iacobi vna,*
E *Petri duæ, Ioannis tres, Iudæ vna.* Idem præſtant Concilium Carthag. 3. c. 47. Aug. de doct. Chriſtiana lib. 2. cap. 8. vbi catalogum Scripturarum texit. Innocentius I. Ep. ad Exuperium capit. 7. Concilium Rom. ſub Gelaſio rom. 2. Conc. in decretis. Caſſiodorus lib. 1. diuin. Inſtit. cap. 13 Iſidorus Hiſpalenſis lib. 6. Etymologicon capit. 1. Rabanus Maurus de Inſtit. Cleri lib. 2. cap. 53. Theodulphus Aurelianenſis Epiſtol. in verſibus, qui in fronte Bibliorum deſcribūtur. Smaragd. Abbas ad c. 9. Reg. D. Benedicti.

Digitized by Google

dicti. Iuo Carnotenſis in Decretis par. 4. cap. 61. Demum Concil. Trid. ſeſſ. 4.

De Lutheriſtarum conuiciis in cæteras Scripturas.

Censvra XI.

QVA Religione Lutheriſtæ erga ſacras Scriptutas, quas vbique cõcrepant, ſe gerant, innumera fere conuicia, quibus illas impetunt, dilacerant, labefactant, non obſcurè oſtendunt. Nam Lutherus tom. 3. Germanico Ienenſi fol. 40. & 41. Moyſen, ac Moſaica ſcripta ita inſectatur, vt Moyſen neque audire, neque videre velit. *Cùm quiſpiã* (inquit) *Moyſen tibi proponit cum ſuis præceptis, téque cogere vult, vt ea obſerues: tum dic. Abi ad Iudæos cum tuo Moyſe, ego Iudæus non ſum: ne me cum Moyſe inuoluas. Magiſter eſt omnium carnificum, neque quiſquam eum torrendo, anguſtiando, tyrannidem exercendo, minando, increpando, & fulminando, vel ſuperat, vel æquat: Moyſen cum ſua lege non volo ego habere. Eſt enim Chriſti Domini hoſtis.* In Tomo Vvitemberg. anno 1529. nullum apicem, aut punctum in Moyſe ad Chriſtianos pertinere ait. Idem in colloquiis Remboſtochij fol. 121. *Iuſtitia* (ait) *legis Minotaurus eſt, hoc eſt, mera fabula non ad ſalutem, ſed Acherontis ducens ad vndas.*

Lutherus.

ANTINOMI quoque inter Lutheranos legem expreſſis verbis reiiciunt, vt conſtat ex confeſſione Mansfeldenſi, vbi aiunt. *Lex digna non eſt, vt Dei verbum appelletur. Qui cum Moſe rem habent, eos damnari oportet ad patibulum cum Moſe.* Vide tit. de Antinomis fol. 89. & 92.

Antinom.

LEGEM Decalogi Lutherus in conuiuialibus colloquiis citante Aurifab. c. de lege, fontem omnium hæreſum appellat. *Reiiciantur* (ait) *prorſus decem præcepta, & ſtatim deſinent omnes hæreſes: ſunt enim decem præcepta velut fons, vnde omnes hæreſes prodeunt.* Idem & Antinomi ſentiunt, vt teſtatur Cõfeſſio Mansfeldenſis tit. de Antinomis.

Lutherus.

LIBRVM Iob. Lutherus in colloquiis conuiuialibus tit. de libris veteris, & noui Teſtamenti, eſſe ait veluti fabulæ argumentum ad proponendum patientiæ exemplum; & tit. de Patriarchis, & Prophetis, profitetur, ſe non credere omnia ita geſta eſſe, vti in eo deſcribuntur. Anabaptiſtæ verò illum Hebræorũ tragicomœdiam appellant, teſte Sixto Senenſi lib. 8. Biblioth. Hæreſi 10.

Lutherus.

LIBRVM Eccleſiaſtis Lutherus his encomiis proſequitur in colloquiis Latinis Remboſtochij lib. 2. c. de veteri Teſtamẽto. *Liber iſte plenior eſſe debebat, nimiùm illi deeſt,*
A *nec ocreas habet, nec calcaria: equitat in arundine longa, quemadmodum ego cùm adhuc in cænobio eſſem.*

CANTICA Canticorũ non Spiritu Dei, ſed cupidinis afflatu ſcripta tradit Caſtallio, teſte Beza, & Ioanne Duræo; cum quo conſentiunt Scotici Miniſtri in Apologia ſuæ Confeſſionis, quam refutat Hamiltonus, qui ibidem amatoria tantùm philtra tractari autumant.

TRIA Matthæi, Marci, Lucæ Euange-
B lia Lutherus in ſecunda Præfatione noui Teſtamenti primæ editionis ignobilia putat; ac Ioannis Euangelio longè inferiora. *Quoniam Ioannes* (inquit) *valde pauca Chriſti opera, multa verò de concione illius ſcribit. Contrà reliqui tres multa de ipſius operibus, pauca verò ipſius verba deſcribunt: Ioannis Euangelium vnicum delicatum, verum, & ſummum Euangelium eſt: atque aliis tribus longè anteponendum, & altiùs prædicandum.* Expectabam profectò, vt Lutherus ex ſuæ doctrinæ principiis etiam tria illa Euangelia expungeret: cùm enim id maxi-
C mum in ſua doctrina præceptum ſit, vt opera omnino aboleãtur; cõſequens videbatur, vt cùm illa de Chriſti operibus plura narrarent, omnino è medio tollerentur: ſed parum ab hac impietate diſtat.

PLVRA quidem huiuſmodi Lutheranorum conuicia narrari poſſent, quibus ſacroſanctas iſto noſtro ſæculo Scripturas inſectantur: ſed hæc ſufficiant, vt ex his minùs his veræ Religionis eſſe intelligamus: qui in Dei verbum contumelioſi, Religionem ipſam, quæ in diuinis literis potiſſimùm
D continetur, perſequi, ac profligare non deſinunt.

Secunda pars Examinis.

De ſacrorum Noui Teſtamenti librorum particulis à Caluiniſtis exciſis.

Censvra XII.

E

NON minori ſanè perfidia, immò verò atrociori crimine Caluiniſtæ diuinum noui Teſtamenti verbum aggrediũtur; quàm olim Iudæi ſacrum Chriſti corpus inuaſerunt. Hi enim non os cõminuerunt, non crura fregerunt, non caput, non manus abſciderunt, ſed flagellis correptum integro corpore in crucem egerunt. At illi non modò prauis, ac corruptis interpretationibus Chriſtum flagellant, ſed totum Scripturæ corpus, quod Chriſtum in ſeipſo gerit, detruncant, ac in minutiſſimas partes diſſecant, dum Euangelicũ, ac Apo-

ſtolicum textum laniant, violant, lacerant,
mutilant, corrumpunt, nec vllam ferè Euan-
gelicis, ac Apoſtolicis ſcriptis integritatem
relinquunt.

Ioan 8. Beza

Theodorvs Beza ad c. 8. Ioannis.
Hiſtoriam mulieris adulteræ miſerè ab eo
capite obtruncat, cuius hæc ſunt verba. *Ad
me quod attinet, non diſsimulo mihi meritò ſu-
ſpectum eſſe, quod veteres illi tanto concenſu vel
reiecerunt, vel ignorarunt. Deinde quod narrat,
Ieſum ſolum fuiſſe relictum cum muliere in tem-
plo, neſcio quàm ſit probabile, & quod ſcribit
Ieſum digito ſcripſiſſe in terra, nouum mihi, &
inſolens videtur: neque poſſum conicere, quomo-
do commodè poſsit explicari.* Bene eſt, quòd
Beza perfidiam ſuam non diſſimulat, du-
bius quippe in fide infidelis eſt. At quid
eſt, quod Bezam in hanc malam fidei ſu-
ſpicionem adducit? Illud primùm, quòd
veteres illam Hiſtoriam tanto conſenſu
vel reiecerunt, vel ignorarunt. Quinam ve-
rò illi veteres ſint, priùs declarauerat eſſe,
tum Syrum interpretem, tum Chryſoſto-
mum, tum Theophylactum, apud quos
nulla huius hiſtoriæ ſit mentio: ſicut nec
apud Nonnium. Euſebium quoque citat lib.
3. Hiſt. Eccleſ. c. 33. qui dicit à quodam
Papia hanc Hiſtoriam de muliere adultera
ſcriptam fuiſſe, quæ habebatur in Euange-
lio ſecũdùm Hebræos. Denique Hierony-
mũ lib. 2. adu. Pelag. c. 6. adducit, vbi dicit
eam in nonnullis codicibus non haberi. Hi
ſunt veteres, qui Bezæ malæ huius ſuſpi-
cionis ſunt auctores.

At certè non veteres hi, ſed ſua perfidia
Bezæ malæ ſuſpicionis patens fuit. Quid
enim ſi Syrus interpres, aut Chryſoſto-
mus, & qui Chryſoſtomum ſequuti ſunt,
Theophylactus, & Euthymius illius hiſtoriæ
non meminerunt; num idcirco repudianda
eſt? num eam illi reiecerunt, aut Apocry-
pham vnquam aſſeruerunt? Quis enim affir-
mare audeat, eam à Chryſoſtomi exempla-
ribus non periiſſe, vel à quopiam huic parti-
culæ infenſo minimè ſubductam? Demus
verò tam Syro interpreteti, quàm Chryſo-
ſtomo, ac cæteris, minùs hanc Ioannis par-
ticulam perſpectam fuiſſe, & de illa eos for-
tè dubitaſſe; num de illa iam nunc Bezæ du-
bitare licet, cùm poſt Chryſoſtomi; ac alio-
rum dubitationem communi Eccleſiæ con-
ſenſu in Canonem recepta fuerit? At certè
non conſtat Chryſoſtomum, & alios Patres,
quos Beza citat, de ea vnquam dubitaſſe, etſi
illius non meminerint. Nam quòd apud
Euſebium legitur hanc Hiſtoriam mulieris
adulteræ ſcriptam fuiſſe à Papia, quæ priùs
haberetur in Euangelio ſecundũ. Hebræos,
illius veritati non officit; neque enim negat
Euſebius eam Hiſtoriam in aliis Canonicis
codicibus non haberi: ſed eam à Papia tan-

A tummodò narratam commemorat, quem-
admodum in Euangelio ſecundũ Hebræos
tunc habebatur. Neque Hieronymus, quem
Beza mala fide citat, ait eo loco hanc Hiſto-
riam in nonnullis codicibus non haberi, ſed
in plurimis tam Latinis, quàm Græcis codi-
cibus legi. Hæc ſunt Hieronymi verba. *In* Hieronymus.
*Euangelio ſecundùm Ioannem, in multis & Græ-
cis, & Latinis codicibus inuenitur de adultera mu-
liere, quæ accuſata eſt apud Dominum.* At Beza
ex eo, quòd Hieronymus affirmat, in multis
B eam reperiri, concludit, ergo non in omni-
bus habetur; at Bezæ, non Hieronymi
hæc conſequentia eſt: quam ſibi, non Hiero-
nymo affigere debet: nam Hieronymus id
circo in multis, non in omnibus codicibus
haberi affirmat; quòd multos tantùm, non
omnes codices vidiſſet: quò fit, vt de mul-
tis tantummodò, non de omnibus fidem
faciat: at inde Bezæ inferre non licuit, Hie-
ronymum dicere eam in nonnullis codici-
bus non haberi. Hæc ad declarandam Bezæ
in citandis Patribus fidem dicta ſint. Neque
enim inficior fieri potuiſſe, vt in aliquibus
codicibus ea Hiſtoria non haberetur: ſed
C cùm multi codices eam haberent, id ad il-
lius veritatem aſtruendam debet ſufficere.

Sed cur Beza tot Patribus poſthabitis,
qui & ante, & poſt Chryſoſtomum, hanc
Ioannis particulam Canonicam ſenſerunt,
ac de ea nullatenus dubitarunt, ſolos Chry-
ſoſtomum, Theophylactum, ac Nonnium
tacentes, necdum repudiantes, ſibi tan-
quam malæ huius ſuſpicionis parẽtes accer-
ſit? cur eam ab eo ſuſpicionem expellere
non poterant Clemens Rom. qui Conſt. Ap.
lib. 2 c. 24. hanc adulteræ Hiſtoriam, tan-
D quam Canonicam Scripturam ex Ioanne
depromptam, commemorat. Ammonius A-
lexand in Harmonia Euang. Athanaſius in
Synopſi lib. 4. de Euang. ſecũdùm Ioann. Ca-
lixtus Ep. 2. Ambroſius poſterioris Apolo-
giæ Dauid c. 1, & lib. 7. Ep. 58. Hierony-
mus ad Pſal. 44 & 36. & libro 2. cont. Pe-
lagianos c. 6. Ruffinus Inuect. 1. in Hiero-
nymum Auguſtinus de adulterinis coniu-
giis lib. 2. c. 6, & 7, & ad Pſal. 50. & tra-
ctatu 33. in Ioannem; vbi ex profeſſo
hanc Hiſtoriam interpretatur; hi Chryſo-
E ſtomum anteceſſerũt. Poſt Chryſoſtomum
verò eandem in numerum Canonicarum
Scripturarum redigunt, ac velut Canoni-
cam Scripturam in teſtimonium citant; Ida-
cius aduerſùs Varimundum Arrianum. Pe-
trus Chryſologus ſerm. 115. Leo primus
ſerm. 10. de Paſſione Domini. Eucherius
Lugd. Sabbatho poſt 3. Dom. Quad. Proſper
de vocat. Gẽtiũ lib. 1. Gelaſius aduerſùs An-
dromachũ. Greg. Mag. lib. 1. in Iob c. 5. & lib.
14. c. 13. Cæteros prætereo, qui lõgo ordine
recenſeri poſſent, præſertim poſt Conciliũ

Cat

Carthaginenſ. 3. ac cætera Concilia, in quibus ſacrorum librorum Canon editus habetur, ex quibus nullum neque Concilium, neque orthodoxus ſcriptor repetitur, qui hanc particulam, vel à Ioannis Euangelio abſcindant, vel Canonicam non agnoſcant.

QVINETIAM ſi ipſum Chryſoſtomum conſulit, quid de hac particula Ioannis ſentiat; comperiet profectò, eũ non aliter, quàm de Canonica, ac ſacræ Scripturæ parte haud ſecus quàm reliquos Patres iudicare. Nam hom. 60. in Ioannem huius Hiſtoriæ haud ſecus, quàm legitimæ Ioannis particulæ meminit. Hæc profectò malè affectum Bezæ animum erga Scripturas oſtendunt. At ſecundam huius malæ ſuſpicionis cauſam audiamus.

QVOD narrat (inquit) *Ieſum ſolum fuiſſe relictum cum muliere in templo, neſcio quàm ſit probabile.* Planè vix illis quicquam in diuinis rebus probabile eſt, qui reprobã erga Deum fidem gerunt: quid hic improbabile Beza ſibi fingit? quòd accuſatores mulieris propriis ſceleribus conuicti receſſerint, quòd Ieſum in terra ſcribentem ſolum cum muliere ac diſcipulis reliquerint; metuentes ne eorum ſcelera toti populo nota eſſent; an non hæc Bezæ probabiliſſima videri debuerunt; cùm hæc Chriſti ſapientiam, ac prouidentiam extollant?

DICET fortè, ea inter ſe non cohærere: nempe quòd Dominus ſolus cum muliere relictus dicatur, ac poſtea Euangeliſta ſubiungat. *Iterum ergo Ieſus locutus eſt eis dicens. Ego ſum lux mundi.* Nam ſi ſolus relictus fuit, quomodo poſtea dicitur ad plebem concionari? Huic quæſtioni occurrit Lyra: Chriſtum non ſolùm ſimpliciter cum illa muliere remanſiſſe, ſed cum eo, & diſcipulos, & populi multitudinem perſeueraſſe: ſed cùm Ioannes affirmat eum ſolum remanſiſſe, ita intelligi debere, vt mulier ſine accuſatoribus, & Chriſtus à ſuis calumniatoribus ſolus remanſerit. At meliùs, & faciliùs dictum exiſtimo, Chriſtum ſimpliciter cum diſcipulis, & muliere ſolum relictum fuiſſe in templo: verba autem Chriſti ad populum altero tempore facta fuiſſe; neque enim cogimur fateri ea ſtatim poſt dimiſsã adulteram à Chriſto prolata fuiſſe: immò potiùs ipſius textus ſeries, ac veritas indicat, eam concionem Chriſti ad populum in alterum tempus dilatam fuiſſe: ſi quidem ei concioni Phariſæos interfuiſſe legimus, ac Chriſti verba calumniatos eſſe; qui tamen iidẽ ſunt, quos Ioãnes refert in principio capitis, adulteram mulierem ſimul cum Scribis ad Chriſtum adduxiſſe, ac ſimul cum eis è templo diſceſſiſſe: at ſi ij è templo diſceſſerant, quo pacto Chriſti concioni intereſſe poterant?

A Conſtat igitur nihil omnino improbabilitatis habere, quòd Ieſus cum muliere ſolus in templo relictus fuerit, apud eos maximè, qui ſacras Scripturas diligenter ac fideliter, vt par eſt, pertractant.

POSTREMVM verò quod fidei ſuſpicionem in Bezæ animo parit; illud eſſe ait, quòd nouum, ac inſolens ſibi videatur, Ieſum digito ſcripſiſſe in terra. En quò humana, ſeu potius Hæretica temeritas progreditur, vt Deo leges ſtatuere velit, ne aliquid B nouum, ac inſolitum efficere poſſit: quòd ſi illud eum præſtare contigerit, protinus eum è ſolio deiiciant, & quæ ab eo facta ſunt, ſtatim atro carbone ſignent, atque ad profana relegent. At cur Bezæ nouum, ac inſolens videtur, quòd Ieſus ſcribat in terra; cùm Hierem. 17. dictum ſit, *Recedentes à te in terra ſcribentur.* Norat enim S. Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos c. 6. Dominum peccata eorum, qui mulierem accuſabant, tunc in terra deſcripſiſſe. Quam ſententiam ſequuntur Ambroſ. Ep. 76. Gloſa interli- C nearis, Lyranus, D. Bonau. in lib. de vita Chriſti c. 68. Atque inde eſt, quòd vnus poſt vnum exibant, cùm peccata ſua ſibi obiici viderent. Hierem. 17.

APVD eundem Ioannem c. 3. locum illum. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S.* &c. ita corrumpunt, vt ex eo aliquid mutilent, aliquid immutent. Immutant enim compoſitum illud verbum; *Renatus fuerit*, dempto eo legunt ſimplex tantùm, *Natus*: cùm tamen B. Hieronymus legat, renatus, & apud Paulum tritum ſit, Baptiſmum la- D uacrum regenerationis appellari. At aduerſarij ſimplex tantùm verbum lubentiùs vſurpant, vt ex ſuis Bibliis conſtat, ne fateri cogantur hominem per Baptiſmum Deo renaſci, vt fidelium filios in vtero matrum ante Baptiſmum iam renatos eſſe conſtituant: cùm enim regeneratio primam ſanctificationem in hominem inuehat; timent aduerſarij, ne ſi Baptiſmo hominem renaſci admittant, protinus veteri ſanctificatio corruat, ac proinde ab eo vocabulo abſtinent. Eadem ratione detrahunt vocem il- E lam *ſancto*, ac legunt. *Si quis natus non fuerit ex aqua, & Spiritu*, ne compellantur fateri, hominem primùm in Baptiſmo ſanctificari.

De detractionibus, & adiectionibus Lucæ, & Matthæi.

CENSVRA XIII.

ADuerſarij, vt ſe antiqui illius ſerpentis ſemina eſſe oſtendant, qui perpetuas cum muliere inimicitias fouet: nihil in-

corruptum, ac illabefactatam ſinunt, quò glorioſæ Deiparæ integritatem, ac diuinam propemodum pudicitiam minuatur. Quapropter verba illa Matthæi cap. 1. *Ioſeph fili David noli timere accipere Mariam coniugem tuam*; turpiſſimè corrumpunt. Addunt ſiquidem præpoſitionem (in) ante coniugem, ita vt legant; Noli timere accipere Mariam in coniugem tuam: qua præpoſitionis adiectione, id ſibi (licèt callidè) vendicare volunt, vt Mariam non ſemper virginem fuiſſe, ſed aliarum coniugum more, Ioſepho carnaliter copulatam aliquando fuiſſe aſtruant: nam cùm Beatiſſima Virgo iam tunc Ioſepho deſponſata, illius coniux eſſet: cùm eam præpoſitionem addunt, id ſuo ſenſu efficiunt, quaſi Angelus omnem à Ioſepho dubitationem expulerit, quominùs Mariam ſibi ad copulam coniugalem aſſumere, ac eam ſibi aſſociare debeat.

Matth. 1.

Hæc corruptio habetur in Bibliis Gallicis poſt annum 1560. excuſſis, tam apud Anaſtaſium, quàm Franciſcum, & Henricum Stephanum, & in aliis ſine nomine Typographi Geneuæ excuſſis anno 1588. & 1605. vbi Gallicè ita legitur. *Ioſeph fils de David ne crains de recevoir Marie pour ta femme.* Latinè. *Ioſeph fili David ne timeas recipere Mariam in coniugem tuam.* Ne verò hanc ſententiam falsò videamur illis impingere: eam docent primùm Caluinus in cap. 1. Lucæ, Centuriatores Cent. 1. libr. 1. capit. 10. column. 68. Bucerus, Brentius, Zuinglius, Pellicanus, Vermillius, Gualtherus, & alij, qui omnes aſſerunt B. V. in viri copulam conſenſiſſe: quæ ſententia, vt falſiſſima eſt, ita etiam à Scripturis, & à tota Eccleſia eſt reprobata, vt aliàs demonſtratũ fuit.

Porro apertam hanc corruptionem redarguunt Græcus, ac Syriacus textus, qui cum vulgata editione legunt, Mariam coniugem tuam. Græcus. μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου, Syrus verò interpres ita reddit, *Mariam vxorem tuam.*

Luc. 22.

Ex Lucæ verò cap. 22. duo loca ſubtipit Beza. Primus locus eſt vbi legitur. *Et accepto calice gratias egit, & dixit. Accipite, & diuidite inter vos: dico enim vobis, quòd non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Alter eſt, qui paulò pòſt legitur. *Quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationẽ. Similiter & calicem poſtquam cœnauit, dicens. Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Vtrumq; locum obtruncat duplici potiſſimùm ratione. Prima, quòd prior nõ habeatur in textu Syriaco. At miror quomodo Beza audeat ita impudẽter mẽtiri, cùm locus ille in textu Syriaco expreſſè legatur, ac Syrus interpres illum ita vertat. *Et accepit calicem, & gratias egit, ac dixit. Accipite hoc, & diuidite inter vos: dico enim vobis me non bibiturum de generatione vitis, donec veniat regnum Dei.* Eundem quoque locum vertit Tremellius ex Syriaco, licèt Catholicæ fidei aduerſarius. Illum præterea habet Græcus textus, & ex Græco vertunt Pagninus, Arias Montanus, ac cæteri in Regiis Bibliis, & Vatablus.

Contra ſecundum locum affert codicem ſuum Græcolatinum, in quo ea verba haberi negat. At certè is codex Bezæ, non aliorum eſt: nam cæteri omnes codices Græci, Syriaci, Latini, tam editionis vulgatæ, quàm Ariæ Montani, Pagnini, Vatabli, diſertè verba illa exprimunt: quò fit, vt nulli dubitãdum ſit ea vera, & legitima eſſe: quare iure optimo Bezæ cum ſuo codice valedicere liceat.

De Epiſtolarum Pauli adiectionibus, & corruptionibus.

Censvra XIV.

Locvs ille Pauli 1. Cor. 7. *Sanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem, alioquin filij veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt*; quem de ciuili, aut legali ſanctificatione intelligẽdum eſſe aliàs expoſuimus: ita à Caluiniſtis corrumpitur, vt in eorum Catechiſmo, atq; aliis libris, & concionibus, non vereantur hæc verba addere (*in vtero matrum*) neque vnquã ferè abſque illa additione locum hunc citent: ita vt hunc ſenſum reddat, Nunc autem ſancti ſunt in vtero matrum. Hanc corruptionem clarè exponunt in formula Baptiſmi, vbi ita ſcribunt. *Nulli dubium eſt, quin liberi noſtri hæredes ſint vitæ, quam nobis promiſit. Idcirco enim Paulus ait, eos à Deo ſanctificari in vtero matrum:* & in margine citant 1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Qvam verò hæc aduerſariorum doctrina à ſenſu Pauli diſſentanea ſit, in examine Catechiſmi, & alibi demonſtrauimus. Inde enim ſequeretur, cunctos hæreticos, qui ex fidelibus parentibus orti ſunt, omnes à fide apoſtatantes, ex fidelium genere, qui vel ad Iudaiſmum, vel ad Mahometiſmum redeunt, vniuerſos denique qui Chriſtiano nomine cenſentur, ac totam vitam in ſceleribus abſumunt, ac impœnitentes è viuis excedunt, inter prædeſtinatos, atque à Deo ſanctificatos collocandos eſſe: illis enim ſanctificatio in vtero tantundem valet ac prædeſtinatio.

Porro

Porro hæc Paulini textus corruptio clarior eſt, quàm vt celari vlla tergiuerſatione queat: neque enim vllus ex codicibus tam Græcis, quàm Latinis, ſiue antiquorum, ſiue recentium, quacunque verſione circunferantur, eam verborum additionem ferunt, quam aduerſarij in ſuis Catechiſmis, Latinis, Italis, Gallicis, Germanicis referunt.

1. Cor. 15. Ex eiuſdem Epiſtolæ c. 15. duo alia loca adiectionibus, ac verborum peruerſionibus corrumpunt. Prior locus eſt, vbi in vulgata editione legitur. *Gratia Dei ſum id, quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit*: vbi Paulus oſtendit gratiam Dei in ipſo eſſe ſicut formam ſubiecto inhærentem, ſicut lumen in aëre ipſum illuminans, ſicut ignem in ferro candenti ipſum inflammantem, & ſicut ſanitatem in humano corpore. Etenim, vt aliàs ſæpe diximus gratia eſt, quæ voluntatem ſanat, vt ſanata in Deum liberè moueri, ac bona operari poſſit. Idcirco hac gratiæ ſanitate Paulus præditus ſtatim poſt hæc verba ſubdit; *Sed abundantiùs illis omnibus laboraui, non ego autem; ſed gratia Dei mecum.* Aduerſarij verò cùm gratiam extrinſecum tantùm Dei fauorem eſſe exiſtiment; neque aliud gratiæ nomine ſignificari putent præterquàm externum Dei ad nos reſpectum, eo fermè modo, quo quiſpiam in gratia Principis manere dicitur, cùm hoc Pauli teſtimonio ſe preſſos viderent, ex quo fateri cogerentur, gratiam eſſe qualitatem homini intrinſecam, ac immanentem, callidè verba peruerterunt: non enim legunt. *Gratia eius in me vacua non fuit*, ſed, (erga me vacua non fuit) vt eam extrinſecum tantùm fauorem eſſe demonſtrent: ita habent in Bibliis impreſſis Geneuæ apud Franciſcum Stephanum 1557. & in omnibus Gallicis verſionibus. *Et ſa grace, qui eſt enuers moy n'a point eſté vaine.*

Hanc autem corruptionem expellunt, primùm Græci textus veritas, in quo ita legitur, χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, *gratia eius, quæ in me*; atque ita ex Græco vertunt Pagninus, Arias Montanus, & alij, in Biblijs Regiis. Secundò, textus Syriacus, qui legit. *Et gratia eius in me non fuit inanis.* Tertiò, verſio Vatabli, quæ ita habet. *Et gratia eius, quæ profecta eſt in me*, quam ſequuta eſt verſio illa Geneuenſis apud Badium excuſſa, & cum ea Tigurina, & Baſileenſis, tametſi aduerſariorum ſint. Quartò, Eraſmus, Tremellius, ac ipſe Beza ita vertunt. *Gratia eius, quæ in me collata eſt* Porrò licèt omnes tam Vatabli, quàm aduerſariorum verſiones à Græco textu exorbitent; cùm in his aliqua addunt, quæ in Græco textu non continentur, Græci ta-

A men textus veritatem retinent, quòd non (erga me) vt verſio Bibliorum Geneuenſius, ſed (in me) legunt.

Posterior locus eſt eidem priori annexus, quem vulgata lectio ita habet. *Non autem ego, ſed gratia Dei mecum.* Quibus verbis Paulus annuit, quòd abundantiùs omnibus in Euangelio laborauit, id non proprijs tantùm viribus, ſed etiam gratiæ auxilio conſecutum eſſe. Illa enim vox (mecum) ab Apoſtolo allata indicat, eum fuiſſe à gratia adiutum, vel gratiam ſociam, ac auxiliatricem habuiſſe: ex quo id colligimus, eum non merè in operando paſſiuè ſe habuiſſe, ſed etiam actiuè: quod B cùm aduerſarij audire penitus horreſcant, vtpote qui omnem libero arbitrio vim operandi penitùs ſuſtulerunt, ac vniuerſa libero arbitrio perempto gratiæ tribuerunt: idcirco hunc locum vocularum quarumdam adiectione corrumpunt: atque ita legunt (Non ego tamen, ſed gratia Dei quæ eſt mecum) ita vertunt Tremellius, & Beza in gemina verſione ſua Geneuæ excuſſa, & tertia Baſileæ typis mandata: cum quibus etiam conſentit Eraſmus, qui in ver- C ſione ſua Geneuæ, Tiguri, Baſileæ, Lipſiæ excuſſa ita vertit (Non ego tamen, ſed gratia Dei, quæ mihi adeſt.) Demum in omnibus verſionibus Gallicis bibliorum Geneuenſium ita legitur: (*Toutesfois non point moy, mais la grace de Dieu, qui eſt auec moy*). ex qua corruptione hunc ſenſum colligunt: Non ego abundantiùs præ omnibus laboraui Dei gratia adiutus, ſed totum ipſa Dei gratia præſtitit, quæ me velut mortuo, ac inanimi inſtrumento vtitur, ita vt ego me- D rè paſſiuè erga hæc me habuerim. Ita fit vt adiectione illarum duarum vocularum (quæ eſt) textus ſenſum corrumpant.

Huic corruptioni obſtat Græcus textus, qui ita habet, ἀλλ᾽ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ σὺν ἐμοί: qui textus ad literam ſic vertitur, vt etiam notat Pagninus, Arias Montanus, & alij in Biblijs Regiis, & habetur in codice non modò Plantiniano, ſed etiam Commeliniano; *ſed gratia illa Dei, quæ cum me.* At tranſlatio diui Hieronymi Græci textus veritatem perſtringens legit, *ſed gratia Dei mecum*, intellige (laborauit.) quam E verſionem velut antiquiſſimam, ac legitimam ex Græcis Patribus, tradunt Caſſianus Collat. 13 cap. 15. Theodoretus in Epiſt. priorem Pauli ad Cor. Theophylactus ibidem. Ex Latinis, Proſper Aquitanicus contra Collat. cap. 15, Gelaſius Ep. 5. Gregorius Magnus lib. 16. in Iob c. 10. Anſelmus in priorem ad Cor. & alij plerique tã Græci, quàm Latini Patres, qui cũ Hieronymo, vt eſt in noſtra editione vulgata, legũt, atque eam tanquam legitimã Græci textus

veritatem contra hæreticos vſurpant ad A tuendum in homine tum gratiæ auxilium, tum liberi arbitrij cooperationem: ita Gregorius. Gregorius loco citato, vbi ita ſcribit contra futuros Caluiniſtas, ac Lutheranos. *Quia enim diuina nos bonitas* (inquit) *vt innocentes faciat, præuenit, Paulus ait* (*gratia Dei ſum id quod ſum:*) *& quia eandem gratiam noſtrum liberum arbitrium ſequitur, adiungit;* (*& gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui.*) *Qui dum ſe nihil eſſe conſpiceret, ait* (*non autem ego*) *& tamen, quia ſe eſſe aliquid cum gratia inuenit, adiunxit;* B (*ſed gratia Dei mecum*) *non enim diceret* (*mecum*) *ſi cum præueniente gratia ſubſequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo ſe ſine gratia nihil eſſe oſtenderet, ait* (*non ego*) *vt verò ſe cum gratia operatum eſſe per liberum arbitrium demonſtraret, adiunxit* (*ſed gratia Dei mecum.*) En antiquos Patres non tam vulgatæ noſtræ editionis, quàm corruptionis aduerſariorum teſtes. Qui tamen ſi hunc locum ita interpretarentur: Non ego, ſed gratia Dei, quæ mecum eſt, mecum laborauit, vt Chryſoſtomus, ac alij nonnulli locum expoſuiſſe videntur, minimè à nobis diſſentirent: ſed C cùm ea verba in alium, ac peruerſum ſenſum diſtrahant, meritò illos Scripturarum corruptores, ac ſubuerſores appellamus.

1.Timot. 4. QVARTVM locum in 1. Ep. ad Timot. c. 4. ſubuertunt, qui in vulgata noſtra editione ita habetur. *Spiritus manifeſtè dicit*, &c. *prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creauit.* Illi enim vt Pauli cenſuram effugiant, ac ne ij eſſe videantur, quos hoc loco Paulus futuros prænunciat; præſertim cùm ieiunia, quadrageſimas, peruigilia, ſextam D feriam, Sabbathum, ac omnem ciborum abſtinentiam ſuis interdicant, quæ Apoſtolica traditione, atque antiquiſſimo Eccleſiæ vſu recepta fuêre: addunt huic textui vocem hanc (iubentium) ita vt litera hunc ſenſum reddat, prohibentium nubere, iubentium abſtinere à cibis. Quã corruptionem tradunt in verſionibus Gallicis Bibliorũ à Franciſco Stephano excuſſis 1567.

PORRO quàm manifeſta hæc ſit textus E Paulini corruptio, reſtantur omnes textus Græci, Syriaci, Latini, in quibus ea particula minimè reperitur. Græcè enim ita habetur *κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων prohibentium nubere, abſtinere à cibis*: idem habet textus Syracus Eraſmus; & Beza; nullibi in ſuis verſionibus eam particulam addant, quæ etiam excluditur à Bibliis Germanicis Tigurinorum, & Baſileenſium. Ex quo mira proditur Caluiniſtarum in hoc textu Biblico corrumpendo temeritas.

De corruptionibus, ac detractionibus ex Actibus Apoſtolorum, & ſecunda Epiſtola Petri.

CENSVRA XV.

AD VNTIQVũ ſ eſt aduerſariorum vlulatus, nullis ſe humanis, aut Eccleſiaſticis legibus, quæ conſcientiæ iugum imponant, deuinctos eſſe: ſolas enim diuinas leges eſſe volunt, quæ animis vinculum inijcere valeant; ſed cùm iis etiam obtemperare impoſſibile exiſtiment, hinc omne tam diuinarum, quàm humanarum legum à ſe iugum abiiciunt, ita vt his verba illa Iob 11. cómo- Iob. 11. dè aptari queant. *Vir vanus erigitur in ſuperbia, & tanquam pullum onagri liberum ſe natum putat.* Quamobrem ſi quæ in Scripturis loca illis obuia ſunt, quæ Eccleſiaſticas leges commendent, ſtatim ea peruertere nituntur, vt conſtat Actorum 15. vbi Apoſtoli Act. 15. ad Eccleſiaſticas leges fidelibus, tanquam legitimas inſinuandas, multa ore tenus Eccleſiis præcepta tradebãt: quæ Paulus cuſtodienda præcipiebat. Ibi enim ita legitur. *Paulus verò electo Sila profectus eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus: perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum.* Porrò aduerſarij huiuſmodi ſententiam (*præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum*) integram è ſuis Bibliis verſionis Gallicæ detraxerunt. Neque inde corruptionem hanc excuſare valent, quòd ea verba in textu Græco, ac Syriaco non habeantur. Nam de Syriaca interpretatione nemini dubium eſt, eam ex Græco idiomate, quo omnes teſtamenti noui libri (Matthæi Euangelio excepto) quod Hebraicè exaratum fuit) primùm conſcripti ſunt; tranſlatam eſſe. Inter Græca verò exemplaria vetuſtiſſima, non pauca eſſe, quæ hæc verba retineant, teſtis eſt ipſe Beza, qui in annotationibus Beza. ad hunc locum in ſua quarta verſione, affirmat ea verba in ſuo veteri Græco codice haberi; *In meo* (inquit) *veteri codice hæc adduntur: διδοὺς τὰς ἐντολὰς τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum.* Id confirmat quòd Hieronymo teſte de Scriptoribus Eccleſ. in Luca, liber Actorum Apoſtolorum Romæ conſcriptus fuit: quare veriſimilius eſt, ibi exemplar integerrimum antiquum noſtrum Latinum interpretem nactum fuiſſe, in quo hæc verba haberentur. Hieronymus quoque, qui hunc locum è Græco ita tranſtulit, minimè ea verba adiecìſſet, ſi in Græco

Græco exemplari illa minimè reperiſſet.

NEQVE accipimus extorſionem huius textus à Beza factam, cùm ait verba illa hîc non reponi, cùm in ſequenti capite collocentur. Nam textus ſequentis capitis ab hoc diuerſus eſt: ibi enim ita legitur. *Tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis, & ſenioribus:* at aliud eſt dogma; aliud verò præceptum: dogma namque ad fidem, præceptum ad mores pertinet. Porrò aduerſarij facilè acquieſcunt, Paulum Eccleſiis ea fidei dogmata obſeruanda præcepiſſe, quæ ab Apoſtolis decreta fuerant: at non ita facilè præcepta, quæ ad mores, vel ad Sacramentorum ritus ac cæremonias ſpectare poterant, à Paulo inculcata fateri volunt: cùm ad ea nulla lege conſtringi poſſe contendant. Ex his conſtat hanc textus corruptionem ab aduerſariis

2. Pet. 1. excuſari non poſſe.

CÆTERVM ex Ep. 2. S. Petri c. 1. duo loca corrumpunt, vt duplicem tum contra bonorum operum iuſtitiam, tum aduersùs Sanctorum interceſſionem, impietatem ſtatuant. Primus locus eſt, vbi legitur iuxta vulgatam editionem: *Satagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis.* Ex hoc teſtimonio eradunt verba illa, *per bona opera*: quid enim aliud bonorum operum hoſtes efficerent, quàm bona opera è medio Scripturarum tollere, ac toto, ſi poſſent, orbe expellere?

PORRO hæc verba tota illa Apoſtolica ac primæua Eccleſia apud Petrum ſemper legit, atque amplexata fuit, vt teſtatur antiquiſſima editio, ex qua Hieronymus ſuam deprompſit, cui editioni præclara defert teſtimonia S. Auguſtinus libro 2. de doct. Chriſtiana c. 14 atque eam Italam vocat, omnium, quæ ſuo tempore volitabant, præſtantiſſimam. Eandem quoque Gregorius lib. 20. Mor. c. 24. veterem appellat: hac enim vſi fuerunt ante Auguſtinum, & Hieronymum vetuſtiſſimi Patres, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, & alij: quò fit, vt nulli ſanè dubitandum ſit, quin ea ex vetuſtiſſimo Græco exemplari tranſlata fuerit. Quod & ipſe Hieronymus apertè demonſtrat, qui cùm nouum teſtamentum antiqua illa editione fretum ad Græcum exemplar tantùm correxerit; ea tamen verba tanquam germana, ac textui Græco legitima non expunxit. Quapropter falluntur, qui verba illa Græco textui à Latino interprete addita fuiſſe exiſtimant; cùm eo & veterem, & vulgatam editionem accuſent, & Hieronymum ignorantiæ, vel erroris inſimulent, qui vel Græcam linguam ignorauerit; vel ſi non ignorauit, verba illa in Græco exemplari non reperta, in Latina editione diſſimulauerit, ac tranſtulerit. Denique ſi ab aduerſariis argumentum Beza. petere licet, Beza ipſe in annotationib. ſuæ quartæ verſionis teſtatur, ſe ea verba in duobus manuſcriptis codibus Græcis legiſſe ἵνα διὰ καλῶν ἔργων, *vt per bona opera.* Et in nouis verſionibus Geneuenſium impreſſis anno 1588 & 1605. in margine notât, ea verba legi poſſe iuxta nonnullos codices. Quòd ſi iuxta nonnullos Græcos codices ea verba legi poſſe fatentur, & apud omnes antiquiſſimæ editionis codices ea ſcripta reperiunt, quibus Auguſtinus, ac cæteri Patres, demũ totius Eccleſiæ cõſenſus ſuffragatur: cur illa repudiant, atque à Gallicis ſuis verſionibus detruncant, quaſi ſpuria, ac illigitima forent?

ALTER locus inſignis corruptionis eſt paulò infrà, vbi nos ita habemus *Dabo autem operam, & frequenter habere vos poſt obitum meũ, vt horum memoriam faciatis.* Quibus verbis Petrus fidelibus omnẽ poſt mortẽ operã, & ſolicitudinẽ pollicetur, vt ea, quæ ab ipſo edocti ſunt, memoria retineant, & opere compleant: id verò tantumdem valet, ac ſi diceret, ſe poſt obitum Dominum rogaturum, vt illi quæ ab eo didicerunt, obſeruent. Hæc enim Sanctorum ſolicitudo eſt, vt pro viuentibus communem Deum exorent: ac ſua illis hoc modo patrocinia exhibeant. Qui locus de Sanctorum interceſſione eſt illuſtris. Hunc tamen aduerſarij miro artificio corrumpunt, dum aliqua mutilant, alia tranſponunt; mutilant verba illa (*habere vos*) tranſponunt voculam (*vt*) quæ legitur poſt ea verba *poſt obitum meum*, ante eadem verba: atque ita legunt. *Quin, & dabo ſemper operam, vt vos poſt obitum meum, horum memoriam facere poſſitis.* Sic habent quinque codices verſionis Eraſmi, Tigurina, & Latina Badij, quos ſequuntur Gallicæ verſiones, quæ ita reddunt. *Mais ie mettray peine que apres mon departement auſſi vous puiſſiez auoir ſouuenance de ces choſes*: qua corruptione germanum textus ſenſum illudunt; vt hæc verba non ad futuram Petri ſolicitudinem, poſt ſuum è corpore diſceſſum, ſed ad præſentem tantummodò, dum viueret, curam detorqueant.

AT huius verſionis peruerſitatem primùm ipſum Græcùm exemplar euincit: in quo ita legitur σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι: quæ ſententia verbo tenus ita redditur à Pagnino, Aria Montano, & aliis. *Studebo autem & ſingulatim habere vos poſt exitum meum, horum memoriam facere.* Quòd ſi verborum ad verba harmoniam malunt, accipiant. Futuro σπουδάσω reſpondet, *ſtudebo, curabo*; vel, *dabo operam*, *autem*, καὶ & ἑκάστοτε, *ſingulatim, frequenter, inceſſanter*: ἔχειν *habere* ὑμᾶς

ὑμᾶς vos, μετὰ poſt, τὴν ἐμὴν, meum, ἔξοδον obitum, exitum, τούτων horum, τὴν μνήμην memoriam, ποιεῖσθαι facere. Porrò Larinus interpres ad retinendum Larinæ phraſis Leporem, maluir per ſubiunctiuum, quàm per infinitum poſtrema illa verba transferre, *vt horum memoriam faciatis.*

En apertam, ac perſpicuam huius textus corruptionem, partim ex vocum illarum ſuffuratione, partim verò ex coniunctionis illius trāſpoſitione cōfictā, quam certè aduerſarij nulla ratione excuſare valent; cùm & Græcos, & Latinos antiquiſſimos codices, qui omnes nobiſcum legunt, manifeſtos accuſarores habeant.

Id etiam confirmat, quòd hæc Epiſtola à Petro Romæ conſcripta fuit: quare nulli dubium eſſe debet, quin ea, ipſo adhuc Petro ſuperſtite, à Latinis in proprium Latinum idioma tranſlara fuerit, vt etiam de reliquis Epiſtolis, ac Euangelicis ſcriptis credere æquum eſt, ea viuis adhuc Apoſtolis Latinè edita fuiſſe, atque editionem ab iiſdem approbatam fuiſſe: ne Latinam Eccleſiam, in qua maximè Petri, & Pauli Apoſtolatus vigebat, proprij idiomatis Scriptura caruiſſe immeritò credamus. Porrò editio eſt, quam S. Auguſtinus Italam, Gregorius veterem; nos autem vulgatam, atque omnium præſtantiſſimam appellamus, quæ cùm ab ipſis Apoſtolicis exemplaribus à Petro in vrbe (vt credere æquum eſt) relictis hauſta fuerit, id ſanè omnem ſuſpicionem abſtergit quominùs ea Græca exemplaria, præſertim quæ priora, ac Apoſtolica fuerant, fideliter reddat.

Cvm igitur Caluiniani tot libros, capita, periodos, clauſulas, verba ex ſacris, ac Canonicis Scripturis detrahant, murent, tranſponant, addant, peruertant, quid de illorum fide, ac Religione nobis ſentiendum eſt, præterquàm truncam, diſſectam, corruptam, peruerſam, ac tandem nullam tum fidem, tum Religionem eſſe?

De Lutheranorum detractionibus, & adiectionibus ad noui Teſtamenti libros.

Censvra XVI.

Pavca de Lutheranorū corruptionibus, quibus ſacrarū literarum textum rodunt, ac dilacerant, colligere lùbet; vt omnibus exploratum ſit, neminem hæreticorū eſſe, qui in ſacrarum Scripturarum interitum non conſpiret.

Lvthervs in ſuis Bibliorum verſionibus locum illum Matthæi c. 23. *Quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite;* amplificat addens. *Quæ facere tenemini*, vt omnem Eccleſiæ legum condendarum poteſtatem auferat, & ad ſolam Dei verbi obedientiam ita homines teneri doceat, vt nullam præter eam in Eccleſia poteſtatem relinquat; cui fideles ſubiici debeant Hæc verò additio, neque in Græcis, aut Syriacis, aut Latinis codicibus habetur; neque apud Pagninum, aut Varablum legitur. Neque vllæ Gallicæ Caluiniſtarum verſiones illius meminerunt: quò fit, vt hæc corruptio ſit Lutheri, ac Lutheranorum propria ac ſingularis. [Lutherus. Matth. 23.]

Idem locum illum Luc. c. 1. quem noſtra vulgata editio ita legit. *In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo omnibus diebus noſtris;* ita corrumpit. Legit enim: *Quoad viuimus, in ſanctitate, & iuſtitia, quæ illi placita eſt.* In qua lectione eam corruptionem deprehendimus, quòd pro (*coram ipſo*) vertit (*quæ illi eſt placita*) quæ verba idcirco ita vertit, vt ſolam fidei iuſtitiam Deo placere affirmet. At hanc verſionem expungit tam Græcus, quàm Syriacus textus. Græcus enim textus ita habet, *ἐνώπιον αὐτοῦ corā ipſo.* Syriacus interpres vertit, *coram eo.* Pagninus, Arias Montanus, Vatablus, *coram ipſo.* Sola igitur impietas, ac Catholicæ fidei odium hanc Luthero corruptionem propinauit; vt ea callidè, ſeu, vt meliùs dicam, ſtolidè omnem operum iuſtitiam è medio tolleret, ac ſolam fidei iuſtitiam, quam illis verbis annuit, *quæ illi placita eſt*, conſtitueret. At quid ſtolidius, quàm fidei iuſtitiam eo nomine contegere, quo & operum iuſtitia ſeipſam induere valeat? Cùm enim is fidei iuſtitiam ſub iuſtitiæ, quæ Deo placita eſt, nomine comprehendat: annon & Catholici eadem periphraſi vti poſſunt, vt operum iuſtitiam deſcribant? [Luc. 1.]

Locvm illum Ioannis Epiſt. 1. cap. 5. quem nos ita legimus. *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, verbum, & Spiritus S. Et hi tres vnum ſunt;* Lutherus primùm in ſua verſione Germanica omnino ſuſtulit. Eraſmus verò in prima noui Teſtamenti tranſlatione verba hæc omiſit, in ſecunda editione ex Græco Britannico reſtituit. Tigurini in ipſo quidem Bibliorū corpore, tā Latinæ, quàm Germanicæ tranſlationis penitùs expunxerunt. In nouo tamen teſtamento ſeparatim excuſſo reliquerunt. Porrò in editione anni 1538. illa, *Et hi tres vnum ſunt*, ita reddiderunt Germanicè (vnd diſe drei dienenn eins) *Et hi tres ſeruiunt in vnum.* Quam trāſlationem Anabaptiſtæ in conuentu Fran- [1. Ioan. 5. Lutherus. Eraſmus.]

kelatenſi

kelatenſi in ſuæ cauſæ defenſionem, ac erroris ſui confirmationem protulerunt.

INSIGNEM hanc ſacri textus obtruncationem redarguit in primis ipſum Græcum exemplar, in quo ea verba expreſsè habentur; tum omnes Latinæ vetuſtiſſimæ editiones, quæ eadem verba retinent. Denique tam Græci, quàm Latini Patres
Athanaſius. hæc verba Ioannis legitima agnoſcunt. Athanaſius de vnita Deitate Trinitatis libro 1.
Cyrillus. Cyrillus Alexandrinus de recta in Deum
Higinius. fide ad Regin. Higinius Ep. ad omnes Chriſti fideles.
Cyprianus. Cyprianus de vnitate Eccleſiæ,
Idacius Clar. Idacius Clarus adu. Vatimundum.
Eug. Cartha. Eugenius Carthaginenſis in confeſſ. fid. ad Hunnericum Regem.
Fulgentius. Fulgentius reſponſione cont. Arrianos prope finem. Concilium
Con. Lather. Lateranenſe cap. 2. & alij plerique: qui omnes eo Ioannis teſtimonio tanquam legitimo vtuntur. Non quidem eo modo, quo Tigurini vertunt (Et hi tres ſeruiunt in vnum) quod impiè aſſerunt, cùm illis obſtet Græcus textus, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι *Et hi tres vnum*, vel, *in vnum ſunt*. Atque ita etiam ex Græco legunt Pagninus, Arias Montanus, & Vatablus. Quæ enim ſeruitus Diuinis perſonis ineſſe poteſt, vt in vnum ſeruire dicantur? Malè igitur & infideliter ita vertunt.

Rom. 3. Ex Epiſtola ad Rom. Lutherus in ſua verſione Germanica duo loca impudenter corrumpit. Primus eſt c. 3. vbi ſic habetur. *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis*; is addit vocem Germanicam (Allein) hoc eſt, *ſolum*, quæ nuſquã tam in Græcis, quàm Syriacis exemplaribus habetur, neque apud vllos Latinos interpretes reperitur. Cùm verò Lutherus ab amico ſuo circa annum 1530. interrogaretur, cur vocem illam reſtrictiuam textui addiſſet, quæ in exemplaribus non haberetur; reſpondiſſe fertur. *Si Papiſta tuus multa vult garrire de hac voce (ſola) ei confeſtim reſpondebo. Doctor Martinus Lutherus vult ſic haberi: ſic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas; nolumus enim Pontificiorum eſſe diſcipuli, ſed magiſtri, ac iudices.* Hæc citat
Cocleus. Cocleus in vita Lutheri.

IN eodem capite, vbi legitur. *Per legem cognitio peccati*, addit vocem Germanicam (*nur*) hoc eſt, *tantùm*, quæ nullibi apud Græcos, aut Syriacos codices extat: eadem planè hæretica auctoritate fretus, qua & ſuperiorem addidit, nec minori ſanè impietate; cùm idcirco eam particulam addat, vt Dei legem nulli rei neceſſariam eſſe doceat, quàm vt eius agnitione peccatum cognoſcatur.

ALTER locus ab eodem egregiè corru-
Rom. 13. ptus eſt c. 13. vbi Paulus ait. *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Ipſe in Germanicis Bibliis ita vertit. *Carnis curam feceritis: ita tamen ne recalcitret*; qua verſione apertè contra Paulumq́ pugnat. Paulus enim ait, *Carnis curam ne feceritis*; Lutherus verò, *Carnis curam feceritis (vartet des leibes)* atque vt copioſiùs hanc verſionem illuſtret, in Gloſa marginali ad hoc verbum (*vartet*) ita ſcribit. *Ne martyrizetis carnem veſtram ſupra modum cum inſupportabili ſanctitate, vigiliarum, ieiuniorum, frigoris, & æſtus tolerantia, ſicut hypocritæ faciunt.* En propriã Sardanapali Germanici vocem. Hanc Sardanapalicam verſionem redarguunt omnes tum Græci, tum Syriaci textus. Ita enim habet Græcus textus, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε, *carnis curam ne feceritis.* Syriacus verò interpres ita reddit, *Ne ſolliciti ſitis carnis veſtræ.* Pagninus, Arias, Vatablus cum Græca, ac vulgata editione conſentiunt.

IN Epiſtola priori ad Cor. cap. 3. in il- *1. Cor. 3.* lum locum, *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti*; in margine hæc verba aſcribit. *Propterea nullus homo poteſtatem habet leges condendi in Chriſtianos ad ligandas conſcientias.* Quid cauſæ eſt, quòd Germani Principes in ſcoliaſten hunc ſeditioſum, ac cæteros huius doctrinæ alumnos non inſurgunt, ac tota Germania expellunt; cùm ſibi legitimam legum condendarum poteſtatem ab huius ſectæ hominibus ſublatam audiant? Nam ſi ipſorum leges ſubditorum conſcientias non ligant: neque à Deo ipſorum in ſubditos poteſtas manare exiſtimanda eſt, neque ſubditi illis vllo conſcientiæ iure parere tenentur.

PORRO, vt hoc ipſum ex Scripturarum corruptione velut diuinum ſtatuat, alterum locum corrumpit in Epiſtola ad Co- *Coloſſ. 2.* loſſ. cap. 2. in quo ita legitur. *Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem fallaciam ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi*: hæc extrema verba vertit; *ſecundùm leges mundi*: vt omnem ciuilem, ac legitimæ poteſtatis auctoritatem euertat. Obſtat huic interpretationi Græca lectio, quæ ſic habet κατὰ τὰ στοιχεῖα *ſecundùm elementa.* Ita vertunt etiam ex Græco Pagninus, Arias, Vatablus, & Syriacus interpres.

POSTREMO ex Epiſtola 1 ad Theſſa- *1 Theſſal. 4.* lon. cap. 4. *Hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione.* *Lutherus.* Lutherus in ſuis Bibliis Germanicis extrema illa verba proſcribit (*vt abſtineatis vos à fornicatione*) atque ad mortuos relegat, quorum periit memoria cum ſonitu. Annon hæc Epicureorum, atque Atheorum cenſura eſt, qui quò liberiùs ſuis cupiditatibus vacent, atque in omne impudicitiæ genus ſe præcipites dedant, ipſum quoque non tam diuinum, quàm humanum honeſtatis frænum diſrumpunt? Quid peiùs

Atheus

Atheus excogitare potuiſſet, quàm poſt Deũ ab orbe expulſum, ipſam quoq; naturæ legẽ, quæ honeſtatis præceptum in homine inſeruit, profligare? At Lutherus non naturæ tãtummodò, ſed etiã Dei leges proſcindit, quæ ſcortationem, ac impudicitiã prohibent, & Paulũ atroci cẽſura aggreditur, qui à fornicatione abſtinendum iubet: quò fit, vt ipſis quoque Atheis iure deterior haberi debeat.

Nvlla ratione excuſari poteſt hæc Lutheri corruptio: nã & Græca, & Syriaca exemplaria, ea verba continent: vniuerſi quoque Latini codices, Pagnini, Ariæ, Vatabli eadẽ expreſſè legunt: quò fit, vt ſola Luthero ſua B impietas ſuffragetur.

Pleraqve alia loca corrupta recenſet Schenerus in ſuo Germanico Gelindi Antuerp: vbi nouẽ verba à Luthero è textu ſublata, ac tria noua textui addita enumerat: vt inde cuiq; explurarum eſſe poſſit, iis nõ aliam, quàm maledictã, ac reprobatã à Deo Religionem eſſe, qui ſacrũ ac inuiolandũ Dei verbũ additionibus, ac detractionibus corrũpunt.

C

De corruptionibus Bibliorum Gallicæ verſionis à Caluiniſtis conſictæ, & à Franciſco Stephano excuſſæ anno 1568.

Corruptiones in c. 1. Geneſeos.

Censvra XVII.

Hactenvs de aduerſariorũ corruptionibus diſſeruimus, quas tũ ex ſacrorũ librorum, capitũ, periodorum detractionibus, verborũ adiectionibus, trãſpoſitionibus, mutilationibus in Scripturis ſactis conceperunt: nunc verò poſtremò nobis examinanda eſt Gallica Bibliorũ verſio, quæ hac noſtra tempeſtate per Galliam, Germaniã, Angliam inter Caluiniſtas cuſitatur: atque ipſius verſionis vitia ac corruptiones, non quidẽ omnes, ſed grauiores tantummodò aperiendæ ac refellendæ ſunt, vt talem Caluiniſtis eſſe Religionem omnes comperiant, quales ipſorum Scripturæ eſſe deprehendũtur, à quibus eam hauriunt vitioſam nimirum & corruptam.

La terre eſtoit ſans forme, & vuide,

Atqve vt à primo Geneſeos capite exordiar. Vbi vulgata editio legit. *Terra autẽ erat inanis, & vacua* Legũt Caluiniſtę. *Terra erat ſine forma & vacua.* Quos redarguũt primùm ipſa Hebęa vox תהו *tohu*, quæ ſignificat deſolatio, ſeu ſolitudo; à תהה *tahah*, quod eſt deſolatũ, aut ſolitariũ eſſe, vt ſentit Pagninus: qui idcirco vertit, *ſolitudo*: ſeptuaginta vertunt, *ἀόρατος & inuiſibilis, vel incerta.* Vatablus *Inculta.* Paraphr. Chald Onkeli habet, *Deſerta.* Ionathæ, *Vacua hominibus, & iumentis.* Theodotio, *inane,* Aquila, *vanitas.* Nullus verò reddit, *ſine forma.* Porrò vox תהו *tohu* iuxta peritiorũ Hebræorum ſententiam propriè vanum, ac inane, ſeu vanitatem, aut inanitatem ſignificat.

A Quo vocabulo Moyſes inſinuare voluit, terram tunc ſine luce, Sole, ſtellis, animalibus, plantis, hominibus, velut deſertã ac inanem extitiſſe: cui ſenſui minimè deſeruit aduerſariorum verſio. Quò verò hæc illorum corruptio tendat, nõ ſatis mihi compertum eſt, præterquàm quòd contradicendi libidine à vulgata lectione diſcrepare volunt: quaſi ea minùs textui quadret, vel dum nimis Philoſophi videri volunt, vt materiam primam omni forma priuatam terræ appellatione ſignificari inſinuent, à Scripturæ veritate, ac ſynceritate excidunt.

Seqvitvr textus vulgatæ editionis. *Et tenebræ erant ſuper faciem abyſſi*; ipſi eradunt vocem, *faciẽ*, & legunt. *Et tenebræ erant ſuper abyſſos.* At Hebræũ exemplar expreſſè habet פני *pene*, faciem, vel facies. Ita etiã Chaldæus Paraphraſtes, Pagninus, Arias. At hi murium inſtar ſemper aliquid ex Scripturis rodunt.

Et les tenebres eſtoient ſur les abyſmes.

Versv 11. *Germinet terra herbam virentem*, iuxta vulgatam editionem. Gallica verſio. *Producat terra viriditatem, herbam procreantem ſemen.* Vox (viriditatem) nuſquam legitur. Hebræus textus habet דשא *deſe*, id eſt, herbam tenellam, vt explicat Vatablus. Vel germen, vt exponunt Chaldæus Paraphraſtes, Pagninus, & Arias. Nullibi (viriditatẽ) legimus, quod nomen, vt nimis cõmune eſt, ita huic loco minùs aptatur, vbi de peculiari herbæ germinatione agitur.

Que la terre produiſe verdure.

Versv 16. *Luminare maius, vt præeſſet diei, & luminare minus, vt præeſſet nocti.* Ita vulgata lectio: in Gallica verò illorũ editione habetur. *Luminare maius, vt gubernet diem, & minus, vt gubernet noctem.* Quæ verſio in primis vo-

D cẽ המאור, id eſt, luminare, quæ bis repetitur, obtrũcat. Deinde in poſterioribus Gẽtiliſmum ſapit, & ab Hebraica, & Græca lectione diſcrepat. Primùm enim gubernatio ad prudentiam pertinet; qui igitur gubernationem ad Solem, & Lunam trãſferunt, iis & prudentiam tribuũt, ac proinde animata ingenij, ac rationis capacia eſſe cenſent, quod Ethnicum errorẽ fouet. Deinde Hebręa vox eſt לממשלת *lememſelet* ad dominum, vel ad dominãdum: ita etiam vertit Chaldæus, Pa-

E gninus, Arias, Vatablus. Porrò dominiũ, vel pręſidentia longè à gubernatione diſtat. Dominium n. ac pręſidentia idcirco Soli, ac Lunæ defertur, quòd hæc aſtra altiùs in cœlo eminentia lucẽ diei, ac nocti impertiant, quibus tamen gubernationis nomen conuenire nullo modo poteſt, cùm ſenſu, ac intelligentia careant, ſine quibus gubernatio eſſe non poteſt. Denique nullus interpretum vertit, *ad gubernandum.*

Le plus grãd luminaire pour gouuerner le iour, & le moindre pour gouuerner la nuict.

Corruptiones ſecundi, & tertij capitis.

Ex ſecundo capite mala fide reddũt, quod legitur n. 18. ſecundũ vulgatã lectio

lectionem, *non eſt bonum hominem eſſe ſolum, faciamus et adiutorium ſimile ſibi*: ibi enim legunt, *faciam et adiutorium, quod illi aſſiſtat.* Qua lectione in primis myſterium Trinitatis deſtruunt; quod illo plurali verbo, faciamus, inſinuatur. Apud Lxx. interpretes habetur faciamus, ποιήσωμεν. Deinde pro Hebraico כנגדו *chenegdo*, legunt, *aſſiſtat*, quod ab illius vocis ſignificatione longè diſtat, neque enim *chenegdo* eſt verbum, ſed dictio compoſita, quæ verti debet, *iuxta eum*, vel, *ſecundùm eum*, vt vertunt L x x. vel, *quaſi coram eo*, vt Pagninus, Arias, & Vatablus, vel, *illi conueniens*, aut, *ſimile illi*, vt editio vulgata, quæ tàm Hebraicum, quàm Lxx. ſenſum aſſequitur: dicitur enim Deum feciſſe homini adiutorium, ſecundùm, vel iuxta eum, vel coram illo, cùm illi adiutorem natura ſimilem, ac congruentem adiunxit: neque id ad ſolam aſſiſtentiam referri poteſt; quæ etiam bruta, & animantia, quæ coram Adam aſſiſtebant, complectitur. Id confirmat Chaldæus qui legit; *quaſi eum.*

Mais à Adã ne ſe trouua point d'aide pour luy aſſiſter.

EODEM modo vertunt & alia verba, quæ habentur num. 20. *Adæ verò non inueniebatur adiutorium ſimile ſibi*: vbi illud quoque obſeruandum, quòd non vertunt, *inueniebatur*, aut *inuentum eſt*, vt Græcus textus habet, ſed *inuenit*, quod textui minimè quadrat: nam cùm id ad Deum referant, minimè Dei maieſtati conſentaneum videtur id aſcribere, quòd Adæ adiutorium ſimile, ac congruum non inuenerit: neque obſtat Hebraicus textus; is enim vſurpat actiuum pro paſſiuo, vel, vt notat Vatablus, apud Hebræos elegans phraſis eſt de ſeipſo in tertia perſona loqui: quò fit, vt non ad Deum hæc verba referenda ſint, ſed ad ipſum Adam; ita vt ſit ſenſus. Adam verò non inuenit adiutorium ſimile ſibi: quod in vulgatam editionem recidit, quæ Græcum textum ſequens, ea verba ad Deum minimè referenda eſſe docet, ob diuinæ maieſtatis reuerentiam.

A ceſte fois il y a os de mes os.

NVM. 25. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*, detrahunt pronomen (hoc) & loco illius addunt verbum (eſt) atque ita legunt, *nunc eſt*, vel, *hac vice eſt os de oſſibus meis.* Id reprobant tam Hebraicus, quàm Græcus textus, qui cum vulgata editione cõſentiunt. Chaldæus quoque Paraphraſtes huic lectioni repugnat, tametſi legat (hæc) in fœminino. *Hæc nunc os ex oſſibus meis*, & Vatablus. Hebraicè habetur זאת הפעם עצם *hoc nunc os.*

Ceſte femme te briſera la teſte.

IN 3. cap. n. 15. vbi editio noſtra habet. *Ipſa conteret caput tuum*, addunt ipſi, *ipſum ſemen conteret caput tuum.* In primis quod ſpectat ad vocẽ Hebræam הוא *hu*, exponi poteſt *ipſe*, vel *ipſa*, vel *ipſum*: nam cùm Hebræi neutro genere careant, maſculinum, vel fœmininum pro neutro vſurpant; quò fit, vt tam ipſa, quàm ipſum dici poſſit. At meliùs *ipſa*, A quandoquidem de muliere præcipuus eſt ſermo, inter quam, & ſerpentem inimicitia ſtatuitur: quare ad eam etiam referri debet pronomen ipſa, vt ipſa ſit, quæ ſerpentis caput contercre deberet. Quod verò ad ſenſum horum verborum attinet, hæc de B. V. & Chriſto literaliter dicta eſſe penè vniuerſi Patres conſentiunt. Chriſtus nãque fuit Virginis ſemen: Diabolus verò qui hoc loco ſerpentis nomine inſinuatur, perpetuas tam cum Chriſto, quàm cum B. Virg. inimicitias geſſit, vterque verò tam Chriſtus, quàm B. V. B Diaboli caput contriuit, ac ſuperbiam fregit. Hæc Chriſtũ generando, ac naturam illi largiendo, qua Diabolum debellare poſſet, ille in Cruce illius virtutem, ac potentiã eneruãdo. B Virgo tanquam Dei Mater de Tartareo hoſte triũphat: Chriſtus verò, vt Filius Dei tumidam illius arrogãtiam confringit: atque inde pronomen illud aptiſſimè in fœminino genere legi poteſt. At minimè cũ aduerſariis de hac lectione altercaremur, cùm vtraque admitti poſſit, niſi vt ſeipſos huius ſerpentis ſemen eſſe prodant, perpetua, ac immortalia cum B. Virgine odia exercerent. Inde enim C profectum eſt, vt, ne illi hunc honorem deferant, vt Diaboli expugnatricem eſſe dicant, malint (ipſum) potiùs, quàm (ipſa) vertere. Neque eò contenti, vt conceptum aduersùs Virginem odium clariùs explicent, Scripturas perturbant, verba addũt, vt ſenſum Scripturæ ad ſuũ ſenſum trahant; eſto: legant (ipſum) in neutro genere: cur addunt rurſus (ſemen) quod neque Hebraicus, neq; Græcus textus habet, nec Chaldæus Paraphraſtes, neque Pagninus, aut Arias, aut Vatablus, aut vlli Latini codices huius duplicatæ vocis meminerunt? cur Hebraicum textũ, qui tam maſculino, quàm fœminino, ac neutro generi inD ſeruit, ad neutrũ hac ſua additione coarctãt?

IN eodem c. num. 16. *Sub viri poteſtate eris*, legunt. *Voluntas tua viro tuo ſubiicietur.* Hactenus inaudita lectio. Nam Hebraica lectio ita habet ואל אישך תשוקתך *Veel hiſcke theſuchatheke*, quod verbo tenus explicatur. *Et ad virum*, ſeu *ſub viro decurſus tuus*, à שוק *ſuk*, quod ſignificat currere. Hinc vulgata lectio habet. *Sub viri poteſtate eris*, perinde ac ſi diceret, ſub viro tuo curres, aut incedes. Septuaginta legunt. *Ad virum tuum conuerſio tua*, ſicut etiam Chaldæus Paraphraſtes; Pagninus, Arias, Vatablus, Oleaſter vertunt. *Et ad virum tuum* E *deſiderium tuum*: minùs tamen (vt videtur) propriè, eò quòd (*Suk*) primò quidem decurrere, deinde quaſi tranſlatiuè, deſiderare, aut appetere ſignificet: nuſquam verò aduerſariorum tranſlatiò legitur, cùm nullibi de voluntate mentio fiat: neque etiam verum eſt abſolutè vxoris voluntatem viro ſubiectam eſſe, præterquàm in iis, quæ vel ad corpus, vel ad vota ſpectant, quorum

Et ta volenté ſera ſubiette à ton mari.

vir poteſtatem habet. At vbique verum eſt mulierem ſub viri poteſtate eſſe, quod confirmat Paulus 1. Cor. 7. *Mulier* (inquit) *ſubiecta eſt viro, quanto tempore vir eius viuit.*

1. Cor. 7.

Eodem cap. numer. 22. impiè reddunt verba illa. *Ne fortè mittat manum ſuam.* Nam pro, *ne fortè*, vertunt, *ne ex timore*, quaſi Deus timore percuſſus fuerit, ne Adam manum ad lignum vitæ extenderet. Omnes textus Hebraici, Græci, Latini, ac interpretes legunt, (*ne fortè*) vt liberam hominis voluntatem aſſerant, quam huiuſmodi verſione aduerſarij opprimere conantur.

De peur qu'il n'auance ſa main.

Hoc eodem numero poſt verba illa. *Et comedat, & viuat in æternum:* addunt, *eiiciamus illum foras*, quæ ſententia nec in Hebraico textu, nec apud Lxx. aut alios codices legitur: vt hinc perſpicuum ſit, eos nouis ſemper additionibus, vel detractionibus Scripturas corrumpere.

Corruptione capitis 4. 5. & 6.

Nato Abel cap. 4. Eua dixit. *Poſſedi hominem per Deum*, iuxta vulgatam editionem, quod exponitur per virtutem, concurſum, ac miſericordiam Dei, vt explicat Hebræus textus dicens את יהוה *Eth Iehouah*, cum Deo, id eſt, Deo ſimul, vel per ſe, vel per ſecundas cauſas concurrente, per ſe quidem ad creationem animæ, per ſecundas verò cauſas ad corporis formationem. Porrò vox את *Eth*, verti etiam poteſt, vt ſignificat (*à*) *Eth Iehouah, à Domino*: ita vertit Oleaſter; quo ſenſu indicat, ſe à Dei virtute, aut miſericordia hominem accepiſſe. Lxx. verò cum vulgata editione interpretantur את *Eth*, id eſt, *per*, quæ dictio omnes ſenſus complectitur, vt diximus. Aduerſarij verò, quaſi Dei concurſum, virtutem, aut miſericordiam ab hominis conceptione expellant, vertunt. *Poſſedi hominem ex parte Dei*, cùm tamen vox *Eth*, nunquam (*ex parte*) ſignificet, neque illam hoc ſenſu vlli vnquam interpretes expoſuerint. Nam & Chaldæus Ionathas vertit, *coram Deo*, nemo, *ex parte Dei.*

I'ay acquis vn homme de par l'Eternel.

Nvmer. ſecundo, quaſi nauſeabundi, ac faſtidientes Scripturæ phraſim, ex illis verbis. *Ruſſuſque peperit fratrem eius Abel: fuit autem Abel paſtor ouium.* Tria illa verba, *Fuit autem Abel*, præſcindunt, cuius loco apponunt. *Qui, qui* (inquiunt) *fuit paſtor ouium*: neque eam Scripturis reuerentiam deferendam eſſe volunt, vt ex iis aliquid detrahere, aut minuere nefas eſſe exiſtiment: cùm non humana, ſed Dei verba mutilent: at hæc eſt Reformatorum Religio, vt ipſa quoque Dei verba reformanda cenſeant.

Lequel fut paſteur de brebis.

Nvmero 7. malè, ac perfidè tractant

A verba illa. *Nónne ſi bene egeris, recipies, ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit?* Nam, vt omnem operum bonorum mercedem conuellant, quæ his verbis non obſcurè inſinuatur, verbum illud (*recipies*) corrumpunt, ac pro eo ſtatuunt, *exaltaberis*: atque ita legunt. *Si bene egiſti, nónne exaltaberis?* Hebraicè הלוא אם תיטיב שאת *Alou imtheitiu ſeeth, nónne ſi bene feceris portare, vel portabis, feres?* Verbum enim שאת *Seeth* à נשא *Naſſa* ortum habet, quod ſonat ferre, portare: & 1. Reg. 17. Ezechielis 29. & Iſa. 14. ſumitur

Si tu as bien faict, ne ſeras tu pas exalté?

B pro accipere, recipere, ſumere, vt notat Pagninus: inde noſtra vulgata editio habet, *recipies*, quæ lectio maximè huic loco propria eſt: nam qui legunt, *feres*, hoc ipſum indicare volunt, id eſt, mercedem recipies. Hinc inſulſa, ac impropria aduerſariorum verſio deprehenditur, quæ habet, *exaltaberis*: quorſum enim exaltationem Deus Cain benefactis polliceretur, cùm exaltatio non benefacta vniuerſaliter, ſed peculiarem tantummodò virtutem reſpiciat, nimirum humilitatem, cui exaltatio à Chriſto promittitur: iuxta illud Matth. 23. *Qui ſe humiliat,*

Matt. 23.

C *exaltabitur?* Merces verò in vniuerſum benefactis debetur, quæ tam exaltationem, quàm cæterarum virtutum præmia complectitur. Non ignoro hunc locum ita à ſeptuaginta legi. *Nónne ſi rectè obtuleris, rectè autem non diuiſeris, peccaſti?* Quam lectionem plerique Patres ſequuntur, Ambroſius de Cain, & Abel lib. 2. capit. 6. & 7. Chryſoſtomus hom. 18. in Gen. & Auguſtinus lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 7. A Ionatha verò Chaldæo alio quoque modo reddi, ſcilicet, *Nónne ſi bene egeris opera tua, dimittetur tibi?* Porrò hæc lectionum varietas ex varia interpretatione huius loci oriri potuit, quæ his ſenſibus poteſt accom-

D modari, ſi ſenſus tamen, non verba, ſpectetur, in quo explicando magis videntur Lxx. interpretes laboraſſe. Quod enim ad paraphraſim Ionathæ ſpectat, ea ex varia ſignificatione vocis שאת profecta eſt, quæ non ſolùm ferre, aut recipere, ſed dimittere etiam ſonat.

Eodem num. ſequentia quoque verba corrumpunt, quæ ita apud vulgatam leguntur. *Sin autem malè, ſtatim in foribus peccatū aderit; ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Illuſtris hic locus eſt ad probandam liberam hominis voluntatem. Quare & ad-

Toutesfois ſa volonté eſt ſubiecte à toy, & tu as le gouuernement ſur luy.

E uerſarij illuſtriori quoque deprauatione eundem corrumpunt, hoc modo vertẽtes. *Sed ſub te eſt eius voluntas, & tu dominaris illius.* Vbi hæc verba non ad peccatum, ſed ad Abelem referunt, quem Deus Caino ſubiectum eſſe pronuntiat: atque vt id apertiùs confirment, ſcholium in margine apponunt in Gallicis Bibliis Lugduni excuſſis à Petro Michaële anno 1566. his verbis conceptum.

Sur

Sur luy, à ſçauoir de ton frere, la proprieté de la langue Hebraïque ne permet pas, que ceci s'entende du peché. At celebris eorum, tam in Hebraica lingua imperitia, quàm in peruertenda Scriptura audacia, iam perſpicuè ante oculos ponenda eſt. Hebraicus textus ita habet לפתח חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו *Lapetahh hhatath rouets vehaleka theſſaukato veattah timeſſal bo. In foribus peccatum aderit, ſed ſub te, vel a te appetitus eius, & tu dominaberis in eum, vel illius.*

PRIMVM igitur ab aduerſariis quæro, vbinam de Abele in tota hac periodo mentio fiat, ad quem hæc poſtrema verba referri queant? Longè enim antea de Abel dictum fuerat. *Et reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* At his verbis omnino de Abel mentio concluſa fuerat, nec ampliùs poſt varios alterius generis ſermones de eo mentio facta fuit; vnde igitur iſti non tam Hebraicarum, quàm Grammaticarum legum imperiti didicerunt relatiuum cum eo coniungere, de quo nulla tunc in præſenti fit mentio, eius præſertim relatione poſthabita, de quo præſens res eſt?

RVRSVS dictio illa copulatiua, ſeu aduerſatiua (Et) vel (ſed) quæ explicatur per vocem Hebræam ו *Ve*, num id tolerat, vt poſteriora verba aliò, quàm ad priorem clauſulam torqueri valeant? Dixerat enim textus. *Sin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit; ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* An non luce clariùs emicat, hæc poſteriora verba ita neceſſariò cum prioribus cõiungi debere, vt ab iis auelli non poſſint, niſi Grammaticæ legibus vim inferre velint.

AT qui Grammaticæ leges ignorant, quo pacto Hebrææ phraſis proprietatem noſſe potuerunt? *Hebraica lingua proprietas* (inquiũt) *non fert, vt hoc de peccato intelligatur.* At qua ratione id aſtruunt? num fortè illa, quòd homini ſuper peccata dominium non competat? Planè aliam adferre nequeunt: at certè ſi hæc eſt, Scripturarũ ſe omnino ignaros oſtẽdunt, quę frequentiſſimè homini in ſeipſum, ac animi ſui appetitus imperium deferunt.
Prou. 16. Prou. 16. *Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.*
Rom. 12. Rom. 12. *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* At qui vincit peccatũ, proculdubio dominatur peccato. Huc ſpectant plura huiuſmodi teſtimonia, quæ leguntur Apoc 2. vbi ſæpe repetitur *Qui vicerit*, &c. Huc etiam aduocari poſſunt vniuerſa illa Scripturarum teſtimonia, quæ liberum homini arbitrium à Deo datum eſſe affirmant: veluti quæ leguntur
Num. 30. Num. 30. *In arbitrio viri erit, ſiue faciat, ſiue non faciat.*
Ioſue 24. Ioſue 24. *Optio vobis datur, eligite hodie, quod vobis placet.*
Eccleſiaſt. 31. Eccleſiaſtici 31. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus.*
Eccleſ. 15. Eccleſiaſt. 15. *Deus creauit hominem, & reliquit illum in manu conſilij ſui*; & alia quamplurima, quæ hominem ſuorum actuum dominum conſtituunt. Denique cùm Scripturæ paſſim vitia, ac peccata in homine dominari doceant, veluti
Pſal. 18. Pſal. 18. *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero.*
Pſal. 118. Pſal. 118. *Et non dominetur mei omnis iniuſtitia.*
Rom. 6. & 12. Paulus Rom. 6. *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore*, &c. *vltrà non ſeruiamus peccato*, & cap. 12. *Cùm enim eſſetis ſerui peccati.*
Ioan 8. Ioan. 8. *Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*; viciſſim hominem vitiis, ac concupiſcentiis dominari tradunt. Ita Paulus ad Galat. 5. Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt, cum vitiis, & concupiſcentiis.

EX his celebris aduerſariorum inſcitia in Hebraicæ phraſis proprietate inueſtiganda non obſcurè panditur; verùm ne hanc inter nos, & aduerſarios conteſtatam litem abſque iudice definire velle videamur, Hieronymum iudicem adhibeamus; qui vt integer veteris doctrinæ teſtis, ita & Hebraicæ phraſis peritiſſimus ab omnibus iudicari debet. Iã quid de noſtra, ac aduerſariorum ſentẽtia iudicet, audiamus. Ita is in quæſtionibus Hebraicis in Geneſim hũc locum explicat.
Hieronym. *Ait Dominus ad Cain, quare iraſceris, & quare concidit vultus tuus? nónne ſi bene egeris, dimittetur tibi, & ſi non bene egeris, ante fores peccatum tuum ſedebit? & ad te ſocietas eius, ſed tu magis dominare eius. Quod autem dicit, hoc eſt, quare iraſceris, & inuidiæ in fratrem liuore cruciatus, vultum demittis in terram? nónne ſi bene feceris, dimittetur tibi omne delictum tuum? ſiue, vt Theodotio ait, acceptabile erit, id eſt, munus tuum ſuſcipiam, vt ſuſcepi fratris tui: Quòd ſi malè egeris, illicò peccatum ante veſtibulum tuum ſedebit, & tali ianitore comitaberis: verùm quia liberi arbitrij es, moneo vt non tibi peccatum, ſed tu peccato domineris. Quod autem in* LXX. *interpretibus fecit errorem, illud eſt, quia peccatum, id eſt* חטאת *hhatath, in Hebræo generis maſculini eſt, in Græco fœminini, & qui interpretati ſunt, maſculino illud, vt erat in Hebræo, genere tranſtulerunt.* Quid Hieronymo reſpondet Caluinus,
Caluinus. qui lib. 2. Inſtit. c. 5. §. 16. hanc verſionem, ſeu potiùs loci euerſionẽ Caluiniſtis adminiſtrauit? num ipſam, aut Grammaticę, aut Hebraicæ linguæ proprietatem ignoraſſe obtendet?

AT non ſatis ſit Hieronymus, Auguſtinum audiant cum Hieron. conſpirantem lib. 15. de Ciuit. Dei c. 7. his verbis. *Rationẽ Deus reddens, cur eius oblationem accipere noluerit, vt ſibi ipſe potiùs meritò, quàm ei immeritò, frater diſpliceret: cùm eſſet iniuſtus, non rectè diuidendo, hoc eſt, non rectè viuendo, & indignus, cuius approbaretur oblatio, quàm eſſet iniuſtus, quòd fratrẽ iuſtũ odiſſet, oſtendit. Non tamen eum dimittens ſine mandato ſancto, iuſto, & bono. Quieſce* (inquit) *ad te enim conuerſio eius, & tu dominaberis illius. Nunquid fratris? abſit. Cuius igitur, niſi peccati? Dixerat enim, peccaſti: tum deinde addit. Quieſce, ad te conuerſio eius, & tu dominaberis illius.*

Ambroſius.

TERTIVS quoque iudex Ambroſius accedat, qui libr. 2. de Cain, & Abel c. 7. hanc eandem interpretationem tradit his verbis. *Ideo autem ait. Quieſce, quoniam non habes, quod excuſes, culpæ ipſius ad te conuerſio eſt; non enim ſceleri adſcribitur, ſed error aſcribitur, cuius ipſe ſibi auctor eſt. In te, inquit, renertetur crimen, quod à te cœpit. Non habes, cui qua neceſſitatem magis, quàm mentem tuam arguas: in te retorquetur improbitas. Tu Princeps es illius, benè ait, tu Princeps es illius. Etenim impietas, minor eſt delictorum*, &c. Vbi Ambroſius omnia illa verba, quæ nos legimus, *Et tu dominaberis illius*, legit alio modo, ſcilicet *Tu Princeps es illius.* Ex quibus tandem perſpicuum eſt, hunc locum egregiè ab aduerſariis corruptum fuiſſe.

NVMER. 13. verba illa: *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear*, aduerſus tam Hebraici, quàm Græci textus conſenſum, vertunt. *Maior eſt pœna mea, quàm vt ferre queam.*

Ma peine eſt plus grande que ie ne puis porter.

Hebraicè enim ita legitur גדול עוני מנשא *Gadol ghenoni minſcho. Maior iniquitas mea, quàm parcere:* ita vertunt Pagninus, Arias: Chaldaica verò Paraphraſis: *Magna eſt iniquitas mea, vt dimittatur.* Lxx. *Maius eſt delictum meum, quàm vt remittatur.* Vatablus. *Iniquitas mea maior eſt, quàm vt remittatur.* Cur igitur aduerſarij aduerſus concordem omnium codicum, ac interpretum ſententiam, ac explicationem, primùm pœnam pro iniquitate vertunt; cùm pœna tam longè ab iniquitate diſtet, & tam עון *Gahuon*, apud Hebræos, quàm *αἰτία* apud Græcos culpam, iniquitatem, peruerſitatem, non pœnam ſignificet? Ita enim Græca Lxx. verſio habet, *μείζων ἡ αἰτία μου*, *maius eſt delictum meum.* Deinde extrema illa verba corrumpunt. *Quàm vt veniam merear*, vel *quàm vt dimittatur*, pro quo vertunt, *quàm vt ferre poſſim.* Nam licèt נשא *Naſſa*, quandoque ferre, ac portare ſignificet, hoc loco tamē ex communi interpretum conſenſu condonare, aut remittere inſinuat. Hanc verò corruptionem non ſine impio conſilio excogitarūt: ea enim illam culpæ grauitatem deſtruunt, quæ in quibuſdam criminibus maior, atque atrocior aſſeritur, atque impium illud dogma ſtatuūt Stoicis, ac Caluiniſtis commune, nimirum omnia peccata eſſe æqualia.

Car ie tueray vn homme en ma playe.

NVMER. 23. *Quoniam occidi virum in vulnus meum.* Legunt in futuro. *Quoniam occidam.* At Hebræum verbum habet præteritum הרגתי *Haragèthi occidi.* Ita etiam in præterito legunt Lxx. ac omnes interpretes, Vatablus, Arias, Oleaſter, & Chaldaicus Paraphraſtes.

Alors on cōmença à inuoquer le nō de l'Eternel.

NVMER. 26. *Iſte cœpit inuocare nomen Domini.* Hebraicè יהוה *Iehouah*, Græcè τοῦ θεοῦ, omnes interpretes, *Dei* ſeu *Domini.* Ipſi vertunt. *æterni*, vt ab omnibus diſſideant: cùm tamen notum ſit, *Iehouah*, eſſe nomen Dei ineffabile: neque tantummodò æternum, quod ſingularem duntaxat Dei excellentiam complectitur, ſed Deum, ac Dominum ipſum, quatenus infinitos perfectionum cumulos comprehendit, nominare: id verò ſæpiſſimè efficiunt.

IN quinto capite legitur numero 1. *In die, qua creauit Deus hominem*, contrà ipſi. *Poſt diem*, at Hebræa vox, ביום *Veiom, in die*, non poſt diē ſignificat. Ita vniuerſi interpretes, in die, non à die: cum eo enim copulantur poſteriora verba. *Ad ſimilitudinem Dei fecit illum*, quæ malè cohærerent, ſi legeretur, à die, neque enim à die, ſed in die, qua creauit Deus hominem, ad ſimilitudinem Dei fecit illum.

Depuis le temps que Dieu crea l'homme.

IN 6. capit. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum.* Apud eos legitur. *Non litigabit, aut contendet ſpiritus meus cum homine in æternum.* At verbum ידון *Iadon*, quod hîc in Hebræo exponitur, dupliciter deriuari poteſt, vel à נדן *Neden*, quod eſt vagina, vel à נדה *Nadah*, quod eſt elongare; quoquo modo illius origo accipiatur; optimè cum vulgata Hieronymi lectione quadrat, ac aduerſariorum verſionem deſtruit: nam ſi priorem ſignificationem à *Neden*, auſpicamur; hunc ſenſum reddit; non erit, vt in vagina ſpiritus meus in homine in æternum: quod perinde eſt, ac ſi diceret. Spiritus, quem ego in hominem inſufflaui, qui eſt ipſa hominis anima, non permanebit in homine incluſa perpetuò, ſicut in vagina, ac cuſtodia: ad quod fortè alludere voluit Dauid Pſalm. 141. cùm ait. *Educ de cuſtodia animam meam.* Hac quippe ſimilitudine Aramæi vſi ſunt, qui animam in corpore tanquam in vagina incluſam affirmabant: quæ ſimilitudo minimè repudianda eſt, dummodò animam naturalem corporis formam eſſe non negent. Hanc explicationem ſequitur Pagninus, & Arias Montanus. Si verò poſteriorem à *Nadah* ortam accipiamus, tunc ſenſus eſt, non prolongabitur ſpiritus meus in homine in æternum, quod ſanè in priorem ſenſum recidit. Tantundem enim eſt, ac ſi diceret; non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum. Qui verò huius verbi ידון *Iadon* דן *Dun*, radicem eſſe ſentiunt, malè huius loci genuino ſenſui conſulunt; cùm iudicium, vel contentio, quæ hac radice exprimuntur, huic loco minimè quadrent. Porrò Lxx. qui Hebraicæ linguæ peritiſſimi erant, cum vulgata noſtra editione vertunt. *Non permanebit.*

Mon eſprit ne debatra point auec l'homme à touſiours.

Pſal. 141.

NVMER. 11. & 13. vbi legitur. *Repleta eſt terra iniquitate*, legunt in primo. *Repleta eſt terra extorſione*: in altero verò, *violentia*, vtroque loco malè: nam חמס *Chamas*, qua voce vtuntur Hebræi hoc loco, propriè ſubuerſionem iuſtitiæ, ac iniquitatem videtur ſignificare, vt patet Ezechiel. 22. *Sacerdotes eius contempſerunt* legem, id eſt, contempſerunt legem,

Et la terre fut corrompue deuant Dieu, & replie d'extorſion.

Ezechie. 22.

gem,

gem, & Sophon. 3. Sacerdotes eius polluerunt ſanctitatem חמסו *Chameſu.* Ita vertunt Lxx. interp. Pagninus. Arias, & alij.

NVMER. 14. *Fac tibi arcam de lignis leuigatis*, iuxta vulgatam. Iuxta verò Hebræam literam, *de lignis Gopher*, quod genus arboris nobis ignotum eſt. Chaldæus Paraphraſtes legit, *de lignis cedri*, Oleaſter, *de lignis pineis.* Alij interpretes retinent Hebraicum vocabulum *Gopher*: at vulgata cum Lxx. legit, de lignis leuigatis, ſeu quadratis, id eſt, dolatis. At noſtri Oedippi interpretes, vt hoc arboris genus ſibi notiſſimum eſſe indicarent, neque eos id ignorare poſſe, quod cæteris hactenus ignotum foret, interpretati ſunt Gopher, id eſt, abietem, eò quòd Allobrogum regio, quam Geneuenſes incolunt, abietum feraciſſima ſit. Ferè dixerint, Noë apud Geneuenſes arcam ex abietibus compoſuiſſe. En leuium hominum arrogantiam.

Fay toy vne arche de bois de ſapin.

Corruptiones capitis 48. & 49.

VIx vnquam aduerſarij abſque impio, ac peruerſo conſilio, licèt interdum nobis ignoto, à vulgata editione recedunt, vt vel propriam ſibi aſciſcant, vel à nonnullis Iudaïzantibus alienam plerumque à vero, ac genuino ſacrarum literarum ſenſu ſibi venentur: quò fit, vt illorum verſio meritò ſemper cuilibet ſuſpecta eſſe debeat, quoties à vulgata diſcedit, quę antiquiſſimo, ac communi totius Eccleſiæ conſenſu approbata, ac tradita eſt.

QVAPROPTER nulli mirum videri debet, ſi eos etiam qui leues videntur, Gallicæ huius verſionis aduerſariorum errores cenſura perſtringimus, cùm plerumque ex leuioribus grauiores ſtruant: neque leuis error eſſe poſſit, qui in ipſam Diuinæ Scripturæ veritatem, ex qua potiſſimùm fidei veritas oritur, irrumpit. Nonnullos hactenus enumerauimus, ac plures adhuc nobis enumerandi erunt.

QVÆ diximus hîc perſpicua ſunt: vbi cap. 48. numero 16. nos iuxta vulgatam legimus. *Et inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham, & Iſaac.* Ex quo teſtimonio non leue Catholici argumentum colligunt, ad confirmandam inuocationem Sanctorum; cùm Patriarcha ipſe ſuper filios Ioſeph nomina Abraham, & Iſaac, qui iampridem è viuis exceſſerant, inuocauerit, quod tantundem eſt, ac ſi illorum merita pro iis imploraſſet: illi, vt inuiſum tantoperè ſibi Catholicum dogma proſternant; pro verbo inuocetur, legunt, *reclametur*: quaſi Sanctorum nomina non inuocari debeant, vt pro viuis intercedant, ſed tantùm reclamari. Quid verò hoc verbo ſignificare velint, planè ignoro: niſi eo inſinuent, Sanctorum nomina clamorosè pronuntianda eſſe, non vt illorum ſuffragia imploremus, ſed vt illis obſtrepamus. Sed cum vulgata editione aduersùs illos pugnāt Lxx. Chaldæus Paraphraſtes, Hebraicus textus, Pagninus. Arias, qui legunt. *Et inuocetur ſuper eos*, vel *in eis.* Hebraicè ויקרא בהם *Veycare vahem, & inuocetur in eis*, aut *ſuper eos.*

Et mō nom, & le nom de mes Peres, Abraham, & Iſaac ſoit reclamé ſur eux.

CAPITE 49. verba illa. *Quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius.* Primùm quidem mutatione illius vocis, *eius*, corrumpunt, pro qua vertunt, *meum*, deinde alia verba addunt, quæ non ſunt in textu: nimirum (*dignitas periit.*) Ita enim legunt. *Quia tu aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum meum, & dignitas periit:* vndenam illa verba hauſerint, planè ignotum eſt; cùm ea non habeat Hebraicus textus, nec tranſlatio Lxx. interpretum, nec Pagninus, aut Arias, aut Vatablus, aut Oleaſter: nec vllus interpretum. Hæc eſt Hæreticorum licentia.

Car tu as ſouillé mon lict, & la dignité s'en eſt allee.

NVMER. 6. vbi legitur. *In conſilium eorum non veniat anima mea; & in cœtu illorum non ſit gloria mea;* illorum verſio habet. *Voluntas mea in illorum ſecretum non deſcendat, lingua mea cum illorum cœtu nè vniat ſe.* Qua ratione vertunt, *voluntas*, cùm Hebræa litera habeat; נפשי *Napeſi, anima mea*, atque ita etiam vertant Pagninus, Arias, Vatablus, Chaldæus interpres, & Lxx? Cur legunt *lingua mea*, cùm neque Hebræus textus, neque Lxx. neque Chaldæus, neque vllus interpretum vocis linguæ meminerit? Hebræa ſiquidem vox eſt, כבדי *Benodi*, id eſt, *gloria mea*, quo modo etiam, & Lxx. & reliqui vertunt: planè excuſari non poſſunt, quin temerariam in Scripturas licentiam vſurpent.

Ma volonté ne condeſcēde point à leur ſecret: ma langue ne ſoit vnie à leur compagnie.

NVMER. 8. *Adorabunt te filij patris tui* Aduerſarij in ſua verſione, vt verbum adorationis ſepeliant, quod illis inuiſum eſſe ſolet, legunt Reuerebuntur te filij patris tui, at Lxx. legunt προσκυνήσουσι, *adorabunt*, *genuflectent.* Hebræū quoque verbum ישתחוו *Iiſſetachauu*, quod ab iis vertitur. *Reuerebuntur te*, ſignificat *genuflectere*, vt explicat Vatablus, qui legit, *Genuflectent tibi filij patris tui.* Idem quoque inſinuat Oleaſter, qui eo verbo vult indicari Regiam reuerentiam, quæ fit per genuflexionem, à qua ſententia non diſcrepant Pagninus, & Arias, qui legunt, *incuruabunt ſe*, quod profundam reuerentiam præfert, quam vulgata lectio, & Lxx. adorationem appellant: malè igitur aduerſarij à communi ſenſu, ac vocis energia diſcedentes vertunt. *Reuerebuntur*, cùm maius aliquid communi reuerentia verbum illud contineat: ſed antiquum, ac notum eſt vitium.

Les fils de ton pere te feront reuerence.

NVMER. 9. *Catulus leonis Iuda ad prædam fili aſcendiſti; requieſcens accubuiſti vt leo, & quaſi leæna.* Totam hanc ſententiam peruertunt

Iuda mõ fils tu es monté de la proye, cõme le faon de la lioneſſe, il ſe courbe, & giſt cõme le lyon, & comme la lioneſſe.

A tunt vertentes. *Iuda fili mi, à præda aſcendiſti, vt catulus leanæ; incuruat ſe, & quieſcit vt leo, & velut leæna* Primùm quidem à textu Hebraico diſcrepant: incipit enim Hebraicus textus ab his verbis גור אריה יהודה *gur areieh iehuda, catulus leonis Iuda*: quæ verba ipſi, vel omittunt, vel confundunt, addito *vt*, ante *(catulus)* & vertentes *leanæ* pro *leonis*. Hęc corruptio, tum ex ipſo textu Hebræo, tũ ex Lxx. & omnium interpretum tranſlatione eſt perſpicua: cætera deinde legunt in præſenti, quæ in textu Hebræo habentur in præterito, vt notum eſt.

Iſachar cõme aſne oſſu giſant entre deux fardeaux.

B Nvm. 14. *Iſachar aſinus fortis, accubans inter terminos*, ita vulgata: vt etiam ex Hebræo legunt Pagninus, & Arias, neque diſcrepat Vatablus, qui legit, inter duos fines: terminos etiam vertit Chaldæus Paraphraſtes: fortes legunt ſeptuaginta, qui à prioribus non diſſentiunt: nam hoc loco de terminis, aut finibus regionis agitur, quæ Iſachar tribui ſorte contingenda erat: at aduerſarij, vt metaphoram ad rei veritatem transferant, & Iſachar verè aſinum doceant, illi ſarcinas addunt, vertúntque. *Iſachar velut aſinus oſſeus accubans inter duas ſarcinas.* At vbinam hîc ſarcinæ mentio fit?

Ioſeph eſt cõme vn rameau croiſſant prez de la fontaine.

C Nvm. 22. *Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu.* Quid aduerſarij? *Ioſeph eſt velutι ramus creſcens prope fontem.* Lubet hoc loco textus, ac interpretes producere, vt omnibus exploratum ſit, quàm infideliter aduerſarij circa Scripturarum interpretationem ludant. Primùm Hebræa litera ſic habet בן פרת יוסף בן פרת עלי־עין *ben porat Ioſeph ben porat glale ghain*, quam ſic Latinè reddunt Pagninus, & Arias. Filius creſcens, vel fructifians Ioſeph, filius fructificans ſuper fontem. Cur verò non ſuper fontem, ſed decorus aſpectu verterit D. Hieron. mox exponemus. Lxx. ita legunt. *Filius auctus Ioſeph, filius auctus deſiderabilis.* Chaldæus Paraphraſtes. *Filius accreſcens Ioſeph, filius qui benedicetur.* Oleaſter, *Filius fructificans Ioſeph, filius fructificans ſuper fontem.* Vatablus paululùm à cæteris diſsẽtit: legit enim, Ioſeph filius fructum edens, filius ad fontem fructum edens. Videant aduerſarij neminem ramum, vt ipſi legunt, ſed omnes filium vertere, quod vox ipſa Hebræa בן *ben*, omnibus nota ſatis apertè indicat. At vbi geminam illam verborum illorum (filius accreſcens) quæ prophetico ſpiritu à Iacob non ſine myſterio, ac emphaſi prolata fuêre, omittunt? cur ea ſilentio ſepeliunt? num fruſtra, aut ſuperuacaneè dicta eſſe exiſtimant, quæ à Spiritu ſancto dictata ſunt? Itáne Scripturas deludunt, vt quæ illos minimè delectant, protinus ab iis abſcindant? Proh infidam hominum temeritatem!

Cæterum non malè Hieronymus illa verba, עלי־עין *Ghale ghain*, pro quibus Pagninus, Arias, & Vatablus legunt (ſuper fontem) vertit. *Et decorus aſpectu.* Nam vox עלי *Ghale* oritur ex verbo עלה *Ghalah*, quod aſcendere, vel excellere ſignificat, inde עליון *Ghaleion, excelſus*, vel *ſuperior*: vnde Hieronymus deduxit, decorus, vel excellens, quod idem ſonãt, עין *Ghain* verò, pro quo fontem reddunt, aſpectum quoque, vel oculum ſignificat, vt notat Pagninus: quò fit, vt rectè reddiderit Hieronymus. *Decorus aſpectu*, quem ſenſum etiam indicant LXX. cùm legunt. *Et deſiderabilis.*

Dont il a eſté paſteur de la pierre d'Iſraël.

Nvmero 24. *Inde Paſtor egreſſus eſt, lapis Iſraël.* Vertunt in genitiuo, lapidis Iſraël. At in nominatiuo legi debet, cum virgula ante (lapis) vt ſit ſenſus: ex hac tribu eſt Ioſeph, qui fuit Paſtor, & lapis Iſraël, eò quòd tempore maximæ illius famis Iſraëlem pauerit, & quandiu vixit, velut lapis Iſraeli propugnaculum fuerit. Hebræus textus, ac reliqui interpretes, in nominatiuo, non in genitiuo legunt. Lapis enim non ad Iſraëlem, ſed ad Ioſeph referri debet.

Iuſques à la fin des montagnes du monde, ſur la teſte de Ioſeph, & ſur le ſommet du ſeparé de ſes freres.

Nvmer. 26. *Donec veniret deſiderium collium æternorum; fiant in capite Ioſeph, & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos.* Geminam hîc corruptionem inſeruit. Prima eſt in verſione priorum verborum, quæ ſic legunt, vſque ad finem collium mundi. Hebraicè habetur תאות *Taauath*, quod deſiderium ſignificat, à radice, אוה *Auah*, quæ ſignat deſiderare: atque ita vertunt Lxx. Oleaſter, & Vatablus. Sẽſus verò eſt propheticus de Meſſia, qui ita explicatur. Quòd benedictiones Ioſeph tandiu erunt ſuper caput eius, donec veniat deſiderium collium æternorum, id eſt, ille Meſſias, quem colles æterni deſiderant: iuxta illud Pſalmi 97. *Montes exultabunt à conſpectu Domini.* Non igitur legi debet (finem) cùm *Taauath*, non finem, ſed deſiderium ſignificet: nã pro fine, aut termino apud Hebræos habetur vox גבול vel סוף vel קץ. Altera corruptio habetur in poſterioribus verbis, vbi pro Nazaræo vertunt, ſeparatum. In vertice ſeparati à fratribus ſuis: quod eos ſolo Religionis odio præſtare credimus, vt Religioſorum ordines, ac vota in Nazaręis olim velut delineata, ſaltem in Nazaręorum nomine deleant. Porrò textus Hebraicus Nazaræum habet, non ſeparatum, quem ſequuntur Lxx. Pagninus, Arias, Vatablus, Oleaſter, ac reliqui.

Pſal. 97.

Corruptiones librorum Exodi, & Leuitici.

Censvra XVIII.

Pavca tantummodò ex libro Exodi vitia perſtringemus, quibus genuinam ſenſus veritatem à Spiritu ſancto in hoc libro

inten

intentam paſſim labefactant, ac in alium ſenſum detorquent.

Cap. 15. num 2. vbi vulgata editio habet; *Ecce Deus meus, & glorificabo eum* Gallica aduerſariorum verſio legit. *Et ornabo eum*; quæ lectio tum ab Hebræo textu, qui habet ואנוהו *veaneheu*, *Glorificabo eum*; vel vt vertit Pagninus, & Oleaſter, *Tabernaculũ faciam ei*: tũ à Lxxx. diſſentit, qui legunt, *Glorificabo eum.* Chaldæus, *Et ædificabo ei ſanctuarium.*

C'eſt mon Dieu, je l'orneray.

Cap. 20. num. 4. *Non facies tibi ſculptile.* In odium ſacrarum imaginum vertunt; *Non facies tibi imaginem ſculptam*: cùm rectiùs vertere potuiſſent, idolum ſculptum, vt vertunt B Lxx.

Tu ne te feras image taillee.

Nvm. 5. *Non adorabis ea, neque coles*; legunt; *Non te inclinabis illis, neque ſerues.* At verbum שחה *ſachah*, apud Hebræos non tantùm inclinationem, ſed etiam adorationem inſinuat, quæ profundam tum corporis, tum mentis humiliationem complectitur, præſertim cùm ad Deum refertur, atque hoc ſenſu pro adoratione paſſim vſurpatur. 1. Reg. 1. *Et adorauerunt ibi Dominum vayſcttachauu*; & 15. *Adorauit Saül Dominum.* Pſal 28. *Adorate Dominum in monte ſancto eius* & 65. *Omnis terra adoret te, & pſallat tibi*; vbique habetur verbum שחה *ſachah*. Lxx. quoque ita vertunt. *Non adorabis ea.*

Tu ne t'enclineras point à icelles, & ne les ſeruiras.

1. Reg. 1. & 15.

Pſ. 28. & 65.

Cap. 22. num. 28. אלהים *Diis non detrahes.* Hebraicè, *Elohim, Diis.* Ita Lxx. Pagninus, Arias, Vatablus. Illi vertunt, Iudicibus, quod ſine Scripturarum iniuria efficere non potuerunt: nam etſi Iudices Deorum nomine interdum in Scripturis exprimantur: attamen Deorum vox non ſolis Iudicibus congruit, ſed etiam Principibus, ac Prophetis, vt patet ex teſtimonio Chriſti apud Ioannem 10. *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt.* Præterea ab ipſis non Commentarium, D ſed fidelem verſionem exquirimus.

Tu ne detracteras point des Anges.

Ioann. 10.

Cap. 23. num. 24. *Non adorabis Deos eorum, nec coles eos, non facies opera eorum, ſed deſtrues eos, & confringes ſtatuas eorum.* Pro *adorabis*, vertunt, vt ſolent, *Non te inclinabis.* Quæ verſio vim vocis eneruat, vt ſuprà dictum eſt; atque vt Catholicis idololatriæ crimen impingant, cùm ſacras imagines Dei colunt, pro voce (*ſtatuas*) legũt *imagines. Non te inclinabis* (aiunt) *Diis eorum, nec ſerues eis, nec facies ſecundùm opera eorum, ſed deſtrues eos, & conteres imagines eorum.* At Hebraicus textus, Lxx. Pagninus, E Arias, Chaldæus, ac reliqui interpretes vertunt ſtatuas, id eſt, idola, non imagines: atque ipſa confractio indicat textũ de ſtatuis idolorum, non de imaginibus agere: nam licèt omnis ſtatua imago ſit, non tamen omnis imago eſt ſtatua, vt imaginem pro ſtatua vertere liceat.

Tu ne t'enclineras point à leur Dieux, & ne les ſeruiras, & tu ne feras point ſelon leur œuures, ains les demoliras, & briſeras leur images.

Cap 34. num. 13. *Aras eorum deſtrue, confringe ſtatuas, lucóſque ſuccide.* Eodem modo pro

Derompez leur images.

A (*ſtatuas*) vertunt peruerſè *imagines*, vt ſuis liberum faciant, ſacras imagines, quocunque loco repererint, ſiue in domibus, ſiue in templis deſtruere, ac confringere.

• Ex Leuit. etiã nonnulla loca corrumpunt. Primum cap. 19. n 3. vt feſtorum obſeruationem, ac Religionem tollant, tanquam à Deo inſtitutam, & verba hæc, quæ ibi leguntur; *Sabbatha mea cuſtodite*; vt à Sabbathi nomine, quod feſtum diem inſinuat, abſtineant, pro eo vocem requiem vſurpãt, vertentes. *Cuſtodite meas requies.* At impiè profectò: nam Sabbathum non ſolùm requiem ab operibus, B ſed etiam quemlibet feſtum diem Deo ſacratum inſinuat: quapropter tam Hebraicus textus, quàm Græcus Lxx. nomen Sabbathi exprimit, atq; ita etiam vertit Chaldæus, ac cæteri Interpretes.

Vous garderez mes repos.

Nvm. 17. *Sed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum.* Quibus verbis Deus proximum, ac fratrem corrigendum præcipit, ne non corrigenti illius peccatum imputetur, ac illius delicti reus efficiatur. At aduerſarij, vt hoc Dei præceptum minimè conſcientias alligare doceant: neque eidem neceſſariò homines ſubiici, verba hæc poſteriora mu- C tant, ac corrumpunt, & in alium ſenſum diſtrahunt: vertunt namque, *Et ne patiaris ſuper illo aliquod eſſe peccatum.* Qua lectione primùm correctionis præceptum eneruant, tum Scripturarum veritatem deſtruunt: nam verbum נשא *tiſſah*, quo vtitur hoc loco Hebraicus textus, ſignificat *ferre, portare, habere*; nõ ſufferre, aut pati, quo ſenſu accipitur à Lxx. Interpretibus, qui vertunt. *Et non accipies propter eum peccatum.* & à Chaldæo Paraphraſte, qui legit, *Et non ſuſcipies pro eo peccatum.* Vatablus quoque legit. *Ne feras propter eum peccatum* Ita quoque Pagninus, & Arias Conſtat igitur D aduerſarios non tantùm verba, ſed & legitimum, ac neceſſariũ huius loci ſenſum euertere, vt ſuam impietatem ſtruant.

Et ne ſouffre point de peché ſur luy.

Nvm. 26. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Aduerſarij, vt ieiuniorum, ac feſtorum obſeruationem, quam ſtatis quibuſdam diebus Catholica Eccleſia cuſtodit, velut ſuperſtitioſam à Deo prohiberi, ac velut peccatum ariolandi damnati perſuadeant, hunc locum ita vertunt. *Non diuinabitis, nec obſeruabitis tempora.* At verò id nocendi arte, ac libidine potiùs, quàm aliqua aut ratione, aut rei veritate ducti ita legunt: nam in Hebræo textu nulla E eſt omnino vox, quæ tempus ſignificet, vel ad tempus referri poſſit: verbum enim תעוננו *teghonenu*, quod hic habetur, nuſquam ſignat obſeruare tempora: neque in eo radix vlla excogitari poteſt, quæ tempus ſignificet: nam ſiue à עין *ghaim*, quod eſt *oculus*, ſiue à ענן *ghanan*, id eſt, *nubes*, ortum ducat, nulla ibi temporis mentio fit: at verius exiſtimo illud à ענה *ghanah* deriuari, quod reſpondere

Vous n'obſeruerez point les temps.

ſignificat, vt ſenſus ſit. Nō quæretis à ſomniis reſponſa, quod in vulgatam editiōnem recidit, quæ habet, *non obſeruabitis ſomnia.* Lxx. vertunt, non auſpicabimini. Pagninus, & Arias, non præſtigiabimini. Oleaſter cum illis conſentit, additque ſe nunquam audiſſe ſic vertere, *non obſeruabitis tempora* Quoniam nuſquam inuenerit verbum *teghonenu*, tempus ſignificare. Ex quibus apertam aduerſariorum corruptionem habemus, quam in Romanæ Religionis odium excogitarunt.

Leſquelles vous appellerez ſainctes conuocations.

C A P. 23. num. 1. 3. 4. 7. vbicunque vel dies, vel ſolennitates ſanctæ vocantur, tum apud editionem vulgatam, tum apud L x x. atque Hebræum textum, illi ſenſum diſtrahunt, ac vertunt conuocationes ſanctas: num. 1. *Iſtæ ſunt feriæ, vel ſolennitates Domini quas vocabitis ſanctas*; illi, *conuocationes ſanctas*: num. 3. *dies ſeptimus vocabitur ſanctus*; illi, *ſancta conuocatio*, ac paſſim, vt impium illud ſuum dogma confirment, dies feſtos Deo conſecratos aliis ſanctiores habendos non eſſe. At L x x. ex Hebræo textu vbique vertunt. *Feſta ſancta*: n. 4. *Hæc feſta Domino vocata ſancta*. n. 7. *& dies prima vocata ſancta erit vobis*, & paſſim.

Le dixieſme de ce ſeptieſme mois ſera le iour des reconciliations, auquel vous ſera ſaincte conuocation.

N V M. 27. *Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus*. Ita apud eos legitur. *Decima die ſeptimi huius menſis, erit dies reconciliationum, in quo erit vobis ſancta conuocatio*: quo loco duplicem corruptionem ſtatuunt. Primùm, quòd pro voce, *expiationum*, legunt, *reconciliationum*: quod ſanè callidè efficiunt, ne aliquā peccatorum purgatiooem admittant, quæ nomine expiationis apertè indicarur: nam cùm ipſi peccatorum remiſſionem in ſola peccatorum non imputatione ſitam eſſe velint; maximè ab his vocabulis abhorrent, quæ peccatorum ſatisfactionem, expiationem, ac quoquo modo purgationem præ ſe ferunt: quaſi libentiùs reconciliationis voce vtantur, vtpote quæ diuinam magis beneuolētiam, ac liberalitatem in culpis condonandis exprimit. At vniuerſi contra illos pugnant, primùm Hebræus textus habet הכפרים *hachipurim*, expiationum, à כפר *chappar*, quod eſt expiare. Lxx. vertunt *dies expiationis*, Chaldæus interpres, *dies expiationū*; Pagninus, Arias, Vatablus Oleaſter conſentiunt cum vulgata. Malè igitur, & impiè ſoli aduerſarij, *dies reconciliationum*.

Vous ſera ſaincte conuocation.

A L T E R A corruptio etiam ſuperiùs notata fuit, in eo quod vertunt. *In quo vobis conuocatio ſancta erit*, vbi legere deberent, *& vocabitur ſanctus*; vt legunt L x x. & vulgata editio.

Car c'eſt le iour des reconſiliations pour vous reconcilier deuant le Seigneur.

N V M. 28. eadem impietate eandem corruptionem repetunt, quam ex voce reconciliationis adnotauimus: vbi enim habemus. *Quia dies propitiationis vel expiationis eſt, vt propitietur vobis Dominus Deus veſter*, vertunt ipſi. *Quia eſt dies reconciliationis ad reconciliādum vos ante Dominum Deum veſtrum.* Vox Hebræa eſt eadem *chipurim*, atque eodem modo legunt Lxx. ac cæteri, ſicut antea expoſuimus, nimirum, *quia dies expiationis eſt ad expiandum, vel propitiandum vos, vel propitiare pro vobis coram Domino Deo veſtro.*

Que ſi vous cheminez à l'encontre de moy à l'auenture.

C A P. 26. num. 21. *Si ambulaueritis ex aduerſo mihi.* Hunc ſenſum omnino peruertunt, legentes. *Si ambulaueritis mecum caſu.* Nam verbum חרי *carah*, ſignificat ex aduerſo currere, atque ita vertunt L x x. qui legunt. *Si ambulaueritis obliqui.* Paraphraſis Chaldaica. *Si ambulaueritis coram me in duritia.* Pagninus, Arias, *Si ambulaueritis in occurſum, vel ex aduerſo mihi.* Vatablus, *Si cōtumaciter contra me perrexeritis.* Oleaſter, *Si ambulaueritis mecum ex aduerſo.* Vniuerſi tandem hanc aduerſariorum verſionem tanquam adulteram reſpuunt: clariſſimè verò ipſa contextus ſeries, quæ illius verſionis ſenſum ferre non poteſt, vt inſpicienti patet, vbi ſubiicitur, *addam plagas, veſtras vſque in ſeptuplum*, quæ verba prioribus reſpondent.

E A D E M peruerſione vtuntur num. 23. 24. 27. 28. quorum locorum ſenſum penitus obruunt; vt conſtantem in impietate ſeotentiam prodant.

Et extermineray vos images.

N V M. 30. *Et ſimulachra confringam*, iterum in ſacras imagines ruunt: vertunt enim, *& veſtras imagines exterminabo.* At neque in Hebræo habetur תמונה *temunah*, ſeu תבנית *taunith*, quæ voces imaginem ſignificant: ſed חמניכם *chammaneichem*, quæ dictio ſignificat ſimulacra lignea, id eſt, ſtatuas, idola: vt explicat, ac vertit Arias. Lxx. vertunt, *lignea ſimulacra veſtra*, Vatablus, *idola veſtra*, Pagninus vertit, *ſimulacra ſolis veſtra*: neque in Hebræo eſt verbum, quod ſignet *exterminare*: nam חכרתי *hecratti*, ſignificat *ſuccidere*: ita legunt Pagninus, Arias, Oleaſter, & Paraphraſis Chaldæa, vel *confringere, & deſtruere*, vt Lxx. interpretes. Sed aduerſarij cùm imaginum exterminatores ſint, quibus Deus in Eccleſia rectè colitur, etiam Scripturas ad exterminationem rapiunt.

Corruptiones librorum Numer. & Deuteronomij.

C E N S V R A XIX.

ADVERSARIIS Sacerdotis vox adeò inuiſa eſt, vt vbicunque Sacerdotis nomen offendunt, ſaltem in Bibliis excuſſis per Fraucifcum Stephanum 1567. mox illud deleant, ac pro Sacerdote, *ſacrificatorem* vertant: id licèt vbique præſtent, præcipuè tamen in Numerorum libro, ac priùs in Leuitico, hæc corruptio frequens cernitur, vbi centum, ac triginta loca ita corrumpunt. Hæc verò corruptio inde potiſſimùm perſpicua fit, quòd etſi ſacrificandi munus inter alia Sacerdotis officia

officia annumeretur; non tamen id vnicum ad Sacerdotem ſpectabat, ita vt præter ſacrificij oblationem, nihil antiquum illud Sacerdotium contineret: nam certum eſt, quòd præter ſacrificij offerendi munus, pleraque alia ad Sacerdotem ſpectabant; velut benedicere, vt habetur Paralip. 2. cap. 30. Adolere thymiama in tabernaculo, Exodi 30. orare pro populo, Ioel. 2. diſcernere inter lepram, & lepram. Deut. 17. iudicare de quæſtionibus legis, ibidem, & Malachiæ 2. & alia pleraque, quo fit, vt Sacerdotij iura latiùs quàm ad ſacrificia ſe extenderent; atque inde vim Sacerdotio inferunt, cùm Sacerdotem tantùm Sacrificatorem appellant.

2. Paral. 30.
Exod. 30.
Ioel. 2.
Leuit. 13.
Malach. 2.

Hæc ideirco diximus; vt cordatis omnibus perſpectum ſit, qua fidelitate, quàve Religione aduerſarij ſacras Scripturas pertractent; quando vt propria, ac inteſtina odia, ac ſimultates in Sacerdotes Catholicos conceptas exerceant, ſacroſancta, ac cunctis veneranda Scripturarum verba tam palàm, ac impudenter temerare non verentur.

Porro eodem lib. Numerorum cap. 4. n. 3. 15. 25. 28. 30. 33. pro tabernaculo fœderis, vel teſtimonij vertunt *Tabernaculum conuenientiæ*: cuius verſionis nullus vnquam interpres meminit. LXX. vertunt *teſtimonij*, Paraphraſtes Chaldæus, *fœderis*, Vatablus, *tentorium conſtitutionis*, Pagninus, *conuentus*. Nullus conuenientiæ, aut decentiæ, nec ipſa vox Hebræa מועד *moghed*, hanc ſignificationem patitur: quæ potiùs teſtimonium indicat, ab עוד *gheid*, quod eſt *teſtari, teſtificari*, vnde עד *ghad*, *teſtis*.

Tabernacle de conuenience.

Ex Deuteronomio c. 27. num. 15. *Maledictus vir, qui facit ſculptile, & conflatile*: ex inueterato in ſacras imagines odio iterum vertunt. *Maledictus homo, qui faciet imaginem ſculptam.*

Maudit ſoit l'homme qui fera image de taille ou de fonte.

Cap. 32. n. 36. *Videbit, quòd infirmata ſit manus, clauſi quoque defecerunt, reſiduique conſumpti ſunt.* Ita vertunt, *Videbit quod aberit fortitudo, & quaſi ad nihilum redacti erunt; tam clauſus, quàm derelictus.* Primùm pro יד *iad*, quod manum ſignificat, transferunt, fortitudo, quod peruersè agunt, cùm interpretum, non commentatorum munus obire debeant: ſiquidem interpretis eſt textus verba fideliter transferre, non verbis commentum texere: cùm alio quoq; ſenſu textus verba exponi poſſint, neque interpreti liceat, verborũ fidelitate poſthabita, priuatum ſenſum textui affigere. Cætera quoque, quæ ſequuntur, inordinatè ponunt, nec textus ordinem, aut ſenſum ſibi ſequendum proponunt: tam multa hîc addunt, minuunt, peruertunt. Hebræus enim textus ita habet ואפס עצור ועזוב quæ ad verbum ita redduntur. *Et nõ eſſe clauſos, neque derelictos*, quibus optimè conſonat vulgata editio; quæ legit. *Clauſi quoque defecerunt, reſiduiq; conſumpti*

Pourtant qu'il verra que la force s'en ſera allee, & qu'il ſera comme reduit à rie, tant l'enfermé, que l'abandonné.

A *ſunt.* At cum his nihil commune habet aduerſariorum verſio, vt perſpicuum eſt.

Cap. 33. n. 2. *Et in dextera eius ignea lex.* Malè vertunt, *& in dextera eius ignea ſua legis*, cùm potiùs vertere deberent iuxta Hebraicam lectionem: *Lex ignis* אשדת *eis dat*; quapropter rectè vertit Hieron. Ignea lex, quod tantundem valet, ac lex ignis. Vocem illam (ſuæ) prætereo, quæ non eſt in textu Heb.

Et à ſa dextre le feu de ſa loy.

Nvm. 3. *Dilexit populos, omnes ſancti in manu illius ſunt, & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.* Hic verba, & ſenſum

B peruertũt, ita legẽtes poſtrema hæc verba: *ipſi inclinantiſe pedibus tuis, vt accipiãt de verbis tuis.* Nam verbum תכו *tucku, appropinquauerint*, vel *coniuncti fuerint*, apud Hebræos non ſignificat inclinare ſe, ſed coniungere ſe, appropinquare, à תוכה *tucbah*, quod eſt coniungere. Addunt præterea coniunctionem *vt*, quæ genuinum huius loci ſenſum peruertit: neque enim illa habetur in Hebræo textu, qui ita legit, *vehem tucku leragleca yiſſa midaberoteicha. Et ij qui coniuncti ſunt, vel appropinquauerint ad pedes eius, vel tuos, accipient de eloquiis, vel doctrina tua, vel illius.* Hunc ſenſum Hebræa verba ſonant:

Encore aime il les peuples, & tous ſes ſaincts ſont en tes mains, ils s'abaiſſent à tes pieds à fin qu'ils prennent de tes paroles.

C quo fit, vt nõ tam ſuperflua, quàm ſenſui perniciosa ſit illa coniunctio (*vt*) quam addunt, qua volũt declarari cauſam finalem, cur ſancti ſe Dei pedibus coniungant; vt ſcilicet de verbis doctrinæ illius ferant; at hîc neque finalis, ſed potiùs efficiẽs cauſa indicatur. Cauſa enim propter quam ſancti de doctrina Dei accipiunt, & redduntur, quòd ij pedibus eius appropinquant: neque ad ſanctos duntaxat hæc verba referuntur, ſed ad omnes, qui Dei pedibus appropinquant, vt ex ipſius textus verbis (& qui) perſpicuum eſt, quæ ipſi corrumpunt, vertentes (ipſi.)

Nvm. 5. *Erit apud rectiſſimum Rex*, vertunt,

D *& fuit inter rectos Rex*, nullibi habetur, *inter rectos*: Pagninus, & Arias legunt. *In rectitudine Rex.* Vatablus, *æquabilis Rex*. Hebræus בישרון מלך *biſſurun melache*, quod verti poteſt, vel *in rectitudine Rex*, vel *apud rectiſſimum Rex*: idem enim eſt ſenſus: nam apud rectiſſimum, tantundem valet, ac rectiſſimo, vel rectitudini coniunctus.

Et a eſté Roy entre les droits.

Nvm. 6. *Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero.* Illi ex aduerſo legunt, *& viri eius ſint in quantitate.* Hebræus textus habet ויהי מתיו מספר *vihi metaiu miſpar*, *& ſint viri eius numerus.* Aſt hallucinatus eſt aduerſarius

Viue Ruben, & ne meure pas, & que ſes hommes ſoient en quantité.

E interpres. Ignorauit enim ſæpenumero apud Hebræos vnam negationem vice duarũ fungi, vt rectè notat Oleaſter. Priùs dixerat, non moriatur ואל־ימת *veal iamith*, deinde ſubdit. *Et ſint viri eius numerus*, vbi prior negatio poſterioribus verbis adiungi debet, vt ſit ſenſus. Et non ſint viri eius numerus, id eſt, ſit paruus in numero, vt vertunt Hieronymus, Vatablus, & Oleaſter. Neque nouus, aut

recens

recens eſt hic Scripturæ mos, vt vna negatio duabus clauſulis inſeruiat: nam id frequenter in Scripturis habemus. Pſalmo 9. *Non in ſæculum obliuio erit pauperis, patientia pauperum peribit in finem:* iuxta Hebræũ textum; vbi prior negatio ad poſteriorem ſententiam trahi debet, id eſt, patientia pauperum non peribit in finem: ſicut etiam Leuit. 19. in Hebræo habetur. *Non iurabis in nomine meo mendaciter, etiam pollues nomen Dei tui;* id eſt, non pollues. Hunc ſenſum neceſſarium eſſe declarant verba illa Iacob Gen. 49. quibus hoc Ruben prædixerat: *Non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui.* Quò fit, vt aduerſarij, dum verba corrumpunt, Scripturas oppugnent.

Pſal. 9. *Leuit. 19.* *Gen. 49.*

Nvm. 7. *Manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor contra aduerſarios eius erit.* Verborum corruptionib. huius loci ſenſum peruertunt: ſenſus enim eſt, Iudas manibus ſuis pugnabit; & Deus illi contrà auxilio erit: quem ſenſum tradit ipſe Hebræus textus verbo tenus ita redditum: Manus eius contendent ſibi; id eſt, pro eo, & auxilium ab anguſtiatoribus ei erit. Eundem ſenſum retinent Lxx. Chaldæus Paraphraſtes, Pagninus, Arias, Vatablus, Oleaſter; ipſi verò vertunt. *Manus eius ſufficient illi, ſi tu contra aduerſarios eius illi auxilium ei.* Vbinam illud verbum (ſufficient) vel æquipollens in Hebræo textu habetur? vnde illud (ſi) habent, velut prioris ſententiæ cõditionem? Cùm neq; in Hebræo, neq; in Græco textu habeatur, cur hanc periodũ conditionatam vertunt, cùm omnium abſoluta ſit, neque conditioni vlli alligetur? Plurima loca hoc modo in Scripturis corrumpunt, dum proprium magis, quàm Scripturarum ſenſum ſequi volunt.

Ses mains luy ſuffiſent, ſi tu luy es en ayde cõtre ſes ennemis.

Nvm. 11. *Benedic Domine fortitudini eius,* illi, *facultati eius.* Hebræa vox חילו *cheilo*, virtuti eius, vel fortitudini eius, non facultati: Ita vertunt Lxx. Pagninus, Arias, Oleaſter, à חיל *chaial*, quod robur, virtutem, fortitudinem ſignificat, quod ipſa quoque textus ſeries, ac ſequentia verba indicant, quæ Leui fortitudinem, ac virtutem, non facultates cõmendant, ac benedictione proſequuntur.

O Seigneur beny ſa faculté.

Nvm. 25. *Ferrum, & æs calceamentum eius.* Pro (calceamentum) vertunt, *clauſura*, vel *clauſtra*, ex quo apertè ſenſum huius loci peruertunt: his enim verbis Moyſes indicare voluit, Aſer ſemper ad bella accinctum, atque armatum fore; illi verò Aſer ferreis, ac æreis clauſtris, vel clauſuris incluſum ſibi fingunt. At calceamenta, non clauſtra, aut clauſuras legit Hebræus textus מנעלך *mineghaleca*, calceamenta, vt etiam vertunt Lxx. Pagninus, Arias, Oleaſter, Vatablus, ac reliqui. Ex quo aperta aduerſariorum, ac effrænis in peruertendis Scripturis libido perſpecta ſit.

Tes elotures ſeront fer, & airin, & ta vie ſera ſelõ tes iour.

Corruptiones librorum Ioſue, Iudicum, & Regum.

Censvra XX.

Imprimis quod ad librum Ioſue attinet; aduerſarij cap. 5. num. 2. & 3. locum illum. *Fac tibi cultros lapideos, & fecit ſibi cultros lapideos;* vt habetur in editione vulgata, ipſa tum voce reluctante, quæ habet צרים *tſurim* lapidum, vel petrarum: tum Græca Lxx. quæ legit *μαχαίρας πετρίνας, cultros lapideos;* ac Pagnino, Arria, ac cæteris Interpretibus illis aduerſantibus, vertunt. *Fac tibi cultros radentes:* quo ſanè miram contradicendi libidinem in iis perſpicere licet, qui vt à vulgata editióne recedant, non verentur ab ipſis exemplaribus, ac cæteris Interpretibus ſeipſos diſſuere, quo ipſorum in Scripturis euertendis peruerſitas clariùs omnibus manifeſta ſit: quis enim ignorat Hebræos ex Dei præcepto lapideis cultris in Circuncíſione ſemper vſos fuiſſe? Peruersè igitur agunt, cùm vertunt hoc loco cultros ſcindentes, vel radentes, vt hoc Dei præceptum de Circunciſione cultris lapideis exercenda penitùs auferant.

Fay toy des couſteaux tranchans.

Nvm. 4. *Hæc autem cauſa eſt ſecundæ Circunciſionis, omnis populus, qui egreſſus eſt de Aegypto generis maſculini, vniuerſi bellatores viri mortui ſunt in deſerto.* Quibus verbis redditur cauſa, cùr Deus præceperit ſecundò populum circuncidi: quia ſcilicet, qui circunciſi priùs fuerant, iã è viuis exceſſerant, qui verò prioribus ſucceſſerant, nondum circunciſi erant. Aduerſarij verba tranſponunt, ac prioribus verbis poſteriora addunt, præpoſterè legentes. *Hæc autem cauſa eſt ſecundæ Circunciſionis totius populi, qui egreſſus erat ex Aegypto: ſcilicet maſculorum, quia omnes viri bellatores mortui erant.* Ex qua verborum mutatione, ac tranſpoſitione apertè falſum ſenſum conflant à priori, ac genuino ſenſu alienum: neque .n. textus habet, totum populum, qui egreſſus erat de Ægypto, ſecundò fuiſſe circunciſum, quandoquidem id falſum eſſe ex poſterioribus verbis apertè deprehenditur, quibus ſecundæ Circunciſionis cauſa redditur, quòd hi, qui ex Ægypto egreſſi fuerant, iam in deſerto perierant. & qui ex eis nati fuerant necdum circunciſi fuerant; id apertè poſteriora textus verba indicant: non igitur ij ſecundò circunciſi fuerunt, vt fert aduerſariorum verſionis ſenſus: nam litera Hebræi textus ad verbum reddita ſic habet, vt vertit Pagninus. Et hoc verbum, quod circuncidit Iehouah. Omnis populus egreſſus ex Ægypto, maſculi omnes viri belli mortui erant in deſerto in via. Hinc explotatiſſima eſt aduer-

Et la cauſe pourquoy Ioſuè circõcit tout le peuple qui eſtoit ſorty d'Egypto, aſſauoir les maſles, fut pourtãt que tous les gens de guerre eſtoyẽt morts au deſert en chemin.

ſario

ſariorum corruptio, qua falſum, ac contrarium planè ſenſum Scripturis affigunt.

Cap. 23. n. 13. 15. & 16. vbi Hebræus textus habet הטובה האדמה *haaramah attonah*, terra optima, vti legit editio vulgata, Pagninus, Arias, diminuunt de ſuperlatiuo gradu, atque ad poſitiuum tantùm relegant, legentes, *terram bonam*. Hæretici mures ſemper aliquid de Scriptura todunt.

Bonne terre.

In libro Iudicum cap. 3. num. 19. & 26. vbi Hebræus textus habet הפסילים *apeſilem*, ſimulacris, idolis, ſeu dolaturis, vt vertit Pagninus; adhuc in ſacras imagines deſæuientes, vertunt imagines. *Poſtquam* (inquiunt) *reuerſus eſt à loco imaginum*, & deinde, *reuerſus eſt ad locum imaginum*. At ſi adeò imaginis nomen exhorrent, vt vbicunque idoli nomen offendunt, ſtatim imaginem vertant, neque illis aliud imago ſit, quàm idolum: cur non & idolum vertunt, quod legitur Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, ita vt homo Dei idolum nuncupetur? & illud quoque quod habetur cap. 5. *Genuit filium ad imaginem ſuam*, cur non legunt ad idolum ſuum? Addo, ſi illis imago, ſimulacrum, idolum, idem ſunt, atque inuicem conuertuntur, quare Dei filium idolum eſſe non ſcribunt, cùm à Paulo 2. Cor. 4. & Coloſſ. 1. dicatur eſſe imago Dei inuiſibilis? Itáne impij homines falſa hac imaginum pro idolis verſione ignaros deludunt, atque vt illos ad ſacrarum imaginum odium, ac horrorem accendant; Scripturarum verba, ac ſenſum obtundere non verentur?

Puis eſtant retourné du lieu des images.

Gen. 1.

Geneſ. 5.

2. Cor. 4. Coloſſ. 1.

Cap. 5. num. 8. *Noua bella elegit Dominus, & portas hoſtium ipſe ſubuertit.* Ita legit vulgata cum Hieronymo, apud eos verò ita habetur, *Elegerat Deos nouos, & tunc bellum habebat in portis.* In Hebræa litera ſic יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים *ibechar Elohim cadaſchim azlacham ſengharim*, elegit Deus noua bella, & portas. Senſus eſt truncus, vt apud Virgilium; *Quos ego*: quapropter ſuppleri debet, vt ſupplet Hieronymus, & vulgata, & portas hoſtium ipſe ſubuertit: quòd verò ita legi debeat, præter ipſum verborum contextum declarat nouum illud victoriæ genus, quod Barach, ac Debbora de Siſara reuexerũt, de quo hoc loco agitur, qui non à Barach, vel ab illius exercitu, ſed à Iahele fœmina in tentorio interſectus fuit: quare rectè, ac opportunè legit Hieronymus cum vulgata. *Noua bella elegit Dominus.* Neque aduerſariorum lectio hîc locum habet, præſertim ob ſequentia verba. *Clypeus, & haſta ſi apparuerunt in quadraginta millibus Iſraël*, quæ vix cum prioribus copulari valent in aduerſariorum verſione: quorſum enim clypeus, & haſta ab Iſraël expelluntur, ſi bellum illis in portis eſt? At optimè noſtræ lectioni quadrat, quandoquidem non in haſta, aut clypeo, ſed in manu fœminæ, Iſraëli de Siſara triumphus contigit. Nec obſtat lectio Pagnini; hæc enim ſincerior eſt, ac verior.

Il auoit eſleu des dieux nouueaux, & lors auoit la guerre aux portes.

Ex 1. Reg. cap. 2. num. 5. *Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit*: verſio aduerſariorum. *Facit deſcendere in foueam, & facit reaſcendere.* Vox Hebraica שאול *ſcheol*, de qua alibi plura diximus; antiquum eſt aduerſariorum vitium, pro *ſcheol* vertere, *foueam*; ne cogantur fateri cum Catholicis, infernum ſubterraneum eſſe locum, in quo damnatorum animæ ſupplicijs æternis affectæ includuntur: vbi etiam iuſtorum ſpiritus, quibus aliquid purgandum poſt vitam ſupereſt, ad tempus detinentur; cùm ipſi tam locum, quàm corporeas animarum pœnas ſub metaphoris intelligant, vt aliàs explicauimus: ſed vocem *ſcheol* non pro fouea, aut ſepulcro, quæ in terræ ſuperficie effodiũtur, ſed pro infimo barathro; ſæpiſſimè pro damnatorum inferno, non rarò pro Purgatorij loco accipiendum eſſe fuſiùs alibi demonſtrauimus. Quòd verò ad hunc locum attinet, L x x. Pagninus, Arias, Chaldæus Paraphraſtes, non foueam, ſed infernum legunt. Vatablus extremum barathrum: ſoli aduerſarij foueam vertunt, vt ſoli Scripturarum ſenſum corrumpant. Nam licèt huius loci ſenſus eſſe poſſit, Dominum quoſdam ignominiis ad infernum vſque deprimere, atque inde rurſum attollere honoribus: inferni autem comparatio, qua hoc loco Scriptura vtitur, ad verum infernum referri debeat, ita vt ſit ſenſus: quòd quanquam Dominus ad imum vſque infernum hominem deieciſſet, adhuc eum inde poteſt eruere, atque ad ſuprema honorum, ac dignitatum faſtigia euehere: de fouea, aut ſepulcro hîc mentio minimè loco opportuna eſt.

Qui fait deſcendre en la foſſe, & en fait remonter.

Num. 13. integræ periodi ſenſum ita corrumpunt, vt falſum, & à Scripturis diſſentaneum efficiant. Periodus eſt iuxta vulgatam. *Porrò filij Heli filij Belial, neſcientes Dominum, neque officium Sacerdotum ad populum: ſed quicunque immolaſſet victimã, veniebat puer Sacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuſcinulam tridentem in manu ſua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollã, ſiue in cacabum, & omne quod leuabat fuſcinula, tollebat Sacerdos ſibi: ſic faciebant vniuerſo Iſraëli venientium in Silo.* Senſus eſt perſpicuus. Iam perpendendum eſt, quomodo ipſi legant. Hęc ipſorum lectio eſt. *Porrò filij Heli erant filij peruerſi, neque habebant cognitionem Dei. Et officium Sacrificulorum erga populum erat, vt quicunque aliquod ſacrificium immolaret, puer ſacrificuli veniebat, dum carnes coquerentur, habens in manu ſua fuſcinulam tridentem, quam mittebat in caldariam, aut in cacabum, aut in lebetem, aut in ollam. & omne quod leuabat fuſcinula tollebat ſibi ſacrificulus. Et ita faciebant omni Iſraëli venienti in Silo.*

Or les fils d'Heli eſtoẽt enfans peruers, & n'auoient cognoiſſance du Seigneur. Et l'eſtat des Sacrificateurs enuers le peuple eſtoit, que quãd aucuns ſacrifioient quelque ſacrifice, le garçon du Sacrificateur venoit quand on cuiſoit la chair, ayant en ſa main vn hauet à trois dents, duquel il frappoit dedãs la chaudiere ou chauderon, ou caſſe, ou dedans le pot, tout ce qu'il tiroit hors au hauet, le Sacrificateur le prenoit pour ſoy.

Nulli

Nvlli dubium eſt, per hanc aduerſariorum lectionem peccatum filiorũ Heli, quod hic Scripturæ locus vehementer accuſat, omnino tolli, & excuſari: cùm peruerſam illam filiorum Heli conſuetudinem tollendi ex cacabo, quidquid carnium fuſcinula leuaſſent; ad Sacerdotum ius, atque officium ſpectaſſe tradunt: an non aperiè id Scriptura damnat, cùm ſecundùm Dei legem Sacerdos ex pacificis hoſtiis armum tantùm, & pectuſculum accipere deberet? Quòd ſi hoc erat Sacerdotum ius, ac ſtatus, vt ipſi appellant, quid illos adeò Scriptura increpat, ac illorum culpam ita exaggerat, vt dicat. *Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino?* Grauiùs igitur aduerſarij peccant, dum peccata, quę velut grauiſſima Scriptura damnat, ipſi nullo pudore excuſant, ac inſuper Scripturas ipſas pernicioſis ſenſibus corrumpunt: locus illuſtris peruerſionis eſt, ex ipſo Scripturæ textu manifeſtæ.

Ie luy feray entier.

Lib.2.c.22.num.24. *Et ero perfectus cum eo;* vertunt ipſi, *integer illi;* vt peruerſam, ac hæreticam illam ſententiam ſuam ſtatuant, neminem in hac vita Dei legem perfectè obſeruare poſſe, tametſi à Dei gratia adiuuetur, ac proinde neminem perfectum appellari poſſe. Eodem modo cauent ab his nominibus, iuſtus, mundus, innocens, immaculatus, quoties in præſenti eâ alicui Scriptura tribuit, ac ferè ſemper vertunt, integer, hoc quippe integri nomine, quod operum iuſtitiam per ſe non includit, minùs premuntur. At Hebraicè legitur תמים *tamym*, id eſt, *perfectus*, à radice תמם *tamam*, quod eſt *perficere*. Ita vertunt Pagninus, & Arias, Lxx. vertunt immaculatus. At hi cùm Scripturas ſuis prauis verſionibus commaculant, perfidæ, ac prætenſæ Religionis maculas omnium oculis aperiunt.

Corruptiones librorum Paralipomenon, & Iob.

Censvra XXI.

Cvm præcipuum aduerſariorum fundamentum, cui Babelica plurimorum Hæreticorum ſuorum dogmatum moles innititur, ſit illa fides iuſtificans, quæ aduerſùs omnem operum iuſtitiam conſpirat; atque in id maximè nitantur Caluiniſtæ, ac omnes neruos intendant, vt opera, quibus hominem ſimul cum fide iuſtificari dicimus, proſternant; nullis Scripturarum teſtimoniis magis, ac moleſtiùs premuntur, quàm iis, quibus diuinæ legi iuſtificatio apponitur. Hinc vehementer oderunt, diuinæ legis præcepta tam ſæpè iuſtificationes appellari: quapropter ſemper huius vocis ſignificationem adulterant.

Id patet primùm 2. Paralip. cap. 34. n. 31. nam vbi in Hebræo textu, & in vulgata habetur. *Et ambularet poſt eum, vt cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & iuſtificationes eius in toto corde ſuo;* pro *iuſtificationes*, vertunt *ſtatuta*. At fruſtrà legem non iuſtificare contendunt, cùm id vbique tam veteris, quàm noui Teſtamenti Scripturæ clariſſimè prædicent, vt perſpicuum eſt Ezechielis cap. 18. Matth. 22. ad Rom. 2. & paſſim: quò fit, vt planè effugere nequeant, etiam ipſa Dei ſtatuta, id eſt, leges, iuſtificationes nuncupari debere, cùm præſertim ea ſint, quæ homines iuſtificant.

De le ſuiure, & garder ſes commandemens, & teſmoignages, & ſes ſtatuts.

In libro Iob. cap. 2. numer. 3. *Et adhuc retinens innocentiam.* Cauent, vti dictum eſt, ab hoc vocabulo, ne Iob innocentem eſſe affirment, ſed pro eo legunt, *integritatem.* Lxx. legunt. Et adhuc adhæret innocentiæ: vox Hebræa eſt בתמתו *betummato*; quæ ſignificat innocentiam, vel perfectionem ſuam, à תמם *tamam*, quod eſt perfectum, vel innocentem vel immaculatum eſſe; ita etiam legunt Pagninus, & Arias.

Et encore perſeuerant en ſon integrité.

Nvm. 7. vbi vulgata lectio habet. *Percuſſit Iob vlcere peſſimo.* Ipſi in ſua verſione legunt; *ſcabie peſſima.* Ob id (vt opinor) quòd morbus Gallis præſertim maximè familiaris, ac moleſtus ſit ſcabies, ſed cùm tot vlcerum genera ſint ſcabie grauiora, ac prætereà Scriptura affirmet hoc vlceris genus præ cæteris peſſimum, ac grauiſſimum fuiſſe. Et quod caput eſt, cùm Sathanas ad Iob patientiam, ac innocentiam perdendam, illud vlceris genus in eum immiſiſſe credibile ſit, quod præ cæteris vehementer ſanctum virum affligeret, & ad deſperationem adigeret, ex quibus ſumma, ac penè intolerabilis illius vlceris grauitas colligitur: profectò vel nimis infideliter cum Scripturis ludunt; cùm ſcabiei nomen illi vlceri imponunt, vel nimis temerè vlceris illius naturam aperire audent, quam ipſa Scriptura reticere voluit; fortè ob nouum, ac inauditum illius vlceris genus à Sathana excogitatum: vel tandem nimis impudenter in Scripturam irruunt, cui nihil ob Dei reuerentiam addere debent.

Il frappa Iob d'vne rogne tres-mauuaiſe.

Cætervm ſi Scriptura hìc ſcabiem inſinuare voluiſſet, cùm ſcabiei nomen, ac natura Scripturis ignota non ſit: nam Leuit. c. 13. 21. & 22. & Deuteronomij 28. de ea mentio fit, annon ſcabiei nomine vſa fuiſſet? Denique ipſa Hebræa vox, qua ſcabies nominatur, quæ eſt גרב *garau*, longè ab ea diſtat; qua hoc loco Scriptura vtitur, quę eſt בשחין *biſſechin*: quapropter peruersè erga Scripturas ſe gerunt, cùm pro vlcere peſſimo, hoc loco ſcabiem vertunt, vt Iob patientiam imitentur.

Cap. 3. n. 5. *Occupet eum caligo, & inuoluatur*

amaritudine: Ita apud illos habetur. *Et æſtus diei cum perterrefaciat*: At vox Hebræa כמרירי *Chimerire* Amaritudinem, non æſtum denotat, à radice מרר *marar*, quod eſt amareſcere, amarum eſſe. Atque ita vertũt Pagninus, & Arias. quapropter cùm in Hebræa lectione habetur יבעתהו כמרירי יום *Iuangathu chimerire tom*, rectè id à Hieronymo vertitur, inuoluatur, vel terrefiat, amaritudine diei, id eſt dies illa terreatur, ſicut ij, qui diem amarum habent. Ita legit R. Dauid. *Sicut ij, qui ſunt amari diei, & duri planetæ*. Chaldæus verò. *Et conturbent eam quaſi amaritudo diei*. Clarior eſt ſenſus Hieronymi, & vulgatæ. Obſcuriſſimus atque ab Hebraico textu alienus aduerſariorum.

Et que la chaleur du iour l'eſpouuante.

Cap. 4. numero 18. *Et in Angelis ſuis reperit prauitatem*. Apud illos. *Indicat ſtultitiam eſſe in Angelis ſuis*: At in Hebræo nullum eſt vocabulum, quod ſtultitiam indicet: nam תהלה *Tahalah* prauitatem, obliquitatem ſignificat, vt etiam vertunt 70. neque probare poſſunt aduerſarij in ſcripturis *Tahala* pro ſtultitia vſurpari; cùm ſtult᷒ paſſim נבל *Naual*, ſtultitia vero נבלה *neualah* apud ſacras literas nuncupentur. Porrò verſioni noſtræ fauet locus D. Petri 2. Ep. c. 2. vbi de peccato Angelorũ agit. *Si n*(inquit) *De᷒ Angelis peccantib᷒ nõ pepercit*. Fallax igitur eſt aduerſariorũ verſio, quæ Hebræũ textum peruertit, & Angelorũ culpam tollit.

Et iuge fo'le eſtre en ſes Anges.

Nvmero 21. apud vulgatam. *Qui antẽ reliqui fuerint, auferentur ex eis*: Cui verſioni ſuffragantur 70. & Vatablus, atque ipſa Hebraica lectio, quæ habet יתרם (*Iiteram*) quæ vox ſignificat *poſteritatem*, vel *reliquias*. Longè ab hoc ſenſu diſtat aduerſariorum lectio, qua legũt. *Eorum dignitas ſublata eſt cum eis*. Et certè miror, qua ratione hæc verſio fautores habeat, cùm tam longè ab eo ſenſu diſſita ſit.

Leur dignité eſt emportée auec eux.

Cap. 6. numero 6. *Aut poteſt aliquis guſtare, quod guſtatum affert mortem*? Sic Hieronymus, ac vulgata editio. At pudet referre, quid aduerſarij legant, *Nunquid* (inquiunt) *eſt ſapor in albumine oui*. At vbinam in Hebræo textu oui fit mentio. Ouorum meminerunt Moyſes in Deuteron. 22. Iob 39. Iſaias 10. & 59. vbique ביצים *Beitſim* appellant, at vbinã hic vox, *Beitſim* habetur. Hæc ſunt Hebræi textus verba. אם יש טעם בריר חלמות *Hem ieſch tangham Berir callamuth*, quæ ita verbo tenus redduntur. Aut eſt ſapor, in eo quod mortiferum; quam ſententiam clariùs explicat vulgata Editio cũ reddit: *Aut poteſt guſtare, quod guſtatum affert mortẽ*? Nam vox *Callamuth* hoc loco oritur à radice חלל *Chalal*, quod ſignificat occidere: *Beitſim* hic penitus obmuteſcit, neque illius vox penitus auditur. Non ignoro Chaldæum Paraphraſten hoc exemplo vſum fuiſſe: at is illud non tanquam ſcripturam, ſed tanquam exemplum vſurpat: Ipſi verò qua ratione commentariorum exempla ad ſcripturarum verba ac canonem perſtringunt? cùm ipſi nõ commentaria, ſed verſionem componãt, quæ

Ou y à il gouſt au blãc de l'œuf.

A textus verba, aut ſenſũ mordic᷒ referre debet.

Nvmero 7. *Quæ prius nolebat tangere anima mea, nunc præ anguſtia cibi mei ſunt*. Ita etiam legit Vatablus. *Quæ* (inquit) *meus animus renuebat contingere, ea ſunt mihi pro cibo fætido*: Neque ab hac lectione diſſentiunt 70. licèt verba varient: Eandem quoque amplectitur Chaldæus Paraphraſtes: Diſcrepant aduerſarij, quorum lectio eſt, *Quæ tangere nolebat anima mea, ſunt quaſi ægritudines cibi mei*: At hæc lectio, præterquam quòd nullum grauẽ, ac integrum ſenſum retinet, Hebrææ literæ minùs quadrat quæ legit המה כדוי לחמי (*Hemma chideuers lachmi*) B *illa ex ægritudine, vel anguſtia panes mei, vel cibi mei*. Senſus notus eſt.

Or les choſes que mõ ame ne vouloit point toucher ſont comme maladies de ma viande.

Nvmero 10. vulgata, *vt affligens me dolore non parcat*. Ipſi vertunt. *Gaudebo in dolore meo ſi non parcat*. At verba & ſenſum peruertunt: Verba quidẽ, nam vox Hebraica ואסלדה *vahaſaledah* nunquam ſignificat gaudere, ſed vri in dolore, vel cruciari, aut affligi, à verbo סלד *Salad* quod eſt vri in dolore, vt notat Pagninus. Hinc clarus eſt vulgatæ ſenſus, *vt affligens, vel vrens me dolore*. Vatablus ita vertit. *Etſi torreſciam ægrotatione, ita vt non mihi parcatur*. Malè igitur aduerſarij *Gaudebo*, cùm nihil ſit C in Hebræo textu, quod gaudiũ inſinuet. Senſũ quoque corrũpũt, eũ propoſitionẽ quæ merè abſoluta eſt in Hebræo textu, in hypotheticã vertunt, addẽtes vocẽ *Si*, quæ nec in textu, nec apud interpretes habetur: addũt præterea *meo* quod pronomẽ non eſt in Hebræo textu.

Et m'eſgayeray en ma douleur s'il ne m'eſpargne.

Cap. 9. numero 28. *Verebar omnia opera mea, ſciens, quòd nõ parceres delinquẽti*. Hic locus aduerſarios torquet, eò quòd apertè tum iuſtitiæ incertitudinẽ, tum damnationẽ à iuſtis nõ excludat, quæ ipſi perpetuo dogmate cõfodiũt. Quapropter duplici illum corruptione inuadũt. Prima corruptio eſt, cùm loco verborum D illorũ *Opera mea*, vertũt, *Labores meos*. hoc modo reddentes. *Tremo de omnibus laboribus meis*. vox Hebraica eſt עצבתי *ghatſeuotha*, quæ propriè ſignificat opus doloris à verbo עצב *ghatſau* quod eſt, dolere, vel dolore affici, ac proptorea Pagninus legit, *Dolores meos*, à quo non diſcrepat Hieronymus, qui cùm vertit *Verebar omnia opera mea*, de pœnalibus operib᷒ agit, de quorũ iuſtitia Iob apud ſeipſũ dubitabat, ac timebat. At aduerſariorũ verſio ab hac longè diſtat; cùm enim legũt, *Tremo de omnibus laboribus meis*. Primùm quidẽ vertere debuerunt, *opera mea*, vt vertit Hieronymus Hebraicæ linE guæ peritiſſimus, vel ſaltẽ *dolores meos*, cũ Pagnino, cùm eundem omnino ſenſum habeat vtraque lectio, ſed ſua lectione eò tendunt, vt omnem operũ iuſtitiam excludãt, & iuſtos etiã in bonis operibus peccare doceãt, vti clari᷒ in altera corruptione explicãt, cũ poſteriora verba ita reddũt. *Sciẽs, quòd nõ me iudicabis innocentẽ*. vbi ſimul & indicatũ errorẽ confirmãt, quaſi nemo apud Deũ innocẽs eſſe poſſit, aut ex operib᷒ iuſtificari: & quicquid vel bonorum

Ie tremble de tous mes trauaux, cognoiſſant que tu ne me iugeras point innocent.

SSS ſ iuſti

iuſti agunt, vel malorum patiuntur, nihil illis ad innocentiam proficere, ſed perpetuò peccatores fieri contendunt, vt tandem ſuam fidei imputatiuam iuſtitiam ſtatuant. At Hebræus textus cum iis pugnat, qui ita legit. ידעתי כי לא תנקני *Iadaghetti' chi lo thenakkeni*, quæ verba ita adamuſſim redduntur, *Sciens, quòd non impunitum facies*, ſ. peccantem, ſeu delinquentē. Quare Vatablus ita legit. *Sciens, quòd me peccantem non impunitum dimitteres*. Septuaginta. *Sciens quòd me impunitum non ſines*. Quapropter ruit aduerſariorum præſidium, quod ex praua verſione ad omnem hominum innocentiam ac iuſtitiam perdendam hinc ſibi quærunt: cùm hoc loco de culpæ macula non agatur, ſed tantùm de Dei erga peccatores vindicta.

NVMERO 30. *Et fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ*: Ita vulgata; Illi. *Et mundauero manus meas in fonte*: At hîc nullibi apparet vox מעין (*manheran*) quæ fontem ſignificat, legit tantũmodò Hebræa litera, והזכותי בבר כפי *Vahazicoti beuor kappa*: quæ verba ita vertit Pagninus. *Et mundauero in puritate manus meas*. Sept. *Et mundauero manibus puris*: Vatablus. *Et puritate manus meas emundauero*: Chaldæus Paraphraſtes. *Et mundauero ſapone manus meas*, quod Paraphraſticè ſcribit, vt mundiſſimas manus eſſe indicet. At aduerſarij, vt cum ſcripturis ludant, cùm audiunt Chaldæum Paraphraſticè ad maiorem loci explicationem ſaponis nomine vſum eſſe, ne ſaponi fons deeſſet, illis quoque viſum eſt, fontem, addere. At peruerſè, cùm ſcripturis ea reuerentia exhibenda ſit, vt iis nihil extraneum addere liceat.

Et nettoye mesmains en la Fontaine.

CAP. 10. numero 1. *Tædet animam meam vitæ meæ*: ipſi vertunt, *Exciſa eſt anima mea à vita mea*: Senſus eſt falſus: Neque enim anima Iob cùm hæc diceret, adhuc ab illius vita exciſa erat: cùm longo poſt tempore vixerit: At aduerſarij Pagninum, ac Chaldæum Paraphraſtem ſequi voluerunt: qui legunt. *Exciſa eſt anima mea, in vita mea*: At longè aliud eſt quòd Pagninus, & Chaldæus, quàm quod aduerſarij legunt. Illi Iob animam in vita ipſius, non à vita exciſam vertunt. Anima quippe in vita excinditur, cùm doloribus plurimis in corpore defatigatur, ac velut extenuatur. Hinc Paulus 1. Cor. 15. aiebat. *Quotidie morior, fratres, propter veſtram ſalutem*, cùm labores plurimos ſuſtineret. At à vita excinditur, cùm à corpore ſeparatur: Porrò aduerſarij Iob animam à vita exciſam volunt, quaſi is iam è viuis exceſſiſſet: veruntamen quanquam vox Hebræa נקטה *naketah exciſa* ſignificare poſſit, à radice קט *Kot*, quæ ſignificat excindere: eadem tamen, & vetiùs pertædere indicat, quare & Pagninus legit *Pertæſa eſt anima mea*, vt habet Hieronymus in Editione vulgata. Septuaginta. *Laborans anima mea*.

Mon ame eſt retrãchee de ma vie.

1. Cor. 15.

NVMERO 17. *Inſtauras teſtes tuos contra me*, vertũt illi *Renouabis plagas tuas in me*, vbi toto cœlo ab Hebræi textus veritate aberrãt, qui habet עדיך (ghedeca) teſtes tuos, nõ plagas tuas, ab עוד *Ghauad* cũ ע *Gnain*, quod eſt teſtari: vnde עד (Ghed) teſtis: atque hunc ſenſũ tanquã genuinum agnoſcunt, Pagninus, & Arias, qui legunt, *Renoues teſtes tuos coram me*, 70. *Inſtaures contra me examen meum*, Chaldæus, *Inſtaures teſtes tuos contra me*, Vatablus, *Producas contra me nouos teſtes tuos*: omneſque cum vulgata conſentiunt. Vnde ergo aduerſarij, *Plagas tuas*, niſi ex praua animi libidine, qua ſuos non ſcripturæ ſenſus quærunt.

Tu renouuelois tes playes contre moy.

CAP. 14. numero 17. *Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea*: Apud illos, *Signatum eſt, quaſi in ſigillo delictum meum*. Hebræa vox צרור (*tſeror*) ſacculum, crumenam, aut ligamen ſignificat, à צרר *tſarar* quod eſt ligare: vel claudere. Hinc 70. vertunt, *marſupium*, Pagninus, *Sicut in faſciculo*, Chaldæus *in libro memoralium*. *Sigilli* neque in Hebræa litera, neque apud interpretes vlla mentio fit: quapropter malè reddunt *quaſi in ſigillo*.

Mon forfaict eſt ſigné comme en vn cachet.

NVMERO 16. *Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parce peccatis meis*: apud vulgatã. Apud illos, *Tu quidem dinumeraſti greſſus meos, & non differs peccata mea*, Hebræa vox תשמור (*Tiſchemor*) propriè ſignificat *obſeruare* (*lo tiſchemor*) *ne obſerues* à שמר *ſchamar*, quod obſeruare, cuſtodire, ſeruare, ſignificat: Hoc ſenſu vertunt Pagninus, & Arias, *non obſeruabis ſuper peccatum meum*, eodem modo, & Vatablus. Ita etiam Chaldæus Paraphraſtes legit. *Et ne obſerues ſcelera*, quod idem eſt, ac parcere. Hinc omnes cum vulgata conſentiunt: & ipſo ſilentio aduerſariorum verſionem tanquam textui ignotam repudiant.

Et ne donnes delay à mon peché.

Corruptiones in libros Pſalmorum, & Prouerbiorum.

CENSVRA XXII.

NONNVLLA adhuc teſtimonia ex veteri teſtamento ab Aduerſariis corrupta proferre libet, præſertim ex libro Pſalmorum: Ex quo innumera ferè loca deprauant: ſed cùm omnia proſequi propoſitum non ſit, ex iis pauca duntaxat colligemus; vt de cæteris quid ſentiendum ſit, cuique iudicare liceat.

PSALMO 6. numero 8. vbi vulgata Editio habet. *Turbatus eſt à furore oculus meus*. Quibus verbis Dauid fatetur, ſe à ſpirituali illius diuini furoris aſpectu turbari, quem initio pſalmi Deum precatus fuerat, vt à ſe auerteret, illis verbis. *Domine ne in furore tuo arguas me*: Quod ex ipſo textu liquidò apparet. Aduerſarij pro ſua

Mon œil eſt ebloüy de deſpit.

erga

erga Dauid beneuolĕtia,ac veneratione, cùm A illius lachrymas, ac pœnitentiam ſuſpicere, ac imitari deberent, maximum iræ crimen illi his verbis impingunt: Grauiſſima enim illa ira iudicari ſolet, quæ tam mentis, quàm corporis oculum perturbat, ac illi tenebras offundit, Quaſi is non ob imminentem Dei furorem turbaretur, ſed grauiſſima ira neſcio an in Deum, an in alterum, percitus extra ſeipſum raperetur. Vertunt enim. *Obtenebratus eſt præ mea iracundia oculus meus.* At vnde hāc in ſanctiſſimum vatem calumniam excogitare potuerunt, præterquam ex praua illa animi diſpoſitione, qua vniuerſa ſemper in peius in- B terpretari norunt. Nam Hebræa litera habet מכעס (*miecagham*) id eſt, præ furore, indignatione, ira: At qua? non ipſius Dauid, ſed Dei, quam ipſe Dauid pertimeſcebat: Ita ſentiunt Pagninus, & Arias, & Vatablus in ſuis verſionibus: neque enim grauiſſima hæc ira quæ Dauidis oculum perturbat, ad Deum tendere potuit, quia ſumma eſſet impietas; neque ad inimicos proprios, eò quòd ea immoderata eſſet, neque ſine crimine Dauidi aſcribi poſſet: quare non placet Vatabli ſcholiū, vbi ſentit, id Dauid ad inimicos referre potuiſſe, quòd ſcilicet ſumma in eos indignatione concitare- C tur, quòd ij ob morbum ſuum gaudio affecti eſſent: Id enim & veriſimilitudine caret, cùm Dauid in hoc pſalmo de interna culpæ infirmitate, non corporis morbo agat, vt omnes communiter expoſitores ſentiunt, atque ipſe Pſalmi contextus indicat: qui totus eſt de pœnitentia, ac diuinæ vindictę timore. Id quoque Dauid pietati, ac ſanctimoniæ detrahit: qui inimicos ipſos diligere ſolebat. Quapropter huiuſmodi aduerſariorum lectio, velut à textu diſſentanea, atque ipſis ſcripturis indigna ab omnibus merito repudianda eſt.

PSAL. 8. num. 5. ante hæc verba: *Quid eſt ho-* D *mo, quod memor es eius?* de ſuo aduerſarij addunt (*Tunc ego cogito*) quod neque in Hebræo textu, neque apud interpretes habetur: hoc pacto humana verba pro ſacris, ac diuinis obtrudūt, quod non niſi Hęretica licentia efficere valēt.

Alors ie penſe.

PSAL. 15. iuxta aduerſarios, & 14. iuxta vulgatam num. 2. *Qui ingreditur ſine macula, & operatur Iuſtitiam.* Duplicem illi hoc loco corruptionem adhibent, dum vertunt, *Qui ambulat in integritate, & laborat vt Iuſtitiam reddat.* Quòd ad primam ſpectat, antiqua eſt aduerſariorū lues, qua vocem Hebræam תמים (*Thamim*) quæ perfectum, immaculatum, aut ſine macu- E la ſignificat, corrumpunt: pro qua vertunt integer, vt aliàs explicauimus: ideirco quòd doceant, neminem ſine peccati mortalis macula eſſe poſſe. Altera porrò corruptio eſt, cū legunt; vt iuſtitiam reddat: Nam illi cùm operum iuſtitiam euertere audeant, vt hoc teſtimonium, quo luculēter iuſtitiæ opus aſſeritur, quóque ſe validè premi cernunt, effugiant: Iu-

Celuy qui chemine en integrité, & trauaille à faire iuſtice.

A ſtitiæ vocabulum, quod Hebræa vox צדק (*Thedec*) ad omne legis opus refert, quo quis iuſtus efficitur, ad iuſtitiā diſtributiuam transferunt: qua ius ſuum cuique redditur. At certè neque Hebræa vox, neque hic locus, hanc diſtractionem patitur. Nam Hebręus textus non habet, vt legunt aduerſarij; *vt laboret, quò Iuſtitiam reddat*: ſed ופעל צדק (Vphoghel tſedek) *operans Iuſtitiam*: ita vertunt Pagninus, & Arias. Hieronymus. *Qui operatur Iuſtitiam.* Idem etiā Chaldæus. ita vt ea verba (*Qui laborat*) ſuperuacanea ſint, nec in textu reperiantur: Quæ verò ſequuntur, (*vt Iuſtitiam reddat*) corrupta ſint.

B NVM. 4. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus.* Ita 70. cū vulgata. Illi in Gallica verſione. *Et deſpicit ſeipſum & diſplicet ſibi: ſed appreciat eos, qui timent Dominum*: Contrà in Hebræo textu cui vulgata adhæret, ita habetur. נבזה בעיניו נמאס *Nimezeh* *Bengheina nimeam*, quæ verbo tenus redduntur, *Defluxus*, vel *deciſus eſt ab oculis*, vel *conſpectu eius*; *Reiectus, reprobus, malignus.* Videāt quàm longè ab hoc ſenſu aduerſariorum verſio diſtet. Hunc ſenſum ſequitur Hieronymus qui ita vertit. *Deſpicitur oculis eius improbus.* Pagninus & Arias, *Contemptus in oculis eius, reiectus.* Vatablus. *Contemptus in oculis* C *eius reprobus.* Hebræa vox *Nimezeh* propriè defluxum, vel deciſum ſignificat à נבל *Naual*, quod ſignat Cadere, decidere, defluere. (*Nimeam*) verò à נמל *Namal*, quod reiicere, reprobare, aut reſcindere denotat, reiectus, vel reprobus, ac conſequenter malignus nuncupatur. Hæc Hebræi textus ſynceritas eſt, cū qua nihil commune habet aduerſariorum lectio, quæ præter verborum deprauationem, ſenſum quoque obtuſum habet.

Et ſe meſpriſe, & deſplaiſt en ſoy meſme mais priſe ceux qui craignent le Seigneur.

PSAL. 16. ſecundùm illos, & 15. iuxta nos num. 2. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Illi. *O Anima mea dic æter-* D *no, tu es Deus meus, bonum meum vſque ad te non peruenit*: Plurima hic vitia cōcurrunt: atque illud in primis quod (*Anima mea*) in Hebræo textu non eſt, ſed à Caluiniſtis additū: Deinde in textu eſt יהוה *Iehouah, Deus*, non עלם *Gholam*, id eſt, *æternus*. Præterea אמרת *Amarth*, eſt præteriti temporis, & redditur in prima vel ſecunda perſona. *Dixi*, vel *dixiſti*. Ad ſingulare fœmininum imperatiui formandum, quale hoc loco deſcribunt aduerſarij, deeſt chirie ante Iod, illius formatiuum, quo fit, vt verti non poſſit, *Dic*. Poſtremò, quòd vertunt, *Bonum meum nō peruenit vſque ad te*, impio ſenſu E non vacat: eo ſiquidem bonorū operū virtutē ita extenuare volunt, vt ad Deum vſque peruenire nō poſſit, quod priſcum, ac hæreticum illorum eſt placitum: Nam tametſi varia ſit huius loci apud interpretes lectio: Nam Hieronymus vertit. *Benè non eſt mihi ſine te.* Chaldæus. *Bonum meum non procedit, niſi à te.* Vatablus. *Bonum meum nihil ad te* R. Dauid Chimhi, *Bonum meum nequaquam ſuper te*: ita etiam,

O mon ame dy à l'Eternel, tu és mō Dieu, mon bien ne vient poinct iuſque à toy.

Pagninus & Arias : Hebræa litera habet טוֹבָתִי בַּל עָלֶיךָ Touathi Bal Ghalecca) cũ Ghain in principio. *Bonum meum non ſuper te*, quod duplicem ſenſum ſibi vendicare poteſt; Primus, *Bonum meum non eſt ſupra te*, id eſt, te ſuperiùs non exiſtit; vel *Bonum meum non ſuper te*, id eſt, tibi non eſt neceſſarium. Vterque ſenſus optimus, & catholicus eſt; ſed ſecundum velut magis genuinum huius loci amplectuntur 70. cum vulgata, qui vertunt *Bonorum meorum non eges*, id eſt, bona mea non ſunt tibi neceſſaria. Porrò impię aduerſariorum verſionis nullus eſt, qui meminerit ; cùm nemini præterquàm Hæreticis dubium ſit, bona opera iuſtorum ad Deum pertingere, ac præmiũ referre.

NVMERO 3. *Sanctis, qui in terra ſunt eius, mirificauit omnes voluntates meas in eis.* Aduerſarij in ſua verſione hæc verba cum priori ſenſu ita connectunt : *Sed ſanctis qui ſunt in terra, & virtute præditis, in quibus eſt delectatio mea*, ſcilicet vſque ad illos bona mea perueniunt : qui ſenſus neque ab Hebræa litera, nec ab vllo interpretum ſignificatur. Quoad Hebræam literam id manifeſtum eſt: neque enim in ea reperitur particula illa (*Sed*) quæ poſteriorum verborum ſenſum ad priorem trahat : ſed abſolutè ſine illa particula incipit לִקְדוֹשִׁים Likedoſchin. *In ſanctis* : vbi etiam alteram periodum per ſe ſubſiſtentem conſtituit, quæ eſt. *In ſanctis, qui in terra ſunt eius, mirificauit omnes voluntates meas in eis* ; Pro (*Mirificauit*) Hebraicè eſt nomen וְאַדִּירֵי *Veaddire*, id eſt, *in mirificis, & præclaris* : idem prorſus ſenſus : ſed ſeptuaginta (vt optimè notat Geuebrardus) declarare voluerunt per verbum, vnde hæc ſanctorum claritas ac magnificentia emergeret, nempe à Deo, non ab ipſis, quare tranſtulerunt. *Mirificauit omnes voluntates meas in eis.* Falſus igitur, & corruptus eſt aduerſariorum ſenſus, primùm dum hæc verba ad priorem ſententiam detorquent, ſenſu quo diximus, cùm prioris ſententiæ ſenſus apud illos peruerſus ſit: tum etiam quia huius poſterioris verſus ſenſum verborum adiectionibus, ac prauis lectionibus corrumpunt; nam vt hanc poſteriorem ſententiam ad prioris corruptionem rapiant, addunt vocem *In quibus*, quæ in Hebræo non habetur, ita enim ad verbum in Hebræo textu legitur : *Sanctis qui in terra ipſi, & magnificis, omnis voluntas mea in eis.* At vnde habent, quòd *veaddire* apud Hebræos virtute præditos ſignificet? quod tantùm magnificũ, mirificum ſonat. Denique quid eſt quòd pro *voluntas mea* vertunt *delectatio mea*, cùm vox Hebraica חֶפְצִי *thephetſi* delectationem non ſignificet, ſed voluntatem, quæ in ampliora quàm delectatio ſe extendit : quæ in Hebræo textu legitur in ſingulari cum affixo primæ perſonæ. Quare velimus locũ quis germanus

Mais aux ſaincts qui ſont en la terre, & aux vertueux, aux quels ie prend mon plaiſir.

A ſenſus ſit, aduerſariorum ſenſui oppoſitus, intelligatur: Notandum eſt ex Auguſtino in hunc pſalmum : totum hunc pſalmum de Chriſto exponendum eſſe, ac proinde hæc verba eſſe Chriſti alloquentis Patrem, ac dicentis. Quandoquidem ô Pater ex te eſt omnium bonorum origo, nec vllis hominum bonis locupletaris. Hinc ſcient omnes, quod Redemptionis opus quod diuina tua maieſtas mihi explendum demandauit, meræ erit miſericordiæ opus erga ſanctos, & electos eius, qui in terra degunt, ac terrenam habitationẽ incolunt; quibus idcirco notas faciet ac mira-
B biles oſtendet omnes voluntates meas, dilectionem, beneuolentiam, ſtudia, propenſiones, ac diuinos charitatis æſtus, quibus illos ſum proſequutus. Alios ſenſus prætereo ab alijs inuẽtos, qui aduerſariorũ ſenſũ oppugnãt.

NVMERO 4. iuxta vulgatam. *Multiplicata ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.* Hunc ſenſum adulterant, vertentes. *Multiplicabuntur anguſtia eorum, qui accelerant abire poſt alienum Deum.* Equidem non inficior, apud Hebræum textum haberi in futuro יִרְבּוּ *irbu* multiplicabuntur. At ſeptuaginta maluerunt vertere in præterito, eò quòd ſæpe futurum
C pro præterito ab Hebræis vſurpetur, atque hoc loco textui magis præteritum quàm futurum quadret. At poſteriora illa verba, *Qui accelerant abire poſt alienum Deum*, maximè ab Hebraica lectione diſcrepant, quæ habet אַחֵר מָהָרוּ *Acher maharu*, & verbo tenus reddunt, *Alium, vel alienum feſtinauerunt, vel accelerauerunt.* At ſeptuaginta non *Acher*, ſed *Achar* mutato ſub Chet, ſiere in patach אַחַר quod ſignificat *Poſtea*, legere maluerunt: eò quòd clariorem, atque aptiorem ſenſum redderet: quam lectionem etiam Chaldęus amplectitur, qui legit: *Et poſtmo-*
D *dum feſtinant.* Clarus enim eſt huius loci ſenſus ex Hebræo contextu. Hic enim explicatur teſtimonium beneuolentiæ Chriſti in electos, præſertim in prima illa Eccleſiæ ætate, qui cùm idolorum cultui dediti eſſent, ac ob grauiſſima vulnera peccatorum ad Deum aſſurgere non valerent: poſtea Apoſtolorum prædicatione excitati, & per gratiam ſanati ad fidem, ac Diuinorum mandatorum obſeruantiam accurrerunt. Qui ſenſus eſt Auguſtini, Hieronymi, Athanaſij, Remigij, Caſſiodori, & aliorum Patrum. Alij Patres, inter quos ſunt Euſebius, Baſilius,
E Theodoretus, Euthimius, id ad omnes abſolutè electos referunt, quibus idcirco anguſtiæ, ac tribulationes à Deo multiplicantur, vt celeriùs ad Deum currant, ac virtutum ſtudiis citiùs proficiant, iuxta illud Gregorij, Mala quæ nos hic premunt, citiùs ad Deum ire compellunt. At aduerſarij verba addunt, tranſponunt, vt non ſcripturæ, ſed proprium ſenſum componant, vt manifeſtum eſt.

Les angoiſſes ſeront multipliees de ceux qui ſe haſtet d'aller apres à vn autre Dieu.

NVMERO 5. *Tu es qui reſtitues hæreditatem*

meam mihi. In Hebræo eſt גורלי *Gorali ſortem meam*: Porrò in ſcripturis tantumdem ſonat ſors, ac hæreditas, ſeu poſſeſsio, vt notum eſt Iudicum 1. *Aſcende mecum in ſorte mea.* id eſt, in hæreditate mea. & Hierem. 57. *Pars tua, hæc eſt ſors tua*, & paſsim frequenter: At aduerſarij, ſicut ſæpe cum ſcripturis ludunt, ita etiam hîc cũ Deo iocantur: vertunt enim *Tu firmum tenes meum ludum ſortis*, quem Gallicè *Le lot*, Italicè *Il lotto*, nuncupant: Iam quid Deo cum hominum ludis? Num Deus fortè cum hominibus ſortium ludo iocatur? An non id eſt Dei maieſtatem floccipendere? ac grauem ſcripturarum ſenſum ad nænias, ac nugas reuocare?

Iudic. 1.
Hierem. 57.
Tu tiens fermement mon lot.

Psalm. 19. num. 4. *Non ſunt loquelæ, neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum*: mirum eſt quomodo aduerſarij, velut noui Iudæi, Chriſtianæ fidei myſteria in ſcripturis deliteſcentia non modò extenuent, ſed etiam corruptis ſenſibus extinguant. Nam Paulus ad Rom. 10. ex hoc loco probat Apoſtolorum prædicationem toto orbe fuiſſe diffuſam: quo fit, vt quæ hîc dicuntur, literaliter de Apoſtolis intelligenda ſint, quos ſub Metaphora cœlorum, qui per totum orbem tonitrua edunt, Chriſtum vbique terrarum perſonuiſſe inſinuat. Aduerſarij hoc myſterium euertunt, dum locum hunc negatiuè exponunt, legẽtes: *Non eſt lingua in eis, nec verba, neque vox eorum audita eſt*: An non hoc eſt, in perpetuam perfidiam iurare? ac ſe Apoſtolorum hoſtes declarare? præſertim cum id Hebræa litera minimè præſeferat, aut obſcurus ſenſus erroris anſam præbuerit? verba enim Hebræi textus clara ſunt אין אמר ואין דברים בלי נשמע קולם *Hen Homer veben Deuarim Beli niſſemang Kolam*, quæ ad verbum ita redduntur: *Non ſermo, & non verba, quòd non audita ſit vox eorum.* Ita vertit Pagninus, Arias, quæ optimè reddit Editio vulgata: cum qua etiã conſentit Hieronymus, qui legit. *Non eſt ſermo, & non ſunt verba, quibus non audiatur vox eorum.*

Rom. 10.
Il n'y a point en eux de lãgage, & n'y a point de paroles, & leur voix n'eſt point ouye.

Psal. 26. n. 1. & 11. vbi tam Hebræa, quàm vulgata lectio habet (*innocentia*) antiquo vitio impiè reddunt, *integritate* vt iuſtorum innocentiam proſternant.

Integrité.

Psalm. 27. n. 13. *Credo videre bona Dei in terra viuentium*, in hoc verſu aduerſarij quædam addunt, quæ non ſunt in textu Hebræo, quædam quoad ſenſum corrumpunt: dum legunt. *Niſi credidiſſem firmiter adhuc videre bona Domini in terra viuentium, de me actum erat.* Hęc poſtrema verba, *De me actum erat*, non ſunt Hebræi textus, ſed tantùm Caluiniſtici, quæ idcirco appoſuerunt, quòd huius ſententiæ, eo modo, quo ipſi vertunt, ſenſum imperfectum deprehenderent: At vox לולא (*Loule*) quam ipſi reddunt *Niſi*, ex qua ſenſus imperfectũs redditur, meliùs cum Hieronymo ab illis reddita eſſet (*Autem*) atque eo modo integer ſenſus euaſiſſet; nec ſcripturis addidiſſent.

N'euſt eſté que i'ay creu fermemẽt de voir encores les biens du Seigneur en la terre des viuans, c'eſtoit faict de moy.

Psalm. 52. num. 11. *Confitebor tibi in ſæculum, quia feciſti.* Quaſi imperfectam ſcripturam corrigere volunt aduerſarij, addentes ad hæc verba, *Hanc vindictam*: at quo iure? eo plãnè, quo & illis ſcripturas licet corrumpere: cùm ex his aperta ſequatur huius loci corruptio: Nam hæc laus, quam Dauid Deo hoc loco tribuit, non ad ſolam impiorum vindictam reſpicit, ſed etiam ad iuſtorum exultationem ac timorem, immò nec fortè ad vllam vindictam ſpectat, ſed ad ſola Dei beneficia Dauidi collata, vt explicant Auguſtinus, Ruffinus, Remigius, Beda, Caſsiodorus & alij: ita vt ſenſus ſit. Confitebor, ac laudabo te in ſæculum, quia feciſti, id eſt, vt eſſem Oliua in domo Dei fructifera, vt ſperarem in miſericordia Dei, & confiterer tibi. Totus hic ſenſus illa verborum additione obruitur.

Ie te loueray perpetuellemẽt de ce que tu auras faict ceſte vengeãce.

Psalm. 58. num. 10. *Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ Rhamnum, ſicut viuentes ſic in ira abſorbet eos.* Vndique aduerſarij abſtruſiores, & obſcuriores ſenſus ex Rabinorum commentariis venantur; vt eos ſcripturis affigant, ac commentaria pro ſcripturis propinent: dummodò cum vulgata Editione pugnent. Sed dum à vulgata Editione, quæ antiquiſſima eſt, & Spiritus ſancti teſtimonio roborata, declinant, profectò à vera ſcripturarum veritate deflectunt. En quo modo locum vertunt. *Sicut carnes crudæ rapiuntur, antequam ollæ veſtræ intellexerint ignem ſpinarum: Ita ſicut in furore rapiat per violentiam.* quem ſenſum ex nonnullis Hebræorum commentariis, qui hac ſimilitudine ad hunc locum explicandum vſi ſunt, ſibi vſurparunt: At quàm longè verba ab ipſo Hebræo textu aliena ac diſſentanea ſint, facilè eſt perſpicere. Nam Hebræus textus ita habet. *Betherem iau nu ſirotechem atad chemo chai chemo charon iiſchen gharennu.* Quæ verba ita à Pagnino Latinè verbo tenus redduntur. *Antequam intelligunt ſpinæ veſtræ Rhamnum: ſic viuentem, ſic ira turbine rapiet eum.* Vatablus ita legit. *Priuſquam ſpinæ veſtræ in Rhamnum adoleſcant, repentè viuos ſicut acerrimo furore tollat eos turbo.* Hieronymus etiam ita vertit. *Antequam creſcãt ſpinæ veſtræ in Rhamnum, quaſi viuentes, quaſi ira tempeſtas rapiet eos.* S. Hilarius & Auguſtinus ita legunt. *Antequam producat ſpinas veſtras Rhamnus.* Ita omnes cum vulgata, & cum Hebræo textu conſentiunt, vbi nam carniũ, vbi ollarũ, vbi ignis hîc in Hebræo textu mẽtio fit? vnde ſenſum hunc ex Hebræo textu eruant? vt impij ſicut carnes crudæ, ab ira Dei rapiantur, antequam ollæ ignem ſpinarum ſenſerint: Valeat extra ſcripturam hic ſenſus, at pro ſcripturæ ſenſu non

Comme la chair eſt rauie crue, auãt que vos pots ayent ſenti le feu des eſpines: ainſi cõme en fureur le rauiſſe par violence.

obtrudatur, vbi ſcripturæ verba illum non ferunt: ſenſus enim huius loci iuxta Hilarium, Auguſtinum, Hieronymũ ac reliquos eſt. Impios à Deo ſuccidendos eſſe, antequam mala animo concepta pepererint, ſicut rhamnus priuſquam ad ſpinam peruenerit, ſuccidituř.

Psalmo 85. iuxta vulg. ſed 86. ſecundũ aduerſarios num. 13, *Eruiſti animam meam ex inferno inferiori*: Quo loco vates duplicem infernum ſtatuit, nempe ſuperiorem aliquem, cuius comparatione alter dicatur inferior. Porrò (vt alias diximus) inferni inferioris nomine Dauid infernum damnatorum intelligit; per ſuperiorem verò ipſum Purgatorij locum, qui licèt in inferno poſitus ſit, tamen ipſo inferno damnatorum eſt ſuperior. Dauid igitur cùm ſe ob patratum ſcelus inferiori Damnatorum inferno priùs à Deo adiudicatum non ignoraret, ſcelerum venia à Deo implorata, ac impetrata, Dei miſericordiam laudat, quòd illum ab inferni inferioris ſupplicijs, quibus addictus erat, eripuerit: qui ſenſus eſt Auguſtini & Hieronymi. Hunc locum corrumpunt aduerſarij, vertentes. *Eruiſti animam meam ex fouea profunda*, & in margine apponunt, ab extremo periculo, Gallicè (*d'vn extreme danger.*) Sed ſæpè docuimus vocem שאול (Scheol) ſæpiſſimè non ſepulchrum, aut foueam, ſed verum infernum vel damnatorum, vel purgantium ſignificare: atque hoc loco potiſſimùm ita exponi debet, vbi inferioris inferni mentio fit: qui intelligi non poteſt niſi de inferno damnatorum: atque ita intelligunt Pagninus, Vatablus, Hieronymus, & Chaldæus Paraphraſtes, qui omnes legunt *ex inferno inferiori*, non *ex profunda fouea.*

Et as retiré mon ame de la foſſe baſſe.

Postremo pſalmo 119. num. 112. iuxta illos. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionem.* In his verbis duplicem corruptionem D ſtatuunt. Prima eſt quod (*Iuſtificationes*, vertunt *ſtatuta*) vt ſæpiſſimè in hoc Pſalmo, vt legis iuſtificationem excludant, vti ſuperiùs attigimus. Altera eſt, quòd extrema illa verba (*Propter retributionem*) vertunt, *ſine fine*, vt meritum omne, ac mercedem bonorum operum extinguant. In Hebræo eſt עקב (Ghekeu) quod merces vel retributio exponitur, vt conſtat ex Pſalmo 18. apud nos, & 19. apud illos, vbi dicitur in cuſtodiendis illis retributio multa, ibi legitur eadem omnino dictio עקב (Ghekeu,) & à Pagnino, Vatablo, Hieronymo redditur, *Retributio*: immò & ab ipſis aduerſarijs vertitur *merces.* Quo fit, vt hîc quoque mercedem reddere deberent; cùm dictio in nullo mutata ſit: Quapropter Pagninus tametſi hoc loco vertat *in calcem* vel *vſque in finem*: attamen fatetur ſignificare mercedem in Epitome Theſauri linguæ ſanctæ: Quinimo in hoc eodem pſalmo num.

I'ay encliné mon cœur à accomplir les ordonnances eternellemẽt & ſans fin.

Pſalm. 18.

A 33. vbi eadem dictio עקב *Gheken* iiſdem punctis notata habetur, illam vertit, *mercede* vel *propter mercedem.* At cur aduerſarij vertant *ſine fine*, planè nulla ratio eſſe poteſt. Nam tametſi ea dictio hunc ſenſum ferre poſſet, hic tamen ſuperuacaneus eſſet, fruſtra enim apponeretur repetitio huius dictionis, ſi ea indicare vellet *ſine fine*, cùm priùs vates dixerit *in æternum*, quod tantumdem valet, ac ſine fine.

Cæterum ex libro Prouerbiorum nonnulla duntaxat adnotabimus ab aduerſarijs corrupta. Primũ capite 15. num. 5. Integrum B verſum detruncãt, qui legitur apud 70. Interpretes in Græca Editione his verbis. *In abundanti iuſtitia fortitudo multa, at impij radicitus de terra peribunt.* Iis enim diſplicet, quòd operum iuſtitiæ, multa ſeu parua fortitudo tribuatur.

Numero 11. *Infernus & perditio coram Domino.* Pro voce Infernus vertunt, *Barathrum*; ne ſi inferni nomine vterentur, cogerentur fateri Infernum locum quendam ſubterraneum eſſe. At Pagninus, Arias, Hieronymus, Chaldæus Paraphraſtes, Vatablus, omnes diſertè legunt *Infernus* cum vulC gata & 70. neque aliter hic locus exponi poteſt, quàm de loco inferni damnatorum, cùm ſimul cum perditione coniungatur, quæ ab Inferno ſeparari non poteſt. Apud Hæbræos eſt nota vox שאול Scheol.

Le Gouffre, & l'abiſme ſont deuant le Seigneur.

Cap. 16. num. 5. Alium integrum verſum omittunt, qui habetur apud 70. interpretes. Nimirum. *Initium viæ bonæ facere Iuſtitiam: accepta eſt autem apud Deum, magis quàm immolare hoſtias.* Cur non verſum obtruncarent, cùm bonam ac Deo gratam vitam in iuſtitia operum collocet?

Numero 6. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas.* Canent, à verbo *redimitur*, pro quo legunt, *condonatur*, Ne opera quælibet quantumuis iuſta ad peccati expiationem, aut pœnæ purgationem valere vllo modo admittant: ſed in Hebræo eſt vox כפר iecupar, quæ ſignificat expiare, redimere. Quapropter Pagninus, Arias, Vatablus, Chaldæus, vertunt *Expiabitur.*

L'iniquité ſera pardõnee par beneficẽce & loyauté.

Cap. 30. num. 2. *Stultiſſimus ſum virorum, & ſapientia hominum non eſt mecum.* Pro ſtultiſſimo reddunt, *Brutalis*, & malè, cùm brutalitas nunquam in bonam partem E ſumatur, ſed vitium ſemper denotet: vbi hoc loco ſtultitia benigne interpretanda eſt, pro ea ſcilicet ſtultitia, quæ humanæ ſapientiæ opponitur, de qua gloriabatur Paulus 1. Cor. 4. *Nos ſtulti propter Chriſtum.* Atque id magis confirmatur ex ſequentibus verbis; cùm ait; *Et Sapientia hominum non eſt mecum*; Negat enim ſe ea Sapientia imbutum eſſe, de qua Paulus 1. Cor. 1. *Nonne ſtultam fecit*

1. Cor. 4.

Certes ie ſuis plus brutal que homme quelconque.

1. Cor. 1.

ſecit Deus ſapientiam huius mundi: vt ſe Dei ſapientia ornatum declararet, cui brutalitas omnino opponitur: quæ irrationabilitatem & animalitatem indicat. Impiè igitur in ſacrum ſcriptorem agunt, cùm eum brutalem effingunt.

Pavcas haſce corruptiones ex veteri teſtamento pro inſtituta breuitate collegimus; cùm multò plures omiſerimus examinandas, præſertim in libro Pſalmorum, Prouerbiorũ, Eccleſiaſtis, ac cæteris libris, quos ipſi inter apocryphos reiiciunt: Prophetarũ etiã libros conſultò prætermus: ne ingens volumẽ pro breui examine proſequi videamur. Vitia verò ac corruptiones, quas in Gallica hac aduerſariorum verſione hactenus perſtrinximus, quãuis non omnes ad fidei ſubuerſionẽ tendant, cunctæ tamen ſcripturarum integritatem, ac veritatem euertunt, ex qua fidei veritas oritur: quo fit, vt quælibet quantumuis exigua ſcripturarum peruerſio maximi æſtimãda ſit, cùm erroris cauſa eſſe poſſit. Atque hæ quidẽ aduerſarios irrepſerunt, partim ex Hebræi idiomatis ignorantia, cùm genuinam verborum ſignificationem, non quæ verbis, ac vocibus accommodari poteſt, ſed quæ loci propria eſt, minimè intellexerunt: partim ex propria animi peruerſitate, dum ſpuria, ac hæretica ſua dogmata ſcripturarum adulteriis cõtegere affectant, vt diuina appareant: Partim denique ex inteſtino, ac pluſquam Vatiniano odio aduerſus Editionem noſtram vulgatã ab iis concepto, quo ſanè efficitur, vt nullum non ſenſum, non verbum in ſcripturis mutent, vt vel eam carpere, vel ab ea diſſidere videantur: At certè illos meminiſſe decet, ſcripturarum interpretationem inter Spiritus ſancti dona, quæ veræ Eccleſiæ collata ſunt, cenſeri, ac proinde non hæreticos, aut ſchiſmaticos, qui veram Eccleſiam oppugnãt, ad ſcripturarum interpretationẽ à Spiritu ſancto vocari: ſed eos duntaxat, qui cum Eccleſia conſpirant, ac illius magiſterio ſubiiciuntur.

De corruptionibus noui Teſtamenti, ac primum Euangeliorum Matthæi, & Marci.

Censvra XXIII.

Venio ad noui Teſtamenti libros, quos aduerſarij pleriſque in locis prauis, ac vitioſis verſionibus corruperũt: vbi in ipſo veſtibulo Matthæi, & Marci Euangelia nobis occurrunt. Equidem æquum erat, vt ij, qui Euangelici appellari volunt, ſaltem Chriſti Euãgelio parcerent: ac illud ſumma (vt par eſt) veneratione, ac reuerentia complecterentur, ne quid in id corruptum, aut minùs legitimum ſuo

A ipſorum vitio irrumperet: At qui veteres ſeruos ceciderunt, ac plurimis corruptionum vulneribus antiquæ legis codices confoderũt, minimè veriti ſunt in ipſum Dei filium, non alio plane quàm hæretico auſu, profanas temerare manus, Chriſti teſtamentum euertere, ac Euangelicam illius hæreditatem, innumeris ab ipſis pene vitiis, ac peruerſionibus obrutam ſibi violenter arripere.

Porro ne hæc calumniæ loco quiſpiam illis imputata credat, iam nonnulla illorum vitia, quibus Matthæi, ac Marci Euangelia labefactarunt, expendamus.

B In primis apud Matthæum c. 16. vbi legitur. *Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*: Vt hanc clauium poteſtatem Petro collatam in Pontifices ſucceſſores non tranſfuſam indicent, non legunt in futuro (*Ligaueris*) ſed in præſenti (*ligas*) *Quicquid* (ita vertunt) *ligas in terra, erit ligatum in cælis, & quicquid ſoluis in terra, erit ſolutum in cælis.* At Græcus textus legit in futuro non in præſenti, καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς *Et quodcunque ligaueris*, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς *Et quodcunque ſolueris*: In futuro quoque legit Syriacus

Tous ce que tu lies en terre ſera lié es Cieux, & tous ce que tu deſlies en terre ſera deſlie es Cieux.

C textus. *Et quicquid ligaueris in terra. Et quicquid ſolueris in terra.* Eodem modo & Auguſtinus, & Chryſoſtomus, & Vatablus. Ex quo primùm patet aduerſariorum peruerſitas: Eandem corruptionem, eadem impietate repetunt in capite 18. numero 18. vbi in textu habetur. *Quæcumque alligaueritis ſuper terram*, vertunt. *Quicquid vos ligatis*: Et quodcunque ſolueritis. *Quicquid vos ſoluitis*: Tametſi in futuro legunt tam Græca, quàm Syriaca exemplaria.

Cap. 19. num. 11. iuxta vulgatam legitur. *Non omnes capiunt verbum iſtud.* legunt

D ipſi. *Non omnes ſunt capaces huius dicti.* Hic perſpicua eſt tum ſenſus, tum verborum corruptio; ſenſus quidem, nam Chriſtus hoc loco agit de voluntaria carnis continentia: cuius quilibet capax eſſe poteſt, qui ſe per gratiam, ac liberum arbitrium ad eam diſponit: licèt eam non omnes amplectãtur, qui ad hoc Dei donum minùs ſeipſos præparant. Quapropter Chriſtus non ait, non omnes ſunt capaces huius dicti, quod potentiam, & aptitudinem ad continentiæ donum percipiendum pleriſque adimit, ſed: *Non omnes capiunt verbum iſtud*, quod nec aptitudinem, nec potentiam, ſed

Tous ne ſont pas capables de cela.

E actum tantùmmodò tollit. Aliud enim eſt non poſſe continere, aliud non cõtinere: quemadmodum longè inter ſe diſtant, non poſſe videre ambulare, moueri, & non videre, ambulare, moueri. Poſteriorem ſenſum explicat Chriſtus in hoc teſtimonio, cùm ait, *Non omnes capiunt verbũ iſtud.* ij ſcilicet qui ſeipſos ad Dei donũ non diſponunt, cuius tamen capaces eſſent, ſi Dei gratia adiuti, quod in ſe eſt,

ad illud obtinendum efficerent; Prioré huic aduerſum, ac contrarium habent aduerſarij: qui cùm vertunt, non omnes ſunt capaces huius dicti, non actum tantùm, ſed omnem tum potentiam, tum aptitudinem ad continentiæ donum conſequendum à multis auferunt. Verba autem corrumpunt, cùm ita vertunt. Nam Grecè ita legitur ὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον. *Non omnes capiunt verbum iſtud*, non ὐ πάντες εἰσὶ χωρητὶ *Non omnes ſunt capaces*. Syriacus vertit. *Non quilibet ſufficienter capit hunc ſermonem*. Pagninus, Arias, & alij omnes, nobiſcum vertunt. *Non omnes capiunt verbum iſtud*. Perfidè igitur aduerſarij hunc locum reddunt, vt maiorem Religionis ſuæ perfidiam hac corruptione prodant.

Cap. 24. numero 24. *Surgent enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia*; Aduerſarij, vt miraculorum, quæ in Eccleſia Romana Deo operante fiunt, gloriam extinguant, atque ea ad Pſeudoprophetas transferant, quaſi Dæmonum præſtigiæ forent; pro voce (*Prodigia*) legunt (*miracula*) *Et facient* (inquiunt) *ſigna & miracula*. At facilè mendacij coarguuntur. Nam vox Græca τέρας differt à voce θαῦμα, nam τέρας, ſonat prodigium, monſtrum, oſtētum, θαῦμα verò miraculū. Hoc loco non θαυμάτα, ſed τέρατα legitur: ita etiam ſigna, reddit lectio Syriaca.

Car faux Chriſt, & faux Prophetes s'eſleuerōt & ferōt grād ſignes & miracles.

Cap. 26. numero 28. *Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamenti*, illi peruersè legunt. *Hoc eſt enim ſanguis meus*. Vt pronominis maſculini, quo tranſubſtantiatio vini in ſanguinem inſinuatur, vim effugiant: At in Græco textu eſt τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, *Hic eſt ſanguis meus*. Nam pronomen τοῦτο *Hoc*, idcirco à Græcis in neutro genere exprimitur, quòd nomen αἷμα, id eſt ſanguis, ad quod illud refertur, apud illos in neutro genere legatur: quo fit, vt apud Latinos, qui vocem (*Sanguis*) in maſculino vſurpant, *Hic*, in maſculino, non (*Hoc*) in neutro genere legi debeat; Ita legunt Iuſtinus in Apologia 2. ad Antoninum Pium. Magnes ad Theoſtenē li. 3. Cyrillus catecheſi 4. myſtag. Chryſ. hom. 83. in Matt. Origenes tract. 35. in Matt. Victor Antiochenus in c. 14. Mar. Damaſcenus li. 4. orthod. fid. c. 14. Ex Latinis Tertull. li. de anima. Cyprianus in manuſcriptis exemplaribus, & in antiquis impreſſionibus, quas ſecuti ſunt Manutius, Morellius, & Pamelius, Hieron. in vulgata editione, Auguſtinus lib. 1. de peccat. mer. & rem. c. 24. Gaudentius tract. 2. de Exodo ac reliqui: Et quidem miror hoc loco aduerſarios, hoc pronomen ſecus, quàm in maſculino genere legere; cū omnes latinæ editiones tam Lutheranorum, quàm aliorum ſectariorum legant *Hic*, non *Hoc*.

Beuuez en tous, ceci eſt mon ſang du nouueau Teſtament.

Cæterum, vt aduerſariorum inconſtantia omnibus explorata ſit, obſeruandum eſt in Bibliis Gallicis impreſſis Londini, & Geneuæ, apud Badium, & iterum Geneuæ apud Iacobum Poulain, & Matthæum de la Roche, illos alio modo hoc pronomen vſurpaſſe: transferunt enim pronomen in aduerbium, vertentes vtrumque locum tam corporis, quàm ſanguinis, *Hic eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*: id eſt in hoc loco, ſ. in menſa: Hoc pacto ſex loca in Matthæo, Marco, Luca, & Paulo corrupetūt: quam corruptionem circunferunt etiam in quibuſdam libellis, præſertim in libello, qui inſcribitur, *Theſaurus precum*: ſed in altero, qui dicitur *Baculus fidei*, prorſus vocem illam (*Hic*) auferunt, leguntque tantùm, *Eſt corpus meum*. Vt hoc ſaltem teſtimonio oſtendant, ſe vertiginis Spiritu non obſcurè exagitari, cùm nunc has nunc illas atque inter ſe diſſidentes verſiones ſcripturarum edunt: quæ ſimul ac ad ipſa tum Hebræa tum Græca exemplaria prouocātur: ſtatim ſpuria atque adulterina deprehenduntur.

C'eſt cy mon corps, c'eſt cy mon ſang.

C'eſt mon corps.

Porro apud Marcum cap. 1. numero 15. vbi nos legimus. *Pœnitemini, & credite Euangelio*, legunt ipſi: *Emendate vos, & credite Euangelio*. At Græcè habetur μετανοεῖτε, id eſt, *Pœnitemini, vel pœnitentiam agite*, à μετανοέω, quod apud Latinos tantundem valet, ac pœnitentiam ago: atque eodem modo legit lectio Syriaca, Arias, Montanus, Vatablus, ac reliqui. At aliud eſt Pœnitentiam agere, aliud emendari, vel reſipiſcere. Emendat enim ſeipſum, ac reſipiſcit latro, aut adulter, qui antea furabatur, aut mœchabatur, ſi iam non furetur, aut adulterium perpetret, pœnitet autem cùm præterita peccata plāgit, ea ſecum in animi amaritudine reuoluit, dolore, ac cordis contritione caſtigat; & veniam pro ipſis à Deo implorat; Quapropter hoc diſcrimen inter pœnitentiam, & emendationem agnoſcitur; Quòd pœnitētia non modò præterita delicta non iterat, ac repetit, quod emendationi ſatis eſt; ſed curat, vt lachrymis anteacta peccata lauet, abſtergat, deleat, pro iis ſatisfaciat, atque alia pœnitentiæ opera exerceat. Sed aduerſarij cùm ad peccatorum remiſſionem nihil præter fidem neceſſarium eſſe ducant, qua ſibi remiſſa peccata eſſe credant, Pœnitentiam adeò in ſcripturis commendatam hominibus, non tam ſuperuacaneam, quàm pernicioſam eſſe iudicant; ideirco cùm pœnitentiam oderint, nec pœnitentiæ nomen ferre valeant: hinc ad tegendam tam impii dogmatis turpitudinem, pœnitentiæ nomen ſupprimunt; ac pro eo emendationem ſupponunt.

Amendes vo⁹ & croyez à l'Euāgile.

Cap. 6. numero 8. & 9. *Et præcepit eis ne quid tollerent in via; niſi virgam tantùm, non peram, non panem, neque in zona æs; ſed calceatos ſandaliis*, &c. Hunc locum peruertunt aduerſarij in Gallicanis verſionibus excuſis Geneuæ 1588. & 1600. apud Baxion Geneuenſem

Mais qu'ils fuſſēt chauſſez de ſouliers.

uenſem Typographum, vbi pro ſandaliis vertunt, *Calceamenta*. Hanc corruptionem defendit Beza in annotation. ſuæ quartæ verſionis, vbi non veretur dicere, idem omnino apud Euangeliſtas eſſe Calceamenta, & ſandalia, quod ſe ab Eraſmo didiciſſe tradit: At imprimis quod ad verſionem ſpectat, illius corruptio facilè ex Græco textu deprehenditur: Ibi enim habetur vox *σανδάλια*, quam Latini à Græcis retinuerunt, id eſt (ſandalia) non habent *ὑποδήματα*, quæ vox *Calceamenta* ſignificat: Syriaca quoque exemplaria legunt *Sandalia* non *Calceamenta*: Quod ad Bezam ſpectat, apertè mendacij conuincitur; cùm ait apud Euangeliſtas ſandalia pro calceamẽtis ſumi: Nam Matthæi 10. Chriſtus diſcipulis prohibet calceamenta his verbis. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, non peram in via, neque duas tunicas, neque Calceamenta, neque virgam:* Cùm verò hoc loco Marci Chriſtus ſandalia Apoſtolis permittat: inde profectò perſpicuum eſt, Calceamenta à ſandaliis apud Euangeliſtas differre: neque enim Chriſtus idem ſimul, & permittit, ac vetat: quare Beza malè Euangeliſtas legit; cùm idem eos de ſandaliis, ac Calceamentis ſentire affirmat. At neque ſibi ipſis conſtant, tam Beza, quàm reliqui Geneuẽſes: nam in aliis verſionibus Gallicis excuſis anno 1567. per Franciſcum Stephanũ. Et in Latinis Badij, & Ioannis Frellon Lugduni excuſis 1567. atque ipſe Beza in ſua verſione impreſſa anno 1580. transferũt *Sandaliis*. Porrò in verſione Geneuæ excuſa 1590. apud Torneſium, in qua etiam legunt *Sandalia*, annotant in hunc locum Marci his verbis. *Sandalium propriè eſt calceamentum muliebre, quod plantas pedis tantummodò tuebatur ab iniuria, supernè anſulis quibuſdam, aut funiculis ſeu loris alligatum.* Quod ante illos tradit D. Auguſtinus lib. 2. de conſenſ. Euangeliſt. c. 29. & 30. Atque eo vſos fuiſſe Apoſtolos ex Chriſti inſtituto ſatis clarè conſtat ex Act. 12. cùm S. Petro ait Angelus, *Calcea te caligas tuas*, pro quo habetur in Græco textu *ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου*, *Calcea te ſandalia tua*. Porrò vnum ex his ſcandaliis S. Petri Romæ inter alias Reliquias religioſè aſſeruatur, ſuperiori parte detectum, cuiuſmodi hac tempeſtate nos, S. Franciſci Regulæ profeſſores, qui Capucini nuncupamur, vti ſolemus.

Matth. 10.

Auguſtinus.

Act. 12.

Verum cùm aduerſariis hæc Apoſtolicæ vitæ forma non admodum placeat, lubentiùs calceamenta vertunt, ac ſandaliorum vocabulum ſupprimunt, vt in eos liberiùs inuehi poſſint, qui Apoſtolicum hoc vitæ genus imitantur.

Numero 12. *Et exeuntes prædicabant, vt pœnitentiam agerent*, rurſus priorem corruptionem repetunt, legentes. *Et exeuntes prædicarũt, vt reſipiſcerent*, vt pœnitentiam expungant.

Eux doc eſtãs partis preſcherẽt qu'on s'emendaſt.

Corruptiones Lucæ, & Ioannis.

Censura XXIIII.

Qvod ad Lucæ Euãgelium ſpectat, cap. 1. numero 17. quo loco Angelus futura Ioannis Baptiſtæ officia deſcribit; atque inter alia eidem tribuit, quòd paraturus eſſet Domino plebem perfectam. *Vt conuertat* (inquit) *corda Patrum in filios, & incredulas ad prudentiam iuſtorum, parare Domino plebem perfectam:* Vbi nos legimus (perfectam) ipſi vertunt (bene præparatũ) Hæretico (vt ſæpe diximus) vitio, ne ſ. vllum iuſtum, ac perfectum, ſed omnes impios, ac peccatores ſtatuant. At Syriaca lectio habet, *Perfectam*. Græca vox *κατεσκευασμένον*, *Perfectum, expeditum* ſignificat, nunquam bene præparatum. At neque ipſa huius loci conſtructio hunc ſenſum fert; qua enim ratione diceretur Ioannes præparare Domino plebem bene præparatam: hic enim loquendi modus cacophato non vacat, ac parum loco congruus eſt.

Luc. 1.

A fin qu'il appreſte au Seigneur vn peuple bien preparé.

Numero 19. *Et miſſus ſum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare.* Rurſus addendo nouam ſcripturam cudere volunt: his enim verbis addunt, *Bona nuncia*. Porrò ſi nec Angelus ea verba exprimit, neque Græcus, neque Syriacus textus, horum verborum meminerunt, cur ipſi quæ ad ſcripturas non pertinent, cum ſcripturis miſcent? Num integra ſcriptura non erat, niſi illud de ſuo addidiſſent? ita ſemper ferè aliquid, vel addunt, vel minuũt, vt maior in eos Dei ira, ac maledictio deſæuiat.

Suis enuoyé pour parler à toy, & t'annõcer ces bõnes nouuelles

Numero 22. *Et ipſe erat annuens illis, & permanſit mutus.* Paucis verbis duplicem corruptionem ſtruunt. Prima eſt, quòd coniunctionem *Et* vertunt in cauſalem *Quia*. Altera verò, quòd aliud hîc pronomen addunt, ſcilicet, *Illud*, ita legentes. *Quia ipſe illud erat innuens illis.* Qua verborum additione, ac permutatione legitimum huius loci ſenſum in alium transferunt. Senſus enim eſt, quòd Zacharias, propter demptum ſibi ab Angelo loquendi vſum, per nutus ac ſigna eis loqueretur. At ipſi per additionem illius pronominis *Illud*, alium ſenſum confingũt, quòd ſ. is populo per ſigna manifeſtaret viſionem quam in Templo habuerat: idcirco verò vertunt in *Quia*: quaſi Euangeliſta hanc cauſam reddere vellet, ob quam populus intellexit Zachariæ viſionem aliquam in Templo apparuiſſe. Vtramque corruptionem redarguũt, tam Græcus quàm Syriacus textus. Græcus ita habet *καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς*. Syriacus verò

Car il le leur donnoit à entẽdre par ſignes.

rò ſic legit. *Et ipſe nutu innuebat eis.* Quo fit, vt A neque in Grȩcis, neque in Syriacis exemplaribus, aut *Quia* aut pronomen *Illud* habeatur, neque enim in Græco textu legitur ὅτι τι *Quoniam*, ſed ϗ *Et.*

NVMERO 27. *Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph*; Hîc peruersè legunt, ad Virginem promiſſam viro: quaſi nondum inter Ioſephum, & Mariam coniugium contractum eſſet, ſed tantùm interceſſiſſent ſponſalia. Verùm ij non tam impio, quàm craſſo errore tenentur, quod facilè tum ratione, tum ex ipſo textu demonſtramus.

A vne Vierge fiancée à vn homme.

Primùm enim ipſa ratio dictat, virgini non B priùs diuini Verbi incarnationem nunciatam fuiſſe, quàm nuptias cum Ioſepho cõtraxerit; Itáne enim exiſtimarent Deũ Virginis exiſtimationi parum conſulere voluiſſe, vt ante contractas nuptias eàm filij ſui matrem efficeret; ex quo ipſa facilè adultera credi poſſet, ſi ante debita coniugij tempora elapſa pareret, quæ ratio eſt D. Hieronymi in comment. in 1. c. Matthæi. Præterea cùm Deus Mariæ, & Ioſephi coniugium potiſſimùm ordinauerit, vt incarnationis Dominicæ Sacramentum occultum exiſteret; cùm Chriſtum homines ex legitimo Ioſephi, & Mariæ con- C iugio ortum putarent; planè vel id omnibus manifeſtum fuiſſet, vel Chriſtus ſpurius habitus fuiſſet, ſi ante peracta coniugij tempora B. V. Chriſtum peperiſſet. Denique quo pacto Ioſeph ab omnibus Chriſti Pater putabatur; ſi tunc cùm Angelus Beatiſſimæ Virgini Chriſti conceptionem nunciauit, eam ſibi nondum in coniugium copulauerat? Quapropter id conſtanter affirmant plerique Patres, Chryſoſtomus hom. 4. in Matt. Auctor operis imperfecti hom. 1. Ambroſius lib. 2. in Lucam. Theophylactus in commentariis, & alij complures.

Hieronymus

Chryſoſtom.
Auct. Op. imp.
Ambroſius.
Theophyl.

D CÆTERVM ipſe Græcus textus apertè cũ aduerſariorum verſione pugnat, nã μνηστεύομαι, vnde μεμνηστευμένη, ſignificat vxorem deſponſare: atque inde μνηστὴ ſponſa, ac vxor legitima dicitur: Quam vocis ſignificationem ne calumniari poſſint aduerſarij: Legatur infrà caput ſecundum Lucæ numero 5. vbi habetur hæc verba. *Vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante:* at nemini dubium eſt, cùm Maria hic, & vxor, & grauida deſcribatur, nuptias iam tunc cum Ioſepho contraxiſſe: Porrò Græcus textus eodem planè verbo μεμνηστευμένη vtitur, eo lo- E co, quo hîc vſus fuerat: ex quo perſpicuum fit, hoc vocabulum in ea quam diximus, ſignificatione à Græcis vſurpari, vt ſ. eo ſponſam ducere, vel recenter nubere indicent.

AT ridiculum eſt, quomodo dictum Lucæ cap. 2. locum aduerſarij explicent in ſua verſione: Nam cùm idem verbum habeant, neque vertere poſſint, *Cum promiſſa ſibi vxore*, cò quòd locus nimis apertè aduersùs illos pugnaret, legunt, *Quæ data illi erat in vxorem*, ac poſteriori verſione priorem oppugnant, ac noſtram confirmant.

Qui luy auoit eſté baillée à femme.

NVMERO 28. *Aue gratia plena Dominus tecum.* Hîc immane odium aduersùs Virginem conceptum euomunt, dum gratiæ illius plenitudinem, è cœlo ipſi ab Angelo annunciatam dilacerant, vertentes, *Bene tibi ſit, quæ es recepta in gratia*, & in margine notant; *Quæ es facta grata.* At mirum eſt, quàm immortali verſionum bello inter ſe pugnent aduerſarij, non ſine Dei conſilio: dum hanc Deiparæ Virginis gratiæ plenitudinem oppugnare videatur. Nam quinque Exemplaria Eraſmi habent, *Aue gratioſa.* quam lectionem quoque circunferũt verſiones Badij, & Tigurinorum. Contra Beza in tribus verſionibus ita legit. *Aue gratis dilecta.* Porrò iis illud Dauidicum canimus. *Errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa:* Siquidem vniuerſi ab ipſis tum Græcis, tum Syriacis exemplaribus, vnde verſiones oriri debent, quàm longè aberrant. Nam Græca litera primum legit, χαῖρε κεχαριτωμένη, id eſt: *Aue gratia plena*, à χαριτόω quod eſt gratia impleo, non à χαρίζομαι quod ſignificat gratum facere, ac ſæpe etiam in malam partem accipitur, vnde χαρίζεσθαι dicitur de muliere quæ ſui gratiam, vel copiam facit: atque hanc verbi ſignificationem agnoſcunt, præter textum Syriacum, qui habet *Maliath Taibutath*, id eſt, *gratia plena*, & Ariam, vniuerſi Patres. Gregorius Neocæſar. hom. in Annunc. B. Mariæ V. Athanaſius Epiſt. ad Epictetum, Chryſoſtomus in Lyturgia, Sophronius ſerm. de Aſſump. Mariæ. Chryſippus de laudibus Virginis Mariæ, Anaſtaſius Synaites lib. 4. Hexameron. Hi omnes Græci Patres fuerunt, quibus optimè huius verbi ſignificatio explorata erat, qui tamen legunt *gratia plena.* Ex Latinis verò, nemo eſt qui hanc nobiſcum verſionem non amplectatur. Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto c. 7. Auguſtinus in enchiridio c. 36. & ſerm. 15. de tempore. Cyprianus ſerm. de Chriſti natiuitate. Petrus Chryſologus ſerm. 140. & reliqui omnes.

Bien te ſoit qui es receuë en grace.

Qui es renduë agreable

Greg. Neoc.
Athanaſius.
Chryſoſtom.
Sophronius.
Chryſippus.
Anaſt. Syn.

Ambroſius.
Auguſtinus.
Cyprianus.
Pet. Chryſol.

POSTREMO inteſtinum ipſum aduerſariorum inter ſe diſſidium in hac verſione conſtituenda, præclarum triumphum nobis parat: Nam auctores harum verſionum adeò inter ſe pugnant, vt miraculum quaſi videatur à Domino accidiſſe, quandoquidem inter eos verſus eſt gladius vniuſcuiuſque ad proximum ſuum, ac diſſenſio magna nimis. Beza enim omnes Eraſmi verſiones confutat. Tremellius, alius Caluiniſta, Bezæ verſiones repudiat, ac noſtram velut legitimam commendat vertens. *Pax tibi plena gratia.*

Contra

Contra Gallicas verſiones poſt annum 1560. A ſtant in acie tres aliæ antiquiores Gallicaſtæ, quæ legunt. *Gaudium tibi ſit Plena gratia.*

Ioye te ſoit pleine de grace.

Præterea tametſi Beza verterit gratis dilecta; attamen in annotationibus in Lucam, ad præfata verba; quas annotationes apponunt Geneuenſes Bibliis impreſſis Geneuæ 1590. apud Ioannem Tornęſium, fatetur ad verbum reddi poſſe, *Gratia & fauoris plena*: Ita fit, vt bellum Hæreticorum veræ doctrinæ ſit triumphus, dum ſeipſos mutuis diſſenſionibus iugulant.

Q V O D verò ad Ioannem attinet: Imprimis locum illum corrumpunt, qui habetur cap. 2. num. 4. *Quid mihi, & tibi mulier?* vbi cùm vinum in nuptiis Canæ Galilææ conuiuis defeciſſet, pia mater miſeratione commota, ac inuitantium honori conſulens, rem ad filium defert. *Vinum* (inquit) *non habent.* Cui Chriſtus amantiſſimè (vt docent Chryſoſtomus hom. 20. in Ioannem. Cyrillus lib. 2. in Io. c. 23. Euſebius Emiſſenus in explicatione Euangelij de nuptiis Ioan. 2. Iuſtinus libro quæſtionum quæſt. 136.) non increpatoriè reſpondet his verbis. *Quid mihi, & tibi mulier, nondum venit hora mea.* Quaſi id matri annuere vellet: C quid mihi, & tibi cura eſt de vino? ſi miraculum à me expoſcis, nondum venit hora mea: nec tamen matrem velut importunam increpat; ſed cum ea confert, quid ea præſtare debeat, vt præclarè declarat Iuſtinus loco citato his verbis. *Non obiurgandæ* (inquit) *matris cauſa à Seruatore dictum eſt* (*quid mihi & tibi eſt mulier*) *ſed vt hoc declararet: ne nos dicant eos eſſe, qui nobis vinum in nuptiis conſumptum cura eſſe polliciti ſimus: Tamen abundantia amoris, ſi vis, ne eos vinum deficiat, dic miniſtris, vt ea quæ iubeo faciant.* Hæc Iuſtinus. Quem locum ita quoque exponunt D Epiphanius hæreſi 51. Carthuſianus Caietanus, ac plerique alij.

Qu'y à il entre toy & moy femme.

Iuſtinus.

S E D aduerſarij, cùm Beatiſſimæ Virginis excellentiæ inuideant, ac velut ſerpentis antiquæ ſemina, perpetuum cum ea bellum gerant; vt eam, & ambitioſæ mentis ream efficiant, atque ob id à filio durè increpatam perſuadeant, hæc verba ita vertunt. *Quidnam eſt inter te, & me mulier,* nonnullæ aliæ Gallicæ illorum verſiones ita habent. *Quid rei mihi tecum eſt? vel qua pars mecum tibi eſt?* Quaſi Chriſtus matrem reiecerit, ac cum aliis hominibus æquauerit. E Quaſi diceret. Quia mater es, ideo videris alicuius prærogatiuæ merito à me impetratura. Ideo ſcias te non plus eſſe apud me, quàm vel mulier peccatrix eſt, vel Syrophœniſſa. Hæ piæ Melanchtonis in Annotat. circa Euang. Io. c. 2. ſunt contemplationes, quibus circa ſanctiſſimam Dei matrem afficitur: noſtris quoque Caluiniſtis communes. Verùm illorum impietas facilè retunditur: nam primùm quòd ad verſionem attinet, clara ſunt verba Græci exemplaris τ. ἐμοὶ, καὶ σοὶ γύναι. *Quid mihi & tibi mulier*: Eadem prorſus habet, & Syriaca lectio: quæ eo ſane ſenſu intelligi debent, quo modo ex Patrum ſententia expoſuimus. Neque ipſi aduerſarij ſibi ſatis conſtant, cùm nonnullæ Gallicanæ verſiones ita legant. *Quid ad me, & ad te pertinet.* quæ lectio veram huius loci explicationem complectitur, vt nuper declarauimus. Tremellius quoque reprobat Eraſmi, ac Bezæ verſiones, qui legunt: *Quid mihi tecum eſt mulier*, & ex Syriaco transfert. *Quid mihi, & tibi eſt mulier.*

Qu'ay ie à faire auec toy.

Melanchton

Qu'en eſt il à moy & à toy.

C Æ T E R V M omnem tum ambitionis, tum durioris increpationis ſuſpicionem à ſanctiſſima Virgine propulſat: miraculum mox illius interceſſione patratum, nam ſi matris petitio Chriſto moleſta fuiſſet; ſi illam his verbis increpaſſet, ſi velut ambitioſam (vti oblatrant) ac immoderati honoris cupidam, haud ſecus quàm peccatricem, ac Syrophœniſſam à ſe reieciſſet, quid ſtatim ad illius votum, aquam in vina conuertit? quid illius ſupplicationi annuit? Certè cùm pia mater illis filij verbis minimè commota, aut à propoſito reuocata fuerit, ſed potiùs ſtatim miniſtris dixerit, *Quodcunque dixerit vobis, facite.* Nemo iure dubitare poteſt, quin ea arcana quadam Dei reuelatione ex illis verbis concepta, eam filij mentem eſſe intellexerit, vt ea ſibi ad illud miraculũ patrandum adminiſtra fieret, ac prophetico Spiritu, quæ futura eſſent, agnouerit, vt teſtatur S. Maximus hom. 1. in feſtum Epiphaniæ his verbis. *Venerabilis Maria verè, vt mater Domini, in ſpiritu futura prænoſcens, ac Dominicam prænidens voluntatem, ſollicitè miniſtros admonuit dicens: Quodcunque dixerit vobis, facite*: Gaudentius Tract. 2. de lectione Euangelij, qui eſt in ordine 9. Euſebius Emiſſenus in explicatione Euangelij de Nupt. Iuſtinus loco citato eandem ſententiam tradunt. Quod ſanè illud præſertim confirmat, quòd Mariæ Deiparæ verba ſtatim miraculum ſequutum eſt. Faceſſant ergo impudentiſſimi ſacræ Virginis calumniatores, & illius excellentiam, quæ vix animo excogitari poteſt, nobiſcum ſuſpiciant.

S. Maxim.

Gaudentius.

Euſeb. Emiſ.

Iuſtinus.

C A P I T E 14. numero 26. *Paraclitus autem Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo.* His verbis addunt particulam, *qui eſt*, qua ſenſum nonnihil diſtrahunt, legunt enim *Paraclitus, vel Conſolator, qui eſt Spiritus ſanctus.* Qua additione id ferè annuunt, nullum præter Spiritum ſanctum paraclitum, vel conſolatorem dici poſſe: At primùm neque in Græco, neque in Syriaco textu habentur illa verba, *qui eſt.* Deinde falſum eſt, nullum alium præter Spiritum ſanctũ paraclitum dici

Mais le conſolateur qui eſt le ſainct Eſprit.

dici poſſe, cùm Chriſtus ſeipſum paraclitum nominet hoc eodem capite, cùm ait. Et ego rogabo Patrem, & alium paraclitum dabit vobis: ex quo non obſcure colligitur, eum ſibi prioris Paracliti nomen tribuere: Quid verò prohibet, & ipſum Patrem paraclitum appellare; cùm hoc inter opera Trinitatis ad extra collocetur, quæ omnibus perſonis ſunt communia: Quapropter non tam textum, quàm ipſam ſcripturarum fidem euertunt, cùm ea addunt, quæ tum ſcriptura, tum ſcripturarum fides ignorat.

H ɪ s tandem accedant quinquaginta ſex loca partim in Euangeliis, partim in Apoſtolicis ſcriptis ab aduerſariis corrupta; vbi, vt Pœnitentiæ tum virtutem, tum Sacramentum opprimerent, Pœnitentiæ vocabulo, Emendationem vel reſipiſcentiam ſuppoſuerunt: vt Matt. 3. numero 2. 8. & 11. item cap. 4. numero 17. cap. 9. numero 13. cap. 11. numero 20. 21. cap. 12. numero 14. cap. 21. numero 29. 32. cap. 27. numero 3. Marci cap. 2. numero 17. cap. 6. numero 12. Lucæ cap. 3. numero 38. cap. 5. numero 32. c. 13. numero 3. 5. cap. 15. numero 7. 10. cap. 16. numero 30. cap. 17. numero 3. cap. 24. numero 47. Hæc in Euangeliis loca ſubuerterunt, in aliis verò Apoſtolorum ſcriptis triginta duo eodem modo corruperunt: ita vt vix vllum tam in Euangelicis, quàm in Apoſtolicis literis caput illorum corruptionem integrum euaſerit.

Corruptiones libri Actorum Apoſtolorum.

CENSVRA XXV.

ADHVC qui in ſordibus ſunt, ſordeſcunt: & qui diro ore ſacra ipſa Chriſti Euangelia dilaniarunt, nec Apoſtolicis monumentis parcunt: Nam imprimis ipſa Apoſtolorum Acta à S. Luca conſcripta miris modis corrumpunt, ac labefactant, Primus locus ab illis corruptus eſt c. 1. numero 20. Et Epiſcopatum eius accipiat alter. Quo loco Petrus ex hoc Pſalmi 108. teſtimonio probat alium Apoſtolum in locum Iudæ ſufficiendum eſſe; At verò cùm aduerſariis illud iam pridem dogma conſtitutum ſit, vt Epiſcopi neque dignitate, neque iuriſdictione vllo modo cæteros Presbyteros antecellant: ne videantur hoc loco munus aliquod præſtantius Epiſcopis tribuere, ſi Epiſcopatum legant, loco vocabuli (*Epiſcopatum*) vertunt, *Adminiſtrationem*: *Et adminiſtrationem eius accipiat alter*: In Pſalmis verò alio modo vertunt legentes: *Et officium eius accipiat alter*: In prima verò Epiſtola ad Timot. cap. 3. numero 1. ſupprimũt nomen Epiſcopatus, & legunt, *Si quis deſide-*

Qu'vn autre prẽne ton adminiſtration.

Qu'vn autre prẽne ſon eſtat.

A *rat eſſe Epiſcopus*. Ita in circuitu impij ambulant, neque fidelem ac candidam ſacri textus veritatem attingere volunt.

Si quelqu'vn a affection d'eſtre Eueſque.

A ᴛ ipſa veritas ſeipſam ex Græco textu pandit, qui vbique legit ἐπισκοπήν, atque ita etiam legunt omnes Græci, ac Latini Patres. Et ex ipſis aduerſariis, quinque Eraſmi verſiones, verſio Latina Badij, & tres Bezæ (*Epiſcopatum*) legunt. Malè igitur vertunt aduerſarij Adminiſtrationem vel miniſterium; cùm Epiſcopatus non ſimplicem tantùm adminiſtrationem, quæ aliis etiam Presbyteris communis eſt, ſed dignitatem, B præfecturam, iuriſdictionem præſeferat, quod primùm ex ipſa vocabuli vi, ac etymo ſatis apertè cõſtat; Nã ἐπισκοπεῖν vnde ἐπίσκοπος ortum habet, ſignificat inſpicere, ſpeculari, atque ex officio præeſſe. Vnde Epiſcopus, inſpector, ſpeculator, præfectus dicitur, quo ſenſu à profanis vſurpatur, præſertim apud Ciceronem lib. 7. Ep. ad Atticum, Plutarchum, Sophoclem. Vide Suidam, in verbo Epiſcopus. Cœlium Rodiginum lib. 18. c. 3. Cardinalem Palleotum, in Archiepiſcopali Bononienſi p. 1. cap. 17.

Q ᴠ ɪ ᴅ ǫ ᴠ ɪ ᴅ verò ſit, de profana huius C nominis vſurpatione: Certum eſt, ac indubitatum, Epiſcopi nomẽ apud ſacros ſcriptores, ſemper dignitatem, ac poteſtatem inſinuaſſe: vt Paulus frequenter docet tum Actorum 20. vbi Epiſcopis ius ad Eccleſiam regendam à Deo collatum eſſe affirmat: *In quo* (inquit) *vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Tum 1. ad Tim. 3. ad Titum 1. & alibi. At præclarè id hoc loco ex verbis Petri demonſtratur: Nam poſt prolatum hoc Pſalmi teſtimonium, Petrus ac cæteri his verbis Dominum obſecrarunt. *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex* D *his duobus vnum, accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus, de quo cecidit Iudas*. Quibus verbis Petrus, ac cæteri Apoſtoli, ac diſcipuli luculenter affirmant, Epiſcopatum de quo priùs ex Pſalmo Petrus mentionem fecerat, non eſſe ſimplex miniſterium, ſed miniſterium Apoſtolatus, ac præcellentis poteſtatis: qualem Dominus Apoſtolis contulerat, qui à Paulo rectores Eccleſiarum appellantur: Neque enim aiunt tantũmodò, Accipere locum miniſterij, ſed miniſterij huius: idque explicant: *Et Apoſtolatus*. Conſtat igitur ex Apoſtolorũ ſententia Epiſcopatum non ſim- E plex miniſteriũ eſſe, ſed cum miniſterio Apoſtolicã dignitatẽ, ac poteſtatẽ coniunctã habere. Quamobrẽ infideliter aduerſarij hũc locũ peruertũt; cùm pro (*Epiſcopatũ*) vocabulũ (*Adminiſtrationem*) ſupponũt: vt commodiùs inſanire valeant, ac maiori impietate aſſerere, Apoſtolorũ auctoritatẽ Epiſcopalẽ non fuiſſe, ac proĩde Epiſcopos ordinaria poteſtate Apoſtolis non ſuccedere: ſed de his alibi diximus.

Act. 20.

1. Tim. 3.

Tit. 1.

Adonc ils ietterent le ſort d'entre eux, & le ſort cheut ſur Matthias: qui d'vn cõmun accord fut mis au nombre des onze Apoſtres.

NVMERO

NVMERO 14. *Erant perſeuerantes vnanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Ieſu.* Apoſtolicæ pudicitiæ hoſtes ita hæc verba corrumpunt, vt Apoſtolis ſuas cuique vxores decernant: ita enim vertunt in margine: *Cum ſuis vxoribus*, vbi apud nos habetur (*Cum mulieribus*) ita etiam legit Beza in ſuis tribus verſionibus, *cum vxoribus.* Sus quippe ſemper volutabrum quærit, quo delectatur: ita aduerſarij cùm libidinum cœno ſemper ſint infixi, Apoſtolos quoque integerrimos totius pudicitiæ cuſtodes, eodem impudicitiarum cœno volutare quærunt, præſtantiſſimam illam Apoſtolicæ dignitatis munditiam ſingulari Dei gratia, ac dono illis collatam, in luxuriam transferentes.

Qu auec leur femmes.

AT obſcœnam, ac corruptam illorum vocem arguit Græca vox γυνὴ, qua vtitur Lucas, quæ propriè non vxorem, ſed mulierem indicat: vt notum eſt; nam vxor à Græcis ἄκοιτις, vel γαμέτης appellatur, ab α quod eſt *ſimul*, & κοίτη, id eſt, *lectus*, vel γαμέω, quod eſt nubo: atque inde cùm his legitur σὺν γυναιξὶ, non cum vxoribus; ſed cum mulieribus legi debet, vti etiam legit Syriacus textus; & Arias. Refellitur etiam huiuſmodi verſio ab Eraſmo in quinque illis ſuis exemplaribus, à Tigurinis, ab antiquioribus verſionibus Badij, & Tremellij, qui omnes legunt: *cum mulieribus*, vt habet editio vulgata.

HÆ igitur non vxores Apoſtolorum; ſed vel Chriſti affines, vel illæ piæ mulieres erant, quæ Chriſtum ſequutæ fuerant, ac illis neceſſaria miniſtrabant, de quibus etiam mentio fit apud Matth. 27. Marcum cap. 15. Lucam cap. 8. quæ Chriſtum à Galilæa ſequebantur miniſtrantes ei de facultatibus ſuis: neque id turpe erat apud Hebræos (vt tradit Hieronymus in Matth. cap. 27.) nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de ſubſtantia ſua victum, atque veſtitum præceptoribus miniſtrarent: ita etiam exponunt Auguſtinus de opere Monachorum c. 5. & Chryſoſtomus hom. 3.

NVMERO 26. *Et dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.* Ipſi verò (vt ſæpe ſolent) ad corrumpendum Scripturæ ſenſum, ac ſuos errores ex Scripturarum corruptione confirmandos, addunt hæc verba: *Ex communi conſenſu*: ita vertentes. *Et dederunt ſortes eorum, & cecidit ſors ſuper Matthiam, qui ex communi conſenſu annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.* At ſatis apertè hãc corruptionem accuſant tam Græcus, quàm Syriacus textus, qui illorũ verborum non meminerũt; Græcus enim ita habet: καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων. *Et annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis.* Idem prorſus legit Syriacus textus, Pagninus, Arias, & alij. Quid verò fraudis in hac corruptione lateat apertum eſt, cos hac Scripturæ deprauatione antiquum errorem ſtatuere voluiſſe, vt Eccleſiaſtici magiſtratus à plebe eligantur, ac propterea addũt. *Ex communi conſenſu.* At fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum, cùm illorum fraudes, ac technæ, tum in Scripturas, tum in Catholicam fidem iam ferè omnibus perſpectæ ſint.

Adiouſtèrent le ſort d'iceux, & le ſort cheut ſur Matthias, qui d'vn cõmun accord fut mis au nombre des onze Apoſtres.

CAP. 2. num. 24. *Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni.* Quibus verbis Petrus declarat Chriſtum poſt mortem ad inferos deſcẽdiſſe, ac iuſtorum animas in Limbo detentas, à vinculis, ac doloribus abſoluiſſe: neque enim inferni damnatorum dolores, ac cruciatus à Chriſto ſublati ſunt, quos ibi impiorum animæ ferunt: cùm ab iis nulla omnino ſit redemptio. Quare Limbi dolores, nõ quibus Patres cruciabantur, cùm ab omni cruciatu liberi eſſent, ſed quibus ab ingreſſu cæleſtis gloriæ detinebãtur, hoc loco à Chriſto ſoluti intelliguntur: quem ſenſum clariſſimè ab Apoſtolo intentum aliàs fusè proſequuti ſumus. Hũc ſenſum aduerſarij qui deſcenſum Chriſti ad inferos, Purgatorium, ac Limbum Patrum negant, moleſtiſſimè ferũt: verba corrumpũt, & pro *doloribus inferni*, vertunt *doloribus mortis.* Tremellius autem vertit, *doloribus ſepulchri*: at fruſtra ex auctoritate Græci textus ita vertunt, nam Græcus textus licèt legat θανάτου, mortis; non ſumit mortẽ in eo ſenſu, quo communiter accipi ſolet pro ſeparatione animæ à corpore; ſed quomodo ſæpè accipi ſolet in Scriptura, præſertim à Paulo Rom. 5. vbi mortem velut Reginam deſcribit, cui regnum in omnes Adæ filios tribuit. *Regnauit* (inquit) *mors ab Adam vſque ad Moyſem etiam in eos qui non peccauerunt*, & infrà. *Si enim vnius delicto mors regnauit per vnũ.* Tum c. 7. eidem legem, ac dominium tribuit. *Nunc autem* (ait) *ſoluti ſumus à lege mortis, in qua detinebamur.* Præterea 1. ad Cor. 15. ſublatum à Chriſto mortis dominium exprobat, dicens. *Vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus?* Et paſſim mortis imperium à Chriſto exturbatum fuiſſe tradit: quo ſenſu ipſe quoque Iſaias c. 25. mortem in æternum à Domino præcipitandam fore dicit: hoc pacto Græcus textus mortis nomen vſurpat, cùm ait Deum ſuſcitaſſe Chriſtum ſolutis doloribus mortis. Nam cùm mortis dominium, quod ſibi per Adæ peccatum acquiſierat, non ſolùm in viuos, ſed etiam in mortuos ſe extenderet: neque tantùm impios; ſed etiam iuſtos cõplecteretur: impios quidem, quos ad Tartara in perpetuũ cruciandos deducebat; iuſtos verò, quòd eos terrarum carceribus incluſos à vitæ æternæ ingreſſu prohiberet: quò fit, vt ante Chriſti aduentum vniuerſi (teſte Paulo) inter mortuos computarentur. *Sicut in Adam*

Lequel Dieu a reſuſcité ayant deſlié les douleurs de la mort.

Rom. 5.

Rom. 7.

1. Cor. 15.

Iſa. 25.

(inquit) *omnes moriuntur: ita & in Chriſto omnes viuificabũtur.* Hinc perſpicuam Græci textus intelligentiam adipiſcimur: is enim per mortis dolores ipſam inferni captiuitatem intelligit, ob quam iuſtorum animæ vel in Purgatorio, vel in Limbo, aut pœnarum dolore, aut Meſſiæ expectatione, ac vitæ æternæ deſiderio ſub mortis imperio afflictæ detinebantur: atque hanc eſſe Græci textus germanam intelligentiam declarat lectio Syriaca, quæ nobiſcum legit, infernum, non mortem, *Vaſchera chebliareha daſchiul, ſoluitque funes inferorum.* B Ex quo ſanè conſtat, apud Græcum textum idem mortem, ac infernum quoad ſenſum ſonare: atque hoc modo exponunt plerique Græci Patres, Irenæus, lib. 3. c. 12. Polycarpus in Epiſtol. ad Philippenſes in principio. Theophilus Alex. Epiſt. 3. Paſchali, & alij, qui legunt: *Solutis doloribus inferni.* Ex his tandem perſpicuum eſt malè aduerſarios Græcum textum intellexiſſe, ac peiùs de illius ſenſu iudicaſſe.

Irenaus. Polycarpus. Theophilus Alex.

C NVMERO 27. *Non derelinques animam meam in inferno.* Vbi illi pro inferno ſepulchrum vertunt, ita legentes: *Non derelinques animam meam in ſepulchro.* Sed quoniam de hac corruptione alibi fuſiùs diſſeruimus: modò tantùm dicere ſufficiat, vocem Græcam ᾅδης, nunquam pro ſepulchro apud Græcos ſumi, ſed infernum ſignificare; cùm ad ſepulchrum ſignificandum apud eos habeatur τάφος; ᾅδης verò ſi quando pro ſepulchro ſumatur; id fit metaphoricè, veluti cùm dicimus infernum eſſe ſepulchrum animarum. Cæterùm Syriacus textus vertit, *Non derelinques animam meam in inferis.* Ita Arias, Vatablus, ac reliqui orthodoxi expoſitores: id quoque euincit vox ψυχὴν, *animam*, quæ in ſepulchro non iacet, niſi Atheiſtarum more eam cum corpore interire ſentiant.

Car tu ne delaiſſeras point mon ame au ſepulchre.

CAP. 3. num. 1. *Petrus autem & Ioannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam.* Illi, vt Canonicas Eccleſiæ horas, quæ hoc loco inſinuantur, perturbent: vertunt, *Ad horam orationis, quæ erat hora nona.* Vbi primò in Scripturam peccant, quòd illi hanc explicationem addunt, quæ in textu non habetur. Secundò, quia huiuſmodi explicatio falſa eſt; & huius loci ſenſum peruertit: neque enim textus ait, Petrum, & Ioannem hora nona aſcendiſſe in templum ad orationem, vt ipſi falsò legunt, ſed ad horam nonam orationis. Erat illa hora orationis nona, non nona diei: quapropter in geminum errorem incidunt. Primò, quòd horam nonam ad diei, non ad orationis tempus referũt. Deinde, quòd horam nonam ad eam diei partem reſtringunt, quæ apud Gallos, quibus horæ numerantur à meridie vſque ad mediam noctem, & ab ea ad meridiem, hora nona nuncupatur; quæ non diei,

Or Pierre & Iean montoyent enſemble au temple à l'heure de l'oraiſon, qui eſtoit à neuf heures.

A ſed mediæ noctis eſt nona: quò fit, vt tametſi hæc hora nona ad diei tempus reuocaretur, adhuc aduerſarij in errore verſarentur, cùm ea potiùs vel iuxta Hieroſolymitanum horologium, quod à Gallico diſtat, numeranda eſſet, vel quod magis probabile videri poſſet, ea nona diei pars cenſeri deberet.

PORRÒ vtrumque errorem ipſe Græcus textus expellit, qui habet ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐννάτην, *ad horã orationis nonã.* Quæ verba non diei partem, ſed orationum, quæ tunc fiebant, numerum videntur ſignificare. Quòd ſi aliquis cõtendat, eam horam etiam ad diei tẽpus referri poſſe, minimè digladiari iuuet: dummodò cum Bellarm. to 4. lib. 1. de bon. op. c. 11. & Azorio lib. 10. ad nonam diei partẽ referant: quo pacto inter horarias preces, quæ in Eccleſia celebrantur nona hora cenſeri ſolet: quamquam mihi ſatis probabile videatur nonã illam horã orationis ita dictam fuiſſe, non quòd nona hora diei exerceretur: ſed quòd in ea nonæ horæ, in qua Chriſtus in Cruce ſpiritum Patri reddiderat (vti à nobis in Catholica Eccleſia fieri conſueuit) ex Apoſtolorum inſtituto myſterium publicis orationibus celebraretur; quod etiam de cæteris horis canonicis, quæ in Eccleſia obſeruantur, ſentiunt Bellarminus & Azorius loco citato, & Gloſſa in c. 1. de celebrat. Miſſ.

CAP. 5. num. 15. *Vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis.* Poſtremam hanc clauſulam obtruncant aduerſarij in odium Petri Principis Apoſtolorum, ne aliquid D præ cæteris Apoſtolis dignitatis, ac excellentiæ accepiſſe videretur, ac ne miraculoſa illa ſanitas vmbræ Petri, velut inſtrumẽto, tribueretur, quod de vllo alio Apoſtolo non legitur; verba illa, *Et liberarentur ab infirmitatibus ſuis*; de medio ſuſtulerunt. At quamquam verba hæc in textu Græco minimè legantur; attamen cùm ea in vetuſtiſſima illa editione adeò ab Aug. Hieron. Greg. ac cæteris Patribus laudata habeãtur: planè dubitandum non eſt, vt alibi diximus, quin ea tanquam legitima Scripturæ verba habenda ſint.

E CAP. 13. num. 2. *Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus.* Illi vt ſacrificiũ Miſſę, quod his verbis non obſcurè indicatur, obruant; ita vertunt. *Seruientibus autem illis Domino in ſuo miniſterio:* at quorſum hæc verborum periphraſis? Cùm enim Græcus textus ſic habeat, λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, *miniſtrantibus illis Domino*, vt vertit Paginus, ac cęteri; cur ipſi ea circumlocutione vtuntur? cùm iuxta Græcam literam vertere potuiſſent, *miniſtrantibus*, quid potiùs legunt, *ſeruientibus in miniſterio*? At fruſtra ſub aſtutis verborum ſalebris Scripturæ decipulas tendunt; aſtum

Eux donc ſeruans en leur miniſtere au Seigneur.

corruptas voces non ignoramus: nam cùm inceruant, ſe ipſa verborum vi, & energia, ad Miſſæ ſacrificiũ pelli: callidè effugiunt eam loquēdi formam, quā Scriptura vſurpat, cùm ait: *miniſtrantibus Domino*: neque enim quiſpiam Domino miniſtrare dicitur (ſi vim, ac proprietatem ſermonis attendimus) niſi qui Deo, vel in ſacrificio offerēdo, vel in publico munere, quo aliquid Deo offertur, miniſteriũ exhibet: hinc vox Græca λειτουργεῖν, non miniſterium tantummodò, quale à priuato quolibet homine, vel orando, vel ieiunando, Deo deferri poteſt, inſinuat; ſed propriè publicum, ac Sacerdotale miniſteriũ explicat, quod ſacrificio perfici ſolet: quare Eraſmus, licèt erga Catholicam fidem minùs bene affectus, locum hunc vertit: *ſacrificantibus Domino*: quod Theodorum Bezam malè habet. Et Henricus Stephanus non parui nominis inter aduerſarios ſtetus teſtimonio Budæi fatetur, in hiſtoria Eccleſiaſtica λειτουργεῖν pro eo accipi ſolere, quod eſt fungi Sacerdotali munere. Sed cùm ex illorũ ſententia Sacerdotale munus aliud non ſit, quàm ſacrificare: vnde ab iis Sacerdotes ſacrificatores vocantur: ſanè ex ipſis conſtat λειτουργεῖν tantumdem valere, ac ſacrificare: ac proinde hunc locum de miniſterio ſacrificij exponi debere. Sed aduerſarij cùm inter ſe diſſideant, nec cum veritate, nec cum ſeipſis pacem habere poſſint, ſanè mirum non eſt, ſi perpetuum cum Scripturis bellum gerunt.

HIS addi poſſunt quindecim loca, quæ tum in Actis, tum in Epiſtolis Apoſtolorum, corruperunt, dum Presbyteros, ſeniores interpretantur; cùm tamen certum ſit Presbyteri nomen, maximè in nouo Teſtamento, ad ſolos Sacerdotes, ac miniſtros Eccleſiaſticos pertinere: vt conſtat ex Paulo 1. Tim. 5. & ad Tit. 1. vbi Presbyteros ſuper cæterum populum in iis, quæ ad Deum ſpectant, conſtitutos eſſe tradit. Hic tamen lubet aduerſariorum in vertēdis Scripturis inconſtantiam pandere: nam Biblici codices ante annum 1560. impreſſi habebant (*Preſtres*) vbicunque Presbyteri nomen occurrebat; deinde hoc nomen velut ſibi nimis inuiſum, ac infeſtum eraſerunt, ac pro eo appoſuerũt, *Anciens*: quo pacto verò in futurum vertere debeant, nec ipſi quidem norunt.

1. Tim. 5. Tit. 1.

Corruptiones Epiſtolarum ad Romanos, & duarum ad Corinthios.

CENSVRA XXVI.

APOSTOLICA omnia aduerſarij antiqua impietate corruptionibus labefactant, vt eo ſaltem teſtimonio declarent, nihil ſibi Apoſtolicum integrum relictum eſſe. In Epi- A ſtola ad Rom. cap. 1. n. 20. vbi editio vulgata legit. *Inuiſibilia enim ipſius à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius, & diuinitas.* Illi (*id eſt*) particula addita genuinum horum verborum ſenſum intercipiunt, legentes: *Nam inuiſibilia ipſius, id eſt, ſempiterna virtus eius, & diuinitas, à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* In quo ſanè inexcuſabiles ſunt. Nam neque Græcus, neque Syriacus textus illam particulam (*id eſt*) legunt, ſed pro ea in iis habetur coniunctiua vox, *que*, vel *quoque*, vel B *tum*: ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ, *Ipſáque*, vel *quoque virtus eius*, apud Græcum textum; apud Syriacum: *cùm eius poteſtas, tum eius diuinitas æterna.*

Rom. 1. Car les choſes inuiſibles d'iceluy aſſauoir ſa puiſſance eternelle & ſa Diuinité ſe voient par la creation du monde, eſtans conſiderees en ſes ouurages.

QVOD verò huius particulæ mutatio corruptum ſenſum efficiat, inde exploratum eſt, quòd Paulus non concludit inuiſibilia Dei intra terminos virtutis illius, ac diuinitatis: ita vt hæc tantùm inuiſibilia, Dei ſcilicet, poteſtas eius, & diuinitas in creatis rebus conſpiciantur: nam pleraque alia Dei inuiſibilia in rerum conditarum opificio elucent: velut ſapientia in rerum ordine, ac diſpoſitione, gubernatio in ſtatutis rerum temporibus, prouidentia in præfixis cunctis C rebus conditis finibus; ac plurima alia, quæ mens in harum rerum conditarum natura ſapienter contemplari poteſt. Sed ſenſus perſpicuus verborum Pauli hic eſt; cum cæteris Dei inuiſibilibus, ipſam quoque ſempiternam illius virtutem, ac diuinitatem intelligi: quem ſenſum aduerſarij mutatione illius vocis corrumpunt; vt exploratum eſt.

CAP. 2. num. 22. *Qui abominaris idola ſacrilegium facis.* Græcus textus: ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα: *Abominatus idola*, ita etiam Syriacus: *Túque qui execraris idola*, ita Arias, D & Vatablus. Aduerſarij verò, vt rabiem in ſacras imagines conceptam euomant, vertunt: *Habens in abominatione imagines, ſacrilegium facis?* At ſi idola, & imagines apud illos idem ſunt, quoties Caluini effigiem in ſuis cubiculis retinent ac venerantur, idolum colunt.

Ayant en abomination les images, tu fais ſacrilege.

NVM. 26. *Si igitur præputium iuſtitias legis cuſtodiat.* Græca vox δικαιώματα, ſignificat iuſtitias, vt rectè vertit Arias, vnde δίκαιος iuſtus. Ipſi vertunt (*præcepta*) ſed antiquum eſt vitium, vt omnem legis iuſtitiam in homine E euertant.

Si donc le prepuce garde les ordonnances de la loy.

CAPVT. 3. numero 19. *Vt omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mundus Deo*: ita habet Græcum exemplar, καὶ ὑπόδικος γένηται: *Et ſubditus fiat.* Porrò aduerſarij legunt. *Et reus culpæ fiat omnis mundus Deo*: vt nullam in homine præter imputatam Chriſti iuſtitiam collocent. Syriacus textus legit. *Et vniuerſus*

Afin que toute bouche soit fermee, & que tout le monde soit coulpable deuant Dieu.

uerſus mundus obnoxius fiat condemnationi Dei. Ex quo aduerſarij ſuam verſionem haurire viſi ſunt; atque ipſum Græcum vocabulum ὑπόδικ☉, non ſolùm ſubditum, ſed & reum ſignificare poteſt: at longè tum à Syriaco textu, tum à ſecunda hac Græcæ vocis ſignificatione aduerſarij diſtant, cùm vertunt. *Et reus culpæ fiat omnis mundus Deo.* Nam tam Græca dictio, quoties in ea ſignificatione vſurpatur, quàm Syriaca lectio, de reatu pœnæ intelligunt; cui totus mundus vſque ad Chriſtum ſubditus, vel obnoxius fuit; non de culpa, ſiquidem innumeri à culpa iuſtificati reperiuntur, Abel, Enoch, Noë, Abraham, & quotquot iuſti apud ſacras literas nominantur: qui tamen à pœnæ reatu minimè liberi fuerunt vſque ad Chriſti aduentum: cùm eouſque in prioris culpæ pœnam inferorum carceribus detinerentur. At illi peruersè ad culpæ reatum vocem transferunt, dum *culpæ* vocem illi addunt, quod ſane abſque ſacrilegio, ac diuinæ Scripturæ profanatione efficere non potuerunt: cùm ea in nullo textu habeatur.

Que Dieu a ordonné de tout temps pour propitiatoire par la foy.

NVMERO 24. *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in ſanguine ipſius.* His verbis addunt aduerſarij has particulas. *Omni tempore*; ita vertẽtes. *Quem Deus conſtituit omni tempore in propitiatorium per fidem.* Quid aduerſariorum impudentia intolerabilius, qui vt fœtidam illam fidei iuſtificationem, toties à Scripturis reprobatam, in omnia orbis tempora extendant, Scripturas ipſas corruptis verborum additionibus temerare non verentur? Vbinam hîc illis eſt tergiuerſandi locus? Vndenam hæc verba ab ipſis addita, vel ex Græco, vel ex Syriaco textu vulgatæ editioni addenda colligunt? Græcus textus ita legit; ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως. *Quem propoſuit Deus propitiationem per fidem.* Syriacus. *Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem.* Caluinianorum illorum verborum nuſquam mentio fit. Caluiana igitur tantùm additio, ac corruptio ſit. Alia quoque verba adulterant, nam Græcus textus legit προέθετο, *propoſuit*, vt etiam vertit Arias, & Syriacus: illi, *conſtituit*: Græcus, ἱλαστήριον, *propitiationem*, illi *propitiatorium*: ita additionibus, ac peruerſionibus Scripturas deprauant.

Afin que la iuſtice de la foy fuſt accomplie en nous.

CAP. 8. n. 4. *Vt iuſtificatio legis impleretur in nobis, qui non ſecundùm carnẽ ambulamus.* Egregiè locum iſtum corrumpunt, pro lege fidem apponentes, vt fidei, non legis iuſtificationem conſtituant: quapropter quaſi Paulus erraſſet, locum ita corrigunt, *Vt iuſtitia fidei impleretur in nobis.* Vndenam ſibi ex aperta hac corruptione præſidium quærent? nam Græcus textus contra illos pugnat, qui habet τοῦ νόμου, *legis*, non πίστεως, *fidei*: ita quoque legit Syriacus interpres (*vt iuſtitia legis*) Arias, Vatablus, ac reliqui. En ſynceram aduerſariorum erga Scripturas fidem.

NVMERO 16. *Ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* Hunc quoque locum præclarè corrumpunt, vt putridum illud dogma cõſtituant, quo priuato cuiuſque ſpiritui Spiritũ ſanctum infallibiliter adeſſe docent: ita enim legunt. *Ipſe enim Spiritus teſtimoniũ reddit ſimul cum noſtro ſpiritu, quòd ſumus filij Dei.* Quam peruerſionem explodit ipſe Græcus textus, qui habet: συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι, *teſtimoniũ reddit*, vel, *conteſtatur ſpiritui*, non, *cum Spiritu.* Ita quoque vertunt Arias, & Vatablus, Syrus interpres legit. *Et ipſe Spiritus ſuffragatur ſpiritui noſtro.* Illi verò, *cũ ſpiritu noſtro*, vt gratiæ, ac prædeſtinationis certitudinẽ, nõ tantùm in Dei electione, ſed in animi quoque perſuaſione collocẽt.

Ce meſme Eſprit rend teſmoignage auec noſtre eſprit que nous ſommes enfans de Dieu.

NVMERO 18. *Exiſtimo enim quòd non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futurã gloriã, &c.* Hîc quaſi minùs ornatè Scriptura loqueretur, ornamentum in capite addunt, vel potiùs numeriſtarũ munus ſibi arripiũt, dum legunt. *Re omni bene numerata; exiſtimo quòd paſſiones huius temporis non ſunt æquipollentes futuræ gloriæ.* Hîc alterã deprauationẽ exerunt: nam vt operum, ac paſſionum dignitatẽ, quæ pro Chriſto iuſti patiuntur, è medio tollant: pro *condignæ*, legunt *æquipollẽtes*: at Græca vox ἄξια *digna* ſignificat, ab ἀξιόω, quod eſt *dignũ facere*, vnde ἄξιος *dignus.* Hoc modo legunt Syriacus, Arias, & Vatablus. At dignus, & æquipollens inter ſe longè diſtant: quò fit, vt vnum pro altero ſumi non poſſit. Condignitas enim operum naturam ac præſtantiam æquipollentia menſuram inſinuat.

Car tout bien conté.

Ne ſont equipollens de la gloire à venir.

CAP. 13. *Nam Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali.* Aduerſarij id pro dogmate antiquo ſeruant; humanas Principum leges ad conſcientiam non pertingere: neque iis obedientiam, aut timorem præterquàm ob politiæ ſtatũ exhibenda eſſe: quare hæc Pauli verba peruertunt, vt terrenorum Principum iugum, præterquàm in puniendis ſceleribus abiiciant. Ita enim legunt. *Nam Principes non ſunt timendi ob bona opera, ſed propter mala*: quo annuere volunt, Principũ leges, nõ iuſtos, ſed malos tantùm perſtringere; quod ſanè falſum eſt; cùm eodem Paulo teſte Principibus obedientia debeatur, non tantùm à malis, ſed etiã à bonis: nec tantùm ob iram, ſed etiam propter conſcientiam, vt hoc ipſo capite docet.

Car les Princes ne ſont point à craindre pour bõnes œuures: mais pour les mauuaiſes.

CAP. 15. n. 16. *Vt ſim miniſter Chriſti Ieſu in Gẽtibus ſanctificans Euangelium Dei.* Illi, *incumbens ſacrificio Euangelij Dei.* En mira aduerſariorum prauitas, qui vt ſacrificij vim extenuent, illud ad Euangelij prædicationẽ transferunt, quaſi idem ſit Chriſtũ euangelizare, ac ſacrificium offerre: quod in ſacroſancti Miſſæ ſacrificij odiũ moliũtur: at vox Græca ἱερουργοῦντα, non ſacrificiũ, ſed ſanctificationem ſignificat: nam

Vacant au ſacrifice de l'Euãgile de Dieu.

ἱερουργέω

ἱερουργεῖν deſignat conſecrare, vel dicare, vel ſanctificare, vel ſacrum facere; ita Paulus non ſacrificabat Euangelium Dei: neque enim Euangelium victima erat, quæ ſacrificari poſſet; ſed ſanctificabat, ſactum faciebat, id eſt, per atteſtationem legis, ac Prophetarum, ac vitæ ſanctimoniam, ſacroſanctum oſtendebat Euangelium Dei; Syriaca lectio habet: *Et inſeruiam Euangelio Dei.* Vatablus: *Adminiſtrans Euangelium Dei.* Arias legit cum vulgata, *Sanctificans Euangelium Dei.* Vnde igitur aduerſarij ſacrificium in his verbis reperiunt?

Porro in Epiſtola prima ad Corinthios pleraque loca deprauant. Nam cap. 9. num. 5. *Nunquid non habemus poteſtatem ſororem mulierem circunducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli?* In Græco textu habetur, γυναῖκα, quæ vox mulierem non nuptam ſignificat; vt aliàs explicauimus: nam pro nupta muliere eſt γάμος, vel ἄκοιτις, quæ vox vxorem ſignificat: atque ita etiam vertunt Arias, & Vatablus; ita quoque legit Syriacus textus: illi verò vt Apoſtolos vxoratos fuiſſe perſuadeant, vertunt Gallicè *femme*; quæ vox tam pro vxore, quàm pro muliere vſurpatur: at verò, vt perſpicuum ſit illos ita pro vxore vertere; Beza in ſuis verſionibus communem Caluiniſtarum ſententiam declarans, locum hunc ita vertit. *Nunquid non eſt poteſtas nobis ſororem vxorem circunducendi?* Quam verſionem quoque amplectitur Tremellius, & Tigurini, tam in Latina, quàm Germanica verſione: ſed quoniam de hac corruptione alibi plura diximus, hæc modò ſufficiant.

Mais n'auõs nous pas puiſſance de mener par tout vne femme ſœur?

Cap. 15. num. 29. *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? vt quid & baptizantur pro illis?* Cùm ſuffragia, quæ pro mortuis in Eccleſia fiunt, aduerſarios malè habeant; haud mirum videri debet, quòd ea quoque Scripturarum loca corrumpant, quæ ea velut Apoſtolicæ, atque antiquioris pietatis monumenta commendant. Hic locus inter alia, quæ in Scripturis copioſa habentur, Catholicam hanc erga defunctos pietatem non obſcurè confirmat: quamobrem illum totius pietatis hoſtes variis modis oppugnant. Gallica verſio ita legit: *Alioquin quid facient hi, qui baptizantur, tanquam mortui, ſi omnino mortui non reſurgunt, vt quid baptizantur vt mortui?* Theodorus Beza in ſuis illis tribus verſionibus aliam lectionem habet, quæ eſt: *Alioquin quid facient, qui ablutione vtuntur ſuper mortuis, ſi omnino mortui non reſuſcitantur? cur ablutione vtuntur ſuper mortuis?*

Autrement que feront ceux qui ſõt baptizez pour morts, ſi totalemẽt les morts ne reſuſcitent point, pourquoy auſſi ſont ils baptizez pour morts?

Gallicanæ verſiones (vt teſtantur annotationes marginales Anaſtaſij, & Henrici Stephani) hunc verborum ſenſum præ ſe

A ferunt. Quòd Apoſtolus ibi loquatur de his, qui Baptiſmi Sacramentum in ipſo vitæ extremo articulo recipiunt; cũ deſperata valetudine penè agunt animã, ac proinde legunt, *tanquam mortui*. Pugnat contra illos Beza, ac illorum tam verſionem, quàm expoſitionem refellit hac ratione. *Nam* (inquit) *non bene probaret reſurrectionem: quia dicere poſſent, ſe ad ſalutem animæ ſaltem hoc feciſſe, quæ non moritur cum corpore, non tamen ex hoc infertur reſurrectio:* ipſe verò ſuam explicationem ſtatuit, quòd intelligẽda ſint verba Pauli de ablutione cadauerum mortuorum, & vnctione accurata *Beza.*

B inde à Patribus vſurpata inter Iudæos, & à Chriſtianis initio retenta, vt apparet Act. 9. de muliere illa Thabita defuncta. Porrò aduersùs vtroſque tam Bezam, quàm Geneuenſes inſurgunt quinque verſiones Eraſmi, Tremellius, ac Tigurini, qui cum editione vulgata conſentiunt; quid plura? ipſimet Geneuenſes ſecum pugnant. Nam in verſione Latina Badij nobiſcum legunt. *Qui baptizantur pro mortuis.* En inteſtina bella, quibus veritatis hoſtes durè inter ſe pugnant. *Act. 9.*

Porrò ipſa tum Græci, tum Syriaci textus veritas de omnibus triumphat. Nam in primis Græcus textus ita legit, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, baptizati, vel

C qui baptizantur pro mortuis: clariùs adhuc illam particulam (*pro*) explicat textus Syriacus, qui pro, legit (*calaph*) *vice*, ita vertens. *Alioquin quid facient ij, qui baptizantur vice mortuorum, vel pro mortuis?* Quare tam Bezæ, quàm Gallicæ Geneuenſium verſiones ruunt.

Qvod verò ad huius loci ſenſum ſpectat, Bezæ ſenſus minimè poteſt cum textu conſiſtere, vt de mortuorum ablutione intelligatur: neque enim textus ait; Quid facient, qui baptizant mortuos? quod neceſſario Bezæ ſenſus exquirit: ſed qui baptizan-

D tur pro mortuis, vel vt ipſe vertit, ſuper mortuos: hac enim verſione fieret, vt ablutio non ad mortuorum, ſed viuorũ corpora ferri deberet. Geneuenſium verò ſenſus nihil concludit (vt non malè contra eos Beza probat) ad mentem Pauli, qui reſurrectionem hoc argumento probare contendit. Dicimus igitur locum de Baptiſmo Pœnitentiæ, afflictionum, ac pœnalium operum, qui orationibus, ieiuniis, eleemoſynarum largitionibus, Miſſæ ſacrificij oblatione, ac voluntariis corporis macerationibus perfici ſolet,

E intelligendum eſſe: neque noua eſt in Scripturis hæc Baptiſmi appellatio: cùm ipſe Dominus ſuas corporis afflictiones, & anguſtias Baptiſmũ appellauerit apud Luc. 12. & Marc. 10. *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum, aut Baptiſmo quo ego baptizor, baptizari?* Atque hoc Baptiſmi genere, cùm ipſis Pauli temporibus ex Apoſtolorum doctrina tota Eccleſia *Luc. 12. Marc. 10.*

vteretur, ad defunctorum animas à pœnis ſubleuandas: inde Paulus validum pro reſurrectione argumentum colligit; nam ſi nulla mortuorum eſſet reſurrectio, fruſtrà ij, qui pœnali hoc baptiſmate pro mortuis aſpergunturt, pro iis corporis afflictiones aſſumerent, qui nũquam ad vitã reſurrecturi eſſent, quod argumẽtũ videtur Paulus ſumere ex 2. lib. Machab. c. 12. vbi ita legitur: *Niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur, & vanum orare pro mortuis*: ſed de hac corruptione ſatis. A

2. Machab. 12.

In 2. ad Cor. cap. 2. n. 8. *Propter quod obſecro vos, vt confirmetis in illum charitatem.* Hic aduerſarij, & à verbis, & à ſenſu textus recedunt: hîc enim Paulus agit de Corinthio illo inceſtuoſo, quem iam ſceleris tantoperè pœnituerat, vt penè triſtitia abſorberetur; hunc iubet Paulus conſolari, atque in eo charitatem confirmari, ne ob flagitij grauitatem, ac duram Apoſtoli, & Eccleſiæ increpationem animo excidat, ac ſpem ſalutis abiiciat. Ita hunc locum exponunt Tertullianus lib. de pudic. cap. 3. & Chryſoſtomus hoc loco; vbi prior ita ſcribit. *Ne fortè abundantiori triſtitia deuoretur eiuſmodi: propter quod oro vos, conſtituatis in eum dilectionem.* Porrò aduerſarij ita hunc locum vertunt. *Propter quod obſecro vos, vt ratificetis erga illum charitatem veſtram*; vbi primùm verbum illud (*confirmetis*) corrumpunt, quod in Græco textu legitur per infinitum κυρῶσαι, hoc pacto. *Ideo obſecro vos confirmare in illum charitatem.* At nulli dubium eſt verbum κύρω, apud Græcos non pro ratificare, aut approbare, quod iam factum eſt, ſed pro *confirmare, conſolidare, firmum, ac conſtantem efficere*, tantùm vſurpari. Cur igitur illi pro (*confirmetis*) vertunt (*ratificetis*) cùm Apoſtulus iubeat in pœnitentem illum charitatem non ratificari, ſed labentem confirmari? deinde addunt pronomen (*veſtram*) vt corruptionem propoſitam magis confirment. Quod minimè in textu Græco, aut Syriaco habetur, ſed dum verba Scripturis addunt, diuinas contra ſeipſos plagas congerunt. B C D

Parquoy ie vous prie que vous ratifiez enuers luy voſtre charité,

Nvmero 10. *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos, in perſona Chriſti.* Moleſtè ferunt aduerſarij, cùm audiunt Chriſti perſonam, ac poteſtatem in ſummum Pontificem, ac cæteros Eccleſię Præſules Apoſtolorum ſucceſſores à nobis ordinatè transferri; præſertim verò cùm de ſacrarũ indulgentiarum largiendarum poteſtate eum illis agitur: quam in ſummum Pontificem ex Chriſti poteſtate deriuari dicimus: idcirco libenter hunc locum peruertunt, vnde ſacrarum indulgentiarum poteſtatem, ac Apoſtolicum vſum in Eccleſia antiquiſſimum eſſe alibi docuimus. Iam quod ad corruptionem ſpectat, vbi nos legimus (*In perſona Chriſti*) ipſi legunt: E

A *ante faciem Chriſti*, ita vertentes: *Nam ſi quid condonaui cui condonaui; id feci propter vos ante faciem Chriſti*: in qua verſione nõnulla mutant, alia addunt; extrema peruertunt, mutant ſiquidẽ (quod) quod in accuſatiuo legitur tam in Græco, quàm in Syriaco textu, in datiuum caſum *cui*: addunt verba illa. *Id feci*, quæ in textu non ſunt: denique peruertunt, voces illas (*in perſona Chriſti*) quæ ita in Græco textu leguntur: ἐν προσώπῳ χριστοῦ: nemo autem ambigit; perſonam apud Græcos πρόσωπον, appellari. Ex quibus multiplicem huius loci corruptionem ab aduerſariis intentatam colligimus; vt ſuam perfidiam conſtruant.

Car quant à moy ſi i'ay pardonné quelque choſe, à qui i'ay pardonné ie l'ay faict à cauſe de vous deuant la face de Chriſt.

B Nvmero 17. *Non enim ſumus ſicut plurimi adulterantes verbum Dei.* In Græco textu pro adulterantes, eſt, καπηλεύοντες, quod Arias Montanus legit: *cauponantes*, Syriacus verò textus legit: *miſcentes*, vel *qui miſcẽt*: vtriuſque lectionis ſenſum mirificè explicat editio vulgata, cùm legit (*adulterantes*) nam tã Græcus, quàm Syriacus textus metaphora vtuntur cauponis: quę metaphora ad vtriuſque textus mentem ſic explicari poteſt, ex emplo cauponis, qui vinum aliquod magno in pretio habitum ſibi comparat, quod ſi cum altero longè inferioris pretij vino miſcet, & tamẽ pro pretioſo illo vino hoſpitibus propinat, is profectò vinum illud adulterare dicitur, cùm illud cum altero deteriori commiſcet: ita Paulus ſe non eſſe inſtar cauponis profitetur, qui Dei verbum, quod diuinum ac pretioſiſſimũ eſt, profani aut adulatorij ſermonis mixtione adulteret: ſed ſe ex ſynceritate purũ, ac genuinum illud prædicare affirmat: atque hanc eſſe genuinam huius loci interpretationẽ, tam ex Græco textu, qui habet καπηλεύοντες *cauponantes*, quam ex Syriaco, in quo legitur *miſcentes*, mihi certò perſuadeo: quam etiam metaphoram adhibent Chryſoſtomus, & Theodoretus in hunc locum. Porrò aduerſarij, cùm caupones ſint, qui Dei verbum, ac Scripturas adulterant, ac cauponantur, de quibus hoc loco Paulus agit, proprium hîc nomen ſupprimunt, verbi diuini adulterium excuſant, ſe caupones appellari pudefiunt, honeſtius ſibi nomen accerſunt: *negotiatores* ſe vocant, dum vertunt, *Nos enim non negotiamur verbum Dei.* At Græci, ac Syriaci textus, Chryſoſtomi, & Theodoreti teſtimonia ad ipſos criminis corruptæ, atque adulteratæ Scripturæ euincendos ſufficiant. C D E

Car nous ne faiſons pas trafic de la parole de Dieu, comme font pluſieurs.

Iam. c.

Corruptiones Epiſt. ad Galatas, Epheſios, & Philippenſes.

Censvra XXVII.

Iam alias corruptiones proſequamur. In Ep. ad Galat. cap. 1. n. 5. vbi legimus in editione vulgata. *Miror, quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam*

Qui n'eſt point vn autre Euangile.

gratiam Chriſti, in aliud Euangelium; reddunt ipſi. *Miror, quòd deſerentes illum, qui vos per gratiam vocauerat, ſcilicet Chriſtus, citò transferimini in aliud Euangelium.* vbi dupliciter in Scripturam peccant. Primò, quòd eam declarationem addunt, *ſcilicet Chriſtus*, quæ non eſt in textu, ſed expreſsè pugnat cõtra illum, deinde quòd horum verborum Pauli ea declaratione ſenſum genuinum mutant. In primis quòd ea declaratio non habeatur, neque in Græco, neque in Syriaco textu, nota res eſt textum ipſum inſpicienti: Græcus enim textus ita habet. *ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ* *Ab eo, qui vos vocauit in gratiam Chriſti.* Syriacus nullam huiuſcemodi declarationinem adhibet, licèt aliquo modo à Græco textu differat; at quoties inter Græcum, & Syriacum textum aliqua diſcrepantia cernitur; nulli dubium eſt Græco textui primas deferendas eſſe, tanquam prototypo, ac exemplari; neque enim Syriacè, ſed Græcè (vno duntaxat Matthæi Euangelio excepto, quod primùm Hebraicè exaratum fuit teſte Hieron.) omnes noui teſtamenti codices conſcripti ſunt: à Græco poſtea ſuam Syriaca Eccleſia lectionem mutuauit, quæ vt antiquiſſima eſt, ita ab omnibus veneranda; tametſi illi Græca præferenda ſit. Hæc idcirco dixi, vt ſuus cuique textui venerationis gradus relinquatur.

Ie ſuis eſbahi que en delaiſſant celuy, qui vous auoit appellez par grace, à ſcauoir Chriſt.

A B

QVOD verò ea declaratio verum, ac germanum textus ſenſum adulteret, inde perſpicuum eſt, quòd illi hac declaratione vocationem ad gratiam, ad Chriſtum referunt, à quo Galatas ad fidem vocatos fuiſſe ſentiũt: at Paulus, vocationem ad gratiam ad Patrem transfert, à quo docet Galatas ad gratiam Chriſti adductos fuiſſe; iuxta illud Io. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum.* Nemo ſanè inficiatur, Apoſtolum plerumque teſtari nos per Chriſti gratiam ad fidem adductos fuiſſe; at cùm hoc loco Paulus declarare voluerit, huius gratiæ efficiens principium à Patre fluere: ac proinde nos à Patre velut ab effectiuo principio, ad gratiã, quam Chriſtus nobis promeruit, vocari; cur ipſi contra Græci textus veritatem, perinde ac ſi hanc Patri dignitatem, ac excellentiam denegare velint, hanc vocationem, quæ Dei propria eſt, Chriſto homini tribuunt, ac Pauli textum, ac ſenſum corrumpunt?

Ioan. 6.

NVMERO 7. *Quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti*; ipſi addunt vocem (*Euangelium*) legentes. *Quod non eſt aliud Euangelium.* At hæc additio, quæ nuſquam vel in Græco, vel in Syriaco textu apparet, repugnantiam Pauli verbis affigit: nam priùs Paulus conqueſtus fuerat de Galatis, quòd ſe in aliud Euangelium transferri ſinerent: nam non tam citò Paulum ſententiam reuocaſſe credendum eſt, vt ſtatim ſubiecerit, quod nõ eſt aliud Euangelium; quaſi priùs, vel malè, vel falsò dictum illud protuliſſet, quod poſteriori correctione indiguerit. At Paulus ſeipſum extremis verbis ab hac aduerſariorum calumnia liberat; cùm ſtatim ſubdit, *niſi ſunt aliqui, qui volunt conuertere Euangelium Chriſti.* At quid eſt conuertere, aut inuertere (vt habet Græcus textus) *μεταστρέψαι* Euangelium Chriſti, quàm peruerſum Euangelium, pro vero Euangelio obtrudere? At peruerſum Euangelium, num Chriſti Euangelium cenſeri debet? an non aliud Euangelium eſt à Chriſti Euangelio? En quibus ſe laqueis implicant aduerſarij patuula hac voculæ adiectione: quandoquidem & Paulum parum ſibi conſtantem effingunt, & peruerſum Euangelium tanquam verum Chriſti Euangelium approbare leguntur. Senſus igitur loci integer eſt, ſi ea particula ab aduerſariis addita tollatur: hic ſiquidem Paulus declarat, quid cauſę ſit, cur Galatæ à Chriſti Euangelio in aliud transferantur. *Quod* (inquit) *non eſt aliud*: quaſi diceret. Hæc eſt tota cauſa rei: quòd ſunt aliqui, qui vos conturbant, & Chriſti Euangelium peruertere volunt. Non ergo ſibi contradicit Paulus, aut ſententiam retractat, ſed cauſam reddens priorem ſententiam confirmat. Hunc ſenſum velut legitimum agnoſcunt Syriacus interpres, Arias, Vatablus, ac Patres ferè omnes, quem ſua additione aduerſarij corrumpunt.

Qui n'eſt pas vn autre Euangile.

C D

NVMERO 10. *Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo?* vertũt illi. *Modò enim de hominibus euãgelizo, an de Deo?* At neq; apud Græcũ, neq; Syriacum textum habetur illa præpoſitio *de*: ſed cùm hunc loquendi modum aduerſarij non intelligerent, atque alienum ab Apoſtolico ſenſu eſſe iudicarent, quod Paulus ait, ſe Deo ſuadere: haud veriti ſunt (*de*) præpoſitione addita, qua verborum ſenſum aliò detorquerent, Scripturæ textum violare: at verò intelligere debebant, ſuadere Deo, tantundem valere, ac ſuadere propter Deum: hinc Pauli ſenſus perſpicuus apparet. *Modò enim* (ait) *hominibus ſuadeo, an Deo?* id eſt, propter homines, an propter Deum Euãgelium ſuadeo? Quem ſenſum ſequentia verba magis confirmant, cùm ait. *An quæro hominibus placere? ſi hominibus placerem, Dei ſeruus non eſſem*: quaſi diceret, non ad fauorem hominum aucupandum Dei verbum euangelizo; ſed propter Dei, ac Chriſti gloriam: nam ſi hominum beneuolentiam mihi ex Euangelio captandam proponerem; iam non Chriſti, ſed hominum ſeruus eſſem, quorum fauorem, ac gratiam expeterem. Tam verba, quàm ſenſum probant, primùm Græcus textus, qui legit. *Ἄρτι γὰρ πείθω τοὺς ἀνθρώπους ἢ τὸν Θεόν.* *Modò hominibus ſuadeo, aut morem gero, an Deo?* Verbũ enim *πείθειν* ſignificat ſua-

Car maintenant preſche ie des hommes ou de Dieu?

E

Digitized by Google

dere,& patere,ſeu morem gerere. Cùm ſuadere ſignificat,apud Græcos cum datiuo,vel accuſatiuo caſu conſtruitur. Apud Latinos verò tantummodò cum dandi caſu copulatur,cùm autem parere,ſeu morem gerere inſinuat,tunc ſolùm dandi caſū poſtulat. *Chryſoſtom.* Chryſoſtomus, Auguſtinus, ac cæteri Patres legunt *ſuadeo*,ac dandi caſum illi adiungunt,ac priorem explicationem à nobis traditam his verbis adhibent. *Auguſtin.* Auguſtinus enim in expoſ. Epiſt.ad Galat. ita ſcribit. *Nemo Deo ſuadere poteſt,quia manifeſta ſunt illi omnia, ſed hominibus ille bene ſuadet,qui non ſe illis placere vult,ſed ipſam,quam ſuadet veritatem.* Vide fuſiùs eundem hoc ipſum explicantem. Impiè igitur agunt aduerſarij,cùm ob id,quòd Scripturarum ſenſum ignorant, illarum ſenſum peruerſis additionibus obtundunt.

Ie ne prins point conſeil incontinent de la chair, & du ſang. NVM. 16. *Continuò non acquieui carni, & ſanguini.* Ipſi, *Continuò non conſului carnem, & ſanguinem.* Græcè προσανεθέμην, *acquieui, obtemperaui, obediui.* Ita Arias, Syriacus, Auguſtinus, Hieronymus, Chryſoſtomus; nullus interpres habet, *conſului.*

Galat. 2. CAP. 2. num. 6. Ab his autem,qui videbantur eſſe aliquid,hoc loco clauſulam in capite horum verborum addunt,legentes. *Ego nihil didici ab iis,qui videbantur eſſe aliquid.* *Ie n'ay rien appris de ceux,qui ſembloient eſtre quelque choſe.* An non inſignis temeritatis eſt teſtimonium, cùm ea verba,quæ neque à Græco, neque à Syriaco textu exprimuntur, in graue tùm Scripturarũ,tum veritatis Euangelicę damnum obtrudunt? neq; .n. ait Paul. ſe nihil ab iis didiciſſe, qui aliquid eſſe videbantur, quamuis infrà dicat eos nihil illi contuliſſe, quod non tam ad doctrinæ, quàm ad multarum aliarum rerum vtilitatem referri poteſt. Non ignoro Ambroſium hunc locum de doctrinæ vtilitate interpretari: at is Commentarium, non Scripturam edit: alter ab eo diſſentire poteſt,atque ampliori ſenſu (vt diximus) locum exponere, cùm nulla ibi de doctrina mentio fiat. At qua licentia ipſi Commentarium pro Scriptura ſupponunt; neque tantùm ſupponunt,ſed etiam præter Scripturam addunt, niſi Hæreticorum licentia?

NVM. 11. Cùm autem veniſſet Cephas Antiochiã in faciẽ ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat: apud aliquos quidem meritò in dubium vertitur,an hic Cephas, de quo Paulus agit, fuerit ipſe Petrus, & quidem non improbabilis opinio eſt, videtur .n. hunc non fuiſſe Petrum Apoſtolorum Principem,ſed alium ex Diſcipulis Cepham nominatum, virum inter Diſcipulos primarium; atque id euincit, quòd in hoc ipſo capite Paulus de Petro agit, ac Petrum non Cepham apellat, ex quo incredibile videtur, eum tam citò illius nomen mutare voluiſſe,& quem paulò ante Petrum vocauerat, deinde Cepham nominare. Aliæ præterea non aſpernandæ rationes adducuntur, quæ probant. Petrum tunc non Antiochiæ fuiſſe,ſed iam Romam profectum fuiſſe: ſed potiſſima ratio meo iudicio ea eſt, quòd cùm primùm hic Cepham nominet, eum inter duos Diſcipulos collocat. *Et cùm cognouiſſent* (inquit) *gratiam, quæ data eſt mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi.* Neque enim exiſtimo Iacobum, & Ioannem, de quibus hic agitur, eos Apoſtolos fuiſſe, de quibus ſæpe apud Euangeliſtas mentio fit: nam Iacobus iam eo tempore,ſcilicet poſt quatuordecim annos ab Herode capite plexus fuerat, vt notat Baron. tom. 1. Ann. qui eum ab Herode Agrippa vndecimo poſt Chriſtum anno occiſum tradit, & cum eo Euſeb. in hiſt. lib 2. cap. 8. Ioannes verò abſens erat Antiochia: nam & ipſe Paulus teſtatur ſuperiori capite ſe nullum Apoſtolorum præter Petrũ, & Iacobum fratrem Domini vidiſſe: quò fit, vt hic Ioannes,qui dexteram Paulo, & Barnabæ porrexit,non Apoſtolus,ſed Diſcipulus eſſet; ſicut etiam Iacobus: nam alter Iacobus Paulo nunquam viſus fuit,vt ex eiuſdem teſtimonio diximus. Cùm igitur hic Cephas non inter Apoſtolos, ſed inter Diſcipulos numeretur, ſanè credibile eſt, eum non Petrum, ſed alium Diſcipulum eiuſdem nominis extitiſſe.

PORRO quidquid ſit de hac ſententia, illud tamen certum eſt de hoc Cepha iuſtè dubitari,an Petrus cenſendus ſit,& tam Græcum,quàm Syriacum textum, hunc non Petrum,ſed Cepham nuncupare: verumenimuerò aduerſarij, quod iure adhuc ſub dubio verſatur, neque ex Scripturis conſtat, tanquam Scripturarum Iudices, ſententiam ferunt,Petrum intelligendum eſſe decernunt: *Et quand Pierre fut venu en Antioche.* id verò adhuc tolerabile eſſet,ſed Cephę nomen,quod eſt in Græco,& Syriaco textu expungunt, ac Petrum ſupponunt,& quod diuinæ tantùm poteſtatis eſt, Petri nomen ad Scripturæ Canonẽ peſtringũt. At quis Caluiniſtas Scripturarum Iudices cõſtituit? Planè cùm nulla Apoſtolica auctoritate freti de Scripturis iudicẽt, nõ Iudices,ſed corruptores ſeipſos declarant; atq; eò magis, quòd id Petri odio potiùs, quàm alia ratione præſtãt, vt ſcilicet habeant, vnde Petrum reprehendere, atque è Pontificatus apice deiicere valeant: quamuis id etiam fruſtra ex hoc loco moliri tentent.

IN Epiſt. ad Epheſ. cap. 1. num. 4. *Vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius.* *Afin que fuſſions ſaincts, & irreprehenſibles deuãt luy.* Pro voce ἀμώμους, id eſt, *inculpatos, ſine culpa, aut macula*, vt vertit Arias, & apud Syriacum textum vertitur, *ſine næuo*, ipſi vertunt, *irreprehenſibiles*, vt propriam hominis iuſtitiam ſepeliant, ac vniuerſos quantumlibet iuſtos, antiquo (vt ſæpiùs dictum eſt) errore, lethalis peccati, ac damnationis reos conſtituant,

niſi

niſi ad fidei iuſtitiam confugiant: hic error, A quandoquidem cæterorum ferè omnium fundamentum eſt, idcirco vbicunque id callidè efficere poſſunt, ad illum ſtatuendum Scripturarum verba corrumpunt.

Epheſ.5.

CAP. 5. num. 32. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Paulus hoc loco de matrimonij Sacramento ita clarè agit, vt de nullo vnquam alio Sacramento clariùs mentionem fecerit: huic enim expreſsè Sacramenti nomen tribuit, quod alteri vix vnquam tribuiſſe legitur. At noſtri aduerſarij velut Sacramenti perdę, cùm nullũ in Chriſtianorum coniugio ſacrum vinculũ B agnoſcere velint, ne hoc teſtimonio Pauli premantur, illud obruunt, pro voce (*Sacramentum*) legentes (*Secretum*) *Hoc ſecretum* (inquiunt) *magnum eſt: dico autem quod ſpectat ad Chriſtum, & Eccleſiam.* Græcus textus ita legit: τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν. *Myſterium*, vel, *Sacramentum hoc magnum eſt:* conſtat enim myſterium & ſacramentum apud Græcos pro eodem vſurpari; vti pro eodem hîc vſurpat Chryſoſt. Arias vertit *Sacramentum* cum vulgata. Porrò omnes ferè Patres ex hoc loco Pauli matrimonij Sacramentũ colligunt. C Ita de matrimonij Sacramento locum hunc interpretantur Comment. qui Ambr. aſcribitur. Hieronym. in Commentario huius loci. Nazianzenus apud Hieronymum, hoc loco. Chryſoſtomus hom. 20. in Epiſt. ad Epheſ. Leo Mag. Epiſt. 92. ad Ruſt. Narbon. Deniq; Auguſtinus de nupt. & conc. c. 1.

Ce ſecret eſt grand, voire dis-ie touchant Chriſt & l'Egliſe.

IN Epiſt. ad Philippenſes c. 1. quæ in vulgata leguntur num. 10. *Vt probetis potiora, vt ſitis ſynceri, & ſine offenſa in diem Chriſti*, vertunt ipſi. *Vt diſcernere poſſitis contraria.* Græcus textus ita habet, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, quæ ad verbum ita redduntur ab Aria D Montano. *Ad probandum vos præſtantia.* Syriacus ita legit, *vt diiudicetis ea quæ ſunt commodiora.* Vatablus, *vt probetis ea quæ ſunt præſtantia.* Denique vox διαφέροντα apud Græcos ſine cõtrouerſia ſignificat *vtiliora, eximia, egregia*, à διαφέρω, quod eſt excello, præemineo, præſto. At aduerſarij ſicut omnia peccata paria eſſe exiſtimant, ita etiam bona: quapropter vt meritũ tollãt, quod operum menſurã comitatur: nõ potiora bona, ſed res cõtrarias vertere, ſeu potiùs corrumpere maluerunt.

Afin que vous puiſſiés diſcerner les choſes contraires.

NVM. 27. *Tantùm dignè Euang. Chriſti conuerſamini*, pro (*dignè*) vertunt (*vt decet*) Græcè E eſt ἀξίως *dignè*, noto vocabulo, ab ἄξιος, quod dignus redditur. Hic aduerſarij vel ignorãtia, vel impietate laborant, cùm in notiſſima voce velut in ſcirpo nodum quærunt, porrò quòd non (*dignè*) ſed (*vt decet*) legant, ea cauſa eſt (vt arbitror) quòd operũ bonorũm, ex quibus ſancta conuerſatio, qualis à Paulo exquiritur, apud Euang. profeſſores conſtat, dignitatem omnino proſtratam volunt.

Seulement cõuerſez, cõme il appartient ſelon l'Euangile de Chriſt.

A CAP. 2. num. 17. *Sed & ſi immolor ſupra ſacrificium, & obſequium fidei veſtræ.* Illi. *Quod & ſi pro aſperſione deſeruio ſuper ſacrificium, & obſequium fidei veſtræ.* Miror quomodo hoc loco aduerſarij aſperſionis meminerint, cùm vox Græca σπένδομαι libare, ſacrificare, immolare, non aſpergere ſignificet; vnde σπονδὴ libamen dicitur: at quis vnquam libamen pro aſperſione, aut aſperſionem pro libamine reddidit? Syriaca lectio, Arias, Vatablus ſimul cum vulgata conſentiunt.

Que ſi meſme ie ſers d'aſperſion ſur le ſacrifice, & ſeruice de voſtre foy.

B

Corruptiones Epiſt. ad Coloſſenſes, & Theſſalonicenſes primam, & ſecundam.

CENSVRA XXVIII.

VENIO ad Epiſt. ad Coloſſ. & Theſſal. vtramque, quas non paucis, ac leuibus corruptionibus deturpant; atque in primis in Ep. ad Coloſſ. c. 1. num. 24. celebre illud teſtimoniũ dilapidant, quo Eccleſia Cathol. ſemper vſa fuit, ad bonorum operum neceſſitatẽ confirmandam, vt alibi explicatum fuit: teſtimoniũ verò eſt. *Qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionũ Chri-* C *ſti in carne mea.* Illi, vt omnem bonorũ operum neceſſitatẽ proſternant, pro eo, quod nos legimus (*quæ deſunt paſſionum*) legunt (*quæ ſuperfluunt paſſionibus Chriſti*) contrario planè ſenſu: *Gaudeo* (inquiũt) *in paſſionibus meis pro vobis, & adimpleo ea quæ ſuperfluunt afflictionum Chriſti in carne mea.* At imprimis contra ipſos pugnat Græcus textus, qui legit (ὑστερήματα) defectiones, vel quæ deſunt, vt vertunt Arias, & Vatablus: pugnat Syriaca lectio, quæ habet, *& gaudeo in paſſionibus, quæ ſunt pro vobis, & ſuppleo quod deerat paſſionibus Meſchicho in carne mea.* Pugnant quoque omnes tam Græci, quã D Latini Patres, qui legũt cum vulgata; *Quæ deſunt*, non, quę ſuperfluunt, Chryſoſt. hom. 4. in Ep. ad Coloſſ. Theophyl. in Comment. in eãdem Epiſt. Aug. in Pſ. 16. & alij. Pugnat etiam explicatio huic loco à Patribus adhibita: nam Chryſoſt. & Theophyl. ita hunc locum explicant, vt idcirco Paulus ſe adimplere affirmet; quæ deſunt Paſſionum Chriſti in carne ſua; quòd Chriſtus adhuc in electis ſuis membris patiatur, Auguſt. eũdem quoque ferè ſenſum amplectitur, qui nihil deeſſe Chriſti Paſſionibus docet, præterquàm paſſiones membrorũ. Alij Patres, ac Doctores alio pacto explicant; E quòd ſcilicet Paſſionibus Chriſti adhuc deſint electorum opera, quæ ſimul cum illis ad ipſorũ ſalutẽ concurrant, quæ Paulus ſe adimplere ait: nam tametſi Chriſti paſſiones, ac merita ſunt cauſa inſtrumentalis ſufficiens ad ſalutem; haud tamen efficax eſſe dicitur abſque hominis cooperatione in adulto: quò fit, vt Chriſti Paſſionibus quatenus ad hominis ſalutem ordinantur, adhuc electorum opera deſint, quę illis ad ſalutem conſequendã neceſſa

Coloſſ.

Ie m'eſiouy maintenant en mes ſouffrances pour vous, & accõpli le ſurplus des afflictions de Chriſt en ma chair.

Digitized by Google

eeſſaria ſunt,quæ cuique adimplēda incumbūt. Pugnat deniq; ipſe locus cū aduerſariorum ſenſu: nam quis ſenſus his verbis eſſe poteſt,cùm aiunt Paulum adimplere,quæ ſuperfluunt paſſionibus Chriſti? quæ enim ita plena,ac copioſa ſunt,vt ſuperfluant,quo pacto adimpleri poſſunt? Ea enim tantùm implentur,quibus aliquid ad plenitudinē deeſt: quòd ſi plena ſunt,ac ſuperfluentia, iam illis nihil ad complementum addi poteſt: quare cùm hunc ſenſum Paulo affigunt, vt ea ſe implere dicat, quæ ſuperfluunt paſſionibus Chriſti, illum non tam fatuæ, ac inſulſæ, quàm falſæ ſententiæ calumniantur.

Coloſſ. 2. CAP. 2. num. 14. *Delens, quod aduerſum nos erat chirographum decreti,quod erat cōtrarium nobis.* Mira calliditate hunc locum peruertūt,vt omnem præceptorum obſeruantiam à Chriſto ſublatā eſſe ſtatuāt. Nam vbi nos legimus (*decreti*) illi Comment.edūt,vt eam vocem ad Hæreticum ſenſum pertrahant, legunt enim: *Deleto,quod aduerſū nos erat chirographo,quod ſitū erat in præceptis, & erat contrarium nobis.* Mitto quod legant (deleto) in prætetito, quod legitur apud Grçcum in preſent' ἐξαλείψας,quod vitium illis frequens eſt; vt ſæpe caſum pro caſu,numerum pro numero, tempus pro tēpore pro libito vſurpēt: quod minimè adnotare volui,vt grauioribus tantùm corruptelis inſiſteremus. Profectò cùm pro voce, *decreti*, vertunt, *quod ſitum erat in præceptis*,plenas impudentiæ habenas laxarunt: nam in Græco textu legitur τοῖς δόγμασιν *decretis*, *edictis*, vt vertit Arias, vel *per decreta*, vt legit Vatablus. Nec obſtat numerus multitudinis,qui legitur in Græco textu,nam cùm ibi hæc vox perfecto ſenſu careat,vt patet ex Græco textu ad verbum reddito, qui ita habet, vt legit Arias. Delens illud aduerſum nos chirographū edictis,vel decretis,meli⁹ redditur per ſingulare, edicti,vel decreti,vt reddit Hier. Porrò Grçci textus litera ita in plurali explicari poterat, id eſt, quod erat in decretis, id eſt, quod erat decretū. Sicut dicimus: ſic erat in fatis, quod ſcil. firmū,ac ſtabile in Dei volūtate erat. Vel vt explicāt Chryſoſt.hom.6.in Ep.ad Coloſſ. & Theophyl. *Decretis*, id eſt, per decreta, ſcilicet fidei,qua in Chriſtum credimus. At Latini Patres ferè omnes legunt in ſingulari, decreti, & explicant priori modo. At aduerſarij pro *Decretis*, callidè cognata voce *Præceptis* vtuntur, vt ipſam præceptorum obſeruantiam deletam, ac impoſſibilem doceant.

En ayant effacé l'obligation qui eſtoit contre nous,laquelle giſoit és ordonnāces,& nous eſtoit contraire.

NVM. 16. *Nemo ergo vos iudicet in cibo,aut in potu,aut in parte diei feſti,aut Neomeniæ, aut Sabbathorum*, pleraſque hic corruptiones textus concteruant:cùm vertunt: *Nullus ergo vos damnet in cibo,& potu,vel in diſtinctione diei feſti,vel Nouilunij, aut Sabbathorum.* Primùm namque pro verbo (iudicet) apponunt (condemnet) at

Que nul donc ne vous condamne en manger, & en boire, ou en diſtinctiō de iour de feſte, ou de nouuelle Lune, ou des Sabbats.

A in textu Græco eſt κρινέτω, quod ſignificat *iudicare, iudicium ferre*: & non niſi impropriè condemnare: deinde pro eo quod legimus (*parte diei feſti*) legunt ipſi (*diſtinctione diei feſti*) callidè quidem, licèt cognato vocabulo: Grçcè habetur μέρει, quæ vox partem, non diſtinctionem ſignat; licèt ex parte diſtinctio partium ad inuicem oriatur, non tamē ex ea oritur diſtinctio totius à toto: quod propterea ſignificare duxi, vt aduerſariorū aſtus deprehendatur, qui idcirco diſtinctionem, nō partem vertunt, vt liberiùs in feſtos dies debacchentur, quaſi Apoſtolus hoc loco ſacrorum B dierum diſtinctionem à cæteris condemnet. At ſi Pauli verba accuratè perluſtrant, perſpicient, ſe luculentiſſimis verbis à Paulo damnari, dum feſtos dies à cæteris non ſecernunt. Nam demus illis, quòd pro verbo iudicet, legendum ſit, condemnet: demus itē, quòd pro parte, diſtinctionem legant, quinam horum verborum ſenſus erit? illorū impietatis ſanè condēnatorius. Hunc enim ſenſum reddent, nemo ergo vos condēnet in cibo, & in potu, id eſt, etiamſi quiſpiam manducare, aut ieiunare velit, aut aliquos cibos manducare, & ab aliis abſtinere, nemo etiam vos condemnet C in diſtinctione diei feſti, id eſt, ſi diem feſtum à profano diſtinguatis: quid hîc aduerſarij? an non apertè à Paulo condemnantur, cùm eos condemnare audent, qui dies feſtos à cæteris diſtinguunt? en quàm miſerè ſuo ſe pugione iugulant? Poſtremò pro voce Græca νεομηνίας, quam vulgata editio retinuit, *Neomeniæ*, vertunt (*Nouilunij*) at certum eſt, apud *Theophylact.* Hebræos Neomenias feſta appellari, vt conſtat Iudith 8. vbi legitur quòd Iudith ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ præter Sabbatha, & Neomenias, & feſta domus Iſraël: & *Iudith. 8.* Dauid Pſalm. 80. ait. Buccinate in Neome- D nia tuba, in inſigni die ſolemnitatis veſtræ. Denique ſæpe in Scripturis de Neomeniis, & ſolemnitatibus fit mētio. 2. Paralip. 2. 3. Eſdræ 5. Oſeæ 2. 1. Macha. 10. Porrò quænam illa feſta eſſent, an tabernaculorum, vt ſentit Serarius in Iudith. quæſt. 11. vel nomen eſ- *Nicol.Serar.* ſet commune, quod feſta omnia deſignaret, vt videtur ſentire Genebrardus in Pſalm. 80. *Genebrard.* non eſt huius loci declarare: id tantùm ſufficiat non rectè ab aduerſariis Neomenias verti Nouilunia: nam cùm Paulus de feſtis Hebræorum, quæ in principio cuiuſque mēſis celebrabant, hoc loco verba faciat: nō No- E uilunium ſimpliciter, ſed feſta Nouilunij explicare debuerunt: at quid feſtorum hoſtes efficerent, præterquàm feſta ipſa Deo ſacrata, etiam cum Scripturarum iactura, ac damno ſupprimere?

NVM. 20. *Si ergo mortui eſtis cū Chriſto ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuētes decernitis?* Satis clarè hunc locum deprauant aduerſarij, vt eo Eccleſiaſticarū legum vim,

atque

atque Eccleſiæ in iis condendis poteſtatem eneruent; dum ita legunt. *Si ergo mortui eſtis cum Chriſto à rudimentis huius mundi, quid præceptis vos onerant tanquam ſi adhuc mundo viueretis?* Vox Græca eſt δογματίζεσθε, quæ ab Aria vertitur *dogmatizamini.* Planè negandum non eſt dogma apud Græcos decretum ſonare, non quidē omne, ſed quod ad doctrinam pertinet: vnde hæc vox ad Latinos tranſmigrauit, vt apud nos illud dogma dicatur, quod circa fidei doctrinam ſtatutum eſt. Quapropter certum eſt Paulum hoc loco, vt ex poſterioribus verbis conſtat, de fidei dogmatibus pertractare: atque hunc eſſe ſenſum Pauli ex ipſis verbis colligimus: hunc enim ſenſum reddunt. *Quòd ſi mortui eſtis cum Chriſto ab elementis huius mundi*, id eſt, ſi à ſimulachris ad Chriſti fidem conuerſi eſtis, ac per Baptiſmum cum Chriſto conſepulti; *quid adhuc tanquam mundo viuentes dogmatizamini*, id eſt, quid adhuc tanquam rudes pueri in ipſis fidei rudimentis hæretis, ac quotidie apud vos ipſos decernitis, quid in fidei doctrina vobis ſequendum ſit? Hunc ſenſum tradit Theophylactus in Commentariis huius loci, his verbis. *Quin & illud vide, quomodo tacitè eos carpat dicendo δογματίζεσθε. Siquidem vt pueri (inquit) inſtar puerorum, qui nuper diſcere cœperunt, ſedetis audientes inſtitutionē, quidnam vos oporteat facere.* Porrò hunc ſenſum optimè reddit editio vulgata, quā ipſe quoq; Chryſoſtom. Græcus Pater ſequitur hom. 7. in 2. cap. Coloſſ. Ex quibus patet confutatio huius Caluinianæ corruptionis.

Si vous eſtes donc morts auec Chriſt aux rudiments du monde, pourquoy vous charge-on d'ordonnances, comme ſi vous viuez au monde?

Theophylact.

1. Theſſ. 1.

CÆTERVM, quod ad Epiſt. 1. ad Theſſ. ſpectat. Primò, locum illum, qui habetur c. 1. n. 5. *Quia Euangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantùm, ſed in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa*; ita corrumpunt, vt pro *plenitudine*, legant *certitudine*. Vox Græca, πληροφορία ſignificat perceptionis plenitudinē, vel plenam rei perceptionem, à πληρόω, quod eſt *impleo*: vnde πλήρωμα *plenitudo*: nobiſcum & Syriacus textus, & Arias ſentiunt, ac legūt. Malè igitur reddunt aduerſarij in certitudine, cùm nihil in textu ſit, quod certitudinem indicet.

Mais auſſi en vertu, & S. Eſprit, & grande certitude.

1. Theſſ. 2.

CAP. 2. n. 12. *Vt ambularetis dignè Deo.* Pro *dignè*, vertunt, vt ſolent, *vt decet*, vt operū bonorum dignitatem ſubuertant: ſed de hac corruptione ſuperiùs diſſeruimus.

Que vous cheminiez cōme il appartient ſelon Dieu.

1. Theſſal. 4.

CAP. 4. n. 3. *Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione.* Hic poſt illa verba, *ſanctificatio veſtra*: declaratiuā, ſeu potiùs reſtrictiuam particulam, *id eſt*, addunt, qua Pauli verba in alium, cúmque hæreticum ſenſum transferunt: quaſi Paulus totam hominis ſanctificationē in mali tantùm fuga collocet, quæ non Pauli, ſed Caluiniſtarum, & Lutheriſtarum eſt hæreſis, qui vniuerſam hominis iuſtificationem in ſola peccatorum remiſſione, aut non imputatione conſtituunt, neque aliam in homine iuſtitiam agnoſcunt, quam eam, qua fide credunt ſibi remiſſa eſſe peccata: atque ita peruersè hunc locum legunt. *Hæc eſt enim voluntas Dei, ſcilicet ſanctificatio veſtra, id eſt, quòd abſtineatis à fornicatione.* Sed hanc corruptionem facilè refellit Græcus, ac Syriacus textus, qui eam particulam non ferunt: Græcus enim textus ita legit, vt eſt in vulgata, Syriacus verò magis adhuc Pauli ſenſum Catholicum declarat: ita enim vertit. *Hæc enim eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra, & vt abſtineatis ab omni ſcortatione.* Cum vulgata ſine illa adiectiua particula legunt Arias, & Vatablus: ſoli ergo aduerſarij à Scripturarum veritate recedunt.

Car ceſte eſt la volonté de Dieu, aſſauoir voſtre ſanctification, c'eſt à dire, que vous-vous abſteniez de paillardiſe.

NVM. 12. *Et vt honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis*: illi extrema verba ita vertunt. *Et nihil vobis curæ ſit.* Arguitur hæc corrupta verſio à Græco textu, qui habet καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε; quæ verba ita ad literam redduntur. *Et nullius opus, vel neceſſitatem habeatis*; ita etiam reddit Syriacus textus, *nulliúſque opera egeatis*: neq; ab his diſſentit Hieronymus, cùm vertit. *Et nullius aliquid deſideretis.* Siquidem aliquid ab alio deſiderare, eſt illius opera egere, vel illo opus habere: at longè ab hoc ſenſu diſtat aduerſariorum lectio, cùm legant: *Nihil vobis ſit cura.* Quæ Epicurianum, nedum Hæreticum ſenſum præ ſe fert: nam ſi nihil nobis curæ eſſe debet: nec Dei cultus, nec virtutum ſtudium, nec fides, nec noſtra, nec proximorum ſalus curanda eſt: quod ſanè apertè ad Atheiſmum deducit.

Afin que vous-vous portiez honeſtement enuers ceux qui ſont dehors, & que n'ayez affaire de rien.

IN ſecunda verò Epiſt. ad eoſdem Theſſ. cap. 1. n. 6. verba illa. *Si tamen iuſtum eſt, apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant*; in prauo ſenſu reddunt vertentes. *Quoniam iuſtum eſt apud Deum retribuere afflictionē iis, qui vos affligunt*: hic enim ſenſus, ſi ita intelligatur, quòd æquum ſit, afflictionem affligentibus rependere, vt verba ſonant, cum omnibus Scripturis, præſertim Euangelicis pugnat: nam Matt. 5. ita legitur. *Audiſtis, quia dictum eſt, oculum pro oculo, & dentem pro dente, Ego autem dico vobis non reſiſtere malo: ſed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Si verò id ad Deum referant, vt ſcilicet iuſtum ſit apud Deum, vt ipſe iis, qui electos iniuſtè opprimunt, ac tribulant, tribulationem reddat, bonus quidem ſenſus eſt, ſed neſcio an ab aduerſariis intentus: cùm textus literam minimè fideliter reddant; nā apud Græcos eſt εἴπερ, quæ vox duplicem ſignificationem habet: nam reddi poteſt, per *ſi*, & per *ſi quidem*; Arias, & Syriacus interpres legunt *ſi quidem*: at ſeparatim, ita vt *ſi*, à *quidem* diſtinctum ſit; quare genuinum ſenſum retinent: non enim affirmant, ſed ſub conditione

2. Theſſal. 1.

Car c'eſt choſe iuſte enuers Dieu, qu'il rende affliction à ceux qui vous affligent.

Matth. 5.

tione ſeruant: quod idem eſt, ac ſi negarent, ſiquidem iuſtum eſt (aiunt) retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant, quaſi dicerent, id minimè iuſtum eſt. At aduerſarij omninò affirmant: quo fit, vt illorum verſio meritò ſuſpecta eſſe debeat; vt Apoſtolicis verbis minimè conſona.

Cap.2.num. 3. *Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam niſi venerit diſceſsio primùm.* Viſa fuit aduerſariis imperfecta Pauli ſententia, & quòd hoc loco Scriptura defecerit: quare illam diuina, atque Apoſtolica auctoritate, tanquam ea prætermiſſa eſſent, ſupplere voluerunt: adduat enim pleraque verba ita legentes. *Ne quis vos ſeducat vllo modo, quoniam non veniet dies illa, niſi venerit diſceſsio primùm.* Ita qui nullam Eccleſiæ ad condendas fidelibus leges poteſtatem relictam eſſe volunt, eam ſibi ad præſcribendas Scripturis leges ad immutanda, addenda, minuenda ab illis verba, aſſumere non verentur. Verùm ſibi à diuina maledictione caueant. At huc inſignis eſt Caluini corruptio, cùm lib.4.Inſtit. vt omnimodam Eccleſiæ defectionem doceat, addit his verbis *vniuerſalis*, ita ſcribens. *Niſi vniuerſalis diſceſsio venerit.* Quod ſanè impudentiſſimam ipſius temeritatem euincit; cùm Scripturas violare non timet, & ſummam hanc impietatem Scripturis diuinis affigit.

Que nul ne vous ſeduiſe aucunement: car ce iour là ne viendra point, que premieremẽt ne ſoit aduenue la reuolte.

Nvm.10. *Ideò mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.* Ex hoc loco corrupto priſcam illam ſuam in Deum impietatem confirmant, qua illum malorum, ac ſcelerum auctorem efficiunt: nam pro eo, quod Hieronymus legit, *operationem erroris*; vertunt illi, *efficaciam erroris.* Græcum vocabulum ἐνέργειαν operationem inſinuat: ἐνεργέω enim ſignificat ago, operor, efficio. Porrò quamuis aduerſarij vertere potuiſſent, operationem, vel efficientiam; efficaciam tamen vertere maluerunt, vt hanc non ſimplicem Dei operationem, quæ ſecundæ, vel liberæ cauſæ concurſum requirit, ſed efficacem operationem ab abſoluta Dei potentia profectam innuerent: at eum Hieronymo operationem legit Arias noſter. Atque hanc erroris operationem ipſa ſcilicet ſigna Pſeudoprophetarum mendacia, ſiue ad permiſſiuam tantùm, non efficacem Dei voluntatem referamus: ſiue eidem voluntati Dei efficaci tribuamus, parum refert: hæc enim ad errorem, ac mentis perfidiam nondum pertingit: neque enim diuinæ bonitati officit, quòd ea mendacia ſigna fieri voluerit: quemadmodum neque eidẽ repugnat, quòd Sathanam ad Iob tentãdũ, ac probandũ miſerit, ac cæteros homines Diaboli tentationib. ſubijciat: quæ nullo modo peccatum attingũt, immò quamuis Deus multos his ſignis irretiendos prævideat, quæ fieri iuſtè voluerũ illi propria, non Dei voluntate iis credant; minimè illorũ erroris auctor dici poteſt. At efficaciam erroris immittere, quo ſenſu aduerſarij locum hunc peruertunt: cùm mentis errorem, ac perfidiam in Dei operatione inuoluat: id fieri nullo modo poteſt, niſi ſumma impietate Deus mali auctor conſtituatur. quod aliàs fusè confutauimus.

Et pourtant Dieu leur enuoyera efficace d'abuſion à ce que ils croyent à menſonge.

Nvm.15. *Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis ſiue per ſermonẽ ſiue per epiſtolam noſtram.* Cauent aduerſarij à voce, *traditiones*, & pro ea vertunt *documenta.* Græcè παραδόσεις *traditiones*; ita etiam vertit Arias. Eãdem quoq; vocẽ vniuerſi Patres hoc loco legunt. Baſil. de Spiritu S. c. 29. Chryſoſtom. in hunc locum. Auguſtin. Hieron. & alij.

Parquoy freres ſoyez fermes, & tenez les enſeignements, qu'auez appris ſoit par noſtre parole, ou par epiſtre.

Corruptiones Epiſtolarũ ad Tim. Tit. & Heb.

Censvra XXIX.

Homines corrupti mente, reprobi circa fidem adhuc in peius proficiunt, nec Scripturas peruertere deſinunt: at inſipientia illorum (teſte Paulo) manifeſta erit omnibus, vt vltrà non proficiant. Hi in Epiſt. 1. ad Tim. cap. 4. vt ſuum in Romanæ Eccleſiæ Presbyteros odium declarent locum illum, qui habetur n. 14 *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterij.* pro voce, *presbyterij*, vertunt *cœtus ſeniorum*; quaſi verò manuum impoſitio ad quoſuis ſeculares homines dummodò ſenes eſſent, pertineret. Græcè habetur, πρεσβυτερίου. Nulli dubium eſt, Presbyteri nomen apud Græcos ſeniorem indicare: vnde apud Herodotum πρέσβυς idem eſt, ac eſſe maximum natu. Hine πρεσβύτερος ſenior, ætate prouectior apud illos appellatur: id nemo inficiatur, qui nonnihil in Græca lingua verſatus eſt, neque in eo aduerſarios damnamus, quaſi malè ſentiant, Presbyteros ſeniores appellari. Quod verò in ipſorum verſione accuſamus, id eſt, quòd cùm in nouo Teſtamento Presbyteri nomen ita cum Sacerdotio coniunctum ſit, vt nullus vnquam in eo Presbyter nominetur, quin ſimul Sacerdos eſſe intelligatur; illi vt Sacerdotium extinguant; quoties ipſis Presbyteri vox obuia fit, non Sacerdotem, vt commodè Gallica lingua efficere poſſent, vertendo, *Preſtre*, quod adamuſſim vocabulum Preſbyteri reddit, ſed ſeniorem vertere maluerunt. Neque tamen ignorare valent Presbyteros ex Apoſtolica doctrina ſemper à Patribus Sacerdotes nuncupatos, ac pro Sacerdotibus habitos fuiſſe, cuius rei vnus pro omnibus teſtis ſufficiat Ambroſ. in cap. 4. ad Epheſ. vbi de Epiſcopo agens, qui Presbyterorũ caput eſt, eum Principẽ Sacerdotum appellat. *In Epiſcopo (ait) omnes ordines ſunt, quia primus Sacerdos eſt, hoc eſt, Princeps Sacerdotũ.* Quòd verò per Sacerdotes Presbyteros intelligat, declarat ad caput 2. prioris ad Timoth. *Omnis Epiſcopus* (inquit) Presbyter

1. ad Tim. 3. 1. Timot.

Ne metz point en nõchaloir le don qui eſt en toy lequel t'eſt donné par prophetie, auec l'impoſition des mains de la compagnie des Anciens.

Omnis Epiſcopus (inquit) *Presbyter eſt, non tamen omnis Presbyter Epiſcopus: hic enim Epiſcopus eſt, qui inter Presbyteros primus eſt.* En quàm luculenter Ambroſius nomine Presbyteri, non tantùm ſeniorem, ſed & Sacerdotem intelligit: quo ſenſu etiam Presbyter à cæteris Patribus vſurpatur, à Clemente Can. 2. Apoſt. & lib. 3. Recognit. ab Ignatio ad Heronem Diaconum, & clariſſimè in epiſt. ad Trallian. vbi Presbyteros expreſsè Sacerdotes nominat. Clemente Alexand. lib. 6. Strom. Conc. Arauſic. Can. 13. vbi de ordinatione Presbyterorum agit. Conc. Antiochen. Can. 9. Greg. Nazianz. orat. 20. quæ eſt in laudem Baſilij. Epiphanio hæreſi 75. contra Acuanos, & à reliquis.

Clem. Rom. Ignatius. Clem. Alex. Nazianzen. Epiphanius.

QVID plura? ipſi quoque aduerſarij, licèt inuiti, vel inconſtantia, vel vi veritatis exagitati, hoc ipſum fatentur in Latina noua verſione apud Badium impreſſa, vbi hunc locum ita vertunt. *Cum impoſitione manuum auctoritate Sacerdotij.* Ita etiam habent Eraſmi verſiones, Tigurinæ, & Baſileenſes, atq; etiam ipſa Tigurina verſio. In Gallicana verò verſione apud eundem Badium impreſſa, ita legunt. *Cum impoſitione manuum Sacerdotij*; in margine autem legunt; *aut manuum Sacerdotum*; *ou des mains des Preſtres.* Eodem quoque modo legitur in verſione Londini excuſſa, & alia apud Iacobum Poulain: nec non in aliis pleriſque impreſſis ante annum 1560. quæ vbicunque offendunt nomen Presbyteri, vertunt, *Preſtre*, quod Latina lingua ſonat, *Sacerdos*.

Auec impoſition des mains de la Preſtriſe, ou des mains des Preſtres.

CVR autem Sacerdotes tam ab Apoſtolis, quàm à Patribus, Presbyteri, ac ſeniores vocarentur, ea cauſa fuit, quòd nonniſi graues viri, ac prouectæ ætatis, vel ſaltem ſenilis animi ad Sacerdotiũ promouerentur: quamobrem inde Presbyteri nomen ſortiti ſunt, qui Sacerdotes ordinabantur. Ex quo tandem habemus nullum vnquam ſenioris, aut Presbyteri nomen, ac dignitatem prærerquàm ex Sacerdotio in Eccleſia adeptũ fuiſſe, quod ex verbis Petri Epiſt. 1. c. 5. apertè colligitur, qui cùm Sacerdos eſſet à Chriſto ordinatus, ibi tamen ſe Presbyterum, ac ſeniorem appellat. *Seniores* (inquit) *qui ſunt in vobis obſecro, & ego conſenior.* Quæ verba in Græco textu exprimuntur per nomen Presbyteri. *πρεσβυτέροις τοῖς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος. Presbyteros, qui in vobis ſunt, obſecro, & ego compresbyter.* Cùm igitur aduerſarij locum hunc ita vertunt, vt Sacerdotium à Presbyterio ſeiungant, ac ſeniorum ſtatum, de quo hîc agit Paulus, in quo Epiſcoporum cœtum inſinuat, ad laicos homines transferant; certum eſt, eos non tam verba, quàm huius loci ſenſum peruertere. Syriacus textus, quæ hactenus diximus, eleganter in ſua verſione exprimit, dum ita

1. Petri 5.

A legit. *Ne ſpreueris donum, quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manus dignitatis Presbyterij.* Clariùs adhuc Vatablus. *Cum impoſitione manuum auctoritate Sacerdotij.*

CAP. 5. n. 20. *Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Quibus verbis Paulus non ſecretos, ſed publicos peccatores arguendos iubet. Quare particula illa (*coram omnibus*) non ſe tenet ex parte verbi, ſed tantùm ex parte participij: ita vt ſenſus ſit, peccantes coram omnibus, hos argue, ſcilicet publicè: nam de arcanis peccatis perſpicuum B eſt Chriſti præceptum. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* At verò aduerſarij aduersùs Chriſti præceptum locum exponunt legentes. *Argue publicè eos, qui peccant*; quaſi arcana hominum peccata omnibus detegenda forent.

1. Timoth. 5. Reprens publiquement ceux qui pechent.

IN 2. Epiſtola cap. 3. num. 3. *Sine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes.* Hoc extremo verbo præſertim, Paulus grauiter aduerſariorum vulnus, quo ij ſaucij ſunt, perſtringit: quamobrem mulorum inſtar illum calcibus oppetunt, verbum, *incontinentes*, proſternunt, ac quaſi eo illos nimis durè calumniatus eſſet, illud in exilium expellunt; ac pro eo, *intemperantes*, ſufficiunt: eſto, quanC doquidem hoc ſibi nomen arripiunt, illud habeant: at aliud non repudient: nam vox Græca *ἀκρατεῖς incontinentes* ſignificat, ac libidinoſos, neque id Græco idiomati negare debent, cùm paſſim in hac ſignificatione ab auctoribus vſurpetur: immò apud eundem Paulum 1. Cor. 7. vbi legitur; *propter incontinentiam veſtram.* Græcè habetur *ἀκρασίαν*: vbi etiam aduerſarij ipſi vertunt, *incontinentiam*: cùm igitur ibi incontinentiam verterint, cur hîc *incontinentes* reddere metuunt? Sed huius rei ea (vt opinor) cauſa eſt, quòd incontinentiam inter vitia non relegent: nam cùm D (teſte Auguſtino) nemo peccet in eo quod vitare non poteſt; id apud illos certum eſt, ac pro dogmate decretum; neminem continentiam ſeruare poſſe: quò fit, vt incontinentia ab iis vitari non poſſit, ac proinde malum, ac peccatum minimè iudicent.

2. Timoth. 3.

Sans affection naturelle, calomniateurs, ſans attrempance.

1. Cor. 7.

IN Epiſt. ad Titum cap 1. num. 6. *Filios habentem ſubditos, non in accuſatione luxuriæ.* Pari religione Paulum corrigunt, nec dicere debuiſſe, *luxuriæ*, ſed *diſſolutionis*, ipſa corruptione demonſtrãt: nam pro voce, *luxuriæ*, legunt *diſſolutionis*: cùm tamen ignorare non deE beant, vocem Græcam *ἀσωτίας* luxuriam ſignificare: nam eadem voce vtitur Paulus ad Galatas ſcilicet, cùm ait. *Fornicatio, immunditia, luxuria, ἀσωτία*; & Petrus ſecunda Epiſtola capite ſecundo. *Et multi ſequentur eorum luxurias*: vbi nulli dubium eſt, Apoſtolos iis locis de peccato luxuriæ, non diſſolutionis agere. Verſio

Ad Tit. 1

Sytiaca habet, *non laſcinientes*, quod idem A eſt, ac ſi diceret, *non luxuriantes.* Vatablus vertit, *non obnoxios crimini luxus*. Denique malè ſe luxuriæ propugnatores præſtant aduerſarij, cùm vndique Scripturarum, ac interpretum telis eorum luxuria oppugnetur.

Sage, ſainct, attrempé.

NVM. 8. *Sobrium, iuſtum, ſanctum, continentem*; iterum pro incontinentia pugnant: continentem Epiſcopum eſſe nolunt: ſed tantùm temperatum: ita pro (*continentem*) legunt *temperatum*, ſed iterum contra illos pugnat Græca vox ἐγκρατῆ, à qua euadere B non valent. Præterea ſi temperatum dicere voluiſſet Apoſtolus, id eſt, qui parcè cibo, & potu vteretur; an non ſuperflua eſſet eiuſdem rei repetitio, cùm priùs dixerit Epiſcopum ſobrium eſſe debere, ac non vinolentum; quod eſt eſſe temperatum?

PORRÒ ex hoc loco validum argumentum deducitur, Epiſcopum ex Pauli decreto, non vxoratum eſſe debere, quod infringere conantur aduerſarij, tam in hoc capite n. 6. quàm 1. Timoth. 3. n. 2. vbi ait. *Oportet ergo* C *Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe vnius vxoris virum*: & hoc loco. *Si quis ſine crimine eſt vnius vxoris vir.* Vnde contendunt Epiſcopos vxoratos eſſe debere: at facilè prauus illorum ſenſus refellitur. Primò, ex ipſis verbis Apoſtoli: quorſum enim Apoſtolus ait, Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum? num vt polygamiam expelleret? At ſanè ea iam in lege Euangelica abolita fuerat: immò neq; apud vllos ſiue Iudæos, ſiue Gentiles eo tempore eam in vſu fuiſſe legimus. At demus apud aliquos eandem in vſu fuiſſe: cur Apoſtolus Epiſcopis ſigillatim monogamiam præciperet? D num vt aliis fidelibus plures vxores concederet, Epiſcopis verò vnam duntaxat tribueret? hic enim ſenſus vltrò ex ipſis Apoſtoli verbis fluit, ſi ſententiæ aduerſariorum ſtandum ſit. At quis hunc ſenſum non exhorreat velut Chriſtianæ, ac Euangelicæ legi infenſum?

Il faut, que l'Eueſque ſoit irreprehenſible, mari d'vne ſeule femme.

PRÆTEREA cùm Paulus dicat; oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum, atque id ſub legis neceſſitate perſtringat, vt neceſſariò Epiſcopus vnam vxorem habere debeat: quid de iis Epiſcopis dicendum erit, qui inuxorati permanſêre? num Apoſtoli præceptum E violauêre, aut ab Epiſcopatu arcendi ſunt, cùm hæc ſit Epiſcopis lex impoſita, vt vnam vxorem habeant? cur Timotheus, cur Titus, cur Paulus ipſe ſine vxoribus vixerit? quare Paulus vniuerſos ad virginitatem hortatur, ac omnes ſicut ſeipſum vellet eſſe cœlibes? Quid? an non ipſi Epiſcopos ſuos, quos ſuprà vigilantes vocant (*ſurueillans*) ſæpè inuxoratos eligunt? quo pacto igitur ij Apoſtolicam legem ſeruant? Planè inde perſpectum eſt, hunc, quem aduerſarij obtrudunt, non eſſe verum ſenſum Apoſtoli.

A SENSVS igitur Apoſtoli cùm ait, Epiſcopum vnius vxoris virum eſſe debere, is eſt, vt bigamos, vel polygamos ab Epiſcopatu arcendos eſſe decernat: ſit vnius vxoris vir, qui in Epiſcopum eligendus eſt, id eſt, vnam tantùm vxorem habuerit, ſi prius cœlebs non fuit; ſi vxorem habeat, ab ea contineat: oportet enim Epiſcopum continentem eſſe. Hæc Apoſtolica lex eſt Epiſcopis impoſita, quam & Apoſtolorum exemplum, & antiquiſſimus Eccleſiæ vſus ampliſſimè confirmauit. Qua- B propter cùm Apoſtolus præcipit, ac decernit Epiſcopum continentem eſſe debere, indiſſolubili planè argumento demonſtrat, niſi ſeipſum Timotheum, & Titum, & quotquot in Eccleſia Epiſcopatu functi ſunt, qui inuxerati extitêre, ab Epiſcopatu deturbare velit, eum ab vxore continere debere.

IN Epiſtola ad Hebræos cap. 13. n. 17. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis*; ipſi, vt omne ſubiectionis humanæ iugum excutiant (vt ſolẽt) vertũt, *Obedite ductorib. veſtris*; quaſi ij nõ C præpoſiti, ſeu præſules, ſed tantùm ductores dici debeant, neque vllum ius in cæteros acceperint. At illos accuſat Græca vox ἡγουμένοις, quæ, vt notum eſt, *præpoſitum, imperatorem, ducem* inſinuat: vnde ἡγεμονὴ, id eſt, *imperium.* Confirmat hanc ſignificationem textus Syriacus, qui legit. *Parete gubernatoribus veſtris.* Eandem corruptionem habent n. 7.

Heb. 13. Obeiſſez à vos conducteurs, & vous y ſubmettez.

ACCEDAT, quòd frequenter in hac epiſtola pro voce *Pontifex*, legunt, *Sacrificator*, quod peruersè efficiunt, cùm ἀρχιερεὺς nullum omnino ſymbolum habeat cum θυσία, quæ vox ſacrificium ſignificat, aut θύειν, quod D ſacrificare dicitur, vnde Pontifex apud Latinos, teſte Scęuola, dicitur potiùs à poſſe, & facere, eò quòd omnia, quę ad Deum ſpectant, poſſit efficere. Hinc aduerſariorũ peruerſitas patet, qui ſupremum hoc nomen, quod Paulus Chriſto homini tribuit, ad ſolum ſacrificium coarctant, cùm in eo & Chriſti in Eccleſia imperium, & ius ad omnia diuina, tum ſtatuenda, tum peragenda includatur. Hoc pacto quindecim loca in hac Epiſtola ad Hebræos peruertunt, vt Chriſti maieſtatem minuant, ac Pontificis nomen, quod dignitatem præ ſe fert, in Romano Pontifice E perſequantur, ac ſi fieri poſſet, ſepeliant.

Souuerain ſacrificateur.

Corruptiones Epiſtolarum Iacobi, Petri, Ioannis, Iudæ, & Apocalypſis.

CENSVRA CENTESIMA

RESTANT nonnullæ adhuc corruptiones aduerſariorum examinandæ. Primùm in Epiſtola Iacobi cap. 5. num. 14. vbi ita legimus. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum vngentes* Iacob. 5.

eum

eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Quibus verbis Apoſtolus præclarè Extremæ vnctionis Sacramentum à Chriſto inſtitutum fidelibus tradit, & quænam ſit materia, quæ forma, quis miniſter, quiſve effectus huius ſacramenti, declarat. Materia duplex eſt: remota, & propinqua; ſicut etiam in Sacramento Baptiſmi. Remota eſt oleum, propinqua eſt vnctio. Quemadmodum in Baptiſmo remota materia eſt aqua, propinqua verò, ablutio. Porrò duplex hæc materia verbis illis continetur; *vngentes eum oleo.* Forma eſt, oratio in nomine Domini: nam ſicut in Baptiſmo ſirma ſunt verba illa; *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c. ita in hoc Sacramento. *Ego te vngo in nomine*, &c. quæ forma illis verbis declaratur. *Et orent ſuper eum in nomine Domini.* Miniſter eſt Presbyter Eccleſiæ, non laicus, non profanus, ſed legitimè ordinatus Sacerdos; quod illa verba indicant; *inducat Presbyteros Eccleſiæ.* Denique huius Sacramenti duo præcipui effectus enumerantur. Primus eſt, remiſſio peccatorum, quapropter dicitur. *Et ſi in peccatis fuerit, remittentur ei*; qui effectus cõmunis eſt cæteris Sacramentis. Alter effectus, qui huius Sacramenti videtur eſſe peculiaris, eſt conualeſcentia, ſi ea infirmo vtilis fuerit: quare additur. *Et alleuiabit eum Dominus.* En abſolutam huius Sacramenti deſcriptionem ab Apoſtolo Iacobo hoc loco exaratam.

PORRO aduerſarij, vt impietatis totius menſuram impleant, ſicut cæterorum Sacramentorum, ita huius potiſſimùm hoſtes ſe eſſe profitentur, quod à Catholica Eccleſia inter Sacramenta à Chriſto Domino inſtituta ſemper agnitum fuit: quapropter, vt illud profanent, perdant, dilapident, neque aliquid in eo diuinum relinquant, profanos, ac ſæculares illi homines miniſtros adhibent. Hinc vbi nos legimus; *inducant Presbyteros Eccleſiæ*; quos iam ſuperius, & Sacerdotes, & ſacros viros, diuinis rebus adminiſtrandis mancipatos eſſe demonſtrauimus, vertunt ipſi, *Seniores Eccleſiæ*, in eo ſcilicet gradu, & ordine, quo ab ipſis habentur: qui ſuos ſeniores in laicali tantùm gradu collocant, neque Eccleſiæ miniſtros, neque Sacramentorum diſpenſatores eſſe voluut. An non hi Sacramentiperdæ appellari debent, qui diuina Chriſti Sacramenta diuino ipſo, atque humano iure reluctante profanis hominibus adminiſtranda committunt; atque ita Apoſtolum ſenſiſſe, docuiſſe, præſcripſiſſe, infideliſſima ſua verſione mentiuntur? Hanc impiam in Deum, & homines corruptionem ſuperiùs ex Græco textu, & ex ſua ipſorum inconſtantia perſtrinximus, quare hîc pluribus aduersùs illam non agemus.

IN Epiſt. 1. Petri cap. 2. n. 18. *Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.* (1. Petri 2.) Hoc loco docet Petrus eorum, qui præſunt, non vitam, aut mores ſpectanda eſſe, ſed poteſtatem illis à Deo collatam: quò fit, vt illis ſiue boni, ſiue mali ſint, parendum ſit: dummodò nihil contra Deum, aut conſcientiam iubeant. Quò etiam ſpectat illud Chriſti mandatum Matt. 23. *Quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite, ſecundùm verò opera eorum nolite facere* (Matth. 23.) Aduerſariis indigna hæc Petro ſententia viſa eſt, vt malo, ac dyſcolo domino quis parere debeat, qui in Euangelij libertatem vocatus eſt: adeò enim Euangelij libertatem extollunt, vt ea freti, ſe etiam à bonorum Præſulum ſubiectione liberos exiſtiment: quapropter Petri verba corrigunt, ac pro voce *dyſcolis*, vertunt *aſperis.* Quibus tamen apertè reluctatur ipſa Græca vox σκολιοῖς, quam negare non poſſunt ſignificare, *prauis, iniquis*, à σκολιόω, quod eſt *obliquo, deprauo, intorqueo*: neque probare poſſunt vnquam hanc vocem pro duro, ac rigoroſo vſurpari. Arias, & Vatablus vertunt; *Non ſolùm bonis, ac humanis, aut æquis, ſed etiam prauis.* Ita etiam legunt Patres.

CAP. 4. n. 6. *Propter hoc .n. & mortuis euangelizatum eſt, vt iudicentur quidem ſecundùm homines in carne: viuant autem ſecundũ Deũ in ſpiritu.* (1. Petri 4.) Pro voce *iudicentur*, legunt aduerſarij *condemnentur*, quod ſanè neque Græca vox fert, quæ eſt κριθῶσι, quæ vox *iudicare*, non *condemnare* inſinuat, vt alibi monuimus: vnde κριτὴς dicitur Iudex, non condemnator. Neque id huius loci ſenſus fert: quomodo enim ij in carne condemnari potuerunt, qui in ſpiritu ſecundùm Deum viuere debebant? Nobiſcum legit Arias Montanus, *vt iudicentur*: ac vniuerſi ferè tam Græci, quàm Latini Patres.

EPIST. 2. cap. 2. num. 2. *Et multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur.* Duplici hunc locum corruptione aduerſarij inuadunt. Prima eſt, quòd (vt ſolent) luxuriæ vitium contegere, & excuſare affectant, quapropter pro voce, *luxurias*, legunt *inſolentias*, atque idem præſtant num. 18. vbi legitur. *Pelliciunt in deſideriis carnis luxuria eos, qui paululùm effugiunt*: illi ita legunt. *Pelliciunt per deſideria carnis, & per inſolentias eos, qui verè effugerant.* Neque his contentis ſeptem alia loca eodem modo corrumpunt, quæ ſunt ad Gal. 5. Epheſ. 5. ad Tit. 1. Iacobi 5. 1. Petr. 4. n. 3. & 4 Iudæ n. 4. At Græcũ nomen ἀσελγείαις aduersùs illos pugnat, quod vbique legitur: præſertim in Bibliis Complutenſibus, quod propriè laſciuiam, ac luxuriam ſonat: vnde habemus ἀσελγὴς, impudicus, laſciuus, inhoneſtus. Atque ita hæc loca vertunt Hieronymus, Arias, ac cæteri expoſitores. Altera corruptio eſt, quòd pro eo,

quod legimus in vulgata(*blaſphemabitur*)legũt ipſi(*improbabitur*, vel *vituperabitur*) Græcè habetur βλασφημηθήσεται, proprio Græcis vocabulo *blaſphemabitur*: at blaſphemare longè grauius, ac horribilius eſt, quàm vituperare, aut improbare;vituperare enim quædam iuſtè poſſumus, quæ blaſphemare nefas eſt: blaſphemate quippe eſt maledictis aliquid Diuinum afficere, ac propterea Vatablus legit. *Per quos via veritatis maledictis afficietur.* Arias verò cum Hieronymo, & Græco textu, *blaſphemabitur.* Aduerſariis neque in Diuinam veritatem maledicta coniicere blaſphemum videtur.

Par leſquels la vie de verité ſera blaſmee.

1. Ioan 2.

In Epiſtola 1 Ioannis c.2.num.5. *Qui autẽ ſeruat verbum eius,verè in hoc charitas Dei perfecta eſt.*Valdè cauent aduerſarij,ne qualitatem aliquam creatam,qualis eſt charitas,vel gratia,in homine collocent;qua is formaliter iuſtus reddatur, cùm ij totam iuſtitiam in non imputatione peccatorum conſtituant: quapropter hoc loco,ac pleriſque aliis ſibi à Ioãne cauent, & à charitatis nomine abſtinent, cuius vice ſupponunt(amorem) ita legentes. *Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc amor Dei completus eſt*: ſed apud Græcos hoc loco, ac reliquis vbicunque charitas nominatur, habetur ἀγάπη,pro quo ab omnibus *charitas* redditur:neque ipſi aduerſarij diſſentiũt,qui ita pleraque alia Ioannis, & Pauli loca reddunt,vbi ſe ea neceſſitate preſſos non vident, vt neceſſariò cogantur ex aliquo teſtimonio fateri eam eſſe qualitatem homini infuſam. Nam quoties id periculum metuunt,ſemper pro charitate vertunt,amorem Dei. At ſufficiat illorum fraudes detexiſſe, vt de illis nobis victoria tuta eſſe poſſit, nam vt ait Irenæus contra hæreſes; *Aduerſus eos victoria eſt, ſententiæ eorum manifeſtatio.*

Mais qui garde ſa parole l'amour de Dieu eſt vrayement accomplie en iceluy.

Irenaus.

1. Ioan.3.

Cap. 3. numero 4. *Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum eſt iniquitas.* Illi ita vertunt. *Quicunque peccatum facit, etiam contra legem facit, & peccatum eſt id, quod eſt contra legem.* Videtur quidem primo aſpectu hic aduerſariorum ſenſus ſatis veritati conſonus; tametſi nonnihil à textu in verbis diſſideant: at ij quibus illorum peruerſitas minimè ignota eſt, cùm non externum verborum aſpectum tantummodò; ſed rem profundiùs inſpiciant, his verbis latens in fidem venenum animaduertunt,quare & verba,& ſenſum Catholicæ fidei pernicioſa iudicant:nam cùm illi nullum in Euangelica doctrina cõſilium agnoſcant, ſed omnia æquè à Deo præcepta eſſe doceant: inde fit, vt neque vllum peccatum veniale admittant; ſed omnia mortalia eſſe ſentiant, ita vt iis nullum omnino peccatum ſit, niſi quod ex diametro contra Dei legem pugnat. Hîc iam aduerſariorum virus his verbis latens deprehendimus, cùm ita vertunt. *Quicunque peccatum facit, etiam contra legem facit*;& clarius adhuc venenum propinant,cùm ſubdunt. *Et peccatum eſt id, quod eſt contra legem.* Iam peruerſam aduerſariorum mentem habemus. Verborum modò peruerſitatem euincamus. Græcè ita legitur: πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία, Nulli dubium eſt, quin ἀνομία, pro quo ipſi legunt, *tranſgreſſio legis*, ſignificet *iniquitatem, ſcelus, flagitium*; cùm vbique apud Xenophontem, & alios profanos ſcriptores in hoc ſenſu vſurpetur, qui tamen Dei legem ignorarunt:quò fit,vt non propriè tranſgreſſionem legis inſinuet, ſed actum ſuapte natura iniquum, ac peruerſum: tametſi à Chriſtianis ad legis tranſgreſſionem referri valeat; quatenus ſcilicet omne peccatum contra,vel præter legem eſt: neque ego Catholicis negarẽ pro iniquitate legis tranſgreſſionem transferri poſſe,atque omne peccatum eſſe tranſgreſſionem legis, quo ſenſu ita etiam vertit Arias noſter. At Hæreticis, qui conſilia negant,atq; omnem legis tranſgreſſionem mortiferam ſtatuunt; omnino eam verſionẽ negãdam cenſeo. Quapropter hoc conſilio præter Ariam nullus Interpretũ vertit pro ἀνομία,tranſgreſſio legis,ſed omnes legunt, iniquitas: ita legit Vatablus, & alij.

Quiconque fait peché, fait auſſi cõtre la loy, & peché eſt ce, qui eſt contre la loy.

In Epiſtola Catholica Iudæ numero ſexto. *Angelos verò, qui non ſeruauerunt ſuum principatum*: pro voce, *principatum*, reddunt *originem* cum Vatablo: at miror, quo pacto Vatablus nomen ἀρχὴν originem vertat, cùm notiſſima ſignificatione principatum deſignet, ab ἀρχὸς, vel ἄρχων, qui *Princeps* dicitur, tum apud Marcum Tullium libro de fato, tum apud Sophoclem, qui ἄρχοντες Primates Ciuitatis appellat, & alios paſſim, qui nunquam ferè hoc vocabulo in alio ſenſu vtuntur: minùs præterea verſio Vatabli, & aduerſariorum huic loco videtur accommoda, vbi de Angelorum caſu agitur; nam difficile eſt venari, quid origo hæc Angelorum præ ſe ferat, aut quo ſenſu id dictum fuerit; ſiquidem Angelorum origo eſt ipſa creatio, ſi de formali principio loquimur: ſi de efficienti,Deus; ſi de materiali, nihil; cùm ex nihilo conditi fuerint: ſed cùm de principio abſolutè fit mentio, ſemper ad formale ducimur: at quo ſenſu diceret Apoſtolus Angelos ſuam creationem non ſeruaſſe? num ij creationem ſua culpa amiſerunt, aut ab eſſe, quod per creationem acceperunt, peccando deiecti ſunt? Certum eſt igitur hunc locum de naturæ origine, quam Angeli ab initio acceperũt,& ab ea nunquã exciderunt, exponi nõ poſſe,tantũ de origine gratiæ,quæ naturę originẽ ſecuta eſt, ſaltẽ poſterioritate naturæ locũ interpretari valẽt:at hæc impropriè origo dicitur:atq; etiam ſub iudice lis eſt, vetùm

Iudas.

Les Anges, qui n'ont point gardé leur origine.

vtrùm Angeli fuerint creati in gratia nécne? quò fit, vt cùm de primo ſtatu, ac gratia Angelorum certa veritas non habeatur; haud tutò hic locus de origine Angelorum quoad gratiam exponi poſſit.

QVAMOBREM ſatius eſt, notiſſima vocis ſignificatione, ἀρχὴν principatũ exponere, à quo nulli dubiũ eſt, Angelos ſua ipſorũ culpa decidiſſe: atque hunc ſenſum ipſe textus confirmat poſterioribus verbis, quæ priora declarant, cùm ait. *Et dereliquerunt proprium domicilium*, id eſt, cœleſtes illas ſedes, in quibus principabantur. De principatu, ac Hierarchia Angelorum legendus eſt Dionyſius Areop. libris de cœleſti Hierarchia.

Mais ceux ci meſdiſent de tout ce qu'ils n'entendent.

NVM. 10. *Hi autem quæcunque quidem ignorant, blaſphemant.* Vice illius, *blaſphemant*, vertunt, *detrectant*. At in Græco diſertè habetur βλασφημοῦσιν, *blaſphemant*: quapropter malè vertunt, *detrectant*. Nam detractio humanas res minimè ſupergreditur, at blaſphemia (vt alibi diximus) in Deum, ac diuina fertur. Porrò Apoſtolus, vt indicet hoc ſceleſtos, ex creatarum rerum ignorantia impiè in Deum inſurgere, blaſphemandi, non detrahendi verbo vtitur.

Apoc. 1.

IN libro Apocalypſis cap. 1. num. 6. & cap. 20. num. 6. pro vocabulo *Sacerdotes*, vertunt (*Sacrificatores.*) *Et fecit nos regnum, & Sacerdotes Deo, & Patri ſuo*, &c. *Sed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti*, vbique vertunt, *Sacrificatores Deo, & Patri ſuo; Sacrificatores Dei, & Chriſti.* Quo pacto hic locus intelligendus ſit, aliàs quidem explicauimus. Nam Auguſtinus lib. 2. quæſt. Euangelicarum cap 40. & Leo Magnus ſerm. 3. de anniuerſario die ſui Pontificatus, exponunt de munditia cordis: ita vt ſit ſenſus, quòd Chriſtus nos ita ſuo ſanguine mundauit, vt omnes Chriſtiani Sacerdotalem munditiam, quæ ſcilicet in Sacerdotibus ad diuina munera obeunda expoſcitur, per Baptiſmum adepti fuerint. *Quid etiam* (ait hoc loco præfato) *tam Sacerdotale, quàm vouere Domino conſcientiam puram?* S. Ambr. in Pſ. 109. & Beda in hunc locum, hoc Chriſtianorum Sacerdotium, de quo etiam Petrus agit 1. Ep. cap. 2 ad vnionem referunt, quam Chriſtiani cum Chriſto capite, qui eſt Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech, quoties illi per gratiam coniuncti ſunt, ſibi vendicant: eò quòd ſint membra viua Chriſti ſummi Sacerdotis. *Sacerdotes* (ait) *Dei electi, & ſancti dicuntur, eo quòd membra ſint ſummi Sacerdotis, de quo Pſalmiſta dixit, tu es Sacerdos in æternum*, &c. Prior etiam Auguſtinus ad ſpirituale laudis, iuſtitiæ, vel contritionis Chriſtianorum Sacerdotium, de quo hîc agit Ioannes, transfert: quæ tamen impropriè ſacrificia nuncupãtur.

Et nous a fait Roys & Sacrificateurs vers Dieu ſon pere.

Auguſtinus.

Leo Magn.

Ambroſius. Beda.

1. Pet. 2.

ATQVI ab aduerſariis procontor, qui omne verum, ac propriè dictum Sacrificium ab Eccleſia ſublatum cenſent, qua ratione hoc

A loco Sacerdotes Sacrificatores vertunt? nam cùm nullum ex eorum ſententia Chriſtianis Sacrificium ſuperſit, quod Deo offerant, quo pacto Sacrificatores dici valent, qui nihil vnquam verè ſacrificant? Planè nihil illis Patrum Catholicorum expoſitio de triplici illo ſacrificio iuſtitiæ, laudis, ac contritionis confert: nam hi idcirco metaphoricum hoc Sacerdotium admittunt, eò quòd verum in Eccleſia Sacerdotium agnoſcant, ac verum ſacrificium in ea offerri doceant: vel hi igitur malè vertunt, cùm pro Sacerdote *Sacrificatorem* vertunt, vt aliàs demonſtrauimus; vel

B ſi Sacrificatorem in Eccleſia eſſe volunt, verum etiam, & non metaphoricum ſacrificium in ea agnoſcere debent.

NVM. 7. *Et plangent ſe ſuper eum omnes tribus terræ.* Græcè legitur ἐ κόψονται ἐπ' αὐτὸν, *plangent ſe ſuper eum*: ita etiam legunt Arias, & Vatablus; quibus verbis explicatur diſtrinctio extremi iudicij, in quo ſi iuſtus, vt ait Petrus Epiſt. 1. cap. 4. vix ſaluabitur, impius, & peccator vbi parebunt? quò ſit, vt vniuerſis formidabile eſſe debeat. At aduerſarij noſtri, vt diem illum fidelibus omnibus pacatum, ac iucundum; ſolis autem infidelibus

Toutes les lignees de la terre ſe lamenteront deuant luy.

C tremendum perſuadeant; non legunt (*plangent*) ſed pro eo (*lamentabuntur*) ſeu conquerentur, non ad planctum, vel triſtitiam, ſed ad quærendam vindictam; quapropter ſequentia verba non legunt (*ſuper eum*) vt eſt in Græco textu: ſed (*coram eo*) *& omnes tribus terra* (inquiunt) *conquerentur, vel querelas ſuas deferent coram eo*. Quo verum Apoſtoli ſenſum peruertunt. Cùm Græca lectione, ac vulgata conſentiunt Arias & Vatablus, qui legunt. *Et plangent ſe ſuper eum*, id eſt, ſuper offenſis quas in eum admiſerunt.

ATQVE vtinam aduerſarij ſe modò ſuper

D Chriſtum plangerent, quem non tam pupugerunt, quàm innumeris corruptionum vulneribus excarnificarunt, ac dilaniarunt: at niſi illata tot Chriſto vulnera defleant, ac ſuper iis lacrymarum imbrem effundant; ſciant profectò diram illis eam Dei vltionem imminere, quam hoc libro Apoſtolus iis futuram prænuntiat, qui Diuinum verbum corrumpunt.

PLVRES his aduerſariorum corruptiones addi poterant, quas ſicco pede pertranſiuimus: verùm hæ ſufficere debent, vt iis facilè perſpici poſſit, nullam apud eos Scriptura-

E rum integritatem, ac conſequenter vnitatem reperiri: quò ſit, vt illos Tertulliani dictum de præſcript. Hæret. reſpicere videatur; cùm ait. *Iſta hæreſis non recipit quaſdam Scripturas; & ſi quas recipit, adiectionibus, & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui interuertit, & ſi recipit, non recipit integras, & ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas expoſitiones commentata conuertit.*

Cyprianus.

Ad quos etiam ſpectat, quod ait Cyprianus de vnitate Eccleſiæ. *Corruptores Euangelij, & interpretes falſi extrema ponunt, ſuperiora prætereunt, partim memores, & partim ſubdolè corrumpentes.*

Tertia pars examinis.

An Lutherani, & Caluiniſtæ in vna Scripturarum editione conſentiant, vbi de varijs ſacrorum Bibliorum editionibus ab iis confictis agitur.

Censura XXXI.

Tertia, & quarta huius quinti examinis pars duo poſtrema abſoluet, quæ de Scripturarum editione, ac interpretatione ab aduerſariis vera Religio efflagitat; vt ſcilicet vnam, ac conſentientem Scripturarum, tum editionem, tum interpretationem velut fidei duces, ac magiſtras habeant.

Ac in primis quod ad Scripturarum editionem attinet, aduerſarios, qui puram verbi Dei prædicationem ſibi arrogant; ac inter præcipuas Eccleſiæ notas collocant, adeò ſui oblitos eſſe conſtat, vt nullã omnino certam, atque authenticam Scripturarum editionem ſibi ſtatuant, vt ex ea puram, ac irrefragabilem Diuini verbi veritatem, quam iactant, haurire valeant, atque in ea firmam, ac ſtabilem illius prædicationem aſtruant; ſed vniuſcuiuſque arbitrio relinquunt, vt quiſque eam ſibi diuinarum Scripturarum editionem conſcribat, quam proprij ingenij ſenſus dictauerit: quò fit, vt innumeris, ac propè infinitis Dei Scripturas tranſlationibus confundant.

Hoc aduerſarij non diſſimulant, immò apertè profitentur in præfationibus Biblicis, præſertim verſionis Tigurinæ: vbi verſiones ſuas ita commendant, vt tamen neminem illis adſtringant; ſed pro cuiuſque ſtudio meliorem efformare, liberum relinquant.

Hic lubet nonnullas de hac re diſceptationis particulas à notariis hinc inde exceptas referre, quæ paucis elapſis annis cum Caluiniano Miniſtro mihi accidit, cùm apud Delphinates in Apoſtolica miſſione laborarem. Percontatus ab illo fueram, num Gallicam Bibliorum, quam tunc præ manibus habebam, verſionem ab ipſis confictam, velut authenticam approbaret? Reſpondit ille apud ſe nullam Bibliorum verſionem ratam haberi, præter eam, quæ cum prototypo conſpiraret: cuius teſtes ij tantummodò, qui linguarum periti eſſent, adhiberi poterant: at cùm obiicerem inuolutam illius ſententiam minimè propoſitæ interrogationi ſatisfacere, ac propterea ab eo ſententiam quærerem; adderémque nullo iure illam Bibliorum verſionem ab eo refelli debere, quæ tot Miniſtrorum conſenſu compacta Geneuæ, vel Tiguri, vel alibi apud illos excuſſa eſſet. Reſpondit ille inuolutiùs, ſuæ Religionis Doctores, qui Bibliorum verſioni inſudarunt, haud alia conditione illam approbandam omnibus propoſuiſſe, niſi quatenus cum prototypo conuenire deprehenderetur: neque ſe vllo modo adduci poſſe, vt exiſtimaret, vllam Scripturarum editionem, alia ratione legitimam probari poſſe, quàm ſi quoties opus eſt, cum prototypo conferatur. Sed eum tergiuerſationi metam ſtatuere vellem, profero illi Bibliorum volumen, quod Geneuæ excuſſum erat, peto que, quid de illa Gallica verſione ſentiret, num legitimam, ac cum ſuo prototypo concordem eſſe exiſtimaret? Ille nimium ægrè ferens, quòd in eam diſceptationem, quam minùs ſperauerat, incidiſſet, nodum ait me in ſcirpo quærere: atque eam ſuam, & omnibus Caluiniſtis communem eſſe ſententiam aperuit; vt nullam prorſus ſacrarum Scripturarum editionem certam, atque authenticam eſſe crederent; cùm verò illius, ac ſuorum ſententiam damnarem, hac potiſſimùm ratione, quòd ipſi de ſacrarum Scripturarum veritate nunquam certi, ac tuti eſſe poſſent; cùm pauci Græcam, pauciſſimi Hebraicam linguam intelligant: atque in his qui ſe peritos exiſtimant, facilè hallucinari poſſint: ex quo tandem rectè concluderem, eos incerta, ac dubia fide miſeros populos deludere, cùm incertam, ac dubiam Scripturæ veritatem illis ſequendam proponerent. Riſit ille, grauem diuinis inquiens exemplaribus iniuriam irrogandam fore, ſi præter illa Scripturæ quippiam authenticum in Eccleſiam inferretur.

Hinc cuilibet liquidò patere poteſt, apud Lutheranos, & Caluiniſtas non ſolum nullam diuinarum Scripturarum editionem legitimam eſſe: ſed & ſi aliquam circunferunt, illam ab eis incertæ veritatis, ac cùm libuerit, ſpuriam iudicari: quod quidem non alio conſilio præſtant, quàm vt liberiùs prauis interpretationibus in Scripturas graſſari valeant. Quod apertè paulò poſt idem Miniſter profeſſus eſt. Nam cùm in grauem de vulgatæ editionis veritate controuerſiam incidiſſemus, quam ille aperto Marte oppugnabat; hoc inter cætera argumento vſus eſt ad illius auctoritatem eneruandam. Exemplaria (inquit) præſertim Hebraica, multis, ac copioſis ſenſibus ſunt fœcunda; atque inde etiam multiplicibus verſionibus obnoxia: igitur in ea ſenſuum varietate non vnus tantummodò

ſenſus

ſenſus eſt eligendus, neque Scripturæ veritas, quæ multis ſenſibus integra conſtat, vni tantùm alliganda eſt: ſed cuiuſque iudicio committendum eſt, vt eum ſibi ſenſum quiſque eligat, qui magis ſuæ intentioni deſeruiat.

Cvi cùm ego reſpondiſſem, indignam hanc eſſe homine Chriſtiano ſententiam, meliúſque, ac ſapientiùs acturum, ſi vni duntaxat authenticæ verſioni, quæ ex Eccleſiæ totius iudicio verum, ac legitimum Scripturæ ſenſum explicet; vniuerſos inniti oportere aſſerat: quàm, quòd id vniuſcuiuſque voluntati, atque arbitrio relinquatur, vnde innumera verſionum inter ſe diſcrepantium colluuies erumpat: neque verum eſſe, quod pro confeſſo aſſumit, Scripturarum nimirum veritatem multis ſenſibus, qui plerumque inter ſe diuerſi ſunt, quaſi partibus conſtare; cùm vnus tantummodò vt plurimùm, ac ſemper ſibi conſtans ſit verus Scripturarum ſenſus. Dixi, vt plurimùm: nónunquam enim accidere poteſt, vt duo ſint literales vnius Scripturæ ſenſus æquè à Spiritu ſancto intenti: de diuerſis verò Scripturarum ſenſibus, qui ex diuerſa vocum ſignificatione fluunt: vnum tantùm verum, ac legitimum ſenſum eſſe poſſe: quò fit, vt in eo ſtatuendo Eccleſiæ iudicio opus ſit, quod in rebus fidei, ac morũ infallibile eſſe creditur. Protinus ille Hæreticorum more in Eccleſiam inſurgens illius auctoritatem oppugnare cœpit.

Ex quo planè certum eſt, nullam apud illos certam, ac ratam eſſe Scripturarum editionem: ſed tot eſſe Scripturas, quot hominum ingenia, ac ſententiæ inter illos verſantur: vnde neceſſe eſt Scripturarum vnitatem apud illos penitùs interire.

Cæterum, vt id magis perſpectum fiat; illorum breuiter editiones annotandæ ſunt, quæ non vno tempore, aut auctore: ſed diuerſis temporibus, ac auctoribus parum ſibi conſtantes in Hæreticum orbem prodière. Ac imprimis, editionum omnium, quæ hactenus ab aduerſariis ad nos peruenerunt: plurimas enim fateor me minimè vidiſſe; quædam Latinæ ſunt, quædam vulgares: vulgares partim Italica, partim Gallica, partim Germanica lingua editæ fuêre. Ex Germanicis eſt editio Tiguri, excuſſa anno Domini 1536. & 1552. apud Chriſtophorum Froſchouerum, alia quoque Baſiliæ impreſſa per Nicolaum Brilinger anno 1556.

Ex Gallicis habemus excuſſam Londini in Anglia apud Thomã Gautier anno 1551. reuiſam per Ioannem Caluinum, aliam impreſſam Geneuæ anno 1555. apud Conradũ Badiũ, aliam anno 1557. per Iacobum Poulain. Quartam anno 1562. per Stephanum Anaſtaſium. Quintam ann. 1567. per Franciſcum Stephanum. Sextam per Hẽricum Stephanũ, in qua deeſt locus impreſſionis. Omnia hæc exemplaria præter illa, quæ Londini excuſſa ſunt, Geneuæ impreſſa fuêre, licèt impreſſionis locus non apponatur.

Inter Latinas autem verſiones prima eſt, quæ ſine auctoris nomine Geneuæ excuſſa eſt apud Badium anno 1555. Eraſmi præterea, vel ſub Eraſmi nomine quinque exemplaria edita ſunt; ex his primum Baſileæ excuſſum eſt 1538. Secundum Geneuæ apud Robertum Stephanum anno 1542. Tertium Baſileæ apud Nicolaum Brilinger anno 1556. Quartum Tiguri apud Chriſtophorum Froſchouerum 1563. Quintum Lipſiæ in Saxonia apud Ioannem Steman anno 1578.

Beza tres condidit noui Teſtamenti verſiones, ex quibus vna eſt Baſileæ excuſſa 1563. altera Geneuæ ſub Oliua Roberti Stephani anno 1586. cui etiam multas annotationes addidit. Tertia Geneuæ apud Ioãnem Tornæſium multis annotationibus aucta anno 1590. Tigurinorum vnam tantùm verſionem vidi excuſſam apud Froſchouerũ anno 1550. Nouiſſimam tandem ex Latinis vtriuſq; Teſtamẽti verſionẽ moliti ſunt Emmanuel Tremellius ex indocto Iudæo impius Hæreticus, & Franciſcus Iunius, veteris quidem Teſtamenti ex Hebræo, noui autem Teſtamenti ex Syriaco. Vniuerſa hæc aduerſariorum exemplaria ſi diligenter ſpectes, ac inter ſe accuratè conferas, ne vnum quidem cùm altero perpetuam pacem habere, aut ſimul conuenire reperias; quin plerumque etiã de ſubſtantialibus fidei myſteriis inter ſe bellum gerunt. Plurima huiuſmodi editionum inteſtina prælia in Scripturarũ corruptionibus indicauimus, quæ ſanè ſufficere debent, vt inter illos vnam Scripturarum editionem minimè eſſe ſciamus, vbi editionum perpetua diſſidia vigẽt. Denique cùm ea ſola Scripturarum editio vna ſit, quæ cum Eccleſiæ editione conſpirat: quo pacto tot aduerſariorum editiones in voius vnitatem conuenire poſſunt, quæ agmine facto omnes aduersùs vnam Eccleſiæ editionem pugnant?

Quarta pars examinis.

An Lutheriſtæ, & Caluiniſtæ in vnam Scripturarum interpretationem coëant.

Censvra XXXII.

Restat poſtrema pars examinis diſcutienda. An ſcilicet aduerſarij in vnã Scripturarum literalem interpretationem conſentiant (nam de myſtica nulla mouetur controuerſia; cùm myſticæ interpretationes

Digitized by Google

tot eſſe poſſint, quot ſunt pia hominum ſtudia, dummodò Scripturis non abutantur, ac literalem illarum ſenſum non diſtrahant, qui omnium velut baſis eſſe debet) cùm enim ſacratum Scripturarum vnitas ex vna potiſſimùm illarum interpretatione pendeat, planè conſtat eam haberi non poſſe, niſi vna, ac perpetuò conſtans Scripturarum interpretatio retineatur.

HANC porrò vnitatem ex tribus potiſſimùm partibus, ſeu vnitatibus conſtare diximus in primo libro. Prima fuit, vt Scripturarum interpretatio à Patrum traditione non diſſentiat, ſed cum ea perpetuò conſpiret. Secunda, vt ab vniuerſali Eccleſiæ conſenſu petatur, quæ ſola de vero, ac legitimo Scripturarum ſenſu iudicare poteſt. Tertia, vt eadem perpetuò ab omnibus retineatur: quæ omnia fusè in primo libro in Demonſtratione ſexti ſymboli explicauimus.

HIC igitur primùm Lutherani, & Caluiniſtæ examinandi ſunt. Num in vna Scripturarum interpretatione cum antiquis Patribus conſentiant: atque ij, qui veram fidem, ac Religionem ſibi arrogant, hoc veræ Religionis ſymbolo muniantur? Namque cùm exploratum omnibus ſit literalem Diuinarū Scripturarum interpretationem, veræ fidei, ac Religionis eſſe parentem; ex qua pura, ac legitima Diuini verbi prædicatio ortum habet, quam aduerſarij inter veræ Eccleſiæ notas collocant; ea idcirco vna eſſe debet, ne proſcindatur fides, diſſecetur Religio, ac interpretationum varietate, ac diſſenſu, vera Dei verbi intelligentia prorſus intereat; ſed iuxta Pauli doctrinam ad Epheſ. 4. ſit vnus Deus, vna fides, vna Religio. *Epheſ. 4.*

PORRO nemo dubitare debet, antiquos Patres, qui vel Apoſtolos nouerunt, vel Apoſtolica tempora incoluerunt, vel tandem ab iis veram, ac germanam Scripturarum intelligentiam traditione acceperunt, illius integros reſtes eſſe; quibus ea auctoritas deferenda ſit; vt cæteris omnibus, qui poſt eos extiterunt, iure anteponi debeant. Neque enim illorum commentum accipimus, qui aiūt, Eccleſiam fidelium, quæ nunc eſt, habere eundem fidei ſpiritum, quem à ſui exordio acceperat, ac propterea modò nobis ita licere nouas Scripturarum interpretationes condere, eodem fidei ſpiritu edocti, quemadmodum, & olim Patribus licuit: nam etſi non inficiemur, Eccleſiam quæ nunc eſt, eodem fidei ſpiritu imbutam eſſe, quo verus Eccleſia, à principio prędita fuit inde tamen haud rectè colligunt; Eccleſiam, quæ nunc eſt, poſſe ex eiſdem Scripturis aliam fidem diſcere, quæ ex noua illius interpretatione oritur: immò potiùs oppoſitum colligere deberent: nimirum, cùm Eccleſia, quæ nunc eſt, eundem fidei ſpiritum acceperit, qui priori Eccleſiæ

A datus fuerat, conſequens eſſe, vt eandem cū illa fidem, ac interpretationem à Scripturis hauriat, nec nobis licere nouam interpretationem à priori diuerſam edere, quandoquidem eo ipſo fidei ſpiritus antiquiori Eccleſiæ collatus à nobis erroris inſimularetur. Cùm igitur fieri non poſſit, vt huius temporis Eccleſia ex Scripturis aliam fidem, ac intelligētiam addiſcat, quàm olim ex eiſdem Scripturis vetus Eccleſia didicerit: inde perſpicuum eſt, nobis non licere in Scripturarum interpretatione ab antiquo, ac vnanimi priſcorum

B Patrum cōſenſu recedere. Quod grauiſſimè docet Clemēs Rom Epiſt. 5. ad Iacobum fratrem Domini his verbis. *Relatum eſt etiam nobis, quòd quidam in veſtris partibus commorantes, aduerſantur ſanis doctrinis, & prout eis videtur; non ſecundùm traditionem Patrum, ſed iuxta ſenſum ſuum docere videntur. Multas enim quidam (vt audiuimus) veſtrarum partium, ſecundùm ingenium hominum, ex his quæ legunt, veriſimilitudines capiunt: & ideo diligenter obſeruandum eſt, vt lex Dei cùm legitur, non ſecundùm propriam ingenij intelligētiam legatur, vel doceatur. Sunt enim multa verba in Scripturis Diuinis, quæ poſſunt tra-* *Clem. Rom.*

C *hi ad eum ſenſum, quem ſibi vnuſquiſque ſponte præſumpſit; ſed fieri non oportet* (& infrà.) *Et ideo oportet ab eo intelligentiam diſcere Scripturarum, qui eam à maioribus ſecundùm veritatem ſibi traditam ſeruauit, vt & ipſe poſſit ea, quæ rectè ſuſcepit, competenter afferere.*

HANC velut legitimam Scripturarum interpretandarum regulam ſedulò amplexi ſunt ipſi Patres, qui nullam Scripturarum interpretationem, præter eam, quam à prioribus Patribus acceperant, tradere audebant: vnde S. Baſilius epiſt. 60. *Fidem* (inquit) *nos neque recentiorem ab aliis conſcriptam acceptamus, neque ipſi mentis noſtræ fœtus aliis obtrudere* *Baſilius.*

D *audemus, ne humana putentur pietatis verba, ſed quæ à ſanctis Patribus edocti ſumus, ea rogantibus nos annuntiamus.* Horum igitur cùm de Scripturarum literali interpretatione agitur, ex qua fidei dogmata oriuntur, conſenſus ſequendus eſt, vt vna Scriptura, ac vnus fidei ſpiritus illis, ac nobis adeſſe credatur.

AT verò quàm apertè aduerſarij Scripturarum interpretationes ex Apoſtolico fonte à ſanctis Patribus hauſtas contemnant; quàm temerè reiiciāt, vt nouos ſuos, nuper excogitatos, ac Patribus Apoſtolicis inauditos ſenſus obtrudāt, res lippis, ac tōſoribus nota eſt.

E LVBET hîc primùm, quandoquidem res ita poſtulat, quid aduerſarij de ſanctis Patribus ſentiant, aperire, vt hinc liquidò pateat, quàm apertè ab iis diſſentiant, quos illos ſequi oporteret. Lutherus, ac Caluinus cum ſuis vniuerſos Patres conuitiis onerant.

DE S. Dionyſio Areopagita Lutherus in libro de captiu. Babylonica id ſentit, nimirū in libro de cœleſti Hierarchia, omnia eſſe *S. Dionyſ. Areop.*

huma

humana illius excogitata, ac propè ſomniis ſimillima. Eccleſiaſticam hierarchiam in totum ſibi diſplicere ſcribit; eò quòd omni ſolida eruditione careat. Theologiā myſticam perniencioſiſſimam iudicat, atque in ea Dionyſiū plus Platonizantem, quàm Chriſtianizantem deprehendit:eidem ſubſcribit Vvitakerus Calumiſta Anglus cum reliquis Anglicis Miniſtris, ad Campianum. Cauſſæus quidam in Gallia Dionyſium delirum ſenem appellat Dial.5.& 11.

Vvitaker. *Cauſſæus.*

S.Ignat. Caluin. S. Ignatio deformes næuos,& puridas nænias tribuit Caluin.lib.1.Inſtit.c. 14. & in libello,quem inſcripſit,Impietas Valentini detecta,& traducta; Valentinū hoc titulo damnat quòd Ignatium magnificè iactet.

S.Irenæus. Magdeburg. S. Irenæum Centuriatores carpunt cent. 2.cap.10. de Irenæo quaſi opiniones incommodas, ſeu ſtipulas quaſdam non exiguas in ſcriptis ſuis habeat.

S.Cle. Rom. Centuriat. S.Clementem Rom. iidem Centuriatores zizania,fęcéſque protuliſſe teſtantur cent. 1. lib.2.cap.10.de Clemente.

S.Iuſtin. Caluin. S.Iuſtinum Martyrem Caluinus lib.4. Inſtit.cap. 14.magicam incantationem docuiſſe tradit,cùm eius diſciplinę formam,ac conſecrandi morem, quo Chriſtiani in ſacris Cœnobiis vtebantur, in Apol. 2.ad Antonin. deſcribit. Eidem plurimos in doctrina fidei *Adā Schult.* næuos tribuit Adam Schulterus Numbergenſis in medulla Theologiæ lib.1. c. 17. *Iuſtini (ait) ſententiæ inconſtantes, naui, lapſus memoriæ.*

Theop. Alex. Cauſſæus. THEOPHILVM Alexandrinum Cauſſæus in Clypeo fidei Gallicè ſcripto Dial. 8.& 15. hypocritam, intoxicatum Monachum, & trium lectionum Doctorem vocat.

S. Cyprian. Melancht. S. Cypriano Philippus Melanchton libro de Eccleſia errores non leues, ſed denſas ſtipulas obſcurantes puram doctrinam de beneficiis Chriſti aſcribit. Eidem ſuffragantur *Centuriat. Cauſſæus.* Centuriat. cent.3.c. 4.&Cauſſ. Dial.8 & 11. qui illum ſtupidum, Deo deſtitutum, & deprauatorem pœnitentiæ nuncupant.

S.Hieronym. Caluin. S. Hieronymum Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 19.§.17. & ad cap.4.Ionæ verſ.14. virum natura fuiſſe cauillatorem tradit, qui luſerit proteruè in corrumpenda Scriptura: cui etiā nulla fuerit Religio,huc,& illuc torſerit Scripturæ loca. Addit Beza ad c.23. Act.Apoſtolorum illum Apoſtolo iniurium fuiſſe,apertè blaſphemum, ſceleratum, ac impium eſſe Scripturarum corruptorem. Neque ab his E diſſentit Lutherus in colloquiis conuiualib. cap.de Patribus: vbi illum omnis veræ fidei, ac Religionis exortem pronunciat.Et cap.de Scholaſticis Theologis illum apertè Hæreticum appellat.

Beza. *Lutherus.*

S.Io.Chryſ. Centuriat. DE S.Ioanne Chryſoſtomo Centuriatores cent.5.c.5. ferunt, iuſtitiam fidei fœdè labefactaſſe, dum ſe & bonorum operum

A Encomiaſtem, & liberi arbitrij patronum præſtat. Lutherus de eodem pronunciat,non eſſe,niſi loquaculum in colloquiis conuiu.c. de Patribus. *Luther.*

Clem.Alex. Magdeburg. DE Clemente Alexandrino Magdeburg. cent.3.c.10.ſentiunt erraſſe, quòd nuſquam non liberum arbitrium aſſerat,& viribus hominum nimium tribuat: quibus aſſentitur Heshuſius de ſeruo arbitrio. *Heshuſius.*

S.Baſilius. Luther. S.Baſilius in colloq.conuiualibus c.de Patribus, nihil valere, ac totum Monachum eſſe affirmat.

S. Epiphan. Centuriat. S. Epiphanium Centuriatores inſimulant B cent.5.c.5. velut nimis propenſum in admirationem continentiæ Sacerdotalis.

S.Greg.Naz. Cauſſæus. S.Gregorium Nazianz. Cauſſæus Dial.6. 7.& 8.fabulatorem ſcribit,qui neſciat de quo affirmet, aut neget. Eidem Centuriatores *Centuriat.* aſcribunt,quòd peculiaribus luſerit opinionibus cap.10.cent.4.

Cyril. Alex. Centuriat. DE Cyrillo Alexandrino tradunt iidem Centuriatores cent. 5.cap. 10. quòd næuos habeat,quòd nimiùm libero arbitrio tribuat, quòd affirmet fidem,& opera ſaluare, neque ſolam fidem ſufficere.

S. Auguſtin. Theod.Schn. DE S. Auguſtino ſcribit Theodoricus C Schnepfius lib. de Eucharīſtia, quòd non leuium errorum ſemina vel iecerit, vel ab aliis ſparſa auxerit,& confirmauerit.

S.Ambroſ. Cauſſæus. S.Ambroſium Cauſſæus Dial.6.ait diabolica viſione faſcinatum, & cacodæmonis voce deluſum fuiſſe,cùm SS.Martyrum Geruaſij,& Prothaſij reliquias honorare docuit:cūdem quoq; ob eandem cauſam Vvitakerus, *Vvitaker.* & ipſe Caluiniſta irridet.

S.Bernard. Magdeburg. S. Bernardum Deum Moazim ad nouiſſimum vſque vitæ articulum coluiſſe, ac Monachos otioſos ſedulò ſomniaſſe ferunt Magdeburg.cent.12.c.10.

S.Gregor. Lutherus. D S. Gregorium ita deſpicit Lutherus, vt ſcripta eius ne teruncium quidem valere affirmet: ſed à Diabolo in Dialogis conſcribendis deceptū ſcribat in colloquiis Germanicis fol.499. Eidem plurimas impietates tribuit Melanchton ad c.14.Epiſt.ad Rom. His *Melanchton.* ſubſcribit Caluinus ad c.2. Abacuch verſ.29. *Caluin.* qui Gregorium multis erroribus imbutum cenſet. Item Bullingerus de origine erroris *Bullinger.* Miſſæ cap.4. & Gaſpar Peucerus in Chronicis, qui illum ſuperſtitionum architectum appellat. *Gaſp.Peuc.*

Luther. POSTREMÒ quid Lutheriſtæ de Patrum fide, ac Religione ſentiant, facile eſt ex Luthero ipſo deprehendere. Is enim in libro contra Regem Angliæ ita ſcribit. *Ego verò aduerſus dicta Patrum, hominum, Angelorum, Dæmonum pono, non antiquum vſum, non multitudinem hominū: ſed vnius æternæ maieſtatis verbū Euangelium, quod ipſimet coguntur probare. Hic ſto, hic ſedeo, hic maneo, hic glorior, hic triumpho, hinc inſulto Papiſtis, Thomiſtis, Henriciſtis, ſophiſtis, & omni*

A *omnibus portis inferi, nedum dictis hominum, quãtumlibet Sanctorum, aut conſuetudini fallaci: Dei verbum eſt ſuper omnia: Diuina maieſtas mecum facit: vt nihil curem, ſi mille Auguſtini, mille Cypriani, mille Eccleſiæ Henricianæ contra me ſtarent: Deus errare, & fallere non poteſt. Auguſtinus, Cyprianus ſicut omnes electi errare potuerunt, & errauerunt.* En perſpicuam Lutheriſtarum omnium, qui Lutherum ſequuntur de ſanctis Patribus ſententiam, quos omnes erraſſe contendunt.

Caluinus. EANDEM & Caluiniſtæ cum ſuo Caluino tuentur. Is namque lib. 3. Inſt. cap. 5. hoc de Patribus velut omnium ore iudiciũ pronuntiat. *Ante mille* (inquit) *trecentos annos vſu receptum fuit, vt precationes fierent pro defunctis, ſed veteres omnes fateor, in errorem abrepti ſunt.* Tum lib. 4. cap. 3. *Non in totum* (inquit) *excuſare audeo veteres, quin & ſuperſtitionis quadam ſemina iecerint, & occaſionem præbuerint tyrannidi, quæ poſtea excitata eſt, & tunc paſſim inualuerat ſuperſtitioſa quadrageſima obſeruatio.* Ex quibus apertè conſtat aduerſarios cum ſanctis Patribus omnem ſimul eorum legitimam, ac veram ſacrarum Scripturarum interpretationem reiicere.

PORRO quamuis hoc ita verum ſit, vt nihil eo clarius eſſe poſſit; lubet tamen ad ampliorem rei demonſtrationem, nonnulla grauiora Scripturæ loca, in quibus de ſubſtantialibus fidei rebus agitur, indicare: vbi à communi Patrum interpretatione diſcordãt.

Act. 2. Epheſ. 4. Coloſſ. 2. 1. Pet. 3. PRIMVS locus eſt de deſcenſu Chriſti ad inferos; qui habetur Actorum 2. Epheſiorum 4. ad Coloſſenſes 2. & 1. Petri 3. Quæ loca Patres cõmuni ſenſu de vero Chriſti poſt mortem ad inferos deſcenſu interpretantur. Ex Græcis Ignatius Epiſt. ad Trallianos, Irenæus lib. 4. c. 31. Clemens Alex. lib. 6. Strom. c. 2. Origenes ad cap. 5. Epiſt. ad Rom. Gregorius Taumaturgus oratione in Epiphaniam. Athanaſius de incarnatione Chriſti. Cyrillus Catecheſi 14. Illuminat. Baſilius hom. in Pſal. 48. Theophilus Alexand. Epiſt. 1. Paſchali. Chryſoſtomus Demõſtratione aduerſus Gẽtiles, quòd Chriſtus ſit Deus. Ex Latinis Tertullianus lib. de Anima cap. 55. Cyprianus de Cardinalibus operibus Chriſti. Hilarius lib. 10. de Trinitate. Ambroſius de myſterio Paſchæ cap. 4. Hieronymus ad Pſalm. 15. Ruffinus in expoſitione Symboli. Gaudẽtius tract. 8. de lectione Exodi. Auguſtinus Epiſt. 57. ad Dardanum, & Epiſt. 99. ad Euodium. Petrus Chryſologus ſerm. 65. Horum interpretationem reſpuit Eraſmus in explanatione Symboli Apoſtol: ei Catecheſi 4. Martinus Bucerus ad c. 247. Matt. Brentius in Catechiſmo. Bullingerus Decade 1. in expoſit. Symboli. Caluinus lib. 2. Inſtit. cap. 16. §. 9. Catechiſmus Geneuenſis Dom. 10. Marlorarus ad c. 2. Act. Apoſtolorum, Beza ad c. 2. Actorum.

SECVNDVS locus eſt de veritate corporis, & ſanguinis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, qui extat Matthæi 26. Marci 14. *Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22.* Lucæ 22. *Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus.* Quem vniuerſi Patres de reali præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti in Sacramẽto exponũt. Ex Græcis Ignatius Epiſt. ad Romanos. Irenæus lib. 5. c. 2. Magnes ad Theoſtenem lib. 3. Concilium Nicenum primum lib. 3. cap. de Diuina menſa. Clemens Rom. conſtit. Apoſt. lib. 8. c. 14. Iuſtinus ad Antoninum Pium Apologia 2. Origenes hom. 13. in B Exod. Baſilius exhortatione ad Baptiſmum circa finem. Cyrill. Hieroſolymit. Catecheſi 3. Myſtag Nazianzenus oratione 2. in S. Paſcha. Nyſſenus oratione catechetica cap. 37. Epiphanius in Anchorato. Chryſoſtomus ſerm. admonitorio de Euchariſtia in Encæniis, & hom. 24 in c. 10. prioris ad Cor. Cyrillus Alex. de adoratione in ſpiritu lib. 13.

EX Latinis Anacletus epiſt. 2. cap. 2. Alexander primus epiſt. 1. c. 4. Tertullianus lib. 4. cont. Marcionem. Cyprianus de Cœna Domini, & libro de lapſis. Concilium Arelat. 2. can. 15. Hilarius lib. 8. de Trinitate. Ambroſius de iis qui myſteriis initiantur c. 9. & lib. 4. C de Sacramẽtis cap. 4. & 5. Hieronymus Epiſt. 150. ad Hedibiam q. 2. & in Marc. c. 26. Gaudẽtius tract. 2 de Exodo. Auguſtinus ad Pſal. 33. conc. 1. & ſermone ad Neophytos. Eucherius Lugdunenſis hom. 5. de Paſcha. His repugnant Ioannes Oecolampadius de verbis Cœnæ. Henricus Bullingerius Decade 5. de Cœna Domini. Caluinus in defenſione ſecunda contra Vveſtphalum, & lib. 4. Inſt. c. 17. Beza contra Brentium de carnis Chriſti omnipræſentia, & ad c. 22. Lucæ, ac tota cohors Caluiniſtarum.

TERTIVS locus eſt de Petri primatu, D & clauium poteſtate illi tradita Matthæi 16. illis verbis. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c. Et tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris ſuper terrã, erit ligatum & in cælis, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*, & alia quæ *Matt. 16.* habentur Lucæ 22. Ioannis 1. & 21. quæ loca *Luc. 22. Io. 1. & 21.* antiquiſſimus omnium Patrum conſenſus ſemper de Petri poteſtate, ac Principatu in Eccleſia interpretatus eſt. Clemens Rom. Epiſt. ad Iacobum. Origenes ad Pſal. 1. & ad c. 6. ad Rom Athanaſius Epiſt. ad Fœlicem. E Baſilius ad cap. 2. Eſaiæ, & lib. 2. cont. Eunomium. Cyrillus Hieroſolym. Catech. 17. Nazianzenus oratione 16. Epiphanius in Anchorato. Ioannes Chryſoſtomus hom in Petrum Apoſtolum, & Eliam Propbetam, & hom. 83. in Matth. & ad Pſalm. 50. Cyrillus Alexand lib. 2. in Ioannem cap. 12. Atque hi quidem ex Græcis. Ex Latinis verò Tertullianus de præſcriptionibus Hæretic. cap. 22. & de Pudicitia cap. 21. Cyprianus Epiſt. 40.

45.

45. & 69. & de vnitate Eccleſiæ. Marcellus primus Epiſt. 1. Hilarius ad Pſalm. 131. & in Matt. can. 16. Ambroſius ſerm. 11. de mirabilibus, & ſerm. 47. & 68. Pacianus Epiſt. ad Sympronianũ. Hieronym. ad c. 16. Matthęi, & lib. 1. aduersùs Iouinianum c. 14. Auguſtinus tract. 124. in Ioannem, & ſerm. 5. in feſto Petri, & Pauli. Ab hac communi Patrum interpretatione recedũt Lutherus in Aſſertionibus art. 25. Caluinus lib. 4 Inſt. c. 6. Magdeburgenſes Cent. 1. lib. 2. c. 7. fol. 524.

QVARTVS locus eſt de Sacramentali confeſſione peccatorum coram Sacerdote faciẽ- B da, de qua Patres vniuerſi interpretãtur loca illa Ioannis 20. *Accipite Spiritum ſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* & Actorum 10. *Multiq́; credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus ſuos:* & Iacobi 5. Confitemini alterutrũ peccata veſtra. Ita exponunt inter Græcos Clemens 1. Epiſt. 1. Dionyſius Areop. Epiſt. 8. ad Demophilum. Irenęus lib. 2. c. 9. Origenes hom. 2. in Pſalm. 37. Athanaſius ſerm. in illa verba; Profecti in pagum. Baſilius in regulis fuſiùs diſputatis reſponſ. 26. & in quæſtionibus breuioribus interrog. 229. & 288. Chry- C ſoſtomus lib. 2. de Sacerdotio. Inter Latinos Tertullianus lib. de Pœnitentia c. 10. 11. & 12. Cyprian. lib. de lapſis. Lactant. libr. 4. Inſt. c. 17. & c. 30. Hilarius can. 18 in Matt. Ambroſius exhortatione ad pœnitentiam agendam, Pacianus paræneſi ad pœnitentiã Hieronym. ad c. 16. Matthæi. Ruffinus in Pſal. 31. Auguſtinus de viſitatione infirmorum, & libr. 50. Homiliarum hom. 12. & hom. 49. cap. 3. Leo primus Epiſt. 80. Gregorius hom. 26. ſuper Euang. Repugnant Catholicę huic Patrum interpretationi Lutherus in Aſſertionibus art. 9. & contra Latomum. Melanchton in examine ordinandorum. Caluinus lib. 3. Inſt. c 4. D & defenſione 2. contra Vveſtphalum.

Ioan. 20.

Act. 10.

QVINTVS locus eſt de ſacroſancto Miſſę ſacrificio, de quo explicãtur à Patribus vniuerſis loca illa Lucæ 22. *Hoc facite in meam cõmemorationẽ.* Actorũ 2. *Erant autem perſeuerãtes in doctrina Apoſtolorum, & cõmunicatione fractionis panis.* & 13. *Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus.* Ad Hebręos 13. *Habemus altare, de quo edere nõ habẽt poteſtatẽ, qui tabernaculo deſeruiunt.* Sic explicant Clemẽs Rom. can. 3. Apoſtolorũ. Dionyſius Areop. Eccleſiaſt. Hierarc. c. 3. Ignatius epiſt. ad Smirnẽſes. Iuſtinus Dialogo cum Tryphone. Irenæus aduersùs Hæ- E reſes lib. 4. c. 32. Euſeb. de Demõſtrat. Euang. lib. 1. c. 10. Patres Niceni Concilij 1. can. 14. Cyrillus Hieroſolymit. catecheſi 5. Chryſoſt. in Pſal. 95. & lib. 3. & 6. de Sacerdotio, & orat. 17. in Epiſt. ad Hebręos. Cyrillus Alex. in declaratione Anathematiſmi 11. Theodoret. in Philotheo c. 20. Prætèr hos Græcos Patres, ſunt ex Latinis, Anaclet. epiſt. 1. c. 2. Alexãder

Luc. 22.

Act. 2. & 13.

Heb. 13.

A Epiſt. 1. c. 4. Tertullian. libro ad Scapulam, & lib. de oratione c. 14. Cyprian. Epiſt. 16. 60. 68. 72. 77. Syluester Papa in Actis Cõcilij Rom. Marcellinus PP. Epiſt. 1. ad Salomonem Epiſcopũ. Euſebius PP. apud Grat. de conſecrat. diſt. 1. Ambroſ. ad Pſal. 38. & ad c. 4. prioris ad Timot. & lib 4. de Sacramentis c. 6. Damaſus in Pontificali de Teleſphoro. Hieronym. aduersùs Vigilantium c. 3. lib. 1. adu. Pelagianos c. 9. & lib. 3. c. 5. & lib. 1. aduersùs Iouinianum c. 19. Patres Concilij Carthaginenſis 2. cap. 8. Auguſtin. ſerm. 4. de Innocẽtibus lib. 83. quęſtionum c. 61. de Ciu. Dei lib. 10. c. 20. & lib. 16. c. 22. Concilium Carpentoratenſe Epiſt. ad Agretiũ. Leo primus Epiſt. 81. ad Dioſcorũ c. 2. Conciliũ Arelat. c. 3. Fulgẽtius de fide ad Petrũ c. 19. Quibus obſtrepunt aduerſarij, Martinus Lutherus in colloquiis conuiualibus fol. 352. & lib. contra Regẽ Angliæ. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſt. c. 18. ac ſimul omnis Lutheriſtarum, & Caluiniſtarum grex.

SEXTVS locus eſt de conſiliis Euangelicis, de quibus Patres omnes ab Exordio Eccleſię interpretati ſunt illa loca Matt. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vẽde omnia quæ habes, & da pau-* C *peribus,* & alius eodem capite. *Non omnes capiũt verbũ iſtud, ſed quibus datũ eſt,* &c. *Sunt Eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum cælorũ.* Itẽ 1. ad Cor. 7. *De virginibus præceptum Domini nõ habeo, conſilium autem do.* Et Hebræorũ 13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis.* Ita interpretantur Clemens 1. Conſt. Apoſt. lib 4. c. 13. Iuſtinus Apolog. 2. ad Antoninũ Piũ. Athenagoras oratione pro Chriſtianis, Clem. Alex. lib 3. Stromaton. Origenes ad c. 15. ad Rom. & hom. 16. in Gen. Euſebius Cæſarienſis de Demonſtratione Euang. lib 1. c 8 Athanaſius de humanitate verbi, & in vita S. Antonij. S. Baſilius in conſtitutionibus Monaſticis c. 19. D & 35. & lib. de vera Virginitate. Nazianzenus orat. 3. quæ eſt inuectiua 1. in Iulianum, & 16. quæ eſt de pauperum amore. & 9. quæ eſt de ſitis ſermonibus. Chryſoſto. hom. 21 in priorẽ ad Corinthios, & hom. 11. in Epiſt. ad Hebræos. Cyrillus Hieroſolymit. Catecheſi 4 & 12. Epiphanius Hæreſi 58. Cyrillus Alex. lib. 11. in Gen. Atque hi Græci Patres extiterũt. Latini verò qui hæc ita interpretantur, ſunt, Tertullian. lib. 3. contra Marcionẽ, & lib. 1. ad vxorem c. 3. 4. 6. 8. Cyprianus de diſciplina, & habitu Virginũ, & lib de lapſis, & de Natiuitate Chriſti. Optatus lib. 6. contra Parme- E nianum. Ambroſius Epiſt. 82. ad Eccleſiam Vercellenſem, & in c. 6. Lucæ. Hieronym. ad Heliodorum Epiſt. 1. c. 6. & aduersùs Iouinianum lib. 1. c. 7. Gaudentius de lectione Euangelij tract. 1. Auguſtin. ſerm. 61. de tempore, & de adulterinis coniugiis lib. 1. c. 14. lib. 1. de S. Virginitate c. 14. & Epiſt. 86. ad Hilarium. Fulgentius prologo in libros ad Monimum, Gregorius lib. 15. Moralium cap 11. & lib. 26. c. 20.

Matt. 19.

1. Cor. 7.

Heb. 13.

c.20. Hanc orthodoxam Patrum intelligentiam reiiciunt Lutherus lib. de votis monaſticis. Melanchton in Apologia Confeſſ. Auguſt. c. de votis monaſticis, & in locis communibus. Caluinus lib. 4 Inſt. c. 13.

Septimvs, ac poſtremus locus (vt alia prætercam) eſt de operum iuſtitia, ac neceſſitate, de qua paſſim agunt Matthæus cap. 19. *Si vis ad vitã ingredi ſerua mãdata.* & 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam.* Paulus Rom. 2. *Nõ enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabũtur.* Iacobus c. 2. *Ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantũ.* Quæ, & alia permulta, quæ ſparſim per Euãgeliſtarum, & Prophetarũ ſcripta leguntur, Patres cũcti de operũ iuſtitia ad ſalutẽ neceſſaria (vt par eſt) expon ũt, ac imprimis inter Græcos ſunt Clemens Rom. Conſtit. Ap. lib. 3. cap. 12. Ignatius Epiſt. ad Epheſios Iuſtinus Martyr oratione ad Antoninum Pium. Irenęus lib. 1. c. 1. Clem. Rom. lib. 3. Stromaton, & lib. 6. & 7 Origenes tract. 32. in Matt. & ad c. 2. Epiſt. ad Rom. Didymus Alexand ad c. 2. Epiſt. Iacobi. Baſilius in procemio de Iudicio Dei. Cyrillus Hieroſolymit. Catecheſi 15. Nazianzenus oratione 40. Nyſſenus hom. 8. in Eccleſiaſten. Chryſoſtom. hom. 30. in Ioannem, & ſerm. admonitorio de Euchariſtia. Cyrillus Alexand. lib. 10. in Ioannem c. 18.

Matt. 19. & 20.

Rom. 2.

Iacob. 2.

B

C

Inter Latinos Tertullian. in Scorpiaco c. 6. Cyprianus de vnitate Eccleſiæ, & de opere & eleemoſynis. Lactantius in epitome Diuinarum Inſt. c. 12. Hilarius in Matthæũ can. 6. Ambroſius lib. 10. Epiſt. 82. & lib. 2. de offic. c. 2. Hieron. lib. 2. cont. Iouinianum c. 1. & ad c. 5. ad Galatas, & ad c. 25. Matthæi Gaudentius ad Geminum de Villico iniquitatis. Auguſtinus de fide, & operibus c. 14. Patres Synodi Arauſicanæ c. 18. Proſper ad Pſalmum 111. Leo Magnus ſerm. 5. de collectis. Fulgẽtius de remiſſione peccatorũ lib. 2. c. 1. Gregorius lib. 7. mor. c. 13. Hanc orthodoxã Sanctorum Patrum interpretationem oppugnãt aduerſarij, qui ſolam fidem abſque operibus iuſtificare contendunt. Lutherus de captiu. Babylon. c. de Baptiſmo ad c. 2. ad Galatas, & paſſim Melanchton in locis communibus. Caluin Inſt. lib. 3. c. 11.

D

Plvra adhuc huiuſmodi loca hîc adieciſſem, in quibus aduerſarij à Patrum interpretatione diſſentiunt, niſi ea fuſè, ac ſparſim in toto hoc volumine demonſtrata haberentur.

E

Cætervm, quod ad Eccleſiæ conſenſum ſpectat, à quo omnis Scripturæ interpretatio peti debet, vt firma, ac legitima eſſe poſſit: haud vlli ignotum eſt, quàm is ab aduerſariis cõtemnatur. Nam Lutherus in aſſertionibus omnium articulorum per Leonem X. damnatorum artic. 29. ita omnium Conciliorum auctoritatem eneruat, vt nihil illis deferendũ cenſeat. *Via* (inquit) *nobis facta eſt eneruandi auctoritatem omnium Conciliorum, & liberè contradicendi eorum geſtis, & iudicandi eorum decreta, & confidenter confitendi, quicquid verum videtur, ſiue probatum, ſiue reprobatum fuerit à quocunque Concilio.* In libro de Conciliis in primum Cõcilium Hieroſolymitanum ab Apoſtolis indictũ inuehitur; eò quòd nimis dura, ac aſpera iuſſerit: abſtinendum ſcilic. à ſanguine, & ſuffocato. *Nam ſi ei obtemperandum eſſet, in miſerum* (ait) *vitæ genus homines dilaberentur, cũ per hanc Apoſtolorũ legem iam nõ liceret veſci capreis, ceruis, cuniculis, anſeribus, turdis, cæteriſque aucu-lis: & quod miſerius eſt, abſtinendum eſſet à lucanicis, ac tuſculis quibuſdã, quæ non ſolùm pipere cãdiuntur, ſed etiam ſanguine* (ſiquidem culinariæ magis, quàm Theologicæ artis peritus erat) *vel liquido tinguntur, vel adipe craſſo, & coagulato farciuntur.* Quare inde concludit Conciliis non eſſe obtemperandum.

Lutherus.

De Niceno Concilio id præclarè ſentit, quòd omnes illius articuli fœnum, ſtramen, ligna, ſtipulæ fuerint: denique de ſeruo arbitrio ad Eraſmum quid de Patribus, de Conciliis, de Eccleſię conſenſu ſentiat, ſcribit. *Deponite* (inquit) *quicquid armatura ſuppeditant orthodoxi veteres, Theologorũ ſcholæ, auctoritas Conciliorum, & Pontificum conſenſus, tot ſæculorum, ac totius populi Chriſtiani. Nihil recipimus niſi Scripturas; ſed ſic, vt penes nos ſolos ſit certa auctoritas interpretandi: quod nos interpretamur, hoc ſentit Spiritus ſanctus, quod afferunt alij, quamuis magni, quamuis multi, à ſpiritu Sathanæ, & alienata mente profectum eſt.*

Nec ab eo diſſentit Caluinus licèt paulò modeſtiùs loquatur. Is enim in omnibus Eccleſiæ Conciliis næuos, & lapſus deprehẽdit lib. 4. Inſt. c. 9. §. 10 & 11. At §. 14. omnem Eccleſiæ, & Conciliis auctoritatem collatã negat, qua de vero Scripturarum ſenſu iudicare poſſit. Hæc enim illius verba ſunt. *Hoc autem perpetuum eſſe nego, vt vera ſit, & certa Scriptura interpretatio, quæ Concilij ſuffragiis fuerit recepta:* quò fit, vt neque à Patribus; neque à Conciliis, aut Pontificibus veram Scripturarum interpretationem agnoſcant.

Caluinus.

Restat igitur, vt cùm eam priuato cuiuſque ſpiritui tribuant, indagemus; num ſaltẽ in Scripturarum interpretatione, aut vera, aut falſa inter ſe conueniant. Quare hîc quoque nonnulla Scripturarum loca inſinuare lubet, eaq; grauiſſima, ac Chriſtianæ fidei ſubſtãtialia, in quorũ interpretatione Lutherani à Caluiniſtis, Caluiniſtæ à Lutheranis diſſentiunt.

Primvs locus eſt Lucæ 1. *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum;* quem locum ita interpretatur Beza lib. 2. cõtra Tilhelmannũ Heshuſium, vt non ſine exceptione accipiẽdum ſit: cùm Deus efficere non poſſit, vt vnũ corpus ſit in pluribus locis. Caluinus quoque hunc locum ita interpretatur lib. 2. Inſtit c. 7. §. 5. vt ea tantùm Deo poſſibilia ſint, quæ

Luc. 1.

futura

futura Scripturæ pronunciant Cæterùm abſolutam Dei potentiam hoc loco inſinuatam negat libro tertio Inſt. c. 23. §. 2. vt libro primo fusè explicauimus.

Contra Lutherani ſentiunt in confeſſione Vuittembergenſi fol. 144. & Conradus Schluſſelburgius Theologiæ Caluiniſtriæ libro 1. cap. de omnipotentia Dei. vbi Angeli dictum de abſoluta Dei potentia intelligunt.

Exod. 9. Rom. 1. Secvndvs locus eſt Exod. 9. *Indurauit Dominus cor Pharaonis.* & Rom. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum* : & alia huiuſmodi, quæ Deum auctorem peccati aſſerere videntur. Lutherani in Colloquio Montiſpelgartenſi, & Schluſſelburgius Theolog. B Caluin. lib. 1. c. de prædeſtinatione, de permiſſione diuina tantùm dicta interpretantur.

Contra Caluiniſtæ de efficaci Dei operatione exponunt. Caluinus lib. de æterna Dei prædeſtinatione fol. 916. & lib. 1. Inſt. c. 18. §. 1. Marlorarus ad c. 9. Ep. ad Romanos. Beza in abſterſione calumniarũ Heshuſij ad primam calumniam, & lib. de æterna Dei prædeſtinatione contra Caſtallionẽ.

1. Ioan. 2. Tertivs locus eſt apud Ioannem Ep. 1. c. 2. *Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non* C *pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.* Beza hunc locum de electis tantùm interpretatur in Colloquio Montiſpelgartenſi pag. 546. pro quibus tantùm Chriſtum ſanguinem effudiſſe, & mortuum fuiſſe affirmat, non pro impiis, & damnandis.

Contra Lutherani, Iacobus Andreæ, & Tubingenſes in eodem Colloquio, & Schluſſelburgius Theol. Cal. lib. 1. c. 6. de Redemptione Chriſti, ſentiunt Chriſtum pro omnium etiam impiorum peccatis ſa- D tisfeciſſe.

Matt. 18. & 28. Qvartvs locus habetur apud Matthæũ 18. *Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* & c. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationẽ ſaeculi.* Coloſſ. 2. & apud Paulum ad Coloſſ. 2. *In Chriſto habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* & ad Epheſ. 6. Epheſios 6. *Aſcendit ſuper omnes cœlos, vt impleret omnia.* Quæ loca ita Lutherani interpretantur, vt ex iis Chriſtum vbique diffuſum eſſe aſtruant. Lutherus in confeſſione maiori, & ſermone de Sacramento corporis, E & ſanguinis Chriſti, Michaël Neander in Chriſtiana Theologia c. de Cœna Domini.

Contra exponunt Caluiniſtæ, qui Chriſtum ita ad dexterã Patris ſedere affirmant, vt nunquam inde receſſurus ſit vſque ad extremum iudicij diem; atque hæc loca de illius virtute tantùm interpretantur. Ita Caluinus lib. 4. Inſt. c. 17. §. 30.

Matt. 28. Qvintvs locus extat Matt. 28. *Baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sãcti.* Hunc locum Caluinus Ep. 51. & defen- A ſione 2. contra Vueſtphalum. Beza in abſterſione calumniarum Heshuſij, & de Cœna contra Vueſtphalum, de viris tantùm interpretantur, ita vt fœminis Baptiſmum permittere impium, ac ſacrilegum exiſtiment.

Contra Lutherani de viris, ac fœminis intelligunt. Quibus æquè baptizandi poteſtatem conceſſam eſſe docent Lutherus tomo 4. in Gen. fol. 243. Neander in Theolog. Chriſtiana c. de Baptiſmo. Schluſſelburgius Theolog. Caluin. lib. 1. c. 18.

Sextvs locus legitur apud Io. c. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu S. non poteſt introire in Regnum Dei.* Quem locum Lu- Ioan. 3. B therani de Baptiſmi neceſſitate interpretantur, ita vt ſine Baptiſmo paruulos damnari ſentiant. Ita Lutherus in confutatione rationis Latomianæ, & Schluſſelburgius in Theol. Caluin. lib. 1. c. de Baptiſmo.

Contra Caluiniſtæ hunc locum de Baptiſmi contemptu tantùm exponunt: vt ſcilicet ij tantùm non baptizati damnentur, qui Baptiſmum deſpiciunt, non qui Baptiſmum non recipiunt: cæterùm paruulos ſine Baptiſmo decedentes ſaluos exiſtimant C Caluinus libro 4. Inſt. c. 16. §. 26. Beza in abſterſione calumniarum Heshuſij, & in Creophagia.

Septimvs locus eſt Matt. 26. Marci Matt. 26. Luc. 22. 14. Luc. 22. *Accipite, & manducate. Hoc eſt corpus meum.* Qui locus ab omnibus Lutheriſtis exponitur de vera, ac reali præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia. Ita explicat Lutherus contra articulos Louanienſes, & in articulis Smalcaldicis. Neãder in Theol. Chriſtiana c. de Cœna Domini.

D Contra hanc interpretationem inſaniunt Caluiniſtæ, qui in his verbis corporis tantùm figuram agnoſcunt, quaſi ita exponi debeant, *Hoc eſt figura corporis mei.* Quam interpretationem adhibent Caluinus in defenſ. 2. cont. Vueſtphalum, & lib. 4. Inſt. c. 14. §. 20. & c. 16. §. 30 & c. 17 §. 1. & 20. Beza contra Brentium de carnis Chriſti omnipræſentia, & ad c. 22. Lucæ, & tota Caluiniſtarum turba.

His plura loca addi poſſent inter eos controuerſa: ſed quoniam de iis fuſiùs ſuperiùs egimus in examine doctrinæ; hæc ſuffi- E ciant; vt ex his certò ſtatui poſſit, apud illos nullam Scripturarũ vnitatem reperiri; cùm neque ſacrorum librorum, neque partium, neque editionum, neque interpretationum denique apud ſe integritatem retineant: ex quibus vera, ac perfecta Scripturarũ vnitas conſurgit; ſublata verò ab ipſis diuinarum Scripturarum vnitate, atque integritate, non eſt cur aduerſarij veram, atque integram ſibi Religionem vendicent, quæ ſine perfecta illarum vnitate non poteſt ſalua conſiſtere.

EXAMEN SEXTVM
GENERALE LVTHERANÆ, ET CALVINIANÆ SECTÆ, ex ſexto ſymbolo.

De ſucceſſione viſibili.

Præfatiuncula.

BESTIÆ illæ immanes, quas non aliunde, quàm ex tumentibus maris procellis inter ventorũ pugnas, ac vndarũ vortices exortas Daniel admiratur; preclarè nobis Hæreticorũ, præſertim Lutheranorũ, ac Caluiniſtarũ mõſtruoſas ſectas inſinuãt, quæ cùm omni propria, ac legitima veræ Religionis genitura careant, nullámque ab Apoſtolica Eccleſia, quæ omnium fidelium mater eſt, à qua iampridem exciderunt, iuris ſucceſſionem habeant: haud ſecus de illis exiſtimandum eſt, præterquàm, quòd hæ ex concitatis hac noſtra tempeſtate errorum procellis, & ex vaſtis illis antiquarum hæreſum gurgitibus beſtiarum inſtar tandem emerſerint. Quod apertè in hoc Examine Deo fauente demonſtrabimus, in quo duo potiſſimùm examinanda erunt.

Primum, An Lutherani, & Caluiniſtæ Apoſtolis ſuccedant.

Secundum, Quibuſnam ſuccedant.

An Lutheranorum, ac Caluiniſtarum ſectæ Apoſtolicæ Religioni ſuccedant.

CENSVRA PRIMA.

APOSTOLICÆ ſucceſſionis, ſine qua A nulla prorſus Religio vera nuncupari poteſt, agnoſcendæ modum tradunt antiquiſſimi Patres. Atque inter alios
Tertullian. Tertullianus de Præſcrip. Hæret. c. 32. his verbis. *Si quæ audent* (loquitur de Hæreticorum Eccleſiis) *ſe interſerere ætati Apoſtolicæ, vt ideo videantur ab Apoſtolis traditæ, quia ſub Apoſtolis fuerunt, poſſumus dicere. Edant ergo origines ſuarum Eccleſiarum: euoluant ordinem ſuorum Epiſcoporum ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeuerauerint,* B *habuerit auctorem, & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut Smyrneorum Eccleſia habẽs Polycarpum, ab Ioanne collocatum refert: ſicut Romanorum Clementem à Petro ordinatum edit; proinde vtique & cætera exhibent, quos ab Apoſtolis in Epiſcopatu conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant aliquid tale Hæretici.* Cuius ſen-
Irenæus. tentiam confirmat Irenæus lib. 4. c. 43. *Quapropter* (inquit) *eos, qui in Eccleſia ſunt, presbyteros obaudire oportet his, qui ſucceſſionem habent ab Apoſtolis, ſicut oſtendimus, qui cum Epiſcopatus ſucceſſione chariſma veritatis certum ſecundùm placitum Patris acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſſione, & quocunque colligantur, ſuſpectos haberi; vel quaſi Hæreticos, & malæ ſententiæ, vel quaſi ſcindentes, & elatos, & ſibi placentes, aut rurſus vt hypocritas quæſtus gratia, & vanæ gloriæ hoc operantes.* Idem cum Irenæo & Tertulliano docent Cyprianus Epiſt. 52. ad Anton. & *Cyprianus.*
76. ad Magnum. Origenes libro 1. Periar- *Origenes.*
chon. Optatus libro 2. aduerſùs Parme- *Optatus.*
nianum. S. Auguſtinus denique in Pſal- *Auguſtinus.*
mum contra partem Donati, & Epiſt. c. 65. vti fusè primo libro demõſtrauimus. Ex quibus nõnulla veræ, ac Apoſtolicæ ſucceſſionis ſigna colligimus. Primũ veræ ſucceſſionis ſignum eſt, cùm in Eccleſia legitimum caput à Chriſto inſtitutũ præeſt, à quo omnis Apoſtolica ſucceſſio exordium ſumit. Secundum, cùm Epiſcoporum, & presbyterorũ ſucceſſio Apoſtolica, ac diuina lege ſancita, tam nomine, quàm re integra apparet. Tertium, cùm Eccleſiaſtica munera iure Apoſtolico in Eccleſia diſtincta, ſua quæque ſede conſiſtunt. Quartum, cùm originem ſuam incorrupta Paſtorum ſucceſſione ab Apoſtolica ſede accipit. Quintum, cùm ordinariam ac legitimam miſſionem ſibi vendicat.

dicat. Sextum, cùm Apoſtolicā fidei doctri- A nam ab antiquis Patribus conſignatam retinet. Poſtremū tādē, cùm integras Scripturas, & veram, ac ſynceram diuini verbi prædicationem Catholica, Apoſtolicáque interpretatione ſuffultā apud ſe ſartā tectā ſeruat.

QVAPROPTER ex his multipliciter demonſtramus, nullam aduerſarios Apoſtolicam ſucceſſionem ſibi vendicare poſſe.

PRIMVM igitur id euincimus ex ipſo Apoſtolico capite, quod ipſi à ſua Eccleſia expellunt, quod cum à Christo in Eccle- B ſia inſtitutum fuerit, vt ſæpe demonſtratum fuit, planè reuici non poteſt, quin ſimul cū eo Christus ab Eccleſia expellatur ac proinde omnis tum Chriſtiana, tū Apoſtolica ſucceſſio intereat. Nā cùm omnis legitima Eccleſiaſtica ſucceſſio ab hoc vno Eccleſiæ capite exordiū ſumat, cui Domin⁹ ad eligēdos, ac ordinādos in Eccleſia Paſtores, ac Sacerdotes, qui Apoſtolis ſuccederent, omnē clauium poteſtatem cōtulit; quo pacto Apoſto- C licam in Eccleſia ſucceſſionem ſibi arripere audent ij, qui ab hoc capite diſſuti, nullam ſuorum Paſtorum legitimam vocationem, ac ordinationem oſtendere valent, quæ illos Apoſtolicæ ſucceſſionis hæredes eſſe declarent? Equidem certū eſt, eos, qui Apoſtolico capite carēt, inter Apoſtolicæ Eccleſiæ mēbra numerari nō poſſe, quæ certa fidei, ac doctrinæ cōſanguinitate cum Apoſtolis connectuntur: neque veræ Eccleſiæ filios, ac proinde neq; Apoſtolorū hæredes, ac ſucceſſores poſſe exiſtimari, qui Apoſtolicum Eccleſiæ ſponſū à Christo ſubrogatū Patrē nō agno- D ſcunt. Nūquid. n. Apoſtolicos cēſebimus, qui non tā vllū ſuæ Catedræ Apoſtolum auctorem non habent, quàm etiam ipſam cathedrā apoſtolicā contēnūt? Cùm igitur aduerſarij nullum apoſtolicū ſuæ Eccleſiæ caput agnoſcāt, ac inſuper apoſtolicū veræ Religionis caput à Christo conſtitutum repellāt, certo certi⁹ eſt, eos neq; apoſtolis ſuccedere, neq; apoſtolicā Eccleſiā ſibi arrogare poſſe.

DEMONSTRATVR ſecūdò ex ipſo Epiſcoporum, ac presbyterorum nomine, quod ipſi vbiq; reiiciunt. Neque n dubium eſt Epiſcopos ab Apoſtolis ordinatos eſſe, & quos ſingulis vrbibus ad peculiares Eccleſias regēdas E Paſtores præficiebant, Epiſcopos appellaſſe; quos verò in oppidis, aut minoribus vrbibus ſub Epiſcopis cōſtituebāt, hos ab ipſis presbyteros nuncupatos fuiſſe. Id ex Apoſtolicis

Act. 10. ſcriptis exploratum eſt. Nam Actorum 20. ita de Epiſcopis legitur. *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spirit⁹ S. poſuit Epiſco-*

Philip. 1. *pos regere Eccleſiā Dei* Paulus quoq; ad Philip.

1. Tim. 3. 1. ad Epiſcopos ſcribit. Et ad Timot. prima c. 3 eundem inſtruit, quomodo in Epiſcopatu Epheſino ſe gerere debeat. *Oportet* (inquit) *Epi-*

Tit. 1. *ſcopum, irreprehenſibilem eſſe*, &c. Et ad Titum A ab eo Cretēſem Epiſcopū ordinatū ſcribēs, Epiſcopi munus, quale ſit, oſtēdit. *Oportet* (inquit) *Epiſcopū ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorē*. De presbyteris verò agitur Act. 14 vbi *Act. 14.*

legitur de Paulo, & Barnaba, quòd cōſtituebāt per ſingulas Eccleſias presbyteros: quos Paulus, vt iudicet Epiſcopis eſſe ſubiectos 1. ad Timot. 5. ſcribēs, Timotheū inſtruit, quo- *1. Tim. 5.*

modo erga presbyteros ſibi ſubiectos ſe gerere debeat *Aduerſùs presbyterum* (ait) *accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſti-*

B *bus*. Et ad Titum 1. *Huius rei gratia* (inquit) *Tit. 1.*

reliqui te Cretæ, vt conſtituas per ciuitates presbyteros. Denique exploratum eſt ab Apoſtolorum temporibus ſemper fuiſſe Epiſcopos, ac presbyteros in Eccleſia ita ab Apoſtolis inſtitutos, ac appellatos.

PORRO aduerſarij vt non tam re, quàm etiam nomine ipſo ab Apoſtolica Religione ſe diſiunctos indicēt, ab ipſis Apoſtolicis appellationibus abſtinent, Epiſcoporū nomen C exhorrent, Metropolitas, Primates, Patriarchas, quos vetuſtiſſima Eccleſia coluit, à ſuis ſedibus arcent: Presbyteros vbique irrident, ludibrio habent, contemnunt, vt inde apertiſſimè declarent, ſe omnem Apoſtolicam ſucceſſionem reſpuiſſe. Neque ipſis ea ſimulatio quicquam ſuffragatur; cùm ſe pro Epiſcopis ſuperuigilantes, pro Presbyteris verò ſeniores habere iactant: nam, vt interim taceam quid de iis ſentiendū ſit; quod mox explicandum erit; eo ſolo iure ſe Apoſtolica ſucceſſione indignos reddunt, quòd Apoſtolica nomina repellūt, vnde Apoſtoli- D cæ ſucceſſionis vis, & origo dimanare agnoſcitur. Neque enim fruſtra Paulus Timotheū monet, vt profanas vocū nouitates deuitet: cùm eas ſectantes à fide excidiſſe affirmet. *O Timothee* (ait) *depoſitum cuſtodi, deuitans profa- 1 Tim. 6.*

nas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittētes circa fidem exciderunt. Profanæ enim vocum nouitates ſunt, quæ aduerſùs Apoſtolos proferuntur, neque falſi nominis ſcientia vacua ſunt, quæ ſub his nominibus ſuperuigilantium, & ſeniorum, nobis aduerſarij obtrudunt: cùm omnem ab Epiſcopis, ac presbyteris ſub horum prætextu poteſtatem, ac iuriſdictionem E auferant: quapropter certū, ac indubitatum ſit, Apoſtolo teſte, eos qui apoſtolica nomina repellunt, & aliis ſe nominibus contegūt, ab Apoſtolica tū ſucceſſione, tū fide excidiſſe.

DEMONSTRATVR tertiò ex ipſa Epiſcoporum, & presbyterorū ordinatione, quam per legitimā vocationem, Sacramētū, ac manuum impoſitionē ab iis perficiendam eſſe, qui apoſtolicā auctoritatem ſucceſſione acceperunt, ipſi Apoſtoli tradiderunt; vt latè primo libro diſſeruimus. Nam quòd ad Epiſcoporum ordinationem attinet, ſanè exploratū eſt, neminē in Eccleſia ritè Epiſcopum

ordinari, qui à Deo ad Epiſcopatum vocatus non fuerit: id docet Paulus ad Heb. 5. Heb. 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: ſic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum. Filius meus es tu,* &c. Verùm haud exiſtimandum eſt hanc Dei vocationem, vel à Dei reuelatione, vel ab Angeli monitu, vel à cœleſti quadam voce expectandam eſſe. His ſi quidem Eccleſiæ vox, ac vocatio ſatis eſſe debet, vt pro Dei vocatione habeatur, cùm eadem ſit Dei, & Eccleſiæ vox, Matt. 18. id Chriſto ipſo teſtante apud Matthæum c. 18. *Si Eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut Ehtnicus, & publicanus.* & Luc. 10. Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Cùm verò Chriſtus Eccleſiam audiendam iubet, ac illius vocationem expectandam, non plebem, non vulgus, quod ſubeſſe oportet, ſed Apoſtolicos Eccleſiæ præſules ac paſtores inſinuat. His vocandi, eligendi, ordinandi Epiſcopos à ſupremo Eccleſiæ capite ius commiſſum eſt: ſine his nulla Epiſcoporum ordinatio legitima eſt, nullus Epiſcopus à Deo vocatus, nulla Apoſtolica Epiſcoporum ſucceſſio. Hæc vera Apoſtolicæ ſucceſſionis ianua eſt: ſi quis aliunde ad Epiſcopatum aſcendit, ille fur eſt & latro. His enim tantummodò dictum eſt. *Quæcunq; ligaueritis ſuper terrã, erũt ligata & in cœlis.*

IAM verò oſtendant aduerſarij, quo pacto ſuos Epiſcopos à Deo vocatos habeant, à quo Apoſtolorum ſucceſſore, à quo Apoſtolico Eccleſiæ præſule, qua poteſtate, qua vocatione, qua ordinatione electi ad Epiſcopatum appulerint. Euoluant origines Epiſcoporum ſuorum, quos ſuperuigiles appellant. Nam Miniſtrorum munus ad Doctorum ordinem compellunt: quid in his Apoſtolicum demonſtrare valent? vbinam manuum impoſitio, quæ in Epiſcopi ordinatione Apoſtolica inſtitutione requiritur? vbi Clem. Rom. ordinatio, ac conſecratio; quæ teſte Clemente Can. 1. Apoſt. ita ab Apoſtolis ſancita fuit, vt Epiſcopus à duobus, vel tribus Epiſcopis ordinetur? vbi Apoſtolica poteſtas, quæ veram ordinationem perficit? vbi Apoſtolicus ordo, à ſupremo Eccleſiæ capite fluens? vbi Apoſtolici præſules, Apoſtolicæ ordinationis, ac poteſtatis hæredes, quando omnia rudis plebeculæ auctoritati committunt, cui nec manuum impoſitio, nec Epiſcoporum ordinatio vllo vnquam iure conceſſa traditur? Atque eam præeſſe volunt, quam ipſum non tam Gentium, quam diuinum ius ſubeſſe iubet. Quis enim plebem Apoſtolicæ poteſtatis hæredem conſtituit? quis plebeios homines vnquam inter Apoſtolorum ſucceſſores recẽſuit? Cui denique ignotũ eſt, ipſa Dei lege cautum eſſe, ne plebs vllo modo ſacris miniſteriis ſeſe immiſceat? Itaque inde aper-

A tum eſt, ſuos hoſce Epiſcopos nihil omnino Apoſtolicum gerere, quo Apoſtolorum ſucceſſores haberi queant: ſed eos eſſe, de quibus olim Deus per Hieremiã c. 23. dixit *Ego non mittebam eos, & ipſi currebant.* Hier. 23. Hi ſunt (de quibus ait Cyprianus de Vnit. Eccleſiæ) *qui ſe præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituũt, qui nemine Epiſcopatum dante Epiſcopi ſibi nomẽ aſſumũt.* Hi denique cùm neque Epiſcopi, neque Apoſtolorum ſucceſſores, ſed potiùs hoſtes ſint, Apoſtolicum tamen Epiſcopatum inuadunt.

AT alio quoque argumẽto minimè ApoB ſtolicos Epiſcopos eos eſſe euincimus. Nam quos ſuperuigiles, ac Epiſcopos appellãt, neque ad verbũ Dei prædicandũ, neq; ad Eccleſiæ gubernationẽ vocãt: quæ duo tamen ſunt Apoſtolici Epiſcopatus munera, quæ, vt docet Paulus, neceſſariò ab Epiſcopo exquiruntur. Primum. n. ac potiſſimum Epiſcopi officium eſſe, vt diuini verbi pabula cõmiſſo ſibi gregi adminiſtret, teſtatur Paulus ad Titũ 1. Tit. 1. vbi Epiſcopalia munera deſcribens, ait. C *Vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere.* Proprium verò, ac legitimũ id ſibi munus incumbere, vt Eccleſiam ſuã regat, ac ſollicitè illius gubernationi inuigilet, teſtis eſt idem Paulus Act. 20. Act. 20. *Attendite vobis* (ait) *& vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Cùm itaque hi ſuperuigiles nec vllo prædicationis munere fungantur, nec vllius Eccleſiæ gubernationem ſibi commiſſam habeant: ſed eorum tantummodò cura ſit, intueri quo pacto res Eccleſiæ gerantur, & ſi D quippiam in ea prouidendũ ſit, ad Synodum referre; ſanè conſtat, eos minimè Apoſtolicos Epiſcopos cenſendos eſſe, cùm ea munera non obeant, quæ Epiſcopis ex Apoſtolorum inſtituto demandata ſunt.

QVOD verò ad presbyteros ſpectat: manifeſtũ eſt, eos abſq; manuum impoſitione, ac ſacramento ordinari non poſſe: quod declarat Paulus 2. ad Timot. 1. 2 Tim. 1. cùm illũ & Sacramẽtalis gratiæ acceptæ, & impoſitionis manus, qua illum, & presbyterũ, & ſimul Epheſiorum Epiſcopum ordinauerat, admonet, E dicens. *Propter quam cauſam admoneo tẽ vt reſuſcites gratiã Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Neque. n. fruſtra gratiæ Dei meminit, ea ſiquidem Sacramentũ ordinis, per quod gratia confertur, indicare voluit. Impoſitionem verò manuum ipſam ordinationem appellat: vtrumq; verò & gratiam, & manuum impoſitionem ſimul connectit, vt ordinationẽ cũ Sacramento coniunctã eſſe doceat. Ea. n. ratione idem Paulus ad Heb 6. Heb. 6. impoſitionem manuum à Baptiſmo ſeiungit. *Et fidei* (inquit) *ad Deũ, Baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum*; vt vtraque diſtincta Sacramenta eſſe inſinuet.

CVM

Cvm verò non à laico homine, aut à populi multitudine, ſed à ſe duraxat, qui Chriſti Apoſtolus erat, & Eccleſiaſticus vir, illum ordinatum eſſe dicat: quis huiuſmodi ordinationem non à quocunque, ſed ab Eccleſiaſtico tantùm viro, ac Præſule, Apoſtolorum ſucceſſore perficiendam eſſe non videat?

Proferant igitur aduerſarij ſuos Presbyteros, ac ſeniores, & videant, quàm longè ab hac Apoſtolicæ ordinationis regula diſtent, cùm illos neque manuum impoſitione, neque vllo Sacramento ordinatos profanæ plebi eligendos relinquant. In quo ſanè multipliciter labuntur. Primùm enim grauiter in Apoſtolicam Regulam delinquunt, cùm ordinationem Presbyterorum à Sacramento ſeiungunt, quam illi coniunctiſſimam nobis reliquerunt, atque adeò ipſi intimam, ac cõnaturalem, vt nullus abſque Sacramento Presbyter ordinari valeat. Secundò, cùm Presbyteros ſine Sacramento ordinant: id enim apertiſſimè indicat ita ordinatos Presbyteros omni Spiritus S. dono, ac gratia, quæ à Sacramento fluit, carere. Tertiò, cùm huiuſmodi ordinationẽ plebi perficiendam cõmittunt, quæ quod ipſa non habet, certè alteri conferre non poteſt; quo planè diuinum Chriſti inſtitutum euertunt; cùm Apoſtolis, ac proinde Eccleſiaſticis tãtũ Paſtoribus Apoſtolorũ ſucceſſoribus Chriſtus eam poteſtatem cõtulerit. Quartò, cùm nullos habent Apoſtolicos viros, qui ordinãdi poteſtatem ab Apoſtolis per ſucceſſionem acceperint: qui enim à plebe electi ſũt, quæ nulla ordinandi poteſtate prædita eſt (vt aliàs oſtendimus) pro nõ electis habẽtur. Ex quibus tãdem infertur, huiuſmodi Presbyteros, ac ſeniores, quãdoquidem ab Apoſtolica ordinatione quàm longè remotiſſimi ſunt, Apoſtolorũ ſucceſſores nullo iure nuncupari poſſe.

Denique certum eſt, Apoſtolicis Presbyteris id muneris incumbere, vt ſacroſanctũ Euchariſtiæ Sacramentum conficiant, ac populo diſtribuant, fideles à peccatis abſoluãt, ac cætera omnia Sacramenta præter ordinem ac confirmationem adminiſtrent, quod primo libro latè proſequuti ſumus. At ipſi ſuos ſeniores, (vt notũ eſt) ab his muneribus arcẽt, cùm iis nullã Sacramẽtorũ adminiſtrationem permittũt: quò fit, vt cũ Apoſtolicis Presbyteris nihil prorſus commune habeãt.

Demonstratvr quartò ex ipſa Epiſcoporũ, & Presbyterorũ differentia Apoſtolico iure inſtituta, quã aduerſarij penitus obruũt, cùm parem Epiſcopis, ac Presbyteris poteſtatẽ tribuunt, neque vllũ inter eos ſuperioritatis diſcrimẽ agnoſcũt. At certũ eſt Epiſcopos ex ipſa Apoſtolica inſtitutione præferẽdos eſſe Presbyteris, nõ tã ordinis poteſtate,

A qua pleraq; munera Epiſcopalia obire poſſunt, quæ Presbyteris nõ permittũtur; verùm etiã iuriſdictione, qua eorũ cauſas cognoſcere, ac iudi care valẽt; vt primo libro explicatũ fuit, & conſtat ex Paulo 1. Tim 5. At quis 1. Tim. 5. neſcit aduerſarios nõ modò Apoſtolicũ hũc Epiſcoporũ, ac Presbyterorũ ordinẽ cõfundere; verùm etiã omnẽ ab Epiſcopis iuriſdictionis in Presbyteros, ac clericos poteſtatẽ auellere, atque eo iure expoliare, quod illis recta Apoſtolorũ inſtitutio cõtulit? Vnde cõ-
B ſtat eos cõtra Apoſtolicam ſucceſſionis regulã pugnare: ex quo meritò ipſo ſucceſſionis Apoſtolicæ iure priuantur.

Demonstratvr quintò ex ipſa Eccleſiæ ſuæ origine, quã illi nullo modo ad Apoſtolos referre valent. Nam quemadmodũ ea Eccleſia verè Apoſtolica cenſeri debet, quæ ab Apoſtolis legitima ſucceſſionis linea, ac Paſtorũ ſerie deducta, ab iis originẽ ſe accepiſſe demonſtrat: ita ſi quæ ab hoc ſucceſſionis ordine apertè deflectit, neq; vllã Paſtorũ ſeriẽ Apoſtolica ordinatione cũſectã exarare valeat, qua legitimè inſtitui, ac gubernari, atq; Apoſtolica cenſeri potuerit: planè hoc
C ipſo titulo ſe ab Apoſtolis extraneã eſſe declarat, cùm nullam ab Apoſtolis neque inſtitutionem, neque ſucceſſionem habeat.

Id verò omnibus perſpectum eſt, Lutheranorum, ac Caluiniſtarum Eccleſias nullo ordine, nulla Paſtorum legitima ordinatione, nulla temporum ſerie, nullo denique ſucceſſionis vinculo Apoſtolis colligari. Nam Lutherum nouimus circa annum Domini 1517. Romanam Eccleſiãm, Pontificem maximum, omnémque Apoſtolicã doctrinam, ſumpto ab indulgentiis initio, Vuit-
D tẽbergæ in Saxonia oppugnare cœpiſſe: atq; illic præcipuam Eccleſiæ ſuæ ſedem collocaſſe. Nec longè pòſt ſcimus Caluinũ circa annum 1521. Geneuam petiiſſe, atque vrbis illius Epiſcopatum, expulſo inde Catholico Epiſcopo, clero, ac vera Religione profligata inuaſiſſe; vbi tandem Eccleſiæ ſuæ Regiam conſtituit. Attamen à quo Apoſtolico viro, ac Apoſtolorum ſucceſſore, tam Lutherus, quàm Caluinus miſſi fuerint; quis illis in eas Eccleſias ius dederit, quis Paſtores inſtituerit; vnde eorum Eccleſiæ ab Apo-
E ſtolis originem duxerint; id omnino ignotũ eſt: nec ipſi vllam huiuſmodi Eccleſiarum ſuarum aut inſtitutionem, aut ſucceſſionem Apoſtolicam demonſtrare poſſunt.

Genevensem Eccleſiam nos ipſi vidimus ſub Theodori Bezæ paſtoratu ingemiſcentem: neque nobis ignotum eſt, quo nouo fundatore cœperit; quis errorum, ac Hæreſum illi principia adminiſtrauerit; quis Caluiniſticam illi Religionem propinauerit: quo tempore Catholicam fidem expulerit, ac Apoſtolica eſſe deſierit. Hæc oculis

Digitized by Google

A ritatis, tum fidei, tum Religionis minimè eſſe hæredes, ac proinde nec Apoſtolicas nuncapari poſſe.

DEMONSTRATVR poſtremò ex ipſo Dei verbo, quod in ſola Apoſtolica Eccleſia legi, ac prædicari certiſſimum eſt: teſtante Paulo Coloſſ. 1. *Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis; anathema ſit.* Prior enim illa Eccleſia, quæ ab Apoſtolis instituta fuit diuinas ab iis Scripturas accepit; cum iis etiam verum illarum ſenſum, ac intelligentiam ſortita fuit, ſine qua nec ipſum Dei verbum legitimè ſuſcipitur. Ea verò tam Scripturas, quam Apoſtolicam, ac genuinam Scripturarum intelligentiam, quam ab Apoſtolis accepit, ad poſteriores Eccleſias, quæ illi ſucceſſerunt, fideliter tranſmiſit; quò fit, vt nulla de vera verbi Dei interpretatione ſuſpicio apud eam Eccleſiam oriri poſſit, quæ illius veritatem, ac ſynceritatem hæreditario ſucceſſionis iure eſt adepta: quod teſtatur Tertullianus de Præſcrip. Hæret. cap. 37. vbi iis veritatem adiudicat, quicunque in ea regula incedunt, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto acceptam tradiderunt. *Hinc enim* (ait) *Apoſtoli Eccleſias apud vnam quamque ciuitatem condiderunt, à quibus traducem fidei, & ſemina doctrinæ cætera exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, & quotidie mutuantur, vt Eccleſiæ fiant: ac per hoc & ipſæ Apoſtolicæ deputantur, vt ſoboles Eccleſiarum Apoſtolicarum.*

Coloſſ. 1.

Tertullianus.

B

C

VNDE ergo aduerſarij purum ſe Dei verbum habere iactant? Iam Eccleſias ſuas examinent, num ab Apoſtolis conditæ ſint, vel ſaltem tanquam Apoſtolicarũ Eccleſiarum ſoboles, ab aliis genitæ ſint, quæ ab ipſis Apoſtolis olim fundatæ ſunt? num doctrinæ ſemina ab iis mutuatæ fuerint? num purum Dei verbum ab eis didicerint? Equidem non ignorant, ſi tamen id ſponte ignorare nolunt, quàm miſerè Scripturas ipſas veræ Eccleſiæ ac fidei parentes diſcerpant, cùm pleroſque ab ipſis libros, ac librorum partes auellunt, quàm crudeliter veros, genuinos, ac Apoſtolicos ſenſus in iis trucident, ac falſis interpretationibus iugulent; quàm perditè nouis editionibus in eas debacchentur. Denique quàm funditus omnem cùm Apoſtolicam doctrinam, tum veram diuini verbi prædicationem, tum fidem, tum Religionem, quæ apud Apoſtolicas Eccleſias integra, ac ſarta tecta manẽt, euertãt. Cùm igitur ab Apoſtolica hac ſucceſſionis regula lõgè ſe aberrare cõſpexerint, alienóſq; ab hoc Eccleſiarum fœdere, ac affinitate ſe eſſe ſenſerint; certò ſciant ſe, & à ſyncero diuinarum Scripturarum ſenſu, & à vero Dei verbo excidiſſe: ſimulque & à fide, & Religione, quæ in ſola Apoſtolica Eccleſia reperitur, miſerè aberraſſe.

D

E

A HIS igitur Demonſtrationibus edocti, vtinam meliùs aduerſarij ſibi, ſuæque Religioni conſulant; ſuadentem, docentémque Hieronymus aduersùs Luciferianos quid illis agendum ſit, audiant. *In illa* (inquit) *permanendum eſt Eccleſia, quæ ab Apoſtolis fundata vſque ad hanc diem durat: ſicubi audieris eos, qui dicuntur Chriſti, non à Domino Ieſu Chriſto, ſed à quocunque alio nuncupari, vtpote Marcioniſtas, Valentinianos, Montenſes, ſiue Campitas,* (quibus addam ipſe & Lutheranos, & Caluiniſtas) *ſcito non Eccleſiam Chriſti, ſed Antichriſti eſſe Synagogam. Ex hoc enim ipſo, quòd poſtea instituti ſunt, eos ſe eſſe indicant, quos futuros Apoſtolus prænunciauit.*

Hieronymus.

B

Quæ ſit Lutheranorum, & Caluinianorum ſucceſſio, & quibus ſuccedant.

CENSVRA II.

QVANQVIDEM in priori examine demonſtratum fuit, Lutheranos, & Caluinianos Apoſtolis non ſuccedere, modò examinandum eſt, num vllam ſucceſſionem ſibi iure vendicent; qua ſe ab iis clamoribus liberent; quibus vndique exagitantur; cùm illos nouos, ac recenter natos, & nouam in orbem Religionem aduexiſſe obſtrepunt? Et quidem communis eorum ſententia eſt, non perſonarum, ſed doctrinæ ſucceſſionem in Eccleſia quærendam eſſe, quam tradit Caluinus Inſt. lib. 4 c. 2. § 2. & cap. 3. atque eos iure illorum ſucceſſores haberi, quorum doctrinam, fidem, Religionem, quaſi hæreditario iure poſſident: qua ratione, & illorum hæredes, ac legitimos ſucceſſores ſeipſos declarant.

C

D

NOS verò etſi doctrinæ ſucceſſionem in Eccleſia neceſſariam agnoſcamus, eam tamen ita cum perſonarum ſucceſſione coniunctam docemus; vt vbicunque vera perſonarum ſucceſſio eſt, ibi & vera doctrina reperiatur, & abſque illa nulla prorſus doctrinæ ſucceſſio haberi poſſit, vt in primo libro latiùs proſequuti ſumus.

E

SED quoniam hanc doctrinæ ſucceſſionem ita aduerſarij vrgent, vt in ea ſummam totius ſuæ Religionis ſtatuãt; illis vltrò, quod petunt, dandum eſt: & quibuſnam in doctrina ſuccedant, nunc examinandum. Equidem qui præcipua Lutheranæ, ac Caluinianæ doctrinæ capita percurrunt, ac cum antiquis hæreſibus conferunt, facilè iudicant, ea non aliunde, præterquàm ex iis orta, ac progenita fuiſſe, neque Lutheranos, ac Caluinianos alios Patres, ac maiores iure agnoſcere debere, quàm Hæreticos, ac Hæreſiarchas olim ab Eccleſia damnatos, quorum diſperſas, ac iam ſepultas hæreſes diligẽtiſſimè collectas, ac velut ex alta humo defoſſas, tanquam

proprium ſibi doctrinæ peculium conſtituerunt. Atque hi ſunt Luthericæ, ac Caluiniſticæ Eccleſiæ, ac Religionis Parres, & Apoſtoli, quos velut fidei ac doctrinæ ſatores tota Lutheriſtarũ, & Caluiniſtarũ Religio honorificentiſſimè excepit; illorũ memoriam extumulauit; ab illorum doctrina ſe genitam agnoſcit; quorum randem aduerſarij ſe hæredes, ac ſucceſſores eſſe profitentur. Ar ne verbis potiùs ludere, quàm ſolidè id aſſerere videamur; nonnulla tam Lutheranæ, quàm Caluinianæ doctrinæ capita euoluenda ſunt, & cum veterum hæreticorum placitis conferenda.

Ptolemaitæ circa annum Domini 200. teſte Epiphanio hæreſi 33. libros Moſaicos damnarunt: hoc ipſum, & Manichæi, referẽte Auguſt. lib. 22. cont. Fauſtum: Mahomerani, teſte Cedreno fol. 346. Bogomilij, & Albigenſes, vt referunt Euthymius in Panoplia p. 2. Antoninus in ſumma p. 4. rit. 11. c. 7. §. 5.

Lvthervs ſuccedit tom. tertio German. Ienenſi fol. 40. & 41. In colloquiis conuiualibus cap. de lege, & Euangelio, & fol. 118. vt aliàs explicatum fuit.

Apocalypsim Ioannis reiecerunt Cerdonitæ ac Martionitæ circa annum Domini 180 teſte Tertulliano de Præſcrip. Hæret. c. 51. & cont. Martionem lib. 4. c. 5. Alogi quoque, referente Epiphanio, Damaſceno, & Niceta de Alogis.

Lvthervs ſuccedit præfat. in Apocalypſim, vt viſum fuit ſuperiùs.

Devm auctorem malorum aſſeruerunt Simon Magus, teſte Vincentio Lirinenſi c. 34. Marcioniſtæ, Irenæo lib 1. c. 29. Floriani, Euſebio lib. 5. c. 19. Coluthiani, Philaſtrio de Coluthianis; Albigenſes, Cæſare Herſtcbachio lib. 5. c. 22.

Calvinvs ſuccedit lib. de æterna Dei prædeſtinatione fol. 916 & lib. 1. Inſt. c. 18. Marloratus ad c. 9. Ep. ad Rom. Beza in ſumma Chriſtianiſ. cap. 2. Aphoriſmo 2. & in abſterſione caluinniarum Heſhuſij ad primam cal. de prouid. Dei.

Hominem non eſſe liberi arbitrij docuerunt Simon Magus, vt refert Clemens Rom. lib. 3. Recognit. Manichæi. Auguſtinus contra Fortunatum, & Chryſoſt. hom. 45. in Ioan Priſcillianiſtæ Idem Auguſt. hæreſi 70. Floriani. Idẽ Auguſt. de gratia & lib. arb. Mahometani. Leo Imperator Epiſt. ad Omatum Sarracenorum Regem.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in aſſerrionibus art. 36. & de ſeruo arbirrio, Melanchton ad c. 8. ad Rom. edit. 1. Caluinus lib. 2. Inſt. c. 3. §. 7. & 11. qui omnino liberum arbitrium tollunt.

Devm non eſſe omnipotentem aſſeruerunt Elymas Magus, vt teſtis eſt Dionyſius Areopagita de diu. nom. c. 8. Simon Magus; Moſes Barcepha de Paradiſo p. 3. Valẽriniani, Irenæus lib. 1. c. 5. Arriani, Athanaſius, Ambroſius, Epiphanius, vbi de Arrianis, Manichæi, Damaſcenus cõtra Manichæos, Mahometani in Alcorato, Pauliciani, Photius apud Euthymium in Panoplia p. 2. tit. 2.

Calviniani ſuccedunt. Caluinus Inſt. lib. 2. c. 7. §. 5. lib. 3. c. 23. §. 2. ad c. 11. Iob. conc. 43. Petrus Martyr aduersùs Srephanum Cardmerum poſt obiect. 11. Beza in Creophagia; Curæus in exegeſi de ſacra Cœna pag. 88 & 129.

Dvas in Chriſto perſonas ſtatuerunt primùm Paulus Samoſarenus, teſte Georgio Cedreno in compendio Hiſtoriarum, deinde Hiſtoriani, vt patet ex Concilio Epheſino coacto contra Neſtorium, & Ep. Cyrilli ad ipſum Neſtorium.

Calvinistæ ſuccedunt. Caluinus lib. 1. Inſt. c. 13. §. 9 & 23. Beza in opuſculo ad Brentij argumenta pag. 513. & 638.

Christvm ignorantem finxerunt Gnoſtici, reſtanre Irenæo lib. 1. c. 17. Celſus apud Origenem lib. 2. Arriani apud Athanaſium oratione 4. contra Arrianos, Agnoitæ apud Gregor. libro 8 Ep. 42.

Svccedvnt æquè Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus conc. in Natali Domini. Bucerus ad c. 24. Lucæ. Caluinus in Harmonia ad c. 3. Matth. v. 16. & ad c. 24. v. 36. Carolus Molinæus in Harmonia. Gallaſius in Irẽnæum lib. 2. c. 49.

Christvm non ingreſſum fuiſſe ad diſcipulos ianuis clauſis olim dixerunt Berengariani, vt refert Guitmundus de Euchariſtia lib. 3.

Calvinistæ ſuccedunt. Caluinus Inſt. lib. 4. c. 17 §. 29. Bullingerus ad c. 20. Ioan. Petrus Martyr in Dialogo fol. 95. Beza in Creophagia, & contra Vueſtphalum.

Poenitentiæ Sacramentum abſtulerunt Montaniſtæ, teſte Hieronymo Ep. 54. ad Marcellam, & Nouatiani, vt refert. Cyprianus lib. 4. c. 2. & Amb. lib. 4. de Pœnitentia c. 2.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Captiu. Babyl. c. de Baptiſmo. Melanchton in locis communibus. Muſculus in locis communibus c. de baptiſmo. Caluinus lib 4. Inſt. c. 19. §. 17. Kemnitius in Examine Concil. Trid. fol. 931.

Avricvlarem confeſſionem reprobarunt Nouatiani, vt colligitur ex Cypriano lib. 4. Ep. 2. Iacobitæ, ex Guidone de Iacobitis. Armenij, ex eodem de Armeniis. Noui Manichæi, ex Nicolao Eymerico partis 1. q. 13. Albigenſes, ex Antonino p. 4. tit. 11. c. 7. §. 5.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus contra Latomum. Melanchton

ton in Examine ordinandorum. Caluinus A
libro 3. Inſt. cap. 4. §. 19.

Baptismvm non eſſe neceſſarium olim dixerunt Caiani, teſte Tertulliano de Baptiſmo c. 13 Manichæi, Auguſtino hæreſi 46. Archontici, Epiphanio hæreſi 40. Seleuciani, & Herminiani, Philaſtrio, & Auguſtino de illorum Hæreſibus. Meſſaliani, Theodoreto lib. 4. c. 10. Pelagiani, Auguſtino hæreſi 69. Mahometani, Cedreno in Heraclio, Lollardi, & Fagel.

Svccedvnt in hac doctrina Lutherani pariter, & Caluiniſtæ. Lutherus de captiu. Babyl. c. de Baptiſmo, Melanchton in B
locis commun. cap. de ſignis, vbi aſſerunt ſigna nihil ad ſalutem prodeſſe, ſed tantùm fidem. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 14. §. 17. Bucerus ad c. 3. Matth.

Evnomiani vſqueadeò bonis operibus infenſi erant, vt nullũ quantumuis indignum facinus iis obfuturum docerent, qui illorum fidei participes fierent. Teſtis eſt Auguſtinus hæreſi 54. Ita Prædeſtinati, Valentiniani, Pheudoapoſtoli, Begardi, referente Ire- C
næo, Auguſtino, Bernardo Lutzemburgo, & Aluaro de Planctu Eccleſiæ.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus de captiu. Bab. c. de baptiſmo, de votis Monaſticis, & ſerm. de Piſcatura Petri. Melanchton in locis comm. Amſdorfius lib. contra Georgium Maiorem. Caluinus lib. 3. Inſt. c. 11. §. 19. & 20.

Vervm Chriſti corpus non poſſe in Euchariſtia manducari, olim ſenſerunt Capharnitæ Io. 6. Simon Magus, & Menander, teſte Ignatio apud Theodoretum Dial. 3. Manichæi, Leone ſer. in 4. quad. Armenij, D
Euthymio p. 2. Panop. tit. 20. Iconomachi, ex Concil. Niceno 2. actione 6. Pauliciani, ex Euthymio in Panop. p. 2. tit. 21. Bogomili, ex eodẽ tit. 23 Berẽgariani, ex Guitmũdo, & Lãfranco cõtra Berengarium Noui Manichæi apud Rodulphũ Ardentẽ Dom. 8. poſt Trin. Petrobruſiani, & Henriciani apud Petrũ Cluniacenſ. tract. de Sacerdotio. Albigẽſes apud Cæſarẽ Herſterbachiũ lib. 5. c. 22.

Svccedvnt Caluiniſtæ. Caluinus in defenſ. 2. contra Vveſtphalum, & Admonitione vltima. Petrus Martyr in diſputat. E
Oxonienſi. Beza contra Brentium.

Missam eſſe ſacrificium negarunt olim Bogomili, vt refert Euthymius in Panop p. 2. tit. 23. c. 17 Pſeudoapoſtoli. Petrus Cluniacenſis Ep 1. cont. Petrobruſianos. Vvaldẽſes, Guido de Vualdenſibus. Lollardi, Trithemius in Chronico Hirſaugienſi anno 1315.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Colloq. conuiual. fol. 352. & ad c. 66 Eſa. Caluinus lib. 4. Inſt c. 18 Herbrandus in poſteriori diſputatione de Miſſa.

Matrimonivm minimè Sacramentum eſſe ſenſerunt Nicolaitæ, vt teſtis eſt Epiphanius hæreſi 25. Gnoſtici à Carpocrate orti, Clemens Alex. lib. 3. Strom. Valentiniani, Irenæus lib. 1 c. 32. Seueriani, Nicetas lib. 4 Orthodoxæ fid hæreſi 17. Hydroparaſtatæ, Theodoretus lib. 1. Hæreticarum fabul. Encratitæ, Irenæus, Epiphanius, Theodoretus de Tatiano, Marcionitæ, Tertullianus lib. 1. cont. Marcionem, Orgeniani, Epiphanius hæreſi 63. Manichæi, Epiphanius, Auguſtinus, & Theodoretus de illorũ hæreſibus. Priſcillianiſtæ, Leo I. Ep. 17. c. 7. Noui Manichæi, Nicolaus Eymericus p. 2. p. 13.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in capt Babyl. c. de matrimonio. Caluinus lib. 4 Inſt. c. 19. §. 24.

Castitatis Euangelicum Conſilium reprobarunt Nicolaitæ, vt teſtantur Irenæus, Epiphanius, & Auguſtinus de Nicolatis. Gnoſtici, Epiphanius hæreſi 26. Vigilantius, Hieronymus contra Vigilantium c. 1. Heluidius, idem aduerſùs Heluidium c. 10. Manichæi, Auguſtinus lib. 30. cont. Fauſtum c. 4. Pſeudoapoſtoli à Sagarello orti, Guido de illorum erroribus.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ Lutherus contra Ambroſium Catarinum, & ad c. 7. prioris ad Cor. Bucerus ad c. 1. Matth. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 13.

Monasticam vitam damnarunt olim Donatiſtæ, teſte Optato lib. 2. cont. Donatiſtas, Vigilantius, Hieronymo contra Vigilantium, Petilianus, contra quem ſcribit Auguſtinus lib. 3. c. 4. contra Petilianum. Lampetiani, apud Damaſcenum de hæreſibus, Vualdenſes, apud Alfonſum à Caſtro contra hæreſes.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus de votis Monaſticis, & in c. 7. prioris ad Cor. Melanchton in Apologia de votis Monaſticis. Caluinus lib. 4 Inſt. lib. 13. Magdeburgenſes Cent. 10. c. 4.

Catholicam Eccleſiam toto orbe periiſſe, & apud ſe tantùm eſſe, olim aſſeruerũt Donatiſtæ, vt teſtantur Optatus cont. Donatiſt. lib. 1. 2. & 6. & Auguſtinus hæreſi 69.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Colloquiis Latinis tom. 2. c. de Patribus. Melanchton ad c. 3. prioris ad Cor. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 2. §. 1.

Aeriani Epiſcopos à Presbyteris nulla differentia diſcernendos eſſe docuerunt, vt teſtis eſt Epiphanius hæreſi de Aerianis. Hoc ipſum Pauliciani, Donatiſtæ, Vualdenſes docuerunt.

Svccedvnt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Capt. Babyl. c. de Ordinis Sacramento, & aduerſùs falsò nominatum ordinem Epiſcoporum. Melanchton in 2. editione locorum communium fol 91. Caluinus lib. 4.

lib. 4. Inſt. c. 4 §. 2. & Ep. 190.

ORDINIS Sacramentum reiiciũt Meſſaliani, teſte Damaſceno de Hæreſibus.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Capt. Babyl. c. de ordine, & lib. de Miſſa Angulari. Melanchton in locis comm. impreſſis Argentorati fol. 83. Caluinus lib. 4 Inſt. c. 19. §. 22. Dauid Chytræus ad c. 29. Exodi.

CARPOCRATIANI ſeipſos natura filios Dei eſſe exiſtimarunt, atque in vtero ſanctificatos, vt refert Clemens Alex. lib. 3. Stromat. Idem & Pelagiani, Armenij, Albigenſes, Beguardi.

SVCCEDVNT Caluiniſtæ. Caluinus libro de vera genuináque Eccleſiæ reformatione, in Appendice de vera Eccleſia, & admonitione 2. cont. Vueſtphalum. Beza in Creophagia fol. 307. In confeſſ c. 48. & de Cœna Domini contra Vueſtphalum: vbi contendunt omnes fidelium filios adhuc in vtero incluſos eſſe ſanctos.

OMNIA peccata eſſe paria aſſeruerunt olim Iouinianiſtæ, teſte Hieronymo contra Iouinian. lib. 2. c. 15. & 16. & Auguſtino Hæreſi 82. Idem docuerunt Eunomiani, Hiberni, Carpocratiani.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Capt. Babyl. c. de Baptiſmo, & in Reſolutionibus ſuper propoſitiones ſuas. Melanchton in locis communibus de diſcrimine peccati mortalis, & venialis Caluinus lib. 2. Inſt. c. 8. §. 19. & 28. Bullingerus Decade 3 ſerm. 10. vbi omnia æquè mortalia peccata eſſe ſtatuunt.

PETROBRVSIANI aſſerebant Chriſtianis ſacra loca ad orandum neceſſaria non eſſe, quoniam æquè in taberna ac in Eccleſia: in foro ac in templo; ante altare, & ante ſtabulum inuocatus Deus audit. Id teſtatur Petrus Cluniacenſis lib. 1. Ep. 1. Ita ſenſerunt etiam Meſſaliani, Vuandali, Bogomili, Valdenſes, Beguardi, Flagellaores, Vulcleſiſtæ, Thaboritæ.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus ad Euang. Dom. 1. Aduentus. Vuitembergenſis Senatus in conſtitutione German. anni 1522. Caluinus lib. 3. Inſt. c. 20. §. 30. Magdeburgenſes Cent. 7. c. 6.

IEIVNIA Eccleſiaſtica contempſerunt Vualdenſes, vt refert Guido de Valdenſibus. Item Meſſaliani, Iouinianiſtæ, Lollardi, Begardi.

SVCCEDVNT his Lutherani & Caluiniſtæ. Lutherus de doctrinis hominum vitandis. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 12 §. 20. Cõfeſſio Heluetica c. 24.

EVSTATHIANI & Manichæi, referentibus Socrate lib. 2. c. 33. & Ambroſio Ep. 83. præſcripta ab Eccleſia ieiunia ſpernentes Dominicis tantùm diebus ieiunabãt.

A SVCCEDVNT per omnia Caluiniſtæ, vt conſtat ex praxi Geneuenſis Eccleſiæ.

EBRONITÆ alteris nuptiis disiunctis, aliis licitè copulari poſſe aſſerebãt, teſte Epiphanio. Hoc etiam Montaniſtæ, Meſſaliani, Græci, Mahometiſtæ docuerunt.

SVCCESSERVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Capt. Babyl. c. de matrimonio, & ſerm. de matrimonio. Melanchton in locis commun. tract. de coniugio. Caluinus lib. 4. Inſtit. c. 19. §. 37. vbi id ex profeſſo docent.

MARIAM Deiparam, poſtquam Chriſtum genuit, Ioſeph viro ſuo fuiſſe copulatam, & ex eo filios genuiſſe, qui fratres Do-
B mini dicebantur, impiè docuerũt Heluidiani, qui & Antidicomarianitæ, teſte Hieronymo contra Heluidium, & Auguſtino hæreſi 84. Idem etiam ſenſerunt Pauliniani, & Lollardi.

IDEM nunc etiam ſentiunt Caluiniſtæ. Caluinus ad c. 1. Lucæ v. 34. Magdeburg. cent. 1. lib. 1. c. 10. col. 68.

SACRAMENTVM Confirmationis nihil eſſe docuerunt Nouatiani, teſte Theodoreto lib. 3. Hæretic. fabul. Idem quoque ſenſerũt
C Arriani, vt patet ex Conc. Niceno can. 31. Arab. & Conſtantinop. 1. can. 7. Donatiſtæ ex Optato libro 2. cont. Parmenianum, Armenij ex Guidone de erroribus Armeniorum, Flagellantes ex Bernardo Lutzemburgo, Vualdenſes ſeu Picardi ex Ænea Syluio.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in capt. Babyl. Melanchton in locis commun. Caluinus libro 4. Inſt. c. 19. §. 5. Magdeburgenſes Cent. 4. c. 6.
D ful. 422.

CHRISTVM in Euchariſtia non eſſe adorandum ſenſerunt Donatiſtæ, vt refert Optatus lib. 2. Item Suriani, Cotorelli, Albigenſes, Beguardi, Piggardi.

SVCCEDVNT Caluiniſtæ. Caluinus de vitãdis ſuperſtitionibus. Beza de Cœna Domini contra Vueſtphalum. Boquinus in defenſione Herborandus diſputatione de noua Religione theſi 43.

PVRGATORIVM damnarunt olim Aëriani, vt teſtes ſunt Epiphanius, Auguſtinus, Iſidorus, Damaſcenus, vbi de Aerianis. Idem
E & negarunt Armenij apud Guidonem de Armeniis. Græci ac Moſcouitæ apud eundem; Petrobruſiani, & Henriciani apud Bernardum ſerm. 66 ſuper Cant. & Ep. 240. Vualdenſes apud Eymericum tract. 2. q. 14. Flagellantes apud Bernardum Lutzemb.

HIS ſuccedunt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus Ep. ad Vualdenſes, & de Miſſa priuata. Caluinus lib. 3. Inſt. c. 5. § 6. Bullingerus Decad. 4. ſerm. 10.

AL

ALTARIA ad vſum ſacrificij Dominici erecta euertebat Iulianus Apoſtata, referente Theodoreto lib. 3. c. 11. Hiſt. & cum ipſo Arriani, teſte Athanaſio Ep. ad omnes Orthodoxos, Euſthatiani, Donatiſtæ, Manichæi, Meſſaliani, Petrobruſiani, Albigenſes.

LVTHERANI, & Caluiniſtæ ſuccedunt. Lutherus libro de formula Miſſæ pro Eccleſia Vuirtembergenſi. Ioannes Caluinus lib. 4. Inſt. c. 18. §. 12. Beza Epiſtola 8.

CHRISTI & Sanctorum imagines eſſe colendas improbarunt Arriani, vt patet ex Nicena ſecunda Synodo act. 6. Iulianus Apoſtata apud Cyrillum Alex. lib. 6. cont. Iulianum, Iconoclaſtæ, Bogomili, Vualdenſes.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Melanchton in locis communibus c. de Decalogo. Caluinus lib. 1. Inſt. c. 11. §. 2. Confeſſio Heluetica c. 4.

SANCTORVM interceſſionem & inuocationem velut ſuperſtitioſam reiecerunt Catari, teſte Guidone de Caratis. Idem præſtiterunt & Vualdenſes, Petrobruſiani, Vigilantius, Claudius Taurinenſis.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Poſtilla maiori, Dominica à Trinitate 7. Caluinus lib. 2. Inſt. c. 8. §. 16. Beza reſponſione ad Selnecceri calumnias.

MARTYRVM reliquias abominabantur Marcioniſtæ, vt teſtatur Magnes lib. 4. cont. Theoſtenē. Hoc ipſum & Manichæi, Iulianus Apoſtata, Conſtantinus Copronymus, Vigilantius.

HIS ſucceſſerunt Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Poſtilla in die Exaltationis S. Crucis. Caluinus admonitione de Reliquiis. Et Caluiniſtæ, Pictauij S. Hilarij, Lugduni S. Irenæi, Turonibus S. Martini reliquias exuſſerūt, vt refert Laurentius Surius in comment. de anno 1562.

SANCTOS minimè venerandos eſſe docuerunt Manichæi, teſte Auguſtino contra Fauſtum Manichæum lib. 20. c. 4. Iulianus Apoſtata, Vigilantius, Mahometus in Alcorano, Conſtantinus Copronymus.

SVCCESSERE Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus ad Euangelium Dominicæ 23. Trinit. Caluinus lib. 1. Inſt. c. 11. §. 11. & c. 12. § 1. & 2.

ROMANI Pontificis primatum oppugnarunt olim Anatolitæ, vt colligitur ex Epiſtolis Leonis Papæ ad Martianum Imp. Photiniani, Vualdenſes, Sagarelliani, Fratricelli Thaboritæ.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in reſolutionibus, & in Captiu. Babyl. Melanchton lib. de Poteſtate Papæ.
A Caluinus lib. 4. Inſt. c. 6. Magdeburgenſes in ſingulis centuriis circa finem.

ROMANAM Eccleſiam purpuratam meretricē appellarunt Vualdenſes, teſte Eymerico p. 2. q. 14. Huſſitæ, Piccardi, Albigenſes, atque iidē Papā eſſe Antichriſtū ſēſerūt.

SVCCEDVNT Caluinus, & Lutherus. Caluinus lib. 4 Inſt. c. 7. §. 24. Bullingerus præfat. in Apoc. Confeſſio fidei Geneuenſium art. 31. Lutherus ad c. 46. Geneſeos. Illyricus libro aduerſùs primatū Papæ. Heshuſius lib. de ſexcētis erroribus Pōtificiorū.

B CONCILIA legitimè congregata parui pendebant Ariomanitæ, vt teſtis eſt Iulius primus apud Athanaſium Ep ad Flacillum. Neſtoriani, Eutychiani, Seueriani.

SVCCESSERE Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus in Aſſertionibus art. 29. & lib. de Conciliis. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 9. §. 8. Kemnitius in Exam. Conc. Trid. Ioannes Somerus aduerſùs Petrum Caroliū lib. 2. c. 3.

PRODIANITÆ, teſte Philaſtrio de Prodianitis, & cum his Hermionitæ Chriſtū in iudicio neminem condemnaturum crediderunt. Id etiam ſenſerunt Manichæi, Bo-
C toriani, Albanenſes.

HIS ſucceſſere Lutherani, & Caluiniſtæ, qui neminem fidelium in iudicio extremo à Chriſto condemnandum docent. Caluinus lib. 2. Inſt. c. 16. §. 18. Franciſcus Priuius de Chriſti Seruatoris efficacitate.

SANCTORVM animas ante extremi iudicij diem Deum non videre ſenſerunt Armenij, vt teſtis eſt Guido de Armeniis. Idem docuerūt Vigilantius, Petrobruſiani, Correrij, Fratricelli.

SVCCESSERVNT Lutherani, & Calui-
D niſtæ. Lutherus ad c. 25. Geneſeos. Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 25. § 6.

INFERNVM ac damnatorum pœnas metaphoricas eſſe olim exiſtimarunt Gnoſtici, teſte Irenæo lib. 5. c. 31. Albigenſes, Tertullianiſtæ, Almaticus apud Bernardum Lutzemb. Hermannus Riſuuich apud eundem, & Prateolum de Hæreſibus.

SVCCEDVNT Lutherani, & Caluiniſtæ. Lutherus ad c. 25. Geneſ. & ſer. in Euangelium de Diuite & Lazaro. Caluinus ad c. 30. Eſaiæ Petrus Viretus lib. 2. de Miniſterio
E verbi. Et Brentius in Lucam.

EX hac igitur Lutheranorum ac Caluiniſtarum genealogia, ac ſucceſſione, quam obiter ac perfunctoriè deſcripſimus, luce clariùs patet, illos non Apoſtolis, aut Apoſtolicis Eccleſiæ viris, ſed damnatis olim ab Eccleſia Hæreticis ſucceſſiſſe, quorū ſe doctrinæ hæredes præſtant. Quod vtinam accuratè expenderent; ne fierent ſicut patres eorum, generatio praua, & adultera; gene- Pſal. 77.
ratio, quæ non direxit ad veritatē cor ſuum, & non eſt creditus cum Deo ſpiritus eius.

EX A

EXAMEN SEPTIMVM GENERALE CALVINIANÆ, ET LVTHERANÆ SECTÆ,

ex ſeptimo ſymbolo.

De vitæ ſanctimonia; & miraculorum maieſtate.

Præfatiuncula.

MAGNO *planè myſterio haud vacare credimus, quòd denſiſſimis illis, ac teterrimis in Aegyptiacum populum tenebris diuinitùs immiſſis, ſolus Dei populus, clariſſima illi vndique luce affulgente, quaſi in meridie verſaretur: eo namque ſymbolo ſapientiſſimus Deus non obſcurè declarare voluit, quanto inter lucis, ac tenebrarum filios; atque inter Catholicum, & hæreticum populum diſcrimine diſcerneret: cùm hos quidem ſine vllo cœleſti ſanctimoniæ, ac miraculorum ſplendore; quo ſuæ fidei veritatem teſtari poſſint, relinquit: ac velut Aegyptium populum inter errorum tenebras verſari permittit: illos verò vndique irradiantibus ſanctorum ſplendoribus; ac illuceſcentibus miraculorum fulgoribus, velut clariſſima fidei luce circumſeptos, tanquam Dei populum diuino teſtimonio demonſtrat. Hos itaque, qui ſe Dei populum profitentur, hoc teſtimonio, ac ſymbolo examinari æquum eſt; ne falſa interdum ſui exiſtimatione decepti, dum ſe ſolos lucis filios, Dei populum, ac verè Catholicos cenſent; hæretica caligine inuoluti, ad tenebrarum filios, atque hæreticum populum pertinere tandem aſpiciant. Triplici igitur examine rem totam abſoluemus.*

Primò enim examinabimus, An inter Lutheranos, & Caluiniſtas vitæ, ac morum ſanctimonia vigeat.

Secundò, Quænam ſit Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſanctimonia.

Tertiò, Num apud Lutheranos, & Caluiniſtas ſint vera miracula.

An apud Lutheranos, & Caluiniſtas aliqua vitæ ſanctimonia eluceat.

CENSVRA PRIMA.

VITÆ, ac morum ſanctimoniam A vita cũ Dei Religione coniunctam, ac velut indiuiduam ſociam, immò filiam eſſe ab ea progenitam, vt ex ea certo diſcrimine vera Religio à falſa dignoſci poſſit, non ſolùm ex diuinis literis, verùm & ex Patrum teſtimoniis in primo libro demonſtratum reliquimus. Modò quod ad rem attinet, examinanda eſt aduerſariorum (quam obtendunt) Religio. Num hanc vitæ ſanctimoniam pariat: partam verò ita incolumem ſeruet, vt aliquos ſaltem inſignis perfectionis viros proferre valeat, qui Chriſtianum orbem ſpectatæ ſanctimoniæ gloria illuſtrauerint.

ID vehementer aduerſarios torquet; cùm ſe omni Euangelicæ, atque Apoſtolicæ vitæ teſtimonio carere cernunt: & eò maximè apud illos omnium vitiorum genera graſſari, quò Euangelicorum, ac reformatorum magis nomine gloriantur, vt paulò poſt demonſtrabimus. Quapropter nonnulla hic argumenta colligemus, quibus demonſtrabitur, nullam apud eos vitæ ſanctimoniam neque eſſe, neque eſſe B poſſe.

PRIMVM argumentũ deſumitur ex odio, quo ipſi Euangelicã perfectionem, vnde omnis vitæ ſanctimonia oritur, proſequuntur: ſiquidẽ apertiſſimũ eſt, eos Euãgelicæ perfe-

ctionis

tionis conſilia diſcerpere, vt nullum omnino integrum relinquãt: nemo enim ignorat *Lutherus.* Lutherum librũ de votis monaſticis, *Melãchton.* Melãchtonem de locis cõmunibus, de diſcrimine præceptorum, & conſiliorum, *Caluinus.* Caluinum libr. 4. Inſt. 13. §. 12. omnia cõſilia Euangelica euertere, atque ad præcepta transferre: quo profectò Diuinas ipſas Scripturas oppugnant, quæ perſpicuè præcepta à conſiliis diſtinguũt: nã *Matt. 19.* apud Matt. 19. adoleſcenti interroganti, qua via æternæ vitæ poſſeſſionem aſſequi poſſet, Chriſtus reſpõdit. *Mandata noſti.* At ille de legis obſeruantia iam benemeritus, cùm ampliorem perfectionem quæreret. *Hæc omnia* (inquit) *ſeruaui a iuuentute mea:* tunc apertè Chriſtus conſilij Euãgelici perfectiorẽ viam illi ſequendam proponit. *Si vis perfectus eſſe* (ait) *vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me.* Quid Paulus? an non *1. Cor. 7.* conſilij opus à præcepto diſtinguit 1. Cor. 7. vbi de virginitate colenda agens, ait. *De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.* Sed de his fuſiùs in examine confeſſionis fidei diſſeruimus.

At eſto: præcepta ſint, non conſilia, quæ de voluntaria rerum omnium derelictione, de virginitate, & cœlibatu colendo, de ſuipſius abnegatione; de verbo otioſo non proferẽdo; de altera maxilla præbenda ei, qui alterã percutit, de baculo, de pera, de calceamentis, de duabus tunicis in via non ferendis: & aliis, quæ in Euangelio leguntur: num ſaltem hæc legitima eſſe probant, ac ſibi obſeruãda præſcribunt? Equidem cùm in ea Hæretico prorſus furore debacchentur, ſanè conſtat ipſos non alio conſilio ea ad præcepta transferre, quàm vt omne Euangelicæ perfectionis fundamentum euertant. Nã cùm in hac conſiliorũ obſeruatione perfectioris vitæ genus (Chriſto ipſo teſte) inſtitutum fuerit: quis in ea excellentiorem ſanctimoniam collocatam nõ agnoſcat, cùm per bonorum omnium renuntiationem id efficitur, vt à terrenis curis explicati expeditiùs, liberiúſque ad Deũ homines euolẽt, cũ per temperãtiã, ac abſtinentiã à carnis voluptatib⁹ mẽs cœleſtiũ contẽplationi magis apta ſanctiùs Deo vacat, ac diuinis voluptatib. vberiùs imbuitur; cũ per volũtariã hominibus ſubiectionẽ, & noſtræ voluntatis abnegationem eò ducimur, vt perfectiſſimã Ieſu Chriſti obedientiã imitemur?

Iam qualem Euangelicæ vitæ perfectionẽ, ac ſanctimoniam aduerſarij ſibi proponere valent, qui omnem Euangelicæ perfectionis normam diſcerpunt, ac illius Profeſſores dictis conuitiis proſcindunt? Lutherus imprimis *Lutherus.* Euangelicam bonorum derelictionẽ à Chriſto propoſitam, ac commendatam, rapinam orbis terrarum appellat contra 32 articulos Louanienſium Theſi 59 & lib. de votis monaſticis non veretur paupertatis votum à Sathana in Eccleſiam inuectum aſſerere. Hæc

A enim ſunt encomia, quæ Euangelici Chriſto Opt. Max. propinant, vt eum Sathanam vocent. Caſtitatem, ac cœlibatum à Chriſto, & à D. Paulo fidelibus perſuaſum idem Lutherus cõtra Ambroſium Catarinum, decimam Antichriſti faciem appellat, Angelicam quidem faciem, ſed diabolicam rem præ ſe ferẽtem. Obediẽtiam, ac ſuipſius abnegationem, velut rem impiam, ac ſacrilegam damnat lib. de votis monaſticis. Denique communi impietate, ac Hæretico, quo agitantur furore, tã Lutherus, quàm Caluinus in omnes Euangelicorum conſiliorum obſeruatores irruunt: ac B primùm Lutherus de votis monaſticis, cupit eradicata, & extincta, & abolita eſſe vniuerſa Monaſteria. *Quæ vtinam* (inquit) *Dominus igne, & ſulphure cœleſti ad exemplum Sodomæ, & Gomorrhæ demergat, adeò vt ne memoria quidem illorum ſuperſit.* Ibi etiam monaſtica vota, impia, Gẽtilia, Iudaica, ſacrilega, mendacia, erronea, dæmoniaca, hypocritica, apoſtatica, ne vllum ipſius impietati cõuitium deſit, appellat. Caluinus lib. 4. Inſt. c. 13. eorum, qui Euangelica conſilia profitentur, Monaſteria pro ſua honeſtate dicit eſſe Lupanaria, vota monaſtica Euangelicorum conſiliorum Sathanæ retia C vocat, Monachos omnes Euangelicorũ conſiliorum Profeſſores, ſophiſtas cucullatos nũcupat, qui ab Eccleſia defecerint, ac ſe totos Diabolo conſecrarint. Hæc præclara, tũ Lutheranæ, tum Caluinianæ ſanctimoniæ initia ſunt, quæ cum Euangelica ſanctimonia pugnant: ex quibus id primùm colligimus, fruſtra ab iis quærendum eſſe; an Euangelicæ perfectionis, ex qua vera ſanctimonia oritur, apud illos ſectatores habeãt, cùm & Euãgelicæ perfectionis cõſilia, ac illorũ Profeſſores angue, & cane peiùs oderint, ac perſequãtur.

Sed quoniam hæc vitæ ſanctimonia, quæ D ex Conciliorum obſeruantia ortum habet, præſtantior fortè illis videri poſſet, quàm vt eam aſſequi valeant: expendamus, num fortè eã, quæ ex præceptorũ lege omnib. communis eſſe debet, ſaltem ſibi vendicẽt. Quapropter

Argumentum ſecundum ſit ex ipſa communi Euãgelij lege petitum, quam ſuis inobſeruabilem proponunt. Lutherus in confuta- *Lutherus.* tione rationis Latomianæ, & in reſponſione ad Dialogũ Syluestri Prieratis inter alia hæc habet. *Peßimè facis, quòd negas Saluatorem impoßibilia iuſſiſſe: plusquàm peßimè facis, quòd hoc falſitatem audes appellare: non poſſumus in hac vi*E*ta mandata Dei implere.* Melanchton ad cap. 4. *Melãchton.* Epiſt. ad Rom. *Cùm* (inquit) *mandat lex diligi Deum, perinde impoßibilia iubet, ac ſi præcipiat nobis tranſuolare Caucaſum.* Caluinus lib. 2. Inſt. *Caluinus.* c. 7. §. 5. *Sit* (inquit) *extra cõtrouerſiam, impoßibile eſſe in hac carne legis implementum.* Et lib. 3. c. 18. §. 9. peruersè exponens teſtimonium illud Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata;* ita ſcribit. *Summa hæc eſt: ſi in operibus ſalus quæritur, ſeruanda eſſe mandata, quib. inſtituimur ad*

perfectam iuſtitiam:ſed non eſt hic hærendum, niſi A
velimus in medio curſu deficere: nemo enim no-
ſtrûm ſeruandis mandatis par eſt.

At quæ iis non dicam vitæ ſanctimonia,
ſed nec ſalus reliqua eſſe poteſt;qui legis Di-
uinæ à ſe obſeruantiam expellunt? nam cùm
Diuina lex idcirco hominibus à Deo propo-
ſita ſit,vt per illius obſeruantiam æternæ vitę
hæreditatem acquirāt:vt toties Scriptura in-
Leuit. 18. culcat Leuit. 18. *Cuſtodite leges meas, atque iu-*
Eccleſ. 15. *dicia,quæ faciens homo viuet in eis.* Eccleſ. 15. *Si*
volueris mandata ſeruare, conſeruabunt te. Prima
1. Ioan. 2. Io. 2. *Qui ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas*
Luc. 10. *Dei perfecta eſt.* Luc. c. 10. *Diliges Dominū Deum* B
tuum ex toto corde tuo,&c *Hoc fac,& viues.* Quis
vnquam ſine dilectione Dei, aut ſanctimo-
niam,aut ſalutem adeptus eſt? Si dilectionem
Dei,velut impoſſibilem reiiciunt:cur non,&
ipſam fiduciam, qua Deum ſibi beneuolum
apprehendunt,eadem ratione expellunt, cū
eam à Dei dilectione ſuomet teſtimonio nū-
quam ſeiunctam ſibi ſtatuant? quæ tamē ab-
ſque omnium præceptorum obſeruantia ha-
1. Ioan. 3. beri non poteſt:vt teſtatur Ioannes Epiſt. 1 c.
Ioan. 4. 3. *Hæc eſt enim,* inquit, *charitas Dei, vt mandata*
eius cuſtodiamus. Et Chriſtus apud eundem 4.
Qui habet mādata mea,& ſeruat ea,ille eſt qui di- C
ligit me,qui non diligit me,ſermones meos non ſer-
uat. Quo pacto ſe à Deo dilectos eſſe ſibi cer-
tò perſuadere valent; cùm non modò Deum
non diligant, ſed illius dilectionem ſibi im-
poſſibilem fingant? Sanè perſpicua eſt Chriſti
vox apud Io. 14 *Qui diligit me, diligetur à Pa-*
tre meo,& ego diligā eū. Cùm igitur in perfecta
legis Diuinæ obſeruātia Dei dilectio ſita ſit;
Chriſtianæ ſanctimoniæ verò lex potiſſimū à
Dei dilectione pendeat: inde ſanè manifeſtū
eſt,aduerſarios cùm tam legis obſeruantiam,
quàm Dei dilectionē ſibi impoſſibilē ſtatuūt,
omnem prorſus à ſe ſanctimoniam expellere. D

Argumentum tertium colligitur ex bo-
norum operū iuſtitia, quam ipſi aperto mar-
te oppugnant, & à ſua Religione excludunt.
Lutherus. Lutherus in argumento Epiſtolæ ad Gal. edi-
tionis primæ, & ad caput 2. ad Galat. vbi ita
ſcribit. *Quando ſic docetur, fides iuſtificat quidem,*
ſed ſimul oportet ſeruare mandata Dei, quia ſcriptū
eſt. Si vis ad vitam,ingredi ſerua mandata;ibi ſta-
tim Chriſtus negatus eſt. Et ſermone de nouo
Teſtamento. *Caueamus à peccatis,ſed maximè ab*
operibus bonis, & legibus, ſolámque promiſſionem
Dei attendamus, & fidem:ipſa enim breuis eſt per-
fectio, nec aliqua lex requiritur,nec opus,immò, & E
Melancht. *legem proſcindit,& opus.* Melanchton in locis
communibus editione prima,& editione ſe-
cunda pag. 76. *Neceſſe eſt, vt fateamur Decalogū*
quoque abrogatum eſſe. Sophiſtæ noſtri (ſic Catho-
licos appellat) *iudicialia, & cæremonias abroga-*
tas eſſe dicunt: legem de moribus nouo Chriſto au-
ctam,adeò ex Chriſto bis Moyſen faciūt. Nicolaus
Amſdorph. Amſdorphius contra Georgium Maiorē li-
brū ſcribit de bonis operibus pernicioſis ad

A ſalutem. Caluinus Inſt. lib. 3. c. 15. §. 1. *Iam* (in- *Caluinus.*
quit) *quod præcipuū eſt, in hac cauſa expediuimus;*
quia ſi operibus fulciatur iuſtitia, corruere protinus à
conſpectu Dei neceſſe ſit;& c. 11. §. 18. *Euangelium*
(inquit) *eo à lege differt, quòd operibus non alligat*
iuſtitiam,ſed in ſola Dei miſericordia collocat. De-
nique quicunque in Lutheranorum, & Cal-
uiniſtarum doctrina conſpirant, omnes bo-
nis operibus bellum indicunt.

Sed cùm operum iuſtitiam damnant, quid
aliud præſtant, quàm quòd omnem à ſe, & à
ſuis ſanctimoniam excutiunt, vt nihil tādem
ſibi ſanctum relinquāt? etenim vbinam Scri-
B pturæ præterquàm in bonorum operum iu-
ſtitia veram ſanctimoniā collocāt? Teſtis eſt *2. Tim. 3.*
Paulus 2. Tim. 3. *Omnis Scriptura* (inquit) *diui-*
nitùs inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguen-
dum,ad corripiendum,vt perfectus ſit homo Dei ad *Tit. 2.*
omne opus bonum inſtructus. Ad Titum 2. *In om-*
nibus præbe te exemplum bonorum operum. Rom. *Rom. 6.*
6. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immun-*
ditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhi-
bete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificatio-
nem. Et ad Epheſ. 4. *Renouamini ſpiritu mentis* *Epheſ. 4.*
veſtræ,& induite nouum hominem, qui ſecundùm
Deum creatus eſt,in iuſtitia,& ſanctitate veritatis.
C *Propter quod deponentes mēdacium loquimini ve-* *Coloſſ. 3.*
ritatem,&c. Denique ad Coloſſ. 3. ſanctimo-
niæ apicem,ac perfectionem in Chriſtianarū
virtutum actibus, potiſſimùm verò in chari-
tate reponit. *Induite* (ait) *vos ergo ſicut electi Dei*
ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatē,
humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes
inuicem,& donātes vobiſmet ipſis,ſi quis aduerſùs
aliquem habet querelam;ſicut & Dominus donauit
vobis,ita & vos;ſuper omnia autem hæc charitatem
habete,quod eſt vinculum perfectionis.

Iam verò ſi ſola fides ad ſanctimoniā ſuf-
ficeret,quid tot virtutum opera à nobis Apo-
D ſtolus exigeret? An non illi ſatis erat,dixiſſe.
Habete fidē, cætera minimè neceſſaria ſunt,
hac veram ſanctimoniam vobis comparabi-
tis? At Paulus Euangelicus erat,nō Luthera-
nus, aut Caluinianus. Fidem non ignorabat,
cùm ad perfectiora Euangelij opera fideles
prouocaret. Quid Petrus? num totā fidei ex-
cluſis operibus ſanctimoniam tribuit, cùm
Epiſt. 2. c. 1. ita docet. *Vos autem curam omnem* *2. Pet. 1.*
ſubinferentes miniſtrate in fide veſtra virtutem,in
virtute autem ſcientiam,in ſcientia autem abſtinē-
tiam,in abſtinentia autem patientiam, in patientia
autem pietatem:in pietate autem amorem fraterni-
E *tatis:in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc*
enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent, non vacuos,
nec ſine fructu vos conſtituēt in Domini noſtri Ieſu
Chriſti cognitione. Quid verò Petrus de Luthe-
ranorum,& Caluiniſtarum ſanctimonia bo-
nis operibus vacua ſentiat, mox aperit cùm
ſubdit. *Cui enim non præſtò ſunt hæc, cæcus eſt, &*
manu tentans. Iam ſeipſos interrogent aduer-
ſarij,an apud ſe hæc Apoſtolica ſanctimonia
repoſita ſit, cùm omnem operum dignita-
tem,

Digitized by Google

tem, ac ſanctimoniam à ſe expellunt.

Lutherus. *Melancht.* *Caluinus.*

Argvmentvm quartum ex altero ipſorũ dogmate colligitur, quo hominem libero arbitrio penitus expoliant, quod dogma habẽt Lutherus in aſſertionibus art. 36. & de ſeruo arbitrio, & libro, qui inſcribitur operationes in Pſalmos, in Pſalmum 5. vbi ita decernit. *Error eſt liberum arbitrium habere actiuitatem in bono opere.* Melanchton ad cap. 8. ad Roman. edit. 1. *Nugatorium* (inquit) *eſt commentum liberum arbitrium, eò tãtùm fertur, quorſum à Deo impellitur.* Caluinus Inſt. lib. 2. c. 3. §. 5. *Qua igitur* (ait) *peccati ſeruitute vincta detinetur voluntas, ad bonum commouere ſe nõ poteſt, nedum applicare:* vbi etiam toto hoc capite laborat, vt demonſtret poſt Adæ peccatum (de hoc enim peccato in citato teſtimonio agit) nullum homini ad bonum liberum arbitrium relictum eſſe.

Matt. 22. *Coloſſ. 3.*

Cvm igitur aduerſarij à ſuis ita omnem liberi arbitrij facultatem auferant, vt ne illis quidem liberum ſit, aliquod bonũ opus animo verſare; nedum ad vllum ſanctimoniæ gradum aſpirare, quo pacto ſanctimoniam ipſam ſibi arrogare valent? Siquidem perſpectum eſt, veram, ac perfectam Chriſtiani hominis ſanctimoniam à charitate potiſſimùm pẽdere: ab ea enim, vt ait Chriſtus apud Mat. 22. tota lex pẽdet, & Prophetæ, & iuxta Pauli ſententiam ad Col. 3. ea eſt, quæ eſt vinculum perfectionis: charitas verò eùm in perfecta voluntatis ad Deum conuerſione poſita ſit, qua in Deum ſuper omnia dilectum fertur: ſi nullam ſuis facultatem relinquunt, qua in Deum liberè ferri poſſint, ac illum ſuper omnia diligere: quam tandem in iis charitatẽ reponunt, qua Deum ſuper omnia diligere valeant? Quòd ſi nulla Deum diligendi illis facultas ineſt: planè illos ab omni Euangelica vitæ ſanctimonia alienos declarant.

Qvod ſi ſanctimoniam (vt ſolent) in fide collocent: licèt hæc non Euangelica, ſed vel Lutherana, vel Caluiniana ſanctimonia nuncupari debeat: quo adhuc pacto illã obtinere putant, ſi nullam ſibi liberam facultatem relictam credunt, qua Diuinã ergo ſeipſos benignitatem animo concipere valeant? neque enim ea Dei duntaxat, ſed volũtatis quoque opus eſſe debet, quo non coactè, non neceſſitate, ſed liberè, ac ſpõte in Deũ feratur. Quapropter eos nõ operũ tãtummodò, ſed omni etiam fidei ſanctimonia carere opus eſt; cùm mentis libertate extincta ipſum quoque fidei actum, qui liber eſſe debet, cum ea ſepeliant.

De Lutheranorum, & Caluiniſtarum ſanctimonia.

Censvra II.

Cvm igitur aduerſarij ab omni Euãgelicæ ſanctimoniæ titulo iuſtè exciderint, vt hactenus demonſtratum fuit; iam inquirẽdum ſupereſt; num ſaltẽ aliud propriũ ſanctimoniæ genus ſibi vendicẽt, quo nouæ Religionis formã nouo illius ſplẽdore colluſtrẽt.

Novæ huius ſanctimoniæ teſtimonia, partim ipſa eorũ ſcripta, partim grauiſſimorum auctorũ monumẽta nobis abũdè ſuppeditãt.

Philipp. Melanchton.

Primvm teſtimoniũ ex illorũ ingluuie petitur, quam deſcribit Philippus Melanchton ad c. 6. Matthæi. *Loquitur res ipſa* (inquit) *in his regionibus omne ferè ſtudium conuiuiorum apparatibus, & ebrietati, atque immanibus illis poculis impendi; quare manifeſtum eſt, nos à Deo variis modis puniri, vt incendio, bellis, & conuulſionibus, atque confuſionibus regiminum, ſeu politiarũ, propter belluinam iſtam ventris ingluuiem. Præterea quoties videtis temulentos homines ruere in ſuas clades, & ſæpe cruento ferro inter ſeipſos concurrere, immò & cædibus mutuis graſſari? Quomodo poteſt laxior annona ſperari in tãtis profuſionibus, helluationibus, pomparum, conuiuiorúmque apparatibus? Adeò delectantur immunditia, ſordibus, & illuuie; vt in morem ſuis lutulẽta quaſlibet res panem, carnem, ceruiſiam, & id genus alia corrumpere, & cõtaminare ſoleant. Ea barbaries eſt in populo, vt pleriſque perſuaſum ſit, ſe, ſi vnum diem ieiunent, noctem continuò ſequentẽ non poſſe viuere.* Hæc ille.

Lutherus

Qvam verò ſobrius eſſet Lutherus, ac tẽperatus ipſemet declarat tom. 3. cap. de Chriſtianis, vbi in hæc verba prorumpit. *Ego Martinus Luther, vix vllam cõſolationem ex morte, & reſurrectione Chriſti capere poſſum: bonis autẽ corporalibus à Deo acceptis, vt edere panem, & bibere ceruiſiam, optimè poſſum.* Proh, nouũ ſanctimoniæ genus, cunctis populis admirandum, quis tale vnquam à Paulo Apoſtolo didicit? Antiquum nimis Luthero videbatur, quòd Paulus gloriaretur in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem illi mũdus crucifixus erat, hæc illi conſolatio ſenuerat: nouæ Religioni, nouo Apoſtolo noua etiam voluptas, ac cõſolatio debebatur, quæ non cruce Ieſu Chriſti, non illius morte, aut reſurrectione, quibus olim Apoſtoli mirificè ſe ſolabantur; ſed pane, ceruiſia, carnibus, oppiparis conuiuiis, ingurgitationibus exaturaretur.

Hieronym. Bolſ.

De Caluino narrat Hieronymus Bolſecus in eius vita. *Vino* (inquit) *quo Caluinus vtebatur, nullum erat in tota vrbe delicatius: & cùm ad quẽquam amicorum pranſum ibat, vel cœnatum, ſuum vinum in argentea lagenula cõferendum curabat, quod Domino, ſcilicet Caluino, eiúſque palato ſeruabatur. Habebat præterea piſtorẽ, qui ſingulari modo panes ei, eiúſque ori ſapidos pinſeret ex nobiliſſimo farina flore, aqua roſacea, ſaccaro, cinamomo, aniſo macerato, & bis deinde cocto, qui panis per ſingularem excellentiam, panis Domini, putà Caluini, vocabatur.*

Hæc Apoſtolorũ noſtræ tempeſtatis fuerunt ieiunia; hæ carnis macerationes; quibus ſpiritum in carnis ſeruitutem redigere docuerunt: hoc primum, & eximium Lutherani, & Caluiniſtici Apoſtolatus ſanctimoniæ teſtimonium: verùm ad alia pergamus.

Secvndvm teſtimonium ex eorum impudicitia, ac libidine depromitur: quod nõ lõgè

Lutherus. petimus: ſed ex ipſis Lutheri ſcriptis abundè A colligimus. Nam poſtquam à ſuis omne virginitatis, ac cœlibatus conſiliũ exulare coëgit; ita ſcribit in colloquiis Germanicis cap. de matrimonio. *Vt nemo poteſt cibo, ac potu carere, ſic fieri nequit, vt aliquis à muliere abſtineat; nã naturali deſiderio inflammati non poſſumus ab illis ſeparari: cauſa hac eſt, quia in vtero mulierum cõcepti, eo aliti, inde nati, lactati, & educati ſumus; ita vt caro noſtra maiori ex parte muliebris caro ſit, & ſic planè fieri nequit, vt ab iis ſeparemur. S. Hieronymus multa ſcribit de tẽtationibus carnis. Ah parua res eſt; mulier domi habitans poteſt huic morbo* B *mederi. Euſtochium hic Hieronymo facilè ſubuenire potuiſſet.* Proh obſcœnum Apoſtolum, cui non ſatis eſt ſuas libidines orbi prodere, niſi cœlum quoque ipſum, ac Sanctorum puritatem ſua impudicitia labefactet.

IDEM docet in libro de vita coniugali. *Creſcite, & multiplicamini, non eſt præceptum* (ait) *ſed pluſquàm præceptum, quod nos non poſſumus impedire, vel prætermittere: ſed perinde neceſſarium eſt, quàm edere, bibere, ludere, expuere, purgare, & euigilare. Sicut enim in manu mea non eſt, quo minùs ſim mas, ita minimè ſitum eſt in me, vt ſim ſine muliere.* Annon hæc pecudis potiùs, quàm C hominis Germanorum Apoſtoli vox eſt, quem Lutherana metamorphoſi ex Luthero, aut Lutherano Apoſtolo in luxurioſam pecudem verſum æquum eſt exiſtimare?

DENIQVE qua Apoſtolica grauitate, de coniugũ cõtrouerſiis, ibidẽ decernat, audiamus. *Si alter alteri ſeipſum ſubtrahat, ſic vt debitũ coniugale præſtare nõ velit, quemadmodum multæ pertinaces mulieres inueniuntur, quæ ex nimia peruicacia, nec ſi maritus decies in libidinem prolaberetur, nihil tamen mouentur. Hic locus eſt, vt vir dicat, ſi tu non vis, velit alia, ſi non vult vxor, veniat ancilla.* Hæc Apoſtolicæ nouæ huius Religionis ſunt decreta, quæ præclaram illius D ſanctitatem teſtantur.

SED quid de Caluiniſtarum Apoſtolo ſentiendum erit? num hoc eximiæ ſanctitatis ſymbolo carere exiſtimabimus? Si quidẽ de Hieron. Bol. illo ſcribit Hieronymus Boleſcus in eius vita; eum antequam à fide, & Eccleſia apoſtataret, quandiu Nouioduni curatum beneficium obtinebat, Sodomitici ſceleris conuictum in vitæ diſcrimen veniſſe, vt igni traderetur: ſed pœna ex Epiſcopi illius vrbis commiſeratione moderata, cauterio candenti illius humero Lilium inuſtum fuiſſe.

IDEM auctor narrat, quòd Caluinus Domi- E ni cuiuſdam Iacobi de Burgundia Domini de Falluis Geneuæ ægrotantis vxorem ſæpe ſic eſt allocutus. *Quid facies hoc homine tam malè affecto? nunquam erit tibi vt ſeruitium exhibere queat: me ſi audires, mori ipſum ſines, & quantùm abeſt, vt mortuus ſit? quem ſi mori contingat, nos inter nos coniuges erimus: quo ſermone indignata nobilis fœmina, marito perſuaſit, vt Geneua relicta, ad Bernenſes ſe conferret.*

A VERVM à Caluino paululùm ad Theodorum Bezam deflectamus, cuius vitam adeò obſcœnis moribus imbutam legimus, vt præceptorem Caluinum impudicitia, vel antecelluerit, vel ſaltem æquauerit. De quo idem Boleſcus in Hiſtoria de vita, & moribus Bezæ plura ſcribit: ex quibus pauca hæc collegimus. *Si quis vnquam* (inquit) *adoleſcens omni ſe libidinis, & flagitiorũ turpitudine maculauit, Beza fuit, nõ modò verborum obſcœnitate inter ſocios: verùm etiam morum, geſtuúmque corruptiſſimorum fœditate deteſtanda, & pudicis auribus execranda,* B *hoc ne vnquam negari poſſet, ipſe prouidit: mandauit enim ſcriptis ſuã nequitiã, quæ impreſſa Lutetiæ anno* 1548. *magno ſuo mœrore, & ignominia ad hæc vſque tempora ſarta tecta peruenerũt. Veriſſimè poſſum illud affirmare; nullum vnquam poëtam extitiſſe tam laſciuum, tam perfrictæ frontis, tam deteſtabilem, cuius quidem ſcripta in lucem venerint; vel qui modeſtiæ fines adeò ſit egreſſus, cuiuſmodi ſe Beza profeſſus eſt in libro epigrammatum de ſua Candida.* Hæc Boleſcus.

AT ne prædictus auctor ſub Catholicæ Religionis titulo minùs videatur ſibi apud aduerſarios veritatis conciliare; teſtes adhi- C beo ipſos Conreligioniſtas Nam obſcœniora adhuc de illo ſcribit Tilmannus Heshuſius libro, cui titulus veræ, & ſanę cõfeſſionis, &c. *Beza* (inquit) *ſuo præconio venditat orbi opera ſua ſupererogationis, & per totam Galliam celebratæ ſanctitatis.* De ſanctitate Caluinianorum agit, quam & nos demõſtrare proſequimur. Quænam verò hæc ſanctitas ſit, declarat. *Quis putaſſet* (inquit) *hominem tam perfrictæ frontis, tamq́; deploratæ impudentiæ exiſtere in rerum natura, vt qui ante paucos annos ſpurciſſimis ſuis moribus dedecori fuit ipſis diſcipulis honeſtis, quiq́; ſuos nefandos amores, illicitos concubitus, ſcortationes, fœda adulteria ſacrilego carmine decantauit orbi, nõ con-* D *tentus eo, quod ipſe more porci, in cœno flagitioſarũ libidinum ſeſe volutaret, niſi etiam aures ſtudioſæ iuuentutis ſua illuuie contaminaret? Qua inaudita petulantia quid aliud voluit iſta, quauis ibi magis polluta beſtia, quàm vt ſcelerum ſuorum celebratione, ſacro ſtudioſorũ cœtui, omnibus liberalibus artibus, magiſtratui ciuili, legibus honeſtis, humano pudori, ipſi morum honeſtati, Eccleſiæ Dei, immò ipſi Deo, eiúſque ſeueriſſimæ iræ, & iudicio petulanter inſultaret?*

ATQVI ſuſpectos omnes habeat Beza; ſolus ipſe ſuæ perditiſſimæ libidinis teſtis ſit in libro epigrammatum Lutetiæ impreſſo anno E 1548. Ex quibus aliqua huc infererem, niſi ea adeò obſcœna eſſent, vt pudicas Chriſtianorum aures labefactare valeant: quare ab iis potiùs abſtinendum duxi, quàm has paginas illorum fœtoribus commaculare.

TERTIVM teſtimonium ex Tartarea illorum ſuperbia colligitur. Quid enim de Satanica Lutheri Germanorum Apoſtoli ſuperbia ipſemet Lutherani tradanr, non ignoramus. Nam Conradus Reis libro Germanico Chrad. Reis.

contra

Digitized by Google

cõtra Heſsũ de Cœna Domini. *Deus* (inquit) *propter peccatum ſuperbiæ, qua ſe extulit Lutherus, quemadmodũ pleraq; eius ſcripta teſtantur, verũ illi ſpiritum abſtulit, vti Prophetis illis 3. Reg. 22. atque in eius locum iracundum, faſtuoſum, & mendacem ſpiritum dedit; nec id mirum. cùm eũ à Carolſtadio floreno aureo emerit; cuius rei nondum pœnitentia ducitur: atque hic ſpiritus mendax in omnibus his quoque manebit, qui partes ipſius ſequuntur, niſi ad ſaniorem mentem reuertantur.*

TIGVRINI in Confeſſ. impreſſa ann. 1545. ita de Luthero ſcribũt. *Propheta, & Apoſtoli Dei gloriæ, non priuato honori, non ſua pertinaciæ, & ſuperbiæ ſtũdebant: ſed peccatorum ſalutẽ quærebant vnicè. Lutherus autẽ ſua quærit, pertinax eſt, inſolẽtia nimia effertur, & confeſtim Satanæ tradit quotquot illius ſententiæ non illicò ſubſcribere volunt.*

SED vt aliorum teſtimonia taceã, reſtis eſt ipſe Lutherus, quã Tartareo planè ſaſtu turgeret: cuncta enim illius ſcripta his teſtimoniis ita fœcunda ſunt, vt ea ab alio quiſquam minimè expetere debeat: nam quãti ſeipſum æſtimaret, aperit in libro contra Regem Angliæ. *Coram mundo* (ait) *ipſo quoque probus eſſe volo, & ſum: adeò vt non ſint digni mihi calceamẽti corrigiam ſoluere.* In colloquiis Latinis c. de morbis & periculis, ſeipsũ, & Melanchtonẽ in Actis Apoſtolorũ prænunciatos eſſe ait. *In Actis* (inquit) *Apoſtolorum picturã habetis noſtrã. Iacobus Apoſtolus Philippũ denotat, qui ſua modeſtia legem voluiſſet libenter retinere. Petrus Martinum, qui perrũpebat. Quid tentatis iugum imponere? Philippus in charitate, & ego in fide procedo: ego ſum Iſai Philipp. Ierem* Demum in Gloſſ. cõtra prætenſum edictum Imperiale. *Dico* (inquit) *ego doctor Martinus Lutherus, Domini noſtri Ieſu Chriſti indignus Euangeliſta, quòd hunc articulum, fides ſola abſque omni opere iuſtificat, coram Deo firmum, atque inconcuſſum permittere debent Romanus Imperator, Turcicus Imperator, Perſarũ Imp. Papa, omnes Cardinales, Epiſc. Sacerdotes, Monachi, Moniales, Reges, Principes, Domini, totus mundus, ſimul cũ omnibus dæmoniis, & debent inſuper habere ignem infernalem ſuper capita ſua, & nullam gratiarũ actionẽ. Hic eſto meus doctoris Lutheri inſtinctus à Spiritu ſancto, verũ, atq; ſanctũ Euangel.*

NEQVE abſimili ſuperbiæ ſpiritu exagitatus fuit Caluinus, qui teſte Bolſeco in eius vita frequenter pro concione in has voces erumpebat: *Ego Propheta ſum, ego Dei ſpiritum habeo: & ego ſi erro, tu es Deus qui me propter peccatum huiuſce populi in errorem mittis, & decipis. Ego errare non poſſum.*

QVARTVM teſtimonium ex immanibus profanationibus, ac Phalariſmis ſumitur, quos aduerſarij in res ſacras, ac ſacros homines exercuerunt. Hic innumera ex hiſtoriis exempla referenda eſſent, quæ ampliſſimam huius rei fidem faciunt. At ſufficiat pauca tantummodò ex libro de furoribus Gallicis inſcripto, quædam decerpere. *Ruinæ* (inquit) *crudelitates, quas Lutherani, ac Caluiniſtæ in Catholicos exercuêre, vix à poſteris credentur, altaria deſtructa, imagines comminuta, templa multis in locis incenſa, multa diruta; quid dico multa? ſanè numero incredibili, vtpote ad decem millia, & ſupra. Quæ reſidua fuêre, ad vſum equorum commutata, aut in ſpeluncas latronum conuerſa ſunt. Aureliæ, Auguſtæ Crucis templum mirabile opere, & cælatura; Lugduni ſanum Iuſti ſupra forum Veneris ſitum, actis cuniculis, & incenſo puluere deiecerunt. Sanctorum oſſa, aut concremata, aut in profluentem deiecta. Sic D. Martini apud Turones, Irenæi, Iuſti, & Bonauenturæ apud Lugdunenſes; Hilarij apud Pictanos; apud Engoliſmenſes Diuorum omnium, qui ibi ſepulti erant, corpora amiſimus. Monaſteria ſupra ſexcenta ſolo æquata, plurima incenſa; quam etiam calamitatem pertulit magna Carthuſia Allobrogum tertio lapide à Gratianopoli: vaſa aurea, atque argentea, quæ maiorum pietas Templis reliquerat, partim ab Hæreticis per ſacrilegium rapta, & in pecunias verſa, partim in vſum belli accommodata. Euchariſtia porcis obiecta, pedibus protrita, oleo ſacro tecta, & quod maximè horrendum eſt dicere, tergendis natibus adhibita: cùm eam vocitarent irriſorio apud Gallos nomine (Ioannem Album) ſtultum appellantes Chriſtum, quòd ſub figura panis corpus ſuum occuluiſſet. Buſta Principum, & Nobilium magna crudelitate effoſſa. In his Ludouici vndecimi ſeditioſorum olim ſeueriſſimi vindicis; cuius ſtatuam in ſano Cleriacenſi Aureliæ capite mulctarũt. Ioannis quoque Valeſiorum Comitis hominum opinione ſancti, & innocentis viri tumulum aperuerunt, oſſa concremarunt. Quod verò incendere ad vindictam regni ſucceſſorem Regem Carolum vel in primis debet. Franciſci ſecundi cor Aureliæ reconditum ignibus concrematum eſt.*

PLVRA etiam huiuſmodi immanitatum exempla commemorat Franciſcus Romulus in reſponſione ad quandam Apologiam pro ſucceſſione Henrici Nauarrei in Francorum regnum; vbi inter alia ſcribit his verbis. *Quis neſcit quot ſacra Templa, quot monaſteria, quot pagos, quot oppida ſpoliauerint, ac diripuerint Caluiniſtæ? Quot in locis altaria euerterint, ſacra vaſa profanauerint, imagines Chriſti, & Sanctorum confregerint, reliquias effoderint, exuſſerint, in flumina & in cloacas abiecerint? quàm ſæpè corpus ipſum, & ſanguinem Dominicum ad terram ſparſerint, pedibus conculcauerint, canibus abiecerint, globulis tormentariis petierint? Quid verò de cædibus horrendis, & immaniſſimis dicam? nónne infantes, vt olim Arriani, medios diuiſerunt? nónne Sacerdotum vultus excoriauerunt? nónne eorum capita vno ictu in duas partes ſecuerunt? nónne auriculas Eccleſiaſticorum pro torquibus & monilibus geſtauerunt? Nónne quibuſdam viuentibus, & videntibus viſcera lento tractu explicauerunt? nónne plurimos ad ſtipitem alligatos ictibus bombardarũ animi gratia petiuerũt? Nónne multos in altiſſimos puteos, aut alibi in profundiſſimas valles præcipites egerunt?*

egerunt? Nónne aliquos etiã viuos ſepeliĕrũt? Nónne Sacerdotem quendam in prima Cenomanorũ ciuitate amputatam ſui corporis partem vorare coëgerunt, ac paulò poſt adhuc viuenti, & ſpiranti ventrẽ aperuerunt, quòd ſe cognoſcere velle dicerent, num concoqueret edilium incoctum ſtomachus humanus?

PORRÒ qui pluta huiuſmodi crudelitatum, quæ omnem barbarorum, ac fetarum immanitatem ſuperant, exempla deſiderant; quæ tum in Gallia, tum in Germania, tum in Anglia noua hæc Religionum monſtra produxerunt, perlegant Theatrum crudelitatum noſtri temporis Antuerpiæ impreſſum 1588. & denuò excuſſum 1592. Hiſtoriam Eccleſiaſticam Thomæ Burchior Angli Pariſiis impreſſam 1582. libellum Pariſienſem de iuſta abdicatione Henrici III. è Francorum regno. Epiſtolam Antonij Poſſeuini Societatis Ieſu ad Stephanum Batoreum Poloniæ Regem. Guillielmum Roſſeum de iuſta Reipublicæ Chriſtianæ in Reges impios & Hæreticos auctoritate, Antuerpiæ 1592. Denique Sanderum, Surium, Alanum, Reſcium percurrant, vbi copioſiſſima hæc teſtimonia extant, quæ nouam hanc Lutheranorum, & Caluiniſt. ſanctimoniam toto orbe decantãt.

POSTREMVM teſtimonium deſumitur ex vniuerſa vitiorum colluuie, in qua aduerſarij volutantur. Neque hîc noſtrorum teſtimonia expeto; cùm id ipſi vel ipſa rei veritate vrgente fateantur. Nam Iacobus Andreæ Conc. 4. ad c. 21. Lucæ de moribus Lutheranorum, & Caluinianorum, & aliorum Sacramentorum agens. *Altera pars* (inquit) *& turba Germanorum ſuum quidem locum verbo Dei, vt prædicetur tribuit, nulla verò ſentitur in illis morum emendatio, ſed horrenda, Epicurea, beſtialis illorũ vita cernitur, in cõuerſationibus, cõpotationibus, cupiditatibus, pompis, & diuini nominis profanationibus, ſiue blaſphemiis. Atque vt totus mundus agnoſcat eos non eſſe Papiſtas, nec bonis operibus quicquam fidere, illorum etiam operum nullum penitus exercent. Ieiunij loco comeſſationibus, & perpotationibus noctе diéque vacant. Vbi pauperibus benignè facere oportebat, eos deglubunt, & excoriant. Precationes vertunt in iuramenta, blaſphemias, & diuini nominis execrationes: idq́; tam perditè; vt Chriſtus ne ab ipſis quidem Turcis hodie tantopere blaſphemetur. Demum pro humilitate, paſſim regnat apud illos ſuperbia, faſtus, elatio, luxuria veſtium, quæ aut ſumptuoſiſſimè, aut etiam ſtultiſſimè ſunt elaborata. Atque hoc vniuerſum vitæ genus ab illis Euangelicum dicitur inſtitutum. Interim ſibi perſuadent homines miſerrimi, ſe rectam, verámque in Deum fidem in animis ſuis retinere, & ſibi propitium eſſe Deum: immò etiam ſe probiores impiis, & Pſeudoapoſtolicis Papiſtis eſſe iudicant.* Hæc ille. En præclaram hominum Euangelicorum ſanctimoniam à vitiis inchoatam, in vitiis enutritam, cum vitiis adoleſcentem, & A ad omne vitiorum genus ſeipſa tendentem.

QVAM alius quoque Pſeudoeuangelicus Paulus Eberus copioſè deſcribit in Præfatione Commentariorum Philippi in Ep. ad Corinth. *Vniuerſa* (inquit) *noſtra Euangelica congregatio tot ſchiſmatibus, & offendiculis ſcatet, vt nihil minùs ſit, quàm quod ſe eſſe gloriatur. Si ad Euangelicos Doctores ſpectes: vides quòd illorum alij vana gloria, & inuido zelo, & præiudicio permoti veram doctrinam turbant, falſam propagant, & mordicùs tuentur. Quidam ſine cauſa lites excitant, & inconſulto liuore tuentur: nonnulli dogmata quocunque flectunt, vt* B *Principibus, & populo placeant, quorum gratia, & fauore viuunt. Plures ſunt, qui omne id, quod vera doctrina ædificarunt, mala, & ſcelerata vita deſtruant. E regione ſi hîc Euangelicos auditores intuearis, vides ſumma reprehenſione dignum abuſum Religionis, & libertatis Chriſtianæ contemptum, & omiſſionem Eccleſiaſtici miniſterij; multas impuras diſputationes, abalienationem bonorum Eccleſiaſticorum, ingratitudinem erga pios verbi Dei Miniſtros; neglectum omnis diſciplinæ, effrænem contumaciam adoleſcentiæ; omnia conuitia pleno copiæ cornu effundi; & vberes fructus ferre. Quæ mala cùm quiſque propriis oculis* C *intuetur, meritò dubitat, an noſter Euangelicus cœtus vera ſit Eccleſia, in qua tot ſunt ſchiſmata, & diſſidia, in qua tot, & tam enormia vitia conſpiciuntur.* Hæc Eberus.

O veri teſtem conſcientiam, quæ licèt ab vna parte à vitiis, ac erroribus prematur, ab altera tamen ſe ad veritatem attollit: quis enim Religionis ſtatum nulla fide, ac virtute imbutum, totum ad vitia profluentem conſpiciens, non modò iure dubitauerit; ſed etiam apud ſe certò ſtatuerit à vera Eccleſia exeidiſſe? Vbi perfectionis conſilia negantur, D Euangelica doctrina reprobatur, operum iuſtitia viluſcit, pro ieiuniis, ventris ingluuies, pro Chriſtiana honeſtate, luxus, pro caſtitate, fœda libido, pro carnis maceratione, omne impudicitiç genus, pro humilitate, animi tumor, ac Tartarea ſuperbia; pro virtutibus, vitia, demum pro Euangelica ſanctimonia, Epicurea ac beſtialis vita colitur: quis ibi veram Eccleſiam, ac Religionem non interiiſſe ſentiat?

HÆC ſunt Lutheticæ, ac Caluiniſticæ ſanctimoniæ teſtimonia: quæ cùm omnem E Euangelicam ſanctitatem oppugnent, illos non tam à veræ ſanctimoniæ laude alienos, quàm ab Apoſtolicæ Religionis titulo exciſos demonſtrant.

Num apud Lutheranos, & Caluiniſtas fiant vera miracula.

CENSVRA III.

VENIO ad poſtremam huius examinis partem, in qua ab aduerſariis non immeritò

meritò vera miracula poſtulamus; quibus ſuas Religiones probatas demonſtrent: cùm vera miracula veræ, ac probatæ à Deo Religionis teſtimonia, ac veluti diuina quædam ſignacula ſint, quibus fidei, ac Religionis veritas munita ſe hominibus diuinam, ac cœleſtem declarat, vt primo libro latè proſequuti ſumus.

Id equidem non parùm aduerſarios malè habet, qui cùm nulla vera miracula ad ſuiſorum Apoſtolatus confirmationem afferre poſſint, moleſtiſſimè ferunt, ea nos ab illis exigere, ac præſertim Caluinus, qui præfatione in libros Inſtit. his verbis de nobis conqueritur. *Quòd miracula* (inquit) *à nobis poſtulant, improbè faciunt.*

Atqui improbè feciſſe Auguſtinum doceant, qui lib. 13. cont. Fauſtum cap. 5. miracula à Manichæis petebat. *Miracula* (inquit) *non facitis.* Miracula nulla patrabant Manichæi, quibus eorum Religio vera probaretur; nulla etiam ad ſuæ Religionis confirmationem præſtant Caluiniſtæ, ac Lutherani. Miracula à Manichæis Auguſtinus poſcebat; quid inter Manichæos, & Caluiniſtas, aut Lutheranos diuerſum cernimus, quominùs illa quoque nos à Lutheranis, & Caluiniſtis iuſtè petamus? Quòd ſi non improbè fecit Auguſtinus, cùm Manichæorum fidem miraculis ſibi demonſtrari voluit; nunquam enim noua Religionis forma abſque miraculorum teſtimonio vera credita fuit; aut diuinæ ſibi nomen vſurpauit: quid improbè nos agere autumant, ſi poſt Auguſtinum, ac cæteros Patres Caluiniſticum, ac Luthericum Apoſtolatum diuino hoc veritatis teſtimonio examinari poſtulamus? Auguſtinus ob miraculorum teſtimonium ſe in Catholica Eccleſia iuſtiſſimè teneri olim aſſeruit: iniuſtiſſimè igitur faciunt, qui in alia, quàm Catholica Eccleſia, nullo miraculorum teſtimonio teneri volunt.

Et quidem ſi reuerà ſe Euangelicos, ac veræ Religionis alumnos eſſe exiſtimāt, haud moleſtè ferre debent, nos ab eis miracula expetere; cùm Deus Opt. Max. veræ Religioni nunquam miracula denegauerit, atque hoc Symbolo ſpurias Hæreticorum ſectas à vera Religione dignoſci voluerit: vt explicat Irenæus lib. 2. cap. 56. *Hæretici* (inquit) *neque cæcis poſſunt donare viſum, neque ſurdis auditum, neque omnes dæmones effugare, præter eos, qui ab ipſis immittuntur, ſi tamen & hoc faciunt: neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, & alia quadam parte corporis vexatos: tantùm abſit, vt mortuum excitent.* Hæc Irenæus. Ratio eſt, quia Deus falſæ fidei, aut Religionis teſtis eſſe non poteſt: quapropter id tantùm aduerſarij pertimeſcere debent, ne iuſtè illos ad Hæreticorum gregem expellamus, ſi quando hoc neceſſario miraculorum teſtimonio iactata illa

A ſua Religio deſtituta ſit: cū verò id ſibi certò imminere ſciāt, ea propter totis neruis id aſſequi contendunt, vt miracula velut inutilia, ab eis minimè quærenda eſſe obtineant.

Cauſam ſibi adhibet Caluinus. *Non enim* (inquit) *recens aliquod Euangelium cudimus, ſed illud ipſum retinemus, cuius confirmandæ veritati ſeruiunt omnia, quæ vnquam & Chriſtus, & Apoſtoli miracula ediderunt.* Bene eſt: hoc igitur citra controuerſiam à Caluino habemus, vbi recens Euangelium cuditur, ibi ad illius confirmandam veritatem miracula neceſſaria eſſe: atqui ea cauſa eſt, cur B ab iis miracula quærimus; neque enim ſi priſcum Euangelium prædicarēt, aut nouum non conderent, ab eis miracula expeteremus, priſca enim miracula antiquum illud Euangelium confirmant; at quod recens conditur, nouis etiam miraculorum atteſtationibus indiget, quibus verum comprobetur.

Porrò cùm ſe nouum Euangelium nō cudere dicunt, quis eorum dictis fidem adhibeat; cùm res ipſa oppoſitum demonſtret? an non recens Euangelium cudunt; cùm nouas, ac inauditas priſco Euangelio doctrinas C proferunt; quas nunquam Apoſtoli protulēre? An non recens Euangelium cudunt, cùm Deum ſua omnipotentia ſpoliant; quem priſcum Euangelium omnipotentem appellat? cùm mali auctorem eſſe docent, quod nunquam Euāgelium docuit? cùm liberum homini arbitrium adimunt, ac eum fatali neceſſitati adſtringūt; quod Apoſtolicū Euangeliū ſemper exhorruit? cū Chriſtum multarū rerum ignarum, vocationis ſuæ minùs certum, ſalutis timidum, tandem in cruce deſpe- D rabundum affirmant, quod Euangeliſtis non tam in auditum, quàm horrendum ſemper fuit?

An nō inauditum, ac recens Euangelium condunt, cùm Baptiſmi neceſſitatem tollunt, quam Euangelium apertiſſimè aſtruit? cùm Chriſtum ab Euchariſtia expellunt; quē omnium Euangeliſtarum conſenſus præſentem docet? cùm ſacra matrimonij fœdera diſſoluunt, quod Euangelica doctrina inter Sacramenta recenſet? cùm fide ſola iuſtificari homines contendunt, quod Euangelium vbique reprobat? cùm bona opera ſaluti neceſſa- E ria negant, quæ vbique Euangelia neceſſaria commendant? cùm Sanctos Dei amicos veneratione indignos iudicant, quos Euangelium honorandos præcipit? cùm pœnitentiam toto orbe expellunt, quam Euangelium toto orbe prædicat? cùm Euangelica Conſilia improbant, quæ Chriſtus in Euangelio ſuadet? cùm vota honeſta reſcindunt; quę religioſè obſeruanda eſſe Euangelium dictat? cùm cœlibatum, ac virginitatem oppugnant, quæ lex Euangelica mirè commendat?

Sed quid multis opus eſt: Cùm Paulus ſub

A anathemate præcipiat, nullam præter Euangelicã, ac Apoſtolicam, nouam fidei doctrinã in Eccleſiam inferri: an non ipſi non dicã recens, verũ etiam corruptiſſimum Euangeliũ cudunt, qui non ſemel damnatã olim ab Eccleſia doctrinam pro Euangelio obtrudunt? Quapropter nihil nouum, aut improbum petimus; cùm miracula ab ipſis poſtulamus, quę huius noui Euangelij nobis fidem faciant. Ea enim eſt antiqua Dei conſuetudo, vt nullam vnquam nouam legem, aut politiã introducat, quam ſignorum teſtimoniis non probet: cuius rei teſtis eſt Chryſ. hom. 14. in Matth. B *Ingreſſus* (inquit) *Chriſtus in Synagogas, non modo prædicabat, verùm etiã ſigna edebat. Quando enim nouum fit aliquid & inopinatum, ac politiæ cuiuſdã introductio, ſigna Deus facere cõſueuit, præſtãs quadam pignora potentiæ ſuæ iis, qui legẽ eius accepturi ſunt. Iudæis cũ legem eſſet daturus, priùs mirabilia illa, & prodigia magna oſtendit, ac tum demum eis præcepta legis dedit: ita hîc quoque cùm ſublimem quandam viuendi introducturus eſſet diſciplinam, & quæ nunquam ab illis fuiſſet audita, mandatis ſuis præſtruxit claritate ſignorum.*

AGANT igitur his nobiſcũ teſtimoniis C aduerſarij, vt illos nouos orbis Apoſtolos eſſe credamus; ſigna Apoſtolatus virtutibus, ac veris miraculis declarẽt, vt illis nouum Euãgelium concreditum eſſe agnoſcamus: neque enim antiqua illa Chriſti, & Apoſtolorũ miracula ipſis quicquã ſuffragantur, quæ priſcũ illud Chriſti Euangeliũ, non recẽs Lutheran. aut Caluiniſtarum teſtatum relinquunt.

PLACET hoc loco egregium Caluini miraculũ in ſuæ Religionis commẽdationem adhibitum referre, quod Hier. Boleſeus in vita Caluini his verbis cõmemorat. c. 13. *Brullæus Oſtuno Geneuam vigentis illîc Religionis ſtudioſus* D *demigrarat: & cùm inops eſſet, atque pauper; vterq; ipſe, & vxor, Caluini gratiã aucupabantur, vt ei cõmendati peculij pauperũ, cuius ipſe loculos geſtabat, eleemoſynarúmq; fierẽt participes. Eis Caluin. vitæ ſubſidia benignè pollicetur, ſi ipſi contrà ſuã operam ſibi nõ negarent, ad rem quandã, quam per eos fieri vellet, ſed opus eſſet fide, ac magna taciturnitate. Viciſſim autẽ illi ad hoc, quod iubere vellet, promptos ſe offerunt: & quẽadmodum à Caluino edoctus, inſtructuſq; fuerat, miſer hic Brullæus morbũ ſimulat, & ſe in lectum abiicit. Miniſtri pro concione populo commendant, vt precibus iuuarent, & eleemoſynis paupertati ſuccurrerent. Non diu poſt perſonam mor*E*tui induit, & quidem mortuum ſe ſimulat. Hîc Caluinus clàm admonitus, quaſi tamen omnium rerum ignarus, deambulatum prodit, ſed comitatus pro more ſuo magna caterua amicorum, qui ipſi ſingulariter coniuncti, & ſummè intimi eſſent, ſine quibus vix pedem domo efferebat. Poſtquam autem eò ventum eſt, vbi clamores & eiulatus vxoris, quæ miſellam, & deſolatam aliquam mulierem egregiè exprimebat, exaudires; quidnam hoc eſſet, ſciſcitatus, domũ ingreditur; vbi in genua ipſe, & reliqua caterua prouoluitur, precibuſq; alta voce profuſis, Deũ obteſtatur, potẽtiam ſuam oſtendere, & mortuo huic vitam reſtituere, gloriámque ſuam ſic vniuerſo populo declarare vellet, ſimúlq; manifeſtum facere, ſe Caluinum peculiarẽ, ſibíque gratum ſeruum eſſe; & à ſe ad Euangelij ſui miniſterium, atque Eccleſiæ reformationẽ ſingulariter, & verè vocatum. Poſt quas preces ad mortuũ appropinquat, & miſeri hominis manu apprehẽſa in Dei, & Filij eius Domini noſtri Ieſu Chriſti nomine imperat, vt ſe erigeret, Deique ſic gratiã manifeſtam faceret. Repetit iterũ ſæpiuſq; eoſdẽ ſermones, voce etiam altiùs eleuata. Quid fit? neq; audit, neque loquitur, neque ſe cõmouet mortuus: iuſto enim Dei iudicio, qui fucos, mendaciáque deteſtatur, is qui ſe mortuũ ſimulabat, verè eſſe mortuus repertus eſt: & vxor quicquid eũ agitaret, quomodocumq; eum impelleret, neque vocem extorquere, neq; vt ſe cõmoueret, efficere potuit; ſed totus frigebat, rigebat totus: quo animaduerſo plorare, vlulatus ſeriò edere, & ex animo cœpit vxor, & in Caluinum inuecta, impoſtorem eum, ſicarium, latronẽ, qui maritum interemiſſet, appellans; ex ordine rem, quomodo erat geſta, clara, altáque voce expoſuit: quæ cùm neque admonitionibus vllis permoueri; neque minis ſatis terreri poſſet, vt taceret; Caluinus apud maritum mortuum ea relicta, illinc ſe ſubduxit, in vulgus ſpargens, mærore ex mariti obitu deliram, ideóque excuſandam, & hoc illi indulgendum eſſe.*

AN non ſatis ſupérque eximio hoc miraculo Caluiniſtica Religio commendatam ſe exhibet, vt meritò à Caluiniſtis omnibus (ſi modò ad ſaniorem mentem redire vellent) exſibilari debeat? Hîc certè ſe Dei prouidẽtia mirabilem pandit, quæ verę Religioni ita cõſulere voluit, vt Caluiniſtarũ ſecta, nullo nec quidem ficto miraculo gloriari poſſet: quod de Lutherana quoque ipſe Eraſmus teſtatur de libero arbitrio cõtra Lutherũ. *Lutherus* (inquit) *priuatus, natus nuper, cũ ſuis amicis, in quibus nec tanta eſt eruditio, nec tantum ingeniũ, nec multitudo, nec magnitudo, nec ſanctimonia, nec miracula: vt qui nec claudũ quidẽ equum ſanare queant.* Et in Diatribe de libero arbitrio. *Apoſtoli* (inquit) *quoniam excutiebant viperas, ſanabant ægrotos, excitabãt mortuos, impoſita manu dabant dona linguarum, ita demum creditũ eſt, & vix creditum eſt illis paradoxa docentibus. Nunc cùm iuxta communem opinionem adferant paradoxotera, nullus illorum adhuc extitit, qui vel equum claudũ ſanare potuerit.* Equidem veri generis miracula iãdiu à Lutheranis, & Caluiniſtis expectata ſunt; nedũ tamen exhibita: quę tamẽ æquum eſſet ab iis exhiberi, qui ſe nouos Apoſtolos, & collapſæ Religionis inſtauratores profitẽtur: cũ verò & adhuc fruſtra expectentur, an non illis meliùs conſultum eſſet, vt rẽ profundiùs apud ſe reuoluẽtes, ad eum ſe Religionis ſtatum conferrent, qui antiquis, ac propè quotidianis miraculis probatus, vt tertio libro demonſtrabimus, à Deo cœleſte veræ Religionis teſtimonium ſibi vendicat?

EXAMEN

EXAMEN OCTAVVM GENERALE CALVINIANÆ, ET LVTHERANÆ SECTÆ,

ex octauo ſymbolo.

De perpetua Eccleſiæ diuturnitate.

Præfatiuncula.

IMMOBILEM *illius ædificij molem, quam inter tot ventorum flatus, tot imbrium impetus, tot fluminum inundationes inconcuſſam, ac ſartam tectam Matthæus c.7. deſcribit, non alia ratione firmam ſemper, & incolumem euaſiſſe affirmat, quàm* Matth. 7. *quòd ea immobili petræ fundamento ſtabilis inniteretur: atque eo diſcrimine labilis alterius domus ſtructuram ſua ſe ruina oppreſſam fuiſſe demonſtrat; quòd fluxibili arenæ innixa nullum ſibi ſtabile fundamentum vendicaret. Hoc planè inter veram, & falſam Religionem diſcrimen agnoſcitur, quòd vera Religio, quandoquidem in vera Apoſtolicæ fidei petra fundamentum collocatum habet, tanquam diuina, ac inexpugnabilis quædam arx aduerſus hoſtium impetus, ac hæreſum tempeſtates perpetuò incolumis, ac inconcuſſa manet: cùm è regione falſa Religio in labili, ac fluxa diuerſarum doctrinarum nulla inter ſe fide, aut concordia cohærentium, haud ſecus, quàm infirma domus, in arena fundata, vix annuam ſibi ſtabilitatem polliceri queat, quam certo ſemper caſu, atque imminente ruina ſepeliendam non pertimeſcat. Id nobis præſentis negotij erit in hoc examine demonſtrare, in quo tria examinabimus.*

Primum, Num Lutherana, ac Caluiniana Religio perpetua fuerit.

Secundum, Num integra, atque incorrupta hactenus permanſerit.

Tertium, Num perpetuò ſit duratura.

An Lutheranorum, & Caluinianorum Religio ſemper fuerit.

CENSVRA PRIMA.

PRINCIPIO igitur ab aduerſariis quærimus, num ſuam Religionem eorum quilibet ita perpetuam ſtatuat, vt ea cum homine genita perpetuam vſque ad illos incolumitatem ſeruauerit; vera enim Dei Religio, vt in primo libro demonſtrauimus, non nupeta, non nouitia res eſt, ſed homini ab initio coæua fuit: neque vlli dubitandum eſt, Deum Opt. Max. ab orbe condito ſuos ſemper veros ac legi- A timos cultores habuiſſe, qui vera Religione dum colerent; in quibus ipſe Religionis ſtatus hactenus integer, atque incorruptus permanſit. Nam in priori quidem illa orbis ætate vera Religio, tum in iis, qui Filiorum Dei nomine à Scripturis nuncupantur, tum etiam in Patriarcharum progenie non obſcurè enituit: poſterioribus verò ſæculis, qui Chriſti aduentum præceſſerunt: ipſa Hebræi populi electio, Sacerdotij inſtitutio, legiſlatio, templi erectio, Prophetarum oracula, cæremoniarum cultus, veram Religionem apud Iu-

dæos claruiſſe apertè inſinuant. Porrò cùm eouſque imperfecta adhuc, & rudis in hominibus Dei Religio eſſet; incarnato Dei Filio, & humanæ carnis tenebras illuſtrante, cùm vniuerſa ad proprios perfectionis terminos euocaret; ipſa quoque Religio eo auctore, & inſtitutore perfectior apparere cœpit, vt præſtantiorem Chriſtiani nominis populum Dei cultorem efficeret: ac cum eo ad extrema vſque orbis tempora integra per-

Matth.28. maneret; Chriſto ipſo teſtante Matth. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.*

Iam verò cùm de Lutheranæ, & Caluinianæ Religionis diuturnitate res eſt; facile quidem iis eſt, eam & ad Chriſtum, & ad ipſum mundi ortum referre, vt perpetuam eſſe indicent: neque ignoramus id illis nouum non eſſe, vt antiquiſſimam, ac perpetuam Religionem iactent, ac verbis oſtentent: at ſi rem ad examen vocamus, certè nihil minùs, quàm Religionis antiquitatem ſibi iure arripiunt; vti fusè in ſecundo, & quarto examine demonſtrauimus; cùm neque vllam fidei antiquitatem, neque Religionis, aut doctrinæ cum priſca illa Apoſtolica Religione, ac doctrina conſenſum proferre valeant. Exerant enim ſi quod habent, ante Caluini, aut Lutheri tempora ſuæ ipſorum Religionis veſtigium, quo eam Luthero, aut Caluino antiquiorem eſſe oſtendant, niſi fortè apud Ebionitas, Marcioniſtas, Cerdoniſtas, Nicolaitas, Eutychianos, Neſtorianos, Donatiſtas, Manichæos, Arrianos, atque alios huius furfuris Hæreticos, ab Eccleſia olim damnatos ſuæ Religioni antiquitatem conciliare velint; à quibus illius ſemina ſe ſumpſiſſe agnoſcant. Quòd ſi hanc ſibi antiquitatem vendicarent, profectò effugere non valerent, quin ſe olim cum hac hæreſum antiquitate damnatos annuerent: atqui non illos ad hæreſum ſuperſtitiones, ſed ad antiquam Eccleſiæ orthodoxæ Religionem prouoco, vt ſcilicet oſtendant, eundem Religionis cultum, eandem cultus doctrinam, eandem doctrinæ fidem, eiuſdem fidei dogmata, quæ tum Lutheriſtæ, tum Caluiniſtæ hac tempeſtate docent, ante Lutherum, & Caluinum in Eccleſia ſemper viguiſſe.

Memini me cum Thononij apud Allobroges prope Geneuam ſanctæ, atque Apoſtolicæ miſſionis munere fungerer, cum pictore quodam Caluiniſta ſæpius ſermonem de rebus fidei habuiſſe; cui cùm Catholicam Religionem perſuadere vellem, illéque contrà Caluinianam ſuam commendaret, eò tandem ventum eſt, vt is ſe eam Religionem pro vera habiturum ſponderet, quæ antiquior eſſe probaretur: re hac conditione accepta, cùm ille huic iudicio minùs aptum ſe eſſe diceret; Theſim à me ſcriptam accepit, quam Gene-

A uam ad illius vrbis Miniſtros deferret; & ab iis reſponſum omnino extorqueret. Theſis verò fuit. An quiſpiam ex orthodoxis Patribus, aut Doctoribus, qui in Eccleſia ante Caluinum floruerunt, ab iis nominari valeat, qui vniuerſa fidei dogmata, quæ modò Caluiniſtæ profitentur, palàm vel ſcripto, vel voce in Eccleſia fuerit profeſſus.

Detvlit ille Theſim, quæ ſæpiùs ab illis perlecta fuit. Diu illorum ſententia expectata eſt, vel aliquod reſcriptum. Tandem ſolidæ reſponſionis loco pictor retulit, ſe acriter ab illis obiurgatum fuiſſe, quòd huiuſmo-

B di ſcripta perferret, quibus illius fides poſſet in diſcrimen vocari: quam obiurgationem reſponſione vacuam ille altiùs repetens, non multo poſt diuina ſibi patrocinante gratia ad Catholicam Religionem ſe contulit, vti mihi relatum fuit.

Eqvidem nihil eſt, quod aduerſarios magis perſtringat, quàm cùm ab ipſis ſuæ Eccleſiæ, ac Religionis antiquitatem quærimus: cùm illos ad priorem Eccleſiæ ſtatum, qui aut Lutherum, aut Caluinum longè anteceſſit, à ſuo omnino diuerſum prouocamus; cùm nouam illis Religionem, nouũ Euangelium, no-

C uam fidei doctrinã, noua dogmata priori Eccleſiæ, atque antiquiſſimis Patribus inaudita obiicimus: nullo enim faciliùs quàm hoc argumento conuincuntur, nihil apud eos veræ, & Apoſtolicæ Religionis relictum eſſe; cùm nullum cum antiqua Eccleſię Religione, quæ Apoſtolorum hæres eſt, fœdus ineant. Quòd ſi nonnulla nobiſcum antiquitatis teſtimonia retinent, ea ſunt, in quibus cum Catholica Religione conſentiunt, quæ illorum Religionem non antiquam oſtendunt: ſed Catholicæ potiùs Religionis antiquitatẽ teſtantur, à qua illi quicquid antiquitatis habent, acceperunt.

D Cæterum non leue argumentum eſt, Lutheranorum, ac Caluiniſtarũ Religionem minimè perpetuam fuiſſe, ſed nuper incœpiſſe; cùm ipſimet fateãtur, pręſertim Caluiniſtæ in confeſſ. fidei art. 28. veræ Religionis reliquias, ac veſtigia in Papatu remanſiſſe, nec omnino interiiſſe: atque eos collapſam penè antiqua Religionis formam reſtituiſſe; hoc enim argumento probant nos quidem in Religione illis anteriores, ſe verò nobis poſteriores eſſe: atque adeò veram Religionem apud nos fuiſſe ante Caluini aduentum, vt in ea aliquid inſtaurandum, aut reformandum

E ipſi poſtea iudicarent.

Atqvi id nobis abundè ſufficit, vt à vera, atque Apoſtolica Religione illos longè abeſſe demonſtremus; ſiquidem meminiſſe debent grauiſſimæ illius ſententiæ, quam tradit Tertullianus lib. 4. aduerſùs Marcionem Tertullian.
cap. 3. *Ego meum dico verum, Marcion ſuum. Ego Marcionis affirmo adulteratum, Marcion meum. Quis inter nos determinabit, niſi temporis ratio,*

ei præſcri

ei præſcribens auctoritatem, quod antiquius reperietur; & ei prætudicans vitiationem, quod poſterius reuincetur? In quantum enim falſum eſt corruptio veri, in tantum præcedat neceſſe eſt veritas falſum. Eadem Religionis contentio cùm inter nos, & Lutheranos, vel Caluiniſtas verſetur; nos veram, ac Apoſtolicam Religionem noſtram eſſe dicimus. Lutherus, & Caluinus contrà ſuas veras eſſe affirmant: quis cæteris paribus inter nos litem dirimet? quid contentioni finem dabit? planè ſola temporis ratio id iudicare valet; vt quæ antiquior, & prior eſt Religio, ea efficaci ratione vera, & Apoſtolica cenſeatur, tanquam Apoſtolorum doctrina fundata, atque ab eis ſolis iis tradita, qui priores in Eccleſia fuerunt: poſterior verò, quæ ab antiqua Religione longè abeſt, cùm ab ea diſſita ſit, meritò inter ſectas ablegetur. Porrò cùm aduerſarij nobis citra controuerſiam priores in Eccleſia deferant, ſibi verò poſteriores adiudicent, eo planè argumento ſeipſos velut falſi nominis Religioniſtas damnant.

Præclare hoc argumentum confirmant illa Chriſti verba apud Matthæum 13. *Matth.13.* *Domine nónne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo, vnde ego habet zizania?* Quo teſtimonio vtitur Tertullianus, *Tertullian.* vt probet omnes hæreſes vera Religione poſteriores eſſe: ita enim ſcribit de præſcriptionibus hæreticorum cap. 31. *Sed ab exceſſu* (inquit) *reuertar ad principalitatem veritati, & poſteritatem mendacio deputandam; ex illius quoque parabola patrocinio, quæ bonum ſemen frumenti à Domino ſeminatum primò conſtituit, auenarum autem ſterilis fœni adulterium ab inimico diabolo poſtea ſuperducit. Propriè enim doctrinarum diſtinctionem figurat; quia & alibi verbum Dei ſeminis ſimilitudo eſt. Ita ex ipſo ordine manifeſtatur, id eſſe Dominicum & verum, quod ſit priùs traditum: id autem extraneum & falſum, quod ſit poſteriùs immiſſum. Ea ſententia manebit aduersùs poſteriores quaſque hæreſes, quibus nulla conſtantia de conſcientia competit ad defendendam ſibi veritatem.* Quam ſententiam confirmat etiam in libro aduersùs Hermogenem. *Solemus* (inquit) *hæreticis compendij gratiâ de poſteritate præſcribere. In quantum enim veritatis regula prior, quæ etiam futuras hæreſes prænunciauit, in tantum poſteriores quæque doctrina hæreſes præiudicabuntur.* At egregiè aduersùs Marcionem lib. 1. hoc idem argumentum proſequitur. *Non negabunt* (inquit) *diſcipuli eius* (Marcionis) *primam illis nobiſcum fidem fuiſſe, ipſius literis teſtibus: vt hinc iam deſtinari poſſit hæreticus, qui deſerto quod priùs fuerat, id poſtea ſibi elegerit, quod retrò non erat. In tantum enim hæreſis deputabitur, quod poſtea inducitur, in quantum veritas habebitur, quod retrò, & à primordio traditum eſt.*

Eodem modo, & nos Lutheriſtas, & Caluiniſtas nouæ Religionis, ac hæreſis conA uincimus: ſiquidem exploratum eſt, eos Catholicam priùs nobiſcum Religionē coluiſſe: neque enim nos ab illis, ſed illi ex nobis prodiêre: cùm verò antiquam Religionē, quę noſtra erat, deſeruerint; vt alterā ſibi quærerent, eo profectò ſe teſtimonio produt ad hęreſim, quæ antiqua Religione ſemper poſterior eſt, tranſuolaſſe: neque effugere poſſe, quin noui Religioniſtæ iure dici, ac nuncupari poſſint.

At Caluinus nimiùm ægrè ferens Religionem ſuam (hoc nomine mihi cum ipſis abuti liceat) nouitatis inſimulari, ſe & ſuos B à nouitate excuſare nititur, præfatione in libros Inſtit. dicens illis nouam tantùm eſſe Religionem, quibus Chriſtus nouus eſt, & Euangelium nouum; eſto: hoc ipſum argumentū eſt, quo illos oppetimus, ac nouos Religioniſtas euincimus; quando & nouū Chriſtum ſibi fingunt, & nouum, ac inauditum Euangelium prædicant. Cùm enim hi alium Chriſtum, quàm qui in Euangelio nobis traditur, vbique doceant, geminum videlicet, biperſonatum, ignorantem, deceptum, gratiæ indigum, meticuloſum, mollem, ſalutis ſuæ dubium, deſperabundū, inferni pœnas luenC tem: & quod ad diuinitatē illius attinet; non à Patre progenitum, ſed à ſe exiſtentem, atque eſſentiatum, Patre inferiorem, ſecundam cauſam, ſeruum, Patri ſubiectum, hominum aduocatum, abſoluta potentia minimè pręditum, malorum auctorem, & pleraque alia his ſimilia, quæ Euangelij fides nunquam de ſuo Chriſto docuit. Quis illis nouum eſſe Chriſtum non ſentiat, cùm præterea nouas Euangelij doctrinas, noua dogmata, quę antiquum Euangelium ignorat, populis ſuadent, ac amplectenda proponunt, vt ſuperiùs declaratum fuit: an non aliud, ac nouum Euangelium ſibi eſſe profitentur, à priori Euengelio diuerD ſum? conſtat igitur ipſo Caluino teſte tam Caluiniſtis, quàm Lutheriſtis (de ſimilibus enim idem iudicium eſt) non perpetuam, ſed nouam Religinnem eſſe, quibus eſt & Chriſtus nouus, & Euangelium nouum.

An Lutheriſtis, & Caluiniſtis integra ac incorrupta ſemper fuerit Religio.

Censvra II.

Nvnc ſecundo loco examinandum eſt; num Religio, quam Lutheriſtæ, E & Caluiniſtæ ſingillatim profitentur, integra, ac incorrupta ſemper fuerit? Religionem à fide, ac fidei doctrina pendere, nemo eſt, etiam ex ipſis aduerſariis, qui dubitet: cùm fides totius Religionis fundamentum ſit; ea verò doctrina ſubſiſtat: quò fit, vt fide, vel doctrina, qua fides fulcitur, corrupta, Religio integra eſſe nō poſſit. Ex hoc principio primum argumentum elicitur; Lutheriſtarum, & Caluiniſtarum

uiniſtarum fides,ac doctrina non eſt integra, **[A]** ſed corrupta; igitur pari modo, & Religio. Hoc argumentum late proſequuti ſumus in 2. & 4. Examine, tum fidei, tum doctrinæ,vbi copioſè demõſtrauimus, aduerſariorum fidem, ac doctrinam non eſſe omnium perſonarum,neque locorum, neque temporum,quæ tria vnius Religionis integritatẽ, & incorruptionẽ pariũt:quapropter ex his, quæ ibi diximus,argumẽtũ euidentiſſimũ manet.

Alterum argumentum ex Caluino deſumimus in præfatione Inſtitutionum, vbi diſertis verbis affirmat,Eccleſiam multis ſæculis intermortuam iacuiſſe. **[B]** *Sic* (ait) *anteactis ſæculis Dominus hominum ingratitudinem vltus eſt;nam quia veritati ſuæ obedire noluerant, & lucem ſuam extinxerant, eos excæcatos ſenſu, & abſurdis mendaciis ludi, & altis tenebris immergi paſſus eſt,vt nulla vera Eccleſiæ facies extaret.*

Hic tamen admoneo(vt alibi quoque diximus) hanc Caluini, & Lutheriſtarum eſſe ſententiam, vt Eccleſiam in duas partes ſcindant,viſibilem nimirum, & inuiſibilem; illã, quę vniuerſam hominũ multitudinem in orbe diffuſam cõplectitur, quæ vnũ ſe Deum, & Chriſtum colere profitetur, Baptiſmo ini- **[C]** tiatur in eius fidẽ, Euchariſtiæ participatione vnitatem in vera doctrina,& charitate teſtatur:conſenſionem habet in verbo Dei, atque ad eius prædicationẽ miniſterium conſeruat à Chriſto inſtitutum.Hanc verò, quæ reuerà eſt coram Deo,in quam nulli recipiũtur, niſi qui & adoptionis gratia filij Dei ſunt, & ſpiritus ſanctificatione vera Chriſti membra efficiuntur.Hæc tradit Caluinus lib.4. Inſt.c.1.

Caluinus. Lutherus.

§.7 & Lutherus de abroganda miſſa priuata; inuiſibilem Eccleſiam,quam Eccleſiam verã appellant,nullo vnquam tẽpore perire poſſe, & nunquam periiſſe affirmant; vtpote, quæ **[D]** prædeſtinatorum eſt, & à Deo conſeruatur, vt nunquam interire valeat. Viſibilem verò, quam Eccleſiæ faciem nuncupant, nullo ſcrupulo,& perire poſſe, & aliquando intermortuam fuiſſe contendunt.

At verò,quàm malè,& imperitè Caluinus, ac reliqui(vt hęc interim non taceam)Eccleſiam in has partes diſtribuant,ex ipſorum teſtimonio facilè perſpici poteſt. Nã & Lutherus,& Caluinus,&Beza,& quotquot ex ipſis Eccleſiam definiunt, eam eſſe dicunt multitudinem ex quibuſcunque gẽtibus collectã, quæ interuallis locorum diſſita,& diſperſa,in **[E]** vnam tamen Diuinæ doctrinę veritatem cõſentit,& eiuſdem Religionis vinculo colligatur:quam definitionem tradit Caluinus Inſt. lib.4.c.1.§ 9.vbi etiam colligit;vbicunq; Dei verbum ſyncerè prædicatur,atq; auditur;vbi Sacramenta ex Chriſti inſtituto adminiſtrãtur,ibi veram eſſe Eccleſiam. At hæc quo pacto cum inuiſibili Eccleſia poſſunt cõſiſtere? Quis enim fidelium multitudinem inuiſibi- **[A]** lem eſſe exiſtimet,vt ex ea inuiſibilis Eccleſia poſſit cõſtitui? Quòd ſi Eccleſię partes, quib^9^ illa integra cõſiſtit,omnes viſibiles ſunt: quo pacto inuiſibilis ex his Eccleſia poteſt cõſurgere? Totum enim,quod ex partibus reſultat, partium naturam ſequi neceſſe eſt: quòd ſi omnes Eccleſiæ partes viſibiles ſunt; ineptè philoſophantur Lutherani, & Caluiniſtæ, cùm aliquam Eccleſiæ partem, immò totam ipſam Eccleſiam prædeſtinatorum inuiſibilem ſibi fingunt,& naturam totius à partium natura diſſimilem eſſe docent.

Præterea ſi illa vera Eccleſia ab ipſis aſ- **[B]** ſeritur,vbi ſyncera verbi Dei prædicatio locum habet,& Sacramentorum Chriſti adminiſtratio viget;nemo (vt arbitror)eò demẽtiæ vnquam prolabetur, vt tam prædicationis, quàm Sacramentorum adminiſtrationẽ, vel ab iis exerceri, vel iis adhiberi credat, qui in Eccleſia inuiſibiles ſint; cùm tam hypocritæ, quàm prædeſtinati,quibus Dei verbum prædicatur,ac Sacramenta cõferuntur,homines ſint,corporei, lutei, palpabiles, ac humanis membris prædití. Falsò itaque inuiſibilem aliquam Eccleſiæ partem eſſe docent; cùm **[C]** tota ex ſua ipſorum ſententia viſibilis ſit.

Verum fortè dicent aduerſarij,vt Caluinus in præfatione inſinuat,prędeſtinatos Dei filios externa quidem facie viſibiles eſſe; at ea parte,qua prædeſtinati ſunt, inuiſibiles eſſe,id eſt,nemini præterquã Deo conſpicuos: ac proinde eam Eccleſiæ partẽ, quæ prædeſtinatorum eſt,inuiſibilem appellari. At quã inſulsè hoc dictum ſit; primùm ex eo cõſtat, quòd quamquam prædeſtinatio Deo ſoli cognita ſit;haud tamen prædeſtinati inuiſibiles dici poſſunt: aut ex his inuiſibilis Eccleſia nominari;cùm eos viſibiles corporeis mem- **[D]** bris eſſe exploratum ſit:nam ſi ex eo quòd electorum prædeſtinatio nemini cognita eſt, electos liceret inuiſibiles appellare; cur non multò magis, & reproborum Eccleſiam inuiſibilem affirmant; cùm & hi ſoli Deo cogniti ſint,ac præterea tot deſideria,cupiditates, odia, fraudes, machinationes in animo verſent, quæ nulli præterquàm ipſis cognita ſunt:& ſi de Dei donis agitur, tot inuiſibiles, ac internas in animo illuminationes, tot ad virtutes excitamenta, tot ad ſalutem ſtimulos,quæ nulli prorſus perſpicua ſunt, perceperint? Denique cùm omnes tam electi, **[E]** quàm reprobi ex corpore,& anima conſtent, cur non omnes ob animam, quæ inuiſibilis omnibus ineſt, inuiſibiles appellant? Hæc ipſam Eccleſię inuiſibilis appellationem omnino deſtruunt.

At proprio illos teſtimonio euincimus, prædeſtinationis donum nõ ſoli Deo cognitum,ſed aliis quoque viſibile eſſe, ex quo neceſſariò concludimus,nullam apud eos inuiſibilẽ Eccleſiã eſſe poſſe: nam exploratũ eſt,

tam

tam Lutheranos, quàm Caluiniſtas ita cer- A tum ſuis prædeſtinationis donum polliceri, vt de illo apud eos nefas ſit dubitare. Nam Lutherus in artic. 10. 11. & 12. & in aſſertionibus articulorum; Melanchtô in locis communibus tit. de fide. Bucerus in libro Concordiæ in artic. de iuſtificatione. Caluinus in Antidoto Conc. Trid. ſeſſ. 6. & Beza in confeſſ. fid. punct. 4. art. 5. & 13. hanc aſſertionem ſtatuunt. Cunctos fideles certò credere debere, ſe à Deo eſſe dilectos. Cæterùm idem Lutherus in captiu. Bab. c. de Baptiſmo, & Caluinus lib. 3. Inſt. c. 2. §. 16. apertiùs tradunt, vnumquemque fidelium ſuæ prædeſtinationis certum eſſe debere. Ita enim ibi Caluinus ſcribit: *Verè fidelis non eſt niſi qui ſolida perſuaſione Deum ſibi propitium, beneuolùmque Patrem eſſe perſuaſus de eius benignitate omnia ſibi pollicetur, niſi qui diuinæ erga ſe beneuolentiæ promiſſionibus fretus indubitatam ſalutis expectationem præſumit.* Tum paucis interiectis. *Sic enim non bene ſperare in Domino exiſtimat, niſi qui confidenter ſe Regni cæleſtis hæredem glorìatur.* Quam ſententiam etiam tradit Beza in confeſſ. fidei punct. 4. art. 13. his verbis. *Oportet vnumquemque priuatim apud ſe cõcludere. Sum in Ieſu Chriſto per fidem, & ideo perire non poſſum, & de æterna ſalute mea ſum ſecurus.* Hinc perſpicuum eſt, ex hac aduerſariorum poſitione, quotquot fideles ſunt, notam ſibi ſuæ prædeſtinationis certitudinem habere: vnde igitur Eccleſiam prædeſtinatorum inuiſibilem aſtruunt; cùm nulli prædeſtinatorum inuiſibilis ſua prædeſtinatio ſit: atque ea æquè omnibus, ac Deo nota eſſe debeat? Quid verò impedit, quominùs ſuam quiſque prædeſtinationem, cuius ipſe certus eſt, alteri manifeſtare poſſit? quò fit, vt omnium prædeſtinatio cuilibet nota, ac viſibilis eſſe poſſit. Denique ſi ſola prædeſtinatio Eccleſiam prædeſtinatorum inuiſibilem reddit: eadem ratione, & reproborum Eccleſia inuiſibilis appellari debet, cùm ſicut prædeſtinatio (ſi veram ſententiã ſequi volumus) ita etiã reprobatio ſoli Deo cognita ſit.

Lutherus. Melanchton. Bucerus. Caluinus. Beza.

NVNC ad propoſitum argumentum venio; viſibilem Eccleſiam intermortuam aduerſarij affirmant, & cum ea veram Religionem extinctam, inuiſibilem tamen ſemper incolumem latuiſſe ſentiunt. Hic planè contradictoria affirmant: nam ſi viſibilis Eccleſia, id eſt, tam prædeſtinatorum, quàm reproborum multitudo, vt ipſimet ſentiunt, tota penitus interiit, ita vt nuſquam per multa ſæcula appareret, vnde inuiſibilis Eccleſia ſubſiſtere potuit? quibus partibus confecta fuit? viſibilibúſne, an inuiſibilibus? at omnes æquè interierunt: cùm tam prædeſtinati quàm reprobi, qui ad viſibilem Eccleſiam pertinent, & ex quibus ea velut ex partibus conſtat, cum ea occubuerint. Certè cùm nullus omnino in viſibili Eccleſia fidelis relictus ſit, ex quo inuiſibilis Eccleſia ædificari poſſet; fruſtrà nobis inuiſibilem Eccleſiam obtrudunt, cùm inuiſibilis illa Eccleſia non ex chimera, aut ex nihilo, ſed ex prædeſtinatis hominibus, qui etiam ad viſibilem Eccleſiam ſpectent, conflari debeat. Demum cùm viſibilem Eccleſiã, quæ omnes tam prædeſtinatos, quam reprobos promiſcuè continet, extinctam confingant, planè nullum omnino inuiſibili Eccleſiæ prædeſtinatorum locum relinquunt, quo ea incolumis permanere potuerit.

ITA fit, vt dum aduerſarij viſibilem Eccleſiam, & cum ea veram Religionem inter- B mortuam ſtatuunt, nihil ſibi integræ, ac perpetuæ Religionis ſeruent, quo ſe à Religionis ſuæ funere liberare queant. En quò miſeri ruunt: ſuo enim ſe teſtimonio declarant, talem ſe Religionem habere, quæ corrupta, ac intermortua fuerit. Sed cùm Dei Religio diuinarum promiſſionum ſignaculo munita, ac Chriſti oratione ita roborata fuerit, vt corruptionem, ac interitum penitus ignoret; ſed ſtabilis, & incorrupta ad extrema vſque orbis tempora incedere debeat, ſuo planè teſtimonio à vera ſe Religione excidiſſe, & Dei Eccleſiam apud ſe periiſſe non obſcurè demonſtrant.

C *An Lutheranorum, & Caluiniſtarum Religio, vt vocant, ſit perpetuò duratura.*

CENSVRA III.

RESTAT poſtremum examẽ abſoluendum: in quo de Lutheranæ, & Caluiniſticæ Religionis futura diuturnitate inquirimus: cùm enim irrefragabili hoc ſit veræ Religionis priuilegium, vt ea omnes hominum ætates ad orbis vſque excidium incolumis comitari debeat: quod Chriſtus non obſcurè declarauit, cùm Petro dixit Matth. 16. *Tu es* Matth. 16. & 28.
D *Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*: tum c. vlt. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Si huiuſmodi priuilegium Luthericæ, aut Caluiniſticæ Religioni collatum demonſtrari valerent, planè maximo ſe veræ Religionis ſymbolo munirent: ſed cùm id oſtendere minimè valeant, ac toto hoc libro demonſtratum ſit, nihil illis cum ea Religione & Eccleſia, quæ in Petro fundata fuit, commune eſſe; hinc certò colligimus, eam nec perpetuò diuturnam, neque hoc veræ Religionis priuile- E gio frui poſſe.

SECVNDVM argumentum deſumitur ex mutua, tam Lutheranorum, quàm Caluiniſtarum diſcordia in rebus fidei; ac Religionis, qua tandem à ſeipſis dilacerati, ac conſumi neceſſe eſt. Quam rationem inſinuat Gregorius lib. 3. Moral. c. 19. *Habent* (inquit) *hæretici* Gregorius

hoc

Digitized by Google

hoc proprium, quòd in eo gradu, in quo de Eccleſia exeunt, diu ſtare non poſſunt, ſed ad deteriora quotidie ruunt, & ſentiendo peiora in multas ſe partibus ſcindunt, atque à ſemetipſis plerumque longiùs confuſionis ſuæ altercatione diuiduntur. Huic argumento adſtipulatur quod ait Chriſtus Matth. 12. *Omne regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur, & domus ſupra domum cadet.* Quòd ſi id in terrenis Regnis fieri conſpicimus, vt quæ ciuilibus bellis, ac inteſtinis conflictationibus proſcinduntur, citò ruant: id planè Hæreticorum quoque ſectis contingit, vt nulla re citiùs, quàm mutuis diſſidiis, ac doctrinarum conflictationibus diſſoluantur. Quod ipſe quoque Lutherus non obſcurè fatetur ad Pſalmum 5. *Neque enim* (inquit) *vlli vnquam hæretici victi ſunt vi, aut aſtu; ſed mutua diſſenſione; nec aliter cum eis pugnat Chriſtus, quàm mixto inter eos ſpiritu vertiginis, & diſſenſionis.*

Matth. 12.

Lutherus.

TERTIVM argumentum petitur ab ipſo tum Lutheranorum, tum Caluiniſtarum ortu, qui violenter in Eccleſia cœpit, ac violentia alitur; quò fit, vt diu in Eccleſia ſtabiles eſſe non poſſint; quod argumentum eſt Cypriani lib. 4. ep. 2. *Neſcitis* (inquit) *ſchiſmaticos ſemper inter initia ſua incremẽta habere non poſſe, nec augeri, quòd illicitè cœperint, ſed ſtatim cum praua ſua æmulatione deficere?* Hæc enim violentis rebus lex impoſita eſt, vt earum nulla perpetua eſſe poſſit. Ita fit, vt cùm vniuerſæ hæreſes velut quædam dæmonis ſemina in Eccleſiæ agro tepentè, ac violenter erumpant, confeſtim areſcant. Porrò qua violentia, quanto armorum ſtrepitu, quàm diro bellorum turbine Lutherana Religio in Germania, Caluiniana in Gallia ortæ fuerint; quot ſua natiuitate ſeditiones concitauerint; quot acies inſtruxerint; quot militum copias in publicam Regni perniciẽ parauerint; quot clades diras exercuerint; ita vt non Religio, non ſecta, ſed Bellona ipſa iterum gigni videretur; teſtis eſt ipſa Germania, ipſa Gallia, clamant ciuitates exuſtæ, Monaſteria diruta, templa ſolo æquata, exilia, carceres, patibula, horrendæ Sacerdotum cædes, tragœdiæ illæ Anglicanæ, Gallicæ, Germanicæ, quæ immanem harum ſectarum violentiam, qua ſe orbi prodiderunt, declarant.

Cyprianus.

QVARTVM argumentum ex ipſa veritatis vi depromitur, quæ Lutheranorum, ac Caluiniſtarum mendacia diu ferre non poteſt. Tanta enim eſt Chriſtianæ veritatis vis, atque auctoritas, vt diu hæreſes incolumes ferre non poſſit: neque vnquam ita errorum tenebris oppreſſa iaceat, quin ingenita ſibi luce, ſeipſam erigat, ac tenebras depellat. Hinc ſectarum occaſus, ac interitus oritur, ſimul ac veritatis lux effulgere incipit: vbi admirabilem veritatis triumphum licet conſpicere. Nam quò magis hæreſum ſectæ Catho-

A licam veritatem ſuis tenebris obſtruere conantur, eò magis illam exercent, ac colluſtrant; colluſtrata autem veritas ſua ſe luce in hæreſum tenebras diffundit, ac euaneſcere cogit. Quod Euſebius Cæſarienſis confirmat lib. 4. Eccleſ. hiſt. cap. 7. vbi de Arrianis agens: ait. *Verùm iſta haud diu ſucceſſum habuerunt, eò quòd ſeipſam veritas exercuerit, & ſubſequente tempore magna quadam luce reſplenduerit: confeſtim enim inimicorum artes ipſorum operatione redarguta, atque extincta.*

Euſeb. Cæſ.

QVINTVM argumentum colligitur ex ipſis adulterinis dogmatibus, ac doctrinæ in-
B conſtantia, quam aduerſarij profitentur, quæ proculdubio citò labi oportet. Quod argumentum attingit Nicephorus lib. 4. cap. 5. *Non diu* (inquit) *Hæreticos tulit, qui ſalutis curam gerit Deus: nam adulterina Eccleſia dogmata, quæ paulatim emicuerant, breui ſunt extincta, & à ſeipſis inter ſe abolita, cùm alij ſuper alias nouis rebus ſtuderent, atque inter ſe conflictarentur, non aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde, atque decedentes in varias, multiplicéſque abeunt formas, & poſtremò vt nihil eorum appareat, euaneſcunt.*

Niceph.

HÆC profectò inuiolabilis diuini illius
C edicti lex eſt quam Chriſtus in vniuerſas hæreſes promulgauit Matth. 13. *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœleſtis, eradicabitur.* Ita fieri neceſſe eſt, vt hæc ſpuria, atque adulterina Eccleſiæ germina, quæ tum Luthero, tum Caluino irrigantibus à luxuriante carnalium voluptatum humo velociùs, quàm par eſt, excreſcunt; velut à dæmone excitata, nullâque diuinorum influxuum virtute enutrita protinus areſcant, & Dei decreto vrgente citiùs eradicentur, ne vera atque legitima Eccleſiaſticæ doctrinæ germina ſua magnitudine opprimant.

Matth. 15.

D SEXTVM argumentum elicitur ex humano conſilio, quo aduerſarij hæreſes ſuas excogitarunt, quod citò diſſolui neceſſe eſt; cùm aduerſùs Dei conſilium pugnent. Lutherus enim, vt ipſemet teſtatur, idcirco ſectam inſtituit, vt Papatui officeret. Caluinus adeò Romanæ Eccleſiæ infenſus fuit, vt nullum ad eam euertendam lapidem non mouerit: at meminerint aduerſarij, quid prudentiſſimus ille Gamaliel Act. 5. de nonnullis ſectis, quæ apud Iudæos eruperant, ſapientiſſimè dixerit. *Ante hos dies* (inquit) *extitit Theodas dicens ſe eſſe aliquem, cui con-*
E *ſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt, & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, & auertit populum poſt ſe, & ipſe periit, & omnes quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt.* Tandem concludit: *Si eſt ex hominibus conſilium hoc, diſſoluetur.* Sed quod Gamaliel de illis Hebræorum ſectis tunc ſapientiſſimè diſſeruit; id nos

id nos

id nos de Caluiniana, de Lutherana, ac cæteris ſectis rectè ratiocinari poſſumus. Nam ante aliquot ſæcula extitit Simon Magus, Cerinthus, Mõtanus, Arrius, Eunomius, Neſtorius, qui ſe magnos Eccleſiæ viros diuinitùs miſſos profitebantur. hi omnes infauſto fine ſublati ſunt. Simon Magus dæmonum ope in altum ſubleuatus, Petri Apoſtoli oratione præceps deorſum latus, & humi alliſus rumpitur. Cerinthus in balneo ruina oppreſſus vnà cum ſua cohorte extinctus eſt. Montanus à ſpiritu veſano correptus ſeipſum ſuſpendiſſe fertur. Arrius cùm manè ſub conſtitutam diſputationis horam in auditorium pergeret, inter eundum ventris dolore laborare cœpit, & ad exonerandam aluum latrinam ingreſſus, ruptis, & euulſis viſceribus vitam cum inteſtinis fudit. Eunomius leproſus, & morbo regio infectus, miſerabili morte extinctus eſt Neſtorius poſt acceptam à Cõcilio Epheſino damnationem, terra hiante coopertus, ac oppreſſus interiit; cùm priùs lingua eius à vermibus corroſa ingemiſcentem ad grauiora inferni ſupplicia diſponeret. Denique quotquot his adhæſerunt, breui nullo relicto ſectarum veſtigio perierunt.

Alii quoque poſt hos ſectarum auctores extiterunt, qui ſe orbis Apoſtolos iactarent, & copioſas ſectariorum turmas poſt ſe abducerent, quorum cum ſonitu memoria periit, ac cunctos ferè miſerabili morte peremptos Orcus abſorbuit.

Iam verò, quid de Lutheranorum & Caluiniſtarum ſectis ſentiendum erit? num fœlicius quippiam ſperare æquum eſt? Lutherum morte repentina ſubiatum eſſe teſtatur Cochleus in vita Lutheri, Carolſtadium à dæmone interfectum referunt Miniſtri Baſileenſes in Epiſtola edita de morte Andreæ Carolſtadij. Caluinum Herodianus, ac pedicularis morbus ingemiſcẽtem, ac blaſphemantem, & Diabolum in extremis inuocantem è viuis ſuſtulit. Quid de cæteris melius expectandum, quàm vt breui cum ſuis auctoribus euaneſcant? nam cùm ſeipſos impio conſilio aduersùs veram Dei Religionem erexerint, æquum ſanè eſt, vt Diuino conſilio fracti diſſoluantur.

Postremvm tandem argumentum ab ipſo Dei conſilio ducitur, quod erga cæteras priores hæreſes declarauit, quas non longè in Eccleſia progredi paſſus eſt: ſed poſt aliquot definita temporum ſpatia ad interitum compulit. Fateor ſanè hoc magis arduum, ac ſecretioris conſilij opus eſſe, quàm vt humanum ingenium illud aſſequi poſſit. Quis enim (vt ait Paulus) nouit ſenſum Domini, aut quis à conſiliis eius fuit, vt ad Diuinæ mentis arcanum pertingere potuerit, atque ex eo diſcere, quot annorum ſpatia, quot lu-[illegible]a De[illegible]uique Hæreticorum ſectæ tan-

A quam propriam durationis metã præfixerit?

Ebionitas, ac Nicolaitas olim Eccleſia vix triginta annis paſſa eſt: quos Ioannes Apoſtolus Euangelico tãdem gladio confodit. Gnoſtici, Marcioniſtæ, Encratitæ, Seueriani, Praxeani vix quinquageſimum annum attigerant, quos Ignatius, Procorus, Papias, Iuſtinus, Egeſippus, Irenæus, Athenagoras, Tertullianus ad interitum vſque ſcriptis proſecuti ſunt: Helcheſeitas, Nouatianos, Origeniſtas, Sabellianos vix ſexageſimus annus vidit, cùm à Cypriano, Gregorio Thaumaturgo, Proclo, Euſebio, Lactantio, Paciano profligati ſunt. B Poſt hos eruperunt Manichæi, Donatiſtæ, Arriani, Pelagiani, Eunomiani, quos per centum ferè annos inſenſiſſimos ſibi hoſtes Eccleſia paſſa eſt; at eo tempore expleto militantibus aduersùs illos Athanaſio, Hilario, Baſilio, Chryſoſtomo, Hieronymo, Ambroſio, Auguſtino tandem deleti ſunt. His ſucceſſerunt Neſtoriani, Eutychiani, Acephali, Iconomachi, Monothelitæ, Agnoitę, Monophyſitæ, quos necdum perfectè natos 4. Chalcedonenſe Conc. Cyrillus Alex. Leo Magnus, & alij Patres ad abortum compulerunt. C Tandem emerſerunt Berengariani, Vvaldenſes, Pſeudoapoſtoli, Albigenſes, Flagellãtes, Beguardi, Lollardi, Vvicleufiſtæ, diſtinctis orbis temporibus, quorum alij quadrageſimum, alij ſexageſimum, alij octuageſimum, pauci centeſimum annum viderunt. His arcana Dei prouidentia, & leges, & tempora diuturnitatis præſcripſit, quæ vbi primùm expleuerunt, mox diſſolutæ tot ſectæ cum ſuis auctoribus euanuerunt.

Nvnc quod ad Lutheranos, & Caluiniſtas D ſpectat, quamquam non ſine occulto Dei cõſilio factum eſt, vt ad nonageſimum propè annum accedant: & adhuc, quæ illis à Deo diuturnitatis tẽpora præfixa ſint, ignoramus: attamen breuiſſima illis ſpatia ſupereſſe non dubitamus; quibus expletis, mox in communem Hæreticorum interitum ruere Diuina tandem neceſſitate cogantur: quod etiam res ipſa clamitat: nam & Lutherana ſecta apud Germanos, & Caluiniana apud Gallos paulatim defluunt, & ad interitum properant. Communis ſiquidem ea Hęreſibus omnibus lex poſita eſt, vt citò euaneſcant: quod B. Pe- E trus Diuino ſpiritu afflatus fore prædixit Epiſt. 2. c. 2. *Fuerunt* (inquit) *& Pſeudoprophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos Dominum negant, ſuperinducentes ſibi celerem perditionem, & multi ſequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non ceſſat, & perditio eorũ non dormitat.* Quamobrem illos Iudas Apoſtolus, nubes ſine aqua appellat, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuoſas,

1. Pet. 2.

Iudæ.

ctuoſas, bis mortuas, eradicatas, eò quòd nec multùm, nec diu ſuperſtites eſſe poſſint.

HÆC ſunt, quæ Lutheranorum, ac Caluiniſtarum ſectam breui perituram eſſe denunciant; hæc infauſta funerum nuncia, quæ necdum pertimeſcere didicit, cùm ampliora, immò perpetua ſibi in Eccleſiam imperia polliceatur. Agnoſcimus enim vtriuſq; ſectæ
Iſa. 47. vocem apud Iſaiam c. 47. *Dixiſti (ait) in ſempiternum ero Domina, nō poſuiſti hæc ſuper cor tuum, neque recordata es nouiſſimi tui. Audi hæc delicata, & habitans confidenter, quæ dicis in corde tuo, ego ſum, & non eſt præter me amplius: non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem.* En Lutheriſticæ, ac Caluiniſticę Religionis voces. Quid enim eæ niſi principatum in Eccleſia ſibi promittunt, ad quem totis votis anhelant? Quid, niſi perpetuum in Chriſtianam Rempublicam Imperium, perpetuam Imperij ſtabilitatem, perpetuam Religionis ſuæ ſobolem in animo volutat, ac certò ſibi ventura expectat? Atque adeò ſui opinione inflatur, vt ſe ſolam in orbe veram Dei Eccleſiam iactet. *Ego ſum* (inquit) *& non eſt præter me amplius. Non ſedebo vidua, & ignorabo ſterilitatem.*

AT, ô miſera, audi quid conſilium Dei de te ſtatuat: Dei ipſius voces ſunt apud eundem Vatem. *Venient tibi duo hæc ſubitò in die vna, ſterilitas, & viduitas.* Vidua eris tum Lutherana, tum Caluiniana Religio, quæ tibi Domina gentium eſſe videbaris, quæ ad Eccleſiæ principatum aſpirabas, quæ ſtabile in orbe imperium, ac diuturnū tibi futurum pollicebaris; Principum fauore, ac protectione expoliaberis, quorum præſidio nunc foueris, omnes amici tui contemnēt te, ac velut inimici conculcabūt, cùm ignominiam tuam aſpexerint, ac Deus illis pudenda tua reuelauerit. Quid gloriaris in multitudine filiorum tuorum, quaſi mater fœcunda? Filia Babylonis miſera decaluare, tondere ſuper filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum, ſicut aquila, præpara filios tuos occiſioni: non conſurgent amplius, nec hæreditabunt terram, neque implebunt faciem ciuitatum. Et conſurgam ſuper eos, dicit Dominus exercituū, & perdam Babylonis nomen, & reliquias, & germen, & progeniem, & ponam eam in poſſeſſionem Ericij, & in paludes aquarum, & ſcopabo eam in ſcopa terens. Iurauit
Ierem. 50. Dominus exercituum, ſi non vt putaui, ita erit.

VÆ tibi Lutherana, væ tibi Caluiniana Babylon. *Quia ecce dies veniunt, dicit Dominus, & erit Babylon illa glorioſa in Regnis, ſicut ſubuertit Dominus Sodomam, & Gomorrham. Non habitabitur vſque in finem, & non fundabitur vſque ad generationem, & generationem, requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi: & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & Sirenes in delubris voluptatis.*

EIA Caluiniana, ac Lutherana germina, vos alloquor, vos oro, & obteſtor, vos ipſis Dei verbis obſecro; recedite, recedite de medio Babylonis, exite de medio eius; qui exultatis, & magna loquimini, diripiēres hęreditatem meam, qui effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam, & mugiſtis ſicut tauri. Confuſa eſt mater veſtra nimis, & ædæquata puluei, quæ genuit vos. Ecce nouiſſima erit deſerta, inuia, & arens. Ab ira Domini non habitabitur, ſed redigetur tota in ſolitudinem; omnis qui tranſibit per Babylonem, ſtupebit, & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius. Fugite ergo de medio Babylonis, & ſaluet vnuſquiſq; animam ſuam ab ira furoris Domini, venite, nolite ſtare, recordamini Sion antiquæ, antiquæ Religionis, quæ olim fuit mater veſtra; aſcendat Hieruſalem illa Apoſtolicæ Eccleſiæ, Eccleſiæ Catholicæ in cor veſtrum, & nolite confidere in verbis mēdacij dicentes: Templū Domini, Templū Domini, Euangelium, Euangelium, verbum Domini, verbū Domini, quoniam Euangelium veſtrum cōuerſum eſt in ſcoriam, verbum Domini factum eſt vobis, quaſi leo vaſtator, à facie iniquitatum Patrum veſtrorum, qui in proſtitutione ſua corruperunt verbum Dei, & Euangelium eius deſolauerunt.

SED tu Domine Deus magnus, & Saluator, illuſtra faciem tuam ſuper populū tuum hunc, illumina eum, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedet, ad dirigendos pedes eius in viam fidei; vt te qui non nouerunt, agnoſcāt, & Regna, quæ nomen tuum non inuocauerunt, ſciant quia tu es Deus; & apud Catholicam Religionem à ſæculo tu es, nos autem populus tuus, & oues paſcuæ tuæ.

EIA Domine Deus, fac mecum ſignum in bonum, vt ex iis, quæ hactenus te dictante ſcripſi, videant, qui oderunt te, & confundantur ab erroribus ſuis; recedant vetera de ore eorum. Et quia Deus ſcientiarum Dominus es, tibi præparentur cogitationes eorum. Reminiſcantur, & conuertantur ad Dominum: viuant corda eorum in ſæculum ſæculi. Confiteantur tibi in Eccleſia magna, ac Catholica, & in populo graui laudent te: ſeruus autē tuus lętabitur, cùm omnes gentes quaſcūque feciſti, venient, & adorabunt te Domine, & glorificabunt nomen tuum: cùm viderit Eccleſia collectos filios tuos ab Oriente vſque ad Occidentē, & filios Regni ab erroribus liberatos in ſanctitate, & iuſtitia ſeruire tibi Deo ſoli, cui æterna ſit gloria.

DE

ANT 17425541

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google